Digitized by Google

14
32 R
6

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

13.6.14. 13 15
A A
14 15

Collegii Romani Societatis Iesu catalogo inscriptus Ex bib: Mureti:

TOMVS SEPTIMVS OPERVM DIVI AVRELII AVGV-STINI HIPPONENSIS EPI-

ſcopi, continens reliquam partem τῶν πολε-μικῶν, id eſt pugnas aduerſus hære-ſes Donatiſtarum & Pe-lagianorum

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PARISIIS,

Apud Carolam Guillard viduam Claudij Cheuallonij, & Gulielmum Desboys, ſub Sole aureo, in via diui Iacobi.

1555.

CATALOGVS.

Diui Auguſtini contra partem Donati, Pſalmus.	folio.2.columna.1.
Contra Epiſtolam Parmeniani.Lib.III.	3. colum.1.
Contra literas Petiliani Cirthenſis Epiſcopi Donatiſtæ.Lib.III.	17. col.1.
Contra Creſconium Grammaticum.Lib.IIII.	44. col.2.
Contra Gaudentij Donatiſtarum Epiſcopi Epiſtolam.Lib.II.	72. col.4.
De baptiſmo contra Donatiſtas.Lib.VII.	79. col.3.
De vnico baptiſmo contra Petilianum.Lib.I.	105. col.3.
De vnitate Eccleſiæ contra Petiliani Donatiſtæ Epiſtolam.Lib.I.	109. col.1.
Opus breuiculi collationum cum Donatiſtis.	120. col.1.
Poſt collationem contra Donatiſtas.Lib.I.	127. col.2.
Super geſtis cum Emerito Donatiſtarum Epiſcopo, ſermo.	134. col.4.
De geſtis cum Emerito Donatiſtarum Epiſcopo.Lib.I.	136. col.1.
Contra Fulgentium Donatiſtam.Lib.I.	138. col.1.
De peccatorum meritis & remiſsione, ad Marcellinum.Lib.III.	140. col.4.
De natura & gratia contra Pelagianos.Lib.I.	157. col.2.
De gratia Chriſti contra Pelagium & Celeſtium.Lib.II.	165. col.2.
De nuptiis & concupiſcentia ad Valerium Comitem.Lib.II.	174. col.4.
Contra duas Epiſtolas Pelagianorum ad Bonifacium.Lib.IIII.	186. col.1.
Contra Iulianum Pelagianum.Lib.VI.	202. col.3.
De anima & eius origine.Lib.IIII.	247. col.1.
De prædeſtinatione & gratia.Lib.I.	261. col.2.
Proſperi Epiſtola ad Auguſtinum de reliquiis Pelagianæ hæreſeos.	264. col.1.
Hilarij Epiſtola ad eundem de eadem materia.	265. col.2.
De prædeſtinatione ſanctorum.Lib.I.	266. col.2.
De bono perſeuerantiæ.Lib.I.	272. col.2.
De prædeſtinatione dei.Lib.I.	280. col.1.
De gratia & libero arbitrio ad Valentinum.Lib.I.	ibidem.col.3.
Ad eundem de correptione & gratia.Lib.I.	286. col.3.
Ad articulos ſibi falſo impoſitos, Auguſtini reſponſio.	292. col.1.
Contra Pelagianos Hypognoſticon.Lib.VI.	294. col.3.
De perfectione iuſticiæ contra Celeſtium.Lib.I.	306. col.1.

A

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENſis Epiſcopi, contra partem Donati, Pſalmus.

Hipopſalma ad ſingulas particulas huius pſalmi.

OMnes qui gandetis de pace, modo verum iudicate. Abũdantia peccatorum ſolet fratres conturbare. Propter hoc dominus noſter voluit nos pręmonere, Comparans regnum cœlorum reticulo miſſo in mare. Congregauit multos piſces, omne genus hinc & inde, Quos cũ traxiſſent ad littus, tunc cœperũt ſeparare, Bonos in vaſa miſerũt, reliquos malos in mare, Quiſquis recolit Euangelium, recognoſcat cum timore. Videt reticulum Eccleſiã, videt hoc ſeculum mare. Genus autem mixtum, piſcis iuſtus eſt cum peccatore. Seculi finis eſt littus, tũc eſt tempus ſeparare. Qui modo retia ruperunt, multum dilexerunt mare. Vaſa ſunt ſedes ſanctorũ, quò B non poſſunt mali peruenire. Repetitio. Omnes qui gaudetis, vt ſuprà. Bonus auditor fortaſſe quærit, qui ruperunt rete? Homines multum ſuperbi, qui iuſtos ſe dicunt eſſe. Sic fecerunt ſciſſuram, & altare contra altare. Diabolo ſe tradiderũt, cũ pugnãt de tradiriune.

Et crimẽ quod cõmiſerunt, in alios volunt trãſferre.

Ipſi tradiderunt libros, & nos audent accuſare. Vt peius committant ſcelus quàm commiſerunt & antè. Quod poſſent cauſam librorum excuſare de timore.

Matth. 26. Quod Petrus Chriſtũ negauit, dum terretur de morte. Modo quo pacto excuſabunt factum altare cõtra altare. Et pace Chriſti conſciſſa ſpem ponunt in homine? Quod perſecutor non fecit, ipſi fece-unt in pace. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Cuſtos noſter deus magne, tu nus potes liberare. A pſeudoprophetis iſtis, qui nos quærunt deuorare. Maledictum cor lupinum contegunt ouina pelle. Nomen iuſti ouina pellis, ſchiſma eſt in lupino corde. Qui nouerunt ſcripturas, hos ſolent circumuenire. Audiunt enim traditores, & neſciunt quid geſtũ eſt antè. Qui- C bus ſi dicã probate, non habet quid reſpondere. Suis ſe dicunt crediſiſſe, dico ego mentitos eſſe. Quia & nos credimus noſtris, qui eos dicunt tradidiſſe. Vis noſſe qui dicant falſum, qui nõ ſunt in vnitate? Olim iam cauſa finita eſt, quòd vos nõ ſtatis in pace. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Dixerunt maiores noſtri, & libros fecerunt inde. Qui tunc cauſam cugnouerunt, quod recens poſſent probare. Erant quidam traditores librorum de ſancta lege. Epiſcopi de Numidia, & non quilibet de plebe. Cum Carthaginem veniſſent Epiſcopum ordinare, Inuenerunt Cæcilianum iam ordinatum in ſua ſede. Irati ſunt, quia ipſi non potuerunt ordinare. Erant Botrus & Celeſtius hoſtes Cæciliano valde. Impij, fures, ſuperbi, de quibus longum eſt referre. Iunxerunt ſe ſimul omnes, crimen in illum conflare. Dicunt ordinatorem eius ſanctos libros tradidiſſe. Sic pacis retia ruperunt, & errãt modo per mare. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Ecce quàm bonũ & iocuqdum fratres in vnũ habitare. Audite vocem Prophetæ, vt ſitis in vnitate.

Crimen nobis qnis probauit antiquum de traditione? Quis obiecit in iudicio, qui ſederunt iudicare?

Quibus teſtibus conuicit, quis auſus eſt affirmare?

Tnmus ſeptimus.

Sed hoc libenter finxerunt, quod ſe nouerant feciſſe. D

Quia fama iam loquebatur de librorum traditione.

Sed qui fecerant latebant in illa perditione. Inde alios infamauerunt, vt ſeipſos poſſent celare. Pet illos cæteri errauerunt principes ex ipſa parte. Quia non credere collegis putauerunt turpe. Iam fratres, finitur error, & ſimus in vnitate. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Fecerunt quod voluerũt, tunc in illa cæcitate. Non iudices conſederunt, nõ ſacerdotes de more, Quod ſolent in magnis cauſis congregati iudicare. Non accuſator & reus ſteterunt in quæſtione.

Non teſtes, non documentum, quo poſſent crimen probare. Sed furor, dolus, tumultus, qui regnãt in falſitate. Proferantur nobis geſta, quæ in conſilio ſolent eſſe. Videamus quæ res coëgit fieri altare contra altare. Si malus erat ſacerdos, deponendus erat antè.

Si non poterat deponi, tolerãdus intra rete, Sicut modo toleratis tam multos malos aperte. Et qui fertis pro furore, ferretis vnũ pro pace. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Gaudium magnum eſſet nobis, ſi tunc nolletis errare. Si tunc non viſum eſt verũ, vel nunc expertum videte. Multos nunc habetis prauos, qui vobis diſplicent valde, Nec tamen bos ſeparanis E à veſtra cõmunione. Non dico de illis peccatis quæ poteſtis & negare. Fuſtes, ignes, mortes dico, quæ cõmittunt veſtri in luce. Et tamen ſuffertis illos vel errore vel timore. Quantum erat, ferrent vnum patres veſtri pro vnitate. Si tantus erat tumultus, vt nõ poſſent degradare. Addo quòd innocẽs erat, & nihil poterant probare. Sed ne crimen quærerẽtur vbi ſe videbant eſſe, Finxerunt ſe nimis iuſtos, cum totũ vellent perturbare. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c.

Honores vanos qui quærit, nõ vult cum Chriſto regnare, Sicut princeps huius mali, de cuius vocantur parte. Nam Donatus cum volebat Africam totã obtinere, Tunc iudices tranſmarinos petiit ab imperatore. Sed hæc tam iniuſta petitio non erat de charitate. Hoc ipſa veritas clamat, quam volo modo referre. Nam conſenſit imperator, miſit qui ſederent Romæ Sacerdotes, qui tunc poſſent Cæcilianum cum illo audire. Dicta cauſa eſt, nihil probatum eſt, auſus eſt & appellare, Et poſt collegarũ ſedem, audire ab imperatore. Hic petitio illa probatur, nun eſſe de charitate. F Deinde vbiq; victus, cœpit Chriſtianos rebaptizare. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Iuſticiam ſequi ſi vultis, totam cauſam cogitate. Quod poſtea fecit, factum quare non eſt antè? Diſſentiebant ſacerdotes in tota Africana parte. Sacerdotes tranſmarini poſſent inde iudicare. Quid curritis ad ſchiſma, & altare contra altare? Vt quod poſtea iudicatum eſt, iam nõ poſſetis audire. Et à iudicibus veſtris cogeremini appellare, Dum vultis erroris regnum quoquo modo cõfirmare. Et nunc & vos totum noſcitis, ſed fingitis vos neſcire. Et cum vos veritas vrget, patres dicitis erraſſe, Quaſi vos aliquis vetet iam recedere ab errore, Sed ſuperbia vos ligauit, in cathedra peſtilentiæ. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Charitatẽ Chriſti qui habet, pacẽ non poteſt odiſſe. Vel vos iam populi audite, & nobiſcum recordate. Qui non tenetis cathedram, pro qua pugnetis iniuſte. Si modo Epiſcopi veſtri ex vna aliqua regione, Haberent inter ſe litem, quã velletis iudicare: Niſi alterarũ regionum, quoniã nõ eſſent de ipſa lite. Sed cũ diſcuſsiſſent cauſam, pronunciarẽt pro vna parte: Nunquam cõmunicaretis, qui illis nollent conſentire. Nam & ipſi non

 conſen-

G conſenſerunt tranſmarinorũ ſententiæ, Qui pro nobis iudicarunt, nam nobis iungontur hodie. Si iudex Chriſtus hoc dicat, quid habetis reſpondere? Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Lumẽ cordis ſi eſt in vobis, verũ poteſtis videre. Sunt preces Donati & acta, quibus quod dictũ eſt probate. Quæ ſi credere non vultis, vos huc aliqua proferte, Quibus & ſi nos non credimus, erit rixa ſine fine. Amplectamur ergo pacẽ Chriſti, quid ad nos quod geſtũ eſt antè? Obiicitis traditionẽ: reſpondemus vos feciſſe. Clamatis vos de Macario: & nos de Circuncellione. Illud noſtrũ iam tranſactum, veſtri non ceſſant vſque hodie. Habeat paleas area veſtra, vos hoc ſolum vultis eſſe. Vos enim non vultis pacẽ: illi minantur de fuſte. Et vtinam minarẽtur, & non puderet quotidie. Hos ſi expellunt iſti, veſtri non habẽt, per quos regnare poſſunt. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Modum ſi exceſsit Macarius cõſcriptum in Chriſtiana lege, Vel legẽ regis referebat, vt pugnaret pro vnitate. Nam dico iſtum nihil peccaſſe, ſed veſtros peiores eſſe. Quis enim præcepit illis, per Africã ſic ſæuire? Non Chriſtus, oon imperator hæc probatur permiſiſſe. Fuſtes & ignes priuatos, & H inſania ſine lege. Quia ſcriptũ eſt, Reconde gladium,

Matth. 26. ſcelus non putant in fuſte. Non vt homo moriatur, ſed vt cõquaſſetur valde, Et poſtea moriatur, inde iã cruciatus languore. Sed tamẽ ſi miſerentur occidũt, & vno fuſte. Fuſtes Iſraëles vocant, quod dixerunt, cũ honore. Et plus vaſtent ipſum nomen quàm corpus quod cædunt inde. Repetitio. Omnès qui gaudetis, &c. Nolite nobis iam fratres tempus Macarij imputare. Si crudeles erant illi, & nobis diſplicent valde.

Si autem falſa de illis dicunt, deus poteſt iudicare.

Nos amemus poteſtatẽ Chriſti, gaudeamus in vnitate. Si qui mali ſunt in Eccleſia, nihil nobis poſſunt nocere. Si non poſſunt nobiſcũ eſſe, excludantur ſalua pace. Si nõ potuerunt excludi, excludantur vel de corde. Dicit Ezechiel ſanctus quoſdã cõſignatos eſſe,

Ezech. 9. Qui gemunt peccata fratrũ, & non ſe ſeparant inde.

Sic nos propter malos fratres, non ſeparemur à matre. Quod tunc impij fecerunt, extra leuantes altare.

Vt peiores nũc haberent, quàm quòd ſe fingũt fuiſſe.

I Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Omnis qui ſcripturas legit, nouit quod volo aperire. Ioannes Baptiſta dicit tunc ad Iudæos aperte, Quod illos tanquam

Matth. 3. aream ſuam Chriſtus poſſet ventilare. Miſit in meſ-

Matth. 9. ſem operarios diſcipulos prædicare: Per quos area collecta eſt, & ventilata de cruce. Tunc iuſti tanquam frumentum Eccleſias impleuerunt caſte, Vendentes quæ poſsidebant, & mundo dicentes vale. Illi tanquam ſemen erant, quod toto diſperſum eſt orbe,

Vt alia ſurgeret meſsis, quæ ventilanda eſt in fine.

Hæc creſcit inter zizaoia, quia ſunt hæreſes vbique.

Huius palea ſunt iniuſti, qui noo ſunt io vnitate,

Ex quibus ſi erat Macarius, nos quid vis rebaptizare?

Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Pooe in corde areas duas, vt poſsis quod dico in corde videre. Certe & priores habebant ſanctos, ſicut oſtendunt ſcripturæ.

3. Reg. 19. Nam & ſeptem milia virorũ deus ſe dicit reliquiſſe.

Rom. 11. Et ſacerdotes & reges, multi iuſti ſunt in lege. Ibi habes tãtos Prophetas, habes multos & de plebe. Dic mihi quis tunc iuſtorum ſeparauit ſibi altare? Multa ſcelera admittebat iniquus populus ille. Idolis ſacrificatum eſt, occiſi ſunt Prophetæ, Et nemo tamen iuſtorum receſsit ab vnitate. Iuſti iniuſtos ſufferebant, venturo ventilatore. Vno templo miſcebantur, ſed mixti non erant corde. Dicebant in illos tanta, & K vnum habebant altare. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Quid vobis ad hæc videtur, ſecunda meſſis Eccleſiæ, Quæ per totum orbẽ creſcit, plura debet ſuſtinere? Habet enim domioi exemplum, & in Iuda traditore. Hunc ioter booos ferebat, hunc miſit & prædicare. Malus ſeruus prędicabat, ſed Chriſtus erat in fide. Quia qui iudici credebant, non curabant de præcone. Quando dedit ſanctam cœnã, nec tuoc illũ excluſit iode: Et poſſet per illum tradi, etiam ſi inde exiſſet aotè. Sed nobis eaemplum datum eſt, malos fratres tolerare, Vt quando non poſſunt excludi, ſolo ſeparẽtur corde. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c.

Rogo reſpondete nobis, quid vultis rebaptizare?

Lapſos ſacerdotes veſtros pellitis à communione.

Et nemo tamen poſt illos auſus eſt rebaptizare. Et quoſcunque baptizarunt, vobis communicant hodie.

Quid ab eis acceperunt, ſi non habebant quid dare?

Legite quo modo adulteri puniantur in ſaocta lege.

Non enim dicere poſſunt, quòd peccarunt à timore.

Si ſancti ſoli baptizãt, poſt iſtos rebaptizare. Quid calumniamini nobis, quia ſumus in vnitate? Qui nõ- L dum eramus nati in illa perſecutione. Scriptum eſt, Peccata patrũ ad filios non pertinere. Sed nemo dat fructũ bonũ, ſi præciſus eſt de vite. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Scitis catholica quid ſit, & quid ſit præciſum à vite. Si qui ſunt ioter vos cauti, veniant, viuant in radice. Antequam oimis areſcant, iam liberentur ab igne. Ideo non rebaptizamus, quòd vnum ſignum eſt in fide. Non quia vos ſanctos videmus, ſed ſolam formã tenere. Quia ipſam formã habet ſarmentum, quod præciſum eſt de vite. Sed quid illi prodeſt forma, ſi non viuit de radice? Venite fratres, ſi vultis vt inſeramini in vite. Dolor eſt cũ vos videmus pręciſos ita iacere. Numerate ſacerdotes, vel ab ipſa Petri ſede, Et in ordine illo patrum, quis cui ſucceſsit videte. Ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c.

Talis ſi quis adueniat, plenus catholica fide, Quales illos ſanctos viros omnes ſolemus audire. Et ſi tibi dicat, frater, quid me vis rebaptizare? Quid ſit antè factum neſcio: nunc autem ſum in Chriſti fide. Si me maculat quod oeſcio, tu qualis ſis nũc oſtẽde. Vultus M tuos ecce attendo, ignoro quid ſit in corde. Si me maculat quod neſcio, tu me maculas fortaſſe. Et ſi credo eſſe ſanctum, quibus cõmunicas vide. Si maculat quod neſcimus, iam non potes ſanctus eſſe, Quẽ maculant tot peccata, quæ committũt veſtri occulte. Si autem quod neſcis non curas, nec ego quod factum eſt antè. Et tameo Chriſtianum tale audes rebaptizare.

Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Væ qui pro cathedris veſtris ſic cõtenditis iniuſte, Clamatis vos ſolos ſanctos, aliud dicitis in corde. Quia videtis & vos multos malos abundare vbique. Nunquid dicere poteſtis, miati ſumus intra rete? Reſpondetur enim vobis, iam vos illud dirupiſſe. Neque dicere poteſtis, paleas vos ſuſtinere. Iterum reſpondemus, hoc feciſſetis & antè. Non enim peiores erant illo Iuda traditore. Cum quo Apoſtoli acceperunt primũ ſacramẽtum cœnæ. Cum tanti ſceleris reum inter ſe iam ſcirent eſſe, Nec tamen hos inquinabant ſordes in alieno corde. Et tamẽ Chriſtianos fratres audetis rebaptizare. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Audite fratres quod dico, & mihi iraſci nolite, Quia non ſunt falſa quæ auditis, poteſtis & cõſiderare. Quid ſi

ipſa

A ipſa nunc Eccleſia vos alloquatur cum pace, Et dicat, O filij mei quid querimini de matre? Quare me deſeruiſtis, iam volo à vobis audire? Accuſatis fratres veſtros, & ego laceror valde. Quando me premebant gentes, multa mli cum dolore. Mulri me deſeruerũt, ſed fecerunt in timore. Vos vero nullus coëgit ſic cõtra me rebellare. Dicitis mecũ vos eſſe, ſed falſum videtis eſſe. Ego catholica dicor, & vos de Donati parte. Iuſsit me Apoſtolus pro regibus mundi orare: Vos inuidetis quòd reges iam ſunt in Chriſtiana fide. Si filij eſtis, quid inuidetis, quia auditæ ſunt preces meæ. Quando enim dona remiſerunt, noluiſtis acceptare. Et obliti eſtis Prophetas, qui illud prædixerunt antè. Et gẽtiũ reges magni miſſuri eſſent dona Eccleſiæ. Quæ dona cum reſpuiſtis, oſtendiſtis vos non eſſe. Et Macarium coëgiſtis ſuum dolorẽ vindicare. Sed ego quid vobis feci, veſtra mater in toto orbe? Expello malos quos poſſum, quos nõ poſſum cogor ferre. Fero illos donec ſanentur aut ſeparentur in fine. Vos me quare dimiſiſtis, & crucior de veſtra morte? Si multum ma-
B los odiſtis, quales habetis videte. Si & vos toleratis malos, quare non in vnitate? Vbi nemo rebaptizat, nec altare contra altare. Malos tantos toleratis, ſed nulla bona mercede, Quia quod debetis pro Chriſto, pro Donato vultis ferre. Cantamus vobis fratres pacem, ſi vultis audire. Venturus eſt iudex noſter, nos damus, exigit ille.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, contra Epiſtolam Parmeniani, Liber primus.

Caput I.

MVlta quidẽ & alia aduerſus Donatiſtas pro viribus, quas dominus præbet, partim ſcribendo, partim etiam tractãdo diſſerui: nũc autem quoniam incidit in man⁹ noſtras Parmeniani quondam Epiſcopi eorum quædam
C Epiſtola, quæ ſcribitur ad Ticonium, hominem quidem & acri ingenio præditum, & vberi eloquio, ſed tamẽ Donatiſtam, cum eum arbitraretur in hoc errare, quod ille verum coactus eſt confiteri, placuit petẽtibus, immo iubentibus fratribus, vt huic eidẽ Parmeniani Epiſtolę reſponderem, propter quædã maxime quæ de ſcripturis teſtimonia nõ ſicut accipienda ſunt, accipit. Ticonius enim omnibus ſanctarum paginarum vocibus circumfuſus euigilauit & vidit Eccleſiam dei toto orbe diffuſam, ſicut de illo tanto antè per corda & ora ſanctorum præuiſum atq; prædictum eſt. Quo percepto ſuſcepit aduerſus ipſos ſuos demonſtrare & aſſerere, nullius hominis quãuis ſceleratum & immane peccatum præſcribere promiſsis dei, nec id agere quorumlibet intra Eccleſiam conſtitutorum quamlibet impietatem, vt fides dei de Eccleſia futura & diffundenda vſque ad terminos orbis terræ, quæ in promiſsis patrum retenta & nunc exhibita eſt euacuaretur. Hoc ergo Ticonius cum vehementer copioſèque diſſereret, & ora contradicentium multis & magnis ac manifeſtis ſanctarum ſcripturarum teſtimoniis oppilaret, nõ vidit

De iſto Ticonio vide li. 3. de doctrina Chriſtiana c. 30.

quod conſequenter videndũ fuit, illos videlicet in Afri- D
ca Chriſtianos pertinere ad Eccleſiam toto orbe diffuſam, qui vtique non iſtis ab eiuſdem orbis communione atque vnitate ſeiunctis, ſed ipſi orbi terrarum per communionẽ connecterentur. Parmenianus autẽ cęteriq; Donatiſtæ viderunt hoc eſſe conſequens, & maluerunt ſuſcipere obſtinatiſsimum animum aduerſus apertiſsimam veritatem quam Ticonius aſſerebat, quàm ea conceſſa ſuperari ab Africanis Eccleſiis, quæ illius vnitatis quã Ticonius aſſerebat cõmunione gauderent, vnde ſe iſti ſeparaſſent. Et Parmenianus quidẽ primò eum per Epiſtolam velut corrigẽdum putauit, poſtea vero ex concilio eorum perhibet damnatum. Epiſtolæ itaque Parmeniani, quam ſcripſit ad Ticonium, reprehendens eum, quòd Eccleſiam prædicaret toto orbe diffuſam, & admonẽs ne facere auderet, hoc opere ſtatuimus reſpondere.

Inſtitio Auguſtini ĩ his trib⁹ libris.

Caput II.

Illud itaq; primũ videamus, quale ſit, quòd Gallos & Hiſpanos & Italos & eorum ſocios, quos vtique totum orbem vult intelligi, traditoribus Africanis commercio ſcelerum & ſocietate criminum dicit eſſe conſimiles. Homini enim de ſcripturis ſanctis proferẽti tam E
multa & tam ingentia documenta, ipſe ſine documentis loquitur, & vult nihil probans credi ſibi, inuitãs eum videlicet ad imitationẽ ſui, quia & ipſe quibuſdam coëpiſcopis ſuis contra tot Eccleſias per tantam latitudinẽ terrarum omnium conſtitutas, non niſi loquẽtibus credidit. Qua credulitate quid magis temerarium reperire poteſt? Dicit enim legatione functos quoſdam, ſicut ipſe aſſerit, fideliſsimos teſtes ad eaſdem veniſſe prouincias, deinde geminato aduentu ſanctiſsimorum, ſicut ipſe dicit, domini ſacerdotum, dilucide plenius ac verius publicata eſſe quæ obiiciunt, homo putans ſibi magis credi deberi quàm deo. Profert Ticonius diuini teſtamenti tonitrua, quod factũ eſt in promiſsione Abrahæ, Iſaac, & Iacob, quorum ſe deum teſtatur dicens, Ego ſum deus Abraham, deus Iſaac, & Iacob, hoc nomen eſt mihi in æternum. Et iſte opponit narrationes cõſacerdotum ſuorũ. Quid dictum eſt ad Abraham, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Quid dictum eſt ad Iſaac? In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ, pro eo quòd audiuit Abraham pater tuus vocẽ meam. Quid dictum eſt ad Iacob? Ego ſum deus Abrahæ patris tui, & deus Iſaac, ne timeas, Terram enim ſupra quã dormis, tibi dabo & ſemini tuo, & erit ſemen tuum ſicut arena maris, & replebitur in mare & in Africum & in F
Aquilonem & in Orientem, & benedicentur in te omnes tribus terræ in ſemine tuo. Ne autem de Iudæis dictum putent, quid ſit ſemen Abrahæ, in quo dictum eſt, benedicendas omnes gentes, exponit Apoſtolus, Abrahæ, inquit, dictæ ſunt promiſsiones & ſemini eius, non dicit, & ſeminibus, tanquam in multis, ſed tanquam in vno, & ſemini tuo qui eſt Chriſtus. In Chriſto ergo omnes gentes benedictionem habituras, tanta authoritate promiſſum eſt, tanta exhibitum veritate, & contradicunt qui ſe Chriſtianos dici volunt. Et cõtra hoc quid opponunt? Legatione ait functi quidam fideliſsimi teſtes ad eaſdem prouincias venerunt, de ingeminato aduentu ſanctiſsimorum domini ſacerdotum, dilucide, plenius ac verius eſſe publicatum. Quid quæſo te, quid per iſtos fideles teſtes, quos vultis deo eſſe fideliores, quid publicatum eſt? An quia per Afros traditores ſemẽ Abrahæ, quod eſt Chriſtus, non eſt permiſſum peruenire vſque ad omnes gentes, & ibi exaruit quò peruenerat? Dicite iam magis collegis veſtris credendum eſſe quàm teſtamento dei. Et hoc dicentes ipſum teſtamen-

Allegatio Ticonij contra Donatiſtas.

Exod. 3.

Gene. 12. & 22. & 26. & 28.

Gala. 3.

G tum vos à flamma conſeruaſſe gloriamini, quod lin-
gua delere conamini. Sed eligat quiſq; quod placet, & ſi
contra cœleſtia fulgura mendacij terreni fumus aliquid
præualet, dimiſſo cœlo euaneſcat in ventos. Si enim
Parmenianus cathedræ ſuæ non faueret, magis eligeret
ſcripturæ dei credere quam collegis ſuis. Deus enim di-
Gene. 28. cit ad Iacob, Non relinquam te donec faciam quæ lo-
cutus ſum tecum. Iſtos autem multò eſt vtique credibi-
lius, quia iam iuſto iudicio fuerũt improbati ad ſocian-
dam communionẽ in illis partibus, vbi iam deus com-
plebat, quod promiſerat patribus, non eſſe admiſſos, &
propterea de ſanctis ſacerdotibus dei, á quibus recipi
non meruerant iactaſſe talia, quibus infirmos animos
deceptarũ à ſe plebium falſis rumoribus agitarent, & te-
mere credulas mentes ſuperbia ſui nominis irretitas, ab
orbis terrarũ pace dirumperent. Quid hac ſtulticia, imò
vero dementia reperitur inſanius? In tot gentibus orbis
terrarum & ex magna parte compleuit deus & adhuc
cõplet, donec ad omnes omnino veniat, quod promi-
ſit qui dixit, Non relinquam te donec faciam quæ lo-
cutus ſum tecum. Et iſti iam credunt ouncianiibus non
H impleri, quæ promiſit deus, & ideo ex partibus terrarũ,
in quibus iam impletũ erat periſſe Abrahæ ſemen, quod
eſt Chriſtus, & euacuatas promiſsiones dei, quia ipſi nõ
ſunt admiſsi ad eorum communionem, apud quos hoc
iam retinebat orbis impletum, & non eis dicitur, ſolus
Pſal. 115. deus verax, omnis autem homo mendax. De veſtro iſta
Ioan. 8. dicitis, Quia qui loquitur mendacium, de ſuo loquitur:
vos autem ſicut homioes mentimini, quia ſicut homi-
nes iraſcimioi. Non eis hoc dicitur, ſed inſuper credi-
tur eis, de orbe terrarum, queoi poſsidere iam cœperat
periſſe Chriſtum. Et quia hoc credunt, cum impudenter
dicant, Chriſtiaoi ſumus, audent dicere, nos ſoli ſumus.

Caput. III. Dicit etiam Parmenianus, hinc probari conſcele-
ratum fuiſſe orbem terrarum criminibus traditionis, &
aliorum ſacrilegiorum: quia cum multa talia fuerint tẽ-
pore perſecutionis admiſſa, nulla propterea facta eſt in
ipſis prouinciis ſeparatio populorum. Quaſi fieri non
potuerit, vt partim latuerint mali, neque fuerint accu-
ſati, vt poſſent ſine vlla temeritate damnari: partim e-
tiam fuerint proditi atque damnati. Et quia rebus ma-
nifeſtis non arguebantur, ab Eccleſiis perturbandis di-
uidendisq; ceſſauerint: atque ita factum ſit, vt cum qui-
I dam non accuſarentur, quædam vero incerta crimina
pro certa pace deo dimitterentur: quædam autem ita
manifeſta & conuicta damnarentur, vt nullus damna-
tus poſſet ſimulata innocentia decipere populos, nequa-
quam vnitatis vinculum rumperetur. Neque enim & in
Africa fieret hoc tam immane præciſionis malum, niſi
magis factio falſa fingentium, quam ratio vera conuin
centium præualeret. Legant qui volunt quæ narrat, &
quibus documentis quàm multa perſuadeat venerabi-
lis memoriȩ Mileuitanus Epiſcopus catholicæ commu-
tal. peſſima nionis Optatus, ſiue de Lucilla pecunioſiſsima † tunc &
factioſiſsima fœmina, quam pro Eccleſiæ diſciplina ſan
ctus Cæcilianus adhuc diaconus læſerat: vel de cæteris
factionis eius cõſortibus, ſiue furibus Eccleſiaſtici argen
ti, ſiue ad Epiſcopatum ſe non perueniſſe dolentibus, &
ſibi prælatum Cæcilianum inſidiis, quibus poterant in-
Origo totius ſectantibus, ſiue de Numidis Epiſcopis, quos iſta factio
ſchiſmatis conuocauerat ad perniciem Cæciliani, vt illo depoſito
& factionis alter eis ordinaretur. Qui venientes cum primate ſuo
Donatiſta- tunc Secundo Tigiſitano, & aliis quibus traditionis cõ
rum. feſſa crimina Secundus ipſe donauerat, veluti paci con
ſulens, ſicut Eccleſiaſtica geſta teſtantur, abſentem Cæ-
cilianum ſine vlla dilatione diligentioris inquiſitionis, K
nullo reſponſionis loco ſeruato, traditorem eſſe cen-
ſuerunt: vt ei videlicet obeſſent abſenti traditionis cri-
mina tantummodo obiecta, cum ſibimetipſis præſen-
tes confeſſa donauerint. Ita contra ſedentem in cathe-
dra, cui totus orbis Chriſtianus in tranſmarinis & lon-
ge remotis terris, & in ipſis Africanis grauioribus, & ad-
uerſus eiuſmodi fallacias robuſtioribus communicaret
Eccleſiis, Epiſcopum alterum ordinauerunt, vt poſſent
pro ſuo facto contradicere promiſsionibus dei, ne in
ſemine Abrahæ benedicerentur omnes gentes, vt eas e-
tiam partes orbis terrarum à traditoribus Afris inqui-
natas dicerent, quæ nec Cæciliani nomen audiſſent. In-
ſuper etiam contra orbem terrarum dicentem, quod ci-
uibus tuis obiicis, nec cognoſcere potui, nec damnare
incognitum debui. Aut certe quo modo ſe haberet eius
vita: quam tamen iſti de nullo crimine conuicerunt, il-
le tanquam innocens audiſſet, proferunt teſtimonium
Apoſtoli dicentis, Non ſolum qui faciũt, ſed etiam qui *Roma. 1.*
conſentiunt facientibus. Parúm ne eis fuit tot & tantos
Chriſtianos populos damnare inauditos, niſi etiã con- L
tra Apoſtolum ipſum eius quidem verba, ſed non eius *2. Cor. 12.*
intellectum depromere auderent? Si enim hoc eſt con-
ſentire male facientibus, eſſe cum eis in Eccleſia, con-
ſentiebat etiam ipſe falſis fratribus, inter quos ſe pericli-
tari conteſtabatur, & quos non caſte, ſed per inuidiam *Philip. 1.*
ſioe charitate prædicantes Euangelium, prædicare ta-
men permittit. Si autem nihil eſt aliud conſentire ma-
le facientibus, oiſi mala facta eorum approbare atque
laudare, exemplo Apoſtoli orbis terrarum non conſen-
tiret criminibus Afrorum, etiam ſi ea cognita pro pace
Eccleſiæ toleraret, quem tamen ea cognouiſſe iſti non
probant, etiã ſi vera fuiſſe probare potuiſſent. Fruſtra *Cap. IIII.*
itaq; dicit Parmenianus damnatos in Africa traditores
in conſortiũ damnationis acceptos à prouinciis tranſ-
marinis. Hoc enim eſt quod credere non debemus, ne
temeritate ſacrilega totum orbem terrarum in Chriſti
vnitate fundatum, ex iſtorum falſa criminatione dam-
nemus, potius quàm ex vera dei promiſsione diligamus.
Quid enim magis credẽdum eſt quod dixit deus, In ſe- *Gene. 12. &*
ſemine tuo benedicentur omnes gentes: an quod iſti di *22. & 26.*
cuntur, In ſemine traditorum Afrorum maledicentur
omnes gentes: vt plus valeat quod commiſit iniquitas,
quàm quod pollicita eſt veritas? Cur ergo non potius M
credimus, quòd illi qui recepti ſunt in cómunionem à
prouinciis tranſmarinis, aut innocentes opprimi non
potuerunt à calumniatoribus, quod multis documen-
tis probabilius perſuaderi poteſt: aut certe cum conuin-
ci non poſſent, etiam ſi mali fuerunt innocentes credi-
ti, ſine vlla ſuſcipientium cõtaminatione ſuſcepti ſunt?
Quid quòd etiam ſi per malos fratres, quales Apoſtolus
in Eccleſiæ vnitate tolerauit, quales martyr Cyprianus *Quæ ſcipis*
in Epiſtola de lapſis gemit? Si ergo per tales fratres etiã *Pax ecce.*
in iudicum numero conſtitutos, aptũ eſſet aliqua praui-
tate, vt traditores excludi, nec cõuinci poſſent, & Chri-
ſtianus orbis ſimulata eorum innocentia falleretur, nul-
lo modo ſuam innocẽtiam perdidiſſet. Quod enim de
Oſio dicunt Cordubẽſi quondam catholico Epiſcopo,
flagitandum eſt vt probent non ſolum talem illum fu-
iſſe qualem dicunt, ſed quod talis fuerit manifeſtum il-
lis fuiſſe, quibus eum communicaſſe aſſerunt. Hoc enim
niſi probauerint, fruſtra dicũt ſe ſciſſe qualis fuerit, quia
neſcientibus obeſſe nõ potuit, à quibus ſe iſti innocenti-
bus ſeparãdo, propter ipſam ſeparationis ſacrilegã ini-
quitatem innocentes eſſe non poſſunt. Hoc enim magis
credibile

A credibile eſt, ſi tamen Oſius ab Hiſpanis damnatus, à
Gallis eſt abſolutus: ſic fieri potuiſſe vt falſis crimina-
tionibus Hiſpani circumuenti, & callida inſidiarũ frau-
de decepti, contra inoocentem ferrent ſententiam, &
poſtea pacifice in humilitate Chriſtiaua cederent ſen-
tentiæ collegarum, quibus illius innocentia comproba-
ta eſt, ne peruicaci & animoſa peruerſitate priores ſu-
as ſententias defendendo, in ſacrilegium ſchiſmatis,
quod omnia ſcelera ſupergraditur, cæcitate impietatis
irruereot, ſicut iſti miſeri fecerunt, & nec ſero ſaltem to
tiens diuiſi atque conſciſſi ſentiunt quod fecerunt. Satis
igitur ſatisq; declarãt vnde inſanabiles facti ſunt: vide-
licet ne ſententias ſuas, quas in abſentem Cæcilianum
temere protulerunt, condemnare cogerẽtur, etſi tranſ-
marino iudicio vbi à Cæciliano præſente ſuperati ſuot,
conſideratione veritatis & pacis acquieſcerent, maio-
rem reportaturi victoriam, ſi animoſitatem humaoam
ſaltem poſt iudicium, quaſi hominem in ipſo iudicio ſu
perarent. Nam illa victoria præcelſior eſt, & triumpho
celſiore plenior, quaſi non ſolum de homine vno vi-
B cto, ſed de vniuerſa ſubiugata ciuitate referatur, dicen-
Prouer.16 te ſcriptura, Melior eſt qui vincit iram, quàm qui capit
ciuitatem. Illi ergo hominem vincere cupiebant, quos
ira vincebat. Et quia hominem vincere nequiuerunt, &
ab homine & ira ſuperati ſunt. Ab homine, quia in iu-
dicio victi ſunt: ab ira, quia nec victi quieuerunt, pra-
niſsimo corde vel audientes vel legeotes Apoſtoli ſen-
Gala.2. tenoam dicentis, Si enim quæ deſtruxi hæc iterum æ-
difico, præuaricatorem meipſum conſtituo. Quæ ver-
ba ſcilicet ſi tam ſiniſtro animo ipſe Apoſtolus iotelli-
geret, nec Chriſtianus, nec Apoſtolus fieret, nec prædi-
cator ædificaret Eccleſias, quas perſecutor ante deſtrue-
bat. Nuſquam itaq; iſti ſe tam aperte indicarũt, cur nec
ſuperati corrigi voluerunt, quàm cũ deteſtantur Hiſpa-
nos, quòd poſt ſententias ſuas aliter prolatas, collegarũ
diſcuſsioni poſteriorią; iudicio ceſſerunt. Quàto enim
hoc factum eſt de manſuetudine Chriſtiana, tam illud
de cõtentione diabolica: & ideo nõ mirũ, quòd iſta hu-
militate pax cuſtodita eſt, & illa elatione dirupta. Pro-
inde illis recte redditur quod fecerunt, Docuerunt e-
Maximi- nim talia poſteros ſuos. Nã & Maximinianiſtæ non ob
nianiſta. aliud in trecentorum & decem collegarum ſuorum, à
C quibus Primianus, quem primo ipſi damnauerũt, inno-
cens iudicatus eſt, iudicio conſedere noluerũt, niſi pro
dicta cõtumacia ſententiam apoſtolicam imperitis op-
poneodo & dicendo, Si enim quæ deſtruxi hæc eadem
ædifico, præuaricatorẽ meipſum cooſtituo. Deſtruxerãt
enim centum collegæ Priminianum, & eum propterea
cum trecentis rurſus ædificare noluerunt. Ita cum ſe ca-
uere fingunt, ne hominem ædificent quem deſtruxe-
rant, ſeipſos malo ſchiſmatis ſacrilegi deſtruxerunt. Sed
tamen ſi viueret Parmenianus, non auderet iam re-
preheodere Hiſpanos, & eos appellare præuaricatores,
quia ſententia ſua in collegarum ſententiam defluxit,
ne ipſi offenderent collegas ſuos, qui multi Primiano
iam à ſe damnato in melius correcti ad trecentorum
concilium tranſierunt, magis eligentes contra ſuas pro-
prias venire ſententias, quàm contra pacem vnitatis,
etiam in parte Donati, & maxime Prætextato Aſſurita-
no, & Feliciano Muſticano parceret Parmenianus, qui
etiam damnati à trecẽtis & decem coëpiſcopis ſuis, ad
eoſdem ipſos, à quibus damnati fueraot, ſtudio con-
cordiæ redierunt, & à ſuis damnatoribus eodem ſtu-
dio ſine vllo ſui honoris detrimento, pro pace ſuſcepti
ſunt, nec quiſquam rebaptizandos putauit, qui fuerant
ab eis foris in ſchiſmate baptizati. An forte quia multũ D
diſplicent Parmeniano, qui corrigunt ſentẽtias ſuas, & *Gala.2.*
eos, non intelligens Apoſtolum, præuaricatores vocat,
deteſtaretur eos, quia intrò redire quàm foris remanere
maluerunt, & adiunctis ſibi noooullis ſimilibus ſociis,
etiam Parmeoianiſtas crearet, ſicut iam multa fruſta de
iſto fruſto per totam Africam facta ſunt. Sic ſic neceſſe
eſt, vt minutatim ſecti conſciſsique diſpereant, qui tu-
morẽ animoſitatis ſuæ catholicæ pacis ſanctiſsimo vin-
culo prætulerunt. Neq; enim tam timenda ſunt, quæ cõ-
minatur Parmenianus, quàm intuenda quæ confitetur.

Cum enim diceret per Oſium Hiſpanum adiuto- *Caput.V.*
rium præſtitum Cæciliano, vt ad eorum communionẽ
ſanctorum & illibatorum numerus cogeretur, & huic
impietati fidem ſeruorum dei integram reſtitiſſe, vltro
paſſus eſt ſuos ipſos adiiſſe Conſtantinum, & arbitrio e-
tus à iudicibus Epiſcopis cauſam cognitam, quibus præ-
fuit Meltiades Romanæ vrbis Epiſcopus. In quo iudi-
cio ſicut Eccleſiaſtica geſta teſtantur, quia victi ſunt iſti,
& inuocens Cæcilianus iouentus eſt, eundem Meltiadẽ
crimine traditionis accuſant. Quod quæro quo oiodo E
cognouerint? Si enim ante iudicium, noo ſibi præiudi-
care debuerunt, vt apud talem iudicẽ cauſam agere in-
cipereot, etiam ex præcepto imperatoris, quem ipſi adie-
rant, tale ſubiere iudicium. Si autem poſt dictã cauſam
prolatamq; ſententiam eum traditorem didiciſſe perhi-
bent, vſqueadeo dementes ſunt homines, vt ducẽtos iu-
dices, apud quos victi ſunt, victis litigatoribus credant
eſſe poſtponendos. Et tamen in his omnibus quàuis ma
gna temeritate Italos, Gallos & Hiſpanos accuſant, re-
lictis cæteris tam multis prouinciis atque gẽtibus, à qui-
bus nefando ſacrilegio ſeparati ſunt, quibus vtiq; obeſſe
nõ poſſent crimina Italorum Hiſpanorum atq; Gallo-
rum, etiam ſi vera dicerentur: iam enim cæteras terras
cæco more, vel potius furore arguunt, & eis iraſcuntur:
quia cum duæ partes eſſent in Africa, vna, inquiunt, tra-
ditorum, & altera innocentium, traditores ſibi quàm
innocentes adiungere maluerunt. Quæ vna communa- *Donatiſta-*
tio breuiſsime atque iuſtiſsime ita refellitur, quia cum *rum confu-*
duas partes audiſſeot eſſe in Africa, vnam traditorum, *tatio.*
alteram innocentium, eam innocentem eſſe credide-
runt, quæ cauſam ſuam apud vicinos Eccleſiaſticos iu- F
dices obtinuerat. Quapropter illi ſemper innocentes
manſerunt, qui neſcientes quemadmodum iſta io Afri-
ca geſta ſint, id tamen crediderunt, quòd pacifice ac re-
ligioſe credere debuerunt, à quibus innocentibus ſepa-
ratio nullo modo innocens eſſe potuit. Fatetur etiã *Caput.VI.*
Parmeoianus ad Arelatenſe oppidum & Epiſcopos iu-
dices & partes ex Africa conueniſſe, Cæcilianum ſcili-
cet atque Dooatiſtas, vbi omnia ſuis credidit, qui nihil
victi potuerunt de iudicibus cõqueri: nec tameo negat
rurſus eos ad Conſtantinum veniſſe. Et quia ibi quoque
vltimo iudicio ſuperati ſunt, etiã ipſum gratia corruptũ
eſſe criminatur. Quibus omnibus conſideratis, qui ſine
ſtudio partium iudicat, eligat quibus credat, vtrum iu-
dicibus ſententias proferẽtibus, an litigatoribus contra
quos prolatæ ſunt, litem finire nolentibus. Certe orbis
terrarum iudicibus credidit. Qui autem Donatiſtis cõ-
ſentiunt, eosq; defendunt, fatentur ſe illius Eccleſiæ eſſe,
quæ cauſam ſuam, qualiſcunque illa fuerit, nõ potuit ta-
meo in tranſmarinis tot diſceptationibus obtinere, &
eorum aduerſus iudices murmura & crimina, credula
vanitate ſuſcipiunt. Qua in re ſi innocentes ſe dicunt,
& eos quos ſuperatos ſcimus: quanto innocẽtiores ſunt
qui temere aliquid mali de ipſis iudicibus credere no-

G lunt de quibus neceſſe eſt, vt qui victi fuerant conquerantur. Non ſolum enim qui bonam cauſam perdidit, de iniquo vel tardo vel negligenti iudice queritur, ſed etiam qui iuſtiſsime victus eſt, ea cæcitate de innocente iudice murmurat, qua cæcitate cum innocente aduerſario litigabat. Quapropter iſti non ideo ſcelerati ſunt, quia de omnibus victis nolunt temere aliquid credere: ſed ideo quia ſe furore ſchiſmatis præciderũt ab eis innocẽtibus qui multo rationabilius nolũt tale aliquid de

Apoc. 4. 3. ipſis iudicibus credere. Exultat enim aliqua illarum partium in nomine Chriſti nobiliſsima Eccleſia, vel ex illis ſeptem, etſi placet potiſsimum Philadelphia, quæ de myſtico nomine per linguam Græcam fraternam in-

Proſopopœia. timat charitatem. Audiamus igitur vocem eius, nec eius palea loquatur, ſed frumentum. Si ergo dicat iſtis, quid in me arguitis fratres, quid accuſatis? quanto interuallo ſecundum terrenum locum ab Africa remota ſim, partim noſſe, partim audire potuiſtis. Quid ibi tũc ſiue traditores, ſiue traditorum vel accuſatores vel damnatores, ſiue innocentium vel calumniatores vel oppreſſores egerint, prorſus ignoro. Sed ille dominus noſter, qui emit totum mundum precio ſanguinis ſui, cuius ſancta

H commercia Propheta tanto antè cecinit, dicens, Fode-

Pſal. 21. runt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea, Ipſi vero conſiderauerunt & inſpexerunt me, diuiſerunt veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. Inter nos & vos non ſpacia conſtituit vacua & nuda Chriſtianis, impleuit hæc omnia ſanctificatione nominis ſui: in ipſo quippe pſalmo paſsionis, non ſolum quanti, ſed etiam quantum emerit declaratum eſt: ibi enim paulopoſt dicitur, Reminiſcentur & conuertentur ad dominum vniuerſi fines terræ, & adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ familiæ gentiũ, quoniam ipſius eſt regnũ, & ipſe dominabitur gentium. De cauſa itaq; noſtra tũc fortaſſe cogerer iudicare, ſi vel vicina eſſent, vel ita remota, vt inter nos & vos non habitarent alij Chriſtiani eodẽ nomine ſignati, eadem vnitate pacati. Multæ interiacent patriæ gentium, ſimul mecum emptæ illius ſanguine, in cuius conſpectu mecum pariter adorant. Per illas ad me tranſit fama de vobis, ipſæ de vicinitate cauſam veſtrã examinare potuerunt. Quod ſi non eſt factum, vos neglexiſtis. Neque enim neglecti à cæteris, non vſque ad nos etiam veniretis. Si autem aliquid iudicatum eſt, date veniam. Non

I audeo vobis ſuperatis temere credere, & iudices veſtros eadem temeritate damnare. Accedit huc aliud quod me plurimũ moueat, quia ſi vos innocentes oppreſsi eſſetis, nos ſaltem fratres, qui nihil vobis nocuimus, amaretis. Cum vero nos qui bene nobis conſcij ſumus, cauſam veſtram vicinis veſtris recto Eccleſię iure commiſſam fuiſſe dicamus, qui coram deo ſciunt quemadmodum iudicauerint, lacerare tamen maledictis, & acerbis odiis inſectari, & quaſi propter vos Chriſtus apud nos hæreditatem perdiderit ſuam, etiam rebaptizare conamini, quid boni de illa veſtra cauſa ſentire poterimus? Qui enim longe remotiſsimos fratres temerariis ſuſpicionibus damnare minime dubitatis, quàm iuſte à vicinis veſtris damnati fueritis, oſtenditis. Cur enim non credam recte damnari potuiſſe à vicino iudice auditum, qui me fratrem tam longe abſentẽ damnare nõ dubitat inauditum, hoc mihi obiciens maximum crimen, quoniam qui præſens eſſe non potui, eis ad quos cauſa perducta eſt, iudicibus potius quàm victis litigatoribus credidi? Quibus iudicibus ſi non potius credidiſſem, etiam ſi illi, qui victi ſunt innocentes eſſent, ego innocens eſſe non poſſem. Magno enim delicto impli- K

caremur, ſi cum corda humana non cerneremus, nec diſciplinam Eccleſiaſticam teneremus, cum eis nollemus iudicantibus, credere, vltra quos non potuit cauſa tranſire, & per quos potuit ad nos fama percurrere. Ab iſtis innocentibus impia te direptione diſcindis, & innocentem te dicis: quod vtique ſi eſſes, cum videres in ſcripturis ſanctis meſſem domini dei tui ante vltimam ſegregationem & ventilationem, à zizaniis & palea nõ poſſe ſeparari, eligeres potius fortis eſſe in tolerãdis malis, quàm impius in deſerendis bonis. Cur enim Eccleſiarum per orbem longe remotarum, non putamus eſſe iſtas & quàm iuſtiſsimas voces, quas in Philadelphia figuraui?

Quinetiam audet conqueri Parmenianus, *Caput. VII.*

quòd eos Conſtantinus ad campum, id eſt, ad ſuppliciũ duci iuſsit: qui victi apud Eccleſiaſticos iudices, nec apud ipſum quæ dicebant probare potuerũt, & adhuc in ſanctæ Eccleſiæ præciſione ſacrilego furore ferebantur: & hoc eum tanquam immaniter iuſsiſſe Hiſpano Oſio ſuggerente criminatur, ſuſpicionibus videlicet ſuis ſicut ſemper damnando inauditos, Quaſi vero non humanius ac probabilius alius crediderit Oſio tanquã Epiſcopo ſuggerẽte potius factum, vt in leniorẽ coercitionem L

quãuis immaniſsimi ſceleris, id eſt, ſacrilegi ſchiſmatis, ſententiam flecteret imperator. Quid enim non iſti iuſte patiuntur, cum ex altiſsimo dei præſidentis, & ad cauendum ignem æternum flagellis talibus admonentis iudicio patiuntur, & merito criminum, & ordine poteſtatum? Prius enim probent ſe non eſſe hæreticos vel ſchiſmaticos, tum demum de indignis pœnis ſuis liuidam emittant vocẽ, tum demum ſeſe audeãt cum mali *al. liberã.*

aliquid patiuntur, veritatis martyres dicere. Alioquin ſi quiſquis ab imperatore vel à iudicibus ab eo miſsis pœnas luit, cõtinuo martyr eſt, omnes carceres martyribus pleni ſunt, omnes catenæ iudiciariæ martyres trahunt, in omnibus metallis martyres ærumnoſi ſunt, in omnes inſulas martyres deportãtur, in omnibus pœnalibus locis iuridico gladio martyres feriuntur, ad omnes beſtias martyres ſurrigũtur, aut iuſsionibus iudicum viui ignibus concremantur. Si autem, ſicut dicit Apoſtolus, non *Roma. 13.*

eſt poteſtas niſi à deo, & miniſter dei eſt, vindex in iram eius, qui male agit, nec ſine cauſa gladium portat: Vis non timere poteſtatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa: bonus quicquid paſſus fuerit, laus illi prouenit M

ex poteſtate facientis: malus vero qui merito patitur iniquitatis, non deputet ſæuiciæ poteſtatis, Et tamen quid tale iſti patiuntur, quale faciunt, niſi quia hominum multitudo non in corde cor habet, ſed in oculis? Nam ſi ſanguis exit de carne mortali, quiſquis aſpicit exhorreſcit, Si pro pace Chriſti præciſæ animæ atque ſeparatæ in hæreſis vel ſchiſmatis ſacrilegio moriuntur, quia non videtur, non plangitur, imò vero mors tetrior atq; luctuoſior, & vt planè dixerim, verior, iure conſuetudinis deridetur: cum authores tantarum mortium publice inſultant, & nec veritatis manifeſtandæ cauſa ſermonẽ nobiſcum conferre dignantur, Et ſi quid tẽporalis moleſtiæ paſsi fuerint per certiſsimum atque rectiſsimum ordinem poteſtatum, cum ipſi priuatis furioſorum agminibus multa grauiora paſsim atq; quotidie, nulla regia, nulla Eccleſiaſtica lege committant: nos corporum perſecutores vocant, ſe animarum interfectores non vocant, cum priuata licentia nec corporibus parcant. Sed quia ſemper per mãſuetudinem Chriſtianam multo ſeuerius oculus iudicatur euulſus in lite, quàm animus excæcatus in ſchiſmate, & aduerſum nos loquitur,

& nobiſcum

A & nobiſcum loquuntur, & cum eos obmuteſcere cõpellat veritas, ſilere non permittit iniquitas. An forte de religione fas non eſt vt dicat imperator, vel quos miſerit imperator? Cur ergo ad imperatorem veſtri venere legati? Cur eum fecerunt cauſæ ſuæ iudicem, nõ ſecuturi quod ille iudicaret? Sed quorſum illa dicuntur? nunquid nam etiam ſi obtineãt non pertinere ad Imperatorem aduerſus eos aliquid ſtatuere, qui praua in religione ſectãtur, & propterea ſi interfecerit eos, quos punierit martyres erunt? Hoc enim modo iſta hæreticis omnibus vox patebit, in quos ex occulto imperio dei, per manifeſtum hominũ imperium multa quibus coërcerentur, ſeueriſsime conſtituta ſunt, nec ſolum hęreticis quoquo modo faliẽ Chriſtiano nomine dealbatis, ſed etiam ipſis Paganis. Nam vtiq; & ipſi falſa religione ſunt impij, quorum ſimulachra euerti atque confringi iuſſa ſunt recẽtibus legibus, inhiberi etiam ſacrificia ſub terrore capitali. Si quis ergo eorum damnatus in tali crimine fuerit, martyr continuo æſtimandus eſt, quia pro ſuperſtitione quam piam religionem putabat, pœnas legibus luit? Nullus certè quoquo modo Chriſtia-

B nus audet hoc dicere. Non ergo quiſquis in aliqua religionis quæſtione fuerit ab Imperatore punitus, martyr

Nota de martyrio. efficitur. Neque enim vident qui talia ſentiunt, in eum locum ſe progredi, vt ipſos etiam dæmones martyrum ſibi gloriam vẽdicare poſſe contendant, quia iſtam patiuntur perſecutionem per Imperatores Chriſtianos, vt penè toto orbe terrarum eorum templa euertãtur, idola comminuãtur, ſacrificia ſubtrahantur, qui eos honorant, ſi deprehenſi fuerint puniantur. Quod ſi dementiſsimum eſt dicere, non ergo ex paſsione certa eſt iuſticia, ſed ex iuſticia paſsio glorioſa eſt. Ideoq; domin[9], ne quiſquam in hac re nebulas offunderet imperitis, & in ſuorum damnatione meritorum laudem quæreret martyrum, non generaliter ait, Beati qui perſecutionẽ patiuntur: ſed addidit magnam differẽtiam, qua vera à

Matt. 5. ſacrilegio pietas ſecernatur. Ait enim, Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſticiam. Nullo modo autem propter iuſticiam, qui Chriſti Eccleſiam diuiſerũt, & cum ea quaſi ſimulata iuſticia conantur ante tempus à palea ſeparari, ac frumenta eius falſis criminationibus inſectantur, dum ipſi ab ea potius tanquam leuiſsima pa-

C lea, variis rumorum flatibus ſeparati ſunt. Sed inquiũt,

Donatiſtarum euaſio. Non hæc fecimus. Videant ergo ex hac quęſtione ſe primitus liberari debere, & tunc audere ſi quid moleſtiarũ ſiue pœnarũ à Chriſtianis Imperatoribus patiuntur, vel deponere in querimoniam, aut aſſumere in gloriã. De qua re, id eſt, ipſi[9] ſchiſmatis quæſtione, ſi nihil aliud dicerem, ea quæ ſuperius ſunt dicta ſufficerẽt. An forte dicent, Etiam ſi conuincuntur in ſacrilega diſſenſione, vt pro ea demẽtia ſi quid paſsi fuerint martyres non ſint: non tamen ad Imperatorum poteſtatem hæc coërcenda vel puniẽda pertinere debere. Qua in re quęro, quid dicant, An quia de religione viciosa vel falſa nihil curandum eſt talibus poteſtatibus? Sed multa iam etiam de Paganis diximus & de ipſis dæmonib[9], quòd perſecutiones ab Imperatoribus patiuntur. An & hoc diſplicet? Cur ergo ipſi vbi poſſunt templa ſubuertunt, & per furores Circũcellionum talia facere aut vindicare non ceſſant? An iuſtior eſt priuata violentia, quàm regia diligentia? Sed hæc omitto, Illud quæro quod manifeſte

Gala. 5. enumerat Apoſtolus dicens, Opera carnis, quæ ſunt, inquit, fornicationes, immundiciæ, contentiones, æmulationes, animoſitates, diſſenſiones, hæreſes, inuidiæ, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia. Quid iſtis videtur vel crimen idololatriæ putent iuſte ab Imperatoribus vin- D

dicari? Aut ſi nec hoc volunt, cur in veneficos vigorem legum exerceri iuſte fatentur: in hæreticos autem atque ſchiſmaticos impias diſſenſiones nolunt fateri: cum in iiſdem iniquitatis fructibus authoritate Apoſtolica numerentur? An forte nec talia poteſtates iſtæ humanæ conſtitutionis permittuntur curare? Propter quid ergo gladium portat qui dictus eſt miniſter dei, vindex in *Rom. 13.*

iram eis qui male agunt, niſi forte quemadmodum nõnulli eorum ſanè imperitiſsimi hoc intelligere ſolent, de honorib[9] Eccleſiaſticis dictum eſſe, vt gladius intelligatur vindicta ſpiritalis, qui excommunicationem operatur, cum prouidentiſsimus Apoſtolus conſequenti contextione lectionis ſatis aperiat quid loquatur. Ille quippe addidit, Propter hoc enim & tributa præſtatis: Ac deinde ſubiunxit, Reddite omnibus debita, cui tributum, tributũ: cui vectigal, vectigal: cui honorẽ, honorem: cuj timorem, timorẽ. Hoc ergo iam reſtat, vt iſtis diſputationibus ſuis prohibeãt Chriſtianos tributa perſoluere, cum & dominus talia ſentientibus Phariſæis, quos imitãtur iſti, nummo inſpecto reſponderit, Red- *Matt. 22.*

E dite, inquit, Cæſari quod Cæſaris eſt, & deo quod dei eſt. Hi vero in vtroque inobedientes atq; impij, nec deo reddũt Chriſtianum amorem, neq; regibus humanum timorem, ita cæci & inſani, vt cũ ſchiſmaticos ſuos Maximinianiſtas per poteſtates à catholicis Imperatorib[9] miſſos de baſilicis excluſerint, & vi magna inſsionum & auxiliorum cedere ſibi compulerint, arguant catholicã, ſi pro ea catholici principes tale aliquid fieri præceperint. Ipſi vero Maximinianiſtæ antequam eſſent Maximinianiſtæ, id eſt, cum adhuc vno ſimul Donatiſtarũ conſortio tenerentur, quæ ab eis rogatus ille Maurus per regem barbarum Firmum, quàm ſæua & quàm acerba perpeſſus ſit, recolãt: & taceant, nec conqueri audeant ſi quid huiuſmodi vel à Primianiſtis propter ſuum ſchiſma, vel cũ Primianiſtis propter Donatiſtas, non pro religione ſacra, ſed pro animoſitate ſacrilega patiuntur. Fortaſsis enim dicũt, grauiora ſe perpeſſos à catholicis Imperatoribus, quàm iſti fecerunt per reges Barbarorum Rogatiſtis, vel per iudices catholicorum Imperatorum Maximinianiſtis, vel etiam faciunt per furorem Circumcellionum quibuſcũque poſſunt: quaſi

F vero inde quæſtio ſit, vtrum grauiora patiantur quàm faciunt. Quod quidem nullo modo cõceſſerim. Multa enim eorum ſæuiſsima numerantur, imò numerari nõ poſſunt, quę ſi pauciora eſſent, vel eos in quos admittũtur minus affligerẽt, eoipſo eſſent certè grauiora, quod non ab ordinatis poteſtatibus iuberentur, ſed extraordinariis furoribus admittuntur. Non enim tam multa ſunt quæ aduerſus Maximinianiſtas per iudices humanæ conſtitutionis egerũt, in eo genere actionũ ponant ſi volunt, quàm quę etiam ad perſequendum Rogatum Maurum ab eis per Firmum barbarum geſta ſunt, & ſi illum licet hoſtem immaniſsimum Romanorum in legitimis numerent. Sed hæc non tam multa ſunt, quàm multa quotidie agunt per furioſos ebrioſorũ iuuenum greges, quibus principes conſtituunt, qui primum tantummodo fuſtibus, nunc etiam ferro ſe armare cœperunt, qui Circumcellionum notiſsimo nomine per totam Africam vagantur, & ſæua contra omnem ordinem legum, poteſtatumq; committunt: quorum ſcelera cum ad eos deferuntur, fingunt ſe ignorare tale hominũ genus, vel omnino ad ſe non pertinere contra omnes homines ore impudentiſsimo affirmant, neque hanc ſaltem vocem totius orbis accipiunt, multo probabilius

Nota qui & vnde ſunt Circũcelliones.

G babilius veriúſque dicentis,neſcire ſe quid in Africa ge
ſtum ſit,ſiue à parte, ſiue contra partem Donati, quàm
ſcilicet in ipſa Africa Donatiſtarum Epiſcopos, Circũ-
cellionum vel facta neſcire, vel dicta ad ſe non perti-
nere.Sed vt dicere cœperam,hoc non quæritur modò,
vtrum patiantur grauiora quàm faciant, ſed vtrum ad-
uerſus hereticos & ſchiſmaticos tale aliquid fieri liceat.
Si enim dicunt non licere,cur ipſi faciunt? Si autem li-
Sine cauſa cere fatentur,* etiam ſi oſtendant, quod nullo modo
queruntur, poſſunt, grauiora ſe perpeti à catholicis Imperatoribus,
tale quid- quàm ipſi per iudices eorum vel per regẽ Barbarorum
dam videĩ ſchiſmaticis ſuis fecerunt,vel per inſaniam Circumcel-
deeſſe. lionum omni generi hominum faciũt. Neque hoc mi-
randum eſt, ſi plus poſſunt principes quàm miſsi à prin
cipibus iudices, ſi plus poſſunt Romani Imperatores,q̃
Barbari reges. Et ſi merito grauiora legibus patitur la-
tro,quàm contra leges ipſe cõmittit: vnde merito con-
ſtitutionibus iuſtis grauiora patiuntur Circumcellio-
num mancipes, quàm faciunt, Circumcelliones, & ta-
men tanta eſt manſuetudo Chriſtianorum, vt pœnas
eorum incomparabiliter ſuperent facinora eorum.Sed
H ecce dãnauerunt in concilio ſuo Maximinianiſtas,tre-
Epiſcopi- centi decem Epiſcopi Donatiſtæ. Illi autem pertioacia
dia. peruerſitatis ſuis baſilicis cedere nolebant. Additi ſunt
iudices, conſilium eorum proconſularibus geſtis indi-
ctum eſt. Deinde viſum eſt,vt illi qui tanto Epiſcopo-
rum numero damnati ſunt,cederẽt locis, & facile ceſ-
ſerunt,nec multa paſsi ſunt:qui autem reſiſtere tentaue-
runt,quemadmodum afflicti ſint,quis ignorat? Sed ta-
men ſi tanta fuiſſet immanitas reſiſtentium, vt ad iniu-
rias iudicum perueniret, nônne multo acerbiora Ro-
manis legibus paterentur? Sic & tunc cum poſt termi-
num cauſæ,in qua ſe iſti à catholica præciderunt, con-
ſequenter agi cœpiſſet vt baſilicas non tenerent, & te-
nerent imperialibus reſiſtendo iuſsionibus,ita vt vis il-
la notiſsima Circumcellionum præualeret, addendo
inſuper etiam,vt cum donis Eccleſiæ,quos miſerat Im-
perator per Africam euntes turbulentiſsimis & ſæuiſsi-
mis ſeditionibus agitarent:tales in eos leges proferun-
tur,vt ne ipſas quidem baſilicas quę non erant vnitatis,
ſed à ſeparatis atque in ſuo ſchiſmate conſtitutis fuerãt
fabricatæ, retinere ſinerentur. Qua in re iam ſuas iniu-
rias poteſtas regia vindicauit. Quid enim valent iuſte
poſsidere inimici iuſticiæ?Nec pro eis aliquid promul-
I gaſſe quis inuenitur niſi apoſtata Iulianus, cui pax & v-
nitas Chriſtiana nimium diſplicebat: quandoquidem
ipſa ei vo de impie ceciderat religio diſplicebat. Cui
quidem iſti Donatiſtæ, ſicut iudicum geſta teſtantur,
quibus hi quod impetrauerant allegarunt, talibus ver-
bis ſupplicauerũt,vt ei fortaſſe mitius ad idolorum cul-
tum quidam timore conſenſerint,quàm eum iſti furio-
ſi laudauerunt. Dixerunt enim quòd apud eum ſolum
iuſticia locum haberet. Quid ergo aliud dixiſſe repe-
riuntur,niſi Chriſtianam ſanctitatem non eſſe iuſticiã,
quæ apud illum nullum haberet locum: aut honorem
dæmonum eſſe iuſticiam: aliorum autẽ Imperatorum
Lex ĩperia- iuſticiam legéſque quæ vehementes aduerſus eos latæ
lis contra ſunt,quis ignorat?In quib⁹ vna generalis aduerſus om-
ſchiſmati- nes,qui Chriſtianos ſe dici voluot, & Eccleſiæ catholi-
cos. cæ non communicant,ſed in ſuis ſeparatim conuenti-
culis congregantur,id continet,vt vel ordinator cleri-
ci, vel ipſe ordinatus denis libris auri mulctentur. Lo-
cus vero ipſe quò impia ſeparatio congregatur,rediga-
tur in fiſcum. Sunt & aliæ iuſsiones generales, quibus
eis vel faciendi teſtamenta, vel per donationes alicui
conferendi facultas adimitur, vel ex donationibus aut K
teſtamentis aliquid capiendi, Nam in quadam cauſa
cum homo nobilis Imperatoribus ſupplicaſſet, quòd
ſoror eius quæ de parte Donati fuerat cum defungerẽ-
tur, neſcio in quos communionis ſuæ, & maxime in
quendam Auguſtinum Epiſcopum eorũ plurima con-
tuliſſet,ex illa generali lege pręceptum eſt,vt omnia fra
tri reſtituerentur: vbi etiam Circumcellionum mentio
facta eſt, ſi more ſuo violenter obſiſterent, quo genere
auxiliorum & adminiculis repellerentur. Sic enim no-
ti,ſic multis prælijs probati ſunt,vt de his & ſupplicatio
Imperatori fieret,& Imperator tacere non poſſet. Quæ
cum ita ſint, cum & diuinis & humanis legibus ita dã-
nentur:tanta eſt tamen manſuetudo Chriſtiana, vt nõ
ſolum teneant baſilicas, quas iam præciſi ædificauerũt,
ſed nec eas omnes reddiderint vnitati, quas ab exor-
dio vnitas tenuit. Et cum ipſi Maximinianiſtas de baſi-
licis ad partem Donati pertinentibus, per iudices à ca-
tholicis Imperatoribus miſſos inſtanter excluſerint,ta-
men à multis locis, quos catholica antè vnitas retine-
bat, nec ipſorum catholicorum Imperatorum legibus
excluduntur.Poſtremo ſi quid forte aliquando immo- L
deratius in eos factum eſt,vt Chriſtianam excederet le-
nitatem, diſplicet omnibus frumentis meſsis domini-
cæ, id eſt, in Chriſto laudabilibus Chriſtianis, qui ſiue
centenario,ſiue ſexagenario,ſiue tricenario fructu in ca
tholica Eccleſia toto orbe ſuccreſcunt. Quapropter zi-
zania vel paleam catholicæ ſegetis nobiſcum copioſiſ-
ſime accuſent, ſed nobiſcum ferre patientiſsime non
recuſent. Noluit enim dominus ante tempus eradicare
zizania,& à frumentorum permixtione ſeparare, Sini- *Mat.13.*
te,inquit,vtraque creſcere vſque ad meſſem.Et cum in-
uolucrum eiuſdem ſimilitudinis quærentibus diſcipu-
lis explicaret,non ait,ager eſt Africa:ſed ait, ager eſt hic
mundus. Per totum ergo mundum ſeges iſta ſeminata
eſt, per totum ſuperſeminata zizania,per totum creſcit
vtrunque vſque ad meſſem. Nunquid aut Donatus fuit
maior meſſor,aut eo tempore quo ſe iſti à terrarum or-
be ſepararunt,tempus meſsis aduenerat: cum idem do-
minus ne alicui liceret interpretari quod vellet, apertiſ-
ſime dixerit, Meſsis autem eſt finis ſeculi,meſſores autẽ
angeli ſunt. Tales enim meſſores errare non poſſunt,
vt vel frumenta pro zizaniis colligant,vel pro frumen-
tis zizania redigant †. Iſti autem cum quaſi zizania ger *†al.religẽt.*
minata fugiunt, ſeipſos eſſe zizania demonſtrarunt,in M
manifeſtiſsimo ſacrilegio contra ſententiam domini
prædicantes, vt cum ille dicat, Sinite vtraque creſcere
vſque ad meſſem: iſti per tam magnum agrum, id eſt,
totum mundum zizania creſcere,frumenta vero dimi-
nuta in ſola Africa remanſiſſe contendant, Chriſto re-
gi & principi noſtro ſacrilegam facientes iniuriam.
Scriptum eſt enim, In lata gente gloria regis, in dimi- *Prouer. 14.*
nutione autem populi contritio principis. Sed iam tẽ-
pus eſt quãtum exiſtimo ipſa teſtimonia ſcripturarum,
quæ male interpretata decipiunt imperitos, diligeoter
attendere, & quantum dominus donat, ſecundum in-
tellectum catholicæ veritatis aperire.

Libri primi finis.

A DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, contra Parmenianum Liber Secundus.

Caput I. QVæ tandẽ vis niſi cæcitas & vanitas animi cogit hominẽ clauſis, vt dicitur, oculis, tanquam in alterum iacere, quod in eũ qui iecerit, cõtinuo redeat, eúmque ictu reciproco affligat, intacto illo quem vulnerare voluerat, ſicut iſti Donatiſtæ de omnibus ferè ſcripturarum teſtimoniis faciunt? Quæ cum ſe aduerſum nos proferre arbitrantur, velut admonere nos videntur quales eos ipſa ſcriptura conuincat eſſe. Quid enim facit aliud quando vel pro ſe, vel contra nos Par-
Eſa.5. menianus putat eſſe quod ſcriptum eſt, Væ his qui dicunt quod nequam eſt bonum, & quod bonum eſt nequam: qui ponunt lucẽ tenebras, & tenebras lucem: qui ponũt id quod amarum eſt dulce, & dulce quod ama-
B rum? O ſtultiſsimam cæcitatem, quid enim tam bonum
Pſal.132. & tam iocũdum quàm habitare fratres in vnum? Quid
Eſa.5. illi nequam dicunt & amarum ponũt, qui ſe ab omnibus fratribus ſepararũt, dum vanas ſuſpiciones ſuas, ne dicam factioſas calumnias, vel non excitare, vel excita-
Matth.3. tas tolerare noluerũt? Quod ſi veram paleam odiſſent,
Matt.13 & ipſi palea non eſſent: non propterea ſe à dominico tritico per totum agrum, id eſt, mundum ſeminato, & creſcente ſeiungere debuiſſent. Exclamẽt itaque ſi poſ-
Eſa.5. ſunt. Væ his qui dicũt quod nequã eſt bonum, & quod bonum eſt nequam. Reſpondemus breuiter, verum eſt,
Eccli.2. & addimus aliud, Væ his qui perdiderunt ſuſtinẽtiam,
Eſa.5. dum ponunt lucem tenebras, & tenebras lucem. Quid enim lucidius promiſsis dei, qui temporib⁹ noſtris exhibuit, quod ante annorum milia prænunciauit in ſe-
Gene.12.22. mine Abrahæ, quod eſt Chriſtus, benedictionem om-
& 26. nes gentes habituras? Et quid tenebroſius præſumptionibus hominum, qui propter temere obiecta & nunquã probata crimina traditorum, quæ ſi vera eſſent, nunquã deo præiudicarent quo minus quæ promiſit impleret, periiſſe dicunt Chriſtianum nomen de tot gentibus in orbe terrarum, & in ſola Africa remãſiſſe? Et hanc præ-
C ſumptionem ſuam lucem dicunt, promiſſa vero dei iam ipſo effectu rerum illuminata mendaciorum tenebris operire contendunt. Inſuper aduerſum nos factis
Eſa.5. ſuis clamant dicentes, Væ his qui ponunt lucem tenebras, & tenebras lucem. Ita ne lux erat Optatus, cum totum orbem tenebras appellauit? An eum potius eſſe tenebras tota Africa ſentiebat, & iſti eum lucem vocabant qui ponũt lucem tenebras, & tenebras lucem? Sed diſplicebat, inquiunt, Optatus in communione noſtra omnibus bonis. Non ergo eum lucẽ vocabitis, & tamẽ ei communicabitis. Eligite itaque quod velitis, aut non obeſſe in vna communione tenebras luci, ſed ſufficere luci vt tenebras improbet, & eas pro vnitate ſi expellere non poteſt toleret, atque ita nõ fuiſſe cauſam cur ab innocentibus fratribus, quos malos certè non potuiſtis oſtendere, ſi vobis cognitos etiam fuiſſe dicatis, tenebroſo ſchiſmatis ſacrilegio disiungeremini: aut ſi non ſufficit luci vt improbet quas expellere non poteſt tenebras, id eſt, ſi non ſufficit bonis vt improbent malos, quos excludere vel emẽdare non poſſunt, facilius vnus Optatus partem Donati in vna Africa notiſsimus & apertiſsimus maculauit, quàm quilibet Afer traditor tot gentes per orbem terrarum, & ſi non dicam falſis criminibus accuſatus, tamen quod impudentiſsime nega- D
tur, ignotus. Accipientes itaque peruerſo corde ſcripturas, non eas faciunt obeſſe nobis, ſed ſibi: quãdo ad hoc
putant eſſe ſcriptum, Væ his qui dicunt quod nequam *Ibidem.*
eſt bonum, & quod bonum eſt nequã: quo paleam frumenta inter ſe non tolerent aduſque tempus vẽtilationis, vt cum male intelligãt, Væ his qui dicunt quod nequam eſt bonum, & quod bonũ eſt nequam: cõpleatur
in eis, Væ his qui perdiderunt ſuſtinẽtiam. Si autem in- *Eccli.2.*
telligant in eos hoc eſſe dictum, qui opinãtes quod malum eſt bonum eſſe, malum committunt in eos qui talibus laudando atq; approbando conſentiunt: quæ duo
genera in vno loco ſcriptura cõmemorat, dicẽs, Quo- *Pſal.9.*
niam laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & qui iniqua gerit, benedicitur: rectè intelligẽt nec turbabũtur, cũ apud ipſos inuenientur mali, niſi ꝙ eos pro parte Donati tolerant, quos pro Chriſti vnitate tolerare debuerunt, & per hanc obſtinationẽ animoſitatis ſuæ coguntur miſeri in ſchiſmate ſuo ferre, quos norũt ab or-
be terrarũ accuſatos & dãnatos eſſe. Quiſquis ergo vel *23.q.4.ca.*
quod poteſt arguendo corrigit, vel quod corrigere nõ *quiſquis vel*
poteſt, ſaluo pacis vinculo excludit, vel quod ſaluo pa- *quod poteſt.*
cis vinculo excludere nõ poteſt, æquitate improbãt, fir- E
mitate ſupportat, hic eſt pacificus, & ab iſto maledicto
immunis quod ſcriptura dicit, Væ his qui dicunt quod *Eſa.5.*
nequã eſt bonum, & quod bonũ eſt nequam: qui ponũt lucem tenebras, & tenebras lucem: qui ponunt quod amarũ eſt dulce, & quod dulce eſt amarũ: omnino liber,
prorſus ſecurus, penitus alienus. Obiiciunt iterũ ſi- *Cap.II.*
mile huic ſolita cæcitate. De vobis, inquiũt, dicit ſcrip- *Prouer.17.*
tura, Qui iudicat iuſtum iniuſtum, iniuſtum vero iuſtum, execrabilis eſt apud deum. Cur non execratio potius in illos cadit, qui vniuerſum orbem terrarum Chriſtianum dãnare auſi ſunt inauditum, in quo tam ingẽti hominum numero ſine vlla dubitatione fuerũt & ſunt ab eorũ criminibus innocentes? Hoc ergo modo quod iuſtum eſt iniuſtum iudicarunt, cum Optatum Gildonianum decennalem totius Africæ gemitum, tanquam ſacerdotem atq; collegam honorantes in cõmunione tennerunt. Aut ſi eum corde improbabant, ſed pro pace tolerabant, diſcant nullius pacifici patiẽtiam malo non conſentientẽ, ab vllis malis poſſe maculari, atq; ita ſen-
tiant in qua perditione iaceãt, qui propter falſa ſiue ve- F
ra, non enim hoc quærunt, nec crimina Afrorũ, vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis non ſeruant, cũ orbe terrarum
inauditum damnãt. Quod ſi dicerent, neſcimus an ſint *Ephe.ſ.4.*
per tot gentes terrarum trãſmarinarum boni Chriſtiani, impudẽtiſsime dicerent, Deus enim perhibet teſtimonium frumentis ſuis, qui per totum agrum ſemina-
tis, quanuis cum zizaniis à diabolo ſuper ſeminatis, ta- *Matt.13.*
men vſque ad meſſem creſcere mãdauit. Vnde & ſi homines ipſos minus nouimus eſſe bonos, tamen eos ideo nouimus, quia mẽtiri deum non potuiſſe, fide certiſsima retinemus. Cum ergo ſacrilega impudentia dicant, neſcimus vtrum ſint in cætero orbe terrarũ boni Chriſtiani, videant qua inſania dicere audeant. Quotidie enim non dubitant dicere, ſcimus ibi non eſſe Chriſtianos. Aliud eſt vtique, neſcimus an ſint: aliud, ſcimus ꝙ non ſunt: vtrunque & infidele & impium eſt. Sed ſi deteſtandus eſt qui dicit, neſcio an vera dixerit deus: quis eſt ille qui dicit, ſcio quòd non vera dixerit deus? Certè arbitror quòd neminẽ iſtorum offendere debeo, ſi Donato deum præpoſuero. Quãtumlibet enim amẽt Donatum, plus timẽt deum. Poſtremo quãtum ipſi ament Donatum, nos nouimus, quia ſolus deus verax eſt, omnis au-

G nis autem homo mendax. Chriſtus ergo qui ſuper omnia deus eſt benedictus in ſecula, & qui veriſsime de ſeipſo dixit, Ego ſum via, veritas & vita: cum ſerui eius ab eo quærerent, vtrum vellet eos ire & colligere zizania, Sinite, inquit, vtraq; creſcere vſq; ad meſſem. Donatus autem dicit zizania quidem creuiſſe, frumenta vero eſſe diminuta. Eligant iſti cui credant. Chriſtus, id eſt veritas, dicit, ager eſt hic mundus. Donatus autem dicit, agrum dei in ſola Africa remãſiſſe. Eligant cui credãt. Chriſtus, id eſt veritas, dicit, In tempore meſsis dicam meſſoribus, Colligite primũ zizania: & exponit dicens, Meſsis eſt finis ſeculi. Donatus autẽ dicit per præciſionem partis ſuę ante meſſem à frumentis zizania ſeparari. Eligant cui credãt. Chriſtus, id eſt veritas, dicit, Meſſores ſunt angeli. Donatus autem dicit ſe atq; collegas ſuos hoc feciſſe ante meſſem, quod ille dixit, angelos in meſſe facturos. Eligant cui credant. Certè Chriſtianos ſe dicũt, Chriſtum eis Donatumq; præponimus. Si verba dant Chriſto, cor autem Donato, quid ſint conſiderent. Ego parco, nõ inuehor, non exaggero, dolorẽ noſtrum melius premo quàm promo. Si autem dicunt ſe Chriſto dare cor ſuum, Chriſto ergo credãt dicenti, ꝙ

H per totum mundum & filij regni creſcant, & filij maligni: nõ Donato dicenti, ꝙ per totum mundũ filij maligni tantummodo creuerint, filij autem boni vſq; ad ſolam Africam diminuti ſint. Quòd ſi Chriſto credunt, nõ iam dicimus cum Eccleſiis orbis terrarum, ſed cum ipſo Euangelio pacem habeant, quod ab igne ſe conſeruare iactitãt, quia factis non probant.

Pſal.115. Rom.9. Ioan.14. Matt.13. Donatiſtarũ cõfutatio. Matt.13.

Cap.III. Eſa.59. Iam illud quò pertinet quod idẽ Parmenianus ex Propheta Eſaia nobis obiiciendũ putauit, Nunquid non valet manus domini ſaluos facere, aut aggrauauit aurem ne exaudiat? Sed delicta veſtra diſtinguunt inter mediũ veſtrum & dei, & propter peccata veſtra auertit faciem à vobis ne miſereatur, Manus enim veſtræ ſanguine coinquinatæ ſunt, & digiti veſtri in peccatis: labia autẽ veſtra locuta ſunt iniquitatem, & lingua veſtra iniuſticiã meditatur. Nemo loquitur iuſta, non eſt iudicium verum. Confidunt in vanis, & loquũtur mala, quia parturiunt dolorem & pariunt iniquitatem. Oua aſpidum eruperunt, & telam araneæ texuerunt: & qui erat de ouis illis mãducaturus, conterẽs inuenit olidum, & in ipſo baſiliſcum. Tela ergo eorum non erit ad veſtiẽdum, neque ſe operient de operibus ſuis. Opera enim illorum opera ini-

I quitatis, pedes autem eorum ad nequiciam currunt, veloces ad effundẽdum ſanguinem, & cogitationes eorũ cogitationes inſipientium. Contritio & infœlicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt. Quos iſto loco ſcriptura deſcribit, vbicũque fuerint inter bonos, non obſunt bonis, ſicut nõ obeſt palea frumẽtis, donec veniat dominus areæ, ferens ventilabrum in manu ſua vt mundet aream ſuam, frumẽta recondat in horreum ſuum, paleas vero cõburat igni inextinguibili. Sicut nõ obſunt bonis tãta multitudo ſceleratorum, qui per Ezechielem Prophetam dicti ſunt, illis videlicet qui gemebant & mœrebant facinora populi quæ fiebant in medio eorum. Vnde quia eos corrigere non poterant, nec ab vnitate populi dei ſe vllo modo ſeparare volebant, pro merito innocẽtiſsimę tolerãtiæ ſuæ ſignari meruerunt, & in illorum perditorum vaſtatione atque interitu liberari. Veruntamen iſti qui hęc catholicis obiiciũt: cur non ſeſe reſpiciũt, quorum cateruæ gregum furioſorum huc atque illuc armatæ ferro ac fuſtibus volitãt: & tam crebris vbi potuerint ſtragibus, nequaquam tamen tanta immanitate ſatiantur, vbi per buſta cadaue-

Matt.3. Ezech.9.

rum eorum cum fœminis, quæ cum illis paſsim cõmixtæ cõtra ordinem rerum diuinarum & humanarũ diebus ac noctibus euagantur, tanta feruet ebrietas, vt inde inſaniam quotidianam, non ſolum alios inſectãdi, ſed etiam ſeipſos præcipitandi cõcipiant? Horum pedes ad malum non currunt, nec veloces ſunt ad effundendum ſanguinem? Ab iſtis nõ recedit iudicium qui ſibi etiam iniuſtiſsimas licentias inordinatæ poteſtatis vſurpant? Iſtis non fiunt lux tenebræ, dum non valẽt ſuſtinere lumen in falſo martyrio? Nõne in media nocte ambulãt etiam per diem: quandoquidem dicit Apoſtolus, Qui inebriantur, nocte ſunt ebrij? Nõnne iſti palpãt in meridie quaſi in media nocte? Quod quidẽ omnium hæreticorum eſt, qui rem manifeſtiſsimam in lucem omnium gẽtium conſtitutam videre non poſſunt, extra cuius vnitatem quicquid operantur, quãuis magna ſolertia & diligentia fieri videatur, tamen illis nihil prodeſt aduerſus iram dei, quos nec aranearũ telæ poſſunt defendere à frigore. Quid ergo de hoc prophetico capitulo ponunt, quod in ipſos retorqueri non poſsit, niſi forte de ouis aſpidum quorum multo antè meminerat dictator illius ſententiæ plenarij concilij trecẽtorum decem, qui cum vniuerſis prouinciis Africæ cõuenerunt? K

Eſa.59. 1.Theſſ.5. Eſa.59.

L Hoc certè ſi viueret Parmenianus non diceret, nec ex Eſaia Propheta poneret aduerſum nos, Oua aſpidum eruperunt. Reſpiceret enim adiũctum collegio ſuo Felicianum Muſticanum & Prętexatũ Aſſuritanum, quos ex numero damnatorum quaſi bono pacis, non tamen Chriſti, ſed Donati, velut integros denuo receperunt, qui & erant oua aſpidum & eruperãt. Sic enim eos deſcribunt trecenti decem plenarij concilij ore veridico, ſicut eorum etiam procõſularibus geſtis ſcripta allegata teſtantur. Hæc enim eorum certè verba cõcilij ſunt. Licet enim viperei ſeminis noxios part⁹ venenati vteri aluus diu texerit, & concepti ſceleris coagula in aſpidum membra tardo ſe calore vaporauerint, tamẽ conceptum virus euaneſcente vmbraculo celari non poterit, nã & ſi ſero publicum facinus & parricidium ſuum fota, fœtum ſcelerum pepererunt. Hæc oua aſpidum eruperant, iámque horribilia & male olentia, cum venenoſis fœtibus erant ab eorum communione proiecta. Sed erat intus Optatus baſiliſcus qui nutu quodam regali, quo inter ſerpentes excellere dicitur, etiam proiectas aſpides reuocaret.

M Aut ſi hæc pro pace non obſunt, quid catholicis obiiciunt quos conuincere nequiuerũt, cum ipſi receperint quos ore proprio damnauerant. Si hæc, inquam, pro pace nõ obſunt Chriſti, obſunt tamẽ pro pace Donati, cui multum fauetur in iniuriam pacis Chriſti, pro quo ſacrilegio quicquid corporalibus moleſtiis patiuntur, admonitio dei eſt cauẽdæ damnationis æternæ. Nam ipſi vere ſanguinem non ſolum corporaliter per furias Circumcellionum, ſed etiam ſpiritaliter fundunt, qui orbem terrarum ſi poſſunt rebaptizare conantur. Aut ſi ſolus ille ſanguinẽ fundit, qui carnem mortalem vel vulnerat vel vulneratam perimit: ille autẽ nõ fundit qui ſeductas animas ſacrilegio ſchiſmatis occidit, quare in ſchiſmaticos ſuos Maximinianiſtas per eandem plenarij concilij ſui ſententiam talia dixerunt, Veloces pedes eorum ad effundendũ ſanguinem: cum ab eis conſtet corporaliter neminẽ occiſum, neminem vulneratum? Inſuper eos ab iſtis multa perpeſſos, cum de baſilicis per iudiciarias poteſtates excluderẽtur, qualia ante ſeparationẽ Maximinianiſtarum, cum in vnũ pariter eſſent, multa fecerunt eis, qui priora ex parte Donati ſchiſmata fecerant. Cui enim vnquam ſchiſmatico

Ibidem.

A ſchiſmatico ſuo pepercerunt, qui ſibi ab orbe terrarum
cuius ipſi ſchiſmatici ſunt, nimis impudenter parci vo-
lunt, cum à ſola ipſa vera vnitate iuſtiſsime ſchiſmata
Cap.IIII. puniantur, ſi eo modo iſta punienda ſunt? Et illud
Eccli.10. quod ſcriptum eſt, Secundum principem populi, ſic &
miniſtri ipſius: & qualis rector eſt ciuitatis, tales inha-
bitantes. Si intelligerent quò pertinet, nec nobis talia
obiicerent, nec ipſi vana iactantia ſuperbirẽt. Nos enim
vt hominum ſpem quæ in ſolo deo tuta recteq́ ſecura
eſt, non in hominibus collocemus, quoniam ſcriptum
Hiere.17. meminimus, Maledictus qui ſpem ſuam ponit in homi
ne: non intelligimus hoc loco principem populi & re-
ctorem ciuitatis Epiſcopum ſignificari. Non ideo quia
non poſſumus innumerabiles ſanctos in catholica fide
Epiſcopos intueri, ſed ne cuiuſquam, vt dixi, ſpes homi-
nis collocetur in homine, & ſi forte ei cõtingat in ea vi-
uere ciuitate, vbi nõ ſit bonus Epiſcopus, arbitretur im-
pune ſe malum fieri, vſurpans ad defenſionẽ ſuam, tam
peruerſe iſtam ſcripturam quàm peruerſe ab iſtis intel-
ligitur, & dicens ideo ſe bonum eſſe non poſſe, quia ſe-
Eccli.10. cundum principem populi, ſic & miniſtri eius: & qualis
rector eſt ciuitatis, tales inhabitantes. Contradicitur e-
Matt.23. nim huic errori, veritatis ore dicentis, Quæ dicunt faci-
B te: quæ autem faciunt, nolite facere, dicunt enim & non
faciunt. Habentes itaque plebes tales Epiſcopos, qui bo-
na dicunt ex cathedra Moyſi, & ea quæ dicunt non fa-
ciunt ex peſtilentia ſua, ſi illi faciunt ea bona quæ dicũt,
& non faciunt ea mala quæ faciunt, ſicut præcepit do-
minus, nõnne ſatis indicant non ita eſſe intelligendum
principem populi & rectorẽ ciuitatis quo modo iſti in-
telligunt? Poſſunt enim eſſe populi boni vbi fuerint E-
piſcopi mali, ſicut potuit eſſe populus malus, vbi fuit
Moyſes princeps & rector bonus. Errantes enim in ver
1.Timo.1. bis ſanctarum ſcripturarũ, & ſicut dicit Apoſtolus, Non
intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus af-
firmant, ipſi potius ſecundum peruerſitatem intellectus
ſui magnas patiũtur anguſtias, cũ eis dicitur, Ergo qua-
lis fuit Optatus, talis fuit plebs Thamugadenſis, & ſi cõ-
munione ſacramentorum, ſicut dicitis contaminantur,
& illi qui facta mala improbant, & illi qui etiam ea pro
pace tolerant vnitatis: tales eſtis & vos omnes, qui &
illi collegæ & illi plebi communicaſtis, cum illum tota
Africa Gildonis ſatellitem manifeſto gemitu declama-
ret. Quem propterea ſæpe nomino, quia ita manife-
C ſtus apparuit, vt vbicunque fuerit nominatus, nullus ſe
ignorare reſpondeat. Nam ipſi reſpiciant & recorden-
tur, quàm multo inter ſe ſimiles habeant, quorũ par ma
licia eſt, ſed impar noticia, & aliquando veniant ad ve-
ram ſententiam iſtorum verborum, & intelligãt vnum
principem dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, cuius mi
Gala.4. niſtri ſunt boni, & ipſum rectorẽ ciuitatis illius Hieru-
ſalem, quę eſt mater noſtra in cœlis æterna, cuius recto-
ris dignitati congruunt habitantes, nõ ad ęqualitatem,
Leuit.19. ſed pro modo ſuo, quia dictũ eſt eis, Sancti eritis, quo-
niã & ego ſanctus ſum: ſecundũ quandam ſcilicet ima-
2.Cor.3. ginis ſimilitudinem, in qua tranſformamur de gloria in
gloriam tãquam ad domini ſpiritum, munere illius qui
Rom.8. nos facit conformes imaginis filij ſui. Eſt & alterius ma
li populi diabolus princeps, & rector eius ciuitatis quæ
myſtice Babylonia dicitur, quẽ principem & rectorem
tenebrarũ harum, id eſt peccatorũ, ipſum & angelos e-
Ephe.6. ius Apoſtolus appellat: & illius miniſtri ſimiles ei ſunt,
qui transfigurãt ſe in miniſtros iuſticiæ, ſicut ille in an-
gelum lucis, & inhabitantes rectori peſsimo in factis ſi-
milibus cõgruunt. Sed iſtorum populorum atq; ciuitatũ

tunc erit aperta ſeparatio, cum iſta meſsis fuerit vẽtila- D
ta, quod donec fiat omnia tolerat dilectio frumentorũ,
ne dum grana paleam præpropere fugiunt, à conſorti-
bus granis impie ſeparentur. Quid igitur iam va- Cap.V.
let ad cauſam quod iſti nobis obiiciunt, quia de malis
ſacrificatoribus dominus per Eſaiam Prophetam dicit,
Facinoroſus qui ſacrificat mihi vitulũ quaſi qui canem Eſa.66.
occidat, & qui ſimilaginem quaſi ſanguinem porcinũ, 1.q.1 ca per
& qui offert thus quaſi qui benedicat idolo. Hęc omnia Eſaiam.
multò congruẽtius de illis dicuntur, qui contra Eccle-
ſiam dei toto ſicut promiſſa eſt orbe diffuſam, altare ſui
ſchiſmatis erexerũt, quod eos ſacrilegiũ omnes inuol-
uit, & quilibet vbilibet offert ſacrificiũ tale corde vel fa
ctis hæc vt audire mereatur, perniciem ſibi infert, nõ il-
lis bonis qui accipiunt ab eis ſacramenta eadẽ, qui ſecũ-
dum Prophetam Ezechielem gemunt & mœrent pec- Ezech.9.
cata, quæ fiũt in medio eorum, quãuis non ſe inde cor-
poraliter ſeparent. Vnicuiq; enim deus retribuit ſecun-
dum cor ſuum. Nam ſi primis temporibus non obfue-
rũt mali ſacerdotes, vel collegis bonis, ſicut fuit Zacha Matt.23.
rias: vel popularibus, ſicut fuit Nathanaël, in quo dolus Ioan.1.
non erat: quãto magis nihil obeſt in vnitate Chriſtia-
na Epiſcopus malus vel coëpiſcopis vel laicis bonis, cũ E
iam ille ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Mel Pſal.109.
chiſedech & pontifex noſter, ſedens ad dexterã patris,
interpellat pro nobis, qui tradit⁹ eſt propter delicta no Roma.8.
ſtra, & reſurrexerit propter iuſtificationem noſtrã? Nec Roma.4.
illud bonis obeſt, ſed offerẽtibus malis, quod veriſsime
dictum eſt, Dona iniquorũ non probat altiſsimus. Nõ Eccli.34.
enim dixit, Dona eorum qui pro pace iniquos tolerãt
nõ probat altiſsimus: cũ tamen nec iſti ea quę obiecerũt
probare potuerint eo tẽpore quo ſchiſma fecerũt, alio-
quin illis excluſis, iſtos hæreditas Chriſti toto orbe dif-
fuſa in cõmunione catholica retineret. Sacrificia, Cap.VI.
inquit, impiorũ execratio eſt domino, Etenim nõ ini- Prouer.15.
que offerũt illa. Iam ſuprà reſpõſum eſt, quia nõ eſt ini-
quus Chriſtus, qui pro nobis ſeipſum obtulit, & noſter
in cœlo mediator eſt, quo ſuam Eccleſiam gubernante Roma.4.
bonis mali non oberunt, qui vel ignorantur vel pro pa 1.Timo.2.
ce tolerãtur, donec ipſe veniat ac ſeparet pręmiſsis meſ
ſoribus à meſſe zizania, & ventilabro paleas à frumen- Matth.13.
tis: quanquam iſti quod ſæpe dicendum eſt, falſa crimi- & 3.
na obiecerint, quæ etiam ſi vera eſſent, bonorum cha-
ritati pro vnitate in vnitate omnia toleranti nihil no-
cerent, ſi ea forte etiam cognita, iudicibus Eccleſiaſticis
perſuaderi non poſſent. Sacrificia ergo impiorũ eiſipſis F
obſunt qui offerunt impie. Nam vnum atque idem ſa
crificiũ propter nomẽ domini quod inuocatur, & ſem-
per ſanctũ eſt, & tale cuique fit, quali corde ad accipiẽ-
dum acceſſerit. Qui enim mãducat & bibit indigne, iu
dicium ſibi mãducat & bibit. Non ait aliis, ſed ſibi. Qui 1.Cor.11.
ergo manducat digne & bibit, gratiam ſibi mãducat &
bibit. Illi ergo videant, vtrũ digne manducẽt, qui inter
tam multos parentes & filios, maritos & vxores: inter
tam multos, quod eſt patentiſsimum, dei hæredes, & co
hęredes Chriſti toto orbe diffuſos, nefario ſchiſmate di
uiſerunt, cum poſſent vtique ſi boni eſſent, & vere ma-
los arguerent, fructuoſe tolerare pro pace Chriſti, quæ
pernicioſe tolerant pro pace † Donati. In Exodo, in- † al. parte.
quiunt, ſcriptum eſt, Sacerdotes qui accedũt ad domi- Cap.VII.
num deum ſanctificentur, ne forte derelinquat eos do- Exod 19.
minus. Et iterum, Cum miniſtri ad altare accedunt, nõ & 30.
adducant in ſe delictum, ne moriantur. Et illud in Le-
uitico, Homo qui habuerit maculam & vicium, nõ ac-
cedat dona offerre deo. Bene quidem de veterib⁹ libris Leuit.21.
iſta

G iſta teſtimonia proponunt. Dicát ergo mihi, cui ſancto
ſecundum ſalutem ſpiritalem obfuerit, vel in ſacerdo-
tibus, vel inter populum conſtituto, malus aut macula-
tus ſacerdos? Vbi erat Moyſes & Aarõ, ibi murmurato-
res ſacrilegi, quos deus à facie ſua ſemper perdere mi-
nabatur. Vbi erat Caiphas & cęteri tales, ibi Zacharias,
ibi Symeon & cęteri boni: vbi Saül, ibi Dauid: vbi Hie-
remias, vbi Eſaias, vbi Daniel, vbi Ezechiel, ibi ſacerdo-
Gala.6. tes mali & populi mali: ſed ſarcinam ſuam vouſquiſque
portabat. Omitto dicere quam ſcelerata ſuperbia dicát,
nemioem eſſe inter collegas ſuos vel ſeipſos cũ aliqua
macula & vicio, nõ mẽbrorum, ſed quod peius eſt mo-
rum. Quod vbi agere cũ eis cœperimus, reſpondebunt,
intereſſe qualis macula & quale vicium ſit quę ſic ſcrip-
tura diſcreuerit quæ ait, Homo qui habuerit maculam
aut viciũ, oõ accedat dona offerre deo. Nullám ne ma-
culam habuit & viciũ, non dico Optatus, ſed ipſe Par-
menianus, aut ipſe Donatus? Sed tanto iſti amore ho-
minum cæci ſunt, & corde impudico adulteros mẽtis
ſuæ, vni legitimo viro coęquare non dubitant, vt quod
H de ſolo domino Ieſu Chriſto dici potuit, etiam in Do-
Hiere.9. nato perfectũ fuiſſe contendãt. Quis dabit oculis meis
fontem lachrymarum? Quis congruus huic ſceleri ge-
mitus concuſſo pectore exprimetur? Sed iterum atten-
dãt, vtrum ſaltem Optatus habuerit aliquam maculam
aut aliquod vicium? Non vſqueadeo cæci ſunt, vt iſtius
vitam omnino immaculatã, & omnino vicio carẽtem
fuiſſe reſpõdeãt. Cur ergo accedebat dona offerre deo,
& ab eo cæteri coniunctis manibus accipiebant, quod
maculoſus & vicioſus obtulerat? Attẽdant in cęteris col
legis ſuis vtrum nulla ſit macula ebrietas. Sed prius le-
gant quibus ſcelératis ebrioſos adiunxerit Apoſtolus.
Vtrum auaricia nulla ſit macula, quã idem Apoſtolus
Gala.5. ſic deteſtatur, vt idolorum comparet ſeruituti? Qui autẽ
rectiſsime ſapiunt, intelligunt quẽlibet hominum, quã-
uis iam pro conſortio ſocietatis humanæ non abſurde
dici poſsit iuſtiſsime viuere, nõ tamen poſſe eſſe ſine a-
Ibidem. liquo vicio, quandiu caro concupiſcit aduerſus ſpiritũ,
1.Ioan.3. ſpiritus autem aduerſus carnẽ. Et qui natus eſt ex deo,
1.Ioan.1. non peccat, Et ſi dixerimus quia peccatum non habe-
mus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis nõ eſt.
Reſpondet tacitæ quæſtioni. Quanuis enim inquãtum ex deo nati ſumus non pec-
cemus: ineſt tamẽ adhuc etiam quòd ex Adam nati ſu-
mus, quia nondum abſorpta eſt mors in victoria, quod
I etiam in corporum reſurrectione promittitur, vt om-
1.Cor.15. nioo beati & immaculati & incorrupti ſimus, qui iam
1.Ioan.3. ſecundum fidem filij dei ſumus, ſed ſecundum ſpeciem
nondum apparuit quod erimus, Nondum enim re, ſed
Roma.8. ſpe ſalui facti ſumus. Spes autẽ quæ videtur nõ eſt ſpes:
quod enim videt quis, ooo ſperat, Si autẽ quod non vi-
demus ſperamus, per patientiam expectamus. Quãdiu
autem expectamus per patientiam corporis noſtri re-
demptionem, non audeamus dicere carere nos omni
vicio, ne ipſa ſuperbia ſit immaniſsimum vicium. Eui-
gilemus igitur aliquando, atque videamus in ſacerdo-
tibus illius temporis, cum corporalia vicia vitabantur,
illum præfigurari qui cum eſſet deus, factus eſt propter
nos homo, ſolus verus agnus immaculatus & ſacerdos
Hebr.9. ſine vicio. Ideoq; & tunc ſacerdos ſolus intrabat in ſan
cta ſanctorum, populus autem ſtabat foris: ſicut nũc il-
le ſacerdos poſt reſurrectionem ſuam intrauit in ſecre
Roma.8. ta cœlorum, vt ad dexteram patris interpellet pro no-
bis. Populus autẽ cuius ille ſacerdos eſt, adhuc foris ge-
mit, Nam cum Epiſcopus ſolus int' eſt, populus & orat
cum illo, & quaſi ſubſcribens ad eius verba reſpondet,
amen. Vſqueadeo tunc quando ſine vlla macula & ſine K
vllo vicio, quia non poterãt animi ſacerdotum, corpo-
ra quærebantur, ſolus ille pontifex noſter præfiguraba-
tur, non iſti ſuperbi & impij, qui fornicantem animam
non zelant ſponſo, ſed ei audent ſe oſtentare pro ſpon
ſo. In Euangelio, inquit, ſcriptum eſt, Deus peccato- *Cap.VIII.*
res non audit, ſed ſi quis deum colit, & volũtatem eius *Ioan.9.*
facit, hunc audit. Et hæc abſoluta reſponſio eſt, Si eoim
duo ſimul orent, vnus peccator, & alter qui deum colit
& voluntatem eius facit, nimirum illum audit, & illum
non audit. Quid ergo ſibi vult hoc teſtimonium, vel
quo modo pro ſe arbitrantur eſſe proferẽdum, vel cum
his verbis maxime ſecuri fiãt inter malos boni, nec vl-
la cauſa corporalis ſeparationis exiſtat, vt nefario ſchiſ
mate homines etiam à bonis per talem diſcordiã ſepa-
rentur, quandoquidem poſſunt & mali inter bonos ex-
audiri propter fidem ſuam? De' eoim qui cordis inſpe-
ctor eſt, nõ errat vt alium pro alio vel exaudiat vel re-
pellat. An propterea dicunt hoc, vt intelligatur malus
Epiſcopus noo exaudiri cum pro populo rogat? Quod
etſi ita eſſet, oon ideo tamen populus ſi bonus atque fi-
delis eſt, ſollicitus eſſe deberet. Securos enim illos facit L
illa ſcriptura quę ait: Fratres, hoc ſcribo vobis vt nõ pec *1.Ioan.2.*
cetis, Et ſi quis peccauerit, aduocatũ habemus apud pa-
trem Ieſum Chriſtum iuſtũ, & ipſe eſt propiciatio pro
peccatis noſtris. Hoc quàm veraci & pia humilitate di-
ctum ſit audiant, ſi habent aures vnde audiant, Ioannes
enim dixit, Hoc ſcribo vobis vt non peccetis. Si itaque
ſequeretur, & diceret: Et ſi quis peccauerit, aduocatũ ha
betis apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt
propiciatio pro peccatis veſtris: ſeipſum à peccantibus
quaſi ſegregaſſe videretur, vt iam nõ ei opus eſſet pro-
piciatione, quæ ſit per mediatorem ſedẽtem ad dexte- *Roma.8.*
ram patris, & interpellantem pro nobis. Quod vtique
non ſolum ſuperbe, ſed etiam falſò diceret. Si vero ita
diceret, hoc ſcripſit vobis vt non peccetis, & ſi quis pec
cauerit, mediatorem me habetis apud patrẽ, ego exoro
pro peccatis veſtris: ſicut Parmenian' quodã loco me-
diatorem poſuit Epiſcopum † inter populum & deum, *†al. ſe.*
quis eum ferret booorum atq; fidelium Chriſtianorũ
Quis ſicut Apoſtolum Chriſti, & non ſicut Aotichriſtũ
intueretur? Et tamẽ lacus detriti fumoſam aquam, iſto-
rum ſuperbiam ferunt, † & ſpiritum ſanctum continere *†al. iſtorũ fecerunt cõſcientiam.*
non poſſunt, vt ſeruent vnitatem ſpiritus in vinculo pa
cis, & in omnibus orationibus ſuis de voo mediatore
ſecuri ſint. Homines enim omnes Chriſtiani inuicẽ ſe *Ephe.4.*
commendant orationibus ſuis. Pro quo autẽ nullus in- M
terpellat, ſed ipſe pro omnib', hic vnus veruſq; media-
tor eſt, cuius typus quoniã præfigurabatur in ſacerdo-
te veteris teſtamenti, nullus illic inuenitur oraſſe pro ſa
cerdote. Paulus autem Apoſtolus quanquam ſub capite
præcipuum membrum, ſed tamen quia membrum eſt
corporis Chriſti, & nouerat nõ per figuram in interio- *Hebr.9.*
ra veli ad ſancta ſanctorum, ſed per expreſſam & firmã
veritatem in interiora cœli ad ſanctitatem, non imagi-
nariam, ſed æternam, pro nobis intraſſe maximum &
veriſsimum ſacerdotem Eccleſię, ſe orationibus fideliũ
& ipſe commendat. Nec mediatorem ſe facit inter po-
pulum & deum, ſed rogat vt pro ſe orent inuicem om- *1.Cor.12.*
nia membra corporis Chriſti, quoniã pro inuicem ſol-
licita ſuot membra, & ſi patitur vnum mẽbrum, com-
patiuntur omnia mẽbra: & ſi glorificatur vnum mem-
brum, congaudent omnia membra: ac ſi oratio pro in-
uicem membrorum omnium adhuc in terra laboran-
tium, aſcẽdat ad caput quod pręceſsit in cœlum, in quo
eſt pro-

A eſt propiciatio pro peccatis noſtris. Nā ſi eſſet media-
tor Paulus, eſſent vtique & cæteri coapoſtoli eius, ac ſic
multi mediatores eſſent, nec ipſius Paulo conſtaret ra-
1.Tim.2. tio qua dixerat, Vnus enim deus, vnus mediator dei &
hominum homo Chriſtus Ieſus, in quo & nos vnũ ſu-
Epheſ.4. mus, ſi ſeruemus vnitatē ſpiritus in vinculo pacis. Nec
propter malos bonos deſeram⁹, ſed propter bonos ma
los ſufferamus, ne cum defendere volumus quod teme-
raria præſumptione relinquimus, incognitos cogamur
maiori ſcelere damnare inauditos, cum etiam certum
ſit, quia peccatores deus audit, quod quidem inuenitur
Num.23. in ſcripturis. Balaam Propheta nō de populo Iſraël, ſed
alienigena conductus ah inimico, vt populo dei male-
diceret, conuerſus à domino ad benedicendum eſt: cu-
ius verba omnia bene imprecantis audiuimus & legi-
mus, & cum aliud haberet in voto, verba tamen pre-
cantis & bona ſunt, & pro populo exaudiũtur à domi-
no. Vnde nō mirum eſt ſi verba bona quæ pro populo
dicuntur in precibus, etiam ſi à malis dicantur Epiſco-
pis, & exaudiri tamen, non pro peruerſitate præpoſito-
B rum, ſed pro deuotione populorum. Verũtamen quod
Ioan.9. ſcriptum eſt in Euangelio, Deus peccatores non audit,
ſed ſi quis deum colit, & voluntatem eius fecerit, ipſum
exaudit: non à domino dictum eſt, ſed ab illo qui ocu-
los corporis iam quidem reſtitutos habebat, ſed ei ocu-
li cordis nondum patebāt, vnde ipſum dominum ad-
huc Prophetam putabat. Nā eum poſtea cognitum dei
Luca 18. filium adorauit. Ipſe autem dominus cum in vno tem-
plo orarent phariſæus & publicanus, publicanum con-
fitētem peccata ſua magis iuſtificatum dicit, quàm pha-
riſæum iactantē merita ſua, cui ſimiles iſti ſunt. Quan-
quam enim iuſtificatus deſtiterit eſſe peccator, tamē vt
iuſtificaretur peccator orabat, & peccator confitebatur,
& exauditus iuſtificatus eſt, vt deſineret eſſe peccator.
Non vtique deſineret eſſe peccator, niſi prius exaudire-
tur peccator. Quamobrem nō quidem omnem pecca-
torem exaudiri, ſed tamē non omnem peccatorem nō
Cap.IX. exaudiri veritas teſtis eſt. Obiiciunt & quod dicitur
Pſal.49. in Pſalmo, Peccatori autem dixit deus, vt quid exponis
iuſtificationes meas, & aſſumis teſtamentum meum per
os tuum? Tu vero odiſti diſciplinam, & proieciſti ſer-
C mones meos retrorſum. Si videbas furē currebas cum
eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Os tuũ
abundauit malicia, & lingua tua concinnabat dolos.
Sedens aduerſus fratrē tuum loquebaris, & aduerſus fi-
lium matris tuæ ponebas ſcandalum. Sed aperiant ali-
quando aures cordis, & deſinant eſſe non intelligētes,
neque quæ loquuntur, neq; de quibus affirmant. Atten-
dunt enim dictum peccatori, vt quid exponis iuſtifica-
tiones meas, & aſſumis teſtamentũ meum per os tuum:
& non intelligũt ad hoc dictum, vt ſciat ſibi nihil pro-
deſſe verba quæ ore pronunciat, ſi quod dicat ipſe non
facit, veruntamen alus prodeſſe, quæ etiā per malos au-
diunt, & faciunt, quod ipſe dominus docet in Euange-
Matt.23. lio, dicens de phariſæis, Super cathedram Moyſi ſedēt,
quæ dicunt facite, quæ autē faciunt, facere nolite: dicũt
enim & nō faciunt. Atq; vtinā vellent in his verbis quæ
de Pſalmo meminerunt, ſe tāquam in ſpeculo intueri.
Quo modo non proiiciũt ſermones dei retrorſum, qui
populis pronunciant pacē, & non amant pacem? Quo
modo non odio habent diſciplinam, qui damnare au-
dent orbem inauditum, & cum pro merito imò longe
minus merito, pro tanti furoris audacia, ſecundum di-
uinæ miſericordiæ diſciplinā temporales moleſtias pa
tiuntur, non peccata ſua puniri confitentur, ſed merita
coronari gloriantur? Eos ſanè cũ fure cucurriſſe nō di- D
co, quia fure peior eſt raptor, quod eſſe vndiq; clamaba
tur Optatus.* An non cũ mœchis particulā ſuā ponunt, *al. Donat⁹
qui greges ebrios ſanctimonialiũ ſuarum cum gregib⁹
ebriis Circumcellionum, die noctuq; permixtos vagari
turpiter ſinunt? An nō ſedētes aduerſus fratres ſuos de-
trahunt, qui propter quoſdam quos conuincere nō po-
tuerunt, in hæreditate Chriſti toto terrarum orbe dif-
fuſa contēdunt non eſſe Chriſtianos? Atq; ita aduerſus
filium matris ſuæ: id eſt, paruulũ adhuc in fide & ſacra-
mentorum lacte nutriendum, pernicioſiſſimũ ſcanda-
lum ponunt, dũ neſciens adhuc ſequi de[illegible] patrē, infir-
mus ſequitur hominem, & ſimulata atq; adũbrata ſpe-
cie veritatis illectus, ab vnitatis cōpage, crudeli lacera-
tione diuellitur. Sed ſi eis qui mala non faciunt, in eadē
parte malefacta diſplicēt cæterorũ, nec obeſſe ſibi alie-
na ſcelera credũt, quæ in medio ſui fieri gemũt & mœ-
rent, cur in crimine ſacrilegi ſchiſmatis pernicioſe to-
lerāt, quos fructuoſe tolerare in vnitatis integritate po
tuerunt? Poſſunt enim dicere, ſi tamen iā ipſis rebus ex-
pergefacti euigilant aliquando, poſſunt, inquam, dicere E
mala ſingulorum cæteris non obeſſe, qui nec approbāt
nec faciunt talia, non autē ſingulorum malũ eſſe ſchiſ-
matis ſacrilegiũ, ſed ad eos omnes pertinere, qui catho-
licæ non cōmunicant vnitati, facillime poſſunt cōuin-
ci, & ſi difficile cōfiteri. Qua enim cauſa in eorũ com-
munione ad alios non pertinent crimina aliorũ, ea cau
ſa ſchiſma crimen eſt omnium, quia cum ſe inter ipſos
ſuos aliorum ſceleribus maculari non poſſe iam dicũt,
ſimul fateantur neceſſe eſt non ſe habuiſſe cauſam cur
ab vnitate diſcederent, vbi eos nō poſſunt aliorũ ſcele-
ra maculare, & propterea ſcelere ſchiſmatis apertiſſimo
tanquam vno mortifero vinculo pariter colligantur.
At enim prophetauit Hieremias. Quid prophetauit Cap.X.
Hieremias? Nō habere, inquit, verũ baptiſmum eos qui Hiere.2.
relinquũt deũ. Ait enim, Expectauit cœlum ſuper iſtud,
& exhorruit multo vehemētius dicit dominus, quoniā
duo nequā fecit populus iſte. Me dereliquerunt fontem
aquæ viuæ, & effoderunt ſibi lacus detritos qui nō poſ-
ſunt aquā portare. Et iterum, Facta eſt plebs mea mihi Hiere.15.
ſicut aqua mēdax, non habens fidē. Et illud quod ſcrip- F
tum eſt, Qui baptizatur à mortuo, & iterũ tangit mor- Eccli.34.
tuum, quid prodeſt lauatio ei⁹? Et illud in Pſalmo, Oleũ Pſal.140.
autē peccatoris non impinguet caput meũ. Et iterũ ali-
bi, Muſcæ moritur ę exterminānt oleum ſuauitatis. Et ali- Eccleſ.10.
bi, Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictũ, & au- Sap.1.
feret ſe à cogitationibus quæ ſunt ſine intellectu. Hæc
omnia ſi eo modo intelligenda ſunt, quo ab iſtis intelli
guntur, nec nobis nec ipſis cōquadrat ratio veritatis. Si
autē alio modo docuero intelligenda, illi ſoli ſua pra-
uitate turbātur. Sed vt non turbentur, ad catholicũ re-
fugiāt intellectum, quia non inueniũt exitum reſpōſio-
nis, dũ irretiuntur crimine ſchiſmatis. Habent certè etiā
ipſi, non dicā tales, ſed quos vel fatētur, vel inſaniſſime
negant, derelinquentes deũ qui eſt fons aquæ viuæ, hoc
eſt inique viuentes. Neq; enim pedib⁹, ac non corde re-
linquitur deus. Habent & mēdaces, & non habentes fi-
dē, aliud profitentes & aliter cōuerſantes: habent etiam
mortuos, Si enī ſexui delicatiori & infirmiori delicias
non cōcedit Apoſtolus dicēs, Vidua quę in deliciis agit 1.Tim.5.
viuēs mortua eſt: quęrāt vtrũ nulli apud ſe viri, & quod
amplius eſt, præpoſiti vel miniſtri viuāt in deliciis, atq;
ſi ita audēt, renũcient ſe non habere mortuos, & melio
res eſſe q̄ illa Eccleſia, cui⁹ angelo in figura præpoſitorũ Apoca.3.
vel animarũ dicitur, ꝙ non viuat, ſed mortuus ſit, & ta-
men

G men inter ſeptem Eccleſias numeratur,& ei non diuiſe
à compage corporis Chriſti agẽti, ſed in vnitate perſe-
uerantı præcepta vitæ inſinuantur. Omitto quod in cõ
Exod.14. cilio ſuo aduerſum Maximinianiſtas dixerunt, Aegyp-
tiorum admodũ exemplo,pereuntium funeribus plena
ſunt littora. De quorũ numero mortuorum nunc intus
eſt Felicianus,qui adhuc mortuus baptizat. Aut ſi iã re-
uixit,habet ſecum illos quos mortuus in ſchiſmate bap-
tizauit. Habent certè peccatores, Nam ſi interrogentur
quicunq; ſibi in ipſis magni videntur,etiam ſeipſos pec
catores non negant. Neq; enim non tundunt pectora
ſua,aut cum id faciũt,ſimulando faciũt. Quod ſi ita eſt,
tunc certè infœliciter peccãt, populos ſuos ſimulata hu
militate fallentes,aut non dicũt in oratione dominica:
Matth.6. Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus
debitoribus noſtris. Quod vtique non de illis peccatis
dicitur,quę in baptiſmi regeneratione dimiſſa ſunt,ſed
de iis quæ quotidie de ſeculi amariſsimis fructibus hu-
manæ vitæ infirmitas contrahit,quibus curandis adhi-
bentur medicamenta eleemoſynarum, ieiuniorum &
H orationum,vt in oratione eſſe dicatur quod in eleemo
ſynis agitur. Nam & peccatum quod in te alter admi-
ſit,dimittere,vt & tibi tuum de⁹ dimittat, magnũ opus
† al. hoc in ore. miſericordiæ eſt. Quod ſi homines † ficte & non vera-
citer dicunt, putantes ſe non habere quod eis dimittat
deus, idipſum eſt inexpiabile ſacrilegium, eaipſa impia
eſt & væſana ſuperbia, quod eſt certè immane peccatũ.
Nam & de morituris muſcis quid dicam, quoniam in
eis non morituros adhuc, ſed iam mortuos multiplici-
ter inueniri,ſiue fateantur, ſiue conuincantur oſtendi-
mus? Fictos vero quos fugit ſpiritus ſanctus diſciplinæ,
& ſine intellectu perdite viuẽtes quàm multos inter ſe
habeant,ſecũdum ea quę ſuprà dicta ſunt,cogitent. Nã
& quicunque ibi latent mali,quod vel eo certũ eſt,quia
ſæpe proditi conuictiq; damnantur,non de recentibus
tantum factis, ſed etiã de veteri conſuetudine flagitio-
rum, quia ſtultiſsima fictione diu cælari non potuerũt,
vtiq; magis ficti ſunt dum ſe bonos fingẽdo decipiunt.
Si ergo ſic ſunt iſta intelligenda vt iſti intelligunt, quo
modo eis ratio ſubſiſtere poterit, cur apud eos qui ma-
le viuẽdo derelinquunt deum, ſiue lateãt, ſiue noti ſint:
I non fuerint lacus detriti, qui cõtinere non valẽt aquas?
Et ſi in hoc loco ſacramẽtum baptiſmi intelligendum
eſt,cur mẽdaces & infideles eorũ miniſtri, non aquam
veracem, ſed mẽdacẽm vel dare vel habere creduntur?
quid ab illorum mortuis qui baptizantur proficit laua-
tio eorum? Cur peccatores impinguãt oleo capita alie-
na? Quid ibi muſcæ morituræ vel mortuæ meruerunt,
vt non exterminent oleum ſuauitatis? Quo priuilegio
muniuntur quicunque ibi ficti ſunt: id eſt, qui iuſticiæ
pelle obtegunt lupum, vt non eos fugiat ſpiritus ſan-
ctus diſciplinæ? Aut ſi eos fugit ſpiritus ſanctus,quo mo
do per eos baptizatis datur? Hic enim dici non poteſt
quod ſolent ineptiſsime & impudentiſsime dicere, tũc
poſtea à malo baptizari quẽquam, ſi lateat malicia bap-
tizantis. Qui enim fictus eſt,tanto magis fictus eſt,quã-
to magis latet. Ab hoc ergo cum ſe auferat ſpiritus ſan-
ctus,quæ ſpes erit baptizati, ſi baptizantis hominis me-
ritum in illa dei gratia cogitandum eſt? Hic omnino
quid reſpondeant non inueniunt,qui malos apertos ha
bere ſe negant,in quo quidem apertiſsime conuincun-
tur. Sed quid ad nos? Satis eſt nobis ad neceſſarium ar-
ticulum cauſæ, quòd fictos bonos:id eſt, occultos ma-
los apud ſe eſſe negare non poſſunt. Per multos enim
redarguũtur, qui cum ibi perditis & ſceleratis moribus

viuerent,& per ipſam fictionem diu latuiſſent, aliquã- K
do proditi,expulſi ſunt. Dicamus ergo, Si nolũt ibi ad-
huc eſſe aliquos tales,illi certè qui eiecti ſunt in eadẽ fi-
ctione laterent, & eos fugeret ſpiritus ſanctus, de quo
ſcriptũ eſt, Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fi- *Sap.1.*
ctum:quo modo baptizare potuerunt? Cur non recen-
ſentur ſaltem qui viuunt vt accipiãt baptiſmum, quem
vtiq; à fictis quos deſeruit ſpiritus ſanctus accipere ne-
quiuerunt? Si autem dicũt, Spiritus quidem ſanctus da-
turis fingentibus deerat iuſtificandis,ſed accepturis cre
dentibus aderat abluendis per ineffabilem efficaciã po
tentiæ ſuæ,vtrunq; valẽs facere, illos fugere, iſtos fouę-
re:illos culpare,iſtos mundare: quam pro ſe quæſtionẽ
ſoluant,ſimul cernant ſolutã eſſe pro nobis. Quod au- *1.q.1.c. ota,*
tem intelligimus in hac ſententia ſanctę ſcripturæ,quã *& ca. per*
certè ipſi non intelligentes, & quaſi pro ſuis partibus *Eſaiam.*
proponentes, ad ſeipſos conuincendos ingerũt nobis,
hoc penè in omnibus talibus quæſtionibus intelligen-
dum admonemus,ſcilicet quia omnia ſacramenta cum
obſint indigne tractantibus:proſunt tamen per eos di-
gne ſumentibus, ſicut & verbum dei teſtatur: vnde di- L
ctum eſt, Quæ dicunt facite:quæ autẽ faciunt,facere no *Matt.23.*
lite. Nam effodere lacus detritos qui continere non va
lent aquas,quis me prohibet ſic intelligendum eſſe, cõ-
uerti ad voluntatem terrenam, vt nõ poſsint ſuſtinere
ſpiritum ſanctum,quem nomine aquę in Euangelio ſi-
gnificari,quis quo modo Chriſtianus ignorat? Itẽ aqua
mendax non habens fidem, poterit intelligi, nõ falſum
baptiſma, ſed populus mendax & infidelis, non annu-
meratus veracibus & fidelibus,ſed his ſolis qui menda-
ces & infideles ſunt. Nã populum ſignificari aliquando
vocabulo aquarum,legant Apocalypſim, & calumniẽ-
tur ſibi prius potius quàm nobis. Sic enim dicitur Ioan-
ni, Aquas quas vidiſti,ſuper quas ſedet meretrix illa, po *Apoc.17.*
puli & tribus ſunt, & gentes & linguæ. Et illud quod
ſcriptum eſt, Qui baptizatur à mortuo: & iterum tãgit *Eccli.34.*
mortuum,quid proficit lauatio eius? Vt interim differã
diligentiorem iſtorum verborum inquiſitionem, tutiſ-
ſime accipio Paganorum baptiſmata eſſe denotata, qui
homines & à iuſticia, & ab iſta vita mortuos colunt,in
quorum nomine baptizantur. Quamuis enim & ipſi ſa-
cerdotes per impietatem mortui dicantur: non tamen M
propter eos ſic intelligitur, ſed propter mortuos deos
eorum,in quorũ ſignificatione dicitur, Dominus deus *Hiere.10.*
noſter deus viuus. Quapropter etſi apud Chriſtianos
ſunt aliqui præpoſiti vel miniſtri,qui per impietatem &
iniquitatem ſuam mortui ſunt, viuit tamen ille de quo
dictum eſt in Euangelio, Hic eſt qui baptizat: quia ſicut *Ioan.1.*
dicit Apoſtolus, Chriſtus reſurgens à mortuis, iam non *Rom.6.*
moritur,mors illi vltrà non dominabitur. Oleum vero
peccatoris apertiſsime Pſalmus indicat, quemadmo-
dum intelligendum ſit. Ait enim, Emendabit me iuſtus
in miſericordia & arguet me: oleum autem peccatoris *Pſal.140.*
non impinguet caput meum. Vnde manifeſtum eſt,o-
leo peccatoris blandicias adulatoris eſſe ſignificatas,
quibus repudiatis & deteſtatis eligit à iuſto emendari
& argui, quia hoc iuſtus non fallaci lenitate adulatio-
nis, ſed veraci aſperitate obiurgationis faciens, multo
magis miſericorditer facit. Vnde eſt & illud in Apoca-
lypſi, Ego quos amo, arguo & caſtigo. Et illud apud *Apoc.3.*
Salomonem, Meliora ſunt vulnera amici, quàm vo- *Prouer.27.*
luntaria oſcula inimici:& multa reperiuntur huiuſmo-
di. Oleum vero ſuauitatis, ſcilicet bonum odorem, id
eſt bonam famam Chriſtianorum,illi exterminant qui
male victuri,& ad mortẽ ſuarum iniquitatum redituri,
magna

A magna multitudine irruunt, vt eis per baptiſmum pec-
cata doc̄etur, & ad ea denuo reuertantur. Nam propter
Eccleſia- numeroſitatem muſcis arbitror eſſe cõparatos. Sed hi
ſtes.10. exterminant oleum ſuauitatis, quoniam non ipſam dei
gratiam, ſed hominum mores inuëtur. Et quoniam ſi-
cut grana inter paleas non videntur: ita pie viuëtes in-
ter iniquorũ turbas non facile apparent, carnaliter of-
fenſi à percipienda ſalute ſempiterna, ſiue trahũtur, ſiue
omnino reſiliunt. Eſſe autem bonũ odorem in bona fa
ma recte viuentium Chriſtianorũ, Apoſtolus docet di-
2.Corin.2. cens, Chriſti bonus odor ſumus deo in omni loco. Cõ
Eſaia.52. trà illi quibus dicitur, Nomẽ enim dei per vos blaſphe-
Roman.2. matur in gentibus: vtiq; oleum ſuauitatis exterminant.
Sic ergo habẽt iſta alios ſynceriores intellectus quos ſi
qui ſequantur, etiam ipſi ab earũ quæſtionum expediun
tur anguſtiis. Illorum autem intellectus ſi à nobis non
confirmetur, ipſos ſolos: ſi vero à nobis confirmetur,
Cap.XI. vtroſque noſtrum implicat. Quid opus eſt iam plura
diſcutere, niſi forte illud mouebit, quia cũ probare Par-
menianus vellet, carnales homines non poſſe ſpiritales
Ioan.3. filios procreare, addidit ex Euãgelio teſtimoniũ, Quod
natum eſt de carne, caro eſt: & quod natum eſt de ſpiri
B tu, ſpiritus eſt. Quaſi nos dicamus per ſeipſum quemli-
bet hominem ſpiritales filios generare, & nõ per Euan-
geliũ: in cuius prædicatione ſpiritus ſanctus operatur,
ad gignendos filios nõ poſſe ſufficere, cum ſpiritus ſan
ctus fictum miniſtrũ fugiat, ſicut ſuprà diximus. Ideoq;
1.Corin.4. Apoſtolus cùm talibus filiis loqueretur, ſi dixiſſet, Ego
vos genui: & non addidiſſet, in Chriſto Ieſu per Euan
gelium: nullo modo ſe quiſquam fidelium de illo natũ
Matth.10. religioſe fateretur. Euãgelium autem fur quoque Iudas
ſine detrimẽto fidelium prædicauit. Fictos igitur eorũ,
id eſt occultos, malos, ſicut ipſi quoque cõcedunt, cum
eos fugiat ſpiritus ſanctus, per eorum tamen miniſteriũ
gigni ſpiritales filios adſtruant. Sed quis ferat tantam
demẽtiam, vt cum forte carnalem vocet hominem de
coniuge filios procreantem, ſpiritalem appellet adulte-
rum? Abſit, inquit, vt hoc ſentiã. Nam quo modo adul-
ter latens, cum apud eos præpoſitus eſſet, ſpiritales po-
tuit filios procreare, ſi carnales hoc facere non poſſent?
An forte tunc per manus eius vel Chriſtus vel ſpiritus
ſanctus vel angelus baptizauit? Si ergo tunc homo bap
tizat, cum baptizator manifeſtus eſt bonus: cum vero
baptizator latet malus, nunc dominus baptizat, aut an-
C gelus, & vnuſquiſque talis ſpiritu taliter naſcitur qualis
fuerit à quo baptizatur: optent igitur qui deſiderant bap
tizari, vt homines per quos baptizantur non ſint ma-
nifeſti boni, ſed latentes mali, vt ſic deo vel angelo bap
tizante ſanctiores renaſci mereantur. Hanc abſurdita-
tem ſic ſe cogitent cuitare per quemlibet hominem, vt
cum quis Chriſti baptiſmate baptizatur, Chriſtum bap
Ioan.1. tizare fateãtur, de quo ſolo dictum eſt, Hic eſt qui bap-
Ioan.20. tizat in ſpiritu ſancto. Nam illud ex Euangelio, Sicut
miſit me pater, & ego mitto vos. Hoc cum dixiſſet, in-
ſufflauit & dixit, Accipite ſpiritum ſanctum, ſi cui dimi
ſeritis peccata, dimittentur: & ſi cui retinueritis, retine-
buntur: contra nos eſſet, vt cogeremur fateri ab homi-
nibus hoc, non per homines fieri, ſi poſteaquam dixit,
Et ego mitto vos: ſubiecisſet continuo, Si cui dimiſeri-
tis peccata, dimittentur: & ſi cui tenueritis, tenebuntur.
Cum vero interpoſitum eſt, Hoc cum dixiſſet, inſuffla-
uit, & ait illis, Accipite ſpiritum ſanctũ: & deinde illa-
tum, per eos vel remiſsionem vel retentionem fieri pec
catorum: ſatis oſtẽditur, non ipſos id agere, ſed per eos
Matth.10. vtique ſpiritum ſanctum, ſicut alio loco dicitur, Non
enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpirit⁹ ſanctus qui in D
vobis eſt. Spiritus autem ſanctus in Eccleſiæ præpoſi-
to vel miniſtro ſic ineſt, vt ſi fictus non eſt, operetur
per eum ſpiritus ſanctus, & ad eius mercedẽ in ſalutem
ſempiternam, & eorum regenerationem vel ædifica-
tionem, qui per eum ſiue cõſecrantur ſiue euangelizan-
tur. Si autem fictus eſt, quoniam veriſsime ſcriptum eſt,
Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum: deeſt *Sapien.1.*
quidẽ ſaluti eius, vt auferat ſe à cogitationibus quę ſunt
ſine intellectu, miniſterium tamen eius nõ deſerit, quo
per eum ſalutem operatur aliorum. Propter quod Apo-
ſtolus ait, Si enim volẽs hoc facio, mercedem habeo: ſi *1.Corint.9.*
autem inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt: id eſt, illis
prodeſt quibus hoc diſpenſo, non mihi qui fictus ſum.
Qui enim inuitus facit propter cõmoda gaudiaq; car-
nalia, quę ſi aliter habere poſſet, illud dereſeret, ipſe vri-
que fictus eſt, ideoque inuitus facit, ſed eis prodeſt erga
quos facit: ſe autem tantum à mercede ſalutis alienat,
non etiam illos priuat quibus cibaria dominicus etiam
malus ſeruus impendit. Quia vero non erat talis Apo-
ſtolus, ſed talis potius vt volẽs faceret, id eſt gratuitam
gratiam pietate caſti cordis erogaret, & mercedẽ alio-
rum per eum ſpiritus ſanctus operatus eſt, quã ſicut ipſe E
dicit, reddet ei dominus in illum diem iuſtus iudex: il-
los vero qui Euangelium annunciabant non caſte, qui *2.Timot.4.*
non quidem aliud niſi veritatem, id eſt Chriſtum, non
veritate cordis boni, ſed per occaſionẽ commodorum
ſuorum annunciabant, Sinite, inquit, hos annũciare: &
gaudet non vtique illis, ſed eis qui per eos ſalui fiebant,
tenentes pręceptum Chriſti dicentis, Quę dicunt faci- *Matth.23.*
te, quæ autem faciunt, facere nolite: dicũt enim & non
faciunt. De his etiam Apoſtolus ad Philippenſes loqui-
tur, Quidam quidem, inquit, per inuidiã & contentio- *Philip.1.*
nem: quidam vero per bonam voluntatem Chriſtum
prædicant: quidam ex charitate, ſcientes quoniã in de-
fenſione Euangelij poſitus ſum: quidam vero & per cõ-
tumaciam Chriſtum annonciant non caſte, exiſtiman-
tes tribulationem ſuſcitari in vinculis meis. Quid enim
dum omnimodo, ſiue occaſione, ſiue veritate Chriſtus
annũcietur? & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo. Nũquid
permitteret eos Chriſtum prædicare, cũ Euangelij veri-
tatem non veraci cordis caſtitate prædicarẽt? Nunquid
de talium prædicatione gauderet, niſi ſciret quod illis
quidem perniciosum eſſet, rem caſtam nõ caſte annun
ciare: illis autẽ ſalubre, qui bona & vera per eos audien F
tes proficerent ad ſalutem? Nam vbi non Chriſtus qui
veritas eſt, ſed falſitas & mendacium prædicatur, aper-
tiſsime prohibet ad Galatas dicẽs, Si quis vobis euãge- *Galat.1.*
lizauerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Itemq;
ad Timotheum, Sicut rogaui te, inquit, vt ſuſtineres
Epheſi, cum irem in Macedoniam, vt denunciares qui- *1.Timot.1.*
buſdam ne aliter docerent. Illos autem inuidioſos, con
tentioſos, contumaces, non caſtos, occaſionem quęren
tes faciendæ ſuę malę voluntatis: quia ſic eorum fictio-
nem fugerat ſpiritus ſanctus, vt eorum nõ deſereret mi
niſterium, quo per eos Chriſtus prædicabatur, non ſo-
lum non permittit vt faciant, ſed & gaudet, quia faciũt.
Hæc de ſcripturis ſanctis documenta proferimus, vt ap
pareat facile nõ eſſe quicquam grauius ſacrilegio ſchiſ-
matis: quia præcidendæ vnitatis nulla eſt iuſta neceſsi-
tas, cum ſibi nequaquam ſpiritaliter nocituros malos
ideo tolerent boni, ne ſpiritaliter ſciungantur à bonis,
cum diſciplinæ ſeueritatem conſideratio cuſtodiendæ
pacis refrænat aut differt, quam tamen ſecuritas exerit,
cum apparet ſine vulnere ſchiſmatis ad ſalubrem cor-

G rectionem poſſe aliquid eccleſiaſtico iudicio vindicari. Dicimus enim magnum nomẽ domini eſſe cum eis qui eum metuunt, quamuis permixti ſint turbis eorum qui eum non metuunt, vt illud quod Apoſtolus ait, *1.Timot.2.* Nouit dominus qui ſunt eius: & recedat ab iniuſticia omnis qui inuocat nomen domini. Si enim bono pacis, ne ante tempus cum zizania colliguntur, eradicetur ſimul & triticum, neceſsitate cogitur quiſquam eſſe inter iniuſtos, recedat ab iniuſticia, & ſecurus inuocet nomen domini. Similiter enim & ab iniuſtis recedit, & ab eis exit, atque ſeparatur interim corde, vt etiam corpore à talibus in fine ſeparari mereatur. *Cap.XII.* Et illud quod *Eccli.15.* ſcriptum eſt, Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. In ore quippe fidelium ſpecioſa eſt. Sic autem vnicuique eſt os proprium, nec quiſquam ſine conſenſu cordis ſui ex ore vulneratur alieno. Cum autem prædicatio peccatoris ore procedit, quærendum eſt cuiuſmodi peccatorem hoc loco ſcriptura ſignificare voluit, Nam & Publicanus *Lucæ.18.* qui iuſtificatus eſt magis quàm ille Phariſæus, vtique peccator erat. Si enim vera eius peccata non erant, falſa erat confeſsio peccatorum: ſi autem vera erat confeſsio propter quam iuſtificari etiam meruit, pro-
H culdubio vera erant peccata, Hæc etiam de oratione ſancti Danielis veriſsime dixerim, qui profecto veraciter *Danie.9.* ait, Cum orarem & confiterer peccata mea & populi mei. In cuius ergo ore peccatoris laus ſpecioſa nõ eſt, niſi maxime mendacis & ficti, quem ſpiritus ſanctus diſciplinæ fugit? Quem igitur fugit, cum tamen loquitur veritatem, non in eius ore ſpecioſa eſt, quia non ei tribuitur cuius particeps non eſt, *Ioan.11.* ſicut ſpecioſa non erat prophetia in ore Caiphæ pontificis ſacerdotum, qui neſciuit quid dixit, ſed cum eſſet pontifex prophetauit: ſed tamen per ipſum ſpecioſa laus eſt dei in auribus audientium, & corde credentium. *Cap.XIII.* Ea Apoſtoli enim ſentẽtia male vſurpata velut inſultare audet Parmenianus eis quos negat habere baptiſmum, & propterea dicit eos dare non poſſe. Quid enim, inquit, *1.Corin.4.* habes quod non accepiſti? Quod vt omittam, vnde & quare dicat Apoſtolus, quod ipſius epiſtolæ contextione declaratur, ſi hoc de baptiſmo vult intelligi, & ſi ille dare non poteſt qui non habet: ille autem non habet quod non accepit, vt ei aliquo modo ſuffragetur quod ſcriptum eſt, Quid enim habes quod nõ accepiſti? quæro vtrum non habeat quod apud ipſos accepit? Si dixe-
I rit, habet: quæro vtrum amittat ſi ab eis receſſerit? Si dicit, amittit: baptizandus iterum eſt ſi redierit, vt ei poſsit reſtitui quod amiſit. Si autem hoc non fit, nec quiſquam dicit eſſe faciendũ, non ergo amiſerat. Porrò ſi accepit, & non eo caruit, habet vtique quod accepit. Et ideo non ei poteſt dici ſecundum iſtorum intellectum, quid habes quod non accepiſti? Refert nunc animum ad ipſam originem ſchiſmatis, Qualemlibet exiſtiment Cæcilianum: quem nos credimus innocẽtem, proculdubio in vnitate fidei baptizatus erat, Nondum enim facta erat iſta diuiſio, Ponamus ſicut illi volunt, quòd ab vnitate ipſe receſſerit, non amiſit vtique quod acceperat. Non enim ſi rediret baptizaretur iterum, vt reciperet quod amiſerat. Porrò ſi eo quod acceperat non caruerat, id vtique habebat. Si ergo nec ipſi dici potuit ex iſtorum prauo intellectu, Quid enim habes quod non accepiſti? multo minus hoc idem dici poteſt ei, qui per Cæcilianum à domino accepit. Cur enim nõ potuit homo qui nõ coniunctus eſt vobis, id quod nõ habebat accipere per eum qui non amiſit, quando receſsit à vobis? Quanto ergo imprudentius dicitur orbi terrarum, Quid enim habes quod non accepiſti: vnde K ipſius ſacramenti connexio in Africam venit, qui per nullius traditoris facinus potuit amittere promiſsionem dei, aperta pollicitatione dicentis ad Abraham, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes: *Gene.22.* etiam ſi iſti non impij calumniatores fratrum, ſed veri examinatores criminum fuiſſent. Nam illud quod quidam eorum *1.quæ.1.ca. quod quidã.24.q.1.* veritate conuicti dicere cœperant, baptiſmum quidem non amittit qui recedit ab Eccleſia, ſed ius tamen dandi amittit: multis modis apparet fruſtra & inaniter *cap. miramur.4.ſen. diſt.25.ca. econtra autem.* dici. Primo, quia nulla oſtenditur cauſa, cur ille qui ipſum baptiſmum amittere non poteſt, ius dandi amittere poſsit. Vtrunque enim ſacramentum eſt, & quadam conſecratione vtrunque homini datur, illud cum baptizatur, iſtud cum ordinatur: ideoque in catholica vtrunque non licet iterari. Nam ſi quando ex ipſa parte venientes etiam præpoſiti pro bono pacis correcto ſchiſmatis errore ſuſcepti ſunt: & ſi viſum eſt opus eſſe, vt eadem officia gererent quæ gerebant, non ſunt rurſus ordinandi: ſed ſicut baptiſmus in eis, ita ordinatio manſit integra, quia in præciſione fuerat vicium, quod vnitatis pace correctum eſt, non in ſacramentis quæ vbicunque ſunt, ipſa vera ſunt. Et cum expedire L hoc videatur Eccleſiæ, vt præpoſiti eorum venientes ad catholicam ſocietatem, honores ſuos ibi non adminiſtrent: non eis tamen ipſa ordinationis ſacramenta detrahuntur, ſed manent ſuper eos. Ideoque non eis in populo manus imponitur, ne non homini, ſed ipſi ſacramento fiat iniuria. Et ſi quando ignoranter fit, nec animoſe defenditur factum, ſed corrigitur cognitum, venia facilis impetratur. Deus enim noſter non eſt diſ- *1.Cori.14.* ſenſionis deus, ſed pacis: nec Eccleſiæ eius ſacramenta in eis qui ab Eccleſia receſſerunt, ſed ipſi qui receſſerunt inimici ſunt. Sicut autem habent in baptiſmo quod per *1.quæ.1.ca. quod quidã. 4.ſent. diſ.25.cap. econtra autem.* eos dari poſsit: ſic in ordinatione ius dandi, vtrunque quidem ad perniciem ſuam quamdiu charitatem non habent vnitatis. Sed tamen aliud eſt prorſus non habere, aliud pernicioſe habere, aliud ſalubriter habere. Quicquid non habetur dandum eſt, cum opus eſt dari: quod vero pernicioſe habetur, per correctionem depulſa pernicie agendũ eſt vt ſalubriter habeatur: quanquam etſi laicus aliqua pereuntis dederit neceſsitate *Laicus in neceſsitate baptizat.* compulſus, quod cum ipſe acciperet, dandum eſſe addidicit, neſcio an pie quiſquam dixerit eſſe repetendum. Nulla enim cogente neceſsitate ſi fiat, alieni muneris vſurpatio eſt: ſi autem neceſsitas vrgeat, aut nul- M lum, aut veniale delictum eſt. Sed & ſi nulla neceſsitate vſurpetur, & à quolibet cuilibet detur, quod datum fuerit, non poteſt dici non datum, quamuis recte dici poſsit illicite datum. Illicitam ergo vſurpationem corrigit reminiſcentis & pœnitentis affectus. Quod ſi non correxerit, manebit ad pœnam vſurpatoris quod datum eſt, vel eius qui illicite dedit, vel eius qui illicitè accepit, non tamen pro non dato habebitur. Neque vllo modo per deuotum militem quod à priuatis vſurpatum eſt, ſignum regale violabitur. Si enim aliqui furtim & extraordinarie, non in monetis publicis aurum vel argentum, ſed æs percutiendo ſignauerint, cum fuerit deprehenſum, nónne illis punitis, aut indulgentia liberatis, cognitum regale ſignum theſauris regalibus cogetur inferri? Aut ſi quiſquam eſt, ſiue deſertor, ſiue qui nunquam omnino militauit, qui nota militari priuatum aliquem ſignet, nónne vbi fuerit deprehenſus ille ſignatus, pro deſertore punietur, & eo grauius quo probari potuerit nunquam omnino ſe militaſſe,

ſimul

A ſimul ſecum punito, ſi eum prodiderit audaciſſimo ſignatore? Aut ſi forte illum militiæ characterem in corpore ſuo, non militans pauidus exhorruerit, & ad clementiam Imperatoris confugerit, ac prece fuſa & impetrata iam venia militare cœperit, nunquid homine liberato atque correcto, character ille repetitur, ac
De cõſe. di. 4. ca. Nulles autem. non potius agnitus approbatur? An forte minus hærent ſacramenta Chriſtiana quàm corporalis hæc nota, cum videamus nec apoſtatas carere baptiſmate, quibus vtique per pœnitentiam redeuntibus non reſtituitur, & ideo amitti non poſſe iudicatur? An ducenda de militia ſimilitudo non fuit, cum & Apoſtolus de ago-
1. Timot. 2. niſticis certaminibus clamet & aperte dicat, Nemo militans deo implicat ſe negociis ſecularibus: vt ei placeat cui ſe probauit? Et hæc quidem alia quæſtio eſt, vtrum & ab iis qui nunquam fuerunt Chriſtiani poſſit baptiſmus dari: nec aliquid temere inde affirmandum eſt ſine authoritate tanti concilij quantum tantæ rei
1. quæ. 1. ca. quod quidã. 4. ſent. di. 25. ca. contra autẽ. ſufficit. De iis vero qui ab Eccleſię vnitate ſeparati ſunt, nulla iam quæſtio eſt, quin & habeant & dare poſſint, & quin pernicioſe habeant, pernicioſeque tradant extra vinculum pacis. Hoc enim iam in ipſa totius orbis vnitate diſcuſſum, conſideratum, perfectum atque
B firmatum eſt. Sed ſi nos male facimus, ipſi explicent, quo modo ſacramentum baptizati non poſſit amitti, & ſacramentum ordinati poſſit amitti: quoniam dicunt, recedens ab Eccleſia baptiſmum non amittit, ius dandi tamen amittit. Si enim vtrunque ſacramentum eſt, quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur? Neutri ſacramento iniuria facienda eſt. Si ſancta malos fugiunt, vtrunque fugiat: ſi ſancta in malis inuiolabiliter manent, vtrunque maneat. Si dixerint, baptiſmus in ſola vera Eccleſia recte datur: Reſpondetur eis, Baptiſmus in ſola vera Eccleſia recte habetur. Cur non poteſt dari vbi non recte datur, cum poſſit haberi vbi non recte habetur? An quia non habere aliud eſt, aliud non recte habere? Sic & non dare aliud eſt, aliud non recte dare. Sicut non recte habent qui ab vnitate diſcedunt, ſed tamen habent, & ideo redeunti non redditur, ſic etiam non recte dat qui ab vnitate diſcedit, ſed tamen dat. Et ideo quod ab eo accepit venienti ad vnitatem non iteratur: illi autem quod non recte datur, datum non eſſe contendunt. Quod ſi aliquid quod non recte habetur, haberi non
C poſſe contendant, nos vtrinque reclamamus & dicimus, habere quidem, ſed non recte habere eum qui ab vnitate diſceſſerit. Si ergo volunt, vt audiat ille quod pariter reclamamus, ipſi nos audiant reclamantes, dare quidem, ſed non recte dare eum qui ab vnitate diſ-
1. quæ. 1. ca. quod quidam. cedit. Quapropter ſicut redeunti non redditur quod foris habebat, ſic venienti non repetendum eſt, quod etiam foris accepit. Vnde conſequenter intelligitur peruerſitatem hominum eſſe corrigendam, ſanctitatem autem ſacramentorum in nullo peruerſo eſſe violandam. Conſtat enim eam in peruerſis & ſceleratis hominibus, ſiue in eis qui intus ſunt, ſiue in eis qui foris ſunt, impollutam atque inuiolabilem permanere, & quia dicuntur ea mali polluere, quantum in ipſis eſt dicuntur, cum illa impolluta permaneant, ſed in bonis permanent ad præmium, in malis permanent ad iudicium. Nam & de ſpiritu qui nullo modo poteſt extin-
1. Theſſ. 5. gui, dictum eſt tamen, Spiritum nolite extinguere: id eſt, quantum in vobis eſt nolite ſic agere, tanquam conemini ſpiritum extinguere, aut tanquam ſpiritum extinctum puteus, & nomen dei nullo modo pollui po-

teſt, & tamen dictum eſt, filius & pater intrabant ad D
vnam puellam, vt polluerent nomen dei ſui. Nec vllo modo iſti expedire ſe poſſunt cum eis proponitur, cur ſanctitas ſacramẽti & haberi & dari poſſit ab eo quem intus ſceleratum iam deus damnauit, & tunc incipiat ab eo dari nõ poſſe, cum ab hominibus damnatus fuerit, cum tamen nec tunc ea poſſit amittere. Poſtremo cur Felicianus quem cum Maximiniano trecẽti decem damnauerunt, qui & diu foris in ſacrilegio, ſicut ipſi in concilio ſuo pronunciauerunt, ſchiſmaticus fuit, nõ ſolum ipſum baptiſmum, ſed etiam ius dandi non amiſit? In honore quippe ſuo ſicut exierat, ita receptus eſt cum his omnibus, quos ipſe foris poſitus baptizauit, nullo eorum rebaptizato: quia ſi aliquem eorum qui fo ris baptizauerat, rebaptizandum eſſe cenſerent, iudicarent eum amiſiſſe ius dandi cum foris eſſet, & propterea conſequens erat, vt ipſum quoque iterum ordinarent, ſi illos iterum rebaptizarent. Sed cum ad pacem Chriſti reuocantur, calumniatores ſunt: cum paci Donati cõſulunt, diſſimulatores ſunt. Quid eſt hoc aliud, quàm quod eorum Magiſter Ticonius de illis ait, quod volumus ſanctum eſt? Vt quid ergo Parmenianus inani iactantia exultat & dicit, nunquam di- *Hemiſtichiũ.* E
uinæ legis cenſura patietur, vt viuificare quenquam *Cap. XIIII.*
mortuus poſſit, curare vulneratus, illuminare cæcus, veſtire nudus, & mundare pollutus? Dominus enim ſuſcitat mortuos, dominus curat vulneratos, dominus illuminat cæcos, dominus veſtit nudos, dominus mundat pollutos. Quid ſibi arrogat quæ hominis non ſunt? Itàne viui ſunt apud eos qui non peccant, vt etiam viuificare poſſe dicantur, cum incrementum dare non poſſint? Ego, inquit Apoſtolus, plantaui, Apollo riga- *1. Corin. 3.*
uit, ſed deus incrementum dedit. Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat deus. Quando dat vitam mortuo, qui incrementum dare non poteſt viuo? Sicut enim pater ſuſcitat mor- *Ioan. 5.*
tuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. Itàne apud illos ſani ſunt, vt poſſint etiam curare non ſanos? Quid aliud iſti quàm ſe benedicendos pro domino opponunt? Sed ab eis nullo modo ſeducuntur, qui non in homine, ſed in deo ſperantes cantant, Benedic a- *Pſal. 102.*
nima mea domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius, Qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes infirmitates tuas, Si omnes languores ipſe ſanat, nullum relinquit quem Parmenianus ſanare debeat. Tantàne apud illos lumina ſunt, vt illu- F
minare etiam poſſint? Quod nec illi, quo in natis mu- *Matth. 11.*
lierum maior ſurrexit nemo: Ioanni Baptiſtæ Ioannes Euangeliſta concedit, de quo ait, Non erat ille lumen, *Ioan. 1.*
ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine, Erat lumen quod illuminat omnem hominem venietem in hunc mundum. Si omnem hominem illud lumen illuminat, nullum relinquit quem Parmenianus illuminare ſe dicat: quia etſi ſancti homines, vt Ioannes, ſecundum quendam modum dicuntur luminaria: aliud tamen ſunt lumina illuminata, aliud lumen illuminans, Quod illud eſt de quo idem Ioãnes Baptiſta dicit, Nos *Ibidem.*
omnes de plenitudine eius accepimus. Nudos autem quis veſtit, niſi qui dicit, Proferte illi ſtolam primam: *Lucæ. 15.*
& qui corruptibile hoc induet incorruptionẽ, & mor- *1. Cor. 15.*
tale hoc induet immortalitatem? Et hoc quiſquam diuino indumento aliquem veſtire dicitur, cui magnum eſt ſi veſtiri ipſe mereatur: Iam porro emundare pollutum ſe audeat dicere, ſi prius audet ſe dicere non eſſe pollutum. Mundati enim ſumus per gratiam dei, ſed

G nec tunc quidem mundabimus aliquem, cum fuerit
perfecta noſtra mundatio: quanto minus modo, cum
Sapien.9. corpus quod corrumpitur aggrauat animam? Quis e-
Prouer.20. nim caſtum glorietur ſe habere cor, aut quis glorietur
mundum ſe eſſe à peccato? Mundare quippe atque ſa-
nare in ſpiritalibus rebus tantundem valet. Sicut au-
Roman.8. tem ſpe ſalui facti ſumus, ita ſpe mundati ſumus in per-
fecta ſalute & in perfecta mundicia. Quo modo ergo
ſanare & mundare iam poſſumus, qui nec tunc poteri-
mus, cum omnino ſalui & mundi fuerimus? Sed deus,
inquit, hoc per hominem facit. Facit ſanè, ſed fecit &
Matth.10. per Iudam, quem ad Euangelium prædicandum cum
cæteris miſit. Fecit & per Phariſæos in eis, qui bona
quæ per eos audiebant ipſi faciebant, cum illi non fa-
cerent quæ dicebant. Poſtremo cur iniqui & ſcelerati
eorum, ſiue cum latent, ſiue cum pro pace Donati to-
lerantur, viuificant, curant, illuminant, mundant? An
ipſi non ſunt mortui, vulnerati, cæci, polluti? An ideo
Matth.15. non apud eos cæci cæcos ducentes ſimul in foueam ca
dunt, quia non ipſos, ſed deum quem prædicant illi au
diendo & obtemperando ſectantur? Ita ſanè, ſed tuoc
prædicant deum, ſi cum Chriſto colligunt. Quicunque
H vero cum illo non colligunt, ſpargunt: Donatum præ-
dicando, non deum, cæci cæcos ſequendo ſimul in fo-
Lucæ.1. ueam cadunt. Sed de quæſtione baptiſmi latius aliquid
De baptiſmo cap.1.in princip. domino adiuuante tractabimus, cum de omnibus te-
ſtimoniis ſanctarum ſcripturarum quę nobis obĳcien-
da credidit, Parmeniano reſponderimus. Qui vere ipſe
adęquat proximos ſibi euerſione iniquitatis, qui eis tam
malum propinauit errorem, vt non pro pace, ſed pro
diuiſione & diſceſſione non ſolum loquatur ipſe, ſed
Cap.XV. etiam diuinos libros loqui perſuadeat. Sed inter
multa miror hominem, cum ageret non poſſe habe-
ri baptiſmum niſi acceptum, nec poſſe accipi ſine dan-
Ioan.3. te, interpoſuiſſe ex Euangelio teſtimonium, Non po-
teſt, inquit, accipere homo quicquam, niſi fuerit illi da-
tum de cœlo. Poſſet enim aliquis eorum verborum in-
ſcius, cum cœpiſſet iſte dicere, Non poteſt homo acci-
pere quicquam, niſi datum fuerit illi: antequam dixiſ-
ſet de cœlo, putare illum dicturum à Donato fuiſſe, aut
à Parmeniano, aut ab aliquo de parte Donati, aut om-
nino ab ipſa parte Donati. Agnoſco Euangelium, &
illic ſcriptum eſſe recenſeo, Non poteſt homo accipe-
re quicquam, niſi datum fuerit illi de cœlo. Sed nun-
I quid Donatus eſt cœlum? Nunquid Parmenianus eſt
cœlum? Nunquid pars ipſa Donati? Illa vero non eſt
cœlum, non eſt in cœlo. Qui enim ait, Non poteſt ho-
mo accipere quicquam, niſi fuerit illi datum de cœ-
**aliàs, nū-quam.* lo: nunquid * diceret, niſi datum fuerit illi de ſole, aut
de luna, aut de ſtellis, quæ tamen io cœlo ſunt? Quan-
to minus diceret, niſi datum fuerit illi de parte Do-
nati, quæ non ſolum non eſt cœlum, nec eſt in cœlo,
ſed nec in regno vult eſſe cœlorum. Nec illud procul-
dubio diceret, Noo poteſt homo accipere quicquam,
niſi datum fuerit illi de Eccleſia: ipſa enim Eccleſia de
cœlo accipit. Si autem diceret, Non poteſt homo acci-
pere quicquam, niſi datum fuerit ei ab homine iuſto, ir-
ruerent quidē iuſti iſti frontoſi, & ſe iuſtos eſſe procla-
marent, vt ab eis acciperet qui vellet accipere: oec nos
quæſtionem faceremus, vtrum iuſti eſſent an non, ſed
inter eos eſſe vel latentes iniuſtos facile oſtenderemus
ex quibuſdam proditis & excluſis, nec tamen eos non
improbaremus, nec diceremus non datum vel non ac-
ceptum, quod datum & acceptum eſſet à talibus. Sed
& hoc falſò diceretur, Non poteſt homo accipere quic
quam niſi datum fuerit ei ab homine iuſto. Ipſe enim K
iuſtus à quo alter accipit, quæro à quo acceperit. Si &
ipſe à iuſto homine, & de illo vtique quæro, donec ab
ipſo capite ordinis humani ad aliquem perueniam, qui
nō ab homine acceperit: atque ita falſum eſſe doceam,
quia non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei
ab homine datum. Quid autem agunt iſti oeſcientes
Euangelicum teſtimonium: oiſi vt homines commo-
oeantur ſimul vt aliquando euigilent, atque aduertant
vere non homines eſſe attendendos, cum ſanctum ali-
quid homo accipere deſiderat: ſed illum ſolum qui de
cœlo dat homini, quia oon poteſt homo accipere quic-
quam, oiſi datum fuerit ei de cœlo? Quid ſi dixerint,
de cœlo quidem accipit, nō de homine, ſed tamen per
hominem, quæro per qualem. Si per iuſtum tantum:
non habent illi qui apud eos ipſos per latentes iniquiſ-
ſimos acceperunt. Si & per iniuſtum: quæ cauſa ergo eſt
vt aliquem rebaptizent? Si per iniuſtum non oſi laten
tem: non habent quos baptizauit manifeſtus ſatelles
Gildonis Optatus. Si & per iniuſtum etiam manife-
ſtum, qui tamen nōdum damnatus, & ab Eccleſiæ com
munione proiectus ſit: non habent illi quos Felicianus
Muſticanus, cum ab eorum communione foris eſſet, in L
Maximiniani ſchiſmate baptizauit, quos tamen nunc
cum illo regreſſos nemo rebaptizabat. Poſtremo ſi ho-
mo quamuis de cœlo, non tamen niſi per hominem po
teſt accipere quicquam: quæro ipſe Ioannes Baptiſta,
qui hæc dicebat, per quem hominem acceperat, quod *Ioan.3.*
vtique de cœlo acceperat, & non inuenitur? Poſſe tamē
hominem non interpoſito homine diuinitus aliquid
accipere, atque ita à ſe teſtimoniis prolatis, mala cau-
ſa conuincitur, quia & ſi dicat filius accepiſſe ſe à patre,
& ſpiritum ſanctum de ſuo accipere, non quaſi grada-
tim, ſed ſicut ipſe expoſuit dicens, Quia omnia quæ ha- *Ioan.16.*
bet pater, mea ſunt, ideo dixi, de meo accipiet. Exem-
plo ſuo Ioānes ipſe teſtatur, & tot ſancti antequam dei
filius homo fieret, & poſteaquam reſurrexit & aſcen-
dit in cœlum: centum viginti homines qui ſimul coo-
gregati erant, quos oullo homine io terra manum im-
ponente, de cœlo veniens ſpiritus ſanctus impleuit, & *Acto.2.*
conſtituto iam ordine eccleſiæ, Centurionem Corne- *Acto.10.*
lium ante ipſum baptiſmum, ante impoſitionem ma-
ous, cum eis qui ſecum erant eodem ſpiritu ſancto re-
pletum, Petrus ipſe miratus eſt. Nemo ergo accipit ſi-
ne dante, ſed quod pertinet ad baptiſmi ſanctitatem: M
adeſt deus qui det, & homo qui accipiat, ſiue per ſeip-
ſum donante deo, ſiue per angelum, ſiue per hominem
ſanctum, ſicut per Petrum, ſiue per Ioannem, ſiue per
hominem iniquum, ſicut per tam multos vel latentes
vel manifeſtos, quos ante tempus de meſſe colligere ſer
ui patrisfamiliâs prohibentur, & quos velut paleam fru
menta dominica, vſque ad tempus ventilationis cor-
de interim ſeparati, non temeritate corporaliter deſe-
ruot, ſed pietate ſpiritaliter ferunt. Qui, inquit, *Cap.XVI.*
male credidit, conſequi non poteſt baptiſmi ſacramen
tum, quia ſcriptum eſt, Peruerſum nō potes adornare. *Eccleſiaſtes.1.*
Quid ſi ergo apud eos quiſpiam baptizatus fuerit, ver-
bi gratia, qui putauerit Chriſtum ex eo eſſe cœpiſſe, ex
quo ſecundū carnem de virgine Maria natus eſt: poſt-
ea veritatis ſermone commonitus, cum comperiſſet ip
ſum eſſe de quo Ioannes ait, In principio erat verbum, *Ioan.1.*
& verbum erat apud deum, & deus erat verbū, de quo
conſequenter ait, Verbum caro factum eſt, & habita-
uit in nobis: fateretur eis ſuum priſtinum errorem, at-
que in eo ſe fuiſſe cum baptizaretur ſolicitus indicaret,

A iuberent eum denuo baptizari? Nunquam vtique facerent, ſed hominis imperitam ſimplicitatem carnali opinione prius deprauatam, veritatis ratione correctam gratularentur: aut ſi etiam talis peruerſitas pertinaciter ei defendeoda videretur, & diu reluctatus neque correctus, etiam de Eccleſia pelleretur, & poſtea cognita veritate remearet, pœnitentia vtique curandum eſſe cenſerent, oon iteratione baptiſmatis vulnerandum, quanuis hoc in corde ſe habuiſſe fateretur illo tempore, quo apud ipſos fuerat baptizatus. Peruerſum ergo noo potes adornare, quia non ei ad oroatum valeret ſacramentum quod acceperat, ſi in fide peruerſa perſiſteret, ſed potius ad ſupplicium: cum tamen ipſum ſacramennm per ſe etiam in peruerſo quem non ornabat, ſed iudicabat, integrum permaneret: & ideo oullo modo eſſet illius ſacramenti violanda ſanctitas, etiã cum eſſet illius hominis corrigenda peruerſitas.

Cap. XVII. Audet etiam Parmenianus nobis exempla diuina proponere, quibus ſe arbitratur oſtendere quærendum eſſe hominem ſanctum, à quo accipi debeat ſacramentum, Ipſe, inquit, dei filius, ipſe dominus Ieſus
B Chriſtus, à quo principium ſpiritalis baptiſmi exortum eſt, cum ſecundum voluntatem patris baptizãdus eſſet, vtrúmne ad Phariſæos perfidos atque profanos, an ad ſanctiſsimum Ioannem veniſſe monſtratur? At ſi hoc exemplo inuitamur ad accipiendum baptiſma, inferiorem nobis à quo baptizemur debemus inquirere, quandoquidem dominus ab eo baptizatus eſt, qui ſe ab ipſo domino baptizari debere prædixerat, & qui ſe
Match. 3. indignum corrigiam calciamenti eius ſoluere teſtabatur. Quinimo vt intermittam inquirere diligentius, cur ipſe ſaluator noſter baptizari voluerit, quia certe aliqua cauſa voluit: propterea fortaſſe cum ſe poſſet tingere: qui etiam ſuum baptizatorem poterat baptizare, voluit dominus à ſeruo: & ille per quem facta ſuot omnia, ab illo qui factus eſt inter omnia baptizari, vt & doceret humilitatem, & oſtenderet nõ intereſſe quis à quo baptizaretur, dum eo baptiſmo quo baptizãdus eſt baptizetur. Nec à Phariſæis dedignaretur ille baptizari, ſi haberent huiuſmodi baptiſmum Phariſæi, à quo ille certi ſacramenti gratia voluit baptizari. Nam & cum circuncidẽdus eſſet, nunquid Ioannes quęſitus eſt? Hoc enim à Iudæis fieri iam ſolebat. Et cum pro illo eſſet offerendum legale ſacrificium, nunquid deuita-
C tum eſt illud templum quod ab eo vocatur ſpelunca latronum, quò certe & boni intrabant & mali? Nec bo-
Leuit. 19. nis oberant mali, quoniam dominus qui ait, Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum: ita inuiolabiliter facit ſanctos ſuos verſari inter malos, ſi cuſtodiunt eam quam accipiunt ſanctitatem: quemadmodum ipſe dominus Ieſus nulla contagione maligoitatis in Iudæorum gente pollutus eſt, neque cum illa prima ſacramenta ſecundum perfectam humilitatis viam factus ſub lege ſuſcepit, neque cum poſtea diſcipulis electis cum ſuo traditore vſque ad extremum oſculum vixit. Eius enim exemplo, non ſolum non facientes mala, ſed etiam non conſentientes vlli maliciæ, inter paleam frumenta ſecura ſunt, quia neque talia faciunt, neque conſentiunt facientibus, etiam ſi in eadem ſegete vſque ad meſſem: in eadem area vſque ad ventilationem: intra eadem retia vſque ad ſeparationem, quæ in littore futura eſt, booi tolerent malos. Sed iſti ſunt verè cæci
Match. 15. duces cæcorum, qui & in numero ſuorum tam multos malos vident, & viam pacis non vident, & vt ſe non ad ſuſtinẽdum inuicem propter vnitatis vinculum, ſed ad diuidendum abinuicem propter ſchiſmatis ſacrile- D
gium ſequantur homines, perſuadent. Aut enim di *Ca. XVIII.*
ctum eſt per Prophetam regi Ioſaphat. O rex Ioſaphat, *2. Par. 19.*
ſi peccatorem tu adiuuas, aut eum quem dominus odit tu diligis, propterea fuit ſuper te ira domini. Quis enim veſtrum dicit peccatorem adiuuaodum, ad hoc vtique in quo peccare vult, ſicut ipſe Achab quando adiuuit Ioſaphat, eundo cum illo in pręlium, cum ille Micheæ Prophetæ veracia verba cootemneret? Et tamen nec ſic obfuit innocẽtiæ regis Ioſaphat peſsimum meritum regis Achab, quia illum dominus ad ſe clamantem à periculo bellico liberauit, illum autem ſacrilegum contemptorem in manus hoſtium venire permiſit. Et ſi quid Ioſaphat periculi expertus eſt, quod ei Propheta indicat ab ira dei fuiſſe, non alieno meruerat peccato, ſed ſuo, quia ſicut ei dictum eſt, peccãtem adiuuabat, ſed apud deum cætera eius bona facta pręualuerũt: Sic enim dicitur ei, Peccatorem adiuuiſti, & ei contra dominum amicus es, & in hoc ſuper te ira facie dei: Sermones dei boni in vniuerſis ſunt tecum, quoniam abſtuliſti lucos de terra, & paraſti cor tuum ad requirendum deum. Qui autẽ verſatur in Eccleſia dei, vbi ſunt E
& illi qui ſua quærunt, non quę Ieſu Chriſti, qui per in- *Philip. 2.*
uidiam & cootentionem Chriſtum aonunciant, non caſte: & dicit, ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem
Chriſtus annuncietur, & in hoc gaudeo, ſed & gaude- *Philip. 1.*
bo: impollutus inter eos atque integer permanet, quia non eis ad ſua quærenda conſentit, cum hoc culpet atque reprehendat, nec eos ad peccãdum, ſed ad hoc adiuuat, vnde Chriſtus latius prædicetur, & ab his qui audiunt & faciunt, per eos qui quod dicunt non faciunt, Chriſto credatur, in Chriſto ſperetur, Chriſtus diliga-
tur. Talibus enim præcipit idem Apoſtolus dicens, No *2. Corin. 6.*
lite iungi cum infidelibus, quæ enim participatio iuſticiæ cum iniquitate? Quæ communicatio eſt luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infidelibus? Qui autem conſenſus templo dei cum ſimulachris? Vos enim templum dei
viui eſtis. Dicit enim, quia inhabitabo in eis, & ambu- *Leuit. 26.*
labo, & ero illorum deus, & ipſi erunt mihi populus. Propter quod exite de medio eorum dicit dominus: & immundum ne tetigeritis: & ego recipiam vos, & ero vobis io patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit domious omnipotẽs. Quæ verba iſti carnaliter ſentiẽtes, per tot diuiſiones ſeipſos minutatim in ipſa vna
Africa conciderunt. Non enim intelligunt neminem F
coniungi cum infidelibus, niſi qui facit peccatum Paganorum, vel talia facientibus fauet: nec quenquam fieri participem iniquitatis, niſi qui iniqua vel agit vel approbat. Quis autem communicat tenebris, niſi qui per tenebras conſenſionis ſuæ dimiſſo Chriſto ſequitur Belial? Quis ponit cum infidelibus partem ſuam, niſi qui eius infidelitatis ſit particeps? Ita enim templum dei eſſe deſinit, nec ſe aliter ſimulachris adiun-
git. Qui autem ſunt templum dei viui, & in medio na- *Philip. 2.*
tionis tortuoſæ ac peruerſæ apparent ſicut luminaria in mundo verbum vitę habentes, nihil eos quod pro vnitate tolerant inficit, nec anguſtiantur, quia in illis habitat & deambulat deus, & exeũt de medio malorum, atque ſeparantur interim corde, ne forte cum id facere per ſeditionem ſchiſmatis volunt, prius à bonis ſpiritaliter, quàm à malis corporaliter ſeparentur.

Quod ergo ſcriptum eſt deum dixiſſe, Eos qui me *Cap. XIX.*
clarificant clarificabo, & qui me ſpernit ſpernetur: ipſi *1. Reg. 2.*
maxime nolunt intueri. Quo modo enim clarificant

G deum, qui dicunt per orbem terrarum impleri nõ poſ-
Gene.12. ſe eius promiſſa, quæ promiſit patribus noſtris, Abra-
26.& 28. hæ, Iſaac & Iacob, quæ per Prophetas tanto antè præ-
nuncians exhibuit per vnicum ſuum, qui factus eſt ei
Roman.1. ex ſemine Dauid ſecundum carnem, vt in illo, id eſt in
ſemine Abrahæ benedicerentur omnes gentes, qui di-
Matth.13. cunt ipſum dei filium fruſtra dixiſſe, Sinite vtraque cre
ſcere vſque ad meſſem: quaſi falſus fuerit, aut ipſe feſel-
lerit, cum ſola zizania per mundum creuerint: frumen
ta verò præter partem Donati, in toto terrarum orbe
defecerint, quo modo iſta ſentientes glorificant deum,
Prouer. 14. cum ſcriptum ſit, In latitudine gentis gloria regis, in di
minutione autem populi contritio principis? Aut quan
do nõ ſpernunt deum, qui baptiſmum eius in eis quo-
rum cauſam non audierunt, & de quibus nullo modo
iudicare potuerunt, incredibili temeritate impietatis
exufflant, & ſibi audẽt arrogare quod dei eſt, à ſe dam-
natos in honoribus integris pro Donati pace recipiũt,
& à ſe inauditos contra pacẽ domini deteſtantur, bap-
tiſma in illis terrarum partibus per Apoſtolos tradi-
H tum periiſſe contendunt, & per Felicianum apud Ma-
1.quæ.1.ca. ximinianiſtas traditum non periiſſe contendunt. Iam
quod qui- verò quo modo catholici non clarificant deũ, qui pro-
dam. miſſa eius nullis hominum ſceleribus quo minus im-
plerentur, impediri poſſe cõfidunt, qui ſacramenta eius
sam debita veneratione proſequuntur, vt ea ſi etiam ab
indignis tractata fuerint illis ſua peruerſitate damna-
tis, illa intemerata ſanctitate permanere demonſtren-
Cap.XX. tur. Iterum, inquiunt, ſcriptum eſt, Nolite commu-
Ephe.5. nicare operibus infructuoſis tenebrarum, magis autem
redarguite. Quæ enim fiunt ab ipſis latenter, turpe eſt
& dicere. Iam ipſa verba quemadmodum intelligen-
da ſint diximus, quia non communicare, eſt non con-
ſentire, quod propter Eccleſiæ diſciplinam parum eſt,
niſi etiam redarguantur vt corrigi poſsint. Sed hæc ſal
ua pace facienda ſunt, & quantum admittit officium
conſeruandæ vnitatis, ne ſimul eradicetur & triticum.
Cap.XXI. Iterum ad Timotheum idem Apoſtolus, Ne, inquit,
1.Timot.5. communicaueris peccatis alienis, teipſum caſtum cu-
ſtodi. Docuit ex ſequenti, quemadmodum quod prius
dixit intelligendum ſit: qui enim ſeipſum caſtum cu-
ſtodit, non communicat peccatis alienis. Si enim com-
municat, conſentit: ſi conſentit, corrumpitur: ſi cor-
I rumpitur, caſtum ſe non ſeruat. Sed ſanè tandem ali-
quando euigilauit Parmenianus, & attendit quid dice-
ret Ticonius, ſed fruſtra: ſtatim quippe amore ſenten-
tiæ ſuæ contra veritatem oculum clauſit. Ait enim,
Nunquid frater chariſsime, non polluunt alios aliena
peccata? Et hoc eſt facinoroſis non communicare, licet
cum ipſis conuenias, eorum facta non facere: & tamen
non totum dixit, Parum eſt enim eorum facta non fa-
cere, niſi diſpliceant: parum eſt vt diſpliceant, niſi re-
darguantur. Aliud enim eſt non facere, aliud non com
municare, id eſt, non conſentire faciẽtibus, aliud etiam
redarguere. Cur ergo vbi videre cœperat, ſtatim ſe auer
tit, & vſque in finem noluit peruenire, & vix trientem
de toto poſuit? An ſicut de populo fecerunt, & ſenten-
tiam veritatis præcidẽdam putauit? Nos dicimus quòd
qui non facit malum, nec facienti conſentit, & facien-
Matth.13. tem arguit, firmus atque integer inter iniquos tãquam
frumentum inter paleas conuerſatur. Ille autem tan-
tummodo ait, eorum facta non facere: & tertiam ta-
men de tota ſententia particulam quemadmodum re-
fellat videamus. Quod contra legem eſt diuinam, in-
quit, nullus qui legem veneratur, ignorat. Adhuc iſta
verba communiter dici poſſunt, Poteſt enim & alius di K
cere, quod ſecundum legem eſt diuinam, nullus qui le-
gem veneratur ignorat: ſed opus eſt probare, non di-
cere. Attendamus ergo quemadmodum probet. Quid
enim prodeſt, inquit, innocentiam cuſtodiſſe, ſi cum
reis mixtus eſt & obnoxiis? Sanè ſi ita eſt, innocentiam
cuſtodiſſe non prodeſt, ſed innocentia cuſtodita non
eſt. Mixtus enim reis & obnoxiis niſi per conſcientiæ
maculatam conſenſionem nullus rectè dici poteſt, Qui
verò implet quod ſcriptum eſt, Iuſto nihil placet ini-
quum: vbilibet eum verſari quælibet neceſsitas cogat,
miſceri iniquitatibus nõ poteſt. Vel quo modo, inquit,
incorruptus poteris permanere, ſi corruptis ſociaris?
Ita planè ſi ſociatur quis malus: id eſt, ſi mali aliquid 23.q 4. ca.
cum eis committit, aut committentibus fauet: ſi autem quiſquis. et
neutrum facit, nullo modo ſociatur. Porrò ſi addat ter- c.Ita plane.
tium, vt non ſit in vindicando piger, ſed vel corripiat Pſal.40.
iuſtus in miſericordia & arguat, vel etiam ſi eam per- 1.Timot.5.
ſonam gerit, & ratio conſeruandæ pacis admittit, co-
ram omnibus peccantes arguat vt cæteri timeant: re-
moueat etiam vel ab aliquo gradu honoris, vel ab ipſa L
communione ſacramentorum, & hæc omnia cum di-
lectione corrigendi, non cum odio perſequendi, ple-
niſsimum officium non ſolum caſtiſsimæ innocentiæ,
ſed etiam diligentiſsimæ ſeueritatis implent. Vbi au-
tem cætera impediuntur, illa duo ſemper retenta, in-
corruptum caſtúmque cuſtodiũt, vt nec faciat malum,
nec approbet factũ. Sed tamen videamus vnde iſte do-
ceat quod affirmat, cum ſcriptum ſit, Modicum fer- 1.Corint.5.
mentum totam maſſam corrumpit. Dixit hoc Par- Cap. XXII.
menianus atq; abiit. Nec ei nunc oſtendi poteſt in par-
te Donati, non ſolum modicum fermenti, ſed multum
veneni ex illis ouis aſpidum ruptis & præualidis iam
ſerpentibus pro Primiano damnatis, & ad Primianum
tertium reuocatis. Sed correcti ſunt, inquit, Deo gra-
tias. Si verum eſt, non inuideo, atque vtinam id per-
fectè fiat. Si enim à Maximiniaſtis redire ad partem
Donati nonnullis correctionis eſt modus,* quanto ve *aliàs, gra
rior perfectiórque correctio eſt, ab ipſa parte Donati dus.
ad vnitatem catholicam remeare? Et Ticonius quidem
multa dixit, quæ illis temporibus, & ſicut interior no-
uerat, quàm non modico ſed multo fermento totam
ſuam maſſam nollent fateri corruptam, qui totum or-
bem terrarum peccatis Afrorum fermentatum eſſe cri- M
minarentur. Sed ego iſtos miror, ſi adhuc eis placet
hæc Apoſtolica verba ſic intelligere, ita eos Optatum
Gildonianum velle defendere, vt nec modicum fer-
menti eum fuiſſe contendant. Quod ſi vel hoc conce-
dunt, quàm magnum putant eſſe maſſam ſuam, vt non
potuerit tota corrumpi? Aut ſi in eis ſolis tota corrupta
eſt, quibus placet Optatus, experti diſcant intelligere
quod legunt, quia ineſt tota maſſa ad quos pertinet, qđ
dicitur totum, ſiue bonum ſiue malum, ad eos pertinet
qui conſentiunt: ad eos autẽ qui non conſentiunt, om-
nino non pertinet, & ideo in diſciplina eccleſiaſtica
corrigendum eſt, ne ad multos perſuadẽdo perueniat:
quod vbi fieri permittit ratio pacis, & non fit, ipſa ne-
gligentia culpam trahit, & in periculo cõſentiendi eſt
per deſidiam corrigendi. Ex qua regula & illud in- Ca. XXIII.
tuendum eſt, quod conſequenter opponit, dicens eſſe
ſcriptum, Sit vobis legitimum æternum in progenies
veſtras diuidere in medio ſanctorum & irreligioſorũ,
& in medio mundorum & immũdorum. Tanto enim
quiſque melius hoc facit, quanto magis in Eccleſia pro-
ficit, Cum enim creuiſſet herba & fructum feciſſet, tũc
apparuerunt

A apparuerunt & zizania. Et quamuis inter vtrunque iam
ſerui patrisfamiliâs cognitione diuiderent atque diſtin
guerent, iubentur tamen ea ſinere creſcere, & hoc vſq;
ad meſſem. Sed hæc hactenus. Ea enim quæ reſtant, ali-
quanto diligentius ab alio exordio conſideranda at-
que tractanda ſunt.

F I N I S.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, contra Parmenianum, Liber Tertius.

Cap. I. CVM omnis pia ratio & modus
eccleſiaſticæ diſciplinæ vnitatẽ
ſpiritus in vinculo pacis maxi-
me debeat intueri, quod Apo-
Epheſ. 4. ſtolus ſufferendo inuicem præ-
cipit cuſtodiri, & quo nõ cuſto-
dito medicinę vindicta nõ tan
tum ſuperflua: ſed etiam perni-
cioſa, & propterea iam nec me-
dicina eſſe conuincitur, illi filij mali qui non odio ini-
quitatum alienarum, ſed ſtudio contentionum ſuarum
B infirmas plebes iactantia ſui nominis irretitas, vel totas
trahere, vel certe diuidere affectãt, ſuperbia tumidi, per-
uicacia veſani, calumniis inſidioſi, ſeditionibus turbu-
lenti, ne luce veritatis carere oſtendantur, vmbram ri-
gidæ ſeueritatis obtendunt, & quæ in ſcripturis ſanctis
ſalua dilectionis ſynceritate & cuſtodita pacis vnitate,
ad corrigẽda fraterna vicia moderatiori curatione fie-
ri præcepta ſunt, ad ſacrilegium ſchiſmatis, & ad occa-
1. Corint. 5. ſionem præciſionis vſurpant dicentes, Ecce ait Apoſto-
lus, Auferte malum ex vobis ipſis. Quod malum vtique
2. Retract. ſi integris, inquiunt, non obeſſet, nec iuberetur auferri.
cap. 17. Interim videamus ne forte non fruſtra nõ dixerit Apo
ſtolus, Auferte malos à cõgregatione veſtra: ſed, auferte
malum ex vobisipſis: quia cum quiſq; impeditur ab ec-
cleſiæ cõgregatione malos homines ſeparare, ſi ex ſeip-
ſo auferat malum, non eis corde miſcetur, atque ita ſpi-
ritaliter non ſolum coniungitur bonis, ſed etiam ſepa-
ratur à malis. Sic enim in hoc loco ad Timotheũ cum
1. Timot. 5. dixiſſet, Neque communicaueris peccatis alienis: tan-
quam ille diceret, fieri poſſe vt aliquos malos ab Eccle-
ſię congregatione ſeparare non poſſet, & ideo tolerare
cogeretur, tanquam conſilium dans, quemadmodum
C peccatis eorum non communicaret, Teipſum, inquit,
caſtum cuſtodi, Nam malis malus miſceri poteſt, bon⁹
autem nullo modo, quamuis cum eis in vna congrega-
1. Corint. 5. tione verſetur. Ita & hic ad Corinthios cũ dixiſſet, Quò
enim mihi de his qui foris ſunt iudicare? Nonne de his
qui intus ſunt iudicatis? Ne forte turbarentur aliqua ma
lorum numeroſitate, ſic de permixtis frumentis, vt ſine
illorum vexatione, colligi ſepararíq; non poſſent, Au-
ferte, inquit, malum ex vobis, vt ſi forte non poſſent au-
ferre malos à congregatione ſua, auferendo malum ex
ſeipſis: id eſt, non cum eis peccando, nec eis ad peccan-
dum conſentiendo aut fauendo, integerrimi inter eos
& incorruptiſsimi verſarentur, quia per malum ſuum
malis quiſque conſentit. Si autem ex ſeipſo auferat ma-
lum, alieno malo non eſt vnde conſentiat. Quapropter
quiſquis etiam contempſerit Eccleſiæ dei diſciplinã, vt
malos cum quibus non peccat, & quibus non fauet, de-
ſiſtat monere, corrigere, arguere: ſi etiã talem gerit per-
ſonam, & pax Eccleſiæ patitur, vt etiam à ſacramento- D
rum participatione quempiam poſsit ſeparare, nõ alie-
no malo peccat ſed ſuo. Ipſa quippe in tãta re negligen
tia graue malum eſt, & ideo ſicut Apoſtolus admonet, *1. Corint. 5.*
ſi auferat malum à ſeipſo, non ſolum auferat audaciam
committendi, aut peſtilentiam conſentiendi, ſed etiam
pigriciam corrigẽdi, & negligentiam vindicandi, ad-
hibita prudentia & obedientia in eo quod præcipit do
minus, ne frumenta lædantur. Ea quippe intẽtione quiſ
quis inter triticum & zizania tolerauerit, auferendo à
ſeipſo malum, non eis communicat, & ea diſtinguit, ac
iudicat interim ad diem, Non enim nouit quid cras fu *Prouer. 17.*
turum ſit: & ideo dilectione ſeruata, non ſine ſpe corre-
ctionis vindicãdum eſt, quicquid corrigi vel vindica-
ri neceſſaria ſeueritas poſtulat. Quod vt ſatis appareat,
totum ipſius epiſtolæ Apoſtolicæ locum diligẽtius tra-
ctemus. Quid vultis, inquit? In virga veniam ad vos, an *1. Corint. 4.*
in charitate & ſpiritu manſuetudinis? Iam hic apparet
eum loqui de vindicta, ad cuius ſignificationem virgã
nominauit. Nunquid tamen & virga ſine charitate eſt,
quia ita contexuit, In virga veniam ad vos, an in chari
tate? Sed quod ſequitur, Spiritu manſuetudinis: admo-
net intelligi, quia & virga charitatem habet. Sed aliud
eſt charitas ſeueritatis, aliud charitas mãſuetudinis. Vna E
quidem charitas eſt, ſed diuerſa in diuerſis operatur. *1. Corint. 5.*
Omnino, inquit, auditur inter vos fornicatio, & talis
fornicatio qualis nec in gentibus, ita vt vxorem patris
ſui quis habeat. De tam immani facto videamus quem-
admodum eos ſæuire præceperit, Et vos, inquit, inflati
eſtis, & nõ potius luctum habuiſtis vt tolleretur de me-
dio veſtrum qui hoc opus fecit. Quare luctum potius
& non iram, niſi quia ſi patitur vnum membrum, com- *1. Corin. 12.*
patiuntur omnia membra, & non luctum quia tolleba-
tur, ſed luctum, inquit, vt tolleretur: id eſt, vt lugentium
dolor ad deum aſcenderet, & ipſe tolleret hoc opus de
medio eorum, ſicut ipſe ſciret, ne forte illi per humanã
imperitiam eradicarẽt ſimul & triticum? Cum ergo ad
talem vindictam neceſsitas cogit, humilitas lugentium
debet impetrare miſericordiã, quam repellit ſuperbia,
nec illius ipſius qui de medio fratrum tollitur debet ne-
gligi ſalus: ſed ita agẽdum eſt, vt ei talis vindicta ſit vti-
lis, & agendum voto & precibus, ſi corrigi obiurgatio-
nibus non poteſt. Ideoque quod ſequitur & dicit, Ego
quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iu- *1. Corint. 5.*
dicaui quaſi pręſens eum qui ſic operatus eſt in nomine
domini noſtri Ieſu Chriſti congregatis vobis & meo F
ſpiritu, cum virtute domini noſtri Ieſu Chriſti, tradere
huiuſmodi Satanæ in interitum carnis, vt ſpirit⁹ ſaluus
ſit in die domini. Quid ergo agebat Apoſtolus, niſi vt
per interitum carnis ſaluti ſpiritali cõſuleret, vt ſiue ali-
qua pœna vel morte corporali, ſicut Ananias & vxor
eius ante pedes Apoſtoli Petri ceciderunt: ſiue per pœ- *Acto. 5.*
nitẽtiam, quoniam Satanæ traditus erat, interimeret in
ſe ſceleratam carnis concupiſcentiã: Quia ipſe item di-
cit, Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram: *Coloſſ. 3.*
inter quæ & fornicationem commemorat. Et iterum, *Roma. 8.*
Si enim ſecundum carnem vixeritis moriemini, ſi autẽ
ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis: non tamen
ſupernam ab eo ſeparat charitatẽ, quem de ſuperna cõ-
gregatione præcipit ſeparari. Hoc enim apertius ad
Theſſalonicenſes dicit, Si quis autem non obaudit ver *2. Theſſa. 3.*
bo noſtro per epiſtolam, hunc notate, & non commi-
ſceamini cum illo, vt erubeſcat. Et non inimicum eum
æſtimetis, ſed corripite vt fratrem. Audiant iſti aliquan-
do, & intelligant quemadmodum ſatagat charitas apo *Epheſ. 4.*

G ſtolica, vt ſufferentes inuicē ſtudeamus conſeruare vni-
tatem ſpiritus in vinculo pacis. Nam & hic cum dixiſ-
ſet, Et non vt inimicum eum exiſtimetis, ſed corripite
vt fratrem: tanquam oſtendens cur hoc dixerit, conti-
1.Corin.5. nuo ſubiunxit, Ipſe autem deus pacis det vobis pacem
ſemper in omni bono. Ita & de iſto qui vxorem pa-
tris ſui habuit, luctum potius indicit, & pacificam chari
2.Corin.12. tatem vbique commēdat, ſicut & de ipſo ait, Ne iterum
cum venero ad vos, humiliet me deus & lugeā multos
ex his qui ante peccauerunt, & non egerunt pœniten-
tiam ſuper immundicia, & luxuria, & fornicatione quā
2.Corin.13. geſſerūt. Et paulopoſt ait, Prædixi & prædico ſicut præ-
ſens ſecundo, & nunc abſens his qui ante peccauerunt,
& cæteris omnibus: quia ſi venero iterum, nō parcam.
Ideo lugendo indicabat, vt dei miſericordia ſine cor-
ruptione vinculi pacis, vbi ſalus tota conſiſtit, contere-
ret peccātes atque corrigeret, ſicut de iſto ipſo qui cum
patris vxore fuerat fornicatus, feciſſe intelligitur. Nam
non inuenitur de quo alio ſignificet in ſecunda epiſto-
2.Corin.2. la ad eoſdem Corinthios cum ait, Nam ex multa tri-
bulatione & anguſtia cordis ſcripſi vobis per multas la
chrymas, non vt contriſtemini, ſed vt ſciatis dilectio-
H nem quam habeo abundantius in vos. Si quis autē con
triſtauit, non me contriſtauit, ſed ex parte, vt non one-
rem vos. Sufficit ei hæc correctio quæ fit à multis, ita vt
è contrario vos donetis & cōſolemini, ne quando ma
iori triſticia abſorbeatͬ qui eiuſmodi eſt. Propter quod
obſecro vos, vt confirmetis in eum charitatem. Ad
hoc enim ſcripſi vt cognoſcam probationem veſtram,
ſi in omnibus obaudiētes eſtis. Si cui autem aliquid do
naueritis, & ego: Nam & ego ſi cui donaui propter vos
in perſona Chriſti, vt non poſsideamur à Satana. Non
enim ignoramus mentes eius. Quid moderatius, quid
diligentius, quid ſolicitudine pia, & paterna ac mater-
na charitate plenius fieri aut dici poteſt? Sicut peccanti
adhibet damnationem, ſic correcto atque contremen-
ti atque humilianti in pœnitentia cor ſuum, vult red-
dere conſolationem, ne maiori, inquit, triſticia abſor-
beatur. Sed quid illud quo concluſit iſtam ſententiam,
Vt non poſsideamur à Satana. Non enim, inquit, igno
ramus mētes eius? Ipſe eſt enim qui per imaginem qua-
ſi iuſtæ ſeueritatis crudelem ſæuiciam perſuadet, nihil
aliud appetens veneno ſiſsima verſutia ſua, niſi vt cor-
I rumpat atque dirumpat vinculum pacis & charitatis,
quo conſeruato inter Chriſtianos, vires eius omnes
inualidę fiunt ad nocendum, & muſcipulæ inſidiarum
Cap. II. cōminuuntur, & conſilia euerſionis euaneſcunt. Sed
& ſi de aliquo alio in ſecunda ad Corinthios epiſtola
locutus eſt Apoſtolus, & ibi tamen ſignificauit quan-
ta charitate in quemque debeat eccleſiaſtica vindicta
procedere. Hoc eſt illud quod iſti non intelligētes in-
Pſal.140. ter calumnias ſuas ſolent habere præcipuum, Emenda-
bit me iuſtus in miſericordia, & increpabit me: oleum
autem peccatoris non impinguet caput meum. Quia
vero iſti non in miſericordia emendare nouerunt, &
Cæciliani innocentiam ſæuis ſuſpicionibus inſectati
ſunt, & Optati Gildoniani potentiam fallacis oleo adu
lationis vnxerunt. Nam ſi propter vinculum pacis ini-
quitatem Optati gementes lugentèſque tolerarent, nō
vtique pacem Chriſtianam atque catholicam in orbe
terrarum, ſanctámque vnitatem dirumperent, aut cer-
te à maioribus ſuis nefaria cæcitate diruptam ita dole-
rent, vt ſaltem apud ſe experti, quàm multos malos
pro pace Donati ferre cogantur, impacatas illorum ca-
lumnias pace ſuæ correctionis extinguerent. Sed & ad
illius primæ ad Corinthios epiſtolæ conſequentia re- K
deamus. Cum dixiſſet Apoſtolus, tradere huiuſmo- 1.Corin.5.
di Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in
die domini Ieſu: etiam atque etiam commendans hu-
militate lugentium hoc debere fieri non ſuperbia ſæ-
uientium, continuo ſubiecit, Non bona gloriatio ve-
ſtra, vel per exprobrationem pronūciationis. Bona glo
riatio veſtra, Sic enim nonnulli & maxime Latini co-
dices habent, tamen eadem in vtroque ſententia te-
neatur. Non enim metuendum eſt, ne quis intelligat
laudando eum dixiſſe, Bona gloriatio veſtra: cum &
ſuperius dixerit, Inflati eſtis, & non potius luctum ha-
buiſtis. Et hic continuo ſubiungit, Neſcitis quia modi-
cum fermentum totam maſſam corrumpit. Quid ad
ipſam inanis gloriationis corruptionem congruentius
referri poteſt? Superbia quippe velut ex vetuſtate pri-
mi hominis qui ſuperbia lapſus eſt, quaſi fermentata &
corrupta mente facit elatos in vnam conſperſionem,
qui ſibimet in eam ſimili iactantiæ vnitate conſen-
tiunt. Et gloriari quidem non de peccatis ſuis, ſed ſu-
per alterius peccata, tanquam ex comparatione inno-
centiæ ſuæ modicum videtur fermentum, quia de ſuis
etiam iniquitatibus gloriari multum fermentum eſt. L
Sed & illud modicum totam maſſam corrumpit. Ca-
dit enim ſuperbus merito ſuperbiæ ſuæ, & incipit etiam
peccata ſua defendendo velle gloriari. Quod præui-
dens idem Apoſtolus ait, Quapropter qui ſe putat ſta- 1.Corin.10.
re, videat ne cadat. Et iterum, Si præoccupatus fuerit Galat.6.
homo in aliquo delicto, vos qui ſpiritales eſtis, inſtrui-
te huiuſmodi in ſpiritu manſuetudinis, intendens te-
ipſum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera porta-
te, & ſic adimplebitis legem Chriſti. Quid eſt lex Chri-
ſti, niſi, Mandatum nouum do vobis vt diligatis inui- Ioan.13.
cem? Quid eſt lex Chriſti, niſi, Pacem meam do vo- Ioan.14.
bis, pacem relinquo vobis? Quod ergo hic dixit, In-
uicem onera veſtra portate, & ſic adimplebitis legem Galat.6.
Chriſti: hoc alio loco ait, Sufferentes inuicem in di- Ephe.4.
lectione, ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiritus in vincu-
lo pacis. Nam & in illo Phariſæo modicum fermen-
tum eſſe videbatur, quia peccatorem non ſolum non
dolebat, ſed ſuper eius peccata de ſuis ſe meritis extol-
lebat. Sed deſcendit ille confitens peccata ſua, iuſtifi- Luca.18.
catus magis quàm ille Phariſæus iactans merita ſua:
quoniam qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humi- M
liat exaltabitur. Sequitur ergo Apoſtolus & dicit, Ex- 1.Corin.5.
purgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio, ſi-
cut eſtis azymi. Quid eſt, vt ſitis: & quid eſt, ſicut eſtis:
niſi quia erant ibi tales, erant ibi non tales, quos vt ta-
les eſſent, exemplo talium commonebat? Tamen om-
nes in vno tanquam eoſdem admonet, ne illi quia
tales erant deſperarent: de his quia nondum tales e-
rant, & eos ad compagem ſui corporis non pertinere
arbitrarentur, tanquam eoſdem admonet cum dicit,
vt ſitis ſicut eſtis. Nouerant enim & illi qui iam ſic e-
rant: & admonente Apoſtolo magis magiſq; noſſe de-
bebant ſufferre illos qui nondum ſic erant, vt ſufferen-
do inuicem in dilectione, ſeruarent vnitatem ſpiritus Epheſ.4.
in vinculo pacis, & inuicem onera ſua portantes, im- Galat.6.
plerent vtique legem Chriſti, qua dominus noſter Ie-
ſus Chriſtus ad docendam humilitatis viam, vſque ad Philip.2.
mortem crucis humiliari dignatus eſt, & tanquam me-
dicus ægrotantes, ita cum dilectione pertulit peccan-
tes, de quibus dixerat, Non eſt opus ſanis medicus, ſed Matth.9.
ægrotantibus, Statimq; principale propoſuit exemplum
dicens, Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chri- 1.Corin.5.
ſtus, vt

A ſtus, vt tantæ humilitatis exemplo diſcerent expurgare
vetus fermentum: id eſt, quicquid in eis ſuperbiæ de ve
teri homine remanſiſſet. Itaque, inquit, diem feſtum
celebremus, non vtique vnam diem, ſed totam vitam,
non in fermento veteri, neque in fermento maliciæ &
malignitatis, ſed in azymis ſynceritatis & veritatis. Ma
licia quippe eſt & malignitas velut de alieno peccato
gloriari: quaſi tunc debeat de iuſticia ſua quiſque gau-
dere, cum alium iuſtum eſſe non conſpexerit. Synceri-
tas autem & veritas eſt, & ſic proficit aliquis meminiſ-
ſe quid fuerit, & multò magis miſereri lapſorum: quan-
doquidem ipſe erectus eſt à lapſu ſuo per Christi miſe-
ricordiam, qui ſine vllo ſuo peccato ſe pro peccatori-
bus humiliauit. Sed ne pernicioſe relinquantur, & qua-
ſi diſsimulanter negligantur aliena peccata, quod non
eſt minoris crudelitatis quàm illud ſuperbiæ, ſequitur
1. Corin. 5. & dicit, Scripſi vobis in epiſtola, non commiſceri for-
nicariis: non fornicariis huius mundi, aut auaris, aut
raptoribus, aut idolis ſeruientibus, alioquin debueratis
de hoc mundo exiiſſe. Opus enim veſtrum in hoc mun
do illud eſt, vt peccatores Chriſto ad ſalutem lucremi-
ni. Quod fieri non poterit, ſi eorum colloquia conui-
B ctumq; fugiatis. Nunc autem, inquit, ſcripſi vobis non
commiſceri. Si quis frater nominatur, & eſt inter vos
aut fornicator, aut idolis ſeruiens, aut auarus, aut ma-
ledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum eiuſmodi nec ci-
bum quidem ſimul ſumere. Quò enim mihi de his qui
foris ſunt iudicare? Nónne de his qui intus ſunt vos iu-
dicatis? De his autem qui foris ſunt deus iudicabit. Au-
ferte malum ex vobisipſis. Ecce quemadmodũ ad hanc
ſententiam venit Apoſtolus, cuius vltimam particulam
ponendã credidit Parmenianus, dicens eſſe ſcriptum,
Auferte malum ex vobis ipſis. Quod, inquit, vtique ſi
bonis & integris non noceret, non iuberetur auferri.
Quæ autem ſuperius dicta ſunt, vnde ad hoc ventum
eſt prętermiſit, quibus vtique ad id quod perſuadere cu
piebat, ſeparationem à malis fieri corporaliter oporte-
re, poterat adiuuari, dicente Apoſtolo, Cum huiuſmo-
di nec cibum ſimul ſumere. Cur ergo non commemo-
rauit, quod eius intentionem maxime adiuuare poſſe
videbatur? Cum enim vehementer inſtet vt à male vi-
uentibus corporalem ſeparationem faciendã eſſe per-
ſuadeat, cur non adhibet teſtimonium Apoſtoli dicen
C tis, Si quis frater nominatur & eſt fornicator, aut ido-
lis ſeruiens, aut auarus, aut maledicus, aut ebrioſus, aut
rapax, cum eiuſmodi nec cibum ſimul ſumere: niſi quia
vidit, ſi hoc diceret, poſſe ſibi reſponderi, Itáne vos &
fornicatores & idolis ſeruiẽtes aut non habetis, aut eos
ignoratis? Nullúmne auarum, aut maledicum, aut e-
brioſum, aut rapacem inter vos videtis & noſtis? Cur
ergo cum talibus contra præceptum Apoſtoli, non ſo-
lum cibum menſæ veſtræ ſumitis, ſed etiam cœnam
menſæ dominicę communicatis? Hoc ergo Parmenia-
nus quantum arbitror euitare conatus eſt, ne ſibi reſpõ
deretur, vt id nõ poneret quod pro eius cauſa validiſsi-
me ſonare videretur. Nam hoc epiſtolæ Apoſtolicæ ca-
*aliàs, cũ fugiſſet. pitulum ſi conſuluiſſet, * & ei non occurriſſet, non ex
eius vltima parte poneret, Auferte malum ex vobisipſis.
Sed nunc quia hoc diximus, fortaſſe iſti audebunt ne-
gare haberi inter ſe auaros, aut maledicos, aut ebrioſos,
aut rapaces, & ipſum Optatum qui vniuerſæ Africæ
notiſsimus fuit, quem tamdiu pertulerunt quamdiu ti-
muerunt, fortaſſe defendere conabuntur. Dicant ergo
ſi poſſunt, meliorem ſe atque purgatiorem habere nunc
Eccleſiam, quàm erat ipſa vnitas beatiſsimi Cypriani
temporibus, qui collegas ſuos, à quibus tamẽ nulla cor- D
porali diſiunctione ſeparatus eſt, nullum eorum nomi-
natim appellans, ſed prudenter ac ſobrie ſaluberrimæ
mordacitatis inſerens medicinam, his verbis grauiter
arguit, quia eſurientibus in Eccleſia fratribus habere
argentum largiter vellent, fundos inſidioſis fraudibus
raperent, vſuris multiplicantibus fœnus augerent. Et vt
apertiſsime oſtenderet de his ſe dicere, cum quibus in
vnius Eccleſiæ communione viuebat, conſequẽter an-
nexuit, quod non perpeti tales pro peccatis huiuſmodi
mereremur. Non enim ait: mererẽtur: ſed, mereremur.
Quod nullo modo dixiſſet, cum talis vtique ipſe non
eſſet, niſi manifeſtare vellet eorum facta gemere, qui ei
non ſolum in Eccleſiæ vnitate, ſed etiam collegij con-
ſortio iungerentur, quanuis ab eis vita, moribus, corde,
propoſito diſcreparet. Dicant ergo iſti meliorem nunc
eſſe Eccleſiam ſuam, & non ſe habere tales, quales ha-
buit in ipſa vnitate Cyprianus. Credant eis qui volunt,
& aduerſus ea mala, quæ de moribus eorum in faciem
ſimulantium fuerint, *oculos claudant, Ego eos ad illa *aliàs, inſi
priora vnitatis tempora reuocabo, & ab eis quæram, mulata fue
vtrum quando ille vir tantus Epiſcopus Carthaginen- runt.
ſis Eccleſiæ Cyprianus de tam malo collegio, teſtimo- E
nio liberæ vocis vſque ad ea ſcripta, quæ poſteris etiam
proderentur ingemuit, erat Eccleſia Chriſti, an non e-
rat? Si erat, quæro quemadmodum Cyprianus & cæte-
ri ſimiles eius, implebant quod præcepit Apoſtolus, Si 1. Corint. 5.
quis frater nominatur, & eſt aut fornicator, aut auarus,
aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut ra-
pax, cum eiuſmodi nec cibum ſimul ſumere: quando
cum his auaris & rapacibus, qui eſurientibus in Eccle-
ſia fratribus, habere argentum largiter vellent, fundos
inſidioſis fraudibus raperent, vſuris multiplicantibus
fœnus augerent, panem domini manducabant & cali-
cem bibebant? An forte parua ſunt iſta crimina & par-
ui æſtimanda? Solent enim iſti etiam hoc dicere, pen-
ſantes ea non in ſtatera æqua diuinarum ſcripturarum,
ſed in ſtatera doloſa cõſuetudinum ſuarum. Quicquid
enim ſceleris & iniquitatis inebriat multitudinẽ, amit-
tit examinis veritatem. Sed ideo ſunt tanquam ſynce-
riſsimum ſpeculum propoſita hominibus oracula cœ-
leſtium paginarum: vt ibi quiſque videat quodlibet pec
catum quantum ſit, quod forte magnum eſt, & male vi
uentium cæco more contemnitur. Potuitne grauius di F
uinis eloquiis accuſari auaricia, quàm vt idololatriæ
demonſtraretur æqualis, & eius nomine appellaretur,
dicente Apoſtolo, Et auaricia, quæ eſt idolorũ ſeruitus? Galat. 3.
Potuítne maiori pœna digna iudicari, quàm vt inter
illa crimina poneretur, quibus obſeſsi regnum dei non Galat. 5.
poſsidebunt? Aperiantur oculi cordis, ne fruſtra pateãt
oculi corporis, & legant prędicatorem liberum verita-
tis in eadem ipſa prima ad Corinthios epiſtola ſcriben
tem, Nolite errare: neque fornicarij, neq; idolis ſeruien 1. Corint. 6.
tes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum
concubitores, neq; fures, neq; auari, neque ebrioſi, neq;
maledici, neq; rapaces, regnum dei poſsidebunt. Quo
modo ergo Cyprian⁹ & alia frumẽta dominica in illa Cyprianus
tunc vnitatis Eccleſia cum auaris & rapacibus, cum his in epiſtola
qui regnum dei non poſsidebũt, non laicis vel quibuſ- de lapſis.
cunque clericis, ſed & ipſis Epiſcopis panem domini
manducabant, & calicem domini bibebant, cum idem
Apoſtolus præcipiat nõ eis commiſceri, & clamet cum
eiuſmodi nec cibum ſumere? An quia non poterant ab
eis corporaliter ſeparari, ne ſimiliter eradicarẽt & triti-
cũ ſufficiebat eis à talibus corde ſeiũgi, vita moribuſq;
diſtingui,

G diſtingui, propter compenſationem cuſtodiendæ pa-
cis & vnitatis, propter ſalutem infirmorum & tãquam
lacteotium frumentorum, ne membra corporis Chri-
ſti per ſacrilega ſchiſmata laniarent? Sed ecce ego non
vrgeo quenquam illorum ſic intelligere, ipſi explicent
quemadmodum eſſe potuerit illa tunc Eccleſia glorio-
Ephes.5. ſa ſine macula & ruga, vbi eſurientibus in Eccleſia fra-
tribus habere largiter argentum volebant, vbi fundos
inſidioſos fraudibus rapiebant, vbi vſuris multiplican-
tibus fœnus augebant, vbi tantis erant inuoluti iniqui-
tatibus, vt per illas regnum dei non poſsiderent. Quòd
ſi glorioſa Eccleſia ſine macula aut ruga in eis ſolis cõ-
putabatur, qui mœrebant & gemebant illas iniquita-
tes, quæ fiebant in medio eorum, imò etiam ſecundum
Ezech.9. ſancti Ezechielis prophetiam, tales proprio ſigno ſi-
gnari meruerunt, vt à vaſtatione & perditione iniquo-
rum tutiſsimi euaderent: deſinant calumniari bonis,
non operantibus mala per morbidam cupiditatem, ſed
tolerantibus propter pacificam charitatem, quibus di-
Matth.5. ctum eſt, Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur.
Nam propterea ſpiritus ſanctus per memoratum Eze-
H chielem prophetam tali verbo deſignauit malos quos
in vnitate tolerant boni, vt eos in medio bonorum di-
ceret conſtitutos, quia niſi bonos diceret in medio ma
lorum, illi quaſi extrinſecus & forinſecus eſſe videren-
Ezech.9. tur. Gemunt, inquit, & mœrent iniquitates populi mei,
quæ fiunt in medio eorum: vt illos iniquos non ſolum
non excluſos, ſed etiam incluſos cogitaremus. Si ve-
ro iam tunc non erat Eccleſia, quia Cyprianus & qui-
cunque cum eo auaros illos rapacéſque nouerãt, qua-
les ipſi non erant, quamuis eos grauiſsimis gemitibus &
præclariſsimis vocibus accuſarent, vnam tamen cum
eis intrantes Eccleſiam, & in vna congregatione pa-
ria ſacramenta tractantes, per huiuſmodi communio-
nem paris ſortis effecti ſunt, quia non obtemperaue-
runt Apoſtolo iubenti, vt cum huiuſmodi nec cibum
quidem ſimul ſumerent: &, Auferte malum ex vobis
ipſis: quid adhuc laboramus? Quid ſe ipſi iactant quòd
habeant aliquam Eccleſiam, ſi iam illis temporibus eſſe
deſtiterit? Dicant vnde natus eſt Maiorinus aut Do-
natus, vt per eos naſceretur Parmenianus atque Pri-
mianus. Quid enim eis prodeſt quòd auaros & rapa-
ces, cum quibus cibum ſumi vetat Apoſtolus, modo ſe
I vel non habere in congregatione ſua, vel incognitos
ſibi eſſe mentiuntur: quandoquidem fuerunt tales in
illa vnitatis Eccleſia, vnde iſti exortos ſe ſic iactitant,
vt eam in ſua ſola ſocietate, id eſt, in communione Do
nati remanſiſſe perſuadere conentur? Si enim dicunt
per talium communionem perire Eccleſiam, cur eam
non dicunt iam Cypriani periſſe temporibus? ac ſi &
per ſeipſos vnde exiſterent non inuenientes, dicere de-
ſinant apud ſe Eccleſiam remanſiſſe, quam totam prio-
ribus periiſſe temporibus dicũt. Si autem in bonis qui-
bus talia diſplicent ſemper manſit, & manet & mane-
bit Eccleſia, diſcant iſti aliquando non ſic intellige-
re quod ait Apoſtolus, Auferte malum ex vobis ipſis: vt
per ſchiſmata conantes colligere zizania, eradicent ſi-
mul & triticum. Quæ omnia ita diſputamus, vt me-
minerint qui hæc legunt vel audiunt, non eos potuiſ-
ſe vnquam demonſtrare, ſiue illo tempore cùm recen-
tiſsima hæreſis erat, ſiue nunc cùm multo firmiore in-
nocentiæ conſcientia ſibi totus orbis in catholica Ec-
cleſia Chriſtiana pace connectitur, Cæcilianum vel eos
qui ei concorditer inhærebant fuiſſe zizania. Sed vt ſe-
curus vnuſquiſque in ſanctæ Eccleſiæ vnitate perma-
neat, & eiuſdem vnitatis deſertores ne cum eis pereat K
non ſequatur, hoc dicimus, quia ſi fuiſſent illi zizania,
tolerari potius vſque ad meſſem, quàm pernicie ſchiſ-
matis eradicatis frumentis ſeparari debuerunt. Sed di-
cet aliquis, Quo modo præcipienti Apoſtolo poteri-
mus obedire, qui vetat cum eiuſmodi cibum ſimul ſu-
mere? Si enim ſolam cordis ſeparationem ab eis faci-
endam eſſe præciperet, non diceret, Scripſi vobis in e-
piſtola non commiſceri fornicariis: non vtique for-
nicariis huius mundi, id eſt, eis qui Chriſtiani non
eſſent, de quibus poſtea dicit, Quid enim mihi de his *1.Corin.5.*
qui foris ſunt iudicare? nónne de his qui intus ſunt vos
iudicatis? de his autem qui foris ſunt deus iudicabit.
Cum ergo de tali ſeparatione præcipiat, quæ non fit
ab eis malis qui Chriſtiani nõ ſunt, ſed ab eis qui Chri-
ſtiani ſunt: cordis autem ſeparatio ab omnibus malis
facienda eſt: ac per hoc & ab eis & ab aliis malis qui
non ſunt Chriſtiani, oportet nos corde ſeparari: quid
reſtat niſi, vt intelligamus nobis id per Apoſtolum iu-
beri, vt quibuſlibet malis Chriſtianis quales ipſe deſi-
gnat, nec tali coniunctione miſceamur, quali coniun-
ctione panis, in ipſius vitæ humanæ ſocietate miſce- L
mur? Et ideo alio loco dicit, Si quis vos vocauerit ex *1.Corin.10.*
infidelibus & volueritis ire, omnia quę apponuntur vo
bis manducate, nihil interrogantes: hic autem cum
eiuſmodi nec cibum quidem ſumere permittit cum in-
fidelibus: id eſt, cum eis qui nondum Chriſtũ credide-
runt, dicit manducandũ eſſe quæ appoſuerint, de qui-
bus quoniam foris ſunt deus iudicabit: cum his autem
qui intus ſunt, id eſt, ſi quis frater nominatur, & eſt for-
nicator aut idolis ſeruiens, aut auarus, aut maledicus,
aut ebrioſus, aut rapax, vetat etiam ſumere cibum. Per-
ſuadet ergo ante tempus meſsis à frumentis zizania ſe-
parari. Quod ſi facere noluerimus, quoniam dominus
prohibet, toleraturi ea ſumus, & in ſola cum eius vo-
luntatis & cordis ſeparatione perſeueraturi: ac per hoc
etiam cibum ſumere cum talibus quidem prohibet A-
poſtolus. In hac velut anguſtia quæſtionis non aliquid
nouum aut inſolitum dicam, ſed quod ſanitas obſeruat
Eccleſiæ, vt cum quiſque fratrum: id eſt, Chriſtiano- *23.q.4. ca.*
rum intus in Eccleſiæ ſocietate conſtitutorum, in ali- *Cũ quiſq.*
quo tali peccato fuerit deprehenſus, vt anathemate di-
gnus habeatur, fiat hoc vbi periculum ſchiſmatis nul-
lum eſt, atque id cum ea dilectione, de qua ipſe alibi M
præcipit dicens, vt inimicum non eum exiſtimetis, ſed *2.Theſſ.3.*
corripite vt fratrem. Non enim eſtis ad eradicandum,
ſed ad corrigendum. Quod ſi ſe non agnouerit, neque
pœnitendo correxerit, ipſe foras exiet, & per propriam
voluntatem ab Eccleſię vnitate dirimetur: Nam & ipſe
dominus cum ſeruis volentibus zizania colligere, di-
xit, Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem: præmiſit *Matth.13.*
cauſam dicens, Ne forte cum vultis colligere zizania,
eradicetis ſimul & triticum. Vbi ſatis oſtendit, cum me-
tus iſte non ſubeſt, ſed omnino de frumentorum certa
ſtabilitate certa ſecuritas manet: id eſt, quando ita cu-
iuſque crimen notum eſt omnibus, & omnibus execra-
bile apparet, vt vel nullos prorſus vel non tales habeat
defenſores, per quos poſsit ſchiſma contingere, non
dormiat ſeueritas diſciplinæ, in qua tãto eſt efficacior
emendatio prauitatis, quãto diligentior confirmatio * ** aliàs, con*
charitatis. Tunc autem hoc ſine labe pacis & vnitatis, *ſeruatio.*
& ſine læſione frumentorum fieri poteſt, cum congre-
gationis Eccleſiæ multitudo ab eo crimine quo ana-
thematizatur, aliena eſt. Tunc enim adiuuat præpoſi-
tum potius corripientem, quàm crimin oſum reſiſtentẽ.

Tunc

A Tuncſe ab eius coniunctione ſalubriter cōtinet, vt nec cibum quiſquam cum eo ſumat, non rabie inimica, ſed coërcitione fraterna. Tūc etiam ille & timore percutitur, & pudore ſanatur, cum ab vniuerſa Eccleſia ſe anathematizatum videns, ſociam turbam cum qua in delicto ſuo gaudeat, & bonis inſultet, non poteſt inueni- 1. Corin. 5. re. Ad hoc enim & ipſe Apoſtolus ait, Si quis frater nominatur. In eo quippe quòd ait, ſi quis: nihil aliud videtur ſignificare voluiſſe, niſi eum poſſe tali modo ſalubriter corrigi, qui inter diſsimiles peccat, id eſt, inter eos, quos peccatorum ſimilium peſtilētia non corrumpit. In eo vero quod ait, nominatur: hoc nimirum intelligi voluit, parum eſſe vt ſit quiſque talis, niſi etiam nominetur, id eſt famoſus appareat, vt poſsit omnibus digniſsima videri, quæ in eum fuerit anathematis prolata ſententia. Ita enim & ſalua pace corrigitur, & non interfectorie percutitur, & medicinaliter vritur. Propterea & de illo dixit quem tali medicina ſanari voluerat, Satis huic eſt correptio quæ fit à multis. Neque e- 23. q. 4. ca. Non poteſt. nim poteſt eſſe ſalubris à multis correptio, niſi cum ille corripitur qui non habet ſociam multitudinem. Cum verò idem morbus plurimos occupauerit, nihil aliud B bonis reſtat quàm dolor & gemitus, vt per illud ſignū Ezech. 9. quod Ezechieli ſancto reuelatur, illæſi euadere ab illorum vaſtatione mereantur. Ad eum enim qui errare Pſal. 25. non poteſt clamant, Ne perdas cum impiis deus animam meam, & cum viris ſanguinum vitam meam, Ne cum voluerint colligere zizania, eradicēt ſimul & triticum: nec per diligentiam ſegetem dominicam purgent, ſed per temeritatem potius inter purgamenta numerentur. Ideoque idem Apoſtolus cum iam multos comperiſſet, & immūda luxuria & fornicationibus in- 2. Corin. 12. quinatos, ad eoſdem Corinthios in ſecūda epiſtola ſcribens, non itidem præcipit vt cum talibus nec cibum ſumerent. Multi enim erant, nec dici de his poterat, ſi quis frater nominatur fornicator, aut idolis ſeruiens, aut auarus, aut aliquid tale, cum eiuſmodi nec cibum quidem ſimul ſumere: ſed ait, Ne iterum cum venero ad vos, humiliet me deus, & lugeam multos ex iis qui antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper immundicia & luxuria & fornicatione quam geſſerūt: per luctum ſuum potius eos diuino flagello coërcēdos minans, quàm per illam correptionem, vt cæteri ab eo- C rum coniunctione ſe contineant. Conſequenter enim 2. Corin. 13. dicit, Ecce tertio hoc veniam ad vos, vt in ore duo- Deuter. 17. rum vel trium teſtium ſtet omne verbum. Prædixi & prædico ſicut præſens ſecundo, & nunc abſens iis qui ante peccauerunt, & cæteris omnibus: quia ſi venero iterum, non parcam, quia probationem quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus. Quid aliud dixit hic, non parcam: niſi quod ſuperius ait, Et lugeam multos: vt luctus eius impetraret flagellum à domino quo illi corriperentur, qui iam propter multitudinem non poterant ita corripi, vt ab eorum coniunctione ſe cæteri continerent, & eos erubeſcere facerent, ſicut faciendum eſt, ſi quis frater in aliquo cæteris diſsimili crimine nomi- 23. q. 4. ca. Non poteſt. natur? Et reuera ſi cōtagio peccandi multitudinem inuaſerit, diuinæ diſciplinæ ſeuera miſericordia neceſſaria eſt: nam conſilia ſeparationis & inania ſunt & pernicioſa atque ſacrilega, quia & impia & ſuperba fiunt, & plus perturbant infirmos bonos, quàm corrigant animoſos malos. Sicut enim ille fideliſsimus teſtis auaritiæ collegarum, cum ea mala tribulationum quæ patiebatur illo tempore Eccleſia cenſuræ diuinæ & diſciplinæ tribueret, commemoratis quos nouerat Epiſcoporum peſsimis moribus, qui eſurientibus fratribus ha- D bere argentum largiter vellent, fundos inſidioſis fraudibus raperent, vſuris multiplicantibus fœnus augerēt, quid non, inquit, perpeti tales pro peccatis huiuſmodi mereremur? Et deinde adhibet teſtimonium de Pſalmis dicens, cum iam pridem monuerit & dixerit cenſura diuina, Si dereliquerint filij eius legem meam, & Pſal. 88. in iudiciis meis nō ambulauerint: ſi iuſticias meas profanauerint, & mandata mea non cuſtodierint, Viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, Miſericordiam autem meam non diſpergam ab eis. Miſericorditer igitur corripiat homo quod poteſt, quod autem non poteſt, patienter ferat, & cum dilectione gemat atque lugeat, donec aut ille deſuper emendet & corrigat, aut vſque ad meſſem differat eradicare zizania, & paleam ventilare: vt tamen ſecuri de ſalute ſua, bonæ ſpei Chriſtiani inter deſperatos, quos corripere non valēt in vnitate verſentur, auferant malum à ſeipſis, id eſt, vt in ipſis non inueniatur quod in moribus aliorum eis diſplicet. Cum enim dixiſſet Apoſtolus, Quid enim mihi de iis qui foris ſunt iudicare: nónne de iis qui intus ſunt vos iudicatis? de his autem E qui foris ſunt deus iudicabit: tanquam illi reſponderent, quid agimus, cum improborum multitudine premimur, vt iudicium noſtrum in aliqua coërcitione nō poſsimus exercere, Auferte, inquit, malum ex vobiſipſis: id eſt, ſi non poteſtis auferre malos ex medio veſtrum, ipſum malum auferte ex vobis ipſis. Quod ſi quiſ- 2. Retract. quam velit ſic intelligere quod dictum eſt, Auferte ma- cap. 17. lum ex vobis ipſis: vt per correptionem ſeparationis de congregatione fratrum malus quiſque auferendus ſit: ſtudio tamen ſanandi, non odio perimendi eſſe faciendum nemo dubitauerit. Et quis adhibendus ſit modus temporáque ſeruanda, ne pax Eccleſiæ violetur, in qua maxime tritico parcendum eſt, ne ſimul cum zizaniis eradicetur, quod in præſentia viſum eſt neceſſarium, diſſeruimus. Hoc qui diligenter cogitet, nec in conuerſatione vnitatis negligit diſciplinę ſeueritatem, nec immoderatione coërcitionis dirumpit vinculū ſo- 1. Corint. 5. cietatis. Nam hocipſum quod ait Apoſtolus, Cum eiuſmodi nec cibum ſimul ſumere: quàm multi boni Chriſtiani faciunt de iis de quibus familiarius curam gerūt, vt à quorum conſortio ſe potuerint ſeparare, quos tali correptione poſſe corrigi ſentiunt, vel quos omnino F corrigi poſſe deſperant, ne alios colloquiorum malorum contagione corrumpant, non dubitant facere. Facit hoc bene, id eſt, humili charitate ac benigna ſeueritate, qui ſic præeſt fratribus, vt eorum ſeruum ſe eſſe meminerit, ſicut ſeſe habent ipſius domini & præceptum & exemplum. Tunc enim fit ſine typho elationis in hominem, & cum luctu deprecationis ad deum. Sed quàm facile de gradu clericorum quiſque ab Epiſcopo, vel de numero pauperum quos paſcit Eccleſia, vel de ipſa congregatione laicorū, ſiue ab Epiſcopo, ſiue à clero vel quocunq; præpoſito, cui eſt poteſtas, eximitur, ita vt cū eiuſmodi à cæteris, quibus hoc præcipi poteſt, nec cibus ſumatur: tam facile malorum multitudo in quolibet ordine Eccleſię non poteſt à bonorum cōmixtione ſeparari & expelli. Nam & in domibus ſuis quiq; boni fideles ita diſciplinam ſuorū moderantur & regunt, vt ibi quoq; obtemperent Apoſtolo præcipienti, cū eiuſmodi nec cibum ſumere: cum & de filiis ſuis & de domo pacis hoc faciunt vel fieri iubent: cum eos vidēt ita viuere, vt hoc eis eſſe faciēdum ipſa quam habēt in eos 23. q. 4. ca. charitas ſuggerat. Turba autem iniquorum cum facul- Non poteſt.

tas eſt

G tas eſt in populis promendi ſermonem generali obiur-
gatione ferienda eſt, & maxime ſi occaſionem atque
opportunitatem præbuerit aliquod domini flagellum
deſuper, quo eos appareat pro ſuis meritis vapulare.
Tunc enim aures humiles præbet emendatis ſermoni
calamitas auditorum, faciliúſque in gemitum confi-
tendi quàm in murmura reſiſtendi afflicta corda com
pellit, ſicut nunc beatus Cyprianus de collegis ſuis for-
taſſe illa non diceret, niſi eum deſuper diuina ſeueri-
tas adiuuaret. Eo quippe tempore illa dicebat tam mo-
leſto, tam calamitoſo atque luctuoſo, vt illi non ſolum
ſuccenſere non auderent, ſed etiam vix à ſuccenſenti-
bus veniam ſe poſſe impetrare ſentirent: quanquam &
ſi nulla calamitas tribulationis premat, cum facultas
datur, vtiliter corripitur in multitudine multitudo.
Nam ſicut ſeparata ſæuire, ſic in ipſa cõgregatione ob-
iurgata gemere conſueuit. Quamobrem & illud præ-
ceptum Apoſtoli nullo modo negligendum eſt, cum
ſine periculo violandæ pacis fieri poteſt: quia nec ipſe
aliter fieri voluit, vt à congregatione bonorum ſepa-
retur malus: & eiuſdem illud præcipue attendendum
H eſt, vt ſufferentes inuicem ſtudeamus ſeruare vnitatem
Epheſ.4. ſpiritus in vinculo pacis. Item domino in Euãgelio di-
Matth.18. centi, in illo obtemperare debemus, vbi ait, Si neque
Eccleſiam audierit, ſit tibi tanquam ethnicus & publi-
Matth.13. canus: & in illo vbi prohibuit colligi zizania, ne ſimul
eradicetur & triticum. Poteſt enim vtrunque cuſtodi-
Matth.5. ri ab eis, quibus dictum eſt, Beati pacifici, quoniam fi-
lij dei vocabuntur. Sed iam cætera, quæ Parmenianus
poſuit, teſtimonia ſtudeamus videre. Inter omnia, qui-
bus eorum ſacrilegus tumor apparet, nullo ſe loco ma-
gis aperuit, quàm in eo quòd auſus eſt etiam illud Hie-
remiæ Prophetæ ponere, vnde perſuaderet cæteris ho-
minibus cõmunionem Donatiſtarum, non ſolum Ec-
cleſiam veram eſſe, ſed etiam talem iam hoc tempo-
re, qualis poſt vltimam ventilationem Eccleſia ſan-
cta futura eſt. Cui ſacrilegæ præſumptioni, & nefan-
dę elationi quid addi poſsit ignoro. Et cum multis qui-
dem locis ſermonum ſuorum nihil aliud quàm præſu-
mere intelligantur, aliquando tamen verecundantur,
cum eos veritas vrgere cœperit, quando interrogan-
tur, vtrum non habeant, vel vtrum non ſint ipſi pec-
catores: veruntamen in hoc prophetico teſtimonio im
piam vanitatem ſuam, & nimiam peruerſitatem aper-
I tiſsime prodiderũt. Cum enim Hieremias ſanctus vel-
let oſtendere bonis & malis, etiam ſi ad tempus ſit con
gregationis vna ſocietas, longe tamen diſparia eſſe mo
menta morum, finémque meritorum: quid paleis, in-
quit, ad triticum? Parmenianus autem cum vellet Ti-
conium refellere dicentem, malos à bonis in vnitate
interim pro pace tolerandos, & in fine vltimi iudicij
Hiere.23. ſeparandos, poſuit hoc Hieremiæ teſtimonium, quo
peruerſus atque errans peruerſos & errantes ad turbu-
lentiſsimas & ſceleratiſsimas ſeditiones inflammet, ve
Galat.6. quiſquis inflammata mente carnis ſuæ videtur ſibi ali-
quid eſſe, cum nihil ſit: ſe ac ſimiles ſui tanquam gra-
na purgatiſsima exiſtimans, ad Eccleſiæ congregatio-
nem, in qua neceſſe eſt, vt ij qui ad vitam æternam per-
tinent, eos qui ad ignem æternum pertinent, vſque ad
certum finem tanquam frumenta paleam ſuam tole-
rent, iam ſibi accedẽdum eſſe non putent. Nullus alius
flatus de area Chriſti leuiſsimam paleam ante tempus
ventilationis excuſsit: nulla alia præſumptione ſacri-
lega ſchiſmata quæcunque vbicunque ſunt, fecit.
Cap.III. Admonet, inquit Hieremias ſanctiſsimus, infru-
ctuoſas & ſteriles peccantium turbas ab honorata fru- K
ge iuſtorum diſcerni, dicens, Quid paleis ad triticum? *Hiere.23.*
O tuba furoris, ô vox execrabilis peſtilentiæ, nunquid
forte ſic errat genus humanum, vt non agnoſcat ven-
tilatorem Parmenianum? An & ipſe dat locum Dona-
to, & ad purgatam per eum maſſam ſe veniſſe gloria-
tur? Nam ille ante ſe Maiorinum neſcio vtrum digne-
tur agnoſcere, an iſti tres tanquam tria cornua cuiuſ-
dam ventilabri in manu domini fuerunt, per quos meſ
ſis totius orbis mundaretur: & Africa electa eſt, vbi
purgata maſſa conſiſteret: cæteram autem omnem ter-
ram palea ſeparata veſtiret? Vnde ergo tãti greges Cir-
cuncellionum? Vnde tantæ turbæ conuiuarum, ebrio-
ſorum, & innuptarum, ſed non incorruptarum, innu-
merabilia ſtupra fœminarum? Vnde tanta turba rapto-
rum, auarorum, fœneratorum? Vnde tam multi per ſuas
quique regiones notiſsimi, tantundem volentes, ſed nõ
tantum valentes Optati? Quid ad hæc reſpondebunt?
Non ſunt iſta? An & hoc triticum eſt? Væ impuden-
tiſsimæ negationi, ſi apud ſe iſta non eſſe: væ ſcelera-
tiſsimæ peruerſitati, ſi frumenta ſe eſſe reſponderint.
Poſtremo maſſam purgati tritici poſt tantæ authorita- L
tis trientem, id eſt, Maiorinum, Donatum, Parmenia-
num, etiam Primianus iterũ auſus eſt ventilare, vt Ma-
ximinianiſtas de ſua communione ſepararet. An forte
frumenta proiecit? Quid eſt ergo ipſe cum ſuis, qui ta-
lia proiecerunt? An ita iſta frumenta purgata ſunt, vt
ſeinuicem nõ agnoſcant, & ſeinuicem damnãdo ven-
tilare conentur? Potuit ne palea baptizare frumenta?
Si potuit, cur ergo dicunt, quid paleis ad triticum? Si
autem non potuit, cur Felicianus cum inter paleas Ma-
ximinianiſtarum foras volaſſet, quotquot ille baptiza-
uit, cum eo rurſus ad maſſam illam purgatiſsimam re-
dierunt, & omnes intus eos nunc habent, & ſibi nõ di-
cunt, quid paleis ad triticum? Iam ergo euigilent ali-
quando, & intelligant quemadmodum Propheta dixe
rit, Quid paleis ad triticum? Vbi enim dicatur conſi- *Ibidem.*
derent, ſi eis ineſt qualiſcunque ſenſus humanus. Nun-
quid in agro dici poteſt, quid paleis ad triticum, quan-
do eadem radice portantur? Nunquid in area, vbi pa-
riter triturantur? Sed vtique in horreo, quid paleis ad
triticum? Veniet ille paterfamiliâs ferens ventilabrũ in *Matth.3.*
manu ſua, & mundabit aream ſuam, frumenta recon-
det in horreum, paleam vero comburet igne inextin-
guibili. Nam per aliam ſimilitudnem omne triticum M
ouium nomine, & omnis palea hædorum nomine ſi-
gnificatur, quæ duorum pecorum genera interim per-
mixta ſub vno paſtore paſcuntur. Sed veniet, inquit, fi- *Matth.25.*
lius hominis cum angelis ſuis, & congregabuntur ante
eum omnes gentes, & ſeparabit eos ab inuicem, ſicut pa
ſtor ſeparat opes ab hædis: & oues quidẽ ponet ad dex-
teram, bædos autem ad ſiniſtram. Et dicet iis qui à dex-
tris eius erunt, Venite benedicti patris mei, percipite re-
gnum quod vobis paratum eſt ab initio mundi: Illis au
tem qui ad ſiniſtram ſunt dicet, Ite maledicti in ignem
æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Tunc
ergo implebitur prophetia, quid paleis ad triticũ, quan-
do hædis & ouibus non poteſt paſcua eſſe cõmunis. Si
poſſunt piſces boni cum piſcib⁹ malis intra illam ſage-
nam cui dixit dominus, Simile eſt regnum cœlorum ſa *Matth.13.*
genę miſſę in mare, dicere, recedite à nobis, aut recede-
mus à vobis, donec omnes educantur ad littus, & per
angelos boni mittantur in vaſa, mali autẽ proiiciantur
foras: poteſt hoc tempore impleri quod dictũ eſt, quid
paleis ad triticum? Sed qui congregationem ſuam iam
frumentum

A frumentum purgatum putant, à commixtione frumenti & paleę tanquam pura palea volauerunt: & qui ſe ſub vno paſtore non adhuc cum hædis paſcere ſentiunt, luporum inſidiis de grege domini ſeparati ſunt: & qui cum malis piſcibus ſe congregatos eſſe non putant, nó ſolum mali piſces ſunt, ſed etiam vnitatis retia dirupe-runt. Quod ſi iam hoc tempore intelligamus fieri quod Hieremias ait, quid paleis ad triticum: nihil aliud recte intelligere poſſumus, niſi quòd in vna quidem congregatione ſunt, donec in fine ventilationis etiam corporaliter ſeparentur. Sed tamen tritici ſurſum cor eſt, paleæ vero deorſum. Palea quippe ſua quærit, non quæ
Philip. 2. Ieſu Chriſti: triticum autem theſaurizat theſaurum in
Matth. 6. cœlo, quia vbi eſt theſaurus eius, ibi & cor eius eſt.

Cap. IIII. Sic etiam verba Eſaiæ intelligenda ſunt, quæ ille ſimiliter non intelligens, ad eandem ſui erroris ſententiam detorquere conatur. Quid enim ait Eſaias?
Eſaiæ 52. Recedite recedite, exite inde, & immundum nolite tangere: exite de medio eius, & ſeparamini qui fertis vaſa domini. Nunquid eadem toties repetenda ſunt, quoties fit ſeparatio cordis à malis? Immundum enim non tangit, qui ad peccatum nulli conſentit. Exit au-
B tem inde vt ſalua ſit eius cauſa apud deum, ſic etiam diſciplinam corripiendi & arguendi ſalua pace non negligat. Nam qui vult corporaliter quaſi manifeſtos malos deſerere, ſpiritaliter deſerit latentes bonos, quos inexpertos & incognitos cogitur accuſare, dum ſeparationem ſuam conatur defendere. Sed iſti reſpondeant, Si mundus eſt Felicianus, cur exiit de medio eorum? Si vero immundus, cur modo tangit mundum? Quod ſi tunc immundus fuit cum foris eſſet, quos illic baptizauit immundi ſunt, quia immundum tetigerũt. An omnes cum illo remeando mundati ſunt? Poſſunt ergo iſti mundati foris baptizare, quos in ſua communione non baptizauerunt? Cur ergo alios rebaptizant? An à trecentis decem Bagaij conſidentibus damnari aliqua forte meruerunt dignatione, & ideo de toto orbe quiſquis ad eos venerit rebaptizatur, quia non meruit totus orbis iſtam dignationem vt Bagaienſi concilio damnaretur? Ergo à Maximiniano & à cæteris ſociis eius ad Primiani communionem non redeuntibus quicunque baptizati fuerint, rebaptizantur. An parcitur eis? Si rebaptizantur, violatur dignatio Bagaienſis. In ea quippe etiam iſtorum baptizatores damnati ſunt.
C Si autem parcitur eis, rogandi ſunt iſti, vt rurſum ad oppidum Bagaienſe conueniant, & ſi forte ille numerus trecentorum decem iam conſecratus eſt, totidem conueniant, & illic ſententiam contra totum orbem proferant, ſicut aduerſus Maximinianiſtas protulerunt, vt cum voluerint aliquem rebaptizare ex aliqua parte orbis venientem, pari priuilegio ſe defendant, aſſerentes ſibi ita parci oportere, ſicut ei parcitur quem Maximinianiſta baptizat, quia non ſolum Maximinianiſtæ, ſed etiam totus orbis meruit concilio Bagaienſi damnari. Deinde ſeipſos à tam magna inuidia, à morte tam magna & tam mirabili liberabunt, vt cum cœperint iam non rebaptizare in Eccleſia baptizatos, quæ per omnes terras eſt conſtituta, ſi quis ei mouerit quæſtionem, cur iam non faciant quod ante faciebant, reſpondeant, Quando iſta faciebamus, nondum Bagaienſi concilio totum orbem terrarum damnaueramus: nunc autem rogati miſericorditer conceſsimus, vt eos tali concilio damnaremus, quali Maximinianiſtas damnauimus, quorum baptiſmum non repetimus. Quid ergo magnum eſt, quid difficile præſtare omnibus gentibus tantam dignationem damnationis? An D
iterare baptiſmum orbis terrarum licet, & iterare damnationem orbis terrarum non licet? Etiam hinc ſecuri ſint, non inueniemus quo concilio tot gentes prouinciaſque damnauerint. Quoſdam paucos in Africa damnauerunt, à quibus totius orbis iudicio ſuperati ſunt, nec auſi ſunt poſtea damnare iudices apud quos ſuperati ſunt. Quid enim eſſet impudentius, quid inſanius? Multo minus damnare potuerunt etiam in cæteris terrarum partibus conſtitutos, qui magis talibus iudicibus eccleſiaſticis credere, quàm victis litigatoribus maluerunt, & tamen Maximinianiſtarum quos trecenti decem Donatiſtæ Bagaienſi concilio damnauerunt, baptiſmus agnoſcitur, acceptatur, admittitur. Orbis autem terrarum per quem hæreditas Chriſti ſic exhibita eſt, vt promiſſa eſt, in qua & ipſi ante paucos annos fuerunt, quem nullo iure damnare potuerũt, & nulla ſaltem conſilij peruerſitate damnarunt, baptiſmus improbatur, exufflatur, iteratur. O ſancta damnatio, *Ironia.*
quam Maximinianiſtæ meruerunt, & laborioſa innocentia gentium, quę apud illos propterea Chriſtianum nomen amiſit, quia talem damnationis locum inuenire non potuit. Si autem illi ſoli à Maximinianiſtis ve- E
nientes non rebaptizãtur, qui cum ſui baptizatoribus redeunt, ſicut hi qui cum Prætexato & Feliciano redięrunt, primo videatur quemadmodum eiuſdem ſchiſmatis baptiſmum extra eorum communionem foris æqualiter datum in aliis confirment, in aliis exufflent, in parte honorent, in parte violent. Ita enim vbi violant, rei ſunt: vbi autem confirmant, reatus ſui teſtes inueniuntur. Si enim poſtea ſic confirmarent vt iam violare deſinerent, non diſcrepatio ſed correctio diceretur. Cum autem in quibuſdam improbant quod in aliis approbant, in his accuſantur, in illis contra ſe teſtimonium dicunt: quęro quare non baptizes eos quos Felicianus in Maximiniani ſchiſmate baptizauit, quia Chriſti baptiſmum acceperunt, an quia Feliciani? Si quia Feliciani, apud Maximinianiſtas eum dedit damnatus, foris extra communionem veſtram dedit eum, hoc eſt, illud baptiſma quod & Saluij Membreſitani & aliorum talium: Si autem quia Chriſti, plus apud te valet pro baptiſmo Chriſti Felicianus in Muſticanis, quàm ipſe Chriſtus in omnibus terris: plus apud te valet pro baptiſmo Chriſti ſedens ad latus tuum & damnatus à te, quàm ille ſedens ad dexteram patris & cru- F
cifixus pro te. Parcitur in paucisſimis baptiſmo Chriſti, ne Felicianus offendatur: & non parcitur, ne ipſe Chriſtus in tot gentium milibus exuffletur? Sed incredibilis eſt cæcitas hominum, & omnino neſcio quemadmodum credi poſſet eſſe in hominibus tanta peruerſitas, niſi experimento verborum ſuorum factorumque pateſceret vſqueadeo ſe clauſos habere cordis oculos, vt commemorent ſanctæ ſcripturæ teſtimonia, nec intueantur in factis Prophetarum, quemadmodum intelligenda ſint verba Prophetarum. Dixit Hieremias, Quid paleis ad triticum: vt ipſe recederet à paleis po- *Hier. 23.*
puli ſui, in quas illa tanta & vera dicebat? Dixit Eſaias, Recedite, recedite, exite inde, & immundum nolite *Eſaiæ 52.*
tãgere. Sed cur ipſe in illo populo immundiciã quam grauiter arguebat, in vna cum eis congregatione tangebat? Legant quanta in malos populi ſui, & quàm vehementer ac veraciter dixerit, à quibus ſe tamen nulla corporali direptione ſeparauerit. Dixit Dauid, Non *Pſal. 25.*
ſedi cum concilio vanitatis, & cum facinoroſis non introibo: Odio habui curiam nequiſsimorum & cum impiis

G impiis non ſedebo. Legant quales in ſe temporibus ſuis
in illo populo tolerauit, qui vnctionis myſtico ſacra-
mento tantum honorem detulit, vt id nec in ſcelera-
1. Reg. 24. tiſsimo Saüle contemneret, immo tantum venerare-
tur, vt amplius omnino non poſſet. Nónne ſi eorum
verba factis eorum obiecerimus, reſponderent nobis,
nos planè cum talibus nullum habuimus in corde con
ſortium, nec tangebamus immundum, vbi poteſt co-
inquinari contactus: id eſt, conſenſione atque placito
conſcientiæ recedebamus, & exibamus ab eis, qui non
ſolum talia non faciebamus, ſed nec facientibus tace-
bamus. Iſti autem ſeditioſi & inſani, qui defenſiones
præciſionis ſuæ quærunt ex oraculis Prophetarum, ſu-
pereſt vt impietate væſana de verbis propheticis mo-
res arguant Prophetarum. An hoc dicturi ſunt quòd il
lis temporibus recedere iuſtis à malo populo non lice-
bat, iſtis vero temporibus licet: Quid dici peruerſius po
teſt, illo tempore nō potuiſſe bonos à malis corporali-
ter ſeparari, quando multa ſacramēta corporaliter ob-
ſeruari videbantur: nunc autem neceſſariam eſſe cor-
poralem ſeparationem, quando iam illa ſpiritaliter ob-
Matth. 15. ſeruantur? Væ cæcis ducentibus & cæcis ſequentibus.
H Itàne non timent iſta dicentes, nec forte per tantam
latitudinem orbis terrarum qua fides Chriſti nomenq;
diffuſum eſt antequam ſe iſti ſepararent in aliqua par-
te terrarum ab Africanis regionibus remotiſsima, iam
hoc iuſti fecerint, & adhuc iſti in immundiciæ, quam
illi fugerant, contagione viuebant? Quis enim eos ca-
uet, quis eos ſecuros facit, ſi huiuſmodi à malis ſepara-
tio facienda eſt? An antequam ab iſtis fieret, nunquam
factam fuiſſe tam longe, vt Africam omnino neſci-
rent, ſicut in extremis illarum partium terris pars Do-
nati prorſus ignota eſt? Fortaſſe dicent obeſſe ſibi non
potuiſſe quod ignorabant. Sic ergo & illis terris ob-
eſſe non poteſt quod geſtum in Africa ignorant, etiam
ſi vera iſti dicerent, quæ de Afrorum criminibus men-
tiuntur. Si autem dicunt latere ſe non potuiſſe ſi fieret,
modo dicant per omnes orbis terrę partes, quod ſchiſ-
ma factum ſit. Nimium eſt quod interrogo. In ipſa
Africa dicunt Donatiſtæ Carthaginenſes, vel quicun-
que ſunt in ciuitate Carthaginis, quot partes per Nu-
midiam & Mauritaniam facti ſint de ipſa parte Do-
nati, quarum omnium cauſas vtique noſſe deberent,
ne forte iuſti aliqui in regionibus illis malorum ſuo-
I rum ſocietatem congregationémque vitauerint, & ex-
ierint inde, ne immundum tangerent, ne cum facino-
roſis introirent, ne forte iſti iam ante aliquot annos
in aliquo angulo Numidiæ vel Mauritaniæ ſeparanti-
bus ſe frumentis palea remanſerint & neſciunt. Sed
vnde ſecuri ſunt, niſi quia certum habent bonos eſſe
non potuiſſe, qui ſe ab vnitate communionis Dona-
ti, quæ per totam Africam diffunditur, ſegregarunt?
Quia ſi malos aliquos in ſua vicinitate patiebantur,
quos oſtendere cæteris non valebant, eos tolerare po-
tius debuerunt, quàm diuidere ſe à tot innocentibus,
quibus perſuaderi non poterant aliena peccata, etiam
ſi ea ipſi optime noſſent. Cur ergo hæc innocentia non
tribuitur orbi terrarum in tanta multitudine gentium,
quacunque Chriſti hæreditas patet, vt certa atque ſe-
cura ſit, eo quo ſe bonos dicunt, & ſe ab omnis terræ
vnitate ſeiungunt, eo ipſo demonſtrante quales ſint? Si-
bi enim iuſti videntur, & ſpernunt cæteros, & ideo nō
cantant canticum nouum, quia de ſuperbia veteris ho-
minis extolluntur. Ab ea quippe communione ſeparan
Pſal. 95. tur cui dictum eſt, Cantate domino canticum nouum,
cantate domino omnis terra. Qui ſi vere iuſti eſſent, K
& humiles eſſent: Si autem humiles eſſent, etiam ſi ve-
re malos in ſuæ vicinitatis congregatione paterentur,
quos ab vnitate Chriſti expellere non valerent, chari-
tate Chriſti tolerare diligerent. Quo modo autem poſ
ſunt de iis ipſis, quos in ſua vicinitate malos arguunt,
iuſtum habere iudicium, cum temeraria cæcitate tam
longe à ſe poſitos ignotiſsimos criminantur? Vtrum e-
nim vel ciues ſuos vel vicinos quos arguunt, malos eſſe
nouerint, incertum eſt orbi terrarum. Quia vero ab eis
quorum vitam longe poſitorum noſſe non poſſunt, te-
meraria cæcitate ſeparantur, certum eſt orbi terrarum.
Et quia cum laude patientiæ mali tolerantur, ne igno-
ti boni damnētur, certum eſt orbi terrarum, Quaprop-
ter ſecurus iudicat orbis terrarum bonos non eſſe, qui
ſe diuidunt ab òrbe terrarum in quacunque parte ter-
rarum. Poſtremo ſi Prophetæ poſteros monuerunt vt
ſe ante tempus vltimæ ventilationis à paleis corpora-
liter ſepararent, & tali ſeparatione cauerent tangere
immundum, & cum facinoroſis non introirent, cur
hoc non fecit Apoſtolus Paulus? An palea non erant Philip. 1.
qui non ex veritate, ſed ex inuidia Chriſtum annun-
ciabant? An immundi non erant qui non caſte Euan- L
gelium prædicabant? Hos in illis temporibus Eccleſia
fuiſſe teſtatur, cuius excellentiſsimam charitatem om-
nia tolerantem, etiam poſteriores imitati ſunt. An im-
munditia, an etiam auaricia? Quam Cyprianus corde
non tetigit, & tamen inter auaros collegas pacatiſsime
vixit. Non enim obſorduerat aduerſus verba Pſalmo-
rum, vt ſederet in conuenticulo vanitatis, & cum fa- Pſal. 25.
cinoroſis introiret: odio nō haberet curiam maligno-
rum, & cum impiis non ſederet. An non erat conuen-
ticulum vanitatis in eis, qui eſurientibus in Eccleſia fra-
tribus largiſsimo argento nitere cupiebant? An non e-
rant facinoroſi, qui fundos inſidioſe fratribus rapie-
bant? An nequiſsimi & impij non erant, qui vſuris mul
tiplicantibus fœnus augebant? Ille vero lauabat manus
ſuas cum innocentibus, & circundabat altare domini.
Ideo quippe tolerabat nocentes, ne deſereret innocen
tes, cum quibus manus lauabat, quia diligebat ſpeciem
domus domini, quæ ſpecies in vaſis honorabilibus fuit. 2 Timot. 2.
In magna autem domo non ſolum vaſa ſunt aurea &
argentea, ſed & lignea & fictilia. Et illa quidem ſunt in
honorem, illa vero in contumeliam. Et mundabat ſe-
metipſum ab huiuſmodi, vt eſſet etiam vas in honorem M
ſanctificatum, vtile domino ad omne opus bonum pa
ratum, nec propter vaſa quæ erant in contumeliam ſe à
magna domo ſeparabat, ſed eos in vnitate illius domus
arguens tolerabat, à quibus ſe non imitando ſeruabat.
Sed nouit ponere Parmenianus verba Prophetæ di- Cap. V.
centis, Non ſedi cum concilio vanitatis, & cum faci- Pſal. 25.
noroſis nō introibo, odio habui curiam malignorum.
Lauabo cum innocentibus manus meas, & circūdabo
altare domini, Vt audiam voces laudis, & enarrem om
nia mirabilia tua. Domine dilexi ſpeciem domus tuæ,
& locum tabernaculi claritatis tuę. Ne ſimul perdideris
cum peccatoribus animam meam, & cum viris ſangui
num vitam meā, In quorum manibus delicta ſunt, dex-
tera eorum repleta eſt muneribus. Nouit hoc ponere
Parmenianus, & nō curat aduertere quemadmodū his
verbis ſine vllo diuiſionis nefariæ ſacrilegio ſeruiatur.
Species enim domus & locus tabernaculi claritatis dei
in vaſis eſt, vt dixi, nō in omnibus, quæ tamē in vna do
mo magna ſunt, ſed in iis quæ ſunt in honore ſanctifi-
cata, domino vtilia, ad omne op⁹ bonū ſemper parata.
In his

A In his quiſquis dilexerit ſpeciem domus dei, & locum
tabernaculi claritatis eius, tolerat ea quæ ſunt in con-
tumelia, nec propter hoc relinquit domum, ne fiat ipſe
non vas in contumeliam, quod tamē in domo tolera-
tur, ſed ſtercus quod de domo proiicitur, & propter ip-
ſam temporalem cum malis in vna domo cōgregatio-
nem orat dicēs, Ne ſimul perdideris cum peccatoribus
animam meam, & cum viris ſanguinum vitam meam:
In quorum manibus delicta ſunt, dextera eorum reple-
ta eſt muneribus. Hoc vtique orat, ne ſimul pereat cum
iis, cum quibus eum ſimul viuere charitas omnia tole-
rans hortatur, cuius ſacrificium præmiſit dicens, Do-
mine dilexi ſpeciem domus tuæ, & locum tabernaculi
claritatis tuæ. Quia enim dilexi ſpeciem domus tuæ, &
propter ipſam dilectionem tolero vaſa quæ ſunt in cō-
tumeliam, quia charitas omnia tolerat, ne ſimul cum
1. Corin. 13. eis perdideris animam meam. Nōnne apparet in his
Ezech. 9. verbis vox illorum qui per Ezechielem prophetati ſunt
gemere & mœrere ob iniquitates populi quæ fiebant in
medio eorum? Et quia erant vaſa in honorem, propriū
ſignum accipere meruerunt, & cum illi omnes incipe-
rent vaſtari atque deleri, deus non perderet cum pec-
B catoribus animas eorum. Iſti autem ſunt infœlices, qui
ſe ab omni malorum congregatione tāquam triticum
à paleis purgatum eſſe præſumunt. Per iſtam enim va-
nitatem prædicauerunt ſibi, vt in populis quibos pręſunt
iniquiſsimas & flagitioſiſsimas turbas non audeāt
corripere vt corrigantur, ne per hoc cogantur confi-
teri quia mali ſunt, & dicatur eis, Certe tritico purga-
to loquimini, Cur per has voces tātam commixturam
eſſe fatemini? Et ideo quia iuſti non ſunt, non emen-
dant & arguunt in miſericordia, ſed oleo adulationis
impinguant capita eorum, quibus ipſi capita eſſe vo-
lunt, quoniā ſub vno capite quod in cœlo eſt in vni-
tate corporis, quod per totam terram eſt, eſſe nolunt,
vt merito plebibus eorum dicatur, Qui vos fœlices di-
Eſaie. 3. cunt, in errorem vos mittunt, & conturbant ſemitas
pedum veſtrorum. Qui ergo non vult ſedere in conci-
lio vanitatis, non euaneſcat typo ſuperbiæ, quærens cō-
uenticula iuſtorum totius orbis vnitate ſeparata, quæ
non poteſt inuenire. Iuſti autem ſunt per vniuerſam ci
Matth. 5. uitatem, quæ abſcondi non poteſt, quia ſupra montem
conſtituta eſt. Montem illum dico Danielis, in quo
Daniel. 2. lapis ille præciſus ſine manibus creuit, & impleuit vni-
C uerſam terram. Per totam igitur iſtam ciuitatem toto
orbe diffuſam, iuſti gemunt & mœrent ob iniquitates
quæ ſunt in medio eorum. Non ergo quærat quis ſepa-
ratos iuſtos, ſed cum ipſis potius in malorum tempora-
li commixtione cōcorditer gemat. Non enim ſedebit
in conuenticulo vanitatis, quia ibi ſedebit vbi conuer-
ſatur. Audiet autem dicentem Apoſtolum, Noſtra au-
Philip. 3. tem conuerſatio in cœlis eſt: Ibi cum facinoroſis non
erit, ibi curiam nequiſsimorum non patietur, ibi cum
impiis non ſedebit. In tali ſpe habitabit, vt ad rem cu-
ius habet ſpem peruenire aliquando mereatur. Non e-
nim iam reſurreximus ſicut Chriſtus, aut iam cum illo
ſedemus in cœleſtibus, & tamen quia talem ſpem nobis
dedit, & per ipſam ſpem iam quodam modo ibi cōuer
Coloſſ. 3. ſamur, dicit Apoſtolus, Si autē reſurrexiſtis cum Chri-
ſto, quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dexte-
ra dei ſedens, quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper
terram: Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt
cū Chriſto in deo. In illa vita noſtra quę abſcondita eſt
cum Chriſto in deo, non ſedemus in conuenticulo va
Epheſ. 2. nitatis, quia ſicut dicit Apoſtolus, Simul nos excitauit,
& ſimul nos ſedere fecit in cœleſtibus, ſed in ſpe, non- D
dum in re. Spes autem quæ videtur non eſt ſpes. Quod Roma. 8.
enim quis videt, quid ſperat? Si autem quod non vide-
mus, ſperamus, per patientiam expectamus. Quam pa-
tientiam iſti miſeri perdiderunt, & feſtinantes ſe ante
tempus velut à palea ſeparare, ſeipſos leuiſsimā paleam
vento ablatam de area demonſtrarunt. Quod ergo ait Prouerb. 1.
ſapientia teneamus, Qui autem me audierit habitabit
in ſpe, & ſilebit ſine timore ab omni malignitate. Dum
ergo habitamus in ſpe, cogitemus, non quod ſumus ſed
quod erimus: quia filij quidem dei ſumus, ſed nondum 1. Ioan. 3.
apparuit quod erimus: quia cum apparuerit ſimiles ei
erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. In tali ſpe
habitantes, quia hæc habitatio non habet malos, nec
conuenticula vanitatis, nec facinoroſos, nec iniquos,
nec impios patimur, & eos tamen non in ſpe quæ non
videtur, patimur in congregatione catholica toto orbe
diffuſa, donec tranſeat iniquitas, donec tempore meſ-
ſis zizania colligantur, donec vltimo ventilabro à fru- Matth. 13.
mento palea ſeparetur, donec piſces boni à piſcibus ma Matth. 3.
lis, cum quibus intra eadem retia cōgregati ſunt, in lit- Matth. 13.
tore eligantur, donec hædi ab ouibus, cum quibus ſub Matth. 25.
vno paſtore in eiſdem paſcuis tandiu pauerunt, in vlti- E
mo ad ſiniſtram ſegregentur. Nulla eſt igitur ſecuritas
vnitatis niſi ex promiſsis dei Eccleſia declarata, quę ſu-
per montem, vt dictum eſt, conſtituta abſcondi non Matth. 5.
poteſt: & ideo neceſſe eſt vt omnibus terrarum parti-
bus nota ſit. Inconcuſſum igitur firmumq; teneamus
nullos bonos ab ea ſe poſſe diuidere: id eſt, nullos bo-
nos etiam ſi cognitos ſibi malos patiantur, vbicunque
verſantur propter eos ſe à lōge poſitis & incognitis bo
nis temerario ſchiſmatis ſacrilegio ſeparare, & in qua-
cunque parte terrarum vel facta ſunt iſta, vel fiunt, vel
futura ſunt, cæteris terrarum partibus longe poſitis, &
vtrum facta ſint, vel cur facta ſint ignorantibus, & ta-
men cum orbe terrarum in vnitatis vinculo permanē-
tibus, ea ipſa ſit firma ſecuritas, non hoc potuiſſe face-
re, niſi aut ſuperbiæ tumore furioſos, aut inuidentiæ li-
uore væſanos, aut ſeculari commoditate corruptos, aut
carnali timore peruerſos. Quibus omnibus cauſis effi-
citur, vt vel boni falſis criminibus infamentur, vel te-
mere de bonis falſa credantur, vel etiam mali qui prò
vnitatis vinculo tolerati nihil obſunt bonis, dirupta
bonorum pace peruerſiſsime fugiantur, cum vexationi
frumentorum non parcitur, vſurpantibus ſibi homini- F
bus ante meſſem, quod angeli in meſſe facturi ſunt.

Quæ cum ita ſint, audent ſacrilega ſchiſmata vel Cap. VI.
hæreſes impiæ, ſi quando in flagello vt ſe corrigant ad-
monentur, pœnas furoris ſui etiam inter martyria de-
putare. Quod exiſtimans etiam Parmenianus, in fine
epiſtolæ ſuæ exhortatur Ticonium, vt in parte Dona-
ti permaneat & perſecutiones perferat, dicens non ſe
debere voluntate coniungi eis quibus perſecutione co
gente non iuncti ſunt, adhibens etiam teſtimoniū ſcrip
turæ dicentis, Væ his qui perdiderunt ſuſtinentiam, & Eccli. 2.
diuerterūt in vias prauas. Et quid facient cum inſpicere
cœperit eos dominus more ſuo cuncta de diuinis libris
aduerſus ſeipſos proponentes? Qui enim ſuſtinentiam
perdiderunt, niſi qui eos de criminibus quæ obiicie-
bant conuincere nequiuerunt, quos pro pace Chriſti
tolerare noluerūt, vt ſero poſtea cogitantes, ipſam par-
tem ſuam non eſſe per multas particulas diuidendam,
etiam ſibi manifeſtiſsimos ſacrilegos quos ipſi damna-
runt rurſus receptos, pro falſa Donati parte tolerarunt?
Et nunc iam tandē aliquando cognoſcant & corrigāt

ſe, qui

G ſe, qui ſe impie feciſſe ex eo ſaltem quod à Maximinia-
no paſsi ſunt didicerunt. Sed ſi licet erubeſcât manife-
ſtiſsimis rationib⁹ corrigi, quia imperatorum iuſsioni-
bus reſtiterunt, ne illa quæ ſe côqueruntur fuiſſe perpeſ-
ſos, correcti perdidiſſe videantur, quaſi nô melius per-
dunt illa quàm pereunt. Si enim habent aliquam vm-
bram, quamuis falſam atq; fallacem, tamen nonnullam
imaginem fortitudinis, iubêti non cedere imperatori,
cuius vel humanæ laudis illecebra eſt, apertiſsime con-
tradicere veritati: cur clauſis oculis tam multa de ſcrip-
turis teſtimonia proferunt, quæ intellecta atq; prolata
côtra ſe repudiant? quæ ſi ſecûdum eorum intellectum
recipiâtur, nihilominus eos de ſua peruerſitate conuin-
Eccli. 4. cunt. Nônne ſcriptum eſt, Non côtradicas vllo modo
veritati? Cui autem niſi veritati contradicitur, cum etiā
regi ex veritate aliquid iubenti reſiſtitur? Sed rex homo
qui minatur vel qui vindicat, ad tempus moleſtus eſt:
nô ſic ille rex qui etiam veritas dicitur, qui nunc quoq;
Hiere. 2. illis per Prophetam clamat, Sine cauſa percuſsi filios
veſtros, diſciplinam nô receperunt. Qui propterea per
humanas poteſtates nunc miſericorditer admonet, ne
H in fine ſic vindicet vt nô ſe poſsint ſuperbi de ſua dam-
natione iactare.* Sub vindicta enim regum poteſt ho-
minum pertinacia falſo nomine virtutis velle laudari,
æternis autem ignibus concremari, nec erit, nec voca-
bitur fortitudo. Non enim erût in die illa qui caput vn-
gât oleo adulationis, aut varia decepti fallacia corona-
tos ſomnient damnatos, dicêtes, euge, euge: & iurantes
per canos eorum, qui caput ſanum non habuerunt, &
per compages eorum qui viam pacis non agnouerunt.
Quales turbas iſti auertentes à Chriſti vnitate, & ad
ſuum nomen conuertere cupiêtes, interim tempora-
lia ſupplicia ſchiſmatis ſui conferre audent paſsionibus
martyrum, vt eis pœnarum ſuarum natalicia celebren-
tur magno conuêtu hominum furioſorum, quorum è
numero illi ſunt, qui etiam nullo perſequête ſeipſos vl-
tro per montium abrupta præcipitant, vt malam vitam
peiore morte conſumment. Non erunt in die illa ſtul-
tæ plebes quibus dicât, nos ſumus iuſti qui patimur per-
ſecutionem, & cæcis vendatur reprobus lapis pro gem
ma precioſa: id eſt, carnalis duricia pro ſpiritali patien-
tia. Non erunt qui nomina principum furoris ſui reci-
tent ad altaria, vel quę ab vnitate Chriſti diuiſerunt, vel
quæ ſub nomine Chriſti contra Eccleſiam erexerunt.

*al. vt poſſint de ſua ſuperbi dānatione dānari.

I Hæc enim ſunt precia quæ iſti vt accipiant, dum volêt
habere quod vendant, excitant aduerſum ſe poteſtatû
ſeueritatem per animoſam peruerſitatem, ne illi qui ab
eis ſeducuntur, & eos propterea iuſtos putant, quia pœ-
nas iniquitatis exoluunt, redeant ad cor, & conſiderêt
quare & quæ ſe pati gloriantur. Quantum enim erat vt
paululum aduerterêt talia dicere Parmenianum Tico-
nio de perferêdis perſecutionibus & gloria tolerantiæ,
qualia dicunt omnes hæretici, de quibus coërcêdis vel
puniendis, ſimilia regum iuſſa proferuntur, qualia certe
Membreſitanis ſuis dicit etiam Saluius, cui tantas Abi-
tinenſes plagas & contumelias intulerunt, per quos iſti
meruerant vt de Eccleſia pellerentur, vt eius ceruici e-
tiam mortuorum canum cadauera colligarent, vt po-
ſtremo cum illo ad turpes voces cantationeſque ſalta-
rent. Quem ſermonem poſteaquā tanta perpeſſus eſt,
eum putamus habuiſſe cum ſuis, quos miſeros decepit
vt alteram ſibi baſilicam fabricarent. Quanta dixit de
iuſticia pro qua talia perpeti meruit, ideo ſe ſanctum
perſuadens, quia paſſus eſt: ideo illos iniquiſsimos, quia
Virgilius. fecerunt. Tuſcorum tyrannorum commemoratur an-
tiqua crudelitas, qui mortua viuis, ſed humana huma- K
nis corpora côiungebant, canina vero humanis, & hęc
epiſcopalibus membris, neſcio vtrum quiſquā ſe vel au
diſſe vnquam vel legiſſe commemorat. Notum eſt om
nibus nugaces & turpes ſaltationes ab Epiſcopis ſolere
compeſci. Quis vnquam meminit ab hominibus quos
in auxilium Epiſcopi petierunt, cum Epiſcopis eſſe ſal-
tatum? An forte Saluius tunc non erat Epiſcopus, quan
do damnatio eius in Bagaienſis conſilij ſententia reci-
tata eſt? Quod ſi & ipſe poſtea reconciliaretur Primia-
no, ſicut ei reconciliatus eſt Felicianus, eiuſdem plena-
rij concilij veridico ore damnatus, ſicut ibi eorum ver
ba recitantur, tunc eſſet Epiſcopus. An forte iam non
admittetur, quia quaſi ſacrilegium ſchiſmatis quem co
inquinauerit, poteſt mundari, ſicut Felicianus: quê verò
canes mortui collo ſuſpenſi immundum fecerunt, non
poteſt expiari? Vellem ſcire quid ad hæc dicât, tam ma-
nifeſta, tam publica, tam recêtia, qui nobis antiquas ca-
lumnias ſuas quaſi crimina noſtra obiiciunt. Quiſquis
eorum arbitratur me falſa iactare, quid magnû eſt, quid
difficile, vt animæ ſuæ curam gerens pergat Membre-
ſam, quærat an facta ſint iſta, & defendat ſi poteſt. Si e- L
nim dicit iſta recte ſchiſmatis cauſa fieri, quos trecenti
& decem Donatiſtæ Epiſcopi damnauerunt, non mur
murent quâdo aliqua patiuntur, quâuis paſsi ſunt quos
ab vnitate Chriſti ſchiſma feciſſe, non trecentorum &
decem, ſed totius orbis authoritate conuincimus. Si au
tem dicit leuia eſſe quæ paſſus eſt Saluius, quæro vtrum
ſi aliquem Donatiſtarum Epiſcoporum ſaltare cogeret
Imperator, & nolenti facere, beſtias igneſq; minaretur,
non mallet illa perpeti quàm illud admittere: & cum
paſſus eſſet, vtrum non eum iſti inter martyres recita-
rent? Grauiora ergo paſſus eſt Saluius cum quo ſalta-
tum eſt, quàm ſi viuus arſiſſet. Nam ſi cuiquam eorum
hæc duo proponerentur, vtrum mallet non ipſe ſaltare
ſed ſaltari ſecum, quàm viuum incendi, quid eum ele-
cturum eſſe reſpondeant? Si autem dicit nihil aliud im
petraſſe à procôſule Primianiſtas, niſi vt per Abitinen-
ſes Saluius de baſilica pelleretur, illos autem ſua ſponte
feciſſe quicquid ei poſtea crudeliter turpiterq; fecerunt:
cur non ſibi dicit ſic etiam poſſe catholicos nihil aliud
ab imperatoribus petere, niſi vt iſti de baſilicis quas no-
mine ſacrilego retinent excludantur? Illos autem ſua
ſpôte regia poteſtate & honeſtate ſeruata in ſacrilegos
multo mitius quàm Abitinêſes nulla imperiali lege, nul M
la iudiciaria iuſsione, in Membreſitanû Saluium vindi
carunt. Quibus rebus conſideratis, prius quid faciant, &
poſtea quid patiantur aduertant, ne cum aduerſus facta
ſua oculos claudunt, & ad pœnas oculos ſuos aperiunt,
& hic fruſtra temporalia patiâtur, & in vltimo iudicio
dei etiā pro hoc ipſo quòd fruſtra eos talibus moleſtiis
vt emendaret admonuit, æterno ſupplicio puniantur.
Non vetera replico, vbi fallût quos poſſunt: breuiter di
co, præſentia ingero, digito oſtêdo. Damnati Maximi-
nianiſtæ recipiûtur, ignotæ gentes arguuntur. Maximi-
nianiſtarum baptiſmus acceptatur, orbis terrarum bap-
tiſmus exufflatur. Ecce Aſſuritani, ecce Muſticani, ecce
non longè mortuus Prætextatus, ecce adhuc viuus Feli-
cianus, ecce nomina eorum inter damnatos Bagaienſi
concilio geſtis proconſularibus allegata, talibus recen-
tibus & præſentibus factis, quales ab initio fuerint, ſatis
indicant. Si quid pro huiuſmodi aduerſitatibus & ini-
quitatibus patiuntur, ſi nolunt corrigi, ſaltem non au-
deant gloriari.

F I N I S.

DIVI

A

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENſis cntra literas Petiliani Cirthenſis Epiſcnpi Donatiſtæ, Liber Primus.

DILECTISSIMIS FRATRIBVS ad nnſtræ diſpenſationis curam pertinentibus, Auguſtinus in dominn Salutem.

Cap. I. NOſtis nns ſæpe vnluiſſe Donatiſtarum hæreticnrum ſacrilegum errorem in noticiam manifeſtam, non tam ex noſtro, quàm ex ipſorum npere producere atque conuincere: Vnde factum eſt, vt ad nõnullns etiam primates eorũ literas daremus,
B non quidem communicatnrias, quibus ſe iam in præteritum indignos à catholica Eccleſia diſſentiendo fecerunt, nec tamẽ contumelinſas, ſed pacificas, vt nnbiſcũ quæſtione diſcuſſa, quæ illos ab nrbis terrarũ ſancta cõmuninne dirupit, cõſiderata veritate corrigi vellẽt: nec mainrum ſuorum animnſam peruerſitatem per:inacia ſtultiore defenderent, ſed ad fructum charitatis radici
Pſal. 119. catholicæ redderẽtur. Sed quoniam ſcriptum eſt, Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus, ita illi reſpuerũt literas meas, ſicut ipſam pacem, cui per eas cõſulebatur, oderunt. Nunc vero cum eſſem in Eccleſia Conſtantinienſi, Abſentio præſente & collega meo Fortunatn eius Epiſcopo, obtulerunt mihi fratres epiſtolam, quam ad ſuos presbyteros ſchiſmatis eiuſdem Epiſcopum dediſſe dicebant, ſicut earundem quoque literarum prætendebat inſcriptin. Quam cum legiſſem, ita miratus ſum, quòd primis verbis ſuis tntam partis ſuæ cnmmunionem radicitus amputauit, vt nnllem credere illius hnminis eſſe literas, quem ſnlet fama prædicare, quòd inter ens doctrina atque facundia maxime præcellat. Sed quia me legente aderant quidam qui eius ſermo-
C nis cultum ornatúmque cognoſcerent, mihi perſuadere cœperunt omnino illud eſſe eius eloquium. Egn tamen cuiuſlibet eſſet, refellendum putaui, ne quiſquis ea ſcripſit, aliquid ſibi apud imperitns aduerſus catholicã ſcripſiſſe videretur. Hoc ergo ille primum in epiſtola ſua poſuit, dicens, quòd eis obiiciamus bis baptiſma, qui ſub nnmine baptiſmi animas noſtras reo lauacro polluimus. Quid autem prodeſt omnia eius cnntumelioſa verba retexere? Nam qunniam aliud eſt documenta firmare, aliud maledicta refellendn tractare: illud potius attendamus, qun pacto demonſtrare voluerit nos baptiſmum nnn habere, & ideo ſe non repetere quod iam erat, ſed dare quod nnn erat. Ait enim, Conſciẽtia nanque dantis attenditur, qui abluat accipientis. Quid ſi lateat dantis cnnſciẽtia, & fortaſſe maculnſa ſit? Quo modo poterit accipiẽtis abluere conſcientiam, ſi, quemadmodum dicit, conſcientia dantis attenditur, qui abluat accipientis? Si enim dixerit ad accipientem non pertinere quicquid mali latuerit in conſcientia dãtis, ad hoc valebit fortaſſe illa ignorantia, vt de conſcientia baptizatoris ſui non poſsit neſciens maculari. Sufficiat ergo vt alterius conſcientia maculoſa cum ignoratur nõ maculet, nunquid autem etiam abluere poteſt?

Cap. II. Vnde igitur abluendus eſt qui accipit baptiſmũ, cum dãtis D polluta cõſciẽtia eſt, & hoc ille qui eſt accepturus ignoret, præſertim cum addat & dicat, Nam qui fidem à perfido ſumpſerit, non fidem percipit, ſed reatum? Ecce ſtat perfidus baptizaturus, at ille qui baptizandus eſt perfidiam eius ignorat, quid eum accepturum eſſe arbitraris, vtrum fidem an reatum? Si dixeris fidem, concedes poſſe fieri, vt à perfido quiſque fidem percipiat, non reatum: & falſum erit illud quod dictum eſt, Qui fidem à perfido ſumpſerit, nnn fidem percipit, ſed reatum. Inuenimus enim fieri poſſe, vt etiam à perfido fidem quis percipiat, ſi perfidiam dantis ignnret. Nnn enim ait, Qui fidem à perfido manifeſto vel cngnito ſumpſerit: ſed, qui fidem, inquit, à perfido ſumpſerit, nõ fidem percipit, ſed reatum: quod vtique falſum eſt, quãdn quis à latente perfido baptizatur. Si autem dixerit, etiam cum baptizator perfidus latet, nnn ab eo fidem percipit, ſed reatum: rebaptizent ergn illos, quns ab eis baptizatns eſſe conſtiterit, qui diu apud ipſos cum ſcelerati latuerunt, & poſtea proditi cnnuictiq́;, damnati ſunt.

Cap. III. En quippe tempore qun latebant quoſcunque baptizauerunt, nnn eis pntuerunt fidem tradere, E ſed reatum, ſi quiſquis fidem à perfidn ſumpſerit, nnn fidem percipit, ſed reatum: Ergo baptizentur à bnnis vt poſsint fidem percipere, non reatum. Sed qun modn & de iſtis ſecuri erunt, ſi cnnſcientia dantis attẽditur quæ latet nculos accepturi? Ita ſecundum eorum ſententiam fit ſalus illa ſpiritalis incerta, dum contra ſcripturas ſanctas, quæ dicunt, Bonum eſt cnnfidere in dnminn, *Pſal. 117.*
quàm confidere in homine: Et maledictus omnis qui *Hiere. 17.*
ſpem ſuam pnnit in homine: ſpem baptizandorum auferunt à domino deo, & in homine pnnẽdam eſſe perſuadent: Vnde fit omnino vt non incerta, ſed prorſus nulla ſit ſalus, Quia domini eſt ſalus: Et vana ſalus hominis. *Pſalm. 3. & 59.* Itaque quiſquis in homine ſpem poſuerit, etiam quem iuſtum & innocentem nnuit, maledictus eſt. Vnde & Apoſtolus Paulus, eos qui dicebant ſe Pauli eſſe, nbiurgat & dicit, Nunquid Paulus pro vnbis crucifixus eſt, aut in nnmine Pauli baptizati eſtis? *1. Corin. 1.*

Cap. IIII. Quapropter ſi errant illi, & niſi corrigerentur perirent, qui volebant eſſe Pauli, quæ tandẽ ſpes eorum qui quærunt eſſe Donati? Id enim agunt iſti, vt nrign, radix & caput baptizati non niſi ille ſit à qun baptizatur: Ita fit, vt quoniam plerunque qualis ſit baptizator, incertum eſt, F incerta origine, incerta radice, incertn capite, ſpes etiam hnminis incerta ſit. Et cum fieri poſsit, ita eſſe cnnſcientiam dantis, vt ſcelerata atque maculoſa ſit, & hnc ignoret accepturus, cnnſequenter fit, vt ſcelerata origine, ſcelerata radice, ſcelerato capite, ſpes quoque baptizati vana & inanis exiſtat. Quippe cum iſte in epiſtola ſua ponat & dicat, Omnis enim res origine & radice conſiſtit: & ſi caput non habet aliquid, nihil eſt. Cumq́; nriginem & radicem & caput baptizati, hominem à quo baptizatur velit intelligi, quid prodeſt miſern baptizatn, quòd ignorat quàm malus ſit baptizator eius? Ignnrat enim ſe malũ habere caput, aut omnino ſe eſſe ſine capite. Tamen quæ ſpes eſt illi cui ſiue ſcienti ſiue neſcienti, caput peſsimum aut nullum eſt? Nunquid ipſa ignorantia fit ei caput, cui ſuus baptizator vel malũ caput vel nullum eſt? At hoc quiſquis putauerit, vere ſine capite eſt. Nos ergo quærimus: quia dixit iſte, Qui fidem à perfido ſumpſerit, nnn fidem percipit, ſed reatum: ſtatimque cnnnexuit, dicens, Omnis enim res origine & radice conſiſtit, & ſi caput non habet aliquid, nihil eſt.

Cap. V. Quærimus itaque nos, cum ille baptizator perfidus

G perfidus latet, & ſi tunc ille quem baptizat fidem per-
cipit non reatum,ſi tunc ei non eſt baptizator eius ori-
go & radix & caput,quis eſt à quo accipit fidẽ? Vbi eſt
origo de qua oritur,vbi radix vnde germinat,vbi caput
vnde incipit?An forte cum baptizantem perfidum ille
qui baptizatur ignorat, tunc Chriſtus dat fidem, tunc
Chriſtus eſt origo & radix & caput?O humana temeri-
tas & ſuperbia:Cur non ſinis potius vt ſemper Chriſtus
det fidem, Chriſtianum dando facturus? Cur non ſinis
vt ſemper ſit Chriſtus origo Chriſtiani, in Chriſto ra-
dicem Chriſtianus figat, Chriſtus Chriſtiani ſit caput?
Neque enim etiam cum per ſanctum & fidelem diſpẽ-
ſatorem gratia ſpiritalis credentibus impertitur, diſpẽ-
ſator ipſe iuſtificat, ac non ille vnus de quo dictum eſt,
Roma.4. quòd iuſtificat impium, Ait vero Apoſtolus,Paulus ca-
put eſt & origo eorum quos plantauerat:aut Apollo ra-
dix eſt eorum quos rigauerat,ac non ille qui eis in cre-
1.Corin.3. dendo fidem dederat:cũ idẽ dicat,Ego plantaui,Apol-
lo rigauit,ſed deus incrementum dedit? Itaq; neque qui
H plantat eſt aliquid,neque qui rigat, ſed qui incrementũ
dat deus.Nec radix eorũ erat ipſe,ſed potius ille qui ait,
Ioan.15. Ego ſum vitis, vos eſtis ſarmenta. Caput etiam eorum
quo modo eſſe poterat,cum dicat, nos multos vnũ eſſe
corpus in Chriſto,ipſumq; Chriſtum caput eſſe vniuer-
Cap.VI. ſi corporis,pluribus locis apertiſsime prædicet. Qua-
propter ſiue à fideli, ſiue à perfido diſpẽſatore ſacramẽ-
tum baptiſmi quiſque percipiat, ſpes ei omnis in Chri-
ſto ſit,ne ſit maledictus qui ſpem ſuam ponit in homi-
ne: alioquin ſi talis quiſq; in gratia ſpiritali renaſcitur,
qualis eſt ille à quo baptizatur, & cũ manifeſtus eſt qui
baptizat homo bonus, ipſe dat fidem, ipſe origo & ra-
dix caputq; naſcentis eſt:cum autem latet perfidus bap-
tizator, tunc quiſque à Chriſto percipit fidem, tunc à
Chriſto ducit originem,tunc in Chriſto radicatur, tũc
Chriſto capite gloriatur: laborandum eſt omnibus qui
baptizantur vt baptizatores perfidos habeant & igno-
rent eos.Quãlibet tamen bonos habuerint, Chriſtus eſt
vtique incomparabiliter melior, qui tunc erit baptizati
caput,ſi perfidus lateat baptizator.Quod ſi dementiſsi-
Roma.4. mũ eſt credere, ſemper enim Chriſtus iuſtificat impiũ,
faciendo ex impio Chriſtianum,ſemper à Chriſto per-
I cipitur fides, ſemper eſt origo regeneratorum & caput
Cap.VII. Eccleſiæ. Quid habent ponderis illa verba quæ va-
ni lectores non attendunt quid intus habeant,ſed tantũ
quemadmodum ſonẽt? Qui autem non aure ſola exci-
pit voces,ſed & mente ſententias intuetur, cum audie-
rit, Conſcientia dantis attenditur, qui abluat accipien-
tis:reſpondebit, Sæpe mihi ignota eſt humana conſciẽ-
tia,ſed certus ſum de Chriſti miſericordia. Cum audie-
rit,Qui fidem à perfido ſumpſerit, non fidem percipit,
ſed reatũ:reſpondebit, Non eſt perfidus Chriſtus, à quo
fidem percipio,non reatum. Cum audierit, Omnis res
enim origine & radice conſiſtit: & ſi caput nõ habet a-
liquid,nihil eſt:reſpondebit, Origo mea Chriſtus eſt,ra
dix mea Chriſtus eſt,caput meum Chriſtus eſt.Cum au-
dierit,Nec quicquam bene regenerat,niſi bono ſemine
regeneretur: reſpondebit,Semen quo regeneror verbũ
dei eſt,quod abaudienter audire ſum monitus, etiam ſi
ille per quẽ audio quæ mihi dicit ipſe non facit, dicen-
Matth. 23. te domino, & me ſecurum faciẽte, Quæ dicunt, facite:
quæ faciunt,facere nolite: dicunt enim & non faciunt.
Cũ audierit, Quæ poteſt eſſe peruerſitas, vt qui ſuis cri-
minibus reus eſt, alium faciat innocentem: reſponde-
Roma.4. bit,Me innocentem nõ facit, niſi qui mortuus eſt prop-
ter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem
noſtram: Non enim in miniſtrum per quem baptizor K
credo, ſed in eum qui iuſtificat impium, vt detur mihi
fides ad iuſticiam. Cum audierit,Arbor bona, bo Matth.7.
nos fructus facit:arbor mala,malos fructus facit: Nun- Cap. VIII.
quid colligunt de ſpinis vuas? Et omnis bonus homo
de theſauro cordis ſui profert bona, & malus homo de Matth.12.
theſauro cordis ſui profert mala:reſpõdebit, Hoc ergo
bonus fructus eſt, vt arbor bona ſim, hoc eſt bonus ho-
mo, vt præbeam fructum bonum, hoc eſt opera bona: 1.Corin.3.
Hoc autem non qui plantat & qui rigat mihi dabit, ſed
qui incrementum dat deus: Nam ſi arbor bona bonus
baptizator eſt,vt fructus eius bonus ſit ille quem bapti-
zauerit: quiſquis ab homine malo etiam non manife-
ſto fuerit baptizatus, bonus eſſe non poterit: De mala
quippe arbore exortus eſt. Aliud eſt enim arbor bona,
aliud arbor occulta,ſed tamen mala. Aut ſi cum occul-
ta eſt arbor mala, quicunque fuerit ab illa baptizatus,
non de illa,ſed de Chriſto naſcitur, ſanctius iuſtifican-
tur qui baptizantur ab occultis malis, quàm qui bapti- L
zantur à manifeſtis bonis. Item cum audierit,Qui Eccle.34.
baptizatur à mortuo,non ei prodeſt lauatio eius: reſpõ- Cap.IX.
debit, Viuit Chriſtus, iam non moritur, & mors ei vl-
trà non dominabitur: de quo dictum eſt, Ipſe eſt qui Roma.6.
baptizat in ſpiritu ſancto.Baptizantur autem à mortuis, Ioan.1.
qui baptizantur in idolorum templis: Non enim & ip-
ſi à ſacerdotibus ſuis ſe accipere arbitrantur ſanctifica-
tionem quam putant, ſed à diis. Qui quoniam homi-
nes fuerunt, ita modo ſunt, vt neque ſuper terras,neque
in requie cœli ſint, vere ipſi à mortuis baptizantur, &
ſi quo alio modo iſta ſanctæ ſcripturæ verba veraciter
quæri, ac ſalubriter diſcuti & intelligi poſſunt: Nam
ſi hoc loco mortuum intellexero peccatorem baptiza-
torem, eadem illa conſequetur abſurditas, vt quiſquis
etiam à latente impio fuerit baptizatus,tanquam à mor
tuo baptizatus inaniter lotus ſit:Non enim ait, Qui bap
tizatus à mortuo manifeſto: ſed abſolute dicit, à mor-
tuo: Ac ſi mortuum quemque tunc putant, cum eum
peccatorem ſciunt: viuere autem, etiam ſi ſceleratus in
eorum communione aſtutiſsime lateat: primò execra-
bili ſuperbia ſibi plus arrogant quàm deo tribuunt, vt
cum eis peccator notus eſt, mortuus appelletur: cum
autem deo notus eſt, viuus exiſtimetur. Deinde ſi pec- M
cator ille dicendus eſt mortuus, qui eſt hominibus co-
gnitus, de Optato quid reſponſuri ſunt, quem ſcelera-
tum longo tempore ſibi notum damnare timuerunt?
Cur qui ab illo baptizati ſunt, non dicuntur à mortuo
baptizati? An ideo viuebat, quòd fides illi comes erat?
Quod facere & eleganter à neſcio quo primario * col- * aliàs, Pri
lega ſuo dictum ſolent etiam ipſi iactare atque laudare, miano.
non intelligentes exitum Goliæ ſuperbiſsimi, ſuo ſibi
gladio caput auferri. Poſtremo ſi neque occultum 1.Reg.17.
ſceleratum neque manifeſtum, qui tamen ab eis non- Cap.X.
dum damnatus ſit, volunt appellare mortuum, ſed & Eccle.34.
manifeſtum & damnatum, vt quiſquis ab eo baptiza-
tur,ipſe à mortuo baptizetur, & nihil ei proſit lauacrum
eius: quid dicturi ſunt de iis quos plenarij conſilij ſui o-
re veridico cum Maximiniano & cæteris eius ordina-
toribus damnauerunt, Felicianum dico Muſticanum,
& Prętexatum Aſſuritanum, de quibus interim loquor,
qui numerantur inter duodecim Maximiniani ordi-
natores, & erectores altaris contra eorum altare, cui
Primianus aſsiſtit? Iſti certe ab eis inter mortuos depu-
tantur. Teſtis eſt illius concilij,eorum videlicet præcla-
ra ſententia, quæ quondam quando apud eos decernẽ-
da recitata eſt,ore latiſsimo acclamauerunt: nũc autem
ſi forte

A ſi forte eis à nobis recitata fuerit, obmuteſcunt, cum potius deberent primò gaudere diſertam, ne poſtea plangerent diffamatã. Ibi quippe de Maximinianiſtis à conſortio ſuæ communionis excluſis ita dicunt, quòd veridica vnda in aſperos ſcopulos nonnullorum naufraga
Exod. 14. proiecta ſunt membra, & Aegyptiorum admodũ exemplo pereuntium funeribus plena ſunt littora, quibus in ipſa morte maior eſt pœna, quòd poſt extortã aquis vltricibus animam, nec ipſam inueniunt ſepulturam: Ita quidem iſti inſultãt ſchiſmaticis ſuis, vt eos & mortuos & inſepultos vocent: ſed certe optare debuerãt vt ſepelirentur, ne de multitudine iacentium in littore cadauerum inſepultorum Gildonianus Optatus incedens cũ agmine militari, tanquã rapidus fluctus vltrà proſiliẽs, Felicianum & Prætexatum introrſus poſtea reſorberet.

A quibus quæro, vtrum ad eorum pelagus cõmeando
Cap. XI. redierunt, an adhuc ibi mortui manẽt? Si enim nihilominus cadauera ſunt, nec aliquo modo prodeſt eis lauacrum, qui ab iſtis mortuis baptizantur. Si autem reuixerunt, quo modo prodeſt lauacrum illis, quos cum exanimes iacerent, foris antea baptizarent, ſi eo modo
B quo putant intelligẽdum eſt, Qui baptizatur à mortuo,
Eccl. 34. quid ei prodeſt lauacrum eius? Eos enim quos Prętexatus & Felicianus, cum adhuc Maximiniano cõmunicarent, baptizauerunt, nunc ſecum non rebaptizatos cum eiſdem baptizatoribus ſuis, hoc eſt Feliciano & Prætexato intus habent permixtos communioni ſuæ, cuius facti occaſione, ſi non ſuæ pertinaciæ principatum fauerent,* ſed ſpiritalis ſuæ ſalutis tam certum exitum co-
*forte, fouerent. gitarent, euigilare vtique deberent, & animi ſanitate recepta in pace catholica reſpirare, ſi tumore ſuperbiæ poſito, & pertinaciæ furore ſuperato, vellẽt attẽdere quàm immane ſacrilegio tranſmarinarum Eccleſiarum, quas primæuas ſitas ex ſanctis libris accepimus, baptiſmus execretur, & Maximinianiſtarũ, quos ore proprio damnauerunt, baptiſmus recipiatur. Ipſi vero fratres no-
Cap. XII. ſtri memoratarum Eccleſiarum filij, quid ante tot annos in Africa geſtũ ſit, & tunc neſcierunt & modo neſciunt, vnde illos crimina quæ ab eorum parte Afris obiecta ſunt, etiam ſi vera eſſent ignorantes, contaminare non poſſent: Iſti autem palam ſeparati atque diuiſi, cum Primiani ordinationi etiam interfuiſſe dicãtur,
C Primianum damnauerunt, alium Epiſcopum cõtra Primianum ordinauerunt, extra Primianũ baptizauerunt, poſt Primianum rebaptizauerunt. Cumq; ſuis foris à ſe baptizatis, & intus à nullo rebaptizatis, ad Primianum redierunt: ſi tanta Maximinianiſtarum coniunctio Donatiſtas non maculat, & quo modo Afrorum fama potuit maculare peregrinos? Si in pacis oſculo ſine crimine coëunt labia quæ ſeinuicem damnauerũt, cur in Eccleſiis valde eorum iudicio remotiſsimis trans mare ab eis quiſq; damnatus, nõ vt fidelis catholicus oſculatur, ſed vt Paganus impius exufflatur? Quod ſi pacem receptis Maximinianiſtis pro ſua vnitate fecerunt, ecce non reprehendimus, niſi quòd ſuo ſe iudicio iugulant, vt cũ pro vnitate conciſionis ſuæ à ſe rurſus conciſa recolligant, ipſam conciſionẽ ſuam veræ vnitati reſarcire contemnant.
Cap. XIII. Si pro vnitate partis Donati in nefario ſchiſmate baptizatos nemo rebaptizat, & rei tanti ſceleris, vt eos in cõcilio ſuo antiquis illis authorib⁹ ſchiſ-
Nume. 16. matis, quos viuos terra abſorbuit, compararent, aut ſeparati non puniuntur, aut damnati in integrum reſtituuntur, cur nõ pro vnitate Chriſti, quæ toto terrarum
Pſal. 71. orbe diffuſa eſt, de quo prædictum eſt quòd dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terræ: & quod prædictum eſt, videtur ac pro- D
batur impleri: cur ergo nõ pro iſta vnitate vera & plenaria pax illius hæreditatis agnoſcitur, quæ de communibus codicibus perſonat. Dabo tibi gentes hæreditatẽ
tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ? Pro Dona- Pſal. 2.
ti vnitate non coguntur reuocare quod diſperſerũt, ſed admonentur exaudire quod clamant ſcripturæ: Cur nõ intelligunt id ſecum actum miſericordia dei, vt quoniã catholicam Eccleſiam falſis criminibus accuſabãt, quorum quaſi contagione nimia ſanctitatem ſuam contaminare volebant, vera & maxima crimina plenarij cõſilij ſui veridico, ſicut dicunt, ore dãnata rurſus recipere per Optati Gildoniani regnum, & ſibi ſociare cogerentur. Iam tandem ſentiant quemadmodum veris ſuorũ ſceleribus impleantur, qui in fratres ſuos falſa confingunt, quæ ſi etiã vera dixiſſent, iam tandem ſentire deberent, quãta ſint pro pace toleranda, & pro pace Chriſti redire ad Eccleſiam quæ non damnauit incognita, ſi
pro pace Donati placuit reuocare damnata. Itaque Cap. XIIII.
nobis fratres hoc vnũ quod de Maximinianiſtis apud
eos factum eſt, ad eos admonendos corrigendosq; ſuf- E
ficiat, non vetera arcana diſcutimus, nõ antiqua armaria ventilamus, non ad longinquas terras noſtram probationem tranſmittimus, ſed ſequeſtramus omnia noſtrorum documenta maiorum, deferimus teſtimonia
toto terrarum orbe clamantia. Ecce Muſticana & Cap. XV.
Aſſuritana ciuitates ſuperſunt aliis adhuc in hac vita & in hac prouincia, qui ſe diiunxerunt & à quibus diſiuncti ſunt, qui altare erexerunt & contra quos erexerunt, qui damnauerunt & qui damnati ſunt, receperunt & qui recepti ſunt, qui foris baptizati ſunt, & intus rebaptizati non ſunt: ſi hæc pro vnitate maculant, maculati comprimant vocem: ſi hæc pro vnitate non maculant,
correcti auferant litem. Iam verba epiſtolæ ſuæ ille Cap. XVI.
ipſe qui ſcripſit irrideat, qui vſurpato indocte ac mẽda-
citer teſtimonio, quo ſcriptum commemorat. Qui bap- Eccli. 34.
tizatur à mortuo, quid ei prodeſt lauatio eius? Conatur nobis oſtẽdere, quatenus traditor vita mortuus habeatur. Et adiungit, dicẽs, Mortuus eſt ille qui baptiſmo vero naſci non meruit: Mortuus eſt ille ſimiliter, qui iuxta baptiſmum genitus mixtus eſt traditori. Si ergo Maximinianiſtæ mortui non ſunt, cur in plenario conci-
lio ſuo dicunt, quòd Aegyptiorum exemplo pereuntiũ F
funeribus plena ſunt littora? Si autẽ mortui ſunt, vnde viuit baptiſma quod dederunt? Deinde ſi Maximinianus mortuus nõ eſt, quare poſt illũ rebaptizatur? Si autẽ mortuus eſt, quare cum illo non eſt mortuus Felicianus Muſticanus ordinator eius, & cũ neſcio, quo traditore Afro collega mori potuit tranſmarinus, aut ſi & ipſe mortuus eſt, vnde cum illo apud te viuunt intus nõ rebaptizati, qui ab illo mortuo foris ſunt baptizati?

Deinde ſubiunxit, Ambo vitam baptiſmi nõ habent, Cap. XVII.
& qui nunquam penitus habuit, & qui habuit, & amiſit. Nunquam ergo habuit, quem Maximinianiſta Felicianus aut Prætexatus foris baptizauerũt, ipſi autem quod habuerunt amiſerunt. Quãdo ergo iſti cum ſuis recepti ſunt, quis dedit eis quos baptizarunt quod non habebant: & quis ipſis reddidit quod amiſerant? Si autem formam baptiſmi ſecum abſtulerunt, ipſam autem virtutem baptiſmi per malum ſchiſma non amiſerunt, cur ipſam formam, quæ ſemper & vbiq; ſancta eſt, exufflas in catholicis quos non audiſti, & in Maximinianiſtis amplecteris quos puniſti? Quicquid autẽ de Iuda traditore criminoſe ſibi dicere viſus eſt, ad nos quid ptinet, qui neq; ab eis probamur traditores, neq; ſi aliquorum

G ante nos in noſtra communione defunctorum traditio
probaretur, nec ipſa nos improbata & diſplicens nobis
aliqua ex parte macularet. Si enim ipſi dânatis à ſe cri-
minibus & receptis nô maculantur, quanto minus nos
auditis & improbatis maculari poterimus. Quamlibet
ergo in traditores inuehatur, totidẽ verbis eos & à me
Ca. XVIII. deputet accuſari. Sed ſanè diſtinguo, quia ille apud
me arguit eum, quẽ iam olim defunctum mea cognitio
non iudicauit, ego eius lateri cohęrentem oſtendo, quã
à ſe damnatum vel certe ſacrilego ſchiſmate ſeparatũ,
ſine vlla honoris eius diminutione ſuſcepit: Ne quiſsi-
mus, inquit, traditor nobis legem ſeruantibus perſecu-
tor & carnifex extitiſti. Si legem ſeruauerunt Maximi-
nianiſtæ, cum à te ſeparati ſunt, ſic & tu ſeruator legis,
cũ ab Eccleſia, quæ in toto orbe diffuſa eſt, ſeparatus es.
Quod ſi de noſtris agis, cito reſpôdeo: ſi aliquid iniquè
paſsi eſtis, non pertinere ad eos qui talia facientes quã-
uis improbent, pro pace tamen vnitatis laudabiliter to-
lerant. Quapropter non habes quod obiicias frumentis
Matth. 3. dominicis paleam vſque ad ventilationem vltimã ſu-
ſtinentibus, à quibus tu nunquam receſsiſſes, niſi leuior
H palea vento tentationis, & ante aduentum ventilatoris
auolaſſes. Sed vt ab hoc vno exemplo, quod ad iſtorum
ora claudenda, & eos ſi ſapiant corrigẽdos, ſi autem in
peruerſitate maneant, confundendos, in eorum facies
refudit dominus, non recedam. Si iuſtiores ſunt qui pa-
tiuntur perſecutionem quàm illi qui faciunt, idem Ma-
ximinianiſtæ iuſtiores ſunt, quorum & baſilica funditus
euerſa eſt, & militari Optati comitatu grauiter agitati
ſunt, & iuſsiones proconſulis ad omnes eos de baſilicis
excludendos, à Primianiſtis impetratæ manifeſtæ ſunt.
Quapropter ſi imperatoribus eorũ communionẽ dete-
ſtantibus ad perſequendos Maximinianiſtas tanta ſunt
auſi, quid facerẽt, ſi eis per regum communionẽ aliquid
efficere liceret? Si autem vt prauos corrigerent iſta fece-
runt, & quid mirantur ſi catholici imperatores maiore
poteſtate vrgendos corrigẽdosq́; decernunt eos qui to-
tum orbem Chriſtianum rebaptizare conantur, cũ cau-
ſam diſſentiendi non habeant: quandoquidem malos
etiã ſi vera crimina obiicerent, pro pace tamen tolerã-
dos etiã ipſi teſtantur: quando eos quos dânauerunt cũ
ſuis honoribus, & cum foris dato baptiſmo, receperũt,
conſiderent aliquando quia digni ſint pati Chriſtianis
I poteſtatibꝰ orbis terrarũ hoſtes Chriſtianæ vnitatis dif-
fuſæ toto orbe terrarũ. Iam igitur ſi correctio pigra eſt,
ſaltem adſit pudor, ne iidem ipſi cùm ea quæ ſcribunt le-
gere cœperint, riſus eos vincat, dum in ſe non agnoſcũt
quod videri vulũt in aliis, & in ſe agnoſcunt quod aliis
obiiciunt. Quid igitur ſibi vult quòd iſte in epiſtola
Cap. XIX. ſua poſuit dicentem dominum Iudæis, Ideoq́; mitto ad
Matth. 23. vos Prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & ex illis occide-
tis, & crucifigetis, & flagellabitis? Nã ſi ſeipſus intelligi
volunt ſapientes & ſcribas & Prophetas, nos autem tã-
quam perſecutores ſapientium & Prophetarũ, quare no-
biſcum loqui nolunt, cum ad nos miſsi ſint? Deniq́; iſte
qui illam ſcripſit epiſtolam, cui modo reſpondemus, ſi
vrgeatur à nobis, vt ei propria manu ſubſcribens ſuam
eſſe fateatur, forte non faciat: vſqueadeo timent ne vlla
eorum verba teneamus. Nã cum eiuſdem epiſtolæ po-
ſteriorem partẽ aliquo modo vellemus accipere, quia
totam deſcribere à quibus nobis data eſt nequiuerunt,
nullus à quo petita eſt eam dare voluit, poſtea quàm co-
gnouerunt nos ei parti ad quam peruenimus reſponde-
re. Itaque cum legant quemadmodum dominus Pro-
phetę dicat, Exclama vehemẽter, non eſt quod parcas,
& ſcribe ſtylo meo peccata eorũ: iſti Prophetæ veri qui K
miſsi ſunt ad nos, nihil ſic timent, ſed cauent ne à nobis Eſaia 58.
eorũ clamor audiatur, quod vtique ſi vera de nobis di-
cerent nô timerent, nô immerito ſicut in Pſalmo ſcrip- Pſal. 62.
tum eſt, Oppilatum eſt os loquentium iniqua. Si enim
propterea baptiſmum noſtrum nô ſuſcipiunt, quia nos
ſumus progenies viperarũ, ſicut iſte in Epiſtola ſua po- Matth. 23.
ſuit: cur Maximinianenſium ſuſceperunt, de quibus cô-
cilium eorum ſic loquitur, quòd viperei ſeminis noxios
partus venenati vteri aluus diu texerit, & concepti ſce-
leris vda coagula in aſpidum membra tardo ſe calore
vaporarunt. Nõne de ipſis etiã in eodem concilio con-
ſequenter dictum eſt, quòd venenũ aſpidum ſub labiis Pſal. 13.
eorum, quorum os maledictione & amaritudine plenũ
eſt, veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinẽ, cô-
tritio & infœlicitas in viis eorum, & viam pacis nô co-
gnouerũt, & tamẽ & ipſos in honore integro, & ab eis
foris baptizatos intus nunc habent. Quapropter hæc Cap. XX.
omnia de progenie viperarum, & de veneno aſpidũ ſub
labiis eorum, & alia quæ dicta ſunt in eos qui viam pa-
cis non cognouerunt, ſi verè iſti vellent dicere, ipſi po-
tius ſunt, quando eorum baptiſmum in quo per conſilij L
ſententiam iſta dixerunt, propter pacem Donati rece-
perunt, & baptiſmum Eccleſiæ Chriſti toto orbe diffu-
ſæ, vnde in Africam ipſa pax venit, ad ſacrilegam in-
iuriam pacis Chriſti repudiant. Qui ergo ſunt potius
pſeudoprophetæ, qui veniunt in veſtimẽtis ouium, in- Matth. 7.
tus autem ſunt lupi rapaces: vtrum ij, qui vel neſciunt in
catholica malos, & eis innocenter cômunicant: vel eos
quos de area dominica priuſquam ventilator adueniat
ſegregare non poſſunt, pro pace tolerant vnitatis? An
ij qui ea quæ in catholica reprehendũt, in ſchiſmate fa-
ciunt, & qui in vnitate toleranda ea quæ incerta fugere
ſe fingunt, in ſua præciſione manifeſta & à ſeipſis dam-
nata recipiunt? Denique ita dictum eſt, & hoc etiam Cap. XXI.
ipſe commemorauit, Ex fructibus eorum cognoſcetis Matth. 7.
eos. Ergo fructus conſideremus quos obiicis, traditionẽ
hanc ipſam multo probabilius eis ipſis obiicimus. Et ne
per multa curramus, in eadem Conſtantinienſi ciuitate
Syluanum Epiſcopum maiores veſtri in ipſo exordio
ſui ſchiſmatis ordinauerũt. Iſte cũ adhuc eſſet ſubdiaco-
nus, manifeſtiſsimus traditor municipalibus geſtis ex-
preſſus eſt. Sed & vos aduerſus maiores noſtros aliqua
documenta profertis: æqua conditio poſtulatur, vt aut M
vtraque vera, aut falſa eſſe credamus. Si vtraque vera
ſunt, vos eſtis ſine dubio ſchiſmatis rei, qui crimina nos
fugere in totius orbis communione finxiſtis, quæ in ip-
ſa particula noſtræ conciſionis habebatis. Si autem v-
traque falſa ſunt, vos eſtis ſine dubio ſchiſmatis rei, qui
propter falſa crimina traditorum immani ſeparatio-
nis crimine maculamini. Quòd ſi à nobis aliqua & à
vobis nulla, vel à nobis vera & à vobis falſa proferun-
tur, non eſt diſcutiendum quin penitus veſtra ora clau-
dantur. Quod ſi vos vera & ſancta Chriſti Ec- Cap. XXII.
cleſia conuinceret atque ſuperaret, etiam ſi nos nulla
vel falſa, vos autem aliqua & vera traditionis docu-
menta teneretis, quid iam vobis reſtet, niſi vt ſi vul-
tis pacem diligatis: ſi autem non vultis, ſaltem obmu-
teſcatis? Etenim quæcunque modo proferretis, facilli-
me & veriſsime dicerem, tunc Eccleſiæ plenariæ & ca-
tholicæ vnitati, iam per tot gentes diffuſæ atque firma-
tæ vos ea firmare debuiſſe, vt vos intus eſſetis, illi au-
tẽ quos conuinceretis pellerentur foras. Quod ſi conati
eſtis facere, proculdubio ꝓbare nô potuiſtis, & victi vel
irati vos ab innocẽtibus qui damnare incerta non poſ-
ſent,

A ſent, immaui ſacrilegio ſeparaſtis. Si autem nec conati
eſtis id agere, nimis execrabili & impia cæcitate vos à
Math.13. frumentis Chriſti quæ per totum agrum, id eſt, totum
mundum vſque ad finem creſcunt, paucis in Africa zi-
Ca.XXIII. zaniis offenſi concidiſtis. Poſtremo teſtamentum à
quibuſdam perſecutionis tẽpore flammis traditum per-
hibetur, nunc vndecũque prolatum eſt, recitetur. Certe
in exordio promiſsionum teſtatoris id inuenitur Abra
Gene.22. hæ dictum, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes:
Galat.3. & hoc quid ſit, verax interpretatur Apoſtolus, In ſemi-
ne, inquit tuo, quod eſt Chriſtus: Nullius traditio fidem
dei euacuauit: Communicate omnibus gentibus, & tũc
vos teſtamentum à pernicie flammarũ conſeruaſſe glo
riamini. Si autem non vultis, quæ pars potius credenda
eſt, quod teſtamento inſtiterit exurendo, niſi quæ non
vult conſentire prolato? Quanto enim certius ſine ali-
qua temeritate ſacrilega ille traditoribus ſucceſsiſſe iu-
dicatur, qui nũc lingua teſtamentum perſequitur, quod
illi flamma perſecuti perhibentur. Obiicitis perſecu-
tionem: reſpondẽt vobis frumenta dominica, aut iuſte
factum eſt, aut palea veſtra fecit. Quid ad hæc dicitis?
B Obiicitis quòd baptiſmum non habeamus: reſpondent
vobis eadem frumenta dominica, formam ſacramenti
Acto.8. etiam intus quibuſdã nihil prodeſſe, ſicut Simoni Ma-
go baptizato non proderat, multo magis nihil prodeſ-
ſe iis qui foris ſunt: ineſſe illis decedẽtibus hinc proba-
tur, quod redeuntibus non reſtituitur. Nunquam igitur
niſi impudentiſsime poteris aduerſus iſta frumenta cla-
Math.7. mare & dicere pſeudoprophetas veſtitos pellibus ouiũ,
intus autem lupos rapaces: quandoquidem malos in v-
nitate catholica vel nõ nouerunt, vel pro vnitate tole-
Ca.XXIIII rant quos nouerunt. Veſtros autem fructus ſi con-
ſideremus, omitto tyrannicas in ciuitatibus, & maxime
in fundis alienis dominationes, omitto furorem Cir-
cumcellionum, & præcipitatorũ vltro cadauerum, cul-
tus ſacrilegos, & prophanas bacchationes ebrietatum,
& ſub vno Optato Gildoniano decennalem totius A-
fricæ gemitum: omitto iſta, quia ſunt in vobis quidam
qui hæc ſibi diſplicere ac ſemper diſplicuiſſe pclamant,
ſed ea ſe dicunt quia comprimere non poſſunt, pro pa-
ce tolerare: vbi ſe iudicio ſuo condemnant, quia ſi ama-
rent pacem, non diſcinderent vnitatem. Nam quæ tan-
" ta dementia eſt pacem in ipſa pace velle relinquere, &
" eam in diſſenſione velle retinere? Itaq; propter eos qui
C mala eiuſdem partis Donati quæ omnes vident & re-
prehendunt, fingunt ſe non videre, vſqueadeo vt etiam
de ipſo Optato dicant, Quid fecit? Quis eum accuſauit?
Quis conuicit? Ego neſcio, non vidi, nõ audiui. Prop-
ter hos ergo qui ſe manifeſta ignorare confingunt, ex-
Pſal.13. orti ſunt Maximinianiſtæ, in quibus eis oculi pateãt &
ora claudantur, aperte ſe ſeparant, aperte altare contra
altare erigunt, aperte in conſilio ſacrilegi & viperæ, &
Nume.16. veloces ad effundendum ſanguinem, & Dathan & A-
biron & Chore comparandi appellãtur, & aſperis ver-
bis deteſtati damnantur, aperte recipiũtur rurſus in ho-
noribus ſuis cum baptizatis ſuis. Hi ſunt fructus eorum
Math.7. pro Donati pace iſta facientium, vt pelle ouina ſe con-
Cap.XXV. tegant, & Chriſti pacem in toto orbe terrarum recuſan
tiũ, vt intus ſint lupi rapaces. Nihil me prætermi-
ſiſſe arbitror eorum quæ iſte in Epiſtola ſua poſuit dũ-
taxat quæ in ea parte ad quam peruenimus potui repe-
rire: prodant etiam reliquam partem, ne forte ibi ſit a-
liquid quod refelli non poſsit. Hæc autem quę domino
adiuuãte reſpondimus, admoneo charitatem veſtram,
vt non ſolum petentibus detis, ſed etiam non petẽtibus
ingeratis. Reſpondeant ſi quid volunt: & ſi nobis nolũt, D
ſaltẽ ad ſuos literas mittant, quæ tamen nobis occultari
non iubeant. Quod ſi faciunt apertiſsime fructus ſuos
produnt, quibus lupi rapaces induti pellibus ouium de-
monſtrentur, qui occulte inſidiantur ouibus noſtris, &
aperte paſtoribus reſpondere formidant. Nos eis tantũ-
modo ſchiſmatis crimẽ obiicimus, quo penitus omnes
inuoluti ſunt, nõ quorundã eorũ crimina quæ ſibi qui-
dam eorum diſplicere reſpondent. Ipſi vero ſi nobis a-
liena crimina non obiiciant, nõ habent quod obiiciãt,
& ideo ſe ab ſcelere ſchiſmatis defendere omnino non
poſſunt, quia ſiue propter falſa & à ſe conficta, ſiue etiã
propter vera, ſed tamẽ paleæ crimina ſe ab area domi-
nica & ab innocentia frumentorum toto orbe creſcen-
tium, nefaria direptione ſepararunt. Niſi forte ex- *Ca.XXVI.*
pectatis à me vt etiã de Manichæo quæ interpoſuit re-
fellantur: Qua in re nobis non diſplicet, niſi quia peſti-
lentioſiſsimum & pernicioſiſsimũ errorem, id eſt, Ma-
nichæorum hæreſim omnino leuiſsima & prope nulla
reprehenſione culpauit: quem veritas fortiſsimis docu-
mentis catholica expugnat. Hæreditas enim Chriſti in
omnibus gentibus conſtituta, aduerſus omnes exhære- E
datas hæreſes tuta eſt: ſed ſicut ait dominus, Quo modo *Marci.3.*
poteſt ſatanas ſatanam eiicere: ita Manichæorum erro-
rem quo modo poteſt Donatiſtarum error euertere?

Quapropter chariſsimi, quanquã multis modis con- *Ca.XXVII*
uictus error iſte ſuperetur, nec vlla qualicunq; ratione,
ſed ſola impudentia pertinaci reſiſtere audeat veritati,
tamen ne memoriam veſtram documentorum oneret
mul[illegible]do, hoc vnum Maximinianiſtarum factum te-
nete, [illegible]c in eorũ frontem configite, hoc eis ad compri-
mendas doloſas linguas & ora coarctate, * hoc tanquã ** forte, coaceruate.*
tridenti telo velut tricipitem beſtiam eorum calumniã
trucidate: traditionẽ obiiciunt, perſecutionẽ obiiciunt,
falſum baptiſma obiiciunt, de ſolis Maximinianiſtis ad
omnia reſpondete. Quòd enim maiores eorũ tradide-
runt ſanctos codices flammis, occultum eſſe arbitrãtur:
ſed cum ſacrilegio ſchiſmatis inquinatos in ſuis hono-
ribus receperunt, hoc certe occultare non poſſunt. Item
perſecutiones violẽtiſsimas, quas quibuslibet vbi potue-
rint faciũt, occultas eſſe arbitrãtur, ſed cũ ſpiritalis per-
ſecutio perſecutionẽ ſuperet corporalẽ, Maximiniani-
ſtas quos ipſi corporaliter perſecuti ſunt, & de quibus ip *Pſal.13.*
ſi dixerũt, Veloces pedes eorum ad effundendũ ſangui-
nẽ: in ſuis honoribus receperũt: hoc certe occultare nõ
poſſunt. Poſtremo baptiſmi quæſtionem, qua miſeros F
fallunt, occultã eſſe arbitrantur: ſed cũ dicant baptiſmũ *Cap.XXVIII.*
nõ habere quotquot præter communionẽ vnius Eccle-
ſiæ baptizantur, Maximinianiſtas cum eis quos extra
iſtorum communionẽ in ſchiſmate baptizarunt, in ſuis
honoribus receperunt: hoc certe occultare nõ poſſunt.
At hæc, inquiunt, pro pace non maculãt, & bonũ eſt ri- *Roma.11.*
gorem ſeueritatis ad miſericordiã flectere, vt denuo ra
mi fracti inſerantur. Ita ergo tota cauſa concluditur vi-
cta in illis, inuicta pro nobis: quia ſi nomẽ pacis ad to-
lerandos in ſchiſmate malos in qualẽcunq; vmbrã de-
fenſionis aſſumitur, proculdubio cum horrendo ſce-
lere & ſine vlla defenſione per vnitatem orbis terra-
rum vera pax ipſa violatur. Hæc fratres cum im- *Ca.XXIX.*
pigra manſuetudine agenda & prædicanda retinete: di
ligite homines, interficite errores: ſine ſuperbia de ve-
ritate præſumite, ſine ſæuicia pro veritate certate: Ora-
te pro eis quos redarguitis atque conuincitis. Pro tali-
bus enim Propheta deum deprecatur, dicens, Imple fa-
cies eorum ignominia, & quærent nomen tuũ domine. *Pſal.82.*

G Quod quidem iam fecit dominus, vt eorũ facies igno-
minia Maximinianiſtarũ apertiſsime impleret, ſupereſt
vt norint ſalubriter erubeſcere: Ita enim nomẽ domini
quærere poterũt, à quo pernicioſiſsime auerſi ſunt, dum
pro eo ſuum nomen extollũt. Viuatis & perſeueretis in
Chriſto, & multiplicemini, atq; abundetis in charitate
dei & in inuicem & in omnes dilectiſsimi fratres.

Diui Auguſtini Epiſcopi contra Petilianum
& partem Epiſtolæ illius primam,
Liber Primus finitus.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, contra totam Epi-ſtolã ipſius Petiliani, Liber ſecundus.

Cap. I. PRimis partibus Epiſtolæ Peti-
liani, quas tantummodo inue-
neramus, ſatis nos reſpondiſſe
meminerunt, qui ea legere vel
audire potuerũt. Sed quia poſt-
H ea tota eſt à fratribus inuẽta at-
que deſcripta, miſſaq; nobis vt
vniuerſę reſpondeamus, nõ erat
defugiendum hoc officium ſtyli noſtri, nõ quia ille no-
uum aliquid dicit, cui nõ iam multis modis & ſæpe reſ-
ponſum eſt, ſed propter tardiores fratres qui ea quæ a-
licubi legerunt, ad omnia paria referre non poſſunt: ita
morem geram eis qui me omnino ad ſingula reſpon-
dere compellunt, vt quaſi alternis ſermonibus præ-
ſentia diſſeramus: verba ex Epiſtola eius ponam ſub eiꝰ
nomine, & reſponſionẽ reddam ſub meo nomine, tan-
quam cum ageremus, à notariis excepta ſint. Ita nemo
erit qui me aliquid prætermiſiſſe, aut propter indiſcre-
tas perſonas ſe non potuiſſe intelligere conqueratur, ſi-
mul etiam vt idem ipſi Donatiſtæ, qui coram nobiſcum
diſſerere nolunt, per literas quas ſuis ediderunt, ita non
effugiant reſpondentem ſibi ad ſingula veritatem, tan-
quam nobiſcum facie ad faciem colloquantur. Ab ipſo
exordio Epiſtolæ ſuæ PETILIANVS dixit, Peti-
lianus Epiſcopus, dilectiſsimis fratribus, compresbyte-
ris & diaconis miniſtris per diœceſim nobiſcum con-
ſtitutis in ſancto Euangelio: Gratia vobis & pax à deo
I patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. AVG. reſpon-
dit, Agnoſco Apoſtolicam ſalutationem, videris quid
dicas, vnde tamen didiceris quod dicis aduerte: Sic ſa-
lutat Paulus Romanos, ſic Corinthios, ſic Galatas, ſic
Epheſios, Coloſſenſes, Philippenſes, Theſſalonicenſes:
Quæ igitur dementia eſt cum his Eccleſiis nol'e com-
municare pacis ſalutem, in quarum Epiſtolis didiciſti
Cap. II. pacificam ſalutationem? Petilianus dixit, Bis bap-
tiſma nobis obiiciunt hi qui ſub nomine baptiſmi ani-
mas ſuas reo lauacro polluerunt, quibus equidẽ obſcœ-
nis ſordes cunctæ mundiores ſunt, quos peruerſa mun-
dicia aqua ſua cõtigit inquinare. AVGVSTINVS
reſpõdit, Nec aqua noſtra inquinamur, nec veſtra mũ-
damur: ſed aqua baptiſmi, In nomine patris & filij & ſpi
ritus ſancti, cum datur alicui, nec noſtra nec veſtra eſt,
Ioan. 1. ſed illius de quo Ioanni dictum eſt, Super quem vide-
ris ſpiritum ſicut columbam deſcendentem & manen-
tem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto.
Cap. III. Petilianus dixit, Conſcientia nanque dantis atten-
ditur, qui abluat accipientis. AVGVSTINVS reſ-
pondit, De conſcientia ergo Chriſti ſecuri ſumus: Nam
ſi quemlibet hominem ponas, incerta erit accipientis
mundatio, quia incerta conſcientia eſt abluentis. K
Petilianus dixit, Nam qui fidem à perfido ſump- Cap. IIII.
ſerit, non fidem percipit, ſed reatum. AVG. reſpon-
dit, Nõ eſt perfidus Chriſtus à quo fidelis homo fidem
percipit, non reatum. Credit quippe in eum qui iuſti- Rom. 4.
ficat impium, vt deputetur fides eius ad iuſticiam.
Petilianus dixit, Omnis enim res origine & radi- Cap. V.
ce conſiſtit, & ſi caput non habet aliquid, nihil eſt: nec
quicquam bene regenerat niſi bono ſemine regenere-
tur. AVG. reſpondit, Quid te pro Chriſto vis op-
ponere, ſub quo te non vis ponere? Ille eſt origo & ra-
dix caputq; naſcentis, de quo non timemus ſicut de ho-
mine quolibet, ne forte ſit fictus & peſsimus, & de ori-
gine peſsima oriamur, de peſsima radice ſurgamus, peſ-
ſimo capiti conformemur. Quis enim homo de homi-
ne ſecurus ſit, cum ſcriptum ſit, Maledictus omnis qui Hie. 17.
ſpem ſuam ponit in homine? Semẽ autem quo regene- Luca 8.
ramur, verbum dei eſt: id eſt, Euangelium. Vnde Apo-
ſtolus dicit, In Chriſto enim Ieſu per Euangelium ego 1. Cor. 4.
vos genui: Qui tamen etiam non caſte annunciantes,
Euangeliũ annunciare permittit, & in hoc gaudet: quia
& ſi non caſte annunciabant, ſua quærentes, non quæ Philip. 1.
Ieſu Chriſti, caſtum tamen erat quod annunciabant. Et L
dixerat dominus de quibuſdam talibus, Quæ dicunt, fa Matth. 23.
cite: quæ autem faciunt, facere nolite: Dicunt enim &
non faciũt. Si ergo caſte annunciatur quod caſtum eſt,
etiam ipſe annunciator quia verbo conſociatur, credẽ-
tem congenerat: ſi autem ipſe non regeneretur, caſtum
tamen ſit quod annunciat, naſcitur credens non ex mi-
niſtri ſterilitate, ſed ex veritatis fœcunditate. Peti- Cap. VI.
lianus dixit, Quæ cũ ita ſint fratres, quæ poteſt eſſe per-
uerſitas, vt qui ſuis criminibus reus eſt, alium faciat in-
nocentem, dicente domino Ieſu Chriſto, Arbor bona, Matth. 7.
fructus bonos facit: arbor mala, malos fructus facit: nũ-
quid colligunt de ſpinis vuas? Et iterum, Omnis homo Matth. 12.
bonus, de theſauro cordis ſui profert bona: & omnis ho
mo malus, de theſauro cordis ſui profert mala. AVG.
reſpondit, Omnis homo etiam ſi non ſit ſuis crimini-
bus reus, alterum non facit innocentem, quia non eſt
deus: alioquin ſi ex innocentia baptizãtis expectatur, vt
fiat innocentia baptizati, tanto erit quiſque innocen-
tior, quanto innocẽtiorem à quo baptizetur inuenerit:
& tanto ipſe minus erit innocens, quanto & ille à quo M
baptizatur. Et ſi forte contra aliquem tenet odium qui
baptizat, hoc & illi qui baptizatur, imputabitur. Vt quid
ergo miſer currit ad baptiſmũ, vt ei dimittantur pecca-
ta ſua? An vt imponantur aliena? An ſicut nauis merca-
toris alia ponat, alia ſuſcipiat? Arborem autem bonã &
fructum eius bonum, & arborem malam & fructũ eius
malum homines ſolemus intelligere & opera eorũ, ſi-
cut conſequenter oſtenditur in verbis quæ tu quoq; cõ-
memoraſti, Bonus homo, de bono theſauro cordis ſui Matth. 12.
profert bona: & malus homo, de malo theſauro cordis
ſui profert mala. Cum autẽ dei verbum prædicat, dei ſa-
cramentũ miniſtrat, nõ de ſuo ſi malus eſt prædicat aut
miniſtrat, ſed deputabitur in eis, de quibus dictum eſt,
Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite: Di Matth. 23.
cunt enim quæ dei ſunt, faciunt autẽ quæ ſua ſunt. Nam
ſi ita eſt, vt dicis: id eſt, fructus baptizantium ipſi bap-
tizato æſtimantur, magnum malum Africæ denuncia-
tis, ſi tot Optati pullulauerunt, quotquot baptizauit Op-
tatus. Petilianus dixit, Et iterum qui baptizatur Cap. VII.
à mortuo, non ei prodeſt lauatio eius: non mortuum
corpus exanime, nec hominis funus porrectum aſſe-
ruit eſſe baptiſtam, ſed dei non habentem ſpiritum qui
mortuo

A mortuo cóparatur, ſicut alio loco diſcipulo manifeſtat *Matth.8.* Euangelio proteſtante, ait diſcipulus eius, Domine permitte mihi ſepelire patrem meum. At illi Ieſus, Sequere me, ſine mortuos vt mortuos ſuos ſepeliant. Pater diſcipuli non erat baptizatus, Paganum Paganis addixit, niſi hoc de infidelibus dixerit, mortuus mortuum non poteſt ſepelire. Mortuus igitur quidem nō aliqua morte, ſed vita ſua percuſſus: nam qui ſic viuit vt reus ſit, vita mortua cruciatur. A mortuo igitur baptizari, hoc eſt mortem ſumpſiſſe, non vitam: agendum nobis & dicēdum eſt, quatenus traditor vita mortuus habeatur: mortuus eſt ille qui baptiſmo vero naſci non meruit, mortuus eſt ille ſimiliter qui iuxta baptiſmum genitus mixtus eſt traditori: ambo vitam baptiſmi non habēt, & qui nunquam penitus habuit, & qui habuit & amiſit. Dicit *Matth.12.* enim dominus Ieſus Chriſtus, Adueniēt in eum ſeptem ſpiritus nequiores, & erit homo ille deterior priore.

AVG. reſpōdit, Diligentius quęre quo modo dictū, & quo modo intelligendum ſit teſtimonium quod de ſcriptura poſuiſti: Nam quia mortui ſolent myſtice appellari omnes iniqui, manifeſtum eſt: ſed Chriſtus cuius eſt baptiſma verum, quod propter hominis vicia di-B citis falſum, viuit ſedens ad dexteram patris, & nec ipſa carnis infirmitate iam morietur, & mors ei vltrà non *Roma.6.* dominabitur, cuius baptiſmo qui baptizatur, non à mor*al.doloſi* tuo baptizatur, & ſi forte miniſtri operarij diaboli * ſua *Philip.2.* quærentes, non quæ Ieſu Chriſti, & Euangelium non ca-*& 1.* ſte annunciantes, & Chriſtum per contentionem & inuidiā prædicantes, propter iniquitates ſuas mortui ſunt appellandi, ſacramentum tamē dei viui nec in mortuo *Acto.8.* moritur. Mortuus enim erat Simon ille à Philippo in Samaria baptizatus, qui donū dei volebat pecunia comparare, ſed viuebat ad eius pœnā baptiſma quod habebat, Quàm ſit autē falſum quod dicis, ambo vitam baptiſmi non habent, & qui nunquā penitus habuit, & qui habuit & amiſit, hinc licet aduertas: quòd qui baptizati apoſtarant, & per pœnitentiam redeunt, non eis redditur baptiſmus, quem ſi amitterent, redderetur. Mortui ſanè veſtri quo modo baptizant ſecundum ſenſum veſtrum? an mortui non ſunt vt cætera taceam, & dicam quod omnibus notum atque quotidianum eſt, ebrioſi, *1.Timo.5.* cum de vidua dicat Apoſtolus, Quæ autem in deliciis agit, viuens mortua eſt. Deinde in illo concilio veſtro C quo Maximinianum cum ſuis authoribus vel ſuis miniſtris damnaſtis, excidit tibi quàm eloquenter dixeri-*Exod.14.* tis Aegyptiorum ad modum exemplo pereuntium funerib⁹ plena ſunt littora, quibus in ipſa morte maior eſt pœna quàm poſt extortā aquis vltricibus animam, nec ipſam inuenerunt ſepulturam, & tamen vnus eorū Felicianus vtrum reuixerit, vos videritis. Secum tamen apud vos intus habet, quos foris mortuus baptizauit. Sicut ergo à viuo baptizatur, qui viui Chriſti baptiſmo induitur, ſic à mortuo baptizatur qui mortui Saturni vel cuiuſlibet alterius baptiſmo inuoluitur, vt interim cito dicamus quo modo verba quæ poſuiſti ſine cuiuſquā noſtrū anguſtia poſsint intelligi, nam ſicut accipiūtur à nobis, non vos explicare, ſed nos vobiſcum implicare contenditis.

Cap. VIII. Petilianus dixit, Agendum, inquā, nobis dicendumq; eſt, quatenus perfidus traditor vita mortuus habeatur. Iudas Apoſtolus fuit cum traderet Chriſtum: Idemq; honore Apoſtoli perdito ſpiritaliter mortuus eſt, ſuo poſtea laqueo moriturus, ſicut ſcriptū *Matth.27.* eſt, Pœnitet me, inquit, quia tradidi ſanguinem iuſtum, & abiit & laqueo ſe ſuſpendit. Laqueo traditor periit, la-*Ioan.17.* queū talibus dereliquit: De quo dominus Chriſtus clamauit ad patrem, Pater quos dediſti mihi, omnes ſerua-D ui, & ex illis nullus periit niſi filius perditionis, vt impleretur ſcriptura. Olim namque Dauid ſic in eum ſententiam dixerat qui eſſet Chriſtum perfidis traditurus, Epiſcopatum eius accipiat alter: ſit vxor eius vidua, & *Pſal.108.* filij eius orphani. Ecce quātus eſt ſpiritus prophetarum vt cuncta futura pro præſentibus viderit, vt ante plurima ſecula naſciturus traditor damnaretur. Denique vt dicta ſententia compleretur, Epiſcopatum eius Apoſto-*Acto.1.* li perditi ſanctus Matthias accepit, nemo hinc ſtolidus, nemo perfidus diſputet, triumphum Matthias, non iniuriam retulit, qui de domini Chriſti victoria ſpolium retulit proditoris. Hoc igit̄ facto Epiſcopatū tibi quid vendicas hæres nequioris traditoris? Iudas Chriſtum carnalem tradidit, tu ſpiritalem, furens Euangeliū ſan-*Matth.26.* ctum flammis ſacrilegis tradidiſti. Iudas legiſlatorem tradidit perfidis, tu quaſi eius reliquias legem dei perdendam hominibus tradidiſti: qui ſi legem diligeres, vt iuuenes Maccabæi, pro dei legibus necareris. Si nec dici hominum poteſt quos moriēdo pro domino perficit immortales, quorum vnus ſcilicet fratrum tyranno ſacrilego hac fidei voce reſpondit, Tu quidem ſce-*2.Macc.7.* lerate & impie de præſenti vita nos perdis: rex autem E mundi qui regnat in æternum, & regni eius non erit finis, mortuos nos pro ſuis ſanctis legibus, in æternę vitæ conſeruationem reſuſcitabit. Si hominis mortui teſtamentum flammis incenderes, nonne falſarius punireris? Quid de te ergo futurum eſt qui ſanctiſsimam legem dei iudicis incēdiſti? Iudam facti vel in morte pœnituit: te non modo non pœnitet, verumetiam nequiſſimus traditor nobis legem ſeruantibus perſecutor & carnifex extitiſtis.

AVG. reſpondit, Vide quid interſit inter veſtras maledicas voces & noſtras veridicas aſſertiones: Attende paululum. Ecce exaggeraſti crimen traditionis, & inuidioſiſsimis verbis velut captioſus inuentor, Iudę nos proditori cumparaſti. Ad hoc tibi ego tamen breuiſsime reſpondeo: Non feci quod dicis, nō tradidi, falſa obiicis, nunquam id probabis: Nónne omnis iſte verborum ingentium fumus repente dilabitur? An forte probare conaberis? Hoc ergo prius faceres, & deinde in nos tanquam in conuictos quo velles cumulo inuectionis inſurgeres. Ecce vna vanitas, audi alteram. Tuipſe cum de prædicta Iudæ dānatione loquereris, dixiſti, Ecce quantus eſt ſpiritus Prophetarum, vt F cuncta futura pro præſentibus viderit, vt ante plurima ſecula naſciturus traditor damnaretur: & non vidiſti in eadem prophetia ſtabili & certa & inconcuſſa veritate qua prędictum eſt quòd vnus diſcipulus traditurus eſſet Chriſtum, prædictum etiam quòd totus mundus eſſet crediturus in Chriſtum. Cur attendiſti in prophetia hominem qui tradidit Chriſtum, & non ibi attendiſti orbem pro quo eſt traditus Chriſtus? Quis tradidit Chriſtum? Iudas. Quibus eum tradidit? Iudæis. Quid ei fecerunt Iudæi? Foderunt, inquit, manus me-*Pſal.21.* as & pedes, dinumerauerunt omnia oſſa mea: Ipſi vero conſiderauerunt & conſpexerunt me, diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtimentum meum miſerunt ſortem. Quantum ſit ergo quod tanto precio emptum eſt, in Pſalmo ipſo paulopuſt lege, Commemorabuntur & conuertentur ad dominum vniuerſi fines terræ: Et adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ patriæ gentium: Quoniā domini eſt regnum, & ipſe dominabitur *πατριαὶ* gentium. Quis autem poteſt ad commemoranda cætera de orbe credituro innumerabilia prophetica documēta ſufficere? Sed tu laudas prophetiā, quia vides in ea

G hominem qui vendidit Chriſtum: nec in ea vides poſ-
ſeſsionem, quam emit venditus Chriſtus. Ecce altera va
nitas, Audi tertiam. Inter multa tuæ inuectionis verba
dixiſti, Si hominis mortui teſtamentum flammis incē-
deres, nōne falſarius punireris? Quid de te ergo futurū
eſt qui ſanctiſsimam legem dei iudicis incendiſti? Hæc
dicens non attendiſti, quod te vtique mouere deberet,
quo modo fieri poſſet vt nos teſtamentum incendere-
mus, & in hæreditate cōſiſteremus quæ illo teſtamento
conſcripta eſt: vos autem mirum eſt teſtamentum ſer-
uaſſe, & hæreditatem perdidiſſe. Nōne in eo teſtamēto
Pſal. 2. ſcriptum eſt, Poſtula à me & dabo tibi gentes hęredita-
tem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ? Huic
hæreditati communica, & obiice mihi de teſtamento
quod velis: Nam quæ dementia eſt ideo teſtamentū tra
dere te voluiſſe flammis, vt contra verba litiges teſtato-
ris? Nos autem cum habeamus in manibus geſta Eccle-
** al. legamus.* ſiaſtica & municipalia in quibus ligamus * eos qui con
tra Cæcilianum alterum Epiſcopum ordinauerunt, &
potius fuiſſe diuinorum codicum traditores, non tamē
inſultamus, non inuehimur in vos, nec ſanctarum pa-
H ginarū cineres in veſtris manibus plangimus, nec Mac-
cabæorum flagrantia tormenta ſacrilegio veſtri tumo-
ris opponimus, dicētes veſtra potius membra quàm dei
eloquia ignibus traderetis. Nolumus enim eſſe vani vt
alienis commiſsis, quæ aut ignoratis aut improbatis, vo
bis inanem ſtrepitum concitemus. Quòd autem vos à
totius orbis communione ſeparatos videm⁹, quod ſce-
lus & maximum & manifeſtum, & omnium veſtrum
eſt, ſi exaggerare velim, tēpus me citius quàm verba de-
ficiēt. Et hoc tu ſi defendere velis, ea es obiecturus orbi
terrarum, quæ ſi obiicienda ſunt, admones vnde amplius
accuſeris: ſi obiicienda non ſunt, nō defenderis. Vt quid
ergo iſtaris aduerſus me de traditione, quæ nec mea eſt,
nec tua? Si manet illud pactum, vobis obiicimus aliena:
ſi autem non manet, tua potius eſt quàm mea: quanquā
& manente illo pacto arbitror me iuſtiſsime dicere, vt
Matth. 27. ille iudicetur ſocius eius qui tradidit Chriſtum, qui cū
toto orbe ſe nō tradidit Chriſto. Ergo, inquit Apoſtol⁹,
Gala. 3. Abrahę ſemen eſtis ſecundū promiſsionem hæredes. Et
Roma. 8. iterum dicit, Hæredes quidē dei, cohæredes autē Chri-
ſti. Idemq; ſemen Abrahæ ad omnes gentes pertinere
Gene. 22. demonſtrat ex illo quod Abrahæ dictum eſt, In ſemine
I tuo benedicentur omnes gētes. Quapropter puto iuſtū
eſſe quod poſtulo, vt teſtamentum dei quod iam olim
apertum eſt, aliquantum aduertamus, & quem non in-
uenerimus traditi cohæredem, ipſum iudicemus tradi-
toris hæredem: Ille pertineat ad Chriſti vēditorem, qui
Chriſtum negat orbis redemptorem. Nempe quādo ſe
poſt reſurrectionem diſcipulis demonſtrauit, & palpā-
da membra dubitantibus præbuit, hoc illis ait, Quoniā
Lucæ 24. ſic ſcriptū eſt, & ſic oportebat Chriſtū pati, & reſurgere
tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam &
remiſsionem peccatorum per omnes gentes incipien-
tibus ab Hieruſalem. Ecce à qua hæreditate vos aliena-
tis: Ecce cui hæredi reſiſtitis. Iſtáne vero parçeret Chri-
ſto in terra ambulanti, qui contradicit in cœlo ſedenti?
Adhuc nō intelligitis, quoniam quicquid nobis obiici-
tis, ſermoni eius obiicitis. Promittitur Chriſtianus or-
bis, & creditur, impletur, & contradicitur. Cogitate ob-
ſecro quid pati pro tāta impietate debuiſtis, & tamen ſi
quid paſsi eſtis neſcio, non vidi, nō feci: tu hodie qui nō
pateris vim perſecutionis meæ, redde mihi rationē ſe-
parationis tuæ. Sed iterum ac ſæpe dicturus es, quæ ſi nō
probas, ad neminem pertinent: ſi autem probas, ad me
non pertinent. Petilianus dixit, His ergo crimini- K
bus ſeptus, eſſe verus Epiſcopus nō potes. AVG. reſ- *Cap. IX.*
pondit, Quibus criminibus? Quid docuiſti, quid oſten-
diſti? Et ſi oſtendiſſes crimina neſcio quorum, quid hoc
ad ſemen Abrahæ, in quo benedicuntur omnes gentes? *Gene. 22.*

Petilianus dixit, Si Apoſtoli perſecuti ſunt aliquē, *Cap. X.*
aut aliquem tradidit Chriſtus? AVG. reſpondit, Poſ- *23. q. 4. ca. Qui peccat*
ſem quidem dicere ipſum ſatanam omnibus malis ho- *1. Corin. 5.*
minibus eſſe peiorem, cui tamen tradidit Apoſtolus ho
minem in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die
domini Ieſu. Itemq; alios, de quibus dicit, Quos tradidi *1. Timo. 1.*
ſatanæ vt diſcant non blaſphemare. Et dominus Chri-
ſtus flagellatos expulit de tēplo improbos mercatores, *Ioan. 2.*
vbi etiam connexum eſt teſtimoniū ſcripturæ dicentis,
Zelus domus tuæ comedit me. Ecce inuenimus Apo- *Pſal. 68.*
ſtolum traditorem, Chriſtū perſecutorem. Poſſem iſta
dicere, & te in non paruos æſtus mittere, vt non quere-
las eorum qui patiuntur, ſed animum eorum qui faciūt
quærere cogereris: Sed hic noli laborare, nō ea dico, ſed
dico ad ſemen Abrahæ, quod eſt in omnibus gentibus,
non pertinere, ſi quid non recte vobis factum eſt, for-
taſſe à palea dominicæ ſegetis, quæ nihilominus eſt in L
omnibus gentibus. Vos ergo reddite rationem ſepara-
tionis veſtræ: Sed prius attendite quales habeatis quos
vobis obiici non vultis, & videte quàm inique faciatis,
cum aliena facta nobis obiicitis, & ſi ea quę dicitis pro-
baretis. Ita nulla erit ratio ſeparationis veſtræ. Peti- *Cap. XI.*
lianus dixit, At enim aliqui dicent, Filij non ſumus tra-
ditoris: Eius eſt aliquis filius cui⁹ facta ſectatur. Hi enim
certiſsimi filij ſunt, iidémque parentibus ſimiles, quoa
non iſta caro nec ſanguis, ſed mores & facta parentibus
conſimiles genuerunt. AVG. reſpondit, Pauloante
nihil contra nos dicebas, nunc & iam cœpiſti dicere &
pro nobis. Hæc enim propoſitio tua in eo te tenet, vt ſi
nos hodie cum quibus agis non conuiceris traditores
& homicidas, etſi quid aliud criminaris, quicquid tale
oſtenderis in eis qui nos tempore præceſſerunt, omni-
no nobis obeſſe non poſsit. Quorum enim diſsimilia fa
cta habemus, eorum filij eſſe non poſſumus. Et vide quò
te commiſeris: ſi aliquem forte etiam noſtræ ætatis ho-
minem, & nobiſcum viuentē, de aliquo tali reatu forte
conuiceris, nullo modo præiudicat omnibus gentibus
quæ in ſemine Abrahæ benedicūtur, à quibus tu te ſepa-
rando ſacrilegus inueniris: ita quod fieri nō poteſt, niſi M
omnes qui vbiq; ſunt noueris, omniūq; mores & facta
nō ſolū didiceris, ſed etiā demōſtraueris, & tā mala eſſe
quàm dicis, nō habes cur obiicias orbi terrarum, qui eſt
in ſanctis, neſcio quos parentes quibus eos probas eſſe
conſimiles. Nec te aliquid adiuuabit, ſi etiā demonſtra-
re potueris eos qui tales non ſunt, cum eis qui tales ſunt
ſumere ſacramēta communia. Primò quia voſipſos reſ-
picere debetis, cum quibus ea celebretis, quibus detis, à
quibus ſumatis, & vobis eos obiici nolitis. Deinde ſi fi-
lij ſunt Iudæ, qui diabolus inter Apoſtolos fuit, quicūq;
facta eius imitantur: cur nō filios Apoſtolorū dicamus, *Ioan. 6.*
qui non facta ſua cū talibus, ſed domini ſacramēta cō- *Ioan. 13.*
municant ſicut Apoſtoli dominicam cœnam cum illo
traditore ſumpſerūt? ideo nobis longè diſsimiles, ꝙ ho
minibus vnitatem ſeruantibus, hoc obiicitis, quod con-
ſciſſa vnitate vos facitis? Petilianus dixit, De ſeipſo *Cap. XII.*
Iudæis dicit dominus Chriſtus, Si nō facio facta patris *Ioan. 10.*
mei, nolite mihi credere. AVG. reſpondit, Iam ſu-
pra reſpondi hoc, & verum eſt, & pro nobis contra
vos eſt. Petilianus dixit, Falſidicos & mendaces *Cap. XIII.*
ſic identidem obiurgat, Filij diaboli eſtis, & ab initio *Ioan. 8.*
enim

A enim ille accuſator fuit, & in veritate non ſtetit.
AVG. reſpondit, Non ſolemus legere, ille accuſator
fuit: ſed, ille homicida fuit. Quærimus autem vnde fue-
rit diabolus homicida ab initio, & inuenimus, quòd pri
mum hominem occiderit, nõ gladium ſtringendo, aut
aliquam vim corporaliter infligendo, ſed perſuadeodo
peccatum, & à paradiſi fœlicitate deiiciendo. Quod tũc
paradiſus, hoc nunc Eccleſia. Diaboli ergo filij ſunt, qui
homines ab Eccleſia ſeducẽdo interficiunt. Sicut autem
per verba dei nouimus vbi ſit plãtatus paradiſus, ſic per
Lucæ.24. verba Chriſti vbi ſit Eccleſia, didicimus, Per omoes, in-
quit, gentes incipiens ab Hieruſalem. Ab iſto vniuerſo
ad partem quamlibet quiſquis ſeparat hominem, ille
diaboli filius & homicida conuincitur. Sed & verbum
quod ipſe poſuiſti, vt de diabolo diceres, Ille accuſator
fuit, & in veritate non ſtetit, vide in quos cõueniat: Ac-
cuſatis enim orbem terrarũ criminibus aliorum, quos
etiam ipſos accuſare potius quàm conuincere potuiſtis,
& in veritate Chriſti non ſtetiſtis. Ille enim dicit, Eccle-
ſiam per omnes gentes incipientem ab Hieruſalem: vos
Cap. XIIII. autem in parte Donati. Petilianus dixit, Tertio quo-
B que ſimiliter perſecutorum dementiam hoc nomine
Matth.23. appellat, Progenies viperarum, quo modo fugietis iu-
dicium gehennæ? Ideoque mitto ad vos Prophetas, &
ſapientes, & ſcribas, & ex illis occidetis & crucifigetis
& flagellabitis in ſynagogis veſtris, donec veniat ſuper
vos omnis ſanguis iuſtus, quem effudiſtis in terram à
ſanguine Abel iuſti, vſque ad ſanguinem Zachariæ fi-
lij Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare.
Nunquid vere carnales ſunt filij viperarum, ac non ma-
gis mente ſerpentes & linguæ malicia, tactuq; mortife-
ro & ſpiritu veneni flagellantes? Vere viperæ facti ſunt,
qui inſontibus populis mortes morſibus vomuerunt?
AVG. reſpondit, Hæc ſi dicam de talibus eſſe dicta,
quales vos eſtis, reſpondetis, proba: Quid enim tu pro-
baſti? Aut ſi eo putas probari quo dicuntur, non opus eſt
eadem repetere. Recita illa ipſa tibi, & à vobis in vos:
Ecce & ego probaui, ſi hoc eſt probare, & tamen diſce
quid ſit probare: Neque enim extrinſecus quæro docu-
menta, vt vos viperas probem. Ecce idipſum vipereum
eſt, non habere in ore firmamentum veritatis, ſed vene-
Pſal.139. num maledictionis, ſicut ſcriptum eſt, Venenum aſpi-
C dum ſub labiis eorum. Et hoc quia paſſim à quolibet in
quemlibet dici poteſt, quaſi quæreretur, quorum, conti-
nuo ſubiecit, Quorum os maledictione & amaritudine
plenũ eſt. Cum ergo talia dicitis in homines per totum
mũdum diſperſos, & quos omnino ignoratis, quorum
etiam multi nec Cæciliani, nec Donati nomen audie-
runt, nec auditis, in ſilentio reſpondentes, Non ad nos
pertinet quicquid dicitis, non vidimus, non fecimus,
quid loquamini penitus ignoramus. Vos qui nihil aliud
vultis quàm dicere quod probare omnino nõ poteſtis,
quid aliud quàm os veſtrum maledictione & amaritu-
dine plenum eſt? Iam videte vtrum vos poſsitis oſten-
dere non eſſe viperas, niſi oſtenderitis omnes Chriſtia-
nos omium gentiũ traditores eſſe, & homicidas, & non
eſſe Chriſtianos, Imò vero etiam ſi poteſtis ſingulorum
hominum per totum orbem diffuſorum vitas & facta
noſſe & oſtendere: tamen aotequam id faciatis, & teme-
re iſta iactatis, os veſtrum vipereum eſt, os veſtrum ma-
ledictione & amaritudine plenum eſt. Oſtendite iam ſi
poteſtis, quem Prophetam, quem ſapientem, quem ſcri-
bam occiderimus & crucifixerimus, & flagellauerimus
in ſynagogis noſtris. Attendite quãto labore impenſo,
nullo modo probaſtis, quòd Donatus & Marculus Pro-
phetæ fuerunt, aut ſapientes ſcribæ, quia non fuerunt. D
Quod etſi poteſtis, quid faciatis vt oſtendatis à nobis
occiſos, quos nec nosipſi nouimus, quanto minus orbis
terrarum, cui venenoſo ore maledicitis? Aut vnde po-
teſtis oſtendere animum nos habere conſimilem inter-
fectoribus eorum, quos nec ſaltem ab aliquibus interfe-
ctos poteſtis oſtendere? Attendite hæc omnia, videte
vtrum aliquid horum vel de orbe terrarũ probare poſ-
ſitis: cui tamen maledicere non quieſcitis: In vobis vera
oſtendiris, quæ de illo falſa iactatis. Porrò ſi nos veli-
mus probare vos eſſe interfectores Prophetarum, nimis
longum ſit vt per loca ſingula colligamus, quas furioſi
principes Circumcellionum & ipſæ cateruæ vinolẽto-
rum atque inſanorum iuuenũ ediderint ab initio ſchiſ-
matis veſtri, ſed & omnino edere non deſiſtant ſtrages
de proximo agro. Proferantur eloquia diuina quæ ver-
ſantur in manibus & noſtris & veſtris, eos teneamus in-
terfectores Prophetarum, quos cootradictores inuene-
rimus linguis Prophetarum. Quid doctius dici poteſt,
quid citius oſtendi poteſt? Mitius ageretis traiiciendo
ferrum per viſcera Prophetarũ, quàm quòd lingua in-
terficere conamini verba Prophetarũ. Dicit Propheta, E
Commemorabuntur & conuertẽtur ad dominum vni- *Pſal.22.*
uerſi fines terræ. Ecce agitur, ecce impletur. Vos autem
non ſolũ contra id quod dicitur, aures incredulas clau-
ditis, ſed etiam contra id quod iam geritur, linguas fu-
rioſas exeritis. Audiuit Abraham dictum, In ſemine tuo *Gene.22.*
benedicentur omnes gentes: & credidit, & reputatum *Roma.4.*
eſt ad iuſticiam. Vos videtis factum, & reclamatis: &
non vultis deputari vobis ad iuſticiam, quòd rectè de-
putaretur, etiam ſi nondum factum, ſed tantummodo
dictum non crederetis: Imò non ſolum non vultis vo-
bis deputari ad iuſticiam, ſed etiam ſi quid pro hac im-
pietate patimini, deputari vultis vobis ad iuſticiam.
Aut ſi non ſunt iſtæ perſecutiones Prophetarum, quia
non fiunt ferro, ſed verbo: quæ fuit cauſa, vt diuinitus
diceretur, Filij hominum dẽtes eorum arma & ſagittæ, *Pſal.56.*
& lingua eorum gladius acutus? Sed quando colligam
ex Prophetis omnibus omnia teſtimonia Eccleſiæ toto
orbe diffuſæ, quæ omnia contradiceodo interficere &
extinguere conamini, Sed legati eſtis, quia in omnem *Pſal.18.*
terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ ver-
ba eorum. Veruotamen vnum illud commemorabo ex F
ore domini, qui teſtis eſt teſtium. Oportebat, inquit, im- *Lucæ.24.*
pleri omoia quæ ſcripta ſuot in lege & Prophetis &
Pſalmis de me. Quæ ſint hæc, ipſe indicet. Tunc aperuit
illis ſenſum, ioquit, vt intelligerent ſcripturas, & dixit
eis, Quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum
pati & reſurgere à mortuis, & prędicari in nomine eius
pœnitentiam & remiſsionem peccatorum per omnes
gentes, incipiẽtibus ab Hieruſalem. Ecce quid ſcriptum
eſt io lege & Prophetis & Pſalmis de domino. Ecce
quid de ſe, & de Eccleſia ipſe dominus aperuit, ſe oſten-
dens, illam promittens. Vos autem ioſtanter, manife-
ſtis teſtimoniis reſiſtentes, & ea quia delere non pote-
ſtis, deprauare conantes: quid faceretis, ſi inueniretis
membra Prophetarum, qui ſic ſæuitis io eloquia Pro-
phetarum, vt nec dominum audiatis impletorem, mani-
feſtatorem, expoſitorem Prophetarum? Nam quantum
poteſtis, etiam ipſum cæditis, quando ipſi non creditis.
Petilianus dixit, De vobis quoque Dauid perſecu- *Cap. XV.*
toribus hæc dicit, Sepulchrum patens eſt guttur eorum, *Pſal.13.*
linguis ſuis doloſe agebant, venenum aſpidum ſub la-
biis eorum. Quorum os maledictione & amaritudine
plenum eſt, veloces pedes eorum ad effuodendum ſan-
guinem

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

G guinem. Contritio & infœlicitas in viis eorum, & viam
pacis non cognouerunt, non eſt timor dei ante oculos
eorum. Nónne cognoſcent omnes qui operãtur iniqui-
tatem, qui deuorant plebem meam, ſicut cibum panis?

A V G. reſpondit, Sepulchrum patens eſt guttur eo-
Sapien.1. rum: vnde mendaciorũ mortes exhalãt. Os enim quod
mentitur, occidit animam. Si autẽ nihil eſt verius quàm
Lucæ.24. id quod dixit Chriſtus, Eccleſiam ſuam per omnes gen-
tes incipientem ab Hieruſalẽ: nihil eſt mendacius quàm
id quod dicitis, in parte Donati. Linguæ autem doloſæ
ſunt eorum, qui cum facta ſua nouerint, nõ ſolum iuſtos
ſe dicunt eſſe homines, ſed etiam iuſtificatores hominũ,
Roma.4. quod de vno dictum eſt, Qui iuſtificat impium: & quòd
Roma.3. ſit iuſtus & iuſtificans. Nam de veneno aſpidum, & oris
maledictione & amaritudine pleno, ſatis diximus. Ve-
loces pedes autem ad effundendum ſanguinem, etiam
Maximinianiſtas habere dixiſtis, teſtis eſt plenarÿ veſtri
conciliÿ ſententia, totiens geſtis proconſularibus & mu
nicipalibus allegata. Illi autem neminem quantum au-
dimus, corporaliter occiderunt. Intellexiſtis ergo etiam
ſpiritali cæde animarũ ſanguinem fundi gladio ſchiſ-
matis, quod in Maximiniano damnaſtis? Videte ergo ſi
H non ſint pedes veſtri veloces ad effundendum ſangui-
nem, cũ præciditis homines ab vnitate orbis terrarum,
ſi & hoc in Maximinianiſtis recte dixiſtis, quia pręcide-
runt aliquos à parte Donati. Itáne nos viam pacis non
cognouimus, qui ſtudemus ſeruare vnitatem ſpiritus in
vinculo pacis? Et vos eam noſtis, qui ſermoni quẽ Chri-
ſtus habuit poſt reſurrectionem cum diſcipulis ſuis, tam
Ioan.20. pacifico, vt inde inciperet dicens, Pax vobis: tamen ita
reſiſtitis, vt nihil aliud quàm hoc ei dicere cõuincami-
ni, tu quod dixiſti de vnitate omnium gentium falſum
eſt: nos quod dicimus de crimine omnium gẽtium, ve-
rum eſt. Qui dicerent iſta, ſi eſſet timor dei ante oculos
eorum? Videte itaque ſi non iſta quotidie dicendo ple-
bem dei diffuſam toto orbe terrarum, tanquam cibum
Cap.XVI. panis dentibus finire conamini. Petilianus dixit, Mo-
Matth.7. net etiã dominus Chriſtus, Cauete à pſeudoprophetis,
qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intus autem
ſunt lupi rapaces. Ex fructibus eorum cognoſcetis eos.

A V G. reſpondit, Si abs te quęram, quibus nos fructi-
bus lupos eſſe rapaces cognoſcatis, dicturus es crimina
aliena, nec in eis quorum eſſe dicuntur vnquam proba-
I ta. Si autem tu à me quæras, quibus fructibus vos potius
eſſe lupos rapaces cognoſcamus, obĳcio ſchiſmatis cri-
men, quod tu negabis, ego autẽ ſtatim probabo: Neque
enim communicas omnibus gentibus, & illis Eccleſiis
Apoſtolico labore fundatis. Hic dicturus es, Non com-
munico traditoribus & homicidis. Reſpondet tibi ſe-
men Abrahæ, Hæc ſunt illa crimina, vel non vera, vel
non mea. Sed hæc interim ſepono, tu oſtẽde Eccleſiam.
Iam vox illa mihi ſonabit, quã in pſeudophrophetis vi-
tandã dominus monuit oſtendẽtibus partes, & ab vni-
Matth.24. uerſo alienare conantibus: Ecce hic eſt Chriſtus, ecce il-
lic: ſed vſqueadeo putas veras oues Chriſti cor non ha-
bere, quibus dictum eſt, Nolite credere: vt lupum audiãt
dicentem, Ecce hic eſt Chriſtus: & paſtorẽ non audiant
Lucæ.24. dicentem, Per omnes gentes incipientibus ab Hieruſa-
Cap.XVII. lem? Petilianus dixit, Sic ſic improbe perſecutor, quo-
cunque te velamine bonitatis obtexeris, quocũque no-
mine pacis bellũ oſculis geras, quolibet vnitatis voca-
bulo hominum genus illicias, qui hactenus fallis ac de-
cipis, vere diaboli filius es, dum moribus indicas patrẽ.

A V G. reſpondit, Hæc à nobis in vos dicta eſſe repu-
ta, & vt noueris in quos potius cõueniant, quæ ſuperius
dixi commemora. Petilianus dixit, Nec adeo mirum K
quod tibi nomen Epiſcopi illicite aſſumis: Hæc eſt vera *Ca.XVIII.*
diaboli conſuetudo, ita demum decipere ſi ſibimet ven-
dicet vocabulum ſanctitatis, Apoſtolo prædicante, Nec *2.Cor.11.*
mirum eſt, inquit, quoniam ipſe ſatanas transfigurat ſe
velut angelũ lucis, & miniſtros ſuos quaſi miniſtros iu-
ſticiæ. Nec mirum eſt ergo quòd te falſum Epiſcopũ vo-
cas: Nam & illi angeli perditi, amatores virginum mũ-
danarum, qui carnem corrumpendo corrupti ſunt, licet
diuinis exuti virtutibus angeli eſſe deſierint, nomen ta-
men retinent angelorum, ſeſeq; ſemen per angelos pu-
tant, qui diuina ſoluti militia in exercitũ diaboli ſimi-
les, tranſierunt, deo magno clamante, Non permanebit *Gene.6.*
ſpiritus meus in hominibus iſtis in ęternum, quoniã ca-
ro ſunt. Quibus reis ac vobis dicet dominus Chriſtus, *Matth.25.*
Ite in ignem æternum, quem parauit pater meus diabo-
lo & angelis eius. Si angeli mali nõ eſſent, diabolus an-
gelos non haberet, quos & ſanctus Apoſtolus in illo iu-
dicio reſurgẽdi à ſanctis hominibus dicit eſſe damnan-
dos: Neſcitis quoniam angelos iudicabimus? Si veri an- *1.Cor.6.*
geli eſſent, iudicium in angelos dei homines non habe-
rẽt. Sic quoq; Apoſtoli ſexaginta, qui cũ domino Chri-
ſto duodecim derelictis à fide apoſtatæ receſſerunt, in- L
tantum hominibus miſeris adhuc putãtur Apoſtoli, vt *Ioan.6.*
ex his Manichęus & cæteri multis diabolicis ſectis mul-
tas animas implicent, quas vt caperent perdiderunt. Nã
profecto perditus Manichæus, ſi tamen nõ in illis ſexa-
ginta fuit, ponendus eſt, ſi nomen eius inter duodecim
Apoſtolos cõtinetur, aut in locum Iudæ traditoris ſub-
rogato Matthia, voce Chriſti ordinatus eſt tertiuſdeci-
mus Paulus, qui ſeſe Apoſtolum nouiſsimum memorat,
ne, quiſquis eſſet poſterior, Apoſtolus crederetur. Sic e- *1.Cor.15.*
nim dixit, Ego ſum minimus Apoſtolorum, qui nõ ſum
dignus vocari Apoſtolus, quia perſecutus ſum Eccleſiã
dei. Nec hic vobis blandiamini, Iudæus hæc fecerat, li-
cet & vos nobis perniciem vt Pagani faciatis: bellum
nanq; illicite gerimus*, quibus nõ licet repugnare. Vos **al. geritis.*
enim cupitis viuere nobis occiſis, vobis vero victoria
eſt fugere vel occidi.

A V G. reſpondit, Videris quem-
admodum teſtimonia ſcripturarum poſueris, vel quo
modo intellexeris, nihil ad rem, de qua nunc agitur. Ad
hoc enim certe iſta omnia dixiſti, vt probares eſſe fal-
ſos Epiſcopos ſicut falſi ſunt angeli & falſi Apoſtoli. No
uimus & nos eſſe falſos angelos & falſos Apoſtolos & M
falſos Epiſcopos, & ſicut dicit verus Apoſtolus, falſos
fratres. Sed cum ab vtriſque aduerſus inuicem poſsint
iſta iactari, probare aliquid opus eſt, nõ inaniter loqui,
In quos tamen cõueniat crimen fallaciæ, recole quæ ſu-
pra diximus, & inuenies, ne tædio ſimus legentibus ea-
dem ſæpius repetẽdo: Et tamen quid hoc ad Eccleſiam
toto orbe terrarum diffuſam, ſiue quod de palea eius,
quæ cum illa per totum mundum eſt, potueris dicere,
ſiue quod de Manichæo dixiſti, vel de cæteris diaboli-
cis ſectis. Si enim ad triticum non pertinet quicquid e-
tiam de palea dicitur, quæ adhuc cũ illo eſt, quanto mi-
nus pertinent ad membra Chriſti toto orbe diffuſa, tam *Cap.XIX.*
olim & tam aperte ſeparata portenta. Petilianus di-
xit, Iubet nobis dominus Chriſtus, Cum vos perſecuti
fuerint homines in ciuitate iſta, fugite in alterã. Quòd
ſi in ea vos perſequentur, fugite in aliam: Amen dico *Matth.10.*
vobis: non conſummabitis ciuitates Iſraël donec ve-
niat filius hominis. Si de Iudæis & Paganis nobis præ-
monet, tu qui Chriſtianum te memoras, dira facta gen-
tilium non debes imitari. An ſic deo ſeruitis vt veſtris
manibus occidamur? Erratis erratis ſi hoc creditis mi-
ſeri:

A ſeri: Nā non habet deus carnifices ſacerdotes. AVG. reſpondit, Fugere de ciuitate in ciuitatem à facie perſecutionis, non hæreticis vel ſchiſmaticis præceptum ſiue permiſſum eſt, quod eſtis vos, ſed prædicatoribus Euangelij, cui reſiſtitis vos. Quod & facile probamus: nunc certe in ciuitatibus noſtris eſtis, & nemo vos perſequitur. Prodeundum ergo vobis eſt & reddenda ratio ſeparationis veſtræ: Neque enim ſicut excuſatur infirmitas carnis quando cedit violentiæ perſecutionis, ſic debet & veritas cedere falſitati. Proinde ſi perſecutionem patimini, quare non dimittitis ciuitates in quibus eſtis, vt impleatis quod de Euangelio commemoratis? Si autem non patimini perſecutionem, quare nobis reſpondere non vultis? Aut ſi timetis fortè ne cum reſponderitis perſecutionem patiamini, quo modo ergo imitamini

Matth. 10. ni eos prædicatores, quibus dictum eſt, Ecce mitto vos ſicut oues in medio luporum? Quibus item dictum eſt, Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere. Et quo modo non facitis contra

1. Petr. 3. præceptum Petri Apoſtoli, qui ait, Parati ſemper ad re-

33. q. 4. ca. ſponſionem omni poſcēti vos de fide & ſpe veſtra. Po-

Qui peccat. ſtremo quare per violentiſsimas turbas etiam vltro im-

B probi eſtis Eccleſiis catholicis, vbi poteritis aduertere quod innumerabilibus exemplis res ipſa indicat? Sed dicitis vos loca veſtra defendere, & reſiſtitis fuſtibus &

Matth. 5. cædibus quibuſcunque potueritis. Quare ibi non audiſtis vocem domini dicentis, Ego autem dico vobis non reſiſtere malo. Aut ſi fieri poteſt, vt aliquando rectè per vim corporalē reſiſtatur violentis, nec ideo pręceptum violetur, quod audimus à domino, Ego autem dico vobis non reſiſtere malo. Cur non etiam hoc fieri poteſt, vt per ordinatas & legitimas poteſtates de ſedibus quæ illicite vſurpantur, vel ad iniuriam dei retinentur, pius expellat impium, & iuſtus iniuſtum? Neq; enim eo modo perſecutionem paſsi ſunt Pſeudoprophetę ab Helia, quo modo ipſe Helias à rege nequiſsimo. Aut quia flagellatus eſt dominus à perſecutoribus, propterea paſsionibus eius comparādi ſunt, quos ipſe de templo flagellatos eiecit. Reſtat ergo vt nihil aliud requirendum eſſe fateamini, niſi vtrum iuſte ac impie vos ſeparaueritis à communione orbis terrarum: Nam ſi hoc inuentum fuerit, quòd impie feceritis, non miremini ſi non deſunt miniſtri deo per quos flagellamini: quia perſecutionem

C patimini, non à nobis, ſed ſicut ſcriptum eſt, ab ipſis fa-

Cap. XX. ctis veſtris. Petilianus dixit, Clamat rurſus de cœlo

Acto. 9. dominus Chriſtus ad Paulum, Saule Saule quid me perſequeris: durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare. Saulus nunc dictus eſt, vt ei poſtmodum baptiſma componeret nomen. Vobis ergo non durum eſt Chriſtum totiens perſequi, qui in ſacerdotibus ſuis domino ipſo clamāte, Ne tetigeritis Chriſtos meos, ſanctorum computate tot funera, & viuacem Chriſtum totiens occidiſtis. Poſtremo ſi ſacrilegus non ſis, ſanctus eſſe non potes homicida. AVG. reſpondit, Defendite vosipſos à perſecutione quam paſsi ſunt à veſtris, qui cum Maximiniano ſe à vobis ſeparauerunt, & illic inuenietis defenſionem veſtram. Si enim dicitis non vos feciſſe, geſta proconſularia & municipalia recitamus. Si dicitis rectè vos illis feciſſe, cur ipſi talia pati non vultis? Si dicitis, ſed nos ſchiſma non fecimus: Hoc ergo quæratur, & antequam conſtet an ita ſit, nemo perſecutores accuſet. Si etiam dicitis, ſchiſmaticos perſecutionem pati non debuiſſe: quæro vtrum & de baſilicis, in quibus inſidiantur ad ſeducendos infirmos, expelli per ordinatas poteſtates non debeant? Si dicitis, nec hoc debere: reddite prius Maximinianiſtis baſilicas, & ſic nobiſcum D agite? Si dicitis debere quæri etiam quid pati debeant à poteſtatibus ordinatis, qui eis reſiſtendo dei ordinationi reſiſtunt? Vnde aperte Apoſtolus dicit, Nō enim ſine Roma. 13.

cauſa gladium portat, vindex eſt enim in iram ei qui male agit. Quòd ſi omnino diligenter veritate tractata hoc inuētum fuerit, vt nec per iudicia publica ſchiſmatici aliquid pati debeant, nec de locis inſidiarum & fallaciarum ſuarū pelli, & dixeritis vobis diſplicere, quòd Maximinianiſtæ à quibuſdam veſtris iſta perpeſsi ſunt, cur non liberius de toto agro domini, id eſt, de toto mundo clamant frumenta dominica, nec ad nos pertinet quòd zizania, vel quod palea noſtra cōmittit, quia diſplicet nobis. Si vobis ſufficere ad purgationem fatemini, quoniam quicquid mali fit à veſtris, diſplicet vobis: quare vos ergo ſeparaſtis? Hinc enim vos accuſat ipſa veſtra defenſio. Si enim propterea vos ab iniquis par- Galat. 6.

tibus Donati non ſeparatis, quia vnuſquiſque ſarcinam ſuam portat: cur ab iniquis orbis terrarum quos putatis aut fingitis, vos ſeparaſtis? An vt ſarcinam ſchiſmatis omnes pariter portaretis? Et cum quærimus à vobis, quos veſtrū à noſtris probetis occiſos, nullam quidem legem ab imperatoribus datam vt occideremini reco- E

lo. Illi autem de quibus maximam inuidiam facere ſoletis, Marculus & Donatus, vt moderatius dixerim, incertum eſt vtrum ſeipſi præcipitauerint, ſicut veſtra doctrina nō ceſſat quotidianis exemplis: an vero alicuius poteſtatis iuſſu præcipitati ſint. Si enim incredibile eſt magiſtros Circumcellionum ſolitas mortes ſibimet intuliſſe, quanto incredibilius poteſtates Romanas inſolita ſupplicia iubere potuiſſe? Itaque de hac re quam nimis inuidioſam putatis, ſi verum eſt quod dicitis, quid hoc pertinet ad dominicum triticum? Palea quæ foras volauit, paleam quæ intus remanſit accuſet: Non enim tota poterit niſi vētilabro vltimo ſeparari. Si autem falſum eſt, quid mirum ſi palea tanquam leui flatu diſſenſionis ablata, etiam dominicum triticum falſis inſectetur criminationibus? Quapropter de omnibus talibus inuidioſis criminibus hoc vobis frumentum Chriſti, quod per agrum, id eſt, per totum mundum cum zizaniis creſcere iuſſum eſt, libera & ſecura voce reſpondet, Si nō probatis quod dicitis, ad neminem pertinet: ſi autem probatis, ad me non pertinet. Ex quo fit vt quicunque ſe ab iſta vnitate frumenti propter zizaniorum vel F

paleæ crimina ſeparauit, propter ipſum diſſenſionis & ſchiſmatis malū, nec ab ipſo crimine homicidij ſe poſſit defendere, dicente ſcriptura, Qui odit fratrem ſuum 1. Ioan. 3.

homicida eſt. Petilianus dixit, Ergo, vt diximus, do- Cap. XXI.

minus Chriſtus clamauit ad Paulum, Saule Saule, quid Acto. 9.

me perſequeris, durum eſt tibi contra ſtimulū calcitrare. Dixit autem Paulus, Quis es domine? Eiq; reſpōſum eſt, Ego Chriſtus Nazarenus, quem tu perſequeris. Et ille tremens ac ſtupēs dixit, Domine quid me vis facere? Et dominus ad illum, Surge & intra in ciuitatem, & dicetur tibi quid te oporteat facere. Et interpoſitis, Surrexit autem Saulus de terra, apertiſque oculis nihil videbat. O vltrix furoris cæcitas, oculorum perſequentis lumen obnubilas, ſolo baptiſmo receſſura. Videamus ergo in ciuitate quid geſsit. Introiit, inquit, Ananias ad Saulum, & cum impoſuiſſet ei manus, ait, Saule frater, dominus miſit me Ieſus qui viſus eſt tibi in via qua veniebas, vt videas & implearis ſpiritu ſancto. Confeſtim ceciderūt ab oculis eius tanquam ſquamæ, & viſum recepit, & ſurgens baptizatus eſt. Cum igitur Paulus à crimine perſequendi baptiſmo liberatus, oculos ſumpſerit inno-

G innocentes, cur nõ vis perſecutor & traditor cæcus fal-
ſo baptiſmate ab iis quos inſequeris baptizari? A V G.
reſpõdit, Nec perſecutorem nec traditorẽ probas, quem
vis denuo baptizare. Et ſi probas aliquem, nõ eſt tamen
denuo baptizandus perſecutor & traditor, ſi iam Chri-
ſti baptiſmo baptizatus eſt. Paulum quippe propterea
baptizari oportuit, quia nunquam tali baptiſmo tinctus
fuit. Itaque nihil habet ſimile ad cauſam quã nobiſcum
agitis, quod de Paulo interponere voluiſti. Sed ſi hoc
non interpoſuiſſes, puerili declamationi locum non in-
ueniſſes, vbi diceres, O vltrix furoris cæcitas, ſolo bap-
tiſmo receſſura. Quanto enim fortius in vos exclaman-
dum eſt, O vltrix furoris cæcitas: quæ nõ Paulo compa-
rata ſed Simoni, nec accepto baptiſmo recedit à vobis.
Nã ſi perſecutores ab eis quos perſequuntur baptizandi
ſunt, Primianus à Maximinianiſtis baptizetur, quos in-
Cap. XXII. ſtantiſsime perſecutus eſt. Petilianus dixit, At enim
Ioan.13. conſtanter opponitis, dixit Apoſtolis Chriſtus, Qui ſe-
mel lotus eſt, non habet cauſam niſi pedes lauandi, ſed
eſt mũdus totus. Si verba iſta plene diſcutias, ſubſequen-
tibus obtineris: Sic nanque locutus eſt, dicẽs, Qui ſemel
H lotus eſt, nõ habet cauſam niſi pedes lauandi, ſed eſt mũ
dus totus: Et vos mundi eſtis, ſed nõ omnes. Hoc autem
dixit propter Iudam qui eum fuerat traditurus. Quiſquis
ergo traditor factus es, baptiſmum perdidiſti. Denique
Ioan.15. poſtquam ipſe damnatus eſt traditor Chriſti, Apoſto-
los vndecim ſic plenius confirmauit, Iam vos mundi e-
ſtis, propter ſermonem quem locutus ſum vobis, mane-
te in me & ego in vobis. Et iterum his vndecim dixit,
Ioan.14. Pacem meam do vobis, pacem meam dimitto vobis.
Cum hæc ergo damnato, vt diximus, traditore, Apoſto-
lis vndecim dicta ſunt, vos quoque traditores ſimiliter
pacem & baptiſmum non habetis. A V G. reſpondit,
Si ergo perdidit baptiſmum traditor, quiſquis à vobis
baptizatus poſtea traditor factus fuerit, ſi ad vos redire
voluerit, denuo baptizetur: quod ſi non facitis, ſatis
voſipſi iudicatis falſum eſſe quod dictum eſt, Si quis er-
go traditor factus eſt, baptiſmum perdidiſti: Si enim
perdidit, redeat & recipiat: ſi autem redit & non recipit,
non perdiderat. Deinde ſi propterea dictum eſt Apoſto-
lis, Iam vos mundi eſtis: &, Pacem meam do vobis: quia
iam inde diſceſſerat traditor: non erat ergo munda &
pacifica cœna illa tanti ſacramẽti, quoniam priuſquam
I ille exiret omnibus dedit. Quod ſi clauſis oculis dicere
audetis, quid faciamus niſi potius nunc exclamemus, O
vltrix furoris cæcitas eorum qui volũt eſſe legis docto-
1.Timo.1. res, ſicut dicit Apoſtolus, non intelligentes neque quæ
loquuntur, neque de quibus affirmant? Niſi tamen per-
tinaciæ cæcitas impediret, nõ erat difficilis intellectus,
vt videres non dixiſſe dominũ præſente Iuda, nondum
mundi eſtis: ſed, iam mundi eſtis vos: addidit autẽ, non
omnes: quia ibi erat qui mundus non erat, qui tamen ſi
præſentia ſua cæteros pollueret, non eis diceretur, Iam
vos mundi eſtis: ſed diceretur vt dixi, nondum mundi
eſtis. Poſtquam vero ille diſceſsit, dixit eis, Iam vos mũ-
di eſtis: nec addidit, ſed nõ omnes: quia iam diſceſſerat,
quo etiam præſente, ſicut eis dictum eſt, mũdi erant, ſed
1.q.1. cap. non omnes, quia erat illic vnus immũdus. Quapropter
Dominus. his verbis magis dominus declarauit in vno cœtu ho-
minum eadem ſacramenta ſumentium, aliquorum im-
mundiciam mundis obeſſe non poſſe. Certe ſi putatis a-
pud nos eſſe ſimiles Iudæ, hæc verba nobis dicite, Mun-
di eſtis, ſed non omnes: Non autem hoc dicitis, ſed di-
citis propter quoſdam immundos, immundi eſtis om-
nes. Hoc diſcipulis dominus Iuda præſente non dixit:
& ideo qui hoc dicit, non dicit à bono magiſtro quod K
dicit. Petilianus dixit, Quòd ſi nos bis baptiſmum fa- *Ca. XXIII.*
cere dicitis, imò vos facitis qui occiditis baptizatos, nõ
quia baptizatis hoc dicimus, ſed quia vnũquenq; dum
occiditis, ſanguine ſuo facitis baptizari. Etenim baptiſ-
mum aquæ vel ſpiritus extorto ſanguine martyris quaſi
factum eſt geminum. Si autem ipſe nãque ſaluator bap-
tizatus primitus à Ioanne baptizandum ſeſe profeſſus
eſt iterum, non iam aqua nec ſpiritu, ſed ſanguinis bap-
tiſmo, cruce paſsionis: ſicut ſcriptum eſt, Acceſſerunt ad
eum duo diſcipuli filij Zebedæi dicentes, Domine cum *Marci. 10.*
veneris in regnum tuum, fac nos ſedere vnum ad dex-
teram tuam, & alterum ad ſiniſtram tuam. Reſpondit
eis Ieſus, Difficilem rem petitis, Nunquid calicem quem
ego bibiturus ſum, poteſtis bibere: & baptiſmo quo ego
baptizor baptizari? Dixerunt illi, Poſſumus. Et ait illis,
Calicem quidem quem ego bibiturus ſum bibere pote-
ſtis, & baptiſmo quo ego baptizor baptizabimini: &
cætera. Si hæc duo ſunt baptiſmata, veſtra nos laudatis
inuidia, profitemur: Cum enim noſtra corpora occidi-
tis, bis baptiſmum facimus, ſed baptiſmo noſtro & ſan-
guine baptizamur, vt Chriſtus. Erubeſcite erubeſcite L
perſecutores, ſimiles Chriſto martyres facitis, quos poſt
aquam veri baptiſmi ſanguis baptiſta perfundit.

A V G. reſpondit, Primò cito reſpondemus, quia
non vos occidimus, ſed ipſi voſmetipſos vera morte oc-
ciditis, cum vos ab vnitatis viua radice præciditis. De-
inde ſi omnes qui occiduntur ſanguine ſuo baptizantur
omnes latrones, iniqui, impij, ſcelerati qui damnati fe-
riuntur, martyres habendi ſunt, quia ſuo ſanguine bap-
tizantur. Si autem non baptizãtur ſanguine ſuo niſi qui *Matth.5.*
occiduntur propter iuſticiam, quia ipſorum eſt regnum
cœlorum: vidiſtis prius eſſe quærendum propter quid
patimini, & poſtea quid patiamini. Quid ergo buccæ
inflantur antequam facta defendantur? Quid perſtre-
pit lingua antequã probetur vita? Si ſchiſma feciſti, im-
pius es: ſi impius es, vt ſacrilegus morieris cum pro im-
pietate puniris: ſi vt ſacrilegus morieris, quo modo tuo
ſanguine baptizaris? An dicis, Non feci ſchiſma. Hoc er
go quæramus, Quid antè clamas quàm probas? An di-
cis, & ſi ſacrilegus ſum, à te occidi non debeo. Alia quæ-
ſtio eſt de atrocitate facti mei, quod nunquam veraciter
demonſtras, alia de baptiſmo ſanguinis tui vnde te mẽ-
daciter iactas. Nam neque occidi te, nec probas te ab a- M
liquo occidi: nec ſi probes, ad me pertinet. Quicunque
te occiderit, ſiue ſecundum poteſtatem legitime à do-
mino datam iuſte fecerit, ſiue ſicut meſsis dominicę pa-
lea cupiditate aliqua mala ſcelus admiſerit, ſicut ad te
non pertinet, qui recentibus temporibus cum intolera-
bili potentatu etiam militibus ibi comitantibus, non
quia timebat aliquem, ſed vt ab omnibus timeretur vi-
duas oppreſsit, pupillos euertit, aliena patrimonia pro-
didit, aliena matrimonia ſeparauit, res vendẽdas inno-
centum procurauit, venditarum precia cum dominis
plaudentibus diuiſit. Ex me iſta dicere videar, ſi non ta-
cito nomine agnoſcitur de quo dicã. Quæ ſi vera ſunt,
ſicut ad vos iſta non pertinent: ita nec quicquid dicis,
ad nos, etiam ſi vera diceres. Si autem falſa fama de il-
lo collega vero, iuſto & innocente mentita eſt, nullo
modo etiam famę credendum eſt, quæ de innocentibus
tanquam de traditoribus codicum, vel tanquam de in-
terfectoribus hominum ſeminata eſt. Huc accedit, quia
ego illum commemoro, qui vobiſcum vixit, cuius nata-
licia tanta celebratione frequẽtabatis, cui pacis oſculum
inter ſacramenta copulabatis, in cuius manibus eucha-
riſtiam

A riſtiam ponebatis, cui viciſsim danti manus porrigeba-
tis, cuius aures inter tantos Africæ gemitus ſurdas libe-
ra voce offendere timebatis, quem neſcio quis veſtrum,
quia vel ex obliquo vrbaniſsime tetigit, vt ei diceret
quòd Comitem haberet deum, ingenti laude ferebatur:
Tu autem illos nobis obiicis, cum quibus non viximus,
quorum faciem non vidimus, quorum ætate vel pueri
vel fortaſſe nondum nati eramus. Quę eſt iſta tanta ini-
quitas, aut quæ peruerſitas, velle nobis imponere ſarci-
Pſal.49. nas ignotorũ, cum vos portare nolitis amicorum? Cla-
mat ſcriptura diuina, Videbas furẽ & currebas cum eo.
Si te non contaminauit quem vidiſti, cur mihi obiicis
videre quem non potui? An dicis non cum eo cõcurri,
quia facta eius diſplicebant mihi. Sed nempe ad altare
accedebas cũ eo. Age iam vt te defendas, diſcerne iſta,
& dic aliud eſſe concurrere in peccatum, ſicut cõcurre-
Danie.13. runt duo ſeniores caſtitati Suſannæ inſidiantes, aliud
cum fure accipere domini ſacramentum, ſicut Apoſto-
li cum Iuda etiam primũ illam cœnam acceperunt. Fa-
ueo defenſioni, Sed cur non attendis quanto facilius in
hac tua defenſione abſolueris gentes & terminos terræ,
qua hæreditas Chriſti diffunditur? Si enim potuiſtis fu-
B rem videre, & cum fure viſo ſacramento communica-
re, tamen peccatum non cõmunicare, quanto minus po
tuerunt remotiſsimæ nationes cum Afris traditoribus
vel perſecutoribus, etiam ſi vera diceretis, & oſtendere-
tis, malefacta habere communia, quanuis cum eis tene-
rent ſacramenta communia. An dicis, ego vidi illum
Epiſcopum, furem vero illum non vidi. Dic quod vis,
etiã huic faueo defenſioni, & in hac abſolutus eſt à ve-
ſtris criminationibus orbis terrarum. Si enim vobis li-
cuit cogniti hominis ignorare vitam, cur toti mundo
ignotos ignorare non ſinitur? niſi forte Donatiſtis li-
cet neſcire quod ſcire nolunt, gentibus non licet ſcire
quod ſcire non poſſunt. An dicis, aliud eſt furtum, aliud
traditio vel perſecutio. Cõcedo aliud eſſe, nec modo la
borandum eſt quid interſit oſtendere. Attẽde compen-
dium. Si te ille non fecit furem, quia tibi non placet fur-
tũ: quis poteſt facere traditores aut homicidas eos qui-
bus diſplicet ſiue traditio ſiue homicidium? Prius igitur
confitere te eſſe quicquid mali fuit Optatus quẽ noue-
ras: & vel ſic mihi obiice quicquid mali fuerunt, quos e-
go non noueram. Nolo mihi dicas, illa magna ſunt, iſta
C parua. Prius enim oportet fatearis ipſa parua de te, non
vt ego quoque fatear, ſed vt vel ſinam te dicere neſcio,
quæ magna de me. Optatus quẽ noueras, fecit te furem,
quia collega tuus fuit, an non fecit? Reſponde vnum de
duobus. Si dicis non fecit: quæro cur non fecit, quia nec
ipſe fur fuit: an quia neſcis? an quia tibi diſplicuit. Si quia
nec ipſe fuit, multo magis illos de quibus nos arguiſtis
tales fuiſſe, quales dicis, credere nõ debemus? Si enim de
Optato non eſt credẽdum quod & Chriſtiani & Paga-
ni & Iudæi, poſtremo & noſtri & veſtri dicunt, quanto
minus credendũ eſt, quod vos de aliquo dicitis. Si quia
neſcis, reſpondent tibi omnes gentes, multo magis nos
neſcimus quicquid de illis obiicis nobis. Si quia tibi diſ-
plicuit, eadem tibi voce reſpondent, quanuis nunquam
probaueris, talia tamen diſplicent vobis. Si autem dicis,
ecce me furem fecit. Optatus ille quem nouerã, quia col-
lega meus fuit, & cum illo ad altare accedere ſolebam,
cum iſta committeret, ſed non curo, quia leue eſt pecca-
tum: te autem illi traditorem homicidámque fecerunt:
Reſpondeo, non me concedere vt ego quoque traditor
& homicida factus ſim peccatis alienis, quia tu te alieno
peccato furem factum eſſe cõfeſſus es: neque enim iudi-
cio noſtro, ſed ore tuo fur factus es, Nos enim dicimus D
vnumquenque ſarcinam ſuam portare, ſicut Apoſtolus *Galat.6.*
teſtis eſt: tu vero non, quia furtũ feciſti, vel furto conſen-
ſiſti, ſed quia id quod alius fecit ad te pertinere exiſti-
maſti, ſub ſarcina Optati vltro tuos humeros ſubdidiſti.
Nam ſicut Apoſtolus ait cum de cibis loqueretur, Scio *Roma.14.*
& confido in domino Ieſu, quia nihil commune per ip-
ſum, ſed ei qui exiſtimat aliquid cõmune eſſe illi com-
mune eſt. Eadẽ regula dici poteſt aliena peccata ad eos
non pertinere quibus diſplicent: ſed ſi quis exiſtimat ad
ſe pertinere, pertinent ad eum. Quapropter tu nos non
tenes traditores nec homicidas, etiã ſi aliquid tale pro-
bes de iis, qui nobiſcum ſacramenta cõmunicant: te au-
tem etiã ſi tibi diſpliceat quicquid fecit Optatus, furem
tamen tenemus, non per calumniam noſtram, ſed per
ſententiam tuam. Et ne putes hoc leue eſſe, Apoſtolum
lege dicentem, Neque fures regnũ dei poſsidebunt. Qui *1.Cor.6.*
autem regnum dei non poſsidebunt, non erunt vtique
ad dexteram inter illos, quibus dicetur, Venite benedi- *Math.25.*
cti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt
ab origine mundi. Si ibi non erunt, vbi erunt niſi ad ſi-
niſtram? Inter illos ergo quibus dicetur, Ite in ignem æ-
ternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Fruſtra E
ergo te ſecurum facis, leue putando peccatum, quòd à
regno dei ſeparat, & in ignem mittit æternum. Quanto *Galat.6.*
melius ad veram confeſsionẽ confugies & dices, Vnuſ-
quiſque noſtrum propriũ onus portabit, & à tritico pa-
leam ventilabrum vltimum ſeparabit. Sed videlicet ti-
mes ne ſtatim tibi dicatur. Cur ergo dum aliis aliena o-
nera conamini imponere, auſi vos eſtis ante vltimum
ventilabrum à totius mundi dominica ſegete ſeparare?
Itaque nos quibus diſplicent facta veſtrorum, dum ca-
uetis ne vobis obiiciatur ſchiſma quod omnes feciſtis,
etiam peccatis vos implicatis quæ vos non feciſtis: &
dum timet diſertus Petilianus, ne mihi liceat dicere, nõ
me eſſe talem, qualem fuiſſe putãt Cæcilianum, ipſe co-
gitur dicere eſſe te talem qualem fuiſſe nouit Optatum.
An tu non es talis, qualem illum fuiſſe Africa tota con-
clamat? Nec nos ergo tales ſumus quales illos quos no-
bis obiicitis, vel error veſter ſuſpicatur, vel furor infa-
mat, vel veritas probat: multo minus talia ſunt per om-
nes gentes frumenta dominica, quæ iſtorum nec no-
men audierunt. Nulla igitur cauſa eſt, cur tanto ſcelere
ſeparationis & ſacrilegio ſchiſmatis pereatis, & tamen F
ſi quid pro hac tanta impietate diuino iudicio patiami-
ni, etiam baptizari vos veſtro ſanguine dicitis: vt pa-
rum ſit, quòd dimiſsi non compungimini, niſi etiam
puniti gloriamini. Petilianus dixit, At enim in eodẽ *Ca.XXIIII*
perduratis. Qui ſemel lotus eſt, non habet cauſam niſi *Ioan.13.*
pedes lauãdi, Semel eſt quod habet authorem, ſemel eſt
quod veritas firmat. AVG. reſpondit, Baptiſmus in *Math.28.*
nomine patris & filij & ſpiritus ſancti Chriſtum habet
authorem, non quemlibet hominem: & Chriſtus eſt ve- *Ioan 14.*
ritas, non quilibet homo. Petilianus dixit, Nam cum *Cap. XXV.*
reus falſa committas, bis baptiſma ego non facio, quod
ſemel ipſe non facis. AVG. reſpondit, Nec reos
nos probas, & ſi reus baptiſmo falſo baptizat, non ha-
bent verum baptiſmum quotquot ab eis baptizantur,
qui apud vos non ſolum manifeſti, ſed etiam occulti
iam rei ſunt. Si enim rem dei dat qui baptiſmum dat,
cum iam deo reus eſt, quo modo rem dei dat ſi reus ve-
rum baptiſmum non dat? Sed enim expectatis, vt & vo-
bis reus ſit quaſi quod daturus eſt veſtrum ſit. Petilia- *Ca. XXVI.*
nus dixit, Nam ſi veris falſa permiſceas, hiſdem ſæpe
veſtigiis verum falſitas imitatur. Sic ſic hominẽ ſimulat
naturæ

G naturæ pictura verum, quæ coloribus exprimit falſas facies veritatis: Sic ſic ſpeculi nitor vultum rapit, vt reuocet oculos intuentis: Sic ſic offert proprios venientibus vultus, vt ipſa ſibimet inuicem facies venientis occurrat: tantúmque valet immunda fallacia, vt ipſi ſe, qui præuident oculi, quaſi in altero ſeſe cognoſcant: Ipſa quoque vmbra cum ſteterit, imagines geminat magna ex parte, mendacio diuidens vnitatem. Nunquid ideo verum eſt, quia figura mentitur? Sed aliud eſt hominem pingere, aliud generare: Nam quis patri filios exoptanti falſos fingit infantes, aut quis picturæ mendacio veros hæredes expectet? Profecto dementis eſt animi, dimiſſo eo quod verum eſt amare picturam.

A V G. reſpondit, Itáne non erubeſcis etiam ſi in homine fallaciſsimo fierit, baptiſmum Chriſti falſitatem vocare? Abſit quidem vt dominicum frumentum quod per totum agrum, id eſt, hunc mundum vſque in meſſem, id eſt, in finem ſeculi inter zizania creſcere iuſſum eſt, veſtris maledictis interiiſſe credatur: Veruntamen & in ipſis zizaniis quæ vſque in finem non colligi, ſed tolerari præcepta ſunt: & in ipſa palea quæ non niſi vltimo ventilabro tota ſeparabitur: audet quiſque dice- H re falſum eſſe baptiſma, quod in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti datur & ſumitur? Quos teſtimonio grauidarum fœminarú conuictos vel collegas vel preſbyteros veſtros ab honore deponitis, quandoquidem iſta exempla vbique non deſunt, quæro antequam conuincerentur, vtrum fallaces fuerint an veraces? Reſpondebis vtique fallaces. Cur ergo verum baptiſmum & habebant & dabant? Cur in eis diuinam veritatem non corrumpebat humana fallacia? Nóone veriſsime *Sapien.1.* ſcriptum eſt, Sanctus enim ſpiritus diſciplinæ effugiet fictum? Fictos ergo iſtos cum ſpiritus ſanctus fugeret, cur apud eos baptiſmi veritas erat, niſi quia ſpiritus ſanctus hominis fallaciam non veritatem ſacramenti fugiebat? Porrò ſi & fallaces habent baptiſmum verum, qui hoc habent quod veraces habent. Vnde te oportet aduertere ſermonem tuum potius eſſe pigmentis puerilibus coloratum: & ideo qui neglecto verbo vero fucis talibus delectatur, ipſe amat pro veritate picturam.

Ca.XXVII. Petilianus dixit, At enim dicit Apoſtolus Paulus, *Ephe.4.* Vnus deus, vna fides, vnum baptiſma, vnum nos profitemur: Nam certum eſt eos qui duo exiſtimãt inſanire.

I A V G. reſpondit, Io nos iſta dicitis, ſed inſanien̄do neſcitis. Illi enim dicunt duo baptiſmata, qui aliud exiſtimãt habere iuſtos, aliud iniquos, cum neque iſtorum, neque illorum ſit, ſed ſit Chriſti in vtriſque vnum, quãuis ipſi non ſint vnum, ſed id quod eſt vnum iſti habeant ad ſalutem, illi ad perniciem. *Caput XXVIII.* Petilianus dixit, Verum vt aliquid comparem, ſolem geminum videri furioſis, licet nubes cœrulea ſæpe concurrat, eiuſq; decolor facies ſplendore repercuſſa, dum radij ſolis ab eadem redeunt, quaſi proprios radios emittere videantur: Sic ſic in fide baptiſmatis aliud eſt quærere imagines, aliud agnoſcere veritatem. A V G. reſpondit, Quid loqueris quæſo, quando nubes cœrulea radios ſolis percuſſa repercutit, nunquid furioſis quaſi duo ſoles apparent, ac non omnibus qui intuentur? Cur autem furioſis ita videtur, ſolis ipſis videtur. Sed ſi moleſtum non eſt, quod admoneo, vide potius ne forte talia dicere, & ſic loqui furioſum ſit. Nẽpe cum hoc dicere voluiſti, iuſtos habere veritatem baptiſmi, iniuſtos autem imaginem: ſi ita eſt, audeo dicere imaginem fuiſſe in illo veſtro, cui non deus, ſed quidã Comes erat deus: veritatem autem vel in te vel in illo, qui hoc in eũ eleganter emiſit, quando ei dixit, cui Comes eſt deus. Et diſcernite illos, quos K vterq; baptizauit, & in aliis approbate baptiſmũ verum, ab aliis autem excludite imaginem, & introducite veritatem. *Ca. XXIX.* Petilianus dixit, Sed vt hæc minora diſcurrã: Nunquid ius dicit, qui non eſt curię magiſtratus, aut id quod dixerat ius eſt, cum priuati perſona iura publica perturbet: an nõ magis reus non modò nõ prodeſt, ſed cum eo quod conficit falſarius obtinet? A V G. reſpõdit, Quid ſi iſte priuatus atque falſarius legẽ imperatoris alicui det, nõnne ille cui cõtulerit cum his qui hanc habent, & ipſam eſſe inuenerit, nõ attẽdit à quo acceperit, ſed quid acceperit? Falſarius quippe quãdo ex ſua falſitate dat aliquid, falſum eſt: quãdo autẽ alienũ verum ab aliquo datur, etiã ſi à falſario detur, quãuis ille verax nõ ſit, verum eſt tamen quod datur. *Cap. XXX.* Petilianus dixit, Aut ſi quiſquam carmina ſacerdotis memoriter teneat, nunquid inde ſacerdos eſt, quòd ore ſacrilego carmẽ publicat ſacerdotis? *1.q.1.cap. Dominus.* A V G. reſpondit, Ita iſtud dicis, quaſi modo quæramus quis ſit verus ſacerdos, & non quid ſit verum baptiſma. Vt enim ſit quiſque verus ſacerdos, oportet vt nõ ſolo ſacramento, ſed iuſticia quoq; induatur, ſicut ſcriptum eſt, Sacerdotes tui induantur iuſticia. L Qui autẽ ſolo ſacramento ſacerdos eſt, ſicut fuit põtifex *Pſal.131.* Caiphas perſecutor vnius & veriſsimi ſacerdotis, quanuis ipſe non ſit verax, quod dat tamen verum eſt, ſi non det ſuum ſed dei: ſicut de ipſo Caipha dictum eſt, Hoc *Ioan.11. & 18.* autem non à ſe dixit, ſed cum eſſet pontifex prophetauit. Et tamen vt eo quoque ſimili vtar, quod ipſe poſuiſti, ſi audias ab aliquo vel prophano precem ſacerdotis verbis & myſteriis euangelicis confirmatam, nunquid ei potes dicere, non eſt vera, quanuis ipſe nõ ſolum verus non ſit, ſed etiam nullus ſacerdos ſit, cum Apoſtolus Paulus quoddam teſtimonium verum eſſe dixerit Cretenſis cuiuſdam Prophetæ, qui inter Prophetas dei non computabatur: ait enim, Dixit quidam ex ipſis proprius *ad Titũ.1.* eorum Propheta; Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri: teſtimonium hoc verum eſt. *1.q.1.cap. Dominus.* Si ergo Apoſtolus, neſcio cuius alienigenæ teſtimonio, quia verum cõperit, etiã ipſe atteſtatus eſt, cur nos apud quemlibet inuenerimus quod Chriſti eſt, & verũ eſt, etiam ſi ille apud quẽ inuenitur peruerſus & fallax eſt, nõ diſcernimus vicium, quod homo habet, & veritatem quam non ſuam ſed dei habet, & dicimus ſacramentum hoc verum eſt: ſicut ille ait, teſtimonium hoc verum eſt? Nũ- M quid ideo dicimus etiam ipſe homo verax eſt, quia dicimus ſacramentum hoc verum eſt? Sicut & Apoſtolus, nunquid ideo Prophetam illum inter Prophetas dei computauit, quia quod in eo verum inuenit, verum eſſe firmauit? Similiter idem Apoſtolus cum apud Athenas *Acto.17.* eſſet inter aras dæmonum, animaduertit aram quandam, in qua ſcriptum erat, Ignoto deo. Et hoc teſtimonium ad illos in Chriſto ædificandos aſſumpſit, ita vt hoc commemoraret in ſermone ſuo atque ſubiungeret, Quem vos ignorantes colitis, hunc vobis nos annunciamus: Nunquid quia vel inter idolorum aras vel à ſacrilegis erectam aram illam reperit, propterea quod in ea verum erat damnauit aut reſpuit: aut propter verum quod in ea legerat, etiam ſacrilegia paganorum ſectanda eſſe perſuaſit? Conſequenter etiam cum ipſum etiam dominum illis ignotum, ſibi autem notum etiam illorum noticię, ſicut congruere iudicabat inſinuare vellet, ait inter cætera, Et quidem non longè poſitum ab vno *Acto.17.* quoque noſtrum: In illo enim viuimus & mouemur & ſumus, ſicut & quidam ſecundum vos dixerunt. Nunquid etiam hic, quia inuenit apud ſacrilegos teſtimonia

nia

A nia veritatis, aut propter iſta illos adprobauit, aut prop-
1.q.1. cap. ter illos iſta damnauit? Vos antem neceſſe eſt vt ſem-
Dominus. per erretis, quandiu propter bominum vicia dei ſacra-
menta violatis, aut nos propter dei ſacramenta, quæ in
nobis violare nolumus, etiam veſtri ſchiſmatis ſacrile-
Ca. XXXI. gium aſſumere putatis. Petilianus dixit, Omnis enim
Roma.13. poteſtas ex deo eſt, non in homine poteſtatis: ſicut Pon-
Ioan.19. tio Pilato reſpondit dominus Ieſus Chriſtus, Non ha-
Ioan.3. beres in me poteſtatem, niſi eſſet tibi deſuper data. Et
iterum dicente Ioanne, Non poteſt homo facere quic-
quam, niſi ei fuerit datum de cœlo. Doce igitur tradi-
tor ſimulandi myſteria quando acceperis poteſtatem.
AVG. reſpondit, Tu doce potius vniuerſos orbis
terrarũ quò diffuſa eſt bæreditas Chriſti, & illa tot gen-
tium multitudo, vbi Apoſtoli Eccleſias fundauerunt,
quando baptizandi amiſerit poteſtatem: Nunquam do-
cebis. Non ſolum quia eos calumniaris, non doces tra-
ditores: ſed quia etiam ſi docueris, non poteſt quorum-
libet malorum ſcelus, ſiue ignotorum, ſiue fallacium, ſi-
ue vt zizania vel palea tolerandorum euertere promiſſa
Gene.22. dei, vt non in ſemine Abrahæ benedicãtur omnes gen-
tes, à quibus promiſsis vos alienos facitis, qui cum om-
B nibus gentibus cõmunionem vnitatis habere nõ vultis.
Ca.XXXII. Petilianus dixit, Licet enim vnum ſit baptiſmum,
tribus eſt tamen gradibus conſecratum. Dedit aquam
Ioannes ſine nomine trinitatis, ſicut ipſe profeſſus eſt,
Matth.3. dicens, Ego vos baptizo in aqua pœnitẽtiæ, alius veniet
qui fortior me eſt, cuius non ſum dignus calciamenta
portare, ipſe vos baptizat in ſpiritu ſancto & igne. De-
dit ſpiritum ſanctum Chriſtus, ſicut ſcriptum eſt, Sibi-
Ioan.20. lauit in faciem eorum, & dixit, Accipite ſpiritum ſan-
ctum. Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis, &c.
Ipſeque ignis paracletus crepitantibus flammis ardeſcẽs
Acto.2. in Apoſtolos ſuperuenit. O vera diuinitas, quę accende-
re viſa eſt, non ardere, ſicut ſcriptum eſt, Factus eſt ſubi-
to de cœlo ſonus tãquam vi magna ſpiritus ferretur, &
repleuit totam domum vbi erant Apoſtoli ſedentes: Et
viſæ ſunt diſtributæ linguæ tanquam ignis, ſedit autem
ſuper vnumquenque eorum, & repleti ſunt omnes ſpiri-
tu ſancto, & cœperunt loqui variis linguis, ſicut ſpiritus
ſanctus dabat eloquiũ eis. Tu vero perſecutor vel aquã
pœnitẽtiæ non babes, qui non Ioannis occiſi ſed occi-
ſoris Herodis retines poteſtatem. Tu igitur traditor ſpi-
C ritum ſanctũ Chriſti non habes, etenim morti Chriſtus
eſt traditus, nõ ad mortem tradidit Chriſtus, Tibi ignis
in ſpiritu apud inferos viuax eſt, qui ieiunis apicibus æ-
ſtuans, membra tua per ſeculum afflare valeat, non fini-
Eſa.66. re, ſicut ſcriptum eſt de reorũ in inferno ſupplicio, Ignis
eorum non extinguetur. AVG. reſpondit, Tu es ille
maledicus conuiciator, non veridicus diſputator. Nõn-
ne aliquando deſines talia dicere, quæ ſi non probas, ad
neminem pertinent: ſi autem probas, ad vnitatem orbis
terrarum, quæ in ſanctis tanquam in frumentis eſt, om-
nino non pertinent. Si placeat & vobis pro maledictis
maledicta reſpondere, poſſumus & nos diſerte forte cõ-
uiciari, poſſumus & nos dicere, crepitantibus flãmis: ſed
nullo modo mihi ſonat diſerte quod dicitur inepte.
Poſſumus & nos dicere ieiunis apicibus ęſtuãs, ſed ſcrip-
torum noſtrorum apices nolumus cum ab aliquo ſano
legũtur, à ſucco grauitatis ieiunos iudicari, & ſpiritu in
eis dum nullis ſententiis vtilibus paſcitur, ſuperuacaneo
laborare ieiunio. Ecce dico Circumcelliones veſtros,
non crepitantibus ſed præcipitantibus flammis furoris
ardere. Si reſponderis, quid ad nos: cur & tu cum obie-
ceris quos volueris, non viciſsim audies, & nos neſci-
mus? Si reſponderis, non probatis: cur nõ tibi orbis ter- D
rarum reſpõdeat viciſsim, nec vos probatis? Paciſcamur
ergo ſi placet, vt nec tu nobis malos obiicias, quos putas
noſtros, nec vobis ego veſtros: Ita videbis hoc pacto tã
iuſto placito atq; firmato, nihil te habere quod obiicias
ſemini Abrahæ in omnibus gẽtibus, atque tibi ego pla-
nè inuenio magnum quod obiiciam, cur vos ergo im-
pie ſeparaſtis à ſemine Abrahę, quod eſt in omnibus gẽ-
tibus? Hoc certe quemadmodum defendas non habes.
Purgamus enim nos vtrique à criminibus alienis. Hoc
autem quod omnibus gentibus quæ in ſemine Abrahæ
benedicuntur non communicatis, & magnum crimen
eſt, nõ quorundam veſtrum ſed omnium. Et cum noſti
& cõmemoras ſpiritum ſanctum ita veniſſe, vt illi quos
tunc impleuerat, linguis omnibus loquerentur, quid ſibi
volebat illud ſignum atque prodigium? Cur non ita da-
tur ſpiritus ſanctus, vt nemo cui datur linguis omnibus
loqui poſsit, niſi quia omnes gentes credituras, ac ſic in
omnibus linguis futurum Euangelium, illud tũc mira-
culum portendebat, quod & in Pſalmo tanto ante præ-
dictum eſt, Non ſunt loquelæ neque ſermones, quorum Pſal.18.
non audiantur voces eorum. Hoc propter eos dictũ eſt
qui ſpiritu ſancto accepto linguis erant omnibus locu- E
turi. Sed quia idipſum in omnibus gentibus & linguis
futurum Euangelium & corpus Chriſti per totum or-
bem terrarum linguis omnibus perſonaturum ſignifi-
cabat, ſecutus ait, In omnem terram exiuit ſonus eorum,
& in fines orbis terræ verba eorum. Hinc fit, vt Eccleſia
vera neminem lateat. Vnde eſt illud quod in Euange-
lio ipſe dicit, Non poteſt ciuitas abſcondi ſuper mon- Matth.5.
tem conſtituta. Ideoque in eodem Pſalmo connectitur,
In ſole poſuit tabernaculum ſuum: id eſt, in manifeſta- Pſal.18.
tione: ſicut in regnorũ libris legimus dictum, Quod tu
in occulto feciſti, patieris in ſole. Et ipſe tanquam ſpon- 2.Reg.12.
ſus procedẽs de thalamo ſuo, exultauit vt gigas ad cur-
rendam viam, à ſummo cœlo egreſsio eius: ecce habes
aduentum domini in carne. Et occurſus eius vſque ad
ſummũ eius: ecce habes reſurrectionem & aſſenſionem.
Nec eſt qui ſe abſcõdat à calore eius: ecce habes aduen- Acto.2.
tum ſpiritus ſancti, quem in linguis igneis miſit, vt fer-
uorem charitatis oſtenderet, quam profecto non habet,
qui cum Eccleſia quę in omnibus linguis eſt, non ſeruat Ephe.4.
vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis. Iam vero quod vnum F
quidem baptiſmum eſſe dixiſti, ſed tamen tribus gradi-
bus conſecratum, ipſaq; tria ſic perſonis ſingulis diſper-
titus es, vt aquam Ioanni, ſpiritum ſanctum domino Ie-
ſu Chriſto, & ignem tertium paracleto deſuper miſſo
tribueris, quantus error ſit, parumper aduerte. Eò quip-
pe ductus es vt ita ſentires, quia Ioãnes ait, Ego quidem Matth.3.
baptizo in aqua, qui autem poſt me venit maior me eſt,
ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni. Nec conſi-
derare voluiſti, non tria tribus ſingillatim eſſe coapta-
ta, aquam Ioanni, ſpiritum Chriſto, ignem paracleto,
ſed tria hæc ad vos potius pertinere, vnũ ad Ioannem,
& duo cætera ad dominum. Neq; enim dictum eſt, Ego
quidem vos baptizo in aqua, qui autem poſt me venit
maior me eſt, cuius non ſum dignus calciamenta porta-
re, ipſe vos baptizat in ſpiritu ſancto, qui autem poſt il-
lum venturus eſt paracletus, ipſe vos baptizat in igne:
ſed, ego quidem, inquit, in aqua, qui autem poſt me ve-
nit, in ſpiritu ſancto & igni: vnum tibi tribuit, illi duo.
Vides ergo quemadmodum te fefellit numerus. Adhuc
attende, vnum dixiſti baptiſmum tribus gradibus con-
ſecratum, aqua, ſpiritu ſancto & igni, & tres perſonas
per ſingula poſuiſti, Ioannem ad aquam, Chriſtum ad
ſpiritum,

G ſpiritum,paracletumq; ad ignem.Si ergo aqua Ioannis ad eundem pertinet, cuius vnitas commendatur, non debuerunt baptizari iubente Paulo Apoſtolo, quos compererat baptizatos à Ioanne.Iam enim habebant aquam ad eundem, ſicut dicis, baptiſmum pertinentem: reſtabat vt ſpiritum & ignem acciperent, quia defuerant Ioanni,vt compleretur baptiſmus tribus, vt aſſeris, gradibus conſecratus. Cum vero authoritate apoſtolica iuſsi ſunt baptizari,ſatis declaratum eſt aquam illam Ioannis non pertinere ad baptiſmum Chriſti,ſed pro neceſſario tempore alterius diſpēſationis fuiſſe. Poſtremo quid tibi viſum eſt cum probare voluiſſes ſpiritum ſanctum à Chriſto datum, & adhibuiſſes ex Euangelio teſtimonium, quòd reſurgens à mortuis, inſufflauit in faciem

Ioan.20. diſcipulorum dicens, Accipite ſpiritum ſanctum: ad illum vltimum ignem, qui cum baptiſmo nominatus eſt in linguis igneis, quæ paracleto veniente demonſtratæ ſunt,velles oſtendere? Dixiſti enim, Ipſeque ignis paracletus crepitantibus flammis ardeſcens in Apoſtolos ſuperuenit: quaſi alius ſit ſpiritus ſanctus, quē dedit inſufflādo in faciē diſcipulorum,& alius qui poſt eius aſcenſum in Apoſtolos ſuperuenit. Nunquid ergo duo ſunt

H ſpiritus ſancti? Quis hoc niſi dementiſsimus dixerit? Ipſe itaque Chriſtus eūdem ſpiritum ſanctum dedit, ſiue inſufflando in facies diſcipulorum, ſiue deſuper eum die pentecoſtes citra ſacramenti commendationem mittendo. Proinde non Chriſtus ſpiritum ſanctum dedit & ignem paracletus,vt quaſi compleretur quod dictum erat in ſpiritu ſancto & igni, ſed idem ipſe Chriſtus ſpiritum ſanctum dedit, quem in terra poſitus ſuo flatu, in cœlo autem poſitus linguis igneis demonſtrauit. Nanq; vt noueris nō tunc impletum eſſe quod dictum eſt, Ipſe vos baptizat in ſpiritu ſancto: quando eis ſufflauit in faciem,vt iam non in ſpiritu, ſed in igne baptizandi venturo paracleto viderentur, Reminiſcere apertiſsimam ſcripturam, & vide quid eis dixerit quando ipſe dominus aſcendit in cœlum, Ioannes quidē baptizauit aqua, vos autem baptizabimini ſpiritu ſancto,quem recepturi eſtis non poſt multos hos dies ad pentecoſten. Quid

Acto.1. hoc teſtimonio clarius? Secundum autem ſenſum tuum dicere debuit Chriſtus, Ioannes quidē baptizauit aqua, vos autem baptizati eſtis ſpiritu ſancto quādo vobis in faciem ſufflaui, & deinde baptizabimini in igne, quem

I accepturi eſtis non poſt multos hos dies: vt videlicet complerētur illi tres gradus, quibus dicis vnum baptiſmum conſecratum. Ita fit,vt adhuc neſcias quid ſibi velit quod dictum eſt, ipſe vos baptizat in ſpiritu ſancto

Caput XXXIII. & igni, & temere velis docere quod neſcis. Petilianus dixit, Sed vt plene diſcutiam baptiſmum Trinita-

Math.28. tis,dixit Apoſtolis ſuis dominus Chriſtus, Ite baptizate gētes in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, docentes eas ſeruare omnia quæcunque mando vobis. Quem doces traditor, quem condemnas? Quem doces traditor,quem occidis? Poſtremo quem doces? An quem feceris homicidam? Quo modo igitur baptizas in nomine trinitatis? Patrem deum dicere non potes, nam cum

Math.5. dixerit dominus Chriſtus, Beati pacifici, quia ipſi filij dei vocabuntur: tu qui pacem animi non habes, deum non habes patrem. Quo modo autē in nomine filij baptizas,qui tradis ipſum, quem filium dei non vllis paſsio-

Acto.2. nibus nec crucibus imitaris? Quo modo autem baptizas in nomine ſpiritus ſancti,cum ſpiritus ſanctus in illos Apoſtolos venerit,qui non fuerant traditores? Cum igitur vobis deus genitor non ſit, nec aqua baptiſmatis vere naſcimini,nemo veſtrum penitus natus eſt,nec patrem habetis impij,nec matrē. Vos ergo huiuſmodi di- K

co non baptizare, etſi vt carnem Iudæi quaſi baptizant milies vos lauetis. AVG. reſpondit, Certe propoſueras plene diſcutere baptiſmū Trinitatis, & intentos nos multum feceras,ſed ſcilicet,quod vobis facillimum eſt, quàm cito te ad ſolita maledicta vertiſti. Hoc reuera copioſe facis, Proponis enim tibi quos vis,in quos inueharis quantum vis,in qua magna ſermonis latitudine vno breuiſsimo verbo, quod dicitur, proba in arctiſsimas coarctaris anguſtias. Hoc enim tibi dicit ſemen Abra- Gene.22.

hæ,in quo cum omnes gentes benedicuntur,non curāt cū à te maledicuntur. Sed tamen quia de baptiſmo agis, quem tunc putas eſſe verum, cum in homine iuſto eſt, falſum autem cum in homine iniquo eſt. Ecce & ego ſecundum tuam regulam ſi diſcutiam baptiſmum Trinitatis, copioſius vt arbitror potero dicere, quod non habeat deum patrem, cui contes eſt deus: nec Chriſtum ſuum credat,niſi pro quo paſſus eſt: nec ſpiritū ſanctum habeat, qui longe vario modo linguis igneis miſerabilem Africam incendit: quo modo ergo habent baptiſmū, aut quo modo dant in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti? Certe iam aduertis poſſe in homine iniquo

L eſſe,vel ab homine iniquo dari baptiſmum,nō iniquum ſed iuſtum & verum,non quia illius eſt,ſed quia dei eſt. Et ego tibi de iſto nihil calumnior, quod tu de neſcio quibus orbis terrarum facere non ceſſas, & quod eſt intolerabilius,nec de ipſis aliquid ꝓbas. Illud vero neſcio quo modo tolerari poſsit, quod non ſolum hominibus ſanctis de hominibus iniquis calūniamini, ſed etiā ipſi ſancto baptiſmati, quod in quolibet iniquo neceſſe eſt vt ſanctum ſit,crimen ex cōtagione peccatorum hominum comparatis, vt tale dicatis eſſe baptiſma, qualis eſt ille à quo habetur vel datur vel ſumitur. Porrò ſi talis ſit homo,qualis fuerat ille, cū quo accedit ad ſancta, & talia fiunt ipſa ſacramenta,quales fuerint homines in quibus ſunt, ſufficit ſanctis hominibus ad ſolatium cū ſancto baptiſmo communiter à vobis falſum crimen audire: vos tantum videte quemadmodum veſtro ore damnemini,ſi & ſobrij veſtri ex contagione ebrioſurum veſtrorū ebrioſi ſunt, & miſericordes veſtri ex raptorum contagione raptores ſunt,& quicquid apud vos in malis hominibus inuenitur,hoc coguntur eſſe qui nō ſunt, & ipſe baptiſmus in omnibus immūdis veſtris immundus eſt,& pro ipſius immūdiciæ diuerſitate diuerſus eſt, M

ſi talis eſſe cogitur,qualis eſt ille à quo habetur & datur. Hæc vtiq; falſa ſunt, & ideo nobis nihil obſunt, cum ea dicitis in nos,nec reſpicitis vos: vobis autē obſunt,quia cum ea falſa dicitis,in nos non cadunt,ſed quia ea vera putatis,in vos recidunt. Petilianus dixit, Nam ſi illos Caput

Apoſtolis licuit baptizare, quos pœnitentiæ baptiſmo XXXIIII.

Ioannes abluerat, in his* vos baptizare ſacrilegos nō li- *al.mihi.

cebit. AVG. reſpondit, Vbi eſt ergo quod ſupra dixeras,non alium baptiſmum fuiſſe Ioannis, alium Chriſti, ſed vnum baptiſmum tribus gradibus conſecratum, quorum trium graduum aquam Ioannes, ſpiritū Chriſtus,ignem paracletus dedit? Cur ergo aquam repetiuerunt Apoſtoli in eis, quibus iam Ioannes aquam dederat pertinentem ad vnum baptiſmum tribus gradibus cōſecratum? Cernis certe quàm ſit neceſſarium, vt ſciat quiſque quod loquitur. Petilianus dixit, Neque enim Ca.XXXV.

ſpiritus ſanctus in quemquam manus impoſitione pontificis poterit inſeri, niſi aqua puræ conſcientiæ præceſſerit generatrix. AVG. reſpondit, In his paucis verbis tuis duo ſunt errores. Et vnus quidem ad quæſtionem,quæ inter nos diſcutitur,non valde pertinet,ſed te

imperitiæ

A imperitiæ coarguit. Nam in centum viginti hominibus *Act. 1.* ſine cuiuſquam manus impoſitione, in Cornelium vero *Act. 10.* Centurionem & eos qui cum illo erant, etiam priuſquam baptizarentur ſpiritus ſanctus aduenit. Alter autem error in his verbis tuis totam cauſam veſtram penitus perimit. Dicis enim aquam puræ conſcientiæ præcedere oportere genitricem, vt ſpiritus ſanctus conſequatur. Proinde aut omnis aqua in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti conſecrata puræ conſcientiæ eſt, nõ propter eos à quibus miniſtratur, vel à quibus accipitur, ſed propter illum qui hunc baptiſmum immaculatus inſtituit, aut ſi aquam puræ conſcientiæ non facit niſi pura conſcientia, & miniſtrantis hominis, & ſumentis: quid agitis de eis, quos inuenitis ab eis baptizatos, qui nondum proditi conſcientiam maculoſam gerebant: præſertim ſi inter iſtos baptizatos aliquis exiſtat, qui ſe fateatur malam cum baptizaretur habuiſſe conſcientiam, quòd per illam forte occaſionem ad aliquod flagitium peruenire voluiſſet? Cum ergo vobis fuerit manifeſtatum, nec illum qui miniſtrauit, nec illum qui accedit baptiſmum puram, habuiſſe conſcientiam, denuo baptizandum eſſe cenſebitis? Nequaquam B hoc dicturus, nequaquam facturus es: Baptiſmi ergo *1. q. 1. c. dis.* puritas à puritate vel immundicia cõſcientiæ, ſiue dantis ſiue accipientis omnino diſtincta eſt. Aude ergo iam dicere puræ conſcientiæ, fuiſſe fraudatorem, raptorem, pupillorum & viduarum oppreſſorem, coniugiorum ſeparatorem, patrimoniorum alienorum proditorem, venditorem, diuiſorem. Aude etiam dicere puræ conſcientiæ fuiſſe illos, quos talibus temporibus diſcernere difficile eſt: ſi qui forte non propter Criſtum, nec propter vitam æternam, ſed propter amicicias terrenas conciliandas, & cupiditates terrenas ſatiandas ab illo vt baptizarentur ambierunt. Porrò ſi hos puræ conſcientiæ fuiſſe non audes dicere, ſi quos ex eo numero reperéris baptizatos, da eis quam non acceperunt aquam puræ conſcientiæ: quod ſi nõ facis, deſine aduerſus nos iactare quod nõ noſti, ne cogaris aduerſus nos reſpondere, quod noſti.

Caput XXXVI. Petilianus dixit. Qui vtique ſpiritus ſanctus in vos venire non potuit, quos non vel pœnitentiæ baptiſmus abluit, ſed pœnitenda, quod verum eſt, aqua polluit traditoris. AVG. reſpondit, Traditores quidem non ſolum nos nõ probatis, ſed nec patres C veſtri patres noſtros probare potuerũt, qui niſi probati eſſent, non vtiq; patres noſtri eſſent ſecundum tuã ſuperiorem aſſertionem, quorum non eſſemus facta ſectati: nec tamen propter eos à conſortio diuelleremur *Gene. 22.* vnitatis, & à ſemine Abrahæ, in quo benedicuntur omnes gentes. Veruntamen ſi alia eſt aqua Chriſti, & alia eſt aqua traditoris, quia non fuit traditor Chriſtus: cur non alia ſit aqua Chriſti, & alia ſit aqua raptoris, quia nec raptor vtique fuit Chriſtus? Baptiza ergo tu poſt raptorem tuũ, & baptizabo ego poſt traditorem, nec meũ nec tuum: aut ſi chartis prolatis credendum eſt, & meũ & tuum: ſi autem communioni orbis terrarum magis quàm parti Donati, non meum, ſed tuum. Meliore vero *Gala. 6.* & ſaniore ſententia, quia ſecũdum Apoſtolicam vocem, vnuſquiſq; noſtrum propriũ onus portabit: nec ille raptor veſter eſt quotquot non eſtis raptores, nec quiſquã traditor aut noſter aut veſter eſt quotquot non ſumus traditores: & ideo nos ſumus catholici, qui ſecundum iſtã ſententiam nõ deſerimus vnitatem: vos verò hæretici qui propter quorundam hominũ crimina ſeu vera ſeu falſa, nõ vultis tenere cum Abrahæ ſemine charitatem.

Caput XXXVII. Petilianus dixit, Sed vt hæc ab Apoſtolis facta præluceant, eorum actibus edoceamur, ſicut ſcriptũ D eſt, Factum eſt autem dum Apollo eſſet Corinthi, Paulus perambulatis ſuperioribus partibus venit Epheſum. Et cum inueniſſet quoſdam diſcipulos, dixit illis, Si ſpiritum ſanctum accepiſtis credentes? *Act. 19.* At illi dixerũt, Sed neq; ſi eſt ſpiritus ſanctus audiuimus. Dixitq; Paulus, In quo ergo baptizati eſtis? Et reſponderũt dicentes, Ioannis baptiſmo. Ait autem Paulus, Ioannes baptizauit baptiſmo pœnitentiæ, plebi dicẽs in eum qui venturus eſſet poſt ipſum vt crederent, hoc eſt in Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Quo audito, baptizati ſunt in nomine domini Ieſu Chriſti. Et cum impoſuiſſet illis manus Paulus, venit ſpiritus ſanctus ſuper illos, loquebãtur autem varijs linguis & prophetabant, Et erant omnes viri ferè duodecim. Si igitur illi ſunt baptizati vt ſpiritum ſanctum reciperent, cur non vos, ſi ſanctum vultis ſpiritum ſumere, poſt veſtra mẽdacia veram percipitis nouitatem? Qui ſi male hoc facimus, quare nos quæritis? aut certe ſi crimen eſt, Paulum primitus condemnate. Qui vtique Paulus quod iam fuerat abluit, nos autem in vobis quod nondum eſt baptizamus, Non enim vos vt ſæpe iam diximus vero baptiſmate tingitis, ſed inani vocabulo falſi baptiſmatis infamatis. AVG. reſpondit, E Paulum non accuſamus qui dedit hominibus baptiſmum Chriſti, quia nõ habebant baptiſmum Chriſti, ſed baptiſmum Ioannis, ſecundum ipſorum reſponſionem. Qui interrogati, in quo baptizati eſſent, reſponderunt, baptiſmo Ioannis, qui ad baptiſmum Chriſti non pertinet, nec eius pars vlla vel gradus eſt, alioquin aut tunc iterabatur aqua baptiſmi Chriſti, aut ſi baptiſmus Chriſti tunc per duas aquas perficiebatur, minus perfectus eſt modo, quia nõ datur illa quæ per Ioannem dabatur: Quodlibet autem horum impium & ſacrilegũ eſt opinari. Dedit ergo Paulus baptiſma Chriſti eis qui nõ baptiſmum Chriſti habebant, ſed Ioannis. Cur autem illo tempore neceſſarius fuit baptiſmus Ioannis, qui nunc iam neceſſarius nõ eſt, & alibi diximus, & nunc ad rem quæ inter nos agitur non pertinet, niſi tantummodo vt videatur quòd Ioannis baptiſmus alius fuit, Chriſti autem alius: ſicut alius fuit ille baptiſmus, in quo patres noſtros dicit Apoſtolus baptizatos in nube & in mari, quã- *1. Cor. 10.* do per Moyſem rubrum mare tranſierunt. Lex enim & Prophetæ vſq; ad Ioannnem Baptiſtam ſacramenta ha- *Luca. 16.* bebant prænunciantia rem futuram, noſtri vero tempo F ris ſacramenta veniſſe conteſtantur, quod illa venturũ eſſe prędicabant. Ioannes itaq; omnium præcedentium proximus Chriſti annunciator fuit. Et quia omnes ſuperiorum temporum iuſti & Prophetæ cupiebant videre completum, quod reuelante ſpiritu futurum eſſe cernebant, vnde & ipſe dominus dicit, Quoniam multi iuſti & Prophetæ cupierunt videre quæ videtis & nõ vi- *Matth. 13.* derunt, & audire quæ auditis & nõ audierunt: propterea Ioannes amplius quàm Propheta dictus eſt, & in na- *Matth. 11.* tis mulierum non habuiſſe maiorem, quia prioribus iuſtis prænunciare tantum Chriſtum conceſſum eſt: huic autẽ prænunciare abſentem & videre præſentẽ, vt huic inueniatur patuiſſe quod illi cupierũt. Et ideo ſacramentum baptiſmi eius adhuc ad prænunciationem Chriſti pertinet, ſed planè nouiſſimam: quoniam vſq; ad illum fuerunt prænunciationes primi aduentus domini, cuius aduentus modo annunciationes ſunt, iam nõ prænunciationes. Sed dominus humilitatis viam docens, ſacramenta quæ hic inuenit, prænunciationis ſuæ ſuſcipere dignatus eſt, nõ ad ſuæ purgationis adiutorium, ſed ad noſtræ pietatis exemplum, vt ſcilicet oſtenderet nobis quanta

G quanta deuotione ſuſcipere debemus ea quæ illum iam veniſſe teſtantur, quando ipſe ſuſcipere non dedignatus eſt, quæ illum venturum figurabant. Et Ioannes ergo quãuis proximus, & infra vnum annum, coætaneus tamen cum baptizaret venienti præibat Chriſto, propter hoc de illo dictum eſt, *Malac.3.* Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, *Matth.11.* qui præparabit vitam tuam. Et ipſe prædicabat dicens, *Matth.3.* Venit fortior me poſt me. Sic ergo circuncisio octauæ diei, quæ patribus data eſt, prænunciabat iuſtificationem noſtram, *Coloſſ.2.* vt expoliationem carnalium concupiſcentiarum per reſurrectionem domini, quæ poſt ſeptimum, id eſt, ſabbati diem, octauo die, id eſt, dominico facta eſt, qui dies tertius poſt ſepulturam eius occurrit. Eandem tamen prænunciantem circuncisionem carnis infans Chriſtus accepit. *Luca.2.* Et quemadmodum paſcha quod à Iudæis celebrabatur in occiſione agni, *Exod.12.* prænunciabat domini paſſionem & tranſitũ de hoc mundo ad patrem, & ipſum tamẽ paſcha quod erat in eadem prænunciatione, idem dominus cum diH ſcipulis ſuis celebrauit, quando ei ſuggeſſerunt dicentes, *Matth.26.* Vbi vis paremus tibi paſcha? Sic & baptiſmũ Ioannis, *Matth.3.* qui erat in proxima eius prænunciatione, etiam ipſe ſuſcepit. *Gene.17.* Sed ſicut aliud eſt carnis circũciſio Iudæorum, aliud autẽ quod octauo die baptizatorum nos celebramus, & aliud eſt paſcha quod adhuc illi de oue celebrãt: *Exod.12.* aliud autem quod nos in corpore & ſanguine domini accipimus: ſic alius fuit baptiſmus Ioannis, alius eſt baptiſmus Chriſti. *Acto.19.* Illis enim ventura iſta prænunciabantur: iſtis completa illa prædicantur. Et quamuis illa Chriſtus acceperit, nobis tamen neceſſaria non ſunt, quia ipſum qui per hæc annunciabatur accepimus. Recenti autem aduentu domini quiſquis illa accepiſſet, opus ei erat, vt etiam his imbueretur: quiſquis vero his imbutus eſſet, non opus erat vt retrorſus in illa cogeretur. Quapropter nolite de Ioannis baptiſmo caliginem facere, cuius cauſa & ratio ſiue iſta ſit quam expoſui, ſiue alia melior certiórque reddatur, illud tamen manifeſtum eſt, alium fuiſſe baptiſmum Ioannis, alium Chriſti: & illum Ioannis baptiſmum appellatum, quod & iſtorum quos commemoraſti reſponſio declarat, & ſermo ipſius domini, vbi ait Iudæis, *Matth.21.* Baptiſmus Ioannis de cœlo eſt an ex hominibus? Iſte autem baptiſmus non diciI tur Cæciliani nec Donati nec Auguſtini nec Petiliani, ſed baptiſmus Chriſti. Nam ſi impudentes nos putas: quia poſt nos neminem volumus baptizari, cum videamus poſt Ioannem fuiſſe homines baptizatos, qui vtique incomparabiliter maior eſt nobis, nunquid forte Ioannes & Optatus æquales ſunt? Ridiculum videtur, & tamen puto quòd non eos æquales, ſed maiorem credatis Optatum. Poſt Ioannem quippe Apoſtolus baptizauit, vos baptizare poſt Optatum neminem audetis. An quia Optatus in vnitate veſtra fuit: Iam hoc quibus præcordiis ſuſtineri poſſit ignoro, ſi amicus comitis, cui comes erat deus in vnitate dicitur fuiſſe, & amicus ſponſi præter vnitatem. *Ioan.3.* Quòd ſi Ioannes maxime in vnitate fuit, & non ſolum Optato, ſed omnibus nobis & omnibus vobis longe excellentior & maior fuit: & tamen poſt eum Paulus Apoſtolus baptizauit, quare vos poſt Optatum non baptizatis, niſi forte in has anguſtias vos coarctat cæcitas veſtra, vt dicatis Optatum dare potuiſſe ſpiritum ſanctum, Ioannem non potuiſſe? Quod ſi non dicitis, ne ab ipſis etiam inſanis veſtra rideatur inſania, quid reſpõſuri eſtis, cur poſt Ioannem baptizandi fuerint homines, poſt Optatum autem nemo baptizandus ſit, niſi quia illi baptiſmo Ioannis fuerant baptizati: quicunque autem Chriſti bap- K tiſmo baptizantur, ſiue per Paulum baptizentur, ſiue per Optatum, nihil diſtare inter iſtorum & illorum baptiſmum, cum tantum diſtet inter Paulum & Optatum. Redite ergo præuaricatores ad cor, & nolite ex *Eſaia.46.* hominum moribus & factis diuina ſacramenta penſare. Illa enim per eum facta ſunt, cuius ſunt: ſed digne tractata afferunt præmium, indigne autem tractata iudicium. Et quamuis vnum non ſint qui dat ſacramentum digne & qui indigne tractauit: vnum eſt tamen illud ſiue digne ſiue indigne tractetur, non vt ipſum melius vel deterius fiat, ſed ad vitam mortémve tractantiũ. Illud ſanè quod quod dixiſti, quia in illis quos baptizauit poſt Ioannẽ Paulus, quod iam fuerat abluit, pro- *Acto.19.* fecto non diceres ſi aliquantum conſiderares quid diceres. Si enim abluendus fuit baptiſmus Ioannis, proculdubio ſordidus fuit. Quid ergo iam te vrgeam, recole aut lege & vide vnde hoc Ioannes acceperit, reperies in quem effuderis iſtam blaſphemiam: quod cum repereris, ſaltem pectus tundatur, ſi lingua non frænatur. Iam vero quod eleganter vobis dicere videmini, ſi L male hoc facimus quare nos quæritis? Nónne aliquando recordamini, quia non quærũtur niſi qui perierunt? An & hoc videre, ad ipſam perditionem pertinet? Poſſet enim & illa ouis iam abſurde paſtori dicere, ſi malefacio quòd à grege aberro, quare me quæris? non intelligens quare ſe putat non eſſe quærendam, hanc eſſe vnam cauſam quare quæratur. Quis autem nos quærit, ſiue per ſcripturas ſuas, ſiue per linguas catholicas & pacificas, ſiue per flagella temporalium tribulationum, niſi ille qui iſtam miſericordiam nobis diſpenſat in omnibus? Quærimus ergo vos vt inueniamus: tantum enim vos diligimus vt viuatis, quantum veſtrum errorem odimus vt intereat qui vos perdit. Atque vtinam ſic vos quæramus vt etiam inueniamus, & de vnoquoque veſtrum gaudenter dicamus, Mortuus erat & reuixit, perierat & inuentus eſt. *Lucæ.15.*

Petilianus dixit, Si vos tenere catholicam dicitis, catholicos illud eſt quod Græce dicitur vnicum ſiue totum. Ecce in toto nõ eſtis, quia in partẽ ceſſiſtis. *Caput XXXVIII.*

AVG. reſpondit, Et ego quidem Græcæ linguæ perparum aſſecutus ſum, & propè nihil: non tamen impudenter me dico noſſe ὅλον non eſſe vnum, ſed totum, & καθόλου ſecundum totum, vnde catholica nomẽ accepit, dicente ipſo domino, Non M eſt veſtrum ſcire tempora, quæ pater poſuit in ſua pote- *Acto.1.* ſtate, ſed accipietis virtutem ſpiritus ſancti ſuperuenientem in vos, & eritis mihi teſtes in Hieruſalem & totam Iudæam & Samariam, & vſque in totam terram. Ecce vnde catholica vocatur. Sed ita clauſis oculis offenditis in montem, qui ex paruo lapide, ſecundum Prophetiam Danielis, creuit & impleuit vniuerſam ter- *Daniel.2.* ram, vt nobis dicatis, quòd in partem ceſſerimus & in toto non ſimus, quorum communio vniuerſo orbi diffunditur. Sed quemadmodũ ſi mihi diceres quòd ego ſim Petilianus, non inuenirem quemadmodum te refellerem, niſi vt aut iocantem riderem, aut inſanientem dolerem: hoc mihi nunc faciendum eſſe video: ſed quia iocari te non credo, vides quid reſtat.

Petilianus dixit, Sed non eſt pars tenebrarum contra lucem, *Caput XXXIX.* nec pars amaritudinis cum melle: nõ eſt pars vitæ cum morte, non eſt pars innocentiæ cum reatu: non eſt pars aquæ cum ſanguine, nec amurcæ cum oleo pars, licet ſit feculenta cognatio, ſed cuncta reproba defluent. Ipſa eſt ſentina viciorum, dicente Ioanne, Ex nobis exierunt, ſed non ſunt de nobis. Nam ſi eſſent de *1.Ioan.2.* nobis

A nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. Non eſt aurum
cum ſordibus ſuis, omnia precioſa purgãtur. Scriptum
Eccli.27. eſt nanque, Sicut aurum probat fornax, ita & iuſtos ve-
xatio tribulationis. Non eſt pars crudelitas manſuetu-
dinis, nec religio ſacrilegij, nec pars Macarij penitus
poteſt eſſe noſtra, quia ritus noſtri ſimilitudinem macu-
lat. Acies nanque inimica non pars eſt, quæ implet no-
men hoſtile, quæ ſi vere pars dicitur, ſententiam con-
gruam Salomonis incurret. Pereat pars eorum de ter-
ra. AVG. reſpondit, Hæc verba iactare & nihil pro-
bare, quid eſt niſi delirare? Attendis zizania per mun-
Matth.13. dum, & triticum non attendis, cum per totum vtraque
iuſſa ſint creſcere. Attendis ſemen maligni quod tem-
Gene.22. pore meſſis ſeparabitur, & non attendis ſemen Abrahæ
in quo benedicuntur omnes gentes. Quaſi vero vos
iam ſitis maſſa purgata, & mel ſyncerum & eliquatum
oleum, & aurum purum, nec ipſa ſpecies dealbati parie-
Acto.23. tis. Vt enim de viciis cæteris taceam, nunquid ebrioſi
partem faciunt ſobriorum, aut deputantur auari in par-
te ſapientum? Si manſueti homines lucis vocabulum
B tenent, furor Circumcellionum vbi niſi in tenebris
deputabitur? Cur ergo per tales baptiſmus datus apud
vos valet, & per quoſlibet in orbe terrarum idem Chri
ſti baptiſmus non valet? Cernis nempe ad illud vos
eſſe ab orbis terrarum communione ſeparatos, vt non
quidem ſitis omnes ebrioſi, nec omnes auari, nec om-
nes violenti, ſed omnes hæretici, ac per hoc omnes im-
pij, & omnes ſacrilegi. Quod autem vniuerſum orbem
terrarum Chriſtiana ſocietate gaudentem Macarij par-
tem vocatis, quis hoc ſano cerebro diceret? Sed quia
vos de parte Donati eſſe dicimus, quæritis hominem,
de cuius parte nos eſſe dicatis: & in magnis anguſtiis
nominatis neſcio quem ſi forte in Africa cognitum, in
aliis autem orbis partibus ignotum. Quapropter ecce
reſpondet vobis vniuerſum ſemen Abrahæ de vniuer-
ſa terra. Macarium iſtum de cuius parte nos dicitis, om-
nino non nouimus. Reſpondete viciſſim non vos noſ-
ſe Donatum: ſed & ſi partem Optati vos eſſe dicamus,
quis veſtrûm poteſt dicere, neſcire ſe Optatum, niſi
forte facie, ſicut nec Donatum? Sed gaudetis videlicet
de nomine Donati, nunquid & de nomine Optati?
C Quid ergo vobis prodeſt Donatus, cum vos omnes
coinquinauerit Optatus? Quid vobis prodeſt ſobrie-
tas Donati, cum Circumcellionum ebrietate pollua-
mini? Quid vobis prodeſt ſecundum veſtram opinio-
nem innocentia Donati, cum Optati rapacitate macu-
lemini? Hic enim eſt error veſter, vt amplius putetis va-
lere iniquitatem hominis ad alium contaminandum,
quàm iuſticiam hominis ad alium purificandum. Itaq;
ſi duo pariter diuina ſacramenta communicent, vnus
iuſtus, alius iniquus, ſed ita vt nec iſte illius iniquita-
tem, nec ille huius imitetur iuſticiam: non dicitis ex hoc
fieri ambos iuſtos, ſed ambos iniquos, ita vt & illud ſan
ctum quod pariter ſumunt, immundum fiat, & amittat
propriam ſanctitatem. Vbi ſibi inuenit tales aduoca-
tos iniquitas, quibus delirantibus ita victrix putetur? Vt
quid ergo vobis plauditis de nomine Donati in tanto
peruerſitatis errore, vbi nõ Petilianus quidem eſſe mere-
tur quod Donatus, ſed ipſe Donatus eſſe cogitur, quod
Optatus? Dicat autem domus Iſraël, Pars mea domi-
Pſal.15. nus: dicat ſemen Abrahæ in omnibus gentibus, Domi-
nus pars hæreditatis meæ. Nouit enim quo modo di-
cat in Euangelio, gloriæ beati dei, Nam & vos per ſa-
cramẽtum quod in vobis eſt ſicut Caiphas domini per-
ſecutor, neſcientes prophetatis. Quod enim Græce μα-
κάριος. Latine beatus eſt, Ita plane de parte Macarij ſu- D
mus. Quid enim eſt Chriſto beatius, cuius ſumus, ad
quem commemorantur & conuertuntur vniuerſi fines
terræ, & in cuius conſpectu adorant vniuerſæ patriæ *Pſal.21.*
gentium? Itaque maledictionem tuam vltimam in per- *ππ ιερεα.*
uerſum de Salomone vſurpatum, non timet pars hu-
ius Macarij, id eſt, huius beati, ne pereat de terra. Quod
enim dictum eſt de impiis, hoc vos ad Chriſti hæredi-
tatem conuertere conamini, & hoc eſſe factum nefan-
da impietate contenditis. Cum enim de impiis ille lo-
queretur, ait, Pereat pars eorum de terra. Cum autem
vos dicitis illud quod ſcriptum eſt, Dabo tibi gentes *Pſal.2.&*
hæreditatem tuam, & commemorabuntur & conuer- *21.*
tentur ad dominum vniuerſi fines terræ: iam iſtam
promiſſionem periiſſe de terra, in Chriſti hæreditatem
retorquere vultis, quod de ſorte prædictum eſt impio-
rum: ſed manente atque creſcente Chriſti hæredita-
te, cum iſta dicitis vos peritis, Non enim vbique per
ſacramentum dei prophetatis, quandoquidem his per
veſtram inſaniam male optatis. Sed plus valet prædi-
ctio Prophetarum, quàm maledictio Pſeudopropheta- E
rum. Petilianus dixit, Paulus quoque Apoſtolus *Cap.XL.*
clamat, Nolite iugum ducere cum infidelibus, Quæ e-
nim participatio iuſticię cum iniquitate, aut quæ ſocie- *2.Cor.6.*
tas luminis cum tenebris? Quæ autem conuentio Chri-
ſti ad Belial, aut quæ pars fideli cum infideli? AVG.
reſpondit, Verba Apoſtoli agnoſco, ſed quid te adiu-
uent omnino non video. Quis enim noſtrum dicit eſſe
participationem iuſticiæ cum iniquitate, etiam ſi iuſtus
& iniquus, ſicut Iudas & Petrus, pariter ſacramenta cõ-
municent? Ex vna quippe re ſancta Iudas ſibi ſumebat
iudicium, Petrus ſalutem: ſicut tu ſi diſſimilis eras cum
Optato ſacramentum ſumebas, & raptor ſicut ille non
eras. An rapina iniquitas non eſt? Quis ita inſaniat vt
hoc dicat? Quæ ergo participatio iuſticiæ tuæ cum illius
iniquitate, quando ad vnum accedebatis altare? Pe- *Cap.XLI.*
tilianus dixit, Et iterum docuit ne ſchiſmata naſceren-
tur, Dico autem vobis, quod vnuſquiſq; veſtrum dicit,
Ego quidem ſum Pauli, ego autẽ Apollo, ego vero Ce- *1.Cor.1.*
phæ, ego autem Chriſti: Nunquid diuiſus eſt Chriſtus?
Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomi-
ne Pauli baptizati eſtis? AVG. reſpondit, Memen-
tote qui hoc legitis, Petilianus ex Apoſtolo iſta com-
memorat, quando enim crederetis ſic eum pro nobis
contra ſe dicere? Petilianus dixit, Si rudibus, ſi iu- *Cap.XLII.*
ſtis Paulus hæc dixit, ego vobis iniuſtis hæc dico, Nun- F
quid diuiſus eſt Chriſtus vt vos ab Eccleſia ſcinderetis?
AVG. reſpondit, Vereor ne quiſquam in hoc opere
noſtro ſcriptorem arbitretur erraſſe & illic feciſſe, Pe-
tilianus dixit: vbi debuit facere, Aug. reſpondit: ſed vi-
deo quid egeris, quaſi præoccupare voluiſti ne nos iſta
diceremus, Sed quid feciſti niſi vt bis dicantur? Si ergo
ſic te delectat audire quæ ſunt aduerſus vos vt ea dicun
tur, audi illa peto à me Petiliane: Nunquid diuiſus eſt
Chriſtus vt vos ab Eccleſia ſcinderetis? Petilianus *Cap.XLIII.*
dixit, Nũquid pro vobis Iudas traditor laqueo ſuo mor-
tuus eſt, aut eius vos moribus tingitis, cuius facta ſectan
tes raptis theſauris Eccleſiæ nos Chriſti hæredes pote-
ſtatibus ſeculi venundatis? AVG. reſpondit, Non
pro nobis Iudas, ſed Chriſtus mortuus eſt. Cui dicit Ec-
cleſia toto orbe diffuſa, Reſpondeam exprobrantibus *Pſal.118.*
mihi verbum, quoniã in verba tua ſuperſperaui. Cum
ergo audiam verba domini dicentis, Eritis mihi teſtes *Actor.1.*
in Hieruſalem, & in totam Iudæam & Samariam, &
vſque in totam terram: Et per Prophetam, In omnem *Pſal.18.*

G terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum: malorum commixtio corporalis me nul-
Pſal.118. la perturbat, ſed noui dicere, Suſcipe ſeruum tuum in bonum, non calumnientur me ſuperbi. Non ergo curo vanum calumniatorem, quia idoneum teneo promiſſorem. Si autem de rebus vel locis eccleſiaſticis quos tenebatis & non tenetis querimini, poſſunt & Iudæi ſe iuſtos dicere, & iniquitatem nobis obiicere, quia locum in quo impie regnauerũt, modo Chriſtiani poſſident. Quid ergo indignum ſi ea quæ tenebant hæretici, ſecundum parem domini voluntatem catholici tenent? Ad omnes enim ſimilet, id eſt, ad omnes im-
Matth.21. pios & iniquos illa vox domini valet, Auferetur à vobis regnum dei, & dabitur genti facienti iuſticiam. An
Pſal.104. fruſtra ſcriptum eſt, Labores impiorum iuſti edent? Quapropter magis mirari debetis, quòd adhuc tenetis aliquid, quàm quòd aliquid amiſiſtis. Sed neque hoc
Acto.23. miremini, paulatim enim cadit paries dealbatus. Reſpicite tamen Maximinianiſtas, quæ loca tenebant, & quibus vobis agentibus & expugnantibus pulſi ſint. Et ſi hoc pati iuſticia eſt, & facere iniquitas, aude loqui ſi
H potes. Primò quia vos feciſtis, illi paſſi ſunt: deinde quia ſecundum regulam iuſticiæ huius tu inferior inuenireris. Illi enim per iudices à catholicis imperatoribus expulſi ſunt ex locis antiquis, tu autem nec per ipſorum Imperatorum iuſſa de baſilicis expelleris vnitatis. Vnde? niſi quia minoris meriti es, non ſolum cæteris collegis tuis, ſed etiam iſtis ipſis, quos certe vt ſacrilegos plenarij concilij veſtri ore damnaſtis.

Ca.XLIIII. Petilianus dixit, Nos enim vt ſcriptum eſt, baptiſ-
Gala.3. mo noſtro Chriſtum induimus traditum, vos veſtro contagio Iudam induitis traditorem. AVG. reſpondit, Poſſem & ego dicere, vos veſtro cõtagio Optatum induitis proditorem, raptorem, oppreſſorem, ſeparatorem: ſed abſit vt cupiditas reddendi maledicti me prouocet ad aliquam falſitatem: nec vos enim illum induitis, nec nos iſtum. itaque ſi quis ad nos veniens in nomine Optati ſe baptizatum eſſe reſpondeat, & baptizetur in nomine Chriſti, & vos quotquot à nobis
I venientes baptizaſtis, ſi in nomine traditoris ſe baptizatos dixerant, non reprehendimus quod feciſtis: ſi autem in Chriſti nomine baptizati erant, non videtis quanto errore arbitremini varietate humanorum viciorum diuina ſacramenta variari, aut in te cuiuſquam
Cap.XLV. ſordibus pollui. Petilianus dixit, Sed ſi iſtæ ſunt partes, nihil nobis præiudicãt nomina cum paucis. Duæ nanque viæ ſunt, vna anguſta, qua pergimus: alia eſt impiis, qua peribunt, & tamen longe diſcernitur vocabuli æqualitas, ne via iuſticiæ conſortio nominis maculetur. AVG. reſpondit, Timuiſti comparatum multitudini veſtræ multitudinem orbis terrarum, & ad paucitatis laudem per anguſtam viam gradientem te conferre voluiſti. Vtinam non ad eius laudem, ſed ad ipſam viam te contuliſſes, profecto conſpiceres eandem paucitatem in Eccleſia eſſe omnium gentium, ſed paucos dici iuſtos in comparatione multorum iniquorum: ſicut in comparatione paleæ poſſunt pauca grana dici vberrimæ ſegetis, quæ tamen per ſeipſa in maſſam redacta implent horreum. Nam ſicut in tribulationibus amiſſorum locorum, ſic etiam in paucitate, ſi in his putas eſſe iuſticiam, te ipſi Maximinianiſtæ ſu-
Cap.XLVI. perabunt. Petilianus dixit, Primo Pſalmo Dauid beatos & impios ſeparat, non partes ſcilicet faciens, ſed ab omnibus impiis ſeparans ſanctitatem. Beatus
Pſal.1. vir qui non abiit in concilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit. Ad viam iuſticiæ redeat, qui erra- K
uerat vt periret. Et ſuper cathedram peſtilentiæ non ſedit, cum ita commoneat ô miſeri quid ſedetis? Sed in lege domini voluntas eius, & in lege domini meditabitur die ac nocte. Et erit velut lignum quod plantatum eſt circa decurſus aquarum: quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. Et folium eius non decidet, & omnia quæcunque fecerit proſpera procedent. Non ſic impij non ſic, ſed tanquam puluis quem proiicit ventus à facie terræ, implet oculos vt excæcet. Propterea non exurgent impij in iudicio, neque peccatores in concilio iuſtorum. Quoniam ſcit dominus vias iuſtorum, & iter impiorum periet. AVG. reſpondit, Quis non in ſcripturis diſcernat hæc duo genera hominum, ſed vos maledicti paleæ crimina etiam frumentis obiicitis, & cum ſola palea ſitis, ſolum frumentum vos eſſe iactatis. Prophetæ autem veridici vtrũque hoc genus ante ventilationem quæ in die iudicij futura eſt, permixtum eſſe dicunt per totum mundum: id eſt, per totum agrum domini. Veruntamen admoneo vt illum primum Pſalmum Græce legas, ita non audebis pro
crimine obiicere orbi terrarum partem Macarij, quia L
forte intelligeres cuius Macarij, ſi pars in omnibus ſanctis, quæ per omnes gentes benedicuntur in ſemine Abrahæ. Quod enim ſcriptum eſt Latine, Beatus vir, Græce habet μακάριος ἀνήρ. Ille autem Macarius qui vobis diſplicet, ſi malus fuit, nec in hac ſorte eſt, nec huic
ſorti obeſt. Si autem bonus, opus ſuum probet, vt in ſe- Gala.6.
ipſo habeat gloriam & non in altero. Petilianus Ca.XLVII.
dixit, Noſtri autem baptiſmatis laudes idem pſalmo-
graphus decantauit, Dominus paſcit me, & nihil mihi Pſal.22.
deerit, in loco paſcuæ ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me, animam meam conuertit. Deduxit me ſuper ſemitas iuſticiæ propter nomen ſuum: Nam & ſi ambulauero in medio vmbræ mortis, ſi me inquit, perſecutor occidat, non timebo mala, quoniam tu mecum es, Virga tua & baculus tuus ipſa me conſo-
lata ſunt. Inde vicit Goliam oleo chriſmatis loricata. 1.Reg.17.
Paraſti in conſpectu meo menſam, aduerſus eos qui tribulant me. Impinguaſti oleo caput meum, & calix tuus inebrians perquam optimus, Et miſericordia tua
ſubſequetur me omnes dies vitæ meæ. Vt inhabitem in M
domo domini, in longitudine dierum. AVG. reſpondit, Iſte Pſalmus de his loquitur, qui bene ſuſcipiũt baptiſmum, & ſancto ſancte vtuntur. Non enim hæc
verba iſta etiam ad Simonem magum pertinent, qui Actor.8.
tamen eundem ſanctum baptiſmum accepit: & quia eo ſancte vti noluit, non ideo illum inquinauit, aut repetendum talibus docuit, Sed quia Goliæ commemorationem feciſti, attende illum de ipſo Golia Pſalmum, & vide quia in cãtico nouo depictus eſt: ibi enim dicitur,
Deus cãticum nouum cantabo tibi, in pſalterio decem Pſal.32.
chordarum pſallam tibi. Et vide verum ad hoc canticum pertineat, qui orbi terrarum communicat. Alibi enim dicitur, Cantate domino canticum nouum, can-
tate domino omnis terra. Omnis ergo terra, in cuius Pſal.95.
vnitate nõ eſtis, cantat canticum nouum, & omnis ter-
ræ ſunt quoque verba iſta, Dominus paſcit me, & nihil Pſal.22.
mihi deerit &c. Non ſunt hæc verba zizaniorum, quanuis vſque ad meſſem in vna ſegete tolerentur. Non ſunt
verba paleæ ſed tritici, quanuis eadem pluuia ſimúlque Matth.13.
nutriantur, eadem area ſimúlque triturentur, donec
vltimo ventilabro abinuicem ſegregentur, Quæ duo Matth.3.
vtique communiter vnum habent baptiſmum, quanuis non ſint vnum. Sed & ſi pars veſtra eſſet Eccleſia

dei,

A dei, certe fatereris iſtum Pſalmum non ibi pertinere ad
furioſas cateruas Circumcellionum. Aut ſi & ipſi per
ſemitas iuſticiæ deducuntur, quare negatis eos comi-
tes veſtros eſſe, cum vobis obiiciuntur, quamuis ple-
rumque paucitate conciliorum veſtræ, non virga & ba-
culus dei, ſed fuſtes eorum conſolentur, quibus vos &
aduerſus leges Romanas tutos eſſe arbitramini: in quas
incurrere quid eſt aliud quàm ambulare in medio vm-
bræ mortis? Sed non timet mala cum quo dominus eſt.
Certe tamen non audebis dicere etiam iſtorum furio-
ſorum eſſe verba, quæ in hoc Pſalmo cantantur, & ta-
men habere eos baptiſmum, non ſolum confitemini,
ſed etiam profitemini. Non dicunt ergo iſta niſi qui
aqua ſancta reficiuntur, ſicut omnes iuſti dei, non qui
ea male vtendo ſubuertuntur, ſicut magus ille à Philip-
Act.8. po baptizatus, & tamen ipſa in vtriſque vna & ſancta
eſt. Non dicunt iſta niſi qui ad dexteram pertinebunt,
ſed tamē eadem paſcua ſub vno paſtore & oues & hirci
Matth.25. paſcuntur, donec vt debita recipiant, ſegregentur. Non
dicunt iſta niſi qui de menſa domini vitam ſumunt ſi-
B cut Petrus, non iudicium ſicut Iudas: & tamen ipſa vtri-
que fuit vna, ſed non vtrique valuit ad vnum, quia ipſi
non erant vnum: Non dicunt iſta, niſi qui oleo ſancto
etiam in ſpiritu beatificantur, ſicut Dauid, non qui in ſo
lo corpore conſecrantur, ſicut Saül: & tamen cum am-
bo vnum ſumpſiſſent, non eis impar ſacramentum, ſed
impar meritum fuit. Non dicunt iſta niſi qui calicem
domini in vitam æternā mutata mente ſuſcipiunt, non
qui iudicium ſibi manducant & bibunt, ſicut Apoſto-
1.Cor.11. lus ait, & tamen vtriſque non vnis calix ille vnus eſt,
inebrians ad capeſſenda cœleſtia martyres, non ad fu-
1.q.1.cap. neſtanda præcipitia Circumcelliones. Memento ergo
Dominus. ſacramentis dei nihil obeſſe mores malorum homi-
num, quò illa vel omnino non ſint, vel minus ſancta
ſint, ſed ipſis malis hominibus vt hæc habeant ad teſti-
monium damnationis, non ad adiutorium ſanitatis.
Saltem quippe ipſa verba vltima Pſalmi huius conſide-
rare debuiſti, & propter eos qui baptiſmo accepto apo-
ſtatant intelligere non ab omnibus qui ſanctum bap-
Pſal.22. tiſma accipiunt poſſe dici, Vt inhabitem in domo do-
mini in longitudine dierum: & tamen ſiue permanēti-
bus ſiue lapſis, cum ipſi non ſint vnum, baptiſmus vnus
eſt: & cum ipſi non vtrique ſancti ſint, baptiſmus in
vtriſque ſanctus eſt: quia & apoſtatæ ſi redeant, nō qua-
C ſi eum amiſerint baptizantur, ſed quod in ſe permanen-
Caput ti iniuriam fecerint humiliantur. Petilianus dixit,
XLVIII. An ne vos ſanctos eſſe dicatis, primū id aſſero, quia qui
non fuerit innocens, non habet ſanctitatem. AVG.
reſpondit, Oſtende nobis tribunal vbi ſediſti, vt ante te
ſtaret orbis terrarum, & quibus oculis, non dico con-
ſcientias omnium, ſed vel actus inſpexiſti & diſcuſſi-
1.Cor.12. ſti, vt eum perdidiſſe innocentiam iudicares. Ille qui
1.Cor.4. raptus eſt vſque in tertium cœlum, dicit, Sed neque ego
meipſum diiudico, & tu de vniuerſa terra qua hæredi-
tas Chriſti dilatatur audes ferre ſententiam. Deinde ſi
ſatis abſolutum tibi videtur, quod dixiſti, Qui non fue-
1.Reg.10. rit innocens non habet ſanctitatem. Quæro ſi non ha-
1.q.1.c.dñs. bebat Saül ſacramenti ſanctitatem, quid in eo Dauid
venerabatur: Si autem habebat innocentiam, quare in-
nocentem perſequebatur? Nam eum propter ſacroſan-
ctam vnctionem & honorauit viuum & vindicauit
occiſum. Et quia vel panniculum ex eius veſte præſci-
1.Reg.24. dit, percuſſo corde trepidauit. Ecce Saül non habebat
innocentiam, & tamen habebat ſanctitatem, non vitæ
ſuæ, ſed vnctionis: nam hoc ſine innocentia nemo po-

teſt, ſed ſacramēti dei quod & in malis hominibus ſan- D
ctum eſt. Petilianus dixit, Nam ſi legē perfidi noſtis, *Cap.XLIX.*
ſine iniuria ipſius legis hæc dixerim, hāc & diabolus no
uit, Nanque domino deo in cauſa Iob iuſti, quaſi iuſtus
ita de lege reſpondit, ſicut ſcriptum eſt, Dixit dominus
diabolo, Reſpexiſti in puerum meum Iob, quia non eſt *Iob.2.*
ſimilis illi in terra, homo ſine malicia, verus dei cultor,
abſtinens ſe ab omni malo, perſeuerans in ſimplicitate,
tu autem petiſti vt omnem rem illius perderes ſine cau-
ſa. Et reſpondit diabolus & dixit domino, Corium pro
corio, & omne quodcunque habuerit homo pro anima
ſua dabit. Ecce legaliter loquitur, qui nititur contra le-
gem. Et iterum dominum Chriſtum ſermonibus ſuis
ſic auſus eſt attentare, ſicut ſcripum eſt, Aſſumpſit dia-
bolus Ieſum in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper *Matth.4.*
pinnam templi, & dixit ei, Mitte te deorſum: Scriptum *Pſal.90.*
eſt enim, Quia angelis ſuis mandauit de te, vt manibus
tollant te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.
Ait Ieſus, Iterum ſcriptum eſt, Non tentabis dominum *Deute.6.*
deum tuum. Noſtis, inquam, ſicut diabolus legē, qui in
ſuis conatibus vincitur, & in actibus erubeſcit. AVG. E
reſpondit, Poſſem quidem quærere abs te, in qua lege
ſcripta ſunt verba quæ diabolus dixit, cum ſanctum vi-
rum Iob apud deū criminaretur, ſi hoc mihi eſſet pro-
poſitum demonſtrare legē, quam dicis diabolum noſſe,
teipſum non noſſe: ſed quia non inde inter nos quæſtio
eſt, hoc prætermitto. Sic autem conatus es oſtendere
diabolum legiſperitum, quaſi nos dicamus omnes qui
verba legis nouerunt iuſtos eſſe. Quid ergo te adiuuet
quod de diabolo cōmemorare voluiſti, non video, niſi
forte vt nobis veniret in mentē, quo modo ipſum dia-
bolum vos imitamini. Sicut enim ille contra latorē le-
gis proferebat verba legis, ſic & vos ex verbis legis ac-
cuſatis homines, quos ignoratis, vt dei promiſſis quę in
ipſa lege ſcripta ſunt reſiſtatis. Deinde vellem mihi di-
ceres, Confeſſores illi veſtri quādo ſeipſos præcipitant,
cui dicant martyrium, vtrum Chriſto, qui talia ſugge-
rentem diabolum repulit, an potius ipſi diabolo, qui ta-
lia Chriſto facienda ſuggeſſit? Duæ ſunt maxime viles
atque vſitatæ mortes eorum, qui ſeipſos interimunt, la-
queus & præcipitiū. Tu certe dixiſti in primis partibus *23.q.5.cap.*
huius epiſtolæ, Laqueo traditor periit, laqueum talibus *Tu dixiſti.*
dereliquit: hoc ad nos omnino non pertinet. Neque e-
nim veneramur nomine martyrum eos qui ſibi collum F
ligauerunt. Quanto autem nos probabilius in vos dici-
mus, magiſter traditoris diabolus præcipitium Chriſto
ſuadere voluit, & repulſus eſt. Quid ergo dicendi ſunt,
quibus hoc ſuaſit & auditus eſt: Quid enim, niſi inimici
Chriſti, amici autem diaboli, diſcipuli ſeductoris, con-
diſcipuli traditoris: Spontaneas enim mortes ab vno
magiſtro vtriq; didicerunt, ille laqueum, iſti præcipitiū.

Pelagianus dixit, Sed vt veſtra ſingula deſtruamus, *Caput.L.*
ſi ſacerdotes vos dicitis, ſic à domino deo dictum eſt
per Prophetam, Vltio domini ſuper falſos ſacerdotes.

AVG. reſpondit, Quare potius quid verum dicas,
non vnde male dicas, & quid doceas, non quid obii-
cias. Petilianus dixit, Si cathedram vobis miſeri *Caput.LI.*
vendicatis, vt ſuperius diximus, habetis illam profecto
quam Dauid Propheta pſalmographus peſtilentiæ ca-
thedram pronunciauit, vobis enim iuſte relicta eſt, quia
in ea ſancti ſedere non poſſunt. AVG. reſpondit,
Et hæc non vides non aliqua eſſe documenta, ſed va-
na conuicia. Hoc enim eſt illud quod pauloante dixi,
Verba legis dicitis, ſed in quos dicatis non attenditis:
ſicut diabolus verba legis dicebat, ſed cui diceret non

G agnoſcebat: Ille caput noſtrum ſurſum aſcenſurum, de-
orſum volebat deiicere: vos autem corpus eiuſdem ca-
pitis, quod per totam terram diffuſum eſt, ad exiguam
partē vultis redigere. Certe ipſe pauloante dixiſti, noa
legem noſſe & legaliter loqui, ſed in actibus erubeſce-
re. Dicis quidem iſta nihil probans, ſed & ſi de aliqui-
bus probares, de his cæteris non præſcriberes, Verunta-
men ſi omnes per totum orbem tales eſſent, quales va-
niſſime criminaris, cathedra tibi quid fecit Eccleſiæ
Petrus pōti- Romanæ, in qua Petrus ſedit, & in qua hodie Anaſta-
fex Roma- ſius ſedet: vel Eccleſię Hieroſolymitanæ, in qua Iacobus
nus. ſedit, & in qua hodie Ioannes ſedet, quibus nos in ca-
tholica vnitate connectimur, & à quibus vos nefario
furore ſeparaſtis? Quare appellas cathedram peſtilen-
tiæ cathedram apoſtolicam? Si propter homines, quos
putas legem loqui & non facere, nunquid dominus Ie-
ſus Chriſtus propter Phariſæos, de quibus ait, Dicunt e-
nim & non faciunt, cathedræ in qua ſedebant vllam fe
cit iniuriam? Nōnne illam cathedram Moyſi commen
dauit, & illos ſeruato cathedræ honore redarguit? Ait
enim, Cathedram Moyſi ſedent, quæ dicunt facite, quæ
Matth.23. autem faciunt facere nolite: dicunt enim & nō faciunt.
Hæc ſi cogitaretis, non propter homines quos infama-
H tis blaſphemaretis cathedram Apoſtolicam, cui non
communicatis. Sed quid eſt aliud quàm neſcire dicere,
Cap.LII. & tamen non poſſe niſi maledicere. Petilianus di-
xit, Si ſacrificia vos facere iudicatis, de vobis quippe ne-
quiſsimus deus ipſe ſic dicit, Facinoroſus, inquit, qui ſa-
Eſaia.66. crificat mihi vitulum, quaſi canem occidat, & qui ponit
ſimilaginē, quaſi ſanguinem porcinum fundat, Scito-
te veſtrum ſacrificium, qui ſanguinem humanum iam
Oſee.9. fudiſtis. Et iterum, Sacrificia eorum quaſi panis luctus,
omnis qui manducabit ex illo inquinabitur. AVG.
1.q.1.cap. reſpondit, Nos dicimus tale cuiq; ſacrificium fieri, qua-
Dominus. lis accedit vt offerat, & qualis accedit vt ſumat, & eoa
de ſacrificiis talium manducare, qui ad illa tales acce-
dunt, quales & illi ſunt. Itaque ſi offerat deo malus, &
accipiat inde bonus, tale cuique eſſe qualis quiſque fue-
Titum.1. rit, quia & illud ſcriptum eſt, Omnia munda mundis.
Per hanc ſententiam veridicam & catholicam etiam
vos Optati ſacrificio nō eſtis polluti, ſi facta eius diſpli-
cebant vobis, Nam vtique panis illius panis luctus erat,
ſub cuius iniquitatibus Africa tota lugebat: ſed panem
I luctus omnibus vobis communem eſſe, omnium ve-
ſtrum malum ſchiſmaticis facit. Nam ſecundum con-
cilij veſtri ſententiam Felicianus Muſticanus huma-
num ſanguinem fudit, Dixiſtis enim cum eos damna-
Pſal.13. retis, Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinē.
Vide ergo quale ſacrificium offerat, quem ſacerdotem
habetis cum eum ſacrilegum damnaueritis, & ſi hoc
vobis nihil obeſſe arbitramini, rogo vos, vanitas calum
niarum veſtrarum quid oberit orbi terrarum? Pe-
Cap.LIII. tilianus dixit, Si precem domino facitis aut funditis
orationem, nihil vobis penitus prodeſt, Veſtras enim
debiles preces cruenta veſtra conſcientia vacuat, quia
dominus deus puram magis conſcientiam quàm pre-
ces exaudit, domino Chriſto dicente, Non omnis qui
Matth.7. dicit mihi domine domine, intrabit in regnum cœlo-
rum, ſed is qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis
eſt. Voluntas dei vtique bona eſt, nam ideo in ſacra o-
Matth.6. ratione ſic petimus, Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in
terra: vt quia bona eius voluntas eſt, nobis quæ bona
ſunt largiatur. Vos ergo voluntatem dei non facitis,
quia mala quotidie perpetratis. AVG. reſpondit,
Iſta omnia ſi & nos in vos dicamus, nōnne qui noa au-
dierit, inſanos potius litigatores quàm Chriſtianos di- K
ſputatores, ſi ipſe ſanus eſt, iudicabit? Non ergo reddi- *1.Petri.3.*
mus maledictum pro maledicto, Seruum enim domi- *2.Timo.2.*
ni non oportet lingare, ſed eſſe mitem ad omnes, do-
cibilem, in modeſtia corripientem diuerſa ſentientes.
Si ergo vobis obiicimus eos qui mala apud vos quoti-
die perpetrant, inepte lingamus, alios ex aliis accuſan-
tes. Si autem vos admonemus, vt ſicut illa vobis non
vultis obiici, ſic nobis non obiiciatis aliena, in mode-
ſtia vos corripimus, ſi qui aliquando reſipiſcatis.

Petilianus dixit, Si vero forte, quod neſcio, dæmo *Cap.LIIII.*
nia pellitis, nec in vobis proderit: quia nec fidei veſtræ,
nec meritis cedunt ipſa dæmonia, ſed in nomine do-
mini Ieſu Chriſti pelluntur. AVG. reſpondit, Gra-
tias deo, quia tandem confeſſus es poſſe valere inuoca-
tum nomen Chriſti ad aliorum ſalutem, etiam ſi à pec-
catoribua inuocetur. Hinc ergo intellige cum Chriſti
nomē inuocatur, non obeſſe aliorum ſaluti aliena pec-
cata. Nos autem quo modo inuocemus nomen Chri-
ſti, non tuo iudicio nobis opus eſt, ſed ipſius qui inuo-
catur à nobis. Solus enim poteſt noſſe quo corde inuo-
cetur. Ex eius tamen verbis certi ſumus ab omnibus L
gentibus eum ſalubriter inuocari quæ benedicuntur in
ſemine Abrahæ. Petilianus dixit, Et ſi prorſus vir- *Cap.LV.*
tutes & mirabilia faciatis, propter veſtram nequiciam,
nec ſic vos dominus nouit, domino ipſo dicente, Mul-
ti dicent mihi in die illo, Domine domine, in nomine *Matth.7.*
tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eieci-
mus, & in tuo nomine virtutes multas fecimus. Tunc
dicam illis, quoniam nō noui vos, Diſcedite à me ope-
rarii iniquitatis. AVG. reſpondit, Agnoſcimus ver-
ba domini. Hinc & Apoſtolus ait, Si fidem habeam ita *1.Cor.13.*
vt montes transferam, charitatem autem non habeam,
nihil ſum. Hic ergo quærendum eſt quis habeat chari-
tatem: inuenies non eſſe niſi eos qui diligunt vnitatem.
Nam de excluſione dæmonum, & de potentia miracu-
lorum, quoniam plerique talia non faciunt, & tamen
ad regnum dei pertinent: plerique autem faciunt, &
non pertinent: nec noſtri nec veſtri debent gloriari,
ſi qui forte iſta poſſunt: quandoquidem nec Apoſto-
los qui vere iſta ſalubriter atque vtiliter poterant, vo-
luit dominus gaudere de talibus quando eis ait, No- *Luca.10.*
lite in hoc gaudere quod dæmonia vobis ſubiecta ſint:
gaudete autem quod nomina veſtra ſcripta ſunt in cœ- M
lo. Quapropter iſta quæ ex Euangelio poſuiſti, & ego
tibi poſſem dicere, ſi te viderem ſignorum virtutes ope-
rantem: & tu mihi, ſi me talia facientem videres. Non
ergo vobis dicamus quæ poſſunt & ex alia parte dici, &
remotis ambagibus: quoniam vbi ſit Eccleſia Chriſti,
quærimus ipſum qui eam ſuo ſanguine redemit, audia-
mus dicentem, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in *Acto.1.*
totam Iudæam & Samariam, & vſque in totam terram.
Huic Eccleſiæ quæ per totam terram diffunditur, quiſ-
quis non communicat cui non communicet vides, ſi
cuius verba iſta ſint audis. Quid eſt autem dementius
quàm ſacramentis domini communicare, & verbis do *Luca.13.*
mini non communicare? Hi vtique dicturi ſunt, In no-
mine tuo manducauimus & bibimus: & audituri, Non
noui vos: qui corpus eius & ſanguinem in ſacramen-
to manducant & bibunt, & membra eius toto orbe dif-
fuſa in Euangelio non agnoſcunt, & ideo cum eis in
iudicio non computantur. Petilianus dixit, Quo- *Cap.LVI.*
niam & ſi vt ipſi putatis, domini legem pure ſequi-
mini, de ipſa lege ſanctiſſima legaliter diſputemus.
Dicit Apoſtolus Paulus, Bona eſt lex ſi quis ea legitime *1.Timo.1.*
vtatur.

Exod.20. vtatur, Lex ergo quid dicit? Non occides. Quod ſemel
Gen.4. fecit Cain parricida, vos fratres ſæpius occidiſtis.
A AVG. reſpondit, Similes vobis eſſe nolumus, nam
non deſunt quæ dicantur, ſicut & tu iſta dicis: & quæ
ſciantur, nam iſta tu neſcis: & quæ oſtendantur, nam tu
Cap.LVII. iſta nõ oſtendis. Petilianus dixit, Dictum eſt, Non
Exod.20. mœchaberis: vnuſquiſque veſtrum ſi carnaliter caſtus
ſit, ſpiritaliter mœchus eſt, quia adulterat ſanctitatem.
AVG. reſpondit, Poſſunt hæc in quoſdam veraci-
ter dici, & noſtros & veſtros: qui ſi vtriſque noſtrum
diſplicent, nec noſtri nec veſtri ſunt. Sed tu quod in
quoſdam dicis, & nec in ipſis probas, pro eo vis accipi
ac ſi probaueris, non in aliquibus qui degenerant à ſe-
mine Abrahæ, ſed in omnibus gentibus quę benedicun
Ca.LVIII. tur in ſemine Abrahæ. Petilianus dixit, Dictum eſt,
Exod.20. Falſum teſtimonium non reddes: Cum regibus ſeculi
al. veſtra. vos veſtra tenere mentimini, nónne falſa * conflatis?
AVG. reſpondit, Si non ſunt veſtra quæ tenetis, nec
illa erãt veſtra quæ à Maximinianiſtis recepiſtis. Quod
ſi propterea illa veſtra erãt, quia illi ſacrilegum ſchiſma
B fecerunt, non communicando parti Donati: attende
quæ loca teneatis, & cuius hæreditati non communice-
tis, & cogitate non regibus ſeculi, ſed regi Chriſto quid
Pſal.71. reſpondere poſſitis. De illo dictum eſt, Dominabitur à
mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos
Matth.3. orbis terrarum. Quo vtique flumine, niſi vbi baptizatus
eſt, & vbi ſuper eum columba deſcendit, magnum cha
ritatis & vnitatis indicium. Vos autem huic vnitati nõ
communicatis, & adhuc loca vnitatis tenetis, & inui-
diam nobis de regibus ſeculi facitis, cum per iuſſa pro-
conſulum de locis partis Donati ſchiſmaticos veſtros
expuleritis. Non ſunt hæc verba per inane volantia, ho-
mines viuunt, ciuitates teſtantur, geſta proconſularia &
municipalia recitantur. Sileat aliquando vox calum-
nioſa obiiciens reges ſeculi vniuerſæ terræ, per quorum
procõſules non potuit parcere conciſa conciſæ. Cum
ergo dicimus quòd noſtra tenetis, non oſtendimur
falſum teſtimonium dicere, niſi non oſtendatis in ec-
cleſia Chriſti non eſſe, quod quidem dicere non ceſſa-
tis, ſed oſtendere nunquam valebitis: Immo vero cum
C hoc dicitis, non iam nobis, ſed ipſi Chriſto falſi teſtimo
nij crimen obiicitis. Nos quippe in eccleſia ſumus quæ
Actor.1. ipſius teſtimonio prænunciata eſt, & vbi ſuis teſtibus
atteſtatus eſt, dicens, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem
& in totam Iudæam & Samariam, & vſque in totam
terram. Vos autem falſos teſtes non ſolùm hinc oſten-
dimus, quia huic veritati reſiſtitis, ſed etiam in ipſo iudi
cio quo cũ Maximiniani ſchiſmate conflixiſtis. Si enim
ſecundum legem Chriſti agebatis, quanto congruen-
tius ſecundum eam conſtituunt aliqui Chriſtiani Im-
peratores, ſi poſſunt ſecundum eam iudicare Pagani
Diſt.10. ca. proconſules. Si autem in adiutorium etiam terreni im-
in adiuto- perij leges aſſumendas putaſtis, non reprehendimus.
rium. Fecit hoc Paulus cum aduerſus iniurioſos ciuem Ro-
Acto.22. manum ſe eſſe teſtatus eſt. Sed quæro quibus terrenis le
gibus ſit ſtatutum, vt Maximinianiſtæ locis pellantur:
nullas omnino reperies, ſed videlicet legibus quæ ad-
uerſus hæreticos, atque inter eos etiam aduerſus voſip-
ſos latæ ſunt, illos expellere voluiſtis, aduerſos infirmos
tanquam potentiores præualuiſtis. Vnde illi quia nihil
potuerunt, innocentes ſe dicunt tanquam ſub leone lu
pus, tamen legibus aduerſus vos latis profectò aduerſus
alios, niſi per falſum teſtimonium nõ vtemini. Si enim
veraces ſunt illæ leges, cedite etiam vos locis quos te-
netis: ſi autem fallaces ſunt, cur per eas alios excluſiſtis?

quid quod & veraces ſunt, & vos per illas alios niſi fal- D
laciter non poſſetis expellere? Vt enim eis ſeruirent iu-
dices, hæreticos expellere voluerunt, vnde vos priores
expellere debuerunt: ſed vos catholicos eſſe dixiſtis, vt
vobis parcerent leges, per quas alios premebatis, vide-
tis quid vobis apud voſmetipſos videamini, illis tamen
legibus non eſtis catholici. Cur ergo aut eas veraces fal
ſo teſtimonio fefelliſtis, aut eas fallaces ad opprimen-
dos alios vſurpatis? Petilianus dixit, Dictum eſt, *Cap.LIX.*
Non concupiſces rem proximi tui: vos noſtra diripi- *Exod.20.*
tis, vt pro veſtris habeatis. AVG. reſpondit, Et quæ-
cunque vnitas poſſidebat, non niſi noſtra ſunt, qui non
ſecundum calumnias hominum, ſed ſecundum verba
Chriſti, in quo benedicuntur omnes gentes vniuerſæ *Gen.22.*
terræ, in vnitate conſiſtimus, nec propter malos quos
à frumentis dominicis ante iudicij ventilationem ſe-
parare non poſſumus, vos à ſocietate tritici ſeparamus.
Et ſi qua iam conciſi poſſidere cœpiſtis, quia vobis ab- *23.q.7.c.Si*
lata nobis dominus dedit, non ideo concupiſcimus a- *de rebus.*
liena, quia illius imperio cuius ſunt omnia, facta ſunt
noſtra, & iuſte noſtra ſunt: vos enim his vtebamini ad
præciſionem, nos ad vnitatem. Alioquin & primo po- E
pulo dei poſſent illi obiicere alienæ rei concupiſcentiã,
qui diuina poteſtate ab eorum facie, quia ea terra male
vtebantur expulſi ſunt, & ipſi Iudęi à quibus ablatum eſt
regnum, ſecundum verba domini, & datum eſt genti *Matth.21.*
facienti iuſticiam, poſſunt obiicere alienæ rei concupi-
ſcentiam, quia Eccleſia Chriſti poſſidet vbi perſecutores
Chriſti regnabant. Et poſt omnia, cum vobiſipſis dictũ
fuerit, res alienas concupiſcitis, quia Maximinianiſtas
de baſilicis eieciſtis, quid reſpondeatis non inuenitis.
Petilianus dixit, Qua igitur lege vos Chriſtianos *Cap.LX.*
oſtenditis, cum legi contraria faciatis? AVG. reſpon
dit, Litigare vis, non diſputare. Petilianus dixit, Di- *Cap.LXI.*
cit autem dominus Chriſtus, Qui fecerit & ſic docue- *Matth.5.*
rit, maximus vocabitur in regno cœlorum: ſic autem
vos miſeros damnat, Qui reſoluerit vnum ex his man-
datis, minimus vocabitur in regno cœlorum. AVG.
reſpondit, Vbi forte aliter dicis teſtimonia ſcriptura-
rum quàm ſeſe habent, & ad rem quæ inter nos agitur
non pertinet, non nimis curo: vbi autem impedimẽtũ
quod tractamus, niſi veraciter proferantur, non te ar- F
bitror ſuccenſere debere, ſi quemadmodum ſcriptum
ſit commemoro. Ecce hoc quod modo poſuiſti, non ita
ſcriptum eſt, ſed ita potius, Qui ſoluerit vnum de man- *Matth.25.*
datis iſtis minimis, & docuerit ſic, minimus vocabitur
in regno cœlorum: Qui autem fecerit & ſic docuerit,
magnus vocabitur in regno cœlorum. Et continuo ſe-
cutus ait, Dico enim vobis, quia niſi abundauerit iuſti-
cia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non
intrabitis in regnum cœlorum. Alibi enim Phariſæos
oſtendit & arguit, quoniam dicunt & non faciunt: Hos
ergo & hic ſignificauit, cum diceret, Qui ſoluerit & ſic
docuerit: id eſt docuerit verbis, quod ſoluerit factis. So-
per quos abundare præcipit iuſticiam noſtram, vt fa-
ciamus & ſic doceamus, & tamen nec propter illos
Phariſæos, quibus nos non per prudentiam, ſed per
maleuolentiam comparatis, præcepit dominus deſe-
ri cathedram Moyſi, in qua vtique figurabat ſuam, di-
cens, quippe illos ſuper cathedram Moyſi ſedentes, *Matth.23.*
dicere & non facere: monet tamen populos facere
quæ dicunt, & non facere quæ faciunt, ne cathedræ
ſanctitas deſeratur, & propter paſtores malos gregis
vnitas diuidatur. Petilianus dixit, Et iterum, Om- *Cap.LXII.*
ne peccatum quod peccauerit homo, extra corpus eſt: *1.Cor.6.*

G Qui autem peccauerit in ſpiritu ſancto, non ei remitte-
Matth.12. tur nec in hoc ſeculo nec in futuro. AVG. reſpon-
dit, Et hoc non ita ſcriptum eſt, & vide quantum te fe-
1.Cor.6. fellerit. Apoſtolus ad Corinthios ſcribens, ait, Omne
peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt:
qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat: hoc autē
aliud eſt, & aliud illud quod dominus in Euangelio di-
Matth.12. xit, Omne peccatum & blaſphemia dimittetur homini-
bus, qui autem peccauerit in ſpiritum ſanctum, non re-
mittetur ei nec in hoc ſeculo neq; in futuro. Tu autem
cœpiſti ex Apoſtolo ſententiam, & eam tāquam vna ſit
ex Euangelio terminaſti, quod te non credo fraude ſed
errore feciſſe. Neutra enim ad rem pertinet, & cur hæc
dixeris, & quo quo modo dixeris omnino non video:
niſi forte quia cū ſuperius dixiſſes, damnatos eſſe à do-
mino qui reſoluerint vnum ex mandatis, conſideraſti
quàm multos habeatis, non vnum, ſed multa mandata
ſoluentes: & ne tibi obiiceretur, voluiſti per tranſitum
ſubinducere differentiam peccatorum, aliud eſſe ſolue-
re aliquod mandatum, vnde venia facilis poſſit accipi:
aliud autem peccare in ſpiritum ſanctum, quod non re-
H mittetur neque in hoc ſeculo neque in futuro. Timens
itaque contagia peccatotum hoc tacere voluiſti, & rur-
ſus timens profunditatem quæſtionis excedentem vi-
res tuas, hoc rurſum perſtringere voluiſti, tanta trepi-
datione, vt quemadmodum ſolent aliqua perturbatio-
ne feſtinantes peruerſe ſe veſtire aut calceare, nolueris
attendere vel quid ad quod pertineat, vel vbi & quēad-
modum ſcriptum ſit, Quale ſit autem illud peccatum,
quod non dimittetur neque in hoc ſeculo neque in fu-
turo: vſqueadeo neſcitis: vt cum in ipſo nos eſſe creda-
tis, remiſſionem tamē eius per veſtrum nobis baptiſmū
promittatis. Quod vnde fieri poteſt ſi tale peccatum eſt
vt nō dimittatur, neque in hoc ſeculo neque in futuro?

Cap.LXIII. Petilianus dixit, Diuina ergo mandata, quibus re-
Matth.5. bus impletus dicit dominus Ieſus, Beati pauperes ſpiritu:
quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum, vt vos perſe-
quendi malicia furoris diuitias exhalatis. AVG. re-
ſpondit, Dicite iſta potius Circumcellionibus veſtris.

Ca.LXIIII. Petilianus dixit, Beati manſueti, quoniam ipſi poſ-
Matth.5. ſidebunt terram: Vos igitur immanſueti cœlum & ter-
ram pariter perdidiſtis. AVG. reſpondit, Iterum atq;
iterum audite dominum dicentem, Eritis mihi teſtes in
I Hieruſalem & in totam Iudæam & Samariam & vſque
in totam terram. Cur ergo illi non perdiderunt terram
& cœlum, qui vt non cōmunicent vniuerſæ terræ, con-
temnunt verba ſedentis in cœlo? Nam de veſtra man-
ſuetudine non tuæ voces, ſed Circūcellionum fuſtes in-
terrogētur. Dicturus es, Quid ad nos pertinet, quaſi nos
iſta dicamus, niſi vt hoc reſpōdeatis: Ideo enim ad vos
pertinet ſchiſma veſtrum, quia pertinere ad vos pecca-
tum non vultis alienum: nec tamen ob aliud vos à no-
bis ſeparaſtis, niſi dum nobis obiicitis crimen alienum.

Cap.LXV. Petilianus dixit, Beati qui lugent, quoniam ipſi con-
Matth.5. ſolabuntur: vos noſtri carnifices lugentes facitis, nō lu-
getis. AVG. reſpōdit, Conſiderate paululū quàm mul
Pſal.112. tum & quantum luctum dederint deo laudes amatorū
veſtrorum. Dicite iterum quid ad nos, & ego iterū di-
Pſal.95. cam, & tu quod dicis, quid ad nos: quid ad orbem ter-
Gene.22. rarum, quid ad eos qui laudant nomen domini à ſolis
ortu vſque ad occaſum: quid ad omnē terram quæ can-
tat canticum nouum, quid ad ſemen Abrahæ, in quo be
nedicuntur omnes gentes? Ergo ideo ad vos pertinet
ſacrilegium ſchiſmatis, quia ad nos nō pertinent facta
mala veſtrorum: & hinc intelligitis nec ad orbem ter-
rarum pertinere, etiam ſi ea probaretis facta eorū, prop- K
ter quos inde vos ſeparaſtis. Petilianus dixit, Bea- *Cap.LXVI.*
ti qui eſuriunt & ſitiunt iuſticiam, quoniam ipſi ſatura- *Matth.5.*
buntur: vobis hæc iuſticia eſt vt noſtrum ſanguinem ſi-
tiatis. AVG. reſpondit, Quid tibi dicam tu homo,
niſi quia calumnioſus es? Eſurit quidē vos & ſitit vnitas
Chriſti: quæ vtinam vos abſorbeat, hæretici non eritis.

Petilianus dixit, Beati miſericordes, quoniam ipſi *Ca.LXVII.*
miſericordiam conſequentur: Vos quando miſericor- *Matth.5.*
des appellemini, cum pœnas iuſtis ingeritis: ad commu
tionē nequiſſimam, dum animas inquinatis. AVG.
reſpondit, Nec vos iuſtos probatis, nec nos pœnas in-
gerere vel iniuſtis: Et tamen ſicut eſt plerunque crude-
lis fallax adulatio, ſic ſemper miſericors iuſta correp-
tio. Nam vnde eſt illud quod non intelligitis, Emen- *Pſal.140.*
dabit me iuſtus in miſericordia & arguet me? Hoc e-
nim cum de aſperitate miſericordis correptionis di-
xiſſet, continuo ſubiunxit de lenitate pernicioſæ adula-
tionis, & ait, Oleum autem peccatoris non impinguet
caput meum. Tu ergo attende, quò voceris & vnde re-
uoceris: Nam vnde noſti, quo in te animo ſit quem ſæ-
uum putas, ſed quomodolibet ſit vnuſquiſque ſarcinam
ſuam portat, & apud nos & apud vos: ſed ſarcinam L
ſchiſmatis quam omnes portatis, abiicite, vt ſarcinas
veſtras bonas in vnitate portetis, & eos qui malas por-
tant, ſi poſſitis miſericorditer emendetis: ſi non poſſi-
tis, pacifice toleretis. Petilianus dixit, Beati qui puro
ſunt corde, quoniam ipſi deum videbunt: Quando deū
videbitis, qui immunda malicia cordis geritis cæcita-
tem. AVG. reſpondit, Quare hoc dicis? An forte
nos ignorata quæ homines dicunt obiicimus omnibus
gentibus, & manifeſta intelligere nolumus, quæ deus
prædixit de omnibus gentibus? Hæc eſt magna cæci-
tas cordis, & ſi nec ipſam in vobis agnoſcitis, hæc eſt
maior cæcitas cordis. Petilianus dixit, Beati paci- *Ca.LXVIII*
fici, quoniam filij dei vocabuntur? Vos pacem ſcelere *Matth.5.*
fingitis, & bello quæritis vnitatem. AVG. reſpon-
dit, Non pacem ſcelere fingimus: ſed pacem ex Euan-
gelio prædicamus, cum quo ſi pacem habueritis, & no-
biſcum habebitis. Dominus reſurgens, & ſe non ſolum *Luca.24.*
oculis intuendum, ſed etiam contrectandum manibus
diſcipulorum præbens, inde cœpit, Pax vobiſcum, in-
quit. Et quo modo eſſet tenenda pax iſta, ſequentibus
verbis aperuit. Ibi enim, Aperuit eis ſenſum vt intelli- M
gerent ſcripturas, & dixit eis, Quoniam ſic ſcriptum
eſt, & ſic oportebat pati Chriſtum, & reſurgere tertia
die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & re-
miſſionem peccatorum per omnes gentes, incipienti-
bus ab Hieruſalem. Cum his verbis pacem habete, & à
nobis non diſſentietis: Nam ſi bello quærimus vnita-
tem, non potuit laudari præclarius bellum noſtrum,
quandoquidem ſcriptum eſt, Diliges proximum tuum *Matth.22.*
ſicut teipſum. Et iterum ſcriptum eſt, Nemo vnquam *Ephe.5.*
carnem ſuam odio habuit: & tamen caro concupiſcit *Gala.5.*
aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Quòd
ſi nemo carnem ſuam odio habet, & tamen aduerſus
carnem ſuam concupiſcit: ecce bello vnitas quæritur,
vt corpus caſtigatum ſeruituti ſubiiciatur. Quod au- *1.Cor.9.*
tem ſpiritus facit aduerſus carnem, non odio ſed dile-
ctione belligerans, hoc ſpiritales faciunt aduerſus car-
nales, vt quod agunt erga ſe, agant & erga illos, quia
diligunt proximos tanquam proximos, ſed bellum ſpi-
ritalium eſt illa in charitate correptio, gladius eorum
ſermo dei eſt. Ad tale bellum tuba Apoſtolica conci-
tantur cum magno impetu perſonante, Prædica ver- *2.Time.4.*
bum,

A bum,inſta opportune,importune,argue, hortare, incre
pa in omni lõganimitate & doctrina. Ecce nõ agimus
ferro,ſed verbo, vos autem nec reſpondetis vera,& ac-
cuſatis falſa,non corrigitis veſtra,obijcitis aliena. Dicit
Chriſtus verum teſtimonium de orbe terrarum,dicitis
vos aduerſus Chriſtum falſum teſtimonium contra or-
bem terrarum. Nos autem ſi vobis potius quàm Chri-
ſto crederemus, pacifici eſſemus: quia Chriſto potius q̃
vobis credimus,pacem ſcelere fingimus.Et hæc cum di
Matt.5. catis atque faciatis, audetis inſuper cõmemorare, Beati
Cap.LXIX. pacifici,quoniam filij dei vocabũtur. Petilianus di-
Ephe.4. xit, Cum dicat Apoſtolus Paulus, Obſecro vos fratres
ego vinctus in domino, vt digne ambuletis vocatione
qua vocati eſtis, cum omni humilitate & manſuetudi-
ne,cum patientia ſuſtinentes inuicem in charitate, ſo-
licite agentes ſeruare vnitatem ſpiritus in coniunctio-
ne pacis. AVG.reſpondit, Hæc ſi non tantum dice-
retis,ſed & audiretis, etiam cognita mala propter pacẽ
ſuſtineretis, non propter diſſenſionem incognita fin-
geretis: vel quia poſtea didiciſtis propter vnitatẽ Do-
nati ſuſtinere mala notiſsima & famoſiſsima Optati.
B Quæ iſta dementia eſt? Tolerantur cogniti ne conciſio
iterum concidatur, & infamantur incogniti, ne in ipſa
Cap.LXX. integritate maneatur. Petilianus dixit, Vobis dicit
Hier.8. Propheta,Pax pax, & vbi eſt pax? AVG. reſpondit,
Tu nobis hoc dicis,non Propheta: Tibi ergo reſpõde-
mus,Si quæris vbi ſit pax, aperi oculos & vide de quo
Pſal.45. dictum ſit,Auferens bella vſque ad finem terræ.Si quæ-
Matt.5. ris vbi ſit pax,aperi oculos ad illam ciuitatem, quæ non
poteſt abſcondi ſuper mõtem conſtituta: Aperi oculos
Danie.2. & ad ipſum montem, & eum tibi Daniel demõſtrat ex
paruo lapide creſcentem & implentem vniuerſam ter-
Hier.8. ram. Tibi autem cum dixit Propheta,Pax pax,& nõ eſt
pax:quid demõſtrabis, an partem Donati ignotam in-
numerabilibus gentibus quibus notus eſt Chriſtus? Nõ
eſt ipſa quæ non poteſt abſcondi, & vnde niſi quia nõ
Ephe.2. eſt ſuper illum montẽ conſtituta. Ipſe eſt enim pax no-
ſtra qui fecit vtraque vnum,non Donatus, qui fecit de
Ca.LXXI. vno duo. Petilianus dixit,Beati qui perſecutionem
Matt.5. patiuntur propter iuſticiam, quoniam ipſorum eſt re-
gnum cœlorum:Vos beati non eſtis, ſed beatos marty-
res facitis, quorum ſcilicet animabus cœli repleti ſunt,
corporumq; memoria terræ floruerunt. Vos ergo non
colitis, ſed facitis quos colamus. AVG. reſpondit,
Planè ſi non dictum eſſet,Beati qui perſecutionem pa-
C tiuntur propter iuſticiam,ſed dictum eſſet,Beati qui ſe-
ipſos præcipitant,implerent cœlum martyres veſtri, ſa-
nè de corporibus eorum multos terrarum flores vide-
Ca.LXXII. mus, ſed ſicut ſolet dici,flos cinis. Petilianus dixit,
Cum ergo falſando mandata beati non ſitis, vos diui-
Matt.23. nis ſententiis Chriſtus dominus condemnat, Væ au-
tem vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia clauditis
regnum cœlorum ante homines, vos enim non intra-
tis,neque introeuntes ſinitis. Væ vobis Scribæ & Phari
ſæi hypocritæ,quia circuitis mare & aridam, vt faciatis
vnum proſelytum, & cum factus fuerit, facitis eum fi-
lium gehennæ duplicius quàm vos. Væ vobis Scribæ &
Phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentham & ane-
thum & cyminum, & relinquitis quæ grauiora ſunt le-
gis,iudicium & miſericordiã & fidem. Hæc autẽ opor-
tebat facere, & illa non omittere: Duces cæci liquantes
culicem, camelum autem glutientes, Væ vobis Scribæ
& Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis monumentis
dealbatis,quæ à foris apparent hominibus ſpecioſa, in-
tus autem plena ſunt oſsibus mortuorum & omni ſpur
cicia: Sic & vos à foris quidem apparetis hominibus iu D
ſti, intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate.
AVG. reſpondit, Dic mihi vtrum aliquid dixeris
quod in vos viciſsim ore maledico & cõtumelioſo ſi-
militer dici non poſsit? Sed ex ſuperioribus quæ à me
dicta ſunt inueniet qui voluerit hęc in vos non per va-
na conuicia,ſed per vera teſtimonia poſſe dici:Verun-
tamen quia ex occaſione prætermittendũ non eſt: Cer- *Gene.17.*
tè antiquus populus dei, circuncißionem pro baptiſmo
habebat:Quæro ergo ſi quem feciſſent iſti, in quos tan-
ta dicuntur, Phariſæi proſelytum, qui ſi eos imitaretur,
ſicut dictum eſt, filius gehennæ fuiſſet duplo quàm illi:
vtrum ſi corrigeretur,& vellet imitari Simeonem, Za-
chariam, Nathanaëlem, iterum ab eis circuncidendus
iudicaretur? Quod ſi ridiculum eſt dicere,quamuis mo-
re atq; ore vaniloquo talibus nos cõparetis, quare poſt
nos baptizatis? Quòd ſi vos tales eſtis, quáto nos verius
& melius poſt vos non baptizamus: ſicut nec illi quos
nominaui, poſt peſsimos Phariſæos circũcidi debebãt.
Deinde cum tales ſederint ſuper cathedram Moyſi, cui
dominus honorẽ ſeruauit, quare vos propter eos quos
iſti ſiue iuſte ſiue iniuſte cõparatis, cathedram Apoſto- E
licam blaſphematis? Petilianus dixit,Sed nos Chri *Ca.LXXIII*
ſtianos iſta non terrent, quod enim eſtis malefacturi,à
Chriſto domino habemus antè mandatum, Mitto,in- *Matt.10.*
quit,vos ſicut oues in medio luporũ. Lupinam rabiem
vos impletis, qui non aliter Eccleſiis inſidias facitis aut
paratis, quàm lupi ouilibus inhiantes, pernicie ſemper
atque impetu, ſuffectis ſanguine faucibus iram anhelã-
tem ſuſpirant. AVG.reſpondit, Vellem in vos dice-
re iſtam ſententiam, ſed nollem iſtis verbis: nimis in-
epta vel potius inſana ſunt.Illud autem opus erat,vt cer
tis aliquibus documẽtis, nõ vaniſsimis maledictis nos
lupos eſſe oſtenderetis,vos autem oues: Nã cum & ego
dixero, nos ſumus oues, vos autẽ lupi, ideòne putes in-
tereſſe aliquid, quia tu illa verbis turgidis dicis? ſed at-
tende vt ego probem quod dico:Nẽpe dominus,quod
velis nolis noſti,ait in Euangelio, Quæ ſunt oues meæ, *Ioan.10.*
vocem meam audiunt,& ſequuntur me. Multæ ſunt de
diuerſis rebus voces domini: verum exempli gratia, ſi
quiſpiã dubitaret,vtrum in corpore idem dominus re-
ſurrexerit,& recitarẽtur eius verba dicentis: Palpate & *Luc.24.*
videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet ſicut me
videtis habere: ſi & his auditis ad credendum reſuſci-
tatum corpus eius nollet acquieſcere, non vtique inter F
oues domini deputaretur, quia vocem eius auditam nõ
ſequebatur:Sic & nunc quoniam quæſtio eſt inter nos,
vbi ſit Eccleſia,cum ex ipſo Euangelij loco,vbi poſt re-
ſurrectionem ſuum corpus etiam palpandum dubitan-
tibus præbuit,diſputantibus conſequentia verba recita-
mus, vbi futuram Eccleſiæ latitudinem demonſtrauit,
dicens,Quoniam ſic ſcriptum eſt,& ſic oportebat Chri *Ibidem.*
ſtum pati,& reſurgere tertia die, & prædicari in nomi-
ne eius pœnitentiam & remißionem peccatorũ in om-
nes gentes,incipientibus ab Hieruſalem: Et vos omni-
bus gentibus vbi hæc completa ſunt communicare nõ
vultis. Quo modo eſtis oues huius paſtoris cuiꝰ auditis
vocibus non ſolum non obſequimini, verumetiam re-
pugnatis? Et oues quidem vos non eſſe hinc dicemus:
eſſe autem lupos audite vnde doceamus. Iam enim vbi
ſit Eccleſia verbis ipſius apparet, manifeſtum eſt vbi ſit
ouile Chriſti.Ab hoc igitur ouili certiſsimis verbis do-
mini demõſtrato & expreſſo, quicunque, non dico per
falſa,ſed quod manifeſtum eſt, per incerta hominũ cri
mina oues ſegregant, & ab vnitatis atq; charitatis vita
ereptas

G ereptas & alienatas necãt, nónne ipſi ſunt lupi rapaces?
At enim & ipſi dominum Chriſtum laudant & prædi-
Mat.7. cãt. Hi ſunt ergo de quib' ipſe ait, Induti pellibus ouiũ,
intus autem ſunt lupi rapaces: Ex fructibus eorum cog-
noſcetis eos. Ouina pellis eſt in Chriſti laudibus, lupi-
C.LXXIIII nus fructus in maledicis dentibus. Petilianus di-
xit, O miſeri traditores, impleri quidem ſcripturam ſic
decuit, ſed in vobis hoc doleo quòd partes maliciæ
vos implere meruiſtis. AVG. reſpondit, Poſſem ego
magis dicere, O miſeri traditores, ſi mihi placeret, imò
ſi iuſticia ſuaderet, omnibus vobis obiicere quorũdam
facta veſtrorum. Quod ergo ad omnes vos pertinet, ô
miſeri hæretici, cætera iã verba tua ego dixerim, ſcrip-
1.Cor.11. tum eſt enim, Oportet & hæreſes eſſe, vt probati mani-
feſti fiant inter vos. Impleri ergo ſcripturam ſic opor-
tuit: ſed in vobis hoc doleo, quòd partes malicię imple-
Ca.LXXV. re vos meruiſtis. Petilianus dixit, Nobis autem do-
minus Chriſtus contra veſtra feralia pariẽtiam ſimpli-
cem innocentiamq; mandauit. Quid enim dicit, Mã-
Ioan.13. datum nouum do vobis, vt diligatis inuicem ſicut dile-
xi vos: In hoc enim ſciẽt omnes quia mei diſcipuli eſtis,
H ſi dilectionem inuicem habueritis. AVG. reſpondit,
Niſi hæc verba lõgè à veſtris moribus aliena in ſermo-
nis veſtri ſuperficiem transferretis, quo modo vos oui-
Ca.LXXVI na pelle tegeretis? Petilianus dixit, Paulus quoque
Apoſtolus cũ perſecutiones immenſas ab omnibus gẽ-
tibus pateretur, à falſis fratribus pertulit grauiores, ſicut
2.Cor.11. de ſe ipſe teſtatur frequenter afflictus: Periculis ex gen-
tibus, periculis ex genere, periculis à falſis fratribus:
Quiq; iterum dicit, Imitatores mei eſtote, ſicut & ego
1.Cor.4. Chriſti. Cum igitur nos falſos fratres appellatis, Pauli
magiſtri patientiam ſub noſtris periculis imitamur.

AVG. reſpondit, Certè iſti ſunt falſi fratres, de qui-
bus alio loco idem Apoſtolus ita conqueritur Timo-
theo prædicans germanam ſynceritatem, Neminem,
inquit, habeo vnanimem qui germane de vobis ſolici-
Philip.2. tus ſit, omnes enim ſua quærunt, non quæ Ieſu Chriſti:
Vtique de his loquebatur qui tunc quãdo illam ſcribe-
bat epiſtolam cum illo erãt: Non enim omnes qui erãt
vbicunq; Chriſtiani ſua quærebant, non quę Ieſu Chri-
ſti. De his ergo, vt dixi, hæc ingemuit quos eo tempore
cum iſta ſcriberet ſecum habebat. Quos enim vel alios
2.Cor.7. I tangit, cum alibi dicit, Foris pugnæ, intus timores: niſi
eos quos tanto vehementius, quanto interius metue-
bat? Si ergo velles imitari Paulum, intus eſſes falſorum
fratrum tolerator, non foris innocentium calumnia-
C.LXXVII tor. Petilianus dixit, Nam qualis fides in vobis eſt
1.Cor.13. quæ non habet charitatẽ, Paulo ipſo dicente, Si linguis
hominum loquar, & angelorum ſcientiã habeam, cha-
ritatem autem non habeam, ita ſum tãquam æramen-
tum tinniens, aut cymbalum concrepans. Aut ſi habue-
ro prophetiam & nouerim omnia ſacramenta & om-
nem ſcientiam, & ſi habuero omnem fidem, ita vt mõ-
tes transferam, charitatem autem non habeam, nihil
ſum. Et ſi diſtribuero omnem ſubſtantiam meam pau-
peribus, & ſi tradidero corpus meum vt ardeam, chari-
tatem autem nõ habeam, nihil mihi prodeſt. AVG.
reſpondit, Hoc eſt quod pauloante dixi, pelle te ouina
contegi velle, vt ſi fieri poteſt prius te ouis mordentem
ſentiat, quàm præſentiat veniẽtem. Nónne iſta eſt cha-
ritatis laus, quæ veſtram calumniam ſolet lucidiſſima
veritate cõuincere? An ideo arma iſta noſtra non erũt,
quia vos ea præoccupare conamini? Prorſus hæc iacula
viua ſunt, vndecunque iactentur agnoſcantur quos pe-
rimant. Si à vobis miſſa fuerunt, in nobis hærebunt: ſi à
nobis mittuntur, in vos retorquentur. His enim nos A- K
poſtolicis verbis commendantibus eminentiam cha-
ritatis vobis ſolemus oſtendere, quo modo non proſit
hominibus, quanuis in eis ſint vel ſacramenta vel fides
vbi charitas non eſt, vt cum ad catholicam vnitatẽ ve-
nitis, intelligatis quid vobis conferatur, & quantum ſit
quod minus habebatis. Charitas enim Chriſtiana niſi
in vnitate Eccleſiæ nõ poteſt cuſtodiri: atque ita videa-
tis ſine illa nihil vos eſſe, & ſi baptiſmum & fidẽ tenea-
tis, & per illam etiam montes transferre poſſitis. Quòd
ſi hæc & veſtra ſententia eſt, non in nobis deteſtemur
& exufflemus vel dei ſacramenta, quæ nouimus vel ip-
ſam fidem, ſed teneamus charitatem ſine qua & cum ſa
cramentis & cum fide nihil ſumus. Tenemus autẽ cha-
ritatem ſi amplectimur vnitatem: Amplectimur autem
vnitatem ſi eam non per verba noſtra in parte confin-
gimus, ſed per verba Chriſti in vnitate cognoſcimus.

Petilianus dixit, Et iterum, Charitas enim magna- Caput
nima eſt & benigna, charitas non æmulatur, non agit LXXVIII.
perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit 1.Cor.13.
quæ ſua ſunt: vos autem quæritis aliena: Non irritatur,
non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, con-
gaudet autem veritati: Omnia tolerat, omnia ſuſtinet:
Charitas nunquam excidit. Hoc eſt breuiter dicere, nõ L
perſequitur charitas, nõ aduerſum cæteras animas Im-
peratores inflammat, non aliena diripit, non etiam ho-
mines quos ſpoliabat, occidit. AVG. reſpõdit, Quo-
ties tibi dicturus ſum, hæc ſi non probatis, ad neminem
pertinent: ſi autem probatis, ad nos non pertinent, ſicut
nec ad vos, quæ veſtri quotidie committunt per ſcelera
furioſorum, per luxurias vinolentorum, per cæcitatem
præcipitatorum, per tyrannidẽ raptorum: quis non vi-
deat verum eſſe quod clamo? Sed nũc ſi eſſet in te cha-
ritas, congauderet veritati. Quàm enim eleganter ſub 1.Cor.13.
pelle ouina dicitur, charitas omnia tolerat, omnia ſu- Matth.7.
ſtinet: vbi autem ventum fuerit ad examen, lupini den-
tes operiri non poſſunt. Cum enim charitas te propter
id quod dictum eſt, Suſtinentes inuicem in dilectione, Ephe.4.
ſtudẽtes ſeruare vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis: etiam
ſi qua mala intus noſſes, cogeret non eis quidem con-
ſentire, ſed tamẽ ea ſi prohibere non poteras ſuſtinere,
ne propter malos ventilabro vltimo ſeparandos, nonc M
à bonorum ſocietate pacis vinculum abrumperes: foras
vento leuitatis excuſſus, paleæ crimen obiicis tritico, &
quæ fingis de malis per contagionem valere, & in bo-
nis affirmas. Et cum dominus dixerit, Ager eſt hic mũ- Matt.13.
dus, meſſis autem eſt finis ſeculi, cum de frumentis & zi
zaniis dixiſſet, Sinite vtraq; creſcere vſque ad meſſem:
tu laboras verbis tuis, vt frumenta iã per totum agrum
defeciſſe, & ad exiguam particulam veſtram remanſiſ-
ſe credantur, dum vis vt habeatur Chriſtus mendax, tu
autem verax: & loqueris quidem contra conſcientiam
tuam. Neque enim verè quiſquã quoquo modo intuens
Euangelium, audet in animo ſuo dicere, per tot gentes
in quibus penè reſpondetur vna voce amen, & cãtatur
hallelu ia, non eſſe Chriſtianos: & tamẽ ne pars Dona-
ti, quæ orbi terrarum non communicat, errare videa-
tur, ſi quis tibi angelus de cœlo qui poſſet intueri vni-
uerſum orbem terrarum, diceret extra communionem
veſtram, nuſquã eſſe innocẽtes & bonos, proculdubio
gauderes ſuper iniquitate generis humani & vera te di-
xiſſe antequã cognoſceres, gloriareris. Quo modo eſt
ergo in te charitas, quæ nõ gaudet ſuper iniquitate? Sed
noli falli: Sunt per agrum, id eſt, per mundum vſque ad
finẽ ſeculi creſcentia frumenta dominica. Chriſtus hoc
dixit,

A dixit, Chriſtus eſt veritas: Sit in te charitas, & congau-
Galat.1. deat veritati. Cõtra Euangelium & ſi angelus de cœlo
Ca.LXXIX euangelizauerit, anathema ſit. Petilianus dixit, Po-
ſtremo quæ eſt ratio perſequẽdo vos miſeri interrogo,
ſi putatis forſitan vos aliqua legis authoritate peccare.
A V G. reſpondit, Qui peccat, nõ peccat legis autho-
ritate, ſed contra legis authoritatem. Quia vero inter-
rogas quæ ſit ratio perſequendi, vicisſim te interrogo,
Pſal.100. cuius ſit vox in Pſalmo dicentis, Detrahentem ſecreto
proximo ſuo, hunc perſequebar. Quære itaque perſecu-
tionis vel cauſam vel modum, & noli tanta imperitia
generaliter malorum perſecutores reprehendere.
Ca.LXXX. Petilianus dixit, Ego vero econtra reſpondeo, Ie-
ſum Chriſtum neminem perſecutõ, & cum aliquæ ſe-
ctæ Apoſtolis eidem ſuggerentibus diſplicerent: Ita e-
nim fidem venerat facere vt non cogeret homines, ſed
potius inuitaret, dicunt illi Apoſtoli, Multi in nomine
tuo manus imponunt, & nobiſcum non ſunt. Dixit Ie-
ſus, Dimittite illos, ſi cõtra vos nõ ſunt, pro vobis ſunt.
A V G. reſpõdit, Verum dicis, multò vberius te pro-
laturum de tuo quæ in ſcripturis non inueniuntur. Si
B enim de ſcripturis ſãctis velis teſtimonia proferre, nũ-
quid ea quæ non inueneris profers? veſtra autem men-
dacia quàm multa ſint, in veſtra poteſtate eſt. Vbi enim
ſcriptum eſt quod poſuiſti, vel quando aut à domino il
lud ſuggeſtũ eſt, aut à domino illud reſpõſum eſt, Mul-
ti in nomine tuo manus imponũt & nobiſcũ non ſunt?
Nunquam filio dei quiſquam diſcipulorum dixit, vnde
nec illud ab eo reſponderi potuit, Dimittite illos, ſi cõ-
tra vos non ſunt, pro vobis ſunt: ſed eſt quoddam ſimi-
le quod reuera in Euangelio legimus de quodam ſug-
geſtum eſſe domino, qui dæmonia in eius nomine eii-
ciebat, & cum diſcipulis eum non ſequebatur, vbi do-
Mar.9. minus ait, Nolite prohibere, Qui cõtra vos nõ eſt, pro
vobis eſt. Hoc autem ad ſectas demonſtrandas quibus
pepercisſe dominus videatur omnino nõ pertinet, ſed
ſi te nonnulla fefellit ſimilitudo ſententiæ, nõ eſt men-
dacium, error humanus eſt. Si autem imperitis ſcriptu-
rarum ſanctarũ nebulas falſitatis iniicere voluiſti, com-
pungaris & confundaris & corrigaris. Eſt tamen quod
de hoc ipſo, de quo domino ſuggeſtum eſt nos agam*.
Quo modo enim tunc præter communionem diſcipu
C lorum valebat tamẽ plurimum ſanctitas nominis Chri
ſti: ſic præter Eccleſiæ cõmunionem valet ſanctitas ſa-
cramenti. Neq; enim baptiſmus conſecratur niſi in no-
mine patris & filij & ſpiritus ſancti: Quis autẽ inſaniſ-
ſimus dixerit, etiã præter Eccleſiæ communionem no-
men filij valere? Quid enim poteſt valere in homine ſa
nando, non autem valere in baptiſmo conſecrãdo? Sed
planè præter Eccleſiæ communionem & vnitatis ſan-
ctisſimum vinculum, & charitatis ſupereminentisſimũ
donum, nec ille à quo dæmonium eiicitur, nec ille qui
baptizatur æternam vitam cõſequitur, ſicut nec illi qui
per communionem ſacramentorum intus videntur, &
per iniquitatem morum foris intelliguntur. Quòd autẽ
Chriſtus etiam corporaliter fuerit perſecutus eos, quos
Ioan.2. de templo expulit flagellando, iam ſupra diximus.
Ca.LXXXI Petilianus dixit, Sanctus vero Apoſtolus Paulus
Philip.1. hæc dicit, Quoquo autẽ modo, inquit, Chriſtus annun-
cietur. A V G. reſpondit, Cõtra te loqueris, ſed tamẽ
quia pro veritate loqueris, ſi eã dilexeris, pro te ſit quod
loqueris. Quæro enim abs te, de quibus hoc dixerit Apo
Ibidem. ſtolus Paulus? Recolamus hoc paululum ſi placet, Qui-
dam, inquit, per inuidiam & cõtentionem, quidam ve-
ro per bonam voluntatem Chriſtum annunciant, qui-
dam ex charitate: ſcientes quia in defenſione Euange- D
lij poſitus ſum, quidam vero & per contumaciam Chri
ſtum annunciant non caſte, exiſtimãtes tribulationem
ſuſcitari vinculis meis. Quid enim? Dum omni modo
ſiue occaſione ſiue veritate Chriſtus annuncietur, & in
hoc gaudeo, ſed & gaudebo. Videmus iſtos rem quidẽ
ſanctam & caſtam & veram, non tamen caſte annun-
ciaſſe, ſed per inuidiam & contentionem, ſine charitá-
te, ſine caſtitate. Certè pauloante laudes charitatis ad-
nerſ⁹ nos dicere videbaris ex Apoſtoli teſtimonio, quia,
Vbi charitas non eſt, quicquid fuerit nihil prodeſt: Ec-
ce in iſtis charitas non eſt, & tamen erat Chriſti prædi-
catio, de qua ſe gaudere ſic dicit Apoſtolus, Neq; enim *1.Cor.13.*
malo iſtorũ gaudet, ſed bono nominis Chriſti. In ipſo
quippe charitas erat, quæ non gaudet ſuper iniquitate,
congaudet autẽ vnitati. Inuidia porrò, quæ in illis erat,
diabolicum malum eſt: Hæc enim & cecidit & adiecit.
Hi ergo tam mali quos ſic arguit Apoſtolus, in quibus
erat tantum bonũ, de quo gaudet Apoſtolus, vbi erant,
intus an foris? Elige quod volueris. Si intus, ecce noue-
rat eos Paulus, & eũ tamen non polluebant: ſic vos nõ
polluerent in vnitate orbis terrarum, de quibus neſcio E
quæ ſeu vera dicitis, ſeu falſa confingitis: Quare ergo
vos ſeparaſtis? quare ſacrilegio ſcelerati ſchiſmatis per-
emiſtis? Si autem foris erãt, ecce & in eis qui foris ſunt
vtique ad vitam æternam, quia charitatem non habent,
& vnitatem non tenent, pertinere non poſſunt: ineſt ta
men ſanctitas nominis Chriſti, quorũ prædicationem
Apoſtolus propter ipſam nominis ſanctitatem, quãuis
illos deteſtetur, gaudendo cõfirmat. Rectè ergo ipſi no
mini non facimus iniuriã, cum ad nos veniunt qui fo-
ris erant, ſed ipſos corrigimus, illud honoramus. Vos
itaq; videte quàm nefarie in eis quorum facta ſicut vi-
detur arguitis, etiã ſacramẽtum nominis Chriſti, quod
in eis ſanctum eſt, exufflatis. Et tu quidẽ iſtos, quos cõ-
memorauit Apoſtolus, ſicut verba tua indicãt, foris ab
Eccleſia fuiſſe arbitraris: Ita cum times à catholicis pati
perſecutionem, de qua nobis loquẽdo facis inuidiam,
confirmaſti in hæreticis Chriſti nomen, cui baptizan-
do facis iniuriam. Petilianus dixit, Si igitur tanta *C.LXXXII.*
potentia fidei non eſt aliquibus aduerſata, qua tu ratio-
ne perſequeris, vt cogas homines inquinari? A V G. F
reſpondit, Nec perſequimur vos niſi quemadmodum *23.q.4. ca.*
perſequitur veritas falſitatẽ, nec ad nos pertinet ſi quis *qui peccat.*
vos aliter perſecutus eſt, ſicut nec ad vos quicquid no-
ſtri ſimiliter faciunt, nec vos cogimus inquinari ſi ſua-
demus ſanari. Petilianus dixit, Quòd ſi cogi per le- *Caput*
gem aliquẽ vel ad bona liculſſet, vosipſi miſeri à nobis *LXXXIII.*
ad fidem puriſſimam cogi debuiſtis. Sed abſit abſit à no
ſtra conſcientia, vt ad noſtram fidem aliquem compel
lamus. A V G. reſpondit, Ad fidem quidem nullus eſt *23.q.5.cap.*
cogendus inuitus, ſed per ſeueritatem, imò & per miſe- *ad fidem.*
ricordiam dei tribulationum flagellis ſolet perfidia ca-
ſtigari: Nunquid quia mores optimi libertate volunta-
tis eliguntur, ideo mores peſſimi non legis integritate
puniuntur? Sed tamen male viuendi vltrix diſciplina
præpoſtera eſt, niſi cũ præcedens bene viuendi doctri-
na cõtemnitur. Si quæ igitur aduerſus vos leges conſti-
tutæ ſunt, non eis benefacere cogimini, ſed male facere
prohibemini: Nã bene facere nemo poteſt niſi elegerit,
niſi amauerit, quod eſt in libera volũtate: Timor autem
pœnarum, & ſi nondum habet delectationem bonę cõ
ſcientiæ, ſaltem intra clauſtra cogitationis coërcet ma-
lam cupiditatem, Qui tamen aduerſas leges conſtitue-
runt, quibus veſtra comprimatur audacia, nònne hi de
quibus

Rom.13. quibus dicit Apoſtolus, Quia nō ſine cauſa gladiū por-
G tant, miniſtri enim dei ſunt, vindices in iram ei qui ma
le agit. Tota igitur quæſtio eſt, vtrū vos non male aga-
tis, quibus tāti ſchiſmatis ſacrilegium obiicit orbis ter-
rarum, cuius quæſtionis diſcuſsione neglecta, ſuperflua
loquimini, & cum viuatis vt latrones, mori vos iactatis
vt martyres. Et quia vel ipſas leges vel inuidiam formi-
datis, vel ad reſiſtendum impares eſtis, nō dico aduer-
ſus tot homines, ſed aduerſus tot gentes catholicas, etiā
de manſuetudine gloriamini, quòd ad veſtram partem
neminem cogitis. Iſto modo & miluus cum pullos ra-
pere territus non potuerit, columbum ſe nominat. Vbi
enim potuiſtis & non feciſtis? Vnde oſtēditis quòd plu
ra faceretis ſi poſſetis. Quando Iulianus vobis, Chriſti
inuidens paci, baſilicas reddidit vnitatis, quæ ſtrages à
vobis factæ ſunt, quando vobiſcum apertis templis ſuis
etiam dæmones exultabant? Quis commemorare ſuf-
ficiat bello Firmiano quæ à vobis Rogat[9] Maurus per-
tulerit? Ipſa Mauritania Cæſarienſis interrogetur, & tē-
pora Gildoniani, quia vnus collega veſter familiariſsi-
H mus amicus eius fuit. Viderint Maximinianiſtæ quæ
ſenſerint, nam Felicianum ipſum qui modo vobiſcum
eſt, ſi ad iuſiurādum liceret prouocare, vtrum ad com-
munionem veſtram nō inuitum Optatus redire com-
pulerit, mouere labia non auderet, præſertim ſi eius fa-
ciem populus Muſticanus intueretur, quo teſte illa tunc
facta ſunt. Sed iſti, vt dixi, viderint quæ paſsi fuerint ab
eis, cum quibus Rogato talia fecerāt: Ipſa catholica Ec-
cleſia ſolidata principibus catholicis imperantibus ter-
ra mariq; armatis turbis, ab Optato atrociter & hoſti-
liter oppugnata eſt. Quæ res coëgit tunc primo aduer-
ſus vos allegari apud vicarium. Seranum legem illam
de decem libris auri, quas veſtrum adhuc nullus pēdit,
& nos crudelitatis arguitis. Quid autem manſuetius ſit
quàm vt coërcitione dānorum tāta veſtra ſcelera mul-
ctarentur? Quis autem poſsit enarrare omnia illa quæ
nulla amicicia iudicum aut aliquarum poteſtatū, quiſ-
que vbi potuerit, in locis veſtris propria dominatione
cōmittatis? Quis veſtrū in plebibus veſtris non aliquid
tale vel à prioribus comperit, vel ipſe expertus eſt? Nō-
ne apud Hipponem vbi ego ſum, non deſunt qui me-
minerint Fauſtinum veſtrum regni ſui tempore præ-
cepiſſe, quoniam catholicorum ibi paucitas erat, vt nul
I lus eis panem coqueret, ita vt cuiuſdam diaconi noſtri
furnarius inquilinus domini ſui panem incoctum ab-
iecerit, eiq; nulla exilij lege damnato, communicatio-
nem non ſolum in ciuitate Romana, ſed etiam in pa-
tria ſua: nec ſolum in patria ſua, ſed etiam in domo ſua
negauerit? Quid nuper, quod ipſe adhuc lugeo, nònne
Criſpinus veſter Chalamenſis cum emiſſet poſſeſsionē,
& hoc emphyteuticam, non dubitauit in fundo catho-
licorum imperatorum, quorū legibus nec in ciuitati-
bus eſſe iuſsi eſtis, vno terroris impetu octoginta fermè
animas miſerabili gemitu muſsitātes rebaptizādo ſub-
mergere? Quibus autem niſi talibus factis etiam ipſas
de quibus conquerimini leges, lōgè quidem infra me-
ritum ſceleris veſtri, ſed tamen qualeſcunque ferri coë-
giſtis? An vero violentis incurſibus Circumcellionum
veſtrorum, qui ſub veſtro principatu furioſis agmini-
bus militant, non ex agris vndique pelleremur, niſi vos
obſides in ciuitatibus teneremus, qui quoquo modo ip-
ſam faciem publicam & honeſtorum reprehenſionem,
& ſi non timore vel pudore ferre nolitis: Noli ergo di-
cere, abiit abiit à noſtra conſcientia, vt ad noſtrā fidem
aliquem compellamus: Facitis enim vbi poteſtis, vbi au
tem non facitis, non poteſtis, ſiue legum ſiue inuidiæ ti- K
more, ſiue reſiſtentium multitudine. Petilianus di- Caput
xit, Dicit enim dominus Chriſtus, Nemo venit ad me LXXXIIII.
niſi quem pater attraxerit: Cur autem vos non liberum Ioan.6.
arbitrium vnicuique ſequi permittitis, cum ipſe domi-
nus deus liberum arbitrium dederit hominibus, viam
tamen iuſticiæ oſtendens, ne quis forſitan neſcius de-
periret. Dixit enim, Poſui ante te bonum & malum, po Eccle.15.
ſui ante te ignem & aquā, quod volueris elige. Ex quo
vos arbitrio miſeri, vobis non aquam, ſed ignem potius
elegiſtis: ſed tamen, inquit, bonum elige vt viuas: qui
non vis bonū eligere, viuere te nolle dānaſti. AVG.
reſpondit, Si tibi proponā quæſtionē quo modo deus
pater attrahat ad filium homines, quos in libero dimi-
ſit arbitrio, fortaſsis eā difficile ſoluturus es. Quo mo-
do enim attrahit, ſi dimittit vt quis quod voluerit eli-
gat: & tamen vtrunque verum eſt, ſed intellectu hoc
penetrare pauci valent. Sicut ergo fieri poteſt, vt quos
in libero dimiſit arbitrio, attrahit tamen ad filium pa-
ter: ſic fieri poteſt vel ea quę legū coërcitionibus admo-
nentur, non auferant liberum arbitrium. Quicquid e- L
nim homo durum & moleſtum patitur, admonetur vt
cogitet quare patiatur, vt ſi pro iuſticia ſe pati perſpe-
xerit, idipſum bonum eligat pro iuſticia talia ſuſtinere.
Si autem viderit iniquitatem eſſe pro qua patitur, ſe in-
fructuoſiſsime laborare atque cruciari conſiderans, mu
tet in melius volūtatem, ſimulq; careat & moleſtia ſte-
rili & ipſa iniquitate. Multo itaq; grauius & pernicio- 23.q 5.cap.
ſius nocitura, & vos cū aliquid aduerſus vos reges cō- ad fidem.
ſtituunt admoneri vos credite, vt cogitetis quare iſta
patiamini. Si propter iuſticiam, reuera illi perſecutores
veſtri ſunt, vos autē beati qui perſecutionē paſsi prop- Matt.5.
ter iuſticiam, poſsidebitis regnum cœlorum: Si autem
propter iniquitatem ſchiſmatis veſtri, quid illi niſi cor-
rectores veſtri ſunt, vos autem ſicut cæci diuerſorum
ſcelerum rei, qui pœnas legibus pendunt, profectò in-
fœlices & in hoc ſeculo & in futuro? Nemo ergo vobis
aufert liberum arbitrium: ſed vos diligenter attendite
quid potius eligatis, vtrum correcti viuere in pace, an
in malicia perſeuerantes, falſi martyrij nomine vera
ſupplicia ſuſtinere. Sic vos autem alloquor, quaſi vero
aliquid dignum veſtra iniquitate patiamini, cum tanta
indigna faciatis, & in tanta impunitate regnetis: ita fu- M
rioſi, vt per dei laudes amplius quàm buccina bellica
terreatis: ita calumnioſi, vt etiam ſpōtanea veſtrorum
præcipitia noſtris perſecutionibus imputetis. Dicit etiā
quaſi præceptor benigniſsimus, qui nō vis bonum eli-
gere, viuere te nolle dānaſti. Ita vero ſi criminationib[9]
veſtris crederemus, benigne viueremus: quia dei pro-
miſsionibus credimus, viuere nos nolle dānamus: Be-
ne, vt arbitror, meminiſti quid Apoſtoli dixerint Iu-
dæis, quando Chriſtum prædicare prohibebantur: hoc Act.5.
ergo & nos dicimus vt reſpondeatis nobis, vtrum deo
magis obediendum ſit an hominibus? Traditores, thu-
rificatores, perſecutores, verba ſunt hominum contra
homines. In ſola dilectione Donati remanſit Chriſtus:
verba ſunt hominum extollentium gloriam hominis
ſub nomine Chriſti, vt gloria minuatur ipſius Chriſti.
Scriptum eſt enim, In lata gente gloria regis, in diminu Prouer.14.
tione autem populi contritio principis: hęc ergo verba
ſunt hominū. At illa in Euāgelio, Quia oportebat Chri Luca 24.
ſtū pati, & reſurgere tertia die, & prædicare in nomine
eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum in om-
nes gentes, incipientibus ab Hieruſalē: verba ſunt Chri
ſti commēdantis gloriam, quam accepit à patre in la-
titudine

A titudine regni ſui. Vtriſque auditis, hanc Eccleſiæ com
munionem potius eligimus, & hominum verbis Chri-
ſti verba præponimus. Rogo quis eſt qui nos dicat ma-
la elegiſſe, niſi qui Chriſtum dicit mala docuiſſe?

Caput LXXXV. Petilianus dixit, Nunquid igitur cædem vel ſchiſ-
maticis deus iuſsit inferri? Qui ſi omnino præciperet,
vos deberetis occidi ab aliquibus Scythis ac Barbaris,
non tamen à Chriſtianis. AVG. reſpondit, Veſtri
Circũcelliones quieſcant, & nolo nos de Barbaris ter-
reas: Verum autem ſchiſmatici nos ſimus an vos, nec
ego nec tu, ſed Chriſtus interrogetur vt iudicet Eccle-
Luc. 24. ſiam ſuam. Lege ergo Euangelium, & reſpondet tibi, In
Acto. 1. Hieruſalem & in totam Iudęam & Samariam vſque in
totam terram. Quiſquis igitur in Eccleſia non inueni-
tur, iã non interrogetur, ſed aut correctus conuertatur,
Caput aut correptus non cõqueratur. Petilianus dixit, Ne-
LXXXVI. que enim dominus deus humano ſanguine aliquando
Gene. 4. lætatus eſt, cum occiſorem fratris Cain in vita carnifi-
cem voluerit permanere. AVG. reſpondit, Si occi-
B ſori fratris deus noluit inferri mortem, ſed relinqui car
Prouer. 21. nifici vitam: vide ne forte hoc ſit, quòd cum regis cor
in manu dei ſit, vnde multas ad vos commonendos &
corripiendos leges ipſe conſtituit: nulla tamen lex re-
gia vos iuſsit occidi, fortaſſe propterea, vt quicunq; ve-
ſtrum in pertinaci ſacrilegi furoris aura perſiſtunt, Cain
parricidæ ſupplicio & vita carnifice crucientur. Legi-
mus enim multos à famulo dei Moyſe miſericorditer
interfectos: Nam in eo quòd pro eorum nefario ſacri-
Exo. 32. legio ſic eſt dominum deprecatus, vt diceret, Domine
ſi dimittis illis peccatum, dimitte: ſin autem, dele me de
libro tuo: ineffabilis eius charitas & miſericordia ſatis
apparet. Nunquid ergo ſubito crudelis effectus eſt, cum
de monte deſcendens tot milia iuberet occidi? Conſi-
derate itaque ne forte maiore iracundia dei per tot le-
ges aduerſus vos latas à nullo Imperatore iuſsi fueritis
occidi. An illi fratricidæ non vos comparandos puta-
Malach. 1. tis? Audite dominum per Prophetam dicentem, Ab or-
tu ſolis vſque ad occaſum glorificatum eſt nomen meũ
in nationibus, & in omni loco incenſum admouebi-
tur nomini meo & hoſtia pura: Magnum nomen meũ
in nationibus dicit dominus omnipotens. Huic fra-
terno ſacrificio, ſuper quod reſpicit dominus inuidere
C vos per calumnias veſtras oſtenditis: & ſi quando au-
Pſal. 112. dieritis, A ſolis ortu vſque ad occaſum laudari nomen
Pſal. 49. domini: quod eſt viuum ſacrificium, de quo dictũ eſt,
Immola deo ſacrificium laudis: ita concidit vultus ve-
ſter vt illius homicidæ. Sed quia vniuerſum orbem in-
terimere non poteſtis, odio ipſo rei tenemini, dicente
1. Ioan. 3. Ioanne, Qui odit fratrem ſuum homicida eſt. Et vtinã
innocẽs frater in veſtrorum potius Circumcellionum
tela trucidandus, quàm in veſtram aquam rebaptizan-
Caput dus incurrat. Petilianus dixit, Monemus vos ergo
LXXXVII. ſi libenter audiatis, & ſi non libenter accipitis admone-
mus, quia dominus Chriſtus non occidendi formam,
ſed moriendi Chriſtianis inſtituit. Nam ſi ita repugnã-
tes diligeret, nollet pro nobis occidi. AVG. reſpon-
dit, Vtinam formam eius ſequerentur martyres veſtri,
Matt. 4. non ſe præcipitarent, quod ille diabolo ſuggerente nõ
fecit: vos autem cum maiores veſtros etiam defunctos
falſo teſtimonio perſequimini, vbi accepiſtis hanc for-
mam, quòd nos ignotorum criminibus maculare co-
namini, cum veſtrorum malefacta notiſsima vobis ob-
eſſe nolitis: vbi accepiſtis hanc formam? Sed nimium
ſuperbimus ſi de nobis ſuccenſemus, cum aduerſus ip-
ſum dominum vos falſum teſtimonium dicere videa-
mus: Quandoquidem ipſe Eccleſiam ſuam per omnes D
gentes & promiſit & exhibuit, & vos contradicitis.
Hanc vero formam nec ab ipſis Iudæis perſecutoribus
accepiſtis: Illi enim perſecuti ſunt carnem ambulantis
in terra, vos Euangelium ſedentis in cœlo. Quod Eu-
angelium mitius pertulit ſæuientium regum flammas,
quàm veſtras patitur linguas: nam illis incendentibus
vnitas manſit, vobis loquentibus manere non potuit.
Qui verba domini exuſta cupiebant aboleri, non cre-
debant poſſe lecta contemni. Non ergo illi in Euange-
lio exercerent flammas ſuas, ſi eis contra Euangelium
permitteretis linguas veſtras. In illa perſecutione Euã-
gelium Chriſti ab aliis ſæuientibus quærebatur, ab aliis
metuentibus prodebatur, ab aliis ſæuientibus incende-
batur, ab aliis diligentibus abſcondebatur, nullis con-
tradicentibus oppugnabatur, ſceleratiores vobis perſe-
cutionis partes tranſacta gentium perſecutione ſerua-
ſtis. Qui Chriſti nomen perſequebantur, Chriſto cre-
diderunt, qui propter Chriſti nomen honorãtur, Chri
ſto contradicunt. Petilianus dixit, Ecce vobis ple- *Ca. LXXX-*
niſsimum documentum, quòd Chriſtiano non liceat *VIII.*
in pernicie aliena verſari, diſciplinæ autem huius ini- E
tium Petro eſt conſtitutum, ſicut ſcriptum eſt, Percuſ- *Matt. 26.*
ſit Petrus auriculam ſerui principis Iudęorum, & abſci-
dit eam. Dixitque illi Ieſus, Petre recõde gladium tuum
in theca: Qui enim gladio vtitur, gladio morietur.

AVG. reſpondit, Cur ergo non tali voce compeſci-
tis arma Circumcellionum? An præter Euãgelium vos
loqui arbitremini, ſi dixeritis, Qui fuſte vſus fuerit, fuſte
morietur? Date ergo veniam quia nec illos à quibus
Marculum præcipitatũ eſſe queritmini, potuerint pro-
hibere maiores noſtri: neque enim ſcriptum eſt in Eu-
angelio, Qui aliquem præcipitauerit, præcipitio morie-
tur. Atque vtinam ſicut illa vel falſa vel tranſacta ſunt,
ſic iſtorum lingua ceſſaret. Quanquam fortaſſe iraſci-
mini, quòd legionibus veſtris, & non legibus, ſaltẽ ver-
bis ſubtrahimus armaturam, quia eas ſolis ſæuire fuſti-
bus dicimus. Vetus quippe iſta eorum malicia fuit, nũc
autem nimium profecerunt: Nam inter vinolenta cõ-
niuia, & cum fœminis maritos non habẽtibus, liberam
comitandi, vagandi, iocandi, bibendi, pernoctandi li-
centiam, nõ ſolum fuſtes tornare, ſed etiam ferrum vi-
brare & fundas circumagere didicerunt. Sed cur eis nõ F
dicam quo animo dico, & quo illi accipiant, nouerit
deus: Inſani, gladius Petri quanuis adhuc carnali motu
animi, tamen pro Chriſti corpore in corpus perſecuto-
ris exertus eſt: veſtra vero arma aduerſus Chriſtum di-
niſa ſunt. Corpus vero cui ille caput eſt, id eſt, Eccleſia *Coloſſ. 1.*
eius per omnes gentes eſt. Ipſe hoc dixit, & aſcendit in
cœlum, quo eum furor Iudæorum ſequi non potuit, &
membra eius in corpore quod aſcendens commenda-
uit, furor veſter oppugnat. Pro iſtis membris aduerſus
vos ſæuiunt, & vobis reſiſtunt quicunque in catholica *23 q. 3 cap.*
paruæ adhuc fidei, eo animo ſunt, quo tunc Petrus fuit, *pro memb.*
cum ferrum pro Chriſti nomine ſtrinxit: Sed multum
intereſt inter veſtram perſecutionem & iſtorum. Vos
ſimiles eſtis ſeruo ſacerdotis Iudæorum, quia ſeruien-
tes principibus veſtris aduerſus Eccleſiam catholicam,
id eſt, aduerſus Chriſti corpus armamini: Iſti autem ta-
les ſunt, qualis tunc Petrus fuit: qui pro Chriſti corpo-
re, id eſt, pro Eccleſia, etiam corporaliter pugnant. Sed
ſi ipſis dicitur quòd quieſcant, ſicut Petro tunc dictum
eſt, quanto magis vobis dicendum eſt, vt hæretico er-
rore * depoſito ad ea membra pertineatis, pro quibus **al. furore.*
illi ſic dimicant. Sed læſi à talibus etiam nos odiſtis, &
tanquam

G tanquam aures dexteras perdideritis, Chriſtum ſeden-
tem ad patris dexteram nō auditis. Sed quibus loquar,
aut quando eis loquar, quibus nec horam inuenio, vi-
num etiam mane ructuantibus, ſiue iam ebriis, ſiue ad-
* Deeſt, for- huc. * Quinimmo & minantur, non ſolum illi, ſed de
te, potius*. illis etiam Epiſcopi ipſorum parati negare ad ſe perti-
nere quod fecerint. Donet nobis dominus canticum
Pſal. 119. graduum, quo dicere poſsimus, Cum his qui oderunt
pacem eram pacificus, cum loquebar illis debellabant
me gratis. Dicit enim hoc corpus Chriſti quod per to-
tam terram, ab aliis hic, ab aliis alibi, & ab omnibus aliis
atque aliis vbicunque ſunt hæreticis oppugnatur.

Caput LXXXIX. Petilianus dixit, Ergo, inquam, mortem pro fide
ſubeundam conſtituit, quę cuique pro communione fa
cienda. Chriſtianitas enim mortibus proficit: Nam ne-
mo fideliſsimus viueret, ſi mors à fidelibus timeretur.
Ioan. 12. Dicit enim dominus Chriſtus, Si granum tritici cadēs
in terram non moriatur, ſolum manet: ſi autem mo-
riatur, multum fructum facit. AVG. reſpondit, Vel-
lem ſcire quis primo de parte veſtra ſe præcipitauerit.
Valde quippe illud granum fertile fuit, vnde tanta ſe-
H ges præcipitatorum cadauerum pullulauit. Sanè cum
verborum domini memineritis, quia ſe dixit granum
moriturum, & multū fructum facturum: quare ipſi fru-
ctui, quod per totum mundum veraciſsime prouenerit
inuidetis, & ei zizaniorum vel paleæ crimina, vel quæ
Cap. XC. auditis, vel quæ finxiſtis obiicitis? Petilianus dixit,
Sed vos ſpinas atque zizania, nō ſemina ſpargitis, cum
quibus vos in ſummo iudicio deceat concremari. Non
maledicimus, ſed omnis ſpinoſa conſcientia, dei ſentē-
tia ſic tenetur. AVG. reſpondit, Saltem commemo-
Matt. 13. ratione zizaniorum ſimul tibi & triticū veniret in mē-
tem, quia vtraque per agrum iuſſa ſunt creſcere vſque
ad meſſem: vos autem oculum maleuolentiæ in ziza-
niis acriter figitis, & contra ſententiam Chriſti ea ſola
per orbem terrarum, excepta Africa, creuiſſe conten-
Cap. XCI. ditis. Petilianus dixit, Vbi eſt quod dicit dominus
Matt. 5. Chriſtus, Si acceperis alapam, præpara & aliam maxil-
Matt. 26. lam? Vbi eſt illud quod ſputa à facie paſſus eſt, qui ſputo
Ioan. 9. ſuo ſanctiſsimo cæci oculos patefecit? Vbi eſt quod di-
2. Cor. 11. cit Apoſtolus Paulus, Si quis vos in faciem cædit? Vbi
eſt quod iterum dicit, In plagis ſupra modum, in mor-
tibus frequenter, in carceribus abundantius? Quæ per-
tulit memorat, non quæ fecit: ſuffecerat fidei Chriſtia-
I næ à Iudæis hæc fieri. Cur hæc miſeri perpetratis?
AVG. reſpondit, Itáne vero vos accepta alapa præ-
betis alteram maxillam? Non iſtam vobis famam fu-
rioſa veſtra agmina per totam Africam cum terribi-
li turpitudine paſsim vagantia compararunt. Vtinam
vobiſcum paciſcerentur homines, vt ſaltem ſecundum
Exo. 21. veterem legem, oculum pro oculo, dentem pro dente
peteretis, non pro auditis verbis fuſtes erigeretis.

Cap. XCII. Petilianus dixit, Quid autem vobis eſt cum regibus
ſeculi, quos nunquam Chriſtianitas niſi inuidos ſenſit?
2. Macc. 7. Quod vt breuiter doceam Maccabæos fratres rex per-
Danie. 3. ſecutus eſt. Rex quoque tres pueros, cum ipſe ſacrilegus
Matt. 2. eſſet, flammis neſcius religioſis addixit. Rex quæſiuit a-
Danie. 6. nimam pueri Saluatoris. Rex iuſtiſsimum Danielem fe
Matt. 27. rinis morſibus, vt putabat, obiecit. Ipſumq; dominum
Chriſtū iudex nequiſsimus regis occidit. Inde eſt quod
1. Cor. 2. Apoſtolus clamat, Sapientiam loquimur inter perfe-
ctos: ſapientiam non huius ſeculi, neque principum hu-
ius mundi quæ euacuatur, ſed loquimur dei ſapientiam
in ſacramento, quę fuit abſcondita, quā conſtituit deus
ante ſecula in gloriam noſtrā, quam nemo principum
huius ſeculi cognouit: Si enim cognouiſſent, nō vtique K
dominum maieſtatis crucifixiſſent. Sed de priſtinis re-
gibus paganis hoc dictum ſit. Vos autē huius ſeculi im-
peratores, quia Chriſtiani eſſe deſiderant, non permit-
titis eſſe Chriſtianos, cum fuco & nebula veſtri menda
cij eoſdem bona mente credentes, ad iniquitatem ve-
ſtram prorſus adducitis, vt armis ſuis contra hoſtes rei-
publicæ præparatis in Chriſtianos incurrant, putentq;
ſe ſuaſionibus veſtris deo officium facere, ſi nos quos
odiſtis occidant, dicente domino Chriſto, Veniet, in- Ioan. 16.
quit, tempus, vt qui vos occiderit, putet ſe deo officium
facere. Nihil igitur intereſt vobis male docētibus, vtrū
reges orbis terrarum, Pagani quod abſit, an Chriſtiani
eſſe deſiderent, cum eoſdem contra Chriſti familiam
non ceſſatis armare. Neſcitis autem, aut potius non le-
giſtis, quòd crimine hominē occidentis, maius crimen
eſt ſuaſoris. Iezabel in mortem hominis iuſti vel paupe 3. Reg. 21.
ris, maritum ſuum excitauerat regem, pari tamen ſup-
plicio vir & vxor ambo perierunt. Neque enim vos a-
liter reges impellitis, quàm vt ſæpe ſubtilis ſuadela fæ-
minea reges impulit in reatum. Etenim per filiam vxor Matt. 14.
Herodis impetrauit ac meruit in diſco ad menſam ca- Matt. 27.
put Ioannis afferri. Pontiū Pilatum Iudæi ſic coëgerūt, L
vt Chriſtum dominum cruci ſuffigeret, cuius ſanguinē
vindicem ſuper ſe ſemper ac ſuos manere voluerunt.
Ita vos igitur ſanguine noſtro peccantes obruitis: Non
enim & ſi iudex percutiat, nō veſtræ nos potius calum-
niæ ferierunt. Dicit enim Propheta Dauid ex domini
Chriſti perſona, Quare fremuerunt gentes, & populi Pſal. 2.
meditati ſunt inania? Adſtiterunt reges terræ, & princi-
pes conuenerunt in vnum, aduerſus dominum, & ad-
uerſus Chriſtum eius: Dirumpamus vincula eorum, &
proiiciamus à nobis iugum ipſorum. Qui habitat in cæ
lis, irridebit eos, & dominus ſubſannabit eos. Tunc lo-
quetur ad eos in ira ſua, & in furore ſuo cōturbabit eos.
Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion mon-
tem ſanctum eius, prædicans pręceptum eius. Dominus
dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Pete
à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſ-
ſionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga fer-
rea, & tāquam vas figuli eos comminues. Ipſosq;, id eſt
reges, ne quaſi ignari vel neſcij perſequi cuperent Chri
ſtianos, his præceptis admonuit ne perirent, quæ illos
pręcepta quia neſciunt, vtinam nos doceremus: aut cer
tè vos illis ſine dubio oſtenderetis ſi velletis vt viuerēt: M
vel certè quod tertium eſt, ipſos ſibimet legere veſtra
malicia permiſiſſet, primus Dauidicus Pſalmus illis om
nino ſuaderet, vt Chriſtiani viuerent & regnarent,
quos quidem male decepiſtis, dum vobis ſeſe commit-
tunt. Vos nanque illis quæ mala ſunt fingitis, & quæ bo
na ſunt occultatis. Hoc tandem legant vel ſerius quod
olim legere debuerunt. Quid enim dicit, Et nunc reges
intelligite, erudimini qui iudicatis terram: Seruite do-
mino in timore, & exultate ei cum tremore: Apprehen-
dite diſciplinā nequando iraſcatur dominus, & perea-
tis de via iuſta, Cum exarſerit quàm cito ira ipſius ſu-
per vos: beati omnes qui confidunt in eo. Imperatores,
inquam, ſuaſionibus premitis vt Pilatum, quem, vt di-
ximus, Iudæi preſſerunt, licet ipſe clamauerit lauans pu-
blice manus, Liber ſum à ſanguine huius iuſti: tamen Matt. 27.
quo modo potuit à crimine mundus eſſe qui fecit? Sed
vt vetera taceam, in veſtris exemplis aduertite impera-
tores quamplures ac iudices veſtros perſecutionem no
bis faciendo periiſſe, vt relinquam Neronem, qui pri-
mus eſt perſecutus Chriſtianos. Domitianum ſimiliter

Neronis

A Neronis maximam partem, Traianum, Varium, De-
cium, Valerianum, Diocletianum; periit etiam Maxi-
minianus, qui dum thura prædicarent, incenſis codici-
bus dominicis primus Marcellinus epiſcopus Roma-
norum qui fuit, ſed & Carthaginis Menſurius, & Cæ-
cilianus ex ipſis ſacrilegis flammis, vt fauillæ vel cine-
res remanſerunt, thuris enim conſcientia omnes im-
plicuit qui Menſurio conſenſiſtis. Periit Macarius, pe-
riit Vrſacius, cunctiq; comites veſtri dei pariter vindi-
cta perierunt. Vrſacium nanque Barbarica pugna pro-
ſtratum, ſæuis vnguibus alites, canúmque auida dentes
morſibus diſcerpſerunt. Nónne idem veſtro impulſu
percuſſor eſt, qui vt rex Achab, quẽ diximus à muliere
perſuaſum, iuſtum pauperem occidit? Ita vos quoq; iu-
ſtos & pauperes, circa opem dixerim mundanam, nam
gratia dei in vobis non eſt, pauperem non deſinitis iu-
gulare. Non enim ſi cum manu non facitis, non lingua
Prouer.18. carnifice hominem iugulatis. Scriptum eſt enim, Mors
& vita in manibus linguæ, Omnes ergo qui occiſi ſunt,
tu qui ſuaſor es occidiſti. Neque enim manus carnificis
niſi lingua tua feruefcit, & ille dirus pectoris calor in a-
B lienum ſanguinem verbis tuis accenditur, ſanguinem
iuſtum ſui vindicẽ diffuſoris. AVG. reſpondit, Huic
loco tam copioſe à te exaggerato atque digeſto vbi de
regibus ſeculi aduerſus nos inuidioſe loquimini, ſi de-
bite digneq; reſpondeam, vereor ne me quoque crimi-
neris regum iracundiã in vos concitare voluiſſe: Quã-
quam cum more veſtro vniuerſaliter in omnes catho-
licos huius inuectionis impetu feraris, ne me vtique
prætermittis: Curabo tamen oſtendere ſi potuero te po-
tius hoc feciſſe talia dicendo, quàm me talibus reſpon-
dẽdo. Ac primum vide quemadmodum tibi tuipſe ad-
uerſeris: Ecce iſtum locum ſic exorſus es, Quid autem
vobis eſt cum regibus ſeculi, quos nunquam Chriſtia-
nitas niſi inuidos ſenſit: His verbis prohibes vtique nos
ad reges ſeculi accedere. Et paulopoſt dicis, Ipſosq;, id
eſt reges, ne quaſi ignari vel neſcij perſequi cuperent
Chriſtianos, his præceptis admonuit ne perirẽt, quæ il-
los præcepta quia neſciũt, vtinã nos doceremus: aut cer
te vos illis ſine dubio oſtenderetis ſi velletis vt viuerẽt.
Quo modo igitur nos regum vis eſſe doctores? Et no-
ſtri quidẽ ſi qua eis amicicia eſt cum regibus Chriſtia-
nis, ſi ea bene vtuntur nihil peccant: ſi qui vero inde ex-
C tolluntur, multo leuius quàm vos peccant. Vobis enim
qui ſic nos arguitis, quid fuit cũ rege pagano, & quod
eſt grauius, apoſtata & Chriſtiani nominis hoſte Iulia-
no, à quo vobis baſilicas quaſi veſtras reddi deprecan-
tes, hoc in eius laude poſuiſtis, quòd apud eum ſola iu-
ſticia locũ haberet? Quibus verbis, credo enim vos La-
tine intelligere, & idololatria Iuliani, & apoſtaſia iuſti-
cia eſt appellata. Tenetur petitio, quam veſtri maiores
dederunt Conſtantio, quam impetrauerunt geſta, vbi
allegauerunt, Euigilate & attendite inimico Chriſti,
apoſtatæ, aduerſario Chriſtianorum, ſeruo dæmonio-
rum: talibus verbis ille veſter ille Pontius ſupplicauit.
Ite nunc & nobis dicite, quid vobis eſt cum regibus ſe-
culi, vt ſurdi ſurdis populus legatis, quod cum ipſis au-
Matt.7. dire non vultis, Stipulam in oculo fratris tui vides, tra-
bem in oculo tuo non vides. Quid inquies vobis eſt
cum regibus ſeculi, quos nunquam Chriſtianitas niſi
inuidos ſenſit? Hoc cum dixiſſes, enumerare conatus
es, quos reges iuſti ſenſerint inimicos, nec conſideraſti
quòd plures enumerari poſsint quos habuerit amicos.
Gene.20. Pater Abraham à rege diuinitus admonito ne attami-
naret eius vxorem, & amiciſsime habitus eſt & munus
accepit: Iſaac filius eius regem ſimiliter amiciſsimũ ex- Gene.26.
pertus eſt. Iacob in Aegyptum à rege honorabiliter ex- D
ceptus, eum etiam benedicit. Quid loquar de filio eius
Ioſeph, qui poſt carceris tribulationem, quo velut igne Gene.47.
ſicut aurum caſtitas eius probata eſt, magnis ab eo ſub- Gene.41.
limatus honoribus: iurabat etiã per Pharaonis ſalutem,
non tanquã typho elatus, ſed beneuolentiæ non ingra
tus, regis filia Moyſem adoptauit. Dauid ad alienigenã Exo.2.
regis Iſraël compulſus iniquitate confugit. Helias ante 1.Reg.27.
currum peſsimi regis, non illius imperio, ſed ſuo cucur 3.Reg.18.
rit obſequio. Heliſæus hoſpitę mulieri ſi quid ſibi forte 4.Reg.4.
à rege per eius interceſsionem præſtari vellet, etiam vl-
trò offerẽdum putauit. Sed ad ipſa iam tempora veniã,
quando captiuus dei populus habebatur: vbi vt mitius
loquar, mira tibi irrepſit obliuio. Volens enim probare
quòd reges nunquam Chriſtianitas niſi inuidos ſenſe-
rit, commemoraſti tres pueros & Danielem, quæ paſsi
ſunt à perſequentibus regibus: nec rebus, modo vicinis,
ſed planè ipſis admoneri potuiſti, qualis ipſe rex poſt
innocentium flammarum miraculum, ſiue in deo lau- Danie.3.
dando atque prædicando, ſiue in ipſis pueris honoran-
dis extiterit, qualem rex habuerit Danielem, & non re- E
cuſantem quibus muneribus exornauerit, cum ille ho-
norem debitum reddens regiæ poteſtati, quod ſatis in
verbis eius apparet, donum dei quo prædictus erat indi-
cando, interpretãdo eius ſomnium non ſubtraxit. Vn-
de cum ab inuidis ſancto viro ſacrilega væſania calũ-
niantibus, inuitus eum rex in lacum leonum mittere co- Danie.6.
geretur, quanquam triſtis id fecerit: præſumpſit eum ta-
men per auxiliũ domini ſui ſaluum futurum. Itaq; cum
ille refrænata diuinitus leonum rabie vixiſſet illæſus, ſo
licita & amica voce regis ipſius ſibi præmiſſa, & ipſe cũ
benedictione de lacu reſpondit, Rex in ſeculum viue.
Cur iſtas regum cum ſanctis amicicias, cũ ſermo tuus
ibidem verſaretur, cum iſtorum famulorũ dei in qui-
bus hæc acta ſunt, tu ipſe commemorares exempla, vel
non vidiſti vel videre noluiſti, vel quod neſcio quem-
admodum excuſes, viſa notaq; tacuiſti? Quod ſi te ſicut
cauſæ peſsimæ defenſorẽ ſtudium falſitatis aſtruere nõ
impediret, & te nolentem vel neſcientem à luce verita-
tis auerteret, profectò reges quoſdã bonos, quoſdã au-
tem malos, & alios ſanctorum amicos, alios inimicos,
ſine vlla difficultate recoleres. Et miramur quòd ſe Cir
cũcelliones veſtri ſic præcipitant. Quis poſt te currebat F
obſecro te quis Macarius, quis miles inſequebatur? Nẽ-
pe in abruptũ falſitatis huius nullus noſtrũ te impulit.
Cur ergo clauſis oculis ſic iſtic es pręceps, vt cũ dixiſſes,
quid autem vobis eſt cũ regibus ſeculi? nõ adiungeres,
quos ſæpe Chriſtianitas inuidos ſenſit: ſed non dubita-
res dicere, quos nunquã Chriſtianitas niſi inuidos ſen-
ſit? Itáne vero nec ipſe cogitaſti, nec eos qui ſcripta tua
legerẽt, cogitaturos putaſti tot regum exẽpla tibi recla-
mantia, neſcit quid loquatur. An quia illi quos comme
moraui, veterum temporum fuerunt, ideo tibi eos ni-
hil aduerſari arbitraris, quia non dixiſti, quos nũquam
iuſticia niſi inuidos ſenſit: ſed dixiſti, quos nunq̃ Chri-
ſtianitas niſi inuidos ſenſit: ex illo fortaſsis tẽpore volẽs
eos intelligi iuſtis inuidere, ex quo Chriſtiani appellari
cœperunt. Quid ergo tibi volunt exempla veterum tẽ-
porum, quibus quod imprudenter dixiſti, imprudẽtius
docere voluiſti? Nunquid eni Maccabæi vel tres pueri
vel Daniel, nõ antequam Chriſtus in terra naſceretur,
vel egerũt illa vel pertulerũt? Deinde cur, vt pauloante
commemoraui, Iuliano Chriſtianitatis inuido ſuppli-
caſtis? cur ab eo baſilicas petiſtis? cur apud eum ſolam
iuſticiam

G iuſticiam locum habere dixiſtis? Si Chriſtianitatis in-
uidus hæc audit, quid ſunt à quibus hæc audit? At vero
Cõſtantinus nequaquam Chriſtiani nominis inuidus,
ſed planè Chriſtiano nomine glorioſus, memor ſpei
quam gerebat in Chriſto, pro eius vnitate iuſtiſsime iu
dicans, acceptari à vobis nec ad ſe appellãtibus meruit,
ambo iam Chriſtianis temporibus, ſed nõ fuerunt am-
bo Chriſtiani. Quod ſi ambo Chriſtianitatis inuidi, cur
ad vnum eorum ſic appellaſtis, alteri eorum ſic ſuppli-
caſtis? Si autem quod verum eſt petentibus tum maio-
ribus veſtris epiſcopale iudicium dederat Cõſtantinus,
& apud Romam & apud Arelatum, quorum primum
apud eum accuſaſtis, ab altero ad eum appellaſtis. Si er
go quod verum eſt, vnus eorum in Chriſtum credide-
rat, alter à Chriſto apoſtatauerat, cur Chriſtianus con-
ſulens vnitati contemnitur, & apoſtata fauẽs diuiſioni
laudatur? Conſtantinus vobis baſilicas iuſsit auferri, Iu-
lianus reſtitui. Quid horum Chriſtianę paci conueniat
vultis noſſe? Illud fecit qui crediderat in Chriſtum, hoc
fecit qui dimiſerat Chriſtum. O quàm velles dicere, ma
le factum eſt vt Iuliano ita ſupplicaretur, ſed hoc quid
H ad nos pertinet? Quod ſi diceres, & in his quidem ver-
bis tuis catholica vinceret fides, ad cuiꝰ ſanctos toto or
be diffuſos multo minus pertinet quicquid dicitis de
quibus vultis ſicut vultis. Sed non poteſt dicere male fa
ctum vt Iuliano ita ſupplicaretur, oppilat fauces, premit
linguam domeſtica authoritas, Põtius fecit, Põtius ſup-
plicauit, Pontius apoſtatam iuſtiſsimum dixit, Pontius
apud apoſtatam ſolam iuſticiam locum habere prædi-
cauit. His verbis ſibi Pontium ſupplicaſſe in eodem re-
ſcripto ſuo nominatim ſine ambage ipſe Iulianus ex-
preſsit. Extant allegationes veſtræ, non hæc incerta fa-
ma, ſed publica monumẽta teſtantur. An forte quia cõ-
tra vnitatem Chriſti, petitioni veſtræ aliquid conceſsit
apoſtata, verũ putas eſſe quod dictum eſt, apud eum ſo-
lum locum habere iuſticiam? Quia vero imperatores
Chriſtiani quod valere arbitrãtur ad Chriſti vnitatem,
contra veſtram ſtatuunt volũtatem, Chriſtianitatis in-
uidi appellãtur? Sic deſipiant hæretici omnes, & reſipiãt
vt non ſint hæretici. Et vbi, inquies, impletum eſt quod
Ioan.16. dominus ait, Veniet tempus vt qui vos occiderit, putet
ſe deo officium facere? Neq; enim hoc de Paganis dici
potuit, qui non propter deum, ſed propter idola Chri-
I ſtianos perſequebantur. Non videtis ſi hoc de his im-
peratoribus dictum eſſet qui gaudent de nomine Chri
ſtiano, hoc eos vtiq; præcipue eſſe iuſſuros vt occidere-
mini, quod nunquam omnino iuſſerunt. Sed veſtri ho
ſtili more legibus repugnando pœnas debitas luunt, &
voluntarias mortes ſuas dum nobis inuidioſas putant,
ſibi pernicioſas non putant. Quod ſi de regibus nomen
Chriſti honorantibus illud à domino dictum eſſe arbi
trantur, quærant quid catholica in Oriente perpeſſa ſit,
quando Valens imperabat Arrianus. Ecce haberẽ quod
intelligerem impletum eſſe, quod dominus ait, Veniet
tempus vt qui vos occiderit, putet ſe officium deo face-
re: ne ſibi ad famæ gloriam aſſumerent hæretici, ſi quid
aduerſus eorum errorem imperatores catholici præce-
piſſent. Verũtamen tempus illud poſt aſcenſionem do-
mini completũ eſſe reminiſcimur: ſancta ſcriptura hu-
ius rei teſtis omnibus nota eſt, Iudęi putabant ſe officiũ
deo facere, cum Apoſtolos occidebant. Inter hos qui
officium deo arbitrabantur ſe exhibere, etiã Saulus no-
ſter, nondũ noſter, fuit: ita vt hoc inter laudes ſuas præ-
teritas & obliuiſcendas enumeret. Hebræus, inquit, ex
Philip.3. Hebræis, ſecundum legem Phariſæus, ſecundum æmu-
lationem perſequens Eccleſiam. Ecce qui putabat offi- Ioan.16.
cium ſe deo facere, cũ faciebat quod mox ipſe perpeſ- K
ſus eſt. Nam quadraginta Iudæi coniurauerãt vt inter- Act.23.
ficerent eum, quando fecit hoc tribuno innoteſcere, vt
eorum inſidias armato milite ſeptus euaderet, ſed non-
dum erat qui ei diceret, Quid tibi eſt, nõ cum regibus,
ſed cum tribunis armiſq; regalibus? Non erat qui ei di-
ceret, Audes per milites quęrere tuitionem, cum domi-
nus tuus per eos ductus ſit ad paſsionem? Nondũ erant
iſta deliramenta, ſed contra hæc futura iam tũc illa pa-
rabantur exempla. Quinetiam terribiliter proponere
auſus es & dicere, Sed vt cætera taceã, in veſtris exem-
plis aduertite Imperatores quamplures ac iudices ve-
ſtros perſecutionem nobis faciendo periiſſe. Hoc in E-
piſtola tua cum legiſſem intentiſsime expectabam quid
dicturus & quos enumeraturus eſſes, cũ ecce mihi quaſi
relinquẽdo cœpiſti commemorare Neronem, Domi-
cianum Traianum, Varium, Decium, Valerianũ, Dio-
cletianum, Maximianũ. Fateor plures eſſe, ſed tu pror-
ſus contra quos loquaris oblitus es, Nónne iſti omnes
Paganí erant, & vniuerſaliter Chriſtianum nomẽ pro
ſuis idolis perſecuti ſunt? Euigila ergo, nã iſti commu- L
nionis noſtræ non fuerunt, vnitatem ipſam vel vnde
nos ſicut vos putatis, vel vnde nos ſicut Chriſtus docet
ex iſtis totam perſequebantur. Tu autem propoſueras
oſtendere noſtros imperatores ac iudices perſecutionẽ
vobis faciendo periiſſe, ac nos tu exigis vt iſtos compu
temus, quia relinquens eos commemoraſti dicens, Vt
relinquam Neronem: & ſub iſta relictione per cæteros
cucurriſti, Quid opus fuit ergo vt cõmemorarentur ad
rem non pertinentes? Sed quid ad me? Iam iſtos tecum
relinquo: nunc ſaltem procedant illi quos promiſiſti
quàm plures. Niſi forte propterea nõ inueniuntur, quia
eos periiſſe dixiſti. Sequeris enim iam, & Epiſcopos no-
minas, quos de traditione codicum ſoletis arguere. De
quibus & nos ſolemus reſpondere, aut non probatis, &
ad neminem pertinet: aut probatis, & ad nos non per-
tinet. Suam enim ſarcinam portauerunt, vel bonam vel
malam. Et bonam quidem credimus, ſed qualemlibet,
tamen ſuam: ſicut veſtri mali, nec ipſi veſtram, nec vos Galat.6.
ipſorum, ſed veſtrum omnium communis peſsima ſar-
cina ſchiſma eſt. Hoc ſæpe iam diximus. Exhibe igi-
tur non epiſcoporum nomina, ſed imperatorum ac iu-
dicum noſtrorum, qui vos perſequẽdo perierunt. Hoc M
enim propoſueras, hoc promiſeras, ad hoc nos intẽtiſ-
ſimos feceras. Audi, inquit, Periit Macarius, periit Vrſa-
cius, cunctique comites veſtri, dei pariter vindicta per-
ierunt. Duos ſolos commemoraſti, quorum neuter im-
perator fuit: Cui hoc placeat quæſo te, tibiipſi nõne diſ-
plices? Promittis quamplures imperatores ac iudices
noſtros te commemoraturũ, qui vos perſequendo per-
ierunt, & tacitis imperatoribus nominas duos vel iudi-
ces vel comites. Illud enim quod adiungis, Cunctique
comites veſtri, dei pariter vindicta perierunt: ad rẽ non
pertinet. Hoc quippe modo iãdudum locum iſtum fi-
nire potuiſti, vt omnino neminem nominares. Cur er-
go imperatores noſtros: id eſt, noſtræ cõmunionis non
commemoraſti? An timuiſti ne reus maieſtatis accuſa-
reris? Vbi eſt Circumcellionica fortitudo? Deinde quid
ait de illis quos tot ſuperius nominaſti, qui rectius ti-
bi poſſunt dicere? quid nos quærebas? Cauſam enim
tuam nihil adiuuerunt, & tamen nominati ſunt. Dein-
de qualis es qui eos quos periiſſe commemoras nomi-
nare formidas? Saltem ipſos iudices vel comites quos
videris non timuiſſe, plures nominares. Remanſiſti
autem

A autem ad Macarium & Vrſacium. Itáne quàm plures
illi, duo iſti ſunt? An quod pueri didicimus ſapis? Si e-
nim quæras ex me, duo quis numerus ſit, ſingularis an
pluralis: quid eſſe reſpondeam niſi pluralem? ſed adhuc
etiam non deſit quod dicam, è duobus video Macariũ,
Neque enim dixiſti, quo modo perierit, An forte quiſ-
quis vos perſequitur, niſi in hac terra fuerit immorta-
lis, quando mortuus fuerit, propter vos mortuus exiſti-
mabitur? Quid ſi non in tam longo imperio Conſtan-
tinus, & tam longa fœlicitate vixiſſet, qui primus ad-
uerſus veſtrum errorem multa conſtituit: & quid ſi non
Iulianus tam cito abreptus eſſet è vita, qui vobis baſili-
cas dedit, quando iſta garriendi finem faceretis, cum &
modo tacere nolitis? Nec tamen dicimus nos ideo citò
mortuum Iulianum quia vobis baſilicas dedit. Poſſu-
mus enim eſſe in his pariter copioſi, ſed nolumus eſſe
pariter vani. Proinde vt dicere cœperam, ex illis duo-
bus cerno Macarium, Cum enim duos propoſuiſſes,
ipſum & Vrſacium, repetiſti nomen Vrſacij, vt nobis
oſtẽderes quam mortem meruerit, & dixiſti, Vrſacium
nanq; barbarica pugna proſtratum, ſæuis vnguibus ali-
tes canumq; auidi dentes morſibus diſcerpſerunt. Vnde
B ſatis apparet cum de Macario maiorem inuidiam fa-
cere ſoleatis, ita vt nos Macarianos, non Vrſacianos
appelletis, multo maxime te de illo fuiſſe dicturum, ſi
de morte eius aliquid tale dicere potuiſſes. Ex his itaq;
duobus vbi pluralem numerum poſuiſti, ſeiuncto Ma-
cario, remanet Vrſacius nomen proprium numeri ſin-
gularis. Vbi eſt igitur quàm plurium illorum tam mi-
nax & tremenda promiſſio? Iam illud quàm ridiculum
ſit, qui quoquo modo loqui nouerũt, quantum opinor
intelligunt, quod cum dixiſſes, Periit Macarius, periit
Vrſacius, cunctiq; comites veſtri, dei pariter vindicta
perierunt: tanquam exigentibus vt probares, quia reue-
ra nihil aliud vel auditor vel lector exigeret, ſtatim cõ-
nexuiſti magnum documentum, quo probares cunctos
comites noſtros dei vindicta pariter corruiſſe. Vrſa-
cium nanque Barbarica, inquis, pugna proſtratum, ſæ-
uis vnguibus alites, canumq; auidi dentes morſibus diſ-
cerpſerunt. Hoc modo poteſt alius ſimiliter neſciens
quid loquatur dicere, omnes Epiſcopos veſtros dei vin
dicta in carcere defeciſſe. Et cum ab eo fuerit flagita-
tum, vnde hoc probet, adiunget ſtatim, Optatus nãque
C de ſatellitio Gildonis accuſatus, tali genere mortis ex-
tinctus eſt. Has nugas audire & diſcutere & refellere co
gimur: tantum timemus infirmis ne tardiore intelle-
ctu in veſtros laqueos celeriter currant. Iſtum autem
Vrſacium ſi forte bene vixit, & vere ita mortuus eſt,
Gene.9. conſolabitur promiſſio dei dicentis, Sanguinem ani-
marum veſtrarum exquiram, de manibus omnium be-
ſtiarum. Quod autem nobis calumniamini, dicentes, à
nobis in vos ad iracundiam reges ſeculi cõcitari, dum
eos non docemus diuinam ſcripturam, ſed potius ma-
liciam noſtram ſuggerimus: non puto vos vſqueadeo
ſurdos eſſe aduerſus ipſa ſanctorum codicum eloquia
vt non potius timeatis ne nouerint ea, ſed velitis noli-
tis, intrant Eccleſiam, & ſi nos tacemus, lectoribus ad-
mouent aurem: atq; vt de cæteris taceam, iſtum ipſum
plerunque Pſalmum quem tu commemoraſti, intentiſ-
ſime accipiunt. Dixiſti enim quòd eos non doceamus,
nec eos volentes ſinamus vt nouerint quod ſcriptũ eſt,
Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis ter-
Pſal.2. ram: Seruite domino in timore, & exultate ei cum tre-
more: Apprehendite diſciplinam nequando iraſcatur
dominus &c. Credite & iſta cantari, & illos audire: ſed

vtique audiũt & illud ſuperius in eodem Pſalmo, quod D
tu, niſi fallor, propterea præterire voluiſti, ne timuiſſe
intelligereris. Audiunt ergo & illud, Dominus dixit ad Pſal.2.
me, filius meus es tu, ego hodie genui te: Pete à me, &
dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem
tuam terminos terræ. Quo audito vtique mirantur eſſe
aliquos, qui huic hæreditati Chriſti contradicunt, &
eam ad exiguam partem terræ redigere conantur, mi-
ranteſq; fortaſſe quærunt propter id quod in ſequenti-
bus audiunt, Seruite domino in timore: in quo illi ſer-
uire poſſint inquantum reges ſunt. Omnes enim homi-
nes ſeruire deo debent, aliter communi cõditione qua
homines ſunt: aliter diuerſis donis, quod ille aliud agit
in rebus humanis, ille aliud. Non enim auferenda ido-
la de terra, quod tanto antè futurum prædictum eſt,
poſſet quiſquam iubere priuatus. Habent ergo reges ex-
cepta generis humani ſocietate eoipſo quo reges ſunt,
vnde ſic domino ſeruiant, quo modo non poſſunt qui
reges non ſunt. Iſta ergo cum cogitant, audiunt & illud
quod de tribus pueris ipſe commemoraſti, & audiunt
ſolennitate mirabili, Tunc enim eadem ſcriptura ma-
xime in Eccleſia cantatur, quando ipſa feſtiuitas fer-
uentiores facit, etiam eos qui cætero anno pigriores E
ſunt. Quid ergo putatis animi habere Chriſtianos im-
peratores, cum audiunt tres pueros miſſos in caminum
ignis ardentis, quia regi ad iniquitatem adorandi ſi-
mulachra conſentire noluerunt: niſi vt cogitent piam
libertatem ſanctorum nec regia poteſtate, nec pœnæ
immanitate poſſe ſuperari, gaudeántque ſe non eſſe ex
numero talium regum, qui contemptores idolorum
quaſi ſacrilegos puniebant? Porrò autem cum in ſeqnẽ-
tibus audiunt eundem regem, nõ ſolùm puerorum, ſed
& flammarum deo ſeruientium tanto miraculo terri-
tum, etiam ipſum cœpiſſe deo ſeruire in timore, & ex-
ultare cum tremore, & apprehẽdiſſe diſciplinam: nón-
ne intelligunt ideo iſta eſſe conſcripta, & tanta cele-
britate recitari, vt & ſeruis dei ne ad ſacrilegium re-
gibus cedant, & ipſis regibus vt ad religionem deo cre
dant proponuntur exempla? Volentes ergo & iſti ex
ipſius admonitione Pſalmi, quem tu quoque inſeruiſti
ſcripturis tuis, intelligere & erudiri, & ſeruire domino
in timore, & exultare cum tremore, & apprehendere
diſciplinam quam intente audiunt, quid ille rex poſtea
dixerit. Dixit enim propoſiturum ſe decretum omni- Danie.3.
bus populis quibus imperabat, vt quicunque dixiſſent F
blaſphemiam in deum Sidrac, Miſaac & Abdenago,
interirent, & domus eorum diſpergerentur. Et ſi hoc
eum decreuiſſe cognoſcunt, ne blaſphemaretur deus
temperator ignium, & liberator trium puerorum, pro-
fecto cogitant quid decernere debeãt in regno ſuo, ne
in ſuis fidelibus idem ipſe deus exufflaretur remiſſor pec-
catorum, & liberator iam totius orbis terrarum. Vide
itaque cum aduerſus vos aliquid pro vnitate catholica
reges Chriſtiani conſtituunt, ne forte in labiis veſtris
tanquam ſcripturarũ diuinarum imperitos eos argua-
tis, in corde autem veſtro ſatis doctos eſſe doleatis.
Quis enim ferat iſtam veſtram ſacrilegam odioſamq;
fallaciam in ipſo vno Daniële regem accuſare, quia in
lacum leonum miſſus eſt: & regem non laudare, quia Danie.6.
ſublimiter honoratus eſt, cum etiam quando miſſus eſt,
magis eum ſaluum futurum, quàm moriturum ipſe rex
crederet, & de illo ſolicitus non cœnaret? Deinde au-
detis dicere Chriſtianis, quid vobis eſt cum regibus ſe-
culi, quia Daniël à rege perſecutionem paſſus eſt: & nõ
reſpicere ipſum Daniëlem ſomnia regibus fideliter in- Danie.2.
terpretantem,

G terpretantem, dominum regem appellantem, munera
& honores accipientem? Itemq; in eiſdem tribus pue-
Daniel.3. ris, quòd recuſantes adorare ſtatuam in flammas miſsi
ſunt, inuidiæ flammas de regibus excitare: quòd autem
à rege ſic prędicati & ſic honorati ſunt tacere & abſcō-
dere? Ecce rex fuerat perſecutor, cum obiecit leonibus
Danie.6. Daniëlem: quid cum eo ſaluo recepto gaudens & gra-
tulans inimicos eius dilaniandos & conſumendos eiſ-
dem leonibus miſit, fuit perſecutor an non fuit? Volo
reſpondeas, Si enim fuit, cur ei Daniël ipſe non reſti-
tit, cum præſertim tanta familiaritate facillime potuiſ-
ſet: & nobis dicitis vt reges ab hominum perſecutione
reuocemus? Si autem propterea perſecutor non fuit,
quia ſcelus in ſanctum virum commiſſum iuſtiſsime
vindicauit, quo modo vindicādum eſt à regibus, quòd
Christi ſacramenta exufflantur, ſi Prophetæ membra,
quia in periculum miſſa ſunt, ſic vindicari meruerunt?
Item concedo & manifeſtum eſt perſecutorem fuiſſe
regem, cum tres pueros quòd ſimulachrum adorare no
H luerunt, miſit in flammam: ſed quæro, vtrum fuerit per-
ſecutor, cum illud decretum propoſuit vt interirent &
domus eorum vaſtarentur, qui blaſphemarent vnum
deum verum? Si enim perſecutor fuit, cur ad verba per-
ſecutoris reſpondetis, amen? Si autem non fuit, cur eos
perſecutores dicitis qui vos à blaſphemiæ furore de-
terrent? Si enim cogunt vos ſupplicare idolo, illi ſunt
ſimiles pio regi, vos tribus pueris, Si autem prohibent
repugnare Christo, vos eſtis impij, ſi hoc facitis. Quid
ſint autem illi ſi terribiliter hoc vetant, ego nō dico: tu
inueni aliud quod dicas, ſi pios imperatores non vis di-
cere, Si hæc exempla de Daniële & tribus pueris ego
commemoraſſem, fortaſſe reſiſteres, & in hæc noſtra
tempora ex illis temporibus ſumi non debuiſſe clama-
res: Deo gratias, quia ea ipſe poſuiſti ad id quidē quod
volebas, ſed vides ea poti⁹ valuiſſe ad id quod nolebas.
An non eſt iſta veſtra fallacia, ſed error humanus eſt?
Vtinam ita ſit: emenda ergo, ne timeas, non inde eris
minor: imò vero maioris ingenij eſt animoſitatis flam-
mas confitendo extinguere, quàm falſitatis nebulas in-
telligendo vitare. Petilianus dixit, Vbi lex dei, vbi
Ca. XCIII. Chriſtianitas veſtra eſt, ſi cædes & mortes facitis ac iu-
betis? AVG. reſpondit, Ad hoc vide quid dicant
cohæredes Chriſti per totum orbem terrarum, Cædes
& mortes nec facimus nec iubemus, & iſta facientibus
I multò ſceleratius ſæuitis, qui hæc in hominum menti-
C. XCIIII. bus contra vitam æternam committitis. Petilia-
nus dixit, Si amicos nos vultis, quare inuitos attrahi-
tis? Si autem inimicos fingitis, cur occiditis inimicos?

AVG. reſpondit, Nec inuitos attrahimus, nec oc-
cidimus inimicos, ſed quæcunque vobiſcum agimus,
quanquam vobis agamus inuitis, ex charitate tamen a-
gimus, vt volentes vos corrigatis, correctique viuatis,
nam nemo viuit inuitus: & tamen puer vt hoc volens
diſcat, inuitus vapulat, & hoc plerunq; ab homine cha-
riſsimo. Et hæc quidem vobis reges dicerent ſi ferirent,
** aliàs, ad hoc.* Aliter * enim eorum poteſtas diuinitus ordinata eſt:
ſed cum & iſti non feriunt, vos clamatis. Petilia-
Cap. XCV. nus dixit, Quæ autem ratio eſt, quæve inconſtantia va-
nitatis, quòd cum nos falſo vocabulo dicatis hæreti-
cos, communionem noſtram magnopere cupiatis?

AVG. reſpondit, Si hæreticorum communionem
magnopere cuperemus, corrigi vos ab hæretico erro-
re nollemus: cum autem hoc vobiſcum agamus ne ſi-
tis hæretici, quo modo hæreticorum communionem
magnopere cupimus? Diſſenſio quippe vos & diuiſio
facit hæreticos: pax vero & vnitas facit catholicos. K
Cum ergo inde huc venitis, definitis eſſe quod odimus,
& incipitis eſſe quod amamus. Petilianus dixit, *Ca. XCVI.*
Eligite tandem de duobus alterum, quid dicatis? Si in-
nocentia vobis eſt, cur nos ferro ſectamini? aut ſi reos
nos dicitis, quid nos quæritis innocentes? AVG. reſ-
pondit, O acutiſsimam complexionem, an potius in-
eptiſsimam loquacitatem. Nonne ibi proponi ſolet vt
eligatur alterum de duobus quid reſpondeatur, vbi v-
trunque non poteſt eligi? Nam ſi mihi proponeres vt
eligerem alterum de duobus, quid dicerem, vtrum in-
nocentes an nocentes ſimus, vel rurſus ex aliis duobus,
ſiue ex iſtis, non poſſem niſi vnum eligere quod dice-
rem: Nunc proponis hæc duo, vtrum nos innocentes
ſimus, an vos rei ſitis, & vis vt vnum ex his duobus eli-
gam vt reſpondeam. At ego nolo vnum dicere, quia
vtrunque dico, & nos innocentes, & vos reos. Nos eſſe
innocentes dicimus à falſis & calumnioſis criminatio-
nibus veſtris, quicunque in catholica poſſumus ſalua
conſcientia dicere, nec ſanctos codices nos tradidiſſe, L
nec idolorum ſupplicationibus conſenſiſſe, nec quen-
quam occidiſſe, vel ſi quid aliud mali ſoletis obiicere,
nec eos qui forte, quod quidem nec de ipſis probaſtis,
iſta fecerunt, contra nos regnum cœlorum, ſed contra
ſeipſos clauſiſſe: quia vnuſquiſque noſtrum ſarcinam *Gala.6.*
ſuam portat. Ecce habes vnum. Et vos omnes nocentes
& ſceleratos eſſe, non alios aliorū criminibus quę apud
vos à quibuſdam committuntur, & à quibuſdam repre-
henduntur, ſed crimine ſchiſmatis, à quo immaniſſi-
mo ſacrilegio nemo veſtrum ſe poteſt dicere immu-
nem, quandiu non communicat vnitati omnium gen-
tium, niſi cogatur dicere de Eccleſia, quæ per omnes
gentes diffunditur, incipiens ab Hieruſalem, Chriſtum
fuiſſe mentitum. Ecce habes alterum. Ecce reddidi tibi
duo, quorum tu volebas vt vnum diceremus tibi. Vtiq;
attendere debuiſti vtruoque à nobis poſſe dici, ſaltem
ſi hoc volebas rogare nos, vt vnum diceremus, cum
videres quia vtrunque poſſemus. Sed ſi innocentia vo-
bis eſt, inquis, cur nos ferro ſectamini? Aut ſi reos nos,
inquis, dicitis, quid nos quæritis innocentes? Reſpicite
paululum cateruas veſtras, quæ non antiquo more pa-
rentum ſuorum ſolis fuſtibus armantur, ſed & ſecures
& lanceas & gladios addiderunt: & agnoſcite quorum
potius vox eſſe debeat, quid nos ferro ſectamini, aut ſi
reos nos, inquis, dicitis, quid nos quæritis innocentes? M
Hic breuiter reſpondeo, Ideo quærimini rei ab inno-
centibus, vt deſinatis eſſe rei, & incipiatis eſſe innocen-
tes. Ecce vtrunque elegi noſtrum, & ad veſtrum vtrun-
que reſpondi: modo tu elige vnum de duobus, Inno-
centes eſtis an nocentes? Neque potes vtrunque dice-
re, ſed dic vtrunque ſi hoc placet. Certe enim non po-
teſtis in eadem cauſa eſſe innocentes in qua eſtis no-
centes. Si ergo innocentes eſtis, nolite mirari quòd ad
pacem quærimini à fratribus: ſi autem nocentes, nolite
mirari quòd ad pœnam quærimini à regibus. Sed quia
horum duorum alterum vobis vſurpatis, alterum à no-
bis auditis: vſurpatis enim vobis innocentiam, à nobis
autem auditis quòd impie viuatis, accipite iterum de
vtroque quid dicam, Si innocentes eſtis, quare Chri-
ſti teſtimonio contradicitis? Si autem nocentes, qua-
re ad eius miſericordiam non confugitis? Nam & te-
ſtimonium eius eſt de orbis vnitate, & eius miſericor-
dia in fraterna charitate. Petilianus dixit, Poſtre- *Ca. XCVII.*
mo vt ſæpe iam diximus, qualis eſt veſtra præſumptio *Pſal.117.*
vt de regibus præſumatis dicente Dauid, Bonum eſt
ſperare

A ſperare in domino, quàm ſperare in homine: Bonum eſt ſperare in domino, quàm ſperare in principibus?

A V G. reſpoodit, Nos non ſperamus in bomine, ſed quantum poſſumus homines admonemus vt in domino ſperent: nec ſperamus in principibus, ſed quantum poſſumus principes admonemus vt in domino ſperẽt: & ſi aliquid à principibus pro vtilitate Eccleſiæ petimus, non in eis tamen ſperamus. Neque enim & Apo- *Act. 24.* ſtolus in illo tribuno ſperauit tanquam in principe, à quo ſibi egit vt deductores darentur armati: aut in ipſis armatis tanquam in hominibus, quorum multitudine ſeptus euaſit inſidias perditorum. Sed nec voſipſos, quòd ab Imperatore baſilicæ vobis vt rederentur petiſtis, arguimus, tanquam in Iuliano principe ſperaueritis: ſed arguimus, quòd de Chriſti teſtimonio deſperaueritis, à cuius vnitate ipſas baſilicas ſeparaſtis: eas enim iubente inimico Chriſti accepiſtis, in quibus iuſſa Chriſti contemneretis, dum validum & verum vobis videtur quod Iulianus conſtituit, dicens hoc quoque ſupplicantibus Rogatiano, Pontio, Caſsiano, & cæteris Epiſcopis, ſed & clericis: accedit ad cumulum, vt B aboliris quæ aduerſus eos ſine reſcripto perperam geſta ſunt, in antiquum ſtatum cuncta reuocentur, inualidum autem & falſum quod Chriſtus conſtituit, di- *Lucæ 24.* cens, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in totam Iudæam & Samariam, & vſque in totam terram. Obſecramus vos, corrigimini, redite ad hanc euidentiſsimam totius orbis vnitatem, vt non verbis apoſtatæ Iuliani, ſed verbis ſaluatoris Chriſti, in antiquum ſtatum cuncta reuocentur. Miſerimini animę veſtræ, non iam Conſtantinum & Iulianum comparamus, vt quàm ſint impares demonſtremus: non dicimus, ſi vos non ſperaſtis in homine & in principe, cum homini imperatori Pagano & apoſtatæ dixiſtis, quòd apud eum ſola iuſticia locum haberet, quibus precibus & reſcripto, ſicut ibi ſcriptum eſt, ſicut allegationis geſta teſtantur, pars Donati vniuerſaliter vſa eſt: multo minus nos criminari à vobis debemus, tanquam ſperemus in homine & in principe, ſi quid à Conſtantino vel à cæteris Chriſtianis imperatoribus nulla ſacrilega adulatione petiuimus. Aut ſi quid ipſi nõ petentibus nobis, memores rationis quam domino reddituri ſunt, ſub cuius verbis tremunt cum audiunt quæ ipſe commemoraſti, Et C nunc reges intelligite, &c. & alia multa vltro pro Eccleſiæ catholicæ vnitate conſtituũt. Sed taceo de Conſtantino, Chriſtum & Iulianum vobis opponimus: parum dico deum & hominem, filium dei & filium gehennæ, Saluatorem animarum noſtrarum, & interfectorem animæ ſuæ. Cur in baſilicis poſsidendis Iuliani reſcriptum tenetis, & in Eccleſiæ pace amplectenda Chriſti Euangelium non tenetis? Clamamus, & nos quæ perperam geſta ſunt, in antiquum ſtatum cuncta reuocentur. Antiquius eſt Euangelium Chriſti quàm reſcriptum Iuliani. Antiquior eſt vnitas Chriſti, quàm pars Donati. Antiquiores ſunt Eccleſiæ preces ad dominum pro vnitate Chriſti, quàm Rogatiani & Pontij & Caſsiani ad Iulianum pro parte Donati. An perperam geritur cum reges prohibent diuiſionem, & non perperam geritur cum Epiſcopi diuidunt vnitatem? Perperam geritur cum ad defendendã Eccleſiam Chriſti teſtimonio reges ſeruiunt, & non perperam geritur cum ad negandam Eccleſiam Chriſti teſtimonio Epiſcopi contradicunt? Obſecramus ergo vt non contra Euangelium, ſed ſecundum Euangelium etiam verba ipſius Iuliani cui ſic ſupplicaſtis audiantur, & ea quæ perperam geſta ſunt, in antiquum ſtatum cuncta reuo- D centur.

Petilianus dixit, Vos vos miſeros appello, *Cap. XCVIII.* qui perſecutionum metu perterriti, dum veſtras diuitias non animas quęritis, non tam fidem perfidam traditorum diligitis, quàm cõtra ipſorum maliciam, quorum vobis patrocinia comparaſtis: non aliter quàm vt naufragi in fluctibus fluctus ſubeunt ruituros, ſicq; in magno vitæ periculo appetunt quod timetur: velut tyrannicus furor vt neminem metuat, vult cum ſuo periculo vel timeri: ſic ſic ad artem maliciæ confugitis, innocentium damna vel pœnas ſine veſtra formidine ſpectaturi. Si hoc eſt vitare periculum fugere ſub ruinam: necnon etiam damnabilis fides eſt, fidem latroni ſeruare. Poſtremo dementis lucri commercium eſt, veſtras animas perdere ne diuitias amittatis. Dicit enim dominus Chriſtus, Si omnem mundum lucrifa- *Matth. 16.* cias, & animam tuam perdas, quam dabis commutationem pro anima tua?

A V G. reſpondit, Vtilis eſſet iſta exhortatio, fateor, ſi ea quiſquã in bona cauſa vteretur: Omnino bene deterruiſti homines diuitias præponere animæ ſuæ. Sed vos qui hæc audiſtis, & nos paululum audite: hoc enim & nos dicimus. Sed attendi- E te quemadmodum ſi vobis minantur reges auferre diuitias, quia Iudæi ſecundum carnem non eſtis, aut quia idola vel dæmonia non colitis, aut quia in nullas hæreſes transferemini: ſed in vnitate catholica permanetis, eligite potius perire diuitias veſtras, ne ipſi pereatis, ſed nec aliud quicquam, nec ipſam temporalem vitam ſaluti æternæ quæ in Chriſto eſt præferatis. Si autem reges vobis propterea damna vel damnationem minantur, quia eſtis hæretici, terrent vos illi non crudeliter ſed miſericorditer: vos autem non fortiter ſed pertinaciter non timetis. Audite ergo Petrum dicentem, Quæ autem gloria eſt ſi peccantes pœnas patimi- *1. Petri 2.* ni, vt neque hic habeatis terrena ſolatia, nec in futuro ſeculo vitam æternam, ſed & hic anguſtias infœlicium, & ibi gehennas hæreticorum? Vides ergo tu frater, cum quo mihi nunc res eſt, prius te debere oſtendere vtrum teneas veritatem, & tunc exhortari homines, vt pro ea tenenda parati ſint carere omnibus quæ temporaliter tenent: cum hoc non oſtendas, quia non potes, non quia ingenium deeſt, ſed quia mala cauſa eſt, cur feſtinas exhortationibus tuis facere homines & mendaces & imperitos & egentes & errantes & F pannoſos & contentioſos & famelicos & hæreticos, & in hoc ſeculo bona temporalia perdentes, & in Chriſti iudicio mala æterna inuenientes? Cautus autem filius, qui timendo flagellum patris recedit à cubili ſerpentis, nec vapulat nec perit, Qui autem dolores diſciplinę pro ſua perniciosa voluntate contemnit, & vapulat & perit. Iam non intelligis vir diſerte, quoniam qui pro pace Chriſti omnibus terrenis caruerit, deum habet: qui autem pro parte Donati vel paucos num- *Ca. XCIX.* mos perdiderit, cor non habet.

Petilianus dixit, *Matth. 5.* Nos autem pauperes ſpiritu, non diuitias amamus, ſed *2. Corin. 6.* diuitias formidamus. Nos nihil habẽtes & omnia poſſidentes, cenſum animam credimus, noſtríſque pœnis & ſanguine æternas diuitias cœli mercamur, ſicut idem dominus dicit, Qui perdiderit ſubſtantiam ſuam, cen- *Matth. 19.* tuplum recipiet eam.

A V G. reſpondit, Et hoc ad rem pertinet commonere quemadmodum ſcriptum eſt, Nam vbi nihil impedit intentionem meam, ſi quid in ſcripturis fallis aut falleris nihil curo. Non ergo ita ſcriptum eſt, Qui perdiderit ſubſtantiam ſuam: ſed, qui perdiderit animam ſuam propter me. De ſubſtantia vero

G tia vero non ſcriptum eſt, Qui perdiderit: ſed, qui dimiſerit: nec ſolum ſubſtantiam pecuniæ: ſed,& multa alia. Tu autē interim non perdidiſti ſubſtantiam tuam: vtrum vero dimiſeris quòd ſic de paupertate gloriaris, neſcio: ſi forte ſcit hoc collega meus Fortunatus, quia in eadem ciuitate eſtis, nunquam mihi indicauit, quia nunquam quæſieram. Veruntamen etiam ſi hoc feciſti, tuipſe contra te in hac ipſa tua epiſtola commemoraſti
1.Corin.13. apoſtolicum teſtimonium, Si diſtribuero omnia mea pauperibus,& tradidero corpus meum vt ardeam, charitatem autem nō habeam,nihil mihi prodeſt. Si enim haberetis charitatē, non obiiceretis ignaro & incognito vobis orbi terrarum, nec ipſa ſaltē probata crimina fratrum. Si haberetis charitatem, non in veſtris calumniis fingeretis, ſed in verbis domini manifeſtiſsime expreſſam vſq; in totam terram cognoſceretis vnitatem. Si autē hoc nō feciſti, quid gloriaris quaſi feceris? Itáne
2.Corin. 6. vero diuitias formidatis, vt nihil habentes omnia poſſideatis? Dic iſta collegæ tuo Criſpino, qui modo iuxta Hipponem noſtram comparauit fundum, vbi mergeret homines in profundum. Vnde hoc & ego nimirū moui, tu forte neſcis, & ideo ſecurus clamas, diuitias for-
H midamus. Vnde miror quòd iſta vox tua ad nos perueniret, ipſum tranſiliit. Inter Conſtātinam quippe vbi tu es,& Hipponem vbi ego ſum. Chalama vbi ille eſt vicinior quidē nobis, ſed tamen interpoſita eſt. Miror ergo quo modo ille non prior excepit hanc vocem,& repercuſsit ne tranſiret ad nos,& aduerſus te diuitiarum laudes multo copioſius recitauit. Non ſolū enim non formidat ille diuitias, ſed & amat,& certe de cætero priuſquam edas, recita illi talia, ſi non emendauerit, reſpondemus, tu autem ſi verum eſt quòd pauper ſis, ibi habes fratrem meum Fortunatū, facilius inde placere poteris
Cap.C. illi collegæ meo quàm huic tuo. Petilianus dixit, Nos timore dei quo viuimus, pœnas & mortes quás gládio facitis, non timemus, ſed id ſolum deniq; fugimus, quòd cōmunione nequiſsima animas iugulatis, domi-
Matth. 10. no ipſo dicēte, Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam enim occidere non poſſunt, ſed timete potius eum qui habet poteſtatē corpus & animam mittere in gehennam ignis. AVG. reſpondit, Quod dicitis vos
Pſal.56. facitis, non gladio viſibili, ſed illo de quo dictū eſt, Filij hominum dentes eorū arma & ſagittę,& lingua eorum gladius acutus. Hoc enim gladio criminatore & calū-
I niatore orbis incogniti, imperitorum animas trucidatis. Si autē communionem nequiſsimam accuſas, ecce ore non meo ſed tuo aſcendas, deſcendas, intres, verſeris, tergiuerſeris, talis es qualis Optatus. Si autē redis ad cor,& inuenies te nō eſſe talem, non quia tecum ſacramenta non communicauit, ſed quia tibi diſplicuit: abſolues orbem terrarum criminibus alienis, & inuenies
Cap. CI. vos implicatos crimine ſchiſmatis. Petilianus dixit, Vos ergo qui falſiſsimo baptiſmo vultis lauari quàm naſci, nō ſolum veſtra delicta non ponitis, verū animas veſtras reorum criminibus oneratis. Vt enim aqua nocentiū à ſancto ſpiritu vacuata eſt, ita planè referta eſt criminibus traditorum. Quicunque igitur miſer ab huiuſmodi baptizaris, ſi mēdacio carere volueris, perfunderis falſitate. Si delicta carnis volebas excludere, reorū accedente conſcientia percipies & reatū. Si auariciæ flammam volebas extinguere, perfunderis fraude, perfunderis ſcelere, perfunderis & furore. Poſtremo ſi credis, quia accipientis & dantis eſt fides, ab eo qui interficit hominē, ſanguine perfunderis fratris. Ita agitur, vt qui ad baptiſmum innocēs veneras, à baptiſmo redeas parricida. AVG. reſpōdit, Vellem cum eis ſermoci- K
nari, qui verbis iſtis lectis vel auditis acclamauerūt, Tales enim nō habent aures in corde, ſed cor in auribus. Legant tamen iterum & iterum, & cogitēt, & ſentient ea, non quid ſonent, ſed quid ſapiāt. Primo vt hoc vltimum excutiam, Ita ergo fit, inquis, vt qui ad baptiſmū innocens veneras, à baptiſmo redeas parricida. Reſpōde prius, quis ad baptiſmum innocens venerat, excepto illo qui non ideo venit baptizari vt eius ablueretur iniquitas, ſed vt nobis humilitatis præberetur authoritas? Quid enī dimittetur innocenti? Aut vero ita es eloquēs vt oſtendas nobis quandam innocētiam peccatricem.
Nónne audis dicentē ſcripturam, Nemo mundus à pec Iob 25.
cato in cōſpectu tuo, nec infans cuius eſt diei vnius vita ſuper terram? Nam vnde ad remiſsionem peccatorum
& cum infantibus curritur? Nónne audis aliam, Ego in Pſal.50.
iniquitate cōceptus ſum? Deinde ſi propterea redit parricida qui ſine parricidio venerat, quia eum parricida baptizat, quotquot ab Optato baptizati redierūt, Optati facti ſunt. Ite nunc & nobis obiicite, quòd in vos regū iracundiā concitemus. Nō metuitis ne à vobis tot Gil-
donis ſatellites inquirantur, quot homines ab Optato L
baptizari potuerunt? Vidès ne tandē quemadmodū iſta tua, non ſententia ſed veſica, non ſolum inani ſono, ſed etiam in capite veſtro crepuerit? Iam cætera ſuperiora quæ nunc refellēda propoſuimus, talia ſunt vt omnino talis quiſq; baptizatus redire dicatur, qualis fuerit à quo baptizatur. Sed abſit vt q̄ delirans iſta dicis, tam deliri à te redeant quos baptizas. Et q̄ bene tibi ſonuit quod dixiſti, Perfunderis fraude, perfunderis ſcelere, perfunderis & furore. Tu vero niſi furore nō perfuſus, ſed repletus eſſes, iſta nō effunderes. Itáne, vt alia taceam, quicunq; nō auari ad auaros collegas tuos vel presbyteros veſtros baptizandi veniunt, auari redeunt? & quicūq; ſobrij ad illas vini voragines currunt vt baptizentur, ebrioſi reuertuntur? Iſta ſentientes & iſta ſuadētes, audetis etiam tanquā aduerſus nos cōmemorare, quod pau-
loante poſuiſti ſuperius, Bonum eſt ſperare in domino Pſal.117.
quàm ſperare in homine, Bonū eſt ſperare in domino quàm ſperare in principibus. Quid aliud docetis quæſo quàm non in domino ſed in homine ſperare, quando talem fieri dicitis baptizatum, qualis fuerit baptizator? Et quia iſtum vobis baptizandi aſſumitis principatum, credant vobis homines: & qui erant in domino ſperaturi,
ſperēt in principibus. Immo vero nō audiant vos, M
ſed illa potius teſtimonia quæ poſuiſti cōtra nos, & aliquid etiam terribilius, quia non ſolum bonū eſt ſperare
in domino q̄ ſperare in homine, ſed etiam maledictus Hiere.17.
omnis qui ſpem ſuam ponit in homine. Petilianus Cap.CII.
dixit, Imitamini ſaltē Prophetas, qui ſuas animas ſacras falſo baptiſmate decipi timuerunt. Dixit namq; Hiere-
mias, apud impios homines aquā eſſe mēdacem. Aqua, Hiere.15.
inquit, mendax non habet fidē. AVG. reſpōdit, Qui ſcripturarū ignarus hæc audit, nec te credit aut ſic errantem vt neſcias quid loquaris, aut ſic fallentē vt quē feſelleris neſciat quid loquatur, putat Hieremiam Prophetam cū baptizari vellet præcauiſſe ne ab hominibus impiis baptizaretur, & ſic iſta dixiſſe. Quò enim pertinet quòd antequam hoc teſtimonium poneres dixiſti, Imitamini ſaltē Prophetas, qui ſuas animas ſacras falſo baptiſmate decipi timuerūt, quaſi Hieremiæ tēporibus quiſquam ſacramēto baptiſmi ablueretur, niſi quòd ſeipſos illis lauacris quæ dominus redarguit Phariſæi penè per omnia momenta tingebāt, & lectos & calices &
paropſides, ſicut in Euangelio legitur. Quo modo ergo Matth.23.

A potuit Hieremias tanquam baptiſmum deſiderãs & ab impiis baptizari deuitans ita dixiſſe? Hoc ergo dixit cũ de populo infideli quereretur, cuius peſsimis moribus tribulabatur, non ſe cõmiſcens factis eorum, qui tamen corporaliter nõ ſe ab illo populo ſegregauit, nec alia ſacramenta quæſiuit, quàm ille populus ſecundũ legis ordinem illi tẽpori congrua ſumebat. Hunc ergo populũ male viuentem dixit plagam, qua cor iuſti grauiter cædebatur, ſiue hoc de ſeipſo diceret, ſiue in ſeipſo figuraret quæ futura cernebat. *Hiere.15.* Sic enim ait, Domine memor eſto mei & viſita me, & innocentẽ me fac ab inſectantibus me, nõ in longanimitate, ſcito quo modo acceperim de te improperium ab his qui ſpernunt ſermones tuos. Conſumma illos, & erit verbum tuum mihi in iocunditatem & gaudium cordis mei, quoniam vocatũ eſt nomen tuum in me, domine omnipotens, Non ſedi in concilio eorũ laudantium,* ** aliàs, ludentium.* ſed timebam à facie manus tuæ: ſingulariter ſedebã, quoniam amaritudine repletus ſum, Vt quid qui me contriſtãt, Præualent in me? Plaga mea valida eſt, vnde ſanabor? Facta eſt mihi vt aqua mendax, quæ nõ habet fidem. In his omnibus videtur quid propheta intelligi voluerit, ſed videtur ab eis

B qui non ad cauſam ſuam peruerſam volunt peruertere quod legunt. Plagã enim ſuam dixit Hieremias factam ſibi aquam mendacem quę non habet fidem: eos autem voluit intelligi plagã ſuam, qui eum contriſtabant male viuendo, *2 Corin.7.* Vnde dicit & Apoſtolus, Foris pugnæ, intus timores. *2.Corin.11.* Et iterum, Quis infirmatur & ego non infirmor? & quis ſcandalizatur & ego non vror? Et quia deſperabat eos poſſe corrigi, propterea dixit, Vnde ſanabor? tanquam ſemper habiturus dolorem quamdiu illi tales eſſent inter quos viuere cogeretur. Populum autẽ nomine aquæ ſolere ſignificari in Apocalypſi manifeſtatur, *Apoca.17.* vbi aquas multas populos multos, nõ coniectura veſtra, ſed illic enodata interpretatione cognoſcimus. Noli ergo per prauum intellectum vel potius errorem blaſphemare ſacramentũ baptiſmi, etiamſi in homine perditiſsimo fuerit, quia nec in Simone mendace aqua mendax erat baptiſma quod acceperat, *Acto.8.* Nec tot mẽdaces veſtri aquam mendacem dant cum baptizãt in nomine Trinitatis, Neq; enim tunc incipiunt eſſe mendaces, quando proditi atq; conuicti facinora ſua confitentur, ſed tunc potius erant mendaces, quãdo cum eſſent

C adulteri & ſcelerati, caſtos & innocẽtes ſe eſſe fingebãt.

Cap.CIII. Petilianus dixit, Dixit quoq; Dauid, Oleum peccatoris non vnget caput meum. *Pſal.140.* Quem igitur aſſerit peccatorem? Me qui tua ſcelera patior, an te qui perſequeris innocentem? A V G reſpondit, Ex perſona corporis Chriſti quę eſt Eccleſia dei viui, *1.Timo.3.* columna & firmamentum veritatis, toto orbe terrarum diffuſa propter Euangelium quod prædicatur, ſicut dicit Apoſtolus, In omni creatura quæ ſub cœlo eſt: *Coloſſ.1.* Ex perſona orbis terræ, de quo idẽ Dauid, cuius verba non intelligitis, dicit, Confirmauit orbem terræ qui non cõmouebitur: *Pſal 92.* quẽ tu peccatis alienis non commotum eſſe, ſed omnino periiſſe contẽdis. Ex illius ergo perſona reſpondeo ego, nõ perſequor innocẽtem. Dauid autẽ oleum peccatoris dixit, non dixit traditoris, non thurificatoris, non perſecutoris, ſed peccatoris. Quid ergo facturus es ſecundũ intellectum tuum? Vide primũ, vtrum non ſis ipſe peccator. Nolo mihi dicas, non ſum traditor, non ſum thurificator, non ſum perſecutor, Nec ego quidẽ, ſi domino placet, aliquid horum ſum, nec orbis terræ qui non cõmouebitur. Sed dic ſi audes, non ſum peccator. Ille quippe ait, oleũ peccatoris. Quicquid enim in te vel leuis peccati fuerit inuentum, vnde nõ oſtendis pertinere ad id

D quod dictum eſt, oleum peccatoris? Quæro enim, vtrũ ores oratione dominica? Si enim non oras ea oratione quam dominus orare diſcipulos docuit, vnde aliam didiciſti pro maioribus meritis tuis excedentem merita Apoſtolorum? Si autem ſic oras, vt ille magiſter docere dignatus eſt, quo modo dicis, Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris? *Matth.6.* Neque enim de his peccatis hoc petimus quæ nobis in baptiſmo iam dimiſſa ſunt. Ergo iſta verba orationis aut te non permittunt eſſe dei deprecatorẽ, aut aperiunt peccatorẽ. Eant nũc & oſculentur tibi caput qui abs te baptizati ſunt, quorũ capita oleo tuo perierunt: ſed tu vide quid ſis, vel quid de te ſentias. Itàne vero Optatꝰ quem Pagani, Iudæi, Chriſtiani, noſtri, veſtri per Africam totam, furem, raptorem, proditorẽ, oppreſſorem, ſeparatorem: & illius quem quidam veſtrum eius dixit comitem deum, non amicum, non clientem, non ſatellitem clamant, non fuit vel qualiſcunq; peccator? Quid ergo faciẽt quibus vnxit capita reus criminis capitalis? Nónne & ipſi vobis capita oſculãtur, de quorũ capitibus per

E hũc intellectum male iudicatis? Saltem prodite illos & admonete vt ſanentur. An vobis potius caput ſanandũ eſt ita delirãtibꝰ? Quid ergo, inquies, dixit Dauid? Quid me interrogas? Ipſum interroga, Superiori verſu tibi reſpondet, Emẽdabit, inquit, me iuſtus in miſericordia, & arguet me, *Pſal.140.* oleum autem peccatoris non impinguabit caput meum. Quid planius? Quid apertius? Malim, inquit, me miſericordi obiurgatione ſanari, quàm blanda adulatione tanquã mihi caput vngatur, decipi atq; peruerti. Sub aliis verbis ipſa ſententia eſt alibi ſcripturarũ, Meliora ſunt vulnera amici, quàm voluntaria oſcula inimici. *Prouer.27.*

Cap.CIIII. Petilianus dixit, Vnguentũ vero concordiæ ſic in fratribus laudat, *Pſal.132.* Ecce quàm bonũ & quàm iocundum habitare fratres in vnũ. Tanquam vnguentum in capite, quod deſcendit in barbã barbam Aaron, Quod deſcendit in oram veſtimenti eius ſicut ros Hermon, qui deſcendit in montem Sion, Quoniam ibi mandauit dominus benedictionem, & vitam vſq; in ſeculum. Sic, inquit, vngitur vnitas, ſicut vncti ſunt ſacerdotes.

A V G. reſpõdit, Verum dicis. Nam illud ſacerdotiũ in figura corporis Chriſti habebat vnctionẽ, quod vnitatis compage fit ſaluum, Nam & ipſe Chriſtus à chriſmate appellatur, id eſt, ab vnctione. Hunc Hebræi dicũt

F Meſsiam, quod verbũ Punicæ linguæ conſonũ eſt, ſicut alia Hebræa permulta & penè omnia. *Punica lingua affinis Hebrææ.* Quid eſt ergo in illo ſacerdotio caput, quid barba, quid ora veſtimenti? Quantum donat dominus vt intelligam, Caput eſt ipſe ſaluator corporis, de quo Apoſtolus ait, Et ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ. *Coloſſ.1.* Per barbam non incongrue fortitudo intelligitur, Ergo ad eos qui ſunt fortes in Eccleſia eius, & adhærent oræ eius, vt ſine timore prædicent veritatẽ, ab ipſo Chriſto tanquam à capite ſanctũ deſcẽdit vnguentum, id eſt, ſanctificatio ſpiritalis. Ora veſtimenti hæc datur intelligi quæ in capite veſtimenti eſt, qua veſtientis caput ingreditur: per hãc ſignificãtur perfecti fideles in Eccleſia. In ora nanq; perfectio eſt, & vtiq; meminiſſe eſſe dictum cuidã diuiti, Si vis eſſe perfectus, *Matth.19.* vade vende omnia quę poſsides, & da pauperibꝰ, & habebis theſaurũ in cœlis, & veni ſequere me. Triſtis quidẽ ille diſceſsit, neglector perfectionis, & elector defectionis Sed nunquid ideo defuerunt in quos vnitatis vnguentũ tali rerum terrenarum dimiſsione perfectos, tanquã in oram veſtimenti à capite deſcenderet? Nam exceptis Apoſtolis, & qui cum eis erant prępoſitis atque

 doctoribus,

G doctoribus,quos eminentiores & fortiores in barba in-
telligimus,lege in Actibus Apoſtolorũ, & vide qui rerũ
Acto.4. ſuarum venditarum precia ad pedes Apoſtolorum po-
nebãt, & nemo dicebat aliquid proprium, ſed erant eis
omnia cõmunia, & diſtribuebatur vnicuiq; ſicut cuiq;
opus erat,& erat illis anima vna & cor vnum in deum.
Nempe ita ſcriptũ eſſe cognoſcis, Agooſce ergo bonũ
& iocundũ,fratres habitantes in vnum, Agnoſce barbã
Aaron, Agnoſce oram veſtimenti ſpiritalis, Interroga
ipſam ſcripturã vbi cœperunt iſta fieri,inuenies in Hie-
ruſalem. De hac ora veſtis per omnes gẽtes vnitas tota
contexitur.Hac intrauit caput in veſtem, vt indueretur
Chriſtus varietate orbis terrarum,quia in hac ora veſti-
menti apparuit varietas ipſa linguarũ.Cur ergo ipſi ca-
piti vnde illud vnitatis deſcẽdit vnguentũ: id eſt, amo-
ris fragraotia ſpiritalis,cur, inquam, ipſi capiti reſiſtitis
Luca 24. teſtanti & dicenti, Prædicabitur in nomine eius pœni-
tentia & remiſsio peccatorum per omnes gentes, inci-
pientibus ab Hieruſalẽ? Et in hoc vnguento ſacramen-
tum chriſmatis vult interpretari, quod quidẽ in genere
viſibilium ſignaculorũ ſacroſanctũ eſt ſicut ipſe baptiſ-
mus, ſed poteſt eſſe & in hominibus peſsimis, in operi-
H bus carnis vitam conſumentibus,& regnũ cœlorũ non
poſſeſſuris,& ideo nec ad barbã Aarõ, nec ad oram ve-
ſtimenti eius,nec ad vllam contextionẽ veſtis ſacerdo-
talis pertinẽtibus. Vbi enim poſiturus es quæ Apoſtolus
Gala.5. enumerat manifeſta opera carnis, quæ ſunt,inquit, for-
nicationes,immũdiciæ,luxuriẹ,idolorũ ſeruitus,venefi-
cia,inimiciciæ,contentiones, æmulationes, animoſita-
tes,diſſenſiones,hęreſes,inuidiæ,ebrietates, comeſſatio-
nes,& his ſimilia:quæ prędico vobis ſicut prædixi,quo-
niam qui talia agunt,regnũ dei nõ poſsidebunt? Seque-
ſtro fornicationes qoæ latenter admittuntur: immun-
dicias interpretare vt volueris, ſequeſtro & ipſas: illic
ponamus & veneficia, quia nemo eſt palàm confector
datórque veneoorum:ſequeſtro & hæreſes, quia & hoc
vultis:idolorum ſeruitutẽ neſcio vtrum debeam ſeque-
ſtrare,quandoquidẽ Apoſtolus ibi ponit auariciam,quę
publice inſanit.His ergo ſequeſtratis, nulli ne apud vos
luxurioſi, nulli auari, nulli pertinaciter inimicicias ex-
ercentes,nulli contẽtioſi,ęmuli,animoſi,diſſenſionibus
ſtudẽtes,inuidi,ebrioſi,comeſſationibus vacãtes? Nulli-
ne apud vos tales vnguntur,& in his intus noti manife-
ſtiq; moriuntur? Si nullos dicis,quoniam ſtudio contẽ-
I tionis aperte mentiris,vide ne de talibus ipſe ſis.Si autẽ
ab huiuſmodi remotus es,nõ corporis ſeparatione , ſed
vitæ diſsimilitudine, & tales turbas circũ altaria veſtra
gemẽs conſpicis,quid dicemus quia oleo ſancto vncti
ſunt,& ſicut Apoſtolus liquida veritate cõfirmat,regnũ
dei nõ poſsidebunt:nunquid barbę Aaron & oræ veſti-
menti eius ſacrilega iniuria facienda eſt, vt ibi eos po-
nendos arbitremur? Abſit, diſcerne ergo viſibile ſanctũ
ſacramentũ,quod eſſe & in bonis & in malis poteſt,Illis
ad præmium,illis ad iudiciũ,ab inuiſibili vnctione cha-
ritatis,quæ propria bonorũ eſt. Diſcerne iſta, diſcerne,
diſcernat te deus à parte Donati, & in catholicã reuo-
cet, vnde te illi catechumenum abreptũ mortiferi ho-
noris vinculo ligauerunt.Iam ros hermon ſuper mõtes
Sion quomodolibet abs te accipiatur, nõ eſtis in mon-
tibus Sion,quia nõ eſtis in ciuitate ſuper montem con-
ſtituta,quæ certum ſignũ hoc habet, quod abſcondi nõ
poteſt.Nota eſt ergo omnib^9^ gẽtibus,pars autẽ Donati
Cap.CV. ignota eſt pluribus gentibus, nõ eſt ergo ipſa. Peti-
lianus dixit, Væ igitur vobis qui violando quod ſanctũ
1.Reg.2. eſt reſcinditis vnitatem, Propheta dicente, Si peccaue-
rit populus,orabit pro eo ſacerdos: ſi autem peccauerit K
ſacerdos,quis orabit pro eo? AVG.reſpondit, Et vi-
debar pauloantè cum de oleo peccatoris diſputaremus
vngere tibi frontẽ,vt diceres,ſi auderes,vtrum ipſe pec-
cator nõ eſſes.Ecce dixiſti illud, ô ſcelus, ô monſtrum.
Quia enim te ſacerdotẽ aſſeris, quid aliud * quàm hoc ** agit.*
propheticũ teſtimoniũ, niſi te omnino ſine peccato eſſe
dixiſti? Nam ſi habes peccatũ , quis pro te orabit ſecun-
dum intellectum tuum? Ita enim vos miſeris plebibus
venditatis commemorantes ex Propheta,Si peccauerit
populus,orabit pro eo ſacerdos: ſi autẽ ſacerdos pecca-
uerit,quis orabit pro eo? vt vos ſine peccato eſſe credãt,
& peccata ſua veſtris orationibus purganda cõmittant.
Magni homines vos,excelſi,cœleſtes,diuini, nõ iam ho
mines ſed angeli, qui pro plebibus oratis, & pro vobis
plebes orare nõ vultis. Tu ne iuſtior Paulo,tu perfectior
tanto Apoſtolo, qui eorum quos docebat orationib^9^ ſe
cõmendabat,Orationi,inquit,inſtate, vigilantes in illa, *Coloſſ.4.*
in gratiarum actione,orãtes ſimul & pro nobis, vt deus
aperiat nobis oſtiũ verbi ad loquẽdũ myſteriũ Chriſti,
propter quod & vinctus ſum vt manifeſtẽ illud , ita vt
oportet me loqui.Ecce oratur ꝑ Paulo Apoſtolo, quod
fieri non vis pro Epiſcopo. Vidès ne q̃ ſit iſta diabolica L
ſuperbia? Oratur pro Apoſtolo vt manifeſtet myſteriũ
Chriſti ſicut oportet loqui. Proinde ſi pias plebes habe-
retis, hortari deboiſti vt pro te orarent ne loquereris ſi-
cut non oportet. Tu iuſtior Ioanne Euangeliſta,qui ait,
Si dixerimus quia peccatũ non habemus,noſipſos ſedu- *1.Ioan.1.*
cimus,& veritas in nobis non eſt? Tu poſtremo iuſtior
Daniële? quem tuipſe in hac tua epiſtola ita cõmemora-
ſti vt diceres,Rex iuſtiſsimum Danielẽ ferinis morſibus
vt putabat obiecit:quod ille nõ putauerat, quãdoquidẽ
amiciſsimo animo,ſicut lectionis circunſtantia probat,
dixit ipſi Danieli, Deus tuus cui deſeruis aſsidue, ipſe e- *Danie.6.*
ripiet te.Sed hinc iam multa diximus:nũc quod agitur,
Nempe iuſtiſsimus erat Daniël:nõ teſtimonio tuo,quã-
quam hoc mihi ad cauſam quam tecũ ago ſufficiat, ſed
teſtimonio ſpiritus dei loquentis etiã per Ezechiëlem,
vbi tres eminẽtiſsimæ iuſticię nominauit,Noë,Danielẽ *Ezech.14.*
& Iob,quos dixit ſolos à quadã vehemẽtiſsima ira dei,
quæ cæteris impẽderet, poſſe liberari, Vir ergo iuſtiſsi-
mus, vnus ex tribus memorabilibus orat & dicit, Cum *Danie.9.*
orarem & cõfiterer peccata mea & peccata populi mei
in cõſpectu domini dei mei . Et tu te dicis eſſe ſine pec-
cato,quia videlicet ſacerdos es,& ſi peccauerit populus, M
oras pro eo:ſi autem tu peccas, quis pro te orabit? Vere
quia impietate tantę arrogantiæ indignũ te prębes,pro
quo ſacerdos ille interpellet, quem Propheta his verbis
quæ nõ intelligis voluit intelligi. Iam enim ne quis in-
quirat cur hoc dictũ ſit,quantũ domin^9^ donat expediã.
Prępárabat deus animas hominũ per Prophetam,vt ta-
lem deſiderarẽt ſacerdotẽ pro quo nullus poſſet orare,
Ipſe figurabatur tẽporibus primi populi & primi tẽpli,
vbi omnia figuræ noſtrę fuerunt.Ideo ſolus ſummus ſa *Leuiti.16.*
cerdos intrabat in ſancta ſanctorũ vt oraret pro popu- *Heb.9.*
lo,qui cũ ſacerdote in ipſa interiora ſancta non iotroi-
bat, ſicut ille ſacerdos intrauit in ſecreta cœlorũ in illa
veriora ſancta ſanctorũ, adhuc nobis hic poſitis ꝑ qui- *Roma.8.*
bus interpellat:Ideo dixit Propheta, Si peccauerit popu *1.Reg.2.*
lus,orabit pro eo ſacerdos : ſi autẽ ſacerdos peccauerit,
quis orabit pro eo? Quaſi diceret talẽ deſiderate ſacer-
dotẽ qui peccare non poſsit,ne indigeat orari pro ſe. Et
ideo pro Apoſtolis oratur à populis:pro illo autẽ ſacer-
dote Apoſtolorũ magiſtro & domino nõ oratur. Audi
hoc Ioannem fatentem & dicẽtem,Fratres, inquit, hæc *1.Ioan.2.*
ſcribo

A ſcribo vobis vt non peccetis:& ſi quis peccauerit,aduo-
1.Ioan.2. catum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum;
ipſe exoratio eſt pro peccatis noſtris.Habem⁹ dixit,pec
catis noſtris dixit, Diſce humilitatem ne cadas, imò vt
aliquando ſurgas,Neq; enim iſta dixiſſes niſi cecidiſſes.
Cap.CVI. Petilian⁹ dixit, At ne ſe vindicet à delicto qui laicus
1.Timo.5. eſt,hoc interdicto tenetur.Ne cõmunices peccatis alie-
Prouerbiij. nis. AVG. reſpondit, Erras vt dicitur,toto cœlo per
ſuperbiam,dum non vis cõmunicare orbi terræ per hu
militatẽ.Nam neq; hoc laico dictũ eſt, & neſcis quem-
admodum dictum ſit.Ad Timotheum Apoſtolus cum
ſcriberet, hoc monebat eundẽ ipſum Timotheum, cui
1.Timo.4. alio loco dicit,Noli contemnere gratiam quæ in te eſt,
quæ tibi data eſt per impoſitionẽ manuum presbyteri.
Et multis aliis documẽtis oſtenditur ꝙ non erat laicus.
Quod autem ait,Ne communices peccatis alienis:con-
ſenſu & placito intelligi voluit. Vnde ſtatim ſubiiciens
1.Timo.5. quo modo id agat,Teipſum,inquit, caſtũ cuſtodi.Neq;
2.Corin.11. enim & ipſe Paulus cõmunicabat peccatis alienis, quia
falſos fratres de quibus gemit, in vnitate corporali to-
lerabat : aut cõmunicauerunt furto & ſceleri Iudæ præ-
Ioan.12. deceſſores eius Apoſtoli,quia cum eo iam domini ven
B ditore & à domino demõſtrato, ſacroſanctam cœnam
Cap.CVII. cõmunicauerunt? Petilianus dixit, Hac iterum ſen-
Roma.1. tentia ipſe Apoſtolus comparat conſcientię malæ con-
ſortes.Et qui faciunt ea,inquit, & qui conſentiunt talia
facientibus,digni ſunt morte. AVG. reſpõdit,Quo-
modolibet ea dixeris nõ curo,vera ſunt hæc: & hoc eſt
quod catholica docet, multum intereſſe inter conſen-
tientes quibus hæc placẽt,& tolerantes quibus hæc diſ-
plicent.Illi enim palea fiunt dum paleæ ſequuntur ſteri-
litatem, illi triticum dum expectant vt ſegregentur per
Ca.CVIII. Chriſtum ventilatorem. Petilianus dixit, Venite
ergo ad Eccleſiam populi, & aufugite traditores,ſi cum
hiſdem perire non vultis.Nam vt facile cognoſcatis,ꝙ
cũ ipſi ſint rei de fide noſtra,optime iudicent: ego illo-
rum infectos baptizo,illi meos,quod abſit, recipiũt bap
tizatos, quæ omnino non facerent ſi in baptiſmo no-
ſtro culpas aliquas agnouiſſent. Videte ergo quod da-
mus, q̃ ſit ſanctũ, quod deſtruere metuit ſacrilegus ini-
micus. AVG.reſpõdit, Contra iſtum quidẽ errorem
multa iam dixim⁹,& in hoc opere & alibi, Sed quia ita
magnum firmamentũ vanitatis veſtræ in hac ſententia
eſſe arbitramini, vt ad hoc tibi terminandam putares
C epiſtolam,quo quaſi recentius in animis legentium re-
maneret,breuiter reſpondeo, Sic approbamus in hære-
Galat.5. ticis baptiſmum,non hæreticorum ſed Chriſti, ſicut in
fornicatoribus,immũdis,luxurioſis,idololatris, venefi-
cis,inimiciciarũ retentoribus,contentioſis,æmulis, ani-
moſis,diſſenſionum ſtudioſis,inuidis,ebrioſis,comeſſa-
toribus,& his ſimilibus approbamus baptiſmũ,non eo-
rum,ſed Chriſti.Omnes enim iſti inter quos & hæretici
poſiti ſunt, ſicut dicit Apoſtolus, regnum dei nõ poſsi-
Matth.25. debũt, & ideo ad ſiniſtram partem cum diabolo perti-
Id negant nebunt. Nec ideo putandi ſunt eſſe in Chriſti corpore
hodie. quod eſt Eccleſia, quia ſacramentorũ eius corporaliter
participes fiunt.Illa enim & in talibus ſancta ſunt,& eis
indigne tractantibus & ſumentibus ad maius iudicium
valebunt.Ipſi autẽ nõ ſunt in illa Eccleſiæ Chriſti com-
Coloſſ.2. page,quæ in membris Chriſti per connexum & conta-
ctum creſcit in incremẽtum dei.Illa quippe Eccleſia in
Matth.16. petra eſt,ſicut dominus dicit, Super hanc petram ædi-
ficabo Eccleſiam meam. Illi autem in arena ædificant,
Matth.7. ſicut idem dominus dicit,Qui audit verba mea & non
facit ea, ſimilabo eum viro ſtulto qui ædificat domum

ſuam ſuper arenã.Sed ne putes Eccleſiam quæ in petra D
eſt,in vna parte eſſe terrarum, & nõ diffundi vſq; ad fi-
nes terræ,audi eius vocẽ de Pſalmo gemẽtis inter mala
peregrinationis ſuæ.Ait enim,A finibus terræ ad te cla- Pſal.60.
maui, dum angeretur cor meum in petra exaltaſti me,
Deduxiſti me quia factus es ſpes mea, turris fortitudi-
nis à facie inimici.Videte quemadmodũ à finibus terrę
clamat. Non eſt ergo in ſola Africa, vel ſolis Afris Epi-
ſcopum Romam paucis Montẽſibus, & in Hiſpaniam
domui vnius mulieris ex Africa mittentibus. Videte
quemadmodũ in petra exaltetur,Non ergo in ea depu-
tandi ſunt omnes qui ædificant in arena : id eſt,qui au-
diunt verba Chriſti & nõ faciũt,qui tamen & apud nos
& apud vos habent & tradũt baptiſmi ſacramentũ. Vi-
dete quemadmodum ſpes eius deus ſit pater & filius &
ſpiritus ſanctus,non Petrus,non Paulus, quanto minus
Donatus aut Petilianus. Non ergo veſtrũ eſt quod de-
ſtruere metuimus,ſed Chriſti: quod & in ſacrilegis per
ſe ſanctũ eſt.Nam venientes à vobis recipere nõ poſſu-
mus,niſi quod veſtrũ eſt deſtruamus: deſtruimus enim
perfidiam deſertoris, non deſtruimus characterem im-
peratoris.Proinde tuipſe conſidera & deſtrue quod di-
xiſti, Ego, inquis, infectos illorum baptizo, illi meos, E
quod abſit,recipiunt baptizatos. Tu enim non infectos
baptizas, ſed vt tui erroris fraude inficias rebaptizas.
Nos autem non tuos recipimus baptizatos, ſed deſtrui-
mus errorem tuum vnde ſunt tui,& ſuſcipimus Chriſti
baptiſmum vnde ſunt baptizati.Itaq; opportune in me-
dio abs te poſitũ eſt, quod abſit, Dixiſti enim, illi meos,
quod abſit,recipiunt baptizatos. Nam cum tu velles in-
telligi quod abſit recipiunt, timens ne tuos recipiamus,
ego neſcientem dixiſſe accipio meos,quod abſit.Reue-
ra enim abſit vt tui ſint qui iam ad Catholicam tranſ-
eunt,nec ſi tranſeũt vt baptizati noſtri ſint, ſed vt ſocij
noſtri ſint:baptizati autem Chriſti nobiſcum ſint.

Libri ſecundi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI contra cuncta ipſius Petiliani ſcripta peruerſa,Liber Tertius.

LEGI Petiliane literas tuas quando le-
gere potui,quibus te ſatis indicaſti ad-
uerſus catholicam Eccleſiam pro par- F
te Donati, nec aliquid valuiſſe dicere
idoneum,nec tacere permiſſum.Quos
æſtus paſſus es,quãta cordis tempeſtate
fluctuaſti,cũ legiſſes ea quibus parti epiſtolæ tuæ quæ in
manus meas tunc venerat,quãta potui breuitate ac per-
ſpicuitate reſpõdi.Vidiſti enim tãta firmitate roboratã,
tanta luce illuſtratam,quam tenemus & defendimus ve
ritatem, vt quid contra eam dicendũ eſſet quo cõuicta
refelleretur,inuenire non poſſes. Attendiſti etiã multo-
rum qui ea legerant expectationẽ in te eſſe conuerſam,
ſcire cupientiũ quid diceres, quid ageres, quà euaderes,
quò ex tantis anguſtiis, quibus te dei verbũ circumual-
larat,erumperes.Hic tu qui debueras cõtempta opinio-
ne vanorũ pergere in veram ſanamq; ſentẽtiam, feciſti
quod de talibus ſcriptura prædixit,Dilexiſti maliciã ſu- Pſal.51.
per benignitatẽ,iniquitatẽ magis q̃ loqui ęquitatẽ.Pro-
inde ſi & ego tibi vellem pro maledictis maledicta re- 1.Petri 3.
pẽdere,quid aliud q̃ duo maledici eſſemus,vt ij qui nos
legerent,alij deteſtatos abiicerẽt ſana grauitate,alij ſua-
uiter haurirent maleuola voluntate? Ego quando cuiq;

G vel dicendo vel ſcribēdo reſpondeo, etiā contumelioſis
criminationibus laceſsitus, quātū mihi dominus donat,
frę̨natis atq; coërcitis vanę indignationis aculeis, audi-
tori lectoríve conſulens, nō ago vt efficiar homini cō-
uiciando ſuperior, ſed errorem conuincēdo ſalubrior.
Si enim qualecunq; cor habent qui ea quæ ſcripſiſti cō-
ſiderant, quid tibi profuit ad cauſam quæ inter nos de
cōmunione catholica, vel de parte Donati agitur, ꝙ re-
licto negocio quodā modo publico, priuata quadā ſi-
multate hominis vnius vitā, maledicis opprobriis in-
ſectatus es, quaſi homo ille ſit cauſa quæ inquiritur? Tā
male exiſtimaſti, non dicam de Chriſtianis, ſed de ipſo
humano genere, vt nō crederes poſſe tua ſcripta in ma-
nus aliquorū venire prudentiū, qui ſe à perſonis noſtris
tollerent, & quę̨ſtionē potius quæ inter nos vertitur in-
quirerent, nec qui vel quales eſſemus, ſed quid pro veri-
tate vel cōtra errorem diceremus attenderent? Et horū
iudicium tibi reuerendū fuit, quorum reprehenſio præ-
cauēda, ne te arbitrarētur nihil inueniſſe quod diceres,
niſi tu proponeres cui quoquo modo malediceres. Sed
videlicet quorundam leuitate atq; vanitate qui libenter
audiunt lites nugantium diſertorū, vt cum attendūt q̄
H eloquenter conuicieris, ſimul non intueantur q̄ veraci-
ter cōuiticaris. Simul & illud opinor egiſti, vt occupatꝰ
in ea defenſione ſuſceptam cauſam etiam ipſe deſererē,
atq; ita hominibus nō ad diſputantium, ſed ad litigan-
tiū verba cōuerſis obſcuraretur veritas quā diluceſcere
atq; innoteſcere formidatis. Ego itaq; contra tale con-
ſilium quid agam? niſi mea potius defenſione neglecta
rem teneam, de qua intentionē meam nullus meus cri-
Pſal.25. minator excutiat, domū dei mei, cuius decorem dilexi,
præconio ſeruiētis vocis extollam, me vero humiliabo
Pſal.83. & abiiciam, Elegi enim abiectus eſſe in domo dei mei,
magis q̄ habitare in tabernaculis hæreticorū. A te ergo
Petiliane ſermonē paulisper auertam, & ad eos cōuer-
tā quos à me maledictis tuis es conatus auertere, quaſi
hoc ego moliar vt homines ad me conuertātur, & non
potius mecum ad deum. Audite ergo quicūq; male-
Cap.II. dicta legiſtis, quę in me iratior quàm conſideratior Pe-
tilianus euomuit: Prius vos apoſtolicis verbis alloquor,
1.Corin.4. quæ certe qualiſcūque ipſe ſim vera ſunt: Sic nos exiſti-
met homo quaſi miniſtros Chriſti, & diſpēſatores my-
ſteriorum dei. Hic iam quæritur inter diſpenſatores vt
fidelis quis inueniatur. Mihi autē minimum eſt vt à vo-
I bis diiudicer aut ab humano die, ſed neq; ego meipſum
iudico. Iā quod ſequitur, & ſi mihi nō audeo coaptare,
vt dicā, Nihil enim mihi conſcius ſum: fideliter tamen
in cōſpectu dei dico, nihil eorū quibus Petilianus tem-
pus vitę meæ poſteaquā in Chriſto baptizatus ſum cri-
minatus eſt, mihi cōſcius ſum, nec tamen in hoc iuſti-
ficatus ſum. Qui autem diiudicat me, dominus eſt. Itaq;
nolite ante tēpus quenquam iudicare, donec veniat do
minus, & illuminet abſcondita tenebrarū, & manifeſta-
bit cogitationes cordis, & tunc laus erit vnicuiq; à deo.
Hęc autē fratres transfiguraui in me, ne ſupra q̄ ſcriptū
eſt, vnus pro altero infletur aduerſus alterū. Itaq; nemo
1. Corin. 3. glorietur in homine. Omnia enim veſtra ſunt, vos autē
Chriſti, Chriſtus vero dei. Iterū repeto, Nemo glorietur
in homine: ſi quid in nobis laudabile aduertitis, ad illiꝰ
Iacobi 1. laudem referte, à quo eſt omne datum optimū, & omne
donū perfectum, deſurſum eſt enim, deſcendēs à patre
luminum, apud quem nō eſt immutatio, nec momenti
obumbratio. Quid enim habemus quod nō accipimus?
1.Corin. 4. Si autē accepimus, non gloriemur quaſi non acceperi-
mus. Et in his omnibus quæcunq; in nobis bona noſtis,
imitatores noſtri eſtote, ſicut nos Chriſti: ſi autē aliqua K
mala in nobis ſuſpicamini vel creditis vel videtis, reti-
nete illud dominicū, quo ſecuri eius Eccleſiā nō prop-
ter mala hominum deſeratis, Quæ dicimus facite, quæ Matth. 23.
autem mala nos facere putatis aut noſtis, nolite facere.
Non enim tempus eſt purgandi me vobis, cū mea cauſa
neglecta rem vobis ſalubrem commēdare ſuſceperim, 1.Corin.3.
vt nemo glorietur in homine. Maledictus enim omnis Hiere.17.
qui ſpem ſuā ponit in homine. Hoc præcepto domini-
co & apoſtolico retento atq; ſeruato, etiam me in mea
cauſa ſicut inimicus exiſtimari cupit, deficiente & op-
preſſo, victrix erat cauſa cui ſeruio. Si enim firmiſsime
tenueritis quod exhortor, & ſatago maledictū eſſe om-
nem qui ſpem ſuā ponit in homine, vt nemo glorietur
in homine, aream dominicā propter paleam quæ nunc Matth. 3.
vel vento ſuperbiæ percuſſa volat, vel vltima vētilatio- & 13.
ne ſeparabitur, nullo modo deſeretis, nec domū magnā
propter vaſa facta in cōtumeliā refugietis, nec propter 2.Timo.2.
malos piſces in littore ſeparādos per dirupta retia exi- Matth.13.
bitis, nec propter hædos paſtore diuiſuro ad ſiniſtrā po Matth.25.
nendos bona vnitatis paſcua relinquetis, nec propter
cōmixta zizania vos à tritici ſocietate, cui caput eſt gra- Matth.13.
num illum mortificatum & multiplicatum & quæ per L
mundū ſimul vſq; ad meſſem creſcit, nefaria deciſione Ioan.12.
ſeparabitis. Ager eſt enim mundus, non Africa: Meſsis Matth.13.
finis ſeculi, non tēpus Donati. Has certe ſimilitudi- Cap.III.
nes euāgelicas recognoſcitis ad quid aliud datas niſi vt
nemo glorietur in homine, & ne quis pro altero infla-
tus aduerſus alterū diuidatur, dicens, Ego ſum Pauli: cū 1.Corin.1.
vtiq; nō Paulus crucifixus ſit pro vobis, nec in nomine
Pauli, quanto minus in nomine Cę̨ciliani vel cuiuſquā
noſtrum baptizati ſitis, vt diſcatis quandiu palea cū fru
mento trituratur, quandiu piſces mali cum bonis intra
retia dominica natant, ante tēpus ventilationis tolerare
potius propter bonos cōmixtionē malorū, quàm viola-
re propter malos charitatē bonorum. Hæc quippe com
mixtio non æterna ſed tēporalis, nec ſpiritalis ſed cor-
poralis eſt. In qua non errabunt angeli quando colligēt
malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum
ignis ardentis. Nouit enim dominus qui ſunt eius: Et ſi 2.Timo.2.
ab iniquis ad tēpus corporaliter non poteſt, recedat ta-
men ab ipſa iniquitate omnis qui nominat nomen do-
mini. Licet enim à malis interim, vita, moribus, corde
ac voluntate ſeparari atq; diſcedere, quę ſeparatio ſem-
per oportet cuſtodiatur. Corporalis autem ſeparatio ad M
ſeculi finem, fidēter, patienter, fortiter expectetur, prop-
ter quam expectationē dictum eſt, Suſtine dominum, Pſal.26.
viriliter age cōfortetur cor tuum, & ſuſtine dominum.
Maxima quippe palma tolerantię eſt inter ſubintrodu- Gala.2.
ctos falſos fratres, ſua quærentes nō quæ Ieſu Chriſti, di Philip.2.
lectionem nō ſua quærentiū, ſed quæ Ieſu Chriſti, nulla
turbulēta & temeraria diſſenſione turbare, nec vnitatē
ſagenæ dominicæ ex omni genere piſciū congregātis, Matth.13.
dum ad littus, id eſt, ad finē ſeculi ducitur, ſuperbe ne-
faria cōtentione dirumpere, cum ſe putat quiſq; aliquid Gala.6.
eſſe cū nihil ſit, atq; ita ſeipſum ſeducit, & ſufficere vult
ad populorum Chriſtianorū ſeparationē, ſuum vel eo-
rum iudicium, qui malos quoſdam cōmunione ſacra-
mētorum Chriſtianæ religionis indignos eſſe apertiſ-
ſime noſſe dicunt, de quibus tamē quicquid noſſe ſe di-
cunt, vniuerſæ Eccleſiæ quæ per omnes gentes ſicut eſt
prædicta diffunditur, perſuadere non poſſunt. Et cum
iſtorū quaſi quos nouerunt, refugiunt cōmunionē, illius
deſerunt vnitatem, cum potius deberent ſi eſſet in eis
charitas omnia ſufferens, ne ſe à bonis diuiderent quos
in omnibus

A in omnibus gentibus aliena mala docere non poterant,
ipſi in vna gente tolerare quod nouerant. Vnde etiam
non diſcuſſa cauſa in qua documentis grauiſsimis con-
uincuntur calumniati innocẽtibus probabilius credun-
tur traditionis crimina falſa finxiſſe, qui non dubitaue-
runt longe ſceleratius crimen nefariæ diuiſionis admit-
tere. Quia & ſi verũ eſſet quicquid de traditione iacta-
uerunt, tamen conſortium Chriſtianorum quos vſque
ad extrema terræ diuina ſcriptura commendat, propter
hoc quod ipſi ſcierunt, illi autem neſcierunt, relinquere
Cap.IIII. nullo modo debuerunt. Neque hoc ideo dixerim vt
negligatur eccleſiaſtica diſciplina, & permittatur quiſ-
que facere quod velit ſine vlla correptione, & quadam
medicinali vindicta, & terribili lenitate, & charitatis ſe-
1.Theſſ.5. ueritate. Nam vbi erit illud Apoſtoli, Corripite inquie-
tos, cõſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patien-
tes eſtote ad omnes. Videte ne quis malũ pro malo red-
dat alicui: Satis oſtendit non eſſe mali pro malo red-
ditionem corripere inquietos, quãuis pro culpa inquie-
tudinis reddatur pœna correptionis. Non ergo malum
eſt correptionis pœna, cum ſit malum culpa. Neq; enim
B ferrũ eſt inimici vulnerantis, ſed medici ſecantis. Fiunt
2.Cor.11. iſta in Eccleſia, & ille ſpiritus interioris lenitatis ardet
zelo dei, ne virgo caſta vni viro deſponſata Chriſto, in
aliquibus membris, ſicut Eua ſeducta ſerpentis aſtutia,
corrumpatur à caſtitate quę eſt in Chriſto. Veruntamen
abſit à ſeruis patrisfamiliàs, vt immemores ſint præcep-
ti domini ſui: & ſic aduerſus zizaniorum multitudinem
flagrantia ſanctæ indignationis igneſcant, vt cũ ea vo-
lũt ante tempus colligere, ſimul eradicetur & triticum.
Matth.13. Cuius peccati iſti rei tenẽtur, etiam ſi vera crimina tra-
ditoribus quos inſimulabant ſe obieciſſe monſtrarent,
quoniam ſimul non ſolũ ab iniquis, quorum ſocietatem
velut euitabant, ſed etiam à bonis fidelibus in omnibus
gentibus cõſtitutis, quibus ea quæ ſe noſſe dicebãt, pro-
bare non poterant, impia præſumptione ſeparati ſunt,
ſecumq; multos apud quos aliqua authoritate præuale-
bant, & qui minus intelligere poterant, vnitatẽ Eccleſiæ
toto orbe diffuſæ, pro alienis peccatis nullo modo eſſe
deſerendam, traxerunt in eandem perniciem: vt etiam ſi
ipſi ſcirent vera crimina quibuſdam ſe obiicere, eo mo-
1.Cor.8. do periret infirmus in eorũ ſcientia, propter quẽ Chri-
C ſtus mortuus eſt, dũ offenſus malis alienis, interimebat
in ſe bonum pacis quod habebat cum fratribus bonis,
qui partim talia non audierant, partim non diſcuſſa &
non probata temere credere formidauerant, partim iu-
dicibus eccleſiaſticis ad quos trans mare tota cauſa per-
ducta eſt, quantacunq; illa eſſent pacifica humilitate re-
Cap.V. liquerant. Vos ergo ſancta germina vnicę matris ca-
tholicæ, huiuſmodi ſceleris & erroris exemplum, ſubdi-
ti domino, quanta poteſtis vigilantia pręcauete, quanta-
libet doctrinę ac famę luce præfulgeat, lapidemq; ſe eſſe
iactet precioſum, quiſquis vos trahere voluerit poſt ſe-
ipſum, mementote quòd illa mulier fortis & vna vni
Prouer. vlt. amabilis viro ſuo, quam in vltimo Prouerbiorum ſan-
cta ſcriptura deſcribit, precioſior eſt lapidibus precioſis.
Nemo dicat, illum ſequar, quoniã ipſe me Chriſtianum
1.Cor.3. fecit, aut illum ſequar, quoniam me baptizauit. Neq; qui
1.Ioan.4. plantat eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incrementum
dat deus. Et deus charitas eſt, & qui manet in charitate
in deo manet, & deus in illo manet. Nullus etiam præ-
dicans nomen Chriſti, & geſtans ac miniſtrans ſacra-
mentum Chriſti, ſequendus eſt contra vnitatem Chri-
ſti. Opus ſuum probet vnuſquiſq;: & tunc in ſeipſo tan-
Galat.6. tum gloriã habebit & non in altero. Vnuſquiſque enim

proprium onus portabit, onus videlicet reddẽdæ ratio- D
nis, quia vnuſquiſque noſtrum pro ſe rationem reddet. Roma.14.
Non vtique amplius inuicem iudicemus. Nam quãtum
attinet ad onera mutuę charitatis, inuicem onera veſtra
portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. Qui enim pu- Galat.6.
tat ſe eſſe aliquid cum nihil ſit, ſeipſum ſeducit. Suffera- Ephe.4.
mus ergo inuicem in dilectione, ſatagentes ſeruare vni-
tatẽ ſpiritus in vinculo pacis: extra quam quiſquis colli- Matth.12.
git, non cum Chriſto colligit, quiſquis autem non cum
Chriſto colligit, ſpargit. Proinde ſiue de Chriſto, ſiue Cap. VI.
de eius Eccleſia, ſiue de quacunque alia re quæ pertinet
ad fidem vitamq; noſtram, non dicam nos, nequaquam
comparandi ei qui dixit, Licet ſi nos, ſed omnino quod
ſecutus adiecit, Si angelus de cœlo vobis annunciauerit Galat.1.
præterquam quod in ſcripturis legalibus & Euangelicis
accepiſtis, anathema ſit. Hęc vobiſcum & cum omnibus
quos Chriſto lucrari cupimus actitantes, atque inter cę-
tera ſanctam Eccleſiam quam in dei literis promiſſam
legimus, & ſicut promiſſa eſt in omnibus gentibus red-
di cernimus, prædicantes ab iis quos ad eius pacificum
gremium attrahi cupimus, pro actione gratiarum flam-
mas meruimus odiorum, quaſi nos eos in ea parte liga- E
uerimus, pro qua non inueniunt quid loquantur, aut
nos mandauerimus tanto ante Prophetis & Apoſtolis,
vt in libris ſuis nulla teſtimonia ponerent, quibus pars
Donati Eccleſia Chriſti eſſe doceatur. Et nos quidem
Chariſsimi, cum falſa crimina audimus ab eis quos of-
fendimus, prædicando eloquia veritatis, & erroris va-
niloquia conuincendo, habemus ſicut noſtis abundan-
tiſsimam cõſolationem. Nam ſi in eis quibus me crimi-
nantur teſtimonium conſcientiæ meæ non ſtat contra
me in conſpectu dei, quo nullus oculus mortalis inten-
ditur, non ſolum contriſtari nõ debeo, verumetiã gau-
dere & exultare, quia merces mea multa eſt in cœlis,
Neque enim intuẽdum eſt quàm ſit amarum, ſed quàm Matth.5.
falſum quod audio, & quàm verax pro cuius nomine
hæc audio, & cui dicitur, Vnguẽtum effuſum eſt nomen Canti.1.
tuum. Et merito fragrat in omnibus gẽtibus, cuius odo-
rem iſti qui nobis maledicunt, in vna Africæ particu-
la conantur includere. Cur itaq; feramus indigne quòd
nos infamant, qui gloriæ Chriſti ſic detrahunt, quorum
parti contentioniq; inimicum eſt, quod de illius ad cœ-
los aſcenſione, & de nominis eius tanquam vnguenti F
effuſione, tanto ante pręd ictum eſt, Exaltare ſuper cœlos Pſal.107.
deus, & ſuper omnem terram gloria tua. Hæc & ta- Cap.VII.
lia teſtimonia diuina nos aduerſus humana vaniloquia
proferẽtes ab inimicis gloriæ Chriſti acerba opprobria
ſuſtinemus. Dicant quod volunt, dum ille nos exhorte-
tur dicens, Beati qui perſecutionem patiuntur propter
iuſticiam, quia ipſorum eſt regnum cœlorum. Beati eri- Matth.5.
tis cum vos perſecuti fuerint homines, & maledixerint
vobis, & dixerint omne malum aduerſum vos mentien-
tes propter me, Quod ait ſuperius propter iuſticiã: hoc
repetiuit, quod ait poſtea, propter me: quia factus eſt no-
bis ſapientia & iuſticia & ſanctificatio & redemptio, vt
quemadmodum ſcriptum eſt, Qui gloriatur in domi- 1.Cor.1.
no glorietur. Qui cum dicat, Gaudete & exultate, mer- Hiere.9.
ces enim veſtra multa eſt in cœlis, ſi quod dictum eſt, Matth.5.
propter iuſticiam & propter me, in bona cõſcientia te-
neo, quiſquis volens detrahit famæ meæ, nolens addit
mercedi meæ. Neq; enim me ille ſuo verbo tantummo-
do docuit, nõ etiam ſuo firmauit exemplo, Sequere ſan-
ctarum ſcripturarum fidem, inuenies Chriſtum reſurre- Marci. 16.
xiſſe à mortuis, aſcendiſſe in cœlum, ſedere ad dexteram Matth.28.
patris. Sequere criminationes inimicorum, iam putabis
eum

G eum de ſepulchro furatum eſſe à diſcipulis. Quid ergo
nos quantum ipſe donat, defendentes donũ eius, ab ini-
Matth.10. micis eius aliud ſperare debemus? Si patrẽfamiliâs Beel-
2.Tim.2. zebub vocauerunt: quanto magis domeſticos eius? Si er-
go toleramus, & cõregnabimus. Si autẽ non aurem ſo-
lam percutit iracũdia criminantis, verumetiã conſcien-
tiam mordet veritas criminis, quid mihi prodeſt ſi me
continuis laudibus totus mũdus attollat? Ita nec malam
conſcientiam ſanat præconium laudantis, nec bonam
vulnerat cõuiciantis opprobrium. Nec ſic tamen deci-
pitur ſpes veſtra quæ in domino eſt, etiam ſi forte in oc-
culto tales ſimus, quales nos putari cupit inimicus, quia
non eã poſuiſtis in nobis, nec vnquã hoc audiſtis à no-
bis. Securi ergo eſtis qualeſcunque nos ſimus, qui dicere
Pſal.55. didiciſtis, In domino ſperans nõ infirmabor: &, In do-
Pſal.117. mino ſperabo nõ timebo quid faciat mihi homo. Et eis
qui vos ad hominum ſuperborũ terrenas altitudines ſe-
Pſal.10. ducere moliuntur, reſpõdere noſtis, In domino cõfido,
quo modo dicitis animæ meæ tranſmigra in montẽ, ſi-
Cap.VIII. cut paſſer. Nec tantũ vos quibus in nobis ipſa Chri-
ſti veritas placet, quãtumcunq; per nos & vbicunq; prę-
dicatur, & quia eam quantulocunq; noſtræ linguæ mi-
H niſterio libenter auditis, etiam de nobis bene benigneq;
ſentitis, ſecuri eſtis qualeſcunque nos ſimus, quia in illo
ſpes veſtra eſt, quẽ vobis ex illius ſuper vos miſericordia
prædicamus, verumetiã quicunque noſtra diſpẽſatione
etiam ſacramentum ſancti baptiſmi percepiſtis, eadẽ ſe-
curitate gaudete: quoniam non in nobis, ſed in Chriſto
Galat.3. baptizati eſtis. Nõ itaque nos, ſed Chriſtũ induiſtis, nec
vos interrogaui, vtrum ad me conuerteremini, ſed ad
deum viuum, nec vtrũ in me crederitis, ſed in patrẽ &
1.Petr.3. filium & ſpiritũ ſanctum. Quod ſi veraci animo reſpõ-
diſtis, ſaluos vos fecit, nõ carnis depoſitio ſordium, ſed
cõſcientiæ bonæ interrogatio: nõ conſeruus, ſed domi-
nus: nõ pręco, ſed iudex. Neq; enim vero ſicut Petilianus
inconſiderate dixit, Conſcientia dantis, vel quod addi-
dit, cõſcientia ſancte dantis attenditur, quæ abluat acci-
pientis. Cum enim hoc datur quod dei eſt ſanctum, dat
etiã non ſancta conſcientia, Quæ certe ſiue ſit ſancta ſi-
ue nõ ſancta, ab accipiẽte inſpici nõ poteſt, ſed planè il-
lud quod datur poteſt, quod cognitũ ei qui ſemper eſt
ſanctus, per quẽlibet miniſtrũ accipiatur, ſecuriſsime ac-
cipitur. Niſi enim ſancta verba eſſent ex cathedra Moy-
Matth.23. ſi, nõ diceret veritas, Quæ dicunt facite. Si autẽ ipſi qui
I vera ſancta dabãt ſancti eſſent, nõ diceret, Quæ faciunt,
Matth.7. facere nolite: dicunt enim & non faciunt. Nullo quippe
modo legitur vua de ſpinis, quia nunquã de ſpinarum
radicibus oritur, ſed cũ ſe ſpinoſis ſepibus palmes vitis
implicuit, nõ ideo fructus qui illic pendet horretur, ſed
Cap.IX. ſpina cauetur, vua decerpitur. Itaq; vt ſępe dixi & ve-
hemẽter inculco, qualeſcunq; nos ſimus, ſecuri eſtis qui
Matth.25. deum patrem & eius Eccleſiã matrem habetis. Quamuis
enim ſimul hædi cum ouibus paſcantur, nõ ſtabunt ad
dexteram. Quãuis ſimul palea cũ tritico trituretur, non
Matth.13. intrabit in horreum, Quãuis ſimul piſces mali cũ bonis
intra retia dominica natant, non mittuntur in vaſcula.
Nemo glorietur nec in homine bono, nemo bona dei
Cap.X. fugiat nec in homine malo. Hęc vobis Chriſtiani ca-
tholici fratres mei chariſsimi pro negocio præſenti ſuf-
fecerint, Quæ ſi catholica dilectione retinetis, cum ſitis
vnus grex de vno paſtore ſecurus, nõ nimis curo quòd
mihi vel congregali veſtro vel certe cani veſtro conui-
ciatur quilibet inimicus, dũmodo me magis pro veſtra
quàm pro mea defenſione latrare cõpellat, qua tamen ſi
opus eſſet ad cauſam, breuiſsima facillimaq; vterer, to-
tum ſcilicet vitæ meæ tempus antequã perciperem bap- K
tiſmũ Chriſti quãtum ad meas cupiditates erroreſq; at-
tinet, cũ omnibus improbans & deteſtans, ne in eius tẽ-
poris defenſione meã gloriam quærere viderer nõ illius
qui me per gratiã ſuã & à meipſo liberauit. Vnde illam
vitam meam cum vituperari audio, quolibet animo id
faciat qui hoc facit, nõ vſqueadeo ſum ingratus vt do-
leam quantumcunq; ille accuſat vicium meum, tantũ e-
go laudo medicũ meum. Quid ergo iam de illis præte-
ritis atq; abolitis malis meis defendẽdis laborẽ, de qui-
bus Petilianus multa quidẽ falſa dixit, ſed plura vera nõ
dixit. De tẽpore autẽ vitæ meæ quod eſt poſt baptiſmũ,
vobis quicunque me noſtis, ſuperfluò loquor ex iis quæ
nota eſſe hominibus poſſunt: Hi vero qui me nõ noue-
runt, nõ ita iniqui eſſe debẽt in me, vt magis de me cre-
dant Petiliano quàm vobis. Nã ſi laudanti amico cre-
dendũ non eſt, nec inimico detrahẽti, reſtant ea quę oc-
culta ſunt hominis, vbi ſola cõſciẽtia talis eſt, quæ teſtis
eſſe apud homines nõ poteſt. In his me Petilianus Ma-
nichæum eſſe dicit, loquẽs de aliena cõſciẽtia: hoc ego
me nũ eſſe dico, loquens de mea conſcientia, Eligite cui
credatis. Veruntamẽ quoniã nec iſta breui ac facili mea L
defenſione opus eſt, vbi quęſtio nõ de qualiſcunq; vnius
hominis merito, ſed de ſanctę Eccleſię vnitate verſatur,
ad vos etiam mihi plura dicẽda ſunt, quicũque in parte
Donati, Petiliani quæ in me ſcripſit maledicta legiſtis,
quę ab illo non audirem, ſi veſtram perditionẽ contem-
nerem, ſi charitatis Chriſtianæ viſcera non haberem.
Quid ergo mirũ, ſi cum grana de area dominica ex- *Cap.XI.*
cuſſa, ſimul cum terra & palea introrſum traho, iniuriã
reſilientis pulueris ſuffero? Vel cũ domini mei oues per-
ditas diligenter inquiro, ſpinoſarũ linguarum vepribus
laceror? Obſecro vos deponite paululũ ſtudia partium,
atq; inter me & Petilianũ cum aliqua æquitate iudicate.
Ego Eccleſiæ cauſam volo, vt noueritis, ille vt meã. Ad
quid aliud, niſi quia teſtibus meis quos in cauſa Eccleſię
conſtanter adhibeo, non audet dicere ne credatis, Pro-
phetæ ſunt enim & Apoſtoli, & ipſe Prophetarũ ac Apo
ſtolorum dominus Chriſtus, de me autem quicquid di-
cere libuerit homini aduerſus hominẽ, & veſtro aduer-
ſus alienũ, facile creditis? Et ſi quos vitæ meæ teſtes ad-
hibuero, quid magnũ eſt vt dicat, nõ eis eſſe credẽdum?
Et hoc vobis cito perſuadeat, pręſertim quãdo quiſquis
pro me vllum verbũ fecerit, inimicus parti Donati, ac
per hoc veſter, cõtinuo deputabitur. Regnat itaq; Peti- M
lianus, quando in me quælibet cõuicia iaculatur, ei om-
nes acclamatis & plauditis. Hãc igitur ſibi inuenit vin-
cibilem cauſam, ſed iudicibus vobis nec teſtẽ nec argu-
mẽtũ requiret, cui hoc ſolũ probare eſt quod dicit, quia
ei quem maxime odiſtis, copioſiſsime maledicit. Nam
quoniã diuinæ ſcripturæ teſtimonia, cũ pro Eccleſia ca-
tholica tam denſa & tam clara recitantur vobis dolẽti-
bus, remanet mutus, elegit materiã vbi vobis fauentibus
loquatur, & victus verum ſimulans ſtatũ, talia vel etiam
ſceleratoria dicat in me, Mihi ſat eſt ad rem quam nunc
ago, quòd qualiſcũque in ea ſim, tamẽ Eccleſia pro qua
loquor inuicta eſt. Homo ſum enim de area Chri- *Cap.XII.*
ſti, palea ſi malus, granum ſi bonus. Non eſt huius areæ
ventilabrũ lingua Petiliani, ac per hoc quicquid in eius
paleam mali etiam vere dixerit, nullo modo frumentis
eius præiudicat, Quicquid autẽ in ipſa frumenta male-
dictorum, calumniarumq; iactauerit, fides eorũ exerce-
tur in terris, merces augetur in cœlis. Sanctis enim dei
ſeruis ſanctęq; deo militantibus, non aduerſus Petilia-
num, atque huiuſmodi carnẽ & ſanguinẽ, ſed aduerſus
principatus

A principatus & poteſtates rectores taliũ tenebrarũ, qua-
Ephe.6. les ſunt omnes aduerſarij veritatis,quibus vtinam dica-
Ephe.5. mus,Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autẽ lux in domi-
no.Hanc ergo militiã militantibus ſeruis dei quęcũque
ab inimicis cõuicia crimiuoſa dicuntur, quæ apud ma-
leuolos & temere credulos famam malã faciant, arma
ſiniſtra ſunt. Etiam diabolus his expugnatur. Cum enim
per bonam famam probamur vtrum nos in ſuperbiam
nõ extollamus, & per malam famam probamur vtrum
inimicos eoſipſos à quibus nobis cõfingitur,diligamus,
per arma iuſticiæ à dextera & à ſiniſtra diabolũ vinci-
1.Cor.6. mus.Quæ cum Apoſtolus cõmemoraſſet dicens,Per ar-
ma iuſticiæ à dextera & à ſiniſtra : cõtinuo tanquam ex-
ponens quid dixerit, Per gloriam,inquit,& ignobilita-
tem,per infamiam & bonã famam,& cætera talia:glo-
riam ſcilicet & bonã famã numerans in armis dextris,
Cap.XIII. in ſiniſtris autẽ ignobilitatem & infamiam. Si ergo
ſum dei ſeruus & miles non reprobus, quamlibet diſer-
tus cõuiciator in me Petilianus exiſtat,nunquid moleſte
ferre debeo, quòd mihi armorum ſiniſtrorum faber ſo-
lertiſsimus paratus eſt? Opus eſt vt his in adiutorio do-
B mini mei peritiſsime dimicem, & eis illũ feriam contra
quẽ inuiſibiliter pugno, qui peruerſiſsima & antiquiſsi-
ma aſtutia callide intendit & agit, vt propter hæc Peti-
Luca.6. lianum oderim,ac ſic præceptũ Chriſti quod ait, Dili-
gite inimicos veſtros: implere nõ poſsim,quod à me a-
uertat eius miſericordia qui me dilexit, & tradidit ſe-
Galat.2. metipſum pro me, vt pendens in cruce, diceret, Pater
Luca.23. ignoſce illis,quia neſciunt quid faciũt : meq; de Petilia-
Cap.XIIII. no & talibus inimicis meis dicere doceret, Domine
ignoſce illis,quia neſciunt quid loquuntur. Proinde
ſi impetrauero à vobis ſicut intẽdi,vt remoto ab animis
veſtris omni ſtudio partiũ,inter me & Petilianum æqui
iudices ſitis, oſtendã vobis non eum reſpõdiſſe ſcriptis
meis,vt intelligatis quia veritatis inopia coactus ſit cau-
ſam relinquere, & in hominẽ qui eam ſic egit vt reſpõ-
dere ille nõ poſſet,quæ potuit maledicta iactare. Quan-
quam tanta manifeſtatione clarent quæ dicturus ſum,
vt etiã ſi ſtudio partium & odio mei,veſtræ mẽtes à me
alienentur, tantummodo ſi vtraque legatis, certe apud
voſmetipſos in cordibus veſtris,verum me dixiſſe fatea-
mini.Ego enim reſpõdens primę parti ſcriptorum eius,
quæ tũc in manus meas venerat, prætermiſſo cõuicioſo
C & ſacrilego multiloquio,vbi ait,Bis baptiſma nobis ob-
iiciũt ij qui ſub nomine baptiſmi animas ſuas reo laua-
cro polluerunt, quibus equidẽ obſcœnis ſordes cunctæ
mundiores ſunt:quos peruerſa mundicia aqua ſua cõti-
git inquinari : illud quod ſequitur tenui diſcutiendũ &
refellendũ quod ait,Cõſcientia nanque dantis attendi-
tur,quæ abluat accipiẽtis. Et quæſiui,vnde abluendus ſit
qui accipit baptiſmum, cũ dantis polluta cõſcientia eſt,
Cap.XV. & hoc ille qui eſt accepturus ignorat? Legite nũc eius
copioſiſsima maledicta quæ in me inflatus & iratus ef-
fudit, & videte vtrũ quærenti mihi reſpõderit, vnde ſit
abluendus qui accipit baptiſmum,cũ dantis polluta cõ-
ſcientia eſt,& hoc ignorat accipiens.Obſecro vos quæ-
rite attente,omnes excutite paginas,omnes dinumerate
verſiculos, omnia verba verſate, omnes ſyllabas enu-
cleate,& dicite mihi ſi inueneritis, vbi reſpõderit, cum
dantis cõſcientia polluta eſt,vnde ſit eius abluenda, qui
hoc accepturus ignorat? Quid enim ad rẽ pertinet,quia
verbũ addidit quod à me diceret fuiſſe ſubtractũ, atque
ita ſe ſcripſiſſe contendit,Cõſcientia nãque ſanctæ dan-
tis attenditur,quæ abluat accipientis. Nam vt noueritis
à me nõ fuiſſe ſubtractum, nihil inquiſitionẽ meam im-
pedit additum,nihil eius ſubleuat defectionem.Ad ipſa D
enim verba rurſus interrogo, & vtrũ reſpõderit quæro,
Si cõſcientia ſancte dantis attenditur, quæ abluat acci-
pientis:vnde abluitur accipiẽtis cõſcientia,quãdo dan-
tis maculoſa conſcientia eſt,& hoc accepturus ignorat?
Ad hoc reſpõdere flagitate,neminem relicta cauſa con-
uicioſe alienari permittite, ſi cõſcientia ſancte dãtis at-
tenditur,videte quia nõ dixi,cõſcientia dãtis: ſed addi-
di,ſancte dantis. Si cõſcientia,inquam,ſancte dantis at-
tenditur, quæ abluat accipientis, vnde igitur abluendus
eſt qui accipit baptiſmũ cum dantis polluta cõſcientia
eſt,& hoc ille qui eſt accepturus ignorat? Eat nũc & *Cap.XVI.*
anhelis pulmonibus, ac turgidis faucibus me tanquam
dialecticũ criminetur,immo nõ me,ſed ipſam dialecti-
cam velut mentiendi artificẽ in populare iudiciũ reum
deuocet,& in eam quãlibet fragoſiſsimo ſtrepitu aduo-
cati forenſis ora diſtẽdat, dicat quicquid vult apud im-
peritos,vnde ſtomachẽtur docti,illudantur indocti,me
propter rhetoricã Tertulli oratoris, à quo accuſatus eſt
Paulus, vocabulo denotet ſibi propter aduocationẽ in *Act.24.*
qua potentiã quondã ſuam iactat, paracleti nomen im-
ponat, atque ob hoc ſe cognominalẽ ſpiritus ſancti nõ
eſſe ſed fuiſſe deliret. Manichęorum immundicias libẽ- E
tiſsime exaggeret,eaſq; in me latrãdo detorquere cone-
tur. Ignotorum mihi & notorũ geſta recitet damnato-
rum,& quod ibi amicus quondã meus magis ad defen-
ſionem ſuam me nominauit, abſentẽ in calumniã præ-
iudicati criminis, neſcio quo nouo & ſuo iure cõuertit
titulos epiſtolarum mearũ à ſe vel à ſuis ſicut eis placuit
inſcriptos legat, & tanquam me in eis cõprehendiſſe ſe
geſtiat cõfitentem eulogias panis ſimpliciter & hilariter
datas,ridiculo nomine & venenoſæ turpitudinis ac fu-
roris infamet,& de noſtro corde tam male ſentiat,vt a-
matoria maleficia data mulieri,marito nõ ſolũ conſcio,
verumetiam*credi ſibi poſſe præſumat, quod de me ad- ** Fauente, ſimile verbum videtur deeſſe.*
huc presbytero ſcripſit iratus, ordinator futurus epiſco-
patus mei velit valere aduerſus me : quod autẽ à ſancto
cõcilio de hoc quod in nos ita peccauit, veniam petiuit
& meruit, nolit valere pro me ita Chriſtianæ mãſuetu-
dinis, & præcepti euangelici vel neſcius vel oblitus, vt
etiam quod fratri vt ſibi ignoſceretur humiliter poſtu-
lanti clemẽter ignotum eſt criminetur. Pergat etiam *Cap. XVII.*
ſermone multiloquo, ſed planè vaniloquo in ea quæ
prorſus ignorat,vel in quibus potius abutitur ignorãtia F
plurimorũ,& ex confeſsione cuiuſdã fœminæ,quòd ca-
techumenam ſe dixerit Manichæorũ,quę ſanctimonia-
lis in catholica fuerit,quod ei placet de illorũ baptiſmo
dicat,& ſcribat neſciens,aut neſcire ſe fingens,nõ illici-
te appellari catechumenos, tanquã eis baptiſmus quan-
doque deleatur, ſed eos hoc vocari qui etiam auditores
vocãtur,quòd videlicet tanquã meliora & maiora prę-
cepta obſeruare non poſsint,quę obſeruãtur ab eis quos
electorum nomine diſcernendos & honorãdos putãt.
Me etiã presbyterum fuiſſe Manichæorũ, vel falſus vel
fallẽs mirabili temeritate cõtendat: verba tertij libri cõ-
feſsionum mearum, quæ per ſeipſa & de multis antè &
poſtea dictis manifeſtiſsima ſunt legentibus, ſub quo ei
videtur intellectu proponat atq; arguat: Furem me de-
nique verborum ſuorũ quod duo ſubtraxerim tanquam
eis repoſitis victor exultet. In his certe omnibus,ſicut *Ca. XVIII.*
legendo cognoſcere poteritis, impetum quidẽ linguæ
ſuæ quo libuit ambitu iactationis exercuit. Nuſquam ta-
men dixit,vnde abluatur accipiẽtis cõſcientia,cum ma-
culoſam dantis ignorat. At ego inter ſtrepitũ eius gran-
dem vel poſt ſtrepitũ & nimis vt putat ipſe terribilem,
lentè,

G lentè,vt dicitur,& bene*hocipſum repeto,& vt reſpon-
*al.leniter. deatis expoſco. Si conſcientia ſanctæ dantis attenditur,
quæ abluat accipientis,vnde eſt abluendus qui maculo-
ſam conſcientiã dãtis ignorat, & per totam eius epiſto-
Cap.XIX. lam ad hoc non inuenio aliquid dictum. Nam for-
taſſe dicet mihi aliquis veſtrũ: Hæc omnia quæ dixit in
te,ad hoc valere voluit vt te deformaret, ac per te illos
quibus cõmunicas ne vlterius alicuius momenti eſſe te
exiſtiment,vel ipſi vel ij quos ad veſtrã communionem
traducere niteris. Cæterum ex loco quo propoſuit ver-
ba epiſtolæ tuæ,ex illo conſiderandum eſt, vtrum nihil
ad illa reſpõderis.Ita ergo faciamus, Ex ipſo prorſus lo-
co ſcripta eius cõſiderem*, Excepto ergo proœmio quo
volui animũ præparare lectoris,& pauca eius verba prę-
uia contumelioſa magis quàm ad rem pertinẽtia præte-
Suprà li.1. rire,ait inquam, Conſcientia nanque dantis attenditur,
cap.1. quæ abluat accipientis. Quid ſi lateat dantis cõſcientia,
& fortaſſe macuoſa ſit, quo modo poterit accipientis
abluere conſcientiã,ſi quemadmoduin dicit, conſcien-
tia dãtis attenditur,quæ abluat accipiẽtis? Si enim dixe-
rit ad accipientem nõ pertinere quicquid male latuerit
H in conſcientia dãtis,ad hoc valebit fortaſſe illa ignorã-
tia,vt de conſciẽtia baptizatoris ſui non poſsit neſciens
maculari. Sufficiat ergo,vt alterius cõſcientia maculoſa
cum ignoratur nõ maculet. Nunquid autẽ etiam ablue-
re poteſt? Vnde igitur abluẽdus eſt qui accipit baptiſmũ,
cum dantis polluta cõſcientia eſt, & hoc ille qui eſt ac-
cepturus ignorat,præſertim cum addat & dicat, Nã qui
fidem à perfido ſumpſerit,non fidẽ percipit ſed reatum.

Cap.XX. Hæc omnia verba Petilianus ex literis meis refellen-
da propoſuit: Videamus ergo vtrum refellerit,vtrũ om-
nino reſponderit: Addo enim verba quæ me ſubtraxiſſe
calumniatur; & eadem ipſa ſic repeto,vt etiam breuius.
Addendo enim hæc duo verba etiã ad breuitatem pro-
poſitionis huius me plurimũ adiuuit. Si cõſcientia ſan-
ctæ dantis attenditur,quæ abluat accipiẽtis,& qui fidem
ſciens à perfido ſumpſerit,non fidẽ percipit ſed reatum:
vnde abluitur accipientis conſcientia cum maculoſam
dantis ignorat,& cum fidẽ neſciens ſumit à perfido,ro-
go vndè abluitur? Dicat nobis, non eat in aliud,nõ ob-
tẽdat nebulas imperitus? Poſtremo ſaltem multis & an-
fractuoſis circuitibus interpoſitis & peractis, tãdem ali-
I quando dicat nobis, vnde abluitur accipientis cõſcien-
tia quando maculoſa perfidi baptizantis occulta eſt, ſi
conſciẽtia ſanctæ dantis attẽditur, quæ abluat accipien-
tis: Et qui fidẽ ſciens à perfido ſumpſerit,non fidem per-
cipit ſed reatum? Neſciens enim ſumit à perfido nõ ha-
bente conſcientiam ſanctæ dãtis, ſed maculoſam & oc-
cultã: vnde ergo abluitur,vnde ergo percipit fidem? Si
enim nec tunc abluitur,nec tũc percipit fidem, cũ bap-
tizator perfid* & maculoſus & occultus eſt:cur eo poſt-
ea prodito atq; dãnato, nõ denuo baptizatur,vt ablua-
tur fidemq; percipiat? Si autem illo perfido,maculoſo &
occulto iſte abluitur & percipit fidẽ: vnde abluitur,vn-
de percipit vbi non eſt conſcientia ſanctæ dantis, quæ
abluat accipientis? Hoc dicat, ad hoc reſpondeat, vnde
abluitur,vnde percipit ſi cõſcientia ſanctæ dantis atten-
ditur,quæ abluat accipientis? Et hoc ibi non eſt quando
baptizator maculoſus & perfidus latuit: Nihil ad hoc
Cap.XXI. reſpondendum eſt omnino. Sed ecce anguſtiatus in
cauſa,rurſum in me impetũ facit nebuloſum atque ven-
toſum,vt veritatis ſerenitas obſcuretur,& fit ſumma in-
opia copioſus, non vera dicendo, ſed maledicta inania
non emẽdando. Tenete ſanè intentiſsime atque fortiſ-
ſime quid debeatis reſpõdere: id eſt, vnde abluatur ac-
cipientis conſcientia cũ maculoſa dantis occulta eſt, ne K
forte hoc vobis è manibus eius flatus excutiat, voſq; ipſi
ſermonis turbidi caliginoſa tẽpeſtate rapiamini, vt vel
diſceſſum vel quà redeundũ ſit omnino neſciatis. Et vi-
dete hominẽ vagari quà poteſt,dum pro negocio quod
ſuſcepit,ſtare nõ poteſt. Videte quàm multa dicat nõ ha-
bendo quod dicat. Dicit me labi lubricũ,ſed teneri: nec
deſtruere,nec cõfirmare quod obiicio, incerta pro cer-
tis excogitare,nõ permittere legentes quæ vera ſunt cre-
dere,ſed facere vt altius dubia ſuſpicẽtur: dicit me Aca-
demici dãnabile ingenium habere Carneadis: conatur
etiam inſinuare quid Academici ſentiãt de falſitate vel
fallacia ſenſus humani, etiã in his omnino quid loqua-
tur ignorans. Dici ab eis aſſerit nigras niues eſſe cũ albæ
ſint,nigrum argentũ, turrem rotundam vel trementem
videri cũ longa ſit, remũ in aqua fractum cum ſit inte-
ger. Et hoc totũ propterea,quoniã cũ dixiſſet,conſcien-
tia dantis vel ſanctæ dantis attenditur, quæ abluat acci-
pientis: contrà ego dixi, quid ſi lateat dãtis conſcientia,
& fortaſſe maculoſa ſit: Iſtæ ſunt niues nigræ,& argentũ
nigrum, & turris rotũda pro lõga,& remus in aqua fra-
ctus: perinde quaſi ego rem dixerim quæ putari poſsit & L
eſſe nõ poſsit,vt lateat dantis conſciẽtia, & fortaſſe ma-
culoſa ſit. Et ſequitur ſe & clamat, Quid eſt,quid ſit: quid
eſt,fortaſsis? niſi incerta & incõſtans hæſitatio dubitan-
tis, de qua ille tunc ait, Quid ſi nunc redeo ad illos qui
aiunt, Quid ſi nunc cœlum ruat? hoccine eſt quod dixi, Teren. in
Quid ſi lateat dãtis cõſcientia, & fortaſsis maculoſa ſit: Heau.
tale eſt ac ſi dixerim, Quid ſi nunc cœlũ ruat? dictum eſt
vtiq;,quid ſi,quia fieri poteſt vt lateat,fieri poteſt vt non
lateat? Nã quando ignoratur quid cogitet aut quid ad-
miſerit,latet vtique accipientẽ dantis cõſcientia,quãdo
autẽ peccatum eius manifeſtatur,non latet. Dictũ eſt,&
fortaſſe maculoſa ſit,quia fieri poteſt vt lateat & munda
ſit, & rurſus fieri poteſt vt lateat & maculoſa ſit. Ideo
quid ſi,ideo fortaſſe,nũquid huic ſimile eſt, Quid ſi nũc
cœlũ ruat? O quotiẽs & cõuicti & confeſsi ſunt homines
ſe maculoſas & adulterinas habuiſſe cõſciẽtias, cum ab
eis baptizarẽtur ignari, poſteaquam manifeſtato ſcelere
degradati ſunt,& tamen cœlum nõ ruit. Quid facit Pi-
lus & Furius,qui contra iuſticiã iniuſticiã defenderunt?
Quid hic facit Atheus Diagoras,qui eſſe deum negauit, ἄθεος.
vt de illo videatur prædixiſſe Propheta, Dixit ſtultus in M
corde ſuo, non eſt deus? Quid hic iſti faciunt? vt quid Pſal.13.
nominati ſunt, niſi vt interuenirent pro homine non
habente quid dicat, vt dum de his ſaltem aliquid ſine
cauſa dicitur,agi cauſa videatur,& ad quod nõ reſpon-
ſum eſt,reſponſum eſſe credatur. Poſtremo ſi duo vel Cap.XXII.
tria verba iſta,quid ſi & fortaſſe, vſqueadeo ſunt intole-
rabilia, vt propter illa excitarentur olim dormientes A-
cademici,& Carneades,& Pilus,& Furius,& Diagoras,
& niues nigræ, & ruina cœli, & cætera ſimiliter inſana
& abſurda,remoueantur de medio, Neque enim reuera
ſine his nõ poteſt dici quod volumus? Ecce ſufficit quod
paulopoſt ita poſitum eſt,& ab ipſo ex meis literis inter-
poſitum, Vnde igitur abluendus eſt qui accipit baptiſ-
mum,cum dantis polluta conſcientia eſt,& hoc ille qui
eſt accepturus ignorat? Nempe hic nõ eſt, quid ſi,& for-
taſſe: Reſpondeatur ergo, attendite ne forte in eo quod
ſequitur ad hoc reſpondeat. Sed ego te,inquit,cauillan-
tem ad fidem credendi conſtringo ne vlterius euage-
ris, Quid argumentis ſtulticiæ auertis erroribus vitam?
Quid fidei rationem de rebus irrationabilibus turbas?
Hoc vno verbo te teneo & cõuinco, Hęc Petilianus di-
xit,nõ ego. Iſta ex Epiſtola Petiliani ſunt, ſed tantũ ver-
ba iam

A ba iam dno illa quæ me abſtuliſſe inſimulat addidi, & nihilominus oſtendi inquiſitionis meæ, cui nõ reſpondet, multo breuius & enodatius fixam ſtare ſententiam. Certe hæc illa duo ſunt ſanctẽ & ſciens, vt non ſit videlicet conſcientia dantis, ſed conſcientia ſanctẽ dantis: & non ſit, qui fidem à perfido ſumpſerit: ſed, qui fidem ſciens à perfido ſumpſerit. Quę quidem verba non ſubtraxeram, ſed in codice qui mihi datus erat nõ inueneram, Fieri autem poteſt vt mendoſus fuerit. Neque enim & hoc incredibile eſt, vt etiam hinc mihi Academica excitetur inuidia, & tale aſſeratur eſſe quod dixi, codicem fuiſſe mendoſum, quale ſi dicerem niues nigras. Vt quid enim ei rependo temerariam ſuſpicionem, vt dicam quòd ipſe pòſt addiderat qui me ſubtraxiſſe confinxit, cum poſsit iſtam mendoſitatis notam ſine mea maledica temeritate codex qui non iraſcitur ſuſtinere?

Ca. XXIII. Et illud quidem primum, id eſt, ſanctẽ dantis omnino non impedit inquiſitionem meam, qua ille vehementer vrgetur, vtrum ita dicam, ſi conſcientia dantis attenditur: an vero ita, ſi conſcientia ſanctẽ dantis attenditur quæ abluat accipientis. Vnde igitur abluendus B eſt qui accipit baptiſmum ſi dantis polluta eſt conſcientia, & hoc ille qui accepturus eſt ignorat? Illud autem alterum quod additur, ſciens: vt non dicatur, qui fidem à perfido ſumpſerit: ſed, qui fidem ſciẽs à perfido ſumpſerit, non fidem percipit ſed reatum: fateor tanquam deeſſet me nonnulla dixiſſe, quorum iacturam facile patior, quoniam magis moram meæ facilitati afferebant quam adiutorium facultati. Quanto enim expeditius, quanto planius & breuius ſic interrogo, Si conſcientia ſanctẽ dantis attenditur, quæ abluat accipientis: & qui fidem ſciens à perfido ſumpſerit, nõ fidem percipit ſed reatum: vnde abluitur quem latet nõ ſanctẽ dantis maculoſa cõſcientia, & vnde veram percipit fidem qui neſcius baptizatur à perfido? Dicatur vnde, & ibi omnis cauſa baptiſmi patebit, ibi totum quod quæritur elucebit, ſed ſi dicatur, non ſi tempus maledicendo finiatur.

Ca. XXIIII. Quicquid ergo de duobus iſtis verbis vel detractis calumniatur, vel additis gloriatur, nihil interrogationẽ meam impedire perſpicitis, cui quid reſpõdeat ille non inueniens, ne tamen taceat irruit identidem in perſonam meam, dicerem recedens à cauſa, ſi omnino acceſſiſſet ad cauſam. Quippe quaſi de me agatur, & non de C Eccleſia vel baptiſmi veritate, ideo me dicit ſubtractis illis duobus verbis argumentatum, vt quaſi conſcientiæ meæ non obſit quòd inquinatoris, vt dicit, mei ſacrilegam ignoraui conſcientiam. Quod ſi ita eſſet, verbum illud quod poſitũ eſt, ſciens, additũ mihi potius prodeſſet, & obeſſet ablatum. Si enim me ita defendi potius voluiſſem vt baptizatoris mei putarer ignoraſſe conſcientiam, pro me locutum acciperem Petilianum: quãdo non vtcũque ait, Qui fidem à perfido ſumpſerit: ſed, qui fidem ſciens à perfido ſumpſerit, nõ fidem percipit ſed reatum: vt hinc ego non me reatum ſed fidem percepiſſe iactarem, quando dicerem, nõ ego ſciens à perfido accepi, ſed homo conſcientiã dantis hominis ignoraui. Videte itaque & numerate ſi poteſtis, quãta ſuperflua loquatur ad vnum. Ignorauit quod me proponit dixiſſe, cum hoc omnino non dixerim, quia nec de me agebatur vt dicerem, nec aliquid criminis in eo qui me baptizauit apparuit, vt eius me ignoraſſe cõſcientiã, pro mea defenſione cogerer dicere.

Cap. XXV. Et tamen iſte ne reſpondeat ad ea quæ dixi, proponit ſibi quod non dixi, & auocat homines ab intentione debiti ſui, ne id quod reſponſum eſt exigatur, interponit ſæpe, ignoraui, inquam: & reſpondet, ſed ſi cũ ignorares, & quaſi conuincit: ne mihi liceat dicere, ignoraui. D Cõmemorat Menſurium, Cæcilianum, Macarium, Taurinũ, Romanum, & eos cõtra Eccleſiã dei feciſſe affirmat, quę ignorare non poſſem, eo quòd Afer ſim, & ætate penè iam ſenex, cum ſicut audio, Menſurius in communionis vnitate defunctus ſit, antequam ſe ſcinderet pars Donati: cauſam vero Cæciliani legerim, quòd ad Conſtantinum ipſi detulerint, & ab Epiſcopis quos ille imperator iudices dederat, & ſemel & iterũ ab ipſo rege illic ad eum appellantibus, etiã tertio fuit abſolutus. Macarius vero & Taurinus & Romanus, quicquid vel iudiciaria vel executoria poteſtate aduerſus eorum obſtinatũ furorem pro vnitate fecerunt, ſecundũ leges eos feciſſe conſtat: quas iidem ipſi cauſam Cæciliani ad imperatoris iudiciũ deferendo, contra ſe ferri exeriq; coëgerunt. Inter multa etiam prorſus ad rem non pertinentia dicunt, Meſsiani proconſulis ſentẽtia me fuiſſe percuſſum vt ex Africa fugerem, & propter hoc falſum, quod ſi non ipſe confinxit, certe maleuolis fingentibus maleuole credidit. Quàm *Lib. 6. cõfeſ. cap. 6.* multa alia falſa conſequenter non vtcunque dicere, ſed etiam inſcribere mira temeritate non timuit, cum ego E Mediolanum ante Bautonem Conſulem venerim, eiq; conſuli kalendis Ianuariis laudem in tanto conuentu conſpectuq; hominũ pro mea tunc rhetorica profeſsione recitauerim, & ex illa peregrinatione iã poſt Maximi tyranni mortẽ Africam repetiuerim, Manichæos autem Meſsianus proconſul audierit, poſt conſulatum Bautonis, ſicut dies geſtorum ab eodẽ Petiliano incertus oſtẽditur. Quæ ſi dubitantibus vel cõtradicentibus probare neceſſe eſſet, multos poſſem claros in ſeculo viros teſtes locupletiſsimos adhibere, totius illius tẽporis vitæ meæ.

Sed quid iſta requirimus? quid & patimur ſuperfluas *Ca. XXVI.* moras & facimus? Nunquid hinc inuẽturi ſumus vnde ſit accipientis abluẽda cõſcientia, qui maculoſam dantis ignorat: fidemq; vnde percipiat, qui neſciens baptizatur à perfido? Quod ſi Petilianus cũ ex Epiſtola mea tanquam ad reſpondendum propoſuiſſet quicquid voluit: aliud locutꝰ eſt quàm id quod cauſa poſcebat. Quotiens dixit, ſi ignorares: quaſi ego dixerim quod nunquã dixi mei baptizatoris me ignoraſſe conſcientiã. Et aliud nihil egiſſe viſus eſt ore maledico, q̃ vt malicia eorum apud quos baptizatus, & quorum communioni ſociatus ſum, non ignoraſſe, conuincere videretur, ſatis vti- F que intelligens quia ignorantia me non faceret reum. Ecce ergo ſi ignorarem, ſicut totiens repetiuit, proculdubio ab eis omnibus malis innocẽs eſſem, Vnde ergo abluerer, qui conſcientiam non ſanctẽ dantis ignorans criminibus eius impediri minime poſſem? Vnde perciperem fidem qui neſciens à perfido baptizarer? Non enim fruſtra, ſi ignorares, totiens repetiuit, niſi vt me putari ſineret innocentem, proculdubio iudicans quòd nullius innocentia violatur ſi neſciens fidẽ ſumat à perfido, & maculoſam conſcientiam nõ ſanctẽ dãtis ignorat. Dicat ergo vnde tales abluantur, vnde fidem percipiant non reatum: Sed non vos fallat, Dicat, non multa dicendo nil dicat, aut nil dicendo potius multa dicat. Deinde, quod in mentem venit & prætereundum non eſt, ſi ego propterea reus ſum, quia non ignoraui, vt ſecundum ipſum loquar, ideo autem non ignoraui, quia & Afer ſum, & ætate penè iam ſenex, ſaltem pueri cæterarum toto orbe terrarum non ſunt rei, qui nec gente nec ætate iſta noſtra obiecta, ſeu vera ſeu falſa noſſe potuerunt, qui tamẽ ſi in vos inciderint, ſine vllo reſpectu rebaptizantur.

Ca. XXVII. Sed nunc iſta nõ quærimus, illud po-

tius

G tius reſpondeat quod ne reſpondere cogatur copioſiſ-
ſime altercatur, Vnde abluatur accipiẽtis cõſcientia, qui
maculoſam dantis ignorat, ſi conſcientia ſanctę dantis
attenditur, quæ abluat accipiẽtis? Et vnde percipit fidem
qui neſciens baptizatur à perfido, ſi quiſquis fidẽ ſciens
à perfido, ſumpſerit, non fidem percipit ſed reatum?
Omiſsis ergo eius maledictis quæ in me ſine vlla ſana
conſideratione iactauit, adhuc attendamus ne forte hoc
quod expoſcimus in conſequentibus dicat. Libet autem
intueri quàm garrulus ea propoſuerit quaſi facillime
conuulſurus & euerſurus. Sed ad illud, inquit, tui phan-
taſmaris eſt argumentũ, quo quemcunque baptizas ver-
bis tibi pingere viſus es, redeamus, Imaginari enim te
veriſimilia decuit, qui non vides veritatem. Hæc verba
ſua prolocutus eſt Petilianus, verba mea propoſiturus.
Deinde ſubiũxit, Ecce inquis ſtat perfidus baptizaturus,
at ille qui baptizandus eſt perfidiam eius ignorat: Non
totam dixit propoſitionem atq; interrogationẽ meam,
& mox ipſe interrogare me cœpit, dicens, Quis eſt iſte,
aut vnde proſiliuit quem proponis? Cur tibi videris vi-
dere quem ſimulas, ne videas eum quem videre ac diſ-
H cutere diligentiſsime debeas & probare? Sed quia intel-
ligo te ignorare ordinem ſacramenti, hoc tibi breuiter
dico, & tu baptiſtam diſcutere, & ab eo diſcuti debuiſti.

AVG. Quid eſt quod expectabamus? Vt diceret, vn-
de abluatur accipientis cõſcientia, qui maculoſam non
ſanctę dantis ignorat, & vnde fidem non reatum perci-
piat, qui baptiſmum neſciens à perfido ſumpſerit. Ecce
audiuimus baptiſtã debere diligentiſsime diſcuti ab eo
qui vult fidem percipere non reatũ, vt inueniat cõſcien-
tiam ſanctę dantis qui abluat accipientis: Nam qui non
diſcuſſerit, & neſciens à perfido acceperit, eoipſo quòd
non diſcuſsit, maculoſamq; dantis ignorauit conſcien-
tiam, non fuit vnde fidem perciperet ſed reatum. Quid
ergo adiuuit, quod pro magno addidit, ſciens, quod me
ſubtraxiſſe calumniatus eſt? Cum enim voluit ita dici,
Qui fidem à perfido ſumpſerit, non fidem percipit ſed
reatum: videtur aliquam ſpem reliquiſſe neſciẽti. Nunc
vero cum interrogatur vnde percipiat fidẽ qui neſciens
baptizatur à perfido, reſpondit eum diſcutere debuiſſe
baptiſtam: proculdubio miſerum, nec ignorare permit-
tit, non inueniendo vnde fidem poſſet accipere, niſi
Caput ſpem ſuam in homine baptizando poſuerit. Hoc eſt
XXVIII. quod exhorremus in vobis, hoc eſt, quod diuina dam-
I nat ſententia, veraciſsime & manifeſtiſsime clamans,
Hiere.17. Maledictus omnis qui ſpem ſuã ponit in homine. Hoc
eſt quod apertiſsime probibet ſancta humilitas & cha-
1.Cor.3. ritas Apoſtolica clamãte Paulo, Nemo glorietur in ho-
mine: hoc eſt quòd in nos inanium calumniarum &
acerrimorum maledictorũ crebreſcit impetus, vt quaſi
euerſo homine nulla ſpes remaneat eorum quibus ver-
bum dei & ſacramentum pro diſpenſatione nobis cre-
dita miniſtramus. Reſpondemus eis, Quouſque hoc ap-
ponitis ſuper hominem? Reſpondet eis catholica vene-
Pſal.61. rãda ſocietas. Nónne deo ſubiicietur anima mea, ab ip-
ſo enim ſalutare meũ. Etenim ipſe eſt deus meus, ſuſcep-
2.Tim.2. tor meus, non emigrabo. Nam quæ alia cauſa fuit iſtis
emigrandi de domo dei, niſi quia vaſa facta in contu-
meliam, ſine quibus illa vſque ad diem iudicij non erit,
finxerunt ſe ferre non poſſe, cum tamen hoc magis ipſi
fuiſſe & aliis calumnioſe obieciſſe geſtis atq; cõſcriptis
tunc rebus appareant: de quibus in contumeliam factis
ne propter illa de domo dei magna, quæ magno patri-
familiâs vna eſt, perturbatus, emigret: dicit dei ſeruus &
bonus fidelis, vel fidem in baptiſmo percepturus, quod
paulò antẽ cõmemoraui, Nónne duo ſubiicietur anima K
mea? Deo vtiq; non homini, ab ipſo enim ſalutare meũ
non ab homine. Iſte autem non ſaltem tunc deo daret,
abluendum mundandumq; hominem, quando macu-
loſa conſcientia non ſanctę dantis occulta eſt, & fidem
neſciẽs quiſquis ſumit à perfido. Hoc, inquit, tibi breui-
ter dico, & tu baptiſtã diſcutere, & ab eo diſcuti debuiſti.

Obſecro vos hic aduertite, ego quæro, vnde abluatur *Ca. XXIX.*
accipientis conſcientia, cũ maculoſam non ſanctę dan-
tis ignorat, ſi conſcientia ſanctę dantis attenditur quæ
abluat accipientis, & vnde accipiat fidem qui neſciẽs à
perfido baptizatur, ſi quiſquis fidem ſciens à perfido
ſumpſerit, nõ fidem percipit ſed reatum: & ille mihi re-
ſpondet, diſcutiendum eſſe & baptizatorẽ & baptizan- *Ioan.1.*
dum. Et ad hoc probandum, vnde quæſtio nulla eſt, ad-
hibet exemplũ Ioannis, quòd cum diſcuſſerint qui ab eo
quæſierunt quẽ ſe eſſe diceret, quòd ipſe quoq; diſcuſſe-
rit eos quibus ait, Generatio viperarum quis vobis oſtẽ- *Matth.3.*
dit fugere ab ira ventura? Quid hoc ad rem, & quid hoc
ad cauſam? Deus Ioãni perhibuerat teſtimonium excel-
lentiſsimæ ſanctitatis prophetia pręclariſsima pręcedẽ-
te, & quando cõceptus & quando natus eſt. Quærebant L
autem illi iam credentes eſſe ſanctum, quem nã ſe dice-
ret eſſe ſanctorum, vel vtrum ipſe eſſet ſanctus ſancto-
rum, quod eſt Chriſtus Ieſus. Tãta quippe gratia illi ha-
bebatur, vt continuo crederetur quicquid de ſe ipſe di-
xiſſet. Si autẽ hoc exemplo aſſeritur quilibet nũc diſcu-
tiendus eſſe baptiſta, quicquid de ſe quiſque dixerit cre-
dendus erit. Quis eſt autẽ fictus quem fugit vtique, ſicut *Sapien.1.*
ſcriptũ eſt, ſpiritus ſanctus, qui de ſe optime credi velit,
atque id agat quibus verbis potuerit? Iam ergo cum fue-
rit interrogatus, quiſnã ſit, & reſponderit ſe eſſe dei fide-
lem diſpẽſatorem, nec cuiuſquã criminis macula pollu-
tam habere cõſcientiã, hæc erit tota diſcuſsio, an etiam
mores eius & vita diligẽtius intuenda eſt: Ita ſanè. Non
hoc ſcriptum eſt feciſſe illos qui Ioannẽ in deſerto Ior- *Ioan.1.*
danis interrogauerunt quis eſſet. Vnde hoc exemplũ *Cap. XXX.*
ad rem de qua agitur omnino nõ pertinet, magis Apo-
ſtolica illa ſententia ſatis hanc incutit curã vbi ait, Pro- *1.Timo.3.*
bentur primum, & ſic miniſtrent nullũ crimen habẽtes.
Quod cum ſolicite ac de more vtrobiq; penè ab omni-
bus fiat, vnde tam multi reprobi poſt tẽpus geſtæ diſpẽ-
ſationis huius inuenti ſunt, niſi quia & humana diligen-
tia plerunque fallitur, & nonnulli primũ boni in dete-
rius cõmutantur? Quæ cuncta crebro accidunt, vt diſ- M
ſimulare ac obliuiſci neminẽ ſinant, quid eſt quod con-
tumelioſe nos docet Petilianus breuiter à baptizando
diſcutiẽdum eſſe baptiſtam, quoniã quærimus, vnde ſit
accipientis abluenda cõſcientia, cũ maculoſa non ſan-
ctę dantis occulta eſt, ſi conſcientia ſanctę dantis atten-
ditur qui abluat accipientis. Quia intelligo te, inquit,
ignorare ordinẽ ſacramẽti, hoc tibi breuiter dico, & tu
baptiſtam diſcutere, & ab eo diſcuti debuiſti. O mihi re-
ſpõde, circunſtat enim in tã multis locis tãta hominum
multitudo quæ baptizata eſt ab eis, qui cũ prius iuſti &
caſti viderẽtur, poſtea nudatis criminibus cõuicti atque
deiecti ſunt: & ſe putat euadere huius interrogationis
violentiã, qua quærimus, vnde abluatur accipientis cõ-
ſcientia, quando maculoſam nõ ſanctę dantis ignorat,
ſi cõſcientia ſanctę dantis attẽditur quæ abluat accipiẽ-
tis, quia breuiter diſcutiendus eſſet baptiſta, Nihil infœ-
licius q̃ non conſentire veritati, qua ita quiſq; cõcludi-
tur, vt exitũ inuenire non poſsit. Quærimus à quo acci-
piat fidẽ qui neſciens à perfido baptizatur? Reſpõdetur,
diſcutere debuit baptizatorem ſuum. Ergo quia non di-
ſcutit

A ſcutit eum & fidem neſciens ſumit à perfido, non fidem
percipit ſed reatum? Cur itaque nõ denuo baptizantur,
quos à proditis atque conuictis, cum adhuc laterẽt, bap-
Ca. XXXI. tizatos eſſe conſtiterit? Et vbi eſt, inquit, quod addi-
di, ſciens, vt non dicerem, qui fidem à perfido ſumpſe-
rit: ſed, qui fidem ſciens à perfido ſumpſerit, non fidem
percipit ſed reatum? Percipit ergo fidem non reatum,
qui neſciens ſumpſit à perfido, & ideo quæro vnde per-
ceperit. Vbi coarctatus reſpondet, Diſcutere debuit:
Eſto, debuit, non fecit aut non valuit: Quid de illo cen-
ſetis? Ablutus eſt an nõ? Si ablutus eſt, quæro vnde? Non
enim eum maculoſa, nõ ſanctæ dantis cõſcientia quam
neſciuit abluere potuit. Si autem non eſt ablutus, iubete
vt abluatur. Non iubetis, ergo ablutus eſt. Dicite vnde?
dicite ſaltem vos quod ille non dixit. Eadem quippe
verba propono, quibus reſpondere non potuit. Ecce
ſtat perfidus baptizaturus, at ille qui baptizandus eſt
perfidiam eius ignorat, quid eum accepturum eſſe arbi-
tramini, vtrum fidem an reatum? Sufficiunt adhuc pro-
poſita, reſpondete aut quærite diligenter quid ille re-
ſponderit: Inuenietis etiam conuicta conuicia, Culpat
B enim me quaſi deridens, quòd veriſimilia proponam,
qui non videam veritatem. Repetitis etiam verbis meis
& dimidiata ſententia, dicit, inquit, Ecce ſtat perfidus
baptizaturus, at ille qui baptizandus eſt perfidiam eius
ignorat. Deinde ſubiungit, Quis eſt iſte aut vnde pro-
ſiliuit? Quaſi vnus ſit aut duo, & non talibus vtrobique
plena ſint omnia. Quid ex me quęrit quiſnam ſit iſte, aut
vnde proſiliat, ac non potius circumſpicit & videt ra-
ras eſſe Eccleſias vel in vrbibus vel ruribus, quę non ha-
beant in criminibus detectos, & à clericatu deiectos ho-
mines cum laterent, bonoſq; ſe videri vellent cum ma-
Sapien. 1. li eſſent, & caſtos putari cum eſſent adulteri. Nempe fi-
cti erant, nempe ſpiritus ſanctus eos, ſicut ſcriptum eſt,
fugiebat. Ex iſtorum ergo adhuc latitantium turba pro-
ſiliuit ille perfidus quem propoſui, quid ex me quærit
vnde proſilierit, claudens oculos aduerſus tantam tur-
bam, vnde ſi ſoli conſiderentur qui conuinci deiicique
Ca. XXXII. potuerunt, ſonitus eorum ſufficit cæcis. Quid quod
etiam ipſe poſuit in Epiſtola ſua, quod vult de duobus
adulteriis apud nos cõuictum & abiectum à noſtris eſſe
ſuſceptum? Quid ergo ſine huius præiudicio dixerim
qui cauſam ſuam bonam vel probauit vel perſuaſit? Ta-
C les apud vos nõdum detecti cum baptizant, quid ab eis
accipitur, fides an reatus? Non vtique fides, quia non ha-
bent cõſcientiam ſanctæ dantis, quæ abluat accipientis.
Sed nec reatus propter illud additũ verbum: Nam qui
fidem ſciens à perfido ſumpſerit, nõ fidem percipit ſed
reatum. Ab iſtis autẽ cum baptizarentur homines, qua-
les fuiſſent vtique neſcierunt. Proinde non ab eis acci-
piendo fidem, quia non habebant conſcientiam ſanctæ
dantis, non accipiendo etiam reatum, quia non ſcientes
ſed neſcientes eorum crimina, baptizati ſunt ſine fide &
ſine reatu remanſerunt. Non ſunt ergo in numero ta-
lium flagitioſorũ, ſed nec in numero poſſunt eſſe fide-
lium: Quia ſicut nec reatum, ita nec fidem ab eis accipe-
re potuerunt. At eos in numero fidelium à vobis cerni-
mus deputari, nec cenſere quenquam veſtrum vt bapti-
zentur, ſed reatum habere quòd baptizati ſunt. Accepe-
runt itaque fidem, nec tamen ab eis acceperunt, qui non
habent conſcientiam ſanctæ dantis quæ ablueret acci-
Caput XXXIII. pientis: Vnde ergo acceperunt? Hinc ſatago, hoc vr-
genter interrogo, hoc vt reſpondeatur vehementiſsime
flagito. Inſpicite nunc Petilianũ ne hoc reſpondeat, vel
ne hoc reſpondere non potuiſſe deprehenſus appareat,
per noſtras contumelias inaniter euagari criminantem D
& nihil probãtem, & vbi forte conatur pro cauſa quaſi
pugnaciter reſiſtere, vbiq; facillime ſuperari. Ad hoc ta-
men vnum omnino nihil reſpondere quod quærimus,
ſi conſcientia ſanctæ dantis attenditur quæ abluat acci-
pientis, vnde abluendus ſit qui accipiebat baptiſmum,
cum dantis polluta conſcientia eſt, & hoc ille qui eſt ac-
cepturus ignorat. His enim verbis ex Epiſtola mea com-
memoratis, propoſuit me interrogantem, & ſe oſtendit
nihil reſpondentem. Cum enim dixiſſet ea quæ iam re-
colui, & in quibus eum oſtendi ad id quod interrogaui
non reſpõdiſſe: cumq; magnis anguſtiis coarctatus, co-
actus eſſet dicere, diſcutiendum eſſe baptiſtam à bapti-
zando, baptizãdum à baptiſta, cumq; id exemplo Ioan- Ioan. 1.
nis ſi forte inueniret negligẽtiſsimos vel imperitiſsimos
auditores aſtruere tentauiſſet, adhibuit alia teſtimonia
de ſcripturis ad rem non pertinẽtia, quòd Philippo di-
xerit Eunuchus, Ecce aqua, quis prohibet me baptizari? Acto. 8.
quia ſciebat, inquit, perditos prohiberi, & quod ideo
Philippus eum baptizari non vetuit, quia eum legẽtem
probauerat quo modo crederet Chriſtum: Quaſi prohi-
buerit Simonem Magum, & quòd Prophetæ falſo bap- E
tiſmate decipi timuerint: Et ideo dixerit Eſaias, Aqua Ibidem.
mendax non habet fidem: velut oſtendẽs apud perfidos
homines aquam eſſe mendacem, cum hoc nõ Eſaias ſed
Hieremias de hominibus mendacibus dixerit, figurate Hiere. 15.
aquam populum appellans, quod in Apocalypſi mani- Apoca. 17.
feſtiſsime demõſtratur: Et quod Dauid dixerit, Oleum Pſal. 140.
peccatoris non vngat caput meũ: cũ ille hoc dixerit de
adulatione aſſẽtatoris fallaci laude decipiẽtis, vnde lau-
dati caput in ſuperbiã creſcat. Quem intellectũ aperiũt
verba in eodem Pſalmo pręmiſſa ſuperius: Sic enim ait,
Emendabit me iuſtus in miſericordia & arguet me, oleũ
autem peccatoris non impinguet caput meũ. Quid hac
ſententia clarius, quid euidentius? Mauult enim ſe aſpe-
ra emendatione iuſti argui miſericorditer vt ſanetur,
quàm lenibus bãdiciis vngi vt infletur. Commemo- Caput XXXIIII.
rat Petilianus & Apoſtolum Ioannem monuiſſe, ne om-
ni ſpiritui credamus, ſed probẽtur ſpiritus ſi ex deo ſunt: 1. Ioan. 4.
quaſi ad hoc adhibeatur iſta diligentia, vt nunc ante tẽ-
pus frumentum à palea ſeparetur, ac non potius ne fru- Matth. 13.
mentum à palea decipiatur, Aut vero etiam ſpiritus mẽ-
dax ſi aliquid vere dixerit, ideo negandum eſt, quia hoc
deteſtãdus ſpiritus dixit. Quod quiſquis arbitratur tam F
demens eſt, vt forte contendat Petrum non debuiſſe di-
cere, Tu es Chriſtus filius dei viui: quia tale iam aliquid Matth. 16
dæmones dixerant. Cum ergo baptiſmus Chriſti ſiue Marci. 1.
per iniquum, ſiue per iuſtum miniſtrantis, nihil aliud ſit,
quàm baptiſmus Chriſti, ab homine cauto bono fideli
iniquitas hominis eſt vitanda, non dei ſacramẽta dam-
nanda. In his certe omnibus non reſpondet Petilianus:
Si conſcientia ſanctæ dantis attenditur, quę abluat acci-
pientis, vnde ſit abluendus qui accipit baptiſmum, cum
dantis polluta cõſcientia eſt, & hoc ille qui eſt acceptu-
rus ignorat? Collega eius à Thubur Sicubure quidã Cy-
prianus, cum turpiſsima fœmina in lupanari deprehen-
ſus, & Primiano Carthagine oblatus atq; damnatus eſt:
Iſte quanquã baptizabat, antequam detectus & abiectus
eſſet, non vtique habebat conſcientiã ſanctæ dantis, quę
ablueret accipientis, vnde igitur abluti ſunt qui hodie
illo damnato non vtique rurſus abluuntur? Nõ erat ne-
ceſſe vt hominẽ nominarem, niſi Petilianus iterũ dice-
ret, Quis eſt iſte aut vnde proſiliuit? Cur iſtũ baptiſtam
noſtri nõ diſcuſſerũt, ſicut Ioãnes Petiliano ita ſentien-
te diſcuſſus eſt? An & diſcuſſerunt quantũ homines ho-
minem

G minem potuerũt,ſed aſtuta fictione latitantem diu non Caput XXXV. inuenerunt. Huiúſne aqua non erat mendax, aut oleum fornicatoris eſt oleum peccatoris, an quod catholica dicit & verũ eſt,& illa aqua & illud oleum non eius erat à quo miniſtrabatur, ſed cuius ibi nomen inuocabatur? Cur illi qui ab iſto ficto & occulto baptizabantur, non probabant ſpiritum quia ex deo non erat? Sapien.1. Spiritus enim ſanctus diſciplinæ fictum fugiebat. An & illum fugiebat & ſua ſacramenta, quanuis per eum miniſtrata non deſerebat? Poſtremo quoniã illos non negatis ablutos, quos illo damnato nõ curatis abluendos, videte ſi tot nebulis multipliciter offuſis, vllo loco Petilianus reſpondet, vnde iſti abluti ſint, ſi conſcientia ſancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis, quam latens immundus habere non potuit? Nihil ergo ad hoc reſpondẽs quod ab eo tã inſtanter inquiritur. Deinceps etiam ſibi loquendi latitudinem comparans, cum hæc, inquit, & Prophetæ & Apoſtolus caute timuerint, qua fronte tu dicis quòd bene credentibus ſanctum eſt baptiſma peccatoris, quaſi ego vel quiſque catholicus peccatorum baptiſma eſſe dicat, quod peccatore miniſtrã-

H te traditur vel accipitur, & non illius in cuius credens Matth.27. nomine baptizatur. Inde etiam excurrit in Iudam traditorem, & dicit in eum quicquid poteſt, adhibens teſtimonia prophetica, quæ de illo tãto ante præmiſſa ſunt, tanquam Eccleſiam Chriſti toto orbe diffuſam, cuius cauſa in hac quæſtione verſatur, Iudæ traditoris impietate perfundat, non conſiderans quòd vel hinc debuit admoneri, tam non eſſe dubitandum illam eſſe Eccleſiam Chriſti quæ in omnibus gentibus dilatatur, quoniam hoc tanto ante veraciter prophetatum eſt, quàm non eſt dubitãdum ab vno ex diſcipulis tradi oportuiſ- Pſal.105. ſe Chriſtum, quoniã & hoc ſimiliter prophetatum eſt.

Caput XXXVI. Sed plane poſt hæc Petilianus vbi ad noſtrum illud venit obiectum, quòd Maximinianiſtarum baptiſmum quos damnauerat ſuſceperũt, quanuis in huius quæſtione propoſitionis ſuis verbis, quàm meis vti maluerit. Neque enim nos dicimus prodeſſe nobis debere baptiſmum peccatorum, quem non ſolum peccatorum, ſed nullorum omnino hominum dicimus, qui cum Chriſti eſſe cognoſcimus. Ita quippe propoſuit, At enim pertinaciter aſſeueras, inquit, quia debet vobis prodeſſe baptiſmũ peccatorum, propterea quia & nos, vt dixiſti, reo-

I rum quos iuſte damnauimus baptiſmum conſeruamus. Vbi ad hanc quæſtionem veni vt dixi, omnis etiam ſimulata pugna defecit: Quò iret, quà exiret, quo aditu perſcrutato aut molito vel clanculo euaderet vel vi erumperet non inuenit, licet hoc, inquit, ſecundo libro demonſtrem quantum inter noſtros interſit & veſtros quos dicis innocentes, tamen interim vos prius à collegarum veſtrorum criminibus, quæ noſtis eripite, & ſic de iis quos obiicimus exquirite rationem. AVG. Sic reſpondeat quiſquam hominum, ſic reſpondeat, niſi qui veritati aduerſatur, contra quem non inuenit quid reſpondeat? Si ergo nos eadem verba dicamus, interim vos prius à collegarum veſtrorum criminibus quæ noſtis eripite, & ſic nobis de his quos putatis apud nos malos vllum crimen obiicite, vtrique vicimus, an victi ſumus? Imò vero ille vicit pro Eccleſia ſua & in Eccleſia ſua qui nos docuit in ſcriptura ſua, vt nemo glorietur 1.Cor.1. in homine, & vt qui gloriatur in domino glorietur. Ecce enim nos qui cum veritatis eloquia dicimus, non iuſtificari credentem ab homine à quo baptizatur, ſed ab Roma.4. illo de quo ſcriptum eſt, Credenti in eum qui iuſtificat impium, deputatur fides ad iuſticiã, quoniam non gloriamur in homine, nitimúrque donante ipſo cum glo- K riamur, in domino gloriari, quoniã ſecuri ſumus quicquid de quibuſdam noſtræ communionis hominibus erroris aut criminis probare potuerit. Apud nos enim quicunque mali vel penitus latent, vel quibuſdam noti propter bonos, quibus ignoti ſunt, & apud quos cõuinci non poſſunt, propter vnitatis & pacis vinculum to- Ephe.4. lerantur, ne cum zizaniis eradicetur & triticum, ita ma- Matth.13. liciæ ſuæ ſarcinam portant, vt eam cum eis nemo com- Galat.6. municet, niſi quibus eorum iniquitas placet. Neq; enim metuimus ne quos baptizant iuſtificari nõ poſsint, cum illi in eum credant qui iuſtificat impios, vt deputetur fides eorum ad iuſticiam. Proinde apud nos nec ille Roma.4. quem dixit à vobis propter Sodomitarum crimen ab- Caput iectum, & in locum eius conſtitutum alterum, & rurſus XXXVII. ipſi noſtro collegio redditum, neſciens quid loquatur, nec ille quem apud nos pœnitentem fuiſſe commemorat, quocunque modo eorum cauſę defendi ſiue poſsint ſiue non poſsint aliquid præiudicant Eccleſiæ dei quæ per omnes gentes diffunditur, & creſcit in mũdo vſque ad meſſem, in qua ſi vere mali ſunt quos accuſatis, non iam in illa, ſed in paleis eius ſunt. Si vero boni ſunt, cum L eos iniquis criminationibus infamatis, ipſi velut aurum probantur vobis in paleæ ſimilitudinem ardentibus, alienis tamen peccatis non maculatur Eccleſia, quæ ſecundum fideliſsimas prophetias toto terrarum orbe dilatata finem ſeculi tanquam littus expectat, quò perducta careat piſcibus malis, cum quibus intra eadem dominica retia, quamdiu ſeparari ab eis impatienter non debuit, naturæ incommoditas fieri potuit innocenter. Nec propterea tamen Eccleſiaſtica diſciplina negligitur à conſtantibus & diligẽtibus & prudentibus diſpenſatoribus Chriſti, vbi crimina ita manifeſtantur, vt nulla poſsint probabili ratione defendi. Extant innumerabilia documenta in eis, qui vel Epiſcopi vel alterius huiuſcemodi gradus clerici fuerunt, & tunc degradati vel pudore in alias terras abierunt, vel ad voſipſos, aut ad alias hæreſes tranſierũt, vel in ſuis regionibus noti ſunt, quorũ tanta eſt multitudo diſperſa per terras, vt ſi eam Petilianus refrenata paululum maledicendi temeritate cogitaret, nequaquam caderet in tam aperte falſam vanámque ſententiam, qua dicendum nobis putaret: Nemo veſtrum eſt innocens, vbi reus nemo damnatur. M

Caput XXXVIII. Vt enim alios omittam diuerſis terris habitantes, vix enim alicubi deeſt hoc genus hominum, quo appareat iniquos præpoſitos ac miniſtros, & in catholica Eccleſia ſolere damnari, Mileuitanum Honorium de proximo potuit intueri. De Splẽdonio vero quem diaconum in catholica damnatum, & à ſe rebaptizatum presbyterum fecit, cuius in Gallia damnationẽ ad nos à fratribus miſſam collega noſter Fortunatus ibidem apud Conſtantinam publice legendam propoſuit, & quẽ poſtea idem Petilianus horrendas eius inſidias expertus abiecit. De hoc ergo Splendonio quãdo non potuit commoueri, quemadmodum mali & in catholica degradentur, miror in quo temeritatis præcipitio cor habebat cũ iſta dictaret, vbi auſus eſt dicere, Nemo veſtrum eſt innocens, vbi reus nemo damnatur. Quamobrem permixti corporaliter, ſeparati ſpiritaliter in catholica mali, & quando humana conditione ignorantur, & quando diſciplinæ conſideratione damnantur, ſuas ſarcinas portant: Ac per hoc illi ſecuri ſunt, ſi eo- Galat.6. rum peccatis imitatione & conſenſione non communicant quicunque per eos Chriſti baptiſmo baptizantur, quia & ſi per optimos baptizarentur, non niſi ab illo qui

Roma.4. illo qui iuſtificat impiū iuſtificarentur. Credētibus quip
A pe in eū qui iuſtificat impiū,deputatur fides ad iuſticiā.
C.XXXIX. Vos autē cū obiiciuntur vobis Maximinianiſtæ tre-
centorū & decē concilij ſentētia dānati,eodē concilio
tot procōſulibus & tot geſtis municipalib⁹ allegato op
pugnati de baſilicis quas tenebāt per iuſſa iudicū & ci-
uitatū auxilia perturbati,rurſus à vobis cū eis quos extra
cōmunionē veſtrā baptizauerāt,ſine vlla baptiſmi quę-
ſtione ſuſcepti & honorati,quid reſpondeatis nō inue-
nitis. Sentētia quippe vincimini,nō vera,ſed veſtra,qua
cōtenditis in eadē cōmunione ſacramētorū, alios alio-
rū perire criminib⁹,& talē quemq̄ eſſe, qualis eſt homo
à quo fuerit baptizatus,ſi nocēs nocentē,ſi innocens in
nocentē. Quę ſi vera ſunt, vt alios innumerabiles omittā,
Maximinianiſtarū certe quorum ſcelus vſq; ad illorū ſi-
Nume.16. militudinē quos viuos terra ſorbuit , in tam numeroſo
cōcilio veſtri exaggerarunt,vos crimina perdiderūt.Si
autē Maximinianiſtarū crimina vos nō perdiderūt,fal-
ſa ſunt quæ ita ſentis,& multo minus neſcio quæ nō p-
bata crimina Afrorum,orbē terrarū perdere potuerunt:
Galat.6. Ac per hoc ſicut ſcribit Apoſtolus, Vnuſquiſq; ſarcinā
B ſuā portat:& nullius eſt baptiſmus Chriſti niſi Chriſti,
& fruſtra promittit Petilianus ex hoc quod de Maximi-
nianiſtis intēdimus, in ſecūdo libro eſſe dictūrū,nimis
male ſentiens de cordibus humanis,quaſi nō intelligāt
Cap.XL. eū non habere quid dicat. Nā ſi baptiſmus quē Præ-
textatus & Felicianus in Maximiniani cōmunionē mi-
niſtrauerūt, illorū fuit, cur à vobis in eis quos baptiza-
uerunt, tanquā Chriſti ſuſceptus eſt?Si autē vere Chri-
ſti eſt,ſicuti eſt,nec eis prodeſſe poſſet,qui eū cum ſcele-
re ſchiſmatis habuiſſent, quid vos potuiſſe dicitis præ-
ſtitiſſe illis quos cum eodē baptiſmo ſuſcepiſtis , niſi vt
per vinculū pacis deleto crimine ſceleratæ diuiſionis,
nō cogerētur ſancti lauacri ſacramentū accipere quaſi
nō haberent,ſed ſicut erat antea pernicioſum,ita illis iā
vtile eſſe inciperet quod haberēt.Aut ſi hoc eis in veſtra
cōmunione pręſtitū non eſt,quia nec præſtari ſchiſma-
ticis apud ſchiſmaticos poſſet,hoc tamē vobis in catho
lica cōmunione præſtatur , non vt baptiſmū accipiatis
quaſi deſit vobis,ſed vt ipſe quē accepiſtis proſit vobis.
Omnia quippe ſacramenta Chriſti nō ad ſalutē,ſed ad
iudicium habentur ſine charitate vnitatis Chriſti . Sed
quia non vera,ſed veſtra ſententia eſt,neſcio per quorū
C baptiſmū traditorum periiſſe Chriſti baptiſmū de orbe
tarrarū , merito non inuenitis quid reſpondeatis de re-
cepto baptiſmo Maximinianiſtarū. Videte itaq; & vigi
lantiſsime memētote quemadmodū Petilianus nec ad
eaipſa reſpōderit quæ ſibi ita proponit, vnde aliquid lo
qui videatur. Illud autē olim dimiſit omnino,nec vobis
dicere voluit,quia vtiq; non potuit,nec vſq; ad finē vo-
luminis ſui aliquando dicturus eſt quod ex primis par-
tibus Epiſtolæ meæ,quaſi refellendū cōmemorauit,Ad-
ditis quippe etiā duobus verbis quę me ſubtraxiſſe quaſi
fortiſsima ſua munimēta iactauit , nihilominus immi-
nutus iacens,nō inueniens quid reſpōdeat cū quæritur,
ſi conſcientia ſancte dantis attenditur,quæ abluat acci-
pientis,vnde ſit eius abluenda cōſcientia, qui pollutam
conſcientiā non ſancte dantis ignorat, & ſi quis fidem
ſciēs à perfido ſumpſerit,non fidē percipit, ſed reatum,
vnde fidē accepturus ſit non reatū , qui neſciens bapti-
zatur à perfido?Ad hoc enim iam diu ex quo loquitur,
nihil reſpōdiſſe manifeſtum eſt. Deinceps perrexit ore
Auguſtin⁹ maledico in vituperationē monaſteriorū & monacho-
monachorū rum, arguens etiā me ꝙ hoc genus vitæ à me fuerit in-
inſtitutor. ſtitutum:Quod genus vitæ omnino quale ſit neſcit,vel

potius toto orbe notiſsimū , neſcire ſe fingit,inde aſſe- D
rens me dixiſſe Chriſtum eſſe baptiſtam . Subiecit etiā
quædam verba ex Epiſtola mea quaſi hoc ex mea ſen-
tentia dixerim,quod ex veſtra & ipſius dixi,& copioſiſ-
ſima atrocitate inuectus eſt , quaſi in me qui hoc dixe-
rim cū illa quam reprehendit non ſit mea , ſed ipſius &
veſtra ſententia,quod paulopoſt dilucide quantū value
ro demonſtrabo.Deinde conatus eſt nos docere multis
& ſuperfluis verbis,ꝙ non Chriſtus baptizet,ſed in eius
nomine baptizetur,ſimul & patris & filij & ſpiritus ſan
cti, de qua ipſa trinitate dixit vel quod voluit vel quod
potuit,Chriſtū eſſe mediū trinitatis.Inde de nomine Si-
monis & Variæ magorum ingeſsit nobis quas ei libuit
cōtumelias.Inde Optati Camigadenſis cauſam pedetē-
tim ſuſpendens,ne illius perfunderetur inuidia,non ſe
nec ſuos de illo iudicare potuiſſe, & in eoipſo nos inſi-
mulās, ꝙ ille meis ſuggeſtionibus preſſus ſit. Poſtremo
cōcluſit Epiſtolā ſuos exhortās & monens ne decipiā-
tur à nobis, & noſtros dolens ꝙ eos peiores quàm fue-
rāt fecerimus. His igitur diligenter conſideratis atq; *Cap.XLI.*
diſcuſsis,ꝙ ex ea ipſa Epiſtola quā ſcripſit,ſatis dilucide E
apparet:Petilianus nō reſpondit omnino ad hoc quod
in Epiſtola mea primitus poſui , ſi quemadmodū dicit,
cōſcientia dātis,vel potius vt addā quod magnū firma
mentū putat,ſi conſcientia ſancte dātis attenditur, quæ
abluat accipiētis, vnde abluendus ſit qui accipit baptiſ-
mū,cū ſi dantis cōſcientia polluta eſt,accepturus igno-
rat. Vnde nō mirandū eſt hominē pro falſitate reſiſtē-
tem preſſum , cōtra venientis veritatis anguſtias inſana
potius anhelaſſe cōuicia,quàm cū illa quę vinci nō po-
teſt ambulare voluiſſe. Nunc iā obſecro paucis animū
intēdite, vt vobis quid timuerit vt ad hoc nō reſpōde-
ret euidēter oſtendā, & quod obſcurare conatus eſt, in
lucē proferā. Poterat vtiq; nobis quęrētibus vnde ablu-
endus ſit qui accipit baptiſmū cū dantis polluta cōſciē-
tia eſt,& hoc ille qui eſt acceptur⁹ ignorat,facillime re-
ſpōdere,à domino deo,& omnino fidentiſsime dicere,
prorſus deus abluit accipiētis cōſcientiā,quando macu-
loſam nō ſancte dātis ignorat,ſed homo qui iam ſectæ
veſtræ intētione coactus fuerat mundationē accipiētis
in cōſcientia dātis ponere,quippe qui dixerat , Cōſciē-
tia nanq; dātis vel ſancte dātis attēditur quæ abluat ac-
cipiētis, timuit ne melius homo baptizari videretur ab
occulto homine malo quàm à manifeſto homine bo- F
no: Tūc enim nō à cōſcientia ſancte dātis hominis, ſed
ab ipſa excellētiſsima dei ſanctitatę eſſet abluēdus. Hoc
ergo metuēs,ne tāta eū ſequeretur abſurditas vel potius
demētia,vt quā fugeret neſciret, noluit dicere vnde ſit
accipiētis abluenda cōſcientia , quādo maculoſam cō-
ſcientiā non ſancte dātis ignorat , & litigioſo ſtrepitu
cūcta perturbās occultare maluit quid ab eo quęreretur
quàm hoc reſpōdere quærēti vnde ſtatim ſuffocaretur,
nunquā tamen putās ab hominibus bene cordatis legi
poſſe literas noſtras , aut ab eis legi ſuas qui legiſſent &
meas,quibus reſpōdere ſe finxit. Nā hoc quod modo *Cap.XLII.*
dixi in illa ipſa Epiſtola mea cōtra quā ſcribendo nihil
dixit,euidētiſsime poſitū eſt,& quid ibi egerit quęſo pa-
rūper aduertite, & quamuis illi faueatis nōſq; oderitis,ſi
poteſtis æquo animo tolerate . Quia enī prior Epiſtola
ſua cuius primis partibus quę ſolę in manus noſtras tūc
venerāt primo reſpōderam , ita ſpē baptizādi hominis
in homine baptizātе poſuerit, vt diceret, Omnis res enī *Supra.li.1.*
origine & radice cōſiſtit:& ſi caput non habet aliquid, *cap.4.*
nihil eſt.Quia ergo hoc Petilianus dixerat,nō aliud vo *&.lib.2.*
lens intelligi originē & radicē & caput baptizandi ho- *Cap.5.*
minis,

G minis,niſi hominem à quo baptizaretur, ſubieci ego &
Supra.li.1. dixi.Quærimus itaque nos cum ille baptizator perfidus
cap.5. latet,ſi tunc ille quem baptizat fidem percipit non rea-
tum,ſi tunc ei non eſt baptizator eius origo & radix &
caput, quis eſt à quo accipit fidem?vbi eſt origo de qua
oritur,vbi radix vnde germinat, vbi caput vnde inci-
pit?An forte cũ baptizantem perfidũ ille qui baptizatur
ignorat,tunc Chriſtus dat fidem, tunc Chriſtus eſt ori-
go & radix & caput? Hoc ergo & nunc dico & excla-
mo,ſicut etiam illic exclamaui,O humana temeritas &
ſuperbia,cur non ſinis potius vt ſemper Chriſtus det fi-
dem,Chriſtianũ dando facturus?Cur non ſinis vt ſem-
per ſit Chriſt⁹ origo Chriſtiani, in Chriſto radicẽ Chri
ſtianus infigat,Chriſtus Chriſtiani ſit caput?Neq; enim
etiã cum per ſanctum & fidelẽ diſpenſatorẽ gratia ſpi-
ritalis credentibus impartitur, diſpenſator ipſe iuſtifi-
Roma.4. cat,ac non ille vnus de quo dictum eſt, ꝙ iuſtificat im-
piũ.Aut vero Apoſtolus Paul⁹ erat caput & origo eorũ
quos plantauerat,aut Apollo radix eorum quos rigaue-
rat,ac non ille qui eis incrementum dederat, cum idẽ
1.Cor.3. dicat,Ego plantaui,Apollo rigauit,ſed deus incremen-
H tum dedit,Itaq; neq; qui plantat eſt aliquid,neq; qui ri-
gat,ſed qui incrementũ dat deus?Nec radix eorum erat
Ioan.15. ipſe,ſed ille potius qui ait, Ego ſum vitis, vos eſtis ſar-
menta.Caput etiã eorum quo modo eſſe poterat,cũ di-
cat nos multos vnum eſſe corpus in Chriſto,ipſumque
Chriſtũ caput eſſe vniuerſi corporis,pluribúſq; locis a-
Ca.XLIII. pertiſsime prædicet. Quapropter ſiue à fideli ſiue à
Supra.li.1. perfido diſpenſatore ſacramentum baptiſmi quiſq; per-
cap.6. cipiat,ſpes ei omnis in Chriſto ſit,ne ſit maledictus om
Hiere.17. nis qui ſpem ſuam ponit in homine. Hoc ego in Epi-
ſtola priore cum Petiliano reſpõderem,puto quia & di
lucide & veraciter poſui.Hoc etiã nũc commemoraui,
illud inſinuans atq; cõmendans,vt omnino ſpes noſtra
non ſit in homine,deúmq; Chriſtum mundatorem,iu-
ſtificatorẽ hominum eſſe credamus, credẽtium in eum
Roma.4. qui iuſtificat impiũ, vt deputetur fides eorum ad iuſti-
ciã,ſiue ille homo ſit ſanctus qui miniſtrat baptiſmum,
Sapien.1. ſiue impius & fictus quẽ fugiat ſpiritus ſanctus. Tũc de-
inde ſubdidi,ſi aliter eſſet,quanta conſequeretur abſur-
ditas,& dixi quod & nunc dico.Alioquin ſi talis quiſq;
in gratia ſpiritali renaſcitur, qualis eſt ille à quo bapti-
zatur,& cum manifeſtus eſt qui baptizat homo bonus,
I ipſe dat fidẽ, ipſe origo & radix capútq; naſcẽtis eſt.Cũ
autẽ latet perfidus baptizator,tũc quiſq; à Chriſto perci
pit fidẽ,tunc à Chriſto ducit originẽ,tũc in Chriſto ra-
dicatur,tunc Chriſtõ capite gloriatur,optandum eſt ab
omnibus qui baptizantur, vt baptizatores perfidos ha-
beant & ignorẽt eos:Quãlibet enim bonos habuerint,
Chriſtus eſt vtiq; incõparabiliter melior,qui tũc erit ba
ptizati caput ſi perfidus lateat baptizator. Quod ſi de-
mentiſsimũ eſt credere, ſemper enim Chriſt⁹ iuſtificat
Roma.4. impium,faciendo ex impio Chriſtianũ,ſemper à Chri-
ſto percipitur fides, ſemper Chriſtus eſt origo regene-
ratorũ & caput Eccleſiæ,quid habent ponderis illa ver-
ba quæ vani lectores nõ attendũt quid intus habeãt,ſed
tantum quemadmodũ ſonent?Hæc tũc dixi,hæc in illa
Ca.XLIIII. mea Epiſtola ſcripta ſunt, Deinde paulopoſt quo-
Supra.li.1. niam ille dixerat,Quæ cũ ita ſint fratres quę poteſt eſſe
ca.7.& 8. peruerſitas,vt qui ſuis criminib⁹ reus eſt, aliũ faciat in-
Matth.7. nocentẽ,dicente domino Ieſu Chriſto,Arbor bona,bo
nos fructus facit:arbor mala, malos fructus facit:Nun-
Matth.12. quid colligũt de ſpinis vuas?Et iterũ,Omnis homo bo
n⁹ de bono theſauro cordis ſui profert bona,& omnis
homo malus,de theſauro cordis ſui profert mala.Qui-

bus verbis Petilianus ſatis apertiſsime oſtendit tanquã K
arborem accipiendũ eum hominem qui baptizat,& tã-
quã fructũ eum qui baptizatur. Ad hæc ego reſpõderã,
Si arbor bona bonus baptizator eſt, vt fructus eius bo-
nus ſit ille quem baptizauerit, quiſquis ab homine ma-
lo etiã non manifeſto fuerit baptizatus, bonus eſſe non
poterit,de mala quippe arbore exortus eſt. Aliud eſt e-
nim arbor bona, aliud arbor occulta, ſed tamen mala.
Quid aliud his verbis intelligi volui,niſi quod pauló ſu
perius poſueram arborẽ & fructum eius,nõ eum qui ba
ptizat & eum qui baptizatur,ſed hominẽ arborẽ,fructũ
vero eius opus & vitam eius accipi debere, quã ſemper
habet bonam bonus, & malam malus, ne illa ſequatur
abſurditas,vt malus ſit homo etiã ab occulto maló ho-
mine baptizatus tãquã fructus arboris, quãuis occultæ,
ſed tamen malæ:Cõtra quod ille nihil omnino reſpõ-
dit. Sed ne diceret,ſiue ille ſiue aliquis veſtrũ, cum *Cap.XLV.*
quis occultus malus eſt qui baptizat,tunc nõ eſſe fructũ
eius illũ quẽ baptizat, ſed fructũ Chriſti, continuo ſub-
ieci,quamuis veſanus error etiam iſtã ſententiam con-
ſequatur,& repetiui illud,licet aliis verbis,quod paulo- L
ante dixerã,Si cum occulta eſt arbor mala, quicunq; ab *Supra li.1.*
illa fuerit baptizatus,nõ de illa,ſed de Chriſto naſcitur, *c.8.in fine.*
ſanctius iuſtificantur qui baptizantur ab occultis malis,
quàm qui baptizantur à manifeſtis bonis.Petilianus er-
go his tam vehemẽtibus coarctatus anguſtiis,tacuit ſu-
periora ex quibus iſta pẽdebant,& hæc abſurda quæ il-
lius conſequuntur errorẽ,ita cõmemorauit in reſpõſio-
ne ſua,quaſi hæc ego ex mea ſentẽtia dixerim,quę ideo
dicta ſunt vt attẽderet quantũ mali ſequeretur eius ſen-
tentiam,& eam mutare cogeretur.Hanc ergo fraudem
audientibus vel legentibus faciens,& omnino deſperãs
legi poſſe quæ ſcripſimus,cœpit in me grauiter & petu-
lanter inuehi,tanquã ego ſenſiſſem optandũ eſſe omni- *Supra li.1.*
bus qui baptizantur, baptizatores perfidos habeant & *cap.6.*
ignorent eos, quoniã quãlibet bonos habuerint, Chri-
ſtus eſt incõparabiliter melior,qui tũc erit baptizati ca-
put, ſi perfidus lateat baptizator. Item tanquã ego ſen-
ſiſſem,ſanctius iuſtificari eos qui baptizantur ab occul-
tis malis, quàm qui baptizãtur à manifeſtis bonis, cum
hæc mirabilis inſania ideo à me cõmemorata ſit, quia
illos neceſſario ſequitur qui cũ Petiliano ſentiũt,ſic eſſe M
hominẽ baptizatum ad baptizatorẽ ſuũ,quemadmodũ
eſt fructus ad arborem de qua naſcitur,bonus de bona,
malus de mala,quibus cũ dixerimus vt reſpondeãt cuius
arbitrentur fructũ eſſe hominẽ baptizatũ quãdo ab oc-
culto malo baptizatur, quoniã non audent eũ rebapti-
zare,cogũtur reſpõdere,tunc eũ non eſſe fructũ occulti
illi⁹ mali,ſed eſſe fructũ Chriſti,ac per hoc ſequitur eos
quod volunt,& quod ſentire demẽtis eſt, quia ſi homo
tunc eſt fructus hominis baptizatoris ſui,quando à ma-
nifeſto bono baptizatur, cũ vero baptizatur ab occulto
homine malo,tunc nõ ipſius fructus,ſed Chriſti eſt,ſan
ctius iuſtificãtur qui baptizãtur ab occultis malis,q̃ qui
baptizantur à manifeſtis bonis. Quod cũ mihi Pe- *Cap.XLVI.*
tilianus tribuens tanquã hoc ego ſenſerim, ſatis in me
grauiter ac vehemẽter inuehitur,ipſe vtiq; demonſtrat
ea ipſa grauiſsima inuectione ſua,quantum nefas ſit iſta
ſentire, ac per hoc quicquid propter iſtam ſententiam
in me dixiſſe videri voluit, in ſeipſum dixiſſe inueni-
tur,quia talia ſentire cõuincitur.Ibi enim oſtendit quã-
ta vi veritatis ſuperatus ſit, vbi alium exitum non inue-
nit,niſi vt me ſenſiſſe fingeret, quod ipſe ſentit, quẽad-
modũ ſi illi quos Apoſtolus arguit,quia dicebãt nõ eſſe
reſurrectionem mortuorum, eundem Apoſtolum ac-
cuſare

1.Cor.15. cuſare vellent, quoniam dixit, Neque Chriſtus reſurre-
A xit, & inanem eſſe prædicationem Apoſtolorum, inanẽ
etiam fidem credentium, falſoſq; inueniri teſtes aduer-
ſus deum, qui dixiſſent quòd ſuſcitauerit Chriſtũ. Hoc
mihi Petilianus facere voluit, deſperans legi poſſe quæ
ſcripſi, quibus reſpondere non potuit, & putari ſe reſpõ-
diſſe magnopere concupiuit. Sed quemadmodũ ſi quiſ-
piam illud feciſſet Apoſtolo, recitato vniuerſo ipſo lo-
co ex eius Epiſtola, redditiſq; ſuperiorib^9 verbis ex qui-
bus iſta pendere quiſquis legit intelligit, omnis illa ca-
lumnioſa reprehenſio in frontem reprehẽdentium re-
lideretur: Sic redditis ex Epiſtola mea ſuperioribus, dũ
me Petilianus accuſat in eius faciem, vnde illa conatus
eſt remouere, maiore impetu retorquentur. Apoſtolus
enim redarguens eos qui negabant reſurrectionẽ mor-
tuorum, iſta abſurditate corrigit quæ inuitos ſequitur
talia ſentientes, vt dum exhorrent quod nefas eſt dice-
1.Cor.15. re, corrigant quod auſi ſunt credere. Proinde ita dicit,
Si reſurrectio mortuorum non eſt, neque Chriſtus re-
ſurrexit: ſi autẽ Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt præ-
dicatio noſtra, vana eſt & fides veſtra: Inuenimur au-
B tem & falſi teſtes dei, quoniam teſtimonium diximus
aduerſus deum, quia ſuſcitauit Chriſtum quem non ſu-
ſcitauit: vt dum timeant dicere Chriſtum non reſurre-
xiſſe, & cætera mala ac nefaria quæ ſequuntur, corrigãt
quod ſtulte infideliterq; dixerunt non eſſe reſurrectio-
nem mortuorum. Si ergo tollas quod in capite ratioci-
nationis huius eſt poſitum: Si reſurrectio mortuorum
nõ eſt: male cętera dicta ſunt & Apoſtolo tribuenda, Si
autem reddas vnde pendent & in exordio conſtituas,
Reſurrectio mortuorum non eſt: recte conſequentur,
Neque Chriſtus reſurrexit, & inanis eſt prædicatio no-
ſtra, inanis eſt & fides veſtra, & cætera quæ connexa
ſunt: Et hæc omnia ab Apoſtolo bene & prudenter di-
cta ſunt, quoniam quicquid mali habent, illis imputan-
dum eſt qui negabant reſurrectionem mortuorum. Sic
Supra li.2. cap.6. etiam in Epiſtola mea, tolle quod poſitum eſt: Si talis
quiſq; in gratia ſpiritali renaſcitur, qualis eſt ille à quo
baptizatur, & cũ manifeſtus eſt qui baptizat homo bo-
nus, ipſe dat fidem, ipſe origo & radix capútq; naſcen-
tis eſt: Cum autem latet perfidus baptizator, tunc quiſq;
à Chriſto percipit fidem, tũc à Chriſto ducit originem,
tunc in Chriſto radicatur, tunc Chriſto capite gloria-
C tur, tolle iſta vnde pendet quod ſequitur, & valde peſſi-
me dictum mihiq; tribuendum eſt: Optandum eſt om-
nibus qui baptizantur vt baptizatores perfidos habeat
& ignorent eos: Quãlibet enim bonos habuerint, Chri-
ſtus eſt vtique incomparabiliter melior, qui tunc erit
baptizati caput, ſi perfidus lateat baptizator. Reddantur
autem illa quæ vos dicitis, tunc iam hoc quod inde pẽ-
det & religatum ſequitur, non à me ſentiri inuenitur,
& quicquid mali habent in veſtram ſententiam retor-
Supra li.2. cap.8. quetur. Item tolle quod poſitum eſt, Si arbor bona, bo-
nus baptizator eſt, vt fructus eius bonus ſit ille quem ba
ptizauerit, & ſi cum occulta eſt arbor mala, quicunque
ab illa fuerit baptizatus, non de illa, ſed de Chriſto na-
ſcitur, tolle iſta quæ cogimini, & ex veſtra ſecta & ex
Petiliani Epiſtola confiteri, & meum erit ac mihi im-
putandum illud inſanum quod ſequitur, Sãctius iuſti-
ficantur qui baptizantur ab occultis malis, quàm qui ba
ptizantur à manifeſtis bonis. Redde autem illa ex qui-
bus hoc pendet, cõtinuo videbis & me hoc ad eos cor-
rigendos recte poſuiſſe, & totũ quod vobis in hac ſen-
Ca.XLVII. tentia merito diſplicet, in veſtram faciem recidiſſe.

Proinde quemadmodũ illi qui reſurrectionẽ mor-
tuorum negabant, nullo modo ſe defenderent à tantis D
malis quæ ad eos redarguendos connexuit Apoſtolus,
dicens, Neq; Chriſtus reſurrexit, & nefanda ſimiliter 1.Cor.15.
cætera niſi mutarent ſententiã, & faterentur eſſe reſur-
rectionẽ mortuorũ: ſic etiam vos ſi nõ vultis vobis im-
putari quod ad vos conuincendos & corrigẽdos dici-
mus: Sanctius iuſtificari eos qui baptizantur ab occul-
tis malis, quàm qui baptizantur à manifeſte bonis, mu-
tate ſententiã, & eorum ſpem qui baptizantur, nolite in
hominẽ ponere: Nã ſi ponitis, videte quid dicã, ne hoc
aliquis iterum ſupprimat, & dicat me ſenſiſſe quod ad
vos redarguendos corrigendóſque cõmemoro. Videte
quid dicã, vnde pẽdeat quod dicturus ſum: Si eorũ ſpẽ
qui baptizãdi ſunt in homine à quo baptizãtur ponitis:
Si baptizatorem hominẽ ſicut ſcripſit Petilianus, origi-
nem & radicem & caput eius qui baptizatur conſtitui-
tis: Si arborẽ bonam, bonum hominem baptizantẽ, fru-
ctum autem eius bonũ eum qui fuerit ab ipſo baptiza-
tus accipitis, admonetis vt quęramus à vobis, qua origi
ne oriatur, qua radice pullulet, cui capiti ſubnectatur,
de qua arbore naſcatur quem malus baptizat occultus.
Ad hanc quippe inquiſitionem pertinet etiam illud, cui E
nõ reſpondiſſe Petilianum ſępiſsime cõmendaui: Vnde
abluatur qui accipit baptiſmum cum maculoſam con-
ſcientiam non ſancte dantis ignorat, hanc etiã conſciẽ
tiam dantis vel ſancte dantis vult eſſe originem radicẽ,
caput, ſemẽ, arborẽ: vnde exiſtat, vnde propagetur, vn-
de incipiat, vnde germinet, vnde naſcatur ſanctificatio
baptizati. Cum ergo quærimus vnde ablutus ſit quẽ C.XLVIII.
in veſtra cõmunione nõ rebaptizatis, etiam cum eũ cõ-
ſtiterit ab aliquo baptizatum qui propter occultam ne-
quiciam iam ſancte dantis conſcientiam non habebat,
quid reſpõſuri eſtis niſi à Chriſto aut à deo, quamuis & Roma.9.
Chriſtus deus ſuper omnia ſit benedictus in ſecula, aut
à ſpiritu ſancto, cũ & ipſe ſit deus, quia hęc Trinitas vn^9
deus. Vnde Petrus cũ dixiſſet homini, Auſus es mentiri Acto.5.
ſpiritui ſancto: continuo ſecutus adiunxit quid eſſet ſpi-
ritus ſanctus, & ait, Non es mẽtitus hominibus, ſed deo.
Poſtremo etiã ſi dicatis eũ ab angelo ablui atq; mũda-
ri, quando pollutã conſcientiã non ſancte dantis igno
rat, videte quia ſancti homines cũ in æternam vitã re-
ſurrexerint, tunc de illis dictum eſt, ꝙ erũt æquales an- F
gelis dei. Quiſquis ergo & ab angelo abluitur, ſanctius Matth.22.
abluitur q̃ ſi abluatur ab hominis qualicunq; conſcien-
tia: Cur ergo non vultis vt dicatur vobis, ſi tunc abluit
homo quando manifeſtus bonus eſt, cum autẽ occultus
homo malus eſt, quoniã non habet conſcientiam ſan-
cte dantis, nõ iam ipſe, ſed deus aut angelus abluit, ſan-
ctius iuſtificantur qui baptizantur ab occultis malis, q̃
qui baptizãtur à manifeſtis bonis. Quæ ſentẽtia ſi vobis
diſplicet, quoniã reuera omnibus diſplicere debet, illa
tollite vnde naſcitur, illa corrigite vnde religatur: Illa
enim non pręcedant, & iſta nõ ſequitur. Nolite itaq; Ca.XLIX.
dicere, conſcientia ſancte dantis attenditur, quæ abluat
accipientis, ne dicatur vobis, quãdo latet dãtis conſciẽ-
tia polluta, quis abluit accipientis conſcientiã: Et cũ re-
ſpõderitis, vel deus vel angelus, quoniam quid reſpon-
deatis aliud non habetis, ſequatur vos vnde confun-
damini: Sanctius iuſtificãtur qui baptizãtur ab occultis
malis, vt vel à deo vel ab angelo abluãtur, q̃ qui baptizã
tur à manifeſtis bonis, qui deo vel angelis nõ cõparãtur,
Sed dicite quod dicit veritas & catholica Eccleſia, quia
nõ ſolũ cũ malus eſt miniſter baptiſmi, verũetiã cũ ſan-
ctus & bon^9 eſt, nõ eſt in homine ſpes ponẽda, ſed ĩ illo Hiere.17.
qui iuſtificat impiũ, in quẽ credẽtib^9 fides ad iuſticiã de- Roma.4.

G putatur. Cum enim dicimus, Chriſtus baptizat, non vi-
ſibili miniſterio dicimus, ſicut putat vel putari cupit
nos dicere Petilianus, ſed occulta gratia, occulta potē-
tia in ſpiritu ſancto: ſicut dictum eſt de illo à Ioanne Ba
Ioan.1. ptiſta, Hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Nec ſicut
Petilianus dicit, iam baptizare ceſſauit, ſed adhuc id a-
git nō miniſterio corporis, ſed inuiſibili opere maieſta-
tis. Quòd enim dicimus, ipſe baptizat, nō dicimus ipſe
tenet & in aqua corpus credentis tingit, ſed ipſe inuiſi-
Ephe.5. biliter mundat, & hoc vniuerſam prorſus Eccleſiā, Ne-
que enim Apoſtolo Paulo non eſt credendum, qui de
illo dixit, Viri diligite vxores veſtras ſicut Chriſtus Ec
cleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt eam ſanctificaret,
mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ: Ecce quia
Chriſtus ſanctificat, ecce quia Chriſtus ipſo lauacro a-
quæ in verbo vbi miniſter videtur corporaliter opera-
ri, ipſe abluit, ipſe mūdat. Nemo ergo ſibi arroget quod
dei eſt, ſi certa ſpes hominum cum illo figitur qui fal-
Hiere.17. lere non poteſt, quoniam maledictus omnis qui ſpem
Pſal.39. ſuā ponit in homine: &, Beatus cuius eſt dominus deus
Luca.12. ſpes ipſius: Nam diſpenſator fidelis mercedem accipiet
H vitam æternam, diſpenſator autem infidelis cum ciba-
ria dominica diſtribuit conſeruis, abſit vt per ſuam in-
Matth.23. fidelitatem cibaria inutilia faciat: Quoniam quæ dicūt,
inquit, facite, quæ autem faciunt facere nolite. Quod
ideo contra malos diſpenſatores præceptum eſt, vt bo-
na dei per ipſos accipiantur, mala autem ipſorum vita
Cap.L. ex diſſimilitudine caueatur. Si autem ad iſta pri-
ma verba Epiſtolæ meæ Petilianum non reſpondiſſe
manifeſtum eſt, & vbi reſpondere conatus eſt, magis
oſtendit quòd non potuerit reſpondere, quid de illis
partibus meorum ſcriptorum loquar, quibus nec re-
ſpondere tentauit quæ omnino non attigit, quæ tamen
qualia ſunt ſi recenſere quiſque voluerit, qui & mea &
ipſius habet ſcripta, puto quòd intelligat quanta firmi-
tate roborata ſint. Quod vt vobis breuiter oſtendam,
ipſa teſtimonia de ſcripturis ſanctis prolata, recolite
vel legendo recenſete, quę poſuit velut aduerſus nos, &
in mea reſponſione quæ poſui etiā ego aduerſus vos, &
videte quemadmodum ego illa quæ ipſe poſuit, oſten-
di non nobis, ſed potius vobis eſſe cōtraria, ipſe autem
illa quæ poſui maxime neceſſaria, omnino non attigit,
& in illo vno Apoſtoli quod tanquam pro ſe pertracta-
I re conatus eſt, videbitis quàm nullum exitum inuene-
rit. Pars quippe Epiſtolæ quam ſcripſit ad ſuos à capite
vſque ad eum locum vbi dicit, Hoc nobis dominus im
Matth.10. perat, Cum vos perſecuti fuerint homines in ciuitate
iſta, fugite in aliam, quòd ſi & in ea vos perſequuntur,
fugite in aliam: Primum venit in manus noſtras, huic
reſpondimus, quæ noſtra reſponſio cum etiam in illius
veniſſet manus, ſcripſit hanc contra, quam nunc refel-
limus, & eum noſtræ non reſpondiſſe monſtramus. In
illa ergo prima parte ſcriptorum eius quibus primum
reſpondimus, hæc ſunt teſtimonia ſcripturarum quæ
Matth.7. nobis putauit aduerſa: Arbor bona, bonos fructus facit,
& arbor mala malos fructus facit: Nunquid colligunt
Matth.12. de ſpinis vuas? Et iterum, Omnis homo bonus de bono
theſauro cordis ſui profert bona, & omnis homo mal⁹
Eccle.34. de theſauro cordis ſui profert mala. Et iterum, Qui ba-
ptizatur à mortuo, non ei prodeſt lauatio eius. His te-
ſtimoniis volens oſtendere talem fieri eum qui bapti-
zatur, qualis fuerit à quo baptizatur. Ego contra quem-
admodum accipienda eſſent hæc teſtimonia, & quod
eius intentionem nihil adiuuarent oſtendi. Cætera ve-
ro quæ poſuit dicta, in malos & ſceleratos homines, nō
eſſe aduerſus frumenta dominica, ſicut prædicta & pro- K
miſſa ſunt toto orbe diffuſa, & potius à nobis cōtra vos
poſſe dici ſatis edocui: Recenſete & inuenietis. At vero
ego quæ poſui pro Eccleſiæ catholicæ aſſertione iſta
ſunt, quòd ad baptiſmum attinet, ne id quòd gratia dei
regeneramur, mundamur, iuſtificamur, danti homini
tribuatur. Bonum eſt confidere in domino, quàm cōfi- *Pſal.117.*
dere in homine. Et, Maledictus omnis qui ſpē ſuam po- *Hiere.17.*
nit in homine: Et quia Domini eſt ſalus, Et, Vana ſalus *Pſal.3.*
hominis: Et quia neque qui plātat eſt aliquid, neque qui *&.59.*
rigat, ſed qui incrementum dat deus: Et quia ille in quē *1.Cor.3.*
creditur iuſtificat impium, vt deputetur fides eius ad iu *Roma.4.*
ſticiam. Propter ipſius vero Eccleſiæ vnitatē quę in om-
nibus gentibus dilatatur, cui vos non communicatis,
hæc teſtimonia poſui de Chriſto eſſe pręḋicta, Qui do- *Pſal.71.*
minabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad
terminos orbis terrarum: Et, Dabo tibi gentes hæredi- *Pſal.2.*
tatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terrę. Et ꝙ
teſtamentum dei factū ab Abrahā pro noſtra, hoc eſt,
catholica communione recitetur, vbi ſcriptū eſt, In ſe- *Gene.22.*
mine tuo benedicentur omnes gētes. Quod ſemen in- *Galat.3.*
terpretatur Apoſtolus dicens, Et ſemini tuo quod eſt
Chriſtus. Vnde apparet in Chriſto, non ſolum Afros L
aut Africam, ſed omnes gentes habituras benedictionē
per quas catholica dilatatur Eccleſia tanto antè pro- *Matth.3.*
miſſa: Et ꝙ palea cum frumentis ſit vſq; ad vltimā ven-
tilationem, ne quiſquā per calumnias criminū alienorū
ſacrilegiū ſuæ ſeparationis excuſet, ꝙ reliquerit vel de-
ſeruerit omnium gentium communionem. Et ne pro-
pter malos diſpenſatores, hoc eſt præpoſitos, ſocietas
Chriſtiana diuidatur, etiam illud teſtimonium poſui, *Matth.23.*
Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite: di-
cunt enim & non faciunt. Hæc ille teſtimonia de ſcri-
pturis ſanctis à me poſita nec oſtēdit, quemadmodum
aliter accipi deberent, vt non ea pro nobis, neq; contra
nos eſſe oſtēderet, nec omnino attingere voluit, imò id
egit tumultu conuiciorum, vt ſi fieri poſſet, hæc à me di
cta nulli omnino veniret in mentē, qui poſt epiſtolam
meam lectam etiā ipſius legere voluiſſet. Quod vero *Cap.LI.*
ex Apoſtoli Pauli ſcriptis à me poſitum pro ſe tractare
conatus eſt, quale ſit parūper attēdite, Dixiſti enim, in-
quit, Apoſtolus Paulus eos qui dicebant ſe Apoſtoli eſſe *1.Cor.1.*
Pauli, obiurgat & dicit, Nunquid Paulus ꝑ vobis cruci
fixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Quapro- M
pter ſi errabāt illi, & niſi corrigerētur perirent, qui vo-
lebant eſſe Pauli, quæ tandem ſpes eorum eſt qui volue-
runt eſſe Donati? Id enim agūt iſti vt origo & caput &
radix baptizati, non niſi ille ſit à quo baptizatur. Hæc
verba & hoc Apoſtoli teſtimonium, ex epiſtola mea cō
memorauit, & ſibi propoſuit refellendū. Proinde vide-
te ſi ad propoſitū reſpondit. Ait enim, Inane hoc dictū
eſt, inflatū & puerile & inſipiens, & ꝙ longe ſit penitus
à fidei noſtræ ratione: Tunc enim recte hoc diceres, ſi
nos diceremus, in nomine Donati baptizati ſumus: aut,
Donatus crucifixus eſt pro nobis: aut, in noſtro nomine
baptizati ſumus. At cū hæc à nobis nec dicta ſunt nec
dicantur, quia formā diuinæ ſequimur trinitatis, & qui
nobis talia obiicis, certū eſt te inſanire. Aut ſi putas quia
in Donati vel in noſtro nomine baptizati ſumus, falle-
ris perdite, ſimúlq; de nobis ſacrilege cōfiteris, quia vos
in nomine Cæciliani miſeros inquinatis. Hæc Petilia-
nus cōtra illa mea reſpōdit, non intendēs, vel potius ne
ab aliquo intendatur, obſtrepēs omnino nihil ſe reſpō-
diſſe, quod ad rem de qua agitur pertineret. Quis enim
nō videat ideo magis à nobis recte poſitū hoc Apoſtoli
teſtimonium,

A teſtimonium, quia non vos dicitis in Donati nomine baptizatos, neque Donatum crucifixum eſſe pro vobis, & tamen propter partem Donati vos ab Eccleſiæ catholicæ communione ſeparatis: ſicut etiā illi quos Paulus arguebat, non vtique dicebant in nomine Pauli ſe fuiſſe baptizatos, aut Paulum pro ſe eſſe crucifixum, & tamen de Pauli nomine ſchiſma faciebant. Sicut ergo illis pro quibus Chriſtus non Paulus crucifixus eſt, & qui in nomine Chriſti, nō in nomine Pauli fuerunt baptizati, & tamen dicebant, Ego ſum Pauli, propter hoc rectius dicitur, Nūquid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis, vt hæreant ei qui pro ipſis crucifixus eſt, & in cui⁹ nomine baptizati ſunt, & non ad nomen Pauli diuidantur: Sic & vobis multo magis, quia nō dicitis, in nomine Donati baptizati ſumus, & tamen vultis eſſe de parte Donati, congruenter dicitur, Nunquid Donatus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Donati baptizati eſtis? Scitis enim Chriſtum pro vobis eſſe crucifixum, & in nomine Chriſti vos baptizatos, & tamen propter nomen & partem Donati vnitati Chriſti qui pro vobis crucifixus eſt, &

B in cuius nomine baptizati eſtis, tanta pertinacia repugnatis.

Cap. LII. Quia vero id egit Petilianus ſcriptis ſuis, vt origo & radix & caput baptizati nō niſi ille ſit à quo baptizatur, & hoc à me non inaniter nec pueriliter nec inſipienter dictum eſt, primordia epiſtolæ ipſius quibus tunc reſpondi, recenſete & videbitis, imò vero me cōmemorante diligenter aduertite. Conſcientia, inquit, ſanctæ dantis attenditur, quæ abluat accipientis: Nā qui fidem ſciens à perfido ſumpſerit, non fidem percipit, ſed reatum: Et tanquam diceretur ei, vnde hoc probas? Omnis res enim origine, inquit, & radice conſiſtit: & ſi caput non habet aliquid, nihil eſt: nec quicquam bene regeneratur niſi bono ſemine regeneretur. Quæ cum ita ſint fratres, quæ poteſt eſſe peruerſitas vt qui ſuis criminibus reus eſt, alium faciat innocentem, dicente domino Ieſu Chriſto, Arbor bona, bonos fruct⁹ facit: Nōquid colligunt de ſpinis vuas? Et iterum, Omnis homo bonus de theſauro cordis ſui profert bona, & omnis homo malus de theſauro cordis ſui profert mala. Et iterum, Qui baptizatur à mortuo, non ei prodeſt lauatio eius. Hæc omnia quò pertineant videtis, vt ſcilicet ſanctæ dantis conſcientia, ne quiſquam fidem ſumens à

Matth. 7. Matth. 12. Eccle. 34.

C perfido, non fidem percipiat, ſed reatum: ipſa ſit origo & radix & caput & ſemen baptizati. Volens enim probare conſcientiam ſanctæ dantis attendi quæ abluat accipientis, & non fidem percipere, ſed reatum, qui fidem ſciens ſumit à perfido, continuo ſubiecit, Omnis res enim origine & radice conſiſtit: & ſi caput non habet aliquid, nihil eſt: nec quicquam bene regenerat niſi bono ſemine regeneretur. Et ne quiſquam tam tardus eſſet, vt adhuc nō intelligeret de illo eum dicere à quo quiſque baptizatur, explanat hoc ſubſequenter & dicit, Quæ cum ita ſint fratres, quæ poteſt eſſe peruerſitas, vt qui ſuis criminibus eſt reus, alium faciat innocentem, dicente domino Ieſu Chriſto, Arbor bona, bonos fructus facit: Nunquid colligunt de ſpinis vuas? Et ne adhuc incredibili obtuſitate cordis cæcus auditor vel lector non videat de homine baptizante dicere: adiungit aliud, vbi & hominem nominat. Et iterum, inquit, Omnis homo bonus de theſauro cordis ſui profert bona, & omnis homo malus de theſauro cordis ſui profert mala. Et iterum, Qui baptizatur à mortuo, non ei prodeſt lauatio eius. Certe iam manifeſtum eſt, certe iam non indiget interprete nec diſputatore aut demō-

D ſtratore id agere iſtos vt origo & radix & caput baptizati, non niſi ille ſit à quo baptizatur, & tamen vi veritatis oppreſſus, & quaſi quę dixit oblitus, concedit mihi poſtea Petilianus, vt Chriſtus ſit origo & radix regeneratorum & caput Eccleſię, non quiſquam homo diſpenſator miniſterque baptiſmatis. Cum enim dixiſſet, quia in nomine Chriſti baptizabant Apoſtoli, vt Chriſtum fundamentum ponebant vt facerent Chriſtianos; & hoc ſcripturarum ſanctarum teſtimoniis & exemplis, tāquam nos hoc negaremus probaret: Vbi eſt nūc, inquit, illa vox qua minutis & crebris quæſtiunculis crepitans, multa inuoluta de Chriſto & pro Chriſto & in Chriſto, contra humanam temeritatem & ſuperbiā inuidioſe & elate dixiſti? Ecce Chriſtus eſt origo Chriſtiani, Chriſtus eſt radix, Chriſtus eſt caput. His ergo auditis quid niſi Chriſto gratias agam, qui coëgit hominem confiteri? Falſa ergo ſunt illa quæ in epiſtolæ ſuæ dixit exordio, cum vellet perſuadere cōſcientiam ſanctæ dantis attendi quæ abluat accipientis, & cum quis ſciens fidem à perfido ſumpſerit, non fidem percipiat, ſed reatum. Hoc enim volens velut oſtendere, quātum ſit in homine baptizante, tanquam magna documen- E ta ſubiecerat dicens, Omnis enim res origine & radice conſiſtit: & ſi caput non habet aliquid, nihil eſt. Poſtea vero cum dicit quod & nos dicimus, Ecce Chriſtus eſt origo Chriſtiani, Chriſtus eſt caput, Chriſtus eſt radix: dolet quod antea dixerat, quia conſcientia ſanctæ dantis eſt origo & radix & caput accipientis. Vicit ergo veritas, vt homo qui baptiſmum Chriſti deſiderat, non in homine miniſtro ſpem ponat, ſed ad ipſum Chriſtum tanquam ad originem quæ non mutatur, ad radicem quæ non euellitur, ad caput quod non deiicitur ſecurus accedat.

Cap. LIII. Iam illud quis non aduertat, de qua inflata vena veniat, quòd cum Apoſtoli ſententiam velut exponeret, ait, qui dixit, Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed deus incrementum dedit: quid aliud dixit, niſi ego hominem in Chriſto catechumenum feci, Apollo baptizauit, deus quod fecimus confirmauit? Quare ergo non addidit Petilianus quod Apoſtolus addidit, & ego maxime commendaui, vt etiam hoc nobis exponeret, Neq; qui plantat eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incrementū dat deus. Quòd ſi velit exponere ſecundū ea quæ ſupra poſuit, ſine dubio ſequitur, vt neque qui baptizat aliquid ſit, ſed de⁹ qui incrementū dat. F

1. Cor. 3. 1. Cor. 3.

Quid enim ad rem nunc pertinet quo modo dictū ſit, Ego plantaui, Apollo rigauit: vtrum reuera ita accipiēdum ſit tanquam dixerit, Ego catechumenū feci, Apollo baptizauit: an ſit alius verior & cōgruentior intellectus? Ecce interim ſecundū ipſius expoſitionē, neq; qui catechumenum facit, neq; qui baptizat eſt aliquid, ſed qui incrementum dat deus. Multū autem intereſt inter cōfirmare quod alius facit, & facere. Qui enim dat incrementum, nō arborē vel vitem confirmat, ſed creat. Illo quippe incremento fit, vt etiam lignum plantatum radicem producat & figat, Illo incremento fit vt ſemē iactum germen emittat. Sed quid hinc diutius differamus? Sufficit quòd ſecūdum ipſum nec qui catechumenum facit, neq; qui baptizat aliquid eſt, ſed qui incremētum dat deus. Quando autem hoc diceret Petilianus vt eum dicere intelligeremus, neque Donatus Carthagine eſt aliquid, neque Ianuarius, neque Petilianus, quando hoc tumor ille pateretur, quo ſe putat homo aliquid eſſe cum nihil ſit, & ſeipſum ſeducit.

Galat. 6.

Cap. LIIII. Denique etiā paulopoſt cum inſtrueret & intenderet tanquam ea verba Apoſtoli, quæ nos obieceramus iterum retractare,

G retractare, noluit hæc ponere quæ dixeram ego, ſed alia
in quibus poſſet vtcunque humana inflatio reſpirare.
Nam vt eius, inquit, Apoſtoli dicta quæ nobis obiece-
1.Cor.3. ras, iterũ replicemos, dixit, Quid eſt enim Apollo, quid-
ue Paulus? Miniſtri eius cui credidiſtis, Quid aliud, ver-
bi gratia, dicit omnibus noſtris, niſi quid eſt Donatus
Carthaginis, quid Ianuarius, quid Petilianus niſi mini-
ſtri eius cui credidiſtis? Hoc ego Apoſtoli teſtimonium
nõ poſui, ſed illud quod cõmemorare noluit, poſui, Ne-
que qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui in-
crementum dat deus: Iſte autem ea verba Apoſtoli in-
ſerere voluit, vbi interrogat quid ſit Paulus, vel quid ſit
Apollo. Et reſpondet, Miniſtri eius cui credidiſtis: hoc
aliquo modo ferre potuit torus ceruicis hæreticæ: illud
autem vbi non interrogauit, & reſpondit quid eſſet, ſed
dixit non eſſe aliquid, ferre omnino non potuit. Sed iã
volo quærere, vtrum non ſit aliquid miniſter Chriſti?
Quis hoc dixerit? Quo modo ergo verum eſt, Neq; qui
plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incremen-
tum dat deus, niſi quia ad aliud aliquid eſt, ad aliud nõ
eſt aliquid? Ad miniſtrandum & diſpenſandum verbũ
H ac ſacramentum aliquid eſt: ad mundandum autem &
iuſtificandum non eſt aliquid, quia hoc non operatur
in interiore homine niſi per quem creatus eſt totus ho-
mo, & qui deus manens factus eſt homo, ille ſcilicet de
Acto.15. quo dictum eſt, Fide mundans corda eorum, & credẽ-
Roma.4. ti in eum qui iuſtificat impium. Quod teſtimonium
in verbis meis Petilianus ponere voluit, in ſuis autem
Cap.LV. nec tractauit, nec attigit. Miniſter ergo, id eſt, diſ-
penſator verbi & ſacramenti Euangelici, ſi bonus eſt,
conſocius fit Euangelij: ſi autem malus eſt, nõ ideo diſ-
penſator non eſt Euangelij. Si enim bonus eſt, volens
Philip.2. hoc facit, ſi autem malus, hoc eſt ſua quærens non quæ
Ieſu Chriſti, inuitus hoc facit propter alia quæ requirit.
1.Cor.9. Vide tamen quid idem Apoſtolus dixerit, Si ergo volẽs
hoc facio, inquit, mercedem habeo: ſi autẽ inuitus, diſ-
penſatio mihi credita eſt: tanquam diceret, ſi bonus bo
num annuncio, etiam ipſe peruenio: ſi autem malus bo-
num annuncio, Nunquid enim dixit, ſi inuitus facio,
diſpenſator non ero? Annunciauit Petrus & cæteri bo-
ni, inuitus Iudas, tamen cum ipſis miſſus annunciauit.
I Illi mercedem habent, huic diſpenſatio credita eſt: Qui
autem omnibus illis annunciantibus Euangelium per-
ceperunt, non à plãtatore vel rigatore, ſed ab eo qui in-
crementum dat, mundari & iuſtificari potuerunt. Ne-
que enim dicturi ſumus Iudam nõ baptizaſſe, cum ad-
huc inter diſcipulos fuerit, quando fiebat quod ſcriptũ
1.Ioan.4. eſt, Ipſe non baptizabat, ſed diſcipuli eius. An quia nõ-
Ioan.12. dum Chriſtum tradiderat qui loculos habebat, & ea
quæ mittebantur auferebat, qui pecuniæ cuſtos inno-
cens eſſe non potuit, diſpenſator tamen gratiæ ſine ac-
cipientium damno fuit? Aut ſi non baptizauit, certe fa-
temini quia euangelizauit. Quod ſi hoc minimum &
leue dicitis, videte quid de ipſo Paulo Apoſtolo ſentia-
1.Cor.1. tis, qui dixit, Non enim miſit me Chriſtus baptizare,
ſed euangelizare. Huc accedit, quia incipit eſſe potior
Apollo, qui baptizando rigauit, quàm Paulus qui euan-
gelizando plantauit, cum ſibi officium patris erga Co-
rinthios ob hoc vendicet, nec eis qui poſt illum ad eos
venerant, hoc nomen cõcedat. Ait enim, Si decem mi-
1.Cor.4. lia pædagogos habeatis in Chriſto, ſed non multos pa
tres: in Chriſto enim Ieſu per Euangelium ego vos ge-
1.Cor.1. nui. Eis dicit, Ego vos genui: quibus alio locu dicit, Gra
tias deo quòd neminem veſtrum baptizaui niſi Criſpũ
& Gaium & Stephanæ domum. Genuerat itaque illos,
non per ſe, ſed per Euangelium. Qui etiam ſi ſua quæ- Philip.2.
reret non quæ Ieſu Chriſti, & inuitus hoc faceret, ſine K
ſua mercede tamen pecuniam dominicam diſpenſaret,
quamlibet malus, non malam nec inutilem bene acci-
pientibus faceret. Et ſi hoc de Euangelio recte di- Cap.LVI.
citur, quanto magis de baptiſmo dicendum eſt, quod
ita pertinet ad Euangelium, vt ſine illo quidem ad re-
gnum cœlorum nemo perueniat, ſed ſi accedat ſacra-
mento iuſticia, Qui enim dixit, Niſi quis renatus fue- Ioan.3.
rit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cœlo-
rum. Idem ipſe dixit, Niſi abundauerit iuſticia veſtra Matth.5.
plus quàm ſcribarum & Phariſæorum, non intrabitis
in regnum cœlorum. Forma ſacramenti datur per ba-
ptiſmum, forma iuſticiæ per Euangelium. Alterum ſi-
ne altero non perducit ad regnum cœlorum, Veruntã-
mẽ perfecte baptizare etiam minus docti poſſunt, per-
fecte etiam euangelizare multo difficilioris & rarioris
eſſe operis, Ideo doctor gentium plurimis excellentior
euangelizare miſſus eſt, non baptizare: quoniam hoc
per multos fieri poterat, illud per paucos, inter quos e- L
minebat. Et cum legimus eum aliquibus locis dixiſſe, 2.Timo.2.
Euangelium meum, baptiſmum autem meum nũquam
dixit, ſed nec cuiuſquam per quem miniſtratus eſt. Nã
ſolus ille baptiſmus quem dedit Ioãnes, dictus eſt bap-
tiſmus Ioannis, Hoc præcipuum vir ille diſpenſatio- Acto.19.
nis ſuæ munus accepit, vt lauacri præcurſorium ſacra-
mentum etiam illius diceretur per quem diſpenſaba-
tur: baptiſmus autem quem miniſtrauerunt diſcipuli
Chriſti, nullius eorum dictus eſt, vt illius eſſe intelli-
geretur de quo dictum eſt, Chriſtus dilexit Eccleſiam, Ephe.5.
& ſeipſum tradidit pro ea vt eam ſanctificaret, mun-
dans eam lauacro aquæ in verbo. Si ergo Euangelium
quod ita Chriſti eſt, vt poſſit & miniſter propter mu-
nus diſpenſationis dicere ſuum, poteſt homo etiam per
malum diſpenſatorem ſine periculo accipere faciens
quod dicit, quod autem facit non faciẽs, quanto magis
baptiſmum Chriſti quem nemo Apoſtolorum ita mi-
niſtrauit vt auderet dicere ſuum, poteſt quiſque ſine cõ-
tagione mali miniſtri percipere, qui bona fide accedit
ad Chriſtum. Proinde ſi Petilianus, cum ego quæ Cap.LVII.
poſuit de ſcripturis teſtimonia quàm contra nos non
eſſent, non prætermiſerim demonſtrare, ipſe quæ po-
ſui, partim omnino non attigerit, partim quæ tracta- M
re voluit, nihil aliud ſe quàm exire inde non potuiſſe
monſtrauerit, non diu hortandi eſtis vel admonendi,
vt videatis quid tenẽre quid cauere debeatis. Sed forte
in ſanctarum ſcripturarum teſtimoniis talis apparuit,
in his vero documẽtis quę inter homines de ipſo ſchiſ-
mate geſta ſunt aliquid valuit, imò vero & in his quã-
quam poſt diuina teſtimonia ſuperfluo requirantur,
quid commemorauit aut quid probauit? Qui cum fuiſ-
ſet grauiter in traditores inuectus, & multa in eos etiã
de ſanctis libris teſtimonia proclamaſſet, nihil tamen
dixit vnde eos oſtenderet traditores, Ego autem com-
memoraui Siluanum Cutenſem, cui quibuſdam in-
terpoſitis etiam ipſe ſucceſsit, cum adhuc eſſet ſub-
diaconus, geſtis municipalibus expreſſum eſſe tradito-
rem. Contra hoc ille mutire nil auſus eſt. Et profe-
cto videtis, quanta eum neceſsitudo compellebat ad re-
ſpondendum, vt videlicet prędeceſſorem ſuum, & non
ſolum conſocium ſuum, ſed vt ita dicam, etiam conca-
thedraneum innocentem à crimine traditionis oſten-
deret, præſertim cum totam cauſam veſtram ibi con-
ſtituatis, vt traditores appelletis eos quos traditoribus
communionis tramite ſucceſsiſſe vel fingitis, vel pu-
tatis:

A tatis: Qui ergo ipſius cauſæ veſtræ neceſsitate etiam Ruſiadienſem vel Calamenſem, vel cuiuſlibet alterius ciuitatis aliquē de parte veſtra geſtis municipalibus demóſtratum, dicerem traditorem, omnimode eum defendere cogeretur, de ſuo prædeceſſore conticuit. Vnde niſi quia hic non inuenit quam caliginem offunderet, vnde ſaltem homines mente tardiſsimos & ſomnulentiſsimos falleret? Quid enim diceret niſi falſa de Siluano iſta iactari? Sed recitamus geſta, & quando factum ſit, & quando etiam Zenophilo cóſulari allegatum ſit. Quibus quo modo ille reſiſteret ſeptus vndique optima cauſa catholicæ, veſtra autem peſsima? Vnde iſta verba commemoro ex illa epiſtola mea, cui per hanc quam nunc refello, videri voluit reſpódiſſe? Vtique vt videatis quàm inuicte poſitum ſit, contra quod ille nihil tu-

Ca.LVIII. tius inuenire potuit quàm ſilentium. Cum enim ex ex Euangelio velut contra nos teſtimonium poſuiſſet

Matth.7. vbi dominus ait, Venient ad vos in veſtitu ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Ex fructibus eorum

Supra.li.1. cap.21. cognoſcetis eos: ego reſpondi & dixi, Ergo fructus cóſideremus; tamen continuo ſubieci & adiunxi, Obiici-

B tis traditionem, hanc ipſam multo probabilius nos vobis obiicimus. Et ne per multa curramus, in eadem Cóſtantinienſi ciuitate Siluanum Epiſcopum maiores veſtri in ipſo exordio ſchiſmatis ſui ordinauerunt. Iſte cū adhuc eſſet ſubdiaconus, manifeſtiſsimus traditor municipalibus geſtis expreſſus eſt. Sed & vos aduerſus maiores noſtros aliqua documenta profertis, æqua conditio poſtulatur, vt vtraque vera vel vtraque falſa credamus. Si vtraque vera ſunt, vós eſtis ſine dubio ſchiſmatis rei, qui crimina vos fugere in totius orbis communione finxiſtis, quæ in ipſa particula veſtræ conciſionis habebatis. Sin autem vtraque falſa ſunt, vos eſtis ſine dubio ſchiſmatis rei, qui propter falſa crimina traditorum immani ſeparationis crimine maculamini, Quòd ſi à nobis aliqua & à vobis nulla, vel à nobis vera & à vobis falſa proferuntur, non eſt diſcutiendum quoniā

**aliàs qui claudātur.* penitus veſtra ora clauduntur*. Quid ſi vos vera & ſancta Eccleſia Chriſti conuinceret atque ſuperaret: etiā ſi nos nulla vel falſa, vos autem aliqua & vera traditionis documenta teneretis, quid iam vobis reſtet, niſi vt ſi vultis pacem diligatis: ſi autem nó vultis, ſaltem obmuteſcatis? Etenim quæcunque modo proferetis, facil-

C lime & veriſsime dicerem tunc Eccleſiæ plenariæ & catholicæ vnitati iam per tot gentes diffuſæ atque firmatæ vos ea probare debuiſſe, vt vos intus eſſetis: illi autē quos conuinceretis, pellerentur foras. Quod ſi conati eſtis facere, proculdubio probare non potuiſtis, & victi vel irati, vos ab innocentibus qui damnare incerta nó poſſent, immani ſacrilegio ſeparaſtis, Si autem nec conati eſtis id agere, nimis execrabili & impia cæcitate vos à frumentis Chriſti, quæ per totum agrum, id eſt, mundum vſque ad finem creſcunt, paucis in Africa zizaniis offenſi præcidiſtis. Ad hæc quæ ex illa mea priore epiſtola commemoraui, Petilianus nihil reſpódit omnino. Et vtique videtis his paucis verbis totam cauſam quæ inter nos agitur contineri. Quid enim dicere conaretur, vbi quicquid eligeret vinceretur? Cum enim de traditoribus & à nobis contra veſtros, & à vobis contra noſtros documenta proferuntur: ſi tamen & à nobis aliqua proferuntur, quæ vſque ad hunc diem omnino neſcimus: neque enim ea Petilianus ſuis literís inſerere prætermitteret, qui tam diligenter contra me partes geſtorum, quæ ad cauſam pertinent commemorandas inſerendáſque curauit. Veruntamen vt iam

dicere cœperam, ſi & à nobis & à vobis talia proferuntur, quæ vſque ad hunc diem omnino neſcimus, profecto aut vtraque vera ſunt, aut vtraque falſa, aut noſtra vera & veſtra falſa, aut noſtra falſa & veſtra vera, plus quid dicatur, non inuenitur. D

At in omnibus his quatuor ſententiis veritas pro communione catholicæ eſt, quia ſi vtraque vera ſunt, propter homines, quales & vos habebatis, communionem orbis terrarum deſerere minime debebatis. Si vtraque falſa ſunt, propter nulla crimina traditionis cauendum erat crimen atrociſsimū diuiſionis. Si noſtra vera & veſtra falſa ſunt, olim quid diceretis non habetis. Si veſtra vera & noſtra falſa ſunt, falli potuimus cū orbe terrarum de hominū iniquitate, non fidei veritate. Non enim debuit attendere ſemen Abrahæ in omni gente diffuſum, quod vos noſſe diceretis, ſed quid iudicibus probaretis. Vnde ſcimus quid egerint, quos veſtri maiores accuſauerunt, etiam ſi vera eis obiiciebantur, vel vt cognitoribus cauſę vel certæ Eccleſiæ vbique diffuſæ, quæ non niſi cognitorum ſententias debebat attendere, non illa vera, ſed falſa putarentur? Non ideo deus abſoluit, ſi quid hominum ſceleris vt homines noſſe non poſsint. Nemi- E nem tamen recte iudicari puto nocentem, qui hominem non conuictum crediderit innocentem. Vnde ergo nocés orbis terrarum, ſi noſſe non potuit, etiam verum fortaſſe crimen Afrorum, & hoc aut ideo noſſe non potuit, quia nemo ad eum detulit, aut ideo quia in eo quod delatum eſt cognitoribus potius iudicantibus, quàm victis murmurantibus credidit. Hinc ergo laudandus eſt Petilianus, cum hoc omnino inuictiſsimum cerneret, ſilentio prætermiſit. Nó planè laudādus quòd cætera ſimiliter inuicta, quæ tamen putauit poſſe obſcurari, verborum nebulis operire conatus eſt, & quòd me fecit cauſam cum defeciſſet in cauſa. De me quoque ipſe nihil dicens, niſi quòd aut omnino falſum eſſet, aut culpandum non eſſet, aut ad me iam nó pertineret. Sed interea vos, quos inter me & illum iudices poſui, ſapitis ne aliquid inter verum falſumve diſcernere? inter inflatum & ſolidum, inter turbidum & tranquillum, inter tumidum & ſanum, inter diuina prædicta & humana præſumpta, inter probationes & criminationes, inter documenta & figmenta, inter cauſæ actionem & cauſæ auerſionem? Si ſapitis, bene & recte: ſi autem non ſapitis, nos veſtri curam geſsiſſe non pœnitebit: quia & F ſi cor veſtrum ad pacem non cóuertitur, pax noſtra tamen ad nos reuertetur.

Cap.LIX. (margin, beside "At in omnibus his")

Libri tertij finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS

Epiſcopi, contra Creſconium Grammaticum, Liber primus.

QVando ad te Creſconi mea ſcripta peruenire poſſent ignorans, peruentura tamen minime deſperaui, quia ad me tua quanuis longe poſtea quàm ſcripſiſti, tamen quandoque peruenire potuerunt, quæ tibi viſum eſt aduerſus ea ſcribere debere, quæ Petiliano Cirthēſi Epiſcopo veſtro iterationē baptiſmi aſtruere molienti, & communionem noſtram nó do-

Eloquentia quatenus vtilis. Ca.I.

 cumentorum

G cumentorum pondere vrgenti, ſed maledictorum le-
oitate criminanti, vt potui breuiter pro parte reſpondi.
Non eoim tota eius epiſtola in manus meas tunc ve-
nerat, ſed parua pars prior. Quod cur acciderit, quid o-
pus eſt quærere, quãdoquidem cum ad nos poſtea vni-
uerſa peruenit, vniuerſæ reſpondere nõ piguit, His ergo
literis tuis, quas ad me dediſti, ſi nõ reſcriberem, fortaſ-
ſe contumelioſum potares. Quod autem reſcribo, rur-
ſus vereor ne contentioſum putes. Sed ſi tu inuentis li-
teris meis, non ad te datis tantum quæ Epiſcopum par-
tis Donati, vel ipſam partem Donati redarguere vide-
bantur, ad officium tuum pertinere arbitratus es, cum ti
bi eſſes alicuius conſcius facultatis, ſuſcipere atque exe-
rere contradictionem, quia eius communionis es: quã-
uis nulla functione clericatui aſtrictus, quanto minus
mihi licuit pro munere ſarcinæ meæ, vel cõtra Petilia-
num vel cõtra teipſum tacere, cum ille oppugnaret Ec-
cleſiam pro qua milito: tu autem in ſimili opere etiam
nominatim ad me inſtitueres, promeres, cõſcriberèſq;
ſermonem, in cuius primis partibus laboraſti, vt ſuſpe-
cta hominibus eloquentia videretur. Nam velot laudãs
H genus dicẽdi meum, & rurſus velut timens ne hoc ge-
nere te vel quenquam falſa perſuadendo deciperem, in
accuſationem totius ipſius eloquentiæ perrexiſti, adhi-
bens etiam teſtimonium aduerſus eã de ſcripturis ſan-
Prouer.10. ctis, vbi dictum putas, Ex multa eloquentia nõ effugies
peccatum: cum dictum non ſit, ex multa eloquẽtia: ſed,
ex multiloquio. Multiloquium autem eſt ſuperflua lo-
cutio, vicium ſcilicet loquendi amore contractum. Ple-
runque autem loqui amant, etiam qui neſciunt quid lo-
quantur, vel quo modo loquantur, ſiue ad ſanitatẽ ſen-
tentiarum, ſiue ad ipſum, qui arte Grammatica diſcitur,
integrum ſonum ordinẽmq; verborũ. Eloquẽtia vero
facultas dicendi eſt, congruenter explicans quæ ſenti-
mus, qua tunc vtendum eſt, cũ recta ſentimus. Hoc mo-
do ea non vſi ſunt hæretici, Nam vtique ſi recta ſenſiſ-
ſent, nõ ſolum nihil mali, verum & boni aliquid eſſet,
quod eloquẽter explicare potuiſſent. Fruſtra igitur iſto-
rum exemplorum commemoratione accuſaſti eloquẽ-
tiam. Neque enim propterea pro patria non eſt miles
armandus, quia contra patriam nonnulli arma ſum-
pſerunt. Aut ideo vti non debent boni doctiq; medici
ferramentis medicinalibus ad ſalutem, quia his ad per-
I niciem etiam indocti peſsimiq; abutuntur. Quis enim
neſcit, ſicuti vtilia vel inutilia fuerint ea quæ quærun-
tur: ita eloquentiam, hoc eſt, peritiam facultatẽmq; di-
cendi ſic eſſe vtilem vel inutilem, vt fuerint vtilia vel
non vtilia quæ dicuntur, Quod nec te arbitror ignora-
Cap.II. re Sed credo cum me videres, à nonnullis putari
eloquẽtem, vt à me lectoris auditoriſve ſtudium deter-
reres, accuſandam exiſtimaſti eloquẽtiam, vt iam quid
dicerem non attenderet, quiſquis abs te perterritus tã-
quam eloquenter me dicentem eo ipſo iam cauendum
fugiendũmq; cenſeret. Vide ergo ne hoc quod feciſti ſit
artis illius malæ, quam ſicut de Platone cõmemoraſti,
nonnulli recte iudicauerũt de ciuitate ac de humani ge
neris ſocierate pellendam. Hæc non eſt eloquentia, quę
vtinam mihi ad explicanda ea quę ſentio pro deſiderio
proueniſſet, ſed ſophiſticà & maligna profeſsio, quę ſibi
proponit, non ex animo, ſed ex contentione, vel com-
modo pro omnibus, & cõtra omnia dicere. De hac ait
Eccle.37. ſancta ſcriptura, Qui ſophiſtice loquitur, odibilis eſt.
Ab hac mihi videtur Paulus Apoſtolus iuuẽtutem Ti-
2.Timo.2. mothei prohibere, vbi ait, Noli verbis contendere: ad
nihil enim vtile niſi ad ſubuerſionem audientium. Et
ne à facultate recte dicendi eum probibuiſſe putaretur, K
cõtinuo ſubiecit, Satis age teipſum probabilem opera-
rium exhibendo, non erubeſceotem, verbum veritatis
recte tractãtem. Nimirum ita tibi hæc animi ſubrepſit
affectio, quòd contradicendi ſtudio, nõ quò ita ſentires,
ſed quò à nobis intentionem diſcere volentium auerte-
res, perhibuiſti nos eloquentes, & vituperaſti eloquen-
tiam. Nam quo modo te boc ex animo feciſſe credam,
cum ſciam quemadmodum prædicare ſoleatis eloquẽ-
tiam Donati, Parmeniani, aliorũq; veſtrorum, qua quid
eſſet vtilius, ſi tam largo flumine pro pace Chriſti, pro
vnitate, veritate, charitate proflueret. Sed quid de aliis
loquar, tu de teipſo nõne comperiſti, quàm non ex ani-
mo, ſed ex cootentione vituperator fueris eloquentiæ:
cum & cætera quæ ſcripſiſti per eloqueotiam, eloquen-
ter accuſare conatus es. Nã quod te dicis & arte di- *Cap.III.*
cendi imparem nobis, & exemplis legis Chriſtianę pe-
nitus non inſtructum, quò pertinet obſecro? Nunquid
nam te compuli contra mea ſcripta reſcribere? Et ideo
recuſantis & excuſantis hæc vox eſt. Si ergo penitus nõ
inſtructus es, cur nõ potius taces, aut ita loquęris, vt in-
ſtrui te deſideres? Inſtare me dicis & prouocare ſemper, L
vt ad dignoſcendam veri quæſtionẽ mecum veſtri di-
ſceptent, ſed veſtros prudentius ac patiẽtius facere, qui
in Eccleſia tantum quæ in lege mandata ſunt populos
docent, nec nobis reſpõdere curant, ſcientes quia ſi lex
diuina, & tot documenta legalium ſcripturarũ nobis
quid ſit melius, quid verius, ſuadere non poſſunt, nun-
quam bumana queat autboritas nõ diſcuſsis erroribus
ad veritatis regulã reuocare. Quid tibi ergo viſum eſt,
vt aduerſus nos illis tacẽtibus tu loquaris? Nam ſi bene
faciunt, cur nõ imitaris? ſi male, cur laudas? Dicis quòd
intoleranda arrogantia credam me ſolum terminare
poſſe, quod aliis velut inexplicabile viſum, atque ideo
iudici deo dimiſſum eſt: cũ paulo ſuperius dixeris, hoc
me velle finiri poſt tot annos, poſt tot iudices atque ar-
bitros, quod apud principes tot diſceptantibus literatis
ab vtriuſque partis Epiſcopis finiri non potuit. Certe ſo
lus binc ſatago, certe ſolus quæſtionem iſtam finiri di-
ſceptando deſidero. Puto enim ſi ſolos noſtros id cona
tos culpare voluiſſes, nõ etiã veſtros in eo conatos fuiſ-
ſe fatereris. Quia ergo illum conatum, illam voluntatẽ
& inſtantiam ſaltem propter veſtros reprehendere iam
non potes, nolo eſſe à tam bono opere alienus. Quid ar
guis? quid reprehendis? An inuides? Nõ hoc de te teme- M
re credendum eſt. Reſtat ergo vt ſtudio cõtẽtio- *Cap.IIII.*
nis hoc in me culpes, quod etiam in veſtris laudare cõ-
pelleris. At enim quod inter tot ac tales finitum nõ eſt,
intolerabilis arrogantia eſt per ſe ſolũ finiri poſſe præ-
ſumere. Ne quæſo mihi ſoli hoc tribuendum putes, plu-
rimi ſumus qui hoc vt finiatur, immo iam vt finitũ eſſe
innoteſcat, inſtamus, Illi enim dixerunt non eſſe finitũ
qui eidem fini conſentire noluerunt, eũq; nobis occul-
tauerunt, vt etiam vos eorum authoritate decepti finitũ
non eſſe credatis. Noſtri autem ex quo finitum eſt, nul-
lo prorſus tẽpore vt ipſe finis innoteſceret ceſſauerunt,
quo modo id publice priuatimq; agere potuerũt, ne quiſ
quam in pernicioſiſsimo errore perſiſtens, de ſegnitia
circa ſe miniſtrorum dei in vltimo iudicio quereretur.
Non ergo nos olim finitã cauſam de integro voluimus
retractare, ſed quemadmodum finita ſit demonſtrare,
propter eos maxime qui hoc neſciunt: vt cum defenſo-
res conuincuntur erroris, aut etiam ipſi correcti liberẽ-
tur, aut certe ipſis confutatis, & in aperta pertinacia re-
manentibus, hi qui cupidiores ſunt veritatis quàm cõ-
tentionis,

A tentionis, videant quid ſequantur. Neque hoc fit ſine fructu vt exiſtimas. Nã ſi poſſes videre quàm longe latéq; Africam error iſte peruaſerit, & quàm pauca eius remanſerint quæ nondum in pacem catholicam correcta tranſieruot, nullo modo aſſertorum Chriſtianæ pacis & vnitatis iofructuoſam & inanem arbitrareris inſtantiam: quanuis etiam ſi cui diligentia medicioæ huius impenſa non prodeſt, ſufficit ad rationẽ deo reddendam quod oon ceſſauit impendi. Sicut enim malignus ſuaſor peccati, etiã ſi non perſuaſerit merito pœnam deceptoris incurrit, ita fidelis iuſticiæ prædicator etiam ſi ab homioibus reſpuatur, abſit vt apud deũ ſui officij mercede fraudetur. Res enim certa fit ad iocertum. Incertum autem dico, non præmium facientis, ſed animum audientis. Incertum eſt eoim nobis vtrum aſſenſurus ſit cui veritas prædicatur, ſed certum eſt etiam talibus veritatem prædicari oportere, & certum eſt fideliter eam prædicaotes retributionẽ manere, ſiue ſuſcipiaotur, ſiue ſpernaotur, ſiue etiam propterea quælibet temporaliter aduerſa patiantur. Dominus dicit in Euãgelio, Cum ingreſsi fueritis dicite, Pax huic domui: ſi digni fuerint qui ibi ſunt, requieſcet ſuper eos pax veB ſtra: ſi quo minus, ad vos reuertetur. Nũquid eos certos fecit quod eſſent eorum pacem ſuſcepturi quibus eam predicareot? Certos tamen fecit vt eã ſine cunctatione prædicarent. Apoſtolus etiam Paulus, Seruum, inquit, domini litigare noo oportet, ſed eſſe mitem ad omnes, docibilem, patientem, in modeſtia corripientẽ, diuerſa ſeotientes, ne* forte det illis deus pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, & reſipiſcant de diaboli laqueis captiuati ab ipſo in ipſius volũtate. Intende quo modo quem noluit litigare, voluit tamen io modeſtia corripere diuerſa ſentientes, ne dei ſeruus prohibitionẽ petulantiæ, occaſionem putaret eſſe pigriciẹ. Verũ quia multi & ipſam correptionem quæ modeſte fit vel peccatis ſuis fauentes, vel quid reſpondeant non inuenientes, nec tameo veritati acquieſceotes, oneroſe ac moleſte ferunt eos qui ſecum ſedulo agunt, nec ab eorum conuincendo errore diſsimulant, litigioſos & contentioſos vocãt. Falſitas enim quæ nudari, & redargui metuit, eorum viciorum oomine quę veritas damnat, diligeoriam veritatis accuſat. Nunquid ideo tamen ab hac inſtantia deſiſtendum eſt? Vide quemadmodũ Timotheum idem aſtringat Apoſtolus, ne propter homines C quibus inſuauis eſt prædicatio veritatis, aliqua ei ſegnitia prædicãdi ſubreperet. Teſtificor, inquit, coram deo & Chriſto Ieſu, qui iudicaturus eſt viuos & mortuos, & per manifeſtationem & regnum eius, prædica verbum, iſta opportune importune, argue, hortare, increpa, in omni longanimitate & doctrina. Quis hæc audiens ſi deo fideliter ſeruit, ſi doloſus operarius non eſt, ab hac diligentia & inſtãtia cooquieſcat? Quis ſub tanta teſtificatione ſegnis eſſe audeat? Non itaque nobis obſtrepat in hac cauſa facuodia tua: prædicamus omoino io adiutorio domini dei noſtri Chriſtianæ voitatis vtilitatem, ſanctitatem, pietatem: prædicamus voleotibus opportuoe, reniteotibus importuoe, & quaotis valemus viribus iſtam ioter nos partẽmq; Donati quæſtionem, & quod poſſumus, olim finitã eſſe mõſtramus. Agnoſcant in ſe contentioſæ animoſitatis nomen & crimen, qui vel peruicaci aſtutia præbent patrocinium falſitati, vel inuida iactantia miniſtrant præconium veritati. Vtrunque hoc contentioſorum genus Apoſtolus Paulus expreſsit. Illud primum in Alexandro de quo ait, Alexander ærarius multa mala mihi oſtendit, reddet illi

Semper prædicanda veritas.
Cap. V.
Matth. 10.
Cap. VI.
2. Timo. 2.
ne, dubitantis.
2. Timo. 4.
Qui recta docens insyncere.
Cap. VII.
2. Timo. 4.

dominus ſecundum opera eius, quem & tu deuita, val- D de enim reſtitit noſtris ſermonibus: Hoc vero alterum in eis de quibus ait, Quidam quidem ex inuidia & contentione Chriſtum anounciant, non caſte, exiſtimãtes tribulanonem ſuſcitari vinculis meis, Nã illi proculdubio ipſorum annunciabaot quod Paulus, non tamen eo animo, noo ea voluotate, ooo ex charitate, ſed ex iouidia, ſicut dixit, & ex contẽtione, volentes ſuperbo ſenſu in eadem ipſa annunciatione præcellere, & Apoſtolo Paulo anteponi. Quod ille noo moleſte ferens, immo etiam gaudẽs quòd ab eis illud videbat prędicari, quod latius inooteſcere cupiebat, quid enim, ioquit, dũ omni modo, ſiue occaſiooe, ſiue veritate Chriſtus annuocietur? Neque enim cordis ſui veritate, qnia oon ſyncera iotentione, ſed æmula contentiooe, veritatem tamen annunciabant. Tu igitur cum iudex ioteriorum cordis noſtri eſſe oõ poſsis, tantũmodo vtrũ veritati reſiſtam*, an eos qui veritati reſiſtũt reuincere cupiamus aduerte, Nã proculdubio ſi veritatẽ ſuademus, erroréq; refellimus, etiã ſi nõ veritate proprię intẽtionis, ſed emolumẽtũ ſeculi huius humanámq; gloriã quærentes id agam*, gaudere debẽt dilectores veritatis, quia & hac occaſione veritas annuocianir, ſicut Apoſtolus qui dicit, & in E hoc gaudebo, Si autẽ quod deo maxime ootum eſt, & quod tibi etiã ipſi quantum eſt facultatis humanæ ſi nobiſcũ viueres, notũ eſſe potuiſſet, qua ſollicitudine charitatis in huius diſcuſsionis labore verſamur, puto nequaquã iuſte reprehendi mioiſterium ooſtrũ, ſi contra quoſlibet aduerſarios veritatis feruenti ſpiritu pro veritate certemus. Nã ſi contentioſus habetur à vobis vel animoſus, paratórq; rixarum, quiſque cuiquam ſermonis altercationem vel inferre vel referre curauerit, videte quid de ipſo domino Ieſu Chriſto, eiúſque ſeruis Prophetis & Apoſtolis ſentiatis. Nẽpe enim dominus ipſe filius dei, nuoquid cum ſolis diſcipulis vel turbis qui in eum crediderunt, an non etiam cum ioimicis tentantibus, obtrectantibus, maledicentibus habuit de veritate ſermooem? Nunquid eum etiam cum vna muliere de quęſtione orationis cootra opinionem vel hereſim Samaritanorum piguit diſputare? Sed illã, inquis, crediturã eſſe præſciebat. Quid toties aduerſus Iudæos, Phariſæos, Sadducęos, oon ſolum mioime credituros, verum etiam maxime contradicturos & perſecuturos in os eorũ quàm multa locutus eſt? Nõone ab eis vltro cũ voluit quod voluit inquiſiuit, vt eorũ illos reſponſione conuinceret? Nõone illis doloſe teotando F quærentibus, cum redarguti obmuteſcerent, ſine vlla ambiguitate reſpondit? Quod cũ faceret, nullus ex his legitur ad eum ſequeodum fuiſſe conuerſus. Et vtique nouerat, quia præſcius erat, nihil ad eorum ſalutem cũ hæc ad eos vel io eos, vel aduerſus eos diceret profuturum. Sed nos fortaſſe ſuo firmauit exemplo, qui futurã fidem perfidiámve hominum prænoſcere nõ valemus, ne ſi quando nimium nimiúmq; peruerſis ſine fructu ſalutis eorum locuti fuerimus, deficiamus & deſiſtamus ab inſtantia prædicandi, cum inaniter piguerit laborare. Quid ꝙ etiam ipſum diabolum, quem iam non ſolũ deus, ſed ne homines quidẽ dubitare poſſunt, nullo modo ad inſtantiam conuerſum iri, filius dei tamen inſidioſe tentaotem, & de ſcripturis ſanctis quæſtionũ laqueos opponeotem, de ſcripturis ſanctis reſpondendo conuicit, nec iudicauit indigoum cum Satana Chriſtus de diuinis eloquiis habere colloquiũ? Quid vtiq; præuidens, niſi quod Iudæis & diabolo nihil proderat, crediturís gentibus profuturũ? Prophetas etiam legimus

Philip. 1.
Et non auditoris prædicandum.
Cap. VIII.

missos

G miſſos ad homines tam inobedientes, vt deus ipſe qui Prophetas mittebat de his ad quos mittebat prædiceret, quòd verbis eorũ obtemperaturi nõ eſſent. Omitto quod prophetico ſpiritu quo futura cernebant etiã hoc vtiq; noſſe potuiſſent, quòd eorum verba contempturi fuerant, quibus ea tamen vehementi inſtantia non tacebant. Apertiſsime dominus ad Ezechielem Prophetã *Ezech.3.* dicit, Vade & intra in domum Iſraël, & loquere verba mea ad ipſos, quia non ad populũ ignotæ linguę tu mitteris ad domum Iſraël, nec ad multos diuerſis aut grauibus linguis loquentes, quorum verba non poſsis audire, & ſi ad tales miſiſſem te, forſitan audiſſent, domus autem Iſraël nõ audient te, quia nolunt audire me. Omnis enim domus Iſraël inquieto & duro corde eſt. Ego autem dedi faciem tuam fortem aduerſus faciem eorũ, & certamen tuum conſortabo aduerſus certamen eorum. Ecce mittitur dei ſeruus, & eis loqui iubetur, qui eum non erant audituri, eoipſo domino qui mittebat & loqui iubebat prædicente ꝙ non erant audituri. Qua cauſa, cui bono, quo fructu, quóve effectu mittitur ad certamen prædicandæ veritatis aduerſus certaturos &

H nõ obedituros? Num quiſquam dicere audebit ſanctos dei Prophetas incidiſſe in opprobrium abs te mihi obiectum, cum diceres, Si tu ſcis rẽ de qua agitur à te finiri non poſſe, cur incaſſum laborem ſumis? cur inanẽ impendis operam? cur ſuperuacue ac ſine fructu contẽdis? An non magnus error eſt, velle quod nõ valeas expli- *Eccle.3.* care, cum & lex commoneat dicens, Altiora te ne quæſieris, *Prouer.19.* & fortiora te ne ſcrutatus fueris? Et iterum, Homo animoſus parat lites, & vir iracũdus exaggerat peccatum: Ezechieli certe iſta non diceres, qui cũ verbo dei mittitur inferre certamen hominibus non obedituris, contraſenſuris, contradicturis, Nam ſi diceres, reſponderet *Act.5.* tibi fortaſſe, quod eiſdem Iudæis Apoſtoli reſpõderũt, Cui obedire oportet, deo magis an hominibus? Hoc tibi etiam ipſe reſponderim. *Epiſcopi officium.* Hic ſi tu flagitaueris, vt oſtendam vbi etiam mihi deus præceperit id agere *Cap.IX.* quod tu prohibes, memẽto apoſtolicas epiſtolas, nõ eis tantum ſcriptas qui tempore illo quo ſcribebantur audiebant, ſed etiam nobis, non enim ob aliud in Eccleſia recitantur. Attende etiã illud quod Apoſtolus ait, Vul- *2.Cor.13.* tis experimentũ eius accipere qui in me loquitur Chriſtus? & recole iam non quid Paulus, ſed quid per eum *2.Timo.4.* Chriſtus locutus ſit, quod paulo ante commemoraui,

I prædica verbum, inſta opportune importune: &c. Attẽ- *Titum.1.* de etiam quod quemadmodum ad Titum cum explicaret qualis eſſe Epiſcopus debeat, etiam perſeuerãtem dixit eſſe oportere iuxta doctrinam fidelis verbi, vt potens ſit, inquit, & exhortari in doctrina ſana, & contradicentes redarguere. Sunt enim multi, non ſubditi, vaniloqui, & mentis ſeductores, maxime qui ex circunciſione ſunt quos oportet refelli. Non ergo ſolos qui ex circunciſione ſunt, ſed eos maxime tales eſſe ait, oportere tamen in doctrina ſana redargui refelliq; ab Epiſcopo vaniloquos & mẽtis ſeductores indubitata præceptione firmauit. Vnde hoc etiam mihi iuſſum eſſe cognoſco: hoc pro viribus ago, huic operi quantum ipſe qui iuſsit adiuuat, perſeueranter inſiſto. Quid obſtas, quid obſtrepis, cur prohibes, cur reprehendis? Tibi ne obedire oportet an deo? *Obiectio.* Niſi forte iſta quæ à me *Cap.X.* de ſcripturis ſanctis documenta prolata ſunt, ſic accipienda arbitraris, vt quod veſtros factitare laudaſti, in Eccleſia tantum quæ in lege mandata ſunt populi doceantur: Ibi enim forſitan putas corripiendos & cõuincẽdos eſſe diuerſa ſentiẽtes, vt vnuſquiſq; doctor ſuorũ

K tantummodo diſputando & prædicando emendet errorem. Si quid autem tale cum eis qui foris ſunt agere inſtiterit, tunc animoſus, tunc contentioſus vel litigioſus habẽdus ſit, quia & ipſe Ezechiel, inquis, & alij Prophetæ, cum verbis dei ad ſuum populum mittebantur, Iſraëlitæ ſcilicet ad Iſraëlitas. *Solutio.* Ad hæc quoque tibi reſpondeo, Iam quidem ſupra commemoraui, dominũ *Cap.XI.* ipſum Ieſum qui ſe imitandum diſcipulis præbuit non ſolum Iudæis, verumetiam Phariſæis & Sadducæis, & Samaritanis, & ipſi diabolo principi omnium fallaciarum & errorum aſſerere veritatem & de lege reſpondere non dedignatum. Sed ne hoc domino licuiſſe, ſeu uis autem eius exiſtimes non licere, accipe quid in Actibus Apoſtolorum legatur. Iudęus autẽ quidam Apollo nomine, Alexandrinus genere, deuenit Epheſum po- *Act.18.* tens in ſcripturis, hic catechizatus erat viam domini, & feruens ſpiritu loquebatur & docebat veriſsime quæ iuxta Ieſum, ſciens ſolum baptiſmum Ioannis. Hic etiã cœpit fiducialiter agere in ſynagoga. Quem cum audiſſent Aquila & Priſcilla, aſſumpſerunt eum, & certius illi expoſuerunt viã domini. Volẽte autẽ illo ire in Achaiam, exhortati fratres ſcripſerunt diſcipulis vt eum re-

L ciperent. Qui cum veniſſet, multum contulit his qui ibi crediderunt, vehementer enim Iudæos reuincebat, publice oſtendens per ſcripturas eſſe Ieſum Chriſtũ, Quid de iſto dicis, quid ſentis? Nónne fortaſſe eum contentioſum & animoſum concitatorẽq; rixarum criminaremini, niſi tanta libri ſancti authoritate premeremini.

An quia Iudæus in Chriſtum crediderat, propter- *Etiam alienis ingerẽda veritas.* ea Iudæos Chriſtianæ fidei reſiſtentes, & Ieſum negantes eſſe Chriſtum, publice reuincere debebat: nos autẽ quia partis Donati nunquã fuimus, propterea partẽ Do- *Cap.XII.* nati reſiſtentem Chriſtianæ vnitati reuincere non debemus? Nunquid Paulus Apoſtolus aliquando fuit cultor idolorum, aut aliquando fuit in hæreſi Epicureorũ vel Stoicorum, cum quibus tamen eum nec puduit nec piguit de quæſtione dei viui & veri habere ſermonem? Accipe quid de hac re in eodem libro ſcriptum ſit. Pau- *Act.17.* lus autem cum illos Athenis expectaret, irritabatur ſpiritu ſancto intra ſe vidẽs circa idola eſſe ciuitatẽ. Diſputabat igitur cum Iudæis in ſynagoga, & gentibus & colentibus, & in foro per omnẽ diem ad eos qui aderant.

M Quidam vero Epicureorum & Stoicorum philoſophorum conferebant cum illo, & quidam dixerunt, Quid nam velit ſeminator verborum hic dicere? Alij vero, peregrinorum dæmoniorum videtur annunciator eſſe. Ecce Apoſtolus Paulus Stoicos & Epicureos diuerſos, non ſolum ab illo verumetiam inter ſe, aduerſaſq; hæreſes ſecum conferre non reſpuit, nõ tantum extra eccleſiam, ſed etiam extra ſynagogam diſputans cum eis, nec eorum cõuiciis exterritus velut lites contẽtioneſq; declinans à prædicãda Chriſtiana veritate ceſſauit. Nã vide quid conſequẽter ſancta ſcriptura teſtatur, Apprehenſúmq; eum, inquit, in Ariopagum duxerunt dicentes, Poſſumus ſcire quæ ſint hæc quæ à te dicuntur, Inſueta enim quędã affers in aures noſtras, volumus ergo ſcire quid nam velint hæc eſſe. Athenienſes autẽ & aduenæ hoſpites ad nihil aliud vacabãt, quàm dicere noui aliquid & audire. Stans vero Paulus in medio Ariopago dixit, Viri Athenienſes, per omnia ſuperſtitioſos vos video, perãbulans enim & conſiderans ſimulachra veſtra, inueni etiã aram in qua erat ſcriptũ, ignoto deo. Quem ergo ignorantes colitis, hunc ego annũcio vobis: & cætera quæ commemorare omnia lõgũ eſt, quod tamen ad quæſtionem quam nunc diſcutimus ſufficit,

attende

A attende obſecro te, Hebræum ex Hebræis Apoſtolum
Philip. 3. Chriſti ſtantem ac ſermocinantem, non in ſynagoga
Iudæorum, neq; in eccleſia Chriſtianorum, ſed in Ario-
pago Athenienſium, hoc eſt, contentioſorum maxi-
me, impiorúmque Græcorum, Ibi enim loquaciſsimæ
philoſophorum hæreſes extiterunt, quarum nonnullæ,
ſicut ipſi qui hîc commemorati ſunt Stoici, magis de
verborum quàm de rerum aduerſitate confligũt, quod
Apoſtolus prohibuit Timotheum, dicens ad nihil eſſe
2. Timo. 2. vtile niſi ad ſubuerſionem audientium. Nam de his, vt
noſti, Tullius ait, Verbi enim cõtrouerſia iam diu tor-
quet homines Græculos, contẽtionis cupidiores quàm
veritatis, Hos tamen Paulus noſter alloquendos corri-
gẽdóſq; ſuſcepit, nec ipſius loci nomine exterritus quòd
ἄρης. ex Marte inditum reſonat, quem deum dicunt eſſe bel-
lorum, ibi pacifica credituris intrepidus loquebatur, ibi
ſpiritalibus accinctus armis pernicioſos expugnabat er-
rores, nec cõtentioſos tanquã mitiſsimus, nec dialecti-
Dialectica cos tanquam ſimpliciſsimus formidabat. Noſti
& eloquẽ- enim quàm maxime apud Stoicos viguiſſe dialecticã,
tia. quamuis & ipſi Epicurei quos imperitia liberalium di-
Cap. XIII. ſciplinarum, non ſolum non pudebat, verumetiam de-
B lectabat, quaſdam diſputandi regulas quibus quiſq; vſus
minime falleretur, ſe potius & tenere & docere iacta-
bant. Quid eſt enim alind dialectica quàm peritia diſ-
putandi? quod ideo aperiẽdũ putaui: quia etiam ipſam
mihi obiicere voluiſti, quaſi Chriſtianæ non congruat
veritati, & ideo me doctores veſtri velut hominẽ dia-
lecticum, merito fugiendum potius & cauẽdum quàm
refellendum, reuincendúmq; cenſuerunt. Quod cũ tibi
non perſuaſerint, nam te aduerſus nos etiam ſcribẽdo
diſputare non piguit, tu tamen in me dialecticã crimi-
natus es, quo falleres imperitos, illóſq; laudares qui diſ-
putando mecum congredi noluerant. Sed tu videlicet
non dialectica vteris cum cõtra nos ſcribis, vt quid te
ergo in tantum diſputandi periculum proieciſti, cum
diſputare non noueris, Aut ſi noſti, cur dialecticus dia-
lecticam criminaris, ita vel temerarius vel ingratus, vt
aut imperitiam qua vinceris non refrænes, aut doctri-
nam qua iuuaris accuſes? Inſpicio ſermonem tuum, iſtũ
ipſum quem ad me ſcripſiſti, video te quædam copioſe
ornatèq; explicare, hoc eſt eloquenter, quædã vero ſub-
tiliter argutèq; diſſerere, hoc eſt dialectice, & tamẽ elo-
quentiã dialecticãq; reprebendere. Si noxia ſunt, quare
C hoc facis? ſi non ſunt, cur arguis? Sed ne etiam nos ver-
bi controuerſia torqueat, cum res ipſa intelligatur, mi-
nus laborandum eſt quid hominibus eam vocare pla-
cuerit. Proinde ſi eloquens ille appellandus eſt qui non
ſolum copioſe & ornate, ſed etiam veraciter dicit. Itẽq;
ſi dialecticus ille appellandus eſt, qui non ſolum ſubti-
liter ſed veraciter etiam diſſerit, nec eloquens es nec
dialecticus, nõ quia ieiuna & inordinata eſt dictio tua,
nec quia obtuſa & craſſa eſt diſputatio tua, ſed quia ipſa
facundia atq; ſolertia ad defenſionem abuteris falſita-
tis. Si autem non in ſola veritate, ſed etiam cum mala
cauſa diſſeritur, vel verboſe agitur, recte poteſt eloquẽ-
tia vel dialectica nominari, & eloquens es & dialecti-
cus, quia & facunde dicis vana, & acute diſputas falſa,
Paulus dia- ſed de te videro. Stoici certe maxime dialectici fue-
lecticus. runt, Cur Apoſtolus Paulus ne conferrent cum illo, nõ
Ca. XIIII. eos cautiſsime deuitauit, & veſtros Epiſcopos laudas quod
nobiſcum velut cum dialecticis nolint habere ſermo-
nem? Aut ſi Paulus dialecticus erat, & ideo cõferre cum
Stoicis non timebat, quia non ſolum acute diſputabat
ſicut & illi, ſed etiam veraciter, quod non illi, iam caue

ne cuiquã dialecticam pro crimine obieceris, qua vſos D
Apoſtolos confiteris. Neq; enim cum hoc mihi obiicis,
imperitia te falli puto, ſed fallere aſtutia. Nomẽ quippe
Græcum eſt dialectica, quæ ſi vſus admitteret, fortaſſe
Latine diſputatoria vocaretur, ſicut grãmaticam Græ-
ce, literaturã Latine, viri doctiſsimi appellauerunt. Si-
cut enim à literis denominata eſt grammatica, quoniã
Græce grammata literæ dicuntur, ſic à diſputatione
dialectica nomen accepit, quoniã diſputatio Græce dia
loge vel dialexis appellatur. Sicut autem grammaticus
à veteribus Latine dict' eſt literatus: ita Grece dialecti-
cus multo vſitatius & tolerabilius Latine dicitur diſpu-
tator. Puto iam quòd Apoſtolũ diſputatorẽ non neges,
etiam ſi dialecticum neges. Improbare ergo in vocabu-
lo Greco quod approbari cogeris in Latino, quid eſt a-
liud quàm indoctis prætentare fallaciam, doctis facere
iniuriam? Aut ſi & diſputatorem Apoſtolum negas, qui
tam aſsidue, tã egregie diſputabat, nec Græce noſti nec
Latine, vel quod eſt credibilius & in verbo Græco fal-
lis eos qui Græce neſciunt, & in Latino qui nec Latine
ſciunt. Quid enim eſt, non dico imperitius, neq; enim
tu iſta non noſti, ſed omnino fallacius, quoniam cum
audias & legas tã multos multiplicéſq; ſermones Apo- E
ſtoli aſſerentes veritatem, conuincentes falſitatem, ne-
gare quod ſoleat diſputare, cum hoc fieri niſi diſputan-
do non poſsit? Quod ſi hoc ab alio factitatum fateris,
quia fateri eius literis cogeris, non tamen has diſputa-
tiones, ſed ſermones vel epiſtolas appellãdas eſſe con-
tendis. Quid ergo tecum ſic diutius agam, vt qui hæc
ignorant, quem volunt veſtrum approbent vel impro-
bẽt, de ipſis diuinis literis quibus neceſſe eſt cedas, hoc
doceo, ipſa prorſus verba, ipſa rerum vocabula, profe-
ro. Habes in hoc eodem teſtimonio quod de Actibus
Apoſtolorum cõmemoraui de ipſo Paulo ita poſitum. *Acto. 17.*
Diſputabat igitur cũ Iudæis in ſynagoga & gẽtibus &
colentibus in foro. Habes in alio loco, quando cũ popu
lo Chriſtiano ageret cõgregatis in eccleſia fratribus ita
ſcriptum, Sedens vero quidam adoleſcens nomine Eu- *Acto. 20.*
tychus in feneſtra deductus ſomno graui diſputãte Pau
lo. Habes etiam in libro Pſalmorũ, Suauis ſit ei diſputa-
tio mea. Habes & apud Eſaiam Prophetam, Venite diſ-
putemus, dicit dominus. Et multis aliis diuinarum ſcri- F
pturarum locis lege vbi inueneris hoc verbũ, & inſpice
codices Grecos in eiſdem teſtimoniis ſanctarum ſcrip-
turarum, & videbis vnde ſit appellata dialectica, ne
quod omnes iuſti etiam cum deo faciunt, quibus dictũ
eſt, venite diſputemus dicit dominus, non imiteris ſa-
piẽti pietate, ſed inſulſa temeritate crimineris. Qui *Diſputare*
enim diſputat, verum diſcernit à falſo. Quod qui non *quid.*
poſſunt, & tamen dialectici videri volunt, per inſidio- *Cap. XV.*
ſas interrogationes captant incautorum aſſenſiones, vt
ex eorum reſponſionibus concludant vnde illos vel in
aperta falſitate deceptos rideant, vel occultam falſita-
tem deceptis perſuadeant, quam plerunque etiam ipſi
exiſtimant veritatem. Qui autem verus diſputator eſt,
id eſt, veritatis à falſitate diſcretor eſt, primo id apud
ſeipſum agit, ne non recte diſcernẽs ipſe fallatur, quod
niſi diuinitus adiutus peragere non poteſt, deinde cum
id quod apud ſe egit ad alios docendos profert, intue-
tur primitus quid iam certi nouerint, vt ex his eos ad-
ducat ad ea quæ non nouerant vel credere nolebant,
oſtendens ea conſequentia his quæ vel ſcientia vel fide
retinebant, vt per ea vera de quibus ſe perſpiciunt con-
ſentire, cogantur alia vera quę negauerãt approbare, &
ſic verum quod falſum antea putabatur diſcernatur à
falſo,

G falſo,cum innenitur conſentaneum illi vero quod iam antea tenebatur falſum.

Rhetor & dialecticus quid differant. *Cap.XVI.* *2.Cor.6.*

Hoc ille verus diſputator ſi late diffuſeq; faciat, eloquenter facit,alióque tunc cẽſetur agetur q; vocabulo,vt dictor potius quam diſputator vocetur,ſicut illum locum Apoſtolus copioſe dilatat atque diffundit,In omnibus, inquit, commendãtes noſmetipſos vt dei miniſtros,in multa patientia, in tribulationibus,in anguſtiis,in plagis, in carceribus, in ſeditionibus,in laboribus, in vigilus, in ieiuniis, in caſtitate,in ſcientia,in longanimitate, in bonitate,in benignitate,in ſpiritu ſancto,in charitate nõ ficta, in verbo veritatis, in virtute dei per arma iuſticiæ dextra & ſiniſtra,per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam,vt ſeductores & veraces,vt qui ignoramur & cognoſcimur, quaſi morientes & ecce viuimus, vt coërciti & non mortificati,vt triſtes ſemper gaudẽtes,ſicut egeni multos autem ditantes, tanquam nihil habentes & omnia poſsidentes. Quid enim hoc ſtylo apoſtolico vberius & ornatius,id eſt,eloquentius inueneris? Si autem præciſe atque conſtricte,magis eum diſputatorem quàm dictorem appellare conſuerunt, qualiter ait idem Apoſtolus de circuncisione & præpucio patris Abraham,vel diſtinctione legis & gratiæ. *Roma.3.* Quod H quidam non intelligentes, immo vero calumniantes, criminati ſunt eum dicere, Faciamus mala vt eueniant bona. Siue autem ſit dictor ſiue diſputator, nec dictio ſine diſputatione eſt, cum & in ipſa eloquentiæ latitudine veritas à falſitate diſcernitur, nec diſputatio poteſt eſſe ſine dictione, quando vtique verbis & lingua ipſa conſtrictio ſermonis exprimitur, ſiue illo vtatur perpetuo, ſiue interrogando cum eum quo agit, cogat reſpondere quod verum eſt, & ex hoc ad aliud verum quod quærebatur adducat,vbi maxime regnare dialectica dicitur.

Christus dialecticus. *Cap.XVII.*

Cum enim quiſque ſuis reſponſionibus vincitur,& ſi male reſpondit, non habet quod imputet diſputatori,ſed ſibi:& ſi bene reſpondit, erubeſcit vlterius reſiſtere, non iam diſputatori ſed ſibi. In quo genere dominus cum aduerſus Iudæos crebro ageret, eóſque illorum reſponſione captos concluſóſq; cõuinceret,non vos audierant,nec à vobis conuiciari didicerant. *Ioan.8.* Nam libentius & inuidioſius & fortaſſe dialecticũ quàm Samaritanũ appellarent. Quo modo enim putes eos contortos atq; confuſos, cum volentes eum capere in verbo, priores interrogauerunt, vtrũ liceret tributũ reddere Cæſari, *Matth.22.* bicipiti videlicet complexione inſidiantes, I vt quodlibet eligens caperetur? Si licere reſponderet,tanquam reus eſſet aduerſus populum dei:ſi autẽ diceret non licere, tanquam Cæſaris aduerſarius perimeretur. Vbi ille nummum ſibi popoſcit oſtendi,& interrogauit cuius haberet imaginem & inſcriptionem: At illi cum reſpondiſſent Cæſaris, aperta enim veritas hoc eos reſpondere cogebat, continuo dominus eorũ reſponſione colligatos ac captos trahens, Reddite, inquit,Cæſari quæ Cæſaris ſunt,& deo quæ dei ſunt. Obſecro te,illíne fuerunt dialectici qui prætenſis interrogationis inſidiis decipiendo ſuperare moliti ſunt? An ille potius qui ex hoc ipſo quod interrogauerũt veram eorum reſpõſionem prudentia interrogationis eliciẽs, illud verum quod ab eo putabant periculoſe dici,ipſos compulit confiteri?

Doloſa dialectica. *Cap.XVIII*

Si illos dixeris fuiſſe dialecticos,quia doloſe,quia calumnioſe,quia malicioſe interrogando in verbo capere cupiebant: tales enim etiam nos vultis videri:cur eis tamen dominus reſpondit,cur eos vſque ad veritatis confeſsionẽ reddita ratione perduxit? Cur eis dixit, Quid me tentatis hypocritæ:& nõ addidit,dialectici? Cur ſibi nummum demonſtrari fla- K gitauit, vt ſententiam ſuam veracem exprimeret etiam de ore fallaciũ,ac nõ potius ait,Abſcedite, neque enim loquẽdum eſt vobiſcum qui captioſas interrogationes proponitis,qui dialectice mecũ agere vultis? Nihil tale dixit,nec aduerſus captioſos interrogatores, & verborum veſtrorum callidos captatores exemplũ tale nobis propoſuit, ſed vt eos potius etiã veritatis inimicos vigilanti interrogatione & inuicta ratione teſtimonium veritati perhibere cogamus, Hoc nobis faciant veſtri,ſi nos malicioſi & dialectici ſumus. An ſe timere indicãt, ne hoc eis nos potius faciamus? Si autem Chriſtum dixeris dialecticum,laudabis dialecticam quam mihi pro crimine obieceras.

Dialecticus quis. *Cap.XIX.*

Quod ne facias, video quòd fortaſſe dicturus ſis, nec illos nec illum in ea ſermocinatione aliquid egiſſe dialectice. Si ergo nec illi qui captioſe atque inſidioſe ſermocinantur vt in verbo decipiant eos cum quibus agunt, nec illi qui tales eorũ reſponſione conuincunt dialectice agunt,dic nobis tandẽ quid ſit dialectica,& quantum mali habeat,quantũ noceat, quàm fugienda ſit doce. Cuius nomen inuidioſe ſubiicis ignorantibus,crimen oſtende quærentibus. Nõ vis fateri quòd dialectice agat, qui homines auerſos à vero perite,rectèque interrogans, reſponſionibus eorũ L adducit ad verum, ne dialectice cum Iudæis etiã Chriſtum egiſſe fatearis, Item non vis illos agere dialectice qui captioſis interrogationibus inſidiantes reſpondentem decipere moliuntur, ne & ibi oſtendatur ita cum Chriſto egiſſe Iudæos,quos tamen ille non declinauit tacendo,ſed potius loquendo ſuperauit,ac ſic cogaris fateri nõ recte Epiſcopos veſtros,quos doctos atque ſapientes putas, etiam cum dialecticis nolle habere ſermonẽ,quo inuictam doceant veritatem. Video,magnos æſtus pateris quo modo definias dialecticum, vt nec peritus diſputator ſit, ne quod vituperaſti laudare cogaris,nec inſidioſus verborũ captator, ne tibi dicatur,ſicut egit cũ talibus Chriſtus,ſic agat cum Chriſtianis. Proinde ſi placet iſta cura liberari, eum defini eſſe dialecticũ,cũ quo legiſperiti de parte Donati nolũt habere colloquium. Quid enim tibi aliud ſuggerendum eſt homini obiicienti nobis dialecticam,& ideo prædicãti Epiſcopos ſuos quòd nobiſcum nolint habere ſermonem. Sed de Iudęis fortaſſe inuenis quid dicas,quãuis callide atque verſute dolos interrogationum pretẽderunt non eos fuiſſe dialecticos. De Stoicis certe dici M poteſt nihil,qui non ſolum dialectici fuerunt,ſed etiam cæteras philoſophorum ſectas in hac vel arte vel facultate vicerunt. Stoicus quippe,vt mecum recolis,fuit ille Chryſippus, de quo Academicus Carneades hanc habebat ſententiam,vt quando cum illo ſibi eſſet diſputãdum,elleboro purgandum cor eſſe cenſeret:cæteros autem vel pranſus facile ſuperaret. Si ergo nos libri Stoicorum dialectice diſputare docuerunt, doctrinã Pauli contra nos proferãt Epiſcopi veſtri,ſecum tamen nos conferre patiantur,ſicut ipſos tunc Stoicos ſcilicet Paulus ille non repulit.

Vſus dialectica. *Cap.XX.*

Hanc enim artem quam dialecticam vocant,quæ nihil aliud docet quàm conſequẽtia demonſtrare,ſeu vera veris vel falſa falſis,nunquam doctrina Chriſtiana formidat, ſicut eam in Stoicis nõ formidabat Apoſtolus,quos ſecũ volentes conferre nõ reſpuit. Et ipſa enim fatetur & verum eſt, neminem à diſputando ad concluſionem falſam conſequenter impelli,niſi prius conſenſerit falſis, quibus eadẽ concluſio velit nolit efficitur, ac per hoc qui cauet ne ſe loquente conſequantur falſa quę non vult,volẽs falſa caueat quę præcedunt.

A præcedunt. Si autem præcedentibus verbis inhæſerit,
quæcunque conſequentia perſpexerit quæ falſa exiſti-
mabat, vel de quibus dubitabat, admonitus amplecta-
tur, ſi veritati es pacatiſsimæ amicior, quàm contentio-
Exemplum ſiſsimæ vanitati. Parum egerim niſi hoc quod di-
Cap.XXI. co in hac eadem quæ inter nos vertitur noſtra ſermo-
cinatione mõſtrauero. Ecce in ea ipſa quæſtione de ba-
ptiſmo tu propoſuiſti à me requirens, vbi te baptizari
conueniat, vtrum apud nos an in parte Donati. Et quia
intentio tua eſt in parte Donati hominem potius bapti
zari oportere, hanc intentionem hinc probare conatus
es, quòd etiam nos eiſe illic baptiſmum non negamus.
Vides certe id te agere voluiſſe, vt ex eo quod concedi-
mus, ad id quod non concedebamus attrahamur, id eſt
vt quia cõcedimus eiſe illic baptiſmum, etiam illic eiſe
hominem baptizandum concedere compellamur.
Collectio vi Conſidera diligenter ſi eſt hoc conſequens, & tibi
cioſa. ipſe reſponde. Puto enim iam hoc ante oculos conſti-
Cap.XXII. tuto, cernis pro ingenij tui viuacitate, quàm non con-
ſequentia pro conſequentibus colligas. Nam reuera di-
cimus baptiſmum & illic eſſe, ſed non dicimus & pro-
deſſe, immo vero dicimus & obeſſe. Cum autem quæri-
tur vbi quiſq; debeat baptizari, credo propter illud quę
B ri quod dominus ait, Niſi quis renatus fuerit ex aqua
Ioan.3. & ſpiritu, non intrabit in regnum cœlorum. Quia ergo
propter hanc vtilitatem accipiẽdus eſt baptiſmus, cum
quæritur vbi accipiẽdus ſit, non quęritur vbi ſit, ſed vbi
ad regnum cœlorum adipiſcendum vtilis ſit. Sequere-
tur autem etiam illic accipiendum eſſe vbicunque eum
conſtat eſſe, ſi omnes qui habẽt aliquid boni, etiam bo-
no ſuo habere docerentur. Cum vero tam multi tam
multa bona habeant malo ſuo, quis non videat cũ quę-
ritur vbi aliquid accipiendum ſit, non quæri vbi ſit, ſed
vbi proſit? Quo modo enim ſi mihi concederes bonum
eſſe aurum, concederes etiam latrones quoque habere
aurũ, non opinor velles vt ex his duobus conceſsis cõ-
cluderem, eum qui habere aurum velit in latronum ſo-
cietate eſſe oportere, ita cum & ego cõcedo bonum eſſe
baptiſmum, concedo etiam Donatiſtas quoque habere
baptiſmum, non debet ex his duobus cõceſsis quaſi ſe-
quatur concludere, eum qui habere baptiſmum velit in
Non eadẽ ſocietate Donatiſtarum eiſe debere. Iam ex hoc e-
omnibus tiam tibiipſi occurrere multa non dubito, quæ quamuis
proſunt. bona ſint & ad vtile aliquid inſtituta, non omnibus ta-
Ca.XXIII. men habentibus ſint vtilia, ſed tantũmodo bene vten-
C tibus. Nam cum eadem luce & ſani oculi perfunduntur
& ſaucij, iſtis adiumentum eſt, illis tormentum. Idem
cibus alias valitudines alit, alias lędit. Idem medicamẽ-
tum hos curat, illos debilitat. Eadem arma alios mu-
niunt, alios impediunt. Eadem veſtis aliis tegumento
eſt, aliis implicamento. Sic & baptiſmus aliis valet ad
Nec ſacra- regnum, aliis ad iudicium. Hic video quid te poſsit
menta pro- mouere. Fortaſſe enim dicis, quòd in his omnibus nihil
ſunt ſemper ſacramenti commemorauerim: baptiſmus autem ſan-
habẽtibus. ctum ſacramentum eſt, & ideo non eſſe conſequens, vt
C.XXIIII. ſi de auro, de luce, de alimentis, armamentis, indumen-
tis probari potuit, quòd aliis habentibus apta ſint, aliis
inconuenientia, quãuis ſint bona & ad vtile aliquid in-
ſtituta, continuo etiam baptiſmus aliis proſit, aliis obſit
habentibus. Reſtat ergo adhuc requirere vtrum etiam
illa bona quæ ad legem dei pertinent, omnia omnibus
habentibus proſint. Hac quæſtione propoſita, intentio
noſtra eſt, quòd nec ipſa omnia omnibus habentibus
proſint. Hanc intentionem noſtram vide quemadmo-
dum probemus ex conceſsionibus veſtris. Conceditis

enim in omnibus credendum eſſe Apoſtolo Paulo. Te- D
neo vnum. Conceditis etiam eundem Apoſtolum di- *1.Timo.1.*
xiſſe, Bona eſt lex. His duobus cõficitur, bonam eſſe le-
gem, ſed legitime vtentibus. Si ergo non legitime vſus
quis fuerit, non ipſa erit mala, ſed certe oberit malis.
Fortaſſe dices, neminem poſſe & in lege eſſe, & lege *Euchari-*
male vti. Hoc ipſo enim quòd contra legem viuit, non *ſtia lædit.*
eſſe in lege monſtratur. Contra ego dico fieri poſſe, vt *Cap.XXV.*
quis & in lege ſit, & non legitime vtatur. Quod item
veſtris conceſsionibus probo. Cõceditis enim memo-
ratum Apoſtolum teſtimoniũ poſuiſſe de Pſalmis ad-
uerſus eos qui gloriabantur in lege, & viuebant contra
legem, Sicut ſcriptũ eſt, inquit, quia non eſt iuſtus quiſ- *Roma.3.*
quam, non eſt intelligens, nõ eſt inquirens deum: om- *Pſal.13.*
nes declinauerunt ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui
faciat bonum, non eſt vſque ad vnum: ſepulchrum pa-
tens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſe agebant, ve-
nenum aſpidum ſub labiis eorum, quorum os maledi-
ctione & amaritudine plenum eſt, veloces pedes eorũ
ad effundendum ſanguinem, contritio & infœlicitas in
viis eorum, & viam pacis non cognouerunt, non eſt ti-
mor dei ante oculos eorum. Et ne putaret hæc in eos
dicta qui non erant in lege, continuo ſubiecit, Scimus
autẽ, quoniam quæcunque lex dicit, his qui in lege ſunt E
loquitur, vt omne os obſtruatur, & reus fiat omnis mũ-
dus deo. Item alio loco dicit, Quid ergo dicemus? Lex *Roma.7.*
peccatum eſt? Abſit, ſed peccatum non cognoui niſi per
legem, Nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex dice- *Exod.20.*
ret, Non concupiſces. Occaſione autem accepta pecca-
tum per mandatum operatum eſt in me omnem con-
cupiſcẽtiam. Item paulopoſt, Peccatum, inquit, accepta
occaſione per mandatum fefellit me, & per illud occi-
dit. Itaque lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum &
iuſtum & bonum. Quod ergo bonum eſt mihi factum
eſt mors? Abſit, Sed peccatum vt appareat peccatum per
bonum mihi operatum eſt mortem. Attendis quem-
admodũ lege laudata, eos qui in lege ſunt arguit, quòd
ea male vtendo per bonum habebat malum. Item ipſe
Apoſtolus ſcientiam quandam ex lege quam & ſe ha-
bere dicebat & alios, ſine charitate tamen inutilem di-
cit & noxiam. De ſacrificiis, inquit, idolorum ſcimus *1.Cor.8.*
quia omnes ſcientiam habemus, Scientia inflat, chari-
tas vero ædificat, Proinde & iſta ſcientia quãuis ad le-
gem dei pertineat, ſi in aliquo ſine charitate fuerit, in-
flat & nocet, Quid de ipſo corpore & ſanguine domi- F
ni vnico ſacrificio pro ſalute noſtra, quamuis ipſe do-
minus dicat, Niſi quis mãducauerit carnem meã & bi- *Ioan.6.*
berit ſanguinẽ meum, non habebit in ſe vitam? Nónne
idẽ Apoſtolus docet etiam hoc pernicioſum male vtẽ-
tibus fieri, ait enim, Quicunque manducauerit panem
& biberit calicẽ domini indigne, reus erit corporis & *1.Cor.11.*
ſanguinis domini? Ecce quemadmodum obſunt
diuina & ſancta male vtentibus, cur non hoc modo & *Baptiſmum*
baptiſmus? Cur non ita in bono baptiſmo nũ ſunt bo- *non omni-*
ni hæretici, quo modo in bona lege non ſunt boni Iu- *b⁹ prodeſſe*
dæi? Iam certe probaui concedẽtibus vobis, quãdoqui- *Ca.XXVI.*
dem Paulo vos credere, & teſtimonia quæ de ſcripturis
poſui Paulum dixiſſe conceditis. Iam ergo probaui cõ-
ceſsionibus veſtris quædã etiam bona legitima obeſſe,
tamen non legitime habentibus & vtentibus. Cur non
ita & baptiſmus quamuis bonus & legitimus, non temẽ
omnibus habentibus prodeſt? Tu tanquam certiſsimũ
& conſequentiſsimum cõcludebas in parte Donati eſſe
hominem baptizandum, quia nos etiam ibi eſſe con-
cedimus baptiſmum, nec attendebas poſſe nos dicere
eſſe ibi

G eſſe ibi quidem baptiſmum Chriſti iuſtum, ſanctum & bonum, ſed pœnalem contrarium, pernicioſum inimicis corporis Chriſti quod eſt eccleſia, quę ſecundũ promiſſa diuina in omnibus gentibus dilatatur. *Falſitas falſitatem trahit.* Nunquid hic quid dicas inuenies, niſi nõ in eis bonis ad legem dei pertinentibus deputandum eſſe baptiſmum, *C.XXVII.* quæ poſſunt homines & habere & mali eſſe & boni nõ eſſe, ſed ipſam quidem legem & ſcientiam & ſacrificiũ corporis & ſanguinis Chriſti talia bona eſſe quæ poſſunt homines & habere & mali eſſe: baptiſmũ vero tale bonum eſſe, quod quiſquis habuerit neceſſario bon⁹ ſit? Quod ſi dicere volueritis, falſum dicetis, & ideo quid aliud falſum conſequatur attende. Quod nõ ideo commemorabo vt ex illo tuo falſo ad alia falſa te adducam, ſed vt hoc conſequens cum falſum eſſe cognoueris, ab hoc te liberes, illud quod præcedit emendes, Quid ergo præcedit? ex vobis omnes qui habent bonũ baptiſmum bonos eſſe, quod eſt falſum euidens. Quid conſequitur? bonos fuiſſe ſcilicet illos qui ſchiſmata faciebãt dicentes, Ego quidem ſum Pauli, ego autem Cephæ, ego autem Chriſti. *1.Cor.1.* Quos arguens Apoſtolus ait, Diuiſus eſt Chriſtus? Nunquid Paulus pro vobis cruci-
H fixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Sed falſum eſt quod iſti boni erant, exceptis eis qui dicebant ego autẽ Chriſti, & tamen baptizati erant baptiſmo Chriſti. Hoc itaque falſum quare ſecutum eſt? Quia falſum pręceſsit, omnes habentes bonum baptiſmum bonos eſſe. Vtrunque ergo reſpuatur, vtraq; ſententia corrigatur, vt quoniam manifeſtum eſt iſtos qui ſchiſmata faciebant bonos non fuiſſe, & tamen bono baptiſmo baptizatos fuiſſe, illud etiam manifeſtum ſit, non omnes qui bonum habent baptiſmum bonos eſſe, ac per hoc non ideo tenemus vt in parte Donati baptizandum eſſe aliquem concedamus, quia & partem Donati quam malam dicimus, bonum baptiſmum habere concedamus.

Incõſequẽs. *C.XXVIII.* Rurſus vt ex ea conſenſione me ad id quod conſentio detineres, poſuiſti ſcriptum eſſe: Vnus deus, vna fides, vnum baptiſma, vna incorrupta & vera catholica eccleſia. *Ephef.4.* Quę omnia concedo, & ſi aliquãto aliter ſcripta ſunt. Sed quid ad rem, cum omnia ſicut dixiſti iſta concedam? Verum quod ex his conaris efficere non efficitur, videlicet vt qui non ſunt in vna Eccleſia, non poſsint habere vnum baptiſmum, quod omnino falſiſſimũ eſt, & melius, quia & ipſe poſuiſti vnde te poſſum
I commemorare quod volo. Certe enim iſta propoſuiſti in cõceſsionibus meis ex quibus me adducas ad intentionem tuam, vnum deum eſſe, vnam fidem, vnum baptiſmum, vnam incorruptam & catholicam eccleſiam: Quæ cum inter nos conueniãt, putas ex his illud quod non conuenit poſſe monſtrari, apud eos qui non ſunt in hac vna eccleſia, hoc vnum baptiſma eſſe non poſſe. Ego autem dico poſſe ſi non mutatur, ſi hoc idem obſeruatur: nec ideo fieri vt non ſit vnum baptiſma, quia eſt apud illos qui in vna non ſunt eccleſia, Hoc autem probo ex his quæ in eadem ſentẽtia poſuiſti de vno deo & vna fide: inuenimus enim eundem deum extra eccleſiam ab ignorãtibus coli, & nec ideo fieri vt nõ ipſe ſit deus & fidem qua creditur Chriſtum eſſe filium dei viui, inuenimus etiam eos qui non pertinent ad membra eccleſiæ confiteri, nec ideo fieri vt non ſit vna fides. *Non alius baptiſmus ſed idem huic vtilis, illi inutilis* Sic etiam cum inuenimus eũdem baptiſmum ab eis qui ſunt contra eccleſiam in baptizandis hominibus obſeruari, non ideo non eſſe ipſum baptiſmum exiſtimare debemus. Fortaſſe ad hoc dicas, fieri non poſſe vt *Ca.XXIX.* extra eccleſiam idem ipſe vnus deus colatur, aut eadem fides qua confitemur Chriſtum filium dei, vnde Petrus K beatus eſt appellatus, etiam in eis qui non ſunt in eccleſia, reperiatur. *Matth.10.* Hoc ergo reſtat vt probem. Habes in hoc ipſo beati Pauli ſermone quem ſupra ex Actibus Apoſtolorum commemoraui, *Acto.17.* cum de deo loqueretur, quia inſcriptum in ara inuenerat, ignoto deo, quem vos, inquit, ignorantes colitis, hunc ego annũcio vobis. Quid eis prædicare cupiebat, niſi eundem deum quem pręter eccleſiam ignoranter atq; inutiliter colebãt, in eccleſia ſapienter & ſalubriter colerent? Ita vobis & nos dicimus, quem baptiſmum vos ignorantes obſeruatis, eius poteſtatem vobis nos annunciamus, nõ vt cum ad nos veneritis alterum accipiatis, ſed vt eum qui iam apud vos erat vtiliter habeatis. De fide etiam Iacobus Apoſtolus cum loqueretur aduerſus eos qui ſibi quod crediderant ſufficere arbitrabantur, & bene operari nolebãt, Tu credis, inquit, quoniam vnus deus eſt, bene facis, & dæmones credunt & contremiſcunt, *Iacobi.2.* Nempe in vnitate eccleſiæ dæmones non ſunt, nec ideo tamen poſſum⁹ dicere aliud eſſe quod credũt, cũ & domino Ieſu Chriſto dixerint, *Marci.1.* quid nobis & tibi eſt fili dei? Vnde Paulus *1.Cor.13.* Apoſtolus, Si habeam, inquit, omnem fidem ita vt mõtes trãſferam, charitatem non habeam, nihil ſum. Non L autẽ exiſtimo quenquã ita deſipere vt credat ad Eccleſiæ pertinere vnitatem eum, qui non habet charitatem. Sicut ergo deus vnus colitur ignorãter etiam extra Eccleſiam, nec ideo non eſt ipſe, & fides vna habetur ſine charitate etiam extra eccleſiam, nec ideo non eſt ipſa. Vnus enim deus, vna fides, vnum baptiſma, vna incorrupta catholica eccleſia, *Ephe.4.* non in qua ſola vnus deus colitur, ſed in qua ſola vnus deus pie colitur: nec in qua ſola vna fides retinetur, ſed in qua ſola vna fides cũ charitate retinetur. Nec in qua ſola vnus baptiſmus habetur, ſed in qua ſola vnus baptiſmus ſalubriter habetur.

Argumentũ retortũ in aduerſarium. Proinde vnum deum, vnam fidem, vnum baptiſma vnam incorruptam & catholicam Eccleſiam nobis cõſentientibus tu propoſuiſti, ſed non ſolũ ex his id quod volebas non effeciſti, verumetiam vt ex his quod volebamus te admoneremus, nos multum adiuuiſti. *Cap.XXX.* *Character.* Vide ergo nos quam probabilem rationem ſequamur qui ea quæ ſchiſmatici vel hæretici corruperunt, cum ad nos inde veniunt corrigimus: quæ vero ſicut acceperũt tenuerunt, agnoſcimus & probamus, ne commoti humanis viciis vltra iuſticiam faciamus vllam diuinis rebus iniuriam, cum Apoſtolum videamus etiam in ara gen- M tilium à quibus idola colebantur, dei nomen inuentum cõfirmaſſe potius quàm negaſſe. Neque enim propterea immutandus vel improbandus eſt regius character in homine, ſi erroris ſui veniam & militandi ordinem à rege impetrauerit, quia eundem characterem quo ſibi ſatellites congregaret, deſertor infixit, aut propterea ſigna mutanda ſunt ouibus, cum dominico gregi ſociãtur, quia eis dominicũ ſignum fugitiuus ſeruus impreſſit. *Ex aliorum exemplis. Ca.XXXI.* Quod ſi hæc tanquam decipientia formidatis, quia non ſunt eccleſiaſtica exempla, quanquam & de ouibus & de militibus datas eſſe in ſcripturis ſimilitudines noueritis propheticarum ſcripturarum, quæ dicuntur veteris teſtamenti libris, nec a nobis nec à vobis rei huius inuenitur exemplũ, circuncisionem certe præpucij in figura futura baptiſmi Chriſti ab antiquis obſeruatam eſſe negare, vt arbitror, non audetis. Nunquid apud Samaritanos circunciſus, ſi fieri tunc vellet Iudæus poſſet iterum circuncidi? Nõnne illius hominis error corrigeretur, ſignaculum autem fidei agnitũ probaretur? Et nũc ſunt quidam hęretici qui ſe Nazarenos vocant,

A vocant, à nonnullis autem Symmachiani appellantur,
& circũciſionem habent Iudæorum, & baptiſmũ Chri-
ſtianorum: ac per hoc quemadmodum ſi quis eorum
ad Iudæos venerit, non poteſt iterum circũcidi, ſic cum
ad nos venerit, non debet iterum baptizari. Adhuc di-
cturi eſtis, aliud eſt circuncíſio Iudæorum, aliud baptiſ-
mus Chriſtianorum: ſed cum illa vmbra fuerint huius
veritatis, cur illa circuncíſio & apud hæreticos Iudæo-
rũ eſſe potuit, iſte autẽ baptiſmus apud hæreticos Chri-
ſtianorum nõ poteſt eſſe? Profer certe aliquem de ſcri-
pturis canonicis, quarum nobis eſt commugis authori-
tas, ab hæreticis venientem denuo baptizatum: Nam
quòd iuſſerunt Apoſtoli quoſdam poſt Ioannis baptiſ-
mum in Chriſto baptizari, longe alia cauſa eſt. Neque
enim Ioannes hæreticus fuit, amicus ille ſponſi, quo ne-
Matth. 11. mo ſurrexit maior in natis mulierum. Longe ergo alia
cauſa eſt, alioquin ſi Paulus poſt Ioãnem baptizauit, cũ
Acto. 19. ambo in vnitate Chriſti fuerint, quanto magis debent
Epiſcopi veſtri qui ſe in vnitate Chriſti eſſe dicũt bap-
tizare poſt collegas ſuos, in quibus collegis mores ali-
quos recte reprehendunt, cum hoc fecerit Paulus, qui
B nihil potuit in Ioanne reprehẽdere. Ergo illa alia cau-
ſa eſt, alia ratio, de qua nunc diſſerere longum eſt, & in
aliis opuſculis noſtris hinc multa iam diximus. Ab hæ-
reticis ergo venientem probate in ſcripturis canonicis
denuo baptizatum. Nam & nos proferimus Petro dictũ,
Qui lotus eſt ſemel, non opus habet iterum lauari. Sed
Ioan. 13. etiam vos dicitis, Petrus nõ fuerat apud hæreticos bap-
tizatus. Proinde quia nec vos poteſtis proferre de ſcri-
pturis, quarum nobis eſt communis authoritas, ab hæ-
reticis venientem denuo baptizatum: nec nos ita ſuſce-
ptum, quãtum ad hanc rem attinet, par nobis cauſa eſt.
Ca. XXXII. Verum nos multa oſtendimus etiam ad legem dei
pertinentia eſſe apud eos qui non ſunt in Eccleſia, quæ
nemo veſtrum audet negare: ſed cur tale aliquid noli-
tis eſſe & baptiſmum, omnino non video, nec poſſe de-
monſtrari confido. Sequimur ſanè nos in hac re etiam
canonicarum authoritatem certiſsimam ſcripturarum.
Neque enim parui momenti quod inter Epiſcopos an-
terioris ætatis quã eſſe inciperet pars Donati, iſta quæ-
ſtio fluctuaret, & varias haberet inter ſe collegarũ ſalua
vnitate ſententias, hoc per vniuerſam catholicam quæ
toto orbi diffunditur obſeruari placuit quod tenemus,
C Nam & vos profertis concilium Cypriani, quod aut
non eſt factum, aut à cæteris vnitatis membris, à quibus
ille non diuiſus eſt, merito ſuperatũ. Neque enim pro-
pterea ſumus Epiſcopo Cypriano meliores, ſi tum cen-
ſuit hæreticos denuo baptizari, quia nos hoc recte non
facimus, ſicut nec Petro Apoſtolo meliores ſumus, quia
non cògimus gentes Iudaizare, quod ille feciſſe Paulo
Galat. 2. Apoſtolo atteſtante & corrigente monſtratur, cum ſi-
militer inter Apoſtolos de circunciſione quæſtio, ſicut
poſtea de baptiſmo inter Epiſcopos nõ parua difficul-
Eccleſiæ authoritas. tate nutaret. Proinde quamuis huius rei certe de
ſcripturis canonicis non proferatur exemplum, earun-
C. XXXIII. dem tamen ſcripturarum etiam in hac re à nobis tene-
tur veritas, cum hoc facimus quod vniuerſæ iam pla-
cuit Eccleſiæ, quam ipſarum ſcripturarum commendat
authoritas, vt quoniam ſancta ſcriptura fallere nõ po-
teſt, quiſquis falli metuit, huius obſcuritate quæſtionis
eandem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine vlla am-
biguitate ſancta ſcriptura demõſtrat. Si autem dubitas
quòd Eccleſiã quæ per omnes gentes numeroſitate co-
pioſiſsima dilatatur, hæc ſancta ſcriptura commendat,
neque enim ſi non dubitares, adhuc eſſes in parte Do-
nati, multis & manifeſtiſsimis teſtimoniis ex eadem au- D
thoritate prolatis onerabo, vt ex tuis conceſsionibus ſi
nimium peruicax eſſe nolueris, ad hoc etiam perduca-
ris, cum prius oſtendero etiam epiſtolæ meæ, cui reſpõ-
dere à contrario voluiſti, nihil te quod ad veritatem
pertineat, reſpondere potuiſſe. Hoc interim ſatis *Epilogus.*
ſit quod propter nimiam obſtinationem hominũ mul- *C. XXXIIII.*
ta dicenda arbitratus ſum, aduerſus eos qui cum habeãt
principalem cauſam malam, ab ea præſcriptione volũt
auertere iudices, cum dicunt nullo modo ſibi loquẽdũ
eſſe nobiſcum. Probaui enim & de ſcripturis ſanctis, &
qua potui ratione perſpicua, nec eloquentiam quantã-
libet, nec dialecticã qualemlibet metuendam eſſe aſſer-
toribus veritatis, quo minus aſſertores falſitatis diſpu-
tando cum eis, & eos refellendo conuincãt. Vbi etiam
demonſtraui & illud quo te præter epiſtolam meam
dixi permotum, quàm non ſit conſequens, vt ſi conce-
dimus eſſe baptiſmum in parte Donati, ſimul etiam cõ-
cedamus in eadem ſocietate quenquam baptizari opor
tere, quia ſicut bonam legem potuit habere reprobus po
pulus Iudæorum: ſic bonum ſacramentum poteſt habe-
re reproba ſocietas hæreticorum. Quid autem proprie
detur in Eccleſia quod præter illam omnino non da- E
tur, ſuo loco ſine difficultate monſtrabitur. Neque enim
recte ageremus cum hæreticis quos habere baptiſmum
confitemur, vt omni modo ad Eccleſiam catholicã ve-
niant, niſi veniendo acciperent aliquid quod nec alibi
poſsint accipere: & quod niſi acceperint, fruſtra & per-
nicioſe habeant quæcũque alia, quamuis bona & ad le-
gem dei pertinentia vbilibet accipere potuerunt. Hoc
enim quicquid eſt quod ſecundum ſcripturas certiſsi-
mámq; rationem inueniri potuerit, non niſi in ſancta
eccleſia vel dari vel accipi poſſe, hoc pertinebit ad fon- *Canti. 4.*
tem ſignatum puteum aquæ viuæ, paradiſum cum fru-
ctu pomorum, cuius vt potuiſti mentionem feciſti. Sed
quid illud ſit non te intellexiſſe oſtendiſti, quandoqui-
dem hoc de viſibili baptiſmo dictũ eſt arbitraris: quod
licet ſanctum ſit, neque vllo modo prætermittendum,
quoniã ſacratiſsima ſignificatione prępollet, quã multi
eum tamen accipiant, non ſolum boni qui ſecundum
propoſitum vocati ſunt conformes imaginis filij dei: *Roma. 8.*
ſed etiam hi qui regnum dei non poſsidebunt, in qui-
bus ſicut dicit Apoſtolus, & ebrioſi & auari numerãtur: *1. Cor. 6.*
puto quòd ſi pertinacia depoſita cogitaueris verum me
dicere, tibi ipſe facile reſpondebis, vt non quæras fontẽ
ſignatum & puteum aquæ viuę, niſi quo hi qui diſplicẽt F
deo diuinitus nõ permittuntur accedere. Contuli, lege.

Libri primi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPponenſis Epiſcopi, contra Creſconium Grammaticum, Liber Secundus.

SVPERIORIS voluminis tam *Reperit antè diſſerta.*
prolixo ſermone puto quòd tandẽ
aliquando perſuaſimus, non eſſe in *Caput. I.*
hoc laudandos veſtros Epiſcopos
neque approbandos, quod de cau-
ſa diſſenſionis quæ noſtram com-
munionem dirimit, nolunt nobiſ-
cum habere colloquium. Hac enim quaſi pręſcriptione
ſe in cauſa peſsima putãt acutiſsimos, quam, niſi fallor,
& veris rerũq; rationibus, & maxime diuinarum ſcri-
pturarum exemplis penitus amputaui, quibus dilucidiſ-
ſime docui, à ſanctis prædicatoribus atque aſſertoribus
veritatis,

G veritatis, etiam contra præſentes eius aduerſarios, nec tantum qui ex eodem populo quo & illi fuerunt, verũ etiam contra alienigenas, formidines minatis imperitis, * contra eos qui dialecticam maxime profiterentur habitum fuiſſe ſermonem, ne contentioſiſsimus habeatur diligentiſsimus prædicator: & ne litigator putetur impiger diſputator, inſtans ſecundum præceptum Apoſtoli opportune importune, vt doctrina ſana contradicentes redarguantur, vaniloqui refellãtur, inquieti corripiantur, puſillanimes conſolentur, infirmi ſuſcipiantur, dum aduerſus omnes reſiſtentes, verbũ ſalutis Euãgelicæ cum patientia defenditur, ſine diffidentia prędicatur.

**forte legẽdum, formã di enthymematis imperitis.*

2.Timo.4.

1.Theſſa.5.

Oſtendi etiam quàm non debeatis ideo putare apud vos eſſe hominem baptizandum, quia & nos cõſentimus, quòd & haberi à vobis baptiſmus poſsit & dari, cum & illud dicamus pernicioſe haberi & pernicioſe dari, quoniã illa ſancta quibus vtique mali vti poſſunt, quanto ſanctiora ſunt, tanto ab eis inutilius pœnaliúſq; tractantur. Vnde cum ad eccleſiam ſanctam veniunt, ipſi corrigẽdi ſunt: non à nobis illa violanda, quæ nec à malis mutata ſunt. Audi ergo Creſconi, dum breuiter & hoc demonſtro, nihil te dixiſſe per totam epiſtolam H tuam quo refelleres meam, niſi forte quòd me nomina deriuare vel declinare docuiſti, vt à Donato Donatianos potius quàm Donatiſtas dicere, quam tamen Græcam ſaltem declinationem eſſe concedis, videlicet ꝙ ita Donatiſtæ à Donato, vt Euangeliſtæ ab Euangelio nominentur, quo te delectari dicis, vt veſtris Euangelium prædicantibus, à ſimili mutatã ſit vocabuli declinatio. Vide ergo ne forte ipſi priores hoc voluerint appellari, quia Donatum habẽtes pro Euangelio: nam ſic iſti à Donato, quo modo ſancti omnes nolunt ab Euãgelij ſocietate diſcedere, & ideo delectantur vocari Donatiſtæ, ſicut Euangeliſtę: túq; potius eis facias iniuriam cum ſcribis in Latino ſermone, non niſi Latinam regulam probans, Donatianos à Donato, ſicut ab Arrio & Nouato, Arrianos & Nouatianos velles vocari. Namq; ego cum ſcriberem, iam à neſcio quibus propagatũ ſonabat hoc nomen, neque id mutare curaui, cum & hoc ad diſtinctionem quam volebam ſatis ſufficere exiſtimarem. Si enim Demoſthenes clariſsimus oratorum, cui verborum tanta fuit cura, quanta rerum authoribus noſtris, cum tamen ei nonnullam locutionis inſolentiam obieciſſet Aeſchines, negauit ille in eo poſitas eſſe I fortunas Græciæ, illóne an illo verbo vſus fuerit, & an huc an illuc manũ porrexerit, quanto minus nos laborare debemus de regulis diriuandorum nominũ, quando ſiue hoc ſiue illud dicamus, intelligitur ſine ambiguitate quod dicimus, quorum non in expolitione ſermonis, ſed in demonſtratione veritatis eſt maior intẽtio.

Demoſthenes.

Si autem quiſquam noſtrorũ primus flexit hoc nomen nullo modo mihi videtur illud ſimile intuitus, ꝙ Euangeliſtę ab Euangelio nũcupantur: ſed quia per Donatum non tantũ Carthaginis, quia hanc hæreſim maxime roboraſſe perhibetur: ſed etiam maiorem Donatum à caſis nigris, qui altare contra altare in eadem ciuitate primus erexit, magnum ſcandalum factum eſt: ita fortaſsis à Donato Donatiſtas, vt ab ſcandalo ſcandaliſtas voluit appellare.

Irridet Creſconium.

Cap.II.

Sed ego ea in re in qua nihil cauſæ noſtræ minuitur, me facillimum præbeo, & quando tecũ ago, iam Donatianos voco: quãdo autem cum aliis, conſuetudinẽ potius ſequor quæ his ſonis iure dominatur: Tu tantũ memento me, cui tantã tribuiſti eloquentiam, nondum noſſe nomina declinare, & nuncia veſtris ſecuritatem, ne iam timeant tanquã dialecticum, cui vides adhuc neceſſariã eſſe grammaticã. K Quod ſi diſciplinam diſputandi ſiue dialecticam velis appellare, ſiue quid aliud: ſatis tamen ſobrie docet cũ de re conſtat, non eſſe de nomine laborandum. Sicut non curo vtrum ea ipſa dialectica vocetur, curo tamen quantum valeo noſſe ac poſſe diſputare, hoc eſt, veritatem à falſitate in loquendo diſcernere: quia hoc niſi curauero, pernicioſe errabo: ita non curo vtrũ Donatiſtæ an Donatiani peritius & literatius declinemini: verum poſtremo à Donato, vel qui primus extra eccleſiã ſanctificauit, vel qui hanc diſſenſionem maxime roborauit: an à Maiorino qui primus contra Cæcilianum veſtræ partis Epiſcopus ordinatus eſt, dicat is vobis, quando loquimur diſtinctionis cauſa indi vocabulũ, quod autem hæretici ſitis, quòd ideo ne decipiatis, cautiſsime deuitandi, niſi diligenter demõſtrare curauero, nõ paruam negligentiæ culpam pro mei officij ſarcina incurram.

Quanquam id quod inter nos accidit, ſchiſma potius quàm hæreſim cẽſes appellari oportere, & quod raro audere dialectici ſolent, etiã definitionibus iſta diſcernis, vbi quãtum nos adiuues, ſatis demonſtrare non potero, niſi ex epiſtola tua inſeram verba tua, Quid ſibi L vult, inquis, quòd ais hęreticorum ſacrilegum errorem? Nam hæreſes nõ niſi inter diuerſa ſequentes fieri ſolẽt: nec hæreticus niſi contrariæ vel aliter interpretatæ religionis eſt cultor, vt ſunt Manichęi, Arriani, Marcionitæ, Nouatiani, cæterique quorum inter ſe contra fidem Chriſtianã diuerſa ſententia ſtat. Inter nos quibus idem Chriſtus natus, mortuus & reſurgens, vna religio, eadẽ ſacramẽta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum, ſchiſma factum, non hæreſis dicitur. Siquidem hæreſis eſt diuerſa ſequẽtium ſecta: ſchiſma vero eadem ſequẽtium ſeparatio. Quare & in hoc ſtudio criminandi quẽ tu incurris non vides errorem, cum quod ſchiſma eſt hæreſim vocas. Hæc nempe verba tua ſunt quæ poſuiſti in epiſtola tua.

Hæreſis & ſchiſma.

Cap.III.

Iam nunc attende ſi pertinax non ſis, quàm facili compẽdio id quod inter nos agebatur, ipſe finieris. Si enim & nobis & vobis idem Chriſtus natus, mortuus ac reſurgens, vna religio, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum eſt, nónne rebaptizare peruerſum eſt? Tria nanque poſuiſti, quorum ſi vnum poſuiſſes, ſatis ſuperque ſufficeret. Sed quaſi contra Donatianos fideliter ageres, ne quiſquam vel nimis acutus id quod ſemel breuiterque dixiſſes interpretari aliter conaretur, etiã obtuſis auribus & cor- M dibus tuam curaſti immergere atque inculcare ſententiam. Vna, inquis, religio, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum, & adhuc aduerſus inuicem laboramus. Iam tandem aliquando cohibete diſſenſionem, finite lites, amate pacem. Quid reprobatis? Quid exufflatis? Quare rebaptizatis? Vna religio eſt, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum. Nam ſi vobis & nobis non eſt vnus baptiſmus, quo modo eſt vna religio? Ergo & vnus baptiſmus, quo modo ſunt eadem ſacramenta. Sed tu dixiſti eadẽ ſacramenta, idẽ ergo & baptiſmus. Item ſi nobis & vobis diuerſus eſt baptiſmus, quo modo nihil eſt in Chriſtiana obſeruatione diuerſum? Sed tu dixiſti nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum, nõ ergo diuerſus eſt baptiſmus: Quod cũ ita fuerit, nos recte quod vnũ atque idẽ neq; diuerſum eſt, nec improbamus, nec exufflamus, ſuſcipimus & acceptamus. Vos vero impie quod vnum atque idem neque diuerſum eſt, diſsimulatis agnoſcere, ſuſcipere recuſatis, acceptare non vultis, ſed eligitis improbare, audetis exufflare, non metuitis iterare.

Donatianos probat & hæreticos & ſchiſmaticos.

Cap.IIII.

A iterare. Et cum in hocipſo quòd ea quæ inter nos mutata non ſunt, oos ſuſcipimus, vos refellitis nos: ſi à vobis data ſunt, data iudicamus: vos ſi à nobis data ſuot, tanquam non data repetitis. Cum diuerſa ſequamini, appellari vos hæreticos dedignamini. Attende diligenter quid dicas, & quid dicam. Tu certe definiſti & dixiſti, Hæreſis eſt diuerſa ſequennum ſecta: ſchiſma vero eadem ſequentium ſeparatio, Item tu dixiſti nobis & vobis vnam eſſe religionem, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum. Quare ergo rebaptizas Chriſtianum, ego autem non rebaptizo? Diuerſa vtique ſequimur. Quare te dici non vis hæreticum? puto quòd non paruo ſigno agnoſcamus hæreticos, qui cum ſibi & nobis vnam religionem, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum eſſe fateantur, nolunt nos agnoſcere baptizatos. An tanta obſtinatione contenditis, tanta diſſenſione veritati reſiſtitis, vt à religione, à ſacramentis, à Chriſtiana obſeruatione baptiſmum ſepareris? Quod ſi facitis, in eo eſtis hæretici quod ad religionem, ad ſacramenta, ad obſeruationem Chriſtianam baptiſmum pertinere non vultis. Si autem non facitis, in eo eſtis hære-

B tici, quòd eos qui nobiſcum habeot voam religionem, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum, cum & baptiſmum ad religionem, ad ſacramenta, ad Chriſtianam obſeruationem pertinere fateamini, tamen rebaptizatis. Anende enim diligenter defininonem tuam in qua dixiſti, Hæreſis eſt diuerſa ſequennum ſecta: & vide vtrum non diuerſum ſequamini, aut ſeparando baptiſmum à religioſa obſeruatione Chriſtianorum ſacramentorum, quibus eum nos inter magna coniungimus, aut eos cum quibus in vna religioſa obſeruatione Chriſtianorum ſacramentorum etiam baptiſmus vnus eſt, tamen rebaptizando, quod nos deteſtamur. Quoniam vellem ſi poſſem, cum aliquem deceptum ex oostris fidelibus, veſtris nefandis ioterimendum inſidiis excipiunt, cum apud nos iam baptizatum, nec cœpiſſe dicunt eſſe Chriſtianum, cum tanquam pagaoum exufflant, cum catechumenum faciunt vt præparēt, deinde retingendum vel potius extinguendum, repente aliunde exiſtere, cum hac epiſtola tua, & hunc ipſum eius locum in mediis eorum auſibus recitando porrigere & exclamare, Quid facitis?

[*Vrges verba Creſconij. Cap. V.*]

C Ecce audite, videte, legite, vna eſt nobis vobiſque religio: eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum, in cuius nomine iſte baptizatus ſit prius interrogate: & tunc ſi alium meliorem in veſtro baptiſmo nominatis, date. Tunc illi fortaſſe ſi non ipſa rerum euidentia contremiſcerent, continuo conſilium ſuum magnum videlicet atque acutum proferrent & dicerent, Quis iſte è nobis eſt cuius epiſtolam geris? Laicus ooſter eſt, nobis vinceret, vincitur ſibi. Tamen ego ſi adeſſem, conuerſus ad te dicerem, Tu ſaltem obſecro dic nobis quid iſti faciunt? Ecce apud nos baptizatum rebaptizare diſponunt: Certe ergo nobis & vobis vna religio, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum. An reſponderes, ſed Chriſti baptiſmus non eſt religio, non eſt ſacramentum, ooo eſt obſeruatio Chriſtiana? Auerterit deus hanc à tua mente demeotiam. Quid igitur mihi reſponderes vrgenti ac dicenti, Vna nobis vobiſq; religio eſt: quibus autem baptiſmus vnus non eſt, non eſt vna religio: Ergo nobis vobiſque vnus eſt baptiſmus, eadem nobis & vobis ſacramenta ſunt, Quibus autem baptiſmus idem nō eſt, non ſunt eadem ſacramēta, Ergo idem nobis & vobis

D eſt baptiſmus, nihil eſt vobis & nobis in Chriſtiana diuerſum obſeruatione. Quibus autem diuerſus eſt baptiſmus, non vtique nihil eſt in Chriſtiana obſeruatione diuerſum. Noo ergo nobis & vobis diuerſus eſt baptiſmus, Cur quod vnum eſt improbatur, cur quod idem eſt exufflatur, cur quod diuerſum non eſt iteratur? Me ſic ageote in præſentia, ſic inſtante, ad quas tergiuerſationes confugeretis? Videlicet contenderent in epiſtola tua illi Grammaticos, tu accuſares in noſtra dialecticos, ſed veritas ex vtraque ſuperaret hæreticos, hoc ſolum in eis oſtendens à nobis eſſe diuerſum, quod conſtat eſſe peruerſum, quia nos ſacramenta noſtra cognoſcimus, errorem alienum emendamus: vos autem eadem ſacramenta fatemini, quæ tanquam nulla ſint iteratis, magna diuerſitate reprobantes quod diuerſum non eſſe conceditis.

[*Caput. VI.*]

Proinde quamuis inter ſchiſma & hæreſim magis eam diſtinctionem approbem, qua dicitur ſchiſma eſſe recens congregationis ex aliqua ſententiarum diuerſitate diſſenſio, Neque enim ſciſſio vel ſchiſma fieri poteſt niſi diuerſum aliquid ſequantur qui faciunt: hæreſis autem ſchiſma inueteratum, tamen quid hinc opus eſt ad laborem,

[*Quid proprie ſchiſma. Ca. VII.*]

E cum me taotum adiuuent definitiones tuæ, vt ſi mihi & per alios veſtros concederetur, ſchiſmaticos vos libentius quàm hæreticos dicerent. Si enim ſchiſma faciunt quibus cum eis à quibus ſe diuidunt voa religio eſt, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum, hinc eſt veſtra rebaptizatio damnabilior, quia in vna religione eiſdem ſacramentis nihilo in Chriſtiana obſeruatione diuerſo alius eſt, diuerſus eſſe non poteſt baptiſmus. Sed quoniam nec vllum eſt nec aliquid paruum, quod diuerſum ſequimini cum ab vnitatis vinculo ſeparati, etiam de repetitione baptiſmi diſſentitis à nobis, fit vt ſecundum iſtam ipſam definitionem tuam qua dixiſti, Hæreſis eſt autem diuerſa ſequentium ſecta: & hæretici ſitis & victi appareatis. Hæretici quidem quòd non tantum diuiſi, verum & in rebaptizando diuerſum ſequimini. Victi autem, quia datum per nos baptiſmum tanquam non ipſum, ſed tanquam nullum ſit iteratis, quòd vnum atque idem, nec diuerſum eſſe fatemini. Tua quippe verba ſuot quod nobis vobiſque ſit vna religio, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum.

F Quapropter ſi literis tuis pars Donati ſubſcriberet, ac inde iſta quæ à me atque à te dicta ſunt, ſine inſana pertinacia vel impudentia cogitaret, nihil vlterius aduerſus oos ſentiret & diceret. Sed quoniam tu es cui reſpondeo, iam puto quòd & ipſe videas, iam non ſtudio criminandi, ſed pernicioſam redarguendi fallaciam dixerim Donatiſtarum hæreticorum ſacrilegum errorem. In quibus quatuor verbis ſiue nominibus, quia hoc vel tibi vel arti Grammaticæ placet, primum quod poſitum eſt Donatiſtarum corrigo & muto & Dooatianorum dico, cætera vero tria quoniam veriſſima dicta eſſe, iam vt puto ſentis, vos corrigite, vos mutate. Mutate inquam & corrigite Donatianorum vel quodlibet aliud vocandi ſitis, tamen hæreticorum ſacrilegum errorem, nam & hæretici eſtis, vel quod in ſchiſmate inueterato remanſiſtis, vel ex tua definitione quòd de Eccleſia, quæ corpus eſt Chriſti, vel de iteratione Chriſtiani baptiſmi diuerſum ſequimini. Et ſacrilegus error eſt non ſolum à Chriſtiana vnitate ſeparatio, verumetiam ſacramentorum quæ ſecundum tuā confeſſionem vel cōceſſionem vna atq; eadem ſunt violatio atq; reſciſſio, Quod ſi corrigitis, &

[*Donatiſtæ mutati trāſeunt. Caput VIII.*]

G mutatis, quò modo tales vos ſuſcipimus quales eratis?
Vnde inaniter tam multa locutus es, & cum ſis ingenio
tam acuto, conſuetudine audiendæ vanitatis obtunde-
tis, vt videatur tibi quòd cum ad nos à vobis tranſeũt,
tales eos quales erant ſuſcipimus, quia in eis traditio-
nem Chriſtianorum, quam nec alienati alienauerant,
nec peruerſi peruerterant approbamus, quæ ſacramen-
ta etiam tu, quamuis non talis quales nos ſumus, nõ po-
tuiſti tamen niſi talia, nec ſic talia quaſi alia ſimilia ſed
omnino eadem confiteri. Obſecro te dic mihi,

De eodem. Caput. IX.

quo modo talis eſt qualis fuit qui veneratur Eccleſiam
quam blaſphemabat, qui tenet vnitatem quam non
tenebat, qui habet charitatem quam non habebat, qui
accepit pacem quam reſpuebat, qui approbat ſacramen-
tum quod exufflabat? An vero ita ſunt omnia falſis ve-
ra præpoſterata, vt non dicantur mutati, in quibus ea
quæ diuerſa fuerant veritate corriguntur, & mutati di-
cantur, in quibus ea quæ ſimilia vna eademque fuerant,
vanitate iterantur? Noli ergo vlterius in hac re, non
tantum carnaliter, verumetiam pueriliter ſapere, vt ta-
les quales erant veſtros à nobis ſuſcipi exiſtimes, qui
H conuerſione voluntatis ab errore ad veritatem, à diui-
ſione ad vnitatem, à diſſenſione ad pacem, ab inimi-
citiis ad charitatem, ab humana præſumptione ad di-
uinarum ſcripturarũ authoritatem, non ante incipiunt
eſſe noſtri quàm eſſe deſtiterint veſtri. Hæc conuerſio
voluntatis repente mutauit, non ſolum in telonæo pec-

Matth. 9. Lucæ. 23.

catorum, verumetiam in cruce latronem, Niſi putas
quòd Chriſtus in paradiſo ſecum eſſe voluiſſet cruen-
tum ſceleratúmque hominem, ſi non cordis illa con-
uerſio continuo faceret innocentem, vt eo die, ex eo lo
co, ex eo ligno tranſiret ad immortale fidei præmium,
in quo exceperat mortis pro iniquitate ſupplicium.
Siue enim ad malum ſiue ad bonum paruo momento
animus commutatur, ſed non ideo paruum eſt quod
meretur. In ipſis corporalibus & temporalibus pœnis
& beneficiis diu nutritam quamlibet ætatem vnus ictus
interimit, & decem & octo annorum ægritudinẽ mox

Lucæ. 13.

vt dominus dignatus eſt iubere, ſanauit. Crede certe
rebus, non verbis inanibus. Mutati ad nos veſtri tranſ-
eunt, abſit vt ipſi ſint qui fuerunt. Quod vtinam & tu
I facias, & quàm verum ſit in te, tibi credas.

Sacramẽta communia orthodoxis & hæreticis Cap. X.

Magnum aliquid tibi dicere viſus es nominan-
do Candidum Villaregienſem, & Donatum Macoma
dienſem, qui ex veſtris Epiſcopis etiam apud nos Epi-
ſcopi fuerunt, & probata vita ad honorabilis ſenilis æ-
tatis meritum peruenerunt: quaſi ſacramenta & inuo-
catio nominis dei, quæ fit apud vos ipſa inimica ſit no-
bis, cum & in eis qui extra Eccleſiam ſunt, non ſit om-
nino niſi eccleſiæ. In qua quæſtione ſi meis verbis labo-
rarem, tuis adiuuarer. Nam ſi extra eccleſiam nihil eccle
ſiaſticum poſſe eſſe ſentires, non ipſe dixiſſes, nobis &
vobis vnam eſſe religionem, eadem ſacramenta, nihil
in Chriſtiana obſeruatione diuerſum. Quibus verbis
tuis non in totum conſentio, Chriſtiana quippe eccle-
ſia caretis, Chriſtianam charitatem non habetis, Chri-
ſtiana ſanè in vobis ſacramenta cognoſco, & in his il-
lud quoq; diuerſum improbo ac reſpuo, quod cum ea-
dem etiam in ſchiſmate habeatis, eadem in catholicis
exufflatis. Prorſus agnoſcit in vobis eccleſia cũcta quæ
ſua ſunt, nec ideo non ſunt eius quia & apud vos inue-
niuntur, Apud vos quippe aliena ſunt, ſed cum vos cor-
rectos recipit, cuius ſunt, fiunt etiam ſalubriter veſtra
quæ perniciose habebatis aliena. Diſcordia vos poſ-
ſidet ſub titulo pacis, Ergo diſcordia pellatur, pax in-
troducatur. Quid cauſæ eſt vt titulus deponatur? Epi- K
ſcopus eſt; inquis, Epiſcopum recipis, presbyter preſ-
byterum. Poſſes mihi & hoc dicere, homo eſt, homi-
nem recipis: Tam quippe in illo ſacramenta Chriſtia-
na quàm membra humana cognoſco, nec curo per quẽ
fuerint ſeminata, ſed à quo creata, Quibus ſi male vti
voluerit, eoipſo malus fit quod creatorẽ de bonis eius
offendit; Si autem bene vti voluerit, ſe corriget, non
illa mutabit. Et de Epiſcopis quidem vel cleri-

Recipiũtur Epiſcopi. Cap. XI.

cis recipiendis alia quæſtio eſt. Quamuis enim cum a-
pud vos ordinantur, non ſuper eos inuocetur nomen
Donati ſed dei: tamen ita ſuſcipiuntur vt videtur pa-
ci & vtilitati eccleſiæ conuenire. Neque enim Epiſcopi
propter nos ſumus, ſed propter eos quibus verbum &
ſacramentum dominicum miniſtramus, ac per hoc vt
eorum ſine ſcandalo gubernãdorum ſeſe neceſſitas tu-
lerit, ita vel eſſe vel non eſſe debemus, quod non pro-
pter nos ſed propter alios ſumus. Denique nõnulli ſan-
cta humilitate prediti viri, propter quædam in ſe offen-
dicula, quibus pie religioſeque mouebantur, Epiſcopa-
tus officium, non ſolum ſine culpa, verumetiam cum
laude poſuerunt, Nunquid ſic etiam Chriſtianum no-
men & fidem laudabiliter, ac non potius damnabiliter L
ponerent? Sicut in accipiendis his rebus poſſunt eſſe iu-
ſtæ cauſæ cur excuſet quiſque fieri Epiſcopus: nec tamen
ſimiliter poteſt vlla cauſa eſſe iuſta cur quis excuſet fie-
ri Chriſtianus. Quid iſta niſi quia ſine Epiſcopatu vel
clericatu ſalui eſſe poſſumus, ſine Chriſtiana vero re-
ligione non poſſumus? Proinde veſtri Epiſco-

Quo modo purgantur hæretici reſipiſcentes. Cap. XII.

pi ſeu quilibet clerici, quantum ad ipſa eccleſiaſtica of-
ficia pertinet, ſic in catholicam ſuſcepti ſunt vnitatem,
quemadmodum expedire videbatur iis quorum ſaluti
per eorum conſulebatur officium vel exercendum vel
omittendum. Veruntamen etiam de ipſis qui & apud
nos eoſdem adminiſtrauerunt honores: nunquid ſicut
dicere potuiſti: Epiſcopus eſt, Epiſcopum recipis: ita po-
teris dicere, hæreticus eſt, hæreticũ recipis: aut ſchiſma-
ticus eſt, ſchiſmaticum recipis: aut Donatianus eſt, Do-
natianum recipis? His enim nominibus non gradus ho
noris à plebeia dignitate, ſed crimen erroris à catholi-
ca veritate diſtinguitur. Proinde illa tanquam eccle-
ſiaſtica munera etiam in alienis inuenta, qui vos relin- M
quendo & ad nos tranſeundo noſtri fiunt, pro vtilita-
te populorum quibus hac diſpenſatione ſeruimus, ſuſci
piuntur: illa vero viciosa & proprie veſtra, ſanãtur, cor-
riguntur, mutantur, dum tamen ea ſacramenta ſine qui-
bus homo non poteſt fieri Chriſtianus, etiam in hæreti
cis ſic tractẽtur, vt cum ad eccleſiam veniunt, quod de-
fuerit addatur, quod agnitũ fuerit approbetur: ne dum
nimis offendimur eis malis quæ cõtra eccleſiam pepe-
rerunt, perſequamur etiam bona quæ de eccleſia diſce-
dendo traxerunt. Nam etiam ſic ramus fractus, ſi rurſus,
ſicut ait Apoſtolus, inſerendus ſit, radix ei redditur, non *Roma. 11.*
forma mutatur. At enim noſtros, inquis, hæreticos & ſa
crilegos vocas, quod nefarium & inexpiabile crimẽ eſt:
nunquid talibus ſine aliqua expiatione ignoſci debet
aut poteſt? Cur ergo, inquis, non emaculas venientem?
cur non primo abluis & emundas, & ſic tibi commu-
nicet? Quid quòd ex his verbis tuis multo conuenien-
tius alius dixerit, talibus tamen ignoſci nec debere nec
poſſe, teq; tibiipſi contraria locutum eſſe monſtrauerit,
vt ideo diceres cum aliqua expiatione talibus ignoſcen
dum, quia id quod obiicitur inexpiabile, Quo modo
ergo expiatur quod inexpiabile eſt? Quo modo ſperem
te auditurum eſſe quod dico, qui tam in proximo non
audis

A audis ipſe quod dicis, cũ tibi continuo contradicis cen-
ſendo expiandũ quod expiabile dixeris? Nos autem ita
veſtrũ dicimus hæreticum & ſacrilegum errorem, vt ta
men inexpiabilem nó dicamus, Alioquin fruſtra vobiſ-
cum vt eo relicto correcti ad eccleſiam catholicã tranſ-
eatis, quibus modis poſſumus, agendum eſſe cenſuimus:
nec noſtro ſicut ſcribis verbo te vti arbitreris, quaſi hoc
malũ ſine venia, & ſine medico eſſe dicamus, quod om
nino non dicimus, quia & veniam merẽtur quos huius
mali pœnituerit, & omnipotẽs eſt medicus qui per Pro-
Ezech. 18. phetam dicit, Si conuerſus fueris & ingemueris, tunc
ſaluus eris. Quapropter ſi in aliquem forte incidiſti vel
minus in his rebus inſtructũ, vel minus quid loquere-
tur intuentem, quãuis eſſe communionis catholicæ vi-
deretur qui hoc tibi diceret, ipſe potius huius inconſi-
derati verbi veniam mereatur, ſicut tu qui cum ſis tam
liberaliter eruditus, & in arte verborũm non mediocri-
ter doctus, minus tamẽ quid loquaris attendens expian
dum cenſes quod inexpiabile dixeris, & quod eſt mon-
ſtroſius ideo expiandum quia inexpiabile. Non eſt ca-
tholicum eos hortari, vt errore correcto ſalui fiãt, quos
inexpiabiliter atque inſanabiliter aſſerimus errare. Sed
B ideo vobis non videntur mundari, cum ad nos à vobis
tranſeunt, quia nõ denuo baptizãtur, quaſi ſolo baptiſ-
mo quem repeti nõ oportet, cum idem atque vnus eſt,
homines ab errore mundentur. Mundantur & verbo
Ioan. 15. veritatis ab illo qui ait, Iam vos mundi eſtis, propter
verbum quod locutus ſum vobis. Mundantur & ſacri-
Pſal. 50. ficio contriti cordis ab illo de quo dictum eſt: Sacrifi-
cium deo ſpiritus contribulatus, cor cõtritum & humi-
liatum deus non ſpernit. Mundantur & eleemoſynis ab
Luce. 12. illo qui ait: Date eleemoſynam, & ecce omnia munda
ſunt vobis. Mundantur ipſa quæ ſupereminet omnibus
1. Petri. 4. charitate ab illo qui per Apoſtolum Petrum dixit, Cha-
ritas cooperit multitudinem peccatorum: quæ vna ſi aſ-
ſit, omnia illa recta fiunt: ſi autem deſit illa, omnia fru-
ſtra fiunt. Hæc vero vnde ſit, audi docentẽ Apoſtolum:
Roma. 5. Charitas, inquit, dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per
ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Vnde merito cre
duntur qui extra eccleſiam baptiſmum eccleſiæ perce-
perunt, non habere ſpiritum ſanctum, niſi cum ipſi ec-
C cleſiæ in vinculo pacis per connexionem charitatis ad-
Quid extra hæreſcunt. Iam enim locus eſt vt oſtendam
eccleſiã ha- quod in primo libro diſtuleramus, quid in eccleſia quæ
beri nõ poſ- ſanctum corpus eſt Chriſti proprie poſſit accipi, quod
ſit. Ca. XIII prætter illam non poteſt accipi. De his enim qui ſchiſ-
1. Cor. 2. mata faciebant, idem Apoſtolus dicit: Animalis autem
homo non percipit quæ ſunt ſpiritus dei: primam ad
Corinthios epiſtolam lege, & inuenies, Baptiſmus igi-
tur ſacramentum eſt nouæ vitæ ac ſalutis æternæ, quem
multi habent non ad vitam æternam, ſed ad pœnam
æternam, non bene vtentes tanto bono. Charitatem
vero ſanctam quæ eſt vinculum perfectionis, nemo po
teſt habere non bonus, nemo qui habet poteſt eſſe vel
ſchiſmaticus vel hæreticus. Cum ergo quiſque ad ec-
cleſiæ veniens vnitatem cum eius membris veraciter
Roma. 5. copulatur, accipiat ſpiritum ſanctum, per quem diffun-
1. Petri. 4. ditur charitas in cordibus noſtris, eadẽmque charitas
cooperiat multitudinẽ peccatorum, vt baptiſmum quẽ
primum habebat ad iudicium, habere iam mereatur ad
præmium. Quo modo enim mundari negas, niſi quia
omnino quæ ſit mundatio ſpiritalis ignoras? Non igi-
tur ſicut conuiciaris, tanquam in aſylum Romuli ve-
ſtros nocentes recipimus, quos ciuitas dei recipiendo
efficit innocentes, cum ad eandem veraci corde tran-

ſierunt, de qua eius conditor dicit, Non poteſt ciui- D
tas abſcondi ſuper montem conſtituta, non enim eam Matth. 5.
condidit qui fratrem ſuperbe occidit iratus, ſed qui fra-
tres humiliter redemit occiſus. Hanc ſpiritu ſancto mũ Gene. 4.
dante lætificat de quo clamabat dicens, Si quis ſitit, ve-
niat & bibat: non aquam viſibilem commendans, quæ Ioan. 7.
baptiſmatis ſacramento quam & boni & mali habere
poſſunt, quamuis ſine illa boni ſalui fieri non poſſunt.
Quæ quamuis eccleſiæ ſit, tamen etiam foras profluit,
cum & apud illos inuenitur qui ex nobis exierunt, ſed
non erant ex nobis, ſicut aqua in aliquo ex illis me-
morabilibus quatuor fluminibus negari nõ poteſt quòd 1. Ioan. 4.
ſit aqua paradiſi, quamuis non ſit in ſolo paradiſo, quæ
etiam extra inde manauit. Non ergo hanc a- Gene. 2.
quam, ſed aquæ nomine inuiſibile dei donum ſanctum Spiritus ſan
ſpiritum commendabat dicens: Si quis ſitit, veniat & ctus fons.
bibat: ſicut euidenter Euangeliſta teſtatur adiungens: Cap. XIIII.
Hoc autem dicebat de ſpiritu quem accepturi erant cre Ioan. 7.
dentes in eum. Spiritus enim nondum erat datus,
quia Ieſus nondum fuerat clarificatus: Et vtique quan-
tum ad ſacramentum attinet lauacri viſibilis, ante-
quam eſſet reſurgendo clarificatus, iam baptizauerat
plures quàm Ioannes, ſicut ipſum loquitur Euãgelium.
Vnde dicit diſcipulis ſuis: Ioannes quidem baptizauit E
aqua, vos autem baptizabimini ſpiritu ſancto, quem Ioan. 4.
& accepturi eſtis non poſt multos dies hos vſque ad
Pentecoſten. Hic ſpiritus ſanctus veniens in eos, ta- Acto. 1.
le ſignum primitus dedit, vt qui eum acceperant, lin-
guis omnium gentium loquerentur, quia portendebat
Eccleſiam per omnes gentes futuram, nec quenquam
accepturum ſpiritum ſanctum, niſi qui eius vnitati co-
pularetur. Huius fontis largo atque inuiſibili flumine
lætificat deus ciuitatem ſuam, de qua Propheta præ-
dixit, Fluminis impetus lætificat ciuitatem dei. Ad Pſal. 45.
hunc enim fontem nullus extraneus, quia nullus niſi
vita æterna dignus accedit. Hic eſt proprius Eccleſiæ
Chriſti, cui tanto antè prophetatum eſt, Fons aquæ Prouer. 5.
tuæ ſit tibi proprius, & nemo alienus communicet ti-
bi. De hac enim eccleſia & de iſto fonte dicitur & in Canti. 4.
Cantico Canticorum, Ortus concluſus, fons ſignatus,
puteus aquæ viuæ. Hoc veſtri de viſibilis baptiſ- De eodem.
matis ſacramento accipientes, tantum errant vt res Cap. XV.
abſurdiſſimas fateri cogantur inuiti, quod ad illum
ſcilicet fontem viuum, qui proprius eſt vnicæ colum- F
bæ, de quo dictum eſt, Nemo alienus communicet ti- Prouer. 5.
bi: ad ortum concluſum puteũmque ſignatum potue-
rit accedere Simon magus, quem legimus à Philippo Acto. 8.
baptizatum: potuerint accedere tot ficti, de quibus ge-
mens loquitur Cyprianus, Seculo verbis ſolis & non Cyprianus
factis renunciantes: tot etiam Epiſcopi auari de qui- in epiſtola
bus idem ipſe teſtatur, Fundos inſidioſis fraudibus ra- de lapſis.
pientes, vſuris multiplicantibus fœnus augentes. Iſta
quippe in baptizatis & baptizantibus viſibili baptiſmo
reperiuntur, Ad illum tamen fontem proprium cui
nemo communicat alienus: ad illum fontem ſignatum,
hoc eſt, ad ſpiritus ſancti donum, quo charitas dei dif-
funditur in cordibus noſtris, nullus iſtorum niſi mu-
tatus accedit, ita omnino mundandus, non vt non
ſit, ſed ſit cœleſtis particeps pacis, ſanctæ ſocius vnita-
tis, plenus indiuiduæ charitatis, ciuis angelicæ ciuitatis.
Ad hanc itaq; ciuitatem quiſquis hæreſis vel ſchiſmatis
depoſito errore, correctis moribus, pia mente conuerti-
tur, ſi iam ſacramenta geſtabat, quæ foras etiam ad in-
dignos profluere potuerunt, hæc honorãtur in eo, quia
& in alienis non videntur aliena, ſed iam illo proprio

G cui nemo communicat alienus, illo ſignato ſpiritus ſancti fonte mundatur, à quo apud vos etiã quiſquis cæteris moribus laudabilis fuerit, ſolo ſchiſmatis vel hæreſis crimine ſeparatur.

Aliter hæretici aliter pagani recipiuntur. Cap. XVI.

Cum ergo veniunt ad nos veſtri, deſiſtẽtes eſſe veſtri, incipientes eſſe noſtri, accipiũt quod nõ habebant, & ſalubriter habere incipiunt, quod tanto pernicioſius, quanto indignius habebant. Accipiunt enim primitus ipſam eccleſiam, & in ea pacẽ, charitatẽ & vnitatem per fontẽ eius proprium atq; inuiſibilẽ ſpiritũ ſanctũ, ſine quibus vtiq; nullo dubitante interiiſſent, quicquid aliud apud vos quod de eccleſia foras trahi potuit habuiſſent. faciliore autem venia quod nondũ habuerũt accipiunt, quàm ſi habuiſſent & tamẽ deſeruiſſent. Et hoc diſcernitur apud nos, vt aliter recipiantur qui catholicam reliquerunt, aliter qui ad illam primitus veniunt. Illos enim amplius grauat crimen deſertionis: hos autem non à ſe diruptum, ſed cognitum & retentum vinculum releuat vnitatis. Vnde fieri poteſt vt quos ſeductores rebaptizauerunt, ipſi pro eis pœnitentibus dominum deprecentur, ſi prius iſti conciliati quàm illi reconciliati eccleſiæ fuerint. Sicut fieri po- H teſt, vt etiam cultores idolorum ſi quos forte Chriſtianos ad idola ſeductos apoſtatas fecerint: ſi priores ſeductores facti fuerint Chriſtiani, & magnũ aliquod meritum in Eccleſia conſecuti, per ipſos illi quos deceperant redeant, per ipſos commendentur & reconcilientur domino per quos dimiſerant dominũ. Quod enim valet ad mundanda ſacrilegia gentilium recte perceptũ ſacramentũ baptiſmatis, hoc valet ad mundanda ſacrilegia ſchiſmaticorum & hæreticorum veraciter apprehenſa charitas vnitatis. Quamobrẽ ſicut ſeductores fidelium Chriſtianorum veniẽtes ad Chriſtum ſeductis redeũtibus præponũtur, vnde iſti & Epiſcopi fieri poſſunt: ita mirari non debent decepti ab hæreticis quando ad catholicam veniunt. Iſti nanque excuſabilius petunt, quæ ſibi defuerunt, illi humilius repetunt quod fuerunt. Iſtos honorabilius vbi nondum ſteterant aduocamus, illos ſuſpectius vnde lapſi fuerant reuocamus. Proinde iam vt opinor non fruſtra me dixiſſe Donatiſtarum, vel vt tu mauis Donatianorum hæreticorum ſacrilegũ errorem, ſi & ab eccleſia catholica diſſentitis, & quæ vna atque eadem fatemini ſacramenta reſcindi- I tis: nec tamen ſine venia vel inſanabiles eſtis miſericordiæ dei, quia diſcordioſo errore depoſito, ad catholicam veritatem pacemq; conuerſi, per donum eius proprium, hoc eſt ſanctum eius ſpiritum, per quem diffunditur charitas in cordibus noſtris, mundari ſanarique poteritis, non vt deſtruantur in vobis eccleſię ſacramenta, quæ aliena pernicioſe foris habebatis, ſed vt eapſa intus iam veſtra ſalubriter habeatis

Roma. 5.

Conſcientia dantis. Cap. XVII. Contra literas Petiliani li. 1. c. 1.

Nunc videamus quemadmodum oſtẽdas recte dixiſſe Petilianum vel quemlibet alium. Conſcientia ſancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis: vbi ego dixi, Quid ſi lateat dantis conſcientia, & fortaſſe maculoſa ſit, quo modo poterit accipientis abluere cõſcientiam? Tu contra, non quid à te homine acuto, ſed quid à veſtris dicatur diu locutus es, quod totum breuiter ita dici poteſt: Conſcientia dantis attenditur, non ſecundum eius ſynceritatem, quæ in illa videri non poteſt, ſed ſecundum famam quæ de illa ſeu vera ſeu falſa eſt, quia videlicet eius eſt hominis, qui & ſi ſceleratus occultus ſit, ſufficit accipienti, quòd bonæ ſit exiſtimationis, nondum cognitus, nondum iudicatus, nondum ab Eccleſia ſeparatus. Vide, obſecro te, in quod præcipitium compulerit homines anguſtia non inueniendi quà exirent, Itàne dantis maculoſa conſciẽtia, conſcientiam poteſt K accipientis abluere, ſi habeat famam bonam, & tantum ad abluendum poterit, quãtum bona, ſi bonam famam fallendo contraxerit? Attendis quid dicatur, & vis iam prætereamus hunc locum, an hoc idem adhuc verſabo, vt diligentius cogaris attendere? Petilianus dixit, Conſcientia ſancte dantis attenditur, quæ abluat accipiẽtis, Ego dixi, Quid ſi lateat dantis conſcientia, & fortaſſe maculoſa ſit, quo modo poterit accipientis abluere conſcientiam? Tu vel potius veſtri dixerunt, Nam tu vir talis quando iſta dixiſſes, quanuis habeat conſcientiam maculoſam: mihi tamẽ qui ab eo baptizor, quia latet & neſcio, ſufficit quod ab eo accipio, cuius innocentẽ, quia in Eccleſia eſt conſcientiã puto. Nam ideo, inquis, conſcientiam dantis attendo, non vt quod fieri non poteſt de latẽtibus iudicem, ſed vt ſi quid de illo in publica fama vel conſcientia eſt, nõ ignorem. Propter hoc enim ab omnipotente deo dictum eſt, quæ nota ſunt vobis, quæ occulta mihi? Semper igitur attendo conſcientiam dantis, & quia ipſam non video, quid de ea in publico notum eſt quæro: nec ad rem pertinet ſi aliud ſit in ſecreta conſcientia, aliud in publica fama. Sufficit enim L ſciſſe, quia necdum eius à quo accipio damnata conſcientia eſt.

De eodem. Ca. XVIII.

Ecce ipſa verba tua poſui quibus te dicere oſtenderem, quod meis verbis breuiter apertèque complexus ſum, quòd ad hoc attendatur abluentis conſcientia, vt quæ de illo fama ſit cognoſcatur. Non ergo ipſa attenditur homo bone, nõ ipſa attenditur quæ videri non poteſt, ſed fama attẽditur, quæ etiam falſa eſſe poteſt, quod ipſe confiteris atque concedis, Nam & tu vidiſti maculoſam conſcientiam nõ valere ad abluendum. Non ergo conſcientia ſancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis, ſed fama qua putatur ſancte dare, etiam qui ſancte non dat, & putatur abluere qui non abluit. Abluit ergo accipientem mali hominis fama bona, non ipſius dantis polluta conſcientia. Cur ergo dictum eſt, Conſcientia ſancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis: niſi quia non abluit accipientis, ſi non eſt conſcientia ſancte dantis? Si maculoſa & immunda eſt, quid ergo tunc attenditur? Ipſa, inquis, attenditur, cũ fama eius attenditur. Et ſi bona eſt fama, nihil intereſt ad abluendum accipientẽ, etiam cum eſt mala cõſcientia, ſed abluit bona eius fama. Dic rogo te, cũ mala con- M ſcientia eſt, vera eſt bona fama eius an falſa? Proculdubio vtique falſa. Proinde cum bona non eſt & occulta dantis conſcientia, quomodolibet eam tibi videaris attendere, ſecundum hanc ſententiam, non abluit accipientem, niſi dantis aut fama falſa aut polluta cõſcientia eſt. Vtrunque inſanum eſt, ſi te talia delectant tu elige quid ſit inſanius. Porrò quia veritas non admittit vt accipientis conſcientiam vel falſa fama dantis abluat vel polluta conſcientia: reſtat vt abs te etiam vnde abluatur accipiens, quando latet dantis maculoſa conſcientia requiramus, quod & ibi quæſiuimus, quoniam ſicut dicit Petilianus vel quilibet alius, conſentientibus vobis cum ſancte dantis conſcientia eſt, id eſt, cum bona & munda conſcientia eſt, abluit accipientis cõſcientiam. Puto enim iam nõ te repetiturum atq; dicturum quòd impleat in abluendo vicem conſcientiæ bonæ eius falſa bona fama: ſufficit quod hoc veſtros non te dicere aſſeruiſti. Illorum te pudeat, non etiam tui. Reſtat ergo vt tunc vel deus vel quiſquã ſanctus angelus abluat. Quod ſi dixeritis, illa horrenda conſequetur abſurditas, quam in illa epiſtola mea commemoratam, non dico videre noluiſti, quia prorſus nõ attigiſti, ſed tanto attentius

acutiusq;

A acutiusq; vidiſti, quãto magis attingere timuiſti. Si enim hoc dicitis, ꝙ cum ſanctus homo baptizat, ſancta eius cõſcientia diluit accipientis conſcientiá, cum vero conſcientia dantis latenter immunda eſt, tunc deus angelúsve abluit, cauete ne qui vohis hæc dicẽtibus credunt, occultos malos optent inuenire à quibus baptizẽtur, vt multo ſanctius ab ipſo deo vel angelo eius abluantur. Hanc abſurditatẽ vel deridendã vel deteſtandam cũ in verbis præcedentibus Petiliani perſpiceres, conſequẽter & à me in Epiſtola mea cõmemoratã, caute tu quidem quaſi nihil horũ dixerim, rem tãtam ſilendã putaſti, ſed confugiſti, ad neſcio quid abſurdius, vt cũ maculoſa cõſcientia dantis occulta eſt, & ideo non poteſt accipiẽtis abluere, nunc falſa fama eius accipiẽtis abluatur, & in eo veritatem falſitas operetur. Nũc i & accuſa calumnioſe dialecticos quod fugienda verſutia ſermonis efficiant, vt ſi falſum eſt verũ ſit, ſi verũ eſt falſum ſit. Ecce tale aliquid ipſe in ſacramẽta Chriſtianæ regenerationis im-
B mittis, immò peius magiſq; fugiendũ. Illi enim nũ in ſua fraude nec in rerũ veritate, ſed in perplexitate locutionis humanę quædã verba dicunt, tunc videri vera cum falſa ſunt, tuoc falſa cõ vera ſunt, quę cũ in diſputationẽ inciderint animo diſcerni, etiã ſi diſſolui ſermone non poſſunt. Tu vero nõ verbo quodlibet, nec rẽ quãlibet, ſed ipſam qua in æternã vitam renaſcamur mũdatione conſcientię verã fieri poſſe dicis in homine per ſamam falſam alienæ cooſcientiæ. Et ne tibi hoc tribuatur quia dialecticam didiciſti, veſtrorũ dicis hanc eſſe ſententiã, quibus oõ vt dialecticus, ſed plane vt hæreticus cõſenſiſti. Per te igitur aut per veſtros hęc eſt magnifica inuẽta vel demõſtrata doctrina, ſi ſancte dantis bona cõſcientia eſt, tunc ab ea fit bonus qui baptizatur, tunc arbor bona bonũ fructum parit: cũ vero conſciẽtia dantis mala & occulta eſt, tunc eius quæ falſa eſt bona fama cõſulitur, vt tũc à fallente accipiat homo baptiſmũ verũ, cum de illo crediderit falſum, atq; ita nõ deſit quæ fructũ pariat hęretici erroris, fit mater falſitas veritatis. Hoc ideo totũ tam execrabile, tã mirabiliter peruerſum & inſanũ *ne quod dei eſt dei eſſe dicatur, vt quod à deo ſumitur hominibus tribuatur, ne qui dixit, Conſcientia ſanctæ dantis attẽditur, quæ abluat accipiẽtis, erraſſe videatur.

** Defendũ, aut tale quidam deeſſe videtur.*

Cap. XIX.

Noſtri boc inques de ſcripturis probant, quoniá Iu-
C das traditor antequã dãnaretur omnia ſicut Apoſtolus geſſit. Quid hoc ad Petiliani ſententiã fixam atq; definitá, Conſcientia ſancte dãtis attẽditur, quæ abluat accipientis: niſi ꝙ & Iudas iſte nimium cõtra vos eſt, cui verbis alienis inconſiderate prolatis patrocinium præbere conamini, Cum enim Iudas ſicut Apoſtolus baptizaret, quãdoquidẽ malus erat, quia fur erat, & ea quæ mittebãtur in cõmiſſos ſibi loculos auferebat, nõ vtiq; cõſcientia eius attendebatur, ſed deus & Chriſtus in quẽ credebatur. Neq; enim & ipſius mali hominis falſo bona ſama credentes & accipiẽtes abluebat, nec generabat in homine gratiã diuiox veritatis falſitas humanæ opinionis. Et illud teſtimoniũ quod de ſcripturis poſuiſti, quę manifeſta ſunt vobis, quę occulta ſunt domino deo noſtro: iſta verba redarguit atq; cõuincit. Si enim quæ occulta ſunt domino deo relinquenda ſunt, quo modo conſcientia dantis nõ ſolum mala, verumetiã bona cum occulta eſt nõ attenditur, quid tunc accipiẽs iubetis attendat vnde conſcientia eius abluatur?

De⁹ abluit non homo. Cap. XX.

Expergiſcimini aliquãdo, nunc ſaltẽ dicite, attendat deũ, qui timetis ne humiliemini, ſi noo in homine ſed in domino gloriemini. Eſt, inquis, quod timeã, ſi enim cum latet dantis cõſcientia dixero, vt accipiens attendat deum, & ab illo tunc eius ablui conſcientiã confeſſus fuero, illa me horrenda cõ- D ſequitur abſurditas, ſanctius ablui homioes cum baptizatores habent occultos malos quàm cũ manifeſtos bonos, ſi homo abluit quãdo dantis cõſcientia bona eſt & manifeſta, deus autẽ quando mala & occulta, dic ergo quod dicimus, quia hoc eſt verũ, hoc eſt ſanum, hoc eſt catholicum, quod Chriſtus mundat accipientium conſcientias, ſiue per bonos miniſtros baptiſmi ſui ſiue per malos, quoniam de illo ſcriptũ eſt, Chriſtus dilexit Eccleſiam & ſeipſum tradidit pro ea, vt eam ſanctificaret, mundans eã lauacro aquæ in verbo. Tu, inquis, reſponde quo modo baptizẽt quos damnauit Eccleſia? Iam ergo receditur à verbis Petiliani, quoniã illo dicẽte, Conſcientia ſancte dantis attenditur, quæ abluat accipiẽtis: cum quærerẽ, quis abluat accipientis conſcieotiã, quando polluta dantis occulta eſt, non mihi poterat reſpondere, tam enim cõtra veritatem dicitur quod falſa eius fama poſſit abluere, quàm ſi hoc ipſa mala conſcientia poſſe diceretur.

Ephe. 5.

Contra Petilianũ li. 1. cap. 1.

Si autem quæras, quo modo baptizant quos damnauit Eccleſia? Reſpondeo ſic eos baptizare quo modo baptizant quos damnauit deus antequã de illis quicquã iudicaret Eccleſia. Qui enim mẽte per-
E uerſa videretur intus eſſe cum foris ſit, ab ipſo Chriſto iam iudicatus eſt. Ipſe quippe ait, Qui nõ credit iam iudicatus eſt. Paulus autẽ Apoſtolus dicit, Eccleſia ſubdita eſt Chriſto: Nõ igitur debet Eccleſia ſe Chriſto præponere, vt putet baptizare poſſe ab illo iudicatos, à ſe autem iudicatos baptizare non poſſe, cum ille ſemper veraciter iudicet, Eccleſiaſtici autẽ iudices ſicut homines plerunq; fallantur. Baptizant ergo quantũ attinet ad viſibile minoiſterium & booi & mali, inuiſibiliter autẽ per eos baptizat, cuius eſt & viſibile baptiſma & inuiſibilis gratia. Tingere ergo poſſunt & boni & mali, abluere autem conſcientiam nõ niſi ille qui ſemper eſt bonus. Ac per hoc etiam neſciente Eccleſia propter malam pollutamq; cooſcientiam damnati à Chriſto, iam in corpore Chriſtus nõ ſunt quod eſt Eccleſia, quoniam nõ poteſt Chriſt⁹ habere membra damnata, proinde & ipſi extra Eccleſiam baptizaot. Omnia quippe iſta monſtra abſit omnino vt in membris illius columbæ vnicę cõputentur: Abſit vt intrare poſſint limites orti cõcluſi, cuius ille cuſtos eſt qui non poteſt falli. Qui tameo ſi confitentur
F & corriguntur, tuoc iotrant, tunc mundantur, tunc in arboribus orti concluſi, tuoc in membris vnicæ columbæ numerantur, nec tamen denuo baptizantur. Ita & cum ab hęreticis veniunt, cum ipſo baptiſmate, quod & foris habuerunt, ſed non & cum ipſa mũdatione quam intus accipiũt vt quod defuit præſtetur, quod autem oõ mutatum eſt approbetur.

Sacramẽta dantur et à malis. Cap. XXI.

Ephe. 5.

Veſtra, inquis, per veſtros maiores traditionis & thurificationis & per vos perſecutionis crimine damnata conſcientia eſt. De traditoribus quidẽ & thurificatoribus qui fuerint qui hoc oefas admiſerunt, nõ ſcripturis ſanctis ſed famæ homioũ credidiſtis. Quæ ſi poteſt eſſe falſa bona de malis, cur nõ poſſit etiam mala de bonis? De perſecutione autem hoc tibi breuiter iterumq; reſponderim, quod cum reſpondiſſem Petiliano, refellere minime valuiſtis. In ſcriptura quippe ſancta quæ neminem fallit, area dicta eſt Eccleſia dei, dominumq; ipſum cum veotilabro eſſe vẽturum & mundaturũ aream ſuam, vt frumenta recondat in horreo, paleam vero comburat igni inextinguibili. Aut ergo rectè paſſi eſtis perſecutionem, aut ſi modus Chriſtianus exceſſus eſt, palea veſtra fecit, propter quam non fuerit area dominica deſerenda, ne quiſquis ante tempus vẽtilationis ab area, paleam refugeret, à frumento ſepa-

Perſequutio iuſta. Cap. XXII.

Matth. 3.

G to ſeparatus palea fieret. Tu autẽ cum hoc non meũ,ſed
ſanctæ ſcripturæ teſtimoniũ refellere conareris, nullam
perſecutionẽ iuſtã eſſe poſſe dixiſti,vbi ignoſcendũ tibi
eſt neſciẽti ſcripturas,vnde tibi venire poſſet in mẽtem
quàm iuſta voce ſit dictũ, Detrahentẽ proximo ſuo oc-
culte,hũc perſequebar. Et ab ipſo domino Ieſu Chriſto
Pſal.100. in excellentiſſima prophetia, Perſequar inimicos meos
& comprehendã illos, & nõ conuertar donec deficiãt:
Pſal.17. Et alia multa diuina teſtimonia quàm perſequi lõgum
eſt,ſi tamẽ mihi propter hoc verbũ calumniaris,vt quo-
niã dixi,perſequi longũ eſt,perſecutorẽ me diuinorum
Aqua mendax. Caput XXIII. teſtimoniorum eſſe crimineris. Opponis mihi verba
ſcripturarũ toties demonſtrata,quamuis nihil adiuuent,
Oleũ peccatoris nõ impinguet caput meũ,cum & apud
Pſal.140. vos eſſe ſaltẽ occultos peccatores, negare nũ poſſis, qui
tamẽ ne baptizent in his verbis excepti ſunt. Non enim
ait,Oleum manifeſti peccatoris:ſed abſolute,oleũ pecca
toris. Et facti ſunt mihi velut aqua mendax ſimulatoris
occulti,cuius & falſa fama non habet finem. Vbi miror
prudentiam tuã quo modo tibi nõ videatur aqua men-
dax ſimulatoris occulti, cuius & falſam famã mundan-
H dæ alienæ conſcientiæ prodeſſe aliquid credidiſti, niſi
quia illud non dialecticũ,ſed planè ſophiſticũ quod in
me fruſtra quaſi in dialectico reprehẽdiſti,ſubuenire ti-
bi arbitratus es ſi mẽtiris,verum dicis. Quid enim aliud
conaris aſſerere, cũ homini tribuens baptiſmũ, quẽ dei
eſſe nõ vis agnoſcere,ideo dicis adulterũ dare poſſe ve-
rum baptiſmũ,quia ſeipſum occultando caſtũ eſſe men
titur. Itaq; tunc verũ dicit in baptiſmo cum mentitur in
flagitio, & nõ eſt aqua eius mendax quam eſſe vultis in
Eccleſia ſecundũ promiſſionẽ tot prophetiarũ toto ter-
Hiere.15. tarũ orbe diffuſam, cũ aquam mendacẽ non baptiſmũ
dixerit Hieremias,ſed mẽdaces homines ſecundũ intel
Apoc.17. lectũ qui manifeſtatus eſt in Apocalypſi, vbi interrogã-
te Ioanne quid eſſent aquæ illæ in viſione mõſtratæ,po
Oleũ peccatoris. Caput XXIIII. pulos eſſe reſponſum eſt. De illo vero teſtimonio
quod ſcriptũ eſt,Qui baptizatur à mortuo,quid proficit
lauatio eius:quam non intellexeris quod ego in illa Epi
Eccli.34. ſtola poſui, quantumq; me verbis tuis adiuueris,paulu-
lum attende,Cum enim putaſſes à me mortuum hoc lo
co intelligi cultorem idolorum, quaſi eos ſolos excepe-
rim,qui baptizare nõ poſſint,elegiſti quantum potuiſti,
repetito illo de oleo teſtimonio quòd nullũ peccatorẽ
Pſal.140. baptizare voluerit,qui dixit,Oleum peccatoris non im-
I pinguabit caput meũ: non excipiendo aliquẽ peccato-
rem,vnde magis vos vrgemini,ſicut pauloantè mõſtra-
ui. Si enim nullus peccator exceptus eſt, proinde bapti-
zatos ab occultis malis cum cõuicti fuerint denuo bap-
tizare. Hic iam conaberis occultũ excipere peccatorẽ,
quem ſancta ſcriptura non excepit. Totus igitur iſte ve-
ſter intellectus falſus à veritate conuincitur,cum & ve-
ſtræ intentioni ſimiliter repugnare monſtretur. Neq; e-
nim hoc reuera de baptiſmo in Pſalmo poſitũ eſt,ac nõ
de aſſentatoris adulatione, quod ſuperiora verba ſatis
indicant: Nam tota ſentẽtia ita connectitur, Emenda-
Ibidem. bit me iuſtus in miſericordia,& arguet me, oleum autẽ
peccatoris nõ impinguabit caput meũ. Maluit ergo cõ-
tundi caput ſuũ ab arguente veraciter,quã vngi à blan-
diente fallaciter, tranſlatis verbis, oleo & vnctione le-
Et pagani duo ſunt tribuũt purificationem. nitudinẽ ſignificans adulantis. Quid autem ego in
illa Epiſtola de hoc teſtimonio ſenſerim, vbi dictũ eſt,
Qui baptizatur à mortuo ,ipſis ex repetitis verbis ſatis
quantũ opinor oſtendam. Cum enim diſſererem quid
Cap. XXV. reſpõdere debeat ad iſta catholicus Chriſtianus,cũ au-
dierit,inquam. Qui baptizatur à mortuo,nõ ei prodeſt
lauatio eius:Reſpondebit,Viuit Chriſtus,& iam nõ mo K
ritur,& mors ei vltra non dominabitur:de quo dictum *Eccle.34.*
eſt,Ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Baptizãtur au- *Roma.6.*
tem à mortuis qui baptizantur in idolorũ templis. Non *Ioan.1.*
enim & ipſi à ſacerdotibus ſuis ſe accipere arbitrantur
ſanctificationem quam putant,ſed à diis ſuis. Qui quo-
niam homines fuerunt,& ita mortui ſunt vt neq; ſuper
terras neq; in requie ſanctorũ viuant,vere ipſi à mortuis
baptizantur. Hucuſq; ex Epiſtola mea verba ipſa tranſ-
ſcripſi,in quibus iam perſpicis,vt opinor,ſi nunc ſaltem
diligenter attendis, non meipſos cultores mortuos ap-
pellaſſe,quãuis alio modo etiã ipſi mortui ſint,ſed deos
falſos quos colunt, quia homines fuerunt, & ſicut ho-
mines de corpore exierunt, nec reſurrexerunt,nec vitæ
vllũ meritũ quæ poſt hanc vitã promittitur habuerunt.
Ab ipſis ergo diis qui baptizãtur,ſicut dixi, vere à mor-
tuis baptizantur, id eſt,qui in eorũ nomine baptizãtur,
quia & ipſi nõ in nomine ſacerdotũ ſuorum,ſed deorũ
de quibus vana opinãtur, ſe ſanctificari putãt: Chriſtus
autẽ reſurrexit & viuit, Proinde qui ab illo baptizatur,
nõ ſolum per bonũ, verumetiã per malũ miniſtrũ per-
ditis moribus mortuũ, nõ à mortuo baptizatur. Ab illo L
enim baptizatur qui viuit in æternũ, & de quo dictũ eſt
in Euangelio,quod etiam ibi cõmemoraui, Ipſe eſt qui
baptizat in ſpiritu ſancto. Hoc tu in Epiſtola mea, *Baptizatus à mortuo.*
quantũ indicãt verba tua, nõ intellexiſti:nolo enim di-
cere,parũ intelligẽs fraudare voluiſti. Miror autẽ quod *Ca. XXVI.*
verba illic mea cõſequentia nõ aduerteris, aut ab eis diſ
ſimulãdum putaueris. Paulopoſt quippe ſubieci & dixi,
Nam ſi hoc loco mortuũ intellexero peccatorẽ baptiza
torẽ,eadem illa cõſequetur abſurditas,vt quiſquis etiã à
latente impio fuerit baptizatus,tanquã à mortuo bapti-
zatus inaniter lotus ſit: Non enim ait, Qui baptizatur à
mortuo manifeſto: ſed abſolute dicit, à mortuo. Hæc
manifeſtatio verborũ illic meorum quẽ de ſomno vel
potius de ipſa morte non excitaret,& tamen te non ex-
citauit? Et inſuper quod ego contra Petilianũ dixeram,
quaſi contra me dicens vehementius etiã confirmaſti,
ſicut ſolent homines iniectam ſagittam neſciendo ex-
cludere,altius etiam penituſq; defigere. Aſſeruiſti enim
mortuũ nõ intelligendum niſi peccatorem baptiſtã, &
nullum peccatorẽ excipiẽdum, & ideo quod ego dice-
bam,contra te concluditur, nec occultum excipi poſſe,
vbi nullus excipitur. Rebaptizate igitur eos quos ab oc- M
cultis peccatoribus baptizatos eſſe cõſtiterit,quibus po-
teſt viuentibus & ſcientibus ſubueniri, vt eis ſolis non
obſint, qui vel ignoranter vel antè defuncti ſunt, vt
manifeſtatis poſtea malis baptizatoribus ſuis iam bapti
zari non poſſint. Baptizate, inquã,prodito adultero at-
que damnato,quos ab eo cũ lateret,baptizatos eſſe cõſti
terit:à mortuo quippe baptizati ſunt, omnem peccato-
rem ſine vlla exceptione intelligendum eſſe dixiſti, qui
baptizare nõ poſſit adiungẽdo teſtimoniũ de oleo pec-
catoris. Tu dixiſti,tu ſcripſiſti, teipſum audi, lege teip-
ſum. Si omnis peccator tanquã mortuus nõ poteſt bap-
tizare,nec occultus poteſt. Nõ enim quia occultus ideo
viuus eſt,cum multo profundius etiam mẽdacio ſimu-
lationis abſorptus ſit. Minus enim mortuus diceretur ſi
ſaltem cõfiteretur. Sed fit in illo quod alio loco ſcriptũ
eſt,A mortuo velut qui nõ ſit perit cõfeſſio. Ab iſto mor *Eccle.17.*
tuo in tãta mortis profunditate demerſo quos baptiza-
tos eſſe claruerit,nõ rebaptizatis,& ab eis baptizatos qui
in vltimis terris nec Cæciliani,nec Maiorini,nec Dona
ti nomẽ audierũt rebaptizare ſi poſſitis minime dubita
tis,obiiciẽtes eis,Qui baptizatur à mortuo,quid prodeſt *Eccle.34.*

A lauatio eius? mortuos dicentes ad quos Afrorum cada-
uerum quorumlibet illa fuerunt, nec aura potuit perue-
nire, & mortuũ non putantes qui propriũ poteſt occul-
Eccle.17. tare flagitium, cũ ſcriptura clamet, à mortuo velut qui
nõ ſit, perit confeſſio. Itáne quia fictus eſt, mortuus non
eſt? cũ magis propter ipſam fictionẽ carendo ſpiritu vi-
Sapien.1. tę penitus expirauerit, iterum dicente ſcriptura, Sanctus
enim ſpiritus diſciplinę fugiet fictum. Adhuc defendite
iſtos mortuos & viuere dicite, vt & vos peius ipſa falſa
defenſione moriamini. Mortui ſunt, inquis, Sed quid fa
ceret qui baptizãdus ad eos ignarus acceſſit? Nunc ergo
faciat quando illo prodito ſe agnouit à mortuo bapti-
zatum. Si enim conſcientia propterea lædi non potuit,
quia neſciuit, nunc incipit lædi quia ſciuit, velut ſi tuni-
ca de latrocinio neſciens veſtiretur, ex illo fit iniquitatis
veſtis illa ex quo cognouerit & ipſe iniquus, niſi abiece-
rit: & qui neſciens vxorẽ duxerit alienã, ex illo fit adul-
ter ex quo didicerit, niſi diſceſſerit. Abiiciat ergo & ipſe
baptiſmum quẽ ſe à mortuo percepiſſe cognouit. Habet
B enim quod faciat adhuc, baptizari iterum poteſt. Poſtre
mo ſcierit neſcierit à mortuo baptizat⁹, quid ei prodeſt
Eccle.34. lauatio eius, ſtricta ſententia eſt, ſicut & tu ipſe clamas,
neminẽ excepit, A mortuo, inquã, baptizatus eſt, nihil ei
prodeſt lauatio eius. Mundate hominẽ baptizando qui
viuitis, aut voſipſos potius ab hoc errore mundate, ne ta
Pſal.140. lia ſentiendo pereatis. Contendis enim velut aduerſus,
vt nullum exceptũ dicas in eo quod ſcriptũ eſt, Oleum
peccatoris: & qui baptizãtur à mortuo: nec te ſentis no-
dum quo ligatus es renitendo cõſtringere, hoc enim a-
go, hoc inſto, hinc vos ad mutandam vanam peruer-
ſamq; ſententiã vrgenter impingo, vt in oleo peccato-
ris & mortui baptiſmo, nullus mortuus, nullus peccator
exceptus ſit, ſicut tu pro me velut cõtra me loqueris: Ita
enim nec occultus excipitur quo euertitur omne quod
loqueris, ac ſic rebaptizare coguntur qui te talia docue-
runt, omnes quoſquos ab occultis malis baptizatos in
Nullus homo non eſt peccator. hac vita reperire potuerint. Quid agis, quò te con-
uertis, verba tua tibi recitãtur: Non ſolum enim ea cum
dicerem non refelliſti, ſed neſciens quid meum elegeris
Ca.XXVII. aliis verbis tanquam tuum, hoc idem ipſe dixiſti, & vt
diligentius audiri & conſiderari poſſet, ſcripſiſti vt tibi
quoties libuerit, recitetur. Audi ergo verba tua, nempe
C iſta ſunt, Quod ſi idoli cultorem, inquis, tantum tibi pla
cet excipere, quid illud de quo dicitur, Nolo oleum pec
catoris vngat caput meum: verum ne & hic peccator il-
le ſolus eſt, qui id oleum colit, an quiſquis quod non li-
cet committit? Quòd ſi & peccatorem tãtum cultorem
idoli putas, Chriſtianus ergo ſi quid contra legem geſ-
ſerit, peccaſſe nõ dicitur: Quod ſi nihil dici ſtultius nec
abſurdius poteſt, aperte prædictum eſt, vt nõ ſolus idoli
cultor, ſed quiſquis peccator inter omnes homines fue-
rit, ius ſibi baptiſmatis non vſurpet. Hæc certe quæ in-
ſerui verba tua ſunt, Ego cultorem idoli nõ excepi, ſed
ipſos deos eorum mortuos eſſe dixi, quorum à nullo ba
ptizari aliquid prodeſt: ab ipſis enim diis ſibi baptizari
videntur, in quorum nomine ſe mundari arbitrantur,
tu autem nullum peccatorẽ excepiſti. Quòd ſi hoc loco
peccator & mortalis homo qui baptizat intelligendus
eſt, nullum peccatorem excipiens, proculdubio nec oc-
cultum excepiſti. Aperte, inquis, prædictum eſt, vt nõ ſo-
lus idoli cultor, ſed quiſquis peccator inter omnes ho-
mines fuerit, ius ſibi baptiſmatis non vſurpet. Audi ergo
teipſum, quiſquis peccator dixiſti, nec manifeſtum nec
occultum excepiſti: proinde qua fronte cogunt bapti-
zari poſt manifeſtum, qui nolunt poſt occultum, vbi aſ-

ſerunt neminem exceptum? Fuge ergo frater ab inſano D
intellectu ad ſanum, vt in hoc teſtimonio de oleo pec-
catoris, ſicut ſuperiora eiuſdẽ pſalmi verba præſcribũt,
blandam lenitudinẽ, fallaciã adulatoris intelligas: Ita e-
nim & nullus erit exceptus, & non impinguet in angu-
ſtias inſuperabiles malus baptizator occultus. Sic & in
alio teſtimonio, vbi dictũ eſt, Qui baptizatur à mortuo, *Eccle.34.*
quid ei prodeſt lauatio eius: aut inſpice diligẽter codi-
ces antiquos, & maxime Græcos, ne forte ipſa verba a-
liter cõſcripta, ex præcedenti & cõſequenti contextio-
ne ſermonis alium ſenſum intimẽt: Aut certe mortuos
intelligamus, ſicut dixi, in quorum nomine baptizantur
idolorum cultores, vt ab illo quemq; intelligas baptiza-
tũ, in cuius nomine ſe credit eſſe mundatum, Ita enim
& illic nullus excipit, nullus quippe mortuus de⁹ paga-
norũ mũdare poteſt credẽtes in ſe. Si autẽ hoc loco om
nẽ hominem peccatorẽ intellexeris mortuũ, tanta quæ
nõ vis te ſequentur, vt ipſe quemadmodũ viuas inueni-
re nõ poſſis, dicente Ioanne, Si dixerimus quia peccatũ *1.Ioan.1.*
nõ habemus, noſipſos decipimus & veritas in nobis nõ
eſt: vt omnino nõ inuenias hominẽ à quo baptizeris, ſi
omnẽ peccatorem deuitare volueris. Quanquam ſi E
prorſus mortuũ non intelligeres niſi hæreticũ vel ſchiſ- *Peccator hæreticus. Ca.*
maticũ, vt quiſquis apud eos baptizatur à mortuo, quid
ei prodeſt lauatio eius: quod vides, quàm præcipiti præ- *XXVIII.*
ſumptione ſic accipiatur, ac ſi dictũ ſit, qui baptizatur ab
hæretico vel ſchiſmatico, nec ſic contra nos eſſet qui fa-
temur nihil prodeſſe homini baptiſmũ Chriſti ſi apud
hæreticos vel ſchiſmaticos baptizetur, eis ipſis tribuens
baptiſmũ quo baptizatur, ſed tunc ei prodeſſe incipere
cum tranſit ad corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia dei vi-
ui. Tunc enim ſub eodem baptiſmo quod & foris Chri
ſti erat, ſed foris poſito nihil proderat mũdato, prode-
rit ab eo cuius membris inſertus eſt. Nec illam tuam ni-
miũ ſeueram ſententiã formidabo, qua dixiſti, Quiſquis
peccator inter omnes homines fuerit, ius ſibi baptiſma-
tis non vſurpet, niſi quia nõ inuenis quis veraciter dicat
in oratione dominica, Dimitte nobis debita noſtra ſi- *Matth.6.*
cut & nos dimittimus debitoribus noſtris: niſi peccato-
rẽ ſe eſſe fateatur. Vellem ſingulos interrogare qui bapti
zant apud vos, vtrũ peccatores omnino non ſint: Poteſt
enim quilibet eorũ mihi reſpõdere, Non ſum traditor,
nõ ſum thurificator, non ſum adulter, non homicida, F
non idolorũ cultor, non poſtremo hæreticus, nõ ſchiſ-
maticus: non autẽ peccator, neſcio vtrũ quiſquã vel hæ-
retica ſuperbia reperiri poſſit qui audeat dicere, audeat
cogitare: neſcio vtrũ quiſquã tanto arrogantiæ tumore
cæcetur, vt non dicã voce profiteatur, ſed vel apud ſeip-
ſum tacitus arbitretur, non ſibi eſſe neceſſariã depreca-
tionem, in qua dicimus deo, Dimitte nobis debita no-
ſtra. Neq; enim de eis debitis dimittendis rogamus quę
ſemel in baptiſmo dimiſſa eſſe confidimus, ſed pro eis
vtiq; ſine quibus humana fragilitas nõ eſt, quantũcunq;
in obſeruandis præceptis dominicis vigilemus. Poſtre-
mo ſuſcipiat qui voluerit huius impudentiæ frontem &
dicat, Non ſum peccator, ex quo mihi in baptiſmo cun
cta dimiſſa ſunt, nullum in me peccatũ poterit inueniri.
Magis ego Ioanni credo, & multo fidẽtius reſpondeo: *1.Ioan.1.*
Teipſum decipis, & veritas in te non eſt. Neq; hoc agit
præceps & fallax iſta profeſſio, vt in te peccata non in-
ueniantur, ſed vt quæ inueniuntur non dimittantur.
Si ergo iam baptizatus es, vellem ſcire quem repereris
qui contra Ioannem Apoſtolum diceret, peccatum
non habeo. Si enim talem quenquam reperire potuiſti,
quo modo baptizatus es ab eo qui ſeipſum decipiebat,

G & in quo veritas non erat? Si autem qualiſcunque non immemor peccatorem ſe eſſe dicebat, quo modo ſibi ſecundum tuam ſententiam ius baptiſmatis vſurpabat? Tu enim dixiſti, tu etiam minime ſcribere timuiſti, vt quiſquis peccator inter omnes homines fuerit, ius ſibi baptiſmatis non vſurpet. Si autem nondum baptizatus es, aut hanc vaniſsimam ſententiam corrige, aut à quibus baptizeris angelos quære. Sed ſubarbitremur te cõuictum correxiſſe, quiſquis eo crimine quod noſtri obiiciũt, peccator inter omnes homines fuerit, ius ſibi baptiſmatis non vſurpet. Neque hoc contra nos eſt, quia ſi etiam talis vſurpauerit & dederit, non eum ſibi vſurpare debuiſſe dico, non autẽ dediſſe non dico. Ille vero qui accipit, ſi homo bonus ab homine malo, ſi fidelis à perfido, ſi pius ab impio, perniciosum erit danti, non accipiẽti. Illud quippe ſanctũ male vtentẽ iudicat, bene accipientẽ ſanctificat. Si autem & ille qui accipit inique acceperit, nec ſic reſciſſum ſed agnitũ, quod per ſe oberat, correcto proderit ſacramentũ. Sic enim te putabo dixiſſe, non iã quiſquis peccator, quia, niſi fallor, iam cernis q̃ temere dictum ſit, ſed peccator qualem noſtri deſcribũt, quiſquis inter omnes homines fuerit, ius ſibi baptiſmatis nõ vſurpet, quemadmodum ſcriptum eſt,

Sacramẽtũ dãti nocet, accipienti prodeſt. Ca. XXIX.

H Peccatori autem dicit deus, vt quid tu enarras iuſtificationes meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuũ?

Pſal. 49.

Et vt oſtenderet quali peccatori hoc diceret ne omnes homines à prædicando verbo eius ſeſe abſtinerent qui nec ſentire audent, nec dicere ſe peccatores nõ eſſe, ſequitur, eumq; deſcribit, Tu vero odiſti diſciplinã, & abieciſtis ſermones meos poſt te: Os tuũ abũdauit malicia, & lingua tua amplexa eſt doloſitatẽ: Si videbas furem concurrebas ei, & cũ adulteris portionem tuã ponebas: Sedens aduerſus fratrem tuũ detrahebas, & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalũ. Tali ergo peccatori dicit, Vt quid tu enarras iuſtificatiões meas, & aſſumis teſtamentũ meũ per os tuum? Tanquã diceret, Fruſtra hoc facis quantũ ad te attinet, non tibi prodeſt, hoc tibi ad iudiciũ damnationis, nõ ad meritum ſalutis valebit. Verũtamen ſi etiã tali peccatore narrãte iuſtificationes dei, aſſumente teſtamentũ eius per os ſuũ, illi qui ex eius ore audiunt, credant, faciant, proficiant, nõnne illo re-

I probato laudabuntur, illo culpato iuſtificabuntur, illo dãnato coronabũtur, quoniam curauerunt obedire domino dicenti, Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim & non faciunt. Sicut ergo iſte peccator, ſi ius ſibi prædicandi teſtamenti diuini vſurpauerit, ſibi nihil prodeſt, audientibus autem & faciẽtibus, nõ ipſe, ſed quod prædicat prodeſt: ita & ille qui ius baptiſmatis ſibi vſurpare non debuit, ſibi nocet qui bonum male vſurpauit, non ei qui bonum bene percepit.

Matth. 23.

Sacramẽtũ non reſcinditur. Cap. XXX.

Vides non ſolum te nõ potuiſſe refellere quod ego contra Petilianum dixi, ſed quanta luce veritatis modis omnibus refellatur quod contra me ipſe dixiſti, & adhuc pergis & dicis, quòd cauſam noſtrã non probam faciamus, & quodã modo peccatores nos eſſe fateamur, quemadmodũ nobis obiicitur ius baptiſmatis, quo nobis licentia vendicemus, non de merito actuũ, non de innocentia vitæ tractamus, ſed cuicunq; licere dicimus. Attende certe ex his quæ dicta ſunt, nõ cuicunq; licere nos dicere, ſed ei pœnam eſſe qui ſanctõ tractat illicite, & eum eſſe corrigendum, non ſanctũ quod illicite tractat illicite reſcindendum, ſicut homines non legitime lege vtentes corrigi volumus, nõ ipſam legem irritam ducimus: ſicut dei teſtamentũ illicite per os ſuũ aſſumentem reprehendimus, non ipſum teſtamentum negamus aut ſcindimus, nec ideo nos peccauiſſe cõfitemur, quia K & in peccatore quod eſt ipſius improbamus, quod autẽ dei eſt honoramus, quia in deum credentẽ non ex occultis hominum pendere volumus, ſed in domino gloriari de quo certus eſt, admonemus. Neq; enim & Apoſtolus male ſuæ conſciẽtiæ diffidebat, ſed ſpem credentis poni nolebat in homine, & in deo ſtabiliter collacabat, cum diceret, Neq; qui plantat eſt aliquid neq; qui rigat, ſed qui incrementũ dat deus. Non itaq; nos dicentes, quod ſcriptũ eſt, Non nobis domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriã: accuſamus noſtram conſcientiã, ſed vos in hominũ moribus eorum ſpem qui baptizantur poni volentes, non agnoſcitis veſtram ſuperbiam.

1. Cor. 3.

Pſal. 113.

Cyprianum allegãt Donatiſtæ. Ca. XXXI.

Quid q́ etiã beati Cypriani mentionẽ facere audetis, velut ille author ſit veſtræ diuiſionis, tantus defenſor catholicę vnitatis & pacis? Primo eſto in Eccleſia, quam conſtat tenuiſſe ac prędicaſſe Cyprianum, & tunc aude velut authorẽ ſentẽtiæ tuæ nominare Cyprianũ. Primo imitare pietatem humilitatemq; Cypriani, & tunc profer cõſilium Cypriani. Nos enim nullam Cypriano facimus iniuriã, cum eius quaſlibet literas, à canonica diuinarũ ſcripturarũ authoritate diſtinguimus. Neq; enim L ſine cauſa iã ſaluber vigilantiæ canon eccleſiaſticus cõſtitutus eſt, ad quẽ certi prophetarum & Apoſtolorum libri pertineãt, quos omnino iudicare nõ audeamus, & ſecũdum quos de cæteris literis vel fideliũ vel infideliũ libere iudicemus. Proinde cũ dicat Apoſtolus, cuius Epiſtolæ in authoritate canonica vigent, Quotquot ergo perfecti hoc ſapiamus, & ſi quid aliter ſapitis, id quoque vobis deus reuelauit, quandiu aliter ſapuit Cyprianus, ſi ſcripta eius eſſe conſtat quæ pro vobis proferenda arbitramini, quãdiu ergo de hac re aliter ſapùit quàm veritas diligẽtius cõſiderata patefecit, donec ei de[us] id quoq; reuelaret, ineffabili laude charitatis vnitatem pacemq; catholicam etiã cum collegis ſuis à quibus aliter ſapuit non reliquit.

Philip. 3.

Quo modo tam ſancti Cypriani dicta quã aliorũ doctorum accipienda ſint. Ca. XXXII.

Verba eius ex Epiſtola ad Iubaianum inſeruiſti literis tuis, quibus ei placuiſſe monſtrares baptizandos eſſe in Eccleſia catholica qui fuerint in hæreſi vel ſchiſmate baptizati. Ego huius Epiſtolæ authoritate nõ teneor, quia literas Cypriani non vt canonicas habeo, ſed eas ex canonicis conſidero, & quod in eis diuinarũ ſcripturarum authoritati congruit, cũ laude eius accipio: quod autem nõ congruit, cum pace eius reſpuo. Ac per hoc ſi ea quæ commemoraſti ab illo ad Iubaianũ ſcripta de aliquo Apoſtolorũ vel Prophetarũ cano- M nico recitares, quod omnino contradicerẽ non haberẽ: Nunc vero quoniã canonicum non eſt quod recitas, ea libertate ad quam nos vocauit dominus, eius viri cuius laudẽ conſequi non valeo, cuius multis literis mea ſcripta nũ comparo, cuius ingenium diligo, cuius ore delector, cuius charitatem miror, cuius martyrium veneror hoc quod aliter ſapuit nõ accipio. Non accipio, inquã, quod de baptizãdis hæreticis & ſchiſmaticis beatus Cyprianus ſenſit, quia hoc Eccleſia nõ accipit, pro qua beatus Cyprianus ſanguinem fudit. Sed quia dicitis eũ pro hac ſententia legalia documẽta firmaſſe, quanquã non ille documenta legalia firmare potuit, ſed eius potius quæcunq; recte ſenſit ille firmauit. Relinque ergo ſcripta Cypriani, & ea ipſa legalia documẽta quibus eũ dicis vſum eſſe cõmemora: Si ea non demonſtrauero noſtrã cauſam nihil adiuuare, viciſti, Quapropter ita hoc Cypriani nõ accipio, quamuis inferior incõparabiliter Cypriano, Sicut illud Apoſtoli Petri quòd gentes Iudaizare cogebat, nec accipio nec facio, quãuis inferior incõparabiliter Petro. Vos autẽ qui ſcripta Cypriani nobis

Gala. 2.

tanquam

A tanquam firmamēta canonicæ authoritatis opponitis, quicquid de Cypriano cōtra vos proferre potuerimus, neceſſe eſt cedatis, & iuſtum eſt vt victi taceatis, ac vos aliquaodo ab errure perniciofiſsimę diſſenſioois ad vnitatem catholicam conuertatis. Vnde ne longum faciam ex hac ipſa Epiſtola ad Iubaianum, attende quid ingeram quod veſtrū euertat & abſumat errorē. Cum eoim perſuadere conaretur vel ſanctus Cyprianus, vel quicūque illam ſcripſit Epiſtolam, hæreticos ad Eccleſiam venientes baptizari oportere, quòd videlicet baptiſmus nullus deputandus eſſet quem foris apud hæreticos accepiſſent, oppoſuit ſibi quæſtionem & ait, Sed dicet aliquis, quid ergo fiet de his qui in præteritum de hæreſi ad Eccleſiā veniēres ſine baptiſmo admiſsi ſunt? Poteſt dominus miſericordia ſua indulgētiam dare, & eos qui ad Eccleſiā ſimpliciter admiſsi in Eccleſia dormieruot, ab Eccleſiæ ſuæ muneribus non ſeparare. Iſta nobis ſimplicitas ſufficit, cui teſtimonium perhibet ipſe Cyprianus, tantum bonum intelligens eſſe vnitatem corporis Chriſti, vt in eam ſimpliciter admiſſos etiam

Cyprianū excuſat. C.XXXIII.

B illos quos eſſe ſine baptiſmo arbitrabatur de diuina miſericordia mereri indulgentiam, & ab Eccleſiæ muneribus nō ſeparari pia cogitatione præſumeret. Hæc cōſuetudo Eccleſiæ fuit ante conſilium Cypriani, hæc ſuperari & auferri noo potuit nec coofilio Cypriani, vt ex hæreſi venientes nō quidem ſioe baptiſmo ſicut dicit, quia idem baptiſmus etiam foris eis inerat, ſed non proderat, verūtamen ſimpliciter ſicut itē dicit admiſsi de dei miſericordia indulgētiam mererentur, & à muneribus non ſepararentur Eccleſiæ. Hæc ſimplicitas magis quàm duplicitas Eccleſiæ placuit vniuerſæ toto terrarum orbe diffuſæ. Cui Cyprianus ipſe quale teſtimonium perbibeat, audi ex Epiſtola quam de voitate conſcripſit, Auelle, inquit, radium ſolis à corpore, diuiſionē lucis vnitas nō capit: Ab arbore frange ramum, fractus germinare oon poterit: A fonte præcide riuum, præciſus areſcit. In his Cypriani verbis non intelligimus lucem nō capere diuiſionē niſi in ſanctis regoo dei prædeſtinatis, qui diuidi ab Eccleſia nullo modo poſſunt, & non germinare ramū fractum ſalutis æternæ germine accipimus, ariditatem vero riui à fonte præciſi, in eo quòd ſancto ſpiritu vacuātur qui ab vnitate ſeparantur

C agnoſcimus, non in ſacramēto baptiſmi quod & boni & mali habere poſſunt, ita foris apertè quemadmodum intus occulte ab Eccleſiæ ſanctitate ſeparati: Sed inde nemo dubitat. Quid vero de ipſius Eccleſiæ fœcūditate toto terrarum orbe diffuſæ ſenſerit Cyprianus, attende io his quæ ſubiungit, Sic, inquit, & Eccleſia domini luce perfuſa, per orbem totum radios ſuos porrigit, vnum tamen lumen eſt quod vbique diffunditur, nec vnitas corporis ſeparatur: Ramos ſuos in vniuerſam terrā copia vbertatis extendit, profluentes largiter riuos latius expandit, vnū tamen caput eſt & origo vna, & vna mater fœcunditatis ſucceſsibus copioſa. Hanc Eccleſiā Cyprianus in ſcripturis ſanctis pmiſſam, in vniuerſo mūdo redditam, dilexit, tenuit, commendauit, quam perditi ſchiſmatici vel hæretici velut à malis ſe diſcernere ac ſeparare cupientes, ſeditionibus impiis reliquerunt. Qui ne ſuos exitus impios vanis excuſationib' abluere conarentur, ſancta ſcriptura prædixit, Filius malus ipſe ſe iuſtum dicit, exitum autem ſuum nō abluit, quia nec propter malos qui videntur eſſe intus deferēdi ſunt boni qui vere ſunt intus. Hinc beatus Cyprianus quod ſenſerit accipe ex Epiſtola quam ſcripſit ad presbyterū Maximum, & cæteros quibus de ſchiſmatico & hæretico errore ad Eccleſiam redeuntibus gratulatur. Nam

Ob paleas nō recedendū ab Ecclesia. Cap. XXXIIII.

D etſi videntur, inquit, in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri debet aut fides aut charitas noſtra, vt quoniā zizania eſſe in Eccleſia cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus. Nobis tantūmodo laborandum eſt, frumentum eſſe poſſumus, vt cum cœperit frumeotum dominicis horreis condi, fructum pro opere noſtro & labore capiamus, Apoſtolus in Epiſtola ſua dicit, In domo autē magna non ſolum vaſa ſunt aurea & argèntea, ſed & lignea & fictilia, & quædā quidem honorata, quædā inhonorata. Nos operam demus, & quātum poſſumus laboremus, vt vas aureum & argenteum ſimus. Cæterum fictilia vaſa confringere domino ſoli cōceſſum eſt, cui virga ferrea data eſt. Eſſe nō poteſt maior domino ſuo ſeruus, nec quiſquā ſibi quod ſoli filio pater tribuit vendicare, vt ſe putet aut ad aream ventilandā & purgandam paleam ventilabrum iam ferre poſſe, aut à frumēto vniuerſam zizaniam humano iudicio ſeparare. Superba eſt iſta obſtinatio & ſacrilega præſumptio, quam ſibi furor prauus aſſumit. Et dum ſibi ſemper quidam plus quàm mitis iuſticia depoſcit aſſumuot, de Eccleſia

2.Tim.2.

Ioan.13.

E pereunt, & dum ſe inſoleoter extollunt, ipſo ſuo tumore cæcati veritatis lumen amittunt. Vides frater ſecundum ſcripturas diuioas hoc pręcepiſſe Cyprianum, etiā propter malos. Qui cū ſint à bonis vita moribusq; ſpiritaliter ſeparati, corporaliter tamen eis io Eccleſia videntur eſſe permixti vſque in diem iudicij, quo etiam corporaliter debitas ſeparabūtur ad pœnas. Nō eſt Eccleſia deſerenda tāquam frumenta propter paleam vel zizania, ſicut nec domus magna propter vaſa inhonorata. Vides, audis, ſentis, capis, iotelligis, quanto ſcelere propter eos qui vobis ſiue rectè ſiue cum fallimini diſplicēt, ſeparemini ab Eccleſia quæ toto orbe diffunditur, cui ſecūdum ſcripturas diuinas, tam magnum, tam firmum, tam clarum atq; luculētum teſtimonium perhibet Cyprianus. Quamobrem attende diligeoter de tota quæſtione breuem ratiocinationem meam. Si rectè in Eccleſiam recipiuntur ex hæreticis venientes, vt in eis error prius corrigatur, diuinum autem ſacrameotum non reſcindatur, bene illis viuentibus tanquā frumentis dominicis gratulamur. Si autem ſicut putatis, & Cyprianum vobis in hac ſententia fauere iactatis, non habēt baptiſmum, certè admiſsi ſimpliciter ad

Ex palea frumētum. Ca.XXXV.

F Eccleſiam, ſecūdum eundem Cyprianum, propter meritum tamen ipſius vnitatis indulgentiam dei merentur, ne ab Eccleſiæ muneribus ſeparentur. Et quicunque illos ſecundum morem anteriorem, de quo non tacuit Cyprianus ſimpliciter admittūt, & rectè ac pacifici viuuot inter eadem frumēto horreo deſtinata deputantur. Qui autem vel ſcientes contra veritatem in eis recipiendis contētioſe dimicant, vel prauis atq; peruerſis moribus viuunt, in zizaniis & palea flammis debita tolerantur, propter eos tamen Eccleſiam quæ per totum orbem terrarum copioſis ſucceſsibus dilatatur, hoc eſt, frumenta dominica, quæ vſque ad meſſem pariter creſcunt, vel vſque ad ventilationem pariter triturantur, noo eſſe deſerēdam, imperat deus, teſtis eſt Cyprianus. Ac per hoc ſi in communione ſacramētorum mali maculant bonos, quando tēporibus Cypriani vel ante Cyprianum ſine baptiſmo, ſicut putatis hæretici ſuſcipiebantur, Eccleſiam periſſe dicite, & vos vnde nati fueritis oſtendite. Si autem quod veritas etiam per Cyprianum docet, cum pro Eccleſiæ pace etiam cognita zizania tolerantur, frumenta non maculant, filius malus & ipſe ſeipſum iuſtum dicit, exitum autē ſuum nō abluit,

Matth.13. & 3.

quia

G quia de Eccleſia propter malos exire non debuit.

De eodem. CA.XXXVI

Iterum dico, Ecce ab hac inuictiſsima ratione diſſimulare oon ſino. Si noo communicantes peccatis malorum, propter ipſam tãtam communionem ſacramẽtorum mali perdunt bonos, quando in præteritum ex hæreſi ad Eccleſiam venientes, ſine baptiſmo admiſsi ſunt, cõtagione ſua bonos vtique perdiderunt: Iam tũc ergo non erat Eccleſia quam Cyprianus teneret, prædicaret, nec vnde poſtea Donatus exiret. Si autem bonos contagio illa non perdidit, nec eorũ quos accuſatis cõtagio, Chriſtianum orbem perdere potuit, nolite calũniari ſeparati, & ad Eccleſiam redite correcti. Cæcilianum & ſocios eius cõtra quos tunc Secundus Tigiſitanus cootraxit condiditq; concilium, neceſſe tibi eſt accuſare, mihi noo eſt neceſſe defendere. Accuſa eos quãtis viribus potes. Si innocentes fuerint, nihil eis tanquã frumentis oberit vẽtoſitas tua. Si nocentes fuerunt, nõ debuerunt propter illam zizaniã frumenta deſeri, quibus nihil obfuerunt. Accuſa quantum potes, vinco ſi nõ probas, vinco ſi probas: vinco, inquam, ſi non probas iudice teipſo, vinco ſi probas teſte Cypriano. Quid eos
H vis fuiſſe? Si innocentes, cur frumentis dominicis cum ſitis zizania calumniamini? Si nocentes, cur à frumentis domioicis propter zizania ſeparamini? Exiſtat eccle-
Math. 5. ſia cunctis clara atq; conſpicua. Quippe ciuitas quę abſcondi non poteſt ſuper montem conſtituta, per quam
Pſal. 71. dominatur Chriſtus à mari vſq; ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terræ, tanquam ſemen Abra-
Gene. 22. hæ multiplicatum, ſicut ſtellæ cœli & ſicut arena maris, in quo benedicuntur omnes gẽtes. Hanc etiam beatus Cyprianus ita commendat, vt eam dicat domini luce perfuſam, radios ſuos per orbem terrarum porrigere, ramos ſuos per vniuerſam terram copia vbertatis extẽdere. Hæc vt in frumentis ſuis non accuſaretur, aut propter zizania non deſereretur, vnum horum vobis etiam vosipſi reſpõdete, alterum Cypriani monitis dicite. Ipſius enim verba ſunt atteſtantis & dicentis: Nam etſi videntur in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri debet aut fides aut charitas noſtra, vt quoniam zizania eſſe in Eccleſia cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus.

Probat malos nõ obeſſe bonis. C.XXXVII

Vos contagione malorum Afrorum periiſſe dicitis de orbe terrarum, & in parte Donati eius reliquias remanſiſſe tanquam in frumẽtis à zizaniis & palea ſeparatis, contra Cyprianum apertiſsime ſentien-
I tes, qui dicit, nec malorũ permixtione bonos perire in eccleſia, nec eoſdem malos poſſe ante tempus iudicij diuini à bonorũ permixtione ſeparari. Vos itaque ſecundum veſtrum errorem, vel potius furorem accuſare cogimini, nõ ſolum Cæcilianum & ordinatores eius, verumetiam illas Eccleſias, quas in ſcripturis Apoſtolicis & Canonicis pariter legimus, nõ ſolum Romanorum, quò ex Africa ordinare paucis veſtris ſoletis Epiſcopũ, verumetiam Corinthiorum, Galatarum, Epheſiorum, Theſſalonicẽſium, Coloſſenſium, Philippenſiũ, ad quas
Acto. 11. apertiſsime ſcribit Apoſtolus Paulus, Hieroſolymitanã quam primus Apoſtolus Iacobus epiſcopatu ſuo rexit: Antiochenſem, vbi primo appellati ſunt diſcipuli Chriſtiani, Smyrnenſem, Thiatirenſem, Sardenſem, Pergamenſem, Philadelphenſem, Laodicenſem, ad quas eſt Apocalypſis Apoſtoli Ioannis: Tot alias eccleſias Ponti, Cappadociæ, Aſiæ, Bithyniæ, ad quas ſcribit Apoſtolus Petrus, & quicquid aliàs ſe Paulus ab Hieruſalẽ vſq; ad Illyricum Euangelio repleuiſſe teſtatur, vt taceam de aliis tam latis atq; vniuerſis terrarum partibus, in quas ex his Apoſtolicis laboribus & plãtationibus porrecta creuit & creſcit eccleſia. Iſtas certè eccleſias quas ex lite- K
ris diuinis atq; canonicis nominaui, tam longe ab Africa conſtitutas, tanquam perierint ex peccatis Africorũ, accuſare cogimini, nec corrigitis errorem qui vos ad tãtum ſcelus nefaria diſſenſione compellit. Nos autem errorem veſtrum facilius conuincamus, nec ipſos Afros quorum falſò crimen in cæteras etiam gentes perfundere audetis, nec ipſos, ioquam, defendere cogimur. Habent etiam cum illis tranſmarinis eccleſiis ſocietatẽ regni ſi innocentes fuerint, ſi autem nocentes, tanquam zizania à frumento, nec in Africa obeſſe potuerunt eis qui ſe propter illos etiam cognitos ab vnitate Eccleſiæ ſeparare noluerunt. Vt enim omittam quàm multi eos crediderunt innocentes, quibus facinus eorum etiam ſi aliquod fuit, tamen demonſtrari non potuit, & vtique iſtos nec vos poteſtis dicere peccatis alieois incognitis potuiſſe maculari. Sed vt hos, inquam, omittam, ipſi qui eos nocentes vel oouerant vel putabant, quanuis io Africanis eccleſiis conſtituti, cum viderẽt eos apud eccleſias tranſmarinas non potuiſſe conuinci, nec crimina eorum longe lateq; diffuſis membris Eccleſiæ demonſtrari, ſi ſe velleot propter illos quos malos nouerant à communione tot gentium quibus eos oſtendere non L
valebant, velut peſtiferæ contagionis timore ſeparare, tenerent eos, non ego, non tu, non Donatus, non Cæcilianus, ſed ipſe quem nominare auſus es Cyprianus, & diceret ea verba quæ ſcripſit ad Maximũ. Si vi- *Cypriani ſententia.*
dentur, inquit, in Eccleſia eſſe zizaoia, non tamen im- *Cap. XXXVIII.*
pediri debet aut fides aut charitas noſtra, vt quoniã zizania eſſe in eccleſia cernimus, ipſi de eccleſia recedamus: Nobis tãtummodo laborandum eſt, vt frumẽtum eſſe poſsimus, vt cũ cœperit frumentum dominicis horreis condi, fructũ pro opere noſtro & labore capiamus. Apoſtolus in epiſtola ſua dicit, In domo autẽ magna, *2. Tim. 2.*
non ſolum vaſa ſunt aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia, & quædam quidem honorata, quædã inhonorata: Nos operam demus, & quãtum poſſumus laboremus, vt vas aureum & argẽteum ſimus. Cæterum ficti- *Ioan. 13.*
lia vaſa confringere domino ſoli cõceſſum eſt, cui virga ferrea data eſt. Eſſe nõ poteſt maior domino ſuo ſeruus: Nec quiſquam ſibi quod ſoli filio pater tribuit, vendicare, vt ſe putet aut ad aream ventilandam & purgãdam paleam ventilabrum iam ferre poſſe, aut à frumẽ- M
to vniuerſam zizaniam humano iudicio ſeparare. Superba eſt iſta obſtinatio & ſacrilega præſumptio, quam ſibi furor prauus aſſumit: Et dum ſibi ſemper quidã plus quàm mitis iuſticia depoſcit, aſſumunt, de eccleſia pereunt, & dum ſe inſolenter extollunt, ipſo ſuo tumore cæcati, veritatis lumen amittunt. His Cypriani verbis deum timentes io eccleſia tenerentur, qui vellent ab ea ſeparari propter cognitos malos, quibus verbis vos dãnamini qui ſeparati accuſatis & bonos. His verbis Cyprianus & nos tenet in domo dei, cuius decorem dile- *Pſal. 25.*
xit, & iam ſi quod nunquam facere potuiſtis, à vobis accuſatos & demõſtratos traditores, & quoſlibet alios ma *2. Tim. 2.*
los noſſe poſſemus, ne illam propter vaſa facta in contumeliam deſeramus. His verbis etiam vos in catholicam pacem correctos pacificus introducat, ne quibuſlibet peccatis alienis, ſeu veris ſeu falſis offenſi, cõtra Eccleſiam Chriſti in toto mundo ſcripturis fructificãtem atque creſcẽtem mala tanta iactetis, ne propter zizania triticum accuſetis, ne propter paleam frumenta deſeratis, ne propter vaſa inhonorata extra domum magnam remaneatis. Ecce quantum nos abs te commemoratus beatus Cyprianus adiuuit, cui de baptiſmo repetendo ſi quid

A quid aliquid aliter ſapuit, pro tantis meritis flagrantiſ-
ſimæ charitatis corrigẽdum proculdubio dominus re-
uelauit, quia in ea vite permanſit tanquam ſarmentum
tanto fructu pacis & dilectionis opulentum, vt etiam ſi
quid in eo purgandum reperiretur, ſi nulla re alia, certè
falce martyrij purgaretur. Quanquã itaque ad errorem
veſtrum conuincendum, & ſi volueritis corrigendum,
ſatis ſuperq; potuerint iſta ſufficere, tamẽ ne quiſquam
arbitretur aliquid te in Epiſtola poſuiſſe quod refellere
non valerem, aut in quo te noſtris cõtra Petilianum li-
teris nihil idoneum reſpondiſſe, demõſtrare non poſ-
ſem, ſequenti volumine cætera videamus.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI contra Creſconium grammaticum, Liber Tertius.

Caput I.

SI tardorũ mihi ingenia curanda
nõ eſſent qui ĩtelligere nequeũt,
me duobus voluminib⁹ ſuperio
B ribus ad cauſam totam, quæ tua
frater Creſconi Epiſtola conti-
netur, multis modis ita reſpon-
diſſe, vt etiam illa quæ ibi reſtãt,
iam ſoluta atq; fruſtrata ſint, iam
debuit à me huic operi finis apponi. Sed quia multi ſũt
quibus ſeruire nos cõuenit, qui omnia depulſa eſſe non
putant, niſi locis ſuis etiã ſingula pertractentur, reſidua
ſermonis tui breuiter ex ordine refellenda percurram.
Quicquid de Cypriani venerabilis martyris, & de
quorundam Orientalium literis inſerendum putaſti,
quod eis placuerit apud hæreticos & ſchiſmaticos datũ
improbare baptiſmi ſacramentum, nihil impedit cau-
ſam noſtram, ſi eam Eccleſiam retineamus quam non
deſeruit Cyprianus, etiã cum multi eius collegæ in hãc
ſententiam conſentire noluiſſent: Nam & in ipſo con-
cilio dixit, Neminem iudicãtes, nec à iure communio-
C nis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Et eãdem
Epiſtolã ad Iubaianum ita concluſit. Hæc tibi cha-
riſsime pro noſtra mediocritate reſpondimus, nemini
præſcribentes aut præiudicantes, quo minus vnuſquiſ-
que Epiſcoporum quod putat faciat, habens arbitrij ſui
liberam poteſtatem &c. In his ergo nos interim depu-
tato, quibus illud non potuit perſuadere Cyprianus, à
quibus tamen etiam in hac re diuerſa ſentiẽtibus, com-
munionem ſuam minime ſeparauit. Maiores autẽ ve-
ſtri quibus tale teſtimoniũ perhibuiſtis, quòd ab Oriẽ-
talium propterea cõmunione diſcreti ſunt, qui illi ſuũ
iudicium reſciderunt, quo eis placuerat de iſta baptiſmi
quæſtione Cypriano, atque illi Africano concilio con-
ſentire oportere, cõtra Cyprianum fecerũt: Debuerunt
enim cum collegis ſuis etiam in hac quæſtione diuerſa
ſentientibus tenere cõmunionis vnitatem, quod in ſuis
literis feciſſe legimus Cyprianũ: Reſpõdetis ideo eum
ſic loqui voluiſſe, ne fortaſſe excõmunicationis timore
deterriti, non auderẽt libere dicere quod ſentirent, nõ
quia cum eis eſſet in communione manſurus, ſi diuerſa
ſenſiſſent, vbi aperte dicitis Cyprianum eſſe mentitum.
Si enim dicebat, Neminẽ iudicãtes, nec à iure commu-
nionis aliquẽ ſi diuerſa ſenſerit amouentes, quod eum
dixiſſe conſcripta iudicãt geſta concilij, & tamẽ ſi quiſ-
quam eorũ quibus ea dicebat diuerſum ſentire ſe oſtẽ-
deret, quo modo cũ eo fuerat ſacramenta Chriſti com-
municaturus? Proculdubio mẽtiebatur qui talia doloſe, D
non veraciter promittebat. Quod eſt in eodem mẽda-
cio deterius, ſimplicitatem fratrum duplici corde fal-
lebat, cũ præſertim & ſcriberentur quæ dicebãtur: Nam
quicunq; ab illo concilio diuerſum ſenſiſſet, quo modo
poſſet ab eius ore dãnari vel excõmunicari, cũ eiuſdem
concilij ſe principiũ recitaret? Quis ergò de Cypriano
tolerabilius ſentit, vtrũ nos qui cum dicimus in obſcu-
ra de baptiſmo quęſtione hominẽ falli potuiſſe, an vos
qui cum dicitis in promittẽda Chriſtiana communio-
ne Epiſcopum fallere voluiſſe, non vnum aliquem fra-
trum, ſed vniuerſam epiſcopalem ſocietatem. Quod ſi
& vobis de illo credere nefas eſt, veſtri maiores contrà
eius ſententiam fecerunt, qui ſe ab Orientalium cõmu-
nione, quod de hac re diuerſa ſenſerint, diuiſerunt.

Cypriani in concilio Africano apud Carthaginem. Cypriani de baptiſmo ſentẽtia Cap. II.

Proinde ſi omnino iã credendum ſit quinquagin-
ta Epiſcopis Oriẽtalium id eſſe viſum quod ſeptuagin-
ta Afris vel aliquanto etiam pluribus contra tot milia
Epiſcoporũ quibus hic error in toto orbe diſplicuit, cur
nõ potius etiam ipſos paucos Oriẽtales ſuum iudicium
correxiſſe dicamus, non vt tu loqueris reſcidiſſe? Sicut
enim laudabile eſt à vera ſentẽtia non moueri, ita cul-
pabile perſiſtere in falſa, quã nũquam tenere prima laus E
eſt, ſecunda mutare: vt aut ex initio vera permaneat, aut
mutata falſa, vera ſuccedat. Neq; nunc ad noſtram per-
tinet quæſtionem, quale ſit quod pars Chriſtiani orbis
maxime cum Orientalibus ſenſit. Si enim hoc verum, ſi
hoc tenẽdum atque ſeruandum eſt quod de baptiſmo
tenem⁹ atq; ſeruam⁹, duo mala veſtra vobis obijcim⁹.
Vnum ꝙ erratis in baptiſmi quæſtione. Alterum ꝙ vos
ab eis qui de hac re verum ſentiunt ſeparatis. Si autẽ vt
ſecundũ vos loquar, hoc eſt, in ea quæſtione verũ quod
ipſi ſentitis, illo certè crimine maculamini ꝙ ab Eccle-
ſia receſsiſtis, propter cuius pacem ſicut Cyprianus & fe
cit & monuit, etiam diuerſa ſentientes ferre debuiſtis.

Sententia Orientaliũ. Cap. III.

Nunc exclama quod ego dixerim, nihil inter fideles
perfidosq; diſcernas, idẽ tibi pius atq; impius videatur,
quod ego non dixi. Sed planè illud dixi, vnde tu quaſi
hoc dicerem, exclamare voluiſti, & dicere quod nõ di-
xi. Siue, inquam, à fideli ſiue à perfido diſpenſatore ſa-
cramentum quiſq; percipiat. In qua ſententia nonnihil
inter fidelẽ perfidumq; diſcreui, nec iuſsi vt idem cui-
quam pius atq; impius videatur, ſed idem ſacramẽtum
pium & impiũ poſſe habere, quod nec tu negas, qui ſal- F
tẽ poſt impios occultos baptizandũ non eſſe concedis.
Proinde ſine cauſa cõiungis & dicis, Nihil prodeſt bo-
nis moribus viuere, quia quicquid iuſto licet, poteſt &
iniuſtus implere. Quia & falſum eſt, à me dictũ non eſt,
Boni quippe mores vitã bonorum malorumq; diſcer-
nunt, & ad diuerſa perducũt. Nec quicquid iuſto licet,
poteſt & iniuſtus implere, quia iuſtus implet legẽ Chri-
ſti per dilectionem Chriſti, vnde iniuſtus alienus eſt,
poteſt tamen aliquid quod & iuſtus implere, vt & ipſe
baptizet ſi nihil aliud certè eum latet, ſicut etiã illi poſ-
ſunt dei mãdata prędicare ſicut iuſti, ſed non ſecũdum
ea viuere ſicut iuſti, de qualibus dictũ eſt, Quæ dicũt fa-
cite, quæ autẽ faciunt facere nolite. Sed fac iniuſtum
non latentẽ, & nonnullis cognitum bonis per aliquam
ſeditioſam factionẽ de Eccleſia nõ poſſe ſeparari. Audi
Cyprianum, Tolera zizania, eſto frumẽtum. Quàm ti-
bi bene ſonare viſa ſunt, quæ in vna re varie repetiſti.
Quid hoc pręcepto, inquis, dici iniquius poteſt, vt puri-
ficet aliũ maculoſus, abluat ſordidus, emundet immũ-
dus, det infidelis fidẽ, criminoſus faciat innocentẽ? Bre-
uiter reſpondeo, Nec maculoſus nec ſordidus, nec im-
mundus,

Sacramẽtũ commune. Cap. IIII.

Matt. 23. Chriſtus mundator. Cap. V.

Ephe. 5.

G mundus,nec infidelis, nec criminoſus eſt Chriſtus,qui
dilexit Eccleſiã,& ſeipſum tradidit pro ea, mundans eã
lauacro aquæ in verbo , faciẽs nos certos de bonis ſuis,
ne malis viciaremur alienis . Nam ecce cum miniſter
iniquus occultus eſt,à quo tamẽ datum baptiſmum nõ
reſcindis , nõne omnia tibi verba tua iſta replicari poſ-
ſunt,quia & purificat maculoſus , & abluit ſordidus, &
emundat immũdus, & dat infidelis fidẽ, & criminoſus
efficit innocentẽ? Non,inquis,ipſe, ſed fama eius bona,
quamuis inanis & falſa . Hinc nõ vis vt ego exclamem,
O ſcelus,ô portẽtum , nõ vt ait quidam, in vltimas ter-
ras deportãdum,ſed potius extra omne cœlum & om-
nes terras ſi fieri poſsit abigendum . Non teipſum dico
quem correctum volo , ſed hũc errorẽ à quo te corrigi
cupio. Itáne ad mundandum hominẽ quando boni mi
niſtri falſa ſufficit fama , quæ hoc efficiat quod efficeret
bona vita,vt ad hominẽ ſanctificandum quãdo mini-
ſtri latet iniquitas,deo militet falſitas? Hoc totũ ideo ne
dicatis quod dicimus, Siue à fideli ſiue à perfido diſpẽ-
ſatore ſacramentum quiſq; percipiat,nõ ſanctificat niſi
Cõtra Petilianũ, li.1. cap.5. deus. Deinde commemoras verba mea quòd dixerim,
ſemper Chriſtus det fidem, Chriſtus ſit origo Chriſtia-
ni , in Chriſto radicem Chriſtianus infigat , Chriſtus
H Chriſtiani ſit caput. Dixi planè & dico,nec tu omnino
reſpondere potuiſti , videris enim quaſi ſuccubuiſſe tã-
to põdere veritatis,cũ ſubiecisti , hoc & nos ſuademus,
Per malum miniſtrum operatur atque deus. hoc volumus. Deinde rurſus ſupponis hominẽ in
quo ſpem conſtituat accepturus: Sed quærimus,inquis,
per quem hoc melius fiat? Et quia ſine miniſtro nos* di
cimus poſſe hominem baptizari,quæris à me, verũmne
Cap.VI. melius iniuſtus ſit miniſter an iuſtus ? Vbi reſpõdeo ad
**al.non.* hoc eſſe meliꝰ,vt ſit iuſtus miniſter, quod infirmitas ho
minis cui ſine exemplo laborioſum eſt & difficile quod
imperat deus, imitatione boni miniſtri ad vitã bonam
1.Cor.4. facilius erigatur. Vnde dicit Apoſtolus Paulꝰ , Imitato-
res mei eſtote, ſicut & ego Chriſti . Ad hominem vero
baptizandum & ſanctificandũ,ſi tanto eſt melius quod
accipitur,quanto eſt melior per quem traditur , tãta eſt
in accipientibus baptiſmorum varietas, quãta in mini-
ſtris diuerſitas meritorum . Si enim quod ſine contro-
uerſia creditur,melior erat Paulus q̃ Apollo,meliorem
baptiſmum profectò dedit, ſecũdum iſtam veſtram va-
nam peruerſamq; ſententiam. Et ſi meliorẽ baptiſmum
I dedit,profectò eis quos à ſe non baptizatos gratulatur,
inuidit. Porrò ſi inter bonos miniſtros, cũ ſit alius alio
melior, nõ eſt melior baptiſmus qui per meliorẽ datur,
nullo modo eſt malus qui etiã per malum datur,quãdo
idem baptiſmus datur . Et ideo per miniſtros diſpares
dei munus æquale eſt, quia non illorum,ſed eius eſt.

Cõtra Petilianum. Cap.VII. Non ergo ſicut inaniter inueheris,nihil inter fidelẽ
perfidũq; diſcernimus, ſed diſcernimus humana meri-
ta,non ſacramenta diuina,quæ tu quoq; vi veritatis ad-
ductus & hæreticæ intentionis oblitus , nobis & vobis
non alia, ſed vna eadem eſſe dixiſti . Quo modo dicis,
hoc & nos ſuademus & volumꝰ , vt ſemper Chriſtꝰ det
fidem, Chriſtus ſit origo Chriſtiani , in Chriſto radicẽ
Chriſtianus infigat, Chriſtus Chriſtiani ſit caput,cũ de-
fendas literas Petiliani , vbi apertiſsime cum baptizãtis
Cõtra Petilianũ, li.1. cap.1. & 2. meritum cõmendaret,quantumq; ad dãdum baptiſmũ
valeret humana iuſticia pro ſuſcepta cauſa conaretur
oſtendere, Cõſcientia,inquit, ſancte dantis attenditur,
Cõtra Petilianum, li. 1.cap.4. quæ abluat accipiẽtis, Nã qui fidẽ ſciẽs à perfido ſump-
ſerit,non fidẽ percipit,ſed reatum. Et tanquã ei dicere-
tur, vnde hoc probas? ſecutus adiunxit, Omnis enim res
origine & radice cõſiſtit : & ſi caput nõ habeat aliquid,
nihil eſt . Quid obſecro quia incidiſti in defenſionem K
temerariæ falſitatis, nebulas manifeſtis rebꝰ moliris of-
fundere . Aperte dicit homo,originẽ,radicem, caputq;
hominis regenerandi per baptiſmũ non eſſe poſſe , niſi
cuius miniſterio baptizatur: & tu dicis, hoc & nos volu
mus , ꝙ Chriſtus ſit origo & radix caputq; Chriſtiani,
Sed quærimus per quem hoc melius fiat , hoc aliud eſt
quod dicis,aliud quod dixit Petilianus: hoc quod dicis
etiam ſi verum ſit, non hoc eſt quod ille dixit. Pro- *Cap.8.*
inde ſi hoc & tu vis, vt Chriſtus ſit origo & radix & ca
put Chriſtiani,Petiliano reſiſte,non mihi, quoniã neq;
qui plantat eſt aliquid,neq; qui rigat , ſed qui increme- *1.Cor.3.*
tum dat deus . Quod ergo ex Apoſtolo cũ in eis literis
poſuiſſem,ita tu reſpõdere voluiſti vt diceres , Dei qui-
dem dare eſt incrementũ, ſed ſicut qui plantat & rigat,
non niſi colonus fidelis & diligens quæritur : ſic etiã in
ſacramẽto baptiſmatis non niſi fidelis & iuſtiſsimus o-
perarius adhibetur. Quaſi vero quod infidelis colonus
plantauerit , propter eius infidelitatẽ non germinet vis
ſeminis & fœcunditas terræ , cœliq; temperies hanc ef-
ficaciã diuinitus non acceperint, vt ad propagãdos fru
ctus plãtatorem vel rigatorem operarium tantũmodo L
expectent,qua mente operetur, qua laboret intentione
non curent, vtrum dominum agri fideliter diligat , an
ſua non illius lucra conquirat . Adiũgis etiam teſtimo-
nium propheticum dicens , Dabo vobis paſtores ſecũ- *Hiere.3.*
dum cor meum,& paſcent vos,paſcentes cum diſcipli-
na. Scio cõpletum eſt, Tales Apoſtoli fuerũt, tales etiam
nunc,etſi pro Eccleſiæ latitudine perpauci , non tamen
deſunt. Sed quid etiã per Ezechielem prophetam dica-
tus aduerſus paſtores malos,debuiſti quęrere,legere,co
gitare, Ibi enim dicit,Ego paſcã,non paſtores. Pro- *Ezech.34.*
inde & per paſtores bonos & paſtores malos cũ verbũ *De bona fama. Ca.IX.*
ſuum ſacramentumq; diſpenſat,ipſe paſcit,quia de ipſo
ait,vt ſit vnus grex & vnus paſtor. Bonũ eſt enim con- *Pſal.117.*
fidere in dominum,quàm confidere in hominẽ. Et ma *Hiere.17.*
ledictus qui ſpem ſuã ponit in homine . Quod à me in *1.Cor.4.*
illa Epiſtola commemoratum,ſic te intelligere oſtẽdis,
vt ideo magis te dicas iuſtum & fidelẽ,per quem hoc ſa
cramẽtum celebretur inquirere , quia ſpem & fiduciam
dei non hominis habes: dei eſſe autem fidem atq; iuſti-
ciam,quã ſemper in miniſtris eius attendis,hoc verũ di
cis , quia bonorum omniũ nihil habemus quod nõ ac- M
cepimus,& ideo fides & iuſticia nobis à deo eſt . Sed cũ *Ibidem.*
dicis hanc tibi deum dare nõ poſſe niſi habeas eam per
quẽ baptizaris : ſpẽ profectò in homine ponis, qui verũ
ſit iuſticiæ particeps neſcis. Et ſi non eſt, tunc famã eius
attendis,& cum famã bonam de malo latẽte repereris,
ad ſanctificationẽ tibi ſufficere credis , Obſecro te ſi fi-
duciam dei non hominis habes,& ideo magis vt iuſtus
& bonus & fidelis ſit, per quem hoc ſacramentum cele
bratur,inquiris qui dei eſt fides atque iuſticia, nunquid
dei eſt etiã falſitas famæ , quam ſi habeat bonam mini-
ſter malus,hanc tibi dicis in tua ſanctificatione ſuffice-
re? Iam mallem in hominem confideres, vnde te vehe-
mentiſsime prohibebã, quàm in famæ ipſius falſitatem,
Homo enim qualiſcunq; ſit,quantũcunque ad id quod
homo eſt attinet,dei creatura eſt: nulla vero falſitas dei
creatura eſt . Porrò ſi maledictus qui ſpem ſuã ponit in
homine , quãto magis qui ſpem ſuam ponit in falſitate
opiniõis humanæ, & in illud aliud incidat quod ſcrip- *Prouer.10.*
tum eſt , Qui fidit in falſis , hic paſcit ventos : id eſt , fit *De baptiſmo Ioãnis.*
eſca ſpiritibus malis. Si datũ,inquis,& quocũque &
quomodocunq; baptiſma reſcindi non debet, cur poſt *Cap.X.*
Ioannẽ Apoſtoli baptizauerunt,quãto vehementius ita *Acto.19.*
proponitur,

A propoñitur, ſi poſt Ioannem Apoſtoli baptizauerũt, cur
nõ etiam poſt quemlibet ſanctum baptizat vel melior
vel æqualis, vt vel hinc intelligere cogaris, ad iſtã quæ-
Acto.2. ſtionem non pertinere baptiſmum Ioannis. Et Iudæis,
Ibidem. inquis, à Moyſe baptizatis Petrus dixit, Pœnitemini &
baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chri-
Exo.14. ſti. Si propterea iam baptizati erant Iudæi, quia Moyſes
per mare rubrum ante tã longum tempus parentes eo-
rum baptizauerat, qui de Chriſtianis baptizatis naſcun-
1.Cor.10. tur, ſine cauſa hodie baptizantur, & tamen dicis iſta &
ſcribis iſta, audiris & legeris & putaris reſpondere lite-
ris noſtris, quaſi hoc ſit reſpondere potuiſſe quod eſt ta
Chriſti eſt cere noluiſſe. Nec illud quod prætereundum puta-
baptiſmus. ſti, refelliſti principio huius Epiſtolæ, ſicut tibi videris
Cap.XI. quod à me dictum eſt. Si errabant illi qui volebant eſſe
Pauli, quæ tandè ſpes eorum eſt qui volunt eſſe Donati?
Quis enim nõ videat hinc eſſe iſtã diuiſionem factam,
hinc hodieq; in hac peſte perſiſtere, dum in hominis iu
ſticia ſpes ponitur, vt tunc ſit acceptabilior baptiſmus
Chriſti, ſi ab homine iuſto quis tingatur. Contra quem
errorẽ aduerſus eos qui iam ſchiſmata propter diuerſa
B merita hominum facere cœperant, clamat ipſe Paulus,
1.Cor.1. Gratias ago deo meo quod neminẽ veſtrũ baptizaui,
ne quis dicat quòd in nomine meo baptizaui: Quid a-
liud inſinuãs niſi baptiſma Chriſti non eſſe niſi eius cu-
ius nomine datur, & ideo non fieri melius cum per me-
liorem datur, nec deterius per deteriorem. Fruſtra itaq;
deinceps exultas & dicis, Sequitur vt omnia illa quæ à
ſancto Petiliano ſeu cuiuſlibet ſermone ſcripta ſunt, re-
ctè dicta concludã. Ipſa enim verba quæ velut rectè di
cta concludis, non ſe rectè dicta conuincunt, quia nec
conſciẽtia ſanctè dantis attenditur, quæ abluat accipiẽ
tis, cum maculoſa dantis occulta eſt, Ibi victus cum ve-
ritati acquieſcere debuiſſes, ad falſam eius famam tan-
quam ad deceptum mẽdacio infœlicem iudicem pro-
uocaſti, quia neque attẽditur conſcientia quando fama
eius attenditur, & tam non poteſt falſa cuiuſquã fama,
quàm nec mala vita quiſq; mundari, & nemo fidẽ Chri
ſtianam ſumit ab homine, nec perfido nec fideli, ſed ab
Acto.15. illo de quo ſcriptum eſt, Fide mundans corda eorum.
Qui ſe per fidelem audit quid credendum ſit, eum qui-
dem imitatur, non tamen ab eo iuſtificatur, Nam ſi mi-
niſter iuſtificat impium, conſequens eſt vt etiam in mi-
C niſtrum rectè credatur. Apoſtolica quippe clara & cer-
Rom.4. ta ſententia eſt, Credenti in eum qui iuſtificat impium,
deputatur fides eius ad iuſticiã. Proinde ſi miniſter nõ
audet dicere, Crede in me: non audeat dicere, iuſtifica-
Cõtra Peti- ris à me. Iam vero quod ſequitur, Omnis res origine &
lianum, li. radice cõſiſtit: & ſi caput non habeat aliquid, nihil eſt: ſi
1.cap.4. origo & radix & caput baptizati, baptizãs miniſter eſt,
Chriſtus non eſt: ſi Chriſtus eſt, ille nõ eſt. Deniq; cum
miniſter occultus eſt malus, quæ origo, quę radix, quod
caput eſt baptizati? Iam falſa eius fama. Hoc quidẽ Cre-
ſconius dicit, ſed veritas contradicit. Ergo ſi tũc origo
& radix & caput Chriſtus eſt, Ipſe eſt enim quando mi-
niſter eſt bonus, ne quod abſurdiſsimum eſt, melior ſit
conditio baptizati per occultum malum quando Chri
ſtus eſt caput, quàm baptizati per manifeſtum bonũ, ſi
huic miniſter eſt caput, hoc & de bono ſemine dixerim.
Cõtra Petil. Sequitur enim, Nec quicquã bene regenerat niſi bono
li.1.ca.7. ſemine regeneretur. Quæ vero ſequũtur ex Epiſtola Pe
tiliani abs te poſita vbi ait, Quæ cum ita ſint fratres, quæ
poteſt eſſe peruerſitas vt qui ſuis criminibus reus eſt, a-
Ibidẽ,ca.8. lium faciat innocentem, cum ſcriptum ſit, Arbor bona
Mat.7. bonos fructus facit, & arbor mala malos fructus facit:
Nunquid colligunt de ſpinis vuas? Et iterũ, Omnis ho- *Matt.12.*
mo bonus de theſauro cordis ſui producit bona, & ma D
lus homo de theſauro cordis ſui profert mala: ſatis a-
perteq; conuincunt Petilianum hæc omnia nõ retuliſ-
ſe niſi ad hominem per quem baptiſmus miniſtratur,
vt ipſe intelligatur, ſi innocens eſt facere innocentem
quem baptizat, ipſe ſit bona arbor, cuius fructus ſit qui
baptizatur, ipſe bonus homo de cuius cordis theſauro
procedit ſanctificatio baptizati. Ac per hoc cũ iſte oc-
cultus eſt malus, dic mihi à quo fit ille innocẽs, dic mi-
hi cuius erit arboris fructus, dic mihi de cuius cordis
theſauro ſanctificabitur baptizatus, aut ſi tunc effectorẽ
innocentiæ ſuæ, tunc arborem de qua fructus bonus na
ſcitur, non hominem miniſtrum baptiſmi meretur ha-
bere, ſed Chriſtum, Fœlicius incidit in miniſtrum latẽ-
tem malum, quàm ſi incidiſſet in manifeſtum bonum.
Quod ſi abſurdiſsime atque inſaniſsime dicitur, Chri-
ſti fructus eſt qui eius baptiſmo ſanctificatur, cuiuſlibet
miniſtri opere baptizetur. Niſi forte ad cõſilium tuum
recurſurus eſt, quando incurrit in miniſtri conſcientiã
maculoſam & occultam, vt ei de qua naſcatur arborem
oſtendas falſo bonam mali hominis famam, cuius ra- E
dicem ſi quæſieris, inuenies fallentis aſtutiam, de qua ſi
poteſt naſci fructus bonus, quod abſit, mẽtitus eſt Chri-
ſtus qui dixit, Non poteſt arbor mala fructus bonos fa-
cere. Sed quia verum dixit Chriſtus, habeat homo bo- *Matt.7.*
nus tanquã bona arbor bonum fructum, opus bonum:
ſicut homo malus tanquã mala arbor malum fructum,
opus malum. Qui autem baptizatur non de cuiuſquam
hominis, ſed de ſpiritu Chriſti naſcatur ſi vult eſſe fru-
ctus qui vento non corrumpatur, & arbor quæ nõ era-
dicetur. Quæ cum ita ſint, cum tu dixeris, Ergo ſe- *De Optato.*
quitur vt omnia quæ à ſancto Petiliano ſeu cuiuſlibet *Cap.XII.*
ſermone ſcripta ſunt, rectè dicta cõcludam. Puto quia
ego potius illa omnia nõ rectè dicta concludo. Iã nunc
videamus quod deinde in epiſtola tua contexuiſti, quo
modo te Optati cauſam & Maximinianiſtarum, quin-
immo vt abs te doctior fiam, Maximinianẽſium, veſtri
docuerunt. Et de Optato quidem de quo nihil inſcrip-
tum valeo recitare, quidlibet ſentias facile cedo. Vnum
illud ſcio, ſi vera ſunt, quæ de illo, vt non dicam oſten-
debantur, certè tamen dicebantur, nec ipſe erat bonus,
nec famam habebat bonam: vnde quicunque per eum
baptizati ſunt, nec conſcientia eius ſecundum Petilia- F
num, nec fama eius ſecundum te ablui potuerunt. Si au
tem falſa, mala eius, ſicut ſæpe aſſolet, nuda * fama ia- **al. inuida*
ctauit, vide quàm rectè non facile credamus, quod nũ-
quam nobis de traditoribus quos accuſatis probare po
tuiſtis: quia ſolet etiam de bonis mala fama mentiri. Si
ergo non illorum innocẽtia, non idemq; quod verum
atque firmum eſt dei gratia & non noſtra conſcientia
ratum nobis baptiſmum facit, faciat ſaltẽ ſententia tua.

Tu enim cũ de Optato loquereris dixiſti, Ego qui- *Cap.XIII.*
dem Optatum nec abſoluo nec dãno. Si hoc ego, imò
non tantum ego, ſed omnis Africana catholica Eccle-
ſia, quãto magis etiam tranſmarina tam longe latèque
diffuſa, Cæciliano & eius ordinatorib⁹ dicat, Ego illos
nec abſoluo nec damno. Parum ne putas eſſe illis quos
ij baptizauerunt, quorum nemo vnquam Cæcilianum
vidit, quod de Optato ſufficere credis eſſe, quos ille etiã
ſuis manibus baptizauit? An quia de Cæciliano parentũ
veſtrorũ concilium recitatis, de Optato autem nullum
recitatur à nobis: ideo putas nulli noſtrum licere dice-
re, Ego Cæcilianũ nec abſoluo nec damno: quod tibi li
cuit de Optato? Sed factum eſt pro Cæciliano poſterius
iudicium

G iudicium tranſmarinis veſtris apud Cōſtantinum Imperatorem vt fieret inſtantibus, Aut ſi Eccleſiaſtica iudicia quæ prius ſacra fuerint iam conuelli nō poſſunt, quid de Primiano facturi eſtis veſtro Epiſcopo Carthaginenſi, contra quē primo centum plures vtique quàm de Cæciliano iudicauerunt, eique abrogato epiſcopatu Maximinianum pro illo cōſtituerunt? Nònne Primianus poſteriore iudicio nititur, quod pro illo factū eſt in oppido Bagaienſi, ſecundū quòd iudicium non vult de ſe dubitari, ſed ab omnibus vobis ſe extorquet abſolui? Vnde & nos ſecundum de Cæciliano iudiciū prorſus eum incunctanter abſoluimus. Sufficit tamē ad cauſam ſi hoc de illo dicamus, quod tu de Optato dixiſti, nos Cæcilianum nec abſoluimus nec damnamus. Viderint illi ſeu veſtri ſeu noſtri, quemadmodum de illo iudicauerint. Ipſi ſuarum ſententiarū rationem reddant, ipſi portent ſeu mali ſeu boni ſui operis ſarcinam, nobis de alienis ſaltem factis dubitare permitte, ne cogamur in nobis ea ſacramenta dānare, de quibus non licet dubitare. Sed iam dixi, ſenti de Oprato quod vis, Neq; enim eſt vnde cōuincamus eum qui nō apud acta commiſit.

H Quæ tamen ita cōmiſit, vt inter Gildonis ſatellites pręcipuus haberetur, teneretur, moreretur. Nunquid etiam de Feliciano & Prętexato ſociis Maximiniani, quos trecenti & decem Epiſcopi veſtri cum cæteris ſimiliter nominatim expreſsis, vna eademq; ſentētia Bagaitani cōcilij damnauerunt, eoſdemq; non poſt paruum tempus cū omnibus quos damnati baptizauerunt, ſicut fuerunt Epiſcopos ſuſceperūt, quod libet vobis garrire permittitur.

Donatiſtarum mēdacia. Caput XIIII.

Quocirca quæcunque in nos ſine in noſtros quaſi parcendo & prætereundo dixiſtis, ſine nominib⁹, ſine teſtibus, ſine vllis omnino documentis, partim culpando quæ culpanda non ſunt, non probando, ſuperuacaneum eſt velle purgare iſtos, Iterū attende, Felicianum Muſticanum & Prætexatum Aſſuritanū aliquanto diligentius intuere, quorū totam cauſam ſuo loco ita ſi dominus permiſerit, explicabo, vt etiam ſi nimius hoſtis veritatis eſſe volueris, veſtrorum mendaciū defendere vel negare nō poſsis, ſi nunc interim ſecundū hoc mihi placet agere quod tibi dixerūt, nondū diſcutio quàm verum dixerint, nondum oſtendo quàm mira impudētiæ cæcitate mētiti ſint. Certè cum de iis quos Maximinianiſtas appellatis & damnatis veſtrorum concilio, &

I receptis in Epiſtola mea perlegeres, ſicut ſcribis valde permotus es, quippe cum adhuc, verbis enim tuis vtor, quid haberet veritas ignorares. Deniq; ſtatim ſicut narras ex veſtris Epiſcopis diligētius inquiſiſti, atq; ipſis docentibus & decretum concilij & ſententiam in eos qui damnati ſunt dictā, & rei totius ordinē cognouiſti. Et quia & me quid geſtum ſit ignorare credebas, quid veritas haberet hortatus vt dicerem, ita deinceps cuncta narraſti, vide quia in hac cauſa verba ipſa tua pono ex epiſtola tua, ſunt enim mihi pernecesſaria.

Ex epiſtola Creſconij. Cap. XV.

Cum q̃ plurimos, inquis, Epiſcopos error ſibi Maximiniani ſociare contenderet, contracto à noſtris concilio in eos omnes qui in eius ſchiſmate perſtitiſſent, prolata ſentētia eſt, quam tu quoque te legiſſe teſtaris. Quæ ſententia cum conſenſu omnium firmaretur, placuit tamen, inquis, decreto concilij dilationem temporis dari, intra quod ſi quis corrigi voluiſſet, innocēs haberetur. Sic factum eſt, inquis, vt non ſolum duo illi quos memoraui, ſed etiam multi alij purgati atq; innocentes ſe Eccleſiæ reddidiſſent. Quorum ideo baptiſma reſcindi non debuit, quia intra diem præſtitutum reſtituti peremptoria ſententia non tenerentur, nec cum baptizarent fuerūt ab Eccleſia ſeparati. Quippe nec dum tranſacti tempo- K ris definita meta diſiūcti. Hi autem qui etiam poſt prædictū diem cū Maximiniano pertinaciter perſtiterunt, ſententia damnationis retēti, ſimul & baptiſma & Eccleſiam perdiderunt. Hæc verba tua certe mi Creſconi cognoſcis ex epiſtole tuæ cōtextione expreſſa.

Refutat. Cap. XVI.

Proinde quero abs te, Si nondum fuerant ab Eccleſia ſeparati, quo modo in eos omnes qui in Maximiniani ſchiſmate perſtitiſſent, prolata ſententia eſt, quæ cū conſenſu omnium firmaretur, placuit tamen decreto concilij dilationem tēporis dari, intra quod ſi corrigi voluiſſet, innocens haberetur? Quibus verbis oſtēdis eorum qui in Maximiniani ſchiſmate perſtitiſſent, ſi quis intra dilationem temporis corrigi voluiſſet, innocens haberetur, corrigeretur. Ergo ſi quis corrigi voluiſſet ab illo ſchiſmate in quo cum Maximiniano perſtiterat, proinde anteq̃ corrigeretur, in ſchiſmate erat in quo perſtiterat, quāuis in eo quia intra placitum tempus correctus eſt, nō pertinaciter perſtitiſſet. Nā & poſterioribus verbis paulopoſt ita diſtinguis, Hi autem qui etiā poſt prędictum diem cū Maximiniano pertinaciter perſtiterūt, ſententia damnationis retēti, ſimul & baptiſma & Ec- L cleſiam perdiderunt, dicens, vtiq; pertinaciter perſtiterunt, oſtēdis etiam illos qui correcti ſunt perſtitiſſe, ſed non pertinaciter: In quos ſimul ab omnibus prolata eſt ſententia illa quæ conſenſu omnium cōfirmata eſt, placuiſſe tamen dicis decreto concilij dilationē illam temporis dari. Quo modo igitur in Eccleſia erant, qui antequam corrigerentur in ſchiſmate cum Maximiniano perſtabant. Quòd ſi in Eccleſia non erāt, quia in ſchiſmate erant, quo modo baptizabant? Deinde quo modo factum eſt ſicut dicis, vt nō ſolum illi quos memoraui, ſed etiam multi alij purgati atq; innocentes ſe Eccleſiæ reddidiſſent, ſi ab Eccleſia nō erant ſeparati? Cui ſe reddiderunt, vnde non receſſerunt? Aut ſi receſſerunt, dic quæſo antequā ſe Eccleſiæ reddidiſſent, quo iure baptizauerunt? Quorum ideo, inquis, baptiſma reſcindi nō debuit, quia intra diē pręſtitutum reſtituti, peremptoria ſententia nō tenerētur. Reſtituti, quò? Euigila obſecro, dic nobis quò reſtituti? Profecto dicturus es in Eccleſiam, cui ſe illos reddidiſſe dixiſti. Quiſquā ne reſtituatur in Eccleſiam qui non fuerit ab Eccleſia ſeparatus? Quiſquā ne ab Eccleſia nō ſeparatur, quamlibet paucos dies perſiſtit in ſchiſmate? Quiſquā ne ab Eccleſia non M ſeparatur, ſi poſt tempus quālibet paruum redditur Eccleſiæ?

Cap. XVII.

Arbitror te chariſsime, non ſolum verba tua non conſideraſſe conſcribēda, ſed nec legiſſe cōſcripta, Veruntamen quid faceres cui neceſsitas in hoc opere ingerebatur in Maximinianū ac ſocios eius, nō propriā dicere, ſed ab aliis dictā quoquo modo poſſes defenſare ſentētiam. Nam & ſi tu non vtereris his verbis, idemipſum decretū cōcilij Bagaiēſis recitarē vbi ſcriptum eſt, Eos autē quos ſacrilegi ſurculi nō polluere plātaria, hoc eſt qui à Maximiniani capite proprias manus verecundo fidei pudore retraxerunt, ad matrem Eccleſiam redire permiſimus.

Ca. XVIII.

Proinde & ſi verba tua alia non reperirem, hic certè dicerē, hic pro veritate clamarem, Quo modo ad matrē Eccleſiā redire permittūtur, qui ab Eccleſia matre non receſſerūt? Aut ſi receſſerunt, quo iure antequā redirent baptizare potuerāt, niſi quia in cauſa reſarciēdi hui⁹ ſchiſmatis obliti eſtis propriæ vanitatis, qua poſt Epiſcopos ab ipſis Apoſtolorū ſedibus inconcuſſam ſeriem vſq; in hæc tēpora producentes, non vnū hominem, non vnā domum, non vnā ciuitatem, non vnam gentē, ſed orbem terrarum baptizandum

A zandum eſſe cenſetis: aut certè quia huius facti horror ſemper etiam facietium corda concuſsit, tot populis ad veſtrā cōmunionē à Maximiniani cōmunione redeūtibus tam multos quidē libuit ſeparare, ſed puduit tam multos rebaptizare: quod tamen quibuſlibet deteſtātibus & exhorrētibus propter ſalutem hominū faceretis, quæ quanto pluriū fuerat, tanto minus vnq; contēnenda erat, ſi hoc vnquam cōtuitu veritatis, & non præiudicio faceretis erroris. Vides certè in hoc Maximinianenſium ad veſtram cōmunionem reditu patefactum, vera eſſe quæ de baptiſmo dicuntur à nobis. Nā ſi vllus eſt in hominibus intellectus, vel dicendi aliquid vel audiendi, qui anteq̄ redeat ad Eccleſiā baptizat*: & tamē reſcindēdus baptiſmus non eſt, ſicut nec in illis reſciſſus à vobis eſt. Quo nō mutato, nec in ſuo, nec in cuiuſquam alterius, ſed in patris & filij & ſpiritus ſancti nomine quiſque baptizat. Deinde præter baptiſmi ſacramentum quod vel ad pœnā peruerſi vel ad ſalutē recti ſiue correcti integrū perſeuerat, de ipſa correctorū expiatione vel mūdatione volo aliquid dicere. Meminiſti enim quæ aduerſus nos dixeris, ꝙ veniētes ad nos à

** baptizat, videtē deeſſe.*

B vobis ex hęreticorū ſacrilego errore, ſine vlla expiatione ſuſceptos habeam*, Tu nobis dic modo de ſchiſmate Maximiniani redeūtes ad vos, cum in ſuis etiā ſuſciperentur honoribus, qua tandē quęſo expiatione mundati ſunt? In illo tanto ſcelere participato, nō erant tam nefaria ſocietate maculati.

Cap. XIX. Attende quid inſonet, quid increpet, quid in illo præclaro cōcilio fateatur veriloquum os illud Epiſcoporū tuorum, Maximinianū, inquit, fidei æmulū, veritatis adulterum, Eccleſiæ matris inimicū, Dathan, Chore, & Abirō miniſtrum, de pacis gremio ſententiæ fulmen excuſsit: & quod adhuc eum dehiſcens terra non ſorbuit, ad maius ſuppliciū ſuperis reſeruauit. Raptus enim pœnā cōpendio lucrauerat, funeris vſuras nunc grauiores colligit fœnoris, cum mortuus intereſt viuis, Itáne tandē in huius ſchiſmate, ſicut ipſe dixiſti perſiſtentes, anteq̄ intra tēpus dilationis, ſicut tu idē dixiſti, ſi ſe veſtræ Eccleſiæ reddidiſſent, nullam vel paruam de huius ſocietate traxerant maculam? Sed audi deinde quid ſequatur, Audi, inquam, dictator vel dictor illius ſentētiæ quid cōnectat, Nec hunc ſolū, inquit, ſceleris ſui mors iuſta condēnat, trahit etiam ad

Num. 16.

C conſortiū criminis plurimos catena ſacrilegij, de quib⁹ ſcriptum eſt, Venenū aſpidum ſub labiis eorū, quorum os maledictione & amaritudine plenū eſt, veloces pedes eorū ad effundēdum ſanguinē, Cōtritio & infœlicitas in viis eorū, & viā pacis non cognouerunt. Nollemus quidē tanquā è proprij corporis iunctura pręſcindi, ſed quoniā tabeſcētis vulneris putredo peſtifera plus habet in abſciſione ſolaminis, quàm in remiſsione medicaminis, inuēta eſt cauſa ſalubrior, ne per cuncta mēbra peſtilēs irrepat virus, vt compēdioſo dolore natum decidat vulnus. Famoſi ergo criminis reos Victorianū Carchabinēſem, Martianum Sullectinū, Beianum Beianenſem, Saluiū Auſaphenſem, Theodorū Vſulēſem, Donatū Sabratenſem, Migginum Belephantarienſem, Prætexatū Aſſuritanum, Saluium Mēbreſitanum, Valerium Melzitanum, Felicianū Muſticanum, & Marcialē Pertuſenſem, qui funeſto opere perditionis vas ſordidū collecta fęculētia glutinarunt, ſed & clericos aliquādo Eccleſiæ Carthaginis, qui dū facinori interſunt, illicito inceſtui lenocinium præbuerunt, dei præſidentis arbitrio vniuerſalis concilij ore veridico dānatos eſſe cognoſcite. Quæ grauiora in illos dicere potuiſtis? Quæ grauiora in vosipſos dicere ſoletis? Sed ab hoc, inquis,

Pſal. 13.

tam magno malo intra dilationis tēpus correcti ſunt, D videro vtrum correcti ſint, quia reuera correcti eſſent, ſi ad veram Eccleſiā remeaſſent. Sed ſi veſtra vera eſt, quo modo expiati ſint à tam immani ſcelere dicite. Si enim nō ſunt expiati, omnes vos eſtis ſecundū veſtram ſentētiam eorum ſcelere maculati. Si autē expiati ſunt, ſolo ipſo reditu charitatē quę cooperit multitudinē peccatorū expiari potuiſſe cōceditis, & vos de veſtris cum correcti ad nos veniunt, inanibus calumniis accuſatis, niſi forte iam quidam ſicut cōcilij verba indicāt, ſchiſmatis ſacrilegium perpetrauerāt, ſed ante diem cōceſſę dilationis eodem ſacrilegio nondum fuerant inquinati, & ideo non putati ſunt expiādi.

1. Pet. 4.

Cap. XX. Hoc ſi ita eſt, quis vos non audiat, qui tam mirabilem poteſtatem in homines accepiſtis, peccāt quādo volunt, & inquinantur quādo vultis, nō obſcurum aliquid recitamus, minúſve notū atq; vulgatū. Illa ſententia eſt quæ tantæ facundiæ merito in manus omniū, in omnium ore verſatur, qui legendorū talium ſtudioſi ſunt, de qua nūc ſaltē cernis quàm vere dixerint, quod non eā deberent gaudere diſertam, ne poſtea plangerent diffamatam. Attēde quid E habeat, audi quid perſtrepat.

Cap. XXI. Maximinianū, inquit, fidei æmulum, veritatis adulterum, Eccleſiæ matris inimicū, Dathan, Chore & Abiron miniſtrū, de pacis gremio ſententiæ fulmen excuſsit. Cū hoc igitur ſi quis ſacramentum altaris vno die ſciēs communicaſſet, ſecūdum iactantiſsimā illam ſeueritatē veſtrā, non de tanto malo ſic pollueretur, vt par ei⁹ fieret. Quid ergo fuerunt, vel quid ex illo facti ſunt qui nō ſolum ad altaria cum eo acceſſerūt, verumetiā ipſi eum ordinatum Epiſcopum contra Primianū veſtrum erectis altaribus admouerunt? Sed quid ego de iſtis interrogē, Ipſa ſententia loquatur cuius verba ſic fulgent, vt ſi eam volueritis abſcondere, quarūlibet latebrarum tenebras ſuo nimio ſplendore perrūpat. Videamus in ſocios Maximiniani, quanto ſonitu dānationis inſurgat.

Num. 16.

Cap. XXII. Nec ſolum hūc, inquit, ſceleris ſui mors iuſta condēnat, trahit etiam ad conſortiū criminis plurimos catena ſacrilegij, de quib⁹ ſcriptū eſt, Venenum aſpidū ſub labiis eorum, quorū os maledictione & amaritudine plenū eſt, veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinē. Contritio & infœlicitas in viis eorum, & viā pacis non cognouerunt. Deinde paulopoſt cum omnes ordinatores Maximiniani F nominatim enumeraſſet, inter quos etiā iſti de quibus ago, Felicianus & Prætexatus legūtur, quid fecerunt vt tanta in eos digne dicenda eſſent, ita ſubiungit. Qui funeſto, inquit, opere perditionis vas ſordidum collecta fæculentia glutinarunt: ſic intelligi volens quod ipſi affuerint, ipſi Maximinianum impoſitis manibus ordinauerint. Addens etiā de Carthaginis clericis, Sed & clericos, inquit, Carthaginis Eccleſiæ, qui dū facinori interſunt, illicito inceſtui lenocinium præbuerūt.

Pſal. 13.

De Feliciano, Caput XXIII. Rogo te Creſconi, nunquid vllis meis verbis hoc crimen exaggero? Quod ſi voluiſſem, fortaſſe mihi & ſi non talia, tamē qualitercunq; ſufficiēnia non defuiſſent. Quæro igitur abs te antequā iſti duo de quibus interim ago ad veſtræ communionis cōcordiam remeaſſent, in illa catena ſacrilegij conſtituti ſunt, ſub quorum labiis erat venenū aſpidum, cū ore pleno maledictionis & amaritudine, cum pedibus velocibus ad effundendum ſanguinem, quo modo baptizant? Nunquid in his erat cōſcientia ſancte dātium, quæ ablueret accipientiū? Nunquid eos ſaltē fama bona vel falſiſsima commendabat, quæ tibi in illis anguſtiis non quà euaderes, ſed quà te præcipitares exitum præbuit, cum eos tam inſigne concilium

G cilium clamet famoſi criminis reos? Redeuntes deinde ſicut falſa narrantibus veſtris Epiſcopis credidiſti, ante dilationis diem quo modo ſuſcipiuntur in honoribus ſuis, cum eis quos extra Eccleſiam cum Maximiniano conſtituti in catena ſacrilegi ſchiſmatis baptizauerant, vnde à ſacrilegio tanto expiãtur, à catena illa vnde ſol uuntur, labia eorum, os eorum venenum aſpidũ, à maledictione & amaritudine vnde mundantur, vnde pedes ab effuſione ſpiritualis ſanguinis abluũtur quo velociter cucurrerunt, vnde manus funeſto opere perditionis emaculantur, vnde ab illicito inceſtu non membra corporis, ſed animæ purgãtur affectus?

Ca. XXIIII. Nẽpe iſtam cauſam vt defendatis, velitis nolitis ad patrocinium veritatis venire cogemini, quæ dicit baptiſmum Chriſti, non ſolum per occultos, ſed etiã per manifeſtos malos: nec ſolum à cõuerſis, verũetiam à peruerſis datum, habere inconcuſſam ſui roboris firmitatem, & eis poſſe quidẽ ineſſe, ſed niſi correctis non poſſe prodeſſe, Correctos autem etiã fraternis orationibus expiari per charitatem cooperiẽtem multitudinem peccatorum. [1. Pet. 4.] Ecce antequã oſtendã quàm impudenter tibi veſtri Epiſcopi H de Maximinianenſium ſuſceptione mentiti ſint, ſecundum ipſum mendacium & narrationem tuã, quàm tota cauſa veſtra ſubuerſa ſit, puto quod non iam quærere debeas, ſed agnoſcere, nec parare contradictionem, ſed correctionem potius cogitare. Vides enim nũc ſaltem quàm veraciter à me illa dicta ſint, quibus fruſtra mendaciter reſpõdere conatus es, quàm rectè dixerim ſi pro vnitate partis Donati in nefario ſchiſmate baptizatos nemo rebaptizat, cur pro vnitate Chriſti vera & plenaria lex illius hæreditatis agnoſcitur, cũ ipſe fatearis eos qui in Maximiniani ſchiſmate perſtitiſſent, meruiſſe ſententiam qua non tenerẽtur ſi intra diem dilationis ſe Eccleſiæ reddidiſſent? Vnde cõſtat antequam ſe reddidiſſent, eos in ſchiſmate in quo perſtiterant baptizaſſe, cum quibus in veſtram communionem recepti ſunt. Vides quẽadmodum mortui baptizauerunt, quia de illis qui in Maximiniani ſchiſmate perſtitiſſent, antequã ad vos redirent, dictum erat ſententia concilij Bagaiẽſis, Aegyptiorum admodum exemplo pereuntium funeribus plena ſunt littora. [Exo. 14.]

[Quòd multa ſint pro pace tolerãda, Caput XXV.] Quod vero dixi, quãdo apud eos decernenda recitata eſt, ore latiſsimo acclamauerũt, Nunc autẽ cum à nobis recitata fuerit, obmuteſcant, quibus pœnis ecce iam multo melius obmuteſcerent quàm cum talia loquuntur, implicarẽtur, Vides I quàm verum ſit quod à me dictũ eſt, iam tãdem ſentire debent, quanta ſint pro pace toleranda, & pro pace Chriſti redire ad Eccleſiam, quæ non damnauit incognita, ſi pro pace Donati placuit reuocare damnata: multo magis enim hoc ſecundum tuam narrationẽ verum eſt, qui dixiſti etiam illos dilatione conceſſa reuocatos, de quibus nominatim expreſsis dictum fuerat, dei præſidentis arbitrio vniuerſalis concilij ore veridico damnatos eſſe cognoſcite. Cum enim poſt hęc verba illa eſt dilatio conſtituta, quo modo non placuit reuocare dãnata, aut quo modo nobis tãto poſt natis, vel ipſi etiam Chriſtiano orbi terrarum incognita eſſe non poſsint, quæ probari non potuerũt de Cæciliano, in eo q̃ poſtea factum eſt iudicio tranſmarino, quando quæ de Maximinianenſibus geſta ſunt, & in Africa & temporibus noſtris, tu cum ſis Afer, ſicut dicis, poſt tot annos adhuc vſque nõ noueras? Sicut autem nos docere poterimus, adhuc vſque non noſti, quia Epiſcopis veſtris mentientibus credidiſti.

Ca. XXVI. Quod autẽ me de traditione in veſtros maiores dicis, quaſi per anticategoriam, quod à noſtris maioribus factũ eſt, retorquere voluiſſe, culpans K quod hoc fecerim, quaſi in ſchola de cauſæ generibus vel quæſtionibus ageretur, non in Eccleſia veritas quæreretur. Nũquid hoc Heliæ Prophetæ diceres, qui cum ſibi à rege iniquiſsimo eſſet obiectum, quod ipſe euerterẽt Iſraël: reſpondit, Ego non euerto, ſed euertis tu & domus patris tui. [3. Reg. 18.] Quid enim ad nos pertinet hoc retortæ rhetoricæ obiectionis genus, quo nomine à Græcis appellatur in arte rhetorica, cũ hoc inueniamus in authoritate prophetica? Cũ ergo quiſq; dicit, Nõ ego feci, ſed tu feciſti, verum dicere opus eſt, non dicere metuẽdum eſt. Et tu quo modo oſtendas non feciſſe maiores veſtros, quod ſuis cõfeſsionibus lectis feciſſe monſtrantur, debes ſi quid vales vigilãtiſsime cogitare nõ verbo Græco imperitos ne nos audiant deterrere. Et maiores quidẽ noſtros fuiſſe traditores nõ docuiſti: Neq; enim quia dixiſti eſſe multas literas quibus hoc poſſet oſtendi, ideo iam oſtendiſſe putandus es. De veſtris autẽ maioribus extat Secũdi Tigiſitani concilium cum pauciſſimis quidẽ factum apud Cirtham poſt perſecutionem codicum tradendorum, vt illic in locum defuncti ordinaretur Epiſcopus. L

Ca. XXVII. Ibi quæ geſta ſint accipe, Nã quæ neceſſaria fuerunt, infrà ſcribere curaui. Diocletiano octies, & Maximiniano ſepties cõſulibus, quarto nonas Martij Cirthæ, cum Secundus Epiſcopus Tigiſitanus primæ cathedræ conſediſſet, in domo Vrbani Donatiq;, idẽ dixit, Probemus nos primo, & ſic poterimus hic ordinare Epiſcopum Secũdum, Donato Maſculitano dixit, Dicitur te tradidiſſe. Donatus reſpõdit, Scis quantũ me quæſiuit Florus vt thurificarem, & non tradidit me deus in manus eius frater, ſed quia deus mihi dimiſit, ergo & tu ſerua me deo. Secundus dixit, Quid ergo facturi ſumus de martyrib⁹, quia non tradiderũt, ideo & coronati ſunt? Donatus dixit, Mitte me ad deũ, ibi reddam rationem. Secundus dixit, Accede vna parte. Secundus Marino ab aquis tibilitatis dixit, Dicitur & te tradidiſſe. Marinus reſpondit, Dedi Pollo chartulas, non* codices mei ſalui ſunt. [* al. nam.] Secundus dixit, Tranſi vna parte. Secundus Donato Calamenſi dixit, Dicitur te tradidiſſe. Donatus reſpondit, Dedi codices medicinales. Secundus dixit, Trãſi vna parte. Et alio loco Secundus Victori à Ruſiccate dixit, Dicitur te tradidiſſe quatuor Euãgelia. Victor reſpõdit, Valẽtianus curator fuit, ipſe me coëgit vt mitterẽ illa in ignem. Sciebã illa M delicta fuiſſe, hoc delictum indulge mihi, & indulgebit mihi deus. Secundus dixit, Trãſi vna parte. Et alio loco Secũdus Purpureo à Limatad, Dicitur te necaſſe filios ſororis tuæ duos Milei. Purpureus reſpondit, Putas me terreri à te ſicut & alteri? Tu quid egiſti qui tentus es à curatore & ordine vt ſcripturas dares, quo modo te liberaſti ab ipſis, niſi quia dediſti aut iuſsiſti dari quodcũque. Nã non te dimittebãt paſsim, nã ego occidi & occido eos qui contra me faciũt. Ideo noli me prouocare vt plus dicã, Scis me de nemine tractare. Secũd⁹ minor patruo ſuo Secũdo dixit, Audis quid dicat in te, paratus es recedere & ſchiſma facere, nõ tantũ ipſe, ſed & omnes quos arguis, quos ſcio q̃a dimittere te habẽt, & dare in te ſententiã, & remanebis ſolus hæreticus, ideo quid ad te p̃tinet, quis quid egit, deo habet reddere rationẽ. Secũdus Felici à Rotaria Cẽturioni & Victori Agarbe dixit, Quid vobis videtur? Reſponderũt, Habẽt deũ cui reddãt rationẽ. Secũdus dixit, Vos ſcitis & de⁹, Sedete. Et oẽs reſponderũt, Deo gratias. Hos tu traditores qui cũ aliis apud Carthaginẽ in Cæcilianũ & ſocios ei⁹ dixerũt ſentẽtias, inter quos & Siluanus Cirthẽſis fuit, de

cuius

A cuius traditione geſta mox inſerãm, præclara videlicet ratione defendis: hoc enim de his iam pluribus vtique dicturus es, quod de vno Siluano tanquam magnũ aliquid dictandum putaſti. Hinc te arbitratus manifeſte falſum crimen quod ei traditionis obiicitur, demonſtrare, quia interpoſuiſti ſententiam eius quam io concilio inter cæteros Epiſcopos contra Cæcilianũ & alios communionis eius participes dixit, tanquam fieri non poſſet vt traditores traditor condemnaret. Prudentius enim tu vides iſta quàm Paulus Apoſtolus, Nam ille quibuſdã res obiiciebat abſurdas, nec conſiderabat non

Roma.2. poſſe fieri quod dicebat, Qui prædicas non furandum furaris, qui dicis non adulterandum adulteras, qui abominaris idola, ſacrilegiũ facis? Et illud præcipue, In quo enim alterum iudicas teipſum cõdemnas, Eadem enim agis quæ iudicas. Hos ergo traditores quibus confeſsis territus Secundus ignouit, ſecũ abluit in Carthagineoſi concilio, & in abſentes non confeſſos dixerunt ſententias, qui præſentes de ſua nõ ſunt confeſsione damnati. Hoc conciliũ non maneret nec in poſteritatis memoria perduraret, niſi deſcriberetur ab alijs cum ſeruare-

B tur ab eis, qui eo ſe defeodere præparabãt, ſi quis eis eadem crimina poſtea quæ illic relaxata ſunt obieciſſet.

Cap. XXVIII. Intererat etiam Secundi ipſius vt appareret eum ne ſchiſma fieret, quod ſolent præ cæteris pacifici præcauere, illa omnia diuino iudicio dimiſiſſe, quod multo magis facere deberet in concilio Carthaginenſi, vbi cõtra abſentes nulli conſtiterant, niſi Lucilla tunc præpotens & pecunioſiſsima fœmina odiis accenſa furialibus vehementer inſtaret, vt contra Cæcilianum veluti dãnatum alter ordinaretur Epiſcopus. Quod in Zenophili conſularis iudicio poſtea commemoratum eſt per quendam Nundinarium Siluani Cirthenſis tunc veſtri Epiſcopi diaconum, qui cum commemorato Epiſcopo ſuo quem perpeſſus fuerat inimicum, ſicut volebat concordare non potuit. Egerat ſanè hoc apud collegas eius magis terribiliter, ne omnia proderet, quàm ſupplicitee

Ca. XXIX. vt veniam mereretur. Ex illius iudicij geſtis hæc pauca interpoſui, Conſtantio Maximo Auguſto & Cõſtantino iuniore nobiliſsimo Cæſare conſulibus, idus Decembris ex tota Mociacienſi inducto & applicito, Victore grãmatico, aſtante etiam Nundinario diacono, Zenophilus cõſularis dixit, Quis vocaris? Reſpondit, Victor. Et paulopoſt alio loco reſpondit Nundina-

C rius, Legaotur acta. Zenophilus cõſularis dixit, Legantur. Et legit Nundinarius. exceptor, dixit, Diocletiano octies & Maximiniano ſepties conſulibus, quartodecimo kalẽdas Iunij exacti Simmacij Felicis flaminis perpetui curatoris Coloniæ Cirthenſis, cum ventum eſſet ad domum in qua Chriſtiani conueniebant, Felix flamen perpetuus curator Paulò Epiſcopo dixit, Proferte ſcripturas legis, & ſi quid aliud hic habetis vt & præcepto & iuſsioni parere poſsitis. Paulus Epiſcopus dixit, Scripturas lectores habent, ſed nos quod hic habemus, damus. Felix flamen perpetuus curator dixit Paulo, Oſtende lectores aut mitte ad illos. Paulus Epiſcopus dixit, Omnes cognoſcitis. Felix flamen perpetuos curator dixit. Manente eatione de lectoribus quos monſtrauit, officium & vos quod hic habetis date. Sedente Paulo Epiſcopo & Montano & Victore de caſtellò, memoe presbyter aſtante Marte cum Aelio, & Marte diacono proferẽte Marcuclio fructuoſo Miggene Saturnio Victore Sanſurico, & cæteris foſſoribus, contraſcribente Victore Aufidij in breue ſic, Calices duo aurei, Item calices ſex argẽtei, &c. Et alio loco, Poſtea quàm apertum

eſt in bibliothecam, inuenta ſunt ibi armaria inania, ibi D protulit Siluanus capitulatam argenteam & lucernam argẽteam, quod diceret ſe poſt arcam inueniſſe. Victor aufidij Siluano dixit, Mortuus fueras, ſi non illas inueniſſes. Felix flamẽ perpetuus curator pro Siluano dixit, Inquire diligentius ne quid hîc remanſerit. Siluanus dixit, Nihil hic remanſit, totum hoc eiicimus: & cætera. Et alio loco, exemi libelli traditi Epiſcopis à Nundinario diacono, Teſtis eſt Chriſtus & angeli eius, quoniam traditoribus communicaſtis: id eſt, Siluanus à Cirtha traditor eſt & fur rerum pauperum, quod omnes vos epiſcopi, presbyteri & diaconi & ſeniores ſcitis, & de quadringentis follibus Lucillæ clariſsimæ fœminæ pro quo vobis coniuraſtis vt fieret Maiorinus Epiſcopus, & inde factũ eſt ſchiſma. Nam & Victor follo veſtri præſentia & populi dedit folles viginti, vt factus eſſet presbyter, quod ſcit Chriſtus & angeli eius: &c. Et alio loco, Quibus lectis Zenophilus conſularis dixit, Et actis & literis quæ recitatæ ſunt, traditorem conſtat eſſe Siluanum. Item alio loco Zenophilus conſularis dixit, Quis adminiſtrabat? Tunc Siluanus in clericatu reſpondit, Sub Paulo Epiſcopo orta perſecutio eſt, & Siluan⁹ ſub- E diacoous fuit. Habes ne frater Creſconi ad iſta *Ex actis.* quid dicas? Putâſne vſqueadeo frontẽ periiſſe de rebus *Cap. XXX.* humanis, vt ad purgationem Siluani adhuc putes ſententiam recitandam quam dixit in Eccleſia? Nunc & collegas eius quaſi traditores, ne magis admoneas dicere ex Epiſtola Apoſtoli ſimile aliquid, vt pauloante commemoraui, Qui prædicas non tradendum, tradis, *Roma.2.* & in quo alium iudicas temetipſum cõdemnas, eadem enim agis quæ iudicas. Sed poſteaquam Vrſacio & Zenophilo perſequentibus cõmunicare noluiſſet, actus eſt in exilium, Imò qui iam traditor fuit, permanere etiam hæreticus voluit, vt falſum honorem in ipſa parte Donati haberet, qui habere in catholica nullum poſſet tam manifeſtis traditioois ſuę geſtis, publico iudicio reſeratis. Hæc tu profecto falſa eſſe dicturus es, & pro veſtris maioribus, vt plurimum poſsis, cõtra noſtros alia prolaturus. Quod quidem fortitan non valebis, non inueniẽdo quid proferas, ſed fac te inueniſſe, fac protuliſſe. Taota ne furis impudeotia vt abs te prolatis magis cõtendas credi oportere, quàm eis quæ proferuntur à nobis? Aut enim & hic & illic fuerunt traditores, ſi & tu aliqua recitas de confeſsione noſtrorũ, aut ſi aliquid putas contra veſtros à noſtris eſſe cõfictum, cur non à ve- F ſtris contra noſtros hoc idem nobis putare conceditis? Ergo pro humanis factis, aut & hinc & inde manifeſtis, aut ex vtroq; latere incertis, ne qui in vnum deum credimus litigemus, quod certum & diuinũ munus eſt, in Chriſti gratia cõcordemus. Cum enim geſta maiorum noſtrorum atq; veſtrorum hinc atq; inde contraria recitantur oobis tanto pòſt natis, ſi nec ſaltem dubitare permittitur, quid iniquius? ſi autẽ permittitur, quid ſufficientius? Neq; enim ſicut incertũ eſt à quibus extiterit traditionis malũ, ſic incertum eſt à quo iubeatur reddi turbatæ pacis bonum. Ac per hoc qui pro incerto *Cypriani ſententia.* alieno malo pacẽ Chriſti reſpuit, certiſsime malus eſt: *Ca. XXXI.* quãdoquidem Cyprianus nec pro certa permixtorum malicia zizaniorum pacem deſeruit frumentorum, qui ſcribens ad Maximum dixit, Et ſi videntur in Eccleſia eſſe zizania, noo tamẽ impediri debet fides aut charitas noſtra, vt quoniã zizania eſſe in Eccleſia cernimus, de Eccleſia recedamus. Non dixit ſuſpicamur, opinamur, arbitramur, coniicimus, credimus: ſed cernimus dixit. O verbum quo cuncta dubitatio tolleretur, vt corpus

G Chriſti nõ diuideretur, Si ſola frumẽta deſideras, geme
in labore agri, gaude in ſpe horrei, tolera malos in com
munione ſacramẽtorum Chriſti, ne ante littoris tẽpus
retia dirumpendo, ſ[illegible]s quod tolerare noluiſti. Ita dice-
rem ſi de traditorib⁹ quos accuſatis aliquid probaſſetis,
Imò hoc vero tempore nec iſta iam dicerem, non enim
iubeor tolerare, cũ quibus iam nõ cogor viuere. Quod
ſi mihi etiam nunc traditor demonſtraretur, qua con-
ſcientia deſerto tot Chriſtianas gentes quibus non de-
monſtratur? Deinde ego ipſe ſi nunc diſco quod paulo-
antè neſciebam, cur in me reſcinditis quod ſciebã: bap-
tiſmum quippe Chriſti me accepiſſe ſciebam, vos etiam
ipſi alienum ſcelus quod ignoratum nemini obeſſe cõ-
Caput XXXII. ceditis. Cur ergo heri baptizatũ hodie rebaptizatis,
cum alienũ ſcelus quod heri neſciebã, hodie doceatis?
Neſciẽs à quali acceperit, baptiſmi accepti nõ erat reus.
Modo abs te hic didicit, baptiſmi reſciſſi quare fit reus?
Nam ſiue conſenſerit documentis tuis, ſiue nõ conſen-
ſerit qui Chriſti baptiſmum miniſterio traditoris acce-
pit, niſi probaueris eum ſciſſe a quo acceperit, nec ſecũ-
dum vos rectè poteris baptizare. Iam nũc auerte ab ſtu-
dio partium mentem tuam, & conſidera q̃ innumera-
H bilis multitudo Chriſtianorũ in Africa ipſa neſciat qui
fuerint traditores: quanto magis in cętero orbe terrarũ,
quantam multitudinẽ, niſi cum baptizaretur ſciſſe con
uiceris, aut baptizandam dicere non audebis, aut iudi-
care de occultis cordis audebis. Et vbi eſt quod tibi pla
cet, quæ abs te interpoſita eſt diuina ſententia, quæ ma-
nifeſta ſunt vobis, quæ autem occulta ſunt domino deo
veſtro? Crede orbi Chriſtiano dicenti tibi, baptiſmum
Chriſti ſcio, qui fuerint traditores in Africa, vel vbili-
bet, ignoro. Quid in me occulta humana iudicas, vt ma
nifeſta in me diuina reſcindas? Fac te ſcelus alienũ mo-
do mihi probare, quod dicis, hoc, cum baptiſmum ac-
ciperem, neſciebam, Si propter eos quos nũc mihi pro-
dis, baptizare eos qui neſcientes ab adulteris acceperũt,
quos nunc prodis. * Quid ad hæc dicis, niſi non eſt ſan
ctum, non eſt mundũ, niſi quod voluero? In hac re teſtis
eſt, inquis, totius orbis pene cõſciẽtia. Reſpõdetur tibi.
In hac re totius orbis nulla eſt omnino conſcientia.
Hoc, inquis, maiores noſtri à ſuis parentibus acceperũt.
Reſpondetur, Sed errantes ab errantibus aut calumni-
antibus. Nam & maiores Iudæorum corpus Chriſti de
ſepulchro furatum à ſuis maioribus acceperunt. Nam
olim defuncti ſunt, inquis, qui traditionis huius facinus
per quos & quibus locis admiſſum ſit cognouerũt. Reſ-
pondetur, Hoc & pro ſuis partibus dicũt. Extãt, inquis,
etiam libri quibus ordo rerũ geſtarum fideliter ac dili-
Cap. XXXIII. gẽter aſſcriptus eſt: ſunt acta, ſunt literæ, multorũ quoq;
tenetur manifeſta confeſſio. Reſpondetur tibi, Hæc &
noſtris pro ſuis partibus nõ deeſſe. Aut ergo illis creda-
mus qui potuerũt cauſam ſuã illis Eccleſiis perſuadere,
quas ſcriptas in libris diuinis & canonicis legimus, aut
quod tu dixiſti de Optato, nec abſoluamus dubia, nec
damnemus & pacẽ Chriſti cuius bonũ dubium nõ eſt,
fraterna dilectione teneamus. Sed Orientales quos
Arriani cũ Donato Ca. XXXIIII. modo noſtros eſſe cõcedis, non latuiſſe hoc facinus di-
cis. Atq; vt hoc probes, inſeris principium Epiſtolæ cõ-
cilij Serdicẽſis, vbi Donati Carthaginis Epiſcopi veſtri
nomen inuenitur aſſcriptũ. Quod ideo factum putas &
affirmas, ꝙ videlicet Orientalibus qui de concilio ſuo
hæc ſcripta miſerũt, facinus diſplicuerit traditorum, &
ab eorum cõmunione retraxerint, & propterea Donato
veſtro communicabant. Diſce ergo quod neſcis. Serdi-
cenſe concilium Arrianorũ fuit, quod totũ iam diu eſt,

** Vide nũ ita legẽdũ, Si ꝓpter eos quos nunc mihi prodis, baptizatis eos qui neſcientes ab adulteris acceperunt, quur nũc prodis?*

vt habemus in manibus maxime contra Athanaſium K
Epiſcopum Alexandrinũ catholicum, qui eorum erro-
rem ex ipſa ciuitate ortum, præ cæteris acriter arguebat
& refellebat. Non igitur mirũ ſi illi hæretici Donatum
ſibi aſciſcere tentauerunt, quos per totũ orbem catholi-
ca damnabat Eccleſia, quanquã nos ſine ciuitatum no-
minibus Epiſcopos ad quos hæ literæ datæ ſunt habea-
mus. Aut ergo aliquis Donatus fuit non in Africa Epi-
ſcopus, cui nomini Carthago à veſtris eſt addita, aut vt
dixi, Africanam hæreſim Orientalis hęreſis ſibi tentauit
adiungere. Quod hinc maxime credibile eſt, quod ad
Carthaginis Epiſcopum Romano prætermiſſo, nũquã
Orientalis catholica ſcriberet, vbi ſaltem veſter ſcribi
debuit, quem ſoletis Romam paucis veſtris mittere ex
Africa. Sed deo gratias, quod nec valuit, ſi tamen cœpta
eſt illa conſpiratio hæreticorum Orientalium cum A-
fris hæreticis præualere. Tu Arrianos iam inter hæreti-
cos & nobis & vobis deteſtãdos in tua Epiſtola poſui-
ſti, vnde mihi tecum nulla neceſſitas eſt, etiam de hac
quæſtione confligere, Nam quod tibi propoſuiſti quæ-
ſtionem tanquã à nobis obiectam, ſi hæc ita ſunt, à com
munione veſtrorum, quemadmodum Oriẽtales poſtea
ſegregati ſunt, & reſpõdiſti quod in recipiendis iterum L
noſtris, damnatæ cauſæ non potuerint ſeruare conſciẽ-
tiam, nunquid mirandum eſt de tam longinquis terris
Epiſcopos tuos tibi narrare impune quod volũt? Quod
ſi omnino ita eſſet, tot populi quid fecerũt, qui cum iſta
neſcirent, tamen à vobis rebaptizandi cenſentur? At nõ
eſt credibile quod hæc populi ignorare potuerint, cum
tu harum rerum aliquantum ſtudioſior, quid cum Ma-
ximinianenſibus egerint veſtri Afri in Africa, ſi literis
meis velles reſpondere nõ quæreres. Illud vero quod *Caput*
dixi, neq; ſi aliquorum in noſtra communione defun- *XXXV.*
ctorum traditio probaretur, quæ à nobis improbatur,
& diſplicet, nos ex aliqua parte macularet, q̃ ridiculoſe
putaſti ridiculum & minus conueniens prudẽtiæ meæ.
Proinde iam cupio noſſe quo modo id refellerit prudẽ
tia tua, An quia dicis te non videre quo modo à nobis
improbetur, vel quatenus diſpliceat, quod nunquã co-
gnito errore damnauimus, in eorum ſchiſmate poſiti?
Vide potius q̃ breuiter ad iſta reſpondeã, Ego in Eccle-
ſia ſum cuius membra ſunt illæ omnes Eccleſiæ, quas ex
laboribus Apoſtolorũ natas atq; firmatas ſimul in lite-
ris canonicis nouimus: earũ communionẽ, quãtum me M
adiuuat dominus, ſiue in Africa ſiue vbicunq; non de-
ſeram. In hac cõmunione ſi fuerunt quos neſcio tradi-
tores, cũ eos demõſtraueris, & carne & corde mortuos
deteſtabor, nequaquã tamen à viuis in eiuſdem Eccleſię
ſancta vnitate manentibus, propter mortuos alienabor.
Neq; enim Epiſcopi hanc Eccleſiam condiderũt, ſed in
ea ſi boni frumentum, ſi autem mali palea fuerunt. Vos
autẽ quos tam manifeſte Eccleſiæ zizania vel palea ma
culare non poſſet, quæ cauſa fuit veſtræ diuiſionis, niſi
appetitus ſacrilegi ſchiſmatis? Si tibi, inquis, diſplicet,
improba, fuge & relinque Eccleſiam traditorũ, Noli er-
rantium maiorum tuorũ ſequi veſtigia. Ad hoc reſpon-
deo, Si nec illi fuerunt traditores, maiores mei ſunt. Si
fuerunt quod ego nõ ſum, non ſunt maiores mei: Eccle
ſiam teneo plenã tritico & palea. Non dico ſi alios qui
ſuam ſarcinã portant, ſed ſi meipſum in ea mihi oſten-
deres traditorẽ, vbi mihi licet in melius cõmutari, non
mihi opus eſt inde ſeparari. Si quos tales ſacramentorũ
eius cõmunione cognouero, verbo & diſciplina domi-
ni emẽdo, quos poſſum, tolero quos emendare nõ poſ-
ſum. Fugio paleam, ne hoc ſim, nõ aream, ne nihil ſim.
Proinde

A Proiode noli fruſtra in hanc ſenteotiam ventilari, Magis enim me admonei, quo modo id agã præceptũ Apoſtolicum quod ipſe poſuiſti, Ne cõmunices peccatis alienis, teipſum caſtũ ſerua. Nam vt oſtẽderet quemadmodum quiſq; noo cõmunicaret peccatis alienis, ad hoc addidit, teipſum caſtum ſerua. Noo enim qui ſe caſtum ſeruat, cõmunicat peccatis alienis: quanuis nõ eorum peccata, ſed illa quæ ad iudiciũ ſibi ſumunt, dei ſacrameota cõmuoicet cum eis, à quibus ſe caſtũ ſeruando fecit alieoũ. Alioquin etiam Cyprianus, quod abſit, peccatis raptorum & fœneratorum collegarum cõmuoicabat, cum quibus tamẽ in communiooe diuioorum ſacramentorum manebat, de quibos dicuotur Epiſcopi plurimi, quos & oroamẽto eſſe oportebat cæteris & exemplo, diuina procuratione neglecta, procuratores rerum ſeculariũ fieri, derelicta cathedra, plebe deſerta per alienas prouincias oberrantes, oegociationis quęſtuoſę nundinas occupari: Eſuriẽtibus io Eccleſia fratribus habere argẽtuoi largiter velle fundos ioſidioſis fraudibus parare, vſuris multiplicantibus fœnus augere. Nunquid

Caput XXXVI. *1. Timo. 5.* *Cyprianus in epiſtola de lapſis.*

B talium ille cõomunicabat peccatis? Nuoquid eorum ſectam ſequebatur? Et tamẽ cum eis in eorundem ſacramentorum cõmuniooe perſiſtebat, quia illa ſacramẽta nõ ipſi ioſtituerant moribus ſuis, ſed ad pœnã ſibi valere faciebant moribus malis. Quid eſt autem quod dicis, quòd ex perſona mea tibi propoſuiſſes, quod ego nunquam diuioum tradiderim teſtamentum? Adiũgis enim, Sed ille qui tradidit, te creauit. Deinde cootexis quæ tibi beoe ſooare videbãtur, Fonte deducitur riuus, ſed caput membra ſequuntur. Sano capite omne ſanum eſt corpus, & ſi quid io hoc morbi vel vicij eſt, omnia membra debilitat. Origioem ſuam reſpicit quicquid in ſtirpe proceſſit. Et poſt hæc quaſi io extremo cõcludis, Non poteſt ionocens eſſe qui ſectam nõ ſequitur inoocentis. In his omnibus verbis tuis creatorẽ meum, capue meum, noo feciſti niſi traditorẽ, quem quidem accuſare tantum, non conuiocere potuiſti. Ego autẽ oec eius innocentia mihi creatricem vel fontẽ capútve conſtituo, ſed tu ad illud redis in quo Petiliaous errauit cũ cuiuſq; in ſanctificatiooe baptiſmatis Chriſtꝰ ſit origo caputq; naſceotis, & nõ vis venire in maledictũ, de quo ſcriptũ eſt, Maledictus omois qui ſpem ſuã ponit io homine: cũ

Cap. XXXVII. *Hiere. 17.*

C te aliuode oõ inuoluis, oe cũ reſilieris, in aliud recidas. Sed & teſtimonio me admones de ſcripturis, quid tibi adhuc ad iſta reſpoodeam. Dicis enim propter hoc ſcriptũ eſſe, in legalibus patrum veſtrorũ ne ambulaueritis. Nec aduertis dictũ eſſe Iudæis, vt mala facta patrũ ſuorũ non imitarentur, noo vt ab illo dei populo ſcinderẽtur. Si ergo licuit regi Dauid, Samuëli, Eſaiæ, Hieremiæ, Zachariæ, cæteriſq; ſanctis ac Prophetis dei inter cõtemptores legis dei mandata ſeruare, atq; io illos ipſos mãdati traoſgreſſores multa digna & vera verba iaculari, patrũ quoq; illa peccata quibus ſub Moyſe ita offenderũt deum, vt nemo eorũ dignus eſſet terrã promiſſionis intrare, oõ imitari, nõ ſectari, ſed deteſtari ac fugere, & illos qui ea cõmitterent, ſimilitudioe taliũ patrũ increpare, oec tamẽ ſibi alterũ populũ quaſi purgatũ & liquatum ſeparatione ſacrilega cõſtituere, quo modo nobis nõ liceat nec facta, oeſcio quorũ, quæ magis obiicitis q̃ probatis, imitari; nec tamẽ ab ea quæ in vniuerſo mũdo, ſicut Apoſtolus dicit, fructificat & creſcit, ſancta Eccleſia ſeparari? Nunquid aliqua ſacramenta ioſtituerũt traditores in quibus baptizarer? Nũquid aliquos libros de faciẽda vel imitanda traditione poſteris cõdiderunt, & eorũ tenemus, ſequimurq; doctrinã? Quod ſi

Cap. XXXVIII. *Coloſſ. 1.*

feciſſeot, oec ſibi cõmunicare paterẽtur, niſi eos qui illa D legerẽt, approbarẽt, ipſi ab Eccleſiæ ſe vnitate diuiderẽt. Io quorũ diuiſione me ſi videres, tũc me dicere deberes eſſe io Eccleſia traditorũ. Quod ſi iſta peſſima de faciẽda traditiooe præcepta conſcriberent, nec tamen extra Eccleſiam ſua propria cõgregatione colligerẽtur, zizania propterea cũputareotur, quorũ cauſa frumenta oon recte deſerereotur. Ecce dico iterũ quæ me vlterius vetas dicere, Arguis apud me eos quos iam olim defunctos mea cognitio nõ iudicaſſet. Dicis tu cõtra: licet tibi & hodie iudicare, & iudiciũ noo tantũ de viuis, ſed etiã de mortuis haberi poteſt. Licet enĩ ſit mortuus qui peccauit, nunquã illud morietur quod admiſit. Quid ſi cũ viueret ſe correxit, deumq; placauit? Nõne mortuũ & deletũ eſt quod admiſit? ſicut Feliciaous & Prætextatus Maximiniani ordinatores, data ſicut dicis dilatione ſe taoto ſcelere correxerũt. Mirum eſt autẽ ſi propria peccata oõ obſunt hominibus qui & facta correxerint, & aliis obſuot qui ea omoioo oõ fecerint. Quod ſi de nobis agitur, adde, qui nec facta cognouerũt. Sed dicis licere mihi etiã hodie iudicare, quia iudicium oon taotũ E de viuis, ſed etiam de mortuis fieri poteſt. Ecce volo iudicare, ſed vos cauſam ipſam oõ vultis agere, imò vero tunc actam, tunc etiam ſioe dubio terminatã, oobis demooſtrantibus non vultis agnoſcere. Sed faciamus vos potius habere quod docere poſsitis, quos oondũ docuiſtis, quare iam rebaptizãdos eſſe contẽditis, quãdoquidem traditoribus quos ignorauerant baptizatos, oec cũ docueritis baptizare debeatis, ſicut eos qui oeſciẽtes ab adulteris baptizati ſunt, & illis proditis atq; cõuictis nõ baptizatis? Hic forte dicas, ſed de Cæciliano iam iudicatum eſt. Reſpõdetur tibi. Iam iudicatum erat & de Primiano à ceotũ Epiſcopis veſtris quibus eum iniquiſſimum Maximinianus perſuaſerat, antequã Bagaienſe coociliũ faceretis. Sed in primo iudicio dãnatus eſt abſens, in ſecũdo abſolutus eſt pręſens. Si poſt primũ quos baptizauit rebaptizari oon poſſunt, quanto potius poſt ſecundũ? Ita & Cæcilianus primo apud Carthaginẽ iudicio Secuodi Tigiſitani damnatus eſt abſens, ſecundo Milicio iudicio Miliciadis Romani abſolutus eſt præſens, adhuc vos de illo certos eſſe noo vultis, ſaltẽ dubitare permittite, vincit enim vos oon ſolũ qui Cæciliaoum ſcit inoocentem, verumetiam qui neſcit nocentẽ. F Vos autem vtroſq; rebaptizandos eſſe cenſetis, & qui dicuot, nouimus, & qui dicunt, oõ nouimus, qualis fuerit Cæcilianus. Non ſuot baptizandi quos baptizauit Primianus poſt primũ iudicium quo damoatus eſt abſens, & baptizandi ſunt quos baptizauit Cæcilianus poſt ſecundum iudiciũ quo abſolutus eſt præſens? Illum damoatum damnare oon licuit, de iſto abſoluto ſaltẽ liceat dubitare. Cuius crimina etiã ſi certa nobis eſſent in Eccleſia cõſtitutis, quam ſpiritus ſanctus velut aream cum palea prænunciauit, nequaquam nos aliena peccata nõ imitata macularent. Et tamẽ etiam ſi oobis incerta eſſe dicuntur, non ſolum rei conſtituimur, verumetiam baptizandi iudicamur? Itàne agitis? Siccine cuncta peruertitis? Tãtúmne reuera vobis licere arbitramioi, vt quod vultis ſit ſanctum, quod vultis immuodum. Cohibete vos, oõ proficiatis in malis, ne pereatis à bonis. Nam illud quod dixi, ꝙ ſi de perſecutionibus agitis, cito reſpondeo, ſi aliquid inique paſsi eſtis, nõ pertinere ad eos qui talia quãuis improbe facientes, pro pace tamẽ vnitatis laudabiliter tolerant, quàm fallaciter refellere voluiſti, prorſus nõ cogitans literas tuas ſani capitis habituras eſſe lectorẽ. Ita enim reſpondes quaſi dixerim, per-

Caput XXXIX. *Cap. XL.* *Cap. XLI.*

G ſecutionem vobis pro pace vnitatis fieri debere. Quod
illo quidẽ loco noo dixi,ſed dixi,ſi aliquid inique paſsi
eſtis,nõ pertinere ad eos à quibus laudabiliter pro vni-
tatis pace tolerantur, qui talia in vos quanuis improbe
faciunt.Quod cũ apertiſsime dictum ſit,ſaltem expoſi-
tum attendant quos fallere voluiſti.Neq; enim te quod
tam apertum eſt,non intellexiſſe arbitror, ſed breuitatẽ
ſententiæ meæ facile putaſti poſſe in caliginẽ mitti, vbi
quodlibet aliud diceres,ei reſpõdiſſe videreris. Cur au-
tem dixerim malos communionis noſtræ, hoc eſt areæ
dominicæ paleam,cum in vos inique agunt,à bonis no
ſtris laudabiliter pro pace tolerari,quid opus eſt vt ipſe
oſtendam, ipſe defendam, cum pro me beatus Cypria-
nus apertiſsime & candidiſsime dicat, etiam cum cer-
nuntur in Eccleſia mali,non propter eos Eccleſiam de-
ſerendam : hoc eſt, quod dixi eos pro vnitatis pace to-
lerandos. Neq; enim vos amplius q̃ nos perſequuntur,
qui vos inique perſequentes dant vobis ad decipiendos
imperitos,licet falſam ſimilitudinẽ glorię,nobis autem
vulnus grande triſticiæ. Deinde cõmemorans etiã
neſcio quos mortuos, quos à noſtris dicis occiſos, tan-
quam in campo facundiæ ſepoſitus latiſsime exaggerãs
locum in quo vobis videmini ſimiles martyrum, cum

Circumcellionum ſcelera. Caput XLII.

H quotidie veſtrorũ incredibilia patiamur facta clericorũ
& circumcellionũ, multo peiora q̃ quorumlibet latro-
num atq; prædonũ.Nanq; horrendis armati cuiuſq; ge-
neris telis,terribiliter vagando,nõ dico eccleſiaſticam,
ſed ipſam humanam quietẽ pacemq; perturbãt,noctur-
nis aggreſsionibus clericorũ catholicorum,inuaſas do-
mos nudas atq; inanes derelinquunt.Ipſos etiam raptos
& fuſtibus tuſos,ferroq; conciſos, ſemiuiuos obijciunt.
Inſuper nouo & antehac inaudito ſceleris genere,ocu-
lis eorum calcem aceto permixto infundentes & infer-
cientes,quos euellere cõpendio poterãt excruciare am-
plius eligunt q̃ citius excęcare. Nam primò tantũ calce
ad hoc facinus vtebantur, ſed poſteaquam illos quibus
hoc fecerant cito ſalutẽ reparaſſe didicerant, acetũ ad-
diderunt. Omitto ante quanta cõmiſerunt, quibus
eaſdem leges aduerſus errorẽ veſtrum conſtitui coëge-
runt,magis Chriſtiana manſuetudine temperatas, q̃ in
tam magna ſcelera congruo vigore exertas. Epiſcopus
catholicus à Thuburſuccubure Seruus nomine, cũ in-
uaſum à veſtris locũ repeteret, & vtriuſq; partis procu-

De eodem. Ca. XLIII.

I ratores proconſulare præſtolarentur examen, repente
ſibi in oppido memorato veſtris armatis irruẽtibus vix
viuus aufugit.A quib⁹ pater eius presbyter,ætate & mo-
ribus grauis,ea cæde qua vehementer afflictus eſt, poſt
dies paucos exceſsit è vita Maximinianus Epiſcopus ca
tholicus,Bagaienſis, dicta inter partes iudiciaria ſenten
tia, baſilicã fundi Calmanenſis euicerat, quã veſtri illi-
cite aliquando vſurpauerant.Hanc cum iure perſpicuo
retineret in eaipſa ſub altari quo confugerat,eodẽ ſupra
ſe fracto,eiuſq; lignis aliiſq; fuſtibus, ferro etiã crudeli-
ter cæſus,totũ illum locũ ſanguine oppleuit. Acceperat
autem & grãde vulnus in inguine, vnde cruore largius
effluente,cõtinuo moreretur, niſi maior eorum crude-
litas per occultam dei miſericordiam profuiſſet. Nam
cũ membris ex ea parte nudatis ſemiuiuus inſuper pro-
nusq; traheretur, exundantes venas latenter puluis ob-
ſtruxit.Inde noſtrorũ manibus cum ferretur, rurſus illis
irruentibus violẽter extortus eſt,grauiusq; mulctatus, &
de excelſa turri noctu præcipitatus,ſubter cinerem ſter-
coris molliter iacebat, poſt ſenſum amiſſum, vix extre-
mum ſpiritum tenẽs. Ibi eum tranſiens quidam pauper
inuenit,cũ ventris exonerandi cauſa ad eum diuertiſſet
locum.Agnouit autẽ, tum pauidus ſuam coniugem ac- K
cerſiit,quam procul verecundia dimouerat lucernã fe-
rentem. Tunc eum ambo peruexerunt domũ, vel miſe-
rando vel aliquid etiam lucelli ſuperando,cũ ſiue viuus
ſiue mortuus,collectus tamẽ noſtris oſtẽderetur. Quid
plura?Mirabili curatione ſanatus eſt,viuit,plures in eius
corpore cicatrices quàm mẽbra numerantur. Hunc ad
trãſmarinas terras occiſum à veſtris fama nunciauerat,
& eius facinoris immanitas,grauiſq; indignitas,quaqua
verſum audiri potuit,dolore horrẽdo cuncta commo-
uerat.Quo poſteaquam ipſe ſecutus eſt,recentiſsimæ ci-
catrices eius famæ illud mendacium defenderũt. Nam
quem tui inſpicientes vix crederent viuum, nõ temere
illa iactaſſe videbatur occiſum.Hic cum illic inueniſſet
collegam Thuburſuccenſem,quẽ paulo antè cõmemo-
raui,& alios nonnullos ſimilia vel non multo inferiora
perpeſſos,nec eis ad propria reuertẽdi vlla facultas pa-
tere videretur, & quia Circumcellionũ veſtrorũ furor
nobis horrendum præbens veſtris clericis ſatellitium
vſquequaq; odioſiſsime innotuit,ingẽs in vos cõflagra-
oit inuidia,atq; inde factũ eſt,vt & pręteritæ omnes cõ-
tra vos leges excitarẽtur,& iſtæ conderẽtur nouæ.Qua-
rũ tamen vniuerſarũ ſeueritas,ſi veſtrorũ inordinatæ ac L
ſine vlla lege graſſanti ſæuicię cõpararetur,mira lenitas
appellanda eſt.His enim magis tanta poteſtate accepta
manſuetudo catholica cõmendatur, q̃ hæretica imma-
nitas plectitur,imò vero in nos,cædes,rapinas,incẽdia,
cæcitates,excogitando,minando,exercendo, audacius
& inſanius debacchatur. Hæc enim ego cũmemo- *Ca. XLIIII.*
rare volui,per quæ factum eſt vt his noſtris temporibus
aduerſus vos ita imperialia ſtatuta ferrẽtur, imò adver-
ſus errorem veſtrum. Nam quid iam ſi ſapiatis poteſt
eſſe probabilius? Cæterum omnia quæ vel anteriorum
literis didici vel ipſe cognoui, ſæue facta veſtrorũ, qui-
bus ab initio diuiſionis veſtræ vſq; ad hoc tempus Ec-
cleſiam catholicam perſecuti ſunt, ſi velim retexere,
quæ lingua,quis ſtylus,quantum tempus ociumq; ſuffi-
ciat? De Optato cum agerem, tuq; hoc magis ex-
cuſare voluiſſes quàm purgare,dixiſti reos hinc veſtros
eſſe non poſſe,quòd eos ad iudicandum nemo pertule-
rit. Tot proteſtationes noſtrorum de furioſiſsimis ve-

Concilium vitandum. Cap. XLV.

ſtrorum violentiis,archiua publica citius impleuerunt,
quàm vllam apud vos vindictam illa facta meruerunt.
Sed forte & hic dicatur proteſtationes quidem depoſi- M
tas,ſed ad ipſos vindicãdos nullã perlatam. Audi ergo
quędam quę ipſe ſum expertus.Cum receptorum à no-
ſtris Maximinianenſium quos damnauerãt cauſam co-
gnouiſſemus, eam quaqua verſum poteramus feruenti
diffamauimus inſtantia, illi rebus tam recẽtibus, & tan-
ta manifeſtatione clarentibus,quid reſpondere poſſent
nõ inuenientes,ſolito crebrius & audacius Circumcel-
lionum violentiis, turbiſq; furẽtibus nos à prædicanda
catholica veritate,ſuaq; fallacia conuincenda deterrere
cœperunt.Et quia multi errores eorũ laqueis implicati,
cum quibus vt inde liberarentur agebamus, reſponde-
bant nobis hoc nos cũ Epiſcopis ſuis agere debere, col-
lationemq; noſtram ſe vehementer optare, vbi poſſent
videre quibus aſſerentibus ſuperaret veritas falſitatẽ, in
Carthaginenſi totius Africæ concilio nobis placuit, vt
adhibita etiã publicorum teſtificatione geſtorum, quò
poſſemus eis qui hoc flagitabãt probare,deſiderio eorũ
nos minime defuiſſe, veſtri pacifice conuenirẽtur Epi-
ſcopi,quiſq; ab eo noſtrũ qui eodẽ loco in quo ille con
ſiſteret,vt per collationẽ noſtram errore ſublato, Chri-
ſtiana & fraterna ſocietate,vnitate,charitate,pace frue-
remur,

A remur, id intuentes, quia ſi fieri vellet, adiouante miſericordia dei facillime poterat, quicquid in cauſa noſtra eſſet agnoſci. Si autem recuſarent, ſaltem diffidentia eorum non fruſtra illis qui hoc à nobis popoſcerant appareret. Factum eſt, conuenti ſunt, recuſarunt, quibus verbis, quo dolo, maledictione, amaritudine plenis, nũc longum eſt demonſtrare.

Criſpini immanitas.

Interea Criſpinus Calamenſis veſter Epiſcopus, à Poſsidio collega meo in eadem ciuitate, apud acta conuentus, ad concilium veſtrum primo diſtulerat, pollicens cum collegis ſuis ibi ſe viſurum quid reſpondere deberet. Deinde poſt non paruum tempus repetita conuentione, rurſus apud acta reſpondit, Verba viri peccatoris ne timueris. Et iterum, In aures imprudẽtis caue ne quicquam dixeris: ne cum audierit, irrideat ſenſatos ſermones tuos: Poſtremo hãc reſpõſionem meam Patriarchali ſermone definio: Recedant à me impij, vias eorum noſſe nolo. Hanc eius reſponſionem cum docti indoctiq; riderent, quippe hominis dicentis verba viri peccatoris ſe non timere, cui reſpondere minime auderet: & in aures imprudentis nolle ſe aliquid dicere, quaſi aliquod ſecretum fuerat imprudentis auribus temere commiſſurus, cum ea quæ

Ca. XLVI.

B diceret multi poſſent prudentes audire, qualium cauſa & dominus Chriſtus tanta Phariſæis quamuis imprudentibus loquebatur: & nolle ſe noſſe vias impiorum, quaſi vias ſuas eum docere vellẽt quos impios putabat, ac non potius ipſe ſi teneret vias dei, etiã impios docere deberet, ſicut ſcriptũ eſt, Doceam iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur.

Pſal. 50.

Cum ergo iſta reſponſio à multis intelligeretur, multis etiam demonſtraretur, quãtum inanis eſſet, quantũ attinebat ad cauſam, quàm vero amara & maledica, quod non pertinebat ad cauſam, atq; ita eius ſicut apud nos videtur, habetur doctiſſima annoſitas, heſterno contra ſtante tyrone nihil aduerſum veritatem poſſe videretur, ſubito poſt paucos dies iter agenti Poſsidio, alius Criſpinus eius presbyter, & vt perhibetur propinquus, tetendit inſidias armatorum, in quas penè iam noſter inciderat, niſi eis proſpectis atq; nunciatis, ad quendam fundum fugiens diuertiſſet, vbi ille nihil auderet vel nõ præualeret, vel ſi quid etiam feciſſet, negare non poſſet. Quo comperto, continuo conſecutus eſt tanta cæcus inſania, vt iam latere turpe arbitraretur. Tunc domũ in qua cum ſuis ſe Poſſidius incluſerat, ſepire armatis, lapidibus circumtũdere,

Heſternum dixit iuuenem.

C ambire flammis, aditum ex omni parte moliri. Quæ vero aderat incolẽtium multitudo, memor periculi ſui ſi in eo loco aggreſſum tantũ facinus impleretur, partim illum deprecabatur vt parceret, quẽ reſiſtendo non audebat offendere, partim vero ignes ſuppoſitos extinguebat. Cum ille nihilo ſegnius cœptis feruidus atq; inexoratus inſtaret, ceſsit aliquãdo ictibus ianua, ingreſsi ſunt, ſauciatiſq; cæde iumentis quæ in inferiore domus parte comperenrant, de ſuperioribus epiſcopum depoſuerunt, afficientes plagis & cõtumeliis. Vbi ne grauius ſæuirẽt, interceſsit ipſe Criſpinus velut aliis rogantibus flexus, quorum non tam videbatur in ira ſua curare deprecationẽ, quàm in facinore teſtimonium formidare.

Hæc poſteaquam nota facta ſunt in oppido Calamenſi, expectabatur Criſpinus Epiſcopus veſter, quemadmodum in ſuum presbyterũ vindicaret. Acceſsit etiã proteſtatio in municipalibus geſtis expreſſa, cuius vel timore vel pudore cogeretur exercere Eccleſiaſticã vindictam. Quod cũ omnino contemneret, tantuſq; fieret veſtrorũ tumultus, vt quia veritati prædicandæ reſpondere nõ poterant, itinera clauſuri putarentur: Imò vero

Theodoſii lex.

Ca. XLVII.

iam etiam cernerentur leges quæ nõ deerant, ſed quaſi D deeſſent in noſtris manibus quieſcebant, aduerſus Criſpinum Epiſcopum veſtrum commotæ ſunt, magis vt noſtra manſuetudo demonſtraretur, quàm vt illorum puniretur audacia. Neq; enim aliter innoteſceret, quid adiutorio Chriſti Eccleſia catholica in ſuos inimicos poſſet & nollet, nõ ſecundum hæreticam præſumptionem priuato furore Circumcellionibus ſæuientibus, ſed ſecundũ propheticam veritatem, iugo domini dei ſubditis regibus. Exhibitus igitur Criſpinus, & quod ſe eſſe proconſuli quærenti negauerat, facillime conuictus hæreticus, decem tamen libras auri quam mulctam in omnes hæreticos Imperator maior Theodoſius conſtituerat, intercedente Poſsidio nõ eſt compulſus exoluere. Qua mitiſsima ſententia non contentus, neſcio quo cõſilio quod diſplicuiſſe veſtris omnibus dicebatur, ad eiuſdem Theodoſij filios prouocãdum putauit. Acceptum eſt, reſcriptum eſt. Quid aliud niſi quòd pars Donati iam ſciret ſe ad illam pœnam aurariam cum cæteris hæreticis pertinere, cum quibus propter communionem talis perſecutionis, aut communem ſe deputet habere iuſticiam, aut ſi non deputat, non ſe ideo iactet iuſtam, quia ea pœna coërcetur, qua coërceri & eas hære- E ſes videt quas concedit iniuſtas, & tandem intelligat, quòd Chriſti martyrem non facit pœna ſed cauſa: Nos autem vſqueadeo ſæuos perſecutores eſſe arguat, vt nec poſt imperiale reſcriptum aurum illud fiſco Criſpinus expenderit, indulgentiam illi catholicis Epiſcopis impetrantibus, & nunc inter ipſas etiam recentiſsimas leges proſcriptionem veſtris Epiſcopis cõminantes iure proprio ſecurus ſedeat, & catholici clerici inter manus Circumcellionum clericorumq; veſtrorum, domos, victum, ſalutem ac lumen corporis pendant. Hæc qui faciunt, quid ego dicam latronibus, piratis, truculento alicui generi Barbarorum, quando nec ipſi omnium crudelitatum magiſtro diabolo comparandi ſunt? Ille ſanctum virum Iob omnibus eius rebus ablatis, grauiſſimo vulnere à capite vſque ad pedes percuſsit, & tamen fuit illic integris integer luminibus locus, nec oculos eius extinxit, cuius totum in poteſtatem corpus accepit. Verum hæc videlicet non proferuntur ad veſtros, cum Criſpinus maluerit Carthaginem pergere, propria pertinacia ſuperari, manſuetudinis Epiſcopalis interceſsione, mitiſsimam in ſe prolatam recuſare ſententiam, appellare ad eius filios. Se irretitum videbat, vt F excitaret vniuerſæ parti Donati, quod ſolus perpeti nec volebat, nec cogebatur, quàm vnius ſui presbyteri audaciſsimum & inuidioſiſsimum facinus ſua degradatione punire. Reſtitutus quidam in regione Hipponẽſi veſter presbyter fuit, qui cum ad catholicam pacem antequã iſtis imperialibus legibus iuberetur, veritatis ratione permotus, manifeſta voluntate tranſiſſet, de domo ſua raptus eſt à clericis & Circumcellionibus veſtris, luce palam in caſtellum proximum ductus, & multitudine expectante, nihilq; reſiſtere audente, ad furentum arbitrium fuſtibus cæſus in lacuna lutulenta volutatus, amictu iunceo dehoneſtatus. Poſteaquam ſatis excruciauit oculos dolentium ridentiumq; ſatisuit, inde ductus ad alium locũ quo nemo veſtrorũ audebat accedere, duodecimo die vix dimiſſus eſt. Hoc Epiſcopo veſtro in Hipponẽſi Proculiano ipſe ſum queſtus, geſtis ſanè municipalibus ne ſi quid agere eſſet neceſſe, hoc ad ſe negaret fuiſſe perlatũ. Quid reſponderit quemadmodum ab inquirenda cauſa diſsimulauerit, noſtrámque intentionem doloſius eludendam, poſt etiam num reſpondẽdo

Crudelitas in presbyterum. Cap. XLVIII.

Iob 1. & 2.

putauerit,

G putauerit, ſatis eadem geſta teſtantur. Nunc vero qui ad nos à vobis clerici tranſierunt, quanta patiantur à veſtris quando narrare ſufficimus? Denique non quicunque ad nos inde veniunt, veritatem perſecutione derelinquunt, ſed multi ad nos inde non veniunt, quia perſecutionem à veſtris pro veritate perpeti metuunt.

Mortes ſpōtaneæ.
Ca. XLIX.

Aufer itaque de medio ſuperuacuas inuidias moleſtiarum, quas regalibus iuſsis pro veſtro errore patimini, perparuas & prope nullas pro magno furore veſtrorum, imputantes etiam nobis quæ ab ipſis terrenis poteſtatibus vt veſtrorum impetus à ſua ſalute depellant, neceſsitate fiunt non voluntate. Neque ſi quadraginta illi qui Paulum Apoſtolum interficere

Act. 23.

coniurauerant, in armatos à quibus deducebatur irruiſſent pœnasq; ſumpſiſſent, Paulo iſta fuerant imputanda. Omitto quòd etiam voluntarias mortes quas ipſi ſibi ingerunt, in nos mentiendo transfertis: Nam de Marculo quòd ſe ipſe pręcipitauerit audiui, Quod profecto eſt credibilius, quàm hoc aliquam poteſtatem Romanam iubere potuiſſe, Romanis legibus nimis inſolitum, cum hoc malum inter tot hæreſes ſub Chri-

H ſtiano vocabulo errantes, proprium ſit hæreſis veſtræ. Vnde quid prodeſt quòd conciliis ſuis hoc veſtri Epiſcopi prohibuiſſe & damnaſſe ſe iactent, ſicut ipſe commemoraſti, cum tot rupes & abrupta ſaxorum ex Marculiano illo magiſterio quotidie funeſtentur? Dixi ergo quid de Marculo audierim, & vnde hoc credibilius poſsit videri, quid autē verum ſit deus nouerit. De aliis autem tribus quorum mortes pariter obiecisti, quid vel quo modo factum ſit, ab eis quos noſſe exiſtimo, fateor non quæſiui.

Cap. L.

Nullis tamen bonis in catholica hoc placet, ſi vſque ad mortem in quenquam, licet hæreticum, ſæuiatur. Neque vero ſi longe à morte cuiuſlibet moleſtiis libido vlciſcēdi malum pro malo retribuat, approbamus, multo amplius deteſtantes, ſi ex hac occaſione velit pro vnitate conandi concupita, quis auferat aliena, non illa quæ ſub nomine Eccleſiæ non debent ab hæreticis poſsideri, ſed quorumcunque priuata. Hæc omnia diſplicent bonis, & ea prohibent & cohibent quantum poſſunt, quantum autem non poſſunt ferunt: & ſicut dixi pro pace laudabiliter tolerant, non ea laudabilia ſed damnabilia iu-

Matth. 13.
2. Timo. 2.
Matt. 13.
Principum leges.
Cap. LI.

dicātes nec propter zizania ſegetem Chriſti, nec propter paleas aream Chriſti, nec propter vaſa inhonorata domum magnam Chriſti, nec propter piſces malos retia Chriſti derelinquunt. Reges cum in errore ſunt, pro ipſo errore leges contra veritatem ferunt, cum in veritate ſunt, ſimiliter contra errorem pro ipſa veritate decernunt: Ita & legibus malis probantur boni, & legibus bonis emendantur mali: Rex

Danie. 3.

Nabuchodonoſor peruerſus legem ſæuam dedit, vt ſimulachrum adoraretur, idem correctus verā, ne deus verus blaſphemaretur. In hoc enim reges ſicut eis diuinitus præcipitur deo ſeruiunt inquantum reges ſunt, ſi in ſuo regno bona iubeant, mala prohibeant, non ſolum quæ pertinent ad humanam ſocietatem, verumetiam quæ ad diuinam religionem. Fruſtra dicis, relinquar libero arbitrio. Cur enim non in homicidiis & in ſtupris, & in quibuſque aliis facinoribus & flagitiis libero te arbitrio dimittendū eſſe proclamas? Quæ tamen omnia iuſtis legibus comprimi, vtiliſsimum ac ſalubertimum eſt. Dedit quidem deus homini liberam voluntatem, ſed nec bonam infructuoſam, nec ma-

23. q. 4. ca. Quiſquis.

lam eſſe voluit impunitam. Quiſquis Chriſtianum, inquis, perſequitur, Chriſti eſt inimicus. Verum dicis, ſed hoc in illo perſequitur quod Chriſto eſt inimicum. K Neque enim dominus in ſeruo, pater in filio, maritus in coniuge cum ſint vtrique Chriſtiani, non debent perſequi vicia Chriſtianæ contraria veritati. An vero ſi non perſequantur, non rei negligentiæ merito tenebuntur? Sed in omnibus tenendus eſt modus aptus humanitati, congruus charitati, vt nec totum quod poteſtatis eſt exeratur, & in eo quod exeritur dilectio non amittatur, in eo autem quod non exeritur, manſuetudo monſtretur. Vbi vero nulla ex diuinis humanisve legibus poteſtas conceditur, nihil improbe atque imprudenter audeatur.

Cap. LII.

Audi iam de Maximinianenſibus quod pauloante diſtuleram, vt & tuos Epiſcopos noueris tibi eſſe mentitos, & non ſolum quod pertinet ad baptiſmi quæſtionem vel ad aliorum peccatorum in Eccleſia ſine propria contaminatione tolerantiam, verumetiam quod ad perſecutionis inuidiam, in qua quidam veſtri in nos omnia Romana iura & præſidia ſuperarunt, in hac vna Maximinianenſium cauſam noueris terminari. Nam ſi concilij Bagaienſis Epiſcoporum veſtrorum trecentorum & decem, memorabilem L illam, de qua ſuperius quod ſatis eſſe videbatur inſerui, non te piguit legere ſententiam, cum illa verba damnatos cum Maximiniano duodecim, quorum præſentium manibus ordinatus eſt, apertiſsime oſtendant, dilationem autem redeundi ad communionem veſtram illi eſſe conceſſam, qui cum eſſent in communione Maximiniani Primianúmque damnaſſent, tamen quando Maximinianus ordinatus eſt, non interfuerunt, neque enim omnes intereſſe potuerunt, aut ex more debuerūt, plurimum miror quo modo te falli neſcio quo mentiente permiſeris, cuius verba ipſa quæ obſcura nō ſunt, nec acutum ingenium quo diſcutiantur, ſed tantum animum quo aduertantur expoſcunt, ne ab eo fallereris recitare potuiſti. Sed quia fieri poteſt, vt non eam legeris, & ſimplici affectu tanquam Epiſcopo vel Epiſcopis aliud tibi in ſchiſmatibus facile credideris, accipe eam & lege, & quàm tibi à me verum dicatur attende. Neque enim poſſunt eam tegendi mendacij ſui cauſa vt libitum fuerit emendare, imò falſare, quam iudicio publico apud proconſulem allegauerūt, quam totiens geſtis municipalibus inſerēdam, pro ſuæ cauſæ neceſsitate curarunt, quando agebant aduerſus eos vt de baſilicis pellerentur.

Sententia cō M cilij Bagaienſis.
Cap. LIII.

Sic certe incipit ea ſententia, Cum omnipotentis dei & Chriſti eius voluntate in Eccleſia Bagaienſi concilium gereremus, Gamalius, Primianus, Pontius, Secundianus, Ianuarius, Saturninus, Felix, Pegaſius, Rufinus, Fortunius, Criſpinus, Florentius, Optatus, Donatus, Donatianus, & cęteri numero trecenti & decem, placuit ſpiritui ſancto qui in nobis eſt, pacem firmare perpetuam, & ſchiſmata reſecare ſacrilega. Deinde cum multa in eos horrenda vomuiſſent, paulopoſt ait, Maximinianum fidei æmulum,

Supra eodē cap. 19.
Nume. 16.

veritatis adulterum, Eccleſiæ matris inimicum, Dathan, Chore, & Abiron miniſtrū, de pacis gremio ſententiæ fulmen excuſsit. Vides, vt arbitror, Maximinianum ſine vlla dubitatione damnatū. Deinde poſt pauca, ſed planè grauiſsima quæ in eum libuit declamare, adiungens ordinatores eius, & cum eo ſine dilatione damnans: Nec ſolum hunc, inquit, ſceleris ſui mors iuſta condemnat, trahit etiam ad conſortium criminis plurimos catena ſacrilegij. Deinde cum etiam in ipſorum exaggerandum ſcelus quæ putauit declamanda, fudiſſet, nominauit eos ita, concluſitq; damnatos. Famoſi ergo, inquit, criminis reos, Victorianum Carcabianenſem,

A bianenſem, Martianum Sulle&tinum, Beianum Baia-
nenſem, Saluium Auaphenſem, Theodorum Vſilen-
ſem, Donatum Sabratenſem, Migginum Pelephanta-
rienſem, Prætexatum Aſſuritanum, Saluium Membre-
ſitanum, Valerium Melzitanum, Felicianum Muſtica-
num, & Marcialem Pertuſenſem: qui funeſto opere
perditionis vas ſordidum collecta fæculentia glutina-
runt: Sed & clericos aliquando Eccleſiæ Carthaginis,
qui dum facinori interſunt, illicito inceſtui lenoci-
nium præbuerunt, dei præſidentis arbitrio vniuerſalis
concilij ore veridico damnatos eſſe cognoſcite.

Cap. LIIII. Quid planius, quid manifeſtius, quid expreſsius
dici poteſt? Audi iam quibus dilatio temporis imper-
tita ſit, vt videas eos eſſe qui non interfuerunt, quando
Maximiniano cum ordinaretur manus impoſitæ ſunt.
Eos autem, inquit, quos ſacrilegi ſurculi non pollue-
re plantaria, id eſt, qui à Maximiniani capite proprias
manus verecundo pudore fidei retraxerunt, ad ma-
trem Eccleſiam redire permiſimus. Hoc cernis quem-
admodum non dicant eſſe damnatos, ſed tunc eadem
damnationis ſententia retinendos, ſi tranſacta die con
ſtituto redire noluerint. Quem diem ita conſtituunt,
B ac ne anguſtum, inquit, redeuntibus tempus ſpem ſa-
lutis arctatæ diei preſſura ſubducat, agnoſcentibus qui-
bus licet manentibus præcedentibus ſtatutis vniuerſis,
vſque in diem octauum kalendarum Ianuariarū pro-
xime futurarum agnitionis pandimus ianuam, vt in-
tegri honoris ac fide regreſsi habeant fundamenta,
quam ſi quiſquam ingredi nequiuerit, pigra ſegnitia
ſciat ſibi ad omnes veniales aditus ſua voluntate viam
eſſe ſubductam. Manebit enim circa eos dicta ſenten-
tia, & poſt præſtitutum diem redeuntibus fixa pœni-
tentia.

Cap. LV. Certe iam perſpicis vir diſertiſsime, in il-
los te potius à quibus mendacium audiſti, omnia re-
torquere debere, quæ in nos tanquam mentiti de hac
re fuerimus, dicenda arbitratus es. Certe perſpicis illos
duos de quibus agimus, ex eorum eſſe numero qui cum
Maximiniano duodecim ſine dilatione damnati ſunt,
non ex eorum quibus redeundi tempus indultum eſt.
Certe liquet, claret & cernitur obſcurari, obtegi nul-
lo modo poteſt, quanta eloquentia is à quo ſententia
illa dicta eſt, diſcreuit, illuſtrauit, expreſsit. Cur ver-
ba adhuc dantur? cur contra lucidiſsimam veritatem
pro manifeſto errore contenditur? cur homines ſeip-
C ſos decipiunt? Si laqueos diaboli quos reſoluere atque
abrumpere deberent, conſtrictius implicant & obuol-
uunt, adhuc accipe vnde vehementius, & vtinam cum
aliquo fructu correctionis erubeſcant.

Cap. LVI. In memo-
rato concilio Bagaienſi dies & conſul aſſcriptus eſt, nō
ſolum quo decretum concilij conditū eſt, verumetiam
ipſius dilationis. Ergo à die octauo kalendarum Maia-
rum, poſt conſulatum Theodoſij Auguſti, ter conſula-
tu Auguſtorum, Archadij ter, & Honorij iterum ter,
qui dies eſt concilij Bagaienſis, vſque ad octauum ka-
lendarum Ianuariarum, qui dies eſt dilationis, octo
menſes fermè numerantur. Inuenitur autem poſtula-
tio apud Herodem proconſulem: Inde aliquanto poſt
dicta aduerſus Felicianum & Prætexatum de Muſti-
canis & Aſſuritanis locis excludēdos, cuius pauca ſub-
iunxi, Poſt conſulatum dominorum Archadij ter, &
Honorij iterum ter, Auguſtorum, ſexto nonas Marti-
as, Carthagine in ſecretario prætorij Thicianus dixit,
Peregrinus presbyter & ſeniores Eccleſiæ Muſticanæ
regionis tale deſiderium proſequuntur: Cum Eccleſiæ
catholicæ ſanctitatem vir memoriæ venerabilis ab er-
rore perfidiæ Donatus aſſereret, in eius nomen & cul- D
tum mundi penè totius obſeruātia nutrita coaluit: Sed
cum eius religionis laudandum mirandúmque propo-
ſitum Maximiniani cuiuſdam venena polluerent, mul-
torum cœtus antiſtitum in vnum deo conſpirante col-
lectus, hominem vel potius peſtem, quæ ſupernæ diſ-
plicuit maieſtati, etiam puræ mentis propria coërcitio-
ne damnauit. Eos quoque quos alienæ præſumptionis
error traxerat, portu primo propoſito pœnitendi, ſi re-
uerti cuperent intra tempus ad religionis tramitem de-
ſtitutum, pari vigoris admonitione compeſcuit: Sed
ſuis inſtitutis iniquitas delectatur, & ſemetipſam non
deſerit, cum ſemel præcipitata corruerit. Idem nanque
Maximinianus cœptam nutrit audaciam, & alios ſi-
bimet conſociat ad furorem. Inter quos etiam Felicia-
nus quidam, qui primo recta ſectatus, deprauationis
huius attaminatione fuſcatus, in Muſticana poſitus ci-
uitate, deo omnipotenti parietes conſecratos, & Eccle-
ſiam venerandam quaſi quadam obſidione credidit re-
tinendam. Hunc etiam Prætexatus in Aſſuritanis par-
tibus imitatur. Sed cum æquitatis tuæ innoteſceret po-
teſtati, conſortium ſacerdotum iuſsiſti, vt geſta teſtan- E
tur, exploſo omni traditionis affectu, ſacratiſsimis ſa-
cerdotibus à prophanis mentibus Eccleſias vendica-
tas oportere reſtitui. Vides nempe vſque ad huius po-
ſtulationis diē ab illo præſtitutæ dilationis, quod trium
ferè menſium tempus effluxerit: Producitur autem iſte
conflictus quantum ex geſtis proconſularibus, & mu-
nicipalibus indagare potuimus, vſque ad Theodorum
proconſulem, hoc eſt, vſque anni alterius diem, vn-
decimo kalendas Ianuarij. Quo die clerici ſeniores a-
gentes ſurrogato Epiſcopo, qui in locum damnati Præ-
texati Aſſuritani fuerat ſurrogatus, allegauerunt me-
morati proconſulis iuſsionem, cum à foris erant à
communione veſtra, & einſdem communionis veſtræ
inimici in iudicijs publicis arguebantur, & expellen-
di de locis deo ſummo conſecratis tanquam ſacrilegi
petebantur.

Ex quolibet ergo numero fuerunt, *Cap. LVII.*
quanquam ſatis appareat ex quo fuerint, qui intra con-
ſtitutum dilationis diem communioni ſe veſtræ non
reddiderunt, quo modo cum iis quos extra commu-
nionem veſtram baptizauerunt, non expiatis alio bap-
tiſmate, redierunt? In quo facto non vos reprehen-
dimus, quod baptiſmum Christi nequaquam ſacrile-
gum etiā in ſchiſmate ſacrilego cognouiſtis, quod ho- F
minum peruerſitate correcta illud quod etiam in per-
uerſis rectum fuerat approbaſtis, quòd dona Eccleſiæ
quæ præter Eccleſiam quoque haberi & dari ad haben-
tium & accipientium ſupplicium, potuerunt, nec in dā-
natis damnanda, nec in receptis mutanda cenſuiſtis.

Nec illud reprehēdimus quòd eoſdem ipſos famoſi *Ca. LVIII.*
criminis reos & poſt ſententiam damnationis ipſorum
& poſt dilationis diem aliis conſtitutum, tamen prop-
ter populos infirmos qui eis adhæſerunt, recordantes
credo patrisfamiliàs ſolicitudinem, ne ſimul cum zi- *Matth. 13.*
zaniis eradicaretur & triticum, ſine aliqua detractione
colligendos, & ipſa abundantia charitatis expiandos
eſſe credidiſtis. Nec illud reprehēdimus, quòd eos cum
adhuc famoſi ſchiſmatis ſacrilegio tenerentur, etiam
per terreoas poteſtates perſecuti eſtis. Fiebat enim hoc
quantum res ipſa conſecuta indicauit, corrigendi ſtu-
dio non nocendi, vt illis moleſtiis agitati, ſuum ſcelus
cogitare cogerentur, & repreſsis animoſitatis furiis e-
mendare, Sed quia iſta non reprehendimus, ideo veſtri
ſchiſmatis crimen vitæ culpamus, merito deteſtamur,

G omni ratione conuincimus, quo vos à nobis, immo ab
orbis terrarum catholica communione ſeparatis, talia
nobis obiiciendo qualia vos in cauſa Maximinianen-
ſium feciſſe negare, vt arbitror, non poteſtis. Si enim
baptiſmus Chriſti eſt, & ideo nullo modo deſtruendus,
qui datus eſt per Felicianum, & Prætextatum cum ſepa-
rati à vobis Maximiniano coniungerentur, cum illo à
vobis pro nefarij ſchiſmatis crimine condemnati, quo
modo non eſt baptiſmus Chriſti, vel quo modo deſtru-
endus eſt qui datur in Eccleſia quæ ramos ſuos, vt ver-
bis Cypriani vtar, per vniuerſam terram copia vberta-
tis extendit, qui poſtremo datur in illis Eccleſiis, quas
nunquam in literis Apoſtolicis recitare ceſſaſtis, nun-
quam damnaſtis. Si damnatos in integrum reſtituere
placuit pro reſarciēda parte Donati, quid vos offendit
toto orbe diffuſa vnitas Chriſti, quæ vel damnare non
potuit inauditos, vel omnino nec damnauit nec abſol-
uit incognitos, vel innocētes credidit quos didicit ab-
ſolutos? Si diſciſſos à vobis Maximinianenſes per iuſſa
iudicum perſequendo ſedibus expuliſtis, quid vos per
Imperatores qui eoſdem iudices mittunt indigna pati
H querimini, qui vos ab Eccleſia, de quo ſcriptū eſt, quòd
Pſal. 71. adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſer-
uient illi, & quòd dominabitur à mari vſque ad mare,
Perſecutio. & à flumine vſq; ad terminos orbis terræ, nefario ſchiſ-
Cap. LIX. mate diſcidiſtis. Ecce iam non dico, ſi perſecutio-
nem facere non licet, fecit Optatus, ne adhuc dicas nō
pertinere ad noſtros, quicquid Optatus eis ignoranti-
bus fecit, cum ipſi dicere non permittant: terras ab A-
frica remotiſſimas qui traditores in Africa fuerit, Quid
mali Afri Epiſcopi fecerint ignoramus: Sed planè di-
co, ſi perſecutionem facere non licet, veſtri Maximinia-
nenſibus, ita vt non poſsitis negare, fecerunt: Si perſe-
cutionem patiuntur qui innocentes ſunt, paſſi ſunt Ma
ximinianenſes: Nunquid & nunc dicturus es baſilicam
vel ſpeluncam Maximiniani populus nullo noſtrorum
authore deſtruxit? Quanquam ſi cuius communionis
turba illa fuerit inquiratur, non à veſtris credantur im-
miſsi, ipſi reperientur forſitan veſtri, aut certe veſtris
adiuuando permixti. Sed quid ad nos: Reſpondes e-
nim, Non fecimus, non immiſimus, qui nam illi fue-
runt ignoramus, perſecutionem tamen à quibuſcunque
paſſum eum quam feceris iniuſtum, quoniam clara res
eſt, ea quæ patimini vos iuſtos demonſtrare non poſ-
ſunt, ſed à quibus etiam Maximinianenſes perſecutio-
nem paſſi ſunt, proconſularia geſta teſtantur. Inſtructi
I ſunt aduocati ad iſta iudicia, & tanquam in hæreticos
excitata, illi ſibi tuitionem poſſidentibus poſtulabant.
Allegabant veſtri Bagaienſe conciliū & damnatos fla-
gitabant, in Bagaienſi ſacris ædibus pelli inſtabatur, di-
cta cauſa eſt. Cum eo præſente Saluium Membreſita-
num hæreticum oſtendiſtis, viciſtis, expuliſtis: perſecu-
tionem igitur illos paſſos eſſe, vos feciſſe video: Iuſtos
quæro, vos eſſe perhibetis, ego concludo: Nō ergo quis
eam patitur conſequenter iuſtus, nec qui eam facit con
Cap. LX. ſequenter iniuſtus eſt. Tu rurſus artes dialecticas
accuſabis, me tamen verum dicere ſaltem tacitus ap-
probabis, & eliges tuam ſententiam potius corrigere,
qua nullam iuſtam perſecutionem eſſe dixiſti, quàm
Maximinianenſium perſecutores dicere iniuſtos, quos
veſtros eſſe tandem geſtis proconſularibus agnouiſti.
Non ſanè ſine fructu ſchiſmaticorum veſtrorum per-
ſecuti eſtis errorem: Nam Felicianum & Prætexatum
eodem conflictu & moleſtiis correxiſtis, & Optatum
quidem Gildonianum grauiora exitia comminantem,
Muſticani & Aſſuritani, ſicut ab eis quoque præſens au- K
diui, timuiſſe dicuntur, & ſuos epiſcopos coēgiſſe, vt ad
Primiani communionem reuerterentur, Sed cum hoc
Optatus nullis geſtis publicis exegerit, vt quid agam ta-
libus aduerſus vos paratos negare quicquid negare po-
tueritis? Acta extant proconſularia & municipalia, qui-
bus recitatis oſtendimus, quanta vi memorati à veſtris
vt locis cederent gerebatur. Non culpamus, non inui-
demus, non fruſtra laboraſtis, non incaſſum terruiſtis,
non inaniter agitaſtis, diſplicuit eis, afflictis animoſitas
ſua: Fracti ſunt, emendati ſunt, correpti ac recepti ſunt,
poſt ſuam damnationem, poſt aliorum dilationē, poſt
veſtram perſecutionem. Recepti ſunt autem ſicut fue-
rant honorati, nulla pœnitentia grauiore, ſed humilia-
tione vel expiati vel degradati, nec ipſi nec illi cum
quibus recepti ſunt quos ſecum ſeparauerunt: cōtra vos
baptizauerant extra vos, quos rebaptizauerant fortaſſe
poſt vos. Nihil habetis iam, vnde caliginoſa men- *Cap. LXI.*
dacia hominibus ignaris de rebus longe præteritis in-
geratis. Quod veſtri apud Conſtantinum tunc Impe-
ratorem accuſauerunt Cęcilianum, publica monimen- L
ta proclamant, dictam eſſe cauſam, & ad debitum fi-
nem eſſe perductam vſque ad purgationem Felicis Ap-
tuginenſis ordinatoris Cæciliani, quē in concilio Car-
thaginenſi malorum omnium fontem dixerūt, & apud
eundem Conſtantinum, ſicut ſcriptis ſuis ipſe indicat,
aſsiduis interpellationibus accuſarunt, proconſularia
teſtātur archiua. Reſiſtitis, reclamatis, repugnatis aper-
tiſsime veritati. Dicitis etiam tranſmarinos iudices à
Cæciliano eſſe corruptos, ipſum Imperatorem neſcio
qua gratia deprauatum. Eo quippe eſt impudentior vi-
ctus accuſator, quo fit etiam iudicis calumniator. Ve-
runtamen inter omnia illa veſtra mendacia, quibus
tranſmarinis iudicibus calumniamini, ſaltem hoc ob-
tinemus, quòd primi maiores noſtri ad Imperatorem
cauſam iſtam detulerūt, primi apud Imperatorem Cæ-
cilianum & eius ſocios perſecuti ſunt: Vnde nobis ſicut
vobis videtur, grauiſſimam concitatis inuidiam, quia
victi patimini quod victores vtique faceretis, velut ſi
Danielem criminari vellent, quia illo innocente libe-
rato, ipſos ab eis leonibus eum calumniantes conſumi
voluerunt. Obtinemus etiam quodlibet de iudicibus, *Danie. 6.*
præſens iudicio tranſmarino abſolutus eſt Cæcilianus
quodlibet de ipſo apud quem maiores veſtri Cæcilia-
num accuſauerunt, cuius poſtremo iudicium epiſcopa-
li prælatum iudicio delegerunt, Conſtantino Impera- M
tore tanquam corrupto gratia, ſiue ſentiatis ſiue finga-
tis, omnes tamen qui tunc erant vel in propinquis vel
in remotis terris tam longe lateq; diffuſi catholici Chri
ſtiani, ad quos fama de Cæciliano & collegis eius po-
tuit peruenire, nō debuiſſe accuſatoribus victis, ſed Ec-
cleſiaſticis iudicibus credere, vbi enim iudices omnes
eſſe non poſſumus, melius his qui eſſe potuerunt iudi-
cibus credimus, q̃ credēdo litigatoribus victis, quorum
eſſe iudices non potuimus, de ipſis iudicare iudicibus
audeamus. Proinde quoniam illi quibus accuſan- *Cap. LXII.*
tibus præſens abſolutus eſt, nō ſolum nos, verumetiam
omnes Chriſtianos in quibuſlibet gentibus cōſtitutos,
qui vel illam diſſenſionem Afrorum penitus neſcie-
runt, vel in ea iudicibus ſicut eis viſum eſt, ſuo periculo
pronūciantibus, quàm victis accuſatoribus credere ma
luerunt, Cæciliani criminibus vel fictis vel certe non
probatis, perfundere audaciſsima improbitate conati
ſunt, & omnes negare eſſe Chriſtianos. Miſſa eſt vobis
tandem aliquando Maximinianēſium cauſa in qua ipſi
damnarent,

A damnarent, ipſi damnatos perſequerentur, ipſi perſecu-
tos in eodem honore reciperent, ipſi baptiſmum dam-
natorum acceptarent, & qui innocentes auſi ſunt accu-
ſare, innocentes cogerentur abſoluere, non quos inno-
centes eſſe crediderant, ſed quos vt dicunt, dei præſi-
dentis arbitrio veridico plenarij cõcilij ſui ore damna-
uerant. Quis cuiquam dixit aliquando quoniam iudici
abſoluenti potius quàm mihi accuſanti credidiſti, reus
es cum ipſis quos accuſaui. Et hoc tamen orbi Chriſtia-
no dicitur, quod ſi vni homini diceretur, non dico ini-
quiſsimum, ſed inſaniſsimum videretur. O rem mi-
rabiliter indignam. Accuſarunt Afri Afros crimine
traditionis, accuſatos Tranſmarini iudices abſoluerunt,
& traditores facti ſunt populi gentium, quia iudicibus
abſoluentibus potius quàm accuſatoribus criminanti-
Ca.LXIII. bus crediderunt. Merito tibi eſt pars Donati, Maxi-
minianenſium cauſa propinata: Bibe calicem de manu
domini corripientis & admonentis. Si intelligis & ac-
quieſcis, miſericordia eſt iſta emendantis, ne incidas in
iudicium punientis. Tibi dicitur, Superba & dura cer-
uice, reconciliare Chriſtianis vſquequaque populis à te
B inique accuſatis, ſaltem iam tuis reconciliare damna-
tis. Quid reſcindis baptiſma Chriſti in illis vel ex illis
Eccleſiis quas Apoſtoli fundauerunt? Iam baptiſma re-
cepiſti, quod tui damnati antequam tibi reconciliaren-
tur dederunt. Quid de perſecutione quam pateris glo-
riaris? Si iuſticiæ ſignum eſt, iuſtior eſt pars Maximi-
niani: Nam & à te paſſa eſt & patitur, & cum eo audite
Pſal.31. Pſalmum diuinum, Nolite eſſe ſicut equus & mulus nõ
habentes intellectum. Perſecutores enim veſtros nos
dicitis, cum vos ſaluos fieri cupientes, veſtráque ſanari
volentes vulnera, medicinaliter perſequamur: vnde à
clericis & Circuncellionibus tanquam dentibus & cal-
cibus veſtris grauiter dum vos curamus, affligimur.
Nolite eſſe ingrati tali medicinæ quem eſtis imitati. Et
vos Felicianum & Prætexatum perſecutionibus corre-
xiſtis, atque vtinam totum corrigeretis, & ſicut illi ad
vos, ita illi & vos ad matrẽ catholicam rediretis. Con-
tra quam frater Creſconi, tanta es elatus audacia, vt à
me commemorata etiam illa diuina teſtimonia refel-
lere conareris, & obſtrepere dei vocibus. Hoc enim
poſui in illa epiſtola contra quam loqueris, quod in ſan-
cto libro eſt de ſemine Abrahæ, ad illum patrem no-
C ſtrum, in deo dicente, In ſemine tuo benedicentur om-
Gene.22. nes gentes: Quod teſtamentum appellat Apoſtolus di-
Galat.3. cens, Fratres, ſecundum hominem dico, tamen homi-
nis confirmatum teſtamentum nemo irritum facit aut
ſuperordinat. Abrahæ dictæ ſunt promiſsiones & ſemi-
ni eius. Non dicit, & ſeminibus tanquam in multis, ſed
tanquam in vno, & ſemini tuo quod eſt Chriſtus. Hu-
ius ſeminis fœcunditas tam copioſa promiſſa eſt, vt di-
ceretur ei, Sic erit ſemen tuum ſicut ſtellæ cœlj, & ſicut
arena maris quæ non poteſt dinumerari. Huic tu mul-
tiplicationi atque libertati Eccleſiæ quæ toto orbe dila-
tatur, quæ prophetata ſic creditur, ſic omnium etiam
infidelium oculis exhibetur, vt claudat etiam ora Pa-
ganorum, qui aduerſus eam paucisſimi remanſerunt,
partem Donati audes præponere, dicens, quòd & præ-
ter Africam neſcio quos habeatis, quibus tamen non
apparentibus, ex Africa vos ſoli remittere Epiſcopos
non negatis, vnum aut duos, aut vt multum tres, & ar-
gumentaris inaniter cõtra euidentiſsimam veritatem,
quod ideo nobis non totus orbis communicet, quia vel
adhuc multi ſunt gentium Barbararum qui in Chri-
ſtum nondum crediderunt, vel ſub nomine Chriſti hæ-
reſes multæ, à communione noſtræ ſocietatis alienæ. D
Nec attendis, nec ſaltem ab ſcientibus quæris, quàm Ca.LXIIII.
multi ipſarum Barbararum gentium quas commemo-
raſti, Chriſti iam nomini mancipati ſint, & quemad-
modum in cæteras Euangelium creſcendo fructifica-
re non ceſſet, donec in omnibus cum fuerit prædica-
tum veniat finis. Sic enim dominus ait, Et prædicabi- Matth.24.
tur hoc Euangelium in vniuerſo orbe, in teſtimonium
omnibus gentibus, & tunc veniet finis. Niſi forte etiam
intantum vos præcipitat inſana ſuperbia, vt hoc quod
prædictum eſt de parte Donati putetis incipiendum,
non ex illis Eccleſiis quas Apoſtoli plantauerunt, qui-
bus nõ communicat pars Donati. An & ipſas vt mun-
dum impleat rebaptizare conabitur, cum catholica per
cuncta creſcente, illa & in ipſa Africa quotidie mi-
nuatur? O veſana peruerſitas hominum, laudari te cre-
dis de Chriſto credendo quod non vides, & damnari
te non credis de Eccleſia negando quod vides, cum il-
lud caput in cœlo ſit, hoc corpus in terra. Agnoſcis
Chriſtum in eo quod ſcriptum eſt, Exaltare ſuper cœ- Pſal.107.
los deus, & non agnoſcis Eccleſiam in eo quod ſequi-
tur, Et ſuper omnem terram gloria tua. Agnoſcis Chri- E
ſtum in eo quod ſcriptum eſt, Foderunt manus meas & Pſal.21.
pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea: Ipſi vero
conſiderauerunt & conſpexerunt me, diuiſerunt ſibi
veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſor-
tem: & non agnoſcis Eccleſiam in eo quod paulopoſt
ſequitur, Commemorabuntur & conuertentur ad do-
minum, vniuerſi fines terræ: Et adorabunt in conſpe-
ctu eius vniuerſæ patriæ gentium. Agnoſcis Chriſtum πατριαί.
in eo quod ſcriptum eſt, Deus iudicium tuum regi da, Pſal.71.
& iuſticiam tuam filio regis: & non agnoſcis Eccleſiam
in eo quod Pſalmus ipſe teſtatur, Dominabitur à mari
vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis
terræ. Coram illo decident Aethiopes, & inimici eius
terram lingent. Reges Tharſis & inſulæ munera offe-
rent, reges Arabum & Saba dona adducent. Et adora-
bunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei.
Agnoſcis Chriſtum, vbi dicitur ad Iudæos, Non eſt mi- Malac.1.
hi voluntas in vobis dicit dominus omnipotens, nec
accipiam ſacrificia de manibus veſtris: quia vtique Chri
ſti aduentus abſtulit illa omnia ſacrificia Iudæorum, &
non agnoſcis Eccleſiam in eo quod ſequitur, Quoniam
ab ortu ſolis vſque ad occaſum, glorificatum eſt nomen F
meum in gentibus, dicit dominus omnipotens. Agno-
ſcis Chriſtum in eo quod dicit Propheta, Sicut ouis ad Eſaia.53.
immolandum ductus eſt, & cætera quæ ibi de illo tan-
quam in Euangelio leguntur, & non agnoſcis Eccle-
ſiam in eo quod paulopoſt dicit, Lætare ſterilis quæ Eſaia.54.
non paris, erumpe & clama quę non parturis, quoniam
multi filij deſertæ magis quàm eius quæ habet virum.
Dixit enim dominus, Dilata locum tabernaculi tui &
aulas tuas confige, non eſt quod parcas, porrige longius
funiculos, palos validos confirma, etiam atque etiam
in dexteram atque ſiniſtram extendens: Semen enim
tuum hæreditabit gentes, & ciuitates quæ deſertæ erant
inhabitabis. Non eſt quod metuas, præualebis enim
nec erubeſcas quod deteſtabilis fueris: Confuſionem e-
nim in perpetuum obliuiſceris, ignominiæ & viduitatis
tuæ non eris memor, quoniam ego ſum dominus qui
facio te, dominus nomen ei, & qui eruit te, ipſe deus Iſ-
raël vniuerſæ terræ vocabitur. In his certe literis ſan- Cap.LXV.
ctis Eccleſiam didicit Cyprianus vt diceret ſic, Eccleſia
domini luce perfuſa, per orbem totum radios porrexit,
ramos ſuos per vniuerſam terram copia vbertatis ex-
tendit.

G tendit. Huic Creſconi tantę manifeſtationi diuinorum
eloquiorum calumnians, intuendo reſidua gentium
quæ nondum occupauit Eccleſia: quanta occupauerit,
vnde ad reſidua tenenda quotidie diffunditur, non at-
tendis. Quo modo enim prophetiarum iſtarum futu-
ram perfectionem non negas, qui tantum prouectum
cui debetur ipſa perfectio, negare non dubitas: non di-
co aduerſus voces diuinas, ſed iã & aduerſus tuas? Nam
& de te vi magna ipſius veritatis expreſſum eſt vt dice-
res neſciens, vel non attendens quid dixeris, quòd in
Chriſtianum nomen totus quotidie vertitur mundus.
Cur ergo huic Eccleſiæ quæ toto mundo creſcendo di-
latatur, non communicat pars Donati? Videlicet ne à
peccatoribus polluatur. Et vbi eſt quòd non iſtam ve-
ſtram quæ in Africa remanens orbi terrarum calumnia-
tur, aut ex Africa in paucis latentibus peregrinatur, ſed
illam quæ ramos ſuos per vniuerſam terrã copia vber-
tatis extendit, noluit deſeri Cyprianus, etiam ſi in eius
communione non tantum ſint, verum appareant pec-
catores, dicens, Nam & ſi videntur in Eccleſia eſſe zi-
zania, non tamen impediri debet vel fides vel charitas
H noſtra, vt quoniam zizania eſſe in Eccleſia cernimus,
Ca. LXVI. ipſi de Eccleſia recedamus. Hic & tu reſponde ſi tibi
placet veri aliquid reſpondere, & quo modo implebi-
tur quod ſcriptum eſt, Filius malus ipſe ſe iuſtum dicit,
exitum autem ſuum non abluit? Da ergo filium malum,
Maximinianenſes damnet & perſequatur, damnatis &
perſecutis reconcilietur, vel ſi communicetur vel ſi con-
fundatur vel ſi corrigatur. Quo modo, inquis, totus or-
bis communione noſtra plenus eſt, vbi tam multæ ſunt
hæreſes quarum vobis nulla communicat: Imò nõ tan-
tum hæreticis, verumetiam cæteris hominibus malis ple
nus eſt orbis, quia & ſanctis ac fidelibus dei ſeruis ple-
nus eſt orbis, quia & mare plenum eſt amaris fluctibus,
Infra li. 4. plenum eſt & dulcibus piſcibus. In paucis, inquis, fre-
cap. 53. quenter eſt veritas: errare multorum eſt. Et ne verbis
tuis tantæ illius ſterilis fœcunditati contradicere vide-
Eſaia. 54. reris cui dictum eſt, Multi filij deſertæ magis quàm eius
Galat. 4. quæ habet virum: adhibuiſti ex Euãgelio teſtimonium,
Matth. 22. Quoniam pauci ſunt qui ſaluantur. Solue ergo quæſtio-
Matth. 7. nem quo modo ipſe dominus dicat, Quàm arcta & an-
guſta eſt via quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui in-
Matth. 8. ueniunt eam. Et idem ipſe alibi dicat, Multi ab Orien-
te & Occidente venient & recumbent cum Abraham
& Iſaac & Iacob in regno cœlorum, Quo modo etiam
Apoca. 7. in Apocalypſi demonſtretur eorum multitudo quam
I numerare nemo poterat ex omni gente & tribu & lin-
gua, habentium ſtolas albas palmáſque ferentium qui
preſſuras propter fidem Chriſti ſuſtinuerant, quo mo-
do idem ſint pauci qui multi? Neque enim alterum ho-
rum eſt verum, alterum falſum, cum ſit vtrunque diui-
na veritate prolatum, niſi quia idem ipſi boni veríque
Chriſtiani qui per ſeipſos multi ſunt, in comparatio-
ne malorum falſorúmque itidem pauci ſunt. Sic multa
grana quibus horrea magna complentur, pauca dici-
mus in comparatione palearum. Sic etiam vt de ipſo
dei teſtamento dicam quod factum eſt ad Abraham de
ſemine eius, quod eſt Chriſtus, multæ ſunt ſtellæ quas
numerare non poſſumus, quibus tam grande cœlum
vndique circumfulget, paucas dicimus in comparatio-
ne arenæ maris. Forte ſtellæ ſignauerunt ſpiritales Chri-
ſtianos, maris autem arena carnales, per quos & ex qui-
bus etiam hęreſes & ſchiſmata fiunt, vtroque tamen ge-
Matth. 13. nere plenus eſt mundus, quia idem dominus dicit, Ager
hic mundus: & tu ipſe tibi veritate extorquente dixiſti,

In nomen Chriſtianum totus quotidie vertitur mun- K
dus: Per totum igitur agrum, hoc eſt per totum mun-
dum frumenta, per totum zizania, quia de vtroque di-
xit, qui falli non poteſt, Sinite vtraque creſcere vſque Matth. 13.
ad meſſem. Cohibeant itaque ſe frumentorum per Ca. LXVII.
totum mundum tanta vbertate creſcentium impij de-
ſertores, & non audeant de quorundam zizaniorum
ſeparatorũ paucitate gloriari. Quòd ſi gloriantur, etiam
in hoc ipſo procedunt aduerſus eos iidem illi Maximi-
nianenſes, in iudicio diuino ad eos in omnibus cõfun-
dendos, & ſi ſapiant, corrigendos appoſiti, quos multo
pauciores præfidentia multitudinis ſuæ perſecuti ſunt,
& perſequendo ad ſuam communionem aliquos eo-
rum denuo cõuerterunt, ac ſic cæteros iuſtiſsimos quos
pauciſsimos reliquerunt. Non, inquis, communicat O-
riens Africæ, nec Africa Orienti: non ſanè, ſed in paleis
hæreticis ab area dominica ſeparatis, in frumentis au-
tem catholicis & interioribus paleis omnino commu-
nicat Oriens Africæ, & Africa Orienti. Alij quippe hic,
alij vero alibi, atque alibi hæretici, diffuſa vbique ca-
tholica vnitate confligunt: Vbique eſt enim illa de qua
exierunt, qui eſſe vbique minime potuerunt, dicentes L
ſecundum id quod de illis prædictum eſt, Ecce hic eſt Matth. 24.
Chriſtus, ecce illic, alij hoc loco, alij alias variarum pręſ-
ſumptionum, vel potius amputationum proprias par-
ticulas oſtendentes, atque impia ſuperbia radicem vnde
fracti ſunt abnegantes. Huic ergo Eccleſiæ quæ copio-
ſis ſucceſsibus, cum dilatatur toto orbe terrarum ex om-
ni gente tribu & lingua, parit multitudinem candida-
torum & palmatorum, ſicut in Apocalypſi ſcriptum Apoca. 7.
eſt, quam nemo numerare poteſt. Huic, inquam, Eccle-
ſiæ cui partem Donati non communicare manifeſtum
eſt, maiores veſtri probare debuerunt, quæcunque vera
documenta de traditoribus habuerunt. Quod ſi feciſ-
ſent, ipſi in illa eſſent, extra illam vero illi quos accu-
ſaſſent: Nunc autem cum accuſatos in illa permanſiſſe
videamus, quid boni de accuſatoribus ſentire debeamus
quos extra illam videmus? Ac per hoc in illa quadri- Contra Pe-
pertita diſtributione, vbi dixi cum de traditoribus pro- tilianũ lib.
feruntur ex vtraque parte documenta, aut vtraque vera 2. ca. 21. &
eſſe, aut vtraque falſa, aut noſtra vera & veſtra falſa, aut lib. 3. cõtra
noſtra falſa & veſtra vera, cum videres in ſuperioribus Petilianum
tribus vos facillime ſuperari, fruſtra tibi hoc extremum cap. 58. &
quaſi quà euaderes elegiſti. Quamuis enim quàm im- cõtra Creſ-
pudenter dicatur aduertas, tamen eaipſa vera veſtra ſi conium li.
qua eſſent humana documenta, illi Eccleſiæ probari de- 4. cap. 57.
buerunt, quam probant documenta diuina. Dic ergo M
obſecro te, ſed noli offundere nebulas imperitis, vt quo-
niam traditores accuſatos non vales conuincere, iden-
tidem velis artes dialecticas accuſare. Dic ergo ro- Caput
go, cauſa iſta veſtra cum veris documentis veſtris per- LXVIII.
ducta eſt ad iudicium tranſmarinarum Eccleſiarum la-
bore Apoſtolico fundatarum, an non eſt perducta? Si
perducta eſt, viciſtis in eo iudicio, an victi eſtis? Si vi-
ciſſe vos dicitis, cur eis Eccleſiis in quarum iudicio vi-
ciſtis non communicatis? Si autem, quod ſatis ipſa indi-
cat ab eis alienata veſtra communio, victi eſtis, quid
nobiſcum vel mala vel bona cauſa perdita litigatis, id
habentes maximum crimen, quòd crimine traditorum
quod in iudicio tranſmarinarũ Eccleſiarum etiam ve- ligatis.
ra documenta proferentes conuincere minime potui-
ſtis, orbem Chriſtianum perfunditis, quia in ea cauſa
in qua intereſſe nõ potuit, elegit iudicibus credere, non
accuſatoribus victis? Non itaque ideo rei eſtis, quia bo-
nam cauſam, vt ſecundum vos loquar, in tranſmarino
iudicio

A iudicio perdidiſtis, ſed quia crimen reorum, atque vt nimium vobis cedatur, & iudicium, tot innocentibus populis Chriſtianis per tot gentes longe lateq; diffuſis, obiicere minime dubitatis, Quorum communioni tanquam frumentis dominicis cohærendo, & illos viros, ſicut dicitis, traditores & illos malos ſicut arbitramini iudices, ſecundum Euangelicas literas, etiam monente Cypriano ad tempus ventilationis, tanquam paleam tolerare debuiſtis, ne aream deſerendo periretis. Si autem cauſa illa veſtra cum veris, quod tibi elegiſti, documentis ſuis ad iudicium tranſmarinarum Eccleſiarum non eſt perducta, quo modo ab eis potuerunt tot Epiſcopi in ſuis plebibus conſtituti cauſa incognita & ad ſe omnino non delata iure damnari? Aut quo modo debuerunt Afri Chriſtiani, non dico illi qui eos putauerant innocentes, verumetiam illi qui eos nouerant traditores, propter zizaniam quam in Eccleſia eſſe cernebant, à frumentorũ tam longe lateq; creſcentium & hos ignorantium, tam manifeſta innocentia ſeparari, vt propter crimen alienum quo pro vnitate tolerato non macularentur, violato ipſius vnitatis crimine damnarentur?

Cap. LXIX. Quid tibi ergo ad cauſam prodeſt, hoc ex illis qua- B tuor propoſitis elegiſſe, vt veſtra documenta ſint vera, contra veſtros autem quæ proferimus, falſa eſſe deputentur. Ecce & hinc vinceris, quoniam veris quæ putas documentis tuis, non potuerunt vbi debuerunt conuinci traditores, ſiue à veſtris eadem documenta occulta ſint, ſiue ipſi traditores qualibet aſtutia ſe iudicibus occultarint, ſiue ab ipſis prauis iudicibus occultati non

Gene. 22. ſint, ſemen Abrahæ reſpice quod in teſtamento dei per omnes gentes creſcit ſicut ſtellæ cœli, & ſicut arena maris, & vtrum propter occulta quibuſlibet cauſis neſcio, qua Africana zizania tam copioſa meſſis per agrum mundum perire potuerit: aude dicere, aude credere, aut ſi vt vllus in te dei timor eſt, cogitare. Exaggeras perſecutiones quas vos pati dicitis, quibus in tam ſacrilega & manifeſta obſtinatione aduerſus pacem ſanctæ Eccleſiæ rebellantibus mirabili manſuetudine parcitur: & dicis in primis partibus epiſtolæ tuæ, quòd imperatore Conſtantino Cæciliani crimẽ cum fieret manifeſtum, ipſe quoque eum vt Brixæ in exilio degeret, ſua ſententia condemnauit. In quo te quis dubitet vel falli vel fallere, quando & Felicem Aptugnenſem commemoraſti C in iudicio proconſulis à Vincentio neſcio quo, de tra-

Acta. Cap. LXX. ditione conuictum. Ecce ego inſero ſententiam Aeliani proconſulis, qua purgatus atque abſolutus eſt Felix. Si tota geſta vis legere, ex archiuo proconſulis accipe: Aelianus proconſul dixit, Ex profeſsione Cæciliani qui acta falſa eſſe dicit, atque epiſtolæ plurimæ additæ, manifeſtum eſt qua voluntate hæc geſſerit Ingentius, & ideo recipietur in carcerem. Eſt enim arctiori interrogationi neceſſarius. Felicem autem religioſum Epiſcopum liberum eſſe ab exuſtione inſtrumentorum deificorum manifeſtum eſt, cum nemo in eum aliquid probare potuerit, quòd religioſas ſcripturas tradiderit vel exuſſerit. Omnium enim interrogatio ſupraſcripta manifeſta eſt, nullas ſcripturas deificas vel inuentas vel corruptas vel incenſas fuiſſe: hoc actis continetur quòd Felix Epiſcopus religioſus illis temporibus nec præſens fuerit, neque conſcientiam commodauerit, neque tale aliquid fieri iuſſerit. Inſero etiam reſcriptum imperatoris Conſtantini ad Probeianum idipſum atteſtantis, & quàm moleſti apud eum maiores veſtri accuſatores innocentium fuerint, oſtendentes. Imperatores Cæſares, Flauius Conſtantinus, & Maximianus & Valerius, Lucianus Licinius ad Probeianum Proconſulem Afri- D cæ. Aelianus prædeceſſor tuus merito cum de perfectiſſimis viris vicarius perfectorum tunc per Africam noſtra incommoda valetudine teneretur, eiſdem partibus functus inter cætera etiam ad negocium vel inuidiam quæ de Cæciliano Epiſcopo & Eccleſia catholica videtur eſſe commota ad examen ſuum atq; iuſsionem credidit eſſe reuocãdam. Etenim cum iam Superium centurionem & Cæcilianum magiſtratum Abtugnitanorum, & Saturninum excuratorem & Calibium iuniorem eiuſdem ciuitatis curatorem, atque Solum ſeruum publicum ſupraſcriptæ ciuitatis præſentes eſſe feciſſet, audientiam præbuit competentem, adeo vt cum Cæciliano fuiſſet obiectum quod clare liquet, & idẽ Epiſcopus videretur eſſe delatus, cum diuinarũ ſcripturarum perditio atque exuſtio videretur obiecta, innocentem de eo Felicem fuiſſe conſtiterit. Denique cum Maximus Ingentium decurionem Ziquẽtium ciuitatis Epiſtolam Cæciliani ex diuini iuris falſaſſe contenderet, eundem ipſum Ingentium ſuſpenſum, actis quæ ſuberant prouidimus, & ideo minime tortum, quòd ſe decurionem Ziquentium ciuitatis eſſe aſſeuerauerit: vnde volumus eundem ipſum Ingentium ſub idonea per- E ſecutione ad comitatum meum Conſtantini Auguſti mittas, vt illis qui impræſentiarum agunt, atque diurnis diebus interpellare nõ deſinunt, audientibus & coram aſsiſtentibus apparere & intimari poſsit, fruſtra eos Cæciliano Epiſcopo inuidiam comparare atque aduerſus eum violenter inſurgere voluiſſe. Ita enim fiet, vt omiſſis, ſicuti oportet eiuſmodi contentionibus populus ſine diſſenſione aliqua, religioni propriæ cum debita veneratione deſeruiat. Inſero adhuc & verba Con- *Sẽtẽtia Cõſtãtini Auguſti pro Cæciliano.* ſtantini ex literis eius ad alium vicarium, vbi ſe inter partes cognouiſſe, & innocentem Cæcilianum comperiſſe teſtatur. Cum enim narraſſet in his quæ ſupra lo- *Ca. LXXI.* cutus eſt quemadmodum ad iudicium eius poſt epiſcopalia iudicia partes perductæ fuerint, in quo peruidi, inquit, Cæcilianum virum omni innocentia præditum, ac debita religionis ſuæ officia ſeruantem, eique ita vt oportuit ſeruientem, nec vllum in eo crimen reperire potuiſſe, eidem apparuit, ſicut abſenti fuerat aduerſariorum ſuorum ſimulatione compoſitum. Tu quare nõ inſeruiſti ſententiam Conſtantini qua eum dicis eſſe damnatum, & Brixæ in exilio conſtitutum, vir diſer- F tiſsime: quanto cõgruentius hanc inſeruiſſes, quam neſcio quod de Sardicenſi concilio, quod nec ad vos nec ad cauſam quæ inter nos eſt & vos, omnino pertinere monſtratur? Cur enim fuerit Brixæ Cæcilianus, quod vos calumnioſiſsime appellatis exilium, cum ſuam pręſentiam maluit Eccleſiæ deeſſe quàm pacem. quid à me opus eſt dicier, cum interim damnantis imperatoris ſententiam nullam recitas, & damnatum ab imperatore Cæcilianum tam temere, non dico audiendum vel dicendum, ſed etiam ſcribendum putas? Veruntamen ſecundum verba tua, ecce in exilio video Cæcilianum Imperatore damnante, ſaltem reſponde quo accuſante: & modo me interroga quod in epiſtola tua poſt multa ſimiliter inaniter poſuiſti, quis prolato teſtamento minus conſentit, qui perſecutionem patitur, an qui facit? Hæc certe verba tua ſunt. Aſpice ergo Cæcilianum perſecutionem paſſum, & ſicut ipſe dixiſti in exilio conſtitutum, Aſpice etiam veſtros, ſicut ſuis verbis imperator ipſe teſtatur, aduerſus Cæcilianum diurnis diebus interpellare non deſiſtentes, & eiſdem ipſis verbis tuis interroganti mihi reſponde, Quis minus teſta-

mento

G mento prolato conſentit, qui perſecutionem patitur,
an qui facit? Diligenter autem perlectis omnibus, in-
uenies Cæcilianum à veſtris etiam apud imperatorem
perſecutionem paſſum: ſed non inuenies ab imperato-
Ca.LXXII. re damnatum, immo etiam inuenies abſolutum. Por-
rò ſi quod tibi pro magno elegiſti, vt de criminibus tra-
ditorum quæ vos profertis, documenta vera ſint, quæ
autem nos proferimus falſa ſint: etiam in eos vos veri-
tas dei ſuperat, quæ ſicut prædixit, ita reddit Eccleſiam
in vniuerſo mundo fructificantem atque creſcentem,
quia nihil ei præiudicant alienorum crimina, licet ve-
ra documenta quæ propinquioribus Epiſcopis tranſ-
marinis, per quos in longinquiores partes, ſiue tranſit
talium rerum fama ſiue non tranſit: aut non ſunt de-
monſtrata ſicut debuerunt, aut non ſunt credita quibus
demonſtrari potuerunt, aut credita & occulta nequa-
quam ad alios peruenerunt, nec quiſquam vel vnus ho-
mo, quanto minus tantus Chriſtianorum numerus in
tot gentibus conſtitutus reus poteſt eſſe participati ſce-
leris alieni: ſiue vel nullas eius vera documenta cogno-
uerit, vel eum ſimulata innocentia falſis documentis
H quis refellerit. Si ergo vt dicere cœperam in hoc quod
tibi pro magno elegiſti, vt quæ vos de traditoribus te-
ſtimonia profertis vera ſint, quæ autẽ proferuntur con-
tra vos falſa ſint, nihil valetis aduerſus Eccleſiam ca-
tholicam toto terrarum orbe diffuſam, & aduerſus pro-
uidentiam dei, qua in Chriſtianum nomen, vt tuis ver-
bis vtar, totus quotidie vertitur mundus, quanto magis
deficientes in accuſationibus veſtris, cum hanc ipſam
traditionem cuius nomen velut horrẽtes qui hic ſchiſ-
mata fecerunt, à Chriſti corpore ſeparatos, ſeipſos dia-
bolo tradiderunt: multo probabilius ſicut in illis literis
dixi, & tunc dico, nos vobis obiicimus, quibus nomina
& crimina traditorum dicere tantummodo audimus,
nos autem & geſta eccleſiaſtica quibus de ſe ipſi cõfeſsi
ſunt, & geſta municipalia quibus hoc feciſſe leguntur
Cõparatiuũ. Caput LXXIII. oſtendimus. Tu vero callidus examinator appen-
ſorque verborum, doces nos quid valeat comparatiuus
gradus, vt tanquam victor exultas, quòd nõ poſſim di-
cere, traditionem probabilius nos vobis obiicimus, niſi
vos nobis eam probabiliter obiicere confiterer. Si enim
vos, inquis, probabilius, nos ergo probabiliter. Et hoc
doces, quia ſic eſt probabilius, vt ſi dicas vere & verius:
& quia gradus iſte quod antè poſitum eſt auget, non
I quod antè dictum eſt improbat. Adiungis alia verba
quibus hoc euidentius intelligamus: ac dicis, Sic eſt be-
ne & melius, male & peius, horribiliter & horribilius,
ſic eſſe oſtendens probabiliter & probabilius. Vnde col
ligi putas, quia ſi ego probabilius quod falſum eſt obii-
cio, ſupereſt vt vos probabiliter quod verum eſt obie-
ciſſe cõfirmes. Hic ego nunquid dico quod in quæſtio-
ne vel diſputatione eccleſiaſtica nos artificiali gram-
matica docere conaris, quid valeat comparatiuus gra-
dus, quia id quod antè poſitum eſt auget, non quod an-
te dictum eſt improbat? Video enim quàm hoc inepte
ἀντικατηγορία. tibi obiiciam quod tu videre noluiſti, quando mihi an-
ticategoriam velut ex arte rhetorica obiiciendam pu-
taſti: quod genus quæſtionis vbi dicitur, non ego feci
ſed tu feciſti, etiam in authoritate prophetica demon-
Comparatiuum non ſemper augere. Caput LXXIIII. ſtraui. Conſidera tamen diligentius, ne forte inue-
nias in latinæ locutionis authoribus quibus grammati-
corum artificialia ſeruiunt, non ſemper iſtum gradum
quod ante poſitum eſt augere, ſed aliquando contrario
ſuperferri. Cuius locutionis exemplum interim mihi ex
Apoſtoli epiſtola occurrit quam ſcripſit ad Hebræos.
Cum enim loqueretur de benedictione terræ quæ ac- K
cepta pluuia fructum reddit, deinde ſubiecit, Proferens *Hebr.6.*
autem ſpinas & tribulos, reproba & maledictioni pro-
xima eſt, cuius finis in exuſtionem. Quod ne illis qui-
bus loquebatur optaſſe videretur, Confidimus autem,
inquit, de vobis fratres chariſsimi, meliora & hæren-
tia ſaluti. Attendis certe quo modo hic dixerit, meliora:
non quia bona erant vt illis deuitatis meliora eligerent
& optarent, hoc eſt, bona tantis malis contraria. Sed
forte Apoſtolum ſic audiẽdum eſſe arbitraris, quemad-
modum de ſe ipſe dicit, tanquam hominem: & ſi impe- *2.Cor.11.*
ritum ſermone, ſed non ſcientia, & ideo nõ verborum
in eo, ſed rerum atque ſentẽtiarum authoritatem putas
eſſe ſectandam, bona poni debuiſſe contendens, vbi po-
ſuit ipſe meliora. Quod ſi & ego iam his literis aſſuefa-
ctus, & illas quas puer didici oblitus, ſic dixi, obiicitis
traditionem hanc, ipſi multo probabilius nos vobis ob-
iicimus, tanquam dicerem probabiliter comparatiuum
pro poſitiuo ponens, non quia vos probabiliter, ſed ma-
gis quia improbabiliter, ſicut ille meliora, non quia illa
erant bona, ſed magis quia mala, tu quare tam temere
concludis, ex hoc confirmaſſe me, vos probabiliter, quia L
dixi nos probabilius? Quanquam nec ſecundum *Ca.LXXV.*
grammaticos in verbo me erraſſe reprehenderes, ſi ſal-
tem verborum ſuorum authores vel attendere, vel me-
moriter recolere voluiſſes. Pueriles enim habent literæ,
ſed non à puero imperito dictum,

Dij meliora piis errorẽmque hoſtibus illum
Diſciſſos nudis laniabant dentibus artus.

Quo modo ergo meliora piis, quaſi bona eſſent iſtis, ac
non potius magna mala, qui diſciſſos nudis laniabant
dentibus artus? Iam vides certe quia ſicut iſte piis po-
tuit optare meliora, quamuis illa in quorum compara-
tione optabat non eſſent bona, ſic & ego potui dice-
re, traditionem probabilius vobis obiicimus, quan-
uis eam vos nobis non probabiliter obiiceretis. Omit-
tam quia & probabile quando dicitur, non conſequen-
ter eſt verum, cum ea dicuntur quæ fieri poſſunt ac ſo-
lent, & ideo probantur: hoc eſt, approbantur & cre-
duntur, etiam ſi facta non ſint: quod autem verum eſt,
cum oſtenditur neceſſario probabile eſt, & illo vtique
probabilius. Recole libros vbi verba didiciſti, quàm *Ca.LXXVI.*
te non fallam, profecto reperies: vnde ſi veſtros pro-
babiliter noſtris traditionem obieciſſe contenderem, M
non ideo verum obieciſſe contenderem, & recte nos
dicerem probabilius hanc obiicere, quandoquidem à
vobis nominari tantum traditores ſolemus audire, nul-
lis autem geſtis vel eccleſiaſticis vel publicis recitari de-
monſtrarique confeſſos à nobis autem proferri & ge-
ſta publica vbi veſtri tradiderunt, & eccleſiaſtica, vbi
confeſsi deo iudici derelicti ſunt. Sed non omitto *Retorquet in aduerſarium. Caput LXXVII.*
tam manifeſtum adiutorium tuum, quo nobis etiam ne-
ſciens plurimum faues, docendo regulas comparatiui
gradus, quia id quod ante poſitum eſt auget, non quod
ante dictum eſt improbat. Secundum enim hanc regu-
lam tuam, ſecundum quædam verba tua in epiſtola
tua, ſine vlla difficultate obtinuimus cauſam noſtram.
Tu enim dixiſti in primis partibus literarum tuarum,
velut noſtram pertinaciam criminando, tot documen-
ta legalia, quod melius & verius nobis eſt perſuade-
re non poſſe. Vbi ego concludo ſecundum artificialia
tua, iam nos verum & bonum tenere, ſi quod verius &
melius eſt, nobis perſuaderi non poteſt. Cum ergo nos
non reſcindamus, vt ſecundum te loquar, verius & me-
lius baptiſma veſtrum, quare vos reſcinditis verum &

A bonum noſtrum? Item cum dixiſſes, hoc & nos volumus vt Chriſtus ſit origo & radix capútque Chriſtiani: continuo ſubiecisti, Sed quærimus per quem hoc melius fiat? Quod dicendo vtique cõceſsiſti & per malum miniſtrum bene fieri, ſed melius per bonum. Cum itaque nos non reſcindimus baptiſmum, quem per noſtrum tanquam per bonum miniſtrum dari dicitis, quare vos reſcinditis baptiſmum, quem per noſtrum tanquam per malum miniſtrum datum eſſe contenditis? Tu enim dixiſti, quærimus per quem melius fiat. Et tua regula eſt, quia gradus iſte quod ante poſitũ eſt auget. Vnde ſi per veſtrum, ſicut putas melius fit, ergo & per noſtrum bene fit. Ac per hoc quando per nos baptizatum rebaptizatis, id quod ex iſta tua regula bene factum eſſe conceditis,

Ad calũnias ineptas. Caput LXXVIII. ſacrilega præſumptione reſcinditis. Vereor ne nimis vrgeam verecundiam tuam, ſi oſtendam quàm leuiter & ſcurriliter quædam etiam verba mea quæ tranſlatè poſui, frontem pro pudore, os pro ſermone, tridens telum pro tripartita oratione, tricipitem beſtiam pro errore, tribus calumniis aduerſus tot populorum innocẽ-

B tiam ſæuiente, quaſi vrbanus & dicax exagitanda putaueris. Serua potius puerilia pueris. Neque enim me mouet quod Neptunium telum propter tridentem dicis Epiſcopum non decere, cum ſit & piſcatorum, ac per hoc apoſtolicum, quos ſuos Apoſtolos dominus piſca-

Matth. 4. tores hominum fecit. Nam & deum noſtrum ſcriptura dicit & alas habere & ſagittas, nec tamen Cupidinem colimus. Quinetiam me promiſſam in exordio lenitatem non ſeruaſſe reprehendis, eo quòd Manichæorum facta mentione permotus dixerim, ſicut nõ poteſt quod

Matth. 12. dominus ait, Satanas Satanam excludere, ita non poteſt error Manichæorum Donatiſtarum errorem vertere: quaſi Petilianum Satanæ comparauerim: ac non errorem, cuius eum cupio laqueis expediri. Bene, quòd Apoſtolus nos aduerſus tales calumnias communiuit eoipſo loco vbi nos mites patientes & modeſtos eſſe admonet,

2. Timo. 2. quãdo aliquem diſſentientẽ corripimus. Cum enim dixiſſet: Seruum autem domini litigare non oportet, ſed eſſe mitem ad omnes, docibilem, patientem, in modeſtia corripientem diuerſa ſentientes: cõtinuo ſubiunxit, Ne forte det illis deus pœnitentiam ad agnoſcendam veritatem, & reſipiſcant de diaboli laqueis captiuati

C ab ipſo ſecundum ipſius voluntatem. Ecce Apoſtolica manſuetudo, cum quibus placide, patienter modeſteq; agi præcepit, eoipſos dicit à diabolo captiuatos, nec tamen quam commendabat amiſit, quia eam quam docebat, tacere noluit veritatem.

Caput LXXIX. Sed ipſe videris cuius partes agas, qui mea verba velut conuicioſa & ſæua criminando, eos quos ad diſputandum conuenire nõ vis, ad litigandum niteris excitare. Nolo enim dicere, quia & te litigare delectat. Parcius quippe ac verecũdius, ſed quaſi ex obliquo mihi obiicis quæ ad me omnino non pertinent. Quid enim indicem *de Manichæorum peſtilentiſsima & Chriſtianis omnibus anathemãda vnitate, ſi *non tantum dicere ſolerem, ac non etiam conſcriptis libris multis multiplicibuſq; teſtarer, ne ſic quidem eſſet aduerſus me vllus calumniæ veſtræ locus. Neque enim me catholica falſo à vobis argui miraretur, à quibus totus Chriſtianus orbis cum tot Eccleſiis etiam illis primis Apoſtolico labore propagatis, falſis criminibus accuſatur. Cum vero contra Manichæos qui me adoleſcentulum aliquãdo deceperant, mea tanta ſcripta qui voluerit legere poſsit, non vſqueadeo deſipit vt

**aliàs, indicer.*
**aliàs, niſi.*

Ca. LXXX. de me credat potius veſtris verbis, quàm oculis & ſenſibus meis. Sed epiſtolam, inquis, principis veſtri qua neſcio quid de te ſcripſit cum te ordinari nollẽt, tenent D non pauci noſtrorum. Illam vero minime curarem, nec ſi eius à quo ſcripta dicitur, nõ perſpicua pro nobis ſententia legeretur, illam calumniam falſitatẽmque condemnans: quanto minus eam curat catholica Eccleſia, cuius cauſam contra vos agimus, cui tot diuinis teſtimoniis præſidenti, nulla humana de quoquam homine teſtimonia ſeu vera ſeu falſa, qua gaudet auferunt veritatẽ. Deſine talibus, vnus homo ſum, Eccleſiæ inter nos agitur cauſa, nõ mea. Eccleſiæ, inquam, quę in nullo homine ſpem ponere à ſuo didicit redemptore, Quãquam nec de meipſo vobis, etiã ſi meam conuerſationem noſſetis, recte crederetur inimicis mihi. Ad exiſtimationem hominum magna teſtium qui me nouerunt ſuppetit copia, ad dei vero conſpectum ſola conſcientia, quam cõtra veſtras criminationes, cum intrepidam geram, non me tamen ſub oculis omnipotentis iuſtificare audeo, magiſq; ab illo effluentẽ miſericordiæ largitatem, quàm iudicij ſummum examen expecto, cogitans quod ſcriptum eſt, Cum rex iuſtus ſederit in throno, quis gloriabitur *Prouer. 20.* caſtum ſe habere cor: aut quis gloriabitur mundum E ſe eſſe à peccato?

Caput LXXXI. Sed quid ad rem cuius inter nos vertitur quæſtio qualis ipſe ſim, cum in area dominica ſim ſtipula, ſi malus: granum, ſi bonus: vos tamen ſi grana eſſetis, paleam commixtam, ſicut admonet etiam ipſe Cyprianus, ante tempus ventilationis non refugeretis. Proinde nos ſi quem reperimus in vobis notum hominem malum, recte vobis obiicimus: Ibi enim tota defenſio veſtra conſiſtit, quia propterea vos ſeparaſtis, ne aliorum peccatorum cõtagione periretis: vnde nouum genus areæ vos feciſſe gloriamini, aut quæ ſolum triticum habeat, aut in qua ſolum triticum appareat, cui non ſit neceſſarius ventilator, ſed perſcrutator. Nam & Parmenianus veſter præclaram veſtram mundiciam velut immundiciæ noſtræ à contrario comparans, auſus eſt interponere ſententiam Prophetæ Hieremiæ vbi ait, Quid palea cum tritico? Quod ille dixit, vt ipſa indicat lectio aduerſus eos qui diuinis oraculis ſua ſomnia coæquabant. Arrogantia tamen veſtra & horrenda ſuperbia Parmeniani literis declaratur, vbi vos contra ſcripturas diuinas, & contra monita Cypriani ante vltimam ventilationem quam mundus expectat, tãquam purgatum à palea triticum prædicauit. Quid ergo dignius F aduerſus hanc fallaciſsimam elationem, quàm cauſa Maximinianenſium vobis potius procurari? Quodcunque in nos dicere tanquam in traditores ſoletis, in Maximinianenſes quos recepiſtis damnatos, quando damnati ſunt grauiora dixiſtis.

Contra epiſtolam Parmeniani li. 3. ca. 2. in fine, & ca. 3. Hiere. 23.

Epilogus. Caput LXXXII. De imperatoribus nobis tanquam perſecutoribus facitis inuidiam, vos apud iudices quos ipſi imperatores miſerunt, Maximinianenſibus perſecutionem feciſtis, baptiſmum eccleſiæ dari extra eccleſiam non poſſe contenditis vos, baptiſmum in crimine ſchiſmatis Maximinianenſes dederunt, in receptis eis quibus dederunt non reſcinditis. Si hæc pro pace vnitatis fieri debuerunt, vnde nos accuſetis niſi vos ipſos damnaueritis? Nolo te per multa diſtendas, nam & ego poſſem breuiter ea quæ contra te dicta ſunt in memoriam reuocare: ſed hic ſolum cogito Maximinianenſium cauſam tibi ante oculos ponere, ſi de hac nobis reſpondere potueris, aggredere cætera: ſi autem non potueris, melius quieſcas, quàm calces aduerſus ſtimulum iacias.

Libri Tertij finis.

DIVI

G
DIVI AVRELII AVGVSTINI
Hipponenſis Epiſcopi, contra Creſconium Grammaticum, Liber Quartus.

Caput I.
QVANVIS iam tribus nec paruis
voluminibus epiſtolæ tuæ Creſco-
ni, diligenter ſatiſq; reſponderim,
qua Petiliani literas cõtra mea ſcrip
ta quibus refellebantur defenden-
das putaſti, tamen etiam hoc bre-
uiori opere inſtitui de ſola cauſa
Maximinianenſium tecum agere, & ex hac vna oſten-
dere omnia quæ in illa epiſtola poſuiſti, quàm fruſtra
quàm inaniter dixeris. Neque enim cõtemnendum eſt
beneficium dei quod ad noſtræ diſpẽſationis compen-
dium, & ad veſtræ correctionis ſi ſapiatis adiutorium
præſtare dignatus eſt, qui neſcientibus vobis neque id
agentibus nobis, ita veſtrorum Epiſcoporum mentibus
dominatus eſt, vt qui orbem Chriſtianum per commu-
nionem ſacramentorum maculatum peccatis crimina-
bantur alienis, quamuis etiam ipſis falſis & non proba-
tis in Maximiniani cauſa cogerentur fateri eorum quos
damnauerunt peccatis non fuiſſe maculatos, in vna ſa-
H cramentorum communione cõſtitutos, eos quibus tan-
quam innocentibus ad reuertendum dilationem dede-
runt, & ſi non ordinatoribus Maximiniani, tamen in
eius parte cõſtitutis damnatoribus Primiani & qui bap-
tiſmum Chriſti nolebant agnoſcere, ne in eis eccleſiis
datum quas Apoſtolorum labor propagauit atque fun-
dauit, contendentes extra vnam eccleſiam baptiſmum
dari nõ poſſe, noſq; culpantes quòd per eos datum bap-
tiſmum non reſcinderemus, quos eſſe in vera Eccleſia
negaremus, ſuſciperent in Maximiniani ſacrilego ſchiſ-
mate baptizatos, & in eis baptiſmum reſcindere non
auderent, & qui de legibus Chriſtianorum imperato-
rum, quibus eorum peruerſitas corrigenda præcipitur,
nos tanquam crimine perſecutionis accuſant, adirent
iudices ab ipſis imperatoribus miſſos, & Maximinia-
num ac ſocios eius apud eos grauiter accuſarẽt, & con-
ſilium quo eos damnauerunt geſtis proconſularibus al-
legarent, ac iuſsiones quibus illis ſedibus pellerentur,
efficaciſsimas impetrarent. His omnibus à ſe geſtis, ad-
huc nebulas imperitis conantur offundere: non ſolum
I ſcripturis ſanctis & priorum rerum geſtarum quando
ſe ab veritate ſeparauerunt multis certiſque documentis,
verumetiam recentiſsimis ſuis factis & exemplis eui-
Caput II. dentiſsime ſuperati. Hinc ergo tantum agam, hinc
ad omnes epiſtolæ tuæ partes, quantum dominus me
adiuuat, ſine vlla difficultate, immo cum magna facili-
tate reſpondeam. Ac primo illud quod tibi ipſe contra-
rius eloquenter eloquentiam vituperare voluiſti, tan-
quam eſſet veritatis inimica & patrona potius falſita-
tis, vt eo modo me quaſi eloquentem cauendum atque
fugiendum oſtenderes imperitis, ſi reuera tanta eſſet e-
loquentia mea quantam mihi, quamuis accuſatoriè tri-
buis, nónne recitato decreto concilij Bagaienſis, quo ſi-
cut ibi ſcriptum eſt, Maximinianum fidei æmulum, ve-
Supra li. 3. ritatis adulterum, Eccleſiæ matris inimicum, Dathan,
ca. 19. & 53 Chore & Abiron miniſtrum, de pacis gremio ſenten-
tiæ fulmen excuſsit, laudare eloquentiam cogereris?
Porrò ſi mihi materies illa proponeretur quando poſ-
ſem dicere, licet viperei ſeminis noxios partus vene-
nati vteri alueus diu texerit, & concepti ſceleris vda co-
agula in aſpidũ membra tardo ſe calore vaporauerint,
tamen conceptum virus euaneſcentum vmbraculo oc-
cultari non potuit, tametſi ſero publicum facinus & K
parricidium ſuum, fœta ſcelerum vota pepererunt.
Quando in hæc verba exquirenda coarctarer, quando
in exprimenda prouoluerer, quando tanto impetu, tan-
to ſonitu* modo noxiorum lectoris vel auditoris ani- ** forte hu-*
mum cõcitarem? Num ideo hæc in quos dicta ſunt mi- *mœreſcen.*
nus veraciter dicta ſunt? Num hac eloquentia tanti cõ-
cilij fides minuitur vel labefactatur authoritas? Nempe
illud quo viſum eſt eloquentius eo potiſsimum electum
eſt, quòd omnes eſſe ſuum vellent, quo vno trecẽtorum
& decem ora tacentia perſonarent. Ecce eloquentia
quam vituperaſti, quã velut ſeditioſam, & Græco etiam
nomine malicioſe artificioſam deteſtãdam vitandám-
que monuiſti, tantum permulſit tot Epiſcopos tuos, vt
in plenario concilio ſuo nollet ſuam quiſque proferre
ſententiam, ſed vnam quæ ab vno dici diſertius orna-
tiúſque potuit, eam cuncti facerent ſuam. Licet igitur
nobis ſine inuidia non vſquequaque impolite cõtra er-
rores hominum diſputare, ſi licuit tot ac tantis Epiſco-
pis veſtris ipſos homines tam diſerte ornatèque dãnare.
Illud etiam quod ſtudium pro veritate certandi, quia *Collatio pro*
ſæpe voluimus cum veſtris conferre, vt errore ſublato, *proficit.*
fraterna charitas pacis vinculo necteretur, contentio- *Caput III.*
nis & animoſitatis vicioſo nomine reprehendis: nónne L
melius, obſecro te, cauſa veritatis & vnitatis pacificis
verbis & capacioribus locis inter Epiſcopos ageretur,
quàm in foro ab Epiſcopis per aduocatos litigaretur?
Quid à partibus Primiani Carthaginenſis Epiſcopi ve-
ſtri aduerſus Maximinianum & aduerſus eos qui cum
illo Bagaienſi concilio damnati ſunt apud legatũ Car-
thaginis, vel apud quatuor vel amplius proconſules fa-
ctum eſt certe in collatione diſputationis, hoc cauen-
dum eſt ne prorumpatur in litem, & caueri à modeſtis
ac mitibus, & poteſt & ſolet. Cũ vero aduocatis vtrin-
que luctantibus in foro controuerſia vertitur, iam pro-
culdubio litigatur. Neque hoc in veſtris reprehendo, ſi
ad hoc non amore litigandi, ſed conſulendi neceſsita-
te compulſi ſunt: veruntamen admoneo te bono inge-
nio præditum virum, vt aduertas, vt ſentias, vt intelli-
gas eos qui forenſem ſtrepitum & iudiciaria iurgia, qui-
bus accuſatos conuincerent & expellerent quos in cõ-
cilio iam damnauerant non declinauerunt, ſed ſuſcepe-
runt & exercuerunt, multo nobiſcum facilius pacifice
conferre potuiſſent, niſi mallent cauſam malam coope- M
rire excuſatione, quàm diſputatione finire. Iam ve- *Cap. IIII.*
rò quòd antequam venias ad ſermonem meum quo
reprehendi Petilianum, à me interim quæris à quo te
baptizari conueniat, vtrum ab eo potius quem & ego
baptiſmum habere confirmo, an ab eo quem tuus hoc
non habere contendit. Hæc etiam quæſtio per Maxi-
miniani cauſam de vana imperitorum loquacitate ſub-
lata eſt, quantum quidem ad nos attinet. Nam apud
Maximinianenſes adhuc manet, veſtri enim damna-
to propter ſacrilegium ſchiſmatis Maximiniano, quem
diaconum ſuum Primianus damnauerat, & per quem
conſpirantibus aduerſum ſe plurimis collegis dam-
natus fuerat, continuo cum eo duodecim ordinato-
res eiuſdem Maximiniani eadem ſententia damnaue-
runt. Ex quibus duos Prætextatum Aſſuritanum & Fe-
licianum cum eos in iudicio proconſulari accuſaſſent,
cum Bagaienſi concilio damnatos allegata per ad-
uocatos eadem ſententia demonſtraſſent, cum iuben-
te proconſule locis quos tenebant pellere conati mini-
me valuiſſent, ſic poſteà ſuſceperunt, vt cum eis in ho-
noribus eorum integris communicarent: & ſimul in
pacem

A pacem redactis populis eorum ex his quos in ſchiſmate
baptizauerant nullum rebaptizarent. Extat decretum
Bagaienſis concilij apud proconſulem aduocatum pro-
ſequente Nummaſio, cum ageret in Primiani commu-
niooe Membreſitana Eccleſia traderetur expulſo Sal-
uio quia eam tenebat antiquitus, vbi epiſcopatum me-
ruerat in parte Donati. Sed pellendus propterea pete-
(* aliâs, putabatur.) batur, * quia eum damnatum Bagaienſi concilio reci-
tabat inter duodecim Maximiniani ordinatores, quos
idem Nummaſius in numero errans vndecim dicit.
Hanc Nummaſij poſtulationem recitauit poſtea Ticia-
nus expreſsim ac nominatim agens apud eundem pro-
conſulem aduerſus Prætexatum & Felicianum, cuius
aduocati verba iſta ſunt. Sed ſuis, inquit, inſtitutis ioi-
quitas delectatur, & ſemetipſam non deſerit, cum ſe-
mel præcipitata corruerit. Idem nanque Maximinianus
cœptam nutrit audaciam, & alios ſibimet couſociat ad
furorem. Inter quos etiam Felicianus quidam qui pri-
mo recta ſectatus, deprauationis huius attaminatione
fuſcatur in Muſticana poſitus ciuitate, deo omnipoten-
ti parietes conſecratos, Eccleſiam venerandam quaſi
B quadam obſidione credidit retinendam: Huoc Præ-
texatus etiam in Aſſuritanis partibus imitatur. Sed cum
æquitatis tuæ innoteſceret poteſtati conſortium ſacer-
dotum, iuſsiſti vt geſta reſtaurentur, exploſo omni con-
tradictionis affectu ſacratiſsimis ſacerdotibus à pro-
phanis meotibus vindicatas oportere reſtitui. Deinde
paulopoſt vt diem aduocatus oſtendit, quid iuſſum ſit
recitat, Nummaſij poſtulationem quam ſupra memo-
raui, in qua proconſule Nummaſio cum exiſſet lege e-
piſcopali iudicium illud Bagaienſe recitatum eſt, in
(Supra li. 3. cap. 19.) quo Maximinianus damnatur his verbis, Maximinia-
num fidei æmulum, veritatis adulterum, Eccleſiæ ma-
(Nume. 16.) tris inimicum, Dathan, Chore & Abiron miniſtrum,
de pacis gremio ſententiæ fulmen excuſsit: & quòd ad-
huc eundem dehiſcens terra non ſorbuit, ad maius ſup-
plicium ſuperis reſeruauit. Raptus enim pœnam ſuam
compendio lucrauerat funeris, vſuras nunc grauiores
colligit fœnoris, cum mortuus intereſt viuis. Deiode
io illos duodecim ordinatores eius ita profertur Ba-
gaitana ſententia, Nec ſolum hunc, inquiunt, ſceleris
ſui mors iuſta condemnat, trahit etiam ad conſortium
C criminis plurimos catena ſacrilegij, de quibus ſcriptum
(Pſal. 13.) eſt, Venenum aſpidum ſub labiis eorum, quorum os
maledictione & amaritudine plenum eſt, veloces pedes
eorum ad effundendum ſanguinem, Contritio & cala-
mitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt,
non eſt timor dei ante oculos eorum. Nollemus qui-
dem tanquam è proprij corporis iunctura præcidi, ſed
quoniam tabeſcentis vulneris putredo peſtifera plus ha-
bet in abſciſsione ſolaminis quàm in remiſsione medi-
caminis, inuēta eſt cauſa ſalubrior, ne per cuncta mem-
bra peſtilens irrepat virus, vt compendioſo dolore na-
tum decidat vulnus. Famoſi ergo criminis reos, Victo-
rianum Carcabianenſem, Marcianum Sullectinum,
Beianum Beianenſem, Saluium Auaphenſem, Theo-
dorum Vſulenſem, Dooatum Sabratenſem, Miggi-
num Belephantarienſem, Prætexatum Aſſuritanum,
Saluium Membreſitanum, Valerium Melzitanum, Feli-
cianum Muſticanum, & Marcialem Pertuſenſem, qui
funeſto opere perditionis vas ſordidum collecta fæcu-
lentia glutinarunt. Sed & clericos aliquando Eccleſiæ
Carthaginis, qui dum facinori interſunt, illicito ince-
ſtui lenocinium præbuerunt, dei præſidentis arbitrio
vniuerſalis concilij ore veridico damnatos eſſe co-
gnoſcite. Poſt iſtorum damnationem in quibus legun- D
tur Prætexatus Aſſuritaous & Felicianus Muſticanus,
cum quibus vt ante dixi, proconſulares aduerſus eos
impetratæ iuſsiones concordauerunt cæteris in eodem
Maximioiani ſchiſmate conſtitutis, Primiani etiam
damnatoribus tantum quia non interfuerant Maximi-
niani ordinationi, dilationem dederunt in eodem Ba-
gaienſi concilio certo diei termino definitam, quę con-
tinetur his verbis, Eos autem, inquiunt, quos ſacrilegi
ſurculi non polluere plantaria, hoc eſt, qui à Maximi-
niani capite proprias manus verecundo fidei pudore
retraxerunt, ad matrem Eccleſiam redire permiſimus.
Quantum enim de reorum morte purgamur, tanto de
innocentiū reditu gratulamur, ac ne anguſtum redeun-
tibus tempus ſpem ſalutis arctatæ diei preſſura ſubdu-
cat, agnoſcentibus quibus licet longe maoentibus præ-
cedentibus ſtatutis vniuerſis vſque ad diem octauum
kalendarum Ianuarij proxime futurarum agnitionis
pandimus ianuam, vt integri honoris ac fidei regreſsi
habeant fundameota, quam ſi quiſquam ingredi ne-
quiuerit pigra ſegnitia, ſciat ſibi ad omnes veniales adi-
tus ſua voluntate viam eſſe ſubductam. Manebit enim E
circa eos dicta ſententia, & poſt præſtitutum diem
redeuntibus fixa pœnitentia. Ex his igitur omnibus (Cap. V.)
quoniam rediiſſe aliquos ad communionem veſtram
nec vos negatis, & in tam recēti memoria adhuc etiam
viuentibus homioibus de quibus celeberrima & clara
noticia eſt, cum & illi quibus dilatio data eſt, quando-
quidem ſicut verba concilij eiuſdem ſatis indicant,
dum eos ad matrem Eccleſiam redire inuitant, & eo-
rum tanquam de iooocentum reditu gratulantur, & il-
li quos cum Maximiniano nulla interpoſita dilatione
damnauerunt, extra veſtram Eccleſiam toto illo tem-
pore baptizauerūt, ſiue vſque ad diem dilatioois quan-
do cum Maximiniano communicabant, & in eius e-
rant ſchiſmate conſtituti, ſiue etiam tranſacto dilatio-
nis die, quando Titianus aduocatus oominatim Præ-
texatum & Felicianum pelli de Baſilicis poſtulabat, cum
quibus in honore integro Primianus poſtea concorda-
uit, quo modo audetis iam dicere vnum baptiſma, niſi
in vna Eccleſia dari non poſſe, cum ab iſtis datum in
ſacrilego ſchiſmate baptiſmum ſine vlla controuerſia
cognoueritis, ſuſceperitis, reſcindere non auſi fueritis? F
Nec iam poteſtis dicere nihil vos pręſtitiſſe illis quos in
eodem baptiſmo ſuſcepiſtis. Si ergo quæram quid præ-
ſtiteritis, proculdubio reſpondebitis ne ipſo ſacrilegio
ſchiſmatis perirent, ne baptiſmum Chriſti non ad prę-
mium ſed ad iudicium, non ad ſalutem ſed ad perni-
ciem, ſic eſt militiæ character in deſertoribus haberent:
præſtitimus pacem, præſtitimus vnitatem, præſtitimus
Eccleſiæ ſocietatem, vt eum per quem charitas diffundi-
tur in cordibus noſtris, ſpiritum ſanctum accipere me- (Roma. 5.)
rerentur, ſine quo nemo peruenit ad regnum cœlorum,
etiam ſi ſacramentis omnibus legitimis imbuatur. Hæc
reſponderetis veraciter ſi veram Eccleſiam teneretis.
Veruntamen ad admonitionem veſtram ſufficit, vt hoc
vos accepturos intelligatis in vera Eccleſia, quod eos
quos in Maximiniani ſacrilego baptiſmate baptizarunt
qui cum eis ad vos inde redierunt, in veſtra commu-
nione accepiſſe credidiſtis, atque ita vos etiam accepto
baptiſmo Chriſti eſſe puniendos, ſi vnitatem catholicæ
Eccleſiæ non tenueritis, ſicut in Maximiniani ſchiſma-
te baptizatos proculdubio puniendos non dubitaretis,
ſi veſtræ communioni non copularentur, in quibus ad
vos inde venientibus non reſcindendum baptiſmum
iudicaſtis.

G iudicaſtis. Vides itaque etiam hoc quod te mouebat de baptiſmi ſacramento in cauſa Maximinianenſium iam ſolutum. Cap. VI. Iam nunc illa videamus quibus epiſtolam meam te refellere credidiſti. Ac primum quòd interrogas, quare veſtros Donatiſtas appellem, adiungẽs quòd Donatus non author & inſtitutor Eccleſiæ quæ ante non fuerat, ſed à Chriſto deductæ, & antiquæ vous ex Epiſcopis fuerit: nónne attendis hoc de ſeipſo & Maximinianum dicere, ex cuius tamen nomine vniuerſam eius communionem appellatis? Neque ſchiſma quod fecit, vllo vocabulo à vobis vel ab aliis ſectis diſcernitis, niſi aut Maximinianiſtas aut Maximinianenſes aut quodlibet aliud quod à Maximiniani nomine deriuetur, aut certe ſimplicius & ſine timore grammaticarum ferularum partem Maximiniani nominetis, nunquid hoc dicturus es Maximinianum à veſtra communione ſchiſma feciſſe, hoc autem à communione catholica non feciſſe Donatum? Sed Maximinianus non hoc dicit, qui Primianum potius & vos omnes affirmat à parte Donati in qua ipſe permanſit ſchiſma feciſſe, & recitat decreta conciliorum. Primum quod apud Charthaginem à quadraginta & tribus factum eſt, quo prædam- H natus eſt Primianus. Alterum quod Cabarſuſsi centum vel amplius veſtri tunc Epiſcopi concluſerunt, quo perfecte pleniúſque damnatus eſt. Cui talia documenta proferenti, quid reſpondebis, niſi maioris authoritatis eſſe Bagaienſe concilium, in quo 310. eundem Maximinianum & eius ſocios damnauerunt, quando Primianus non apud eos tanquam purgãdus dicebat cauſam, ſed cum eis tanquam iudex innocentiſsimus conſiderabat, proferebat ſententiam contra Maximinianum & duodecim ſocios eius, quibus præſentibus ordinatus eſt, & data dilatione tanquam innocentes ad pacem propriam reuocabat tot cæteros à quibus ipſe damnatus eſt. In hac veſtra conflictione quid vultis vt vos medij iudicemus, quandoquidem nec Maximiniani nec Cap. VII. veſtra communione detinemur? Quid, inquam, hinc vultis iudices, niſi contra duo concilia quibus damnatus eſt Primianus, vnum Bagaienſe poſterius pro illo valere debere quo damnatus eſt Maximinianus, eo videlicet firmius id eſſe arbitrantes, quo poſterius potuit de prioribus iudicare. Ecce in hoc fauemus vobis, Aliena nobis eſt cum Maximinianenſibus cauſa, ſi auſi fuerint ſuccenſere. Fauemus, inquam, iudicio I tertio Bagaienſi, factum eſt pro Primiano contra Maximinianum eiúſque collegas, quo poſteriore merito potuerunt priora deleri, quanquam à duobus prioribus iudiciis ad tertium nullam Primiani vocem prouocationis vel legimus vel audimus, niſi quòd abſens primo prædamnatus ſecundóque damnatus eſt. Sed etiam in Maximinianum & ſocios eius abſentes prolata eſt diſertiſsima illa Bagaitana ſententia: & hoc illi quadraginta & tres apud Carthaginem modeſtius, cautius, diligentiúſque ſe geſsiſſe teſtati ſunt, quòd ad eundem Primianum non ſemel, ſed iterum ac tertio legatos miſerunt, vt ſi ad eos ipſe venire nollet, ipſos ad ſe venire permitteret. Quo vtrunque recuſante ſicut ſcribunt, & eos qui miſsi ſunt, iniurioſa repulſione tractante, neceſsitatem incubuiſſe aſſerunt, vt iam Eccleſiæ prouiderent: & ſic nondum audentes vltimum præcipitare iudicium, ſed quodam præiudicio conſulentes ei, vt ſi cauſæ fideret, ſequenti celebriori concilio reſpondendi ſeque purgandi relinqueretur locus. Quo cum venire noluiſſet, iam neceſſario putauerunt eſſe damnandum ſine vlla ſuſpenſione ſententiæ. At vero in decreto Bagaienſis concilij, non ſolum legatos vllos à Ma- K ximiniano male tractatos non legimus, ſed nec miſſos legimus vt veniret, videmus tamen leuatum altare cõtra altare, & ordinatum Epiſcopum contra eum Epiſcopum, qui in cathedra vbi fuerat ordinatus ita ſedebat, vt conuentu ſui populi non deſereretur, nec à cæteris pluribus Epiſcopis communio eius dirimeretur, tantam commouiſſe indignationem ſacrilego ſchiſmate perpetrato, vt nec ipſius Maximiniani nec ordinatorum eius iam eſſet vlterius differenda damnatio. Hæc cum ita ſint: non vos tamen pro Cæciliano talia permouent, contra quem manentem & populo præſidentem, erecto altari contra altare, ordinatus eſt Maiorinus. Contra quem non à vobis duo, ſicut contra Primianum à Maximinianenſibus, ſed vnum proferiur iudicium horrendę temeritatis feſtinatione acceleratum. Qui non ſicut Primianus noluit ad ſe venire collegas, ſed inuitauit potius vt venirent, quòd nec ipſi in ſui cõcilij decreto quod contra eum condiderunt, tacere potuerunt, pro quo nõ vnum ſicut pro Primiano, ſed quatuor poſteriora iudicia recitantur. Eius non abſentes ſicut Primiani, ſed præſentes ſunt aduerſarij confutati, L apud eos iudices, in quos iudicaturos conſenſerũt apud ipſum etiam Imperatorem Conſtantinum, apud quem primum Cæcilianum accuſauerunt, apud quem poſtea de iudicibus Epiſcopis à quibus ille ipſam cauſam voluit audiri, tanquam non recte iudicantibus queſti ſunt, ad quem rurſus alterum Epiſcopale iudicium prouocauerunt, vt ipſo etiam poſt vnum & alterum Epiſcopale iudicium inter partes cognoſcente ſuperaretur, quorum non defuit etiam quarta coniunctio, Nam cum in Cæciliano propriis criminibus calumniatores iouenti fuiſſent, & ei Aptugnenſes ordinatores eius de traditione quæſtionem intuliſſent, Felix etiam ipſe purgatus eſt proconſulari iudicio, eodem ipſo Conſtantino, vt cauſa eius diſcuteretur iubente, quem illi aſsiduis interpellationibus fatigabant. Hæc Maximinianenſes aduerſus Primianum non exercuerunt mala, nec toties victi ſunt, nec præſente victi ſunt, nec apud eos quos ipſi elegerunt iudices victi ſunt: & tamen quod manifeſtum eſt ipſa veſtra communione ſchiſma fecerunt, & hoc veſtros à catholica communione feciſſe non vultis aduertere, qua impudentia vaniſsimæ animoſitatis prorſus ignoro. Si enim omnia quæ dicitis de Cæciliano & M Felice ordinatore eius ideo vera eſſe vultis, quia ſeptuaginta fermè Epiſcopi de hac re iudicauerunt, cur non vultis vera eſſe quæ dicuntur de Primiano, cum & inde primo quadraginta tres, poſtea centum Epiſcopi iudicauerint, & prius præiudicium poſteriori iudicio confirmauerint. Si autem propter illa crimina Primiani falſa eſſe cenſetis, quia pro illo poſterius contra inimicos eius Bagaienſe concilium recitatur, cur non vultis crimina quæ obiecta ſunt Cæciliano falſiſsima confiteri, pro quo poſteriora tot iudicia recitantur? Si Cæcilianus contra quem ſemel fuerat ab illis ſeptuaginta iudicatum, non debuit iam locum purgationis ab aliis iudicibus inuenire, nec Primianus debuit, quem tanto plures iam quàm ſeptuaginta prima, confirmantes ſecunda cognitione damnauerant. Si autem bis damnato, tertium quod iam pro illo factum eſt iudicium ſufficientiſsime ſuffragatur: cur ſemel damnato non ſufficere ad abſolutionem ſecundum, tertium, quartum, quintúmque iudicium, neſcio qua fronte ferrea contenditis? Quod ſi vos forte numerus mouet, vt ideo contra centum à quibus damnatus eſt Primianus valere

A lere arbitremini Bagaienſe concilium, quia in eo trecenti & decem fuerunt: cur in maiori numero Epiſcoporum orbi terrarum conſentire non vultis? *Peccatũ in ſpiritũ ſanctum.* Quod autem obiicis Cæciliano peccatum illud inexpiabile in ſpiritum ſanctum, de quo dominus ait: *Ca.VIII.* *Matth.12.* Non remittetur neque hic neque in futuro ſeculo: & nos poſſemus dicere Feliciano Muſticano, quem hodie cum Primiano habetis Epiſcopum vnum ex ordinatoribus Maximiniani, damnatoribúſque ipſius Primiani, quos etiam in ſacrilego ſchiſmate baptizatos non rebaptizatis, peccatum vos obieciſſe quod fit in ſpiritum ſanctum, cui ſacrilegum ſchiſma obiicitis, ſicut in Bagaienſis concilij ſententia declamatum eſt. Sicut enim eos ideo putatis illo irremiſsibili reatu peccaſſe in ſpiritum ſanctum quos accuſatis diuinas ſcripturas exurendas perſecutoribus tradidiſſe, quòd eaſdem ſcripturas ſpiritu ſancto acti locuti ſunt homines dei: *2.Petri.1.* ita etiam nos non ſolum veſtris potius traditoribus quos geſta conuincunt: hoc enim poſſemus obiicere, ſed & Feliciano, vt dixi, hoc vos obieciſſe in crimine ſacri- B legi ſchiſmatis docemus, quia in ſpiritu ſancto ſeruatur vnitas dilectionis & pacis, dicente Apoſtolo: *Ephe∫.4.* Suſtinentes inuicem in dilectione, ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Quam profecto violat qui ſchiſma committit. Sed hunc reatum inſolubilis æternique peccati quod in ſpiritum ſanctum committitur: nec vobis obiicimus quos correctos cum viuitis ſanari poſſe non deſperamus: nec veſtris qui ſanctos codices cremandos ignibus tradiderunt, niſi quòd vſque in finem vitæ huius ab vnitate diſiuncti, cor impœnitens habuerunt. Nec Feliciano & Prætexato hoc vos obieciſſe oſtenditis, cum quibus poſtea communicaſtis, qui in catena ſacrilegij cum Maximiniano ad conſortium criminis tracti, plenarij concilij veſtri ore veridico leguntur eſſe damnati: & poſt diem dilationis non quidem illis iam damnatis, ſed illis tãquam innocentibus prærogatum, probantur eſſe ſuſcepti.

Cap.IX. Quod autem non tibi placet deriuatio nominis, vt à Donato Donatiſtæ appellentur, & cenſes Latinæ regulæ locutionis potius declinandum, non aſpernor admonitionem tuam, veruntamen quęre grãmaticos iudices, apud quos cum Maximinianenſibus C de arte confligas, eóſque conuincas, iam enim nec ipſos volo Maximinianiſtas vocare, ne offendam tam eruditas aures tuas, qui certe, quantum exiſtimo, non vt ego tibi facile ceſſuri, vt Claudianenſes, vel quid aliud appellent quos Claudianiſtas appellauerunt, cum eos Primiano in communionem recepto, inter alia quibus eum & prædamnauerunt & damnauerunt crimina poſuerunt. Et ſimul recognoſce hanc declinationis regulam, non mihi ſoli ſicut reprehendis placuiſſe: ſed fortaſſe me ſolum tibi in hac re quæ ad cauſam non pertinet, tanta facilitate ceſsiſſe. *Cap.X.* Quod vero me putaſti vehementius arguendum, quòd cum dixerim, Donatiſtarum hæreticorum ſacrilegum errorem, hæreſim appellans, quod tu ſchiſma potius vis putari: eos tamen à ſacrilegio non expiatos in communionem recipiamus, tu qui nos in hac cauſa tam grauiter arguis, reſponde quo modo expiauerunt veſtri ſacrilegium Feliciani & Prætexati, cum quibus poſtea communicauerunt Epiſcopi, eos ſibi ſicut antè fuerant copulantes atque reddentes, nec quẽquam eorum quos illi in ſacrilegio ſchiſmatis baptizauerant denuo baptizantes. An forte non erant ſacrilegio maculati, ſicut quidam veſtrum deſipiunt dicentes, non eos in deum, ſed in hominem peccauiſſe? Sacrilegium vero tanto D eſt grauius peccatum, quanto committi non poteſt niſi in deum: vnde me diſputatione tua non ob aliud vrgendum arbitratus es, quod ſic ſuſcipiamus eos qui à vobis ad nos tranſeunt, niſi quia veſtrum dixi ſacrilegum errorem. Lege ergo Bagaienſe concilium. *Supra li.3. cap.53.* Nempe iſta illic prima verba ſunt: Cum omnipotentis dei & Chriſti eius Saluatoris noſtri voluntate ex vniuerſis prouinciis Africæ venientes in Eccleſia ſancta Bagaenſi concilium gereremus, Gamalius, Primianus, Pontius, Secũdianus, Ianuarius, Saturninus, Felix, Pegaſius, Rufinus, Fortuinus, Criſpinus, Florentius, Optatus, Donatus, Donatianus, & cæteri numero 310. placuit ſpiritui ſancto qui in nobis eſt, pacem firmare perpetuam, & ſchiſmata reſecare ſacrilega. Audis, aduertis, attendis? Schiſmata, inquiunt, reſecare ſacrilega. Ergo non in hominem, ſed in deum ſcelerata peruerſitate in eo ſchiſmate ſolus Maximinianus ſacrilegij crimine tenebatur, cum iſta ſententia diceretur. Lege paulopòſt quid dicant de ſociis eius, inter quos iſtorum nomina de quibus agitur ſcripta ſunt. Nec ſolũ hunc, inquiunt, ſceleris ſui mors iuſta condemnat, trahit etiam ad con E ſortium criminis plurimos catena ſacrilegij.

Cap.XI. Quid eſt vir diſertiſsime? quid habes quod dicas mihi? Lege ſequentia, video inter plurimos quos trahit ad conſortium criminis catena illius ſacrilegij, Prætexatum & Felicianum legatos ſacrilegos video Epiſcopos. Quid agis ſi nõ probaueris expiatos? Nempe vrgeris cedere veritati, qua dicimus expiari veſtros cum ad nos veniunt, ipſo vinculo fraternæ pacis & charitatis cooperiri peccata eorum, ſicut ſcriptum eſt, Charitas cooperit multitudinẽ peccatorum. *1.Petri.4.* Quid de illis quos à veſtra communione ſeparati, & cum Maximiniano in ſacrilegæ illius catenæ ſocietate deuincti baptizauerant, quos cum eis in eodem baptiſmo in pacem atque concordiam ſuſcepiſtis? Reſpondebis ne aliquid niſi eadem ſacramenta recte vos approbaſſe in eis, quæ nos quoque approbamus in vobis? Magis enim tibi conſtabis ſi iſta reſponderis, & verbis epiſtolæ tuæ non reluctaberis. In qua cum conareris oſtendere, non hæreſim inter nos & vos, ſed ſchiſma potius commiſſum eſſe, ipſe dixiſti nobis & veſtris vnam eſſe religionem, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum. Neque enim F grauius quàm his verbis repetitionem baptiſmatis accuſare potuiſti, quando ſeducti à nobis rebaptizantur à veſtris, in quibus eadem ſacramenta eſſe & ſentis & dicis & ſcribis. Qua igitur ſceleris impudentia non ſeruatur in eis, quos in ſancta vnitate baptizat orbis Chriſtianus, quod ſeruatum eſt in eis quos in ſacrilego ſchiſmate baptizarunt Prætexatus & Felicianus? Cauſam itaque noſtram quam vobiſcum habemus, veſtro iam iudicio terminaſtis cum eos qui à vobis damnatione percuſsi ſunt, qui populos ne ad vos accederent inſtantiſsime monuerunt: qui poſt etiam baptizandum eſſe cenſuerunt, cum eis quos extra veſtram communionem in ſacrilegio ſchiſmatis cõſtituti baptizauerunt, ſine vlla degradatione, ſine baptiſmi iteratione in altaris concordiam ſuſcepiſtis, & nulla re ab illo ſcelere ſacrilegij, niſi ſancto igne charitatis expiatos eſſe crediſtis, Quod vere fieret, ſi vos eãdem charitatem in vera vnitate fidei teneretis. *Cap.XII.* Sed tamen videamus etiam de verbis epiſtolæ Petiliani, quam contra me defendere voluiſti, quo modo te exuas in hac cauſa Maximinianenſium, de qua nũc ſola ſtatui agere

 aduerſum

G aduerſum literas tuas. Poſuit certe ille iſta verba ſua,
Conſcieotia, ait, ſanctæ dantis attenditur, quæ abluat
Contra Petilianum. lib. 1. cap. 1. accipientis. Cui ego, Quid ſi, inquam, lateat dantis con
ſcientia, & forte maculoſa ſit, quo modo poterit acci-
pientis abluere conſcientiam? Hanc tu ineuitabilem
quæſtionem, quia in verbis Petiliani omnino non ſol-
uitur, tuis ſoluere aggreſſus es, & dixiſti, non contra
me, ſed contra illum quem defendere voluiſti. Ille quip
pe ait, Conſcieotia dantis attenditur, quæ abluat acci-
pientis: tu vero ſaſſus, cuius latentem conſcientiam vi-
dere non poſſe dicis, ſic eam dixiſti attendi vt non vi-
deatur ipſa, ſed quod de illa notum ſit in publica fa-
ma. Vnde colligitur verum iam non eſſe, quòd con-
ſcientia dantis abluat accipientis conſcientiam, ſed fa-
ma eius abluit ſecuodum te, quæ vtique ſallit intuen-
tem cum de peſſimo loquitur bona, de adultero caſta,
de ſacrilego religioſa. Tunc enim abluit quando men
titur. Nam ſi de occulto ſcelerato ſama verum loqua-
tur, tunc noo abluit, ſed maculat eum qui ab illo ac-
ceperit baptiſmum. Ac per hoc fama iſta quam patro-
nam tam malæ cauſæ adhibere voluiſti, vide qualis ſit,
quæ mendax abluit & verax polluit, vt ſcilicet mirifi-
H ca tua diſputatione, tunc apud te non ſit aqua mendax,
Cap. XIII. quando ipſa ſit mendax. Sed quid hinc opus eſt diu-
tius loqui, cum Felicianus hodie ſedeat inter Epiſco-
pos veſtros, qui cum ab eis diſiunctus eſſet, & Maxi-
mioiano in catena ſacrilegij cohæreret, quoſcunq; bap-
tizauit nemo poſt eum rebaptizauit. Quæro à Peti-
liano cuiuſmodi habuerit tunc ille conſcieotiam? Ei le
go decretum Bagaienſis concilij vbi ſcriptum eſt. Nec
ſolum hunc ſceleris ſui mors iuſta condemnat, trahit
etiam ad conſortium criminis plurimos catena ſacri-
Pſal. 13. legij, de quibus ſcriptum eſt, Venenum aſpidum ſub la-
bus eorum, quorum os maledictiooe & amaritudine
plenum eſt. Inter hos plurimos etiam Felicianus an-
numeratur, qui talibus labiis & tali ore baptizauit. Ho-
rum aliquem non reſpuiſtis, oon reſcidiſtis, ooo de-
Matth. 28. ſtruxiſtis. Et quia verbis euangelicis, in nomine patris
& filij & ſpiritus ſancti per qualemlibet linguam atque
conſcientiam conſecrata eſt aqua, non mendacem, ſed
veracem agnouiſtis atque recepiſtis. A te autem quæ-
ſo de iſto Feliciano, cuiuſtam mala cum in catena ſa-
crilegij baptizaret, fuerat conſcientia, quid erant tunc
I in publica fama? Atque ipſum concilium identidem
ſecitato, vbi ſcriptum eſt, Famoſi ergo criminis reos
Victorianum Carbabianenſem, & inter cæteros quos
repetere piget, Prætexatum Aſſuritanum, & Felicia-
num Muſticanum, qui funeſto opere perditionis vas
ſordidum collecta fæculentia glutinarunt: pauloposſt
plenarij cōcilij ore veridico damnatos eſſe cognoſci-
Cap. XIIII. te. Quid ad iſta reſpondes, Si non baptizat à
veſtra communione ſeparatus, lego baptizaſſe cum
Maximiniano ad conſortium criminis tractos. Si non
baptizat qui peccat in deum: lego baptizaſſe catena ſa-
crilegij colligatos. Si conſcientia ſanctæ dantis atten-
ditur, quæ abluat accipieotis: lego baptizaſſe morſi-
bus aſpidum venenoſos. Si conſcientia dantis vt poſ-
ſet abluere publica fama eius attenditur: lego baptizaſ-
ſe famoſi criminis reos. Manet adhuc in corpore Fe-
licianus, cum illo ſunt omnes ab illo in ſacrilegio ſchiſ
matis baptizati, in communionem autem veſtram
recepti, nec ab vllo rebaptizati. Contra Petilianum
baptizauit ſacrilega conſcientia maculoſus, contra te
baptizauit famoſi criminis reus. Qua ratione vos quæ-
ſo defenditis, niſi vt quod & nos dicimus, veſtris fa-
ctis conuicti aliquando dicatis, quòd nec conſcientia K
nec fama dantis abluat accipientis conſcientiam, ſed
fides accipientis ipſius, dantis autem dei gratia non ho
minis. Quòd & ſi conſcientiæ bonæ interrogatio in
accipiente non fuerit, fidéſque ipſa vel tota vel ex parte
aliqua vacillauerit, mores hominum eſſe corrigendos,
non ſacrameota deſtruenda, quæ non alia vel ſimilia,
ſed tu omnino cadere confiteris, ſicut eorum quos Fe-
liciaous & Prætexatus in ſacrilego ſchiſmate baptiza-
uerunt, vitam & voluotatem corrigendam exiſtima-
ſtis, oe in illo ſchiſmate ſacrilego permanerent, nec
violandum baptiſmum licet indigniſſimis per indi-
gniſſimos miniſtratum. Fruſtra igitur ore ma- *Cap. XV.*
ledico conſcieotiam noſtram taoquam publicatam at-
que damnatam crimine thurificationis, traditionis,
perſecutioois accuſare voluiſti, vt ex hoc velut proba-
res nos baptiſmum dare non poſſe, cum & falſa iacte-
tis: & quomodocunque ſe illud habeat, certe Maximi-
nianenſium ſacrilegij crimine damnata cōſcientia da-
re potuit baptiſmum quem reſcindere timuiſtis, & quē
dari etiam à perſecutoribus poſſe per vos quoque ipſos
docetur, qui eoſdem Maximioianenſes acerrime per- L
ſecutos, non ſolum baptizatis, ſed vos ſolos baptizare
debere contenditis. Dicis in lege ſcriptum, Oleum pec- *Pſal. 140.*
catoris nolo vngat caput meum. Quod neque ita ſcrip
tum eſt, nec ſicut putas intelligendum: ſed nunquid
non eſt oleum peccatoris oleum ſacrilegorum Præte-
xati & Feliciani? Dicis item ſcriptum eſſe: Qui bapti- *Eccle. 34.*
zatur à mortuo, quid ei prodeſt lauatio eius. Quod nec
diligenter attendis, oec ex ipſa circunſtantia lectionis
quid ſit intelligis. Veruntameo intende quid ſonet di-
ſertiſſima illa Bagaitana ſententia. Optata quidem, in-
quit, pacis & concordiæ eſt iuncta germanitas, ſicut
ſcriptum eſt, Iuſticia & pax oſculatæ ſunt inuicem: ſed *Pſal. 84.*
veridica vnda in aſperos ſcopulos nonnullorum nau-
fraga proiecta ſunt membra, Aegyptiorum ad modum
exemplo pereūtium funeribus plena ſunt littora. Qui- *Exod. 14.*
bus in ipſa morte maior eſt pœna, quòd poſt extortam
aquis vltricibus animam nec ipſam inoeniunt ſepul-
turam. Iſti ergo noo ſolum mortui, verumetiam quod
eſt grauius, inſepulti, quo modo baptizare potuerunt?
quo modo profuit lauatio eius, qui ab his mortuis bap-
tizati ſunt, quos in eodem lauacro ſuſceptos denuo
non lauiſtis, ſicut putas illud iotelligendum eſſe? M
Nam quòd in epiſtola mea, cui reſpondere ti- *Acriter inuehitur Donatianos in cauſa Maximinianiſtarum.*
bi videris, putas quòd idoli cultorem tanquam gra-
uiſſimi peccati reum tantummodo exceperim: & in-
ſtas vehemeoter, vt probes nullum excipi peccatorem
in eo quòd ſcriptum eſſe dicis: Oleum peccatoris no-
lo vngat caput meum: Felicianum & Prætexatum re-
ſpice, vtrum peccatores non fuerunt, qoando ſacri- *Cap. XVI.*
legij catena cum Maximiniano pertrahi tam magno *Pſal. 140.*
concilio dicebantur. Aude aſſerere, aude contendere,
aude ſaltem dicere peccatores quidem fuiſſe, ſed occul-
tos: quos ibi lego famoſi criminis reos, quanquam etſi
leuiter peccauiſſent & ſi latuiſſent, tu hoc teſtimonio
quod poois de oleo peccatoris, in iſta ſuggeſtione ex-
torquere conaris excipi peccatorem. Vbi eritis ſi ita eſt,
quò fugietis, in quibus vos latebris cum veſtris ſacrile-
gis, cum veſtris famoſi criminis reis, cum veſtris cada-
ueribus ioſepultis abſcondere poteritis? Dicis cum ob-
iicitur, qua nobis licentia ius baptiſmi vindicemus, ſed
quod cuicunq; licere dicamus, & quaſi præiudicatis cri
minibus rei, dū & peccatoribus ineſſe baptizandi facul
tatem volumus oſtēdere, nos aperte peccaſſe fateamur,
quaſi

A quaſi propter merita noſtra contra deum nobis loquē-
dum ſit, vt quàm iuſti ſumus tam iuſtum baptiſmum
eſſe faciamus, cum & nulli hominū de ſua iuſticia præ-
ſumēdum ſit: & hinc maxime baptiſmum Chriſti pro-
bemus eſſe, non hominum, quia non fit varius huma-
norum varietate meritorum, Vnde vberius diſputarem
niſi à vobis dato compendio magis vterer. Suſcepto e-
nim baptiſmo neque deſtructo quem Maximinianen-
ſes dederunt, aſpides, viperæ, parricidæ, cadauera
Aegyptia, & quicquid aliud in eos Bagaienſis concilij
vt veſtra cauſa faciliima fieret, ore grandiloquo decla-
matum eſt, ſatis & ipſi iudicaſtis, non eorum meritis à
quibus miniſtratur, nec eorum quibus miniſtratur con
ſtare baptiſmum, ſed propria ſanctitate atque veritate
propter eum à quo inſtitutus eſt, male vtentibus ad
Cap. XVII. perniciem, bene vtentibus ad ſalutem. Miror
autem quo modo etiam tibi perſuaderi potuit, vt in tua
diſputatione mentionem faceres Cypriani, cuius li-
teris etiam ipſis quas eius eſſe dicit de baptiſmo de-
ſtruendo, qui apud hæreticos vel ſchiſmaticos datur,
tota cauſa veſtra ſubuertitur. Sed hoc aduerſus Maxi-
B minianenſes vel alios qui baptiſmum ſiue apud nos ſi-
ue apud vos datum non ſuſcipiunt, agere debemus: vos
autē iam cauſam iſtam mira facilitate finiſtis, iam bap-
tiſmum in ſacrilego ſchiſmate Maximiniani datum cū
Prætextato & Feliciano in eorum populis ſuſcepiſtis,
iam contra Cypriani quas dicitis literas, & quibuſcun-
que aliis hoc viſum eſt, ſine vlla dubitatione feciſtis,
Nam quod dicis Orientales ideo veſtrorum commu-
nione diſcretos, quia poſtea nobis conſentiendo, iu-
dicium ſuum quod habebant de baptiſmo reſcindere
maluerunt, Si hoc ab aliquibus paucis Orientalibus fa-
ctum eſt, quod quidem intereſt vtrum poſsit oſtendi,
profecto ſuum iudicium correxerunt & vos ſuſcepto
baptiſmo, qui datus eſt in ſchiſmate Maximiniani an-
tequam veſtram ſententiam reſcidiſtis: tamen vobiſ-
cum eſtis, & cum Orientalibus eſſe non vultis.
Ca. XVIII. Sed videlicet inueniſſe tibi videris vbi tuam
eloquentiam dilatares, cum ad id quod ego in epiſto-
la mea poſui, Siue à fideli ſiue à perfido diſpenſatore ſa-
cramentum baptiſmi quiſque percipiat, ſpes ei omnis
in Chriſto ſit, exclamas & dicis, O præclarum ſacer-
dotis imperium, ô laudabilia boni patris præcepta iu-
C ſticiæ, Nihil, inquit, inter fidelem perfidumque di-
ſcernas, idem tibi pius atque impius videatur, Nihil
prodeſt bonis moribus viuere, quia quicquid iuſto li-
cet, poteſt & iniuſtus implere. Quid hoc præcepto
dici iniquius poteſt? purificet alium maculoſus, abluat
ſordidus, emundet immundus, det infidelis fidem,
criminoſus faciat innocentem? Hæc certe verba tua
ſunt quibus ſententiam meam reprehendis, cum hoc
ego omnino non ſenſerim neque ſcripſerim, quoniam
& inter fidelem perfidúmque plurimum diſtat, non
ad ſacramentum, ſi hoc vterque habet, ſed ad meri-
tum, quia hoc alter ad ſalutem habet, alter ad pœnam,
Nec quicquid iuſto licet, poteſt & iniuſtus implere:
quia & ſi poteſt iniuſtus baptizare, non tamen poteſt
in regnum cœlorum iniuſtus intrare. Nec purificat vel
abluit vel emundat, nec innocentem facit quenquam
qui ei miniſtrat baptiſmum, ſed dantis dei gratia, &
percipientis bona conſcientia. Sed tu aſpice vtrum ni-
hil inter Primianum Felicianúmque diſtaret, cum Pri-
mianus inter trecentos decem ſederet, à quibus illi di-
Pſal. 13. cebatur, quòd venenum aſpidum eſſet ſub labiis eius,
& veloces haberet pedes ad effundendum ſanguinem,
& contributatio & infœlicitas in viis eius; & viam pa- D
cis non cognoſceret, nec eſſet timor dei ante oculos
eius: vtrum tunc non eſſet maculoſus, immundus, ſor-
didus, qui vas ſordidum collecta fæculentia glutina-
uit, non infidelis, venenum aſpidum ſub labiis ha-
bens, non criminoſus, famoſi criminis reus: & tamen
& ipſe cum Primiano nūc veſter Epiſcopus ſedet: quos
tunc baptizauit, nuſquam poſtea lotos vobiſcum nunc
habet. Et adhuc pugnatis aduerſus veritatem, Cap. XIX.
nec conceditis vt Chriſtus ſemper det fidem, Chri-
ſtus ſit origo Chriſtiani, in Chriſto radicem Chriſtia-
nus figat, Chriſtus Chriſtiani ſit caput. Quibus ver-
bis meis in illa epiſtola contra Petilianum poſitis, tua
verba ſubiungis & dicis, Hoc & nos ſuademus, hoc
volumus, ſed quærimus per quem hoc melius fiat. Nec
attendis hoc non ſuadere Petilianum, cui tunc reſpon
di, & cuius epiſtolam aduerſus reſponſionem meam
defendere atque affirmare conaris. Ille quippe dixit a-
perte, Conſcientia ſancte dantis attenditur, quæ ab-
luat accipientis. Nam qui fidem à perfido ſumpſerit,
non fidem percipit, ſed reatum. Dic mihi quem lo-
cum Chriſto reliquerit ad abluēdum conſcientiā bap- E
tizati, aut à quo fidem percipiat baptizatus, quando
conſcientiam dantis dicis attendi quæ abluat, & non
fidem percipere, ſed reatum qui fidem ſumit à perfido?
Tu quidem ſuccumbere videris tanto ponderi verita-
tis: & dicis hoc te ſuadere, & hoc te velle vt Chriſtus
det fidem, atque ineundam vitam nouam Chriſtus ab-
luat Chriſtianum, quæris autem, per quem melius fiat
quod ſine miniſtro fieri non oportet. Petilianus tamen
non dixit, conſcientia miniſtrātis attenditur, per quam
Chriſtus abluat accipientis, aut per quam Chriſtus det
fidem, ſed ipſa conſcientia dantis, inquit, accipientis
abluit conſciētiam. Nec dixit, quiſquis fidem per Chri-
ſtum ſumpſerit, non fidem percipit, ſed reatum, vt à
Chriſto quamuis per alium ſumere videretur: ſed om-
nino dixit, à perfido ſumpſerit, Atq; ad hoc quaſi pro-
baret adiunxit, Omnis enim res origine & radice con-
ſiſtit: & ſi caput non habeat aliquid, nihil eſt: ipſum ſci-
licet miniſtrum cuius conſcientiam dixit attendi, non
per quam Chriſtus abluat, ſed quæ abluat accipientis,
ipſum prorſus miniſtrum originem, radicem capútque
faciens baptizati. Proinde hoc loco, non Peti- Cap. XX.
liano, cuius verba non defendiſti, ſed tibi reſpondeo, F
qui pro tua ſententia neſcio quid aliud, non quod ille
dixiſti. Tu enim ſicut ſcribis, hoc vis, hoc ſuades, vt
non ſicut dixit, conſciētia ſancte dantis attendatur quę
abluat accipientem, vel accipienti det fidem, neque vt
ipſe ſit origo & radix capútque credentis, ſed per ipſum
Chriſtus abluat, per ipſum Chriſtus det fidem, per ip-
ſum Chriſtus ſit origo Chriſtiani, per ipſum in Chriſto
radicem Chriſtianus figat, per ipſum Chriſtus Chri-
ſtiani ſit caput. Ideo enim quæris, per quem melius fiat
quod à Chriſto fieri concedis, vbi & tu quantum vi-
deo, non negas hoc fieri poſſe per miniſtrum malum,
ſed dicis melius poſſe ſi per bonum. Quid eſt enim a-
liud quod dicis, hoc & nos ſuademus, hoc volumus,
ſed quærimus per quem melius fiat. Ac per hoc abluit
Chriſtus, & per maculoſam non ſancte dantis, ſed me-
lius per mundam ſancte dantis conſcientiam: dat fi-
dem Chriſtus, & per miniſtrum malum, ſed melius per
bonum: fit Chriſtus origo Chriſtiani, & per diſpenſato-
rem infidelem, ſed melius per fidelem: Chriſtianus ra-
dicem in Chriſto figit per colonū reprobum, ſed me-
lius per probum: poteſt Chriſtus eſſe caput Chriſtiani,

G & per Felicianum, ſed melius exiſtimas per Primianũ.
Parua itaq; inter nos in hac re, aut fortaſſe nulla diſſen-
ſio eſt. Nam & ego dico, melius per bonum miniſtrum
quàm per malum diſpenſari ſacramenta diuina, ve-
rum hoc propter ipſum miniſtrum melius eſt, vt eis re-
bus quas miniſtrat, vita & moribus congruat, nõ prop-
ter illum qui etiam ſi incurrerit in miniſtrum malum
diſpenſantem veritatem, ſecuritatem accipit à domi-
Matth. 23. no ſuo monente ac dicente, Quæ dicunt facite, quæ
autem faciunt, facere nolite: dicunt enim & non fa-
ciunt. Addo etiam ad hoc eſſe melius, vt ille cui mini-
ſtratur, miniſtri boni probitatem ac ſanctitatem dili-
gendo facilius imitetur, ſed non ideo veriora & ſan-
ctiora ſunt quæ miniſtrantur quia per meliorem mini-
ſtrantur. Illa nanque per ſeipſa vera & ſancta ſunt prop
ter deum verum & ſanctum cuius ſunt, & ideo fieri po-
teſt vt accedens ad ſocietatem populi dei, alium inuo-
niat à quo facile baptizetur, alium eligat quem ſalubri-
ter imitetur. Certus eſt enim ſanctum eſſe ſacramen-
tum Chriſti, etiam ſi per minus ſanctum vel non ſan-
ctum hominem miniſtratum eſt, ſe autem eiuſdem ip-
ſius ſacramenti ſanctitate puniri ſi indigne acceperit,
H ſi male vſus fuerit, ſi ei non conuenienter & congrue
Cap. XXI. vixerit. Nam quæro abs te, Si forte quem Primianus
in veſtra communione baptizauit peſsime viuat, quem
vero Felicianus in Maximiniani ſchiſmate baptizauit,
optime viuat, cui nam eorum patere exiſtimas regnum
dei, vtrum ei quem baptizauit ſecundum te bonus ma-
lum, an ei qui baptizauit ſecundum Bagaienſe conci-
lium ſacrilegus religioſum? Sed forte dicis & verum
dicis, Non poteſt eſſe religioſus in ſchiſmate conſtitu-
tus. Aſſentio, veruntamen poteſt eſſe in in veſtra com-
munione ſacrilegus vel occultus à Primiano quem re-
ligioſum creditis baptizatus. Porrò ſi ille quem Feli-
cianus in catena ſacrilegij baptizauit, relicto ſchiſma-
tis ſacrilegio eccleſiaſtica communione corrigeretur,
nunquid audes dicere quòd melior in illo baptiſmus
fieret, quamuis negare non audeas ipſum hominem fie-
ri potuiſſe meliorem? Hoc enim & in ipſo facto iudi-
caſtis, quandoquidem illos omnes quos Felicianus &
Prætexatus in damnato & deteſtato à vobis ſchiſma-
tis ſacrilegio baptizauerunt, cum illis ad vos redeun-
tibus ſine vlla deſtructione vel repetitione baptiſmi ſu-
I ſcepiſtis. Si autem quod dixiſti, ſed quærimus per quem
melius fiat, comparatiuum gradum pro poſitiuo po-
ſuiſti, ſic dicens, Quærimus per quem melius fiat: ac
ſi diceres, quærimus per quem bene fiat, volens intel-
ligi per malum miniſtrum male fieri, non te verbo
vrgeo, ſed admoneo potius te dicere debuiſſe, quæ-
rimus per quem fiat: quàm, quærimus per quem be-
ne fiat: quaſi poſſet fieri vt non bene Chriſtus det fi-
dem, non bene ſit Chriſtus origo capútque Chriſtia-
ni, non bene radix figatur in Chriſto: aut enim non
fit, aut ſi fit, proculdubio bene fit. Veruntamen iſta
tractamus, ne propter malos diſpenſatores non tamen
ſuorum, ſed dominicorum ſacramentorum, quos ne-
ceſſe eſt vſque ad tempus ventilationis areæ dominicæ
commiſceri, deſeratur ipſa vnitas frumẽtorum. Schiſ-
ma autem facere ab vnitate Chriſti, aut in ſchiſmate
eſſe profecto malum eſt, & magnum malum, nec om-
nino fieri poteſt vt Chriſtus det ſchiſmatico, non fidẽ,
ſed ſacrilegum errorem, aut in Chriſto radicem ſchiſ-
maticus fixerit, aut ſchiſmatico Chriſtus ſit origo
& caput: & tamen baptiſmum Chriſti ſi dederit, da-
tum erit: ſi acceperit, acceptum erit, non ad vitam æ-
ternam, ſed ad pœnam æternam, ſi in eo ſacrilegio K
perſeuerauerit, non in malum conuertendo bonum
quod habet, ſed malo ſuo bonum habendo quandiu
malus habet. Quæris fortè vt hoc probem, Quid Cap. XXII.
aliud tibi dicam, niſi quod hoc opere inſtitui, Baga-
ienſe decretum lege, Felicianum & Pretexatum in-
tuere, ſchiſmatici dederunt, vterque à vobis recepti &
collecti ſunt, nec illi degradati, nec illi rebaptizati.
Iam certe non quæris vtrum fiat melius per iuſtum mi-
niſtrum an per iniuſtum, quoniam non ideo eſt bap-
tiſmus melior quem dedit Primianus ſecundum vos
iuſtus, quàm ille quem dedit Felicianus iniuſtus. Cer-
te iam intelligere cogeris quo modo Apoſtolus dixe-
rit, Neque qui plantat eſt aliquid neque qui rigat, ſed 1. Corint. 3.
qui incrementum dat deus. Téque fruſtra dixiſſe re-
colis, ſicut qui plantat & rigat, non niſi colonus dili-
gens & fidelis quæritur: ſic etiam in ſacramento bap-
tiſmatis non niſi iuſtiſsimus operarius approbatur. Ec-
ce nec diligens nec fidelis nec iuſtiſsimus, ſed potius
ſalutis ſuæ negligens & infidelis & iniuſtiſsimus Feli-
cianus fuit, quando Maximiniano ſociatus, & ſicut
trecenti & decem veſtri vnius ore diſertiſsime perſo- L
nant, in catena ſacrilegij conſtitutus, baptiſmum quem
non auſi eſtis reſcindere miniſtrauit. Certe ad hanc
cauſam cernis non pertinere teſtimonium quod ex
Propheta poſuiſti, Dabo vobis paſtores ſecundum cor Hiere. 3.
meum, & paſcent vos paſcentes cum diſciplina. Feli-
cianus enim nec ſecundum cor dei ſacrilegus erat, nec
oues eius in ſacrilego ſchiſmate paſcebat cum diſcipli-
na, & tamen baptizabat eos, in quibus receptis cogno-
uiſtis, non ipſius, ſed dei fuiſſe quod dabat. Certe per-
ſpicis quo modo à me de ſcriptura ſancta commemo-
ratum eſt, Bonum eſſe confidere in domino quàm cõ- Pſal. 117.
fidere in hominem: téque inaniter quantum ad hanc
cauſam pertinet reſpondiſſe, quòd in eo magis vt iu-
ſtus & ſi fidelis ſit, per quem hoc ſacramentum cele-
bretur inquiras, quia ſpem & fiduciam dei, non ho-
minis habes: dei eſſe autẽ fidem atque iuſticiam, quam
ſemper in eius miniſtris attendis. Ecce in Feliciano
quando fuit famoſi criminis reus, nec iuſticia nec fides
erat, & tamen baptiſmus erat, & quibus ab eo datus
eſt, cum à vobis collecti ſunt eis acceſsiſſe iuſticiam di-
cis, baptiſmum defuiſſe non dicis. Proinde Ca. XXIII.
quòd deinceps à me quæris, Si à quocunque & quomo
docunque datum baptiſmum reſcindi non debet, cur M
poſt Ioannem Apoſtoli baptizauerint, cur poſt Feli-
cianum quos in ſacrilego ſchiſmate baptizauerat, ve-
ſtri non baptizauerint? Et hinc ſaltem diſce quicquid
illud eſt quod de Ioannis baptiſmo vel legitur vel diſ-
ſeritur, ab hac cauſa eſſe penitus alienum. Quid au-
tem tibi viſum ſit neſcio, vt Iudæos quibus ait Petrus, Act. 2.
Baptizetur autem vnuſquiſque veſtrum in nomine do-
mini Ieſu Chriſti, iam fuiſſe à Moyſe diceres bapti-
zatos, qui poſt tot generationes nati fuerunt, quàm
ille dei famulus maiores eorum per rubrum mare
tranſiecit. Aut ſi propterea Moyſi baptiſmum habe- Exod. 14.
bant, quia ex illis propagati ſunt, quos in Moyſe bap- 1. Corin. 10.
tizatos dicit Apoſtolus, aude dicere omnes qui na-
ſcuntur ex fidelibus Chriſtianis, Chriſtianum iam
habere baptiſmum. Quod vides vt arbitror quanta
vanitate dicatur, Sed quo modo ſe habeat illud e-
tiam ſi poſt Moyſem dei famulum Apoſtoli non bap-
tizaſſent, te vrgerem reddere rationem, cur poſt Feli-
cianum Maximinianenſem ſacrilegum veſtri non bap
tizaſſent. Iam illud quod poſui, Si errabant illi qui 1. Corin. 1.
volebant

A volebant eſſe Pauli,quę tandem ſpes eorum eſt,qui vo-
lunt eſſe Donati? Prioribus partibus epiſtolæ tuę non te
defendiſſe puto, quod etiam ipſe conſideras in his quæ
ſuperius ſatis diximus. Non ergo ſicut tibi videris, &
quaſi cert⁹ exultas,illa omnia quæ à Petiliano vel quo-
libet alio dicta ſunt,recte dicta concludis. Ipſo quippe
ordine quo à te breuiter illud recolendo reminiſcēdo
decurſa ſunt, ego potius in hac cauſa Maximinianen-
ſium,non ea recte dicta concludo, quia nec conſciētia
ſancte dantis erat in Feliciano,quando Maximiniano
cobærens catena ſacrilegij trahebatur, & à tam ſamoſi
criminis reo,ac per hoc à manifeſto perfido baptizabā-
tur, qui ab illo baptizabantur,nec origo & radix & ca-
Matth.7. put ad ſalutem illis erat homo ſacrilegus:nec arbor bo-
na erat in ſacrilegi ſchiſmatis ſocietate dānatus, & ad-
huc in eodem ſacrilegio cōſtitutus, nec bonus erat qui
de bono theſauro cordis ſui proferret bona, quādo de
Matth.12. illo & de aliis eius ſociis dicebatur,quorum os maledi-
Pſal.13. ctione & amaritudine plenū eſt,& tamen quando cum
illo veſtri concordauerunt, baptiſmum quem talis de-
B derat,non ipſius eſſe, ſed Chriſti aliquando vi veritatis
Ca.XXIIII cognouerunt. Age iam, videamus ſuo loco in epi-
ſtola,tu de Maximinianenſiū cauſa quo modo te exuas.
Omnes enim qui has literas legunt, expectant procul-
dubio vel quid hinc à te dictum ſit,vbi dictum ſit,vel à
me quid reſpōſum. Ideo de Optato Gildonianio quod
obiectis meis reſpōdiſti,nolo diſcutere, nolo in homi-
nis cauſa de cuius à veſtris damnatione nil ago,diutius
immorari, Facio certe iacturam huius obiecti, & hoc
fortaſſe apud poſteros cum illius fuerit obliterata me-
moria,nunc vero quandiu ſunt homines qui vitam il-
lius moreſq; nouerunt, parum me de illo dixiſſe quàm
falſum potius conquerentur.Neque enim ſic legunt li-
teras noſtras,vt tu qui ex me quęris,ille quem tanquam
rapidum fluctum appellauerim, quid abſorbuerit, cum
illic habeas Prætexatum & Felicianū. Nam verba mea
illic ſic ſe habent. Ita quidem,inquam, iſti inſultāt ſchiſ
maticis ſuis vt eos & mortuos & inſepultos vocent,ſed
certe optare debuerunt vt ſepelirentur, ne de multitu-
dine iacentium in litore cadauerum inſepultorū, Gil-
donianus Optatus incedens cum agmine militari tan-
quam rapidus fluctus vltra proſiliens,Felicianū & Præ-
C texatum poſtea reſorberet. Hæc verba mea cum ibi le-
geris,cur non omnia poſuiſti? Cur me veluti arguis,nō
dixiſſe quid rapidus fluctus ille ſorbuerit,cum ibi ſcrip-
tum videas,Felicianum & Prętexatum introrſus poſtea
Cap.XXV. reſorberet? Quid enim aliud velut ad magnam de-
fenſionem ſuam reſpondere veſtri ſolent,cum eis obii-
citur Prętexati & Feliciani talis receptio damnatorum,
niſi Optatus boc voluit,Optatus hoc fecit? Quod & ip-
ſæ ciuitates Muſticana & Aſſuritana teſtantur,quę ſe di
cunt ex Optati comminatione Gildonianum militem
formidantes coëgiſſe Epiſcopos ſuos ad communionē
redire Primiani. Verum tu quia boc ab illo factum,im-
pudenter negari poſſe vidiſti, hoc à me ſcriptum nega-
ſti, magis ſortaſsis exiſtimans literas meas quàm illam
rem poſſe neſciri. Sed licuerit Epiſcopis veſtris neſcio
quo Donatiano vel Numidico priuilegio de ſuo igno-
rare collega quicquid tota Africa conclamabat, cum
Afris ab Afris obiecta crimina nunquam probata, to-
ties abſoluta orientalibus & occidentalibus terræ fini-
bus ignota eſſe non ſinant, valeat apud vos baptiſmus
ab Optato datus, quem ſic damnare noluiſti, vt tamen
non fueris auſus abſoluere, & non valeat datus baptiſ-
mus in Eccleſiis apoſtolico labore fundatis, Corin-
thiorum,Galatarum, Epheſiorum, Coloſſenſium, Phi- D
lippenſium, Theſſalonicenſium,cæterarumq; in ſanctis
literis,quas & vos legiſtis cōſcriptarum, vbi Cæciliani,
non dico falſum illud crimen,ſed forte nec verum no-
men auditum eſt,habuerit conſcientiam ſancte dantis.
Optatus in illa vita, quam tu ſicut ſcripta tua indicant,
etiam ſi propter nos damnare erubuiſti, tamen propter
deum abſoluere timuiſti, in illa etiam publica fama vbi
latentem tibi viſum eſt attendi poſſe conſcientiam, &
accuſetur conſcientia tot tantarumq; gentium Chri-
ſtianarum, quia remotiſsimas lites ignorauit Afrorum.
Nunquid etiam crimina iſtorum, Feliciani ſcilicet &
Prætexati,quos trecēti & decem plenario cōcilio dam-
nauerunt, ſimiliter ignorare potuerunt? Et adhuc Quod boni
obiicis vnitati catholicæ neſcio quæ facta noſtrorum, peccatis a-
quæ aut falſa ſunt,aut peccata non ſunt,aut etiam ſi ve- lienis nō cō
ra atq; peccata ſint, bonorum ſocietatem maculare nō taminātur.
poſſunt. Neque enim boni communicant peccatis alie- Ca. XXVI.
nis,quibus vtique faciendis non conſentiunt, quanuis
cum ipſis qui ea faciunt, donec de area dominica ſicut Matth.3.
palea ventilabro vltimo ſeparentur,non eorum pecca-
ta,ſed dei ſacramenta communicent, & intra eandem E
ſagenam velut piſces boni cum malis vſque ad ſepara- Matth.13.
tionem quæ in littore,hoc eſt,in fine ſeculi tanquam in
fine maris futura eſt, non ab eis corporum ſegregatio-
ne,ſed vitæ ac morum diuerſitate disiuncti ſunt, Sicut
nec vndecim Apoſtoli furtis Iudæ communicabant, & Ioan.12.
tamen cum illo eidem domino viſibiliter cohærebant, & 13.
eundem magiſtrum audiebant,ab eodem creditū Euan
gelium percipiebant,eadem ſacramenta ſumebāt, cor-
porali cum illo congregatione permixti,ſpiritali diſsi-
militudine ſeparati. Sicut Apoſtolus Paulus non com-
municabat contumaciæ & inuidiæ, hoc eſt diabolicis
viciis eorum qui non caſte Chriſtum annunciabāt, &
tamen cum eis eundem Chriſtum prædicabat,eiuſdem
Chriſti ſacramenta participabat: & de bis dicebat, Siue
occaſione,ſiue veritate Chriſtus annuncietur. Nam hos Philip.1.
martyr Cyprianus amantiſsimus vnitatis, non aliquo
ſchiſmate vel hæreſi ſeparatos, ſed fratribus corporali
congregatione fuiſſe cōmixtos, & intellexit & ſcripſit:
ſicut idem etiā ipſe Cyprianus auariciæ,rapinis,fœnori
collegarum non communicabat, quos dicebat eſurien F
tibus in eccleſia fratribus habere argentum largiter vel-
le,fundos inſidioſis fraudib⁹ rapere, vſuris multiplican
tibus fœnus augere, quod malum etiam idololatriæ cō
parauit, quorum tamen corporalem congregationem
non refugiebat, ad eadem altaria conſiſtebat, eundem
ſacratiſsimum cibum potúmque ſumebat. Illi enim nō 1.Corint.11.
aliis,ſed ſibi iudicium manducabant & bibebāt. Ille au-
tem cum talibus non eorū peccata, ſed myſteria Chri-
ſti communicabat,coniunctiſsimus cœtibus,disiunctiſ
ſimus morib⁹. Ad hoc enī & illæ ſimilitudines in ſcrip-
turis, & illa exempla præmiſſa ſunt, vt diſceremus fru-
mentum eſſe,nec aream dominicam propter paleæ cō-
mixtionem deſerere: piſces boni eſſe,nec propter com- Matth.3.
mixtionem malorum diruptis retibus foras ire: vaſa eſ- Matth.13.
ſe miſericordiæ in honore facta atque mundata, nec 2.Timot.2.
propter vaſa perditionis & contumeliæ de domo ma-
gna fugere. Nulla enim cauſa in vtrorumque tempora-
li congregatione atque permixtione laudabiliter tole-
rantur mali,niſi ne dānabiliter deſerantur boni. Quod
cum & vos in veſtris tam multis & tam manifeſtis ma-
lis eadem neceſsitate faciatis: potes facile ſi velis,aduer-
tere, quòd nō niſi animoſitate ſacrilega vos à Chriſtia-
nis tot ac tantis gentibus ſeparatis. Itaque non ſo- C.XXVII.

G lum Optatus in illa Gildoniana ſocietate notiſsimus,
ſed quilibet obſcurus apud vos ſi te ſciẽte mali aliquid
fecerit, cum eum non potueris à veſtra cõmunione ſe-
parare, quia vel tibi nõ creditur accuſanti, vel accuſare
non audes, ne non valeas comprobare, aut deſerenda
tibi eſt pars Donati, aut talis eris qualis ille cuius pecca-
tum non ignoras, quamuis diſsimiliter viuas, Hoc non
ſecundum veram, ſed ſecũdum veſtram ſententiam vo
bis rectiſsime dicitur, Quis enim neſcit te alienum eſſe
ab illius malo, ſi conſenſione peccato eius non commu
nicas, ſed hinc agnoſcere cogeris, quãta impietate obii-
ciatis orbi Chriſtiano, vel falſa vel certe ignota crimi-
na Afrorum, cum tibi obiici nolis quod de altero ſcis,
quia hoc eis non potes perſuadere à quorum nõ vis ſo-
cietate diſcedere, Itáne deſeras quos putas bonos, ferre
cogeris quos noſti malos, Ac per hoc omnes conuin-
cit veritas, malos, qui propter aliena crimina ſeu vera
ſeu falſa, cæteris tamen incognita, ſibi autem non offu-
tura, dirupta vnitate tot gentium deſeruerunt bonos.
Hoc tam magnum nefas partis Donati ne aliquo mo-
H do excuſare poſſetis, cauſa vobis Maximinianenſium
procurata eſt, in quo velut ſpeculo veſtram prauitatem
conſpectam ſi volueritis corrigatis, ſi autem nolueritis,
nolo quicquã grauius dicere, quando ſcio te cor habe-
re. Quid enim cõtra iſta dicturus es? Bene, quia ipſe ſcri
bis, cum de Maximinianẽſibus damnatis & receptis le-
giſſes totũ quod inſerui literis meis, valde te fuiſſe per-
motum. Credo prorſus vides cauſam, quę valde debue-
Caput XXVIII. rat permouere. Videamus ergo, tua iſta permotio
qua nam reddita ratione ſedata eſt. Statim te dicis à ve
ſtris Epiſcopis diligentius inquiſiſſe, atque ipſis docen-
tibus, & decretũ concilij & ſententiam in eos qui dam-
nati ſunt dictam, & rei totius ordinem cognouiſſe, de-
inde etiã me credens adhuc ignorare quid geſtum ſit,
atq; admonẽs, vt quid habeat veritas dicerem, narraſti
planè non quid veritas habeat, ſed quid incautis & ne-
gligentibus veſtri pro veritate ſupponant. Dicis enim,
Cum quãplurimos Epiſcopos error ſibi Maximiniani
ſociare contenderet, cõtracto à veſtris concilio in eos
omnes qui in eius ſchiſmate perſtitiſſent, prolatam eſſe
ſententiam, quam me quoq; legiſſe commemoras. Quę
cum ſententia conſenſu omnium firmaretur, placuiſſe
tamen decreto cõcilij dilationem temporis dari, intra
I quod ſi quis corrigi voluiſſet, innocens haberetur. Sic
eſſe factũ, vt non ſolum illi duo quos memoro, ſed etiã
multi alij purgati atq; innocentes eccleſiæ redderẽtur.
Quorũ ideo putas baptiſma nõ debuiſſe reſcindi, quia
intra diem præſtitutum reſtituti peremptoria ſententia
non tenerentur, nec cum baptizarent fuiſſent ab eccle-
ſia ſeparati, necdum ſcilicet tranſacti tẽporis meta de-
finita diſiuncti. Hic ergo in eapſa falſitate narrationis
tuæ, quãdoquidem non ſolum ſententias, verum & ip-
ſa verba tua poſui, miror ingenium tuum, miror animũ
ingenio reluctãtem. Nunquam vſpiã ſic apparuit quan
tum valeat præiudiciũ præſumptionis humanæ, vel ad
non intuendam manifeſtiſsimam veritatem, vel ad af-
firmandam impudentiſsimam falſitatem. Itáne te tam
aperte repugnantia poſuiſſe non ſentis, vt vix credibile
ſit quod vnus homo dicere vtraq; potuerit? Tu nẽpe di
cis in eos omnes qui in Maximiniani ſchiſmate perſti-
tiſſent, prolatam eſſe ſententiam, & placuiſſe dilationẽ
temporis dari, intra quod ſi quis corrigi voluiſſet, inno
cens haberetur. Quo modo ergo tu idem dicis, nõ eos
extra eccleſiam baptizaſſe, antequã ſe ab illo ſchiſmate
correxiſſent, ſi quando cum Maximiniano erant non
erant extra Eccleſiam? Aduertis ne quid dicas? Inuenis K
quà exeas, quò confugias, vbi te abſcondas? Vides *Ca. XXIX.*
certe dum manifeſtos errores defendere conaris alie-
nos, nihil te agere, niſi ſubiungere manifeſtiores tuos,
Ecce lege verba tua, ſic à me prorſus commemorantur
vt à te ſcripta ſunt. Cum quàm plurimos, inquis, Epiſcò
pos error ſibi Maximiniani ſociare contenderet con-
tracto à noſtris cõcilio in eos omnes qui in eius ſchiſ-
mate perſtitiſſent, prolata ſentẽtia eſt, quam tu quoque
te legiſſe teſtaris, Quæ cum ſententia cõſenſu omnium
firmaretur, placuit tamen decreto concilij dilationem
temporis dari, intra quod ſi quis corrigi voluiſſet, in-
nocens haberetur. Hæc dicens ſiccine contra teipſum
ſenſum claudis, vt non aduertas ꝙ hi omnes qui prop-
terea contra ſe ferri ſententiam cõcilij meruerunt, quia
Maximiniano ſociabantur, antequam ſe intra dilatio-
nis tempus corrigerent in eodem ſchiſmate conſiſte-
bant. Ibi ergo baptizabant? Obſecro te quid inanem ca
liginem perſpicuis rebus aſpergis, quam rurſus tuorum
verborum non minore perſpicuitate diſpergis? Dico e-
nim Prætextatum & Felicianum Maximiniani ordina-
tores in eo quod commiſerunt, in ſacrilego ſchiſmate L
baptizaſſe, & ab eis baptizatos cũ eis eſſe ſuſceptos, non
reſciſſo baptiſmate quod in ſchiſmate dederant, quod
ſacrilegè miniſtrauerant, quod ore maledictione ple-
no, quod labiis cum veneno aſpidum conſecrauerant.
Talia quippe in eos dicuntur, eam quippe ſentẽtiam in
eos omnes prolatam eſſe non negas. Hic tu reſpon *Cap. XXX.*
des, quod non ſolum duo iſti quos memoro, ſed etiam
multi alij purgati atque innocentes intra diem dilatio-
nis ſe Eccleſiæ reddiderũt, Quo verbo me adiuuas, quo
verbo mecum aſſeris veritatem, caliginemq; illam quã
conabaris offundere diſcutis. Cũ enim dicis eos ſe Ec-
cleſiæ reddidiſſe, proculdubio fateris eos extra Eccleſiã
fuiſſe, Vbi ergo antequam ſe Eccleſiæ redderẽt fuerunt?
Vbi baptizauerunt, ergo extra Eccleſiam baptiſma fuit
quod dederũt. Ab hoc inexplicabili implicamẽto dum
te conaris euoluere, rurſus inuolueris. Dicis enim ideo
eorum baptiſma nõ debuiſſe reſcindi, quia intra diem
præſtitutum reſtituti, peremptoria ſententia non tene-
rentur. Quo modo ergo dicis ante diẽ reſtitutionis nõ
fuiſſe ab Eccleſia ſeparatos, quos ante diem dilationis
confiteris Eccleſiæ reſtitutos? Si homines ſumus, ſi qua-
lemcunque rationem, ſi ſenſum habemus humanum, ſi
non pecora pecoribus, ſi non ligna & lapides lignis &
lapidibus loquimur, non meis tantum, ſed etiam ipſis M
tuis verbis eminet, apparet, elucet in Maximiniani ſchiſ
mate baptiſmum datum veſtros auſos nõ fuiſſe reſcin-
dere, qui homines baptizatos in Eccleſiis quas in gratia
domini proprio labore Apoſtoli propagauerint, nõ du
bitant Chriſtianos negare, exufflare, rebaptizare. Tu di
cis, tu ſcribis, ecce teipſum audi, lege teipſum. Tu, in-
quam, dicis, tu ſcribis in eos omnes qui in Maximinia-
ni ſchiſmate perſtitiſſent, contracto à veſtris concilio
prolatam eſſe ſententiam. Tu dicis, tu ſcribis, hac ſentẽ-
tia conſenſu omnium confirmata, placuiſſe tamen di-
lationem temporis dari, intra quod ſi quis corrigi vo-
luiſſet, innocens haberetur. Tu dicis, tu ſcribis, non ſo-
lum duos inde quos memoro, ſed multos alios purga-
tos atque innocentes ſe veſtræ Eccleſiæ reddidiſſe. Tu
dicis, tu ſcribis, ideo eorum baptiſma non debuiſſe re-
ſcindi, quia intra diem præſtitutũ, peremptoria ſentẽtia
nõ tenerentur. Quid tantum præualet ingenio tam *Ca. XXXI.*
bono cauſa tã mala homo cordate, homo literate? Iſti
in quos ꝓpterea eſt illa ꝓlata ſentẽtia, quia ſicut ipſe di-
cis, in

A cis,in Maximiniani ſchiſmate perſiſtebant , antequam
ſicut dicis reſtituerentur,vbi erant,ibi ſacramenta cele-
brabant,ibi baptizabant.Et vt verbis illius plenarij con
cilij magis vtar,Ibi viperei ſeminis noxios partus tardo
calore vaporabãt, ibi publici facinoris & parricidij ſui
fœta ſcelerũ vota gignebãt, Ibi parturiebant iniuſticiã,
Pſal.7. concipiebant laborẽ, & pariebant iniquitatem, Ibi iam
non cõfuſa criminũ ſylua nomina eorũ deſignabat ad
pœnam,Ibi eis indulgentiæ funis dum clemẽtiæ dimit-
teretur linea,iã cauſa quos puniret inuenerat,Illuc eorũ
tãquã in aſperos ſcopulos veridica vnda naufraga mẽ
bra proiecerat,Eorum pereuntium ibi erant littora Ae-
gyptiorum exemplo funeribus plena , nec ipſam inue-
Exod.14. nientia ſepulturã,Ibi non ſolum Maximinianum,fidei
æmulum,veritatis adulterũ,Eccleſiæ matris inimicum,
Dathan, Chore & Abiron miniſtrum de pacis gremio
ſententiæ fulmen excuſſerat , nec ſolum mors iuſta ſui
ſceleris condemnabat, ſed etiã trahebat ad cõſortium
criminis plurimos catena ſacrilegij , Ibi erat venenum
aſpidũ ſub labiis eorum, Ibi eorum os maledictione &
Pſal.13. amaritudine plenũ, Ibi veloces eorũ pedes ad effunden
B dum ſanguinẽ, Ibi contritio & infœlicitas in viis eorũ,
& viam pacis nõ cognoſcebãt, nec erat timor dei ante
oculos eorum,Ibi iacebãt membra abſciſa quę peſtifera
putredo ita corruperat,vt plus haberet in abſciſione ſo
laminis, quàm in remiſsione medicaminis. Ibi erãt fa-
moſi criminis rei Victorianus Carcabianẽſis, & cæteri
cum iſto duodecim, inter quos Prætexat⁹ Aſſuritanus,
& Felicianus Muſticanus,de quib⁹ receptis agimus, qui
eundem Maximinianũ pręſentes ordinauerãt , hoc eſt
funeſto opere perditionis vas ſordidũ collecta fæculen
tia glutinauerant, Ibi tanto facinori tanquã illicito in-
ceſtui clerici Carthaginis lenocinium præbuerunt. Ta-
les miniſtri ſacramentorum,nondũ correcti,nondum
vobis redditi ac reſtituti i ſchiſmate Maximiniani bap-
tizauerant,& poſt tales miniſtros ſacramentorum cor-
rectos,redditos,reſtitutos,veſtri non rebaptizauerunt.
Quod de- Quid ſola in vobis præualet animoſitas?Aliquan-
creto Baga do attendatur,aliquando audiatur & veritas,Quid in-
ienſis cõci- nituntur inſaniſsimę nebulæ dilationis datæ?Non ipſis
lij qui pro- data eſt dilatio,de quibus dictũ eſt,dãnatos eſſe cogno
priis mani- ſcite,de quibus etiã prædictum eſt quales fuerint , quid
bus Maxi- fecerint , cur eos oportuerit iam ſine dilatione dãnari,
minianum ꝙ ſcilicet Maximinianum impoſitis manibus pręſentes
nõ ordina- ordinauerunt.Hoc eſt enim quid ſignificarunt,dicẽdo
uerãt, inno quòd funeſto opere perditionis vas ſordidũ collecta fę
cẽtes decer- culentia glutinauerint.Illis autẽ data eſt dilatio qui or-
nuntur. dinationi Maximiniani nõ interfuerunt,quãuis in eius
C. XXXII. ſocietate atq; ſchiſmate cõſtituti,tantum quia manus ei
C ꝙ abſentes fuerant nõ impoſuerũt, à dãnatis eadẽ con
cilij ſentẽtia diſtinguit,Nam cum dixiſſent illos quorũ
& nomina cõſcripſerũt,damnatos eſſe cognoſcite, eos
autẽ,inquiunt,quos ſacrilegi ſurculi non polluere plan
taria,hoc eſt qui à Maximiniani capite proprias manus
verecundo fidei pudore retraxerunt, ad matrem Eccle
ſiam redire permiſimus.Quid planius,quid diſtinctius,
quid apertius? Illos dicũt famoſi criminis reos qui fune
ſto opere perditionis vas ſordidum collecta fæculentia
glutinarunt,dãnatos eſſe cognoſcite. Hos autem dicũt
quos ſacrilegi ſurculi nõ polluere plãtaria, hoc eſt quia
à Maximiniani capite proprias manus verecũdo fidei
pudore retraxerunt , ad matrẽ Eccleſiæ permiſimus re-
dire, & quia ex illis damnatis duo poſtea ſaluo honore
ſuſcepti ſunt,non inuenitur hoc quemadmodũ defen-
datur, niſi vt omnibus dicatur , dilatio fuiſſe conceſſa.

Sed conceſſa ſit omnibus,nempe quotquot ad vos C.XXXIII.
ab illo ſchiſmate redierunt,antequã redirent, illic fue- D
runt,illic baptizauerunt, Inde ad vos ſine deſtructione
ſui honoris & baptiſmi redeuntes,ſi frons aſsit, ora ve-
ſtra clauſerunt. Cum enim quærimus antequam ſe ſicut
ipſe dixiſti,Eccleſiæ reddidiſſent , & ante diem præſti-
tutum reſtituti fuiſſent,vbi erant?quid aliud vos res ip-
ſa reſpondere compellit,niſi in ſchiſmate Maximinia-
ni,propter quod illa in omnes eſt prolata ſententia?Ibi
ergo baptizauerunt eos in quibus ad vos ſimul inde ve
nientibus baptiſmum Chriſti non auſi eſtis reſcindere,
quia coacti eſtis agnoſcere. Vnde ipſo facto veſtro,ope
re veſtro, iudicio veſtro aduerſus vos merito rectèque
concluditur agnoſcendum eſſe baptiſmum Chriſti,etiã
ſi extra Eccleſiam datus fuerit , & ideo vos hoc pie co-
gnoſcere in veſtris,vos impie reſcidere in noſtris. Sed
forte pœnitet talia te verba poſuiſſe, quæ hãc veritatem
nimis vrgent,quoniam dixiſti factum eſt,vt ſi ſe Eccle-
ſiæ reddidiſſent & ante diem pręſtitutum reſtituti,per-
emptoria ſententia non tenerentur , vt reſponderetur
tibi,Quo modo ſe Eccleſiæ reddiderũt,quo modo eidẽ
reſtituti ſunt,ſi ab ea non erant ſeparati , aut ſi ſeparati E
erant,quo modo baptizabãt? Sed quid aliud dice- C.XXXIIII
res niſi quod ab eis audieras quos cõſuluiſti,cum ex hac
cauſa literis meis permouereris, & tamen fortaſsis te ar
guant , te reprehendãt quòd talia verba incautè poſue-
ris.Eſt quod te aduerſus eos maxime muniat, ac tuã tri
ſticiam conſoletur,Nam & ipſi in eiuſdẽ cõcilij decre-
to talia poſuerũt,vnde ſi nobis lecto iſto opuſculo no-
ſtro ita reſpõdere voluerint ꝙ eis nõ præiudicent ver-
ba laici ſui , verba ipſorum continuo recitabimus . Eos
autẽ,inquiunt, quos ſacrilegi ſurculi non polluere plan
taria,hoc eſt qui à Maximiniani capite proprias manus
verecundo fidei pudore retraxerunt, ad matrẽ Eccleſiã
redire permiſimus. Cũ enim eis dicitur, iſti quos ad ma
trem Eccleſiã redire permiſiſtis,antequam redirent vbi
erãt?ſimiliter vrgẽtur vt tu pauloantè verbis à te poſitis
vrgebaris. Vbi enim eos fuiſſe reſpõdebunt,niſi in ſchiſ
mate Maximiniani?Sed vbi velint eos fuiſſe cõtendãt,
certe qui ad Eccleſiã redire permiſsi ſunt,in Eccleſia nõ
fuerunt,Ergo extra Eccleſiã baptizauerũt,& ſimul bap-
tizatores & baptizati ad Eccleſiã redeuntes, nec illi ho
nores quos extra geſſerant,nec illi baptiſma quod extra F
acceperant amiſerũt.Et tu quidẽ quantũ potuiſti in cau
ſa mala cautè locutus es vt diceres,Placuit tamẽ decre-
to concilij dilationem temporis dari,intra quod ſi quis
corrigi voluiſſet,innocẽs haberetur.Illi autẽ nec corri-
gendos eos fuiſſe dixerunt, quibus data eſt illa dilatio,
ſed tanquã omnino impolluti atq; innocẽtes in Maxi-
miniani ſocietate fuerunt,ſic de illis loquũtur cũ ipſam
prorogãt dilationẽ. Quid eſt enim aliud quod dicũt, Ca.XXXV.
Eos autẽ quos ſacrilegi ſurculi nõ polluere plãtaria, ad
matrẽ Eccleſiã redire permiſimus.Ac ne parum ſit,vide
quid adiungat,Quãtum enim de reorũ,inquiũt,morte
purgamur,tanto de innocentiũ reditu gratulamur.Cur
itaq; tu dicis,placuiſſe dilationẽ temporis dari,intra qđ
ſi quis corrigi vellet innocẽs haberetur , cũ eam videas
impollutis atq; innocentibus datã ? Sed videlicet tu ti-
muiſti ne tibi diceretur, quare dabatur dilatio eis quos
nõ polluerat Maximinianus , ideo dilatione illa corri-
gendos eſſe cẽſuiſti,illi timuerũt ne ſibi diceretur, qua-
re in ſuis honoribus pollutos ſuſcipere voluiſtis,ideo ſe
impollutis dilationẽ dediſſe dixerunt. Proinde ſin- C.XXXVI.
gula timuiſtis,ſed alterutrũ oppugnatur ex altero. Nam
tibi dicitur, Quo modo exiſtimas corrigẽdos quos tui

G prædicant impollutos?Illis autẽ dicitur, Quo modo aſſeritis impollutos, etſi non manum imponendo capiti Maximiniani, tamen ſchiſmatis eius communione maculatos? Cuius autem animus, cuius vires, cuius lingua ſufficiat proloqui tam intolerandum dolorem, vt pars Donati diſciſſa reſarciatur, ne ſocios Afros in Africa polluat Maximinianus, nec ad ipſam radicem vnitatis rami fracti regredi permittatur? Tot remotiſsimas gentes polluit ex Africa Cæcilianus ex die concilij Bagaienſis, hoc eſt ab octauo kalẽdis Maij vſque ad diem dilationis datæ illius, hoc eſt octauo kalendarum Ianuarij. Octo mẽſes numerantur in hoc tam longi temporis interuallo.

Caput XXXVII. Illis quibus dilatio data eſt, maculabantur ſocietate damnati Maximiniani, an non maculabantur? Si maculabãtur, quo modo dicitur, Eos autem quos ſacrilegi ſurculi nõ polluere plantaria, ad matrem Eccleſiam redire permiſimus? Si non maculabantur, quo modo nos atque omnes quæ vbique ſunt Chriſtianas gentes potuit ignotorum, non dicam falſorum maculare certe alienorũ contagio peccatorũ? Sed ideo, H inquis, dilatio data eſt, quę ſi trãſiſſent, illis non redeuntibus tunc macularentur, & in pœnã damnationis incurrerent. Non ergo eos peccatum illius ſocietatis, ſed dei conſtitutio maculabat. Si ergo nullus dies cõſtitueretur, immaculati vtique permanerent. Quid de vobis male meruit orbis terrarum? Cur enim maculatum perhibetis peccatis alienis, cui nullum tẽpus dilationis conſtituiſtis, cũ tanta ſit veſtra potentia, vt homines quando volueritis peccatoribus ſocientur, & quãdo volueritis inquinentur innocẽtes? Et iam polluti erant quibus in parte Maximiniani dabatur dilatio, intra cuius diem ſi remearent ad vos, haberent integri honoris ac fidei fundamenta. Si autem ille dies eis nõ redeuntibus præteriret, tunc polluti, tũc ſcelerati, tunc perditi ſuppliciũ damnationis incurrerent, tunc humiliarentur per pœnitentiam degradatione mira prędicẽtium hominum. Non iam vt vetus prouerbium fertur, quod volumus ſanctum eſt, ſed etiam quãdo volumus & quandiu volumus. Cõtingat alicui veſtrum orare in naui nobiſcũ, iam pollutus iam traditor appellatur. Cõmunicant altaria damnatores Primiani cum Maximiniano, veritatis adultero, Eccleſię matris inimico, Dathan, Chore & I Abiron miniſtro, & per octo menſes innocẽtes impollutiq; perſiſtunt. Proinde ſi qui ex his quinto kalendis Ianuarij, ſe veſtræ cõmunioni reddiderunt, de innocẽtium eſtis reditu gratulati, eorum ſcilicet, quos ſacrilegi ſurculi non polluere plantaria. Quid vos promeruerunt tot dies octo menſiũ, à die octauo kalendarũ Maiarum, vſque ad diẽ octauum kalendarũ Ianuarij, quos ita ſanctificaſtis, vt per eos quicunq; cõmunioni ſacrilegæ atq; damnati Maximiniani cohærerent, non polluerentur nec efficerentur nocentes. Et quid vos offendit tam ſanctus dies natalis ipſius domini noſtri, vt ſolus aduentu & tranſitu ſuo pollueret innocentes, atq; in eis qui in illo ſchiſmate baptizarũt, per omnes illos dies ſanctus maneret baptiſmus Chriſti & immũdus fieret per natalem Chriſti?

Arguit cõtra Donatiſtas ex eorũ dictis. Cap. XXXVIII. Quid non audeat humana temeritas, cum in ſententiã nefandi præcipitatur erroris, quã relinquere propter veritatẽ pudet, & defendere cõtra veritatem nõ pudet? Sed quid hinc plura, vbi quilibet obſtinatiſsimus qui cõtra omnes voces rationis obduruit, neceſſe eſt fateatur de quibus dicitur, Si ſe Eccleſiæ reddidiſſent, & ante diem præſtitutum reſtituti eſſent, quæ verba ipſe poſuiſti, eos deniq; de quibus dicitur, ad matrẽ Eccleſiã redire permiſimus, de innocentium reditu gratulamur, ac ne anguſtiũ redeũtibus tem- K pus, ſpem ſalutis arctatæ die preſſura ſubducat, vſq; in illum diẽ agnitionis pãdimus ianuã, vt integri honoris ac fidei regreſsi habeant fundamenta, quam quiſquam ſi ingredi nequiuerit pigra ſegnitia, ſciat ſibi ad omnes veniales aditus viam eſſe ſubductam & poſt præſtitutũ diem redeuntibus fixa pœnitentia, quæ verba trecenti & decem in ſententia ſua totiens inculcarunt. Neceſſe eſt, inquam, quilibet aduerſarius fateatur eos de quibus iſta dicuntur, antequam ſe vobis redderent, antequam vobis reſtituerentur, antequam ad vos redirẽt, antequã regreſsi ianuam dilationis ingrederentur, nõ fuiſſe vobiſcum, extra veſtram communionem in eo ſchiſmate quo ſe à vobis ſeparauerant baptizaſſe, inde vobis redditi ac reſtituti vbi à vobis alienati erãt, inde ad vos redeuntes & regredientes quo à vobis foris erant & tenuerant, non diminutos honores ſuos, & ſecum introduxerunt non rebaptizandos baptizatos ſuos.

Caput XXXIX. Quid adhuc peſsimæ cauſæ patrocinium pertinaciſsimũ prębes? Acquieſce tandem non mihi, ſed ipſi qua conuincimini veritati. Vide quamq; verum dixerim, quod fruſtra labefactare conatus es, quanta fuit pro pace toleran L da. Atque vt eiſdem idenndem verbis vtar, quibus in illis literis vſus ſum, pro pace Chriſti redite ad Eccleſiam, quæ nõ dãnauit incognita, ſi pro pace Donati placuit reuocare damnata. Si enim ex his duodecim quos cum Maximiniano ſine dilatione damnauerant, Felicianum & Prætextatũ, poſtea receperunt, quo modo falſum eſt eos reuocaſſe damnata? Si autem & ipſis dilatio data eſt, quos dixerunt, damnatos eſſe cognoſcite, etiã ſi nullus eorum poſtea remearet, placuit tamen reuocare damnata, quando poſt ſententiã qua dictum eſt, dãnatos eſſe cognoſcite, data eſt dilatio qua eis liceret eua cuata damnatione remeare. Hæc dicta ſufficerẽt, etiam ſi verum eſſet quod te dicis cũ hac cauſa Maximinianenſium valde permotus eſſes, à tuis Epiſcopis cognouiſſe. Quid autem agis quia & falſum eſt? Quære aut ſi habes inſpice diem geſtorum proconſularium, quo poſtulatio dicta eſt à Ticiano aduerſus Felicianũ & Prætexatum, vt pellerentur locis, & inde quantum poſt diẽ dilationis illius hoc factũ eſt, Nam dies eſt concilij Bagaienſis conſulatu Auguſtorum Archadij ter, & Honorij iterum octauo kalendis Maij, dies autem dilationis hinc vſq; ad octauum kalẽdis Ianuarij. Poſtulatio vero M iſta Ticiani dicta eſt poſt iſtum conſulatum die ſexto nonas Martij.

Cap. XL. Proinde apparet tertium ferme agi menſem, cum à procõſule petitur vt Felicianus & Prætexatus ſedibus propulſentur, tanquam collegæ Maximiniani quos ſibi cõſociauerat ad furorem, Nam cum memoratus aduocat⁹ de Maximiniano quod ſufficere videbatur, in eadẽ poſtulatione dixiſſet, Eos quoq;, inquit, quos alienæ præſumptionis error attraxerat, portu primo propoſito pœnitendi, ſi reuerti cuperent, intra tẽpus ad religionis tramitem deſtitutũ, pari vigoris admonitione cõpeſcuit, ſed ſuis iſtitutis, inquit, iniquitas delectatur, & ſemetipſam nõ deſerit, cum ſemel præcipitata corruerit. Idem nanq; Maximinianus cœptã nutrit audaciam, & alios ſibimet cõſociat ad furorẽ, Inter quos etiã Felicianus quidam, qui primo recta ſectatus deprauationis huius attaminatione fuſcatur, in Muſticana poſitus ciuitate, deo oĩpotenti parietes cõſecratos, Eccleſiã venerandã quaſi quadã obſeſsione credidit retinendã. Hũc etiã Prætexat⁹ in Aſſuritanis partib⁹ imitatur. Audis ne aduocati verba clariſsima & manifeſtiſſima, quibus dicit iſtos de quib⁹ agimus, quia portu propoſito

A poſito pœnitendi, dum ſuis inſtitutis iniquitas delecta-
tur, cũ ſemel præcipitata corruerit, cótempſerunt locis
Eccleſiaſticis expellẽdos, vbi ſi dies poſſet latere geſto-
rum, cuiuis obtuſiſsimo ſatis eluceret, quod contra eos
non ita procóſularis poteſtas adiretur, ſicut illic magis
apparet ſine vlla impertita dilatione dãnati, aut intra
diẽ dilationis qui omnibus datus eſt vobis, reſtitui no-
luiſſent. Cum vero etiã dies geſtorum cuiuſlibet obſti-
natione oculos aureſq; ſic feriat vſqueadeo, illos etiam
poſt tranſactum dilatis diem in veſtra cómunione nó
fuiſſe, & Maximiniano cohæſiſſe, vt ob hoc aduerſus
eos tam terribilis iudiciariæ iuſsionis impetraretur au-
thoritas, Quid ad hęc dicitur? Quid adhuc contra tam
perſpicuam veritatẽ mira impudentiæ cæcitate conten
ditur? Quid adhuc ab eis qui cum vnitate partis Dona-
ti etiam concordiam ſacrilegorum damnatorũ tenere
voluerunt, cótra vnitatem Chriſti tanta inſania rebel-
latur? Quid adhuc baptiſmus Chriſti etiam in ſacrilego
ſchiſmate veneratione debita cognitus, in tot catholi-
cis gentibus impia præſumptione reſpuitur, ſacrilega
Cap.XLI. repetitione violatur? Nolo quærere quanto poſt
huius poſtulationis diem qua Felicianus & Prætexatus
B Ticiani aduocati verbis tam grauiter accuſantur, in ve
ſtram communionẽ recepti ſunt. Sufficit quod eadem
poſtulatio tanto poſt finem præſtitutæ illius dilationis
eos à veſtra communione ſeparatos, in Maximiniani
ſchiſmate fuiſſe conuincit, quos poſtea recepiſtis, quo-
rum honores nulla ex parte minuiſtis, à quibus datum,
quanuis in ſacrilego ſchiſmate baptiſmum, ſicut reue-
ra timendum fuit, reſcindere timuiſtis. Nũquid iam in
hac cauſa ſe cótra nos lingua cuiuſlibet pertinacisſimi
commoueret, ſi ſe moueri in hominis ore, ſub hominis
frõte ſentiret? Erraui planè fateor, eo quòd in illis lite-
ris poſui de illa Bagaienſis concilij ſententia, quoniam
dixi cum apud eos decernenda recitata eſt, ore lætiſsi-
mo acclamauerunt, Nunc autem cum à nobis recitata
fuerint obmuteſcunt. Verum quod dixiſti, Ecce nó ob-
muteſcunt: verecundia quippe in rebus tam manifeſtis
vel etiam ipſa impudentia obmuteſcere poteſt, inſania
non poteſt. Neq; hoc dictũ de te accipias qui tuis Epiſ-
copis mentientibus credidiſti, nec de illis omnibus,
neque enim omnes de hac re permotus conſulere po-
tuiſti, ſed de iis qui cum ſe ſcirent quanta & quando có
C tra Prætexatum & Felicianum apud iudices geſta ſunt,
quod tuis inſeruiſti literis, tibi auſi ſunt dicere qđ ante
diem præſtitutæ dilationis, Felicianus & Prætexatus ve
ſtræ communionis reſtituti peremptoria ſentẽtia non
tenerentur obſtricti. Aut ſi & ipſi forte iſta neſcierunt,
nunc ſaltem cum hæc legitis taceat verecundia, taceat
& ipſa qualiſcunque hominis impudẽtia, ſola certe quæ
contra tam euidentem veritatem clamat inſania relin
quatur, & illa erit fortaſsis ſanabilis ſi cópeſcatur à ſa-
Cap. XLII. nis. Nunc vide quemadmodum de me dixeris, Te-
Prouer.19. ſtis mendax nó erit impunitus, cum putares me in hac
Maximinianenſium cauſa fuiſſe mẽtitum. Ego tibi hoc
non repono, quippe forte locutus es quod incauta ami-
cicia credidiſti, non quod fallaci corde fuiſti. * Homi-
* aliàs, finxiſti. nes ſumus, Qua tandem vigilantia efficere poſſumus,
ne vel putando vel loquẽdo in aliquo labamur? Sed có
tra medicinam correctionis obſurdeſcere non debe-
Ca. XLIII. mus. Nunc attende quantam mihi etiam in cæteris
partibus Epiſtolæ tuæ cauſa iſta Maximinianenſiũ præ-
beat reſpondendi facilitatẽ. Quicquid de traditoribus
velut noſtris dicendum putaſti, quãquam veſtri potius
hoc feciſſe doceantur, quod & in illo trium voluminũ
opere ſatis ſupérque monſtraui, vide tamen & reſpon- D
de ſi potes, vtrum hoc crimen quorumlibet fuerit, pol-
luere potuerit in vnitate tot gentium Chriſtianos, vel
longe remotiſsimos vel longe poſteros, ſi crimẽ ſacri-
legi ſurculi in Maximiniani maculare non potuit vel
ſocios Afros quibus dantes dilationem trecenti & de-
cem Epiſcopi veſtri dixerunt, quos ſacrilegi ſurculi nõ
polluere plantaria, vel voſipſos qui non ſolũ iſtos quos
innocentes dixiſtis, verumetiam in illo ſacrilegio tam
damnatos, tanta concordia ſuſcepiſtis, dicis orientali-
bus nota fuiſſe crimina traditorum, quando tibi Afro
Maximinianenſiũ ſchiſma in Africæ capite cómiſſum,
antequam meas literas legeres valde permotus conſu-
leres Epiſcopos veſtros, incognitum fuit, & cum cóſu-
luiſſes verum ab eis audire minime potuiſti. Quos cer-
te ſi defendis, ne dicas mentitos, cócedis ignaros, & ta-
men nec nos nec Orientis nec Occidẽtis tot tantóſque
populos ſaltem neſcire permittis cauſam Cæciliani, cũ
iſti neſciant Prætexati & Feliciani, quos trecenti & de-
cem, hoc eſt aut omnes aut propè omnes Epiſcopi par-
tis Donati Afri Afros in Africa damnauerunt, Afri
Afros in Africa ſuſceperunt. Inſeris principium Ca. XLIIII
Sardicenſis concilij, vnde probare conaris quod oriẽ- E
tales Epiſcopi cognito crimine traditorum, parti Do-
nati communicauerint, hoc vno magno ſcilicet docu-
mento quod inter Epiſcopos quibus ſcribunt Donati
nomen inuentum eſt. Nec tamen ibi aliquid legitur eis
de Afris traditoribus cognouiſſe. Quod quidem con-
cilium ne te lateat Arrianorum eſt, quos iam tu inter
alios hæreticos nominaſti, nec additis ciuitatũ nomi-
nib⁹ legi ſolet, quia nec ipſe mos eſt Eccleſiaſticus, quã-
do Epiſcopi epiſcopis ſcribũt Epiſtolam. Vnde neſcio
quis iſte Donatus, miror ſi non in veſtris literis Car-
thaginẽſis factus eſt, quanquam potuerint illi tam lon-
ginquis terris ab Africa ſeparati, eoipſo tempore quo
ſcribere volebant, requirere quiſnã Epiſcopus eſſet Car
thaginis, Omitto enim dicere quod fortaſſe Orientales
hæreticis aliquo modo ſe ſociare tẽtauerint. Sed tu ho-
mo prudens cum velles ſoluere quæſtionem, cum tibì
dici poſſet, ſi hæc ita ſunt, Orientales ſcriberent ad Do-
natum veſtrum, quemadmodum à cómunione veſtro-
rum Orientales poſtea degradati ſunt, reſpódiſti & dí-
xiſti, Quia in recipiendis iterum veſtris damnatæ cau-
ſæ non potuerunt ſeruare conſtantiam. Et ſcriptum eſt, F
Qui iungitur fornicariæ, vnum corpus eſt: vbi veſtros 1.Corint.6.
nunc atrociter accuſaſti ſi in cauſa Maximinianẽſium
non potuerunt ſeruare conſtantiam execrabiliter dam
nando ſacrilegos, honorabiliter ſuſcipiẽdo damnatos.
Illud enim de Orientalibus omnino nó probas, hoc de
veſtris audiſſe legis, & cernis & iudicas. Iubes me Ca.XLV.
relinquere Eccleſiam traditorũ, quos nec vos nec apud
nos, nec maiores veſtri apud maiores noſtros conuin-
cere ac demonſtrare potuerunt. Quos nunc ſi demon-
ſtraſſes, eorum facinus crimenq; damnarem, non prop-
ter eos tot gentium quibus ignoti ſunt catholicam ſo-
cietatem deſererem. Sed vide qua cóſideratione nolis
in communione noſtra eorum mortuorum memoriã
fieri, quorum facta non nouimus, quorum etſi bonam
inter ſuos famam poſteritatis ſucceſsione didicimus, cũ
in veſtra communione ſine vlla degradatione viuant,
quorum mala ſenſiſtis, quorum ſacrilegia cődemnaſtis.
Audéſne dicere homo prudẽs, ille qui tradidit & crea-
uit ſe, neſciens illum eſſe creatorẽ noſtrum in eo quòd
Chriſtiani ſumus, qui eſt creator noſter in eo quòd ho
mines ſumus, quanuis nec illum quem putas creatorem
meum

G meum de traditione conuiceris. Ego autem non repen
do tibi hanc iniuriam, nec tuum nec filiorum vel nepo-
tum aut pronepotum tuorũ, ſi in parte Donati fuerint,
Felicianum dico creatorem. Tãtum quia permittis, ad-
moneo ne creator tuus poſt nomen hominis impia va
nitate currentis te inueniat deſertorem. Deinde plau-
ſibiliter tibi videris adiungere, A fonte deducitur riuus,
& caput membra ſequuntur: ſano capite omne ſanum
eſt corpus, & ſi quid in hoc morbi vel vicij eſt, omnia
membra debilitãtur: originem ſuam reſpicit, quicquid
in ſtirpe proceſsit: non poteſt innocens eſſe qui ſectam
non ſequitur innocentis, cum præſertim ſcriptum ſit,
3. Reg. 19. In legalibus patrum veſtrorum ne ambulaueritis. In his
omnibus verbis tuis omitto, quia nõ eſt ſimile quod de
humano corpore cõparaſti, Fieri enim poteſt vt & pes
doleat capite ſano, & pede ſano caput. Omitto etiam ꝙ
tibi exciderit, quod pauloantè dixeris. Hoc & nos vo-
lumus, hoc ſuademus, vt Chriſtus Chriſtiani ſit caput,
qui nunc neſcio quẽ traditorem caput vis eſſe ignota-
rum gentium Chriſtianarum, vbi datum & acceptum
H Chriſti baptiſmum non vultis agnoſcere tanquam bap
tizati, non niſi ab illo traditore creati ſint. Omitto etiã
illud, quantum me adiuuet, quod de ſcriptura teſtimo-
nium ipſe poſuiſti, dictum eſſe Iudæis, In legalibus pa-
trum veſtrorum ne ambulaueritis, cum hoc vtiq; præ-
ceptum quicunque tunc obſeruare voluerũt, ſicut Pro-
phetæ ſancti & ſeptem milia virorum, qui non curua-
uerunt genua ante Baal, à populo tamen ſuo & à com-
munibus ſacramentis non ſe diuiſerunt. Hoc dico vel
nolis repetendo, quàmlibet tibi videar moleſtus, incul-
co. Noli Cæcilianum totiens abſolutum caput facere
poſteris noſtris, cum ego & Primianum à Feliciano, &
Felicianum à Primiano damnatum, non tamẽ faciam
Ca. XLVI. caput poſteris veſtris. Iam vero de perſecutionis in-
uidia, quã à terrenis poteſtatibus vos pro parte Donati
perpeti gloriamini, quãuis in illo trium librorum ope-
re ſatis tibi abundeq; reſponderim, neque nunc tibi ta-
cebo, quod ex hac cauſa Maximinianenſium breuiter
reſponderi poteſt. Neque ſi proterea vos imperitis at-
que imprudentibus populis vos comẽdatis, Sic enim
ſe Maximinianus ipſe, ſic eius ſocij, qui nec perſecutio-
I nibus veſtrorũ, vt ad eorum communionem redirent,
cedere potuerunt, vanis imperitiſq; commendant, ſed
qui ſobrie cogitant eorum qui aliquam moleſtiam pa-
tiuntur, non pœnas conſiderari oportere, ſed cauſas, in-
telligunt eos pro crimine ſacrilegi ſchiſmatis, in quo à
vobis merito iuſteq; damnati ſunt, cõmotiones etiam
iudiciorum ſecularium merito iuſteq; perpeſſos. Neque
enim commemoro quod in tua Epiſtola poſuiſti, quod
Maximiniani non baſilicam ſed ſpeluncam, nõ Opta-
tus ſed populus euertit, Quanquam etiam illic etſi in-
certum eſt veſtro feciſſe, certũ eſt tamen illum paſſum
ſimile perſecutionem, nec tamen iuſtum eſſe ſed impiũ.
Vnde iam cogeris confiteri, non debere quid quiſque
patiatur, ſed quare patiatur attendi. Sed mihi parum eſt
hoc Maximiniani exemplo interim demonſtrare, non
continuo iuſtum eſſe, qui obtento atq; adumbrato no-
mine Chriſti patitur perſecutionem, quando & Maxi-
minianus ſacrilegus paſſus eſt, niſi te cogã fateri, quod
& religioſi ſacrilegos, & iuſti impios perſequuntur, nõ
ſanè nocendi ſtudio, ſed neceſsitate potius conſulẽdi.
Nec de veteri teſtamento profero exempla, quamuis te
etiam propheticis exemplis docere illa dixiſti. Illa, in-
quam, nimis antiqua non profero, fuerunt enim alte-
rius diſpenſationis & temporis, Iam poſt reuelatam &
opportuno tempore commendatam manſuetudinem, K
Epiſcopi veſtri, quod quidem nos nõ dicimus iuſtum,
ſed quandiu ibi es, & talem cauſam defendis, tu dicere
cogeris, Epiſcopi, inquã, veſtri veſtros ſchiſmaticos p-
ſecuti ſunt. Iam itaque non dico, perſecutionẽ paſ- Ca. XLVII.
ſus eſt Maximinianus, fecit Optatus, quoniam vos hoc
ignorare reſpondes, & ita fecit vt hinc nulla poſſim ge
ſta recitare, quanquam in tam recenti memoria ciuita-
tes ipſæ ſi interrogẽtur, negare non poſſunt, Hoc ergo
non dico, ſed dico perſecutionẽ paſſus eſt Maximinia-
nus, fecit Primianus, Et recito geſta quibus oſtendam
domum quam Maximinianus propria defendebat, Pri
mianũ procuratione mandata exorciſterij Eccleſiaſtici
nomine fauente ſibi ſacerdote legato, quod ipſa geſta
indicant, abſtuliſſe. Sed iuſticiæ nõ gratiæ fuerit iudex,
non abnuo, non refello. Cur ergo Primianus apud acta
magiſtratus Carthaginenſis inter alia quæ de nobis cõ-
tumelioſè proſequenda mandauit, Illi, inquit, auferunt
aliena, nos intermittimus ablata, cum ipſe abſtuliſſet a-
liena ſi Maximiniani erat domus. Si autem Maximi-
nianus eam potius vſurpauerat, non intermiſiſſet abla- L
ta. Sed ſi neque hoc ad perſecutionem vis pertinere, di-
co Epiſcopos veſtros & clericos veſtros Maximinia-
nenſibus in eis ſedibus manentibus, in quibus antiqui-
tus fuerant ordinati, feciſſe perſecutiones, apud procon
ſules accuſaſſe, impetraſſe iuſsiones, eiſdemq; iuſsioni-
bus exequendis officiorum inſtantiam, & ciuitatum au
xilia meruiſſe, vt illi qui iam fuerant Bagaienſis ſenten-
tiæ ſeueritate damnati, & à veſtræ communionis cor-
pore, ne per cuncta membra peſtilens virus irreperet,
compendioſo dolore præciſi, & nullum iam vobis fa-
cientes ſuæ communionis morbida contagione peri-
culum, cum præciſis pariter plebibus ſuis propria con-
uenticula frequentabãt, & loca & baſilicas quas nõ in-
uaſerant cum populis ſibi cohærẽtibus perpetua poſſeſ-
ſione retinebãt, terrerentur, perturbarentur, expelleren
tur, retinentes exhiberentur. Lege quę de illis vel C. XLVIII.
in illos aduocatis proſequentibus dicta ſunt, quæ obie-
cta crimina ſacrilegij, quo impetu accuſationis cõcita-
tæ ſunt poteſtates, quære quæ ſtatuta ſint Saluio Mem-
breſitano, quia ei non potuit illius perſecutionis exagi-
tationibus extorqueri, vt rediret ad conſortium crimi-
nis, maluitque committere examini & perſecutoribus
ſuis in proconſulari iudicio reſpondere, ea credo fidu- M
cia quod ſciret aduerſario ſuos legibus contra hæreti-
cos promulgatis vti non poſſe apud iudicem, niſi etiam
ſeipſos pariter ei irretirent: ſed fefellit eum iſta cogita-
tio. Apud Seranum enim tunc proconſulem vel gratia
plus valuit, vel magis forte Bagaienſe concilium, quod
illic etiam contra eundem Saluium recitatum eſt, qua-
dam ſana interlocutione quid per ſe ageretur oſtẽdit,
id eſt, vt Saluium aut choro Epiſcoporum communio-
nis Primiani redderet, aut fugaret à ſedibus, vt Reſtitu-
tus quem cõtra eum Primianus ordinauerat, loca om-
nia quæ à Saluio tenebantur, ſine aduerſario poſsi de-
ret, & tamen in eadem interlocutione quod perſecu-
tionem Saluius pateretur expreſsit. Sic enim in eiſdem
geſtis legitur: Seranus procõſul dixit, Lis Epiſcoporum
ſecundum legẽ ab Epiſcopis audienda eſt, Epiſcopi iu-
dicauerunt. Quare nõ aut ſub ſatisfactione ad chorum
reuerteris vetuſtatis, aut, vt habes ſcriptum, terga perſe-
cutorib9 prodis? Quid hic tibi videtur? Placet ne iſtum
Saluium appellare iuſtum, cui proconſul apud quem à
Reſtituto Epiſcopo veſtro cõtraſtante accuſabatur, etiã
de ſancta ſcriptura dat conſilium vt terga perſecutori-
bus pro-

A but prodat, quoniam ſcriptum eſt in Euangelio: Si vos
Matth. 10. perſecuti fuerint fugite. Vides certe quam ſpeciem Sal-
uius apud ſuos vel martyris vel confeſſoris oſtendit,
qui perſequente Reſtituto hæc meruit à procōſule au-
dire, & tamen non ſolum ſecundum nos, verumetiam
ſecundum vos impius & ſacrilegus iudicatur.

De Saluio Iam vero poſteaquam ſententia proconſulis Abiti-
ſene q mor- nenſibus allegata eſt, per quam ciuitatem vicinam iudi
tuorum ca- catam implere veſtri meruerant, eo quod penè omnes
nū allega- Membreſitani Saluium diligebant, quæ fecerunt idem
tione puni- Abitinēſes homini ætate grauiſsimo, piget dicere, quia
tur. Caput eum nō apud acta fecerunt, ſed tam recenti memoria,
XLIX. cum omnibus documentis ſit clarior ipſa teſtificatio ci
uitatum breuiter attingam, quid illic cum iter agerem
comperi. Nam quia eis pro defendēdis ex quantacunq;
parte ſedibus ſuis etiam poſt procōſulis iudicatum tur-
bę ſibi fauentis fiducia Saluius repugnare tentauerat, vi
ctus aliquando comprehenſus eſt, non iam ducendus
ad iudicium vbi in partes fuerat prolata ſententia, ſed
pōpa miſerabili triumphandus. Capto enim ſeni, mor-
tuos canes alligauerunt in collo, & ſic cum illo quantū
libuit ſaltauerunt. Hoc ſi vellem exaggerarem dicēdo:
B Nónne fortaſſe hanc pœnam vix tormētis regū Etruſ-
corum quibus mortua viuis corpora iungebant, compa
randam eſſe monſtrarem? Nónne homo ſenex & qui
haberi volebat Epiſcopus, omniū iudicio de ſocietate
viuorum atq; mortuorum exterminandus eſſet, ſi duo-
bus ſibi ſuppliciis vnde vnum ſubeundum eſſet propo-
ſitis, non potius hæreret cadaueribus humanis, quam
Cap. L. ſaltare eligeret cum caninis? Nunc aſpice illa mea
verba, quæ te refelliſſe arbitratus es, immo iam non ip-
ſa, ſed pro ipſis iſta quæ dicam: Ecce enim non dico: Si
perſecutionem qui patitur habendus eſt innocens, Ma-
ximinianus eſt paſſus, ſed dico: Si perſecutionem face-
re nō licet, fecit Reſtitutus. Nec dico: Si perſecutionem
qui patitur habendus eſt innocens, paſſus eſt Saluius.
Geſta recito, verba quæ nō vis repeto: Fecit Reſtitutus,
paſſus eſt Saluius. Quem mihi ex his duobus Chriſtia-
num niſi Reſtitutum: quē ſacrilegum, niſi Saluium re-
ſpondebis? Iaceat ergo oportet improbatumq;, & quod
dixiſti nullam eſſe iuſtam perſecutionem: & quod di-
xiſti, quis non vult teſtamento conſentire prolato, qui
perſecutionē patitur, an qui facit? quia & iuſta perſecu-
tio eſt quam pertulit Saluius, & Reſtitutus fecit: paſſus
C eſt Saluius, & tibi Reſtitutus eſt laudabilis, damnabilis
Saluius. Neque enim occulte factū eſſe dicturus es. Aut
poſſet hoc latere Primianum quod in ea ciuitate factū
eſt, vbi ipſe Epiſcopus præſidebat, & in tāta ciuitate a-
pud tantum iudicem, vt ex hoc aliis etiam ciuitatibus
occultum eſſe nō poſſet. Aut ſi & hoc inter occulta de-
putādum eſt: cur non vis ignorare orbem terræ ſi quid
mali fecit: quod quidem abſit, vt fecerit perſecutionum
tempore Cæcilianus, ſi perſecutionem quam paſſus eſt
Saluius ab illo quem ipſe contra eum ordinauit, & in
ea ciuitate vbi ſuper collegas principatum gerit, potuit
neſcire Primianus? Fateberis ergo velis nolis, ne Reſti-
tutum, ne Primianum, ne partem Donati damnare co-
garis, non ſolum iniuſtos pati, verum & iuſtos facere
poſſe perſecutionem. Aut ſi eam quæ iuſte fit, non eſſe
appellādam perſecutionem putas: nec vos à nobis, nec
veſtros à noſtris perſecutionem poteris probare per-
peſſos, magiſq; nos demonſtrabimus eam nos perpeti
à clericis & circūcellionibus veſtris, qui corde duro &
inſulſo, nec intelligentes nec ferentes quod eis conſu-
lumus ad ſalutem, tāto in nos furore ſæuiunt, vt ea quæ
nobis faciunt, nec numerare nec cōmemorare, nec di- D
gne verbis explicare ſufficiam. Proinde cum phrē- *Cap. LI.*
neticus medicum vexet, & medicus phreneticum liget,
aut ambo inuicem perſequuntur, aut ſi perſecutio quæ
malo fit, non eſt, non vtique perſequitur medicus phre
neticum, ſed phreneticus medicum. Sæuicia igitur ve-
ſtra & violētiſsima audacia per Circūcelliones veſtros
clericorum veſtrorum ſatellites omnibus nota, compri
menda fuit legibus, quæ contra vos latæ ſunt, & quodā
modo colliganda, ſimul & in quo eſſetis errore & in
quo ſacrilegio cōtra vnitatem pacemq; Chriſti videre-
mini ſaltem ipſo terrore cōmoniti cogitare atque emē
dare velletis, ſicut erroribus veſtris per poteſtatum ſe-
cularium iuſsiones exagitati, Felicianus & Prætexatus
corde nimium duro & peruerſiſsimo, ſchiſma quod à
vobis fecerant, correxerunt, & ad veſtram communio-
nem ſocietatémque redierunt. Totum autem corrige-
retur ſi ad radicem catholicam à vobis omnibus redi-
retur. Quicquid vero factum eſt aduerſus vos, quod tē-
peramentum Chriſtianæ dilectionis excederet, tam nō
eſt imputādum catholicæ Eccleſiæ, quā nec illud quod
Saluio fecerunt Abitinēſes, Primiano vel reſtituto im- E
putauerim. Quod vero poſt exaggeratas perſecu- *Cap. LII.*
tiones quas partē Donati perpeſſam fuiſſe dixiſti, & to-
tum tacens quod præceſsit à veſtris, & multa dicēs quę
non probantur in noſtris, de Pſalmis teſtimonium di- *Pſal. 13.*
xiſti & ſubiecisti, Nónne de iis qui talia faciunt dictum
eſt, Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem:
& viam pacis nō cognouerunt? Hæc ipſa & alia multo
longeq; grauiora, illo Bagaienſi concilio Epiſcopi ve-
ſtri in Felicianum Prætexatumque dixerunt. Et certe
illi nullius carnis ſanguinem fuderant, nullum in vos
violentiæ corporalis impetum fecerant. Sed qui hæc in
eos dicebant, multo ſceleratius eos ſacrilegio ſchiſma-
tis ſanguinem ſpiritalem fundere iudicabant. Vnde ſi
cum illis poſt tam grauia quæ in eos dicta ſunt, pacem
ſine honoris eorum decoloratione, ſine baptiſmi reſ-
ciſsione feciſtis: non deſperandum eſt quin & nobiſ-
cum concordare poſsitis. Multo enim vos magis de-
lectare debet ad pacem faciendam totus orbis Chri-
ſtianus, quam Prætexatus & Felicianus. Qui ſi non vos
inquinauerunt quos tanta criminationis atrocitate dā-
naſtis, multo minus vos inquinat vnitas tot gentium
Chriſtianarum, cui neſcio quorum Afrorum crimina
demonſtraſtis, & multū vos inquinat ſcelus quo veſtrā F
ſocietatem ab eius Eccleſiæ pro qua tot ac tanta diui-
na teſtimonia recitantur ſocietate ſeparaſtis, quibus di-
uinis teſtimoniis humana temeritate auſus es contra-
dicere, cum & tuipſe neſcio quo modo eadem in veri-
tate fateri coactus ſis, quòd in Chriſtianum nomen to-
tus quotidie vertitur mundus. Auſus es, inquam, te- *Ca. LIII.*
ſtamento dei reluctari, cum dicat Apoſtolus, Hominis *Galat. 3.*
teſtamētum confirmatum nemo irritū facit, aut ſuper-
ordinat: Abrahæ dictę ſunt promiſsiones & ſemini eius.
Hoc teſtamentum irritum facere, huic teſtamento par-
tem Donati ſuperordinare minime timuiſti, vt cū quis
in eodem teſtamento dicat ad Abraham: Sic erit ſemē
tuum ſicut ſtellæ cœli, & ſicut arena maris. Hoc tu irri- *Gene. 22.*
tum faciens, & partem Donati pro qua nullum teſti-
monium recitas ſuperordinans, In paucis, inquis, fre-
quenter eſt veritas, errare multorum eſt: nō intelligens
quo modo à domino dictū ſit, Paucos intrare per an-
guſtam portā: cum & multos dixerit ab Oriente & Oc- *Matth. 7.*
cidente recubituros cum Abraham, Iſaac, & Iacob. Sed *Matth. 8.*
& in Apocalypſi demonſtrentur ex omni gente & tri- *Apoca. 7.*

G bu & lingua milia cādidatorum, quæ nemo numerare
poſsit. Qui profectò & multi ſunt per ſeipſos, & idem
ipſi pauci ſunt in comparatione lōge plurium qui cum
diabolo puniendi ſunt. Quæ tamen frumenta diuinis
in æternum horreis deſtinata, per totum mundum di-
lectionis vnitate ſociata: vel ab ſcandalis & violentiis
hæreticorum ſiue ab interiore tanquam palea ſua mul-
tis non rectè viuentibus, æſtus & trituram huius ſeculi
tolerant, vltima ventilatione purgāda. Sed tibi ad om-
nia nihil facilius quàm Maximinianenſiū cauſa reſpon
det. Si enim in paucis frequenter eſt veritas, & errare
multorum eſt, permitte vt Maximinianenſes quanto
vobis ſunt impares paucitate, tanto vos ſuperent veri-
tate. Non facis. Noli ergo in cōparatione multitudinis
gentium catholicarum de veſtra paucitate gloriari, ſi-
cut nō vis vt Maximinianenſes in comparatione mul-
Cap. LIIII. titudinis veſtræ de ſua paucitate glorientur. Quod
autem de Afris traditoribus narras, ita neſcis qualiſcun
que hominis corde, non ſentis in conflictu quo veri-
tas quæritur cum probatio non ſequitur, quàm ſit vana
H & inepta narratio, in qua refellēda operam non ſume-
rem, nec ſi non haberem in cauſa Maximinianenſium
tam facile ſine vlla ambage compendium. Sacræ ſunt
Pſal. 49. literæ: Deus deorū dominus locutus eſt, & vocauit ter-
ram: A ſolis ortu vſque ad occaſum, ex Sion ſpecies de-
coris eius. Huic Prophetico teſtimonio concinit Euan
Luc. 24. gelium, vbi de ſeipſo idem dominus dicit: Oportebat
Chriſtum pati & reſurgere à mortuis tertia die, & præ-
dicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionē pec-
catorum per omnes gentes, incipientibus ab Hieruſa-
lem. Quod enim illic dictum eſt, Vocauit terram, à ſo-
lis ortu vſque ad occaſum: hoc dictum eſt hic, per om-
nes gentes. Et quod ibi dictum eſt, Ex Sion ſpecies de-
coris eius: hoc dictum eſt hic, incipientibus ab Hieruſa-
Acto. 1. lem. Non enim tātummodo ibi paſſus eſt Chriſtus, ſed
& 2. & 4. etiam ibi reſurrexit, inde aſcēdit in cœlum, ibi centum
viginti homines congregatos die Pentecoſtes miſſo de
cœlo ſpiritu ſancto impleuit: ibi vno die tria, alio quin-
que milia credentium in ſuum corpus conuerſa ſuſce-
pit, inde in totam Iudæam & Samariam, & in orbis ter
rarum cæteras gentes ſe fructificando diffudit & diffun
dit Eccleſia, Quod diſcipulis prędicens iam aſcenſurus
I in cœlum: Eritis, inquit, mihi teſtes in Hieruſalem & to
Acto. 1. tam Iudæam & Samariam, & vſque in fines terræ. Hæc
2. & 4. igitur Eccleſia incipiēs ab Hieruſalem, ſeque per omnes
gentes tam euidenti fœcunditate diffundēs, vt teipſum
confiteri cogat, quòd in Chriſtianū nomen prouiden-
tia dei quotidie totus vertitur mundus. Hæc, inquā, Ec-
cleſia quæ domino deo deorum loquente, à ſolis ortu
vſq; ad occaſum vocatur, nullatenus ab Afris tradito-
ribus pollui potuit, quos omnino neſciuit, ſi Maximini-
ani ſacrilegi ſurculi non polluere plātaria, tot collegas
eius tantū, quia ordinando manus ei non impoſuerunt
quamuis eum à Primiano damnatum laudauerint, Pri-
mianumq; damnauerint in eius ſchiſmate cōſtituti: di-
lationē qua reuerterentur acceperint, qui nec etiā quia
dixi traditionem multo probabilius nos vobis obiici-
Cap. LV. mus. Reſpondes me hoc homo fuiſſe confeſſum,
quod eam vos nobis probabiliter obiicitis, docens etiā
regulā locutionis qua comparatiuus gradus quod an-
te poſitum eſt auget, non quod ante factum eſt impro-
Sup. lib. 3. bat: & adiungens, Sicut bene & melius, male & peius,
cap. 73. horribiliter & horribilius, ita eſſe probabiliter & pro-
babilius. Vnde tibi colligere videris & dicis: Hinc ego
in illo prolixiore trium librorum opere ſuo loco tibi
ſatis aut pluſquam ſatis fortaſſe reſpondi & oſtendi, Ex K
illis literis didicimus vera quo modo cōparatiuus gra-
dus non ſemper augeat quod compararat, aliquando
improbet cui comparatur. Inde eſt:

Dij meliora piis errorémque hoſtibus illum, *Virgil. in*
Diſciſſos nudis laniabant dentibus artus. *Georg.*

Inde eſt: melioribus opto auſpiciis. Lege diligenter,
plura ipſe reperies. Sed nōne miraris obſecro te in hac
cauſa Maximinianenſium, ex qua tibi ad omnia nunc
ſtatui reſpondere, nec huius mihi defuiſſe locutionis
exemplum? In illa quippe luculentiſsima & facundiſsi-
ma ſententia Bagaienſis concilij: Inuenta eſt, inquiunt,
cauſa ſalubrior, ne per cuncta membra peſtilens irre-
pat virus, vt compendioſo dolore natum decidat vul-
nus. Certe ſecundum regulam tuam ſalubris, non ſalu-
brior dicere debuerunt. Neque enim illud ſalubre, ſed
pernicioſum erat, vt per cuncta membra peſtilens vi-
rus irreperet. Salubrior ergo erat cauſa, vt compendio-
ſo dolore natum decideret vulnus, quanuis non eſſet
ſalubris, ſed cōtra exitiabilis, vt per cuncta membra pe-
ſtilens irreperet virus. Sic traditionem probabilius nos
vobis obiicimus, quanuis eam vos nobis non probabi-
liter obiiciatis. Iam illud quod in Siluanum Cir- L
thenſem Epiſcopum veſtrum dixi fuiſſe traditorē, mu- *Cap. LVII.*
nicipalia geſta teſtantur ibidem apud Cirtham à cura- *Sup. lib. 3.*
tore reipublicæ Numacio Felice cōfecta. Nam ſicut ibi *cap. 29.*
ſcriptum legimus, poſtea quam peruentū eſt ad biblio-
thecam, inuenta ſunt ibi armaria inania, ibi protulit Sil
uanus capſulam argenteam & lucernam argēteam, quo
diceret ſe poſt arcam inueniſſe eas. Cui victor Aufidij
dixit: Mortuus fueras ſi non eas inueniſſes. Felix autem
curator cū ei dixiſſet: Inquire diligētius ne quid hic re-
manſerit. Siluanus dixit: Nihil hic remanſit, totum hoc
eiecimus. Quæ geſta cū apud acta Zenophili conſularis
recitarentur, eiſq; insererentur, inter alia teſtium mul-
ta documenta, quæſiuit conſularis qui adminiſtrabat,
Tunc Siluanus in clericatu victor reſpōdit: Sub Paulo
Epiſcopo orta perſecutio eſt, Siluan⁹ ſubdiaconus fuit.
Hinc tu publicorum geſtorum euidentiſsimo documē
to, quo minus credatur, magnū aliquid tibi videris op-
ponere, quia cum commemoras ſententiam quam di-
xit in Cęcilianū velut puniens traditores, ac argumen-
taris fieri non potuiſſe, vt traditor fuerit, qui traditio-
nis tam ſeuerus vltor extiterat, quaſi aliquid ſeuerius vi- M
debatur illis nequiſsimis ſenioribus, quando in occi-
dendam Suſannam tanta inſtantia ſęuiebant, cum eo- *Danie. 13.*
rum cōſcientia ipſo flagitio foderetur, quòd ſe in illam
punire velle fingebant. Sed omittamus talia, Felicianus
nunquid non cum Primiano nunc damnat, quòd cum
Maximiniano ipſe commiſit? ſed planè meliore ſenten
tia correctior non impudentior. Quod Felicianus ſi fa
cere voluiſſet, nō in Cæciliano falſam, ſed in ſeipſo ve-
ram traditionem ſalubri emendatione damnaſſet, &
ad Cæciliani innocentiam, etiam ſi non Epiſcopus, ta-
men correcta prauitate trāſiſſet, ſicut Felicianus ad Pri
mianum, quem ſimiliter vt ille Cæcilianum damnaue-
rat innocentem, potuit tamē ſine macula Primiani vel
ſua, cum Epiſcopali etiā honore trāſire. Nec illud quod
dixi, neſcio quos traditores, quos veſtri maiores argue-
bant ſi veraciter arguebāt debuiſſe conuincere: ſic ac-
ceperis tanquam hoc apud ſeipſos facere debuerint. Sic
enim reſpondes quod fecerint, & ideo noſtros perdi-
diſſe baptiſmum iudicauerint. Lege prius diligenter cō
tra quod ſcribis, & aut intellige quæ dicuntur, aut noli
quod intelligis vertere in aliud. Ego dixi non apud ve-
ſtros,

A ſtros,ſed apud Eccleſias tranſmarinas quibus innocen-
tes illi videbantur qui arguebãtur,à veſtris eos debuiſſe
conuinci.Nam & Maximinianenſes conuictum ſibi vi
dentur damnaſſe Primianũ,ſed non apud eos qui lon-
gius poſiti,& à gratia vel inuidia remotiores,tale de il-
lo poſſent ferre iudicium, quod vniuerſæ parti Donati
facile probaretur . Nunc vero damnauerunt eum cen-
tum & amplius quàm trecentis abſoluendum reliquer-
runt,apud quos ipſi periculũ damnationis incurrerent.
Eis quippe & pluribus ſuam debuerunt perſuadere ſen-
tentiam,vbi ipſi cum eis intus eſſent, Primianus autem
foris, ſi damnatus pœnitentiam reſpuiſſet . Si autem in
hoc,tamẽ maiori numero collegarum,& tot ſuæ com-
munionis Eccleſiis per totam Africam diffuſis per-
ſuadere non poſſent , aut ſententiam ſuam conſilio ſa-
niore reſcinderent,in qua ſalli ſicut homines de homi-
ne potuerunt , aut ſi vera eius crimina ſine vlla dubita-
tione didicerant,quæ tamen perſuadere tanto pluribus
cæteris non valebant, nocentem ſcientes tolerarẽt pru
dentius & patiẽtius, quàm ſe à tot innocẽtibus qui iſta
neſcirent,impios ſchiſmate ſepararent. Tenerent enim
illam beati Cypriani pleniſsimam charitatis pietatiſq;
B ſententiam, qua dicit: Nam etſi videntur eſſe in Eccle-
ſia zizania, non tamen impediri debet fides aut chari-
tas noſtra,vt quoniã zizania eſſe in Eccleſia cernimus,
ipſi de Eccleſia recedamus. Quod quidem illis tũc pro-
deſſet,ſi in Eccleſiæ catholicæ purgamentis purgamen-
ta tolerarẽt,quæ ante tempus ſeparare non poſſent: ſed
quod eos dicimus in hac erroris veſtri ſocietate, quam
veram Eccleſiam eſſe arbitramini facere debuiſſe , hoc
maiores veſtri in illa perſpicue vera in cuius vnitate fue
runt,ne ab illa ſepararẽtur,facere debuerũt. Sicut enim
quilibet partis veſtræ homo cauſam Primiani prorſus
ignorans : tamen quamuis à centum Maximinianenſi-
bus damnatum ſimpliciter innocẽtem credit eum qui
tanto pluribus ſe probauit,ita etiam in cõmunione ca-
tholica,quem cauſa Cæciliani latet, non immerito ſibi
innocentem fuiſſe perſuadet eum qui non ſolum per
Africam verumetiam per tot gentium Chriſtianarum
terras, tanto pluribus Epiſcopis cęteris vel innoteſcere
innocens potuit,vel occultari nocẽs, apud quos aut ab
agnoſcente meruit abſolui,aut nõ meruit ab ignorante
damnari,aut corrupto iudice contra quẽ meruerat ab-
C ſolutus,non potuit aliis qui non iudicauerant demon-
ſtrari. Vos igitur ſacrilega ſeparatione ab vnitate popu
lorum innocentium tot tantorúmque ſeparamini, qui
cũ in hac cauſa iudices eſſe nõ poſſent, aut nullos hinc
fuiſſe iudices,aut vtrum hinc aliquid vel quid iudicatũ
ſit neſcierunt , aut electis iudicibus potius quàm victis
litigatoribus crediderunt. His docetur in eo etiam
quod ex illa mea quadripartita diſtributione vltimum
tibi,neque enim aliud poteras, elegiſti, quàm facile ſu-
peremini. Dixi enim quòd ſi documenta criminum tra
ditionis fuerint ex vtraque parte prolata , aut vtraque
ſunt vera,aut vtraque falſa:aut noſtra vera & veſtra fal-
ſa:aut noſtra ſalſa & veſtra vera. Et cum in tribus ſupe-
rioribus facillimam noſtram victoriam demonſtraſ-
ſem,in quarto quoque vos vinci,aut minus intellexiſti,
aut quod magis credo,ne ab aliis intelligeretur,neſcio
quibus vmbraculis id conatus obtegere de argumen-
tationis genere diſputãdum putaſti. Vnde & cum aliis,
ſi opus fuerit,fortaſſe tractabimus, ne tempus rebus nõ
neceſſariis inſumamus. Proinde attende , vtrum
valeã in illo perſpicuo ſpeculo veſtro , hoc eſt in cauſa
Maximinianenſium etiam hoc demonſtrare . Nanque

Contra Petilia. lib. 2. cap. 21. & libr. 3. cap. 54. Et contra Creſconium li. 3. ca. 67.

Cap. LVII.

Ca. LVIII.

mortuis omnibus & apud quos hæc geſta ſunt,fieri ali- D
quando poterit,vt inter veſtros & illorũ poſteros quæ-
ſtio communionis agitetur : dicturi ſunt illi à maiori-
bus ſuis fermè centum vel amplius Epiſcopis damnatũ
eſſe Primianum,& illam primo quæ apud Carthaginẽ,
deinde aliam quæ apud Cebarſuſsi contra eum ſcripta
eſt ſententiam prolaturi , contra veſtri concilium Ba-
gaienſe recitabunt. Flagitabũt illi, vt diluta eſſe docean
tur crimina Primiani, quæ ſuorum maiorum ſententia
cõtinentur. Nõnne multo iuſtius dicent veſtri: Hæc cri
mina quæ obiicitis etiam mortuis ſi vera ſint, hoc pro-
bate, quod ad maiores noſtros ea detuleritis , quòd eis
hæc vera oſtenderitis eſſe ? Quod ſi facere conati eſtis,
nec implere potuiſtis, maiores ipſos noſtros inquinare
non poterant aliena crimina,quanuis vera,quę illis nõ
fuerant demõſtrata hominibus, ſi eam nec conati eſtis
oſtendere. Vnde igitur ad nos cauſa illius reatus trãſire
potuit, qui nec ipſos qui cum Primiano tunc viuebant
ignoratus & non probatus inuoluit ? Vos itaque ſchiſ-
matis reos perſpicua veritate cõuincimus,quos à nobis
fratribus veſtris propter aliena crimina quæ tunc ma-
ioribus noſtris demonſtrata non ſunt,quando fuerant E
demonſtranda,ſeparatos videmus,ſi hoc iuſtiſsime di-
cturi ſunt plebes , & clerici eorum locorum ex quibus
erant trecenti & decem, qui contra Maximinianenſes
Bagaienſe concilium condiderunt. Si hoc,inquam,re-
cte dicturi ſunt Afri Afris , Numidæ Numidis , Mau-
ris Mauri, quàm plurimi paucis Bizacęonis & prouin-
cialibus quanto iuſtius & criminibus etiam ſi vera eſ-
ſent neſcio quorum in Africa traditorũ. Hęc dicit Afris
orbis terrarum,cum præſertim & in Africa ipſa Eccle-
ſia catholica tanto ſit cæteris gentibus vnitatis vincu-
lo ſociata. Quæ nihilominus eam & documenta etiam
criminum alienorum quę mihi nunc conaris oſtende-
re,non faciunt reos populos gentium : quibus quando
debuerunt non demonſtrata ſunt , vel quia non cura-
ſtis à quibus populis in hac cauſa innocentibus , ſi me
diſſociauero,pro criminibus alienis innocens eſſe non
potero à ſacrilego crimine ſchiſmatis . Proinde & plu-
rimum valeatis , & nunc mihi hæc vera eſſe doceatis.
Damnamus mortuos traditores, viuos non deſerimus
innocentes. Cum ergo dixeris: ſed ſi qua vera eſſent ve
ſtra documenta Eccleſiæ,hoc eſt catholicæ vos ea pro- F
bare debuiſſe & vos intus eſſetis: illi autem quos cõuin-
ceretis,pellerẽtur foras: propulſi veſtri autem in Eccle-
ſia plenaria & catholica remanſerunt : hoc ſi totidem
verbis vobis Maximinianenſes dicant,quid reſponde-
bis,niſi nec refelli dignos ſed tantum rideri,qui Eccle-
ſiam plenariam cum Epiſcopis iam minus quàm cen-
tum contra tantam numeroſitatem ac multitudinem,
cui amplius quàm trecenti præſident audeant, cum per
omnes Africæ regiones vbi Maximinianenſes ſunt,nõ
deſit etiam communio Primiani, per alias autem mul-
to plures latiorèſque Africæ partes vnum Maximinia-
nenſem nemo reperiat , niſi vix forte peregrinantem.
Quo igitur ore contra Eccleſiam à ſolis ortu vſque ad
occaſum promiſſam voce veritatis & redditam audes
Eccleſiam plenariam dicere partem Donati , cum ipſa
nõ ſit niſi Africę: illa vero cum tot gentibus,ſit & Afri-
cæ: ſed videlicet iſta illã miſit foras . Ne quæſo tu iſtam
vocem mittas foras, in facie eſt frons hominis non ſub
humero. Ergo ne iſta illam miſit foras? Non vides ſi illa
mittitur foras de qua dicit dominus ad Abraham , In *Gene. 22.*
ſemine tuo benedicentur omnes gentes. De qua prędi- *Eſaiæ. 2.*
ctum legitur, quòd erit in nouiſsimis dieb⁹ manifeſtus
mons

G mons domini,& venient ad eum vniuerſæ gentes. De
Pſal.21. qua prędictum canitur, Commemorabuntur & cõuer-
tentur ad dominum vniuerſi fines terræ, & adorabunt
Lucæ.24. in conſpectu eius, vniuerſæ patriæ gentiũ. De qua præ-
dicatur quòd in toto mũdo fructificet & creſcat, quam
ipſe dominus dicit dilatari per oĩs gentes incipiẽtibus
ab Hieruſalem. Non inquam, vides ſi hæc mittitur fo-
ras, eam cum lege dei, cum prophetis, cũ Pſalmis, cum
Apoſtolis, cum ipſo Euãgelio, cum toto denique teſta-
Cap.LIX. mento & cum ipſo hærede mitti foras? Quod ne-
fas ſi attendis, ſi perhorreſcis, ſi contremiſcis. Vide vbi
ſitis, & redite intro, quoniam non miſsi eſtis, ſed vos
potius exiſtis foras, Vide quid faciat animoſa cæcitas.
Dicitur quòd Maximinianus Primianũ miſerit foras,
& ridetur. Dicitur quòd pars Donati labores Apoſto-
lorum per vniuerſum mundum fructificantes & creſ-
centes miſit foras, & non exhorretur. Ne quid ſanè fal-
laris aut fallas, quoniam id quod tam crebro comme-
moraui, non aduertens vel te aduertiſſe diſsimulãs, di-
xiſſe me affirmas non eſſe frumenta dominica, quam
ego Eccleſiam catholicã ſic aſſerui, quo modo eam aſ-
H ſerit ſcriptura diuina frumenta ſola in horrea recõden
tur: nunc Eccleſia tanquam area cum palea trituratur:
hoc eſt quod vos vrget ac premit, & niſi corrigamini
extinguit: quia huius areæ paleam quod vos eſſe demõ-
ſtraſtis, purgatum frumentum impudenter vos eſſe fin-
xiſtis: ac ſic ex ipſa area vanis calumniis turbulẽtis, tan-
quam leuiſsimus trituræ puluis per inane ſublatus, ante
nouiſsimum ventilationis tempus exiſtis, Vox denique
arrogantiſsima atque falſiſsima veſtra eſt illa, non no-
ſtra, Quid paleæ cum frumento: quod de ſomniis va-
Hiere.23. norum & reuelationibus Prophetarum Hieremias ait:
Cõtra Par- & tanquam de nobis & vobis dictum ſit, Parmenianus
menianũ, hoc ſcribit. Quęre quoque à Maximiniano, nihil aliud
lib.3. ca.2. de ſe dicit, Non eſt enim alius impius ſuperbiæ tumor
inſi & 3. apud omnes qui ſe à Chriſti vnitate diſcindunt, quàm
ſe ſolos Chriſtianos eſſe iactare & damnare cæteros,
non ſolum quibus eorum lis nota eſt, verumetiam qui-
Cap.LX. bus eorum nec nomen auditum eſt. Nam illud
quàm elegãter tibi viſus es dicere, quòd cum ego de te-
ſtamento dei dixiſſem, nunc vndecunque prolatum eſt
recitetur, Reſpondendum putaſti quòd iam hoc con-
feſsionem criminis habeat, & ideo dixerim, à quocunq;
I prolatum eſt recitetur: quia apud me cõſtat, & à noſtris
exuſtum & à vobis ſeruatum atq; prolatum. Ita vero ſi
veritate confiſus, à Maximiniano velis proferre codicẽ
Numer.16. legis, vnde recites Dathan, Chore, & Abiron, qui viui
terra dehiſcente ſubmerſi ſunt, quibus illum Bagaienſis
ſententia comparauit: non eo firmius contra illum re-
citabitur: quia in eius codice reperitur. Quod ergo dixi,
teſtamentum vndecunque prolatum eſt recitetur: non
eſt confeſsio criminis ſed fiducia veritatis. Quid enim
commodius, quid præclarius, quàm ſi fieri poteſt, aduer
ſus te legatur, a te proferatur: Non quia ego non habeo
pro me, ſed facilior eſt certiorq; conuictio, vt tu habeas
contra te quod pro te ſi corrigaris fiat. Contra vniuer-
ſitatẽ vero Eccleſiæ quia te inania repetere libuit, etiam
hic tibi reſpondeo: Sicut in Africa pars Donati vos e-
ſtis, à quibus apparet partem Maximiniani ſchiſma fe-
ciſſe, quoniam non eſt per Africam in qua vos eſtis: vos
autem & in regionibus in quibus illa eſt non deeſtis,
nam & alia ſchiſmata facta ſunt ex vobis, ſicut Roga-
tenſes in Mauritania Cæſarienſi: Vrbanenſes in quadã
Numidię particula, & alia nõnulla: ſed vbi pręciſa ſunt,
ibi remanſerunt: & hinc enim & eos à vobis exuile, nõ
vos ab ipſis, quia vos etiã in his terris eſtis vbi ipſi ſunt: K
illi autem quaqua verſus vos eſtis, non niſi forte per-
egrinantes inueniuntur, Sic Eccleſia catholica, quæ ſi-
cut ait Cyprianus, ramos ſuos per vniuerſam terrã co-
pia vbertatis extendit, vbique ſuſtinet ſcandala eorum
qui ab illa vicio maxime ſuperbiæ præciduntur, aliorũ
hic, aliorum alibi atque alibi, qui partes ſuas oſtentan-
tes dicunt, Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic: quibus ne cre *Matth.24.*
datur ipſe præmonuit, Non enim oſtendunt viam de
qua prophetatum eſt in Pſalmis, vt cognoſcamꝰ in ter- *Pſal.166.*
ra viam tuam, in omnibus gentibus ſalutare tuum, ſed
ſuæ communionis quiſque regiones, ecce hic, ecce illic.
Vbi enim cadũt ibi remanent, & vbi ſeparãtur ibi are-
ſcunt, vnde ipſa de qua pręciduntur, etiam in eas terras
extenditur vbi iacent illa quæque in ſua regione frag-
menta, in illa vero ſingula quacunque ipſa diſtenditur
non ſunt, quamuis aliquando vix rariſsima folia ex eo-
rum ariditate ventus elationis in peregrina diſpergat.

Hæc igitur Eccleſia quæ vt eiuſdem identidẽ ver- *Cap.LXI.*
bis vtar, ramos ſuos per vniuerſam terram copia vber-
tatis extendit, ad multas etiam Barbaras gentes extra
orbem Romanum creſcendo peruentura eſt, Quod te
inquiſiſſe & cõperiſſe arbitror vt diceres, Omitto gen- L
tium Barbararum proprias regiones, ipſarum ritus, ſy-
dera Chaldæorum, Aegyptiorum ſuperſtitiones, deos
Magorum, vt omnia iſta ſint, quia prouidentia dei in
Chriſtianum nomen totus quotidie vertitur mundus.
Hæc tu vera dixiſti: & ſic impletur promiſsio quæ dicta
eſt Abraham, In ſemine tuo benedicentur omnes gen- *Gene.22.*
tes. Omnes, inquit gentes: non dixit, omnium gentium
omnes homines. Vnde neceſſe eſt nõ ſolum fœcundi-
tate creſcentis Eccleſiæ, verumetiam permixta multi-
tudine inimicorum eius, per quos pietas eius exerceri
& probari poſsit vſque in finem iudiciarię ſeparationis
totus orbis impleatur. Sic commemoratum eſt hoc te-
ſtamentum & ad filium eius Iſaac, domino dicente, Et *Gene.26.*
ſtatuam iuramentum meum quod iuraui Abraham pa-
tri tuo, & amplificabo ſemen tuum tanquam ſtellas cœ-
li, & dabo tibi & ſemini tuo omnem terram, & benedi
centur in ſemine tuo omnes gentes terræ. Sic & ad ne-
potem eius Iacob, Et erit ſemen tuum ſicut arena terræ, *Gene.28.*
& illabitur ſupra mare & in Africum & in Aquilonem,
& ad Orientem, & benedicentur in te omnes tribus
terræ. Supra mare autem plerunque ſcriptura cum di-
cit, Occidentalem partem ſolere ſignificari, nouit qui M
legit. Huic tu teſtamento ſi prolato conſentire voluiſ-
ſes non in ſola Africa remãſiſſes. Non ergo nobis com
municant ſicut dicis, Nouatiani, Arriani, Patripaſsiani,
Valentiniani, Patriciani, Appellitæ, Marcionitę, Ophi-
tæ, cæteráque, vt verbis tuis vtar, nefariarum peſtium,
non ſacrilega nomina ſectarum, Veruntamen vbicun-
que ſunt iſti, illic catholica ſicut in Africa vbi & vos, nõ
autem vbicunque catholica eſt, aut vos eſtis, aut hære-
ſis quælibet illarum. Vnde apparet quæ ſit arbor ramos
ſuos per vniuerſam terram copia vbertatis extendens,
& qui ſint rami fracti non habentes vitam radicis, atq;
in ſuis quique latentes & creſcentes locis: ſed ſi nõ per-
manſerint in infidelitate, ſicut de Iſraëlitis dicit Apo-
ſtolus, inſerentur, Potens eſt enim deus iterum inſerere *Roman.11.*
illos, non vt iterum accipiant ſacramentum baptiſma-
tis, quod iam tractum ex arbore non mutarunt, ſed vt
reuiuiſcant ex radice charitatis & vnitatis, à qua ſepa-
rati ſterilitate animoſitatis areſcunt: ſicut rurſus inſerẽ-
dos putaſtis Prætexatum & Felicianum, quos tecũ præ-
ciderat Maximinianus, nec pręciſorum baptiſmum re-
probaſtis.

A probaſtis. Quibus vero aliquid præſtaretis, ſi non eos
frumẽto veſtro, ſed & vos & illos radici catholicæ red
Cap. LXII. deretis. Iam vero ad illud quid reſpondeam, quod
tibi viſus ſum dixiſſe, pro vobis, quoniam dixi nõ pro-
deſſe baptiſmum eis qui ab vnitate diſcedunt, ineſſe il-
lis tamen: hinc probari, quòd redeũtibus non reſtitui-
tur. Firmaſtis enim & vos hoc dicere, quòd maioribus
noſtris ad Eccleſiam redeuntibus, baptiſmus quem ibi
acceperãt nõ profuerit. Hoc ſi diceretis, nihil inter nos
aliud quæretur, niſi quæ ſit Eccleſia vbi baptiſmus pro-
ſit. Sed vos non dicitis in nobis baptiſmum eſſe, ac non
prodeſſe, ſed dicitis omnino non eſſe, quod ab eis acce
perimus, qui eum diſcedendo perdiderãt, vnde nec po-
tuiſti reſpondere, nec poteris ad illud quod à me poſitũ
eſt, ineſſe baptiſmum diſcedentibus hinc probari, quia
redeuntibus non reſtituitur. Si enim baptiſmum Feli-
cianus à vobis recedendo perdiderat, cur non denuo
rediens baptizatus eſt, vt ei quod perdiderat reddere-
tur? Ipſe denique Maximinianus ſi ad vos redeat non
baptizatus, quod deberet vtiq; ſi perdiderat baptiſmũ.
Tua quippe verba ſunt, quod in eius ſchiſmate ſenten-
B tia damnationis retenti, ſimul & baptiſma & Eccleſiam
perdiderunt, Sicut ergo eis redeũtibus redditur Eccle-
ſia, reddatur baptiſmus: Baptizẽtur, inquam, redeuntes,
ſi baptiſmum amiſerunt abſcedentes. Hoc quia non fa-
citis, etiam vos fatemini ab Eccleſia redeuntibus ineſſe
baptiſmum, nec prodeſſe: dant ergo ſicut habent, id eſt,
vt & ipſis qui ab eis extra Eccleſiam ſumunt, inſit bap-
tiſmus, nec tamen proſit. Vnde ſicut illis redeuntibus
non redditur quod amiſerunt: ita & illis non dandum
eſt quod acceperant, ſed agẽdum cum eis, vt per Eccle-
ſiam proſit vtriſque quod extra Eccleſiam ineſſet non
prodeſſet. Ac per hoc nec pro veſtro errore aliquid di-
Ca. LXIII. xi, & ei quod dixi non reſpondiſti. Adiungis etiam
Cantic. 4. de orto concluſo & fonte ſignato: quod omnino vnde
dictum ſit non intelligis. Si concluſus eſt, inquis, ortus
& fons ſignatus, quo modo qui foris eſt poti', & ab or
to, id eſt, Eccleſia & fonte eius, id eſt, baptiſmate ſepara-
tus, poteſt dare quod nõ habet? Interroga Felicianum,
vtrum in orto concluſo fuerat, quãdo illi reditus quaſi
ad eundem ortum concluſum dilationis ianua pande-
batur? An forte exinde furatus eſt fontẽ vbi laicos ſuos
C in Maximiniani ſchiſmate baptizaret? Quod ſi ita eſt,
vbi tũc veſtri vos abluebãt? An eos pariter illa dilatio-
ne diſtulerunt, donec fures illi ad ortum cum fonte re-
mearent? Tunc non erant iſti pſeudoprophetæ, quãdo
Primiani criminibus mentiendo deceptos, ad ſuum ſa-
crilegium traducebant lupi rapaces, quando ſeductos
de grege Primiani, ad ſuæ conciſionis particulas per-
trahebãt? Negas eas quas dixi tyrannicas veſtrorum in
fundis alienis dominationes & bacchationes ebrieta-
tum? Nega quantum potes, nõ vereor, ne propterea no-
biſcum vos pigeat concordare: Non in vos tale aliquid
dixi, qualia Maximinianenſes damnati à vobis audire
meruerunt. Negas furorem Circumcellionum, & præ-
cipitatorum vltro cadauerum cultus ſacrilegos & pro-
phanos, non tamẽ negas cum Aegyptiorum ad modũ
exemplo pereuntiũ funeribus plena eſſent littora: qui-
bus in ipſa morte maior eſt pœna, quod nec ipſam inue
nerunt in ſepulturã. His vos inſepultis cadaueribus in-
hæſiſtis, ibi enim iacebant Prætextatus & Felicianus.
Aut ſi apud vos reuixerũt, quid de baptiſmo agitis quẽ
Caput tunc mortui tradiderunt? Dicis me non ſeruaſſe
LXIIII. pacem ac lenitatem, quam principio literarum mearũ
promiſeram, quòd ſatanam Petilianum appellauerim:

Ego non Petilianum nec quenquam hominem in par- D
te Donati, ſed ipſum errorem partis Donati ſatanæ cõ-
paraui: ex cuius laqueis homines quos diligo cupio libe
rari. Nam lege cõſideratius, inuenies: quãquam & ſi ali-
quid durius dixi, lege quæ ipſi non in errorem Maxi-
minianenſium, ſed in ipſos dixeritis. Felicianum ergo
Petilianus imitetur, & mihi pacem deſideranti nõ iraſ-
cantur. Tibi certe ipſe nõ ſuccenſeo quòd mihi ex obli-
quo Manichæos obiiciendos putaueris propter errorẽ
adoleſcentiæ meæ. Vnde non tam doleo confidens de
perpetua gloria liberatoris mei, quàm ſi placeat admo-
neo, vt quæras & legas quę & quanta & quo modo ad-
uerſus Manichæorum peſtilentiſsimam hæreſim ſcrip-
ſerim. Ibi videbis qua fide contra eos Chriſtianam de-
fenderim veritatem, eorũmque fallacias quanta perſpi-
cuitate deſtruxerim, & noli eſſe aduerſus me incredu-
lus, cum Felicianum credas Pruniano fideliter inhæ-
ſiſſe, qui pro Maximiniano tanta crimina in eum ſen-
tentia damnatoria dixerit. Contra eundem vero Ma-
ximinianum & ab eo diſſociatus aliquid forſitan ſcrip-
ſerit, in quem non ſicut ego in illo adoleſcens, laicus, E
catechumenus inciderat, ſed ſenex ſenem ei cui nunc
adiunctus eſt, aduerſarium Epiſcopus epiſcopum fece-
rat. Vnde cum ego Epiſtolam primatis noſtri, quia fe-
ciſſet ſub eadem vrbana obliquitate mentionem, quam
de me iſte ſcripſit iratus, cum in Epiſcoporum conci-
lio probare quod intenderat vrgeretur, eius ipſius ſen-
tentia ſe corrigentis, & de hac re veniam poſtulantis,
legam eſſe damnatam, tu quære vtrum poſsis legere,
vbi correctus damnauerit Felicianus, quæ nõ accuſans
ſed damnans dixit in Primianum, vel ſaltem ipſe Pri-
mianus euacuauerit, quę damnans dixit in Felicianum.
Quod ſi inueneris, nec ſic par erit cauſa, quia ille accu-
ſationem inſtituerat quam falſam eſſe peruidens, cum
venię poſtulatione damnauit, non aſpernans emenda-
tionis humilitatem dignitate primatus, ſed potius re-
colens prudens quod ſcriptum eſt, Quanto magnus es, *Eccli. 3.*
tanto humilia te in omnibus, & coram deo inuenies
gratiam: Iſti autem non inuicem apud alios accuſaue-
rant, ſed aduerſus inuicem iudices ſederant, proinde
inuicem damnauerant, damnati concordauerũt. Non
inuidemus in parte Donati pacem damnatorum, ſi &
Chriſti pacem non reſpuant in orbem terrarum. F

Cernis iam vt arbitror, quàm inaniter dixeris, quod *Cap. LXV.*
videaris tibi ad omnia reſpondiſſe quæ in ea Epiſtola
continentur. Si enim propterea reſpondiſti, quia tace-
re noluiſti, non quidem ad omnia, ſed tamen reſpon-
diſti. Si autem ad hoc reſpondiſti vt ea quæ à me dicta
ſunt euacuares, video te quidem ad multa reſpondiſſe,
ſed nihil video refelliſſe. Conſideratis autem omnibus
quæ à me dicta ſunt, puto quòd facillime intelligas nõ
deuitandæ contentionis cauſa, quæ nulla eſt cum veri-
tas vel quæritur, vel non pro vana gloria litigatur, ſed
cauſæ malæ diffidentia vos nobiſcum nolle conferre.
Vt enim hanc ſolam Maximinianenſium cauſam in
medium proferamus, nihil contradicere te iſti poſſe,
nunc ſaltem fortaſſe iam agnoſcis, vnde non mihi ar-
rogans ſicut credis, aut calumniaris, velut inuictã elo-
quentiam ſic eam volui commendare, ſed magis vt in-
tuerentur qui legerent talem eſſe cauſam, pro qua aſſe-
renda vel potius demõſtranda nullius ſit facundiæ pa-
trocinium requirẽdum. Ecce iam non dico tricipitem
beſtiam, errorem veſtrum, quaſi ſuauiſsimas verborum
emendationes, ſed dico calumniam tripartitam. Nec
dico nos ei tanquam tridenti telo ex hac Maximinia-
nenſium

G nenſium cauſa debere reſiſtere, ſed dico tripertita de-
fenſione. Nec dico in eorum frontem figite, aut in ora
coartate, ſed dico eorum impudentiam cohibete, ſer-
monemque reprimite. Nunquid quoniam verba mu-
tata ſunt, & ex tranſlatis facta ſunt propria, ideo Maxi-
minianenſium cauſa mutata eſt, cuius compendio ſic
ſuperamini vt nihil vobis reſtet ſi aliquando ſapiatis,
niſi finita peruicaci animoſitate pacari. Si de commu-
nione agitur, non peccatorum alienorum, ſed diuino-
rum ſacramẽtorum: communicatum eſt cum damna-
tis, & dictum eſt de aliis ſacrilegis, qui cum damnato
Maximiniano communicabant, quòd eos ſacrilegi ſur
culi non polluere plantaria. Si de perſecutione agitur:
dãnatos perſecuti eſtis, animoſos perſecutionibus cor-
rexiſtis. Si de baptiſmo agitur: in ſacrilego ſchiſmate
datum baptiſmum ſuſcepiſtis. Quid adhuc inaniter ne
veritas cognoſcatur, error que fugiatur, diuina non in-
1. Corint. 11. tellecta teſtimonia proferuntur? Scriptum eſt, Si quis
putat ſe contentioſum eſſe, nos talem conſuetudinem
non habemus. Sed nec Reſtitutus qui cum Saluio Mẽ-
breſitano propter cellulas & agellos, vt eum locis ex-
**aliàs, con* pelleret forenſi ſtrepitu cõtrouerſiaque confluxit, * con
flixit. tentioſus habitus eſt à vobis: quanto minus debet con-
H tentioſus putari, qui non pro vſurpanda vel auferenda,
ſed pro communicanda hæreditate cœleſtium cum eis
qui aliter ſapiunt fideliter diſputat. Scriptum eſt inquis,
Prouer. 23. In aures imprudẽtis noli quicquam dicere, ne irrideat
ſenſatos ſermones tuos: Nolite nobis in aures quaſi ſe-
creta dicere, ſi non prudentes putatis, ſicut nec Chriſtus
in aures phariſæorum dicebat, quod tamen ad eos re-
fellendos ipſis audientibus proferebat, Palã nobis oſten
dite, vt ſi nõ corrigimur cõuincamur. Quo modo vos
ſi ad vnitatẽ veneritis, maculat orbis Chriſtianus, quos
Prouer. 26. damnatos non maculat Felicianus? Eſt ſcriptum, Noli
reſpondere imprudenti ſecundum imprudẽtiam eius,
ne ſimilis fias illi. Nõnne ibi ſequitur, Sed reſponde il-
li contra imprudentiam eius, ne ſibi ſapiens videatur?
Hoc & vos facite, Nolite reſponſione veſtra noſtrę quã
putatis imprudentiæ, cõſentire, ſed vnde poſsit reſpon-
dete. Reſpondete, inquam, quo modo baptiſmũ quod
Maximinianenſes in ſacrilego ſchiſmate miniſtrarunt,
ſine aliqua deſtructione ſuſceperitis, & in Eccleſiis, quas
Chriſtus per Apoſtolos propagauit, datum baptiſmum
deſtruatis? Proinde qđ in fine epiſtolæ tuæ omnia quæ
ſupra latius abs te dicta ſunt, breuiter percurrenda ar-
I bitratus es, quo lectoris memoriam recreares, eodem
ordine accipe quàm nec alios fallere debeas. Nam & ar
rogantiæ non eſt, vel quærere vel aſſerere veritatem. Et
quod nunquam putas potuiſſe definiri, nõ ſolum à pru
dentibus & deum timentibus definitũ eſt, ſed etiã vos
totum ſine fine putabatis, Maximinianenſes ſuſcipien-
do finiſtis, & vos non ad contentionem, ſed ad colla-
tionem vocamus, qui Maximinianenſes etiam foren-
ſibus litibus pertuliſtis: ſed in eis qui in Maximiniani
ſchiſmate baptizati ſunt, quanuis nequaquam illic bap
tizari dabuerint, tamen Chriſti baptiſmum cognouiſ-
ſtis, & Eccleſiæ fontem aliter debere intelligi, ad quem
niſi bonus nullus accedit accepto baptiſmo, quẽ ſacri-
legi extra dederunt, declaraſtis: & maiores noſtros vel
ſanctam Eccleſiam quam tenemus, alienis criminibus
thurificationis & traditionis, quanuis à vobis nũquam
probata ſint, tamen pollui non potuiſſe cogemini con
fiteri, qui dixiſtis quòd ſocios Maximiniani, quibus ad
redeũdum dilationem dabatis, eiuſdem Maximiniani
ſacrilegi ſurculi nõ polluere plantaria. Vnde nos tanto
pòſt nati, multo minus poſſumus ad eorũdem tradito- K
rum & thurificatorum originem pertinere, ſi tunc pa-
riter viuentium ſocietatem maiorum veſtrorum ma-
culare non potuit, & perſecutiones quanuis contra ve-
ritatem ſæuiſſimas nobis facere ſoleatis, tamen ex ali-
qua parte Maximinianenſes perſecutionibus correxi-
ſtis, & eos quanuis non ipſis iam damnatis data fuerit,
tamen poſt illius dilationis terminũ ſuſcepiſtis, & bap-
tiſmum quem foris à veſtra communione dederant,
quibus dilatione redeundi ianuam pandebatis, etiam
poſt eandem dilationem cognitum & approbatum nõ
reſcidiſtis. Quare cum videas nihil à te dici potuiſſe qđ
non vna Maximinianenſium cauſa refellat atque con-
uincat, da veniam ſi quo fortaſſe verbo durius emiſſo
te offendi: & ſi Afer in Africa tam magnam Maximini-
anenſium cauſam in capite Africę exortam, meis admo
nitus literis tam ſero requiſiſti, nec requiſitã falſa nar-
rantibus veſtris, ſicut iam cernis, inuenire potuiſti. Ti-
mete deum, Tot chriſtianas gentes tam late per mun-
dum chriſtiana vnitate porrectas, ignotorũ Afrorum
ignotiſque criminibus nolite perfundere, & pro pace
Chriſti redite ad Eccleſiam, quæ non damnauit inco- L
gnitos, ſi pro pace Donati placuit reuocare damnatos.

Libri quarti finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENſis Epiſcopi, contra Primam Gaudentij Donatiſtarum Epiſcopi epiſtolam, Liber Primus.

GAVDENTIVS Donatiſtarũ *Cap. I.*
Tamugadenſis Epiſcopus, cũ ſe-
ipſum in Eccleſia quibuſdã ſibi
adiunctis perditus, incẽdere mi-
naretur: viro ſpectabili tribuno
& notario Dulcitio, cui piiſsim⁹
imperator leges ſuas exequẽdas
cura perficiendæ vnitatis iniun-
xit, agenti vt oportebat, cum fu-
rentibus manſuete, & prius ad eundem Gaudentium li
teras pacificas danti, duas reſcripſit epiſtolas, vnam bre- M
uiorem, & perlatoribus ſicut indicat feſtinantibus feſti
natam, alteram prolixiorem, in qua ſecundum ſcriptu-
ras ſe reſpondiſſe diligentius arbitratur. Ita ego ſcripta
eius opitulante domino inſtitui refutare, vt etiam qui
ſunt ingenio tardiores, ad omnia me reſpondiſſe non
dubitent. Nam prius verba eius ponam, deinde noſtra
ſubiungam: nõ ſic quemadmodum feci cum Petiliani
literis reſponderem. Ibi enim per loca ſingula quando
verba ipſius inſeruntur, poſitum eſt, Petilianus dixit:
Quando mea redduntur, Auguſtinus reſpondit. Vnde
mihi tanquam mentitus fuerim, calumniatus eſt, dicẽs,
quod nunquam mecum cominus diſputauerit: quaſi
propterea nõ dixerit quod ſcripſit, quia hoc nõ in ver-
bis eius audiui, ſed in literis legi, aut ego ideo non re-
ſponderim, quia nõ eo præſente locutus ſum, ſed ſcrip-
tis eius viciſsim ſcribendo reſpondi, Quid faciamus
hominibus qui tale cor habent, aut eos quibus ſua ſcrip
ta innoteſcere cupiunt, tale cor habere opinantur? Sed
etiam talibus hic ſatisfaciamus: & quãdo ponimus ver-
ba Gaudentij, non dicamus, Gaudentius dixit: ſed Ver-
ba epiſtolæ: & quando reſpondemus, non dicamus, Au
guſtinus reſpondit: ſed, ad hęc reſponſio. Sic ergo inci-
piamus

A piamus refellere Gaudentij epiſtolam priorem ac bre-
Caput.II. uiorem. VERBA EPISTOLAE, Honorabili
ac nimium nobis, ſi ſic volueris, deſiderando Dulcitio
tribuno & notario, Gaudentius Epiſcopus AD HAEC
RESPONSIO, Non debemus etiam iſta diſcutere,
ne propemodum in ſuperfluis immoreour, cum ſint
loca neceſſaria, quæ nos aliquanto diutius cogant.

VERBA EPILTOLAE, Religionis tuæ ſcripta
percepi per eos quos & moribus & inſtituto ſuo, cũctis
charos eſſe mauifeſtum eſt. AD HAEC RESPON.
Neq; hoc diſcutiã quo modo dixeris, religionis tuæ ho-
mini, quem potius irreligioſuo putas. Reddidiſti quip-
pe honorificentiam, ſicut reddendam exiſtimaſti, quia
ille te honorificentius tractauit in literis quas ad te de-
dit, quàm catholicus hæreticum debuit, putans tuã men
Caput.III. tem tali fieri ſermocinatione ſanabilem. VERBA
EPISTOLAE, In quibus tam multa, inquit, à tua di-
gnatione dicta ſunt, quæ nunc interim conticeſco, ſed
quoniam ingenij tui acumen minus aduertit, quòd nos
in eodem ſcripto, nec innocẽtes plenè, nec reos aſſere-
re potuiſti. AD HAEC RESPON. Quo modo non
aſſeruit reos, quos dixit male congregatos? Quo modo
B noo aſſeruit reum quum dixerit, quòd te duce miſero-
rum animæ nefando exitu perituræ ſint, adiciens te in
te intelligere debere, quanta te & io hoc mundo inui-
dia, & in illo vltimo iudicio deſperatio poterit manere?
Quo modo nõ aſſeruit reum, quem ſicut potuit exhor-
tatus eſt, vt imitandum aliorum ſecutus exemplum, di-
miſſo errore prioris hæreſeos, te ad vnam & veram dei
conferas fidem? Veruntameo oon tribuni verba defen-
dere, ſed hæretici refutare ſuſcepimus. Si quid ergo iſte
noſter tanquam laicus militaris dixit incautus, quis ei
non ignoſcat? Quis Eccleſiæ catholicæ de verbis eius
præiudicandum eſſe contendat? Tu perpenſius conſide
ra quid loquaris, quem pars Donati in noſtra collatio-
ne quæ apud Carthaginem facta eſt, ſex aliis adiunctũ,
Caput.IIII. etiam defenſorem ſuæ diuiſionis edidit. VERBA
EPISTOLAE, Quòd ſi criminoſos, inquit, exiſtimas,
fugiẽda nobis dãoanda ſocietas. AD HAEC RESPON.
Plaoè fugieoda eſt ſocietas criminoſorum, ſed non eſt
reſpuẽda correctorum. Illud ergo ſalubriter ita deuita-
mus, vt boc miſericorditer velimus, optemus, inſtemus.
Caput.V. VERBA EPISTOLAE, Si vero innocentes nos
putas, inquit, quod etiam ipſe dixiſti, perſecutores in fi-
C de Chriſti conſtituti ſuſtinere gaudemus. AD HAEC
RESPON. Conſideraui literas tribuni ad te datas, &
nuſquam in eis legi quòd te dixerit innocentẽ, ſed ab a-
liis audiſſe, vel cognouiſſe prudeotẽ. Sic autẽ in ſcriptu
ris ſanctis, nõ ſolum boni, verumetiã mali vocari ſolẽt,
Gene.3. Nã hoc ibi nomen etiã ſerpens hominis deceptor acce
pit. Quod enim quidã interpretati ſunt, ſapientiſſimum
φρονιμώ- omniũ beſtiarũ, prudentiſſimũ potius Græci codices hã
τατος. bẽt: vnde in Latinam linguã ſcriptura illa traoſlata eſt.
Sed ſi eos putandũ eſt innocentes à tribuno eſſe dictos,
quos à te ad exitiũ teneri dixit inuitos, quid mirũ ſi & il
lic fieri credidit, quod in aliis locis factũ eſſe cognouit?
Non eſt ergo vnde gandeas te pati perſecutionem, cum
inuenire non poſſis quo modo te aſſeras innocentem.
Abſit autem vt iſta perſecutio dicenda ſit hominum, cũ
ſit potius pro hominibus liberandis perſecutio viciorũ,
qualem facit ægris etiã diligentia medicorum. Quan-
uis etſi eſſetis innocentes, hinc efficeremini nocentes,
quia occidere cupitis innocentes. Qui enim ſe innocen
tes conantur aſſerere, & tamẽ vitæ ſuæ nolunt parcere,
quid aliud quàm innocentes conuincuntur occidere?

Tomus ſeptimus.

VERBA EPISTOLAE, In hac autem Eccleſia, D
inquit, in qua nomen dei & Chriſti eius vt etiã ipſe di- Caput.VI.
xiſti, in veritate * eſt frequentatum, nos aut veri quan- *al. vaſtate
diu deo placuerit permanemus, aut vt dignum eſt, dei
familia intra dominica caſtra vitæ exitum terminabi-
mus, ſub ea ſcilicet conditione, quia ſi vis fuerit operata,
tunc id poterit euenire. Nemo enim tam deoiens eſt, vt
nullo impellente feſtinet ad mortẽ. AD HAEC RE-
SPON. Neq; hoc in tribuni literis legitur à te inuocatũ
in veritate oomẽ dei, quãuis dixerit inuocatũ: quãquam
etiam ſi dixiſſet, poſſet hoc intelligi, non ad veſtrã glo-
riam ſed ad pœnã. Nam & de gentibus impiis Apoſto- Roma.1.
lus dixit, Qui veritatem in iniquitate detinẽt, vt vos fa-
citis, qui veritatem bapciſmi diuini in iniquitate deti-
netis erroris humani, Vnde nos cum veſtram corrigi-
mus iniquitatem, non vtique debemus illius ſacramẽti
reſciodere veritatem. Profiteris ſanè innocẽs homo a-
liis quidem verbis, cum Eccleſia te ac tuos interituros.
Cum enim dicis in Eccleſia, quid aliud vis intelligi, ni-
ſi cum Eccleſia: quandoquidem id agere ignibus paras?
Hæc eſt innocentia partis Donati, vt hoc faciatis ad-
iunctis mortibus veſtris, quod etiam apud Carthagi-
nem in inuidiam oostram de Baſilicis quæ veſtræ fue-
runt, ſicut potuiſtis, & cum quibus potuiſtis feciſſe aſſe- E
ueramini ſioe mortibus veſtris. Quis enim vos non cre
dat velando * feciſſe, quod facere etiam moriendo diſ- *aliàs vo-
ponitis? Si autem illud vos non feciſtis, hoc certe furio- lendo.
ſius eſt quod facere paratis. Sed dixiſti, ſi vis fuerit ope-
rata: Et adiunxiſti. Nemo eſt tam demẽs, qui nullo im-
pellente feſtinet ad mortem. Quanto eſt ergo demen-
tior, qui cum impellatur ad vitam, feſtinet ad mortem?

VERBA EPISTOLAE, Eos autem qui nobiſcũ Cap.VII.
ſunt, inquit, teſtem deũ facio, eiuſq; omnia ſacramenta,
ꝙ exhortatus ſum & impenſiſſime perſuaſi, vt qui habe-
ret voluntatẽ egredi, ſecurus publice fateretur: nec nos
enim inuitos retinere poſſumus, qui didicimus ad dei
fidem oullum eſſe cogendũ. AD HAEC RESPON.
Cur autẽ non te etiã, ſi non inuitorum retentorẽ, tamen
ad bonũ opus exhortatorem apertiſſime fateris, ſi quod
facturus es, bonum eſt? An forte quam malum ſit & ipſe
iotelligis, atq; id facturum te magis vt terreas quàm vt
impleas cõminaris, aut mentiendo infidelis, aut verũ di
cendo crudelis? VERBA EPISTOLAE, Et alia Cap.VIII.
manu opto te incolumem in reipublicæ actibus floren-
tem, & à Chriſtianorũ inquietudine recedentem. AD F
HAEC RESPON. Poſſumus eum & nos optare in-
columem & in reipublicæ actibus florentem, ſed non
ab hæreticorum correctione quieſcentem.

Libri primi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTI-
ni Hipponenſis Epiſcopi contra ſe-
cundam Gaudentii Donatiſta-
rum Epiſcopi epiſtolam,
Liber Secundus.

HONORABILI & omni affe- Verba epi-
ctu deſiderando Dulcitio Gauden ſtola.
tius Epiſcopus. AD HAEC RE- Caput.I.
SPONSIO, Si omni affectu deſi-
deras hominem, quare cum illo te-
nere Chriſti reſpuis vnitatẽ? An red
dendo malum quaſi pro malo quẽ
tuum perſecutorem putas, rebaptizare deſideras?
VERBA EPISTOLAE, Solent igitur, inquit, ſola Caput.II.

G ſama noti cupere, aut incerto inuicē aſpectu verba mi-
ſcere, aut incogniti ſaltē nō horrere præſentiá, tua vero
cēſura quod abſentē me iouenеris gratulatū, quod antē
redierim, contriſtatū literis inſiouaſti. AD HAEC RE-
SPON. Non omnes qui ſibi ſola fama noti ſunt, videre
iouicē volunt, ſed quos bene ipſa fama cōmendat. Mirū
eſt autē reuera quod tibi accidit, vt tu eū deſiderandum
dicas, à quo te perſecutionē perpeti quereris. Ille autē qui
te perſequitur, abſentem te mali eſſe, nolit eum quē per-
ſequitur inueuire. Sed hoc vnde? niſi quia te potius eorū
perſecutorem voluit intelligi, quorum in Chriſto ſalu-
Caput.III. tē, tua præſentia credidit impediri. VERBA EPI-
STOLAE, Sed quoniá pręterita die, inquit, ne in epi-
ſtolari reſpooſo ſiluiſſem propter morā portantiū, certa
quæq; ſtrictim atq; breuiter inſiouaui: nūc mihi digna-
tionis tuę ſcriptis ſacroſanctæ legis diuioq; verbis eſt re-
Exod.23. ſpondendū. Dominus dixit. Inoocentē & iuſtū nō occi
des: purgatione nō purgabis reū. Certū eſt igitur in dei
iudicio pari crimine, pariq; reatu eſſe deuinctū, qui reū
abſoluerit, & qui occiderit innocentē. Si ante cōmunio
nē rei erat à te nominatus Gabinus, vel cæteri fidefragi
in malo illi lapſu cōſortes ſecundum dei voces abſolui
H minime debuerunt. Si autē tanquā innocētes vel ſancti
recepti ſunt, quare in ea fide permanētes vnde velut ſan
ctos accipitis, occiditis innocentes? AD HAEC RE-
SPON. Inuidioſe meodaciter loqueris. Ille quippe ad
quē loqueris, nō tale præceptum accepit vt occidamini,
ſed vt corrigamini. Quod ſi nolueritis, ne correctionē
impediatis aliorum, in exilium mittemini. Quod ſi à iu-
ſtis fieri ooo debet, cur etiā falſo voluiſtis de Cæciliani
exilio io veſtra collatione gloriari, quo eū miſſum ve-
ſtris maioribus inſtantibus à Conſtantino Imperatore
dixiſtis? Iſte autē Tribunus ad quē ſcribis cui legū pro-
mulgatarū cura mandata eſt, vſqueadeo vult vt viuas, vt
timeat ne ipſe te occidas. Ecce conſtitui tibi ante oculos
ipſum, & teipſum. Ipſe in Chriſti pace vult viuere, tu in
parte Donati te quæris occidere. Quis veſtrum ſit tuus
Cap.IIII. perſecutor agnoſce. Gabinus autem iam noſter, qui
fuit aliquando veſter, & alij quàm plurimi, qui ex vobis
ad nos conſiderata catholica veritate tranſierunt, non
ideo tibi videantur à veſtra contagione noo fuiſſe pur
gati, quia nō ſunt à nobis rebaptizati. Hi enim qui non-
dū baptizati ſuot à peccatis omnibus in catholica Eccle
ſia lauacro regenerationis abluūtur: In eis autē qui hoc
I ſacramentū, non ad auxiliū ſed ad iudiciū foris accipiūt,
quia nec in deſertore violamus charactērē regium, fit il
1.Petri.4. lud quod ſcriptū eſt, Charitas cooperit multitudinē pec
catorū, Ecce quemadmodū poſſunt quos non oportet
baptizari, ipſa catholicæ vnitatis charitate mundari, vt
nō incipiat eis intus ineſſe quod & foris inerat, ſed inci
piat eis prodeſſe intus quod foris oberat. Non itaq; à vo
bis accipimus velut ſanctos, ad nos enim trāſeundo ſan
ctificantur, qui manendo apud vos ſancti eſſe omnino
non poſſunt: Nec vos innocentes occidimus, quos etiā
Caput.V. reos viuere volumus. Sed tu qui teſtimoniū diuinæ
vocis bene recolis, & nobis obiicis deum dixiſſe, Inno-
Exod.23. centem & iuſtum non occides: ſi innocens es & iuſtus,
quare te occidis? Non te innocentē & iuſtum dicimus,
& tamen nolumus vt occidaris, tu te innocentem & iu-
ſtum arbitraris, & innocenti & iuſto non parcis, Cer-
tum eſt igitur, vt ipſe dixiſti, in dei iudicio pari crimine,
pariq; reatu eſſe deuinctum, qui reū abſoluerit, & qui iu
ſtum occiderit: Quare ergo abſoluiſti Felicianum Ma-
ximioianiſtam reum? Quare ionoceotē occidis & teip-
ſum? Nos autem nec reum abſoluimus, ſed vt mereatur
abſolui, prius corrigi cupimus, nec te innocentē, ſiue ti- K
bi parcas, ſiue te occidas, ſi in parte Donati remanſeris,
iudicamus: Nam de quantalibet ionocētia glorieris, te-
pſum innocentē occidendo, innocens eſſe nō poteris,
niſi forte mihi reſpōdeas & dicas, Cum me occido, nō
innocentē vtiq; occido, quia ipſa voluntate qua me oc-
cidere ſtatuo reus efficior animo, prius quàm corpus oc
cidero. Hoc ſi dicis, verum dicis, & miris modis te accu
ſando defeodis. Cum enim te oſtendis in te occidendo
prius ipſo propoſito fieri nocentē, proculdubio facino-
re perpetrato, nemo te conuincet quod occideris inno
centē. Hac itaq; ratione colligitur, quod cū multi inno-
centes ab aliis occidantur, à ſeipſo innocens nullus oc-
cidatur. Ea quippe cogitatiōe qua occidere ſeipſum mo
litur, innocētia prius ſpoliatur, vt cum ſe occidit nō in-
nocēs moriatur. Hoc tibi cōtiogeret, ſi antequā te occi-
dere præparares vt innocēs eſſes. Nunc vero quia & an-
tea iā hæreticus innocens non eras, nō erit ſi te occide-
ris tuæ iniquitatis ioitiū, ſed augmentum. VERBA Caput.VI.
EPISTOLAE, Nam de ſaocto Emerito, inquit, Cæſa
rienſi falſa ad nos pro certo fama peruenit: Quod ſi eſſet L
apud Apoſtolum dicentē, Si exciderunt à fide quidā il- Roma.3.
lorū, nūquid infidelitas illorū fidē dei euacuauit? Abſit.

AD HAEC RESPON. Dicendum eſt de Emerito
Cæſarieſi, quod tu dicere timuiſti. Falſa quidē de illo fa
ma iactata eſt, quòd catholicus factus ſit, ſed quēadmo-
dū hoc audiſtis, ita totū quod factū eſt, noſſe potuiſtis.
Cur ergo laudes coëpiſcopi tui cuius tibi pro exemplo
nomen obiectum eſt, tacere voluiſti? Profecto ſi fecit a-
liquid laude dignū, io tanto articulo nō abs te fuit vtiq;
reticendū. Sed quia eius laudibus non vis vt te inuidere
potuiſſe credamus, quare ergo tacuiſti, niſi quia de illo
erubeſcere timuiſti? Venit ergo Emeritus Cæſareā, illic
poſitus & præſentibus nobis: Venit autē non apprehen-
ſus cuiuſquā ſagacitate, non adductus alterius poteſta-
te, ſed excitatus propria volūtate, videre nos voluit. Vi-
dimus eum, ad Eccleſiam catholicā pariter venimus, af-
fuit maxima multitudo, nihil pro ſua, ſeu pro veſtra de-
fenſione dicere potuit, cōmunicare noluit, dilatus per-
ſeuerauit, conuictus obmutuit, illæſus abſceſſit: Quid fie
ri pro noſtra manſuetudine lenius, quid pro veritate ca
tholica inuictius, quid pro veſtra, ſi ſapiens correctione
potuit ſalubrius? Cum enim ſponte ad nos niſi pro vo-
bis contra nos dicturus aliquid oon veniſſet, profecto
dixiſſet, ſi quod diceret, inueoiſſet. Quæcunque enim vt M
veniret præparauerat dicere, adiuuāte miſericordia do-
mini, ante ſunt noſtra præuentione refutata, quam illius
circumuentione prolata. Et certe ſi putas eum potuiſſe,
ſed noluiſſe reſpondere, lege quod cum illo actū eſt, &
reſponde, Si in pacem catholicā tranſiſſet Emeritus, di-
ceretis eum non diuina miſeratione conſenſiſſe lumini
veritatis, ſed ponderi perſecutionis humana infirmita-
te ceſſiſſe. Si deniq; captus adduceretur inuitus, non in-
opia reſpondendi, ſed euadendi cōſilio tacuiſſe pro ve-
ſtro arbitrio iactaretis. Nunc vero quandoquidem vl-
tro venit, profecto quod tacuit, nō lingua, ſed cauſa de-
fecit. Quòd autem tranſire in vnitatē catholicā noluit,
animā ſuperbam confuſio pertinaciſſimā fecit: Sed hoc
quaotum ad ipſius exitium atq; ſuppliciū, tantum ad a-
liorum confirmationem ſalutemq; profecit. Si enim vi
derent Emeritū nobis cōmunicantem, ſuſpicarētur ho-
minem formidantem: Cum autem viderent & in parte
Donati permanentem, & tamen aduerſus catholicam
reticentem, magis illis apparuit contra ſuos ſilendo cla
mare. An vero cum voce atq; ore ſano & libero ſtaret,

A nõ erat pro veſtra cauſa cõtra nos teſtis idoneus Eme-
ritus ille,ille Emeritus,inquam,& inimicus,& mutus?

Cap.VII. Sed bene tibi viſus eſt veſtros authoritate videli-
cet Apoſtolica conſolari: Non propter Emeritum qui
non potuit plus facere pro vobis,quam quod non inue
niens quid loqueretur pro vobis,non tamen abſceſſit à
vobis, ſed propter alios qui veſtro errore derelicto in
ſocietatem catholicam mutati,in melius aggregantur,
Roma.3. cõmemoraſti propterea dixiſſe Apoſtolum, Si quidam
illorum exciderunt à fide, nunquid infidelitas illorum
fidem dei euacuauit? Abſit. Reuera hoc reſtat,vt excidiſ-
ſe dicantur à fide,qui deo crediderunt,& fidem tenere,
Gene.22. qui hominibus credunt. In ſemine tuo benedicẽtur om
nes gentes, dixit deus. Ecce cui credunt qui ex vobis ad
nos tranſeunt. Cæciliani peccato periiſſe tranſmarinas
gentes homines dixerunt: Ecce quibus credunt qui in
veſtra ſocietate perſiſtũt, & dicis eos excidiſſe à fide qui
fidem dei ſecuti ſunt,& eos fidem habere dei,qui in ver
bis hominum remanſerunt, Vbi eſt ergo quod huic ſen
tentiæ abs te commemoratæ continuo ſubiungit Apo-
Roma.3. ſtolus, Eſt autem deus verax,omnis autem homo men-
B dax, ſi à fide exciderũt qui credunt,quod dixit verax,&
in fide perſiſtunt qui credunt quod dixit homo mẽdax?

Cap.VIII. VERBA EPISTOLAE, Fugam mihi, inquit,
quaſi ex lege perſuades, ſed factor legis tantum debet
Roma.2. audiri,quia Paulus Apoſtolus dicit, Nõ auditores legis
iuſti ſunt apud deum, ſed factores legis iuſtificabuntur:
Ioan.10. Nam audiet dominum dicentem, Quia bonus paſtor
animam ſuam ponit pro ouibus ſuis: Mercenarius au-
tem cuius non ſunt oues propriæ,videt lupum venien-
tem,& fugit: Et lupus rapit eas & diſpergit. AD HAEC
Actu.9. RESPON. Ecce quo modo intelligit Euangeliũ pars
Donati: Itáne Apoſtolus non paſtor ſed mercenarius
erat,quando per murum in ſporta ſummiſſus,fugit ma-
nus eius qui eum comprehendere cupiebat, & tu es pa-
ſatoris, aut ſimile verbum deeſt. ſtor,qui eos quos dominicas oues, vt errore in animo
pereant,furore corpus interimant,etiam tecũ vis perde-
re, tecum quæris occidere, nec audis paſtorem paſtorũ
dicentem, Fur non venit niſi vt occidat & perdat: Ad
hoc veniſti qui abſceſſeras, ad hoc rediſti qui fugeras?
Hoc opus furis eſt & latronis,non paſtoris atque cuſto-
dis. Veruntamen etiam nobis non te cogentibus, vi-
de quia omnes collegas tuos qui fugerunt, non paſto-
C res ſed mercenarios intelligi voluiſti. Sed ſi eſſent apud
te dominicæ oues, aut tecum venirent,vt etiam te cor-
rectum poſſent habere paſtorem, aut te dimiſſo fuge-
rent ad paſtorem. Mercenarius autem quem ſignificat
dominus viſo lupo,nõ corpore ſed animo fugit,quan-
do deſerit timore iuſticiam. Sicut fugit Secundus ve-
ſter Tigiſitanus, quando Purpureum Limatenſem de
homicidio confeſſum magiſque terribilem, ne priora-
tum perderet vel epiſcopatum,timuit. Corpore autem
etiam boni illi paſtores Apoſtoli in perſecutione fuge-
runt, nec ideo tamen oues Chriſti cura & animo reli-
querunt. Si ergo & tu paſtor eſſes,prior in lupi parte nõ
eſſes,deinde imperiũ domini tui,qui ſeruos ſuos fugere
in perſecutionibus iuſſit, per os cuiuſlibet etiã peccato-
ris obedienter,audiſſes,nec contra dominum tuũ argu
mentareris & diceres, Factor legis tantum debet audi-
Roma.2. ri,quia Paulus Apoſtolus dicit, Non auditores legis iu-
ſti ſunt apud deum,ſed factores legis iuſtificabuntur.

Caput.IX. Quid in aliam ſententiam verba manifeſta con-
uertitis? Auditores legis & non factores apud deum iu-
ſtos negauit,ab hominibus quando verum dicũt audiri
non prohibuit,ne ſicut tu loqueretur contra dominum
ſuum dicentem de quibuſdam, Quæ dicunt facite,quæ D
Matth.23. autẽ faciunt,nolite facere: Dicunt enim & non faciunt.
Vides quemadmodum Chriſtus & per homines audi-
tores & prædicatores legis & non factores,alios eam ta
men audire præcepit & eſſe factores: & tu dicis, factor
legis tantũ debet audiri,& volens redarguere quaſi per-
ſecutorem tuũ,loqueris aduerſus creatorem tuũ. Pecca-
Pſal.49. tori quidem dicit deus, Vt quid tu enarras iuſticias me-
as, & aſſumis teſtamentum meũ per os tuum? Sed ideo
Eccl.15. illi nihil prodeſt qui dicit,& quod dicit non facit. Pro-
deſt autem illi qui per malum bonũ audit, & quod au-
dit facit, Non eſt quidem ſpecioſa laus in ore peccato-
ris,ſed ſpecioſa in vita moribuſq; factoris,etiam ſi hanc
audierit ex ore peccatoris. Quantumlibet ergo exiſtima
Tribunum eſſe peccatorem, & legis non eſſe factorem,
Matth.10. obedienter tamẽ audi,nõ iſtum,ſed illum etiã per iſtum
qui dicit, Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite
in aliam. Quid ſtatis? audite & fugite, Chriſtus hoc im-
Ibidem. perat,non Tribunus. Niſi forte reſpondes & dicis, Ait
quidem Chriſtus, Si vos perſecuti fuerint in iſta ciuita-
te, fugite in aliam: ſed quare de iſta ciuitate diſcedam,
quãdo nec iſte meus eſt pſecutor, nec ego Chriſti ſum E
auditor: Ac per hoc ſi manſeris,lupus es ſæuiens,ſi fuge-
Canti.1. ris,lupus es timens. Et quoniã ſponſus dicit, Niſi cogno
ueris temetipſam ô pulchra in mulieribus,exi tu in veſti
gijs gregum tuorum, & paſce hædos tuos in tabernacu
lis paſtorum. Etiam ſi te paſtorem eſſe gloriaris, tamen
quia de ouili dominico exiſti,hædos tuos paſcis,non o-
Capu.10. ues Chriſti. VERBA EPISTOLAE, Deinde,in-
quit, Quæ loca erunt quæ in hac perſecutionis procella
vndiq; perturbata tranquillitate ſeruandos tanquam in
portum recipiant ſacerdotes,quando dominus dixerit.
Matth.10. Cum vos perſequi cœperint in hac ciuitate, fugite in a-
liam? Tute tunc fugiebãt Apoſtoli,quia neminẽ pro eis
proſcribi iuſſerat Imperator. Nunc vero Chriſtianorũ
*al. territi. receptores proſcriptionibus tracti,*pericula formidan-
tes, non ſolum nõ recipiunt, verumetiã videre timent,
quos tacite venerantur. AD HAEC RESPON. Hoc
planè laudo quòd agnoſcitis vos, ſed quòd non corri-
gitis,doleo. Quid enim hac tua profeſſione manifeſtius,
qua declaras ſatis non vos ad eorũ pertinere conſortiũ,
quibus dominus ait, Si vos perſecuti fuerint in vna ciui
tate,fugite in aliã? Nempe,hoc eſt,quod pauloante dixi,
poſſe te mihi veriſſime reſpõdere ſi dicas, Nec iſte meus F
eſt perſecutor,nec ego auditor ſum Chriſti. Ecce hoc a-
pertiſſime dicis, Quo modo enim es auditor Chriſti,cũ
ille ſuis auditoribus,hoc eſt,ſectatoribus promittat,vſq;
in finem ſeculi nõ defuturas ad quaſcunq; confugiant
ciuitates,quandocunque perſecutionem paſſi fuerint,dì
cens, Cum autem perſequentur vos in ciuitate iſta,fugi-
te in aliam: Amen dico vobis,nõ conſummabitis ciuita
tes Iſraël donec veniat filius hominis? Tu autem in hac
perſecutione quã vos querimini perpeti,iam deeſſe vo-
bis dicis loca quò fugere, & vbi tanquam in portu poſ-
ſitis ab hac tempeſtate requieſcere, loquens contra pro-
miſſionem Chriſti, qui dicit, non defuturas ciuitates
quò fugiant ſui qui perſecutionem patiuntur, donec ve
niat,id eſt,vſque ad conſummationem ſeculi. Quia er-
go ille hoc promiſit ſuis quod vos non inuenitis, pro-
fecto ille mentitur ſi vos eius eſtis: ſed quia ille non
mentitur, vos eius non eſtis. Ac per hoc nec Tribunus
cui pſcribis,perſecutor eſt veſter,ſed perſecutor perſecu
toris veſtri, hoc eſt erroris veſtri, quo compulſi talia
facitis,vt de illorum genere ſitis de quibus ſcriptum eſt,
ꝙ perſecutionem paſſi ſint ab ipſis factis ſuis. Proinde ſi

G intelligatis quid in vobis qui vos diligunt perſequũtur,
ipſa ſine dubio, à quibus perſecutionem patimini, facta
mala veſtra fugietis, & cõiungemini eis,qui vt liberent,
Caput.XI. perſequuntur veſtros perſecutores,nõ enim niſi veſtros
perſequuntur errores. VERBA EPISTOLAE,
Per opificẽ, inquit,rerũ omnium dominũ Chriſtũ om-
Eccli.15. nipotens deus fabricatum hominẽ vt deo ſimilẽ,libero
dimiſit arbitrio,Scriptũ eſt enim, Fecit deus hominẽ &
dimiſit eum in manu arbitrij ſui. Quid mihi nunc hu-
humano imperio eripitur,quod largit⁹ eſt deus?Aduer-
te vir ſumme, quanta in deum ſacrilegia perpetrẽtur,vt
quod ille tribuit, auferat humana præſumptio ,& pro
deo ſe inaniter iactet magna dei iniuria,ſi ab hominib⁹
defendatur.Quid de deo æſtimat qui eum violẽtia vult
defendere, niſi quia nõ valet ſuas ipſe iniurias vindica-
re? AD HAEC RESPON. Secundũ iſtas veſtras fal-
lacisſimas vaniſſimasq; rationes,habenis laxatis atq; di-
miſſis,humanæ licentiæ impunita peccata omnia relin-
quẽtur, nullis oppoſitis repagulis, legũ nocẽdi audacia,
& laſciuiendi libido bacchetur,non rex ſuum regnum,
non dux militẽ, nõ prouincialem iudex, non dominus
ſeruum,non maritus vxorẽ,nec pater filiũ à libertate &
H ſuauitate peccandi minis vllis pœnisve cõpeſcat.Aufer-
te quod ſana doctrina pro ſanitate orbis terrarum ſa-
pienter per Apoſtolũ dicit,& vt confirmetis in arbitrio
tanto peiore, quanto liberiore filios perditionis, delete
quod ait vas electionis,Omnis anima poteſtatibus ſub-
Roma.13. limioribus ſubdita ſit: Non eſt enim poteſtas niſi à deo.
Quæ autẽ à deo ſunt,ordinata ſunt.Quapropter qui re-
ſiſtit poteſtati,dei ordinationi reſiſtit. Qui autẽ reſiſtũt,
ipſi ſibi iudiciũ acquirunt. Principes enim non ſunt ti-
mori boni operis,ſed mali. Vis autẽ non timere poteſta
tem?bonũ fac,& habebis laudem ex illa.Dei enim mini
ſter eſt,vindex in iram ei qui male agit. Delete iſta ſi po
teſtis,aut iſta ſicut facitis ſi non poteſtis delere,contem-
nite.Habete de his omnibus peſſimũ arbitrium, ne per-
datis liberũ arbitrium.Aut certe quia ſicut homines ho-
minibus erubeſcitis,clamate ſi auderis,puniantur homi
cidia,puniantur adulteria, puniantur cætera quãtalibet
ſceleris ſiue libidinis facinora,ſeu flagitia,ſeu ſacrilegia
volumus à regnantium legibus impunita. An vero a-
liud dicitis,cum dicitis, magna dei iniuria ſi ab homini
I bus defendatur . Quid de deo æſtimat qui eũ violentia
vult defendere, niſi quia nõ valet ſuas ipſe iniurias vin-
dicare?Hæc dicentes, quid aliud dicitis niſi nulla homi
nis poteſtas cõtradicat atq; obſtrepat noſtro libero arbi
trio,quãdo iniuriã facimus deo? O dolor,fraudata ſunt
tali magiſterio tẽpora antiqua quoniã nondum eras na
tus,quãdo ſanctus Moyſes iniurias ſuas leuiſſime pertu-
lit,dei vero ſeueriſſime vindicauit. Tu autem doctor hę
Eccle.15. retica præſumptione inuidioſiſſime clamas , Fecit deus
hominem,& dimiſit eũ in manu arbitrij ſui. Quid mihi
nunc humano imperio eripitur quod largitus eſt deus?
Hoc videlicet flagitãs,vt ad faciendas iniurias deo,qui
cũ libero arbitrio fecit hominẽ,liberum arbitriũ tibi re-
Daniel.3. linquatur ah homine. Sed illi etiam qui decreto Nabu-
chodonoſor regis, propoſita pœna interitus ſui,& diſ-
perſionis domorũ ſuarũ à blaſphemando deo Sidrach,
Miſac, & Abdenago terribiliter phibebãtur, & acriter
ſi cõtemnerent,plecterentur,dicere potuerũt quod ipſe
dixiſti, Magna dei iniuria,ſi ab hominibus defenſatur:
Quid de deo æſtimat qui eũ violentia vult defendere ,
niſi quia nõ valet ſuas ipſe iniurias vindicare?Hæc ver-
ba tua prorſus etiã illi dicere potuerunt,& fortaſſe dixe-
runt,etſi nõ eadem libertate nõ diſſimili vanitate. Datũ
eſt ergo homini quãdo creatus eſt liberũ arbitrium,ſed K
vt ſi eſſet malefaciẽs,fieret patiens. Deniq; illi primi ho-
mines cum peccaſſent,morte damnati ſunt,& priuſquã
mors eis extrema etiã corporis ſuppleretur, in exiliũ de
paradiſo miſſi ſunt. Mitiora in vos cõſtituit Imperator,
propter manſuetudinem Chriſtianã: Exilium vobis vo
luit inferre,nõ mortem, ſed vos homines docti cõſide-
rantes quid debeatur merito , & quid minus ſit in ſup-
plicio,nõ de iudicio illius,ſed de veſtro additis mortẽ.
Nolite perire in æternũ,dum vobis hoc tempore ad of-
ferendum deũ concedi ab hominibus vult liberũ arbi-
triũ . Audi Apoſtolũ, & habebis magnum cõpendium,
quo tibi regia poteſtas nocere nõ poſſit, Bonũ fac,& ha Roma.13.
bebis laudem ex illa. Ex illa & ante nos iuſti habuerunt
laudem,nõ ſolum; qui regibus religioſis fideliter paruerunt,
runt,verumetiã qui reges impios pro dei veritate aduer
ſarios pertulerunt,illi laudem obauditionis, vtrique ta-
men ex illa,ſed bonum faciendo,non poteſtatibus reſi-
ſtendo. Quod autem vos facitis,non ſolum bonum nõ
eſt,ſed grande malum eſt, vnitatem Chriſti pacẽmque
cõſcindere, contra promiſſa Euãgelica rebellare,& ad-
uerſus eum de quo dictũ eſt , Dominabitur à mari vſq;
ad mare,à flumine vſq; ad terminos orbis terræ:hoc eſt Pſal.71.
aduerſus verum & ſummũ regem Chriſtianorum tan- L
quã ciuili bello Chriſtiana ſigna portare. Sufficiat ergo
vobis ad occaſionem correctionis quod pro tã magnis
malis veſtris longè minora & minora recepiſtis, ſi non
vobis vltro quod nõ imperator conſtituit ingeratis, &
nolite ad impunitatem licentioſam liberũ arbitrium,ab
hominibus velle cõcedi, ne in ipſius dei manus infœli-
cius incidatis: Nam & maiores veſtri iudicauerũt in hu
iuſmodi iniuriis dei,liberũ hominis arbitrium nõ relin
quendũ à regibus impunitũ,quia licet haberent cauſam
malam, Cæcilianum tamen Epiſcopũ perſequendum,
vſq; ad imperatoris Conſtantini iudiciũ perduxerunt.

VERBA EPISTOLAE,Noſtrã vero fidẽ,inquit, Caput.XII.
quã dominus Chriſtus Apoſtolis dereliquit,ſolæ nobis
iſtæ perſecutiones grauiſſimã reddunt. Fœlices,inquit,
eritis,cum vos perſecuti fuerint homines, & maledixe- Matth.5.
rint, & dixerint aduerſum vos omne nequã propter fi-
lium hominis : Gaudete & exultate, quia merces veſtra
multa eſt in cœlis. Sic enim perſecuti ſunt & Prophetas,
qui ante vos fuerunt patres eorũ. Si tantum ſolis Apo-
ſtolis dictum eſt,vſque ad ipſos fides habuit præmia. Et
quid proderat poſtea credituris? Vnde cõſtat omnibus M
dictum. Deinde dicit Apoſtolus Paulus,Qui volunt in
Chriſto ſanctè viuere, perſecutionem patiantur neceſſe 2.Timo.3.
eſt. Hoc autem in Euãgelio dominus dixit, Veniet hora
vt omnis qui interficit vos, putet ſe victimã dare deo: Ioan.16.
Sed hæc facient, quia non cognouerunt patrem neque
me. AD HAEC RESPON. Recte iſta dicerentur à
vobis quęrentibus martyrũ gloriam,ſi haberetis marty-
rũ cauſam. Non enim fœlices ait dominus qui mala iſta
patiuntur,ſed qui propter filium hominis patiũtur, qui
eſt Chriſtus Ieſus: Vos autẽ non propter ipſum patimi-
ni,ſed cõtra ipſum. Patimini quippe ideo,quia nõ ei cre
ditis, & toleratis ideo,ne credatis. Quo modo ergo vos
eam fidem tenere iactatis, quam dominus Chriſtus A-
poſtolis dereliquit? An vſque adeo cæcos & ſurdos vul
tis eſſe homines,vt nõ legant,nõ audiant Euangelium,
vbi nouerint quã fidem de ſua Eccleſia dominus Chri
ſtus Apoſtolis dereliquit,ex qua diuiſi atque ſeparati,ni-
hil aliud facitis quam contra verba capitis & corporis
rebellatis , & tamen propter filium hominis ac fidem
quam reliquit Apoſtolis , vos perſecutionem ſuſtinere
iactatis.

A iactatis? Omittamus alia, & nouiſſima verba eius in ter-
ris audiamus, vbi videamus quã fidem de Eccleſia reli-
quit Apoſtolis, quale teſtamẽtum quodã modo fecerit,
nõ vitam finiturus, ſed ſine fine victurus, non mittẽdus
in ſepulchrum, ſed aſcenſurus in cœlum. Surgẽs enim à
mortuis poſteaquã apparuit diſcipulis ſuis inuiẽdus o-
culis manibuſq; tractandus: Oportebat, inquit, impleri
Lucæ. 24. quæ ſcripta ſunt in lege & Prophetis & Pſalmis de me.
Tunc aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas, &
dixit eis, Quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat pati
Chriſtũ, & reſurgere tertio die, & prædicari in nomine
eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorũ per omnes
Actor. 1. gẽtes, incipientibus ab Hieruſalem. Itemq; in mõte Oli-
ueti, poſtquam nihil vlterius in terris poſitus dixit, ſed
quod maxime fuerat neceſſariũ, hoc cõmendauit extre-
mũ. Multi quippe erãt futuri per vniuerſas partes terræ,
vendicaturi ſibi nomẽ Eccleſiæ, & cõtra vniuerſam do
mũ quæ per vniuerſam terrã cantat canticũ nouum, de
Pſal. 95. quo ſcriptũ eſt, Cantate domino canticũ nouum, cãtate
domino omnis terra: de ſuarũ quiſq; ruinarum angulis
latraturi. Aliud nanq; Apoſtoli audire cupiebãt, & quod
illis maxime fuerat neceſſarium, nõ quærebant: Dic no
Acto. 1. bis inquiunt, Si in tempore hoc præſentaberis, & quãdo
B regnũ Iſraël? At ille, Non eſt, inquit, veſtrum noſſe tem-
pora vel momenta, quę pater poſuit in ſua poteſtate, ſed
accipietis virtutem ſuperueniẽtis ſpiritus ſancti in vos,
& eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in totam Iudæam
& Samariã, & vſq; ad terminos terræ. His dictis nubes
ſuſcepit eum. Nihil vlterius verbis addidit: Hoc tanto
tenacius, quanto poſterius audientium mentibus fixit.
Hanc ſponſam ſuis amicis ſponſus abiens commenda-
uit: Hanc ergo de ſancta Eccleſia diſcipulis dereliquit:
Huic fidei Donatiſtæ reſiſtitis, & pro fide quam domi-
nus Chriſtus reliquit Apoſtolis, vos perſecutionem fer-
re cõtenditis: Huic hominis filio Eccleſiam ſuam inci-
pientẽ ab Hieruſalem, & per omnes gentes fructifican-
tem atq; creſcentem, tãta diligentia commendauit, mi-
ra cæcitatis impudentia contradicitis, & propter filium
hominis vos mala ſuſtinere clamatis. An hoc fortaſſis
ideo dicitis, quia vobis alium filium hominis inueniſtis,
cuius nomine vocitemini, de cuius parte dicamini? Er-
ratis, nõ eſt ipſe quãdo propter filium hominis pati per-
ſecutionem fœlicitatis eſſe dicebat, ſeipſum ille ſpõſus,
non adulterum prædicabat: Et nos confitemur, vt dici-
C tis, non ſolis Apoſtolis eſſe dictum, Beati eritis cum vos
Matth. 5. perſecuti fuerint homines. Ad omnes enim hoc perti-
net, nõ qui poſt illos quamlibet perſecutionẽ paſſi ſunt
ſiue patiuntur, ſiue qui paſſuri ſunt, ſed qui propter iuſti-
ciam, ſicut & ipſi: Nam hoc paulo ſuperius dixerat: Bea-
ti qui perſecutionem patiuntur propter iuſticiam, quia
ipſorum eſt regnum cœlorum. Deinde iſta ſubiunxit,
quæ commemorare & fruſtra vobis vſurpare voluiſtis.
Fruſtra enim beatitudinem iſtam pertinere ad vos pu-
tatis, quando in vobis iuſticiam cui primi debeatis, non
demonſtratis, quinimmo econtrario etiam pro iniqui-
tate patimini, minus ab aliis, plus à vobis, vt ante dei iu-
dicium quod futurum eſt, etiam ipſi vobis quod mere-
mini, ex aliqua parte reddatis. Vnde quia tuipſe dixiſti,
non hoc ſolis Apoſtulis ſed omnibus dictum, ne vſque
ad illos fides præmia habuiſſe videretur. Sicut hoc ergo
non ſolis Apoſtolis, ſed omnibus dictũ eſt, qui etiã poſt
illos propter iuſticiam fuerant mala quęcunque paſſuri,
Matth. 10. ſic etiã omnibus illud dictum eſt, Si vos perſecuti fue-
rint in iſta ciuitate, fugite in aliam. Quare hoc non fa-
citis, ſi ad eorũ ſocietatem quibus hæc dicta ſunt perti-
netis? Quod quidem etſi feceritis, nõ ideo pertinebitis, D
quia & latrones hoc facere poſſunt, quos inquiri leges
publicæ iuſſerunt. Verũtamen quia hoc facere nõ vultis
de cõpendio vos ad iſtos quibus hęc dicta ſunt, nõ per-
tinere monſtratis. Et vt vos multo manifeſtius ipſa ex-
cuſatio veſtra ab illo numero virorũ Chriſtianorũ oſtẽ
dat alienos, loca quò cõfugiatis, quæ ille vſq; in finẽ ſe-
culi nõ defutura promiſit, vobis deeſſe iam dicitis, nullo
modo illũ ꝙ falſa promiſerit conuincentes, ſed vos ad
eorum conſortium quibus hoc promiſit non pertinere
monſtrãtes, & ideo non veraces martyres, ſed hæreti-
cos vos eſſe fallaces. Quid vobis vlterius dicamus quã-
do lingua veſtra vos vincit? Nam & illud quod ad- *Cap. XIII.*
didiſti dixiſſe Apoſtolum, Omnes qui in Chriſto pie vi- *2. Timo. 3.*
uere volũt, perſecutiones patiãtur, neceſſe eſt: non qui-
dem ille dixit, neceſſe eſt: ſed, omnes ait qui volunt in
Chriſto piæ viuere, perſecutionẽ patientur. Sed vos ad
iſtos non pertinere quis dubitat? Si enim & vos eſtis,
de quibus hoc dixit Apoſtolus, quare non facitis quod
ipſe fecit Apoſtolus? Nam ſi portæ aduerſus vos claude-
rẽtur, per murũ ſubmitti debuiſtis, vt manus perſequen-
tium fugeretis. Patent portæ & exire non vultis? Quam
perſecutionẽ patimini, niſi à vobis? Diligit vos perſecu- E
tor veſter, & perſequitur vos furor veſter. Ille vt fugia-
tis cupit, iſte vt pereatis impellit. Sic autem intelligins,
quod ait Apoſtolus, Omnes qui volunt in Chriſto pie
viuere, perſecutionem patiantur, vt maiores veſtros ſub
apoſtata imperatore Iuliano non pie vixiſſe vobis ne-
ceſſe ſit confiteri: Nam quiſquis illo tempore Donati-
ſta factus eſt, donec aduerſus veſtrum rurſus errorẽ pia
Chriſtianorum Imperatorum cura conſurgeret, ſi ante
defunctus eſt, non pie vixit, quia non eſt paſſus perſecu-
tionem. Si autem hoc propterea dixit Apoſtolus, quia
ſicut alibi ſcriptum eſt, Tentatio eſt vita hominis ſuper *Iob. 7.*
terram: nec ceſſat pios verόſque Chriſtianos non ſolũ
aduerſitatis infeſtatione, verumetiam proſperitatis ſe-
ductione tentare, vt animus humanus aut afflictione
ſuccumbat, aut elatione vaneſcat, profecto quamdiu
hic viuimr, omnes qui volunt in Chriſto pie viuere, per-
ſecutionem patientur, vt aut victi comprehendantur à
diabolo, aut probati diabolum vincant: Quos aut cõ-
prehẽſos captiuóſque iam poſſidet, nõ vt obtineat per-
ſequitur, ſed quia obtinet vtitur. Porrò ſi perſequi tan-
tummodo ille dicẽdus eſt, qui dolore aliquo excruciat,
qui ſe vult tenere vt excruciat, non tibi videatur excru- F
ciator cordis leuior eſſe quã corporis. Et cõſidera qualẽ
perſecutionem patiebatur, qui dicebat in Pſalmo, Vidi *Pſal. 118.*
inſenſatos & tabeſcebam. Hanc perſecutionem Lot iu- *Gene. 19.*
ſtus patiebatur in Sodomis, etiam priuſquam in domo
eius angeli hoſpites eius, cum homines putarentur, à So
domitis appeterentur ad ſtuprum. Iuſtus enim eos tam
publice turpes, & ante ſuæ domus iniuriam ſine magno
cordis cruciatu videre non poterat. Vnde inter *Cap. XIIII.*
ſuas perſecutiones etiam talia commemorat Apoſtolus *2. Reg. 18.*
Paulus, dicens, Quis infirmatur & ego non infirmor?
Quis ſcandalizatur & ego non vror? Proinde quanto
maior eſt in nobis charitas Chriſti, tãto maiore cũ do-
lore animi vos videmus habere ſacramenta Chriſti, &
ſeparari à mẽbris Chriſti & rebellare cõtra pacẽ Chri-
ſti. Sed q̃diu ĩ hoc corpore viuitis, ſpes nobis aliqua de
vobis dat: Cũ vero iã in illa diſſenſione morimini, mul
to amarius vos dolemus. Iã porrò quando voſipſos ne-
catis, vel irruendo armis alienis vel præcipitiis, & ſub-
merſionibus & ignibus veſtris, ſatis dici nõ poteſt, quã-
to nos mœrore crucietis. Plus quippe impius Abſalon

G patrem ſanctum Dauid extinctus, quā rebellis afflixit:
Viuum nanq; eum comprehendi cupiebat, vt qui malicia graſſabatur, pœnitētia ſanaretur: Erat ergo ille perſecutor patris, nō ſolū populū dei diuidendo nec ſolū cōtra dei legē, & contra legitimum patris regnū arma portādo atq; bellādo, ſed multo amplius perſecutus eſt cor paternū, in illa impietate moriendo. Deniq; illum pater optimus peſſimū filium, quem nō deſperando nō deflenerat viuū, ſpe finita fleuit occiſum. Diſcite ergo quid ſit
2.Timo.3. quod Apoſtolus ait, Omnes qui volūt in Chriſto pie viuere, perſecutionē patientur: Si catholicorū domus Donatiſtæ nō diripuiſſent, ſi catholicas Eccleſias nō incendiſſent, ſi catholicorum codices ſanctos in ipſa incēdia non miſiſſent, ſi catholicorū corpora nō immaniſſimis cædibus afflixiſſent, ſi catholicorū mēbra non pręcidiſſent, ſi oculos nō extinxiſſent, ſi deniq; catholicos non crudeliter occidiſſent: Hanc ſolam nos à vobis grauiſſimam perſecutionē perpeti veriſſime diceremus, quia videmus vos inſenſatos, & tabeſcimus: quia infirmatos, & infirmamur: quia ſcandalizatos, & vrimur: quia perditos, & lugemus. Hæc mala veſtra quæ vos in æternū in-
H teritum mittunt, amarius nos perſequuntur quā illa quę à vobis noſtris corporibus, vel rebus, vel domibus aut baſilicis inferuntur: Minus perſequimini cū in nos ſæuitis, quàm cū vos peritis, Deniq; in illa perſecutione qua in nos ſæuitis, cū laude gaudemus: in hac autē qua vos peritis, ſi gauiſi fuerimus, vobiſcū perimus. Sed quandiu in hac carne viuitis de vobis deſperare non poſſumus: Cum vero in hac impietate morimini, maxime cū voſipſos horrēda cæcitate furoris occiditis, amariſſimā triſticiam noſtram illud tantummodo conſolatur quod
2.Reg.19. conſolatū eſt ſanctum Dauid, in vnitate ſcilicet dei populus congregatus, qui fuit ſcelerati filij tyrannide diuiſus. Tolerabilius enim longè pauciores pertinaciſſimi veſtri ſuis pręcipitiis vel ſubmerſionibus vel ignibus pereunt, quam innumerabiles populi illis eorum ſalutē impedientibus, incendio cū illis æterni ignis ardebunt. Nunquam igitur Eccleſia Chriſti defuit aut deerit. Vn-
2.Timo.3. de ſecundum Apoſtolum, Qui volunt in Chriſto pie viuere, perſecutionem patientur, aut impiorum maliciam ſuſtinendo, cum innoxie viuunt, aut eos dolendo cum
Cap.XV. pereunt. Nolite itaq; falli quod vobis dictū eſt, Ve-
Ioan.16. niet hora quādo qui vos occiderint, putent ſe officium facere deo: Aut ſicut tu hic teſtimonium poſuiſti, putent
I ſe victimam dare deo. Non quidem hoc eſſe dictum de perſecutionibus quas gentes Eccleſiæ fecerunt, manifeſtum eſt. Diis enim ſuis plurimis, qui vtiq; non ſunt, deputauerunt ſe gentiles officium facere, cum hoc facerēt
Actor.7. vni deo. Vnde hoc idem quod dominus prædixit ſuis, aut per Iudæos impletum eſt, qui ſanctum Stephanū & multos alios occiderunt, dum putabāt ſe officiū deo facere, quoniam vnum verum deum colere videbantur, aut etiam nobis, id eſt, catholicis dictum eſt de diuerſis hæreticis vſquequaq; furētibus, qui vbi poſſunt, & quando poſſunt, & quo modo poſſunt occidendo catholicos, putant ſe officium deo facere, maximeq; de vobis, qui præcipuum vobis nomen feciſtis in Africa de talibus victimis. Nam ſi vobis dictum eſt, & non vtiq; voſipſi occideretis, ſed expectaretis à nobis potius occidi, qui putamus nos, vt dicitis, cum id facimus, officiū deo facere. Nunc vero cum feſtinatis ad mortē, ne à noſtris teneamini, viuere metuitis, non occidi, quia erubeſcitis
*al.vinc. corrigi, aut de veſtro * conuinci. An forte vos eſtis ad quos vtrunq; pertineat: quia cū occidimur & nos à vobis, putatis vos officiū deo facere, & has ei victimas de nobis dare? Ad vos ergo pertinet quod ſequitur atq; abs K
te commemoratum eſt, mox enim dominus adiūxit &
ait, Sed hæc facient vobis, quia non cognouerunt pa- Ioan.16.
trē neq; me. Cum itaq; voſipſos occiditis, putantes vos officiū deo facere, nec patrem cognouiſtis, quē non audiſtis, dicentē, Fugite. VERBA EPISTOLAE, Cap.XVI.
Sed belliferę, inquit, pacis cruentæq; vnitatis ſe incolas
iactant. Audiant dominū dicētem, Pacē meā do vobis, Ioan.14.
pacē relinquo vobis: Non ſicut ſeculum dat, ego do vobis. Seculi enim pax inter animos gentiū diſſidentes armis & belli exitu fœderatur, domini Chriſti pax ſalubri lenitate tranquilla, volentes inuitat, non cogit inuitos.

AD HAEC RESPON. Vos quidem belliferā pacē & cruentā vnitatem facere cupitis, aut violentis mortibus noſtris, aut voluntariis mortibus veſtris nō imputātes vobis quod facitis nobis, & imputantes nobis quod facitis vobis. Sed nos & quod facitis nobis cogimur ſuſtinere, & quod vobis facitis, nihil poſſumus quam dolere, dum tamen fiat pax & vnitas Chriſti propter ſalutem multorū, ſicut fit in plurimis, etiam ſi propter furorem paucorū non fit in omnibus. Nam ſi nō inuido, ſed
fideli oculo velletis attēdere, videretis quàm vera pace L
atque vnitate Chriſti gaudeant qui ex vobis ad nos venerunt, tot tantorúmque populorum agmina, in quibus etiam ſi adhuc ſunt nōnulli ipſa nouitate turbati, & ipſi paulatim ab hac infirmitate ſanantur. Et ſi ficti aliqui perſeuerant, non vtique propter ipſos non fuerant colligendi quos videmus veraces, quorū quidā in regionibus noſtris, etiam quibuſdam veſtris noſtri maiores apparuerunt, quando vobis illa perditionis libertate conceſſa ad vos redire noluerunt. Debebamus ergo ne perderemus iſtos, colligere & fictos, quia in Euangelio le-
gitur, ſeruos ad nuptias domini ſui congregaſſe conui- Luca.14.
uas bonos & malos, maxime quia vos de area dominica ſuperbię ſpiritus tanquam improbus ventus, ante tēpus ventilationis excuſſit, vnde vos ad illam quantum
opitulante deo poſſumus, reuocare conamur. Et vtique Matth.3.
noſtis quemadmodum ſcopis diligētiæ frumentū ſimul etiam cum terra trahitur, quando in aream reuocatur.

Quod autē vobis videtur, inuitos ad veritatē non Cap.XVII.
eſſe cogendos, erratis neſcientes ſcripturas, neq; virtutē Iona.3.
dei, qui eos volentes facit dū coguntur inuiti. Nunquid
enim pœnitentiā Niniuitæ inuiti egerunt, quia hoc re- M
ge ſuo compellente fecerunt? Iam enim Propheta iram dei vniuerſæ ciuitati eam triduo perambulans prænunciauerat. Quid igitur opus erat regis imperio, vt humiliter ſupplicaretur deo, qui non intuetur ora, ſed corda, niſi quia erāt in eis quidā qui nec curarent, nec crederent prædicta diuina niſi terrerentur poteſtate terrena? Iſta igitur iuſſione regiæ poteſtatis, contra quam voluntarius fit veſter occaſus, multis ad ſalutem qui in Chriſto præſtatur occaſio, qui etſi violenter adducuntur ad cœnam tanti patrisfamiliâs, ſed compelluntur intrare, intus tamen inueniunt vnde ſe lætentur intraſſe. Vtrunque enim futurum dominus ipſe prædixit, & vtrunque compleuit, Nam reprobatis quibuſdā, qui vtique intelligūtur Iudæi, quia ipſi per Prophetas antea fuerāt inuitati, & ad horā excuſare maluerunt. Ait dominus ſeruo ſuo: Exi in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles & cæcos & claudos introduc huc. Et ait ſeruus domino, Factū eſt vt īperaſti, & adhuc locus eſt. Et ait dñs
ſeruo. Exi in vias & ſepes, & cōpelle intrare, vt implea- Luca.14.
tur domus mea: Intelligimus vias, hęreſes: ſchiſmata, ſepes. Vię quippe hoc loco ſignificāt diuerſas opiniones, ſepes aūt peruerſas opiniōes. Quid ergo miramini ſi nō

corporalis

A corporalis cibi, ſed ſpiritalis fame moritur, quiſquis ad
iſtam cœnā nec libenter introductus, nec violēter im-
Ca.XVIII. pulſus ingreditur? VERBA EPISTOLAE, Odio,
inquit, ſeculi, gaudemus, in eis preſſuris non ſuccumbi-
mus, ſed lætamur. Mundus hic non poteſt ſeruos Chri-
ſti diligere, qui Chriſtū cognoſcitur nō amaſſe, domi-
Ioan.15. no ipſo dicēte, Si ſeculū vos odit, ſcitote quia me primū
odio habuit, quam vos. Si me perſecuti ſunt, & vos per-
ſequentur. AD HAEC RESPON. Quo modo gau-
dentes odio ſeculi, preſſuris eius nō ſuccumbitis, ſed læ-
tamini cum voſipſos velitis occidere, ne moleſtias qua-
leſcunq; patiamini, & mori eligitis, nō ab aliis occiſi pro
veritate Chriſti, ſed à vobis ipſis pro parte Donati? Iſta
Circumcellionū eſt inſania, nō martyrum gloria. Cum
itaq; appareant facta veſtra, quid vobis verba vſurpatis
aliena? Mundus iſte, inquit, nō poteſt ſeruos Chriſti dili
gere, qui Chriſtum cognoſcitur non amaſſe. Non ergo
ad mundum iſtū pertinemus nos, quia diligimus vos.
Sed ſerui Chriſti vos nō eſtis qui malum pro bono re-
tribuentes, & maliciam veſtram quādo in nos exercere
nō poteſtis, in vos retorquentes, nec nos diligitis, & vos
B occiditis. Dominus autem quādo dixit. Si ſeculū vos o-
Ioan.15. dit, ſcitote quia me priorē vobis odio habuit, ſi me per-
ſecuti ſunt, & vos perſequētur, non vobis, ſed illis dixit
quibus pręcepit, vt ſi eos perſequerētur in iſta ciuitate, fu
Matth.10. gerent in aliam, quod vos non facitis. Illis dixit ad quas
ciuitates confugerent vſq; in finē ſeculi non defuturas,
quas vos querimini vobis iam & deeſſe, & vultis fateri
Cap.XIX. eos quibus hæc dicta ſunt nos nō eſſe. VERBA EPI
STOLAE, Sed & ſi perſecutio cōquieſcat, inquit, vnde
martyrum numerus adimpletur, Ioanne dicente, Vidi,
Apoc.6. inquit, animas occiſorū ſub ara dei exclamantiū & di-
centium, Quandiu domine nō iudicas & vindicas ſan-
guinem noſtrum de iis qui habitant ſuper terrā? Et acce
perūt ſinguli ſtolas albas, & dictum eſt eis, vt requieſce-
rent adhuc paucum tempus, donec impleatur numerus
fratrū veſtrorum, qui incipiēt interfici ſicut & ipſi. AD
HAEC RESPON. Si ſub ara Chriſti martyres eſſe
velletis, non voſipſos incendendos ſacrificium diabo-
lo faceretis. Quis enim gaudet de iſto furore veſtro, niſi
diabolus, qui eum vobis inſpirat, & qui ſunt ex parte il-
lius? Ipſe eſt qui & illum puerum de quo in Euāgelio le-
gimus, mittebat aliquādo in aquam, aliquando in ignē.
C Et ipſe illum gregē porcorum præcipitē fluctibus mer-
Matth.17. ſit. Ipſe vt ſe de pinna tēpli præcipitaret, etiam ipſi domi
Matth.8. no audaciſſima tētatione ſuggeſſit. Ad diabolū ſine du-
Matth.4. bio pertinetis, cum tria genera mortis, aquam, ignē, pręci-
pitium in veſtris mortibus frequentatis. Si enim men-
tes non dementia perderetis, iſta ipſa verba quæ de ſan-
cto libro poſuiſti, ab iſto interitu quem vobis ingeritis,
vos reuocare deberent. Quid enim animæ martyrū ſub
ara dei dicunt? Quandiu domine non iudicas, & vindi
cas ſanguinē noſtrū de iis qui habitant ſuper terrā: Vin-
dicari poſcunt ſanguinem ſuū in eis vtiq; à quibus fuſus
eſt. Nunquid in aliis? Ac per hoc vindicabitur veſter in
vobis. Quid eſt autem ſtultius quam quòd putatis pro-
phetiam iſtā de martyribus, qui futuri prædicti ſunt nō
niſi in Donatiſtis eſſe completam, quaſi poſteaquā hoc
ſcripſit beatus Ioānes, nulli martyres ſint occiſi, quouſq;
exurgeret pars Donati, niſi quando alios non poſſunt,
ſeipſos occidunt, qui faciūt opera latronum & dæmo-
num, & gloriam ſibi vendicant martyrū: Quòd ſi tanto
temporis interuallo, id eſt, à Ioanne vſque ad iſtos nulli
occiſi eſſent martyres veri, vt nihil aliud, vel tēporibus
Antichriſti diceremus futuros, in quibus ille martyrum

numerus compleretur, nec tamen iſtos vel alieni vel ſui D
ſanguinis reos accreſcere numero verorum martyrum
crederemus, quibus dictum eſt, vt requieſcerēt paruum Apoc.6.
tempus, donec impleretur numerus fratrum ipſorum,
qui inciperent interfici, ſicut & ipſi, ab aliis vtique non
à ſeipſis ſicut iſti, & ideo iſti non ſicut ipſi, poſſumus e-
tiam veriſſime dicere ipſos quoque Donatiſtarum tem
poribus catholicos quos occidunt, ad ſupplementum
illius numeri pertinere. Sed cum poſt Apoſtolum Ioan
nem, qui futura illa conſcripſit, tanta ſtrages martyrum
interficientibus impiis vſquequaque in tam multis gen-
tibus facta ſit, quid ſibi volunt iſti ſuarum animarum
extortores, & alienarum tortores, vt quod de martyri-
bus ſanctis legūt eſſe prædictum, de ſe iactent eſſe com-
pletum? Præparate vos potius, vt veſter ſanguis non in
eis qui vos vel cōprehendere vel fugere cupiūt vt viua-
tis, ſed in vobis potius vindicetur. An forte ne hoc fiat,
ideo non eum funditus, ſed aut præcipitio colliditis, aut
vnda ſuffocatis, aut in cinerem conuertitis? Sed erratis,
vindicabitur in vobis quocunq; modo perimatur à vo-
bis. In vobis enim vindicaretur, ſi non in Eccleſia Chri
ſti, ſed in parte Donati, ab aliis funderetur. Itáne vos E
clamabitis ad deum, vt vindicet ſanguinem veſtrum
& exaudiet vos, niſi damnauerit nos? Quo modo enim
vindicetur, niſi qui eū auſus es trucidare damnetur? In
hac ergo voce non eſtis niſi accuſatores veſtri, quia vos
eſtis rei ſanguinis veſtri: Nec deus niſi vos damnabit,
quando à vobis vel colliſum, vel ſuffocatum, vel exuſtū,
vel quocunque pacto trucidatum, vel ſi hoc elegeritis,
effuſum ſanguinem veſtrum vindicabit. VERBA Cap.XX.
EPISTOLAE, An iſta, inquit, perſecutio eſt, quæ tot
milia innocentum martyrū arctauit ad mortem? Chri-
ſtiani enim ſecundum Euangelium ſpiritu prompti, ſed
carne infirmi, à ſacrilega contaminatione caminorum
reperto compendio ſuas animas rapuerūt, imitati preſ-
byteri Raziæ in Maccabæorum libris exemplum, nec
fruſtra timentes: Quiſquis enim eorum manus incide-
rit, nō euaſit. Sed quantum velint faciant, quod certum
eſt, dei eſſe non poſſunt qui faciunt contra deum. AD
HAEC RESPON. Apertiſſime omnino quam perſe-
cutionem patiamini & veriſſime cōfiteris. Ipſa enim de
qua iam dixi, quæ in ſanctis ſcripturis de quibuſdā im-
piis ſatis euidenter expreſſa eſt, de quibus dictū eſt, quia
perſecutionē patiuntur ab ipſis factis ſuis, quod quidem F
dici de vobis cōuenientiſſime poteſt, etiam ſi vos alio-
rum manus propter veſtra ſacrilegia trucidarent: Nam
& latrones & quilibet homines rei criminum capitali-
um, cum iuſtis legibus puniuntur, non dicenti ſunt per-
ſecutionem pati, niſi ab ipſis factis ſuis. Sed nunc planè
cum parcēte vobis manſuetudine Chriſtiana, ita in vos
ſæuit veſtra dementia, vt quemadmodum dicis, cami-
norum reperto compendio, veſtras animas rapiatis,
omni modo vos à vobiſipſis pati perſecutionem, nimia
eſt impudentia ſi negatis, quando vos vtrunque com-
pletis, & vnde iuſte pereatis, & quod peritis. Sic au-
tem dicis tot hominum milia eſſe qui hoc faciunt qua-
ſi non etiam iſta non ſint parua cauſa, cur ab huiuſmo-
di magiſterio veſtro Africa liberetur. Eorum eſt enim
hominum genus cui hoc malum perſuadere potuiſtis, Circumcel-
qui ſolent hæc & antea facere, maxime cum idololatriæ liones.
licentia vſquequaque ferueret, quando iſti Paganorum
armis feſta ſua frequentantibus irruebant. Vouebant
autem Pagani iuuenes idolis ſuis quis quod occide-
ret: At iſti gregatim hinc atque inde confluentes, tan-
quam in amphiteatro à venatoribus more immanium

G beſtiarum venabulis ſe oppoſitis inſerebant, furentes
moriebantur, putreſcentes ſepeliebantur, decipientes
colebantur. Præter hæc ſunt ſaxa immania, & mon-
tium horrenda prærupta, voluntariorum creberrimis
mortibus nobilitata veſtrorum, aquis & ignibus rarius
id agebant, præcipitiis greges conſumebantur ingen-
tes. Aetatis noſtræ hominibus res notiſſimas loquor:
Quis enim neſcit hoc genus hominum in horrendis fa
cinoribus inquietum, ab vtilibus operibus ocioſum, cru
deliſſimum in mortibus alienis, viliſſimum in ſuis, ma-
xime in agris territans, ab aquis vacans, & victus ſui cau
Circũcellio- ſa cellas circumiens ruſticanas, vnde & Circumcellio-
nũ nomen. num nomen accepit, vniuerſo mundo penè famoſiſſi-
Cap. XXI. mum Africani erroris opprobrium? Ex hoc igitur
genere, quis ignorat quã multi antea per diuerſas mor-
tes ibant & peribant, & nunc in illorum comparatio-
ne quàm pauci ſuis ignibus ardeant? Sed ſi putas moue-
ri nos oportere, quia iſto modo tot milia moriuntur,
quantum exiſtimas nos habere conſolationis, quòd à
tanta dementia partis Donati, vbi non ſolum nefariæ
diuiſionis error, verumetiam furor iſte lex facta eſt,
longe atque incomparabiliter plura milia liberantur?
H Neque enim iſti qui pereunt illorum ſalute numero æ-
quantur qui ex ipſo genere nunc iam tenentur ordine
diſciplinæ, colendisq; agris amiſſo Circumcellionum,
& opere & nomine inſeruiunt, ſeruant caſtitatem, te-
nent vnitatem, quanto minus coæquantur iſti perdi-
ti numero vtriuſque ſexus, non ſolum puerorũ & puel-
larum, iuuenum & virginum, verumetiam coniugato-
rum & ſenum, quorum innumerabilia ex Donatiſta-
rum nefaria diſſenſione, in pacem Chriſti veram & ca-
tholicam tranſeunt. Iſti quippe qui ſe incendunt, nec
tot homines ſunt quot loca ſunt populis plena, quæ ab
exitiali peſte erroris illius & furoris, per hanc inſtan-
tiam perficiendæ vnitatis eruuntur: Nunquid non ob-
ſecro ſanum miſericordiæ poteſt eſſe conſilium, vt ſi-
mul cum illis iſti omnes æternis gehennarum ſup-
pliciis eruantur, ne illi in iſtorum comparatione per-
pauci ſuorum caminorum ignibus exurantur? Vt enim
omnes cum Chriſto viuant, magnis conatibus & votis
agendum eſt, Sed ſi hoc per quorundam furorem fieri
non poteſt, ſaltem vt non omnes cum diabolo pereant,
I laborandum eſt. Sanè de ſcripturis ſanctis ſagaciſ-
Cap. XXII. ſime inquirens, ſi quid proferre poſſes, * pro iſta ſpon-
** Proferres* taneæ mortis ſententia inſana inueniſſe te aliquid pu-
aut ſimile tas, quia ſcriptum eſt in Euangelio, Spiritus quidem
aliquid vi- promptus eſt, caro autem infirma: tanquam ideo ſe
deri deeſſe. quiſque occidere debeat quia infirmus eſt, Ad paſſio-
Matth. 26. nes inter manus perſequentium ſuſtinendas non po-
tuiſti citius dicere falſos martyres veſtros ex illorum
Eccli. 2. eſſe numero, de quibus ſcriptum eſt, Væ iis qui perdi-
derunt ſuſtinentiam: Et ad illos prorſus non pertine-
Lucæ. 21. re quibus dominus dicit, In veſtra patientia poſſide-
Matth. 26. bitis animas veſtras: De quibus autem legitur, Spiritus
promptus eſt, caro autem infirma: ſomno non volun-
tario premebantur, non interitu voluntario necaban-
tur. Diligenter lege, & quid loquaris attende. Vbi eſt
1. Cor. 10. quod Apoſtolus ait, Fidelis deus qui non permittet
vos tentari ſuper id quod poteſtis, ſed faciet cum ten-
tatione etiam exitum vt poſſitis ſuſtinere. Itáne cre-
dendum non eſt huic Apoſtolicæ veritati, & inimi-
cos debemus noſipſos habere, quia inimicos non poſ-
ſumus alios ſuſtinere? Abſit hoc à cordibus Chriſtia-
nis. Planè fideli Apoſtolo, immo ipſi fideli deo, qui
non ſinit ſuos tentari ſupra quàm ferre poſſunt, ſed
facit cum tentatione etiam exitum, vt poſſint ſuſtine- K
re, credant catholici, non credant Donatiſtæ, & ne
ſemper iſta non credant, non ſint Donatiſtæ. Quan-
do enim deſperatur in quibuſque paſſionibus, à domi-
no impetranda ſapientia: Et ideo quæritur compen-
dium caminorum, vbi ſe iſti non quidem feris, vt ait
beatiſſimus Cyprianus, ſed tamen flammis obiiciunt
quos nemo damnauit. Non eſt hoc conſilium, ſed fu-
ror: non eſt ſapientia, ſed amentia. Habeant iſti in-
cendia ſua, qui non dicunt de adiutorio domini, quo-
niam ab ipſo patientia mea. Certe ſanctus Iob quan- *Pſal. 61.*
do à capite vſque ad pedes intolerabili vulnere putre- *Iob. 2.*
ſcebat, & doloribus excruciabatur immanibus, hoc ve
ſtrum compendium habebat in promptu, quo ſe ab
huiuſmodi vita horrendis calamitatibus plena, in qua
proculdubio manebat, nolebat eripere: Poteſtas vti-
que aderat, ſed iuſticia non deſerebat. Secundum hoc
enim dicit, Atque vtinam poſſem me occidere, aut ro-
gare alium vt faceret mihi. Hoc negauit ſe poſſe iu-
ſtus, quod per iuſticiam fieri non poterat. Eo loquen-
di modo & Apoſtolus ad Galatas dicit, Teſtimonium *Gala. 4.*
vobis perhibeo, quia ſi fieri poſſet oculos eruiſſetis &
dediſſetis mihi. Cur enim & hoc fieri non poſſet, niſi L
quia iuſte fieri nullo modo poſſet? Sic & dominus cum
per angelos ſuos iuſtum Lot de Sodomis exeuntem *Gene. 19.*
vrgeret vt properaret in Segor, Non enim, inquit, po-
tero facere rem, donec tu illò introëas: non poſſe ſe
dixit, quod ſine dubio poterat per potentiam, ſed non
poterat per iuſticiam. Poſſet enim patientiſſimus Iob,
vt nihil aliud vel cibum vel potum non ſumere, atque
ita illam vitam ærumnoſam horrendámque conſume-
re: Sed hoc iuſte facere non poſſet, quoniam nulli fas
eſt, ſeipſum occidere, maxime cum vt poſſit viuere,
poſſit fugere. An hoc aliquis dubitauerit, quod ille vir
ſanctus qui tam multa in ſuis doloribus loquebatur,
rogare vt hoc ſibi fieret aliquem poſſet? Neque enim
non, dolenti & putreſcenti manus defuit ad perimen-
dum, & lingua defuit ad rogandum. Certe vel ipſam
coniugem ſuã poterat hoc rogare, quæ tamen vt hoc fie
ret nec ipſa ſuggeſſit, quæ illum mori per eius blaſphe-
miam deo iraſcente cupiebat, ideoque aliquid in de-
um conſilio nefando, tamen vt ipſe ſe occideret, ei di-
cere non audebat. Plus iuris in vos diabolus habet, qui M
vobis tam facile perſuadet, quod inſipienti mulieri per-
ſuadere non potuerat, quam ſibi miniſtram ad deci-
piendum virum, ſuis illi ablatis omnibus, reſeruauit.
Dixit itaque ſe iuſtus ille non poſſe aliquem rogare vt
eum interficeret, etiam id oſtendens vtique non lice-
re. Quod enim non poteſt iuſte, non poteſt iuſtus quo-
niam hoc decernendo prius amittit iuſticiam, vt quod
non poteſt iuſtus, poſſit iniuſtus. Sic ergo dixit, At-
que vtinam poſſem meipſum interficere: tanquam di-
ceret, atque vtinam iuſtum eſſet: Tunc enim à iuſto
fieri poſſet. Neque enim vt hoc poſſet, quod non po-
teſt niſi iniuſtus, iniuſticiam ſibi optaret: Sed ſi fieri
poſſet, hanc vellet eſſe iuſticiam, quod fieri quia non
potuit, vt hæc eſſet iuſticia, non potuit iuſtus quod ſo-
la faceret iniuſticia. Ac per hoc non eſt iniuſtum ho-
mini iuſto optare mortem quando amariſſima eſt vi-
ta: Sed ſi deus optatam non dederit, non erit iuſtum
niſi tolerare eam amariſſimam vitam. Sicut à iuſto nec
illud alienum eſt vt optet vitã, quando amara mors im-
minet, ſed cum ſe videt eam impetrare non poſſe, dicit
quod nos in ſe transfigurans, dominus ait, Verum non *Matth. 26.*
quod ego volo, ſed quod tu vis pater. Hæc autem illis
dicenda

A dicenda ſunt, quos ad mala gerẽda quærunt qui perſequuntur, non quos ad bona participanda qui diligunt. Eis, inquam, dicẽda ſunt iſta, qui perſecutionem patiũtur propter iuſticiam, non qui eam ſibi faciunt propter iniuſticiam. [Matt. 5.] [An fas ſibi mortem cõſciſcere. Ca. XXIII.] Proinde etiã ſenior ille Razias, quem ſibi iſti exemplis ſui ſceleris deſtituti, de Maccabęorum libris tanquam imitandum ſe inueniſſe gloriantur, hoc facere debuit quod in eiſdem literis leguntur ſeptem illi fratres etiam exhortante matre feciſſe, [2. Mac. 14.] [2. Macc. 7.] vt cõprehenſus, & à lege domini ſui non auerſus, omne quod ei applicitum eſſet acciperet, & in dolore ſuſtineret, & in humilitate ſua patientiã haberet, quod circa humilitatem inter manus inimicorum non valens ferre, non plane ſapientiæ, ſed inſipientiæ dedit exemplum, non Chriſti martyribus, ſed Donati Circũcellionibus imitandum. Veruntamen ſi diligentius conſideremus, & ab iſto apparetis alieni. Iſte quippe cum iam comprehenderetur ab hoſtibus non habuit liberam fugam, ideo ſe gladio percuſsit, & cũ perimere non potuiſſet, de muro ſe pręcipitauit. Deinde abruptam petrã, cum iam viuere non B poſſet, adhuc tamen ſpirans, & corpus impetu mouens currendo, licet exanguis, obtinuit ibi vtraq; manu producta ſua inteſtina, diſcerpſit, diſperſit, occubuit: Turba itaq; circundatus vt euadere nõ poſſet, & ſi viuere non poſſet. Vos igitur qui nec deum auditis, dicentem, fugite: [Matth. 10.] nec imitamini Raziam, qui voluit, nec potuit fugere: profecto quia nõ habetis illum in præcepto, nec habetis iſtum in exemplo. Quid, quòd iſte Razias ſecũdum [Matt. 26.] veſtram rationem ſine dubitatione culpandus eſt? Dixiſti enim propter euangelicam ſententiam, vbi dominus ait, Spiritus quidẽ promptus eſt, caro autem infirma: vos ad caminorum fugiſſe compẽdium, quia videlicet infirmi eſtis perferre manus inimicorum, ſi ab eis comprehenſi fueritis. Ergo illius qui ſe gladio grauiter vulnerauit, qui vulneratus murum petiit, qui ſe inde in ceruicem præcipitem dedit, qui & poſtea potuit ad petram currere, in petra ſtare, inteſtina educere, carpere, ſpargere, nũquid dici poteſt ſpiritus promptus, caro autem infirma, cuius nõ ſolum ſpiritus tam promptus apparuit, ſed etiã caro tam firma, vt vix credibile ſit eum facere voluiſſe ac valuiſſe quæ fecit? Itaque vobis oportet iſte diſpliceat, qui rationem veſtræ infirmitatis ſua C firmitate perturbat. Porrò ſi fugere valens, nec volens, in domum ſuam ligna cõgeſsiſſet, atq; irruentibus inimicis vt eum comprehẽderent ignem ſuppoſuiſſet, ſeq; cum ſuis ædibus concremaſſet, vobis quidem præbuiſſet exemplum, ſed ſibi acquiſiſſet grande tormentum. Nunc enim quoniam fugere non valuit, aliquanto minus eſt fortaſſe ſui ſanguinis reus, quòd ſibi intulit mortem, quam comprehenſo inimicus iam fuerat illaturus. At enim ſanctarum ſcripturarum authoritate laudatus eſt Razias. Quo modo laudatus? Quia fuit amator ciuitatis. Hoc potuit & carnaliter, ciuitatis videlicet illius terrenæ Hieruſalem, quæ ſeruit cum filiis ſuis, non autem illius quæ ſurſum liberæ matris noſtræ. [Galat. 4.] Laudatus eſt quia continentiam ſeruauit in Iudaiſmo: & hæc ſibi in comparatione iuſticiæ Chriſtianæ damna & ſtercora fuiſſe dicit Apoſtolus, [Philip. 3.] Laudat⁹ eſt, quia pater Iudæorum appellabatur: hoc magis eſt, vnde illi tanq̃ homini ſubrepſit humilitatis impatientia, vt prius mori vellet, quàm hoſtibus ſubiici. Dictum eſt quòd elegerit nobiliter mori: melius vellet humiliter, ſic enim vtiliter. Illis autẽ verbis hiſtoria gentiũ laudare conſueuit, ſed viros fortes huius ſeculi, non martyres Chriſti. Dictum eſt quòd ſe viriliter de muro præcipitauit in turbas, nec nos dicimus eum hoc feciſſe muliebriter, quãquam vos D qui multum exemplo iſto profeciſtis, etiam fœminas veſtras hoc facere docuiſtis. Sed fatemur hoc etiam ipſas non facere muliebriter, ſed viriliter, non tamen ſalubriter, quia non fideliter. Ad extremum quòd inuocaſſe dictus eſt dominatorem vitæ ac ſpiritus, vt hæc illi iterum redderet, id eſt, vitam & ſpiritum, nec tũc aliquid popoſcit, quo boni diſcernuntur à malis. Reddet enim hæc deus & his qui male egerunt, non in reſurrectione vitæ æternæ, ſed in reſurrectione iudicij æterni. Laudatus eſt itaque iſte Razias amator ciuitatis, vt valde bene audiens, id eſt, bonæ famæ, quia pater Iudæorũ appellatus eſt, & quòd continẽtiam tenuerit in Iudaiſmo: Iſtam vero eius mortem mirabiliorem quàm prudentiorem narrauit quemadmodum facta eſſet, non tãquam facienda eſſet ſcriptura laudauit: Noſtrum eſt autem ſicut Apoſtolus admonet, omnia probare, quæ bona ſunt tenere, ab omni ſpecie mala nos abſtinere. [1. Theſſ. 5.] Et hãc quidem ſcripturam quæ appellatur Maccabæorum, non habẽt Iudæi ſicut legem & Prophetas & Pſalmos, quibus dominus teſtimonium perhibet tanquam E teſtibus ſuis, dicẽs, Oportebat impleri omnia quę ſcripta ſunt in lege & Prophetis & Pſalmis de me: [Luc. 24.] ſed recepta eſt ab Eccleſia non inutiliter, ſi ſobrie legatur vel audiatur, maxime propter illos Maccabæos, qui pro dei lege ſicut veri martyres à perſecutoribus tam indigna atque horrenda perpeſsi ſunt, vt etiam hinc populus Chriſtianus aduerteret, quoniam non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis, [Rom 8.] pro quibus paſſus eſt Chriſtus, ſi tanta patiẽtiſsime pertulerũt pro lege quam dedit deus per famulum hominibus illis pro quibus nondum tradiderat filium. Quanquam & iſte Razias habeat quod legentibus proſit, non ſolum vt mens exerceatur rectè iudicãdo quod legit, verumetiam vt animus humanus, immo animus Chriſtianus aduerteret, quanta ferenda ſint ab inimicis ardore charitatis, cum à ſeipſo iſte timore humilitatis tanta pertulerit. Sed ardor charitatis de ſublimitate deſcendit gratiæ diuinæ: timor autem humilitatis ex amore accidit laudis humanę, & ideo ille certat per patientiam, hic autem peccat per impatiẽtiam. Nõ itaque debemus quicquid in ſcripturis, etiam dei teſtimonio laudatos homines feciſſe legerimus, cõſentiendo approbare, ſed conſiderando diſcernere, adhibentes iudicium non ſanè noſtræ authoritatis, ſed F ſcripturarum diuinarum atque ſanctarum, quę nos nec illorum hominũ quibus illic bonum atque præclarum teſtimonium perhibetur, omnia vel imitari vel laudare facta permittit, ſi quæ non rectè ab eis facta ſunt, vel huic iam tempori non conueniunt. Sed de iis quæ tunc fuerant recta, nunc non ſunt, quid opus eſt aliquid in hac quæſtione diſcutere, cum hoc vnde agitur vt ſibi quis inferat mortem, maxime cui cõceditur, vel potius qui compellitur viuere, in eis ſit factis, quæ nec poterãt vnquã recta eſſe, nec potuerunt, ſicut ſatis iã demonſtrauim⁹? Proinde quomodolibet accipiatur à vobis huius Raziæ vita laudata, non habet mors eius laudatricẽ ſapientiam, quia non habet dignam dei famulis patiẽtiam, potiùsq; huic vox illa ſapiẽtiæ, quæ nõ laudis, ſed deteſtationis eſt, competit, Væ iis qui perdiderũt ſuſtinẽtiam. [Eccli. 2.] Nam ſi laudatorum facta omnia creditis imitanda, nũquid melior eſt iſte Razias quàm Dauid? [2. Reg. 11.] Cur ergo eius factum de aliena vxore appetenda, eiuſq; occidendo marito nullus bonus ſibi proponit, ſed potius cauẽdum atque vitandum? Nunquid melior eſt Razias [3. Reg. 11.]

quàm

G quàm Salomon? Placet ne ergò vobis, vt eius erga mulieres laſciuiæ, quarum ſeductionibus vſque ad templa idolis fabricanda perductus eſt, imitandum proponamus exemplum? Nunquid melior Razias quàm Petrus *Matth.16.* Apoſtolus, qui vbi dixit, Tu es Chriſtus filius dei viui, tam beatus à domino appellatus eſt, vt claues regni cœlorũ accipere mereretur, nec tamen ideo creditur imitandus, vbi mox eodem momento reprehenſus audiuit, Vade poſt me ſatanas, non enim ſapis quæ dei ſunt, ſed quæ hominum? Atque vt hæc taceã quæ voce apertiſsima ſancta Eccleſiæ ſcriptura culpauit, & ea dicam quæ tãtummodo ibi narrata atque conſcripta ſunt, nec de his eſt in alteram partem laudis aut reprehenſionis lata ſententia, ſed quæ nobis iudicanda permiſſa ſunt, nunquid melior Razias quàm Noë? Quis autem illum *Gene.9.* virum quòd iacuit ebrius, laudauerit ſobrius? Nunquid *Gene.38.* melior eſt Razias quàm Iudas Patriarcha? Quis tamen eum approbet cui placeat quem non rectiſsime offendat in illa fornicatione, quãdoquidem ad ſuam nurum quia hoc ignorauit, verũetiam ad eam quam meretricẽ

H putauit, ingreſſus eſt? Nunquid melior eſt Razias quàm *Iudic.16.* Sampſon? Audete itaq; dicere ſi poteſtis, illud quod in crinibus habuit virtutis magnum diuinumq; ſecretum, blandienti mulierculæ fuiſſe prodendum. Nam illud quod cum inimicis occidit & ſeipſum, quando ſuper ſe atque illos deiecit domum, mortẽ quã mox ab eis fuerat perpeſſurus, communem voluit cum illis habere, quia non poſſet euadere. Quod quidem non ſua ſponte fecit, ſed hoc ſpiritui dei tribuendum eſt, qui vſus eſt eo vt faceret, quando illi affuit, quod facere non poterat quando idẽ ſpiritus defuit. Sicut Abrahæ factum quando filium *Gene.22.* voluit immolare, quod deo iubente fuit obediẽtia, deo non iubente quid fuit niſi dementia? His ſacris literis eruditus beatus Cyprianus, in confeſsione ſua dixit, diſciplinam prohibere ne quis ſe offerat. Videte quãtum mali faciatis cum vos vultis occidere, qui eſtis indiſciplinati, etiã ſi vos aliis hoc vobis facere cupiẽtibus velletis offerre. Fugam præcipit quem vocatis Saluatorem, *Matt.10.* fugam permittit perſecutor. Quid ergo ſequimini vt veſtris ignibus pereatis, niſi veſtrum furorem? Et tamen dicis, An non eſt iſta perſecutio, quæ tot milia innocẽtium arctauit ad mortem? Oſtẽdite quo modo ſitis innocẽtes, quia Chriſtum diuiditis & vos occiditis. Oſtẽ-

I dite quo modo arctemini ad mortem, quib⁹ fuga, & diuinitus iubetur, & humanitus relaxatur. Oſtendite quẽadmodũ caminorũ compendio animas veſtras à contaminatione rapiatis, quas potius caminorum ſacrilegio tanquam diabolico ſacrificio cõtaminatiſsimas facitis. Interrogate Chriſtum, iubet vos fugere, interrogate Tribunum, permittit vos fugere. Si & ipſum Raziam interrogare poſſetis, reſponderet vobis, ego non potui fugere. Vos ergo nec Chriſtum Saluatorẽ, nec Tribunũ perſecutorem, nec Raziam authorem habetis. Quod autem dixiſti, vt ſeipſos veſtri occiderent, non eos fruſtra timuiſſe, quoniam quiſquis noſtras vel noſtrorum manus incidit, non euaſit, Quid euaſerit, quæro? Si mortẽ, cur eam vobis infertis manibus veſtris, ſi hanc timetis à noſtris? Sed manifeſtum eſt non de morte vos dicere, Nam quãtum cupiamus vos viuere, etiam ipſi ſcitis,

Ca. XXIIII ideo nos de veſtra morte terretis. Proinde ſi communionem noſtram dicis, neminem veſtrum qui manus noſtras incidit euaſiſſe, vtinam verum diceres. Valde quippe fœliciter non euaderẽt communionem quæ offertur à catholicis, vt euaderent damnationem quæ paratur hæreticis. Sed falſum eſſe quod dicis vel ex veſtro Emerito cogitare potuiſti, qui cũ veniſſet ad nos, K

facilius eſt veritate conuictus, quàm communicare cõpulſus. Sunt & alij fama quidem minores, ſed ſtulticia pares. Quiſquis enim fuit ſimilis vanitatis, vt cõtra manifeſtiſsimam veritatem peruerſiſsima verecundia fieret pertinax, cum putari erubeſcit inconſtans, expers à nobis catholicæ cõmunionis abſceſsit. Sed ideo dixiſti, quiſquis in eorum manus incidit, non euaſit, quoniã pauciſsimos apertiſsimæ veritati perſeueranter, reſiſtentes & diſcedentes latere arbitratus es. Sed Emerito feciſti ſecundum vos grauiſsimam iniuriam, qui perdidit apud te duriciæ ſuæ laudem, tãquam fruſtra eſſe voluerit inter paucos veritati non conſentiẽtes, quia deputari meruit inter latentes. Quis noſtrum non te credat inuidere collegæ? aut ſi nõ inuides, imitare. Veni ad nos & tu ſicut ipſe, audi quod dicimus, ſicut ipſe, reſponde ſi potes, quod nõ potuit ipſe. Si autem nec reſpõdere nec communicare volueris, diſcede, ſicut ipſe. Ecce ille de noſtris manib⁹ illęſus abſceſsit, Tu quare dicis, quiſquis eorum manus incidit, non euaſit? Ecce ille non ſibi credidit loca defutura vbi poſſet latere, Tu quare diſponis ardere? Ità ne nondũ vides vos eſſe potius qui non per- L

tinetis ad deum, & qui facitis contra deum, non ſolum peſte communi qua Chriſti vnitati reſiſtitis, ſed etiam vos præcipue qui huic tãto ſceleri veſtro, etiam veſtras mortes addere feſtinatis. VERBA EPISTOLAE, *Gabinus reſipiſcens.* Sed quoniam prudẽtiam tuam, inquit, executoris officium nõ decebat, quęſo paucis aduerte. Alia eſt, vt reor, *Cap. XXV.* ſolida veritas, alia effigies veritatis, quoniam veritas robore ſuo firmato cõſiſtit, idolum ſiue ſimulachrum eſt, quod in iniuriam veri ſimile fecerit humana præſumptio, nunquam tamen poteſt præiudicare veritati fallacia. Simulachrorum cultores dico, qui non tenẽt veritatem, ſub alieno vocabulo gentilem exiſtimo, qui facit ſibi quod colat. Vnde publicum apertumq; eſt quod minis ſiue terrore & perſecutionibus crebris Gabinum ſimileſq; de naturæ libertate ſublatos, ipſi ſibi quos venerarentur, perfidos fabricaſſe noſcuntur, ad quorum cultum coguntur inuiti. AD HAEC RESPON. Adhuc addis furori veſtro verba blaſphemiæ, & audes dicere Eccleſiam catholicã humanum eſſe figmẽtum, cui dicit deus, Ego enim ſum dominus qui facio te, dominus nomen ei. *Eſa.54.* Et vt ſciamus ipſam eam catholicam vniuerſo terrarum orbe diffuſam, ſequitur & adiũgit, Et M

qui eruit te, ipſe deus Iſraël vniuerſæ terræ vocabitur. Hoc euidentiſsimũ dei opus, humanum dicitis eſſe figmentũ, nec vos reſpicitis quod ab iſta Eccleſia quam ſe promiſit deus in vniuerſa terra eſſe facturum, nullo modo ſepararemini, niſi hominem ſequeremini. Nos enim ſequimur qui dixit Abrahæ, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. *Gene.22.* Eum ſequimur qui dixit ipſi Eccleſiæ ſuę, quod modo commemoraui, Ego ſum dominus qui facio te, dominus nomen ei, & qui eruit te ipſe deus Iſraël vniuerſæ terræ vocabitur. Propterea tenẽtes Eccleſiam quæ dilatatur & creſcit per omnes gentes, & per vniuerſam terram, non vtique figmentũ ſequimur humanum, ſed promiſſum factumq; diuinum. Vos qui ſequimini, vt ab huius diuinæ promiſsionis & diuini operis communione diuiſi, velitis eſſe de parte Donati, peccato Cæciliani periſſe de orbe terrarum promiſsiones dei, & remanſiſſe in parte Donati, homo vobis dixit an deus? Si deus, legite hoc nobis ex lege, Prophetis, Pſalmis, Apoſtolicis & Euangelicis literis. Legite ſi poteſtis, quod in collatione veſtra minime potuiſtis. Si autem homines iſta dixerunt, de quibus dictum eſt, Fir-

mauerunt

A mauerunt ſibi ſermonem malignum, Ecce humanum figmentũ, ecce quod colitis, ecce cui ſeruitis, ecce propter quod rebellatis, inſanitis, ardetis. Gabinus vero & cæteri, qui hanc Eccleſiam cognouerunt, elegerunt, tenuerunt, non humanum figmentum, ſed diuinum promiſſum prædictum & impletum, cum fidelibus habere cupientes, vlterius pro humano figmento ipſas humanas moleſtias perpeti noluerunt. Qui enim pro veritate & vnitate Chriſti non dico res ſuas, ſed iſtam etiam vitam ſuam aliis duntaxat auferẽtibus atque interficiẽtibus amiſerit, vere fidem habet, vere ſpem habet, vere charitatem habet, vere deum habet. Quiſquis autẽ pro parte Donati vel fimbriam veſtimenti perdiderit, cor non habet. Quid ergo mirum ſi homines ſapiẽtes cum viderẽt contra obduratę conſuetudinis pertinaciſsimã vetuſtatem, propoſita ſibi eſſe damnata & exilia, conſiderauerunt vtrum pro parte Donati contra Eccleſiam catholicam, hoc eſt pro figmẽto humano contra opus diuinum perpeti iſta deberent, & ſe vtique non debere viderunt, atque iſtam quã vocatis perſecutionem, cognouerunt ſibi eſſe correctionis occaſionem, & fecerunt

Prouer. 9. quod ſcriptum eſt, Da ſapienti occaſionẽ, & ſapientior

B erit? Vides itaque quàm inaniter dixeris homini, qui ex præcepto piiſsimi Imperatoris ſui veſtrã correctionem requirit, quod huius prudẽtiam executoris officium nõ decebat. Quid enim magis religioſum militantem decet, quàm vt in ea cauſa in qua pepẽdit, quibuſdam vos vultis eſſe deceptio, multis ipſe fiat corrigẽdis ſaluatio?

Hæretici quaten⁹ per principes coercendi. Ca. XXVI. Supra eodẽ cap. 17.

VERBA EPISTOLAE, Ad docendum, inquit, populũ Iſraël omnipotens deus Prophetis præconium dedit, non regibus imperauit. Saluator animarum dominus Chriſtus ad inſinuandam fidem, piſcatores, non milites miſit. AD HAEC RESPON. Audite ergo Prophetas ſanctos, & ſanctos piſcatores, & moleſtos non patiemini religioſiſsimos reges. Iam enim & ſuperius oſtendi ad curã pertinuiſſe regis vt Niniuitę deum placarent, cuius iram Propheta annunciauerat. Quandiu ergo vos non tenetis Eccleſiam quam prænũciauerunt piſcatores, Apoſtoli plantauerunt, tãdiu reges qui eã tenent, rectiſsime ad ſuam curam iudicant pertinere, ne vos aduerſus eam rebelletis impune: Nam deus & reges habuit inter Prophetas. Dauid quippe ſanctus, quod non poteſtis ignorare, rex fuit, Audite itaque prophetantem regem, & nullum religioſum regem formi-

C dabitis iraſcentem, Audite, inquam, Prophetam regem

Pſal. 71. dicentem de Chriſto, Dominabitur à mari vſq; ad mare, & à flumine vſq; ad terminos orbis terræ: & non timebitis Chriſtianum regem, ſuccenſentem vobis hanc Eccleſiam blaſphemãtibus, quæ ſicut à rege prophetata eſt, exhibetur vſq; ad terminos orbis terræ. Quia & rex

Danie. 3. Nabuchodonoſor, quanuis Propheta non fuerit, eos tamen qui blaſphemarẽt deum Sidrach, Miſac & Abdenago, religioſa ſeueritate coërcuit. VERBA EPISTOLAE. Mundanæ, inquit, militiæ nunquã deus expectauit auxilium, qui ſolus poteſt de viuis & mortuis iudicare. AD HAEC RESPON. Non mundanæ militiæ deus expectat auxilium, quando regibus largitur potius beneficium, qui eis inſpirat, vt in regno ſuo curent fieri domini ſui præceptũ, Quibus enim dictum

Pſal. 2. eſt, Et nũc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite domino in timore: ſentiunt ſuam poteſtatem ita domino ſeruire debere, vt ea poteſtate plectantur, qui nolunt eius voluntati ſeruire. Quod autem de militibus facis inuidiam, ſi vtiq; iſta cura, ſicut iam docuimus in ſcripturis ſanctis pertinere demõſtratur, per

D quos id acturi ſunt reges aduerſus rebelles Circumcelliones, & inſanos eorum ſiue participes ſiue principes, niſi per ſubditos milites? VERBA EPISTOLAE, Sed hoc nõ ſciunt, inquit, alienarum rerum incubatores, qui nec deum audiunt dicentem, Non concupiſcas rem proximi tui: Nec per Salomonem ſpiritũ ſanctum dicentem, Tunc ſtabunt iuſti in magna conſtantia, aduerſus eos qui ſe anguſtiauerũt, & qui abſtulerunt labores eorum, Vidẽtes turbabũtur timore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatę ſalutis, dicentes inter ſe pœnitentiam habentes, & per anguſtiam ſpiritus gementes. Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperij: Nos inſenſati vitam illorum exiſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore: Quo modo computati ſunt inter filios dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt? Ergo errauimus à via veritatis, & iuſticiæ lumẽ non illuxit nobis: Laſſati ſumus in iniquitatis & perditionis via, & ambulauimus ſolitudines difficiles, viam autẽ domini ignorauimus. Quid nobis profuit ſuperbia, aut quid diuitiarũ iactãtia contulit nobis? Tranſierunt omnia tanquam vmbra. Hæc

In Herũ clauſtantia. Ca. XXVII. Exo. 2. Sap. 5.

E igitur fides nos hortatur, vt libẽter pro deo in iſta perſecutione moriamur. AD HAEC RESPON. Agnoſcite ſcelus veſtrũ, & nolite vobis vſurpare nomẽ alienum, Scriptura dixit, Tunc ſtabunt iuſti in magna cõſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerũt, & qui abſtulerunt labores eorum: Non dixit, ſtabunt omnes qui mala paſsi ſunt: ſed, ſtabũt iuſti, Sicut & dominus cum dixiſſet, Beati qui perſecutionem patiuntur, niſi addi-

Matt. 5. diſſet, propter iuſticiam, non ſolos ſignificaret qui pro ſua in domino patientia coronãtur, ſed etiam illos qui iuſtis legibus puniuntur. Quapropter ſi ad vos putatis hæc iuſtorum verba quę ſcripta ſunt pertinere, prius an iuſti ſitis, oſtẽdite. Habetis enim res magnas quas inter veſtras iuſticias vẽtiletis, diuiſionem Chriſti, reſciſsionem ſacramentorum Chriſti, deſertionem pacis Chriſti, bellum contra membra Chriſti, criminationes in coniugem Chriſti, negationem promiſſorum Chriſti. Hæ ſunt iuſticiæ veſtræ, propter quas videlicet ſtabitis in magna conſtantia aduerſus eos qui vos anguſtiauerunt, & abſtulerunt labores veſtros. Iam vero cum inter iuſticias veſtras iactare cœperitis, quòd vosipſos necatis, quis vobis iuſtus æquabitur? Tunc enim maxime apparebitis vindicandi, Sed videte de quibus? de his v-

F tique qui vos occiderunt, Ergo vt vindicemini, puniemini, & ſtabitis aduerſus vosipſos? Maxime ſtabitis, qui caminis clauſis vos in crudeles anguſtias coarctatis, vt & qui voluerit ſubuenire, non poſsit intrare, & qui voluerit euadere, non poſsit exire. Abſit abſit vt ſtent cum magna conſtantia, cum ſtabunt cum tam mala cõſcientia. Niſi forte arbitramini propterea vobis deum tunc poſſe parcere pro ſceleribus veſtris, quia ipſi vobis modo non parcitis, vnde ſe etiam quædam ſanctæ moniales veſtræ, per ſaxa demiſerũt, & diſsilientibus vteris homicidiorum ſcelere, & ſtuprorum ſcelera prodiderunt, exiſtimantes ſi hoc modo in ſe vindicaſſent, nullo iam modo deum vindicaturũ, ſicut & vos putatis qui ſacrilegio ſchiſmatis & hæreſis, vel deprædando, detruncãdo, excæcando, occidendo, poſtremo etiam rebaptizãdo catholicos, quælibet alia potuerunt à vobis nefanda cõmitti, iſto modo poſſe qui vos occiditis expiari, Sed erratis: Hoc putauit & Iudas. An hoc etiã vultis addere documentum, quo certius nouerimus maiores veſtros potius fuiſſe traditores, quia mortem imitamini traditoris.

Leuis violẽtia. Caput XXVIII.

Ergo quod in collatione contentioſe negare voluiſtis,

G voluiſtis, etiam hinc vera eſſe geſta firmatis, In quibus
confeſsis traditoribus qui tunc primæ ſedis Epiſcopus
in Numidia fuit, Secundus Tigiſitanus agnouit, & qui-
bus crimina traditionis manifeſta atque confeſſa apud
Cirtham præſentibus relaxauit, cum his apud Cartha-
ginem tãquam traditores non conuictos abſentéſque
puniuit, A quo crimine etiam Secundus ipſe obiiciente
Purpurio Limatenſi ſe purgare non potuit, quando ei
dixit idem Purpurius, Tu quid egiſti quãdo tentus es à
curatore & ordine, vt ſcripturas dares? Quo modo te li
beraſti ab ipſis, niſi quia dediſti, aut iuſsiſti dari quod-
cunque? Nam non te dimittebant paſsim. Hoc autẽ Se-
cundus etiam in literis ſuis ad Menſurium datis, quas
vosipſi protuliſtis atque recitaſtis, ſine ambiguitate cõ-
feſſus eſt, quòd non tradiderit, ſed quod ad eum perue-
nerint à curatore & ordine miſsi perſecutores, quos ei
Purpurius Limatẽſis obiecit, vt ſcripturas traderet, quas
cum ab illo peterent, ſe reſpondiſſe, Chriſtianus ſum
Epiſcopus, non traditor, eiq; nihil omnino tradere vo-
luiſſe. Quod ei vultis vt credamus, cum & vosipſi quàm
ſit incredibile videatis, feruente illa perſecutione retẽ-
tum Epiſcopum ſiue conuentum vt ſcripturas domini-
H cas traderet, nullíſque traditis fuiſſe dimiſſum. Nempe
contendebatis non potuiſſe Epiſcopos ad ordinãdum
Epiſcopum ad ciuitatẽ Cirthenſem perſecutionis tem-
pore conuenire. Quo modo ergo perſecutio illa ferue-
bat, ſi potuit Epiſcopus propter ſcripturas tradendas te-
neri, nulliſq; traditis impune dimitti? Et tamen clama-
batis immanitatem perſecutionis illius temporis de-
ſcribentes, nec duodecim Epiſcopos ad ordinandum
Epiſcopum potuiſſe in concilium congregari, qui geſta
illa conficerent: niſi crimina traditionis inuicem do-
nauerint, pròque pace Eccleſiæ iudicãda domino reli-
querint: cum vos hoc tempore talem perſecutionẽ vos
perpeti dixiſtis, qualis nunquam fuit: id eſt, vt loca vo-
bis deſint, quò confugere: atque vbi latere poſsitis: cum
concilia faciatis, Epiſcopos ordinetis, etiam in eorum
locum, qui ſuis ignibus perierunt, iterum tales, qui ſuis
ignibus perire parati ſunt. In concilium autem tantę vt
putatis atque iactatis perſecutionis tempore, amplius
etiam quàm triginta conuenire potuiſtis, vbi & Petilia-
nus fuit, qui perſecutionis tempore nec duodecim cõ-
uenire potuiſſe clamabat. Porrò in ipſo concilio ſtatui-
I ſtis, vt qui nobis inuiti communicauerunt, vel Epiſcopi
vel presbyteri, tantum ſi ſacrificium non obtulerint, aut
in populo nõ tractauerint, ad veniam pertineãt, in ſuis
honoribus recipiantur: ac ſic totas calumniarũ veſtrarũ
vires, etiam ipſi hoc decreto veſtro penitus amputaſtis.
Vbi eſt enim quod veſtro vaniloquio etiã eos, qui non
fuerunt, dicitis per communionem noſtram fieri tra-
ditores: quia ſcilicet ſicut calumniamini, illi nos impu-
gnauerunt, qui orientibus tunc impiis poteſtatibus li-
bros eccleſiaſticos tradiderunt? Cur ergo nunc à crimi
ne abſoluitis, quos nobis communicaſſe cognoueritis
inuitos, ſi ſacrificium non obtulerint, neque ſermonem
in populo fecerint: quaſi illi tunc primi traditores ſub
terrore & horrore immanium ſuppliciorũ, qualia mo-
do vobis omnino nullus ingeſsit, codices ſanctos non
inuiti tradiderint, aut ſacrificium illic obtulerint, aut
in populo ſermonem fecerint? Videtis ergo quòd ſicut
vos eſtis, quos vaniſsime criminamini, communione
noſtra fieri traditores, ſi quid inuiti fecerint, potuiſtis
agnoſcere: ita etiã maiores veſtri in neceſsitate multo
arctiore tradentibus traditoriis veris, in eadem regula
ignoſcere potuerunt. Sed vt damnarent alios abſentes
& inauditos inimicorum Cæciliani factione compulſi K
ſunt faciẽtibus, quòd de talibus Apoſtolus dicit, In quo *Rom.2.*
enim alium iudicas, teipſum condemnas: eadem enim
agis quæ iudicas. Quapropter quoniam Donatiſtæ ſe-
metipſos occidere ſemper amauerunt, & ipſi ab initio
traditores fuerunt: quid mirum ſi traditoris mortem
etiam ſuos poſteros amare docuerunt? Sed vitandę hu-
ius ſimilitudinis cauſa, vel nunquam, vel difficillime ſe
laqueo necauerunt. Fruſtra omnino, nam ille Iudam *Matt.27.*
traditorem id facere compulit, qui & illum puerum, *Matt.17.*
quem ſanauit dominus, in aquam & ignem ſæpe deie- *Matt.8.*
cit, & gregem porcorum in mare præcipitauit, & ipſi *Matth.4.*
domino præcipitium de pinna tẽpli audaci præſump-
tione ſuggeſsit. Quamuis itaque diuerſis modis volun-
tariam vos præcipitetis in mortem, tamẽ eiuſdem dia-
boli inſtinctu vosipſos occidẽdo imitamini traditorem.
Quod etſi vos non eſtis, eorum tamen qui fuerunt, &
ſchiſma fecerunt, in quo libenter eſtis, etiam hoc in vo
bis facere, quod in ſe traditor fecit, nefando magiſte-
rio didiciſtis. Ecce cum qua iuſticia ſtabitis aduerſus
eos, qui vos anguſtiauerunt: vt ſi veſtræ mortes vindi-
cabuntur, non niſi in vobis iuſtiſsime vindicẽtur. Qui L
ſunt autem labores veſtri, quos à vobis iactatis auferri?
An ne iniuſtum eſt, vt Eccleſiæ quæ fuerũt veſtræ, cum
in pacem catholicam tranſeunt, cum ſuis rebus tranſ-
eant? His enim ad nos tranſeuntibus, ſi res eorum vul-
tis tenere, vos proculdubio res alienas vultis auferre.
Mater autem catholica vobis dicit, quod quibuſdã bea-
tus Apoſtolus dixit, Non enim quæro quæ veſtra ſunt, *2.Cor.12.*
ſed vos. Verũtamen quo modo vobis non eſtis ipſi cõ-
trarij, quando vtrunque nobis obiicitis, & quòd res ve-
ſtras poſsidere cupiamus, & quòd violentos vos nobiſ-
cum eſſe cogamus? Hæc duo quàm ſint inter ſe con-
traria, non videtis: ſi enim ad communionem noſtram
vos inuitos quærimus & tenem᷒, quo modo res veſtras
deſideramus, quas vtique vobis communicantibus ha-
bere non poſſumus? Si autem illas cupimus obtinere,
quo modo vos quærimus, vt eas vobis communicanti-
bus amittamus? Sed confitemur vobis, cupiditas noſtra
charitas vocatur, Hæc vos quærit in nobis: hæc vos in-
uenire, corrigere, atque in vnitatem Chriſti ſociare de-
ſiderat, ne veſtris caminis vos ardere timeamus. Hu-
ius igne feruemus, hæc nos accendit, vt nõ ſolum non
cõcupiſcamus res veſtras, ſed nobiſcum optemus poſ- M
ſideatis & noſtras. Agnoſcite & venite, & perire noli-
te, aut ſi vltrò venire erubeſcitis, ſeruimus infirmitati
ne quid pereat charitati. Ecce volumus vos tenere, quid
feſtinatis ardere? Ad vitam tenemus, ad ſalutem tene-
mus, ad Chriſti vnitatem, veritatem, ſuauitatem tene-
mus, Ad cœnam tanti patrisfamiliàs ſi ſponte non vul-
tis intrare, compellimus. De iuſticia certamen *Ca.XXIX.*
eſt, non de pœnitentia. Cauete ergo ne forte dum pu- *De corre-*
tatis ad vos pertinere quod ſcriptum eſt, Tunc ſtabunt *ctione Do-*
iuſti in magna conſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtia- *natiſtarum,*
uerunt, & abſtulerunt labores eorum: non hoc vobis *cap.24.*
contingat de laboribus veſtris, & potius illud quod ali- *Sap.5.*
bi ſcriptum eſt, Labores impiorum iuſti edent. Neque *Sap.10.*
enim ſtabũt contra vos Maximinianiſtæ, quorũ quan-
do potuiſtis, Baſilicas abſtuliſtis: Aut ſtabunt cõtra vos
Pagani, quorum certè vbi potuiſtis templa euertiſtis, &
Baſilicas conſtruxiſtis, quod & nos fecimus: Aut ſta-
bunt aduerſus vos ſymphoniaci dæmoniorum quorũ
tibias & ſcabella fregiſtis, quod & nos fecimus, Sic nec
vos ſtabitis aduerſus nos. In talibus quippe omnibus fa-
ctis, non rapina cõcupiſcitur, ſed error euertitur. Sicut
ergo

A ergo nõ ſtabunt Chananæi aduerſus Iſraëlitas,quanuis
Iſraëlitæ abſtulerunt labores eorum, ſed ſtabit Naboth
aduerſus Achab, quia delictum factum eſt, nõ præcep-
tum,vt labores iuſti auferret iniuſtus, Sic hæretici non
ſtabunt aduerſus catholicos, cum in rebus hæretico-
rum Chriſtiaoi imperij iuſſa complentur, oec res eo-
rum à catholicis auferuntur, ſed potius inquirũtur,eiſ-
que multa quantum fieri poteſt correctis reddẽda ſer-
uantur, ſed ſtabunt catholici non ſolum aduerſus Gen
tiles, à quibus martyres veri expoliati ſunt, verum-
etiam aduerſus Circumcelliones Donatiſtarum, quia
& ipſi abſtulerunt labores eorum. Verum de his pecu-
niariis laboribus facilior cauſa eſt. Ecce quotidie ſi quis
ad nos tranſitum facit, cum etiam illi quorum erant ad
pacem catholicam tranſeunt, reddimus pecuniam, ve-
ſtem,fructus,vaſa,rura,tecta veſtrorum, Vos quo mo-
Sap.5. do nobis reddituri eſtis membra ooſtrorum? Nempe
aliquando expergiſcimini, & cernite nec vos eſſe de
quibus dicatur, Hi ſunt quos aliquando habuimus in
deriſum:cum potius vos habeamus in fletum, Nec vos
computamini inter filios dei, niſi recedentes à parte
B Donati, hanc tenueritis Eccleſiam, quam ſicut prædi-
xit,exhibet filius dei, nec inter ſanctos ſors veſtra, ſed
inter hæreticos, Nam quid alios de vobis dicturos pu-
tatis:Nos inſenſati vitam illorum exiſtimabamus inſa-
niam? Miror quòd tam inſenſati eſtis vt ipſi vobis ta-
lia non dicatis. Sanctis quidem veris ac fidelibus, im-
mũdi & iofideles tunc iſta dicturi ſunt, eis ytique quos
nunc exiſtimãt inſanire, quia luxuriis quas vident frui
nolunt,dum quod non vident credunt,Sed vos ſi non
vitam veſtram, certè iſtam quam vobis vultis facere
mortem veſtram, ſi non exiſtimatis inſaniam, deſpe-
ratius inſanitis. Verba vero illa, Ergo errauimus à via
veritatis,&c.non erunt quidem tãtum noſtra, ſed ma-
xime veſtra. Erratis enim quod manifeſtum eſt, à via
veritatis, & iuſticiæ lumen non lucet vobis, laſſamini
in iniquitatis via & perditionis, & ambulatis ſolitudi-
nes difficiles, viam veram domini ignoratis. Quæ au-
tem ſequuotur, Quid nobis profuit ſuperbia, aut quid
diuitiarum iactantia contulit nobis? Tranſierunt om-
nia illa tanquam vmbra: neſcio vtrum quiſquam inter
cæteros diceret aptius & conuenientius quàm tuus de-
ceſſor Optatus. Nolite ergo putare vos eſſe quales non
C eſtis,& perire tales,quoniam oon vos hæc fides,ſed ve-
ſter malus error hortatur, vt non libenter pro deo, ſi-
cut dicis, in iſta perſecutione moriamini, ſed nequiter
pro Donato factis veſtris perſecutionem patiamini.

CA.XXX. VERBA EPISTOLAE, Et alia manu, Opto
te,inquit, incolumem veritate perſpecta animum le-
nire, & ab innocentum exitibus temperare. AD
HAEC RESPON. Vos potius veritate perſpecta le-
nite animum veſtrum,ne ſic ſæuiat vt nec vobis parcat.
Nam quid iſto cui quidem ſcripſiſti, facile poteſt lenius
inueniri,qui vos & inuitauit ad vitam, & ſi eam nobiſ-
cum nolletis,relaxauit ad fugam? Vos in vos eſtis aſpe-
ri,non mites: vos ſine vlla immanitatis conſideratio-
ne crudeles, qui hoc in vobis facitis, quod immites fa-
cere conſueuerunt, errorum dilectores. Quid autem
optas vt ab innocentum exitibus temperetur? Vos qui-
dem innocentes non eſtis, tamen ille vobis dedit exi-
tum, ſed ipſi vobis dare vultis exitum. Puto enim
quòd verbi ignorantia te fefellit, vt volens intelligi
exitia, exitus diceres. Cum ergo hortaris optando, vt
ſe ab innocentum exitiis imperialium legum tempe-
raret executor, id agis vt deceptoribus parcat, & in-
nocentes decipi impune permittat. Quid ergo aliud, D
niſi vt ille cui te bene arbitraris optare, nec deo, nec
imperatori ſuo ſeruet fidem, quia ſcilicet per iniuſti-
ciam, non veram, ſed veſtram, ad Imperatorum cu-
ram pertinere cauſæ huiuſmodi non deberent, calum-
nioſa diutiu ſanaretur, deberent autem, vt quando
facta firmaretur? Si doctrioa iſta quam non de ſcrip-
turis ſanctis, & neſcio vnde didiciſtis, iuſta vobis vi-
detur vt hæc ad imperialem non pertineat poteſta-
tem, tunc maioribus veſtris veniſſet in mentem,quan-
do Cæciliani cauſam ad Imperatoris iudicium Con-
ſtantini accuſando miſerunt. Nunc vero, quia leo-
nes Danielem propter innocentiam nõ læſerunt, vul- Danie.6.
tis vt illis parcat qui eum calumniando leonibus obie-
cerunt? Sed non vt homo, iudicat deus, in cuius ma- Prouer.21.
nu cor regis eſt, & quò voluerit inclinat illud. Cor
autem regis cum eſt infidele, aut exercentur, aut pro-
bantur boni, Cum vero eſt fidele, aut corriguntur,aut
plectuntur mali, Horum duorum quid in veſtra cauſa
ſit, ſatis iam diximus, ſatiſque literis tuis nullius loci
prætermiſſiooe reſpondimus, quod vtinam & tibi, a-
liquibus ex vobis profuturum eſſe deo miſerante con- E
fidimus. Ad hæc autem ſi reſpondere aliquid prœpa-
ras, lege etiam illa quæ cum Emerito acta ſunt, qui-
bus ille reſpondere non potuit, ne forte tu poſſis, ſicut
iam ſuperius vt experireris, admonui. De cauſa etiam
Maximinianiſtarum cum illo egimus, de qua nobis
in collatione toties vobis obiecta nihil reſpondiſtis,
quoniam de re manifeſtiſſima & receotiſſima nihil
quod reſponderetis inuenire potuiſtis, quo modo Ma-
ximinianus quem multo grauiore quàm Cæcilianum
ſententia percuſſiſtis, ita vt diceretis eum Dathan, Numer.16.
Chore, & Abiron miniſtrum, quos pro ſcelere ſchiſ-
matis viuos terra deglutiuit, non polluerit conſortes
ſchiſmatis ſui, quibus vt ad veſtram cõmunionem red-
irent, dilatiooem dediſtis, non polluerit Afer Afros,
viuus viuos, ootus notos, particeps ſocios, & Cæcilia-
ni polluerant tranſmarioos, polluerunt longe poſitos,
polluerunt ignotos, polluerunt nondum natos, Inue-
ni ſi potes quid dicas, qno modo ſuſceperitis honorem
Feliciani Muſticani,& Prætexati Aſſuritani, quos cum
Maximiniano & aliis decem ſine vlla dilatione dam-
naſtis, contra quos vt eos de baſilicis pelleretis, apud F
duos *, vel niſi fallor, apud proconſules litigaſtis, & *al. forte
cum iam in locum Prætexati alium ordinaſſetis, poſt duces.
tam longum tempus eos in ſuis honoribus recepiſtis.
Qua iuſticia, qua ratione, qua froote in honore ſuſci-
pitur Maximiniaoiſta dãnatus, & damnatur orbis ter-
rarum catholicus inauditus? Qua iuſticia, qua ratio-
ne, qua fronte cauendum eſſe dicitis, ne vos inquinet
Cęcilianus olim defunctus,vobiſque prorſus incogni-
tus, veſtris maioribus iudicantibus ſemel damnatus,
veſtris maioribus ter abſolutus, & cauendum non pu-
taſtis, ne vos inquinaret Felicianus, vniuerſalis con-
cilij veſtri ore damnatus, & ab vniuerſis vobis, præ-
cipue tui prædeceſſoris fauore ſuſceptus? Qua iuſticia,
qua ratione, qoa fronte reſcinditis baptiſmum quem
dant Eccleſiæ, quas laboribus ſuis Apoſtoli plantaue-
runt, cum ſuſceperitis baptiſmum quem Felicianus &
Prætexatus per tam longum tempus, quando contra
eos damnatos litigabatis, foris à veſtra Eccleſia tradi-
derint? Si enim vt ſoletis male intelligere, & nobis
obiicere,ſic eſt intelligendum quod ſcriptum eſt, Qui Eccl.34.
baptizatur à mortuo, quid proficit in lauacro ſuo, In-
ter illos iſti tacebant quando baptizabãt, de quibus ve-
ſtra

G ſtra vacuata ſententia tanto ſtrepitu inſonuit, Aegyptiorum admodum exemplo pereuntium funeribus plena ſunt littora, quibus in ipſa morte maior eſt pœna, quod poſt extortam aquis vltricibus animam, nec ipſam inueniunt ſepulturam. Quid ad hæc dicturi eſtis? Ecce mortui baptizant eos quos ſuſcipitis, nec morimini, & nobis tanquam mortuis calumniamini, vt catholicæ vnitati communicare volentes, veſtris ignibus vere moriamini. Reſponde ad iſta: vacat tibi cogitare quid dicas: Saltem in hoc aliquod tibi beneficium conferamus, vt dum cogitas quo modo reſpondeas, minime cogites quo modo ardeas. Sed nolumus vt inopia reſpondendi laſſum illud & quaſſum, quod dicere cõſueſtis, adhuc tibi exiſtimes dicendum. Si tales ſumus, quare nos quæritis? Reſpondemus enim, Magis vos catholica Eccleſia debet quærere quia periſtis, ſi vos Maximinianiſtas perditi perditos inquiſiſtis, de corde enim veſtro nobis dicitis: Quare quæritis tot tantorúmque reos criminum? Sed de libro dei vobis reſpondemus, quia charitas cooperit multitudinem peccatorum.

Exod.14.

1.Pet.4.

H

Libri ſecundi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENſis Epiſcopi, De baptiſmo contra Donatiſtas, Liber Primus.

Sacramẽta & p ipſos dari. Ca.1. Contra epiſtolam Parmeniani, li. 2.cap.14.

IN eis libris quos aduerſus Epiſtolam Parmeniani, quam dedit ad Ticoniũ ſcripſimus: promiſimus nos diligentius quæſtionem baptiſmi tractaturos, Quod etiamſi non ibi promitteremus, debitum tamen à nobis flagitãtibus fratribus meminimus & agnoſcimus. Quapropter in hoc opere adiuuante domino ſuſcepimus non ſolum ea refellere que dè hac re nobis Donatiſtæ obiectare conſuerunt, ſed I etiam de beatiſsimi martyris Cypriani authoritate, vnde ſuam peruerſitatem ne veritatis impetu cadat, fulcire conantur, quæ dominus donauerit dicere, vt intelligant omnes qui non ſtudio partium cæcati iudicant, non ſolum eos non adiuuari authoritate Cypriani, ſed per ipſam maxime conuinci atque ſubuerti. Iam quidem in ſupramemoratis libris dictum eſt ita poſſe extra catholicam cõmunionem dari baptiſmum, quẽadmodum & extra eam poteſt haberi. Nullus autem illorum negat habere baptiſmum, etiam apoſtatas, quibus vtique redeuntibus & per pœnitentiam conuerſis, dum non redditur, amitti non potuiſſe iudicatur. Sic & illi qui per ſacrilegium ſchiſmatis ab Eccleſiæ communione diſcedunt, habent vtique baptiſmum, quem priuſquã diſcederent, acceperunt. Nam & ipſi ſi redeãt, non eis iterum datur, vnde oſtenditur illud quod acceperant in vnitate poſiti, non potuiſſe amittere ab vnitate ſeparatos. Quod ſi haberi foris poteſt, etiam dari cur non poteſt? Si dicis, non rectè foris datur: reſpondemus ſicut non recte foris habetur, & tamen habetur, ſic non recte foris datur, ſed tamen datur. Sicut autem per vnitatis reconciliationem incipit vtiliter haberi quod extra vnitatem inutiliter habebatur, ſic K per eandem reconciliationem incipit vtile eſſe, quod extra eam inutiliter datum eſt. Non tamen dici fas eſt, non datum eſſe quod datum eſt, aut vt non hoc dediſſe quiſquam calumnietur, cum hoc eum dediſſe quod acceperat, confitemur. Sacramentum enim baptiſmi eſt quod habet qui baptizatur. Et ſacramẽtum dandi baptiſmi eſt, quod habet qui ordinatur. Sicut autem baptizatus ſi ab vnitate receſſerit, ſacramẽtum baptiſmi non amittit, ſic etiam ordinatus, ſi ab vnitate receſſerit, ſacramentum dandi baptiſmi non amittit. Nulli enim ſacramento iniuria facienda eſt, ſi diſcedit à malis vtrũque diſcedit, ſi permanet in malis vtrunque permanet. Sicut ergo acceptatur baptiſmus quem nõ potuit amittere qui ab vnitate diſceſſerat, ſic acceptandus eſt baptiſmus quem dedit ille qui ſacramentum dandi cum diſcederet, non amiſerat. Nã ſicut redeuntes qui priuſquam recederent baptizati ſunt, non rebaptizantur, ita redeuntes qui priuſquam recederent ordinati ſunt, nõ vtique rurſus ordinantur, ſed aut adminiſtrant quod adminiſtrabant, ſi hoc Eccleſiæ vtilitas poſtulat, aut ſi L non adminiſtrant, ſacramentum ordinationis ſuæ tamen gerunt, & ideo eis manus inter laicos non imponitur: Nam neque ſacramẽtum baptiſmi, neque ſacramentum dandi baptiſmi, quando ab eis cum Maximiniano diſceſsit, Felicianus, amiſit. Nunc enim eum ſecum habent cum eiſipſis, quos cum foris eſſet, in Maximiniani ſchiſmate baptizauit. Quapropter potuerunt ab eis accipere cæteri, cum ad noſtrum conſortium nõ acceſsiſſent, quod illi non amiſerant, cum à noſtro cõſortio receſsiſſent. Quibus rebus oſtẽditur & ipſos impie facere, qui rebaptizare conantur orbis vnitatem, & nos rectè facere qui dei ſacramenta improbare nec in ipſo ſchiſmate audemus. In quo enim nobiſcum ſentiunt, in eo etiam nobiſcum ſunt, In eo autem à nobis receſſerunt, in quo à nobis diſſentiunt. Non enim acceſſus iſte atque diſceſſus corporalibus motibus, ſed ſpiritalibus eſt metiendus, Sicut enim coniunctio corporum fit per continuationem locorum, ſic animorum quidam contactus eſt conſenſio voluntatum. Si ergo qui receſsit ab vnitate aliquid aliud agere voluerit, quàm quod in vnitate percepit, in eo recedit atque diſiungitur. Quod autem ita vult agere ſicut in vnitate agitur, vbi hoc accepit & didicit, in eo manet atque cõiungitur. M

De cõſe. di. 4.ca. nũ & autem.

De cõſe. di. 4.ca. oſtenditur.

De cõſe. diſ. 4.ca. oſtenditur.

Itaque iſti in quibuſdam rebus nobiſcum ſunt, in quibuſdam vero à nobis exierunt. Proinde illa in quibus nobiſcum ſunt, eos agere nõ vetamus, In quibus autem nobiſcum non ſunt, vt veniendo accipiant, vel redeundo recipiant, adhortamur, & quibus modis poſſumus vti diligant emendari atque correcti, cum charitate flagitamus †. Non eis itaque dicimus, nolite dare: ſed, nolite in ſchiſmate dare. Nec eis quos videntur baptizaturi dicimus, nolite accipere: ſed, nolite in ſchiſmate accipere. Nam ſi quem forte coëgerit extrema neceſsitas, vbi catholicum per quem accipiat nõ inuenerit, & in animo pace catholica cuſtodita, per aliquem extra vnitatem catholicam poſitum acceperit, quod erat in ipſa catholica vnitate accepturus, ſi ſtatim etiam de hac vita migrauerit, nũ eum niſi catholicum deputamus. Si autem fuerit à corporali morte liberatus cum ſe catholicę congregationi etiã corporali pręſentia reddiderit, vnde nũquam corde diſceſſerat, non ſolum non improbamus quod fecit, ſed etiam ſecuriſſime veriſsimeq; laudamus, quia præſentem deum credidit cordi ſuo vbi vnitatẽ ſeruabat, & ſine ſancti baptiſmi

Baptiſmus extra eccleſiã accept. Cap.II.

† ſatagimus.

24. q. 1. c. ſi quem forte.

A tiſmi ſacramento, quod vbicunque inoenit, non hominum, ſed dei eſſe cognouit, ooluit ex hac vita migrare. Si quis autem cum poſsit in ipſa catholica accipere per aliquam mentis peruerſitatem eligit in ſchiſmate baptizari, etiam ſi poſtea venire ad catholicā cogitat, quià certus eſt ibi prodeſſe ſacrameotum quod alibi accipi quidem poteſt, prodeſſe autem non poteſt, proculdubio peruerſus & iniquus eſt, & tanto pernicioſius quanto ſcientius. Ita enim noo dubitat rectè illic accipi, ſicut non dubitat illic prodeſſe etiam quod alibi acceperit.

Tutiꝰ in ecclesia accipere ſacramenta. Cap. III. † al. catholica.

Duo enim ſunt quæ dicimus, & eſſe in Eccleſia † baptiſmum, & illic tantum rectè accipi: vtrunque horum Donatiſtæ negaot. Item alia duo dicimus eſſe apud Donatiſtas, bapuiſmum, non autem illic rectè accipi. Horum duorum illi vnum magnopere affirmant, id eſt, eſſe ibi baptiſmum, non autem illic rectè accipi, nolunt fateri. Harum quatuor ſententiarum tres noſtræ tantum ſunt, vnam vero vtrique dicimus, Nam eſſe in catholica baptiſmum, & recte illic accipi, & apud Donatiſtas non rectè accipi nos tantum dicimus, eſſe vero baptiſmū & apud Donatiſtas & illi aſſerunt & nos cō-B cedimus. Quiſquis ergo vult baptizari, & certus eſt iam ſibi noſtram Eccleſiā ad Chriſtianam ſalutem eſſe diligendam, & in ea ſola illi prodeſſe baptiſmum Chriſti, etiam ſi alibi acceptum fuerit, ſed ideo in parte Donati vult baptizari, quia eſſe ibi baptiſmum non illi ſoli neque nos ſoli, ſed vtrique dicimus, attendat alia tria: Si enim nos eligit ſequi in iis quæ illi non dicūt, ea vero quæ vtrique dicimus, præponit his quæ nos ſoli dicimus, ſatis eſt nobis quòd ea quæ illi non dicūt, & nos ſoli dicimus, præponit eis quæ illi ſoli dicunt. Eſſe autem in catholica baptiſmum nos dicimus, illi non dicūt. Rectè accipi in catholica baptiſmum nos dicimus, illi non dicunt. Non rectè accipi in parte Donati baptiſmum nos dicimus, illi non dicuot. Sicut ergo id potius credit quod nos ſoli dicimus eſſe credendum, ita hoc potius faciat quod nos ſoli dicimus eſſe faciēdum. Quod autem vtrique eſſe credendum dicimus, hoc ſi ita putat robuſtius credat, quàm id quod à ſolis nobis dicitur. Robuſtius eoim crediturus eſt eſſe baptiſmum Chriſti in parte Donati, quod ab vtriſque ooſtrum dicitur, quàm eſſe baptiſmū in catholica, quòd à ſolis catholicis tantummodo dicitur, Sed rurſus magis crediC turus eſt eſſe baptiſmum Chriſti etiam apud nos, quod nos ſoli dicimus: quàm nō eſſe apud nos, quod illi ſoli dicunt. Iā enim decreuit & certus eſt, in quibus diſſentimus, nos illis eſſe præponendos. Ita ergo quod nos ſoli dicimus, rectè apud nos accipi magis crediturus eſt, quàm non rectè apud nos accipi, quia hoc illi ſoli dicunt. Eadem regula quod nos ſoli dicimus, non rectè apud illos accipi magis crediturus eſt, quàm id quod illi ſoli dicunt, id eſt, rectè apud illos accipi. Fruſtra itaq; ſibi videtur ſecurus ibi accipere, quod eſſe quidem ibi vtrique dicimus, ſed ibi eſſe accipiendum non vtriq; dicimus. Eligat autem ipſe in eo quod non vtrique dicimus, nobis potius inhærere. Hic ergo ſecurus accipiat, vbi & eſſe & accipere rectè certus eſt, illic autem nō accipiat, quod eſſe quidem ibi dicunt, ſed ibi accipiēdum eſſe non dicunt, quorum ſententiam decreuit eligere, quanquam etiam ſi dubium haberet, non illic recte accipi quod in catholica rectè accipi certum haberet, grauiter peccaret in rebus ad ſalutem animæ pertinētibus, vel eo ſolo quòd certis incerta præponeret. Rectè quippe hominem in Eccleſia catholica baptizari eoipſo certus eſt, quòd etiam alibi baptizatus huc trāſire decreuit. Non rectè autem apud Donatiſtas hominem baptizari ad ſalutem incertum habet, cum hoc illi dicant D quorum ſententiam Donatiſtis anteponēdam eſſe certum habet, & incertis certa præponendo hic baptizetur, vbi propterea certus eſt rectè fieri, quia & cū alibi aliter facere cogitabat, huc tranſeuodum eſſe decreuerat.

Qui ſciēs à ſchiſmaticis accipit ſacramētū. Cap. IIII. Contra epiſtolam Parmeniani, li. 2. cap. 13.

Iam vero ſi quis nō intelligit quo modo fieri poſſit, vt quod ibi eſſe confitemur, oon ibi rectè dari dicamus, illud auēdat, quia nec rectè ibi eſſe dicimus quod & illi dicunt io his qui ab eorum communione diſcedunt. Intueantur etiam ſimilitudinem notæ militaris, quia extra militiam à deſertoribus & haberi & accipi poteſt, ſed tamen extra militiam nec habenda nec accipienda eſt, & reducto vel perducto ad militiam, nec mutanda nec iteranda eſt. Veruntamen & alia cauſa eſt eorum qui io iſtos hæreticos imprudenter iocurrūt, ipſam eſſe Chriſti Eccleſiam exiſtimantes, alia eorum qui nōuerunt non eſſe catholicam Eccleſiam, niſi eam quæ ſicut promiſſa eſt, toto terrarum orbe diffunditur & extenditur vſque ad fines terræ, quæ creſcens inter zizania & in tædio ſcandalorum requiem futuram deſiderans, dicit in Pſalmis, A finibus terræ ad te clamaui dum tæderet anima mea, in petra exaltaſti me. Pe- *Pſal. 60.* E tra autem erat Chriſtus. In quo nos iam reſuſcitatos & *1. Cor. 10.* io cœlo conſidentes, dicit Apoſtolus, noodum in re, *Ephe. 2.* ſed in ſpe. Ideoque ſequitur Pſalmus & dicit, Deduxiſti me quia factus es ſpes mea, turris fortitudinis à facie inimici. Ex illis quippe promiſsionibus tanquam telis & iaculis io turri munitiſsima conſtitutis, non ſolum cauetur, ſed etiam expugnatur inimicus. Induentes lupos ſuos pellibus ouium dicunt, Ecce hic eſt Chriſtus, *Matt. 7. & 24.* ecce illic, & ab vniuerſitate ciuitatis ſuper montem conſtitutæ, ad particulas inſidiarum ſuarum multos ſeparant, & iugulatos abſumunt. Et cum hoc oouerint, eligunt extra communionem voitatis corporis Chriſti accipere baptiſmum Chriſti, ad eandem communionem cum eo quod alibi acceperint poſtea migraturi. Sciētes enim habituri ſunt aduerſus Eccleſiam baptiſmum Chriſti, vel eoipſo die quo accipiūt. Quod ſi ſceleratum eſt, quis eſt qui dicat, permittatur mihi vno die ſcelus admittere? Si enim tranſiturus eſt ad catholicam, quæro cauſam, Quid aliud reſponſurus eſt, niſi quia malum eſt eſſe in parte Donati, & non eſſe in catholica vnitate? Hoc igitur malum quot diebus fece- F ris, tot dierum malum facturus es, & dici poteſt maius malum fieri plurium dierum, minus autem paucorum, nullum autem malum fieri dici oon poteſt. Quid autem opus eſt hoc iam execrabile malum, vel vno die, vel vna hora committere? Hoc enim qui ſibi concedi vult, poteſt ab Eccleſia vel ab ipſo deo petere, vt ſibi vel vno die apoſtatare concedat. Nam cur vnius diei eſſe apoſtata timeat, & vnius diei eſſe ſchiſmaticus hæreticuſve noo timeat, nulla cauſa eſt.

Cap. V.

Illic, inquit, accipere malui, vbi baptiſmum Chriſti eſſe vtrique conſentiunt. Sed illic non rectè accipi illi ad quos migraturus es dicunt, Rectè vero illic accipi illi à quibus migraturus es dicunt. Illud itaque quod hi dicunt, quos poſtponis, contradicentibus illis quos ipſe anteponis, aut falſum eſt, aut vt mitius dicatur, incertum. Vera ergo falſis, aut incertis certa præponis. Illic enim quo migraturus es cum alibi acceperis, rectè poſſe accipi quod deſideras, non illi tantum ad quos tranſiturus es, ſed tuipſe qui tranſiturus es, confiteris. Si enim vtrum rectè illic poſſet accipi dubitares, etiam illuc tranſeundum eſſe dubitares. Accipere itaque in parte

G in parte Donati,ſi incertum eſt eſſe peccatum, quis du-
biiet certum eſſe peccatum, non ibi potius accipere, v-
bi certum eſt non eſſe peccatum. Illi vero qui per igno-
rantiam ibi baptizantur, arbitrantes ipſam eſſe Eccle-
ſiam Chriſti, in iſtorum quidem comparatione minus
peccant, Sacrilegio tamen ſchiſmatis vulnerantur, non
ideo nõ grauiter quod alij grauius. Cum enim dictum
Matt.10. eſt quibuſdam, Tolerabilius erit Sodomis in die iudi-
cij quàm vobis: non ideo dictum eſt, quia Sodomitæ
noo torquebuntur, ſed quia illi grauius torquebuntur,
quanquam hoc fuerat fortaſſe occultum aliquando &
incertum. Vnde autem ſanantur hi qui aduertunt &
corriguntur, inde grauantur hi qui cum iam ignora-
re non permittuntur, in perniciem ſuam pertinaciter
ſæuiunt. Damnatio quippe Maximinianiſtarum & re-
ceptio damnatorum, cum his quos extra eorum com-
munionem in ſacrilegio, ſicut concilium eorum cla-
mat, in ſchiſmate baptizarunt, totam iſtam ſoluit quæ-
ſtionem, totam contentionem abſtulit. Nihil omni-
no inter nos & eos Donatiſtas qui Primiano commu-
nicant dereliquit, vnde dubitetur non ſolum haberi,
ſed etiam dari poſſe baptiſmum Chriſti ab eis qui ab
Eccleſia ſeparantur. Sicut enim ipſi eos quos Felicia-
H nus in ſchiſmate baptizauit, verum baptiſmum acce-
piſſe fateri coguntur, quia eos ſecum nunc habent in
ipſo baptiſmo quem in ſchiſmate perceperunt, ſic nos
dicimus baptiſmum Chriſti eſſe etiam extra commu-
nionem catholicam, quem dãt illi qui ab eadem com-
munione præciſi ſunt, quia eum cum præciderẽtur non
amiſerunt, & quod ipſi ſe putant cootuliſſe illis, quos
Felicianus in ſchiſmate baptizauit, cum eos ſibi recon-
ciliauerunt: id eſt, non vt acciperent quod [non] ha-
bebant, ſed vt prodeſſet eis quod inutiliter in ſchiſma-
te acceperant & habebant. Hoc vere confert & præſtat
deus per communionem catholicam illis qui veniunt
ab aliqua hæreſi vel ſchiſmate, vbi baptiſmum Chriſti
acceperunt: id eſt, non vt baptiſmi ſacramentum inci-
piant habere quod non habebãt, (ſed vt proſit eis quod
Cap.VI. inutiliter habebant.) Quapropter inter nos & ip-
ſos quodam modo Cardinales Donatiſtas, quorum E-
piſcopus apud Carthaginem Primianus eſt, iam de hac
re nulla eſt controuerſia. Voluit enim deus per Maxi-
minianiſtas eam finiri, vt quod charitate ſuadente no-
lebant, exẽplo ſuo cogente faterentur. Sed adhuc prop-
terea inde diſputamus, ne illi ſibi videantur aliquid di-
I cere, qui nec iſtis cõmunicant, qui apud ſe potius, quan-
to pauciores, tanto ſynceriores Donatiſtas remanſiſſe
contendunt. Qui ſi Maximinianiſtæ ſoli eſſent, nec ip-
ſorum ſalutem contemnere deberemus. Quanto ergo
magis quia eadem pars Donati in multa minutiſsima
fruſta conſciſſa eſt, quæ omnes minutæ particulæ hanc
vnam multo grandiorem, in qua Primianus eſt, de re-
cepto Maximinianiſtarum baptiſmo reprehendunt, &
ſingulę conantur aſſerere apud ſe tantummodo verum
baptiſmum remanſiſſe, nec omnino eſſe alibi, neque in
toto orbe terrarum quà Eccleſia catholica expanditur,
nec in ipſa grandiore parte Donati, nec in cæteris præ-
ter ſe vnam ex minutiſsimis partibus. Quæ omnes par-
ticulæ ſi aduertere voluerint vocem non hominis, ſed
ipſius manifeſtiſsimæ veritatis, & animoſum ſpiritum
ſuæ peruerſitatis domare, non vtique ad partem Do-
nati maiorem, de qua præciſa præciſæ ſunt, ſed ad ip-
ſam viriditatem radicis catholicæ de ariditate propria
Luc.9. reuertentur. Omnes quippe iſti vbi contra nos non
Matt.12. ſunt, pro nobis ſunt, vbi autem nobiſcum non colli-
gunt, ſpargunt. Iam enim ne videar humanis ar- K
gumentis id agere, quoniam quæſtionis huius obſcuri- *Scriptura*
tas prioribus Eccleſiæ temporibus ante ſchiſma Do- *concordia.*
nati magnos viros & magna charitate præditos, patres *Cap.VII.*
Epiſcopos ita inter ſe compulit ſalua pace diſceptare
atque fluctuare, vt diu conciliorum in ſuis quibuſque
regionibus diuerſa ſtatuta nutauerint, donec plenario
totius orbis concilio quod ſaluberrime ſentiebatur, e-
tiam remotis dubitationibus firmaretur, ex Euange-
lio profero certa documenta, quibus domino adiuuã-
te demonſtro, quàm rectè placuerit & vere ſecundum
deum, vt hoc in quoquam ſchiſmatico vel hæretico ec-
cleſiaſtica medicina curaret, in quo vulnere ſepara-
batur: illud autem quod ſanum maneret, agnitum po-
tius approbaretur, quàm improbatum vulneraretur.
Certè dominus in Euangelio dicit, Qui non eſt me- *Matt.12.*
cum aduerſum me eſt: & qui mecum non colligit, ſpar-
git: Tamen cum ad eum diſcipuli retuliſſent, vidiſſe ſe
quendam in eius nomine pellentem dæmonia & pro-
hibuiſſe, quia cum illis eum non ſequebatur, Nolite, *Luca 9.*
inquit, prohibere, Qui contra vos noo eſt, pro vobis
eſt: Non poteſt enim quiſquam in meo nomine face- *Mar.9.*
re aliquid, & male loqui de me. Si nihil in illo corri-
gendum erat, ſecurus ergo ſit quiſquis extra commu- L
nionem Eccleſiæ conſtitutus colligit in Chriſti nomi-
ne, diſſociatus à Chriſtiana ſocietate, atque ita falſum
erit illud, Qui non eſt mecum, aduerſum me eſt: &
qui non colligit mecum, ſpargit. Si autem quod di-
ſcipuli domini per ignorantiam facere voluerunt, id
in eo corrigendum eſt quod dixit dominus, Nolite
prohibere: cur hoc ipſe prohiberi prohibuit? Et quo
modo erit verum quod ibi ait, Qui contra vos non eſt,
pro vobis eſt? In hoc enim facto non cootra eos, ſed
pro eis erat, vbi per nomen Chriſti ſanitates operaba-
tur, Vt ergo vtraque ſententia vera ſit, ſicuti vera eſt,
& illa vbi ait, Qui non eſt mecum, aduerſum me eſt:
& qui mecum non colligit, ſpargit: & illa vbi ait, No-
lite prohibere, qui enim contra vos non eſt, pro vo-
bis eſt: quid reſtat intelligendum, niſi quia ille in tan-
ti nominis veneratiooe confirmandus fuit, vbi non
erat contra Eccleſiam, ſed pro Eccleſia, & in illa tamen
ſeparatione culpandus, vbi ſi colligeret ſpargeret: &
ſi forte veniret ad Eccleſiam, non illud quod habebat
ibi acciperet, ſed in quo aberrauerat, emendaret? M

Neque enim & Cornelij gentilis hominis oratio- *Sana curã-*
nes non ſunt exauditæ, aut eleemoſynæ non ſunt ac- *da nõ ſunt,*
ceptæ, imò & angelum ad ſe mitti, & miſſum meruit *ſed agno-*
intueri, per quem poſſet vtique ſine hominis alicuius *ſcenda.*
acceſſu cuncta neceſſaria diſcere: Sed quoniam quic- *Cap.VIII.*
quid boni in orationibus & eleemoſynis habebat, pro- *Act.10.*
deſſe illi non poterat niſi per vinculum Chriſtianæ ſo-
cietatis & pacis incorporaretur eccleſiæ, iubetur mitte-
re ad Petrum, & per illum diſcit Chriſtum, per illum
etiam baptizatus, Chriſtiano populo conſortio quoque
communionis adiungitur, cui ſola bonorum operum
ſimilitudine iungebatur. Pernicioſe quippe contemne-
ret bonum quod nondum habebat, ſuperbiens ex illo
quod habebat. Sic etiam qui ſeipſos à ſocietate cætero-
rum ſeparantes, charitate violata, vnitatis vinculũ rum-
punt, ſi nihil faciunt eorum quæ in illa ſocietate acce-
perunt, in omnibus ſeparati ſunt, & ideo quem ſibi ſo-
ciauerint, ſi venire ad Eccleſiam voluerit, debet omnia
quæ nõ accepit, accipere. Si vero nõnulla eadem faciũt,
non ſe in eis ſeparauerũt, & ex ea parte in texturæ com-
page detinentur, in cætera ſciſsi ſunt. Proinde ſi quẽ ſo-
ciauerint

A ciauerint ſibi, ex ea parte nectitur Eccleſiæ, in qua nec
illi ſeparati ſunt. Et ideo ſi ad Eccleſiam venire volue-
rit, in eo ſanatur vbi laniatus errabat. Vbi vero ſanus
connectebatur, non curatur ſed agnoſcitur, ne cum ſa-
na curare volumus, potius vulneremus. Itaque illi quos
baptizant, ſanant vulnere idololatriæ vel infidelitatis,
ſed grauius feriunt vulnere ſchiſmatis. Idololatras e-
nim in populo dei gladius interemit, ſchiſmaticos au-
1.Cor.13. tem terrę hiatus abſorbuit. Et Apoſtolus, Si habeam om
nem, inquit, fidem ita vt montes transferam, chari-
tatem vero non habeam, nihil ſum. Si quis adducatur
ad medicum in aliqua neceſſaria parte corporis graui
vulnere ſauciatus, ſi dixerit medicus, moritur inde niſi
curetur, non opinor illi qui adduxerunt eum, ita deſi-
piunt vt conſideratis atque numeratis cæteris membris
eius ſanis, reſpondeant medico & dicant, Ergo ne iſta
ſana tot membra non valent ad eius vitam, & illud v-
num vulneratum valet ad eius mortem? Non vtiq; hoc
dicunt, ſed curandum offerunt, nec ideo tamen quia cu
randum offerunt, medicum rogant, vt etiam illa quæ ſa
B na ſunt curet, ſed illi vni loco medicinam inſtāter ad-
hibeat, vnde mors etiam ſaluis cæteris imminet, & niſi
ſanetur adueniet. Quid ergo prodeſt homini vel ſana
fides, vel ſanum fortaſſe ſolum fidei ſacramentum, vbi
letali vulnere ſchiſmatis perempta eſt ſanitas charita-
tis, per cuius ſolius peremptionem etiam illa integra
trahuntur ad mortem? Quod ne fiat, non ceſſat miſe-
ricordia dei per vnitatem ſanctæ Eccleſiæ ſuæ, vt veni-
ant & curentur per medicamentum reconciliationis
per vinculum pacis. Nec ideo ſe putent ſanos eſſe, quia
dicimus eos habere aliquid ſanum, nec rurſus putent
ideo curandum eſſe quod ſanum eſt, quia oſtendimus
aliquid vulneratum. Itaque in ſacramenti ſanitate, quia
contra nos non ſunt pro nobis ſunt: in ſchiſmatis au-
tem vulnere quicquid cum Chriſto non colligunt ſpar
gunt. Non extollantur ex his quæ habent. Quid tantum
per ea quę ſana ſunt ſuperbos oculos ducunt? Et vulnus
ſuum dignentur humiliter intueri, nec ſolum quid aſſit,
Sine chari- ſed etiam quid deſit attēdant. Videant quàm mul-
tate nihil p ta & quàm magna nihil proſint, ſi vnum quidem de-
deſt. Ca. IX. fuerit, & videant quid ſit ipſum vnum. Nec me in hoc
1.Cor.13. audiant, ſed Apoſtolum, Si linguis, inquit, hominum lo
quar & angelorum, charitatem autem non habeam, fa-
ctus ſum velut æramentum ſonans aut cymbalum tin-
C niens. Et ſi habuero prophetiam, & ſecreta omnia ſci-
uero & omnem ſcientiam: & ſi habuero omnem fidem
vt montes transferam, charitatem autem non habeam,
nihil ſum. Quid ergo eis prodeſt ſi linguam in ſacris
Ioan.11. myſteriis habeant angelicam, & prophetiam quemad-
1.Reg.18. modum Caiphas & Saül, vt aliquādo prophetent, quos
& .19. fuiſſe damnabiles ſancta ſcriptura teſtatur. Si ſacramen
Acto.8. ta non tantum ſciant, ſed & habeant, ſicut habuit Si-
mon magus: Si fidem, ſicut dæmonia cōfeſſa ſunt Chri-
Marci.1. ſtum: neque enim non credebant cum dicerent, Quid
nobis eſt & tibi fili dei, ſcimus qui ſis: Si diſpertiant ipſi
etiam ſubſtantiam ſuam pauperibus, ſicut multi, non
ſolum in catholica, ſed in diuerſis hæreſibus faciunt. Si
aliqua ingruente perſecutione tradant ad flammas no-
biſcum corpus ſuum pro fide quam pariter confiten-
tur: tamen quia ſeparati hæc agunt, non ſufferentes in-
Ephe.4. uicem in dilectione, neque ſtudentes ſeruare vnitatem
ſpiritus in vinculo pacis, charitatem vtiq; non haben-
Nō ſatis na do etiam cum illis omnibus quæ nihil eis proſunt, ad
ſci ab Eccle æternam ſalutem peruenire non poſſunt. Sed vi-
ſia. Cap. X. dentur ſibi argutiſſime quærere, vtrum generet filios

baptiſmus Chriſti in parte Donati, an non generet: vt D
ſi conſenſerimus quòd generet, ſuam eſſe aſſeuerent Ec
cleſiam matrem, quæ filios potuit de Chriſti baptiſma-
te generare, & quia vnam oportet eſſe Eccleſiam, ex
hoc iam noſtram non eſſe Eccleſiam criminentur. Si
autem dixerimus, non generat, cur ergo, aiunt, apud
vos non renaſcuntur per baptiſmum, qui tranſeunt à
nobis ad vos, cum apud nos fuerint baptizati, ſi non-
dum nati ſunt? Quaſi vero ex hoc generet vnde ſepa-
rata eſt, & non ex hoc vnde coniuncta eſt. Separata
eſt enim à vinculo charitatis & pacis, ſed adiuncta eſt
in vno baptiſmate. Itaque vna eſt Eccleſia, quæ ſola ca-
tholica nominatur, & quicquid ſuum habet in commu
nionibus diuerſorum à ſua vnitate ſeparatis, per hoc
quòd ſuum in eis habet, ipſa vtique generat, non ille.
Neque enim ſeparatio eorum generat, ſed quod ſecum
de iſta tenuerunt: quòd ſi & hoc dimittant, omnino
non generant. Hæc itaque in omnibus generat, cuius
ſacramenta retinentur, vnde poſſit tale aliquid vbicun-
que generari, quamuis non omnes quos generat ad eius
pertineant vnitatem, quæ vſque in finem perſeuerantes E
ſaluat. Neque enim hi ſoli ad eam non pertinent, qui
ſeparationis aperto ſacrilegio manifeſti ſunt, ſed etiam
illi qui in eius vnitate corporaliter mixti per vitam peſ-
ſimam ſeparantur. Etenim Simonem magum per bap- *Actor.8.*
tiſma ipſa pepererat: cui tamen dictum eſt, quòd non
haberet partem in hæreditate Chriſti. Nunquid ei bap-
tiſmus, nunquid Euangelium, nunquid ſacramenta de-
fuerunt? Sed quia charitas defuit, fruſtra natus eſt, & ei
expediebat fortaſſe non naſci. Nunquid non erant nati
quibus Apoſtolus ait, Tanquam paruulis in Chriſto lac *1.Cor.3.*
vobis potum dedi, non eſcam: eos tamen à ſacrilegio
ſchiſmatis reuocat, in quod ideo irruebant, quia carna-
les erant. Quaſi paruulis, inquit, in Chriſto lac vobis po *Ibidem.*
tum dedi, non eſcam. Nondum enim poteratis, ſed nec
adhuc quidem poteſtis, carnales enim eſtis adhuc. Cum
enim ſint inter vos æmulatio & contentio, nōnne car-
nales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? Cum e-
nim quis dicat, Ego quidem ſum Pauli, alius autem, ego *1.Cor.1*
Apollo, ego vero Cephæ &c. nōnne homines eſtis? De
his enim ſupra dicit, Obſecro autem vos fratres per no-
men domini Ieſu Chriſti, vt idipſum dicatis omnes: &
non ſint in vobis ſchiſmata. Sitis autem perfecti in eo-
dem ſenſu & in eadem ſententia. Nunciatum eſt enim F
mihi de vobis fratres mei ab his qui ſunt Chloës, quia
contētiones ſunt in vobis. Hoc autem dico, quia vnuſ-
quiſq; veſtrum dicit, Ego quidem ſum Pauli, ego autem
Apollo, ego vero Cephæ, ego autem Chriſti, Diuiſus eſt
Chriſtus? Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut
in nomine Pauli baptizati eſtis? Iſti ergo ſi in hac ob-
ſtinatione & peruerſitate remanerent, certe quidem
nati erant, nec tamen ad ipſam Eccleſiam de qua na-
ti erant, per pacis atque vnitatis vinculum pertinerent:
ergo ipſa generat, & per vterum ſuum, & per vteros an-
cillarum ex eiſdem ſacramentis, tanquam ex viri ſui ſe-
mine. Non enim fruſtra dicit Apoſtolus, Omnia illa in *1.Cor.10.*
figura eſſe geſta. Sed qui ſuperbiunt & legitimæ matri *Gene.21.*
non adiungūtur, ſimiles ſunt Hiſmaëli, de quo dictum
eſt, Eiice ancillam & filium eius, Non enim hæres erit *Gala.4.*
filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Qui autem pacificè
diligunt legitimam patris ſui coniugem, cuius legiti-
mo iure generati ſunt, ſimiles ſunt filiis Iacob, quamuis *Gene.30.*
de ancillis natis, ſed tamen eandem hæreditatem ſu-
mentibus. Qui autem de vtero ipſius matris intus in
vnitate nati, negligunt gratiam quam acceperunt, ſi-

Gen.25. Malac.1.

G miles ſunt Eſaü filio Iſaac, qui reprobatus eſt, deo atteſtante & dicente, Iacob dilexi, Eſaü autem odio habui, cũ ambo ex vno concubitu concepti, ex vno vtero nati ſint.

An ſemper peccata remittãtur in baptiſmo. Cap. XI. Matt.28. Ioan.20.

Quærunt etiam, vtrum peccata dimittantur per baptiſmũ in parte Donati: vt ſi dixerimus dimitti, reſpondeant, ergo eſt illic ſpiritus ſanctus, quia cum inſufflante domino datus eſſet diſcipulis, tunc ſecutus eſt & ait, Baptizate gentes in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti: ſi cui dimiſeritis peccata, dimittuntur ei, ſi cui tenueritis, tenebũtur. Et ſi ita eſt, inquiunt, cõmunio noſtra eſt Eccleſia Chriſti, Nõ enim præter Eccleſiam, dimiſſionem peccatorum ſpiritus ſanctus operatur. Et ſi noſtra communio eſt Eccleſia Chriſti, non eſt Eccleſia Chriſti veſtra communio, Vna eſt enim quæcunq; illa ſit, de qua dictum eſt, Vna eſt columba mea, vna eſt matri ſuæ, Nec poſſunt Eccleſiæ tot eſſe quot ſchiſmata. Si autẽ dixerimus, non ibi dimitti peccata, ergo, inquiunt, non eſt illic verus baptiſmus: & propterea quos à nobis ſuſcipitis, vos baptizare debetis, quod quia non facitis, in Eccleſia Chriſti vos non eſſe fatemini. His ita reſiſtimus, ſecundum ſcripturas, eos interrogantes, vt quod à nobis quærunt, ſibi ipſi reſpondeant. Quæro enim vt

Canti.6.

H dicant, vtrum dimittantur peccata vbi charitas nõ eſt: peccata enim tenebræ animarũ ſunt. Audimus quippe Ioannem dicẽtem, Qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt vſque adhuc. Nulli autem ſchiſmata facerent, ſi fraterno odio non excæcarentur. Si ergo dicimus, non ibi dimitti peccata, quo modo renaſcitur qui apud eos baptizatur? Quid eſt enim renaſci per baptiſmum, niſi à vetuſtate renouari? Quo modo autẽ renouatur à vetuſtate, cui peccata præterita nõ dimittũtur? Quòd ſi renatus nõ eſt, nec Chriſtum induit, ex quo conficitur vt denuo baptizandus videatur. Quia dicit Apoſtolus, Quotquot enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis: quẽ ille ſi non induit nec in Chriſto baptizatus habendus eſt. Porrò quia in Chriſto dicimus baptizatum, fatemur eum Chriſtum induiſſe. Et ſi hoc fatemur, regeneratum fatemur. Quod ſi ita eſt, & peccata dimiſſa ſunt. Quo modo ergo dicit Ioannes, Qui odit fratrẽ ſuum, in tenebris manet vſq; adhuc: ſi iam facta eſt remiſſio peccatorum? An nõ eſt in ſchiſmate odium fraternum? Quis hoc dixerit, cum & origo & pertinacia ſchiſmatis nulla ſit alia niſi odium fraternum? Hanc illi quæſtionẽ ſol-

1.Ioan.2. Gala.3. 1.Ioan.2.

I uere ſibi videntur cũ dicunt, Non eſt ergo in ſchiſmate remiſſio peccatorum, & ideo nec regeneratio noui hominis, & propterea nec baptiſmus Chriſti. Nos autem quia fatemur ibi eſſe baptiſmum Chriſti, hanc eis quæſtionem ſoluendam proponimus, Magus ille Simon, vtrũ vero Chriſti baptiſmate tinctus ſit? Reſpondebunt ita, quia ſanctæ ſcripturæ authoritate coguntur. Quæro ergo, vtrum fateantur ei dimiſſa peccata? Profectò fatebuntur. Item quæro, cur ei dixerit Petrus, non eum habere partem in ſorte ſanctorum? Quia, inquiunt, poſtea peccauit, pecunia volens emere donum dei, cuius venditores eſſe Apoſtolos credidit.

Actor.8.

Qui ſine charitate baptizatur quatenꝰ accipiat remiſſionẽ peccatorũ. C. XII. De cõ. di. 4. c. oſtẽditur. 4. ſen di. 4. c. Qui vero.

Quid ſi ad ipſum baptiſmum fictus acceſſit? Dimiſſa ſunt ei peccata, an non ſunt dimiſſa? Eligant quod volunt, vtrumlibet elegerint, ſufficiet nobis. Si dimiſſa dixerint, quo modo ergo ſpiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, ſi in iſto ficto remiſſionem operatus eſt peccatorum? Si dixerint non eſſe dimiſſa, quæro, ſi poſtea fictionem ſuam corde concuſſo & vero dolore fateretur, denuo baptizandus iudicaretur? Quod ſi dementiſſimum eſt dicere, fateantur vero baptiſmo Chriſti baptizari poſſe hominem, & tamẽ cor eius in malicia vel ſacrilegio perſeuerans, peccatorum abolitionem non ſinere fieri: atque ita intelli- K gant in communionibus ab Eccleſia ſeparatis poſſe homines baptizari, vbi Chriſti baptiſmus eadẽ ſacramenti celebratione datur & ſumitur: qui tamen tunc proſit ad remiſſionem peccatorum, cum quis reconciliatus vnitati, ſacrilegio diſſenſionis exuitur, quo eius peccata tenebantur, & dimitti non ſinebantur. Sicut enim in illo qui fictus acceſſerat, fit vt non denuo baptizetur, ſed ipſa pia correctione & vera confeſſione purgetur, quod non poſſet ſine baptiſmo, ſed vt quod ante datum eſt, tunc valere incipiat ad ſalutem, cum illa fictio veraci confeſſione receſſerit. Sic etiam iſte qui baptiſma Chriſti, quod non amiſerunt qui ſe ſeparauerunt, inimicus charitatis & pacis Chriſti, in aliqua hæreſi aut ſchiſmate accepit, quo ſacrilego ſcelere peccata eius nõ dimittebantur, cum ſe correxerit, & ad Eccleſiæ ſocietatem vnitatẽmque venerit, non iterum baptizandus eſt, quia ipſa reconciliatione ac pace præſtatur, vt ad remiſſionem peccatorum eius, in vnitate iam prodeſſe incipiat ſacramentũ, quod acceptum in ſchiſmate prodeſſe non poterat.

De cõſe diſ. 4. c. tũc valere. 4. ſent. diſt. 4. cap. Qui vero.

Si autem dixerint in illo qui fictus acceſſit per ſanctam vim tanti ſacramenti, dimiſſa quidem illi eſſe peccata in ipſo temporis puncto, ſed per fictionem ip- L ſius rediiſſe continuo, vt ſpiritus ſanctus & affuerit baptizato, vt peccata recederent, & perſeuerantiam fictionis fugerit vt redirent, vt & illud verum ſit. Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Et illud, Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum: id eſt, ve induat eum Chriſto ſanctitas baptiſmi, & exuat eum Chriſto pernicies fictionis, ſicut fit cum quiſque à tenebris per lucem tranſit ad tenebras, oculi quidem eius in tenebras perpetuo diriguntur, ſed non poteſt lux niſi perfundere tranſeuntem.

Euaſio Donatiſtarum. De cõſe. di. 4. c. Quo modo deꝰ. ĩ ſine. 4. ſent. diſtin. 4. c. Qui vero. Gala.3. Sapien.1.

Qui ergo hoc dixerint, hoc etiam in eis intelligant fieri, qui extra Eccleſiæ communionem, ſed tamen baptiſmate Eccleſiæ baptizantur, quod vbicunque fuerit, ſanctum eſt per ſeipſum: & ideo non eſt eorum qui ſe ſeparant, ſed eius vnde ſe ſeparant: valet tamen apud eos hactenus, vt per eius lucem tranſeant ad diſſenſionis ſuæ tenebras cõtinuo redeuntibus peccatis, quæ baptiſmatis ſanctitas in illo temporis puncto dimiſerat, tanquam redeunte obſcuritate quam lux in tranſitu excuſſerat.

Confutatio.

Nam redire dimiſſa peccata, vbi fraterna charitas non eſt, apertiſſime docet in Euangelio de illo ſeruo, quem cum inueniſſet debitorem decem milium talentorum, deprecan M ti omnia dimiſit, Ille autem conſeruum ſuum qui ei debebat centum denarios, cum miſeratus non fuiſſet, iuſſit eum dominus reddere quæ ei dimiſerat. Tempus ergo quo accipitur indulgentia per baptiſmum, tanquam tempus eſt reddendæ rationis, vt omnia debita quæ inuenta fuerint, dimittantur. Non tamen ille ſeruus poſtea dedit conſeruo ſuo mutuam pecuniam, quam cum ille non poſſet reddere, non eius miſertus eſt, ſed iam ei debebat conſeruus [illegible]s, cum ipſe rationem domino ſuo reddens, tanti numeri debito ſolueretur, nec dimiſerat conſeruo ſuo quod ei debebat, & ſic acceſſerat vt ei dimitteret dominus. Hoc indicant verba conſerui dicentis, Patientiam habe in me & omnia reddam tibi: Alioquin diceret, iam mihi hoc dimiſeras, cur iterum repetis? Hoc & ipſius domini verba manifeſtius aperiunt, Ait enim, Egreſſus autem ſeruus ille, inuenit vnum de conſeruis ſuis qui debebat ei centum denarios: Non dixit, cui iam debitum centum denariorum dimiſerat: Si enim dimiſerat, non ei debebat. Quia ergo dixit, debebat ei: manifeſtum eſt, quòd non dimiſerat.

Noua peccata ſemel dimiſſa redire. Math.18. De cõſe. di. 4. cap. Quo modo dem. 4. ſen. diſt. 4. cap. Qui vero. Math.18.

Et melius

A Et melius quidem fuerat, atque hoc potius congruebat tanto debitori reddituro rationem,& expectanti miſericordiam domini ſui, vt prior ipſe cõſeruo dimitteret quod ei debebatur,& ſic ad rationem reddendam, vbi miſericordia domini imploranda erat accederet. Nec tamen illud quod nondum conſeruo dimiſerat, impediuit dominum eius, quo minus in illo tempore accipiendæ rationis dimitteret ei omnia quæ debebat. Sed quid profuit quandoquidẽ in caput eius propter odiorum perſeuerantiam rurſus omnia continuo replicata ſunt? Sic nõ impeditur baptiſmi gratia,quo minus omnia peccata dimittat, etiam ſi odium fraternum in eius cui dimittuntur animo perſeuerat, Soluitur enim heſternus dies,& quicquid ſupereſt ſoluitur,etiã ipſa hora momentumq; ante baptiſmũ & in baptiſmo. Deinceps autem reus eſſe continuo incipit,nõ ſolum conſequentium, ſed etiam præteritorum dierum, horarum, momentorum redeuntibus omnibus quæ dimiſſa ſunt peccatis: & hæc ſæpe contingunt in Eccleſia. Nam plerunq; fit vt homo habeat inimicum quem iniquiſſime oderit, quanquam etiam iniquos inimicos diligere iubeamur & orare pro eis. Subito autem periculo mortis

De cõſe. di. 4. cap. Quomodo dem. 4. ſen. diſt. 4. cap. Qui vero.

Nõ iterãd' baptiſmus. Cap. XIII. Matth. 5.

B incipit perturbari,& poſcit baptiſmum, quem tanta feſtinatione accipit,vt neceſſariam interrogationem paucorum verborum vix periculi tempus admittat, quanto minus ſermonem longiſſimum, vt illud odium pellatur corde, etiam ſi baptizanti ſit cognitum. Certe iſta non ſolum apud nos,ſed etiam apud illos euenire non ceſſant. Quid ergo dicimus? Dimittuntur peccata huic homini,an non dimittuntur? Prorſus quod volunt eligant. Si enim dimittuntur,continuo redeunt,Euangelium loquitur,veritas clamat. Siue ergo dimittantur ſiue non dimittantur, neceſſaria eſt medicina poſtea: neque tamen ſi vixerit atque id corrigendum eſſe didicerit atque correxerit, denuo baptizatur, ſiue apud illos, ſiue apud nos, Sic & illa quæ ſchiſmatici vel hæretici ſi non aliter habent,nec aliter agunt quàm vera Eccleſia, cum ad nos veniunt,nõ emendamus ſed potius approbamus, In quibus enim non diſſentiunt à nobis, in eis nõ diſiunguntur à nobis. Sed tamen quia eis nihil proſunt quandiu hæretici vel ſchiſmatici ſunt propter alia in quibus à veritate diſſentiunt, & propter ipſum ſeparationis immaniſſimum ſcelus, ſiue permanſerint in eis peccata, ſiue continuo dimiſſa redierint, vt ad ſalu-

C tem pacis atque charitatis veniant adhortamur, non ſolum vt aliquid habeant quod nõ habebant, ſed vt eis etiam illud prodeſſe incipiat quod habebant. Fruſtra ergo nobis dicunt, ſi baptiſmum noſtrum acceptatis, quid minus habemus vt nobis de veſtra cõmunione conſulendũ putetis? Reſpondemus enim, Non baptiſmum veſtrum acceptamus, quia non eſt baptiſmus ille hæreticorum vel ſciſmaticorum, ſed dei & Eccleſiæ vbicunque fuerit inuentus & quocunque tranſlatus. Veſtrum autem non eſt niſi quod praue ſentitis, & ſacrilege agitis & impie ſeparamini, Nam ſi cætera omnia vera vel ſentiatis vel habeatis, & in eadem ſeparatione tamen duretis aduerſus vinculum fraternæ pacis, aduerſus vnitatem omnium fratrum,qui toto orbe terrarum ſicut promiſſi ſunt,ita exhibiti,quorum omnium cauſas & corda nullo modo vnquã noſſe aut diſcutere potuiſtis,vt merito damnaretis, qui non poſſunt propterea rei eſſe,quia iudicibus eccleſiaſticis potius quàm litigatoribus crediderũt:hoc ſolum minus habetis,quod minus habet qui charitatẽ non habet, Iam quid opus eſt vt nos retexamus? Vos ipſi in Apoſtolo inſpicite quantũ

Charitas deeſt ſchiſmaticis. Ca. XIIII.

ſit quod minus habetis. Quid autem intereſt qui charitatem non habet, verũ foras auolet aliquo vento tentationis ablatus, an intus de meſſe dominica non recedat in vltima ventilatione ſeparandus? Et tamen tales etiam ſi iam ſemel per baptiſmum nati ſunt, iterum eos naſci non oportet. Eccleſia quippe omnes per baptiſmum parit, ſiue apud ſe, id eſt, ex vtero ſuo, ſiue extra ſe de ſemine viri ſui,ſiue de ſe,ſiue de ancilla. Sed & Eſaü de vxore natus,propter fraternam diſcordiam ſeparatus eſt à populo dei,Et Aſer per vxoris quidem poteſtatem,ſed ex ancilla natus,propter fraternam cõcordiam terram repromiſſionis accepit. Vnde & Hiſmaëli vt ſepararetur à populo dei non obfuit mater ancilla, ſed obfuit fraterna diſcordia,nõ profuit poteſtas vxoris cuius magis filius erat, quia per ipſius iura coniugalia, & in ancilla ſeminatus erat, & ex ancilla ſuſceptus. Sicut apud iſtos Eccleſiæ iure quod eſt in baptiſmo naſcuntur quicunq; naſcuntur:ſed ſi concordant cum fratribus,per vnitatem pacis ad terram veniunt repromiſſionis,non de materno vtero rurſus eiiciendi,ſed in paterno ſemine agnoſcendi. Si autem in diſcordia perſeuerent,ad Hiſmaëlis funiculum pertinebunt. Prior autẽ

D

Naſci nihil pdeſt ſi deſit charitas. Caput. XV. Gene. 25. & 28. Gene. 30. Gene. 16. Diſt. 56. ca. Hiſmael.

E fuit Hiſmaël,& poſtea Iſaac,& prior Eſaü,poſterior autẽ Iacob: Non quia prior peperit hęreſis quàm Eccleſia, aut Eccleſia ipſa prius carnales vel animales, & poſtea ſpiritales, ſed quia in ipſa ſorte mortalitatis noſtræ ex quo de Adam naſcimur, nõ eſt prius quod ſpiritale ſed quod animale poſtea ſpiritale. Ex ipſo autem animali ſenſu,quia homo animalis non percipit quæ ſunt ſpiritus dei,omnes diſſenſiones & ſchiſmata generantur. In quo ſenſu perſeuerantes,Apoſtolus dicit ad vetus teſtamentum pertinere,id eſt, ad terrenorum promiſſorum cupiditatem, in quibus quidem ſpiritalia figurãtur, Sed animalis homo nõ percipit quæ ſunt ſpiritus dei. Quocunque ergo tẽpore tales homines eſſe cœperint in hac vita,iam diuinis pro ſeculorum diſtributione ſacramẽtis imbuti, ſi adhuc tamen carnaliter ſapiant & carnalia de deo,ſiue in hac vita,ſiue poſt hanc vitam ſperent atque deſiderent, animales ſunt. Eccleſia vero quod eſt populus dei,etiam in iſtius vitæ peregrinatione antiqua res eſt, in aliis hominibus habẽs animalem portionem, in aliis autẽ ſpiritalem. Ad animales pertinet vetus teſtamentum, ad ſpiritales nouum. Sed primis temporibus vtrunq; occultum fuit ab Adam vſque ad Moyſem.

Gene. 16. & 25. 1. Cor. 15. 1. Cor. 2. Gala. 4. 2. Cor. 2.

F A Moyſe autẽ manifeſtatũ eſt vetus,& in eoipſo occultabatur nouum,quia occulte ſignificabatur. Poſtea vero quàm in carne dominus venit, reuelatũ eſt nouum: veteris autẽ ſacramenta ceſſarunt, ſed concupiſcentiæ tales non ceſſauerunt. In illis enim ſunt quos Apoſtolus iam per ſacramentum noui teſtamenti natos, adhuc tamen dicit,animales non poſſe percipere quæ ſunt ſpiritus dei. Sicut enim in ſacramentis veteris teſtamenti viuebant quidam ſpiritales, ad nouum ſcilicet teſtamentum quod tunc occultabatur occulte pertinentes: ſic & nunc in ſacramento noui teſtamenti,quod iam reuelatum eſt, plerique viuunt animales, Qui proficere ſi nolunt ad percipienda quæ ſunt ſpiritus dei, quo eos hortatur ſermo Apoſtolicus, ad vetus teſtamentum pertinebunt. Si autem proficiunt & antequam capiant, ipſo profectu & acceſſu ad nouum pertinẽt. Et ſi prius quàm ſpiritales fiant, ex hac vita rapiantur, cuſtodiri per ſacramenti ſanctitatem in terra viuentium computantur, vbi eſt ſpes noſtra & portio dominus. Nec inuenio quid verius intelligatur in eo quod ſcriptum eſt, Imperfectum meum viderunt oculi tui: quandoquidem

De cõſe. diſ. 4. c. ſicut in ſacramẽtis. Pſal. 138.

 ſequitur,

G ſequitur,& in libro tuo omnes ſcribentur. Quæ au tem peperit Abel & Enoch, & Noë & Abraham, ipſa peperit Moyſem & Prophetas tẽpore poſteriores ante aduentũ domini:& quæ iſtos,ipſa & Apoſtolos & Martyres noſtros & omnes bonos Chriſtianos. Omnes enim diuerſis quidem temporibus nati apparuerunt, ſed ſocietate vnius populi continentur, & euſdem ciuitatis ciues labores huius peregrinationis experti ſunt, & quidam eorum nunc experiuntur,& vſque in finem cæteri experientur. Item quæ peperit Cain & Cham & Hiſmaëlem & Eſaü, eadem ipſa peperit & Dathan & alios in eodem populo ſimiles: & quæ iſtos, eadem ipſa & Iudam pſeudoapoſtolum,& Simonem magũ,& cæteros vſque ad hæc tempora pſeudochriſtianos in affectione animali pertinaciter obduratos, ſiue in vnitate permixti ſint,ſiue aperta præciſione diſſentiãt. Sed cum tales à ſpiritalibus euangelizantur, & ſacramentis imbuuntur, tanquam per ſeipſam Rebecca eos parit, ſicut Eſaü, Cum autem per illos qui non caſte annunciant Euangelium, tales in dei populo generantur, Sara quidem, ſed per Agar. Item boni ſpiritales, quando euangelizantibus vel baptizantibus carnalibus generantur,

Qui legitimi Eccleſiæ filij. C. XVI.
Gene. 4. & 5. & 11.
Exod. 2.
Gene. 4. & 9. & 16. & 25.
Nume. 16.
Luca. 6.
Actor. 8.
Gene. 25.
Gene. 16.
Philip. 1.
Gene. 30.

H Lia quidem vel Rachel iure coniugali eos, ſed per ancillarem vterum parit. Cum vero per ſpiritales in Euangelio generantur boni fideles, qui vel euadunt in ſpiritalis ætatis affectum,vel eò tendere non deſiſtunt,vel ideo non faciunt quia non poſſunt,ſicut ex vtero Saræ Iſaac, vel Rebeccæ Iacob, in nouã vitam & nouum teſtamentum naſcuntur. Itaque ſiue intus verſari videantur, ſiue aperte foris ſint,quod caro eſt,caro eſt: ſiue in area ſua ſterilitate perſeueret, ſiue occaſione tentationis tanquam vento extra tollatur, quod palea eſt, palea eſt, & ſemper ab illius Eccleſiæ quæ ſine macula & ruga eſt, vnitate diuiſus eſt,etiam qui congregatione ſanctorũ in carnali obduratione miſcetur. De nullo tamen deſperandum eſt, ſiue qui intus talis apparet, ſiue qui foris manifeſtius aduerſatur. Spiritales autem ſiue ad hocipſum pio ſtudio proficientes,num eunt foras: quia & cum aliqua vel peruerſitate vel neceſſitate hominum videntur expelli,ibi magis probantur,quàm ſi intus permaneant, cum aduerſus Eccleſiam nullatenus eriguntur, ſed in ſolida vnitatis petra fortiſſimo charitatis robore radicantur. Ad hoc enim pertinet

Boni vbique boni. Cap. XVII.
2. Retr. c. 18
Ephe. 5.
Gene. 15.

I quod in illo Abrahæ ſacrificio dicitur, Aues autem non diuiſit. De baptiſmi ergo quæſtione iam quantum arbitror, ſatis diſſerui,& quia hoc manifeſtiſſimũ ſchiſma eſt quod donanſtarum nomine nuncupatur, reſtat vt hoc de baptiſmo pie credamus, quod vniuerſa Eccleſia à ſacrilegio ſchiſmatis remota cuſtodit.In qua tamen ſi aliud alij, & aliud alij adhuc de iſta quæſtione ſalua pace ſentirent, donec vniuerſali concilio vnum aliquid eliquatum ſyncerúmque placuiſſet humanæ infirmitatis errorem cooperiret charitas vnitatis, ſicut ſcriptum eſt,quia charitas cooperit multitudinem peccatorum. Qua enim abſente cætera inaniter habentur, eadem præſente quædam venialiter † non † habentur. Extant beati matyris Cypriani in eius literis magna documenta, vt ad illum iam veniam, de cuius ſibi authoritate iſti carnaliter blandiuntur, cum eius charitate ſpiritaliter perimantur. Nam illis temporibus antequam plenarij cõcilij ſententia quid in hac re ſentiendum eſſet, totius Eccleſiæ conſenſio confirmaſſet, viſum eſt ei cum fermè octoginta coëpiſcopis ſuis Africanarum eccleſiarum, omnem hominem qui extra Eccleſiæ catholicæ cõmunionem baptizatus fuiſſet, oportere ad Eccleſiam venientem denuo baptizari. Quod

Cyprian⁹ excuſatur. Ca. XVIII.
1. Petri. 4.
† ſequendũ.

K non recte fieri tanto viro nimirum propterea dominus non aperuit, vt eius pia & humilitas & charitas in cuſtodienda ſalubriter Eccleſiæ pace pateſceret, & non ſolum illius temporis Chriſtianis, ſed etiam poſterioris ad medicinalem, vt ita dicam, noticiam ſignaretur. Cum enim tanti meriti, tantæ Eccleſiæ, tanti pectoris, tanti oris, tantæ virtutis Epiſcopus, aliud de baptiſmo arbitraretur, quàm erat inquiſita diligentius veritas firmatura, multique eius collegæ, quamuis liquidò nondum manifeſtatum, id tamen tenerent quod & præterita Eccleſiæ conſuetudo, & poſtea totus catholicus orbis amplexus eſt: nõ ſe ille tamen à cæteris diuerſa ſentientibus ſeparata communione diſiunxit,& hoc etiam cæteris perſuadere non deſtitit, vt ſufferrent inuicem in dilectione, ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Ita enim corporis manente compage, ſi quid in quibuſdam membris infirmabatur,ex eorum ſanitate conualeſceret potius quàm præciſione mortificatum diligentiam nullius curationis admitteret. Et ſi ſe ille ſeparaſſet, quàm multi ſequerentur, quantum ſibi nomen inter homines faceret, quanto latius Cyprianiſtæ quàm Donatiſtæ vocarentur? Sed non erat filius

Ephe. 4.

L perditionis, de qualibus dictum eſt, Deieciſti eos dum extollerentur: ſed erat filius pacis Eccleſiæ, qui tanta cordis illuminatione præditus, propterea non vidit aliquid, vt per eum aliud ſupereminentius videretur. Et adhuc,inquit Apoſtolus,Supereminentiorem viam vobis demonſtro, Si linguis hominum loquar,& angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æramentum ſonãs aut cymbalum tinniens. Minus ergo ille penetrauit, vt cerneret ſecretum abditum ſacramenti: ſed ſi ſciret omnia ſacramenta, charitatem autem non haberet, nihil eſſet. Cum autem minus illud perſpiciens, hanc tamen humiliter, fideliter, fortiter, cuſtodiuit, ad martyrij coronam meruit peruenire: vt ſi qua in eius lucidam mentem ex humana conditione nebula irrepſerat, glorioſa ſerenitate fulgentis ſanguinis fugaretur. Non enim fruſtra ipſe dominus Ieſus Chriſtus, cum ſeipſum diceret vitem, ſuos autem tanquam in vite ſarmenta, præcidi eos dixit, & de vite auferri tanquam inutilia ſarmenta, quæ fructum non da-

Pſal. 27.
1. Cor. 12. & 13.
Ioan. 15.

M rent. Quis eſt autem fructus niſi nouus ille fœtus, de quo item dicit,Mandatum nouum do vobis vt diligatis inuicem? Ipſa eſt illa charitas, ſine qua cætera nihil proſunt. Dicit autem & Apoſtolus,Fructus autem ſpiritus eſt, charitas, gaudium,pax, longanimitas, benignitas, bonitas,fides, manſuetudo, continentia, Quæ omnia incipiunt à charitate, & per cæteram iuncturam quaſi botrũ mirabilem faciunt. Nec tamen fruſtra idem dominus addidit, Quæ autem ſarmẽta in me dant fructum,purgat illa pater meus, vt maiorem fructum afferant, niſi quia & ipſi qui fructu præualent charitatis, poſſunt tamen aliquid habere purgandum,quod incultum agricola non reliquit. Quod ergo ille vir ſanctus de baptiſmo aliter ſentiens quàm ſe res habebat, quæ poſtea pertractata,& diligentiſſima conſideratione firmata eſt, in catholica vnitate permanſit, & charitatis vbertate compenſatum eſt, & paſſionis falce purgatum eſt. Sed ne videar deuitandæ probationis cauſa iſta in laudem beatiſſimi martyris dicere,quæ quidem non eius ſed illius eſt, cuius gratia talis extitit, iam de literis eius documenta proferamus, quibus maxime Donatiſtarum ora clauduntur. Huius enim authoritatem imperitus obiiciunt, vt ſe quaſi recte facere oſtendãt,quòd ad ſe

Ioan. 13.
1. Cor. 13.
Gala. 5.
Ioan. 15.
Oſtẽdit quo modo aliter Cyprianus, aliter Donatiſta dixerunt baptiſma iterãdũ. Cap. XIX.

A ad ſe venientes fideles denuo baptizent, nimirum miſeri, & niſi ſe corrigant à ſemetipſis omnino damnati, qui hoc in tanto viro eligunt imitari. Quod illi propterea non obfuit, quia in ea pace vnde iſti aberrauerunt, qui viam pacis non cognouerunt, perſeuerantiſſimis vſq; in finẽ greſſibus ambulauit. *Pſal.13.* Eſt quidem Chriſti baptiſma quod vbiq; ſanctum eſt, & quamuis apud hæreticos vel ſchiſmaticos, ipſius tamẽ hæreſis vel ſchiſmatis non eſt, & ideo nec ad ipſam catholicam inde venientes, oportet denuo baptizari. Sed tamẽ hoc aliud eſt, aliud à catholica pace deuiãtes, & in nefariam præciſionis foueã præcipitatos, rebaptizandos inſuper iudicare, Nam illum niuium in cãdore ſanctæ animæ, charitatis vbera contegebant: hanc autem fuliginẽ in iſtorum tartarea fœdiate, vultus impacatus oſtentat. Sed ad ea quæ deinceps, quod ad beati Cypriani authoritatẽ attinet, tractaturi ſumus, ab alio ſumemus exordio.

Libri primi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, de baptiſmo contra Donatiſtas Liber Secundus.

B

Cypriani authoritati quantũ deferendum. Caput. I.

QVANTVM pro nobis, hoc eſt, pro pace catholica faciant ea quæ tanquam ex authoritate beati Cypriani aduerſus nos à parte Donati proferuntur, & quantum ſint aduerſus eos à quibus proferũtur, adiuuante domino demõſtrare propoſui. Si qua ergo me reſpõdendi neceſſitas ea quæ iam in libris aliis poſui, rurſus cõmemorare coëgerit, quanquam id modice faciam, his qui iam illa legerunt, & tenent, oneroſum eſſe non debet, quia & ea quæ inſtructioni ſunt neceſſaria, ſæpius oportet inſinuare tardioribus: & cum eadem multipliciter variéque verſantur atque tractantur, ipſos quoque capaciore intelligentia præditos adiuuant, & ad facilitatem ſciendi, & ad copiam diſſerendi. Noui etiã quemadmodum ſoleat contriſtare lectorem, cum ab libro quem gerit in manibus, quando in aliquem nodum quæſtionis inciderit, in alium mittitur vbi eius ſolutionem requirat, quem forte non habet: quapropter quæcunque in aliis libris C iam diximus, ſi neceſſitas præſentium quæſtionum breuiter iterare compulerit, ignoſcant ſcientes, ne offendantur neſcientes: ſatius eſt enim offerre habenti, quàm differre non habentem. Quid ergo iſti dicunt cum veritatis viribus præfocantur, cui conſentire nolunt? Cyprianus, inquiunt, cuius tantum meritum nouimus tantámque doctrinam, cum multis coëpiſcopis ſuis ſententias proprias conferentibus, in concilio ſtatuit hæreticos vel ſchiſmaticos: id eſt, omnes qui extra vnius Eccleſiæ communionẽ ſunt, baptiſmum non habere, & ideo quiſquis ab eis baptizatus ad eccleſiam venerit, eſſe in Eccleſia baptizandum. *Opinio Cypriani.* Non me terret authoritas Cypriani, quia reficit humilitas Cypriani. Magnum quidem meritum nouimus Cypriani Epiſcopi & martyris, ſed nunquid maius quàm Petri Apoſtoli & martyris? De quo idem Cyprianus in epiſtola ad Quintum ita loquitur, Nam nec Petrus, inquit, quem primum dominus elegit, & ſuper quem ædificauit Eccleſiam ſuam, cum ſecum Paulus de circunciſione diſceptaret, poſtmodum vendicauit ſibi aliquid inſolenter, aut arroganter aſſumpſit, vt diceret ſe primatum *Cyprianus in epiſtola ad Quintũ. Matth.16. Gala.2.*

tenere, & obtemperari à nouellis & poſteris ſibi potius D debere. Nec deſpexit Paulum, quòd Eccleſiæ prius perſecutor fuiſſet, ſed conſilium veritatis admiſit, & rationi legitimæ quam Paulus vendicabat facile conſenſit, documentum ſcilicet nobis & concordiæ & patientiæ tribuens, vt non pertinaciter noſtra amemus, ſed quæ aliquando à fratribus & collegis noſtris vtiliter & ſalubriter ſuggeruntur, ſi ſint vera & legitima, ipſa potius noſtra ducamus. Ecce vbi commemorat Cyprianus, quod etiam nos in ſcripturis ſanctis didicimus, Apoſtolum Petrum in quo primatus Apoſtolorum tam excellenti gratia præminet, aliter quàm veritas poſtulabat de circunciſione agere ſolitum, à poſteriore Apoſtolo Paulo eſſe correctum. Si ergo potuit Petrus non *Gala.2.* recte in aliquo ingredi ad veritatem Euangelij, ita vt gentes cogeret iudaizare, quod Paulus in ea ſcribit epiſtola, in qua deum nõ ſe mentiri teſtatus eſt: Ait enim, Quæ autẽ ſcribo vobis, ecce coram deo quia non mentior. *Gala.1.* Et poſt hanc tam ſanctam atque terribilem atteſtationem dei, narrauit hæc omnia, in quibus cum vidiſſem quia non recte ingrediuntur ad veritatem Euangelij, dixi Petro coram omnibus, Si tu cum Iudæus ſis, gentiliter & non Iudaice viuis, quemadmodum cogis gentes iudaizare? *Gala.2.* E Si potuit, inquam, Petrus contra veritatis regulam, quam poſtea Eccleſia tenuit, cogere gentes iudaizare, cur non potuit Cyprianus contra regulam veritatis, quam poſtea tota Eccleſia tenuit, cogere hæreticos vel ſciſmaticos denuo baptizari? *2.q.7.cap. puto.* Puto quòd ſine vlla ſui contumelia Cyprianus Epiſcopus Petro Apoſtolo comparatur, quantum attinet ad martyrij coronam. Cæterum magis vereri debeo, ne in Petrum contumelioſus exiſtam, Quis enim neſcit illum Apoſtolatus principatum cuilibet epiſcopatui præferendum? Sed & ſi diſtat cathedrarum gratia, vna eſt tamen martyrum gloria. Et ſi forte ſe in aliquo inuicem præcedunt corda confitentium: ac pro vera fide in vnitate charitatis morientium, dominus nouerit, cuius occulta & mirabili diſpenſatione gratiarum latro in cruce pendens, ſemel eum cõfitetur, & die ipſo in paradiſum mittitur, *Lucæ.23. Matth.26.* Petrus dominum ſequens ter negat eum, & corona differtur, Nobis hinc iudicare temerariũ eſt. Veruntamen ſi quiſquam nunc cogat circuncidi aliquem F more Iudaico, & ſic baptizari, multo amplius deteſtatur hoc genus humanum, quàm ſi aliquis cogatur rebaptizari. *2.q.7.cap. puto.* Quapropter cum Petrus illud faciens, à Paulo poſteriore corrigitur, & pacis atque vnitatis vinculo cuſtoditus, ad martyrium prouehitur, quanto facilius & fortius quod per vniuerſæ Eccleſiæ ſtatuta firmatum eſt, vel vnius Epiſcopi authoritati, vel vnius prouinciæ concilio præferendum eſt, Cum idem Cyprianus ita dixerit, quid ei videretur, vt in pace vnitatis eſſe voluerit, etiam cum eis qui de hac re diuerſa ſentirent, quod indicat ipſius primus ſermo in eiuſdem concilij, quod ab iſtis profertur exordio, Nam ita ſe habet: *Acta in cõcilio Carthaginenſi. Cap.II.*

Cum in vnum Carthaginem conueniſſent kalendis ſeptembris, Epiſcopi plurimi, ex prouincia Africa, Numidia, Mauritania, cum presbyteris & diaconis etiam præſente plebis maxima parte, & lectæ eſſent literæ Iubaiani ad Cyprianum factæ, item Cypriani ad Iubaianum reſcriptæ de hæreticis baptizandis, quidque poſtmodum Cypriano Iubaianus idem reſcripſerit, Cyprianus dixit, Audiſtis collegæ dilectiſſimi quid mihi Iubaianus coëpiſcopus noſter reſcripſerit, cõſulens mediocritatem noſtram de illicito & profano hæreticorum baptiſmo, quidque ego reſcripſerim ei, cenſens

G ſcilicet quod ſemel atq; iterum & ſæpe cenſuimus, hæreticos ad Eccleſiam venientes, Eccleſiæ baptiſmo baptizari & ſanctificari oportere. Item lectæ ſunt vobis & aliæ Iubaiani literæ, quibus pro ſua ſyncera & religioſa deuotione, ad epiſtolam noſtram reſeribens: non tantũ conſenſit, ſed & inſtructum ſe eſſe gratias egit. Supereſt vt de hac ipſa re quid ſinguli ſentiamus, proferamus, neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem, ſi diuerſum ſenſerit amouentes, Neque enim quiſquam noſtrum Epiſcopum ſe eſſe Epiſcoporum conſtituit, aut tyrannico terrore ad obſequendi neceſſitatem collegas ſuos adigit, quando habet omnis Epiſcopus pro licentia libertatis & poteſtatis ſuæ arbitrium proprium, tanquam iudicari ab alio nõ poſſit, quo modo nec ipſe poteſt alterũ iudicare, ſed expectemus vniuerſi iudicium domini noſtri Ieſu Chriſti, qui vnus eſt ſolus habens poteſtatẽ & præponendi nos in Eccleſiæ ſuæ gubernatione, & de actu noſtro iudicandi.

Epiſcoporũ literæ, & cõciliorũ prouĩcialiũ decreta cedũt maiori-bus cõcilus: Canonica ſcriptura nulli cedit. Cap. III. Diſt. 9. cap. quis neſciat

Nunc ſe ſi audent ſuperbæ & tumidæ ceruices hæreticorum aduerſus ſanctam humilitatem huius ſermonis extollant inſani Donatiſtæ, quos ad pacem atque vnitatem ſanctæ Eccleſiæ remeare, atque in ea ſanari cupimus & opta- H mus, Quid ad hæc dicitis vos? Certe nobis obiicere ſoletis Cypriani literas, Cypriani ſententiam, Cypriani cõcilium, Cur authoritatem Cypriani pro veſtro ſchiſmate aſſumitis, & eius exemplum pro Eccleſiæ pace reſpuitis? Quis autem neſciat ſanctam ſcripturam canonicam, tam veteris quàm noui teſtamenti certis ſuis terminis contineri, eamq; omnibus poſterioribus Epiſcoporum literis ita præponi, vt de illa omnino dubitari & diſceptari nõ poſſit, vtrum verum vel vtrum rectum ſit, quicquid in ea ſcriptum eſſe conſtiterit: Epiſcoporum autem literas quæ poſt confirmatum canonem vel ſcriptæ ſunt vel ſcribuntur, & per ſermonem forte ſapientiorem cuiuſlibet in ea re peritioris & per aliorum Epiſcoporum grauiorem authoritatem, doctiorumq; prudentiam, & per concilia licere reprehendi, ſi quid in eis forte à veritate deuiatum eſt: Et ipſa concilia quæ per ſingulas regiones vel prouincias fiunt, plenariorum conciliorum authoritati, quæ fiunt ex vniuerſo orbe Chriſtiano, ſine vllis ambagibus cedere, ipſaq; plenaria ſæpe priora poſterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clauſum erat, & cognoſcitur quod latebat, ſine vllo typho ſacri- I legæ ſuperbiæ, ſine vlla inflata ceruice arrogantiæ, ſine vlla contentione liuidæ inuidiæ, cum ſancta humilitate, cum pace catholica, cum charitate Chriſtiana.

Dũ dubia diſcutimus, nõ rumpenda vnanimitas. Cap. IIII. Cyprianus epiſtola. 15. ad Quintũ.

Quapropter ſanctus Cyprianus, tanto excellentior, quanto humilior, qui documentum Petri ſic amauit vt diceret, documentum ſcilicet nobis & cõcordiæ & patientiæ tribuens, vt non pertinaciter noſtra amemus, ſed quæ aliquando à fratribus & collegis noſtris vtiliter & ſalubriter ſuggerũtur, ſi ſint vera & legitima, ipſa potius noſtra ducamus: Satis oſtendit faciliime ſe correcturum fuiſſe ſententiam ſuam, ſi quis ei demonſtraret baptiſmum Chriſti ſic dari poſſe ab eis qui foras exierunt, quemadmodum amitti non potuit cum foras exirent, vnde multa iam diximus, nec noſipſi tale aliquid auderemus aſſerere, niſi vniuerſæ Eccleſiæ cõcordiſſima authoritate firmati, cui & ipſe ſine dubio cederet, ſi iam illo tempore quæſtionis huius veritas eliquata & declarata per plenarium concilium ſolidaretur. Si enim Petrum laudat & prędicat, ab vno poſteriore collega patienter concorditerq; correctum, quanto citius ipſe eum concilio prouinciæ ſuæ vniuerſi orbis authoritate patefacta veritate ceſſiſſet, quia profecto & vni K verum dicenti & demonſtranti poſſet facillime conſentire tam ſancta anima, tam pacata, & fortaſſe factũ eſt, ſed neſcimus. Neque enim omnia quæ in illo tempore inter Epiſcopos geſta ſunt, memoriæ literiſq; mandari potuerunt, aut omnia quę mandata ſunt nouimus. Quo modo enim potuit iſta res tantis altercationum nebulis inuoluta, ad plenarij concilij luculentam illuſtrationem confirmationemq; perduci, niſi primo diutius per orbis terrarum regiones, multis hinc atque hinc diſputationibus & collationibus Epiſcoporũ pertractata cõſtaret? Hoc autem facit ſanitas pacis, vt cum diutius aliqua obſcuriora quæruntur: & propter inueniendi difficultatem, diuerſas pariunt in fraterna diſceptatione ſententias, donec ad verum liquidum perueniatur, vinculum permaneat vnitatis, ne in parte præciſa remaneat inſanabile vulnus erroris.

Veritas non reuelaĩ diſcordibus. Cap. V.

Et ideo plerunque doctioribus, minus aliquid reuelatur, vt eorum patiens & humilis charitas in qua fructus maior eſt comprobetur, vel quo modo teneãt vnitatem cum in rebus obſcurioribus diuerſa ſentiunt, vel quo modo accipiãt veritatem, cum contra id quod ſentiebant, declaratum eſſe cognoſcunt, Quorum duorum manifeſtatum te- L nemus vnum in beato Cypriano: id eſt, quo modo tenuerit vnitatem cum eis à quibus diuerſum ſentiebat. Ait enim, Neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Alterum autem, id eſt, quo modo accipere potuerit veritatẽ contra id quod ſentiebat inuentam: & ſi literæ tacent merita clamant, ſi epiſtola non inuenitur, corona teſtatur: ſi concilium non indicat Epiſcoporum, cõſortium indicat angelorum. Non enim paruum documentum eſt pacatiſſimæ animæ in ea vnitate martyrium meruiſſe, vnde ſe diuerſum ſentiens noluit ſeparare. Homines enim ſumus, Vnde aliquid aliter ſapere quàm ſe res habet, humana tentatio eſt: Nimis autem amando ſententiam ſuam, vel inuidendo melioribus vſque ad præcidendæ communionis & cõdendi ſchiſmatis vel hæreſis ſacrilegium peruenire, diabolica præſumptio eſt: In nullo autem aliter ſapere quàm res ſe habet, angelica perfectio eſt. Quia itaq; homines ſumus, ſed ſpe angeli ſumus, quibus æquales in reſurrectione futuri ſumus, *Matth. 22.* quandiu perfectionẽ angeli non habemus, pręſumptionem diaboli non habeamus. Ideo dicit Apoſtolus, Tentatio vos non apprehendat niſi humana. *1. Cor. 10.* Humanum eſt M ergo aliquid aliter quàm ſe res habet ſapere. Propterea dicit alio loco, Quotquot ergo perfecti hoc ſapimus, *Philip. 3.* & ſi quid aliter ſapitis, hoc quoque vobis deus reuelabit. Quibus autem reuelat cum voluerit, ſiue in hac vita ſiue poſt hanc vitã, niſi ambulantibus in via pacis, & in nullam præciſionem deuiantibus? Non quales iſti ſunt qui viam pacis nõ cognouerunt, nec propter aliud vnitatis vinculum dirruperunt. *Pſal. 13.* Ideo Apoſtolus cum dixiſſet, Et ſi quid aliter ſapitis, hoc quoque vobis deus reuelabit: ne putarẽt præter viam pacis quod aliter ſapiebant ſibi poſſe reuelari, *Ephe. 4.* continuo addidit, Veruntamen in quod peruenimus, in eo ambulemus. In quo ambulãs Cyprianus, perſeuerantiſſima tolerantia, fuſo ſanguine, ſed in vnitate fuſo: quia ſi traderet corpus ſuum vt arderet, *1. Cor. 13.* & non haberet charitatẽ, nihil ei prodeſſet: per martyrij confeſſionem peruenit ad angelicam lucem, vt ſi non antea, ibi certe reuelatũ agnoſceret, quod cum aliter ſaperet, ſententiam diuerſæ opinionis vinculo non præpoſuit vnitatis.

Schiſmatis crimen grauiſſimum. Cap. VI.

Vos itaque Donatiſtæ quid ad hæc dicitis? Si noſtra ſententia de baptiſmo, vera eſt, omnes

A omnes qui aliter ſapiebant Cypriani temporibus, non ſunt ab Eccleſiæ vnitate ſeparati, donec illud quod aliter ſaperent deus illis reuelaret. Vos ergo quare ſeparatione ſacrilega pacis vinculum dirupiſtis? Si autem veſtra ſententia de baptiſmo vera eſt, Cyprianus & cęteri cum quibus eum tale cōcilium celebraſſe perhibetis, cū eis qui aliter ſapiebant, in vnitate permanſerunt, quare vos pacis vinculum dirupiſtis? Quodlibet horū elegeritis, contra veſtram præciſionem ſententiam ferre cogimini. Reſpondete, quare vos ſeparaſtis? Quare cōtra orbem terrarum altare erexiſtis? Quare non communicatis Eccleſiis, quibus epiſtolas apoſtolicas miſſas tenetis & legitis, & ſecūdum ipſas vos viuere dicitis? Reſpondete, quare vos ſeparaſtis? Propterea certe, ne malorum cōmunione periretis. Quo modo ergo non perierūt Cyprianus & tot collegæ ipſius? Qui cum crederent hæreticos & ſchiſmaticos baptiſmum nō habere: ſine baptiſmo tamen receptis, cum peccata eorum tam immania tamq; ſacrilega ſupereſſe crederent: eis tamen

B communicare, quàm ſeparari ab vnitate maluerunt, dicēte Cypriano, Neminem iudicantes, aut à iure cōmunionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. *Cyprianus in concilio Carthaginenſi.* Si ergo tali communione malorum pereunt iuſti, iam Eccleſia temporibus Cypriani perierat. Vnde igitur extitit origo Donati, vbi catechizatus eſt, vbi baptizatus, vbi ordinatus, quando iam Eccleſiam contagio communionis extinxerat? Si autem erat Eccleſia, nihil obeſſe mali bonis in vna communione potuerunt: Quare vos ſeparaſtis? Ecce in vnitate video Cyprianum, & alios collegas eius, qui facto concilio cenſuerunt omnes qui extra Eccleſiæ communionem fuerint baptizati, baptiſmū non habere, & ideo eis dandum eſſe cum veniunt. Sed ecce rurſus in eadem vnitate video quoſdam de hac re aliter ſentire, & eos qui ab hæreticis vel ſchiſmaticis venerint, agnito in eis baptiſmo Chriſti non audere iterum baptizare. Hos omnes catholica vnitas materno ſinu complectitur, inuicem onera ſua portantes, & ſtudentes ſeruare vnitatē ſpiritus in vinculo pacis, donec alteris eorum ſi quid aliter ſapiebant, dominus reuelaret: *Gala.6. Ephe.4. Philip.3.* Si vera iſti ſentiebant, ab illis non contaminabantur, an contaminabantur? Quod volueritis eligite. Si contaminabantur, iam tunc nō erat Eccleſia. Reſpondete, vnde huc exiſtis? Si autem permanebat Eccleſia, nullo modo boni à malis tali communione contaminantur. Reſpondete, quare vinculum dirupiſtis? An forte ſchiſmatici ſine baptiſmo recepti non contaminant,

C & traditores ſanctorum librorum contaminant? Veſtros quidem fuiſſe traditores manifeſtiſſima rerum geſta teſtantur. Et ſi tunc in illos quos arguebatis vera diceretis, cauſam veſtram vnitati orbis terrarum perſuaſiſſetis, vt vobis retentis illi excluderentur. Quod ſi conati eſtis facere & non obtinuiſtis, innocens orbis terrarum, qui iudicibus eccleſiaſticis potius quàm victis litigatoribus credidit. Si autem noluiſtis agere cauſam veſtram, innocens eſt orbis terrarum, qui damnare nō potuit inauditos. Quare ergo vos ab innocentibus ſeparaſtis? Sacrilegium ſchiſmatis veſtri defendere non valetis. Sed hæc omitto, hoc dico, ſi vos poſſent contaminare traditores, qui non ſunt à vobis conuicti, & à quibus vos eſtis victi, multo magis poſſent ſacrilegia ſchiſmaticorum & hæreticorum ſine baptiſmo ſecundum veſtram ſententiam recepta, contaminare Cyprianum. Non ſe tamen ille ſeparauit. Et quia permanebat in Eccleſia, manifeſtum eſt quòd contaminari non potuit. Quare ergo vos, nō dico ab innocentibus,

D quod probatur, ſed ab ipſis quod non probatur traditoribus ſeparaſtis? At vt dicere cœperam, grauiora ſunt crimina traditorum quàm ſchiſmaticorum? Non afferamus ſtateras doloſas vbi appendamus quod volumus & quo modo volumus pro arbitrio noſtro, dicētes, hoc graue, hoc leue eſt, ſed afferamus diuinam ſtateram de ſcripturis ſanctis tanquam de theſauris dominicis, & in illa quid ſit grauius appendamus: imò non appendamus, ſed à domino appēſa recognoſcamus, *24. quæſt. 1. c. Non afferamus.* tempore illo quo dominus priora delicta recentibus pœnarum exemplis cauenda mōſtrauit, *Exod.32. Hiere.36.* & idolum fabricatum atque adoratum eſt, & propheticus liber ira regis cōtemptoris incenſus, & ſchiſma tentatum & idololatria gladio punita eſt, exuſtio libri bellica cæde & peregrina captiuitate, ſchiſma hiatu terræ, ſepultis authoribus viuis, *Nume.16.* & cæteris cœleſti igne conſumptis: quis iam dubitauerit hoc eſſe ſceleratius cōmiſſum, quod eſt grauius vindicatum? A talibus ſacrilegis venientes, ſine baptiſmo vt dicitis, ſi Cyprianum non contaminabant, quo modo vos cōtaminare poterant nō conuicti, ſed conuicti traditores?

E Qui ſi nū libros incendendos tradidiſſent, ſed eos ipſi manibus ſuis incendiſſent, minoris vtique fuiſſent ſceleris, quàm ſi ſchiſma committerent, quia illud mitius, illud grauius vindicatum eſt, non humano arbitrio, ſed diuino iudicio. Quare vos ergo ſeparaſtis? *Cypriani errorē imitantur, charitatem non imitantur. Cap. VII.* Si vllus ſenſus in vobis eſt, videtis vos certe quid reſpōderi poſſit nō inuenire. Non vſqueadeo, inquiūt, omnia defecerunt, vt non poſſimus reſpondere ſi volumus. Tu quis es qui iudicas alienum ſeruum? Suo domino ſtat aut cadit. *Roma.14.* Quod eis dictum intelligitur, qui volebant non de factis manifeſtis, ſed de cordibus alienis iudicare, Nam quo modo ipſe tam multa de ſceleribus ſchiſmatum & hæreſum loquitur? Aut quo modo loquitur in Pſalmis, Si vere iuſticiam diligitis, recte iudicate filij hominum? *Pſal.57.* Cur autem ipſe dominus dicit, Nolite perſonaliter iudicare, ſed rectum iudicium iudicate: *Matth.7. Non eſt in Euangelio.* ſi non licet de aliquo iudicare? Poſtremo ipſi de illis traditoribus quibus falſa iudicauerunt, cur omnino iudicauerunt de ſeruis alienis? Suo domino ſtabant aut cadebant. Cur denique de recentibus Maximianiſtis plenarij concilij ſicut dicunt ore veridico nō dubitauerunt tale proferre iudicium, vt eos primis illis ſchiſmaticis, quos terra viuos abſorbuit compararent? Quorum quoſdam tamen quod negare non poſſunt,

F aut innocentes damnauerunt, aut nocentes iterum receperunt. Sed cum verum dicitur cui reſpondere non poſſunt, rodunt murmura calebroſa. Sic volumus. Tu quis es qui iudices alienum ſeruum? *Roma.14.* Suo domino ſtat aut cadit. Cum autem infirma ouis in ſolitudine aſpicitur, vbi paſtor qui reclamet abſens videtur, dentes exeruntur, frangitur guttur inualidum, Bonus homo, ſi non eſſes traditor: Conſule animæ tuæ: eſto Chriſtianus. O improbam rabiem, Cum Chriſtiano dicitur, eſto Chriſtianus, quid aliud docetur niſi ſe negare Chriſtianum? Nunquid erat aliud quod docere cupiebant Chriſtianorum perſecutores? Quibus qui reſtiterunt, facti ſunt martyres. An leuius putatur quod gladio minante, quàm quod lingua inſidiante committitur? Ad iſta reſpondete lupi rapaces, qui pellibus ouinis indui cupientes, *Matth.7.* beati Cypriani literas pro vobis eſſe arbitramini. Contaminabat Cyprianum ſacrilegium ſchiſmaticorum an non contaminabat? Si contaminabat, iam tunc periit Eccleſia, non erat vnde propagaremini. Si autem non contaminabat, quo modo ſcelere alieno poſſunt in vnitate contaminari innocentes?

G Si ſchiſmatis ſacrilegio nō poſſunt, quare ergo vos ſe-
paraſtis? Quare cum leuiora quæ fingitis fugitis, ipſum
ſacrilegium ſchiſmatis, quod eſt grauius omnibus cō-
miſiſtis? An forte iam placet fateri non fuiſſe iam illos
vel ſchiſmaticos vel hæreticos, qui extra communionē
Eccleſiæ, vel in ſchiſmate aliquo vel in hæreſi fuerant
baptizati, quia tranſeundo ad Eccleſiam, & errores ſuos
priſtinos anathematizando, deſtiterāt eſſe quod erant?
Quo modo ergo ſine baptiſmo non ſuper eos reman-
ſerāt ſcelera eorum? An ille baptiſmus Chriſti erat, ſed
eis extra Eccleſiæ communionem prodeſſe non pote-
rat: cum autem venerunt, & anathematizato præterito
errore, in Eccleſiæ pacem per manus impoſitionem re-
Ephe.3. cepti ſunt, tunc in charitate radicatis atq; fundatis, ſine
qua infructuoſa ſunt cætera, cœpit prodeſſe ad remiſ-
ſionem peccatorum, & ad ſanctificationem vitæ, quod
ſine fructu extra portabant? Nolite ergo nobis authori-
tatem obiicere Cypriani ad baptiſmi repetitionem, ſed
tenete nobiſcū exemplum Cypriani ad vnitatis conſer-
uationem. Nondum enim erat diligenter illa baptiſmi
quæſtio pertractata, ſed tamen ſaluberrimā conſuetu-
H dinē tenebat Eccleſia, in ipſis quoq; ſchiſmaticis & hæ-
reticis corrigere quod prauū eſt, non iterare quod datū
eſt, ſanare quod vulneratū eſt, non curare quod ſanum
eſt. Quam conſuetudinē credo ex Apoſtolica traditio-
ne venientē, ſicut multa non inueniuntur in literis eorū
neq; in conciliis poſteriorum: & tamē quia per vniuer-
ſam cuſtodiuntur Eccleſiam, non niſi ab ipſis tradita &
cōmendata creduntur. Hanc ergo ſaluberrimā conſue-
tudinē per Agrippinū prædeceſſorē ſuum dicit ſanctus
Cyprianus quaſi cœpiſſe corrigi. Sed ſicut diligētius in-
quiſita veritas docuit, quæ poſt magnos dubitationis
fluctus ad plenarij concilij confirmationē perducta eſt,
verius creditur per Agrippinum corrumpi cœpiſſe nō
corrigi. Irruente itaq; tā magna quæſtione, cū de remiſ-
ſione peccatorū & de ſpiritali hominis regeneratione,
vtrū poſſet apud hæreticos vel apud ſchiſmaticos fieri,
difficile ratio redderetur, & præcederet authoritas A-
grippini, & nonnullorū qui ei conſenſerant hominum
in hac quæſtione deficientiū, qui maluerunt aliquid no
uum moliri quàm tenere conſuetudinē, cuius defenſio-
nē non intellligebant, irruerunt in oculos animæ veri-
I ſimiles rationes, & intercluſerunt iter peruestigādæ ve-
Eleuat erro ritatis. Nec arbitror beatum Cyprianū propter aliud
rē Cypriani cōtra conſuetudinē quid ſentiret liberius exprompſiſ-
Cap. VIII. ſe, prioremq; dixiſſe, niſi vt aliū ſi forte exiſteret, cui eſſet
melius reuelatū, gratiſſime acciperet, & oſtenderet imi-
tandam, non ſolū docendi diligentiā, ſed etiam diſcen
di modeſtiam. Si autem nullus exiſteret qui tale aliquid
afferret, vnde illæ omnes veriſimiles rationes quib⁹ mo
uebatur refellerentur, in eadē ſententia permaneret ſibi
bene conſcius, & nō occultatę quæ putabatur veritatis,
1. Cor. 14. & retentæ amabatur vnitatis. Nam & illud ſic intellexit
quod ait Apoſtolus, Prophetæ autē duo vel tres loquan
Verba Cy- tur, & cæteri examinēt, Si alij ſedenti reuelatum fuerit,
priani. ille prior taceat. Qua in parte, inquit, docuit, & oſtendit
multa ſingulis in melius reuelari, & debere vnumquēq;
non pro eo quod ſemel imbiberat & tenebat pertinaci-
ter congredi: ſed ſi quid melius & vtilius extiterit liben
ter amplecti. His vtiq; verbis non ſolum eos admonuit
ſibi conſentire, qui melius aliquid non videbant, ſed e-
tiam eos hortatus eſt, ſi qui poſſent afferre aliquid quo
prior conſuetudo ſeruanda potius firmaretur, vt ſi tale
eſſet quod refelli nō poſſet, etiam ipſe oſtenderet quàm
veraciter dixerit, debere vnumquenq; nō pro eo quod
ſemel imbiberat & tenebat pertinaciter congredi, ſed K
ſi quid melius & vtilius extiterit, libenter amplecti. Sed
quia tunc non extiterant, niſi qui ei conſuetudinem op
ponerent: defenſiones autem ipſius conſuetudinis non
tales afferrent quibus illa talis anima moueretur, noluit
vir grauiſſimus rationes ſuas, etſi veras, quod eum late-
bat, ſed tamen nō victas, veraci quidem, ſed tamē non-
dum aſſertæ conſuetudini cedere. Quam tamen cōſue-
tudinē niſi prior antè Agrippinus, & nonnulli per Afri
cam coëpiſcopi eius etiam per concilij ſentētias diſſe-
rere tentauiſſent, nō auderet iſte ſaltē ratiocinari aduer-
ſus eam, ſed in tam obſcura quęſtione turbatus, & vbiq;
intuens vniuerſalem robuſtamq; cōſuetudinem coar-
ctaret ſe potius & prece & intentione mentis ad deū, vt
quod poſtea plenario cōcilio viſum eſt, id verū eſſe per-
ſpiceret & doceret. Sed cū fatigatū pręcedentis concilij
quod per Agrippinū factū eſt excepiſſet authoritas, ma-
luit prædeceſſorū ſuorum tanquā inuentum defendere,
quàm inquirēdo amplius laborare. Nam in fine epiſto-
læ ad Quintū ita oſtendit, in quo tanquā lectulo autho
ritatis, quaſi feſſus acquieuerit. Quod quidē, inquit, *Cōcilia mi*
& Agrippinus bonæ memoriæ vir, cū cæteris coëpiſco- *nora sediū*
pis ſuis, qui illo tēpore in prouincia Africa & Numidia *L maiori-*
Eccleſiā domini gubernabant, ſtatuit, & liberata cōcilij *bus. C. IX.*
cōmunis examinatione firmauit, quorum ſententiā re-
ligioſam & legitimā ſalutarem fidei, & Eccleſiæ catholi
cæ congruentē, nos etiā ſecuti ſumus. Hac atteſtatione
ſatis oſtendit multo magis ſe fuiſſe commemoraturū, ſi
quod de hac re tranſmarinū vel vniuerſale conciliū fa-
ctū eſſet. Nondum autē factum erat, quia cōſuetudinis
robore tenebatur orbis terrarū, & hæc ſola opponeba-
tur inducere volentibus nouitatē, quia non poterāt ap-
prehendere veritatē. Poſtea tamē dum inter multos ex
vtraq; parte tractatur & quæritur, non ſolū inuenta eſt,
ſed etiā ad plenarij concilij authoritatē roburq; perdu-
cta, poſt Cypriani quidem paſſionē, ſed antequā nos na
ti eſſemus. Hanc autē fuiſſe conſuetudinē Eccleſiæ quæ
poſtea multis diſcuſſis ambagibus perſpecta veritate ple
nario concilio confirmata eſt, ſatis oſtenditur ex ipſius
beati Cypriani verbis in eadem ad Iubaianū epiſtola,
quæ in cōcilio lecta cōmemoratur: Ait enim, Sed dicit *Verba Cy-*
aliquis, Quid ergo fiet de iis qui in pręteritū de hęreſi ad *priani in e-*
Eccleſiā venientes, ſine baptiſmo admiſſi ſunt? Vbi cer- *piſtola ad*
te quid fieri ſoleret, & ſi nō fieri vellet, ſatis oſtendit, & *Iubaianū.*
eoipſo quod conciliū Agrippini cōmemorat, aperte in- M
dicat fuiſſe aliā conſuetudinē Eccleſię. Neq; enim opus
erat hoc cōcilio velle ſtatuere ſi iam cōſuetudine tene-
batur, & in ipſo cōcilio nonnullę ſentētiæ omnino de-
clarant eos cōtra Eccleſiæ cōſuetudinē decreuiſſe, quod
decernendum eſſe arbitrati ſunt. Quapropter illud vnū
iſti cōſiderēt quod omnibus patet. Si authoritas Cypria
ni ſequēda eſt, magis eā ſequendā eſſe in vnitate ſeruan
da, quàm in Eccleſiæ cōſuetudine commutāda. Si autē
conciliū eius attenditur, huic eſt vniuerſæ Eccleſiæ po-
ſterius cōcilium præponendū, cuius ſe membrū gaude-
bat, & vt ſe in totius corporis compage retinēda, cæteri
imitarētur ſæpius admonebat. Nam & cōcilia poſterio-
ra prioribus apud poſteros præponuntur, & vniuerſum
partibus ſemper iure optimo pręponitur. Quid autē *Ex ſeden*
agunt iſti, cū docetur ſanctus Cyprianus etiā ſi non ad- *laus. Ca. X.*
miſit in hæreſi vel in ſchiſmate baptizatos, tamen com-
municaſſe admittentibus, quod apertiſſime declarauit,
dicēs, Neminem iudicantes, aut à iure cōmunionis ali- *Verba Cy-*
quem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Si talium cōmu- *priani.*
nione maculatus es, cur in tractando baptiſmo eius au-
thoritatem

A thoritatem ſectantur? Si autem talium cõmunione ma
culatus nõ eſt, cur in vnitate retinenda exemplum eius
non imitãtur? Nunquid hoc reſtat niſi vt dicant, ſic vo
lumus? Quid aliud ſermone veritatis iuſticiæq́; reſpon-
dent omnes flagitioſi & facinoroſi homines, luxurioſi,
ebrioſi, adulteri, & modis omnibus impudici, fures, ra-
ptores, homicidæ, latrones, malefici, idololatræ, quid a-
liud reſpondent cum eos veritas arguit, niſi hoc volo,
hoc me delectat? Et ſi Chriſtiano tincti ſunt nomine, di
Roma. 14. cunt etiam, Tu quis es qui iudices alienum ſeruum? Ve-
runtamen eo iſti ſunt modeſtiores, quia cum legib9 di-
uinis & humanis aliquid pœnarũ pro ſuis perditis mo-
ribus factiſq́; patiuntur, non ſe martyres dicunt, iſti au-
tem ſimul habere volunt & ſacrilegorum vitã & inno-
centium famam, & in ſceleratis factis nullam pœnam,
& in pœnis iuſtis martyrũ gloriam, quaſi non tanto ſit
erga illos maior miſericordia & patientia dei, quanto
Sapien. 12. magis eos partibus corripiens dat locũ pœnitẽtiæ, & in
hac vita flagella ingeminare nõ ceſſat, vt conſiderantes
quæ patiantur & quare patiantur, aliquãdo reſipiſcant.
Et quia iam pro vnitate Donati Maximinianiſtarum
B baptiſmum receperũt, pro pace Chriſti orbis terrarum
baptiſmum potius amplectantur, reddantur radici, re-
concilientur vnitati, videant nihil ſibi remanſiſſe quod
dicant, ſed tamen remanſiſſe quod faciant, vt pro factis
eorũ præteritis ſacrificiũ dilectionis offeratur placabili
deo, cuius vnitatẽ nefario ſcelere diruperũt, cuius ſacra-
Pſal. 103. mentis tam diuturnas iniurias irrogauerũt. Miſericors
eſt enim & miſerator dominus, lõganimis & multũ mi
ſericors & verax. Amplectãtur in præſenti vita miſeri-
Ezech. 18. cordem & longanimẽ, & timeant in futura veracẽ. Nõ
& 33. vult enim mortẽ impij quantũ vt reuertat̃ & viuat, quia
ſententiã inflectit aduerſus iniurias irrogatas. Hæc eſt
Quid obſtet eni noſtra exhortatio. Propter hoc eos inimicos ha-
quominus bemus, quia verba † dicimus, quia tacere metuimus,
reſipiſcant. quia ceſſare ab inſtantia quãta poſſumus formidamus,
Caput XI. quia obtemperamus Apoſtolo dicẽti, Prædica verbum,
2. Timo. 4. inſta opportune importune, argue, hortare, increpa, ſed
† aliàs, ve- ſicut Euãgeliũ loquitur, Diligunt gloriam hominũ ma-
ra. gis q̃ dei: & dum reprehendi ad tẽpus timent, damnari
Ioan. 12. in perpetuum nõ timent. Vident etiã ipſi quid mali fa
ciant, vident nõ eſſe quid omnino reſpõdeant, ſed ne-
C bulas imperitis offundunt, cũ ipſi viui ſorbeãtur, id eſt,
ſcientes & agnoſcẽtes intereant. Viderunt horrere ho-
mines & grauiter deteſtari, quod etiam ſe ipſi in multa
ſchiſmata diuiſerũt, & maxime in capite Africæ & no-
tiſſima ciuitate Carthagine, conati ſunt reſarcire dede-
cus pannorum ſuorum, & putantes ꝙ poſſent Maximi-
nianiſtas auferre magno conatu per Optatũ Gildonia-
num fortiter inſtiterunt, multa illis mala & perſecutio-
nes ſæuiſſimas intulerunt, receperũt inde aliquos, putan
tes ꝙ poſſent omnes eodem terrore conuerti. His autẽ
quos receperunt, noluerũt facere iniuriam, vt ab eis in
ſchiſmate baptizatos denuo rebaptizarẽt, vel potius ab
his ipſis rebaptizari eos facerent intus, à quib9 baptizati
erãt foris, atq; hoc modo ſuæ nefariæ cõſuetudini præ-
ſcripſerunt. Sentiunt q̃ ſcelerate iam faciãt recepto bap
tiſmo Maximinianiſtarum, violare baptiſmũ orbis ter-
rarum. Sed timent rebaptizatos ſuos, ne forte non eis
parcant, ſi ipſi pepercerint cæteris, ne de illis exigant
animas ſuas, ſi animas aliorum trucidare ceſſauerint.
Pertinacia Quid de receptis Maximinianiſtis reſpõdeant non
deplorata. inueniunt. Si dixerint, innocentes recepimus: reſpõde-
Cap. XII. tur eis, Ergo innocentes damnaueratis. Si dixerint, ne-
ſciebamus: ergo temere iudicaſtis. Sic etiã de tradito-
ribus ſententiã temerariã protuliſtis, falſumq́; dixiſtis, D
Plenarij concilij ore veridico dãnatos eſſe cognoſcite.
Neq; enim ore veridico innocẽtes damnari potuerũt.
Si dixerint, non eos damnauimus: recitatur concilium,
recitãtur nomina & Epiſcoporũ & ciuitatũ. Si dixerint,
nõ eſt ipſum concilium noſtrũ: recitãtur geſta procon-
ſularia, vbi nõ ſemel idem conciliũ allegauerũt, vt eoſ-
dem Maximiniatiſtas de baſilicis excluderent, & iudi-
ciorũ ſtrepitu, atq; auxiliorũ impetu ꝑturbarẽt. Si dixe-
rint, Felicianum Muſticanũ, & Prætexatũ Aſſuritanũ,
quos poſtea receperũt, cũ Maximiniano nõ fuiſſe: reci-
tãtur geſta quib9 de baſilicis excludẽdos ex cõcilio ſuo
quod aduerſus Maximinianiſtas fecerũt, de iudiciis pu-
blicis poſtularũt. Si dixerint, ꝑ pace recepti ſunt: reſpõ-
detur, cur ergo verã & plenã nõ agnoſcitis pacẽ? Quis
vos impulit? quis coëgit pro pace Donati ſchiſmaticum
recipere damnatũ, & cõtra pacem Chriſti orbem dam-
nare inauditum? Vrget eos vndiq; veritas, vident ſe nõ
habere quid reſpõdeant, & putant ſe habere quid faci-
ant: quid loquãtur nũ inueniunt, tacere nõ permittun-
tur. Malunt peruerſis vocibus veritati reluctari, q̃ con-
feſſis erroribus paci reſtitui. Quis autem nũ intelli- *Cap. XIII.*
gat quid in corde ſuo poſſint dicere? Quid ergo faci- E
mus, inquiunt, de his quos iam rebaptizauimus? Reſpõ-
detur, Redite cũ eis ad Eccleſiam, medicamento pacis
offerte curãdos quos vulneraſtis, vitæ charitatis offerte
ſuſcitandos quos occidiſtis. Multum valet ad propi-
ciandum deum fraterna cõcordia. Si duobus ex vobis, *Matth. 18.*
ait dominus, cõuenerit in terra, quicquid petieritis fiet
vobis: Si duobus hominibus quanto magis duobus po
pulis? Simul nos domino proſternamus, participamini
nobiſcum vnitatẽ, participemur vobiſcum dolorẽ, &
charitas cooperiat multitudinem peccatorum. Ab ipſo *1. Pet. 4.*
beato Cypriano conſilium quærite, attendite quantum
de vnitatis bono pręſumpſerit, vnde ſe nõ dirupit à di-
uerſa ſentientibus, & cum arbitraretur eos qui extra Ec-
cleſiæ cõmunionem baptizarentur baptiſmum non ha
bere, credidit eos tamen in Eccleſiam ſimpliciter † ad- *† ſupplicitèr*
miſſos propter ipſius vnitatis vinculum poſſe ad veniã
peruenire. Sic enim ſoluit quæſtionẽ quã ſibi ipſe pro-
poſuit, ad Iubaianũ, ita ſcribens, Sed dicet aliquis, Quid *Cyprianus*
ergo fiet de his qui in præteritum de hæreſi ad Eccleſiã *ad Iubaia-*
venientes, ſine baptiſmo admiſſi ſunt? Potens eſt do- *num.*
minus miſericordia ſua indulgentiam dare, & eos qui F
ad Eccleſiam venientes ſimpliciter admiſſi in Eccleſia
dormierunt, ab Eccleſiæ ſuæ muneribus non ſeparare.
Quid ſit autem pernicioſius, vtrũ omnino nõ bapti- *Quæſtio.*
zari, an rebaptizari, iudicare difficile eſt. Video quidem *Cap. XIIII.*
quid amplius homines deteſtentur atq; horreant, verũ-
tamen recurrens ad illam ſtaterã dominicã, vbi nõ ex
humano ſenſu, ſed ex authoritate diuina rerũ momen-
ta † penſantur, inuenio de vtraq; re domini ſententiã. *† aliàs, me-*
Nam & Petro dixit, Qui lotus eſt, non habet neceſſita- *rita.*
tem iterũ lauãdi. Et Nicodemo, Niſi quis renatus fuerit *Ioan. 13.*
ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnũ cœlorũ. Quid *Ioan. 3.*
habeat ſecretior diiudicatio dei, hominibus quales nos
ſumus, difficile eſt fortaſſe cognoſcere, quantũ tamẽ ad
ipſa verba attinet, cuilibet homini manifeſtũ eſt quan-
tum diſtet inter, non habet neceſſitatẽ lauandi, & non
intrabit in regnũ cœlorũ. Ipſa denique Eccleſia ſic tra-
ditum tenet, vt hominẽ ſine baptiſmo ad altare prorſus
non poſſit admittere, rebaptizatũ autẽ cum poſt pœni-
tentiã liceat admitti, quid aliud oſtẽditur niſi eum bap
tiſmo nõ carere? Si ergo Cyprianus quos eſſe ſine bap-
tiſmo arbitrabat̃, tamẽ propter vnitatis vinculũ ad ve-
niam

G niam pertinere præſumebat, potens eſt dominus per ipſum vnitatis vinculum & pacis etiã rebaptizatis placari, & eis à quibus rebaptizati ſunt, ex ipſa pacis compenſatione miteſcere, & omnia quæ in errore commiſerant delicta donare, offerentibus ſacrificium charitatis, quę cooperit multitudinem peccatorum, vt non attendat quàm multi eorum diſceſſu vulnerati ſint, ſed quàm plures eorum reditu liberati. In quo enim vinculo pacis credidit Cyprianus poſſe per miſericordiã dei ab Eccleſiæ muneribus non ſeparari eos quos in Eccleſiam ſine baptiſmo exiſtimabat admiſſos, in eodem vinculo pacis credimus per eandẽ miſericordiam dei mereri veniam poſſe rebaptizatos.

1. Petri. 4.

Quòd in vnitate charitatis ſint ſalui in Eccleſia baptizati & Donatiſtæ ſuadet reuerti ad vnitatẽ.

Caput XV.

Eccleſia quippe catholica & temporibus beati Cypriani & ante ipſum præterito tempore, aut rebaptizatos, aut baptiſmum nõ habentes, vnitatis gremio continebat, aut illi aut illi ſalutem non niſi vnitatis ipſius merito conſecuti ſunt. Si enim nõ habebant baptiſmum qui ab hæreticis veniebant, ſicut aſſerit Cyprianus, non recte admittebantur, & tamen eiſdem ipſe indulgentiam de domini miſericordia propter vnitatem Eccleſiæ non deſperauit. Ita ergo ſi habebant baptiſmum, non recte baptizabantur.

H Quid itaque illos niſi eadem vnitatis charitas adiuuabat, vt quod in ſacramento tractando latebat humanã infirmitatem, diuina miſericordia nõ reputaret amantibus pacem? Cur ergo cum veſtros rebaptizatos timetis, & illis & vobis ſalutis aditus inuidetis? Fuit aliquando de baptiſmo dubitatio. Qui diuerſa ſenſerunt, in vnitate (non) manſerunt. Ea dubitatio procedẽte tempore, perſpecta veritate ſublata eſt, quæſtio quæ nondũ finita Cyprianum nõ deterruit vt recederet, vos finita vt redeatis inuitat. Venite ad catholicam concordantem, quam Cyprianus non deſeruit fluctuantem, aut ſi vobis exemplum Cypriani iam diſplicet, qui cõmunicauit eis qui cum baptiſmate hæreticorũ recipiebantur, aperte dicens, Neminem iudicantes, aut à iure cõmunionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouẽtes. Quo itis miſeri? Quid agitis? Et voſipſos fugite, quia inde proceſſiſtis, vbi ille permãſit. Si vero ei propter abundantiam charitatis & amorẽ fraternitatis & vinculum pacis, nec ſua peccata nec aliena obeſſe potuerũt, huc redite, vbi & nobis & vobis multo minus oberũt, quę veſtri finxerũt.

Exhortatio ad Donatiſtas vt ad Eccleſiæ vnitatem redeant.

Libri ſecundi finis.

I

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, de baptiſmo contra Donatiſtas, Liber Tertius.

Caput. I.

ARBITROR iam manifeſtũ eſſe omnibus poſſe authoritatẽ beati Cypriani ad retinendũ vinculũ pacis, nullo modo violandã vnitatis Eccleſiæ ſaluberrimã charitatẽ, magis pro nobis q̃ pro Donatiſtis eſſe proponẽdã. Si enim Cypriani exemplo vti voluerint ad rebaptizãdos catholicos, quia ille cẽſuit in catholica baptizãdos hæreticos, nos potius eius exemplo vtimur, quo apertiſsime ſtatuit à catholica cõmunione, id eſt à chriſtianis toto orbe terrarũ diffuſis, etiã malis & ſacrilegis admiſſis, nullo modo per ſeparationẽ cõmunionis eſſe recedendũ, quãdoquidẽ nec eos qui vt eidẽ videbatur nõ baptizatos ſacrilegos in catholicã cõmunionem recipiebant, à iure cõmunionis voluit amouere, dicens, Neminẽ iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Video tamen quid adhuc à me poſſit inquiri, videlicet vt reſpõdeam veriſimilibus illis rationibus, quibus vel ante Agrippinus, vel ipſe Cyprianus, vel illi qui eis in Africa conſenſerunt, vel ſi forte aliqui ex tranſmarinis terris longeq; diſcretis, nullo quidẽ ſiue plenario ſiue ſaltẽ regionali concilio, ſed epiſtolari colloquio cõmoti ſunt, vt hoc eſſe faciendũ putarent, quod & conſuetudo Eccleſiæ priſtina non habebat, & poſtea catholicus orbis terrarum robuſtiſsima firmitate conſenſionis excluſit, vt quod per diſputationes eiuſmodi in aliquorũ mẽtes irrepere cœperat, de ſalute veniens vnitatis potentior veritas & vniuerſalis medicina ſanaret. K

Quantum abſit ab exemplo Cypriani Donatiſt.

Caput. II.

Hunc itaq; ſermonem videant quàm ſecurus aggrediar, ſi aſſequi & oſtendere non potuero, quo modo refellãtur ea quę de concilio Cypriani vel epiſtolis eius affirmant, Chriſti baptiſmũ per hæreticos dari nõ poſſe, in Eccleſia manebo ſecurus, in cuius cõmunione cum eis qui ſibi non conſenſerant, manſit ipſe Cyprianus. Quòd ſi dicunt, L propterea tunc illã catholicam Eccleſiã fuiſſe, quia erãt ibi pauci, vel ſi hoc putant, etiã multi qui baptiſmũ datũ apud hæreticos improbabant & baptizabãt eos qui inde veniebant. Quid ergo? Ante Agrippinum à quo iſta cœpit quaſi noua ratio aduerſus cõſuetudinẽ dimicans, nunquid nõ erat Eccleſia? Quid deniq; poſt Agrippinũ niſi ad priſtinã conſuetudinem reditũ eſſet, alterũ concilium neceſſe eſſet Cypriano? Nunquid nõ erat Eccleſia, quia talis per omnia cõſuetudo tenebatur, vt baptiſmus Chriſti, non niſi Chriſti baptiſmus haberetur, etiã ſi apud hęreticos vel ſchiſmaticos datus fuiſſe probaretur? Quod ſi erat etiã tunc Eccleſia, & hæreditas Chriſti nõ interrupta perierat, ſed per omnes gẽtes augmẽta capiens permanebat, tutiſsima ratio eſt in eadẽ cõſuetudine permanere, quę tunc bonos & malos in vna cõplexione portabat. Si autẽ tunc nõ erat Eccleſia, quia ſacrilegi hæretici ſine baptiſmo recipiebãtur, & hoc vniuerſali cõſuetudine tenebatur: vnde Donatus apparuit? de qua terra germinauit? de quo mari emerſit? de quo cœlo cecidit? Nos itaq; vt dicere cœperã, in Eccleſię cõmunione ſecuri ſumus, per cuius vniuerſitatẽ id nunc agitur, quod & ante Agrippinũ & inter Agrippinum & Cyprianũ per eius vniuerſitatẽ ſimiliter agebatur, & cu- M ius vniuerſitatẽ neq; Agrippinus deſeruit, neq; Cyprianus neq; illi qui eis conſenſerant, q̃uis aliter q̃ cæteri ſaperent, ſed cũ eis ipſis à quibus diuerſa ſenſerũt, in eadẽ vnitatis cõmunione manſerunt. Ipſi autẽ conſiderent vbi ſint, qui neq; vnde propagati ſint poſſunt dicere, ſi iam tunc in Eccleſiã recepti ſine baptiſmo hæretici & ſchiſmatici cõmunionis contagione perdiderunt, neq; ipſi Cypriano cõſentiunt. Ille enim cũ receptoribus hęreticorum & ſchiſmaticorũ, ac per hoc cum etiam ipſis receptis manere ſe in cõmunione profeſſus eſt, iſti autẽ propter nomen traditorum quos in Africa infamauerunt, & in tranſmarino iudicio nõ cõuicerunt, ſe ab orbis terrarũ cõmunione ſepararũt, cũ etiã ſi vera crimina obiicerent, multo ſint maiora ſcelera hæreſum & ſchiſmatũ, vnde ſine baptiſmo, ſicut ipſe ſenſit veniẽtes & in catholicã cõmunionem nõ per baptiſmũ recepti, nõ potuerũt maculare Cyprianũ. Neq; in eoipſo in quo ſe dicũt imitari Cyprianũ, inueniũt quid reſpõdeant de recepto baptiſmo Maximinianiſtarũ, cũ eis quos ex eorũ numero quos cõcilio ſuo plenario dãnatos, etiã terrenarũ poteſtatũ iudicio ſunt perſecuti, in ſuam cõmunionẽ, in eodẽ ipſo epiſcopatu in quo dãnauerãt reuocauerunt. Quapropter ſi temporibus Cypriani perdidit

Eccleſiam

A Eccleſiam malorum cómunio, non habent iſti ſuæ cómunionis originem. Si autem non perdidit, nó habent præciſionis aliquã defenſionem, inſuper nec exemplum Cypriani ſectantur, quia vnitatis vinculum diruperũt, nec ipſum cócilium, quia Maximinianiſtarum baptiſmum receperunt.

Cap. III.

Nunc ergo nos manentes in exemplo Cypriani, conſideremus etiã conſilium Cypriani: Quid ait Cyprianus? Audiſtis, inquit, collegæ dilectiſsimi, quid mihi Iubaian⁹ coëpiſcop⁹ noſter reſcripſerit, conſulens mediocritatem noſtram de illicito & profano hæreticorum baptiſmo, quidq; ego reſcripſerim ei, cenſens, ſcilicet, quod ſemel atq; iterum & ſæpe cenſuimus hæreticos ad Eccleſiam venientes, Eccleſiæ baptiſmo baptizari & ſanctificari oportere. Item lectæ ſunt vobis & aliæ Iubaiani literę, quibus pro ſua ſincera & religioſa deuotione ad epiſtolam noſtrã reſcribens, non tantũ conſenſit, ſed & inſtructũ ſe eſſe gratias egit. His verbis beati Cypriani, accepimus eum à Iubaiano eſſe conſultũ, & quid reſpõderit cóſulenti, & quòd ille inſtructum ſe eſſe gratias egerit. Nunquid iã pertinaces exiſtimari debemus, ſi conſiderare voluerimus eãdem

B ipſam epiſtolã, qua hoc Iubaiano perſuaſum eſt? Donec enim perſuadeatur & hoc, ſi vobis perſuaderi † veris rationib⁹ poteſt, ſecuros nos de iure catholicæ cómunionis facit ipſe Cyprianus. Sequitur enim & dicit, Supereſt vt de hac ipſa re quid ſinguli ſentiamus proferamus, neminem iudicantes, aut à iure cómunionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouẽtes. Non ſolũ ergo mihi ſaluo iure cómunionis adhuc verum quærere, ſed etiã diuerſum ſentire cócedit. Neque enim quiſquã noſtrum, inquit, Epiſcopum ſe Epiſcoporũ conſtituit, aut tyrãnico terrore ad obſequẽdi neceſsitatẽ collegas ſuos adigit. Quid mãſuetius? quid humilius? Nulla nos certè deterret authoritas à quærendo quid verum ſit. Quando habeat, inquit, omnis Epiſcopus pro licẽtia libertatis & poteſtatis ſuæ arbitrium proprium, tanquam iudicari ab alio nó poſsit, quo modo nec ipſe poteſt alterũ iudicare. Opinor vtiq; in his quæſtionibus, quę nondũ eliquatiſsima perſpectione diſcuſſæ ſunt. Nouerat enim quãtam ſacramẽti profunditatẽ tunc omnis Eccleſia varia diſputatione verſabat, liberumq; faciebat quęrẽdi arbitriũ, vt examinata veritas panderetur. Neq; enim mentiebatur, & ſimpliciores collegas ſuos in verbo capere cogitabat, vt cũ ſe diuerſum ſentire prodidiſſent, tũc có

† al. pſuadeatur & nobis, ſi hoc perſuaderi &c.

C tra quàm promiſerat, excommunicandos eſſe cenſeret. Abſit ab anima tã ſancta iſta ſcelerata perfidia, qui hoc de tali viro quaſi cũ eius laude ſentiũt, nihil aliud q̃ ſeipſos tales eſſe profitẽtur. Ego Cyprianum catholicum Epiſcopum, catholicũ martyrem, & quanto magis magnus erat tãto ſe in omnibus humiliantem, vt corã deo inueniret gratiã, nullo prorſus modo crediderim ĩ ſancto cócilio, præſertim collegarũ, aliud ore protuliſſe q̃ corde geſtabat, præſertim cum addat, & dicat, Sed expectemus vniuerſi iudiciũ domini noſtri Ieſu Chriſti, qui vnus & ſolus habet poteſtatẽ, & præponendi nos in Eccleſiæ ſuæ gubernatione, & de actu noſtro iudicãdi. Sub tanti ergo cómemoratione iudicij, verũ expectans audire à collegis, prior eis mẽtiendi præberet exemplũ? Auerterit deus hãc dementiam à quolibet Chriſtiano, quãto magis à Cypriano. Habemus ergo quærendi liberum arbitriũ ipſius Cypriani, nobis mitiſsimo & veraciſsimo ſermone cóceſſum.

Eccli. 3.

Exemplum epiſtolam Cypriani. Cap. IIII.

Iã quidem incipiunt eius collegæ proprias proferre ſentẽtias, ſed ad Iubaianum datas literas audierũt. Recitatæ ſunt enim, ſicut in exordio cómemoratum eſt. Et nobis ergo recitentur, vt nos quoq; inde quid ſentire oporteat, quantũ dominus

D adiuuat, indagemus. Dicit forſitan quiſpiã, Quid ergo tu modo dicis, quid ad Iubaianũ ſcripſerit Cyprianus? Iam legi fateor, & profectò iſſem in eandem ſententiã, niſi me ad diligentiorẽ conſiderationẽ reuocaret tanta authoritas aliorum, quos vel pares gratia doctrinæ, vel etiam fortaſſe doctiores per tot gentes Latinas, Græcas, Barbaras, & ipſam Hebręam, Eccleſia toto orbe diffuſa párere potuit, quę ipſum quoq; pepererat, qui mihi quoque nullo modo videri potuerũt fruſtra noluiſſe iſtam ſententiã, non quia fieri non potuit, vt in obſcuriſsima quæſtione verius pluribus vnus paucive ſentirent, ſed quia nó facile pro vno vel pro paucis aduerſus innumerabiles eiuſdẽ religionis & vnitatis viros, & magno ingenio & vberi doctrina præditos, niſi pertractatis pro viribus atq; perſpectis rebus ferẽda ſentẽtia eſt. Itaq; ſolicitius inquirẽti, quanta mihi etiã ipſius Cypriani literę ſuggeſſerũt, pro hac ſententia quã nunc Eccleſia catholica tenet, vt Chriſti baptiſmus non ex merito eorũ per quos datur, ſed ex ipſi⁹ de quo dictũ eſt, Hic eſt qui baptizat, agnoſcendus & approbãdus ſit, in progreſſu ſermonis noſtri res ipſa indicabit. Arbitrentur itaque iam

Ioan. 1.

E illam epiſtolã quæ ad Iubaianum ab eodẽ data eſt, recitatam nobis, ſicut in concilio recitata eſt. Legat eã primo qui lecturus eſt hæc quæ dictur⁹ ſum, ne quid forte neceſſariũ me ſubtraxiſſe arbitretur. Nimis enim longũ eſt, nec ad explicationẽ ſuſceptæ rei pertinet, vt omnia verba huius epiſtolæ nunc commemorẽtur à nobis. Si quis autẽ quærit, quid interim teneam dum iſta pertractabo, Reſpondeo, primũ mihi Cypriani literas ſuggeſſiſſe quod teneam, donec perſpiciã quale ſit quod poſtea cœpit diſputari. Ait quippe ipſe Cyprianus, Sed dicit aliquis, Quid ergo fiet de iis qui in præteritũ de hæreſi veniẽtes, ad Eccleſiã ſine baptiſmo admiſsi ſint? Vtrum reuera ſine baptiſmo iſti fuerint, an ideo ſint admiſsi, quia illi qui admittebãt eos habere baptiſmũ intelligebant, mox cóſiderabimus. Veruntamen quæ ſoleret eſſe Eccleſiæ ſanctæ cóſuetudo, ſatis idem Cyprianus oſtẽdit, qui ait, in præteritum de hæreſi ad Eccleſiam veniẽtes ſine baptiſmo admiſſos.

Sententia Caſti. Cap. V. Diſ. 8. c. qui contempta. Infra lib. 6. cap. 35. Auguſt.

Dicit etiã in ipſo concilio Caſtus Siccenſis, Qui contẽpta veritate præſumit conſuetudinẽ ſequi, aut circa fratres inuidus eſt & malignus quibus veritas reuelatur, aut circa deum ingratus eſt, cuius inſpiratione Eccleſia eius inſtruitur. Vtrũ

F veritas reuelata ſit, mox quæremus, tamen aliam fuiſſe Eccleſiæ conſuetudinem etiã iſte confeſſus eſt.

Cap. VI. Ioan. 14. Auguſt. Diſ. 8. c. qui contempta. & cap. veritate.

Dicit & Liboſus Vagẽſis, In Euãgelio dominus, Ego ſum, inquit, veritas: non dixit, ego ſum conſuetudo. Itaq; veritate manifeſtata, cedat cóſuetudo veritati. Planè reſpõdeo, Quis dubitet veritati manifeſtatæ debere conſuetudinem cedere? Sed de manifeſtata veritate mox videbimus, nunc tamen & iſte aliã conſuetudinem fuiſſe manifeſtat.

Cap. VII. Auguſt. Diſ. 8. c. qui contempta. Idẽ habet Infra li. 7. cap. 20. Galat. 2.

Item Zozimus à Taraſſa dixit, Reuelatione facta veritatis, cedat error veritati, quia & Petrus qui prius circũcidebat, ceſsit Paulo veritatẽ prædicanti. Reſpõ. Noluit quidem iſte dicere cóſuetudinem ſed errorem. Verũtamen cum dicit, Quia & Petrus qui prius circuncidebat, ceſsit Paulo veritatem prædicanti, ſatis indicat, quòd aliud etiã de baptiſmo fieri ſolebat. Simul etiã monet nos, nó fuiſſe impoſsibile vt de baptiſmo Cyprianus aliquid aliter ſaperet q̃ veritas poſtulabat, quæ ab Eccleſia & ante illum & poſt illum retenta eſt, ſicut potuit aliquid etiã Petrus aliter ſapere quod veritas non habebat, quàm Paulo Apoſtolo doctore didicimus.

Cap. VIII. Diſ. 8. c. veritate. & c. qui cótẽpta. Idem infra li. 7. ca. 27.

Item Felix à Buſlacenis dixit, In hæreticis ſine

G cis ſine Eccleſiæ baptiſmo admittendis, nemo conſue-
tudinem rationi & veritati præponat, quia conſuetudi-
Auguſt. nem ratio & veritas ſemper excluſit. Reſpon. Si ratio, ſi
veritas, optime. Sed hoc mox videbimus, interim fuiſ-
ſe aliam conſuetudinem etiam verbis huius apparet.

Cap. IX. Item Honoratus Actuca dixit, Cum Chriſtus veri-
Diſ. 8. c. qui tas ſit, magis veritatem quàm conſuetudinem ſequi de-
contempta. bemus. Reſpon. His omnibus ſententiis declaratur nõ
Idem infra extra Eccleſiæ communionem nos eſſe cõſtitutos, do-
li 7. ca. 41. nec veritas quam dicunt huic cõſuetudini eſſe præpo-
nendam, liquide eluxerit. Si autem veritas id aperuerit
eſſe retinendũ, quod illa conſuetudo pręſcripſerat, ma-
nifeſtum erit, nec illam fruſtra fuiſſe inſtitutã atque ro-
boratam. Et vigilantius etiam poſt iſtas diſputationes,
tanti ſacramenti ſaluberrimam obſeruationem, in Ec-
cleſia catholica non potuiſſe mutari, ſed conciliorum
etiã maiori robore confirmatã, religioſiſsime cuſtodiri.

Cap. X. Scribit ergo ad Iubaianũ Cyprianus de hæretico-
Cyprianus rum baptiſmo, qui videntur ei foris poſiti, & extra Ec-
ad Iubaia- cleſiam conſtituti vendicare ſibi rem, nec iuris ſui nec
num. poteſtatis, quod nos, inquit, nec ratum poſſumus nec le
H gitimum putare, quando hoc apud eos conſtat eſſe illi-
Auguſt. citum. Nec nos abnuimus eum qui apud hæreticos vel
in aliquo ſchiſmate extra cõmunionem Eccleſiæ bap-
tizatur, nõ ei prodeſſe inquantum hæreticorũ & ſchiſ-
maticorum peruerſitati conſentit, nec illos qui bapti-
zant, quamuis & ipſum & verũ dent baptiſmi ſacramẽ-
tum, rectè tamẽ facere extra Eccleſiam colligere, & cõ-
tra Eccleſiam ſentire. Sed aliud eſt non habere aliquid,
aliud non iure habere, vel illicite vſurpare. Non itaque
ideo non ſunt ſacramenta Chriſti & Eccleſiæ, quia eis
illicite vtuntur, non hæretici ſolum, ſed etiam omnes
iniqui & impij. Sed tamen illi corrigendi aut puniẽdi,
Cyprianus. illa vero agnoſcenda & veneranda ſunt. Dicit ſanè de
hac re, non vnũ, ſed duo vel amplius facta eſſe cõcilia,
ſed tamen Africana. Nam & in quodam ſeptuaginta &
vnum Epiſcopos fuiſſe cõmemorat, quorum omnium
authoritati, vniuerſæ Eccleſiæ, cum longe pluribus Epi-
ſcopis toto orbe diffuſę authoritatem, nõ dubitamus cũ
ipſius Cypriani pace præponere, cuiꝰ vniuerſæ Eccleſiæ
De cõſe. di. ineuulſibile membrum ſe eſſe gaudebat. Non eſt autem
4. ca. nõ eſt aqua profana & adultera, ſuper quam nomen dei inuo-
aqua. catur, etiã ſi à profanis & adulteris inuocetur, quia nec
ipſa creatura, nec ipſum nomen adulterum eſt. Baptiſ-
I mus vero Chriſti verbis Euãgelicis conſecratus, & per
adulteros & in adulteris ſanctus eſt, quãuis illi ſint im-
pudici & immũdi, quia ipſa eius ſanctitas pollui nõ po-
teſt, & ſacramẽto ſuo diuina virtus aſsiſtit, ſiue ad ſalutẽ
bene vtentium, ſiue ad perniciem male vtentium. An
vero ſolis vel etiam lucernæ lux, cũ per cœnoſa diffun-
ditur, nihil inde ſordium cõtrahit, & baptiſmus Chriſti
poteſt cuiuſquam ſceleribus inquinari? Si enim ad ipſas
res viſibiles quibus ſacramenta tractantur, animũ con-
feramus, quis neſciat eas eſſe corruptibiles? Si autẽ ad id
quod per illas agitur, quis nõ videat non poſſe corrũpi,
quamuis homines per quos agitur, pro ſuis moribus vel
præmia percipiant, vel pœnas luant? Rectè autem non
mouit Cyprianum quod ſcripſit Iubaianus, Nouatia-
nenſes rebaptizare eos qui ad ſe ex catholica venirent.

Anabap- Neq; enim quicquid hæretici peruerſe fuerint imi-
tiſmꝰ qua- tati, propterea faciendũ à catholicis non eſt, quia illi ſi-
re vitatur. militer faciũt. Sed aliud eſt cur hæretici rebaptizare nõ
Cap. XI. debeãt, aliud cur catholici. Hæretici enĩ nec ſi in catho
lica faciendum eſſet, facere deberent, quia in catholicis
hoc non eſſe dicunt, quod ipſi cũ ibi eſſent acceperunt,
& cũ diſcederent abſtulerũt. Catholica vero propterea K
nõ debet iterare baptiſmum, quia apud hæreticos datus
eſt, ne iudicare videatur ipſorum eſſe quod Chriſti eſt,
aut eos non habere, quod intus cũ acciperent, amittere
vtiq; foras exeundo nõ poſſent. Hoc enim ipſe Cypria-
nus etiam cum cæteris ſtatuit, vt ſi ab hæreſibus redirẽt
ad Eccleſiam, quicunq; fuerant in ea baptizati, non iam
per baptiſmum ſed per pœnitẽtiam reciperentur, vnde
conſtat eos nõ poſſe amittere recedentes, quod non re-
cipiunt remeantes. Non autẽ ſicut hæreſis ipſorum eſt, *De cõſe. di.*
ſicut error ipſorũ eſt, ſicut ſacrilegium diſſenſionis ip- *4. cap. nunc*
ſorum eſt, ſic etiam baptiſmus qui Chriſti eſt, dici debet *autem.*
ipſorum. Itaque cum illa mala ipſorum quãdo redeunt
corriguntur, in eo quod ipſorum nõ eſt, ille agnoſcen-
dus eſt cuius eſt. Ideo autem non ſe nouam aut re- *Cyprianus*
pentinam rem ſtatuiſſe beatus Cyprianus oſtẽdit, quia *non fuit au*
ſub Agrippino iam cœperat fieri. Anni ſunt, inquit, mul *thor ſenten*
ti & longa ætas, ex quo ſub Agrippino bonæ memoriæ *tiæ. Ca. XII*
viro, cõuenientes Epiſcopi plurimi hoc ſtatuerũt. Pro-
inde ab ipſo Agrippino res noua facta eſt. Quo modo
autem dicat, atq; exinde in hodiernum tot milia hære-
ticorũ in prouinciis noſtris ad Eccleſiam conuerſi, non L
aſpernati ſunt neq; cunctati, imò & rationabiliter & li-
bẽter amplexi ſunt, vt lauacri vitalis & ſalutaris baptiſ-
mi gratiam conſequerentur, non video, niſi forte hoc
dicat exinde in hodiernũ, quia nulla de illis ex quo in
Eccleſia per Agrippini cõcilium baptizati ſunt, quæſtio
alicuius excõmunicationis exorta eſt. Cæterum ſi per-
manebat ab Agrippino vſq; ad Cyprianum cõſuetudo
baptizandi ab hæreticis venientes, vt quid facta ſunt à
Cypriano de hac re concilia? Vt quid eidem Iubaiano
dicit, non ſe rem nouam facere aut repentinam, ſed ab
Agrippino inſtitutã? Cur enim Iubaianus de nouitate
turbaretur, vt eum per authoritatem Agrippini ſanari
oporteret, ſi ab Agrippino vſq; ad Cyprianũ hoc tene-
bat Eccleſia? Cur deniq; tot eius collegæ in concilio di-
xerunt rationem & veritatem cõſuetudini præponen-
dã, ac non potius dixerunt eos qui aliud facere vellent,
& contra veritatem & contra conſuetudinem facere?

De remiſsione autẽ peccatorum, vtrum per baptiſ- *Cap. XIII.*
mum apud hæreticos fiat, quid mihi videatur, in alio
iam volumine ſcripſi. Sed etiam hic breuiter comme-
moro. Si fit illic remiſsio debitorum per baptiſmi ſan-
ctitatem, rurſus debita redeunt per hęreſis aut ſchiſma-
tis obſtinationem, & ideo neceſſariũ habent huiuſmo- M
di homines venire ad catholicam pacem, vt hęretici &
ſchiſmatici eſſe iam deſinant, & eorum quæ in illos re-
dierant, peccatorum purgationem in vnitatis vinculo
charitate operante mereantur. Si autem quamuis apud
hæreticos vel ſchiſmaticos idem ſit baptiſmus Chriſti,
non tamen ibi operatur remiſsionẽ peccatorum prop-
ter eãdem diſcordiæ fœditatem & diſſenſionis iniqui-
tatem: Tunc incipit valere idem baptiſmus ad dimit-
tenda peccata, cum ad Eccleſiæ pacem venerint, non
vt iam dimiſſa non retineãtur, neque vt ille baptiſmus
quaſi alienus aut alius improbetur, aut alter tradatur,
ſed vt idem ipſe qui propter diſcordiam foris opera-
batur mortem, propter pacem intus operetur ſalutem.
Idem quippe odor erat de quo dicit Apoſtolus, Chri- *2. Cor. 2.*
ſti bonus odor ſumus deo in omni loco, & tamẽ in iis
qui ſalui fiunt, inquit, & in iis qui pereunt. Aliis quidem
odor vitæ in vitã, aliis autem odor mortis in mortem.
Quod & ſi de alia re dixit, ad hoc ego poſui, vt intelli-
gatur aliquod bonum, non ſolum vitam poſſe operari
bene vtentibus, ſed etiam mortem male vtentibus.

Nec

A Nec intereſt cũ de ſacramenti integritate & ſanctitate tractatur, quid credat, & quali fide imbutus ſit ille qui accipit ſacramentũ. Intereſt quidẽ plurimum ad ſalutis viam, ſed ad ſacramẽti quæſtionem nihil intereſt. Fieri enim poteſt vt homo integrum habeat ſacramẽtum & peruerſam fidem, ſicut fieri poteſt, vt integra teneat verba ſymboli, & tamen non rectè credat, ſiue de ipſa trinitate, ſiue de reſurrectiooe, vel aliquid aliud. Neque enim parua res eſt in ipſa intus catholica tenere integram fidem, ita vt omnino non de aliqua creatura, ſed de ipſo deo nihil aliud credat quàm veritas habet. Nunquid oam ergo ſi in ipſa catholica baptizatus, poſtea legendo, audiendo, & pacifice diſſerendo, ipſo domino reuelante cognouerit aliter ſe antè crediduiſſe quàm debuit, denuo baptizãdus eſt? Quis autem carnalis & animalis homo, non per phantaſmata cordis ſui euagetur, & cõſtituat ſibi deum qualis ei pro ſuo ſenſu carnali placuerit, atque ita credat tantum longe aliter quàm deus eſt, quantũ à veritate vanitas differt? Veriſsimam quippe ſententiam dixit Apoſtolus, plenus lumine veritatis. Animalis, inquit, homo non percipit quæ

Cap. XIIII. De cõſe. di. 4. ca. ſicut ĩ ſacramẽtis.

1. Cor. 2.

B ſunt ſpiritus dei. Et tamen de his hoc dicebat, quos iam fuiſſe baptizatos ipſe manifeſtat. Eis enim dicit, Nunquid Paulus crucifix⁹ eſt pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Habebant ergo iſti baptiſmi ſacramẽtum, & tamẽ carnaliter ſapiendo, quid poterant de deo credere niſi ſecundum ſenſum carnis ſuæ, vbi animalis homo non percipit quæ ſunt ſpiritus dei? Talibus dicit, Non potui vobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus: quaſi paruulis in Chriſto lac vobis potũ dedi, nõ eſcam. Nondum eoim poteratis, ſed nec adhuc quidem poteſtis. Adhuc enim eſtis carnales. Tales etiã circunferuntur omni vento doctrinæ, de qualibus dicit, Vt vltra non ſimus paruuli, iactati & circumlati omni vento doctrinę. Nunquid ergo iſti ſi profecerint vſque ad ſpiritalẽ hominis interioris ætatem, & intelligentiæ ſynceritate cognouerint, quàm longe aliter per fallaciã ſuorum phantaſmatũ de deo crediderint quàm veritas poſtulabat, iterum baptizandi ſunt? Sic etiã fieri poteſt, vt in alicuius hęretici librum catholicus catechumenus incidat, & à veritate neſciens diſcernere errorẽ, credat aliquid cõtra catholicam fidem, cui tamẽ errori verba ſymboli non repugoant. Sub eiſdem quippe verbis innumerabiles hæreticorum errores exorti ſunt. Putans

1. Cor. 1. 1. Cor. 3. Ephe. 4.

C ergo iſte catholici alicuius magni atq; docti eſſe illum librum, ſi talia credẽs in catholica baptizetur, & poſteriore diligẽtia cognoſcat quemadmoduin credere debeat, atq; arrepta fide catholica illud ex animo reſpuat, nunquid ſi hoc confeſſus fuerit, denuo baptizandus eſt? Aut ſi antequam diſcat, & cõfiteatur, hoc ſentire inueniatur, & quid abiicere debeat, quídve credere doceatur, manifeſtumq; fiat in ea falſitate fidei baptizatũ fuiſſe, nunquid denuo baptizandus eſt? Quid itaq; illa ſanctitas ſacramenti verbis Euangelicis conſecrata ſuper eum integra nõ permanebat, ſicut eam traditã acceperat, quanuis ipſe in carnalis mentis vanitate cõſtitutus, aliud cũ baptizaretur crederet quàm credere debuiſſet? Quapropter manifeſtum eſt fieri poſſe, vt fide non integra integrum in quoquã maneat baptiſmi ſacramentum, & ideo illa quæ de diuerſorum hæreticorũ varietate dicũtur, ad iſtam quæſtionem non pertinent. Illud enim in quoque corrigendũ eſt, quod ille per quẽ corrigitur prauum eſſe perſpexerit. Illud ſanandũ eſt quod ægrotat, illud dandum eſt quod nõ habetur & maxime charitas pacis, ſine qua cætera prodeſſe nõ poſſunt. Sed tamen cum aſſunt, non quaſi deſint tradenda ſunt, ſed vt fructuoſe & nõ pernicioſe habeantur, per ipſum vinculum pacis & eminentiam charitatis agendum eſt. D

Quãobrem ſi Euangelicis verbis, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, Marcion baptiſmũ cõſecrabat, integrum erat ſacramentum, quanuis eius fides ſub eiſdem verbis aliud opinãtis quàm catholica veritas docet nõ eſſet integra, ſed fabuloſis falſitatibus inquinata. Nam ſub eiſdem verbis, id eſt, in oomine patris & filij & ſpiritus ſancti, nõ ſolum Marcion aut Valẽtinus, aut Arrius, aut Eunomi⁹, ſed ipſi carnales paruuli Eccleſiæ, quibus dicebat Apoſtolus, Non potui loqui vobis quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi caroalibus, ſi poſſeot ſinguli diligenter interrogari, tot diuerſitates opinionũ fortaſsis, quot homines numerarẽtur. Animalis enim homo nõ percipit ea quæ ſunt ſpiritus dei. Nunquid tamen ideo nõ integrum ſacramentũ accipiunt? Aut nunquid ideo ſi profecerint, & opinionũ carnalium vanitatem emẽdauerint, deouo quod acceperant repetẽdom eſt? Accipit quiſq; ſecundum fidem ſuam, ſed quãtum capit gubernante illa miſericordia dei, de qua præſumẽs idem Apoſtol⁹ dicit, Si quid aliter ſapitis, id quoq; vobis de⁹ reuelabit. Laquei tamen hęreticorũ & ſchiſmaticorum

Marcionis baptiſmus. Cap. XV.

1. Cor. 3. De cõſe di. 4. ca ſicut ĩ ſacramẽtis. 1. Cor. 2.

Philip. 3.

E propterea carnalibus nimium pernicioſi ſunt, quia ipſe profectus eorum intercluditur, cõfirmata ſententia vanitatis aduerſus catholicam veritatem, & confirmata animoſitate diſſenſionis aduerſus catholicam pacem. Sacramenta tamẽ ſi eadem ſunt, vbiq; integra ſunt, etiam ſi praue intelligũt, & diſcordioſe tractãtur, ſicut ſcriptura ipſius Euãgelij ſi eadem ipſa eſt, vbique integra eſt, etiã ſi innumerabili falſarum opinionum varietate aſſeratur. Nã quod ait Hieremias, Vt quid qui cõtriſtant me præualent, plaga mea ſolida eſt, vnde ſanabor dum fit, facta eſt mihi ſicut aqua mendax nõ habens fidem. Si figurate atq; allegorica locutione prophetiæ nuſquã pooeretur aqua niſi quæ baptiſmum ſignificaret, laboraremus quærere quid ſibi velint hæc verba prophetiæ. Nunc autem cum apertiſsime in Apocalypſi exponantur aquæ pro populis poſitæ, cur non intelligam aquam mendacem, & ſine fide populum mendacem ac perfidum, neſcio? Spiritus autem ſanctus quia in ſola catholica per manus impoſitionem dari dicitur, nimirũ hoc intelligi maiores noſtri voluerunt, quod Apoſtolus ait, Quoniã charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis, Ipſa eſt

Hiere. 15.

Apoc. 17.

Sola charitas non datur extra catholicam. Cap. XVI.

F enim charitas quam non habent qui ab Eccleſiæ catholicæ cõmunione pręciſi ſunt, ac per hoc etiam ſi linguis hominum loquãtur & angelorũ, ſi ſciant omnia ſacramenta & omnem ſcientiam, & ſi omnem habeant prophetiam, & omnem fidem, ita vt montes transferant, & diſtribuãt omnia ſua pauperibus, & tradant corpus ſuũ vt ardeant, nihil eis prodeſt. Non autẽ habet dei charitatem, qui Eccleſiæ non diligit vnitatẽ: ac per hoc rectè intelligitur dici nõ accipi niſi in catholica ſpiritus ſanctus. Neq; enim temporalibus & ſenſibilibus miraculis atteſtãtibus per manus impoſitionem modo datur ſpiritus ſanctus, ſicut antea dabatur ad commẽdationem rudis fidei, & Eccleſiæ primordia dilatãda. Quis enim nunc hoc expectat, vt ij quibus manus ad accipiendum ſpiritum ſanctum imponitur, repente incipiant linguis loqui? Sed inuiſibiliter & latenter intelligitur per vinculum pacis eorum cordibus diuina charitas inſpirari, vt poſsiot dicere, Quoniam charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritũ ſanctũ qui datus eſt nobis. Multæ autẽ operationes ſunt ſpiritus ſancti, quas idem

Rom. 5. 1. Cor. 13.

Acto. 8.

Roma. 5.

Apoſtolus

G Apoſtolus cum quodam loco quantum ſufficere arbi-
1.Cor.12. tratus eſt commemoraſſet, ita concluſit, Omnia autem
hæc operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingu-
lis prout vult. Cum ergo ſit aliud ſacramentũ quod ha-
Act.8. bere etiam Simon Magus potuit, aliud operatio ſpiri-
tus, quæ in malis hominibus etiam fieri ſolet: ſicut Saül
1.Reg.19. habuit prophetiã, aliud operatio eiuſdem ſpiritus, quã
niſi boni habere nõ poſſunt, ſicut eſt finis præcepti cha-
1.Timo.1. ritas de corde puro, & cõſcientia bona, & fide nõ ficta,
1.Pet.4. quodlibet hæretici & ſchiſmatici accipiãt, charitas quæ
cooperit multitudinem peccatorum, propriũ donum
eſt catholicæ vnitatis & pacis, nec eſt in omnibus, quia
nec eius ſunt omnes, ſicut ſuo loco videbimus. Præter
ipſam tamen eſſe illa charitas non poteſt, ſine qua cæte-
ra etiam ſi agnoſci & approbari poſſunt, prodeſſe ta-
1.quæſt.1. men & liberare non poſſunt. Manus autem impoſitio
ca.Manus. non ſicut baptiſmus repeti non poteſt. Quid eſt enim
Cap. XVII. aliud niſi oratio ſuper hominem? Nam quòd in ty
Matt.18. po vnitatis Petro dominus dedit poteſtatẽ vt id ſolue-
retur in terris quod ille ſoluiſſet, manifeſtum eſt ꝙ illa
Cantic.6. vnitas etiã vna columba perfecta ſit dicta. Nunquid er
go ad eãdem columbam pertinẽt omnes auari, de qui-
H bus in eadem catholica grauiter idem Cyprianus inge-
muit? Nã, vt opinor, raptores non columbæ ſed accipi-
tres dici poſſunt. Quo modo ergo baptizabant qui fun
dos inſidioſis fraudibus rapiebant, & vſuris multiplicã-
tibus fœnus augebãt, ſi ſola illa columba, id eſt, illa vni-
tas quæ niſi in bonis intelligi nõ poteſt, ſimplex & caſta
& perfecta baptizat? An forte per orationes ſanctorum
ſpiritalium qui ſunt in Eccleſia tanquã per colũbæ cre-
berrimum gemitum magnum geritur ſacramentum, &
occulta diſpẽſatio miſericordiæ dei, vt eorum etiã pec
cata ſoluantur, qui non per columbam ſed per accipi-
trem baptizantur, ſi ad illud ſacramẽtum cum pace ca-
tholicæ vnitatis accedunt? Quod ſi ita eſt, cur nõ ergo
per eorum orationes cum quiſq; ab hæreſi aut ſchiſma-
te ad pacem catholicam venit, eius peccata ſoluuntur?
Sacramenti autẽ integritas vbique cognoſcitur, ſed ad
peccatorum illã irreuocabilem remiſsionẽ extra vni-
tatem Eccleſiæ non valebit, nec in hæreſi aut ſchiſmate
conſtituto, ſed nec ſanctorũ orationes, id eſt, illius vni-
cæ columbæ gemitus poterũt adiuuare, ſicut nec intus
poſitum poſſunt, ſi aduerſum ſe ipſe per vitã peſsimam
teneat debita peccatorum, nõ ſolum ſi per accipitrem,
I ſed etiam ſi per ipſius columbę pium miniſterium bap-
Petra Ec- tizetur. Sicut miſit me, inquit, pater, & ego mitto
cleſia. vos. Hoc cũ dixiſſet, inſpirauit, & ait illis, Accipite ſpi-
Ca. XVIII. ritum ſanctũ, ſi cuius remiſeritis peccata, illi remittun-
Ioan.20. tur: ſi cuius retinueritis, tenebuntur illi. Ergo ſi perſonã
gerebant Eccleſiæ, & ſic eis hoc dictum eſt, tãquam ipſi
Eccleſiæ diceretur, pax Eccleſiæ dimittit peccata, & ab
Eccleſiæ pace alienatio tenet peccata, nõ ſecundum ar-
bitrium hominum, ſed ſecũdum arbitrium dei & ora-
tiones ſanctorum ſpiritalium, qui omnia diiudicãt, ipſi
1.Cor.2. autem à nemine iudicantur. Petra enim tenet, petra di-
mittit: columba tenet, columba dimittit: vnitas tenet,
vnitas dimittit. Pax autem huius vnitatis in ſolis bonis
eſt, vel iã ſpiritalibus, vel ad ſpiritalia concordi obediẽ-
tia proficientibus: In malis autẽ nõ eſt, ſiue foris tumul-
tuentur, ſiue intus cũ gemitu tolerentur, & baptizant &
1.Retrac. baptizentur. Sicut autẽ iſti qui intus cũ gemitu toleran-
tur, quanuis ad eandem columbæ vnitatem, & illã glo-
Ephe 5. rioſam Eccleſiam non habentem maculam aut rugam,
† al. & ſe- aut aliquid eiuſmodi non pertineãt, tamen ſi corrigã-
ipſos. tur, & ſe peſsimos † ad baptiſmum acceſsiſſe fateantur,
non rebaptizantur, ſed incipiunt ad columbã pertine- K
re, per cuius eis gemitus peccata ſoluuntur, à cuius pace
alienatis tenebantur: Sic & qui apertius foris ſunt, ſi ea-
dem ſacramenta ſumpſerunt: cum correcti ad Eccleſiæ
veniunt vnitatẽ, non iterato baptiſmo, ſed eadem cha-
ritatis lege & vnitatis vinculo liberantur. Nam ſi non
niſi in Eccleſia præpoſitis, & Euangelica lege ac domi-
nica oratione † fundatis licet baptizare, nunquid tales † † ordina-
erant qui fundos inſidioſis fraudibus rapiebant, & vſu- tione.
ris multiplicãtibus fœnus augebãt? Arbitror enim quia
illi dominica oratione † fundati ſunt, quibus cum for-
mam daret Apoſtolus, ait, Non auarum, nõ turpis lucri Ad Tit.1.
cupidum. Tales tamẽ ipſius Cypriani temporibus bap-
tizabant, quos coëpiſcopos ſuos cum magno fuiſſe ge-
mitu confitetur, & cum magna tolerãtiæ mercede per-
petitur: Remiſſam tamen peccatorum non dabant, quę 1.q.1.c.Re-
per orationes ſanctorum, id eſt, per columbæ gemitus miſsionem.
datur quicũque baptizet, ſi ad eius pacem illi pertinent
quibus datur. Nõ enim raptoribus, & fœneratoribus di- Legite can-
ceret dominus, Si cui dimiſeritis, peccata remittuntur te.
illi: ſi cui tenueritis, tenebuntur. Foris quidem nec liga- Ioan.20.
ri aliquid poteſt nec ſolui, vbi nõ ſit qui aut ligare poſ-
ſit aut ſoluere, ſed ſoluitur qui cum columba fecerit pa- L
cem, & ligatur qui cum columba nõ habet pacem, ſiue
aperte foris ſit, ſiue intus eſſe videatur. Dathan vero & Nume.16.
Abiron qui ſibi licentiam ſacrificandi vſurpare conati
ſunt cõtra vnitatem populi dei, & filij Aaron qui alie- Leuit.10.
num ignem altari impoſuerũt, nouimus quòd impune
nõ fecerint. Nec nos alia ſcelera dicimus impunita re-
manere, niſi ſe tales correxerint, ſi patientia dei ad pœ- Roma.2.
nitẽtiam adducens tempus corrigendi largitur. Illi Cap. XIX.
ſanè qui propterea dicunt non eſſe iterãdum baptiſmũ,
quia manus tantũmodo impoſita eſt eis quos Philippus
diaconus baptizauerat, nihil ad rem pertinens dicunt,
& abſit vt cum verũ quærimus, talibus argumentis vta- Act.8.
mur. Quapropter magis hæreticis non cedimus, ſed
quod habent de Chriſti Eccleſia, nõ eſſe dicamus ipſo-
rum, nec propter ſcelera deſertorũ imperatoris noſtri
ſigna nolimus agnoſcere, magis quia dominus deus no Exod.34.
ſter deus zelans eſt, quicquid eius apud aliquẽ agnoſci-
mus, nullo modo ei cõcedamus vt ſuum proprium eſſe
arbitretur. Ipſe certè deus zelans fornicãti à ſe fœminæ
in figura prǫuaricatricis plebis exprobrat & dicit, quòd
ea quæ ipſius eſſent, dabat amatoribus ſuis, & rurſus ab
eis accipiebat quæ non illorum, ſed ipſius erant. Inter M
adulteram fœminã & adulteros amatores dona ſua ta-
men deus tanquam zelans iratus agnoſcit, & nos hęre-
ticorum eſſe baptiſmũ dicimus verbis Euãgelicis con-
ſecratum, commoti factis eorum etiã quæ dei ſunt eis
tribuere nolumus, quaſi ea contaminare potuerint, aut
propterea ſua facere quæ dei ſunt, quia ipſi dei eſſe no-
luerunt. Quæ eſt illa mulier adultera quam Oſee Pro-
pheta deſignat, quæ dixit, Ibo poſt amatores meos, qui Oſee.2.
mihi dant panes meos, & aquam meam, veſtes meas, &
linteamina mea, & vniuerſa quæ mihi condecent. Licet
quidẽ hoc & de præuaricatrice Iudæorum gẽte intelli-
gere, ſed tamen quos alios imitantur pſeudochriſtiani,
hoc enim ſunt omnes hæretici & ſchiſmatici, niſi pſeu-
doiſraëlitas? Erant enĩ & veri Iſraëlitæ, ſicut ipſe domi-
nus Nathanaëli perhibet teſtimoniũ dicens, Ecce vere Ioan.1.
Iſraëlita in quo dolus non eſt. Qui ſunt autẽ veri Chri-
ſtiani, niſi de quibus idẽ dominus dicit, Qui diligit me, Ioan.14.
mandata mea cuſtodit. Quid eſt autem cuſtodire man
data eius, niſi in dilectione perſiſtere? Vnde etiam dicit,
Mandatum nouum do vobis, vt vos inuicem diligatis. Ioan.13.

Et iterum

A Et iterũ, In hoc ſcient omnes quia mei diſcipuli eſtis, ſi
vos inuicem dilexeritis. Quis autem dubitet, non eis ſo
lis dictum qui tunc per eius carnem verba præſentis au
diebant, ſed & eis qui nunc per Euangelium ſedẽtis in
Matt.5. cœlo verba cognoſcunt? Ille enim venit non legem ſol
Rom.13. uere, ſed adimplere. Plenitudo autẽ legis charitas. Qua
multũ viguit Cyprianus, vt aliud de baptiſmo ſentiens,
nõ tamen deſereret vnitatem, & eſſet in vite dominica
radicatum ſarmentum fructuoſum, quod etiam ferro
paſsionis purgaret cœleſtis agricola, vt maiorẽ fructum
daret. Huius autem fraternæ charitatis inimici, ſiue a-
perte foris ſint, ſiue intus eſſe videantur, pſeudochriſtia
ni ſunt & antichriſti. Inuentis enim occaſionibus foras
Prouer.18. exeunt, ſicut ſcriptum eſt, Occaſiones quærit qui vult
diſcedere ab amicis. Sed etiam ſi occaſiones deſint, cũ
intus videntur, ab illa inuiſibili charitatis compage ſe-
1. Ioan.2. parati ſunt. Vnde Ioannes dicit, Ex nobis exierunt, ſed
non erant ex nobis: Nam ſi fuiſſent ex nobis, mãſiſſent
vtiq; nobiſcum. Nõ ait quòd exeundo alieni facti ſunt,
ſed quod alieni erãt, propter hoc eos exiſſe declarauit.
Dicit & Apoſtolus Paulus de quibuſdam qui circa ve-
B ritatem aberrauerãt, & fidem quorũdam ſubuertebant,
quorum ſermo vt cancer ſerpebat, quos cum euitandos
eſſe diceret, in vna tamẽ domo magna eos fuiſſe ſigni-
ficat, ſed tanquã vaſa in cõtumeliam. Credo quòd nõ-
dum foras exierant. Aut ſi iam exierant, quo modo eos
dicit in eadem magna domo cum vaſis honorabilibus,
niſi forte propter ipſa ſacramenta, quæ ſeparatis etiam
hæreticorum conuenticulis non mutata ſunt, ad vnam
magnam domũ dicit omnes, ſed diuerſis meritis perti-
nere, alios in honorem, alios in cõtumeliam. Sic enim
2.Timo.2. loquitur ad Timotheum ſcribens, Profanas autem ver
borum nouitates euita, Multum enim proficiũt ad im-
pietatem, & ſermo eorum ſicut cancer ſerpit: Ex quibus
eſt Hymeneus & Philetus, qui circa veritatẽ aberraue-
runt, dicẽtes reſurrectionem iam factam eſſe, & fidem
quorundam ſubuertunt. Firmum autem fundamẽtum
dei ſtat, habens ſignaculũ hoc, Nouit dominus qui ſunt
eius: & recedat ab iniuſticia, omnis qui nominat nomẽ
domini. In magna autem domo, nõ ſolum aurea vaſa
ſunt vel argẽtea, ſed & lignea & fictilia, alia quidem in
honorem, alia vero in contumeliã. Si quis ergo emun-
dauerit ſemetipſum ab iſtiuſmodi, erit vas in honorem
ſanctificatum, vtile domino ad omne opus bonum pa-
C ratum. Quid eſt autem mundare ſemetipſum à talibus,
niſi quod paulò antè dixit, Recedat ab iniuſticia omnis
qui nominat nomen domini? Et ne quiſquam putaret
tanquam in vna domo magna perire ſe poſſe cum ta-
libus, vigilantiſsime prædixit, Nouit dominus qui ſunt
eius: eos videlicet qui recedẽdo ab iniquitate ſe mũdãt
à vaſis factis in cõtumeliam, ne cum ipſis pereant quos
in domo magna tolerare coguntur. Mali ergo & faci-
noroſi, carnales, animales, diabolici, à ſeductoribus ſuis
ſibi dari arbitrantur, quæ non niſi munera dei ſunt, ſiue
ſacramẽta, ſiue ſpiritales aliquas operationes, circa præ-
ſentem ſalutem. Non autem habent iſti charitatem in
deum, ſed circa eos occupati ſunt, quorũ ſuperbia ſedu-
cuntur, & comparantur mulieri fornicanti, quam Pro-
Oſee.2. pheta commemorat dicẽtem, Ibo poſt amatores meos,
qui mihi dant panes meos, & aquam meã, veſtes meas,
& linteamina mea, & oleum meũ, & vniuerſa quę mihi
condecent. Sic enim fiũt hæreſes & ſchiſmata, cũ dicit
plebs carnalis quæ in charitate dei fundata non eſt, Ibo
poſt amatores meos: cũ quibus vtique ſiue per fidei cor-
ruptionem, ſiue per elationem ſuperbiæ turpiter forni-
catur, ſed propter eos qui paſsi difficultates & anguſtias D
& interclúſiones in variis † ratiocinationibus eorum à † al. vanis.
quibus ſeducuntur, cõpunguntur timoribus, & redeunt
ad viam pacis, ad quærẽdum ſynceriter deum. Ideo ſe-
quitur & dicit, Propterea ecce ego ſepio ſudibus viam Oſee.2.
illius, & ædificabo in via ipſius ſpinas, & tramitem ſuũ
nõ inueniet, & perſequetur amatores ſuos, nec illos ap-
prehẽdet, & requiret eos, nec inueniet eos, & dicet, Ibo
& reuertar ad virum meum priſtinum, quia bene tunc
mihi fuit quàm nunc. Deinde ne putẽtur illa quæ ſedu-
ctores habẽt integra, & de veritatis doctrina veniẽtia,
per quæ ſeducũt ad falſitates dogmatũ & diſſenſionum
ſuarum. Ne illa ergo quæ habẽt integra ipſorum puten-
tur, addidit cõtinuo, Et hęc non cognouit ꝙ ego ei de-
derim frumentũ & vinum & oleum, & pecuniam mul
tiplicaui illi, ipſa vero fecit vaſa aurea & argentea Baal.
Dixerat enĩ ſuperius, Ibo poſt amatores meos, qui mihi
dant panes meos &c. non vtiq; intelligens hæc dei eſſe
non hominũ, quæcunq; etiam ſeductores integra & le-
gitima tenent, nec ea etiam ſibiipſi arrogarent, & quaſi
propria vẽdicarent, niſi à plebibus ſeductis viciſsim ſe-
ducerentur, cum eis creditur, & tales honores deferun- E
tur, vt per eos habeant poteſtatẽ talia dicendi, & ſibi ta-
lia vẽdicandi, vt error eorum veritas appelletur, & ſce-
lus eorũ iuſticia putetur propter ſacramenta & ſcriptu-
ras quas tenent ad ſpeciem, nõ ad ſalutem. Ideoq; & per
Ezechielem eidem fornicarię dicitur, Et protuliſti de Ezech.16.
vaſis gloriæ tuæ de auro meo, & de argẽto meo ex qui-
bus dedi tibi, & feciſti tibi imagines maſculinas, & for-
nicata es in eis, & accepiſti veſtem meã verſicoloriam,
& cooperuiſti idola tua, & oleum meum & incenſum
meum impoſuiſti ante faciẽ idolorũ tuorum, & panes
meos quos dedi tibi, & ſimilagine & melle & oleo ciba
ui te, & poſuiſti hæc ante faciẽ idolorum tuorum, & in
odorem bene olentẽ perfeciſti hæc. Ad imagines enim
phantaſmatum ſuorum, cum quibus volutari carnalis
anima delectatur, cõuertit omnia ſacramenta & verba
librorum ſanctorũ. Nec tamen quia illæ imagines falſę
ſunt, & doctrinæ dęmoniorũ ſunt, in hypocriſi menda 1.Tim.4.
ciloquorum, propterea & illa ſacramẽta & diuina elo-
quia ſic exhonoranda ſunt vt illorum eſſe putẽtur, cum
dominus dicat, de auro meo & de argento meo & ve-
ſte mea verſicoloria, & oleo meo & incẽſo & panibus
meis &c. An quia illi errantes eorũ eſſe iſta putãt à qui-
bus ſeducũtur, propterea nõ debemus agnoſcere cuius F
ſint, cum ipſe dicat, Et hæc non cognouit ꝙ ego ei de- Oſee.2.
derim frumentũ, vinum & oleum, & pecuniam multi-
plicaui illi? Non enim dixit eam non habuiſſe iſta, quia
fornicaria erat, ſed & habuiſſe dicitur, & nõ ſua nec a-
matorũ ſuorũ, ſed dei, cuius vnius iſta ſunt. Quanuis er
go habuerit fornicationẽ ſuam, illa tamẽ quibus forni-
cationẽ ſuam ornabat, vel ſeducta vel ſeducẽs, nõ erãt
eius ſed dei. Sed hæc de Iudæa gente figurabantur, vbi
Scribæ & Phariſæi reiiciebant mandatum dei, vt tradi- Matt.15.
tiones ſuas conſtituerent, vt cum plebe deum relinquẽ-
te ſic quodã modo fornicarentur, nec tamen talis illius
temporis in populo fornicatio quã dominus arguẽdo
prodebat, effecit vt eorum eſſent ſacramenta, quæ non
erant eorũ ſed dei, qui loquẽs ad fornicariam, dicit illa
omnia ſua eſſe, vnde ipſe dominus etiam quos munda
uit à lepra, ad eadem ſacramenta miſit, vt offerrent pro Matt.8.
ſe ſacrificiũ ſacerdotibus, quia nondũ eis ſucceſſerat ſa- Lucæ17.
crificiũ, quod ipſe pòſt in Eccleſia voluit celebrari pro
illis omnibus, quia illis omnibus ipſe prænunciabatur,
quanto magis nos ſacramenta noui teſtamenti, apud
quoſlibet

G quoſlibet hæreticos vel ſchiſmaticos inuenientes non debemus eis tribuere, nec quaſi non agnita reprobare, ſed quamuis apud fornicariam mulierem dona viri legitimi agnoſcere, & verbo veritatis illam fornicationẽ emendare, quæ propria eſt impudicæ mulieris, non illa dona culpare, quę propria ſunt domini miſerantis. Harum & talium rerum conſideratione patres noſtri, non ſolum ante Cyprianum vel Agrippinum, ſed etiã poſtea ſaluberrimam conſuetudinem tenuerunt, vt quicquid diuinum atque legitimum in aliqua hæreſi vel ſchiſmate integrũ reperirent, approbarent potius quàm negarent: quicquid autem alienum, & erroris illius vel diſſenſionis proprium, veraciter arguerent & ſanarent. Sed ea quæ ex Epiſtola illa quæ ad Iubaianum ſcripta eſt, conſideranda remanent, propter huius voluminis modum ab alio quantum opinor exordio ſuſcipienda atque tractanda ſunt.

Libri Tertij finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, de baptiſmo contra Donatiſtas, Liber Quartus.

H

Fõs paradiſi Cap. I.
De cõſe di. 4. ca. Eccleſia paradiſo.
Gene. 2.

ECCLESIA paradiſo cõparata, indicat nobis poſſe quidem ei* baptiſmum homines etiã foris accipere, ſed ſalutẽ beatitudinis extra eam neminẽ vel percipere vel tenere. Nam & flumina de fonte paradiſi ſicut ſcriptura teſtatur, etiã foras largiter manauerut. Nominantur quippe commemorãtur, & per quas terras fluant, & quia extra paradiſum cõſtituta ſunt, omnibus notum eſt: nec tamẽ in Meſopotamia vel in Aegypto quò illa flumina peruenerunt eſt fœlicitas vitæ, quæ in paradiſo cõmemoratur. Ita fit, vt cum paradiſi aqua ſit extra paradiſum, beatitudo tamen non ſit niſi intra paradiſum. Sic ergo baptiſmus Eccleſiæ poteſt eſſe extra Eccleſiam, munus autem beatæ vitæ nõ niſi intra Eccleſiam reperitur, quæ ſuper petram etiam fundata eſt, quę ligandi & ſoluẽdi claues accepit. Hæc eſt vna quæ tenet & poſsidet omnẽ ſui ſponſi & domini poteſtatem, per quam cõiugalem poteſtatẽ etiam de ancillis filios parere poteſt: qui ſi non ſuperbiant, in ſortẽ hęreditatis vocabuntur: ſi autẽ ſuperbiant, extrà remanebũt.

Matt. 16.

I

Baptiſmus non corrumpi. Cap. II.

Magis ergo quia pro Eccleſiæ honore atque vnitate pugnamus, nõ tribuamus hæreticis quicquid apud eos eius agnoſcimus, ſed eos arguentes doceamus quod ex vnitate habent nõ valere ad ſalutem, niſi ad eandẽ venerint vnitatem. Aqua enim Eccleſię fidelis & ſalutaris & ſancta eſt bene vtentibus. Ea vero bene vti extra Eccleſiam nemo poteſt: male autem vtẽtibus & foris & intus, ad ſupplicium geritur, nõ ad præmium ſuffragatur, & ideo baptiſmus corrumpi & adulterari nõ poteſt, & ſi à corruptis & adulteris habeatur: ſicut & ipſa Eccleſia incorrupta & caſta & pudica eſt, & ideo nõ ad eã pertinent auari, raptores, fœneratores: quos non tantum foris, ſed etiam intus eſſe multis literarum ſuarũ locis Cyprianus ipſe teſtatur: & tamen non mutato corde baptizantur & baptizant. Nam & hoc in quadam Epiſtola ſua dicit ad clericos deprecando deo, transfigurans in ſe vt ſanctus Daniel peccata populi ſui. Nã inter multa mala quæ cõmemorat etiam hoc ait, Seculo ſolis verbis & non factis renunciãtes, ſicut de quibuſdam dicit Apoſtolus, Confitentur enim noſſe ſe deum, factis autẽ negant. Hos ergo beatus Cyprianus in ipſa intus Eccleſia verſari arguit, qui corde in melius non mutato baptizantur, quando vtiq; ſeculo verbis non factis renunciant, cum dicat Apoſtolus Petrus, Quod & vos ſimili forma ſaluos fecit baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio, quam vtique non habebant, de quibus dicitur, Seculo ſolis verbis & non factis renunciantes: & tamen id agit increpans & arguens eos, vt aliquando ambulent in via Chriſti, & eius amici malint eſſe quàm ſeculi. Cui ſi obtemperaſſent, & rectè iam viuere nõ vt pſeudochriſtiani, ſed vt vere Chriſtiani cœpiſſent, nũquid eos iuberet denuo baptizari? Non vtiq;, ſed hoc eius præſtaret vera cõuerſatio,* vt ſacramentũ quod nõ mutatis valebat ad perniciem, mutatis valere inciperet ad ſalutẽ, quia nec iſti Eccleſiæ deuoti ſunt, qui videntur eſſe intus, & contra Chriſtum viuunt, id eſt, cõtra Chriſti mandata faciũt, nec omnino ad illam Eccleſiam pertinere iudicandi ſunt, quã ſic ipſe mundat lauacro aquæ in verbo, vt exhibeat ſibi glorioſam Eccleſiam nõ habẽtem maculam aut rugam, aut aliquid huiuſmodi. Quòd ſi in iſta Eccleſia non ſunt, ad cuius membra non pertinent, non ſunt in Eccleſia de qua dicitur, Vna eſt colũba mea, vna eſt matri ſuæ: ipſa eſt enim ſine macula & ruga, aut aſſerat qui poteſt, huius columbæ membra eſſe qui ſeculo verbis, nõ factis renũciant. Interim ad quod videmus vnde dictum arbitror, qui ſapit diem domino ſapit: deus enim iudicat omnem diem. Secundum autem preſciẽtiam qui nouit quos prædeſtinauerit ante mundi cõſtitutionem conformes fieri imaginis filij ſui, multi etiam qui aperte foris ſunt & hæretici appellãtur, multis & bonis catholicis meliores ſunt. Quid enim ſint hodie, videmus: quid cras futuri ſint, ignoramus. Et ideo quidẽ apud quem ſunt præſentia quæ ventura ſunt, etiã quod futuri ſunt iam ſunt. Nos autem ſecundum id quod in præſenti eſt cuiq; hominũ quærimus vtrum in illis Eccleſiæ membris, quæ vna columba dicta eſt, & ſponſa Chriſti ſine macula & ruga, hodie deputãdi ſint, de quibus dicit Cyprianus in Epiſtola quam cõmemoram, q viam domini non tenerent, nec data ſibi ad ſalutẽ cœleſtia mandata reſeruarent, quod non facerent domini voluntatem, patrimoniorum lucro ſtudẽtes, ſuperbiam ſectantes, æmulationi & diſſenſioni vacantes, ſimplicitatis & fidei negligentes, ſeculo ſolis verbis & non factis renunciantes, vnuſquiſque ſibi placentes, & omnibus diſplicentes. Quòd ſi eos in ſuis mẽbris nec illa columba cognoſcit: & talibus ſi in eadẽ peruerſitate permanſerint dicturus eſt deus, Non noui vos, diſcedite à me qui operamini iniquitatem: videntur eſſe in Eccleſia ſed non ſunt, imò & contra Eccleſiam faciunt. Quo modo ergo baptiſmo Eccleſiæ baptizare poſſunt, quod nec ipſis prodeſt nec accipientibus, niſi intrinſecus vera conuerſione* mutentur, vt ipſum ſacramẽtum quod eis accipientibus non proderat, quando ſeculo verbis non factis renunciabãt, prodeſſe incipiat, cum & factis cœperint renunciare: ita & illi quorum eſt aperta ſeparatio, quia in membris illius columbæ, nec hi nec illi ſunt hodie, ſed aliqui eorum fortaſſe futuri ſunt.

Cyprianus in epiſtola.
Ad Tit. 1.
K
1. Pet. 3.
Mali non ſunt mẽbra columbæ. Cap. III.
**al. conuerſio.*
Ephe. 5.
2. Retra. 18.
L
Cantic. 6.
Rom. 14.
& 8.
Canti. 8.
Ephe. 5.
2. Retra. 18
M
Matt. 7.
**al. conuerſatione.*

Baptiſmus vbiq; Chriſti eſt. Cap. IIII.

Non itaq; hæreticorũ baptiſma acceptamus, quando poſt eos nõ baptizamus, ſed quod Chriſti eſſe cognoſcimus etiam in malis hominibus, ſiue aperte foris, ſiue intus occulte ſeparatis, illis in ea re in qua deuiabant correctis, debita veneratione ſuſcipimus. Sicut autem vrgeri videor cum mihi dicitur, ergo hæreticus dimittit peccata: ſic & ego vrgeo cum dico, ergo qui cœleſtia

A leſtia mandata nõ ſeruat, auarus, raptor, fœnerator, in-
uidus, verbis nõ factis ſeculo renunciãs dimittit pecca-
ta. Si per vim ſacramẽti dei, ſicut & ille ita & ille. Si per
meritũ ſuũ, nec ille nec ille. Illud enim ſacramentũ & in
malis hominibus Chriſti eſſe cognoſcitur: in corpore
autẽ vnicæ colũbæ, incorruptæ, ſanctæ, pudicæ, nõ ha-
Ephe.5. bẽtis maculam aut rugam, nec ille nec ille inuenitur. Et
2.Retr.18. quo modo accipiẽti nõ prodeſt baptiſmus, ei qui ſeculo
verbis non factis renunciat: ſic nõ prodeſt ei qui in hæ-
reſi vel ſchiſmate baptizatur, vtriq; autẽ correcto pro-
deſſe incipit, quod ante nõ proderat, ſed tamen inerat.
Baptizatus ergo in hæreſi non fit tẽplũ dei: nunquid ta-
men ideo pro baptizato non habendus eſt? Nã nec aua-
rus intus baptizatus fit tẽplum dei, ſi ab auaricia non re-
ceſſerit. Qui enim fiunt tẽplũ dei, poſsident vtiq; regnũ
1.Cor.6. dei. Apoſtolus autẽ dicit inter multa, Neq; auari neq; ra
paces regnũ dei poſsidebunt. Auariciã quippe idolorũ
1.Cor.3. ſeruituti alio loco idem Apoſtolus cõparat, Et auaricia,
Cyprianus inquit, quæ eſt idolorũ ſeruitus. Quem ſenſum idẽ Cy-
in Epiſt.65. prianus ſic exaggerauit in Epiſtola ad Antonianum, vt
ad Anto- eorũ peccata qui tẽpore perſecutionis propter libellos
nianum. ſe purificaturos profeſsi erãt, auaris cõputare nõ dubi-
B taret, Sic ergo in hæreſi baptizatus in nomine ſanctæ
trinitatis, tamẽ non fit templum dei ſi ab hęreſi non re-
ceſſerit, quo modo neq; in auaricia in eodẽ nomine ba-
ptizatus fit tẽplũ dei ſi ab auaricia nõ recedat, quæ eſt i-
2.Cor.6. dolorũ ſeruitus. Nã & hoc idẽ Apoſtolus dicit, Quę cõ-
poſitio tẽplo dei cũ idolis? Nõ ergo de nobis quæratur
cuius tẽplum fiat, quẽ dicimus tẽplum dei nõ fieri. Nec
tamen ideo non baptizatur, nec eius error immundus
efficit, vt non ſit ſanctũ ſacramentũ quod accepit verbis
Euangelicis conſecratũ: ſicut nec illius auaricia, quæ eſt
idolorũ ſeruitus, & magna immundicia poteſt efficere,
vt nõ ſit ſanctũ baptiſma quod accipit: etiã ſi ab alio a-
uaro ſimiliter per eadem verba Euangelica baptizetur.

Cõparatio Proinde, inquit, fruſtra quidã qui ratione vincun-
hæreſis & tur, conſuetudinẽ nobis obiiciũt, quaſi conſuetudo ma-
auaricia. ior ſit veritate: aut non id ſit in ſpiritalibus ſequẽdum,
Cap.V. quod in melius fuerit à ſpiritu ſancto reuelatũ. Hoc pla-
Diſt.8.ca. nè verum eſt, quia ratio & veritas conſuetudini prępo-
fruſtra.Di- nenda eſt. Sed cũ conſuetudini veritas ſuffragatur, nihil
ſtin.8.cap. oportet firmius retineri. Deinde ſequitur & dicit, Igno-
cõſuetudo. ſci enim poteſt ſimpliciter erranti, ſicut de ſeipſo dicit
1.Timo.1. Apoſtolus Paulus, Qui prius fui blaſphemus & perſecu
C tor & iniurioſus, ſed miſericordiã merui, quia ignorãs
feci. Poſt inſpirationẽ vero & reuelationẽ factã qui in
eo ꝙ errauerat perſeuerat, prudens & ſciens ſine venia
ignorãtiæ peccat. Præſumptione enim atq; obſtinatio-
ne quadam nititur, cum ratione ſuperetur. Hoc veriſsi-
mum eſt, longe grauius eſſe peccatum eius qui ſciens,
quàm eius qui neſciens peccauerit. Et ideo vir ſanctus
Cyprianus, non ſolũ doctus, ſed etiam docilis, quod in
Ad Titũ.1. laude Epiſcopi quẽ deſignat Apoſtolus ſic intellexit ip-
ſe, vt diceret etiã hoc in Epiſcopo eſſe diligendũ nõ ſo-
lũ vt ſcienter doceat, ſed etiã patienter diſcat: nõ dubi-
to ꝙ ſi iſtã quæſtionẽ in Eccleſia diu multũq; verſatam
cum viris ſanctiſsimus doctiſsimiſq; tractaret, per quos
poſtea factũ eſt, vt antiqua illa cõſuetudo etiã plenario
cõcilio firmaretur, ſine dubitatione demonſtraret, non
ſolum quàm doctus eſſet in his quæ firmiſsima veritate
perceperat, verumetiã quàm docilis in his quæ minus
aduerterat. Et tamen cũ manifeſtiſsimũ ſit, multo gra-
uius peccare ſcientẽ quàm neſcientẽ, vellẽ mihi aliquis
diceret, ſi quis in hęreſim incurrat, neſciens quantũ ma-
lũ ſit, & alius ab auaricia nõ recedat, ſciens quantũ malũ
ſit, quis eorũ ſit peior? Poſſum etiã ita proponere, ſi alius D
neſciẽs in hęreſim irruat, & ſciẽs alius ab idololatria nõ
recedat, quia & Apoſtolus dicit, Auaricia quę eſt idolo- *Coloſ.3.*
rũ ſeruitus: & ipſe Cyprianus eandẽ ſentẽtiã non aliter *Cyprianus*
intellexit, ſicut ad Antonianũ ſcribẽs, ait, Nec ſibi noui *in Epiſt ad*
in hoc hæretici blãdiantur, ꝙ ſe dicãt idololatris non *Antonianũ*
cõmunicare: quãdo ſint & apud illos adulteri, & frau-
datores qui teneãtur idololatrię crimine. Hoc enim ſci *Ephe.5.*
tote intelligẽtes, quia omnis fornicator, aut immũdus,
aut fraudator quod eſt idololatra, nõ habet hæreditatẽ
in regno Chriſti & dei, Et iterũ, Mortificate itaq; mẽ- *Coloſſ.3.*
bra veſtra quę ſunt ſuper terrã, fornicationẽ, immundi-
ciã & concupiſcentiã malã, & auariciã, quę eſt idolorũ
ſeruitus, Quæro ergo quis peccet grauius, qui neſciẽs in
hęreſim incurrerit, an qui ſciẽs ab auaricia, id eſt ab ido
lolatria nõ receſſerit? Secundũ quidẽ illã regulam qua
peccata ſcientiũ peccatis ignorantiũ pręponũtur, auar⁹
cũ ſcientia vincit in ſcelere. Sed ne forte hoc fiat, facit
in hæreſi ſceleris ipſius magnitudo, quod facit in auari-
cia ſcientis admiſsio, vt hæreticus neſciẽs auaro ſcienti
coęquetur, quanquã nõ hoc videatur oſtẽdere teſtimo- E
niũ, quod ipſe ex Apoſtolo poſuit: Quid enim in hære- *Cyprianus*
ticis niſi blaſphemias deteſtamur? Volẽs autẽ demõſtra *in Epiſt.ad*
re ad facilitatẽ venię ignorãtiũ pertinere peccata, poſuit *Iubaianũ.*
ex Apoſtolo vbi ait, Qui prius fui blaſphemus & perſe- *1.Timo.1.*
cutor & iniurioſus, ſed miſericordiã conſecutus ſum,
quia ignorãs feci. Sed ſi poſſunt, vt dixi, amborũ pecca-
ta ęqualiter appendãtur, ignorãtis blaſphemia & ſciẽtis
idololatria, & eadẽ ſententia iudicẽtur, ille qui Chriſtũ
quærẽdo in veriſimilẽ ſermonẽ falſitatis incurrit, & il-
le qui ſciẽs Chriſto reſiſtit loquẽti per Apoſtolũ, Quo- *Ephe.5.*
niã omnis fornicator aut immundus aut auarus, quod
eſt idolorũ ſeruitus, nõ habet hæreditatẽ in regno Chri
ſti & dei: cur in illo baptiſmus & Euangelica verba im-
probantur, in iſto autẽ approbantur, cũ ab illius colũbę
mẽbris vterq; inueniatur alien⁹? An quia ille foris aper-
tus litigator eſt, ne intromittatur, iſte vero intus callid⁹
aſſentator, ne foras proiiciatur. Quod autem ait, Ne
quiſquã dicat quod accepimus ab Apoſtolis, hoc ſequi- *Conſuetudo*
mur, quãdo Apoſtoli nõ niſi vnã Eccleſiã tradiderunt, *cedit veri-*
& baptiſma vnũ, quod nõ niſi in eadẽ Eccleſia ſit cõſti- *tati diſenſa.*
tutũ: nõ me tantũ mouet vt baptiſmũ Chriſti etiã apud *Cap.VI.*
hæreticos inuentũ audeã reprobare: ſicut etiã ipſum E-
uangelium cũ apud eos inuenio, neceſſe eſt vt approbẽ F
quamuis eorũ deteſter errorẽ. Quantũ me mouet fuiſſe
quoſdã etiã ſancti Cypriani tẽporibus, qui conſuetudi-
nẽ illã contra quã fiebant Aphricana concilia, de qua
& ipſe paulo ante dixit, Fruſtra quidã quia ratione vin-
cũtur, cõſuetudinẽ nobis opponunt, dicerẽt ab Apoſto- *Diſ.8.cap.*
lis traditã. Nec inuenio cur iſtã conſuetudinẽ impro- *fruſtra.*
bẽt, quæ poſt Cyprianũ etiã plenario totius orbis cõci-
lio cõfirmata eſt, tã robuſtã, & antè idẽ Cyprianus in-
uenerit, vt cũ eius mutãdę cauſa authoritatẽ quã ſeque-
retur vir tãta ſciẽtia pręditus quęreret, nõ niſi in Afri-
ca ſola factũ paucis ante ſe annis Agrippini cõciliũ re-
periret. Quod cũ ſibi aduerſus totius orbis morẽ nõ ſuf-
ficere cerneret, has rationes arripuit, quas modo nos
antiquitate ipſius cõſuetudinis, & plenarij poſtea cõcilij
authoritate firmati, diligentius cõſiderantes, veri potius
ſimiles quàm veras eſſe inuenimus, quæ illi veræ viſæ
ſunt in obſcuriſsima quæſtione laborãti, & de remiſsio
ne peccatorũ fluctuãti, vtrũ in baptiſmo Chriſti poſsit
non fieri, & vtrũ poſsit apud hæreticos fieri, vbi ſi mi-
nus ei aliquid reuelatũ eſt, vt magnitudo charitatis eius
qua vnitatẽ nõ deſeruit probaretur, nõ ideo quiſquã tã-

G tis eius firmamentis meritiſq; virtutum, & tantæ copiæ graniarum debet ſe audere præponere, quia vniuerſalis cōcilij admonitus firmitate, videt aliquid quod ille nō vidit, quia plenariū de hac re cōcilium nondū habebat Eccleſia, Sicut nec Petri Apoſtoli meritis quiſquā tā inſanus eſt vt ſe præponat, quia Pauli Apoſtoli edoctus literis, & ipſius iam Eccleſiæ conſuetudine roboratus, nō cogit gētes iudaizare, quod Petrus aliquādo coëgerat. *Galat.2.* Nō ergo inuenimus ab Apoſtolis aliquē, cum apud hæreticos baptizatus eſſet, in eodē baptiſmo admiſſum eſſe & cōmunicaſſe. Sed neq; hoc inuenimus ab hæreticis aliquē venientem, qui apud illos fuerit baptizatus, ab Apoſtolis denuo baptizatū. Sed illa cōſuetudo quā etiā tunc homines ſurſum verſus reſpicientes non videbant à poſterioribus inſtitutā recte ab Apoſtolis tradita creditur. Et alia multa ſunt quæ longum eſt repetere.

Mali intus & mali foris. Ca.VII. Cyprianus in Epiſt. ad Iubaianū. Quapropter ſi nonnihil dicebant quibus id quod ei viſum eſt, volens perſuadere Cyprianus ait, Nec quiſquā dicat quod accepimus ab Apoſtolis, hoc ſequimur: quanto robuſtius nunc dicimus, quod Eccleſiæ cōſuetudo ſemper tenuit, quod hæc diſputatio diſſuadere nō potuit, & quod plenariū concilium cōfirmauit, hoc ſe-
H quimur. Huc accedit, quia bene perſpectis ex vtroq; latere diſputationis rationibus & ſcripturarum teſtimoniis, poteſt etiam dici, quod veritas declarauit, hoc ſequimur. Nā reuera illud quod quidā Cypriani diſputa-
Philip.1. tionibus opponebant quod Apoſtolus ait, Veruntamē omnimodo, ſiue per occaſionē, ſiue per veritatem Chriſtus annuncietur, recte Cyprianus refellit, oſtendēs ad cauſam hæreticorū nō pertinere, quoniā de his dicebat Apoſtolus, qui cū maleuola inuidia, ſua quærentes interius verſabantur, Chriſtum quidem annūciabant, ſicut ſe habet veritas qua Chriſto credimus, ſed non eo animo quo à bonis Euāgeliſtis illius columbæ filiis annūciabatur. Neq; enī de hæreticis, inquit, aut de eorū baptiſmo loquebatur in Epiſtola ſua Paulus, aut aliquid quod ad hanc rem pertinere potuiſſet loquebatur. Loquebatur de fratribus ſiue inordinate & cōtra Eccleſiæ diſciplinam ambulātibus, ſiue Euangelicā veritatem de dei timore ſeruantibus, & quoſdā ex eis poſuit verbum dei conſtanter atq; intrepide locutos, quoſdam vero in inuidia & diſſenſione verſatos, quoſdā ſeruaſſe circa ſe beneuolam charitatem, alios vero habuiſſe maleuolam
I diſſenſionem: ſe tamen omnia patienter ſuſtinere, dūmodo ſiue in veritate, ſiue per occaſionem nomē Chriſti quod Paulus prædicabat, ad plurimorū noticiā perueniret, & noua adhuc ac rudis ſermonis ſeminatio loquennū prædicatione crebreſceret. Porrò aliud eſt eos qui intꝰ in Eccleſia ſunt in nomine Chriſti loqui, aliud eos qui foris ſunt & contra Eccleſiā faciunt, in nomine Chriſti baptizare. Hæc verba Cypriani admonere nos videntur, vt diſtinguamus inter eos qui mali foris ſunt, & eos qui intus mali ſunt, & illos de quibus dicit Apoſtolus, ꝙ Euangelium non caſte & per inuidiā annunciarent, intus fuiſſe dicit, & verū dicit. Hoc tamen puto me non temere dicere, ſi foris nemo poteſt habere aliquid quod Chriſti eſt, nec intus quiſquā poteſt aliquid habere quod diaboli eſt. Si enim ortꝰ ille clauſus potuit habere ſpinas diaboli, cur non & extra ortū potuit manare fons Chriſti? Si autē nō potuit, vnde in his qui intus erant, etiā ipſius Apoſtoli Pauli tēporibus, tantū malum inuidiæ & maleuolæ diſſenſionis? Hęc enim verba Cypriani ſunt. An forte inuidia & maleuola diſſenſio paruū malum eſt? Quo modo ergo iſti erant in vnitate, qui non erant in pace? Vox enim non mea aut alicuius hominis, ſed ipſius domini, nec per homines ſonuit, ſed K
per angelos nato Chriſto, Gloria in excelſis deo, & in *Lucæ.2.* terra pax hominibus bonæ volūtatis. Quod vtiq; nato in terris Chriſto nō ſonaret ore angelico, niſi deus hoc vellet intelligi, eos eſſe in vnitate corporis Chriſti, qui ſunt in pace Chriſti. Eos autem eſſe in pace Chriſti qui ſunt bonæ voluntatis. Porrò ſicut in beneuolētia bona voluntas, ſic in maleuolentia mala voluntas eſt.

Inuidia malum. Cap.VIII. Iā vero ipſa inuidia quæ nō poteſt eſſe niſi maleuola, quātum malum eſt, non quęramus alios teſtes, ſufficit nobis ipſe Cyprianus, per quē tam multa de zelo & liuore dominus veriſſima intonuit, & ſalubria præcepit. Legamꝰ ergo Epiſtolā Cypriani de zelo & liuore, & videamus quantū malum ſit inuidere melioribus, cujus mali originem ab ipſo diabolo extitiſſe memorabiliter docet: Zelare, inquit, quod bonum videas, & inuidere melioribꝰ, *Cyprianus Epiſt.18. de zelo & liuore.* leue apud quoſdā & modicū crimen videtur fratres dilectiſſimi. Deinde paulopoſt, cū eius mali caput atq; originē quæreret, Hinc diabolus, inquit, inter initia ſtatim mundi, & periit primus, & perdidit. Et paulopoſt, Quale malū eſt, inquit, fratres dilectiſſimi, quo angelus cecidit, quo circumueniri & ſubuerti alta illa & præcla L
ra ſublimitas potuit, quo deceptus eſt ipſe qui decepit? Exinde inuidia graſſatur in terris, dū liuore periturus magiſtro perditionis obſequitur, dū diabolū* qui zelat **aliàs zabulum.* imitatur, ſicut ſcriptū eſt, Inuidia autē diaboli mors intrauit in orbē terrarum, Imitantur ergo illū qui ſunt ex *Sapien.2.* parte eius. Hæc verba Cypriani in Epiſtola populis nota, quàm vera, quàm fortia ſint recognoſcimꝰ. Vere decuit Cyprianū de zelo & liuore, & arguere grauiter & monere, à quo tā mortifero malo cor eius penitus alienatum, tanta charitatis abundantia cōprobauit, qua vigilantiſſime cuſtodita, cum collegis ſuis non maleuole de baptiſmo diuerſa ſentientibus, nec ipſe maleuola cōtentione, ſed humana tentatione aliter ſapiens, quod vt illi deus in charitate perſeueranti cū vellet poſtea reue- *Philip.3.* laret, in cōmunionis vnitate permāſit, aperte dicēs. Ne- *Cyprianus in concilio Carthaginenſi.* minē iudicantes, neq; à iure cōmunionis aliquē ſi diuerſum ſenſerit amouentes, Neq; enim quiſquā noſtrū Epiſcopū ſe eſſe Epiſcoporū conſtituit, aut tyrānico terrore ad obſequēdi neceſſitatē collegas ſuos adigit. Et in fine huius capituli, Hæc tibi breuibus, inquit, pro *Zizania tolerandæ. Cap.IX.* noſtra mediocritate reſcripſimus frater chariſſime, nemini præſcribentes aut præiudicātes, quo minus vnuſquiſq; Epiſcoporū quod putat faciat, habens arbitrij ſui *† epiſtola.* liberā poteſtatē, nos quantū in nobis eſt, propter hære- M
ticos cū collegis & coëpiſcopis noſtris nū cōtendimus, cū quibus diuinā cōcordiā & dominicā pacē tenemus, maxime cū & Apoſtolus dicat, Si quis autē putauerit cō *1.Cor.11.* tentioſus eſſe, nos talē cōſuetudinē non habemus, neq; Eccleſia dei: Seruatur à nobis patienter & leniter charitas animi, collegij honor, vinculū fidei, cōcordia ſacerdotij. Propter hoc etiā libellū hunc de bono patientiæ quantū valuit noſtra mediocritas, permittente & inſpirāte domino cōſcripſimus, quem ad te pro mutua dilectione trāſmiſimꝰ. Hac ille charitatis patiētia tolerauit, non ſolū in obſcura quæſtione bonos collegas nō maleuole aliud ſentientes, ſicut & ipſe toleratus eſt, donec proceſſu tēporis ſaluberrima cōſuetudo, quādo deꝰ voluit etiā declarata veritate plenario cōcilio firmaretur, ſed etiā malos manifeſtos ſibiq; notiſſimos, q nō obſcuritate quæſtionis aliter ſapiebāt, ſed perditæ vitæ moribus cōtra quā prędicabāt, ſicut dicit de illis Apoſtolus, Qui prędicas nō furādū furaris: de talibus enī & iſte ſui *Roma.2.* tēporis Epiſcopis ſuis collegis, & ſecū in cōmuniōe ma-

nentibus

A nentibus in Epiſtola ſua dicit, Eſurientibus in Eccleſia *Cyprianus in Epiſt. de lapſis.* fratribus habere argentum largiter velle, fundos inſidioſis fraudibus rapere, vſuris multiplicantibus fœnus augere. Hic enim nulla eſt quæſtionis obſcuritas, aperte *1.Cor.6.* ſcriptura clamat, Neq; auari neque rapaces regnũ dei *Pſal.14.* poſsidebunt, Et qui pecuniam ſuam nõ dedit ad vſurã, *Ephe.5.* Et omnis fornicator & immundus & auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, non habet hęreditatẽ in regoo Chriſti & dei. Tales ergo auaros ille, vt non ſolum ſua cupiditate theſaurizarent, ſed & aliena fraudulenter eriperent, tales idololatras ſicut & ipſe intelligit atque conuincit, non vtique argueret niſi noſſet. Neque enim aduerſus coëpiſcopos ſuos falſum teſtimonium diceret: & tamen eos propter Chriſtum qui pro infirmis mortuus *Matth.13.* eſt, ne ante tempus eradicatis zizaniis ſimul eradicaretur & triticum, paternæ & maternæ charitatis viſceri- *Philip.1.* bus tolerauit, imitatus vtique Paulum Apoſtolum, qui maleuolos & inuidos ſibi, eadem circa Eccleſiam cha- *Sapien.2.* ritate ſuſtinuit. Sed tamẽ quia inuidia diaboli mors introuit in orbem terrarum, & imitantur illum qui ſunt B ex parte illius, non per illud quod à deo creati ſont, ſed per illud quod à ſeipſis peruerſi ſunt, ſicut cõmemorat ipſe Cyprianus, quia & diabolus antequam eſſet diabolus, angelus fuit & bon⁹ fuit, vnde ſunt in vnitate Chriſti qui ſunt ex parte diaboli? Proculdubio, ſicut ipſe dominus ait, Inimic⁹ homo hoc fecit qui ſuperſeminauit *Matth.13.* zizania. Sicut ergo intus quod diaboli eſt arguẽdũ eſt, ſic & foris quod Chriſti eſt agnoſcendum eſt. An extra vnitatem Eccleſię non habet ſua Chriſtus, & in vnitate Eccleſiæ habet ſua diabolus? Hoc fortaſſe de hominib⁹ dici poteſt, vt ſic extra commonionem Eccleſiæ nõ habeat deus aliquem ſuorũ, ſicut inter angelos ſanctos nõ habet diabolus aliquem ſuorum. Eccleſiæ vero huic quę *2.Cor.5.* adhuc carnis mortalitatẽ portat, quãdiu peregrinatur à domino, licuerit diabolo miſcere zizania, hoc eſt malos homines, & hoc permiſſus ſit propter ipſius Eccleſiæ peregrinationem, vt requies illius patriæ qua ſancti angeli perfruũtur deſideraretur ardentius, de ſacramẽtis autem hoc dici non poteſt, Sicut enim ea poſſunt habere atque tractare, nõ ad ſalutem, ſed ad perniciem ſuam, in qua igni deſtioata ſunt interiora zizania: ſic & exteriora zizania quæ ab interioribus recedentibus acceperunt, quia recedentia nõ amiſerunt. Quod ſine du C bio manifeſtatur cum redeuntibus nõ reſtituitur, quãdo forte aliqui ex eis ipſis qui receſſerant reuertuntur. Nec quiſquam dixerit, Quid enim frumenti habent zizania? Si enim hoc ita eſt, & intus & foris ad hoc duntaxat p. r conditio eſt. Neque enim in zizaniis exterioribus non inueniuntur grana frumenti, & in interioribus ioueniuntur. De ſacramentis autem cum quæritur, non vtrum habeant aliquid frumenti zizania quæritur, ſed vtrum habeant aliquid zeli: & exterioribus enim & interioribus zizaniis cũ ipſo tritico eſt pluuia cõmunis, quæ cœleſtis & dulcis eſt ipſa, etiam ſi ex ea zizania ſteriliter creſcunt, Sic & Euangelicum Chriſti ſacramentum diuinum & ſuaue eſt, neq; propter eorũ ſterilitatem *Quod rectũ eſt non tolli tur, nec intus nec foris.* quos etiã foris compluit improbandum. Dixerit aliquis, interiora zizania facilius in frumentum cõuerti: Concedo ita eſſe, Sed quid hoc pertinet ad baptiſmũ iterandum? Nunquid ſi forte aliquis ab hæreticis conuerſus, conuerſionis ſuæ tempore ac facilitate præuene- *Cap.X.* rit eum, qui tardius intus à malicia corrigitur & mutatur, ei non eſt iterandũ baptiſma, & illi qui præuentus eſt ab eo qui ex hæreticis venit, quia tardius correctus eſt, iterandũ eſt? Nihil ergo ad rem pertinet de qua nũc quæſtio eſt, quis ſerius ſe tardiúſve conuertat à propria D peruerſitate, ad rectitudinem fidei, vel ſpei, vel charitatis. Etſi enim interiores mali facilius poſſunt boni fieri: aliquãdo tamen & de numero exteriorum quidã quoſdam interiores conuerſione præueniunt, & illis in ſterilitate manentibus vnitati reconciliati, fructum afferunt cum tolerantia ſiue tricenum, ſiue ſexagenum, ſiue centenum. Aut ſi zizania ſola dicenda ſunt, quæ vſq; in finem in maligno errore perdurant, & foris multa frumẽta ſunt, & intus multa zizania, At enim peiores ſunt exteriores quàm interiores mali. Magna quidẽ quæſtio eſt, vtrum peior fuerit Nicolaus exterior iam, quàm Simon adhuc interior, quia ille hæreticus, iſte magus. *Acto.6. & 8.* Quod ſi ipſa diuiſio, quia violatæ charitatis certiſsimũ indicium eſt, grauius habetur malũ, cõcedo ita eſſe. Sed multi amiſſa charitate propterea non exeunt foras, quia ſecularibus emolumentis tenentur, & ſua quærentes, nõ *Philip.2.* quæ Ieſu Chriſti, non à Chriſti vnitate, ſed à ſuis commodis nolunt recedere. Vnde dictum eſt in laude cha- *1.Cor.13.* ritatis, nõ quærit quæ ſuá ſunt. Nũc ergo quæritur, quo *Ephe.5.* modo poterant homines ex parte diaboli pertinere ad E Eccleſiam, nõ habentẽ maculam aut rugam, aut aliquid *2.Retr 18.* eiuſmodi, de qua etiã dictum eſt, vna eſt columba mea. *Canti.6.* Quod ſi non poſſunt, manifeſtũ eſt eam inter alienos gemere, & intrinſecus ioſidiantes, & extrinſecus oblatrantes. Tales tamen etiã intus & accipiunt baptiſmum & habent, & tradunt ſanctum per ſeipſum, nec vlla ex parte illorum malignitate violatum, in qua in fiõe vſq; perdurãt. Quocirca nos idem beatus Cyprianus docet per ſeipſum conſiderandũ eſſe baptiſmum verbis Euãgelicis, ſicut accepit Eccleſia conſecratum, nõ adiuncta neq; permixta vlla peruerſitate atq; malicia, ſiue accipientiũ ſiue tradentiũ, quãdoquidẽ vtrunq; nos ipſe admonet, & intus fuiſſe quoſdã non ſeruantes beneuolã charitatẽ, ſed in inuidia & maleuola diſſenſione verſatos: De quibus Paulus Apoſtolus locutus eſt, & ex parte diaboli eſſe inuidos, ſicut in Epiſtola quam de zelo & *Cyprianus in Epiſt. de zelo & liuore.* liuore ſcripſit apertiſsima voce teſtatur. Quãobrẽ cum manifeſtũ ſit fieri poſſe, vt in eis qui ſunt ex parte diaboli: ſanctum tamẽ ſit ſacramentũ Chriſti, non ad ſalutẽ, ſed ad iudiciũ eorũ, non ſolum ſi poſt acceptũ baptiſmum peruertantur, ſed etiã ſi tales accipiant, ſicut idem Cyprianus oſtendit, ſeculo ſolis verbis & non factis re- F nũciãtes: nec ideo ſi correcti poſtea fuerint, illud quod peruerſi acceperant, iterandũ eſt. Quantũ arbitror iam claret, & liquet in iſta quæſtione de baptiſmo non eſſe cogitãdum quis det, ſed quid det, aut quis accipiat, ſed quid accipiat, aut quis habeat, ſed quid habeat. Si enim homines ex parte diaboli, & ideo nequaquã ad colũbã vnicã pertinentes, poſſunt tamen accipere & habere & dare baptiſmi ſanctitatem, nullo modo ſua peruerſitate violatã, ſicut ex ipſius Cypriani literis admonemur, vt quid tribuimus hæreticis aliena, vt quid dicimus eorũ eſſe quod Chriſti eſt, ac nõ potius in eis & imperatoris noſtri ſigna cognoſcimus, & deſertorũ facta emẽdam⁹? Quapropter aliud eſt quidẽ, ſicut dicit ſanctus Cyprianus, eos qui intus in Eccleſia ſunt in nomine Chriſti loqui, aliud eos qui foris ſunt, & cõtra Eccleſiã faciũt, in nomine Chriſti baptizari. Sed & multi qui intus ſunt contra Eccleſiã faciunt male viuẽdo, & in ſuã vitã infirmas animas traducendo, & nõnulli qui foris ſunt in Chriſti nomine loquũtur, nec operari quę Chriſti ſunt, ſed foris eſſe prohibentur, quando eos vt ſanentur vel corripimus vel arguimus vel hortamur, Nam & ille foris erat qui cum diſcipulis nõ ſequebatur, & in nomine *Lucæ.9.*

Marci.9. Chriſti expellebat dæmonia, quod dominus ne prohi-
G beretur admonuit, quanuis vtiq; in quo ſaucius erat cu
Matth.12. randus eſſet, illis verbis domini vbi ait, Qui nõ eſt me-
cum, aduerſum me eſt: & qui mecũ nõ colligit, ſpargit.
Et foris ergo fiunt aliqua in nomine Chriſti, non con-
tra Eccleſiam, & intus ex parte diaboli contra Eccleſiã.

Cap.XI. Quid quod etiam mirum eſt, quod accidere poſſe
inuenit qui diligenter aduertit, quoſdã ſalua charitate
docere aliquid inutile, ſicut Petrus gẽtes cogebat Iudai-
Galat.2. zare, ſicut ipſe Cyprianus hæreticos denuo baptizari.
Vnde talibus bonis mẽbris in charitate radicatis, & in
Philip.3. aliquo nõ recte ingrediẽtibus dicit Apoſtolus, Si quid
aliter ſapitis, id quoq; vobis deus reuelabit: Et quoſdam
rurſus ſine charitate docere aliquid ſalubre, de qualibus
Matth.23. dominus dicit, Cathedrã Moyſi ſedent: quæ dicunt, fa-
cite: quæ autẽ faciunt, nolite facere: dicũt enim & nõ fa-
ciunt. Vnde & Apoſtolus de illis inuidis & maleuolis,
Chriſtianam tamen ſalutem annunciantibus, Siue oc-
Philip.1. caſione, inquit, ſiue veritate Chriſtus anoũcietur, Qua-
propter & intus & foris peruerſitas hominũ corrigẽda
H eſt, diuina vero ſacramenta & eloquia non hominibus
tribuenda. Non itaq; patrocinatur hæreticis qui oõ eis
tribuit, quod & ſi apud eos, non tamẽ ipſorum eſſe co-
gnoſcit. Non nos concedimus hæretico baptiſmũ, ſed
Ioan.1. illius baptiſmum de quo dictũ eſt, Hic eſt qui baptizat,
De cõſe.di. vbicũq; inuenerimus agnoſcimus. Perfidus autẽ & blaſ
4.cap.nul- phemus ſi in perfidia & blaſphemia permanſerit, nec
lus autem. extra Eccleſiã nec intra Eccleſiã remiſſionẽ accipit pec
catorũ: aut ſi propter vim ſacramenti ad punctũ tẽporis
accipit, & foris & intus eadẽ vis operatur, ſicut vis no-
minis Chriſti expulſionem dæmonũ foris etiã opera-
2.Timo.2. batur. At enim inuenimus Apoſtolos in omnibus Epi-
ſtolis ſuis execrari & dẽteſtari hęreticorũ ſacrilegã pra-
uitatẽ: ita vt dicant ſermonem eorum ſicut cancer ſer-
Eſaie.22. pere. Quid enim & illos qui dicebant, Manducemus &
bibamus, cras enim moriemur? nõne corruptores morũ
bonorũ per mala colloquia Paulus eſſe manifeſtat, cõ-
1.Cor.15. tinuo ſubiungens, Corrumpũt mores bonos colloquia
mala: & tamen eos intus fuiſſe ſignificauit cũ ait, Quo
modo dicũt quidã in vobis quia reſurrectio mortuorũ
non eſt: Auaros autẽ vbi non deteſtatur? An vero quic-
I quam dici potuit vehemẽtius, quàm vt idolorũ ſeruitus
Coloſſ.3. auaricia diceretur, ſicut idẽ Apoſtolus poſuit, Nec Cy-
Cyprianus prianus aliter intellexit, & literis ſuis vbi opus erat in-
in Epiſt.de ſeruit: qui tamen confitetur ſuis temporibus in Eccleſia
lapſis.Ba- fuiſſe nõ qualeſcũq; auaros, ſed raptores & fœneratores,
ptiſmus & nec quoſlibet homines, ſed Epiſcopos. Quanquam
male datus & iſtos de quibus ait Apoſtolus, Sermo eorũ ſicut can-
& male ac cer ſerpit: vellem intelligere foris fuiſſe, ſed Cyprianus
ceptus per ipſe me non ſinit. Cum enim ad Antonianum ſcribens
ſe bonus eſt. oſtenderet ante tempus vltimæ ſeparationis iuſtorũ &
Cap.XII. iniquorum, nullo modo eſſe propter cõmixtionem ma
2.Timo.2. lorũ ab Eccleſiæ vnitate recedendũ, vbi declarat quàm
23.q.4.ca. ſit ſanctus, & illa quã meruit martyrij claritate digniſſi
quantus. mus, ait, Quãtus arrogantiæ tumor eſt, quãta humilita-
tis & lenitatis obliuio, & arrogantiæ ſuæ quanta iacta-
tio, vt quis audeat aut facere ſe poſſe credat, quod nec
Matth.13. Apoſtolis cõceſſit dominus, vt zizania à frumẽto putet
ſe poſſe diſcernere, aut quaſi ipſi palàm facere, & aream
Matth.3. purgare cõceſſum ſit, paleas conetur à tritico ſeparare:
2.Timo.2. cúmq; Apoſtolus dicat, In domo autẽ magna, non ſolũ
ſunt vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia: con-
tẽnere & abiicere & dãnare, quando nõniſi in die do-
mini vaſa lignea diuini ardoris incẽdio cõcrementur,
& fictilia ab eo cui data eſt ferrea virga frangantur? Sic
igitur arguens Cyprianus eos qui tanquã malorum cõ- K
ſortium deuitantes, ſe ab vnitate diruperant, oſtendit
magnam domum quã dixit Apoſtolus, vbi eſſent non
ſolum vaſa aurea & argentea, ſed etiã lignea & fictilia,
non ſe intellexiſſe niſi Eccleſiã, vbi eſſent boni & mali,
donec in fine ſicut area ventilata purgetur. Quod ſi ita
eſt in ipſa Eccleſia, id eſt, in ipſa domo magna erant va
ſa in cõtumeliã, quorum ſermo vt cancer ſerpebat. Nã
cũ de illis Apoſtolus loqueretur, hoc docuit, Et ſermo,
inquit, eorum vt cancer ſerpit, ex quibus eſt Hymeneus
& Phyletus, qui circa veritatẽ errauerũt, dicentes reſur-
rectionem iam factam eſſe, & fidem quorundã ſubuer-
tunt, ſed firmum fundamentum dei ſtat habens ſigna-
culum hoc. Nouit dominus qui ſunt eius, & recedat ab
iniquitate omnis qui nominat nomẽ domini. In mag-
na autẽ domo, non ſolũ vaſa aurea ſunt & argentea, ſed
& lignea & fictilia. Si ergo & iſti quorum ſermo vt cã-
cer ſerpebat, tanquã vaſa in cõtumeliã in domo magna
erant, quã domum magnã Eccleſiæ ipſius vnitatem Cy
prianus intelligit, nunquid iſtorum cancer baptiſmum
Chriſti violabat? Ita ergo nec foris ſicut nec intus quiſ- L
quã qui ex parte diaboli eſt, poteſt vel in ſe vel in quo-
quam maculare ſacramentũ quod Chriſti eſt. Non itaq;
dat remiſſam peccatorum ſermo qui vt cãcer ſerpit ad
aures audientium, ſed cum baptiſma verbis Euãgelicis
datur, qualibet ea peruerſitate intelligat ille per quẽ da-
tur, vel ille cui datur, ipſum per ſe ſanctum eſt propter
illum cuius eſt. Et ſi quis per hominẽ peruerſum id ac-
cipiens, non accipit tamen miniſtri peruerſitatem, ſed
ſolam myſterij ſanctitatem in bona fide & ſpe & chari-
tate, vnitati compaginatus Eccleſiæ remiſſionem acci-
pit peccatorum, non per verba ſicut cancer ſerpẽtia, ſed
per Euangelica ſacramenta de cœleſti fonte manantia.
Si autem ipſe qui accipit peruerſus eſt, nec peruerſo ad
ſalutẽ prodeſt quod datur, & ſanctum tamẽ in eo per-
manet quod accipitur, nec ei ſi correctus fuerit iteratur.

Nulla itaq; participatio eſt iuſticiæ & iniquitati, nõ *Mali etiã*
ſolum quæ foris, ſed etiam quæ intus ſunt. Nouit enim *noti tolerã-*
dominus qui ſunt eius, & recedat ab iniquitate omnis *tur.*
qui inuocat nomẽ domini. Nulla etiã cõmunio eſt lu- *Cap.XIII.*
ci & tenebris, nõ ſolũ quæ foris, ſed etiã quæ intus ſunt. *2.Cor.6.*
Qui enim odit fratrem ſuum, ait Apoſtolus Ioannes, in *2.Timo.2.*
tenebris eſt vſq; adhuc, Et vtiq; illi oderant Paulum, qui *1.Ioan.2.*
inuidiæ maleuolentia & diſſenſione Chriſtum annun- *Philip.1.*
ciantes, arbitrabantur ſe tribulationẽ excitare vinculis M
eius: quos tamẽ intus fuiſſe idem Cyprianus intelligit.
Cũ ergo non poſſint tenebræ illuminare, aut iniquitas
iuſtificare, ſicut idem dicit, quæro quemadmodũ pote-
rant iſti in ipſa intus Eccleſia baptizare? Quæro quem-
admodum vaſa illa quę nõ in honorẽ, ſed in contume-
liam domus magna continet, intra ipſam domum ma
gnã poſſint ſanctificandis hominibus miniſtrare quod
ſanctũ eſt, niſi quia illa ſanctitas ſacramenti nec ab im-
mundis pollui poteſt, ſiue cum per eos datur, ſiue cũ ab
eis qui corde & vita in melius non cõmutantur accipi-
tur? De quibus intus poſitis, ipſe dicit, Seculo ſolis ver *Cyprianus*
bis & nõ factis renuociantes. Sunt ergo & intus hoſtes *in Epiſtola.*
dei, quorum pectora obſedit ſpiritus antichriſti: & ta-
men gerunt ſpiritalia & diuina, quæ nec ipſis poſſunt
quãdiu tales ſunt ad ſalutem prodeſſe, nec ipſi ea poſ-
ſunt ſua immundicia maculare. Quod itaque dicit, ni-
hil eis ad gratiam Eccleſiaſticam & ad ſalutem licere,
qui ſpernentes & impugnantes Eccleſiam Chriſti, à
Chriſto ipſo aduerſarij, ab Apoſtolis eius antichriſti
nominentur: ſic accipiendum eſt, quia & foris & intus
inueniuntur

A inueniuntur tales: ſeparationem tamen eorum qui intus ſunt, ab illius columbæ perfectione atq; vnitate, nó ſolum deus nouit in quibuſdã, ſed etiã homines in quibuſdam, quorum in manifeſto peſsimam vitam cõfirmatámq; nequiciam intuentes, & eam præceptorũ diuinorum regulis comparantes, intelligũt quàm multis zizaniis & paleis ſiue foris ſiue intus poſitis: ſed tamen
Matth.7. in fine apertiſsime ſeparãdis dicturus eſt dominus, Re-
& 25. cedite à me qui operamini iniquitatem, & ite in ignem
Cap.XIIII. æternum qui paratus eſt diabolo & angelis eius. De
Roma.2. cõuerſione autem nullius deſperandũ eſt ſiue foris ſiue
Pſal.88. intus conſtituti, quãdiu patiẽtia dei ad pœnitentiã ad-
Eccleſiaſtici.30. ducit & viſitat in virga facinora eorum, & in flagellis peccata eorũ. Hoc enim modo miſericordiam ſuã non
Matth.10. diſpergit ab eis, ſi & ipſi aliquando miſereantur animæ ſuæ placentes deo. Sicut enim bonus qui perſeuerauerit in finẽ hic ſaluus erit: ſic malus ſiue foris ſiue intus, qui perſeuerauerit vſq; in finem ſaluus non erit. Neque nos dicimus quòd vbicunque & quomodocunq; baptizati gratiam baptiſmi conſequuntur, ſi gratia baptiſmi in ipſa ſalute intelligitur, quæ per celebrationem ſacramẽti
B confertur, ſed hanc ſalutem multi nec intus conſequũtur, quamuis ſacramentum quod per ſe ſanctum eſt, eos habere manifeſtum ſit. Recte itaque dominus nos ad-
Matth.24. monet in Euangelio, ne cõſentiamus male ſuadẽtibus, & ſub Chriſti nomine ambulantibus, ſed hi & intus & foris inueniuntur, quia nec foras exeunt niſi prius intus mali fuerint, & vtique de vaſis in domino magna poſi-
2.Timo.2. tis dicebat Apoſtolus, Si quis autem mũdauerit ſemetipſum ab iſtiuſmodi, erit vas in honore ſanctificatũ vtile domino ad omne opus bonũ ſemper paratum. Quo modo autem ſe quiſque ab iſtiuſmodi mũdare debeat, paulo ſuperius oſtendit dicens, Recedat ab iniquitate omnis qui nominat nomẽ domini, ne audeat in fine cũ
Matth.7. palea, ſiue quæ ante de area volauit, ſiue quæ in vltimo ſeparanda eſt, Recedite à me qui operamini iniquitatẽ. Vnde apparet quidẽ ſicut dicit ſanctus Cyprianus, nó ea ſtatim recipiẽda & aſſumẽda quæ iactãtur in Chriſti nomine, ſed quæ gerũtur in Chriſti veritate. Sed nó vtiq; in Chriſti veritate geritur, fundos inſidioſis fraudibus rapere, vſuris multiplicantibus fœnus augere, ſe-
C culo ſolis verbis renunciare, quæ omnia etiam intus ge-
De profeſſorũ qui infantes baptizantur. ri, ſatis idoneus teſtis ipſe declarat. Iam vero quod multis verbis proſequitur, non poſſe in Chriſto baptizari eos qui patrem Chriſti blaſphemant, cum eos errore blaſphemare manifeſtum ſit. Non enim qui acce-
Cap.XV. dit ad baptiſmũ Chriſti aperte blaſphemat patrẽ Chri-
De cõſe. diſ. 4. ca. Satis oſtẽdimus. ſti, ſed aliud quàm veritas docet de patre Chriſti ſentiẽdo blaſphemare conuincitur, iam ſatis oſtendimus ad baptiſmũ, qui verbis Euangelicis conſecratur, non pertinere cuiuſquam vel dantis vel accipientis errorem, ſiue de patre, ſiue de filio, ſiue de ſpiritu ſancto aliter ſentiat, quàm cœleſtis doctrina inſinuat. Multi enim carnales & animales etiam intus baptizantur, cum aperte
1.Cor.2. dicat Apoſtolus, Animalis autem homo nõ percipit ea quæ ſunt ſpiritus dei, & percepto iã baptiſmo dicit eos adhuc animales eſſe. Secũdum ſenſum autem carnalem nõ poteſt niſi de deo carnaliter ſapere anima corporis ſenſibus dedita, Vnde multi poſt baptiſmum proficiẽtes, & maxime qui infantes vel pueri baptizati ſunt, quãto magis intellectus eorum ſerenatur & illuminatur, dũ
2.Cor.4. interior homo renouatur de die in diem, priores ſuas opiniones, quas de deo habebant cum ſuis phantaſmatibus ludificarentur, irrident, & deteſtantes atque confitentes abiiciunt. Nec tamen ideo nõ accepiſſe baptiſmum exiſtimantur, aut talem baptiſmum accepiſſe di- D
cuntur qualis fuit error ipſorũ, ſed in eis & ſacramenti integritas honoratur, & mentis vanitas emẽdatur: etiã ſi confirmata, & fortaſſe multis cõtentionibus defenſa coaluerat.† Quapropter & hæreticus qui perſpicue fo- *†calluerat.*
ris eſt, ſi baptiſmum illic Euangelium accepit, & nó talem vtique baptiſmum accepit quali errore cæcatur, & propterea ſi reſpiciens† viderit relinquẽdum eſſe quod *†reſipiſcẽs.*
male tenuerat: nõ ſimul ei relinquendũ eſt bonũ quod acceperat, nec quia error illius improbandus eſt, propterea baptiſmus Chriſti in illo exufflandus eſt, Iã enim ex iis quos intus corrigit de deo falſa opinantes baptizari, ſatis elucet diſcernendã eſſe ſacramẽti veritatem à male credentis errore, quamuis vtrũque in homine vno valeat inueniri, & ideo cum etiã foris in errore aliquo conſtitutus, vero tamen ſacramento foris baptizatus Eccleſiæ redditur vnitati, ſicut falſæ fidei vera ſuccedit, non ſic poteſt etiã vero baptiſmo verus baptiſmus ſuccedere, quia idem ipſe ſibi ſuccedere non poteſt, quia nec decedere poteſt. Ad hoc ergo hæretici ad catholi- E
cam veniunt, vt quod eorum malum eſt corrigatur, nó *Cõparatio*
quod bonum dei eſt repetatur. Dicit aliquis, Nihil *malorum.*
ne ergo intereſt, ſi duo in errore pari atq; malicia con- *Cap.XVI.*
ſtituti ſint nec vita & corde mutato, alius eorum foris alius intus baptizetur? Fateor intereſſe. Ille enim peior eſt qui etiam foris baptizatur, non eo quòd baptizatur, ſed eo quòd foris eſt. Eſt enim etiam ipſius diuiſionis nec nullum nec paruum malum: ſi tamen ille qui intus baptizatur, non propter aliquod terrenum aut temporale commodũ intus eſſe voluit, ſed quod vnitatem Eccleſiæ toto orbe diffuſæ, ſchiſmatum conciſionibus prætulit, Alioquin etiam ipſe inter illos qui foris ſunt deputãdus eſt. Cõſtituamus ergo duos aliquos iſto modo, vnũ eorũ, verbi gratiã, id ſentire de Chriſto quod Photinus opinatus eſt, & in eius hæreſi baptizari extra Eccleſiæ catholicæ cõmunionem, alium vero hoc idem ſentire, ſed in catholica baptizari, exiſtimantem ipſam eſſe catholicã fidem. Iſtum nondum hæreticũ dico, niſi manifeſtata ſibi doctrina catholicæ fidei reſiſtere maluerit, & illud quod tenebat elegerit, quod antequã fiat, manifeſtũ eſt illum qui foris baptizatus eſt eſſe peiorẽ. Itaq; in hoc ſola falſa opinio, in illo autẽ etiam ipſa diuiſio corrigẽda eſt, ſed in neutro ipſorum ſacramẽti veritas F
repetẽda. Quòd ſi quiſquã idem ſentiat quod illi, & eſſe nouerit hæreſim ab vnitate catholica ſeparatam, vbi hoc docetur & diſcitur, ſed alicuius ſecularis emolumẽti cauſa in catholica vnitate baptizari voluerit, vel in ea baptizatus propter hoc exire inde noluerit, non ſolũ ſeparatus habendus eſt, verũetiam tanto ſceleratius quãto magis errori hæreſis & diuiſioni vnitatis fallaciã ſimulationis adiũgit. Quamobrẽ cuiuſq; hominis prauitas, quanto periculoſior & tortuoſior eſt, tãto inſtãtius & operoſius corrigenda eſt. Nec ideo tamẽ ſi quid habet integrũ, præſertim non ſuũ, ſed dei propter prauitatẽ eius, vel nullum putandũ eſt, vel eo modo vituperãdum, vel eius prauitati tribuendum, ac nõ illius largitati, qui etiã fornicãti à ſe animæ, & eunti poſt amatores ſuos dedit panẽ ſuum, & vinũ ſuum, & oleum ſuũ, & alia vel alimenta vel ornamenta, quæ nec à ſeipſa nec ab
eius amatoribus ei ſunt, ſed ab illo qui eam miſerãs vbi- *Martyrium*
q; voluit ad quẽ redeat admonere. Nunquid poteſt, *extra Eccleſiam.*
inquit, vis baptiſmi maior eſſe aut potior quàm confeſ- *Cap.XVII.*
ſio, quàm paſsio, vt quis corã hominib[us] Chriſtũ cõfiteatur & ſanguine ſuo baptizetur? Et tamẽ, inquit, neq; hoc baptiſma hæretico prodeſt, ſi quãuis Chriſtũ cõfeſſus extra

G Eccleſiam fuerit occiſus, quia charitatem non habuiſſe
1.Cor.13. cõnincitur, de qua Apoſtolus dicit, Et ſi tradidero cor-
pus meũ vt ardeam, charitatem autem non habeã, nihil
Auguſtin⁹. mihi prodeſt. Quòd ſi propter hoc quia charitas deeſt,
paſsio nihil prodeſt, nec illis prodeſt quos in inuidia
intus & maleuolẽtia ſine charitate viuere Paulus dicit,
Cyprianus exponit: & tamen verũ baptiſma poſſunt &
accipere & tradere, Salus, inquit, extra Eccleſiam nõ eſt:
quis negat? Et ideo quæcunq; ipſius Eccleſiæ habentur,
extra Eccleſiam non valent ad ſalutem. Sed aliud eſt nõ
habere, aliud nõ vtiliter habere. Qui non babet, eſt ba-
ptizandus vt babeat: qui autem nõ vtiliter habet, vt vti-
liter habeat corrigẽdus. Nec adultera eſt aqua in baptiſ
mo hæreticorum, quia nec ipſa creatura quam deus cõ-
didit mala eſt, nec verba Euangelica in quibuſlibet er-
rantibus reprehendenda ſunt, ſed error in quo adulte-
ra eſt anima, & ſi à legitimo viro ſacramenti habeat or-
namentũ. Poteſt igitur nobis & hæreticis baptiſma eſſe
commune, cum quibus poteſt & Euãgelium eſſe com-
mune, quanuis à fide noſtra error diſtet illorum, ſiue a-
liud de patre vel de filio vel de ſpiritu ſancto ſentiant
quàm veritas habet, ſiue ab vnitate præciſi non colligãt
H cum Chriſto, ſed ſpargant, quia poteſt nobis ſi frumen-
ta dominica ſumus, etiã intus cum auaris, cum raptori-
bus, cũ ebrioſis, & cæteris eiuſmodi peſtibus, de quibus
dicitur, regnum dei non poſsidebunt, & baptiſmatis ſa-
cramentum eſſe commune, & tamen vicia quibus à re-
Altera cõ- gno dei ſeparantur non eſſe communia. Neq; enim
paratio. de ſolis hæreſibus dicit Apoſtolus, Quoniam qui talia
Ca. XVIII. agunt, regnum dei non poſsidebunt. Sed nõ pigeat pau
Galat.5. lulũ aduertere quæ ſimul enumerauerit, Manifeſta, in-
quit, ſunt opera carnis, quæ ſunt, fornicationes, immun-
diciæ, luxuriæ, idolorũ ſeruitus, veneficia, inimiciciæ, cõ
tentiones, æmulationes, animoſitates, diſſenſiones, hæ-
reſes, inuidiæ, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia,
quæ prædico vobis ſicut prędixi, quoniã qui talia agũt,
regnum dei nõ poſsidebunt. Conſtituamus ergo aliquẽ
caſtum, continentem, non auarum, non idolis ſeruien-
tem, hoſpitalitatem indigentibus miniſtrantem, nõ cu-
iuſquam inimicũ, non contentioſum, patiẽtem, quietũ,
nullum æmulantem, nulli inuidentem, ſobrium, fruga-
lem, ſed hæreticum, nulli vtiq; dubium eſt propter hoc
ſolum ꝙ hæreticus eſt, regnum dei non poſſeſſurũ. Cõ-
ſtituamus alium fornicatorẽ, immundum, luxurioſum,
I auarum, vel etiam apertius idolis dedicatũ, veneficũ, di-
ſcordioſum, cõtentioſum, æmulum, animoſum, ſeditio-
ſum, inuidum, ebrioſum, comeſſatorem, ſed catholicũ,
nunquid propter hoc ſolum ꝙ catholicus eſt regnũ dei
poſsidebit, agens talia de quibus ſic concludit Apoſto-
lus, quæ prædico vobis ſicut prædixi: quoniã qui talia a-
gunt, regnũ dei non poſsidebũt? Si hoc dicimus, noſip-
ſos ſeducimus, Nã ſermo dei nõ nos ſeducit, qui nec ta-
cet nec parcit, nec vlla adulatione nos decipit: Ideo
Ephe.5. quippe & alibi dicit, Hoc autẽ ſcitote cognoſcẽtes, quo-
niam omnis fornicator aut immũdus, aut auarus, quod
eſt idolorũ ſeruitus, nõ habet hæreditatẽ in regno Chri
ſti & dei, Nemo vos ſeducat inanibus verbis. Nõ eſt er-
go quod de ſermone dei conqueramur, Dicit omnino,
& aperte ac libere dicit, eos qui male viuunt, ad regnũ
Vnũ etiam dei non pertinere. His igitur omnibus viciis circũ-
crimẽ exclu ſepto catholico nõ adulemur, nec ei quia Chriſtianus
dit à regno catholicus eſt, impunitatem quam ſcriptura diuina nõ
dei. promittit, promittere audeamus. Nec ſi aliquid vnũ ha-
Cap. XIX. beat ex iis quæ dicta ſunt, debemus ei ſocietatem ſuper-
næ illius patriæ polliceri. Ad Corinthios enim ſingula
enumerat, in quibus ſingulis ſubauditur, quod regnum K
dei non poſsidebũt, Nolite, inquit, errare, neque forni- 1.Cor.6.
catores, neque idolis ſeruientes, neque adulteri, neque
molles, neque maſculorum concubitores, neque fures,
neque auari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapa-
ces regnum dei poſsidebunt. Nõ ait, qui hæc omnia vi-
cia ſimul habuerint, regnum dei non poſsidebunt, ſed
neque illi neque illi, vt in ſingulis hoc ſubaudias, quòd
nulli eorum regnum dei poſsidebunt. Sicut ergo hære-
tici regnum dei non poſsidebunt: ſic auari regnum dei
non poſsidebunt. Nec dubitandũ eſt quidem ipſas pœ-
nas, quibus cruciabuntur qui regnum dei non poſside-
bunt, pro diuerſitate criminum eſſe diuerſas, & alias a-
liis acriores, vt in ipſo igne ęterno pro diſparibus pon-
deribus peccatorum ſint diſparia tormenta pœnarum.
Neque enim fruſtra ipſe dominus dicit, Tolerabilius Matth.11.
erit Sodomis quàm vobis in die iudicij. Sed tamen ad
non poſsidendum regnum dei, tantundem valet ex vi-
ciis illis quod elegeris mitius, quantum vel plura vel
vnum quod perſpexeris grauius. Et quia illi poſſeſſuri
ſunt regnum dei, quos ad dexteram cõſtituet ille iudex,
nec eis qui ad dexteram conſtitui non merebuntur, ali-
quid aliud quàm ad ſiniſtram eſſe remanebit, nulla re- L
liqua vox eſt, quam ſicut hædi audiant ex ore paſtoris,
niſi, Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Matth.25.
angelis eius: licet ex illo igne ſicut dixi, diuerſa poſsint
diſtribui pro criminum diuerſitate ſupplicia. Vtrũ Baptiſmus
autem catholicum peſsimis moribus, alicui hæretico in nec in peſſi
cuius vita præter id quod hæreticus eſt, non inueniunt mo deterior
homines quod reprehendant, præponere debeamus, nõ eſt. Ca. XX.
audeo præcipitare ſententiam. Si autem quis dicat, quia
hæreticus eſt, non poteſt hoc ſolum eſſe quin & alia cõ-
ſequantur, Carnalis eſt enim & animalis, ac per hoc &
æmulus ſit neceſſe eſt, & animoſus & inuidus & inimi-
cus ipſi veritati ab eáq; diſſentiens, intelligat & de illis
malis, quod vnum mitius elegerit, ſolum in quoquam
eſſe nõ poſſe, ea ſcilicet cauſa, quoniam carnalis & ani-
malis eſt, velut ebrioſitas, quam nõ ſolum ſine horrore
nominare, ſed etiã cum hilaritate populi prædicare iã
conſueuerunt, nunquid in quo fuerit, ſola eſſe poterit?
Quis enim ebrioſus non & cõtentioſus & animoſus &
inuidus, & à pręceptorũ ſanitate diſſentiens, & arguẽti-
bus ſe grauiter inimicus? Iã vero vt & fornicator & a-
dulter non ſit, difficile eſt, Sed non conſequitur, Poteſt M
enim ebrioſus eſſe, & nõ eſſe hæreticus: ſicut poteſt hæ-
reticus eſſe, & non eſſe ebrioſus, nec adulter aut forni-
cator, nec luxurioſus aut amator pecuniæ, aut venefic⁹,
& ſimul hęc omnia poteſt nõ eſſe. Neq; eni vnũ aliquod
viciũ, omnia cætera conſequũtur. Propoſitis itaq; duo-
bus, vno catholico cũ his omnibus viciis, alio hæretico
ſine iis quæ poſſunt non eſſe in hæretico, quãuis contra
fidẽ nõ vterq; diſputet, & tamen cõtra fidẽ vterq; viuat,
& ſpe vana vterq; fallatur, & à charitate ſpiritali vterq;
diſſentiat, & ob hoc vterq; ab illius vnicæ colũbæ cor-
pore alienus ſit, cur in vno eorũ ſacramentũ Chriſti a-
gnoſcimus, in alio nolumus, quaſi aut huius aut huius
ſit, cũ in vtroq; idẽ ſit, & nõ niſi dei ſit, & quãuis in peſsi-
mis, bonũ ſit? Et ſi hominũ qui hoc habent, alius eſt alio
deterior, nõ ideo illud quod habẽt deterius eſt in illo q̃
in iſto, quia nec in duobus catholicis malis, ſi vnus ſit a-
lio deterior, deteriorẽ baptiſmũ gerit: nec ſi vnus eorũ
ſit bonus, alius malus, in malo malus eſt baptiſmus, & in
bono bonus, ſed in vtroq; bonus, ſicut lumen ſolis vel
etiã lucernæ nõ vtiq; deterius eſt in oculis deterioribus
quàm in melioribꝰ, ſed idẽ in vtriſq;, quãuis eos diuerſe
pro illo-

A pro illorum diuerſitate vel lætificet vel excruciet.

Martyriũ ſine baptiſmo. Caput XXI.

Illud ſanè quod de catechumenis obiiciebatur Cypriano, quòd in martyrio deprehenſi, & pro nomine Chriſti occiſi, etiam ſine baptiſmo coronarentur, quid ad rem pertineat, non ſatis intelligo, niſi quia forte dicebant multo magis hæreticos cum baptiſmo Chriſti poſſe ad regnum eius admitti, quò catechumeni admitterentur, cum ipſe dixerit, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cœlorum. *Ioan.3. De cõſe.di.4.cap. non dubito.* Qua in re nec ego dubito catechumenum catholicum diuina charitate flagrantem, hæretico baptizato anteponere, ſed etiam in ipſa intus catholica bonum catechumenum malo baptizato anteponimus: nec ideo tamen ſacramento baptiſmatis quo iſte nondum, ille iam imbutus eſt, facimus iniuriam, aut catechumenum ſacramento baptiſmi præferendum putamus, cum aliquem catechumenum aliquo baptizato fideliorem melioremq́; cognoſcimus, Melior enim centurio Cornelius nondũ baptizatus Simone baptizato: *Acto.10. & 8.* Iſte enim & ante baptiſmum ſanctoſpiritu repletus eſt, ille & poſt baptiſmum immundo ſpiritu inflatus eſt. Veruntamen Cornelius B ſi etiam ſpiritu ſancto iam accepto baptizari noluiſſet, contempti tanti ſacramẽti reus fieret, Cum autem baptizatus eſt, non vtique melius ſacramentum quàm Simõ accepit, ſed diuerſa hominum merita ſub eiuſdem ſacramenti pari ſanctitate diſtincta ſunt, ita non auget aut minuit baptiſmatis ſanctitatem, vel bonum vel malum hominis meritum. Sicut autem bono catechumeno baptiſmus deeſt ad capeſſendum regnum cœlorũ, ſic malo baptizato vera conuerſio. *Ioan.3. Matth.5.* Qui enim dixit, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cœlorum: ipſe etiam dixit, Niſi abundauerit iuſticia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, nõ intrabitis in regnum cœlorum. Nanque ne ſecura eſſet iuſticia catechumeni, dictũ eſt, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cœlorũ. Rurſus ne percepto baptiſmo ſecura eſſet iniquitas baptizatorum, dictum eſt, Niſi abũdauerit iuſticia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſęorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Alterum ſine altero parum eſt, vtrunque perficit illius poſſeſsionis hæredem. Sicut ergo nõ debemus improbare iuſticiam hominis quæ prius eſſe cœpit quàm coniungeretur Eccleſiæ, ſicut eſſe cœperat C iuſticia Cornelij priuſquam ipſe eſſet in plebe Chriſtiana, quæ neque ſi improbaretur dixiſſet ei angelus, Acceptæ ſunt eleemoſynæ tuæ, & exauditæ ſunt orationes tuæ: *Acto.10.* neque ſi ſufficeret ad capeſſendum regnum cœlorum, vt ad Petrum mitteret moneretur, ſic non eſt improbandum Euangelicum baptiſmi ſacramentum, etſi extra Eccleſiam fuerit acceptum, quod tamen nõ proficit ad ſalutem, niſi ille qui habet integritatem baptiſmi, ſua quoque prauitate correpta, incorporetur Eccleſiæ, Sic hæreticorum corrigamus errorem, vt quod in eis non eorum, ſed Chriſti eſt agnoſcamus.

Vbi baptiſmus nõ neceſſarius. Cap. XXII. De cõſe.di.4.c.baptiſmi vicem. Lucæ.23.

Baptiſmi ſanè vicem aliquãdo implere paſsionem, de latrone illo cui non baptizato dictum eſt, Hodie mecum eris in paradiſo: nõ leue documentum idem beatus Cyprianus aſſumit, quod etiam atque etiam conſiderans, inuenio nõ tantum paſsionem pro nomine Chriſti id quod ex baptiſmo deerat poſſe ſupplere, ſed etiam fidẽ conuerſionemq́; cordis, ſi forte ad celebrãdum myſterium baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt. Neque enim latro ille pro nomine Chriſti crucifixus eſt, ſed pro meritis facinorũ ſuorũ: nec quia credidit paſſus eſt, ſed dum patitur credidit. Quantum itaq; valeat etiam ſine viſibili ſacramẽto baptiſmi, quod ait D Apoſtolus, Corde creditur ad iuſticiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutem. *Roma.10.* in illo latrone declaratum eſt, ſed tunc impletur inuiſibiliter, cum myſterium baptiſmi non contẽptus religionis, ſed articulus neceſsitatis excludit, Nã multo magis in Cornelio & in amicis eius, quàm in latrone poſſet videri ſuperfluum, vt aqua etiã tingerẽtur, in quibus iam donum ſpiritus ſancti, quod non niſi baptizatos alios accepiſſe ſancta ſcriptura teſtatur, certo quoque indicio quod illis temporibus cõgruebat, cum linguis loquerentur, enumerat, Baptizati ſunt tamẽ, & in hoc facto Apoſtolica extat authoritas. Vſqueadeo nemo debet in quolibet prouectu iterioris hominis, ſi forte ante baptiſmũ vſq; ad ſpiritalem intellectũ pio corde profecerit, contẽnere ſacramẽtũ quod miniſtrorum opere corporaliter adhibetur, ſed per hoc deus hominis conſecrationẽ ſpiritaliter operatur. *Acto.19. Matth.3.* Nec ob aliud exiſtimo munus baptizandi Ioanni fuiſſe attributũ, ita vt Ioannis baptiſmus diceretur, niſi vt domin° ipſe qui dederat, cum ſerui baptiſmum non ſpreuiſſet accipere, dedicaret humilitatis viam, & quanti pendendum eſſet ſuum baptiſma quo ipſe baptizaturus erat, tali facto apertiſsime declararet. Videbat enim tanquam E peritiſsimus medicus ſalutis æternæ, quorundã nõ defuturum tumorem, qui cum intellectu veritatis & probabilibus moribus ita profeciſſent, vt multis baptizatis vita atq; doctrina, ſe præponere minime dubitarent, ſuperuacaneum ſibi eſſe crederent baptizari, quando ad illum mentis habitum ſe perueniſſe crederẽt, ad quem multi baptizati adhuc aſcendere conarentur.

Baptiſmus nõ omittendus. Caput XXIII. Lucæ.23.

Quid autem valeat & quid agat in homine corporaliter adhibita ſanctificatio ſacramenti, ſine qua tamen ille latro non fuit, quia non eius accipiendæ voluntas defuit, ſed non accipiendę neceſsitas affuit, difficile eſt dicere. Niſi tamen plurimũ valeret, non ſerui baptiſmũ dominus accepiſſet: *Matth.3.* Verum quia per ſe ipſa conſiderãda eſt, excepta ſalute hominis cui perficiendę adhibetur, ſatis indicat quod & in malis & in eis qui ſeculo verbis nõ factis renunciant ipſa integra eſt, cũ illi niſi corrigantur, ſalutẽ habere nõ poſſunt. Sicut autẽ in latrone quia per neceſsitatẽ corporaliter baptiſmus defuit, perfecta ſalus eſt, quia per pietatem ſpiritaliter affuit, ſic & cum ipſa præſto eſt, ſi per neceſsitatẽ deſit quod latroni affuit, perficitur ſalus: *De cõſe.di.4.c.baptiſmi vicem.* Quod traditũ tenet vniuerſitas Eccleſiæ, F cum paruuli infantes baptizantur, qui certe nõdum poſſunt corde credere ad iuſticiã, & ore confiteri ad ſalutẽ, *Roma.10.* quod latro potuit, quinetiã flẽdo & vagiẽdo cũ in eis myſterium celebratur, ipſis myſticis † vocibus obſtrepunt, *† aliàs ipſi maſtis.* & tamen nullus Chriſtianorum dixerit eos inaniter baptizari.

Vbi dei benignitas ſupplet quæ deſunt baptiſmo. Cap. XXIIII.

Et ſi quiſquã in hac re authoritatem diuinam quærat, quanquam quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nõ niſi authoritate Apoſtolica traditum rectiſsime creditur: tamen veraciter conicere poſſumus, quid valeat in paruulis baptiſmi ſacramentũ, ex circuncitione carnis quã prior populus accepit, quã priſquã acciperet iuſtificatus eſt Abrahã, *Gene.15.* Sicut Cornelius etiã dono ſpiritus ſancti priuſquã baptizaretur, ditatus † eſt. *Acto.10. † donatus.* Dicit tamẽ Apoſtolus de ipſo Abrahã, Signũ accepit circũciſionis, ſignaculũ fidei iuſticiæ, quia iã corde crediderat, & deputatũ illi erat ad iuſticiã: *Roma.4. Gene.17.* Cur ergo ei præceptũ eſt, vt omnẽ deinceps infantem maſculũ octauo die circũcideret, qui nõdũ poterat corde credere vt ei deputaretur ad iuſticiã, niſi quia & ipſum per ſeipſum ſacramẽtũ multũ valebat? Quod in filio Moyſi per angelũ ma- *Exod.4.*

 niſeſtatum

G niſeſtatum eſt, qui cum adhuc incircũciſus à matre ferretur, præſenti & euidenti periculo vt circunciderettue exactum eſt, & cum factum eſſet, depulſa eſt pernicies: Sicut ergo in Abraham pręceſsit fidei iuſticia, & acceſſit circunciſio ſignaculum iuſticię fidei, ita in Cornelio pręceſsit ſanctificatio ſpiritalis in dono ſpiritus ſancti, & acceſsit ſacramentum regenerationis in lauacro baptiſmi. Et ſicut in Iſaac, qui octauo ſuæ natiuitatis die circunciſus eſt, præceſsit ſignaculum iuſticiæ fidei, Et quoniam patris fidem imitatus eſt, ſecuta eſt in creſcẽte ipſa iuſticia, cuius ſignaculũ in infante pręceſſerat, ita & in baptizatis infantibus præcedit regenerationis ſacramentum, etſi Chriſtianam tenuerint pietatem, ſequitur etiam in corde conuerſio, cuius myſterium præceſsit in corpore. Et ſicut in illo latrone quod ex baptiſmi ſacramento defuerat, compleuit omnipotentis benignitas, quia non ſuperbia vel contemptu, ſed neceſsitate defuerat, ſic in infantibus qui baptizati moriũtur, eadem gratia omnipotentis implere credẽda eſt, quod non ex impia voluntate, ſed ex ætatis indigentia, nec corde credere ad iuſticiam poſſunt, nec ore cõfiteri ad H ſalutem. Ideo cum alij pro eis reſpondẽt, vt impleatur, erga eos celebratio ſacramenti, valet vtique ad eorum conſecrationem, quia ipſi reſpondere non poſſunt. At ſi pro eo qui reſpondere poteſt alius reſpondeat, non itidem valet. Ex qua regula illud in Euangelio dictum eſt, quod omnes cum legitur, naturaliter mouet, ætatem habet, ipſe pro ſe loquatur. Quibus rebus omnibus oſtenditur aliud eſſe ſacramentum baptiſmi, aliud conuerſionem cordis, ſed ſalutem hominis ex vtroque compleri, nec ſi vnum horum defuerit, ideo putare debemus conſequens eſſe, vt & alterum deſit, quia & illud ſine iſto poteſt eſſe in infante, & hoc ſine illo potuit eſſe in latrone, complente deo ſiue in illo, ſiue in iſto, quod non ex voluntate defuiſſet. Cum vero ex voluntate alterum horum defuerit, reatu hominem inuolui, & baptiſmus quidem poteſt ineſſe vbi conuerſio cordis defuerit, Cõuerſio autem cordis poteſt quidem ineſſe nõ percepto baptiſmo, ſed contempto baptiſmo non poteſt. Neque enim vllo modo dicenda eſt conueſio cordis ad deum, cum dei ſacramentum contemnitur. Iuſte igitur reprehẽdimuus, anathematizamus, deteſtamur, abominamur peruerſitatem cordis I hæreticorum, ſacramentum tamen Euangelicum non ideo non habent, quia per quod vtile eſt non habent. Quapropter cum ad fidem & veritatem veniunt, & agentes pœnitentiam remitti ſibi peccata depoſcunt, nõ eos decipimus neque fallimus, cum correctos à nobis ac reformatos in eo quod deprauati atq; peruerſi ſunt, ad regnum cœlorum ſic diſciplinis cœleſtibus erudimus, vt quod in eis integrum eſt, nullo modo violemus, nec propter hominis vicium, ſi quid in homine dei eſt, vel nullum, vel vicioſum eſſe dicamus.

Exod. 4. *Gene. 21.* *Roma. 4.* *De conſe. diſt. 4. cap. baptiſmi vicem.* *De cõſ. diſt. 4. ca. cũ pro paruulis.* *Ioan. 9.* *Baptiſmus, & pietas.* *Cap. XXV.* *De conſe. diſt. 4. cap. baptiſmi vicem.*

Ca. XXVI. Iam pauca reſtant ex Epiſtola ad Iubaïanum, ſed quia in eis & de præterita Eccleſiæ conſuetudine dicitur, & de baptiſmo Ioannis, quod ſolet nõ paruam mouere quæſtionem hominibus rem manifeſtam parum attendentibus, quia iuſsi ſunt ab Apoſtolo in Chriſto baptizari qui baptiſmum Ioannis acceperant, non negligenter tractanda ſunt, ſed in volumen aliud differenda, ne huius modus immoderatus ſit.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI,

De baptiſmo contra Donatiſtas, Liber quintus.

ECcleſiæ catholicę conſuetudinẽ priſtinam nunc teneri, cum ab hæreticis vel ſchiſmaticis venientes, ſi Euangelicis verbis conſecratum baptiſmum percepenrunt, denuo non baptizantur, beato Cypriano teſte vtimur. Ipſe quippe ſibi quæſtionẽ propoſuit ex ore vtique fratrum, ſiue quęrentium veritatẽ, ſiue pro veritate certantium: inter diſputationes enim ſuas quibus volebat oſtendere denuo baptizandos hæreticos, de quibus ſatis pro tempore libris ſuperioribus diſſeruimus, ait, Sed dicit aliquis, Quid ergo fiet de his qui in præteritum de hæreſi ad Eccleſiam venientes, ſine baptiſmo admiſsi ſunt? Hic tota cauſa Donatiſtarũ cum quibus nobis de hac quęſtione conflictus eſt, penitus naufragauit. Si enim verum baptiſmum non habebant, qui venientes ab hæreticis ita ſuſcipiebãtur, & ſu- L per eos erant peccata eorum, cum communicatum eſt talibus, ſiue ab eis qui fuerant ante Cyprianum, ſiue ab ipſo Cypriano, neceſſe eſt vt vnum dicatur ex duobus, aut periiſſe iam tunc Eccleſiam talium cõmunione maculatam, aut non obeſſe cuiquam in vnitate permanẽti aliena etiam nota peccata. Illud autẽ quia dicere non poſſunt periiſſe tunc Eccleſiam, etiam contagione cõmunionis eorum, qui ſine baptiſmo ad eam, ſicut dicit Cyprianus, admiſsi ſunt, alioquin nec originem ſuam poterunt aſſerere, ſi tũc periit Eccleſia, quoniã pluſquã quadraginta anni ſunt inter Cypriani paſsionẽ & diuinorum codicum exuſtionem, vnde iſti calumniarũ ſuarũ fumos iactantes, occaſionem faciendi ſchiſmatis inuenerunt, ſicut conſulum ordo declarat, Reſtat vt fateantur nulla malorum etiã cognitorum, tali communione maculari vnitatem Chriſti. Quod cum faſsi fuerint, nõ inuenient cauſam cur ſe ab Eccleſiis orbis terrarũ quas per Apoſtolos inſtitutas pariter legimus, ſeparare debuiſſe contẽdant, qua neq; illi quorũlibet malorum cõmixtione perire potuerunt, & iſti qui non perirent ſi cum illis in vnitate manſiſſent, ſeparãdo ſe ab eis, & rumpendo vinculum pacis, vtiq; in ſchiſmate perierũt. Apertiſsimum enim ſacrilegiũ eminet ſchiſmatis, ſi nulla fuit cauſa ſeparationis. Nullã vero fuiſſe cauſam ſeparationis apparet, ſi mali etiã cogniti bonos in vnitate non maculant. Non autem maculari in vnitate M bonos, etiã à cognitis malis docemus, teſte Cypriano qui dicit, in præteritum de hæreſi ad Eccleſiam veniẽtes ſine baptiſmo admiſſos, quorum tamen nefaria ſacrilegia quæ ſuper eos erant, quia baptiſmo dimiſſa nõ erant, ſi polluere & perdere non potuerant Eccleſię ſanctitatem, nulla malorũ poteſt contagione perire. Quapropter ſi Cyprianum verum dixiſſe cõſentiunt, eo teſte conuincuntur eſſe in crimine ſchiſmatis, ſi Cyprianum falſum dixiſſe contendunt, eo teſte non vtãtur in quæſtione baptiſmatis. Sed nunc quod cum beato Cypriano homine pacifico ſermocinari inſtituimus pagamus. Qui cũ ſibi oppoſuiſſet, quod dici à fratribus nouerat, quid ergo, inquit, fiet de his qui in præteritum ad Eccleſiam de hæreſi veniẽtes, ſine baptiſmo admiſſi ſunt? Potens eſt, inquit, dominus miſericordia ſua indulgentiam dare, & eos qui ad Eccleſiam ſimpliciter admiſsi

Ex Cypriani verbis pugnat aduerſus Donatiſtas. *Cap. I.* *Verba Cypriani in Epiſto. ad Iubaianũ.* *Auguſtin.* *Quantũ valeat vnitas* *Cap. II.* *Verba Cypriani ĩ Epiſt. ad Iubaianum.* *Auguſtin.*

A admiſsi in Eccleſia dormierunt, ab Eccleſiæ ſuæ mune-
ribus non ſeparare. Bene quidem præſumpſit, quod cha
ritas vnitatis poſsit cooperire multitudinē peccatorū.
Quod ſi habebant baptiſmū, & ab his non recte ſentie-
batur qui eos denuo baptizandos eſſe cenſebāt, id erra-
tum cooperiebat vnitatis charitas, quandiu inerat iſta
non diabolica diſſenſio, ſed humana tētatio, donec eis,
Philip. 3. ſicut dicit Apoſtolus, ſi quid aliter ſapiebant dominus
reuelaret. Et ideo væ iſtis qui per ſacrilegā præciſionem
ab vnitate dirupti, ſi & apud nos & apud illos eſt baptiſ-
mus rebaptizant, ſi autē in catholica ſola eſt, nec bapti-
zant. Siue ergo rebaptizent ſiue non baptizent, nō ſunt
in vinculo pacis: Vnde cuiuſlibet iſtorum vulneri adhi-
beant medicinam. Nos autem ſi ad Eccleſiam ſine bap-
tiſmo admittimus, in eo numero ſumus quibus Cypria-
nus propter vnitatis cuſtodiam ignoſci poſſe præſump-
ſit. Si autem ſicut iam, vt arbitror, ex his quæ in ſuperio-
ribus libris diximus, manifeſtum eſt quòd etiam in hæ-
reticorū peruerſitate poteſt eſſe Chriſtiani baptiſmi in-
tegritas, ſi qui temporibus illi rebaptizauerunt, nec ta-
men ab vnitatis compagine receſſerūt, eadem dilectio-
B ne pacis potuerunt ad veniam pertinere, qua Cyprianus
etiam ſine baptiſmo admiſſos ab Eccleſiæ muneribus
non ſeparari potuiſſe teſtatur. Porrò ſi verum eſt apud
hæreticos & ſchiſmaticos non eſſe baptiſmum Chriſti,
quanto minus obeſſent in vnitate poſitis aliena pecca-
ta, ſi ad vnitatem venientibus, & ſine baptiſmo admiſsis
ſoluerentur & propria. Nam ſi teſte Cypriano, vnitatis
vinculum tantum valet, quo modo poſſent lædi alienis
peccatis, qui nollent ab vnitate recedere, ſi etiam non
baptizati peccatis propriis nō perirent, qui ad eam vel-
Fingit rem lent ex hæreſi accedere? Quod autem adiungit Cy-
eſſe dubiā. prianus & dicit, Non tamen quia aliquando erratum
Cap. III. eſt, ideo ſemper errandum eſt, cum magis ſapientibus &
Cyprianus deum timentibus cōgruat patefactæ & perſpectæ veri-
in epiſto. ad tati libenter atque incunctanter obſequi, quam pertina-
Iubaianū. citer atque obſtinate contra fratres & cōſacerdotes pro
Auguſtin⁹. hæreticis reluctari. Veriſsime dicit, nec alteri potius
quā ſibi aduerſatur, qui reſiſtit apertiſsimæ veritati. Sed
per illa quæ tam multa iam diximus, quantum arbitror
liquido apparet certùmque eſt baptiſmum Chriſti nec
hæreticorum peruerſitate, cum apud eos datur & ſumi-
tur, poſſe violari. Sed vt certum non ſit, ſaltē adhuc eſſe
dubium quiſquis ea quæ dicta ſunt, etiam renitēs cogi-
C tauerit, confitetur. Non ergo apertiſsimę veritati reſiſti-
mus, ſed aut pro manifeſta veritate certamus, ſicut ego
exiſtimo, aut certe ſicut poſſunt putare qui nondū iſtam
quæſtionem ſolutam eſſe arbitrantur, adhuc quærimus
veritatem. Et ideo ſi aliter ſe res habet quam nos dici-
mus, eadem ſimplicitate ſuſcipimus ab hæreticis bapti-
zatos, qua ſuſcipiebātur illi, quos propter vnitatem Cy-
prianus ad veniam pertinere præſumpſit. Si autem bap-
tiſmus Chriſti ſicut ea quæ iam multa dicta ſunt indi-
cant, & in non integra, vel vita vel fide, ſiue eorum qui
videntur eſſe intus, nec tamen ad vnicæ illius columbæ
membra pertinent, ſiue eorum qui ſic ad eam non per-
tinent, vt etiam aperte foris ſint poteſt eſſe integer, qui
eum illis temporibus repetebant eandem veniam prop-
ter charitatē vnitatis merebantur, quam meruiſſe prop-
ter eiuſmodi charitatem credidit Cyprianus eos quos
ſine baptiſmo admiſſos eſſe arbitratus eſt. Iſti ergo qui
nulla exiſtente cauſa, quādoquidem ſicut idem Cypria-
nus oſtendit, mali bonis in vnitate obeſſe non poſſunt,
ſe ab eiuſdem vnitatis charitate præciderūt, locum om-
nis veniæ perdiderunt, & ſi ipſo ſcelere ſchiſmatis in-
terirent, etiam ſi poſt catholicā non rebaptizarent, quā- D
to ſupplicio digni ſunt, qui vel quod eos nō habere Cy-
prianus affirmat, habentibus catholicis dare conantur,
vel ſicut ipſa res manifeſtat, quod & ipſi habent, non ha-
bere catholicam criminantur. Sed quia nunc vt di- *Colligit ex-*
cere cœperam, cum Cypriani literis ſermocinari inſti- *cuſans Cy-*
tuimus, non vt arbitror etiam illi ſi adeſſet, viderer per- *prianum.*
tinaciter atque obſtinate contra fratres & conſacerdo- *Cap. IIII.*
tes pro hæreticis reluctari, cum acciperet tanta iſta quæ
nos mouent, cur etiam apud hæreticos in ſuo maligno
errore peruerſos, baptiſmum tamen Chriſti per ſeipſum
reuerendiſsimum atque ſanctiſsimum eſſe poſſe creda-
mus. Cumque & ipſe teſtetur cuius nobis teſtimonium
ponderis magni eſt, ſic eos admitti in præteritum ſoli-
tos, quiſquis eius ſermone commotus, hæreticos denuo
baptizandos eſſe non dubitat, eos quibus hoc propter
tanta quæ contradicuntur, nondum perſuaſum eſt tales
eſſe deputet, quales in præteritum fuerūt, qui baptizatos
in hæreſi ſolo proprio errore correcto ſimpliciter ad-
miſerunt, & cum eis per vnitatis vinculum ſalui eſſe po-
tuerunt. Quiſquis autē & de præterita Eccleſiæ conſue-
tudine, & poſteriore robore plenarij cōcilij, & tot tan- E
tiſque ſanctarum ſcripturarū teſtimoniis, & ipſius Cy-
priani multis documentis, & perſpicuis rationibus veri-
tatis, intelligit Chriſti baptiſmū verbis Euāgelicis con-
ſecratum, non fieri cuiuſlibet hominis peruerſitate per-
uerſum, eodē vnitatis vinculo intelligat ſaluos eſſe po-
tuiſſe, quibus aliud ſalua charitate tunc viſum eſt, ac per
hoc ſimul oportet intelligat, eos quos nulla zizania,
nulla palea, ſi ipſi frumenta eſſe voluiſſent, in ſocietate
Eccleſiæ toto orbe diffuſæ poterant maculare, & ideo
nulla exiſtente cauſa diuortij ſe ab eodem vnitatis vin-
culo diruperunt, quodlibet illorum duorum verum ſit,
ſiue quod Cyprianus tunc ſenſit, ſiue quod catholicæ v-
niuerſitas vnde ille non receſsit obtinuit, foris apertiſ-
ſimè conſtitutos in manifeſto ſacrilegio ſchiſmatis ſal-
uos eſſe non poſſe, & omnia quæ habent de diuinis ſa-
cramentis, & liberalitate vnius legitimi viri, quādiu ta-
les ſunt, ad eorum confuſionem potius quàm ad ſalu-
tem valere. Quocirca etiam ſi vere propterea vel- *Natura ex*
lent hæretici correcto errore venire ad eccleſiam, quia *borret ite-*
putarent ſe baptiſmum non habere niſi in catholica ac- *rationē bap*
ciperent, nec ſic eis deberemus ad iterationem baptiſmi *tiſmi.*
conſentire, ſed potius docendi eſſent, nec integritatem *Cap. V.*
baptiſmi prodeſſe peruerſitati eorum ſi corrigi nollent: F
nec eorum peruerſitate violatum fuiſſe integrum bap-
tiſma, quandiu corrigi noluerunt, nec quia corrigi vo-
lunt melius in eis baptiſma fieri, ſed ipſos à malignitate
diſcedere: illud autē prodeſſe iam incipere ad ſalutem,
quod prius inerat ad perniciem. Hæc enim diſcentes &
ſalutem in catholica vnitate deſiderabunt, & ſuum eſſe
quod Chriſti eſt non exiſtimabunt, & veritatis ſacra-
mētum quanuis in ſe poſitum, cum errore proprio non
miſcebūt. Huc accedit, quia ſic homines occulta neſcio
qua inſpiratione dei deteſtantur, ſi quis iterum baptiſ-
mum accipiat quem vbicunque iam acceperat, vt cum
idem ipſi hæretici inde diſputant, frontem confricent,
& prope omnes eorum laici qui apud eos inueterauer-
runt, & animoſam pertinaciam aduerſus catholicam
conceperunt, hoc ſolum illic ſibi diſplicere fateantur, &
multi qui propter adipiſcēda aliqua commoda ſecula-
ria, vel incommoda deuitanda tranſire ad eos volunt,
occultis conatibus ambiant, vt hoc eis quaſi peculiari
& domeſtico beneficio præſtetur, ne rebaptizentur, &
nonnulli cæteris eorum vanis erroribus & falſis crimi-
nationibus

G nationibus aduerſus catholicam eccleſiam credentes, hoc vno reuocentur, vt eis ſociari nolint, ne rebaptizari cogantur. Quem ſenſum hominum omnia penitus corda occupantem iſti Donatiſtæ metuentes, maluerũt recipere baptiſmum, qui apud Maximinianiſtas quos damnauerant datus eſt, & eo modo ſibi linguas præcidere, & ora oppilare, quàm denuo baptizare tot homines Muſticanæ & Aſſuritanæ & aliarum plebium, quas cum Feliciano & Prætexato & cæteris à ſe damnatis, & ad ſe redeuntibus exceperunt.

Cap. VI.

Cum enim hoc raro fit in ſingulis, inter multa ſpacia locorum & temporum horror facti non ita ſentitur, ſi autem repente conuenirentur quos per tam longum tempus ſiue vrgẽtibus periculis mortis, ſiue per ſolennitates Paſchales memorati Maximinianiſtæ baptizauerant, & eis diceretur vt iterum baptizarẽtur, quoniam id quod in ſacrilegio ſchiſmatis acceperant nihil eſſet, id quidem dicerent quod eos pertinacia ſui erroris dicere cogeret, vt poſſent qualicunque falſa vmbra conſtantiæ contra calorem veritatis, ſuæ duriciæ rigorem glaciẽmque contegere. Sed quia hoc illi ferre non poſſent, & quod in tam multis H hominibus fieret, nec ipſi poſſent tolerare qui facerent, præſertim quia iidem ipſi eos in parte Primiani rebaptizarent, qui eos in parte Maximiniani iam baptizauerant receptus eſt baptiſmus illorum, & interceptus typhus iſtorum. Quod nullo modo eligerẽt fieri, niſi amplius ſibi aduerſari arbitrarentur horrorem hominum de iterata tinctione, quàm conſiderationem de perdita defenſione. Quod nõ ideo dixerim quia humano ſenſu deterreri debuimus, ſi ab hæreticis veniẽtes denuo baptizari veritas cogeret, ſed quia ſanctus Cyprianus ait, hoc ipſo magis hæreticos ad neceſsitatẽ veniendi adigi potuiſſe, ſi rurſus in catholica baptizarentur: propterea commemorare volui quantus penè in omniũ mentibus huius facti horror inſideat, quem diuinitus infuſum eſſe crediderim, vt aduerſus quaſlibet diſputationes quas infirmi diſcutere nequeũt horrore ipſo Eccleſia muniretur.

Legitimum nõ legitime habere.
Cap. VII.
Verba Cypriani in epiſto. ad Iubaianum.

Sanè verba ipſa Cypriani cum intueor, admoneor quædam multum neceſſaria dicere dirimendę huiuſmodi quæſtioni: Nam ſi viderint, inquit, iudicio & ſententia noſtra id decerni & ſtatui, vti baptiſma iuſtum & legitimum computetur, quod illic baptizentur, putabunt ſe Eccleſiam quoque & cætera munera Eccleſiæ iuſte & legitime poſsidere. Non ait, putabunt ſe munera Eccleſiæ poſsidere: ſed, iuſte & legitime poſsidere. I Nos autem baptiſmum eos non iuſte & legitime poſsidere concedimus, non poſsidere autem non poſſumus dicere, cum ſacramentum domini cum Euangelicis verbis cognoſcimus. Baptiſmum ergo legitimum habent, ſed non legitime habent: Quiſquis enim eum & in vnitate catholica & eo digne viuens habet, & legitimum & legitime habet: Quiſquis autem vel in ipſa catholica ſicut palea cõmixta frumento, vel extra ſicut palea vento ſublata habet, hunc baptiſmum quidem legitimum habet, ſed nõ legitime. Ita enim habet quemadmodum eo vtitur, nõ autem legitime vtitur qui eo contra legem vtitur, Quod facit omnis qui baptizatus perdite viuit, ſiue intus ſiue foris.

Cap. VIII.
1. Tim. 1.

Quapropter ſicut de lege dicit Apoſtolus, Bona eſt lex ſi quis ea legitime vtatur: ita de baptiſmo recte dicere poſſumus, Bonus eſt baptiſmus ſi quis eo legitime vtatur. Et ſicut non faciebant tunc vt lex bona non eſſet, aut omnino nulla eſſet, qui ea nõ legitime vtebantur, ſic nullo modo facit vt baptiſmus bonus non ſit: aut vt omnino baptiſmus non ſit, quiſquis eo ſiue quia in hæreſi, ſiue quia in peſsimis moribus viuit, nõ legitime vtitur. Et ideo cum vel ad vnitatem ca- K tholicam, vel ad vitam tanto ſacramento dignam conuertitur, non aliud baptiſma incipit habere legitimum, ſed illud ipſum incipit habere legitime: nec remiſsio irreuocabilium peccatorum conſequitur baptiſma, niſi non ſolum legitimum, ſed etiam legitime habeatur: nec tamen ſi legitime non habebitur, & peccata vel non remittentur, vel remiſſa replicabuntur, propterea vel malum vel nullum erit in baptizato baptiſmi ſacramentum.

Ioan. 13.
De conſe. diſt. 2. cap. ſicut Iudas 4. ſen. di. 9. cap. hæc verba.
1. Corin. 11.
† aliàs, malum.
1. Timo. 1.

Sicut enim Iudas, cui buccellam tradidit dominus, non malum accipiendo ſed male accipiendo locum in ſe diabolo præbuit, ſic indigne quiſque ſumens dominicum ſacramentum non efficit, vt quia ipſe malus eſt malum ſit, aut quia non ad ſalutem accipit, nihil † acceperit, Corpus enim domini & ſanguis domini nihilominus erat etiam illis quibus dicebat Apoſtolus, Qui manducat indigne iudicium ſibi manducat & bibit. Non ergo quærant in catholica hæretici quod habent, ſed quod non habent: id eſt, finem præcepti charitatem, ſine quo multa ſancta haberi poſſunt, ſed prodeſſe non poſſunt. Finis autem pręcepti eſt charitas de corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta. Lauacri L vero ſacramentum non vt habeant ſi iam eodem ipſo, quamuis in hæreſi tincti ſunt, ſed vt ſalubriter habeant, ad catholicam vnitatem veritatẽmque feſtinent.

Baptiſmus Ioannis & Chriſti.
Cap. IX.
Acto. 19.
Ioan. 3.
Ioan. 1.
Matth. 3.

Iam nunc de baptiſmo Ioannis videndum eſt quid dicatur. Baptizatos enim à Paulo eos qui iam baptiſmo Ioannis baptizati fuiſſent, legimus in Actibus Apoſtolorum, non ob aliud niſi quia Ioannis baptiſmus non fuerit Chriſti baptiſmus, ſed Ioanni à Chriſto conceſſus qui Ioannis proprie diceretur, ſicut idem Ioannes dicit, Non poteſt homo accipere quicquam, niſi datum fuerit ei de cœlo. Et ne forſitan hoc ſic à deo patre accepiſſe videretur vt à filio nõ acciperet, de ipſo Chriſto identidem loquens ait. Nos omnes de plenitudine eius accepimus. Accepit autem hoc Ioannes certę diſpenſationis gratia, non diu manſurum, ſed quantum ſatis eſſet ad parandam viam domino, cuius eum eſſe præcurſorem oportebat. Quàm ille humiliter ingreſſurus, & ſe humiliter ſequentes ad excellentiam deducturus, ſicut ſeruis pedes lauit, ita ſerui baptiſmo tingi voluit.

Ioan. 13.
Matth. 3.
Sup. lib. 4. cap. 22.
Matth. 11.
Matth. 3.

Sicut enim ſe ſubiecit pedibus eorum quos ipſe dirigebat, ſic Ioannis muneri quod ipſe donauerat, vt intelligerẽt omnes quãto ſuperbiæ ſacrilegio quiſque contẽneret baptiſma quod à domino deberet accipere, quãdo ipſe dominus M accepiſſet, quod ſeruo vt proprium dare poſsit, ipſe pręſtiterat. Et cum Ioannes, quo nemo exurrexit maior in natis mulierum, tantum teſtimonium Chriſto perhiberet, vt ſoluendæ corrigiæ calciamenti eius ſe fateretur indignum, Chriſtus & baptiſmum eius accipiendo, humillimus inter homines inueniretur, & baptiſmo eius locum afferendo, deus altiſsimus crederetur, idem humilitatis doctor & celſitudinis dator. Nulli enim Prophetarum, nulli prorſus hominum in ſcripturis diuinis legimus cõceſſum eſſe, baptizare in aqua pœnitentiæ in remiſsionem peccatorum, quod Ioanni conceſſum eſt, qua mirabili gratia ſuſpendens in ſe corda populorum, viam præpararet in eis, illi quẽ ſe tanto prædicaret eſſe maiorẽ. Sed dominus Ieſus Chriſtus tali baptiſmo mũdat Eccleſiam, quo accepto nullum alterum requiratur, Ioannes autem tali baptiſmo prætingebat, quo accepto eſſet baptiſma etiam dominicum neceſſarium, non vt illud repetatur, ſed vt eis qui baptiſmum Ioannis acceperant, etiã Chriſti baptiſmus cui viam præparabat ille, traderetur. Si enim Chriſti humilitas commẽdanda nõ

eſſet

A eſſet, nec baptiſmo Ioannis opus eſſet. Rurſum ſi in Ioã
Acto.19. ne finis eſſet, poſt Ioannis baptiſma Chriſti baptiſmate
opus non eſſet. Sed quia finis legis Chriſtus ad iuſticiã
Roma.10. omni credenti: ab illo demonſtratum eſt ad quem per-
geretur, ad hunc cum peruentum fuerit permanetur.
Idem igitur Ioannes & celſitudinem domini prædica-
uit, cum eum ſibi longe præpoſuit, & humilitatem, cum
eum tanquam infirmum baptizauit. Sed ſi Ioãnes Chri
ſtum ſolum baptizaſſet, melioris baptiſmi Ioannes diſ-
penſator fuiſſe putaretur, quo ipſe Chriſtus ſolus tinct°
eſſet, quam Chriſti eſt, quo Chriſtiani tinguntur. Et rur
ſus ſi omnes prius baptiſmo Ioannis, & deinde Chriſti
baptizari oporteret, minus plenus minuſque perfectus
Chriſti baptiſmus merito videretur, qui non ſufficeret
ad ſalutem. Quocirca & baptiſmo Ioannis baptizatus
eſt dominus, vt ſuperbas hominum ceruices ad ſaluta-
re ſuum baptiſma flecteret, & non ſolus ipſe baptiſmate
tinctus eſt, nec hoc ipſo ſuperius oſtenderet, quod eo ſo
lo ipſe baptizari meruiſſet, & vltra illud perſeuerare
B nõ ſiuit, ne hoc vnũ quo ipſe baptizat, indigere præce-
Baptiſma dente alio videretur. Quæro itaque, ſi baptiſmo Ioã-
Ioannis nõ nis peccata dimittebantur, quid amplius prẽſtari potuit
dedit pec- per baptiſmum Chriſti, eis quos Apoſtolus Paulus poſt
catorum baptiſmum Ioannis, Chriſti baptiſmo voluit baptizari?
remiſsionẽ Si autem Ioannis baptiſmo nõ dimittebantur peccata,
niſi in ſpe. vtrum nã meliores erant Ioanne Cypriani temporibus
Caput.X. de quibus ipſe dicit, quòd fundos inſidioſis fraudibus
Cyprianus rapiebãt, & vſuris multiplicãtibus fœnus augebãt, qui-
in epiſtola bus tamen baptizantibus fiebat remiſsio peccatorum?
de lapſis. An quia eos vnitas Eccleſiæ tenebat? Quid ergo? Ioan-
Ioan.3. nes non erat in vnitate, amicus ille ſponſi, viæ domini-
Imò demẽ- cæ præparator, & ipſius domini baptizator? Quis hoc
tiſsimus dementiſsimus dixerit? Quapropter quanquam ita cre-
hoc dixerit dam baptizaſſe Ioannem in aqua pœnitentiæ in remiſ-
ſionem peccatorum, vt ab eo baptizatis in ſpe remitte-
rentur peccata, re ipſa vero in domini baptiſmo id fie-
ret, ſicut reſurrectio quæ expectatur in finem ſpe in no-
Ephe.2. bis facta eſt, ſicut dicit idem Apoſtolus, quia ſimul nos
excitauit, & ſimul ſedere fecit in cœleſtibus. Et idem di-
Roma.8. cit, Spe enim ſalui facti ſumus, nam & ipſe Ioãnes cum
Matth.3. dicat, Ego quidem baptizo vos in aqua pœnitentiæ in
Ioan.1. remiſsionem peccatorum: dominum videns ait, Ecce
C agnus dei, ecce qui tollit peccata mũdi: tamen ne quiſ-
que contendat etiam in baptiſmo Ioannis dimiſſa eſſe
peccata ſecundum aliquam ampliorem ſanctificationẽ
eis quos iuſsit Paulus Apoſtolus denuo baptizari, per
baptiſmum Chriſti eſſe collatam, non ago pugnaciter.
Acto.19. Illud enim quod ad rem præſentem maxime perti-
Quare poſt net, maxime intuendum eſt quo modo ſe habeat ba-
baptiſmum ptiſma Ioannis, cum eum ad vnitatem Chriſti pertine-
Ioannis ba re manifeſtum ſit, quæ cauſa fecerit, vt poſt Ioannem
ptizauit ſanctum baptizari homines oportuerit, & poſt Epiſco-
Paulus. pos auaros non oportuerit. Nemo enim negat quòd in
Cap.XI. agro dominico Ioannes triticum erat, & ſi amplius nõ
Matth.13. poteſt in veritate centenum. † Item nemo dubitat aua-
Col.3. riciã, quæ eſt idolorum ſeruitus, in meſſe dominica in-
†alidus in ter paleas numerari. Cur ergo poſt triticum baptizatur,
fertilitate & poſt paleam nõ baptizatur? Si propterea Paulus poſt
centena. Ioannem baptizauit, quia Ioanne melior erat: cur non
Coloſſ.3. & Cyprianus poſt fœneratores ſuos collegas baptizauit
quibus vltra comparationem melior erat? Si propterea
poſt tales collegas Cyprianus non baptizauit, quia in
vnitate cum illo erant, nec poſt Ioannem debuit Pau-
lus, quia eadem vnitate continebatur. An forte frauda-
tores & rapaces ad columbæ illius vnicæ membra per-
tinent, & ille non pertinet cui poteſtas ipſa domini no- D
ſtri Ieſu Chriſti per columbæ ſpeciẽ ſpiritu ſancto de-
ſcendente monſtrata eſt? Immo vero ille intime perti-
net: iſti vero vel occaſione alicuius ſcandali, vel vltima
ventilatione à tritico ſeparandi nequaquam pertinẽt,
& tamen poſt illum baptizatum eſt, poſt iſtos nõ bap-
tizatur. Quæ igitur cauſa eſt, niſi quia baptiſma quod
illos iuſsit Paulus accipere, nõ hoc erat quod per Ioan-
nem dabatur? & ideo in eadẽ ipſa vnitate Eccleſiæ, ba-
ptiſmus Chriſti ſi baptizãte fœneratore tradatur, repeti
non poteſt, baptiſmum autem Ioãnis etiam ab ipſo Ioã-
ne accipientes, poſtea Chriſti baptiſmo baptizari opor-
tebat. Proinde poſſum & ergo verbis vtens ipſius *Nec Ioan-*
Cypriani ad cuiuſdam miraculi conſiderationem au- *nis baptiſ-*
dientum corda conuertere ſi dicam, Ille Ioannes maior *mus itera-*
inter Prophetas habitus, ille diuina gratia in vtero ma- *batur.*
tris impletus, ille Hæliæ ſpiritu & virtute ſubnixus, qui *Cap.XII.*
non aduerſarius domini, ſed præcurſor & prædicator *Matth.11.*
fuit, qui dominum non tantum verbis prænũciauit, ſed *Luca.1.*
& oculis oſtẽdit, qui ipſum Chriſtum per quem bapti-
zantur cæteri baptizauit, ſic baptizare non meruit ve
poſt eum non baptizarentur qui ab eo fuerãt baptizati
& poſt auaros, fraudatores, rapaces, fœneratores, nemo E
quenquam in Eccleſia baptizãdum putabit? Nõnne cũ
hæc inuidioſe clamauero, reſpondetur mihi, Quid hoc
indignum putas, quaſi aut Ioannes exhonoratus ſit, aut
auarus honoratus? Sed illius baptiſmum non oportuit
iterari, de quo idem Ioannes ait, Hic eſt qui baptizat in *Ioan.1.*
ſpiritu ſancto. Per quemlibet enim miniſtrum detur,
illius eſt baptiſmus de quo dictum eſt, hic eſt qui bapti-
zat. Sed neq; ipſius Ioannis baptiſmus iteratus eſt, cum
ab eo baptizatos baptizari in Chriſto Paulus Apoſtolus
iuſsit. Quod enim ab amico ſponſi non acceperãt, hoc
ab ipſo ſponſo accipere debuerunt, de quo ille amicus
dixerat, Hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto.
Poterat enim ſi voluiſſet dominus Ieſus baptiſmi ſui *Solius Chri*
poteſtatẽ dare alicui vel aliquibus præcipuis ſeruis ſuis *ſti baptiſ-*
quos iam feciſſet amicos ſuos, qualibus ait, Iam nõ vos *mus eſt.*
dicam ſeruos ſed amicos. Vt quemadmodum per vir- *Cap.XIII.*
gam florentem demonſtratus eſt Aaron ſacerdos, ita in *Ioan.15.*
eius Eccleſia vbi plura & maiora miracula facta ſunt, *Nume.17.*
per aliquod ſignũ demonſtrarentur excellentioris ſan-
ctitatis miniſtri & diſpenſatores miniſteriorum, qui
ſoli baptizare deberent. Sed ſi hoc fieret, quamuis eis à
domino attributus, tamen ipſorum iam baptiſmus di- F
ceretur ſicut baptiſmus Ioannis fuit, ideo Paulus gratias *1.Cor.1.*
agit deo, quòd neminem ipſorum baptizauerat, qui tã-
quam obliti in cuius nomine baptizati eſſent, per homi
num ſe nomina diuidebant. Cum enim tantum valet
baptiſmus per hominem contemptibilem quãtum per *De con. di.*
Apoſtolum datus, ita nec illius, nec illius eſſe cognoſci- *4. cap. cum*
tur ſed Chriſti, quod in ipſo domino Ioãnes per ipſam *tantum.*
columbæ ſpeciem ſe didiciſſe teſtatur, Nam ſecundum
quid aliud dixerit, Et ego neſciebam eum: nõ planè vi- *Ioan.1.*
deo, Si enim eum omnino neſciret, nõ venienti ad bap
tiſmum ſuum diceret, Ego à te debeo baptizari. Quid *Matth.3.*
ergo eſt quod ait, Quoniam vidi ſpiritum ſicut colum-
bam deſcendentem de cœlo, & mãſit ſuper eum, & ego
neſciebam eum. Sed qui me miſit baptizare in aqua, ipſe
mihi dixit, Super quem videris ſpiritum deſcendentem
de cœlo, & manẽtem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in
ſpiritu ſancto. Columba vtique ſuper baptizatum deſcẽ- *Ioan.1.*
derat. Adhuc autem venienti vt baptizaretur dixerat,
Ego à te debeo baptizari. Iam ergo ſciebat eum. Quid
ſibi itaque vult, ego neſciebam eum, ſed qui me miſit
baptizare

G baptizare in aqua, ipſe mihi dixit, Super quem videris
ſpiritum deſcendentem de cœlo & manentem ſuper eũ
ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto: cũ hoc poſteaquã
baptizatus eſt factum ſit, niſi quia ſecundum aliquid eũ
Ibidem. ſciebat, ſecundum aliquid adhuc neſciebat? Sciebat videlicet
ſponſum filiũ dei, de cuius plenitudine omnes
acciperent: Sed quia ex eius plenitudine ipſe ſic accepe-
Act.19. rat baptizandi poteſtatem, vt Ioannis baptiſmus dice-
retur, neſciebat vtrum ſic eſſet daturus & cæteris, an ve
ro proprium baptiſmum ſic habiturus, vt per quẽlibet
daretur, ſiue excellentioris gratiæ miniſtrum, ſiue infe-
Matth.13. rioris; ſiue per centeni fructus hominem, ſiue ſexageni,
ſiue triceni, ſiue per frumentum, ſiue per paleam, non
niſi illius vnius eſſe cognoſceretur, & hoc per ſpiritum
didicit, velut columbam deſcendentem & manẽtem
Cap.XIIII. ſuper eum. Itaque innenimus dictum ab Apoſtolo,
1.Teſſa.2. Et gloriam meam, quamuis vtique in domino, & mini-
Roma.11. ſterium meum, & prudentiam meam, & Euangelium
Ephe.3. meum, quamuis vtique à domino impertitum atque do
2.Timo.2. natum: baptiſmus autem meus nemo dixit eorum omnino,
Neque enim omnium æqualis eſt gloria, nec mi-
niſtrant omnes æqualiter, nec æquali prudentia ſunt
H omnes præditi, & in euangelizando alius alio melius
operatur, & ideo dici poteſt ali⁹ alio doctior in ipſa do
ctrina ſalutari: alius autem alio magis minúſve bapti-
Galat.5. zatus dici nõ poteſt, ſiue ab inferiore, ſiue à maiore bap-
tizetur. Proinde cum manifeſta ſint opera carnis, quæ
ſunt fornicationes, immundiciæ, luxuriæ, idolorum ſer
uitus, veneficia, inimicitię, contentiones, æmulationes,
animoſitates, diſſenſiones, hæreſes, inuidiæ, ebrietates,
comeſſationes, & his ſimilia, ſi mirabiliter dicitur, poſt
Act.19. Ioannem baptizati ſunt homines, & poſt hęreticos non
baptizantur, cur non mirabiliter dicitur, poſt Ioannem
baptizati ſunt homines, & poſt inuidos non baptizan-
tur, cum ex parte diaboli eſſe inuidos ipſe Cyprianus in
epiſtola de zelo & liuore teſtetur, & in Eccleſia Chriſti,
fuiſſe inuidos Chriſti annunciatores ipſis apoſtolicis tẽ
poribus ipſe Cyprianus ex Apoſtolo Paulo ſicut iã do-
Cap.XV. cuimus manifeſtet? Quia ergo Ioannis baptiſmus
non erat idem qui baptiſmus Chriſti, ſatis arbitror eſſe
declaratum, & propterea nihil documenti ex illo affer-
ri poteſt, cur propterea poſt hęreticos baptizandum ſit,
quia baptizatum eſt poſt Ioannem, cum Ioannes hęre-
ticus non fuerit, & potuerit habere baptiſmum, quan-
I uis à Chriſto conceſſum, non tamen Chriſti proprium,
cum Chriſti habuerit charitatem, & poſsit hęreticus ha
bere baptiſmum Chriſti & peruerſitatem diaboli, ſicut
intus aliquis poteſt habere baptiſmum Chriſti & inui-
diam diaboli. At enim multo magis poſt hæreticum ba
ptizandum eſt, quia Ioannes hæreticus non erat, & ta-
men poſt eum baptizatum eſt. Sic dicit aliquis, multo
magis poſt ebrioſum baptizandum eſt, quia Ioannes ſo
brius erat, & tamẽ poſt eum baptizatum eſt, & quid re-
ſpondeamus ei, non habebimus niſi baptizatis à Ioãne
baptiſmum Chriſti non habentibus eſſe traditum, in
quibus autem eſt baptiſmus Chriſti, quibuſlibet eorum
peruerſitatibus nullo modo poteſt fieri, vt ſit in eis bap-
tiſmus Chriſti. Non itaque idcirco hæreticus ius bap-
tiſmi obtinere potuit, quia prior baptizauit, ſed quia
non ſuo baptiſmo baptizauit, & ſi ius baptizandi non
habuit, tamen Chriſti eſt quod dedit, & ille Chriſti eſt
qui accepit. Multa enim contra ius dantur, nec tamen
ideo vel nulla vel non data dicuntur. Neque enim &
ille qui ſeculo ſolis verbis & non factis renunciat, iure
accipit baptiſmum & tamen accipit. Nã tales in Eccle-
ſia & Cyprianus ſuis temporibus fuiſſe commemorat, K
& nos experimur, & gemimus. Mirum autem eſt quo
modo dicatur ſeparari à ſe & diuidi omninò non poſſe
baptiſmum & Eccleſiam. Si enim baptiſma in baptiza-
to inſeparabiliter manet, quo modo baptizatus ſeparari
ab Eccleſia poteſt, & baptiſmus nõ poteſt? In baptizato
autem inſeparabiliter baptiſma permanere manifeſtum
eſt, quia in quodlibet profundum malorum & in quã-
libet horribilem voraginem peccatorum irruat bapti-
zatus vſque ad apoſtaticã ruinam non caret baptiſmo,
& ideo per pœnitentiam redeunti non redditur, quia
eo non potuiſſe carere iudicatur. Baptizatum autẽ poſſe
ſeparari ab Eccleſia quis dubitauerit? Inde quippe om-
nes hæreſes exierunt, quæ vocabulo Chriſtiano deci- *An mali te*
piunt. Quamobrem quia manifeſtum eſt in bapti- *neant pri-*
zato eſſe baptiſmum, cum baptizatus ab Eccleſia ſepara *matum in*
tur, baptiſmus qui in illo eſt, cum illo vtique ſeparatur, *Eccleſia.*
& ideo non omnes qui tenent baptiſmum, tenent Ec- *Caput XVI*
cleſiam, ſicut non omnes qui tenent Eccleſiam, tenent
& vitam æternam. Aut ſi Eccleſiam tenere non dicim⁹,
niſi eos qui diuina mãdata cuſtodiunt, multos iam eſſe
concedimus baptiſmum tenentes, & Eccleſiam non te-
nentes. Quamobrem nõ præoccupat hæreticus baptiſ- L
mum, cum eum ab Eccleſia ſumpſerit. Nec potuit amit-
tere cum recederet, quem iam nõ habere Eccleſiam di-
cimus, & tamen habere baptiſmum concedimus. Nec
primatum quiſquã ſibi derogat & hęretico tribuit, quia
eum dicit ſecum abſtuliſſe, quod non legitime daret,
ſed tamen legitimum daret, nec iam legitime haberet,
ſed legitimum haberet. Primatus autem non eſt niſi in
ſancta cõuerſatione & vita bona, quo pertinẽt omnes,
ex quibus tanquam membris conſtat illa ſpõſa non ha- *Ephe.5.*
bens maculam neque rugam, Et illa colũba inter mul- *2.Retra.*
torum coruorum improbitatem gemẽs, Niſi forte cum *cap.18.*
Eſaũ propter lenticulæ concupiſcentiã primatum per- *Canti.6.*
diderit, tenere primatum arbitrandi ſunt, fraudatores, *Gene.25.*
raptores, fœneratores, inuidi, ebrioſi, & cęteri huiuſmo-
di, quales in Eccleſia ſui temporis etiam per literas Cy-
prianus ingemuit. Quapropter aut quod eſt tenere Ec-
cleſiam, non hoc eſt in diuinis tenere primatum, aut ſi
omnis qui tenet Eccleſiam etiam primatum tenet, om-
nes illi iniqui Eccleſiam non tenent, qui tamẽ intus vi-
dentur & baptiſmum dare & habere à nullo noſtrum
negantur, Nam eos primatum in diuinis habere quis
dicat, niſi qui nihil diuinum ſapit? Sed iam ad il- M
la eloquia pacifica Cypriani, hoc eſt ad epiſtolæ finem *Encomium*
omnibus conſideratis pertractatiſque peruentum eſt, *Cypriani.*
quæ me legentem & ſæpe repetentem non ſatiant, tan- *Cap.XVII.*
ta ex eis iocunditas fraterni amoris exhalat, tanta dul-
cedo charitatis exuberat. Hæc tibi, inquit, breuiter pro *Verba Cy-*
noſtra mediocritate reſcripſimus frater chariſsime, ne- *priani in*
mini præſcribentes aut præiudicãtes, quo minus vnuſ- *epiſto. ad*
quiſque Epiſcoporum quod putat faciat, habẽs arbitrij *Iubaianũ*
ſui liberam poteſtatem. Nos quantum in nobis eſt, pro- *in fine.*
pter hæreticos cum collegis & coëpiſcopis noſtris non
contendimus, cum quibus concordiam & dominicam
pacem tenemus, maxime cũ & Apoſtolus dicat, Si quis *1.Cor.11.*
autem putauerit contentioſus eſſe, nos talem conſuetu-
dinem non habemus, neque Eccleſia dei: ſeruatur à no-
bis patienter & leniter charitas animi, honor collegij,
vinculum fidei, cõcordia ſacerdotij. Propter hoc etiam
libello de bono patientiæ, quantum valuit noſtra me-
diocritas, permittente & inſpirãte domino conſcripſi-
mus, quem ad te pro mutua dilectione tranſmiſimus.
In his verbis multa conſiderãda ſunt, quibus in hoc vi-
ro qui

A ro qui dilexit decorem domus domini, & locũ tabernaculi habitationis eius, Chriſtianæ charitatis fulgor elucet. *Pſal.25.* Primo quia id quod ſenſit nõ tacuit: deinde quia tam mãſuete & pacifice protulit, quia cum his qui aliud ſentiebant eccleſiaſticam pacem tenuit, quia in vnitatis vinculo tantam ſalubritatem eſſe intellexit, quia eam tantum dilexit, & ſobrie cuſtodiuit, quia vidit & ſenſit etiam diuerſa ſentientes poſſe ſalua charitate ſentire. Neque enim cum malis tenere ſe diceret diuinam concordiam & dominicã pacem. Bonus quippe habere erga malos pacem poteſt, tenere autem cum eis pacẽ non poteſt, quam ipſi non tenent. Poſtremo quia nemini præſcribens neque præiudicans, quo minus vnuſquiſq; Epiſcoporum quod putat faciat, habens arbitrij ſui liberam poteſtatem, etiam nobis qualibuſcunque locum dedit, pacifice ſecum iſta tractandi. Præſens eſt enim, non ſolum per literas ſuas, ſed etiam per ipſam quæ in illo maxime viguit, & mori nunquam potuit, charitatem. Huic ergo inhærere & conglutinari deſiderans, ſi non impediar inconuenientia peccatorum meorum, orationibus eius adiutus, diſcã ſi potero per literas eius quanta pace per eum Eccleſiam ſuam dominus, & quã-B to ſolatio gubernauerit, & per eius ſermonis affectum viſceribus humilitatis indutus, ſi quid verius ſentio, cũ orbe terrarum, non ei præponam cor meum, nec in eo ipſo quod aliter ſentiens, non tamen diremptus eſt ab orbe terrarum, Maius quippe in eo robur virtutis eminuit, cum iſta quæſtio nondum diſcuſſa nutaret, quod aliter ſentiens quàm multi collegæ, & tantam moderationem obtinuit, vt Eccleſię dei ſanctam ſocietatẽ nulla ſchiſmatis labe truncaret, quàm ſi omnia non ſolum veraciter, ſed etiã pariter ſine iſta virtute ſentiret. Neque enim ei placeo, ſi eius ingenium facultatémque ſermonis, & doctrinę vbertatem, ſancto concilio cunctarum gentium, cui profecto interfuit per ſpiritus vnitatem, præponere affectem, præſertim iam eo in tali veritatis luce poſito, vbi certiſsime cernit, quod hic pacatiſsime requirebat. Ex illa enim vbertate hęc noſtra quę videntur eloquia, tanquã infantilia rudimẽta deridet, ibi videt qua regula pietatis hic egerit, vt nihil eſſet ei in Eccleſia charius vnitate, ibi etiam ineffabili delectatione cõtuetur quàm prouida & miſericordiſsima diſpenſatione deus infirma mundi elegit, vt tumores no-*1.Cor.1.* C ſtros curaret, ſtulta mundi elegit vt confunderet ſapiẽtes, atque in ordinibus membrorum Eccleſiæ ſuæ tam ſalubriter omnia collocaret, ne de ingenio vel literis ſuis quas adhuc ignorarent cuius munere haberẽt electos ſe ad adiutorium euangelicum homines dicerent, atque inde peſtifera inflarentur ſuperbia. O quàm gaudet Cyprianus, quanto ſerenius in illa luce contuetur, pro quanta ſalute humani generis factum ſit, vt inueniatur aliquid quod merito reprehendi poſsit, quanuis in chriſtianis & piis literis oratorum, & non inueniatur in literis piſcatorũ, De hoc ergo gaudeo ſanctæ il-
„ lius animæ omnino ſecurus, neque vllo modo meas li-
„ teras ab omni errato liberas audeo vel putare vel dicere, neque illius huic ſententiæ, in qua ei viſum eſt aliter ſuſcipiendos ab hæreticis venientes, quàm vel in præteritum ſuſcipiebantur, ſicut ipſe teſtatur, vel nunc ſuſcipiuntur ſicut totius orbis Chriſtiani plenario concilio rationabilis conſuetudo firmata eſt, meã præpono ſententiam, ſed Eccleſiæ ſanctæ catholicæ quam ſic ille dilexit & diligit, in qua tam vberem cum tolerãtia fructum attulit cuius vniuerſitas ipſe non fuit, ſed in eius vniuerſitate permanſit, cuius radicem nunquam deſeruit, ſed in cuius radice fœcundus vt eſſet fœcũdior ab D agricola cœleſti purgatus eſt, Pro cui⁹ pace ac ſalute ne ſimul cum zizaniis eradicaretur & triticum, tanta mala hominum ſecũ in humilitate † conſtitutorum & veritatis libertate redarguit, & charitatis virtute ſuſtinuit. *† aliàs, vnitate.*

Vnde nos idem ipſe copioſiſsime admonet multos in delictis ſuis & peccatis mortuos, quanuis ad Chriſti ſocietatem, & ad illius columbæ vnicæ innocẽtis & ſimplicis membra non pertinentes, quæ ſi ſola baptizaret, illi vtique non baptizarent, ſpecie tamen intus videri & baptizari & baptizare. *Intus mortui. Caput XVIII.* Et in eis quanuis mortuis, illius tamen baptiſmum viuere, qui non moritur, & mors illi vltra non dominabitur. *Roma.6.* Cum ergo & intus ſint mortui, neque latentes, nam non de illis tanta diceret Cyprianus, qui vel non pertineant, [vel nondũ pertineant] & foris ſint mortui, qui manifeſtius ad eam vel non pertineant vel nondum pertineant, verumque ſit non poſſe ab eo viuificari alterum, qui ipſe non viuit, manifeſtum eſt eos qui intus à talibus baptizantur, ſi vera cõuerſione cordis accedũt, ab eo viuificari cuius eſt baptiſmus. Si autem ſeculo verbis ſolis & non factis renunciant, quales Cyprianus & intus eſſe teſtatur, nec ipſos viuificari niſi conuertãtur, & tamen verum habe- E re baptiſmum, etiam ſi non conuertãtur, vnde & exteriores mortuos quanuis neque viuant, neque viuificẽt, habere tamen baptiſmum viuum qui eis tunc proſit ad vitam, ſi conuertantur ad pacem, ſimiliter manifeſtum eſt. *Deus & per malos ſanctificat.* Quapropter qui tunc ab hęreſibus venientes in eodem Chriſti baptiſmo, quem foris acceperant ſuſcipiebant, & dicebant ſe veterem conſuetudinem ſequi, *Cap.XIX.* ſicut etiam nũc ſuſcipit Eccleſia, fruſtra cõtra eos apud veteres dicebatur hæreſes & ſchiſmata, prima adhuc fuiſſe initia, vt hi illic eſſent qui de Eccleſia recedebãt, & hic baptizati prius fuerant, quos tũc ad Eccleſiam reuertentes & pœnitentiam agentes, neceſſe non erat baptizari. Statim enim vnaquæque hæreſis vt exiſtebat, & à congregatione catholicæ communionis exibat, non dico alio die, ſed ipſo die poterat irruẽtes in ſe aliquos baptizare. Et ideo ſi vetus hæc erat cõſuetudo vt ſic ſuſciperentur, quod nec ipſi qui contrà diſſerebant negare potuerunt, nulli paulò attentius aduertẽdi poteſt eſſe dubium, etiam eos ſic eſſe ſuſceptos, qui foris in hæreſibus baptizati ſunt. Illud autem quid habeat rationis non video, vt nondum dicatur ouis errans, cui quærẽti F ſalutem Chriſtianam in hæreticorum incidere errorẽ, & apud eos cõtigit baptizari, & ouis iam facta dicatur in ipſa intus catholica, qui ſeculo verbis ſolis & non factis renunciauit, & in ea cordis falſitate baptiſmum accepit, Aut ſi & talis nõ fit ouis, niſi cum ſe ad deum veraci corde conuerterit, ſicut iſte non quando fit ouis baptizatur, ſi iam baptizatus erat, ſed ouis nõdum erat, ſic & ille qui venit ab hæreticis vt ouis fiat, non tunc baptizandus eſt, ſi apud eos iam eodem baptiſmo baptizatus erat, quanuis adhuc ouis nõ erat. Quapropter cum omnes etiam intus mali, auari, inuidi, ebrioſi, & contra diſciplinam Chriſtianam viuẽtes, merito dici poſsint & mendaces & tenebroſi & mortui & antichriſti, nunquid tamen propterea non baptizant, quia nihil poteſt eſſe commune mendacio & veritati, tenebris & luci, morti & immortalitati, antichriſto & Chriſto? Non itaque de ſola conſuetudine, ſed etiam de veritatis ratione præſumit, qui nullorum hominum peruerſitate peruerſum fieri dicit dei ſacramentum, quod etiam in peruerſis eſſe declaratur. Certe Ioãnes Apoſtolus apertiſsime dicit, Qui odit fratrẽ ſuum, in tenebris eſt vſque *1.Ioan.2.*

adhuc.

G adhuc. Et iterum, Qui odit fratrē ſuum, homicida eſt.
1.Ioan.3. Cur ergo intus tales baptizāt, quos in maleuola animaꝉ
ꝉdiſſenſione. fuiſſe Cyprianus ipſe commemorat, Quo modo aquā
mundat & ſanctificat homicida? Quo modo benedicunt oleum tenebræ? Si autem deus adeſt ſacramentis
& verbis ſuis per qualeſlibet adminiſtrētur, & ſacramēta dei vbique recta ſunt, & mali homines quibus nihil
Cap.XX. proſunt, vbique peruerſi ſunt. Illud quale eſt vt ideo
putetur hæreticus non habere baptiſmum, quia nō habet Eccleſiam? Et vtique cum baptizatur, etiam de ſancta Eccleſia interrogatur. Quaſi vero ille qui non factis
intus, ſed verbis ſeculo renunciat, nō hoc in baptiſmo
interrogetur. Sicut ergo huius falſa reſponſio non efficit vt baptiſmus non ſit quem percipit, ſic & illius de
Eccleſia ſancta falſa reſponſio, non efficit vt baptiſmus
non ſit quem percipit. Et ſicut ille ſi poſtea quod fallaciter reſponderat veraciter impleat, non ei baptiſmus
repetitur, ſed vita corrigitur, ſic & ille ſi poſtea veniat
ad Eccleſiā, de qua interrogatus falſum reſpōderat, quia
eam ſe habere dum non haberet putabat, ipſa quam nō
habebat ei datur, non quod acceperat iteratur. Cur au-
H tem ad verba quæ procedunt ex ore homicidæ, poſſit
tamen deus oleum ſanctificare, & in altari quod hæretici poſuerunt nō poſſit, neſcio, niſi forte cor hominis
quē fallaciter conuerſum intus nō impedit, lignū fallaciter poſitum impedit foris, quo minus ſacramētis ſuis
adeſſe dignetur, nullis hominum falſitatibus impeditus. Si ergo ad hoc valet quod dictum eſt in Euāgelio.
Ioan.9. Deus peccatorem non audit: vt per peccatorem ſacramenta non celebrentur, quo modo exaudit homicidā
De con. di. 4.cap. quo modo deus. deprecantem, vel ſuper aquam baptiſmi, vel ſuper oleū,
vel ſuper euchariſtiam, vel ſuper capita eorum quibus
manus imponitur? Quæ omnia tamen & fiunt & valēt
etiam per homicidas, id eſt, per eos qui oderunt fratres
etiam in ipſa intus Eccleſia. Cū dare nemo poſſit quod
non habet: quo modo dat homicida ſpiritum ſanctū?
Et tamen ipſe intus etiam baptizat. Deus ergo dat etiā
Cap.XXI. ipſo baptizante, ſpiritum ſanctum. Quod vero ait,
Cypria. in epiſto.12. baptizandus & innouandus eſt qui ad Eccleſiam venit,
vt intus per ſanctos ſanctificetur: quid faciet ſi & intus
in non ſanctos incurrerit? An forte ſanctus eſt homicida? Et ſi propterea baptizatur in Eccleſia, vt hoc ipſum
I deponatur, quod homo ad deum veniens dum ſacerdotem quærit, in ſacrilegū fraude erroris incurrit, vbi
poſtea depoſitur' eſt, ſi forte in ipſa intus Eccleſia dum
hominem dei quærit, in homicidam fraude erroris
incurrit? Si non poteſt in homine aliquid inane eſſe &
aliquid præualere, quare poteſt in homicida ſacramentum ſanctum eſſe, & cor ſanctum non eſſe? Si quiſquis
ſanctum ſpiritum dare non poteſt, nec baptizare poteſt, cur intus baptizat homicida? Aut quo modo ſpiritum ſanctum habet homicida, cum omnis qui ſpiritum
1.Ioan.2. ſanctum habet illuminatus ſit: qui autem odit fratrem,
in tenebris ſit vſque adhuc? Si quia vnus eſt baptiſmus
& vnus ſpiritus, ideo non poſſunt habere vnum baptiſma, qui non habent vnum ſpiritum, cur intus innocens & homicida baptiſmum vnum habent, & eundem ſpiritum non habent? Ita ergo poteſt hæreticus &
catholicus baptiſma vnum habere, & vnam Eccleſiam
non habere, ſicut poſſunt in catholica innocens & homicida vnum habere baptiſma, & vnum ſpiritum non
habere: quia ſicut vnum eſt baptiſma, ſic vnus eſt ſpiritus & vna Eccleſia: Ita ſit vt hoc in quoque agnoſcendū
ſit quod habet, hoc ei dandum quod nō habet. Si nihil
poteſt ratum & firmum eſſe apud deū quod illi faciunt
quos dominus hoſtes & aduerſarios ſuos eſſe dicit, cur K
firmus eſt baptiſmus quem tradunt homicidæ? An hoſtes & aduerſarios domini non dicimus homicidas?
Qui autem odit fratrem ſuum, homicida eſt. Quo mo- 1.Ioan.3.
do ergo baptizabant qui oderant Paulum ſeruū Chriſti Ieſu, ac per hoc oderant & Ieſum, qui & Saulo dixit
ipſe, Quid me perſequeris: quando eius ſeruos perſeque- Act.9.
batur, & in fine ipſe dicturus eſt, Cum vni ex minimis
meis non feciſtis, nec mihi feciſtis, Quamobrem om- Matth.25.
nes qui ex nobis exeunt, non ſunt ex nobis, ſed non omnes qui nobiſcum ſunt ex nobis ſunt, ſicut area cum trituratur, quicquid inde volat non eſt triticum, ſed non
quicquid ibi eſt triticum eſt. Ideoque & Ioannes, Ex no-
bis, inquit, exierunt, ſed nō erant ex nobis. Si enim fuiſ- 1.Ioan.2.
ſent ex nobis, permāſiſſent vtique nobiſcum. Quapropter ſacramentum gratiæ dat deus per malos: ipſam ve-
ro gratiam non niſi per ſeipſum vel per ſanctos ſuos: & De con. di.
ideo remiſſionem peccatorū vel per ſeipſum facit vel 4.cap. quo
per illius columbæ membra, quibus ait, Si cui dimiſeri- modo deus.
tis, dimittētur: ſi cui tenueritis, tenebuntur. Baptiſmum Ioan.20.
vero quod eſt ſacramentum remiſſionis peccatorum,
quia nulli dubium eſt habere etiam homicidas poſſe, L
qui in tenebris ſunt vſq; adhuc, quia de cordibus eorū
fraternum odium non excluſum eſt, ſiue nulla eis peccata dimiſſa ſint, ſi non in melius mutato corde baptizati ſunt, ſiue continuo dimiſſa redierint, & per ſeipſum
quia dei eſt, ſanctum eſſe cognoſcimus, & ſiue tradatur
ſiue accipiatur à talibus, nulla eorum peruerſitate vio-
lari, ſiue intus ſiue foris. Proinde conſentimus Cap.XXII.
Cypriano, hæreticos remiſſionem dare non poſſe, bap- Cyprianus
tiſmum autem dare poſſe, quod quidem illis & danti- in epiſto.12.
bus & accipientibus valeat ad perniciem, tanquam tāto munere dei male vtentibus: ſicut etiam maligni &
inuidi, quos & intus eſſe teſtatur, remiſſionem peccatorum dare non poſſunt, cum eos baptiſmum dare poſſe
omnes fateamur. Si enim de his qui in nos peccauerint
dictum eſt, Si non dimiſeritis peccata hominibus, nec Matth.6.
pater veſter dimittet vobis peccata veſtra: quanto magis fieri non poteſt vt eis peccata dimittantur, qui fratres à quibus diliguntur oderunt, & in ipſo odio baptizantur, quibus tamen poſtea correctis non rurſus baptiſmus datur: ſed ipſa venia quam tunc accipere non
meruerunt, in vera conuerſione præſtatur. Ideoque etiā M
illa quæ ad Quintum ſcribit Cyprianus, & illa quæ cū
collegis ſuis liberali Caldonio Iunio, & cæteris ad Saturninum & Maximum & alios bene conſiderata, nullo modo præferēda ſunt, aduerſus totius Eccleſiæ catholicæ cōſenſionem, cuius ſe illi membra eſſe gaudebant,
& vnde ſe neque ipſi præciderunt, neque diuerſa ſentiētes præcidi paſſi ſunt, donec aliquando in domini voluntate per plenarium concilium, licet poſt multos annos quid eſſet rectius eluceret, non aliqua nouitate inſtituta, ſed antiquitate roborata. Ad Pompeium etiā Ca.XXIII.
ſcribit Cyprianus de hac eadem re, vbi aperte indicat Cyprianus
Stephanum, quem Romanæ eccleſiæ Epiſcopum tunc in epiſtola
fuiſſe didicimus, non ſolum ſibi ad iſta non conſenſiſſe ad Pompe-
verūetiam contrà ſcripſiſſe atque præcepiſſe: Qui vtiq; ium.
Stephanus nō propterea communicauit hæreticis, quia
baptiſmo Chriſti quod in eorum peruerſitate integrū
manſiſſe cognouit, improbare non auſus eſt. Nam ſi nō
habent baptiſmum qui de deo praua ſentiūt, hoc poſſe
& intus accidere, iam ſatis, vt arbitror, diſputatum eſt.
Apoſtoli autem nihil quidem exinde præceperunt, ſed
conſuetudo illa quæ opponebatur Cypriano, ab eorum
traditione exordium ſumpſiſſe credenda eſt, ſicut ſunt
multa

A multa quæ vniuerſa tenet eccleſia, & ob hoc ab Apoſto
lis præcepta bene creduntur, quanquam ſcripta non re-
Tit.3. periantur. At enim ſcriptum eſt de hæreticis, quod à ſe-
metipſis damnati ſunt. Quid ergo? Et illi non à ſemet-
ipſis damnati ſunt, de quibus dictum eſt, In quo enim
alterum iudicas temetipſum condemnas? His autem di
Roma.2. cit Apoſtolus, Qui prædicas non furandum furaris, &
Cyprianus cætera. Et tales profecto erant illi, qui cum eſſent Epi-
in epiſtola ſcopi & cum ipſo Cypriano in vnitate catholica cõſti-
de lapſis. tuti, fundos inſidioſis fraudibus rapiebant, prædicantes
1.Cor.6. vtique Apoſtoli verba dicentis, Neque rapaces regnũ
d[illegible]oſſidebunt. Quapropter ipſius etiam epiſtolæ quæ
ad Pompeium ſcripta eſt, cæteras ſententias ex eiſdem
regulis breuiter percurrere non morabor: Contra mã-
datum dei eſſe, quod venientes ab hæreticis ſi iam illic
baptiſmum Chriſti acceperunt, baptizantur, quia ſcri-
pturarum ſanctarum teſtimoniis non ſolum oſtendi-
tur, ſed planè oſtẽditur multos pſeudochriſtianos, quã-
uis non habeant eandem charitatem cum ſanctis, ſine
Auguſtin⁹ qua nihil proſunt quæcunque ſancta habere potuerint,
B baptiſmum tamen communem habere cum ſanctis.
Quod iam ſatis atque vberrime demonſtratum eſt, ec-
cleſiam & ſpiritum & baptiſma dixit, abinuicem non
poſſe ſeparari, & ideo qui ab eccleſia ſeparati ſunt & ab
ſpiritu ſancto, etiã à baptiſmo vult intelligi ſeparatos.
Quod ſi ita eſt, cum quiſq; in eccleſia catholica baptiſ-
mum acceperit tandiu in eo manet quandiu in eccle-
ſia & ipſe manet: Si autem inde diſceſſerit, diſceſſit à
baptiſmo, quod non ita eſt: Nam ideo redeunti non
redditur, quia cum diſcederet non amiſit. Quemad-
modum autem ſpiritum ſanctum ſicut habent filij di-
lecti, non habent filij maligni, & tamen baptiſmum
Sapien.1. habent, ſic & eccleſiam ſicut habent catholici, non ha-
bent hæretici, & tamen baptiſmum habent: Nam ſpi-
ritus ſanctus diſciplinæ fugiet fictum, nec tamen eũ ef-
fugiet baptiſmus. Itaque ſicut poteſt baptiſma eſſe, & vn
de ſe aufert ſpiritus ſanctus, ita poteſt eſſe baptiſma vbi
De con.di. non eſt eccleſia. Manus autem impoſitio ſi non adhibe-
4.cap quo retur ab hæreſi venienti, tanquam extra omnem culpã
modo deus. eſſe iudicaretur, propter charitatis autem copulationẽ
quod eſt maximum donum ſpiritus ſancti, ſine quo nõ
valent ad ſalutem quæcũque alia ſancta in homine fue
C.XXIIII. rint, manus hæreticis correctis imponitur. Iam de
C templo dei & quo modo accipiendum ſit, quotquot
Galat.3. in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtũ induiſtis, ſatis diſſe-
ruiſſe me memini. Neque enim auari tẽplum dei ſunt
2.Cor.6. cum ſcriptum ſit, Quæ ſocietas templo dei cum idolis?
De conſe. Et auaritiam idololatriam eſſe, teſtimonium Pauli Cy-
diſt.4 cap. prianus aſſumpſit. Induunt autem homines Chriſtum
quo modo aliquando vſque ad ſacramenti perceptionem, aliquã-
de⁹.4.ſen. do & vſque ad vitæ ſanctificationem, atque illud pri-
diſt.4.cap. mum & bonis & malis poteſt eſſe commune, hoc autẽ
quæritur alterum proprium eſt bonorum & piorum? Quapro-
ergo. pter ſi baptiſma eſſe ſine ſpiritu non poteſt, habent &
ſpiritum hæretici, ſed ad perniciem, non ad ſalutem, ſi-
1.Reg.18. cut habuit Saül. Nam per nomẽ Chriſti in ſpiritu ſan-
Marci.9. cto eiciũtur dæmonia, quod & ille poterat qui erat ex-
tra eccleſiam, de quo diſcipuli domino ſuggeſſerunt, ſi-
cut habent auari, qui tamen non ſunt templũ dei: Quo-
niam quæ ſocietas templo dei cum idolis? Si autem nõ
habent auari ſpiritum dei, & tamen habent baptiſma,
poteſt eſſe ſine ſpiritu baptiſma. Si propterea filios dei
generare non poteſt hæreſis per Chriſtum, quia Chri-
ſti ſponſa non eſt, nec turba illa malorum intus conſti-
tutorum poteſt, quia & ipſa Chriſti ſponſa non eſt. De-

ſignatur enim Chriſti ſponſa ſine macula & ruga: Ergo D
aut non omnes baptizati filij ſunt dei, aut poteſt & non *Ephe.5.*
ſponſa generare filios dei. Sicut autem quæritur, vtrum *2.Retra.*
ſpiritaliter natus ſit qui baptiſmum Chriſti apud hære- *cap.18.*
ticos accepit, ita quæri poteſt vtrũ ſpiritaliter natus ſit,
qui baptiſmum Chriſti non ad deum veraci corde cõ-
uerſus in catholica accepit, nec tamen ideo baptiſmum
nõ accepit. Iam illa quæ in Stephanũ irritatus effudit, *Cap.XXV.*
retractare nolo, quia & non opus eſt. Eadẽ quippe ipſa *Cyprianus*
dicũtur quæ iã ſatis diſcuſſa ſunt, & ea præterire melius *ad Pompeiũ*
eſt, quæ periculum pernicioſæ diſſenſionis habuerunt.
Stephanus autem & abſtinendos putauerat, qui de ſuſ-
cipiendis hęreticis priſcam conſuetudinem conuellere
conarẽtur. Iſte autem quæſtionis ipſius difficultate per-
motus, & ſanctis charitatis viſceribus largiſsime præ-
ditus, in vnitate cum eis manendum qui diuerſa ſenti-
rent: Ita quamuis commotius, ſed tamen fraternè indi-
gnetur, vicit tamen pax Chriſti in cordibus eorum, vt
in tali diſceptatione nullum inter eos malum ſchiſma-
tis oriretur. Non autem hinc vberius excreuerunt hæ-
reſes & ſchiſmata, quia id quod in eis Chriſti eſt ap- E
probatur, quod autem ipſorum eſt improbatur. Magis
enim qui hanc legem rebaptizandi tenuerunt, in plura
fruſta conciſi ſunt. Iam vero cum dicit Epiſco- *Cap.XXVI*
pum docibilem eſſe debere, & adiungit, docibilis autẽ *2.Timo.2.*
ille eſt qui eſt ad diſcendi patientiam lenis & mitis, o-
portet enim Epiſcopos non tantum docere, ſed & diſ-
cere, quia & ille melius docet qui quotidie creſcit &
proficit diſcendo meliora. His vtique verbis ſatis indi-
cat vir ſanctus & pia charitate præditus, non eſſe me-
tuendum ſic eius epiſtolas legere, vt ſi quid poſtea plu-
ribus & diuturnioribus inquiſitionibus compertum ec-
cleſiam confirmauit, non ambigamus, quia ſicut multa
erant quę doctus Cyprianus doceret, ſic erat & aliquid
quod Cyprianus docibilis diſceret. Quòd autem nos
admonet, vt ad fontem recurramus, id eſt, ad Apoſto-
licam traditionem, & inde canalem in noſtra tempora
dirigamus, optimum eſt, & ſine dubitatione faciendũ.
Traditum eſt ergo nobis, ſicut ipſe commemorat ab
Apoſtolis, quòd ſit vnus deus & vnus Chriſtus, & vna *Ephe.4.*
ſpes, & vna fides, & vna Eccleſia, & baptiſma vnum. F
Cur ergo ſi Apoſtolorum tẽporibus inueniamus fuiſſe
quoſdam quibus vna ſpes non erat & vnum baptiſma
erat, non ex ipſo fonte ita in nos ducitur veritas, vt ap-
pareat nobis ſic fieri poſſe, vt cum ſit vna eccleſia ſit
ſpes vna, & baptiſma vnum, habeant tamen vnum ba-
ptiſma qui non habent vnam Eccleſiam, ſicut illis etiã
temporibus fieri potuit vt baptiſma vnum haberent,
qui vnam ſpem non haberent? Quo modo enim habe-
bant vnam ſpem cum ſanctis & iuſtis illi qui dicebant, *1.Cor.15.*
Manducemus & bibamus, cras enim moriemur, dicẽ-
tes, quod non eſſet reſurrectio mortuorum: & tamẽ in
ipſis erant quibus idem dicit Apoſtolus, Nunquid Pau- *1.Cor.1.*
lus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli bapti- *1.Cor.15.*
zati eſtis? Ad eos enim apertiſsime ſcribit, dicens, Quo *C.XXVII.*
modo quidam in vobis dicunt, quia reſurrectio mor- *Canti.4.*
tuorum non eſt? Et quod in Cantico Cantico-
rum Eccleſia ſic deſcribitur, Ortus cõcluſus, ſoror mea
ſponſa, fons ſignatus, puteus aquæ viuæ, paradiſus cum
fructu pomorum: hoc intelligere non audeo niſi in
ſanctis & iuſtis, non in auaris & fraudatoribus, & rap-
toribus, & fœneratoribus, & ebrioſis, & inuidis, quos
tamen cum iuſtis baptiſmum habuiſſe communem cũ
quibus communem non habebant vtique charitatem,
ex ipſius Cypriani literis ſicut ſæpe commemoraui,
vberius

G vberius diſcimus & docemus. Nam dicat mihi aliquis,
quo modo irripſerint in ortum concluſum & fontem
ſignatum, quos ſeculo ſolis verbis & non factis renun-
Ephe.5. ciaſſe Cyprianus, & tamen intus fuiſſe teſtatur? Si enim
Can.4. & ipſi ibi ſunt, & ipſi ſponſa Chriſti ſunt, ita ne vero
2.Retracta 18. talis eſt illa ſine macula & ruga, & illa ſpecioſa colum-
ba tali membrorum parte † turpatur? An iſtæ ſunt ſpi-
† ipſe næ, in quarum medio eſt illa ſicut lilium, quod in eodẽ
Canti.2. cantico dicitur? Inquantum ergo lilium, intãtum & or-
Canti.4. tus concluſus & fons ſignatus, in illis videlicet iuſtis,
Roma.2. qui in occulto Iudæi ſunt circuncisione cordis. Omnis
Pſal.44. enim pulchritudo filiæ regum intrinſecus, in quibus eſt
numerus certus ſanctorum prædeſtinatus ante mundi
conſtitutionem. Illa vero multitudo ſpinarum, ſiue oc-
cultis ſiue apertis ſeparationibus, forinſecus adiacet ſu-
Pſal.39. per numerum, Annunciaui, inquit, & locutus ſum, mul-
tiplicati ſunt ſuper numerum, Numerus ergo ille iuſto-
Roma.8. rum, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt de quibus
2.Timo.2. dictum eſt, Nouit dominus qui ſunt eius: ipſe eſt ortus
Canti.4. concluſus, fons ſignatus, puteus aquæ viuæ, paradiſus
cum fructu pomorum, Ex hoc numero quidam ſpirita-
1.Cor.12. liter viuunt, & ſupereminentem viam charitatis ingre-
H diũtur, & cum præoccupatum hominem in aliquo de-
licto inſtruunt in ſpiritu lenitatis, intendunt ne & ipſi
Galat.6. tententur, & cum forte & ipſi præoccupantur, reprimi-
tur in eis aliquantulum, non autem extinguitur chari-
tatis affectus: rurſuſque reſurgens & inardeſcens, pri-
Pſal.118. ſtino curſui reſtituitur. Norunt enim dicere, Dormita-
uit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis.
Philip.4. Cum autem aliquid aliter ſapiũt, id quoque illis in cha-
Ephes.4. ritatis flagrantia permanentibus, nec rumpentibus vin-
culum pacis, deus reuelabit. Quidam vero adhuc car-
nales & animales prouectus ſuos inſtanter exercent, &
vt cibo ſpiritalium fiant idonei, ſanctorum myſterio-
rum lacte nutriuntur, ea quæ in prauis moribus popu-
lari etiam iudicio manifeſta ſunt, in dei timore deuitãt,
& vt minus minuſque in rebus terrenis & temporali-
bus delectentur, vigilantiſsime ſatagunt, regulam fi-
dei diligenter inquiſitam firmiſsime tenent, & ſi quid
ab ea deuiant, cito authoritate catholica corriguntur,
quanuis in eius verbis pro ſenſu carnali, variis adhuc
phantaſmatum concurſibus fluctuent. Sunt etiam qui-
dam ex eo numero qui adhuc nequiter viuãt, aut etiam
I in hæreſibus, vel in gentilium ſuperſtitionibus iace-
ant, & tamen etiam illic nouit dominus qui ſunt eius.
2.Timo.4. Nanque in illa ineffabili præſciẽtia dei, multi qui foris
vidẽtur intus ſunt, & multi qui intus vidẽtur foris ſunt.
Ex illis ergo omnibus, qui vt ita dicam, intrinſecus &
Canti.4. in occulto intus ſunt, conſtat ille ortus concluſus, fons
ſignatus, puteus aquæ viuæ, paradiſus cũ fructu pomo-
rum. Horum munera conceſſa diuinitus, partim ſunt
propria, ſicut in hoc tempore infatigabilis charitas, &
in futuro vita æterna, partim vero cum malis peruer-
ſiſque communia, ſicut omnia cætera in quibus ſunt &
Qualiter per arcam Noe Eccleſia figuretur ſacroſancta myſteria. Hinc itaque iam facilior &
expeditior nobis arcæ illius, cuius Noë fabricator & gu
bernator extitit, conſideratio proponitur. Ait enim Pe-
trus, In arca Noë pauci, id eſt, octo animæ hominum
Ca.XVIII. ſaluæ factæ ſunt per aquam, quod & vos ſimili forma
1.Petr.3. baptiſma ſaluos fecit, nõ carnis depoſitio ſordium, ſed
conſcientiæ bonæ interrogatio. Quapropter ſicut ap-
paret homines in vnitate catholica baptizati, qui ſecu-
lo ſolis verbis non factis renunciant, quo modo perti-
nent ad huius arcæ myſterium in quibus non eſt con-
ſcientiæ bonæ interrogatio? Aut quo modo ſalui ſiunt
per aquam qui ſancto baptiſmate male vtentes, cum vi- K
deantur eſſe intus vſque in finem vitæ in flagitioſis &
perditis moribus perſeuerant? Aut quo modo non ſunt
per aquam ſaluati, quos in præteritũ cum eo baptiſmate
quod in hæreſi acceperant, in Eccleſiam ſimpliciter ad-
miſſos Cyprianus ipſe commemorat? Eadem quippe *Cyprianus in epiſt. ad Iubaianũ.*
arcæ vnitas eos ſaluos fecit, in qua nemo niſi per aquã
ſaluatus eſt. Ipſe enim dicit, Potens eſt dominus miſeri-
cordia ſua indulgentiam dare, & eos qui ad Eccleſiam
ſimpliciter admiſsi, in Eccleſia dormierunt, ab Eccleſiæ
ſuæ muneribus non ſeparare. Si non per aquam, quo
modo in arca? Si non in arca, quo modo in Ecc[...]a?
Si autem in Eccleſia, vtique in arca, & ſi in arca, vtique
per aquam. Poteſt ergo fieri vt quidam foris baptizati,
per dei præſcientiam verius intus baptizati deputentur
quia illic eis aqua incipit prodeſſe ad ſalutem: Neque
enim aliter dici poſſunt ſalui facti in arca niſi per aquã:
Et rurſus quidam qui videbantur intus baptizati, per
eandem præſcientiam dei foris baptizati verius depu-
tentur. Male quippe vtentes baptiſmo per aquam mo-
riuntur, quod nulli tunc accidit, niſi qui præter arcam
fuit. Certe manifeſtum eſt id quod dicitur in Eccleſia L
intus & foris, in corde non in corpore cogitandum,
quandoquidẽ omnes qui corde ſunt intus in arcæ vni-
tate, per eandem aquam ſalui fiunt, per aquam omnes
qui corde ſunt foris, ſiue etiam corpore foris ſint, ſiue
non ſint, tanquam vnitatis aduerſarij moriuntur. Sicut
ergo non alia, ſed eadem aqua in arca poſitos ſaluos fe-
cit & extra arcã poſitus interemit, ſic nõ alio, ſed eodẽ
baptiſmo, & boni catholici ſalui fiunt, & mali catho-
lici vel hæretici pereunt. Quid autem beatiſsimus Cy-
prianus de catholica ſentiat, & quo modo eius autho-
ritate penitus obterantur hæretici: quanquam multa di-
xerim, ſeorſum tamen ſi domino placuerit, aliquanto
vberius atque manifeſtius dicere ſtatui, cum prius de
concilio eius dixero quæ deberi à me puto, quod in dei
voluntate ſequenti volumine aggrediar.

Libri quinti finis.

DIVI AVRELII AVGVSTI-ni Hipponenſis Epiſcopi, de bap-tiſmo contra Donatiſtas, Liber ſextus. M

POTERAT iam fortaſſe ſuffice- *De his qui præpoſtere imitantur Cyprianum*
re quòd toties repetitis rationibus
& multipliciter diſputando verſa-
tis atque tractatis, adiunctis etiam *Caput.I.*
diuinarum ſcripturarum documẽ- *1.q.1.c.etiã corde.*
tis, & ipſius Cypriani tot teſti-
moniis ſuffragantibus, iam etiam
corde tardiores, quantum exiſtimo intelligunt, baptiſ-
mum Chriſti nulla peruerſitate hominis, ſiue dantis,
ſiue accipientis poſſe violari. Nec ob aliud illis tempo- *De con. di. 4. cap. quo modo deus.*
ribus quando iſta quæſtio contra vtilem conſuetudinẽ
diſputationibus ſalua charitate atque vnitate altercan-
tibus diſcutiebatur, viſum eſt quibuſdam etiã egregiis
viris antiſtitibus Chriſti, inter quos præcipue beatus
Cyprianus eminebat, non eſſe poſſe apud hæreticos vel
ſchiſmaticos baptiſmum Chriſti, niſi quia non diſtin-
guebatur ſacramentum ab effectu vel vſu ſacramenti:
Et quia eius effectus atque vſus in liberatione à peccatis
& cordis rectitudine apud hęreticos non inueniebatur,
ipſum quoque ſacramentum non illic eſſe putabatur:
Sed

A Sed conuertentibus oculos ad interioris paleæ multitu-
dinem, cũ & hi qui in ipſa vnitate peruerſi ſunt & per-
ditè viuunt appareãt remiſsionem peccatorum nec da-
re poſſe nec habere, quia non malignis ſed bonis filiis
Ioan.20. dictum eſt, Si cui dimiſeritis peccata dimittuntur ei: ſi
cui tenueritis, tenebuntur: habere tamen & dare & acci-
pere baptiſmi ſacramentum, ſatis eluxit paſtoribus ec-
cleſiæ catholicæ toto orbe diffuſæ, per quos poſtea ple-
narij concilij authoritate originalis conſuetudo firma-
ta eſt, & ouem quæ foris errabat, & dominicum chara-
cterem à fallacibus deprędatoribus ſuis foris acceperat,
venientem ad Chriſtianæ vnitatis ſalutem, ab errore
corrigi, à captiuitate liberari, à vulnere ſanari, chara-
cterem tamen dominicum in ea agnoſci potius quàm im-
probari, quandoquidem ipſum characterem multi &
lupi & lupis infigunt, qui videntur quidem intus eſſe,
veruntamen ad illam ouem, quæ etiam ex multis vna
eſt non pertinere, morum ſuorum fructibus conuincũ-
tur, in quibus in finem vſque perdurãt: Quia ſecundum
Matth.7. præſcientiam dei, ſicut multæ oues errant exterius, ſic
2.Timo.2. multi lupi inſidiantur interius: Inter quos tamen nouit
B dominus qui ſunt eius, qui non audiunt vocem niſi pa-
Matth.23. ſtoris, etiam cum clamat per ſimiles Phariſæorum, de
1.Timo.1. quibus dictum eſt, Quæ dicunt, facite. Sicut enim ho-
mo ſpiritalis habens finem præcepti, id eſt, charitatem
de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta
Sapien.9. poteſt aliquid ex corpore quod adhuc corrumpitur &
Philip.3. aggrauat animam, minus liquide cernere & aliter ſape-
re quod in eadem charitate permanenti deus cum vo-
luerit reuelabit, ſic in homine carnali atque peruerſo
poteſt aliquod bonum & vtile reperiri, quod aliunde ſit
non ex ipſo: Nam vt in palmite fructuoſo inuenitur ali-
quid quod purgandum ſit, vt maiorem fructum ferat,
ita & in arundine ſterili atque arida vel alligata ſolet
vua pendere: Et ideo ſicut ſtultum eſt fructiferi palmitis
purgamenta diligere, commode autem facit qui poma
ſuauia vbicunque ſuſpenſa non reſpuit, ita quiſquis ab
vnitate præciſus propterea rebaptizat, quia Cypriano
viſum eſt ab hæreticis venientes denuo baptizari opor-
tere, laudanda in tãto viro auerſatur, & emendanda ſe-
ctatur, nec ea ipſa quæ ſectatur aſſequitur: Ille enim dum
zelo dei grauiter deteſtatur eos qui ſe ab vnitate ſepara-
uerunt, etiam ab ipſo baptiſmate ſeparatos eſſe arbitra-
tus eſt, iſti autem parum ſceleris putantes, quod ipſi à
C Chriſti vnitate ſeparati ſunt, etiam baptiſmum eius il-
lic non eſſe & ſecum exiiſſe cõtendunt. Tam ergo lon-
ge ſunt à fœcunditate Cypriani, vt nec purgamẽtis eius
Nec in Pe- æquentur. Item quiſquis non habens charitatem,
tro imitan- & perditas vias morum ingrediens peſsimorum, intus
da omnia. videtur eſſe cum foris ſit, & baptiſmum Chriſti nec in
Caput.II. hæreticis repetit, nihil eius adiuuat ſterilitatem quod
non fœcundatur ſuo, ſed fructu oneratur alieno. Fieri
autem poteſt vt aliquis vigeat in radice charitatis, & in
quo Cyprianus aliter ſapuit recte ſapiat, & tamẽ in Cy-
priano, quàm in iſto plura fœcunda ſiot, & in iſto quàm
in Cypriano plura purganda ſint: Non ſolum itaque
malos catholicos nullo modo comparamus, ſed nec
bonos facile coæquamus beato Cypriano, quem inter
raros & paucos excellentiſsimæ gratiæ viros numerat
pia mater Eccleſia, quamuis iſti & apud hæreticos co-
gnoſcant baptiſmum Chriſti, illi autem aliter viſum ſit,
vt per eum minus aliquid videntem, & in vnitate fir-
miſsime permanẽtem, manifeſtius demonſtraretur hæ-
reticis, quàm ſacrilego ſcelere rumperetur vinculum
pacis, Neque enim Phariſæi cæci, quamuis dicentes ali-

quando quod fieri debeat, comparandi erant Apoſtolo D
Petro, quamuis dicenti aliquãdo quod fieri non debeat: *Galat.2.*
Nõ ſolum autem iſtorum ariditas illius viriditati con-
ferenda non eſt, ſed nec aliorum fructus illius vbertati
adæquandus eſt. Gentes enim nemo iudaizare nunc co-
git, nec ideo tamen quiſquam nunc in Eccleſia quan-
tumlibet profecerit, Petri apoſtolatui conferendus eſt.
Quapropter reddens debitam reuerentiam dignúm-
que honorem quantum valeo perſoluens pacifico Epiſ-
copo & glorioſo Martyri Cypriano, audeo tamen di-
cere eum aliter ſenſiſſe de ſchiſmaticis vel hæreticis ba-
ptizandis, quàm poſtea veritas prodidit, non ex mea,
ſed ex vniuerſæ eccleſiæ ſententia, plenarij concilij au-
thoritate roborata atque firmata: ſicut venerans pro ſui
merito Petrum primum Apoſtolorum & eminentiſsi-
mum martyrem, audeo tamen dicere, non eum recte fe-
ciſſe vt gentes Iudaizare cogeret, etiam hoc enim dico,
non ex mea, ſed ex Apoſtoli Pauli ſalutari doctrina, per
Eccleſiam vniuerſam retenta atque ſeruata. Diſputans
ergo de ſententia Cypriani, multõ infra merita poſitus
Cypriani, dico ſacramentum baptiſmi & bonos & ma-
los poſſe habere, poſſe dare, poſſe accipere, & bonos qui- E
dem vtiliter ac ſalubriter, malos autem pernicioſe ac
pœnaliter, cum illud tamen in vtriſque ſit æqualiter in-
tegrum, atque nihil intereſſe ad eius æqualem in omni-
bus integritatem, quanto peior id habeat inter malos,
ſicut nihil intereſt quanto melior id habeat inter bo-
nos: Ac per hoc etiam nihil intereſt quanto peior det,
ſicut nihil intereſt quanto meliori det: Atque ita nihil
aliud intereſt quanto peior id accipiat, ſicut nihil inter-
eſt quanto melior accipiat. Illud autem per ſeipſum &
in eis qui non æqualiter iniqui ſunt, æqualiter ſanctum
eſt. Habere autem baptiſmum, & tradere & accipe- *Cap.III.*
re malos nequaquam in melius commutatos, & de
ſcripturis canonicis & de ipſius Cypriani literis ſatis, vt
arbitror, demonſtrauimus, quos non pertinere ad ſan-
ctam eccleſiam dei, quamuis intus eſſe videantur, ex
hoc apertiſsime apparet, quia iſti ſunt auari, raptores,
fœneratores, inuidi, maleuoli & cætera huiuſmodi: Illa *Canti.6.*
autem columba vnica, pudica & caſta, ſponſa ſine ma- *Ephe.5.*
cula & ruga, ortus concluſus, fons ſignatus, paradiſus *2.Retract.*
cum fructu pomorum, & cætera. quæ de illa ſimiliter *cap.18.*
dicta ſunt, quod non intelligitur niſi in bonis & ſanctis *Cant.4.*
& iuſtis, id eſt, non tantum ſecundum operationes mu- F
nerum dei bonis maliſque communes, ſed etiam ſecun-
dum intimam & ſupereminentem ſpiritus ſancti gra-
tiam habentibus, quibus dominus dicit, Si cui dimi- *Ioan.20.*
ſeritis peccata, dimittuntur ei: & ſi cui tenebitis, tene-
buntur. Ac per hoc nihil idoneum dici, cur non *Per malum*
poſsit malus etiam tradere baptiſmum, qui poteſt habe- *miniſtrum*
re, & ſicut pernicioſe habet ita etiam pernicioſe trade- *piorum ſo-*
re, non quia tale aliquid tradidit, nec quia talis tradit, *cietas cõdo-*
ſed quia tali tradit. Nam cum malus tradit bono, id eſt, *nat peccata*
in vnitatis vinculo, veraci conuerſione mutato, inter *Cap.IIII.*
bonum ſacramentum quod traditur, & bonum fide- *De conſe.*
lem cui traditur, tradentis malicia ſuperatur: Et cum *diſt.4.cap.*
illi veraciter ad deum conuerſo peccata dimittuntur, *quo modo*
ab eis dimittuntur, quibus ipſa veraci conuerſione con- *deus.*
iungitur: Idem quippe ſpiritus ſanctus ea dimittit, qui *Eccleſia oc-*
datus eſt omnibus ſanctis ſibi charitate cohærentibus, *culta.*
ſiue ſe nouerint corporaliter ſiue non nouerint: Simili-
ter cum alicuius peccata tenentur, ab eis vtique tenẽtur, *Baptiſmum*
à quibus ſe ille cui tenentur, vitę diſsimilitudine & pra- *& malus*
ui cordis auerſione diſiũgit, ſiue illum corporaliter no- *dat malo.*
uerint, ſiue non nouerint. Quapropter omnes *Cap.V.*

G mali ſpiritaliter à bonis ſeiuncti ſunt: ſi autem etiam corporaliter aperta diſſenſione ſeparentur, peiores fiũt. Sed vt dictum eſt, nihil intereſt ad baptiſmi ſanctitatem, quanto quiſque peior id habeat, & quanto peiori tradat, poteſt tamen tradere ſeparatus, ſicut poteſt habere ſeparatus, ſed quam pernicioſe tradere, ille autem cui tradit poteſt ſalubriter accipere, ſi ipſe non ſeparatus accipiat, ſicut pleriſq; accidit vt catbolico animo & corde ab vnitate pacis non alienato, aliqua neceſſitate mortis ingruentis, in aliquem hæreticum irruerent, & ab eo Chriſti baptiſmum ſine illius peruerſitate perciperent, & ſiue defuncti ſiue liberati nequaquam apud eos remanerent, ad quos nunquam corde tranſierant. Si autem etiam & ipſe ſeparatus acceperit, tanto pernicioſius accipit, quanto maius bonũ eſt quod non bene accipit, & tanto magis valet ad exitium ſeparato, quanto magis poſſet ad ſalutem valere coniuncto. Et ideo ſi ab illa peruerſitate correctus & à ſeparatione conuerſus venerit ad catbolicã pacem, ſub eodem baptiſmate quod acceperat, eius peccata dimittuntur propter vinculũ charitatis, ſub quo baptiſmate peccata eius tenebantur propter ſacrilegium diuiſionis, quia illud &
H in homine iuſto & in homine iniuſto ſemper ſanctum eſt, quod neque æquitate alicuius augetur, neq; alicuius iniquitate minuitur. Quæ cum ita ſint, quid huic perſpicuæ veritati obfuit, *quod multi coëpiſcopi Cypriano in illam ſententiam conſenſerunt, ſuáſque in idem conuenientes proprias protulerunt, niſi vt magis magiſque illius viri erga vnitatem Chriſti charitas innoteſcat? Si enim ſolus iſta ſentiens nullo conſentiente remaneret, videretur propterea refriguiſſe ab ſcelere ſchiſmatis, quia ſocios non inueniebat erroris. Tam multis autem ſibi conſentientibus quod cũ cęteris diuerſa ſentientibus in vnitate permanſit, catholicæ vniuerſitatis ſanctiſsimum vinculum, non timore ſolitudinis, ſed pacis amore ſeruauit. Quapropter poſſet quidam iam videri ſuperfluum cæterorum etiam illius concilij Epiſcoporum, ſingulas retractare ſententias. Sed quoniam corde tardiores non putantes eſſe reſponſum, ſi alicui loco cuiuſque ſermonis non ibi ſed alibi reſpondeatur, quod illuc etiam poſsit adhiberi, melius multum
I legendo atteruntur vt acuantur, quàm parum intelligendo conquiruntur vt redarguantur. Primum ergo ipſius Cypriani conſultationem, qua indicatur anima pacifica & exundans vbere charitatis, vnde concilium ipſum incipit, iterum conſiderãdam commemoremus. Audiſtis, inquit, collegæ dilectiſsimi, quid mihi Iubaianus coëpiſcopus noſter ſcripſerit, conſulens mediocritatem noſtrã de illicito & prophano hæreticorum baptiſmo, & quid ego ei reſcripſerim, cenſens ſcilicet quod ſemel atque iterum & ſępe cenſuimus, hæreticos ad eccleſiam venientes, eccleſiæ baptiſmo baptizari & ſanctificari oportere. Item lectæ ſunt vobis & aliæ Iubaiani literæ, quibus pro ſua ſyncera & religioſa deuotione ad epiſtolam noſtram reſcribens, non tantum conſenſit, ſed & inſtructum ſe eſſe gratias egit. Supereſt vt de hac ipſa re ſinguli quid ſentiamus proferamus: Neminem iudicãtes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Neque enim quiſquã noſtrum Epiſcopum ſe eſſe Epiſcoporum conſtituit, aut tyrannico errore ad obſequẽdi neceſſitatem collegas ſuos adigit, quum habeat omnis Epiſcopus pro licẽtia libertatis & poteſtatis ſuæ arbitrium proprium, tanquam iudicari ab alio non poſsit, quum nec ipſe poteſt alterum iudicare: ſed expectemus vniuerſi iudicium domini noſtri Ieſu Chriſti, qui vnus & ſolus habet poteſtatem & præ- K ponendi nos in Eccleſiæ ſuæ gubernatione, & de actu noſtro iudicandi.

**alias, effecit.*

Κύβις ἀῦ *Excutit acta cõcilii.* *Caput. VI.* *Verba Cypriani in cõcilio Carthaginenſi.*

Iam ſatis quantum arbitror non ſolum ad Epiſtolam quam Iubaiano ſcripſit, ſed etiam ad illam quã ad Quintum dedit & ad illam quam cum quibuſdam collegis ad quoſdam collegas, & ad illam quam ad Pompeium quantum potuimus pro vniuerſitate catholicæ conſenſionis atque concilij, in cuius vnitate iſti tanquam pia membra manſerunt, libris ſuperioribus diſputauimus. *Diſſenſurus à concilio, præfatur libertatem à Cypriano conceſſam* *Cap. VII.* Quapropter iam vnum opportunum videtur, quid etiam cæteri ſingillatim cenſuerint conſiderare ea libertate quam nobis etiam ipſe non abrogauit, dicẽs, Neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Quod eum non puto propterea dixiſſe vt cogitationes tacitas collegarum, tanquam de abdito erutas tali ſecuritate captaret, ſed quòd reuera pacem vnitatemque diligeret, ex aliis ſimilibus videre facillimum eſt, vbi ad ſingulos ſcribit ſicut ad ipſum Iubaianum. Hæc tibi, inquit, breuiſsime pro noſtra mediocritate reſcripſimus *Cyprianus in epiſtola ad Iubaianum.* frater chariſsime, nemini pręſcribentes aut pręiudicantes quo minus vnuſquiſque Epiſcoporum quod putat faciat, habens arbitrij ſui libera poteſtatem. Et ne quiſ- L quam ſi hac eadem libera poteſtate diuerſa ſentiret, pellendus à cęterorum conſortio videretur, ſequitur & dicit, Nos quantum in nobis eſt propter hæreticos cum collegis & coëpiſcopis noſtris non contendimus, cum quibus diuinam concordiam & dominicam pacem tenemus. Et paulopoſt, Seruatur, inquit, à nobis patienter & leniter charitas animi, collegij honor, vinculũ fidei, concordia ſacerdotij. Sic & in epiſtola quam ſcripſit ad Magnum, cum de baptiſmo tinctorum & perfuſorum quæreretur, vtrum aliquid intereſſet: Qua in parte, inquit, nemini verecundia & modeſtia veſtra pręiudicat, *Cyprianus ad Magnũ epiſto. 7.* quo minus vnuſquiſque quod putauerit ſentiat, & quod ſenſerit faciat. Quibus eius ſermonibus ſatis apparet illo tempore ab eis iſta eſſe tractata, quo nondum declata ſine ambagine hauriebãtur, ſed adhuc clauſa magno molimine quærebantur. Nos ergo iam de baptiſmi ſimplicitate vbique ad cognoſcẽdam conſuetudinem vniuerſæ Eccleſiæ, etiam conciliis vniuerſalibus roboratam tenentes, accepta quoque ex verbis Cypriani maiore M fiducia, per quæ mihi etiam tunc liceret ſaluo iure communionis diuerſa ſentire, vnitate quidem prælata atque laudata, qualem beatus Cyprianus & eius collegæ qui cum eo concilium illud fecerunt, cum diuerſa ſentientibus tenuerunt, hæreticorum & ſchiſmaticorum ſeditioſas calumnias proturbantes atque euertentes in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, qui per Apoſtolum ſuum loquens, ait, Sufferentes inuicem in dilectione, *Ephe. 4.* ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis, per quem etiam ait, Si quid aliter ſapitis, id *Philip. 3.* quoque vobis deus reuelabit: ſanctorum Epiſcoporum ſententias, ſaluo cum eis vinculo vnitatis & pacis, in quo retinendo eos quantum ipſe dominus adiuuat imitamur conſiderandas & pertractandas aggredimur.

Cecilius à Bilta dixit, Ego vnum baptiſmum *Cap. VIII.* in Eccleſia ſola ſcio, & extra eccleſiam nullum. Hoc erit vnum vbi ſpes vera eſt & fides certa. Sic enim ſcriptum eſt, Vna fides, vna ſpes, vnum baptiſma: non apud hæreticos vbi ſpes nulla eſt & fides falſa, vbi omnia per mendacium aguntur, *Ephe. 4.* vbi exorcizat dęmoniacus, ſacramentum interrogat cuius os & verba cãcer emittunt, fidem dat infidelis, veniam delictorum tribuit ſceleratus, & in nomine Chriſti tingit antichriſtus, benedicit à deo maledictus

A maledictus, vitam pollicetur mortuus, pacem dat impacificus, deum inuocat blaſphemus, ſacerdotium adminiſtrat profanus, ponit altare ſacrilegus. Ad hæc omnia accedit & illud malum, vt antiſtes diaboli audeat euchariſtiā facere, aut qui illis aſsiſtunt, dicunt hæc omnia falſa eſſe de hæreticis. Ecce ad qualia cogitur Eccleſia conſentire, & ſine baptiſmo & venia delictorū communicare compellitur. Quam rem fratres fugere ac vitare debemus, & à tanto ſcelere nos ſeparare, & vnum baptiſma tenere, quod ſoli Eccleſiæ à deo cōceſſum eſt.

Auguſt. Ad hęc reſpondeo, quoniam talis eſt quiſquis etiam intus confitetur ſe deum noſſe: factis autem negat, quales ſunt auari & inuidi, & qui propter fraternū odium, *1. Ioan. 3.* non meo ſed ſancti Ioannis Apoſtoli teſtimonio dicuntur homicidæ: & ſpem non habent, quia malam conſcientiam geruot: & perfidi ſunt, quia non id agunt quod deo vouerunt: & mēdaces, quia falſa profitentur, & dæmoniaci, quia diabolo & angelis eius in ſuo cor- *1. Corin. 15.* de locum præbēt & verba eorum putredinem operantur, cum corrumpunt bonos mores per colloquia mala: & infideles ſunt, quia quod deus talibus minatur, irrident: & ſcelerati, quia nefarie viuunt: & antichriſti,
B quia mores eorum Chriſto aduerſantur: & à deo maledicti, quia vbiq; tales ſancta ſcriptura execratur: & mortuí, quia carent vita iuſticiæ: & impacati, quia cōtrariis factis cum dei ſermone confligunt: & blaſphemi, quia per eorum perditos actus nomini Chriſtiano derogatur: & profani, quia ab illo dei ſanctuario ſpiritaliter interiore ſecluſi ſunt: & ſacrilegi, qui in ſeipſis templum dei male viuendo corrumpunt: & antiſtites diaboli, quia fraudi & auariciæ quæ eſt idololatria ſeruiunt. Tales autem nonnullos, imò plurimos, & Apoſtolus Paulus & Epiſcopus Cyprianus etiam intus eſſe teſtantur: Cur ergo iſti baptizant? Cur etiam quidam qui ſeculo verbis & non factis renunciantes, ab huiuſmodi moribus non mutati baptizantur, & quādo mutantur non rebaptizantur? Iam vero quod indignatur & dicit, Ecce ad qualia Eccleſia cogitur conſentire, & ſine baptiſmo & venia delictorum communicare compellitur: niſi eſſent cęteri Epiſcopi qui alios ad iſta compellerent, non vtique diceret. Vnde etiam oſtenditur illos tunc veriora ſenſiſſe, qui non receſſerunt à priſtina conſuetudine, quę poſtea concilij vniuerſitate firma-
C ta eſt. Quid eſt autem quod adiungit & dicit, Quam rem fratres fugere ac vitare debemus, & à tanto ſcelere nos ſeparare? Si enim hoc ita dicit, vt iſta non faciat nec approbet, alia res eſt: Si autem vt diuerſa ſentientes damnet & ſegreget, prioribus reſiſtit verbis Cypriani, quibus ait, Neminem iodicantes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes.

Cap. IX. Primus Felix à Migirpa dixit, Cenſeo omnem hominem ab hæreſi venientem baptizaodum. Fruſtra enim illic putat ſe eſſe baptizatum, quum non ſit baptiſma niſi in Eccleſia vnum & verum, quia & dominus vnus & fides vna eſt in qua ſtat vnum baptiſma & ſanctitas & cætera. Nam quæ foris exercenrur, nullum habent ſalutis effectum.

Auguſt. Ad ea quæ Felix à Migirpa dixit, hæc dicimus, Si non eſſet baptiſma vnum & verum niſi in Eccleſia, nō vtique eſſet in eis qui ab vnitate diſcedunt. Eſt autem in eis, nam id oon recipiunt redeuntes, non ob aliud niſi quia non amiſerant recedentes. Quod autem ait, nam quæ foris exercentur, nullum habent ſalutis effectum: conſentio, & omnino verum eſſe credo. Aliud eſt enim non ibi eſſe, aliud nullum habere ſalutis effectum. Venientibus enim ad ca-

tholicam pacem, prodeſſe incipiunt quæ foris ioerant, D
ſed foris non proderant.

Caput. X. Polycarpo autem Hadrumentino, quoniam dixit, Qui hæreticorum baptiſmum probant, noſtrum euacuant.† *† aliàs, hæreticis communicant.* Reſpondemus, Si hæreticorum eſt baptiſmus qui per hæreticos datur, auarorum & homicidarum eſt qui intus à talibus datur. Si autem hoc iſtorum non eſt, nec illud illorum eſt, ac per hoc apud quoſcunque ſit Chriſti eſt. *Auguſt.*

Caput. XI. Nouatus à Thamugade dixit, Licet ſciamus omnem ſcripturam teſtimooium reddere de ſalutari baptiſmo, debemus tamen fidem ooſtram exprimere. Hæreticos & ſchiſmaticos ad Eccleſiam veniētes qui pſeudobaptizati vidētur, debere eos in fonte perenni baptizare. Et ideo ſecuodum teſtimonium ſcripturarum, & ſecundum decretum collegarum noſtrorum ſanctiſsimorum virorum, omnes ſchiſmaticos & hęreticos qui ad Eccleſiam conuerſi ſunt baptizari, ſed & quicūque ordinati videbantur inter laicos recipi.

Auguſt. Nouatus à Thamugade quid fecerit dixit, non autem aliquid attulit vnde ſe oſtenderet facere debuiſſe quod fecit: Nominauit autem teſtimonium ſcripturarum & decretum collegarum, ſed non inde aliquid protulit quod conſiderare poſſemus.

Nemeſianus à Tubunis dixit, Baptiſma quod dant E
Exponit quid ſit renaſci ex aqua & ſpiritu ſancto. hæretici & ſchiſmatici non eſſe verum, vbique in ſcripturis ſanctis declaratum eſt. Quoniam ipſi præpoſiti eorum falſi Chriſti ſunt, & falſi Prophetæ, domino per Salomooem, Qui fidens eſt in falſis hic paſcit ventos, idem autem ipſe ſequitur aues volātes. Derelinquit autem vias vineæ ſuæ, & à ſemitis agri ſui errauit. *Cap. XII.* Ingreditur autem per auia loca atque arida, & terram deſtinat à meſſe, colligit autem manibus ſterilitatem. Et iterum, Ab aqua aliena abſtine te, & de fonte alieno ne biberis, vt longum viuas tempus, adiiciantur etiam tibi anni vitæ. Et in Euāgelio ſua voce dominus noſter Ieſus Chriſtus locutus eſt, dicens, *Ioan. 3.* Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum dei. Hic eſt ſpiritus qui ab initio ferebatur ſuper aquam, Neque eoim ſpiritus ſine aqua operari poteſt, neque aqua ſioe ſpiritu. Male ergo ſibi quidam interpretantur, vt dicant, quod per manus impoſitionem ſpiritumſanctum accipiāt, & ſic recipiantur, quum manifeſtum ſit vtroque ſacramento debere eos renaſci io Eccleſia catholica. Tunc quippe poterunt filij dei eſſe, dicente Apoſtolo, Curantes ſeruare vnitatem ſpiritus F
Ephe. 4. in coniunctione pacis, vnum corpus & vnus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ, vnus dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus deus. Et hęc omnia Eccleſia catholica loquitur: & iterum in Euangelio *Ioan. 3.* dicit, Quod natum eſt de carne, caro eſt: & quod natū eſt de ſpiritu, ſpiritus eſt: quoniam ſpiritus deus eſt, & de deo natus eſt. Ergo omnes hæretici & ſchiſmatici omnia quæcuoque faciunt carnalia ſunt, dicente Apoſtolo, *Gala. 5.* Manifeſta enim ſunt opera carnis, quæ ſuot fornicationes, immundiciæ, inceſtua, idololatriæ, veneficia, inimiciciæ, certamina, zelus, ira, diuiſiones, hæreſes & his ſimilia, de qnibus prędixi vobis ſicut prædico, quoniam quicunque hæc faciunt, regnum dei non hæreditabunt. Condemnat æque Apoſtolus cum omnibus malis & eos qui diuiſionem faciunt, hoc eſt ſchiſmaticos & hæreticos. Niſi ergo acceperint baptiſma ſalutare in eccleſia catholica quę vna eſt, ſalui eſſe nō poſſunt, ſed cum carnalibus in iudicio domini damnabuntur.

Auguſt. Nemeſianus autem à Tubunis multa poſuit teſtimonia ſcripturarum, ſed pro ſententia catholicæ quam declarandam & commendādam ſuſcepimus, multa locutus

G eſt: Niſi forte putandum eſt quia non fidit in falſis qui
fidit in ſpe rerum temporalium, ſicut omnes auari atq;
rapaces, & qui ſeculo non factis ſed verbis renunciant,
quales tamen intus & baptizare & baptizari etiam Cy-
prianus eſt teſtis. Ipſi ſequuntur etiam aues volãtes, quia
non apprehendunt quæ concupiſcunt. Deſerit autem
vias vitæ ſuæ, & à ſemita angeli ſui errat & ingreditur
per auia loca atque arida & terram deſtinatam ſiti. Cõ-
ſequitur autem manibus infructuoſa, non hæreticus tã-
tum, ſed omnis qui male viuit, quia omnis iuſticia fru-
ctuoſa eſt, & omnis iniquitas infructuoſa. Qui vero a-
quam alienam de fonte extraneo bibunt, non hæretici
tantum ſunt, ſed omnes qui non viuunt ſecũdum ea quę
docet deus, & viuunt ſecundum ea quæ docet diabo-
lus, Nam ſi de baptiſmo diceret, non diceret, ne de fon-
te extraneo biberis: ſed, de fonte extraneo non te ablue-
Ioan.3. ris. Iam vero quod dominus ait, Niſi quis renatus fuerit
ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire in regnum dei,
quid eum adiuuet ad id quod putat, omnino non vi-
deo. Aliud eſt enim omnis qui intrabit in regnum cœ-
lorum prius naſcitur ex aqua & ſpiritu, quia niſi rena-
tus fuerit ex aqua & ſpiritu, nõ intrabit in regnum cœ-
lorum: quod dominus dixit & verum eſt: Aliud au-
H tem, omnis qui naſcitur ex aqua & ſpiritu intrabit in re-
Act.8. gnum cœlorum: quod vtique falſum eſt. Nam & Si-
mon ille Magus natus erat ex aqua & ſpiritu, & tamen
non intrauit in regnum cœlorum: Sic fieri poteſt vt
hæreticis etiam contingat. Aut ſi non naſcitur ex ſpi-
ritu niſi qui veraci conuerſione mutatur, omnes qui ſe-
culo verbis & non factis renunciant, non vtique de ſpi-
ritu, ſed ex aqua ſola naſcuntur, qui tamen & intus teſte
Cypriano ſunt. Neceſſe eſt enim vt vnum de duobus
concedatur, aut illi qui fallaciter ſeculo renunciant, na-
ſcuntur de ſpiritu, quanuis ad perniciẽ, non ad ſalutem,
atque ita poſſunt & hæretici: aut ſi illud quod ſcriptum
eſt, Sanctus enim ſpiritus diſciplinæ effugiet fictum,
Sapien.1. etiatu ad hoc valet vt fallaciter ſeculo renunciantes, nõ
naſcantur de ſpiritu, poteſt quis baptizari aqua, & non
naſci de ſpiritu: Et fruſtra Nemiſianus ait, Neque ſpi-
ritus ſine aqua operari poteſt, nec aqua ſine ſpiritu. Iam
vero & alibi ſæpe dictũ eſt, quo modo fieri poſsit, vt ha-
beant communiter vnum baptiſma, qui Eccleſiam non
habent vnam, ſicut fieri poteſt in ipſa intus Eccleſia, vt
non habeant vnum ſpiritum ſancti per iuſticiam, & im-
mundi per auariciã, & tamen habeant vnum baptiſma:
Sic enim dictum eſt, vnum corpus, id eſt Eccleſia, ſicut
Ephes.4 vnus ſpiritus & vnum baptiſma. Iam cætera quæ dixit,
I noſtræ potius aſſertioni ſuffragantur: Poſuit enim ex
Ioan.3. Euangelio teſtimonium, Quod natum eſt de carne ca-
ro eſt: & quod natum eſt de ſpiritu, ſpiritus eſt: quia
deus ſpiritus eſt, & ex deo natus eſt, & intulit, Ergo
omnes hæretici & ſchiſmatici, omnia quæcunque faci-
Galat.5. unt carnalia ſunt, dicẽte Apoſtolo, Manifeſta ſunt enim
opera carnis, quæ ſunt, fornicationes, immundiciæ,
& cætera quæ ibi dicit Apoſtolus, vbi & hæreſes com-
memorauit, iſte executus eſt, quoniam quicunque hæc
faciunt, regnum dei non hæreditabunt. Deinde ad-
iecit & dixit: Condemnat itaque Apoſtolus cum om-
nibus malis, & qui diuiſionem faciunt, hoc eſt, ſchiſ-
maticos & hęreticos, bene quidẽ enumerans opera car-
nis, inter quæ & hæreſes ſunt, inuenit & dixit, ſimul
omnia damnantem Apoſtolum. Interroget ergo ipſe
ſanctum Cyprianum, & audiat ab eo quam multi etiam
intus ſecũdum opera mala carnis viuunt, quæ cũ hære-
ſibus dãnat Apoſtolus, & tamen baptizant & baptizan-
tur: Cur ergo ſoli hæretici dicuntur baptiſmum habere K
non poſſe, quem habent ſocij damnationis ipſorum?
Ianuarius à Lambeſe dixit, Secundum ſcripturarum *Cap. XIII.*
ſanctarum authoritatẽ decerno omnes hæreticos bap-
tizandos, & ſic in Eccleſiam ſanctam admittẽdos, Huic *August.*
reſpondetur, ſecundum ſcripturarum ſanctarum autho
ritatem decreuit concilium catholicum orbis terrarum
etiam in hæreticis inuentum Chriſti baptiſmũ non eſſe
improbandum. Si autem poneret teſtimonia ſcriptura-
rum: aut contra nos non eſſe, aut etiã pro nobis eſſe de-
monſtraremus, ſicut ecce qui eum ſequitur. Lucius *Cap. XIIII.*
à Caſtragalba dixit, Cum dominus in Euãgelio ſuo di- *Matth.5.*
xerit, Vos eſtis ſal terræ. Si autem ſal infatuatum fuerit
id quod ſalietur ex eo, ad nihilum valebit, niſi vt proii-
ciatur foras, & cõculcetur ab hominibus: & iterum poſt
reſurrectionem ſuam mittens Apoſtolos ſuos manda-
uerit, dicens, Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & *Matth.28.*
in terra: ite ergo & docete omnes gentes baptizantes
eas in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Quum er-
go manifeſtum ſit hæreticos, id eſt, hoſtes, non integrã
ſacramenti confeſsionem habere: Item ſchiſmaticos
non poſſe condire ſapientia ſpiritali, quum ipſi ab Ec-
cleſia, quæ vna eſt, recedendo infatuati contrarij facti
ſint: fiat ſicut ſcriptum eſt, Domus contrariorum legis L
debent emundationem: & cõſequens ſit eos qui à con-
trariis baptizati inquinati ſunt primo purgari, & tum
demum baptizari. Lucius à Caſtragalba ex Euan- *August.*
gelio poſuit teſtimonium, dicente domino, Vos eſtis ſal *Matth.5.*
terræ, ſi autem ſal infatuatum fuerit, id quod ſalietur ex
eo ad nihil valebit, niſi vt proiiciatur foras & concul-
cetur ab hominibus: quaſi nos dicamus homines ipſos
foras proiectos aliquid valere, vel ad ſuam vel ad alio-
rum ſalutem: Sed & qui tales videntur intus: non ſo-
lum ſpiritaliter foris ſunt, ſed etiam corporaliter in fine
ſeparabuntur: Omnes enim tales ad nihil valent, nec
ideo tamen ſacramentum baptiſmatis quod in eis eſt
nihil eſt: Nam & in ipſis qui proiiciuntur foras, ſi reſi-
piſcant & redeant, ſalus eis quæ receſſerat redit, baptiſ-
ma vero quia non receſſerat nõ redit. Et illud quod ait
dominus, Ite ergo docete omnes gẽtes baptizantes eos *Matth.28.*
in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, non permiſit *Ioan.20.*
baptizare niſi bonos, quia malis non diceret, Si cui di-
miſeritis peccata, dimittentur ei: ſi cui tenueritis, te-
nebuntur. Quo modo ergo intus baptizãt mali, qui di-
mittere peccata non poſſunt? Quo modo etiam bapti-
zant malos non mutatos, quorum peccata adhuc ſuper
eos ſunt, ſicut Ioannes dicit, Qui odit fratrem ſuum, in *1.Ioan.2.*
tenebris eſt vſque adhuc. Si autem tunc dimittuntur, M
cum ſe bonis & iuſtis per charitatis vinculum coniun-
xerint per quos in Eccleſia peccata dimittuntur, quan-
uis à malis baptizati ſint, intima charitate coniungunt,
ſic & illis qui forinſecus veniunt, & ad eãdem compa-
ginem corporis Chriſti, interno vinculo pacis accedũt,
baptiſmus tamen Chriſti in vtriſque agnoſcendus, & in
nullis improbãdus eſt, ſiue antequam cõuertantur, quã-
uis eis nihil proſit, ſiue cum cõuertuntur vt proſit: Cum
ipſi ab Eccleſia quæ vna eſt, inquit, recedendo infaniati
contrarij facti ſunt, fiat ſicut ſcriptũ eſt, Domus cõtra-
riorum legis debent emundationem: cõſequens eſt, in-
quit, eos qui à contrariis baptizati, inquinati ſunt pri-
mo purgari, & tũc demum baptizari. Quid ergo rapto-
res & homicidæ non ſunt contrarij legis dicentis, Non *Exod.20.*
occides, non furaberis? Debent ergo emundationem:
quis hoc negauerit? Et tamen non ſolum quicunque à
talibus viciis † baptizantur, ſed etiã qui tales non mutati *† intus.*
baptizantur

A baptizantur, quanuis adhuc purgationem debeant vt
mutentur, non tamen amplius cum mutati fuerint bap-
tizantur: Tanta vis eſt in ſacramento ſimplicis baptiſ-
mi, vt cum fateamur aliquem baptizatum, & adhuc ma-
le viuentem debere mundari, vetemus tamen vlterius
Cap.XV. baptizari. Creſcens à Cirta dixit, In tanto cœtu ſan-
ctiſsimorum ſacerdotũ lectis literis Cypriani dilectiſ-
ſimi noſtri ad Iubaianum, itemque ad Stephanum, quæ
tantum in ſe ſanctiſsimorum ex ſcripturis deificis teſti-
moniorum continẽt, vt merito omnes per dei gratiam
adunati conſentire debeamus, cenſeo ego omnes hæ-
reticos ſiue ſchiſmaticos, qui ad catholicam Eccleſiam
venire voluerint, non ante ingredi niſi exorcizati &
baptizati fuerint, exceptis his ſanè qui in Eccleſia ca-
tholica fuerant antè baptizati, ita tamen vt per ma-
nus impoſitionem in pœnitentiam Eccleſiæ reconci-
Auguſtin. lientur. Reſpondetur, Hic admonemur iterum quæ-
rere, cur dixerit exceptis his ſanè qui in Eccleſia ca-
tholica fuerant antè baptizati? An quia non amiſe-
rant quod intus acceperant: ergo quod habere foris
poterant, cur non & tradere poterant? An illicite foris
traditur? Sed neque licite foris habetur, & tamen ha-
B betur: Sic illicite foris datur, ſed tamen datur. Quod
autem præſtatur redeunti qui intus acceperat, hoc præ-
ſtatur venienti, qui foris acceperat: id eſt, vt licite in-
tus habeat, quod illicite foris habebat. Sed aliquis for-
ſitan quærat, quid de hac re habeat beati Cypriani epi-
ſtola ad Stephanum, cuius in hac ſententia comme-
moratio facta eſt, cum in exordio concilij non ſit com-
memorata: credo quia non ſit putatum neceſſarium,
Nam & ipſam in iſto cœtu conſacerdotum lectam eſſe
dixit, quod factum omnino non dubito, quantum arbi
tror, vt fieri ſolet, quo poſſent iam congregati Epiſcopi
etiam de illa cauſa ſimul aliquid cognoſcere, quę in illa
epiſtola continetur. Nam prorſus ad quæſtionem præ-
ſentem non pertinet, & magis miror cur eam iſte com-
memorare voluerit, quàm cur in exordio concilij com
memoratio eius prætermiſſa ſit. Quod ſi quiſquam ar-
bitratur me aliquid noluiſſe in medium proferre, quod
in ea poſitum eſt præſenti cauſæ neceſſarium, legat eam
& ſciat verum eſſe quod dico: Aut ſi aliud inuenerit re-
darguat. Prorſus enim illa epiſtola de baptiſmo apud
hæreticos vel ſchiſmaticos dato, vnde nunc agimus
Cap.XVI. nihil habet. Nicomedes à Segermis dixit, Mea
C ſententia hæc eſt, vt hæretici ad Eccleſiam venientes
baptizentur, eo quòd nullam foris apud peccatores re-
Auguſtin. miſsionem peccatorum conſequantur. Cui reſponde-
tur, Vniuerſæ eccleſiæ catholicæ ſentẽtia hæc eſt, vt hæ-
retici quanuis in hæreſi iam Chriſti baptiſmo baptiza-
ti ad eccleſiam venientes: non baptizentur. Si enim nul
†peccatores la eſt apud hæreticos † remiſsio peccatorum, nec intus
peccatores peccata dimittunt, & tamen ab eis baptiza-
Cap.XVII. ti non rebaptizantur. Monnulus à Girpa dixit,
eccleſiæ catholicæ matris noſtræ veritas apud nos fra-
tres ſemper manſit & manet, vel maxime in baptiſmi
Math.28. trinitate, domino noſtro dicente, Ite baptizate gentes
in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Cum ergo ma
nifeſte, inquit, ſciamus hæreticos nec habere patrem,
nec filium, nec ſpiritum ſanctum, debent venientes ad
Eccleſiam matrem noſtram vere renaſci & baptizari,
vt cancer quod habebant & damnationis iræ & erroris
†effectura. offocatum † per ſanctum & cœleſte lauacrum ſanctifi-
Auguſtin. cetur. Huic reſpondemus, patrem & filium & ſpiri-
tum ſanctum in ſacramento duntaxat habere omnes
qui baptiſmo verbis Euangelicis conſecrato baptizan-
tur, in corde autem & in vita nec illos habere, qui in- D
tus perdite & execrabiliter viuunt. Secundinus à *Ca.XVIII.*
Chezas dixit, Cum dominus noſter Ieſus dicat, Qui *Math.12.*
mecum non eſt, aduerſum me eſt: & Ioannes Apoſtolus *1.Ioan.2.*
eos qui ab eccleſia exeunt antichriſtos dicat, indubitan-
ter hoſtes Chriſti, quique antichriſti nominati ſunt,
gratiam baptiſmi ſalutaris miniſtrare non poſſunt, &
ideo cenſeo eos qui de hæreticorum inſidiis confugiũt
ad eccleſiam, baptizandos eſſe à nobis, qui amici appel-
lati ſumus de eius dignatione. Cui reſpondetur, Chriſti *Auguſtin.*
aduerſarios omnes eſſe, quibus dicentibus, Domine in *Math.7.*
nomine tuo virtutes multas fecimus, & alia quæ ibi di-
cuntur in fine dicturus eſt, non noui vos, diſcedite à
me omnes operarij iniquitatis: quæ tota palea ſi vſque *Math.3.*
in finem in malicia perſeuerauerit, ſiue ante ventila-
tiònem eius aliquid foras volet ſiue intus eſſe videatur
igni deſtinata eſt. Si ergo propterea baptizandi ſunt ad
eccleſiam venientes hæretici vt ab amicis dei baptizen-
tur, nunquid illi auari, raptores, homicidæ, amici dei
ſunt, aut quos baptizauerint denuo baptizandi ſunt?

Felix à Bagai dixit, Sicut cæcus cæcum ducens *Cap.XIX.*
ambo in foueam cadunt, ita hæreticus hæreticum bap- *Math.15.*
tizans ſimul in mortem cadunt. Hoc verum eſt, ſed E
non propterea verum eſt quod adiũgit, Et ideo, inquit, *Auguſtin.*
hæreticus baptizandus eſt & viuificandus, ne nos viui
mortuis communicemus. Nònne mortui erant qui di-
cebant, Mãducemus & bibamus, cras enim moriemur? *1.Corin.15.*
Non enim credebant reſurrectionem mortuorum. Qui
ergo iſtorum colloquiis malis corrumpebantur & eos
ſequebantur, nònne pariter cum eis in foueam cade-
bant? Et in eis tamen erant iſti quibus ſcribebat Apo-
ſtolus iam baptizatis, nec tamen ideo ſi corrigerentur
denuo baptizarentur. Nònne idem Apoſtolus ait, Sape- *Roma.8.*
re ſecundum carnem mors eſt? Et vtique ſecũdum car-
nem ſapiebant auari, fraudatores, raptores, inter quos
gemebat ipſe Cyprianus. Quid ergo illi in vnitate vi-
uenti oberãt mortui? Aut quis dicat baptiſmum Chriſti
quod tales haberent vel darent, eorum iniquitatibus
fuiſſe violatum. Pollianus à Milen dixit, Iuſtum *Cap.XX.*
eſt hæreticum in eccleſia Chriſti baptizari. Reſponde- *Auguſtin.*
tur, Nihil quidem breuius dici potuit. Sed puto & hoc
breue eſt, Iuſtum eſt baptiſmum Chriſti non exufflari
in eccleſia Chriſti. Theogenes ab Hippone regio *Cap.XXI.*
dixit, Secũdum ſacramentum gratiæ cœleſtis quod ac-
cepimus, vnũ baptiſmum quod eſt in eccleſia ſancta cre F
dimus. Reſpondetur, Poteſt & mea eſſe ſentẽtia, Sic eni
librata eſt, vt nihil habeat cõtra veritatem: Nam & nos *Auguſtin.*
vnũ baptiſmum quod eſt in eccleſia ſancta credimus. Si
autẽ dixiſſet, quod eſt in ſola eccleſia ſancta credimus:
reſpondendum erat ſicut cæteris. Nunc vero quia ſic di
ctum eſt, vnum baptiſma, quod eſt in eccleſia ſancta cre
dimus: vt eſſe quidem in eccleſia ſancta diceretur, ſed &
alibi eſſe nõ negaretur, quodlibet ille ſenſerit cũtra hæc
verba diſputare nõ opus eſt. Si enim de me ſingula quę-
rerentur, vtrum eſſet vnum baptiſma: reſponderem
vnum eſſe. Deinde ſi interrogarer, vtrum hoc eſſet
in eccleſia ſancta: reſponderem hoc eſſe. Tertio ſi quæ-
reretur, vtrum hoc baptiſma crederem, reſponderem
ita me credere: ac per hoc vnum baptiſma quod eſt in
Eccleſia ſancta me credere reſponderem. Si autem
quæreretur, vtrum in ſola ſancta eſſet Eccleſia, & apud
hæreticos vel ſchiſmaticos non eſſet: non me ita cre-
dere cum tota Eccleſia reſponderem. Sed quia hoc ille
in ſententia ſua non poſuit, puto eſſe improbum vt ego
illi addam verba contra quæ diſputem, quæ ibi non
inueni.

G inueni. Ita enim ſi diceret, vna eſt aqua Euphratę fluminis, quæ eſt in paradiſo, verum vtique diceret: Sed ſi interrogaretur, virũ in ſolo paradiſo eſſet iſta aqua, & ita eſſe diceret, falſum diceret. Eſt enĩ & præter paradiſum in his terris, in quas ab illo fonte permanat. Sed quis eſt tam temerarius qui dicat hoc eum reſponſurum fuiſſe quod falſum eſt, cũ poſſet fortaſſe hoc reſpõdere quod verum eſt? Quapropter verba huius ſententiæ non debent habere contradictionem, quia nihil impediunt ve-

Cap. XXII. ritatem. Datiuus à Badis dixit, Nos quantum in nobis eſt, hæretico non communicamus, niſi baptizatus in Eccleſia fuerit, & remiſsionem peccatorum acce-

Auguſtin. perit. Reſpõdetur, Si propterea vis eum baptizari, quia non accepit remiſsionem peccatorum, ſi intus aliquem

1. Ioan. 3. inueneris qui tenens odium aduerſus fratrem ſic baptizatus ſit, cum dominus mentiri non poſsit, qui ait, Si

Matth. 6. non dimiſeritis, nec vobis dimittetur: iubebis correctũ denuo baptizari? Non vtique. Sic ergo nec hæreticum. Sanè iſte cur non breuiter dixerit, Nos hæretico non communicamus: ſed addidit, quantum in nobis eſt: non eſt prætereundum. Vidit enim plures huic ſenten-

H tiæ conſentire, à quorum tamen conſortio ne violaretur vnitas, ſe iſti ſeparare non poſſent, & addidit quãtum in nobis eſt: vtique demonſtrans non voluntate ſe communicare his quos arbitrabatur baptiſmum non habere, ſed tamen omnia bono pacis & vnitatis eſſe toleranda, quod & illi faciebant qui iſtos non rectè facere ſentiebant, & illud tenebant quod poſtea melius declarata veritas docuit, & antiquior conſuetudo concilio poſteriore firmata robuſtius perſuaſit, inuicem ſe

Ephe. 4. tamen, cum ſalua charitate diuerſa ſentirent, ſolicita

Philip. 3. pietate tolerauerunt, ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis, donec alteris eorum ſi quid aliter ſaperent, id quoque deus reuelaret. Hoc iſti audiant à quibus per hoc concilium vnitas oppugnatur, per quod concilium quantum amanda ſit vnitas declaratur.

Ca. XXIII. Succeſſus à Birgermaniciana dixit, Hæreticis aut nihil licet, aut totum licet. Si poſſunt baptizare, poſſunt & ſpiritum ſanctum dare: Si autem ſpiritum ſanctum dare non poſſunt, quia non habent ſpiritum ſanctum, nec baptizare ſpiritaliter poſſunt: Propterea cenſemus

Auguſtin. hæreticos baptizandos eſſe. Huic prope totidem verbis ita reſponderi poteſt, Homicidis aut nihil licet, aut to-

I tum licet. Si poſſunt baptizare, poſſunt & ſpiritum ſanctum dare: Si autem ſpiritum ſanctum dare non poſſunt, quia non habent ſpiritum ſanctum, nec baptizare ſpiritaliter poſſunt. Propterea cenſemus ab homicidis baptizatos, vel homicidas baptizatos atque in melius non mutatos, cum ſe correxerint baptizari. At

1. Ioan. 3. hoc non eſt verum. Qui enim odit fratrem ſuum homicida eſt: Et tales nouerat intus Cyprianus, qui vtique baptizabant. Fruſtra ergo talia de baptizandis hæ-

Ca. XXIIII reticis dicta ſunt. Fortunatus à Thuccabori di-

Matth. 7. xit, Ieſus Chriſtus dominus & deus noſter, dei patris & creatoris filius, ſuper petram ædificauit Eccleſiam ſuam non ſuper hæreſim: & poteſtatem baptizandi Epiſcopis dedit, non hæreticis: Quare? Quia extra Eccleſiam ſunt & contra Chriſtum ſtantes, oues eius & gregem ſpar-

Auguſtin. gunt, baptizare foris non poſſunt. Reſpondemus, Ad hoc addidit, foris, vt ei iam breuiter reſponderi non poſsit: Nam & huic totidem penè verbis ita reſponderetur, Ieſus Chriſtus dominus & deus noſter, dei patris & creatoris filius, ſuper petram ædificauit eccleſiam ſuã non ſuper iniquitatem: & poteſtatem baptizandi Epiſcopis dedit, non iniquis. Quare? Quia non pertinent

ad petram ſuper quam ædificant qui verba dei audiunt K
& faciunt, ſed contra Chriſtum viuentes audiendo verba eius & non faciendo: ac per hoc qui ſuper arenam ædificant, oues eius, & gregem perditorum morum exemplo corrũpunt, baptizare non poſſunt, Nunquid nõ poſsit hoc veriſimiliter dici? & tamen falſum eſt, Baptizant quippe iniqui, quoniam iniqui ſunt illi raptores, quos in vnitate ſecum poſitos Cyprianus arguebat. Sed ideo, inquã, addidit foris, Cur ergo iſti foris baptizare,

non poſſunt? An quia peiores ſunt eo ipſo quo foris *De conſe.*
ſunt? Sed nihil intereſt ad integritatem baptiſmi, quãto *diſt. 4. cap.*
peior id tradat, Neque enim tantum intereſt inter ma- *quo modo*
lum & peiorem, quantum intereſt inter bonum & ma- *deus.*
lum: & tamen cum baptizat malus, non aliud dat quàm bonus, Ergo & cum baptizat peior, non aliud dat quàm ille qui minus eſt malus. An forte non ad hominis meritum, ſed ad ipſius baptiſmi ſacramentum pertinet, vt foris dari non poſsit? Si hoc ita eſſet, nec haberi foris poſſet, & toties neceſſe eſſet baptizari, quoties recedens quiſque ab Eccleſia rurſus ad Eccleſiam remeaſſet, Iam vero diligentius quæramus quid ſit fo-

ris, maxime quia ipſe commemorationem fecit petræ L
ſuper quam ædificatur Eccleſia, nònne illi ſunt in Eccleſia qui ſunt in petra? Qui autem in petra non ſunt, nec in Eccleſia ſunt. Iam ergo videamus virum ſuper petram ædificium ſuum conſtituant, qui audiunt Chriſti verba & non faciunt. Contradicit eis ipſe dominus dicens, Qui audit verba mea hæc & facit ea, ſimilabo

illum viro prudenti, qui ædificat domum ſuam ſuper *Matth. 7.*
petram. Et paulo poſt, Qui audit verba mea hæc & non facit ea, ſimilabo eum viro ſtulto, qui ædificat domum ſuam ſuper arenam. Si ergo in petra eſt Eccleſia, illi qui ſuper arenam ſunt, quia extra petram ſunt, profectò extra Eccleſiam ſunt. Recordemur itaque quàm multos commemoret Cyprianus velut intus poſitos qui ædificant ſuper arenam: id eſt, audiunt verba Chriſti & non faciunt. Et ideo quia ſuper arenam ſunt, extra petram eſſe conuincuntur, quod eſt extra Eccleſiam, Tamen quandiu ita ſunt, & nondum vel nunquam in melius commutantur, baptizant & baptizantur, & baptiſmus quem habent, illis ad dam-

nationem deſtinatis * integer manet. Neque hoc lo- ** aliàs, de*
co dici poteſt, quis enim facit omnia verba domini, *iſtis natis.*
quæ in ipſo ſermone Euangelico conſcripta ſunt, quem M
concludens, ait ædificare ſuper petram qui eadem verba audirent & facerent: ſuper arenam autem, qui audirent & non facerent: quia & ſi à quibuſdam non implentur omnia, in eodem tamen ſermone poſuit me-

dicinam dicens, Dimittite & dimittetur. Et poſt o- *Luca 6.*
rationem dominicam in eodem ipſo ſermone com-

memoratam atque conſcriptam, Dico enim vobis, in- *Matt. 6.*
quit, ſi dimiſeritis peccata hominibus, dimittet & vobis pater veſter peccata veſtra: Si autem non dimiſeritis hominibus, neque pater veſter dimittet vobis.

Hinc & Petrus ait, quia charitas cooperit multitudi- *1. Petri 4.*
nem peccatorum, quam vtique non habebãt illi, ac per hoc ſuper arenam ædificabãt. De quibus idem Cyprianus dicit, quòd intus maleuola inuidia etiam temporibus Apoſtolicis ſine charitate conuerſabantur, & ideo intus quidem eſſe videbantur, ſed foris erant, quia in illa petra per quam ſignificatur Eccleſia non erant.

Sedatus à Tuborbo dixit, Inquantum aqua ſa- *Cap. XXV.*
cerdotis prece in Eccleſia ſanctificata abluit delicta, intantum hæretico ſermone velut cancere infecta cumulat peccata, Quare omnibus pacificis quidem viribus

nitendum

A nitendum eſt, ne quis hæretico errore infectus & tinctus, ſingulare & verũ baptiſma detractet accipere, quo quiſque nõ fuerit baptizatus à regno cœlorum fiat alienus. *Auguſtin.* Huic reſpondetur, Quia ſi non ſanctificatur aqua *De con. di. 4. cap. ſi nõ ſanctificat.* cum aliqua erroris verba per imperitiam precator effundit, multi non ſolum mali, ſed etiam boni fratres in ipſa Eccleſia non ſanctificant aquam. Multorum enim preces emendantur quotidie, ſi doctioribus fuerint recitatæ, & multa in eis reperiuntur cõtra catholicam fidem, Nunquid ſi manifeſtetur aliquos baptizatos, cum illæ preces dictæ ſuper aquam fuiſſent, iubebuntur denuo baptizari? Quid ita? Quia plerunque precis vicium ſuperat precantis affectus, Et quia certa illa Euangelica verba, ſine quibus non poteſt baptiſmus conſecrari, tantum valent, vt per illa ſic euacuentur quæcunque in prece vicioſa cõtra regulam fidei dicuntur, quemadmodum dæmonium Chriſti nomine excluditur. Nam vtique hæreticus ſi afferat precem vicioſam, nec habeat bonum charitatis affectum, quo poſsit illa imperitia ſuperari, & ideo ſimilis eſt ei quicunque in ipſa catholica inuidus & maleuolus, quales illic arguit Cyprianus, afferat etiam, vt fieri ſolet, aliquam pre- B cem, in qua loquatur contra regulam fidei. Multi quippe irruunt in preces, non ſolum ab imperitis loquacibus, ſed etiam ab hæreticis compoſitas, & per ignorantiæ ſimplicitatem, non eas valentes diſcernere, vtuntur eis arbitrantes quòd bonæ ſint: nec tamen quod in eis peruerſum eſt euacuat illa quæ ibi recta ſunt, ſed ab eis potius euacuatur, ſicut in ipſo homine bonæ ſpei & probabilis fidei, ſed tamen homine, ſi quid aliter ſapit non inde euacuantur quæ recte ſapit donec ei deus *Philip. 3.* reuelet, & quod aliter ſapit. Si autem ipſe malus eſt atque peruerſus, ſi precem integram dicat, & nulla ex parte fidei catholicæ aduerſam, non ideo ipſe rectus eſt quia illa recta eſt: & ſi in aliquibus peruerſam precem afferat, deus adeſt verbis Euangelicis ſuis, ſine quibus baptiſmus Chriſti conſecrari non poteſt, & ipſe ſanctificat ſacramentum ſuum, vt homini ſiue antequam baptizetur, ſiue cum baptizatur, ſiue poſtea quandoque ad ſe veraciter conuerſo, idipſum valeat ad ſalutem, quod ad perniciem niſi conuerteretur valeret. Cæterum quis neſciat non eſſe baptiſmum Chriſti, ſi C verba Euangelica quibus ſymbolum conſtat illic defuerint? Sed facilius inueniuntur hæretici qui omnino non baptizent, quàm qui non illis verbis baptizent. Ideoque dicimus non omnem baptiſmum, nam in multis idolorum ſacrilegis ſacris baptizari homines perhibentur, ſed baptiſmum Chriſti, id eſt, verbis Euangelicis conſecratum, vbique eundem eſſe, nec hominum quorumlibet & qualibet peruerſitate violari. Sanè in iſta quoque ſententia nõ negligenter omittendum eſt, quod hic interpoſuit & ait, Quare omnibus pacificis quidem viribus nitendum eſt, ne quis hæretico errore infectus, & cætera. Reſpexit enim verba illa beati Cypriani dicentis, Neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes, Ecce quantum valeat in bonis Eccleſiæ filiis amor vnitatis & pacis, vt quos dicebant ſacrilegos & prophanos, ſine baptiſmo vt arbitrabantur admiſſos, ſi eos quantum putabant corrigere non valerent, eligerent potius tolerare, quàm propter eos ſanctum illud vinculũ rumpere, ne propter zizania eradicaretur ſimul & triticum, *Matth. 13.* permittentes quantum in ipſis erat, ſicut in illo nobiliſsimo iudicio Salomonis, infantile corpus à falſa ma- *3. Reg. 3.* tre nutriri potius, quàm concidi. Hoc autem & illi faciebant qui de baptiſmi ſacramento verius ſentiebant, D & iſti quibus pro merito tantæ charitatis deus erat re- *Philip. 3.* uelaturus, ſi quid aliter ſapiebant.

Ca. XXVI. Priuatianus à Suficula dixit, Qui hæreticos poteſtatem baptizandi habere dicit, dicat prius quis hæreſim condiderit, Si enim hæreſis à deo eſt, habere indulgentiam diuinam poteſt: ſi vero à deo non eſt, quo modo gratiam dei aut habere aut conferre alicui poteſt? Huic totidem verbis ita reſponderi poteſt, *Auguſtin.* Qui maleuolos & inuidos poteſtatem baptizandi habere dicit, dicat prius quis maleuolentiam inuidiámque condiderit. Si enim maleuolentia & inuidia à deo eſt, habere & indulgentiam diuinam poteſt. Si vero nõ eſt, quo modo aut gratiam dei habere aut conferre alicui poteſt? Sed ſicut iſta eodem modo dicta manifeſtiſsime falſa ſunt, ſic etiam illa quæ vt conuincerentur hæc dicta ſunt. Baptizant enim maleuoli & inuidi, ſicut concedit ipſe Cyprianus, quia eos etiam intus eſſe teſtatur. Sic ergo poſſunt etiam hæretici baptizare, quia baptiſmus Chriſti ſacramentum eſt, Inuidia vero & hæreſis opera diaboli, quæ quiſquis habuerit, non hinc efficit, vt ſi habet ſacramentum Chriſti, etiam ipſum numeretur inter opera diaboli. E

Ca. XXVII. Priuatus à Suſibus dixit, Qui hæreticorum baptiſmum probant, quid aliud quàm hæreticis communicant? *Auguſtin.* Huic reſpondetur, Non eſt baptiſmus hæreticorum, quem in hæreticis probamus: ſicut non eſt baptiſmus auarorum, inuidorum, quem probamus in eis, Omnes quippe iſti iniqui ſunt, ſed iuſtus eſt Chriſtus, cuius in ſe ſacramentum quod ad ipſum attinet, ſua iniquitate non violant, alioquin poſſet alius dicere, qui iniquorum baptiſmum probant, quid aliud quàm iniquis communicant? Quod ipſi catholicæ ſi quis obiiceret, reſponderetur ei quod huic modo reſponſum eſt.

Caput XXVIII. Hortenſianus à Laribus dixit, Quot ſint baptiſmi, viderint præſumptores aut fraudatores * hæreticorum, Nos vnum baptiſma quod non niſi in Eccleſia nouimus, Eccleſiæ vendicamus: Aut quo modo poſſunt nomine Chriſti aliquem baptizare, quos ipſe Chriſtus dicit aduerſarios ſuos eſſe? *Auguſtin.* Huic ſimili tenore verborum ita reſpondemus, Viderint aut præſumptores aut fraudatores hæreticorum, † Nos vnum baptiſma nouimus, quod non niſi in Eccleſia nouimus, quod vbicunque inuentum quando poſſumus ad Eccleſiam reuocamus: Aut quo modo poſſunt in nomine Chriſti F aliquem baptizare, quos ipſe Chriſtus dicit aduerſarios ſuos eſſe? Omnibus quippe, iniquis dicit, Non noui vos, recedite à me qui operamini iniquitatem: & tamen cũ *Matth. 7.* baptizant non ipſi baptizant, ſed ille de quo Ioannes *Ioan. 1.* dicit, Ipſe eſt qui baptizat.

Ca. XXIX. Caſsius † à Macomadibus dixit, Cum baptiſmata duo eſſe non poſsint, qui hæreticis baptiſmum concedit, ſibi tollit. Cenſeo itaque flebiles & tabidos hæreticos baptizandos eſſe cum ad Eccleſiam venire cœperint, & ſacra & diuina lauatione lotos, & lumine vitæ illuminatos, non hoſtes ſed pacificos, non alienos, ſed fidei domini domeſticos, non adulteros ſed dei filios, non erroris ſed ſalutis effectos, in eccleſiã recipi, abſque his qui de eccleſia fideles ſupplantati, ad hæreſis tenebras tranſierunt, ſed eos per manus impoſitionem reſtituendos. *Auguſtin.* Reſponde. poſſet alius dicere, Cum Chriſti baptiſmata duo eſſe non poſsint, qui iniquis baptiſmum concedit, ſibi tollit. Sed nobiſcum etiam iſti reſiſterent & dicerent, Concedimus iniquis baptiſmũ, qui non ab ipſis in ipſis eſt, ſicut iniquitas, ſed à Chriſto cuius eſt æquitas, & cuius ſacramentũ etiam apud iniquos nõ eſt iniquum. Quod ergo

Marginal notes: * aliàs, fautores. † iniquorũ. † aliàs, Caſsianus.

G nobiſcum de iniquis dicerent, hoc ſibi de hæreticis di-
cant,& ideo quod ſequitur, ita potius erat dicendum,
Cenſeo itaque flebiles & tabidos hæreticos non bapti-
zandos eſſe cum ad eccleſiam venire cœperint ſi habẽt
iam baptiſmum Chriſti,ſed à ſua peruerſitate corrigen-
dos. Nam etiam de iniquis dici poteſt, quorum portio
ſunt hæretici,Cenſeo itaque flebiles & tabidos iniquos,
ſi iam baptizati ſunt,non baptizandos eſſe cum ad Ec-
cleſiam,id eſt, ad illam petram extra quam ſunt omnes
qui audiunt verba Chriſti & non faciunt, venire cœ-
perint,ſed ſacra & diuina lauatione iam lotos: tunc au-
tem & lumine vitæ illuminatos, non hoſtes ſed pacifi-
cos,nam iniqui non habent pacem:non alienos, ſed fi-
dei domini domeſticos, nam iniquis dictum eſt, Quo
Hie.2. modo conuerſa es in amaritudinem vitis aliena? Non
adulteros ſed dei filios, nam iniqui ſunt filij diaboli:
non erroris ſed ſalutis effectos, nam non ſaluat iniqui-
tas: in eccleſiam recipi, id eſt, in illam petram, in il-
lam columbam, in illum ortum concluſum & fontem
ſignatum, qui non niſi in tritico, non autem in paleis
agnoſcitur,ſiue longe à vento ſeparentur, ſiue vſque ad
vltimam ventilationem frumento commixti videan-
H tur.Fruſtra ergo Caſsius addidit.Abſque his qui in Ec-
cleſia fideles ſupplantati, ad hæreſis tenebras tranſie-
rant. Si enim & ipſi ab Eccleſia recedendo baptiſmum
amiſerant, etiam ipſis reddatur: ſi autem non amiſe-
Ca.XXX. rant, quod per eos datum eſt agnoſcatur. Alius
Ianuarius à vico Cæſaris dixit, Si non obtemperat er-
ror veritati, multo magis veritas non conſentit er-
rori, & ideo nos eccleſiæ aſsiſtimus in qua præſidemus,
vt baptiſmum eius ipſi ſoli vendicantes, eos quos ec-
Auguſtin. cleſia non baptizauit, baptizemus. Reſpondetur,Quos
eccleſia baptizat,vtique petra illa baptizat, extra quam
ſunt omnes qui audiunt verba Chriſti & non faciunt.
Baptizentur ergo quicunque à talibus baptizati ſunt.
Quod ſi non fit, ſicut in iſtis, ita in hæreticis baptiſmus
Chriſti, eorum iniquitate & peruerſitate damnata ſiue
Ca. XXXI. correcta, agnoſcendus & approbandus eſt. Alius
Secundinus à Carpis dixit,Hæretici Chriſtiani ſunt an
non? Si Chriſtiani ſunt, cur in eccleſia dei non ſunt?
Si Chriſtiani non ſunt, fiant. Aut quò pertinebit ſer-
Matt.12. mo domini dicentis,Qui nõ eſt mecum, aduerſum me
eſt: & qui non colligit mecum, ſpargit. Vnde conſtat
I ſuper filios alienos & ſoboles antichriſti ſpiritum ſan-
ctum per manus impoſitionem tantummodo non poſ-
ſe deſcendere,cum manifeſtum ſit hæreticos baptiſma
Auguſtin. non habere.Huic reſpõdetur, Iniqui Chriſtiani ſunt an
non?Si Chriſtiani ſunt,cur in illa petra non ſunt in qua
Matth.23. ædificatur eccleſia?Audiunt enim verba Chriſti & non
faciunt: Si Chriſtiani non ſunt,fiant: Aut quò pertine-
Matth.12. bit ſermo domini dicentis,Qui non eſt mecum,aduer-
ſum me eſt:& qui mecum non colligit,ſpargit: Spargũt
enim oues eius, qui eas ad morum ſuorum labem pra-
ua imitatione perducũt. Vnde conſtat ſuper filios alie-
nos quòd omnes iniqui appellãtur & ſoboles antichri-
ſti, quòd ſunt omnes iniqui qui Chriſto aduerſantur,
ſpiritum ſanctum per manus impoſitionem tantum-
modo non poſſe deſcendere,ſi cordis nõ aſsit vera con
uerſio, cum manifeſtum ſit iniquos quamdiu iniqui
† aliâs,ſed ſunt,baptiſma quidem poſſe habere,†ſed ſalutem cuius
eis prodeſſe ſacramentum baptiſma eſt,habere nõ poſſe. Videamus
minime poſ enim ſi hæretici deſcribuntur in Pſalmo illo, vbi de fi-
ſe. liis alienis ita dicitur,Domine libera me de manu filio-
Pſal.143. rum alienorum,quorũ os locutũ eſt vanitatẽ,& dextera
eorum dextera iniquitatis? quorum filij velut nouellæ
conſtabilitæ, filiæ eorum ornatæ ſicut ſimilitudo tem- K
pli.Cellaria eorum plena,eructãtia ex hoc in hoc: Oues
eorum fœcundæ multiplicantes in exitibus ſuis, boues
eorum craſſæ,Non eſt ruina maceriæ neque exitus, ne-
que clamor in plateis eorum, Beatum dixerunt populũ
cui hæc ſunt,beatus populus cuius eſt dominus deus ip-
ſius. Si ergo iſti ſunt filij alieni,qui in rebus tempora-
libus & abundantia terrenæ fœlicitatis beatitudinem
ponunt, & diuina præcepta contemnunt, videamus ſi
non iidem ipſi ſunt de quibus Cyprianus ita dicit, in ſe
quoque transfigurans eos, vt de his ſe dicere oſtendat,
cum quibus ſacramenta communicabat. Dum viam do
mini, inquit, non tenemus, nec data nobis ad ſalutem
cœleſtia mandata ſeruamus, Fecit dominus noſter vo-
luntatem patris, & nos non facimus domini volunta-
tem,patrimonio & lucro ſtudentes, ſuperbiam ſectan-
tes: & cætera. At ſi iſti baptiſmum & habere & tradere
poterant, cur negatur eſſe poſſe in filiis alienis, quos
tamen hortatur vt cœleſtia mandata ſeruando, miſſa
ſibi per vnicum filium, fratres eius & filij dei eſſe me-
reantur? Victoricus à Thabraca dixit, Si licet
hæreticis baptizare,& remiſſam peccatorum dare,quid *Ca.XXXII*
illos infamamus vt hæreticos appellemus? Reſponde- L
tur, Quid ſi alius diceret, Si licet iniquis baptizare, *Auguſtin.*
& remiſſam peccatorum dare, quid illos infamamus,
vt iniquos illos appellemus? Quod huic reſponderetur
de iniquis, hoc & illi reſpondeatur de hæreticis: id eſt,
neque eorum eſſe baptiſmum quod baptizant, & non
eſſe conſequens vt quiſquis habet baptiſmum Chriſti,
etiam de peccatorum remiſsione ſecurus ſit: ſi hoc in
ſacramento tantum habet, nec veraci cordis conuer-
ſione conuerſus eſt,vt dimittendi dimitterentur.

Alius Felix ab Vtina dixit,Nemini dubium eſt ſan- *Caput*
ctiſsimi conſacerdotes non tantum poſſe humanam *XXXIII.*
præſumptionem, quantum domini noſtri Chriſti a-
dorandam & venerabilem maieſtatem. Memores er-
go periculi, hoc quoque non tantum obſeruare debe-
mus, verumetiam ab omnibus nobis confirmare vt om
nes hæretici qui ad ſinum matris Eccleſię accurrũt bap-
tizentur, vt mens hæretica quæ diuturna tabe polluta
eſt, ſanctificatione lauacri purgata in melius reforme-
tur.Fortaſsis iſte qui in diuturna tabe purgandi cauſam
poſuit,cur deberent hæretici baptizari, parceret eis qui M
in aliquam hæreſim irruentes exiguo illic tempore fuiſ-
ſent, & cito correcti ad catholicam inde migraſſent.
Deinde & ipſe parum aduertit ita dici poſſe, vt iniqui
omnes qui ad illam petram in qua Eccleſia ſignificatur
accurrunt,baptizentur, vt mens iniqua quæ extra petrã
in arena ædificabatur,audiendo verba Chriſti & nõ fa-
ciendo ſanctificatione lauacri purgata in melius refor-
metur:& tamen non fit,ſi iam baptizati ſunt,etiã ſi pro-
bentur tales fuiſſe cũ baptizarentur:id eſt,vt ſeculo ver-
bis & non factis renunciarẽt. Quietus à Buruc dixit, *Caput*
Qui fide viuimus,obſequi his quæ inſtruẽdis nobis an- *XXXIIII.*
tè prędicta ſunt,credula * obſeruatione debemus,Nam **al.ſedula*
ſcriptum eſt apud Salomonem, Qui baptizatur à mor- *Eccli.34.*
tuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio
eius? Quod vtique de his qui ab hæreticis tinguntur, &
de tingentibus loquitur. Si enim qui apud illos bapti-
zantur per remiſsionem peccatorum vitam æternam
conſequũtur,cur ad Eccleſiã veniunt?Si vero à mortuo
nihil ſalutis accipitur, ac propterea cognito errore pri-
ſtino,ad veritatẽ cum pœnitentia reuertũtur,vno vitali
baptiſmate,quod in eccleſia catholica eſt,ſãctificari de-
bebãt.Reſpõdetur,Quid ſi à mortuo baptizari,ſine prę- *Auguſtin.*
iudicio

A iudicio diligentioris eiuſdem ſcripturæ cõſiderationis,
alibi iam diximus. Quæro antẽ cur hæreticos ſolos ve-
lint intelligi mortuos, cum Paulus Apoſtolus generali-
Roma.6. ter de peccato dixerit, Stipendium peccati mors. Et ite-
& 8. rum, Sapere autem ſecundum carnem mors eſt. Et cum
1.Tim.5. mortuam dicat viduam quę in deliciis viuit, quo modo
non ſunt mortui, qui ſeculo verbis & non factis renun-
ciant? Quid ergo proficit lauatio eius qui ab iſtis bapti-
zatur, niſi quia & ipſe ſi talis eſt, lauacrum quidẽ habet,
ſed non ei proficit ad ſalutem? Si autem ille à quo bapti-
zatur talis eſt, iſte vero non falſo corde ad deum cõuer-
titur, non ab illo mortuo baptizatur, ſed ab illo viuo de
quo dictum eſt, Ipſe eſt qui baptizat: quolibet corpora-
Ioan.1. liter hoc operante baptizet. Quod autem ait de hæreti-
cis, Si enim qui apud illos baptizãtur, per remiſsionem
peccatorum vitam æternam cõſequuntur, cur ad eccle-
ſiam veniunt? Reſpondetur, ideo veniunt, quia etiam ſi
Chriſti baptiſmum vſque ad ſacramenti celebrationem
perceperunt: tamen vitam æternã niſi per vnitatis cha-
ritatẽ nõ cõſequuntur, Sicut nec maleuoli & inuidi qui-
bus non dimitterentur peccata, nec ſi aduerſus eos odiũ
B tenerent à quibus paterẽtur iniuriam, quia veritas dixit,
Matth.6. Si non dimiſeritis, nec pater veſter dimittet vobis: quã-
to magis cum eos oderant, quibus retribuebãt mala pro
Pſal.34. bonis, Nec tamen iſti ſeculo verbis ſolis & nõ factis re-
Matth.7. nunciantes, ſi poſtea corrigantur rurſus baptizarentur,
ſed vno vitali baptiſmate ſanctificarentur, Quod qui-
dem in catholica eſt, ſed non in ſola, ſicut nec in ſanctis
ſolis, qui ædificati ſunt ſuper petram, & ex quibus vnica
Canti.6. illa columba perficitur. Caſtus à Sicca dixit, Qui cõ-
Ca.XXXV. tempta veritate præſumit conſuetudinem ſequi, aut cir-
Diſ.8. cap. ca fratres inuidus eſt & malignus quibus veritas reuela-
qui. cõtẽp- tur, aut circa deũ ingratus eſt, cuius inſpiratione Eccle-
ta. ſia eius inſtruitur, Reſpondetur, Iſte ſi cõuinceret eos qui
Auguſt. diuerſa ſentiebant & hoc tenebãt, quod etiam totus or-
bis poſtea Chriſtiano concilio cõfirmatus obtinuit, ita
conſuetudinem ſequi, vt contemnerent veritatem, hæc
verba formidare deberemus. Cum vero illa cõſuetudo
& à veritate propagata & veritate roborata reperiatur,
nihil in hac ſententia pertimeſcimus: & tamen ſi illi cir-
ca fratres inuidi erãt & maligni, aut circa deum ingra-
ti, ecce qualibus cõmunicabant, ecce quales diuerſa ſen-
tientes, ſicut Cyprianus prædixit, à iure communionis
C non amouebant, ecce à quibus non polluebantur in cõ-
uerſatione vnitatis, ecce quantum amandum ſit vincu-
lum pacis, ecce quid conſiderãt qui nobis de prædeceſ-
ſorum Epiſcoporum concilio calumniantur, quorum
charitatem non imitantur, & quorum exemplo cõſide-
rato iure damnantur, ſi conſuetudo erat ſicut hæc ſen-
tentia teſtis eſt, vt hæretici venientes ad Eccleſiam cum
baptiſmate quod habebant ſuſciperentur, aut hoc recte
fiebat, aut mali bonos in vnitate non maculant: ſi recte
fiebat, cur orbem terrarum quia ſic recipiuntur accu-
ſant? Si autem mali bonos in vnitate non maculant,
quo modo ſe à crimine ſacrilegę ſeparationis excuſant?
Caput Eucratius à Thenis dixit, Fidem noſtram & baptiſ-
XXXVI. matis gratiam, & legis Eccleſiaſticæ regulã deus & do-
minus noſter Ieſus Chriſtus ſuo ore Apoſtolos docens,
Matth.28. impleuit dicens, Ite docete omnes gentes, baptizãtes eos
in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Falſum ergo
hæreticorum baptiſma & iniquum à nobis pellendum
eſt, & omni conteſtatione refutandum, de quorum ore
virus non vita, nec gratia cœleſtis, ſed blaſphemia tri-
nitatis exprimitur: Et ideo venientes ad Eccleſiam hæ-
reticos integro & catholico baptiſmate baptizari debe-
re manifeſtum eſt, vt à blaſphemia ſuæ præſumptionis D
purificati, poſsint ſpiritus ſancti gratia reformari. Re- *Auguſt.*
ſpondetur, Plane ſi nõ eſt baptiſmus patris & filij & ſpi-
ritus ſancti nomine conſecratus, hæreticorum depute-
tur, & iniquus à nobis omni conteſtatione refutetur, Si
autẽ hoc in eo nomen agnoſcimus, melius verba Euan-
gelica ab hæreticorum errore diſtinguimus, & quod in
eis probum eſt approbamus, quod mẽdoſum eſt emen-
damus. Liboſus ab Agra dixit, in Euangelio domi- *Caput*
nus, Ego ſum inquit, veritas: non dixit, ego ſum conſue- *XXXVII.*
tudo. Itaque veritate manifeſtata, cedat conſuetudo ve- *Ioan.14.*
ritati: vt & ſi in præteritum quis in Eccleſia hæreticus *Diſt.8.cap.*
non baptizabat, nunc baptizare incipiat. Reſpondetur, *qui contẽta.*
Hic nihil conatus eſt oſtendere quo modo ſit veritas *& cap. ve-*
manifeſtata, cui debere dicit conſuetudinẽ cedere, Plus *ritate.*
tamen adiuuat nos aduerſus iſtos qui ſe ab vnitate diui- *Auguſt.*
ſerunt, quòd illam conſuetudinẽ fuiſſe confitetur, quàm
quòd eam veritati quam non oſtendit, cedere oportere
arbitratur. Illa eſt enim conſuetudo, quæ ſi ſacrilegos ad
altare Chriſti ſine baptiſmi purgatione admittebat, &
nullum bonorum in vnitate polluebat, quicunque ſe ab E
eadem vnitate, in qua nullorum malorum contagione
pollui poterant, fruſtra ſeparauerunt, manifeſtum ſacri-
legium ſchiſmatis admiſerunt. Si autem per illam con-
ſuetudinẽ omnes polluti perierunt, de qua cauerna iſti
ſine originali veritate & cum calumniæ calliditate pro-
cedunt. Si vero recta fuerat conſuetudo qua ſic ſuſcipie-
bantur hęretici, relinquant furorem, fateantur errorem,
veniant ad catholicam, non vt retingantur ſacramen-
to baptiſmatis, ſed vt curentur à plaga conciſionis.
Leutius à Thabeſte dixit, Hæreticos, blaſphemos at- *Caput*
que iniquos verbis variis decerpẽtes ſancta & adorabi- *XXXVIII.*
lia ſcripturarum verba, execrãdos cenſeo, & ideo exor-
cizandos & baptizandos eſſe. Reſpondetur, Et ego exe- *Auguſt.*
crandos cenſeo, ſed non ideo exorcizãdos & baptizan-
dos, Ipſorum eſt enim figmẽtum quod execror, Chriſti
autem ſacramentum quod veneror. Eugenius ab *Caput*
Ammedera dixit, Et hoc ego idẽ cenſeo hęreticos bap- *XXXIX.*
tizandos eſſe. Huic reſpondetur, Sed nõ hoc cenſet Ec- *Auguſt.*
cleſia, cui deus iam plenario etiam concilio reuelauit,
quod tũc adhuc aliter quidem ſapiebatis, & quia in vo- *Philip.3.*
bis charitas ſalua erat, in vnitate permanebatis. Item *Cap.XL.*
alius Felix ab Accurra dixit, Et ipſe ſecutus diuinarum
ſcripturarum authoritatem, hæreticos baptizandos eſſe F
cenſeo, ſed & eos qui ſe apud ſchiſmaticos baptizatos
eſſe contendunt. Si enim ſecũdum cautum Chriſti pri-
uatus fons noſter eſt, intelligant cuncti Eccleſiæ noſtræ
aduerſarij, quia alienis eſſe nõ poteſt, nec duobus popu-
lis ſalutarem aquam tribuere poteſt ille qui vnius gregis
paſtor eſt, Et ideo manifeſtũ eſt nec hęreticos nec ſchiſ-
maticos aliquid cœleſte ſuſcipere, qui à peccantibus ho
minibus & ab Eccleſia extraneis audent accipere, quan-
do danti locus non eſt, vtique nec accipienti prodeſt.
Huic reſpondetur, Scripturas diuinas nuſquam præce- *Auguſt.*
piſſe vt hæretici apud hæreticos baptizati denuo bapti-
zentur: ſed multis locis oſtendiſſe alienos eſſe ab Eccle-
ſia, omnes qui non ſunt in petra, nec ad columbæ illius
membra pertinent, & tamen baptizare & baptizari, &
habere ſine ſalute ſacramentum ſalutis. Fons autem no-
ſter qui ſimilis eſt fonti paradiſi, quòd etiã ſicut ille ex-
tra paradiſum profluat, iam ſatis dictũ eſt, Et quòd duo-
bus populis, id eſt, ſuo & extraneo ſalutarem aquam tri-
buere non poteſt ille qui vnius gregis paſtor eſt, conce-
do atque conſentio, Sed nunquid quia ſalutaris non eſt
extraneis, ideo ipſe nõ eſt? Aqua enim diluuij conſtitutis

intra

G intra arcam ſalutatis fuit, extra arcam vero mortifera
fuit, eadem tamen fuit, Et multi extranei, id eſt, inuidi,
quos ex parte diaboli eſſe Cyprianus dicit & de ſcriptu-
ris oſtendit, velut intus videntur, & tamē niſi eſſent ex-
tra arcam, nō morerentur per aquam. Talis enim bap-
tiſmus cùm eo male vtuntur, necat, ſicut illis de quibus
2.Cor.2. ait Apoſtolus, Bonus odor Chriſti erat in mortem. Cur
ergo non ſuſcipiunt aliquid cœleſte vel ſchiſmatici vel
hæretici, ſicut ſpinæ ſiue zizania pluuiam, ſicut ipſi qui
extra arcam fuerunt, aquam de cataractis cœli venien-
tem ſuſceperunt quidem ad perniciem non ad ſalutem:
Ideoque illud quod in vltimo poſuit, Quando danti lo-
cus non eſt, vtique nec accipiēti prodeſt: non laboro re-
fellere, quia & nos dicimus accipientibus non prodeſſe
cum in hæreſi accipiunt conſentientes hęreticis, & ideo
veniunt ad catholicam pacem atque vnitatem non vt
baptiſmum accipiant, ſed vt eis prodeſſe incipiat quod
Cap.XLI. acceperant. Item alius Ianuarius Muzulenſis dixit,
Miror quòd cum omnes cōfiteantur vnum eſſe baptiſ-
mum, non omnes intelligant eiuſdē baptiſmi vnitatem:
Eccleſia enim & hæreſis duæ & diuerſæ res ſunt. Si hæ-
retici baptiſma habent, nos non habemus: ſi autem nos
H habemus, hæretici habere non poſſunt. Dubium autem
non eſt Eccleſiam ſolam baptiſmum Chriſti poſſidere,
Auguſt. quæ ſola poſſideat & gratiam Chriſti & veritatem. Re-
ſpōdetur. Poſſet alius ſimiliter dicere, & ſimiliter nō ve-
rum dicere, Miror quòd cū omnes confiteantur vnum
eſſe baptiſmum, non omnes intelligāt eiuſdem baptiſ-
mi vnitatem, Iuſticia enim & iniquitas duæ & diuerſæ
res ſunt, ſi iniqui habent baptiſma, iuſti nō habent: ſi au-
tem iuſti habent, iniqui habere non poſſunt. Dubiū au-
tem non eſt iuſtos ſolos baptiſmum Chriſti poſſidere,
qui ſoli poſſideāt & gratiam & veritatem Chriſti. Hoc
certe falſum eſt, illis quoque fatētibus. Et illi quippe in-
uidi qui ſunt ex parte diaboli intus poſiti, ſicut dicit Cy
prianus, atque Apoſtolo Paulo notiſſimi baptiſmum ha
bebant, nec ad membra illius columbæ quæ in petra tu-
Cap. XLII. ta eſt pertinebant. Adelphus à Tasbalte dixit, Sine
cauſa quidem falſo & inuidioſo verbo impugnant ve-
ritatem, vt rebaptizare nos dicant quando Eccleſia hæ-
Auguſt. reticos non rebaptizet, ſed baptizet. Reſpondetur, Imò
vero modo nō rebaptizat, quia niſi eos qui baptizati nō
ſunt non baptizat, quam conſuetudinē anteriorem per-
I ſpecta diligentius veritate etiam cōcilio poſteriore fir-
Cap.XLIII. mauit. Demetrius Aleptuninus dixit, Vnum baptiſ-
ma nos cuſtodimus, quia Eccleſię catholicę ſoli rē ſuam
vendicamus. Qui autem dicūt quia hæretici vere & le-
gitime baptizant, ipſi ſunt qui nō duo, ſed multa baptiſ-
mata faciunt, nam cum hæreſes multæ ſint, pro earum
Auguſt. numero & baptiſmata computabuntur. Huic reſponde-
Galat.5. tur, Si ita eſt, tot ergo numerentur baptiſmata quot ſunt
opera carnis, de quibus ait Apoſtolus, Quoniam qui ta-
lia agunt, regnum dei non poſſidebunt, Inter quæ nu-
merantur & hæreſes, & tam multa ipſorum opera intus
tanquam in palea tolerantur, & tamen vnum baptiſma
omnibus eſt, quod nullo iniquitatis opere violatur.
Ca.XLIIII. Vincentius à Tibari dixit, Hæreticos ſcimus eſſe
peiores quàm Ethnicos, Si ergo conuerſi ad deum ve-
* aliàs, ha- nire voluerint, habent* vtique regulam veritatis, quam
bemus. dominus pręcepto diuino mandauit Apoſtolis dicens,
Marci. 16. Ite, in nomine meo manum imponite, dæmonia expel-
Matth. 28. lite. Et alio loco, Ite & docete gentes, tingētes eas in no-
mine patris & filij & ſpiritus ſancti. Ergo primo per ma
nus impoſitionem in exorciſmo, ſecundo per baptiſmi
regenerationem poſſunt ad Chriſti pollicitationem ve-
nire, aliâs autem fieri cenſeo non debere. Reſpondetur, K
Ex qua regula dicat hæreticos peiores eſſe quàm Ethni- Auguſt.
cos, neſcio, cum dominus dicat, Si neque Eccleſiam au- Matth.18.
dierit, ſit tibi tāquam ethnicus & publicanus, An etiam
tali hæreticus peior eſt, nihil reſiſto: nō tamen propterea
quia ipſe homo peior eſt ethnico, id eſt, gentili atq; Pa-
gano, ſacramētum etiam Chriſti quod habet, viciis eius
moribuſq; miſcetur, & eadem permixtione corruptum
perit, Nam & illi qui recedunt de Eccleſia, & fiunt hæ-
reſum non tantum ſectatores, ſed etiam conditores: ſi
iam baptizati recedunt, cum ſecundum iſtam regulam
peiores ſint ethnicis, habēt tamen baptiſma: nam ſi cor-
recti redeant non accipiunt, quod ſi amiſiſſent, vtiq; ac-
ciperent. Poteſt ergo fieri vt aliquis peior ſit ethnico: &
tamen in eo Chriſti ſacramentū nō ſolum ſit, ſed etiam
nō ſit peius, quàm in homine ſancto & iuſto. Et ſi enim
quantum in illo homine eſt, nō ipſum ſeruauit, ſed ani-
mo & voluntate violauit: tamen quantum ad ipſum at-
tinet ſacramentum, & cum contemptore & repudiato-
re ſuo integrum inuiolatumq; permanſit. Nònne Sodo- 1.q.1. cap.
mitæ ethnici erant, id eſt, gētiles? Peiores ergo erant Iu- nonne.
dæi, quibus dominus dicit, Tolerabilius erit Sodomis Matth. 11.
in die iudicij quàm vobis: Et quibus Propheta dicit, Iu- L
ſtificaſtis Sodomam, id eſt, in comparatione veſtra So- Ezech.16.
doma iuſtificata eſt. Nunquid tamen ideo ſacramenta
diuina quæ apud Iudæos erant, talia erant quales ipſi e-
rant, quæ dominus quoque ipſe percepit, & ad ea cele-
branda leproſos quos mundauerat miſit, & ea Zacha- Luca.17.
riæ miniſtranti angelus aſtitit, eumq; in templo ſacrifi- Luca.1.
cantem exauditum eſſe nunciauit: Hæc eadē ſacramen-
ta & in bonis hominibus illius temporis erāt, & in ma-
lis peioribus quàm ſint ethnici, quandoquidem Sodo-
mitis in malicia prælati ſunt, & tamen illa ſacramenta
erant in vtriſq; integra atque diuina, Nā & ipſi gētiles ſi
quid diuinum & rectum in doctrinis ſuis habere potue-
runt, non improbauerunt ſancti noſtri, quamuis illi per
ſuas ſuperſtitiones & idololatriam & ſuperbiam, cæte-
roſq; perditos mores deteſtandi eſſent, & niſi corrige-
rentur diuino iudicio puniēdi, Nam & Paulus Apoſto- Acto.17.
lus apud Athenienſes cum de deo quædam diceret, per-
hibuit teſtimonium quod quidam eorum tale aliquid
dixerint, quod vtique ſi ad Chriſtum venirent, agnoſce-
retur in eis non improbaretur. Et ſanctus Cyprianus ta- M
libus aduerſus eoſdem ethnicos vtitur teſtibus, Nam
cum de magis loqueretur, quorum tamen, inquit, præ-
cipuus Oſtanes, & formam veri dei negat conſpici poſ-
ſe, & angelos veros ſedi eius dicit aſſiſtere: In quo & Pla-
to pari ratione conſentit, & vnum deum ſeruans, cæte-
ros angelos vel dæmones dicit. Hermes quoque trime-
giſtus vnum deum loquitur, & eum incomprehenſibi-
lem atque inæſtimabilem confitetur, Si ergo iſti veniſ-
ſent ad percipiendam Chriſtianam ſalutem, nō vtique
eis diceretur, hoc malum habetis, vel falſum habetis, ſed
planè merito diceretur, hoc vobis quamuis integrum &
verum, nihil tamē prodeſſet niſi ad Chriſti gratiam ve-
niretis. Si ergo in ipſis ethnicis poteſt aliquid diuinum
inueniri recteque approbari, quamuis eis ſalus adhuc à
Chriſto præſtanda ſit, nō oportet nos ita moueri etiam
ſi peiores ſint hæretici, vt quod in eis malū ipſorum eſt
velimus corrigere, & quod in eis bonū eſt Chriſti, noli-
mus agnoſcere, ſed iam cæteras huius concilij ſenten-
tias pertractandas, ab alio ſuſcipiemus exordio.

Libri Sexti finis.

A
DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, DE Baptiſmo contra Donatiſtas Liber Septimus.

Cõfirmat ſuperiora, reſpondẽs, & aliorum ſententiis.
Caput I.

NOn ſimus moleſti legentibus, ſi eadem varie ac ſæpe diſſerimus. Quanquã enim Eccleſia catholica ſancta in omnibus gentibus aduerſus ea quæ in iſta quæſtione de baptiſmo, vtrum & apud hæreticos vel ſchiſmaticos idem poſsit eſſe qui eſt in catholica, nonnullam caliginem offunduot, priſcę conſuetudinis & plenarij concilij authoritate munita ſit, tamen qoia non contemnendis viris, & maxime Cypriano in ipſa vnitate aliquando aliter viſum eſt, cuius vti aduerſum nos authoritate conantur, qui longe ab eius charitate remoti ſunt, propterea cogimur ex opportunitate tractandi & conſiderandi omnia, quæ in eius concilio de hac re literiſq; comperimus, hanc eandem quæſtionem B aliquãto diutius tanquam in manibus verſare, & oſtendere quanto verius vniuerſitati Eccleſiæ catholicæ placuerit, vt hæretici vel ſchiſmatici qui iam Chriſti baptiſmum illic vnde veniunt acceperunt, in catholicam communionem cum illo admittãtur ab errore ſuo correcti, in charitate radicati atq; fundati, vt quod attinet ad baptiſmi ſacramentum, non adſit quod deerat, ſed proſit quod inerat. Et beatus Cyprianus quidẽ iam corpore quod corrumpitur non aggrauante animam, nec deprimente terrena inhabitatione ſenſum multa cogitantem, ſerenius perſpicit veritatem, quam meruit adipiſci per charitatẽ. Adiuuet itaque nos orationibus ſuis in iſtius carnis mortalitate, tanquam in caliginoſa nube laborantes, vt donãte domino quantum poſſumus bona eius imitemur, Si quid autem aliter ſenſit, & quibuſdam fratribus collegiſq; perſuaſit, quod nunc eo quem dilexit reuelante iam cernit, nos longe impares meritis ſuis, Eccleſiæ tamen catholicæ authoritatem, cuius ipſe egregium & clariſsimum membrum eſt, pro noſtra infirmitate ſectantes, aduerſus hæreticos vel ſchiſmaticos enodemus, quos præciſos tanquam ab vnitate quam tenuit, & areſcentes à charitate qua viguit, & elapſos ab C humilitate qua ſtetit, tanto amplius improbat atque cõdemnat, quanto magis nouit eos ad inſidiandum perſeruatori velle quod ſcripſit, & ad pacificandum imitari nolle quod fecit, Sicut illi qui ſe Chriſtianos Nazarenos vocant, & more Iudaico carnalia præputia circuncidũt, hæretici nati ex illo errore in quẽ Petrus deuians à Paulo reuocatus eſt, in hoc vſque periſtũt. Sicut ergo illi Petro in primam Apoſtolorum martyrij gloria coronato, in ſua peruerſitate præciſi ab Eccleſia remanſerunt, ſic iſti Cypriano per abundantiã charitatis in ſorte ſanctorum paſsionis claritate ſuſcepto, ſeipſos exules vnitatis agnoſcunt, & contra vnitatis patriam pro ſuis calumniis ciuem vnitatis opponunt. Iam itaque cæteras illius concilij ſententias eadem ratione videamus.

Ephe.3. *Sapien.9.* *Galat.2.*

Cap. II.

Marcus à Mactari dixit, Mirandum non eſt ſi hæretici hoſtes atque impugnatores veritatis ſibi rem vendicant poteſtatis & dignationis alienæ: illud mirandum eſt quòd quidam noſtri præuaricatores veritatis, hæreticis ſuffragantur & Chriſtianis aduerſantur, propterea decernimus hæreticos baptizandos.

Auguſt.

Huic reſpõdemus, Imò magis mirandum eſt, & magna laude prædicandum, quòd tãtum iſti dilexerint vnitatem vt quos præuaricatores veritatis arbitrabantur, cum eis in vnitate D perſeuerantes, ab eis pollui non timerent. Nam cum iſte dixiſſet, Illud mirandum eſt, quòd quidam noſtri præuaricatores veritatis hæreticis ſuffragantur & Chriſtianis aduerſantur: videbatur eſſe dicturus, propterea decernimus eis non eſſe communicandum. Nõ hoc dixit, ſed ait, propterea decernimus hęreticos baptizandos eſſe, ſeruans quod pacificus Cyprianus antè præſtruxerat dicens, Neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouẽtes. Cum ergo Donatiſtæ nobis calumniantur, & nos dicunt traditores, ſi quis exiſtat vel Iudæus vel Paganus qui lecto iſto concilio & nos & ipſos ſecundum eorũ regulas vnitatis appellet præuaricatores, velim ſcire ad hoc tam graue crimen refutandum atque diluendum quo modo nobis agenda ſit cauſa cõmunis. Iſti eos dicunt traditores, quos neque illo tempore conuincere potuerunt, neque nunc poſſunt oſtendere, & in eodem crimine ipſi eſſe potius oſtenduntur, Sed quid ad nos? De iſtis certe præuaricatoribus quid dicemus? Si enim nos quanuis falſò propterea dicimur traditores, quia traditoribus nos in eadem cõmunione ſucceſsiſſe criminantur, præuaricatoribus illis omnes ſucceſsimus, quia nondum ſe ab vnitate diuiſerat pars Donati beati Cypriani temporibus. E Poſt paſsionẽ quippe eius quadraginta, & quod excurrit annis peractis, traditio codicum facta eſt, vnde cœperunt appellari traditores. Si ergo propterea nos traditores, quia ex traditoribus ſicut opinantur vel confingunt exorti ſumus, ab illis pręuaricatoribus vtrique originem ducimus, Non eſt enim quod dicatur nos eis cõmunicaſſe iſtos, quando ſuos illos vocant, quod concilium loquitur, quod ipſi maxime præferunt. Quidam noſtri, inquit, præuaricatores veritatis, hæreticis ſuffragantur: Accedit & teſtimonium Cypriani ſatis demonſtrantis, quòd in eorum communione permanſerit, dicendo, neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Ipſi enim erant qui diuerſum ſentiebãt, quos iſte præuaricatores vocat, quia ſcilicet hæreticis ſuffragabantur, ſine baptiſmo eos in Eccleſiam recipiendo. Eamq; fuiſſe cõſuetudinem vt ſic reciperentur, & ipſe Cyprianus multis locis, & aliquot Epiſcopi in hoc concilio manifeſtant. Vnde apparet ſi hæretici non habent baptiſmum, Eccleſiam Chriſti temporum illorum præuaricatoribus fuiſſe plenam, F qui eis ſuffragantes ſic eos recipiebant. Agatur ergo cauſa cõmunionis † aduerſus crimeo præuaricationis quod negare non poſſunt, & ibi agatur noſtra cauſa aduerſus crimen traditionis, quod conuincere nõ potuerunt. Sed ſic agamus quaſi conuicerint. Quod vtrique reſponderimus eis qui nobis obiiciũt, maiorum noſtrorum præuaricationem, hoc nos iſtis reſpondebimus qui nobis obiiciũt maiorum noſtrorum traditionem. Sicut enim per maiorum noſtrorum traditionem vnde ſe iſti diuiſerunt, nos mortui ſumus, ita per maiorum præuaricationem, qui & noſtri & ipſorum parentes fuerũt, & nos & ipſi mortui ſumus. Sed quia ſe viuere dicunt, credunt quòd ad eos non pertineat illa præuaricatio, Ergo nec ad nos illa traditio. Et illa quidem præuaricatio ſecundum ipſos certa eſt: ſecundum nos autem nec anterior præuaricatio vera eſt, quia & hæreticos dicimus poſſe habere baptiſmum Chriſti, nec poſterior traditio, quia in ea cauſa ipſi ſunt ſuperati. Non habent ergo iſti cur à nobis nefario ſcelere ſchiſmatis ſeparentur, quia noſtri maiores ſi traditores nõ fuerunt, ſicut nos dicimus, non eſt quod ad nos omnino pertineat. Si autem traditores fuerunt,

† cõmunis.

G fuerunt,ſicut ipſi dicunt,ſic ad nos non pertinet,quem-
admodum nec ad nos nec ad ipſos illi præuaricatores,
Ac per hoc quoniam ex maiorum noſtrorum iniquita-
te nullum eſt crimē noſtrum, ex proprio ſchiſmate cer-
Cap.III. tum eſt crimē illorom. Satius à Sicilippa dixit,Si hæ-
reticis in baptiſmo ſuo peccata donantur, ſine cauſa ad
Eccleſiam veniunt,Nam cum in die iudicij peccata ſint
quæ puniūtur, nihil eſt quod timore poſsint hæretici
de iudicio Chriſti, ſi ſunt peccatorum remiſsionem cō-
Auguſt. ſecuti.Reſpōdetur,Et hæc poterat etiam noſtra eſſe ſen-
tentia, viderit autem author eius quo animo dicta ſit,
Verbis tamen ita modificata eſt,vt non me pigeat eo a-
nimo conſentire atque ſubſcribere, quo & ego ſentio
baptiſmum quidem Chriſti hæreticos poſſe habere, ſed
remiſsionem peccatorum non habere. Non autem ait,
Si hæretici baptizant & baptizantur:ſed ſi hæreticis,in-
quit,in baptiſmo ſuo peccata donātur,ſine cauſa ad Ec-
cleſiam veniunt,Nanque ſi pro hæreticis ponamus illos
quos in Eccleſia nouerat Cyprianus, ſeculo ſolis verbis
& nō factis renunciantes,totidem verbis poſſumus hāc
ſententiam etiam nos veriſsime dicere, Si fallaciter cō-
H uerſis in baptiſmo ſuo peccata donantur, ſine cauſa ad
veram conuerſionem poſtea perducuntur,Nam cum in
die iudicij peccata ſint quę puniuntur,nihil eſt quod ti-
mere poſsint,qui ſeculo verbis ſolis & non factis renun-
ciarunt,de iudicio Chriſti, ſi ſunt remiſsionem pecca-
torum conſecuti. Sed iſta ratiocinatio tali connexione
perficitur, vt adiungamus dicentes, Debēt autem time-
re Chriſti iudicium,& veraci corde aliquando conuer-
ti. Quod cum fecerint,nō eos vtique neceſſe eſt iterum
baptizari. Potuerunt igitur accipere baptiſmum, & re-
miſsionem non accipere peccatorum, aut remiſsis pec-
catis, continuo rurſus onerari, Sic ergo & hæretici.

Cap.IIII. Victor à Gor dixit,Cum peccata non niſi in Eccle-
ſiæ baptiſmo remittantur, qui hæreticum ſine baptiſmo
ad communicationem admittit, vtrunque cōtra ratio-
nem facit, nec hæreticos purgat & Chriſtionos inqui-
Auguſt. nat.Huic reſpōdemus,Eccleſiæ baptiſmum eſſe & apud
hæreticos,quanuis ipſi non ſint in Eccleſia, ſicut aquam
paradiſi in terra Aegypti,quanuis ipſa non ſit in paradi-
ſo.Non itaque hæreticos ſine baptiſmo ad communio-
nem admittimus,ſed quia correcti à ſua peruerſitate ve-
niunt,non eorum peccata, ſed Chriſti ſacramēta ſuſci-
I pimus:de remiſsione autem peccatorum quod ſuperius.
hoc & hic dicimus. Illud ſanè quod in vltimo poſuit
dicens, vtrunque contra rationem facit, nec hæreticos
purgat & Chriſtianos inquinat,reſpuit primitus ac ma-
xime Cyprianus ipſe cum ſibi conſentientibus collegis
ſuis: neque enim inquinari ſe credidit, quando talibus
propter vinculum pacis communicandum eſſe decre-
uit dicens,Neminem iudicantes,aut à iure communio-
nis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouētes. Aut ſi inqui-
nant hæretici ad communionem, ſic vt non baptizen-
tur admiſsi,inquinata eſt tota Eccleſia per illam conſue-
tudinem quæ totiens hic commemoratur: Et ſicut nos
iſti appellāt traditores propter maiores noſtros, in qui-
bus nihil tale quando obiecerunt,probare potuerunt:ſi
hoc fit quiſque quod eſt ille cui communicauerit, om-
nes tunc hæretici facti ſunt.Quod ſi quiſquis dicit,inſa-
nit,falſum eſt quod iſte ait,qui hęreticum ſine baptiſmo
ad cōmunionē admittit, nec hæreticos purgat & Chri-
ſtianos inquinat. Aut ſi hoc verum eſt, non ſine baptiſ-
mo admittebantur, ſed habebant baptiſmum Chriſti,
quanuis apud hęreticos datum & acceptum, qui ſecun-
dum illā conſuetudinem de qua iſti confitentur ſic ad-
mittebantur, ac per hoc recte etiam nunc ſic admittun- K
tur. Aurelius ab Vtica dixit, Cum dicat Apoſtolus, *Cap.V.*
non commonicandū peccatis alienis, quid aliud quàm *1.Tim.5.*
peccatis alienis cōmunicat, qui ſine baptiſmo Eccleſiæ
hæreticis communicat?Et ideo cenſeo baptizandos eſſe
hæreticos vt accipiant remiſſam peccatorum,& ſic illis
communicetur.Reſpōdetur, Communicauit ergo Cy- *Auguſt.*
prianus & iſti omnes peccatis alienis; quia cum talibus
in communione manſerunt, quando neminem qui di-
uerſum ſenſit, à iure communionis amouerunt. Vbi eſt
ergo Eccleſia? Deinde vti de hæreticis taceam,cū verba
huius ſententię etiam de aliis peccatoribus dici poſsint,
quales in Eccleſia beatus Cyprianus ſecum videbat,ge-
mebat,arguebat, ferebat, vbi eſt Eccesia quæ ſecundum
hæc verba iam tunc periiſſe exiſtimabatur contagione
peccatorum? Si autem ſicut ſe habet firmiſsima veritas,
Eccleſia permāſit & permānet, non niſi in conſenſione
intelligēda eſt communio peccatorum, quā vetat Apo-
ſtolus.Baptizentur autem iterū hęretici, vt accipiant re-
miſſam peccatorū, ſi baptizantur iterū peruerſi & inui-
di,qui cum ſeculo verbis & nō factis renunciarent bap-
tiſmum quidem accipere potuerūt, ſed remiſsionē pec- L
catorum nō obtinere potuerunt, dicēte domino,ſi non *Matth.6.*
dimiſeritis, neque pater veſter dimittet vobis. Iam- *Cap.VI.*
bus à Germaniciana dixit, Qui hæreticorū baptiſmum
probant, noſtrū improbant, vt extra Eccleſiam non di-
cam lotos, ſed ſordidatos, negent in Eccleſia baptizari
oportere.Huic reſpondetor, neminem noſtrum baptiſ- *Auguſt.*
mum hæreticorum probare,ſed Chriſti, quanuis in hæ-
reticis vel paleis interioribus,ſicut in aliis iniquis vel pa
leis interioribus,Nam ſi extra Eccleſiā qui baptizantur,
non lauantur,ſed ſordidantur,profecto extra petram in
qua ædificatur Eccleſia, qui baptizantur, non lauantur
ſed ſordidātur. Omnes autem extra eandē petram ſunt,
quia audiunt verba Chriſti & nō faciunt: Aut ſi baptiſ-
mo lauantur quidē, ſed in iniquitatibus ſuis à quibus in
melius mutari noluerunt, ſordidi remanent, ſic & hæ-
retici. Lucianus à Rucumma dixit,Scriptum eſt, Et *Cap.VII.*
vidit deus lucem quia bona eſt,& diuiſit inter lucem & *Gene.1.*
tenebras.Si poteſt luci & tenebris conuenire,poteſt no-
bis & hęreticis aliquid eſſe commune,Propterea cenſeo
hæreticos baptizandos eſſe.Huic reſpondetur. Si poteſt *Auguſt.*
luci & tenebris cōuenire, poteſt iuſtis & iniuſtis aliquid
eſſe commune.Cenſeat ergo illos iniuſtos denuo bapti- M
zari,quos in ipſa Eccleſia arguebat Cyprianus: aut ſi nō
ſunt iniuſti qui ſeculo verbis & nō factis renonciant,di-
cat qui poteſt. Pelagianus à Lupertiana dixit,Scrip- *Ca.VIII.*
tum eſt,Aut deus deus eſt, aut Baal deus eſt: Ita & nunc *3.Reg.18.*
aut Eccleſia Eccleſia eſt,aut hæreſis Eccleſia eſt. Porrò ſi
hæreſis Eccleſia non eſt, quo modo eſſe apud hæreticos
baptiſma Eccleſiæ poteſt? Huic ita poſſumus reſponde- *Auguſt.*
re,aut paradiſus paradiſus,aut Aegyptus paradiſus,Por-
rò ſi Aegyptus paradiſus non eſt, quo modo eſſe in Ae-
gypto aqua paradiſi poteſt? Sed dicetor nobis,etiam il-
luc exeundo peruenit: ſic ergo ad hæreticos baptiſmus.
Itē dicimus,aut petra Eccleſia, aut arena Eccleſia.Porrò
quia nō eſt arena eccleſia,quo modo apud eos qui ſuper
arenam ædificant, audiendo verba Chriſti & non fa-
ciendo eſſe baptiſmus eccleſiæ poteſt? & tamen eſt, Sic
ergo & apud hæreticos. Iader à Midila dixit,Scimus *Cap.IX.*
non eſſe niſi vnum baptiſmum in Eccleſia catholica, &
ideo non debemus admittere hæreticum niſi baptizatus
fuerit apud nos, ne ſe putet extra Eccleſiam catholicam
baptizatum eſſe. Huic reſpondetur, Quia ſi hoc de ini- *Auguſt.*
quis illis qui extra petram ſunt diceretur, falſò vtique
diceretur,

A diceretur, Sic ergo & de hæreticis. Item alius Felix à
Cap.X. Mazrazana dixit, Vna fides, vnum baptiſma, ſed Eccle-
Ephe.4. ſiæ catholicæ cui ſoli licet baptizare. Huic reſpondetur,
Auguſt. Quid ſi alius ita diceret, vna fides, vnum baptiſma, ſed
iuſtorum tantum, quibus ſolis licet baptizare? Sicut hæc
verba refellerentur, ita & iſta ſententia refellatur. An &
iniuſti in ipſo baptiſmo mutati, dum ſecul• ſolis verbis
& non factis renunciant, ad membra Eccleſiæ pertinẽt?
Videant ſi ipſa eſt illa petra, ſi ipſa eſt columba, ſi ipſa eſt
Cap. XI. ſponſa ſine macula & ruga. Paulus ab Obba dixit,
Me non mouet ſi aliquis Eccleſiæ fidem & veritatẽ non
Roma.3. vendicat, quando Apoſtolus dicat, Quid enim? Si exci-
derunt à fide quidam illorum, Nunquid infidelitas il-
lorum fidem dei euacuauit? Abſit, Eſt enim deus verax,
omnis autem homo mendax. Si autem deus verax eſt,
quo modo apud hæreticos baptiſmi veritas eſſe poteſt
Auguſt. apud quos deus non eſt? Huic reſpondetur, Quid? Apud
auaros nunquid eſt deus? & tamen eſt baptiſmus, Ita &
apud hæreticos. Apud quos enim deus eſt, templum dei
ſunt. Quæ autem compoſitio tẽplo dei cum idolis? Por-
2.Cor.6. rò auariciam, idololatriã Paulus ſentit, Cyprianus con-
ſentit, & idem ipſe inter collegas raptores, tamen bap-
B tizatores, cum magna tolerantiæ mercede verſatur.

Cap.XII. Pomponius à Ioſiniana dixit, Manifeſtum eſt hære-
ticos non poſſe baptizare, & remiſsionem peccatorum
Matth.18. dare, qui poteſtatem non habent, vt aut ſoluere aut liga-
Auguſt. re aliquid in terris poſsint. Reſpondemus, Hãc poteſta-
tem nec homicidæ habent, id eſt, qui oderunt fratres:
Ioan.20. Non enim talibus dictum eſt, Si cui dimiſeritis peccata,
dimittentur ei: & ſi cui tenueritis, tenebuntur: & tamen
baptizant, & eos in eadem baptiſmi cõmunione & Pau-
Cap.XIII. lus tolerat, & Cyprianus agnoſcit. Venantius à Ti-
niſa dixit, Si maritus peregre proficiſcens, amico ſuo
commendaſſet vxorem ſuam cuſtodiendam, commen-
datam, ſibi ille quanta poſſet diligentia conſeruaret, ne
ab aliquo caſtitas eius & ſanctitas adulteraretur. Chri-
ſtus dominus & deus noſter ad patrẽ proficiſcens, ſpon-
ſam ſuam nobis commendauit, vtrum ne eam incor-
ruptam & inuiolatam cuſtodimus, an integritatem eius
& caſtitatem eius mœchis & corruptoribus prodemus?
Qui enim baptiſma Eccleſiæ commune cum hæreticis
Auguſt. facit, ſponſam Chriſti adulteris prodit. Reſpondemus,
Quid illi qui cum baptizantur labiis nõ corde conuer-
C tuntur ad dominum, nonne adulterinam mentem ge-
runt? Nonne ipſi ſunt ſeculi dilectores, qui nõ factis, ſed
verbis renunciauerunt, & ideo corrumpunt mores bo-
1.Cor.15. nos per colloquia mala dicentes, Manducemus & biba-
mus, cras enim moriemur? Nonne etiam cõtra iſtos vi-
2.Corin.11. gilauit ſermo Apoſtolicus vbi dicit, Timeo autem ne ſi-
cut ſerpens Euam ſeduxit aſtutia ſua, ſic & veſtræ men-
tes corrumpantur à caſtitate quæ eſt in Chriſto? Cum
ergo Chriſti baptiſma Cyprianus habebat commune
cum talibus, nunquid ideo ſponſam Chriſti prodebat
adulteris, ac non potius monile ſponſi etiam in adulte-
Ca.XIIII. ra cognoſcebat? Aymnius ab Auſuagiga dixit, Noa
vnum baptiſma accepimus, & ipſum tenemus & exerce-
mus, Qui autem dicit quia & hæreticis licet baptizare,
Auguſt. ipſe duos baptiſmos facit. Huic reſpondetur, Cur non
etiam ille duos baptiſmos facit, qui dicit quia & iniqui
baptizant? Cũ enim iuſti & iniqui ſibi cõtrarij ſint, bap-
tiſmus quem dant iuſti qualis erat Paulus, vel etiã qualis
erat Cyprianus, non eſt contrarius baptiſmo quem da-
bant iniqui illi qui oderant Paulum, quos non hæreti-
cos, ſed malos catholicus Cyprianus intelligit, Et cum
contrariæ ſibi ſint ſemper, continentia quæ fuit in Cy-
priano, & auaricia quæ fuit in collegis Cypriani: baptiſ- D
mus tamen quem Cyprianus dabat, nõ erat contrarius
baptiſmo, quem illi dabant, ſed vnus & idem, quia ille
baptizat de quo dictum eſt, Ipſe eſt qui baptizat. Sa- *Ioan.1.*
turninus à Victoriana dixit, Si licet hæreticis baptizare, *Cap.XV.*
excuſati ſunt & defenſi illicita faciẽtes, Nec video qua-
re eos aut Chriſtus aduerſarios ſuos, aut Apoſtolus anti-
chriſtos eos appellauerit. Huic reſpõdetur, Sic dicimus *Auguſt.*
non licere hæreticis baptizare, quo modo dicimus non
licere fraudatoribus baptizare. Non enim hęretico tan-
tum, ſed peccatori, inquit, dicit deus, Vt quid enarras *Pſal.49.*
iuſtificationes meas, & aſſumis teſtamentum meum per
os tuum? Huic vtique dixit, Si videbas furem concurre-
bas cum eo. Quanto ergo illi peiores ſunt, qui non cum
furibus concurrebant, ſed ipſi fundos inſidioſis fraudi-
bus rapiebant, ſed non eis cõcurrebat Cyprianus, quan-
uis eos in catholica ſegete toleraret, ne ſimul eradicare-
tur & triticum, Et tamen etiam ipſi quem dabant idem
ipſe baptiſmus erat quia non ipſorum, ſed Chriſti erat.
Sicut ergo iſti quãuis in eis Chriſti baptiſmus agnoſca-
tur: non ſunt tamen excuſati & defenſi illicita facientes,
& recte illos Chriſtus aduerſarios ſuos appellat, quia in E
talibus perſeuerantes audituri ſunt, Recedite à me qui *Matth.7.*
operamini iniquitatem: vnde & antichriſti appellantur,
quia Chriſto contrarij ſunt, dum contra quod præcepit *Cap.XVI.*
viuunt, Ita & hæretici. Alius Saturninus à Tucca di-
xit, Gentiles quanuis idola colant, tamen ſummũ deum
patrem creatorem cognoſcunt & confitentur. In hunc
Marcion blaſphemat, & quidam non erubeſcunt Mar-
cionis baptiſmum probare. Quo modo tales ſacerdotes
ſacerdotium dei aut ſeruant aut vendicant, qui hoſtes *Auguſt.*
dei non baptizant, & ſic illis communicant? Reſponde-
tur, Nimirum cum talia dicuntur, exceditur modus, nec
conſideratur, quia & ipſi talibus communicabãt, nemi-
nem iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi di-
uerſum ſentiebat amouentes, ſed habet iſte in hac ipſa
ſententia ſua vnde admoneri poſſet, ſi aduerteret id in
ſe quoque corrigẽdum eſſe quod prauum eſt, quod au-
tem rectum eſt approbandum. Quãdoquidem ait, Gen-
tiles quanuis idola colant, tamen ſummum deum pa-
trem creatorem cognoſcunt & cõfitentur. Si quis ergo
ad deum talis gentilis veniret, nũquid vellet in eo cor-
rigere atque mutare, quòd deum patrem creatorem cõ- F
fitebatur & nouerat? Nõ puto, ſed emendaret in eo ido-
lolatriam quod malum habebat, & traderet ſacramenta
Chriſtiana quæ non habebat: & ſi quid rectum noſſet in
eo approbaret, ſi quid inueniret peruerſum emendaret,
ſi quid defuiſſet daret, Sic & in Marcioniſta hæretico a-
gnoſceret baptiſmi integritatẽ, corrigeret eius peruerſi-
tatem, doceret catholicam veritatem. Marcellus à *Cap.XVII.*
Zama dixit, Cum peccata nõ niſi in baptiſmo Eccleſiæ
remittantur, qui hæreticum non baptizat, peccatori cõ-
municat. Reſpondetur, Quid ille qui hoc facienti com- *Auguſt.*
municat? Nonne peccatori communicat? Quid autem
aliud faciebant omnes iudicantes neminem, aut à iure
communionis amouentes diuerſa ſentientẽ? Vbi eſt er-
go Eccleſia? An patiẽtibus, & ne triticum eradicetur, zi- *Matth.13.*
zania tolerantibus iſta non obſunt? Dicant ergo iſti qui
ſe ab orbe terrarum fruſtra ſeparãdo ſacrilegium ſchiſ-
matis admiſerunt, vt quid habent in ore ſentẽtiam Cy-
priani, qui non habent in corde Cypriani patientiam?
Huic autem Marcello reſpondetur ex his quæ de baptiſ-
mo & remiſsione peccatorum ſupra dicta ſunt, quo
modo poſsit eſſe baptiſmus in homine, quanuis non ſit
in eo remiſsio peccatorum. Irenæus ab Vlulis dixit, *Ca. XVIII.*

Iſlde o

G Si ideo Eccleſia hæreticum non baptizat quòd dica-
Auguſt. tur iam baptizatus eſſe, hæreſis maior eſt. Reſpondetur,.
Hoc modo dici poteſt, ſi ideo auarũ Eccleſia non bapti-
zat, quòd dicatur iam baptizatus eſſe, auaricia maior eſt:
Cap. XIX. hoc autem falſum eſt, ita ergo & illud. Donatus à Ci-
baliana dixit, Ego vnam Eccleſiam & vnum baptiſ-
mum eius noui, Si eſt qui dicat eſſe apod hæreticos bap-
tiſmi gratiã, ante eſt vt oſtẽdat & probet eſſe illic Eccle-
Auguſt. ſiam. Huic reſpõdetur. Si baptiſmi gratiam hoc eſſe di-
cis quod eſt baptiſmus, eſt apud hæreticos: Si autẽ bap-
tiſmus ſacramẽtum eſt gratiæ, ipſa vero gratia abolitio
peccatorum eſt, non eſt apud hæreticos baptiſmi gratia.
Sic eſt autem vnum baptiſmum & vna Eccleſia, quem-
admodũ eſt vna ſpes. Sicut ergo boni & mali qui non
habent vnam ſpem, poſſunt habere vnum baptiſma, ita
quibus non eſt communis Eccleſia, poteſt baptiſma eſſe
Cap. XX. commune. Zoſimus ab Tharaſſa dixit, Reuelatione
Diſt. 8. cap. facta veritatis cedat error veritati, quia & Petrus qui
qui cõtẽpta. prius circuncidebat, ceſsit Paulo veritatem prædicanti.
Galat. 2. Reſpondetur, Poteſt etiam noſtra eſſe ſententia iſta, &
Auguſt. ita factum eſt in hac de baptiſmo quæſtione, Nam veri-
tate poſtea liquidius reuelata ceſsit error veritati, cũ illa
H ſaluberrima conſuetudo etiam plenarij concilij autho-
ritate firmata eſt, Bene tamen quòd totiens meminerũt
etiam primum Apoſtolorum Petrum potuiſſe aliter ſa-
pere quàm veritas poſtulabat, quod accidiſſe etiam Cy-
priano ſine vlla eius contumelia credimus quicunq; di-
ligimus Cyprianum, quia non eum fas eſt diligi maiori
Cap. XXI. charitate quàm Petrum, Iulianus à Telepte dixit,
Ioan. 3. Scriptum eſt, Nemo poteſt accipere aliquid, niſi datum
fuerit ei de cœlo: Si hæreſis de cœlo eſt, poteſt baptiſma
Auguſt. dare. Reſpõdetur, Audiat & alium dicẽtem, Si auaricia
de cœlo eſt, poteſt baptiſma dare & tamẽ dant auari, ſic
Cap. XXII. ergo & hæretici. Fauſtus à Timida regia dixit, Non
ſibi blandiantur qui hæreticis patrocinãtur. Qui pro hę-
reticis Eccleſiaſtico baptiſmo intercedit, illos Chriſtia-
Auguſt. nos & nos hęreticos facit. Huic reſpondetur, Si quiſquã
dicat eum qui cum baptiſmum acciperet, quia odium
fraternum tenebat in corde, nõ acceperat remiſsionem
peccatorum, non eſſe iterum baptizandum, quando il-
lud odium de corde dimittit, nũquid Eccleſiaſtico bap-
tiſmo intercedit pro homicidis, aut illos iuſtos & nos
homicidas facit? Hoc ergo & de hæreticis intelligat.
Ca. XXIII. Geminus à Furnis dixit, Quidam de collegis hæreti-
I cos præponere ſibi poſſunt, nobis non poſſunt, & ideo
quod decreuimus ſemel tenemus, vt ab hæreticis veniẽ-
Auguſt. tes baptizemus. Reſpondetur, Et hic confitetur apertiſ-
ſime quoſdã de collegis ſuis diuerſa ſenſiſſe, vnde etiam
atque etiã confirmatur amor vnitatis, quòd ab inuicem
nullo ſchiſmate ſeparati ſunt, donec alteris eorũ ſi quid
Pſal. 3. aliter ſaperent deus reuelaret. Huic reſpondetur, colle-
gas eius non ſibi hæreticos propoſuiſſe, ſed baptiſmum
Chriſti, ſed ſicut cognoſcitur in auaris, in fraudatori-
bus, in raptoribus, homicidis, ſic etiam in hæreticis co-
Ca. XXIIII gnouiſſe. Rogatianus à Noua dixit, Eccleſiam Chri-
ſtus inſtituit, hæreſim diabolus, quo modo poteſt habe-
Auguſt. re baptiſmum Chriſti ſynagoga ſatanæ? Huic reſpõde-
tur, Nũqnid quia pios Chriſtus inſtituit, & inuidos dia-
Cap. XXV. bolus, ideo non poteſt habere baptiſmum Chriſti, quæ
in inuidis conuincitur eſſe pars diaboli? Therapius à
Bulla dixit, Qui hæreticis baptiſmum Eccleſiæ concedit
& prodit, quid aliud quàm ſponſæ Chriſti Iudas exiſtit?
Auguſt. Reſpondetur. O magna conuictio ſchiſmaticorum qui
ſe ab hæreditate Chriſti toto orbe diffuſa nefario ſacri-
legio ſepararunt, ſi Cyprianus talibus communicabat,
qualis Iudas traditor fuit, & tamen ab eis nõ maculaba- K
tur, aut ſi maculabatur, tunc Iudæ facti ſunt omnes, ergo
& modo Iudæ ſunt omnes, aut ſi nõ ſunt, non ergo per-
tinent ad poſteriores facinora priorum, quamuis ex ea-
dem cõmunione propagatos. Cur ergo nobis tradito-
res obiiciunt, quos non conuicerunt, & ſibi Iudam non
obiiciunt, cui Cyprianus & collegæ eius cõmunicaue-
runt? Ecce conciliũ de quo ſolent iſti gloriari. Nos qui-
dem dicimus, quia ſic nõ prodit hæreticis Eccleſiæ bap-
tiſmum, qui baptiſmũ Chriſti & in hæreticis probat, ſi-
cut non prodit homicidis Eccleſię baptiſmũ, qui baptiſ-
mũ Chriſti & in homicidis probat. Sed quia iſti ex hoc
concilio nobis præſcribere quid ſentire debeamus affe-
ctãt, ipſi priores ei cõſentiant. Ecce Iudæ traditori ſunt
cõparati, qui dicebãt hęreticos quãuis in hęreſi baptiza-
tos nõ debere iterum baptizari, Talibus autem Cypria-
nus communicabat, qui dixit, neminem iudicantes, aut
à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amo-
uẽtes, Tales etiam antea fuiſſe in Eccleſia per illam ſen-
tentiam manifeſtantur, vbi ait, Sed dicit aliquis, Quid
ergo fiet de his qui in prętęritum in Eccleſiam ſine bap-
tiſmo admiſsi ſunt? Talẽ fuiſſe Eccleſiæ conſuetudinem
ipſi qui hoc concilium faciunt ſæpe commemorant. Si L
ergo nihil aliud quicũque hoc facit quàm ſponſæ Chri-
ſti Iudas exiſtit, ſicut iſta ſentẽtia pronunciata eſt, Iudas
autem ſicut docet Euangelium, traditor fuit, traditori-
bus ergo communicauerunt omnes qui tunc etiam iſta
dicebant, & antequam iſta dicerent traditores facti erãt
omnes per illam cõſuetudinem quam tunc Eccleſia re-
tinebat. Omnes ergo, id eſt, & nos & ipſi qui ex illa vni-
tate propagati ſumus, traditores ſumus. Sed nos duobus
modis defendimur, quia & huic concilio vbi hoc pro-
nunciatum eſt non conſenſimus, ſaluo iure vnitatis, ſi-
cut ipſe Cyprianus prædixit, & bonis malos in vnitate
catholica, donec in fine à tritico palea ſeparetur, nihil
obeſſe arbitramur. Iſti autem quia & hoc concilium tã-
quam pro ſe proferũt, & malorum communione quaſi
contagione bonos perire contendunt, non inueniunt
quo modo dicãt aut priores Chriſtianos vnde iſti pro-
pagantur, non fuiſſe traditores, quia iſto concilio con-
uincuntur, aut ad ſe non pertinere facinora priorum,
quia nobis maiores noſtros obiiciunt. Item alius Lu- *Ca. XXVI.*
cius à Membreſſa dixit, Scriptum eſt, Deus peccatorem
non audit, Qui peccator eſt, quo modo audiri in bap- *Ioan. 9.*
tiſmo poteſt? Reſpondemus, Quo modo auditur auarus M
& raptor & fœnerator & homicida? an iſti non ſunt *Auguſt.*
peccatores, quos tamen Cyprianus in catholica obiur-
gat & tolerat? Item alius Felix ab Vſlaccenis dixit, In *Ca. XXVII*
hæreticis ſine baptiſmo Eccleſiæ admittendis, nemo *Diſt. 8. cap.*
conſuetudinem rationi & veritati præponat, quia con- *qui cõtẽpta.*
ſuetudinem ratio & veritas ſemper excludit. Huic re- *& ca. veri-*
ſpondetur, Veritatem non oſtendis, de conſuetudine *tate.*
confiteris. Recte igitur conſuetudinem teneremus ple- *Auguſt.*
nario concilio poſteriore firmatam, etiam ſi veritas ad-
huc lateret, quam credimus iam eſſe manifeſtam.

Alius Saturninus ab Irinis dixit, Si poteſt antichri- *Caput*
ſtus dare alicui gratiam Chriſti, poſſunt & hęretici bap- *XXVIII.*
tizare, qui appellati ſunt antichriſti. Reſpondemus, *Auguſt.*
Quid ſi alius diceret, ſi poteſt homicida dare alicui gra-
tiam Chriſti, poſſunt & qui fratres oderunt baptizare,
qui appellati ſunt homicidæ, Nempe quaſi verum di-
cere videretur, & tamen poſſunt, Sic ergo & hæretici.

Quintus ab Aggiua dixit. Ille poteſt dare aliquid, *Ca. XXIX.*
qui aliquid habet. hæretici autẽ quid poſſunt dare, quos
conſtat nihil habere? Huic reſpondetur, Si ergo poteſt *Auguſt.*
dare

A dare aliquid qui aliquid habet,manifeſtum eſt poſſe da-
re hæreticos baptiſmum, quia cum ab Eccleſia recedũt,
habent lauacri ſacramentum quod ibi acceperant,Nam
redeuntes non recipiũt, quia non amiſerant cum receſ-
Cap. XXX. ſerunt. Alius Iulianus à Marcellina dixit,Si poteſt ho
Matth.6. mo duobus dominis ſeruire, deo & mammonæ, poteſt
Auguſt. & baptiſma duobus ſeruire,Chriſtiano & hæretico.Re-
ſpoodetur,Immo ſi poteſt cõtinentia & auaro & ſobrio
& ebrioſo & pio & homicidæ ſeruire, cur nõ etiã Chri-
ſtiano & hæretico baptiſmus quidem nõ ſeruit, ſed mi-
niſtratur & illis vel ab illis ad ſalutem bene vtẽtibus, &
Ca. XXXI. ad iudicium male vtentibus? Tenax ab Horreiſceliæ
dixit,Baptiſma vnum eſt,ſed Eccleſiæ, vbi Eccleſia non
Auguſt. eſt, baptiſma illic eſſe non poteſt, Huic reſpondemus,
Quare ergo poteſt vbi petra oon eſt, ſed arena eſt, cum
Ca.XXXII. Eccleſia in petra non in arena ſit? Alius Victor ab
Ephe.4. Aſſuris dixit, Scriptum eſt, quia deus vnus eſt,& Chri-
al.ſpiri ſtus* vnus eſt, Eccleſia vna & baptiſmum vnum: Quo
modo ergo illic baptizari aliquis poteſt vbi deus &
Auguſt. Chriſtus & Eccleſia nõ eſt? Reſpõdetur.Quo modo po-
teſt & in arena illa vbi nec Eccleſia eſt, quia in petra eſt,
B nec deus & Chriſtus, quia non eſt ibi templum dei &
Caput Chriſti. Donatulus à Capſe dixit,Et ego ſemper hoc
XXXIII. ſenſi, vt hæretici qui nihil foris conſecuti ſunt, quando
Auguſt. ad Eccleſiam cõuertuntur,baptizentur.Ad hoc reſpon-
detur.Nihil quidẽ conſecuti ſunt,ſed ad ſalutem,nõ ad
ſacramentum.Salus enim propria eſt bonis,ſacramenta
Caput vero communia & bonis & malis. Verulus à Ruſic-
XXXIIII. cade dixit,Homo hæreticus dare non poteſt quod non
habet, multo magis ſchiſmaticus qui quod habuit ami-
Auguſt. ſit.Reſpon. Iam oſtendimus eos habere quia non amit-
tunt cum recedunt, Non enim recipiunt cum redeunt.
Quapropter ſi propterea videbãtur dare non poſſe quia
putabantur nõ habere,intelligãtur iam dare poſſe, quia
Ca.XXXV. intelliguntur & habere. Pudentianus à Cuiculi dixit,
Nouitas Epiſcopatus effecit fratres dilectiſsimi vt ſuſti-
nerem quid maiores iudicarent, nam hæreſes nihil ha-
bere nec poſſe manifeſtum eſt, atque ita ſi quis ex eis ve-
Auguſt. nerit baptizari ęquiſsime ſtatutum eſt.Reſpon.Sicut er-
go ſuperioribus reſponſum eſt quos hic ſuſtinebat quid
iudicarent, ſic & huic ipſi reſponſum eſſe intelligatur.

Caput XXXVI. Petrus ab Hippone Zarito dixit, Cum vnum baptiſ-
ma ſit in catholica Eccleſia, manifeſtum eſt non poſſe
extra Eccleſiã baptizari,& ideo in hæreſi tinctos ſiue in
C ſchiſmate venientes ad Eccleſiam, cenſeo baptizari o-
Auguſt. portere. Reſpon. Sic eſt vnum baptiſma in Eccleſia ca-
tholica, vt cum exinde aliqui exierint,in his qui exeunt
non fiant duo, ſed idem vnum maneat. Quod ergo in
redeuntibus agnoſcitur,hoc & in eis qui à recedentibus
acceperunt, quod illi cum recederent non amiſerunt.

Caput XXXVII. Item alius Lucius ab Auaſafa dixit,Secundũ autẽ mo-
tum aoimi mei & ſpiritus ſancti, cũ ſit vnus deus pater
domini noſtri Ieſu Chriſti,& vnus Chriſtus & vna ſpes,
Ephe.4. vnus ſpiritus, vna Eccleſia, vnũ debet & eſſe baptiſma:
& ideo dico vt ſi quid apud hæreticos motũ aut factum
Auguſt. fuerit, reſcindi debere, & eos qui exinde veniunt in Ec-
cleſia baptizandos eſſe.Reſpon.Reſcindatur ergo quod
baptizant,qui audiunt verba dei & non faciunt,cum ab
iniquitate ad iuſticiam, hoc eſt ab arena ad petram mi-
grare cœperint, Quod ſi non fit, quia & in ipſis quod
Chriſti erat, eorum iniquitatibus non violabatur, hoc
etiam de hęreticis intelligatur,nam nec eadem ſpes illis
eſt quãdiu in arena ſunt quæ illis qui ſuper petram ſunt,
Caput tamen idem baptiſma eſt in vtriſque, quanuis ſicut ſpes
XXXVIII. vna,ita vnum baptiſma dictum ſit. Felix à Gurgiti-
bus dixit. Ego cenſeo vt ſecundum ſanctarum ſcriptu- D
rarum præcepta baptizati illicite ab hæreticis extra Ec-
cleſiam,ſi ad Eccleſiam cõfugere voluerint, gratiã bap-
tiſmi vbi licite datur conſequãtur.Reſpon. Immo licite Auguſt.
incipiant habere ad ſalutem, quod illicite habebant ad
perniciem,quia ſub eodem baptiſmo iuſtificatur,cum ſe
quiſque ad deum veraci corde cõuerterit, ſub quo iudi-
cabatur quando id accipiens ſeculo ſolis verbis & non
factis renunciauerat. Puſillus à Lamasba dixit, Ego Caput
credo baptiſma ſalutare non eſſe niſi in Eccleſia catho- XXXIX.
lica:quicquid abſque catholica fuerit, ſimulatio eſt.Re- Auguſt.
ſpon. Hoc quidẽ verum eſt, quòd baptiſma ſalutare nõ
niſi in Eccleſia catholica eſt, Poteſt enim ipſum eſſe &
extra catholicam, ſed ſalutare non eſt ibi, quia non ibi
operatur ſalutem: ſicut ille bonus odor Chriſti noo eſt 2.Cor.2.
vtique ſalutaris in iis qui pereunt, nõ ſuo vicio,ſed illo-
rum.Simulatio eſt autẽ quicquid extra catholicam fue-
rit,ſed inquantum non eſt catholicum. Poteſt autẽ ali-
quid catholicum eſſe extra catholicam, ſicut potuit no-
men Chriſti eſſe extra congregationem Chriſti, in quo Marci.9.
nomine pellebat dęmonia ille qui cum diſcipulis nõ ſe-
quebatur.Nam ſimulatio etiam in catholica eſſe poteſt, E
in his vtique qui ſeculo verbis ſolis & non factis renun-
ciant, nec tameo eſt catholica ſimulatio. Sicut ergo eſt
in catholica quod non eſt catholicum, ſic poteſt extra
catholicam aliquid eſſe catholicum. Saluianus à Ga- Ca.XL.
zauſala dixit,Hæreticos nihil habere conſtat,& ideo ad
nos veniunt vt poſsint accipere quod non habebant.
Reſpondemus, Non ſunt ergo hæretici ipſi qui hæreſes Auguſt.
condiderũt, qui ab Eccleſia receſſerunt, & vtique habe-
bant quod ibi acceperunt.Quod ſi abſurdum eſt dicere
quòd illi non ſint hæretici per quos cæteri fiunt hæreti-
ci,poteſt fieri vt hæreticus habeat quo male vtendo diſ-
pereat. Honoratus à Tucca dixit,Cum Chriſtus ve- Cap.XLI.
ritas ſit, magis veritatem quàm cõſuetudinem ſequi de- Diſt.8.cap.
bemus, vt hæreticos qui ideo ad nos veniunt,quia foris qui cõtẽpta.
nihil accipere potuerunt, Eccleſiæ baptiſmo ſanctifice-
mus.Reſpõdemus,Et iſte atteſtator eſt cõſuetudinis vbi Auguſt.
nos plurimum adiuuat quicquid aliud contra nos dice-
re videatur,non autẽ ideo ad nos veniunt hæretici quia
foris nihil acceperunt,ſed vt eis vtile eſſe incipiat quod
acceperunt, hoc enim foris nullo modo poteſt. Vi- Cap.XLII.
ctor ab Octauo dixit,Quod & ipſi ſcitis,non olim con-
ſtitutus ſum Epiſcopus, & ideo expectabã præceſſorum F
conſilium.Hoc itaque exiſtimo, vt quicunque ex hæreſi
venerint,ſine dubio baptizentur.Reſpondemus,Quod Auguſt.
ergo illis quos expectabat reſponſum eſt, huic quoque
reſponſum accipiatur. Clarus à Maſcula dixit, Ma- Ca. XLIII.
nifeſta eſt ſententia domini noſtri Ieſu Chriſti Apoſto-
los mittentis,& ipſis ſolis poteſtatem à patre ſibi datam
permittentis, quibus nos ſucceſsimus eadem poteſtate
Eccleſiam domini gubernantes, & credentium fidem
baptizantes, & ideo hæretici qui nec poteſtatem foris,
nec Eccleſiam Chriſti habent,neminem baptizare bap-
tiſmo eius poſſunt.Reſpõdemus,Nunquid & impij ho- Auguſt.
micidæ Apoſtolis ſucceſſerunt?Cur ergo baptizant?An
quia non ſunt foris?Sed à petra foris ſunt,cui claues do-
minus dedit,vbi ſe ędificaturum Eccleſiam dixit. Se- Ca.XLIIII.
cundianus à Tabeis dixit, Non debemus hæreticos no-
ſtra præſumptione decipere, vt in Eccleſia domini no-
ſtri Ieſu Chriſti non baptizati, ac per hoc remiſsionem
peccatorum non conſecuti, cum iudicij dies venerit,
nobis imputent quòd per nos non ſint baptizati, & in-
dulgẽtiam diuinæ gratiæ conſecuti. Propter quod cum
ſit vna Eccleſia & vnum baptiſma,quando ad nos con- Ephe.4.
uertuntur

G uertuntur ſimul cum Eccleſia & Eccleſię baptiſmũ con-
Auguſt. ſequantur. Reſpon. Immo trãſlati ad petram, & colum-
bæ ſocian accipiant remiſsionẽ peccatorum, quam ha-
bere non poterant extra petram & extra columbam, ſi-
ue aperte foris, ſicut hæretici, ſiue tanquam iotus, ſicut
perdiri catholici: quos tamen baptiſmum ſine remiſsio-
ne peccatorum & habere & dare manifeſtum eſt, cum
& ab ipſis tales accipiunt, qui non in melius commuta-
ti deum labiis honorant, cor autem eorum longe eſt ab
Eſaiæ.29. eo. Tamẽ ſic eſt vnum baptiſma quo modo eſt vna co-
Matth.15 lumba, cum poſsint qui non ſunt in columba commu-
Cap. XLV. niter, baptiſma tamen habere cõmuniter. Item alius
Aurelius Acillani dixit, Ioannes Apoſtolus in epiſtola
2.Ioan.1. ſoa poſuit, Si quis ad vos venit, & doctrinã Chriſti non
habet, nolite eum admittere in domum veſtram, & aue
illi ne dixeritis. Qui enim dixerit illi aue, communicat
factis eius malis. Quo modo tales admitti temere in do-
mum dei poſſunt, qui in domum noſtrã priuatam ad-
mitti prohibentur? Aut quo modo cum eis ſine Eccleſiæ
baptiſmo communicare poſſumus, quibus ſi aue dixeri-
mus tãtum, factis eorum malis cõmunicamus? Reſpon.
Auguſt. De hoc teſtimonio Ioannis non eſt diutius differen-
H dum, quandoquidem ad quæſtionem baptiſmi quam
modo tractamus omnino non pertinet. Ait enim, Si
quis ad vos venerit, & doctrinam Chriſti non habet.
Hæretici autem relinquentes doctrinam erroris ſui, ad
Chriſti doctrinam conuertuntur vt incorporentur Ec-
cleſiæ, & ad illam columbam incipiant pertinere, cuius
ſacramentum habebant, & ideo quod eius non habe-
bant eis datur, id eſt, pax & charitas de corde puro &
1.Tim.1. conſcientia bona, & fide nõ ficta. Quod autem eius ha-
bebant agnoſcitur, & ſine vlla contumelia ſuſcipitur: ſi-
Oſeæ.2. cut in adultera deus agnoſcit dona ſua, etiã cum illa ſe-
quitur amatores ſuos, quia fornicatione corrupta cum
ad caſtitatem conuertitur, non dona illa culpantur, ſed
ipſa emẽdatur. Sicut ſe autem poſſet defendere Cypria-
nus, ſi hoc ei Ioannis teſtimonium obiiceretur quando
talibus communicabat, ita ſe defendant cõtra quos di-
2.Ioan.1. citur, Nam ad iſtam quæſtionem, vt dixi, omnino non
pertinet. Ioannes enim dicit, alienæ doctrinæ homini-
bus aue non eſſe dicendum, Paulus autem vehementius
1.Cor.15. dicit, Si quis frater nominatur inter vos, aut auarus, aut
ebrioſus, &c. Cum eiuſmodi nec cibũ quidem ſimul ſu-
I mere: & tamen cum collegis fœneratoribus, inſidioſis,
fraudatoribus, raptoribus non priuatam menſem, ſed
dei altare habebat commune Cyprianus. Quo modo au
tem hoc defendatur, iam in alijs libris ſatis dictum eſt.
Cap. XLVI. Lictеus à Gemellis dixit, Cæcus cæcũ ſi ducat, am-
Matth.15. bo in foueam cadunt. Cum ergo hęreticos conſtet non
poſſe illuminare quenquam, vtpote cæcos, baptiſma eo-
Auguſt. rum nõ valet. Reſpon. Nec nos dicimus valere ad ſalu-
1.Ioan.3. tem quandiu hæretici ſunt, ſicut & illis homicidis quã-
diu fratres oderũt, nam & ipſi in tenebris ſunt, & ſi quis
eos ſequitur, ſimul in foueam cadunt. Nec ideo tamen
Ca.XLVII. baptiſmum vel non habent vel non tradunt. Nalis à
Boëa dixit, Tam ego præſens quàm Pompeius Sabratẽ-
ſis, quàm etiã Dioga Leptimagnenſis, qui mihi manda-
uerunt, corpore quidẽ abſentes, ſpiritu præſentes: cenſe-
mus quod & collegæ noſtri, quod hæretici cõmunica-
tionem habere nobiſcum nõ poſſunt, niſi Eccleſiaſtico
Auguſt. baptiſmo baptizati fuerint. Reſpon. Cõmunicationem
credo eam dicit, quæ pertinet ad columbæ ſocietatem,
nam in participatione ſacramẽtorum proculdubio cõ-
municabant eis, neminem iudicãtes aut à iure commu-
nionis aliquẽ ſi diuerſum ſentiret amouentes, ſed quoli-
bet modo dixerit, nõ magnopere verba hæc refellenda K
ſunt. Certe enim non communicet hæreticus, niſi eccle-
ſiaſtico baptiſmo baptizatus. Conſtat autem Eccleſiaſti-
cum eſſe baptiſmum etiam apud hæreticos verbis euan-
gelicis conſecratum, ſicut ipſum Euãgelium eccleſiaſti-
cum eſt, nec ad eorum pertinet peruerſitatẽ ſed vtique
ſuam retinet ſanctitatem. Iunius à Neapoli dixit, Ab *Caput*
eo quod ſemel cenſuimus non recedo, vt hæreticos ve- *XLVIII.*
nientes ad Eccleſiam baptizemus. Reſpõ. Hic quia nul- *Auguſt.*
lam rationem vel teſtimoniũ ſcripturarum attulit, diu
nos tenere non debet. Cyprianus à Carthagine dixit, *Cap. XLIX.*
Meam ſententiam pleniſsime exprimit epiſtola quæ ad *Cyprianus*
Iubaianum collegam noſtrum ſcripta eſt, hæreticos ſe- *in epiſtola*
cundum euangelicam & apoſtolicam conteſtationem *ad Iuba-*
aduerſarios Chriſti & antichriſtos appellatos, quãdo ad *ianum.*
Eccleſiã venerint vnico baptiſmo Eccleſię baptizandos *1.Ioan.2.*
eſſe, vt poſsint fieri de aduerſariis amici, & de antichri-
ſtis Chriſtiani. Reſpon. Quid aliud hic diſputãdum eſt, *Auguſt.*
quando ipſam cuius mentionem fecit Epiſtolam ad Iu-
baianum datã, quanta potuimus diligentia pertractaui-
mus? Et quod hic dixi, meminerimus dici poſſe de om-
nibus iniquis, quos & in catholica eſſe ipſe teſtatur, &
baptiſmum habere & dare, nemo noſtrum ambigit. Illi L
enim veniunt ad Eccleſiã qui de parte diaboli ad Chri- *Matth.7.*
ſtum tranſeunt, & ædificant ſuper petrã, & incorporan- *Canti.4.*
tur columbæ, & in orto concluſo & fonte ſignato mu-
niuntur, vbi non ſunt omnes qui cõtra Chriſti pręcepta
viuunt, vbilibet eſſe videantur. Nam in epiſtola quam *Cyprianus*
ſcripſit ad Magnum, cũ de hac ipſa re ageret, ſatis aper- *in Epiſt. ad*
teq; ipſe nos commonuit, in qualibet ſocietate oporteat *Magnum.*
intelligi Eccleſiaoi, Ait enim de quodã loquens, alienus
fiat & prophanus dominicę pacis, ac dominicę vnitatis
inimicus, non habitans in domo dei, id eſt, in Eccleſia
Chriſti, in qoa non niſi concordes atq; vnanimes habi-
tãt. Quod ergo hic dicimus paululum aduertãt, qui no-
bis de Cypriano volũt præſcribere. Si enim in Eccleſia
Chriſti oõ niſi concordes atq; vnanimes habitant, pro-
culdubio nõ habitabant in Eccleſia Chriſti, quãuis in-
tus eſſe viderentur illi qui per inuidiã & contentionem
ſine charitate Chriſtum annunciabant, quos ipſe intel-
ligit non hæreticos vel ſchiſmaticos à Paulo Apoſtolo
cõmemoratos, ſed falſos fratres cũ illo interius conuer-
ſantes, qui certe baptizare non debebãt, quia io Eccleſia M
non habitabant, in qua ipſe dicit non habitare niſi con-
cordes & vnanimes, niſi forte quiſquam ſic abhorret à
vero, vt dicat concordes & vnanimes fuiſſe inuidos &
maleuolos, & ſine charitate contentioſos, & tamen bap-
tizabant, Nec eorum iſta deteſtanda peruerſitas ſacra-
mentum Chriſti quod per eos tractabatur & diſpenſa-
batur, aliqua ex parte minuebat atq; violabat. Totum *Cap. L.*
ſanè ipſum locum in eadẽ ad Magnum Epiſtola poſitũ
operæprecium eſt pertractare, quem ita contexuit, Non
habitans, inquit, in domo dei, id eſt, in Eccleſia Chriſti,
in qua nõ niſi cõcordes atq; vnanimes habitãt, loquen-
te in Pſalmis ſpiritu ſancto & dicente, Deus qui inhabi-
tare facit vnanimes in domo. Deniq; vnanimitate Chri *Pſal.67.*
ſtianos firma ſibi atque inſeparabili charitate cõnexos,
etiam ipſa dominica ſacrificia declarant, Nã quãdo do *Ioan.6.*
minus corpus ſuum panẽ vocat, de multorũ granorum
adunatione congeſtum, populum noſtrum quem por-
tat indicat adunatum, & quando ſanguinem ſuum vi-
num appellat, de botris atq; acinis plurimis expreſſum,
atq; in vnum coactum, gregem item noſtrum ſignificat
cõmixtione adunatæ multitudinis copulatũ. Hęc verba
beati Cypriani indicant eum etiã intellexiſſe decorem
domus

A domus dei, quam domum ex vnanimis & cócordibus
conſtare affirmauit & docuit teſtimonio prophetico &
ſignificatione ſacramentorum, In qua vtiq; domo non
erant illi inuidi, & ſine charitate maleuoli, qui tamen
baptizabât. Ex quo apparet & in eis eſſe poſſe atque ab
eis dari poſſe ſacramentum Chriſti qui non ſunt in Ec-
cleſia Chriſti, in qua non niſi vnanimes & concordes
habitare Cyprianus ipſe teſtatur. Neque enim ſaltem
hoc dici poteſt, tunc baptizare poſſe cum latent, quo-
niam illi Paulum Apoſtolum nó latebant, quos in Epi-
ſtola ſua veraciſsimus teſtis notat, & gaudere ſe dicit,
quoniam & ipſi Chriſtum annunciabât. De his quippe
Philip. 1. ait, Siue occaſione ſiue veritate Chriſtus annuncietur,
Cap. LI. & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo. Quibus omni-
24. q. 1. ca. bus conſideratis, puto me non temere dicere alios ita
omnib⁹ cō- eſſe in domo dei, vt ipſi etiam ſint eadem domus dei,
ſideratis. quæ dicitur ædificari ſuper petram, quę vnica columba
appellatur, quæ ſponſa pulchra ſine macula & ruga, &
ortus concluſus, fons ſignatus, puteus aquæ viuæ, para-
Matth. 16. diſus cum fructu pomorum, Quæ domus etiam claues
& 18. accepit, ac poteſtatē ſoluendi & ligandi. Hanc domum
ſi quis corripientem corrigentèmque contempſerit, ſit
B tibi, inquit, tanquam ethnicus & publicanus, De hac do
Pſal. 25. 67 mo dicitur, Domine dilexi decorem domus tuæ, & lo-
121. & 83. cum habitationis gloriæ tuæ. Et qui habitare facit vna-
nimes in domo. Et iocundatus ſum in his quę dixerunt
mihi, in domum domini ibimus, Et beati qui habitant
in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabūt te:
& innumerabilia talia. Hæc domus etiam triticum di-
Matth. 13. citur, ſiue tricenum, ſiue ſexagenum, ſiue centenum fru-
2. Timo. 2. ctum afferens cum tolerantia. Hæc domus eſt in vaſis
aureis & argenteis, & lapidibus precioſis, & lignis im-
putribilibus. Huic domui dicitur, Sufferentes inuicem
Ephe. 4. in dilectione, ſtudētes ſeruare vnitatem ſpiritus in vin-
1. Corin. 3. culo pacis. Et templum enim dei ſanctū eſt. quod eſtis
vos. Hæc quippe in bonis fidelibus eſt, & ſanctis dei ſer-
uis vbiq; diſperſis, & ſpiritali vnitate deuinctis eadem
communione ſacramentorum, ſiue ſe facie nouerint,
ſiue non nouerint. Alios autem ita dici conſtat eſſe in
domo, vt non pertineant ad compagem domus, nec ad
ſocietatem fructiferæ pacificæq; iuſticiæ, ſed ſicut eſſe
palea dicitur in frumentis, nam & iſtos eſſe in domo
2. Timo. 2. negare non poſſumus, Paulo Apoſtolo dicente, In ma-
2. Retract. gna autem domo non ſolum aurea vaſa ſunt vel argen
cap. 18. tea, ſed & lignea & fictilia, & alia quidem ſunt in hono
C rem, alia vero in contumeliam. Ex hoc numero innu-
merabili, nō ſolum turba intus premens cor paucorum
in tantæ multitudinis comparatione ſanctorum, ſed
etiam diruptis retibus hæreſes & ſchiſmata exiſtunt, in
eis qui iam magis ex domo quàm in domo eſſe dicen-
di ſunt, de quibus dicitur, Ex nobis exierunt, ſed non e-
1. Ioan. 2. rant ex nobis, ſeparatiores enim ſunt iam etiam corpo-
raliter ſegregati, quàm illi qui in terris carnaliter & a-
Cap. LII. nimaliter viuunt, & ſpiritaliter ſeparati ſunt. Ho-
rum autem omnium generum illi primi, qui ſic ſunt in
domo dei vt ipſi ſint domus dei, ſiue iam ſpiritales ſint,
ſiue adhuc paruuli lacte nutriantur, ſed tamen ad ſpiri-
talem habitum intento corde proficiant, nemo dubitat
quòd baptiſmum & vtiliter habeant, & ſe imitantibus
vtiliter tradant: fictis autem quos ſpiritus ſanctus fugit,
& ſi ipſi quantum in eis eſt vtiliter tradunt, Illi tamen
† imitantes. inutiliter accipiunt, non amantes † eos per quos acci-
piunt. Illi vero qui ſic ſunt in magna domo tanquā va-
ſa in contumeliam, & inutiliter habent baptiſmum, &
ſe imitantibus inutiliter tradūt, illi porrò ab eis vtiliter
accipiunt, qui nō ipſis corde atque moribus ſed ſanctæ D
domui copulantur. Qui autem ſeparatiores non magis
in domo quàm ex domo ſunt, neque omnino non ha-
bent, † neq; ab eis vtiliter accipitur, niſi forte accipiēdi *† aliâs, ne-*
neceſsitas vrgeat, & accipiētis animus ab vnitatis vin- *que omni-*
culo non recedat, tamen & habent, quanquam inutili- *no vtiliter*
ter habeant, & accipitur ab eis etiam cū inutile eſt ac- *habent.*
cipientibus, quod vt fiat vtile ab hæreſi vel ſchiſmate
recedendum eſt, & illi domui cohærendum, quod non
ſolum hæretici & ſchiſmatici, ſed etiam illi facere de-
bent, qui ſic ſunt in domo per communionem ſacra-
mentorum, vt extra domum ſint per diuerſitatem mo-
rum, ſic enim ipſis vtile incipit eſſe ſacramentum quod
aliter inutile eſt. Solet etiam quæri, vtrum appro- *An nō bap*
bandum ſit baptiſma quod ab eo qui non accepit acci- *tizat⁹ bap-*
pitur, ſi forte hoc curioſitate aliqua didicit quemad- *tizet.*
modum dandum ſit, & vtrum nihil interſit quo animo *Cap. LIII.*
accipiat ille cui datur, cum ſimulatione, an ſine ſimu- *De cōſ. diſt.*
latione: ſi cum ſimulatione, vtrum fallens ſicut in Ec- *4. ca. Solet.*
cleſia vel in ea quæ putatur Eccleſia: an iocans ſicut in
mimo, & quid ſit ſceleratius in Eccleſia fallaciter acci-
pere, an in hæreſi vel ſchiſmate ſine fallacia, id eſt, ani-
mo non ſimulato, & vtrū in hæreſi fallaciter, an in mi- E
mo cum fide, ſi quiſquam inter agēdum repentina pie-
tate moueatur, quanquā talem ſi etiam illi conferamus,
qui in ipſa catholica fallaciter accipit, mirum ſi dubi-
tatur quis cui præferēdus ſit. Quid enim proſit animus
veraciter dantis fallaciter accipienti non video, ſed ar-
bitremur etiam fallaciter aliquem dantem, cum & tra-
dens & accipiens fallaciter agant in ipſa vnitate catho-
lica, vtrum hoc magis baptiſma ſit acceptandū, an illud
quod in mimo datur, ſi quis exiſtat fideliter, ſubito ac-
cipiens commotus, an quantum ad ipſos quidem atti-
net homines, plurimum diſtat inter credentem in mi-
mo, & irridentem in Eccleſia, ad ipſius autē ſacramenti
integritatē nihil interſit. Si enim nihil intereſt ad in-
tegritatem ſacramenti in ipſa catholica, vtrum id ali-
qui fallaciter an veraciter agant, cum tamen hoc idem
vtrique agant, cur extra interſit, non video quando ille
qui accipit nō ſimulatione palliatus, ſed religione mu- *σπληρόμ.*
tatus eſt, an plus valent ad confirmandum ſacramentū
illi veraces inter quos agitur, quàm ad fruſtrandum illi
fallaces à quibus agitur & in quibus agitur, & tamen ſi
poſtea prodatur nemo repetit, ſed aut excommunican-
do punitur illa ſimulatio, aut pœnitēdo ſanatur. Sed no F
bis tutum eſt in ea non progredi aliqua temeritate ſen-
tentiæ quæ nullo in catholico regionali cōcilio cœpta,
nullo plenario concilio terminata ſunt, id autem ſit cu-
ra ſecuræ vocis aſſerere, quod in gubernatione domini
dei noſtri & ſaluatoris Ieſu Chriſti, vniuerſalis Eccleſiæ
conſenſione roboratū eſt. Veruntamen ſi quis forte me *De cōſ. diſt.*
in eo concilio conſtitutum, vbi talium rerum quæſtio *4. ca. Solet.*
verſaretur, non præcedentibus talibus quorum ſenten-
tias ſequi mallem, vrgeret vt dicerem quid ipſe ſenti-
rem, ſi eo modo affectus eſſem, quo eram cum iſta di-
ctarem, nequaquam dubitarem habere eos baptiſmum,
qui vbicunque & à quibuſcunq; illud verbis euāgelicis
cōſecratum, ſine ſua ſimulatione & cum aliqua fide ac-
cepiſſent, quanquam eis ad ſalutem ſpiritalem nō pro-
deſſet ſi charitate caruiſſent, qua catholicę insererentur
Eccleſiæ. Si enim habeam, inquit, fidē vt montes tranſ-
feram, charitatem autem non habeam, nihil ſum: ſicut *1. Corin. 13.*
iam præteritis maiorum ſtatutis, nō dubito etiam illos
habere baptiſmum, qui quāuis fallaciter id accipiant in
Eccleſia, tamen accipiunt, vel vbi putatur eſſe Eccleſia

G ab eis in quorum ſocietate id accipitur, de quibus dictũ
1. Ioan. 2. eſt, ex nobis exierunt. Vbi autem neque ſocietas vlla eſ-
ſet ita credentium, neq; ille qui ibi acciperet, ita crede-
ret, ſed totũ ludicre & mimice & ioculariter ageretur,
vtrum approbandus eſſet baptiſmus qui ſic daretur, di-
uinum iudiciũ per alicuius reuelationis oraculum, con-
cordi oratione, & impenſis ſupplici deuotione gemiti-
bus implorandum eſſe cenſerem, ita ſanè vt poſt me di
cturos ſententias, ne quid iam exploratum & cognitum
afferrent, humiliter expectarem: quãto magis ergo nũc
ſine præiudicio diligentioris inquiſitionis vel maioris
authoritatis iſtud dixiſſe accipiendus ſum. Sed iam
Concludit Donatiſtas & hæreticos ſicut & malos Chriſtianos dare & accipere poſſe ſacramẽtũ baptiſmatis.
vt exiſtimo tempus eſt hos etiã libros de quęſtione bap-
tiſmi debito fine concludere, vbi nobis oſtendit domi-
nus deus noſter per pacificum Epiſcopum Cyprianum,
& illos ei qui conſenſerunt, quantum ſit catholica vni-
tas diligenda, vt in eo quod aliter ſapiebant, donec id
quoque deus reuelaret, tolerarent potius diuerſa ſentiẽ-
tes, quàm ſe ab eis nefario ſchiſmate ſepararẽt, vbi Do-
natiſtarum prorſus ora clauduntur, etiam ſi de Maxi-
minianiſtis nihil dicamus. Si enim mali bonos in vni-
tate contaminant, nullam iam Eccleſiam cui ſociaretur
vel ipſe Cyprianus inuenit, Si autẽ mali bonos in vni-
Cap. LIIII. tate non maculant, nullam cauſam ſeparationis ſacrile-
H gus Donatiſta proponit: Baptiſmũ autẽ ſi habent & tra-
Galat. 5. dunt alij tam multi qui operantur opera carnis, qualia
qui agunt regnum dei non poſſidebunt, habent ac tra-
dũt & hæretici qui inter illa opera numerati ſunt, quod
quia recedendo non amiſerunt, & tradere manẽdo po
tuerunt, ſed tam infructuoſe atque inutiliter tales tali-
bus, quàm & illi cęteri pares eorum, in eo quod regnum
dei non poſſidebunt. Et quemadmodum illis correctis
baptiſma non incipit adeſſe quod deerat, ſed prodeſſe
quod inerat, ſic & hæreticis. Vnde Cyprianus & qui cũ
eo ſenſerunt, catholicæ Eccleſiæ quam noluerunt præ-
cidere, non potuerunt præſcribere. Quòd vero aliter ſa
puerunt, non expaueſcimus, quia cum eis veneramur &
Matth. 7. Petrum: quòd autem ab vnitate nõ receſſerunt, gaude-
mus, quia cum eis ædificamur in petra.

Libri ſeptimi finis.

AD LECTOREM.

I

DIVI AVRELII AVGVSTINI, HIPPONENSIS Epicopi, De vnico baptiſmo contra Petilianum, Liber vnus.

Prodenda quæ dũ latent nocent Cap. I.

RESPONDERE diuerſa ſentientibus & à regula veritatis errantibus, Conſtantine frater, ſæpiſſime cogimur, etiã de his rebus quas aliis atque aliis ſemonibus frequentauimus. Quod vtiliter exiſtimo fieri, & propter eorum ingenia tardiora qui putãt
aliud dici cum aliquid legitur, & propter ipſam diſpu- K
tationum copiam, vt non ſolum ad diligentiores res
rara perueniat, ſed quolibet modo ex multis in manus
etiam negligentiores incurrat. Proinde ſermonem de
vnico baptiſmo ab eis compoſitum à quibus baptiſmus
iteratur, quem mihi cum in rure ſimul eſſemus, à neſcio
quo Donatiſtarum presbytero acceptum dediſti, atque
vt ei reſponderem multum petiſti, non niſi verborum
ſtrepitu inflatum & calumnioſis criminationibus aſpe-
ratum. Vide adiuuante domino quanta facilitate con-
futem. Prima illic inuidia eſt, quòd ventilatur in publi-
co res ſecreta. Taceant ergo qui hoc fieri debere nó pu-
tant. Aut ſi ad loquendũ cogi ſe dicunt vt reſpondeant
contrà ſentientibus, hæc etiam noſtra cauſa eſt, vt reſ-
pondeam, non ſolum contrà ſentientibus, verumetiam
cõtraria facientibus. Debet enim palàm redargui quod
in occulto nocet, quia & palàm defenditur, cũ ſuadetur
in occulto quod noceat cũ perficitur. Nam quis coram
profanis quenquam baptizat? Et tamen baptizari Chri-
ſtianos nullus profanus ignorat, qui audit in publico,
quod ſi credit, percipit in ſecreto. Videamus ergo *Cap. II.*
de baptiſmatis iteratione quid dicant, qui verecundan-
tur hoc in aperto dicere, quod vtinam in aperto time- L
rẽt admittere. Vbi ſit, inquit, verum baptiſma quæritur.
Deinde ſubiungit, Vſqueadeo meum eſt, vt quod à me
vnicum datũ eſt, nec ab ipſis ſacrilegis iteretur. Cui reſ-
pondemus, Sacrilegus non eſt, qui vnicum baptiſmum,
non quod tuum ſed quod Chriſti eſt iterare nó audet.
Chriſti eſt enim vnica hominis in baptiſmate conſe-
cratio, tua eſt autem vnici baptiſmatis iteratio. Corrigo
in te quod tuũ eſt, agnoſco quod Chriſti eſt. Hoc enim
iuſtum eſt, vt cum mala hominum reprobamus, quæ-
cunque in illis bona dei reperimus, approbemus.

Hoc, inquam, iuſtum eſt, vt etiam in ſacrilego non
violem quod verũ inuenio ſacramẽtum, nec ſic emen- *Quod viciatum eſt ſanatur tãtũ. Cap. III.*
dem ſacrilegum, vt in eo perpetrem ſacrilegium. Nam
ſic ſunt iſti mali in baptiſmo bono, quemadmodũ ſunt
Iudæi mali in lege bona. Itaque vt illi per ipſam legem
iudicabuntur, quam malicia ſua malam nõ fecerunt, ita
& iſti per ipſum baptiſmum iudicabũtur, quem bonum
mali tenuerunt. Ergo quemadmodum Iudæus cum ad
nos venerit vt Chriſtianus fiat, nõ in eo deſtruimus bo-
na dei ſed mala ipſius, Nam quod errat non credendo
quòd Chriſtus iam venerit, natusq; & paſſus ſit, & reſur
rexerit, hoc emendamus eaq; infidelitate deſtructa, fidẽ M
qua hæc creduntur aſtruimus, Item quòd errat vmbris
veterum ſacramento inhærendorũ, diſſuademus, iamq;
veniſſe tempus quo hæc auferenda atq; mutanda Pro-
phetæ prædixerant demonſtramus. Quod vero vnum
deum colẽdum credit qui fecit cœlum & terram, quòd
omnia idola & ſacrilegia gentium deteſtatur, quòd fu-
turum expectat iudicium, quòd vitam ſperat æternam,
quòd de carnis reſurrectione nõ dubitat, laudamus, ap-
probamus, agnoſcimus, ſicut credebat credẽda, ſicut te-
nebat tenenda, firmamus, Ita etiam cum ad nos venerit
ſchiſmaticus vel hæreticus vt catholicus fiat, ſchiſma
eius & hæreſim diſſuadẽdo & deſtruendo reſcindimus,
ſacramẽta vero Chriſtiana ſi eadem in illo inuenimus,
& quicquid aliud veri tenet, abſit vt violemus, abſit vt ſi
ſemel danda nouimus iteremus, ne dum vicia humana
curamus, diuina medicamenta damnemus, aut quęren-
do ſanare quod vulneratum nõ eſt, hominem ſaucium,
& vbi ſanus eſt vulneremus. Proinde ſi de aliqua re ad
fidem Chriſtianam, & catholicam pertinente, ſi deniq;
de ipſa trinitatis vnitate diſſentientem hæreticum in-
uenio,

A uenio, & tamen Euangelica & Eccleſiaſtica regula baptizatum, intellectum hominis corrigo, non dei violo ſacramentum. Loquor de Iudæis & ſchiſmaticis vel hæreticis ſub Chriſti vtcunque nomine errantibus.

Idololatræ habẽt aliquid quod probatur. Cap. IIII. De ipſis gentilibus idolorúmque cultoribus multa vtique à nobis diuerſitate diſtantibus, nihil aliud nobis demonſtrat Apoſtolus, niſi vt in ipſis quoque ita quicquid prauum eſt corrigamus, vt quod forte rectum eſt approbemus. Nam vtiq; idololatras, & quod eſt grauius nõ tantum cultores, ſed etiam inſtitutores ſimulachrorum redarguebat, *Rom. 1.* vbi ait, Qui cognoſcentes deum non ſicut deum glorificauerunt aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum: Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Et immutauerunt gloriã incorruptibilis dei, in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis & volucrum & quadrupedum & ſerpentium. Talia quippe nouimus fuiſſe ſimulachra Aegyptiorum, vbi & inſtituta eſſe multiplicior multoq; ignominioſior idololatria perhibetur. Nunquid tamẽ cognitionem dei denegauit illis fuiſſe, ac non potius confirmauit, dicens, Cognoſcentes deum, nõ vt deum glorificauerunt? Si ergo B iſtam cognitionem tanquam mendacium repellere & deſtruere conaretur, quòd eam in ſacrilegis inueniſſet, nónne quod abſit, veritatis inimicus exiſteret? Ideoq; id quod immutauerũt in mendacium ſuum, Nam & hoc dixit, Immutauerunt gloriam dei in ſimilitudinẽ imaginis corruptibilis hominis: talẽ ſcilicet fingentes deũ, qualis non eſt deus, & non ſicut eum cognouerunt tradentes hominibus. Et paulopoſt de talibus dicit, Qui immutauerunt veritatem dei in mendacium, & coluerunt & ſeruierũt creaturæ potius quàm creatori, qui eſt benedictus in ſecula. Veritas quippe creaturæ à deo eſt, non deus, quam illi in mendacium conuerterunt, tanquam deos colentes Solem & Lunam & quæcunq; cœleſtia atq; terreſtria. Quod ergo immutauerunt in mendacium ſuum, culpat, deteſtatur, euertit. Quod autem verum in doctrina quãuis multis falſitatibus permixta confuſaq; ſeruarunt, approbat, teſtatur, affirmat. Nam & hinc eundem locum ita cœpit vt diſceret, Reuelatur enim ira dei de cœlo ſuper omnem impietatem & iniuſticiam hominum, eorum qui veritatem in iniquitate detinent, non abnegans veritatẽ, quamuis in iniquitate *Acto. 17.* detentam. Et in Actibus Apoſtolorũ, cum de deo vno C & vero Athenienſes doceret, quòd in illo viuimus, mouemur, & ſumus: continuo ſubiunxit, Sicut quidam ſecundum vos dixerũt. Hoc igitur quòd in deo viuimus, mouemur & ſumus, ex illa veritate eſt quã & illi impij ſimulachrorum cultores in iniquitate detinent, qui cognoſcentes deum, nõ ſicut deum glorificauerunt. Hanc tamen veritatem ſicut videmus apud impios & ſacrilegos inuentam, non deſtruit, ſed confirmat Apoſtolus, eiuſq; vtitur teſtimonio ad docẽdos eos qui iſta neſciebant. Huius regulæ Apoſtolicæ ſectator Epiſcopus Cyprianus, de vno vero deo aduerſus multorum deorum falſorumq; cultores diſputãs multa profert teſtimonia de libris eorum quos præclaros authores habẽt, hoc eſt ex illa veritate quam in iniquitate detinent. Multo autem mirabilius eſt quod fecit Apoſtolus, vt eorum fana circumiens, aram quandam inter aras dæmonũ inuen*Ibidem.* tam, in qua ſcriptum eſſet, Ignoto deo: neq; hoc negando & refellendo deſtruxerit, ſed potius confirmando hinc etiam reperit opportuniſſimum ſuæ diſputationis exordium dicens, Quem vos ignorantes colitis, hunc *Cap. V.* ego annuncio vobis. Hanc itaq; & nos per maiores noſtros traditam nobis ſequentes Apoſtolicam regulã, D ſi quid recti etiam in peruerſis inuenerimus, eorũ peruerſitate correcta, illud quod rectum eſt minime violamus, vt in vno homine ex iis quæ vera tenet, etiã falſa emendentur, non ex falſis conuictis etiam vera deſtruantur. Temporibus Apoſtolorum qui dicebãt, Ego *1. Corin. 1.* quidem ſum Pauli, ego autẽ Apollo, ego autem Cephæ: quamuis nõ per impiorum, ſed ſanctorum nomina, ipſi tamen impia ſchiſmata faciebãt, hoc ipſorum erat deteſtabile vicium. Quod vero ſciebant Chriſtum pro ſe eſſe crucifixum, & ſe in eius nomine baptizatos, non erroris eorũ, ſed diuini apud eos muneris erat. Hanc dei veritatem in iniquitate ſuorum ſchiſmatum detinebãt. Hanc apprehendens † beatiſſimus Paulus, non per illa *† approbãs.* vicia deſtructa etiam iſtam deſtruit, ſed per hanc confirmatam illa emendanda conuincit. Nunquid Paulus pro vobis, inquit, crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? vt per verum dei quod tenebant, de ſuo falſo erubeſcerent quod agebant. Sicut ergo dicitur Iudæo, tene fidem reſurrectionis mortuorũ ſicut tenebas, ſed crede iam Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis, quod non credebas, Veritatem quippe dei de mortuis reſurrecturis in tua iniquitate detines, quia Chriſtum reſurrexiſſe E non credis, Sicut idolorum cultori dicitur, tene ab vno vero deo mundum conditũ eſſe, quod tenebas, ſed noli credere deos eſſe ligna & lapides & ipſius mundi quaſlibet particulas quas colebas, dei enim veritatem qua credis ab ipſo mundum conditum in tua detines iniquitate, qua deorum cultor vis eſſe falſorum, Sic etiam hæretico qui dicitur ſacramẽta Chriſtiana ſicut in Eccleſia catholica traduntur nulla, ſua falſitate immutaſſe, Tene Chriſtianum baptiſmum in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti ſicut tenebas, ſed agnoſce Chriſti Eccleſiam toto ſicut prophetatum eſt orbe creſcẽtem, cui ſacrilega voce maledicebas. Dei enim veritatem de vnitate baptiſmatis in iniquitate detines tuæ diuiſionis. Corrige iniquitatem hæretici figmenti, ne perdat te, & noli ſuperbire de veritate Chriſtiani ſacramenti, quæ ibi eſt vt iudicet te. Ego autem, abſit vt ſic deteſter iniquitatem tuam, vt Chriſti abnegem veritatem, quã in te inuenio ad damnationẽ tuam. Abſit vt ſic te corrigam, vt illud vnde te corrigo deſtruam, niſi forte deſtruere debeo verum quod inuenio in anima hęreticorum, cum Apoſtolus non deſtruxerit verum quod inuenit in lapide Paganorum. F Plus eſt vnus deus quàm vnus baptiſmus. Neque enim baptiſmus deus eſt, ſed ideo magnum aliquid eſt, quia ſacramentum eſt dei, Et tamẽ ipſe vnus deus etiam extra Eccleſiam ab ignorantibus colebatur. Sic ergo & vnus baptiſmus etiam extra Eccleſiam ab ignorantibus datur. Qui dicit fieri non potuiſſe vt vnus deus & verus ab ignorantibus extra Eccleſiam coleretur, videat nõ quid mihi ſed quid ipſi Apoſtolo valeat reſpõdere dicenti, Quem vos ignorantes colitis, hunc ego anuncio vobis. *Acto. 17. Cap. VI.* Quamobrem ſicut nihil eis proderat ad ſalutem, qui verum deum ignorantes eum tamẽ colebant, immo & oberat ad perniciem, quòd falſos deos ſimul colẽtes eidem vero deo ſacrilegam iniuriam faciebant, ſic nihil prodeſt hæreticis ad ſalutem quòd extra Eccleſiam verum baptiſmum per ignorantiam & tradunt & tenent, immo & obeſt ad damnationem, quod in ſacrilega iniquitate erroris humani, etiam diuini ſacramenti, non per quam mundentur, ſed per quam ſeuerius iudicẽtur detinent veritatem. Et ſicut Apoſtolus quãdo illos ſacrilegos corrigebat, deum tamen verum qui extra Eccle-

G ſiam ab eis ignorantibus colebatur, agnoſcebat potius quàm negabat, Sic etiam nos quando hæreticorum ſacrilegæ ſeparationis errores corrigimus, baptiſmum tamen verum quem per ignorantiam extra Eccleſiam tradunt, vtique agnoſcere non negare debemus.

Ioãnis baptiſmus. *Cap. VII.* *Acto. 19.* Sed Paulus, inquiunt, cum inueniſſet in Epheſo quoſdam qui ſe dicebant Ioannis baptiſmate baptizatos, baptizari iuſsit in Chriſto. Quiſquis hoc exemplo ſchiſmaticos & hæreticos baptizandos putat, audeat dicere ſi poteſt, hæreticum vel ſchiſmaticum Ioannem fuiſſe. Hoc ſi nefas eſt dicere, profecto illis hominibus quod deerat, datum eſt, non quod inerat improbatum, ſiue mentiti fuerint ſe habere baptiſmum Ioannis, ſicut nonnulli arbitrantur, ſiue quia baptiſmus Ioannis non erat baptiſmus Chriſti, ſed tamen militans Chriſto, ſicut legis vetera ſacramenta præcurſorio quodam & præfiguratorio fungebantur officio. Si poſt Ioannem amicum ſponſi baptizatum eſt, inquiunt, quanto magis poſt hæreticum baptizandum eſt. Poteſt alius velut iuſta ſimiliter indignatione commotus dicere, Si poſt Ioannem baptizatum eſt, qui vinum penitus non bibebat, quanto poſt ebrioſum iuſtius baptizandum eſt? H Hoc ergo iſti faciant ſi poſſunt, Baptizent poſt ebrioſos ſuos, ſi poſt Ioannem ſobrium Apoſtoli baptizauerunt. Quid hinc reſpondent, niſi propterea ſe poſt iſtos non baptizare, quia per eos qui baptizati ſunt non eorum ſed Chriſti baptiſmum perceperunt. Credunt eſſe ergo propterea poſt Ioannem baptizatum, quia vel nullum illi baptiſmum habebant, vel Chriſti baptiſmum nondum habebant. Hoc quidem etiam ipſe ſibi cui reſpondemus oppoſuit, oppoſitumq; non ſoluit. Ait enim, Dicit forſitan aliquis, ſed hi quos Paulus iterum baptizauit, baptiſmo Ioannis abluti fuerant, non baptiſmo Ieſu Chriſti, Vnde rebaptizare dico nõ oportere, quos conſtat eſſe à traditoribus tamen in Chriſti nomine baptizatos. Hoc ſibi cum ipſe propoſuiſſet, attende quemadmodum fruſtra reſpondere conatus ſit. Hinc, inquit, rei *Matth. 12.* dominus Ieſus Chriſtus reſpondit his verbis, Qui me-*Matth. 7.* cum non colligit, diſpergit. Et iterum, Non omnis qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnum cœlorum. Multi enim dicent mihi in illa die, domine domine, nõnne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in tuo nomine virtutes multas fecimus: Et tunc dicam illis, Non noui vos, I Recedite à me operarij iniquitatis. Perdidiſſe igitur falſum opus non dubium eſt, qui tametſi in nomine Ieſu Chriſti ſacrilegi tamen auſi ſunt operari. Velint nolint, proinde traditores ſacrilegis ſacramentis Chriſtũ magis offendunt. Qui ſi & dicere audeant, in nomine tuo prophetauimus, dicet illis vt cæteris, recedite à me operarij iniquitatis, non noui vos. Recte illis hoc dicet, quoniam quidem in indignis nõ diſsimiles cauſæ ſunt, baptizare, dæmonia pellere, cæteraſq; mirabiles facere virtutes. Vide quàm multa dixit, & quod ſibi ex aduerſo propoſuit, ſoluere omnino nõ potuit, nec ſolum, ſed etiam noſipſos quæ aduerſus eos dicere deberemus admonuit. Neque enim tantum nihil eum adiuuant hæc Euangelica teſtimonia, ſed etiam cauſæ noſtræ plurimum ſuffragãtur. De baptiſmo Ioannis agebatur, à quo baptizatos quoſdam ſi baptizauit Apoſtolus, non vtiq; Ioannis baptiſmum habentibus iterum Ioannis baptiſmum dedit, ſed Chriſti baptiſmum non habentes baptizari iuſsu in Chriſto, ac per hoc neutrum deſtruxit, ſed vtrunque diſtinxit. Hoc etiam iſte cõtra quem diſſerimus vidit, qui cum ſibi velut ex aduerſariis partibus obieciſſet, quia & hi quos traditores vocant baptiſ- K mo Chriſti non Ioannis baptizant & baptizantur, & ideo poſt eos baptiſmum nec reſcindi, nec iterare oportere, huic quæſtioni dicit reſpõdiſſe Chriſtum cum ait: Qui mecum non colligit, ſpargit: quaſi dixerit Chriſtus, in eis qui mecum non colligunt, etiam quod verum & quod meum inuentum fuerit, negetur, exufflϹetur, deſtruatur. Ait etiam quibuſdã dicentibus, Domine domine, in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus, eum reſponſurum, Non noui vos, Recedite à me operarij iniquitatis. Nunquid etiã hic dixit, Propter iniquitatem veſtram negabo etiam veritatem meã in veſtra iniquitate detentam? Neque enim in regnum ſuum recepturus eſt omnes in quibus inuenerit aliquã veritatem, ſed in quibus inuenerit veritati congruam charitatem, Quæ ſi defuerit, iniquitas erit. In qua tamen detenta veritas neganda non eſt, ſed ipſa iniquitas non deſtructa veritate damnãda eſt, Vnde & Apo-*1. Corin. 13.* ſtolus dicit, Et ſi ſciero omnia ſacramenta & omnem ſcientiam, & ſi habuero omnem prophetiam & omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem nõ L habuero, nihil ſum: Se dixit nihil eſſe, ſi charitatem non habeat, non ſacramenta & ſcientiam & prophetiam & fidem: Illa enim magna ſunt, etiam ſi ille nihil ſit, qui ea ſine charitate habuerit, & eorum veritatem in ſua iniquitate tenuerit. Hoc & nos iſtis hæreticis dicimus, Non deſtruimus veritatem baptiſmatis, quam in veſtra iniquitate detinetis, ſed cum vos corrigimus, illam deſtruimus & euertimus, hanc autem agnoſcimus & tenemus, Nihil itaque iſtum adiuuant plura Euangelica teſtimonia. Quemadmodum autem nobis etiam plurimum ſuffragẽtur, aduerte. Ecce ipſa verba eius attende: Perdidiſſe, inquit, falſum opus non dubium eſt, qui tametſi in nomine Ieſu Chriſti ſacrilegi tamen auſi ſunt operari. Hoc omnino verum eſt, quoniam qui ſacrilegi in nomine Ieſu Chriſti auſi ſunt operari, falſum opus proprium perdiderunt. Nunquid ideo tamen nomen ipſum Ieſu Chriſti ſacrilegum eſt, etiam cum per illum ſacrilegi aliquid operantur? Quis hoc audet vel dementiſsimus dicere? Quis iam iſto tempore vel Paganus audeat affirmare? Vnde & ipſe Ieſus Chriſtus cũ veriſsime dixerit, Qui mecum non colligit, ſpargit: ta-*Matth. 12.* men cum ei diſcipuli dixiſſent quendam ſe inueniſſe, M qui in nomine eius dæmonia eieciſſet, & prohibuiſſe, quia cum eis dominum non ſequebatur: ad hoc reſpondit, Nolite prohibere, Nemo enim virtutes facit in no-*Marci. 9.* mine meo, & poteſt male loqui de me. In hoc vtiq; propria iniquitas erat, quia non cum domino colligebat, nec in eius gregis vnitate paſtorem cum diſcipulis ſequebatur, in qua iniquitate ſua, veritatẽ detinebat alienam, quòd in nomine Ieſu Chriſti eiiciebat dæmonia, & de illo male non loquebatur. Huius itaque iniquitatẽ illis verbis dominus damnat vbi ait, Qui mecum non colligit, ſpargit, veritatem ſuam tamen in illo nõ negat nec improbat cũ dicit, Nolite prohibere, Nemo enim virtutes facit in nomine meo, & poteſt mala loqui de me. Hoc dominicum exemplum ſequentes etiam nos pro viribus noſtris, baptiſmi veritatẽ, & quicquid aliud verum hæretici tenent, negare nõ poſſumus, improbare ac deſtruere non audemus, ipſorum autem iniquitatem qua cum Chriſto non colligunt ſed ſpargunt, merito deteſtamur, & inuiolata quæ in eis eſt veritate dãnamus, vel quantum ſinimur emendamus.

Cap. VIII. Reſpiciat ergo iſte quo errore dixerit, quod ſecutus adiunxit.

Velint,

A Velint,nolint,proinde traditores ſacrilegis ſacramen-
tis Chriſtum magis offendunt. Alia eſt quippe temeri-
tas & vtcunque tolerabilis, quòd traditores dicit homi
nes,quos eſſe non probat. Illud autem quis ferat quòd
ſacrilega dicit ſacramenta Chriſti, etiam ſi vere ſicut
calumniatur à traditoribus haberentur, quæ in nomi-
ne patris & filij & ſpiritus ſancti ritu Euangelico cele-
brantur? Hic fortaſſe dicat, iam non eſſe Chriſti ſacra-
mentũ quod à ſacrilegis datur. Cur non ergo dicit non
eſſe etiam nomen Chriſti, quod à ſacrilegis dicitur?
Quod omnino nõ auſus eſt dicere. Ait enim perdidiſſe
igitur falſum opus non dubiũ eſt, qui tametſi in nomi-
ne Ieſu Chriſti ſacrilegi tamen auſi ſunt operari. Tam-
etſi,inquit, in nomine Ieſu Chriſti, nunquid dixit non
eſſe nomen Ieſu Chriſti? Sicut ergo nihil prodeſt ſacri-
legis quod operantur in nomine Ieſu Chriſti, ſic nihil
prodeſt hæreticis quòd baptizant vel baptizãtur in bap
tiſmo Ieſu Chriſti. Sed tamen ſicut illud nomen eſt Ieſu
Chriſti, ita & iſte baptiſmus Ieſu Chriſti. Et vtrunque
agnoſcendum,& approbandum,nõ negandum, & de-
B ſtruendum eſt, ne tantis donis dei fiat iniuria, cum ſa-
crilegorum eiſdem donis male vtẽtium corrigatur vi-
Matth.7. ta. Ille dicit ſacrilegis dicturum dominum, Recedite à
me omnes qui operamini iniquitatem,qui extra Eccle-
ſiam baptizant,vel dæmonia eiiciunt,vel aliquas virtu-
tes in nomine Ieſu Chriſti operantur: Nos autem dici-
mus, immo ipſa veritas dicit, omnibus hoc deum eſſe
dicturum, qui intra ipſa vnitatis retia mali piſces cum
bonis vſque ad littus natant. Quid enim eis aliud dice-
tur cum in vaſa collectis bonis, illi mali ſeparati proii-
cientur, niſi, recedite à me qui operamini iniquitatem?
Nec tamen in eis Chriſti ſacramenta deſtruimus cum
vel tales baptizantes, vel tales baptizatos intra eadem
vnitatis retia agnoſcimus. Ipſos quoq; nõ arbitror tam
eſſe impudentes vt audeant dicere tam multis malis &
ſceleratis qui in eorum parte ſunt manifeſtis flagitiis &
facinoribus perditi & inquinati, hoc eſt auaris atque
raptoribus, ſiue truculentis fœneratoribus,ſiue cruentis
Circumcellionibus dominum non eſſe dicturum, Re-
cedite à me omnes qui operamini iniquitatem, & tamẽ
ſciunt,vident,tenent, multos tales baptizare, multos à
talibus baptizari, nec in eis Chriſti violant ſacramen-
tum,etiam illi quibus diſplicent ſcelera eorum. Non ſo
lum itaque nihil contra nos dixit, cum hæc Euangelica
C teſtimonia protulit,verumetiam nos quid cõtra eos di-
Cap.IX. ceremus admonuit. Proinde quod ſequitur,exul-
tans dicit, Solui breuiter quæſtionem. Vere ſoluit eam,
ſed pro nobis,quandoquidem dicendo in indignis nõ
eſſe diſsimiles cauſas,baptizare,dæmonia pellere,cæte-
raſq; non diſsimiles feciſſe virtutes, quibus dicentibus,
Matth.7. In nomine tuo iſta fecimus, Dicturus eſt, Nõ noui vos,
Lucæ 13. recedite à me operarij iniquitatis: manifeſtauit tam ve-
rum eſſe quòd baptizant baptiſmo Ieſu Chriſti,etiã qui
ſeparati ſunt ab Eccleſia, quàm verum eſt, quod dæmo-
nia pellunt in nomine Ieſu Chriſti. Sed eos vtrunque
nec ad vitam æternã perducere, nec ab æternis ſuppli-
ciis vindicare poteſt. Ac per hoc quemadmodum ſi ve-
niret ad Eccleſiam quiſquam eorũ à quibus expulit dæ-
monia, ille quem viderunt diſcipuli ſeparatum à grege
Ieſu Chriſti pellere dæmonia in nomine Ieſu Chriſti,
nequaquã virtus quæ in illo facta fuerat negaretur, ſed
ei quod deerat adderetur. Ita quiſquis extra Eccleſiam
fuerit ab hæreticis vel ſchiſmaticis, tamen Chriſti bap-
tiſmate conſecratus cum ad Eccleſiam venerit, non eſt
negandum ſacramentum veritatis quo imbutus eſt, ſed
adiicienda eſt pietas vnitatis à qua ſeparatus eſt, & ſine D
qua illud ineſſe illi poſsit,prodeſſe nõ poſsit. Hoc faci-
mus, hoc à maioribus traditum accepimus, hoc in ca-
tholica Eccleſia, quæ toto orbe diffunditur, contra om
nes falſitatis nebulas cuſtodimus. Quid ergo hinc à no-
bis amplius diſputandum eſt,quando ipſe breuiter ſol-
uit quæſtionem commemorando euangelica teſtimo-
nia,quibus profecto ſi contentioſus eſſe nollet, & ſuum
damnaret errorem,& baptiſmi cognoſceret veritatem?
Quid itaque opus eſt omnia eius verba retexere,quibus
argute ſibi videtur dicere, & multa loquacitate verſa-
re, ideo apud ſe eſſe verum baptiſmum, quia & à no-
bis agnoſcitur, non negatur? Nam quiſquis firmum &
incõcuſſum tenuerit quod veriſsima & inuiolabilis re-
gula veritatis oſtendit,id in vno quoq; improbandum
vel emendandum quod falſum atq; vicioſum eſt,agno-
ſcendum autem & acceptandum quod verum atq; re-
ctum eſt, ſimul videt, & quid in Donatiſtarum hæreſi
deteſtemur,& quid violare minime debeamus. Cum e-
nim in ſuæ ſeparationis iniquitate detinent baptiſmi
veritatem, iniquitas eorum à nobis culpatur,veritas au- *Cap. X.*
tem baptiſmi vbique agnoſcitur & probatur. Qui E
enim dicit deſtruendũ eſſe baptiſmum Chriſti, quãdo
illo hæretici baptizant,conſequens eſt, vt dicat negan-
dum eſſe etiam ipſum Chriſtum, quando eum dæmo-
nes confitentur. Hinc laudatus eſt Petrus,quãdo dixit,
Tu es Chriſtus filius dei viui,expulſi ſunt dęmones,hoc *Matth. 16.*
ipſum dicentes, Scimus qui ſis,filius dei. Ergo iſta con- *Marc.1.*
feſsio Petro fructuoſa,dæmonibus pernicioſa,in vtriſq;
tamen non falſa ſed vera, non neganda ſed agnoſcen-
da,non deteſtanda ſed approbanda eſt. Sic & baptiſmi
veritas datur à rectis catholicis tanquã à Petro illa con
feſsio, datur à peruerſis hæreticis tanquam à dæmoni-
bus. Eadem ipſa confeſsio illos adiuuat,hos cõdemnat,
in vtriſque tamen agnoſcendo approbanda, in neutris
negando violãda. Vnde & Apoſtolus Iacobus cũ quoſ-
dam redargueret qui ſufficere dicebant homini ſolam
fidem,nec ei charitatis opera coniungebant, eos ex iſta
dæmonum comparatione conuicit,ne ideo ſe ad deum
pertinere exiſtimarent, quòd verum de deo crederent,
etſi bona opera adiungere fidei nõ curarent. Tu credis, *Iacobi.2.*
inquit,quoniam vnus eſt deus, bene facis: & dæmones
credunt & contremiſcunt. Eos igitur qui de deo verum
credunt & male viuunt,dæmonibus comparauit, non F
tamen illud ipſum verum quod de deo dæmones cre-
dunt, propter odium dæmonum negando deſtruxit.
Quamobrem cum iſte ipſe contra quem diſputauimus
propoſuerit Apoſtolum dicere, Vnus deus,vna fides,v- *Ephe.4.*
num baptiſma. Ecce inuenimus eundem deum extra
Eccleſiam ab ignorantibus coli. Ecce inuenimus eandẽ
de vno deo fidem extra Eccleſiam,nõ ſolum quoſdam
homines,verumetiam dęmones confiteri, ſed vtraq; ab
Apoſtolis confirmata eſt potius quàm negata. Cur non
ſimiliter vnũ baptiſma, in quibus extra Eccleſiam con-
ſtitutis inuenerimus confirmamus, potius quàm nega-
mus, vt non ex eo quod in illis prauum eſt, etiam quod
rectum eſt deprauemus,ſed ex eo quod rectum tenent,
etiã illud in quo deprauati ſunt,corrigamus. Quid *Cap.XI.*
eſt ergo quod dicit,illic eſſe verum baptiſma, vbi eſt ve
ra fides? Prorſus fieri poteſt vt aliqui verũ habeant bap-
tiſmum & non habeant veram fidem, ſicut fieri poteſt,
vt habeant verum Euangelium, quod non recte intel-
ligendo,falſi aliquid credant de deo. Nunquid propter
ipſam fidei falſitatem etiam Euangelium quod verum
apud eos inuenitur, deteſtandum aut emendandũ pu-

G tabimus? Nec illos Corinthios arbitror, quos in ſchiſ-
tuata diſiluiſſe redarguit, veram fidem habuiſſe, in eo
1.Corin.1. quod dicebant, Ego ſum Pauli: hoc etenim falſum erat:
Veruntamen baptiſmum habebant, ex cuius veritate vt
iſtam corrigerent falſitatem, ab eoipſo audiunt, Nun-
quid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pau
li baptizati eſtis? Erant illic etiam qui mortuos reſur-
recturos non credebant, & in eo vtique non veram te-
nebant neq; habebant fidem: Ex eo tamen quòd veram
habebant, quoniam credebant Chriſtum reſurrexiſſe in
quo fuerāt baptizati, dat operam Apoſtolus etiam illud
1.Corin.15. curare, in quo eis fides ſana non erat, dicens, Si mortui
non reſurgunt, neque Chriſtus reſurrexit, vt quoniam
Chriſtum reſurrexiſſe crediderant, & hoc in eis ſanum
erat, illud etiam ſanaretur, quòd reſurgere mortuos er-
rore perniciosiſsimo nō credebant. Quamobrem cum
in ſcripturis ſanctis canonicis nec illi inueniant hære-
ticos ad Eccleſiam catholicam venientes denuo bapti-
zatos, nec nos inueniamus in eodem baptiſmo, quem
in hæreſi acceperant, fuiſſe ſuſceptos: in hac re duntaxat
par nobis cauſa eſt, quia nec illi quod faciunt, vt hęreti-
cos vel quos hęreticos putant denuo baptizent, nec nos
H quod facimus vt etiam apud hæreticos datum ſuſcipia-
mus baptiſmum Chriſti, vllo temporum Apoſtolico-
rum expreſſe confirmatur exemplo. Sed nos reperien-
tes Apoſtolos in quibuſlibet errātibus, vel qualibet im-
pietate ſacrilegis, ſi quid veri cognouerunt confirmaſſe
potius quàm negaſſe, hominum autem errorem & im-
pietatem, ſaluo quod in eis verum inuentum eſt, emen-
daſſe ſiue damnaſſe, hanc regulam etiā in baptiſmi ve-
ritate ſectamur, vt apud quos eam inuenerimus ita re-
tentam atq; ſeruatam ſicut in Eccleſia catholica retine-
tur atque ſeruatur, non eam negemus neq; deſtruamus,
ſed ea manēte quod vicioſum, quod prauum, quod fal-
ſum in vnoquoque fuerit, curemus, corrigamus, emen-
demus: aut ſi non poſſumus, deteſtatum, damnatúmque
vitemus. Proinde cum eos ſuſcipimus, non ſuſcipimus
iniquitatem eorū, qua ſe ab Eccleſia Chriſti diremptio-
ne ſacrilega diuiſerunt, qua orbem Chriſtianū, cui deus
per legem, per Prophetas, per Euāgelium, per Pſalmos,
per Apoſtolos tam multa teſtimonia perhibet calum-
nioſis & maledicis criminationibus inſectantur, nec
eum ipſorum errorem ſuſcipimus, quo baptiſmū Chri-
ſti etiam apud hæreticos regula Eccleſiaſtica cuſtoditū
I nolunt agnoſcere, audent deſtruere, non dubitant ite-
rare, quinetiam ſi quos inuenerint, nō ſolum laicos, ſed
& clericos, nec quoſlibet clericos, verum & presbyteros
& Epiſcopos, & ſi in illis Eccleſiis baptizati ſunt quas
Apoſtoli labore proprio fundauerūt, quos aliquo mo-
do ſeductos ad ſe trāsferre potuerint catechumenos fa-
ciunt. Hæc eorum deteſtabilia mala nequaquam ſuſci-
pimus, quandoquidem niſi eis correctis ad nos tranſire
Cap.XII. non poſſunt. Nec illud ſine diſtinctione præter-
imus, vt humiliorē agant pœnitentiam qui iam fideles
Eccleſiam catholicam deſeruerunt, q̄ qui in illa non-
dum fuerunt. Nec ad clericatum admittuntur ſiue ab
hæreticis rebaptizati ſint, ſiue prius ſuſcepti ad illos re-
dierint, ſiue apud illos clerici vel laici fuerint. Et qui
hæc noſtrorum negligenter agunt, & eos forte clericos
in catholica faciunt, vel eſſe permittunt, quanuis à dili-
gentioribus fraterno iure culpentur, tamen nec ipſi eis
clericatum deferendum putant, niſi quos ab illis malis
vel nouerunt emendatos eſſe vel credunt. Ac per hoc
fruſtra calumniantur Eccleſiæ catholicæ, quicunque ab
eius vnitate nefario ſcelere ſeparantur. Vt enim verbis
Apoſtoli magis vtar, Reuelatur ira dei de cœlo ſuper K
omnem impietatē, & iniuſticiam hominum, qui veri- Rom.1.
tatem in iniquitate detinent. Hæc ira ſi non ſe correxe-
rint, etiam iſtos iniuſtos inueniet qui veritatē Chriſtia-
ni baptiſmatis in iniquitate detinent ſuæ ſacrilegæ ſe-
parationis. Eccleſia vero catholica quæ ſicut de illa Cap.XIII.
prædictum eſt, per omnes gentes copioſa fœcunditate
diffunditur, nullius ſic emendat iniquitatē vt in eo non
ipſius, ſed ſui domini deſtruat veritatem. Quid ergo iſte
quaſi licenter ac fidenter exclamat? Baptizaui ſecurus,
quem tu ſacrilegus inquinaſti. Baptizaui, inquam, feci
quod fecit Paulus Apoſtolus. Legat vbi hoc fecerit Apo
ſtolus Paulus. Quod ſi de illis apud Epheſum vult intel
ligi, audeat ergo dicere, quòd eos Ioānes ſacrilegus in-
quinauerit. Quod ſi nō audet dicere, quoniam apertiſ-
ſimum nefas eſt, deſinat tandem de re multum diſsimi-
li falſæ ſimilitudinis nebulas excitare. Nam illud quod
adiungit de Epiſcopo Carthaginenſi Agrippino, de in-
clyto martyre Cypriano, de ſeptuaginta præceſſoribus
Cypriani, quia hoc fecerūt & fieri præceperunt, ô quàm
deteſtandus eſt error hominum, qui clarorum virorum
quædam non recte facta laudabiliter ſe imitari putant,
à quorum virtutibus alieni ſunt. Sic enim & nonnulli L
Petro Apoſtolo comparari ſe volūt ſi Chriſtum nega- Matth.26.
uerint, ſi vero etiam gētes iudaizare coēgerint, vocitari Gala.2.
germani eius affectant Apoſtolica gratia, vt continuo
declarentur, cum nec ei non dico præferri, ſed ſaltem
poſsit æquari, aut de proximo comparari, quiſquis no-
ſtrorum temporū Chriſtianus, aut etiam Epiſcopus qui
nec Chriſtum negauerit, nec gentes iudaizare compu-
lerit. Sic etiam in martyre glorioſiſsimo Cypriano, ſi
apud hæreticos vel ſchiſmaticos datum Chriſti baptiſ-
mum nolebat agnoſcere, dum eos nimiū deteſtaretur,
quos à catholica vnitate, quam multū dilexit, ſeparatos
dolebat, tanta eius merita vſq; ad triumphum martyrij
conſecuta ſunt, vt & charitatis qua excellebat luce, illa
obumbratio fugaretur, & vt ſarmētum fructuoſum fie-
ret fructuoſius, ſi quid habebat purgandum, ſi nulla re
alia certe paſsionis falce vltima tolleretur. Nec nos qui
baptiſmi veritatem etiam in hæreticorum iniquitate a-
gnoſcimus potius q̄ negamus, ideo meliores Cypria-
no ſumus, ſicut nec Petro, quia gentes iudaizare nō co-
gimus. Hoc de Agrippino aliiſq; Epiſcopis, qui illa con
cilia feciſſe perhibētur reſponderim, qui ſic diuerſa ſen-
ſerunt, vt cum eis contra quos de hac quæſtione ſentie- M
bant in vnitate perſiſterent, vbi charitas cooperit mul- 1.Petri 4.
titudinem peccatorum. Sic nanq; ambulantibus in Ec-
cleſiæ veritate * in quam peruenerant, potuit deus, ſicut *aliâs, vni
Apoſtolus dicit, id illis reuelare quod aliter ſapiebant. tate.
Noua enim tunc quæſtio fuit, quemadmodū ſuſcipien- Philip.3.
di eſſent hæretici, quæ nonnullos fratres hæreticā per-
niciem vehementer merito deteſtantes, ipſa nouitate
turbauit, vt crederent hoc etiam in eis eſſe improbandū
quod malo ſuo tenebāt bonum. Ego autem vt quod de
hac re ſentio breuiter dicā, rebaptizare hæreticos quod
illi feciſſe dicuntur, tunc fuit humani erroris, rebapti-
zare autem catholicos quod adhuc iſti faciunt, ſemper
eſt diabolicæ præſumptionis. Sed volo ſoluat mi- Cap.XIIII.
hi iſte quæſtionem, quandoquidem Romanæ Eccleſiæ
per ordinem commemorās Epiſcopos, inter eos com-
memorauit & Stephanum, quos Epiſcopatum illibate
geſsiſſe confeſſus eſt. Cum ergo Stephanus non ſolum
non rebaptizaret hæreticos, verumetiam hoc facientes
vel vt fieret decernētes excommunicandos eſſe cenſe-
ret, ſicut aliorū epiſcoporum & ipſius Cypriani literæ
oſtendunt,

A oſtendunt, tamen cum eo Cyprianus in vnitatis pace
permanſit. Quid hinc dicturi ſunt? Excutiant ingenia
ſua quantum poſſunt, & vtrum valeant reſpondere cō-
ſiderent. Ecce duo erant vno tēpore, vt de aliis taceam,
qui diuerſa ſenſiebant. Duo erant eminentiſſimarū Ec-
cleſiarum Romanæ ſcilicet & Carthaginēſis Epiſcopi,
Stephanus & Cyprianus, ambo in vnitate catholica cō
ſtituti, Quorum Stephanus baptiſmum Chriſti in nullo
iterandum eſſe cēſebat, & hoc facientibus grauiter ſuc-
cenſebat. Cyprianus autem in hæreſi vel ſchiſmate bap
tizatos, tanquam non habentes baptiſmum Chriſti bap
tizandos in Eccleſia catholica exiſtimabat. Multi cū il-
lo, quidam cum iſto etiam ſentiebant, vtriq; cum eis in
vnitate cōſiſtentes. Si ergo verum eſt quod iſti dicunt,
& vnde cauſam ſuæ ſeparationis aſſerere vel excuſare
conantur, quòd in vna communione ſacramentorum
mali maculant bonos, & ideo corporali diſiunctione à
malorū contagione recedendum eſt, ne omnes pariter
pereant, iam tunc Stephani & Cypriani tēporibus con-
ſtat periſſe Eccleſiam nec poſteris derelictam, vbi Do-
natus ipſe ſpiritaliter naſceretur. Quod ſi dicere nefariū
iudicant, quia reuera nefarium eſt, ſicut manſit Ecclēſia
B ex illis temporibus vſque ad tempora Cæciliani & Ma-
iorini ſiue Donati, nec eam maculando perdere potue
rūt, quicunq; in eam ſecundum ipſos ſine baptiſmo ad-
miſſi ſunt, pleni omnibus peccatis & criminibus ſuis,
nec vlla facta eſt à Cypriano & eis qui pariter de baptiſ-
mo ſapiebant, ab illorum cōmunione diuiſio, quoniam
non ſe arbitrabantur in vnitate & communione ſacra-
mentorum Chriſti, alienis malis poſſe maculari. Sic po-
tuit & deinceps Eccleſia permanere, quam toto, ſicut de
illa prædictum eſt, terrarum orbe creſcētem nullo mo-
do poterāt quorumlibet traditorum ac facinoroſorum
aliena crimina maculare, ſicut in vna area vſq; ad tem-
*†al. venti- pus triturationis, *†maculari paleis frumenta non poſ-
lationis. ſunt, ſicut intra eadem retia vſq; ad tempus littoris mali
piſces bonos ſimul natando non pērdunt. Nulla igitur
ratio fuit, ſed maximus furor, quo iſti velut malorum
communionem cauentes ſe ab vnitate Chriſti quę toto
orbe diffunditur ſepararunt. Niſi forte à criminibus cri
mina mirabili arte diſcernunt, non de ſcripturis ſed de
cordibus ſuis diſtinctionum regulas proferentes, atque
dicentes, in vnitate communionis ſacramentorum ali-
qua crimina aliena ſine cōtaminatione tolerari, tradi-
C tionis autē crimine omnes qui cum talibus ſacramen-
ta communicauerunt detineri. Sed hinc diutius diſpu-
tare ſuperfluum eſt, præſertim quia & hoc rariſſime au-
dent dicere, ipſi quoq; verecundantes & ſentientes va-
na ſe loqui, & cum ea dicunt, nullo diuino teſtimonio
fulcire nituntur. Magis enim ſolēt in ore habere quan-
do peccatis aliorum alios criminantur, ad excuſandum
Pſal. 49. nefas ſeparationis ſuæ, Videbas furem, & concurrebas
Eſaiæ. 52. cum eo: & ne communicaueris peccatis alienis: & rece-
dite & exite inde: & immundum ne tetigeritis: & qui te-
2. Cor. 5. tigerit pollutum, pollutus eſt: & modicum fermentum,
totam maſſam corrumpit: & alia huiuſmodi, quibus nō
traditionis crimen ab aliis criminibus aliqua proprieta-
te diſcernitur, ſed omnis peccati conſociatio prohibe-
tur. Quæ tamen diuina teſtimonia vel præcepta ſi eo
modo quo iſti, intelligeret Cyprianus, profecto ſe ab
Stephano ſepararet, nec cum illo in catholicæ vnitatis
cōmunione perſiſteret. Ille quippe ſecundum ſentētiam
quam de baptiſmo iſti tenendam putant, hæreticos &
ſchiſmaticos, ſicut opinantur, baptiſmum Chriſti non
habētes, admittendo in Eccleſiam communicabat pec-

catis alienis, quia videlicet peccata eorum qui baptiſmo D
vero abluti non erant, in eis vtiq; permanebant. Debuit
ergo Cyprianus ab huiuſmodi cōmunione diſcedere,
ne cum fure concurreret, ne peccatis communicaret a-
lienis, ne contagione inquinaretur immūdi, ne pollu-
tus fieret tangendo pollutum, ne fermēto corrumpere-
tur aliorum. Hoc ergo quoniam non fecit, ſed cum eis
in vnitate permanſit, tota ipſis vnitatis tunc maſſa cor-
rupta eſt, nec perſeuerauit Eccleſia, quæ poſtea ſanctos
iſtorum Maiorinum pareret ac Donatum. Hoc quia di
cere nullo modo audent, reſtat vt fateātur bonos cum
malis in ſacramētorum Chriſtianorum communione
ſine vlla ſua labe manſiſſe, & vſq; ad tempus Cæciliani
perſeueraſſe Eccleſiam Chriſti, nō ſine vllis hominibus
malis, tanquam in horreo iam reconditam, ſed adhuc
commixta palea, tanquam in area cōſtitutam. Sic ergo
& deinceps potuit permanere, ſicut & permanet, donec
vltimo iudicij die ventilata mundetur. Quid igitur Cap. XV.
ſibi vult tantus furor ſeparationis iſtorū ab vnitate cor-
poris Chriſti, quę ſicut prophetari legitur, impleri quoq;
iam cernitur toto orbe terrarum, atq; in omnibus gen-
tibus dilatatur. Hinc certe ſicut ſcriptū eſt, Malus filius
ipſe ſe iuſtum dicit, exitum autem ſuum nō abluit: hoc E
eſt, nō excuſat, non diluit, non defendit, ꝙ furore ſchiſ-
matico in hæreticam peſtem de domo dei exire pro-
perauit, quia ſi vere iuſtus eſſet, ſicut Apoſtolus Paulus 2. Cor. 11.
cum fratribus falſis de quibus in ſuis epiſtolis ingemit,
& ſicut Cyprianus cum eis quos ſine baptiſmo ſuis pec-
catis præteritis plenos exiſtimabat, & admitti ad Eccle-
ſiam ab Stephano ſciebat, ita in Eccleſia Chriſti cum eis
quos iniuſtos vel nouerat vel putabat, ſine vlla ſui con-
taminatione perſiſteret, nec bonos propter malos deſe-
reret, ſed malos propter bonos potius toleraret, tanquā
granum cum palea pondere charitatis trituram ferens,
non tanquam leuiſſimus puluis ante ventilationem fla-
tibus cedens. Eo quippe modo etiam cum iniquis, quos
neceſſe eſt vſq; ad littus retia iſta contineant, in vnitate
catholica perſeuerans, non tamen cū fure concurreret,
nec peccatis communicaret alienis, nec cuiuſquam im-
mundicię contrectatione macularetur, nec pollueretur
tangendo pollutum, nec cuiuſquam fermēto corrum-
peretur. Hæc enim fiunt conſenſione peccatorum, qua Gene. 3.
per fœminam ſerpens hominem primum etiam in pa-
radiſi fœlicitate decepit, nō communione ſacramento-
rū, in qua condiſcipulos Iudas mundos immūdus con- F
taminare non potuit. A malis autem cum quibus ſacra-
menta dei communicant etiam nunc in area nondum
in horreo, iam tamen boni diſcedunt, & ſeparātur mo-
rum diſſimilitudine, nō corporum ſegregatione, aliter
viuendo, nō ad alia conuenticula veniendo, ſic nec cū
malis vnum fiunt, nec ab Eccleſiæ vnitate diſcedunt.
Quid ergo nobis neſcio quorum traditorū crimen ex-
aggerant, quos tamen nec ipſos vnquā conuincere po-
tuerunt? ſed ſi eos contra iſtorum calumnias defenda-
mus, quorundam hominum cauſam videbimur agere
non Eccleſiæ. Prorſus quicunq; & vbicunq; traditores
fuerunt, & nō tantum traditorum peccatum, ſed ipſorū
etiam qui tradere compellebant, & omniū omnino fa-
cinoroſorum, flagitioſorum, ſacrilegorum admittebat
Stephanus in Eccleſiam ſecūdum iſtos, qui ſi baptiſmū
non habebant, omnia peccata quæcunq; grauia & hor-
renda cōmiſerant in eis erant, & reos illos ſine vlla re-
miſſione retinebant. Tales admittebat Stephanus, cum
talibus erat in vnitate catholica Cyprianus nec tamen
periit, ſed perſeuerauit Eccleſia. Non igitur quenquam

G in eius vnitate maculāt alienā peccata. Fruſtra filius ma
lus à familia patris exire properauit, fruſtra ſe iuſtū di-
cit, exitum autē ſuum non abluit. An forte dicturi ſunt,
eos quos Stephanus admittebat, ipſius vnitatis partici-
1.Petri.4. patione mundatos, quoniam charitas cooperit multitu
dinē peccatorum? Vtinam dicant, Hoc enim & nos di-
cimus, quando eos ad vnitatē vel vrgemus vt redeant,
vel monemus. Hoc autē pacto iam etiā nulla inter nos
baptiſmi quæſtio remanebit. Si enim apud hæreticos
baptizati cum ad Eccleſiā veniunt vnitatis ipſius cha-
ritate mundantur, profectò ſine cauſa rebaptizantur.

Cap.XVI. Vides itaq; in hoc ſermone cui me reſpondere vo-
luiſti, quàm multa dixerit ille pro nobis. Quid ergo iam
opus eſt, vt Epiſcoporū Romanæ Eccleſiæ, quos incre-
dibilibus calūniis inſectatus eſt, obiecta ab eo crimina
diluamus? Marcellinus & presbyteri eius Melchiades,
Marcellus, & Syluester traditionis codicum diuinorū
& thurificationis ab eo crimine arguūtur, ſed nunquid
ideo etiā conuincuntur, aut conuicti aliqua documen
torum firmitate monſtrantur? Ipſe ſceleratos & ſacrile-
gos fuiſſe dicit, ego innocentes fuiſſe reſpondeo. Quid
laborem probare defenſionē meam, cū ille nec tenuiter
H probare conatus ſit accuſationem ſuam? Si eſt vlla hu-
manitas in rebus humanis, puto nos iuſtius poſſe repre-
hendi ſi ignotos homines quos criminātur inimici, nec
eorum crimen vlla teſtificatione demonſtrant, nocen-
tes potius quàm innocentes crediderimus. Quia ſi for-
te ſe aliter veritas habet, ipſi certe humanitati debitum
redditur, cū homo de homine nihil mali temere ſuſpi-
catur, nec cuiquā criminanti facile credit, quando ſine
teſte ac ſine vllo documento crimē obiiciens, maledi-
cus potius conuiciator quàm veridicus accuſator extitit.
Huc accedit, quia Melchiade tunc Epiſcopo Romanæ
Eccleſiæ præſidente, ex præcepto Conſtantini Impera-
toris, ad quem totā illam cauſam accuſatores Epiſcopi
Carthaginenſis Eccleſiæ Cæciliani per Anulinum pro-
conſulem detulerunt, idem Cæcilianus innocens pro-
nūciatus eſt. De quo iudicio cum maiores iſtorum im-
portuniſſima peruicacia memorato Imperatori quere-
rentur, quòd non plene nec recte fuerit examinatū atq;
depromptum, nihil de Melchiadis traditione vel thu-
rificatione dixerunt. Ad cuius audientiam nec venire
vtiq; debuerunt, hoc potius aut ſuggerētes Imperatori,
aut vt ſuggereretur inſtantes, quod apud traditorem codi-
I cum diuinorum & idolorum ſacrificiis inquinatū, cau-
ſam ſuam agere non deberēt. Cum hoc ergo nec antè
ſuggeſſerint, nec poſteaquam cōtra eos pro Cæciliano
iudicatum eſt, ſaltē victi & irati obiiciendum putarunt.
Quid nunc inanes tā ſero connectunt calumnias, quaſi
& innocentia Cæciliani, Melchiadis iudicis decolora-
tione ſuffuſcetur, & ipſa Romana Eccleſia, vbi nec dam
nare quenquam ſuo qualicunque iudicio potuerūt, nec
aliquem ſuorū velut in locum ſurrogare damnati, con-
tra quam pauciſſimis Afris partis ſuæ primo interuen-
tores aduentitios furtim longeq; mittebant, quos iſtum
nominatim commemorare nō puduit, donec deceptæ
plebeculæ quaſi proprios Epiſcopos ordinarēt? Nempe
Epiſcopum Abtugnenſium Felicem poſt Cæciliani pur
gationem apud Imperatorem accuſauerunt, quod ipſe eſſet
manifeſtiſſimus traditor, & ideo Cæcilianus Epiſcopus
eſſe non poſſet, quòd ab illo traditore fuerit ordinatus.
1.Retra.34 Tunc Conſtantinus nec huic eorū accuſationi negauit
locū, quamuis eos in Cæciliani fictis criminibus calum-
nioſos fuiſſet expertus, & ideo præcepit vt cauſa Felicis
diſcuteretur. In Africa diſcuſſa eſt à proconſule Helia-
no. Felix quoque innocens declaratus eſt. Extant geſta K
proconſularia: qui voluerit ſumat & legat. Hoc autem
non ſolū ad innocentiæ Cæciliani demonſtrandæ cu-
mulum pertinet, ipſiúſque Felicis euidentiſſimam pur-
gationem atq; illorum calumnias declarādas, qui eum
fontem omnium malorū in concilio ſuo dixerant, ve-
rumetiam ad cogitandam Melchiadis ab eorū crimi-
nationibus puriſſimam vitam. Niſi forte quiſquam tam
ſit inſipiens vt credat eos cum Felici non pepercerint,
à quo Cæcilianus fuerat ordinatus, Melchiadi parcere
potuiſſe, à quo fuerat abſolutus, ſi illius Epiſcopi vitam
quamuis nullum vulnus conſcientiæ peremiſſet, ſaltem
qualiſcunq; fama culpaſſet. An vero quod de foro Ab-
tugnenſium factum fuerat ab iſtis accuſaretur, & quod
in Capitolio Romanorum factum fuerat taceretur? De
Menſurio autem quid reſpondeam, cum ab eius tēpore
vſq; ad obitum plebs vnitatis nulla conſciſſa eſt, ipſæq;
literæ Secundi Tigiſitani, quibus reprehenſus aſſeritur,
eos ad ſe inuicem pacifice ſcripſiſſe confirmant, atq; in
collegij ſocietate manſiſſe? Iam vero quod de Zirtenſi
Eccleſia dicere voluit, & Epiſcopos ibi catholicos ma-
ledictis inſectatus eſt quibus voluit, quid aliud egit niſi
vt vituperādo ſanctos etiam noſtrorū temporum viros L
nobiſq; optime cognitos, ſatis oſtēderet quid etiam de
ignotis, quibus ſimiliter maledicit, ſentire debeamus?
Proinde ſi Profuturus ante pauciſſimos annos defun-
ctus, & Fortunatus qui in corpore adhuc eſt atque illi
ſucceſſit Epiſcopo, quo modo Manichæi fuerūt, ſic fue-
runt & illi traditores, quos longè à noſtris temporibus
ignotiſſimos accuſare non ceſſant, etiam illorum nobis
cura ab iſtorū opprobriis vita notiſſima eſt. Non ſanè
parua eſt parumq; glorioſa conſolatio cuiuſcunque no
ſtrum, ſi ab inimicis Eccleſiæ cum ipſa Eccleſia crimi-
namur, eius tamen defenſio non in eorum hominū de-
fenſione conſiſtit, quos iſti nominatim falſis crimina-
tionibus appetunt, prorſus qualeſcunq; fuerint Marcel-
linus, Marcellus, Syluester, Melchiades, Menſurius, Cæ- Vetera le-
cilianus, atque alij quibus obiiciunt pro ſua diſſenſione gunt Mili-
quod volunt, nihil præiudicat Eccleſiæ catholicæ toto tiades.
terrarum orbe diffuſæ, nullo modo eorum innocentia
coronamur, nullo modo eorum iniquitate damnamur.
Si boni fuerunt, in areæ catholicæ tritura tanquam gra Matth.3.
na mundati ſunt: ſi mali fuerunt, in areæ catholicæ tri-
tura tanquam ſtipulæ cōminuti ſunt. Intra iſtam aream
boni & mali eſſe poſſunt, extra eam boni eſſe non poſ- M
ſunt. Quiſquis ab hac vnitate vento ſuperbiæ tanquam
ſola palea ſeparatur, areæ dominicæ propter commix-
tam paleam quid calumniatur? Nos quoque dici- Cap.XVII.
mus, nec tantum dicimus, verumetiam literarum mo-
nimentis Eccleſiaſticis & publicis comprobamus, Se-
cundum Tigiſitanum, cuius cōgregato concilio Cæci-
lianum dicunt eſſe damnatū confeſſis traditoribus, nec
ne ſchiſma fieret pacem dediſſe, cū & eidem ipſi à Pur-
purio Limatenſi crimen traditionis fuiſſet obiectū. Di-
cimus Victorem Ruſicarienſem, Donatum Calamen- *† al. Man-
ſem, Donatum Maſculitanum, Marinum *† ad aquas rinum.
Tibilitanas, Syluanū Corienſem fuiſſe traditores, eoſ-
demq; quaſi traditorum ſeueriſſimos damnatores. Hoc
probamus & Eccleſiaſticis & municipalibus & iudiciali
bus geſtis. Sed nec ideo traditores ſunt omnes in parte
Donati, quia in ea iſti fuerunt, nec ideo eſt innocēs pars
Donati ſi iſti innocentes à traditionis iniquitate mon-
ſtrentur. Melius enim audimus ſanctā ſcripturā, quàm
vel cuiquā calumniamur de peccatis alienis, vel cuiuſ-
quam ſimilem calumniam formidamus. Anima enim Ezech.18.
quæ

Galat.6. A quæ peccat ipſa morietur. Et, Vnuſquiſq; propriũ onus
1. Cor. 11. portabit: Et, Qui manducat & bibit indigne, nõ alteri,
Matth.13. ſed ſibi iudicium manducat & bibit: Et ſinuntur vtraq;
creſcere vſq; ad meſſem, ne cum ante tempus colligun-
tur zizania, eradicetur ſimul & triticum: & commixti
Matth 25. optimis paſcuis hædi agniq; paſcũtur, donec à paſtore
Matth.13. qui errare non poteſt ſegregentur: & ex omni genere
piſcium retia complentur vnitatis, donec ad iudicium
littoris perducantur: niſi quod iſti ſua peruerſa falſaq;
ſententia ſibi præiudicant, qui propter aliena peccata
iuſte ſe dicunt ab orbis Chriſtiani cõmunione ſepara-
tos. Per hanc enim abſurdam inſanamq; opinionẽ ipſi
faciunt, vt eis quorundam ſuorũ peccata omnibus ini-
putentur. Quod ſi iuſtum eſſe arbitrantur, rei ſunt om-
nes cuiuſlibet apud ſe in vno homine inuenti manife-
ſtiſsimi criminis, ſi autem hoc ſicut iniuſtum eſt, iniu-
ſtum eſſe cognoſcunt, rei ſunt omnes iniquiſsimæ ſepa
Cõcluſio to- rationis. Iam vero quoniam in hoc ſermone de vni-
tius diſpu- co magis baptiſmo quęſtio eſt, vt vnde cœpta eſt noſtra
tationis. diſputatio concludatur, ſicut in ipſa vnitate dominicæ
Ca. XVIII. areæ, nec propter bonos laudandi ſunt mali, nec prop-
B ter malos non defendendi boni, † & in vno homine
† aliàs, nec nec propter illud quod in eo integrum eſt, eius eſt acci-
propter ma- piẽda peruerſitas, nec propter id quod in eo peruerſum
los deſerẽdi eſt, negari debet eius integritas, quia & in Iudæorũ ini-
ſunt boni. quitate detinetur veritas reſurrectionis mortuorum, &
in gentilium iniquitate detinetur veritas vnius dei qui
condidit mũdum, & in eorũ iniquitate qui cum Chri-
ſto quia nũ colligunt ſpargunt, detinetur veritas, quia
in eius nomine pellunt ſpiritum immũdum, & in tem-
plorum ſacrilegorum iniquitate inuẽta eſt veritas, qua
colebant ignotum deum, & in dæmonum iniquitate
inuenta eſt veritas, qua confeſsi ſunt Chriſtum, ſic & in
hæreticorum iniquitate inuenta veritas non neganda
eſt qua detinetur baptiſmi ſacramentum.

Sancti Auguſtini Epiſcopi, Libri
de vnico baptiſmo Finis.

DIVI AVRELII
AVGVSTINI HIPPONEN-
C ſis Epiſcopi, Liber ſiue Epiſtola contra
Petiliani Donatiſtæ Epiſtolam.

Hæc Epiſto- AVGVSTINVS Epiſcopus, dile-
la tractat to- ctiſsimis fratrib⁹ ad noſtræ diſpen
tã cauſam ſationis curam pertinentibus, Sa-
Donatiſta- lus quæ in Chriſto eſt & pax vnita-
rũ inſtruens tis & charitatis eius ſit vobiſcum,
ſuæ cõmu- & integer ſpiritus veſter & anima
nionis Epiſ- & corpus in diem domini noſtri
copos, ad- Ieſu Chriſti ſeruetur. Meminiſtis fratres Petiliani Do-
uerſus ne- natiſtarum Conſtantinenſis Epiſcopi, perparuam Epi-
faria hære- ſtolæ partem in manus noſtras aliquando veniſſe, eiq;
ſeos argu- particulæ quod reſpõderimus ſcripſiſſe me ad dilectio-
menta. nem veſtram. Sed cum poſtea tota & plena nobis à fra-
Caput. I. tribus, qui ibi ſunt mitteretur, placuit ei ab exordio reſ-
pondere, tanquam præſentes ageremus: Quemadmo-
dum ſemper ſcitis nos cũ eis agere voluiſſe, vt ſine ſtu-
dio contentionis, quid vel ab ipſis, vel à nobis dicatur,
collata diſputatione omnibus appareret. In multorum
enim manibus illam Epiſtolam eſſe didicimus, qui etiã
multa ex illa memoriter tenent, aliquid verum aduer-
ſus nos eum dixiſſe arbitrantes. Sed nunc ſi legere vo-
luerint quæ reſpondimus, profecto intelligent quid ſi- D
bi abiiciendum, & quid tenendum ſit. Neque enim illa
noſtra ſunt, ſicut ipſi poſſunt conſiderare, ſi velint ſine
ſtudio partium iudicare. Nam de ſcripturis ſanctis ita
ſunt omnia prolata & probata, vt ea negare non poſ-
ſit, niſi qui illarum ſcripturarum ſe inimicum eſſe
profitetur. Sed de illo opere noſtro video quid poſ-
ſint dicere illius tam malæ cauſæ pertinaciſsimi defen-
ſores, me videlicet abſentis Epiſtolæ reſpõdiſſe, vbi ver-
ba mea ille non audiret, quibus continuo reſponderet.
Defendat ergo verba Epiſtolæ ſuæ. & ſi poteſt oſtendat
reſpõſionibus meis non ea fuiſſe refutata atq; conuicta.
Aut ſi hoc non vult, faciat & ipſe huic Epiſtolæ meæ,
quod ego illi ipſius, cui iam reſpõdi. Illam quippe ſcrip-
ſit ad ſuos, ſicut ego hanc ad vos. Cui ſi velit etiam ipſe
reſpondeat. Quæſtio certe inter nos verſatur, vbi *Caput.II.*
ſit Eccleſia, vtrum apud nos, an apud illós. Quæ vtique
vna eſt, quam maiores noſtri catholicam nominarunt,
vt ex ipſo nomine oſtenderent, quia per totum eſt. Se- E
cundum totum enim καθ᾽ ὅλον Græce dicitur. Hæc au- *Coloſſ.1.*
tem Eccleſia corp⁹ Chriſti eſt, ſicut Apoſtolus dicit, pro
corpore eius, quæ eſt Eccleſia. Vnde vtiq; manifeſtum
eſt eum qui non eſt in membris Chriſti, Chriſtianam
ſalutẽ habere non poſſe. Membra vero Chriſti per vni-
tatis charitatem ſibi copulantur, & per eandem capiti
ſuo cohærẽt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Totũ igitur quod
annunciatur de Chriſto, caput & corpus eſt. Caput eſt
ipſe vnigenitus Ieſus Chriſtus filius dei viui, ipſe ſalua- *Roma. 4.*
tor corporis, qui mortuus eſt propter delicta noſtra, &
reſurrexit propter iuſtificationẽ noſtram. Corpus eius
Eccleſia, de qua dicitur, Vt exhiberet ſibi glorioſam Ec- *Epheſ. 5.*
cleſiam, non habentẽ maculam, aut rugam, aut aliquid
huiuſmodi. Inter nos autem & Donatiſtas, quæſtio eſt
vbi ſit Eccleſia. Quid ergo facturi ſumus, in verbis no-
ſtris eã quæſituri, an in verbis capitis ſui, domini noſtri
Ieſu Chriſti? Puto ꝙ in illius potius verbis eam quærere *Ioan. 14.*
debemus, qui veritas eſt, & optime nouit corpus ſuum. *2. Timo. 2.*
Nouit enim domin⁹ qui ſunt eius. Quæ ſint autẽ verba
noſtra, in quibus eam quæri non oportet, aduertite, &
videte etiã ibi quid interſit inter noſtra verba & illorũ:
Et tamen in verbis noſtris Eccleſiam quæri nolumus.
Quicquid nobis inuicẽ obiicimus, de traditione codi-
cum diuinorũ, de thurificatione, de perſecutionib⁹, ver- F
ba noſtra ſunt. Et in talibus quidem nos hunc tenemus
modũ, vt vel vtraq; vera eſſe deputent, ſiue quę à nobis,
ſiue quæ ab ipſis dicũtur, vel vtraq; falſa, vel noſtra vera
& ſua falſa, vel noſtra falſa & ſua vera: Et in his omnib⁹
nullum crimen eſſe orbis Chriſtiani, cui nos cõmuni-
cauimus oſtẽdimus. Si enim vera ſunt crimina & quę à
nobis in illos & quæ ab ipſis in nos dicuntur, faciamus
quod ait Apoſtolus, Donãtes nobiſmetipſis, ſicut & de⁹ *Epheſ. 4.*
in Chriſto donauit nobis: vt maligni homines, nec illi
qui forte fuerunt vel ſunt apud nos, nec qui vel fuerunt
vel ſunt apud illos impediant concordiam noſtram &
vinculũ pacis, vno eorum ſcelere correcto, ꝙ ſe fruſtra
ſeparauerunt ab vnitate orbis terrarũ, cũ tales haberent.
Si autẽ vtraque falſa ſunt, ſiue quæ nos illis, ſiue quæ illi
nobis obiiciunt, vel de traditione, vel de perſecutione
innocẽtium, nullã video litis cauſam niſi quia eſt cauſa,
vt illi ſe corrigant qui ſe ſine cauſa ſeparauerũt. Quòd
ſi nos vera dicimus, quoniam geſta quæ proferimus, &
literis Imperatoris ad quem tunc & primò ſcripſerunt
& poſtmodum appellauerũt, & totius orbis cõmunio-
ne firmamus. Quæ autẽ illi dicunt ideo falſa eſſe con-
uincuntur, quia ipſis temporibus cum eadem quæſtio
verſatetur

G verſaretur obtinere cauſam ſuam minime potuerunt:
Maior in eis apparet ſacrilegæ animoſitatis furor & a-
nimarum innocentium perſecutio, q̃ ſi ſolo ſchiſmatis
crimine tenerentur. Et illa quidem tribuant,nõ omni-
bus,ſed quibus voluerint ſuorũ:Schiſma tamen crimeo
eſt omnium.Porrò ſi crimina traditionis & perſecutio-
nis vera volunt eſſe,quæ obiiciunt,& falſa quę obiiciun
tur à nobis,oec ſic purgantur à crimine ſchiſmatis: Ad
quoſdã quippe illa pertinere poſſunt,nõ ad vniuerſum
orbem Chriſtianum. Quem ſi contagione periſſe arbi-
traotur, omitto dicere quàm multi bono pacis etiam
cognita mala in hominũ congregatione tolerauerint,
illud dico,iſti oſtendant,quo modo eorum cõtagione
non perierint, quos ſacrilegos inceſtatores cooſecratæ
pudiciciæ fœminarũ inter ſe latere vel latuiſſe, vel mo-
do neſciunt,vel aliquãdo neſcierunt. Profectò dicturi
ſunt,hocipſo ſe non contaminatos ꝙ neſcierunt. Quo
modo ergo cõtaminatus eſt orbis qui oeſcit adhuc, an
vera ſint iſta quæ dicuntur? Putemus nobis modo pro-
bata,modo demonſtrata,quid agimus de tot geotibus?
Deſerunt neſcieotes, ergo deſerũtur ionoceotes? Et cũ
illud ſit nullum crimen illorum , hoc eſſe incipit ſcele-
H ratiſsimum noſtrum? An currere debemus, & eos do-
cere quod ſcimꝰ? Vt quid hoc?Sicut innocẽtes ſunt,in-
nocentes ſunt etiam dum neſciunt. Non enim mala fa
cta hominum cognoſcendo,ſed cognitis non conſen-
tiendo,de incognitis antẽ non temere iudicãdo inno-
centiam cuſtodimus. Ac per hoc,vt dixi, innocens eſt
orbis terrarum, qui crimina quæ ab iſtis in quoſdã di-
cuntur,etiam ſi vera dicuntur,ignorat. Ab his autẽ in-
nocentibus qui ſeipſos ſeparauerunt,eodẽ ipſo crimine
ſeparationis & ſchiſmatis ionocẽtiam perdiderunt, &
modo nos docent,vera ſe dicere io quoſdam, vt ab eis
nos ſepararent in quos nõ habent vera quæ dicũt. Hoc
enim eis dicit orbis terrarum , quod quidem ſermone
breuiſsimum eſt,ſed robuſtiſsimũ veritate. Afri nempe
inter ſe Epiſcopi confligebãt. Si finire inter ſe obortam
diſſenſionem oon poterant , vt ſiue per coocordiam
cõpoſitis,ſioe degradatis qui male contenderent,hi qui
bonam cauſam habebant io cõmunione orbis terrarũ
per vnitatis vinculum permanerent , reſtabat vtique vt
Epiſcopi tranſmarini , quà pars maxima diffundebatur
Eccleſiæ catholicæ, de Afrorum collegarum diſſenſio-
nibus iudicarent, illis videlicet inſtantibus qui crimen
I malæ ordinationis aliis obiiciebant. Hoc ſi factum nõ
eſt,culpa eorum eſt à quibus fieri debuit, oon orbis ter-
rarum,qui non ad ſe perlata neſciuit. Si autem factum
eſt, quid peccauerunt eccleſiaſtici iudices, qui crimina
etiam ſi vera & ad ſe delata , ſibi tameo ooo probata,
damnare nullo modo debebãt?Nunquid eos mali pol-
luere poterant, qui eis maoifeſtari nõ poterant? Si autẽ
manifeſtati ſunt eis,& aliqua vel ſegnitia,vel cohiben-
tia tales à communione remouere ooluerunt , & per-
uerſo iudicio pro eis etiã dixerunt ſententias,quid pec-
cauit orbis terrarũ, qui cauſam illam malos iudices ha-
buiſſe neſciuit,& eos male iudicaſſe nõ credidit de qui-
bus iudicare nõ potuit? Sicut enim reorum ſcelus ſi iu-
dices latuit,non eos vtiq; contaminauit, ſic & iudicum
ſcelus ſi aliquod fuit , quia orbem terrarum latuit, eum
profectò cootaminare non potuit. His igitur innocen
tibus innocenter communicabimus, hodieq; neſcien-
tes quæ tunc acta ſint. Quapropter etiã ſi vera eſſe quæ
in quoſdam dicunt hodie didicerimus , nulla cauſa eſt
cur ab innocentibus qui hæc neſciunt recedamus , &
tranſeamus ad eos , qui propterea crimine ſchiſmatis
omnes implicati ſunt, quia id fecerunt quod nos facere K
ſuadent,vt non exemplo Apoſtolorum toleremus ma-
los,ſed exemplo hæreticorum deſeramus bonos.Sed fa
ciamus orbem terrarũ quod fieri non poteſt, hodie no
biſcum ad liquidũ poſſe cognoſcere vera eſſe quorun-
dam ſcelera,quos iſti criminantur, nunquid ex hoc in-
nocentior fieri poterit quàm erat antequam noſſet? Si-
cut enim eos maculare non poterant incogniti mali,
etiam ſi adhuc io hac vita eſſent, ita qui iam ex hac vita
emigrarunt,etiam cogniti maculare nõ poſſunt. Si er-
go talis eſt cauſa noſtra in verbis noſtris de quorundã
criminibus,quæ alternis nobis obiicimus, vt tam inui-
cta ſit , etiam ſi falſa eſſe quæ in quoſdam illorum dici-
mus,& vera eſſe quæ in quoſdam noſtrum dicunt, ho-
die cognoſcamus,quid habent quod reſpõdeant? Siue
illa potius vera ſint quæ nos dicimus & falſa quæ dicũt,
ſiue vtraque falſa ſint , ſiue vtraque vera ſint , quando-
quidem & ipſi vincuotur ibi , quòd ſolum votis omni-
bus ſibi vt credatur exoptant. Sed vt dicere cœpe- *Caput. 3.*
ram,ooo audiamus,hæc dico,hæc dicis, ſed audiamus.
Hæc dicit domious,Sunt certe libri dominici,quorum
authoritati vtriq; conſentimus, vtrique credimus,vtri-
que ſeruimus: Ibi quæramus Eccleſiam, ibi diſcutiamus L
cauſam noſtram. Hic forte dicturi ſunt. Quid quæris
in libris quos ignibus tradidiſti? Ad hoc reſpondeo,
Quid times ne legantur libri, ſi eos ab ignibus cuſtodi-
ſti? Eos certe ille tradidiſſe credatur , qui eis lectis non
conſeotire conuincitur. Aut ſi forte iſti libri ita deſi-
gnant traditorem ſuum , ſicut deſignauit dominus Iu-
dam , legant in eis nominatum & expreſſe vel Cæcilia-
num vel ordinatores eius,eorundem librorum futuros
fuiſſe traditores , & ſi non eos anathematizauero , ipſe
cum eis iudicer tradidiſſe, Sed neq; oos in eis libris in-
uenimus Maiorani ordinatores deſignatos eſſe tradi-
tores,quaouis hæc aliunde recitemus. Auferantur ergo
illa de medio,quæ aduerſus nos inuicem, nõ ex diuinis
canonicis libris,ſed aliuode recitamus. Quòd ſi nolint
vt auferantur,videant, quia & ſi vtraque vera ſunt,nul-
la fuit cauſa ſeparationis illorum vt eos fugerent quos
habebant: & ſi vtraque falſa ſuot , nulla fuit cauſa ſepa-
rationis illorum vt eos fugerent,quos in nullo crimine
reperiebant. Et ſi ooſtra vera,illorum autem falſa ſunt,
nulla fuit cauſa ſeparationis illorũ,quia potius ſe corri-
gere,atque in vnitate permanere debebant. Et ſi noſtra
falſa ſunt, & illorum vera ſunt, nulla fuit cauſa ſepara- M
tionis illorum , quia innocentem orbem terrarum cui
hæc demonſtrare vel noluerunt vel nõ potuerunt, de-
ſerere non debebant. Quærat fortaſſe aliquis , & dicat
mihi,Cur ergo iſta vis auferri de medio,quando cõmu
nio tua,etiam ſi proferantur,inuicta eſt?Quia nolo hu-
manis documentis,ſed diuinis oraculis ſanctam eccle-
ſiam demonſtrari. Si enim ſanctæ ſcripturæ in Africa
ſola deſignauerunt Eccleſiã & io paucis Romæ Rupi-
tanis vel Montẽſibus, & ĩ domo vel patrimonio vnius
Hiſpanæ mulieris , quicquid de chartis aliis aliquid
proferatur non tenent Eccleſiam niſi Donatiſtæ. Si in
paucis Mauris prouinciæ Cæſarienſis eam ſancta ſcrip-
tura determinat, ad Rogatiſtas tranſeundum eſt. Si in
paucis Tripolitanis & Byzacenis & prouincialibꝰ, Ma-
ximiniaoiſtæ ad eam peruenerunt. Si in ſolis Orientali-
bus,inter Arrianos & Macedonianos & Eunomianos,
& ſi qui illic alij ſunt, requirẽda eſt. Quis autem poſsit
ſingulas quaſi hęreſes enumerare gentium ſingularum?
Si autem Chriſti Eccleſia canonicarum ſcripturarum
diuinis & certiſsimis teſtimoniis in omnibus gentibus
deſignata

A deſignata eſt, quicquid attulerint & vndecunque reci-
tauerint, qui dicunt, Ecce hic Chriſtus, ecce illic: audia-
mus potius, ſi oues eius ſumus, vocem paſtoris noſtri
Matth.24. dicentis, Nolire credere. Ille quippe ſingulæ in multis
geotibus, vbi iſta eſt, non inueniuntur, hæc autem, quæ
vbique eſt, etiam vbi illæ ſunt inuenitur: Ergo in ſcrip-
Eccleſia v- turis ſanctis canonicis eam requiramus. Totus
bi. Chriſtus caput & corpus eſt. Caput voigenitus dei fi-
Cap.IIII. lius, & corpus eius Eccleſia, ſponſus & ſponſa, duo in
carne vna. Quicunque de ipſo capite ab ſcripturis ſan-
ctis diſſentiunt, etiam ſi in omnibus locis ioueniantur
in quibus Eccleſia deſignata eſt, non ſunt in Eccleſia.
Et rurſus quicunque de ipſo capite ſcripturis ſanctis cõ-
ſentiunt, & vnitati Eccleſiæ non comunicant, non ſunt
in Eccleſia, quia de Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia,
ab ipſius Chriſti teſtificatione diſſentiunt. Verbi gratia.
Qui non credunt Chriſtum in carne veniſſe de virgi-
ne Maria ex ſemioe Dauid, quod apertiſsime ſcriptura
dei loquitur, aut non in corpore ipſo reſurrexiſſe in quo
crucifixus & ſepultus eſt, etiam ſi per omnes terras in-
ueniantur per quas eſt Eccleſia, non vtique ſunt in Ec-
B cleſia, quia ipſum caput Eccleſiæ non tenent, quod eſt
Ephe.5. Chriſtus Ieſus. Nec in aliqua diuinarum ſcripturarum
obſcuritate falluntur, ſed notiſsimis & apertiſsimis ea-
rum teſtimoniis contradicunt. Item quicunque cre-
dunt quidem quod Chriſtus Ieſus, ita vt dictum eſt, in
carne venerit, & in eadem carne in qua natus & paſ-
ſus eſt reſurrexerit, & ipſe ſit filius dei, deus apud deum
& cum patre voum, & incommutabile verbum patris,
per quod facta ſunt omnia, ſed tamen ab eius corpore,
quod eſt Eccleſia, ita diſſentiunt, vt eorum communio
non ſit cum toto quacumque diffunditur, ſed in aliqua
parte ſeparata inueniatur, manifeſtum eſt eos non eſſe
in catholica Eccleſia. Quapropter quia cum Donati-
ſtis quæſtio nobis eſt, non de capite, ſed de corpore, id
eſt, non de ipſo Saluatore Ieſu Chriſto, ſed de eius Ec-
cleſia, ipſum caput de quo conſentimus, oſtendat no-
bis corpus ſuum, de quo diſſentimus, vt per eius ver-
ba iam diſſentire deſinamus. Ille eſt autem vnigenitus
filius & verbum dei, & ideo nec Prophetæ ſancti vera
loqui potuiſſent, niſi ab ipſa veritate, quod eſt verbum
dei manifeſtaretur eis quod dicerent, & iuberetur vt
dicerent. Proinde prioribus temporibus per Prophe-
C tas ſonuit verbum dei. Deinde per ſeipſum, cum ver-
Ioan.1. bum caro factum eſt, & habitauit in nobis: Deinde per
Apoſtolos quos miſit ad ſe prædicandum, vt eſſet ſa-
lus vſque ad fines terræ. In his igitur omnibus quæren-
Cap.V. da eſt Eccleſia. Sed quoniam multa in alios, vel ob
aliud dicta in quos volunt, & ad quos volunt maledi-
ci plerunque conuertunt, multa etiam propter exercen-
das rationales mentes figurate atque obſcure poſita per
ænigmatis imagines vel ambiguitatis ancipitem ſen-
ſum, fallaci aliquando interpretationi cõſonare & con-
nenire creduntur, hoc etiam prædico atque propono vt
quæque aperta & manifeſta deligamus: Quæ ſi in ſan-
ctis ſcripturis non inuenirentur, nullo modo eſſet
vnde aperirentur clauſa & illuſtrarentur obſcura. Ver-
bi enim gratia, Videte quàm facile ſit vel nobis in eos
Matth.23. dicere, vel illis in nos quod ait dominus Phariſæis, Si-
miles eſtis monumentis dealbatis quæ à foris apparent
hominibus ſpecioſa, intus vero plena ſunt oſsibus mor-
tuorum & omni ſpurcicia, ſic & vos à foris quidem ap-
paretis hominibus iuſti, iotus autem pleni eſtis hypo-
criſi & iniquitate. Hæc ſiue in illos à nobis, ſiue ab eis
in nos dicantur, niſi prius probetur manifeſtiſsimis do-
cumentis qui ſint, qui cum ſint iniuſti, iuſtos ſeipſos D
confingant, conuiciante magis leuitate quàm conuin-
cente veritate dici, quis mediocriter ſanus ignoret? A-
liter quippe illa dominus in Phariſæos dicebat tan-
quam dominus, id eſt, cognitor cordis & humanorum
omnium ſecretorum & teſtis & iudex: Nos autem prius *Hier.29.*
debemus inuenire & oſtendere quid arguamus, ne ipſi
potius grauiſsimo crimine inſanæ temeritatis argua-
mur. Sanè ſi ante docuerint nos tales eſſe, nequaquam
recuſare debemus talibus ſanctarum ſcripturarum ver-
bis nos reprehendi atque contundi. Ita ſi nos eos tales
eſſe docuerimus, erit ſimilirer in poteſtate noſtra, qui-
bus dominicis iocrepationibus iam demõſtratos con-
uictóſque feriamus. Sic & illa interim ſeponenda ſunt,
quæ obſcure ſint poſita & figurarum velaminibus in-
uoluta, & ſecundum nos, & ſecundum illos poſſunt
interpretari. Et quidem acutorum hominum diiudi-
care atque diſcernere, quis ea probabilius interprete-
tur, ſed nolumus in has ingeniorum contentiones in
ea cauſa, quam populus tenet, noſtram diſputationem
committere. Nulli noſtrum dubium eſt per arcam Noë
ſalua rerum geſtarum fide, vt deletis peccatoribus do- E
mus iuſti à diluuio liberaretur, etiam Eccleſiam fuiſſe
figuratam. Quæ forté humani ingenij coniectura vi-
deretur, niſi hoc Petrus Apoſtolus in epiſtola ſua di-
ceret. Sed quod ille ibi non dixit, ſi quis noſtrum di-
cat, propterea cuncta animalium genera ibi fuiſſe, quia
in omnibus gentibus futura prænunciabatur Eccleſia,
fortaſſe Danatiſtis aliud videatur, & aliter hoc inter-
pretari velint. Similiter & ipſi aliquid obſcure & am-
bigue poſitum, ſi pro ſua ſententia interpretentur, ſi no-
bis pateat aliud inde dicere quod pro nobis ſooat, quis
erit finis? Nam quidam eorum Epiſcopus cum hic a-
pud Hipponem, ſicut audiuimus, ſermonem in popu-
lo faceret, dixit eandem arcam Noë ideo bitumina-
tam intrinſecus, ne aquam emitteret ſuam, ideo etiam
extrinſecus, ne admitteret alienam. Ad hoc vtique va-
lere voluit haoc interpretationem ne baptiſmus vel ex-
tra Eccleſiam poſſe exire credatur, vel qui extra datus
fuerit, acceptetur. Viſus eſt aliquid dicere & acclama-
tum eſt ab eis qui libenter audiebant, nec diligenter de
his quæ audierant cogitabant, vt quod erat facile, ad-
uerterent fieri non poſſe, vt extrinſecus admittat aquam
compago lignorum, ſi oon emittit intrinſecus: Si au- F
tem ab ea parte quæ intus eſt, emittit, conſequens eſſe vt
ab ea etiam quę eſt foris admittat. Sed & ſi hoc de com-
pacto ligno verum eſſet quod ille dixit, quis me pro-
hiberet de arca ex vtraque parte bituminata, ſi poſſem
aliquid aliud dicere, vt incertum eſſet, quid horum, vel
quid fortaſſe aliud tertium res illa ſignificaret? Neque
enim abſurde dicitur, aut non etiam multo probabi-
lius per bitumen, quia violentum gluten & res feruen-
tiſsima eſt, ſignificatam eſſe charitatem: Vnde enim di-
citur in Pſalmo, Agglutinata eſt anima mea poſt te, *Pſal.62.*
niſi flagrantiſsima charitate? Quæ quoniam præcep-
tum eſt, vt ſit nobis inuicem & in omnes, ideo & in-
tus & foris arca bituminata. Aut certe quia ſcriptum *1.Cor.13.*
eſt, Charitas omnia tolerat, vis ipſa tolerantiæ tenax
vnitatis per bitumen ſignificata eſt, quo ideo intus &
foris arca illita eſt, quia intus & foris mali tolerandi
ſunt, ne pacis compago ſoluatur. In hac ergo diſputa-
tione noſtra parcamus talibus interpretationibus, & a-
pertum aliquid quo manifeſtetur Eccleſia requiramus.
Nempe ſcriptum eſt in libro Iudicum, Et dixit Gedeon *Iudicū.6.*
ad dominum, Quoniam tu ſaluum facies Iſraël in ma-
nu mea,

G nu mea, quemadmodum locutus es, Ecce ego pono vellus lanæ in area, & ſi factus fueris ros in vellere, in omnem vero terram ſiccitas, ſciam quoniam ſaluum facis in manu mea Iſraël ſicut locutus es. Et factum eſt ſic. Et diluculo vigilauit Gedeon in craſtinum, & expreſſit vellus: Et decurrit ros de vellere plena peluis aquæ. Et dixit Gedeon ad dominum, Non iraſcatur furor tuus in me domine, & loquar adhuc ſemel, & tentabo adhuc ſemel in vellere. Fiat ſiccitas in vellere tantum, in omnem autem terram fiat ros. Et fecit deus ſic in nocte illa, & facta eſt ſiccitas in vellere tantum, ſuper omnem autem terram ros. Non video quid hic aliud figuratum & prænunciatum ſit, niſi vt aream intelligamus orbem terrarum, locum autem velleris populum Iſraël. Nouimus enim illam quondam gentem diuini ſacramenti gratia tanquam cœleſti rore perfuſam, cuius muneris per omnes in circuitu gentes, quia eo carebant, tanquam ſiccitas erat. Erat autem apud illum populum boc munus in vellere, id eſt, in velamine & quaſi in nube ſecreti, quia nondum fuerat reuelatum: Nunc autem videmus orbem terrarum iam reuelato rore ſaginari per Euangelium domini noſtri
H Ieſu Chriſti, quod tunc in illo tegmine figurabatur: Illam vero gentem amiſſo ſacerdotio quod habebat, quia in ſcripturis non intelligit Chriſtum, tanquam in ſicco vellere remanſiſſe. Nec tamen in talibus rerum figuris, quanuis non videam quid hic aliud poſsit intelligi, nolo quæramus Eccleſiam. Prorſus quæ alicuius vel talis interpretationis indigent, interim ſeponamus, non quia falſa ſint, quæ hoc modo de talibus tanquam inuolucris interpretando ſoluuntur, ſed quia vel interpretem quærunt, nolo in eis noſtra ingenia comparentur, ſed aperta veritas clamet & luceat, in obturatas aures irrumpat, diſsimulantium oculos feriat, Nemo in in eis latebris quærat falſæ ſuæ ſententiæ locum, omnem conatum contradicendi confundat, omnem frontem impudentis elidat.

Cap.VI. O Donatiſtæ Geneſim legite, *Gene.22.* Per memetipſum iuraui dicit dominus, Propter quod feciſti verbum hoc, & non pepercisti filio tuo amantiſsimo propter me, niſi benedicens benedicam te, & implendo implebo ſemen tuum tanquam ſtellas cœli, & tanquam arenam quæ ſecus oram maris eſt, & hæreditate poſsidebit ſemen tuum ciuitates ad-
I uerſariorum tuorum, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obaudiſti vocem meam. Quid ad hæc dicitis? An Iudæorum nobiſcum peruerſitate contenditis, vt dicatis in ſolo populo nato ex carne Abrahæ intelligendum ſemen Abrahæ? Sed Iudæi Paulum Apoſtolum non legunt in ſynagogis ſuis, quem vos legitis in conuenticulis veſtris. Quid ergo dicat Apoſtolus, audiamus, Quærimus enim iam quemad-
Galat.3. modum intelligendum ſit ſemen Abrahæ, Fratres, inquit, ſecundum hominem dico, tamen hominis confirmatum teſtamentum nemo irritum facit, aut ſuperordinat. Abrahæ dictæ ſunt promiſsiones & ſemini eius. Non dicit, & ſeminibus, quaſi in multis, ſed tanquam in vno, & ſemini tuo quod eſt Chriſtus. Ecce in quo ſemine benedicentur omnes gentes. Ecce teſtamentum dei, aperite aures: Hominis, inquit, confirmatum teſtamentum nemo irritum faciat, aut ſuperordinat: Quare vos irritum facitis teſtamentum dei, dicendo nec in omnibus gentibus eſſe completum, & periiſſe iam de gentibus in quibus erat ſemen Abrahæ? Quare ſuperordinatis dicendo, in nullis terris hæredem permanere Chriſtum, niſi vbi potuerit cohæredem habere Donatum? Non inuidemus alicui: Legite nobis hoc K
de lege, de Prophetis, de Pſalmis, de ipſo Euangelio, de Apoſtolicis literis: Legite & credimus, ſicut nos vobis legimus & de Geneſi & de Apoſtolo, Quia in ſemine *Gene.22.* Abrahæ quod eſt Chriſtus benedicuntur omnes gentes. *Galat.3.* Audite hoc idem teſtamentum ad Iſaac etiam filium Abrahæ, Facta eſt autem fames ſuper terram, præter famem quæ antè facta eſt in tempore Abrabæ. Abiit au- *Gene.26.* tem Iſaac ad Abimelech regem Palæſtinorum in Gerara, & apparuit ei dominus & dixit, Noli deſcendere in Aegyptum, habita autem in terra quam tibi dixero, & habita in terra hac, & ero tecum & benedicam te: Tibi enim & ſemini tuo dabo omnem terram hanc: & ſtatuam iuſiurandum tecum quod iuraui Abraham patri tuo, & ampliabo ſemen tuum tanquam ſtellas cœli & dabo tibi & ſemini tuo omnem terram hanc, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, pro bis quę obaudiuit Abraham pater tuus vocem meam, & ſeruauit præcepta mea, & iuſticias meas, & legitima mea. Reſpondete ad iſta. Semen quippe Abraham, boc idem ſemen eſt & Iſaac, quod eſt Chriſtus, Quo modo enim venerit Chriſtus ex tribu Iuda in carne per virginem,
quis quoquo modo Chriſtianus ignorat? Audite hoc L
idem teſtamentum ad Iacob. Exiit Iacob à puteo iura- *Gene.28.* tionis, & profectus eſt in Charam, & deuenit in locum, & dormiuit in loco illo, quoniam ſolis occaſus erat, Et ſumpſit lapidem ex lapidibus loci, & poſuit ad caput ſuum, & dormiuit in loco illo & viſum vidit: Et ecce ſcala ſtabilita ſuper terram, cuius caput pertingebat ad cœlum, & angeli dei aſcendebant & deſcendebant per illam, & dominus incumbebat ſuper illam & dixit, Ego ſum dominus deus Abraham patris tui, & deus Iſaac: Noli timere, terram in qua dormis ſuper eam, tibi dabo & ſemini tuo: Et erit ſemen tuum ſicut arena terræ, & multiplicabitur ſupra mare, & in Africum & in Aquilonem & ad Orientem: Et benedicentur in te omnes tribus terræ, & in ſemine tuo: Et ecce ego ſum tecum cuſtodiens te in omni via quacunque ibis, & reducam te in terram hanc, quia non te derelinquam donec faciam omnia quæ tecum locutus ſum. Ecce cui promiſsioni reſiſtitis, ecce quàm firmum teſtamentum irritum facitis, Dicit deus, Non te derelinquam donec faciam omnia quæ tecum locutus ſum: & vos con-
tradicitis dicentes, vt vobis potius credamus quicquid M
criminis obiicitis ignoto & ignaro orbi terrarum, deo autem dicenti, non relinquam donec faciam, non credamus. Legite nobis de ſcripturis canonicis eos tradidiſſe diuinos codices quos nominatim accuſatis. Legite tam aperta quàm ſunt iſta quæ vobis de Geneſi legimus. Non à vobis quærimus quid lapis ille ſignificet, quem Iacob ſibi ad caput poſuit cum dormiret, quid ſcala ſtabilita ſuper terram, cuius caput pertingebat ad cœlum, quid angeli dei deſcendentes & aſcendentes per illam: Requirant iſta prudentiores atque doctiores, & in populo pacato eloquantur, vbi non obſtrepat improba cōtradictio, de obſcuritate ſacramenti & ænigmate lectionis armans impudentiam ſuam, Non deſunt corda fidelium, quæ commemorat domi- *Ioan.1.* nus ex Euangelio, vbi ait cum vidiſſet Iſraëlitam in quo *Gene.32.* dolus non erat, quia Iacob qui has vidit ſcalas, ipſe dictus eſt Iſraël. Non deſunt ergo quos inde commemoret dominus, ibi quippe ait, Videbitis cœlum apertum, *Ioan.1.* & angelos dei aſcendētes & deſcendentes ſuper filium hominis: id eſt ſuper ſemen Abraham, in quo benedicuntur omnes gētes. Sed hoc nō inculco recuſantibus.

Ecce

A Ecce quod audite, Erit ſemen tuum ſicut arena terræ, & multiplicabitur ſupra mare, & in Africum, & in Aquilonem, & in Orientem: Et benedicentur in te omnes tribus terræ, & in ſemine tuo. Date mihi hanc Eccleſiam ſi apud vos eſt, oſtendite vos communicare omnibus gentibus, quas iam videmus in hoc ſemine benedici. Date hanc, aut furore depoſito accipite, non à me, ſed ab illo ipſo in quo benedicentur omnes gentes. Hæc de primo libro legis commemoraſſe ſuffecerit: Plura innoteſcent ſine impia contentione, & cum pia dilectione legentibus.

Ex Prophetis. Ca. VII. Quid in Prophetis, quàm multa & quàm manifeſta ſunt teſtimonia Eccleſiæ per omnes gentes toto orbe terrarum diffuſæ, vnde pauca commemorabo, plura relinquens ocio diligentiæ cum dei timore legentibus. Accipiamus per os Eſaiæ ſancti diuina reſponſa, & eius ora tanquam dei oracula ſciſcitemur. Sileant humanarum contentionum animoſa & pernicioſa certamina, inclinemus aurem verbo dei. Dicat Eſaias vbi Eccleſiam ſanctam deo reuelante præuiderit, vt in verbis futura dicentis iam *Eſaiæ.11.* nunc præſentia videamus, Repleta eſt, inquit, vniuerſa terra vt cognoſcat dominum, vt aqua multa operiat B mare. Et erit in illa die radix Ieſſe, & qui exurget principium habere in nationes, & in eum gentes ſperabunt. Radicem Ieſſe Chriſtum eſſe ex ſemine Dauid ſecundum carnem natum, nullus quoquo modo Chriſtianus *Roma.1. & 15.* ignorat, Et ſi contentioſus eſt, cum Apoſtolo contendat, qui hoc teſtimonio in literis ſuis vtitur. Item di*Eſaiæ.27.*cit, Germinabit & floreſcet Iſraël, & replebitur orbis terrarum fructu eius. Iſraël nempe fuit filius Iſaac, nepos Abraham, cui promiſſum eſt quòd in ſemine eius *Gene.22.* benedicerentur omnes gentes: quod ſemen Chriſtum interpretatur Apoſtolus. Venit autem Chriſtus ex ſemine Abraham per Iſaac & per Iſraël, & deinceps, ſicut generationes ad ortum Chriſti pertinentes Euan*Matth.1.*geliſta contexit. Qui ergo vult contrà diſputare, contradicat Euangelio, neget ex ſemine Iſraël veniſſe Chri*Eſaiæ.27.*ſtum, vt poſſit negare quod Eſaias dicit, Germinabit & floreſcet Iſraël, & replebitur orbis terrarum fructu *Eſaiæ.41.* eius. Item dicit, Ego deus primus: & in his que aduenient ego ſum. Viderunt gentes, & timuerunt fines ter*Apoca.22.*ræ. Hoc eſt quod alibi dicit ſcriptura, Primus & nouiſſimus, vt ſit α & ω, quæ ſunt literæ in ſigno Chriſti omC nibus notæ. Pro eo enim quòd ibi eſt nouiſsimus, hic poſitum eſt: & in his quæ aduenient ego ſum. Huic ergo manifeſtationi contradicunt qui nolunt credere, imò qui nolunt iam videre compleri quod ſequitur, *Eſaiæ.42.* Viderunt gentes, & timuerunt fines terræ. Item paulopoſt, Iacob puer meus ſuſcipiam illum, Iſraël electus ſuſcepit eum anima mea. Dedi ſpiritum meum in illum, iudicium gentibus proferet: non clamabit neque ceſſabit, neque audietur foris vox eius. Arūdinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, ſed cum veritate proferet iudicium, Refulgebit & non confundetur, donec ponat in terra iudicium, Et in nomine eius gentes ſperabunt. Hoc teſtimonium de Chriſto intelligendum, & in Euangelio poſitum eſt, *Matth.12.* Qui audet contradicat, qui autem non audet, ſperet in eum cum gentibus, & ab vnitate gentium in eum ſperantium non recedat, aut ſi receſſerat, redeat ne per*Eſaiæ.49.*eat. Item dicit Eſaias, Et nunc ſic dicit dominus, Qui finxit me in vtero ſeruum ſibi, vt congregem Iacob & Iſraël ad eum, appropinquabo illum, & honorabor coram domino, & deus meus erit mihi virtus, & dixit mihi, Maximum tibi erit hoc, vocari te puerum meum, vt conſtituas tribus Iacob, & prolem Iſraël conuertas, Et D poſui te in teſtamentum generis in lucem gentium, vt ſis ſalus vſque ad fines terræ. Et paulopoſt, Sic dicit, in*Eſaiæ.49.*quit, dominus Iſraël, Tempore aptiſsimo exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te. Certe iſta verba cum commemoraſſet Apoſtolus Paulus, non niſi in Chriſtianis *2.Cor.6.* oſtendit impleri. Connexuit enim dicens, Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Audiamus ergo quid Eſaias adiungat, Et dedi te, inquit, in teſtamentum gentium, vt incolas terram, & poſsideas hæreditatem deſerti. Et interpoſitis deinde connectit & dicit, Ecce iſti à longinquo venient: hi autem ab Aquilone & mari, alij autem ex terra Perſarum. Exulta cœlum, & in læticia eſto terra, emittant montes iucunditatem, quoniam miſertus eſt deus populi ſui, & humiles populi ſui allocutus eſt. Dixit autem Sion, Dereliquit me dominus, & deus oblitus eſt mei. Nunquid capiet obliuio mulierem filij ſui, vel poteſt fieri vt non miſereatur fœtus vteri ſui? Nunquid ecce & ſi illam obliuio habebit: me tamen tui nullo modo obliuio capiet, dicit dominus. Ecce ſuper manus meas deſcripſi tuos muros, in conſpectu etiam meo es in perpetuum, & in E breui ædificaberis ab his à quibus euerſa es. Cum igitur per Apoſtolicam vocem non ſinamur hoc de populo Iudæorum, ſed de Chriſtianorum intelligere, quid intellecturi ſumus in eo quod hoc loco ait Eſaias, Et breui ædificaberis ab his à quibus euerſa es, niſi reges terræ qui primo perſequebantur eccleſiam, pòſt adiuturos eam tanto antè prædictum? Sed quia multi eorum in ſuis iniquitatibus morituri erant, adiungit & dicit, Et qui deſolauerunt te, diſcedent à te. Deinde quia omnes gentes adiungerentur Eccleſiæ, ſequitur & dicit: Circumſpice vbique oculis tuis & vide vniuerſos, Viuo ego dicit dominus, omnes hos indues te, & diſpones eos vt ornamentum nouæ nuptæ, quoniam quæ deſertæ fuerunt in te, & corrupta & delapſa, nunc in maxima arctura erunt per eos qui commorantur. Iſti elonge à te efficiantur, qui te tranſudrabunt. Dicent enim in aures tuas filij tui quos amiſeras, Anguſtia nobis eſt in iſto loco, facito itaque nobis etiam nunc locum in quo commoremur. Tu vero dices in corde tuo. Quis generauit mihi iſtos, cum ſciam eſſe me ſine filiis & viduam? Quis ergo iſtos educauit mihi? Ego enim derelicta fui ſola, hi autem mihi vbi erant? Sic dicit domiF nus, Ecce tollam in nationes manus meas, & in inſulas ſignum meum, & adducam filios tuos in ſinu, filias etiam tuas ſuper humeros portabunt, & erunt reges educatores veſtri, quæ autem principales ſunt nutrices veſtræ, ſuper terram declinantes faciem deprecabuntur te, & veſtigia pedum tuorum elingent, & ſcies quoniam ego dominus, nec erubeſces. Et paulopoſt adiungit & dicit, Audite me, audite populus meus, reges quoque *Eſaiæ.51.* intendite mihi, quoniam lex à me prodiet, & iudicium meum in lucem gentibus. Appropinquat maturè iuſticia mea, & ſalutare meum proficiſcetur, & in brachio meo gentes ſaluantur. De hoc autem brachio ſcripturas Apoſtolicas conſulamus. Quando enim Apoſtolus Paulus de Iudæorum infidelitate eiuſdem Prophe*Roma.10.*tæ teſtimonium poſuiſſet, quòd eis Chriſtus non fuiſſet reuelatus, hoc poſuit, Quis credidit auditui noſtro, *Eſaiæ.53.* & brachium domini cui reuelatum eſt? Deinde in conſequentibus adiungit Eſaias & dicit, Erumpat læticia ſimul deſerta Hieruſalem, quoniam miſertus eſt eius, & *Eſaiæ.52.* eruit Hieruſalem, & patefaciet dominus brachium ſuum ſanctum in conſpectu vniuerſarum gentium, &

videbunt

G videbunt omnes nationes vſque ad vltima terræ ſalutem quæ à deo eſt. Quis tam ſurdus, quis tam demens, quis tam mente cæcus vt his tam euidentibus teſtimoniis obloquatur, niſi qui neſcit quid loquatur? Sed ad manifeſtiora veniamus. Certe ſanctiſsimas nuptias in ſcripturis nouimus, ſponſum & ſponſam, Chriſtum & Eccleſiam. Vtrunque deſcripſit Eſaias, ne forte in eorum aliquo erremus, quod cui acciderit, vtrunque amittit. Quia de hoc coniugio in ſacramento dictum eſt, ſicut teſtatur Apoſtolus, Erunt duo in carne vna. *Ephe.5.* Sicut ergo prior ipſe deſcribitur poſt multa, quæ de illo ita dicit Eſaias, vt & ipſi obmuteſcant Iudæi, Ne longum ſit omnia memorare, hoc paululum aduertite, *Eſaia.53.* Et peccata, inquit, eorum ipſe portabit, ideo hæreditate poſsidebit multos, & fortium parietur ſpolia, propter quos tradita eſt in mortem anima eius, & inter iniquos deputatus eſt, & ipſe peccata multorum ſuſtinuit, & propter iniquitates noſtras traditus eſt. Hæc de domino noſtro Ieſu Chriſto tanto ante prædicta & prophetata fatemur. Hic ergo ſponſus vt quid traditus eſt ad mortem, vt quid inter iniquos deputatus eſt tanta humilitate celſitudinis ſuæ? Quid egit, quid acquiſiuit? H Quis ita ſurdus eſt vt hæc non audiat? Quis ita obtuſus vt non intelligat? Quis ita cæcus vt non videat? Ideo, inquit, ipſe hæreditate poſsidebit multos, & fortium partietur ſpolia, propter quos tradita eſt in mortem anima eius, & inter iniquos deputatus eſt. Quid eſt hæretici quod de paucitate gloriamini, ſi propterea dominus noſter Ieſus Chriſtus traditus eſt ad mortem vt hæreditate multos poſsideret? Et qui ſint hi multi, vel quàm late occupent terram, quæ ſequuntur audiamus, Prænunciato ſponſo & expreſſo, procedat & ſponſa. In verbis Eſaiæ legamus eam, in veritate paginarum ſanctarum, & agnoſcamus in orbe terrarum. Hoc teſtimonium de ſancta Eccleſia prædictum etiam Paulus Apoſtolus poſuit. *Eſaia.54.* Non eſt quò fugiat contentioſa tergiuerſatio hæreticorum, Lætare, inquit, ſterilis quæ non paris, erumpe & exclama, quoniam multi filij deſertæ magis quàm eius quæ habet virum. Vbi eſt, inquam, quod de paucitate gloriamini? Nónne iſti ſunt multi de quibus pauloante dictum eſt, Ideo ipſe hæreditate poſsidebit multos? Nam quæ eſt hæreditas eius, niſi Eccleſia eius? Multi, inquit, filij deſertæ I magis, quàm eius quæ habet virum, Synagogam ſcilicet Iudæorum volens intelligi virum habentem, quoniam acceperat legem. Hinc iam poteſt diiudicari quod dicimus. Comparent iſti multitudinem ſuam in Africa conſtitutam, cum multitudine Iudæorum per omnes terras quacunque diſperſi ſunt & videant quàm ſint in illorum comparatione paucisſimi. Quo modo ergo de ſe dictum aſsignabunt, Multi filij deſertæ magis quàm eius quæ habet virum? Rurſus comparent multitudinem Chriſtianorum per omnes gentes quibus non communicant, & videant quàm pauci ſint in comparatione omnes Iudæi, & tandem aliquando intelligant in Eccleſia catholica toto orbe diffuſa, iſtam prophetiam eſſe completam, Multi filij deſertæ magis quàm eius quæ habet virum. Sed cui habenti virum hæc deſerta prælata fuerit in multitudine filiorum, ſit obſcurum, ſit in ænigmate, Hanc tamen eſſe Eccleſiam Chriſti, de qua dictum eſt, Multi filij deſertæ, quiſquis contradicit, non mihi, ſed Apoſtolo contradicit. Vnde autem multos filios eſſet habitura, conſequenter adiungit & ait, *Eſaia.54.* Dixit enim dominus, Dilata locum tabernaculi tui & aularum tuarum fige, noli parcere, longos fac funiculos tuos, & clauos tuos con- K firma. Adhuc in dextram & ſiniſtram extende, & ſemen tuum gentes poſsidebit, & ciuitates deſertas inhabitabis. Ne timeas, quoniam præualebis, neque verearis quòd deteſtabilis fueris. Confuſionem æternam obliuiſceris, ignominiæ viduitatis tuæ non eris memor, quoniam ego dominus qui facio te, dominus nomen illi, & qui liberauit te, dominus Iſraël vniuerſæ terræ vocabitur. Ecce quouſque iuſſa eſt extendere funiculos, donec deus eius Iſraël vniuerſæ terræ vocetur. De illa quippe & ei dicitur alio loco per eundem Prophetam, Propter Sion non tacebo, & prop- *Eſaia.62.* ter Hieruſalem non quieſcam, donec prodeat ſicut lux iuſticia mea, ſaluatio autem mea ſicut facula ardebit, & videbunt omnes gentes iuſticiam tuam, & reges honorem tuum, & vocabit te nomine tuo nouo quod dominus vocauit illud, & eris corona pulchritudinis in conſpectu domini, & diadema regni in manu dei tui, & iam non vocaberis derelicta, & terra tua non vocabitur deſerta, Tu enim vocaberis voluntas mea, & terra tua orbis terrarum. Quid dici adhuc manifeſtius exigendum eſt? Ecce ex vno Propheta quàm mul- L ta, quàm clara: & tamen reſiſtitur & contradicitur, non cuiquam homini, ſed ſpiritui dei, & euidentiſsimæ veritati, Et tamen ab eis qui nomine Chriſtiano gloriari volunt, gloriæ Chriſti ipſius inuidetur, ne iſta quæ tanto ante de illo prænunciata ſunt, credantur impleri, cum iam non prænunciantur, ſed oſtenduntur, videntur, tenentur. Iam vero ſi de omnibus Prophetis Eccleſiæ ſignatæ, quam ſicut legimus, cernimus, teſtimonia colligere in hanc epiſtolam velim: vereor ne ipſe videar iudicare pauca eſſe quæ tam multa ſunt, vt ex iſto ſolo Eſaia ſi omnia congregare vellem, modum debiti ſermonis excederem. Iam ergo pauca de *Ex Pſalmo. Cap. VIII.* Pſalmis audiamus, tanto antè cantata, & nunc iam compleri cum magno gaudio videamus. Et prius illud ipſum quod Petilianus in epiſtola ſua, quo ore poſuerit neſcio, audiant & iudicent, *Pſal.2.* Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te, Poſtula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & poſſeſsionem tuam fines terræ. Quis enim Chriſtianus vnquam dubitauit hoc de Chriſto eſſe prædictum, aut hanc hæreditatem aliud quàm Eccleſiam eſſe intellexit? Et quia bonos & malos intra eadem retia ſacramentorum erat M habitura, Reges eos, inquit, in virga ferrea, tanquam vas figuli conteres eos. Eadem quippe firma & inflexibili iuſticia boni reguntur, mali conteruntur. Quis tam deuius & abſurdus eſt à diuinis eloquiis, qui non ipſum Euangelium recognoſcat, cum cantatur ille Pſalmus vbi ſcriptum eſt, *Pſal.21.* Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea, Ipſi vero conſiderauerunt & conſpexerunt me, diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtimentum meum miſerunt *Matth.27.* ſortem? *Ioan.19.* Quando etiam cum hoc factum Euangeliſta narraret, huius teſtimonij memor fuit. Quid autem huius crucis precio, quid tantæ celſitudinis tanta humilitate, quid illo innocentiſsimo & diuino ſanguine comparatum eſt, niſi quod illic in conſequentibus dicitur, Commemorabuntur & conuertentur ad dominum vniuerſi fines terræ, Et adorabunt in conſpectu eius, vniuerſæ patriæ gentium, Quoniam domini eſt regnum, & ipſe dominabitur gentium? Nónne Apoſtolus de prædicatoribus noui teſtamenti dictum expoſuit quod *Roma.10.* ſcriptum eſt, *Pſal.18.* In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum? De quo alio niſi de

A Chriſto intelligitur, Deus deorum dominus locutus
Pſal.49. eſt,& vocauit terram, A ſolis ortu vſque ad occaſum ex
Sion ſpecies decoris eius? Cuius, niſi Chriſti vox eſt,
Pſal.56. Dormiui conturbatus? Et vnde conturbatus, ſequitur
& dicit, Filij hominum dentes eorum arma & ſagittæ,
& lingua eorum machæra acuta. Quorum niſi eorum
Lucæ.23. qui clamauerunt, Crucifige, crucifige? Vt quid hoc to-
Pſal.56. tum, cui bono, cui lucro? Audi quid ſequatur, Exalta-
re ſuper cœlos deus,& ſuper omnem terram gloria tua.
Ecce habes Chriſtum in paſsione dormiſſe, & reſurre-
ctione ſuper cœlos aſcendiſſe. Et vnde gloria eius ſu-
per omnem terram, niſi quia Eccleſia eius per omnem
terram? In his duabus ſententiis breuiſsimis, vos hære-
tici totum quod inter nos agitur interrogo. Exaltare,
inquit, ſuper cœlos deus, & ſuper omnem terram glo-
ria tua. Cur dominum Chriſtum exaltatum ſuper cœ-
los prædicatis,& eius gloriæ ſuper omnem terram non
communicatis? Pſalmus ſeptuageſimus primus in Salo-
monem titulatur, Sed quia ita dicta ſunt quæ in illum
regem temporalem, & poſtea grauiter peccantem con-
uenire non poſſunt,etiam contra ipſos Iudęos de Chri-
ſto eſſe prædicta inuictiſsime defendunt. Nullus au-
B tem hoc Chriſtianus negat, Talia enim dicta ſunt, de
quibus dubitare non poſsit, quòd ad Chriſtum perti-
neant. Ibi enim dicuntur hæc, vbi agnoſcatur Eccleſia
toto orbe diffuſa, omnibus etiam regibus Chriſto ſub-
Pſal.71. iugatis, Et dominabitur, inquit, à mari vſque ad mare,
& à flumine vſque ad terminos orbis terræ. A flumine
vtique vbi eum ſpiritus ſanctus in columbæ ſpecie, &
vox de cœlo manifeſtauit. Deinde ſequitur, Coram il-
lo decident Aethiopes, & inimici eius terram lingent,
Reges tharſis & inſulæ munera offerent, reges Arabum
& Saba doña adducent, Et adorabunt eum omnes re-
ges terræ,omnes gentes ſeruient ei. Et paulopoſt, Et be-
nedicentur in eo omnes tribus terræ,omnes gentes ma-
gnificabunt eum, Benedictus dominus deus Iſraël, qui
fecit mirabilia ſolus. Et benedictum nomen gloriæ eius
in æternum & in ſeculum ſeculi. Et replebitur gloria
eius omnis terra,fiat fiat. Ite nunc Donatiſtæ & clama-
te, non fiat, non fiat. Vicit vos verbum dei dicens, fiat
fiat. Ecce manifeſta eſt in Pſalmis Eccleſia toto orbe
diffuſa, ſuper quam requieſcit gloria regis eius. Vnde
C & ipſa regina eſt ſponſa eius, de qua ei dicitur in qua-
Pſal.44. drageſimo quarto Pſalmo, Aſtitit regina à dextris tuis,
in veſtitu deaurato, circumamicta varietate. Et ad eam
ipſam exhortandam continuo diuinus ſermo dirigi-
tur, Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obli-
uiſcere populum tuum & domum patris tui, quoniam
concupiuit rex ſpeciem tuam, quia ipſe eſt deus tuus.
Attendite vnde cœperit alloqui ſponſam Chriſti diui-
na prophetia, Audi, inquit, filia & vide. Vos autem
nec audire vultis hæc prædicta, nec videre completa,
& tamen & audiſtis & vidiſtis inuiti. Audite ergo quid
paulopoſt ei dicitur, Audite hoc ex pagina diuina quo
modo prænuncietur, & videte in omni terra quo
modo compleatur. Pro patribus tuis, inquit, nati
ſunt tibi filij,conſtitues eos principes ſuper omnem ter-
ram. Quàm multa prætercam de hac re teſtimonia
Ex Euangelio. ſcripturarum, norunt qui legunt, & ego noui, ſed one-
rare epiſtolam nolo, cui reſponderi flagito. Quid
Cap.IX. ad hæc dicturi ſunt quæ commemoraui ex lege & Pro-
phetis & Pſalmis de Chriſti eccleſia, quæ toto orbe dif-
funditur, cui malunt repugnare peruerſi, quàm com-
municare correcti? Quid, inquam dicturi ſunt, vtrum
hæc falſa eſſe, an obſcura? Sed falſa eſſe non audent di-
cere, Premuntur enim mole tantæ authoritatis. Hæc er- D
go cum vera eſſe fateantur, impleri non poſſe conten-
dunt, quaſi aliud ſit prophetiam crimine falſitatis ar-
guere, quàm dicere quæ prænunciauit non poſſe com-
pleri. Hoc eſt enim dicere, non eſſe prophetiam, ſed
potius pſeudoprophetiam. Et cum quæſieris ab eis, cur
hæc impleri non poſsint? Reſpondent, quia homines
nolunt, Cum arbitrio quippe, inquiunt, libero homo
creatus eſt, & ſi vult credit in Chriſtum: ſi non vult,
non credit. Si vult perſeuerat in eo quod credit: ſi non
vult, non perſeuerat: & ideo cum cœpiſſet per orbem
terrarum creſcere Eccleſia, noluerunt homines perſe-
uerare, & defecit ex omnibus gentibus Chriſtiana reli-
gio, excepta parte Donati. Quaſi vero neſcierit ſpiri-
tus dei futuras hominum voluntates. Quis hoc inſaniſ-
ſimus dixerit? Cur ergo non hoc potius prænunciauit,
quod de voluntatibus hominum ſciebat futurum? Hoc
enim modo quo iſti putant hæc eſſe prædicta, quiſquis
voluerit poteſt eſſe Propheta, vt cum ea quæ prædixe-
rit impleta non fuerint, reſpondeat, homines nolue-
runt, Libero enim arbitrio Chriſtiani ſunt. Hoc mo-
do poterat aliquis prophetare Chriſtum non in cruce
paſſurum, ſed gladio moriturum: vt cum aliter factum E
eſſet, reſponderet, Quid ego feci? Homines in libero
arbitrio conſtituti noluerunt ei facere quod ego prædi-
xeram, & hoc fecerunt quod ipſi voluerunt, Iam cui
non occurrat, quàm multa iſto modo poterant pro-
phetari, vel etiam poſſunt à quibuſlibet hominibus?
Quis enim dubitauerit, quòd Iudas Chriſtum ſi voluiſ-
ſet, non vtique tradidiſſet: & Petrus ſi voluiſſet, ter do-
minum non negaſſet? Sed ideo fuit de iſtis certa præ-
dictio, quia & deus etiam futuras præuidet voluntates.
Veruntamen quanquam hæc & tardis cordibus pa-
teant, audiamus hinc & ipſius verbi vocem ore proprię
carnis expreſſam. Certe cum poſt reſurrectionem præ- *Lucæ 24.*
beret ſe etiam contrectandum atque palpandum ma-
nibus dubitantium diſcipulorum,& cum accepiſſet co-
ram illis & manducaſſet quod ei porrexerant, dixit eis,
Iſti ſunt ſermones quos locutus ſum ad vos, cum ad-
huc eſſem vobiſcum, quia oportebat adimpleri omnia
ſcripta in lege Moyſi, & Prophetis & Pſalmis de me.
De quo autem, niſi de illo ſcripta ſunt, quæ nos quo-
que commemorauimus ex lege & Prophetis & Pſalmis, F
ſicut per ſingula demonſtraui? Cum ergò ipſe dicat qui
veritas eſt, Oportebat adimpleri omnia: quo modo *Ioan.14.*
iſti negant, niſi quia veritatis inimici ſunt? Si autem *Lucæ.24.*
obſcura eſſe adhuc dicunt, & hinc ipſum caput audia-
mus veriſsimum demonſtratorem corporis ſui. Cum e-
nim dixiſſet, quia oportebat adimpleri omnia ſcripta
in lege & Prophetis & Pſalmis de me: tanquam quære-
remus vtrum in eo quod dixit de me, illic intelligen-
da eſſet eccleſia, propter id quod ſcriptum eſt, Erunt *Gene.2.*
duo in carne vna, vt non ſolum de capite,verumetiam
de corpore certa diuina oracula teneremus, ſequitur
Euangeliſta & dicit, Tunc aperuit illis ſenſum vt intel- *Lucæ.24.*
ligerent ſcripturas, & dixit illis, Quoniam ſic ſcriptum
eſt,& ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mor-
tuis tertia die. Hic ipſum caput oſtenditur, quod etiam
ſe manibus diſcipulorum præbuit contrectandum. Vi-
de quemadmodum de corpore adiungat, quod eſt Ec-
cleſia, vt nos nec in ſponſo nec in ſponſa errare per-
mittat. Et prædicari, inquit, in nomine eius pœniten-
tiam & remiſsionem peccatorum per omnes gentes,in-
cipientibus ab Hieruſalem? Quid hac voce veracius,
quid diuinius,quid manifeſtius? Me piget eam cōmen-
dare

G dare verbis meis,& hęreticos non pudet eam oppugnare verbis ſuis. Dicant ea teſtimonia quę poſui de lege & Prophetis & Pſalmis obſcura eſſe & figurate dicta, etiã aliter poſſe intelligi, quanquam & in eis egerim quantum potui, vt nec audeant dicere. Sed ecce dicãt, Nunquid & obſcure dictum, aut ænigmatis velamento adumbratum eſt, quod ipſe Chriſtus dixit, Quia ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtũ pati, & reſurgere tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitẽtiam & remiſſionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem? Si obſcurũ eſt, Dormiui conturbatus: nunquid obſcurum eſt, quia oportebat Chriſtũ pati? Si obſcurum eſt, Exaltare ſuper cœlos deus: nunquid obſcurum eſt, & reſurgere tertia die? Si obſcurum eſt, Super omnem terram gloria tua: nunquid obſcurum eſt, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum per omnes gentes? Si obſcurum eſt, Deus deorum dominus locutus eſt, & vocauit terram, à ſolis ortu vſque ad occaſum: nunquid obſcurum eſt, & prædicari in nomine eius pœnitẽtiam & remiſſionem peccatorum per omnes gentes? Sic enim terra vocata eſt à ſolis ortu vſque ad occaſum, quemadmodum ipſe ait,

Obiectio. — *Solutio.* — *Pſal.56.* — *Pſal.107.* — *Pſal.56.* — *Pſal.49.*

H Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores in pœnitẽtiam. Si obſcurum eſt, Ex Sion ſpecies decoris eius, nunquid obſcurum eſt incipiẽtibus ab Hieruſalem? Ipſa eſt enim Sion quæ Hieruſalem. Sed quid ad me? Dicant ea quæ poſui de lege & Prophetis & Pſalmis, non pertinere ad hæc verba domini, quæ in Euangelio leguntur. Non curo, non reſiſto. Certe tamen niſi in lege & Prophetis & Pſalmis hoc prædictum eſſet, ſiue in eis teſtimoniis quæ ipſe adhibui, ſiue in aliis, nequaquam dixiſſet dominus, Oportet impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & Prophetis & Pſalmis de me: Ac deinde aperuit eorum ſenſu vt intelligerent ſcripturas, doceret ea ipſa quæ de illo ſcripta ſunt in lege & Prophetis & Pſalmis, eo modo vt diceret, Quoniam ſic ſcriptum eſt, Et ſic oportebat Chriſtum pati & reſurgere tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem. Non ego potuerim in lege & Prophetis & Pſalmis hęc ſcripta cognoſcere, Ibi tamen hoc eſſe ſcriptum ille dicit qui veritas eſt. Sed & ſi hæc ibi ſcripta eſſe nõ diceret, proculdubio ſufficeret Chriſtianis quod Chri-

Matth.9. — *Pſal.49.* — *Luca.24.*

I ſtus ipſe dixiſſet, oportere prædicari in nomine ſuo pœnitentiam & remiſſionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem. Sed dubitantes diſcipulos ſuos quamuis conſpecto & contrectato eius corpore, maiori documento ſcripturarum voluit confirmare, quàm quòd ſe ipſe viſibilem atque palpabilẽ mortalium ſenſibus admouebat. Teneamus ergo Eccleſiam ex ore domini deſignatam, vnde cœptura, & quouſque peruentura eſſet, cœptura ſcilicet ab Hieruſalem, & peruentura in omnes gentes. Hic iam quiſquis dixerit, Hieruſalem non illam viſibilem ciuitatem intelligendam, ſed figurate poſitam, vt ſpiritaliter accipiatur tota Eccleſia æterna in cœlis, & ex parte in terris peregrina, poteſt dicere etiam illud figurate dictum, Quia oportebat Chriſtum pati, & reſurgere tertia die. Quod quiſquis dixerit, nec quoquo modo Chriſtianus habendus eſt. Sicut ergo illud proprie poſitum eſt, ita & quod adiunctum eſt de omnium gentium Eccleſia incipiente ab Hieruſalem. Expoſuit enim dominus hæc de ſe dicta eſſe in lege & Prophetis & Pſalmis, & vtique ipſa expoſitio non potuit eſſe figurate, alioquin non eſſet expoſitio. Deinde cum Hieruſalem figurate poſita & ſpiritaliter intellecta, vniuerſam Eccleſiam ſignificet, quo modo vniuerſa Eccleſia incipit ab vniuerſa Eccleſia, tanquam Hieruſalem incipiat ab Hieruſalem? Manifeſtum eſt ergo proprie poſitum de illa ciuitate, vnde etiam cœpiſſe probatur Eccleſia, etiam atque etiam ipſo manifeſtante, & nullam inſidiarum latebram calliditati hæreticæ relinquente. Sic enim ſequitur & dicit, Et vos horum teſtes, & ego mittam promiſſionem meam ſuper vos. Vos autem ſedete in ciuitate quoadvſque induamini virtute ex alto. In qua vtique ciuitate ſedere eos iuſſit quoadvſque induerentur virtute ex alto, id eſt, ſpiritu ſancto, quem ſe miſſurum eſſe promiſerat, ab ea cœpturam prædixit Eccleſiam. Si autem non eam putant eſſe Hieruſalem, audiant quod ſequitur, Perduxit autem illos vſque Bethaniam, & leuauit manus ſuas, & benedixit illos. Et factum eſt cum benedixiſſet illos, diſceſſit ab eis, Et ipſi reuerſi ſunt cum gaudio magno in Hieruſalem, & fuerunt ſemper in templo laudantes deum. Ecce vbi oſtenditur illa ciuitas in qua eos ſedere iuſſit, donec induerentur virtute ex alto. Et hic quidem quot diebus cum eis fuerit, poſtquam ſe viuum poſt paſſionem ſuam oculis eorum & manibus eorum de- L

Ex actis Apoſtolicis Cap.X. — *Luca.24.* — K

monſtrauit, prætermiſſum eſt, Non autem tacetur in Actibus Apoſtolorum, vbi rurſus eadem manifeſtatione verborum dominicorum futura per orbem terrarum prænunciatur Eccleſia, Vbi nullus omnino dubitare permittatur, niſi qui de ſanctarum ſcripturarum fide dubitat, illam eſſe Hieruſalem viſibilem ciuitatem, vnde cœpit Eccleſia poſt domini noſtri Ieſu Chriſti reſurrectionem & aſcenſionem. Nec aliud eum voluiſſe oſtendere, niſi huius terræ loca vnde illi daret initium, & quo modo eam per cuncta inde diffunderet. Sic enim ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum, Primum *Act.1.* quidem ſermonem feci de omnibus, ô Theophile, quæ cœpit Ieſus facere & docere vſque in diem quo Apoſtolos elegit per ſpiritum ſanctum, mandans eis prædicare Euangelium, quibus & manifeſtauit ſeipſum poſt paſſionem ſuam in multis ſignis, per dies quadraginta apparens eis, & diſputans de regno dei. Et cum conuerſaretur cum eis, præcepit eis ne diſcederent ab Hieroſolymis, ſed expectarent promiſſionem eius, quam audiſtis, inquit, ex ore meo. Quia Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini ſpiritu ſancto, quem & accepturi eſtis non eſt poſt multos hos dies. At M illi conuenientes interrogabant eum, dicentes, Domine, ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſraël? Quibus reſpondens dixit, Non eſt veſtrum ſcire tempora vel momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate, ſed accipietis virtutem ſpiritus ſancti ſuperuenientem in vos. Et eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in tota Iudæa & Samaria, & vſque in totam terram. Ecce & hic manifeſtatum eſt vnde cœptura, & quovſque eſſet peruentura Eccleſia. Quid ad hæc dicunt qui Chriſtianos ſe ſuperbiſſime dicunt, & Chriſto apertiſſime cõtradicunt? Nos hanc Eccleſiam tenemus, contra iſtas diuinas voces nullas humanas criminationes admittimus, Mouet enim nos plurimum, quod dominus noſter ait, cui non credere ſacrilegum & impium eſt, nouiſſimis verbis ſuis quæ habuit in terra, hæc primitiuæ Eccleſiæ documenta ſalubria & nouiſſima dereliquit. His enim dictis mox aſcendit in cœlum, præmunire voluit aures noſtras aduerſus eos quos procedentibus temporibus exurrecturos eſſe prædixerat, & dicturos, Ecce hic Chri- *Matth.24.* ſtus, ecce illic. Quibus ne crederemus admonuit. Nec vlla nobis excuſatio eſt ſi crediderimus contra vocem

paſtoris

A paſtoris noſtri, tam claram, tam apertam, tam manifeſtam, vt nemo vel obtuſus & tardus corde poſſet dicere, non intellexi. Quis enim non intelligat, Sic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem? Quis non intelligat, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in tota Iudæa & Samaria, & vſque in totam terram? His dictis, eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum, & viderunt eum euntem in cœlum. Quid hoc eſt rogo? cum verba nouiſsima hominis morientis audiuntur ituri ad inferos, nemo eum dicit eſſe mentitum, & impius iudicatur hæres qui forte illa cōtempſerit. Quo modo ergo effugiemus iram dei ſi vel non credentes vel contemnentes repulerimus verba nouiſsima, & vnici filij dei, & domini noſtri ac Saluatoris, & ituri in cœlum, & inde proſpecturi, quis ea negligat, quis obſeruet: & inde venturi, vt de omnibus iudicet? Habeo manifeſtiſsimam vocem paſtoris mei commendantis mihi, & ſine vllis ambagibus B exprimentis Eccleſiam, mihi imputabo ſi ab eius grege, quod eſt ipſa Eccleſia, per verba hominum ſeduci atque aberrare voluero, cum me præſertim admonuerit dicens, Quæ ſunt oues meæ, vocem meam audiunt & ſequuntur me. Ecce vox eius clara & aperta, ac audita. Qui eum non ſequitur, quo modo ſe ouem eius dicere audebit? Nemo mihi dicat, O quid dixit Donatus, aut quid dixit Parmenianus, aut Pontius, aut quilibet illorum. Quia nec catholicis Epiſcopis cōſentiendum eſt, ſicubi forte falluntur, vt contra canonicas dei ſcripturas aliquid ſentiant. Sed ſi cuſtodito vnitatis & charitatis vinculo in hoc incidunt, fiet in eis quod Apoſtolus ait, Et ſi quid aliter ſapitis, hoc quoque deus vobis reuelabit. Iam vero iſtæ diuinæ voces de vniuerſa Eccleſia, ita manifeſtæ ſunt, vt contra eas niſi hæretici animoſa peruerſitate & cæco furore latrare non poſsint. Sed prædictam demonſtrauimus Eccleſiam in verbo dei ſponſo eius, ſiue per legem & Prophetas & Pſalmos, ſiue per os proprium ab Hieruſalem cœpturam, & peruenturam vſque ad terminos orbis terræ. Quo modo autē cœperit ab Hieruſalem & in omnes gentes inde diffuſa fructificet, C in eodem verbo dei etiam per Apoſtulos demonſtratur, ſicut ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum, quod iam commemoraui dixiſſe dominum, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in tota Iudæa & Samaria, & vſque in totam terram. Deinde ſequitur: Hæc cum dixiſſet, videntibus illis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. Et cum intuerentur in cœlum euntem illum, ecce duo viri aſtiterunt illis in veſte candida, qui & dixerunt, Viri Galilæi quid ſtatis aſpicientes in cœlum? Iſte Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum, Tunc reuerſi ſunt in Hieruſalem à monte qui vocatur Elæon, qui eſt iuxta Hieroſolymam ſabbati habens iter. Et cum introiſſent, aſcenderunt in ſuperiora, vbi erant inhabitantes, Petrus & Ioannes, Iacobus & Andræas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacobus Alphæi & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi. Hi omnes erant aſſeruientes vnanimes orationi cum mulieribus & Maria, quæ fuit mater Ieſu, & fratribus eius. In his autem diebus ſurgens Petrus in medio diſcipulorum, dixit, Erat autem turba hominum circiter centumuiginti. Deinde narratur Petro faciente ſermonem,

Lucæ.24. *Act.1.* *Ioan.10.* *Philip.3.* *Act.1.*

quemadmodum Matthias in locum Iudæ traditoris D domini ſurrogatus ſit. Et poſt eius ordinationem ſequitur ſcriptura dicens, Et cum complerentur dies Pentecoſtes, erant omnes ſimul in eodem loco, & factus eſt repente de cœlo ſonus, velut decurrentis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant ſedentes, & viſæ ſunt illis diſtributæ linguæ velut ignis: conſedit autem ſuper vnumquenque eorum, & repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, & cœperunt loqui varijs linguis, prout ſpiritus ſanctus dabat pronunciare illis. Erant autem inhabitantes Hieruſalem viri religioſi Iudæi, ex omni gente quæ eſt ſub cœlo. Cumque facta eſſet hæc vox, conuenit multitudo ac mente confuſa eſt, quia audiebat vnuſquiſque eorum, ſua lingua loquentes eos. Stupebant autem & mirabantur adinuicem dicentes, Nonne omnes iſti qui loquuntur Galilæi ſunt? Et quo modo eos audiuimus vnuſquiſque propriam linguam in qua nati ſumus? Parthi & Medi & Elamitæ, & qui inhabitant Meſopotamiam Iudæi & Cappadociam, Pontum & Aſiam, Frygiam & Pamphiliam, Aegyptum & partes Libyæ, quæ E ſunt ad Cynerem, & qui aduenerant Romani, Iudæi quoque & aduenæ Cretenſes & Arabes audiebant loquentes illos ſuis linguis magnalia dei. Stupebant autem & hæſitabant adinuicem dicentes, Quid nam vult hoc eſſe? Alij vero irridebant eos dicentes, quia muſto pleni ſunt iſti. Stans vero Petrus cum vndecim diſcipulis, eleuauit vocem ſuam & locutus eſt dicens, Viri Iudæi & vniuerſi qui habitatis Hieruſalem, Hoc vobis notum ſit: & cætera, quibus eos exhortabatur ad fidem. Quæ cum terminaſſet, ſequitur ſcriptura ita narrans, His igitur auditis, compuncti ſunt corde, dicentes ad Petrum & ad Apoſtolos, Quid faciemus viri fratres? Oſtendite nobis. Petrus autem dixit ad eos, Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſsionem peccatorum, & accipietis gratiam ſpiritus ſancti: Vobis eſt enim promiſsio & filus veſtris, & omnibus qui longe ſunt, quoſcunque aduocauerit dominus deus noſter. Et alijs quidem verbis plurimis teſtificabatur eis dicēs, Saluamini à generatione praua hac. Illi vero recepto verbo hoc, crediderunt & baptizati ſunt, Et adiectæ ſunt in illa die animæ circiter tria milia. Ecce quemadmodum cœpta eſt ab Hieruſalem, inde itura eccle- F ſia per omnes linguas, quod etiam præſignatum eſt in eis, qui ibidem conſtituti accepto ſpiritu ſancto linguis omnibus ſunt locuti. Iam per alias gentes quemadmodum ierit, quod etiam ipſe Petrus prædixerat, vbi ait, Vobis eſt promiſsio & filiis veſtris, & omnibus qui longe ſunt quoſcunque aduocauerit dominus deus noſter: deinceps videamus. Narrantur enim conſequenter ea quæ tunc geſta ſunt Hieroſolymis vſque ad paſsionem Stephani diaconi, Vbi etiam Saulus cō memoratur cōſentiens occiſioni eius. Qua completa, ita deinde narratur, Facta eſt autem in illa die perſecutio magna in Eccleſia quæ erat Hieroſolymis, omneſq; diſperſi ſunt in regionibus Iudææ & Samariæ, exceptis Apoſtolis, qui remanſerunt Hieroſolymis. Videte quēadmodum deinceps impleatur, quod per ordinem dominus dixerat, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in tota Iudæa & Samaria, & vſque in totam terram. Iam in Hieruſalem factum erat, ſequebatur in Iudæa & Samaria, propter quod illi diſperſi ſunt in regionibus Iudææ & Samariæ. Hoc enim de illis mox dicitur, At illi qui diſperſi erant tranſeuntes per ciuita-

Act.2. *Ibidem.* *Act.8.* *Act.1.*

G tes & caſtella, Euangelizabant verbum domini. Quia
vero ierant & Apoſtoli, audito quod recepiſſet Sama-
ria verbum dei, quando per impoſitionem manus eo-
Act. 8. rum acceperunt ſpiritum ſanctum, ita dicitur de Petro
& Ioanne: Petrus autem & Ioannes teſtificati verbum
domini, redibant Hieroſolymam, multíſque viris Sa-
maritanorum euangelizabant tranſeuntes, Deinde nar
ratur de illo eunucho qui redient ab Hieroſolymis, à
Philippo baptizatus eſt, & de ipſo Philippo dicitur, An
gelus autem domini rapuit Philippum ab eo, & am-
plius non vidit eum eunuchus, Ibat autem via ſua gau-
dens: Philippus autem inuentus eſt veniſſe in Azotum.
Vnde reuertens euangelizabat per omnes ciuitates vſ-
quedum veniret in Cæſaream, Sic ergo inuenitur &
per Iudææ & per Samariæ ciuitates prædicatum Euan-
gelium, Reſtabat ergo vt prædicaretur ex ordine eti-
am per omnes gentes, ſicut dominus dixerat, vſque in
Act. 9. totam terram. Vocatur ergo Saulus de cœlo, fit ex per-
ſecutore prædicator, & dicit de illo dominus ad Ana-
niam, Vade, quoniam vas electionis eſt mihi, vt por-
tet nomen meum coram gentibus & regibus & filiis
H Iſraël magnificari. Ego enim monſtrabo ei quanta pa-
tietur propter nomen meum. Iam itaque tenemus Ec-
cleſiam in Hieruſalem, & per totam Iudæam & Sama-
riam. Vnde apertiſsime paulopoſt dicitur, Eccleſiæ qui-
dem per totam Iudæam & Galilæam & Samariam ha-
bebant pacem, inſtructæ & confirmatæ in timore do-
mini, & conſolatione ſpiritus ſancti replebãtur. Dein-
de paucis interpoſitis, venitur ad eum locum vbi Cor-
Act. 10. nelius centurio credidit, & baptizatus eſt cum ſuis, qui
omnes gentiles erant incircuncisi, Quod antequam fie
ret, Petrus vidit in aſſumptione mentis cum oraret, cœ-
lum apertum, & quatuor initiis ligatum vas quoddam
tanquam linteum limpidum, in quo erat omne genus
quadrupedum ac ferarum & volucrum cœli. Et facta
eſt vox, Petre ſurge, occide & manduca. Ait autem Pe-
trus, Domine nunquam manducaui omne commune
& immundum. Et vox rurſus ad eum, Quæ deus mun-
dauit, tu communia ne dixeris. Quòd autem per hoc
viſum gentes credituræ ſignificatæ ſint, non eſt opus vt
coniiciamus: ipſe quippe Apoſtolus hoc exponit in il-
lo vaſe ſibi demonſtratum. Cum enim ingreſſus eſſet
domum vbi erat Cornelius, & multi conueniſſent, di-
I xit ad eos, Vos melius ſcitis quo modo abominandum
ſit viro Iudæo iungi, aut accedere ad alienigenam, ſed
mihi oſtendit deus nullum communem aut inquina-
tum dicere hominem: Ita expoſuit illam vocem quam
de animalibus illo linteo demonſtratis audierat, Quæ
deus mundauit, tu ne communia dixeris, Iam cui non
appareat illo vaſe ſignificatum orbem terrarum, cum
omnibus gentibus? Vnde etiam quatuor initiis erat al-
ligatum, propter notiſsimas quatuor partes, Orientem,
Occidentem, Auſtrum & Aquilonem, quas ſæpiſsime
ſcriptura commendat. Iam vero Paulus miſſus ad gen-
tes, quæ loca circumierit diſſeminans verbum dei, &
natas confirmans Eccleſias, longum eſt commemora-
re. Cui Iudæi cum reſtitiſſent Antiochiæ, ipſe & Barna-
Act. 13. bas dixerunt ad eos, Vobis oportebat primum loqui
verbum dei, ſed quoniam repuliſtis illud & indignos
vos iudicaſtis vita æterna, ecce conuertimur ad gentes.
Eſaie. 46. Sic enim pręcepit nobis dominus, Poſuit te lumen gen
tibus, vt ſis in ſalutem vſque ad extremum terræ. Et ſe-
quitur dicens, Audientes autem gentes, perceperunt
verbum dei, & crediderunt quotquot erant deſtinati
ad vitam æternam. Ecce & hic commemoratum eſt
teſtimonium ex Propheta Eſaia, quod & nos poſui- K
mus, vt ſit ſalus vſque ad extremum terræ, Vt ergo non
commemorem gentes, quæ poſt Apoſtolorum tem-
pora crediderunt, & acceſſerunt Eccleſiæ: illæ ipſæ ſo-
læ quas in ſanctis literis in Actibus & epiſtolis Apo-
ſtolorum & in Apocalypſi Ioannis inuenimus, quas v-
trique amplectimur, & quibus vtrique ſubdimur, di-
cant iſti nobis quemadmodum Africana ſeditione
perierint, Has enim accepimus non ex conciliis con-
tendentium Epiſcoporum, non ex diſputationibus no-
uiciis, non ex forenſibus, vel municipalibus geſtis, ſed
ex literis ſanctis canonicis: Antiochena eccleſia vbi Act. 11.
primum appellati ſunt diſcipuli Chriſtiani, quo modo
potuit Afrorum perire criminibus? Quis tam vehe-
mens Africus tam longe potuit ablatam ſpargere pe-
ſtilentiam, vbi nec nomina eorum per quos ortum eſt,
vel de quibus ortum eſt hoc malum, nota eſſe non po-
tuerunt Athenis, Iconio, Liſtris? Quis deleuit Eccle-
ſias apoſtolico labore fundatas? In extremis epiſtolæ
ad Romanos dicit idem Apoſtolus doctor gentium, Roman. 15.
Audacius autem ſcripſi vobis ex parte, tanquam com-
memorans vos, reducens propter gratiam quæ data L
eſt mihi à deo vt miniſter ſim Chriſti Ieſu in gentibus,
conſecrans Euangelium dei, vt fiat oblatio gentium
acceptabilis, ſanctificata in ſpiritu ſancto. Habeo ergo
gloriam in Chriſto Ieſu ad deum. Non enim audeo
quicquam eorum loqui quorum non perfecerit Chri-
ſtus per me in obedientiam gentium verbo & opere in
poteſtate ſignorum & prodigiorum, in virtute ſpiritus
ſancti, ita vt ego ab Hieruſalem & in circuitu vſque in
Illyricum repleuerim Euangelium Chriſti. Quærite
Donatiſtæ, ſi neſcitis, quærite ab Hieruſalem per ter-
rena itinera in circuitu vſque in Illyricum quot man-
ſiones ſint, ſi tot Eccleſias computemus? Dicite quem-
admodum per Africanas contentiones perire potue-
runt, ad Corinthios, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad
Theſſalonicenſes, ad Coloſſenſes. Vos ſolas Apoſto-
li epiſtolas in lectiona, nos autem epiſtolas in lectio-
ne ac fide & ipſas Eccleſias in communione retine-
mus. Iam vero Galatia non vna Eccleſia eſt, ſed in ea
regiones innumerabiles. Corinthios autē videte quē-
admodum ſalutauerit: Paulus Apoſtolus Ieſu Chriſti 2. Corin. 1.
per voluntatem dei, & Timotheus frater Eccleſiæ dei,
quæ eſt Corinthi cum ſanctis omnibus qui ſunt in v-
niuerſa Achaia. Quot putatis eſſe Eccleſias in vniuer-
ſa Achaia? Fortaſſe vbi Achaia ſit, neſcitis, & de tam M
incognita prouincia tanta cæcitate iudicatis, vt eam
criminibus Afrorum periſſe dicatis, Nónne plena
ſunt florentiſsimis Eccleſiis omnia loca quæ Petrus no 1. Petri. 1.
minauit, Pontus, Galatia, Cappadocia, Aſia, Bithy-
nia? Quid Ioannes quibus ſcripſit Smyrnæ, Perga-
mi, Sardis, Tiathyræ, Philadelphiæ, Laodiciæ, quæ Apoca. 1.
ſunt Eccleſiæ? Iam enim Epheſum commemoraui-
mus. Dicat mihi aliquis veſtrum, vbi ſint, quantum
abinuicem diſtent? Fortaſſe modo id quæritis vel le-
gendo vel audiendo cognoſcere. Cognoſcite er- Cap. XI.
go etiam quàm longe ab Africa remotæ ſint, & dici-
te nobis cur eas omnino vobis incognitas, & in apo-
ſtolicis literis manifeſtas tam ſacrilega temeritate ac-
cuſetis, & tanta dementia criminibus Afrorum pe-
riſſe dicatis? Poſtremo quid de illis in ſanctis canoni-
cis libris ſcriptum ſit ſcio, quid de illis vos dicatis, ne-
ſcio. Certe ſicut nos eas legimus Eccleſias Chriſti ex co
dicibus quos & vos veneramini: ſic & vos ex codicibus
quos & nos veneramur quēadmodū perierint legite no
bis. An

A bis. An placet vobis, vt contra Eccleſias quæ membra
ſunt vnius Eccleſiæ toto orbe diffuſæ, quas nobis ſpiri-
tus ſanctus per ſcripturas ſuas commẽdauit & tradidit
vndelibet prolata quælibet hominum maledicta cre-
damus? Hoc quidem vobis placet, ſed nobis nõ placet.
Quibus autẽ iuſtius placeat, & vos videtis, ſed victi ani-
moſitate non vultis vinci veritate. Ecce ſunt ſcripturæ
dei. Ecce ſunt in Eccleſia Eccleſiæ, & vniuerſali totius
orbis nomine & nominatim deſignatæ & expreſſæ.
Quid maiores veſtri collegis ſuis obiecerint, neſcie-
runt, quales ea cauſa iudices habuerit, neſcierunt, quo
modo ergo perierunt? Ecce ſunt ſcripturæ quibus cre-
do, Ecce ſunt Eccleſiæ quibus communico. Vbi tibi le-
go nomina earum, ibi mihi lege crimina earum. Si au-
tem aliud declamas vel recitas, nos poſt vocem paſto-
ris noſtri per ora Prophetarum, per os proprium, per
ora Euangeliſtarum nobis apertiſsime declaratam, vo-
ces veſtras non admittimus, non credimus, non ac-
Ioan.10. cipimus. Quæ ſunt oues meæ, inquit paſtor cœleſtis,
vocem meam audiunt & ſequũtur me. Vox eius de Ec-
B cleſia non eſt obſcura. Quiſquis ab eius grege errare nõ
vult: hunc audiat, hunc ſequatur. Fideliſsimus diſpen-
ſator eius doctor gentium in fide & veritate, quia ipſe
in eo loquebatur: hæc dicit, Miror quod ſic tam cito
Galat.1. transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiam Chriſti
in aliud Euangelium, quod non eſt aliud, niſi aliqui
ſunt conturbantes vos, & volentes conuertere Euange
lium Chriſti. Sed licet ſi nos aut angelus de cœlo vobis
euangelizauerit, præterquam quod euangelizauimus
vobis, anathema ſit. Sicut prædiximus, & nunc iterum
dico, Si quis vobis euangelizauerit præterquam quod
accepiſtis, anathema ſit. Euangelizata eſt nobis Eccle-
ſia per totum orbem terrarum futura. Hoc in lege &
Prophetis & Pſalmis eſſe pronunciatum ipſe dominus
teſtificatus eſt, qui eam cœpturam ab Hieruſalem & per
Lucæ.24. omnes gentes permanſuram eſſe prædixit, teſtes ſibi fu-
Acto.1. turos in Hieruſalem & in tota Iudæa & Samaria, vſ-
que in totam terram cum iam in cœlũ aſcenderet præ-
nũciauit. Hæc verba, facta ſecuta ſunt. Quo modo cœp
tum ſit ab Hieruſalem, & deinde proceſſum in Iudęam
& Samariam, & in totam terram, vbi adhuc creſcit
Eccleſia donec vſque in finem etiam reliquas gentes,
C vbi adhuc non eſt, obtineat, ſcripturis ſanctis teſtibus
conſequenter oſtenditur, quiſquis aliud euangelizaue-
Refellũtur rit anathema ſit. Aliud autem euangelizat qui pe-
argumenta riiſſe dicit de cætero mundo Eccleſiam, & in parte Do-
Donatiſta- nati in ſola Africa remanſiſſe dicit, Ergo anathema
rum. ſit. Aut legat mihi hoc in ſcripturis ſanctis, & non ſit
Cap.XII. anathema. Lego, inquit, Nam Enoch vnus inter om-
Gene.5. nes homines placuit deo, & tanſlatus eſt. Poſtea toto
mundo aquarum inundatione deleto, ſolus Noë cum
coniuge & filiis & nuribus ſuis in arca meruit liberari.
Gene.7. Adiungunt etiam de Loth, quòd ſolus cum filiabus de
Gene.19. Sodomis liberatus ſit. De ipſo quoque Abraham &
Iſaac & Iacob, quòd pauci fuerint deo placentes, cæteri
idolis dediti & dæmonibus. Poſtremo iam multipli-
cato populo Iſraël, iam temporibus regum in terra pro-
miſsionis, quæ futura omnibus duodecim tribubus di-
3.Reg.11. ſtributa commemorat, decem tribus diuiſas & tradito
& 12. ſeruo Salomonis, Duas autem remanſiſſe filio Salomo
nis ad regnum, quod erat Hieruſalem. Sic & nunc,
inquiunt, totus mundus apoſtatauit, nos autem tan-
quam duæ illæ tribus in templo dei, hoc eſt in Eccle-
ſia permanſimus. Dominum etiam Ieſum Chriſtum
cum plurimi ſequerentur, ſeptuaginta duobus apoſta-

tantibus, ſoli cum illo duodecim remanſerunt. His at- D
que huiuſmodi exemplis hæretici ſuam paucitatẽ com-
mendare conantur, & in ſanctis Eccleſiæ multitudi-
nem toto orbe diffuſam, blaſphemare non ceſſant. Sed
quæro ab eis, quod abſit: ſi nollem credere vera eſſe iſta
quæ ab eis commemorantur exempla, vnde me con-
uincerent? Nónne de ſcripturis ſanctis vbi legũtur tan-
ta manifeſtatione, vt quiſquis illas literas in fidem re-
cepit, non poſsit niſi & iſta veriſsima confiteri? Porrò
ſi hæc exempla ideo cogerer credere vera eſſe, quia ibi
ſcripta ſunt vbi non poſſum dicere falſa eſſe quæ ſcrip-
ta ſunt, cur non & ipſi de Eccleſia toto orbe diffuſa
eiſdem ſcripturis credunt? Ecce nos omnia illa credi-
mus, credant & ipſi quod ait dominus, prædicari in
nomine ſuo pœnitentiam & remiſsionem peccatorum *Lucæ.24.*
per omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem. Cre-
dant quòd aſcenſurus in cœlum nouiſsime dixit, Eritis
mihi teſtes in Hieruſalem, & in tota Iudæa & Samaria, *Acto.1.*
& vſque in totam terram, Et illa & iſta vera eſſe cre-
dantur, & nulla inter nos contentio remanebit, quia
nec illis veris iſta, nec iſtis veris illa impediuntur. Et E
iſta, inquiunt, credimus & completa eſſe confitemur,
ſed poſtea orbis terrarum apoſtatauit, & ſola reman-
ſit Donati communio. Hoc nobis legant, ſicut legunt
de Enoch, de Noë & de Abraham, Iſaac & Iacob, &
de illis duabus tribubus, quæ decem ſeparatis reliquæ
factæ ſunt, & de duodecim Apoſtolis qui cæteris apo-
ſtatantibus remanſerunt, & hoc ſimiliter legant, & ni-
hil reſiſtimus. Si autem non ea de ſcripturis ſanctis le-
gunt, ſed ſuis contentionibus perſuadere conantur, cre
do illa quæ in ſcripturis ſanctis leguntur, non credo
iſta quæ ab hæreticis vanis dicuntur. Sed quia ſe dua-
bus illis tribubus, quæ cum Salomonis filio remanſe-
runt comparandos putant, legant, & eos hoc legiſſe
pœnitebit. Sic enim commemorantur in ſcripturis ip-
ſi duo populi, Pars quæ erat ad Hieruſalem, Iuda no-
minatur: illa vero alia quæ cum ſeruo Salomonis in
ampliore numero ſegregata eſt, Iſraël vocatur. Legant
quæ dicant Prophetæ de vtriſque, quemadmodum pe-
iorem dicant Iudam quàm Iſraël, ita vt iuſtificatam di- *Ezech.16.*
cant auerſatricem Iſraël peccatis præuaricatricis Iuda:
id eſt, tam grauia eſſe peccata huius, vt in eius com-
paratione illa iuſta dicenda ſit. Nec huius tamen nec
illius peccata obfuerunt aliquid iuſtis, qui & hic & il- F
lic fuiſſe inueniuntur. Nam & in illa parte, quam pro
exemplo perditionis ponunt, id eſt, in Iſraël, fuerunt
ſancti Prophetæ. Ibi erat ille memorabilis Helias, vt
de aliis taceam, cui etiam dictum eſt, Reliqui mihi ſep- *3.Reg.11.*
tem milia virorum qui non curuauerunt genua ante
Baal. Ideo nequaquam pars illa populi, tanquam hæ-
reſis fuiſſet, deputanda eſt. Deus enim eaſdem tribus
iuſſerat ſeparari, non vt religio, ſed vt regnum diui-
deretur, & hoc modo vindicaretur in regnum Iuda.
Deus autem nunquam iubet ſchiſma vel hæreſim fie-
ri. Neque enim quia & in orbem terrarum plerunque
regna diuiduntur, ideo & Chriſtiana vnitas diuidi-
tur, cum in vtraque parte catholica inueniatur Eccle-
ſia. Hoc ideo de Iuda & Iſraël commemorandum ar-
bitratus ſum, maxime vt admoneantur iſti, non ob-
eſſe iuſtis in medio impiorum conſtitutis, quicquid
in ipſos populos propter impiorum multitudinem di-
citur, vt deſinant colligere teſtimonia quæcunque, ſi-
ue per Prophetas, ſiue per os domini, ſiue per Euan-
geliſtas in zizaniam vel paleam orbis terrarum dicta
inueniuntur. Plerunque enim ſermo diuinus impias

G turbas Eccleſiæ, quæ nec in Eccleſia deputantur, tamen propter ſacramenta quæ cum ſanctis communiter habent, quia in eis eſt quædam forma pietatis, cuius vir-
2. Timot. 3. tutem negant, ſicut ait Apoſtolus, Habentes formam pietatis, virtutem autem eius abnegantes: ſic redarguit tanquam omnes tales ſint, & nullus bonus omnino remanſerit. Inde quippe admonemur in ſuo quodam numero eos dici omnes, id eſt, omnes filios geheonæ, quò eos deus pertinere præſciuit. Iſti ergo vel imperite, vel fallaciter agentes, colligunt de ſcripturis talia, quæ vel in malos bonis vſque in finem permixtos, vel de vaſtatione prioris populi Iudæorum dicta reperiuntur, & volunt ea detorquere in Eccleſiam dei, vt tanquam defeciſſe ac periſſe de toto orbe videatur. Deſinant ergo talia proferre, ſi reſpondere huic epiſtolæ volunt. Neque enim nos ita dicimus per totum orbem diffundi Eccleſiam, vt in ſacramentis eius ſolos bonos eſſe dicamus, aç non etiam malos & eos etiam multo plures, vt eorum in comparatione pauci ſint, qui per ſeipſos in-
Reiicit alia Donatiſtarum argumenta. Cap. XIII. gentem numerum faciant. Habemus innumerabilia teſtimonia, & de commixtione malorum cum bonis in eadem communione ſacramenti, ſicut Iudas ab initio malus inter bonos vndecim conuerſatus eſt, & de bonorum paucitate, propter malorum plurimam
H comparationem, & rurſus de bonorum multitudine per ſeipſam conſiderata. Ex quibus ne longum faciam,
Cantic. 2. pauca commemorabo. Eſt in Cãticis Canticorũ, quod de ſancta Eccleſia dictũ omnis Chriſtianus agnoſcit, Sicut lilium in medio ſpinarum, ita proxima mea in medio filiarum. Vnde appellat ſpinas, niſi propter malignitatem morum? Et eaſdem vnde filias, niſi propter communionem ſacramentorum? Videt etiam Ezechiel ſignatos quoſdam, ne cum malis interirent, de
Ezech. 9. quibus ei dicitur, Qui gemunt & mœrent peccata & iniquitates populi mei, quæ fiunt in medio eorum. Populum ſuum non diceret, quem ſolis illis illæſis perire mox iubet, niſi eum populum qui eius ſacramenta geſtabat. Dicit & dominus de ſuperſeminatis zizaniis,
Matth. 13. Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem: id eſt, triticum & zizania. Et ipſe interpretatur meſſem, finem eſſe ſeculi, Agrum vero vbi vtrunque ſeminatũ eſt, mundum eſſe. Oportet itaque vſque in finem ſeculi creſcere vtrunque per mundum. Vnde iam non permittun-
I tur iſti ſuſpicari, aut differere quòd dicunt omnes bonos defeciſſe de mundo, vt in ſola parte Donati remanerent. Conantur enim contra apertiſsimam ſententiam domini dicentis, Ager eſt hic mundus: Et, Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem: &, meſsis eſt finis ſeculi. Eſt alia ſimilitudo apertiſsima de commixtione malorum & bonorum intra eandem ſacramentorum communionem & connexionem, quam domi-
Ibidem. nus ipſe & ponit & exponit. Simile eſt, inquit, regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mari, quæ congregat omnia genera piſcium. Cum autem eſſet impleta, eduxerunt eam ad littus, & ſedentes elegerunt optimos in vaſa ſua, malos autem foras miſerunt: Sic erit in conſummatione ſeculi, Exibunt angeli & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Nulla ergo malorum commixtio terret bonos, vt propterea velint tanquam retia rumpere, & à congregatione vnitatis exire, ne homines non pertinentes ad regnum cœlorum in ſacramentorum conſortio patiantur. Quãdoquidem cum ad littus, id eſt, ad finem ſeculi ventum fuerit, fiet debita ſeparatio, non humana temeritate, ſed diuino iudicio. De paucitate autem bonorum ipſe do- K
minus apertiſsime dicit, Intrate per anguſtam portam, *Matth. 7.*
Quoniam lata & ſpacioſa via quæ ducit ad interitum, & multi ſunt qui pergũt per illam. Quàm anguſta porta, & arcta via quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui ingrediuntur per illam. Iſtos paucos Donatiſtę ſe putant eſſe, & ideo dicunt periſſe orbem terrarum, ſe autem in hac paucitate quam laudauit dominus, remanſiſſe: Qui quando comparantur cum eis, longe pauciores Rogatiſtas aut Maximinianiſtas obiicimus, qui ſe ab eis ſeparauerunt, ſi exiſtimant ſibi de paucitate eſſe gloriandum. Veruntamen hanc paucitatem in comparatione multitudinis malorum, eſſe à domino commendatam: multitudinem autem bonorum cum per ſe ipſam conſideratur nõ tacuiſſe ſcripturas, legant & videant quàm plura teſtimonia reperiantur. Vnde enim ipſum ſemen Abrahæ, ſicut ſtellæ cœli & ſicut arena maris promit- *Gene. 15.*
titur, niſi propter innumeram multitudinem? Cum dicat Apoſtolus ideo dictum eſſe, In Iſaac vocabitur tibi *Roman. 9.*
ſemen: quia non filij carnis, ſed filij promiſsionis deputantur in ſemine? Vnde multi filij deſertæ, magis quàm *Eſaiæ 54.*
eius quæ habet virum? Vnde multi ab Oriente & Oc- *Matth. 8.*
cidente venient, & recumbent cum Abraham & Iſaac L
& Iacob in regno cœlorum, filij autem regni ibunt in tenebras exteriores: hoc eſt, impij Iudæi? Vnde dicit A- *Ad Tit. 3.*
poſtolus, Vt mundaret, inquit, nos ſibi populum abun- *περιούσιον*
dantem, æmulatorem bonorum operum? Vnde Apo- *Apoca. 5.*
calypſis milia milium dicit eſſe ſanctorum eccleſiæ filiorum? Ecce ipſi dicuntur multi, qui dicuntur & pauci. Quare, niſi multi per ſeipſos conſiderati: pauci autem, in comparatione iniquorum? De nobis, inquiunt dictum eſt, Erunt primi, qui erant nouiſsimi. Ad Afri- *Matth. 20.*
cam enim poſtmodum Euangelium venit, & ideo nuſquam literarum Apoſtolicarum ſcriptum eſt, Africam crediddiſſe. De Orientalibus autem & cæteris gentibus, quæ in ſanctis libris commemorantur fidem recepiſſe Chriſtianam, dictum eſt, Erunt nouiſsimi qui erant primi, quia receſſuri erant à fide. Nónne iſta eſt hæreticorum cauenda calliditas, volentium conuertere verba dei à veritate, propter quã dicta ſunt ad peruerſitatem in qua ipſi ſunt? Cur enim hoc nõ potius de Iudæis intelligimus, qui nouiſsimi facti ſunt cum fuiſſent primi, & de Chriſtianis ex gentibus, qui primi facti ſunt cum fuiſſent nouiſsimi? Quem intellectum ſi aliquo certiore documento probare non poſſem, ſuffi- M
cere debuit bene iudicanti auditori, quòd inuenerim exitum in his verbis, vnde iſtos appareat nihil pro ſe attuliſſe tanquam certum, vt dubitari non poſsit, quia etſi non eſſent Iudæi & Gentes de quibus hoc dictum intelligerem, nonnullæ etiam Barbaræ nationes poſt Africam crediderunt. Vnde certum fit Africam in ordine credẽdi non eſſe nouiſsimam. Huc accedit quòd ipſe dominus de quibus hoc dixiſſet expoſuit, & ora calumniatorum oppilauit. Loquens enim Iudæis qui ei dicturi ſunt, In plateis noſtris docuiſti: Cum videritis, in- *Lucæ 13.*
quit, Abrahã, Iſaac, & Iacob & omnes Prophetas in regno dei, vos autẽ expelli foras: & venient ab Oriente & Occidente & Aquilone & Auſtro, & accumbent in regno dei: & ecce ſunt nouiſsimi qui erant primi, & ſunt primi qui erant nouiſsimi. Hic certe quid contradicatur nõ inuenitur. Itẽ dicũt de apoſtaſia orbis terrarũ dictum eſſe quod ait dominus, Filius hominis veniens *Lucæ 18.*
putas inueniet fidẽ in terra? Quod nos intelligimus dictũ vel propter ipſam fidei perfectionẽ, quę ita difficilis eſt in hominibus, vt in ipſis quoque admirabilibus ſan-

ctis, ſicut

A ɛtis, ſicut in ipſo Moyſe inueniatur aliquid vbi trepidauerint vel trepidare potuerint, vel propter illam iniquorum abundantiam & paucitatem bonorum, de qua ſatis diximus. Propterea enim tanquam dubitans hoc dominus dixit. Neque enim ait, veoiens filius hominis non inueniet fidem in terra: ſed, putas, inueniet fidem in terra? Cui vtique cuncta ſcienti & præſcienti de aliqua re dubitare non conuenit, ſed illius dubitatio noſtram dubitationem figurauit, quia propter multa ſcandala circa finem ſeculi pullulantia, hoc quoque erat quandoque infirmitas humana dictura. Vnde in
Pſal.118. Pſalmis dicitur, Dormitauit anima mea præ tędio, confirma me in verbis tuis. Quare dormitauit præ tædio,
Matth.24. niſi propter illud quod dominus ait, Quoniam abundauit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum? Et quare, confirma me in verbis tuis, niſi propter id quod ſequitur, Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit? Sunt ergo per totum mundum, in quibus quoniam abundat iniquitas, refrigeſcet charitas mul-
Matth.13. torum, Et ſunt rurſus per totum mundum qui perſe-
B uerando vſque in finem ſalui erunt, quia, Sinite, inquit, vtraque creſcere vſque ad meſſem: & meſsis eſt finis ſeculi, ager autem mundus. Cuius humanæ in-
Pſal.11. firmitatis eſt etiam vox illa, Saluum me fac domine, quoniam defecit ſanctus, quoniam diminutæ ſunt veritates à filiis hominum. Et inter hos tamen eſt vnum cor & vna in deum anima fidelium clamans, Saluum me fac domine. Quia enim ſic vous eſt iſte homo qui dicit, ſaluum me fac domine: vt ex multis conſtet: paulopoſt in eodem Pſalmo dicitur, Propter miſeriam inopum & gemitum pauperum, nunc exurgam dicit dominus, Et rurſus poſt paululum plurali numero dicitur, Tu vero ſeruabis nos, & cuſtodies nos à generatione hac in æternum. Qua generatione, niſi de qua ſuperius dictum eſt, Defecit ſanctus, & diminutæ ſunt veritates à filiis hominum? Sed vtrunque hoc genus per totum mundum vſque in finem, quia ſinite, inquit, vtraque creſcere vſque ad meſſem: & ager eſt mundus, meſsis finis ſeculi. Ipſe enim vnus homo quod eſt cor-
Gene.5. 19. & 7. pus Chriſti ex multis conſtans, tanquam Enoch deo placens transferetur, & tanquam Loth de Sodomis, & tanquam Noë de diluuio liberabitur. In ipſo eſt miſeria inopum & gemitus pauperum, quia eius anima dor-
C mitat à tædio, cum ſe petit confirmari in verbis dei. In
Pſal.118. eo autē Pſalmo dicit vnde ſit ipſum tædium. Tædium, inquit, detinuit me à peccatoribus relinquētibus legem tuam. Ipſe item clamat, cum eodem tædio cor eius angitur, ſed videant vnde clamat, A finibus terræ, inquit, ad te clamaui, dum angeretur cor meum. Ipſe perſecutionem vere pro iuſticia patitur, non ſolum ſi tormentis corporalibus patiatur, hoc enim non ſemper, ſed quod ſemper quaodiu tranſeat iniquitas, patitur cruciatus videlicet cordis, cum eum tædium detinet à peccatoribus relinquentibus legem dei. Neque enim nullam perſecutionem Loth in Sodomis patiebatur, vbi tamē ei habitanti nullus per corporales pœnas moleſtus fuit, ſed aſpectu & auditu iuſtus inhabitans animam iuſtam iniquis aliorum factionibus cruciabat. De hoc dicit Apoſtolus, Sed & omnes qui volunt pie
2. Timot.3. viuere in Chriſto, perſecutionem patientur. De illis autem qui relinquunt legem dei, de quibus dicit idem ip-
Pſal.118. ſum corpus Chriſti, Vidi inſenſatos, & tabeſcebam. Mali, inquit, & facinoroſi proficient in peius, ipſi errao-
Matth.13. tes & alios in errorem mittentes. Sed vtrunque hoc genus per totum mundum vſque in finem, quia ſinite, in-

quit, vtraque creſcere vſque ad meſſem: ager autem eſt D
mundus, meſsis, finis ſeculi. Verūtamen iſtos miror nō attendere quid dicant, cum velut pro ſe commemorāt quod ait dominus, Filius hominis veniens putas inue- *Luca.18.*
niet fidem in terra? quaſi Africa non ſit terra. Si enim hoc ita dixit, tanquam omoino in nullis inuenturus ſit fidem, aut de quadam terra dixit, & incertum eſt de qua dixerit, & non inueniunt quo modo de Africa non dixerit, ſanè videant ne forte conſequentibus verbis tales tetigerit quales iſti ſunt. Cum enim dixiſſet filius hominis putas inueoiet fidem in terra, credo quia poterat quibuſdam ſuperbis hęreticis qui in aliqua parte terrarum ſe ab orbis vnitate ſeparauerant, aſcendere in cor vana & inflata cogitatio, quòd ipſi eſſent iuſti, deficientibus & pereuntibus à fide cæteris gētibus, per quas eccleſiæ communio dilatatur, contiouo ſequitur Euangeliſta, Dixit autem, inquit, ad quoſdam qui ſibi iuſti videbantur, & ſpernebant cæteros ſimilitudinem iſtam, Et ſequitur de illis duobus in templo orantibus, Phariſæo & Publicano, in quibus duobus figuratur ſuperba gloriatio bonorum operū, & hu- E
milis confeſsio peccatorum. Deſinant ergo iſti, ſi reſpondere huic epiſtolæ parant, ea teſtimonia commemorare quę nos cum ipſis commemoramus, vel in perditiooem eorum, vel in zizania, ſiue paleam, ſiue malos piſces totius mundi. Et ſicut nos manifeſtiſsimis teſtimoniis aſſeruimus eccleſiam toto orbe diffuſam, ſic & ipſi maoifeſtum aliquid proferant, vnde oſtendant eſſe prædictum cæteris gentibus à fide Chriſti pereuntibus, ſolam Africam remanſuram, & quocunque E- *Cantic.1.*
piſcopi ex Africa mitterentur. Scriptum eſt, in- *Rurſus alia deliramenta refellit.*
quiunt, in Canticis Canticorum, ſponſa, id eſt, eccleſia dicente ad ſponſum, Annuocia mihi quem dilexit anima mea, vbi paſcis, vbi cubas in meridie? Hoc eſt vnicum teſtimonium quod pro ſe iſti reſonare arbitran- *Cap.XIIII.*
tur, eo quòd Africa in meridiana orbis parte ſit conſtituta. Vnde primum quæro, quo modo Chriſtum interrogat eccleſia vt annunciet ei vbi ſit eccleſia, neque enim duę, ſed vna eſt? Aut iſti oſtendant, quoniam non negant hæc verba eccleſiam Chriſto dicere, quæ ſit eccleſia quæ interrogat, & quæ ſit eccleſia de qua interrogat. Quærit enim quo veniat ad ſponſum ſuum, & dicit ei, Annuncia mihi quem diligit anima mea, vbi pa- *Cantic.1.*
ſcis, vbi cubas in meridie? Iam iſta Eccleſia eſt quæ lo- F
quitur & quærit, vbi ſit Eccleſia in meridie. Neque enim interrogat vbi paſcis, vbi cubas, & ei reſpondetur in meridie, tanquam ſponſus reſpondeat, in meridie paſco, in meridie cubo, ſed omnia iſta verba ad interrogationem pertinent, vbi paſcis, vbi cubas in meridie? Adhuc enim ipſa dicit, Ne forte fiam ſicut operta ſuper greges ſodalium tuorum? Iam vero ille reſpondet, Niſi cognoueris temetipſam, ô decora inter mulieres: & cætera. Non ergo his verbis oſtēditur in ſola parte meridiana eſſe Eccleſiam, ſed in aliis mundi partibus conſtitutam, Interrogat fortaſſe quid ad eius communionem pertineat in meridie, id eſt, vbi ſponſus eius paſcat & cubet in meridie, quia ſuos paſcit & in ſuis cubat. Veniunt enim quædam membra eius, id eſt, boni fideles ex partibus tranſmarinis in Africam & cum audierint hic eſſe partem Donati, timentes ne incidaot in manus alicuius rebaptizatoris, inuocant Chriſtū orantes & dicentes, Anouncia mihi quē dilexit anima mea, vbi paſcis, vbi cubas in meridie? Id eſt, qui ſint meridies vbi tu paſcis & cubas, id eſt, qui habent charitatem & non diuidunt vnitatem. Et vide quid adiungat,

G Ne forte fiam velut operta ſuper greges ſodalium tuorum: id eſt, velut latens & incognita & nõ reuelata. Hoc eſt enim operta fiam, non ſuper gregem tuum, ſed ſuper greges ſodalium tuorum, qui cum primo tecum eſſent, extra colligere voluerunt, non tuum gregem, ſed
Matth. 12. ſuos greges, nec audierunt te dicentem, Qui mecum
Ioan. 21. non colligit, ſpargit: nec quod Petro dixiſti, Paſce o-
Matth. 5. ues meas, non tuas. Non eſt autem iſta operta, quia non eſt ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt. Et de illa dictum eſt, Non poteſt ciuitas abſcondi ſuper montem conſtituta. Sed Donatiſtis velut operta eſt, quia audiunt tam lucida & manifeſta teſtimonia quæ illam in toto orbe eſſe demonſtrant, & malunt clauſis oculis offendere in montem,
Daniel. 2. quàm in eum aſcendere, qui cum eſſet lapis præciſus de monte ſine manibus, creuit & factus eſt mons ingens, & impleuit vniuerſam terram. Poteſt & alio modo intelligi, vbi paſcis, vbi cubas in meridie? Ipſius enim
Pſal. 89. vox eſt in Pſalmis ex perſona Moyſi famuli dei. Dexteram tuam notam fac mihi, & eruditos corde in ſapientia. In illis enim meridies dicitur, propter ingen-
H tem ſapientiæ lucem, & ingentem charitatis ardorem. Vnde quendam cum exhortaretur ſpiritus dei ad bona opera per Prophetam, hoc illi etiam promittit, Et
Eſaia. 58. tenebræ tuæ ſicut meridies erunt. Sed ſi aliquis mundi locus intelligendus eſſet, quod dictum eſt in meridie, tamen ipſa verba ſicut dixi, quæ omnia vnam faciunt interrogationẽ, nullo modo permitterent quenquam ad ſuum ſenſum iſtam detorquere ſententiam. Et ſi tanquam quærenti vbi paſceret, & vbi cubaret, de terreno loco reſponderetur, in meridie: non continuo Africam accipere deberemus. Africa enim in parte quidem meridiana mundi eſt, ſed ad Africum, non ad Auſtrum, vbi vere meridies eſt. Ibi enim ſol facit medium diem ſub qua cœli plaga potius Aegyptus inuenitur. Si ergo ſponſus ab ſponſa tanquam de loco familiarius dilecto & cubili quodam ſuo ſecreto interrogatus, reſponderet eſſe in meridie, multo probabilius Eccleſia catholica in his membris ſuis hoc agnoſceret, quæ ſunt in Aegypto in milibus ſeruorum dei, qui per eremum, ſancta ſocietate viuunt, perfectionem præcepti euangelici ſtudentes tenere quod di-
Matth. 19. ctum eſt, Vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ
I habes, & da pauperibus & habebis theſaurum in cœlis, & veni ſequere me. Quanto enim melius ibi ſecretius paſcere & accubare, id eſt, requieſcere filius dei dici poteſt, quàm in turbis inquietis furioſorum Circumcellionum, quod malum Africæ proprium eſt. Nam
Eſaia. 19. de Aegypto ita Eſaias prophetat, Illo die erit altare domini in regione Aegyptiorum, & titulus ad fines eorum domino, & erit in ſignum in æternum domino in regione Aegyptiorum. Quoniam clamabunt ad dominum aduerſus eos qui eis preſſuram faciebant, & mittet eis dominus hominem qui ſaluos eos faciet, iudicans ſeruabit eos. Et cognitus erit dominus Aegyptiis, & timebunt Aegyptij dominum illo die, & facient ſacrificia, & vota promittent domino, & reddent: Et feriet dominus Aegyptios plaga, & ſanabit eos ſua miſericordia, & conuertentur ad dominum & exaudiet eos. Quid ad hæc dicit? Quare non communicant Eccleſiæ quæ prædicta eſt, Aegyptiorum? Aut ſi præfiguratione prophetica Aegyptus mundum ſignificat, quare non communicãt Eccleſiæ orbis terrarum? Proinde perſcrutentur ſcripturas, & contra tam multa teſtimonia, quibus oſtenditur Eccleſia Chriſti toto orbe terrarum diffundi, vel vnum proferant tam certum K & tam manifeſtum quàm illa ſunt, quo demonſtrent Eccleſiam Chriſti periſſe de cæteris gentibus, & in ſola Africa remanſiſſe, tanquam ab alio initio, non ab Hieruſalem, ſed à Carthagine, vbi primo epiſcopum contra Epiſcopum leuauerunt. Si autem voluerimus intelligere Donatum principem Tyri, quia Tyrus Carthago cognominata eſt, quæ in eum per Ezechielem prophetantur, vbi eum maxime deſignat, quòd ei dicitur, Oſtendam tibi, quia homo es & non deus. Iſti *Ezech. 28.*
enim de huius magis quàm de dei nomine gloriantur. Et cum ſolus deus ſine peccato ſit, & ſacerdos ille qui interpellat pro nobis, quia & de ipſo dictum eſt, Qui *Roman. 9.*
eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula: iſti Donati imitatores ita ſine peccato ſe volunt videri, vt etiam iuſtificatores hominum ſe aſſerant, & ſuum oleum *Pſal. 140.*
quod non ſit oleum peccatoris: merito dicitur principi Tyri, Dixiſti, deus ſum, es autem homo & non deus. Cui etiam dicitur, Nunquid tu melior quàm Daniel? Confitetur enim Daniel peccata ſua & peccata *Danie. 9.*
populi ſui: Iſti autem pertinentes ad principem Tyri, ideo ſe dicunt orantes audiri pro peccatis populi, quia ipſi ſine peccato ſunt. Merito dicitur principi Tyri, L
Nunquid tu melior es quàm Daniel? Ecce nos poſſumus inuenire aliquid proprium, & hoc malum maximum à capite Africæ, id eſt, Carthagine exortum. Norunt enim homines quàm congruenter Tyrus pro Carthagine accipitur, & tamen non agimus talibus. Fortaſsis enim aliquid aliud ſignificet Tyrus, quanto magis meridies cum & ipſa verba ad alium cogant intellectum. Sed quamuis non permittantur ſaltem quærere aliquid quod probent eſſe prædictum, deficientibus à fide Chriſtiana cæteris gentibus, in ſola Africa Eccleſiam remanſuram, attendant illud quod ſæpe commemoraui, Sinite vtraque creſcere vſque ad meſ- *Matth. 13.*
ſem, & agrum eſſe mundum, meſſem finem ſeculi, non nobis, ſed ipſo domino interpretãte parabolam ſuam. Eſt aliud euidentiſsimum, quod eis omnino auferat laborem quærenti, vnde probent Eccleſiam mundo perdito ad ſolos Afros redactam. Poteſt enim aliquid eſſe & non inueniri, non eſſe autem & inueniri nõ poteſt. Deſinant ergo quærere quod inuenire non poterunt, non quia occultum eſt, ſed quia non eſt. Sunt enim adhuc nonnullæ gentes, in quibus nondum eſt M
Euangelium prædicatum, neceſſe eſt autẽ impleri omnia quæ de Chriſto & Eccleſia prædicta ſunt, Oportet ergo & in eis prædicari, Quod cum impletum fuerit, tunc erit finis. Quo modo ergo iſti dicunt iam *Cap. XV.*
eſſe completum quod dominus ait, prædicari in nomi- *Luca. 24.*
ne eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem, ſed poſtea cæteris deficientibus, ſolam Chriſto Africam remanſiſſe, cum adhuc illud implendum ſit, nondum impletum? Cum autem impletum fuerit, veniet finis. Sic enim dominus ait, Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet finis. Quo modo ergo cum adimpleta eſſet fides omnium gentium, tunc perditio gentium, excepta Africa conſecuta eſt? Quandoquidem ipſa fides omnium gentium nondum impleta eſt. Niſi forte hoc reſtat hominum inſaniæ, vt *Matth. 24.*
dicant non ex illis eccleſiis, quæ fundatæ ſunt per Apoſtolorum labores, adimpleri prædicationem Euangelij in omnibus gentibus, ſed illis pereuntibus & earum reparationem ex Africa per partem Donati, & reſidua-

A & reſiduarum gentium acquiſitionem. Puto quòd ipſi etiã rideant cum hoc audiunt, & tamen niſi hoc dicãt quod erubeſcunt ſi dicant, non habent omnino quod dicant. Sed quid ad nos? Nemini inuidemus, legãt nobis hoc de ſcripturis ſanctis & credimus, Hoc, inquam, nobis ex canone diuinorum librorum legant, tot ciuitates quæ vſque ad hodiernũ diem baptiſmum per Apoſtolos ſibi conſignatum tenuerũt, propter Afrorum ſibi incognita crimina, periſſe à fide Chriſti, & denuo baptizandos eſſe à parte Donati, atque inde cæteris gẽtibus, quæ nondum audierunt, prædicandum Euangelium. Hoc nobis legant. Quid morantur? Quid tergiuerſantur? Quid impediunt ſalutem gentium? Legant hoc, & cum ipſa lectione nouos Apoſtolos mittant ad tot gentes rebaptizãdas, & ad reſiduas baptizãdas. Sed planè videãt, cum ad Coloſſenſes venerint, quo modo ibi vel legant vel audiant ad eos epiſtolam datam, vbi

Coloſſ.1. eis dicit Apoſtolus, Gratias agimus deo patri domini noſtri Ieſu Chriſti, ſemper pro vobis deprecantes, audientes fidem veſtram in Chriſto Ieſu & dilectionem quam habetis in omnes ſanctos propter ſpem quæ re-

B poſita eſt vobis in cœlis, quã antè audiſtis in verbo veritatis Euangelij, quod peruenit in vos, ſicut in omni mundo eſt fructiferans & creſcens, ſicut & in vobis ex qua die audiſtis & cognouiſtis gratiam dei in veritate. Hęc enim verba conueniunt cum Euangelio vbi dictũ

Matth.13. eſt, Simile eſt regnum cœlorum homini ſeminanti bonum ſemen in agro ſuo. Poſtea exponitur, ager eſſe hic mundus. Sicut enim hic ex quo ſeminatũ creſcere prædictum eſt vſque ad meſſem, ita & Apoſtolus dicit, In omni mundo fructificans & creſcens, ſicut & in vobis ex qua die audiſtis, Creſcit autem vſque ad finem, quia vſque ad meſſem. Meſſis enim eſt finis ſeculi. Dicent ergo non ſolum Coloſſenſes, ad quos data eſt, ſed etiã cæteri omnes apud quos legitur hæc epiſtola, vbi per Apoſtolicas literas conſtat bonum ſemen eſſe ſeminatum, etiam tunc creſcere & fructificare cœpiſſe. Quid nobis affertis noui? Nunquid iterum ſeminandum eſt bonum ſemen, quando ex quo ſeminatum eſt, creſcit vſque ad meſſem? Si dicitis periſſe in illis locis quod erat per Apoſtolos ſeminatum, & ideo eſſe rurſus ex Africa ſeminandum, Reſpondetur, Legite nobis hoc ex

C diuinis oraculis, quòd profecto legere nõ poteſtis, niſi

Matth.13. prius oſtenderitis falſum eſſe quod ſcriptum eſt, ſemen illic ante ſeminatum, creſcere vſque ad meſſem. Et quia nullo pacto ſibi diuina eloquia contradicũt, nullo modo in eis inuenietis, quod contra hoc tam manifeſtum recitare poſſitis. Reſtat ergo vt nõ ex diuinis libris, ſed ex vobis iſta dicatis. Proinde digniſſime reſpõdebitur, anathema ſitis. Tenẽt enim Eccleſiæ Apoſtolico labo-

Gala.1. re fundatæ cum quanta cura ſibi prædictum ſit. Si quis vobis euãgelizauerit præterquam quod accepiſtis, ana-

Cap.XVI. thema ſit. Quoniam igitur in ſcripturis ſanctis Eccleſia manifeſte cognoſcitur, incipiens ab Hieruſalem, & per alias agentes creſcẽs donec omnes occupet vſq; ad finem ſeculi, nõ autem ſola frumenta, ſed & purgamenta eius commemorãtur, prius correcti communicate frumentis, & tunc videbitis quid in eis zizania vel paleã dicere debeatis, alioquin & malos bonorum laudibus exornare, & bonos malorum criminibus accuſare deteſtãdo errore cogimini, Nempe in manibus documenta geſtamus quibus probemus maiores veſtros quorum ſchiſma ſectamini, & in municipalibus geſtis ſanctos libros ignibus tradidiſſe, & Eccleſias non polluiſſe, eoſdemq; inter iudices fuiſſe illos, qui apud Car-

thaginem contra Cęcilianum & collegas eius abſentes D ſententias contulerunt. Nempe iidem leguntur geſtis & municipalibus & Eccleſiaſticis traditores, qui poſtea proferuntur à vobis tanquam traditorum abſentium damnatores. Nempe Nundinarius illius temporis diaconus veſter, apud Zenophilum conſularẽ omnes Lucillæ nundinas patefecit, quæ damnationem Cæciliani emit ab Epiſcopis, qui ei factus fuerat inimicus, verum prædicans. Nempe ipſi poſtea literas ad Imperatorem Conſtantinum dederunt, datiſq; ab eo, ſicut petiuerãt, diſceptatoribus Epiſcopis non conſenſerunt, eoſdemq; poſtmodum apud illum tanquã iniquos iudices accuſauerunt, & ab aliis ſibi ad Arelatum datis, ad ipſum Imperatorem appellauerunt, eodemq; inter partes audiente, calumniatores inuẽti atque damnati, in eadem furoris pertinacia permanſerunt. Nempe voſipſi qui propterea dicitis Chriſtianam ſanctitatem de tot gentibus in quibus Apoſtoli eam fundatiſſimam, reliquerunt, penitus eſſe deletam, quia communicauerunt ęis, quos veſtri maiores ſeptuaginta Epiſcoporum cõcilio Carthaginenſi damnauerant. Nônne illis quos trecenti decem Vagaienſi concilio cum Maximiniano dam- E naſtis modo communicatis? Nônne Prætextatus Aſſuritanus in ipſo cõcilio damnatus legitur, & geſtis proconſularibus à vobis accuſatus & oppugnatus, & tamẽ in quo damnatus erat honore ſuſceptus, & in veſtra cõmunione defunctus eſt? Nônne Felicianus Muſticanus eodem modo in eadem cauſa, eodem cõcilio damnatus ab Epiſcopis, accuſatus apud iudices, poſtea recept⁹ à vobis, nũc vobiſcum Epiſcopus viuit? Nônne alij qui ab iſtis damnatis baptizati ſunt, in eodem baptiſmo vobis modo cõmunicãt? Sed videlicet tot Eccleſiæ tranſmarinæ Apoſtolico labore fundatæ, ſi communicauerint ſacramẽta cum eis, quos nec apud ſe accuſatos ipſi damnauerũt, aliis poſtea purgatos & abſolutos audierunt, amittunt ſalutem religionẽmque Chriſtianam, pars autem Donati & damnat quos voluerit, & in ipſa damnatione ſacrilegia ſchiſmatis eorum ſic exaggerat, vt illis quos viuos terra ſorbuit comparare nõ dubitet, & eis rurſus cum voluerit in eodem honore ſuſceptis communicat, & ſancta atque integra perſeuerat, O regula iuris Numidici, ô priuilegia Vagaitana, & baptiſmus Chriſti exufflatur in eis qui eum in Eccleſiis Apoſtolicis acceperunt, in eis autem quos damnati ſacrilegi, ſicut in Vagaitano concilio ſcriptum eſt, Prætexatus & Felicianus baptizauerunt, parcitur baptiſmo Chriſti, nõ quia baptiſmus Chriſti eſt, ſed quia per eos datus eſt qui à ſuis dãnatoribus Epiſcopis recedere & ad ſuos damnatores Epiſcopi redire meruerunt. Nempe hæc omnia quæ iam diu commemoro, regalibus literis & eccleſiaſticis & municipalibus & proconſularibus geſtis facta recitamus, tamen ô Donatiſtæ, ſi vos teneretis Eccleſiam toto orbe diffuſam, quę manifeſtiſſimis canonicarum ſcripturarum teſtimoniis deſignata & expreſſa eſt, nihil aduerſum vos omnia iſta valere deberent, quia neque vobis paleæ crimina præiudicarent, ſi vos in ea triticum eſſetis, nec ſi vos eſſetis palea & veſtra eſſent crimina, tritico dominicæ ſegetis aliquid præiudicaretis, quod ita in agro domini ſeminatum eſt, vt creſcat vſque ad meſſem, id eſt, quod ita in mundo ſeminatum eſt, vt creſcat vſque in finem ſeculi. En ergo modo, ſi forte quod adhuc nobis nunquam probaſtis aduerſus paleam noſtram talia documenta gereretis, nos autem aduerſus vos tanta iſta quæ commemoraui non haberemus, etiam ſi nihil fru-

Nume.16. (margin, beside "bitet, & eis rurſus cum voluerit in eodem honore ſu-")

G mentis noſtris toto orbe diffuſis omnino præit dicaret
quicquid in eorum paleam quamuis veriſsimũ, quãuis
manifeſtiſsimum, quanuis probatiſsimũ diceretis. Pro-
inde remoueantur omnes moratorię tergiuerſationes,
quicquid de peccatis hominum falſum obiicitur, con-
ueniatur conſciẽtia, & nõ obiiciatur. Quicquid de pec
catis hominum etiam verum dicitur, vel probari non
poteſt, vel cum debuit probari nõ potuit, non obiicia-
tur. Quicquid de peccatis hominum & verum & pro-
batum obiicitur, nec tamen ad frumenta quæ inter pa-
leam latent, ſed ad ipſam paleam quæ in fine ſeparabi-
tur pertinet, nõ obiiciatur. Hæc enim & nos multo co-
pioſius & probabilius obiicere poſſumus, nõ ea inani-
tate qua illi, vt in eis cauſam noſtram cõſtituamus, ſed
vt eis oſtẽdamus, nõ ideo nos nolle talibus fidere, quia
nõ inuenimus talia quæ dicamus, ſed ne tempus rebus
neceſſariis vtile, in rebus non neceſſariis conteramus.
Quod propterea illi faciũt, quia robuſta & firma veri-
tate ſubnixa documenta, quibus cauſam ſuam tueãtur
inuenire nõ poſſunt, & volũt videri aliquid dicere, dũ
H tacere erubeſcunt, & inania loqui non erubeſcunt. Re-
motis ergo omnibus talibus, Eccleſiam ſuam demon-
ſtrent ſi poſſunt, non in ſermonibus & rumoribus A-
frorum, non in cõciliis Epiſcoporum ſuorum, non in
literis quorumlibet diſputatorũ, non in ſignis & pro-
digiis fallacibus, quia etiam contra iſta verbo domini
præparati & cauti redditi ſum⁹, ſed in pręſcripto legis,
in Prophetarum prædictis, in Pſalmorum cantibus, in
ipſius paſtoris vocibus, in Euangeliſtarum prædicatio-
nibus & laboribus, hoc eſt in omnibus canonicis ſan-
ctorum librorũ authoritatibus. Nec ita, vt ea colligant
& commemorẽt, quæ obſcure vel ambigue vel figura-
te dicta ſunt, quæ quiſq; ſicut voluerit interpretetur ſe-
cundum ſenſum ſuum: Talia enim recte intelligi expo
niq; nõ poſſunt, niſi prius ea quæ apertiſsime dicta ſũt,
firma fide teneantur. Quiſquis ergo huic epiſtolæ reſ-
pondere ſe pręparat, ante denunciationem mihi dicat,
Illi codices dominicos ignibus tradiderunt, illi ſimula-
chris gentium ſacrificauerunt, illi nobis iniquiſsimam
perſecutionem fecerunt, & vos eis in omnibus conſen-
ſiſtis. Breuiter enim reſpondeo quod ſæpe reſpondi, aut
falſa dicitis, aut ſi vera ſunt, nõ ad frumẽta Chriſti, ſed
ad eorum paleam pertinent iſta quæ dicitis, Non inde
perit Eccleſia, quæ optimo iudicio ventilata, iſtorũ om
I nium ſeparatione purgabitur. Ego ipſam Eccleſiam re-
Matth.7. quiro, vbi ſit, Quæ audiendo verba Chriſti & faciẽdo
ædificat ſuper petram, & audiendo & faciendo tolerat
eos, qui audiendo & nõ faciendo ædificant ſuper are-
Matth.13. nam. Vbi ſit triticum quod inter zizania creſcit vſq; ad
meſſem, non quid fecerint vel faciant ipſa zizania. Vbi
ſit proxima Chriſti in medio filiarum malarũ ſicut li-
Canti.2. lium in medio ſpinarũ, nõ quid fecerint vel faciant ip-
ſę ſpinę. Vbi ſint piſces boni, qui donec ad littus perue-
Matth.13. niant, tolerant piſces malos pariter irretitos, non quid
fecerint vel faciant ipſi piſces mali. Omiſsis ergo iſtis
morarum tendiculis, oſtendat Eccleſiam vel in ſola A-
frica perditis tot gentibus retinendam, vel ex Africa in
omnibus gentibus reparandam atq; adimplendam, &
ſic oſtendat vt non dicat, verum eſt quia hoc ego dico,
aut quia hoc dixit ille collega meus, aut illi collegæ
mei, aut illi epiſcopi vel clerici vel laici noſtri, aut ideo
verum eſt, quia illa & illa mirabilia fecit Donatus vel
Pontius, vel quilibet alius, aut quia homines ad memo-
rias mortuorum noſtrorum orant & exaudiuntur, aut
Miracula. quia illa & illa ibi contingũt, aut quia ille frater noſter,
aut illa ſoror noſtra tale viſum vigilans vidit, vel tale K
viſum dormiens ſoñinauit. Remoueantur iſta vel fig-
menta mendacium hominum, vel portenta fallacium
ſpirituum: aut enim non ſunt vera quæ dicuntur, aut ſi
hæreticorum aliqua mira facta ſunt, magis cauere de-
bemus: quòd cum dixiſſet dominus quoſdam futuros
eſſe fallaces qui nõnulla ſigna faciendo, etiam electos ſi
fieri poſſet fallerent, adiecit vehementer commendans
& ait, Ecce prædixi vobis. Vndę & Apoſtol⁹ admonẽs, *Matth.24.*
Spiritus autem manifeſte dicit, quia in nouiſsimis tem *1.Timo.4.*
poribus recedent quidam à fide, intendentes ſpiritibus
ſeductoribus, & doctrinis dæmoniorũ. Porrò ſi aliquis
in hæreticorum memoriis orans exauditur, non pro
merito loci, ſed pro merito deſiderij ſui recipit ſiue ma
lum ſiue bonum. Spiritus autem domini, ſicut ſcriptũ *Sapien.1.*
eſt, repleuit orbem terrarũ: Et, Auris zeli audit omnia,
& multi deo irato exaudiuntur. De qualibus dicit Apo
ſtolus, Tradidit illos deus in concupiſcentias cordis il- *Roma.1.*
lorum. Et multis propicius deus nõ tribuit quod volũt,
vt quod vtile eſt tribuat. Vnde idem Apoſtolus ait, de
ſtimulo carnis ſuæ angelo Satanę, quem ſibi datum di *2.Corin.12.*
cit, à quo colaphizaretur: ne magnitudine reuelationũ L
extolleretur. Propter quod ter dominum rogaui, vt au
ferret eum à me. Et dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea.
Nam virtus in infirmitate perficitur. Nõne legimus ab
ipſo domino deo nonnullos exauditos in excelſis mõ-
tium Iudææ, quæ tamen excelſa ita diſplicebant deo, vt
reges qui ea non euerterent culparentur, & qui euerte-
rent laudarentur? Vnde intelligitur magis valere petẽ-
tis affectum quàm petitionis locum. De viſis autem fal
lacibus legãt quæ ſcripta ſunt, & quia ipſe Satanas trãſ- *2.Corin.11.*
figurat ſe tanquam angelum lucis, & quia multos ſedu-
xerunt ſomnia ſua, audiant, etiam quæ narrent Pagani
de templis & diis ſuis mirabiliter vel facta vel viſa, &
tamen dij gentium dæmonia, dominus autem cœlos fe *Pſal.95.*
cit. Exaudiuntur ergo multi & multis modis, non ſolũ
Chriſtiani catholici, ſed & Pagani & Iudæi & hęretici,
variis erroribus & ſuperſtitionibus dediti. Exaudiuntur
autem vel ab ſpiritibus ſeductoribus qui tamẽ nihil fa-
ciunt, niſi permittantur deo ſublimiter atque ineffabi-
liter iudicante quid cuique tribuendum ſit, ſiue ab ipſo
deo, vel ad pœnã maliciæ, vel ad ſolatium miſeriæ, vel
ad monitionẽ quærẽdæ ſalutis æternæ. Ad ipſam vero
ſalutem ac vitam æternam nemo peruenit, niſi qui ha-
bet caput Chriſtum. Habere autem caput Chriſtum ne- M
mo poterit, niſi qui in eius corpore fuerit, quod eſt Ec- *Coloſſ.1.*
cleſia, quã ſicut ipſum caput in ſcripturis ſanctis cano-
nicis debemus agnoſcere, non in variis hominum ru-
morib⁹ & opinionibus, & factis & dictis & viſis inqui-
rere. Nemo mihi hæc opponãt qui mihi reſpondere pa
ratus eſt, quia nec ego dico ideo mihi eſſe credendum,
communionẽ Donati non eſſe Eccleſiam Chriſti, quia
quidam qui apud eos Epiſcopi fuerunt diuina inſtru-
menta ignibus tradidiſſe geſtis Eccleſiaſticis & muni-
cipalibus & iudicialibus conuincuntur: aut quia in iu-
dicio Epiſcoporum, quod ab Imperatore petiuerant,
cauſam ſuam non obtinuerunt: aut quia prouocãtes ad
ipſum Imperatorem, etiam ab ipſo contrariam ſibi ſen-
tentiam meruerunt: aut quia tales ſunt apud eos Cir-
cumcellionum principes: aut quia tanta mala commit
tunt Circumcelliones: aut quia ſunt apud eos qui ſe per
abrupta præcipitent, vel concremando ignibus infe-
rant, quos ipſi ſibimet accenderunt, aut trucidationem
ſuam etiam inuitis hominibus terrendo extorqueãt, &
tot ſpõtaneas & furioſas mortes, vt colantur ab homi-
nibus

A nibus appetant: aut quod ad eorũ ſepulchra ebrioſi gre-
ges vagorũ & vagarum permixta nequicia die noctuq;
ſe vino ſepeliant, flagitiiſq; corrumpant. Sit iſta omnis
turba palea eorum, nec frumentis præiudicet ſi ipſi Ec-
cleſiam tenent. Sed vtrum ipſi Eccleſiam teneant, non
niſi diuinarũ ſcripturarum canonicis libris oſtendant,
quia nec nos propterea dicimus nobis credere oporte-
re quòd in Eccleſia Chriſti ſumus, quia ipſam quam te-
nemus commendauit Mileuitanus Optatus, vel Medio-
lanẽſis Ambroſius, vel alij innumerabiles noſtræ com-
munionis Epiſcopi, aut quia noſtrorũ collegarum con-
ciliis, ipſa prędicata eſt, aut quia per totum orbem in lo-
cis ſanctis, quæ frequentat noſtra communio, tanta mi-
rabilia vel exauditionum vel ſanitatum fiunt, ita vt la-
tentia per tot annos corpora martyrum, quod poſſunt
à multis interrogantes audire, Ambroſio fuerint reue-
lata, & ad ipſa corpora cęcus multorum annorum ciui-
tati Mediolanẽſi notiſsimus oculos lumẽnque recepe-
rit: aut quia ille ſomnium vidit, & ille ſpiritu aſſumptus
audiuit, ſiue ne iniret in partem Donati, ſiue vt recede-
ret à parte Donati: Quæcunque talia in catholica fiunt,
ideo ſunt approbanda, quia in catholica fiunt: non
B ideo ipſa manifeſtatur catholica, quia hæc in ea fiunt.
Luca.24. Ipſe dominus Ieſus cum reſurrexiſſet à mortuis & diſci-
pulorum oculis videndum manibúſque tangendum
corpus ſuum offerret, ne quid tamen fallaciæ ſe pati ar-
bitrarẽtur, magis eos teſtimoniis legis & Prophetarum
& Pſalmorum confirmandos eſſe iudicauit, oſtendens
ea de ſe impleta, quæ fuerant tanto antè prædicta. Sic
Ibidem. & Eccleſiam ſuam commendauit dicens, prædicari in
nomine ſuo pœnitentiam & remiſsionem peccatorum
per omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem. Hoc in
lege & Prophetis & Pſalmis eſſe ſcriptum ipſe teſtatus
eſt, hoc eius ore commendatum tenemus. Hæc ſunt cau
ſæ noſtræ documenta, hęc fundamenta, hæc firmamen-
Acto.17. ta. Legimus in Actibus Apoſtolorum dictum de qui-
buſdam credentibus, quòd quotidie ſcrutarentur ſcrip-
turas, an hæc ita ſe haberent. Quas itaque ſcripturas,
niſi canonicas legis & Prophetarum? Huc acceſſerunt
Euangelia, apoſtolicæ epiſtolæ, Actus Apoſtolorum, A-
pocalypſis Ioannis. Scrutamini hæc omnia, & eruite a-
liquid manifeſtum quo demonſtretis Eccleſiam, vel in
ſola Africa remanſiſſe, vel ex Africa futuram eſſe, vt im-
C pleatur quod dominus dicit, Prædicabitur hoc Euan-
gelium regni in vniuerſo orbe in teſtimonium omni-
Matth.24. bus gentibus, & tunc veniet finis. Sed aliquid profer-
te quod non egeat interprete, nec vnde conuincamini
quod de alia re dictum ſit, & vos illud ad veſtrum ſen-
ſum detorquere conemini. Videtis enim illud vnicum
Canti.1. quod proferre conſueſtis, Vbi paſcis, vbi cubas in meri-
die: quemadmodum excuſsis omnibus eiuſdẽ loci ver-
bis, longe aliud indicat quàm vos putatis. Et ſi hoc ſo-
naret quod vultis, Maximinianiſtæ vos in eo vincerẽt.
Magis enim meridies prouincia Byzantium tripolis,
vbi illi ſunt quicunque ſunt, quàm Numidia vbi vos
præpolletis. Ita ergo ipſi germanius & diſtinctius poſ-
ſunt de meridie gloriari, vt eos excludere ab hac ſentẽ-
tia non poſsitis, niſi in illis verbis verum ſenſum & ca-
tholicum teneatis, oſtendentes ei ſecundum quatuor
angulos orbis terrarum ab Auſtro magis quàm ab Afri-
ca eſſe meridiem, ſecundum figuratas autem ſcriptura-
rum locutiones, perfectam mentis illuminationem fer-
uorẽmque maximum charitatis, vocari meridiem. Vn-
Eſaia.58. de ſcriptum eſt, Et tenebræ tuæ tanquam meridies erũt.
Aliquid ergo proferte quod non contra vos verius in-

terpretetur, ſed quod interprete omnino non egeat. Si- D
cut non eget interprete, In ſemine tuo benedicẽtur om- *Gene.22.*
nes gentes, quia ſemen Abrahæ Chriſtum, non ego, ſed
Apoſtolus interpretatur. Sicut non eget interprete, Tu *Galat.3.*
enim vocaberis voluntas mea in ea, & terra tua orbis *Eſaia.62.*
terrarum, quia ei dicitur quem nemo Chriſtianus, niſi
Eccleſiam Chriſti intelligit. Sicut non eget interprete,
Commemorabuntur & conuertuntur ad dominum v- *Pſal.21.*
niuerſi fines terræ, Et adorabunt in conſpectu eius vni-
uerſæ patriæ gentium, quoniam ipſius eſt regnum, & ip-
ſe dominabitur gentium: quia in eo Pſalmo dicitur vbi
paſsio domini etiam teſte Euangelio declaratur. Sicut
non eget interprete, Quia oportebat Chriſtum pati & *Luca.24.*
reſurgere tertia die, & prædicari in nomine eius pœni-
tentiam & remiſsionem peccatorum per omnes gẽtes,
incipientibus ab Hieruſalem. Sicut non eget interprete,
Eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in tota Iudæa & Sa- *Acto.1.*
maria & vſque in totam terrã. Cœpiſſe enim Eccleſiam
ab Hieruſalem atque inde iſſe circum Iudęam & Sama-
riam & cæteras gentes, conſequentia geſta teſtantur ca-
nonicis firmata documentis. Sicut non eget interprete, *Matth.24.*
Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerſo or- E
be in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet fi-
nis. Interrogatus enim dominus de fine huius ſeculi,
cum quædam initia parturitionum dixiſſet, ait, Sed nõ-
dum ſtatim finis. Finem autem futurum prædixit poſt
prędicationem Euangelij in vniuerſo orbe in omnibus
gentibus. Sicut non eget interprete, Sinite vtraque cre- *Matth.13.*
ſcere vſque ad meſſem: quia cum egeret interprete, ipſe
dominus interpretatus eſt, & ipſe expoſuit cui nemo cõ-
tradicere poteſt, maxime in ea parabola quę ab illo pro-
lata eſt, & ipſe ait, bonum ſemen eſſe filios regni, agrum
mundum, meſſem finẽ ſeculi. Tale aliquid proferte vel
vnum quo apertiſsime Africa declaretur, vel in reliquis
ſola derelicta, vel ad principium renouandi & implen-
di orbis ſola ſeruata. Neque enim tot teſtimoniis com-
mendaretur quod erat cito periturum, & ſic taceretur,
aut quod ſolum eſſet relinquendum, aut ex quo ſolo to-
tum eſſet reparandum & implendum, Si autem non po-
teſtis quod tam iuſte à vobis flagitamus oſtendere, cre-
dite veritati, conticeſcite, obdormiſcite, à furore exper-
giſcimini ad ſalutem. An adhuc dicitis, Si apud vos eſt
Eccleſia, vt quid nos ad eius pacem perſequendo com- F
pellitis, aut ſi mali ſumus quid nos quæritis? Et ſi zizania
ſumus, ſinite nos creſcere vſque ad meſſem: quaſi nos
quibus modis poſſumus aliud agamus, niſi ne triticum
ſimul eradicetur dum ante tempus zizania ſeparantur.
Quicunque enim boni in æternum futuri ſunt, & ſi ad
tempus mali ſunt, non zizania, ſed triticum ſunt in prę-
ſcientia dei. Sic autẽ nos accuſatis, quare vos quæramus
ſi mali eſtis, quaſi nõ eo perieritis quo mali eſtis, & ideo
ſitis quærẽdi, quia periſtis, vt perditi quæramini, quæſiti
inueniamini, inuenti reuocemini, ſicut illa ouis à paſto- *Luca.15.*
re, ſicut illa drachma à muliere, ſicut ille filius, qui mor-
tuus erat, reuixit, perierat & inuentus eſt. Ille vos enim
quærit qui in ſanctis habitat, & imperat vt quæramini.

De perſecutione autem veſtra querela ſedabitur, ſi *De perſecutione.*
cogitetis & intelligatis, prius non omnẽ perſecutionem
eſſe culpabilem, alioquin nõ laudabiliter diceretur, De- *Cap. XVII.*
trahentem ſecreto proximo ſuo, hũc perſequebar. Nam
quotidie videmus & filium de patre tanquam de perſe-
cutore ſuo conqueri, & coniugem de marito, & ſeruum
de domino, & colonũ de poſſeſſore, & reum de iudice,
& militem vel prouincialem de duce vel rege; cum illi
plerũque ordinatiſsima poteſtate ſibi homines ſubditos
per

G per terrores leuiorum pœnarũ à grauioribus malis prohibeant atque compeſcant, plerunque autem à bona vita & à bonis factis minando & ſæuiendo deterreant, Sed cũ à malo & illicito prohibent, correctores & conſultores ſunt: cum autem à bono & licito, perſecutores & oppreſſores ſunt. Culpantur etiam qui prohibent à malo, ſi modũ peccati modus coërcitionis excedat. Item iure culpandi ſunt, qui turbide atque inordinate in eos coërcendos inſiliunt, qui nulla ſibi lege ſubiecti ſunt. Proinde Circumcellionum veſtrorum inordinatas licentias & ſuperbas inſanias iuſte reprehendimus, etiam cum aliquibus peſsimis violenti ſunt, quia illicita illicite vindicare, & ab illicitis illicite deterrere, non eſt bonum. Cum vero & innocentes vel cauſa incognita vel iniquiſsimis inimiciciis perſequũtur, quis eorum latrocinia non perhorreſcit? At vero quod Maximinianiſtarum furorem legibus publicis coërcendum putaſtis, vt eos per iuſſa iudicum & executionem officiorum, & auxilia ciuitatum pulſos de Baſilicis quas tenebant, ad cõſiderationem ſui ſceleris argueretis, non reprehendimus, niſi quia hoc in eis inſectati eſtis quod ipſi feciſtis, immo multo leuius quàm feciſtis. Illi enim aduerſus
H partem Donati, vos autem aduerſus orbem terrarum, & aduerſus eius verba, qui Eccleſiam ſuam incipientem ab Hieruſalem per omnes gentes commendauit, ſacri-
Lucæ.24. legæ diſſenſionis altare erexiſtis. Porrò ſi Maximinianiſtę iuſsionibus iudicum aduerſum ſe impetratis illicite & furioſe reſiſtere auderent, nõnne ipſi ſibi iudicium
Roma.13. acquirerent? Dicente Apoſtolo, Qui enim reſiſtit poteſtati, dei ordinationi reſiſtit: Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi iudicium acquirunt: Principes enim non ſunt timori bono operi, ſed malo. Cum ergo eorum malum opus exiſteret, quod vos per ordinatas poteſtates cohibere conabamini, ſi vellent illi pro ipſo malo opere ſuo peiore opere legibus aduerſari, nunquid à vobis & non à ſeipſis quicquid eis mali accideret paterentur? Quemadmodum quicunque voluiſſet dicere blaſphemiam in
Danie.3. deum Sidrach Miſac & Abdenago, & ſecundũ edictum regis cum domo ſua diſperderetur, nũquid hoc ab iſtis tribus viris, quibus de igne liberatis rex commotus illud ediderat, aut vero etiam ab ipſo rege, ac non potius
Acto.23. à ſeipſis illa digna mala paterentur? Si etiam quadraginta illi Iudæi, qui Paulum interficere coniurauerant, in
I armatos à quibus ordinata tuitione idem Paulus deducebatur irruiſſent, nunquid eos Paulus ac non ſeipſi poteſtatibus reſiſtendo peremiſſent? Quapropter & vos ſine tumultu animi, ſine turbulenta contentione, ſine amaritudine odiorum cõſiderate diligenter ea quæ contra vos reges noſtræ cõmunionis conſtituunt, qua cauſa patiamini. Et ſi vos in Eccleſia Chriſti eſſe inueneri-
Matth.5. tis, gaudete & exultate, quia merces veſtra multa eſt in cœlis. Vos enim tanquam martyres coronamini, illi autem tanquam perſecutores martyrum iudicantur. Si autem vos contra Eccleſiam Chriſti altare erexiſſe, & à Chriſtiana vnitate, quę toto orbe diffunditur, ſacrilego ſchiſmate ſeparatos eſſe, & corpore Chriſti quod eſt eccleſia toto orbe diffuſa, & rebaptizando, & blaſphemãdo, & quantum poteſtis oppugnando aduerſari ſancta & canonica ſcriptura conuincit, vos impij atque ſacrilegi, illi autẽ qui vos pro tanto ſcelere tam leniter damnorum admonitionibus vel locorum, vel honorum vel pecunię priuatione deterrendos coërcendoſque decernunt, vt cogitantes quare iſta patiamini, ſacrilegium veſtrum cognitum fugiatis, & ab æterna damnatione liberemini, & rectores diligẽtiſsimi & cultores piiſsimi deputantur. Hanc vobis dilectionem debent Chriſtia- K
ni catholici Imperatores, vt ſacrilegia veſtra & propter Chriſtianam manſuetudinem, non pro merito punienda decernant, & propter Chriſtianam ſolicitudinem non omnino impunita dimittant. Hoc in eis deus operatur, cuius miſericordiam etiam in his moleſtiis, de quibus conquerimini non vultis agnoſcere. Nos autem quantum in nobis eſt, quantum dominus donat atque permittit, nec ipſas leges leniſsimæ coërcitionis aduerſus vos mouemus, niſi vt Eccleſia catholica propter infirmorum fragilitatem, vt eis liceat ſine timore eligere quid teneant vel ſequantur, à veſtris terroribus libera præſtetur, vt ſi aliquid veſtri in noſtros violenter fecerint, tunc vos quos tanquam obſides in fundis & in ciuitatibus habemus, non qualia veſtri faciunt patiamini, ſed per ordinata iudicia ſubiecti legibus damno pecuniario vapuletis. Quod ſi vobis graue videtur, veſtri nobis parcant & quieſcant. Si autem in nos non quieſcendo illi ſæuiunt, qui vel ſub vobis, vel vobiſcum ſunt, quod de nobis conqueramini nõ habetis, qui in veſtra, vel veſtrorum poteſtate poſuimus, vt etiam ſectantes hæreſim veſtram, nulla damna patiamini, ſi nullas ca-
tholica, ſiue à vobis ſiue à veſtris violentias patiatur. L
Quòd ſi aliquæ factę fuerint vobis inuitis & compeſcere non valentibus, miſericorditer ipſis damnis & iuſte admonemini, quales habeatis à quibus cõtaminari non putatis, atque hinc intelligere cogamini, quàm inanes calumnias eccleſiæ Chriſti toto orbe diffuſæ faciatis. Neque iam nobis obiiciatis, quòd perſequimur vos, ſed veſtris potius, ſi & nos ſuis violentiis infeſtari, & vos publicis legibus malunt conteri quàm ſe à ſolito furore ſedari. Si quid ſanè à noſtris Chriſtianæ charitatis modum votumque non cuſtodiẽtibus, odioſe & pernicioſe patimini, non eſſe illos noſtros cito dixerim, ſed aut futuros, ſi ſe correxerint, aut in fine ſeparãdos, ſi in malicia perdurarint, Nos tamen nec propter piſces malos retia rumpimus, nec propter vaſa in contumeliam facta domum magnam deſerimus. Quod ſi vos quoque illos à quibus talia catholica patitur, nõ eſſe veſtros eadem regula dicitis, probate animum veſtrum, corrigite errorem, amplectimini vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Nam ſi nec vos illi contaminant, nec nos iſti, non nobis inuicem alienis criminibus calumniemur, In vna
charitate frumenta creſcamus ſimul, vſque ad ventila- M
brum paleam toleremus. Quamobrem ſi nullo interprete indigent Canonicarum ſcripturarum teſtimonia quæ commendant eccleſiam in totius orbis cõmunione conſiſtere, & ſeparationi veſtræ in Africa conſtitutæ, ex eiſdem libris nulla talia poteſtis inuenire ſuffragia, nec iuſte de perſecutionibus cõqueremini quas grauiores ipſa perpetitur, quo latius diffunditur, fide ac ſpe & charitate omnia tolerat, non tantum talia, qualia veſtri Circumcelliones & eorũ ſimiles vbi poſſunt membris infligunt, ſed omnia variarum iniquitatum ſcandala per vniuerſum mundum ſcatentia, de quibus dominus exclamauit, Væ mundo ab ſcandalis. Grauius *Matth.18.*
enim perſequitur filius patrem male viuendo, quàm pater filium caſtigãdo. Et grauius ancilla Saram perſecu- *Gene.16.*
ta eſt per iniquam ſuperbiam, quàm eam Sara per debitam diſciplinam. Et grauius dominum perſequebantur
propter quos dictũ eſt, Zelus domus tuæ comedit me, *Pſal.68.*
quàm eos ipſe cum eorum menſas euertit, & eos flagel- *Ioan 2.*
lo de templo expulit. Quid habetis amplius quod *Ca. XVIII.*
dicatis? An illud vltimum veſtrum iam placet, in medium proferamus? Ecce, inquiunt, vos tenetis eccleſiam,

Quo modo

A Quo modo nos ſuſcipitis ſi ad vos trãſire voluerimus?
Breuiter reſpõdeo, Sic vos ſuſcipimus quo modo ſuſce-
pit eccleſia, quã in ſanctis libris canonicis inuenimus.
Depoſita quippe animoſitate contradicẽdi, qua tumẽt
omnes qui veritate dei vinci nolunt, & ſua peruerſitate
vincuntur, facile poteſtis intelligere & in bonis eſſe &
in malis ſacramenta diuina, ſed in illis ad ſalutem, in il
lis ad damnationem. Et cum tãtum diſtet inter eos qui
hæc digne indignèque tractauerint, ipſa tamen eadem
ſunt, illis ad præmium valentia, illis ad iudicium. Qua-
propter quando plures quàm Ioannes dominus bapti-
Ioan.4. zabat, ſicut in Euangelio ſcriptum eſt, vbi ſubiecit Euan
geliſta: quanuis ipſe non baptizabat, ſed diſcipuli eius,
cum tantum diſtaret inter Petrum & Iudam, nihil ta-
mẽ diſtabat inter baptiſmum, qui dabatur pèr Petrum,
& qui dabatur per Iudam. Illud enim quod per eos da-
batur, vnum erat, cum ipſi non eſſent vnum. Et illud
Chriſti erat, illorum autem, vnus ad membra Chriſti,
alter ad partem diaboli pertinebat. Cum vero Ioannes
Baptiſta & Paulus Apoſtolus vnum eſſent, quia vterque
ſponſi amicus erat, tamẽ quia non erat vnus baptiſmus
B qui dabatur à Ioanne, & qui dabatur à Paulo, iuſsit Pau
lus Chriſti baptiſmo baptizari eos, qui baptiſmo Ioan-
nis fuerant baptizati. Itaque ille baptiſmus Ioannis di-
ctus eſt, qui autem per Paulum datus eſt, non eſt di-
Acto.19. ctus baptiſmus Pauli, ſed iuſsit eos, inquit, baptizari in
Chriſto. Ecce vnum ſunt Ioãnes & Paulus, & non vnũ
dant. Ecce nõ ſunt vnum Petrus & Iudas, & vnũ dant.
At vero Petrus & Paulus, & vnum ſunt, & vnum dant.
Abraham & Cornelius ex fide iuſtificati vnum ſunt, &
non vnum ſacramentum acceperunt. Idemque Corne-
lius & Simon magus non ſunt vnum, & vnum ſacra-
Acto.8. mentum acceperunt. At vero Cornelius, & ille ſpado,
quem Philippus in itinere baptizauit, & vnum ſunt &
vnum ſacramentum acceperunt. Cum ergo vnum eſt
ſacramẽtum, nec diuerſi datores, nec diuerſi percepto-
res, faciunt vt non ſit vnum quod vnum eſt. Iſti autem
cum volunt hominum eſſe quod Chriſti eſt, res falſiſsi
mas & abſurdiſsimas perſuadere conãtur, vt propè tot
ſint baptiſmi, quot homines per quos dantur. Itaque il-
lud quod dominus ait de homine & opere hominis,
Matth.7. Arbor bona bonos fructus facit, arbor mala fruct⁹ ma-
C los facit, iſti adhuc detorquere conãtur, vt à bono bap-
tizatus bonus ſit, & à malo baptizatus malus ſit: Tum
ſequitur eos etiam ſi nolũt, vt à meliore baptizatus me-
lior ſit, & ab inferiore baptizatus inferior ſit. Ex quo fit,
vt illi quos ante domini paſsionem non ipſe Ieſus bap-
tizabat, ſed diſcipuli eius, multo ſanctius naſcerentur
ſi ab ipſo baptizarentur. Quis enim vel cogitare poſ-
ſit, quantum intererat inter ipſum, & diſcipulos eius à
quibus baptizabantur? Ergo inuidit eis ſanctiorem ge-
nerationem, quos à diſcipulis ſuis ſe hic conſtituto ma
luit baptizari? Quod vtique quiſquis credit inſanus eſt.
Quid ergo dominus eo ipſo demõſtrare dignatus eſt,
niſi ſuum eſſe quod daretur per quemlibet daretur, &
Ioan.1. ſe baptizare, de quo amicus ille ſponſi dixerat, Hic eſt
qui baptizat, per cuiuſlibet manus miniſtri baptizare-
1.Corin.1. tur qui crediſſet in eum. Dicit etiam Paulus, Gratias
deo quod neminem veſtrũ baptizaui, niſi Criſpum &
Caium, ne quis dicat quod in nomine meo baptizaui.
Et iſte ergo credatur inuidiſſe hominibus meliorem
ſanctificationẽ, ſi quanto melior erat tanto melius po-
terant baptizari, qui ab illo baptizarentur: Imò vero ad
hoc ipſum vigilauit cautiſsimi & fideliſsimi diſpenſa-
toris intentio, ne quiſquam ideo ſanctius ſe baptizatũ
putaret, quòd à miniſtro ſanctiore baptizaretur, & quod D
domini erat ſeruo tribueret. Cum igitur boni & mali
dent & accipiant baptiſmi ſacramẽtum, nec regenera-
ti ſpiritaliter in corpus & membra Chriſti coædificen-
tur niſi boni, profecto in bonis eſt illa Eccleſia, cui dici- *Cantic.2.*
tur, Sicut lilium in medio ſpinarum, ita proxima mea
in medio filiarum. In his eſt enim qui ædificãt ſupra pe
tram, id eſt, qui audiunt verba Chriſti & faciunt: quia
& Petro confitenti ſe Chriſtum filium dei, ſic ait, Et ſu- *Matth.16.*
per hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Non eſt
ergo in eis qui ædificant ſuper arenam, id eſt, qui au-
diunt verba Chriſti & nõ faciunt. Ipſe enim dixit, Qui *Matth.7.*
audit verba mea & facit ea, ſimilabo eum viro ſapienti
qui ædificat domum ſuã ſuper petram. Et ibidem pau-
lopoſt, Qui audit, inquit, verba mea & non facit ea ſi-
milabo eum viro ſtulto qui ædificat domum ſuã ſuper
arenam. Qui ergo cõpage charitatis incorporati ſunt,
ædificio ſuper petrã cõſtituto & lilio inter ſpinas can-
denti, ipſi vtique poſsidebunt regnum dei. Qui autem
ſuper arenam ædificant, vel in ſpinis deputantur, quis
dubitauerit, quod regnum dei non poſsidebunt? Nihil
vtique prodeſt talibus baptiſmi ſacramentum, nec ta-
men propter eorum inſtabile fundamentũ ſterilèmque
maliciam ſacramento quod habent vlla iniuria facien E
da eſt, Proinde in loco illo ex Epiſtola Pauli Apoſtoli
quam ſcripſit ad Galatas, ſine ſtudio contentionis ad-
uertite, quàm recte fiat, vt hæreticum corrigentes erro-
rem, ſi ſacramentum hoc habent quod habere debue-
runt, illud accipiant quod eis deerat, nõ improbetur &
blaſphemetur quod inerat, Manifeſta, inquit, ſunt ope- *Galat.5.*
ra carnis, quæ ſunt, fornicationes, immũdiciæ, luxuriæ,
idolorum ſeruitus, veneficia, inimiciciæ, contentiones,
æmulationes, animoſitates, diſſenſiones, hæreſes, inui-
diæ, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ præ-
dico vobis ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, re-
gnum dei non poſsidebunt. Omnes itaque iſti non *Hæretici*
ſunt in lilio, nec ſuper petram, inter hos autem & hære- *quo modo*
tici poſiti ſunt. Cur ergo vos, vt omittam cætera non *recipiãtur.*
baptizatis poſt ebrioſos, luxurioſos, inuidos, qui regnũ *Cap.XIX.*
dei non poſsidebunt, & ideo in petra non ſunt? Et quia
in petra non ſunt, proculdubio in Eccleſia nõ deputan
tur, quia ſuper hanc petram, inquit, ędificabo Eccleſiam
meam: Et vos vultis vt baptizemus poſt hæreticos, qui
inter eaſdem ſpinas regnum dei non poſſeſſuras enu-
merati ſunt, & quibus ſimiliter ſacramẽta inſunt quan- F
do eadem ſunt, ſed nõ proſunt, quia cum illa recta ſint,
ipſi peruerſi ſunt. Hæc ſine pertinacia conſiderantes at-
que cogitãtes, facile poteſtis intelligere, id in quoquam
corrigendum eſſe quod prauum eſt, quod autem rectũ
eſt approbandum, & hoc dandũ eſſe quod deerit, quod
autem inerit agnoſcendum. Veniens itaque hæreticus
vt catholicus fiat, errorem corrigat propriũ, non Chri-
ſti violet ſacramentum. Accipiat vinculum pacis quod
non habebat, ſine quo illi prodeſſe non poterat baptiſ-
ma quod habebat: vtrunque enim neceſſarium eſt ad
regnum dei adipiſcendum, & baptiſmus, & iuſticia. Et
in cõtemptore quidem baptiſmi Chriſti non poteſt eſ-
ſe iuſticia. Baptiſmus autem & in eo qui iuſticiam non
habent, poteſt eſſe, ſed non poteſt prodeſſe. Sicut enim *Ioan.3.*
veritas dixit, Si quis non renatus fuerit ex aqua & ſpi-
ritu, non intrabit in regnum cœlorum: ita eadem veri-
tas dixit, Niſi abundauerit iuſticia veſtra ſuper ſcribarũ *Matth.5.*
& Phariſęorum, non intrabitis in regnum cœlorum: vt
non baptiſmus ſolus, ſed etiam iuſticia perducat ad re-
gnum. Cui autem vel vtrũque vel vnum defuerit, illuc
peruenire

G peruenire non poſsit. Quapropter cum dicatur hæreti-
cis, Iuſticia vobis deeſt, quam ſine charitate ac vinculo
pacis habere nullus poteſt, cumque & ipſi fateantur
multos baptiſmum habere & iuſticiam non habere, &
ſi non fateantur, eos conuincat ſcriptura diuina, mi-
ror quo modo putent, cum eos habentes non ſuum, ſed
Chriſti baptiſmum, iterum nolumus baptizare, ita
nos agere, ac ſi eis iam nihil deeſſe iudicemus, & quia
baptiſmus eis in catholica non datur, quem habere in-
ueniuntur, nihil ſe illic accipere arbitrãtur, vbi hoc ac-
cipiunt, ſine quo illud quod habent eis ad perniciem
valeat, non ad ſalutem. Quod ſi nolunt intelligere, ſuf-
ficit nobis, quod eam tenemus Eccleſiam quæ manife-
ſtiſsimis ſanctarum & canonicarum ſcripturarum teſti
moniis demonſtratur. Dicat mihi nũc hæreticus, Quo
modo me ſuſcipis? Cuo reſpondeo, Sicut ſuſcipit Eccle
ſia cui Chriſtus perhibet teſtimonium. Nunquid tu me-
lius potes noſſe quo modo ſuſcipiẽdus ſis, quàm ſalua-
tor noſter medicus vulneris tui? Hic forte dicis, Lege er
go mihi quemadmodum Chriſtus ſuſcipi iuſſerit eos
qui ab hæreticis tranſire ad Eccleſiam volunt. Hoc aper
te atque euidenter, nec ego lego, nec tu. Si enim hęreti-
H cus eſſet Ioannes, & in nomine patris & filij & ſpiritus
ſancti baptizaret, poſt cuius baptiſmũ iuſsit Paulus ho-
mines baptizari, tu obtineres quod dicis, ita vt contrà
quid dicerem, non haberem. Rurſus ſi Petrus in nomi-
ne patris, & filij, & ſpiritus ſancti ab hæreticis baptiza-
Ioan. 13. tus fuiſſet, cui dominus ait, Qui lotus eſt ſemel, non ha-
bet neceſsitatem iterum lauandi: ego obtinerem quod
dico, ita vt tu cõtrà quid diceres, non haberes. Nunc ve
ro cum in ſcripturis non inueniamus aliquos ad Eccle
ſiam tranſiſſe ab hæreticis, & ſicut ego dico, aut ſicut tu
dicis eſſe ſuſceptos, puto ſi aliquis ſapiens extitiſſet, cui
dominus Ieſus Chriſtus teſtimoniũ perhibet, & de hac
quæſtione conſuleretur à nobis, nullo modo dubitare
deberemus id facere quod ille dixiſſet, ne non tam ipſi
quàm domino Ieſu Chriſto, cuius teſtimonio commẽ-
dabatur, repugnare iudicaremur. Perhibet autem teſti-
monium Chriſtus Eccleſiæ ſuæ, Ecce Euangelium, lege
Luca. 24. vbi ait, Oportet Chriſtum pati & reſurgere tertia die,
& prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsio-
nem peccatorũ in omnes gentes, incipientibus ab Hie-
ruſalem. Quo modo ergo ſuſcipit iſta Eccleſia per om-
I nes gentes incipientibus ab Hieruſalem remotis omni-
bus ambagibus & tergiuerſationibus, ſic ſuſcipiẽdus es.
Quod ſi non vis, nõ mihi, aut cuiquã homini, qui vult
ita ſuſcipere, ſed ipſi ſaluatori cõtra ſalutem tuam per-
nicioſiſsime reluctaris, qui te ſic ſuſcipiendum eſſe non
vis credere, quemadmodum ſuſcipit illa Eccleſia, quam
teſtimonio ſuo commendat ille cui fateris nefariũ eſſe
Hiere. 15. non credere. At enim dixit Hieremias, Facta eſt mihi
vt aqua mendax, non habens fidem. Non de hac aqua
dixit quam putas: Lege diligenter. Ipſam enim homi-
num mendacium multitudinem dixit aquam menda-
Apoca. 17. cem, more prophetico, ſicut figuratè loqui ſolent, ſicut
in Apocalypſi, populos aquarum nomine nouimus ap
pellatos. Nam ſic ait Hieremias, Vt quid qui contriſtãt
me præualent? Plaga mea valida eſt, vnde ſanabor? Fa-
cta eſt mihi vt aqua mendax non habẽs fidem. Plagam
ſuam ſibi dixit factam vt aquam mendacem, eandem
vero plagam ſuam eos appellauit qui ſe contriſtabant.
Quod enim ait, qui cõtriſtant me: hoc dixit poſtea pla-
ga mea: & quod ſupra dixit, pręualent: hoc poſtea dixit,
Prouerb. 5. valida eſt. Sic & illic facitis vbi ſcriptum eſt, Ab aqua a-
liena abſtine te, & de fonte alieno ne biberis. Putatis
enim de baptiſmo dictũ, qui eſt apud hæreticos, vt ideo K
ſit aqua aliena, quia hæretici regnum dei non poſside-
bunt: quaſi non ita ſit & apud ebrioſos & apud inuidos,
& cęteros huiuſmodi, de quibus pariter dictum eſt, Re- *1. Corint. 6.*
gnum dei non poſsidebunt: & tamen in omnibus tali- *Galat. 5.*
bus ſi ſecundum Euangelium baptizati ſunt, Chriſti eſt
baptiſmus, non ipſorum. Vnde aqua illa non eſt aliena,
cum ipſi alieni ſint, quibus dicturus eſt, Non noui vos.
Cur nõ ergo potius intelligam aquam alienam & fon- *Matth. 7.*
tem alienum doctrinam eſſe maligni ſpiritus qua deci-
piuntur & ſeducuntur alienati à deo per ignorantiam,
quæ eſt in illis propter cæcitatem cordis eorum? Hoc
expreſsius commendante Apoſtolo, Spiritus autem ma
nifeſte dicit, quia in nouiſsimis temporibus recedent *1. Timot. 4.*
quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris & doctri-
nis dæmoniorum? Hæc eſt aqua aliena & fons alienus.
Si enim aqua in bono intelligitur & ſpirit⁹ ſanctus, cur
non aqua in malo intelligatur & ſpiritus malignus? Nõ
enim ſemper, vbi aquam nominat ſcriptura, hoc viſibi-
le baptiſmi ſacramentum vult intelligi, ſed aliquando
ipſum, aliquãdo aliud. Iam enim hoc viſibili baptiſmo
etiam alios diſcipuli domini baptizauerant, antequam
veniret in eos ſecundum eius promiſsionẽ ſpiritus ſan-
ctus. De quo tamen idem Ieſus dicit, Si quis ſitit, veniat L
& bibat: qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumi- *Ioan. 7.*
na aquæ viuæ fluent de ventre eius. Et ſequitur Euange-
liſta, & exponit vnde ſit dictum, Hoc autem, inquit, di-
cebat de ſpiritu, quẽ accepturi erant ij qui in eum erant
crediturí. Spiritus enim nondum erat datus, quia Ieſus
nõdum fuerat clarificatus. Ecce aquam dicit ſpiritum,
qui nondũ erat datus, cum iam aqua illa baptiſmi mul-
tis fuiſſet data. Vnde & illud quod ſimiliter non intelli
gitis, quod ſcriptum eſt, Bibe aquam de tuis vaſis & de *Prouer. 5.*
puteorum tuorũ fontibus, & fons aquæ tuæ ſit tibi pro-
prius, & nemo alienus cõmunicet tibi, & nõ ſuperfluãt
tibi aquæ foras, & in plateis tuis diſcurrãt aquæ tuæ. Nõ
viſibilem baptiſmum quem poſſunt habere & alieni, id
eſt, qui regnum dei non poſsidebunt, ſed hoc donum
commendat ſpiritus ſancti, quod proprium eſt eorum
tantum, qui regnabũt cum Chriſto in æternum, Quo-
niã charitas dei ſicut dicit Apoſtolus, diffuſa eſt in cor- *Roma. 5.*
dibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis. M
Ipſa enim latitudo cordis, quã charitas facit, vnde illã
diffuſam dicit, & vnde ad Corinthios, ita loquitur, Os
noſtrũ patet ad vos ô Corinthij, cor noſtrũ dilatatũ eſt,
platearũ noĩe ſignificata eſt. Quod ergo aperte audim⁹,
Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex
deo ſint, hoc figurate audim⁹: Ab aqua aliena abſtinete, *1. Ioan. 4.*
& de fonte alieno ne biberitis. Et ꝙ aperte audiuimus,
Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum
ſanctum qui datus eſt nobis, hoc figurate audimus, Fõs
aquæ tuæ ſit tibi proprius, & nemo alienus communi-
cet tibi. Multa enim munera dei poſſunt habere & alie-
ni, non ſolum iſta communia cum lapidibus & arbori-
bus, ſicuti eſt eſſe & vigere, nec ſolum communia cum
pecoribus, ſicuti ſpirare, ſentire, ſed etiam maiora iam
hominum propria, ſicut eſt ratio, locutio, artes vtiles,
innumerabiles & alia multa, Ipſa etiam quæ domui dei
data ſunt, nonnulla ex eis habent alieni, id eſt, non poſ
ſeſſuri regnũ dei, quibus in fine dicetur, Non noui vos, *Matth. 25.*
etiam cum dixerint, in nomine tuo prophetauimus & *Matth. 7.*
virtutes multas fecimus: quia etſi habeã, inquit, prophe- *1. Corin. 13.*
tiam, & ſciam omnia ſacramenta & omnem ſciẽtiam,
& ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam,
charitatem autem non habeam, nihil ſum. Hoc eſt ergo
donum

A donum ſpiritus ſancti proprium ſanctorũ, vnde nemo
communicat alienus. Hoc deeſt omnibus malignis &
Acto.8. gehẽnæ filiis, etiam ſi Chriſti baptiſmo baptizentur, ſi-
cut Simõ fuerat baptizatus. Hoc deeſt etiam hæreticis.
Hoc accipiunt cum correcti veniunt & vnitatis vincu
lum ſynceriter amplectuntur. Quod ſi non acciperent,
etiam habentes baptiſmum Chriſti, non erant poſſeſ-
ſuri regnum Chriſti, quia non introierant ad fontem
illum proprium aquarum diſcurrentium in plateis ſan-
ctorum & foras non excurrentium, quo fonte charitas
Roman. 5. dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctũ
qui datus eſt nobis. Definite itaque illa teſtimonia com
memorare, quæ aut non intelligitis, aut pro nobis con-
tra vos eſſe intelligitis, Quod ſi ambigue poſita, & pro
nobis, & pro vobis poſſent interpretari, nihil vtiq; ad-
iuuarent cauſam veſtram, quia & nos ſi talibus vti vel-
lemus, innumerabilibus vteremur quæ cauſam noſtrã
nihil ſimiliter adiuuarent. Sed planè talia malam cau-
ſam vel moras faciẽdo ſuſtentãt. Ecce inquiunt de cor-
pore domini aqua profluxit. Et quid te hoc adiuuat ô
hæretice? Multum, inquit, Baptiſma enim ſignificat nõ
B eſſe, niſi in corpore domini, id eſt, in Eccleſia. Melius di
ceres de corpore domini, hoc eſt, de Eccleſia, etiã ſi iam
conſtet, quod adhuc forte diligentius requirẽdum eſt,
aqua illa baptiſmum eſſe ſignificatum. Nam & nos bap
tiſmũ quẽ habetis, de corpore domini eſſe dicimus, hoc
eſt de Eccleſia, quamuis in ea ipſi non ſitis, ſicut omnes
qui non ædificãt ſuper petram, ſed ſuper arenam. Qua-
re tamen nõ attendis aquã illam, qua baptiſmũ ſignifi-
catum dicis, non tantum in corpore domini fuiſſe, ſed
etiã de corpore eius foras exiſſe, & hoc per vulnus per-
ſecutoris? Neque enim & hęretici & omnes mali ſecum
foras ſacramenta traxiſſent, ſi vnitatis integritatem in
corpore domini cuſtodiſſent. Sed etiã hoc videtis quã
profundum ſit, & quãta myſterij altitudine occultum.
Iam ſufficiat: Definite talibus agere. Omnia quæ huiuſ-
modi protuleritis aut pro nobis ſunt, aut vt multũ cau-
ſæ noſtræ minutam, incertum eſt pro quibus ſint. Sed li-
benter in opertis immoramini, ne fateri aperta coga-
mini. Ecce Eccleſia, rogo quid patimini? Ecce Eccleſia
tot manifeſtiſsimis ſanctarum ſcripturarum teſtimo-
niis commendata & expreſſa, prædicta & demonſtra-
ta: Sicut audiuimus, ita & vidimus. Quid tergiuerſaris
quo modo ſuſcipiaris? Cur detractas ſic ſuſcipi quo mo
C do illa ſuſcipit, cui teſtimonium perhibet qui mentiri
nõ potuit? Doce ſcripturas canonicas aperte dixiſſe, bap
tizandum eſſe in Eccleſia catholica, qui apud hæreticos
in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti fuerit baptiza-
tus. Quod ſi hoc docere non potes, illud doce huic cõ
munioni tuę, id eſt, parti Donati, vbi hoc didiciſti, aper
tum aliquod & manifeſtum teſtimoniũ à ſcripturis ca-
nonicis perhiberi, & fateor ad te eſſe tranſeundum, nec
aliter eſſe ſuſcipiendos hæreticos quã ſicut ſuſcipit Ec-
cleſia in qua es, quia tali teſtimonio declarata eſt. Quid
æſtuas? quid perturbaris? Non inuenis in ſcripturis ca-
nonicis quod à te iuſtiſsime exigimus? Nã quod dice-
Canti.1. re ſoletis, Vbi paſcis, vbi cubas in meridie: vides quale
ſit, & quam pro te non ſit. Noli ergo talia quærere, quia
& ſi in partibus Aquilonis eſſet pars Donati, quæ con-
trariæ ſunt partibus Meridianis, diceret de ſe eſſe dictũ,
Pſal.47. Montes Sion, latera Aquilonis, ciuitas regis magni. Nã
vtique ciuitas regis magni non eſt niſi Eccleſia, & hoc
potius indubitanter ſonat Eccleſiam, quam illud, Vbi
paſcis, vbi cubas in meridie. Sed fortaſſe illo teſtimo-
nio Marcion hæreticus vteretur, qui dicitur Ponticus.

fuiſſe, quæ partes ad Aquilonem ſunt. Rurſus ſi in Oc- D
cidente eſſet pars Donati, diceret de ſe eſſe dictum, Iter Pſal.67.
facite ei qui aſcendit ſuper occaſum, dominus nomen
eſt illi. Fortaſsis enim ſublimius eſſe diceret, aſcendit
ſuper occaſum: quã, cubat i meridie. Hæc myſtica ſunt,
operta ſunt, figurata ſunt, aliquid manifeſtum quod in-
terprete nõ egeat flagitamus. Ego itaque ſic te ſuſcipio
quemadmodum ſuſcipit ſemen Abrahæ, in quo bene- Gene.22.
dicuntur omnes gentes, hoc ſorte obſcurum eſſet, niſi Galat.3.
Paulus aperuiſſet ſemen Abrahæ quod eſt Chriſtus. Sic Eſaia.54.
te ſuſcipio, quemadmodum ſuſcepit illa ſterilis, cuius
multi filij magis quã eius quæ habet virum. Quod ob-
ſcurum eſſet, niſi Paulus dixiſſet ipſam eſſe Eccleſiam Galat.4.
matrem noſtram, cui dictum eſt, Dominus qui eruit te,
ipſe deus vniuerſæ terrę vocabitur: cui dictum eſt, Ter-
ra tua orbis terrarum. Sicut ſuſcipit regina illa, de qua Eſaia.54.
in Pſalmis dicitur, Aſtitit regina à dextris tuis: & cui di Pſal.44.
citur, Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, conſtitues eos
principes ſuper omnem terram Poſtremo ne multa cõ
memorem, Sic te ſuſcipio, ſicut ſuſcipit Eccleſia per om
nes gentes incipiẽs ab Hieruſalem, ſicut ſuſcipit Eccle- Luca.24.
ſia quæ teſtis eſt Chriſto in Hieruſalem & in tota Iudęa Acto.1.
& Samaria, & vſque in totam terram. Ille enim te ſuſci- E
pit, qui hoc de illa dixit, qui in talibus eam verbis ne
quiſquam de illa dubitaret oſtẽdit. Sic te ſuſcipio quẽ-
admodum ſuſcipit triticum ſeminatum in agro, quod
cum zizaniis creſcit vſque ad meſſem. Hi ſunt enim Matth.13.
filij regni, ager autem eſt mundus, meſsis eſt finis ſecu-
li: Dominus expoſuit, Euãgeliũ eſt, verba domini ſunt,
manifeſta ſunt. Poſſem tibi dicere, ſic te ſuſcipio, quem-
admodum & vos ſuſcepiſtis quos Prætexatus & Felici-
anus à vobis damnati, extra veſtram cõmunionem bap
tizauerunt. Cui rei quid contradicas omnino non ha-
bes. Sed hoc potius dicam, quod & aduerſus ipſos Ma-
ximinianiſtas inuictiſsime valeat, qui vos in duobus
pręcipue teſtimoniis, quib9 imperitiſsime, tamẽ creber-
rime vti ſoletis, omnino vicerunt, & de paucitate, & de
meridie. Hoc ergo dicam quod vos omnes tanquã pa-
riter cõtra nos inſurgatis, extinguat. Sic vos ſuſcipimus
ſi corrigi vultis, quemadmodum ſuſcipit Eccleſia, quã
dominus Ieſus dixit ab Hieruſalem cœpturã: & in Acti- Luca.24.
bus Apoſtolorum legimus inde cœpiſſe, & per omnes Acto.1.
gentes ituram. Et in Actibus Apoſtolorum legimus per F
multas iſſe antequam veniret in Africam, & per om-
nes gentes ituram antequam veniat finis, quia ipſe do-
minus ait, Prædicabitur hoc Euangelium in omnibus Matth.24.
gentibus, & tunc veniet finis, Ecce purgamenta eius,
Quoniam abũdabit iniquitas, refrigeſcet charitas mul-
torum, Ecce frumenta eius, Qui autem perſeueraue- Matth. 10.
rit vſque in finem, hic ſaluus erit. Vbi hic Africa nomi-
nata eſt in parte Donati? Ecce iterum frumenta eius,
Vt ſcias, inquit Apoſtolus, quemadmodum te oporteat 1.Timot.3.
in domo dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia dei viui, co-
lumna, & firmamentum veritatis. Et ſine dubio magnũ
eſt pietatis ſacramentum, quod manifeſtatum eſt in car
ne, & iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit angelis, præ-
dicatum eſt in gentibus, creditũ eſt in mundo, aſſump-
tum eſt in gloria. Ecce purgamenta eius, Spiritus au- 1.Timot.4.
tem, inquit, manifeſte dicit, quia in nouiſsimis tempo-
ribus recedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus ſe-
ductoribus doctriniſque dæmoniorum & cætera. Vbi
hic Africa in parte Donati nominata eſt, vt in ea remã-
ſerit columna & firmamentum veritatis aut pietatis ſa-
cramentum, de quo vſque in finem ita cucurrit, vt di-
ceret. Prædicatum eſt in gentibus, creditũ eſt in mũdo,
aſſumptum

G aſſumptum eſt in gloria? Quid ergo pluribus teneam?
Qui reſpondere cogitat huic Epiſtolæ, ſcrutetur ſcrip-
turas, & aut manifeſtum de Africa, vel in qua ſola,
vel ex qua ſola eſt pars Donati, proferat teſtimonium:
Quod ideo proferre non poteſt, quia illis tam mani-
feſtis, quæ à nobis prolata ſunt, repugnare ſcriptura
non poteſt: aut ſi ſuarum ſuſpicionum vel criminatio-
num vel calumniarum ſectatores credulos quærit, &
vult traducere in aliud Euangeliũ quod non eſt aliud,
Galat.1. atque annunciare nobis præterquam quod accepimus,
& ſi angelus de cœlo eſſet, anathema eſſet, quoniam &
Ioan.8. diabolus qui propterea de cœlo cecidit, quia in veritate
non ſtetit, ſi anathema fuiſſet homini, quando ei præ-
terquã quod à domino deo acceperat annunciauit, pri
Ioan.10. mi parentes carnis noſtræ nec in pœnam mortis inci-
Concluſio li- diſſent, nec de loco fœlicitatis exiſſent. Quaprop-
bri in Do- ter vos chariſsimi quibus hanc Epiſtolam ſcribo, præ-
natiſtarum ceptum paſtoris qui animam ſuam poſuit pro ouibus
piculi nar- ſuis, & nũc glorificatus & exaltatus ſedet ad dexteram
ratione, & dei patris, corde fideliſsimo & firmiſsimo retinete di-
fideliũ con- centis, Quæ ſunt oues meæ, vocem meam audiũt & ſe-
ſolatione cõ- quuntur me. Audiſtis eius vocẽ manifeſtiſsimã, non ſo-
ſiſtens. lum per legem & Prophetas & Pſalmos, ſed etiam per
Cap.XX. os proprium commendantis Eccleſiam ſuam futuram.
H Et ea quæ prædixit quemadmodum ex ordine conſecu
ta ſint, in Actibus & literis Apoſtolorum, quæ diuina-
rum ſcripturarum canonem complẽt, legendo perſpi-
citis. Non eſt obſcura quæſtio in qua vos fallant, quos
ipſe dominus prædixit futuros atque dicturos, Ec-
Matth.24. ce hic eſt Chriſtus ecce illic, ecce in deſerto: quaſi vbi
non eſt frequentia multitudinis, ecce in cubiculis, qua-
ſi in ſecretis traditionibus atque doctrinis. Habetis Ec-
cleſiam vbique diffundi, & creſcere vſque ad meſſem.
Habetis ciuitatẽ de qua ipſe qui eam condidit, ait, Non
Matth.5. poteſt ciuitas abſcondi ſuper montem conſtituta. Ipſa
eſt ergo quæ non in aliqua parte terrarum, ſed vbique
notiſsima eſt. Hæc temporales aliquando etiam in ſuis
frumentis patitur tempeſtates, vt in quibuſdã locis non
cognoſcantur, ſed tamen illic latent. Neque enim falli
poteſt diuina ſententia, quoniã creſcunt vſque ad meſ-
ſem, Itaque & in aliis gentibus ſæpe nonnulla membra
Eccleſiæ præualẽtibus hæreſum & ſchiſmatum ſeditio-
nibus, preſſa atque obumbrata ſunt, & tamen quia ine-
rant, paulopoſt nullo dubitante claruerunt, & in ipſa
I Africa poſt illud Secundi Tigiſitani apud Carthaginẽ
ſediotiſum turbulentúmque concilium, vbi & à fœmi-
na nobili Lucilla operata corruptio, poſtea iudicialibus
geſtis commemorata eſt, cum inde literæ penè per to-
tam Africam, qua Eccleſię Chriſti iam germinauerant,
miſſæ fuiſſent, creditum eſt literis concilij, neque enim
aliter oportebat, & quaſi viſa ſunt per aliquam partem
agri frumẽta dominica defeciſſe: Nullo modo autem
defecerãt quæ vere frumenta erant prædeſtinata atque
ſeminata, & alta radice veraciter germinantia. Salua
enim conſcientia literis concilij crediderant, neque e-
nim ab hominibus de aliis hominibus aliquid incredi-
bile dicebatur, aut eis contra Euangelium credebatur:
Sed poſteaquam illi furioſa pertinacia vſque ad diſſen-
ſionem ſacrilegam contra totum orbem Chriſtianum
contentione obſtinatiſsima perdurarũt, atque innotuit
bonis fidelibus quos à Cæciliano alienauerat falſa cri-
minatio, viderunt ſe, ſi in illa communione perſiſterẽt,
non iam de quodam homine, vel de quibuſdam homi
nibus, ſed de Eccleſia terrarũ orbe diffuſa prauum habe
re iudiciũ, & maluerunt Chriſti Euangelio, quàm col-
legarum conſilio credere. Itaq; illis relictis, mox ad ca- K
tholicam pacem multi & Epiſcopi & clerici & populi
redierunt, quod & antequam facerent, in tritico depu-
tabantur. Tunc enim non faciebant cum aduerſus ho-
mines male ſibi à collegis inſinuatos, non aduerſus Ec-
cleſiam dei, quæ in cunctis gentibus creſcit, illa eorum
cõtradictio tenebatur, Itaq; & in Africa triticum quod
filius hominis ſeminauerat, triticum manſit: Ex illo vſ-
que adhuc creuit, & creſcit, & deinceps vſque ad meſ-
ſem fructificabit & creſcet, ſicut in omni mũdo, Non-
nulli etiam bonæ voluntatis per carnalem caliginem,
etiam poſt confirmatum cõtra Eccleſiã dei maligno-
rum furorem, in illa diſſenſione diutius errauerunt, tan
quam ſi adhuc mollia conculcarentur frumenta, & ra-
dice viua herbæ vigor attereretur, etiam ipſa tamen fru
menta ſua nouerat deus, quamuis vt reuiuiſcerent * ar- **aliàs, reui-*
guenda & increpanda. Non enim eo modo dictum eſt *ſcerent.*
Petro, Redi poſt me ſatana: quo modo dictũ eſt de Iu- *Matth.16.*
da, Vnus ex vobis diabolus eſt. Quidam quoq; & aper-
tiſsimæ veritati malo ſtudio contradixerunt: Illi vero *Ioan.6.*
eradicati vel pręciſi erant, ſed nõ permanẽtes in infide-
litate, ſicut de quibuſdam ramis fractis Apoſtolus dicit, *Roma.11.*
manu diuina replantati, aut iterum inſerti ſunt, Tunc L
enim quiſque infructuoſus & nondum à radice præci-
ſus eſt, cum mala cupiditate agit quidem illa opera, de
quibus dictũ eſt, Quoniam qui talia agũt, regnum dei *Galat.5.*
non poſsidebũt: ſed cum pro ipſis operibus etiam veri-
tati apertiſsimæ qua redarguitur, reſiſtere cœperit, tunc
præciditur. Et multi tales ſunt in ſacramẽtorum cõmu-
nione cum Eccleſia, & tamẽ iam non ſunt in Eccleſia:
Alioquin ſi tunc quiſque præciditur cum viſibiliter ex-
communicatur, conſequens erit vt tunc rurſus inſera-
tur, cum viſibiliter communioni reſtituitur. Quid ſi er-
go fictus accedat, atque aduerſus veritatem & Eccleſiã
cor inimiciſsimum gerat, quamuis peragatur in eo illa
ſolennitas, nunquid reconciliatur, nunquid inſeritur?
Abſit. Sicut ergo iam denuo communicans nondum
inſertus eſt, ſic & antequam viſibiliter excommunica-
tur quiſquis contra veritatem qua cõuincitur & argui-
tur, inimicum geſtat animum, iam præciſus eſt. Ita fit,
vt & ſemen bonum & ſemen malum vtraque per agrũ
creſcant vſque ad meſſem, id eſt, & filij regni & filij
maligni vtrique per mundum creſcant in finem ſeculi
illis fructum ferentibus cum tolerantia, illis cum ſteri-
litate amaricantibus. Vos autem innitentes tot euiden M
tiſsimis teſtimoniis legis, Prophetarum, Pſalmorum, ip
ſius domini, & Apoſtolorũ, de ſancta Eccleſia toto ter-
rarum orbe diffuſa, exigite ab iſtis vt oſtendant ex Afri
ca, quod attinet ad partem Donati, aliqua manifeſta de
canonicis libris teſtimonia. Neque enim, ſicut iam di-
xi, vllo modo fieri poſſet, vt Eccleſia ſicut dicunt, & qđ
abſit, tam cito ex tot gentibus peritura, tot teſtimonijs
tam ſublimiter, & tam indubitãter prædicaretur, & de
iſta quam volunt, ſua, quæ vſque in finem ſicut conten
dunt permanſura fuerat, taceretur. Mementote enim
quid illi diuiti dictum ſit, cum apud inferos torquere- *Luca.16.*
tur, & ad fratres ſuos aliquem ex mortuis mitti vellet:
Habent illic, inquit, Moyſem & Prophetas. Et cum ille
diceret, non eos credituros, niſi ad eos iſſet aliquis mor
tuorum: Si Moyſem, inquit, & Prophetas non audiunt,
nec ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.

Epiſtolæ de vnitate Eccleſiæ
Finis.

A DIVI AVRE-
LII AVGVSTINI HIPPONEN-
ſis Epiſcopi, operis breuiculi col-
lationum Præfatio.

CVM catholici Epiſcopi & par-
tis Donati, iuſſu Imperatoris
diſputando inter ſe geſtis apud
Tribunum & Notarium Mar-
cellinum cognitorem habitis
contuliſſent, multum prolixa
eorundem geſtorum eſt facta
conſcriptio, quanuis poſſet to-
tum multo breuius agi. Sed qui
cauſam bonam non ſe habere ſciebant, id egerunt pri-
mum quantum potuerunt, vt ne ipſa collatio fieret, &
vt prorſus cauſa ipſa non ageretur. Sed quia hoc obti-
nere minime potuerunt, id effecerunt multiplicitate
geſtorum, vt quod actum eſt, non facile legeretur.
Vnde viſum eſt iſto breuiario cuncta complecti, vt ad
B ſigna numerorum quæ & in iſto breuiculo & in ipſis
geſtis annotantur, ſine difficultate quiſque inueniat
I. quod voluerit. Ingreſsis itaque vtriſque partibus,
primo loco recitatum eſt reſcriptum Imperatoris, quo
iuſsit collationem inter memoratos Epiſcopos fieri, vt
II. ſuperſtitionem manifeſta ratio confutaret. Secun-
do loco recitatum eſt edictum ipſius cognitoris, quod
per prouinciam miſit vt conuenirentur vtriuſque par-
tis Epiſcopi, & intra diem kalendarum Iuniarum con-
ferendi cauſa, congregarentur Carthagine. In eo edi-
cto baſilicas ſine iuſsione Imperatoris reddidit Dona-
tiſtis, qui ſe pollicerentur eſſe venturos, vt eo modo
eos ad conferendum etiam beneficiis inuitaret. In eo-
dem etiam edicto obtulit eis, vt alium quem vellent
cum illo iudicem conſtituerent, iurauitque ſe hoc iu-
dicaturum quod veritas ſuaſiſſet, & cætera quæ ad ex-
hortationem congregationis illorum eodē continen-
III. tur edicto. Tertio loco recitatum eſt alterum co-
gnitoris edictū, quod propoſuit iam præſentibus apud
Carthagioem vtriuſque partis Epiſcopis, qui locus &
qui modus collationis futurus eſſet, ſupradicto die iti-
dem cōmemorato & cōſtituto, & admonuit vt ei pars
C vtraque ſcriberet, vtrum placerent quas comprehendit
IIII. edicto. Quarto loco cum partis Donati Epiſcopi
exigerent proponi ſibi ab aduerſariis qua cauſa fuiſſent
congregati, cognitor diſtulit, vt ex ordine prius omnia
recitarentur quæ ante diem collationis acta fuerant. Et
recitata eſt notaria Donatiſtarum, in qua dixerunt, nō
ſibi placere quod in edicto ſuo poſuit, vt hi ſoli ex Epi-
ſcopis cōuenirent ad collationis locum, quos ad ipſam
cauſam peragendam cæteri delegiſſent, qui omnes tri-
gintaſex complebantur, decem & octo hinc, & decem
& octo inde, id eſt, ſeptem qui inter ſe diſputarent, &
alij ſeptem qui concilio ſi opus eſſet adhiberētur, & alij
quaterni qui geſtis cuſtodiendis & conſcribendis præ-
eſſent, ſed petiuerunt ſe omnes potius qui venerant ad-
eſſe debere, vt eorum oumerus appareret, dicētes quod
eos aduerſarij paucos eſſe mentiti ſint, Ibi dixerunt ita
ſe omnes veniſſe vſque ad grauiſsimos ſeues, vt hi ſoli
deeſſent, quos aduerſa valetudo corporis impediſſet, &
V. cætera quæ ipſa notaria continentur. Quinto lo-
co, recitatæ ſunt literæ catholicorum, quas reſcripſerūt
cognitori ſicut edicto commonuerat, inſinuantes con
ſentire ſe ad omnia, quæ illo edicto fuerāt ordinata. In
eiſdē literis etiā ſe obſtrinxerunt, & polliciti ſunt, quod D
ſi in parte Donati veritas eis demonſtraretur Eccleſiæ,
non ſe illic Epiſcopalem honorem quæſituros, ſed con
cilium eorum ſecuturos pro ſalute Chriſtiana: ſi autem
in ſua communione potius veritas oſtenderetur Eccle
ſiæ, honores Epiſcopales eis non ſe negaturos, & hoc à
ſe fieri bono pacis, vt intelligerent hi quibus hoc præ-
ſtaretur, quod in eis catholici noo Chriſtianam conſe
crationem, ſed humanum deteſtarentur errorē. Quòd
ſi plebes duos in Eccleſia Epiſcopos ferre non poſſent,
vtriſque de medio recedentibus, ſinguli conſtitueren-
tur Epiſcopi, ab eis Epiſcopis ordinaodi, qui in ſuis ple-
bibus ſinguli inuenirentur. In eiſdem literis cōmemo-
rata eſt etiam cauſa Maximiniaoiſtarum, ex quibus à ſe
damnatis propter pacem partis Donati quoſdam in ho
noribus integris ſuſceperunt, & ab eis datum in ſacri-
lego ſchiſmate baptiſmum non reſciderunt, & cætera
quæ in memoratis literis continentur. Sexto loco VI.
recitatum eſt etiam edictū ipſius cognitoris, quod pro-
poſuerat cum ſupradicta notaria Donatiſtarum, & ſu-
pradictis literis catholicorum inſinuās populo, quæ illi
pars vtraque reſcripſerit. Septimo loco recitatæ VII.
ſunt literæ catholicorum ad cognitorem datæ. Quibus E
Donatiſtarum notariæ reſponderunt, concedentes eis
quod petierant, vt vniuerſi qui venerant præſentes eſ-
ſent in eo loco vbi erat futura collatio, cum tamen illic
ex catholicis Epiſcopis illi ſoli adeſſent quos edicto ſuo
cognitor definierat, vt ſi aliquis tumult⁹ exiſteret, quod
catholici valde metuebant, non illis imputaretur qui
paucisſimi adeſſent, ſed eis poti⁹ qui multitudinem ſuā
præſentem eſſe voluiſſent. In eiſdem literis etiam tota
cauſa comprehenſa eſt, vt oſtenderetur Eccleſia catho-
lica non eſſe pars Donati, ſed illa potius quę per totum
mundum fructificaret & creſceret, incipiens ab Hieru- *Luca. 24.*
ſalem ſecundum ſacram ſcripturam, ſed quia nihil ei
præiudicarent quicunque in ea mali fuiſſent, diuino in
fine iudicio ſeparādi, & quia nec in ipſum Cæcilianum
maiores eorum aliquid probare potuerūt, qui iudiciis
Eccleſiaſticis & maxime Imperatoris apud quem ab eis
fuerat accuſatus, innocēs inuentus & pronuociatus eſt,
& quia de iuſsionibus Imperatorum quę pro catholica
conſtituuntur, ſolent facere inuidiam, commemoratū
eſt etiam de ſaocta ſcriptura, reges decreuiſſe in regno F
ſuo grauiſsimas pœoas eis qui blaſphemaſſent deum. *Danie. 3.*
Commemorata eſt etiam cauſa Maximiniaoiſtarum,
quos & iudiciis ipſi publicis inſectati ſunt, & ex quibus
damnatis quoſdam in honoribus integris ſuſceperunt,
nec ab eis in ſchiſmate datum baptiſmum deſtruxe-
runt, quod eis quibus dilatiooem dederunt Maximini-
ano communicantibus, dixerunt illius contagio non
fuiſſe pollutos, & cætera quæ eiſdem literis cōtineotur.
Hæc autem omnia ideo ibi commemorata ſunt, ne for
te ſi ſecum cogitaſſent Donatiſtæ, & viderent quā ma-
lam cauſam haberet pars Donati, ad hoc voluiſſent om
nes qui veneraot iogredi locum collationis, vt pax atq;
vnitas fieret. Octauo loco cum cognitor inquiſiſſet, VIII.
vtrum ſicut à catholicis videbat, ita etiam à parte Do-
nati electi iam eſſent qui ſuſceptam cauſam peragerēt,
Reſpooſum eſt à parte Donati, quòd iam eſſet acta à ca
tholicis cauſa antequam eſſet cooſligētium ſtatuta per-
ſona, propter illas catholicorum literas quæ totam cau
ſam breuiter continebant. Deinde inſtare cœperunt, vt
pri⁹ ageretur de tēpore, de mādato, dę pſona, de cauſa,
tūc ad oegocij merita veniretur. Et cū cognitor interlo
cutus eſſet, nihil de cauſa eſſe mutilatū, & rurſus inqui-
ſiſſet,

G ſiſſet,vtrum de cōſtituendo numero diſputantium edi-
ĉto eius paritum fuerit,quia per hoc oporteret agi om-
nia quę agēda eſſent:cœperūt Donatiſtæ agere de tem-
pore,quoniam cauſa ipſa agi non poſſet quin dies præ-
teriſſet: Quartodecimo enim kalendarū Iuniarum die,
completi fuerant quatuor menſes ex die edicti cogni-
toris quod ad prouinciam miſerat, ſicut interrogatum
reſpondit officium. Et quoniam inter quatuor menſes
agi cauſam præceperat Imperator, ideo diē iam tranſ-
iſſe dicebāt,& petebant vt tanquam in contumaces ca-
tholicos ſententia proferretur, quaſi catholici abſentes
eſſent,aut Donatiſtę aliquando ad agendam cauſam il
lis abſentibus intraiſſent, aut admoniti catholici vel
euocati defuiſſent. Iſta ergo calumnioſe & tergiuerſa-
torie,quæ nec in foro iure agerentur, dicebāt nolentes
vt aliquid ageretur. Sed ad hoc eis reſpondit ipſe co-
gnitor, quòd in kalendas Iunias pars vtraque conſen-
ſerit, quamuis etiam ſi quælibet pars adhuc vſque non
occurriſſet, duos alios menſes ſupereſſe potuiſſe, quos
IX. Imperator adiūxit trinis edictis fuiſſe ſeruandos. No
no loco, quem cognitor ſuperius dixerat de tempore
H præſcribere,vt cauſa non ageretur, non eſſe Epiſcopa-
lis,ſed forenſis potius eſſe obiectionis, inuenit occaſio-
nem pars Donati,qua diceret,nihil ergo ſecum agi pu-
blico iure debere, ſed tantū diuinis ſcripturis. Vnde cū
quæſiſſet cognitor, quid vtrique parti de hac re place-
ret,reſponſum eſt à catholicis,vt iuberet mādatum ca-
tholici concilij recitari,vbi electis diſputatoribus agen
di modus iniunctus eſt,ibi poſſe melius apparere,quòd
non forenſibus tergiuerſationibus, ſed magis diuinis
teſtimoniis ageretur. Et aliquādiu conflictio producta
eſt, cum catholici inſtarent recitari mandatum, illi
autem recuſarent. Sed poſtea remotis omnibus mora-
toriis contentionibus, recitari mādatum cognitor iuſ-
X. ſit. Decimo loco mandatum catholici concilij reci-
tatum eſt,quo electis ad diſputandum Epiſcopis,catho
licæ Eccleſiæ eſt iniuncta defenſio aduerſus criminati-
ones Donatiſtarum. Hoc mandato iterum ſicut in ſu-
perioribus literis breuiter tota cauſa comprehenſa eſt
prius,vt cauſa Eccleſiæ quę toto ſicut promiſſa eſt terra-
rum orbe diffunditur, à cauſa Cæciliani qualiſcunque
illa fuiſſet ſic diſtingueretur, vt oſtenderetur malos in
I Eccleſia quī vel ignorāter vel pro vnitate pacis toleran
tur à bonis non eis ad mala conſentientibus,obeſſe nō
poſſe,ſimilitudinibus Euangelicis & exemplo Prophe-
tarum & ipſius domini Chriſti & Apoſtolorum & Epi
ſcoporum & iudicio ipſorum etiam Donatiſtarū prop-
ter Maximinianiſtas. Deinde ipſius Cæciliani cauſa
non mala fuiſſe certis documentis demōſtraretur, qui-
bus & ipſe & ordinator eius Felix Aptuginenſis, quem
in concilio ſuo criminoſius accuſauerunt,probaretur
eſſe purgatus. Et cætera quæ mandato eodem conti-
nentur,ſiue de baptiſmo,ſiue de perſecutione quæ ſolet
catholicis obiicere pars Donati. Nam commemora-
ta ibi eſt iterum ſicut in ſuperioribus literis cauſa Ma-
ximinianiſtarum,qua demonſtrarentur Donatiſtæ ſuo
iudicio cuncta diluiſſe, quæ obiicere catholicis, vel de
baptiſmo,vel de perſecutione,vel de communionis cō
tagione conſueuerunt. Adiectum eſt etiam, vt ſi qua e-
tiam nunc Epiſcopis catholicis morarum interponen-
darū gratia voluiſſent crimina obiicere,propter finien
dam quæ prius vrgeret cauſam,audienda & diſcutien-
da poſtea differerētur, hoc autem, id eſt, vt tota cauſa
& ſuperioribus literis & iſto mandato comprehende-
retur, eo conſilio à catholicis factum eſt, ne forte ſicut
fama iactabat aliquas moratorias præſcriptiones Do- K
natiſtæ ingerere conarētur,& forſitan non permiſsi ab
ipſa collatione reſilirent,acta licet breuiter Eccleſię ca-
tholicę cauſa,in conſcriptione geſtorum legēda rema-
nerent quam timuiſſe intelligerentur, & ideo noluiſſe
conferre. Vndecimo loco cum cognitor interlocu- XI.
tus eſſet in mandato catholicorum,magis diuina teſti-
monia quàm forenſia vincula eſſe prolata, & iuſsiſſet
etiam ſubſcriptiones omnium recitari,conflictus exor-
tus eſt,& aliquandiu productus eſt,cum Donatiſtæ exi-
gerent eorum præſentiam qui mandato ſubſcripſerāt,
obiiciētes,quod eis ſuppoſitis qui Epiſcopi non fuerint,
potuiſſent fallere cognitorem, quo præſente ſubſcripſiſ
ſe legebantur, & quòd antiquis cathedris alios Epiſco-
pos addiderint,vt numerus augeretur. Catholici autem
ne ſui præſentarentur reſiſtebant, verentes,ne illi tumul
tum aliquem præpararent per quem prorſus abrumpe-
retur ipſa collatio,quam fieri Donatiſtę nolle omnino
videbantur,maxime quādo de tempore quaſi iam cau-
ſa lapſa eſſet & audiri non poſſet,præſcribere voluerūt.
Quem tumultum ideo putabantur nondū feciſſe, quia
ſi fieret,videbāt non poſſe imputari catholicis qui pau- L
ciſsimi aderant, ſed ſibi potius, quorum præſens fuerat
multitudo. Sed voluntati eorum cedētibus catholicis,
vt omnes qui ſubſcripſerāt ingrederētur,apparuit poſt-
ea hoc ideo voluiſſe Donatiſtas, quia exiſtimabāt non
cōueniſſe Carthaginem tot catholicos, quot ſubſcrip-
tiones oſtendebantur. Hoc autem propterea credidiſ-
ſe putati ſunt,quia catholici non ea pompa qua illi Car
thaginem fuerāt ingreſsi, & ob hoc eos paucos veniſſe
ſuſpicabantur. Duodecimo loco ingreſsis Epiſco- XII.
pis catholicis,quorum præſentia petebatur, omnes ſin-
gillatim recitati & in medium procedentes à Donati-
ſtis recogniti ſunt,vel vicinis ſuis,vel cū quibus in vno
loco erant,& quicunque recitabantur catholici Epiſco
pi ex his locis, vbi non erat pars Donati, ſatis & ipſis
Donatiſtis notum erat ſe ibi non habere collegas, vel
communionem ſuam, & eſſe illic catholicos,vel quos
nouerant, vel de quibus audierant in ſuæ vicinitate re-
gionis. Ita factum eſt,vt omnino nullius catholici reci
taretur ſubſcriptio de cuius præſentia dubitarent. Sanè
cum ventum eſſet ad nomen Victoriani Muſticani ca-
tholici Epiſcopi & in medium procedens, reſpondiſſe M
ſe habere contrarios duos, Felicianum in ciuitate Mu-
ſticana,& Donatum in loco Turrenſi,exegerūt catho-
lici vt actis conſtaret Felicianum in communione eſſe
Primiani: ipſum enim inter alios cum Maximiniano
damnauerant,damnatorem Primiani & ordinatorem
ipſius Maximiniani, quem poſtea in integro honore
receperant,nec deſtruxerant baptiſmum in eis quos in
Maximiniani ſchiſmate baptizauerat,ſed ad interroga-
tionem catholicorum reſpondere noluerunt,dicentes
non debere hoc ab eis exigi.Et cum iterum preſſius exi
geretur, dixerunt iam internæ actionis hoc eſſe, & ſe-
cundū eos interlocutus eſt cognitor,vt hoc quod cœp-
tum fuerat, ageretur, & illud ſi opus eſſet poſtea quæ-
reretur.In ipſa autem diœceſi Muſticana apparuit & ip-
ſos Epiſcopū alium antiquæ cathedræ addidiſſe, quod
inani inuidia catholicis obiecerant,hoc & in aliis locis
eos feciſſe poſtea declaratum eſt. Tertiodecimo lo XIII.
co recenſitis & recognitis præſentibus catholicis qui
ſubſcripſerant,cognitor obtulit petens, vt conſidentes
potius agerent quàm ſtantes. Donatiſtæ autem recuſa-
uerunt, gratias tamen agētes quod talibus ſenibus ob-
tuliſſet cōceſſum,& in ea recuſatione multa dicentes in

laudem

A laudem ſuã: & io laudẽ ipſius cognitoris, quæ legat qui
voluerit io cõſcriptione geſtorũ,pertinet enim ad rem,
quo modo quẽ ſic laudauerunt,vt dicerent,honorificũ,
iuſtum,reuereotẽ,benignũ,cauſam tamen propter prop
ter cuius actiooẽ tam multi conuenerãt, apud eum agi
XIIII. nolebant. Quartodecimo hoc mandatũ etiam Do-
natiſtarũ prolatum & recitatũ eſt,breuiter factum,vt hi
quos elegerãt agerent velut aduerſus traditores & per-
ſecutores ſuos. Recitata ſuot etiam eorũ nomina, cum
hoc catholici fieri petiſſent, vt cõſtaret vtrũ apud Car-
thaginem præſentes ſubſcripſerant. Sed Donatiſtæ mul
to ioſtantius hoc vt fieret cognitori extorſerunt,vt eo-
rum quoq; oumerus appareret, quod ſe magna intẽtio-
ne velle monſtrabãt. In ea ſane recitatione inuenti ſunt
quidã pro quibus abſentibus alij ſubſcripſerunt. Iouẽtus
eſt etiã vnus qui cũ ſuo oomine recitato non reſponde-
ret,dixerunt eũ in itioere eſſe defuoctũ. Et cum quærerẽt
catholici, quo modo potuerit apud Carthaginẽ ſubſcri
bere qui fuerat io itinere defuoctus,illi diu fluctuauerũt
perturbati,& oeſcientes quid reſponderẽt, Nam primo
dixerunt,nõ de ipſo, ſed de alio fuiſſe ſuggeſtũ. Et cum
catholici putaſſent de alio, id eſt,de clerico eos dicere,
B qui pro mortuo ſubſcribere potuit, quæſitũ eſt,vtrũ cle-
ricus ſuo nomine an illius pro mortuo ſubſcripſerit,ſed
potius reſponderuot ipſum quidem ſubſcripſiſſe præſen
tẽ, cum octauo kalẽdas Iunias mandatũ fieret,ſed quo-
niam æger ſubſcripſerat remeantẽ ad propria in itinere
defeciſſe. Quo audito,catholici petierũt ſuperiora eorũ
verba recitari, vt ipſa varietas deprehenſa clareſceret.
Quod cum factũ fuiſſet & appareret,quæſiuit cognitor,
vtrum ſaltem ſub dei teſtificatione firmarẽt eum fuiſſe
Carthagini,quãdo præſentes præſentibus mãdauerit vt
ſubſcriberẽt. Vbi vehemẽtius perturbati reſponderunt,
Quid ſi & alius pro eodẽ appoſuit? Hanc eorum falſita-
tẽ depreheoſam iudicio dei relinquens,iuſſit cætera no
mina recitari. Quibus recitatis, quæſiuit de numero Epi
ſcoporum partis vtriuſq;. Reſpondit officium,nomina
Dooatiſtarum Epiſcoporũ eſſe ducenta ſeptuagintano
uẽ,anoumeratis etiã illis pro quibus abſentibus alij ſub-
ſcripſerant cõputato & illo defuncto. Catholicorũ autẽ
omniũ præſentiũ oomina eſſe cõſtitit ducẽta octogio-
taſex: Viginti eoim nõ ſubſcripſerãt,qui tamẽ ſuã exhi-
bentes præſentiã & in mediũ procedẽtes, niſi quos infir
mitas corporis illic apud Carthaginem tenuit,præſeoti-
C bus geſtis ſe mandare & cõſentire profeſſi ſunt. In loco
ergo collationis,hoc eſt in thermis Gergilionis,quia ip
ſe poſtea locus placuerat, ex his catholicis qui mandato
ſubſcripſerãt & qui præſeotes geſtis mãdauerant,hi ſoli
defuerunt qui illic apud Carthagioem iocõmoda vale-
tudine tenebantur. Ex his autem quorum nomina Do-
natiſtarũ ſubſcriptio continebat, nõ ſolum illi deerant
quos apud Carthaginẽ ægrotare reſponderant,ſed etiã
illi pro quibus abſentibus, id eſt,apud Carthagioem oõ
conſtitutis alij ſubſcripſerant. Quoniam itaq; ſe Dona-
tiſtæ de numeroſitate iactabãt,excepto eo quod catho-
licos plures veniſſe Carthagioem cõſtitit, dictum eſt à
catholicis alios Epiſcopos centũviginti nũ veniſſe Car-
thaginẽ, quod quidam eorum ſenectute,quidã infirmi-
tate,quidã diuerſis oeceſſitatibus impediti. Quod cum
audiſſeot Donatiſtæ reſponderunt etiã ſuos multo plu-
res non veoiſſe Carthaginem, & multas eſſe apud ſe ca
thedras viduatas Epiſcopis,cũ in ſua notaria quã cogni
tori dederãt , apertiſſime dixeriot vſqueadeo ſe omnes
veoiſſe Carthaginem , vt nec grauiſſimos ſenes ætas &
labor potuerit deterrere: eóſque ſolos non veniſſe quos
aduerſa valetudo in ſuis ſedib⁹, vel in itinere tenuiſſet. D
Sanè propter cathedras quas Epiſcopis vacuas apud ſe
eſſe dixerunt,reſponſum eſt etiam à catholicis,ſexagin-
ta eſſe quibus ſucceſſores Epiſcopi nondum fuerant or-
dinati,ac per hoc in iſtis vtriuſque partis ſubſcriptioni-
bus & falſitates in Dooatiſtis cooſtitit fuiſſe deprehen-
ſas,& eorum numerum Epiſcoporum minorem,quan-
doquidem ſoli ægroti noo venerant Carthaginem,pro
quibus tamẽ in itinere egrotantibus alij ſubſcripſerant,
& omnium oomina cum ipſis etiã pro quibus alij ſub-
ſcripſerant,ducenta ſeptuaginta nouem ſubſcriptio cõ-
tinebat. Neq; vllo modo credibile ſit multo plures quã
centum vigioti, hoc eſt, tertiam partẽ omnium eorum
in ſuis ſedibus ægrotaſſe potuiſſe , & ideo noo veniſſe
Carthaginẽ. Quintodecimo loco egreſſis omnibus XV.
qui iam ſuperfluò præſeotes erant, & remanentibus eis
in quos neceſſarios vtrique delegerant in perendinum
diem collatio dilata eſt vtrorumque cõſenſu, quoniam
dies præſens iam videbatur emenſus.

Collatioois primi diei finis.

SECVNDI DIEI COLLATIO. E

PRIMO loco cum die intermiſſo I
ad memoratum locũ ſicut placue-
rat & cõſtitutum fuerat conuenire-
tur,obtulit conſeſſum iterũ cogni-
tor deprecans vt fieret. Et mox ca-
tholici cõſederunt, Dooatiſtæ autẽ
recuſauerũt. In qua recuſatione,in-
ter cætera id quoq; dixerunt,quod ſcriptũ ſibi eſſet cum
talibus non ſedere. Ad hoc catholici ne moræ fierent,
tuoc nõ reſponderunt, ſed opportuoiore loco in tertij
diei collaooe. Tunc ergo etiam ipſe cognitor ſtando
ſe cogniturum eſſe reſpondit. Secundo loco reci- II.
tata eſt ootaria quam pridie dederant,petẽtes,vt ſi man
datum catholicorum ederetur,quo conſiderato poſſent
in diem conſtitutum inſtructi adeſſe,eo quod excepto-
res cum cõſcriptione geſtorum occurrere oõ valerent,
& reſponſio cognitorũ io eadem notaria,qua iuſſit fieri
quod petebant. Tertio loco cum quæſiſſet cogni- III.
tor,quid etiam de ſubſcriptionibus reſponderẽt: id eſt,
vtrum eis placeret quod edicto propoſuerat,vt proſecu F
tionibus ſuis quiſq; ſubſcriberet: & reſpondiſſent catho
lici, iam in hoc cooſenſum ſuum literis expreſſiſſe, illi
ſe multum moueri dixerunt, quòd hoc conſuetudo nõ
haberet. Et cũ cognitor interrogaſſet, vtrum eis ſuffice-
ret quòd dati fuerant geſtorũ conſcribendorũ ex vtraq;
parte cuſtodes: dilationẽ petere cœperunt, vt ſibi cõſcri
pta geſta ederentur, & tunc reſponderent. Hic ortus eſt
diuturnus conflictus cum eis, cum cõſenſus eorum, quo
placuerat vt illo die res ageretur, ſæpe recitaretur ex ta-
bulis. Et cũ ſe notas ignorare dicerent, petentes vt prius
eis ederentur geſta conſcripta, cognitor iuſſit, vt quod
eorũ notarij exceperãt perlatis codicibus qui ſignati cu
ſtodiebantur, eis recitarẽtur, ne contra ſuum cõſenſum
venirent. Cumq; & ipſi ſæpe de geſtorũ editione cauſa-
rentur, quòd exceptores nõ occurriſſent geſta conſcri-
bere: etiam hoc eis reſpõſum eſt, quòd notaria ſua ideo
ſe petiſſe dixerant edi ſibi catholicorum mandatũ, vt ad
præſentem diem inſtructi occurrerent, quia exceptores
occurrere cum geſtorum editione oõ poſſent. Vbi non
inuenientes quod dicerent, voluerunt iterum præſcrip-

G tionem diei refricaré, dé qua fuerat eis ſatis ſuperq; re-
ſponſum, & inde iam fuerat primo die tranſitum. Sed
tunc eis catholici etiam ad hoc reſponderunt, quod nõ
ſolum in edicto cognitoris kalendarum Iuniarum dies
conſtitutus legeretur, ſed etiam ipſi octauo kalendas Iu-
nias ſuum mandatum cõſcripſiſſent. Cum iam tranſiſ-
ſet dies, quo dicebãt agi debuiſſe cauſam, id eſt, quarto-
decimo Kalendas Iunias, dictum eſt etiam ipſum Pri-
mianum ad kalendas Iunias ſe pollicitũ occurrere. Quæ
omnia ideo à catholicis dicta ſunt, quod audierant eos
etiam in populo ſuo da hac re iouidioſe locutos, & ta-
men inter hæc omnia illi in petẽda dilatione vehemen
tiſſime perſtiterunt. Quod cum vidiſſent catholici ad
hoc eos diu nugari, vt geſta multis verbis onerarentur,
petierunt cognitorem, vt eis quam petebãt dilationem
concederet. Et conceſſa eſt ſex dierum dilatio, reſpon-
dentibus exceptoribus, quando editio geſtorum poſſet
occurrere, & illis promittentibus cum geſta edita fue-
rint ſe ſuis proſecutionibus ſubſcripturos.

Collationis ſecundi diei finis.

H

COLLATIO TER-TII DIEI.

TERTIO die collationis, id eſt,
ſexto idus Iunias, ingreſſis partibus:
I. Primo loco, vtrum edita eis geſta
fuerint cognitor inquiſiuit. Reſpõ-
dit officium, ſe ante diem quã pro-
miſerat edidiſſe, quod ex vtriuſque
partis cautionibus probaretur. Et
recitatæ ſunt cautiones quibus conſtitit catholicos acce
piſſe geſta octauo idus Iunias hora diei quinta, Donati-
II. ſtas autem eodem die, tertia. Secundo loco cum co-
gnitor iuſſiſſet principala negocium iam proponi, di-
ctum eſt, à catholicis olim ſe agere velle principale ne-
gociũ, & hoc eſſe vt crimina, quæ ſolent Donatiſtæ di-
cere in Eccleſiam toto orbe diffuſam, ſi poſſent proba-
rent. Reſpõſum eſt à Donatiſtis vt prius quæreretur qui
eſſent qui agerent, vt moræ fierent de diſcuſſione per-
ſonarum. De qua re cum diu cõfligeretur, catholicis re-
cuſantibus, & vt remotis ſuperfluarum morarum tergi-
uerſationibus ad cauſam veniretur vehementer inſtan-
tibus, contrà Donatiſtæ obnixiſſime contendebant, vt
perſonæ diſcuterẽtur, & flagitabant, vt exprimerentur
I qui petiſſent ab Imperatore iſtam fieri collationẽ: Vo-
lebant enim vt conſtaret catholicos eſſe petitores, vt ex
forenſi iure poſſent diſcutere perſonas petitorum, cum
iam in actione prima recitatũ fuiſſet catholicorum mã
datum, vbi ſe oſtendebant nõ petitores eſſe ſed defen-
ſores aduerſus crimina, quę illi eorũ communioni obii-
cere ſolent, cum ipſi prius exegerint, vt Eccleſiæ cauſa
non forenſibus formulis, ſed magis diuinarum ſcriptu-
rarum teſtimoniis ageretur, confeſſique fuerint lecto
catholicorum mandato, ſcripturis ſanctis eos Eccleſiæ
cauſam firmare voluiſſe, ſeque ex eadem diuinæ legis
authoritate vicissim acturos eſſe promiſerint: Tunc er-
go quaſi obliti quid exegerint, & quid etiam ipſi polli-
citi fuerint, cum de Eccleſiæ criminatione & purgatio-
ne catholici propuſuiſſent agi oportere, cœperant per-
ſonas quærere petitorum, vt eas poſſent ex forenſi iure
diſcutera. Contrà ergo catholici reſiſtebant, & propter
præſcindendas moras quas eos & præparare audierant
& innectere iam videbant, perſeueranter inſtabant,
vt Eccleſiæ cauſa potius ageretur in conflictu. Peruentũ K
eſt, vt Imperatoris pręceptũ qoo collationẽ iuſſiſſet fieri
legeretur, vt eo modo petitorũ perſona cõſtaret. Vide-
batur enim & cognitori, ne quid Dnnariſtis etiã de ipſo
iure forẽſi veluti iuſta poſcentibus negaretur, prius pe-
titorũ conſtituendas eſſe perſonas. Pręcepto ergo impe
riali recitato, collationẽ petiſſe catholicos declaratũ eſt,
eãque eſſe conceſſam. Tũc Donatiſtę etiã preces quibus
ab eis illa collatio petita eſt, poſtulare cœperunt. Hic cũ
eis ipſe cognitor reſpooderet, in pragmatico reſcripto
preces inſeri non ſolere: ad id ſe conuerterunt, vt man-
datũ catholicorũ, quo mandauerant peti ab Imperatore
collationẽ, eoſdemq; legatos quos ad hoc impetrãdum
miſerant, ſibi ederent atq; proderent, aſſerẽtes diſcutere
ſe debere quæ mãdata ſunt, atq; ibi iouenire poſſe man
data catholicorũ quę de illis Imperatori locuti ſũt. Hoc
cũ intelligerent catholici, ad hoc inquiri vt inuenirẽtur
occaſiões quibus prolixi tẽporis moræ ac dilationes in-
gererẽtur, aſſerebant omnino quod peterẽt ad cauſã nõ
pertioere, quandoquidẽ collationẽ ab eis petitã ipſe Im
perator apertiſſime oſtẽderet cui cognitorem dederat,
vt ſuperſtitionẽ manifeſta ratio confutaret. Et vehemẽ- L
ter vrgebantur, vt remotis omnibus morarũ interpoſi-
tionibus, & aliarum interponendarũ inquiſitionibus, id
potius ageretur quod ea collatione agi ab Imperatore
præceptũ eſt, quam & petitam ab illo & conceſſam eſſe
cõſtabat. Inter hęc etiã de catholico nomine apud quos
potius eſſet, pauca ab vtraq; parte inuicem dicta & obie
cta ſunt, & iuſſum eſt principali cauſæ potius reſeruari.
Et poſt aliquanta identidem cum catholici nominis fa
cta mentiooe, dicerent Donatiſtę apud ſe potius eſſe ca
tholicã, interlocutus eſt cognitor, ſe interim ſine cuiuſq̃
præiudicio non poſſe aliter appellare catholicos quam
eos appellauit Imperator, à quo cognitor datus eſt, illos
autem quanto magis ſe eſſe catholicos dicerent, taoto
magis iam cauſam ipſam remotis morarum interpoſi-
tionibus agere debere, in qua probare poſſent ſe potius
eſſe catholicos. Hic Donatiſtæ poſt tantas moras & tot
interlocutiones cognitoris contra eos prolatas, exigeo
tis vt cauſa potius ageretur, atque teſtantis de legato-
rum perſonis, vel à mandato quod eis iniunctum eſt,
nec ad cauſam aliquid pertinere, nec ſibi aliquid vt hinc
requireret fuiſſe præceptum, dixerunt vt ſi in legatis,
vel mandato quod eis datum eſt manifeſtando falſum,
noluiſſent catholici obtemperare iudicatis, ſaltem hoc
reſponderent, vtrum loco petitorum conſiſterent, mul-
tum mirantibus catholicis, cur eos Donatiſtæ dixerunt M
in edendo legatorum mandato non parẽre iudicatis,
cum potius contra ipſos tam multis interlocutionibus
cognitor pronunciauerat. Interrogauerunt ergo catho
lici quibus iudicatis non paruerint. Et Donatiſtis ad
hoc non reſpondentibus, interlocutus eſt cognitor, ad
illud quod de loco petitoris Donatiſtæ quæſierant, ca-
tholici reſponderent. Et reſpõderunt ſe hoc propone-
re, vt crimina quæ ſolent Donatiſtę communioni eorũ
obiicere vel probentur, vel diluantur, vt poſſit Donati-
ſtarum ſeparatio, vel defendi, vel corrigi. Tũc cognitor
cũ reſponſionẽ à Donatiſtis exigeret, reſpondit Afros
qui ſe catholicos dicerẽt, alienam cauſam velle defen-
dere, hoc eſt, totius orbis Eccleſiam de qua ſibi nihil de-
bere præiudicari, cum inter Afros hoc negociũ venti-
letur, & expectare potius Eccleſiam tranſmarinã, vt qui
vicerint, ipſi ad eam pertinere videaotur, & ipſi habeãt
catholicum nomen, Sed in fine proſecutionis ſuæ rur-
ſus de perſona petitoris vt ſibi reſpõderetur, poſtulaue-
runt.

A runt. Hic catholici ad vtrunq; breuiter reſponderũt. Et
quia de perſonis iam primo & ſecũdo iudicio quæſtio
fuerit terminata, & quia Eccleſiæ toto orbe diffuſæ, cui
teſtimoniũ perbibet ſcriptura diuina, ipſi non Donati-
ſtæ cõmunicant, vnde catholici merito & ſunt & vocã
tur. Donatiſtę autem reſponderũt, non catholicum no
men ex vniuerſitate gentiũ, ſed ex plenitudine ſacramẽ
torũ inſtitutum, & petiuerunt, vt probarẽt catholici ſibi
cõmunicare omnes gentes. Quod catholici cũ gratiſsi-
me acciperent, & peterent, vt hoc probare permitterẽ
tur, rurſus illi de mandato illo quod legatis iniunctum
eſt, edi ſibi petiuerãt, quęſtionem refricare cœperunt, &
à cauſa Eccleſiæ, quæ iam in medium diſcutienda per-
uenerat, iterũ reſilire, modo mandatũ ſupradictum pe-
tendo, modo de petitoris perſona vt conſtaret inſtan-
do, modo vt de his ipſis quæ petierant iudicaret cogni
tor, exigendo, de quibus iam totiẽs fuerat interlocutus,
& eos illa fruſtra petere pronũciauerat. Sed cognitor,
quanquã viderentur non recte petere, edi ſibi manda-
tum quod legatis iniunctũ eſt, quia id quod ſufficiebat
ad cauſam, collationẽ petitã conceſſamq; cõſtabat, nõ
B ei tamen videbatur iniuſte illos petere vt petitoris per-
ſona conſtaret. Catholici autem videntes, quod iã ſibi
fuerat antea nunciatum, & hoc eorum intentione ſatis
intelligebant, non ob aliud Donatiſtas perſonas quæ-
rere petitorũ niſi vt liceret eis perſonarum diſcuſsione
longiſsimas temporũ & dilationũ moras inſerere, quo-
niam vehementer nolebãt, vt perueniretur ad cauſam
in qua ſe nihil habere quod dicerẽt, ſicut res ipſa vt ſero
poſtea patefecit, pleniſsime ſciebant, Hoc ergo vidẽtes
catholici noluerunt perſonam ſuſcipere petitorũ, aſſe-
rẽtes nõ ſe obiicere crimina, ſed obiecta defendere, quę
cum defendiſſent & falſa eſſe demõſtraſſent, conſequẽ-
ter eos apparere qui ſint & quanta iniquitate ſe ab vni-
tate diuiſerunt. Hic Donatiſtæ aſſerebant, quocunque
modo etiam de ipſis criminibus quæ vellent diluere,
vltro catholici cogerent ſibi aduerſarios reſpõdere, pe-
titorum eos habere perſonam. Sed catholici reſponde-
bant ad hoc ſe petiſſe collationem, non vbi obiicienda
diluenda, ſed vbi obiecta diluerent, quoniam & man-
datum Donatiſtarum aduerſus traditores & perſecu-
tores factum erat, & verba Primiani, quando prius à ca
tholicis de collatione conuentus eſt, crimen eis eũ obii
C cere teſtabantur, vbi dixerat, indignum eſt vt in vnum
conueniant filij martyrum & progenies traditorum, &
quanuis tunc conferre noluiſſent, poſtea tamen in iu-
dicio pręfectorum ſe audiri & diſcuti velle dixerat.
Quem eorum de collatione conſenſum tenentes catho
lici, hoc vt fieret ab Imperatore petiuerant. Tunc iuſsit
eos cognitor obiecta à ſe crimina iã probare, nec de pe-
tita collatione perſonam petitoris oſtẽdi, ſi etiam vtri-
que petiſſe probarentur. Hic Donatiſtæ identidem pe-
tere cœperũt, vt de perſona pronũciaret. Et pronũciauit
cognitor, dicẽs, Si collationẽ pars vtraque petiuiſſet eũ
eſſe petitorem, qui crimina obiiceret. Et exegerunt Do
natiſtæ, vt probaretur à catholicis vtrum collationem
vtrique petiuerint. Vbi cognitor cũ dixiſſet, hoc catho
lici probare debebunt, ortus eſt iterum moratorius cõ-
flictus de catholico nomine & Donatiſtarum & Cæci-
lianiſtarum. Deinde obtulerunt catholici geſta habita
in iudicio pręfecturæ, quibus probarent etiam Donati-
ſtas collationem petiſſe. Quæ cum iuſsiſſet cognitor re-
citari, rurſus illi ad præterita redierũt, & de his vt pro-
nunciaret cognitor flagitare cœperũt, de quibus totiẽs
pronũciauerat, id eſt, de perſona & de mãdato legato-

rum, quod ſibi vt ederetur totiens ſuperfluo poſtulaue- D
rant. Hoc autẽ agebant, quantũ intelligebatur, timẽtes
ne geſta pręfectoria legerentur, vbi ſuã cauſam, quibuſ-
dam inconſideratis & temerariis reſpõſionibus vulne-
rauerant. Diu itaque conflictatum eſt ab eis, & maxime
cum ipſo cognitore, cum ipſi peterent edi ſibi mãdatũ
legatis iniunctum, aut pronunciaret eos hoc ſuperfluò
petiuiſſe, ille autem & pronunciaſſe ſe diceret, & pro-
nunciaret hoc omnino ad præſens non pertinere iudi-
ciũ, vbi declararetur imperialibus literis quid petitum
eſſet quidve conceſſum. Et tandem aliquãdo ad iuſſum
eius cœperant geſta præfectoria recitari. Quorũ geſto
rum cum dies & conſules fuiſſent recitati, cõtinuo rur-
ſus Donatiſtæ interruperunt, & eadẽ illa præterita po-
ſcere cœperunt. Sed cum cognitor interloqueretur, de-
bere geſta recitari, vt de petitoris perſona conſtaret, il-
li contra ab initio cœperũt dicere eſſe geſta priora, quę
deberẽt potius recitari. Contra à catholicis dictum eſt
ideo illos nolle vt geſta præfectoria legerentur, quod
in eis proſecutiones proprias formidarent. Obtulerunt
ergo Donatiſtæ geſta proconſularia, & vicariæ præfe-
cturæ, vbi catholici petierãt eos actis municipalibus cõ E
uenire, vt collatione vtrorumque facta error de medio
tolleretur, longe antequam ipſam collationẽ ab Impe-
ratore petiuiſſent, & his geſtis catholicos volebant oſtẽ
dere, loco aſsiſtere petitorum, quia illic eos dixerãt hæ-
reticos multa contra diuinas leges, humanaſque com-
mittere. Cõtra hoc catholici dicebant, ideo ſe etiã tunc
flagitaſſe collationem, vt contra eorũ crimina pro Ec-
cleſia reſponderent. Itaque petiuerunt ſæpius, vt ſi ea ge
ſta recitanda eſſent, quæ priora eſſe cõſtaret, illa potius
legerentur, vbi Donatiſtæ primitus cauſam Cæciliani
ad Imperatorẽ Conſtantinum per Anillinum * pro- *alias Mar
conſulem accuſando miſerunt, recitatiſque geſtis quæ cellinum.
ipſi proferebant non ſunt recitata illa quæ apud præfe-
ctos habita iam cœperant recitari, & cœpit eſſe confli-
ctus, vt ſi propterea geſta quę Donatiſtę protulerant præ-
lata ſunt geſtis quæ à catholicis prolata fuerant, quia
priora reperta ſunt, vt ipſa potius recitarentur, ſaltem
poſt ipſorũ recitationẽ recitarẽtur etiã illa lõge priora
vbi eos appareret in hac tota cauſa quę agebatur, primi
tus accuſatores extitiſſe per proconſulẽ apud Imperato
rẽ. Iſta ergo ne recitarentur, vehementer Donatiſtę ob-
luctabantur, multis & multiplicibus proſecutionib9 re-
ſiſtentes, ſicut obluctati fuerant & extorſerant ne illa F
præfectoria legerentur. In hac autem obluctatione ſępe
repetebãt illud iam detritũ & tot interlocutionibus co
gnitoris repulſum, de mãdato legatorũ ſibi edẽdo. Re-
petebant etiam quæſtionẽ quæ fuerat iã antè tranſacta,
Vtrum teſtimoniis legis, an publicis geſtis catholici a-
gere mallent: Et dicebant, vt ſi teſtimonia diuinæ legis
eligerent, facerent omnium legũ publicarũ geſtorũque
iacturam, ſi autem publicis legibus & geſtis agere poti9
vellent omitterent diuina documenta. Et tamen ſi hoc
eligerent catholici, vt publicorum geſtorum documẽ-
tis potius agerent, dicebant ſe Donatiſtæ nec hoc per-
miſſuros, vt ea quæ catholicis offerebantur geſta lege-
rentur, eo quòd haberent validam tẽporis præſcriptio-
nem, illam ſcilicet, de qua eis fuerat ſufficienter & à ca-
tholicis & ab ipſo cognitore reſpõſum, quia ipſam cau
ſam lapſam & agi iã non poſſe dicebant, quia dies trã-
ſierat quo menſes quatuor complerentur. Vehementer
enim eos timere apparebat, ne geſta legerentur, quibus
doceretur à maioribus eorũ Cæcilianũ apud Imperato-
rẽ primitus accuſatũ, & deinde iudiciis & Eccleſiaſticis

 & impe-

G & imperialibus abſolutum atque purgatum: Hoc eſt, ne ipſa cauſa omnino propter quã vetum fuerat, ageretur, vbi ſe euidentiſsime ſuperari poſſe ſentiebant. Sic autẽ nolebant & timebant, vt hoc etiam cõfiteri cogerẽtur, dicentes quòd ſenſim, id eſt, paulatim inducerentur in cauſam, & ad cauſæ interna deducerentur, vt, quod vtiq; optare deberent, ſi non de inanibus & moratoriis præſcriptionibus, ſed de ipſius cauſę veritate cõſiderẽt. Contra ergo catholici cũ vehementer conarẽtur vt ad cauſam perueniretur, quò eos prorſus nolle peruenire cernebant, reſpondebant tamẽ iterũ atque iterum eiſdẽ ipſis quę illi totiẽs iam tranſacta repetebant. Et quoniã duo erant quę in medium venerant, vnum de editione mandati quod legatis iniũctum eſt, alterum vtrum diuinis teſtimoniis, an geſtis publicis catholici agere mallent. De mandati illius editione & catholici reſponderunt, non ad eos, neq; ad pręſentẽ cauſam omnino pertinere. Ipſe cognitor, quod ſæpius pronũciauerat iterũ pronunciauit, legatorum perſonam & mãdatum quod ſuſceperũt omnino ſe nõ poſſe diſcutere, & ab eo quod ſibi iniunctum eſt nõ debere diſcedere, quãdoquidem
H ſatis apparebat imperialibus literis, quibus iudex huic cauſæ fuerat conſtitutus, collationem ab Imperatore cõceſſam. De illo autem altero, vbi quærebant quid eligerẽt catholici vtrum diuina documẽta, an geſta publica ſæpius catholici reſponderunt, ſi Donatiſtæ hominum crimina non obiicerent, quæ velut traditoribus obiicere conſueuerunt, ſed tantummodo id quæreretur, quę, vel vbi eſſet Eccleſia, nihil ſe acturos publicis geſtis, ſed ſcripturarum diuinarum tantummodo teſtimoniis: ſi autẽ in illa hominũ accuſatione & criminatione perſiſterent, quia & ipſi iſta niſi talibus geſtis demonſtrare nõ poſſent, ſine dubio & catholicos huiuſmodi crimina geſtis publicis defenſuros: Aliter enim iſta nec accuſari poterãt, nec defendi. Hæc eis ſæpius & à catholicis & ab ipſo cognitore repetita & inculcata ſunt, multis & variis modis multarum perſecutionum, illis ad eadem redeuntibus & eadem repetentibus ne ageretur cauſa, & ne geſta legerentur quæ iam in manibus eſſe cernebant. Sed aliquando euicit cognitor tam longas obſtinationes, & iuſsit recitari quæ à catholicis data ſunt, & cœpit tandem agi cauſa propter quã tot Epiſcopi partis vtriuſqoe conuenerant. Quod mirabiliter factũ eſt, vt cum Donatiſtæ propterea quærerẽt petitoris
I perſonam ne perueniretur ad cauſam, ipſa inquiſitio petitoris ſubito in medinm mitteret cauſam.

III. Tertio ergo loco hæc acta ſunt. Lecta eſt relatio Mercellini* proconſulis ad Imperatorẽ Conſtantinũ, quam quærentibus Donatiſtis vnde prolata ſit, catholici reſponderũt, in archiuo proconſulis ſi dubitarẽt, eſſe quærendum. In qua relatione euidentiſsime continetur ipſos primitus ad Imperatorẽ Cõſtãtinum per memoratum proconſulem ea quæ Cæciliano crimina obiiciebant, accuſando miſiſſe. Qua perlecta, Donatiſtæ quærere cœperunt quẽ ſibi catholici dicerent patrem. Quibus cum ab eis eſſet reſponſum ſecundũ Euangeliũ, vbi ſcriptum eſt, Ne vobis dicatis patrem in terra, vnus eſt enim pater veſter deus: etiam hoc audito nihilominus quærere cœperunt, vtrum eis Cæcilianus pater eſſet, an mater. Cum iam dictum fuiſſet à catholicis, nec patrem ſibi eũ eſſe nec matrẽ, ſed fratrem, ſiue bonum, ſi bonus eſſet, ſiue malum, ſi malus eſſet, quia & malus propter ſacramenta communia frater eſſet. Hinc aliquãto diutius conflixerunt, Donatiſtis eadem repetẽtibus, & catholicis eadem reſpondẽtibus, Nam & hoc obiecerunt Donatiſtæ, quo modo diceret Apoſtolus, Et ſi multos K pædagogos habetis in Chriſto, ſed nõ multos patres: In Chriſto enim Ieſu per Euangelium ego vos genui. Et reſponſum eſt à catholicis, hoc honorificentię cauſa dictum propter Euangelicum miniſteriũ quod diſpenſabat Apoſtolus, Nam patrem ad fidem ſalutemque æternam nõ eſſe niſi deum. Neque enim poſſet contrarium Chriſto Apoſtolus loqui, vt cũ ille diceret, Ne vobis dicatis patrẽ in terra, vnus enim pater veſter deus: contrà Apoſtolus tanquam reſiſtens verbis Chriſti patrem ſe diceret eorum quibus annunciauerat Euangelium, niſi eſſet vtique diſtinguendum, quid diuinæ gratiæ, quid humanæ honorificentiæ cauſa diceretur. Quæſierunt etiam quis ordinauerit Auguſtinum, neſcio quas ſicut iactabatur, calumnias præparantes, Vbi cum eis intrepide reſponderet à Megallio ſe ordinatum, qui tunc fuerit primatus Epiſcoporum in Numidia Eccleſiæ catholicæ, & vrgeret inſtanter, vt iam proferrẽt quæ præparauerunt, vt ibi etiam calumnioſi demonſtrarentur, illi intentionem in aliud detorſerunt, redeuntes ad Cæciliani perſonam, quam dicebant catholicæ Eccleſiæ non obeſſe etiam ſi vera eius crimina monſtrarentur: L & tamen etiam ipſa non poſſe vera monſtrari. Tũc itaque Donatiſtæ protolerunt literas, quas ab vniuerſo concilio ſuo ſe accepiſſe dicebant, quibus reſponderetur mandato catholicorum, quod primo die actionis fuerat allegatum, & die ſequenti antequam ad ſecundam actionem die tertio veniretur, data notoria Donatiſtæ edi ſibi popoſcerant, vt inſtructi poſſent ad cognitionem venire. Et fortaſſe propter has literas diligenter ſcribendas etiam ipſa ſecunda actione dilationem petiuerunt, quæ illis ſex dierum conceſſa eſt.

Quarto itaque loco hæc acta ſunt, lectæ ſunt ſupradictæ literæ Donatiſtarum, quibus conati ſunt reſpondere mandato catholicorum, quod geſtis primæ actionis inſertum eſt. Cui mandato nõ eos potuiſſe reſpondere inueni, & qui vtraque legere & conſiderare voluerit, comperiet, quia teſtimonia ex lege & prophetis & pſalmis & apoſtolicis atque euãgelicis literis deprompta, quibus oſtenditur Eccleſia catholica per totum mundum diffundi incipiens ab Hieruſalem, vnde in propinqua & longinqua creſcendo etiam in Africam venit, & in alia loca & ciuitates per quas primitus dilatata eſt, in quibus multæ Eccleſię ad ipſam vnicam pertinentes, apoſtolico labore fundatæ ſunt, quibus Donatiſtas non communicare manifeſtum eſt, non ſolum non pertractare, ſed omnino nec attingere voluerunt, nec aliquod teſtimonium in tam prolixa epiſtola ſua proferre auſi ſunt de ſcripturis ſanctis, quòd aſſererent Eccleſiam partis Donati eſſe prædictam & prænunciatam, ſicut tam multi catholici protulerunt pro Eccleſia cui communicant, quæ incipiens ab Hieruſalẽ toto orbe diffunditur. Has ergo partes teſtimoniorum tantorum cum omnino non attigiſſent, ſed tanquam in illo mãdato catholicorũ, cui reſpondere videbãtur, dicta non fuerint, præteriſſent, illud oſtendere tentauerũt prolatis multis teſtimoniis diuinarum ſcripturarũ, quòd Eccleſia dei non cũ malorũ hominũ cõmixtione futura prædicta ſit: & tamen poſtea cũ ad euangelicã ſimilitudinẽ veniſſent, quã catholici in mãdato ſuo poſuerãt de retibus in mare miſsis, quibus cõgregari dixit dominus oia genera piſciũ, & bonos à malis in littore, hoc eſt, in fine ſeculi ſeparari: etiã ipſi faſsi ſunt in Eccleſia eſſe permixtos ſaltem occultos malos. Zizania vero inter triticũ nõ in Eccleſia, ſed in ipſo mundo permixta dixerunt,

*alias Amellini.

Matth.23.

1.Cor.4.

IIII.

Lucæ.24.

M

Matth.13.

Matth.13. dixerunt, quoniã dominus ait, Ager eſt hic mũdus. De
A area ſanè cui paleam catholici dixerant vſque ad tẽpus
vẽtilationis admixtam, tanquam omnino in Euangelio
nihil tale ſcriptum ſit, exponere ſimilitudinẽ iſtam nec
conati quidem ſunt, ſed quaſi hoc à ſeipſis catholici di-
xerint, eam tantũmodo reprehenderunt, velut ex teſti-
Hiere.23. monio Hieremiæ Prophetę qui ait, Quid paleis ad triti-
cum? non attendentes vnde hoc ille dixiſſet, Non enim
aiebat de Eccleſia, ſed de diuinis Prophetarũ viſionibus
& humanis ſomniis, ne vllo modo cõpararentur. Illam
Matth.25. quoque ſimilitudinem de ouibus & hædis qui ſimul pa
ſcuntur, & in ſeculi fine ſegregabũtur, quam inter alias
catholici ex Euangelio poſuerãt, omnino attingere no-
luerunt. Neque enim poterant illic dicere etiam hædos
à paſtoribus in communibus paſcuis ignorari, ſicut dixe
rant inter retia piſces malos in mari à piſcatoribus non
videri. Item cũ catholici in mãdato ſuo volentes oſten
dere toleratos à bonis in Eccleſia malos, nec bonos ma
lorum cõtagione pollutos, commemoraſſent exempla
Prophetarũ & ipſius domini Chriſti & Apoſtolorũ, &
poſt hæc etiam bonorũ Epiſcoporum, & iudicio ipſorũ
quoque Donatiſtarum, qui quoſdam ſuorum in Maxi-
B miniani ſchiſmate poſitos negauerũt Maximiniani cõ-
tagione pollutos. Illi in ſuis literis ad hæc reſpondere
conati de Prophetis & de domino Chriſto & Apoſto-
lis, quodcunque dixerunt, de Epiſcopis autem & Maxi-
minianiſtis ſiluerunt. In Epiſcopis enim premebantur
authoritate Cypriani, cuius verba ex epiſtola eius prola-
ta catholici in ſuo mandato poſuerunt, quibus manife-
ſtiſſime oſtẽdebatur, & præcepiſſe vt pro vnitate in Ec-
cleſia mali tolerarentur, nec propter ipſos Eccleſia relin
queretur, & quoſdam collegas ſuos etiam ipſum à quo-
rum malis moribus longe abhorrebat, & de quorum fa
ctis peſſimis non tacebat, in Eccleſia toleraſſe. Huius er-
go authoritate oppreſſi Donatiſtæ, cum de Prophetis &
domino Chriſto & Apoſtolis aliquid dixiſſent, ad hoc
tamen non tolerandos in Eccleſia permixtos malos de
Ioan.6. Epiſcopis omnino nihil dicere voluerũt. Et tamen etiã
Philip.1. de Iuda traditore, & de iis quos Paulus tolerauit per in-
uidiam Chriſtum annunciantes, ipſe Cyprianus ſic in-
tellexit, ſic ſcripſit, quemadmodũ ea catholici in ſuo mã
dato poſuerũt, quòd & dominus Iudam ad exemplũ ma
lorum in Eccleſia tolerãdorum pertulerit, & Paulus eos
C de quibus talia dixit, non extra ſed intra Eccleſiam ſu-
ſtinuerit, de Maximinianiſtis autem quid reſponderent
cum adhuc homines viuerent, de quibus poſſent aper-
tiſſime facillimèque cõuinci. Proinde ad illud quod in
mandato ſuo catholici dixerãt, eoſdem Maximiniani-
ſtas à Donatiſtis per iudicia publica baſilicis pulſos, vt-
cunque reſpondere conati ſunt, non ſe criminaliter ac-
cuſaſſe, aut ad cõmunionem ſuam inuitũ aliquem coë-
giſſe, ſed res ſuas vel ſuorũ ciuiliter repetiſſe, obliti quòd
Primianus aliquando dicendũ apud acta mandauit, Illi
auferunt aliena, nos intermittimus ablata. Ad illa vero
quæ de Maximinianiſtis in catholicorum mãdato di-
cta ſunt, quòd à ſe dãnatos in integro honore ſuſcepe-
rint, quòd Maximiniani ſocios ab illo pollutos eſſe ne-
gauerint, quod baptiſmũ ab eis in ſchiſmate datum ap-
probare potius quàm reſcindere atq; iterare maluerint,
nec leuiter reſpondere tentauerunt: ſed illa omnia mi-
ro quodam ſilentio tanquam dicta non fuerint, tranſie-
runt. De ipſo etiam baptiſmo, quòd in illo mandato à
catholicis dictum eſt Apoſtolum de quibuſdam dixiſſe,
Roma.1. Veritatem in iniquitate detinent: vt oſtenderetur fieri
poſſe, vt nõ deſtruenda veritas in deſtruenda iniquitate
teneatur, aut non intellexerunt, aut id quod ipſi intelle- D
xerant, ne ab aliis intelligeretur, verbis ſuis obſcurare
voluerunt, dicentes, hoc Apoſtolum de gentiliũ errore
dixiſſe, quaſi ad rem pertineat, de quorũ errore dixerit:
cum tamen oſtenderit poſſe veritatẽ in iniquitate deti-
neri, vt hæc duo cum in vno homine inuẽta fuerint, &
approbetur veritas & iniquitas corrigatur: ſicut catho-
lica facit, cum agnoſcit in Donatiſtis & amplectitur ſa-
cramenti veritatẽ, dęteſtatur autem in eis & corrigit hæ
reticam iniquitatem. Et illud quod à catholicis in man-
dato dictũ eſt, nõ ideo deſtruendum baptiſmũ Chriſti,
quia eũ etiã hęretici tradunt, ſicut nõ ideo negandus eſt
Chriſtus, quia eũ etiã dæmones confitẽtur: ſimiliter aut
nõ intellexerunt, aut obſcurare voluerũt, dicẽtes catho-
licos contra martyres locutos, non tamen exprimentes
quos martyres dicerẽt. Dicẽtes etiã eos dæmoniis velle
cõmunicare: quaſi hęreticis cõmunicetur quãdo eorum
anathematizatur iniquitas, quanuis in eorum conſecra-
tione inuentus baptiſmus non deſtruatur: ſicut anathe-
matizatur iniquitas dæmonum, quanuis in eorum con-
feſſione auditum nomẽ domini non negetur. De per-
ſecutionibus etiã quas perpeti ſe querũtur, multa in ſuis
literis poſuerunt: nec tamen reſpondere auſi ſunt ad il- E
lud quod mandato catholicorum dictum eſt, quòd ipſi
primitus apud Conſtantinũ Imperatorem accuſauerũt
Cæcilianum, qui de Imperatorum legibus conquerũtur
inuidiam catholicorum exaggerantes, ſiue mortes, quas
eorum Circumcelliones ſibimetipſis inferunt, ſiue om-
nia quæ non pro communione Donati, ſed pro ſceleri-
bus quibus violenter ſæuiunt, nefarieq; viuunt per leges
publicas diſciplinasq; patiuntur: ſicut etiã de oppido Va
gaitano cõmemoraſſe auſi ſunt, vbi manifeſtatum eſt,
quanta mala commiſerint, & quàm minora perpeſſi
ſunt. Ad illud quoque in catholicorum mandato, quod
dictum eſt de purgatione & abſolutione Cæciliani &
Felicis Aptuginenſis, de quorum criminibus apud im-
peritos ſolebant catholicis magnã inuidiam concitare:
cum illic tota cauſa propter quam venerant verſaretur,
nihil omnino reſpondere in tam prolixis literis volue-
runt, quia & in eo quod dicebant & diuinis teſtimoniis
velut aſtruebãt, nõ eſſe malos in Eccleſia tolerãdos, ſed
ab eis recedendum propter contagium peccatorũ, ita ſe
dicere demonſtrabãt, vt tamen ignoratis peccatis alie-
nis neminem maculari poſſe faterẽtur. Hoc enim & de
malis piſcibus dixerant, quòd ſicut illos latẽtes in fluct- F
ibus, quanuis iam inter retia nõ vident piſcatores, ſic la-
tentes malos in Eccleſia neſciunt ſacerdotes, & ab eis
ideo minime polluuntur. Nec tamen vel leuiter vel te-
nuiter in tam prolixis & tanta dilatione accepta cõſcri
ptis literis probare conati ſunt, quod maxime in man-
dato catholicorũ commemoratũ eſt, vt probarent non
ſolũ vera eſſe crimina Cæciliani, nam hoc parũ eſt, ſed
etiã Eccleſiæ, quæ per omnes gentes vſque ad terræ ter-
minos dilatatur, ea probari & innoteſcere potuiſſe, vt
cõſequenter ſaltẽ ſecundum ipſos poſſet cognitorũ pec
catorũ contagione maculari. Cum itaq; literæ Donati-
ſtarũ recitatę fuiſſent, voluit cognitor, vt etiã quæ catho
lici recitanda dederant legerentur. Sed Donatiſtę ad ea
quæ ſcripſerãt vt reſpõderetur flagitare cœperũt. Quod
& catholici magis volebant, ne illæ literæ ſic manerent
quaſi eis nõ potuerit reſponderi. Incipientibus ergo ca-
tholicis reſpondere, Donatiſtę interrumpere & obſtre-
pere cœperunt, ne perpetuus reſpõdentis ſermo decur-
reret, ſicut eorũ literę nullo interpellãte fuerãt recitatæ.
Volentibus ergo catholicis diuina teſtimonia quæ ipſi

G poſuerant,& ea quæ illic commemorauerant oſtẽdere
quemadmodum eſſent accipienda,ne inter ſe deprehẽ-
derentur eſſe contraria, cum eſſent vtraque diuina , &
vtiq; conſona nõ diſſona eſſe deberẽt,primitus de areæ
ſimilitudine cœperunt dicere, Tunc Donatiſtę interrũ-
pentes dixerunt, quòd de area non legeretur in Euan-
gelio ſcriptum.Cũque expreſſius à catholicis locus Euã
gelij commemoraretur, rurſus irrũpendo dixerunt oc-
cultos malos dictos eſſe paleam poſtea ventilandam.
Inde inter ſtrepitus & interruptores eorum de zizaniis
& tritico diſſenſio nata eſt propter mundi nomẽ,quod
Donatiſtæ nolebant intelligi Eccleſiam , quia ſcriptum
Matth.13. eſt,Ager eſt hic mundus. Et multa teſtimonia protule-
runt,quibus ſancta ſcriptura mundum non niſi malos
1.Ioan.2. commemoraſſet,ſicuti eſt,Qui dilexerit mundum,non
eſt charitas patris in illo : & cætera talia,vt quaſi ex hoc
oſtenderent mundi nomine Eccleſiam ſignificari mi-
nime potuiſſe.Contrà catholici alia teſtimonia profe-
rebant,quibus in bono mundi nomine eſſe poſitum o-
2.Cor.5. ſtenderetur, ſicuti eſt, Deus erat in Chriſto mundum
reconcilians ſibi:& cætera huiuſmodi, vbi oſtenderetur
Eccleſia,quoniam ipſa vtique per Chriſtum reconcilia-
tur deo.Et hæc agebantur, catholicis ſermonem ſuum
proſequendo perpetuare conantibus:illis autẽ ne id fie-
ret perſtrepentibus,cũ ſuam reſponſionem non reſerua
rent,ſicut catholici fecerant cum eorũ epiſtola legere-
H tur,ſed crebras contradictiones interponẽdo,ne catho
licorum proſecutio imperturbata procurreret,impedi-
rent.Flagitantibus itaque patientiam eorum catholicis,
& per multas cognitoris interlocutiones vix impetrã-
tibus,reſponderunt literis eorũ,oſtendentes multis ſan
ctarum ſcripturarum teſtimoniis & exemplis malos in
Eccleſia ſic non eſſe permixtos,vt quanuis debeat vigi-
lare Eccleſiaſtica diſciplina,ad eos nõ ſolum verbis ſed
etiam excommunicationibus & degradationibus cor-
ripiendos,tamen non ſolum in ea latentes neſciantur,
ſed plerũque propter pacem vnitatis etiam cogniti to-
lerentur:ſic oſtendentes diuina teſtimonia cõſonare, vt
& illa quibus cõmendaretur Eccleſia cum malorũ com
mixtione,hoc tẽpus eius ſignificarent,qualis eſt in præ-
ſenti ſeculo,& illa teſtimonia quibus cõmendatur non
habere cõmixtos malos, illud eius tempus ſignificarẽt,
qualis venturo ſeculo in æternum futura eſt,ſicut nunc
mortalis eſt,id eſt,ex mortalibus hominibus cõſtat : tũc
autem immortalis erit, quando in ea nemo morietur,
ſicut ipſe Chriſtus iſto tempore fuit pro illa mortalis,
I poſt reſurrectionem autẽ iam non moritur,& mors illi
vltra nõ dominabitur,quod etiam Eccleſiæ ſuæ in fine
ſeculi præſtiturus eſt.Hæc duo tempora Eccleſiæ , quæ
nunc eſt,& qualis tunc erit, ſignificata eſſe etiã duabus
piſcationibus,Vnum ante reſurrectionem Chriſti,quã-
Luca.5. do mitti iuſſit retia,nec ſiniſtram,nec dexteram nomi-
nans partẽ,vt nec ſolos malos,nec ſolos bonos,ſed cõ-
mixtos bonis malos intra retia ſuorum ſacramẽtorum
Ioan.21. futuros doceret,Poſt reſurrectionem autẽ quãdo iuſſit
retia mitti in dexteram partem,vt poſt reſurrectionem
noſtrã bonos ſolos in Eccleſia futuros intelligeremus,
vbi vlterius hæreſes & ſchiſmata non erunt,quibus mo
Luca.5. do retia dirumpuntur.Nam & Euangelium non tacuit
in prima piſcatione cõmemorare retia eſſe dirupta, &
in nouiſſima dictum,Et cũ tam magni eſſent piſces, re-
Ioan.21. tia non ſunt dirupta:De tali Eccleſia dictum eſſe, quòd
per illam non erat tranſiturus incircuncíſus & immun-
dus.Ad immundos enim pertinere ſchiſmaticas ſepa-
rationes,quia tunc non erunt,quia retia non ſunt diru-
pta.Hoc etiam ſignificaſſe,quòd coruus auis immunda K
exierit de arca,& nõ redierit.Quæ tamen arca exeunte *Gen.9.*
coruo non vtique omnibus immundis animalibus
caruit,ſed in ea fuerunt & munda & immunda vſq; ad
diluuium,ſicut in Eccleſia boni & mali vſque ad ſeculi
finem.Sed ſicut non de immundis ſed de mundis ani- *Ibidem.*
malibus Noë obtulit ſacrificiũ,ita non ij qui mali ſunt
in Eccleſia,ſed ij qui boni ſunt perueniunt ad eum. De
Prophetis etiã , quia dixerant Donatiſtæ in literis ſuis
non eos communicare illis in quos mala tanta dixerũt:
Reſponderunt catholici, quòd vnum templum fuerit
quo vniuerſi vtebantur,nec quemquam Prophetarũ qui
tanta dixerũt in malos,conſtituiſſe ſibi aliud templum,
ſacrificia,ſacerdotes . Et quod Donatiſtæ in literis ſuis
poſuerant teſtimonia ſcripturarum, quibus oſtenderẽt
ad peccata parentum etiam filios pertinere, cum hoc
vtique nunquam recte intellectũ ſit, niſi de iis filiis qui
parentum iniquitates imitarentur . Reſponderunt ca-
tholici,Cum tantum in illum populum & acerba dicta
ſint diuinis eloquiis,quę etiã ipſi in ſuis literis cõmemo
rauerũt, vt quaſi nullus illic remãſiſſe videretur bonus,
non ſolum ibi fuerunt iidem ipſi Prophetę ſancti,verũ-
etiam ex ipſo populo exorti erãt,quos ipſe dominus in L
ſuæ carnis aduentu laudabiles reperit,ſicut fuerunt Za- *Luc.1.& 2.*
charias & Helizabet,& ſicut Ioannes filius eorum, ſicut
Simeon ſenex & Anna vidua.Vnde apparet quã impie,
quàm calũnioſe obiicerẽtur catholicis toto orbe diffu-
ſis crimina Cæciliani,cum Simeoni & Annæ & cæteris
talibus obiici non poſſent crimina illius populi in quo
nati fuerant ſacramẽtis eiuſdem populi conſecrati, quæ
crimina eidem populo non humana opinio,ſed ſermo
diuinus obiecerat.Commemoratum eſt etiam teſtimo
niũ propheticũ,vbi ſignati ſunt,ne cũ malis perirẽt, qui *Ezech.9.*
gemebãt facinora,quę fiebant in medio eorũ:nec tamẽ
corporaliter ſeparati ſunt.Deinde vbi cõmemoratũ eſt
qualis ſeparatio bonis hoc tempore ab impiis & malis
fieri debeat,nec communicetur peccatis alienis corde
videlicet & vitæ morumque diſſimilitudine, nec aliter
intelligi debere quod ſcriptum eſt, Exite de medio eo- *Eſaia.52.*
rum,recedite inde,& immundum ne tetigeritis : id eſt,
diſcernamini aliter viuendo & immundiciæ non con
ſenſeritis:ibi etiam opportuniſſimo loco reſponſum eſt
Donatiſtis ad illud quod dixerant, cum eos peteret co-
gnitor vt ſederẽt, ſcriptum ſibi eſſe, vt cum talibus non
ſederent. Dictum eſt enim à catholicis cum eorũ literis
reſponderent,non ſic intelligendam eſſe ſeparationem
à malis hoc tẽpore, quemadmodũ illi intellexerant,qui M
ſecum tanquã cum impiis nõ ſederunt,quia ſcriptũ eſt,
Non ſedi in conſilio impiorũ: cum vtiq; ſi impios puta- *Pſal.25.*
rent nec illud quod in eodẽ Pſalmo conſequenter pro-
hibetur,facere debuerunt,Nam ibi ſequitur,Et cum ini-
qua gerentibus non introibo. Cum ergo illi intraſſent
cũ eis quos impios putarent,quare non etiam ſederunt,
vt in vtroq; non corporalem ſed ſpiritalem conſeſſum
& ingreſſum deuitaſſe viderẽtur,Ibi commemorata eſt
etiam cauſa Maximinianiſtarum totiens iam illis obie-
cta,vbi & ſe & illos quibus dilationẽ dederunt in Ma-
ximiniani ſchiſmate poſitos eiuſdem in damnatione
Primiani ſocios , tamen illius contagio dixerunt non
eſſe pollutos , qui Cæciliani criminibus orbem Chri-
ſtianum vſque ad terminos terrę periſſe contenderent.
Ad hæc Donatiſtæ cùm validiſſimis ſcripturarum do-
cumentis & exemplo ſuo de Maximinianiſtis reſpon-
dere non poſſent, ad illud quod iam peractum fuerat
redierunt,dicentes mundum non bene intelligi Eccle-
ſiam

A ſiam, in qua ſimul & triticũ & zizania iuſſa ſunt creſce-
re,cum catholici & tot teſtimonia diuina iam cũmemo
raſſent, quibus oſtẽderetur mundus etiã in bona ſigni-
ficatione poſitus,& in ea non niſi Eccleſia poſſet intelh
gi, & quomodolibet acciperetur mundus,quãdo vtrũ-
que ſemen per mundum creſceret, non debere propter
zizania totius mundi triticũ deſeri. Cum ergo hæc iam
dicta fuiſſent, & quæſtio ipſa iam terminata videretur,
ἀυτὰ δι' ἀυτῶν. ad eam rurſus ſumma inopia redierunt eadem per ea-
dem replicantes, quærentes quo modo potuerit diabo-
lus in Eccleſia ſeminare zizania, Deinde calumniantes
quòd duas Eccleſias catholici dixerint, vnã quæ nõ ha-
bet permixtos malos, aliam quæ poſt reſurrectionẽ eos
non eſſet habitura,veluti non iidem futuri eſſent ſancti
cum Chriſto regnaturi,qui nunc pro eius nomine cum
iuſte viuunt tolerãt malos. Ad hæc catholici reſponde-
runt,etiam ipſos iam fuiſſe confeſſos eſſe in Eccleſia vel
occultos malos, & viciſſim quæſierũt,quo modo eos in
Eccleſia diabolus ſeminauerit, quod illi quaſi fieri non
poſſet de zizaniis requirebant. Repetierunt etiã catholi
ci teſtimonium Cypriani,qui eandẽ euangelicam ſimi-
litudinem nõ aliter intellexit,quã vt in Eccleſia diceret
B eſſe zizania,nec latere ſed cerni. Contra quod teſtimo-
niũ illi omnino nihil auſi fuerant reſpondere, cũ autho
ritatẽ Cypriani tanti habeãt,vt per illam conẽtur defen
dere,quòd male de iterãdo baptiſmo ſentiunt & faciũt.
De duabus etiã Eccleſiis calumniã eorum catholici refu
tarunt identidem, expreſſius oſtẽdentes quid dixerint,
id eſt,nõ eam Eccleſiam quæ nunc habet permixtos ma
los alienã ſe dixiſſe à regno dei,vbi nõ erunt mali com
mixti, ſed eandem ipſam vnam & ſanctam Eccleſiam
nunc eſſe aliter, tunc autem aliter futuram,nunc habe-
re malos mixtos,tunc non habituram,ſicut nunc mor-
talem quod ex mortalibus cõſtaret hominibus,tunc au-
tem immortalem, quòd in ea nullus eſſet vel corpore
moriturus:ſicut non ideo duo Chriſti, quia prior mor-
tuus poſtea non moriturus. Dictum eſt etiam de homi-
ne exteriore & interiore: quæ cum ſint diuerſa,non ta-
men dici duos homines,quanto minus dici duas Eccle
ſias, cum iidem ipſi qui nunc boni tolerant permixtos
malos & reſurrecturi moriuntur, tunc nec mixtos ma-
los habituri ſint, nec omnino morituri. De ipſo quo-
que numero, quoniam Donatiſtæ ſcripturarum teſti-
monio vnam Eccleſiam commendauerunt,velut con-
C tra duas quas catholicos affirmaſſe iactabant, reſpõſum
eſt à catholicis, etiam multas Eccleſias in ſcripturis in-
Apoca.1. ueniri dictas,& ſeptem ad quas Ioannes ſcribit,quæ ta-
men multæ illius vnicæ membra eſſe intelligerentur,vt
hinc apparet, multo minus ſibi debere obiici duas, cùm
eãdem ipſam vnam dixerint,non talem nunc eſſe qua-
lis in reſurrectione futura eſſet, quandoquidem Apo-
ſtolicis literis non obiiciantur multæ, ex quibus ipſa
vna conſtaret. Ad hæc Donatiſtæ rurſus, eandem re-
plicare non deſtiterunt, inſuper adiicientes & inuidio-
ſe iactantes, quòd Eccleſiam mortalem catholici dixe-
rint, & ideo negantes eam mortalem eſſe, quia trinitas
immortalis eſt, cuius gratia cõſecratur Eccleſia. Et quia
Chriſtus ideo pro ea mortuus ſit,vt eã faceret immor-
talem quaſi catholici dixerint, non eam fieri immorta-
lem gratia dei & effuſa pro ea ſanguine ſaluatoris, ſed
tẽpora eſſe diſcernenda dixerunt,præſens videlicet quo
moriuntur omnes ſancti, ſicut mortuus eſt ipſe Chri-
ſtus: & futurum, quo reſurgent & nullo morituro vi-
uent cum illo, qui iam reſurrexit, Hæc inter eos cum
agerentur & quamuis manifeſta atque dilucida Dona-
tiſtis certantibus ſuperflue replicarentur, promiſit co- D
gnitor de his ſe quæ ſatis audiſſet extrema ſententia in-
dicaturũ, & iuſſit illud agi potius vnde extiterit prima
cauſa diſſidij. Tunc Donatiſtæ vrgere cœperunt, vt de
his quæ audiſſet primitus iudicaret. Quod cum etiam
catholici exigerent,& ille in eo quod dixerat permane-
ret, iuberètque illud agi potius, vt cauſa primi diſſidij
monſtraretur,petierunt catholici,vt quæ offerebant re-
citarentur. Quod cum fieri præcepiſſet, obnixius Do-
natiſtæ reſiſtere cœperunt,& cogere vt iam de cognitis
iudicaret,eadem quæ tranſacta fuerant repetẽtes,& ad-
dentes,quòd omnino iudicare de illa cauſa nõ deberet
quã volebat agi recitatione eorũ,quæ à catholicis obla-
ta fuerãt recitanda,dicentes huius cauſæ Chriſtũ iudicẽ
eſſe debere, & inuidiã facientes catholicis,quod homi-
nem petiuerant iudicem dicẽtes etiam ſolita de perſe-
cutionibus quas perpeti viderẽtur. Ad hoc catholici re-
ſponderũt, Nec de homine iudice poſtulato eos debere
facere inuidiam, qui & de cauſa Maximinianiſtarũ iu-
dicauerunt,nec eam Chriſto iudici ſeruauerũt,& ipſam
Cæciliani cauſam primitus ad hominẽ, hoc eſt, ad Im-
peratorem Conſtantinum accuſantes miſerunt. Nec de
perſecutionibus,quod aliquid ab Imperatoribus pro Ec E
cleſia catholici peterent, cum eorum Circumcelliones
ducibus clericis tam horrẽda mala committerent. Vbi
fruſtra reſponderunt, nihil hoc ad ſacerdotes pertine-
re, cum clericis ducibus illi talia feciſſe aſſerebant. Ibi
etiam cum dictum eſſet, quòd calce & aceto humanos
oculos perſecuti ſint, in quo ſcelere diabolum crudeli-
tate peruicerunt,qui hoc in ſancti viri carne non fecit,
quam in poteſtatem acceperat affligendam: hic Dona- Iob.2.
tiſtæ quęſierunt vtrum qui faciunt filij eſſent diaboli,an
qui patiuntur,quaſi catholici aliud quàm paſſiones ſuas
dixerint immaniſſimas à clericis & Circumcellionibus
eorũ. Veruntamen etiam hic nõ prætermiſerunt catho-
lici occaſione oblata eis, Maximinianiſtas obiicere, &
dixerunt ſecundum eorũ ſententiam meliores eſſe Ma-
ximinianiſtas quos apud tres vel eo amplius proconſu-
les perſecuti ſunt, Illi enim ſi paſſi ſunt, victi fecerunt. Et
vrgebant catholici vt reſponderẽt vtrum ex ipſis quos
damnauerant & perſecuti ſunt, non ſuſceperint Felicia-
num, & vtrũ non eũ habeant in collegio ſuo. Ad quod
illi obiectum ſicut ſemper omnino obmuteſcentes in a-
liud ierunt, obiiciendo catholicis, quòd diabolum de-
fendiſſent, quia dixerant eum ſancti Iob oculis peper- F
ciſſe, vnde illum iſti crudelitate viciſſent. Et ſuſceperũt
accuſare diabolum velut defenſum à catholicis, dicen-
tes eum magis crudeliter in carne Iob oculis peperciſſe,
vt manerẽt ad ſpectaculũ vulneris,quod vniuerſo cor-
pori inflixerat. Quod multũ mirũ eſt quare hoc pro ma
gno dicere voluerint,niſi forte vt intelligerentur pie fe
ciſſe,qui oculos in hominibus perſecuti ſunt,ne crucia-
rentur videndo vulnera ſua,quæ ab eis per totũ corpus
acceperãt. Sed cum iterũ Donatiſtæ perſecutiones quas
patiuntur exaggerantes,ſuorum quaſdam mortes com-
memorarent in oppido Baiagenſi,Reſponſum eſt à ca-
tholicis eos hoc paſſos eſſe, dum eorum violentiæ reſi-
ſteretur,quam & iudici inferre conati ſunt. In illo oppi
do cõmemorauerunt catholici ab eis horrenda eſſe cõ-
miſſa, ita vt etiam baſilica eſſet incenſa, & in ignẽ miſſi
codices ſancti. Mortes autẽ illorũ magis eſſe ex conſue-
tudine quã habent,vt ſe ipſi præcipitent. Cumq; his Do-
natiſtis reſpondentes exaggerarẽt identidem velut per-
ſecutiones,quas paterentur,tanquã ex his fructibus ſuos
aduerſarios malam eſſe arborem iactitantes, & peten-

G tes identidẽ vt de agro & zizaniis & de vna & immor-
tali Eccleſia iudicaretur: contrà autem catholici fructus
eorum commemorarent ſchiſmata & rebaptizationes,
& quòd ipſi primitus maiores ſuos apud Imperatorem
accuſaſſent, atq; in huiuſmodi mutuis obiectis diu cõfli
ctio verſaretur, maluit cognitor hæc omnia cohibere,
promittens de his iudiciũ poſteriore ſententia. Et reci-
tari iuſſit quod à catholicis oblatũ iam legi cœperat &
fuerat interruptum, Sic peracta eſt cauſa Eccleſiæ, quam
magnopere catholici curauerant à Cæciliani cauſa di-
ſtinguere, quoniam ei non poſſet cuiuſlibet cræiudicari
criminibus, quæ cõtra omnes humanas eriminationes
tot teſtimonia diuina meruiſſet. Et hoc iam cœpit agi e-
V. tiam cauſa Cæciliani. Quinto ergo loco hæc acta
ſunt. Recitatæ ſunt duæ relationes Amullini procõſulis
ad Conſtantinũ Imperatorẽ. Vna quę iam ſuperius erat
recitata, quæ oſtendit maiores Donatiſtarum, id eſt, de
parte maiorum, dediſſe ſibi chartas criminũ Cæciliani,
& poſtulaſſe Conſtãtino mittendas, ſeque illas memo-
rato imperatori miſiſſe. Altera autem qua oſtendit, ex
eiuſdem Imperatoris iuſſione denos ex vtraque parte,
ad agendam cauſam vt mitterent eos ſe conueniſſe, atq;
H illos promiſiſſe facturos. Tum deinde lectæ ſunt etiam
literę ſupradicti Imperatoris ad Epiſcopos datæ, vbi eis
cauſam Cæciliani iniunxit audiendam. Atque inde ex
ordine legi cœpit etiã epiſcopale iudicium Melchiadis
Romani Epiſcopi & aliorũ cum illo Gallorum & Ita-
lorum Epiſcoporũ, in eadem vrbe Romæ factum, cuius
iudicij prima parte, id eſt, geſtis primi diei recitatis, vbi
accuſatores Cæcilani qui miſſi fuerant, negauerũt ſa ha-
bera quod in eum dicerẽt, vbi etiam Donatus à caſis ni
gris in præſenti cõuictus eſt, adhuc diacono Cæciliano
ſchiſma feciſſe Carthagine. De Carthaginis enim ſchiſ-
mate exorta eſt aduerſus Eccleſiam catholicã pars Do-
nati, vbi etiam ſe promiſerunt iidem aduerſarij Cæci-
liani alio die ſe repræſentaturos, quos cauſæ neceſſarios
ſubtraxiſſe arguebantur, & hoc mentiri, vlterius ad iu-
dicium accedere noluerunt. Hac ergo iudicij parte reci
tata, cum cœpiſſet recitari, quod alio die geſtum ſit in-
terruperunt Donatiſtæ, & petere inſtantiſſime cœperũt,
vt prius ea quæ offerebant recitarentur, aſſerentes non
eſſe ordinis, vt prius abſolutio Cæciliani, quẽ nondum
accuſauerãt legeretur, & de hoc aliquanto diutius con-
flixerunt, cũ catholici dicerent non debere interrumpi
I quod legi iam cœperat, donec eiuſdẽ iudicij omnia ge-
ſta terminarentur: illi autem è diuerſo aſſererent ea quæ
interrũpebantur, nec incipi debuiſſe vt legerentur, quo-
niam non cõpeteret prius defendi hominẽ quam accu-
ſari. Ad hoc catholici reſpondebant, Cum cauſa ſchiſ-
matis à cognitore quęreretur, petiſſe vt illa legerentur,
quæ oblata fuerant ad legendum cum ageretur de per-
ſona petitoris. Duas itaque ob res illas voluiſſe recitari,
vt appareret eos primitus in hac cauſa hominem iudi-
cem poſtulaſſe, qui faciebant catholicis inuidiam, quòd
in hac collatione homo cognitor reſidebat, & vt peti-
tori conſtaret, quoniam legi cœpta fuerant, non debe-
re interrumpi, ſed vſque ad finem recitando perduci.
Inter hæc cognitor cum hoc primo voluiſſet, quod à ca
tholicis petebatur, vt ea quæ recitari cœperant finiren-
tur: poſtea tamẽ ei Donatiſtæ extorſerunt, vt ea quæ ipſi
offerebãt dilatis illis legi permitterẽtur. Tunc Donati-
ſtæ aliquantum prælocuti ſunt, quod Menſurius qui fue
rat ante Cæcilianum Eccleſiæ Carthaginẽſis Epiſcopus,
tẽpore perſecutionis tradiderit perſecutoribus ſanctas
ſcripturas. Et hoc vt probarent, legerunt eius epiſtolam
ad Secundum Tigiſitanum datam, qui tũc habebat pri- K
matum Epiſcoporum Numidiæ. In qua epiſtola vide-
batur Menſurius velut de ſuo crimine confiteri qui ta-
men non ſcripſerat ſe ſanctos codices tradidiſſe, ſed po
tius ne à perſecutoribus inuenirentur abſtuliſſe atq; ſer-
uaſſe: dimiſiſſe autẽ in baſilica nouorũ quæcunq; repro-
ba ſcripta hæreticorũ, quę cũ inueniſſent perſecutores &
abſtuliſſent, nihil ab illo amplius poſtulaſſe, Veruntamẽ
quoſdã Carthaginenſis ordinis viros poſtea ſuggeſſiſſe
proconſuli, quòd illuſi fuerant qui miſſi erant ad Chri-
ſtianorũ ſcripturas offerendas & incendendas, quia nõ
inuenerant niſi neſcio quæ ad eos non pertinentia, ipſas
autem in domo Epiſcopi cuſtodiri vnde deberent pro-
ferri & incendi, proconſulem vero ad hoc eis cõſentire
noluiſſe. In eiſdẽ etiam literis lectũ eſt, eos qui ſe offer-
rent perſecutionibus non comprehenſi, & vltrà dicerẽt
ſe habere ſcripturas, quas nõ traderent à quibus hoc ne-
mo quæſierat, diſplicuiſſe Menſurio, & ab eis honoran-
dis eũ prohibuiſſe Chriſtianos. Quidam etiam in eadẽ
epiſtola facinoroſi arguebantur fiſci debitores, qui occa
ſione perſecutionis vel carere vellẽt oneroſa multis de-
bitis vita, vel purgare ſe putarent, & quaſi abluere faci-
nora ſua vel certe acquirere pecuniã, & in cuſtodia de- L
liciis perfrui de obſequio Chriſtianorum. Crimen ta-
men Donatiſtæ non ingerebant Menſurio, niſi de co-
dicibus traditis, mentitum eum quippe dicebant, quòd
illi non fuerint codices ſancti, & peccatum ſuum tege-
re voluiſſe, quanuis & ipſam fictionem criminarentur.
Recitarunt etiam reſcripta Secundi Tigiſitani ad eun-
dem Menſurium pacifice data, vbi & ipſe narrauit, in
Numidia perſecutores quæ egerint. Et qui comprehen-
ſi & ſcripturas ſanctas tradere nolentes, & multa mala
paſſi, & grauiſſimis ſuppliciis excruciati & occiſi ſunt,
eoſque honorandos pro martyrij ſui merito commen-
dauit, laudans eos non tradidiſſe ſcripturas ſanctas, il-
lius mulieris exemplo, quæ duos exploratores in Hieri- Ioſue.2.
cho, in quibus figurarentur duo teſtamenta vetus & no
uum, tradere perſecutoribus noluit. Quod quidem exẽ-
plum ſi ſub hac figura eſt intelligendum, Menſuriũ po-
tius adiuuabat. In ſuis enim literis Menſurius reprehen-
debat eos, qui ſcripturas ſanctas, quanuis eas nõ trade-
rent, ſe tamen habere faterentur, quod mulier illa non
fecit. Neq; enim eos exploratores, qui quærebãtur apud
ſe eſſe confeſſa eſt, ſed negauit. Scripſit etiam Secundus M
& ad ſeipſum miſſos à curatore & ordine Centurionẽ
& beneficiarium, qui peterent diuinos codices exuren-
dos, eiſque reſpondiſſe, Chriſtianus ſum & Epiſcopus,
non traditor. Et cum ab eo vellent aliqua ecbola, aut
quodcunq; accipere, neq; hoc eis dediſſe exemplo Elea-
zari Maccabæi qui nec fingere voluit ſuillam carnem ſe 2.Macc.6.
manducare, ne aliis præberet præuaricationis exemplũ.
Hæ literæ Menſurij & Secũdi donec legẽdo termina-
rentur, catholici patienter audierũt quanuis teſtati fue-
rint eas eſſe familiares, nec ad cauſam Eccleſiæ pertine-
re. Cognitor ergo commonens Donatiſtas, vt patiẽtiæ
vicem redderent, iuſſit perlegi quæ oblata à catholicis
iam ex parte fuerant recitata. Hic Donatiſtę popoſcerũt
vt prius etiam legeretur, quod de cauſa Cæciliani offe-
rebant. Hoc quoq; ſine vlla difficultate catholicis per-
mittentibus & cõmendantibus, quam patiẽter hoc per-
mitterent, vt hoc eis & illi rependerent, iuſſit quod offe
rebatur cognitor recitari. Et recitatum eſt à Donatiſtis
conciliũ fermè ſeptuaginta Epiſcoporũ contra Cęcilia-
num apud Carthaginẽ factum, vbi eum abſentẽ dam-
nauerunt, quod ad eos venire noluerit tãquam à tradi-
toribus

A toribus ordinatus,& quia cum eſſet diaconus,vinctum
afferri martyribus in cuſtodia conſtitutis, prohibuiſſe
dicebatur. Nominati ſunt etiam quidã collegæ Cæci-
liani,qui traditores aſſerebantur publicis geſtis,quæ ta-
men geſta non legebantur. Inter hos autem maxime
Felix Abtugnenſis acerbius accuſatus eſt,ita vt fons ma
lorum omnium diceretur.Deinde ſententiæ à ſingulis
dictæ ſunt. Primitus à Secundo Tigiſitano qui eorum
princeps fuit, Deinde à cæteris quibus expreſſerunt ſe
Cæciliano & collegis eius non communicare. Hoc ita-
que concilio recitato,catholici reſponderunt illas lite-
ras Menſurij & Secundi adinuicem datas, ſatis demõ-
ſtraſſe pacatos, nihil poſtea criminis de facto Menſurij
vel accuſatum vel iudicatum, concilium vero quod cõ
tra Cæcilianum factum legerant, non quidem habere
conſulem & diem, ſed hinc ſe in illum crimen obiice-
re,quod magis negligentiæ,quàm fraudis eſſe potuerit.
Sed obtulerũt iidẽ catholici aliud cõcilium ſub eodem
Tigiſitano habitum in ciuitate Zertenſi, cuius cõſul &
dies cum legeretur,Donatiſtæ dixerunt,nec conſulem,
nec diem talia ſolere habere decreta. Hic catholici re-
B ſponderunt,illorũ eſſe iſtum forſitan morem, qui con-
cilia ſua nollent in aliqua falſitate conuinci,catholico-
rum autem concilia conſules & dies ſemper habuiſſe.
Deinde cœpit identidem cõcilium, quod catholici at-
tulerant recitari,vbi Secũdus quoſdam de quorum tra-
ditione audierat & ſingillatim interrogabat, & eos cõ-
feſſos à conſeſſu remouebat. Quod eo modo recitabatũ,
vt cum ex Zertenſi concilio lecta eſſet confeſsio tradi-
torum, legeretur etiam de concilio Carthaginenſi no-
men eius velut traditoris in Cæciliani cauſa damnati.
Deinde ventum eſt ad ipſius Secundi Tigiſitani à Pur-
purio Limatenſi crimen obiectum, cui Purpurio idem
Secũdus occiſos ab eo in carcere Milei filios ſororis ei⁹
obiecerat, Vbi ille viciſsim ei crimen traditionis obie-
cit,dicens detentum eum fuiſſe à curatore & ordine vt
ſcripturas daret, nec eum potuiſſe dimitti niſi aliquid
tradidiſſet. Hoc autem quod ei obiecit Purpurius,detẽ-
tum eum fuiſſe à curatore & ordine,vt ſcripturas daret,
idẽ Secundus in literis quas Menſurio reſcripſerat pe-
nè confeſſus eſt,vbi ait miſſum ad ſe fuiſſe à curatore &
ordine cẽturionem & beneficiarium, & à ſe ſcripturas
ἐκβολαὶ. petitas, vel quælibet ecbola quæ quidem ſe non tradi-
C diſſe dixit. Sed cum ipſe illic cõmemorauerit tot mar-
tyres qui eũ tradere noluiſſent,excruciati & occiſi ſunt,
quo ipſe detentus & conuictus, & nolẽs aliquid trade-
re,nihil pati & dimitti potuerit, nec Menſurio ſcripſit,
nec Purpurio reſpondit. Non enim centurioni & be-
neficiario dixit ſe ſcripturas non habere, ſed reſpondit
ſe omnino non tradere. Quod illi auditum quo modo
illo dimiſſo renunciare potuerint,ſine ſuo exitio nõ ap
paret, præſertim quia idem Secundus nõ quoſlibet in-
firmos,ſed etiam patresfamiliàs, cum hoc iidem perſe-
cutoribus reſpondiſſent, crudeliſsimis mortibus dixit
occiſos. Sed de hac re catholici nullũ Secundo crimen
obiecerunt,ſed tãtummodo quid ei Purpurius obiecit,
& propter quod pacẽ ne ſchiſma fieret omnia illa deo
dimittens,cum traditoribus fecit recitari, voluerunt vt
quales homines in abſentem Cæcilianum ſentẽtias di-
xerint,appareret. Hoc autem recitato, petierunt catho-
lici vt etiam illa quæ dilata fuerant legerentur de con-
cilio Carthaginẽſi,in quo lectum fuerat abſentem Cæ-
cilianum à multis Epiſcopis fuiſſe damnatum. Hoc il-
lud conſilium quia catholici recitauerãt, relationes A-
nullini procõſulis quibus appareret chartas criminum
Cæciliani Cõſtãtino Imperatori eſſe trãſmiſſas. Quod D
vtique agentes confirmauerunt à maioribus ſuis Cæci-
lianum apud Imperatorem accuſatum. Reſponſum eſt
autem à catholicis, illud Carthaginenſe concilium ſic
non præiudicare abſenti Cæciliano, quẽadmodum nõ
præiudicauit abſenti Primiano cõſilium eorum, à qui-
bus in Maximiniani cauſa damnatus eſt, quoniam ma-
gis tenuit pars Donati, quod actum eſt poſtea pro Pri-
miano, quàm illius concilij authoritatem quo fuerat
antè dãnatus: ſic ergo & in Cæciliani cauſa debere at-
tendi quod poſtea geſtum eſt. Hic Donatiſtæ de Maxi-
miniani cauſa coarctati dixerũt nec cauſam cauſæ, nec
perſonam præiudicare perſonæ. Quam ſententiam in
ore habere ſolent omnes catholici, cum Donatiſtæ a-
liorum crimina aliis obiiciẽtes ſuam ſeparationem de-
fenderent,& orbem Chriſtianum neſcio quibus Afro-
rum criminibus accuſarent. Nam & iſta collatione to-
tum quod egerant catholici, vt Eccleſiæ cauſam à cau-
ſa Cæciliani diſtinguerent, aſſerentes in Eccleſia per-
mixtos malos non obeſſe bonis, nec eos ſuis maculare
peccatis,hoc vtique egerant, vt nec cauſa cauſæ præiu-
dicaret,nec perſona perſonæ. Quod ab aduerſariis dũ E
aliud ageretur,voce apertiſsima confirmatum eſt. Sed
cognitor cum quæſiſſet quid de Carthaginẽſi concilio
catholici reſponderent, iterum reſponderunt non eſſe
contemnendam ſimilitudinem cauſæ Primiani,quia &
dominus Chriſtus Iudæos de factis eorum cõuincens
perducebat ad verum. Deinde Donatiſtæ longa proſe-
cutione agebant, vt ex illius authoritate Carthaginen-
ſis concilij cõfirmaretur Cæciliani damnatio, quòd ad
tot ſacerdotes venire noluerit, quaſi non & Primianus
ad eos à quibus dãnatus eſt, cum eorum factionẽ cog-
noſceret,ſimili voluntate non venerit, & quòd nõ ex-
pectauerit Cæcilianus, vt princeps à principe ordina-
retur, cum aliud habeat Eccleſiæ catholicæ cõſuetudo,
vt non Numidiæ, ſed propinquiores Epiſcopi,Epiſco-
porum Eccleſiæ Carthaginis ordinẽt, ſicut nec Roma- *Romanus*
næ Eccleſiæ ordinat aliquis Epiſcopus Metropolitan⁹, *Epiſcopus*
ſed de proximo Oſtienſis Epiſcopus. Hoc autem dicẽ- *quo modo*
tes de ſua conſuetudine,quam neſcio quando inſtitue- *ordinabaĩ.*
runt, Eccleſiæ catholicæ prædicare conabãtur,quæ cõ-
ſuetudo ſi antiqua eſſet,hoc ipſum obieciſſent Cæcilia-
no,quando eum abſentem damnauerunt. Dixerunt e-
tiam ſcripſiſſe Optatũ,quòd Cæcilianus dixerit, Si tra- F
ditores ſunt qui me ordinauerunt,ipſi veniant & ordi-
nent me. Quod quidem ſic dictum eſt,ideo dici potuit
ad illos irridentes, quibus hoc mandaſſe perhibetur,
quoniam certus erat ordinatores ſuos nõ eſſe tradito-
res. Non enim ait,quia traditores ſunt:ſed,ſi traditores
ſunt: vt innocentia eorum probanda reſtaret,vbi pro-
bari rectè potuiſſent. Ad hæc ſi qua alia prolixa proſe-
cutione dixerunt,breuiter reſponderunt catholici non
ſufficere ad cauſam Cæciliani Carthaginenſe conciliũ,
ipſos etiã iudicaſſe qui eam ad Imperatorem accuſan-
do miſerunt: & ſic demonſtrarunt hoc potius eſſe ex-
pectandum, quo res peruenerit vſque ad Imperatoris
ſententiam, cui eandem cauſam mittendam dixerunt.
Hoc enim catholici inſtabant, vt omnibus morarum
vmbraculis amputatis illa potius legerentur, quibus le-
ctis olim cauſa finita & Cæciliani innocentia manife-
ſtata luce clarius appareret. Quæ Donatiſtæ vt legerẽ-
tur,omnino nolẽtes, quidlibet aliud interponẽdo im-
pediebant. Nam cum cognitor quæſiſſet, vtrum prius
eſſet factum Carthaginenſe concilium, & poſtea miſſa
fuerit ad Imperatorem cauſa Cæciliani: dixerũt catho-
lici,

G lici, quoniam conſulem & diem illud concilium non
haberet, ad vtrunq; ſe reſpondere, quia ſi prius cauſa ad
Imperatorē miſſa eſt, quo exitu terminata ſit expectari
oportere: Si autem poſtea, nihilominus nō iſtorum, ſed
illius iudicium eſſe quærēdum, quò eam poſt iudicium
ſuum mittendā putarūt. Sed cum multa Donatiſtæ in-
ſererent de conſule & die, cur in ſuorum maiorum cō-
cilio non legeretur, ne hinc falſitatis arguerentur, & aſ-
ſererent hanc eſſe Eccleſiaſticam conſuetudinem, ne
dies & conſules decretis Epiſcoporum conſcriberētur,
legi volētes etiam concilium Cypriani, vt hoc proba-
rent, quia nihil aliud niſi moræ quærebantur: neque e-
nim catholici in eo cauſam ſuam conſtituerant quan-
do ad vtrunque reſponderent, ſiue prius, ſiue poſterius
eſſet illud concilium, quod contra Cęcilianū apud Car
thaginem fecerāt, iuſsit cognitor catholicis inſtātibus,
vt iſta potius quæ dilata fuerant, legerentur. Tunc Do-
natiſtæ aliam quæſtionem interpoſuerunt morarū ple-
niſsimam, ſed re vera in qua pro ſe laborare voluerunt,
ſi poſſent oſtendere quod volebant, illud ſcilicet Zer-
tenſe conciliū falſum eſſe, vbi lectæ fuerant confeſsio-
H nes traditorum inuicem ſibi ignoſcentium ne ſchiſma
fieret, quia ipſi legebantur inter cæteros contra Cæci-
lianum abſentē ſententias protuliſſe. Hoc ergo falſum
demōſtrare conantes multa dixerunt, ſed alia leuia eſſe
ipſi iudicantes, duo quædā in ea quæſtione multum cō-
mendauerunt, & in eis multum immorati ſunt. Vnum,
quia contra eccleſiaſticam conſuetudinem ipſum Zer-
tenſe conciliū diem & cōſulem haberet. Alterū autem
quòd perſecutionis tēpore non poſſet concilium con-
gregari. Exigebant ergo Donatiſtæ à catholicis, vt vel
alia concilia proferrent antiqua epiſcoporū, vbi oſten-
derent conſules & dies etiam conſcriptos, vel de ipſis
ſanctis ſcripturis tale aliquid recitarent. Vbi catholici
cum viderent de re inaniſsima moras mirabiles & in-
explicabiles interponi: quis enim eos hinc falſitatem
crederet obiecturos, vbi ad maiorem diligentiam tem-
porum atteſtatio prænotata legeretur, ne forte per hāc
eſſet aliquando neceſſaria indagatio veritatis? quis ergo
eos crederet hoc obiecturos vt præpararet antiqua cō-
cilia, quibus hanc conſuetudinē demonſtraret? aut quis
tunc iret & vetuſta eccleſiaſtica archiua reuolueret? Cū
hoc viderent catholici & in Melchiadis concilio diem
I & conſulem demōſtrabant, & de ipſis ſanctis ſcriptu-
ris cōmemorauerunt prophetas, indicia antiquiſsimo-
rum temporum ſuis literis prænotaſſe, quoto anno, cu-
iuſque menſe anni, quoto die menſis factum eſſet ſuper
eos verbum domini. Cognitor autē illud de die & cō-
ſule obiectum contemnendum & remouēdum exiſti-
mans, iuſsit geſta apud Melchiadem habita cętera reci-
tari, & recitata ſunt, Quibus apparuit omnium qui tūc
conſederant epiſcoporum ſentētiis & ipſius Melchia-
dis, Cæcilianum abſolutum atque purgatū, Donatum
vero damnatum, qui præſens in prima fuerat actione
cōuictus, ille ſcilicet Donatus à caſis nigris, quem præ-
ſentem fuiſſe tunc cōſtitit. Sed hoc recitato, cum quæ-
reretur à Donatiſtis, quid reſponderent ad illud Zer-
tenſe concilium, eò redierunt conātes falſum eſſe mon
ſtrare. Tum dixerunt tempore perſecutionis congre-
gare non potuiſſe concilium. Quod cognitor non cō-
tempſit, & validum exiſtimans, à catholicis reſponſio-
nē popoſcit, atque inter hæc quæſiuit, vnde probaretur
tempus fuiſſe perſecutionis. Tunc Donatiſtæ protule-
runt martyrū geſta, vbi auditi & pro confeſsione paſsi
ſunt. Iuſsit etiā cognitor computare officium, & renū-
ciare conſideratis vtriſque cōſulibus & diebus, & qui K
de concilio Zertēſi, & qui de geſtis martyrum legebā-
tur, quia dictum fuerat à catholicis, poſt illorum mar-
tyrum paſsionem, vnde perſecutionis tēpus probaba-
tur, prope annū conſecutum fuiſſe vſque ad conſulē &
diem concilij Zertenſis. Reſponſio autem computātis
officij menſem interfuiſſe ſuggeſſerat. Voluerunt ergo
catholici de tabulis tolli quod dixerant, vt hoc ſolū ge
ſta retinerent quod officium reſpōderat, hoc enim ve-
rius eſſe crediderant: Sed Donatiſtæ quod à catholicis
dictū erat, noluerunt de tabulis tolli, vnde catholici nō
contenderunt, vt corū in hoc calumnioſus animus ap-
pareret. Porrò autē illud erat verius quod catholici di-
xerant, Officium autem in computando errans falſum
renunciauerat, quod poſtea cōſcripta & diligētius con-
ſiderata geſta docuerunt, ſicut poteſt probare, quem li-
buerit legere & non piguerit computare. Nā geſta mar
tyrum quibus oſtendebatur tempus perſecutionis, con-
ſulibus facta ſunt Diocletiano nonies, & Maximinia-
no octies, pridie idus Februarias: geſta autē epiſcopalia
decreti Zertenſis poſt eorundē conſulatum, tertio no-
nas Martias, ac per hoc tredecim mēſes intereſſe inue- L
niūtur, plures vtiq; quàm vndecim, quos prius catholici
minus diligenter computando reſponderant, ſed offi-
ciū vt falleretur, & menſem intereſſe reſponderet eun-
dem conſulatum putauit, poſt conſulatum autem non
aduertit vbi annus iam alius agebatur. Proinde catholi
ci tanquam ex vera officij reſponſione cogebātur oſtē-
dere tempore perſecutionis illos vndecim vel duode-
cim epiſcopos in domum priuatam conuenire potuiſ-
ſe, Donatiſtis inſtantibus, vt hoc ex aliis conciliis oſtē-
derent, ſi aliquo tempore perſecutionis facta, Epiſco-
porum concilia reperire potuiſſent. Quod catholici
quoniam tūc inquirere, & ad horam veteres chartas in
archiuis Eccleſiaſticis diſcutere non poterant, reſpon-
debant multo faciliùs duodecim homines in domum
conuenire potuiſſe eo tempore, quo etiam cōgregatio-
nes plebium fieri ſolebāt, quamuis perſecutione feruen-
te, ſicut ipſis geſtis martyrum monſtrabatur, qui confi-
tebātur in paſsionibus ſuis ſe collectam & dominicum
egiſſe. Hoc autem catholici dixerant & antequam ſup-
putaret & reſponderet officium, dictum eſt etiam à ca-
tholicis, epiſcopalia geſta illa Zertenſia quæ diligentia
maiorum vſque ad hæc tempora ſeruari & inueniri po
tuerint, ſic habenda quemadmodum illæ epiſtolæ Mē- M
ſurij & Secundi, quas Donatiſtę recitauerunt. Conciliū
quippe Carthaginēſe, vbi abſentem Cæcilianū ſeptua-
ginta damnauerunt, commemoratum eſt etiam à Mel-
chiade habitū, vbi Cæcilianus eſt abſolutus. Literæ ve-
ro illæ Menſurij & Secūdi nuſquam alibi commemo-
ratæ dicebāntur, vnde nullo alio teſtimonio veritas ea-
rum aſſerebatur, nec tamen ideo dicebant catholici fal
ſas eſſe. Dictum eſt etiam hoc à catholicis, vt probarent
Donatiſtę ſi poſſent tempore perſecutionis ſic ad ſe in-
uicem ſcripſiſſe epiſcopos, quemadmodum Mēſurium
& Secundum ſcripſiſſe proferebant. Quod nō ideo di-
cebāt catholici, vt hinc illas Menſurij & Secundi lite-
ras falſas eſſe monſtrarent, quę ſeu veræ ſeu falſæ eſſent
cauſæ nihil officerent, ſed vt hinc intelligerent Dona-
tiſtæ, quàm vana tergiuerſatione catholicos cogerent
alia proferre concilia perſecutionis tēpore congregata,
quia ſi eis ſimili obſtinatione diceretur, proferte & vos
alias epiſtolas perſecutionis tempore ſic ſcriptas & miſ-
ſas, quæ ſi aliquo modo deprehēderētur, & codices oc-
cultati exigi poſſent, & ordo & curator & centurio &
beneficiarius

A beneficiarius ad diſcrimē capitis peruenire, qui ſecun-
dum tradere nolērem impunitum dimiſiſſe prodeban-
tur, nullo modo ad horā reperirēt alias epiſtolas tem-
pore perſecutionis ab epiſcopis ad epiſcopos in tam lō
ginqua terrarum ſimiliter datas. Cū ergo hinc diutur-
na conflictatio fieret, ſæpe repetentibus Donatiſtis nō
potuiſſe tempore perſecutionis conciliū congregari ad
epiſcopum ordinandum, quia in apoſtaſia erat mūdus,
nec erant quibus ordinaretur, & cætera talia: catholicis
autem reſpondentibus, quòd & epiſcopi facile congre-
garentur tam pauci, vt nec cōcilium dici debeat quan-
do plebes congregabantur, ſicut geſta martyrum teſta-
rentur, & erant ſine dubio quibus ordinarētur epiſco-
pi, ipſę vtique plebes quas tunc ſolitas congregari geſta
martyrum loquebantur. Hæc cum aſsidue multis & va
riis modis dicerentur & reſpōderent, nam & domum
priuatam Chriſtianis congregandis præſtitam conſti-
tit tempore perſecutionis, ſicut in quibuſdā geſtis mar-
tyrum loquebatur, quia Donatiſtæ dixerunt fieri non
potuiſſe, vt illo tempore domum ſuam quiſquā præbe-
ret, & commemoratum eſt vſqueadeo non eſſe incre-
B dibile, quòd in priuatā domum pauci illi epiſcopi per-
ſecutionis tempore conuenerunt, vt feruente perſecu-
tione etiam in carcere doceātur baptizari martyres, &
illic à Chriſtianis celebrata ſacramenta, vbi Chriſtiani
propter eadem ſacramenta tenebātur incluſi. Inter hæc
ergo tandem aliquādo, ſæpe etiam cognitor interlocu
tus, fieri potuiſſe illum conuentum ab epiſcopis, quan-
do & plebes congregatæ probabātur, compulit Dona-
tiſtas, vt contra concilium iudiciumq; Melchiadis, quo
Cæcilianus purgatus atque abſolutus legebatur, ſi habe-
rent aliquid dicerent, quoniam illic potius quàm in il-
lo Zertenſi cōcilio cauſam conſiſteret. Tūc Donatiſtæ
ipſum Melchiadem cœperunt crimine traditionis ar-
guere, & dicere maiores ſuos propterea illius iudicium
refugiſſe, ꝙ traditor fuiſſet, quaſi non iam iudicio eius
aſsiſterent, & reſponderant ſe in Cæcilianum non ha-
bere quod dicerent. Sed tamen facto iudice intento, v-
trum de traditionis crimine Melchiadis aliquod iudi-
cium vel publicum, vel eccleſiaſticum proferretur, ip-
ſisq; catholicis id vt probaretur expectātibus & exigē-
tibus, legerūt Donatiſtæ geſta quędā prolixiſsima apud
præfectum vbi nec præfectus ipſe cuiuſmodi eſſet appa
C rebat, nec locus legebatur, vbi hæc agebantur. Sed geſta
ipſa multos multa Eccleſiaſtica tradētes longiſsima re-
citatione ſonuerūt, vbi nomen Melchiadis omnino nō
ſonuit. Quibus peractis cum cognitor miraretur aliud
promiſſum & aliud recitatum, illi adhuc eius patientiā
depoſcentes, geſta alia recitarunt, in quibus legebatur
Melchiades miſiſſe diaconos cum literis Maxentij Im-
peratoris & literis præfecti prætorij ad præfectum vr-
bis, vt ea reciperent quæ tempore perſecutionis ablata
memoratus Imperator Chriſtianis iuſſerat reddi. Et cū
his quoque geſtis nullum Melchiadis crimen & cogni-
tori & catholicis defenſoribus appareret, dixerūt Do-
natiſtæ, Stratonem diaconum, quem cū aliis Melchia-
des ad recipienda loca eccleſiaſtica miſerat, ſuperiori-
bus geſtis recitatum eſſe traditorem, & ideo volebant
etiā Melchiadem crimine traditionis aſpergere, quòd
diacono illo non degradato vteretur. In proſecutione
autem ſua dixerunt Melchiadem tertium epiſcopum
fuiſſe ab illo, qui tunc erat cum traditio illa facta eſſet.
Hic cognitor requiſiuit, vtrum ſaltem in illis traditio-
nis geſtis eſſet expreſſum, quòd Straton diaconus fue-
rit. Et recitatum eſt eum hortatorem vaniſsimæ ſuper-
ſtitionis appellatum, quod nō ſolum ipſe, ſed etiam cæ- D
teri qui tradebant, appellabantur. Sed Donatiſtæ reſpō
debant à gentibus perſecutoribus in contumeliam re-
ligionis & diaconos & presbyteros ita vocitatos. Ergo
catholici reſponderunt. Cū mirum non eſſet, eſſetq; in
rebus humanis vſitatiſsimum, vt nō duo tantum, verū
etiā plures homines vno nomine vocarentur: fieri qui-
dem potuiſſe vt ille traditor Straton presbyter fuerit,
iſte autem alius Strato diaconus, quoniā Donatiſtæ di
xerant & diaconos & presbyteros hortatores vaniſsi-
mæ ſuperſtitionis à gentilibus appellari, quāquam om-
nes clericos iſto contumelioſo nomine gentiles appel-
lare potuerint, & multo eſſet incertius cuius gradus cle
ricus ille traditor fuerit: veruntamen etiam ſi eum dia-
conum fuiſſe poſſet oſtendi, neque hoc eſſe incredibile
aut mirum, cum ante paruum tempus in ipſa vrbe Ro-
ma duo Petri diaconi fuerint. Illud quoque additū eſt
à catholicis, quia etſi demōſtraretur, quod omnino nō
demonſtrabatur, eūdem Stratonem diaconum tradi-
diſſe, quem poſtea Melchiades ad recipienda loca ec-
cleſiaſtica cum aliis diaconis miſit, non continuo Mel- E
chiadem iſto crimine aſpergi, quem potuit perſecutio
longe facere abſentem, vt hoc omnino neſciret, eumq;
innocentē putaret, quem nemo reum accuſando mon
ſtrarat. Cōtrà hic fruſtra Donatiſtæ eadem per eadem ἀυτὰ δι'
diutiſsime clamauerūt. Poſt collationem ſanè etiam de ἀυτῶν.
Caſsiano Melchiadi calumniati ſunt, quia etiā hoc no-
men & in diaconis inuenitur, quos ad præfectum miſit
Melchiades, & in illis geſtis vbi facta traditio recitata
eſt. Quod ſi in collatione dicerēt, facile potuit à catho-
licis reſponderi, in tanta turba Romanorū clericorum
nihil mirum fuiſſe ſi duo vel plures non ſolum Strato-
nes, ſed etiam Caſsiani reperirentur, cum in duodecim
Apoſtolis nō ſolum duo Iudæ, ſed etiam duo Iacobi le-
gerentur, niſi forte ipſis licuiſſet Caſsienſem à Donato
Carthaginenſi diſtinguere, cum timerent, ne maior au-
thor ipſorum Donatus Carthaginēſis dānatus in Mel-
chiadis iudicio putaretur, & catholicis nō liceret in tā-
ta multitudine clericorū Romanorū habere plures ſi-
milibus nominibus appellatos. Falſum enim erat quod
Donatiſtæ dixerāt, conuenire perſonas, cōuenire loca,
conuenire regiones: quādo nec loca, nec regiones, nec
ipſæ expreſſæ perſonarum dignitates de vtriſque geſtis,
ſed ſola nominum conuenientia legebatur, quā in di-
uerſis perſonis generis humani conſuetudo frequenta- F
re non ceſſat. Spernens itaq; cognitor incertiſsimas ſu-
ſpiciones, iuſsit aliquid manifeſtū contra illa geſta pro-
ferri, aut certè Conſtantini iudicium, cuius mentio iam
facta fuerat recitari. Et recitatum eſt iudiciū Conſtan-
tini, quemadmodum ſe inter partes cauſam Cæciliani
cognouiſſe, & ad Eumelium vicariū Africæ ſcripſiſſet,
quòd remotis omnibus arbitris Cæcilianum innocen-
tem, illos calumnioſiſsimos cognouiſſe teſtatus eſt, cō-
memorans etiam in Arelatenſi oppido pro Cæciliano
factum epiſcopale iudicium, cui iudicio iam plurimi ex
diſſenſione cōſenſerant, reliquis adhuc reſilientibus &
diſcordātibus: vnde ipſe de re tota inter partes coactus
eſt iudicare. Poſt harum imperialium literarum recita-
tionem, quęſiuit cognitor à Donatiſtis quid contradi-
cerent. Ibi Donatiſtę rurſus ad Melchiadis calūnioſam
criminationem redire conati ſunt: vnde cū eſſent cog-
nitoris interlocutione depulſi, & ab eis eſſet flagitatum,
vt contra iudicium Melchiadis, vel imperialem ſentē-
tiam, ſi haberent aliquid recitarent, reſpōderunt etiam
imperatorias aures prauis ſuggeſtionibꝰ inflatas. Ibi eis

cognitor

G cognitor reſpondit, quod attentiſsime aduerterat inter
partes fuiſſe iudicatum. At illi exigere cœperunt, vt hoc
legeret, vtrũ inter partes iudicauerit Imperator. Quod
cum fuiſſet cognitore iubente recitatũ, nihil inuenien-
tes quod dicerent, cœperunt de cõſule memoratis im-
perialibus literis calumniari, quòd ſine conſule fuerant
recitatæ. Hinc exorto cõflictu, cũ Donatiſtæ inuidioſe
dicerent epiſcopale concilium cum conſule fuiſſe reci-
tatum, & Imperatoris literas conſulem non habere, &
catholici reſponderent, non ibi cauſam cõſiſtere, cog-
nitor etiam interlocutus eſt euidẽtiſsimis legibus de-
finitum imperialia conſtituta, etiam ſi conſules non le-
gerentur, in dubium non vocari. Deinde catholici vr-
gebant vt aperte dicerent falſum eſſe quod lectum eſt,
poſſent enim archiua conquiri. Sed hoc repulſi, velut
aliquid validiſsimum prolaturi, petierunt Optatum le-
gi, quod & ante petiuerãt, vnde ſe probaturos dicebãt
Cæcilianum ab Imperatore damnatum, & promiſſum
eis fuerat ſed dilatũ. Prius ergo volebat cognitor vt ex-
primerent, vtrum literas imperatorias arguere falſitatis
auderent. Quod quidem illi minime audebant: tamen
H nihilominus conſulem deeſſe inuidioſiſsime cauſabã-
tur, Optatũ vero legi multo inſtantius flagitabant. Hæc
cum diutius agerentur, in alia charta illarum imperia-
lium literarum inuentus eſt conſul. Quod cũ eſſet ſug-
geſtum, Donatiſtæ dixerũt, Certè cõſulem habere non
debuit: quaſi hoc aliquando dictum eſſet quòd habere
non debuerit, ac non etiam ſi conſul defuiſſet non im-
pediri imperialis conſtitutiõ veritatem. Quod cum eis
cognitor ideo idem reſpõdiſſet, recitatus eſt & Opta-
tus. Recitantibus Donatiſtis vbi ait, Eodẽ tempore idẽ
Donatus petit vt ei reuerti licuiſſet & ad Carthaginem
accederet, tũc à Philomeno ſuggeſtore eius Imperato-
ri ſuggeſtum eſt, vt bono pacis Cæcilianus Brixæ tene-
retur, & factum eſt. In quibus verbis Optati, cum omni-
no nulla Cæciliani damnatio, ſicut illi demõſtraturos
ſe eſſe promiſerant, reperiri potuiſſet, iuſsit cognitor
totam paginam recitari, vt de ſuperioribus & inferio-
ribus verbis voluntas eius qui ſcripſerat noſceretur, &
ex officio recitatum eſt, Cæcilianus omnium ſupra me-
moratorum innocens eſt pronũciatus. Quod cum re-
citaretur, Donatiſtæ dixerunt hoc ſe non petiſſe reci-
tari, ſtomachãtes aduerſus eos, qui riſum tenere nõ po-
I terant, cum audiſſent quàm apertam contra ſemetipſos
paginam protuliſſent. Deinde cum illis verbis quæ ipſi
recitauerant, extenuaſſe dicerent Optatum damnatio-
nem Cæciliani & exprimere noluiſſe, flagitatum eſt ab
eis vt aliunde manifeſtum legerent quod ab illo dice-
rent extenuatum. Quod cum minime potuiſſent, etiam
inde poſt aliquantas morarum inanium perplexitates,
cũ & de Donati nomine contendiſſent quòd nõ Car-
thaginenſis, ſed Caſenſis Donatus in iudicio Melchia-
dis aduerſus Cæcilianũ aſtitiſſet, quod & catholici cõ-
cedebant, aliquando tranſitum eſt. Deinde qui à Con-
ſtantini literis, quibus eũ inter partes cognouiſſe, & pro
Cæciliano contra illos iudicaſſe cõſtabat, cognitor eos
ſi quid haberent reſpondere cogebat, petiuerunt ſuum
libellum eſſe recitandum, quem dicebant datum Con-
ſtantino à maioribus ſuis. In quo libello ſatis aperteq́;
monſtrarunt quàm falſum dixerint de dãnatione Cæ-
ciliani apud Brixam. Idẽ quippe libellus oſtẽdit quem-
admodum contra eos ſenſerit Conſtantinus. Nã ibi di
cũt nullo modo ſe communicaturos antiſtiti ipſius ne-
buloni, paratosq́; eſſe perpeti quicquid eis facere vo-
luiſſet. Quem Conſtantini antiſtitẽ nebulonem vtique
Cæcilianum intelligi volebant. Quomodo ergo cum K
Conſtantini antiſtitẽ dicebant, cui ſe contra Conſtan-
tinum loquentes non communicare confirmabant, ſi
eum apud Conſtantinum ſuperauerant, ita vt ab illo
Brixæ ſcirent eſſe damnatum. Cum ergo catholici di-
xiſſent hoc eos contra ſeipſos recitaſſe, hoc idem ipſe
etiam cognitor eſſet interlocutus, addiderũt etiam illi
ſuæ falſitati conuincendæ magnũ aliud firmamentum,
recitantes ipſius Conſtantini literas ſcribentis ad Ve-
rinum Vicarium, vt libero eos dimittat arbitrio, ſe iuſ-
ſiſſe inſinuans vt de exilio remearent. In quibus literis
Conſtantinus ſic eos deteſtatur, vt nihil illa indulgen-
tia poſsit deformius inueniri. Quos vtique non ita cul
paſſet, ſed magis laudaſſet, ſi ab eis Cæcilianus apud il-
lum victus ab eoq́; damnatus Brixæ relegaretur. Ac per
hoc ita contra ſeipſos proferentes atque recitantes, & à
Cæciliano ſe ſuperatos memorati Imperatoris iudicio
manifeſtiſsime monſtrauerunt, & ſuam falſitatem, qua
eum dicebant eſſe damnatum apertiſsime conuicerũt.
Et quia catholicos perſecutionem facere, ſe autem pati
gloriabantur, Cæcilianum tamen per ſuas accuſationes
ab Imperatore damnatum etiam falſo gloriari volue- L
rũt. His itaque recitatis cum catholici dicerent & cog-
nitorem breuiter admonerent, quod etiam ipſe cerne-
bat pro ſe illa, hoc eſt, pro innocentia Cęciliani contra
illos fuiſſe recitata, & hoc idem etiam ipſe fuiſſet inter-
locutus, Donatiſtæ reſponderunt dicentes, De libero
arbitrio nihil dicit poteſtas tua, hoc enim putantes ſe-
cundum Conſtantini literas ſibi poſſe à præſente cog-
nitore concedi, eas etiam contra ſe pro Cæciliani cau-
ſa recitandas exiſtimauerunt. Hic cum eis cognitor re-
ſpondiſſet, aliud ſibi eſſe à præſentis temporis Impera-
tore præceptum, ierũt in aliud quod contra ſe identidẽ
multo mirabilius protulerunt. Recitauerunt etiam a-
lias literas eiuſdem Conſtantini Imperatoris ad Pro-
bianum proconſulem datas, quę quidem conſules non
habebãt, ſed nihil quaſi de obiectione mutua catholici
agere voluerunt, quamuis & hinc ſeipſos Donatiſtę cõ-
uincerẽt quàm calũnioſe catholicis id obiecerint, cum
prior chartula ex qua recitatum eſt iudicium Conſtan-
tini, quo abſolutus eſt Cæcilianus, cõſules non haberet,
qui tamen mox in alia chartula inuẽti ſunt. Iſtæ itaque
literæ ad Probianum procõſulem datæ, continent Im-
peratoris iuſsionem, qua præcepit vt ad ſe Vigentius M
mitteretur, cuius confeſsione in proconſulis Heliani iu
dicio Felix Abtugnenſis ordinator Cæciliani à crimi-
ne traditionis fuerat abſolutus. Hoc autem imperiale
præceptum ideo Donatiſtæ ſe recitare dicebãt, vt qua-
ſi oſtenderent Cæciliani cauſam adhuc fuiſſe ſuſpen-
ſam, etiam poſt illud iudicium quo ſe Conſtantinus
inter partes omnia terminaſſe iam ſcripſerat, cum &
in ipſis literis quas ad Probianum proconſulem datas
recitauerint, quibus quaſi oſtenderent adhuc pendere
iudicium, quoniam ad ſe mitti iuſſerat Imperator Vi-
gentium, tanta contra ſe legerunt, vt omnino mirum
ſit quibus illa oculis aſpicere, vel quo ore pronunciare
potuerint. Ibi enim Conſtantinus dixit ab Heliano
proconſule audientiam præſtitam competentem. Fe-
licèmque innocentem ab exuſtione codicum diuino-
rum conſtitiſſe, illos autem eſſe in præſentia confutan-
dos qui diuturnis diebus eũ interpellare non quieſce-
rent, vt eis liquido appareret fruſtra eos Cæciliano in-
uidiam comparare, & aduerſus cum violenter inſurge-
re voluiſſe. Hic ergo per illas literas nũ ſolum Cæcilia-
num, ſed etiam Felicem purgatũ, ſeq́; innocentium per-
ſecutores

A ſecutores atq; Imperatorem extitiſſe docuerũt. Hac au-
tem accepta opportunitate catholici recitandam pro-
tulerunt, & ipſius Heliani tunc proconſulis relationem
de hac re ad Conſtantinum datam, vbi ſe cauſam Feli-
cis audiſſe & finiſſe commemorat, & ipſa geſta procõ-
ſularia quibus abſolutus eſt Felix, & omnium neceſſa-
riarum perſonarũ teſtimonio à traditionis crimine in-
nocens comprobatus. Quibus recitatis quid cõtradici
poſſet cognitor inquiſiuit. Tũc Donatiſtæ quod & an-
te dicere cœperant, identidem repetierunt, quærentes
vtrum ex præcepto Imperatoris directus ad comitatum
fuiſſet Vigentius, & quid poſtea geſtum eſt, vt oſtende-
retur à catholicis exigentes & geſta procõſularia, qui-
bus poſſent verbis refellere conãtes, quib⁹ abſolutus eſt
Felix, obiicientes gratiam iudicis, vel ſuppoſitas fuiſſe
perſonas, & cętera quę ſolent homines cõtra geſta qui-
bus vincũtur ſuſpicioſa querimonia iactitare. Dicebãt
etiam nõ recte Felicem abſentem fuiſſe abſolutum. Ad
iſta reſpõſum eſt à catholicis, omnia quæ lecta ſunt ad
abſolutionem Cæciliani & Felicis apertiſsime pertine-
re, ſi quid autem Donatiſtæ arbitrarentur miſſo ad co-
B mitatum Vigentio pro ſe fuiſſe iudicatum, & mutatum
eſſe iudicium, quo Conſtãtinus inter partes cognoſcẽs
purgato Cęciliano illos calumnioſiſsimos iudicauerat,
ipſos debere proferre. Quando autem hoc catholici di
cebant, in illa temporis breuitate non poterãt conſide-
rari conſules, quorum ordinẽ in ipſis geſtis qui volue-
rit conſiderans, inueniet poſterius ab Imperatore Con-
ſtantino abſolutum eſſe Cæcilianum, quàm Felicis cau
ſam ab Heliano procõſule diſcuſſam atque purgatam.
Poſt aliquot etiam annos Conſtantinũ ſcripſiſſe ad Ve
rinum vicarium, quas literas ipſi recitauerunt, vbi ſibi
aſſerebant liberum arbitrium ab illo Imperatore con-
ceſſum, in quibus literis eos tanquam peſsimos & Chri
ſtianæ pacis inimicos oſtendit, Quod vtiq; nõ feciſſet,
ſi aliquid pro illis contra Cęcilianum iudicaſſet cũ ad
comitatum miſſus eſſet Vigẽtius. Cognitor ergo inter-
locutus eſt, non poſſe geſta, quæ tanta roborauit anti-
quitas remoueri, niſi aliis poſterioribus geſtis econtra-
rio recitatis. Dictum eſt etiã à catholicis magis ad de-
clarandam Felicis innocentiam profuiſſe quòd abſens
fuerat abſolutus, quia gratię ſuſpicio ſi præſens eſſet po-
tius oriretur. Vrgere deinde cognitor cœpit, vt ſi qua
C poſteriora geſta Donatiſtæ haberent contra abſolutio-
nẽ Cæciliani vel Felicis, iamiámq; proferrẽt. Hic illi ad
ea quæ iã totiens dixerant & catholicis totiens ad om-
nia reſpondentibus tranſacta iam fuerant, rurſus quaſi
à capite redire & ea replicare conati ſunt, Vbi cum in-
terlocutus eſſet cognitor, admonens vt eos iam pigeret
eadem repetere quæ peracta & tranſacta iam fuerãt, &
identidem proferre compelleret ſi quid recitandũ ha-
berent aduerſus Cæciliani & Felicis ſic euidentiſsimas
abſolutiones, & illi nihil omnino aduerſus illa profe-
rentes, eadem repetere non ceſſarent vt de illis quæ di-
xerant iudicaretur, & cõtrà cognitor illud potius flagi-
taret, vt legerent ſi haberent quod legi poſſet aduerſus
imperiale & procõſulare iudicium, vt poſſet de omni-
bus pronunciari, quoniam legibus prohibetur ſemiple-
nam proferre ſententiam. Inſtarent etiam catholici vt
rebus oĩbus cognitori manifeſtatis, & Donatiſtis quid
reſpondeant non inuenientibus, eadẽ repetentibus, tã-
dem aliquando cauſa finiretur, in vltimo cognitor di-
xit, Si contrà nihil eſt quod legatis, exire dignemini vt
poſsit plena de omnib⁹ ſcribi ſentẽtia. Et vtriſq; exeũti-
bus, ſententiam ſcripſit, quam rurſus intromiſsis parti-
bus recitauit, qua complexus eſt omnia quæ de prolixa D
trium dierum actione potuit recordari. In quibus quæ-
dam non eo ordine quo geſta ſunt cõmemorauit, om-
nia tamen veraciter poſuit, confutatos à catholicis Do-
natiſtas omnium documentorum manifeſtatione pro-
nuncians.

Collationis tertij diei finis.

AD LECTOREM.

Hoc loco ſequebatur Epiſtola nomine concilij Zertenſis ad Donatiſtas, ſcripta poſt collationem, quam ipſe Auguſtinus negat eſſe inter Epiſtolas ſuas. Certe nos inter Epiſtolas comperimus, eóque non viſum eſt huc reponere. Eſt autem inter Epiſtolas 152. fo. 243. columna. 2.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, LIBER CONtra Donatiſtas poſt collationem. E

QVid adhuc Donatiſtæ ſeduci- *Caput. I.*
mini ab Epiſcopis veſtris, quo-
rum fallaces tenebræ clara luce
diſcuſſæ ſunt, quorum apparuit
error, quorũ pertinacia ſuperata
eſt? Quid adhuc vobis iactãt va
na mendacia? Quid adhuc cre-
ditis hominibus victis, cum vo-
bis dicũt iudicem præmio fuiſſe corruptũ? Quod nouũ
faciunt? Quid aliud omnes victi facere conſueuerunt,
qui veritati conſentire nolunt, niſi vt de iudicis iniqui-
tate mentiãtur? Quærite ab eis, & ad hoc primum vo-
bis reſpondeant, quare auſi ſunt venire Carthaginem,
& in vnum locum nobiſcum collationis gratia conue-
nire? Iam ante aliquot annos conueneramus eos publi-
ce, vt nobis cõferentibus veritas appareret, & diſſenſio
quæ nos diuidit de medio tolleretur. Sed ipſam verita-
tem refugientes, actis reſponderunt, Indignum eſt vt
in vnum conueniant filij martyrum, & progenies tra-
ditorum. Quare ergo modo nobiſcum conuenire vo- F
luerunt? Puto quod non facerẽt quod eis videbatur in-
dignum, niſi cognoſcerent nõ eſſe nos progeniem tra-
ditorum. Aut certe ipſi vobis reſpondeant, quare dixe-
runt indignũ eſſe vt in vnum conueniant filij martyrũ
& progenies traditorum, & in vnum poſtea nobiſcum
conuenerint. Quæ res eos coëgit facere quod indignũ
eſt? Nõ enim ligati adducti ſunt, ſed omnino liberi cõ-
uenerunt. Si dixerint, quia iuſſerat Imperator: ergo tũc
faciunt quod indignum eſt quando iuſſerit Imperator?
Quid ergo iraſcũtur neſcio quibus traditoribus ad cau
ſam noſtram non pertinentibus? Codices enim domi-
nicos perſecutoribus dare, vtique indignum eſt. Quod
cum fecit traditor, non habet crimen, quia iuſſerat Im-
perator. Hoc dicimus non ſecũdum veritatem, ſed ſe-
cundum ipſorum peruerſitatem: Ipſi enim dixerunt, pu
blica geſta proclamant, apud acta dixerunt. Non quili-
bet ignotus, ſed Carthaginenſis Epiſcopus eorum Pri-
mianus hoc dixit. Primianus hoc ſcriptũ magiſtratui
Carthaginis dedit, & à diacono dicendum apud acta
mandauit, Indignum eſt, vt in vnum conueniant filij
martyrum & progenies traditorum. Ecce cõuenimus
in vnum

G in vnum, quid ad iſta reſpondent? Si dicunt non eſt indignum: quare mẽtiti ſunt, quãdo indignum eſſe dixerunt? Si dicũt, indignum eſt: quod indignum eſt quare fecerunt? Vno modo ſe potueruot aſſerere quod indignum eſt non feciſſe, & nullis Primiani verbis nõ fuiſſe mentitos, ſi dicant, indignum eſt vt in vnum conueniant filij martyrum & progenies traditorum: ſed nos ideo vobiſcum in vnũ conuenimus, quia cognouimus nos non eſſe progeniem traditorũ. Quod ſi ita eſt, quare nobis iam cõuenientes in vnum, ipſas calũnias obiecerunt, niſi forte vt etiam nos eos cognoſceremus non eſſe filios martyrum? Martyres enim teſtes dicuntur, teſtes autem Chriſti, veri teſtes ſunt. Iſti autem falſi teſtes inuenti ſunt, qui traditionis crimina & aliena aliis obiecerunt, & nec ipſa probare potuerũt. Quid adhuc attenditis humana mendacia, & diuina teſtimonia nõ attenditis? Quid adhuc victis hominibus creditis, & veritati quæ nunquam eſt victa non creditis?

Cap. II. Veritas enim dei, ſicut in ipſa etiam collatione probauim⁹, perhibuit teſtimoniũ Eccleſiæ ſuæ per multa documẽta ſcripturarum ſanctarum, per propheticas & euãgeli-
H cas literas, & locus deſignatus eſt, vnde Chriſti Eccleſia fuerat inceptura, & finis terræ quouſque peruẽtura. Per omnes gentes futuram Eccleſiam ſuam dominus dicit, incipientẽ ab Hieruſalem. Diuina lectio recitatur, quẽ-
Luca. 24. admodum cœperit ab Hieruſalem, vbi primum con-
Acto. 2. gregatis fidelibus miſſus eſt de cœlo ſpiritus ſanct⁹. Diuinæ lectiones recitantur quemadmodum ſe ab Hieruſalem per vicina & longinqua diffuderit. Expreſſa ſunt nomina locorum, manifeſta ſunt nomina ciuitatum, in quibus Eccleſia Chriſti apoſtolico labore fundata eſt. Quæ loca & ciuitates etiam epiſtolas ab Apoſtolis accipere meruerunt. Quas epiſtolas & ipſi in veſtris congregationibus legunt, & tamen non communicant eorum locorum & ciuitatũ Eccleſiis, quæ ipſas epiſtolas accipere meruerunt, obiiciẽtes eis, neſcio quæ crimina Afrorum, quod eorum contagione perierunt, cum ipſi dixerint in hac ipſa collatione, quam modo Carthagini habuimus, quòd nec cauſæ cauſa, nec perſonę perſona præiudicet.

Cap. III. Tunc autem hoc dixerunt, quando eis diximus, Concilium quod contra Cæcilianum profertis, ſic non obeſt abſenti Cæciliano, quemadmodum concilium, quod in cauſa Maximiniani factũ eſt,
I vbi damnatus eſt Primianus, non obeſt abſenti Primiano. Protulerunt enim ibi ſeptuaginta & quod excurrit, Epiſcopos qui abſentem damnauerunt Cęcilianum, cũ proferantur non minus ceotum Epiſcopi partis ipſorũ qui damnauerant abſentem Primianum. Quia ergo diximus eis, ſicut illud nõ obeſſe Cæciliano, quemadmodum hoc non obeſt Primiano, quoniam contra abſentes facta ſunt ambo concilia, continuo non inueniẽtes quid reſponderẽt, & horribiles anguſtias paſſi, dixerũt nec cauſam cauſæ, nec perſonam præiudicare perſonę, quod aduerſus omnes humanas calumnias in ore habet vniuerſa catholica Eccleſia, nunc autem multo fortius multóq; liberius quando id ſemper veritas tenuit, etiam inimicorum cõfeſſio cõfirmauit. Quis ergo hæc ſine triſticia perferat graui? Quis gemitum cohibeat? Quis non in lachrymas & in vocem doloris erumpat, qui hoc digne cõſiderauerit? Ecce vt ab Epiſcopis partis Donati damnatus Primianus nõ amittat epiſcopatum, aut vt Primianus damnatus non inquietet partem Donati, nec cauſæ cauſa, nec perſonæ perſona præiudicat, vt autem Cæcilian⁹, quem abſentem inimici ſimiliter dãnauerunt, non deputetur Epiſcopus & cõtami-
net omnes Chriſtianas gentes vſque ad terminos ter- K
ræ, & cauſæ cauſa, & perſonæ perſona præiudicat? Sed voce ipſius vnitatis clament Eccleſię Pontifices, Bithyniæ, Aſiæ, Cappadociæ, cæterarúmq; oriẽtalium regionum, ad quas beatus Petrus Apoſtolus ſcripſit, O pars Donati, nõ nouimus quid dicatis, quare nobis non cõmunicatis? Si Cęcilianus mali aliquid fecit, quod nobis non probatum eſt nec demonſtratum, tamen ſi mali aliquid fecit, quare nobis præiudicat? Si nos audire non vultis, voſipſos audite dicẽtes, nec cauſæ cauſa, nec perſonæ perſona præiudicat. An vſqueadeo poteſt veſtra peruerſitas, vt hæc verba valeant ne vobis præiudicet Primianus, & hæc verba non valeant, vt nobis præiudicet Cæcilianus?

Clament etiam ſimiliter Eccleſiæ Cap. IIII.
ſeptem orientales ad quas ſcribit Apoſtolus Ioannes, Apoc. 1.
Epheſi, Smyrnæ, Tyatyræ, Sardis, Philadelphiæ, Laodiciæ, Pergami, & dicant, Quid vobis fecimus fratres, qui potius Donati quàm noſtræ communionis eſſe voluiſtis? Si Cæcilianus peccauit, quamuis & ipſius crimen non potuiſſetis oſtendere, quia ſicut Primianus veſter, ſic etiam abſens iſte damnatus eſt. Veruntamen qualiſ-
cunque ille fuerit, nos vobis quid fecimus? Quare chri- L
ſtiani cum chriſtianis pacem habere non vultis? Quare in nobis communia ſacramẽta reſcinditis? Quid vobis fecimus? Quare Primiani cauſa non præiudicat parti Donati, niſi quia verum eſt quod dixiſtis, nec cauſę cauſa, nec perſonæ perſona præiudicat? Quare ergo cauſa Cæciliani præiudicat hæreditati Chriſti in qua ſumus Apoſtolorum labore plantati? Ad vnam noſtrum ſcri-
bit Apoſtolus Ioannes, quod habeat pauca nomina in Apoca. 3.
Sardis, eorum, qui non inquinauerunt veſtimenta ſua, nec tamen ab eis qui in ipſa Eccleſia immundi fuerunt, illorum paucorum veſtimenta polluta ſunt, quoniam verum eſt quod dixiſtis, nec cauſam cauſę, nec perſonã præiudicare perſonæ. Quo modo ergo poteſt cauſa & perſona Cæciliani præiudicare nobis? Aut ſi non præiudicat, quare ſeparamini à nobis? Dicant etiam Eccleſiæ ad quas Paulus Apoſtolus ſcribit, Romanorum, Corinthiorum, Philippenſium, Coloſſenſium, Theſſalonicenſium, nam de Galatia & Epheſo iam ſuprà dictum eſt. Dicant ergo & iſti, literas ad nos datas fratres quotidie legitis, qui vultis adhuc eſſe de parte Donati. In ipſis epiſtolis per nomen pacis nos Apoſtolus ſalutauit, dicens, Gratia vobis & pax à deo patre & domino noſtro Ieſu Chriſto, Quare pacem in noſtris epiſtolis legendo didiciſtis, & eam nobiſcum tenere noluiſtis? In
tam longinquis terris trans mare poſitis Afrum no- M
bis obiicitis Cæcilianum. Certe verum eſt quod dixiſtis, nec cauſæ cauſa præiudicat, nec perſonæ perſona. Quæ eſt iſta priuata & peculiaris ſanctificatio, qua vobis licet vt Afræ parti Donati cauſa non præiudicet Afri Primiani, nec perſonæ Primiani Carthaginenſis præiudicet Muſticani Feliciani, & ad nos Africana præiudicia tam longe præmittãtur, vt nobis præiudicet cauſa Cæciliani? Dicat etiam catholica Eccleſia in ipſa Africa conſtituta, & per pacem atque vnitatem Chriſti illis omnibus communione copulata. Dicat etiã ipſa, Nec mihi Cæciliani cauſa præiudicat, contra quem abſentẽ ſeptuaginta Epiſcoporum eſt prolata ſentẽtia, quia nõ præiudicat Eccleſię quę toto orbe diffunditur, in cui⁹ cõmunione permaneo: aut certe præiudicet parti Donati cauſa Primiani, quẽ ſui collegæ ſimiliter abſentẽ in numeroſiore cõcilio dãnarunt. Si autẽ ideo nõ præiudicat, quia nec cauſa cauſæ, nec perſona perſonę, multo magis ſeruanda eſt iſta iuſticia erga vnitatem ca-
tholicam

A tholicam Chriſti, ſi eã ſeruari erga ſe poſtulat pars Do-
nati. Hoc Eccleſia catholica in Africa cõſtituta procla-
mat, O pars Donati, tu iſta verba dixiſti, tu iſta verba
tua recognouiſti, tu iſtis verbis etiã ſubſcripſiſti, nec cau
ſa cauſæ, nec perſona perſonæ præiudicat, Ego inter ſpi
ritus olim requieſcentium recito Cęcilianum, tu adhuc
vides & tecum habes in corpore Felicianum, à quo dã-
natus eſt Primianus. In ipſa Primiani cauſa damnati, &
poſtea ſicut erat epiſcopi tibiq; ſociati, ſi tantum valet
quòd nec cauſa cauſæ pręiudicat, nec perſona perſonę,
vt tibi non præiudicet hodie tecum viuẽtis communio
Feliciani, mihi quo modo præiudicat olim defuncti
memoria Cæciliani? Quid ad iſta reſpõdent, qui nobis
adhuc iactant inania, & ſuę ſaluti ſi non ſe correxerint,
nocitura mendacia? Quid adhuc dicunt nos iudicem
corrupiſſe, vt pro nobis ſententia proferretur? Nũquid
& tanti apud nos meriti epiſcopum præclariſsimũ de-
fenſorẽ corrupimus, vt pro nobis talia loqueretur? Hoc
enim agebamus omnibus viribus, hoc inſtabamus, vt
Cæciliani cauſa atq; perſona qualiſcũque fuerit, ad cau-
B ſam & perſonam Eccleſiæ, quam deus ſuis teſtimoniis
roborauit, non pertinere monſtraretur. Hoc agebamus
ſimilitudinibus euãgelicis, vt cauſa & perſona zizanio-
rum non præiudicaret cauſæ & perſonę tritici, quanuis
in eodem agro eadem pluuia ſimul creſcerẽt vſque ad
meſſem, quãdo ſeparari oporteret. Vt cauſa & perſona
paleæ non præiudicaret perſonæ frumẽti, quãuis in ea-
dem area ſimul triturarentur donec nouiſsima venti-
latione ſepararẽtur: vt cauſa & perſona hædorum non
præiudicaret cauſæ & perſonæ ouium, quãuis commu-
nibus paſcuis vtraq; pecora permixta ſeruentur, donec
Matt.25. à paſtore ſummo, in iudicio nouiſsimo, alij ad ſiniſtrã,
alij ad dexterã ſegregẽtur. Vt cauſa & perſona piſcium
malorum nõ præiudicet cauſæ & perſonę piſcium bo-
norum, quanuis intra eadẽ retia tenerẽtur in extremo
littore ſeparanda, hoc eſt in fine maris, quod ſignificat
Matt.13. finem ſeculi, Quibus parabolis & figuris Eccleſia præ-
nunciata eſt vſq; in finem ſeculi bonos & malos ſimul
habitura, ita vt nec mali bonis obeſſe poſsint, cum vel
ignorantur, vel pro pace & tranquillitate Eccleſiæ tole
rantur, ſi eos prodi aut accuſari nõ oportuerit, aut aliis
bonis non potuerit demonſtrari: ita ſanè vt nec emen
dationis vigilantia quieſcat, corripiendo, degradãdo,
excõmunicando, cæteriſq; coërcitionib⁹ licitis atq; cõ-
C ceſsis, quæ ſalua vnitatis pace in eccleſia quotidie fiunt
ſecũdum præceptum apoſtolicum charitate ſeruata qui
2.Theſſ.3. dixit, Si quis autem non obaudit verbo noſtro, per epi-
ſtolam hunc notate, & nolite cõmiſceri cum eo vt eru-
beſcat, & non vt inimicum exiſtimetis, ſed corripite vt
fratrem. Sicut enim & diſciplina ſeruat patientiam, &
patientia temperat diſciplinam, & vtrũque refertur ad
charitatem, ne forte aut indiſciplinata patientia foueat
iniquitatem, aut impatiẽs diſciplina diſsipet vnitatem.

Cap.V. Iſta cum fiunt à bonis, non inquinãtur à malis, quia
nec eorum peccatis conſentiendo communicãt, & ab
eis & ſi non corporali ſegregatione, tamen ſpiritali vi-
tæ diſsimilitudine & morum diuerſitate diſcedunt, eo
Eſa.52. modo obediẽtes præcepto dominico quo ait, Diſcedi-
te inde, & immundum ne tetigeritis. Nam qui hoc nõ
ſpiritaliter obſeruandum putant, arrogãtia vanitatis in
illud incidunt quod per eundem Prophetam dominus
Eſa.65. deteſtatur dicens, Qui dicunt, noli me tangere, quoniã
immundus ſum, hi fumus indignationis meæ. Hoc epi-
ſcopi veſtri faciendum putauerunt, quando vtriſq; no-
ſtrum à iudice oblato cõſeſſu, nobiſcum ſedere nolue-
runt, dicentes ſibi ſcriptum eſſe, ne cum talibus ſedeãt, D
illud vtique nõ ſpiritaliter, ſed carnaliter intelligentes
quod in Pſalmis poſitum eſt, Et cum impiis nõ ſedebo, *Pſal.25.*
& tamen fecerunt quod in eodem ipſo loco Pſalmi pa
riter prohibetur, Nã ibi dicit Propheta, Et cum iniqua
agẽtibus nõ introibo. Si ergo nos, quia iniquos vel no-
uerant vel putabant, ideo nobiſcum ſedere noluerunt,
quare quod ſimiliter prohibetur nobiſcum introierũt,
ex parte ſancti, ex parte polluti, niſi quia ſcripturas ſan-
ctas nõ intelligendo & carnaliter ſapiendo ipſam vni-
tatem diſsipauerunt? Non itaque polluunt mali bonos
in eodem agro, in eadem area, in eiſdem paſcuis, in eiſ-
dem retibus conſtituti, quia non eis communicant bo-
ni, ſed altari & ſacramentis dei. Communicant autem
malis, qui conſentiunt malorum factis. Scriptum eſt e-
nim, Non ſolum qui faciunt ea, verumetiam qui con- *Roma.1.*
ſentiunt facientibus. Cum vero mali pacis conſer- *Cap.VI.*
uandæ neceſsitate tolerantur, non iniquitatis commu-
nicãdæ ſocietate appetuntur, vt cum zizaniis triticum
ſuauem pluuiam pariter bibat, ſeruet tamen vbertatem
ſuam, nec conuertatur in zizaniorum ſterilitatem, ſed *Matt.13.*
vtrunque ſimul vſque ad meſſem creſcat, ne forte cum E
colliguntur zizania, eradicetur ſimul & triticum, nullã
cum bonis habẽt mali participationem ſalutis vel per-
ditionis. Quæ enim participatio iuſticiæ ad iniquitatẽ? *2.Cor.6.*
Nullam habent cum bonis mali ſocietatem regni, aut
ignis æterni. Quæ enim ſocietas luci ad tenebras? Non
habent mali cum bonis conſonantiam vitæ ac volun-
tatis. Quæ enim conſonantia Chriſti ad Belial? Nõ ha-
bẽt boni cum malis partem, nec in pœna criminis nec
in præmio pietatis. Quæ enim pars fideli cum infideli?
Et cum intra eadem retia donec ad littus perueniant,
pariter diuina ſacramenta percipiant, iſti ſociantur, illi
diſſociantur: iſti cõſonant, illi diſſonant: iſti habẽt par-
tem cum miſericordia, illi cum iudicio: quoniam miſe-
ricordiam & iudicium cantat Eccleſia domino: & qui *Pſal.110.*
manducat indigne, iudicium ſibi manducat, nõ alteri. *1.Cor.11.*
De ipſo quippe pane, & de ipſa dominica manu, & Iu-
das partem, & Petrus accepit, & tamẽ quæ ſocietas, quæ
cõſonantia, quę pars Petro cum Iuda? quoniã nec cauſa
cauſæ pręiudicat, nec perſona perſonę. Siue ergo exeãt,
de quibus ſcriptum eſt, Ex nobis exierunt, ſed nõ erant *1.Ioan.2.*
ex nobis: ſiue intus iudicantur eſſe de quibus beatus Cy
prianus apertiſsime loquitur dicens, Nam etſi videntur F
in eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri debet aut
fides aut charitas noſtra, vt quoniam zizania eſſe in ec-
cleſia cernimus, ipſi de eccleſia recedamus. Quib⁹ ver-
bis epiſcopi veſtri nihil omnino auſi ſunt reſpondere,
quanuis diu fruſtra contenderint, quòd non in Eccleſia
prædicta ſint futura zizania quia dixit dominus, Ager *Matt.13.*
eſt hic mũdus: nec dixit, ager eſt eccleſia. Nos autẽ mũ-
dum pro Eccleſia ſignificatione poſitum dicebamus, ſi-
cut etiam Cyprianus intellexit, quia per totũ mundum
futura præfigurabatur eccleſia. Vnde illi dicebant, mũ-
dum ſemper in malã ſignificationem poſitum, & teſti-
monia de ſcripturis dabãt, quia ſcriptum eſt, Si quis di- *1.Ioan.2.*
lexerit mũdum, non eſt charitas patris in illo: & cætera
talia. Nos vero nõ ſolum in malam, ſed etiam in bonã
ſignificationẽ mundum in ſcripturis poſitum reſpõde-
bamus, & cõmemorabamus etiam illud quod ſcriptũ
eſt, Deus erat in Chriſto mundum recõcilians ſibi: qui *2.Cor.5.*
vtique non ſibi reconciliat niſi Eccleſiam. Siue er- *Cap.VII.*
go exeant mali, ſiue intus vel ignorentur, vel videãtur,
hoc agit miſericordia & iuſticia dei, vt ſibi ad mala nõ
conſentientibus bonis, mali non obſint, ſed vtriq; pro-
priam

G priam ſarcinam portant: vt nec filius accipiat peccata
patris, niſi cum fuerit in malis imitatus, ſed anima quæ
Ezech.18. peccauerit, ipſa morietur. Cum ergo malis conſentit ad
malum, iam vnam cauſam habet cũ eis, & totius ſocie-
tatis malorũ fit vna perſona, ac per hoc cũ ſimul pereũt
ſimulq; damnãtur, cauſa ſua & perſona ſua cuique præ-
iudicat, nõ aliena. Cũ vero boni & mali idem verbum
dei ſimul audiunt, & ſimul dei ſacramenta percipiunt,
& tamẽ diſsimiles habent actuum ſuorũ cauſas, & diſ-
ſimiles gerunt voluntatis diuerſitate perſonas, eundem
cibum ſanctum, aliis manducantibus digne, aliis indi-
gne, nec cauſa cauſæ præiudicat, nec perſona perſonæ,
ac per hoc quæcunque teſtimonia diuinarũ ſcripturarũ
Epiſcopi noſtri cõmemorare potuerunt, quibus ab om-
ni malorum hominum permixtione pura prænuncia-
batur Eccleſia, nõ qualis nunc eſt illis teſtimoniis præ-
nunciabatur, ſed qualis poſt iſtam mortalitatem in vi-
Cap.VIII. ta æterna futura eſt. Et quæcũque teſtimonia ſcrip-
turarum poſuerunt de filiis, quos merito parẽtum imi-
tando maliciam, vnam cum eis cauſam habere nolue-
runt, quod non intelligentes diuina teſtimonia ſecum
H pugnare cogebãt, nec vtraſq; voces dei pro diuerſitate
temporum, cauſarum, perſonarũmque diſtinguentes in
concordiam redigebant, ſed ſicut cõtra nos ipſi, etiam
volebant inter ſe ipſa diuina documenta pugnare. Nec
mirum ſi pacem ſcripturæ dei nõ intelligebant, qui pa-
cem cum eius Eccleſia non habebãt. Nos autem vtraq;
accipientes teſtimonia, demonſtrabamus vtrorũq; cõ-
cordiam. Nam & illud accipiebamus, quod in ſuis lite-
Eſa.52. ris commemorauerunt Eccleſiæ dictum eſſe, Nec adii-
Matt.13. ciet vltra per te tranſire incircunciſus & immundus: &
illud ſcriptum eſt, Sinite vtraq; creſcere vſque ad meſ-
ſem: ſed hoc eſſe in agro, illud futurum in horreo. De-
nique & ipſi qui diu cõtenderunt, dicentes zizania quæ
cũ tritico ſimul creſcere vſq; ad meſſem permiſſa ſunt,
non in Eccleſia, ſed in mundo eſſe, contra intellectum
martyris Cypriani qui dixit, Et ſi videntur in Eccleſia
eſſe zizania, nõ tamen impediri debet aut fides, aut cha
ritas noſtra, vt quoniam zizania in Eccleſia eſſe cerni-
mus, ipſi de Eccleſia recedamus. Et nolentes conſentire
mundi nomine Eccleſiam poſſe ſignificari, contra ver-
2.Cor.5. ba Apoſtoli qui dixit, Deus erat in Chriſto mũdum re-
concilians ſibi: & contra ipſius verba domini qui dixit,
I Non venit filius hominis vt iudicet mũdum, ſed vt ſal-
Ioan.3. uetur mundus per ipſum. Neque enim reconciliari deo
& 12. & ſaluari per ipſum mundus poteſt, niſi mũdi nomine
intelligatur Eccleſia, quę ſola per eum deo reconciliata
ſaluatur, tamen in illa ſimilitudine quam ex Euangelio
Matt.13. commemorauimus, quòd & boni & mali piſces quouſ-
que in littore, hoc eſt, in fine ſeculi ſeparentur, intra ea-
dem retia continentur, victi euidentia veritatis, malos
in Eccleſia vſq; in finem ſeculi permixtos eſſe confeſsi
ſunt, ſed occultos eos eſſe dixerũt, quoniam ſic à ſacer-
dotibus ignorantur, quemadmodum piſces intra retia
cum adhuc in mari ſunt à piſcatoribus non videntur.
Quo modo ergo teſtimonium propheticum quod in
ſua reſponſione poſuerunt quod Eccleſiæ dictum eſt,
Eſa.52. Non adiiciet vltra per te tranſire incircunciſus & im-
mundus, ad hoc tempus pertinere intelligitur, quando
Eccleſiæ retibus cõparata eſt, quibus in mari adhuc po-
ſitis piſces malos bonis permixtos vel occultos eſſe cõ-
feſsi ſunt? Vnde manifeſtum eſt nõ niſi de futuro ſecu-
lo poſt iudicium nullum incircunciſum & immũdum
per Eccleſiam tranſiturum violentia veritatis, quæ ſuos
non in carne, ſed in corde torquet inimicos, vt etiam
confiteantur inuiti. Ecce manifeſtum eſt quod dice- *Cap.IX.*
batur à nobis, diſtinguenda eſſe tempora Eccleſiæ, non K
iam nunc eſſe talem, qualis poſt reſurrectionem futura
eſt: nunc malos habere permixtos, tũc omnino non ha
bituram, ad illam eius puritatem non ad huius tempo-
ris permixtionem illa diuina teſtimonia pertinere, qui-
bus eam dominus prædixit ab omni malorum permix-
tione penitus alienam. Ecce etiam ipſi veritate euange-
lica non aliud coacti ſunt confiteri, quàm malos occul
tos nunc ei permixtos eſſe. Sed dixerunt, Ecce nunc
tranſit per illam licet occultus immũdus, non eſt ergo
tempus quod prædictum eſt dicente Propheta, Nõ ad-
iiciet vltra per te tranſire immundus & incircunciſus:
nunc ergo trãſeunt vel occulti. Nã & hoc ipſum quod
ait, non adiiciet vltra: oſtendit eos prius ſolere tranſire,
ſed vltra non tranſituros. Et à nobis inuidioſe require-
bãt, quo modo potuerit in Eccleſia Chriſti diabolus ſe-
minare zizania, cum ipſi faterẽtur in eccleſia malos ſal-
tem occultos eſſe, permixtos, nec vellent attẽdere à dia-
bolo vtiq; ſeminatos. Hoc etiam ipſum quod ſibi acu-
tum inueniſſe videbantur, contra ſe potius proferebãt. L
Si enim propterea retibus bonos & malos congre- *Cap.X.*
gantibus Eccleſiam comparauit, quia malos in eccleſia
non manifeſtos, ſed latẽtes intelligi voluit, quos ita ne-
ſciunt ſacerdotes, quemadmodum ſub fluctibus quid
acceperint retia neſciunt piſcatores. Propterea ergo &
areæ comparata eſt, vt etiam manifeſti mali cum bonis
in ea prænunciarentur futuri. Neque enim palea quę in
area eſt permixta frumentis, etiam ipſa ſub fluctibus la-
tet, quæ ſic omnium oculis eſt cõſpicua, vt potius occul
ta ſint in ea frumenta cum ſit ipſa manifeſta. De hac au
tem areæ ſimilitudine, quia & ipſam intra cæteras ex
Euangelio poſueramus, nihil in literis ſuis contra nos
ſcribere potuerũt, niſi Hieremiam Prophetam dixiſſe,
Quid paleis ad triticum? Quod ideo dixit, quia ſimilia
non ſunt, nõ quia permixta eſſe nõ poſſunt, quia in hor- *Hiere.23.*
reo non ſimul erunt, non quia in area pariter non tri-
turantur, quanquã Hieremias cum hoc diceret nõ age-
bat de populo dei, ſed de ſomniis hominum & viſioni-
bus Prophetarum, quia hæc duo nulla ſimilitudine cõ-
paranda ſunt, ſicut plenitudini tritici, inanitas paleę nõ
poteſt comparari. Tẽtauerunt ſanè epiſcopi veſtri ne-
gare in euangelio ſcriptum, quòd areæ ſit eccleſia com M
parata, ſed mox euangelicorũ verborum cõmemora-
tione conuicti, ad idẽ ſe conuerterunt, vt etiã ibi dice-
rent occultos malos ſignificatos, nõ manifeſtos, de qui-
bus ſcriptũ eſt, Veniet ferens ventilabrũ in manu ſua, &
mũdabit aream ſuã, frumenta recõdet in horreo, paleas *Matt.3.*
autẽ cõburet igni inextinguibili. Vos autẽ iudicate, ape-
rite oculos, aures intẽdite veritati, ſi propterea ſicut ipſi
dixerunt, dominus eccleſiã retibus cõparauit, quia non
manifeſtos, ſed latẽtes in eo voluit intelligi, quos ita nõ
vident ſacerdotes, quemadmodũ piſces intra retia ſub
fluctibus nõ vident piſcatores, nũquid & area ſub aqua
vel ſub terra trituratur? Aut certè nocturnis horis, non
in ſole conteritur, aut in ea ruſticus cęcus operatur? Quã-
to ergo melius ſeipſos corrigunt quàm euãgelia ſancta
peruertũt, & ad vanũ ſuæ mentis errorẽ eloquia domi-
nica detorquere conãtur. Aut enim illa piſciũ ſimilitu-
do nõ propter occultos, ſed tantũ propter mixtos in ec-
cleſia malos, quod ſicut ille ante littus, ſic iſti ante vẽtilabrũ
bonis in Eccleſia miſceãtur. Ipſi enĩ nos admonẽt vt in
areæ palea, manifeſtos in Eccleſia malos intelligamus,
qui piſces intra natãtia retia propter occultos malos in-
telligi volũt, quia ſicut illos neſciunt piſcatores, ſic iſtos
neſciunt

A neſciunt ſacerdotes. Cur enim nõ dicamus, ſic ergo & palea manifeſti ſunt mali, quia in aperto eam vidẽt trituratores? Sed ſicut illi nõ poſſunt ante littoris exitum ſeparari, ſic nec illa poteſt ante finem debitum ventilari. Cuſtodit autem deus innocentiam ſanctorum & fidelium ſuorum, ſicut piſcium bonorum, ſicut pinguiũ frumentorum, vt intra iſta retia non eis noceant permixta genera reprobanda, & in iſta area nõ eis noceant permixta palea ventilãda, quia ſicut ipſi dixerũt, relegerunt, ſubſcripſerũt, nec cauſa cauſæ, nec perſonę poterit præiudicare perſona.

Cap. XI. Hæc verba negarẽt ſe forte dixiſſe, niſi ſua poſſent ſubſcriptione conuinci. Ecce quàm diligenter actum eſt pro ſalute noſtra, vt verbis noſtris ſubſcriberemus. quod fieri omnino nolebant. Et vt facerent tandem aliquando pudore compulſi ſunt, Nam extant verba eorum vbi hoc facere recuſarunt. Rurſus alia verba vbi hoc facere conſenſerũt, quod primo negauerãt. Omnia ſcripta ſunt, omnibus ſubſcriptum eſt. Ideo enim videbantur nolle ſubſcribere, vt negare ſe poſſent dixiſſe quod dixerant, & de geſtis corrupti iudicis calumniari. Quod modo quia nõ poſſunt, dicunt ipſum eſſe corruptum. Quod vt contra illos iudicaret, B non niſi ipſi fecerunt, qui cõtra ſeipſos pro nobis tanta dixerunt. Quæ vt negare non poſſent, etiam ſi coacti & inuiti, ſuis tamen proſecutionibus ſubſcripſerunt. Ideo ergo nolebãt ſubſcribere, vt liceret eis per calumniam corruptorum geſtorum negare quod dixerant, & ideo poſtea inſtãte iudice conſenſerunt: quia ſentiebant omnibus apparere, nihil ſibi adiudicari nolendo ſubſcribere, niſi ſe verba ſua vt ſibi legerentur timere. Maluerunt enim proſecutiones ſuas quibuſcũq; nebulis poſtea defendere, quam eas tam cito damnare. Sed videte, rogamus vos, quemadmodum ipſa ſua defenſione ſe prius implicent, & agant cauſam noſtram & omnino perimant ſuam. Nam poſt collationem poſteaquam victi appellare voluerunt, obiecta ſunt eis hęc verba, & ea conantur peiore ſua implicatione defendere, quando ab eis quid egerint quęritis. Ita enim vos putant nõ habere cor, vt non intelligatis eos omnino eſſe ſuperatos, quando vobis ea dicunt quę omnino nõ dicerent ſi aliquid vtile quod dicerent inuenirent.

Cap. XII. Quis enim ferat victos homines conqueri quòd nocte contra eos eſt prolata ſententia: quaſi non ſæpe iudices audiendi neceſsitas teneat, vt vſq; ad multam partem noctis ſedere C cogantur? Aut ideo non eſt verum quod dicitur, quia per noctem dicitur? Nec audiunt ſcripturam clamantem, *Pſalm. 41.* Per diem mandauit dominus miſericordiam, & nocte declarauit. *Pſal. 91.* Et iterum, Ad annunciandum mane miſericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem. Ad quod dixerunt, nocte veniſſe ad dominum tenendum perſecutores: non attendentes quoniam ipſis nocturnis horis etiam dominus veritatem ſuis diſcipulis prædicauit. Nec aduertere volunt, quod ſcriptum eſt, *Acto. 20.* Apoſtolum Paulum vſq; ad medium noctis produxiſſe ſermonem. Si haberent verum quod dicerent, nox eos impedire nõ poſſet, ſed ſanè tenebroſiſsimam noctem in ſuis mentibus patiebãtur, quando cõtra ſeipſos tanta proferebãt, nec ad veritatis lucem peruerſum animum corrigebant. Et adhuc vtique dies erat, quando nobis forenſi more de tempore præſcribebant, dicentes cauſam lapſam eſſe, & agi iam omnino non poſſe: nec intelligentes nihil ſe hominibus oſtendiſſe, niſi quantum timuerunt ne ageretur vbi eorum peruerſitas, & catholica veritas monſtraretur. Adhuc dies erat, quando volentes deſtruere iudicium Romani Epiſcopi Melchiadis, quo purgatus & abſolutus eſt Cæcilianus, & iam D ipſum Melchiadem traditorem fuiſſe dixerunt.

Cap. XIII. Cuius criminationis cum ab eis eſſet exacta probatio, geſta prolixiſsima recitarunt, vbi Melchiadis nomen quod aliquid tradiderit non fuit. Et recitauerunt etiam alia geſta, vbi Melchiadem legebatur miſiſſe diaconos cũ literis Maxentij Imperatoris & præfecti prætorij ad præfectum vrbis, vt reciperent loca quæ fuerant à Chriſtianis tempore perſecutionis ablata. Vbi cum Melchiadis crimen nullum appareret, dixerunt ſuperioribus traditionis geſtis traditorem Stratonem fuiſſe recitatum, quòd vocabatur vnus etiam ex diaconis quos ad recipienda loca miſerat Melchiades, eundem ipſum eſſe contendentes & non oſtendentes. Neque enim Stratonem qui tradiderat, ſaltem diaconum fuiſſe monſtrabant. Quod etiam ſi eſſet, reſpõdimus eis ante paruum tempus, in eodẽ clero Eccleſiæ Romanæ, duos Petros diaconos fuiſſe. Ita mente cæci, tenebroſas calumnias innectebant, addentes etiam manifeſtiſsimam falſitatem, quòd non ſolum nomen, ſed etiam loca & regiones & perſonæ conuenirent, quibus non alius ſed ipſe eſſe Straton oſtenderetur, cum in illis geſtis omnino nihil conueniens, præter ſimilitudinem nominis legeretur, qua plena eſt conſuetudo generis humani, vt E non ſolũ duos, ſed etiam plures vno nomine vocitent. Nam ipſi quoque Donatum ſuum Carthaginenſem, ne in iudicio Melchiadis ipſe damnatus putaretur, quem multi pro magno habẽt, à Donato Caſenſi diſtinguendum eſſe clamauerunt, quia Donatus Carthaginenſis contra Cæcilianũ miſſus fuerat ad Melchiadis epiſcopale iudicium, tam craſſam noctem in corde geſtantes, vt Donatum infamari nollent ſimilitudine nominis ſui, & Melchiadem maculari vellent ſimilitudine nominis alieni. Nunc autem Stratoni etiam Caſsiani nomen addere dicuntur, quod in collatione tacuerunt, quaſi Straton ſolus cognomen tale habere potuiſſet, & Caſsianus nõ potuerit. Nec attendere potuerunt interna ſua nocte impediti, non ſolum duos Ioannes, vnum baptiſtam, alterum euangeliſtam, ſed etiam duos Simones, vnum Petrum, alterum magum: in ipſo deniq; tam paruo numero Apoſtolorum, non ſolum duos Iacobos, vnum Alphæi, alterum Zebedæi, ſed etiam duos Iudas, vnum ſanctum, alterum diabolum, cui tamen Iudæ Apoſtolo ſancto quiſquis ſimiliter mente cæcus de F crimine Iudæ traditoris calumniaretur, non niſi iſtos imitaretur, Non enim mirum eſt ſi tales iſtos calumniatores poſt tam longum tempus patitur exiſtimatio Melchiadis de duobus Caſsianis, vel de duobus Stratonibus, qualis euangelica veritas patitur de duobus Herodibus. Nam quia nõ eſt expreſſum quis Herodes pro Chriſto occiſis infantibus continuo mortuus fuerit, & quis Herodes cum Pilato dominum perſecutus ſit, putantes vnum fuiſſe, obiiciunt Euangelio crimen falſitatis, Sic iſti putantes vnum fuiſſe Stratonẽ vel Caſsianum, obiiciunt Melchiadi maculam traditionis, & tamen illi tolerabilius errant, quum non ſolum nomen, verumetiam dignitas conſonat, vterq; enim legitur rex Herodes: iſti autem dignitatem cõſonare mentiti ſunt, quia vtroſque diaconos fuiſſe nullo modo legere potuerunt.

Cap. XIIII. Adhuc dies erat quando Zertenſe concilium, ſi tamen concilium dicendum eſt, in quo vix vndecim vel duodecim Epiſcopi fuerunt, vbi recitauimus traditores fuiſſe quoſdam, qui cum Secundo Tigiſitano contra Cæcilianum ſententias protulerunt, falſum volentes oſtendere, dixerunt perſecutionis tempore nõ

G potuiſſe in aliquam domum illos vndecim vel duodecim Epiſcopos congregari, & vt probarent tẽpus fuiſſe perſecutionis, protulerunt martyrum geſta, vt diebus & conſulibus conſideratis, quod tempus fuerit appareret. Quæ martyrum geſta, cõtra ſeipſos protuliſſe conuicti ſunt. In eis quippe geſtis, manifeſtum eſt illo tempore perſecutionis Chriſtianas plebes ſolitas cõgregari. Vnde conſtitit non eſſe incredibile, quòd etiã illi Epiſcopi in priuatam domum ſimiliter conueniſſe legebãtur, vt plebi quæ poterat, ſicut geſtis martyrum continebatur, etiam perſecutionis tempore congregari, occulte ordinaretur Epiſcopus, qui poſſet ſibi etiam ipſi occulte clericos ordinare in tanta neceſsitate, vbi anterior Epiſcopus cum clero lapſus, per epiſtolam ipſius Secundi, quæ ab iſtis allegata eſt, monſtrabatur. Ex his martyrũ geſtis quę ipſi proferebãt, admoniti ſumus & in alia geſta martyrũ intendere, & inuenimus, & diximus, feruente tempore perſecutionis, & priuatam domum, quòd illi fieri potuiſſe negauerant, congregationi Chriſtianorũ fuiſſe conceſſam, & in carcere fuiſſe baptizatos, vt viderent quàm non eſſet incredibile tẽpore perſecutionis in priuatam domum paucos Epiſcopos congregari, quando H & in ipſo carcere celebrabantur ſacramenta Chriſti, in quo incluſi homines tenebãtur pro fide Chriſti. Quantum nos ergo adiuuerint geſta martyrum proferendo, quis non videat qui nõ ſimilem noctẽ habet in corde, qualem illi habebant qui hoc non videbant?

Cap. XV. Qui etiã hinc geſtis ipſis Zertenſibus calumniabantur, quia ibi dies & conſules legebantur, & exigebant à nobis, vt aliqua eccleſiaſtica concilia proferremus, vbi dies recitarentur & conſules. Ipſi enim Carthaginenſe conciliũ factum ſine die & conſule proferebant. Dicebant enim etiam concilium Cypriani conſules non habere, vbi tamen legitur dies, in illo autem ipſorum Carthaginenſi nec dies. Nos autem, quod in manibus erat, Romanum concilium Melchiadis ſicut illud Zertenſe & diem habere demonſtrabamus & conſules: neque enim tunc ad horam antiqua archiua eccleſiaſtica diſcutienda nobis fuerunt, vnde iſta conſuetudo etiam veterum fuiſſe doceretur. Nec tamen inanes eis etiã nos calumnias monere voluimus, quare in Cypriani cõcilio dies inueniretur, in ipſorum autem nõ inueniretur: quia illi vanas moras volebant innectere. Nam etiam hoc exigebãt vt de ſcripturis ſanctis oſtenderemus alicubi dies & con-I ſules eſſe conſcriptos, quaſi Epiſcoporum cõcilia ſcripturis canonicis aliquando fuerint comparata, aut poſſint etiam ipſi de ſcripturis ſanctis proferre concilium, vbi Apoſtoli iudices ſederint, & accuſatũ aliquem vel damnauerint, vel abſoluerint. Et tamẽ reſpõdimus eis, etiam Prophetas libros ſuos prænotatis & definitis cõmendaſſe tẽporibus, quo anno, cuius regis, quoto menſe anni, quoto die menſis factum fuerit ſuper eos verbum domini, vt oſtẽderemus quàm inaniter & calumnioſe de diebus & conſulibus epiſcopalium conciliorũ quæſtiones vaniſsimas excitarent. Fieri autem poteſt vt in codicibus ſit varietas, dum alij etiam dies & cõſules diligẽtia maiore deſcribunt, alij ſuperfluum prætermittunt. Sicut etiam codex de quo primum legimus iudicium Conſtantini, quo inter partes Cæcilianum innocentem, illos antẽ calumnioſiſsimos pronũciauit, diem & conſulẽ non habebat. Quo etiam illi inuidioſiſsime proclamauerunt ꝙ Imperatoris literas ſine die & conſule recitauimus, & tamen etiam ipſi aliàs eiuſdem Imperatoris literas in cauſa Felicis ordinatoris Cæciliani, quas mirabili cæcitate contra ſeipſos protulerunt, ſine die & conſule recitarũt, nec eis inde aliquid obiecimus, K ne ſimiliter vt ipſi tempora neceſſaria ſuperfluis verbis occuparemus. Hæc autem modo dicimus, vt vobis ſaltem oculos aperiamus, & tenebroſa nocte careatis, quã veſtri Epiſcopi corde geſtabant, qui nocturnam ſentẽtiam cogitationi iudicis obiecerũt, & ipſi per diem interioribus tenebris inuoluti, mirabili cæcitate cõtra ſeipſos tanta dixerunt.

Cap. XVI. Leguntur in Actis apud Carthaginis magiſtratũ expreſſa verba Primiani, vbi dicit, quòd parentes eorum, noſtri maiores variis exiliis vexauerunt, Et in collatione probare conantur accuſantibus maioribus ſuis, ab Imperatore Cæcilianum exilio eſſe damnatum. Dicunt in literis ſuis communionem ſuam eſſe Eccleſiam veritatis, quæ perſecutionem patitur, non quæ facit: & conantur oſtendere Cæcilianum damnatum iudicio Imperatoris perſequentibus maioribus ſuis. Et hoc dicunt factum non per Donatum Caſenſem, ſed per eum quẽ præ cæteris prædicant Donatum Carthaginenſem. Hoc enim ſcriptis ſuis per ſuos modo iactare dicũtur, Vbi victi iudicem accuſant, quia noctem corde ipſorũ nocturna veritas confutauit, Donatum illum, illum inquam Donatum, quem dixerunt Eccleſiæ Carthaginenſis ornamentũ & martyrialis glo- L riæ virum, ſic commendare voluerunt vt dicerẽt, quòd apud Imperatoris Conſtantini cognitionem, ipſe reum & aſſeruerit & conuicerit Cæcilianum. Illum ergo virũ gloriæ martyrialis apud Imperatoris cognitionem, Cęciliani damnatio conſecuta eſt. Illo viro gloriæ martyrialis accuſante & inſtante, Cæcilianus ab Imperatore damnatus eſt. Quod quidem nos falſum eſſe conuincimus, qui eiuſdẽ Imperatoris literas quibus ſe inter partes audiſſe & iudicaſſe teſtatur, vbi Cæciliano abſoluto atque purgato illorum calumnias deteſtatus eſt, prolatas archiuo publico recitauimus. Contra quas omnino quid reſponderent nihil inuenire potuerunt, ad eas cõfirmandas cõtra ſeipſos alia protulerunt. Proinde à maioribus eorum apud Imperatorem accuſatum conſtitit Cæcilianum, damnatum autem non conſtitit, immo etiam conſtitit abſolutum. Sed tamen vel vos videte quantũ adiuuerint cauſam noſtram Epiſcopi veſtri, qui de illa voluerũt etiam falſitate gloriari. Si enim Donatus ille vir gloriæ martyrialis apud Imperatoris cognitionem reum aſſeruit Cæcilianum, & illo viro gloriæ martyrialis accuſante & inſtante, Cæcilianus ab imperatore damnatus eſt, reſpondeant vobis quando hæc M agebantur, quis erat martyr, vtrum Donatus qui hominem apud Imperatorem perſequebatur, an Cæcilianus, qui illo perſequente ab Imperatore damnatus eſt? Vbi eſt nunc illa definitiua regula ipſorum communionis Donati, eſſe Eccleſiam veritatis quæ perſecutionem patitur, non quæ facit? Ecce patitur Cæcilianus, Donatus facit. Quis eorum eſt vir gloriæ martyrialis? Attendite, aduertite, nolite in errorem pernicioſum adhuc vſque ſeduci. Veritatem quæ vobis occultabatur, deus aperire dignatus eſt: falſitatem quæ nobis oſtendebatur, deus confutare dignatus eſt, Tanto eius beneficio, quare adhuc eſtis ingrati? Hoc eſt nempe quod vobis ſæpe dicebant, vnde cordis veſtri oculos aſtuta fallacia caligabant.

Cap. XVII. Et adhuc etiam conuicti inde ſe iactant, inde nos lacerant, quia nos facimus perſecutionem, ipſi patiuntur. Hoc eis remanſit omni ex parte ſuperatis, vnde adhuc nebulas faciant imperitis, hinc ſe quaſi oſtendẽtes Eccleſiam veritatis, quæ perſecutionem patitur, non quę facit. Non vos ergo adhuc fallant, hoc eis facimus, quod maiores ſuos, & ipſum quẽ prædicant velut mar-

A tyrialis gloriæ virum Cæciliano feciſſe gloriãtur. Hoc
ille egit apud Imperatorem, vt conuictus Cæcilianus
illius iudicio damnaretur. Hoc & nos egimus, vt iſti
conuicti ſimilia paterentur. Si male fecit, quare hoc ille
Donatus faciebat? Si autem recte fecit, quare hoc catho
lica Eccleſia parti Donati non faciat? Immo recte fieri
nec illi dubitant, qui hoc maiores ſuos quos multum
laudant feciſſe gloriantur, nec nos dubitamus qui hoc
eſſe faciendum negare non poſſumus, vt ſine effuſione
ſanguinis, qui verbis nõ emendantur, aliqua mitiſsima
pœna legum corripiaotur inquieti. Et ſi forte impera-
tor permotus mente, ſacrilegam pertinaciam grauiore
ſupplicio ſtatoit eſſe plectendam, mitius agant iudices
quibus ſemper licuit lenire atque emollire ſententiam,
quanuis non poſsit oſtẽdi Cæcilianum ab Imperatore
Conſtantino eſſe damnatum. A vobis tamen error ille
ſublatus eſt, quo putabatis eam eſſe veram Eccleſiam
quæ perſecutionẽ patitur non quę facit: fecit eoim Do-
natus, paſſus eſt Cæcilianus. Et ſi perſecutionem patitur
pars Donati, patitur cum illa etiam pars Maximiniani,
quam & ipſi Chriſti Eccleſiam nõ eſſe confirmant. Ac
per hoc & facere perſecutionem non eſt iniquitatis in-
B dicium, quia & boni faciũt malis, & mali bonis, & pati
perſecutionem non eſt iuſticiæ documẽtum, quia eam
nõ ſoli boni pro pietate, ſed mali pro iniquitate patiũ-
tur. Cum enim dixiſſet dominus, Beati qui perſecutio- *Matth. 5.*
nem patiũtur: ne inde ſe iactent hęretici, addidit, prop-
ter iuſticiam. Nam quanta mala noſtris fecerint furio-
ſiſsimi clerici & Circumcelliones partis Donati, noſtis
& vos. Incenſæ ſunt Eccleſiæ, miſsi in flammas codices
ſancti, incenſæ etiam priuatæ domus, rapti homines de
ſedibus ſuis, & omnibus quæ inerãt ablatis aut perditis,
ipſi eriam laniati & excæcati. Nec ab homicidio potuit
tẽperari, quanuis ſit mitius huic luci mori, quàm iſtam
lucem auferre viuenti. Ventum eſt ad homines, non vt
retenti aliquò ducerentur, ſed tamen vt iſta paterentur.
Nec tamen noſtros ideo iuſtificamus, quia iſta perpeſsi
ſunt, ſed quia pro Chriſtiana veritate, pro Chriſti pace,
pro Eccleſiæ vnitate perpeſsi ſunt. Illi autẽ ſub tam mul
tis, ſub tam ſeueris legibus, & ſub tanta Eccleſiæ catho-
licæ, quã dominus ei tribuit, poteſtate quid tale patiun-
tur? Si quando enim morte mulctãtur, aut ipſi ſe occi-
dunt, aut eorum cruentę violẽtiæ dum reſiſtitur occi-
duntur, non pro communione partis Donati, nec pro
C errore ſacrilegi ſchiſmatis, ſed pro apertiſsimis facino-
ribus ſuis & ſceleribus ſuis, quæ more latronum ruẽtes
furore & crudelitate committunt. Pro parte autẽ Do-
nati vix aliquid tale patiuntur, quale Cæcilianum Do-
nato inſtante paſſum eſſe dixerũt. Aut ergo perſecutio
non omnis iniuſta eſt, aut non eſt perſecutio dicenda
cum iuſta eſt, Quapropter aut perſecutionem pars Do
nati patitur iuſtam, aut perſecutionem nõ patitur, quia
patitur iuſte. Non autẽ iuſte paſſus eſt Cæcilianus, quia
innocẽs probatus & abſolutus eſt. Quod quidẽ illi ne-
gauerũt, & potius ab Imperatore damnatum eſſe dixe-
rũt, & ideo maiores ſuos maximeq; Donatum, à ſe tan-
ta prædicatione laudatum, Cæciliano perſecutionẽ fe-
ciſſe confeſsi ſunt. Illum autem conuictum atque dam-
natum probare minime potuerunt, immo etiam, quòd
nos dicebamus eum eſſe abſolutum atq; purgatum, ipſi
quoque multa contra ſeipſos legendo firmarunt, & ta-
men liberum arbitrium ſibi ab imperatore cooceſſum
eſſe iactant. Victi itaq; & confuſi, id ſibi etiam nunc fla-
gitabant debere cõcedi, quod maiores eorum Cæcilia-
no non concedebãt, quem ſic apud Imperatorem accu

ſarunt, quem illis accuſationibus ab Imperatore dam- D
natum iſti etiam mentiri voluerunt. Si voluntas libera
voicuique tribuenda eſt, Cæciliano prius tribueretur.
Si hæc non homini iudici permittenda, ſed deo potius
dimittenda ſunt, Cæcilianus prius apud Imperatorem
non accuſaretur. Expergiſcimini aliquando, non *Ca. XVIII.*
vos tartareus obliget ſomnus, nõ in profundum ſacri-
legi erroris adhuc impia cõſuetudo demergat, iam cõ-
ſonate paci, cohærete vnitati, acquieſcite charitati, ce-
dite veritati, Eccleſiam catholicam iocipientẽ ab Hie-
ruſalem cognoſcite vſquequaq; diffundi, non commu- *Lucæ 24.*
nicat pars Donati, cui cauſa præiudicat Cæciliani. To-
tiens enim purgatus, totiens abſolutus, etiam ſi nõ eſſet
innocens, nec cauſa cauſæ præiudicat nec perſona per-
ſonæ. Hæc verba per orbẽ terræ vniuerſa perſonat Ec-
cleſia, clamat etiam membrũ illius in Africa. Teſtimo-
nium dei ooui, negocium Cæciliani non noui. Credo
innocentem à veſtris maioribus inſectatum, quem le-
go totiens abſolutum, ſed qualiſcunque ſit cauſa eius,
cauſæ meæ nihil præiudicat: qualiſcunque ſit perſona
eius, perſonæ meæ nihil præiudicat. Vos hoc dixiſtis,
vos ad hoc ſubſcripſiſtis, nec cauſa cauſæ præiudicat,
nec perſona perſonæ. Ecce dominus dicit per omoes B
gentes incipientibus ab Hieruſalem: diuinam veritatẽ
in vna Eccleſia teneamus, & humanas lites aliquando
finiamus. Nunquid enim verba iſta vbi dixerunt, nec
cauſam cauſæ, nec perſonam præiudicare perſonę, vllo
modo poſt iſtam collationem defendere potuerunt, ac
noo potius ſe multo perplexius implicaruot? Sic nanq;
in quibuſdam ſcriptis ſuis locuti ſunt, cauſam cauſæ &
perſonam non præiudicare perſonæ. A vobis, in- *Cap. XIX.*
quiunt, dictum eſſe, memoriter recenſitum eſt, ſed allo-
quimur nobis nõ præiudicari ab iis qui à nobis vel re-
iecti ſunt, vel damnati, ij autem qui ex Cæciliani ordi-
natione deſcendũt, quos de præceſſore origo numerat
ad reatum, quemadmodum oõ poſſunt ordinatoris ſui
criminibus obligari, cum per ſeriem protenſus pecca-
torum funis quoſcunque communionis vioxerit vin-
culo, neceſſe eſt vt conſortes faciat eſſe peccati. O mira
defenſio, tam denſum & arctum eſt vbi eis adhæſerunt
pedes, vt eum euellere cooantes, fruſtra & manus & ca-
put figant, & in eodẽ luto hæſitantes arctius inuoluan- *In eodẽ lu-*
tur. Ex eis enim quos vel reieciſſe ſe, vel damaoaſſe cõ- *to hæſitãtes*
memorant, hoc eſt ex Maximiniaoiſtis, ſecum habent
Feliciannm & damnatorem Primiani, & à ſe damnatũ F
in cauſa Primiani. Quid eſt quòd funem tam lõgum à
Cæciliano vſq; ad hęc tempora catholicæ Eccleſiæ im-
plicare contendunt, & catenam ſuam in proximo non
attendunt? Præclara quippe illa Bagaitana ſententia de
Maximiniano & ſociis eius. Trahit, inquit, ad conſor-
tium criminis plurimos catena ſacrilegij. Felicianus
ergo iſta catena trahebatur. Sed illis non præiudicat Fe
licianus, quare nobis Cæcilianus? Ao forte vbi volunt
pręiudicat, vbi autẽ nolunt, cauſæ nõ pręiudicat cauſa,
& pro libidine ipſorũ fortior eſt fuois aotiquus quàm
noua catena? Nõ præiudicat Maximinianus Feliciano
à quo damnatus eſt, non præiudicat Maximioiaous &
Felicianus Primiano à quo dãnatus eſt, nõ præiudicat
Maximinianus eis qui dilationem acceperũt, quibus in
vno ſchiſmate ſociatus eſt, oon præiudicat Felicianus
parti Donati, à qua in eodem honore ſuſceptus eſt, nec
baptiſmus quẽ in ſacrilego ſchiſmate dedit, ibi deſtru-
ctus eſt, & præiudicat Cæcilianus tot Chriſtianis gẽti-
bus, qui ſemel dãnatus eſt abſens? Quo modo Primia-
nus ter abſolutus eſt pręſens, quo modo nõ Primianus?

G Præiudicat nobis olim defunctus ignotus, & iſtis non
præiudicat viuus, à quibus legitur pauld ante dānatus,
& quibus cernitur modo ſociatus? Nobis inuoluitur fu
nis Cæciliani à quibus ignoratur, & illis nō inuoluitur
catena Feliciani quorum in eum ſentētia recitatur vbi
ipſa catena dānatur? Illis licet dicere, ſuſcepimus quos
dānauimus pro pace Donati, quia nec cauſa cauſæ pręiudicat,
nec perſona perſonæ, & nobis non licet dicere
propter eos quos damnaſtis, non deſerimus pacē Chri
ſti, quia nec cauſa cauſæ præiudicat nec perſona perſonæ?
O ferream frontem, ō furoris tenebras, nocturnam
ſententiam iudici obiicientes, & viſu cordis nocte pal
pantes, offendētes, cadentes, cōtra nos rabide litigātes,
Cap. XX. & pro nobis tanta dicentes. Inſuper adhuc etiam
modo commemorare audēt prophetica & apoſtolica
teſtimonia, quibus nos vniuerſaliter in illa collatione
reſpondimus, oſtendētes ipſos Prophetas ſanctos cum
iniquis in vno tēplo, ſub eiſdem ſacerdotibus, inter eadem
ſacramenta verſatos, nec tamen à malis fuiſſe pol
lutos, quia nouerant inter ſanctum & immundum, nō
ſicut iſti ſentiunt corporaliter populum diuidēdo, ſed
bene iudicando & bene viuēdo diſcernere. Et hoc ſine
H intermiſsione faciebāt, vt in illa domo magna, ſicut di
2. Timo. 2. cit Apoſtolus, alia vaſa in honorē, alia in contumeliā,
ſeipſos à talibus morum diuerſitate mundarēt, & eſſent
vaſa in honorem vtilia domino ad omne opus bonū
parata. Sed bene quod ipſi ex multis teſtimoniis, quę in
literis ſuis non intelligentes inſeruerunt, quas in collatione
protulerunt & legerunt, tanquam præcipuum de
Aggæo Propheta teſtimonium modo poſt collationē
victi cōmemorarunt. In iſto ergo Propheta multo euidentius
quod volumus demōſtramus, quia non corporalis
ſed ſpiritalis contactus, qui fit per conſenſionem,
ipſe polluit homines, quorum cauſam vnam facit ipſa
conſenſio. Nam quando impios dominus etiā viſibili
pœna perdere voluit, ipſe ab eis iuſtos admonitione ſeparauit.
Sicut Noë cū domo ſua ab eis quos diluuio fue
Gene. 7. rat perditurus. Sicut Loth ab eis quos igne fuerat con-
Gene. 19. ſumpturus. Sicut populū ſuum à ſynagoga Abiron, quā
Nume. 16. fuerat extincturus. Ideo & illū qui non habebat veſtem
nuptialem, non illi qui inuitauerunt, ſed ipſe dominus
cuius erat conuiuium ligari iuſsit & proiici. Neq; enim
& ipſe ſicut piſcis ſub fluctibus erat, & ſic ab inuitatoribus
quo modo piſcis à piſcatoribus videri nō poterat.
I Proinde ne putaretur, ſicut iſti putāt quòd velut vnus in
turba latenter ſubrepiſſet ignaris, cōtinuo dominus in
eodē ipſo vno, quē ligatis manibus & pedibus in tenebras
exteriores ex illo conuiuio proiici iuſsit, multā ſocietatem
malorum eſſe intelligendam, inter quos pauciores
boni in cōuiuio dominico viuūt, ſignificare nō
Matth. 22. diſtulit. Nam poſteaquā dixit, Ligate illi manus & pedes
& proiicite eū in tenebras exteriores, ibi erit fletus
& ſtridor dentiū: cōtinuo ſubiecit, Multi enim ſunt vocati,
pauci vero electi. Quo modo hoc verū eſt, cum potius
vnus è multis fuiſſet proiectus in tenebras exteriores,
niſi quia in illo vno grande corpus figurabatur omnium
malorū ante domini iudiciū cōuiuio dominico
permixtorum? A quibus ſe boni corde interim ac moribus
ſeparant, ſimul manducātes & bibētes corpus &
ſanguinem domini, ſed cum magna diſtinctione: quia
Philip. 2. iſti in honore ſponſi induti ſunt veſte nuptiali, non ſua
quærentes, ſed quæ Ieſu Chriſti: illi autē non habent veſtem
nuptialem, hoc eſt, fideliſsimam ſponſi charitatē,
ſua quærentes nō quæ Ieſu Chriſti. Ac per hoc etiā etſi
in vno eodemq; conuiuio, iſti miſericordiam manducant,
illi iudicium, quia ipſius cōuiuij canticū eſt, quod K
& ſupra cōmemoraui, Miſericordiā & iudicium can-
tabo tibi domine: nec ideo tamen dormit Eccleſiaſtica *Pſal. 100.*
diſciplina, vt corripiat inquietos. Neq; enim à populo
dei ſeparamus, quos vel degradādo vel excōmunicando
ad humiliorem pœnitēdo locum redigimus, & vbi
hoc facere pacis & tranquillitatis Eccleſiæ gratia non
permittimur, non tamen ideo Eccleſiā negligimus, ſed
toleramus quæ nolumus, vt perueniamus quò volumus,
vtētes cautela præcepti dominici, ne cum voluerimus *Matth. 13.*
ante tēpus colligere zizania, ſimul eradicemus & triticum:
Vtentes etiam exēplo & pręcepto beati Cypriani,
qui collegas ſuos fœneratores, fraudatores, raptores, pa
cis contēplatione pertulit tales, nec eorum contagione
factus eſt talis. Vnde & nos ſi triticum ſumus, eiuſdem
beati martyris verba fidentiſsime dicimus, quia etſi videntur
in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri
debet aut fides, aut charitas noſtra, vt quoniam zizania
in Eccleſia cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus. Hæc
verba iuſtiſsime ac piiſsime dicerent maiores noſtri,
etiam ſi Cæcilianū & aliquos Epiſcopos eius malos viderent,
quos tamen ab Eccleſia ſeparare non poſſent
propter illos quibus mali demonſtrari nō poterant, & L
eos bonos & innocentes putabāt: Hæc verba omnino
dicerēt, hoc omnino ſentirent, ne cum vellent temere
zizaniam ſeparare, ſimul & triticum eradicarēt. Quòd
ergo iuſſus eſt quidam Propheta nec panem māduca- *3. Reg. 13.*
re nec aquam bibere in Samaria, quò miſſus fuerat vt
corriperet eos, qui vaccas conſtituerāt adorādas more
idolorū Aegyptiorū, hoc omnino facere debuit quod
præceperat dominus, cui tunc eo modo illos corripere
placuit, vt nihil ibi alimentorū tangeret Propheta quē
miſerat. Nūquid enim in Eccleſia nō fit quotidie, quādo
eos quos acrius corripimus, etiam ſi in eorū poſſeſſione
ſumus, nihil ibi apud eos cōtingimus, vt ſentiant
quantū eorū peccata doleamus. Nunquid tamen ideo
etiam plebis diſceſsio facienda eſt, vt ſicut mollis herba
indiſcrete eradicentur infirmi, qui de pectoribus hominum
& ignotis factis, etiam ſi nobis ſint cognita, iudicare
non poſſunt? Nam in ipſa Samaria & Helias &
Heliſæus erant, etſi ipſi in ſolitudine, nō tamē deuitanda
ſacramentorum cauſa, ſed quia perſecutionē ab impiis
regibus patiebantur. Nam illic erant non vtique in
ſolitudine ſeparata, quæ ipſe ignorabat Helias, ſeptem *3. Reg. 19.*
milia virorum, qui non curuauerunt genu ante Baal. *1. Reg. 15.*
Deniq; inter pręcipuos ſanctos habitus Samuël & gra- M
uiter Saülem corripuit, & cum eo tamē ad offerendum
deo ſacrificium ſine excuſatione perrexit, nec peccatorum
eius contagione pollutus eſt, ſed omnino mundus
meritorum ſuorum cōſeruatione permanſit. Sed iſtam
nobis quæſtionem quanuis euidēter & in collatione &
modo ſoluta ſit, euidentius tamen ſoluit Aggæus, cuius
teſtimoniū præ cæteris elegerunt, vt ſolum adhuc præ
omnibus iactent. Arguit dominus per Aggæū Prophetam,
populū ex Babylonia reſiduum vbi captiuus tene- *Aggæi 1.*
batur, quòd domum dei negligerēt, & ſuas domos extollerent,
& dicit propterea ſe plaga ſterilitatis eorum
percuſsiſſe regionem. Tunc Zorobabel filius Salathiel,
& Ieſus filius Ioſedech ſacerdos magnus, & omnis ille
populus diuinitus inſpiratus operari cœpit in domo domini
dei ſui. Sicut enim eadē ſcriptura dicit, Et ſuſci- *Ibidem.*
tauit dominus ſpiritū Zorobabel filij Salathiel ex tribu
Iuda, & ſpiritum Ieſu filij Ioſedech ſacerdotis magni, &
ſpiritum reſiduorū omnis populi, & introierunt & faciebant
opera in domo domini omnipotentis dei ſui

quarta

A quarta & viceſima die menſis ſexti: ſecundo anno ſub
Dario rege. Ecce & dies & menſis & annus definitus
eſt, quando intrauerũt ad operandũ in domo domini.
Credo quòd illi viri, & ille populus operans in domo
domini immũdus, præſertim quia dixerat ei dominus,
Ego vobiſcum? Denique videte quid ſequitur, cõtexuit
enim eadem ſcriptura & dicit, Septimo menſe vna &
viceſima die menſis, locutus eſt dominus in manu Ag-
gæi Prophetæ dicens ad Zorobabel filium Salathiel ex
tribu Iuda, & ad Ieſum filium Ioſedech ſacerdotem ma
Aggæi.2. gnum & ad omnem populum reſiduum, dicens, Quis
ex vobis vidit domum hanc in claritate priſtina? Et
quo modo videtis eam modo, cum nõ ſit in conſpectu
veſtro? Et nunc præuale Zorobabel dicit dominus, &
præuale Ieſu fili Ioſedech ſacerdos magne, & præuale-
ſce omnis populus terræ, dicit dominus omnipotens, &
ſpiritus meus præeſt in medio veſtrum. Bono animo
eſtote, quoniam hæc dicit dominus omnipotẽs, Adhuc
ſemel & commouebo cœlum & terram, mare & ari-
dam, & concutiam omnes gentes, & venient omnia e-
lecta gentium, & implebo domum hanc, dicit domi-
B nus omnipotens: & cætera quæ addidit, etiam futura
prophetans quæ domini noſtri Ieſu Chriſti rectius in-
telligi ſolẽt, cuius populus veriſsimum & ſanctiſsimum
eſt templum dei, non etiam in eis qui permixti toleran-
tur, ſed etiam in eis qui nunc interim à talibus bene vi-
uendo ſpiritaliter ſeparantur, pòſt vero etiam corpora-
liter ſeparandi ſunt. Veruntamen illum populum cui
prophetia iſta prænunciata eſt, & qui tũc operabatur in
domo dei, vbi erant & illi duo, Zorobabel filius Sala-
thiel, & Ieſus filius Ioſedech, quo modo ſit exhortatus &
commẽdatus à domino, ſatis in promptu eſt videre in
his verbis prophetiæ quæ ſicut dicta ſunt inſeruimus.
Nunquid nam ergo iſtum populũ immundũ poſſumus
dicere, ad quẽ ſi quis acceſſerit inquinabitur, cui popu-
lo dicitur, Et nũc præuale Zorobabel dicit dominus, &
præuale Ieſu fili Ioſedech ſacerdos magne, & præuale-
ſce omnis populus terræ, dicit dominus omnipotens, &
ſpiritus meus præeſt in medio veſtrum? Quis demen-
tiſsimus dixerit iſtum eſſe populum ad quem ſi quis ac-
ceſſerit inquinabitur? Nunc ergo attendite quid poſt il-
lam prophetiam, quæ huic populo de Chriſti tẽporibus
annunciata eſt, conſequenter ſcriptura cõtexit, Quarta
& viceſima noni menſis anno ſecundo ſub Dario rege,
C factum eſt verbum domini ad Aggæum Prophetam, di
Ibidem. cens, Hæc dicit dominus omnipotens, Interroga ſacer-
dotes legem domini, dicẽs, Si ſumpſerit homo carnem
ſanctificatã in ſummo veſtimenti ſui, & attigerit ſum-
mum veſtimenti ſui, panem aut pulmẽtum aut vinum,
aut omnem eſcam ſi ſanctificabitur? Et responderunt
ſacerdotes & dixerunt, non. Et dixit Aggæus, Si tetige-
rit inquinatus in anima aliqua horum, ſi inquinabitur?
Et reſponderunt ſacerdotes & dixerũt, inquinabitur. Et
reſpondit Aggæus & dixit, Sic populus hic & gens hæc
in conſpectu meo dicit dominus, & ſicut opera ma-
nuum ipſorum, & quicunque acceſſerit ad illum inqui-
nabitur propter præſumptiones eorum matutinas à fa-
cie labiorum ſuorum, & odio habebatis in portis argu-
entes. Quis eſt iſte populus tam immundus, vt quiſquis
ad illos acceſſerit, inquinetur? Nunquid ille cui dictum
eſt, Præualeſce, & ſpiritus meus in medio veſtrum? Ab-
ſit, vt ille ſit. Duo igitur erunt, Vnus immundus, & alter
qui ad immundum prohibetur accedere, qui exhorta-
batur præualeſcere, quia ſpiritus dei erat in medio eo-
rum. Si ergo duo erant, oſtendãtur & duo tẽpla, vnum

quo iſte, alterum quo ille ingrediebatur. Oſtendãtur & D
duo altaria, vnum quo iſte, alterum in quo ille victimas
offerebat. Oſtendantur & ſacerdotes, huius alij, & illius
alij, qui pro ſuo quiſque populo ſeparatim ſacrificabãt.
Si autem quiſquis hoc affirmare conatur, inſanit, ſic e-
rant iſti duo populi in vno populo, ſub vno ſacerdote
magno, vnum templum intrantes, ſicut erant etiam ſub
vno Moyſe quidam deum offendẽtes, quidam deo pla-
centes, de quibus Apoſtolus dicit, Non in omnibus illis *1.Cor.10.*
beneplacitum eſt deo: Neque enim ait, in omnibus illis
beneplacitum non eſt deo: tanquam omnes diſplice-
rent deo, ſed ait, non in omnibus illis beneplacitum eſt
deo: ergo in quibuſdam, nõ de omnibus. Et omnes ſub
eiſdem ſacerdotibus erant in vno eodemq; tabernacu-
lo, in vno eodémque altari hoſtias offerebant, & tamen
diſtinguebantur factis, non locis, animo, non templo,
moribus, non altaribus. Sicut alij ad alios non accede-
bant, ne ab eis inquinarentur: hoc eſt, eorum malis fa-
ctis non conſentiebant ne ſimul damnarentur. Non e-
nim & illos malos Moyſes tantus Propheta neſciebat,
quorum impia murmura & horrendas amaritudines
quotidie ſufferebat. Sed iſtum neſciſſe faciamus. Nun- E
quid & Samuël Saülem neſciebat, quem per os eius æ- *1.Reg.15.*
terna ſententia damnarat deus? Veruntamen & ipſum
& ſanctum Dauid vnum dei tabernaculũ intrantes in-
ter eadem ſacrificia videbat, ſed diſtincte vtique vide-
bat, quia diſtinctos videbat, & vnũ eorum in æternum
amabat, alium pro tempore tolerabat. Sicut & Aggæus
nouerat in vno populo duos populos, vnum templum
intrantes, ſub vno magno ſacerdote viuẽtes, & alterum
oſtendebat immundum, alterum ad immundum acce-
dere prohibebat, & tamen nec illos nec ſeipſum ab eo-
dem templo & ab eiſdem altaribus ſeparabat. Ergo ſpi-
ritalem prohibebat acceſſum conſenſionemq; factorũ,
quod & ipſa verba clamant, ſi aures aſsint quas animo-
ſitas furioſa non claudat, aut ſtrepitus variæ contentio-
nis non impediat. Ait enim Propheta, Omnis qui ac- *Aggæi.2.*
ceſſerit illò, inquinabitur. Viciũ notat quo accedi pro-
hibuit, non homines ab hominibus corporali diſiun-
ctione ſecluſit. Acceditur autem ad vicium corruptio-
nis, vicio conſenſionis. Ac ne quiſquã diceret illum po
pulum, cui primo dictum eſt, Præualeſce, quoniam ſpi-
ritus meus præeſt in medio veſtrum: paucis interpoſitis
diebus in deterius commutatum, vt audire mereretur,
Sic populus iſte & gens iſta, omnis qui acceſſerit illò, F
inquinabitur: dies enim ferme nonaginta computantur
inter verba illa quæ bona in populum dicta ſunt, & iſta
quibus eius immundicia vitanda præcipitur: ne quis er-
go hoc putaret, bonum illum populũ, quamuis hoc par-
uo temporis interuallo tam peſsimum effectum, videte
quod ſequitur, attendite quid dicatur eo ipſo die, hoc
eſt, viceſima & quarta noni menſis, quo die dictum eſt,
Si populus iſte & gens iſta, omnis qui acceſſerit illo, in-
quinabitur: cum enim hoc dixiſſet & mala eorum com-
memoraſſet, quorum merito demonſtrarentur immun- *Amos.5.*
di, addens etiam & dicens, Odio habebatis in portis ar-
guentes: continuo ſubiunxit, Et nunc ponite in cordi- *Aggæi.2.*
bus veſtris à die hoc, & ſuprà, priuſquam ponatur lapis
ſuper lapidem in templo domini, qui eratis cum mit-
tebatis in capſella viginti ſata hordei, & fiebant decem
ſata, & intrabatis in torculari exhaurire quinquaginta
amphoras, & fiebant viginti. Percuſsi vos infœcundi-
tate, & venti corruptione & grandine omnia opera ve-
ſtra, & non eſtis conuerſi ad me dicit dominus. Conſti-
tuite igitur corda veſtra à die hoc & deinceps à quarta

G & viceſima noni mēſis, & à die qua fundatum eſt tem-
plum domini, ponite in cordibus veſtris, ſi adhuc co-
gnoſcetur in area, aut ſi vitis, aut malum, aut ficus, aut
malogranatum, & ligna oleæ quæ non fecerunt fru-
ctum à die hoc benedicam. Ecce ipſo die etiam bene-
dici meruerunt. Benedictio ergo hæc puto quod non
pertineat ad illos ad quorum immundiciam prohibet
accedi, ſed ad illos bonos qui prohibentur accedere. In
vno ergo fuerūt & permixti & ſeparati: permixti quip-
pe corporali tactu, ſeparati autem voluntatis abſceſſu.
Sed more ſuo ſcriptura loquitur, quæ ſic arguit malos,
tanquam omnes in eo populo mali ſint, & ſic conſola-
tur bonos, tanquam omnes ibi tales ſint. Pro nobis er-
go Epiſcopi veſtri, etiam in eo quod poſt collationem
victi ſubſcripſiſſe dicuntur, Aggæi Prophetiam poſue-
runt, vnde commemorant euidentius probari quod di
cimus, quia in vno populo, in vno templo, ſub eiſdem
ſacerdotibus inter eadem ſacramenta, hominibus diſ-
ſimili voluntate in mentibus & diuerſis moribus ſepa-
rantibus, nec cauſa cauſæ, nec perſonæ poteſt præiudi-
care perſona. Id etiam: quod ex Apoſtoli Epiſtola, ſcrip-
1. Corin. 6. tis ſuis etiam modo commemorant, vbi ait, Nolite iu-
H gum ducere cum infidelibus: quæ enim participatio
luci ad tenebras? &c. quæ ſupra commemorauimus, &
quo modo recte intelligeretur oſtendimus, quid aliud
agunt, niſi vt nos commemorent quibus hoc Apoſto-
lus ſcripſerit? In eo quippe populo Corinthiorum quod
dicimus demonſtramus, ne forte arbitrentur prophe-
tarum tantum modo moris fuiſſe, & non ad noui teſta-
menti, ſed ad veteris conſummationē pertinere, ſic ar-
guere reprehēſibiles, quaſi omnes in eo populo arguan-
tur, & ſic alloqui laudabiles, quaſi omnes ibi laudentur.
1. Corin. 1. Ecce & ad Corinthios, ſic Apoſtolus loquitur, Paulus
vocatus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem dei, &
Soſthenes frater, Eccleſiæ quæ eſt Corinthi, ſanctificatis
in Chriſto Ieſu vocatis ſanctis, cum omnibus qui inuo-
cant nomen domini noſtri Ieſu Chriſti in omni loco
ipſorum & noſtro: gratia vobis & pax à deo patre no-
ſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratias ago deo meo ſem
per pro vobis, in gratia dei quæ data eſt vobis in Chri-
ſto Ieſu, quia in omnibus diuites facti eſtis in illo, in om
ni verbo & in omni ſcientia, ſicut teſtimonium Chri-
ſti confirmatum eſt vobis, ita vt nihil vobis deſit in vl-
la gratia. Quis hæc audiens credat in Eccleſia Corin-
I thiorum eſſe aliquos reprobos, quandoquidē verba iſta
ſic ſonāt, velut ad omnes directa ſit iſta laudatio? Et ta-
men paulopoſt dicit, Obſecro autem fratres vt idipſum
dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata. Rurſus
tanquam in hoc horrendo vicio velut omnes arguens
Ibidem. atq; increpans, dicit, Diuiſus eſt Chriſtus? Nūquid Pau-
lus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli bapti-
zati eſtis? Puto autē eos qui in eo populo dicebant, Ego
ſum Chriſti: nō duxiſſe iugum cū eis qui dicebant, Ego
ſum Pauli, ego autē Apollo, ego vero Cephæ: & tamen
omnes ad vnū altare accedebāt, & eadē ſacramēta cō-
municabāt, qui eadē vicia non cōmunicabāt. His enim
1. Corin. 11. Corinthiis, etiā illud dictum eſt, Qui mādicat & bibit
īdigne, iudiciū ſibi māducat & bibit. Quid enim aliud
Apoſtolus niſi iſtos vaniloquos cogitabat, vt ei nō ſuffi-
ceret dicere, iudiciū māducat & bibit: niſi adderet, ſibi:
ne hoc etiam ad illos pertineret, qui pariter quidem ſed
nō iudicium manducabāt? In ipſis etiam Corinthiis ibi
erant qui non credebant reſurrectionem mortuorum,
quæ ſingularis fides eſt Chriſtianorum. Quod eis ita di-
1. Corin. 15. cit Apoſtolus, Si autem Chriſtus prædicatur quòd re-
ſurrexerit à mortuis, quo modo quidam dicunt in vo- K
bis, quia reſurrectio mortuorum non eſt? Non dixit in
hac terra vel in hoc mundo: ſed, in vobis, inquit, Neque
poſſet de Chriſti reſurrectione præſcribere, niſi iam
vtique Chriſtianis, quibus de ipſa reſurrectione Chri-
ſti, dicit, Sic prædicamus, & ſic credidiſtis. Nunc atten-
damus verba illa quibus Corinthiorum Eccleſiam in
Epiſtolæ principio ſic laudat, vt dicat, Gratias ago deo *1. Corin. 1.*
meo ſemper pro vobis in gratia dei quæ data eſt vobis
in Chriſto Ieſu, quia in omnibus diuites facti eſtis in
illo, in omni verbo & in omni ſcientia, ſicut teſtimo-
nium Chriſti confirmatum eſt in vobis, ita vt nihil vo-
bis deſit in vlla gratia. Ecce ſic erant ditati in Chriſto
in omni verbo & in omni ſcientia, ita vt eis nihil de-
eſſet in vlla gratia, vt in illis eſſent qui reſurrectionem
mortuorum adhucuſq; non crederent. Puto autē quòd
iſti quibus nihil deerat in vlla gratia, non ducebant iu-
gum cum eis qui reſurrecturos mortuos non credebāt.
Ecce quo modo nō ducunt iugum cū infidelibus, quā-
uis eidem populo miſceantur, & ſub eiſdem ſacerdoti-
bus, eiſdem ſacramentis imbuantur. Denique ipſe Apo-
ſtolus ne huic infidelitati conſentiret, quorum iam fi-
des tenebat reſurrectio mortuorum, non eis præcepit L
corporalem ſeparationem, multi quippe erant, nō ſicut
ille vnus, qui vxorem patris ſui habuit quem liberiore *1. Corin. 5.*
correptione & excommunione iudicat dignum: Lōge
aliter iſte, aliter vicioſa curanda & ſananda eſt multi-
tudo, ne forte ſi plebe ſeparetur, per ſchiſmatis nefas
etiam triticum eradicetur. Eos ergo qui iam credebant
reſurrectionem mortuorum, ab his qui eam in eodem
populo non credebant, nō corporaliter ſeparat ſed ſpi-
ritaliter ſeparare non ceſſat, dicens, Nolite ſeduci, Cor- *1. Corin. 15.*
rumpunt mores bonos colloquia mala: Non eorū con-
greſſum, ſed conſenſum timet, ne malis colloquiis ac-
commodent fidem, quæ corrumpūt bonos mores. Mo-
ribus ergo eos non altaribus admonet ſeparari. Poſtre-
mo antequā eis hæc Apoſtolus ſcriberet in eadem Ec-
cleſia erant qui reſurrectionem non credebant, in qua
erant quibus nihil deerat in vlla gratia, & illi iſtos in-
fidelitate ſua non inquinabant, quia iſti illis ad eandem
infidelitatem non conſentiebant. Ecce quo modo illò
non accedimr, ne quiſquis acceſſerit inquinetur: Ecce *2. Corin. 6.*
quo modo nulla participatio eſt lumini ad tenebras: Ec *Matth. 13.*
ce quo modo quamuis intra eadem retia, natent piſces
vtriq;, nec cauſa cauſæ præiudicat nec perſona perſonę. M
Quod cum ita ſit, quę tam cruda ſtulticia, quis tam fer-
reus cordis ſomnus poſſet non aliquando ſentire Cæ-
ciliani cauſam catholico orbi terrarum, cui non com-
municat pars Donati, præiudicare nō poſſe, ſi non præ-
iudicat parti Donati cauſa Maximiniani, vel potius cau
ſa Feliciani & Primiani modo coniunctorū, pauloante
damnatorū? Sufficit certe vt ſecūdum ipſos loquamur,
quòd piſces mali ſub fluctibus latitantes ignaros non
polluunt piſcatores, quamuis nō ſit de piſcatoribus quæ-
ſtio, quos fortaſſe in illa ſimilitudine dominus angelos
intelligi voluit. Magis enim attendēdum eſt intra ipſa
retia piſces bonos à malis non poſſe maculari. Neque
enim & ipſi non vident inuicem ſimul natantes, ſicut à
piſcatoribus intra aquā poſiti non videntur, ſed vt dixi
ſufficit cauſæ, noſcere quòd mali non polluūt, quorum
malefacta neſciuntur. Fuerunt quidē tempore Cæ- *Cap. XXI.*
ciliani beati pacifici, qui eum etiā ſi innocens non eſſet,
ſcientes pro catholica vnitate tolerarent, cum eum vi-
derent tot ignotis gentibus per quas ipſa vnitas dilata-
tur, ſacramentorum participandorum communione
cohærere,

A cohærere, eisq; talem non poſſe monſtrari, qualem ipſi eum eſſe cognoſcerent, ipſiq; ſe contra iſtas calumnias defenderent verbis beati & pacifici Cypriani, clamarentq; fideliter & dicerent. Ideo propter Cęcilianũ non deſerimus vnitatem, quia etſi videntur in Eccleſia eſſe zizania, nõ tamen impediri debet aut fides aut charitas noſtra, vt quoniã zizania eſſe in Eccleſia cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus. Iſtorum pacificæ patientiæ conueniret præclariſsima laus illa qua laudatur angel⁹ Eccleſiæ Epheſi: Eum nemo recte intelligens dubitat ipſius *Apoca.2.* Eccleſiæ geſtare perſonã, cui dicit in Apocalypſi, Scio opera tua & laborem & patientiam, & quia non potes ſuſtinere malos, & tentaſti eos qui ſe dicunt Apoſtulos eſſe & nõ ſunt, & inueniſti eos mendaces, & patientiam habes & ſuſtinuiſti eos propter nomen meum, & non defeciſti. Sicut illi laudantur qui in iſta vita Cæciliani tempore fuerunt, qui propter nomẽ domini, quod ſicut vnguẽtum effuſum per innumerabiles gentes toto iam orbe fragrabat, nõ deficerent patientiſsime ſuſtinendo etiam quem malum noſſent, ſi malus ille eſſet, qui eorũ iudicio aliis monſtrari & ab eis velle ſeparari nõ poſſet: Noſtra alia cauſa eſt, arrogare nobis laudem huius pa- B tientiæ non debemus: Non enim poſſumus dicere nos pro pace toleraſſe quod ad noſtram cognitionẽ prorſus *Cap. XXII.* nõ potuit peruenire. Nobis Cæciliani cauſa ſub fluctibus fuit, vox noſtra talis eſt qualis Chriſtianarũ gentium cæterarum, contra quas iſti non inuenerunt omnino quod dicerent. Veruntamen ignotam Cæciliani cauſam recte credimus bonam, quem ſemel inimicorum factione damnatum, ipſis autem accuſantibus tertio legimus abſolutum. Aut credant iſti centum ferme Epiſcopis partis Donati de criminibus Primiani, & tũc cogant nos credere ſeptuaginta maioribus ſuis de criminibus Cæciliani. Quòd autẽ dicunt Cæcilianum obiecta ſibi nullo concilio crimina cum abſens fuerit tacẽdo firmaſſe, firmauit ergo & Primianus crimina, quæ centum Epiſcopis ſibi obiecta nec poſtea ſaltem oſtenditur diluiſſe. Sed videlicet nec cauſa cauſæ pręiudicat, nec perſona perſonæ, ne pars Donati minuatur, præiudicat autẽ, vt Chriſti hæreditas diuidatur. An vero Cæciliani cauſa nõ præiudicat vnitati catholicæ quam tenemus, & cuius ſocietate gaudemus, cum fuerit Cæcilianus Carthaginenſis Epiſcopus, & præiudicat ei cauſa C Nouelli Tyricenſis, Fauſtini Tuturbitani, quos nec accuſandos poſtea ſicut Cæcilianũ Felicemq; putauerunt, quorum nomina, imò vero ipſarum in quibus fuerunt ciuitatum nec vniuerſæ Africæ nota ſunt, aut fortaſſe nec vniuerſæ proconſulari prouinciæ? Ecce quorum piſciculorum, etiam ſi mali fuerunt tam in profundo latentium cauſam volunt præiudicare cauſæ tantæ piſcationis, cui⁹ plena retia toto orbe diffuſa ſunt, quæ piſcibus iuxta natantibus vix noti eſſe potuerunt. Cur autem non credamus etiã iſtos innocentes fuiſſe, quando nec accuſari ab eis, ſicut dixi, poſtea meruerunt, & ille purgari potuit quẽ maiores eorum malorũ omnium fontem in concilio illius inimica conſpiratione dixerunt? *Ca. XXIII.* Sed qualeſcunq; iſti fuerint, quid pertinet ad nos? Neq; enim vere non nobis concedunt, vt iſtorum neſcio quorum cauſa atque perſona non pręiudicet cauſę atque perſonę Eccleſiæ catholicæ, vel ſi nec cauſa cauſæ præiudicat, nec perſona perſonæ: & tamẽ obiiciunt nobis vt adhuc vos ſeducant, quod aurum iudici dederimus, vt pro nobis contra illos ſententiam diceret, vos dicite ſi poteſtis, quantum dare debuerimus electis defenſoribus Epiſcopis veſtris, vt tanta contra ſe pro no-

bis vel dicerẽt vel proferrent, vt ſic agerent cauſam no- D ſtram, ſic perimerent ſuam? Quanti emere debuimus, vt poſt verba Primiani, quibus dixerat, Indignum eſt vt in vnum conueniant filij martyrum & progenies traditorum: venirent tamen, & in vnum nobiſcum, quod indignum dixerant, conuenirent? Quanti emere debuimus, vt more forenſium aduocatorũ de temporibus & diebus, de perſonis etiam nobis præſcribere conarẽtur, & ſic omnibus hominibus etiam illis qui noſtras diſputationes intelligere nõ poſſent, ſatis apparêre monſtrarent quàm malam cauſam haberent, quam proferre & agere ſic timebant apud eum iudicem, cuius erga ſe benignitatem atq; iuſticiam tanto præconio laudauerant, & cuius motum aduerſum ſe nullum adhuc ſenſerant? Quanti emere debuimus, vt ipſi deinde exigerent non ſecum agi debere forẽſibus formulis, ſed diuinis potius teſtimoniis, & de ſcripturis ſanctis ſimiliter ſe reſponſuros eſſe promitterent: & cum mandatum concilij catholici, quod obtuleramus, recitatũ eſſet, atq; in eo ipſis etiam confitentibus claruiſſet, nos Eccleſiæ catholicæ teſtimoniis ſanctarum ſcripturarũ agere voluiſſe, rurſus tanquã obliti quid ſibi placere dixiſſent, ad eaſdem forenſes præſcriptiones perplexis & odioſis contentio- E nibus remearent? Quanti emere debuimus, vt ſubſcriptionum noſtrarũ quæ in eodem mandato demonſtrabantur numeroſitate commoti, exigerent totius cõcilij noſtri præſentiam, ex quo concilio non niſi decem & octo ſecundum edictum cognitoris aderamus, & quæſtionem falſitatis inferrent quòd aliis ſubſcribere non potuerunt? Sic enim peruentum eſt, vt eorum quoq; numerus recẽſeretur, & ipſi in ea falſitate deprehenderentur cuius in nos ſuſpicionem intẽdere voluerunt, ita vt non ſolum quidam in eorum mandato legerentur ſubſcripſiſſe pro abſentibus, qui nec Carthaginẽ venerant, verumetiam quendam recitatum & nõ reſpondentem cũ in itinere defeciſſe dixiſſent, quæſitumq; ab eis eſſet, quo modo apud Carthaginem ſubſcribere potuerit qui in itinere iam defecerat, poſt magnas anguſtias perturbationis atque inconſtantis & variæ reſponſionis ſuæ, non venientem, ſed poſteaquam ſubſcripſit ad propria remeantem in itinere defeciſſe aſſeuerarent. Deniq; ſub diuina teſtificatione interrogati, vtrum eum conſtaret fuiſſe Carthagini, vehemẽtius perturbati dicerent, quid F ſi & alius ſe pro eodem appoſuit? atq; ita verbis ſuis falſitatem quam nobis obiecerant, in ſuo mandato apparuiſſe, & conuictam claruiſſe firmarunt. *C. XXIIII.* Quanti emere debuimus, vt cum vellent de numeroſitate gloriari, etiam in hoc mendacia ſua prodiderunt? Nam cũ aliquãto amplior noſtrorũ numerus affuiſſet, dictumq; à nobis eſſet, alios centum fermè Epiſcopos catholicos, partim ſenectute, partim valetudine, partim diuerſis neceſsitatibus impeditos non veniſſe Carthaginem, illi hoc audito, multo plures ſuos non veniſſe dixerunt: Sicut etiam nunc pluſquam quadringentos per totam Africam ſe eſſe iactantes, obliti ſunt quòd in ſua notaria poſuerunt, vſqueadeo ſe omnes veniſſe Carthaginem, vt eis ſolis exceptis quos vel in propriis ſedibus, vel in itinere tenuit corporis ægritudo, nec grauiſsimos ſenes annoſitas & labor prolixi itineris potuerit impedire. Et lectæ ſunt in mandato eorum ſubſcriptiones, ſicut facta ſupputatione reſpõdit officium, ducenti ſeptuaginta tres, annumeratis etiam iis in quibus falſitas deprehenſa eſt, & qui pro abſentibus ſubſcripſerant, quòd ægritudine detenti non potuerũt venire Carthaginem. Quo modo ergo verũ eſt plures quadringentis eos eſſe,

G quando illis ſolos Carthaginem non veniſſe dixerunt, quos valetudo corporis impediuit, cum & pro ipſis quibuſdam alij ſubſcripſerint, vt non dicamus hoc pro omnibus ægrotantibus eſſe factum? An forte ſic eos inuaſerat peſtilentia, vt eorum tertiam partem repente proſterneret? Sic autem à primatu ſuo per tractoriam fuerunt euocati cum illis prętermiſsis properarent conuenire Carthaginem, vt ſcirent ſe decepiſſe quod haberēt optimum in cauſa, vt ingēs eorum numerus appareret, quaſi tanto plus proſit ad aliquid facilius inueniendum quanto maior fuerit quærentium multitudo eorum? Quenti emere debuimus, vt in diem perendinū vtriſq; noſtrum conſentientibus cognitione dilata, pridie per notarium peterent, vt ſibi noſtrum mandatum ab officio ederetur, quo inſtructi adeſſe poſſent, cauſantes ꝙ conſcribendis geſtis tam anguſto tēpore occurrere nō poſſet officium? Sic enim factum eſt vt ſequenti die cognitionis, quanuis iniuſte petentes, acciperent dilationem. Qui conſiderata cauſa quæ mandato noſtro tota continebatur, magnas patiebantur anguſtias cum vincerentur, tamen contra ſuos venere conſenſus. Quid
H enim iuſtius quàm petere dilationē tanta veritatis firmitate conturbatos? Quid his vtinam profuiſſet, vt conſiderato mandato noſtro cui reſpōdere minime potuerunt, corrigere potius prauitatem quàm in deterius augere maluiſſent? Iuſte itaque dilationem petebant: Sed pridie nō debuerant in notaria ſua dicere, ideo ſibi noſtrum edi debere mandatum, vt parati ad diem conſtitutum venirent, quia exceptores occurrere cum geſtorū conſcriptione non poſſent: Nam iſtud quanti emendum fuit vt ipſam peterent dilationē & acciperent ſex dierum, vt nemo poſsit eos dicere anguſtia temporis impeditos, non potuiſſe noſtro reſpondere mandato dato? Ipſo vero tertio noſtræ collationis die quanti emendum fuit, vt inaniſsimis & ſuperuacuis morarū interpoſitionibus ſe omnino peruenire ad cauſam nolle monſtrarent? Et quàm malam cauſam haberēt ipſo ſuo timore clamabāt, quanquam eorum timor etiam in teſtimonium manifeſtiſsimæ vocis erupit, quando dixerunt, Senſim inducimur in cauſam. Et alio loco, Prouidet, inquiunt, poteſtas tua ſenſim nos in cauſæ interna deduci. O violentia veritatis, quolibet aculeo, quibuſli-
Cap. XXV. bet vngulis fortior ad exprimendam confeſsionem.

I Congregantur ex vniuerſa Africa Epiſcopi, ingrediuntur Carthaginem, cū tanta ſpecioſi agminis pompa, vt tam magnæ ciuitatis oculos in ſe intentionemq; conuertant. Qui loquantur pro omnibus, eliguntur ab omnibus. Locus etiam re tanta dignus in vrbe media procuratur. Vtrique conueniunt, iudex præſto eſt, tabulæ patent, ſuſpenſa omnium corda exitum tantæ collationis expectant. Tunc à lectiſsimis & diſertiſsimis viris, quantis viribus agi debuit aliquid, tantis agitur vt agatur nihil. Quærūt perſonas forenſi more diſcutere, in qua quæſtione annoſa etiam tēpora litigatores conterere conſueuerunt. Iſta quippe actione catholicos mandatum ſuum diuinis potius teſtimoniis quàm forēſibus formulis confeſsi ſunt, & ſimiliter ſe de ſcripturis reſponſuros eſſe promiſerunt. Et quoniam mirifica opitulatione deus voluit, vt cū quærunt perſonam petitoris, ne veniretur ad cauſam, ipſa inquiſitio petitoris in medium ſubito mitteret cauſam, clamant præclari viri ad quid agendum videbantur electi, ac ſe potius ad non agendum electos eſſe teſtantur, & inuidioſe iudici conqueruntur, ſenſim ſe in cauſæ interna deduci, quaſi aliquid aliud prætermiſsis omnibus agi debuerit q̄ illud quod tanto poſt, vel ſero agi volebant, quia nunquam K
prorſus agi volebant vbi vinci metuebant. Huius timoris apertiſsimam vocem, quis de illorum clauſo pectore excuteret, & non dico ſi eos donis largiſsimus ditaret, ſed ſi eos pœnis crudeliſsimis torqueret? Cum enim perſonam petitoris forenſi tritura conquirerent, & volentes oſtendere nos eſſe petitores, vt perſonas noſtras permitterentur iure diſcutere, & moras annoſiſsimas inuenire, legerūt libellum noſtrum aliquando proconſuli datum, quo eos petimus cōuenire vt ipſa inter nos tunc collatio fieret, quodam modo ab Imperatore vt fieret impetrauimus, & eo libello nos quaſi petitores eſſe monſtrarent, reſponſum eſt à nobis, ideo nos ſemper voluiſſe fieri collationem, nō vbi eis crimina obiiceremus, ſed vbi ea quæ ſolent obiicere purgaremus, propter hoc hæretici & ab Eccleſiæ vnitate ſeparati, quia crimina obiiciunt quæ probare non poſſunt. Deinde quia videbatur cognitor ſecutus ordinem temporum, vt geſtis quę protuleramus, vbi & ipſi apud præfectos collationem protulerant, ideo præferret libellum noſtrum ab ipſis prolatum, quia geſta illa præfectoria tempore pręcedebant, facillime nos atq; nos iuſtiſsime hac occaſione oblata à cognitore impetrauimus, vt ſi L
ea præferret quæ tempore priora eſſe cōſtaret, illud iuberet potius recitari, vbi ipſum apud Imperatorē Conſtantinum per Amillinū proconſulem accuſarunt Cæcilianum, cuius crimina noſtræ cōmunioni obiiciunt, quę volebamus illa collatione purgare. Proinde poſteaquam legi cœpit, quoniam illic apertiſsime in omnibus vincebantur, clamare cœperunt, Senſim inducimur in cauſam. Et iterum, Prouidet poteſtas tua ſenſim nos in cauſæ interiora deduci. O magna, ſed non miranda confuſio: Quando enim dæmon ſic exorciſtam timeret quo modo timuerunt ne illa legerentur, vbi apparebat Cæcilianus & ab eorum prædeceſſoribus apud Imperatorem accuſatus, & tot iudiciis non ſolum epiſcopalibus ſed etiam imperialibus abſolutus? Vel quanto precio emere poſſemus, quòd ipſo timore turbati, redire auſi ſunt etiam ad illius temporis præſcriptionem, vbi dixerant, lapſam iam eſſe cauſam, & quatuor menſibus euolutis agi iam omnino non poſſe? Quid eſt hoc? Quis tam idoneus iudex inueniri poteſt animi eorum, quàm timor iſte ſic expreſſus, ſic apertus, vt cum timor ſoleat adimere libertatem, iſti tam libere timuerint, vt M
iudicium ſuum de mala ſua cauſa nec ſilentio texerint, ſed verbis apertiſsimis prodiderint? O vehemētem trepidationem ad extorquēdam confeſsionem. Tam fortis ex ore proſiliuit timor, vt eius impetu de fronte fugerit pudor. Sed cum legerentur ea quibus oſtendebātur Cæcilianus accuſatus atq; purgatus, petitores propter agendam cauſam inquirebantur, perſonæ diſcutiebantur. Et quanuis morarū tendiculæ ne ad ipſam cauſam perueniretur, tergiuerſatione necterentur, tamen propter agendam cauſam etiā iſta poſtulari veluti iure videbantur. Poſtquā cauſa optima Cæciliani recitanda prolata eſt, reuocatur exploſa & conuicta præſcriptio, diē cauſæ agēdæ iam trāſiſſe clamatur. Quid adhuc Ca. XXVI.
expectatis, quid pro nobis pronunciauerit cognitor, cū videatis quid contra ſeipſos Epiſcoporum veſtrorum pronunciauerit timor? Dederat certe ipſe cognitor poteſtatem, vt alium cum ipſo quem vellent iudicem conſtituerent. Quod illi recuſarunt, quoniam ſi aliquē delegiſſent, mentiri vobis nō poſſent etiam à nobis ipſum fuiſſe corruptum. Sed fecerunt quod recuſauerunt: conſtituerūt prorſus cum illo alium iudicem, non quēlibet extraneum,

A extraneum,ſed intimum ſuum. Ecce ipſe timor eorum alius index fuit, certe ipſe à nobis nihil accepit & pro nobis libere iudicauit. Nō gratificatus eſt eorum perſonæ quibus internus hærebat,de quorum ſecreto cubiculo procedebat: Et antequam cauſa diceretur prior iudicauit,quia eam prior in ipſorum corde cognouit. Denique proceſsit ille vt cauſam noſſet,proceſsit iſte qui nouerat. Ille iudicauit ſtando,audiendo,loquēdo, iſte tantummodo in medium procedendo, puto quòd melius dicerent, vt cauſa iam nō ageretur. Quanto enim citius eam finiuit litigatoris timor quàm cognitoris labor? Ille quærebat quid ex eorum chartulis legeretur,iſte indicauit quid in eorũ cordibus ageretur.

Ca. XXVII Quo modo autem ad hoc venerant territi eis quæ prolata fuerant recitanda , vt dicerēt iam lapſam cauſam eſſe temporibus & agi non poſſe? Propoſuerunt nobis quod iam fuerat ante tranſactum,vt ſi de ſcripturis ſanctis ageremus,illa minime legerentur: Si autem illa recitanda legeremus, habere ſe validam præſcriptionem, vt lapſam temporibus cauſam omnino agi non ſinerent,cum ipſi non ſer- B uauerint,quod ante promiſerant ſe mãdato noſtro, vbi nos Eccleſiæ cauſam* ſcripturarum teſtimoniis reſponſuros,qui petitorum diſcutiendas eſſe perſonas, nõ more diſputantium, ſed more litigantium contendebant.

** aginus, aut ſimile verbũ deeſt.*

Reſpondimus ergo eis, vt ſi nihil aliud agi mallent niſi vt quæreretur quæ vel vbi ſit catholica Eccleſia, cauſam eius nos non niſi diuinis quibus prænunciata eſt , teſtimoniis ageremus: Si autem hominibus aliqua crimina obiicerent, quoniam nec ipſi poſſent ea teſtimoniis diuinis, ſed aliquibus aliis talibus documentis oſtendere, etiam nos ea documētis talibus purgaturos. Sic illis aſſidue inania repetentibus, hæc à nobis perſeuerãtiſsime repetita ſunt,ſic eos veritas vicit, vt ad illa quæ protuleramus audienda, confutatos, ſuperatoſq; conſtrinxerit. Videbant enim, ſi nulla crimina Cæciliani obiicerent communioni noſtræ,nihil ſibi remanere vnde ſuam ab vnitate ſeparationem quoquo modo excuſarent: Si autem obiecerint crimina Cæciliani,nec à ſe nihil talibus documentis poſſe aſſeri , nec à nobis poſſe aliter defendi. Iam vero inter hos eorum contentioſiſsimos ſtrepitus quanti emēdum fuit, quòd cum diceremus hoc nos proponere, vt crimina quæ ſolēt obiicere noſtræ com- C munioni, quæ per omnes gentes dilatatur, probarent ſi poſſent,vt hinc eorum ſeparatio, vtrum iuſta fuerit noſceretur , reſpõderunt alienam cauſam nos agere velle, hoc eſt , tranſmarinarum Eccleſiarum quibus hæc non obiicerent, quoniam inter Afros eſſet iſta contentio, illas vero Eccleſias potius expectare debere, vt eos ſibi copulent qui in hac collatione vicerint, & ipſi cum eis habeant catholicum nomen.

Caput XXVIII. Quid ergo adhuc quæritis,quídve dubitatis, quam Eccleſiam tenere debeatis? Ecce habetis eam, contra quam ipſi Epiſcopi cauſam ſe non habere cõfeſsi ſunt,cui communio noſtra coniuncta eſt, vnde ipſorum communio ſeparata eſt. Si enim modo eam expectare debere dixerunt, vt qui noſtrum vicerint ipſi ei copulentur, & cum illa teneant catholicum nomen,iam vtique maiores noſtri,maiores eorum ante vicerũt, ideo illi Eccleſiæ copulati catholicum nomen in eius vnitate tenuerunt: Iſti autem ſi à maioribus noſtris iã in ſuis maioribus victi ſunt, quare nobiſcum adhuc vſque contendunt? Si autem victi non ſunt, quare non communicant illi Eccleſiæ quam negare catholicam non valentes, nullam cauſam cõtra eam ſe habere confeſsi ſunt? Ecce Eccleſia catholica tranſmarina in tot gentibus dilatata, quam debere expectare dixerunt, vt eos ſibi qui vicerint copulet,quo modo expectare de- D bet eos ſibi copulare qui vicerint, niſi ab eis criminibus de quibus inter nos agitur aliena ſit? Porrò ſi ab his criminibus ſicut fatētur aliena eſt , alieni & nos ſumus qui eidem communioni cohęremus. Nam ſi propter cõmunionem nos contaminat crimen alienum , & ipſam cui communicamus crimen contaminat noſtrũ. Sed ipſam profeſsi ſunt non pollutam crimine Afrorum, quamuis ei ſacramentorum cõmunione ſocientur. Ibi ergo conuicti ſunt nec nos pollui potuiſſe crimine eorũ , quibus ſacramentorum cõmunione ſociamur,quia nullo nexu conſenſionis inuoluimur, quãquam & ipſius Cæciliani victrix cauſa eiſdem verbis iſtorũ facillime demonſtratur. Si enim confligētibus nobis expectare debet Eccleſia tranſmarina ab iſtis criminibus aliena, vt eos qui vicerint ſibi & catholico nomini adiungat,tunc expectabat quando maiores iſtorũ cum Cæciliano acriter confligebant. Ille ergo vicit quem ſibi poſt conflictum , illa quæ hoc expectauerat copulauit. Aut ſi potuit & pollutum ſibi in ſacramentorum communione copulare , & ſicut iam cõfeſsi ſunt ab his criminibus impolluta perſi- E ſtere, multo magis euincimus oſtēdentes propriũ onus quemq; portare,& nec cauſam cauſæ, nec perſonã præiudicare perſonæ. *Galat.6.*

Ca. XXIX. Iam vero vt mandato noſtro vbi vniuerſam cauſam complexi fueramus , nec repentinis verbis ſed conſcriptis literis reſpondendum putarent, quanti emendum fuit? Sic enim conſtitit eos reſpondere nõ potuiſſe his omnibus quæ in noſtro mandato poſita,nec attingere voluerunt. Neque enim poteſt aliquis dicere perſecutionem noſtram memoriter eos non potuiſſe retinere,& propterea rebus neceſſariis,non omnibus reſpondere voluiſſe. Editum eſt eis mandatum noſtrum per notarium poſtulãtibus,& hoc ipſum allegantibus,vt inſtructi poſſent ad omnia reſpondere. Et cum iam ſeptem eſſent electi à cæteris qui omnia pro omnibus agerent,literas tamen ipſas quibus noſtro mandato reſpondere conati ſunt, totius concilij ſui nomine protulerunt, tanquam Epiſtolã ab omnibus illis ad cognitorē datam. Quam ſi nollemus admittere, iure optimo faceremus , neque enim ordinis erat vt poſt iniunctam ſeptem hominibus cauſam, iam quicquam niſi per illos qui delecti fuerant ageretur. Sed ne literis noſtris,literas eorum tenuiſſe videremur,ſine vlla hæſitatione vt lege- F rentur,admiſimus. Optandũ enim,& vt dixi,emendum fuit,vt poſt tot dierum dilationem quam eis petentibus conceſſeramus, afferrent elucubratum laborem , in eo, mandato noſtro non reſpondiſſe , ſatis vtraſque literas legētibus apparet, & nos eiſdem literis ipſis ſine vlla dilatione mox reſpondiſſe cõſtaret. Si enim homines tam tardo ingenio ſunt,vt eos arbitrantur aliquid dixiſſe in quibus locis mandati noſtri tacere noluerũt , neminem puto eſſe tam ſtolidum qui etiã in his locis aliquid eos reſpondiſſe exiſtimet in quibus omnino tacuerũt. Non enim parua vel quaſi contemnenda ſunt,cum in his potius omnis cauſa conſiſtat: Nam teſtimonia ſcripturarũ quibus aſſeruimus Eccleſiam cui cõmunicamus ab Hieruſalem cœptam , in toto terrarum orbe diffundi, tanquam omnino dicta non fuerint, prætererunt magna mole diuinæ authoritatis oppreſsi. Item quod in noſtro mandato poſitum eſt de beato Cypriano , qui tolerandos potius in Eccleſia malos quàm propter eos Eccleſiã deſerendam,& pręcepto admonuit,& ſuo confirmauit exemplo,attingere omnino auſi non ſunt. Cæterum intelligētes quòd Cypriani authoritatē ſi in aliquo ſcripto eius labefactare tentarent, faterentur etiam recte nos authoritati

Luca.24.

G authoritati eius oon obedire, in eo quod de iterando
baptiſmo ſolent proferre, quam nec ipſam de baptiſmo
Cypriani ſententiam aperte commemorare voluerunt,
ſcientes etiam illic ſi facerent ſe offenſuros eſſe oaufra-
gium, quoniam Cyprianus non reliquit vnitatẽ, & cum
eis in illa permanſit, qui de hac re diuerſa ſenſerunt, vn-
de aut tunc Eccleſia periſſe dicenda eſt, & non iam ex
qua oaſceretur Donatus illorũ, aut ſi quod verũ eſt per-
manſit Eccleſia, non in ea contaminãt mali bonos, ſicut
etiam Cyprianus iudicauit, qui cum diuerſa ſentiẽtibus
in eadẽ diuerſitate permanſit, ac per hoc iſti ſe deteſtan-
do ſacrilegio ſchiſmatis induerunt, qui propter oeſcio
quorum crimina non probata etiam ſi vera eſſeot, nul-
lo modo ſe ab vnitate toto orbe diffuſa ſeparare debue-
runt. Hoc illi quantum intelligitur præuidẽtes, illud te-
ſtimonium Cypriaoi quod in noſtro mãdato comme-
moratum eſt, toto ſilentio tranſierũt. Illud etiam quod
in cauſa Maximinianiſtarum ipſi quoq; ſuo iudicio de-
clararunt, non propter malos vnitatem deſerẽdam, qui
Maximiniani ſocios à Maximiniano dixerunt nõ fuiſſe
pollutos, & eos quos damnauerunt in honore integro
ſuſceperũt, & baptiſmum Chriſti licet foris ab Eccleſia
H datum, agnoſcendum potius quàm deſtruendum eſſe
monſtrarunt, cum à Feliciano in ſchiſmate baptizatos,
& cum illo poſtea receptos iterum baptizare non auſi
ſunt, hoc ergo cum in noſtro mandato legerent, tacen-
dum potius & prætermittendum, quàm vlla contradi-
ctione refutanduoi eſſe cenſuerunt. Cauſam etiam Cæ-
ciliani à cauſa Eccleſiæ diſtinctã, & tameo etiam ipſam
ex omni parte defenſam, reſpondeodo prorſus nõ atti-
gerunt. Quis ergo eos illi mandato noſtro reſpondiſſe
arbitretur, quando contra hæc omnia nullum verbum
facere, nec ſaltem qualiſcunque reſponſionis obumbra-
tione cooati ſunt? Quod autem niſi ſunt reſpondere, le-
gat qui voluerit & iudicet, eidem ipſi mandato noſtro
conferens literas eorum præter reſponſionẽ, quam con-
tinuo reddidimus, qua omnia vanitatis eorum machi-
Ca.XXX. namenta ſubuerſa ſunt. Iam illud ſi mõtes aureos da-
remus, quanto emere poſſemus quòd obiecta ſibi Maxi-
miniani cauſa, vt intelligerẽt eo modo nõ obfuiſſe Cæ-
ciliano conciliũ, quo in eum abſentẽ ſeptuaginta Epiſ-
copi quod voluerunt pronunciauerũt, quo modo non
obfuit Primiano cum ſimiliter abſentẽ pro Maximinia-
I no centum fermè Epiſcopi damnauerunt, vehemẽtiſſi-
me perturbati, & io horrendas cõtruſi anguſtias reſpõ-
derunt, nec cauſam cauſæ, nec perſonã pręiudicare per-
ſonæ? His pauciſſimis verbis totam noſtram cauſam, de
qua cum eis ſuperius cooſligebamus, omoino inuictam
eſſe firmantes. Quid enim aliud agebaous tot teſtimo-
niis ſanctorũ eloquiorum, tanta authoritate Propheta-
rum, Apoſtolorum, Epiſcoporũ, ipſorumq; aduerſario-
rum demonſtrantes booos à malis ſacramentorũ com-
munione non pollui, ſi corde, volũtate, moribus, operi-
bus diuerſas habeant cauſas gerantq; perſonas? Quid e-
nim aliud laborabamus, niſi vt appareret, nec cauſam
cauſæ, nec perſonã præiudicare perſonæ? Hoc ipſi bre-
uiter cõpulſi ſumma neceſſitate dixerũt, quia cum à no-
Ca. XXXI. bis diu diceretur, veritati cedere noluerunt. Illud etiã
quibus theſauris, quibus opibus, quibus precioſorum la-
pidum aggeribus emẽdum fuit, quòd maiores ſuos Im-
peratorem Conſtantioum perſecutos Cæcilianum non
confiteri tantum, verumetiã profiteri atque gloriari mi-
nime dubitarunt, eumq; ab Imperatore damnatũ etiam
mentiendo aſſeuerare conati ſunt? Vbi eſt illa vox, qua
vos decipere conſueuerunt, nobis inuidiam cõcitantes,
quòd apud Imperatorem cauſam agamus Eccleſiæ? Vbi K
ſunt verba Primiani apud acta magiſtratus Carthagi-
nenſis expreſſa? Illi portant multorum Imperatorum ſa-
cra, nos ſola portamus Euangelia. Vbi eſt illa præclara
laudatio, qua extollunt ſeparationẽ ſuam, dicentes eam
eſſe Eccleſiam veritatis, quæ perſecutionem patitur, non
quæ facit? Nempe eliſa eſt, nempe proſtrata, legũtur per-
ſecutiones eorum, oegare oon poſſunt, quia leguntur
ſubſcriptiones eorum. Tenemus eos confitentes, profi-
tentes, gloriantes maiores ſuos Cæcilianum apud Im-
peratorem grauiter perſecutos: Tenemus etiã Cæcilia-
num eis perſequẽtibus ab Imperatore damnatum. Non
ergo iam clament ſegregationem ſuam ideo eſſe Eccle-
ſiam veritatis, quia perſecutionem nõ facit ſed patitur,
aut fateantur oon eam fuiſſe Eccleſiam veritatis, quan-
do à maioribus eorum Cæcilianus patiebatur. Si enim
continuo boni ſuot qui perſecutionem patiuntur, bo-
nus erat Cæcilianus quando patiebatur. Si autem poteſt
quidem fieri vt & mali perſecutionem patiantur, ſed
boni non poſſunt eſſe qui faciunt, non erant boni ma-
iores eorum quando Cæcilianũ perſequebantur. Porrò
ſi fieri poteſt vt & boni faciant, & mali patiantur, non
ideo nos culpaodi ſumus, nec ideo iſti laudandi, quia L
tale aliquid patiuntur, quale Cęcilianum maioribus ſuis
facientibus paſſum eſſe gloriantur, & tamen Cæcilia-
num ab Imperatore damnatum omnino non conſtitit,
ſed in eius abſolutione atque purgatione, quæ iudicij
Epiſcopalis & imperialis recitatione conſtiterat, nihil
poſtea probari potuit immutatum: Ita factum eſt vt re-
mota Cæciliani damnatione, de qua ipſi mentiti ſunt,
remanſerit perſecutio, quam maiores ſuos feciſſe con-
feſſi ſunt. Parum fuit vt Cæcilianũ ab Imperatore dam-
natum, & mentiendo gloriari auderent, & aſſerendo
probare nõ poſſent, inſuper etiam probauerunt, & no-
ſtra in eam rẽ documenta fortius adiuuerunt, Cęciliani
abſolutionem manſiſſe firmiſſimam, non ſicut mentiti
fuerant Imperatoris poſteriore iudicio in contrarium
cõmutato. Nam primo Mileuitanæ Eccleſiæ catholicũ
Epiſcopum Optatum recitandum putauerunt, pollicen-
tes inde ſe probaturos Cæcilianũ ab Imperatore dam-
natum. Quæ lectio cum magis contra eos recitaretur,
nemo riſum potuit cõtinere. Qui tamen riſus nõ vtique
conſcriptioni geſtorũ potuiſſet adiungi, & omnino la-
tuiſſet, niſi & ipſum latere oon ſinerent dicentes, au- M
diant qui riſerũt, hoc ſanè ſcriptum eſt, & ſubſcriptum.
Quod enim pro ſe legi voluerũt, ambiguum fuit. Vnde
cum rectiſſime cognitor iuſſiſſet paulò ſuperius recita-
ri, vt inde ſi poſſent verba illa clareſcerent, hoc recita-
tum eſt quod nolebãt, id eſt, Cęcilianũ fuiſſe purgatum,
quem prius legendũ dederant, nõ ſicut iactabant dam-
natum, ſed Brixiæ bono pacis retentum. Hoc cum dixiſ-
ſent, illis verbis Optatum damnationem Cæciliani ex-
tenuare voluiſſe, dictum eſt eis, vt euidentem Cæciliani
damnationẽ, aliunde recitarent, vt ab Optato eam exte-
nuatam poſſet oſtendi, qui apertiſſime ſcripſerat Cæci-
lianum fuiſſe purgatum. Hoc enim cum facere omnino
non poſſent interiectis atq; conſummatis omnium mo
rarũ ſuperfluis ambagibus, apertiſſime nos adiuuare cœ-
perũt. Tanquã enim à nobis eſſent inſtructi, vel tanquã
nobiſcum ad innocentiã Cæciliaoi defendendã decla-
randamq;, cũ quęreretur ab eis vt ſi poſſent oſtenderent
quod dicebãt, poſteriore iudicio Cæcilianum ab Impe-
ratore damnatum, cuius Imperatoris literas legeramus,
quæ illum oſtenderẽt abſolutum, protulerunt libellum
maiorũ ſuorum ad eundem Conſtantinum Imperato-
rem datum,

A rem datum, quo apertiſsime demonſtrarent illius iudicio ſe potius fuiſſe dãnatos. Contigit enim eis apud imperatoriam poteſtatem, quòd inimicis ſancti Danielis, qui hoc ab eiſdẽ leonibus paſsi ſuot. Hic cum breuiter admonuiſſemus illum libellum pro nobis contra ſe potius recitaſſe, alias addiderũt eiuſdem Imperatoris literas ad Verinum vicarium datas, vbi eos grauiter deteſtatur, & domini iudicio qui iam in eos cœperat vindicare dimittens ignominioſiſsima indulgentia de exilio relaxauit. Ita manifeſtiſsime conſtitit, oõ ſolum nullam Cæciliani damnatiooem fuiſſe poſtea conſecutam, verumetiam eius abſolutiooẽ atque purgatioonem, & pœnam illorum & deteſtabilem indulgẽtiam fuiſſe firmatam. Hæc tam excellentia documenta, quod fateodum eſt, noo habebamus in manibus, ſed forſitan ſi alicubi eſſe audiremus vnde nobis gratis dari non poſſent, per quælibet præmia perueniremus vt nobis ſcribenda permitterẽtur. Quantum autem daremus, ſi venale proponeretur, vt pro nobis etiam ab ipſis aduerſariis legerentur? Ca.XXXII Quid videtur addi iam poſſe vt oos cumulatius adiuuareot? Et tamen addiderunt. Commemorauerunt enim cauſam Felicis Aptugoenſis à quo Cęcilianus fuerat B ordioatus, cui Felici traditioois crimen ioteoderãt. Abſoluto autem Cæciliaoo cum perficiendæ iostaretur vnitati quæſtionem de iſto Felice cõmouerant, eo modo arbitrantes poſſe Cęcilianum iam purgatum alieois criminibus irretiri. Cauſa ergo hæc Felicis diſcuſſa eſt proconſulari iudicio, vbi liquidiſsime de iooocẽtia Felicis falſum ſe feciſſe confeſſus eſt, nec puniri facile debuit vbi cauſa Epiſcopi vertebatur, nec facile à proconſule dimitti potuit taoti criminis reus, oiſi Imperatore cõſulto, quo inſtãte illa omnia gerebantur, retulit inde procõſul, & reſcripſit Imperator, vt ad eius comitatum idem Vigentius mitteretur, volens maiores iſtorum à quibus quotidie interpellabatur in præſentia confutari. Nihil tamen dubitãs de purgatione, imò eam verborum quoque ſuorum manifeſtatiooe confirmãs ſicut reſcriptum eius oſtendit. Hæc nos omnia documenta cauſa Felicis in manibus habebamus, & diſpoſueramus tradere recitanda. In quo ipſi nos præuenerunt, & eaſdẽ Imperatoris literas de Vigentio ad ſe mittendo priores protulerunt & recitauerunt, iam fortaſſe nobis ea recitaturis, quia ſufficere putabamus etiam cauſam Cæcilia-C ni ita peractã eſſe vt oihil amplius exigi videretur. Sed aduerſariis noſtris id agentibus, vt proſecutio quæ per maiores eorũ apud Imperatores noſtros maioribus ooſtris acta eſt, & eorũ calumoia ſuperata cumulatius apparuerit: quid faceremus, oiſi oblata libẽter accipere, & gratias domino in omnibus agere? Cõſtantini ergo literas ipſi protulerunt, ipſi recitauerũt. Incredibile videtur eſſe quod dico, ſed geſta teſtantur. Cooſcriptæ ſunt eorum proſecutiones, tenentur ſubſcriptæ. Ipſi, inquam, recitauerunt Cõſtantinum ſubſcripſiſſe, quòd Heliano procouſuli in cauſa Felicis audieotiam præbuerit competentem, & quòd à criminibus traditionis innocẽtem Felicem fuiſſe conſtiterit. Sed Vigẽtium ad comitatum ſuum propterea mitti voluiſſe, vt his, inquit, qui in præſentiarũ agunt, & diuturnis diebus interpellare non deſinunt, præſeotibus & corã aſsiſtentibus apparere & iotimare poſſet, fruſtra eos Cæciliaoo inuidiã comparaſſe, & aduerſus eum violenter inſurgere voluiſſe. Ipſi recitauerunt, quis noſtrũ hoc non audire optaret, vt quos iniquitas fecerit noſtros impugnatores, æquitas noſtros Num.23. faceret defenſores? Sicut & illum Balaam quem temporibus antiquis ad maledicendum dei populũ cooduxit ioiquitas, benedicere compulit veritas. Sicut autem or-D do conſulum oſtendit, quem tunc cõſiderare anguſtia temporum ooo ſinebat, neque eoim præſto erant libelli qui conſulares vocantur, aut quiſquã eos rem tam inanem crederet obiecturos, vt reſpõdere nos vellẽt, quid miſſo Vigentio geſtum fuerit, vel vtrũ omnino ſit miſſus Vigentius, cum & inoocentiam Felicis proconſularis ſeotentia declarauerit, & eandem ſeotẽtiam reſponſio Imperatoris ab ipſis prolata & recitata firmauerit. Quod magis vtiq; ipſi protuliſſent, ſi quid miſſo Vigentio pro ſe geſtum fuiſſe confiderent. Caput XXXIII. Sicut ergo cõſulum ordo declarat, primo Cæcilianus Epiſcopali iudicio Melchiadis eſt abſolutus, deinde oõ poſt longum tempus Felicem proconſulis iudicio conſtitit inoocentem, ac ſic poſtea Cæcilianus etiam ab Imperatore inter partes cogooſcente purgatus eſt. Deinde poſt annũ aduerſarii eius ignoominioſa illa indulgentia relaxati ſunt. Nam Melchiades iudicauit Cõſtantioo tertium & Luciano iterum conſulibus nonis Octobris, Helianus proconſul cauſam Felicis audiuit Voluſiano & Aniano cõſulibus quiotodecimo kalẽdas Martias, id eſt, poſt mẽſes fermè quatuor. Conſtantinus ad Romalũ vicarium E de purgatione Cæciliani ſcripſit, Sabioo & Rufino cõſulibus, quarto Idus Nouembris, id eſt, poſt biẽnium & menſes propè octo. Et idem Imperator ad Valerium vicarium de illorum exilio ſoluto, & eorũ furore deo vindici remittendo, literas dederit Criſpo & Çonſtantino iterum conſulibus tertio oonas Maias: id eſt, poſt quartum annum & menſem fermè ſextum. Vnde ſioe vllis ambagibus liquidiſsime cõſtat ſiue miſſo ad comitatum ſiue non miſſo, oihil poſtea contra Cæcilianum fuiſſe iudicatũ, imò eum iudiciis quoque Imperatoris victorem aduerſariorum, & perſecutorum ſuorũ poſtea declaratum. Caput XXXIIII. Eat nunc pars Donati totiens mendax, totiens confutata, totiẽs modis omnibus ſuperata atque cõfuſa, adhuc iactet iudicem à nobis fuiſſe corruptum, quaſi oon vox illa victis eſſe conſueuerit. Prorſus iudex corrumpendus fuit, vt quod ille bene egerat, illius infirmaret authoritas. Sed nec male illos egiſſe dixerim. Imò vero optime egerunt, qui cõtra ſuos errores pro veritate tanta dixerunt. Nam ſi cauſa eorum conſideretur, re vera cootra ipſos, ſi autem proſecutiones eorum legaotur, magis ſecundum ipſos iudicauit. An vero in ea cauſa, ille qui medius erat aduerſaretur nobis, in qua illi qui F ex aduerſo ſtabant dixerunt, protulerunt, recitauerunt tanta pro nobis? Quid emere ab iudice deberemus, quãdo ab aduerſariis illa non emimus quæ iudicem coẽgerunt, etiam ſi ab ipſis accepiſſet pecuniam pro nobis ferre ſeotentiam? Quanquam ſi oon eum noſſemus deum timentem & iuſticiæ dilectorem, & ab omnibus huiuſmodi ſordibus alienum, nos nullam talem ſuſpicionem diligere deberemus, qui nimia patientia cum eos videret premi veritate, nec eis videri vellet aduerſus, oimiũ patienter pertulit homines per inania vagantes, & tam multa ſuperflua dicentes, & ad eadem totiens conficta redeũtes vt geſta tantis voluminoibus onerata penè omnes pigeret euoluere, & quemadmodum acta ſit cauſa legendo cogooſcere, quod illi vtrum magis inopia veritatis, an induſtria calliditatis egerint, neſcio. Hinc tamen ſuam cauſam tam peſsimam, vtcunque adiuuare potius, quàm deſerere putauerũt. Denique ſi in illos qui egerunt intendant cæteri accuſationem, eoſque potius aſſerãt à oobis fuiſſe corruptos, vt tot proſecutiooibus, vel à ſe prolatis lectionibus ſic adiuuarent cauſam noſtram, ſic perimerent ſuam, oeſcio quemadmodum ſe

poſſent

G poſſent defendere, & ab iſta ſuſpicione purgare, niſi forte dicāt, Si corrupti eſſemus, cauſam tam malam & per nos & per illos conuictam, cito etiam finiremus, nunc vero vel inde credite nos ex animo affuiſſe & aliquid prodeſſe voluiſſe, quod multum loquendo egimus ne quod actum eſt facile gereretur, & nos eſſe victos cito cognoſceretur. Si hoc ab eis non fieret, nec ipſis nec nobis iurantibus forſitan crederentur illa quæ pro nobis contra ſe & tam multa dixerunt & tam multa legerunt, gratis eos nobis omnia præſtitiſſe. Nec tamen ipſis ſed deo potius hinc agimus gratias. Vt enim illa omnia vel loquendo vel legendo pro cauſa noſtra promerent atque propalarent, veritas eos torſit, nō charitas inuitauit.

Ca. XXXV Quapropter fratres, ſi tamen non iraſcimini quia fratres vocamus, Illi enim cum hoc à nobis audirent, iniuriam ſibi fieri apud acta dixerunt, nec mandato noſtro admoniti, vbi hoc ex propheta teſtimonium poſitum eſt, recolere potuerunt deum præcepiſſe, Dicite fratres noſtri eſtis, qui vos oderunt & qui vos deteſtantur, vt nomen domini honorifice appareat illis in iocunditate, ipſi autem erubeſcebant. Ergo iam fratres appareat vobis nomen domini in iocunditate, quod ſuper nos
H inuocatum eſt, vt cuius vtrique ſacramentum portātes, non immerito dicimur fratres: iam pacē amate, conſuetudinē calumnioſam & litigioſam iam ſaltē conuictam confuſamq; relinquite, nec eos oderitis quando ad nos correcti tranſeunt, ſed quādo in errore nefario permanentes, vos adhuc vſque ſeducunt, nec ipſi ſibi magni videantur, quòd eis honorē in vnitate deferimus quem poſſidebant liberandi: hunc enim habentes extra vnitatem magis ſunt inde damnandi. Signa quippe militaria pernicioſius ab vſurpatoribus habentur, quàm ſi omnino non haberentur: nec tamen eis correctis & in caſtra Imperatoris redactis illa franguntur aut abolentur, ſed eos quos ante prodebant atque puniebant, iam ornare incipiunt & munire. Quid adhuc attenditis ad eorum inſanas querelas, & vana mendacia? Nocte cauſa finita eſt, ſed vt non finiretur erroris. Nocte dicta ſententia eſt, ſed fulgens lumine veritatis. Incluſos & tanquam in carcere ſe fuiſſe conqueſti ſunt, ibi & nos eramus. Aut vtriſque facta eſt iniuria, aut vtriſque adhibita diligentia. Sed quo modo dicamus iniuriam, quando in tam
I ſpacioſo & lucido & refrigeranti loco nos fuiſſe recolimus? Aut quo modo erat carcer vbi erat & iudex? Poſtremo clauſos fuiſſe nos neſciebamus: ſed qui fugere fortaſſe voluerunt. Iſta inania & ridenda potius, quàm refellenda de tali cognitore nō dicerent, ſi pro ſua cauſa poſſent validum aliquid inuenire quod dicerēt. Scimus quàm multi veſtrum & forte omnes aut penè omnes dicere ſoleatis, O ſi in vnum locum conuenirent, ô ſi aliquando conferrent, atque illis diſputantibus veritas appareret. Ecce factum eſt, ecce conuicta eſt falſitas, ecce apparuit veritas. Quid adhuc contemnitur charitas? Quid nobis eſt per hominum nomina diuidi? Qui nos creauit vnus eſt Chriſtus, qui nos ſociare debet vnus eſt Chriſtus. Iam nomen domini honoretur, & appareat vobis in iocunditate, vt cognoſcatis fratres veſtròs in ipſius vnitate. Iam in proſecutionibus Epiſcoporum veſtrorum error qui nos ſeparabat eſt victus, aliquando in cordibus veſtris vincatur & diabolus, & gregi ſuo collecto atque pacato ſit propicius qui hoc præcepit Chriſtus.

Libri contra Donatiſtas poſt
Collationem Finis.

DIVI AVRELII K
AVGVSTINI, HIPPONENSIS EPISCOPI, SVPER GESTIS cum Emerito Sermo.

ALACRITATEM veſtræ charitatis quanto gaudio ſuſcipiamus, agnoſcitis. Exultamus enim in domino deo noſtro, de quo Apoſtolus ait, Ipſe eſt enim *Ephe.2.* pax noſtra, qui fecit vtraque vnum. Agimus ergo eidem domino & ſaluatori noſtro Ieſu Chriſto gratias, Hic prǽſtitit nobis vt antequam habeamus fratris noſtri Emeriti voluntatem, iam cognouimus, quantum diligit vnitatem. Quæ tamen principia deus voluerit, vt de ore ipſius audiremus, accipite. Mox vt ingreſſus eſt iſtam Eccleſiam, illo loco ſtans vbi primum cœpimus cum eo colloquium, inſpirāte domino qui & cor inſtruit, & linguā regit, ait nobis, Nō poſſum nolle quod vultis, ſed poſſum velle quod volo. Videte quid promiſerit, qui ſe dixit, nō poſſe nolle quod volumus. Si enim non poteſt nolle quod volumus, ſcit quid L velimus. Hoc enim volum⁹ quod & vos vultis: hoc omnes volumus, quod vult dominus. Quid autē velit dominus, occultum non eſt. Legitur enim teſtamentū eius qui nos ſibi fecit cohæredes, in eo recitatur, Pacē meam *Ioan 14.* do vobis, pacem meam relinquo vobis. Siue ergo cito, ſiue ſero, non poteſt nolle quod volumus. Moras autem aliquas nobis facit ſecunda ſentētia, Poſſum velle quod volo, ſic enim dixit, Non poſſum nolle quod vultis, ſed poſſum velle quod volo. Poteſt velle quod vult, ſed non poteſt nolle quod volumus. Illud enim quod ſe dicit poſſe, videmus, Nam vult modo quod vult, ipſum autem quod non vult, non vult deus. Quid enim modo vult eſſe in diſſenſione à catholica Eccleſia, eſſe adhuc in communione partis Donati, eſſe adhuc in ſchiſmate, eſſe adhuc inter illos qui dicunt, Ego ſum Pauli, ego *1.Cor.1.* vero Apollo, ego vero Cephæ? Sed hoc non vult deus, dum increpat Apoſtolus. Diuiſus eſt Chriſtus? Poteſt ergo velle quod vult, ſed ad tempus, ſed ad horam, ſed ad verecundiæ, non ad rationem ſapientiæ poteſt velle M quod vult. Nā modo hoc eſt quod vult, & poteſt velle quod vult. Sed quia nō poteſt nolle quod volumus, nolit deus quod vult, & faciat quod volumus. Non vos ergo permoueat fratres aliqua morula dū quod vult vult, ſed orate vt faciat quod promiſit, vt non poſſit nolle quod volumus. Et ab omnibus acclamatum eſt, aut hic, aut nuſquam. Qui corda veſtra declaraſtis vocibus, adiuuate nos & orationibus. Potens eſt dominus qui præcipit vnitatem, mutare in melius voluntatem. Quod autem acclamauit charitas veſtra, aut hic aut nuſquam: vocem in illum veſtræ charitatis agnouimus & amamus. Hoc etiam nos non nunc primum, ſed ſemper cogitamus, ſemper optamus. Idē eſt & animus, quod præcipue neceſſariū eſt, fratris & coēpiſcopi noſtri, Epiſcopi veſtri Deuterij, Olim nobis notus eſt animus eius, Nobiſcum preces de hac re domino fudit, cum concilio vbi hoc illis qui foris ſunt promiſimus & obtulimus. Iā de hac re ſubſcriptiones noſtræ retinentur. Nunquā enim nos ita honorem noſtrum fouemus, vt vnitati inuideamus. Minores ſumus honore, cum ſimus maiores dilectione. Nouimus quemadmodum inuitāda ſit infirmitas, vt perficiatur vnitas. Nec ideo dicimus hæc fratres,

quaſi

A quaſi illi qui ſub ſchiſmate remanſerint, aliquam ſpem
habeant ad dominum. Multi enim diſputãt parum in-
telligentes quid loquantur, & dicũt, Si ſchiſmatici ſunt,
ſi hæretici ſunt, quare ſic illos ſuſcipiunt? Audite fratres
mei, Si eos ſuſciperemus, iam iſtũ ſuſciperemus fratrem
noſtrum Emeritum, ſiue bonum, ſiue malum, tamen fra-
trẽ. Quod ideo dico, quia & ipſe nouit per prophetam
nobis dictum eſſe, quod illis etiam in collatione dixi-
mus, Dicite, fratres noſtri eſtis, his qui vos oderũt. Ode-
runt nos, credimus finiẽdum eſſe quod odiunt. Tamen
& quamdiu odit frater, audit, donec finiatur odium, e-
rit nomen in teſtimonium. Non ergo ſic illos ſuſcipi-
mus vt ſunt, Abſit à nobis, Nam hæretici ſunt. Suſcipi-
mus autẽ catholicos. Mutantur, ſuſcipiuntur. Sed prop-
ter malum quod habent, non in eis poſſumus perſequi
bona quæ agnoſcimus. Malum enim diſſenſionis ſchiſ-
matis, hæreſis, malum ſuum habent. Bona vero quæ in
illis agnoſcimus, nõ ſunt ſua, domini noſtri habent bo-
na, Eccleſiæ habent bona. Baptiſmus non eſt ipſorum,
ſed Chriſti. Inuocatio nominis dei ſuper caput ipſorum
quando ordinantur Epiſcopi, inuocatio illa dei eſt, non
Donati. Non eum ſuſcipio Epiſcopum, ſi quãdo eſt or-
B dinatus, ſuper caput eius Donatus eſt inuocatus. In er-
rante & deſerente milite, crimen eſt deſertoris, chara-
cter autẽ non eſt deſertoris, ſed Imperatoris. Sed frater
noſter nõ deſeruit, vbi adhuc nunquam fuit. Siquidem
in illo deſertoris error eſt natus, quando eſt à deſertore
ſignatus. Qui primo ſchiſma fecit, qui ſe ab Eccleſia ca-
tholica ſeparauit, cum his quos ſecum traxit, deſertor
fuit. Cæteri à deſertoribus ſignati ſunt, nõ tamen ſigno
deſertoris, ſed ſigno Imperatoris, Non enim deſertor
characterẽ ſuum fixit. Quid eſt quod dico, deſertor cha
racterem ſuum non fixit? Donatus nõ baptizauit in no-
mine Donati. Nam ſi Donatus quando ſchiſma fecit,
in nomine Donati baptizaret, deſertoris characterem
infigeret, ego quando vocarem ad vnitatẽ ſi inuenirem
deſertoris characterem, exterminarem, delerem, abole-
rem, abiicerem, non approbarem, reſpuerem, anathe-
matizarem, damnarem, Nunc vero ipſe deſertor cha-
racterem fixit Imperatoris ſui. Deus & dominus noſter
Ieſus Chriſtus quærit deſertorem, delet erroris crimen,
ſed non exterminat ſuum characterem. Ego quando
venio ad fratrem meum, & colligo errantem fratrem
C meum, attendo fidem in nomine patris & filij & ſpiri-
tus ſancti. Iſte eſt character Imperatoris mei. De iſto cha
ractere militibus ſuis, vel potius comitibus ſuis, vt hunc
imprimerent eis quos congregabant caſtris eius, præce-
Matth. 28. pit dicens, Ite baptizate gentes in nomine patris & filij
& ſpiritus ſancti. Iſtum characterem à domino dictum
1. Cor. 1. omnibus credentibus imprimẽdum, quia nouerat Pau-
lus, expaueſcit ad eos qui volebãt eſſe Pauli, & dicit eis,
Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt? Quid vultis
eſſe mei, & nõ magis domini mei? Quid vultis eſſe mei,
& non potius cuius ego ſum? Agnoſcite, aduertite cha-
racterem veſtrum. Nunquid in nomine Pauli baptizati
eſtis? Sic ergo eos colligimus, vt nõ ſibi blandiantur illi
quos non colligimus. Et ipſi colligantur, non inflentur:
veniãt ſuſcipiantur. Nõ in eis odimus quod dei eſt: non
odimus & ipſos, quia dei ſunt. Et quod habẽt, dei eſt: dei
ſunt, quia homines ſunt. Et omnis homo creatura dei
eſt: dei eſt quod habet nomen patris & filij & ſpiritus
ſancti. Baptiſmus trinitatis, dei eſt: dei eſt Euangelium
quod habent, dei eſt fides quam habent. Et quid nõ ha-
bent ait mihi aliquis, qui hæc habent? Tu dicis, Habent
baptiſmũ Chriſti. Dico, Tu dicis, habent fidem Chriſti.
Dico, Si ergo hæc habent, quid non habent? Quid eſt D
baptiſmum? Sacramentum. Audi Apoſtolum, Si ſciero *1. Corin. 13*
omnia ſacramenta. Multum eſt, ſcire omnia dei ſacra-
menta. Quantacunquè ſciamus ſacramenta, quis nouit
dei omnia ſacramenta?. Quid ait Apoſtolus? Si ſciero
omnia ſacramenta, ſi habeam omnem prophetiam. Ad-
de adhuc, Et omnem ſciẽtiam. Sed de fide dixeras. Au-
di adhuc, Si habeam omnem fidem. Difficile eſt habere
omnem fidem, quo modo difficile eſt noſſe omnia ſa-
cramenta. Et quid eſt quod dicit, omnem? Ita vt mon-
tes transferam, charitatẽ autem nõ habeam, nihil ſum.
Intendite fratres, intendite obſecro vos Apoſtoli vo-
cem, & videte quare cum tantis laboribus & periculis
fratres noſtros quæramus. Charitas eos quærit de cor-
dibus noſtris. Propter fratres meos, & propinquos meos
dicit Pſalmus, loquebar pacem de te: ad ſanctam Hieru- *Pſal. 121.*
ſalem loquens. Videte ergo fratres mei quid dixit Apo-
ſtolus, Si habuero omnia ſacramenta, omnẽ ſcientiam,
prophetiam, fidem. Qualem fidem? Ita vt montes tranſ-
feram, charitatem autem non habeam, nihil ſum. Non
dixit illa omnia nihil ſunt: ſed, ſi charitatẽ non habeam,
nihil ſunt. Quis enim demens diceret, nihil ſunt dei ſa-
cramenta? Quis demens diceret, nihil eſt prophetia, ni- E
hil ſcientia, nihil fides? Non illa nihil ſunt, ſed cum illa
magna ſint, ego magna habens ſi charitatem non ha-
beam, nihil ſum. Magna illa ſunt, & magna habeo, &
nihil ſum ſi charitatem non habeo, per quam mihi pro-
ſint quæ magna ſunt. Si enim non habeo charitatem,
illa ineſſe poſſunt, prodeſſe non poſſunt. Attende ergo
frater, attende obſecro te. Dicis mihi, Quid me quæris?
Reſpondeo, Quia frater meus es. Reſpondes mihi &
dicis, Si perij, quid me quæris? Et ego reſpondeo, Si non
periſſes, non quærerem. Quid me quæris dicis mihi, ſi
perij, quid me quæris? Cum ego reſpondeam, quæro
quia periſti. Et quare quæro? Quo fructu quæro? Vt ali-
quando dicatur mihi, Frater tuus mortuus erat, & re- *Lucæ. 15.*
uixit, perierat & inuentus eſt. Reſpondes & dicis mihi,
Sed habeo ſacramentum. Habes, agnoſco. Propter hoc
te quæro. Magnam cauſam addidiſti, quare te diligen-
tius quæram, Ouis es enim de grege domini mei, cum
ſigno erraſti. Ideo quæro magis, quia ipſum ſignum ha-
bes. Quare vnam Eccleſiam non poſsidemus? Vnum
ſignum habemus, quare in vno ouili non ſumus? Ideo
te quæro vt hoc ſacramentum ſit tibi in ſalutis adiuto- F
rium, non in damnationis teſtimonium. Neſcis quia
deſertor de charactere damnatur, de quo militans ho-
noratur? Ideo te quæro vt non pereas cum ſigno. Salu-
tis enim ſignum eſt, ſi habeas ſalutem, ſi habeas charita-
tem, hoc enim ſignũ ſalutis extra tibi ineſſe poteſt, pro-
deſſe non poteſt. Veni vt proſit tibi quod habebas, non
vt accipias quod habebas, ſed vt prodeſſe tibi incipiat
quod habebas, & accipias quod non habebas, Habebas
enim ſignum pacis, ipſam pacem non habebas. In do-
mo illa, id eſt, in te diſcordia habitabat, & in limine ti-
tulos pacis figebat. Agnoſco titulos, ſed quæro habitan-
tem. Lego titulum pacis, baptiſmum in nomine patris
& filij & ſpiritꝰ ſancti. Titulus pacis eſt, lego. Quis habi-
tat quæro, fratrem meum attendo, titulum pacis agno-
ſco. Ipſum & ego habeo, intrare volo. Quid eſt intrare
volo? Fratrem me accipe, vt ſimul oremus patrem. Non
tecum oro. Tituli pacis ſunt, & mihi diſcordia contra-
dicit? Plane laborabo adiuuãte domino, eiicere diſcor-
diam male poſsidentem, & introducere pacẽ tanquam
legitimum poſſeſſorẽ. Cum ergo diſcordiam excludo,
pacẽ introduco, titulos pacis quare depono? Dico planè
domino

G domino meo. O Chriſte qui es pax noſtra, qui feciſti
Ephe.2. vtraque vnum, fac nos vnum vt rectè cantemus, Ecce
Pſal.132. quàm bonum & quàm iocundum habitare fratres in
vnum.Introduc cõcordiam,pelle diſcordiã, introduc
teipſum in titulos tuos. Tu mane, Non alter poſsideat,
& de tuis titulis fallat. Tu muta iſtum contradictorem,
Luca.23. qui vna hora in cruce mutaſti latronem. Et certe videa-
mus quid habes. Habeo, inquit, ſacramẽtum, habeo bap-
tiſmum. Si dicam tibi, proba: oſtendis mihi quid acce-
peris, dicis quid confeſſus fueris, dicis quid teneas. A-
gnoſco, non muto, non exufflo. Abſit vt cum quæro ſa-
lutem deſertoris, faciam iniuriã imperatori. Ergo pro-
baſti mihi quod habeas ſacramentum, exponendo ſa-
cramentum. Probaſti mihi te habere fidem, proba mihi
quòd habeas charitatem. Tene vnitatem, nolo mihi di-
cas, habeo charitatem. Proba, vnum patrem habemus,
Matth.6. ſimul oremus. Quid tu dicis quando oras, rogo te? Pater
noſter qui es in cœlis, Deo gratias. Secundum magiſte-
rium domini noſtri addidiſti, qui es in cœlis. Singulos
enim patres habebamus in terris, vnum inuenimus ſi-
mul in cœlis. Pater noſter qui es in cœlis, ipſum inuo-
cas patrem. Pater noſter vnam coniugem voluit habe-
H re. Qui ergo adoramus vnum patrem, quare non agno-
ſcimus vnam matrem? Si natum te dicis de alia & de
ſinu alieno, ipſa te peperit. Quod dixi, non omnes in-
telligere potuiſtis. Nouimus per legitimas coniuges fa-
ctum eſſe, vt etiam qui non de legitimis coniugibus na-
ſcerentur, in eadem hæreditate ſociarentur, hoc volun-
tas coniugis fecit. Nam Hiſmaël exhæredatus eſt, Ipſum
Sara pepererat, & ſi de vtero alieno. Sara pepererat vte-
Gene.16. ro alieno, voto ſuo. Ipſa enim dixit, Volo enim de iſta
1.Cor.7. mihi filios facias. Et ideo fecit Abraham. Vxor enim
non habet poteſtatem corporis ſui, ſed vir: Similiter vir
non habet poteſtatem corporis ſui, ſed mulier. Nam fi-
lius eſſet, ſi non ſuperbiſſet. Superbus eſt exhæredatus
Gene.21. Hiſmaël. Erexit enim ancilla ceruicem, vt diceret, Eiice
ancillam & filium eius: non enim hæres erit filius an-
cillæ, cum filio meo Iſaac. Nam vis noſſe quid valeat
pax, quid valeat concordia, quid valeat humilitas, &
quid impediat ſuperbia? Hiſmaelem exhæredauit. Fi-
lios autem ancillarum de Iacob, quia & illi vt naſce-
rentur coniugia iuſta voluerunt, filios ergo ancillarum
de Iacob nouimus in vnam hęreditatem aduocatos. Si-
I mul numerati ſunt omnes Patriarchæ duodecim, Nul-
lum ab altero vteri diuerſitas ſeparauit, quia omnes cha
ritas ſociauit. Quid intereſt ergo vbi baptiſmum acce-
peris? Baptiſmus meus eſt, dicit tibi Sara, Baptiſmus
meus eſt, dicit tibi Rachel. Noli ſuperbire, veni ad hæ-
reditatem, Maxime quia ipſa hæreditas non eſt illa ter-
ra, quæ data eſt filiis Iacob. Filiis Iſraël data eſt terra.
Quanto à pluribus poſsidebatur, tanto plus anguſtaba-
tur. Hæreditas noſtra pax vocatur. Teſtamentum lego,
Ioan.14. Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis.
Simul teneamus, quod diuidi non poteſt. Non eam an-
guſtat numeroſus poſſeſſor quanticunque venerint, ſi-
Gene.22. cut promiſſum eſt. Sic erit ſemen tuum tanquam ſtellæ
cœli, & ſicut arena quæ eſt ad labium maris: In ſemi-
ne tuo benedicentur omnes gentes. Et vidi, inquit, in
Apoca.7. Apocalypſi, multos in ſtolis albis, & habentes palmas,
quos numerare nemo poteſt. Veniẽtes ex omnibus gen-
tibus veniant, pacem teneant. Anguſta non ſit noſtra
poſſeſsio. Anguſtias non facit, niſi ſola diſſenſio. Ecce
fratres mei, vt anguſtias adhuc patiamur, diſſenſio fa-
cit fratris noſtri. Conſentiat in pace, & facta eſt latitu-
do. Sed quid faciamus, niſi fraternam infirmitatem fe-
ramus & non deficiamus? Sudor iſte meus, credimus K
quod erit fructuoſus. Dominus deus noſter qui voluit
vt veniremus ad vos, qui iuſsit vt eum quæreremus, qui
fecit vt eum interim facie tenus inuenirem*, adiutos o-
rationibus veſtris faciet nos inuenire cor eius, lætari de
concordia eius, gratias agere deo de ſalute eius, quam
nõ poteſt habere niſi in Eccleſia catholica. Extra Eccle-
ſiam catholicam totum poteſt præter ſalutẽ. Poteſt ha-
bere honorem, poteſt habere ſacramentum, poteſt can-
tare hallelu ia, poteſt reſpondere amen, poteſt Euange-
lium tenere, poteſt in nomine patris & filij & ſpiritus
ſancti fidem & habere & prędicare, ſed nuſquam niſi in
Eccleſia catholica ſalutem poterit inuenire, Tranſeunt
enim omnia iſta fratres mei. Modo putat quia magnus
erit apud ſuos ſi non conſenſerit, & dictus fuerit mar-
tyr partis Donati. Abſit, tollatur in nomine domini de
corde eius iſte typhus. Nouit & ipſe, legit & ipſe, ſi tra- *1.Cor.13.*
didero corpus meum vt ardeam, charitatem autem nõ
habeam, nihil mihi prodeſt. Ego non dico, ſi aliquas in-
iurias quaſi iactet ſe paſſum eſſe pro parte Donati, aut a-
liqua damna terrena, nihil ei prodeſt. Ego plus dico, ſi
patiatur foris inimicũ Chriſti, non catholicum fratrem
ſuum quærentem ſalutem eius, ſed inimicum Chriſti ſi L
foris patiatur, & dicat ei foras ab Eccleſia Chriſti, ini-
micus Chriſti, Pone thus idolis, adora deos meos, & nõ
adorans occidatur ab inimico Chriſti, ſanguinem fun-
dere poteſt, coronam accipere non poteſt. Ipſi nouerũt
quando in collatione noſtra fuerunt, quam Carthagine
habuimus, quo modo confeſsi ſunt, quia parẽtes eorum
fecerunt perſecutionẽ Cæciliano Epiſcopo. Tunc à ca-
tholico diſcordantes, ſchiſma fecerunt, perſecuti ſunt
illum parentes ipſorũ, id eſt, primi qui fecerunt partem
Donati, perſecuti ſunt Cæcilianum, perduxerunt illum
perſequendo vſque ad iudicium imperatoris. Miſerunt
crimina ipſius Imperatori, quę vera nõ exiſtebant. Iuſsit
audire cauſam Imperator. Audita eſt apud Epiſcopos,
falſa illa crimina inuẽta ſunt, abſolutus eſt Cæcilianus.
Nec illi à perſequendo deſtiterunt, ſed Imperatorẽ ſæpe
interpellarunt, vbi poſtea iudicem cauſæ conſtituerunt.
Et ipſe inter partes audiuit & cognouit. Cognouit Im-
perator, innocentẽ Cæcilianũ iudicauit. Et cũ hoc obii-
ceremus, cõtenderunt nobiſcum & dixerũt, quia Cæci-
lianum damnarit Imperator in exilium. Quod falſum
eſt. Sed tamẽ videte quid dixerunt. Quia perſequẽtibus M
maioribus ſuis adductus eſt ad Imperatorẽ Cæcilianus,
& miſſus in exilium. Geſta legimus, proſecutiones ipſius
ſunt, manus ipſius tenentur ſubſcribentis verbis ſuis, in-
tẽdite obſecro vos, diiudicate modo cauſam noſtram.
Certe perſecuti ſunt maiores ſui Cæcilianum, certe ad
Imperatorẽ perduxerunt, certe vt damnaretur fecerunt.
Nolo dicere, quia non eſt dãnatus, nolo dicere, quia in-
nocẽs eſt pronunciatus. Sed hoc ſit quod dicũt. Quan-
do eum perſequebãtur, quando damnari fecerunt, tunc
quid erat Cæcilianus? Quando perſecutionem patieba-
tur à maioribus iſtorum, quid erat? Dicatur mihi, quid
erat? Chriſtianus erat? catholicus, aut quid erat? Non di-
cunt, non erat catholicus, ſed criminoſus. Poſſunt ergo
pati perſecutionem à ſanctis homines criminoſi? Pror-
ſus hoc accipiamus. Criminoſus erat Cæcilianus, qui
perſecutionem patiebatur, Sic enim non dico mentie-
bantur, ſed fallebantur, vt & nos illis cõſentiamus. Cri-
minoſus erat. Quid faciebant, quid erant? Quod vis eli-
ge, Si iniqui erant, deſere iniquos, veni ad nos. Si autem
ſancti erant, poteſt ergo fieri, vt ſancti perſequantur in-
iuſtũ? Noli nobis iraſci, ſi perſequimur, noli dicere, in-
iuſti

A iuſti eſtis qui perſequimini. Iam enim oſtendiſtis, quia
fieri poteſt, vt & iuſti perſequantur iniuſtũ. Fieri poteſt,
aut nõ poteſt? Vnum de duobus dicatur mihi. Si fieri nõ
poteſt, quare veſtri perſecuti ſunt Cæcilianum? Si autem
fieri poteſt, quid miraris? Quid laudas pœnam, & non
Matth. 5. oſtendis cauſam? Beati, ait dominus, qui perſecutionem
patiũtur, Adde, propter iuſticiã. Et ſeparaſti latrones, ſe-
paraſti maleficos, ſeparaſti adulteros, ſeparaſti impios,
ſeparaſti ſacrilegos, ſeparaſti hæreticos. Tales perſecu-
tionem patiuntur, ſed non propter iuſticiam. Et tamen
qualem perſecutionẽ patitur frater noſter qui adductus
eſt ad nos? Ipſa eſt perſecutio glorioſior. De illa prorſus
profiteor. Reprehendat qui vult, talem perſecutionem
Pſal. 100. profiteor. Pſalmum lego, Detrahentẽ proximo ſuo oc-
culte, hunc perſequebar. Si recte perſequor occulte pro-
ximo detrahentem, nõ rectius perſequor dei Eccleſiam
publice blaſphemantẽ, quando dicit, non eſt ipſa: quan-
do dicit, noſtra eſt que in parte eſt: quãdo dicit, illa me-
retrix eſt? Ergo blaſphemantem Eccleſiam non perſe-
quar? Perſequar planè, quia mẽbrum ſum Eccleſiæ: per-
ſequar planè, quia filius ſum Eccleſiæ. Ipſius voce Eccle-
Pſal. 17. ſiæ vtor, ipſa Eccleſia per me dicit in Pſalmo, Perſequar
B inimicos meos & comprehendam illos, & non conuer-
tar donec deficiãt. Deficiant in malo, proficiant in bo-
num. Fratres, ne putetis aliquid nouum factũ eſſe fratri
noſtro. Pars Donati quãdo præualebat Cõſtantiæ laicũ
noſtrũ catechumenum, natum de parẽtibus catholicis,
Petilianus tenuit, vim fecit nolẽti, ſcrutatus eſt fugien-
tem, inuenit latentẽ, extraxit pauentem, baptizauit tre-
mentem, ordinauit nolentem. Ecce qualem violentiam
fecit in noſtro. Rapuit ille ad mortẽ, nos non trahimus
ad ſalutem? Hæc locutus ſum charitati veſtræ, propter
illud quod dixiſtis, aut hîc, aut nuſquã. Hoc enim & nos
volumus, vt hîc hîc, ſed in vnitate, in pace, hîc hìc, ſed
in charitatis ſocietate, Tunc bene hîc. Nam melius nuſ-
quã quàm hîc. Sed præſtet dominus, vt hîc potius, quam
nuſquam. Si non hîc, abſit vt nõ alibi: abſit hîc, aut alibi.
Audiſtis, audiuit, Quid in eius animo deus egerit, ipſe
nouit. Nos enim aurem forinſecus percutimus, ille no-
uit intus loqui, ille intus prędicat pacem, nec ceſſat præ-
dicare ſi audiatur. Aderit miſericordia eius, adiuuanti-
bus orationibus veſtris, vt ſit fructuoſus labor noſter.
Tamen ſi hodie cõmunicare noluerit, quanuis fatigari
C non debeamus, ſed inſtare quantũ poſſumus debeamus,
nec ſic tamen fatigari debemus. Differri poſſumus, au-
ferre inſtantiam noſtram nec poſſumus nec debemus.
Aderit ille qui huc illum ad nos perduxit, vt nos faciat
cum illo in vnitate vobiſcum & in ſua pace gaudere.

Concionis Auguſtini ſuper geſtis cum Eme-
rito Donatiſt. Epiſcopo finis.

DIVI AVRELII
AVGVSTINI HIPPONENSIS
Epiſcopi de geſtis cum Emerito Dona-tiſtarum Epiſcopo, Liber vnus.

GLORIOSISSIMIS Impera-
toribus, Honorio duodecimo,
& Theodoſio octauo cõſulibus,
duodecimo kalendas Octobris.
Cæſariç in Eccleſia maiori, cum
Deuterius Epiſcopus Metropo-
litanus Cæſarienſis, vnà cũ Ali-
pio Tagaſtenſi, Auguſtino Hip-
ponenſi, Poſsidio Calamẽſi, Ruſtico Cartenitano, Pal- D
ladio Tigabitano, & cæteris Epiſcopis, in exedram pro-
ceſsiſſent, præſentibus presbyteris & diaconis, & vni-
uerſo clero, ac frequentiſsima plebe, adeſſet etiam Eme-
ritus partis Donati Epiſcopus, Auguſtinus Epiſcopus
Eccleſiæ catholicę dixit, Fratres chariſsimi, qui ab initio
catholici fuiſtis, & quicunque ad catholicam ex Dona-
tiſtarum errore veniſtis, & pacem huius ſanctæ Eccleſiæ
catholicæ cognouiſtis, & veraci corde tenuiſtis, & qui
adhuc forte de catholicæ vnitatis veritate, dubitatis, au-
dite nos ſolicitos pura dilectione pro vobis. Quãdo ve-
nit ad hanc ciuitatem die nudiuſtertiana frater noſter
Emeritus, Donatiſtarum adhuc Epiſcopus, perlatum eſt
ad nos ſubitò eum eſſe præſentẽ. Et quoniam charitate,
quam deus videt, deſiderabamus eius præſentiã, ad eum
videndum continuo conuolauimus, inuenimus eum
ſtantem in platea. Facta inuicem ſalutatione, admonui-
mus, quòd durũ eſſet ac turpe eum in platea remanere,
vt ad Eccleſiam nobiſcũ veniret. At ille nobis ſine vlla
recuſatione conſenſit, vbi nos putauimus eum ita com-
munionẽ catholicam non recuſaturum, quẽadmodum
vel ſpontaneum obtulit aduentum, vel ad Eccleſiam ve
nire minime dubitauit. Illo antẽ in peruerſitate hæreti- E
ca quanuis intra Eccleſiam catholicã diutius remoran-
te, allocutus ſum dilectionem veſtram, ſicut meminiſſe
dignamini, Multa dixi quæ audiſtis, & quæ ſine dubio
quãtum poteſtis etiam meminiſtis. Multa de pace, mul-
ta de charitate, multa de ſanctæ Eccleſiæ catholicæ, quã
deus promiſit & præſtitit, vnitate. In quo meo ſermone
& vos alloquebar, & illum exhortabar, & quantũ in me
poterant viſcera charitatis, omnes in periculo animæ
ſuæ conſtitutos in illo meo ſermone parturiebam & pa-
rere domino cupiebã, Hoc enim & beatus Paulus Apo-
ſtolus dixit quibuſdam, Filioli mei, quos iterum partu-
rio donec Chriſtus formetur in vobis. Sed etiam poſt Galat. 4.
ſermonem noſtrum cum adhuc in illa ſua perduraret
pertinacia, nec ſic deſperandum putauimus, ſed nec de
quoquam quandiu viuit in hoc corpore homine deſpe-
randum putamus. Neque enim ſic dixi nudiuſtertius
me non deſperaſſe, vt hodie audeam deſperare. Sed ad
hunc articulum cauſa perducta eſt, vt quoniam venit,
& quantum cognouimus, ſponte venit, non ſit huic Ec-
cleſiæ infructuoſus eius aduentus. Aut enim quod ma- F
gis optamus & cupimus etiam de illius ſalute vobiſcum
in catholica pace gaudebimus, aut ſi, quod abomina-
mus & deteſtamur, ipſe in illa pertinacia perdurauerit,
debetis vos eius præſentia melius noſſe quid interſit in-
ter catholicam pacem & hæreticam diſſenſionem, Par-
tis enim Donati Epiſcopus eſt, ſed à Donatiſtis huius
ciuitatis ordinatus. Quos Donatiſtas in nomine Chri-
ſti in gremium catholicum iam magna ex parte ſuſce-
pimus, ita vt penè omnes communioni catholicæ ſo-
ciatos eſſe gaudeamus. Sed quoniam & qui iam com-
municauerunt, nõ quidem vniuerſi, ſed quidam viden-
tur de ipſa, vt pauloante dixi, catholica veritate dubita-
re, quidam vero non ſaltem dubitant, ſed adhuc corde
poſiti in parte Donati, præſentiam nobis exhibent cor-
poralem, ſiue viri ſiue fœminæ, carne intus, ſpiritu foris,
bonum eſſe æſtimamus Epiſcopum ipſorum interroga-
re, vt ſi habet aliquid quod pro ipſa parte adhuc dicat,
poſt factam apud Carthaginem omnibus notam colla-
tionẽ, ſi habet aliquid quod adhuc dicat, dicat ſine præ-
iudicio partis Donati, quod tamen prodeſſe exiſtimet
vobis, in quorum ciuitate pro veſtra in Chriſto ſalute ſe
exiſtimat ordinatũ, & nos reſpõdebim⁹ ſine præiudicio
catholicæ

G catholicæ, quoniã modo nullus partes defenſionis impoſuit: quod tamen, ſicut exiſtimamus & volumus, prodeſſe vobis poſsit præſentibus contra præſentem, vt ſi ſeductus eſt, non ſeducat: ſi autem nos ſeducebamus, ipſo pręſente qui foris fortaſſe multa iactitat arguamur, refellamur, conuincamur, doceamur. Hoc propterea dixi, ne ideo loqui nolit, quia poteſt dicere, nullas mihi modo pars mea partes defenſionis impoſuit. Non enim poſt ipſam collationem non loquebatur, aut poſt illam collationem non ad iſtam ciuitatem venit, aut de iſta prouincia aliquando diſceſsit, aut credimus eum omnino poſt illam collationem nulli homini verbum pro parte Donati feciſſe. Noui quæ vobis dicebãtur, eos alloquor, qui ex ipſa parte veniſtis, noui quid dicebatur vobis, nos cognitoris emiſſe ſententiam. Noui dictum eſſe vobis, quòd ille fuerit cõmunionis noſtræ, & propterea iſtos loqui omnia quę vellent minime permiſit, & eos poteſtate potius oppreſsit, quàm probitate, quod loquebantur nõ accepit. Iſta omnia iactata ſunt poſt collationem, ſiue ab ipſo, ſiue ab hominibus communionis illius. Quid intereſt à quo vos perturbemini, quos vo-

H lumus in catholica pace eſſe tranquillos? Si abſens eſſet, dicerem de illo vobis, Qui autem conturbat vos, portabit iudicium quicunque eſt ille: Hæc enim quæ dixi, beati Pauli verba ſunt aduerſus abſentes, à quibus ſimplices turbabantur. Nunc autem præſens eſt, modo nobis dignetur dicere quare aduenerit. Frater Emerite, præſens es, collationibus interfuiſti, ſi victus es, quare veniſti? Si autem te victum eſſe non putas, loquere vnde tibi victor eſſe videaris? Tunc enim victus es, ſi veritate victus es. Si autem videris victus poteſtate, & viciſti veritate, non eſt hic poteſtas, qua victus videris. Audiant ciues tui, vnde te victorem præſumis eſſe. At ſi noſti aduerſus te victricem fuiſſe veritatem, quid adhuc reſpuis vnitatem? Emeritus Epiſcopus partis Donati, dixit, Geſta indicant, ſi victus ſum, aut vici. Si veritate victus ſum, aut poteſtate oppreſſus ſum. Auguſtinus Epiſcopus Eccleſiæ catholicæ dixit, Quare ergo veniſti? Emeritus Epiſcopus partis Donati dixit, Vt hoc dicerem quod requiris. Auguſtinus Epiſcopus Eccleſię catholicæ dixit, Requiro quare veneris, hoc non quærerem ſi non veniſſes. Emeritus Epiſcopus partis Donati dixit notario qui excipiebat. Fac, Cúmque reticeret, Au-

I guſtinus Epiſcopus Eccleſię catholicæ dixit, Si ergo ſub veritate tacuiſti, non ſine cauſa veniſti, niſi quia iſtos decipere voluiſti. Cúmque diu reticeret, Auguſtinus Epiſcopus Eccleſiæ catholicæ dixit, Videtis fratres diu tacentem, moneo vt optetis reſipiſcentem, obſecro ne ſequamini pereuntem. Veruntamen quoniam cum geſta communionis noſtræ commemorauit, vbi apparere poſſe dixit, vtrum veritate ſit victus, an poteſtate oppreſſus, multa ſunt quidem, vbi ſuperfluis & moratoriis proſecutionibus geſta cumularunt, nihil aliud magnis viribus agentes, niſi vt nihil ageretur. Sed domino præſidente, & cauſam ſuam agente, ventum eſt quò noluerunt. Dicta cauſa atque definita eſt. Sed ſi omnia geſta vobis legere velimus, quanquam præſentibus vobis fratrem & coëpiſcopum meum Deuterium obſtringo, vt quemadmodum ſit apud Carthaginem, apud Tagaſtem, apud Conſtantinam, apud Hipponem, apud omnes diligentes Eccleſias, ſic etiam deinceps facere non pigreſcat. Vt annis omnibus per ieiuniorum dies, id eſt, quadrageſima ante paſcha, quando vobis maxime ieiunantibus plus vacat audire, eadem geſta collationis per annos ſingulos, vniuerſa à capite in finem ex ordine recitentur, Tamen vt dicere cœperam, quia non K omnia vobis modo legere poſſumus, dignamini prius audire ante collationem, quas literas dederimus ad cognitorem, vbi promiſimus, vel quemadmodum ſuſcipi vellemus ſi victi fuiſſemus, vel quemadmodum eos ſuſciperemus ſi vinceremus, vt videretur non in contentione, ſed in humilitate eſſe victoria. Alipius Epiſcopus Eccleſiæ catholicæ Epiſtolam recitauit: Honorabili ac dilectiſsimo filio viro clariſsimo & ſpectabili, tribuno & notario Marcellino, Aurelius Siluanus, & vniuerſi Epiſcopi catholici. Dicto ſpectabilitatis tuæ, quo noſtræ collationis tranquillitati quietiq́; ſeruandæ, & veritati manifeſtandæ ac muniendæ cõſultum eſt, in omnibus nos conſentire, ſicut admonere dignatus es, per has intimamus, illa etiam veritate confiſi, nos vinculo conditionis obſtringimus, vt ſi nobis hoc cum quibus agimus demonſtrare potuerint, cum ſecũdum dei promiſſa populi Chriſtiani vſquequaq; creſcendo, iam magnam partem orbis impleſſent, & in cęteram dilatarentur implendam, ſubito Eccleſiam Chriſti neſcio quorum, quos iſti accuſant peccatorum periſſe contagione, & in ſola remanſiſſe parte Donati, Si hoc vt dictum eſt L demonſtrare potuerint, nullos apud eos honores Epiſcopatus requiremus, ſed eorum ſequemur pro ſola ſalute conſilium, quibus tanti gratiam beneficij pro cognita veritate debebimus. Si autem nos potius valuerimus oſtendere, Eccleſiam Chriſti omnium, non ſolum Africanarum, verumetiam tranſmarinarum prouinciarum, multarum gentium ſpacia, feraciſsima populorum copia iam tenentem, & ſicut ſcriptũ eſt, toto mundo fructificantem atque creſcentem, nullorum hominum ſibi commixtorum peccatis perire potuiſſe. Si denique ipſorum, qui tunc accuſare voluerũt potius quàm conuincere valuerunt quæſtionem definitam, quanuis non in eis Eccleſia conſiſtat, & Cæcilianum innocentem, illos autem violentos & calumnioſos eſſe indicatos ab eo Imperatore, ad cuius examen criminationes ſuas vltrò accuſando miſerũt, Poſtremo ſi quid de peccatis quorumlibet hominum dixerint, vel humanis documentis, vel diuinis probauerimus, aut eorum innocentiam falſis criminibus appetitam, aut Chriſti Eccleſiam, cuius communioni cohæremus, nullis eorum delictis eſſe deſtructam, ſic eius nobiſcum teneant vnitatem, vt non ſolum viam ſalutis inueniant, ſed nec ho- M norem Epiſcopatus amittant. Neque enim in eis diuinæ ſacramenta veritatis, ſed commenta humani deteſtamur erroris. Quibus ſublatis, fraternum pectus complectemur Chriſtiana nobis charitate coniunctũ, quod nunc dolemus diſſenſione diabolica ſeparatum. Poterit quippe vnuſquiſque noſtrum honoris ſibi ſocio copulato viciſsim ſedere eminentius, ſicut peregrino Epiſcopo iuxta cõſidentem collegam hoc cum alternis baſilicis vtrunque conceditur, vtroque alterum cum honore mutuo præueniente: quia vbi præceptio charitatis dilatauerit corda, poſſeſsio pacis non fit anguſta, vt vno eorum defuncto, deinceps iam ſingulis ſinguli priſtino more ſuccedant. Nec nouum aliquid fiet, Nam hoc ex ipſius ſeparationis exordio in eis, qui damnato nefariæ diſciſsionis errore vnitatis dulcedinem vel ſero ſapuerunt, catholica dilectio cuſtodiuit. Aut ſi forte populi Chriſtiani ſingulis delectantur Epiſcopis, & duorum cõſortium inuſitata rerum facie tolerare non poſſunt, vtrique de medio diſcedamus, & Eccleſiis ſingulis damnata ſchiſmatis cauſa in vnitate pacifica cõſtitutis, ab his ſingulis in Eccleſiis ſingulis annuentibus vnitati factæ,

A factæ, per loca neceſſaria ſinguli conſtituantur Epiſcopi. Et cum legeret, Auguſtinus Epiſcopus dixit, Dicam charitati veſtrę & cōmemorē rē dulciſsimā & ſuauiſsimā, quam domino adiuuante ſumus experti: Cū ante ipſam collationē inter nos aliqui fratres de hac re colloqueremur, quia pro pace Chriſti Epiſcopi debent eſſe, aut debent nō eſſe, quod vobis fatendū eſt, circūſpiciētes omnes fratres & coëpiſcopos noſtros, nō facile nobis occurrebant, qui hoc vellēt ſuſcipere, & de hac humilitate domino ſacrificare, dicebamus vt fieri ſolet: ille poteſt, ille non poteſt: ille conſentit hoc, ille nō tolerat: loquentes magis pro ſuſpicionibus noſtris, qui corda illorum videre minime poteramus. Quando autem ventum eſt vt hoc palàm fieret, in concilio vniuerſorū tam frequenti pené trecentorum Epiſcoporum, ſic placuit omnibus, ſic exarſerunt omnes, vt parati eſſent Epiſcopatum pro Chriſti vnitate deponere, & non perdere, ſed deo tutius commendare. Duo ibi vix inuenti ſunt, quibus diſpliceret. Vnus annoſus ſenex, qui hoc etiam dicere liberius auſus eſt, alter voluntatē B ſuam tacito vultu ſignificauit. Sed poſteaquā illum ſenē liberius hoc dicentem obruit omnium fraterna correptio, illo mutante ſententiam, vultum etiam ille mutauit. Audite ergo quibus modis etiam ipſa exhortatio facta eſt, propter illum qui ait, Qui ſe humiliat exaltabitur. Item legit, Quid enim dubitemus redemptori noſtro ſacrificium iſtius humilitatis offerre? An vero ille de cœlis in humana membra deſcendit, vt membra eius eſſemus, & nos ne ipſa eius membra crudeli diuiſione lanientur, de cathedris deſcendere formidamus? Propter nos nihil ſufficientius, quàm Chriſtiani fideles & obedientes ſimus. Hoc ergo ſemper ſumus. Epiſcopi autem propter Chriſtianos populos ordinamur. Quod ergo Chriſtianis populis ad Chriſtianam pacem prodeſt, hoc de noſtro Epiſcopatu faciamus. Auguſtinus Epiſcopus dixit, Propter vos hoc debem⁹ eſſe quod vos. Quid debes eſſe tu, cuicūque loquor veſtrum? Chriſtianus fidelis, obediens hoc tu propter te, hoc & ego propter me. Ergo quod tu ꝑpter te, & ego propter me, ſemper eſſe debemus. Quod autem ſum propter te, ſim, ſi tibi prodeſt, non ſim ſi tibi obeſt. Ecce quod dictum eſt, attendite. Item legit, Si ſerui vtiles ſumus, cur domi- C ni æternis lucris pro noſtris temporalibus ſublimitatibus inuidemus? Epiſcopalis dignitas fructuoſior nobis erit, ſi gregem Chriſti depoſita magis collegerit, quàm retenta diſperſerit. Cúmq; recitaret, Auguſtinus Epiſcopus dixit, Fratres mei, ſi dominum cogitamus, locus iſte altior ſpecula vinitoris eſt, non faſtigium ſuperbiētis. Si cum volo retinere Epiſcopatum meum, diſpergo gregem Chriſti, quo modo eſt damnum gregis, bonor paſtoris? Itē legit, Nam qua frōte in futuro ſeculo promiſſum à Chriſto ſperabimus honorem, ſi Chriſtianā in hoc ſeculo noſter honor impedit vnitatē? Hęc propterea præſtantiæ tuæ ſcribenda curauimus, & vt per te innoteſcāt omnibus poſtulamus, vt in adiutorio domini dei noſtri, quo admonente iſta promittimus, & quo adiuuante nos implere poſſe cōfidimus, etiam ante collationem ſi fieri poteſt, corda hominū vel infirma, vel dura, pia charitas, aut ſanet, aut edomet: ac ſic iam pacificis mentibus non reſiſtamus manifeſtiſsimæ veritati, & diſputationem noſtram, vel pręcedamus concordia, vel ſequamur. Neq; enim deſperare debemus, ſi recolūt eſſe pacificos beatos, quoniam ipſi filij dei vocabuntur, multo dignius & facilius eos velle, vt pars Donati vniuerſo orbi Chriſtiano reconcilietur, q̃ vniuerſus orbis

Luc. 14.

Chriſtianus à parte Donati rebaptizetur, cū præſertim D de Maximinianoi ſacrilego & dānato ſchiſmate venientes, quos etiam terrenarum poteſtatum iuſsionibus inſectando emendare curarūt, tanta diligentia quæſierūt, vt nec baptiſmum ab eis datum reſcindere auderent, & quoſdā eorum dānatos ſine vlla honoris diminutione ſuſciperent, quoſdā vero in illius diſciſsionis ſocietate impollutos eſſe cenſerent. Quorum inter ſe cōcordiæ nō inuidemus, Sed eos oportet aduertere quàm pie ramū à ſe fractum tāto ſtudio radix catholica inquirit, ſi ramus ipſe ſimiliter à ſe paruū fragmen inciſum ſic colligere laborauit. Et alia manu. Optamus te fili in domino bene valere. Quo recitato Auguſtinus Epiſcopus dixit, Audite qui neſcitis, audite obſecro vos. Deo gratias, quia ipſo præſente loquor. Cauſam iſtam Maximinianiſtarum, quā volo modo vobis exponere, vbi omnium calumniarū ſuarum tanquam malarum mercium nauem fregerunt. Cauſam ergo iſtā Maximinianiſtarū cū totiens obieciſſemus in noſtra collatione, nihil aduerſus eā dicere potuerūt: id eſt, aduerſus obiectionē noſtrā totiens inſertam, totiens repetitā, totiens eorū frōtibus illiſam, nihil omnino reſpondere potuerunt, quia quod reſponderent non inuenerunt. Audite ergo illam diligenter. Ecce hic eſt, audit me, ſi mentior redarguat, probare me compellat, Geſta quidem ipſa hic nō ſunt, ſed ibi ſit cauſa. Feramus quaſlibet dilationes, vt ad documenta neceſſaria veniamus, ſi probauero quod dico. Si tamen inde dubitat, aut quod abſit dubitare ſe fingit, quod pace eius dixerim, non cōmunicet, ſi non probauero. Si autē ſcit iam me verū dicere, & nouit propterea reſpondere noluiſſe, quia quod reſponderet non potuit inuenire, rogo vos vt ipſi iudicetis, quid ſit tolerabilius in honore ſuo ſuſcipere à ſe dānatū, an fratrē agnoſcere non aliquando à ſe conuictum. Intendite obſecro, audite narrationem. Maximinianus quidam diaconus fuit Carthaginenſis, in parte Donati, ſiue merito ſuperbiæ ſuæ, ſiue vt ipſi putant merito iuſticiæ ſuæ, offendit Epiſcopum ſuum, id eſt, Primianum Carthaginenſem, ſiue inique, ſi ſuperbus meliorem, ſiue iuſte, ſi probus improbiorem. Excommunicatus eſt à Primiano, perrexit ad Epiſcopos vicinos, concitauit inuidiam Primiano, accuſauit eum apud illos. Ventum eſt ad Carthaginem. Voluerunt qui venerunt multi Epiſcopi F Donatiſtæ, ad ſe venire Primianum, ſicut voluerunt maiores iſtorum ad ſe venire Cæcilianum. Factione cognita, noluit ad iſtos venire Primianus, ſicut ad illos noluit venire Cæcilianus. Damnatus eſt ab iſtis abſens Primianus, ſicut ab illis dānatus eſt abſens Cęcilianus. Qualē imaginem rerū voluit deus ante oculos noſtros recenti tēpore ponere, quoniā nimis antiqua iā delebat obliuio. Dānatus eſt abſens. Ab aliis Epiſcopis partis Donati, Primianus cōmunioni eſt reſtitutus, imò quia eum non depoſuerūt, in ſua ſede firmatus eſt. Dānati ſunt Maximinianiſtæ, ſicut à peregrinis Epiſcopis & trāſmarinis abſoluto Cæciliano meruit dānari Donatus. Dānatus eſt Maximinianus cū duodecim ordinatoribus ſuis. Factio quidē ipſa plurimos cōtinebat, cētum erāt fortaſsis Epiſcopi. Sed ne maior præciſio fieret, iſti noluerunt paucis deiectis, multis imponere diſciplinā. Dānarunt ſolos qui affuerunt ordinationi Maximiniani, quando contra Epiſcopū ſuum illicite eſt eleuatus Epiſcopus. Cęteri in ipſa factione cōſtituti, ſi redire ad Eccleſiā vellēt, in ſuis permitterētur honoribus. Verbis quidē ſuis oſtendebāt, eos foris eſſe ab Eccleſia. Quem enim hortaris vt intret, foris eſt. Conſtituto ergo die,

E

G go die, intra quem diem ſi redirent nihil eis obeſſent
quæ aduerſus Primianum dicebantur, decreto Bagaien
ſi firmarunt. Damnatus eſt Maximinianus cũ duode-
cim. Cœpit agi, vt damnati de baſilicis pellerentur. In-
terpellantur iudices, interpellantur proconſules, in iu-
dicium allegatur Epiſcopale Bagaienſe concilium. Di-
cuntur hæretici, demonſtrantur damnati, impetrantur
iuſsiones, auxilia congregãtur, venitur ad eiciẽdos de
baſilicis homines damnatos & in ſua pertinacia cõſti-
tutos. Illis condemnatis, populi qui fauebant reſtiterũt.
Vbi non potuerunt, victi ſunt. In locum eorum qui vi-
cti ſunt & expulſi, alij ordinati ſunt. Ex quibus duos no-
uimus, vt de cæteris taceamus, vnum Felicianum, al-
terum Prætexatum Aſſuritanũ. Quos poſt annos duos
aut tres, per Opeatũ Gildonianũ poſt multas illis illatas
perſecutiones, iudiciariis perſecutionibus & tota acri-
monia poteſtatum, in ſuis honoribus ſuſceperunt. Poſt
damnationem ſuam, poſt eiectionem, poſt perſecutio-
nes ſuſceperunt illos in honoribus ſuis, adiunxerunt ſi-
bi ſocios atque collegas. Nam in loco vnius ipſorum
Prætexati Aſſuritani, alium iam ordinauerunt nomine
H Rogatũ, qui modo catholicus eſt, cui exercitus iſtorũ,
id eſt, agmen Circũcellionum, linguam & manũ præci-
dit. Illi autem qui per ipſum tempus quo illi dãnati fo-
ris erant, fermè per triennium baptizati ſunt à damna-
tis, baptizati ſunt foris ab Eccleſia iſtorum, ſic ſunt ſu-
ſcepti, Nemo dixit, non habes baptiſmum, quia foris es
baptizat°. Et rebaptizatᷣ qui venit de Epheſo, de Smyr-
na, de Theſſalonica, de cæteris Eccleſiis quas ſuo la-
bore Apoſtoli plantauerunt, & ad quas legimus miſſas
Apoſtolorum Epiſtolas, quas audimus in Eccleſia reci-
tari. Sententia tenetur, Et quantum audiuimus ab ipſo
fratre noſtro, quẽ deus faciat pacatum fratrem noſtrũ,
ab iſto Emerito eſt dictata ſentẽtia vbi illi dãnati ſunt.
Legatur ipſa ſententia vbi illi damnati ſunt, & legatur
Cõtra Creſconium. li. 4. cap. 2. ſententia vbi Cæcilianum damnauerunt maiores iſto-
rum, & videamus qui rei peiores facti ſunt, qui grauio-
re ſententia puniti, qui ſtrepitu maiore damnati. Ibi di-
xit. Licet enim viperei ſeminis noxios partus venenati
vteri alueus diu texerit, & concepti ſceleris, vt aqualicu
lus in aſpidum membra, tardo ſe calore euaporauerit,
I tamen conceptum virus euaneſcente vmbraculo occul
tari non potuit. Nam etſi ſero, publicum tamen parri-
cidium, facinus ſuum fœta ſcelerum vota pepererunt.
Pſal. 7. Quod ante prædictũ eſt, Parturiit iniuſticiam, conce-
pit dolorem, & peperit iniquitatem. Sed quoniã ſerenũ
iam fulget è nubilo, nec eſt confuſa criminum ſylua cũ
ad pœnam deſignata ſunt nomina: indulgentiæ enim
antehac fuerat, dũ clementiæ dimittimus lineam, in-
Cõtra Creſconium. li. 3. ca. 19. & 53. uenit cauſa quos puniat. Et inter cætera, Loquamur cha
riſsimi fratres, ſchiſmatis cauſas, quia iam nõ poſſumus
tacere perſonas. Maximinianum fidei æmulum, verita-
tis adulterum, Eccleſiæ matris inimicũ, Dathan, Chore
& Abiron miniſtrum. Hæc verba ſunt partis Donati in
Maximinianiſtas, iſto vt audiuimus dictante prolata.
Scitis autem qui ſint Dathan Chore & Abiron, Ipſi pri-
mo ſchiſma fecerunt, quibus pœna vſitata non ſuffecit,
Nume. 16. viuos aperta terra deuorauit Dathan Chore & Abiron
miniſtrum. Verba ipſius ſunt. De pacis gremio ſenten-
tiæ fulmen excuſsit. Audite adhuc, Et quòd adhuc eum,
inquit, dehiſcens terra non abſorbuit, ad maius iudiciũ
ſuperis reſeruauit. Raptus enim ſui compẽdio lucraue-
rat funeris vſuras, nunc grauioris colligit fœnoris cum
mortuis intereſt viuis. Verba ſunt ipſius Maximinianũ
dãmnãtis vel potius vt ipſe dicit, ore veridico fulmi-
nantis: Et tamen collecti ſunt aſpides, viperę, parricidę, K
nec exufflatur baptiſmus quem dedit aſpis, vipera, par-
ricida. Audiſtis quantus ignis exarſerit eloquẽtiæ, quã-
do inuenit fœnum quod poſſet incendere. Frater Eme-
rite amplexus es fratrem tuum Felicianum, tui oris ful-
mine condemnatum, agnoſce fratrem Deuterium, tibi
etiam genere ſociatum. Quotienſcunque fratres mei
cauſam iſtã Maximinianiſtarum, quam ſicut potui vo-
bis expoſui, eis cum in collatione ageremus obiecimus,
plus inde tacuit, quàm modo in omnibus tacet. Non ſe
occultent tergiuerſatoria, non defenſione, ſed fuga. Di-
cunt enim quod dilationem illis dederint, & intra di-
lationem illos ſuſceperint. Hoc falſum eſt. Duodecim
enim cum Maximiniano damnati ſunt, cæteri autem
non aderant ordinationi eius, quando ei manus impo-
ſita eſt. Illis dilationem dederunt, Nam verba ipſius iſta
ſunt, Nec ſolum hunc, inquit, ſceleris ſui mors iuſta cõ- *Vbi ſupra.*
demnat, trahit etiam ad cõſortium criminis plurimos
catena ſacrilegij, de quibus ſcriptum eſt, Venenum aſpi *Pſal. 90.*
dum ſub labiis eorum, quorũ os maledictione & ama-
ritudine plenum eſt, veloces pedes eorum ad effunden- L
dum ſanguinem, Contritio & infœlicitas in viis eorũ,
& viam pacis non cognouerunt. Non eſt timor dei an-
te oculos eorum. Nollemus quidem tanquam proprij
corporis ſecare iuncturam, ſed quoniam tabeſcẽtis vul-
neris putredo peſtifera plus habet in abſciſione ſolami-
nis, quàm in remiſsione medicaminis, inuenta eſt cau-
ſa ſalubris, ne per cuncta membra peſtilens irreperet
virus, vt compendioſo dolore natum decidat vulnus.
Famoſi ergo criminis reos eſſe nominat duodecim, in-
ter quos & Felicianum & Prætexatum, Sed nomina
omnium mihi non occurrunt. Et infert ſic, Qui funeſto
opere perditionis vas ſordidum collecta feculentia ſor
didarunt*, Sed & clericos aliquando Eccleſiæ Cartha- **aliàs, glutinarunt.*
ginis, qui dum facinori interſunt, illicito inceſtui præ-
buerunt lenocinium, dei præſidentis arbitrio vniuer-
ſalis concilij ore veridico dãnatos eſſe cognoſcite. Eos
autem quos ſacrilegi ſurculi non polluere plantaria,
hoc eſt, qui à Maximiniani capite proprias manus ve-
recundo fidei pudore retraxerunt, ad matrem Eccleſiæ
redire permiſimus, Volebant pumicare faciem ſuã qua
ſacrilegis ignoſcebant, & aperte ſchiſmaticis viam re-
deundi concedebant. Quid eſt hoc? Rogo modo mihi M
dignentur exponere, quo modo eos ſacrilegi ſurculi
non polluere plantaria? Quare illis dilationem das ſi
nullam partem in Maximiniani ſchiſmate habere po-
tuerunt? Si autem ſocij ſunt factionis, quanuis non fue-
rint præſentes ordinationi, quo modo illos non in-
quinat Maximinianus, & totum orbem terrarum ſe-
mel abſens damnatus, tertio præſens abſolutus inqui-
nat Cæcilianus? Non inquinat Afer Afros, viuus viuos,
notus notos, particeps ſocios, & Cæcilianus inquinat
tranſmarinos, inquinat longe poſitos, inquinat non
damnatos? Tecum ſedit à te damnatus, & non te in-
quinat Felicianus. Ego illum non vidi, tu iſtum noſti,
Ego illum innocentem credo, tu iſtum nocentem
damnaſti. Aut ſi fateris innocentis te fuiſſe recepto-
rem, fateris te innocentis fuiſſe damnatorem. Et ta-
men fratres mei non inuidemus concordiæ ipſorum,
inter ſe ſuſcitata odia diabolica finierunt, quo modo
putant, in pacem redierunt. Sed hoc dico, Si ramus fra-
ctus quæſiuit virgultum à ſe fractum, qua diligentia de-
bet arbor ipſa quærere ramũ ex ſe fractũ? Ideo ſudamus,
ideo laboramus, ideo inter eorũ arma & cruẽtas furias
Circũcellionũ periclitati ſumus, & adhuc reliquias eorũ
qualicun-

A qualicunque donata à deo patiētia toleramus, dum ar-
bor quærit ramum,dum grex ex ouili Chriſti, ouē per-
ditam quærit. Si paſtoralibus viſceribus præditi ſumus
per ſepes & ſpinas nos coarctare debemus. Membris la
ceratis ouem quæramus, & paſtori principiq; omnium
cum lætitia reportemus. Multa diximus etiam fatigati,
& tamen frater noſter, propter quem iſta dicimus vo-
bis,& cui pariter dicimus,& pro quo tanta agimus,ad-
huc pertinax conſiſtit. Conſtantem ſe putat fortitudo
crudelis. Nō adhuc de vana & falſa fortitudine glorie-
tur, Audiat Apoſtolnm dicentem, Virtus in infirmitate
2.Cor.12. perficitur: Orem⁹ pro illo, Vnde ſcimus quid velit de⁹?
Prouer.19. Multę cogitationes ſicut ſcriptum eſt, in corde viri, cō-
ſilium autem domini manet in æternum.

AD LECTOREM.

*Huic loco congruebat liber ad Bonifacium comitem de cor-
rectione Donatiſtarum. Cuius Auguſtinus meminit in re-
tractationibus, ſed is excuſus eſt inter Epiſtolas, numero
quinquageſima: ſatis voluminum eſt, etiam ſi non iterentur eadem,
B quemadmodum factum eſt in editione prima.*

Finis.

*Huius libelli nō meminit Auguſtinus in Catalogo ſuo. Mul
ta tamen inſunt, quæ congruunt cum illius phraſi, quædā
diſcrepant. Videtur alicubi mutilus.*

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, CONTRA Fulgentium Donatiſtam Liber.

Libellum, quem mihi religio tua
frater Fulgenti direxit, non aſ-
pernatus accepi, quem vtrum ip-
ſe dictaueris, an aliunde quæſie-
ris non ſatis admiror. Eſt enim
& hoc noſtræ religionis officiū,
non perſonas intendere, ſed ve-
C ritatem in omnibus quærere, in-
uentam agnoſcere, & agnitam cuſtodire. Sic enim Apo
ſtolus Paulus dicit, Omnia probate, quod bonū eſt te-
1.Theſſ.5. nete. Ab omni ſpecie mala vos abſtinete. Breuiter igi-
tur dicam quod ingenioſius literis dilataſti. Dixiſti vnū
eſſe baptiſma, quod Samaritanus, id eſt, hæreticus habe-
re non meruit. Vnum ortum concluſum, qui eſt Eccle-
ſia, fontem habere ſignatū, de quo nullus alienus attin-
git. Vnum oleum quod eſt chriſma ſanctiſſimū, quod
moriturę muſcę corrūpunt, & peccatores omnino non
dabunt. Contra hæc mihi in adiutorio domini paran-
da reſponſio eſt, nec aliunde ſumenda, niſi ex lectione
diuina. Verbi ergo principiū iam ſumamus, imò ipſum
verbum principium Ieſum dominum, ducem ac prin-
Ioan.8. cipem cœleſtis militiæ teneamus, bella geramus, & eius
manu ſacrata tuba petamus muros validiſſimos ciuita-
tis nefariæ Hiericho: id eſt, altitudinem mundanæ ſa-
pientiæ teſtamentis dominicis circundemus, veritatis
& libertatis vocibus cōcrepemus, aduerſarios in domo
Raab, id eſt, Eccleſiæ quæ nuncios eius ſuſcipit, propter
mundi excidium confugere compellamus: pertinaces

anathemate condemnemus, vt hactenus victores eſſe D
poſſimus. Hęc ergo ex lege aduerſus legem, ex dei teſta-
mento aduerſus dei teſtamētum, ex veritatis fonte ad-
uerſus veritatis fontem tam obice forti prima fronte
ſumpſiſti, quaſi poſſit veritas à ſemetipſa deuinci, aut
gloria luminis ſua luce fuſcari. Donatiſta dixit, Do- 1
minus & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus vnici baptiſmi
doctor & cuſtos ne ſitiētes animas per aridos lacus mē-
tis error abduceret, perēnes hauſtus ſibi eſſe proclamās,
in Euangelio ſuo ita teſtatus eſt, dicens, Qui ſitit, veniat Ioan.7.
& bibat, qui credit in me, ſicut Eſaias dicit. Cath. re-
ſpondit, Non habet, ſicut dicit Eſaias: ſed, ſicut dicit ſcri
ptura. Sed iſta velut impedimenta deſpiciam, ne longo
ſermone vtilitatem legentis excludam. Donatiſta 2
dixit, Qui credit in me, ſicut dicit Eſaias, flumina de vē-
tre eius fluent aquæ viuæ: & ne paſſim & vbiq; viui poſ-
ſe diceretur, merita aquarum ipſe diſcreuit, dum Sama-
riæ apoſtaſiæ originem in proprio fonte dānauit, Qui Ioan.4.
biberit, inquit, ex hac aqua, ſitiet iterum: qui biberit ex
aqua quam ego dedero, non ſitiet in æternum, ſed fiet
in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Cath. re-
ſpōdit, Hæc vtiq; ideo poſuiſti, vt nos catholicos quaſi E
Samaritanos & ſine baptiſmo demonſtrares. Iam ergo
Donatiſtas in Samaritanis incipe ſpeculari, Samarita-
norum dogma Regnorum libro docente tale fuit, Deū
timebant, & ſimul figmenta colebant: diuinam legem Cōparatio
ſeruabant, & patrum errores minime deſerebant: circū- Donatiſta-
ciſionis ſignum habebant, & Iſraëlitarum collegium nō rū ad Sa-
tenebant. Hoc & vos facitis, Deum metuitis, & figmen- maritanos.
tum luteum Donatū pariter colitis. Et hic enim ex ter-
ræ puluere figuratus eſt. Diuinam legem ſeruatis, & pa-
rentum errorem non relinquitis. Baptiſmi habetis ſa-
cramentum, & catholicorum non vultis habere conſor
tium. Ecce vos eis per omnia ſimilatis. Sicut ergo tunc
Samaritanorum circunciſio ſecūdo dari non poterat,
ita nunc Donatiſtarum baptiſma iterari non debet, do-
mino Chriſto dicēte, Qui ſemel lotus eſt, nō habet ne- Ioan.13.
ceſſitatē iterum lauādi. Circunciſio enim Samaritano- Coloſſ.2.
rum baptiſma ſignificat Donatiſtarum, dicente Apo-
ſtolo, Circunciſi eſtis circunciſione non manu facta in
expoliatione corporis carnis, ſed in circunciſione Chri
ſti, cōſepulti ei in baptiſmo. Quòd autem ait dominus,
Qui biberit ex hac aqua ſitiet iterum: non de baptiſma- Ioan.4.
te, ſed de terreno locutus eſt elemēto. Nam ſi baptiſma F
hic vellet oſtendere, nullo modo à Samaritana muliere
poſtulaſſet. Denique puteus ille non Samariæ dictus eſt
ſed Iacob, & vtiq; Iacob non fuit hæreticus, ſed deo di-
lectus, ſemper charus, & ipſe ex eo bibit, & filij ei⁹ & pe-
cora eius. Donatiſta dixit, Nunquam ergo Eccleſiæ 3
ſpiritus patitur iūgi quod ore diuino meruit diffamari,
legis præconio præmonente, Duo contra duo, vnum Eccleſiaſtici
contra vnū. Et dominus in Euangelio, Tūc, inquit, duo 32.
erunt in agro, vnus aſſumetur, & vnus relinquetur: duæ Matth.24.
molentes in molēdino, vna aſſumetur & vna relinque-
tur. Vides ergo duo genera eſſe baptiſmatū & duo præ-
mia meritorū, dum vnū letalis ingenij ardor exurit, &
bibulæ ſitis perēnes hauſtus excoquit, alterū quod ſemel
potandarū meatibus ſitiū vitę perennitatē ſanciuit, vtiq;
in effoſſis gurgitibus perpetuas ariditates oſtēdit, & dū
eius pie meritū clauſit, mortis aditū patefecit, dicente
Hieremia, Duo mala fecit popul⁹ iſte: Me dereliquerūt, Hiere.2.
& effoderunt ſibi lacus detritos, qui copiā non poſſunt
portare. Et iterū, Omnes qui derelinquūt te, cōfunden- Hiere.17.
tur: recedentes à te, ſcribētur in libro mortis, quoniam
dereliquerunt te fontē vitæ. Cath. reſpondit, Tu vnum

G contra vnum,ego multa baptiſmata aſſero contra vnũ,
Etenim Paganus baptizat,& Iudæus baptizat,& Saddu
cæus baptizat,& multi extra regulam datæ legis bapti-
zare non ceſſant,ſed illud eſt vnum quod verum,illud
verum quod Chriſti,illud Chriſti quod patris & filij &
ſpiritus ſancti:hoc eſt verum, hoc ſalubre,huic nullum
eſt comparandum.Hoc qui non accipit,ipſe ſibi & vitę
4 meritum clauſit,& mortis aditum patefecit. Dona-
tiſta dixit,Quòd ſicut aſſeris vna fides in vtroque con-
ſiſtit,cur inter fidelem aquam & perfidam iuſta ſepara-
tione diſcreuit,teſtante domino per Eſaiam , Quis nũ-
Eſaia.33. ciauit vobis quia ignis ardet? Quis nunciauit vobis lo-
cum illum æternum? Ambulans in iuſticia , prædicans
viam rectam,odio habens facinus & iniuſticiam,& ma
nus abſtinens à muneribus,& grauans aurem vt nõ au-
diat iudicium ſanguinis,& comprimẽs oculos ſuos ne
videant iniquitatem , hic inhabitabit in alta ſpe fortis,
panis illi dabitur,& aqua eius fidelis. A cuius fide perfi-
Hiere.15. diam ſeparans, Hieremia teſtante , ſic poſuit , Vt quid
iniuriantes me præualent? plaga mea ſolida facta eſt,
vnde ſanabor? facta eſt mihi ſicut aqua mendax non ha
H bens fidem. Cath. reſpondit , Hæretici omnes licet
in ſua ſibi diſputatione diſcordent , in baptiſmi tamen
traditione ſolenni verbo concordant. Sicut circunci-
ſio vna, ſed fide varia in Iudæis & Samaritanis veteri-
bus cõſiſtebat. Neceſſe eſt ergo ſicut tunc ita & nũc fie-
ri oportere cõuerſis,vt quod diſputatione ſola petatur,
ſola iterum diſputatione ſoluatur,vt audire de domino
Ioan.15. poſsint. Iam mundi eſtis propter ſermonem quem lo-
1.Cor.10. cutus ſum vobis,Manete in me,& ego in vobis.Omnia
enim in figura contingebãt illis , ſcripta ſunt autem ad
correptionem noſtram, in quos fines ſeculorum deue-
5 nerunt. Donatiſta dixit , Ezechiel quoque ſic dixit,
Et videbunt,quia plures ſunt qui auerterunt aquã anti-
quæ piſcinæ, & non aſpexerũt ad eum qui fecit eam ab
initio , & eum qui illam condidit non viderunt. Inau-
dita dementia perfidorum , nec diuinis velle vocibus
credere,nec Apoſtoli ſimplicem doctrinam erroris ſui
faucibus velle ſeruare. Cath. reſpondit, Abſit,abſit vt
aquam antiquæ piſcinæ, ſicut vos in partem ducamus,
aut diuinis eloquiis non credamus , quod legimus cre-
dimus:& quod credim⁹,prædicamus. Audi quæ ſit ori-
Zach.14. go noſtra, & vbi eius aqua diffuſa . In Zacharia ſic ha-
I bes, Exibunt aquæ viuæ de Hieruſalem , medium earũ
ad mare orientale, & medium earum ad mare nouiſsi-
mum:hoc eſt,ab Hieruſalem vſque ad fines terræ:æſta-
te & hyeme erunt : id eſt , omni tempore erunt . Et erit
dominus rex ſuper omnem terram:hoc eſt, omni terræ
Chriſtus dominabitur, nõ Donatus. Hæc eſt poſſeſsio,
hæc hæreditas Chriſti,quæ à ſanctis colitur, & perenni
Pſal.2. fonte rigatur,de qua et dictum eſt, Dabo tibi gẽtes hæ-
reditatem tuam,& poſſeſsionem tuam terminos terræ.
Qui in ipſa eſt, hæres aſcriptus eſt : qui in ipſa non eſt,
iam damnatus & morti deſtinatus eſt , ſcriptura dicen-
te,Qui egreſſus fuerit fores domus tuæ , ipſe ſibi reus e-
6 rit. Donatiſta dixit, Hinc ſibi deus vnicum baptiſma
eſſe proclamat: hinc Apoſtolus vnũ cunctis dixiſſe cõ-
firmat,deo per Salomonem probante , Ortus cõcluſus,
Canti.4. ſoror mea,ſponſa mea,fons ſignatus,puteus aquæ viuę,
paradiſus cum fructu pomorum. Cath. reſpondit,
Recordare,lege,omnia,aduerte diligẽter, & vide quòd
ex hoc paradiſo,ex hoc orto concluſo , ex hoc fonte ſi-
gnato,etiam foris ſalutis vnda decurrat, quæ vadit cõ-
Gene.2. tra Aſſyrios,cõtra vos videlicet Donatiſtas, Ex Aſſyriis
enim Samaritani illi naſcuntur qui vobis ſunt compa-
rati , Ipſe eſt , inquit ſcriptura, fluuius qui vadit contra K
Aſſyrios,contra inimicam dei populo gentem:nõ pro
illis vadit,ſed contra. Quibuſdam enim eſt odor mor-
tis in mortem,quibuſdam veru odor vitæ in vitam. Si- *2.Cor.2.*
cut enim qui manducat & bibit ſanguinem domini in- *1.Cor.11.*
digne,iudicium ſibi mãducat & bibit. Sic & qui accipit
indigne baptiſma,iudicium accipit non ſalutem. Nam *Ioan.13.*
& Iudas proditor bonum corpus, & Simon magus bo- *Act.8.*
num baptiſma Chriſti percepit, ſed quia bono bene nõ
vſi ſunt,mali male vtendo deleti ſunt . Bonũ eſt baptiſ-
ma,bonũ eſt Chriſti ſanguis & corpus , bona eſt & lex, *1.Timo.1.*
ſed ſi quis ea legitime vtatur. Neque enim & quia foris
eſt,diuina non eſt,aut quia ab alienis habetur,aliena pu
tabitur , aut quia à malis iniuſte tractatur, à nobis iuſte
damnabitur. Aqua paradiſi,aqua trinitatis eſt,hanc vbi
agnoſcimus , paradiſi nõ negamus,hãc vbi non perſpi-
cimus,paradiſi omnino non dicimus,quæcunque foris
nata eſt,paradiſi nullo modo dicenda eſt. Vt puta Ma-
nichæus,quia nũquam fuit in paradiſo,nec ſicut vos de
Eccleſia foras egreſſus eſt , aqua paradiſi potandus eſt,
quia foris exortus eſt. Hic opus habet vt viuat , ne inæ-
ternum moriatur,ſed vt legitime viuat,in ipſa viuat ne L
iudicium manducet & bibat. Donatiſta dixit,Econ- 7
tra Apoſtolus dixiſſe teſtatur, Vnus deus,vna fides, vnũ *Ephe.4.*
baptiſma,Nulla in doctrina diuina varietas, per omnia
dominum ſequitur ſeruus , in nullo differt à magiſtro
diſcipulus , quem ſequeris , quem imitaris, quem huius
flagitij arbitraris authorem? Cath.reſpondit, Da mi-
hi aliquem ſanctorum poſt trinitatẽ rebaptizare, quod
facis. Lege mihi non illas ſcripturas quarum authori-
tate non teneor , ſed noui & veteris teſtamenti quibus
vtrique ſubiicimur,Si vnum eſt baptiſma, cur duplicas
vnum ? Non enim aliud iteras quàm quod inuenis ve-
rum. Quoniam ergo quæ deſtruxiſtis , ea iterum reædi-
ficatis,præuaricatores vos eſſe monſtratis. Donatiſta 8
dixit , Aut ſi vnum putas cum reis aliqua permixtione
coniunctum ſacramentũ baptiſmi,audi prophetas qui-
bus ſit recte diſpenſum, dicente Salomone, Fõs vitæ in
manibus iuſti. Cath. reſpondit,Bene de vobis domi- *Luca.16.*
nus dixit,qui errorem veſtrum ante præuidit, Vos eſtis
qui iuſtificatis vos coram hominibus,dominus autem
nouit corda veſtra, quia quod altum eſt hominibus, a-
bominabile eſt apud deum . Si iuſtus es, & fons vitæ in M
manu tua eſt,nõ homo,ſed deus es, Ad te confugiatur,
tibi credatur,in te ſpes omnis vitę ponatur, ipſum bap-
tiſma in nomine tuo detur , & de domino taceatur.
Vis ſcire vbi hunc fontẽ vitę requiras?in Pſalmo habes,
Apud te eſt fons vitæ , & in lumine tuo videbimus lu- *Pſal.35.*
men. Non legiſti , Filius malus ſuperbos oculos habet:
filius malus ipſe ſe iuſtum dicit, exitus autem ſuos non
abluet? Niſi te vt hominem reũ eſſe cognoueris , niſi te
peccatorem veraci corde clamaueris,iuſtificari omni-
no nõ poteris,dicente Propheta , Dic prior iniquitates *Eſaia.43.*
tuas vt iuſtificeris. Et Ioannes Apoſtolus , Si dixerimus
quia peccatum non habemus, noſipſos decipimus , & *1.Ioan.1.*
veritas in nobis non eſt. Donatiſta dixit , Et Dauid 9
dicit, Oleum autem peccatoris non impinguet caput *Pſal.140.*
meum. Catho.reſpondit , Dic ergo mihi aliquem
tuorum quem probes non eſſe peccatorẽ,vt oleum ve-
ſtrum non poſsit eſſe peccatoris,cũ ſcriptum ſit,Nullus
eſt hominũ qui nõ peccet. Interpretes malo deſuper. Le *Eccleſiaſtes 7.*
ge,vt ſenſum poſsis accipere,ſic ait,Corripiet me iuſtus
in miſericordia,& increpabit me , oleũ autẽ peccatoris
non vngat caput meum:hoc eſt, Melior eſt miſericors
increpatio quàm lenis adulatio , ſicut & illud, Meliora

ſunt

Prouer.27. ſunt vulnera amici quàm voluntaria oſcula inimici. O-
A leum peccatoris blandimentum eſt adulatoris, de quo
Pſal.54. alibi dicit, Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum, &
Acto.10. ipſi ſunt iacula. Oleum iuſti ſpiritus eſt dei, dicente Pe-
tro, Ieſum à Nazareth, quem vnxit deus ſpiritu ſancto.
Deſine itaque ſpiritum ſanctum oleum dicere peccato-
10 ris, ne deum incipias aſſerere peccatorem. Donati-
ſta dixit, Aperta confeſsio perfidorum iſto loco mon-
ſtratur, quæ inimica præſumptione à facinoroſo ſacer-
dote coniuncta polluitur, cuius ſacrificium velut oleũ
Eſaia.66. voce diuina reſpuit. Facinoroſus, inquit, qui ſacrificat
mihi velut qui canem occidat: & qui offert ſimilaginẽ,
quaſi ſanguinem porcinum: & qui offert thus in memo
ria, quaſi blaſphemus. Cath. reſpondit, Certum eſt,
quòd ſacerdotis & plebis execretur de^9 ac deſpiciat ho
locauſta, ſi bona non affuerit conſcientia, Aut ſi de ſa-
cerdotibus ſolum dictũ cupis intelligi, quo modo apud
vos facinoroſorum nõ polloitur confectio ſacerdotũ?
Dicis, quãdiu mali latẽt inquinare nõ poſſunt. Propter
B quod ſcriptum eſt, Quæ occulta ſunt mihi, quæ mani-
feſtata ſunt vobis? Si ergo quãdiu mali latent inquinare
non poſſunt, cur longe poſitas nationes, quibus no-
men Donati & Cæciliani habetur incognitum, reba-
ptizare non times? Quis veſtrum aliquorum mala in
eorum pertulit aliquando noticiam? Et ſi pertuliſſet &
non probaſſet, in nullo prorſus obeſſet, iuxta illud, Quæ
11 occulta ſunt, mihi: quæ manifeſtata ſunt, vobis? Do-
natiſta dixit, Adhuc eius aquas turbidas Propheta
Abac.3. ſpiritu manifeſtat, Impoſoiſti, inquit, in mari equos tuos
Oſea.6. turbantes aquas multas, Me contempſit Galaad ciuitas,
quæ operatur ſtulta, turbas aquas, & fortitudo tua ſicut
hominis piratæ. Cath. reſpondit, Agnoſce in te tua
Pſal.36. tela conuerti, ſicut ſcriptum eſt, Gladius eorum intret
in corda ipſorum, & arcus eorum confringatur, Forti-
tudo tua Donatiſta, ſicut hominis piratæ, qui viribus
rebaptizas, viribus in aqua pugnas, viribus in aqua ne-
cas, Iſta gerens, pirata captus occideris, niſi cõuerſus pœ
nitueris, & regi Chriſto in catholica militaueris.
12 Donatiſta dixit, Si ergo vnico fonte Eccleſia glo-
riatur, vtique traditorum ſpelunca eſt, quę in aquarum
multitudine extollitur, & baptiſmi ſui ebrietate confu-
Apoc.17. ſa, cum regibus fornicatur, dicente Ioanne, Veni oſten-
C dam tibi damnationem meretricis magnæ ſedentis ſu-
per aquas multas, & inebriati ſuot omnes inhabitantes
terram à vino fornicationis eius. Rogo quæ ſunt aquæ
multæ, niſi plura baptiſmata? quæ mulier fornicaria, ni-
ſi traditorum ſpeluoca, quæ regum voluptatibus ſeruit
obnoxia, à quibus perſecutionibus poculũ bibẽs, ebria
cæcitate populis miſcet, & in amẽtia quos rigauerit du-
cit? Cuius acceſſum ſapientiſsimus Salomon interdixit,
Prouer.5. Ab aqua, inquit, aliena abſtine te, & de fonte alieno ne
biberis, vt longo viuas tempore, & adiicientur tibi an-
ni vitæ tuæ, Fons aquæ tuæ priuatus ſit tibi, Ne quiſquã
extraneus communicet tibi. Solus ergo priuatum non
habet fontem, qui vi meretricis aquarum poſsidet mul
titudinem, Ioannes quoque Apoſtolus aquarum multi-
tudinem improbat dicẽs, Et dixit mihi angelus, Aquas
Apo.17. quas vidiſti, ſuper quas ſedet fornicaria illa, populi, tur-
bæ & nationes ſunt. Cath. reſpondit, Et video vbicũ-
que aqua nominata eſt male, bene baptiſma credidiſti.
Sed in bono tibi, in malo mihi illam tribuere voluiſti,
1.Timo.1. vt de vobis impleretur quod Paulus Apoſtolus dixit,
Neſcientes neque quæ loquuntur, neque de quibus af-
2.Timo.3. firmant. Quẽadmodum enim Iannes & Mambres re-
ſtiterunt Moyſi, ita hi reſiſtunt veritati. Angelus dicit,

Aquas quas vidiſti, populi, turbæ, & nationes ſunt, Et tu D
angelo exponenti & dicis, Rogo quæ ſunt aquæ multę,
niſi plura baptiſmata? quæ mulier fornicaria, niſi tradi-
torum ſpelunca? Si & traditorum vocabula cupis addi-
ſcere, habes veſtros, Syluanum Circenſem, Felici cura-
tori ſacramenta tradentem. Habes Marinum ab aquis
Tibilitanis, Romano curatori tres codices offerentem:
Habes Victorem Ruſiccazienſem quatuor Euangelia
veluti deleticia comburentem, qui Cęcilianum abſentẽ
damnare auſi ſunt innocentem. Hęc eſt ſpelunca latro-
num, hęc progenies traditorum, hęc mulier fornicaria,
quæ relicto Chriſto, Donato proſtituit lupanaria, cuius
domus iuxta Salomonem ſeceſſus eſt mortis, cuius viæ Prouer.7.
ſunt inferorum, quæ ſe mundam vocat, cũ ſit ſordibus
plena: quæ ſe innocentem clamat, cum ſit ſceleribus ir-
retita: quæ pudenda committit, & facta ſua in alteram
dicit, ne prior audiat quę commiſit, De factis enim ve-
ſtris catholicos infamatis, vt populos à domino ſepare
tis. Proinde quòd quaſi tuos vt ab aqua noſtra ſe abſti-
neant, hortaris & dicis, Ab aqua aliena abſtine te, & de
fonte alieno ne biberis: fons aquæ tuæ priuatus ſit tibi, E
ne quiſquam extraneus communicet tibi: quis non vi-
deat Prophetam coniugibus pudiciciam commendaſ-
ſe, & te à veritate procul erraſſe? Aut ſi fonti tuo com-
municare nullus debeat extraneus, cur extraneos quæ-
ris, cur catholicos rebaptizas? Dooatiſta dixit, Cla- 13
ret ergo apud traditores eſſe multitudinem aquarum,
vbi diuerſa ſchiſmatum ſemina, vbi hæreticorum mul-
timodas peſtes, vbi Manichęorum deteſtanda ſordium
fæculenta, vel in abruptum cœnoſi gurgitis lacum in ę-
terna morte abrepto, charybdis vidit, & exterminij o-
leum flammis edacibus animauit. Cath. reſpondit,
O probare, ô errare, ô delirare. Claret ergo apud tradi-
tores eſſe multitudinem aquarum vbi diuerſa ſchiſma-
tum ſemina, vbi hæreticorum multimodas peſtes, vbi
Manichæorum deteſtãda ſordium fæculenta quo mo-
do probas nobiſcum eſſe ſchiſmaticorum multimodas Eccleſiaſtes
peſtes? Si nobiſcum eſſent, non hæretici, ſed catholici 10.
eſſent. Donatiſta dixit, Audi dicente Salomone, 14
Muſcæ morituræ exterminant cõfectionem ſuauitatis,
Olei eſt ergo genuina ſuauitas, quę ſi tactu improbo fue
rit violata ſit ingrata confectione polluta. Et recte ſpi-
ritum ſanctum immundis alitibus traditores æquatis, F
quòd in aliena menſa improbi corruant, & olei ſuaui-
tatem immundis tactibus fœdent. Cath. reſpondit,
Quis tactu improbo violat, qui quod inuenit ſeruat, an
qui confectum impudenter exterminat? Quando oleũ
veſtrum tetigimus, quando ſpiritum ſanctum iniurian-
do fugauimus? Docete aliquem noſtrum in diuinitatis
oleum improbe cecidiſſe, aut trinitatis baptiſma, ſicut
vos illicite violaſſe. Muſcæ morituræ Donatiſtæ circũ-
uolant per totius corporis membra, ſicubi reperiant
vulnerata, ſana pungunt, ægra lambunt, & eorum vl-
ceribus peccatorum vermes fundunt, quæ conſcien-
tiam mordeant, quæ animam finiant, quæ putredi-
nem nutriant, quæ nec ipſis mortuis cadaueribus par-
cant. Muſcæ morituræ cum oleum exterminant, oleo
perimuntur, neque enim viuitis qui ſpiritum ſanctum
efflatis. Donatiſta dixit, Hoc proprie Dauid ſan- 15
ctiſsimus, noſtræ fidei regulam ſubminiſtrans, edo-
cet idem peccatoris oleum, nec ſalutem afferre, nec cu-
iuſquam caput debere cootingere. Oleum, inquit, pecca Pſal.140.
toris nõ vngat caput meũ. Ergo diligẽti examine pecca
toris requirenda perſona eſt, ſi non de ſacerdote ſacri-
lego, vt profani aſſerunt, dominus dixit. Cath. re-

G ſpondit, Cum ſis peccati conſcius, audes dicere, pecca-
toris requirenda perſona eſt. Audi quæ ſit peccatoris
Roma. 3. iſta perſona. Apoſtolus dixit, Omnes enim peccauerũt,
Eccleſiaſtes & egent gloria dei. Et Salomon, Nullus eſt hominum
7. qui non peccet. Et Iob, In angelis ſuis reperit prauitatẽ:
Iob. 4. quanto magis in filiis hominum, qui terrenum habent
domicilium. Hæc eſt perſona peccatoris, id eſt, omnis
homo peccator, Si ſacerdos es, homo es: & ſi homo es,
peccator es. Quem teipſum facis? Dixiſti te ſolum eſſe
ſanctum, ſolum iuſtum, ſolum ſine peccato, ſolum ſine
macula. Dixiſti tuum eſſe baptiſma, tuum oleum ſan-
ctum, tuam menſam dominicam, tua illa omnia quæ
fidelibus diuinitus tribuuntur. Quid reſtat, niſi vt ſce-
lerate & impie deum te eſſe pronuncies? Sed audi quid
Eſaia. 14. caput ſuperbiæ audire meruit, Quo modo cecidiſti de
cœlo lucifer qui mane oriebaris, qui vulnerabas gentes,
qui dicebas in corde tuo, Super cœlum aſcẽdam, & ſu-
per aſtra dei exaltabo ſedem meam, ſedebo in monte
teſtamenti in lateribus Aquilonis, & ero ſimilis altiſsi-
mo? Veruntamen in infernum deſcendes, & in pro-
fundum laci. Niſi ergo pœnitueris, niſi conuerſus fueris,
H niſi depoſita ſuperbia peccatorum veniam poſtulaue-
ris, audies quòd & ille, quia cum ſis homo, facis teipſum
16 deum. Donatiſta dixit, Similiter dominus per Ag-
gæum Prophetam, immundos tactus, inquinamẽta cõ-
ferre, nec pollutum quenquam poſſe ſancire, ſi illicita
præſumptione conetur attingere quod ſanctum videat
contineri, ſalubri expoſitione monſtrauit, dum pro no-
Aggæi. 2. bis Prophetam cautum exhibuit. Interroga, inquit, do-
minus ſacerdotes dicens, Si alligauerit homo carnem
ſanctam in ſummo veſtimento, & tetigerit ſummitas
veſtimenti aliquam creaturam panis aut vini, aut olei,
ſi ſanctificatur? Et responderunt ſacerdotes & dixerũt,
Non. Et dixit dominus, Si tetigerit inquinatus in ani-
mam horum aliquid, ſi inquinabitur? Et dixerunt ſa-
cerdotes, inquinabitur. Et dixit dominus, Sic & popu-
lus hic, & ſic gens iſta, Omnis qui illuc acceſſerit, inqui-
nabitur. Cath. reſpondit, Hoc aduerſum te vſus es
teſtimonio, qui donum dei in tuo ponis arbitrio. Si e-
nim tactus ſancti, immundi inquinamenta non tollit,
vanum eſt quod geritur, quod conficitis, quod lauatis.
Si tetigerit, inquit, quod ſanctum eſt, creaturam panis
I aut vini vel olei, ſanctificabitur? Et reſponderunt ſacer-
dotes & dixerunt, Non. Vbi eſt quòd vos extollitis,
quòd ſanctitatem veſtram mundiciam conferre iacta-
tis? Aut ſi illud mouet quod ait, Sic populus hic, & ſic
gẽs iſta, Omnis qui illuc acceſſerit inquinabitur: doce-
te Aggæum qui iſta dicebat, de medio eiuſdem plebis
exiiſſe, ne inter eos etiam & ipſe pollutus viueret. Ta-
ctus ille opera ſignificat. Si ſanctus, inquit, tetigerit im-
mundum, non ſanctificabitur. Si immundus tetigerit
ſanctum, inquinabitur: id eſt, facilius ſanctus qui iun-
ctus fuerit genti huic peſsimæ peſsimatur, quàm gens
iſta in melius commutetur, quia procliuius ad imitatio-
nem malorum curritur quàm ad virtutes bonorum a-
nimus excitatur, ſicut melli plurimo parum abſinthij
iniectum, velocem amaritudinem trahit, mellis vero
etiam ſi duplum iniiciatur, non poterit eius obtineri
dulcedo. Exeundum ergo nobis eſt è medio malorum
Epheſ. 5. mente, non carne: operibus, non corporibus. Nolite, in-
quit Apoſtolus, communicare operibus infructuoſis,
tenebrarum operibus ait, non altaribus, Scriptum eſt
Eſaia. 65. enim in Eſaia, Qui dicunt, recede à me, non appropin-
ques mihi, quia immundus es, iſti fumus erunt in ira
mea, ignis ardens tota die. Si te hominum dicta non

terrent, ſaltem dei minantis ira conuertat. Dona. K
dixit, Nunquam latro in lucem protulit prædam, ſem- 17
per operarij noctis, gratam bonis omnibus lucem ſæ-
pius horruerunt, ſolus traditor nec dei minis frangi-
tur, & in aliena veſte improbus gloriatur. Contra quem
per Sophoniam dominus proclamat, nec auditur: Erit, Sopho. 1.
inquit, in die ſacrificij domini, & vindicabo in princi-
pibus, & in omnes veſtitos veſte aliena. Cath. reſpon.
Tua non timeo crimina, quia mea munita eſt conſciẽ-
tia. Quem dicis tradidiſſe, nomen locúmq; traditoris
oſtende: nunquam id valebis oſtendere, ſicut nec antea
valuiſti, Sed & ſi aliquem protuleris, mihi obeſſe non
poterit, dicente domino, Anima patris mea eſt, anima Ezech. 18.
filij mea eſt, anima quæ peccauerit, ſola morietur. Ego
tamen non in aliena veſte congaudeo, qui in catholica
fide ſemper exulto. Illa eſt quam habeo, qua me in die
redemptionis miſericors & benignus pater in decore
veſtiuit. Afferte, inquit, ſtolam illam primam & indui- Luca. 15.
te illum, quia hic filius meus mortuus erat & reuixit, pe-
rierat & inuentus eſt, Illam nimirum de qua Paulus A- L
poſtolus dixit, Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Galat. 3.
Chriſtum induiſtis. Hanc habeo, in hac gaudeo, in hac
ſemper glorioſior apparebo. Hæc eſt quam vos aut vt
latrones abſtuliſtis, aut miſeri ſordidatis. Dona. di- 18
xit, Inquantum enim improbitas deuios errores alienis
bonis cupit aſtruere, & falſa catholica mendacij nebu-
las conatur obtegere, per colles tortuoſos incedit. Cui
per Hieremiam dominus contradictor obuiauit, Noli- Hiere. 7.
te, inquit, fidere in vobis in verbis falſis, quia per omnia
non proderunt vobis, dicentes, templum domini, tem-
plum domini eſt. Et dominus in Deuteronomio, At-
tẽde tibi ne offeras holocauſtomata in omni loco quẽ-
cunque videris, ſed in loco quẽ elegerit dominus deus
tuus in tribu tua, in hac offeres holocauſtomata, & ibi
facies omnia quæcunque præcipio tibi hodie. Cath.
reſpon. Optime, & ſaluti tuæ multum conueniens teſti-
monium poſuiſti, Attende tibi ne offeras holocauſto-
mata in omni loco quẽcunque videris, ſed in loco quẽ
elegerit dominus deus tuus in tribu tua, in hac offeras
holocauſtomata, & ibi facies omnia quæcunque præci-
piet tibi. Audi ergo qui ſit locus electus, & quæ tribus
domini prædicata, in Pſalmo CXXXI habes, Quoniam Pſal. 133.
elegit dominus Sion, elegit eam in habitationem ſibi. M
Hæc requies mea in ſeculum ſeculi, hic habitabo quo-
niam prælegi eam. Item in Pſalmo CXXI, Stantes e- Pſal. 121.
rant pedes noſtri in atriis tuis Hieruſalem. Hieruſalem
quæ ædificatur vt ciuitas, Illuc enim aſcenderũt tribus,
tribus domini teſtimonium Iſraël. Hic eſt locus elect⁹,
hic mons ſanctificatus, hæc ciuitas ſuper montem poſi-
ta, ita vt abſcondi non poſsit, hæc radix catholica, hæc
vitis fructifera longe latèq; diffuſa, quæ in Eccleſiaſtico
clamat & dicit, In Sion fundata ſum, & in Hieruſalem Eccleſiaſtici
poteſtas mea. Etenim oportuit pati Chriſtum, & reſur- 24.
gere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius Luca. 24.
pœnitentiam & remiſsionẽ peccatorum per omnes gẽ-
tes, incipientibus ab Hieruſalem. Recte me argueres ſi
in hac hæreditate maneres. At cum in hac dei patris hę
reditate non maneas, in hac Chriſti regis tribu non mi-
lites, cur deſertor corripis militem, cur reus increpas
innocentem? Et ego tibi dico, Attende tibi ne offe-
ras in omni loco, hoc eſt, in omni hæreſi, & dicas, &
hic deus, & ibi deus eſt, ſed in loco quem elegerit do-
minus deus tuus in tribu tua, hoc eſt, in tribu eius, ibi
offeres holocauſtomata tua, & ibi facies omnia quæcũ-
que præcepta ſunt tibi: hoc fac & viues. Dona. dixit, 19
Baptiſma

A Baptiſma vtique dici non poteſt quod aquarum turba diſperſit, quod ab Eccleſiæ fonte malicia ſeparauit, quod ſterilis vnda ſiccauit, quod nec angelū vidit, nec Prophetam, qui ſe mederi poſſet inuenit, ſicut in libro
4.Reg.2. Regnorum quarto letales aquas Eliſæus ſanctiſsimus diſcuſſa morte ſanauit, & maritante ſermone in fœtus vberes meare permiſit. Et dixerunt viri ciuitatis ad Heliſæum, Ecce commorano ciuitatis bona, ſicut & tu domine vides, ſed aquæ multæ & ſteriles ſunt hic, & dixit Heliſæus, Accipite mihi vnum vas fictile, & immittite in illud ſal. Et acceperunt illud, & venit ad exitus aquarum, & proiecit ſal & dixit, Hæc dicit dominus, ſanaui aquas iſtas, & nō erit mors in eis neque ſterilitas, Et ſanatæ ſunt aquæ vſq; in hunc diem. Cath.reſpon. gratias deo patri, qui quod futurū oſtendit, in nobis fidelis impleuit. Gratias, inquam, deo patri, qui nobis non angelos ſolum, non Prophetas, ſicut prius in Hiericho noſtram, id eſt, in hunc mundū, ſed proprium filium deſtinauit, dominum videlicet angelorum & principem Prophetarum, Qui aquarum ſterilitatem, hoc eſt, gentium infœcunditatem diſcuſſa morte ſanaret. Accepit
B vas fictile: hoc eſt, corpus fragilitatis humanæ: ſal miſit: id eſt, ſapientia diuina repleuit. In aquam proiecit, hoc
Matth.3. eſt, in Iordanem deſcendit: aquas ſuo deſcenſu ſanauit, id eſt, gentes ſuo aduentu redemit, & maritāte ſermone, Eccleſiam ex gentibus congregauit, & in fœtus vberes longe lateq; diffudit. Hoc in nobis impletū qui non videt, cęcus: qui non credit, inſanus eſt. Attende vberes fœtus, dic vbi hæc non ſit Eccleſia, dic vbi tua, præterquam in angulo Africæ inueniatur male collecta, tanquam ſarmentum inutile, ex hac vbi præciſa eſt, ibi remanſit, vltra extendi non potuit, quia de radice præciſa
20 ſtatim exaruit. Don.dixit, Accepit vna ciuitas ſaluatoris aquæ ſubſtātiam, accepit & olei dona vna cum liberis vidua, nec beneficium diuinum paſsim Propheta commiſit, niſi ei quam vnum vas olei habere cognouit, regnorum veritate probante, Et mulier vna ex mu-
4.Reg.4. lieribus Prophetarum clamabat poſt Heliſæum dicens, Seruus tuus, vir meus mortuus eſt, Et tu ſcis quo modo ſeruus tuus erat timens dominū: Et ecce quibus debeo, venerunt accipere duos filios meos in ſeruos. Et dixit Heliſæus, Quid faciam? Indica mihi, quid eſt tibi in do
C mo tua? At illa dixit, Non eſt mihi ancillæ tuæ aliquid in domo niſi vas vnum olei. Et dixit Heliſæus, Vade, pete tibi vaſa de foris ab omnibus commorantibus tecum vaſa copioſa, & introibis, & claude oſtium ad te & ad filios tuos, & implebis vaſa oleo, & reddes debitū. Heliſæus enim per veri baptiſmi lineamenta operatus eſt, Nam quia tuum non comprobo, ideo tuos fideles exufflo. Cath.reſpō. Omnes enim hoc faciunt, quod & tu, omnes fideles exufflāt, dum vnicum baptiſmi ſibi vindicant ſacramentum. Talem cum inueneris, nō capies, non tenebis, non iſto vinculo colligabis, ſed agnito ſigno piratico, vt tecum artem peragat, ſecurum abire permittis. Fulgen.dixit, Abſit vt abire permittam, quoniam deus dixit: Compelle omnes introire vt im-
Luca.14. pleatur domus mea. Qui omnes dixit, nullum excepit. Aug.reſpon. Quid ergo facies? Fulgen.dixit, Docebo illum Eccleſiam meam eſſe certiſsimam. Aug. reſpon. In quo? Nunquid Chriſtum qui à patre omnes gentes accepit, ad Africanam particulam tantum remanſiſſe monſtrabis? Fulgen.dixit, Dicam quòd in paucis conſtet. Aug.reſpō. Quid ſi & eius paucos habebit? Omnes enim in comparatione catholicę paucos habent. Ful.dixit, Oſtendam quoniam hæc eſt vera

quæ perſecutionem patitur, non quæ facit. Aug.reſpon. Quid ſi & eius perſecutionem omnino nō fecit? D
Fulgen.dixit, Inſinuabo ſecūdum Apoſtolum, quòd *Ephe.5.*
Eccleſia mea rugas & maculas ſola nō habeat. Aug. reſpon. Continuo probabitur habere. Scriptū eſt enim,
Nemo mundus à ſorde, nec ſi vnius diei fuerit vita eius *Iob.14.*
ſuper terram. Sed quid pluribus? quolibet ingenio capies & tenebis, quo modo ſuſcipis qui fideles tuos forte retinxit, qui ſpiritum ſanctum in corde credentis extinxit? Fulgen.dixit, Diſtringo illum, exufflo, & in remiſsione peccatorum vera aqua baptizo. Aug.reſpō. Quo modo ei⁹ peccata dimittis, cum ſcriptum ſit, blaſ-
phemiam ſpiritus ſancti in ſeculum dimitti non poſſe? *Matth.12.*
Sed hunc omittamus, alterum videamus. Dic & Maximinianiſtę æmulo tuo, quod & mihi dixiſti, quo modo alter habere poteſt, ſi mihi ſoli conceſſum eſt? Aut ſi iuri tuo aſſeris traditum, quare comprobas alienum? Reſpondebit & iſte Maximinianiſta, Quo modo alter habere nō poteſt, cum & mihi ſicut tibi tu probaueris eſſe conceſſum? Chriſtianos enim meos & clericos extra Eccleſiam tuam baptizatos vel ordinatos abſque vlla
demutatione baptiſmi vel honoris in integro recepiſti, E
quod vbi Marcellini geſtis obiectum eſt, refellere nullatenus valuiſti. Item Auguſtinus reſpondit, Si iuſtus es, cur ſententia tua diuerſa eſt? Cur Maximinianiſtas ſuſcipis, & meos fideles exufflas? Fulgen.dixit, Quia ille meus erat. Aug.reſpō. Et tu meus eras, cur in ſchiſmatico tuo pius, in catholico impius & implacabilis pſeueras? Fulgen.dixit, Plus peccaſti, & ideo in te aliter vindicatur. Aug.reſpō. Quid ergo? baptiſma pro vindicta ponis, & quod ad ſalutē promittitur, à te pro pœna tribuitur? Si in baptiſmo non delicta donas, ſed peccata caſtigas, ſi in aqua non liberas, ſed flagellas, piratā te eſſe aperte demōſtras: & tamē quid pl⁹ peccaui, quid feci? Fulgen. dixit, Codices tradidiſti, & idolis immolaſti. Aug.reſpon. Doce, non feci, facta tua mihi ſupponis. Fulgē.dixit, Pater tuus fecit. Aug.reſpō.
Ego patrem neſcio niſi deum. Scriptum eſt enim, No- *Matth.23.*
lite vobis patrem vocare ſuper terram, vnus eſt enim pater veſter cœleſtis. Fulgen.dixit, Patrem tuum dico Cæcilianum, ipſe tradidit, ipſe thurificauit, ipſe om-
nia mala commiſit. Aug. reſpō. Lege quis illum ac- F
cuſauit, quis conuicit, quis coràm poſitum condēnauit? Eſto, fecit quod non fecit, nunquid filius pro patre dā-
nabitur, cum ſcriptum ſit, Anima patris mea eſt, & ani- *Ezech.18.*
ma filij mea eſt, Anima quæ peccauerit, ſola morietur?
Fulgen.dixit, Tu filius eius nō quidem tradidiſti, ſed nobis perſecutionē feciſti. Aug.reſpon. Equidem nō feci, credo tamen quòd mei facere potuerint. Quære cauſam quare, quid ſi merebamini? Non enim malos perſequi peccatum eſt, nam & ſanctos & ſanctum ſanctorum dominum malos legimus perſecutos dæmones, nanque perſecutionem domini non ferentes, cla-
mabant, Quid nobis, & tibi Ieſu fili dei, veniſti perde- *Marci.1.*
res nos? Et Paulus Elimam magum vltus eſt cæcitate, & *Acto.13.*
blaſpemum hominem tradidit ſatanæ. Et Petrus A- *& 5. & 2.*
naniam & Saphiram eius vxorem mendaces occidit, *1.Corint.5.*
Et Simonē magum tam diu perſecutus eſt donec mor *Acto.8.*
te perimeret. Sed & Dauid in perſona Chriſti clamat *Pſal.17.*
& dicit, Perſequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non conuertar donec deficiant, Affligam illos, nec poterunt ſtare: Non igitur omnis qui perſecutionē paſſus eſt, iuſtus continuo putandus eſt: ſed qui propter iuſticiam paſſus eſt, ille profecto beatus eſt, dicente Pe-
tro, Quæ enim gloria eſt ſi peccātes colaphizati ſuffer- *1.Petri.2.*

G tis, ſed ſi bene facientes patimini, & patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud deum. Fulgen. dixit, Sancti quos memoras edicta iudicum ſecularium nō meruerunt quod veſtri fecerunt. Aug. reſpon. Licet, an non licet? Si licet, de licito murmurare non decet: Si non licet, tuum crimen, emenda dum licet: Maximinianiſtas enim ſchiſmaticos tuos, ſicut geſta declarant, & authoritatibus iudicum ſecularium, & adminiculis ordinum virorum, & executione militum diuerſorum inſtitutis defenſoribus Eccleſiæ perſecutus es, vt eos à ſuis baſilicis depuliſſes. Qui me increpas, cur non teipſum primū emendas? Fulgen. dixit, Ideo ſchiſmaticis noſtris baſilicas tulimus, vt veræ Eccleſiæ redderemus. Aug. reſpon. Hoc & noſtri fecerunt vobis, ſuis ſchiſmaticis tulerunt, & matri catholicæ reddiderunt, quod veſtri fecerunt pro pace Donati, hoc noſtri fecerunt pro pace corporis Chriſti. Fulgen. dixit, Vos eſtis ſchiſmatici, qui & thurificatis & codices tradidiſtis. Aug.
1. Corint. 9. reſpon. Efficiamur infirmis infirmi, vt infirmos lucrifaciamus. Video quod fieri non poteſt, pars Donati, totum Chriſti corpus deuicit. Angulus Africanus, orbem
H terrarum excluſit: Gens vna, vniuerſas gentes adduxit: ſarmentum de vite præcidit, & ramuſculos arborum amputauit: ſaltem priorum tuorum circa nos conſtitutas ſeruares leges, non rebaptizares, ſed per pœnitentiā errantium vt æſtimas, animas liberares: relege deciſa patrum tuorum, & vide quid de traditoribus thurificatis & ſchiſmaticis quum aduerſus Cæcilianum Carthaginem conſpirati veniſſent, fieri oportere decreuerint, Marcianus veſter inter cæteros talem ſententiam protulit dicens, quam vtique ſeptuaginta qui aderant non improbabant. Eam probans in Euangelio ſuo, inquit,
Ioan. 15. dominus ait, Ego ſum vitis vera, & pater meus agricola: omnem palmitem in me non afferentem fructum, excidet & proiiciet, & omnem manentem in me & fructum ferentem purgat illum. Sic ergo palmites infructuoſi amputati proiiciuntur, ita thurificati traditores abhorrentes deo, manere in Eccleſia dei non poſſunt, niſi cognito vlulatu ſuo per penitentiam reconcilientur. Vnde Cæciliano in ſchiſmate à traditoribus ordinato non communicare oportet. Hæc eſt patrum tuorum fixa ſentētia. Ecce quod abſit, noſtra dedimus, nos thurificauimus, nos ſchiſmata commiſimus, quur trāſ-
I gredimini mandatum ſeniorum vt veſtras traditiones ſtatuatis? Sicut palmites, inquit, infructuoſi amputati proiiciūtur, ita thurificati traditores & qui in ſchiſmate à traditoribus ordinantur, manere in Eccleſia dei nō poſſint niſi cognito vlulatu ſuo per pœnitentiam, reconcilientur: per pœnitentiam, non per tinctionem. Si dignaris, vel tui te principes vincant, aut illorum confirma decreta & tua depone figmenta, Aut ſi tua
Matth. 12. non vis valere ſtatuta, illos erraſſe pronūcia. Apud nos veritas regnat, quur traditio veſtra diſcordat? Saluator in Euangelio ſic ait, Omne regnum in ſeipſum diuiſum non ſtabit, ſed deſolabitur.

Libri contra Fulgentium Donatiſtam

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, DE PECCATORUM MERITIS & REMISſIONE, & DE BAPTISMO PARUULORŪ AD MARCELLINUM, LIBER I. K

Cap. I.

QVANVIS in mediis & magnis curarum æſtibus atque tædiorū, quæ nos detinēt à peccatoribus derelinquentibus legem dei, licet ea quoq; ipſa noſtrorum etiā peccatorum meritis imputem⁹, ſtudio tamen tuo Marcelline chariſſime quo nobis es gratior atque iocundior, diutius eſſe debitor nolui, atque vt verum dicam, non potui. Sic enim me compulit vel ipſa charitas, qua in vno incōmutabili vnum ſumus in melius cōmutandi, vel timor, ne in te offenderem deum, qui tibi deſideriū tale donauit, cui ſeruiendo illi ſeruiā, L qui donauit. Sic, inquam, me cōpulit, ſic duxit & traxit ad diſſoluendas pro tantillis viribus quæſtiones, quas mihi ſcribēdo indixiſti, vt ea cauſa in animo meo pauliſper vinceret alias, donec aliquid efficerē quo me bonæ tuæ voluntati & eorū quibus hæc curæ ſunt, & ſi nō ſufficienter, tamen obedienter deſeruiſſe conſtaret.

An Adā ſi nō peccaſſet fuiſſet moriendum.

Qui dicunt Adam ſic creatum, vt etiam ſine peccati merito moreretur, non pœna culpæ, ſed neceſſitate naturæ, profecto illud quod in lege dictum eſt, Qua die ederitis, morte moriemini: non ad mortem corporis, ſed ad mortem animæ quæ in peccato fit, referre conā- Cap. II.
tur. Qua morte mortuos ſignificauit domin⁹ infideles Gene. 2.
de quib⁹ ait, Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos. Quid Matth. 8.
ergo reſpondebunt, cum legitur hoc deum primo ho- Luca. 9.
mini etiam poſt peccatum increpando & dānando dixiſſe, Terra es, & in terram ibis? Neque enim ſecundum Gene. 3.
animam, ſed quod manifeſtū eſt ſecundum corpus terra erat, & morte eiuſdem corporis erat iturus in terrā. Quāuis enim ſecundum corpus terra eſſet, & corpus in quo creatus eſt animale geſtaret, tamē ſi non peccaſſet in corpus fuerat ſpiritale mutādus, & in illā incorrup- M
tionem quæ fidelibus ac ſanctis promittitur, ſine mortis periculo tranſiturus. Cuius rei deſiderium nos habere non ſolum ipſi ſentimus in nobis, verumetiam admonēte Apoſtolo cognoſcimus, vbi ait, Etenim in hoc 2. Corint. 5.
ingemiſcimus habitaculū noſtrū, quod de cœlo eſt, ſuperindui cupiētes, ſi tamē induti nō nudi inueniamur. Etenim qui ſumus in hac habitatione ingemiſcim⁹ grauati, in quo nolum⁹ expoliari, ſed ſuperueſtiri, vt abſorbeatur mortale à vita. Proinde ſi nō peccaſſet Adā, non erat expoliandus corpore, ſed ſuperueſtiendus immortalitate, & incorruptione, vt abſorberetur mortale à vita: id eſt, ab animali in ſpiritale tranſiret. Neq; enim metuendū fuit, ne dum forte diutius hic viueret in corpore animali ſenectute grauaretur, & paulatim veteraſcendo perueniret ad mortē. Si enim deus Iſraëlitarum veſtimentis & calciamētis præſtitit quòd per tot annos non ſunt obtrita, quid mirū ſi obedienti homini eiuſdem potentia præſtaretur, vt animale ac mortale habēs corpus, haberet in eo quēdam ſtatū quo ſine defectu eſſet annoſum, tempore quo deus vellet à mortalitate ad immortalitatē, ſine media morte venturus. Sicut enim hæc ipſa caro quam nunc habemus, non ideo non eſt vulnerabilis

Aliud eſt eſſe mortalem, aliud morti obnoxium.
Cap. III.
Deuter. 29.

A vulnerabilis quia non eſt neceſſe vt vulneretur, ſic illa non ideo nõ fuit mortalis, quia non erat neceſſe vt moreretur. Talem puto habitudinẽ adhuc in corpore animali, atq; mortali, etiam illis qui ſine morte hinc tranſlati ſunt fuiſſe conceſſam. *Gene.5.* Neq; enim Enoch & Helias *4.Reg.2.* per tam longam ætatem ſenectute marcuerunt, nec tamen credo eos iam in illam ſpiritalẽ qualitatem corporis cõmutatos, qualis in reſurrectione promittitur, quæ in domino prima præceſsit, niſi quia iſti fortaſſe nec his cibis egent qui ſui conſumptione reficiunt, ſed ex quo tranſlati ſunt, ita viuunt vt ſimilem habeant ſatietatem *3.Reg.19.* illis quadraginta diebus, quibus Helias ex calice aquæ & ex collyride panis ſine cibo vixit, aut ſi & his ſuſtentaculis opus eſt, ita fortaſſe in paradiſo paſcuntur, ſicut Adam priuſquam propter peccatũ exinde exire meruiſſet. Habebat enim quantũ exiſtimo & de lignorum fructibus refectionem contra defectionẽ, & de ligno vitæ ſtabilitatem contra vetuſtatẽ. Præter hoc autẽ quod pu- *Gene.3.* niens deus dixit, Terra es, & in terram ibis: quod niſi B de morte corporis, quo modo intelligi poſsit, ignoro.

Mors corporis etiã ex peccato. Sunt & alia teſtimonia quibus euidentiſsime appareat, non tantum ſpiritus, ſed etiam corporis mortem propter peccatum meruiſſe genus humanum. *Cap.IIII.* Ad Romanos Apoſtolus dicit, *Roman.8.* Si autem Chriſtus in vobis eſt, corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus autem vita eſt propter iuſticiam. Si ergo ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum à mortuis habitat in vobis, qui ſuſcitauit Chriſtum Ieſum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra, per inhabitantem ſpiritum eius in vobis. Puto quòd non expoſitorem, ſed tantum lectorẽ opus habet tam clara & aperta ſentẽtia. Corpus, inquit, mortuum eſt, non propter fragilitatem terrenam, quia de terræ puluere factum eſt, ſed propter peccatum: quid amplius quærimus? Et vigilantiſsime non ait, mortale: ſed, mortuum.

Mortale et mortuũ ac moriturũ. Cap.V. Nanque antequam mutaretur in illam incorruptionem quæ in ſanctorum reſurrectione promittitur, poterat eſſe mortale, quanuis non moriturum, ſicut hoc noſtrum poteſt, vt ita dicã, eſſe ægrotabile, quanuis nõ ęgrotaturum. Cuius enim caro eſt quę non ægrotare poſsit, etiã ſi aliquo caſu priuſquã ægrotet occumbat? Sic & illud corpus iam erat mortale, quã mortalitatem fuerat abſumptura mutatio in æternam C incorruptionem, ſi in homine iuſticia, id eſt, obediẽtia permaneret, ſed ipſum mortale non eſt factum mortuum niſi propter peccatum. Quia vero illa in reſurrectione futura mutatio, non ſolum nullam mortem quæ facta eſt propter peccatum, ſed nec mortalitatem habitura eſt, quam corpus animale habuit ante peccatum, non ait, *Roma.8.* Qui ſuſcitauit Chriſtum Ieſum à mortuis, viuificabit & mortua corpora veſtra: cum ſupra dixiſſet, corpus mortuum: ſed viuificabit, inquit, & mortalia corpora veſtra: vt ſcilicet iam non ſolum non ſint mortua, ſed nec mortalia, cum animale reſurget in ſpiritale, & mortale hoc induet immortalitatem, & abſorbebitur mortale à vita.

Quo modo corpus mortuũ ob peccatum. Cap.VI. Mirum ſi aliquid quæritur hac manifeſtatione liquidius, niſi forte audiẽdum eſt, quod huic perſpicuitati contradicitur, vt mortuum corpus ſecundum illum modum hic intelligamus quo dictum eſt, *Coloſ.3.* mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram. Sed hoc modo corpus propter iuſticiam mortificatur, nõ propter peccatum. Vt enim operemur iuſticiam mortificamus membra noſtra quæ ſunt ſuper terram. Aut ſi putant ideo additum propter peccatum, vt non intelligamus quia peccatum factum eſt, ſed vt peccatum non fiat, tanquam diceret, corpus quidem mortuum eſt, propter non faciendum peccatum. Quid D ſibi ergo vult quod cum adiunxiſſet, Spiritus autem vita eſt: addidit, propter iuſticiam? *Roman.8.* Sufficeret enim ſi adiungeret, vita ſpiritus, vt etiam hic ſubaudiretur propter non faciendum peccatum, vt ſic vtrunque propter vnam rem intelligeremus, & mortuum eſſe corpus, & vitam eſſe ſpiritum propter non faciendum peccatum. Ita quippe etiam ſi tantummodo vellet dicere, propter iuſticiam, hoc eſt, propter faciendam iuſticiã; ad vtrunque poſſet hoc referri, & mortuum eſſe corpus, & vitam eſſe ſpiritum propter faciendam iuſticiam. Nunc vero & mortuum dixit eſſe corpus propter peccatum, & ſpiritum vitam eſſe propter iuſticiam, diuerſa merita diuerſis tribuens rebus, morti quidem corporis, meritum peccati, vitæ autem ſpiritus, meritum iuſticiæ. Quocirca ſi vt dubitari non poterit, ſpiritus vita eſt propter iuſticiam, hoc eſt, merito iuſticiæ, profecto corpus mortuum propter peccatum, quid aliud quàm merito peccati intelligere debemus aut poſſumus, ſi apertiſsimum ſcripturæ ſenſum non pro arbitrio peruertere ac detorquere conamur? Huc etiam verborum conſequentium lumen accedit. Cum enim præſentis temporis gratiam E determinãs diceret, mortuum quidẽ eſſe corpus propter peccatum, quia in eo nondum per reſurrectionem renouato, peccati meritũ manet, hoc eſt neceſsitas mortis: ſpiritum autem vitam eſſe propter iuſticiam, quia licet adhuc corpore mortis huius oneremur, iam ſecũdum interiorem hominem cœpta renouatione in fidei iuſticiam reſpiramus, Tamẽ ne humana ignorantia de reſurrectione corporis nihil ſperaret, etiã ipſum quod propter meritũ peccati in præſenti ſeculo dixerat mortuum, in futuro propter meritũ iuſticiæ dicit viuificandum, nec ſicut tãtum ex mortuo viuum fiat, verumetiã ex mortali immortale.

Initiũ vitæ per fidem. Cap.VII. Quanquam itaque verear ne res manifeſta exponendo potius obſcuretur, Apoſtolicæ tamen ſententiæ lumen attẽde. *Roma.8.* Si autem Chriſtus, inquit, in vobis eſt, corpus quidẽ mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus autem vita eſt propter iuſticiã. Hoc dictum eſt, ne ideo putarent homines vel nullum, vel paruum ſe habere beneficiũ de gratia Chriſti, quia neceſſario morituri ſunt corpore. Attẽdere quippe debẽt corpus quidem adhuc peccati meritum gerere, quod conditioni mortis obſtrictũ eſt, ſed iam ſpiritu cœpiſſe viuere propter iuſticiã fidei, qui & ipſe in homine fuerat F quadam morte infidelitatis extinctus. Non igitur, inquit, vobis parum muneris putetis eſſe collatum, per id quod Chriſtus in vobis eſt, quod in corpore propter peccatum mortuo, iam propter iuſticiã veſter ſpiritus viuit, nec ideo de vita quoque ipſius corporis deſperetis: Si enim ſpiritus eius qui ſuſcitauit Chriſtum à mortuis habitat in vobis, qui ſuſcitauit Chriſtũ Ieſum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra per inhabitantem ſpiritum eius in vobis. Quid adhuc tantæ luci fumus cõtentionis offunditur? Clamat Apoſtolus, Corpus quidem mortuum eſt in vobis propter peccatum, ſed viuificabũtur etiam mortalia corpora veſtra propter iuſticiam, propter quam nunc ſpiritus iam vita eſt, quod totum perficietur per gratiã Chriſti, hoc eſt, per inhabitãtem ſpiritum eius in vobis, & adhuc reclamatur? Dicit etiam quemadmodũ fiat, vt vitam in ſe mortem mortificando conuertat. Ergo fratres, inquit, debitores ſumus non carni, vt ſecundum carnem viuamus, Si enim ſecundum carnem vixeritis, moriemini, Si autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. *Roma.8.* Quid eſt aliud, quàm hoc ſi ſecundum mortem vixeritis, to-

totum

G tum moriectur:ſi autem ſecundum vitam viuendo mor
Mori Cor- tem mortificaueritis, totum viuet. Item quod ait,
pori. Per hominem mors, & per hominem reſurrectio mor-
Cap.VIII. tuorum: quid aliud quàm de morte corporis intelligi
poteſt, quādo vt hoc diceret de reſurrectione corporis
loquebatur, eàmque inſtantiſsima & acerrima intētio-
1.Corin.15. ne ſuadebat? Quid eſt ergo quod hic ait ad Corithios,
Per hominem mors, & per hominem reſurrectio mor-
tuorum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ſic &
in Chriſto omnes viuificabūtur: niſi quod ait etiam ad
Roman.5. Romanos, Per vnum hominem peccatum intrauit in
mundum, & per peccatum mors? Hanc illi mortem nō
corporis, ſed animæ intelligi volūt, quaſi aliud dictum
ſit ad Corinthios, Per hominē mors, vbi omnino ani-
mæ mortē accipere non ſinuntur, quia de reſurrectio-
ne corporis agebatur, quæ morti corporis eſt cōtraria.
Ideo etiam ſola mors ibi per hominem facta comme-
morata eſt, non etiam peccatum, quia non agebatur de
iuſticia quæ cōtrariatur peccato, ſed de corporis reſur-
Peccatū p- rectione, quæ contraria eſt corporis morti. Hoc
pagatione autem Apoſtolicum teſtimonium in quo ait, Per vnum
non imita- hominem intrauit peccatum in mundum, & per pec-
tione tantū catum mors: conari eos quidem in aliam nouam detor
tranſiſſe in quere opinionē tuis literis intimaſti, ſed quidnam illud
omnes. ſit, quod in his verbis opinentur tacuiſti. Quantum au-
Cap.IX. tem ex aliis comperi, hoc ibi ſentiūt, quòd & mors iſta
Roman.5. quæ illic commemorata eſt, non ſit corporis, quam no
H lunt Adam peccando meruiſſe, ſed animæ quæ in ipſo
peccato ſit, & ipſum peccatū nō propagatione in alios
homines ex primo homine, ſed imitatione tranſiſſe.
Hinc enim etiā in paruulis nolunt credere per baptiſ-
mum ſolui originale peccatū, quòd in naſcētibus nul-
lum eſſe omnino cōtendunt. Sed ſi Apoſtolus peccatū
illud commemorare voluiſſet, quod in hunc mundum
non propagatione ſed imitatione intrauerit, eius prin-
1.Ioan.3. cipem nō Adam, ſed diabolum diceret, de quo ſcriptū
eſt, Ab initio diabolus peccat. De quo etiā legitur in li-
Sapien.2. bro ſapiētiæ, Inuidia autē diaboli mors intrauit in orbē
terrarum. Nam quoniam iſta mors ſic à diabolo venit
in homines, non quod ab illo fuerint propagati, ſed
quòd eam fuerint imitati, continuo ſubiunxit, Imitan-
tur autem eum qui ſunt ex parte eius. Proinde Apoſto-
lus cum illud peccatum ac mortem cōmemoraret, quæ
ab vno in omnes propagatione tranſiſſet, eum princi-
I pem poſuit, à quo propagatio generis humani ſumpſit
exordium. Imitantur quidem Adam quotquot per in-
obedientiam tranſgrediuntur mādatum dei. Sed aliud
eſt quod exemplū eſt voluntate peccātibus, aliud quod
origo eſt cum peccato naſcentibus. Nam & Chriſtum
imitantur ſancti eius ad ſequendam iuſticiam. Vnde &
idē Apoſtolus dixit, Imitatores mei eſtote ſicut & ego
1.Corint.4. Chriſti. Sed præter hanc imitationem gratiæ eius, illu-
minationem iuſtificationèmque noſtram etiam intrin
ſecus operatur illo opere de quo idem prædicator eius
1.Corint.3. dicit, Neque qui plantat eſt aliquid neque qui rigat, ſed
qui incrementum dat deus. Hæc enim gratia baptiza-
tos quoque paruulos ſuo inſerit corpori, qui certe imi-
1.Corin.15. tari aliquem nondum valēt. Sicut ergo ille in quo om-
nes viuificabūtur, præterquam quòd ſe ad iuſticiam ex-
emplum imitantibus præbuit, dat etiam ſui ſpiritus oc-
cultiſsimam fidelibus gratiam, quam latenter infundit
& paruulis, Sic & ille in quo omnes moriuntur, præ-
terquam quòd eis qui præceptū domini voluntate trāſ
grediuntur, imitationis exemplum eſt, occulta etiam
tabe carnalis cōcupiſcentiæ ſuæ tabificauit in ſe omnes
de ſua ſtirpe veniētes. Hinc omnino nec aliunde Apo- K
ſtolus dixit, Per vnum hominem peccatum intrauit in *Roman.5.*
mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homi
nes pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Hoc ſi ego
dicerem, reſiſterent iſti, mèque non recte dicere, non
recte ſentire clamarent. Nullam quippe in his verbis
intelligerent ſententiam cuiuſlibet hominis qui dice-
ret hæc, niſi iſtam quam in Apoſtolo intelligere nolūt:
Sed quia eius verba ſunt, cuius authoritati doctrinæq;
ſuccumbunt, nobis obiiciunt intelligendi tarditatem,
cum ea quę tā perſpicue dicta ſunt, in neſcio quid aliud
detorquere conantur, Per vnum, inquit, hominem pec
catum intrauit in mundum, & per peccatum mors, hoc
propagationis eſt, non imitationis, nam per diabolum
diceret, quod autem nemo ambigit, iſtum primum ho-
minem dicit, qui eſt appellatus Adam, & ita inquit, in
omnes homines pertranſiit. Deinde quod ſequi- *In ſolo Chri*
tur, In quo omnes peccauerūt: quàm circūſpecte, quam *ſto iuſtifica-*
proprie, quàm ſine ambiguitate dictum eſt, Si enim pec *mur. Ca.X.*
catum intellexeris quod per vnum hominem intrauit *Roman.5.*
in mundum, in quo omnes peccauerunt: certum mani-
feſtumq; eſt, alia eſſe propria cuique peccata, in quibus L
hi tātum peccant, quorum peccata ſunt, aliud hoc vnū,
in quo omnes peccauerunt, quādo omnes ille vnus ho
mo fuerunt. Si autem non peccatū, ſed ille vnus homo
intelligitur, in quo vno homine omnes peccauerunt,
quid etiam iſta manifeſtatione manifeſtius? Nempe le-
gimus iuſtificari in Chriſto qui credunt in eum, prop- *Galat.2.*
ter occultam cōmunicationem & inſpirationem gra-
tiæ ſpiritalis, qua quiſquis hæret domino vnus ſpiritus *1.Corin.6.*
eſt, quamuis eum & imitentur ſancti eius. Legatur mihi
tale aliquid de iis, qui ſanctos eius imitati ſunt, vtrum
quiſquam dictus ſit iuſtificatus in Paulo aut in Petro,
aut in quolibet horum, quorum in populo dei magna
excellit authoritas, niſi quòd in Abraham dicimur be-
nedici, ſicut ei dictum eſt, Benedicentur in te omnes *Galat.3.*
gentes propter Chriſtum qui ſemen eius eſt ſecundum
carnem, quod manifeſtius dicitur, cum hoc idem ita di
citur, Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes. Dictū *Gene.22.*
autem quenquā diuinis eloquiis peccaſſe, vel peccare
in diabolo, cum eum iniqui & impij omnes imitentur,
neſcio vtrum quiſquam reperiat, quod tamen cùm Apo
ſtolus de primo homine dixerit, in quo omnes pecca-
uerūt, adhuc de peccati ꝓpagine diſceptatur, & neſcio M
quæ nebula imitationis opponitur. Attende etiam quę
ſequuntur. Cum enim dixiſſet, In quo omnes peccaue- *Roman.5.*
runt: ſecutus adiunxit, Vſque ad legem enim peccatum
in mundo fuit: hoc eſt, quia nec lex potuit auferre pec-
catum, quæ ſubintrauit vt magis abundaret peccatum,
ſiue naturalis lex in qua quiſque iam ratione vtens, in-
cipit peccato originali addere & propria, ſiue ipſa quæ
ſcripta per Moyſem populo data eſt. Si eni data lex eſ- *Galat.3.*
ſet quæ poſſet viuificare, omnino ex lege eſſet iuſticia.
Sed cōcluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſsio
ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Peccatum au- *Roma.5.*
tem non deputabatur, cum lex non eſſet. Quid eſt, non
deputabatur: niſi ignorabatur, & peccatum eſſe non pu
tabatur? Neque enim ab ipſo domino deo tanquam nō
eſſet habebatur, cum ſcriptum ſit, Quicunque ſine lege
peccauerunt, ſine lege peribunt. Sed regnauit, in- *Roman.2.*
quit, mors ab Adam vſq; ad Moyſem, id eſt, à primo ho *Regnū mor*
mine vſque ad ipſam etiam legem quæ diuinitus pro- *tis deſtruit*
mulgata eſt, quia nec ipſa potuit regnum mortis aufer- *Chriſti gra*
re. Regnum enim mortis vult intelligi, quando ita do- *tia. Ca.XI.*
minatur in hominibus reatus peccati, vt eos ad vitam *Roman.5.*
æternam

A æternam, quæ vera vita eſt venire non ſinat, ſed ad ſecundam etiam, quæ pœnaliter æterna eſt, mortem trahat. Hoc regnum mortis ſola in quolibet homine gratia deſtruit ſaluatoris, quæ operata eſt etiam in antiquis ſanctis, quicunque antequam in carne Chriſtus veniret ad eius tamen adiuuantem gratiam, non ad legis literã quæ iubere tantum, non adiuuare poterat, pertinebant. Hoc nanque occultabatur in vetere teſtamento pro tẽporũ diſpenſatione iuſtiſsima, quod nunc reuelatur in nouo. Ergo in omnibus regnauit mors ab Adam vſque ad Moyſem, qui Chriſti gratia nõ adiuti ſunt, vt in eis regnum mortis deſtrueretur. Ergo & in eis qui nõ peccauerunt in ſimilitudine præuaricationis Adæ: id eſt, qui nondum ſua & propria voluntate ſicut ille peccaue-

Roma.5.

runt, ſed ab illo peccatum originale traxerunt, qui eſt forma futuri, quia in illo cõſtituta eſt forma condemnationis futuris poſteris qui eius propagine crearentur, vt ex vno omnes in condemnationem naſcerentur, ex qua non liberat niſi gratia ſaluatoris. Scio quidem pleroſque Latinos codices ſic habere. Regnauit mors ab B Adam vſque ad Moyſem in eos qui peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, quod etiam ipſum qui ita legunt ad eundem referunt intellectum, vt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ peccaſſe accipiãt, qui in illo peccauerunt, vt ei ſimiles crearentur, ſicut ex homine homines, ita ex peccatore peccatores, ex morituro morituri, damnatóque damnati. Græci autẽ codices, vnde in Latinam linguam interpretatio facta eſt, aut omnes aut penè omnes, id quod à me primo poſitum eſt habẽt. Sed nõ, inquit, ſicut delictũ, ita & donatio. Si enim ob vnius delictũ multi mortui ſunt, multo magis gratia dei & donũ in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in multos abundauit, non magis multos, id eſt multo plures homines, neque enim plures iuſtificantur quàm condemnantur, ſed multo magis abundauit: Adam quippe ex vno delicto ſuo reos genuit. Chriſtus autem etiam quæ homines delicta propriæ voluntatis ad originale in quo nati ſunt addiderũt, gratia ſua ſoluit atque donauit, quod euidentius in conſequentibus dicit.

Vnum peccatũ etiam infantibus cõmune.

Verum illud diligentius intuere, quod ait, ob vnius delictum multos mortuos. Cur enim ob vnius illius, & non potius ob delicta ſua propria, ſi C hoc loco intelligenda eſt imitatio, nõ propagatio? Sed

Cap.XII.

Roma.5.

attende quod ſequitur, Et nõ ſicut per vnum peccantẽ, ita eſt & donum. Nam iudicium quidem ex vno in cõdemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Nunc dicant, vbi locum habeat in his verbis illa imitatio. Ex vno, inquit, in condemnationem: quo vno, niſi delicto? Hoc enim explanat, cum adiungit, Gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Cur ergo iudicium ex vno delicto in condemnationẽ, gratia vero ex multis delictis in iuſtificationem? Nõnne ſi nullum eſt originale delictum, non ſolum ad iuſtificationem gratia, ſed etiam iudicium ad condemnationem ex multis delictis homines ducit? Neque enim gratia multa delicta donat, & non etiam iudicium multa delicta condemnat. Aut ſi propterea ex vno delicto in condemnationem ducũtur, quia omnia delicta quæ condemnãtur, ex illius vnius imitatione cõmiſſa ſunt, eadem cauſa eſt, cur ex vno delicto etiam ad iuſtificationem duci intelligantur, quia omnia delicta quæ iuſtificatis remittuntur, ex illius vnius imitatione commiſſa ſunt. Sed hoc videlicet non intelligebat Apoſtolus, cum dicebat, Iudicium quidem ex vno delicto in condemnationem, gratia vero ex multis delictis in iuſtificationem? Imò vero nos intelligamus Apoſtolum, D & videamus ideo dictum iudicium ex vno delicto in condemnationem, quia ſufficeret ad condemnationẽ etiam ſi non eſſet in hominibus niſi originale peccatũ. Quãuis enim condemnatio grauior ſit eorum, qui originali delicto etiam propria coniunxerunt, & tanto ſingulis grauior, quanto grauius quiſque peccauit, tamẽ etiam illud ſolum quod originaliter tractum eſt, non tantum à regno dei ſeparat, quò paruulos ſine accepta Chriſti gratia defunctos intrare non poſſe illi ipſi etiã confitentur verum, & à ſalute ac vita æterna facit alienos, quæ nulla eſſe alia poteſt præter regnum dei, quò ſola Chriſti ſocietas introducit.

Tripartita.

Ac per hoc ab Adam in quo omnes peccauimus nõ omnia noſtra peccata, ſed tantum originale traduximus: à Chriſto vero in quo omnes iuſtificamur, non illius tantum originalis, ſed etiam cæterorum quæ ipſi addidimus peccatorũ remiſsionem conſequimur.

Cap.XIII.

Roma.5.

Ideo non ſicut per vnum peccantem, ita eſt & donum. Nam iudicium quidẽ ex vno delicto ſi nõ remittitur, id eſt, originali, in cõdemnationem iam poteſt ducere: gratia vero ex multis delictis remiſsis, hoc eſt, non ſolum illo originali, verumetiam omnibus cæteris ad iuſtificationem perducit. Si E enim ob vnius delictum mors regnauit per vnum, multo magis qui abundantiam gratiæ & iuſticiæ accipiũt, in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum. Cur ob vnius delictum mors regnauit per vnum, niſi quia mortis vinculo tenebantur in illo vno in quo omnes peccauerunt, etiam ſi propria peccata non adderẽt. Alioqin nõ ſolum ob vnius delictum mors per vnum regnauit, ſed ob delicta multa multorum per vnumquenque peccantem. Nam ſi propterea cæteri ob alterius hominis delictum mortui ſunt, quia illum in delinquendo præcedentem, ſubſequentes imitati ſunt, ille quoque & multo magis ob alterius delictum mortuus eſt, quem diabolus delinquẽdo ita præceſſerat, vt ei delictum etiã ipſe ſuaderet: Adam vero nihil ſuaſit imitatoribus ſuis, & multi qui eius imitatores dicuntur, eum fuiſſe & tale aliquid commiſiſſe vel non audierunt, vel omnino nõ credunt.

Gene.3.

Roma.5.

Quanto ergo rectius, ſicut iam dixi, diabolum principem conſtituiſſet Apoſtolus, à quo vno peccatũ & mortem per omnes tranſiſſe diceret, ſi hoc loco non propagationem, ſed imitationem dicere voluiſſet. Multo enim rationabilius Adam dicitur imitator diaboli F quem ſuaſorem habuit peccati, ſi poteſt quiſque imitari etiam illum qui nihil ei tale ſuaſit vel omnino quem neſcit. Quid eſt autem quòd abundantiam gratię & iuſticiæ accipiunt, niſi quòd non ei tãtum peccato in quo omnes peccauerunt, ſed eis etiam quæ addiderunt, gratia remiſsionis datur, eiſque hominibus iãta iuſticia donatur, vt cũ Adam conſenſerit ad peccatũ ſuadenti, nõ cedant iſti etiam cogenti. Et quid eſt, multo magis in vita regnabunt, cum mortis regnum multo plures in æternam pœnam trahat, niſi intelligamus eos ipſos in vtroque dici qui tranſeunt ab Adam ad Chriſtum, id eſt, à morte ad vitam, quia in vita æterna ſine fine regnabunt, magis quàm in eis mors temporaliter & cum ſine regnauit.

Roma.5.

Itaque ſicut per vnius delictum in omnes homines ad condemnationem, ita & per vnius iuſtificationem in omnes homines ad iuſtificationem vitæ. Hoc vnius delictum, ſi imitationem attendamus, non erit niſi diaboli, ſed quia manifeſtum eſt de Adam nõ de diabolo dici, reſtat intelligẽda nõ imitatio, ſed propagatio peccati.

Chriſtus vnus iuſtificat.

Cap.XIIII.

Roma.5.

Nam & quod ait de Chriſto, Per vnius iuſtificationem: magis hoc expreſsit, quàm ſi per

vnius

G vnius iuſticiam diceret. Eam quippe iuſtificationem dicit, qua Chriſtus iuſtificat impium, quam non imitandam propoſuit, ſed ſolus hoc poteſt. Nam potuit Apoſtolus recte dicere, Imitatores mei eſtote ſicut & ego Chriſti: nunquam autem diceret, iuſtificamini à me, ſicut & ego ſum iuſtificatus à Chriſto: quoniam poſſunt eſſe, & ſunt, & fuerunt multi iuſti homines & imitandi, iuſtus autem & iuſtificans nemo niſi Chriſtus. Vnde dicitur, Credenti in eum qui iuſtificat impium, deputatur fides ad iuſticiam. Quiſquis ergo auſus fuerit dicere, iuſtifico te: conſequens eſt, vt dicat etiam, crede in me. Quod nemo ſanctorũ recte dicere potuit, niſi ſanctus ſanctorum. Creditis in deum & in me credite: vt quia ipſe iuſtificat impium, credẽti in eum qui iuſtificat impiũ, deputetur fides ad iuſticiam. Nã ſi ſola imitatio facit peccatores per Adã, cur non etiã per Chriſtũ ſola imitatio iuſtos facit? Sicut enim, inquit, per vnius delictũ in omnes homines ad condemnationem, ſic & per vnius iuſtificationẽ in omnes homines ad iuſtificationẽ vitæ. Proinde iſti, vnus & vnus, non Adã & Chriſtus, ſed Adam & Abel conſtitui debuerunt. Quoniam cum multi nos in huius vitæ tẽpore præceſſerint peccatores, eóſque imitati fuerint qui poſteriore tẽpore peccauerũt, ideo tamen volũt iſti non niſi Adã dictum, in quo omnes imitatione peccauerunt, quia primus hominum ip-

1. Cor. 4. *Roma. 4.* *Ioan. 14.* *Confirmat ex propagatione peccatum eſſe, quemadmodum & iuſticiam ex regeneratione.* *Cap. XV.* *Roma. 5.*

H ſe peccauit. Ac per hoc Abel dici debuit, in quo vno ſimiliter omnes imitatione iuſtificẽtur, quia ipſe primus hominum iuſte vixit. Aut ſi propter quendam articulũ temporis ad noui teſtamenti exordium pertinentem, Chriſtus eſt poſitus propter imitationem caput iuſtorum, Iudas eius traditor, caput poni debuit peccatorũ. Porrò ſi propterea Chriſtus vnus eſt in quo omnes iuſtificentur, quia non ſola eius imitatio iuſtos facit, ſed per ſpiritum regenerãs gratia, propterea & Adam vnus eſt in quo omnes peccauerunt, quia non ſola eius imitatio peccatores facit, ſed per carnem generans pœna. Ob hoc etiam dictum eſt, omnes, & omnes: neq; enim qui generantur per Adam iidem ipſi omnes per Chriſtum regenerantur, ſed hoc recte dictum eſt, quia ſicut nullius carnalis generatio niſi per Adam, ſic ſpiritalis nullius niſi per Chriſtum. Nam ſi aliqui poſſent carne generari non per Adam, & aliqui regenerari ſpiritu nõ per Chriſtum, non liquide omnes, ſiue hic, ſiue ibi dice-

I retur. Eoſdem autem omnes poſtea multos dicit: Poſſunt quippe in aliqua re omnes eſſe qui pauci ſunt. Sed multos habet generatio carnalis, multos & ſpiritalis, quanuis non tam multos hæc ſpiritalis quàm illa carnalis. Veruntamen quemadmodum illa omnes habet homines, ſic iſta omnes iuſtos homines. Quia ſicut nemo præter illam homo, ſic nemo pręter iſtam iuſtus homo & in vtraque multi. Sicut enim per inobedientiã vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita per obedientiam vnius hominis iuſti conſtituuntur multi. Lex autem ſubintrauit, vt abundaret delictum. Hoc ad originale homines addiderunt voluntate iam propria, nõ per Adã, ſed hoc quoque ſoluitur ſanatúrque per Chriſtum, quia vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit & gratia, vt quemadmodum regnauit peccatum in mortem etiam quod non ex Adam traxerunt homines, ſed ſua voluntate addiderunt, ſic & gratia regnet per iuſticiam in vitam ęternam. Non tamen aliqua iuſticia pręter Chriſtum, ſicut aliqua peccata præter Adam. Ideo cum dixiſſet, quemadmodum regnauit peccatũ in mortem: hic non addidit per vnum, aut per Adam, quia ſupra dixerat etiam de peccato illo quod ſubintrãte lege abundauit, & hoc vtique non eſt originis, ſed iam pro- K prię voluntatis. Cum autem dixiſſet, ſic & gratia regnet per iuſticiam in vitam æternã: addidit, per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Quia generante carne illud tantummodo trahitur, quod eſt originale peccatum. Regenerante autem ſpiritu, non ſolum originalis, ſed etiam voluntariorum fit remiſſio peccatorum. Poteſt proinde recte dici paruulos ſine baptiſmo de corpore exeuntes in damnatione omnium mitiſſima futuros. Multum autem fallit & fallitur, qui eos in damnatione prædicat non futuros dicente Apoſtolo, Iudiciũ ex vno delicto in condemnationem. Et paulòpoſt. Per vnius delictum in omnes homines ad cõdemnationẽ. Quando ergo peccauit Adam non obediens deo, tunc eius corpus quanuis eſſet animale atque mortale gratiam perdidit, qua eius animæ omni ex parte obediebat. Tunc ille extitit beſtialis motus pudendus hominibus, quem in ſua erubuit nuditate. Tunc etiam morbo quodam ex repentina & peſtifera corruptione concepto factum eſt in illis, vt illa in qua creati ſunt ſtabilitate ætatis amiſſa, per mutabilitates ætatum irent in mortem. Quanuis ergo annos multos poſtea vixerint, illo tamen die mori cœperunt, quo mortis legem, qua L in ſenium veteraſcerent, acceperunt. Non enim ſtat vel temporis puncto, ſed ſine intermiſſione labitur, quicquid continua immutatione ſenſim currit in finem, nõ perficientem ſed conſumentem. Sic itaque impletum eſt, quod dixerat deus, Qua die ederitis, morte moriemini. Ex hac igitur inobedientia carnis, ex hac lege peccati & mortis, quiſquis carnaliter generatur, regenerari ſpiritaliter opus habet, vt non ſolum ad regnum dei perducatur, verumetiam à peccati damnatione liberetur. Simul itaque peccato & morti primi hominis obnoxij naſcuntur in carne, & ſimul iuſticiæ vitęque æternæ ſecundi hominis ſociati renaſcuntur in baptiſmo. Sic & in eccleſiaſtico ſcriptum eſt, A muliere initiũ factum eſt peccati, & per illam omnes morimur. Siue autem à muliere, ſiue ab Adam dicatur, vtrunque ad primum hominem pertinet, quoniam ſicut nouimus, mulier ex viro eſt, & vtriuſque caro vna eſt. Vnde & illud quod ſcriptum eſt, Et erunt duo in carne vna. Igitur iã M non duo, inquit dominus, ſed vna caro. Quapropter qui dicunt paruulos ideo baptizari, vt hoc eis remittatur quod in hac vita proprium contraxerunt, nõ quod ex Adam traduxerunt, non magno molimine refellendi ſunt. Quando enim ſecum ipſi paululum ſine certãdi ſtudio cogitauerint quàm ſit abſurdum nec dignum diſputatione quod dicunt, continuo ſentẽtiam commutabunt. Quod ſi noluerint, non vſqueadeo de humanis ſenſibus deſperãdum eſt, vt metuamus ne hoc cuipiam perſuadeant. Ipſi quippe vt hoc dicerẽt alicuius alterius ſententiæ præiudicio, niſi fallor, impulſi ſunt: ac propterea cum remitti baptizato peccata neceſſario faterentur, nec fateri vellent ex Adam ductum eſſe peccatum, quod remitti fatebantur infantibus, ipſam infantiam coacti ſunt accuſare, quaſi accuſator infantiæ hoc ſecurior fieret, quo accuſatus ei reſpondere non poſſet. Sed iſtos, vt dixi, omittamus, neque enim ſermone vel documentis opus eſt, quibus innocentia probetur infantium, quantum ad eorum pertinet vitam, quam recenti ortu in ſeipſis agunt, ſi eam non agnoſcit ſenſus humanus, nullis adminiculis, cuiuſquã diſputationis aditus.

Sed illi mouẽt, & aliquid conſideratione ac diſcuſſione dignum videntur afferre, qui dicunt paruulos recenti vita editos viſceribus matrum, non propter remittendum

Infantes nõ baptizati leniſſime quidẽ, ſed tamen dãnantur. *Cap. XVI.* *Roma. 5.* *Gene. 2.* *Eccleſiaſtici 25.* *Quidã infantibus peccatum perſonale tribuebãt, de quo alicubi dubitat Auguſtinus quã hic velut abſurdiſſimum explodat.* *Cap. XVII.* *Fruſtra paruuli baptizantur, ſi peccato vacant.* *Cap XVIII* *Roma. 8.*

A mittendum peccatum percipere baptiſmum,ſed vt ſpiritalem procreationem[non] habẽtes creentur in Chriſto,& ipſius regni cœlorum participes fiant, eo modo *Roma.8.* filij & hæredes dei, cohæredes autem Chriſti. A quibus tamen cum quæritur, vtrum non baptizati & non effecti cohæredes Chriſti, regnique cœlorum participes habeant ſaltem beneficium ſalutis æternæ in reſurrectione mortuorum, laborant vehementer,nec exitum inueniunt. Quis enim Chriſtianorum ferat, cum dicitur ad æternam ſalutem poſſe quenquam peruenire ſi nõ renaſcatur in Chriſto, quod per baptiſmũ fieri voluit,eo iam tempore quo tale ſacramentum conſtituẽdum fuit regenerandis in ſpem ſalutis æternæ? Vnde *Ad Titũ.3* dicit Apoſtolus,Non ex operibus iuſticiæ quæ nos fecimus,ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis. Quam tamen ſalutem *Roma.8.* in ſpe dicit eſſe,cum hic viuimus, vbi ait,Spe enim ſalui facti ſumus. Spes autem quæ videtur non eſt ſpes: Quod enim videt quis quid ſperat? Si autem quod nõ videmus ſperamus,per patientiã expectamus, Sine iſta ergo regeneratione ſaluos in æternum poſſe paruulos fieri,quis audeat affirmare, tanquam non pro eis mor- *Roma.5.* tuus ſit Chriſtus? Etenim Chriſtus pro impijs mortuus B eſt:iſti autem qui,vt manifeſtũ eſt, nihil in ſua propria vita impie commiſerũt, ſi nec originaliter vllo impietatis vinculo detinẽtur, quo modo pro eis mortuus eſt qui pro impiis mortuus eſt? Si nulla originalis peccati ægritudine ſauciati ſunt,quo modo ad medicum Chriſtum,hoc eſt,ad percipiendum ſacramentũ ſalutis ęter- *Luca.5.* næ ſuorum currentium pio timore portantur, & non eis in Eccleſia dicitur,Auferte hinc innocentes iſtos,nõ eſt opus ſanis medicus, ſed male habentibus: Non venit Chriſtus vocare iuſtos, ſed peccatores? Nunquã dictum eſt,nunquam dicitur, nunquam omnino dicetur *Infantes vt* in Eccleſia Chriſti tale commentum. Ac ne quis exi- *credunt ita* ſtimet ideo paruulos ad baptiſmũ afferri oportere,quia *pœnitent.* ſicut peccatores non ſunt, ita nec iuſti ſunt, quo modo *Cap.XIX.* ergo quidam meritũ huius ętatis à domino laudatũ eſſe *Matth.19.* commemorant, quando ait, Sinite paruulos venire ad me,talium eſt enim regnum cœlorum. Si enim hoc nõ propter humilitatis ſimilitudinẽ, quod humilitas paruulos faciat, ſed propter puerorum vitam laudabilem dictum eſt,profecto & iuſti ſunt. Non enim recte aliter C dici potuit,talium eſt regnum cœlorum: cum eſſe non poſsit niſi iuſtorum. Sed forte hoc quidẽ non congruẽter dicitur, quod paruulorum vitam laudauerit dominus dicens,talium eſſe regnum cœlorum,cum verax ſit ille intellectus,quod humilitatis ſimilitudinem in parua ætate poſuerit. Veruntamen forſitan hoc tenendum eſt, quod dixi propterea paruulos baptizari debere,quia ſicut peccatores non ſunt,ita nec iuſti ſunt,ſed cum dicit,Non veni vocare iuſtos: quaſi ei reſpõderetur,quos ergo vocare veniſti? continuo ſubiunxit,ſed peccatores in pœnitentiam. Ac per hoc quo modo ſi iuſti ſunt, ita etiam ſi peccatores non ſunt, non eos venit vocare,qui dixit,Nõ veni vocare iuſtos,ſed peccatores. Et ideo baptiſmo eius qui eos non vocat, non tantum fruſtra, verumetiam improbe videntur irruere,quod abſit vt ſentiamus. Vocat eos igitur medicus, qui non eſt opus ſanis,ſed ægrotantibus,nec venit vocare iuſtos ſed peccatores in pœnitẽtiam. Et ideo quia ſuæ vitę propriæ peccatis nullis adhuc tenentur obnoxij, originalis in eis ægritudo ſanatur in eius gratia qui ſaluos facit per lauacrum regenerationis. Dicet aliquis, Quo modo ergo & ipſi vocantur in pœnitentiam? Nunquid tãtillus poteſt aliquid pœnitere? Huic reſpondetur, Si propterea D pœnitentes dicendi non ſunt, quia ſenſum pœnitendi nondum habent,nec fideles dicendi ſunt,quia ſimiliter ſenſum credendi nondum habent. Si autem propterea recte fideles vocantur, quoniam fidem per verba geſtantium quodam modo profitẽtur,cur non prius etiã pœnitentes habentur cum per eorundem verba geſtantium diabolo & huic ſeculo renunciare monſtrantur? Totum hoc in ſpe fit vi ſacramenti & diuinæ gratiæ, quam dominus donauit Eccleſiæ.

Cæterum quis *Eucharistia* ignorat, quod baptizatus paruulus ſi ad rationales an- *etiã infan-* nos veniẽs non crediderit, nec ſe ab illicitis cõcupiſcẽ- *tibus neceſ-* tiis abſtinuerit, nihil ei proderit, quod paruus accepit. *ſaria vt ba* Verũtamen ſi percepto baptiſmate de hac vita emigra- *ptiſmus.* uerit,ſoluto reatu cui originaliter erat obnoxius,perfi- *Cap.XX.* cietur in illo lumine veritatis, quod incommutabiliter *Eſaia.59.* manens in æternum, iuſtificatos præſentia creatoris illuminat. Peccata enim ſola ſeparant inter homines & deũ,quæ ſoluũtur Chriſti gratia,per quem mediatorem reconciliamur cum iuſtificat impium. Terrentur autẽ *Ioan.3.* iſti ſententia domini dicẽtis, Niſi quis natus fuerit denuo, non videbit regnum dei. Quod cum exponeret, ait,Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, nõ intrabit in regnum cœlorum:& propterea conantur paruu- E lis non baptizatis innocentiæ merito ſalutem ac vitam æternam tribuere,ſed quia baptizati non ſunt, eos à regno cœlorum facere alienos,noua quadam & mirabili præſumptione,quaſi ſalus ac ęterna vita poſsit eſſe pręter Chriſti hæreditatem,præter regnum cœlorum. Habent enim videlicet quò confugiant, atque vbi deliteſcant, quia non ait dominus. Si quis non renatus fuerit ex aqua & ſpiritu,non habebit vitam:ſed ait,non intrabit in regnum dei. Nam ſi illud dixiſſet,nulla hinc dubitatio poſſet oboriri. Auferatur ergo iã dubitatio, dominum audiamus,non ſuſpiciones cõiecturaſque mortalium: Dominum audiamus,inquam, nõ quidam hoc de ſacramento lauacri dicentem,ſed de ſacramẽto ſanctæ menſæ ſuæ, quò nemo rite niſi baptizatus accedit, Niſi mãducaueritis carnem meam & biberitis ſanguinem meum,non habebitis vitam in vobis. *Ioan.6.* Quid vltra quærimus? Quid ad hoc reſpondere poterunt, niſi pertinacia pugnaces neruos aduerſus conſtantiam perſpicuæ veritatis intendat? An vero quiſquam etiam hoc *Nũc paruu-* dicere audebit,quòd ad paruulos hæc ſententia nõ per- *lis non da-* tineat,poſsint que ſine participatione corporis huius & *tur Eucha-* ſanguinis in ſe habere vitam,quia non ait,qui non mã- *riſtia.* ducauerit,ſicut de baptiſmo,qui non renatus fuerit,ſed F ait,ſi non manducaueritis, velut eos alloquens qui audire & intelligere poterant, quod vtique non valent paruuli? Sed qui hoc dicit,non attẽdit, quia niſi omnes iſta ſententia teneat,vt ſine corpore & ſanguine filij hominis vitam habere non poſsint,fruſtra etiam ætas maior id curat. Poteſt enim ſi non voluntatem, ſed verba loquentis attendas,eis ſolis videri dictum, quibus tunc dominus loquebatur,quia non ait, qui non manducauerit:ſed,ſi non manducaueritis. Et vbi eſt quod eodem loco de hac ipſa re ait,Panis quẽ ego dedero,caro mea *Ioan.6.* eſt pro ſeculi vita? Secundum hoc enim etiam ad nos pertinere illud ſacramentum intelligimus qui tunc nõdum fuimus quando iſta dicebat, quia non poſſumus dicere ad ſeculum nos non pertinere, pro cuius vita Chriſtus ſuam carnem dedit. Quis autem ambigat *Luca.20.* ſeculi nomine homines ſignificatos eſſe, qui naſcendo in hoc ſeculum veniunt? Nam ſicut alibi ait, Filij ſeculi huius generant & generantur. Ac per hoc etiã pro paruulorum

G uulorum vita caro data eſt,quæ data eſt pro ſeculi vita,
& ſi non manducauerint carnem filij hominis, nec ipſi
Ioan.3. habebunt vitam. Hinc eſt etiam illud, Pater diligit fi-
lium,& omnia dedit in manus eius. Qui credit in filiũ,
habet vitam ęternam:qui autem incredulus eſt filio,nõ
habebit vitam,ſed ira dei manet ſuper eum. In quo igi-
tur horum genere ponemus infantes:in eorum qui cre-
dunt in filium,an in eorum qui ſunt increduli filio? In
neutro ait aliquis, quia cum adhuc credere nõ poſſunt,
nec increduli deputandi ſunt. Non hoc indicat Eccle-
ſiaſtica regula,quæ baptizatos infantes fidelium nume-
ro adiungit. Porrò ſi iſti qui baptizantur propter virtu-
tem celebrationemque tanti ſacramenti, quanuis ſuo
corde atque ore non agant quod ad credendum confi-
tendumque pertineat,tamẽ in numero credentium cõ-
putantur,profecto illi quibus ſacramentum defuerit, in
eis habendi ſunt qui nõ credunt filio, atq; ideo ſi huius
inanes gratiæ de corpore exierint, ſequetur eos quod
dictum eſt, non habebunt vitam, ſed ira dei manet ſu-
per eos. Et vnde hoc,quando eos clarũ eſt peccata pro-
pria non habere,ſi nec originali peccato tenẽtur obno-
H xij? Bene autem non ait, ira dei veniet ſuper eum: ſed,
Inſcrutabi- manet ſuper eum. Ab hac quippe ira, qua omnes
le,quur in- ſub peccato ſunt,de qua dicit Apoſtolus,Fuimus & nos
fantes alij aliquando naturaliter filij iræ ſicut & cæteri: nulla res
diſcedant liberat niſi gratia dei, per Ieſum Chriſtum dominum
fruſtrati noſtrum. Hæc gratia cur ad illum veniat, ad illum non
baptiſmo veniat,occulta eſſe cauſa poteſt,iniuſta non poteſt. Nũ-
alij non. quid enim iniquitas apud deum? abſit. Sed prius ſancta-
Cap.XXI. rum ſcripturarum authoritatibus colla ſubdenda ſunt,
Ephe.2. vt ad intellectũ per fidem quiſque perueniat. Neq; enim
Roma.9. fruſtra dictum eſt, Iudicia tua ſicut abyſſus multa. Cu-
Pſal.35. ius abyſſi altitudinem veluti expaueſcẽs,exclamat Apo-
Roma.11. ſtolus, O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientię dei:
præmiſerat quippe ſententiam miræ profunditatis, di-
cens, Concluſit enim deus omnes in incredulitate, vt
omnium miſereatur. Cuius profunditatis veluti horro-
re percuſſus,O altitudo, inquit, diuitiarum ſapiẽtiæ &
ſcientiæ dei,quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius & in-
ueſtigabiles viæ eius. Quis enim cognouit ſenſum do-
†aliàs,vt mini,aut quis conſiliarius illius fuit, aut quis prior de-
retribuere- dit illi & retribuetur ei?† Quoniã ex ipſo & per ipſum
tur ei? & in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria in ſecula ſeculorum
I amẽ. Valde ergo paruum ſenſum habemus ad diſcutiẽ-
dam iuſticiam iudiciorum dei,ad diſcutiendam gratiã
gratuitam nullis meritis præcedentibus, non inquam,
quæ non tam mouet cum præſtatur indignis,quam cũ
æque indignis aliis denegatur. Nam & hi quibus vide-
tur iniuſtum,vt paruuli ſine gratia Chriſti: de corpore
exeuntes,non ſolum regno dei,quò & ipſi fatentur,niſi
per baptiſmum renatos intrare non poſſe, verumetiam
vita æterna & ſalute priuẽtur,quærentes quo modo iu-
ſtũ ſit vt alius ab originali impietate ſoluatur,alius non
ſoluatur,cũ eadẽ ſit vtriuſque conditio,ipſi reſpondeãt
ſecundũ ſuam ſententiam quo modo identidẽ iuſtum
ſit, vt huic præſtetur baptiſmus,quo intret in regnũ dei,
illi non præſtetur, cum ſit vtriuſque par cauſa. Si enim
mouet, cur ex his duobus cum ex æquo ambo ſint ori-
ginaliter peccatores,alius ab hoc vinculo ſoluitur, cui
conceditur baptiſmus,alius nõ ſoluitur, cui talis gratia
nõ conceditur,cur non pariter mouet,quod ex duobus
originaliter innocẽtibus,alius accipit baptiſmum, quo
in regnũ dei poſsit intrare,alius nõ accipit,ne ad regnũ
dei poſsit accedere? Nempe in vtraque cauſa ad illã ex-
Roma.11. clamationem reditur,O altitudo diuitiarum. Ex ipſis
deinde baptizatis paruulis dicatur mihi, cur alius rapi- K
tur,ne malicia mutet intellectum eius,& alius viuit im- *Sapien.4.*
pius futurus? Nónne ſi ambo raperentur, ambo in re-
gnum cœlorum ingrederentur? Et tamen non eſt ini-
quitas apud deum. Quid eſt illud? quem non moueat,
quem non in tanta altitudine exclamare compellat, ꝙ
alij paruuli ſpiritu immundo vexantur, alij nihil tale
patiuntur,alij etiam in vteris matrum, ſicut Hieremias *Hiere.1.*
ſanctificantur,cum omnes ſi eſt originale peccatum,pa
riter rei ſint:ſi non eſt,pariter innocẽtes ſint? Vnde iſta
tanta diuerſitas,niſi quia inſcrutabilia ſunt iudicia eius, *Roma.11.*
& inueſtigabiles viæ eius? An forte illud iam ex- *Refellit eos*
ploſum repudiatumque ſentiendum eſt, quod animæ *qui iuxta*
prius in cœleſti habitatione peccantes, gradatim atque *Platonem*
paulatim ad ſuorum meritorum corpora veniant, ac *putant ani*
pro ante geſta vita magis minúſve corporeis peſtibus *mas ob de-*
affligantur? Cui opinioni quanuis ſancta ſcriptura aper *licta alibi*
tiſsime contradicat, quæ cum gratiam commendaret, *commiſſa,*
Nondum,inquit,natis,nec qui aliquid egerãt boni aut *in corpora*
mali vt ſecundum electionem propoſitum dei mane- *detrudi.*
ret,non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt, quod *Cap.XXII.*
maior ſeruiet minori: nec ipſi tamen qui hoc ſentiunt *Roma.9.*
euadunt huius quæſtionis anguſtias,ſed in eis coarctati L
& hærentes ſimiliter, O altitudo,exclamare coguntur. *Roma.11.*
Vnde enim fit vt homo ab ineunti pueritia modeſtior,
ingenioſior, temperantior, ex magna parte libidinum
victor,qui oderit auariciam,luxuriam deteſtetur, atque
ad virtutes cæteras prouectior aptiorque conſurgat, &
tamen eo loco ſit vbi ei prædicari gratia Chriſtiana nõ
poſſit? Quo modo enim inuocabunt in quem non cre- *Roma.10.*
diderunt: aut quo modo credẽt ei quem non audierũt?
Quo modo autem audient ſine prædicãte? Alius autem
tardus ingenio,libidinibus deditus, flagitiis & facino-
rib⁹ coopertus ita gubernetur vt audiat,credat,baptize-
tur, rapiatur, aut ſi detentus hic fuerit laudabiliter vi-
uat? Vbi duo iſti tam diuerſa merita contraxerunt, non
dico vt iſte credat,ille non credat,quod eſt propriæ vo
luntatis,ſed vt iſte audiat quod credat, ille non audiat:
Hoc enim non eſt in hominis poteſtate: Vbi, inquam,
hæc tam diuerſa merita contraxerunt, ſi in cœlo ege-
runt aliquam vitam,vt pro ſuis actibus propellerentur,
vel laberentur in terras,congruiſque ſuæ anteactæ vitæ
corporeis receptaculis tenerentur: Ille vtique melius
ante hoc mortale corpus vixiſſe credendus eſt, qui eo M
non multum meruit prægrauari, vt & bonum haberet
ingenium, concupiſcentiis eius mitioribus vrgeretur,
quas poſſet facile ſuperare, & tamen eam ſibi gratiam
prædicari non meruit,qua ſola poſſet à ſecundæ mor-
tis pernicie liberari: Ille autem pro meritis deteriori-
bus ſicut putant grauiori corpori implicitus & ob hoc
cordis obtuſi, cum carnis illecebris ardentiſsima cupi-
dine vinceretur,& per nequiſsimam vitam peccatis pri
ſtinis quib⁹ ad hoc venire meruerat adderet peiora ter-
rena,aut in cruce tamen audiuit, Hodie mecum eris in
paradiſo: aut alicui cohæſit Apoſtolo, cuius prædica- *Luca.23.*
tione mutatus & per lauacrũ regenerationis ſaluus effe- *Roma.5.*
ctus eſt, vt vbi abundauit peccatum, ſuperabundaret
& gratia. Quid huic reſpondeant, omnino non video,
qui volentes humanis coniecturis iuſticiam dei defen-
dere,& ignorantes altitudinem gratiæ, fabulas impro-
babiles texuerunt. Multa enim dici poſſunt de miris vo
cationibus hominum, ſiue quas legimus, ſiue quas ex-
perti ſumus,quibus eorum opinio ſubuertatur,qui cre-
dũt antẽ iſta corpora ſua,quaſdã proprias vitas geſsiſſe
animas hominum,quibus ad hæc venirent pro diuerſi-
tate

A tate meritorum,diuerſa hic expertur æ vel bona vel ma-
la,ſed terminandi huius operis cura nõ ſinit in his diu-
tius immorari. Vnum tamen quod inter multa mira-
bile comperi non tacebo. Quis non ſecundum iſtos,
qui ex meritis prioris vitæ ante hoc corpus in cœleſti-
bus geſtæ animas terrenis corporibus magis minúſve
grauari opinantur, affirmet eos ante iſtam vitam ſcele-
ratius immaniúſque peccaſſe, qui mentis lumen ſic a-
mittere meruerunt,vt ſenſu vicino pecoribus naſceren-
tur,non dico tardiſsimi ingenio, nam hoc de aliis dici
ſolet,ſed ita excordes,vt etiam curati ad mouẽdum ri-
ſum,exhibeant cordatis delicias fatuitatis,quorum no-
men ex græco deriuatum moriones vulgus appellat. Ta
Moriones. lium tamen quidam fuit Chriſtianus, vt cum eſſet om-
nium iniuriarum ſuarum mira fatuitate patientiſsimus,
iniuriam tamen Chriſti nominis vel in ſeipſo religio-
nis reuerentia,qua imbutus erat,ſic ferre non poſſet, vt
blaſphemantes videlicet cordatos,à quibus hęc vt pro-
uocaretur audiebat, inſectari lapidibus non deſiſteret,
nec in ea cauſa vel dominis parceret. Tales ergo præ-
deſtinari & creari arbitror, vt qui poſſunt intelligant
B dei gratiam,& ſpiritum,qui vbi vult ſpirat,ob hoc om-
Ioan.3. ne ingenij genus in filiis miſericordiæ non præterire,
1.Cor.1. itèmque omne ingenij genus in gehennæ filiis præteri-
re,vt qui gloriatur in domino glorietur. Illi autem qui
pro vitæ meritis ſuperioris accipere quaſque animas di
uerſa terrena corpora affirmant,quibus aliæ magis,alię
minus grauentur,& pro eiſdem meritis humana inge-
nia variari,vt acutiora ſint quædam, & alia obtuſiora,
próque ipſius vitæ ſuperioris meritis diuinam quoque
gratiam liberandis hominibus diſpenſari, quid de iſto
poterunt reſpondere? Quo modo ei tribuent teterrimã
vitam ſuperiorem, vt ex hoc fatuus naſceretur, & tam
bene meritam, vt ex hoc in Chriſti gratia multis acu-
tiſsimis præferretur? Cedamus igitur & conſentiamus
Roma.9. authoritati ſanctæ ſcripturæ,quę neſcit falli nec fallere,
& ſicut nondum natos ad diſcernenda merita eorũ ali-
quid boni vel mali egiſſe non credimus, ita omnes ſub
Roma.5. peccato eſſe,quod per vnum hominem intrauit in mũ-
dum,& per omnes homines pertranſiit, à quo non li-
berat niſi gratia dei per dominum noſtrũ Ieſum Chri-
Roma.7. ſtũ naſci minime dubitemus. Cuius medicinalis ad-
Ex gratia uentus non eſt opus ſanis, ſed ægrotantibus: quia non
ſalus,non venit vocare iuſtos,ſed peccatores: in cuius regnum nõ
ex libero intrabit niſi qui renatus fuerit ex aqua & ſpiritu,nec pręter
arbitrio. ter regnum eius ſalutem ac vitam poſsidebit æternam.
Ca.XXIII. Quoniam qui non manducauerit carnem eius. Et qui
C incredulus fuerit filio non habebit vitam, ſed ira dei
Matth.9. manet ſuper eum. Ab hoc peccato, ab hac ægritudine,
Ioan.3. ab hac ira dei, cuius naturaliter filij ſunt, qui etiam ſi
Ioan.6. per ætatem non habent proprium, trahunt tamen ori-
Ioan.3. ginale peccatũ,non liberat niſi agnus dei qui tollit pec
Ephe.2. cata mundi,non niſi medicus qui non venit propter ſa
nos ſed propter ęgrotos,non niſi ſaluator,de quo dictũ
Luca.2. eſt generi humano, Natus eſt vobis hodie ſaluator,non
niſi redemptor,cuius ſanguine deletur debitum noſtrũ.
Nam quis audeat dicere, non eſſe Chriſtum infantum
ſaluatorem nec redemptorem? Vnde autem ſaluos fa-
cit,ſi nulla in eis eſt originalis ægritudo peccati? vnde
redimit, ſi non ſunt per originem primi hominis ve-
nũdati ſub peccato? Nulla igitur ex noſtro arbitrio prę-
Baptiſmus ter baptiſmum Chriſti, ſalus æterna promittatur infan-
omnibus ne tibus, quam non promittit ſcriptura diuina, humanis
ceſſarius. omnibus ingeniis præferenda. Optime Punici
C.XXIIII. Chriſtiani baptiſmum ipſum nihil aliud quàm ſalutem
& ſacramentum corporis Chriſti,nihil aliud quàm vi- D
tam vocant. Vnde niſi ex antiqua vt exiſtimo, & apo-
ſtolica traditione,qua Eccleſiæ Chriſti inſitum tenent,
præter baptiſmum & participationem dominicę men-
ſæ,non ſolum non ad regnum dei, ſed nec ad ſalutem
& vitam ęternam poſſe quenquam hominum peruenire?
Hoc enim & ſcriptura teſtatur,ſecundum ea quæ ſu-
pra diximus. Nam quid aliud tenent, qui baptiſmum
nomine ſalutis appellant, niſi quod dictum eſt, Saluos *Ad Tit.3.*
nos fecit per lauacrum regenerationis: & quod Petrus *1.Petr.3.*
ait,Sic & vos ſimili forma baptiſma ſaluos facit. Quid
aliud etiam qui ſacramentum menſæ dominicæ vitam
vocant,niſi quod dictum eſt,Ego ſum panis vitę qui de *Ioan.6.*
cœlo deſcendi,& panis quem ego dedero,caro mea eſt
pro ſeculi vita: &, Si non manducaueritis carnem filij
hominis & ſanguinem biberitis, non habebitis vitam
in vobis. Si ergo vt tot & tanta diuina teſtimonia con-
cinunt,nec ſalus nec vita æterna ſine baptiſmo & cor-
pore & ſanguine domini cuiquam ſperanda eſt,fruſtra
ſine his promittitur paruulis. Porrò ſi à ſalute ac vita æ-
terna hominem niſi peccata non ſeparant, per hæc ſa-
cramenta nõ niſi peccati reatus in paruulis ſoluitur, de
quo reatu ſcriptum eſt, neminem eſſe mundum, nec ſi E
vnius diei fuerit vita eius. Vnde eſt & illud in pſalmis, *Iob.25.*
Ego enim in iniquitatibus conceptus ſum,& in peccatis *Pſal.50.*
mater mea me in vtero aluit. Aut enim ex perſona ge-
nerali ipſius hominis dicitur,aut ſi proprie de ſe Dauid
hoc dicit,nõ vtique de fornicatiõe,ſed de legitimo cõ-
nubio natus fuit. Non itaque dubitemus etiam pro in-
fantibus baptizatis ſanguinem fuſum,qui priuſquã fun-
deretur,ſic in ſacramento datus & commendatus eſt, *Matth.26.*
vt diceretur,Hic eſt ſanguis meus,qui pro multis effun- *Marci.14.*
detur in remiſsionem peccatorum. Negant enim illos
liberari,qui ſub peccato eſſe nolunt fateri. Nam vnde
liberantur,ſi nulla ſeruitute peccati tenentur obſtricti? *Ioan.12.*
Ego,inquit,lux in ſeculum veni,vt omnis qui credide-
rit in me,non maneat in tenebris. Hoc dicto,quid oſtẽ
dit,niſi in tenebris eſſe omnem qui non credit in eum,
& credendo efficere ne maneat in tenebris? Has tene-
bras,quid niſi peccata intelligimus? Sed quodlibet aliud
intelligantur hæ tenebræ, profecto qui non credit in
Chriſtum manebit in eis, & vtique pœnales ſunt, non
quaſi nocturnæ ad quietem animantium neceſſariæ. F

Proinde paruuli ſi per ſacramentum quod ad hoc *Paruuli*
diuinitus inſtitutum eſt, in credentium numerum non *quo modo*
tranſeant,profecto in his tenebris remanebunt. Quan- *illuminen-*
uis eas nonnulli mox natos illuminari credant, ſic in- *tur.C.XXV.*
telligentes quod ſcriptum eſt,Erat lumen verum,quod *Ioan.1.*
illuminat omnem hominem venientem in hunc mun
dum. Quod ſi ita eſt,multum mirãdum eſt, quo modo
illuminati ab vnico filio,quod erat in principio verbũ
deus apud deum,non admittantur ad regnum dei,nec
ſint hæredes dei, cohæredes autem Chriſti. Hoc enim
eis non niſi per baptiſmum præſtari, etiam qui hoc ſen-
tiunt confitentur. Deinde iam illuminati, ſi ad conſe-
quendum regnum dei nondum ſunt idonei,ſaltem ip-
ſum baptiſmum,quo ad hoc idonei fiunt,læti ſuſcipere
debuerunt, cui tamen eos videmus cum magnis fleti-
bus reluctari,eamque ignorantiam in illa ætate contẽ-
nimus,vt ſacramenta quæ illis prodeſſe nouimus,in eis
etiam reluctantibus compleamus. Cur enim & Apoſto
lus dicit,Nolite pueri eſſe mentibus, ſi iam illo lumine *1.Cor.14.*
vero quod verbum dei eſt,illuminatæ ſunt eorum mẽ-
tes? Itaque illud quod in Euangelio poſitum eſt,Erat lu- *Ioan.1.*
men verum quod illuminat omnem hominem veniẽ-
tem

G tem in hunc mundum:ideo dictum eſt, quia nullus ho-
minum illuminatur niſi illo lumine veritatis, quod de⁹
eſt, ne quiſquam putaret ab eo ſe illuminari à quo ali-
quid audit vt diſcat, non dico ſi quenquam magnum
hominẽ, ſed nec ſi angelum ei cõtingat habere docto-
rem. Adhibetur enim ſermo veritatis extrinſecus vocis
miniſterio corporalis, veruntamen neque qui plantat
1.Cor.3. eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat
deus. Audit quippe homo dicentem vel hominem vel
angelum, ſed vt ſentiat & cognoſcat verum eſſe quod
dicitur, illo lumine intus mens eius aſpergitur, qood
æternum maoet, quod etiam in tenebris lucet, Sed ſicue
ſol iſte à cæcis non videtur, quanuis eos ſuis radiis quo-
dam modo veſtiat, ſic ab ſtulticiæ tenebris nõ compre-
henditur. Cur autem cum dixiſſet, quod illuminat om-
nem hominem: addiderit, veoientem in hunc mundũ:
vnde hæc opinio nata eſt, quod in exortu corporali ab
vtero matris recentiſsimo illuminet mentes naſcentiũ
ἐρχόμε- paruulorum, quanuis in Græco ita ſit poſitum, vt poſsit
νον. etiam intelligi lumen ipſum veniens in hunc mũdum:
tamen ſi homioem venientem in hunc mundum, ne-
ceſſe eſt accipi, aut ſimpliciter dictũ arbitror, ſicut mul-
H ta in ſcripturis reperiuntur, quibus etiam detractis ni-
hil ſententiæ minuatur, aut ſi propter aliquam diſtin-
ctiooem additum eſſe credendum eſt, fortaſſe boc di-
ctum eſt, ad diſcernendam ſpiritalem illuminationem
ab iſta corporali, quæ ſiue per cœli luminaria, ſiue qui-
buſcunque ignibus illuminat oculos carnis, vt hominẽ
interiorem dixerit venientem in hunc mundom, quia
exterior corporeus eſt, ſicut hic mundus: Tanquam di-
ceret, illuminat omnem hominem venientem in cor-
Sapien.8. pus, ſecũdum illud quod ſcriptum eſt, Sortitus ſum ani
mam bonam, & veni in corpus incoinquinatũ, Aut er-
go ſic dictum eſt, ſi diſtinctionis alicuius gratia dictum
eſt, Illuminat omnẽ hominem venientẽ in hunc mun-
dum: tanquam dictũ eſſet, Illuminat omnem hominem
interiorem: quia homo interior cum veraciter fit ſapi-
ens, non niſi ab illo illuminatur qui eſt lumen verum.
Aut ſi rationem ipſam qua humana anima rationalis
appellatur, quæ ratio adhuc velut quieta & quaſi ſopi-
ta, tamen inſita & quodam modo inſeminata in par-
uulis latet, illuminationem voluit appellare, tanquam
interioris oculi creationem, non reſiſteodum eſt, tunc
I eam fieri cum anima creatur. Et nõ abſurde de hoc in-
telligi, cum homo venit in mundum, veruntamen etiã
ipſe quanuis iam creatus oculus, oeceſſe eſt vt in tene-
bris maneat, ſi non credat in eum, qui dixit, Ego lux in
Ioan.12. ſeculum veni, vt omnis qui credit in me non maneat in
tenebris, quod per ſacramentum baptiſmatis in paruu-
lis fieri non dubitat mater Eccleſia, quæ cor maternum
eis præſtat, vt ſacris myſteriis imbuantur, quia nondum
Roma.10. poſſunt corde proprio credere ad iuſticiã, nec ore pro-
prio cõfiteri ad ſalutem. Nec ideo tamen eos quiſquã fi
delium fideles appellare cunctatur, quod à credeodo
vtique nomen eſt, quanuis hoc non ipſi, ſed alij pro eis
Concludit inter ſacramenta reſponderint. Nimis longum fiet
peccato ori- ſi ad ſingula teſtimonia ſimiliter diſputemus. Vode cõ-
ginis om- modius eſſe arbitror aceruarim cogere, quæ occurrere
nes obno- potuerint, vel quæ ſufficere videbũtur, quibus appareat
xios. dominum Ieſum Chriſtum non aliam ob cauſam in
Ca.XXVI. carne veniſſe, ac forma ſerui accepta factum obedientẽ
Philip.2. vſque ad mortem crucis', niſi vt hac diſpenſatione mi-
ſericordiſsimæ gratiæ omnes, quibus tanquam mem-
bris in ſuo corpore conſtitutis caput eſt, ad capeſſendũ
regnum cœlorũ viuificaret, ſaluos faceret, liberaret, re-
dimeret, illuminaret, qui prius fuiſſent in peccatorum K
morte, languoribus, ſeruitute, captiuitate, tenebris con-
ſtituti, ſub poteſtate diaboli principis peccatorũ, ac ſic
fieret mediator dei & bominum, per quem poſt inimi-
citias impietatis noſtræ, illius gratiæ pace finitas, recõ-
ciliaremur deo in æternam vitam, ab æterna morte quę
talibus impendebat erepti. Hoc enim cum abundantius
apparuerit, conſequens erit vt ad iſtam Chriſti diſpen-
ſationem quæ per eiua humilitatem facta eſt, pertinere
non poſaint, qui vita, ſalute, liberatione, redemptione,
illuminatione non indigent. Et quoniam ad hanc per-
tinet per baptiſmum quo Cbriſto cõſepeliuntur, vt in-
corporentur illi membra eius, hoc eſt fideles eiua, pro-
fecto nec baptiſmus eſt neceſſarius eis qui illo remiſ-
ſionis & reconciliationis beneficio quod fit per media-
torem, non opus habent. Porrò quia paruulos baptizã-
dos eſſe concedunt, qui contra authoritatem vniuerſæ
Eccleſiæ proculdubio per dominum & Apoſtolos tra-
ditam veoire oon poſſunt, concedant oportet eos ege-
re illis beneficiis mediatoris, vt oblati per ſacramẽtum
charitatemque fidelium, ac ſic incorporati Chriſti cor-
pori, quod eſt Eccleſia, recõciliẽtur deo, vt in illo viui,
vt ſalui, vt liberati, vt redempti, vt illuminati fiant. Vn- L
de, niſi à morte, viciis, reatu, ſubiectione, tenebris pecca
torum? quæ quoniam nulla in ea ætate per ſuam vitam
propriam commiſerunt, reſtat originale peccatum.

Hæc ratiocinatio tunc erit fortior, cum ea quæ pro- *Congerit te-*
miſi teſtimonia multa congeſſero. Iam ſupra poſuimus, *ſtimonia*
Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores. Item cum ad *ſcripturarũ*
Zachæum eſſet ingreſſus, Hodie, inquit, ſalus domui *Ca.XXVII.*
huic facta eſt, quoniam & iſte filius eſt Abrahæ: Venit *Luca.5.*
enim filius hominis quærere & ſaluare quod perierat. *Luca.19.*
Hoc & de oue perdita & relictis nonagintanouẽ quæ- *Luca.15.*
ſita & inuenta, hoc & de drachma quæ perierat ex de-
cem. Vnde oportebat, vt dicit prędicari in nomine eius *Luca.24.*
pœnitentiam & remiſsionẽ peccatorum in omnes gen
tes, incipientibus ab Hieruſalem. Marcus etiam in fine
Euangelij ſui dominum dixiſſe teſtatur, Euntes in mũ- *Marci.16.*
dum vniuerſum prædicate Euãgelium omni creaturæ:
Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui vero
non crediderit, cõdemnabitur. Quis autem neſciat cre-
dere eſſe infantibus baptizari, noo credere autem, non
baptizari? Ex Ioannis autem Euangelio qoanuis iam nõ
nulla poſuerimus, attende etiam iſta, Ioannes Baptiſta, M
inquit, de illo, Ecce agn⁹ dei, ecce qui tollit peccata mũ *Ioan.1.*
di. Et ipſe de ſeipſo, Qui de ouibus meis ſunt, vocem *Ioan.10.*
meam audiunt, & ego noui illas, & ſequũtur me: & ego
vitam æternam do illis, & non peribunt in æternum.
Quoniam ergo de ouibus eius eſſe non incipiunt par-
uuli niſi per baptiſmum, profecto ſi hoc non accipiunt,
peribunt: Vitam enim æternam, quam ſuis dabit ouib⁹,
non habebũt. Item alio loco, Ego ſum via veritas & vi- *Ioan.14.*
ta: Nemo venit ad patrem niſi per me. Hanc doctrinam
ſuſcipientes Apoſtoli, vide quanta conteſtatione decla
rent. Petrus in prima Epiſtola, Benedictus, inquit, deus *1.Petr.1.*
& pater domini noſtri Ieſu Chriſti ſecundum multitu-
dinem miſericordiæ ſuæ, qui regnerauit nos in ſpem
vitæ æternæ per reſurrectionem Ieſu Chriſti in hære-
ditatem immortalem & incontaminatam, floreotem,
ſeruatã in cœlis, vobis qui in virtute dei conſeruamini† *† aliàs, in*
per fidem, in ſalutem paratam palàm fieri in tempore *veritate dei*
nouiſsimo. Et paulopoſt, Inueniamini, inquit, in laudem *conuerſami*
& honorem dei Ieſu Chriſti, quem ignorabatis, in quẽ *ni.*
modo non videntes creditis, quem cum videritis, gau-
debitis gaudio inenarrabili & honorato gaudio, perci-
pientes

A pientes teſtamentum fidei ſalutem animarum veſtra-
1.Petri.2. rum. Item alio loco, Vos autē, inquit, genus electum, re-
gale ſacerdotium, gens ſancta, populus in adoptione vt
virtutes enuncietis eius, qui vos de tenebris vocauit in
1.Petri.3. admirabile lumē ſuum. Et iterum, Chriſtus, inquit, pro
peccatis noſtris paſſus eſt iuſtus pro iniuſtis, vt nos ad-
ducat ad deum. Item cum cōmemoraſſet in arca Noë,
octo homines ſaluos factos, ſic & vos, inquit, ſimili for-
ma baptiſma ſaluos facit. Ab hac ergo ſalute & lumine
alieni ſunt paruuli & in perditione ac tenebris remane-
bunt, niſi per adoptionē populo dei fuerint ſociati tenē-
tes Chriſtum paſſum, iuſtum pro iniuſtis, vt eos adducat
ad deū. Ex Epiſtola etiam Ioannis hæc mihi occurrerūt
1.Ioan.1. quæ huic quæſtioni neceſſaria viſa ſunt. Quòd ſi in lu-
mine, inquit, ambulauerimus, ſicut & ipſe eſt in lumi-
ne, ſocietatem habemus inuicē, & ſanguis Ieſu filij eius
purgauit nos ab omni delicto. Itē alio loco, Si teſtimo
nium, inquit, hominum accipimus, teſtimoniū dei ma-
ius eſt, quia hoc eſt teſtimonium dei quod maius eſt,
1.Ioan.5. quia teſtificanus eſt de filio ſuo, Qui crediderit in filium
B dei, habet teſtimonium dei in ſemetipſo: Qui non cre-
diderit deo, mendacem facit deum, quia non credit in
teſtimonium quod teſtificanus eſt de filio ſuo. Et hoc eſt
teſtimonium, quia vitam æternam dedit nobis deus, &
hæc vita in filio eius eſt. Qui habet filium, habet vitam:
qui non habet filium, non habet vitam. Non ſolum igi-
tur regnum cœlorum, ſed nec vitam paruuli habebunt
1.Ioan.3. ſi filium non habebunt, quem niſi per baptiſmum eius
habere non poſſunt, Item alio loco, In hoc, inquit, ma-
nifeſtus eſt filius dei, vt diſſoluat operat diaboli. Non er
go pertinebunt paruuli ad gratiam manifeſtationis filij
dei, ſi non in eis ſoluat opera diaboli. Iam nunc atten-
de ad hanc rem Pauli Apoſtoli teſtimonia tanto vtique
plura, quanto plures Epiſtolas ſcripſit, & quanto diligē-
Roma.10. tius curauit commendare gratiam dei aduerſus eos qui
de operibus gloriabantur, atque ignorantes dei iuſti-
ciam, & ſuam iuſticiam volentes conſtituere, iuſticiæ
Roma.3. dei non erant ſubiecti. In Epiſtola ad Romanos. Iuſti-
cia, inquit, dei in omnes qui credunt: Non enim eſt di-
ſtinctio: omnes enim peccauerunt & egent gloria dei.
Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem
quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit deus propicia-
C torium per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iu
ſticiæ eius propter remiſſionem præcedentium peccato
rum in dei patientia, ad oſtendendam iuſticiam ipſius
in hoc tempore, vt ſit iuſtus & iuſtificans eum qui ex fi-
Roma.4. de eſt Ieſu. Item alio loco, Ei qui operatur, inquit, mer-
ces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundū de-
bitum. Ei vero qui non operatur, credit autē in eum qui
iuſtificat impium, deputatur fides ad iuſticiam: ſicut &
Dauid dicit beatitudinē hominis, cui deus accepto fert
Pſal.31. iuſticiam ſine operibus: Beati quorum remiſſæ ſunt ini-
quitates, & quorū recta ſunt peccata. Beatus vir cui non
imputauit dominus peccatum. Item paulopoſt, Non eſt
Roma.4. autē ſcriptum, inquit, propter illum tantū, quia deputa-
tū eſt illi ad iuſticiam, ſed & propter nos quibus deputa-
bitur credentibus in eum, qui excitauit Ieſum Chriſtum
dominū noſtrum à mortuis, qui traditus eſt propter de-
Roma.5. licta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationē noſtrā.
Roma.7. Et paulopoſt, Si enim Chriſtus, inquit, cum infirmi eſſe-
mus adhuc iuxta tempus, pro impiis mortuus eſt. Et ali-
bi, Scimus, inquit, quia lex ſpiritalis eſt, ego autem car-
nalis ſum, venūdatus ſub peccato: Quod enim operor,
ignoro, non enim quod volo hoc ago, ſed quod odi il-
lud facio. Si autem quod nolo hoc facio, conſentio legi
quoniā bona eſt. Nunc autem iam nō ego operor illud, D
ſed id quod in me habitat peccatū. Scio enim quia non
habitat in me, id eſt, in carne mea bonum: nam bonum
velle adiacet mihi, perficere autem bonum nō inuenio.
Non enim quod volo facio bonum, ſed quod nolo ma
lum hoc ago. Si autē quod nolo, ego hoc facio, iam nō
ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. In-
uenio igitur legem mihi volenti facere bonum: quoniā
mihi malum adiacet, condelector enim legi dei ſecun-
dum interiorem hominem. Video autem aliam legem
in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & ca-
ptiuantem me in lege peccati, quę eſt in membris meis.
Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis
huius? Gratia dei, per Ieſum Chriſtū dominum noſtrū.
Dicant qui poſſunt, homines nō naſci in corpore mor-
tis huius, vt poſſint eam dicere, non eis neceſſariam gra
tiam dei per Ieſum Chriſtum, qua liberentur de corpo-
re mortis huius. Item paulopoſt, Quod enim impoſſi-
bile erat legi in quo infirmabatur per carnem, deus fi- Roma.8.
lium ſuū miſit in ſimilitudine carnis peccati, & de pec-
cato damnauit peccatum in carne. Dicant qui audent
oportuiſſe naſci Chriſtum in ſimilitudine carnis pec- E
cati, niſi nos non eſſemus in carne peccati. Item ad Co- 1.Cor.15.
rinthios, Tradidi enim vobis in primis, inquit, quod &
accepi, quia Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris
ſecūdum ſcripturas. Item ad eoſdem Corinthios in ſe-
cunda, Charitas enim Chriſti compellit nos, iudicantes 2.Cor.5.
hoc, quoniam ſi vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo
omnes mortui ſunt: Et pro omnibus vnus mortuus eſt,
vt & qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei qui pro ipſis
mortuus eſt & reſurrexit. Itaq; nos amodo neminē no-
uimus ſecundum carnē, etſi noueramus ſecundum car-
nem Chriſtum, ſed nunc iam nō nouimus. Si qua igitur
in Chriſto noua creatura, vetera tranſierunt, ecce facta
ſunt omnia noua. Omnia autem ex deo, qui reconcilia-
uit nos ſibi per Chriſtum, & dedit nobis miniſteriū re-
conciliationis: quemadmodum? quia deus erat in Chri
ſto mundum reconcilians ſibi, non reputans illis deli-
cta eorum, & ponens in nobis verbum reconciliatio-
nis. Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tāquam deo
exhortante per nos, Obſecramus pro Chriſto reconci-
liari deo: Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis pec
catum fecit, vt nos ſimus iuſticia dei in illo. Cooperan-
tes autem rogamus, ne inuacuum gratiam dei ſuſcipia- F
tis. Dicit enim, Tempore acceptabili exaudiui te, & in
die ſalutis adiuui te: Ecce nunc tempus acceptabile: ecce 2.Cor.6.
nunc dies ſalutis. Ad hanc reconciliationē & ſalutem, ſi
nō pertinent paruuli, quis eos quærit ad baptiſmū Chri-
ſti? Si autem pertinent, inter homines mortui ſunt pro
quibus ille mortuus eſt, nec ab eo reconciliari & ſaluari
poſſunt, niſi remiſſa nō deputet delicta eorum. Item ad
Galatas, Gratia vobis & pax à deo patre, & domino Ie-
ſu Chriſto, qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, Gala.1.
vt eximeret nos de præſenti ſeculo maligno. Et alio lo-
co, Lex trāgreſſionis gratia poſita eſt, donec veniret ſe-
men cui promiſſum eſt, diſpoſita per angelos in manu Gala.3.
mediatoris. Mediator autem vnius non eſt, deus vero
vnus eſt. Lex ergo aduerſus promiſſa dei? Abſit. Si enim
data eſſet lex quæ poſſet viuificare, omnino ex lege eſ-
ſet iuſticia. Sed concluſit ſcriptura omnia ſub peccato,
vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus.
Ad Epheſios etiam, Et vos cum eſſetis mortui delictis
& peccatis veſtris in quibus aliquando ambulaſtis ſe- Ephe.2.
cundum ſeculum mundi huius, ſecundum principem
poteſtatis aëris, ſpiritus eius qui nunc operatur in filiis

G diffidentiæ,in quibus & nos omnes aliquando conuer-
ſati ſumus in deſyderiis carnis noſtræ,facientes volun-
tatem carnis, & affectionum,& eramus naturaliter filij
iræ ſicut & cæteri. Deus autem qui diues eſt in miſeri-
cordia propter multam dilectionem qua dilexit nos,&
cum eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Chri-
ſto, cuius gratia ſalui facti ſumus. Et paulopoſt, Gratia,
inquit,ſalui facti eſtis per fidem,& hoc nõ ex vobis,ſed
dei donum eſt. Non ex operibus, ne forte quis extolla-
tur: Ipſius enim ſumus figmẽtum, creati in Chriſto Ieſu
in operibus bonis,quę præparauit deus vt in illis ambu-
lemus. Et paulopoſt, Qui eratis,inquit, in illo tempore
ſine Chriſto , alienati à ſocietate Iſraël, & peregrini te-
ſtamentorum & promiſſionis, ſpem non habẽtes, & ſi-
ne deo in hoc mundo, nunc autem in Chriſto Ieſu,qui
aliquando eratis longè, facti autem eſtis prope in ſan-
guine Chriſti. Ipſe eſt enim pax noſtra qui fecit vtraque
vnum, & medium parietẽ maceriæ ſoluens inimicicias,
in carne ſua legem mandatorum decretis euacuans,vt
duos conderet in ſe vnum hominem nouum,faciẽs pa-
cem, & commutaret vtroſque in vno corpore deo,per
H crucem interficiens inimicicias in ſemetipſo. Et veniẽs
euangelizauit pacẽ vobis qui eratis longè, & pacem his
qui prope , quia per ipſum habemus acceſſum ambo in
Ephe.4. vno ſpiritu ad patrem. Item alibi, Sicut veritas eſt in Ie-
ſu deponere vos ſecundum priorem conuerſationem
veterem hominem , eum qui corrumpitur ſecundum
concupiſcentias deceptionis. Renouamini autem ſpiri-
tu mentis veſtræ & induite nouum hominem , qui ſe-
cundum deum creatus eſt in iuſticia & ſanctitate verita
tis. Et alibi, Nolite contriſtare ſpiritum ſanctum dei, in
Coloſſ.1. quo ſignati eſtis in diem redemptionis . Ad Coloſſen-
ſes etiam ita loquitur, Gratias agentes patri idoneos fa-
cienti nos in partem ſortis ſanctorum in lumine,qui e-
ripuit nos de poteſtate tenebrarum & tranſtulit nos in
regnum filij charitatis ſuæ,in quo habemus redemptio-
Coloſſ.2. nem in remiſſione peccatorum. Et alio loco, Et eſtis,in-
quit,in illo repleti,qui eſt caput omnis principat⁹ & po
teſtatis: In quo etiam circuncisi eſtis circunciſione non
manufacta, in expoliatione corporis carnis , ſed in cir-
cunciſione Chriſti,conſepulti ei in baptiſmo, in quo &
conſurrexiſtis per fidem operationis dei , qui ſuſcitauit
illum à mortuis. Et vos cum eſſetis mortui delictis &
præputio carnis veſtrę,conuiuificauit cum illo donans
I nobis omnia delicta,delens quod aduerſus nos erat chi
rographum decreti,quod erat cõtrarium nobis,tollens
illud de medio,& affigens illud cruci,exuens ſe carnem
principatus & poteſtates exemplauit fiducialiter trium-
1.Timo.1. phans eos in ſemetipſo . Et ad Timotheum , Huma-
nus , inquit , ſermo & omni acceptione dignus , quia
Chriſtus Ieſus venit in mundum peccatores ſaluos fa-
cere,quorum primus ego ſum. Sed ideo miſericordiam
conſecutus ſum,vt in me oſtenderet primo Chriſtus Ie-
ſus omnem longanimitatem ad informationem eorũ,
1.Timo.2. qui credituri ſunt illi in vitã æternam. Item dicit, Vnus
enim deus vnus & mediator dei & hominum homo
Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum redemptionẽ pro
2.Timo.1. omnibus . In ſecunda etiam ad eundem, Noli ergo,in-
quit,erubeſcere teſtimonium domini noſtri neque me
vinctum eius , ſed collabora Euangelio ſecundum vir-
tutem dei ſaluos nos facientis,& vocãtis vocatione ſua
ſancta, nõ ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum pro-
poſitum ſuum & gratiam , quæ data eſt nobis in Chri-
ſto Ieſu ante ſecula æterna,manifeſtata autem nunc per
aduentum domini noſtri Ieſu Chriſti , euacuantis qui
dem mortem, illuminãtis autem vitam & incorruptio- K
nem per Euangelium . Ad Titum etiam , Expectantes, *Ad Tit.2.*
inquit , illam beatam ſpem & manifeſtationem gloriæ
magni dei,& ſaluatoris noſtri domini noſtri Ieſu Chri
ſti, qui dedit ſemetipſum pro nobis , vt nos redimeret
ab omni iniquitate,& mũdaret ſibi nos populum abun-
dantẽ,æmulatorem bonorum operũ. Et alio loco, Cum *Ad Tit.3.*
autẽ benignitas & humanitas illuxit ſaluatoris dei no-
ſtri,non ex operibus iuſticiæ,quæ nos fecimus,ſed ſecũ-
dum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrũ
regenerationis & renouationis ſpiritus ſancti,quem di-
tiſſime effudit ſuper nos per Ieſum Chriſtum ſaluatorẽ
noſtrũ, vt iuſtificati ipſius gratia hæredes efficiamur ſe-
cundum ſpem vitæ æternæ . Ad Hebræos quoque Epi-
ſtola, quanquam nonnullis incerta ſit,tamen quoniam
legi quoſdam huic noſtrę de baptiſmo paruulorum ſen
tentiæ contraria ſentientes, etiam ipſa quibuſdam opi-
nionibus ſuis teſtem adhibere voluiſſe , magiſque me
mouet authoritas Eccleſiarum Orientalium, quæ hanc
etiam in canonicis habent, quanta pro nobis teſtimo-
nia contineat aduertendum eſt. In ipſo eius exordio le-
gitur , Multis partibus & multis modis olim deus lo- *Hebræ.1.*
cutus eſt patribus in Prophetis, poſtremo in his diebus L
locutus eſt nobis in filio ſuo,quem conſtituit hæredem
vniuerſorum , per quem fecit & ſecula . Qui cum ſit
ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ eius , gerens quo-
que omnia verbo virtutis ſuæ purgatione peccatorum à
ſe facta,ſedet ad dexteram maieſtatis in excelſis. Et poſt
pauca, Si enim qui per angelos dictus eſt, ſermo factus *Hebræ.2.*
eſt firmus , & omnis præuaricatio & inobedientia iu-
ſtam accepit mercedis retributionem , quo modo nos
effugiemus ſi tantam neglexerimus ſalutem? Et alio lo-
co,propterea ergo quia pueri communicauerũt ſangui- *Ibidem.*
ni & carni,& ipſe propemodum eorum participauit,vt
per mortem euacuaret eum,qui poteſtatẽ habebat mor
tis, id eſt, diabolum, & liberaret eos qui timore mortis
per totam vitam rei erant ſeruitutis . Et paulopoſt, Vn-
de debuit , inquit , ſecundum omnia fratribus ſimilis
eſſe , vt miſericors eſſet, & fidelis princeps ſacerdotum
eorum , quæ ſunt ad deum propiciandum pro delictis
populi. Et alibi, Teneamus, inquit, confeſſionem,non *Hebræ.4.*
habemus enim ſacerdotem, qui non poſſit compati in-
firmitatibus noſtris : Etenim expertus eſt omnia ſecun- M
dum ſimilitudinem ſine peccato. Et alio loco, Intranſ- *Hebræ.7.*
greſſibile,inquit,habet ſacerdotium,vnde & ſaluos po-
teſt perficere eos qui adueniunt,per ipſum ad deũ,ſem-
per viuens ad interpellandum pro ipſis. Talem enim
decebat habere nos principem ſacerdotum iuſtum ſine
malicia,incontaminatum, ſeparatum à peccatoribus,al
tiorem cœlis factum , non habentem quotidianam ne-
ceſſitatem ſicut principes ſacerdotum primum pro ſuis
peccatis ſacrificiũ offerre,dehinc pro populi, Hoc enim
ſemel fecit offerens ſe . Et alio loco, Non enim in ma- *Hebræ.9.*
nu fabricata ſancta introiuit Chriſtus , quæ ſunt ſimilia
verorum,ſed in ipſum cœlum apparere ante faciem dei
pro nobis,non vt ſæpius offerat ſemetipſum,ſicut prin-
ceps ſacerdotũ intrat in ſancta, in anno ſemel cum ſan
guine alieno. Cæterũ oportebat eum ſæpius pati à mũ-
di conſtitutione , nunc autem ſemel in extremitate ſe-
culorum ad remiſſionem peccatorum per ſacrificium
ſuum manifeſtatus eſt. Et ſicut conſtitutum eſt homini-
bus ſemel tantũ mori,& poſt hoc iudicium,ſic & Chri-
ſtus ſemel oblatus eſt vt multorum peccata portaret,ſe-
cundo ſine peccatis apparebit eis, qui eum ſuſtinent ad
ſalutem. Apocalypſis etiam Ioannis has laudes Chriſto *Apoca.5.*
per

A per canticum nouum teſtatur offerri, Dignus es accipere librum & aperire ſignacula eius, quoniam occiſus es & redemiſti nos deo in ſanguine tuo, de omni gēte &
Act. 3. lingua & populo & natione. Item in Actibus Apoſtolo-
ἀρχηγόμ. rum, inceptorem vitæ Petrus Apoſtolus dixit eſſe dominum Ieſum, increpās Iudæos quòd occidiſſent eum, ita loquens, Vos autem ſanctum & iuſtum onerastis & negaſtis, & poſtulaſtis hominē homicidam viuere & do-
Actor. 4. nari vobis, Nam inceptorem vitæ occidiſtis. Et alio loco, Hic eſt lapis reprobatus à vobis ædificantibus, qui factus eſt in caput anguli. Non eſt enim aliud nomen ſub cœlo datum hominibus in quo oportet nos ſaluos fie-
Acto. 10. ri. Et alibi, Deus patrum ſuſcitauit Ieſum, quem vos interfeciſtis ſuſpendentes in ligno. Hunc deus principem & ſaluatorem exaltauit gloria ſua, dare pœnitentiam Iſraël & remiſſionem peccatorum in illo. Item alio lo-
Ibidem. co, Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent, remiſſionem peccatorum accipere per manum illius omnem credentem in eum. Item in eodem libro Apoſto-
Acto. 13. lus Paulus, Notum ergo vobis ſit, inquit, viri fratres, quoniam per hunc vobis remiſſio peccatorum annunciatur ab omnibus, quibus non potuiſtis in lege Moyſi
B iuſtificari, in hoc omnis credens iuſtificatur. Hoc tanto aggere teſtimoniorū, cuius aduerſus veritatem dei elatio non prematur? Et multa quidem alia reperiri poſſunt, ſed & finiendi huius operis cura non negligenter habenda eſt. De libris quoque veteris teſtamenti multas conteſtationes diuinorum eloquiorum adhibere in hanc ſententiam ſuperuacaneum putaui, quandoquidem illic quod occultatur ſub velamento velut terrenarum promiſſionum, hoc in noui teſtamenti prædicatione reuelatur. Et ipſe dominus librorum veterum vtilitatem breuiter demonſtrauit & definiuit, dicens,
Luca. 24. Oportuiſſe impleri quæ de illo ſcripta eſſent in lege & Prophetis & Pſalmis, & hæc ipſa eſſe, quòd oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionē peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Hieroſo-
Acto. 10. lymis. Et Petrus dicit, quod pauloante commemoraui, Huic omnes Prophetas teſtimonium perhibere, remiſſionem peccatorum accipere per manum eius omnem
C credentem in eum. Veruntamen commodius eſt etiam ex ipſo vetere teſtamento teſtimonia pauca depromere, quæ vel ad ſupplementum, vel potius ad cumulum
Pſal. 15. valere debebunt. Ipſe dominus per Prophetam in Pſalmo loquens ait, Sanctis qui ſunt in terra eius, mirificauit omnes voluntates meas in illis. Non merita eorum:
Roma. 5. ſed, voluntates meas. Nam illorum quid, niſi quod ſequitur? Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum ſupra id
Ibidem. quòd infirmi erant. Ad hoc & lex ſubintrauit vt abundaret delictum. Sed quod adiungit, Poſtea accelerauerunt, multiplicatis infirmitatibus, hoc eſt, abundante
Pſal. 15. delicto, alacrius medicum quæſierunt, vt vbi abundauit peccatum, ſuperabundaret gratia. Denique non congregabo, inquit, conuenticula eorum de ſanguinibus, quoniam multis ſacrificiorum ſanguinibus, cum primum in tabernaculum vel in templum congregarentur, conuincebantur potius peccatores, quàm mundabantur. Non ergo iam, inquit, de ſanguinibus congregabo cōuenticula eorum. Vnus enim ſanguis pro multis datus eſt, quo veraciter mundarentur. Denique ſequitur, Nec memor ero nominum illorum per labia mea tanquam innouatorum. Nam nomina eorum erāt prius filij carnis, filij ſeculi, filij iræ, filij diaboli, immundi, peccatores, impij, poſtea vero filij dei, homini nouo nomen no-

uum, canticum nouum cantanti nouum, per teſtamen- D tum nouum. Non ſint ingrati homines gratiæ dei, puſilli cum magnis, à minore vſque ad maiorem. Totius *Pſal. 118.*
Eccleſiæ vox eſt, Erraui ſicut ouis perdita: Omniū mem- *Eſaia. 53.*
brorū Chriſti vox eſt, Omnes vt oues errauimus, & ipſe traditus eſt pro peccatis noſtris. Qui totus prophetiæ locus apud Eſaiam quoque per Philippum ſibi expoſi- *Actor. 8.*
to, ſpado ille Candacis reginæ in eum credidit. Vide quotiens hocipſum commendet, & tanquam ſuperbis neſcio quibus, vel contentioſis identidem inculcet, Ho- *Eſaia. 15.*
mo, inquit, in plaga, & qui ſciat ferre infirmitates, propter quod & auertit ſe facies eius, iniuriata eſt, nec magni æſtimata eſt. Hic infirmitates noſtras portat, & pro nobis in doloribus eſt, & nos exiſtimauimus illum in doloribus eſſe & in plaga & in pœna, ipſe autem vulneratus eſt propter peccata noſtra, infirmatus eſt propter iniquitates noſtras. Eruditio pacis noſtræ ſuper eū, in liuore eius ſanati ſumus: omnes vt oues errauimus, & dominus tradidit illum pro peccatis noſtris, & ipſe quoniam male tractatus eſt non aperuit os, vt ouis ad immolandum ductus eſt, & vt agnus ante eum qui tonderet fuit E
ſine voce, ſic non aperuit os ſuum. In humilitate ſublatum eſt iudicium eius, generationem eius quis enarrabit? quoniam tolletur de terra vita eius, ab iniquitatibus populi mei ductus eſt ad mortē. Dabo ergo malos pro ſepultura eius, & diuites propter mortem eius, ob hoc quòd iniquitatem non fecerit, nec dolum in ore ſuo dominus vult purgare illum de plaga. Si dederitis vos ob delicta veſtra animam veſtram, videbitis ſemen longæ vitæ veſtræ, & vult dominus auferre à doloribus animam eius, oſtendere illi lucem, & figurare per ſenſum, iuſtificare iuſtum bene ſeruientem pluribus, & peccata illorum ipſe ſuſtinebit, propterea ipſe hæreditabit quam *μερισθ.*
plures, & fortium partietur ſpolia, propter quod tradita eſt anima eius ad mortem, & inter iniquos æſtimatus eſt, & ipſe peccata multorum ſuſtinuit, & propter iniquitates eorū traditus eſt. Attende etiam illud eiuſdem Prophetæ, quod de ſe completum, lectoris etiam functus officio in ſynagoga ipſe recitauit, Spiritus do- *Eſaia. 61.*
mini ſuper me, propter quod vnxit me, Euangelizare humilibus miſit me vt refrigerentur, qui in preſſura cordis ſunt, prædicare captiuis indulgentiam, & cæcis viſum. Omnes ergo agnoſcamus nec vllus exceptus ſit F
eorum, qui volumus corpori eius adhærere per eum in ouile eius intrare ad vitam & ſalutem, quam ſuis promiſit perpetuam peruenire. Omnes, inquam, agnoſca- *1. Petri. 2.*
mus eum, qui peccatum nō fecit, & peccata noſtra pertulit corpore ſuo ſuper lignum, vt à peccatis ſeparati cum iuſticia viuamus, cuius cicatricibus ſanati ſumus infirmi cum eſſemus tanquam pecora errantia.

Quæ cum ita ſint, neminem vnquam eorum qui ad *Colligit oēs*
Chriſtum acceſſerunt per baptiſmum, ſana fides & ſa- *egere morte*
na doctrina putauit exceptum à gratia remiſſionis pec- *Chriſti. Ca.*
catorum, nec eſſe poſſe alicui præter regnum eius, æter- *XXVIII.*
nam ſalutem. Hæc enim parata eſt reuelari in tempore nouiſſimo, hoc eſt, in reſurrectione mortuorum pertinentium non ad mortem æternam, quæ ſecunda mors appellatur, ſed ad vitam æternam, quam promiſit non mendax deus ſanctis & fidelibus ſuis, cuius vitæ participes omnes non viuificabuntur niſi in Chriſto, ſicut in *1. Cor. 15.*
Adam omnes moriuntur: Quemadmodū enim omnes omnino pertinentes ad generationē voluntatis carnis nō moriuntur, niſi in Adam in quo omnes peccauerūt, ſic ex his omnes omnino pertinentes ad regenerationē voluntatis ſpiritus, non viuificantur niſi in Chriſto,

G in quo omnes iuſtificantur, Quia ſicut per vnũ omnes
Roma.5. ad condemnationem,ſic per vnum omnes ad iuſtifica-
tionẽ. Nec eſt vllus vlli medius locus vt poſſit eſſe niſi
cum diabolo,qui non eſt cum Chriſto. Hinc & ipſe do
minus volẽs auferre de cordibus male credentiũ iſtam
neſcio quam medietatem,quam conantur quidam par-
uulis non baptizatis tribuere, vt quaſi merito innocen-
tiæ ſint in vita æterna,ſed quia non ſunt baptizati,non
ſint cum Chriſto in regno eius,definitiuam protulit ad
Matth.12. hæc ora obſtruenda ſententiã,vbi ait,Qui mecum non
eſt,aduerſum me eſt.Conſtitue igitur quemlibet paruu-
lum,Si iam cum Chriſto eſt,vt quid baptizatur?Si autẽ,
quod habet veritas,ideo baptizatur vt ſit cum Chriſto,
profectо non baptizatus non eſt cum Chriſto. Et quia
nõ eſt cum Chriſto,aduerſus Chriſtum eſt:neque enim
eius tam manifeſtam debemus aut poſſumus infirma-
re,vel immutare ſententiã. Vnde igitur aduerſus Chri-
ſtum, niſi ex peccato, neque enim ex corpore & anima
quæ vtraque dei creatura eſt. Porrò ſi ex peccato, quod
in illa ætate niſi originale & antiquum, Vna eſt quip-
pe caro peccati,in qua omnes ad damnationem naſcũ-
tur, & vna eſt caro in ſimilitudine carnis peccati,per
H quam omnes à damnatione liberantur. Nec ita dictum
eſt omnes,velut quicunque naſcuntur in carne peccati,
iidem ipſi omnes mundari intelligãtur per carnem ſi-
2.Theſ.3. milem carni peccati, Non enim omnium eſt fides,ſed
omnes pertinentes ad generationem connubij carna-
lis, non naſcuntur niſi in carne peccati, & omnes per-
tinentes ad generationem connubij ſpiritalis,nõ mun-
dantur niſi per carnem ſimilem carni peccati, Hoc eſt,
illi per Adam ad condemnationem, iſti per Chriſtũ ad
iuſtificationem. Tanquã ſi dicamus,verbi gratia,vna eſt
obſtetrix in hac ciuitate,quæ omnes excipit, & vnus eſt
hic literarum magiſter, qui omnes docet, neque ibi in-
telligi poſſunt omnes, niſi qui naſcuntur,neque hic om
nes, niſi qui diſcunt: non tamẽ omnes qui naſcuntur li-
teras diſcũt,ſed cuius claret ingenium, quod & illic re-
cte dictũ eſt, omnes excipit, præter cuius manus nemo
naſcitur,& hic recte dictũ eſt,omnes docet,preter cuius
magiſterium nemo diſcit. Conſideratis autẽ omnibus
diuinis teſtimoniis quæ commemoraui,ſiue ſingillatim
de vnoquoque diſputans, ſiue aceruatim multa conge-
ſtans,vel quæcunque ſimilia non commemoraui, nihil
I inuenitur niſi quod vniuerſa Eccleſia tenet,quæ aduer-
ſus omnes profanas nouitates vigilare debet, omnem
hominem ſeparari à deo, niſi qui per mediatorẽ Chri-
ſtum reconciliatur deo,nec ſeparari quenquam niſi pec
catis intercludentibus poſſe.Non ergo reconciliari niſi
peccatorum remiſſione per vnã gratiam miſericordiſ-
Gene.3. ſimi ſaluatoris, per vnam victimam veriſſimi ſacerdo-
tis:ac ſic omnes filios mulieris,quæ ſerpenti credidit, vt
libidine corrumperetur, non liberari à corpore mortis
huius,niſi per filium virginis,quæ angelo credidit vt ſi-
Lucæ.1. ne libidine fœtaretur. Bonum ergo coniugij non
Bonum con iugij quid. eſt feruor concupiſcentiæ, ſed quidem licitus & hone-
ſtus illo feruore vtendi modus,propagandæ proli, non
Ca.XXIX. explendæ libidini accõmodatus. Voluntas iſta non vo-
luptas illa nuptialis eſt. Quod igitur in membris corpo-
ris mortis huius inobedienter mouetur, totúmque ani-
mum in ſe deiectum conatur attrahere, & neque cum
mens voluerit exurgit, neque cum mens voluerit con-
quieſcit,hoc eſt,malũ peccati,in quo naſcitur omnis ho
mo. Cum autem ab illicitis corruptionibus refrænatur,
& ad ſola generis humani ſupplementa ordinate pro-
paganda permittitur, hoc eſt,bonum cõiugij, per quod
ordinata ſocietate naſcitur homo,Sed nemo renaſcitur K
in Chriſti corpore,niſi prius naſcatur in peccati corpo-
re.Sicut autẽ bono vti male,malũ eſt:ſic malo bene vti,
bonũ eſt.Duo igitur hęc,bonum & malum,& alia duo,
vſus bonus & vſus malus ſibimet adiuncta quatuor dif-
ferentias faciunt. Bene vtitur bono, cõtinentiam dedi-
cans deo. Male vtitur bono,continentiã dedicans ido-
lo. Male vtitur malo,concupiſcentiã relaxãs adulterio.
Bene vtitur malo, concupiſcentiã reſtringens cõnubio.
Sicut ergo melius eſt bene vti bono,quàm bene vti ma-
lo,cum ſit vtrunque bonum, ita qui dat virginem ſuam *1.Cor.7.*
nuptui, bene facit, & qui non dat, melius facit. De qua
quæſtione multo vberius & multo ſufficientius in duo-
bus libris,vno de bono coniugali, altero de ſancta vir-
ginitate, quantum dominus dedit pro mearum virium
exiguitate diſſerui. Non itaq; per nuptiarum bonum de-
fendant cõcupiſcentiæ malum,qui carnem & ſanguinẽ
præuaricatoris aduerſus carnẽ & ſanguinem redempto
ris extollunt:non erigantur in ſuperbiam erroris alieni,
de quorũ paruula ætate nobis dedit dominus humilita-
tis exemplum,ſolus ſine peccato natus eſt,quẽ ſine viri-
li complexu non concupiſcentia carnis,ſed obedientia *Lucæ.1.*
mẽtis virgo concepit. Sola noſtro vulneri medicinã pa L
rere potuit,quæ nõ ex peccati vulnere germen piæ pro-
lis emiſit. Iam nunc ſcrutemur diligentius quãtum *Quid ſit na*
adiuuat dominus,etiam ipſum Euangelij capitulum vbi *ſci denuo.*
ait, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu,non intra- *Cap.XXX.*
bit in regnum dei. Quia iſti ſententia niſi mouerentur, *Ioan.3.*
omnino paruulos nec baptizandos eſſe cenſerent. Sed
quia non ait,inquiunt,niſi quis renatus fuerit ex aqua &
ſpiritu,non habebit ſalutẽ vel vitam æternam: tantum-
modo autẽ dixit,non intrabit in regnũ dei:ad hoc par-
uuli baptizandi ſunt, vt ſint etiã cum Chriſto in regno
dei,vbi non erunt ſi baptizati nõ fuerint, quanuis & ſi-
ne baptiſmo ſi paruuli moriantur,ſalutem vitamq; æter-
nam habituri ſint,quoniam nullius peccati vinculo ob-
ſtricti ſunt. Hæc dicẽtes,primo nunquam explicant iſti,
quia per iuſticiam nullum peccatum habens,imago dei
ſeparatur à regno dei. Deinde videamus vtrũ dominus
Ieſus vnus & ſolus magiſter bonus in hac ipſa Euange-
lica lectione nõ ſignificauerit & oſtenderit, nõ niſi per
remiſſionẽ peccatorum fieri, vt ad regnũ dei perueniãt
baptizati,quanuis recte intelligentibus ſufficere debue-
rit,quod dictũ eſt,niſi quis natus fuerit denuo,nõ poteſt M
videre regnum dei. Et niſi quis renatus fuerit ex aqua &
ſpiritu,nõ poteſt introire in regnum dei. Cur enim na-
ſcatur denuo,niſi renouandus? vnde renouandus,niſi à
vetuſtate? qua vetuſtate, niſi in qua vetus homo noſter
ſimul crucifixus eſt cum illo,vt euacuetur corpus pecca-
ti? Aut vnde imago dei non intrat in regnũ dei,niſi im- *Roma.6.*
pedimento prohibente peccati? Veruntamen vt propo-
ſuimus,totam ipſam circunſtatiã Euangelicæ lectionis
ad rem de qua agitur pertinentẽ,intente quantum poſſu
mus diligenterq; videamus. Erat autem homo,inquit,ex *Ioan.3.*
phariſęis Nicodemus nomine,princeps Iudæorũ,hic ve
nit ad eũ nocte,& dixit ei,Rabbi ſcimus,quia à deo ve-
niſti magiſter,Nemo enim poteſt hæc ſigna facere quæ
tu facis,niſi fuerit deus cum eo. Reſpondit Ieſus & dixit
ei,Amen amẽ dico tibi. Niſi quis natus fuerit denuo,nõ
poteſt videre regnum dei. Dicit ad eum Nicodemus,
Quo modo poteſt homo naſci cum ſit ſenex? Nunquid
poteſt in vterum matris ſuæ iterũ introire & naſci? Re-
ſpondit Ieſus, Amen amen dico tibi, niſi quis renatus
fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto,nõ poteſt introire in re-
gnum dei. Quod natũ eſt ex carne,caro eſt, & quod na-
tum

A tum ex ſpiritu, ſpiritus eſt. Non mireris quia dixi tibi, oportet vos naſci denuo. Spiritus vbi vult ſpirat, & vocē eius audis, ſed neſcis vnde veniat aut quò vadat, Sic eſt omnis qui natus eſt ex ſpiritu. Reſpondit Nicodemus, & dixit ei, Quo modo poſſunt hæc fieri? Reſpondit Ieſus & dixit ei, Tu es magiſter in Iſrael & hæc ignoras? Amen amen dico tibi quia quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur, & teſtimonium noſtrum non accipitis, Si terrena dixi vobis & nō credidiſtis, quo modo ſi dixero vobis cœleſtia credetis? Nemo aſcendit in cœlum niſi qui de cœlo deſcendit, filius hominis qui in
Nume.21. cœlo eſt. Et ſicut Moyſes exaltauit ſerpētem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in eum nō pereat, ſed habeat vitam æternam. Sic enim dilexit deus mūdum vt filium ſuum vnigenitū daret, vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam. Non enim miſit deus filium ſuū in mundum vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Qui credit in eum, non iudicatur. Qui autē non credit iam iudicatus eſt, quia nō credit in nomine vnigeniti fi-
B lij dei. Hoc eſt autē iudicium, quia lux venit in mundū, & dilexerūt homines magis tenebras, quàm lucē. Erant enim eorū mala opera. Omnis enim qui male agit odit lucem, & non venit ad lucem, ne arguantur opera eius: qui autem facit veritatē venit ad lucem, vt manifeſtentur eius opera, quia in deo ſunt facta. Hucuſq; eſt ad rē de qua quærimus pertinens totus ſermo ille contextus,
Deus homo, deinceps in aliud narrator accedit. Cum ergo Ni-
Eccleſia, v- codemus quæ dicebantur nō intelligeret, quæſiuit à do-
nus Chriſt⁹. mino quo modo poſſent iſta fieri. Videamus quid do-
Ca.XXXI. minus ad hoc reſpondeat. Profecto enim ſi ad interrogata reſpōdere dignabitur quo modo poſſunt iſta fieri hoc dicturus eſt, quo modo poſſit fieri regeneratio ſpiritalis veniētis hominis ex generatione carnali. Notata itaq; paululum eius imperitia, qui ſe cæteris de magiſterio præferebat, & omnium talium incredulitate reprehenſa, quòd teſtimonium non acciperent veritatis, addidit etiam ſe illis terrena dixiſſe nec eos credidiſſe, quærens vel admirās quo modo eſſent cœleſtia credituri. Sequitur tamen & reſpondet, quòd alij credent, ſi illi nō credunt, ad illud quod interrogatus erat, quo modo poſſunt iſta fieri? Nemo, inquit, aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcēdit filius hominis qui eſt in cœlo. Sic,
C inquit, fiet generatio ſpiritalis, vt ſint cœleſtes homines ex terrenis, quod adipiſci non poterunt niſi mēbra mea efficiantur, vt ipſe aſcendat qui deſcendit, quia nemo aſcendit niſi qui deſcendit. Niſi ergo in vnitatem Chriſti omnes mutandi leuandíque concurrant, vt Chriſtus qui deſcendit ipſe aſcendat, non aliud deputans corpus
Gene.2. ſuū, id eſt Eccleſiam ſuam, quàm ſeipſum, quia de Chri-
Matth.19. ſto & Eccleſia verius intelligitur, Erunt duo in carne vna, de qua re ipſe dixit, Itaq; iam non duo, ſed vna caro, aſcendere omnino non poterunt, quia nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit filius hominis qui eſt in cœlo. Quāuis enim in terra factus ſit filius hominis, diuinitatem tamen ſuam, qua in cœlo manens deſcendit ad terram, non indignā cenſuit nomine filij hominis, ſicut carnem ſuam dignatus eſt nomine filij dei, ne quaſi duo Chriſti iſta accipiantur, vnus deus, & alter homo, ſed vnus atq; idem deus & homo: deus, quia in principio erat verbum, & deus erat verbum: homo,
Ioan.1. quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Ac per hoc per diſtantiam diuinitatis & infirmitatis filius dei manebat in cœlo, filius hominis ambulabat in terra, per vnitatē vero perſonæ, qua vtraq; ſubſtantia vnus

Chriſtus eſt, & filius dei ambulabat in terra, & idem ip- D
ſe filius hominis manebat in cœlo. Fit ergo credibilior fides ex incredibilioribus creditis. Si enim diuina ſubſtantia longe diſtantior atq; incomparabili diuerſitate ſublimior, potuit propter nos ita ſuſcipere humanā ſubſtantiam, vt vna perſona fieret, ac ſic filius hominis qui erat in terra per carnis infirmitatē, idem ipſe eſſet in cœlo per participatam carni diuinitatē, quanto credibilius alij homines ſancti & fideles eius fiunt cū homine Chriſto vnus Chriſtus, vt omnibus per eius hāc gratiam ſocietatémque aſcendentibus, ipſe vnus Chriſtus aſcēdat
in cœlum, qui de cœlo deſcendit. Sic & Apoſtolus ait, *1.Cor.12.*
Sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra corporis cum ſint multa vnum eſt corpus, ita & Chriſtus: non dixit, ita & Chriſti: id eſt corpus Chriſti, vel membra Chriſti: ſed ita & Chriſtus: vnum
Chriſtum appellans caput & corpus. Magna eſt & *Serpentis a-*
mira dignatio, quę quoniam fieri non poteſt niſi per re- *ſpectu egent*
miſſionem peccatorum, ſequitur & dicit, Et ſicut Moy- *& paruuli.*
ſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet *Ca.XXXII.*
filium hominis, vt omnis qui crediderit in eū non per- *Ioan.3.*
eat, ſed habeat vitam æternam. Quid tunc in deſerto *Nume.21.*
factum ſit nouimus, ſerpentum morſibus multi morie- E
bantur, tunc populus peccata ſua cōfitens, per Moyſem deprecatus eſt deum, vt hoc ab eis virus auferret, Ac ſic Moyſes ex pręcepto domini exaltauit in deſerto ęneum ſerpentem admonuitque populum, vt illum exaltatum quiſquis à ſerpente morderetur attenderet: hoc facientes ſanabantur continuo. Quid eſt exaltatus ſerpens niſi mors Chriſti, eo ſignificādi modo quo per efficientem id quod efficitur ſignificatur? A ſerpente quippe mors
venit, qui peccatum quo mori mereretur homini per- *Gene.3.*
ſuaſit. Dominus autem in carnem ſuam non peccatum tranſtulit tanquā venenum ſerpentis, ſed tamen tranſtulit mortem vt eſſet in ſimilitudine carnis peccati pœna ſine culpa, vnde in carne peccati, & culpa ſolueretur & pœna. Sicut ergo tunc qui conſpiciebat exaltatum ſerpentem & à veneno ſanabatur & à morte liberabatur, ſic nunc qui conformatur ſimilitudini mortis Chriſti per fidem baptiſmúmque eius, & à peccato per iuſtificationem, & à morte per reſurrectionem liberatur.
Hoc eſt enim quod ait, Vt omnis qui credit in eum nō *Ioan.3.*
pereat, ſed habeat vitam æternam. Quid igitur opus F
eſt vt Chriſti morti per baptiſmum conformetur paruulus, ſi morſu ſerpentis non eſt omnino venenatus?
Deinde ſi quod conſequenter dicit, Deus ſic dile- *Caput*
xit mundum vt filium ſuū vnigenitum daret, vt omnis *XXXIII.*
qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternā, periturus erat paruulus, nec habiturus vitam æternam ſi per ſacramentum baptiſmi non crederet vnigenitum filium dei, dum interim ſic venit vt non iudicet mundum, ſed vt ſaluatur mundus per ipſum, præſertim quia ſequitur & dicit, Qui credit in eum non iudicatur, qui autem non credit, iam iudicatus eſt, quia non credidit in nomine vnigeniti filij dei. Vbi ergo paruulos ponimus baptizatos, niſi inter fideles? ſicut vniuerſæ vbique Eccleſiæ clamat authoritas? ergo inter eos qui crediderunt: hoc enim eis acquiritur per virtutem ſacramenti & offerentium reſponſionem, Ac per hoc eos qui baptizati non ſunt, inter eos qui nō crediderunt. Porrò ſi illi qui baptizati ſunt non iudicantur, iſti quia carēt baptiſmo, iudicantur. Quod vero adiungit, Hoc eſt autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines tenebras magis quàm lucē, Vnde lux venit in mundum, niſi de ſuo dicit aduentu, ſine cuius aduētus ſacra-

G mento quo modo paruuli eſſe dicũtur in luce? Aut quo
modo non & hoc in dilectione tenebrarum habent,
qui quemadmodum ipſi non credunt, ſic nec baptizan
dos ſuos paruulos arbitrantur, quãdo eis mortem cor-
poris timent? In deo autẽ dicit facta opera eius, qui ve-
nit ad lucem, quia intelligit iuſtificationem ſuã, non ad
ſua merita, ſed ad dei gratiam pertinere. Deus eſt enim,
Philip. 2. inquit Apoſtolus, qui operatur in nobis & velle & ope-
rari pro bona voluntate. Hoc modo ergo fit omniũ ex
carnali generatione ad Chriſtum venientium regene-
ratio ſpiritalis. Ipſe hoc aperuit, ipſe monſtrauit cum ab
eo quæreretur, quo modo poſſent iſta fieri, nemini hu-
manam argumentationem in hac cauſa liberã fecit, vt
nõ alienentur paruuli à gratia remiſſionis peccatorum.
Non aliter tranſitur ad Chriſtũ, nemo aliter poteſt deo
reconciliari & ad deum venire niſi per Chriſtum.

Duplex de paruulis error. Caput XXXIIII.

Quid de ipſa forma ſacramenti loquar? vellem ali-
quis iſtorum qui contraria ſapiunt, mihi baptizandum
paruulũ afferret. Quid in illo agit exorciſmus meus, ſi in
familia diaboli non tenetur? Ipſe certe mihi fuerat re-
ſponſurus pro eodem paruulo quem geſtaret, quia ille
pro ſe reſpondere non poſſet, quo modo ergo dicturus
H erat eum renũciare diabolo cuius in eo nihil eſſet? Quo
modo conuerti ad deũ, à quo non eſſet auerſus, credere
inter cætera in remiſſionẽ peccatorum, quæ illi nulla tri
bueretur? Ego quidem ſi contra hæc eum ſentire exiſti-
marem, nec ad ſacramẽta cum paruulo intrare permit-
terem, ipſe autẽ in hoc qua fronte ad homines, qua mẽ-
te ad deũ ſe ferret ignoro, nec volo aliquid grauius di-
cere. Falſam igitur vel fallacem paruulis tradi baptiſ-
matis formam in qua ſonaret quod vtique agi videre-
tur, & tamen nulla fieret remiſſio peccatorum, viderũt
aliqui eorũ nihil execrabilius ac deteſtabilius dici poſſe
atq; ſentiri. Proinde quod attinet ad baptiſmum paruu-
lorum vt eis ſit neceſſarius, redemptionem etiam ipſiũ
opus eſſe concedunt, ſicut cuiuſdam eorum libello bre-
uiſſimo continetur: qui tamen ibi remiſſionem alicuius
peccati apertius exprimere noluit. Sicut autem mihi ip-
ſe literis intimaſti, fatentur iam vt dicis etiam in paruu-
lis per baptiſmum remiſſionem fieri peccatorum. Nec
mirum, nõ enim redemptio alio modo poſſet intelligi,
Non tamen originaliter, inquiunt, ſed in vita iam pro-
pria poſteaquam nati ſunt, peccatum habere cœperunt.
I Quamobrem vides iam quantum diſtet inter eos cõtra
quos in hoc opere diu iam multumq; diſſerui, quorum
etiam vnius legi librũ ea continentem, quæ vt potui re-
futaui. Inter iſtos ergo vt dicere cœperam, qui omnino
paruulos ab omni peccato & originali & proprio pu-
ros & liberos eſſe defendunt, & iſtos qui eos iam natos
propria putant cõtraxiſſe peccata, à quibus eos credunt
per baptiſmum oportere purgari, quantũ interſit vides.
Proinde iſti poſteriores intuendo ſcripturas & autho-
ritatẽ totius Eccleſiæ, & formam ipſius ſacramenti, bene
viderũt per baptiſmũ in paruulis peccatorũ fieri remiſ-
ſionem, ſed vt originale eſſet quicquid illud in eis eſt,
vel nolunt dicere, vel videre non poſſunt: illi autẽ prio-
res in ipſa natura humana, quę ab omnibus vt conſide-
retur in promptu eſt, bene viderũt quòd facile fuit æta-
tem illam in ſua iam vita propria nihil peccati potuiſſe
cõtrahere, ſed ne peccatum originale fateantur, nullum
eſſe omnino peccatũ in paruulis dicunt. In his ergo quę
ſingula vera dicũt, prius inter ſe ipſi cõſentiant, & con-
ſequenter fiet vt à nobis nulla ex parte diſſentiant, Nam
ſi paruulis baptizatis remiſſionẽ fieri peccatorũ conce-
dant illi iſtis, paruulos autẽ, vt ipſa natura in tacitis in-
fantibus clamat, ſuæ vitæ propriæ nullum adhuc cõtra- K
xiſſe peccatum concedant iſti illis, concedant vtriq; nõ
bis, nullum niſi originale reſtare, quod per baptiſmum
ſoluatur in paruulis.

In paruulis non eſſe peccatũ vitæ. Ca. XXXV.

An vero & hoc quæſituri, &
de hoc diſputaturi, & tempus ad hoc impenſuri ſumus,
vt probemus atq; doceamus quo modo per propriã vo
luntatẽ, ſine qua nullum vitæ propriæ poteſt eſſe pecca-
tũ, nihil mali commiſerint infantes, qui propter hoc vo
cantur ab omnibus innocẽtes? Nõnne tanta infirmitas
animi & corporis, tãta rerum ignorantia, tam nulla om
nino præcepti capacitas, nullus vel naturalis vel cõſcri-
ptæ legis ſenſus aut motus, nullus in alterutram partem
rationis vſus, hoc multo teſtatiore ſilentio, quàm ſermo
noſter proclamat atque indicat? Valeat aliquid ad ſeip-
ſam perſuadendam ipſa euidentia, nam nuſquã ſic non
inuenio quid dicã, quàm vbi res de qua dicitur manife-
ſtior eſt, quàm omne quod dicitur. Vellem tamen quiſ-
quis hoc ſapit diceret, quod peccatum viderit vel puta-
rit infantis recẽtis ab vtero cui redimendo fatetur iam
baptiſmum neceſſarium, quid mali in hàc propria ſua
vita per animum proprium corpúſve commiſerit. Si
forte quòd plorat tædioq; eſt maioribus, mirum ſi hoc
iniquitati, non infœlicitati potius deputandum eſt? An L
quòd ab ipſo fletu nulla ſua ratione, nulla cuiuſquã pro-
hibitione compeſcitur? At hoc ignorantiæ eſt, in qua
profundiſſima iacet, qua etiam matrem cum poſt exi-
guum tẽpus valuerit, percutit iratus, & ſæpe ipſas etiam
mammas, quas dum eſurit, exugit. Hæc non modo fe-
runtur, verumetiam diliguntur in paruulis, & hoc quo
affectu niſi carnali, quo etiam riſus iocúſque delectat,
acutorum quoq; hominum ipſa quaſi abſurditate con-
ditus, qui ſi eo modo ſentiretur, vt dicitur, non iam illi
tanquam faceti, ſed tanquã fatui riderentur? Ipſos quo-
que fatuos *† videmus, quos vulgo moriones vocãt, ad *†cirrans.*
cordatorum delicias adhiberi, & in mancipiorum æſti-
matione precioſiores eſſe cordatis, tantum valet carna-
lis affectus etiam minime fatuorum in delectatione a-
lieni mali. Nam cum homini iocũda ſit aliena fatuitas,
nec ipſe tamen talis eſſe voluiſſet, & ſi ſuum paruulum
filium, à quo garriente talia pater lætus expectat & pro-
uocat, talem præſciret futurum eſſe cum creuerit, nullo
modo dubitaret miſerabilius lugendum eſſe quã mor-
tuum. Sed dum ſpes ſubeſt incrementorũ, & ingenij lu-
men acceſſurũ creditur ætatis acceſſu, fit vt cõuicia par- M
uulorum etiã in parentes, non ſolum iniurioſa nõ ſint,
verumetiam grata atq; iocunda ſint. Quod quidem pru
dentium nemo probauerit, vt à dictis vel factis huiuſ-
modi non tantum non prohibeantur, cũ prohiberi iam
poſſunt, verum in hæc etiam concitentur ſtudio riden-
di & vanitate maiorum. Nam plerunque illa ætas iam
patrem matremq; agnoſcens, neutri eorum audet ma-
ledicere, niſi ab altero eorũ, aut ab vtroq; vel permiſſa
vel iuſſa. Verum hæc eorum ſunt paruulorum, qui iam
in verba prorumpũt, & animi ſui motus qualibuſcunq;
linguæ ſignis promptitare iam poſſunt. Illam potius re-
centium natorum profundiſſimam ignorãtiam videa-
mus, ex qua ad iſtam non permanſuram balbutientem
fatuitatem, tanquam ad ſcientiam locutionémque ten-
dentes, proficiendo venerunt.

Vnde ignorãtia in animus homini. Caput XXXVI.

Illas, inquam, con-
ſideremus tenebras mentis vtique rationalis, in quibus
& deum prorſus ignorant, cuius ſacramẽtis etiam cum
baptizantur obſiſtunt. In has quęro vnde & quãdo ſub-
merſi ſint, itãne vero eas hic contraxerunt, & in hac vi-
ta ſua iam propria per nimiam negligẽtiam obliti ſunt
deum, prudentes vero & religioſi vixerunt vel in vteris
matrum?

A matrū? Dicant iſta qui auſi fuerint, audiāt qui voluerint,
credant qui potuerint. Ego autē puto, quòd omnes quo-
rū mentes nō obnubilat defendendæ ſuæ ſentētiæ per-
uicacia, hæc ſentire nō poſſunt, An nullū eſt ignorantię
Pſal.24. malū, & ideo nec purgandū? Et quid ait illa vox. Delicta
iuuentutis & ignorantiæ meæ ne memineris? Etſi enim
damnabiliora peccata ſunt, quæ ab ſcientibus cōmittun
tur, tamē ſi ignorantiæ peccata nulla eſſent, hoc non le-
geremus quod cōmemoraui, Delicta iuuentutis & igno
rantiæ meæ ne memineris. In illas igitur ignorātiæ den
ſiſſimas tenebras, vbi anima infantis recentis ab vtero
vtiq; anima hominis, vtiq; anima rationalis, nō ſolū in-
docta, verūetiam indocilis iacet, quare, aut quādo, aut
vnde contruſa eſt ſi naturæ eſt hominis ſic incipere, &
nō iam vicioſa eſt iſta natura? Cur non talis creatus eſt
Adā? Cur ille capax præcepti & valēs vxori & omnibus
Gene.2. animalibus nomina imponere? Nā & de illa dixit, Hæc
vocabitur mulier: & quodcunq; vocauit Adā animā vi
uā, hoc eſt nomē eius. Iſte autem neſciēs vbi ſit, quid ſit,
à quo creatus, à quibus genitus ſit, iā reus delicti, necdū
capax præcepti, tā profunda ignorātię caligine inuolu-
tus & preſſus, vt neq; tanquā de ſomno excitari poſſit vt
B hæc ſaltem demōſtrata cognoſcat, ſed expectetur tēpus
quo hanc neſcio quā velut ebrietatem, non per vnā no
ctē, ſicut quælibet grauiſſima ſolet, ſed per aliquot men
ſes atq; annos paulatim digerat, quod donec fiat tā mul
ta, quæ in maioribus punimus, toleramus in paruulis, vt
numerari omnino nō poſſint, hoc tam magnū ignoran
tiæ atq; infirmitatis malū, ſi in hac vita iam nati paruuli
contraxerūt, vbi, quando, quo modo magna aliqua im-
pietate commiſſa repente tantis tenebris inuoluti ſunt?
Quur Chriſtus infans natus eſt ſe- cus atque Adā. Cap. XXXVII. Dicet aliquis, Si hæc natura pura nō eſt, ſed vicioſa
primordia, quia talis nō eſt creatus Adam, cur Chriſtus
longe excellētior & certe ſine vllo peccato natus ex vir-
gine, in hac tamen infirmitate atq; ætate procreatus ap-
paruit? Huic propoſitioni reſpōdemus. Adam propter-
ea non talem creatum, quia nullius parentis pręcedente
peccato eſt creatus in carne peccati, Nos ideo tales, quia
illius præcedente peccato, nati ſumus in carne peccati.
Chriſtus ideo talis, quia vt de peccato cōdemnaret pec-
Roma.8. catū, natus eſt in ſimilitudine carnis peccati. Non enim
hic agitur de Adam quod pertinet ad corporis quanti-
tatē, quia non paruulus factus eſt, ſed perfecta mole mē-
C brorum. Poteſt enim dici etiā pecora ſic creata, nec ta-
men eorū peccato factum eſſe, vt ex eis pulli paruuli na-
ſcerentur, quod quale ſit nunc nō quærimus, ſed agitur
de illius mentis quadam valentia vſúque rationis, quo
præceptum dei legemq; mandati & docilis Adam cape
ret, & facile poſſet cuſtodire ſi vellet. Nunc autē homo
ſic naſcitur vt omnino non poſſit propter horrendam
ignorantiam atq; infirmitatē, non carnis ſed mentis, cū
omnes fateamur in paruulo nō alterius ſed eiuſdē ſub-
ſtantiæ cuius in primo homine fuit, hoc eſt, rationalem
animā degere, quanquā etiam ipſa tanta carnis infirmi-
tas, neſcio quid, quantū arbitror, pœnale demōſtrat. Mo
uet enim ſi primi illi homines nō peccaſſent, vtrū tales
eſſent filios habituri, qui nec lingua nec manibus nec pe
dibus vterentur. Nam propter vteri capacitatē fortaſſe
neceſſe fuerit paruulos naſci, quāuis cum exigua ſit pars
corporis coſta, non tamen propter hoc deus paruulam
viro coniugem fecit, quam ædificauit in mulierem, vn-
de & eius filios poterat omnipotentia creatoris mox e-
Ignorantia infātis. Ca. XXXVIII. ditos grandes protinus facere. Sed vt hoc omit-
tam, poterat certe quod multis etiam pecoribus præſti-
tit, quorum pulli quamuis ſint paruuli neque acceden-
tibus corporis incrementis etiam mēte proficiant, quo- D
niam rationalem animā non habent, tamen etiam mi-
nutiſſimi & currunt & matres agnoſcunt, nec ſugendis
vberibus cura & ope admouentur aliena, ſed ea ipſi in
maternis corporibus loco abdito poſita mirabili facili-
tate nouerūt. Contrà homini nato nec ad inceſſum pe-
des idonei, nec manus ſaltē ad ſcalpendū habiles, & ni-
ſi opere nutrientis admotis labris papillæ vberis inge-
rantur, nec vbi ſint ſentiunt, & iuxta ſe iacētibus mam-
mis magis poſſint eſurientes flere, quàm ſugere. Proin-
de infirmitati mentis congruit hæc omnino infirmitas
corporis, nec fuiſſet caro Chriſti in ſimilitudine carnis *Roma.8.*
peccati, niſi caro eſſet iſta peccati, cuius pondere ratio- *Sapien.9.*
nalis anima ſic grauatur ſiue & ipſa ex parentibus tracta
ſit, ſiue ibidem creata, ſiue deſuper inſpirata, quod nunc
quærere differo. In paruulis certe gratia dei per ba- *Quo modo*
ptiſmum eius, qui venit in ſimilitudine carnis peccati, *euacuetur pec*
id agitur vt euacuetur caro peccati. Euacuatur autē non *catū per ba*
vt in ipſa viuente carne cōcupiſcentia conſperſa & in- *ptiſmum in*
nata repente abſumatur & non ſit, ſed ne obſit mortuo, *paruulis, ſi-*
quæ inerat nato. Nam ſi poſt baptiſmum vixerit, atq; ad *militer & ī*
ætatem capacē præcepti peruenire potuerit, ibi habet cū *adultis, &*
qua pugnet eamq; adiuuāte deo ſuperet, ſi non inuacuū *qd inde cō-*
gratiam eius ſuſceperit, ſi reprobatus eſſe noluerit. Nam *ſequātur vti*
nec grandibus hoc præſtatur in baptiſmo, niſi forte mi- *litatis. Cap.*
raculo ineffabili omnipotentiſſimi creatoris, vt lex pec *XXXIX.*
cati quæ ineſt in membris repugnans legi mentis peni- *Roma.7.*
tus extinguatur & nō ſit, ſed vt quicquid mali ab homi- E
ne factum, dictum, cogitatū eſt, cum eidem cōcupiſcen-
tiæ ſubiecta mente ſeruiret, totum aboleatur ac velut fa
ctū non fuerit habeatur. Ipſa vero ſoluto reatus vinculo
quo illam diabolus animam retinebat, & intercluſione
deſtructa, quę hominē à ſuo creatore ſeparabat, maneat
in certamine, quo corpus noſtrū caſtigamus & ſeruituti
ſubiicimus, vel ad vſus licitos & neceſſarios relaxanda,
vel cōtinentia cohibenda. Sed quoniam diuino ſpiritu *1.Cor.9.*
qui multo melius quàm nos omnia generis humani no
uit, vel pręterita vel præſentia, vel futura, talis vita huma
na præcognita atq; prædicta eſt, vt nō iuſtificetur in cō- *Pſal.142.*
ſpectu dei omnis viuens, fit vt per ignorantiā vel infir-
mitatē non exertis aduerſus eā totis viribus voluntatis,
eidem ad illicita etiā nonnulla cedamus, tāto magis &
crebrius quanto deteriores, tanto minus & rarius quāto
meliores ſumus. Sed quoniam de hac quæſtione in qua F
quæritur, vtrū poſſit vel vtrum ſit, fuerit futurúsve ſit ho
mo ſine peccato in hac vita excepto illo qui dixit, Ecce
venit princeps mundi & in me nihil inueniet: aliquāto
diligentius diſſerēdum eſt, iſte ſit huius voluminis mo-
dus vt illud ab alio quæramus exordio.

Libri primi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, de peccatorum meritis & remiſſione, & de baptiſmo paruulorum, ad Marcellinū, Liber Secundus.

DE BAPTISMO paruulorum *Capu.I.*
Marcelline chariſſime, quod non
ſolum eis ad regnū dei, verumetiā
ad ſalutem vitamq; æternam adipi-
ſcendam detur, quā ſine dei regno,
& ſine Chriſti ſaluatoris ſocietate,
in quam nos ſanguine redemit, ha-

G bere nullus poteſt, priore libro ſatis, vt arbitror, diſpu-
tauimus, In hoc autem viuátne aliquis in hoc ſeculo, vel
vixerit, victurúsve ſit ſine vllo omnino peccato, excep-
1.Timo.2. to vno mediatore dei & hominũ homine Chriſto Ie-
ſu, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus,
quanta ipſe donat diligentia vel facultate, diſſerendum
enodandumq́; ſuſcepi, cui diſputationi ſi ſe identidem
aliqua neceſſitate vel opportunitate inſeruerit quæſtio
de baptiſmo vel peccato paruulorum, mirandum non
erit, nec defugiendũ vt eis locis ad omnia, quæ reſpon-
ſionem noſtram flagitãt, ſicut valemus reſpondeamus.
Libero arbi Huius autem quæſtionis ſolutio de hominis vita ſi-
trio quidã ne vlla ſubreptione vel præoccupatione peccati, propter
nimiũ tri- quotidianas etiã noſtras orationes maxime neceſſaria
buunt. eſt. Sunt enim quidam tantũ præſumentes de libero hu
Cap.II. manæ voluntatis arbitrio, vt ad non peccandũ nec ad-
iuuandos nos diuinitus opinentur, ſemel ipſi naturę no
ſtræ conceſſo liberæ voluntatis arbitrio. Vnde fit conſe
quens, vt nec orare debeamus ne intremus in tentatio-
nẽ, hoc eſt, ne tentatione vincamur, vel cũ fallit & præ-
occupat neſcientes, vel cum premit atq; vrget infirmos.
Quàm ſit autem noxium & ſaluti noſtræ, quæ in Chri-
H ſto eſt perniciosum atq; contrarium, ipſiq; religioni qua
imbuti ſumus, & pietati qua deum colimus, quã vehe-
menter aduerſum, vt pro adipiſcendo beneficio deum
Matth.6. nõ rogemus, atq; in ipſa oratione dominica, ne nos in-
feras in tentationem, fruſtra poſitum exiſtimemus, ver-
Nemo pec- bis explicare non poſſumus. Acute autẽ ſibi viden-
cat niſi vo- tur dicere, quaſi noſtrum hoc vllus ignoret, quòd ſi no
lẽs. Ca.III. lumus nõ peccamus, nec præciperet deus homini quod
eſſet humanæ impoſſibile voluntati. Sed hoc nõ vident
quòd ad nonnulla ſuperanda vel quæ male cupiuntur,
vel quæ male metuuntur, magnis aliquando & totis vi-
ribus opus eſt voluntatis, quas nos non perfecte in om-
nibus adhibituros præuidit, qui per Prophetã veridice
Pſal.142. dici voluit, Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis
viuẽs. Tales itaq; nos dominus futuros præuidens, quæ-
dam ſalubria remedia contra reatum & vincula pecca-
torum etiam poſt baptiſmum dare ac valere dignatus
Luca.6. eſt, opera ſcilicet miſericordiæ, cum ait, Dimittite & di-
mittetur vobis: date & dabitur vobis. Quis enim cum
aliqua ſpe adipiſcẽdæ ſalutis æternæ de hac vita migra-
ret, manente illa ſententia, quòd quicunque totam legẽ
I ſeruauerit, offendat autẽ in vno, factus eſt omnium reus,
Iacobi.2. niſi poſt paululum loqueretur, * Sic loquimini, & ſic fa-
**al. ſeque-* cite tanquam per legem libertatis incipientes iudicari?
retur. Iudicium enim ſine miſericordia, illi qui non facit mi-
ſericordiam. Superexaltat autem miſericordia iudicio.
Peccati ſe- Concupiſcentia igitur tanquã lex peccati, manẽs in
mẽ quaten⁹ membris corporis mortis huius, cum paruulis naſcitur,
in nobis. in paruulis baptizatis à reatu ſoluitur, ad agonem relin-
Cap.IIII. quitur, ante agonẽ mortuos nulla dãnatione perſequi-
tur. Paruulos nõ baptizatos reos innectit, & tanquã iræ
filios etiam ſi paruuli moriantur ad condemnationem
trahit. In grandibus autem baptizatis, in quibus iam ra-
tione vtentibus quicquid eidem concupiſcentiæ mens
ad peccandum conſentit, propriæ voluntatis eſt, deletis
peccatis omnibus, ſoluto etiã reatu, quo vinctos origi-
naliter detinebat, ad agonem interim manet, nõ ſibi ad
illicita cõſentiẽtibus nihil omnino nocitura, donec ab-
ſorbeatur mors in victoria, & pace perfecta nihil quod
vincatur exiſtat. Conſentientes autẽ ſibi ad illicita reos
tenet, & niſi per medicinam pœnitentiæ & opera miſe-
ricordiæ per cœleſtem ſacerdotẽ pro nobis interpellan
tem ſanẽtur, ad ſecundam mortẽ damnationemq; per-
ducit. Propter hoc & dominus orare nos docens, inter K
cætera monuit vt dicam⁹, Dimitte nobis debita noſtra *Matth.6.*
ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, & ne nos
inferas in tẽtationẽ, ſed libera nos à malo. Manet enim
malũ in carne noſtra, nõ natura in qua diuinitus creat⁹
eſt homo, ſed vicio quò volũtate prolapſus eſt, vbi amiſ
ſis viribus, nõ ea, qua vulneratus eſt, voluntatis facilitate
ſanatur. De hoc malo dicit Apoſtolus, Scio quoniã non *Roma.7.*
habitat in carne mea bonũ. Cui malo nos non obedire
præcipit cũ dicit, Nõ ergo regnet peccatũ in veſtro mor *Roma.6.*
tali corpore ad obediẽdũ deſideriis eius. Si ergo his deſi
deriis concupiſcentiæ carnis illicita voluntatis inclina-
tione cõſenſerimus, ad hoc ſanandũ dicimus, Dimitte *Matth.6.*
nobis debita noſtra: adhibẽtes remediũ ex opere miſe-
ricordiæ, in eo quod addim⁹, Sicut & nos dimittimus
debitoribus noſtris. Vt autẽ non ei cõſentiamus, depre-
camur adiutoriũ dicentes, Et ne nos inferas in tentatio-
nẽ: vel ſicut nõnulli codices habẽt, ne nos inducas in tẽ-
tationẽ. Non quod ipſe deus tali tentatione aliquẽ ten-
tet, nam deus intentator malorum eſt. Ipſe enim nemi- *Iacobi.1.*
nẽ tentat, ſed vt ſi forte tentari cœperimus à cõcupiſcen
tia noſtra, adiutorio eius non deſeramur, vt in eo poſſi-
mus vincere, ne abſtrahamur illecti: Deinde addimus L
quod perficietur in fine, cũ abſorbebitur mortale à vita,
Sed libera nos à malo. Tunc enim nulla erit talis cõcu-
piſcentia cũ qua certare, & cui non cõſentire iubeamur.
Sic ergo totũ hoc in tribus beneficiis poſitũ breuiter pe
ti poteſt, Ignoſce nobis ea in quibus ſumus abſtracti à
concupiſcentia, adiuua ne abſtrahamur à concupiſcen-
tia, aufer à nobis concupiſcentiam. Ad peccandum *Volũtas ho-*
nanq; nõ adiuuamur à deo, iuſta autẽ agere vel iuſticiæ *minis eget*
præceptũ omni ex parte implere nõ poſſumus, niſi adiu- *ope dei.*
uemur à deo. Sicut enim corporis oculus nõ adiuuatur *Caput.V.*
à luce, vt ab eadẽ luce clauſus auerſúsve diſcedat, vt autẽ
videat adiuuatur ab ea, neq; hoc omnino niſi illa adiu-
uerit, poteſt: ita deus qui lux eſt hominis interioris adiu-
uat noſtræ mẽtis obtutũ, vt non ſecundũ noſtrã, ſed ſe-
cundũ ei⁹ iuſticiã boni aliquid operemur. Si autẽ ab illo
auertimur, noſtrũ eſt, & tunc ſecundum carnẽ ſapimus,
tunc cõcupiſcentiæ carnis ad illicita cõſentimus. Con-
uerſos ergo deus adiuuat, auerſos deſerit. Sed etiã vt cõ-
uertamur, ipſe adiuuat, quod certe oculis corporis lux iſta
nõ præſtat. Cum ergo nobis iubet dicẽs, Conuertimini *Zacha.1.*
ad me & ego conuertar ad vos: nosq; illi dicimus, Con- M
uerte nos deus ſanitatũ noſtrarũ, & deus virtutũ cõuer- *Pſal.76.*
te nos: quid aliud dicimus, quã da quod iubes? Cũ iubet
dicendo, Intelligite ergo qui inſipiẽtes eſtis in populo:
& nos illi dicimus, Da mihi intellectum vt diſcam mã- *Pſal.93.*
data tua: quid aliud dicimus, quã da quod iubes? Cũ iu- *Pſal.118.*
bet dicendo, Poſt concupiſcentias tuas non eas, nóſque *Eccli.18.*
dicimus, Scimus quia nemo poteſt eſſe continens niſi *Sapien.8.*
deus det: quid aliud dicimus, quàm da quod iubes? Cũ
iubet dicẽdo, Facite iuſticiã: noſque dicimus, Doce me
iuſtificationes tuas: quid aliud dicimus quàm da quod *Pſal.118.*
iubes? Itèmque dicit, Beati qui eſuriunt & ſitiũt iuſticiã, *Matth.5.*
quoniam ipſi ſaturabuntur. A quo debemus petere cibũ
potúmque iuſticiæ, niſi ab illo qui eſuriẽtibus eam & ſi-
tientibus promittit eius ſaturitatem? Repellamus itaque
ab auribus & mentibus noſtris eos qui dicunt accepto
ſemel liberæ voluntatis arbitrio, nec orare nos debe-
re, vt deus nos adiuuet ne peccemus. Talibus enim te- *Luca.18.*
nebris nec phariſæus ille cæcabatur, qui quamuis in hoc
erraret, quod ſibi addẽdum ad iuſticiam nihil putabat,
ſéque arbitrabatur, eius plenitudine ſaturatum, deo ta-
men gratias agebat, quòd nõ eſſet ſicut cæteri homines,
iniuſti,

A iniuſti, raptores, adulteri, ſicut ille publicanus, φ bis in
ſabbato ieiunaret, quòd omnium quæ poſsidebat deci-
mas daret, nihil ſibi addi ad iuſticiam iam petebat: ſed
tamen ex iis quæ habebat gratias deo agendo, ab illo ſe
accepiſſe omnia fatebatur, & tamen improbatus eſt, &
quia veluti ſaturatus nihil de alimentis iuſticiæ iam ro-
gabat accipere, & quòd eã publicano eſurienti ac ſitien-
ti ſe velut inſultans præferre geſtiebat. Quid ergo illis
fiet, qui & ſi fateantur ſe non habere, vel non plenã ha-
bere iuſticiam, tamen à ſemetipſis habẽdam, non à ſuo
creatore vbi horreum eius & fons eius eſt, deprecãdam
eſſe præſumunt? Nec ideo tamen de hac re ſolis votis
agendũ eſt, vt nõ ſubinferatur ad bene viuẽdum, etiam
† al. ſubinferatũ ammendo etiã noſtra &c. noſtrę † efficacia voluntatis. Adiutor enim noſter deus
dicitur. Nec adiuuari poteſt, niſi qui aliquid ſponte co-
natur, quia non ſicut in lapidibus inſenſatis, aut ſicut in
eis in quorum natura rationem voluntatemq; non cõ-
didit, ſalutem noſtrã deus operatur in nobis. Cur autẽ
illum adiuuet, illum non adiuuet: illum tantum, illum
autem non tantum: iſtum illo, illum iſto modo, penes
B ipſum eſt, & æquitatis tam ſecretæ ratio & excellentia
Homo põt abſque peccato viuere ope diuina. Cap. VI. poteſtatis. Nam qui dicunt eſſe poſſe in hac vita ho-
minem ſine peccato, non eſt eis cõtinuo incauta teme-
ritate obſiſtendum. Si enim eſſe poſſe negauerimus, &
hominis libero arbitrio, qui hoc volendo appetit, & dei
virtuti vel miſericordiæ, qui hoc adiuuando efficit, de-
rogabimus. Sed alia quæſtio eſt, vtrum eſſe poſsit: alia
vtrum ſit: alia ſi non eſt cum poſsit eſſe, cur non ſit: alia
vtrum qui omnino nunquam vllum peccatum habue-
rit, non ſolum quiſquã ſit, verũetiam poterit aliquando
eſſe vel poſsit. In hac quadripartita propoſitione quæ-
ſtionum ſi à me quæratur, vtrũ homo ſine peccato poſ-
ſit eſſe in hac vita, confitebor poſſe per dei gratiam & li
berum eius arbitriũ: ipſum quoque liberum arbitrium
ad dei gratiam, hoc eſt, ad dei dona pertinere non am-
bigens, nec tantum vt ſit, verumetiam vt bonum ſit: id
eſt, ad facienda mandata domini conuertatur, atque ita
dei gratia non ſolum oſtendat quid faciendum ſit, ſed
1. Cor. 4. adiuuet etiã vt poſsit fieri quod oſtenderit. Quid enim
Hiere. 10. habemus quod non accepimus? Vnde & Hieremias di
cit, Scio domine, quia non eſt in homine vita eius, nec
viri eſt vt ambulet & dirigat greſſus ſuos. Hinc & ĩ Pſal
Pſal. 18. mis, cum quidam dixiſſet deo, Tu præcepiſti mandata
C tua cuſtodiri nimis: continuo non de ſe præſumpſit, ſed
optauit vt faceret. Vtinã, inquit, dirigantur viæ meæ ad
cuſtodiendas iuſtificationes tuas, tunc non confundar,
dum inſpicio in omnia mãdata tua. Quis autem optat
quod in poteſtate ſic habet, vt ad faciẽdum nullo indi-
geat adiumento? A quo autem id optet, quia non à for-
tuna, vel à fato, vel à quolibet alio pręter deum, in con-
ſequentibus ſatis oſtendens, Itinera mea, inquit, dirige
ſecũdum verbum tuum, & non dominetur mihi om-
nis iniquitas. Ab huius execrandæ dominationis ſerui-
tute liberantur, quibus dominus Ieſus eum recipiẽtibus
Ioan. 1. dedit poteſtatem filios dei fieri. Ab iſta horrenda do-
Ioan. 8. minatione liberãdi fuerant quibus dicit, Si vos filius li-
berauerit, tunc vere liberi eritis. His atque huiuſmodi
aliis innumerabilibus teſtimoniis dubitare nõ poſſum,
nec deũ aliquid impoſsibile homini pręcepiſſe, nec deo
ad opitulandum & adiuuandũ, quo fiat quod iubet im-
poſsibile aliquid eſſe, ac per hoc poteſt homo ſi velit, eſ-
A baptiſmo initium renouatiõis. Cap. VII. ſe ſine peccato, adiutus à deo. Si autem quod ſecun-
do loco poſueram, quæratur vtrum ſit, eſſe non credo.
Magis enim credo ſcripturæ dicenti, Ne intres in iu-
dicium cum ſeruo tuo, quoniam non iuſtificabitur in

conſpectu tuo omnis viuens. Et ideo miſericordia dei *Pſal. 142.*
opus eſt, quæ ſuperexaltat iudicio, quæ illi non erit qui D
non facit miſericordiam. Et quòd Propheta cum dice- *Iaco. 2.*
ret, Dixi pronũciabo aduerſus me delictum meum do- *Pſal. 31.*
mino, & tu dimiſiſti impietatem cordis mei: continuo
ſubiũxit, Pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempo-
re opportuno. Nũ ergo omnis peccator, ſed omnis ſan
ctus: vox enim ſanctorum eſt, Si dixerimus quia pecca- *1. Ioan. 1.*
tum nõ habemus, nosipſos ſeducimus, & veritas in no-
bis non eſt. Vnde in eiuſdem Apoſtoli Apocalypſi, illa
cẽtum quadraginta & quatuor milia ſanctorum qui ſe *Apoc. 14.*
cum mulieribus non coinquinauerunt, virgines enim
permanſerunt, & non eſt inuẽtum in ore eorum men-
dacium, quia irreprehenſibiles ſunt: profecto ideo irre-
prehẽſibiles ſunt, quia ſeipſos veraciter reprehẽderunt.
Et ideo nõ eſt inuentum in ore eorum mẽdacium, quia
ſi dicerent ſe peccatum non habere, ſeipſos deciperent, *Prouer. 28.*
& veritas in eis non eſſet, & vtiq; mendacium eſſet vbi
veritas non eſſet, quoniã iuſtus cum in ſermonis exor-
dio accuſator ſui eſt, non vtique mẽtitur, Ac per hoc in
eo quod ſcriptum eſt, Qui natus eſt ex deo non peccat, *1. Ioan. 3.*
& non poteſt peccare, quia ſemẽ eius in ipſo manet: & E
ſi quid aliud eo modo dictum eſt, multum fallũtur mi-
nus conſiderando ſcripturas. Non enim aduertunt eo
quoſq; fieri filios dei, quo eſſe incipiunt in nouitate ſpi-
ritus, & renouari in interiorẽ hominem ſecũdum ima-
ginem eius qui creauit eos: Nõ enim ex qua hora quiſq;
baptizatur omnis vetus infirmitas eius abſumitur, ſed
renouatio incipit à remiſsione omniũ peccatorum. Et
inquãtum quiſque ſpiritalia ſapit, qui iam ſapit, intan-
tum renouatur. Cætera vero in ſpe facta ſunt, donec
etiam in re fiãt vſque ad ipſius corporis renouationem
in meliorem ſtatum immortalitatis & incorruptionis,
qua induemur in reſurrectione mortuorum. Nã & ip-
ſam dominus regenerationem vocat, nõ vtique talem
qualis fit per baptiſmum, ſed in qua etiam in corpore
perficietur quod nũc ſpiritu inchoatur. In regeneratio- *Matth. 19.*
ne, inquit, cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis
ſuæ, ſedebitis & vos ſuper duodecim ſedes iudicantes
duodecim tribus Iſraël. Nam in baptiſmo quamuis tota
& plena fiat remiſsio peccatorum, tamẽ ſi continuo to-
ta & plena etiam hominis in æternam nouitatem mu-
tatio fieret, non dico & in corpore, quod certè manife F
ſtum eſt adhuc in veterẽ corruptionem atque in mor-
tem tendere, in fine poſtea renouandum quando vere
tota nouitas erit: ſed excepto corpore, ſi in ipſo animo
qui eſt homo, interior, perfecta in baptiſmo nouitas fie-
ret, non diceret Apoſtolus, Et ſi exterior homo noſter *2. Cor. 4.*
corrumpitur, ſed interior renouatur de die in diẽ. Pro-
fecto enim qui de die in diẽ adhuc renouatur, nõdum
totus eſt renouatus: & inquãtum nondum eſt renoua-
tus, intantũ adhuc in vetuſtate eſt. Proĩde ex hoc quod
adhuc in vetuſtate ſunt, quamuis iam baptizati, ex hoc
etiam adhuc ſunt filij ſeculi. Ex hoc autem quòd in no-
uitate ſunt, hoc eſt, ex plena & perfecta remiſsione pec-
catorum, & quantũcunque illud eſt quod ſpiritaliter ſa
piunt, eiq; congruos mores agunt, filij dei ſunt, Intrin-
ſecus enim exuimus veterem hominẽ & induimus no-
uum: quoniam ibi deponimus mẽdacium & loquimur
veritatem, & cætera quibus Apoſtolus explicat quid ſit
exui veterem hominem, & indui nouum qui ſecũdum
deũ creatus eſt in iuſticia & ſanctitate veritatis. Et hoc *Ephe. 4.*
vt faciãt, iam baptizatos fideleſq; adhortatur, quod ad-
huc monendi non eſſent ſi hoc in baptiſmo iam perfe-
cte factum eſſet, & tamen factum eſt, ſicut & ſalui facti
ſumus:

G ſumus. Saluos enim nos fecit per lauacrum regenera-
tionis. Sed alio loco dicit, quẽadmodum hoc ſit factũ.
Rom. 8. Non ſolum, inquit, ſed etiam noſipſi primitias habẽtes
ſpiritus & ipſi in nobiſmetipſis iogemiſcimus, adoptio-
nem expectantes, redemptionem corporis noſtri. Spe
enim ſalui facti ſumus. Spes autem quæ videtur, non eſt
ſpes. Quod enim videt quis, quid ſperat? Si autem quod
non videmus ſperamus, per patientiam expectamus.

Perfectio quando. Cap. VIII. Adoptio ergo plena filiorum redemptione fiet, etiã
corporis noſtri. Primitias itaque ſpiritus nũc habemus
vnde iã filij dei re ipſa facti ſum⁹, in cæteris vero ſpe ſi-
cut ſalui, ſicut innouati, ita & filij dei: re autem ipſa quia
nondum ſalui, ideo nondum plene innouati, noodum
etiam filij dei, ſed filij ſeculi. Proficimus ergo in reno-
uationem iuſtámque vitam per quod filij dei ſumus, &
per hoc peccare omnino non poſſumus, donec totum
in hoc trãſmutetur, etiam illud per quod adhuc filij ſe-
culi ſumus, per hoc enim & peccare adhuc poſſumus.
1. Ioan. 3. Ita fit vt & qui natus eſt ex deo, non peccet. Et ſi dixeri-
1. Ioan. 1. mus quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus,
H & veritas in nobis non eſt. Cõſumetur ergo quod filij
1. Ioan. 3. carnis & ſeculi ſum⁹, & perficietur quod filij dei & ſpi-
ritu renouati ſumus. Vnde idem Ioannes, Dilectiſsimi,
ioquit, filij dei ſumus, & nõdum apparuit quid erimus.
Quid eſt hoc, ſumus & erimus, niſi quia ſumus in ſpe,
erimus in re? Nã ſequitur & dicit, Scimus quia cum ap-
paruerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſi-
cuti eſt. Nunc ergo ei & ſimiles eſſe iam cœpimus pri-
mitias habentes ſpiritus, & adhuc diſsimiles ſumus, per
reliquias vetuſtatis. Proinde inquantum ſimiles, intan-
tum regenerante ſpiritu filij dei, inquantum autem diſ-
ſimiles, intaotum filij carnis & ſeculi. Illinc ergo pecca-
1. Ioan. 1. re non poſſumus: hinc vero ſi dixerimus quia peccatum
non habemus, noſipſos decipimus donec totũ tranſeat
Pſal. 36. in adoptionẽ, & non ſit peccator, & quæras locum eius
Quare iuſt⁹ non gignit iuſtum. Cap. IX. & non inuenias. Fruſtra itaque nonnulli etiam il-
lud argumẽtantur vt dicant, Si peccator genuit pecca-
torem, vt paruulo eius reatus originalis peccati in bap-
tiſmi acceptione ſoluatur, etiam iuſtus iuſtum gignere
debuit, quaſi ex hoc quiſque carnaliter gignat quòd iu-
ſtus eſt, & non ex hoc potius, quòd io mẽbris eius coo-
cupiſcentialiter mouetur, & ad vſum propagandi lex
peccati mẽtis lege cõuertitur. Ex hoc ergo gignit quod
I adhuc vetuſtũ trahit inter filios ſeculi, nõ ex hoc quod
Lucæ 20. in nouitatem promouit inter filios dei. Filij enim ſecu-
Ioan. 3. li huius generant & generantur. Inde & quod naſcitur
tale eſt, quia & quod naſcitur de carne, caro eſt. Iuſti au
tem noo ſunt niſi filij dei. Ioquantum autem ſunt filij
dei, carne nõ gignunt, quia ex ſpiritu ipſi, oon carne na
ti ſunt. Sed ex hoc carne gignunt quicunque eorum gi-
gnunt, ex quo nondum in nouitatem perfectam totius
vetuſtatis reliquias commutarunt. Vnde quiſquis filius
de hac parte naſcitur vetuſta & iofirma, neceſſe eſt vt
etiam ipſe vetuſtus ſit & infirmus: idcirco oportet etiam
vt ipſe in aliam generationem per remiſsionem pecca
ti ſpiritu renouetur, quod ſi in eo non fit, nihil ei pro-
derit pater iuſtus: ſpiritu enim iuſtus eſt quo eum non
genuit, ſi autem fit, nihil ei oberit etiam pater iniuſtus.
Iſte enim gratia ſpiritali in ſpẽ nouitatis æternæ tranſ-
itum fecit: ille autem mente carnali totus in vetuſtate
Confert ſcripturas. Cap. X. permanſit. Non igitur contrarium teſtimonium eſt
illud quod dictum eſt, qui natus eſt ex deo non peccat:
ei teſtimonio quo iam natis ex deo dicitur, Si dixeri-
1. Ioan. 3. mus quia peccatum non habemus noſipſos decipimus,
1. Ioan. 1. & veritas in nobis non eſt. Quandiu enim homo quã-
uis totus in ſpe iam, & iam in re ex parte in regenera- K
tione ſpiritali renouatus, adhuc tamen portat corpus
quod corrumpitur & aggrauat animam, quid quò per- Sap. 9.
tineat, & quid vnde dicatur etiam in vno homine di-
ſtinguendum eſt. Nam vt ego arbitror non facile cui-
quam ſcriptura dei tam magnũ iuſticiæ perhibet teſti-
monium, quàm tribus famulis eius, Noë, Daniel, & Iob, Ezech. 14.
quos Ezechiel Propheta dicit ab imminente quadam
iracundia dei ſolos poſſe liberari. In tribus vtique illis
viris tria quædam hominum liberanda genera præfigu
rans, In Noë, quantum arbitror, iuſtos plebium præpo-
ſitos, propter arcæ tanquam Eccleſiæ gubernationem:
In Daoiele, iuſtos continẽtes: In Iob, iuſtos coniugatos,
& ſi quis eſt forte alius intellectus, de quo nunc non eſt
neceſſe diſquirere: veruntamen quanta iſti iuſticia præ-
minuerint, & hoc prophetico & aliis diuinis teſtimo-
niis, ſatis apparet. Nec ideo quiſquam ſobrius dixerit e-
brietatem oon eſſe peccatum, quæ tamen ſubrepſit tan-
to viro: nam Noë, ſicut legimus, fuit aliquando ebrius, Gene. 9.
quãuis abſit vt fuerit ebrioſus. Daniel vero poſt oratio- Danie. 9.
nem, quam fudit deo, de ſeipſo dicit, Cũ orarem, & cõ-
fiterer peccata mea, & peccata populi mei domioo deo L
meo. Propterea niſi fallor per ſupra memoratum Eze-
chielem, cuidam ſuperbiſsimo dicitur, Nunquid tu ſa- Ezech. 28.
piẽtior quàm Daniel? Neque hic dici poteſt, quod qui-
dam contra orationem dominicam argumentantur:
quia etſi orabant eam, inquiunt, ſancti & perfecti iam
Apoſtoli, nullum omnino habentes peccatum non ta-
men pro ſeipſis, ſed pro imperfectis, & adhuc peccato-
ribus dicebãt, Dimitte oobis debita noſtra ſicut & nos Matt. 6.
dimittimus debitoribus noſtris. Vt per hoc, ioquiunt, ꝙ
dicerent noſtra, in vno eſſe corpore demoonſtrarent: &
illos adhuc habentes peccata, & ſeipſos, qui iã carebant
omni ex parte peccato. In Daniele certè hoc nõ poteſt
dici, qui, vt credo, tanquam Propheta præuidens hanc
aliquando præſumptionem futuram, cum in oratione
ſæpe dixiſſet, peccauimus: nõ ita nobis expoſuit, cur hoc
dixerit, vt ab illo audiremus. Cum orarem, & confiterer
peccata mea, & populi mei domino deo meo, nec ad-
huc diſtinctione confuſa, vt eſſet incertũ propter vnius
corporis ſocietatem ſi diceret, cum peccata noſtra con-
fiterer domino deo meo: ſed omnino tã diſtinctè, tan- Danie. 9.
quam de ipſa diſtinctiooe ſatagens, eamq; maxime ve-
hementerq; commendans, peccata, inquit, mea, & pec- M
cata populi mei. Quis huic euidentiæ contradicit, niſi
quem plus delectat defeoſare quod ſentit, quàm quid
ſentiendum ſit inuenire? Iob autem poſt tam magnum Iob. 2.
de illo iuſticiæ teſtimonium dei quid dicat ipſe videa-
mus. In veritate, inquit, ſcio quia ita eſt, quẽadmodum
iuſtus erit homo ante deum: ſi autem velit cootendere
cũ eo, non poterit obedire ei. Et paulopoſt, inquit, Quis
iudicio eius aduerſabitur? Quod ſi fuero iuſtus, os meũ
impie loquetur. Iterum paulopoſt, Scio, inquit, quia im-
punitum me non dimittit, quia ſum impius, quare non
ſum mortuus? Quod ſi purificatus niue & mũdatus fue-
ro mundis manibus, ſufficienter in ſordibus me tinxi-
ſti. Item in alio ſuo ſermone, Quia conſcripſiſti, inquit,
aduerſus me mala, & induiſti me iuuentutis meæ pec- Iob. 13.
cata, & poſuiſti pedem meum in prohibitionem, ſerua-
ſti omnia opera mea, & in radices pedũ meorum con-
ſpexiſti, qui veteraſcunt ſicut vter, vel ſicut veſtimẽtum
à tinea comeſtum. Homo enim natus ex muliere parui Iob. 14.
eſt temporis, & plenus iracundia, & ſicut flos cum flo-
ruerit & decidit, diſceſsit ſicut vmbra, nõ manet. Nõne
& huius curam feciſti venire in iudicium tuum? Quis
enim

A enim erit mundus à ſordibus? Nemo, nec ſi vnius diei fuerit vita ei⁹. Et paulo poſt, Dinumeraſti, inquit, neceſſitudines meas, & nihil te latuit de peccatis meis. Signaſti peccata mea in folliculo, & annotaſti ſi quid inuitus commiſi. Ecce & Iob confitetur peccata ſua, & in veritate dicit ſe ſcire, quia nõ eſt iuſtus quiſquam ante deum. Et ideo iſte hoc in veritate ſcit, quia ſi nos dixe- *1. Ioan. 1.* rimus non habere peccatum, ipſa veritas in nobis non eſt. Proinde ſecundum modum conuerſationis humanæ, perhibet ei deus tam magnũ iuſticiæ teſtimonium. Ipſe autem ſe metiens ex regula illa iuſticiæ, quam ſicut poteſt conſpicit apud deum, in veritate ſcit quia ita eſt, Et adiungit, Quemadmodum enim iuſtus erit homo ante deum? Si enim velit cõtendere cum eo, non poterit obedire ei: id eſt, ſi iudicandus oſtendere voluerit, non in ſe inueniri poſſe quod damnet, nõ poterit obedire ei: amittit enim etiam illam obediẽtiam qua obedire poſſit præcipienti confitenda eſſe peccata. Vnde *Hiere. 1.* quoſdam increpat dicens, Quid vultis mecum iudicio *Pſal. 141.* contendere? Quod ille præcauens, Ne intres, inquit, in iudicium cum ſeruo tuo, quoniam nõ iuſtificabitur in *Iob. 9.* cõſpectu tuo omnis viuens. Ideo etiam dixit Iob, Quis B enim iudicio eius aduerſabitur? Quod ſi fuero iuſtus, os meum impie loquetur, hoc eſt enim, ſi me iuſtum dixero contra iudicium eius, vbi perfecta illa iuſticię regula me cõuincit iniuſtum, profecto impie loquetur os meũ, quia contra dei veritatẽ loquetur: Fragilitatem quoque ipſam vel potius damnationem carnalis generationis oſtendens ex originalis tranſgreſſione peccati cum de peccatis ſuis ageret, velut eorum cauſas reddens, dixit hominem natum ex muliere parui eſſe temporis, & ple- *Iob. 14.* num iracundia: qua iracũdia niſi qua ſunt omnes, ſicut *Ephe. 2.* dicit Apoſtolus, naturaliter, hoc eſt, originaliter iræ fi- *Iob. 9.* lij, quoniam filij ſunt concupiſcentiæ carnis & ſeculi. Ad ipſam iram pertinere etiam mortem hominis conſequenter oſtendens, Cum enim dixiſſet, parui eſt temporis, & plenus iracundia: addit etiam, Et ſicut flos cum floruit, & decidit, diſceſſit ſicut vmbra, nõ manet. Cum *Iob. 14.* autẽ ſubiungit, Nõnne & huius curam feciſti venire in iudicium tuum? Quis enim erit mũdus à ſordibus? Nemo, nec ſi vnius diei fuerit vita eius, hoc vtique dicit, Curam hominis breuis vitæ feciſti venire in iudicium tuum, Quãtumlibet enim breuis fuerit vita eius, etiam ſi C vnius diei eſſet, mundus à ſordibus eſſe non poteſt, & ideo iuſtiſſime in iudiciũ tuum veniet. Illud vero quod *Ibidem.* ait, Dinumeraſti omnes neceſſitudines meas, & nihil te latuit de peccatis meis, ſignaſti peccata mea in folliculo, & annotaſti ſi quid inuitus commiſi: nõnne ſatis apparuit etiam illa peccata iuſte imputari, quæ non delectationis illecebra committuntur, ſed cauſa deuitandæ moleſtiæ alicuius, aut doloris, aut mortis? Nam & hæc dicuntur quadam neceſſitate committi, cum omnia ſuperanda ſint amore & delectatione iuſticiæ. Poteſt etiã quod dixit, Et annotaſti ſi quid inuitus commiſit: ad il- *Rom. 7.* lam vocem videri pertinere qua dictum eſt, Non enim quod volo ago, ſed quod odi hoc facio. Quid quod ipſe dominus qui ei perhibuerat teſtimonium, cum etiã *Iob. 2.* ſcriptura, hoc eſt, dei ſpiritus dixerit, In omnib⁹ quæ cõtigerunt ei: nõ eum peccaſſe labiis ſuis ante deum. Poſtea tamen cum ei loqueretur increpans locutus eſt, ſicut ipſe Iob teſtis eſt dicens, Quid adhuc ego iudicor monitus, & increpationes domini audiens? Nemo autem *Solus Chriſtus verè in ſine.* iuſte increpatur, niſi i quo eſt aliquid quod increpatione ſit dignum. Et ipſa increpatio qualis eſt, quæ ex *Ca. XI.* domini Chriſti perſona intelligitur, enumerat illi diuina opera poteſtatis ſuæ ſub hac ſentẽtia increpans, vt D eum dicere appareat, Nũquid potes hæc tanta quæ poſſum? Quò autem pertinet, niſi vt intelligat Iob, etiã hoc ei diuinitus (credimus) inſpiratum, vt præſciret Chriſtum ad paſſionem eſſe venturum? Intelligat ergo quàm debeat æquo animo tolerare quę pertulit, ſi Chriſtus in quo peccatum, cum propter nos homo factus eſſet, omnino nullum fuit, & in quo deo tanta potentia eſt, nequaquam tamen paſſionis obediẽtiam recuſauit, quòd puriore cordis intentione Iob intelligens reſponſionis ſuæ addidit, Auris auditu audiebam te prius, & nũc ec- *Iob. 42.* ce oculus meus videt te, ideo vituperaui meipſum & diſtabui, & æſtimaui meipſum terram & cinerem. Quare ſibi ita in hoc tam magno intellectu diſplicuit? Neque enim opus dei quo erat homo, rectè illi poterat diſplicere cum etiã ipſi deo dicatur, Opera manuum tuarum *Pſal. 137.* ne deſpexeris: Sed profecto ſecundum illam iuſticiam qua ſe nouerat iniuſtum, ſe vituperauit atque diſtabuit, æſtimauitq; ſe terrã & cinerẽ, mente conſpiciens Chriſti iuſticiam: in cuius non tantum diuinitate, ſed nec in anima nec in carne vllum potuit eſſe peccatum: Secũdum quam iuſticiam quę ex deo eſt, etiam Paulus Apo- *Philip. 3.* ſtolus illud ſuum quod ſecũdum iuſticiam quæ ex lege E eſt, fuit ſine querela, non ſolum dãna, verumetiam ſtercora exiſtimauit. Non igitur præclarum illud teſti- *Nemo iuſt⁹ in omnib⁹.* monium dei quo laudatus eſt Iob, contrarium eſt ei teſtimonio quo dictum eſt, Non iuſtificabitur in conſpe- *Cap. XII.* ctu tuo omnis viuens: quia non id perſuadet prorſus in *Pſal. 142.* illo nihil fuiſſe quod vel ab ipſo veraciter, vel à domino deo rectè reprehenderetur, quãuis iam iuſtus & verax dei cultor & ab omni opere malo ſe abſtinens, non mẽdaciter diceretur. Hæc enim de illo verba ſunt dei, An non aduertiſti in puerum meum Iob: non enim eſt illi homo ſimilis ſuper terrã, ſine querela, iuſtus, verus dei cultor, abſtinẽs ab omni opere malo. Primis verbis ex hominum qui ſunt in terra comparatione laudatur. Proinde omnibus qui tunc in terra iuſti eſſe potuerunt excellebat. Non ergo ipſe propterea nullum peccatum omnino habebat, quia in profectu iuſticiæ cæteros anteibat. Deinde adiũgitur, ſine querela: de cuius vita nemo iuſte quereretur. Iuſtus qui tanta morum probitate profecerat vt nullus ei eſſet æquãdus. Verus dei cultor, quippe etiam ſuorum peccatorum verax humiliſq; cõfeſſor, abſtinens ſe ab omni opere malo, mirũ ſi ab om- F ni etiam verbo & cogitatu malo. Quantus quidem Iob fuerit ignoramus, ſed nouimus iuſtum, nouimus etiam in perferendis horrendis tribulationum tentationibus magnum: nouimus nõ propter peccata, ſed propter eius demõſtrandam iuſticiam illa omnia fuiſſe perpeſſum. Veruntamẽ hæc verba quibus à domino laudatur, poſſunt etiam de illo dici qui condelectatur legi dei ſecũdum interiorem hominem: videt autem aliam legem in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ, præſer- *Rom. 7.* tim quia dicit, Non quod volo facio bonum, ſed quod odi malum hoc ago, Si autem quod odi malum hoc facio, iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Ecce & iſte ſecũdum interiorem hominem alienus eſt ab omni opere malo, quia illud nõ operatur ipſe, ſed quod in carne eius habitat malum, & tamen cũ illud ipſum quo condelectatur legi dei non habeat niſi ex gratia dei, adhuc liberationis indigens clamat, Mi- *Perfecta iuſticia humana, imperfecta eſt.* ſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrũ.

Cap. XIII. Sunt ergo in terra iuſti, ſunt magni, fortes, prudentes, continentes, patientes, pij, miſericordes, temporalia

mala

G mala omnia propter iuſticiam æquo animo tolerantes:
1.Ioan.1. Sed ſi verum eſt, imò quia & verũ eſt, ſi dixerimus quia
peccatum non habemus, nosipſos decipimus, & nõ iu-
Pſal.142. ſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens, non ſunt ſi-
ne peccato: nec quiſquam eorum tam arroganter inſa-
nit, vt non ſibi pro ſuis qualibuſcunque peccatis domi-
Luc.1. nica oratione opus eſſe arbitretur. Nam de Zacharia &
Heliſabeth, qui nobis ſæpe in huius quæſtionis diſputa-
tionibus obiiciuntur, quid dicamus, niſi quod euiden-
ter ſcriptura teſtatur, eminẽti iuſticia fuiſſe Zachariam
in principibus ſacerdotũ ad offerenda veteris teſtamẽ-
ti ſacrificia pertinentia. Legimus autem in Epiſtola quæ
ad Hebręos inſcribitur, quod teſtimonium in libro ſu-
periore iam poſui, ſolum Chriſtum eſſe principem ſa-
cerdotum, qui non haberet neceſsitatem ſicut illi qui ſa
cerdotum principes dicebãtur, ſacrificium pro ſuis pri-
mum offerre peccatis quotidie, deinde pro populo. Ta-
Hebr.7. lem enim decebat, inquit, habere nos principem ſacer-
ἀκακις. dotum, iuſtum, ſine malicia, incontaminatũ, ſeparatum
à peccatoribus, altiorem à cœlis factum, nõ habentem
quotidianam neceſsitatem ſicut principes ſacerdotum,
H primum pro ſuis peccatis ſacrificium offerre. In hoc ſa-
cerdotum numero Zacharias, in hoc Phinees, in hoc
ipſe Aaron, à quo iſte ordo exorſus eſt, fuit, & quicũque
alij in illo ſacerdotio laudabiliter iuſteq; vixerunt, qui
tamen habebant neceſsitatem ſacrificium primitus pro
ſuis offerre peccatis, ſolo Chriſto exiſtente, cuius ven-
turi figuram gerebant, qui hanc neceſsitatem ſacerdos
incontaminabilis non haberet. Quid autem de Zacha
ria & Helizabeth laudabile dictum eſt, quod nõ in eo
comprehẽdatur quod de ſe Apoſtolus cũ in Chriſtum
Philip.3. nondum credidiſſet profeſſus eſt? Dixit enim ſe ſecun-
Luc.1. dum iuſticiam quæ in lege eſt, fuiſſe ſine querela: hoc &
de illis ita legitur, Erant autem ambo iuſti ante deum,
incedẽtes in omnibus mãdatis & iuſtificationibus do-
mini ſine querela. Quia ergo quicquid in eis erat iuſti-
ciæ, non erat ad homines ſimulatum, ideo dictum eſt,
ante deum. Quod autem de Zacharia & eius coniuge
ſcriptum eſt, In omnibus mandatis & iuſtificationibus
domini: hoc ille breuiter dixit, in lege. Non enim alia
lex illis, alia iſtis fuit ante Euangelium, ſed vna atq; ea-
dem quã legimus per Moyſem datam patribus eorum,
ſecundum quam etiam ſacerdos erat Zacharias & vice
I ſua ſacrificabat. Et tamen Apoſtolus qui ſimili tunc iu-
Philip.3. ſticia prædit⁹ fuit, ſequitur & dicit, Quę mihi lucra fue-
runt, hæc propter Chriſtum damna eſſe, non ſolum du
xi, verũetiam & arbitror omnia damnum eſſe propter
eminentem ſciẽtiam domini noſtri Ieſu Chriſti, prop-
ter quem omnia non ſolum detrimenta credidi, ve-
rumetiam vt ſtercora exiſtimaui eſſe, vt Chriſtum lu-
crifaciam, & inueniar in illo non habens meam iuſti-
ciam quæ ex lege eſt, ſed eam quę eſt per fidem Chriſti,
quæ eſt ex deo iuſticia in fide ad cognoſcẽdum eum &
virtutem reſurrectionis eius, & cõmunicationem paſ-
ſionis eius, conformatus morti ipſius ſi quo modo oc-
curram in reſurrectione mortuorũ. Tantum ergo lon-
ge eſt, vt propter illa verba Zachariam & Elizabet ſine
vllo peccato credamus perfectam habuiſſe iuſticiã, vt
nec ipſum Apoſtolum ad eiuſdem regulę ſummitatem
arbitremur fuiſſe perfectum, non ſolum in illa legis iu-
ſticia, quam ſimilem iſtis habuit, quam inter damna &
ſtercora deputat in comparatione eminẽtiſsimæ iuſti-
ciæ, quæ in fide Chriſti eſt, verumetiam in ipſo quoque
Euangelio vbi & tãti Apoſtolatus meruit principatum,
quod dicere non auderem, niſi ei non credere nefas du
cerem. Vbi etiam ſequitur & adiungit, Non quòd iam K
acceperim, aut iã perfectus ſim, ſequor antẽ ſi quo mo- Philip.3.
do comprehendam, in quo & apprehẽſus ſum in Chri-
ſto Ieſu. Fratres ego meipſum non arbitror apprehen-
diſſe: vnum autẽ, quæ retro oblitus, in ea quæ antè ſunt,
extenſus ſecundum intẽtionem ſequor, ad palmam ſu-
pernæ vocationis dei, in Chriſto Ieſu. Ipſe ſe confitetur
nondum accepiſſe, nondum eſſe perfectum in plenitu-
dine iuſticiæ quã adipiſci dilexit in Chriſto, ſed adhuc
ſecundum intentionem ſequi, & præterita obliuiſcen-
tem in ea quæ antè ſunt extendi, vt nouerimus etiã ad
ipſum pertinere illud quod ait, Etſi exterior homo no- 2.Cor.4.
ſter corrũpitur, ſed interior renouatur de die in diem,
quãuis iam eſſet perfectus viator, etſi nondum erat ip-
ſius itineris perfectione peruẽtor. Deniq; tales vult ſe-
cum in iſto curſu comites rapere, quibus continuo ſub-
iungit & dicit, Quotquot ergo perfecti hoc ſapiamus,
& ſi quid aliter ſapitis, hoc quoq; deus vobis reuelabit,
veruntamen ait Apoſtolus, in quod peruenimus, in eo Philip.3.
ambulemus: Ambulatio iſta, non corporis pedibus ſed
mẽtis affectibus & vitæ moribus geritur, vt poſsint eſſe
perfecti iuſticię poſſeſſores, qui recto itinere fidei de die L
in diẽ ſua renouatione proficiẽtes, iã perfecti facti ſunt
eiuſdẽ iuſticiæ viatores. Sic itaq; omnes, quicunq; in An ſit ali-
hac vita diuinarũ ſcripturarũ teſtimoniis in bona volũ quis ſine
tate atq; actibus iuſticiæ prædicati ſunt, & quicũq; tales peccato.
vel poſt eos fuerũt, quamuis non eiſdẽ teſtimoniis præ- Cap.XIIII.
dicati atq; laudati, vel nũc vſq; etiã ſunt, vel poſtea quo-
que futuri ſunt, omnes magni, omnes iuſti, omnes vera-
citer laudabiles ſunt, ſed ſine peccato aliquo non ſunt,
quoniã ſcripturarũ teſtimoniis quib⁹ de illorũ laudib⁹
credimus, hoc etiã credimus, nõ iuſtificari in cõſpectu
dei omnẽ viuentẽ, Et ideo rogari, ne intret in iudicium Pſal.142.
cũ ſeruis ſuis, & nõ tantũ vniuerſaliter fidelib⁹ omnib⁹,
verũetiam ſingulis eſſe orationẽ dominicã neceſſariã
quã tradidit diſcipulis ſuis. At enim dominus ait, Eſto- Matt.5.
te perfecti ſicut pater veſter cœleſtis perfectus eſt: quod
non præciperet, inquiunt, ſi ſciret fieri non poſſe quod
præcipit. Nõ nũc quæritur vtrũ fieri poſsit: ſi iſtam per-
fectionẽ ad hoc accipiũt, vt ſine vllo ſit quiſque peccato
cum hanc agit vitã, iam enim ſupra reſpondimus poſſe
fieri, ſed vtrũ aliquis fiat, hoc nũc quærimus. Neminem
autẽ eſſe qui tantũ velit, quãtum res exigit, ante præcog-
nitũ eſt, ſicut ſcripturarũ, quæ ſupra cõmemoraui teſti- M
monia tãta declarant. Et tamẽ cũ dicitur, Cuiuſque Perfect⁹ ſe-
perfectio qua in re dicatur vidẽdũ eſt, Nã ex Apoſtolo rãdũ quid
teſtimoniũ pauloante poſui, vbi ſe fatetur in acceptiõe dã. Ca.XV
iuſticiæ quã deſiderat, nondum eſſe perfectum, & tamẽ
continuo dicit, Quotquot ergo perfecti hoc ſapiamus: Philip.3.
quod vtrũque non diceret niſi in alia re perfectus eſſet,
in alia non eſſet. Velut ſi iam ſit quiſquã ſapientiæ per-
fectus auditor, quod nondũ erãt illi quibus dicebat, Lac 1.Corin.3.
vobis potũ dedi nõ eſcã, nondũ enim poteratis, ſed nec & 2.
adhuc quidẽ poteſtis. Eis quippe & illud ait, Sapiẽtiam
loquimur inter perfectos: vtique perfectiores auditores
volens intelligi. Poteſt ergo fieri ſicut dixi, vt iam ſit a-
liquis ſapientiæ perfectus auditor, cuius nõdum ſit per-
fectus & doctor: poteſt perfectus eſſe iuſticiæ cognitor,
nondũ perfectus effector: poteſt perfect⁹ eſſe vt diligat
inimicos, qui nondũ eſt perfectus vt ſufferat. Et qui per-
fectus eſt in eo ꝙ omnes homines diligit, quippe qui e-
tiam ad inimicorum dilectionem peruenerit, quæritur
vtrũ iã ſit in ipſa quoque dilectione perfect⁹, id eſt, vtrũ
quos diligit, tantum diligat, quãtum illa incõmutabilis
regula veritatis diligendos eſſe præſcripſit. Cũ ergo le-

gitur

A gitur in ſcripturis, cuiuſq; perfectio qua ĩ re dicatur, nõ
negligenter intuẽdum eſt, quoniã nõ ideo quiſq; prorſus
ſine peccato eſſe intelligitur, quia ĩ aliqua re dicitur
eſſe perfectus, quãquam & in hoc poſsit ita dici, vt non
quia iam nõ eſt, quò proficiat, ſed quia ex maxima parte
profecit, hoc nomine dignus habeatur. Sicut in doctrina
legis dici poteſt quiſquã perfectus, etiam ſi eum aliquid
adhuc latet, ſicut perfectos dicebat Apoſtolus, qui-
Philip.3. bus tamen ait, Et ſi quid aliter ſapitis, id quoque vobis
deus reuelabit, veruntamen in quod peruenimus in eo
Cur de⁹ ꝓ- ambulemus. Neq; negandum eſt hoc deum iubere,
cipit quod ita nos in facienda iuſticia eſſe debere perfectos, vt nul-
ſcit nõ ob- lum habeamus omnino peccatum: nam neq; peccatum
ſeruãdum. erit ſi quid erit, ſi non diuinitus iubeatur vt non ſit. Cur
Cap.XVI. ergo iubet, inquiunt, quod ſcit nullum hominũ eſſe fa-
cturũ? Hoc modo etiam dici poteſt, cur primis illis hominibus
iuſſerit, qui duo ſoli erant, quod ſciebat eos nõ
eſſe facturos? Neque enim dicẽdum eſt, ideo iuſsiſſe, vt
noſtrum aliquis id faceret, ſi illi non facerẽt, hoc enim,
Gene.2. ne de illa ſcilicet arbore cibum ſumerent, non niſi illis
B ſolis de⁹ iuſsit, quia ſicut ſciebat quid iuſticiæ facturi nũ
erant, ita etiam ſciebat quid iuſticiæ de illis ipſe erat facturus:
Eo modo ergo iubet omnibus hominibus vt nõ
faciant vllum peccatũ, quamuis ſit præſcius neminẽ hoc
impleturum vt quicunq; impie ac dãnabiliter eius præcepta
contempſerint, ipſe faciat in eorum damnatione
quod iuſtum eſt: quicunq; autem in eius præceptis obedienter
& pie proficientes, nec tamen omnia quæ præ-
Matt.6. cepit implentes, ſicut ſibi dimitti volunt, ſic aliis peccata
dimiſerint, ipſe faciat in eorum mundatione quod
bonum eſt. Quo modo enim dimittenti dimittitur per
dei miſericordiã, ſi peccatũ non eſt: aut quo modo non
vetatur per dei iuſticiã ſi peccatũ eſt? Sed ecce, inquiũt,
2.Tim.4. Apoſtolus dicit, Bonum certamen certaui, fidem ſeruaui,
curſum conſummaui, ſupereſt mihi corona iuſticiæ:
quod non diceret ſi haberet vllum peccatum. Imo vere
reſpondeãt quo modo potuit hæc dicere, cui adhuc reſtabat
ipſius paſsionis, quã ſibi iam impendere dixerat,
tam magna cõflictatio, tã moleſtũ & grãde certamen?
An ad eius cõſummandum curſum parũ adhuc deerat,
quãdo illud deerat vbi erat futurus acrior & crudelior
inimicus? Quod ſi ideo talibus verbis certus ſecuruſq;
C gaudebat, quia de victoria futuri tanti certaminis certũ
eum ſecurumq; iã fecerat, qui eandẽ paſsionem iam illi
reuelauerat imminere, nõ re pleniſsima, ſed ſpe firmiſſima
hæc dixit, & quod futurũ eſſe præſumpſit tãquam
factum fuerit, indicauit. Si ergo his verbis etiã hoc adderet
vt diceret, nullũ habeo iam peccatum: hoc quoq;
illum intelligeremus, non de rei factæ: ſed de rei futuræ
perfectione dixiſſe, Sic enim ad ipſi⁹ curſus cõſummationem
pertinebat nullũ habere peccatum, quod iſti putãt
cum hæc diceret iam in illo fuiſſe completum, quẽadmodum
ad ipſius curſus cõſummationẽ pertinebat,
etiã in certamine paſsionis aduerſariũ ſuperare, quod
etiam ipſi neceſſe eſt, fateantur cum hæc diceret, adhuc
in illo fuiſſe complẽdum, hoc ergo totum nos dicimus
tunc fuiſſe adhuc perficiẽdum, quando iam de dei promiſsione
præuidens totum ita dicebat tanquam fuiſſet
πληροφ. effectum. Ad ipſius quippe curſus conſummationẽ pertinebat
etiã, q ipſe peccata dimittebat debitoribus ſuis,
atque ita ſibi vt dimitterentur orabat, qua domini pollicitatione
certiſsimus erat in illo fine, quẽ adhuc futurum
iã fidendo dicebat impletum, nullũ ſe habiturum
eſſe peccatum. Nã vt alia omittam, miror ſi cũ verba illa
dicebat per quæ iſtis viſus eſt nullũ habuiſſe peccatũ,
iam fuerat ab illo ablatus ille ſtimulus carnis, de quo à D
ſe auferendo dominum ter rogauerat, reſponſumq; acceperat,
Sufficit tibi gratia mea, virt⁹ in infirmitate per- *2.Cor.12.*
ficitur. Huic tanto viro perficiendo neceſſarium fuit vt
ab illo angelus ſatanæ non auferretur, à quo propterea
colaphizabatur, ne magnitudine reuelationũ extolleretur:
& audiet quiſquam quẽquam vel putare vel dicere
poſsiim ſub onere huius vitæ ab omni omnino mũdum
eſſe peccato: ſint licet homines tãta excellentes iuſticia,
vt ad eos de columna nubis loquatur deus, qualis
Moyſes & Aaron in ſacerdotibus eius, & Samuẽl in his *Pſal.98.*
qui inuocant nomen eius, cuius magnæ laudes pietatis
& innocẽtiæ ſcriptura veridica prædicãtur, ab ineunte
pueritia ex quo eũ mater votum ſoluẽs in tẽplo dei cõſtituit
& ſeruũ domino dedicauit, etiã de talibus tamen
ſcriptum eſt, Tu propicius eras illis & vindicãs in omnes
affectiones eorum. In filios quippe dãnationis vindicat
iratus: in filios autẽ gratiæ vindicat propicius, dũ
quem diligit corripit, & flagellat omnem filium quem *Hebr.12.*
recipit. Nulla autẽ vindicta, nulla correptio, nullũ dei
flagellũ debetur niſi peccato, excepto illo qui in flagel- E
lo paratus eſt, vt experiretur omnia ſecundum ſimilitudinem
ſine peccato, vt eſſet ſanctus ſanctorũ ſacerdos
interpellans etiã pro ſanctis, qui nũ mendaciter etiam,
quique de ſe dicunt, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut *Matt.6.*
& nos dimittimus debitoribus noſtris. Vnde & ipſi qui *Laudat Pe-*
contra hæc diſputant, cũ ſint caſta vita, moribuſq; lau- *lagium.*
dabiles, nec dubitent facere, quod illi diuiti pro conſequenda
vita æterna conſilium requirenti, cum ſe reſpõdiſſet
iam omnia legis impleuiſſe mandata, præcepit
dominus, ſi vellet eſſe perfectus vẽderet omnia quæ ha- *Matth. 19.*
beret & daret pauperibus, theſaurumq; trãsferret in cœlum,
nemo tamẽ eorum audet dicere ſe eſſe ſine peccato.
Quod ſicut credimus nõ fallaci animo dicunt, ſi autem
mẽtiuntur, eoipſo incipiunt vel augere vel habere
peccatũ. Iam ergo quod tertio loco poſui, videamus, *Vnde in no-*
Cũ voluntate humana, gratia adiuuãte diuina, ſine pec- *bis iuſticia.*
cato in hac vita poſsit homo eſſe, cur non ſit, poſſem fa- *Cap. XVII.*
cillime ac veraciſsime reſpõdere quia homines nolunt.
Sed ſi ex me quæritur, quare nolint, imus in longũ. Veruntamen
etiam hoc ſine præiudicio diligentioris inquiſitionis
breuiter dicam. Nolũt homines facere quod
iuſtum eſt, ſiue quia latet an iuſtum ſit, ſiue quia non de- F
lectat. Tanto enim quidq; vehemẽtius volumus, quanto
certius quàm bonum ſit nouimus, eòque delectamur
ardentius. Ignorãtia igitur & infirmitas vicia ſunt quæ
impediunt voluntatem, ne moueatur ad faciendum opus
bonum, vel ab opere malo abſtinendum. Vt autem
innoteſcat quod latebat & ſuaue fiat quod nõ delectabat,
gratiæ dei eſt, quæ hominũ adiuuat voluntates, qua
vt non adiuuentur in ipſis itidem cauſa eſt non in deo,
ſiue damnandi prædeſtinati ſint propter iniquitatẽ ſuperbiæ:
ſiue contra ipſam ſuam ſuperbiam iudicandi &
erudiẽdi ſi filij ſint miſericordiæ. Vnde Hieremias cum
dixiſſet, Scio domine quia non eſt in homine via eius, *Hiere.10.*
nec viri eſt vt ambulet & dirigat greſſus ſuos: continuo
ſubiunxit, Corripe me domine, veruntamen in iudicio
& nõ in furore tuo. Tanquã diceret, ſcio ad correptionem
meã pertinere, quod minus abs te adiuuor, vt perfectè
dirigantur greſſus mei, verũtamen hoc ipſum noli
mecum ſic agere tanquam in furore quo iniquos dãnare
ſtatuiſti, ſed tãquam in iudicio, quo doces tuos nõ
ſuperbire. Vnde alibi dicitur, Et iudicia tua adiuuabũt *Pſal.118.*
me. Nullius proinde culpæ humanæ in deũ referas cauſam.
Viciorum nãque omnium humanorum cauſa, ſu-

perbia

G perbia eſt. Ad hanc conuincendam atq; auferendam ta
lis medicina cœlitus venit, ad elatum hominem per ſu-
perbiam deus humilis deſcendit per miſericordiã, gra-
tiam claram manifeſtamq; commendãs in ipſo homi-
ne, quem tanta præ participibus ſuis charitate ſuſcepit.
Neq; enim & ipſe ita verbo dei cõiunctus vt ipſa con-
iũctione vnus filius dei, & idem ipſe vnus filius homi-
nis fieret, præcedentibus ſuæ voluntatis meritis fecit.
Vnum quippe illum eſſe oportebat. Eſſent autẽ & duo
& tres & plures ſi hoc fieri poſſet, nõ per dei proprium
donum, ſed per hominis liberum arbitrium. Hoc ergo
præcipue cõmendatur, hoc in ſapiẽtiæ atq; ſcientiæ the
Coloſſ.2. ſauris in Chriſto abſconditis, quantũ exiſtimare audeo,
præcipue docetur & diſcitur. Ideo quiſque noſtrum bo
num opus ſuſcipere, agere, implere, nunc ſcit, nunc ne-
ſcit, nunc delectatur, nũc non delectatur, vt nouerit nõ
ſuæ facultatis, ſed diuini muneris eſſe vel quod ſcit, vel
quod delectatur, ac ſic ab elationis vanitate ſanetur, &
ſciat quàm vere nõ de terra iſta, ſed ſpiritaliter dictum
Pſal.84. ſit, Dominus dabit ſuauitatem, & terra noſtra dabit fru
H ctum ſuum. Tanto autem magis delectat opus bonum,
quãto magis diligitur deus ſummum atque incommu-
tabile bonũ, & author qualiumcũq; bonorum omniũ.
Rom.5. Vt autem diligatur deus, charitas eius diffuſa eſt in cor-
dibus noſtris, nõ per nos, ſed per ſpiritum ſanctum qui
Volũtas bo datus eſt nobis. Sed laborant homines inuenire in
na à deo. noſtra voluntate quid boni ſit noſtrũ, quod nobis non
Ca. XVIII. ſit ex deo, & quo modo inueniri poſſit ignoro, Excepto
enim quod Apoſtolus ait, cum de bonis hominum lo-
1.Cor.4. queretur, Quid enim habes quod non accepiſti? Si autẽ
& accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Ipſa etiã
ratio, quæ de iis rebus à talibus quales ſumus, iniri po-
teſt, quemlibet noſtrum quærẽtem vehementer angu-
ſtat, ne ſic defendamus gratiam, vt liberum arbitrium
auferre videamur: rurſus ne liberum ſic aſſeramus arbi-
trium, vt ſuperba impietate ingrati dei gratiæ iudice-
mur. Nanque illud Apoſtoli quod cõmemoraui, ſic de-
fendere quidam voluerunt vt dicerent ideo quicquid
etiam bonæ volũtatis habet homo, deo tribuendũ eſſe,
quia & hoc in illo eſſe non poſſet, ſi homo ipſe non eſ-
ſet: cum vero vt ſit aliquid atque vt homo ſit, nõ habeat
niſi à deo, cur non authori deo tribuatur etiam quic-
I quid in illo eſt bonę voluntatis, quod non eſſet, niſi eſ-
Ἀντίθεσις. ſet in quo eſſet? Sed hoc modo etiam illud dici poteſt,
malam quoq; voluntatẽ deo authori eſſe tribuendam,
quia nec ipſa eſſe poſſet in homine, niſi homo eſſet in
quo eſſet: vt autem homo ſit, deus author eſt: ita & eius
malæ voluntatis, quæ niſi hominem haberet in quo eſ-
ſet, eſſe omnino non poſſet, ad authorem deum eſſe re-
ferendum: quod nefas eſt dicere. Quapropter niſi obti-
neamus non ſolum volũtatis arbitrium quod huc atq;
illuc liberum flectitur, atque in eis naturalib[9] bonis eſt,
quibus & male vti malus poteſt, ſed etiam voluntatem
bonam quæ iam in eis bonis eſt quorum eſſe vſus non
poteſt malus, niſi ex deo nobis eſſe nõ poſſe, neſcio quẽ-
admodum defendamus quod dictũ eſt, Quid enim ha
bes quod non accepiſti? Nam ſi nobis libera quædã vo-
luntas ex deo eſt, quę adhuc poteſt eſſe vel bona vel ma
la: bona vero volũtas ex nobis eſt, melius eſt id quod à
nobis quàm quod ab illo eſt. Quod ſi abſurdiſsime di-
citur, oportet fateantur etiam bonam voluntatem nos
diuinitus adipiſci, quanquam voluntas mirum ſi poteſt
in medio quodam ita conſiſtere, vt nec bona nec mala
ſit, Aut enim iuſticiã diligimus & bona eſt, & ſi magis
diligimus magis bona: ſi minus, minus bona eſt: aut ſi

omnino non diligimus, non bona eſt. Quis vero dubi K
tet dicere volũtatem nullo modo iuſticiam diligẽtem,
non modo eſſe malam, ſed etiã peſsimam voluntatem?
Si ergo volũtas aut bona eſt aut mala, & vtique malam
nõ habemus ex deo, reſtat vt bonam volũtatem habea-
mus ex deo: alioquin neſcio cũ ab eo iuſtificamur, quo
alio munere ipſius gaudere debeamus. Et hinc ſcriptũ
arbitror, Paratur voluntas à domino. Et in Pſalmis, A
domino greſſus hominis dirigẽtur, & viam eius volet. *Pſal.36.*
Et quod Apoſtolus ait, Deus eſt enim qui operatur in *Philip.2.*
vobis & velle & operari pro bona volũtate. Quocirca
quòd à deo nos auertimus, noſtrũ eſt, & hæc eſt volun-
tas mala: quòd vero ad deum nos cõuertimus, niſi ipſo
excitante atque adiuuãte non poſſumus, & hæc eſt vo-
luntas bona. Quid habemus quod nõ accepimus? Si au- *1.Cor.4.*
tem accepimus, quid gloriamur quaſi nõ acceperimus?
Ac per hoc vt qui gloriatur in domino glorietur, quib[9] *1.Cor.1.*
hoc dominus donare voluerit, eius miſericordię eſt, nõ
meriti illorum: quibus autem noluerit, veritatis eſt. Iu-
ſta nanque peccatoribus pœna debetur, quoniam miſe-
ricordiam & veritatem diligit dominus deus: & mi- *Pſal.83.*
ſericordia & veritas occurrerunt ſibi: & vniuerſæ viæ *Pſal.84.*
domini miſericordia & veritas. Et quis explicet, quàm *Pſal.24.*
crebro hæc duo cõiuncta diuina ſcriptura cõmemoret? L
Aliquando etiã mutatis nominibus vt gratia pro miſe-
ricordia ponatur. Vnde eſt, Et vidimus gloriã eius glo *Ioan.1.*
riam tanquã vnigeniti à patre plenum gratia & verita-
te. Aliquãdo pro veritate iudicium, ſicut eſt, Miſericor- *Pſal.100.*
diam & iudicium cantabo tibi domine. Quare autem
illos velit conuertere, illos pro auerſione punire, quan-
quam & in beneficio tribuendo nemo iuſte reprehen-
dat miſericordem, & in vindicta exercenda, nemo iu-
ſte reprehendat veracẽ, ſicut in illis Euangelicis opera-
riis, aliis placitam mercedẽ reddentem, aliis etiam non *Matt.20.*
placitam largientem, nullus iuſte culpauerit, conſilium
tamen occultioris iuſticiæ penes ipſum eſt. Nos autẽ *Nihil boni*
quantũ conceſſum eſt ſapiamus & intelligamus, ſi poſ- *ex nobis, ne*
ſumus, dominum deum bonum ideo etiam ſanctis ſuis *extollamur*
alicuius operis iuſticiã aliquando non tribuere, vel cer- *Cap.XIX.*
tam ſcientiam, vel victricem delectationem, vt cogno- *Pſal.84.*
ſcant nõ à ſeipſis ſed ab illo ſibi eſſe lucem, qua illumi-
nentur tenebræ eorum, & ſuauitatem qua det fructum
ſuum terra eorũ. Cum autem ab illo illius adiutoriũ de- M
precamur ad faciendã perficiendamq; iuſticiã, quid a-
liud deprecamur, quàm vt aperiat quod latebat, & ſuaue
faciat quod non delectabat, quia & hoc ab illo eſſe de-
precandum, eius gratia didicimus, dũ antea lateret: eius
gratia dileximus, dum antea non delectaret, vt qui glo-
riatur non in ſe, ſed in domino glorietur. Extolli quip- *Hiere.9.*
pe in ſuperbiam, propriæ voluntatis eſt hominum, non *1.Cor.1.*
operis dei: neque enim ad hoc eos cõpellit aut adiuuat
deus. Præcedit ergo in volũtate hominis appetitus qui-
dam propriæ poteſtatis, vt fiat inobediẽs per ſuperbiã.
Hic autem appetitus etiam ſi non eſſet, nihil moleſtum
eſſet, & cũ hoc voluit homo ſine difficultate noluiſſet,
ſecutum eſt autem ex debita iuſta pœna tale vicium, vt
iam moleſtum eſſet obedire iuſticiæ. Quod vicium niſi
adiuuãte gratia ſuperetur, ad iuſticiã nemo cõuertitur:
niſi operãte gratia ſanetur, iuſticiæ pace nemo perfrui-
tur. Cuius autẽ gratia vincitur & ſanatur, niſi illius cui
dicitur, Conuerte nos deus ſanitatum noſtrarum, & a- *Pſal.84.*
uerte iram tuam à nobis? Quod etſi facit, miſericordia *& 102.*
facit, vt dicatur, Non ſecũdum peccata noſtra fecit no-
bis, nec ſecũdum iniquitates noſtras retribuit nobis. Et
quibus nõ facit, iudicio non facit. Et quis dicet illi quid *Pſal.100.*
feciſti,

A feciſti, cui miſericordia & iudiciũ pia ſanctorum mẽte cãtatur? Idcirco etiam ſanctos & fideles ſuos in aliquibus viciis tardius ſanat, vt in his eos min⁹, quàm implẽdæ ex omni parte iuſticiæ ſufficit, delectet bonum, ſiue cum latet, ſiue cum etiam manifeſtum eſt, vt quantum pertinet ad integerrimã regulam veritatis eius, non iuſtificetur in conſpectu eius omnis viuẽs. Nec in eoipſo vult nos dãnabiles eſſe, ſed humiles, commendans nobis eandem gratiã ſuam, ne facilitatem in omnibus aſſecuti, noſtrũ putemus eſſe quod eius eſt. Qui error multum eſt religioni pietatiq; contrarius. Nec ideo tamen in eiſdem viciis nobis permanẽdum eſſe exiſtimemus, ſed aduerſus ipſam, maxime ſuperbiã, propter quam in eis humiliamur, & nos vigilãter conemur, & ipſum deprecemur ardenter, ſimul intelligẽtes & quod ſic conamur & quod ſic deprecamur dono illius nos habere, vt in omnibus non ad nos reſpicientes, ſed ſurſum cor habẽtes, domino deo noſtro gratias agam⁹, & cũ gloriamur, in illo gloriemur.

Pſal. 142.

Aggrediũ determinationẽ quartæ quæſtionis, B vtrũ fuerit aliquando aliquis vel eſſe poſſit qui nullum habuerit peccatum.

Quartum iã illud reſtat, quo explicato quantũ adiuuat dominus, ſermo quoq; iſte tã prolixus tãdem terminum ſumat, Vtrum qui omnino nunquã vllum peccatum habuerit, habiturúſve ſit, non ſolum quiſquã natorũ hominũ ſit, verũetiam potuerit aliquãdo eſſe vel poſsit. Hũc prorſus præter vnum mediatorem dei & hominum hominem Chriſtum Ieſum nullum vel eſſe vel fuiſſe vel futurũ eſſe certiſsimum eſt. Vnde iã multa diximus de baptiſmo paruulorum, qui ſi nullum peccatũ habent, non ſolum ſunt homines innumerabiles ſine peccato, verũetiam fuerunt & erunt. Porrò ſi veraciter illud conſtitit, vnde ſecundo loco egimus, neminem eſſe ſine peccato, profecto nec paruuli ſine peccato ſunt. Ex quo cõficitur & ſi quiſquã in hac vita eſſe potuiſſet, qui virtute ita perficeretur, vt ad tantam plenitudinẽ iuſticiæ perueniret, qua nullum haberet omnino peccatum, fuiſſe tamẽ eum antea peccatorem vnde in iſtam nouitatẽ vitæ conuerteretur, nũ eſſe dubitãdum. Etenim in ſecundo illo loco, aliud quærebatur, aliud in hoc quarto propoſitũ eſt. Nã in illo, vtrũ aliquis in hac vita ad perfectam, quæ prorſus ſine vllo peccato eſt, vitã perueniret per gratiã dei ſtudio volũtatis hoc requirebatur: in hoc autẽ quarto, vtrũ eſſet in filiis hominum, vel eſſe potuiſſet, aut poſſet qui non ex peccato ad iuſticiã perfectiſsimam perueniret, ſed nullo omnino vnquã peccato eſſet obſtrict⁹, hoc quæritur.

Cap. XX.
1. Tim. 2.

C Ideo ſi illa vera ſunt quæ tã multa de paruulis diximus, nec eſt in filiis hominum quiſquã, nec fuit, nec erit, excepto vno mediatore, in quo nobis propiciatio & iuſtificatio poſita eſt, per quã finitis inimiciciis peccatorum reconciliamur deo. Non itaq; ab re eſt quãtum præſenti cauſæ ſufficere videtur, ab ipſo exordio generis humani pauca repetere, quibus aduerſus quędam, quæ mouere poſſent legentis animus informetur. Poſteaquã illi primi homines vir vnus Adam, & ex illo Eua vxor eius accepto dei præcepto ſeruare obedientiam noluerunt, iuſta eos pœna ac debita cõſecuta eſt. Sic enim comminatus fuerat dominus, quòd ea die qua vetitum cibum ederent, morte morerentur.

Lignum vetitum.
Cap. XXI.
Gene. 2.

Proinde quia vtẽdi ad eſcam omni ligno quòd in paradiſo erat acceperãt poteſtatem, in quo etiam lignum vitæ plãtauerat deus: ab illo autem ſolo eos prohibuerat, quod appellauit ſcientiæ boni & mali, quo nomine ſignificaretur experiẽtiæ cõſequentia, & quid boni cuſtodita & quid mali eſſent tranſgreſſa prohibitione ſenſuri: rectè profecto intelliguntur ante malignã diaboli perſuaſionem abſtinuiſſe cibo vetito, atq; vſi fuiſſe cõceſsis, ac per hoc & cæteris, & præcipue ligno vitæ. D Quid enim abſurdius quàm vt credãtur ex aliis arboribus alimenta ſumpſiſſe, non autem etiam ex illo quod & ſimiliter permiſſum fuerat, & vtilitate præcipua per ætatum lapſum mutari, quanuis animalia corpora in mortẽ veteraſcere nõ ſinebat, tribuẽs hoc corpori humano de ſuo corpore beneficium, & myſtica ſignificatione demonſtrans, quid per ſapiẽtiam, cuius figurã geſtabat conferretur animæ rationali, vt alimento eius viuificata nequaquã in labem mortemq; nequiciæ verteretur? Merito enim de illa dicitur, Lignum vitæ eſt amplectentibus eã, Sicut hæc arbor in corporali, ſic illa in ſpiritali paradiſo: iſta exterioris, illa interioris hominis ſenſibus præbẽs vigorem ſine vlla in deterius tẽporis commutatione vitalẽ. Seruiebant igitur deo vehementer ſibi cõmendata pietate obediẽtiæ: qua vna colitur deus. Quæ per ſeipſa quãta ſit, quãq; ſola ſufficiat ad tuendã rationalem ſub creatore creaturam non potuit excellentius intimari, quàm vt à ligno prohiberetur non malo. Abſit enim vt bonorũ creator qui fecit omnia & ecce bona valde, mali aliquid in illius etiã corporalis paradiſi fertilitate plantaret. E Sed vt oſtẽderetur homini, cui eſſet ſub tali domino vtiliſsima ſeruitus, quantũ eſſet ſolius obedientiæ bonũ, quam ſolã de famulo exegerat, cui obedire nõ propter ipſius dominatũ, ſed propter ſeruiẽtis vtilitatem potius expediret, ab eo ligno ſunt prohibiti, quo ſi vterentur non prohibiti, nihil mali omnino paterentur, vt ꝙ illo poſt prohibitionem vtentes paſsi ſunt, ſatis oſtenderetur ꝙ eis hoc non intulerit arbor cibo noxio pernicioſa, ſed tantum obediẽtia violata.

Prouer. 3.

Rebellio carnis vnde. C. XXII.

Hanc ergo priuſquã violaſſent placebãt deo & placebat eis deus, & quãuis corpus animale geſtarent, nihil inobediens in illo aduerſum ſe moueri ſentiebãt, Faciebat quippe hoc ordo iuſticiæ, vt quia eorũ anima famulũ corpus à domino acceperat, ſicut ipſa eidẽ domino ſuo, ita illi corp⁹ eius obediret atq; exhiberet vitę illi congruũ ſine vlla reſiſtẽtia famulatũ. Hinc & nudi erant & non confundebantur. Animã quippe rationalẽ naturali verecundia nunc pudet, ꝙ in carne, in cuius ſeruitutem ius poteſtatis accepit, neſcio qua infirmitate efficere nõ poteſt, vt ſe nolente non moueantur mẽbra, & ſe volente moueantur. Quæ propter hoc in quouis caſto, merito appellãtur pudenda, ꝙ aduerſus dominã mentem quaſi ſuæ ſint poteſtatis ſicut libitũ eſt excitantur, Idq; ſolum iuris in his F habent fræna virtutis, vt ad immundas & illicitas corruptiones ea peruenire non ſinãt. Hæc igitur carnis inobediẽtia, quę in ipſo motu eſt etiã ſi habere nõ permittatur effectũ, nõ erat in illis tunc primis hominib⁹ quãdo nudi erãt & non confundebãtur, Nondũ quippe anima rationalis domina carnis, inobediẽs extiterat domino ſuo, vt pœna reciproca inobediẽtem experiretur carnẽ famulam ſuã cum ſenſu quodã cõfuſionis & moleſtiæ ſuæ, quẽ ſenſum certè ipſa per inobedientiã ſuam non intulit deo. Neq; enim deo pudendũ eſt aut moleſtũ ſi nos ei nõ obedimus, cuius in nos ſummã poteſtatẽ nullo modo minuere valem⁹, ſed nobis pudendũ eſt ꝙ imperio noſtro caro nõ ſeruit, quia hoc fit per infirmitatẽ quã peccando meruimus, vocaturq; peccatũ habitans in mẽbris noſtris, Sic eſt autẽ hoc peccatũ vt ſit pœna peccati. Deniq; poſteaq̃ eſt illa facta trãſgreſsio, & anima inobediẽs, à lege ſui domini auerſa eſt, habere cœpit contra eã ſeruus eius, hoc eſt corpus eius legẽ inobedientiæ, & puduit illos homines nuditatis ſuæ, animaduerſo in ſe motu, quẽ antè non ſenſerant, quæ animaduerſio apertio dicta eſt oculorũ, neq; enim oculis

Rom. 7.

clauſis

G clauſis inter illas arbores oberrabant, Sic & de Agar
Gene.16. ſcriptũ eſt, Aperti ſunt oculi eius, & vidit puteũ. Tunc il
& 3. li homines pudenda texerunt, quæ deus illis mẽbra, ipſi
Naſci ex vero pudenda fecerunt. De hac lege peccati naſcitur
deo quid. caro peccati expianda per illius ſacramẽtum, qui venit
Ca. XXIII. in ſimilitudine carnis peccati, vt euacuetur corpus pec-
Rom.8. cati, quod & corpus mortis huius appellat, vnde miſerũ
& 7. hominẽ non liberat niſi gratia dei per Ieſum Chriſtum
dominũ noſtrũ. Sic enim ab eis tráſitũ fecit in poſteros
iſta lex initiũ mortis, quẽadmodum labor quo cũcti ho
mines laborãt in terra, quẽadmodum in fœminas par-
turitio cum doloribus. Hæc enim cũ de peccato argue-
rentur dei ſentẽtia meruerunt, quæ non in eis ſolis, ſed
etiã in ſucceſſoribus eorũ, in aliis magis, in aliis minus,
tamen in omnibus videmus impleri: Cũ itaq; primorũ
illorũ hominũ fuerit prima iuſticia obedire deo, & hãc
in membris aduerſus legẽ mentis ſuæ, legem concupi-
ſcẽtiæ non haberent, nunc poſt eorũ peccatum nata ex
eis noſtra carne peccati p magno obtinetur ab his, qui
obediunt deo deſideriis eiuſdẽ concupiſcẽtiæ nõ obe-
H dire, & crucifigere in ſe carnẽ cum paſsionibus & con-
cupiſcentiis, vt ſint Ieſu Chriſti, qui hoc in ſua cruce fi-
gurauit, quibus per gratiam ſuam dedit poteſtatẽ filios
dei fieri, Nõ enim omnibus hominib[9] dedit, ſed quot-
quot receperunt eum, vt deo renaſcerentur ſpiritu, qui
ſeculo nati erãt carne, Sic enim de his dictũ eſt, Quot-
Ioan.1. quot autem receperũt eum, dedit eis poteſtatẽ filios dei
fieri, qui nõ ex carne, non ex ſanguine, non ex volũtate
Aliter Chri viri, nec ex volũtate carnis, ſed ex deo nati ſunt. Se-
ſtus, aliter cutus autẽ addidit, Et verbũ caro factũ eſt & habitauit
nos naſci- in nobis: tanquã dicens, magnum quidẽ hoc in his fa-
mur. ctum eſt, vt deo naſcerentur ex deo, qui prius nati fue-
Ca. XXIIII rant ex carne ſeculo, quãuis creati ab ipſo deo, ſed lõge
Ioan.1. mirabilius factum eſt, q̃ cũ iſtis naturæ fuerit naſci de
carne, beneficij vero naſci ex deo, ꝓpter hoc impertiẽ-
dum beneficiũ: ille qui de deo naturaliter natus eſt, na-
ſci etiam miſericorditer de carne dignatus eſt: hoc eſt
enim, & verbũ caro factũ eſt & habitauit in nobis. Per
hoc, inquit, factũ eſt vt nati de carne caro, poſtea naſcẽ-
do de ſpiritu ſpiritus eſſemus, & habitaremus in deo,
quia & deus natus de deo, poſtea de carne naſcendo ca
ro factus eſt & habitauit in nobis: verbũ enim quod ca-
ro factum eſt, in principio erat, & apud deũ deus erat.
I Veruntamen ipſa participatio illius in inferiora noſtra
vt noſtra eſſet in ſuperiora illius, tenuit quãdã & in car
nis natiuitate medietatẽ, vt nos quidem nati eſſemus in
carne peccati, ille autem in ſimilitudinem carnis pec-
cati: nos non ſolum ex carne & ſanguine, verũetiam ex
voluntate viri & voluntate carnis: ille autem tãtum ex
carne & ſanguine & non ex voluntate viri, neq; ex vo-
luntate carnis, ſed ex deo natus eſt. Et ideo nos in mor-
tem propter peccatũ, ille propter nos in mortẽ ſine pec
cato. Sicut autẽ inferiora eius quib[9] ad nos deſcẽdit nõ
omnimoda coæquata ſunt inferioribus noſtris in qui-
bus nos hic inuenit, ſic & ſuperiora noſtra quibus ad eũ
aſcendimus non coęquabũtur ſuperioribus eius in qui-
bus eum illic inuẽturi ſumus, Nos enim ipſius gratia fa-
cti erimus filij dei, ille ſemper natura erat fili[9] dei. Nos
† al. de ma- aliquãdo conuerſi adhærebimus impares deo: ille nun-
terna carne quam auerſus manet æqualis deo, Nos participes vitæ
peccati. æternæ, ille vita æterna. Solus ergo ille etiam homo fa-
Quare ẽ ſã ctus manens deus, peccatum nullum habuit vnquã, nec
ctis nati ſumpſit carnem peccati, quanuis de natura carnis pec-
baptizanẽ. cati †. Quod enim carnis inde ſuſcepit, id profecto
Cap. XXV. aut ſuſcipiendum mundauit, aut ſuſcipiẽdo mundauit.
Ideo virginẽ matrem non lege carnis peccati, id eſt, nõ K
concupiſcentię carnalis motu concipientẽ, ſed pia fide
ſanctũ germẽ in ſe fieri promerentẽ, quã elegerat crea-
uit, de qua crearetur elegit. Quãto magis ergo caro pec
cati baptizãda eſt propter euadendũ iudiciũ, ſi baptiza-
ta eſt caro ſine peccato propter imitationis exemplum?
Quod autem ſupra reſpondimus aduerſus eos qui di-
cũt, ſi peccator genuit peccatorem, iuſtus quoq; iuſtum
gignere debuit, hoc etiã his reſpondemus, qui dicũt de
homine baptizato natum, iam velut baptizatum haberi
debuiſſe, Cur enim non, inquiunt, in lũbis patris ſui po
tuit baptizari, ſi ſecundum Epiſtolam quæ ad Hebræos
ſcripta eſt, In lũbis Abrahæ Leui potuit decimari? Hoc *Hebr.7.*
qui dicũt, attendant nõ propterea Leui poſtea nõ fuiſſe
decimatũ, quia iam fuerat decimatus in lumbis Abra-
hæ, ſed quia ſic ordinatus eſt honore ſacerdotij vt acci-
peret decimas, nõ præberet, alioquin nec cæteri fratres
eius qui ei præbebãt, decimarentur, quia & ipſi in lum-
bis Abrahæ à Melchiſedech iam fuerant decimati. Sed
ne quis dicat propterea rectè potuiſſe Abrahę filios de-
cimari, quanuis iam fuiſſent in lumbis patris ſui deci- L
mati, quia decimatio talis res erat quæ in vnoquoq; ho-
mine ſæpe fuerat † facienda, ſicut Iſraëlitæ annis om- *† al. vno-*
nibus, imò ex fructibus omnibus decimas tota vita ſua *quoq; anno*
crebras ſolent præbere Leuitis, baptiſmum autem tale *fuerat &c.*
ſacramentum eſſe quod ſemel datur, Etſi iam hoc acce
perat quiſque cum in patre ſuo eſſet, non niſi baptizatũ
fuiſſe deputandum, cum de illo qui baptizatus fuerat gi
gneretur. Qui hoc dicit: ne diu diſputem, circuncisionẽ
reſpiciat, quæ ſemel fiebat & tamen in ſingulis ſingilla-
tim fiebat. Sicut ergo tempore illius ſacramenti de cir-
cunciſo qui naſceretur circuncidẽdus fuit: ſic nunc de
baptizato qui natus fuerit baptizandus eſt. At enim ait
Apoſtolus, Filij veſtri immũdi eſſent, nunc autem ſan- *1. Cor.7.*
cti ſunt: & ideo inquiũt, fidelium filij iam baptizari mi-
nime debuerunt. Miror hoc dicere qui negant pecca-
tum ex Adam originaliter trahi. Si enim hãc Apoſtoli
ſententiam ſic accipiunt, vt credant de fidelibus ſancti-
ficatos filios naſci, cur eos etiam ipſi baptizari oportere
non dubitant? Cur deniq; nolunt fateri de parente pec-
catore aliquod peccatũ originaliter trahi, ſi de ſancto
aliqua ſanctitas trahitur? Et contra noſtrã quidem non
eſt aſſertionem, etiam ſi ex fidelibus ſancti propagan-
tur, quòd eos dicimus ſi nõ baptizantur, pergere in dã- M
nationem, quibus & ipſi regnum cœlorũ intercludunt,
quanuis eos dicãt non habere vllum vel proprium, vel
originale peccatũ. Aut ſi eis indignũ videtur vt ſancti
damnentur, quo modo erit dignum vt à regno dei ſan
cti ſeparentur? Et illud potius attẽdant, quo modo non
de peccatoribus parẽtibus trahatur aliquod peccatum,
ſi de ſanctis aliqua ſanctitas trahitur & non immundi-
cia de immundis? Vtrunque enim dixit qui dixit, Alio-
quin filij veſtri immundi eſſent, nunc autẽ ſancti ſunt.
Explicent etiã quo modo iuſtũ ſit vt ſancti ex fidelibus
& immundi ex infidelibus nati, pariter tamen ſi bapti-
zati non fuerint regnum dei non permittãtur intrare.
Quid ergo illis iſta ſanctitas prodeſt? Nam ſi damnari
faterentur immundos ex infidelibus natos: ſanctos au-
tem filios fideliũ in dei quidem regnũ intrare nõ poſſe,
niſi fuerint baptizati, non tamen damnari quia ſancti
ſunt, eſſet qualiſcũque diſtinctio, Nũc vero natos & de
ſanctis ſanctos, & de immundis immundos æqualiter
dicunt, & quia peccatũ non habent, non dãnari, & quia
baptiſmũ non habent, à dei regno ſeparari. Hanc abſur
ditatem talia ingenia non videre quis credat? Noſtræ
autem,

Roma.5. autem, imò ipſius Apoſtoli ſententiæ, qui dixit, Ex vno A omnes ad condemnationem, & ex vno omnes ad iuſtificationem vitæ: quàm non ſit contrarium hoc quod *1.Cor.7.* ait, cum de alia re ageret, Alioquin filij veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt, paulùlum attende.

Sãctificatio multiplex. Ca.XXVI. Non vnius modi eſt ſanctificatio, Nam & catechumenos ſecundum quendam modum ſuum per ſignum Chriſti & orationem manus impoſitionis puto ſanctificari, & quod accipiunt quamuis nõ ſit corpus Chriſti, ſanctum eſt tamen, & ſanctius, quàm cibi quibus alimur quoniã ſacramentum eſt, verum & ipſos cibos quibus ad neceſſitatem ſuſtentandæ huius vitæ alimur, ſanctificari idem Apoſtolus dixit, *1.Timo.4.* per verbum dei & oratione͂ qua oramus vtique noſtra corpuſcula refecturi. Sicut autem iſta ciborum ſanctificatio non efficit, vt quod in os intrauerit non in ventrem vadat & ſeceſſum emittatur per corruptionem, qua omnia terrena ſoluuntur, vnde ad aliam eſcam quæ non corrumpitur nos dominus exhortatur: ita ſanctificatio catechumeni, ſi non fuerit baptizatus, non ei valet ad intrandum regnum cœlorum, aut ad peccatorum remiſſionem. Ac per hoc & illa ſanctificatio cuiuſcunque modi ſit, quam in filiis B fidelium eſſe dixit Apoſtolus, ad iſtam de baptiſmo & de peccati origine, vel remiſſione quęſtionem omnino non pertinet. Nam & coniuges infideles in coniugibus fidelibus ſanctificari dicit eo ipſo loco ita loquens, *1.Cor.7.* Sanctificatur enim vir infidelis in vxore, & ſanctificatur mulier infidelis in fratre, Alioquin filij veſtri immundi eſſent, nũc autem ſancti ſunt. Non opinor quiſquam tam infideliter intelligit, quodlibet in his verbis intelligat, vt ob hoc exiſtimet etiam maritum non Chriſtianum, quia Chriſtiana fuerit vxor eius, neque iam baptizari oportere, & ad peccatorum remiſſione͂ perueniſſe, & in regnum cœlorum eſſe intraturum, quia ſanctificatus dictus eſt in vxore.

Ca.XXVII. Quiſquis vero adhuc mouetur, quare baptizentur qui iam de baptizatis naſcuntur, hoc breuiter accipiat, Sicut generatio carnis peccati per vnum Adam in condemnationem trahit omnes qui eo modo generantur, ſic generatio ſpiritus gratiæ per vnum Ieſum Chriſtum ad iuſtificationem vitæ æternæ ducit omnes qui eo modo prædeſtinati regenerantur. Sacramentum autem baptiſmi profecto ſacramentum regenerationis eſt. Quocirca ſicut homo qui non vixerit, mori non poteſt: & qui mortuus non fuerit, C reſurgere non poteſt: ita qui natus non fuerit renaſci non poteſt. Ex quo conficitur, neminem in ſuo parente renaſci potuiſſe non natum. Oportet autem vt ſi natus fuerit renaſcatur, quia niſi qui natus fuerit denuo, non *ἄνωθεν. Ioan.3.* poteſt videre regnum dei. Oportet igitur vt ſacramento regenerationis, ne ſine illo male de hac vita exeat, etiam paruulus imbuatur. Quod non fit niſi in remiſſione peccatorum, quod etiam ipſo loco Chriſtus oſtendit, cum interrogatus quo modo poſſent iſta fieri, commemorauit quid Moyſes fecerit in exaltatione ſerpentis. Cum itaque per baptiſmi ſacramentum morti Chriſti conformantur infantes, eos à ſerpentis morſu fatendum eſt liberari, ſi à Chriſtianæ fidei regula nolumus aberrare. Quem tamen morſum non in ſua vita propria, ſed in illo cui primitus inflictus eſt acceperunt. Neque illud fallat, quòd ſi nec parenti poſt conuerſionem obſunt propria peccata, quanto magis, inquiunt, filio eius obeſſe non poſſunt. Sed qui hoc ſentiunt, non attendunt, quia ſicut parenti per hoc quod ſpiritu renatus eſt propria peccata non obſunt, ita qui de illa natus eſt, niſi eo modo renaſcatur, quæ à parente tracta ſunt, obſunt. Quia & innouati parẽtes non ex primitiis no- D uitatis, ſed ex reliquiis vetuſtatis carnaliter gignunt, & filij ex parentum reliqua vetuſtate toti vetuſti, in peccati carne propagati, damnationem veteri homini debitam ſacramento ſpiritalis regenerationis & renouationis euadunt. Illud nanque præcipue propter quæſtiones, quæ de hac re motæ ſunt, vel moueri adhuc poſſunt, attẽdere ac meminiſſe debemus, tantummodo peccatorum omnium plenam perfectámque remiſſionem baptiſmo fieri, hominis vero ipſius qualitatem non totam continuo commutari, ſed ſpiritales primitias in bene proficientibus de die in diem nouitate creſcente cõmutare in ſe quod carnaliter vetus eſt, donec totum ita renouetur, vt animalis etiam infirmitas corporis, ad firmitatem ſpiritalem incorruptionémque perueniat.

Hæc autem lex peccati, quod etiam peccatum appellat Apoſtolus, cum dicit, Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore ad obediendum deſideriis eius: *Lex peccati ĩ nobis quid. Caput XXVIII. Roma.6.* non ſic manet in membris eorum qui ex aqua & ſpiritu renati ſunt, tanquam non ſit eius facta remiſſio, vbi omnino plena & perfecta fit remiſſio peccatorum, omnibus inimicitiis interfectis quibus ſeparabamur à deo, ſed manet in vetuſtate carnis tanquã ſuperatum & per- E emptum, ſi non illicitis conſenſionibus quodam modo reuiuiſcat, & in regnum proprium dominationémque reuocetur. Ab hac autem vetuſtate carnis, in qua eſt lex iſta peccati vel peccatũ iam remiſſum, vſqueadeo ſpiritus vita diſcernitur, in cuius nouitate baptizati per dei gratiam renaſcuntur, vt parum fuerit Apoſtolo dicere, tales non eſſe in peccato, niſi etiam diceret in ipſa illos carne non eſſe antequã ex hac mortali vita migrarent. Qui enim in carne, inquit, ſunt, deo placere non poſſunt: *Roma.8.* vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu, ſi tamen ſpiritus dei habitat in vobis. Veruntame͂ ſicut ipſa carne quamuis corruptibili bene vtuntur qui membra eius ad opera bona conuertunt, in qua carne non ſunt, quia non ſecundum eam ſapiunt neq; viuunt, ſicut denique etiam morte, quæ primi peccati pœna eſt, bene vtuntur qui eam pro fratribus, pro fide, pro quacunque vera & ſancta iuſticia fortiter & patienter impendunt: ſic illa etiam lege peccati, quod iam remiſſum in vetuſtate carnis manet, bene vtuntur coniugati fideles, qui ex eo quòd ſunt in Chriſti nouitate, dominari ſibi libidinem minime patiuntur, ex eo autem quòd adhuc trahunt Adæ vetuſtatem, regenerandos immortaliter fi- F lios mortaliter generãt cum ea propagine peccati, qua illi qui renati ſunt obnoxij non tenentur, & qua illi qui naſcuntur renaſcendo ſoluũtur. Quandiu ergo manet lex concupiſcentialis in membris, manente ipſa reatus eius ſoluitur, ſed ei ſoluitur qui ſacramentum regenerationis accepit renouariq; iam cœpit. Ex illa autem manente concupiſcentiæ vetuſtate quod naſcitur renaſci indiget vt ſanetur. Quia parentes fideles & nati carnaliter & renati ſpiritaliter, filios carnaliter genuerunt, filij vero antequam naſcerentur, renaſci quo modo potuerunt? Nec mireris, quòd dixi, manente concupiſcentiali lege peccati reatum eius ſolui per gratiam ſacramenti. Sicut enim facta & dicta & cogitata iniqua quãtum ad ipſos motus animi & corporis pertinet, iam præterierunt & non ſunt, eis tamen præteritis & non iam exiſtentibus reatus eorum manet, niſi peccatorum remiſſione ſoluatur: ſic contrà in hac non iam præterita, ſed adhuc manente lege concupiſcentiæ reatus eius ſoluitur & non erit, cum fit in baptiſmo plena remiſſio peccatorum. Denique ſi continuo conſequatur ab hac

G vita migratio, non erit omnino quod obnoxium ho-
minem teneat, ſolutis omnibus quæ tenebant. Sicut er-
go non eſt mirũ præteritorum dictorum factorum at-
que cogitatorum reatum manere ante peccatorum re-
miſſionem: ſic contrà non debet eſſe mirum manentis
concupiſcentiæ reatum præterire poſt peccatorum re-
Chriſti in- miſſionem. Quæ cum ita ſint, ex quo per vnum ho
fãtia carnis minem peccatum intrauit in hunc mũdum, & per pec-
ignorãtia. catum mors, & ita in omnes homines pertranſiit vſque
Ca. XXIX. in finem carnalis huius generationis & corruptibilis ſe-
culi, cuius filij generant & generantur, nullo exiſten-
Vbi Ma- te homine de quo in hac vita conſtituto veraciter dici
ria? poſsit, quòd nullum habeat omnino peccatum, excepto
vno mediatore, qui nos creatori noſtro reconciliat per
remiſsionem peccatorũ: id eſt, ipſe dominus noſter hãc
ſuam medelam nullis generis humani temporibus an-
te vltimum futurum adhuc iudiciũ denegauit eis, quos
per certiſsimã præſcientiam & iuſtiſsimam beneficen-
tiam ſecum regnaturos in vitam prædeſtinauit æternã.
Nanque ante natiuitatem carnis, infirmitatẽq; paſsio-
nis, & virtutem reſurrectionis ſuæ, earum rerum futu-
rarum fide eos qui tunc fuerant, informabat ad hære-
H ditatem ſalutis æternæ, quarum rerum præſentium fide
informauit eos, qui cum gererentur aderant atque im
pleri prædicta cernebant, quarum etiam præteritarum
rerum fide qui poſtea fuerunt, & nosipſos, & qui deinde
futuri ſunt informare nõ ceſſat. Vna ergo fides eſt quæ
omnes ſaluos facit, qui ex carnali generatione in ſpiri-
talem renaſcendo ſaluantur, terminata in eo, qui venit
pro nobis iudicari & mori iudex viuorum & mortuo-
rum. Sed huius vnius fidei pro ſignificationis oppor-
tunitate per varia tempora ſacramenta variata ſunt.
Idem ipſe itaque ſaluator eſt paruulorum atque maio-
Lucæ.2. rum, de quo dixerunt angeli, Natus eſt vobis hodie ſal-
Matth.1. uator, & de quo dictum eſt ad virginem Mariam, Vo-
cabis nomen eius Ieſum, ipſe enim ſaluum faciet po-
pulum ſuum à peccatis eorum, vbi aperte demonſtra-
tum eſt eum hoc nomine quo appellatur Ieſus, propter
ſalutem quam nobis tribuit nominari: Ieſus quippe La-
tine ſaluator eſt. Quis eſt igitur qui audeat dicere do-
minum Chriſtum tantum maioribus non etiam paruu-
Roma.8. lis eſſe Ieſum, qui venit in ſimilitudine carnis peccati,
vt euacuaret corpus peccati, in quo infirmiſſimo nulli
vſui congruis vel idoneis infantilibus membris anima
Sapien.9. rationalis miſerabili ignorantia prægrauatur. Quam
I plane ignorantiam nullo modo crediderim fuiſſe in
Ioan.1. infante illo, in quo verbum caro factum eſt, vt inhabi-
taret in nobis, nec illam ipſius animi infirmitatem in
Chriſto paruulo fuerim ſuſpicatus, quam videmus in
paruulis. Per hanc enim etiam cum motibus irrationa-
bilibus perturbantur nulla ratione, nullo imperio, ſed
dolore aliquando vel doloris terrore cohibentur, vt
omnino videas illius inobedientiæ filios, quæ mouetur
Roma.7. in membris repugnans legi mentis, nec cum vult ra-
tio, conquieſcit. Verum & ipſa ſæpe vel dolore corpo-
ris, tanquam vapulando compeſcitur, vel paueſcendo,
vel tali aliquo animi motu non tamen voluntate præ-
cipiente comprimitur. Sed quia in eo erat ſimilitudo
carnis peccati, mutationes ætatum perpeti voluit ab ip-
ſa exorſus infantia, vt ad mortem videatur etiam ſene-
ſcendo illa caro peruenire potuiſſe, niſi iuuenis fuiſſet
occiſus. Quæ tamen mors in carne peccati inobedien-
tiæ debita redditur, in ſimilitudine autem carnis pecca-
ti obedientiæ voluntate ſuſcepta eſt. Ad eam quippe itu-
Ioan.16. rus eamq; paſſurus, hoc ait, Ecce venit princeps mundi
huius & in me nihil inueniet, ſed vt ſciant omnes quia K
voluntatem patris mei facio, ſurgite eamus hinc. His
dictis perrexit ad indebitam mortem, factus obediens *Philip 2.*
vſque ad mortem. Quapropter illi qui dicunt, ſi *Cap.XXX.*
primi hominis peccato factum eſt vt moreremur, Chri-
ſti aduentu fieret, vt credentes in eum nõ moreremur.
Et addunt quaſi rationem dicentes, neque enim præua-
ricatoris tranſgreſſio plus nobis nocuit, quàm incarna-
tio vel redemptio profuit ſaluatoris. Cur nõ potius hoc
attendunt, hoc audiunt, hoc ſine dubitatione credunt,
quod Apoſtolus ſine ambiguitate locutus eſt. Quia per
hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuo-
rum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ſic & in *1.Cor.15.*
Chriſto omnes viuificabũtur: neq; enim aliunde quàm
de corporis reſurrectione dicebat? Omnium ergo cor-
poris mortem factam per vnum hominem dixit, & om
nium corporis reſurrectionem in vitam æternam per
vnum Chriſtũ futuram eſſe promiſit. Quo modo ergo
plus nobis nocuit ille peccando, quàm iſte profuit re-
dimendo, cum per illius peccatum temporaliter mo-
riamur, per iſtius autem redemptionem non ad tempo-
ralem vitam, ſed ad perpetuam reſurgamus? Noſtrum
ergo corpus mortuum eſt propter peccatum, Chriſti au L
tem corpus ſolum mortuum ſine peccato, vt fuſo ſan-
guine ſine culpa omnium culparum chirographa dele- *Coloſſ 2.*
rẽtur, quibus debitores qui in eũ credunt à diabolo an-
tea tenebantur. Et ideo ait, Hic eſt ſanguis meus qui pro *Matth.26.*
multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Po- *Quare mo-*
terat autem etiam hoc donare credẽtibus, vt nec iſtius *riuntur &*
experirentur corporis mortem: ſed ſi hoc feciſſet, car- *iuſti. Caput*
ni quædam fœlicitas adderetur, minueretur autem fidei *XXXI.*
fortitudo. Sic enim homines mortem iſtam timent, vt
nõ ob aliud fœlices dicerent eſſe Chriſtianos, niſi quòd
mori omnino non poſſent. Ac per hoc nemo propter
illam vitam, quæ poſt iſtam mortẽ beata futura eſt, per
virtutem etiam contemnendæ ipſius mortis ad Chri-
ſti gratiam feſtinaret, ſed propter remouendam mor-
tis moleſtiam delicatius crederetur in Chriſtum. Plus
ergo gratiæ præſtitit, plus fidelibus ſuis ſine dubitatio-
ne donauit. Quid enim magnũ erat videndo non mori
eos qui crederent, credere ſe non moriturum? Quanto
eſt maius, quanto fortius, quanto laudabilius ita crede-
re, vt ſe ſperet moriturus, ſine fine victurũ? Deniq; hoc *2. Retract.*
quibuſdam in fine largietur, vt mortem iſtam repenti- *cap.33.*
na cõmutatione non ſentiant, ſed ſimul cum reſurgen- *1.Theſſ.4.*
tibus rapiantur in nubibus obuiam Chriſto in aëra, & M
ſic ſemper cum domino viuant. Et rectè illis, quia non
erunt iam poſteri qui propter hoc credant non ſpe-
rando quod nõ vident, ſed amando quod vident. Quę
fides eſt eneruis & debilis, nec fides omnino dicenda,
quãdoquidem fides ita definita eſt, Fides eſt ſperantiũ †
ſubſtantia & conuictio rerum quæ nõ videntur. Vnde *Hebræ.11.*
etiam in eadem vbi & hoc ſcriptum eſt ad Hebræos epi *† al. ſperan-*
ſtola, cum conſequẽter enumeraſſet quoſdam, qui deo *darum.*
fide placuerunt, ſecundum fidem, inquit, mortui ſunt, hi
omnes cum nõ accepiſſent promiſſiones, ſed longe eas
videntes & ſalutantes & confitentes, quia hoſpites &
peregrini ſunt ſuper terram. Et paulopoſt eandem fidei
laudẽ ita concluſit, Et omnes, inquit, teſtimonium con-
ſecuti per fidem, nõ tulerunt promiſſiones dei: pro no-
bis enim meliora prouiderunt, ne ſine nobis perfecti
perficerentur. Hæc laus fidei non eſſet, nec omnino, vt
iam dixi, fides eſſet, ſi homines in credendo præmia vi-
ſibilia ſequerẽtur: hoc eſt, ſi fidelibus merces immorta-
litatis in hoc ſeculo redderetur. Hinc & ipſe dominus
mori

A mori voluit, vt quemadmodum de illo ſcriptum eſt, per mortem euacuaret eum, qui poteſtatem habebat mortis: id eſt diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam rei erãt ſeruitutis. Hoc teſtimonio ſatis etiam illud monſtratur & mortem iſtam corporis *Gene. 3.* principe atque authore diabolo, hoc eſt, ex peccato accidiſſe, quod ille perſuaſit, neque enim ob aliud poteſtatem habere mortis veriſſime diceretur: Vnde ille qui ſine vllo peccato vel originali vel proprio moriebatur *Ioan. 14.* dixit, quod paulo ante cõmemoraui, Ecce veniet princeps mundi, id eſt diabolus, qui poteſtatem habet mortis & in me nihil inueniet, id eſt peccati, propter quod homines mori fecit. Et quaſi diceretur ei, quare ergo moreris? Sed vt ſciant omnes, inquit, quia voluntatem patris mei facio, ſurgite eamus hinc: id eſt, vt moriar non habens mortis cauſam de peccato ſub authore peccati, ſed de obedientia & iuſticia factus obediens vſque ad mortem. Et hoc ergo illo teſtimonio demonſtratum eſt, & quòd timorem mortis fideles vincũt, ad agonem ipſius fidei pertinere, qui profecto defuiſſet, ſi mox eſſet B credentes immortalitas conſecuta.

Quur ſolus Chriſtus reſurrexit. Caput XXXII. Quanuis itaque multa dominus viſibilia miracula fecerit, vnde ipſa fides velut quibuſdam primordiis lacteſcentibus germinaret, & in ſuum robur ex illa teneritudine coaleſceret, tanto eſt enim fortior, quanto magis iam iſta non quærit, tamen illud quod promiſſum ſperamus inuiſibiliter *Roma. 1.* voluit expectari, vt iuſtus ex fide viueret, intantũ vt nec ipſe qui die tertio reſurrexit inter homines eſſe voluerit, ſed eis demonſtrato in ſua carne reſurrectionis exemplo, quos huius rei teſtes habere dignatus eſt, in cœlũ aſcenderit, illorum quoq; ſe oculis auferens nihilq; tale cuiuſquã eorum carni iam tribuens, quale in carne propria demonſtrauerat, vt & ipſi ex fide viuerent eiusq; iuſticiæ, in qua ex fide viuitur, pręmiũ quod poſtea erit viſibile, nunc interim per patientiam inuiſibiliter expectarent. Ad hunc intellectum credo etiam illud eſſe referendum, quod ait de ſpiritu ſancto, *Ioan. 16.* Non poteſt ipſe venire niſi ego abiero: hoc enim erat dicere, non poteritis iuſte viuere ex fide, quod de meo dono, id eſt, de ſpiritu ſancto habebitis, niſi à veſtris oculis hoc quod intuemini abſtulero vt ſpiritaliter cor veſtrũ inuiſibilia credendo proficiat. Hanc ex fide iuſticiã identidem loquẽs de ſpiritu ſancto, ita cõmendat. Ille, inquit, arguet mun- C dum de peccato, de iuſticia & de iudicio. De peccato quidem, quia nõ crediderunt in me: de iuſticia, quia ad patrem vado, & iam non videbitis me. Quia eſt iſta iuſticia qua eum non viderent, niſi vt iuſtus ex fide viueret, & non reſpicientes quæ videntur, ſed quæ non videntur, ſpiritu ex fide ſpem iuſticiæ expectaremus?

Caput XXXIII. Qui autem dicunt, Si peccato mors iſta corporis accidiſſet, non vtiq; poſt remiſſionem peccatorum quam redemptor nobis tribuit moreremur, non intelligunt quo modo res, quarũ reatum ne poſt hanc vitam obſint, deus ſoluit, tamẽ eas ad certamen fidei ſinit manere, vt per illas erudiantur & exerceantur, proficientes in agone iuſticiæ. Poſſet enim & alius hoc non intelligens di- *Gene. 3.* cere, Si propter peccatum dixit deus homini, In ſudore vultus tui edes panem tuum, & ſpinas & tribulos pariet tibi terra: quare & poſt remiſſionem peccatorum labor hic permanet, & hæc dura & aſpera parit etiam terra fidelium? Item ſi propter peccatum dictum eſt mulieri, In gemitu paries: cur etiam poſt peccatorum remiſſionem fœminæ fideles eoſdem dolores parturiendo patiuntur? Et tamen conſtat propter peccatum quod admiſerant, illos à deo primos homines hęc audiuiſſe atque

meruiſſe, nec reſiſtit his verbis diuini libri quæ poſui D de labore hominis & de parturitione mulieris, niſi qui prorſus alienus à fide catholica eiſdẽ literis aduerſatur.

Verum quia & tales non deſunt quemadmodum *Quur remiſſo peccato, pœna exigitur. Caput XXXIIII.* eis hac quæſtione propoſita reſpondemus dicentes, ante remiſſionem eſſe illa ſupplicia peccatorum, poſt remiſſionem autem certamina exercitationéſque iuſtorum: ita & illis quos de morte corporis ſimiliter mouet reſpondere debemus, vt eam & peccato accidiſſe fateamur, & poſt peccatorum remiſſionem, vt magnus timor eius à proficientibus ſuperetur, ad certamen nobis relictam eſſe nõ dedignemur. Si enim parua virtus eſſet *Gala. 5.* fidei, quæ per dilectionem operatur, mortis metum vincere, non eſſet tanta martyrum gloria: nec dominus diceret, *Ioan. 15.* Maiorem hac charitatem nemo habet quàm vt animam ſuam ponat pro amicis ſuis. Quod in epiſtola ſua Ioannes ita dicit, *1. Ioan. 3.* Sicut ille animam ſuam pro nobis poſuit, ſic & nos debemus animas pro fratribus ponere. Nequaquam igitur in morte pro iuſticia ſubeunda vel contemnenda laudaretur præcipua patientia, ſi E mortis non eſſet magna multúmque dura moleſtia. Cuius timorem qui vincit ex fide, magnam ipſius fidei comparat gloriam iuſtámque mercedem. Vnde mirandum non eſt, & mortem corporis non fuiſſe euenturam homini, niſi præceſſiſſet peccatum, cuius etiam talis pœna cõſequeretur, & poſt remiſſionem peccatorum eam fidelibus euenire, vt in eius timore vincendo exerceretur fortitudo iuſticiæ. Caro enim quæ primo facta eſt, non erat caro peccati, in qua noluit homo inter delicias paradiſi ſeruare iuſticiam. Vnde ſtatuit deus, vt poſt eius peccatum propagata caro peccati ad recipiendam iuſticiam, laboribus & moleſtiis niteretur. Propter hoc etiam de paradiſo eiectus Adam, contra Eden habita- *Gene. 3.* uit, id eſt, contra ſedem deliciarum, vt ſignificaret quòd in laboribus qui ſunt deliciis contrarij, erudienda eſſet caro peccati, quæ in deliciis obedientiam non ſeruauit antequam eſſet caro peccati. Sicut ergo illi primi homines poſtea iuſte viuẽdo, vnde merito creduntur per domini ſanguinem ab extremo ſupplicio liberati, non tamen in illa vita meruerunt ad paradiſum reuocari: ſic & caro peccati etiam ſi remiſſis peccatis homo in ea iuſte vixerit, non continuo meretur eam mortem non perpeti quam traxit de propagine peccati. Tale aliquid F nobis inſinuatum eſt de patriarcha Dauid in libro Regnorum, *2. Reg. 12.* ad quem Propheta cum miſſus eſſet eiq; propter peccatum quod commiſerat euentura mala ex iracundia dei comminaretur, confeſſione peccati veniam meruit, reſpondente Propheta, quòd illud ei flagitium facinúsque remiſſum ſit, & tamen conſecuta ſunt quæ deus fuerat cõminatus, vt ſic humiliaretur à filio. Quare & hic nõ dicitur, ſi deus propter peccatum illud fuerat comminatus, cur dimiſſo peccato quod erat minatus impleuit, niſi quia rectiſſime ſi ſic dictum fuerit, reſpondebitur remiſſionẽ illam peccati factam, ne homo à percipienda vita impediretur æterna, ſubſecutum vero illius comminationis effectum vt pietas hominis in illa humilitate exerceretur atq; probaretur. Sic & mortem corporis propter hoc peccatum deus homini inflixit, & poſt peccatorum remiſſionem propter exercendam iuſticiam non ademit.

Quid ſit incedere via media. Ca. XXXV. Teneamus ergo indeclinabilem fidei confeſſionem. Solus vnus eſt qui ſine peccato natus eſt, in ſimilitudine carnis peccati, ſine peccato vixit inter aliena peccata, ſine peccato mortuus eſt propter noſtra peccata, *Roma. 5.* non declinemus in dexteram aut in ſiniſtram. In dexterã enim declinare, eſt ſeipſum

G decipere dicẽdo ſe eſſe ſine peccato. In ſiniſtram autem per neſcio quam peruerſam atq; prauam ſecuritatem ſe *Prouer.4.* tãquam impune dare peccatis. Vias enim quæ à dextris ſunt nouit dominus, qui ſolus ſine peccato eſt & noſtra poteſt delere peccata, peruerſæ autem ſunt quæ à ſiniſtris ſunt amiciciç cum peccatis. Tales etiam illi viginti annorum adoleſcentuli figuram noui populi præmiſerunt, qui in terram promiſsionis intrarunt, qui nec in dexteram nec in ſiniſtram dicti ſunt declinaſſe: Non enim ea viginti annorũ ætas comparanda eſt innocentiæ paruulorũ: ſed, ni fallor, hic numerus myſticum aliquid adumbrat & reſonat, Vetus enim teſtamentum in quinq; Moyſi libris excellit, nouũ autem quatuor Euangeliorum authoritate præfulget, qui numeri per ſe multiplicati ad vicenarium perueniunt, quater enim quini vel quinquies quaterni viginti ſunt. Talis populus, vt prædixi, eruditus in regno cœlorũ per duo teſtamenta vetus & nouũ, nõ declinãs in dexterã ſuperba præſum- *† delectione* ptione iuſticiæ, neque in ſiniſtram ſecura delectatione† peccati, in terram illius promiſsionis intrabit, vbi iam peccata vlterius nec nobis donanda optemus, nec in nobis punienda timeamus, ab illo redemptore liberati qui nõ venũdatus ſub peccato, redemit Iſraël ab omni- H bus iniquitatibus eius, ſiue propria cuiuſque vita cõmiſſis ſiue originaliter tractis. Non enim parum diuinarum ſcripturarum authoritati veritatique ceſſerunt.

Caput XXXVI. Qui etſi noluerunt literis ſuis aperte exprimere, paruulis remiſsionem neceſſariam peccatorũ, redemptionem tamen eis neceſſe eſſe confeſsi ſunt. Alio quippe verbo, etiam ipſo de Chriſtiana eruditione de prompto nihil aliud omnino dixerũt: Nec dubitandum eſſe his qui diuinas ſcripturas fideliter legunt, fideliter audiunt, fideliter tenent, ꝙ ab illa carne quæ prius voluptate peccati facta eſt caro peccati, deinceps per ſucceſſionem tranſeunte in omnes proſcriptione iniquitatis & mortis, caro ſit propagata peccati, excepta vna ſimilitudine carnis peccati, quæ tamen non eſſet, niſi eſſet caro peccati. De anima vero vtrum & ipſa eodem modo propagata, reatu qui ei dimittatur obſtricta ſit, neque enim poſſumus dicere, ſolam carnem paruuli, nõ etiam animam indigere ſaluatoris & redẽptoris auxilio, alienamq; ab ea eſſe gratiarum actione quæ in Pſalmis eſt, *Pſal.102.* vbi legimus & dicimus, Benedic anima mea dominũ, & noli obliuiſci omnes retributiones eius, qui propicius fuit omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes lãguo- I res tuos, qui redemit de corruptione vitam tuam, an etiam non propagata, eoipſo quo carni peccati aggrauanda miſcetur, iam ipſius peccati remiſsione & ſua re- *† al. ſuam.* demptione opus habeat, deo per ſummam * præſcientiam iudicante, qui paruulorũ ab iſto reatu nõ mereantur abſolui, etiã qui nõdũ nati nihil alicubi propria ſua vita peregerunt vel boni vel mali, & quo modo deus etiam ſi non de traduce animas creat, non ſit tamen author reatus eiuſdem: propter quem redemptio ſacramenti neceſſaria eſt animæ paruuli, magna quæſtio eſt, aliamq; diſputationem deſiderat, eo tamen quãtum arbitror moderamine temperatam, vt magis inquiſitio cauta laudetur, quàm præcipitata reprehendatur aſſertio. Vbi enim de re obſcuriſsima diſputatur, nõ adiuuãtibus diuinarum ſcripturarũ certis clariſque documentis, cohibere ſe debet humana præſumptio, nihil faciens in partem alteram declinando. Etſi enim quodlibet horum, quemadmodum demonſtrari & explicari poſsit, ignorem, illud tamen credo, quòd etiam hinc diuinorũ eloquiorum clariſsima authoritas eſſet, ſi homo illud ſine diſpendio promiſſç ſalutis ignorare nõ poſſet. Ha- K bes elaboratũ, vtinam tam commodum quàm prolixũ pro meis viribus opus, cuius prolixitatem fortaſſe defenderem, niſi illud vererer facere defendendo prolixius.

Libri Secundi Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS

Epiſcopi, de peccatorum meritis & remiſſione, & de baptiſmo paruulorum ad Marcellinum Epiſtola ſeu Liber tertius.

CHARISSIMO filio Marcellino, Auguſtinus Epiſcopus ſeruus Chriſti, ſeruorumq; Chriſti in domino ſalutẽ. *Caput I.* De quçſtionibus quas mihi propoſueras vt ad te aliquid ſcriberẽ aduerſus eos, qui dicunt Adam etiam ſi non peccaſſet fuiſſe moriturum, nec ex eius peccato quicquam ad eius poſteros propagando L tranſiſſe: maxime propter baptiſmum paruulorum quẽ more piiſſimo atque materno vniuerſa frequentat Eccleſia, & quòd in hac vita ſint, fuerint, futurique ſint filij hominum nullum habentes omnino peccatũ iam duos prolixos abſolueram libros, quibus mihi viſus ſum non quidem omnibus omnium occurriſſe in hac cauſa motibus animorum, quod vel à me vel à quoquam vtrum fieri poſsit, ignoro, imò fieri non poſſe non dubito, ſed tamen egiſſe aliquid, quo de his rebus à maioribus traditæ fidei defenſores contra nouitates eorum qui aliter ſentiunt non inermes vſquequaque conſiſterent. Verum poſt pauciſſimos dies legi Pelagij quædam ſcripta, viri vt audio ſancti, & non paruo profectu Chriſtiani, quæ in Pauli Apoſtoli Epiſtolas expoſitiones breuiſſi- *Roma.5.* mas continerent, atque ibi comperi cum ad illum veniſſet locum, vbi dicit Apoſtolus, Per vnum hominem peccatum intraſſe in mundum & per peccatum mortẽ, atque ita in omnes homines pertranſiſſe, quandam eorum argumentationem qui negant paruulos peccatum originale geſtare, quam fateor in illis tam longis voluminibus meis non refelli, quia in mentem mihi omni- M no non venerat quenquam poſſe talia cogitare, vel dicere: Quapropter quoniam illi operi, quod iam certo fine concluſeram, nil addere volui, & ipſam eiſdem verbis quibus eam legi, & quid mihi contrà videatur, huic epiſtolæ inſerendum putaui. Sic ergo illa argu- *Refellit Pelagium. Cap.II.* mentatio poſita eſt, Hi autem, inquit, qui contra traducem peccati ſunt, ita illam impugnare nituntur: Si Adæ inquiunt, peccatum etiam non peccantibus nocuit, ergo & Chriſti iuſticia etiam non credentibus prodeſt: quia ſimiliter, immo & magis dicit per vnum ſaluari, quàm per vnum ante perierunt. Huic ergo, vt dixi, argumento in illis duobus libris quos ad te ſcripſi nihil reſpondi, neque id mihi prorſus redarguendum propoſui. Nunc ergo prius illud attende, quemadmodum cum dicunt, Si Adæ peccatum etiam non peccantibus nocet, ergo & Chriſti iuſticia etiam non credentibus prodeſt, abſurdiſſimum vtique & falſiſſimum iudicant, vt Chriſti iuſticia etiam non credentibus proſit, vnde putant confici nec primi hominis peccatum paruulis non peccantibus nocere potuiſſe, ſicut & Chriſti iuſticia

A ſticia prodeſſe illis non credentibus non poteſt. Dicant itaque, Chriſti iuſticia quid baptizatis paruulis proſit. Dicant omnino quod volunt: Profectò enim ſi ſe Chriſtianos eſſe meminerunt, aliquid prodeſſe non ambigunt. Quodlibet igitur proſit, prodeſſe ſicut etiam ipſi aſſerunt non credentibus non poteſt. Vnde coguntur paruulos baptizatos in credentium numero deputare, & authoritati ſanctæ vbique Eccleſiæ conſentire, quæ fidelium nomine eos cenſet indignos, quibus iuſticia Chriſti etiam ſecundum iſtos prodeſſe nõ niſi credentibus poſſet. Sicut ergo eorum per quos renaſcuntur, iuſticiæ ſpiritus reſponſione ſua traiicit in eos fidem, quam voluntate propria nondum habere potuerunt: ſic eorum per quos naſcuntur caro peccati traiicit in eos noxam quam nondum vita propria contraxerunt. Et ſicut eos vitæ ſpiritus in Chriſto regenerat fideles, ſic eos corpus mortis in Adã generauerat peccatores: Illa enim carnalis generatio eſt, hæc ſpiritalis: illa facit filios carnis, hæc filios ſpiritus: illa filios mortis, hæc filios reſurrectionis: illa filios ſeculi, hæc filios dei: illa filios iræ, hæc filios miſericordiæ: ac per hoc illa peccato originali obligatos, iſta omnis peccati vinculo libera-

B tos. Poſtremo ad id quod intellectu perſpicaciſsimo aſſequi non valemus, authoritate diuina conſentire cogamur, bene quod ipſi nos admonent, iuſticiã Chriſti niſi credẽtibus prodeſſe nõ poſſe, & prodeſſe aliquid paruulis confitentur, vnde, vt diximus, neceſſe eſt eos baptizatos in credentium numero ſine vlla tergiuerſatione conſtituãt. Conſequenter igitur ſi non baptizentur, inter eos qui non credunt erunt, ac per hoc nec vitam habebunt ſed ira dei manet ſuper eos: Quoniam qui non *Ioan 3* credit filio, non habebit vitam ſed ira dei manet ſuper eum. Et iudicati ſunt, quoniam qui nõ credit iam iudi- *Ibidem.* catus eſt. Et condemnabuntur, quoniam qui crediderit *Marc. 16.* & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui autem non crediderit, condemnabitur. Iam nunc videant iſti, qua iuſticia tentent vel conentur aſſerere, non ad vitam æternã, ſed iram dei pertinere & diuinitus iudicari atque damnari homines qui ſine peccato ſunt, ſi quemadmodum proprium, ita nullum in eis eſt etiam originale peccatum. Iam cæteris quæ Pelagius inſinuat eos dicere, qui cõtra originale peccatũ diſputant, in illis duobus prolixi mei operis libris ſatis quantum arbitror dilucidèq; reſpõdi.

C Quod & ſi quibuſdam vel parum vel obſcurum videbitur, dent veniam, & componant cum eis, qui fortaſſe illud non quia parum eſt, ſed quia nimium reprehendunt, & qui ea quæ pro natura quæſtionum dilucide dicta exiſtimo adhuc non intelligunt, non mihi calumnientur pro negligentia vel pro meæ facultatis indigentia, ſed deũ potius pro accipienda intelligentia deprecentur.

Argumẽta Pelagianorũ. Ca. III. Veruntamen nos nõ negligenter oportet aduertere iſtum, ſicut eum qui nouerunt, loquuntur bonum ac prædicandum virum, hanc argumentationẽ contra peccati propaginẽ, non ex propria intuliſſe perſona, ſed quid illi dicant qui eam non approbant intimaſſe, nec ſolũ hoc quod modo propoſui eiq; reſpõdi, verumetiam cætera quibus me in illis libris iam reſpondiſſe recolui. Nam cum dixiſſet, Si Adæ, inquiunt, peccatum etiã non peccantibus nocuit, ergo & Chriſti iuſticia etiam non credentibus prodeſt, quod in iis quæ reſpondi cernis, quàm non ſolum non expugnet quod dicimus, ſed etiam nos admoneat quid dicamus, ſecutus adiunxit: Deinde aiunt, Si baptiſmus mundat antiquum illud delictum, qui de duobus baptizatis nati fuerint debent hoc carere peccato: nõ enim potuerunt ad poſteros tranſmittere, quod ipſi minime habuerunt. Il- D

lud quoque accedit, inquit, quia ſi anima non eſt ex traduce, ſed ſola caro, ipſa tantum habet traducem peccati, & ipſa ſola pœnam meretur, iniuſtum eſſe dicentes, vt hodie nata anima non ex maſſa Adæ, tam antiquum peccatum portet alienum. Dicunt etiam inquit, nulla ratione concedi, vt deus qui propria peccata remittit, imputet aliena. Vidès ne obſecro quemadmodum hoc totum Pelagius, non ex ſua, ſed ex aliorum perſona indiderit ſcriptis ſuis, vſqueadeo ſciens hanc neſcio quã eſſe nouitatem, quæ contra antiquam Eccleſiæ inſitam opinionem ſonare nunc cœperit, vt eam ipſe confiteri aut verecundatus aut veritus fuerit. Et forte hoc ipſe non ſentit quòd ſine peccato naſcatur homo, cui fatetur neceſſarium eſſe baptiſmum, in quo fit remiſsio peccatorum, & quòd ſine baptiſmo damnetur homo, quem neceſſe eſt non baptizatum in non credentibus deputari, quia vtique ſcriptura euangelica fallere nõ poteſt, in qua apertiſsime legitur, Qui nõ crediderit condem- *Marci 16.* nabitur. Poſtremo quòd ſine baptiſmo imago dei non admittatur ad regnum dei, quoniam, niſi quis renatus *Ioan. 3.* fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire in regnum dei, atque ita vel in æternam mortem ſine peccato præ- E cipitetur, vel quod eſt abſurdius, extra regnum dei habeat vitam æternam, cum dominus prædicens quid ſuis in fine dicticturus ſit, Venite benedicti patris mei *Matth. 25.* percipite regnũ, quod vobis paratum eſt ab initio mundi, manifeſtauerit etiam quid ſit ipſum regnum quod dicebat, ita concludens, Sic ibunt illi in ambuſtionem æternam, iuſti autem in vitam æternam. Hæc ergo & alia quæ hunc ſequuntur errorem, nimium peruerſa & Chriſtianæ repugnantia veritati, credo quòd vir ille tam egregie Chriſtianus omnino non ſentiat. Sed fieri *Pelagij laus.* poteſt, vt etiam iſtorum argumentis, qui contra peccati traducem ſentiunt, adhuc fortaſſe ita moueatur vt audire vel noſſe quid contra eos dicatur, expectet, & ideo quid illi dicant qui contra peccati traducem ſentiunt, nec tacere voluit, vt quæſtio diſcutienda inſinuaretur, & à perſona ſua remouit, ne hoc etiam ipſe ſentire iudicaretur.

Ieſus etiam infantium Ieſus eſt. Cap. IIII. Ego autem & ſi refellere iſtorum argumenta non valeam, video tamen inhærendum eſſe iis quæ in ſcripturis ſunt apertiſsima, vt ex his reuelentur obſcura: aut ſi mens nondum eſt idonea, quæ poſsit ea vel demonſtrata cernere, vel abſtruſa inueſtigare, ſine F vlla hæſitatione credantur. Quid autẽ apertius tot tantiſq; teſtimoniis diuinorum eloquiorum, quibus dilucidiſsime apparet, nec præter Chriſti ſocietatem ad vitam ſalutẽmque æternam poſſe quenquam hominum peruenire, nec diuino iudicio poſſe aliquẽ iniuſte damnari: hoc eſt, ab illa vita ac ſalute ſeparari. Vnde fit conſequẽs, vt quoniam nihil agitur aliud cum paruuli baptizantur, niſi vt incorporentur Eccleſiæ, id eſt, Chriſti corpori membrîſque ſocientur, manifeſtum ſit eos ad damnationem niſi hoc eis collatum fuerit pertinere, non autem damnari poſſent ſi peccatum vtiq; non haberent. Hoc quia illa ætas nullum in vita propria contrahere potuit, reſtat intelligere, vel ſi hoc nondũ poſſumus, ſaltem credere, trahere paruulos originale peccatũ. Ac per hoc ſi ambigui aliquid habent verba Apoſtolica, quibus dicit, Per vnum hominem peccatum in- *Roma. 5.* trauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, poſſuntq; in aliam duci transferriq; ſententiam: nunquid & illud ambiguum eſt, Niſi *Ioan. 3.* quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu non poteſt introire in regnum dei? Nunquid & illud, Vocabis nomen *Matth. 1.*

G eius Ieſum, ipſe enim ſaluum faciet populũ ſuum à peccatis eorum? Nunquid etiam illud, Quia non eſt opus
Math. 9. ſanis medicus, ſed ægrotantibus: hoc eſt, quia non eſt neceſſarius Ieſus eis qui non habent peccatum, ſed eis
Ioan. 6. qui ſaluandi ſunt à peccato? Nũquid etiam illud, Quia niſi manducauerint homines carnẽ eius, hoc eſt, participes facti fuerint corporis eius, non habebunt vitam? His atque huiuſmodi aliis quæ nunc prætereo, teſtimoniis diuina luce clariſſimis, diuina authoritate certiſſimis, nónne veritas ſine vlla ambiguitate proclamat, nõ ſolum in regnum dei non baptizatos paruulos intrare non poſſe, ſed nec vitam æternam poſſe habere præter Chriſti corpus, cui vt incorporentur ſacramẽto baptiſmatis imbuuntur? Nõnne veritas ſine vlla dubitatione teſtatur, eos non ob aliud ad Ieſum: hoc eſt, ad ſaluatorem & ad medicum Chriſtum piis geſtãtium manibus ferri, niſi vt per medicinam ſacramentorum eius poſ-
Baptiſmus paruulorũ. ſint à peccati peſte ſanari? Quid ergo cunctamur Apoſtoli verba de quibus forte dubitamus, etiam ipſa
Cap. V. ſic intelligere, vt his congruant teſtimoniis, de quibus dubitare non poſſumus? Quanquam toto ipſo loco, vbi
Roma. 5. per vnius peccatum multorum condemnationẽ, & per
H vnius iuſticiam multorũ iuſtificationem Apoſtolus loquitur, nihil mihi videatur ambigui, niſi quòd ait, Adã formam futuri. Hoc enim reuera non ſolum huic ſententiæ conuenit, qua intelligitur futuros eius poſteros, & eadem forma cum peccato eſſe generatos, ſed etiam in alios & alios intellectus poſſunt hæc verba deduci. Nam & nos aliud inde aliquãdo diximus, & aliud fortaſſe dicemus, quod tamen huic intellectui non ſit aduerſum, & ipſe Pelagius nõ vno modo id expoſuit. Cætera vero quæ ibi dicuntur ſi diligẽter aduertantur, atq; tractentur, ſicut in primo duorum illorũ libro vtcunq; conatus ſum, etiam ſi ſubobſcurum pariunt rerum ipſarum neceſſitate ſermonẽ, non tamen poterunt alium ſenſum habere, niſi per quem factum eſt, vt antiquitus
Pertinere, pro cõſtanter tenere. vniuerſa Eccleſia pertineret, fideles paruulos originalis peccati remiſſionem per Chriſti baptiſmum conſecutos. Vnde non immerito beatus Cyprianus ſatis oſtendit quàm hoc ab initio creditum & intellectum ſeruet Eccleſia, qui cum paruulos à materno vtero recentiſſimos iam idoneos ad percipiẽdum Chriſti baptiſmum aſſereret, quoniam conſultus fuerat, vtrum hoc ante octauum diem fieri deberet, quantum potuit conatus eſt
I eos demonſtrare perfectos, ne quis quaſi pro numero dierũ, quia octauo antea circuncidebantur infantes, eos adhuc perficiendos exiſtimaret. Sed cum magnum eis defenſionis patrocinium præſtitiſſet, ab originali tamẽ peccato eos non immunes eſſe confeſſus eſt, quia ſi hoc negaret, ipſius baptiſmi cauſam propter quem percipiendum eos defendebat, auferret. Potes ipſam epiſtolam memorati martyris de baptizãdis paruulis legere ſi volueris, neque enim poteſt deeſſe Carthagini. Verum in hanc etiam noſtram, quantum præſentium quæſtioni ſatis viſum eſt, pauca inde transferenda arbitratus ſum,
Cyprian. in epiſtola de baptizãdis paruulis. quę prudenter attende. Quantum vero, inquit, ad cauſam infantium pertinet, quos dixiſti intra ſecundũ vel tertium diem quo nati ſunt conſtitutos, baptizari non oportere, & conſiderandam eſſe legem circunciſionis antiquæ, vt intra octauum diem eum qui natus eſt bap
Gene. 17. tizandum & ſanctificandum non putares, longe aliud
** aliàs, ſancto.* in concilio noſtro * omnibus viſum eſt. In hoc enim quod tu putabas eſſe faciendũ, nemo conſenſit, ſed vniuerſi potius iudicauimus, nulli hominum nato miſericordiam dei & gratiam denegãdam: Nam cum dominus in Euangelio dicat, Filius hominis non venit ani- K
mas hominum perdere, ſed ſaluare, quantum in nobis *Luca. 19.*
eſt, ſi fieri potuerit, nulla anima perdenda eſt. Aduertis ne quid dicat, quemadmodũ ſentiat, non tantum carni ſed animæ quoque infantis exitiabile eſſe atque mortiferum ſine illo ſalutari ſacramento exire de hac vita? Vnde ſi iam nihil aliud diceret, intelligere noſtrũ fuit ſine peccato animam perire non poſſe. Sed vide paulopoſt defendens innocentiam paruulorum, quid tandem de illis apertiſſime fateatur. Cæterum ſi homines, inquit, impedire aliquid ad conſecutionem gratiæ poſſet, magis adultos & prouectos & maiores natu poſſent impedire peccata grauiora. Porrò autem ſi etiam grauiſſimis delictoribus & in deum multum antè peccantibus, cum poſtea crediderint remiſſa peccatorum datur, & à baptiſmo atque gratia nemo prohibetur, quanto magis prohiberi non debet infans qui recens natus nihil peccauit, niſi quòd ſecundũ Adam carnaliter natus contagium mortis antiquæ prima natiuitate contraxit, qui ad remiſſam peccatorũ accipiendam in hoc ipſo facilius accedit, ꝙ illi remittuntur, nõ propria ſed aliena peccata. Vides quanta fiducia ex antiqua & indubitata fidei regula vir tantus iſta loquatur? Quia hęc do L
cumenta certiſſima ideo protulit, vt illud quod erat incertum, vnde conſuluerat ille cui reſcribit, & vnde concilij decretum conſtitutum eſſe commemorat, vt ſcilicet etiam ante octauum diem ex quo die natus eſſet infans, eũ ſi afferretur, baptizare nemo dubitaret, per hæc
figmenta † probaretur. Neque enim hoc tunc quaſi nouum aut quaſi aliqua cuiuſquam contradictione pulſa- *† firmamenta.*
tum concilio ſtatuebatur ſeu firmabatur, quòd obſtricti originali peccato tenerentur infantes, ſed cum illic illa conſultatio verſaretur, & diſceptaretur propter legem circunciſionis, vtrum eos & ante octauum diem baptizari oporteret, ideo ei qui hoc negabat, nemo cõſenſit, quia iam non conſulendum nec diſceptandum, ſed firmum certumq; habebatur, animam ſaluti æternæ perituram, ſi hanc vitã ſine illius ſacramenti conſecutione finiret, quamuis ab vtero recentiſſimi paruuli ſolo reatu eſſent peccati originalis obſtricti. Quare illis etſi mul-
tofacilior quòd alienorum, ſed tamen etiam † neceſſa- *† aliàs, eſſet*
ria remiſſio peccatorum. His certis, illa incerta de octauo die quæſtio diſſoluta eſt, atque in cõcilio iudicatum, homini nato ne in æternũ pereat, omni die licere ſuccurrere, cum etiam de ipſa carnali circunciſione ratio M
redderetur, quòd vmbra eſſet futuri, non quòd intelligeremus etiam baptiſmum octauo ex quo natus eſt homo die dari oportere, ſed nos in Chriſti reſurrectione ſpiritaliter circũcidi, qui tertio quidem poſt diem paſſionis, in diebus tamen hebdomadarum, quibus tempora prouoluuntur, octauo, hoc eſt, poſt ſabbatum primo
die à mortuis reſurrexit. Et nunc neſcio cuius no- *De paruulis, veteres nihil dubitarunt.*
uæ diſputationis audacia quidam nobis facere conantur incertum, quod maiores noſtri ad diſſoluenda quędam, quæ nonnullis videbantur incerta, tanquam certiſſimum proferebãt. Quando enim primitus hoc diſ- *Cap. VI.*
putari cœperit, neſcio. Illud tamen ſcio, quòd ſanctus Hieronymus, qui hodièque in literis Eccleſiaſticis tam excellentis doctrinæ fama ac labore verſatur, ad quaſdam ſoluendas in ſuis libris quęſtiones, etiam hoc certiſſimum adhibet ſine vlla diſceptatione documẽtum.
Nam in eo quod in Ionam Prophetam ſcripſit, cum ad *Hiero. ſup. Ionam.*
eum veniſſet locum, vbi cõmemorantur etiam paruuli ieiunio caſtigati. Maior, inquit, ætas incipit & vſque ad
minorem peruenit. Nullus enim abſque peccato, nec ſi *Iob. 25.*

A vnius quidem diei fuerit vita eius & innumerabiles anni vitæ illius. Si enim ſtellæ mundæ non ſunt in conſpectu dei, quãto magis vermis & putredo, & ij qui peccato offendẽtis Adam tenentur obooxij? Hunc doctiſſimum virum ſi facile interrogare poſſemus, quàm multos vtriuſque linguæ diuinarum ſcripturarum tractatores, & Chriſtianarum diſputatioonum ſcriptores cõmemoraret, qui non aliud ex quo Chriſti Eccleſia eſt conſtituta, ſenſerunt, non aliud à maioribus acceperunt, nõ aliud poſteris tradiderunt. Ego quidem quanuis longe pauciora legerim, nõ memini me aliud audiſſe à Chriſtiaois qui vtrunque accipiunt teſtamẽtum, non ſolum in catholica Eccleſia, verumetiã io qualibet hæreſi vel ſchiſmate conſtitutis, nõ memini me aliud legiſſe apud eos, quos de his rebus aliquid ſcribentes legere potui, qui ſcripturas canonicas ſequerentur, vel ſequi ſe crederent credive voluiſſent. Vnde nobis hoc negocium repente emerſerit neſcio. Nam ante paruum tempus à quibuſdam tranſitorie colloquentibus curſim mihi aures perſtrictę ſunt, cũ illic apud Carthaginem eſſemus, non ideo paruulos baptizari, vt remiſsionem accipiant peccatorum, ſed vt ſanctificentur in Chriſto. Qua no-
B uitate permotus, & quia opportunum nõ fuit, vt cõtrà aliquid dicerem, & nõ tales homines erant de quorum eſſem authoritate ſolicitus, facile hoc in tranſactis atq; abolitis habui. Et ecce contra Eccleſiã iam ſtudio flammante defenditur, ecce ſcribendo etiam memoriæ cõmendatur, ecce res in hoc diſcriminis adducitur, vt hinc etiam à fratribus conſulamur, ecce contrà diſputare atq; ſcribere cogimur. *[Cap. VII. Iouiniani error.]* Ante paucos annos Romæ quidam extitit Iouinianus oomine, qui ſanctimonialibus etiam ætate prouectioribus nuptias perſuaſiſſe dicitur, non illiciendo quo earum aliquam ducere vellet vxorem, ſed diſputando virgines ſanctimoniæ dicatas, nihil amplius fidelibus coniugatis apud deum habere meritorum: Nunquam tamen ei hoc commentum venit in mentem, vt aſſerere conaretur ſine originali peccato naſci hominum filios. Et vtiq; ſi hoc aſtrueret, multo procliuius vellent fœmioæ nubere, fœtus mundiſsimos parituræ. Huius ſanè ſcripta, nam & ſcribere auſus eſt, cum fratres ad Hieronymum refellenda miſiſſent, non ſolum in eis nibil tale cõperit, verumetiam ad quædam eius vana refutanda hoc tanquam certiſsimum de hominis originali peccato vnde vtique nec
C ipſum dubitare credebat, inter multa ſua documenta deprompſit. *[1. Ioan. 2.]* Id agentis hæc verba ſunt, Qui dicit ſe, inquit, in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit & ipſe ambulare. Eligat aduerſarius è duobus quod vult, optionem ei damus, manet in Chriſto, an noo manet? Si manet, ita ergo ambulet vt Chriſtus: Si autem temerarium eſt ſimilitudinem virtutum domini polliceri, non manet in Chriſto, quia nõ ingreditur vt Chriſtus. *[1. Petri. 2.]* Ille peccatum non fecit, neq; inuentus eſt dolus in ore eius, qui cum malediceretur non remaledixit, & tanquam agnus coram tondente, ſic non aperuit os ſuum, *[Eſaiæ 53.]* ad quem venit princeps mundi iſtius & inuenit in eo *[Ioan. 14.]* nihil, qui cum peccatum noo feciſſet, pro nobis peccatum eũ fecit deus: *[2. Corin. 5.]* Nos autem iuxta Epiſtolam Iacobi, *[Iacobi. 3.]* Multa peccamus omnes, & nemo mundus à peccatis, *[Iob. 25.]* nec ſi vnius quidẽ diei fuerit vita eius, *[Prouer. 20.]* Quis enim gloriabitur caſtum ſe habere cor, aut quis confidet mundum ſe eſſe à peccatis? *[Roma. 5.]* Tenemurque rei in ſimilitudine præuaricationis Adam, *[Pſal. 50.]* Vnde & Dauid, Ecce, inquit, in iniquitatibus cõceptus ſum, & in delictis concepit me mater mea. Hæc non ideo commemoraui, quòd diſputatorum quorumlibet ſententiis tanquam canonica au- D
thoritate nitamur, ſed vt appareat ab initio vſq; ad pręſens tempus qno iſta nouitas orta eſt, hoc de originali peccato apud Eccleſiæ fidem tanta conſtantia cuſtoditum, vt ab eis qui dominica tractarent eloquia, magis certiſsimum proferretur ad alia falſa refutanda, quàm id tanquam falſum refutari ab aliquo tentaretur. Cæterum in ſanctis caoonicis libris viget huius ſentẽtiæ clariſsima & pleoiſsima authoritas, clamat Apoſtolus, *[Roma. 5.]* Per vnum bominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omoes peccauerunt. Vnde nec illud liquide dici poteſt, quòd peccatum Adæ etiam non peccantibus nocuit, cum ſcriptura dicat, in quo omnes peccauerũt. Nec ſic dicuntur iſta alieoa peccata, tanquam omnino ad paruulos non pertineant, ſiquidem in Adam omnes tunc peccauerunt, quando in eius natura illa inſita, in qua eos gignere poterat, adhuc omnes ille vnus fuerũt, ſed dicuntur aliena, quia nondũ ipſi agebant vitas proprias, ſed quicquid erat in futura propagine, vita voius homiois continebat. *[Interrogant multi quæ ipſi non poſſunt explicare.]* Nulla, inquiunt, ratione conceditur, vt deus qui propria peccata remittit, imputet
E aliena. Remittit, ſed ſpiritu regeneratis, non carne generatis. Imputat vero nõ iam aliena, ſed propria: Aliena quippe erant quãdo hi qui ea propagata portarent nõdum erant, nunc vero carnali generatione iam eorum ſunt quibus nõdũ ſpiritali regeneratione dimiſſa ſunt. *[Cap. VIII.]* Sed ſi baptiſmus, inquiunt, mundat antiquum illud delictum, qui de duobus baptizatis nati fuerint, debẽt hoc carere peccato: Non enim potuerunt ad poſteros tranſmittere, quod ipſi minime habuerunt. Ecce vnde plerunque conualeſcit error, cum homines idonei ſunt his rebus ioterrogandis, quibus intelligeodis non ſunt idonei. Cui enim auditori, vel quibus explicem verbis, quo modo mortalia vicioſa primordia non obſint eis, qui aliis primordiis immortalibus inchoati ſunt, & tamen obſint eis, quos iidem ipſi, quibus iam non obſunt, ex eiſdem vicioſis primordiis generauerint, quo modo id intelligat homo cuius tardiuſculam mentem impedit, & ſuæ ſententiæ præiudicium, & peruicaciæ grauiſsimę vinculum? Veruntamen ſi aduerſus eos mihi eſſet cauſa iſta ſuſcepta, qui omnino paruulos baptizari prohiberent, aut ſuperfluò baptizari contenderent, dicentes eos ex fidelibus natos, parentũ meritum neceſſario con-
F ſequi, tunc deberem ad hanc opinionem conuincendam laborioſius fortaſsis & operoſius excitari. Tunc ſi mihi apud obtuſos & cootentioſos propter rerum naturæ obſcuritatem difficultas refellendi falſa, & perſuadendi vera reſiſteret, ad hæc forte quæ in vſu atque in promptu eſſent exempla confugerem, viciſsimq; interrogarem, vt quia eos moueret, quo modo peccatũ quod mundatur per baptiſmum, maneat in eis quos genuerint baptizati, ipſi explicarent, quo modo præputium quod per circuncisionem aufertur, maneat in eis quos genuerint circuncisi, quo modo etiam palea quæ opere humano tanta diligentia ſeparatur, maneat in fructu qui de purgato tritico naſcitur. *[Vt ex circũciſo naſcitur incircũciſus, ita ex baptizato baptizandus.]* His & talibus forſitan vtcunque conarer exemplis perſuadere hominibus, qui mundationis ſacrameota ſuperfluò filiis mundatorum crederent adhiberi, quàm recto cõſilio baptizatorum paruuli baptizentur, quanquam fieri poſsit vt homioi habenti vtrunque ſemeo, & mortis in carne, & immortalitatis in ſpiritu, non obſit regenerato per ſpiritum, quod obeſt eius filio generato per carnem, ſitq; *[Cap. IX.]* in iſto remiſsione mundatum, quod ſit etiam in illo ſi-

G mili remiſsione, velut circuncifione, velut trituratione
ac ventilatione mundandum. Nunc vero quandoqui-
dem cum eis agimus, qui confitentur baptizatorum fi-
lios baptizandos, quanto melius ſic agimus vt dicamus
vos, qui aſſeritis de hominibus à peccati labe mundatis
ſine peccato naſci filios debuiſſe, cur non attenditis eo
modo vobis poſſe dici de Chriſtianis parentibus Chri-
ſtianos naſci filios debuiſſe? Cur ergo eos Chriſtianos
fieri debere cenſetis? Nunquid in eorum parentibus
1.Corin.6. corpus Chriſtianum non erat, quibus dictum eſt, Neſ-
citis quia corpora veſtra membra ſunt Chriſti? An forte
corpus quidem Chriſtianum de Chriſtianis parentibus
natum eſt, ſed non Chriſtianam animam accepit? Hoc
vero multo eſt mirabilius, nanque vtrumlibet de anima
Roma.9. ſentiatis, quia profecto cum Apoſtolo non eam credi-
tis antequã naſceretur aliquid egiſſe boni aut mali, aut
de traduce attracta eſt, & ſimiliter vt corpus de Chri-
ſtianis Chriſtianum, ſic anima etiã Chriſtiana eſſe de-
buit, aut à Chriſto creata, vel in Chriſtiano corpore, vel
propter Chriſtianũ corpus Chriſtiana debuit ſeu creari
ſeu mitti: Niſi forte dicetis Chriſtianos homines Chri-
H ſtianum corpus gignere potuiſſe, & ipſum Chriſtũ ani-
mam Chriſtianam non potuiſſe procreare. Cedite itaq;
veritati, & videte ſicut fieri potuit quod & vos fatemi-
ni, vt de Chriſtianis nõ Chriſtianus, de membris Chri-
ſti non membrum Chriſti, atque vt occurramus etiam
omnibus, qui licet falſo, tamen quocunque religionis
nomine detinentur, de conſecratis non conſecratus,
ita etiam fieri vt de mundatis non mundatus naſcatur.
Quid reſpondebitis, quare de Chriſtianis non Chri-
ſtianus naſcatur, niſi quia non facit generatio, ſed re-
generatio Chriſtianos? Hanc igitur vobis reddite ra-
tionẽ, quia ſimiliter à peccatis nemo naſcendo, ſed om-
nes renaſcendo mundantur. Ac per hoc de hominibus
ideo mundatis, quoniam renatis, homo qui naſcitur re-
naſcitur, vt etiam ipſe mundetur: Potuerunt enim pa-
rentes ad poſteros tranſmittere, quod ipſi minime ha-
buerunt. Non ſolum ſicut frumenta paleam, & præpu-
cium circuncisus, ſed etiam quod & vos dicitis, fideles
infidelitatem in poſteros traiciunt, quod non eſt iam
illorum per ſpiritum regeneratorum, ſed quo in carne
generati ſunt, mortalis ſeminis vicium. Nam vtiq; quos
paruulos per ſacramentum fidelium fideles faciendos
I eſſe iudicatis, infideles natos ex parentibus fidelibus nõ
Anima nõ negatis. At enim ſi anima non eſt ex traduce, ſed
ex traduce. ſola caro, ipſa tãtum habet traducem peccati, & ipſa ſo-
Cap.X. la pœnam meretur, hoc enim ſentiunt iniuſtum eſſe di-
centes, vt hodie nata anima nõ ex maſſa Adæ tam an-
tiquum peccatum portet alienum: attende obſecro te
Pelagium quemadmodum circũſpectus vir Pelagius, nam ex eius
laudat. libro hęc quę modo poſui verba tranſcripſi, ſenſit quàm
in difficili de anima quæſtione verſetur: Non enim ait,
quia anima non eſt ex traduce: ſed, ſi anima non eſt ex
traduce: rectiſsime faciẽs de re tam obſcura, de qua nul-
la in ſcripturis ſanctis certa & aperta teſtimonia poſſu-
mus inuenire, aut difficillime poſſumus cunctanter lo-
qui potius quam fidenter. Quapropter ego quoque huic
propoſitioni non præcipiti aſſertione reſpõdeo. Si ani-
ma nõ eſt ex traduce, ergo quę iſta iuſticia eſt, vt recens
creata & ab omni delicto prorſus immunis, ab omni
peccati contagione penitus libera, paſsiones carnis di-
uerſoſq; cruciatus, & quod eſt horribilius etiam dæmo-
num incurſus in paruulis ſuſtinere cogatur? Neq; enim
aliquid horum caro ſic patitur, vt nõ ibi anima potius
quæ viuit ac ſentit pœnas luat. Hoc enim ſi iuſtum oſtẽ-
ditur, ſic etiam oſtẽdi poteſt qua iuſticia in carne quoq; K
peccati ſubeat originale peccatum, baptiſmatis ſacra-
mento & gratiæ miſeratione mundãdum. Si autẽ illud
oſtendi non poteſt, neque hoc poſſe arbitror. Aut ergo
vtrunque occultum feramus, & nos homines eſſe me-
minerimus, aut aliàs aliud de anima opus ſi neceſſe vi-
debitur cautela ſobria diſputando moliamur. Nunc Aculeus
tamẽ illud quod ait Apoſtolus, Per vnũ hominem pec- mortis quid
catum intrauit in mundum, & per peccatũ mors, & ita Cap.XI.
in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccaue- Roma.5.
runt: ſic accipiamus, ne tot tantiſq; apertiſsimis diuina-
rum ſcripturarum teſtimoniis, quibus docemur præter
Chriſti ſocietatem quę in illo & cum illo fit, cum ſacra-
mentis eius imbuimur, & eius membris incorporamur,
vitam ſalutemque ęternam adipiſci neminem poſſe, ni-
mis inſipienter atque infœliciter repugnare iudicemur.
Neque enim alio ſenſu dictum eſt ad Romanos, Per
vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per 1.Corin.15.
peccatum mors, atque ita in omnes homines pertranſ-
iit, quàm alio loco quo dictum eſt ad Corinthios, Per
hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuo-
rum: Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ſic & in L
Chriſto omnes viuificabuntur. Nemo quippe ambigit
hoc ibi de corporis morte dictum, quoniam de reſurre-
ctione corporis magna Apoſtoli intẽtione quęſtio ver-
ſabatur, & ideo videtur ibi de peccato tacuiſſe, quia non
erat quæſtio de iuſticia. Hic autẽ ad Romanos vtrunq;
poſuit, & vtrunque diutiſsime commendauit, peccatum
in Adam, iuſticiam in Chriſto, & mortem in Adam, vi-
tam in Chriſto, quæ omnia verba ſermonis Apoſtolici
quantum poſui ſatiſq; viſum eſt in primo, vt iam dixi,
duorum illorum libro perſcrutatus aperui. Quanquam
ibi etiam ad Corinthios locum ipſum de reſurrectione
domini tractatum ſic in fine concluſerit, vt nos dubita-
re non ſineret, mortem quoque corporis merito acci-
diſſe peccati, cũ enim dixiſſet, Oportet corruptibile hoc Ibidem.
induere incorruptionem, & mortale hoc induere im-
mortalitatem: Cum autem corruptibile hoc indutum
fuerit incorruptionẽ, & mortale hoc induerit immor-
talitatem, tunc fiet, inquit, ſermo qui ſcriptus eſt, Abſor- Oſeę.13.
pta eſt mors in victoria, vbi eſt mors victoria † tua? vbi † contentio.
eſt mors aculeus tuus? Deinde ſubiecit, Aculeus autem
mortis eſt peccatum, virtus vero peccati lex. Quia ergo
ſicut Apoſtoli apertiſsima verba declarant, eo abſorbe- M
bitur mors in victoria, quo corruptibile & mortale hoc Roma.8.
induet incorruptionem & immortalitatem, id eſt, quo
viuificabit deus & mortalia corpora noſtra, propter ha-
bitantem ſpiritũ eius in nobis, manifeſtum eſt & huius
mortis corporis, quæ reſurrectioni carnis contraria eſt,
aculeum fuiſſe peccatum: aculeum autem quo mors fa-
cta eſt, non quẽ mors fecit: peccato enim morimur, non
morte peccamus, Sic itaque dictum eſt, aculeus mortis,
quo modo lignum vitæ, nõ quod hominis vita faceret,
ſed quo vita hominis fieret: & quo modo lignum ſcien-
tiæ, per quod ſcientia fieret hominis, nõ quod per ſuam
ſcientiam fecerit homo: Sic ergo & aculeus mortis, quo
mors facta eſt, nõ quem mors fecerit, Sic enim dicimus
& poculũ mortis, quo aliquis mortuus ſit vel mori poſ-
ſit, nõ quod moriẽs mortuúſve cõfecerit. Aculeus itaq; 1.Corin.15
mortis peccatũ eſt, peccati punctu mortificatũ eſt genus
humanum. Quid adhuc quærimus cuius mortis, vtrũ a-
nimæ an corporis? Vtrum primæ qua nunc omnes mo-
rimur, an ſecundæ qua tũc impij morientur? Nulla cau-
ſa eſt exagitãdi quæſtionem, nullus tergiuerſandi locus,
Apoſtoli verba quib⁹ id agebat, interrogata reſpondẽt,
Cum

A Cum mortale hoc,inquit,induerit immortalitatẽ, tunc
fiet ſermo qui ſcriptus eſt, Abſorpta eſt mors in victo-
ria, vbi eſt mors victoria tua? vbi eſt mors aculeus tuus?
. Aculeus autem mortis peccatũ, virtus vero peccati lex.
De reſurrectione corporis agebat, qua abſorbebitur
mors in victoria cum mortale hoc induerit immortali-
tatem. Tunc ipſi morti inſultabitur, quæ in victoria re-
ſurrectionis corporis abſorbebitur. Tunc ei dicetur, vbi
eſt mors victoria tua? vbi eſt mors aculeus tuus? Morti
ergo corporis hoc dicetur, Hãc enim abſorbebit victo-
rioſa immortalitas, cum mortale hoc immortalitate in-
duetur, Morti, inquam, corporis tunc dicetur, vbi eſt
mors victoria tua, qua hic omnes ſic viceras, vt etiã dei
filius tecum confligeret, teq; non vitando ſed ſuſcipien-
do ſuperaret? Viciſti in morientibus, victa es in reſur-
gẽtibus. Victoria tua qua abſorbueras corpora morien-
tium, temporalis fuit: victoria noſtra qua in corporibus
abſorpta es reſurgentium, æterna conſtabit. Vbi eſt acu-
leus tuus? hoc eſt peccatum, quo puncti & venenati ſu-
mus, vt etiã in noſtris corporibus fieres, & ea tam lon-
1. Corin. 15. go tempore poſsideres? Aculeus autem mortis eſt pec-
B catum, virtus vero peccati lex. Peccauimus in vno om-
nes, vt moreremur in vno omnes, accepimus legem nõ
vt emendatione finiremus peccatum, ſed vt tranſgreſ-
Roma. 5. ſione augeremus. Lex enim ſubintrauit vt abũdaret pec-
Galat. 3. catum, & cõcluſit ſcriptura omnia ſub peccato. Sed deo
gratias qui dedit nobis victoriam per dominum no-
1. Corin. 15. ſtrum Ieſum Chriſtum, vt vbi abundauit peccatum ſu-
Roma. 5. perabundaret & gratia, atque vt promiſsio ex fide Ieſu
Galat. 3. Chriſti daretur credẽtibus, & vinceremus mortem per
immortalẽ reſurrectionem, & aculeum eius peccatum
Ad ſalutẽ per gratuitam iuſtificationem. Nemo itaque de hac
ſacramenta re fallatur & fallat. Omnes adimit atque aufert iſte ſan-
ſola ſancti- ctæ ſcripturæ ſenſus manifeſtus ambages. Quemadmo-
ficant. dum ab origine trahitur mors in corpore mortis huius,
Cap. XII. ſic ab origine tractum eſt & peccatum in hac carne pec-
cati, propter quod ſanãdum, & propagine attractum &
voluntate auctum, atque ad ipſam carnem reſuſcitan-
dam, medicus venit in ſimilitudine carnis peccati, qui
non eſt opus ſanis ſed ægrotantibus, nec venit vocare
Marci. 2. iuſtos, ſed peccatores. Proinde quod ait Apoſtolus cum
fideles moneret vt ſe ab infidelibus coniugibus nõ diſ-
1. Cor. 7. iungerent, Sanctificatus eſt enim vir infidelis in vxore,
C & ſanctificata eſt mulier infidelis in fratre, alioquin filij
veſtri immundi eſſent, nũc autem ſancti ſunt: aut ſic eſt
accipiendum, quemadmodum & nos alibi, & Pelagius
cum eandem ad Corinthios Epiſtolam tractaret expo-
ſuit, quòd exempla iam præceſſerant, & virorum quos
vxores, & fœminarum quas mariti lucrifecerãt Chriſto,
& paruulorum, ad quos faciendos Chriſtianos volun-
tas Chriſtiana etiam vnius parẽtis euicerat: aut ſi, quod
magis verba Apoſtoli videntur ſonare & quodam mo-
do cogere, aliqua illic intelligenda eſt ſanctificatio, qua
ſanctificabantur vir vel mulier infidelis in coniuge fi-
deli, & qua ſancti naſcebantur filij fidelium, ſiue quia in
menſtruo cruore mulieris, à concubitu continebat, qui-
cunque vir vel fœmina id in lege didicerat: nam hoc
Ezechiel inter illa præcepta ponit quæ non figurate ac-
cipienda ſunt, ſiue propter aliam quamlibet, quæ ibi a-
perte propoſita non eſt, ex ipſa neceſsitudine coniugio-
rum atque filiorum ſanctitatis aſperginem, illud tamen
ſine dubitatione tenendum eſt, quæcunque illa ſanctifi-
catio ſit, non valere ad Chriſtianos faciendos, atque ad
dimittenda peccata, niſi Chriſtiana & Eccleſiaſtica in-
ſtitutione & ſacramentis efficiantur fideles, Nam nec
coniuges infideles quamlibet ſanctis & iuſtis coniugi- D
bus hæreant, ab iniquitate mundantur, quæ à regno dei
ſeparatos in damnationem venire cõpellit, nec paruuli
de quibuſlibet ſanctis iuſtiſq; procreati originalis pec-
cati reatu abſoluuntur, niſi in Chriſto fuerint baptizati,
pro quibus tanto impenſius loqui debemus, quanto pro
ſe ipſi minus poſſunt. Id enim agit illa diſputatio, cõ- *Epilogus.*
tra cuius nouitatem antiqua veritate nitendum eſt, vt *Cap. XIII.*
infantes omnino ſuperfluò baptizari videantur. Sed a-
perte hoc non dicitur, ne tam firmata ſalubriter Eccle-
ſiæ conſuetudo violatores ſuos ferre non poſsit. Sed ſi
pupillis opem ferre præcipimur, quanto magis pro iſtis
laborare debemus, qui deſtitutiores & miſeriores pupil-
lis etiam ſub parentibus remanebunt, ſi eis Chriſti gra-
tia denegabitur, quam per ſe ipſi flagitare non poſſunt.
Illud autem quod dicunt, ſine vllo peccato aliquos ho-
mines iam ratione propriæ voluntatis vtentes, in hoc
ſeculo vixiſſe vel viuere, optandum eſt vt fiat, conãdum
eſt vt fiat, ſupplicandum eſt vt fiat, non tamen quaſi fa-
ctum fuerit confidendum eſt: hoc enim optantibus &
conantibus & digna ſupplicatione deprecantibus quic-
quid remanſerit peccatorum, per hoc quotidie ſolui- E
tur, quod veraciter in illa oratione dicimus, Dimitte *Matth. 6.*
nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitori-
bus noſtris. Quam orationem quiſquis cuilibet etiam
homini ſancto & dei voluntatem ſcienti atque facienti,
præter vnum ſanctum ſanctorum dicit in hac vita ne-
ceſſariam nõ fuiſſe, multum errat: nec poteſt omnino il-
li ipſi placere quem laudat, ſi autem ſeipſum talem pu-
tat, ipſe ſe decipit & veritas in eo non eſt, non ob aliud,
niſi quia falſum putat. Nouit ergo ille medicus qui non *1. Ioan. 1.*
eſt opus ſanis, ſed ægrotãtibus quemadmodum nos cu- *Matth. 9.*
rando perficiat in æternam ſalutem, qui & ipſam mor- *Marci. 2.*
tem, quamuis peccati merito inflicta ſit, non aufert in *Luca. 5.*
hoc ſeculo eis, quibus peccata dimittit, vt etiam cum
eius timore ſuperando ſuſcipiant pro fidei ſynceritate
certamen, & in quibuſdam etiam iuſtos ſuos quoniam
adhuc extolli poſſunt, non adiuuat ad perficiendam iu-
ſticiam, vt dum non iuſtificatur in conſpectu eius om- *Pſal. 142.*
nis viuens, actionem gratiarum ſemper indulgentiæ ip-
ſius debeamus, & ſic ab illa prima cauſa omnium vicio-
rum, hoc eſt, à tumore ſuperbiæ ſancta humilitate ſane-
mur. Hanc Epiſtolam dum diſputatio magna breuem F
parturit, liber prolixus eſt natus, vtinam tam perfectus
quàm tandem aliquando finitus.

Libri tertij finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI, HIPPONENSIS EPISCOPI, LIBER DE NATVRA & gratia ad Timaſium & Iacobum contra Pelagianos.

LIBRVM quem miſiſtis chariſ- *Inſiciad: in*
ſimi filij Timaſi & Iacobe, in- *qua.*
termiſsis paululum quæ in ma- *Cap. I.*
nibus erant, curſim quidem, ſed
non mediocri intentione perle-
gi, & vidi hominem zelo arden-
tiſsimo accenſum aduerſus eos,
qui cum in ſuis peccatis huma-
nam voluntatem debeant accuſare, naturam potius ac-
cuſantes hominũ, per illam ſe excuſare conantur, nimis
exarſit

G exarſit aduerſus hanc peſtilentiam, quam etiam literarum ſecularium authores grauiter arguerũt exclamantes, *Saluſti⁹ in prologo Ingurthini belli.* Falſò quæritur de natura ſua genus humanũ. Hanc etiam prorſus iſte ſententiam quantis potuit ingenij viribus aggerauit. Veruntamen timeo ne illis potius ſuffragetur qui zelum dei habent, ſed non ſecũdum ſcientiam, *Roma. 10.* Ignorantes enim dei iuſticiam & ſuam volentes conſtituere, iuſticiæ dei non ſunt ſubiecti. Quæ ſit autem iuſticia dei de qua hic loquitur, conſequenter aperit adiungens, *Galat. 3.* Finis enim legis Chriſtus ad iuſticiam omni credenti. Hanc itaque iuſticiam dei, non in præcepto legis, quo timor incutitur, ſed in adiutorio gratiæ Chriſti, ad quam ſolam vtiliter legis velut pædagogi timor ducit, conſtitutam eſſe, qui intelligit ipſe intelligit quare ſit Chriſtianus. *Galat. 2.* Nam ſi per legem iuſticia, ergo gratis Chriſtus mortuus eſt: ſi autem non gratis mortuus eſt, in illo ſolo iuſtificatur impius, cui credenti in eum qui iuſtificat impium, deputatur fides ad iuſticiam. *Roma. 4.* Omnes enim peccauerunt & egent gloria dei, iuſtificati gratis per ſanguinem ipſius. *Roma. 3.* Quicunque autem non putantur pertinere ad hos omnes, qui peccauerunt & egent gloria dei, profecto nullam neceſsitatem habent vt Chriſtiani fiant, quia non eſt opus ſanis medicus, H ſed ægrotantibus: vnde non venit ille vocare iuſtos ſed peccatores. *Math. 9.*

Nec per legem nec per naturã iuſticia. *Cap. II.* Ac per hoc natura humani generis ex illius vnius præuaricatoris carne procreata, ſi poteſt ſibi ſufficere ad implendam legem, perficiendàmque iuſticiam, de præmio debet eſſe ſecura, hoc eſt, de vita æterna, etiam ſi in aliqua gente aut aliquo ſuperiore tempore fides eam latuit ſanguinis Chriſti. Non enim iniuſtus deus qui iuſtos fraudet mercede iuſticiæ, ſi eis non eſt annunciatum ſacramentum diuinitatis & humanitatis Chriſti, quod manifeſtatum eſt in carne, *1. Timo. 3.* Quo modo enim crederent quod non audierunt: aut quo modo audirent ſine prædicante? *Roma. 10.* Fides enim ex auditu, ſicut ſcriptum eſt, auditus autem per verbum Chriſti. Sed dico, inquit, Nunquid non audierunt? In omnem terram exiuit ſonus eorum, *Pſal. 18.* & in fines orbis terræ verba eorum. Sed antequam hoc inciperet fieri, antequam denique vſque ad fines totius orbis terræ prædicatio ipſa perueniat, quoniam non deſunt adhuc vltimæ gentes, *Diſſentit Ambroſi⁹.* licet vt perhibetur paucìſsimæ, quibus hoc nondum fuerit prædicatum, quid faciet humana natura, vel quid fecit, quæ vel ante non audierat hoc futurum, I vel adhuc non comperit factum, niſi credendo in deum, qui fecit cœlum & terram, à quo & ſe factam naturaliter ſentit, & recte viuendo eius impleat voluntatem nulla fide paſsionis Chriſti, & reſurrectionis imbuta? Quod ſi fieri potuit, aut poteſt, hoc & ego dico quod de lege dixit Apoſtolus, *Galat. 2.* Ergo Chriſt⁹ gratis mortuus eſt. Si enim hoc ille dixit de lege, quã accepit gens vna Iudæorum, quanto iuſtius dicitur de lege naturæ, quam accepit vniuerſum genus humanum. Si per naturam iuſticia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Si autem non gratis Chriſtus mortuus eſt, ergo omnis humana natura iuſtificari & redimi ab ira dei iuſtiſsima, hoc eſt vindicta, nullo modo poteſt, niſi per fidem & ſacramentum ſanguinis Chriſti.

Natura cõdita & corrupta. *Cap. III.* *Eccleſiaſtes 7.* Natura quippe hominis primitus inculpata, & ſine vllo vicio creata eſt, Natura vero iſta hominis qua vnuſquiſque ex Adam naſcitur, iam medico indiget, quia ſana non eſt. Omnia quidem bona quæ habet in formatione, vita, ſenſibus, mente, à ſummo deo habet creatore & artifice ſuo: Vicium vero, quod iſta naturalia bona contenebrat & infirmat, vt illuminatione & curatione opus habeat, non ab inculpabili artifice contractum eſt, ſed ex originali peccato, K quod commiſſum eſt libero arbitrio. Ac per hoc natura pœnalis ad vindictam iuſtiſsimã pertinet. Si enim iam ſumus in Chriſto noua creatura, *1. Cor. 5.* tamen eramus natura filij iræ ſicut & cæteri, *Ephe. 2.* Deus autem qui diues eſt in miſericordia, propter multam dilectionem qua dilexit nos, & cum eſſemus mortui delictis, cõuiuificauit nos Chriſto, cuius gratia ſumus ſalui facti.

Nemo inſtus ex ſe. *Cap. IIII.* Hæc igitur Chriſti gratia, ſine qua nec infantes, nec ætate grandes ſalui fieri poſſunt, non meritis redditur, ſed gratis datur, propter quod gratia nominatur. Iuſtificati, inquit, gratis per ſanguinem ipſius. *Roma. 3. & 11.* Vnde hi qui non per illam liberantur, ſiue quia audire nõdum potuerunt, ſiue quia obedire noluerunt, ſiue etiam cum per ętatem audire non poſſent, lauacrum regenerationis quod accipere poſſent, per quod ſalui fierent non acceperũt, iuſte vtique damnantur, quia ſine peccato non ſunt, vel quod originaliter traxerunt, vel quod malis moribus addiderunt, Omnes enim peccauerunt, ſiue in Adam, ſiue in ſemetipſis, & egent gloria dei.

Iuſticiæ erat damnari omnes. *Cap. V.* Vniuerſa igitur maſſa pœnas debet: & ſi omnibus debitum damnationis ſuppliciũ redderetur, non iniuſte proculdubio redderetur. Qui ergo inde per gratiam liberantur, non vaſa meritorum ſuorum, L ſed vaſa miſericordiæ nominantur. Cuius miſericordiæ, niſi illius qui Chriſtum Ieſum miſit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, *Roma. 9.* *1. Timo. 1.* quos præſciuit & prædeſtinauit & vocauit & iuſtificauit & glorificauit? *Roma. 8.* Quis igitur vſqueadeo dementiſsime inſaniat, vt non agat ineffabiles gratias miſericordiæ, quos voluit liberantis, qui recte nullo modo poſſet culpare iuſticiam, vniuerſos omnino damnantis?

Cap. VI. Hoc ſi ſecundũ ſcripturam ſapiamus, non cogimur cõtra Chriſtianam gratiam diſputare, & ea dicere quibus demonſtrare conemur naturam humanam, neque in paruulis medico indigere quia ſana eſt, & in maioribus ſibiipſam ad iuſticiam ſi velit poſſe ſufficere. Acute quippe videntur hæc dici, ſed in ſapientia verbi, qua euacuatur crux Chriſti. *1. Cor. 1.* Non eſt iſta deſurſum ſapientia deſcendens. *Iacobi. 3.* Nolo quod ſequitur dicere, ne amicis noſtris, quorum fortiſsima & celerrima ingenia non in peruerſum, ſed in directum currere volumus, facere exiſtimemur iniuriam.

Argumẽta Pelagij. *Cap. VII.* Quãto igitur zelo accẽſus eſt libri huius quem miſiſtis, conditor, aduerſus eos qui peccatis ſuis patrocinium de naturæ humanæ infirmitate perquirunt, M tanto & multo ardentiore zelo nos oportet accendi, ne euacuetur crux Chriſti. Euacuatur autem, ſi aliquo modo præter illius ſacramentum ad iuſticiam vitamq; æternam perueniri poſſe dicatur. Quod in libro iſto agitur, nolo dicere ab ſciente, ne illum qui eum ſcripſit, ne Chriſtianum quidem habendum iudicem, ſed quod magis credo à neſciente, magnis ſanè viribus, ſed eas ſanas volo, non quales phrenetici habere conſueuerunt. Nam prius diſtinguit, aliud eſſe quærere, an poſsit aliquid eſſe, quod ad ſolam poſsibilitatẽ pertinet: aliud, vtrum ne ſit. Hanc diſtinctionem veram eſſe nemo ambigit, conſequens enim eſt, vt quod eſt, eſſe potuerit: non eſt autem conſequens, vt quod eſſe poteſt, etiam ſit. Quia enim dominus Lazarum ſuſcitauit, *Ioan. 11.* ſine dubio potuit: quia vero Iudam non ſuſcitauit, *1. ſen. diſt. 43. cap. vltimo.* nunquid dicendum eſt non potuit? Potuit ergo, ſed noluit. Nam ſi voluiſſet, eadem etiam hoc poteſtate feciſſet, quia & filius quos vult viuificat. *Ioan. 5.* Sed hac diſtinctione vera atque manifeſta, quò tendat, & quid efficere conetur aduertite. Nos, inquit, de ſola poſſibilitate tractamus, de qua niſi quid certum conſtiterit, trãſgredi ad aliud grauiſsimum eſſe, atq; extra ordinem ducimus.

A ducimus. Hoc verſat multis modis & ſermone diuturno, ne quis eum aliud, quàm de non peccandi poſsibilitate quærere exiſtimet. Vnde inter multa quibus id agit, etiam hoc dicit, Idem iterum repeto, Ego dico poſſe eſſe hominem ſine peccato: tu quid dicis? non poſſe eſſe hominem ſine peccato? Neque ego dico, inquit, hominem eſſe ſine peccato: neque tu dicis non eſſe hominem ſine peccato. De poſſe & non poſſe, non de eſſe & non eſſe contendimus. Deinde nonnulla eorum quæ aduerſus eos de ſcripturis proferri ſolent, ad iſtam quæſtionem nó pertinere, in qua quæritur, poſsit ne an non

Iob.25. poſsit homo eſſe ſine peccato, ita commemorat, Nam
2.Reg.8. nullus, inquit, mundus eſt à ſorde: & non eſt homo qui
Eccleſiaſtes.7. non peccet: & non eſt iuſtus in terra: & non eſt qui faciat bonum: & cætera his ſimilia, inquit, ad non eſſe,
Pſal.13. non ad non poſſe proficiunt. Huiuſmodi enim exemplis oſtenditur, quales homines quidam tempore aliquo fuerint, non quòd aliud eſſe non potuerint, vnde & iure inueniuntur eſſe culpabiles. Nam ſi idcirco tales fue-
B runt, quia aliud eſſe non potuerunt, culpa carent, Videte quid dixerit.

Damnãtur & ij qui iuſtificari nõ potuerunt. Ego autem dico, paruulum natum in eo loco vbi ei non potuit per Chriſti baptiſmum ſubueniri, morte præuentum, idcirco talem fuiſſe, id eſt, ſine lauacro regenerationis exiſſe, quia eſſe aliud non po-
Cap.VIII. tuit. Abſoluat ergo eum, & aperiat ei contra ſententiam
Ioan.3. domini regnum cœlorum. Sed non eum abſoluit Apo-
Roma.5. ſtolus qui ait, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Recte ergo ea damnatione, quæ per vniuerſam maſſam currit, non admittitur in regnum cœlorum. Quamuis Chriſtianus non ſolum non fuerit, ſed nec eſſe potuerit.

Cap.IX. Sed non damnatur, inquiunt, quia in Adam pec-
Roma.5. caſſe omnes, non propter peccatum naſcendi origine attractum, ſed propter imitationem dictum eſt. Si ergo ideo dicitur Adam author omnium, qui ſubſecuti ſunt peccatorum, quia primus peccator in hominibus fuit,
Gene.4. cur non potius Abel, quàm Chriſtus ponitur caput om-
Hebra.11. nium iuſtorum, quia primus in hominibus iuſtus fuit? Sed de infante non loquor. Iuuenis vel ſenex in ea regione defunctus eſt, vbi non potuit Chriſti nomen audire, potuit fieri iuſtus per naturam & liberum arbi-
C trium, an non potuit? Si potuiſſe dicunt, Ecce quod eſt, crucem Chriſti euacuare ſine illa quenquam per naturalem legem & voluntatis arbitrium iuſtificari poſſe
Galat.2. contendere, dicamus & hic, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt: hoc enim omnes poſſent, etiam ſi mortuus ille non eſſet: & ſi iniuſti eſſent, quia vellent eſſent, non quia iuſti eſſe non poſſent. Si autem ſine Chriſti gratia iuſtificari omnino non potuit, etiam iſtum ſi audet abſoluat ſecũdum verba ſua, quia ſi idcirco talis fuit, quòd
Citat verba aduerſarij. aliud eſſe non potuit, culpa caruit.

Cap.X. Sed obiicit ſibi quaſi ab alio dictum, & ait, Poteſt quidem eſſe, ſed per gratiam dei, inquis. Deinde velut reſpondendo ſubiungit, Ago humanitati tuæ gratias, quòd aſſertioné meam quam dudũ oppugnabas, nó modo nó oppugnare, aut confiteri ſolum contentus non es, verumetiam non refugis comprobare. Nam dicere, poteſt quidem, ſed per illud aut illud: quid aliud eſt, quàm non ſolum conſentire quod poſsit eſſe, verumetiam quo modo vel qualiter poſsit oſtendere? Nullus itaque magis alicuius rei poſsibilitatem probat, quàm qui eius etiam qualitatem fatetur, quia neque abſque re eſſe qualitas poteſt. His dictis iterum ſibi obiicit. Sed tu, inquies, hoc in loco dei gratiam, quandoquidem eam non commemoras, videris abnuere. Deinde reſpondet, Egó ne abnuo, qui D
rem confitendo confitear neceſſe eſt, & per quod res effici poteſt: an tu qui rem negando & quicquid illud eſt per quod res efficitur, proculdubio negas? Oblitus eſt iam ſe illi reſpondere, qui rem non negat, Cuius obiectionem pauloante propoſuerat dicentis, Poteſt quidem eſſe, ſed per gratiam dei. Quo modo ergo illam pro qua iſte multum laborat poſsibilitatem negat, qui ei iam dicit, poteſt eſſe, ſed per dei gratiam? Veruntamen quia iſto dimiſſo qui rem iam confitetur, agit adhuc aduerſus eos, qui negant eſſe poſsibile hominem eſſe ſine peccato. Quid ad nos? Contra quos vult agat, dum tamen hoc confiteatur, quod impietate ſceleratiſsima negatur, ſine gratia dei, hominem ſine peccato eſſe non poſſe. Dicit ergo, Siue per gratiam, ſiue per adiutorium, ſiue per miſericordiam, & quicquid illud eſt per quod eſſe homo abſque peccato poteſt, confitetur quiſquis rem ipſam fatetur.

Fateor dilectioni veſtræ cum *Cap.XI.*
iſta legerem, lætitia repente perfuſus ſum, quòd dei gratiam non negaret, per quam ſolam homo iuſtifica-
ri poteſt: hoc enim in diſputationibus talium maxime E
deteſtor & horreo. Sed pergens legere cætera, primo ex datis ſimilitudinibus cœpi habere ſuſpectum. Ait enim. Nunc ſi dixero, homo diſputare poteſt, auis volare, lepus currere, & non etiam per quæ hæc effici poſſunt commemorauero, id eſt, linguam, alas, pedes, num ego officiorum qualitates negaui, qui officia ipſa confeſſus ſum? Videtur certe hæc eum commemoraſſe, quæ natura valent, creata ſunt enim hæc membra huiuſmodi naturis lingua, alæ, pedes, non tale aliquid poſuit, quale de gratia intelligi volumus, ſine qua homo non iuſtificatur, vbi de ſanandis, non de inſtituendis naturis agitur. Hinc iam ergo ſolicitus cœpi legere cætera & me non falſò comperi ſuſpicatum.

Quò priuſ- *Cap.XII.*
quam veniam, videte quid dixerit, cum tractaret quæſtionem de differentia peccatorum, & obiiceret ſibi, quòd quidam dicunt leuia quædam peccata ipſa multitudine, quod ſæpe irruant non poſſe cuncta vitari, negauit debere argui ne leui quidem correptione, ſi vitari omnino non poſſunt. Scripturas vtique non aduertens noui teſtamenti, vbi dicimus hanc eſſe intentionem legis arguentis, vt propter illa quæ perperam fiunt,
confugiatur ad gratiam domini miſerantis, velut pæ- F
dagogo concludente in eadem fide, quę poſtea reuelata eſt, vbi & remittantur quæ male fiunt, & eadem gratia iuuante non fiant, Proficientium eſt enim via, quamuis bene proficientes dicantur perfecti viatores, Illa eſt autem ſumma perfectio cui nihil addatur, cum id quò tẽditur, cœperit poſsideri.

Iam vero illud quod ei dici- *Ca. XIII.*
tur, Ipſe tu ſine peccato es? re vera non pertinet ad eam rem de qua vertitur quæſtio, Sed quod dicit negligentiæ ſuæ potius imputari, quòd non eſt ſine peccato, bene quidem dicit, ſed dignetur inde & orare deum, ne il-
li hæc iniqua negligentia dominetur. Quem rogabat *Pſal.118.*
quidam quando dicebat, Itinera mea dirige ſecundum verbum tuum, & nó dominetur mihi omnis iniquitas, ne dum ſuę diligentię quaſi propriis viribus fidit, neque hic ad veram iuſticiam, neque illic, vbi ſine dubio perfecta deſideranda eſt & ſperanda, perueniat.

Et illud *Cap.XIIII.*
quod ei à quibuſdam dicitur, nuſquam eſſe ſcriptum his omnino verbis, poſſe eſſe hominem ſine peccato, facile refellit, quia non eſt ibi quæſtio, quibus verbis dicatur
quæque ſententia. Non tamen fortaſſe ſine cauſa, cum *Sapien.18.*
aliquotiens in ſcripturis inueniatur homines dictos eſſe ſine querela, non inuenitur qui ſit dictus ſine peccato,

niſi

G niſi vnus ſolus de quo aperte dictum eſt, Eum qui non *1.Cor.5.* nouerat peccatum, Et eo loco vbi de ſacerdotibus age- *Hebra.4.* batur, Etenim expertus eſt omnia, ſecundum ſimilitudinem abſque peccato: in illa ſcilicet carne, quæ habebat ſimilitudinem carnis peccati, quanuis nõ eſſet caro pec- *Roma.8.* cati. Quam tamen ſimilitudinem non haberet, niſi cætera omnis eſſet caro peccati. Iam illud quo modo ac- *1.Ioan.3.* cipiendum ſit, Omnis qui natus eſt ex deo, non peccat, & non poteſt peccare, quia ſemen eius in ipſo manet: cum ipſe Apoſtolus Ioannes quaſi non ſit natus ex deo, aut eis loqueretur, qui nondum nati eſſent ex deo, a- *1.Ioan.1.* perte poſuerit, Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt: in libris quos de hac re ad Marcellinum ſcripſi, ſicut potui explicare curaui. Et illud quod dictum eſt, non poteſt peccare: pro eo dictum eſſe, ac ſi diceretur, non debet peccare: non improbanda mihi videtur huius aſſertio. Quis enim inſanus dicat debere peccari, cum ideo ſit peccatum quia non debet fieri?

Cap.XV. Sanè quòd Apoſtolus Iacobus ait, Linguam autem *Iacobi.3.* nullus hominum domare poteſt: non mihi videtur ita intelligendum, vt exponere voluit, quaſi per exprobra- H tionem dictum, tanquam diceretur, ergo ne linguam nullus hominum domare poteſt? tanquam obiurgans & dicens, Domare feras poteſtis, linguam non poteſtis: quaſi facilius ſit linguam domare, quàm feras. Non puto quod iſte ſit ſenſus hoc loco. Si enim hoc ſentire vellet, de facilitate domandæ linguæ, cætera ſequerentur in beſtiarum comparatione. Nunc vero ſequitur, Inquietum malum, plena veneno mortifero, vtique nocentiore, quàm beſtiarum eſt atque ſerpentum, Nam il- *Sapien.1.* lud carnem interficit, hoc vero animam, Os enim quod mentitur, occidit animam. Non ergo quaſi id eſſet facilius, quàm manſuefactio beſtiarum, ſanctus Iacobus illam ſententiam pronunciauit, aut ea voce voluit pronunciari, ſed potius oſtendens quantum ſit in homine linguæ malum, vt à nullo homine domari poſsit, cum ab hominibus domentur & beſtiæ. Neque hoc ideo dixit, vt huius in nos mali dominationem per negligentiam permanere patiamur, ſed vt ad domandum linguam diuinæ gratię poſcamus auxilium. Non enim ait, linguam nullus domare poteſt: ſed, nullus hominum: vt cum domatur, dei miſericordia, dei adiutorio, dei I gratia fieri fateamur. Conetur ergo anima domare linguam, & dum conatur, poſcat auxilium, & oret lingua, *Matth.10.* vt dometur lingua domante illo qui dixit ad ſuos, Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Itaque præcepto facere commonemur, quod conantes & noſtris viribus non valentes, *Cap.XVI.* adiutorium diuinum precemur. Proinde & ipſe cum *Iacobi.3.* exaggeraſſet linguæ malum inter hæc dicens, Non oportet fratres mei hæc ita fieri: continuo monuit, conſummatis his quæ hinc dicebat, quo adiutorio iſta non fierent, quæ dixit fieri non oportere, Quis enim ſapiens & diſciplinatus inter vos? Oſtendat ex bona conuerſatione operationem ſuam in manſuetudine ſapientiæ. Quod ſi zelum amarum habetis & cõtentiones in cordibus veſtris, nolite gloriari & mendaces eſſe aduerſus veritatem, Non eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens, ſed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & contentio, ibi inconſtantia, & omne opus prauum, Quæ autem deſurſum eſt ſapientia, primum quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, plena miſericordiæ & fructibus bonis, inæſtimabilis, ſine ſimulatione. Hæc eſt ſapientia quæ linguam domat, deſurſum deſcendens, non ab humano corde proſiliens. An & K iſtam quiſquam abrogare audet gratiæ dei, & eam ſuperbiſsima vanitate ponit in hominis poteſtate? Cur ergo oratur vt accipiatur, ſi ab homine eſt vt habeatur? An & huic orationi contradicitur, ne fiat iniuria libero arbitrio, quod ſibi ſufficit poſsibilitate naturæ ad implenda omnia præcepta iuſticiæ? Contradicatur ergo *Iacobi.1.* eidem ipſi Apoſtolo Iacobo admonenti & dicenti, Si quis autem veſtrum indiget ſapientia, poſtulet à deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei: poſtulet autem in fide nihil hæſitans. Hæc eſt fides ad quam præcepta compellunt, vt lex imperet & fides impetret, Per linguam enim quam nullus hominum domare poteſt, ſed ſapientia deſurſum deſcendens, in multis offendimus omnes. Non enim & hoc *Iacobi.3.* iſte Apoſtolus alio modo pronũciauit, ſicut illud quod ait, Linguam nullus hominum domare poteſt.

Cap.XVII. Nec illud quiſquam iſtis pro impoſsibilitate non peccandi ſimiliter obiecerit, quod dictum eſt, Sapientia carnis *Roma.8.* inimica eſt in deum, legi enim dei non eſt ſubiecta, nec enim poteſt. Qui autem in carne ſunt, deo placere non poſſunt. Sapientiam quippe carnis dixit, nõ ſapientiam L deſurſum deſcendentem, & in carne eſſe non eos qui nondum de corpore exierunt, ſed eos qui ſecundum carnem viuunt, ſignificatos eſſe manifeſtum eſt. Non autem ibi eſt quæſtio quæ verſatur. Illud eſt quod expecto ab iſto audire, ſi poſsim eos qui ſecundum ſpiritum viuunt, & ob hoc etiam hic adhuc viuentes iam quodam modo in carne non ſunt, vtrum gratia dei viuant ſecundum ſpiritum, an ſibi ſufficiant, iam data cum creantur poſsibilitate naturæ, & ſua propria volũtate, cum plenitudo legis, non ſit niſi charitas, & charitas dei dif- *Roma.13.* fuſa ſit in cordibus noſtris non per noſipſos, ſed per ſpi- *Roma.5.* ritum ſanctum qui datus eſt nobis? Tractat etiam iſte de peccatis ignorantiæ, & dicit hominem præuigilare debere ne ignoret, ideoque eſſe culpandam ignorantiam, quia id homo neſcit negligentia ſua, quod adhibita diligentia ſcire debuiſſet, dum tamen omnia potius diſputet quàm vt oret & dicat, Da mihi intellectum vt *Pſal.118.* diſcam mandata tua. Aliud eſt enim non curaſſe ſcire, *2. ſen. diſt.* quæ negligentiæ peccata etiam per ſacrificia quædam *22. cap. Eſt* legis videbantur expiari. Aliud intelligere velle, nec *autem.* poſſe, & facere contra legem, non intelligendo quid fieri velit. Vnde admonemur à deo petere ſapientiam, M qui dat omnibus affluenter, vtique his omnibus qui ſic petunt, & tantum petunt quo modo & quantũ res tanta petenda eſt.

Ca.XVIII. Diuinitus tamen eſſe expianda peccata commiſſa, & pro eis dominum exorandum eſſe fatetur, propter veniam ſcilicet promerendam, quia id quod factum eſt, facere infectum multum ab iſto laudata potentia naturæ & voluntas hominis etiam ipſo fatente, non poteſt: quare hac neceſsitate reſtat vt oret ignoſci: vt autem adiuuetur ne peccet, nuſquam dixit, non hic legi,* Mirum de hac re omnino ſilentium cum oratio dominica vtrunque petendum eſſe commoneat, & vt dimittantur nobis debita noſtra, & vt non inferamur in tentationem, illud vt præterita expientur, hoc vt futura vitentur. *Matth.6.* Quod licet non fiat, niſi voluntas aſsit, tamen vt fiat voluntas ſola non ſufficit, ideo pro hac re nec ſuperflua, nec impudẽs domino immolatur oratio, Nam quid ſtultius, quàm orare vt facias, quod in poteſtate habeas?

Cap.XIX. Iam nunc videte quod ad rem maxime pertinet, quo modo humanam naturam tanquam omnino ſine vllo vicio ſit, conetur oſtendere, & contra apertiſsimas ſcripturas dei deletur* † ſapientia verbi, qua

** aliàs, dictum hic legi.*

** forte digladiatur.*

† delectatur.

A qua euacuetur crux Chriſti. Sed planè illa non euacua-
1.Cor.1. bitur, iſta potius ſapientia ſubuertetur. Nam cum hoc
oſtenderimus, aderit fortaſſe miſericordia dei, vt & ip-
ſum hæc dixiſſe pœniteat. Primo, inquit, de eo diſputā-
dum eſt, quòd per peccatū debilitata dicitur & immu-
tata natura. Vnde ante omnia quærēdum puto, inquit,
quid ſit peccatum, ſubſtantia aliqua, an omnino ſubſtā-
tia carens nomē, quo non res, non exiſtentia, non cor-
pus aliquod, ſed perperā facti actus exprimitur. Dein-
de adiungit, Credo ita eſt, Et ſi ita eſt, inquit, quo modo
potuit humanam debilitare vel mutare naturam, quod
ſubſtātia caret? Videte quæſo quo modo neſciens nita-
tur euertere medicinalium eloquiorum voces ſaluber-
Pſal.40. rimas. Ego dixi, domine miſerere mei, ſana animā meā
quia peccaui tibi. Quid ſanatur ſi nihil eſt vulneratum,
nihil ſauciatum, nihil debilitatum atque viciatum? Por-
rò ſi eſt quod ſanetur, vnde viciatum eſt? Audis confi-
tentem, quid deſideras diſputantem? Sana, inquit, ani-
mam meam. Ab illo quære, vnde viciatum ſit, quod ſa-
nari rogat, & audi quod ſequitur, Quoniam peccaui ti-
bi. Hunc iſte interroget, ab iſto quærat quod quærendū
B putat, & dicat, O tu qui clamas, ſana animā meam quo-
niam peccaui tibi: quid eſt peccatum? Subſtātia aliqua,
an omnino ſubſtantia carens nomen, quo non res, nō
exiſtentia, non corpus aliquod, ſed tantum perperam
facti actus exprimitur? Reſpondet ille, ita eſt vt dicis,
Non eſt peccatum aliqua ſubſtantia, ſed tātum hoc no
mine perperam facti actus exprimitur. Et contrà iſte,
Quid ergo clamas, Sana animam meam quoniam pec
caui tibi? Quo modo potuit viciare animā tuam, quod
ſubſtātia caret? Nònne ille mœrore confectus vulneris
ſui, ne diſputatiōe ab oratione auerteretur, breuiter re-
ſpōderet & diceret, Recede à me obſecro, cū illo potius
Matt.9. diſputa ſi potes, qui dixit, Non eſt opus ſanis medicus,
ſed ęgrotantibus, Non veni vocare iuſtos, ſed peccato-
res: vbi iuſtos vtique ſanos, peccatores autem appella-
Cap.XX. uit ægrotos. Cernitis ne quò tendat, & quò manus
porrigat hæc diſputatio, vt omnino fruſtra dictum pu-
Matth.1. tetur, Vocabis nomen eius Ieſum, ipſe enim ſaluū faciet
populum ſuum à peccatis eorum? Quo modo enim ſal-
uū faciet, vbi nulla eſt ægritudo? Peccata quippe, à qui-
bus dicit Euangelium ſaluum faciendū populum Chri-
ſti, ſubſtātiæ non ſunt, & ſecundum iſtum viciare non
C poſſunt. O frater bonum eſt, vt memineris te eſſe Chri-
ſtianum, Credere iſta fortaſſe ſufficeret, ſed tamen quia
diſputare vis, nec obeſt, imò etiam prodeſt, ſi firmiſſi-
ma præcedat fides, nec exiſtimemus peccato naturam
humanā nō poſſe viciari, ſed diuinis credentes ſcrip-
turis peccato eam eſſe viciatam, quo modo id fieri po-
tuerit inquiramus, quoniam peccatum iam didicimus
non eſſe ſubſtantiam. Nònne attenditur, vt alia omit-
tam, etiam non manducare, non eſſe ſubſtantiam? A
ſubſtantia quippe receditur, quoniam cibus ſubſtantia
eſt. Sed abſtinere à cibo non eſt ſubſtantia, & tamen
ſubſtantia corporis ſi omnino abſtinetur à cibo, ita lā-
gueſcit, ita valetudinis inæqualitate corrumpitur, ita
exhauritur viribus, ita laſſitudine debilitatur & frangi-
tur, vt ſi aliquo modo perduret in vita, vix poſſit ad eū
cibum reuocari vnde abſtinendo viciata eſt. Sic nō eſt
ſubſtantia peccatum ſed ſubſtantia eſt deus, ſummaq;
ſubſtātia, & ſolus verus rationalis creaturæ cibus, à quo
per inobedientiam recedēdo, & per infirmitatem non
valendo capere quod debuit & gaudere, audis quēad-
Pſal.101. modum dicat, Percuſſus ſum ſicut fœnum & aruit cor
meum, quoniā oblitus ſum comedere panem meum.

Attendite autem quo modo adhuc ſe vrgéat veri- D
ſimilibus rationibus cōtra ſcripturæ ſanctæ veritatem. Cap.XXI.
Dominus Ieſus dicit, qui propterea Ieſus vocatur, quia Matth.1.
ipſe ſaluum facit populum ſuum à peccatis eorum, Di-
cit ergo dominus Ieſus, Nō eſt opus ſanis medicus, ſed Matt.9.
ægrotantibus. Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores.
Vnde dicit & Apoſtolus, Fidelis ſermo & omni accep- 1.Timo.1.
tione dignus, quia Ieſus Chriſtus venit in hunc mun-
dum peccatores ſaluos facere, Et iſte contra fidelem ſer
monem & omni acceptione dignum, dicit nō debuiſ-
ſe hanc ægritudinem contrahi peccatis, ne ad hoc eſſet
iſta pœna peccati, vt committerentur plura peccata.
Quæritur ergo paruulis tantus medicus opitulator. Et
iſte dicit, Quid quæritis? Sani ſunt propter quos medi-
cum quæritis. Nec ipſe primus homo ideo morte dam-
natus eſt, nam poſtea non peccauit, quaſi aliquid poſtea
de perfectione iuſticiæ eius audierit, niſi quod commē-
dat Eccleſia & ipſum domini Chriſti miſericordia li-
beratum. Eius quoque poſteros iſte dicit, non ſolum il-
lo non eſſe infirmiores, ſed etiam plura impleuiſſe præ-
cepta, cū ille vnum implere neglexerit, Quos poſteros
videt ita naſci, quo modo certè iſte factus non eſt, non E
ſolum pręcepti incapaces, quod omnino non ſentiunt,
ſed vix capaces papillæ cum eſuriunt, eos tamen in ma-
tris Eccleſiæ gremio cum ſaluos gratia ſua facere velit,
qui ſaluum facit populum ſuum à peccatis eorum, con-
tradicunt homines, & quaſi creaturam, quæ per illum
condita eſt, melius illo inſpicere nouerint, voce non ſa
na ſanos eſſe pronunciant. Materiam peccati di- Idē peccatū
cit eſſe vindictam, ſi ad hoc peccator infirmatus eſt, vt & pœna
plura peccaret. Nec cogitat pręuaricatorem legis, quàm peccati.
dignè lux deſerat veritatis, Qua deſertus vtique fit cæ- Cap.XXII.
cus, & plus neceſſe eſt offendat, & cadendo vexetur, Rom.1.
vexatúſque non ſurgat, vt ideo tantum audiat vocem
legis, quò admoneatur implorare gratiam ſaluatoris.
An nulla pœna eſt eorum de quibus dicit Apoſtolus,
Quia cum cognouiſſent deum, non ſicut deum glori-
ficauerunt aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in co-
gitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorū?
Vtique iſta obſcuratio vindicta & pœna iam fuit: & ta-
men per hanc pœnam, id eſt, per cordis cæcitatem, quæ
fit deſerente luce ſapientiæ, in plura & grauia peccata
collapſi ſunt. Dicentes enim ſe eſſe ſapientes ſtulti facti
ſunt. Grauis hæc pœna eſt, ſi quis intelligat, & ex hac pœ F
na vide quò ierunt, Et immutauerunt, inquit, gloriam
incorruptibilis dei in ſimilitudinem imaginis corrup-
tibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſer-
pentium. Iſta fecerūt ex peccati pœna, qua obſcuratum
eſt inſipiens cor eorum, Et propter hæc tamen, quia li-
cet pœnalia etiam ipſa peccata ſunt, adiungit & dicit,
Propterea tradidit illos deus in deſideria cordis illo-
rum in immundiciam, Ecce quemadmodum deus gra-
uius condemnauit, tradens illos in deſideria cordis il-
lorum in immundiciam. Videte etiam ex hac pœna
quid faciant, vt contumeliis, inquit, afficiant corpora
ſua in ſemetipſis. Et quia pœna eſt iſta iniquitatis, cum
ſit & iniquitas, euidentius commendat dicens, Qui
tranſmutauerunt veritatem dei in mendacium, & co-
luerunt & ſeruierunt creaturæ potius quàm creatori,
qui eſt benedictus in ſecula amen. Propter hoc, inquit,
tradidit deus illos in paſſiones ignominiæ, Ecce quo-
ties vindicat deus, & ex eadem vindicta plura & gra-
uiora peccata conſurgunt, Nam fœminæ eorum, in-
quit, mutauerunt naturalem vſum in eum vſum qui eſt
contra naturā, ſimiliter autem & maſculi relicto natu-
rali

G rali vſu fœminæ, exarſerunt in appetitum ſuum in in-
uicem, maſculi in maſculos deformitatem operantes.
Atque vt oſtenderet ſic eſſe iſta peccata, vt etiam pœnæ
ſint peccatorum, etiam his adiunxit, Et mercedem mu-
tuam, quam oportuit, erroris ſui in ſemetipſis recipien-
tes. Vidète quoties vindicet, eademque vindicta, quæ
pariat pulluletq; peccata adhuc attendite, Et ſicut non
probauerunt, inquit, deum habere in noticia, tradidit
illos deus in reprobam mentem, vt faciant quæ non
conueniunt, repletos omni iniquitate cum circumuen-
tione, malicia, auaricia, plenos inuidia, homicidio, con-
tẽtione, dolo, malignitate, ſuſurrones, detractores, deo
odibiles, contumelioſos, ſuperbos, elatos, inuẽtores ma-
lorum, parentibus non obedientes, inſipientes, incom-
poſitos, ſine affectu, ſine miſericordia. Hic nunc iſte di-
cat, non debuit ſic vindicari peccatum, vt peccator per
Ca. XXIII. vindictam plura committeret. Fortaſſe reſpondeat,
deum ad iſta non cogere, ſed dignos deſeri tantum de-
ſerere. Si hoc dicit, veriſsime dicit, deſerti quippe vt di-
xit luce iuſticiæ, & per hoc contenebrati quid pariant
aliud, quàm hæc omnia, quæ cõmemoraui opera tene-
Ephe. 5. brarum, donec dicatur eis, ſi dicto obaudiãt, Surge qui
H dormis & exurge à mortuis & illuminabit te Chriſtus?
Matt. 8. Mortuos veritas dicit, vnde eſt & illud, Sine mortuos
ſepelire mortuos ſuos. Mortuos ergo veritas dicit, quos
iſte dicit lædi & viciari non potuiſſe peccato, quia vi-
delicet didicit peccatum non eſſe ſubſtantiam. Nemo
ei dicit, ſic hominem factum, vt de iuſticia quidem poſ-
ſet in peccatum ire, & de peccato ad iuſticiam redire
non poſſet, ſed vt in peccatum iret, ſufficit ei liberum
arbitrium, quo ſeipſe viciauit: vt autem redeat ad iuſti-
ciam, opus habet medico, quoniam ſanus non eſt, opus
habet viuificatore, quia mortuus eſt. De qua gratia om-
nino nihil iſte dicit, quaſi ſola ſua voluntate ſe poſsit ſa
nare, quia eum potuit ſola viciare. Non enim dicimus
mortem corporis ad peccatũ valere, vbi ſola vindicta
eſt. Nemo autem peccat corpore moriendo, ſed ad pec
catum valet mors animæ, quã deſeruit vita ſua, hoc eſt,
deus eius, quæ neceſſe eſt mortua opera faciat, donec
Chriſti gratia reuiuiſcat. Famẽ & ſitim & cæteras mo-
leſtias corporales, abſit vt dicamus neceſsitatem habe-
re peccandi, quibus moleſtiis exercitata vita iuſtorum
ſplendidius enituit, & eas per patientiã ſuperando ma-
iorem gloriam comparauit, ſed adiuta gratia dei, adiu-
I ta ſpiritu dei, adiuta miſericordia dei, non ſuperba vo-
luntate ſe extollens, ſed humili confeſsione fortitudinẽ
Pſal. 70. promerens, Nouerat enim deo dicere, Quoniam tu es
patientia mea. De qua gratia & adiutorio & miſericor-
dia, ſine qua bene nõ poſſumus viuere, neſcio quare iſte
omnino nihil dicit, imò etiam velut ſibi ad iuſticiam
ſufficientem ſi voluntas ſua adſit, defendẽdo naturam,
gratię Chriſti, qua iuſtificamur apertiſsime cõtradicit.
Cur autem ſoluto per gratiam peccati reatu ad exerci-
tationem fidei mors corporis maneat, quamuis venerit
de peccato, iã & hoc in illis ad ſanctæ memoriæ Mar-
Liberũ ar- cellinum libris vt valui diſſerui. Quod vero domi-
bitriũ ſibi num dicit ſine peccato mori potuiſſe: illi etiã naſci, po-
nõ ſufficit. teſtas miſericordiæ non cõditio naturæ fuit, Sic etiam
Ca. XXIIII mortuus eſt poteſtate, & hoc eſt precium noſtrum, quo
nos à morte redimeret, Et hoc iſtorum diſputatio eua-
cuare contendit, cum ab eis ita natura humana defen-
ditur, vt poſsit liberum arbitrium iſto precio nõ egere,
vt à poteſtate tenebrarum & præpoſiti mortis in regnũ
Chriſti domini transferantur, Et tamen quando domi-
Ioan. 14. nus ad paſsionẽ perrexit, Ecce, inquit, veniet princeps

huius mundi, & in me nihil inueniet: & vtiq; nihil pec- K
cati, vnde præpoſitus mortis iure ſuo ageret, vt perime-
ret, Sed vt ſciant omnes, inquit, quia voluntatem patris
mei facio, Surgite eamus hinc: id eſt, quia non morior
neceſſitate peccati, ſed obedientiæ voluntate. Dicit nul
lum malum boni alicuius eſſe cauſam, quaſi pœna bonũ
non ſit, qua tamen multi emendati ſunt. Sunt ergo ma
la quæ proſunt mirabili miſericordia dei. Nunquid ille
boni aliquid paſſus eſt, qui dixit, Auertiſti faciem tuam *Pſal. 29.*
à me & factus ſum conturbatus? Non vtique, & tamen
hæc ei conturbatio contra ſuperbiam fuit medicinalis
quodã modo. Dixerat enim in abundantia ſua, nõ mo
uebor in æternum: & ſibi tribuebat quod à domino ha-
bebat, Quid enim habebat quod non acceperat? Quare *1. Cor. 4.*
oſtendendum ei fuerat vnde haberet vt reciperet hu-
milis, quod ſuperbus amiſerat. Ideo, domine, inquit, in
voluntate tua præſtitiſti decori meo virtutem, Ego quia *Pſal. 29.*
ego abundantia mea dicebam, non mouebor, cum hoc
mihi eſſet abs te, non à me: Denique auertiſti faciem
tuam & factus ſum turbatus. Hoc ſuperbus animus *Vbi miſe-*
omnino non ſapit, ſed magnus eſt dominus, qui per- *ria, ibi op⁹*
ſuadeat quo modo ipſe nouit. Nam procliuiores ſumus *miſericor-*
quærere potius quid contra ea reſpondeamus, quæ no- *dia. Caput*
ſtro obiiciuntur errori, quàm intendere, quàm ſint ſa- *XXV.*
lubria, vt careamus errore. Vnde cum iſtis nõ tam diſ- L
putationibus, quàm pro eis ſicut pro nobis orationibus
eſt agendum. Non enim hoc eis dicimus quod ſibi iſte
oppoſuit, vt eſſet cauſa miſericordiæ dei neceſſarium
fuiſſe peccatum, Vtinam nõ fuiſſet miſeria, ne iſta eſſet
miſericordia neceſſaria. Sed iniquitatem peccati tan-
to grauiorem, quãto facilius homo nõ peccaret, quem
nulla adhuc tenebat infirmitas, pœna iuſtiſsima ſubſe-
cuta eſt, vt mercedem mutuam peccati ſui in ſemetip-
ſo reciperet, amittens ſub ſe poſitam ſui corporis quo-
dam modo obedientiam, quam præcipuam ſub domi-
no ſuo ipſe contempſerat. Et quòd nunc cum eadem le
ge peccati naſcimur, quæ in membris noſtris repugnat
legi mentis, neque aduerſus deum murmurare, neque
contra rem manifeſtiſsimam diſputare, ſed pro pœna
noſtra illius miſericordiã quærere & orare debemus. *Rom. 7.*
Attendite ſanè vigilanter quo modo dixerit, Adhi- *Etiã iuſtifi-*
bet quidem huic etiam parti, ſi quando neceſſarium *catis op⁹ eſt*
fuerit miſericordiam ſuam deus, quia homini poſt pec- *gratia.*
catum ita ſubueniri neceſſe eſt, non quia deus cauſam *Ca. XXVI.*
huiuſcemodi neceſsitatis optauerit. Videtis ne quem- M
admodum non dicat neceſſariam miſericordiam dei
vt non peccemus, ſed quia peccauimus? Deinde ſubiun
git, Sed & medicus ad curandum iam vulneratum pa-
ratus eſſe debet, non debet autem vt ſanus vulneretur
optare. Si iſta ſimilitudo rebus de quibus agimus con-
gruit, certè vulnerari non poteſt natura humana pec-
cato, quoniam peccatum nulla ſubſtãtia eſt. Sicut ergo
vulnere, verbi gratia, claudicans ideo curatur, vt ſana-
to malo præterito, futurus dirigatur inceſſus: ſic mala
noſtra non ad hoc ſolum ſupernus medicus ſanat, vt
illa iam non ſint, ſed vt de cętero rectè ambulare poſsi-
mus, quod quidẽ etiam ſani non niſi illo adiuuante po-
terimus. Nam medicus homo cum ſanauerit hominẽ,
iam de cætero ſuſtẽtandum elementis & alimẽtis cor-
poralibus, vt eadem ſanitas apto ſubſidio conualeſcat
atque perſiſtat, deo dimittit, qui præbet iſta in carne vi-
uentibus, cuius erant etiam illa, quæ dum curaret, adhi-
bebat, Non enim quenquam medicus ex his rebus, quas
ipſe creauerit ſanat, ſed ex illius operibus, † qui creat *† al. opibus.*
omnia neceſſaria ſanis atque vicioſis. Ipſe autem deus *1. Tim. 2.*
cum

A cum per mediatorem dei & hominum, hominem Ieſum Chriſtum ſpiritaliter ſanat ægrũ vel viuificat mortuum, id eſt, iuſtificat impium, & cum ad perfectam ſanitatem, hoc eſt, ad perfectam vitam iuſticiámque perduxerit, non deſerit ſi non deſeratur, vt pie ſemper iuſtèque viuatur. Sicut enim oculus corporis etiã pleniſſime ſanus, niſi candore lucis adiutus non poteſt cernere: ſic homo etiam perfectiſsime iuſtificatus, niſi æterna luce iuſticiæ diuinitus adiuuetur, rectè nõ poteſt viuere. Sanat ergo deus, nõ ſolum vt deleat quod peccauimus, ſed vt præſtet etiam ne peccemus.

Peccatũ peccato tolli.
Ca. XXVII

Acute ſanè tractat & verſat, & quantum ſibi videtur redarguit atque conuincit quod eis dicitur, etiam neceſſarium fuiſſe homini ad auferẽdam ſuperbiæ vel gloriæ occaſionem, vt abſque peccato eſſe non poſſet. Abſurdiſſimum quippe & ſtultiſsimum putat peccatum fuiſſe ne peccatum eſſet, quoniam & ipſa ſuperbia vtique peccatum eſt, quaſi non & vlcus in dolore ſit, & ſectio dolorem operetur, vt dolor dolore tollatur. Hoc ſi experti non eſſemus, & in aliquibus terris vbi iſta nunquam contigerant, audiremus, ſine dubio vtique deridentes, fortaſsis etiam verbis huius vteremur & diceremus, Ab-

B ſurdiſsimum eſt dolorem neceſſarium fuiſſe, ne vlceris dolor eſſet. Sed deus, inquiunt, poteſt omnia ſanare. Hoc vtique agit vt ſanet omnia, ſed agit iudicio ſuo, nec ordinem ſanandi accipit ab ægroto. Proculdubio quippe firmiſsimum Apoſtolum volebat efficere, cui tamen dixit, Virtus in infirmitate perficitur: & non ei toties oranti aufert neſcio quem ſtimulum carnis, quem ſibi dicit datum, ne magnitudine reuelationum extolleretur. Cætera enim vicia tãtum in malefactis valent, ſola autem ſuperbia etiam in rectè factis cauenda eſt. Vnde admonentur illi, ne dona dei ſuę poteſtati tribuendo ſeſeq; extollendo grauius pereãt, quàm ſi nil operarentur boni, quibus dicitur, Cum timore & tremore veſtram ipſorum ſalutẽ operamini, Deus enim eſt qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate. Quare ergo cum timore & tremore, & non potius cum ſecuritate, ſi deus operatur, niſi quia propter voluntatem noſtrã ſine qua bene non poſſumus operari, cito poteſt ſubrepere animo humano, vt quod bene operatur, ſuum tantummodo exiſtimet, & dicat in abundantia ſua, nõ mouebor in æternum? Ideo qui in voluntate ſua præſtiterat decori eius virtutẽ, auertit paululum fa-

2. Cor. 12.
Philip. 2.
Pſal. 29.

C ciem ſuam, vt qui hoc dixerat fieret conturbatus, quoniam ipſe eſt ille tumor ſanandus doloribus.

C. XXVIII.

Non itaq; dicitur homini, Neceſſe eſt peccare ne pecces: ſed dicitur homini, deſerit aliquantum deus, vnde ſuperbis, vt ſcias nõ tuum, ſed eius eſſe, & diſcas ſuperbus nõ eſſe. Nam illud etiam Apoſtoli quale eſt, nònne ita mirabile, vt niſi quia ipſe dicit, cui vera dicenti contradicere nefas eſt, non ſit credibile, Quis enim neſciat fidelium à ſatana veniſſe primam peccati ſuaſionem, & quòd ille primus author ſit omnium peccatorum? Et tamen quidam tradũtur ſatanæ vt diſcant non blaſphemare. Quo modo igitur opus ſatanæ excluditur opere ſatanæ? Hæc atque huiuſmodi intueatur, ne videantur ei nimis acuta, quæ acutule ſonãt, & diſcuſſa inueniuntur obtuſa. Quid quod etiã ſimilitudines adhibet quibus magis admoneat quid ei debeat reſponderi? Quid amplius dicã, inquit, niſi quia poteſt credi, quod ignes ignibus extinguuntur, ſic credi poteſt quòd peccatis peccata curentur? Quid ſi ignes extinguere quiſquam non poteſt ignibus, ſed tamen poſſunt, vt docui, dolores curari doloribus, poſſunt etiam ſi quærat & diſcat venenis venena depelli? Nam ſi & aduertit aliquando D calores febrium quibuſdam caloribus medicinalibus frangi, etiam ignes ignibus fortaſſe concedet extingui.

Gene. 3.
1. Tim. 1.

Non omne peccatũ ſuperbia eſt.
Ca. XXIX.

Quo nam modo, inquit, ſuperbiam ipſam à peccato ſeparabimus? Quid enim hoc vrget, cũ manifeſtum ſit etiam ipſam eſſe peccatum? Tam peccare, inquit, ſuperbire eſt, quàm ſuperbire peccare. Nam quære quid ſit quodcunque peccatum, & vide ſi inuenies aliquod ſine ſuperbiæ appellatione peccatum. Hanc autem ſentẽtiam ſic exequitur, & ſic probare conatur. Omne, inquit, peccatum, niſi fallor, dei contemptus eſt: & omnis dei cõtemptus ſuperbia eſt. Quid enim tam ſuperbum, quàm deum contemnere? Omne ergo peccatum & ſuperbia eſt, etiam ſcriptura dicente, Initium omnis peccati ſuperbia eſt, Quærat diligenter, & inueniet in lege multum diſcretum eſſe à cæteris peccatis, peccatum ſuperbiæ. Multa enim peccata per ſuperbiam committuntur, ſed neque omnia ſuperbe fiunt, quæ perperam fiunt, certè à neſcientibus, certè ab infirmis, certè plerunque à flentibus & gementibus. Et quidem ſuperbia cum magnum ſit ipſa peccatum, ita ſine aliis per ſe ipſa eſt, vt etiam plerunque, vt dixi, non in peccatis, ſed in ipſis rectè factis pede celeriore ſuperueniat & obrepat. E Sed ideo veriſsime dictum eſt, quod iſte aliter intellexit, Initium omnis peccati ſuperbia: quoniam diabolum à quo extitit origo peccati, ipſa deiecit, & ſubſequente inuidentia, hominem ſtantem vnde ipſe cecidit, inde ſubuertit. Nam vtique iactantiæ ianuam, quà intraret ſerpens ille quæſiuit, quãdo ait, Eritis ſicut dij. Ideo dictum eſt, Initium omnis peccati ſuperbia, & initium ſuperbiæ hominis apoſtatare à deo.

Eccli. 10.
Ibidem.
Gene. 3.
Eccli. 10.
Cap. XXX.

Quid autem ſibi vult quod dicit, Deinde quo modo deo pro illius peccati reatu ſubditus eſſe poterit, quod ſuum non eſſe cognouerit? Suum enim non eſt, inquit, ſi neceſſarium eſt. Aut ſi ſuum eſt, voluntarium eſt, & ſi voluntarium eſt vitari poteſt. Nos reſpondemus, ſuum eſt omnino, Sed vicium quo committitur, nondum omni ex parte ſanatum eſt, quod quidem vt inoleſceret de non rectè vſa ſanitate deſcendit, Ex quo vicio iam male valens, vel infirmitate, vel cæcitate, plura committit. Pro quo ſupplicandũ eſt vt ſanetur, & deinceps in perpetua ſanitate viuatur, non ſuperbiẽdum, quaſi homo eadem poteſtate ſanetur, qua poteſtate viciatus eſt.

Ca. XXXI.

Et hæc quidem ita dixerimus, vt altius dei conſilium me fatear ignorare. Cur etiam ipſam ſuperbiã, quæ & in rectè F factis animo inſidiatur humano, non cito deus ſanet, pro qua ſananda illi piæ animæ cum lachrymis & magnis gemitibus ſupplicant, vt ad eam ſuperandam & quodã modo calcandam & obterendam, dexteram conantibus porrigat. Vbi enim lætatus homo fuerit in aliquo bono opere, ſe etiam ſuperaſſe ſuperbiam ex ipſa læticia caput erigit & dicit, Ecce ego viuo, quid triumphas, & ideo viuo, quia triumphas: ante tempus enim fortaſſe de illa quaſi victa triumphare delectat, cũ extrema eius vmbra illo meridie, quantũ arbitror, abſorbebitur. Qui meridies ſcriptura dicente promittitur, Et educet ſicut lumen iuſticiam tuam, & iudicium tuum ſicut meridiem: ſi fiat quod ſupra ſcriptum eſt, Reuela domino viam tuam & ſpera in eo, & ipſe faciet: non ſicut quidã putant quòd ipſi faciant.

Pſal. 36.
Ca. XXXII.
Pſal. 36.
Pſal. 58.

Nullos enim videtur attendiſſe cum dixit, & ipſe faciet: niſi eos qui dicunt nos facimus, id eſt, noſipſi noſipſos iuſtificamus. Vbi quidẽ operamur & nos, ſed illo operãte cooperamur, quia miſericordia eius præuenit nos. Præuenit autem vt ſanemur, [quia & ſubſequetur vt etiam ſanati vegetemur.

G Præuenit vt vocemur,] ſubſequetur vt glorificemur.
Ioan.15. Præueoit vt pie viuamus, ſubſequetur vt cum illo ſem-
Pſal.58. per viuamus, quia ſine illo nihil poſſumus facere. Vtrũ-
Pſal.22. que enim ſcriptum eſt, & deus meus miſericordia eius
præueniet me, & miſericordia tua ſubſequetur me per
omnes dies vitæ meæ. Reuelemus ergo ad eum viam
noſtrã confeſsione, non defenſione laudemus. Si enim
non eſt ipſius via, ſed noſtra, proculdubio nõ eſt recta.
Reuelemus eam confitendo, quia non eum latet etiam
Pſal.91. ſi operire conemur. Bonum eſt autẽ confiteri domino.
Gratia cooperans. Ca. XXXIII. Ita enim quod ei placet dabit nobis, ſi quod ei diſplicet in nobis, diſpliceat & nobis. Auertet, ſicut ſcrip-
tum eſt, ſemitas noſtras à via ſua, & noſtram faciet eſſe
quæ ſua eſt, quoniam ab ipſo præbetur credentibus in
eum, & ſperãtibus in eo, vt ipſe faciat. Ipſa eſt enim via
iuſta, quam ignorantes qui zelum dei habent, ſed non
Roma.10. ſecundum ſcientiam, & ſuam volentes conſtituere iu-
Ioan.14. ſticiam, iuſticiæ dei non ſunt ſubiecti. Finis enim le-
gis Chriſtus ad iuſticiam omni credenti, qui dixit, Ego
ſum via. In qua iam ambulantes tamen terruit vox di-
uina, ne quaſi de propriis io ea viribus extollãtur. Nam
Philip.2. quibus propter hoc ait Apoſtolus, Cum timore & tre-
H more veſtram ipſorum operamini ſalutem, Deus enim
eſt qui operatur in vobis & velle, & operari pro bona
voluntate: eis propter hocipſum dicit etiam Pſalmus,
Pſal.2. Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore.
Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur domi-
nus & pereatis de via iuſta, cũ exarſerit in breui ira eius
ſuper vos. Non ait, ne quãdo iraſcatur dominus, & nõ
vobis oſtendat viam iuſtam: aut, non vos introducat in
viam iuſtam: ſed iam illic ambulantes ſic terrere potuit
vt diceret, ne pereatis de via iuſta. Vnde? niſi quia ſu-
perbia, quod toties dixi & ſæpe dicendum eſt, etiam in
ipſis rectè factis cauenda eſt, id eſt, in ipſa via iuſta, ne
homo dum quod dei eſt deputat ſuum, amittat quod
dei eſt & redeat ad ſuum? Ideo quo Pſalmus iſte conclu-
Pſal.84. ditur, faciamus, Beati omnes qui confidunt in eo: vti-
que vt ipſe faciat, ipſe oſtendat viam ſuam, cui dicitur,
Pſal.85. Oſtende nobis domine miſericordiam tuam, & ipſe
det ſalutem, vt ambulare poſsimus, cui dicitur, Et ſalu-
tare tuum domine da nobis, Ipſe io eadem via dedu-
Pſal.138. cat, cui dicitur, Deduc me domioe in via tua, & ambu-
I labo in veritate tua. Ipſe ad illa quò via ducit promiſſa
perducat, cui dicitur, Etenim illuc manus tua deducet
me, & perducet me dextera tua. Ipſe ibi paſcat recum-
bentes cum Abrahã, Iſaac & Iacob, de quo dictum eſt,
Luca 18. Faciet eos recũbere, & tranſibit & miniſtrabit eis. Non
enim cum iſta commemoramus, arbitrium voluntatis
tollimus, ſed dei gratiam prædicamus. Cui enim pro-
ſunt iſta niſi volenti, ſed humiliter volenti, non ſe de
voluntatis viribus, tanquam ad perfectionem iuſticiæ
Nec modeſtiæ cauſa mentiendũ C.XXXIIII ſola ſufficiat, extollenti. Abſit autem vt ei dicamus,
quod à quibuſdam contra ſe dici ait, comparari homi-
nem deo, ſi abſque peccato eſſe aſſeratur, quaſi vero an-
gelus quia abſq; peccato eſt, comparetur deo. Ego qui-
dem hoc ſentio, quia etiam cum fuerit io nobis tanta
iuſticia, vt ei addi omnino nihil poſsit, non æquabitur
creatura creatori. Si autem aliqui putant tantum no-
ſtrum futurum eſſe profectũ, vt in dei ſubſtãtiam con-
uertamur, & hoc efficiamur prorſus quod ille eſt, vide-
rint quemadmodum aſtruant ſententiam ſuam, mihi
hoc fateor non eſſe perſuaſum. Iam ſanè hoc multum
faueo libri huius authori quòd aduerſus eos qui dicunt,
rationabile quidem videtur eſſe quod aſſeris, ſed ſuper-
bum eſt dici hominem abſque peccato eſſe poſſe, ita
reſpondet, vt omnino ſi verum eſt, nullo modo ſuper- K
bum eſſe dicendum ſit. Ait enim acutiſsime atque ve-
riſsime, In qua magis parte humilitas collocanda eſt, ſi-
ne dubio falſitatis, ſi in ea quæ veritatis probatur eſſe, ſu
perbia eſt. Ac per hoc placet illi, & rectè placet, in parte
veritatis non vt in parte falſitatis magis humilitas col-
locetur. Ex quo eſt conſequens vt ille qui dixit, Si dixe- *1.Ioan.1.*
rimus quia peccatum non habemus, nosipſos decipi-
mus, & veritas in nobis non eſt: verum dixiſſe minime
dubitetur, nec cauſa humilitatis hoc falſum dixiſſe vi-
deatur. Propterea enim addidit, & veritas in nobis nõ
eſt: cum forte ſufficeret dicere, nosipſos decipimus, niſi
attenderet quoſdam putare dictum, nosipſos decipi-
mus, quia etiam de vero bono qui ſe laudat extollitur.
Addendo itaque, Et veritas in nobis non eſt: manife-
ſte oſtendit, ſicut etiam huic rectiſsime placet, hoc om-
nino verum non eſſe, ſi dixerimus quia peccatum non
habemus, ne humilitas conſtituta in parte falſitatis, per-
dat præmium veritatis. Porrò autem quod dei cauſam
ſibi agere videtur, defendendo naturam, non attendit
quòd eandem naturam ſanam eſſe dicendo, medici
repellit miſericordiam. Ipſe eſt autem creator eius qui
ſaluator eius. Nõ ergo debemus ſic laudare creatorem, L
vt cogamur dicere, imò vere conuincamur dicere ſu-
perfluum ſaluatorem, Naturam itaque hominis dignis
laudibus honoremus, eaſq; laudes ad creatoris gloriam
referamus. Sed quia nos creauit, ita ſimus grati, vt non
ſimus quia ſanat ingrati. Vicia ſanè noſtra quæ ſanat,
non diuino operi, ſed humanæ voluntati iuſtæq; illius
vindictę tribuamus. Sed vt in noſtra poteſtate fuiſſe ne
acciderent confitemur, ita vt ſanentur in illius magis
eſſe miſericordia, quàm in noſtra poteſtate fateamur.
Hanc iſte miſericordiam & medicinale ſaluatoris au-
xilium tãtum in hoc ponit, vt ignoſcat commiſſa præ-
terita, non vt adiuuet ad futura vitanda, Hic pernicio-
ſiſsime fallitur, hic & ſi neſciens prohibet nos vigilare
& orare ne intremus in tentationem, cum hoc ne no-
bis accidat, in noſtra tantum poteſtate eſſe contendit.
Quorundam ſanè exempla quos peccaſſe legimus, *Ca.XXXV.*
non ideo ſcripta dicit, qui ſanum ſapit, vt ad deſpera-
tionem non peccandi valeant, & ſecuritatem peccan-
di nobis quodam modo præbere videantur, ſed vt di-
ſceremus, vel pœnitendi humilitatem, vel etiam in ta-
libus lapſibus non deſperandam ſalutẽ. Quidam enim
in peccata prolapſi deſperatione plus pereunt, nec ſo- M
lum pœnitendi negligunt medicinam, ſed ad explẽda
inhoneſta & nefaria deſyderia ſerui libidinum & ſce-
leratarum cupiditatum fiunt, quaſi perdant ſi non fece-
rint quod inſtigat libido, cum eos iã maneat certa dã-
natio. Aduerſus hũc morbum nimium periculoſum &
exitiabilem, valet commemoratio peccatorum, etiam
in quę iuſti ſanctiq; prolapſi ſunt. Sed acute videtur in-
terrogare, quo modo iſtos ſanctos de hac vita abiiſſe
credendum ſit, cum peccato, an ſine peccato? Vt ſi re-
ſponſum fuerit, cum peccato, putetur eos ſecuta dam-
natio, quod nefas eſt credere. Si autem ſine peccato di-
ctum fuerit eos exiſſe de hac vita, probet hominem ſal-
tem propinquante morte fuiſſe ſine peccato in hac vi-
ta. Vbi parum attendit, cum ſit acutiſsimus, non fruſtra
etiam iuſtos in oratione dicere, Dimitte nobis debita *Matt.6.*
noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris:
dominúmque Chriſtum cum eandem orationem do-
cendo explicuiſſet, veraciſsime ſubdidiſſe, Si enim di-
miſeritis peccata hominibus, dimittet vobis pater ve-
ſter peccata veſtra. Per hoc enim quotidianum ſpiritale
quodam

A quodam modo incenſum, quod ante deũ in altari cor-
dis quod ſurſum habere admonemur, infertur, etiam ſi
nõ hic viuatur ſine peccato, licet mori ſine peccato, dũ
ſubinde venia deletur, quod ſubinde ignorãtia vel in-
Nullus ſan firmitate committitur. Deinde commemorat eos
ctorũ abſq; qui non modo non peccaſſe, verumetiam iuſte vixiſſe
peccat. referũtur, Abel, Enoch, Melchiſedech, Abraham, Iſaac,
C.XXXVI. Iacob, Ioſeph, Ieſum Naue, Phineẽ, Samuël, Nathan, He
liam, Heliſęum, Micheam, Daniel, Ananiam, Azariam,
Miſaël, Ezechiel, Mardocheum, Simeõ, Ioſeph cui de-
ſponſata erat virgo Maria, Ioannem. Adiungit etiam
fœminas, Delboram, Annam Samuëlis matrẽ, Iudith,
Heſter, alteram Annam filiam Phanuel, Elizabet, ipſam
etiam domini ac ſaluatoris noſtri matrem, quam dicit
ſine peccato confiteri neceſſe eſſe pietati. Excepta itaq;
Maria ſine ſancta virgine Maria, de qua propter honorem domi-
peccat. ni nullam prorſus cum de peccatis agitur, habere volo
quæſtionẽ, Vnde enim ſcimus, quòd ei plus gratiæ col-
latum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum,
quæ concipere ac parere meruit eum, quẽ conſtat nullũ
B habuiſſe peccatum: Hac ergo virgine excepta, ſi omnes
illos ſanctos & ſanctas cũ hic viuerẽt, congregare poſ-
ſemus, & interrogare vtrum eſſent ſine peccato, quid
fuiſſe reſponſuros putamus: vtrum hoc quod iſte dicit,
an quod Ioannes Apoſtolus? Rogo vos quãtalibet fue-
rint in hoc corpore excellentia ſanctitatis, ſi hoc inter-
1.Ioan.1. rogari potuiſſent, vna voce clamaſſent, Si dixerimus
quia peccatũ non habemus, noſipſos ſeducimus, & ve-
ritas in nobis non eſt. An illud humilius reſponderent
fortaſſe quàm verius? Sed huic iam placet & recte pla-
cet laudem humilitatis in parte non ponere falſitatis.
Itaque hoc ſi verum dicerent, haberẽt peccatum, quod
humiliter faterentur, quia veritas in eis eſſet. Si autem
hoc mentirentur, nihilominus haberẽt peccatum, quia
Caput veritas in eis non eſſet. Dicent forſitan, inquit, Nun-
XXXVII. quid omniũ potuit ſcriptura cõmemorare peccata? Et
verum ei dicent quicunque dicẽt, nec eum contra hoc
aliquid validum video reſpondiſſe, quamuis videam ta
cere voluiſſe, Quid enim dixerit quæſo attendite, Hoc
inquit, recte poteſt dici de his quorum neq; bonorum,
neq; malorum ſcriptura ſit memor. De illis vero quo-
C rum iuſticiæ meminit, & peccatorũ ſine dubio memi-
niſſet, ſi qua eos peccaſſe ſenſiſſet, Dicat ergo nõ perti-
nuiſſe ad iuſticiam tantam illorum fidem, qui magna
multitudine præcedentes & cõſequentes cum laudibus
domini aſellum etiam inter fremẽtes quare hoc face-
Matth.21. rent inimicos, clamabant dicentes, Oſanna fili Dauid,
benedictus qui venit in nomine domini. Audeat ergo
dicere iſte ſi poteſt, neminem fuiſſe in tanta illa multi-
tudine qui vllum haberet omnino peccatũ. Quod ſi ab-
ſurdiſsimum eſt dicere, cur nulla peccata eorũ ſcriptura
commemorauit, quę tantum bonum fidei ipſorum cõ-
memorare curauit? Sed hoc etiam forſitan ipſe vidit &
ideo ſubiecit atque ait, Sed eſto aliis temporibus turbæ
numeroſitate omnium diſsimulauerit peccata cõtexe-
re, in ipſo ſtatim mũdi primordio, vbi nõ niſi quatuor
homines erant, quid, inquit, dicimus, cur non omnium
voluerit delicta cõmemorare? Vtrum ne ingentis mul-
titudinis cauſa, quæ nondum erat, an quia illorum tan-
tum qui commiſerant meminit, illius vero qui nulla
cõmiſerat, meminiſſe non potuit? Ad hęc adiungit ver-
ba, quibus iſta ſentẽtia vberius & planius aſtruatur, Cer
te, inquit, primo in tempore Adam & Eua, ex quibus
Gene.3. Cain & Abel nati ſunt, quatuor tantum homines fuiſſe
& 4. referuntur, Peccauit Eua, ſcriptura hoc prodidit, Adam
quoque deliquit, eadem ſcriptura non tacuit. Sed & D
Cain peccaſſe, ipſa æque ſcriptura teſtata eſt. Quorum
non modo peccata, verumetiam peccatorum indicat
qualitatem. Quòd ſi & Abel peccaſſet, & hoc ſine du-
bio ſcriptura dixiſſet, ſed non dixit, ergo nec ille pec-
cauit, quinetiã iuſtum oſtendit. Credamus igitur quod
legimus, & quod non legimus nefas credamus aſtrue-
re. Hæc dicens, parum attendit quod paulo ante *Et peccator*
ipſe dixerat, Iam exorta multitudine generis humani, *eſſe poteſt*
turbæ numeroſitate potuiſſe ſcripturã diſsimulare om *homo & in*
nium peccata contexere. Hoc enim ſi ſatis attendiſ- *ſtus. Caput*
ſet, videret etiam in vno homine turbam & multitu- *XXXVIII.*
dinem peccatorum leuium, vel non potuiſſe, vel ſi e-
tiam potuit, non debuiſſe conſcribi. Ea quippe ſcripta
ſunt quibus & modus adhibendus fuit, & paucis exem-
plis ad multa neceſſaria lector inſtruendus. Nam cum
ipſos tunc homines, licet adhuc paucos, quot vel qui
fuerint, id eſt, Adam & Eua, quot filios & filias pro-
creauerint, & quæ illis nomina impoſuerint ſcriptura
commemorare voluerit, inde nonnulli parum cõſide-
rantes quàm multa ſcriptura tacite prætereat, ipſum E
Cain cum matre cõcubuiſſe putauerunt, vnde prolem
quæ commemorata eſt procrearet, putantes illis filiis
Adam ſorores non fuiſſe, quia eas ſcriptura tunc tacuit,
poſtea recapitulando inferens quod prætermiſerat, A-
dam filios & filias procreaſſe, nec tẽpus quo nati ſunt,
nec numerum, nec vocabula oſtendẽs: ita nec comme-
morandum fuit, ſi Abel, quamuis merito iuſtus appella-
tus eſt, paulò immoderatius aliquando riſit, vel animi
remiſsione iocatus eſt, vel vidit aliquid ad cõcupiſcen
dum, vel aliquando immoderatius poma decerpſit, vel
pluſculo cibo crudior fuit, vel cũ oraret cogitauit ali-
quid, vnde eius in aliud auocaretur intentio, & quotiẽs
illi iſta ac ſimilia multa ſurrepſerint. An forte peccata
non ſunt, de quibus generaliter cauendis atque cohibẽ-
dis admonemur præcepto Apoſtolico, vbi dicit, Non *Roman.6.*
ergo regnet peccatũ in veſtro mortali corpore ad obe
diendum deſideriis eius? His quippe ne obediamus ad
ea quæ nõ licent, vel minus decent, quotidiana & per-
petua conflictatione certãdum eſt. Nam vtique ex hoc
vicio mittitur, vel dimittitur oculus, quò non oportet,
Quod vicium ſi conualuerit & præualuerit, etiam adul
terium perpetratur in corpore, quod in corde tanto fit
citius, quanto eſt cogitatio celerior, & nullum impedi- F
mentum morarum. Hoc peccatum, id eſt, hunc vicioſæ
affectionis appetitum qui magna ex parte frænarunt, vt
non obedirent deſideriis eius, nec exhiberent ei mẽbra
ſua arma iniquitatis, etiam iuſti appellari meruerunt, &
hoc adiutorio gratię dei. Verum quia ſępe in leuiſsimis
& aliquando incautis obrepit peccatum, & iuſti fuerũt,
& ſine peccato non fuerunt. Poſtremo ſi in Abel iuſto
charitas dei, qua vna vere iuſtus eſt quicunq; iuſtus eſt,
adhuc erat, quo poſſet & deberet augeri, quicquid min⁹
erat, ex vicio erat, & cui non minus ſit donec ad illam
eius fortitudinem veniatur, vbi tota hominis abſorbe-
atur infirmitas. Magna planè ſententia concluſit *C.XXXIX.*
hunc locum cum ait, Credamus igitur quod legimus,
& quod nõ legimus nefas credamus aſtruere, quod de
cunctis etiam dixiſſe ſufficiat. Contrà ego dico, nec om
ne quod legimus credere nos debere, propter illud
quod Apoſtolus ait, Omnia legite, quæ bona ſunt tene- *1.Theſſa.5.*
te: & aſtruere aliquid etiam quod non legimus nefas
non eſſe, Poſſumus enim aliquid bona fide teſtibus a-
ſtruere quod experti ſumus, etiam ſi forte non legimus.
Hic fortaſſe reſpondet, Ego cum hoc dicerem de ſcrip-

G turis ſanctis agebam. O vtinam non dicat aliud quàm
io illius literis legi: verum contra id quod legit, nihil
vellet aſtruere, fideliter & obediēter audiret quod ſcrip
Roma.5. tum eſt, Per vnum hominē peccatum intrauit in mun-
dum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines
pertranſiit, in quo omnes peccauerunt, & non infirma-
ret tanti medici gratiam, dum fateri non vult naturam
humanam eſſe viciatam. O vtinam ſicut Chriſtianus le
Acto.4. geret, præter Ieſum Chriſtum nullum eſſe nomen ſub
cœlo, in quo oporteat ſaluos fieri nos, & nō poſsibilita-
tem naturæ humanæ ita defenderet, vt homo per libe-
rum arbitrium etiam ſine iſto nomine ſaluus eſſe poſ-
Nō ſatis eſt ſcire quid agendum. ſe credatur. Sed putat fortaſſe ideo neceſſarium eſſe
Chriſti nomen, vt per eius Euangelium diſcamus quē-
admodum viuere debeamus, non etiam vt eius adiuue
Cap.XL. mur gratia qua bene viuamus, vel hinc ſaltem cōfitea-
tur eſſe miſerabiles tenebras in animo humano, qui ſcit
quemadmodum debeat leonem domare, & neſcit quē-
admodum viuere. An & hoc vt ſciat ſufficit ei liberum
arbitrium lexq; naturalis? Hæc eſt ſapientia verbi, qua
Abdia.1. euacuatur crux Chriſti. Sed qui dixit, perdam ſapiētiam
1.Corin.1. ſapientum, quia iſta crux non poteſt euacuari, profectò
H iſtam ſapientiam per ſtulticiam prædicationis qua cre-
dentes ſanantur euertit. Si enim poſsibilitas naturalis
per liberum arbitrium, & ad cognoſcēdum quo modo
viuere debeat, & ad bene viuēdū ſufficit ſibi, ergo Chri
ſtus gratis mortuus eſt, ergo euacuatum eſt ſcandalum
crucis. Cur non etiam ego hic exclamem, imò excla-
mabo & iſtis increpitabo dolore Chriſtiano, Euacuati
Galat.5. eſtis à Chriſto, qui in natura iuſtificamini, à gratia ex-
cidiſtis: ignorantes enim dei iuſticiam & veſtrā volen-
Roma.10. tes conſtituere, iuſticiæ dei nō eſtis ſubiecti. Sicut enim
finis legis, ita etiā naturę humanę vicioſę ſaluator Chri
Quo modo accipiendū omnes. ſtus eſt, ad iuſticiam omni credenti. Quod autem
ſibi oppoſuit ab eis dici contra quos loquitur, Omnes
enim peccauerunt: manifeſtum eſt quòd de his dicebat
Cap.XLI. Apoſtolus qui tunc erant, hoc eſt, de Iudæis & gētibus.
Roman.5. Sed planè illud quod commemoraui, Per vnum homi
nem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum
mors, & ita in omnes homines pertrāſiit, in quo omnes
peccauerunt: & antiquos & recētiores, & nos & poſte-
ros noſtros ſententia iſta complectitur. Ponit etiam il-
lud teſtimonium vnde probet cum dicūtur omnes, nō
I ſemper omnes omnino nullo prætermiſſo intelligi o-
Ibidem. portere. Sicut per vnius, inquit, delictum in omnes ho-
mines in condemnationem, ſic & per vnius iuſticiam
in omnes homines in iuſtificationē vitæ. Cū per Chri-
ſti, inquit, iuſticiam, non omnes, ſed eos tantum qui illi
obedire voluerunt, & baptiſmi eius ablutione purgati
ſunt, ſanctificatos eſſe non dubium ſit, Non planè iſto
teſtimonio probat quod vult. Nam ſicut dictū eſt, Si-
cut per vnius delictum in omnes homines in condē-
nationem, vt nullus pretermitteretur, ſic & in eo quod
dictum eſt per vnius iuſticiā in omnes homines in iu-
ſtificationem vitæ, nullus prætermiſſus eſt, nō quia om-
nes in eum credunt & baptiſmo eius abluūtur, ſed quia
nemo iuſtificatur niſi in eum credat & baptiſmo eius
abluatur. Itaq; omnes dictum eſt, ne aliquo modo alio
præter ipſum quiſquā ſaluus fieri poſſe credatur. Sicut
Poteſt homo ſine peccato eſſe, ſed adiuuante gratia. enim vno literarum magiſtro in ciuitate cōſtituto, re-
ctiſsime dicimus, omnes iſte hic literas docet: non quia
omnes ciues literas diſcūt, ſed quia nemo diſcit niſi quē
ille docuerit, Sic nemo iuſtificatur niſi quem iuſtifica-
uerit Chriſtus. Sed eſto, inquit, conſentiam, quia om
Cap.XLII. nes peccatores fuiſſe teſtatur, Dicit enim quid fuerint

non quod aliud eſſe non potuerint. Quamobrem & ſi K
omnes homines peccatores, inquit, poſſent probari, dé-
finitioni tamen noſtræ nequaquam id obeſſet, qui non
tam quid homines ſint, quàm quid poſsint eſſe defen-
dimus. Hic rectè facit aliquando conſentire, quia non
iuſtificabitur in cōſpectu dei omnis viuens, Non tamē *Pſal.142.*
ibi eſſe quæſtionem, ſed in ipſa non peccandi poſsibili-
tate contendit, in qua nec nos aduerſus eum certare o-
pus eſt, Nam neque illud nimis curo, vtrum fuerint hic
aliqui vel ſint, vel eſſe poſsint qui perfectam, cui nihil
addēdum eſſet, habuerint, vel habeant, vel habituri ſint
charitatē dei: ipſa eſt enim veriſsima, pleniſsima, perfe-
ctiſsimaq; iuſticia, quoniā id quod voluntate hominis
adiuta per dei gratiam fieri poſſe confiteor & defendo,
quando vel vbi, vel in quo fiat nimiū certare nō debeo.
Neque de ipſa poſsibilitate cōtendo, cum ſanata & ad-
iuta hominis voluntate, poſsibilitas ipſa ſimul cum ef-
fectu in ſanctis proueniat, dum charitas dei quantū ple
niſsime natura noſtra ſana atq; purgata capere poteſt, *Roma.5.*
diffunditur in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum,
qui datus eſt nobis. Melius itaq; dei cauſa agitur, quam
ſe iſte agendo dicit defenſare naturā, cum & creator &
ſaluator agnoſcitur, quàm cum defenſa velut ſana viri- L
búſque integris creatura, opitulatio ſaluatoris inanitur.

Verum eſt autem quod ait, ꝙ deus tam bonus quàm *Per ſe lapſus homo non poteſt erigi.*
iuſtus talem hominē fecerit, cui peccati malo carere ſuf-
ficeret, ſed ſi voluiſſet. Quis enim eum neſcit ſanum &
inculpabilem factum, & libero arbitrio atq; ad iuſte vi-
uendum poteſtate libera cōſtitutum? Sed nunc de illo *Ca. XLIII.*
agitur, quē ſemiuiuum latrones in via reliquerunt, qui
grauibus ſaucius confoſſuſq; vulneribus, non ita poteſt *Luca.10.*
ad iuſticiæ culmen aſcendere, ſicut potuit inde deſcen-
dere. Qui etiam ſi iam in ſtabulo eſt, adhuc curatur. Nō
igitur deus impoſsibilia iubet, ſed iubendo admonet, &
facere quod poſsis, & petere quod nō poſsis. Iam nunc
videamus vnde poſsit, vnde nō poſsit. Iſte dicit, volun
tate non eſt, quod natura poteſt. Ego dico, volontate
quidem nō eſt homo iuſtus ſi natura poteſt, ſed medi-
cina poterit quod vicio non poteſt. Quid ergo iam *Ca. XLIIII.*
opus eſt in plurib⁹ immorari, veniamus interius ad cau
ſam, quā in hac duntaxat quęſtione vel ſolam, vel penè
ſolam cum iſtis habemus. Sicut enim ipſe dicit ad quod
nunc agit nō pertinere vt quæratur, vtrum fuerint vel
ſint aliqui homines in hac vita ſine peccato, ſed vtrum M
eſſe potuerint ſiue poſsint, Ita ego etiam ſi fuiſſe, vel eſſe
conſentiam, nullo modo tamen potuiſſe vel poſſe con
firmo, niſi iuſtificatos gratia dei per Ieſum Chriſtū do-
minum noſtrum & hunc crucifixū, Ea quippe fides iu-
ſtos ſanauit antiquos, quæ ſanat & nos, id eſt, mediato- *1.Timot.2.*
toris dei & hominū hominis Ieſu Chriſti, fides ſangui- *2.Corin.4.*
nis eius, fides crucis eius, fides mortis & reſurrectionis
eius. Habētes ergo eundem ſpiritum fidei, & nos credi-
mus propter qđ & loquimur. Iſte vero obiecta ſibi quæ-
ſtione, in qua reuera intolerabilis videtur cordib⁹ Chri
ſtianis, quid reſpōdeat attendamus. Ait enim, Sed hoc
eſt quod multos mouet, inquies, quòd nō per dei gratiā
homines ſine peccato eſſe poſſe defendis. Prorſus hoc
eſt quod mouet, hoc eſt quod obiicimus. Rem ipſam
dicit, hoc omnino ægerrime ſuſtinemus: hinc à Chri-
ſtianis talia diſputari, ea quam in alios & in ipſos habe-
mus dilectione, non ferimus. Audiamus igitur quo mo
do ſe ab obiectione quæſtionis huius expediat. O igno-
rantiæ cæcitas, inquit, ô imperitæ mentis ignauia, quæ
id ſine dei gratia defenſari exiſtimat, quod deo tantum
audiat debere reputari. Si neſciremus quæ ſequantur,
his tan-

A his tantummodo auditis, falſa nos de illis iactante fa-
ma, & quibuſdam fratribus idoneis teſtibus aſſeueran-
tibus crediduſſe putaremus. Quid enim dici breuius po
tuit & verius quàm poſsibilitatem non peccandi quan-
tacunque eſt vel erit in homine, non niſi deo debere
reputari? Hoc & nos dicimus, iungamus dexteras.
Cap. XLV. An audienda ſunt extera? Audienda planè, & cor-
rigenda vtique vel cauenda. Nam cum dicitur, inquit,
ipſum poſſe, arbitrij humani omnino non eſſe, ſed au-
thoris naturæ dei ſcilicet, & qui fieri poteſt vt abſq; dei
gratia intelligatur quod ad deum proprie pertinere cē-
ſetur? Iam cœpit apparere quid dicat. Sed ne forte ſalla-
mur, latius id explanat & clarius. Sed vt hoc manife-
ſtius, inquit, fiat, paulo latius diſputandum eſt. Dici-
mus enim cuiuſque rei poſsibilitatem, non tam in arbi-
trij humani poteſtate, quàm in naturæ neceſsitate con-
ſiſtere. Exemplis etiam vel ſimilitudinibus quid dicat,
illuſtrat, Vtputa, inquit, loqui poſſum, Quòd loqui poſ-
ſum, meum non eſt, quòd loquor, meum eſt, id eſt pro-
priæ voluntatis, & quia quòd loquor meum eſt, vtrun-
que facere poſſum, id eſt, & loqui & non loqui. Quia ve
ro quòd loqui poſſum, meum nō eſt, id eſt, arbitrij mei
B atque voluntatis, neceſſe eſt me ſemper loqui poſſe. Et
ſi voluero non poſſe loqui, non poſſum tamen nō poſ-
ſe loqui, niſi forte membrum illud adimam, quo lo-
AVG. quendi impleri officium poteſt. Multa quidem di-
ci poſſent, quibus ſi velit, homo adimat ſibi poſsibilita-
tem loquendi, non adempto illo membro quo loqui-
mur. Velut ſi aliquid fiat vnde vox ipſa tollatur, loqui
nemo poterit manentibus membris, Nō enim vox ho-
minis membrum eſt: vexato ſanè aliquo interiore mē-
bro, fieri poteſt, nō adempto. Sed ne verbo premere vi-
dear, mihiq; contentioſe dicatur, etiam vexare adime-
re eſt, poſſumus quidem id efficere & ore aliquibus vin
culis ſic clauſo atq; obſerato, vt id aperire minime va-
leamus, neque vt aperiatur in noſtra ſit poteſtate, cum
in poteſtate fuerit, vt clauderetur manente integritate
Ca. XLVI. & ſanitate membrorum. Sed quid ad nos? videa-
mus quid inde contexat, Voluntatis enim arbitrio, in-
quit, ac deliberatione priuatur quicquid naturali neceſ
ſitate conſtringitur. Et hic nonnulla quæſtio eſt. Per
C quàm enim abſurdum eſt vt ideo dicamus non perti-
nere ad voluntatem noſtram quòd beati eſſe volumus,
quia id omnino nolle non poſſumus, neſcio qua & bo
na cōſtrictione naturę, nec dicere audemus, ideo deum
non voluntatem, ſed neceſsitatem habere iuſticiæ, quia
Ca. XLVII. non poteſt velle peccare. Attendite etiam quæ ſe-
quuntur, Hoc, inquit, & de auditu, odoratu, vel viſu ſen
tire poſsibile eſt, quòd audire, odorari, videre, poteſta-
tis noſtræ ſit, poſſe vero audire vel odorari vel videre
poteſtatis noſtræ non ſit, ſed in naturali neceſsitate cō-
ſiſtat. Aut ego non intelligo quid dicat, aut ipſe. Quo
modo enim in poteſtate noſtra non eſt videndi poſsi-
bilitas, ſi in poteſtate noſtra eſt non videndi neceſsitas,
quia in poteſtate eſt cæcitas qua idipſum videre poſſe
nobis, ſi volumus, adimamus? Quomodo autem in po
teſtate noſtra eſt videre ſi velimus, cum etiam ſalua in-
tegritate naturæ, corporis, óculorúmque noſtrorum,
nec volentes videre poſsimus, ſiue per noctem lumini-
bus quæ forinſecus adhibentur ademptis, ſiue nos quiſ-
quam in tenebroſo loco aliquo includat? Item ſi quod
audire poſſumus, vel non poſſumus, in noſtra poteſtate
nō eſt, ſed in naturæ cōſtrictione, quòd vero audimus
vel non audimus, hoc eſt propriæ voluntatis, cur non
attendit, quanta audiamus inuiti quæ penetrant in ſen-

ſum noſtrum etiam auribus obturatis, ſicuti eſt de pro- D
ximo ſerræ ſtridor, vel grunnitus ſuis? Quanquam ob-
turatio aurium oſtendit, non in poteſtate noſtra eſſe,
apertis auribus non audire, facit etiam fortaſſe talis ob-
turatio, quæ ipſum ſenſum noſtrum adimat, vt in no-
ſtra poteſtate ſit etiam audire nō poſſe. De odoratu au-
tem quod dicit, nónne parum attendit non eſſe in no-
ſtra poteſtate poſſe odorari vel non poſſe, ſed in noſtra
poteſtate eſſe, hoc eſt in libera voluntate odorari vel nō
odorari, cum inter odores graues & moleſtos quando
conſtituti fuerimus, ſi quis nos illic manibus ligatis cō
ſtituat ſeruata prorſus integritate ac ſalute membro-
rum velimus non odorari, nec omnino poſsimus, quia
eum ſpiritum ducere cogimur, ſimul & odorem quem
nolumus trahimus? Sicut ergo iſtæ ſimilitudines C. XLVIII.
falſæ ſunt, ita & illud propter quod eas voluit adhibere.
Sequitur enim & dicit: Simili ergo modo de non pec-
candi poſsibilitate intelligendum eſt. Quod non pec-
care noſtrum ſit, poſſe vero non peccare, non noſtrum,
Sed de integra & ſana hominis natura loqueretur, quā
modo non habemus, Spe enim ſalui facti ſumus, Spes Roman. 8.
autem quæ videtur nō eſt ſpes, Si autem quod non vi-
demus ſperamus, per patientiam expectamus, nec ſic E
recte diceret, quòd non peccare noſtrum tātummodo
ſit, quamuis peccare noſtrum eſſet, nam & ibi eſſet adiu-
torium dei, & tanquam lumen ſanis oculis, quo adiuti
videant ſe præbere volentibus. Quia vero de hac vita Sapient. 9.
diſputat, vbi corpus quod corrumpitur, aggrauat ani-
mam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa
cogitātem, miror quo corde etiam ſine adiutorio me-
dicinæ ſaluatoris noſtri, noſtrū putet eſſe non peccare,
poſſe vero non peccare naturæ eſſe contēdat, quam ſic
apparet eſſe viciatam, vt hoc maioris vicij ſit non vide-
re. Quia non peccare, inquit, noſtrum eſt, poſſu- Cap. XLIX.
mus peccare & non peccare. Quid ſi alius dicat, quia
nolle infelicitatem, noſtrum eſt, poſſumus eam & nol-
le & velle, & tamen eam velle omnino non poſſumus?
Quis enim vllo modo velle eſſe poſsit infelix, etiam
ſi aliud vult vbi eum & nolentem infœlicitas conſe-
quatur? Deinde, quia dei multo magis eſt non peccare,
num audebimus eum dicere & peccare poſſe & nō pec
care? Abſit à nobis vt deum peccare poſſe dicamus, Nō
enim vt ſtulti putant, ideo non erit omnipotens, quia
nec mori poteſt, & negare ſeipſum non poteſt. Quid
eſt ergo quod loquitur, & quibus locutionū regulis co- F
natur perſuadere, quod non vult conſiderare? Adhuc
addit & dicit, Quia vero poſſe non peccare, noſtrum
non eſt, & ſi voluerimus non poſſe nō peccare, non poſ
ſumus non poſſe nō peccare. Intorte hoc dixit, & ideo
ſubobſcure. Sed ita poſſet dici plenius, quia poſſe non
peccare noſtrum non eſt, ſeu velimus, ſeu nolimus poſ
ſumus nō peccare. Non enim ait, ſeu velimus, ſeu noli-
mus, non peccamus: ſine dubio enim peccamus ſi volu-
mus, ſed tamē velimus nolimus, habere nos aſſerit non
peccandi poſsibilitatē, quam naturæ inſitam dicit. Sed
de homine ſanis pedibus tolerabiliter dici poteſt velit
nolit, habet ambulādi poſsibilitatem, Confractis vero,
& ſi velit nō habet. Viciata eſt natura de qua loquitur,
Quid ſuperbit terra & cinis? Viciata eſt, medicum im- Eccli. 20.
plorat. Saluum me fac domine clamat, Sana animam Pſal. 40.
meam clamat. Quid intercludit has voces, vt defendē-
do quaſi præſentem poſsibilitatē, futuram impediat ſa-
nitatem? Et videte quid adiungat vnde illud confir Cap. L.
mare exiſtimat, quia nulla, inquit, adimere voluntas po
teſt, quod inſeparabiliter inſitum probatur eſſe naturæ.

Galat.5. Vnde ergo illa vox, Vt nõ quæ vultis illa faciatis: Vnde
G etiam illa, Nõ enim quod volo facio bonum, ſed quod
Roman.7. odi malũ hoc ago? Vbi eſt poſsibilitas, quę inſeparabili-
ter inſita probatur eſſe naturæ? Ecce homines nõ ea quę
volunt faciunt, & de nõ peccando vtiq; agebat, nõ de
volãdo, quia homines nõ alites erãt. Ecce homo quod
vult bonum non agit, ſed quod non vult malum hoc
agit, velle illi adiacet, perficere autem bonum nõ adia-
cet. Vbi eſt poſsibilitas, quæ inſeparabiliter inſita proba-
tur eſſe naturæ? Quemlibet enim in ſe trãſfiguret, ſi de
ſeipſo iſta non dicit Apoſtolus, hominẽ certe in ſe trãſ
figurat. Ab iſto autem ipſa humana natura inſeparabilẽ
nihil peccandi poſsibilitatẽ habere defenditur. Sed his
verbis id agitur, etiam à neſciente qui loquitur, non au
tem neſciente illo qui hæc loquẽda incautis, etiã deum
timentibus ſuggerit, vt euacuetur Chriſti gratia, huma-
na ſibi ad iuſticiam ſuam quaſi ſufficiente natura.

Cap.LI. Vt autem declinetur inuidia qua Chriſtiani etiam
pro ſalute ſua clamant & dicunt, quare ſine adiutorio
gratiæ dei dicis hominẽ poſſe nõ peccare? Ipſa, inquit,
non peccãdi poſsibilitas non tam in arbitrij poteſtate,
H quàm in naturę neceſsitate eſt, Quicquid in naturę ne-
ceſsitate poſitum eſt, ad naturæ pertinere nõ dubitatur
authorẽ vtiq; deum. Quo modo ergo, inquit, abſq; dei
gratia dici exiſtimatur, quod ad deum proprie pertine-
re monſtratur? Expreſſa eſt ſentẽtia quæ latebat, Nõ eſt
quemadmodum poſsit abſcõdi, Ideo dei gratiæ tribuit
non peccandi poſsibilitatem, quia eius naturæ deus au-
thor eſt, cui poſsibilitatem nõ peccandi inſeparabiliter
inſitam dicit. Cum vult ergo faciat, quia non vult non
facit. Vbi enim eſt inſeparabilis poſsibilitas, ei accidere
non poteſt voluntatis infirmitas, vel potius voluntatis
adiacentia, & perfectionis indigẽtia. Si ergo ita eſt, vn-
de venit, Velle adiacet, perficere autem bonum nõ ad-
Roman.7. iacet? Si enim iſte qui hunc librũ ſcripſit, de illa homi-
nis natura loqueretur, quæ primo inculpata & ſalua cõ
dita eſt, vtcunque acceptaretur hoc dictum, quãquam,
inſeparabilem habere poſsibilitatem, id eſt, vt ita dicam
inamiſsibilem, non debuit illa natura dici quæ viciari
poſſet, & medicum quærere, qui cæci oculos ſanaret, &
videndi poſsibilitatẽ reſtitueret, quæ fuerat amiſſa per
cæcitatem, quoniam cæcus puto ꝙ velit videre, ſed nõ
I poteſt, ſi autem vult & non poteſt, ineſt voluntas, ſed
Cap.LII. amiſſa eſt poſsibilitas. Adhuc videte quas moles co-
netur qua ſuam ſententiam ducat irrumpere ſi valeret,
Obiicit enim ſibi quæſtionem dicens, Sed caro nobis
Galat.5. ſecundum Apoſtolum contraria eſt, inquiens. Deinde
reſpondet, Quî fieri poteſt, vt cuicunq; baptizato ſit ca-
ro contraria, cum ſecundum eundem Apoſtolũ in car-
ne non eſſe intelligatur? ita enim ait, Vos autem in car
Roman.8. ne non eſtis. Bene quod baptizatis dicit carnẽ contra-
riam eſſe nõ poſſe, quod vtrum verum ſit, pòſt videbi-
mus. Nunc vero quia non potuit penitus ſe obliuiſci eſ
ſe Chriſtianum, ſed id licet tenuiter recordatus eſt, re-
ceſsit à defenſione naturæ. Vbi eſt ergo inſeparabilitas
poſsibilitatis? An forte nõdum baptizati in natura ho-
minum non ſunt? Hic prorſus, hic poſſet vigilare, & ſi
aduertat poteſt. Quî fieri poteſt, inquit, vt cuicunq; bap
tizato ſit caro contraria? ergo non baptizatis poteſt ca-
ro eſſe cõtraria, Exponat quemadmodum cum ſit etiã
in ipſis illa ab eo multum defenſa natura, certe vel in
eis concedit eſſe viciatam, ſi tam in baptizatis ille ſau-
Luca.10. cius, ſan⁹ de ſtabulo egreſſus eſt, aut ſanus in ſtabulo eſt,
quo eum curandum miſericors Samaritanus aduexit.
Porrò ſi vel iſtis concedit carnem eſſe contrariam, di-
cat quid cõtigerit cum ſit vtrunque, hoc eſt, & caro & K
ſpirit⁹ creatura vnius eiuſdemq; creatoris proculdubio
bona, quia boni, niſi quia hoc eſt vicium, quod propria
inflictum eſt voluntate, & hoc vt in natura ſanetur, eo
ipſo opus eſt ſaluatore, quo inſtituta eſt natura creato-
re: hoc ſaluatore eaq; illius medicina, quia verbum caro
factum eſt vt habitaret in nobis, ſi opus eſſe fateamur Ioan.1.
paruis & magnis, id eſt, à vagitibus infantum vſque ad
canos ſenum; tota quæ inter nos eſt, huius quæſtionis
controuerſia diſſoluta eſt. Nunc iam videamus, Cap.LIII.
vtrum etiam baptizatis legatur caro eſſe contraria, Vbi
quæro, quibus dicebat Apoſtolus, Caro concupiſcit ad-
uerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem? Hæc enim
inuicem aduerſantur, vt non ea quæ vultis faciatis. Ad
Galatas vt opinor, id ſcripſit quibus dicit, Qui ergo tri Galat.4.
buit vobis ſpiritum, & virtutes operatur in vobis, ex o- & 3.
peribus legis an ex auditu fidei? Vnde apparet eũ Chri-
ſtianis loqui, & quibus deus tribuerat ſpiritum, ergo e-
tiam baptizatis. Ecce & baptizatis caro inuenitur eſſe
contraria, & nõ adeſſe poſsibilitas illa, quam inſepara-
biliter inſitam dicit eſſe naturæ. Vbi eſt quod ait, Quî L
fieri poteſt, vt cuicunque baptizato ſit caro contraria?
Quomodolibet intelligat carnem, quia reuera non na
tura eius quæ bona eſt, ſed vicia carnalia carnis hoc no
mine nuncupantur. Ecce tamen etiam baptizatis caro
contraria eſt, & quo modo cõtraria, vt nõ quod volunt
faciant? Ecce adeſt voluntas in homine, vbi eſt poſsibi-
litas illa naturæ? Fateamur gratiam neceſſariam, cla-
memus, Miſer ego homo quis me liberabit de corpore Roman.7.
mortis huius? Et reſpõdetur nobis, Gratia dei per Ieſum
Chriſtum dominum noſtrum. Quando enim iſtis re-
ctiſsime dicitur, Quare ſine adiutorio gratiæ dei dici-
tis hominem poſſe eſſe ſine peccato? nõ tunc de illa gra
tia quęſtio eſt, qua eſt homo conditus, ſed de iſta qua fit
ſaluus per Ieſum Chriſtum dominum noſtrũ. Fideles
enim orantes dicunt, Ne nos inferas in tentationem, Math.6.
ſed libera nos à malo. Si adeſt poſsibilitas, vt quid orãt?
Aut à quo malo ſe liberari orant, niſi maxime de cor-
pore mortis huius? vnde non liberat niſi gratia dei per
Ieſum Chriſtum dominum noſtrũ. Non vtiq; de ſub- Roman.7.
ſtantia corporis quæ bona eſt, ſed de viciis carnalibus,
vnde nõ liberatur homo ſine gratia ſaluatoris, ne quan
do per mortem corporis diſcedit à corpore, & hoc vt
diceret Apoſtol⁹ quod ſuprà dixerat, Video aliam legẽ M
in membris meis repugnãtem legi mentis meæ, & cap-
tiuum me ducentem in lege peccati quæ eſt in mem-
bris meis. Ecce quod vicium naturæ humanæ inobediẽ
tia voluntatis inflixit. Orare ſinatur, vt ſanetur. Quid
tantum de naturæ poſsibilitate præſumitur: vulnerata,
ſauciata, vexata, perdita eſt, vera confeſsione non falſa
defenſione opus habet. Gratia ergo dei nõ qua inſtitua-
tur, ſed qua reſtituatur, quęratur, quę ab iſto ſola clama-
tur non eſſe neceſſaria, cum tacetur. Qui ſi omnino ni
hil de gratia dei diceret, nec eam quęſtionem ſoluendã
ſibi proponeret, vt à ſe de hac re inuidiam remoueret,
poſſet putari hoc quidem ſentire, quod veritas habet,
ſed non dixiſſe, quia non vbique omnia dicenda ſunt.
Propoſuit de gratia quæſtionem, id reſpondet quod ha
bebat in corde, definita quæſtio eſt, non quam voleba-
mus, ſed vbi quid ſentiret dubitabamus. Deinde mul Cap.LIIII.
tis verbis Apoſtoli conatur oſtẽdere, vnde non eſt con
trouerſia, quòd caro ab illo ita ſæpe nominetur, vt velit
intelligi non ſubſtantiã, ſed opera carnis. Quid hoc ad
rem? Vicia carnis contraria ſunt voluntati hominis: nõ
natura accuſatur, ſed viciis medicus quæritur. Quid eſt
quod

A quod interrogat, quis fecit homini ſpiritum? & reſpon-
det ſibi, ſine dubio deus. Et item interrogat, carnē quis
creauit? Itemq; reſpondet, idem credo deus. Interrogat
tertio, Bonus eſt qui vtrunq; creauit deus? reſpōdet, nul
li dubium eſt. Adhuc interrogat, Et vtrunque quod bo
nus author creauit bonum eſt? & ad hoc reſpondet, cō-
fitendum eſt, Deinde concludit, Si igitur & ſpiritus bo
nus, & caro bona, vt à bono authore cōdita, qui fieri po
teſt, vt duo bona poſsint ſibi eſſe contraria? Omitto di-
cere, quia tota huius ratiocinatio turbaretur, ſi quis ab
eo quæreret, æſtus & frigus quis fecit? reſponderet enim
ſine dubio, deus. Non ego multa interrogo, ipſe cōclu-
dat, vtrum aut iſta poſsiot dici bona aut non appareāt
inter ſe eſſe cōtraria, Hic forte dicit, qualitates ſunt iſtæ
ſubſtantiarum, non ſubſtaotiæ, Ita eſt, verū eſt, ſed qua-
litates naturales & ad dei creanirā ſine dubio pertinen
tes, Subſtantiæ quippe non per ſeipſas, ſed per ſuas qua-
litates, ſicut aqua & ignis dicuntur ſibi eſſe contrariæ.
Quid ſi ita ſunt caro & ſpiritus? quod quidem non af-
firmamus, ſed vt ratiocinatiooem eius non neceſſaria
illatione cōcluſam oſtēderemus, hoc diximus, Poſſunt
B enim & contraria non inuicem aduerſari, ſed ex alter-
utro temperari & bonā valetudinem reddere ſicut in
corpore ſiccitas & humiditas, frigus & calor, quorum
omnium temperatione bona corporalis valetudo con
Galat. 5. ſiſtit. Sed quòd contraria eſt caro ſpiritui, vt nō ea quæ
volumus faciamus, vicium eſt nō natura, gratia medi-
cinalis quęratur & cōtrouerſia finiatur. Duo quippe iſta
bona, à bono deo cōdita, quo modo cōtra huius ratio-
cinationem in non baptizatis hominibus poſſunt ſibi
eſſe contraria? An & hoc eū dixiſſe pœnitebit, quod af-
fectu aliquo fidei Chriſtianæ locutus eſt? Cum enim di
xit, Quî fieri poteſt vt cuicuoque iam baptizato ſit caro
contraria: ſignificauit non baptizatis carnem poſſe eſſe
contrariam. Nam cur addidit, iam baptrzato: cum poſ-
ſet etiam hoc nō addito dicere, Quî fieri poteſt, vt cui-
cunque ſit caro cōtraria: atq; ad hoc probandū ſubiice-
re illam ratiocinationem ſuam, quia vtrunque bonum
eſt à bono cooditum, & ideo nō poteſt ioter ſe eſſe cō-
trarium? Si ergo non baptizari, quibus certe fatetur car-
nem eſſe contrariam, ſuis illum ioterrogationibus vr-
geant & dicāt, Quis fecit bomini ſpiritum? Iſte reſpon-
debit, deus. Itemq; illi, Carnem quis creauit? reſpondet
C iſte, idem credo deus. Illi tertio, Bonus eſt qui vtruoque
creauit deus? & iſte, nulli dubiū eſt, Atque illi voū quod
reſtat inquirant, Et vtrunque quod boous author crea-
uit bonum eſt? iſte fatebitur, Tunc illi eum ſuo gladio
iugulabuot infereotes concluſionem eius & dicētes, Si
igitur ſpirit⁹ bonus & caro bona vt à bono authore cō
dita, quî fieri poteſt, vt duo bona ſibi poſsint eſſe cōtra-
ria? Hic forte ille reſpondebit, Date veniam, quia non
debui dicere cuicunque baptizato carnē non poſſe eſſe
cōtrariam, vt hoc modo vobis nō baptizatis contrariā
confiterer, ſed ſine vlla exceptione dicere debui carnē
nulli eſſe cōtrariam. Ecce quò ſeipſe cōpingit, ecce quæ
Roma. 7. loquitur qui nō vult clamare cum Apoſtolo, Quis me
liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum
Chriſtum dominum noſtrum. Sed cur, inquit, clamem
iam baptizatus in Chriſto, illi hoc clamant qui nondū
tale beneficium perceperunt, quorum in ſe voces figu-
rabat Apoſtolus, ſi tamen vel hoc dicūt. Sed naturę iſta
defenſio, nec illos hac voce exclamare permittit. Neq;
enim in baptizatis natura eſt, & in non baptizatis natu
Ibidem. ra non eſt, Aut ſi vel in illis viciata eſſe conceditur, vt
non ſine cauſa clament, Infœlix homo, quis me libera-

bit de corpore mortis huius, eiſq; ſubueniatur in eo qđ D
ſequitur, Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum no-
ſtrum, coocedatur iam tandem aliquādo humanā me-
dico Chriſto indigere naturam. Quæro autem, vbi *Corp⁹ mor-*
natura iſtā perdiderit libertatem quā ſibi dari exoptat *tis vitiū eſt,*
cum dicit, Quis me liberabit de corpore mortis huius? *nō ſubſtan-*
Non enim & ille ſubſtantiam carnis accuſat, cum dicit *tia.*
liberari ſe cupere de corpore mortis huius, cum etiam *Cap. LV.*
corporis ſicut aoimæ natura deo bono authori tribuen
da ſit. Sed vtique de viciis corporis dicit, Nam de cor-
pore mors corporis ſeparat, ſed contracta ex illo vicia
cohærēt, quibus iuſta pœna debetur, quam etiam in in-
ferno ille diues inuenit. Hinc ſe non poterat vtique li- *Lucæ. 16.*
berare qui dicit, Quis me liberabit de corpore mortis
huius? Vbicuoque autem iſtam perdiderit libertatem,
certe inſeparabilis eſt poſsibilitas illa naturæ, habet poſ
ſe per naturale ſubſidium, habet velle per liberum arbi-
trium, cur quærit baptiſmatis ſacramentum? An prop-
ter commiſſa præterita, vt ea tantum ignoſcantur quæ
fieri infecta non poſſuot? Dimitte hominem, clamet
quod clamabat. Noo enim tantum deſiderat, vt per in-
dulgennam ſit de præteritis impunitus, ſed etiam vt ſit E
de cætero ad non peccandum fortis & validus. Con- *Roman. 7.*
delectatur enim legi dei ſecuodum interiorem homi-
nem, videt autem aliam legem in membris ſuis repu-
gnantem legi mentis ſuæ, videt eſſe, non recolit fuiſſe,
præſentibus vrgetur, noo præterita remioiſcitur. Nec
tantum repugnantem vider, verumetiam captiuantem
ſe in lege peccati, quæ eſt in membris eius, nō quæ fuit,
Hinc eſt quod clamat, Infœlix homo, quis me liberabit
de corpore mortis huius? Sinatur orare, ſinatur adiuto-
rium medici potentiſsimi flagitare. Quid contradici-
tur? quid obſtrepitur? quid miſer miſericordiam Chri-
ſti petere prohibetur, & hoc à Chriſtianis? Nam & illi *Matth. 20.*
cum Chriſto ambulabant, qui cæcos lumen clamando
petere prohibebant, ſed etiam inter tumultum contra-
dicentium audit ille clamantem, vnde huic reſpōſum
eſt, Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominū noſtrum.
Porrò ſi ab iſtis vel hoc impetramus, vt nōdum bapti-
zati implorent auxilium gratiæ ſaluatoris, non eſt hoc
quidem parū aduerſus illam falſam defenſionē tanquā
ſibi ſufficientis naturæ & poteſtatis liberi arbitrij. Neq;
enim ſibi ſufficit qui dicit, Infœlix ego homo quis me li
berabit: aut plenā libertatem habere dicendus eſt, qui ſe F
adhuc poſtulat liberari. Veruntamen etiam illud vi- *Cap. LVI.*
deamus, vtrum illi qui baptizati ſunt faciant bona quæ
volunt, nulla carnis cōcupiſcētia repugnāte. Sed quid
hinc dicamus, ipſe cōmemorat, vbi cōcludens hunc lo
cum, vt diximus, inquit, illud quo continetur. Caro cō- *Galat. 5.*
cupiſcit aduerſus ſpiritū: non de carnis ſubſtātia, ſed de
operibus ſubſtantię ſentire neceſſe eſt. Hoc & nos dici-
mus, nō de carnis ſubſtātia, ſed de operibus dictum quę
veniunt de carnali concupiſcētia, de peccato ſcilicet de
quo præcipit, vt non regnet in noſtro mortali corpore *Roman. 6.*
ad obediendū deſideriis eius. Nec attēdit etiam ipſe *Cap. LVII.*
iam baptizatis fuiſſe dictum, Caro cōcupiſcit aduerſum *Galat. 5.*
ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnē, vt non ea quæ vul-
tis faciatis: Et ne ab ipſa pugna deſides faceret, & p hāc
ſententiam laxamentū peccandi deduſſe videretur ad-
iungit, Quòd ſi ſpiritu ducimini, nō adhuc eſtis ſub le-
ge. Sub lege eſt enim, qui timore ſupplicij quod lex mi-
natur nō amore iuſticiæ ſe ſentit abſtinere ab opere pec
cati, nōdum liber nec alienus à volūtate peccandi: in ip
ſa enim voluntate reus eſt, qua mallet ſi fieri poſſet, non
eſſe quod timeat, vt libere faciat qđ occulte deſiderat.

G Ergo ſi ſpiritu, inquit, ducimini, non adhuc eſtis ſub lege: vtique lege quæ timorem incutit, non tribuit chari-
Roma.5. tatem, quæ charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, non per legis literam, ſed per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Hæc eſt lex libertatis, non ſeruitutis, quia charitatis vtique, non timoris. De qua & Iacobus Apo-
Iacobi.1. ſtolus ait, Qui autem perſpexerit in legem perfectam libertatis. Vnde & ille non quidem iam lege dei terreba-
Roma.7. tur vt ſeruus, ſed condelectabatur ei ſecũdum interiorem hominẽ. Videt tamen adhuc aliam legem in mẽbris ſuis, repugnantem legi mentis ſuæ. Ita & hic, Si ſpiritu, inquit, ducimini, non adhuc eſtis ſub lege. Inquantum quiſq; ſpiritu ducitur, non eſt ſub lege: quia inquãtum cõdelectatur legi dei, nõ eſt ſub legis timore: quia
Ca. LVIII. timor tormentũ habet non delectationem. Proinde ſi recte ſentimus, ſicut pro membris ſanatis gratias agere, ita pro ſanandis orare debemus, vt abſolutiſsima cui nihil addi poſsit ſanitate, perfecta dei ſuauitate, plena libertate perfruamur. Nõ enim abnuimus humanã naturam poſſe eſſe ſine peccato, aut vllo modo negare debemus perfici poſſe, quam proficere nõ negamus, ſed
H gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, eo adiuuante fieri dicimus, vt iuſta & beata ſit, à quo creata eſt vt ſit. Facile itaque refellitur quod à quibuſdam ſibi dicit opponi, Diabolus nobis aduerſatur. Prorſus huic obiectioni eadem verba reſpõdemus, quæ ipſe re-
Iacobi.4. ſpõdit, Reſiſtamus illi & fugiet. Reſiſtite, inquit beatus Apoſtolus, diabolo & fugiet à vobis. Vnde animaduertendum eſt quid poſsit his nocere quos fugit, vel quam virtutem habere intelligẽdus ſit, qui ſolis præualere nõ reſiſtẽtibus poteſt. Hæc & mea verba ſunt, verius enim dici nõ poteſt. Sed hoc intereſt inter nos & iſtos, quòd nos etiam cum diabolo reſiſtimus, poſcendum dei adiutorium, non ſolum non negamus, verumetiam prædicamus: iſti autem tantam tribuunt poteſtatem voluntati, vt pietati auferant orationem. Nam vtique vt diabolo reſiſtamus & fugiat à nobis, ideo precantes dici-
Matth.6. mus, Ne nos inferas in tentationem: ideo & admoniti ſumus tanquã ab Imperatore milites exhortante & di-
Marci.14. cente, Vigilate & orate ne intretis in tentationem.

Cap. LIX. Quòd vero contra eos diſputat qui dicunt, Et quis nolit ſine peccato eſſe, ſi hoc in hominis eſſet poſitum
I poteſtate? Recte quidem diſputat, hoc ipſo eos cõfiteri non eſſe impoſsibile, quia hoc vel multi, vel omnes volunt, ſed hoc vnde ſit poſsibile confiteatur, & pax eſt. Ipſa eſt enim gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum, qua omnino iſte nos orantes adiuuari vt nõ peccemus, nuſquam dicere voluit. Quod ſi forte latenter ſentit, ignoſcat aliter ſuſpicantibus. Ipſe enim hoc facit, qui cum tantam de hac re patiatur inuidiam, ſentire id vult & confiteri non vult. Quid erat magnum vt hoc diceret, cum præſertim ſibi hoc tanquã ex perſona aduerſariorum oppoſitum tractare & aperire ſuſceperit? cur illic ſolam naturã defendere voluit, & quia homo ita creatus eſt, vt non peccare poſſet, ſi peccare noluiſſet aſſeruit, ac per hoc quòd ita creatus eſt eam poſsibilitatem ad gratiam dei pertinere definiuit, qua poſsibilitate ſi noluerit peccare, non peccat, & noluerit aliquid dicere de eo, quòd ipſa natura gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrũ vel ſanatur quia viciata eſt, vel
Cap. LX. quia ſibi non ſufficit adiuuatur? Vtrum enim in hoc ſeculo fuerit, vel ſit, vel poſsit eſſe aliquis ita iuſte viuẽs, vt nullum habeat omnino peccatum, poteſt eſſe aliqua quæſtio inter veros pioſq; Chriſtianos, poſſe tamẽ eſſe certe poſt hanc vitam quiſquis ambigit deſipit. Sed ego nec de iſta vita volo cõtendere. Quanquam enim mi- K
hi non videatur aliter intelligendũ quod ſcriptum eſt, Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens, & ſi *Pſal.142.*
qua ſimilia, vt tamen poſsit oſtendi, vel hæc teſtimonia melius aliter intelligi poſſe, vel perfectam plenámque iuſticiam cui prorſus nihil addendum ſit, & vel heri fuiſſe in aliquo, dum in iſto corpore viueret, & hodiè eſſe, & cras futuram, dum tamen longe plures ſint, qui cum ſibi vſque ad vltimum vitæ huius diem neceſſariũ eſſe non dubitent, vt veraciter dicant, Dimitte nobis *Matth.6.*
debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: ſpem ſuam tamẽ in Chriſto atque in eius promiſſionibus veram, certam, firmam eſſe confidant, nullo tamen modo niſi adiuuante gratia ſaluatoris Chriſti crucifixi, & dono ſpiritus eius, vel quoſlibet ad pleniſsimam perfectionem, vel quenquam ad qualemcunque profectum veræ piæq; iuſticiæ peruenire, qui negauerit, neſcio vtrum recte poſsit in qualiumcunque Chriſtianorum numero deputari. Ac per hoc & ea te- *Teſtimonia*
ſtimonia, quæ non quidem de ſcripturis canonicis, ſed *humana.*
de quibuſdã catholicorum tractatorum opuſculis po- *Cap. LXI.*
ſuit, volens occurrere iis qui eum ſolum dicerent iſtã L
defendere, ita ſunt media, vt neque cõtra noſtram ſententiam ſint, neque contra ipſius. In quibus etiam nonnihil de libris meis interponere voluit, me quoque aliquem deputans, qui cum illis commemorari dignus viderer, Vnde ingratus eſſe non debeo, & familiariore affectu nolo vt erret, qui hunc mihi detulit honorem. Prima enim quæ poſuit, quia nomen eius qui ea dixit,
non ibi legi, ſiue quia illa* non ſcripſit, ſiue quia codex **aliàs, ille.*
quem miſiſtis, id aliqua forte mendoſitate non habuit, pertractare quid opus eſt? Maxime quoniam me in huiuſmodi quorumlibet hominum ſcriptis liberum, quia ſolis canonicis debeo ſine vlla recuſatione conſenſum: nõnihil mouet quod de illius ſcriptis cuius nomen nõ ibi inueni, ille poſuit. Oportuit magiſtrum doctorémque virtutum homini ſimillimum fieri, vt vincendò peccatum doceat hominem vincere poſſe peccatum. Quo modo enim dictum ſit author huius ſententię viderit, qualiter poſsit exponere, dum tamen nos mini-
me dubitemus peccatum Chriſtum in ſe non habuiſſe *Roma.8.*
quod vinceret, qui natus eſt in ſimilitudine carnis pec- M
cati, non in carne peccati. Aliud eiuſdem ita poſuit, & iterum in deſideriis carnis edomitis, doceret non neceſsitatis eſſe peccare, ſed propriæ voluntatis. Ego deſideria carnis, illicitam concupiſcentiam hic dictam
accipio, (ſicuti eſt fames, ſitis, refectio laſsitudinis, *†aliàs, Ego*
& ſi quid huiuſmodi eſt, Per hæc enim quidam quan- *deſid. car. ſi*
uis ea ſint inculpabilia, in culpas decidunt, quod ab il- *nõ illicita-*
lo ſaluatore abfuit, etiam ſi hæc in eo fuiſſe propter ſi- *rũ concupi-*
militudinem carnis peccati, Euangelio teſte videamus. *ſcentiarum*

Beatus vero Hilarius cuius verba hæc poſuit, Non *hic dicun-*
enim niſi ſpiritu perfecti & immortalite mutati, quod *tur, acci-*
ſolis mundis corde diſpoſitum eſt, hoc quod in deo eſt *pio &c.*
immortalitate cernemus, quid dixerit contra id quod *Cap. LXII.*
dicimus, vel quid iſtum adiuuet vere neſcio, niſi quia poſſe eſſe hominem mundo corde teſtatus eſt. Quod quis negat? Sed gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, non ſola arbitrij libertate, Item quod eum dixiſſe commemorat, Quas Iob literas legerat, vt abſtineret ſe ab omni re maligna, quia deum ſola mente viciis non admixta venerabatur, deum autem colere iuſticiæ proprium officium eſt. Quid feciſſet Iob dixit, nõ quod in hoc ſeculo perfeciſſet, aut ſine gratia ſaluatoris, quẽ etiam prophetauit, vel feciſſet vel perfeciſſet?

Abſtinet

A Abſtinet enim ſe ab omni re mala, etiam qui habet pec
catum,quod in ſe regnare non ſinit,cui ſurrepit impro
banda cogitatio, quam peruenire ad finem operis non
permittit.Sed aliud eſt nõ habere peccatum: aliud non
obedire deſideriis eius. Aliud eſt implere quod præcep-
Exod.20. tum eſt.Non concupiſces, Et aliud eſt per quẽdam ab-
ſtinẽtiæ conatum ſaltem id agere quod item ſcriptum
Eccli.18. eſt,Poſt concupiſcentias tuas nõ eas: nihil horũ tamen
ſcire ſe recte poſſe,ſine gratia ſaluatoris.Facere eſt ergo
iuſticiam,in vero dei cultu cum interno concupiſcen-
tiæ malo interna cõflictatione pugnare,Perficere autẽ,
omnino aduerſarium nõ habere. Nã qui pugnat,& ad-
huc periclitatur,& aliquando percutitur,& etiam ſi nõ
ſternitur:Qui autem non habet aduerſarium, plena pa
ce lætatur,Et ipſe eſſe ſine peccato veriſsime dicitur,in
quo nullum habitat peccatum,non qui per abſtinentiã
Roman.7. mali operis dicit,Iam nõ ego operor illud, ſed id quod
in me habitat peccatum. Nam & ipſe Iob de peccatis
ſuis non tacet,& vtiq; huic amico veſtro merito placet
humilitatem nullo modo in falſitatis parte ponẽdam.
B Vnde id quod Iob confitetur, quia verax dei cultor eſt,
Hilarius. proculdubio veraciter confitetur,Et ipſe Hilarius cum
Pſal.118. locum Pſalmi exponeret vbi ſcriptum eſt,Spreuiſti om
*†al.iuſti- nes diſcedentes à iudiciis * † tuis,ait,Si enim deus pec-
ficationib*. catores ſperneret,omnes vtiq; ſperneret: quia ſine pec-
cato nemo eſt.Sed ſpernit diſcedẽtes à ſe, quos apoſta-
tas vocat. Videtis quemadmodum non dixerit,quia ſi-
ne peccato nemo fuerit, tanquam de præteritis loquẽs,
ſed quòd ſine peccato nemo ſit, vnde quidẽ vt dixi nõ
contẽdo.Quiſquis enim nõ cedit Ioanni Apoſtolo qui
1.Ioan.1. nec ipſe ait, Si dixerimus quia peccatum nõ habemus:
ſed,nõ habemus,Epiſcopo Hilario quo modo ceſſurus
eſt?Pro gratia Chriſti clamo,ſine qua nemo iuſtificatur
tanquam ſufficiente naturæ libero arbitrio, Imò ipſe
Ioan.15. pro ea clamat, ei credatur dicenti, Sine me nihil pote-
Ca.LXIII. ſtis facere. Sanctus autem Ambroſius reuera in eo
Ambroſius loco quem iſte cõmemorat, illis reſiſtit qui dicunt ho-
Super Lucã minem nõ eſſe poſſe ſine peccato in hac vita. Vt enim
Luca.1. ea diceret accepit occaſionem de Zacharia & Elizabet,
ꝙ in Euangelio cõmemorati ſunt ambulaſſe in omni-
bus iuſtificationibus legis ſine querela. Nunquid tamẽ
negat gratia dei fieri per Ieſum Chriſtum dominũ no-
C ſtrum? Ex qua fide etiam ante eius paſsionem iuſtos vi-
xiſſe non dubium eſt,qui præſtat ſpiritum ſanctum,qui
datus eſt nobis, per quẽ diffunditur charitas in cordi-
bus noſtris,qua vna iuſti ſunt quicunq; iuſti ſunt, Quẽ
ſpiritum memoratus Epiſcopus etiam precibus impe-
trandum admonet.Ita illi voluntas diuinitus nõ adiu-
ta non ſufficit,vbi in hymno ſuo dicit, Votiſq; præſtat
ſedulis,ſanctum mereri ſpiritum.Cõmemorabo & ego
de hoc ipſo opere ſancti Ambroſij aliquid ex quo iſte
cõmemorauit quod commemorãdum putauit. Viſum
eſt,inquit,mihi.Poteſt non ſoli viſum eſſe quod viſum
ſibi eſſe declarat, Non enim voluntate tantum huma-
na viſum eſt,ſed ſicut placuit ei qui in me,inquit,loqui-
tur Chriſtus,qui vt id quod bonum eſt,nobis quoq; bo
num videri poſsit operatur. Quem enim miſeretur, &
vocat.Et ideo qui Chriſtum ſequitur,poteſt interroga-
tus cur eſſe voluerit Chriſtianus, reſpondere,viſum eſt
mihi. Quod cũ dicit,nõ negat deo viſum, A deo enim
præparatur voluntas hominum: vt enim deus honori-
ficetur à ſancto, dei gratia eſt. Ecce quid iſte ſapiat, Si
verbis Ambroſij delectatur,quòd à deo præparatur vo
luntas hominum,& nulla, vel non magna quæſtio eſt,
quis vel quãdo perficiatur, dum tamẽ ſine gratia Chri-

ſti idipſum fieri poſſe minime dubitetur: deinde quan- D
tum erat vt attenderet iſte vnum verſum de Ambroſij
verbis quæ poſuit:cum enim ille dixiſſet,Nam cum Ec-
cleſia ex gentibus,hoc eſt, peccatoribus congregata ſit,
quo modo ex maculatis immaculata poteſt eſſe,niſi pri
mo per Chriſti gratiã abluta delicto ſit? Deinde quòd
per qualitatem nõ peccandi abſtineat à delictis,ille ad-
dit,quod iſte apparet cur addere noluerit. Ait nanque
ille,Nec ab initio immaculata, humanæ enim hoc im-
poſsibile naturæ, ſed per dei gratiam & qualitatem ſui,
quia iam non peccat,fit vt immaculata videatur. Hæc
verba iſte,cur non addiderit, quis non intelligat? Hoc
agitur vtique nũc in hoc ſeculo,vt ad iſtam quam om-
nes ſancti cupiunt immaculatiſsimam puritatem Ec-
cleſia ſancta perueniat, quæ in futuro ſeculo neque ali-
quo malorum hominum ſibi permixto, neq; aliqua in
ſe lege peccati reſiſtẽte legi mentis ducat mundiſsimã
vitam in æternitate diuina. Tamen attendat iſte quid
ſecundum ſcripturas Ambroſius Epiſcopus ſcripſerit,
Nec ab initio immaculata, humanæ enim hoc impoſ-
ſibile naturæ. Vtique enim ab initio dicit quo ex Adam
naſcimur. Nam & ipſe Adam immaculatus proculdu- E
bio factus eſt. Sed in eis qui ſunt natura filij iræ,ducen-
tes ex illo quod viciatum eſt,in illo ab initio eſſe imma
culatos,humanæ naturæ impoſsibile definiuit. Item Ca.LXIIII.
Ioannes Conſtantinopolitanus Epiſcopus,cuius poſuit
ſententiam, dicit peccatum non eſſe ſubſtantiam, ſed
actum malignum: quis hoc negat? Et quia non eſt na-
turale,ideo contra illud legem datam, & quòd de arbi
trij libertate deſcendit etiam hoc quis negat? Sed non
id agitur de humana natura quę in hac vita eſt,ſed agi-
tur de gratia dei qua ſanatur per medicum Chriſtum,
quo non indigeret ſi ſana eſſet, quæ ab iſto tãquam ſa-
na vel tanquam ſibi ſufficiente voluntatis arbitrio poſ- Hęc ſunt
ſe non peccare defenditur. Quis item Chriſtianus igno verba Six-
rat, quod beatiſsimum Sixtum Romanæ Eccleſiæ Epi- ti philoſo-
ſcopum & domini martyrem dixiſſe cõmemorat, quia phi.
libertatem arbitrij ſui permiſit hominibus deus, vt pu- Vide in re-
re & ſine peccato viuentes ſimiles fiant deo. Sed ad ip- tract.2.
ſum arbitrium pertinet vocantem audire & credere,& cap.42.
ab eo in quem credit non peccandi adiutorium poſtu
late. Nam vtique cum dicit, ſimiles fiant deo,per cha- Roman.5.
ritatem dei futuri ſunt ſimiles deo, quæ diffuſa eſt in F
cordibus noſtris, non naturæ poſsibilitate, nec libero
arbitrio quod eſt in nobis, ſed per ſpiritum ſanctũ qui
datus eſt nobis. Et quod dicit idem martyr, Templum
ſanctum eſt deo mẽs pura, & altare optimum eſt ei cor
mũdum & ſine peccato, quis neſcit ad iſtam perfectio-
nem perducendum cor mundum,dum interior homo 2.Corin.4.
renouatur de die in diem, non tamẽ ſine gratia dei per
Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, Item quod ait
ipſe,Vir caſtus & ſine peccato poteſtatem accepit à deo
eſſe filius dei: vtiq; admonuit, ne cum quiſquam factus
fuerit ita caſtus & ſine peccato, quod vbi & quando in
eo perficiatur nonnulla quæſtio eſt, ſed inter pios bene
quæritur, inter quos tamen conſtat fieri poſſe, & ſine 1.Timot.2.
mediatore dei & hominum homine Chriſto Ieſu fieri
non poſſe, Tamen vt dicere cœperam, prudenter Six-
tus admonuit, ne cum fuerit quiſquam talis factus, &
per hoc recte inter filios dei deputatus, putetur ipſius
fuiſſe poteſtatis, quam per gratiam accepit à deo, cum
eam non haberet in natura iam viciata atque deprauа-
ta,ſicut in Euangelio legitur,Quotquot autem recepe- Ioan.1.
runt eum, dedit eis poteſtatẽ filios dei fieri, quod vtiq;
nõ erant per naturam,nec omnino eſſent, niſi eum re-

G cipiendo accepiſſent per eius gratiam huiuſmodi pote-
ſtatem . Hæc eſt poteſtas quam ſibi vindicat fortitudo
Roman.5. charitatis,quæ nõ eſt in nobis , niſi per ſpiritum ſanctũ
Cap.LXV. qui datus eſt nobis. Quod vero presbyter venerabi-
Hieronym⁹ lis Hieronymus dixit,in iis quæ illum dixiſſe cõmemo-
Matth.5. rat , cũ exponeret quod ſcriptũ eſt , Beati mũdo corde,
quoniam ipſi deum videbunt: quos non arguit cõſcien
tia vlla peccati,& adiecit, Mundus mundo corde con
ſpicitur,templum dei nõ poteſt eſſe pollutũ:hoc vtique
agitur in nobis conando,laborando,orãdo, impetran
do , vt ad illam perfectionẽ in qua poſsimus deũ mun-
do corde conſpicere,eius gratia perducamur per Ieſum
Chriſtum dominum noſtrum. Item quod ait à memo-
rato dictum eſſe presbytero, liberi arbitrij nos cõdidit
deus, nec ad virtutẽ, nec ad vicia neceſsitate trahimur,
alioquin vbi neceſsitas,nec corona eſt:quis non agno-
ſcat?quis non toto corde ſuſcipiat? Quis aliter conditã
humanam neget eſſe naturam ? Sed in rectofaciendo,
H ideo nullum eſt vinculuoi neceſsitatis, quia libertas eſt
Ca. LXVI. charitatis. Redi ergo ad apoſtolicã ſententiam,Cha
Roman.5. ritas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſan
Pſal.67. ctum qui datus eſt nobis. A quo niſi ab illo,qui aſcẽdit
Ephes.4. io altũ, captiuauit captiuitatẽ , dedit dona hominibus?
Quòd autem ex viciis naturæ, noo ex conditione natu
ræ ſit quædam peccaodi neceſsitas,audiat homo,atque
vt eadem neceſsitas nõ ſit,diſcat deo dicere: De neceſ-
ſitatibus meis educ me : quia & in huiuſmodi oratione
certameo eſt aduerſus tentatorẽ de ipſa contra nos oe-
ceſsitate pugnantẽ, ac per hoc opitulante gratia per Ie-
ſum Chriſtum dominum noſtrum , & mala neceſsitas
Ca.LXVII. remouebitur,& libertas plena tribuetur. Veniamus
Lib.3. de li ad nos, Item,inquit, Auguſtinus Epiſcopus io libris de
bero arbi- libero arbitrio , Quæcunque iſta cauſa eſt voluntatis, ſi
trio cap.18. non poteſt ei reſiſti,ſine peccato ei ceditur:ſi autem po-
teſt,non ei cedatur & nõ peccabitur. An forte fallit in-
cautum? ergo caueat ne fallatur, an tanta fallacia eſt vt
caueri omnino non poſsit:ſi ita eſt, nulla ergo peccata
2.ſent.diſt. ſunt. Quis enim peccat in eo quod caueri oullo modo
28.c.quòd poteſt?Peccatur autem, caueri igitur poteſt . Agnoſco,
vero. verba mea ſunt ,ſed etiã ipſe dignetur agnoſcere ſupe-
I rius cuncta quæ dicta ſunt. De gratia quippe dei agitur,
quę nobis per mediatorem medicina opitulatur,nõ de
impoſsibilitate iuſticiæ.Poteſt ergo ei cauſę quicunque
illa eſt,reſiſti,poteſt planè.Nam in hoc adiutorium po-
Matth.6. ſtulamus,dicentes,Ne nos inferas in tẽtationem: quod
adiutorium non poſceremus,ſi reſiſti nullo modo poſ-
ſe crederemus. Poteſt peccatum caueri , ſed opitulaote
illo,qui nnn poteſt falli . Nam & hoc ipſum ad cauen-
dum peccatum pertinet, ſi veraciter dicimus , Dimitte
nobis debita noſtra,ſicut & nos dimittimus debitorib⁹
noſtris.Duobus enim modis etiam in corpore cauetur
morbi malum,& vt non accidat,& vt ſi acciderit, cito
ſanetur.Vt nõ accidat, caueamus dicendo,Ne nos in-
feras in tentationem.Vt cito ſanetur,caueamus dicen-
do,Dimitte nobis debita oostra . Siue ergo immineat,
ſiue inſit,caueri igitur poteſt.Sed vt nõ tantum illi, ve-
rumetiam iis qui eoſdẽ libros meos , quos iſte legit de
libero arbitrio non legerunt, atque illis non lectis,hũc
forſitan legunt , de hac re ſententia mea ſatis appareat,
ex ipſis libris commemorare me oportet , quod iſte ſi
ſentiret atque in ſuis literis poneret , nulla inter nos de
hac re controuerſia remaneret . Continuo quippe poſt
verba mea quę iſte commemorauit,quod occurrere po
terat ipſe ſubieci,& quantum potui pertractaui, dicens,
Et tamen etiam per ignorantiam facta quædam im-
probantur & corrigenda iudicantur , ſicut in diuinis K
authoritatib⁹ legimus , Atque hinc adhibitis exemplis, *Lib.3. de li*
etiam de infirmitate locutus ſum , dicens , Suot etiam *bero arbi-*
neceſsitate facta improbanda, vbi vult homo recte fa- *trio cap.18.*
cere & non poteſt. Nam vnde ſunt illæ voces,nõ enim *2.ſen.d.38.*
quod volo facio bonũ,ſed quod odi malum, hoc ago? *c.quòd au-*
Atque aliis iſtic in hanc ſententiam commemoratis te- *tem, & ca.*
ſtimoniis diuinorum eloquiorum . Sed hæc inquam, *illud antẽ.*
omnia hominum ſunt voces ex illa mortis damnatio- *& cap. ad*
ne venientium.Nam ſi non eſt iſta pœna hominis , ſed *Roma.7.*
natura,nulla iſta peccata ſunt.Deide paulopoſt,Relin-
quitur ergo,inquam,vt hæc pœna iuſta de damnatione
hominis veniat. Nec mirandõ eſt,quòd vel igoorãdo,
non habet liberum arbitrium voluntatis ad eligendum
quid recte faciat , vel reſiſtendo carnali conſuetudini,
quæ violẽtia mortalis ſucceſsionis quodã modo natu-
raliter inoleuit. Videat quid recte faciẽdum ſit & velit,
nec poſsit implere. Illa eſt enim peccati pœna iuſtiſsima
vt amittat quiſq; quo bene vti noluit,cum ſine vlla poſ L
ſet difficultate vti ſi vellet. Id eſt,autem, vt qui ſciens re
cte non facit, amittat ſcire quod rectum ſit , & qui re-
ctum facere cum poſſet noluit , amittat poſſe cum ve-
lit.Nam ſunt reuera omni peccanti animæ duo iſta pœ
nalia,ignorantia,& difficultas, Ex ignorantia dehone-
ſtat error,ex difficultate cruciatus affligit. Sed approba-
re falſa pro veris,vt erret inuitus, & reſiſtente atque tor
quente dolore carnalis vioculi non poſſe à libidinoſis *3.ſen.d.15.*
operibus temperare , non eſt natura inſtituti hominis, *cap. tradit*
ſed pœna damnati. Cum autem de libera voluntate re- *authoritas.*
cte faciendi loquimur , de illa ſcilicet,in qua homo fa-
ctus eſt loquimur. Hinc iam hominibus de ipſius igno-
rantiæ difficultatiſque in prolem primi hominis traie-
ctis intus, † atque transfuſis velut iuſtam querelam de- *† vicini.*
ponentibus ita reſpõſum eſt. Quibus breuiter,inquam, *Lib.3. de li*
reſpondetur,vt quieſcant & aduerſus deum murmura- *bero arbi-*
re deſiſtant. Recte enim fortaſſe quererentur, ſi erroris *trio ca.19.*
& libidinis nullus hominum victor exiſteret.Cum ve-
ro vbique ſit præſens, qui multis modis per creaturam
ſibi domino ſeruientem,auerſum vocet,doceat credẽ-
tem,conſoletur ſperantem, diligentem adhortetur,co
nantem adiuuet, exaudiat deprecantem . Non tibi de- M
putatur ad culpam quod inuitus ignoras, ſed quod ne-
gligis quęrere quod ignoras. Neque illud quòd vulne-
rata membra non colligis , ſed quod volentem ſanare
contemnis . Ita & exhortatus ſum quantũ potui ad re-
cte viuendum,& gratiam dei nõ euacuaui, ſine qua na-
tura humana iam contenebrata atq; viciata illuminari
non poteſt & ſanari . De qua re cum iſtis tota vertitur
quæſtio , ne gratiam dei quæ eſt in Chriſto Ieſu domi-
no noſtro, peruerſa naturæ defenſione fruſtremur . De
qua natura item paulopoſt dixi , etiam ipſam naturam
aliter dicimus, cum proprie loquimur naturam homi-
nis in qua primũ in ſuo genere inculpabilis factus eſt,
aliter iſtam io qua ex illius damnati pœoa , & ignari &
carni ſubditi naſcimur, iuxta quem modum dicit Apo
ſtolus , Fuimus enim & nos naturaliter filij iræ ſicut & *Ephes.2.*
cæteri. Si ergo volumus animos ad recte viuendum *Fides red-*
frigidos & pigros, Chriſtianis exhortationib⁹ excitare *dit dociles.*
& accendere,primitus exhortemur ad fidem qua Chri *C.LXVIII.*
ſtiani fiant, & eius nomini ſubiiciantur , ſine quo ſalui
eſſe non poſſunt. Si autem iam Chriſtiani ſunt,& recte
viuere negliguot , verberentur terroribus & præmio-
rum laudibus erigantur,ita ſanè,vt oõ ſolum ad bonas
actiones , verumetiam ad pias orationes eos exhorta-
ri meminerimus,atque hac inſtruere ſaoitate doctrinę,

vt &

A vt & illi gratias agant cum inſtituerint bene viuere, q́p aliquid ſine difficultate fecerint, & vbi difficultatẽ aliquam ſentiunt, fideliſsimis & perſeuerantiſsimis precibus & miſericordiæ promptis operibus facilitatẽ à domino impetrare perſiſtãt. Sic autem proficientes, vbi & quando pleniſsima iuſticia perficiantur, non nimis curo. Vbicunque autem & quandocunq; perfecti fuerint, non niſi gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum perfici poſſe confirmo. Sanè quando liquido cognouerint nullum peccatum ſe habere, nõ ſe dicãt non habere peccatum, ne veritas in eis non ſit, ſicut in eis
1. Ioan. 1. veritas non eſt, qui cum habeãt, non habere ſe dicunt.

Charitas leue facit iugum. Valde autem bona ſunt præcepta ſi legitime his vtamur. Eo quippe ipſo quo firmiſsime creditur deum iuſtum & bonũ, impoſsibilia non potuiſſe pręcipere, hinc
Ca. LXIX. admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus. Omnia quippe ſunt facilia charita-
Matth. 11. ti, cui vni Chriſti ſarcina leuis eſt, aut ea vna eſt ſarcina
1. Ioan. 5. ipſa quæ leuis eſt, ſecundum hoc dictum eſt, Et præcepta eius grauia non ſunt, vt cui grauia ſunt, conſideret non potuiſſe diuinitus dici, grauia nõ ſunt, niſi quia poteſt eſſe cordis affectus cui grauia nõ ſunt, & petat quo
B deſtituitur, vt impleat quod iubetur: Et quod dicitur ad
Deuter. 30. Iſraël in Deuteronomio, ſi pie, ſi ſancte, ſi ſpiritaliter intelligatur hoc idem ſignificat, quia vtique cum hoc teſtimonium cõmemoraſſet Apoſtolus, Prope eſt ver-
Roma. 10. bum in ore tuo, & in corde tuo: quod hic habet, in manibus tuis: in corde enim ſunt ſpiritales manus, hoc eſt, inquit, verbum fidei quod prædicamus. Conuerſus ergo quiſque ſicut ibi præcipitur ad dominũ deum ſuum ex toto corde ſuo, & ex tota anima ſua, mandatum dei non habebit graue: Quo modo eſt enim graue cum ſit dilectionis mandatum? Aut enim quiſque non diligit, & ideo graue eſt, aut diligit, & graue eſſe non poteſt.
Deuter. 30. Diligit autem, ſi quod illic admonetur Iſraël, cõuerſus
Ioan. 13. fuerit ad dominum deũ ſuum ex toto corde ſuo, & ex tota anima ſua: Mandatum, inquit, nouum do vobis, vt vos inuicem diligatis. Et qui diligit proximũ legem im-
Roman. 13. pleuit: & plenitudo legis charitas. Secundum hoc & illud dictum eſt, Si ambularent ſemitas bonas, inueniſ-
Pſal. 16. ſent vtique ſemitas iuſticię leues: Quo modo ergo dicitur, Propter verba labiorum tuorum ego cuſtodiui vias
Ca. LXX. duras: niſi quia vtrunq; verum eſt? Duræ ſunt timo-
C ri, leues amori. Charitas ergo inchoata, inchoata iuſticia eſt: charitas prouecta, prouecta iuſticia eſt: charitas magna, magna iuſticia eſt: charitas perfecta, perfecta iu-
1. Timot. 1. ſticia eſt: ſed charitas de corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta: quæ tunc maxima eſt in hac vita quando pro illa ipſa contemnitur vita. Sed miror ſi nõ habet quo creſcat cum de mortali exceſſerit vita: Vbicunque autem & quandocunque ita plena ſit, vt ei non
Roman. 5. ſit quod adiiciatur, non tamen diffunditur in cordibus noſtris, vel naturę vel voluntatis operibus† quę ſunt in
† opibus. nobis, ſed per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis, qui & infirmitati noſtræ opitulatur, & ſanitati cooperatur: Ipſa eſt enim gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, cui eſt cum patre & ſpiritu ſancto æternitas, bonitas, in ſecula ſeculorum.

Libri de natura & gratia

F I N I S.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENſis Epiſcopi, contra Pelagium & Celeſtium de gratia Chriſti, Liber Primus. D

Cap. I. QVANVTM de veſtra corporali & maxime ſpiritali ſalute gaudeamus ſynceriſsimi fratres, dilecti à deo Albine, Piniane, & Melania, quia effari non poſſumus, vobis cogitandum credendumque committimus, vt ea de quibus nos conſuluiſtis, potius iam loquamur: Feſtinante enim perlatore inter occupationes noſtras, multo apud Carthaginẽ quàm vbicunque alibi denſiores, quãtum deus donare dignatus eſt, vt potuimus, iſta dictauimus.

Profeßio Pelagij ſuſpecta. Scripſiſtis mihi cum Pelagio vos egiſſe, vt quæcũque aduerſus eum dicerentur ſcripto damnaret, eumq; dixiſſe audientibus vobis,
Cap. II. Anathemo qui vel ſentit vel dicit, gratiã dei quia Chriſtus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, E non ſolum per ſingulas horas, aut per ſingula momenta, ſed etiam per ſingulos actus noſtros nõ eſſe neceſſariam: Et qui hanc conantur auferre, pœnas ſortiuntur æternas. Quiſquis hęc audit & ſenſum eius ignorat, quẽ in libris ſuis ſatis euidenter expreſsit, non illis quos dicit inemendatos fuiſſe ſibi ſurreptos aut omnino ſuos negat, ſed in illis quos literis ſuis quas Romam miſit commemorat, omnino eum putat hoc ſentire quod veritas habet. Quiſquis autem quid in eis apertius dicat aduertit, debet habere etiam iſta verba ſuſpecta: Quia etſi gratiam dei, qua Chriſtus venit in mundum peccatores ſaluos facere, in ſola remiſsione peccatorum conſtituat, poteſt huic ſenſui iſta verba coaptare, dicens, Ideo eam per ſingulas horas, per ſingula momenta, & per actus ſingulos neceſſariam, vt ſemper in memoria retinentes & reminiſcentes dimiſſa nobis eſſe peccata, non peccemus vlterius, adiuti non aliqua ſubminiſtratione virtutis, ſed viribus propriæ voluntatis, quid ſibi remiſsione peccatorum præſtitum fuerit per actus ſingulos recordantes. Item quoniam ſolent dicere nobis F in eo Chriſtum ad non peccandum præbuiſſe adiutorium, quia iuſte ipſe viuendo iuſteq; docendo reliquit exemplum, poſſunt etiã ad hoc iſta verba coaptare, vt dicant, per ſingula momenta, per ſingulos actus neceſſariam nobis eſſe huiuſmodi gratiam: id eſt, vt in omni conuerſatione noſtra intueamur dominicæ conuerſationis exemplum. Perindet autem fides veſtra à confeſſione gratiæ, de qua quæſtio eſt, quam ſit diſtinguenda iſta confeſsio, & tamẽ obtegi poteſt iſtorum ambiguitate verborum.

Cap. III. Sed quid mirum? Quandoquidem ipſe Pelagius cum Epiſcopalibus geſtis ſine vlla recuſatione damnauerit eos, qui dicunt gratiam dei & adiutorium non ad ſingulos actus dari, ſed in libero arbitrio eſſe, vel in lege atque doctrina, vbi putabamus eius de hac re omnes tergiuerſationes eſſe conſumptas. Dãnauerit etiam eos, qui docent gratiam dei ſecundum merita noſtra dari, tamen in libris quos edidit pro libero arbitrio, quorum mentionem facit in Epiſtola quam Romam miſit, nihil aliud ſentire monſtratur, quàm id quod damnaſſe videbatur: Nam gratiam dei & adiutorium, quo adiuuamur ad non peccãdum, aut

in natura

G in natura & libero ponit arbitrio, aut in lege atque doctrina, vt videlicet cum adiuuat deus hominem, vt declinet à malo & faciat bonum, reuelando & oſtendendo quid fieri debeat, adiuuare credatur, nõ etiam cooperando & dilectionem inſpirando, vt id quod faciendum eſſe cognouerit, faciat. Nam cum tria conſtituat atq; diſtinguat, quibus diuina mandata dicit impleri, poſsibilitatem, voluntatem, & actionem: poſsibilitatẽ ſcilicet qua poteſt homo eſſe iuſtus: voluntatẽ, qua vult eſſe iuſtus: actionem, qua iuſtus eſt: horum trium primum, id eſt poſsibilitatem datam confitetur à creatore naturæ, nec eſſe in noſtra poteſtate, ſed eam nos habere etiam ſi nolimus: duo vero reliqua, id eſt, voluntatem & actionem, noſtra eſſe aſſerit, atq; ita nobis tribuit vt non niſi à nobis eſſe contendat. Deniq; gratia dei non iſta duo, quæ noſtra omnino vult eſſe: id eſt, volũtatem & actionem, ſed illam quę in poteſtate noſtra non eſt, & nobis ex deo eſt, id eſt, poſsibilitatem perhibet adiuuari, tanquam illa quæ noſtra ſunt, hoc eſt voluntas & actio, tam ſint valentia ad declioandum à malo, & faciendum bonum, vt diuino adiutorio non indigeant, H illud vero quod nobis ex deo eſt, hoc ſit inualidũ, id eſt poſsibilitas, vt ſemper gratiæ adiuuetur auxilio.

Cap. IIII. Sed ne quis forſitan dicat nos vel non recte intelligere quę loquitur, vel maleuolo animo in alium ſenſum quæ nõ ita dicta ſunt vertere, ipſa iam eius verba accipite, *Verba Pelagij.* Nos, inquit, ſic tria iſta diſtinguimus & certum velut in ordinem digeſta partimur: Primo loco poſſe ſtatuimus, ſecundo velle, tertio eſſe. Poſſe in natura, velle in arbitrio, eſſe in effectu locamus. Primum illud, id eſt, poſſe, ad deum proprie pertinet, qui illud creaturæ ſuæ cootulit: duo vero reliqua, hoc eſt velle & eſſe, ad hominem referenda ſunt, quia de arbitrij fonte deſcendunt. Ergo in voluntate & opere booo laus hominis eſt, imò & hominis & dei, qui ipſius voluntatis & operis poſsibilitatem dedit, quiq; ipſam poſsibilitatem gratiæ ſuæ adiuuat ſemper auxilio: Quòd vero homo poteſt velle bonum atque perficere, ſolius dei eſt. Poteſt itaque illud vnum eſſe, etiam ſi duo iſta non fuerint, iſta vero ſine illo eſſe non poſſunt. Itaque liberum mihi eſt, nec voluntatem bonam habere, nec actionem, nullo autẽ modo poſſum non habere poſsibilitatem boni, ineſt mihi etiam ſi noluero, nec ocium ſui aliquando in illo natu- I ra recipit. Quem nobis ſenſum exempla aliqua faciant clariorem. Quòd poſſumus videre oculis, noſtrum nõ eſt, quòd vero bene aut male videmus, hoc noſtrũ eſt. Et vt generaliter vniuerſa complectar, quòd poſſumus omne bonum facere, dicere, cogitare, illius eſt qui hoc poſſe donauit, qui hoc poſſe adiuuat. Quòd vero bene vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus, noſtrum eſt, quia hęc omnia vertere etiam in malum poſſumus. Vnde quod propter calumniam noſtram ſæpe repetẽdum eſt, cum dicimus hominem poſſe eſſe ſine peccato, & confeſsione poſsibilitatis acceptæ laudamus deum, qui nobis hoc poſſe largitus eſt. Nec eſt ibi vlla laudandi hominis occaſio, vbi ſolius dei cauſa tractatur: Non enim de velle, nec de eſſe, ſed tantummodo de eo quod poteſt eſſe, diſſeritur.

Cap. V. Ecce eſt totum dogma Pelagij in libro eius tertio pro libero arbitrio, his omnioo verbis diligenter expreſſum, quo tria iſta, vnum quod eſt poſſe, alterum quod eſt velle, tertium quod eſt eſſe, id eſt poſsibilitatem, voluntatem, actionem tanta ſubtilitate curauit diſtioguere, vt quandocunq; legimus vel audimus diuinæ gratię adiutorium confiteri, vt à malo declinemus bonumq; faciamus, ſiue in lege atq; doctrina, ſiue vbilibet conſtituat, ſciamus quod loquitur, Nec K errrmus, aliter eũ intelligendo quàm ſentit. Scire quippe debemus, quòd nec voluntatem noſtram, nec actionem diuino adiuuari credit auxilio, ſed ſolam poſsibilitatem voluntatis atque operis, quam ſolam io his tribus nos habere affirmat ex deo, tanquam hoc ſit infirmum quod ipſe deus poſuit io natura, cætera vero duo quæ noſtra eſſe voloit, ita ſint firma & fortia & ſibi ſufficientia, vt nullo iodigeant eius auxilio. Et ideo non adiuuet vt velimus, nõ adiuuet vt agamus, ſed taotummodo adiuuet vt velle & agere valeamus. Contrà autẽ Apoſtolus, cum timore, inquit, & tremore veſtram ipſorum operamini ſalutem. *Philip. 2.* Et vt ſcirent, quia non tantum in eo quod operari poſsint, hoc enim & in natura & in doctrina iam acceperant, ſed etiã in eo quod operantur diuinitus adiuueotur, non ait, deus eſt enim qui operatur in vobis poſſe: tanquam ipſi iam velle & operari per ſeipſos habeant, nec in his duobus adiutorio eius indigeant, ſed ait, Deus enim eſt qui operatur in vobis & velle & perficere: vel ſicut in alijs & maxime Græcis codicibus legitur, & velle & operari. *τὸ ἐνεργεῖν* Videte ſi nõ Apoſtolus gratiæ dei futuros aduerſarios ſancto ſpiritu tanto ante præuidit, & hęc duo, id eſt & velle & o- L perari, quæ iſte ita noſtra eſſe voluit, tanquam ipſa diuinæ gratię non adiuuentur auxilio, deum in nobis dicit operari.

Cap. VI. Neque Pelagius hinc incautos fallat & ſimplices, vel etiam ſeipſum quooiam cum dixiſſet, Ergo in volũtate & opere bono laus hominis eſt: velut correxit, atque addidit, imò & hominis & dei. Non enim hoc propterea dixit, quia ſecundum ſanam doctrinam intelligi voluit, quòd & velle & operari deus operetur in nobis, ſed cur hoc dixit, ſatis euidenter oſtendit continuo ſubiungendo. Qui ipſius volũtatis & operis poſsibilitatem dedit. Hanc autem poſsibilitatem in natura cum ponere, de verbis eius ſuperioribus clarum eſt. Sed ne nihil de gratia dixiſſe videretur, adiunxit, Quiq; ipſam poſsibilitatem gratiæ ſuæ adiuuat ſemper auxilio, *In tenui labor eſt.* non ait, ipſam voluntatem, vel ipſam operationẽ, quod ſi diceret, nõ abhorrere à doctrina Apoſtolica videretur. Sed ait, ipſam poſsibilitatem, illud videlicet ex tribus quod in natura locauit, gratiæ ſuæ adiuuat ſemper auxilio, vt ſcilicet in voluntate & actione, nõ ideo laus ſit & dei & hominis, quia ſi ſic vult homo, vt tamẽ eius voluntati deus ardorem dilectionis inſpiret, & ſic ope- M ratur homo, vt tamen deus cooperetur ſine cuius adiutorio, quis eſt homo? Sed ideo ad hanc laudem adiunxit & deum, quia niſi natura eſſet, in qua nos condidit, qua velle & agere poſſemus, nec vellemus nec ageremus. Hanc autem naturalem poſsibilitatem quòd adiuuari dei gratia cõfitetur, non eſt hic apertum, vel quam dicat gratiam, vel quatenus ea naturam ſentiat adiuuari, ſed ſicut alijs locis in quibus euidentius loquitur intelligi poteſt, non vult aliud accipi quàm legem atque doctrinã, qua naturalis poſsibilitas adiuuetur.

Cap. VII. Nam quodam loco ait, Hic nos imperitiſsimi hominum putant iniuriam diuinæ gratiæ facere, quia dicimus eam ſine voluntate noſtra nequaquã in oobis perficere ſanctitatem, quaſi deus gratiæ ſuæ aliquid imperauerit, & non illis quibus imperauit, etiam gratiæ ſuæ auxilium ſubminiſtret, vt quod per liberum homines facere iubentur arbitrium, facilius poſſent implere per gratiam. Et tanquam explicaturus quam dicat gratiam, ſecutus adiunxit, dicẽs, Quam nos non, vt tu putas, in lege tantummodo, ſed & io dei eſſe adiutorio cõfitemur. Quis non hic deſyderet, vt oſtendat, quam velit intelligi gratiam?

A gratiam? Propter hoc enim maxime de illo expectare debemus, vt dicat hoc quod dicit, non in lege tantummodo ſe gratiam confiteri. Sed nobis hac expectatione ſuſpenſis, quid addiderit intuemini, Adiuuat enim nos, inquit, deus per doctrinam & reuelationem ſuam, dum cordis noſtri oculos aperit, dum nobis ne præſentibus occupemur, futura demonſtrat, dum diaboli pandit inſidias, dũ nos multiformi & ineffabili dono gratiæ cœleſtis illuminat. Deinde ſententiam ſuam quadã velut abſolutione cõcludens, Qui hoc dicit, inquit, gratiam tibi videtur negare? An & liberum hominis arbitrium & dei gratiam confitetur? In his omnibus non receſsit à commendatione legis atque doctrinæ, hanc eſſe adiuuantem gratiam diligenter inculcans, & hoc exequẽs quod propoſuerat, cum diceret, Sed in dei eſſe adiutorio confitemur. Denique dei adiutorium multipliciter inſinuandum putauit, commemorãdo doctrinam & reuelationem, & oculorum cordis adapertionem, & demonſtrationem futurorum, & apertionem diabolicarum inſidiarum, & multiformem & ineffabilem dono gratiæ cœleſtis illuminationem, ad hoc vtique vt diuina præcepta & promiſſa diſcamus: *B* Hoc eſt, ergo gratiam dei ponere in lege atque doctrina.

Legis reuelatio nõ eſt gratia iuſtificans. Ca. VIII. Hic itaque apparet hanc eum gratiam confiteri, qua demonſtrat & reuelat deus quid agere debeamus, non qua donat atque adiuuat vt agamus, cum ad hoc potius valeat legis agnitio, ſi gratiæ deſit opitulatio, vt fiat mãdati præuaricatio. Vbi enim non eſt lex, ait Apoſtolus, *Roman. 4.* nec præuaricatio. Et concupiſcentiam neſciebam, niſi *Roman. 7.* lex diceret, Non concupiſces. *Exod. 20.* Ac per hoc vſque adeo aliud eſt lex, aliud eſt gratia, vt lex non ſolum nihil proſit, verumetiam plurimum obſit, niſi adiuuet gratia, & hæc oſtendatur legis vtilitas, quoniam quos facit præuaricationis reos, cogit confugere ad gratiam liberandos, & vt concupiſcentias malas ſuperent adiuuandos. Iubet enim magis quàm iuuat, docet morbum eſſe, non ſanat, imò ab ea potius quòd nõ ſanatur augetur, vt attẽtius & ſollicitius gratiæ medicina quæratur. *2. Corin. 3.* Quia litera occidit, ſpiritus autem viuificat. *Galat. 3.* Si enim data eſſet lex quæ poſſet iuſtificare, omnino ex lege eſſet iuſticia. Inquantum tamen lex adiuuet, adiungit & dicit, Sed concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſsio ex *C* fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Itaque lex, inquit, pædagogus noſter fuit in Chriſto Ieſu. Hoc ipſum ergo ſuperbis eſt vtile, ſub peccato arctius manifeſtiuſq; concludi, ne ad faciendam iuſticiam de liberi arbitrij quaſi propriis viribus præſumatur, ſed omne os obſtruatur, & reus fiat omnis mundus deo, quia non iuſtificabitur ex lege omnis caro coram illo. *Roman. 3.* Per legẽ enim cognitio peccati, nunc autem ſine lege iuſticia dei manifeſtata eſt, teſtificata per legem & Prophetas. Quo modo ergo ſine lege manifeſtata, ſi per legem teſtificata? Non ita ſine lege manifeſtata, ſed ſine lege iuſticia, quia iuſticia dei eſt, id eſt, quæ nobis non ex lege ſit, ſed ex deo, non quæ illo imperante cognoſcẽdo timeatur, ſed quæ illo donante diligendo teneatur, vt & qui gloriatur, in domino glorietur. *1. Corint. 1.*

Cap. IX. Quid ergo eſt, quòd iſte legem atque doctrinam deputat gratiam, qua iuuamur ad operandam iuſticiam, quæ vt multum adiuuet, ad hoc adiuuat vt gratia requiratur? Nemo enim poteſt legem implere per legem. *Roman. 13.* Plenitudo enim legis charitas: *Roman. 5.* Charitas autem dei nõ per legem diffuſa eſt in cordibus noſtris, ſed per ſpiritum ſanctũ qui datus eſt nobis. Proinde per legem gratia demonſtratur, vt lex per gratiam compleatur. Quid enim iuuat Pelagium, quia diuerſis verbis eandem rem dicit, vt non intelligatur *D* in lege atque doctrina gratiam cõſtituere, qua poſsibilitatem naturæ aſſerit adiuuari? Quantum autem exiſtimo, ideo veretur intelligi, quia damnauit eos, qui dicunt gratiam dei & adiutorium non ad ſingulus actus dari, ſed in libero arbitrio eſſe, vel in lege atque doctrina, & tamen latere ſe putat, cum aliis atque aliis locutionibus verſat ſignificationem legis atque doctrinæ.

Gratia proprie iuſtificans quæ. Cap. X. Et alio quippe loco, cum diu aſſeruiſſet, non adiutorio dei, ſed ex nobiſipſis in nobis effici voluntatem bonam, oppoſuit ſibi ex Apoſtoli epiſtola quæſtionem, atque ait, Et quo modo, inquit, ſtabit illud Apoſtoli, *Philip. 2.* Deus eſt enim qui operatur in nobis & velle & perficere? Deinde vt hanc oppoſitionem veluti ſolueret, quam videbat dogmati ſuo vehementer eſſe contrariam, ſecutus adiunxit, Operatur in nobis velle quod bonum eſt, velle quod ſanctum eſt, dum nos terrenis cupiditatib⁹ deditos, mutorum more animalium tãtummodo præſentia diligentẽs, futuræ gloriæ magnitudine & præmiorum pollicitatione ſuccendit, dum reuelatione ſapientiæ in deſiderium dei ſtupentem ſuſcitat voluntatem, dum nobis quod tu alibi negare non metuis, ſuadet omne quod bonum eſt. Quid manifeſtius, nihil a- *E* liud eum dicere gratiã, qua deus in nobis operatur velle quod bonum eſt, quàm legẽ atque doctrinam? In lege nanque & doctrina ſanctarum ſcripturarum futuræ gloriæ atque præmiorum promittitur magnitudo. Ad doctrinam pertinet etiam quòd ſapientia reuelatur, ad doctrinam pertinet cum ſuadetur omne quod bonum eſt. Et ſi inter docere, & ſuadere, vel potius exhortari, diſtare aliquid videtur, etiam hoc tamen doctrinæ generalitate cõcluditur, quæ quibuſcunque ſermonibus vel literis continetur. Nam & ſanctæ ſcripturæ & docent & exhortantur, & poteſt eſſe in docendo & exhortando etiam hominis operatio. Sed nos eam gratiam nolumus. Iſtam aliquando fateatur, qua futuræ gloriæ magnitudo non ſolum promittitur, verumetiam creditur & ſperatur, nec ſolum reuelatur ſapientia, verumetiam & amatur, nec ſuadetur ſolum omne quod bonum eſt, verum & perſuadetur. Non enim omnium eſt fides, *2. Theſſa. 3.* qui audiunt per ſcripturas dominum regnũ cœlorum pollicentem, aut omnibus perſuadetur quibuſcunque ſuadetur, vt veniãt ad eum, qui dicit, Venite ad me omnes qui laboratis. Quorum autem ſit fides, & quibus perſua- *F* detur, vt ad eum veniant, ſatis ipſe demonſtrauit, vbi *Matth. 11.* ait, Nemo venit ad me, niſi pater qui miſit me, traxerit eum. Et paulopoſt cum de non credẽtibus loqueretur, Dixi, inquit, vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi *Ioan. 6.* fuerit ei datum à patre meo. Hanc debet Pelagius gratiam confiteri, ſi vult non ſolum vocari, verumetiam eſſe Chriſtianus.

Sapientia perfecta. Cap. XI. 2. Corin. 12. Quid autem dicam de reuelatione ſapientiæ? Neque enim facile quiſquam ſperauerit in hac vita poſſe peruenire ad magnitudinem reuelationum Apoſtoli Pauli. Et vtiq; in eis quid aliud credendum eſt ei reuelari ſolere, niſi quod ad ſapientiam pertinere? Et cum dicit, in magnitudine reuelationum mearũ ne extollar, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, angelus ſatanę qui me colaphizet: Propter quod ter dominum rogaui, vt auferret eum à me: Et dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Proculdubio ſi iam ſumma & cui nihil eſſet addendum, charitas in Apoſtolo tunc fuiſſet, quę omnino nõ poſſet inflari, nunquid neceſſarius eſſet angelus ſatanæ, quo colaphizante reprimeretur elatio, quæ in magnitudine reuelationum poſſet exiſtere? Quid eſt autẽ aliud

elatio

G elatio quàm inflatio? Et vtique de charitate veriſsime
1.Corin. 13. dictum eſt, Charitas non æmulatur, non inflatur, Hæc
2.Corin. 4. itaque charitas adhuc etiam in tanto Apoſtolo de die
in diem profecto augebatur, quandiu homo eius inte-
rior de die in diem renouabatur, perficiēda ſine dubio
vbi iam non poſſet inflari. Tunc autem mens eius ad-
huc erat vbi inflaretur magnitudine reuelatiōis, donec
impleretur ſolido ædificio charitatis. Nōdum enī per-
ueniendo apprehenderat, quò proficiendo currebat.

Stimulus ſatanæ. Ideoque uolenti perpeti moleſtiam qua eius cohibe-
retur elatio, antequam eſſet in eo charitatis vltima &
Cap. XII. ſumma perfectio, rectiſsime dicitur, Sufficit tibi gratia
2.Corin. 12. mea: Nā virtus in infirmitate perficitur: in infirmitate,
ſcilicet, non vt ille putat carnis tantum, ſed & carnis &
animi, quia & animus erat in comparatione ſummę il-
lius perfectionis infirmus, quando extolleretur. Proin-
de ſtimulus carnis angelus ſatanæ intelligebatur datus,
quanuis eſſet in carnalium vel animalium, nondū per-
ficientium quæ ſunt ſpiritus dei, comparatione firmiſ-
ſimus. Quocirca ſi virtus in infirmitate perficitur, quiſ-
quis ſe non fatetur infirmum, nō perficitur. Hæc autem
gratia qua virtus in infirmitate perficitur, prędeſtinatos
H & ſecundum propoſitum vocatos, ad ſummam perfe-
ctionem glorificationèmque perducit. Qua gratia agi-
tur non ſolum vt facienda nouerimus, verumetiam vt
cognita faciamus, nec ſolum vt diligēda credamus, ve-
Quo modo doctrina poßit dici gratia. rumetiam vt credita diligamus. Hæc gratia ſi do-
ctrina dicenda eſt, certe ſic dicatur, vt altius & interius
eam deus cum ineffabili ſuauitate credatur infundere,
non ſolum per eos qui plantant & rigant extrinſecus,
Cap. XIII. ſed etiam per ſeipſum qui incrementum ſuū miniſtrat
2.Corint. 3. occultus, ita vt non oſtendat tantummodo veritatem,
Roman. 8. verumetiam impertiat charitatē. Sic enim docet deus
eos qui ſecundum propoſitū vocati ſunt, ſimul donans
& quid agant ſcire, & quod ſciūt agere. Vnde ad Theſ-
1.Theſſ. 4. ſalonicēſes ſic Apoſtolus loquitur, De charitate autem
fraternitatis nō opus habetis vobis ſcribi: Nam ipſi vos
à deo didiciſtis vt diligatis inuicem. Atque vt probaret
eos à deo didiciſſe, ſubiūxit, Etenim facitis illud in om-
nes fratres, in vniuerſa Macedonia: Tanquam hoc ſit
certiſsimum indiciū quod à deo didiceritis, ſi id quod
didiceritis, feceritis. Iſto modo ſunt omnes ſecundum
I propoſitum vocati, ſicut ſcriptum eſt in Prophetis, Do-
Eſaia. 54. cibiles dei, Qui autem nouit quidem quid fieri debeat,
& non facit, nōdum adeo didicit ſecundum gratiam,
ſed ſecundum legem: non ſecundum ſpiritū, ſed ſecun
dum literam. Quanuis multi, quod imperat lex facere
videantur timore pœnæ, non amore iuſticiæ, quam di-
cit Apoſtolus iuſticiā ſuam quæ ex lege eſt, tanquam ſit
imperata, non data. Si autem data eſt, non dicitur iuſti
cia noſtra, ſed dei, quia ſic fit noſtra, vt ſit nobis ex deo:
Dicit enim, Vt inueniar in illo nō habens meā iuſticiā,
Philip. 3. quæ ex lege eſt, ſed eam quę ex fide eſt Ieſu, iuſticiam ex
deo. Tantum igitur inter legem diſtat & gratiā, vt cum
lex eſſe non dubitetur ex deo, iuſticia tamen quæ ex le-
ge eſt non ſit ex deo, ſed iuſticia quæ per gratiam con-
ſummatur ex deo. Quia ex lege iuſticia dicitur, quæ fit
propter legis mandatum, iuſticia ex deo dicitur, quę da
tur per gratiæ beneficium, vt non ſit terribile, ſed ſuaue
Pſal. 118. mandatum, ſicut oratur in Pſalmo, Suauis es domine,
& in tua ſuauitate doce me iuſticiam tuam: id eſt, vt nō
formidine pœnæ ſeruiliter cogar eſſe ſub lege, ſed libe-
Gratia efficit. ra charitate delecter eſſe cum lege. Præceptum quippe
liber facit, qui libens facit. Et hoc modo quiſquis diſcit,
Cap. XIIII. agit omnino quicquid agendum didicerit. De iſto
docendi modo, etiam dominus ait, Omnis qui audiuit K
à patre meo & didicit, venit ad me. Qui ergo non ve- Ioan. 6.
nerit, non de illo recte dicitur, audiuit quidem & didi-
cit ſibi eſſe veniendum, ſed facere non vult quod didi-
cit. Prorſus non recte dicitur de iſto docendi modo,
quo per gratiam docet deus. Si enim ſicut veritas loqui-
tur, Omnis qui didicit, venit, quiſquis non venit, profe-
cto nec didicit. Quis autem non videat & venire quē-
quam & non venire arbitrio voluntatis? Sed hoc ar-
bitrium poteſt eſſe ſolum ſi non venit, non autem po-
teſt niſi adiutum eſſe ſi venit. Et ſic adiutum vt non ſo-
lum quid faciendum ſit ſciat, ſed quod ſcierit etiam fa-
ciat. Ac per hoc quādo deus docet, non per legis literā,
ſed per ſpiritus gratiam, ita docet, vt quod quiſque di-
dicerit, non tantum cognoſcēdo videat, ſed etiam vo-
lendo appetat, agendoq; perficiat. Et iſto diuino docē-
di modo etiam ipſa voluntas & ipſa operatio, non ſola
volendi & operandi naturalis poſsibilitas adiuuatur.
Si enim ſolum poſſe noſtrum hac gratia iuuaretur, ita
diceret dominus, Omnis qui audiuit à patre & didicit, Ioan. 6.
poteſt venire ad me. Non autem ita dixit, Sed omnis,
inquit, qui audiuit à patre & didicit, venit ad me. Veni- L
re poſſe in natura ponit Pelagius, vel etiā vt modo di-
cere cœpit in gratia, qualēlibet eam ſentiat, qua ipſa, vt
dicit, poſsibilitas adiuuatur, venire autē iam in volun-
tate & opere eſt. Non eſt autem conſequens vt qui po-
teſt venire, etiā veniat, niſi id voluerit atq; fecerit. Sed
omnis qui didicit à patre, non ſolum poteſt venire, ſed
venit, vbi iam & poſsibilitatis profectus & voluntatis
affectus & actionis effectus eſt. Quid ergo ſibi vo- Cap. XV.
lunt exempla, niſi quia reuera nobis eius ſenſum fecerūt
ſicut pollicitus eſt clariorem, non vt ea ſentire debea-
mus, ſed vt id quod ipſe ſenſit manifeſtius apertiúſque
noſcamus? Quòd poſſumus, inquit, videre oculis, noſtrū
non eſt: quod vero bene aut male videmus, hoc noſtrū
eſt. Reſpōdeat illi Pſalmus, vbi deo dicitur, Auerte ocu- Pſal. 118.
los meos, ne videant vanitatem. Quod & ſi de oculis
mentis dictum eſt, inde vtique procedit in hos oculos
carnis, vel bene videre, vel male, non quemadmodum
dicuntur bene videre ſanis oculis intuētes, & male, lip-
pientes: ſed bene videre ad ſubueniendum, male vi-
dere ad concupiſcendum. Quanuis enim per hos exte- M
riores oculos videatur & pauper cui ſubuenitur, & mu-
lier quæ concupiſcitur, tamen ex interioribus ad male
vel bene videndum miſericordia vel libido procedit.
Cur ergo dicitur deo, Auerte oculos meos ne videant
vanitatem? Cur petitur quod ad noſtram pertinet po-
teſtatem, ſi deus non adiuuat voluntatem? Quòd Cap. XVI.
loqui poſſumus, inquit, dei eſt, quod vero bene vel ma-
le loquimur, noſtrū eſt: Non hoc docet ille, qui loqui- Matth. 10.
tur bene, Non enim vos eſtis, inquit, qui loquimini, ſed
ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Et vt genera-
liter, inquit, vniuerſa cōplectar, quod poſſumus omne
bonum facere, dicere, cogitare, illius eſt, qui hoc poſſe
donauit qui hoc poſſe adiuuat. Ecce etiam hic ſuperio-
rem repetit ſenſum, quod illorum trium, id eſt poſsibi-
litatis, voluntatis, actionis non niſi poſsibilitas adiuua-
tur. Denique adiungēs vt impleat quod intēdit: Quòd
vero bene, inquit, vel agimus vel loquimur, vel cogita-
mus, noſtrum eſt. Oblitus eſt quod ſuperius quaſi corre
xerat, vbi cum dixiſſet, Ergo in voluntate & opere bo-
no laus hominis eſt, adiunxit atque ait, imò & hominis
& dei, qui ipſius voluntatis & operis poſsibilitatem de-
dit. Cur etiam in his exemplis hoc non recordatus eſt,
vt ſaltem in eorum fine diceret, quod poſſumus omne
bonum

A bonum facere, dicere, cogitare, illius eſt qui hoc poſſe donauit, qui hoc poſſe adiuuat, quod vero bene vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus, & noſtrũ eſt & illius? Non hoc dixit, ſed, niſi fallor, videor mihi videre
Cap. XVII. quid timuit. Cum enim vellet oſtendere quare noſtrum ſit, Quia hæc, inquit, omnia vertere etiam in malum poſſumus. Illud ergo timuit, vt non diceret, & noſtrum eſt & dei, ne ſibi reſponderetur, ſi quod bene agimus, loquimur, cogitamus, ideo eſt & noſtrum & dei, quia ille hoc poſſe nobis donauit: ergo & quod malum agimus, loquimur, cogitamus, & noſtrũ eſt & dei, quia illud poſſe ad vtrunque donauit, atque ita quod abſit, quemadmodum cum deo laudamur in operib⁹ bonis, ſic cum illo culpamur in malis. Poſsibilitas quippe illa,
Ca. XVIII. quam dedit, tam nos facit bona poſſe quã mala. De qua poſsibilitate Pelagius in libro primo pro libero arbitrio, ita loquitur, Habemus autem, inquit, poſsibilitatem vtriuſque partis à deo inſitam, velut quandam, vt ita dicam, radicem fructiferam atque fœcundam, quæ ex voluntate hominis diuerſa gignat & pariat, & quæ poſſit ad proprij cultoris arbitrium, vel nitere flore vir-
B tutum, vel ſentibus horrere viciorum. Vbi non intuẽs quid loquatur, vnam eandemq; radicem conſtituit bonorum & malorum, contra Euangelicã veritatem, doctrinámque Apoſtolicam. Nam & dominus nec arbo-
Math. 7. rem bonam dicit poſſe facere fructus malos, nec malã
1. Timot. 6. bonos. Et Apoſtolus Paulus cum dicit radicem malorũ omnium eſſe cupiditatem, admonet vtique intelligi radicem bonorum omnium charitatẽ. Vnde ſi duę arbores bona & mala duo ſunt hoies, bonus & malus, quid eſt bonus homo, niſi voluntatis bonæ, hoc eſt, arbor radicis bonæ? Et quid eſt homo malus niſi voluntatis malæ, hoc eſt, arbor radicis malæ? Fructus autẽ harum radicum atq; arborũ, facta ſunt, dicta ſunt, cogitata ſunt, quæ bona de bona voluntate procedũt, & mala de ma-
Ca. XIX. la. Facit autem homo arborem bonam quando dei accipit gratiam. Non enim ſe ex malo bonum per ſeipſum facit, ſed ex illo & per illum & in illo qui ſemper eſt bonus, nec tantum vt arbor ſit bona, ſed etiam vt faciat fructus bonos, eadem gratia neceſſarium eſt, vt adiuuetur, ſine qua boni aliquid facere non poteſt. Ipſe quippe in bonis arboribus cooperatur fructum, qui & forinſecus rigat atq; excolit per quemlibet miniſtrum,
C & per ſe dat intrinſecus incrementum. Malam vero arborem homo facit, quando ſeipſum malum facit, quando à bono incõmutabili deficit, ab eo quippe defectus eſt origo voluntatis malæ. Qui defectus, non aliam naturam malam initiat, ſed eam quę bona eſt condita viciat. Sanato autem vicio, nullum malum remanet, quia vicium naturæ quidem inerat, ſed vicium natura non
Cap. XX. erat. Illa ergo poſsibilitas, non vt iſte opinatur, vna eademq; radix eſt bonorum & malorum. Aliud enim
1. Timot. 6. eſt charitas radix bonorum, aliud cupiditas radix malorum, tantúmque inter ſe differunt, quantum virtus & vicium. Sed planè illa poſsibilitas vtriuſque radicis eſt capax, quia nõ ſolum poteſt homo habere charitatem, qua ſit arbor bona, ſed poteſt etiam cupiditatem, qua ſit arbor mala. Sed cupiditas hominis quæ vicium eſt, hominem habet authorem, vel hominis deceptorem, nõ
1. Ioan. 2. hominis creatorẽ. Ipſa eſt enim concupiſcentia carnis, & concupiſcentia oculorum, & ambitio ſeculi, quæ nõ eſt ex patre, ſed ex mundo eſt. Quis autem neſciat mundi nomine ſolere appellare ſcripturam, à quibus habi-
Cap. XXI. tatur hic mundus? Charitas autem quæ virtus eſt, ex deo nobis eſt, non ex nobis, ſcriptura teſte, quæ dicit,

Charitas ex deo eſt, & omnis qui diligit, ex deo natus D
eſt, & cognouit deum, quia deus charitas eſt. Secũdum *1. Ioan. 4.*
iſtam charitatem, melius intelligitur dictum, Qui na- *1. Ioan. 3.*
tus eſt ex deo, non peccat: & quia non poteſt peccare, quia charitas ſecundum quam natus ex deo eſt, nõ agit perperã nec cogitat malum. Cum ergo peccat homo,
non ſecundum charitatem, ſed ſecundum cupiditatem *1. Corin. 13.*
peccat, ſecundum quam nõ eſt natus ex deo, quoniam illa poſsibilitas, vt dictum eſt, vtriuſque radicis eſt capax. Cum ergo dicat ſcriptura, Charitas ex deo eſt: vel quod eſt amplius, Deus charitas eſt: cũ apertiſsime cla-
met Ioannes Apoſtolus, ecce qualem charitatem dedit *1. Ioan. 4.*
nobis pater, vt filij dei vocemur & ſimus: Iſte audiens, *1. Ioan. 3.*
Deus charitas eſt, quare adhucuſque contẽdit, quòd ex illis tribus tantummodo poſsibilitatem habeamus ex deo, bonam vero voluntatem, bonamq; actionem habeamus ex nobis? Quaſi vero aliud ſit bona voluntas quàm charitas, quã ſcriptura nobis eſſe clamat ex deo,
& à patre datam, vt filij eius eſſemus. Sed forte vt *Ca. XXII.*
daretur nobis, præcedentia merita noſtra fecerunt. Sicut iſte de gratia dei ſenſit in eo libro, quem ad ſacram
virginem ſcripſit, cuius etiam commemorationem fe- E
cit in literis, quas Romam miſit. Ibi enim interpoſito
Iacobi Apoſtoli teſtimonio, quo ait, Subditi eſtote deo, *Iacobi. 4.*
reſiſtite autẽ diabolo & fugiet à vobis: ſubiungit & dicit, Oſtẽdit quo modo reſiſtere debeam⁹ diabolo, ſi vtique ſubditi ſimus deo, eiuſq; faciendo voluntatem, diuinam mereamur gratiam, & facilius nequam ſpiritui auxilio ſancti ſpiritus reſiſtamus. Ecce quàm veraci corde damnauit in eccleſiaſtico iudicio palæſtino eos, qui dicunt gratiam dei ſecundum merita noſtra dari. An adhuc eum id ſentire & apertiſsime prædicare dubitamus? Quo modo ergo verax fuit in epiſcopali examine illa confeſsio? An forte iam iſtum ſcripſerat librum, vbi apertiſsime dicit gratiam ſecundum merita noſtra dari, quod in oriẽtali ſynodo ſine vlla recuſatione damnauit? Cõfiteretur ergo ſic ſe aliquãdo tenuiſſe, ſed iam nõ tenere vt de correctione eius apertiſsime gauderemus. Nunc vero cum illi inter cætera & hoc fuiſſe obiectum, reſpondit, Hæc vtrum Celeſtij ſint, ipſi uiderint qui dicunt ea Celeſtij eſſe. Ego vero nunquam ſic tenui: ſed anathematizo qui ſic tenẽt. Quo modo nunquam ſic tenuit, ſi hunc ante condiderat librum? Aut quo mo-
do anathematizat eos qui ſic tenent, ſi hunc librũ poſt- F
ea condidit? Sed ne forte reſpondeat ita ſe hic dixiſſe, Dei faciendo voluntatẽ, diuinam mereamur gratiam, ſicut fidelibus & pie viuentibus additur gratia, qua reſiſtant fortiter tentatori, cum tamen gratiam etiam primitus accepiſſent, vt dei facerent voluntatem. Ne forte ergo ita reſpondeat, alia de hac re verba eius accipite. Qui currit, inquit, ad deum, & à deo ſe regi cupit, id eſt, voluntatem ſuam ex eius voluntate ſuſpẽdit, qui ei ad-
hærẽdo iugiter, vnus, ſecundum Apoſtolum, cum eo fit *1. Corint. 6.*
ſpiritus, non hoc niſi de arbitrij efficit libertate. Videte quantam rem dixerit nõ effici niſi arbitrij libertate, ac per hoc ſine adiutorio dei nos deo exiſtimat adhærere, hoc eſt enim non niſi de arbitrij libertate, vt cum adhæſerimus deo non adiuuante, tunc iam quoniam ad-
hæſimus, etiam adiuuari mereamur. Sequitur enim *Ca. XXIII.*
& dicit, Qua qui bene vtitur, id eſt, arbitrij libertate qui bene vtitur, ita ſe, inquit, totum tradit deo, omnemq;
ſuam mortificat voluntatẽ, vt cum Apoſtolo poſſit di- *Galat. 2.*
cere, Viuo autem iam non ego, viuit autem in me Chri- *Prouer. 21.*
ſtus: ponitque cor ſuum in manu dei, vt illud quò voluerit deus, ipſe declinet. Magnum profecto adiutoriũ diuinæ

G diuinæ gratiæ, vt cor noſtrum quò voluerit deus, ipſe
declinet.] Sed hoc tam magnum adiutorium ſicut iſte
deſipit, tunc meremur cum ſine vllo adiutorio nó niſi
de arbitrij libertate ad dominum currimus, ab eo nos
regi cupimus, voluntatem noſtram ex eius voluntate
ſuſpendimus, eique adhærendo iugiter, vnus cum illo
efficimur ſpiritus. Hæc ſcilicet tam ingentia bona, non
niſi de arbitrij ſecundum iſtum efficimus libertate, vt
his præcedentibus meritis ſic eius gratiam cõſequamur
vt cor noſtrum quò voluerit ipſe declinet. Quo mo-
do eſt ergo gratia, ſi non gratis datur? Quo modo eſt
gratia, ſi ex debito redditur? Quo modo verum dicit
Ephe. 2. Apoſtolus, Non ex nobis, ſed dei donum eſt, non ex o-
Roman. 11. peribus, ne forte quis extollatur? Et iterum, Si autẽ gra-
tia, inquit, iam non ex operibus, alioquin gratia, iam nó
eſt gratia. Quo modo, inquam, hoc verum eſt, ſi opera
tanta præcedunt quæ nobis adipiſcendæ gratiæ meritũ
faciant, quo nobis non donetur gratuita, ſed reddatur
ex debito? Ergòne vt perueniatur ad adiutoriũ dei, ad
deum curritur ſine adiutorio dei? Et vt deo adhærentes
adiuuemur à deo, non adiuti non adhærebimus deo?
Quid homini maiꝰ, quídve tale poterit gratia ipſa præ-
H ſtare, ſi iam ſine illa vnus cum domino ſpiritus effici po
Caput tuit, non niſi de arbitrij libertate? Sed vellem vt iſte
XXIIII. diceret, vtrum rex ille Aſſyrius cuius Heſter ſancta mu-
Heſter. 15. lier execrabatur cubile, quando cõſidebat in throno re-
gni ſui, & omni ſtola illuſtrationis ſuæ indutus erat, to
tus auro variatus lapidibúſque precioſis, & erat formi-
doloſus valde, & eleuata facie ſua inflammata in chari-
tate intuitus eſt eã, tanquã taurus impetu indignationis
ſuæ, & timuit regina & conuerſus eſt color eius per diſ
ſolutionẽ, & inclinauit ſe ſuper caput delicatæ ſuæ, quę
præcedebat eam. Vellem ergo diceret iſte nobis, vtrum
rex ille ad deum iam cucurrerat, & ab eo ſe regi cupi-
uerat, ſuámque voluntatẽ ex eius volũtate ſuſpenderat,
& ei iugiter inhęrendo vnus cũ illo ſpiritus factus erat,
non niſi de arbitrij libertate? vtrum ſe totum deo tra-
diderat, omnèmque ſuam mortificauerat voluntatem
& cor ſuum in manu dei poſuerat? Puto non deſipere,
ſed inſanire hominem, quiſquis de illo rege qualis tunc
erat hoc ſenſerit, & tamen conuertit deus & tranſtulit
indignationem eius in lenitatem. Quis autem non vi-
deat multo maius eſſe indignationem à cõtrario in le-
I nitatem conuertere atque transferre, quam cor neutra
affectione præoccupatum ſed inter vtrunque medium
in aliquid declinare? Legant ergo & intelligant, intue-
antur atq; fateantur, non lege atque doctrina inſonãte
forinſecus, ſed interna atque occulta mirabili ac ineffa-
bili poteſtate operari deum in cordibus hominum, nó
ſolum veras reuelationes, ſed etiam bonas voluntates.
Cap. XXV. Deſinat itaque iam Pelagius & ſeipſum & alios fal-
lere, contra dei gratiam diſputando: Non propter illo-
rum trium vnum, id eſt, propter poſsibilitatem bonæ
voluntatis atque operis, ſed etiam propter voluntatem
& operationem bonam erga nos gratia dei prædicãda
eſt. Nam illam poſsibilitatẽ ad vtrunq; valere deſinit,
& tamen non ideo tribuenda ſunt deo, etiã noſtra pec
cata, ſicut & propter eandem poſsibilitatẽ vult tribue-
re bona opera noſtra. Non ideo tãtum adiutorium di-
uinæ gratię commendetur, quia poſsibilitatem adiuuat
naturalem. Deſinat dicere, quòd poſſumus omne bonũ
facere, dicere, cogitare, illius eſt qui hoc poſſe donauit,
quòd vero bene vel agimꝰ vel loquimur vel cogitamꝰ,
noſtrum eſt. Deſinat, inquã, iſta dicere, Non ſolũ enim
deus poſſe noſtrum donauit atq; adiuuat, ſed etiã vel-
le & operari operatur in nobis. Non quia nos non vo- K
lumus, aut nos non agimus, ſed quia ſine ipſius adiuto- *Philip. 2.*
rio nec volumus aliquid boni, nec agimus. Quo modo
enim dicitur, quod poſſumus bene agere, dei eſt, quòd
autem agimus, noſtrum eſt, cum dicat Apoſtolus orare *1. Corin. 13.*
ſe ad deum pro eis ad quos ſcribebat ne quid mali fa-
ciant, & vt quod bonum eſt, faciãt: Non enim ait, ora-
mus vt poſsitis nihil mali facere: ſed, ne quid faciatis
mali nec vt poſsitis bonum facere: ſed, bonum faciatis.
Quoniam de quibus ſcriptum eſt, Quotquot enim ſpi- *Roman. 8.*
ritu dei agũtur, hi filij ſunt dei: profecto vt agant quod
bonũ eſt, ab illo aguntur qui bonus eſt: Quo modo di-
cit Pelagius, quòd bene loqui poſſumus dei eſt, quòd be
ne loquimur, noſtrum eſt, cum dicat dominus, Spiritus *Matth. 10.*
patris veſtri eſt qui loquitur in vobis? Neque enim ait,
nó vos eſtis, qui dediſtis vobis bene poſſe loqui: ſed ait,
non vos eſtis qui loquimini. Nec ait, ſpiritus patris ve-
ſtri eſt qui vobis dat, vel dedit poſſe bene loqui: ſed ait,
qui loquitur in vobis: non ſignificãs poſsibilitatis pro-
fectum, ſed exprimens cooperationis effectũ. Quo mo
do dicit liberi arbitrij elatus aſſertor, quòd poſſumus
bene cogitare, dei eſt, quòd autem bene cogitamus, no-
ſtrum eſt? Cui respondet humilis gratiæ prædicator, Nó L
quia idonei ſumus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex no *2. Corint. 3.*
biſmetipſis, ſed ſufficiẽtia noſtra ex deo eſt. Non enim
ait, poſſe cogitare: ſed, cogitare. Iſtam dei gratiam *Ca. XXVI.*
in diuinis eloquiis manifeſtam etiam Pelagius manife-
ſte fateatur, ſeque tandiu contrà ſenſiſſe nó operiat im
pudentiſsimo pudore, ſed dolore ſaluberrimo aperiat,
vt ſancta Eccleſia non turbetur pertinaci eius obſtina-
tione, ſed veraci correctione lætetur. Cogitationem &
electionẽ ſicut ſunt diſcernenda, diſcernat: quia ſcien- *1. Corint. 8.*
tia inflat, charitas ædificat. Et tunc ſcientia non inflat
quando charitas ædificat. Et cum ſit vtrunque donum
dei, ſed vnum minus, alterum maius, non hic iuſticiam
noſtram ſuper laudem iuſtificatoris noſtri extollat, vt
horum duorum quod minus eſt, diuino tribuat adiuto
rio, quod autem maius eſt, humano vſurpet arbitrio. Et
ſi conſenſerit nos gratia dei accipere charitatem, nó ſic
ſentiat tanquam vlla merita bona noſtra præceſſerint.
Nam quæ merita bona tunc habere poteramus, quãdo
deum nó diligebamus? Vt enim acciperemus dilectio- *1. Ioan. 4.*
nem qua diligeremus, dilecti ſumus cum eam nõdum M
haberemus. Hoc Ioannes Apoſtolus apertiſsime dicit, *Ibidem.*
Non quòd nos dilexerimus deum, ſed quia ipſe prior
dilexit nos. Et alibi, Nos diligamꝰ, inquit, quia ipſe prior
dilexit nos. Optime omnino atq; veriſsime. Non enim
haberemus vnde illũ diligeremus, niſi hoc ab illo cum
prior nos diligeret, ſumeremus. Quid autem boni fa-
ceremus, niſi diligeremus? Aut quo modo bonum non
facimus, ſi diligamus? Et ſi enim dei mandatum vide-
tur aliquando non à diligentibus, ſed à timentibus fie-
ri, tamen vbi non eſt dilectio, nullum bonum opus im
putatur, nec recte bonũ opus vocatur, quia omne quod
non ex fide eſt, peccatũ eſt. Et fides per dilectionẽ ope-
ratur. Ac per hoc gratiam dei, qua charitas dei diffun- *Roma. 14.*
ditur in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui da- *Galat. 5.*
tus eſt nobis ſic confiteatur, qui vult veraciter cõfiteri, *Roman. 5.*
vt omnino nihil boni ſine illa, quod ad pietatem perti-
net veramq; iuſticiam, fieri poſſe non dubitet. Non quo
modo iſte, qui cum dicit, propterea dari gratiã, vt quod
à deo præcipitur facilius impleatur, quid de illa ſentiat
ſatis oſtẽdit, ſcilicet quòd etiã ſine illa etſi minus facile,
fieri tamen quod diuinitus præcipitur, poteſt. In li- *C. XXVII.*
bro quippe ad virginem ſacram, quod & ſupra comme

moraui,

A moraui, cum dicit, Diuinam mereamur gratiam & facilius nequam ſpiritui ſancti ſpiritus auxilio reſiſtamus: ſignificat profecto quid ſapiat. Vt quid enim hoc verbũ interpoſuit, id eſt, facilius? An vero nõ erat integer ſenſus, vt nequã ſpiritui ſancti ſpiritus auxilio reſiſtamus? Sed quantum detrimentum hoc additamento fecerit, quis non intelligat? Volens vtique credi tantas eſſe naturæ vires, quas extollendo præcipitat, vt etiam ſine auxilio ſpiritus ſancti, etſi minus facile tamen aliquo mo-
C.XXVIII. do nequam ſpiritui reſiſtatur. Item in primo libro pro libero arbitrio, Cum autem tam forte, inquit, tam firmum ad non peccandũ liberum in nobis habeamus arbitriũ, quod generaliter naturæ humanæ creator inſeruit, rurſus pro eius inæſtimabili benignitate, quotidiano ipſius munimur auxilio. Quid opus eſt hoc auxilio, ſi tam forte, tam firmum eſt ad non peccandum liberum arbitrium? Sed etiam hic vult intelligi ad hoc eſſe auxilium, vt facilius fiat per gratiam, quod etſi mi-
Ca. XXIX. nus facile, tamen putat fieri præter gratiam. Item in eodem libro alio loco, Vt quod per liberum, inquit, homines facere iubentur arbitrium, facilius poſsint im-
B plere per gratiam. Tolle, facilius, & non ſolum plenus, verumetiam ſanus eſt ſenſus, ſi ita dicatur, vt quod per liberum facere iubẽtur homines arbitrium, poſsint implere per gratiam. Cum autem, facilius, additur, adimpletio boni operis etiam ſine dei gratia poſſe fieri taci-
Ioan.15. ta ſignificatione ſuggeritur. Quem ſenſum redarguit,
Ca.XXX. qui dicit, Sine me nihil poteſtis facere. Emendet hæc omnia, ne ſi in rerũ magnarũ profunditate humana errauit infirmitas, etiam diabolica huic accedat errori vel fallacia vel animoſitas, ſiue negando quod ſenſit, ſiue defendendo quod perperam ſenſit, cum id ſe nõ debuiſſe ſentire commemorata perſpicua veritate co-
Roman.5. gnouerit. Iſtam quippe gratiam qua iuſtificamur, id eſt, qua charitas dei diffunditur in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis, in Pelagij & Celeſtij ſcriptis quæcunque legere potui, nuſquam eos inueni quemadmodum confitenda eſt, confiteri. Prorſus nunquam eos aduerti ſicut agnoſcendi ſunt, agnoſcere fi-
Roman.9. lios promiſsionis, de quibus dicit Apoſtolus, Non ij qui filij carnis, hi filij dei, ſed filij promiſsionis deputãtur in ſemine. Quod enim promittit deus, non facimus nos
C per arbitrium ſeu per naturam, ſed facit ipſe per gratiã. Nam vt de Celeſtij opuſculis interim taceã vel libel-
† alligauit. lis eius, quos iudiciis eccleſiaſticis allegauit, † quę nobis omnia cum aliis quas neceſſarias exiſtimauimus literis mittenda curauimus, quibus omnibus diligenter inſpectis, poſsitis aduertere, non eum ponere dei gratiã qua iouamur, vel ad declinandum à malo, vel ad faciẽdum bonum, præter naturale arbitrium voluntatis, niſi in lege atque doctrina, ita vt ipſas quoque orationes ad hoc aſſerat neceſſarias, vt oſtendatur homini quid concupiſcat & diligat. Vt enim hæc interim omittam, nempe ipſe Pelagius & literas nuper & libellum Romam fidei ſuæ miſit, ſcribens ad beatæ memoriæ papam Innocentium, quem defunctum eſſe neſciebat. In his ergo literis dicit eſſe de quibus eum homines infamare conantur: Vnum quod neget paruulis baptiſmi ſacramentum, & abſque redemptione Chriſti aliquibus regna cœlorum promittat: Aliud, quod ita dicat poſſe hominem vitare peccatum, vt dei excludat auxilium, & intantum libero cõfidat arbitrio, vt gratię repudiet adiutorium. Sed de baptiſmo paruulorum, quamuis eis dandum eſſe concedat, quàm peruerſe cõtra fidem Chriſtianam & catholicam ſentiat veritatem, non hic locus eſt vt diligẽtius

differamus, nunc enim de adiutorio gratiæ, quod inſtituimus peragendũ eſt. Vnde ad id quod ꝓpoſuit quid etiam hinc reſpondeat videamus. Vt enim omittamus eius inuidioſas de ſuis inimicis querelas, vbi ad rem vẽ
tum eſt, ita locutus eſt. Ecce, inquit, apud beatitu- *Pelagij de-*
dinem tuam Epiſtola iſta me purget in qua pure atque *fenſio. Cap.*
ſimpliciter ad peccandum, & ad non peccandum inte- *XXXI.*
grum liberum arbitrium habere nos dicimus, quod in omnibus bonis operibus diuino ſemper adiuuatur auxilio. Cernitis itaque pro intellectu, quem vobis dominus dedit, hæc eius verba ſoluendæ non ſufficere quæſtioni: Quærimus enim adhuc, quo auxilio liberum adiuuari dicat arbitrium, ne forte ſicut ſolet, velit intelligi legem atque doctrinam: Si enim quæras cur dixerit,
ſemper poterit reſpondere, quia dictum eſt, Et in lege *Pſal.1.*
eius meditabitur die ac nocte, Deinde cũ de hominis conditione, & ad peccandũ atq; nõ peccandũ naturali eius poſsibilitate quãdã interpoſuiſſet, adiunxit dicens, Quam liberi arbitrij poteſtatem dicimus in omnibus eſſe generaliter, in Chriſtianis, Iudæis atque gentilibus. In omnibus eſt liberum arbitrium æqualiter per natu-
ram, ſed in ſolis Chriſtianis iuuatur gratia. Iterum quę- E
rimus qua gratia: Et adhuc poterit reſpondere, lege atq; doctrina Chriſtiana. Deinde quamlibet ſentiat gratiã ipſis Chriſtianis ſecundum merita dari dicit, cum eos qui hęc dicunt iam in Palæſtina ſicut ſupra commemoraui ſua illa præclara purgatione dammauerit: Nã verba eius iſta ſunt, In illis, inquit, nudum & inerme eſt cõditionis bonum, in eis dicit qui Chriſtiani non ſunt. Deinde cætera cõtexẽs, In his vero, inquit, qui ad Chriſtum pertinent, Chriſti muniuntur auxilio. Videtis adhuc incertum eſſe quo auxilio, ſecundum ea quæ ſupra diximus. Sed adhuc ſequitur de illis qui Chriſtiani non ſunt, & dicit, Illi ideo iudicandi atque damnandi ſunt, quia cum habeant liberum arbitrium per quod ad fidẽ venire poſſent, & dei gratiam promereri, male vtuntur libertate conceſſa: Hi vero remunerandi ſunt, qui bene libero vtentes arbitrio merentur domini gratiã, & eius mandata cuſtodiunt. Nempe manifeſtum eſt eum dicere gratiam ſecundum merita dari, quamlibet eam, vel qualemlibet ſignificet, quam tamen aperte non exprimit. Nam cum eos remunerandos dicit, qui bene vtuntur libero arbitrio, & ideo mereri domini gratiam, de-
bitum eis reddi fatetur, Vbi eſt ergo illud Apoſtoli, Iu- F
ſtificari gratis per gratiam ipſius? Vbi eſt & illud, Gra- *Roman.3.*
tia ſalui facti eſtis? Et ne putarent per opera, addidit, per *Ephe.2.*
fidem. Rurſus ne ipſam fidem ſine dei gratia ſibi putarent eſſe tribuendam, Et hoc, inquit, non ex vobis, ſed dei donum eſt. Nempe ergo illud vnde incipit omne, quod merito accipere dicimur, ſine merito accipimus, id eſt, ipſam fidẽ. Aut ſi negatur dari, quid eſt quod di-
ctum eſt, Sicut vnicuique deus partitus eſt menſuram *Roman.12.*
fidei? Si autem ſic dicitur dari, vt reddatur meritis, non
donetur: quid eſt hoc quod iterum dicit, Vobis dona- *Philip.1.*
tum eſt pro Chriſto, non ſolum vt credatis in eum, verumetiam vt patiamini pro eo? Vtrunque enim donatum eſſe teſtatus eſt, & quod credit in Chriſtũ, & quod patitur quiſque pro Chriſto. Iſti autem libero arbitrio ſic applicant fidẽ, vt fidei videlicet reddi videatur non gratuita, ſed debita gratia, Ac per hoc iam nec gratia,
quia niſi gratuita, non eſt gratia. Sed ab his literis *Roman.11.*
Pelagius ad fidei ſuæ librum vult tranſire lectorẽ, cuius *Caput*
nobis cõmemorationem fecit. In quo ea de quibus nũ *XXXII.*
interrogabatur multa diſſeruit. Sed nos de quibus agimus cum illis ipſa videamus. Cum enim ab vnitate trinitatis

G nitatis vſq; ad reſurrectionem carnis,quod ab illo ne-
mo quærebat, diſputationem quantā voluit terminaſ-
ſet,Et baptiſma,inquit,vnum tenemus,quod iiſdem ſa-
cramenti verbis infantibus, quibus etiam in maioribus
dicimus eſſe celebrandum.Hoc certe vos & à præſente
audiſſe dixiſtis. Sed quid prodeſt quod eiſdē verbis in
paruulis, quib⁹ & in maioribus celebrari dicit baptiſmi
ſacramentum,cum res à nobis,non ſola verba quæran
tur? Plus eſt quod vobis ore proprio interrogātibus re-
ſpondit,vbi ſcribitis,infantes in remiſsionem peccato-
rum percipere baptiſmū.Non enim & hic dicit in ver-
bis remiſsionis peccatorum,ſed eos baptizari in ipſam
remiſsionem,confeſſus eſt, Et tamen ſi ab eo quærere-
tis, quid peccati eis credatur remitti, non eos aliquid
Caput habere contenderet. Quis crederet ſub hac quaſi ma
XXXIII. nifeſta confeſsione ſenſum latere contrarium,niſi eum
Celeſtius aperuiſſet? Qui in libello ſuo,quem Romæ ge
ſtis Eccleſiaſticis allegauit, paruulos & baptizari in re-
miſsionem peccatorum confeſſus eſt,& negauit vllum
habere originale peccatum.Sed nunc nō de baptiſma-
te paruulorum,ſed de adiutorio gratiæ potius etiam in
libello fidei ſuæ,quem Romā miſit, quid Pelagius ſen-
H ſerit attendamus.Liberum,inquit,ſic confitemur arbi-
trium,vt dicamus nos indigere dei ſemper auxilio.Ec-
ce iterum quærimus,quo auxilio nos indigere fateatur,
& iterum inuenimus ambiguum,quoniā poteſt reſpon
dere legem ſe dicere doctrinámve Chriſtianam, qua
naturalis illa poſsibilitas adiuuetur. Nos autē illam gra
tiam in eorū confeſsione requirimus, de qua dicit Apo
Roman. 8. ſtolus, Non enim dedit nobis deus ſpiritum timoris,
ſed virtutis,& charitatis & continentię,Non eſt autem
conſequens, vt qui habet donum ſcientiæ, quo noue-
rit quid agere debeat, habeat etiam charitatis, vt agat.
Caput Illos etiam quos in eiſdem literis,quas miſit ad ſan-
XXXIIII. ctæ memoriæ papam Innocentiū,libros ſuos vel ſcrip-
ta commemorat,legi,præter vnam Epiſtolam,quam ſe
breuem miſiſſe ad ſanctum Conſtantiū Epiſcopū dicit,
nec alicubi potui reperire hanc eum gratiam confiteri,
quæ nō ſolū poſsibilitas naturalis volūtatis & actionis,
quam dicit nos habere etiam ſi nec volumus nec agim⁹
bonum, ſed ipſa etiam voluntas & actio ſubminiſtra-
Ca.XXXV. tione ſancti ſpiritus adiuuatur. Legant,inquit,illam
Epiſtolam,quam ad ſanctum virum Paulinum Epiſco-
pum ante duodecim ferè annos ſcripſimus, quæ trecen
I tis forte verſibus nihil aliud,quàm dei gratiam & auxi-
lium confitetur,nóſque nihil omnino boni facere poſ-
ſe ſine deo.Hanc ergo epiſtolā legi,& inueni eum penè
per totam non immorari, niſi in facultate & poſsibili-
tate naturæ, & penè ibi tantum dei gratiam conſtitue-
re, Chriſtianam vero gratiam tanta breuitate ſola no-
minis commemoratione perſtringit, vt nihil aliud vi-
deatur,quàm eam tacere timuiſſe. Vtrum tamē eam in
remiſsionem peccatorum velit intelligi,an etiā in do-
ctrina Chriſti,vbi eſt & eius conuerſationis exemplum
quot aliquot locis ſuorum opuſculorū facit, an credat
aliquod adiutorium bene agēdi adiunctum naturæ at-
que doctrinæ per inſpirationem flagrantiſsimæ & lu-
minoſiſsimæ charitatis, non apparet omnino.
C.XXXVI. Legant etiam,inquit,ad ſanctum Cōſtantium Epi-
ſcopum,vbi breuiter quidem,ſed planè libero hominis
arbitrio dei gratiam auxiliumq; coniunxi. Hanc Epi-
Epiſtola ad ſtolam, vt ſuperius dixi,non legi,ſed ſi non eſt diſsimi-
Demetria- lis cæteris,quę mihi nota cōmemorat,non habet etiam
dem. Cap. ipſa quod quærimus. Legant etiam,inquit, quam
XXXVII. ad ſacram Chriſti virginem Demetriadem in Oriente
conſcripſimus, Et inuenient nos ita hominis laudare K
naturā,vt dei ſemper gratiæ addamus auxilium.Iſtam
ſanè legi, mihiq; penè perſuaſerat hanc illum gratiam,
de qua quæſtio eſt confiteri,quanuis in multis eius opu
ſculi locis ſibiipſi contradicere videretur. Sed cum in
manus meas & alia veniſſent, quæ poſterius latiuſque
conſcripſit,vidi quemadmodum potuerit etiā illic gra
tiam nominare,ſub ambigua generalitate quid ſentiret
abſcondens,gratiæ tamen vocabulo frangēs inuidiam
offenſionemq; declinans. Nam in ipſius principio vbi
ait,Propoſito inſudemus operi, nec mediocritati diffi-
damus ingenij, qđ credimus fide matris & merito vir-
ginis adiuuari,gratiam qua adiuuamur ad aliquid agē-
dum mihi viſus fuerat confiteri, nec attenderam hanc
eum ponere potuiſſe in ſola reuelatione doctrinę.Item
in eodem opere alio loco, Quòd ſi etiam ſine deo, in-
quit,homines oſtendunt, quales à deo facti ſunt, vide
quid Chriſtiani facere poſſunt, quorum in melius per
Chriſtum inſtaurata natura eſt,& qui diuinæ quoq; gra
tiæ iuuantur auxilio? Naturam in melius inſtauratam,
remiſsionem vult intelligi peccatorum. Quod alio lo-
co in hoc ipſo libro ſatis demonſtrauit, vbi ait, Etiam
illi qui longo peccādi vſu quodam modo obduruere, L
inſtaurari per pœnitentiam poſſunt, Auxiliū vero diui-
næ gratię poteſt & hic ponere in reuelatione doctrinę.
Item alibi in eadem Epiſtola, Nam & ſi ante legem, *Caput*
inquit,vt diximus, ac multo ante domini noſtri & ſal- *XXXVIII.*
uatoris aduentum, iuſte quidam & ſancte vixiſſe refe-
runtur, quāto magis poſt illuſtrationem aduentus eius
inſtauratos id poſſe credendum eſt,nos qui per Chriſti
gratiam & in meliorem hominem renati ſumus, qui
ſanguine eius expiati atque mundati, ipſiuſq; exemplo
ad perfectionem incitati iuſticiæ, meliores illis eſſe de-
bemus, qui ante legē fuere. Videte quemadmodum &
hic aliis quidem verbis,ſed tamen in remiſsione pecca
torum,& in exemplo Chriſti,adiutorium gratiæ cōſti-
tuerit.Deinde ſubiungit & dicit,Meliores etiam quàm
fuere ſub lege,dicente Apoſtolo, Peccatum vobis non *Roman. 6.*
dominabitur, Non enim ſub lege eſtis, ſed ſub gratia?
Et quoniam hinc,inquit, ſufficienter, vt puto diximus,
nunc perfectam inſtituamus virginem,quæ ex vtroque
ſemper accenſa,& naturæ ſimul & gratiæ bonum, mo-
rum ſanctitate teſtetur. Et in his verbis debetis aduer-
tere,ideo illum quod dicebat,ſic voluiſſe cōcludere, vt
naturæ bonum intelligamus, quod cum crearemur ac- M
cepimus, gratiæ autem, cum Chriſti imitamur exem-
plum,tanquam ideo peccatum non indultum fuerit eis
qui ſub lege fuerūt vel ſunt, quia exemplum Chriſti ſi-
ue non habuerunt ſiue non credunt. Hoc autem *Caput*
iſtum ſapere & alia eius verba oſtendunt,non in hoc li *XXXIX.*
bro,ſed in tertio pro libero arbitrio,vbi ad eū loquens
contra quē diſputat,quoniam ille poſuerat verba Apo-
ſtoli dicentis,Non quod volo ago:Et,video aliam legē *Roma. 7.*
in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & cæ
tera quæ ibi dicuntur,iſte reſpōdit atque ait, Hoc enim
quod tu de Apoſtolo intelligere cupis,omnes Eccleſia-
ſtici viri in peccatoris & ſub lege adhuc poſiti aſſerunt
eum dixiſſe perſona,qui nimia viciorum conſuetudine
velut quadam teneretur neceſsitate peccandi,& quan-
uis bonum appeteret voluntate,vſu tamen præcipitare-
tur in malum. In perſona autē, inquit, hominis vnius,
deſignat populū ſub vetere adhuc lege peccātem,quem
ad hoc conſuetudinis malo dicit liberandum eſſe per
Chriſtum,qui credētibus ſibi primo omnia per baptiſ-
mum peccata dimittit, deinde imitatione ſui ad perfe-

ctam

A ctam incitat ſanctitatem, & viciorũ cõſuetudinẽ virtu
tum vincit exemplo. Ecce quo modo vult intelligi, ad-
iuuari eos qui ſub lege peccant, vt per gratiã Chriſti iu-
ſtificati liberẽtur, tanquã eis non ſufficiat ſola lex ꝓpter
nimiã peccandi conſuetudinẽ, niſi Chriſti accedat nõ
inſpiratio charitatis per ſpiritumſanctũ, ſed intuendũ
& imitandum in doctrina Euangelica virtutis eius ex-
emplũ. Et certè maxima hic erat cauſa exprimendi, quã
diceret gratiã, vbi locum ipſum de quo reſpondetur, ſic
concluſit Apoſtolus vt diceret, infœlix ego homo, quis
me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ie-
ſum Chriſtũ dominum noſtrũ. Hanc iſte cum conſti-
tuat, non in virtutis eius auxilio, ſed imitationis exem-
plo, quid amplius de illo ſperare debemus, vbicunque
gratiæ nomẽ ſub ambigua generalitate commemorat?

Caput XL. Item in eodẽ libro ad virginem ſacrã, vnde iam etiã
ſupra diſſeruimus, vbi ait, Subditi ſimus deo, eiusq́; fa-
ciendo voluntatem, diuinam mereamur gratiã, & faci-
lius nequam ſpiritui ſpiritusſancti auxilio reſiſtamus. In
quibus eius verbis certe manifeſtum eſt, ita eũ velle nos
B adiuuari gratia ſpiritusſancti, non quia ſine illo etiã per
ſolam naturæ poſsibilitatem nõ poſſumus reſiſtere ten-
tatori, ſed vt facilius reſiſtamus. Quod tamen qualecun
que & quantulumcunque adiutorium, eum credibile
eſt in hoc conſtituere, quòd nobis additur ſcientia, re-
uelante ſpiritu per doctrinam, quam vel non poſſumus
vel difficile habere poſſumus per naturam. Iſta ſunt

Capu. XLI quæ in libro quem ſcripſit ad virginẽ Chriſti, aduertere
potui, vbi videtur gratiam confiteri, quæ profecto qua-
lia ſint vtique cernitis. Legant, inquit, etiã recens meum
opuſculum, quod pro libero nuper arbitrio edere com
pulſi ſumus, & agnoſcent quã inique nos negatione gra
tiæ infamare geſtierint, qui per totum penè ipſius textũ
operis perfecte atq; integre & liberum arbitriũ confite-
mur & gratiam. Quatuor ſunt libri operis huius & hos
legi, & ex illis ſumpſi, quæ tractanda & diſcutiẽda pro-
poſui, & vt potui pertractaui, anteq̃ ad eius has literas,
quæ Romam miſſæ ſunt, veniremus, Sed in his etiam
quatuor libris, quæcũque pro gratia videtur dicere, qua
iuuamur, vt declinemus à malo bonumq́; faciamus, ita
dicit, vt nullo modo à verborũ ambiguitate diſcedat,
quam diſcipulis ſic poſsit exponere, vt nullũ auxiliũ gra
tię credãt, quia naturæ poſsibilitas adiuuetur, niſi in lege
C atque doctrina, ita vt ipſas quoque orationes, vt in ſcri-
ptis ſuis apertiſsime affirmat, ad nihil aliud adhibendas
opinetur, niſi vt nobis doctrina etiam diuina reuelatio-
ne aperiatur, nõ vt adiuuetur mens hominis, vt id quod
faciendum eſſe didicerit, etiam dilectione & actione
perficiat, Ab illo enim ſuo manifeſtiſsimo dogmate nõ
recedit omnino, vbi tria illa conſtituit, poſsibilitatem,
voluntatem, actionem, & ſolã poſsibilitatẽ dicit diuino
ſemper adiuuari auxilio, voluntatẽ autẽ & actionẽ, nul-
lo dei adiutorio exiſtimat indigere. Ipſum vero auxiliũ
quo poſsibilitatem naturalem perhibet adiuuari, in lege
cõſtituit atque doctrina, quam nobis fatetur etiam ſan-
cto ſpiritu reuelari, propter quod & adorãdum eſſe cõ
cedit. Sed hoc adiutorium legis atque doctrinæ etiam
Propheticis fuiſſe temporibus, adiutorium autem gra-
tiæ, quæ proprie gratia nuncupatur, in Chriſti eſſe arbi-
tratur exemplo. Quod nihilominus ad doctrinam per-
tinere perſpicitis, quæ nobis Euangelica prædicatur, vt
videlicet, tanquam via demonſtrata qua ambulare de-
beamus, iam viribus liberi arbitrij, adiutorio nullo alte
rius indigentes, ſufficiamus nobis, ne deficiamus in via,
quamuis & ipſam viam contendat etiam ſola inueniri
poſſe natura, ſed facilius ſi adiuuet gratia. Hæc ergo D

Cap. XLII. pro meo captu intelligere potui in Pelagij ſcriptis quã-
do nominauit gratiam. Videtis autẽ quod qui iſta ſen- Roma. 10.
tiunt, ignorantes dei iuſticiam, ſuam volunt conſtitue-
re, & longe ab illa ſunt, quæ nobis ex deo eſt, nõ ex no-
bis, quam in ſcripturis etiam ſanctis maxime canonicis
aduertere atque agnoſcere debuerunt. Sed quia eas ſe-
cundum ſuũ ſenſum legunt, profecto in illis nec apertè
conuenitur. Vtinam ergo ſaltem in catholicorum vi-
rorum ſcriptis, à quibus eas rectè intellectas eſſe nõ du-
bitant, quid ſit de adiutorio diuinæ gratiæ ſentiẽdum,
non negligenter attenderent, nec ſuæ ſententiæ amore
nimio præterirent. Nam iſte ipſe Pelagius in illo ipſo
recenti opuſculo ſuo, cuius ſe commemoratione defen
dit, id eſt, in tertio libro pro libero arbitrio ſanctum
Ambroſium quemadmodum laudet, accipite.

Cap. XLIII. Beatus, inquit, Ambroſius Epiſcopus, in cuius præ-
cipue libris Romana elucet fides, qui ſcriptorum inter
Latinos flos quidam ſpecioſus † enituit, cuius fidem & († præcipuus)
puriſsimum in ſcripturis ſenſum, ne inimicus quidem
auſus eſt reprehendere. Ecce qualibus & quantis prædi-
cat laudibus, quamlibet ſanctum & doctum virum, ne- E
quaquam tamen authoritati ſcripturæ canonicæ com-
parandum. Quem propterea ſic iſte cõmendat, quia vi-
detur ſibi in quodã loco librorum eius eo teſte vti, quo
probet hominẽ poſſe eſſe ſine peccato. Vnde nunc nõ
agitur, ſed agitur de auxilio gratiæ, quo ad non peccan
dum adiuuamur iuſtèque viuendum. Audiat ergo

Caput XLIIII. illum venerabilem antiſtitem dicentem & docẽtem in
ſecundo libro expoſitionis Euãgelij ſecundum Lucam
cooperari dominum etiam voluntatibus noſtris. Vides (Ambroſius ſuper Lucã lib. 2. ca. 12.)
vtique, inquit, quia vbique domini virtus ſtudiis coope-
ratur humanis, vt nemo poſsit ædificare ſine domino,
nemo cuſtodire ſine domino, nemo quicquam incipe-
re ſine domino. Et ideo iuxta Apoſtolũ, Siue manduca- 1. Cor. 10.
tis, ſiue bibitis, omnia in dei gloriã facite. Videtis quẽ-
admodum ſanctus Ambroſius etiam illud quod ſolent
homines dicere, nos incipimus, & deus perficit, his ver-
bis abſtulit dicens, neminem quicquam vel incipere ſi-
ne deo. Item in ſexto libro eiuſdem operis, cũ de duo-
bus illis fœneratoris vnius debitoribus ageret, Secun- (Ambroſius ſuper Lucã lib. 6. cap. 31.)
dum hominem, inquit, plus fortaſſe offendit, qui plus
debuerat, ſed per miſericordiã domini cauſa mutatur
vt amplius diligat, qui amplius debuit, ſi tamen gra-
tiã conſequatur. Ecce apertiſsime prædicat catholicus F
doctor etiam ipſam dilectionem, qua quiſque amplius
diligit, ad beneficium gratiæ pertinere. Ipſam deni-

Cap. XLV. que pœnitentiam, quam proculdubio voluntas agit, do
mini miſericordia & adiutorio fieri vt agatur, in deci-
mo eiuſdem operis libro beatus dicit Ambroſius ita lo-
quens, Bonæ lachrymæ quæ culpam lauant. Denique
quos Ieſus reſpicit, plorãt delictum. Negauit primo Pe- (Ambroſius ſuper Lucã lib. 10. cap. 96.)
trus & non fleuit, quia non reſpexerat dominus: nega-
uit ſecundo & non fleuit, quia adhuc nõ reſpexerat do-
minus: negauit & tertio, reſpexit Ieſus, & ille amariſsi-
me fleuit. Legant iſti Euangelium, & videant domi- Matth. 29.
num Ieſum tunc intus fuiſſe, cum à ſacerdotum princi-
pibus audiretur, Apoſtolum vero Petrum foris & deor-
ſum in atrio cum ſeruis ad focum tunc ſedentem, nunc
ſtantem, ſicut veraciſsima & concordiſsima Euangeli-
ſtarum narratione monſtratur. Vnde non poteſt dici,
quòd corporalibus oculis eum dominus viſibiliter ad-
monendo reſpexerit. Et ideo quod ibi ſcriptum eſt, Re-
ſpexit eum dominus: intus actum eſt, in mente actũ eſt,
in volũtate actũ eſt. Miſericordia domin⁹ latenter ſub-

G uenit,cor tetigit,memoriam reuocauit, interiore gratia ſua viſitauit Petrum,interioris hominis vſque ad exteriores lachrymas mouit & produxit affectũ. Ecce quẽadmodum deus adiuuando adeſt volũtatibus & actionibus noſtris.Ecce quemadmodum & velle & operari operatur in nobis.Item in eodem libro idẽ ſanctus Am-
Vbi ſupra. broſius,Nam ſi Petrus, inquit, lapſus eſt, qui dixit, Et ſi alij ſcandalizati fuerint,ego non ſcandalizabor: quis a-
Pſal.29. lius iure de ſe præſumat?Denique Dauid, quia dixerat, Ego dixi in mea abundantia non mouebor in æternũ: ſuam ſibi iactantiam obfuiſſe profitetur dicens, Auertiſti faciem tuam,& factus ſum conturbatus. Audiat iſte tantum virum docentem,imitetur credentem,cuius fidem doctrinamque laudauit. Audiat humiliter, imitetur fideliter,non de ſe pertinaciter præſumat ne pereat. Quid in eo pelago vult mergi Pelagius, vnde per petrã
Cap.XLVI. liberatus eſt Petrus? Audiat eundem antiſtitem dei in ſexto libro eiuſdem operis dicentem, Cur autem nõ
Luca.9. receperint eum, Euangeliſta ipſe memorauit dicens, quia facies eius erat euntis in Hieruſalem, diſcipuli autem recipi intra Samariam geſtiebant. Sed deus quos
H dignatur vocat,& quẽ vult religioſum facit. O ſenſum hominis dei,ex ipſo hauſtum fonte gratię dei. Deus,inquit,quos dignatur vocat,& quẽ vult religioſum facit.
Exod.33. Videte ſi non propheticum illud eſt, Miſerebor cuius
Roma.9. miſert⁹ ero,& miſericordiam præſtabo, cui miſericors fuero. Et illud Apoſtolicum,Non volentis neque currentis, ſed miſerentis eſt dei. Quia vt dicit etiam noſtrorum temporum homo, eius quem dignatur vocat, & quem vult religioſum facit. Nunquid aliquis dicere audebit,nõdum eſſe religioſum,qui currit ad deum, ab eo ſe regi cupit, & voluntatem ſuam ex eius voluntate ſuſpendit,& qui ei adhærendo iugiter, vnus ſecundum
1.Cor.6. Apoſtolum,cum eo fit ſpiritus? At hoc totum tam magnum religioſi hominis opus, Pelagius non dicit effici, niſi arbitrij libertate. Contra autem beatus Ambroſius ipſius tam excellenter ore laudatus, Dominus deus inquit,quem dignatur vocat,& quem vult religioſum facit.Ergo vt currat ad dominum,& ab eo ſe regi cupiat, ſuamq; voluntatem ex eius volũtate ſuſpendat, eiq; adhærendo iugiter, vnus ſecundum Apoſtolum cum eo fiat ſpiritus, deus quẽ vult religioſum facit. Et hoc totũ
I homo niſi religioſus non facit. Quapropter niſi à deo fiat vt hoc faciat,quis hoc facit? Sed quia iſta quæ-
Caput XLVII. ſtio,vbi de arbitrio voluntatis & dei gratia diſputatur, ita eſt ad diſcernendum difficilis, vt quãdo defenditur liberum arbitrium,negari dei gratia videatur, quando autem aſſeritur dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri,poteſt Pelagius ita ſe latebris obſcuritatis inuoluere, vt etiam iis quæ à ſancto Ambroſio cõſcripta poſuimus,conſentire ſe dicat,Et ea ſe quoque ſentire proclamet ſemperq; ſenſiſſe,atque ita ſingula conetur exponere,vt etiam eius ſententiæ conuenire credãtur. Quapropter quantum attinet ad iſtam, de diuina gratia & adiutorio quæſtionem,tria iſta quæ apertiſſime diſtinxit attendite,poſſe,velle,eſſe,id eſt,poſſibilitatẽ, voluntatem,actionem. Si ergo conſenſerit nobis non ſolam poſſibilitatem in homine,etiam ſi nec velit,nec agat bene,ſed ipſam quoque voluntatem & actionem, id eſt, vt bene velimus,& bene agamus,quæ non ſunt in homine,niſi quando bene vult & bene agit, Si vt dixi,cõſenſerit etiam ipſam volũtatem & actionem diuinitus adiuuari,vt ſine illo adiutorio nihil bene velimus & agamus,eamq; eſſe gratiam dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum,in qua nos ſua,non noſtra iuſticia iuſtos facit,vt ea ſit vera noſtra iuſticia,quæ nobis ab illo K
eſt,nihil de adiutorio gratiæ dei,quantum arbitror, inter nos cõtrouerſiæ relinquetur. Illud autem propter *ἀμεμπτοι qui dicantur. Caput XLVIII.*
quod ſic laudauit ſanctum Ambroſium, quia ſcilicet in ſcriptis eius inuenit ex laudibus Zachariæ & Helizabet,poſſe hominem in hac vita eſſe ſine peccato. Quanquam negandum non ſit,ſi hoc velit deus, apud quem ſunt omnia poſſibilia,cõſideret tamen diligentius quẽadmodum dictum ſit. Dictum enim eſt,quantum mihi videtur,ſecundum quandam inter homines conuerſationem probabilem atque laudabilem,quam nullus hominũ iuſte poſſet in accuſationis & criminationis querelam vocare. Quam propterea in dei cõſpectu Zacharias & eius vxor habuiſſe referuntur, quia in ea homines nulla diſsimulatione fallebãt,ſed vt apparebant hominibus,ita noti erant oculis dei. Non autem dictũ eſt, hoc ſecundum illam perfectionem iuſticię,in qua vere atque omnino immaculati perfectiq; viuemus: nam &
Apoſtolus Paulus dixit,ſecundũ iuſticiã,quę ex lege eſt, *Philip.3.*
ſe fuiſſe ſine querela:in qua lege etiam Zacharias ſine querela conuerſabatur. Sed hãc Apoſtolus iuſticiam in ſtercoribus & detrimentis deputauit, in comparatione
iuſticiæ quam ſperamus, & quam nunc eſurire ac ſitire L
debemus,vt ea quandoque ſaturemur in ſpecie,quę nũc
eſt in fide, quandiu iuſtus ex fide viuit. Audiat deni- *Abacuc.2.*
que ipſum venerabilem antiſtitẽ, cũ exponeret Eſaiam *Cap.XLIX.*
Prophetam dicentem, neminẽ in hoc mũdo eſſe poſſe ſine peccato,vbi nemo poteſt dicere, in hoc mundo eũ dixiſſe,velut in dilectione huius mundi. De Apoſtolo
etenim loquebatur,qui dicit, Cõuerſatio noſtra in cœ- *Philip.3.*
lis eſt. Hunc ergo ſenſum memorans Epiſcopus explicans,Perfectos,inquit,ſecum multos, ait Apoſtolus, in hoc adhuc mundo ſitos, qui ſi ad perfectionem veram
reſpicias,perfecti eſſe non poterant. Quia ipſe dixit,Vi- *1.Corin. 13.*
demus nũc per ſpeculum in ænigmate,tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte,tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum. Ita & immaculati ſunt in hoc mundo,& immaculati erunt in regno dei, cum vtiq; ſi minutius excutias,immaculat⁹ eſſe nemo poſsit, quia nemo ſine peccato. Illud ergo ſancti Ambroſij teſtimonium,quo pro ſua ſentẽtia Pelagius vtitur, aut ſe-
cundũ quendã modũ dictum eſt, probabilẽ quidẽ, ſed M
nõ minutius excuſſum,aut certe ſi ille vir ſanctus atque humilis Zachariam & Helizabet ſummæ atque omnino perfectæ iuſticiæ,cui nihil addi iam poſſet,fuiſſe exiſtimauit,profecto ſententiam ſuam minutius excutien-
do correxit. Attendat ſanè iſte in eodem ipſo loco *Caput L.*
vnde hoc Ambroſianum teſtimonium, quod ei placebat,aſſumpſit:etiã illud eum dixiſſe,quod ab initio eſſe immaculatum humanę impoſsibile ſit naturæ, vbi omnino illam naturalem poſſibilitatem,quam Pelagius nõ vult fideliter reſpicere,peccato eſſe viciatam, & ideo iactanter extollit eneruem,infirmamq; teſtatur venerandus Ambroſius,proculdubio contra iſtius voluntatem,
ſed nõ contra Apoſtolicam veritatem, vbi legitur, Fui- *Ephe.2.*
mus & nos aliquando natura filij iræ ſicut & cæteri. Ipſa eſt enim per peccatum primi hominis,quod ex libero ei⁹ venit arbitrio, viciata & damnata natura. Cui ſola per mediatorem dei & hominum & omnipotentem medicum diuina ſubuenit gratia, de cuius adiutorio, ad iuſtificationem noſtram, quo deus diligẽtibus eum omnia cooperatur in bonum,quos prior dilexit donãs
eis vt diligeretur ab eis, quia iam diu eſt vt diſſerimus, *Roma. 8.*
deinceps incipiamus,quantum dominus adiuuerit etiã *1.Ioan. 4.*
de peccato, ꝙ per vnũ hominẽ cum morte intrauit in *Roma.15.*
mundũ,

A mundum, atque ita in omnes homines pertranſiit, aduerſus iſtos, qui in errorem huic contrarium veritati, apertius eruperunt, quæ ſatis eſſe videbuntur exprimere.

Libri primi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, contra Pelagium & Celeſtium de peccato originali, Liber Secundus.

Caput I. IAM nunc diligenter aduertite de baptiſmate paruulorum, quam caute debeatis audire homines eiuſmodi, qui neque aperte illi ætati lauacrum regenerationis & peccatorũ remiſsionis, audent negare, ne hoc Chriſtianę aures ferre non poſsint, & tamen opinionem ſuam, qua putant peccato primi hominis carnalem generationem obnoxiam nõ teneri, tueri & defenſare perſiſtunt, quamuis eis baptiſmum B videantur in remiſsionem peccatorũ concedere. Nempe vosipſi à Pelagio præſente ſcripſiſtis audiſſe recitante vobis de libello ſuo, quem etiam Romam ſe miſiſſe aſſerebat, quòd iiſdem ſacramenti verbis dicant debere baptizari infantes, quibus & maiores. Quis poſt iſta verba putaret eis de hac re vllam mouendam eſſe quæſtionem, aut eis faceret? Cui vero calumnioſiſsimi viderentur, * ſi non eorum manifeſta verba legerentur, vbi negãt paruulos trahere originale peccatum omnes, qui ſine vllo vicio natos eſſe contendunt? Et Celeſtius quidem in hoc extitit errore liberior, vſqueadeo, vt neque in Epiſcopali iudicio apud Carthaginem dãnari voluerit eos, qui dicunt quòd peccatũ Adæ ipſum *Caput II.* ſolum læſerit, & non genus humanum, & quòd infantes qui naſcuntur, in eo ſtatu ſint, in quo Adam fuit ante præuaricationem. Et in vrbe Roma in libello ſuo, quem beatiſsimo papæ Zoſimo dedit, id aſſeuerauit expreſsius, quòd paruulorum neminem obſtringat originale peccatum. De geſtis enim Eccleſiaſticis Carthagi*Caput III.* nenſibus hæc eius verba deſcripſimus. Aurelius Epiſcopus dixit, Sequentia recitentur, Et recitatũ eſt, quòd C peccatum Adæ ipſi ſoli obfuerit, & non generi humano. Et cum recitatum eſſet, Celeſtius dixit, De traduce peccati me dubium eſſe, ita tamen vt cui donauit deus gratiam peritiæ conſentiam, quia diuerſa ab eis audiui qui vtique in Eccleſia catholica conſtituti ſunt presbyteri. Paulinus diaconus dixit, Dic nobis nomina ipſorum. Celeſtius dixit, Sanctus presbyter Rufinus Romæ qui manſit cum ſancto Pammachio. Ego audiui illum dicentem, quia tradux peccati non ſit.

*(Marginal note: * dicas, aut ſi faceret, cui non calumnioſiſsimus videretur.)*

Paulinus diaconus dixit, Eſt aliquis alius? Celeſtius dixit, Audiui & plures dicere. Paulinus diaconus dixit, Dic nomina ipſorum. Celeſtius dixit, Non tibi ſufficit vnus ſacerdos? Et poſt alio loco, Aurelius Epiſcopus dixit, Reliqua libelli legantur. Et recitatum eſt, quòd infantes qui naſcuntur, in eo ſtatu ſint, in quo fuit Adam ante tranſgreſsionem, vſque in finem libelli minoris ſuperius inſerti. Aurelius Epiſcopus di*Caput IIII.* xit, Docuiſti Celeſti aliquando, vt dixit diaconus Paulinus, quòd infantes qui naſcũtur, in eo ſtatu ſint in quo fuit Adam ante tranſgreſsionem. Celeſtius dixit, Exponat quid dixit ante tranſgreſsionem. Paulinus diacon' dixit, Tu nega hoc te docuiſſe. Vnum eſt ex duobus, aut neget ſe docuiſſe, aut iam damnet iſtud. Celeſtius dixit, Iam dixi, exponat quo modo dixit, D ante tranſgreſsionem. Paulinus diaconus dixit, Nega te illa docuiſſe. Aurelius Epiſcopus dixit, Rogo, quid collegerim ego ex huiuſmodi obiectiõe, dico Adã conſtitutus in paradiſo, quod ante dicatur inexterminabilis factus, poſtea per tranſgreſsionem præcepti factus ſit corruptibilis, Hoc dicis frater Pauline? Paulinus diaconus dixit, Hoc domine. Aurelius Epiſcopus dixit, Status certè infantium hodie baptizãdorum, vtrum talis ſit qualis fuit ante tranſgreſsionem Adę, an certe de eadem origine peccati, de qua naſcitur, tranſgreſsionis culpam trahat: Hoc vult diaconus Paulinus audire. Paulinus diaconus dixit, Vtrum docuit hoc, an non: neget. Celeſtius dixit, Iam de traduce peccati dixi, quia intra catholicam conſtitutos plures audiui deſtruere, necnon & alios aſtruere, licet quæſtionis res ſit iſta, non hæreſis, Infantes ſemper dixi egere baptiſmo, ac debere baptizari. Quid quærit aliud? Nempe cernitis ſic Celeſtium conceſsiſſe paruulis baptiſmum, vt in eos tranſire primi hominis peccatum, quod lauacro regenerationis abluitur, noluerit confiteri, quan- E uis & negare non auſus ſit. Et propter hanc dubitationẽ ſuam non damnauerit eos qui dicunt, quòd peccatum Adæ ipſum ſolum læſerit, & non genus humanum, & quòd infantes qui naſcuntur, in eo ſtatu ſint in quo Adã fuit ante præuaricationem. In libello autem quem *Caput V.* Romæ edidit, qui geſtis ibi Eccleſiaſticis allegatus eſt, ita de hac re loquitur, vt hoc ſe credere oſtendat, vnde hic dubitare ſe dixerat. Nam verba eius iſta ſunt, Infantes autem, inquit, debere baptizari in remiſsionem peccatorum ſecundum regulam vniuerſalis Eccleſiæ, & ſecundum Euangelij ſententiam confitemur, quia dominus ſtatuit regnum cœlorum non niſi baptizatis poſſe conferri, quod quia vires naturæ non habent, conferre neceſſe eſt per gratiæ libertatem. Si nihil de hac re deinceps diceret, quis non eum crederet confiteri, etiam infantibus in baptiſmo originalia peccata dimitti, dicẽdo eos in remiſsionem peccatorum baptizari oportere? Hinc ergo eſt & illud quod ſcripſiſtis, ſic vobis reſpondiſſe Pelagium, quòd eiſdem quibus & maiores ſacramenti verbis baptizãtur infantes, vosq; lętatos fuiſſe, id quod cupiebatis audiſſe, & tamen adhuc de verbis eius F nos maluiſſe conſulere. Attendite itaque quod Cele*Caput VI.* ſtius apertiſsime dixerit, & ibi videbitis quid vobis Pelagius occultauerit. Celeſtius quippe adiũgit & dicit, In remiſsionẽ autem peccatorum baptizãdos infantes, nõ idcirco dixim', vt peccatum ex traduce firmare videamur, quod lõge à catholico ſenſu alienum eſt, quia peccatum non cum homine naſcitur, quod poſtmodũ exercetur ab homine, quia non naturæ delictum, ſed voluntatis eſſe demonſtratur. Et illud ergo confiteri congruũ, ne diuerſa baptiſmatis genera facere videamur, & hoc præmunire neceſſarium eſt, ne per myſterij occaſionem, ad creatoris iniuriam malũ antequã fiat ab homine, tradi dicatur homini per naturã. Hunc ſenſum ſuũ vobis aperire Pelagius, vel timuit, vel erubuit, quem diſcipulus eius palàm ſine vllius obſcuritatis ambagib' apud ſedem Apoſtolicam profiteri nõ timuit, nec erubuit. Sed multum miſericors memoratæ ſedis antiſtes, vbi eum vidit ferri tanta præſumptione præcipitẽ, tanquam furentem, donec ſi poſſet fieri, reſipiſceret, maluit eum ſenſim ſuis interrogationibus & illius reſpõſionibus colligare, quàm diſtrictã ferẽdo ſentẽtiam in illud abruptum, quò iam pendere videbatur, impellere. Ideo autẽ nõ dixi aperte ceciderat, ſed propẽdere videbatur,

G quia ſuperius in eodem libello ſuo de huiuſmodi quæ-
ſtionib⁹ locuturus ante prædixerat, Si forte vt homini-
bus quiſpiam ignorantiæ error obrepſerit, noſtra ſentē-
De ſentētia Pontificis in Celeſtiū. Caput. VII. tia corrigatur. Hanc eius prælocutionem venera-
bilis papa Zoſimus tenens, egit cum homine, quē falſæ
doctrinæ vētus inflauerat, vt ea quæ illi à diacono Pau-
lino fuerant obiecta damnaret, atque vt ſedis Apoſtoli-
cæ literis, quæ à ſanctæ memoriæ ſuo præceſſore mana-
uerant, præberet aſſenſum. At ille noluit quidem diaco-
ni obiecta dānare, ſed beati papę Innocentij literis non
eſt auſus obſiſtere, immo ſe omnia, quæ ſedes illa dam-
naret, damnaturū ſe eſſe promiſit, atque ita velut phre-
neticus, vt requieſceret tanquam leniter fotus, à vincu-
lis tamen excommunicationis nōdum eſt creditus eſſe
ſoluendus, Sed ioterpoſito duorum menſium tempore,
donec reſcriberetur ex Africa, reſipiſcendi ei locus ſub
quadam medicinali ſententiæ lenitate conceſſus eſt.
Quoniam re vera ſi depoſita peruicaciæ vanitate, quid
promiſerat vellet attendere, & eaſdem literas, quibus ſe
conſenſurum eſſe reſponderat, diligenter legeret, ſana-
retur. Sed poſtea quàm ex Africano Epiſcoporum con-
H cilio reſcripta directa ſunt, quid fuerit conſecutum, vt
iuſtiſsime in eum ſententia proferretur, cuncta legite,
De Pelagii calliditate. Cap. VIII. quia cuncta tranſmiſimus. Vnde etiam Pelagius ſi
ſeipſum & ſua ſcripta ſine dolo cogitat, oon recte dicit
eadem ſententia ſe nō debuiſſe teneri, Fefellit enim iu-
dicium Palæſtinum, propterea ibi videtur eſſe purgatus,
Romanam vero Eccleſiam, vbi eum eſſe notiſsimū ſci-
tis, fallere vſquequaque non potuit, quanuis & hoc fue-
rit vtrunque conatus, ſed vt dixi, minime valuit. Reco-
luit enim beatiſsimus papa Zoſimus, quid imitādus prę-
ceſſor eius de ipſis ſenſerit geſtis. Attendit etiam quid
de illo ſentiret prædicanda in domino Romanorum
fides, quorum aduerſus eius errorem pro veritate catho-
lica, ſtudia conſonantia concorditer flagrare cernebat,
Inter quos ille diu vixerat, & quos eis dogmata latere
non poterāt, Qui Celeſtium eius eſſe diſcipulum ſic no-
uerant, vt fideliſsimum & firmiſsimum poſſent de hac
re teſtimonium perhibere. Quid ergo de Palæſtinæ ſy-
nodi geſtis, quibus ſe Pelagius abſolutum eſſe gloria-
tur, ſanctus papa Innocentius iudicauerit, quanuis & in
literis eius, quas oobis reſcripſit, legere poſsitis, & com-
I memoratum cum venerabili papæ Zoſimo ſynodus
Africana reſpondit, quod veſtræ charitati cum cæte-
ris inſtructionibus miſimus, tamen, nec in hoc opere
Ex Epiſtola Innocentii. Caput. IX. prætereundum videtur. Cum enim nos in Epi-
ſtola, quam ei quinque Epiſcopi ſcripſimus, eorundem
geſtorum Palęſtinorum, quorum ad nos iam fama per-
uenerat, cōmemorationem feciſſemus, dicentes in Oriē-
te, vbi degit, geſta Eccleſiaſtica facta eſſe: quibus puta-
tur eſſe purgatus, atque ad hoc inter cætera ille reſcribe-
ret, Cum ſint, inquit, aliqua in ipſis poſita geſtis, quæ ob-
iecta, partim ille vitando ſuppreſsit, partim multa in ſe
verba retorquēdo tota obſcuritate confudit, aliqua ma-
gis falſa, quàm vera ratione, vt ad tempus poterat vide-
ri purgauit, negando alia, alia falſa interpretatione ver-
tendo. Sed vtinam, quod optandum magis eſt, iam ſe
ille ad veram catholicæ fidei viam ab illo ſuo errore
conuertat, & cupiat velitque purgari, conſiderans quo-
tidianam dei gratiam, adiutoriūmque cognoſcens, vt
videatur vere & approbetur ab omnibus, manifeſta ra-
tione correctus, non geſtorum iudicio, ſed ad catholi-
cam fidem corde conuerſo. Vnde non poſſumus illo-
rum, nec approbare, nec culpare iudicium, cum neſcia-
mus vtrum vera ſint geſta, aut ſi vera ſint, conſtet magis
ſubterfugiſſe, quàm ſe tota veritate purgaſſe. Videtis cer- K
te in his verbis, quemadmodum papa beatiſsimus Inno-
centius non tanquam de incognito loqui videatur. Vi-
detis qualem tulerit de illius purgatione ſententiam. Vi-
detis quid ſucceſſor eius ſanctus papa Zoſimus recole-
re debuerit, ſicut recoluit, vt in eo ſui præceſſoris iudi-
cium, remota cunctatione firmaret. *Caput. X.*

Iam nunc diligenter attendite, vnde monſtretur
quòd Palęſtinos Pelagius fefellerit iudices. Vt alia ta-
ceam, in hac ipſa quæſtione de baptiſmate paruulorum,
ne forte cuipiam in eo quòd diximus, eum ſenſum, in
quo liberior Celeſtius fuit, nobis occultaſſe Pelagium,
cum & ipſe non aliter ſentiat, calūniari potius vel ſuſpi-
cari, quàm certum aliquid cūprehendiſſe videamur. Nē-
pe iam ſuperius ſatis claruit, propterea Celeſtium vo-
luiſſe damnare, quòd dicit Adæ peccatum ipſi ſoli ob-
fuiſſe, non generi humano, & infantes qui naſcuntur in
eo ſtatu eſſe, in quo Adam fuit ante præuaricationem,
quia videbat ſi iſta damnaret, confirmare ſe in infanti-
bus peccati ex Adam tranſitum. Hæc autem cū fuiſſent
obiecta Pelagio, quòd ea cum Celeſtio etiam ipſe ſenti-
ret, ſine vlla retractatiooe damoauit. Quod licet vos
legiſſe ſciam, tamen quia non ſolis vobis hoc ſcribitur, L
ne pigeat lectorem ad ipſa geſta recurrere, vel ſi ea non
habet, etiam cū labore perquirere, ipſa inde verba tran-
ſcribimus, quæ infra ſcripta ſunt. Synodus dixit, *Quo modo conuictus ſit Pelagi⁹. Caput. XI.*
Nunc quoniā anathematizauerit Pelagius incertū ſtul-
tiloquium, recte reſpondens, hominem cum adiutorio
dei & gratia poſſe eſſe, ἀναμάρτητον, id eſt, ſine peccato,
reſpondeat & ad alia capitula, Aliud capitulum in do-
ctrina Celeſtij diſcipuli Pelagij, ex eis quę Carthagine
à ſancto Aurelio Carthaginēſi Epiſcopo cum aliis Epi-
ſcopis audita ſunt & commemorata: Adam mortalem
factum, qui ſiue peccaret, ſiue non peccaret, moriturus
eſſet, Quoniam peccatum Adæ ipſum ſolum læſerit, & *ὅτι.*
non genus humaoum. Quoniam lex ſic mittat ad re-
gnum, quemadmodum & Euangelium. Quoniam ante
aduentum Chriſti fuerint homines ſine peccato. Quo-
niam infantes nuper nati in eo ſtatu ſint, in quo Adam
fuit ante præuaricationem. Quoniam neque per mortē
vel præuaricationem Adæ omne genus humanum re-
ſurgat. Quoniam ſanctus Epiſcopus Auguſtinus aduer-
ſus diſcipulos eius in Sicilia reſpondit Hilario ad ſub-
iecta capitula, ſcribens librum in quo iſta continentur,
Poſſe hominem ſine peccato eſſe, ſi velit: Infantes, & ſi M
non baptizentur, habere vitam æteroam: Diuites bapti-
zatos niſi omnibus abrenuncient, ſi quid boni niſi fue-
rint facere, non reputari illis, neque regnum dei poſſe
habere. Pelagius dixit, De poſſe quidem hominem ſi-
ne peccato eſſe, dictum eſt ſuperius. De eo autem quod
fuerint homines ante aduentum domini ſine peccato,
dicimus & nos, quoniam ante aduentum Chriſti vixe-
runt quidam ſancte & iuſte, ſecundum ſcripturarū ſan-
ctarum traditionem. Reliqua vero & ſecundum ipſorū
teſtimonium, quia iſta non ſunt pro quibus ego ſatisfa-
cere debeā, ſed tamen ad ſatisfactionem ſanctę ſynodi,
anathematizo eos, qui ſic tenent, aut aliquando tenue-
runt. Ecce vt alia omittam, videtis anathematizaſſe *Pelagius & Celeſtius. Caput. XII.*
Pelagium eos, qui tenēt quòd Adæ peccatum ipſum ſo-
lum læſerit & non genus humanum, & quòd infantes
qui naſcuntur in eo ſtatu ſint in quo Adam fuit ante
præuaricationem. Quid ergo hic aliud Epiſcopi iudices
intelligere potuerunt, niſi eum confiteri, quòd pecca-
tum ex Adam in paruulos trāſeat? Quod ne confitere-
tur Celeſtius, hæc damnare noluit, quæ iſte damnauit.

Proinde

A Proinde ſi oſtēdero, etiam ipſum nihil aliud ſentire de
paruulis, niſi quòd ſine vlla cuiuſquam vicij contagione
naſcuntur, quid inter iſtum & Celeſtium in hac quæ-
ſtione diſtabit, niſi quòd ille apertior, iſte occultior fuit,
ille pertinacior, iſte mēdacior: vel certe ille liberior, hic
aſtutior, Ille enim nec in Eccleſia Carthaginenſi dam-
nare voluit, quod in Romana poſtea ſe tenere cōfeſſus
eſt, & corrigi paratum ſe eſſe profeſſus eſt, ſi ei tanquam
homini error obrepſit. Iſte autem & illud dogma dam-
nauit tanquam contrarium veritati, ne ipſe à catholicis
iudicibus damnaretur, & id ſibi defendendū poſtea re-
ſeruauit, aut mendaciter damnans, aut callide interpre-
Pelagius tans. Sed video de me iam iuſtiſsime poſtulari, vt ꝙ
dānauit ſi- promiſi, verū & ipſe hoc ſentiat quod Celeſtius, demon
cte quod ſtrare non differam. In primo libro recentioris operis
ſenſit. ſui, quod ſcripſit pro libero arbitrio, cuius operis in li-
Cap. XIII. teris quas Romam miſit, commemorationē fecit, Om-
ne, inquit, bonū ac malū, quo vel laudabiles vel vitupe-
rabiles ſumus, non nobiſcū oritur, ſed agitur à nobis: ca
paces enim vtriuſque rei non pleni naſcimur, & vt ſine
virtute, ita & ſine vicio procreamur. Atque ante actionē
propriæ voluntatis, id ſolum in homine eſt, quod deus
B cōdidit. Nēpe cernitis in his Pelagij verbis, quod dog-
ma cōtineatur amborum de paruulis ſine vllius vicij ex
Adam contagione naſcentibus. Non itaque mirum eſt,
quòd eos, qui dicunt Adæ peccatum ipſi ſoli obfuiſſe &
non generi humano, & infantes qui naſcūtur, in eo ſta-
tu eſſe in quo fuit Adam ante prævaricationem, Cele-
ſtius damnare noluit, ſed multum mirum eſt, qua fron-
te Pelagius iſta damnauerit. Si enim ſicut dicit malum
non nobiſcum oritur, & ſine vicio procreamur, atque
ante actionem propriæ voluntatis id ſolum in homine
eſt quod deus condidit, profecto peccatū Adæ, ipſi ſoli
obfuit, quia nullum in prolē tranſitum fecit. Non enim
peccatum nō eſt malum, aut peccatum non eſt vicium,
aut peccatum deus condidit. Dicit autem iſte, malū nō
nobiſcum oritur, & ſine vicio procreamur, & hoc ſolū
eſt in naſcentibus, quod deus cōdidit. Ac per hoc cum
peccatum Adæ ipſi ſoli obfuiſſe, nō generi humano, ſe-
cundum iſtam ſuam ſententiam, veriſsimum putet, cur
hoc damnauit Pelagius, niſi vt iudices catholici fallerē-
tur? Similiter & illud dici poteſt, Si malum nō nobiſcū
C oritur, & ſine vicio procreamur, idque ſolū eſt in homi-
ne naſcente, quod deus condidit, proculdubio qui na-
ſcūtur infantes, in eo ſtatu ſunt in quo Adam fuit ante
prævaricationem, cui nullum malum viciumque inerat
atque id ſolum in illo erat, quod deus condiderat, Et ta
men anathematizauit Pelagius, qui tenent aut aliquan-
do tenuerunt, in eo ſtatu eſſe recentes ab ortu paruulos,
in quo Adam fuit ante prævaricationē, id eſt, ſine vllo
malo, ſine vllo vicio, id ſolum habētes, quod deꝰ condi-
dit. Vt quid ergo & hoc damnauit Pelagius, niſi vt ca-
tholica ſynodus falleretur, ne nouus hæreticus damna-
Cap. XIIII. retur? Quod autem ſciris, & quod in eo etiam li-
bro poſui, quem de geſtis Palæſtinis ad venerabilem ſe-
nem noſtrum Aurelium ſcripſi, Illa ergo reſpōſione Pe-
lagij totam iſtam quæſtionem, conſumptam eſſe gau-
debam, confeſſusque mihi apertiſsime videbatur, eſſe in
paruulis originale peccatum, anathema dicendo eis, qui
peccato Adę ipſum ſolum, non etiam genus humanum
crederent læſum, & in eo ſtatu opinarentur eſſe par-
uulos, in quo ille homo primus ante prævaricationem
fuit. Sed poſtea cū legiſſem quatuor eius libros, de quo-
rum primo libro pauloante commemorata verba de-
ſcripſi, & inueniſſem hominem adhuc cōtra catholicā
fidem de paruulis ſentientē, prius mirari cœpi tam im- D
pudēs in Eccleſiaſtico iudicio, & de tāta quæſtione mē-
dacium. Si enim eoſdem libros ante iam ſcripſerat, quo
modo ſe dixit eos anathematizare, qui ſic aliquādo te-
nuerunt? Si autem poſtea illud opus pollicitus eſt, quo
modo anathematizauit, qui ſic tenent? Niſi ridicule for-
te dicturus eſt, eos ſe damnaſſe qui ſic aliquando tenue-
runt & qui ſic tenent, de tempore autem futuro, id eſt,
eis qui ſic fuerant retenturi, nec ſibi, nec aliis præiudica-
re potuiſſe, & ideo non fuiſſe mentitum, quia poſtea de-
prehenſus eſt ſic tenere. Sed non hoc dicit, non ſolum
quia ridiculum eſt, ſed quia verum eſſe non poteſt. In
eiſdem quippe libris, & contra peccati ex Adam in par-
uulos tranſitum loquitur, & de geſtis Palæſtinæ ſynodi
gloriatur, vbi eos qui ſic tenent, veraciter damnaſſe pu-
tatus eſt, & abſolutionem ſuam fallendo furatus eſt.
Quid enim ad rem de qua nunc agimus pertinet,
quod diſcipulis ſuis reſpōdet, Ideo ſe illa obiecta dam *Mira Pela-*
naſſe, quia & ipſe dicit, non tantum primo homini, ſed *gii tergiuer*
etiam humano generi primum illud obfuiſſe peccatū, *ſatio.*
non propagine, ſed exemplo, id eſt, nō quòd ex illo tra- *Caput XV.*
xerint aliquod vicium, qui ex illo propagati ſunt, ſed E
quòd eum primum peccantem imitati ſunt omnes, qui
poſtea peccauerunt, Aut quia dicit ideo infantes non in
eo ſtatu eſſe, in quo fuit Adam ante prævaricationem,
quia iſti præceptum capere nondum poſſunt, ille autem
potuit, nondúmque vtuntur rationalis voluntatis arbi-
trio, quo ille niſi vteretur, non ei præceptum daretur.
Quid hoc ad rē pertinet, quia verba ſibi obiecta ſic ex-
ponēdo recte ſe putat dānaſſe, quòd dicitur peccatum
Adæ ipſi ſoli obfuiſſe & non generi humano, & infan-
tes qui naſcuntur, in eo ſtatu eſſe in quo Adam fuit ante
peccatum, & tamen his damnatis non mendaciter te-
nere, quod in eius poſtea conſcriptis opuſculis inuenī-
tur, ſine vllo malo, ſine vllo vicio paruulos naſci, & hoc
ſolum in eis eſſe quod deus condidit, non vulnus quod
inimicus inflixit? Nunquid hæc dicendo verba pro-
pter aliud obiecta, aliter exponendo, id agit, vt ſe iudi- *Cap. XVI.*
ces non fefelliſſe demonſtret? Prorſus nō id efficit, Tā-
to enim iudices fefellit occultius, quanto exponit iſta
verſutius. Epiſcopi quippe catholici, quando audiebant
hominem anathematizantem eos, qui dicunt Adæ pec-
catum ipſi ſoli obfuiſſe, non generi humano, nihil aliud
eum ſapere exiſtimabant, quàm id quod catholica Ec- F
cleſia prædicare conſueuit. Vnde veraciter paruulos in
peccatorum remiſsionem baptizat, non quæ imitando
fecerunt, propter primi peccatoris exemplum, ſed quæ
naſcendo traxerunt, propter originis vicium. Et quādo
audiebant anathematizantem eos, qui dicunt infantes
qui naſcuntur in eo ſtatu eſſe in quo Adā fuit ante præ-
uaricationem, nihil eum aliud dicere credebant niſi eos
qui paruulos putant nullum ex Adam traxiſſe peccatū,
& ſecūdum hoc in eo ſtatu eſſe in quo fuit ille ante pec-
catum. Etenim hoc illi obiiceretur, nō aliud, vnde quæ-
ſtio verſabatur. Proinde cum hoc iſte ſic exponit, vt di-
cat infantes ideo non in eo ſtatu eſſe in quo Adam fuit
ante peccatum, quia nondum ſunt in eadem firmitate
mentis aut corporis, non quòd in eos trāſierit vlla cul-
pa propaginis, reſpondeatur ei, Quando tibi illa dam-
nanda obiiciebantur, nō ea catholici Epiſcopi ſic intel-
ligebant, ideo cum illa damnares, catholicū te eſſe cre-
debāt. Propterea ergo ꝙ te illi ſapere exiſtimabāt, abſol-
uendum fuit, quod vero tu ſapiebas, dānandū fuit. Non
ergo tu abſolutus es, qui dānanda tenuiſti, ſed illud ab-
ſolutum eſt, quod tenere debuiſti. Vt autē tu abſolutus

 putareris,

G putareris,creditus es ſentire laudanda, cũ te iudices nõ
intelligerent occultare damnãda. Recte Celeſtij ſocius
iudicatus es,cuius manifeſtas te eſſe participem. Et ſi in
iudicio tuos cooperuiſti libros,tamẽ poſt iudicium eos
Cap.XVII. edidiſti. Quæ cum ita ſiot, profecto ſentitis in tam
nefandi erroris authores, Epiſcopalia concilia & Apo-
ſtolicam ſedem, vniuerſamque Romanam Eccleſiam,
Romanúmque imperium,quod deo propicio Chriſtia
num eſt,rectiſsioie fuiſſe commotũ,donec reſipiſcãt de
2.Tim.2. diaboli laqueis. Quis enim ſcit, ne forte det illis deus
pœnitentiam ad cognoſcendam & confitẽdam, & præ
dicandam etiam veritatem, damnandamque veraciter
damnabilem falſitatẽ? Quoquo modo autem ſe habe-
re iſti velint, multis tamen miſericordia domini eſſe
conſultum,qui eos propterea ſectabantur,quia catholi-
cæ communioni videbant eſſe ſociatos, dubitare non
poſſum'. Quo modo autem Pelagius tẽtauerit obrepe-
re ad fallendũ etiam Apoſtolicæ ſedis Epiſcopale iudi-
cium in hac ipſa quæſtione de baptiſmate paruulorum,
diligenter attendite. In literis enim, quas Romam mi-
ſit ad beatæ memoriæ papam Innocentiũ, quoniã eum
H in corpore nõ inuenerũt,& ſancto papæ Zoſimo datæ
ſunt,atq; ad nos inde directæ,dicit ſe ab hominibus in-
famari,quòd neget paruulis baptiſmi ſacramentum, &
abſque redemptione Chriſti aliquibus cœlorum regna
promittat. Sed nõ ſic de illis hæc obiiciũtur vt poſuit, Nã
neque paruulis negant baptiſmi ſacremeotũ, neq; abſq;
redemptione Chriſti aliquibus cœlorũ regna promit-
tunt. Itaque vnde ſe queritur infamari,eo modo propo
ſuit,vt facile poſſet crimini obiecto ſaluo ſuo dogmate
Caput XVIII. reſpondere. Obiicitur autem illis,quòd non bapti-
zatos paruulos nolunt damnationi primi hominis ob-
noxios confiteri, & in eos tranſiiſſe originale peccatum
regeneratione purgandũ,quoniam propter accipiendũ
regnum cœlorum tantummodo eos baptizandos eſſe
contẽdunt,quaſi præter regnũ cœlorũ habere niſi æter-
nam mortem poſsint, qui ſine participatione corporis
& ſanguinis domini æternam vitã habere nõ poſſunt.
Ecce quod eis obiicitur de baptiſmo paruulorũ, non ꝙ
ipſe ita ꝓpoſuit, vt poſsit ſuæ propoſitioni quaſi aduer-
ſantis obiectioni, ſecundum ſua dogmata reſpondere.
Deoique quo modo reſpondeat aduertite, & videte la-
I tebras ambiguitatis falſitati præparare refugia, offundẽ
do caliginem veritati, ita vt etiam nos cum primũ ea
legimus, recta vel correcta propemodum gauderem'.
Sed latiores diſputationes eius in libris vbi ſe quãtum-
libet operiat, plerunque aperire compellitur, fecerunt
nobis & iſta ſuſpecta, vt attentius intuẽtes inuenenire-
mus ambigua. Cum enim dixiſſet, nunquam ſe vel im-
pium aliquem hæreticum audiſſe,qui hoc quod propo-
ſuit de paruulis diceret: deinde ſubiecit atque ait, Quis
enim ita Euangelicæ lectionis ignarus eſt, qui hoc non
modo affirmare conetur, ſed qui vel leuiter dicere, aut
etiã ſentire poſsit? Deinde quis tam impius, qui paruu-
los exortes regni cœlorum eſſe velit,dum eos baptizari
Cap.XIX. & in Chriſto renaſci putat? Fruſtra iſta dicit, Non
inde ſe purgat, In regnum cœlorum ſine baptiſmo par-
uulos intrare non poſſe,nec ipſi aliquando negauerũt.
Sed nõ inde quæſtio eſt. De purgatione originalis pec-
cati in paruulis quæſtio eſt. Inde ſe purget,qui non vult
fateri lauacrum regeneratiõis in paruulis habere, quod
purget. Et ideo cætera,quæ dicturus eſt attẽdamus. Poſt
Ioan.3. interpoſitum enim ex Euangelio teſtimoniũ, quòd niſi
renat' ex aqua & ſpirituſancto,regnum cœlorum nul-
lus poſsit intrare, vnde illis, vt dixim',. nulla ſit quæſtio,

ſecutus adiunxit dicens, Quis ille tam impius eſt, qui K
cuiuſlibet ætatis paruulo interdicat communẽ humani
generis redemptionem? Et hoc ambiguũ eſt,qualẽ dicat
redemptionem, Vtrum ex malo ad bonum,an ex bono
ad melius. Nam & Celeſtius apud Carthaginem in li-
bello ſuo confeſſus eſt redemptionem paruulorum, &
tamen noluit confiteri ex Adam in eos tranſiiſſe pecca-
tum. Sed quid deinde iſte ſubiungat aduertite, 'Et Cap.XX.
in perpetuã, inquit, certámque vitam renaſci vetet eum
qui natus ſit ad incertam, id eſt, quis tam impius eſt, vt
vetet renaſci ad perpetuam, certámque vitam eum, qui
natus ſit ad incertam? Hæc verba quando primitus legi-
mus, credidimus eum incertam vitam iſtam voluiſſe
dicere temporalem, quãuis nobis videretur magis eam
mortalem dicere debuiſſe, quam incertam,eo quod cer
ta morte finiatur, Tamen quandiu ducitur, quoniam
momentis omnibus eſſe non dubitatur incerta,nihil a-
liud eum putauimus, quàm iſtam mortalem vitam ma-
luiſſe dicere incertam, Ac per hoc quanuis æternã mor-
tem paruulorum ſine baptiſmatis ſacramento ex hac vi-
ta migrantium aperte noluerit confiteri: tamen de il-
lo ſolicitudinem noſtram quaſi certe ratiocinatio ſo-
labatur. Dicebamus enim, Si perpetua vita ſicut confi- L
teri videtur, niſi eorum, qui baptizati ſunt non poteſt
eſſe, profecto eos qui non baptizati moriuntur, mors
perpetua conſequetur, Quod nulla iuſticia poteſt acci-
dere his, à quibus in hac vita nulla peccata commiſſa
ſuot, niſi origioale peccatum. Sed poſtea non de- Cap.XXI.
fuerunt fratres qui nos admonerẽt, hoc ideo dicere Pe-
lagium potuiſſe,quia de iſta quæſtione ita perhibetur ſo
litus reſpondere quærentibus, vt diceret, Sine baptiſmo
paruuli morientes,quò non eant, ſcio: quò eant, neſcio:
id eſt, non ire in regnum cœlorum ſcio, quò vero eant
ſe neſcire dicebat: aut dicit,quia dicere non audebat,in
mortem illos ire perpetuam, quos & hic nihil mali cõ-
miſiſſe ſentiebat, & originale traxiſſe peccatum nõ con
ſentiebat. Itaque & iſta eius verba Romam pro magna
eius purgatione trãſmiſſa, tam ſunt ambigua, vt poſsint
eorum dogmati præbere latibula, vnde ad inſidiãdum
proſiliat hæreticus ſenſus, quando nullo exiſtente qui
valeat reſpondere, tanquam in ſolitudine aliquis inue-
nitur infirmus. Iam vero in libro fidei ſuæ,quem Romã
cum ipſis literis miſit ad eundem Papam Innocentium,
ad quem etiam Epiſtolam ſcripſerat, multo euidentius
ſeipſum tegendo nudauit,dicens, Baptiſma vnum tene M
mus,quod hiſdem ſacrameoti verbis in infantibus,qui-
bus etiam in maioribus dicimus eſſe celebrãdum. Non
ſaltem dixit, eodem ſacramẽto: quod quidem ſi dixiſſet
adhuc eſſet ambiguum,ſed hiſdẽ,inquit, ſacramẽti ver-
bis: tanquam infantibus remiſsio peccatorũ verborum
ſonitu diceretur, non rerum ageretur effectu. Viſus eſt
tamen ad tẽpus aliquid dicere,quod fidei catholicę cõ-
ueniret, ſed illam ſedem vſque in finem fallere nõ præ-
ualuit. Poſt reſcripta quippe Africani concilij, in quam
prouinciam quidẽ doctrina illa peſtifera ſerpendo per-
uenerat,ſed eam non tam late occupauerat,altéque per-
uaſerat,alia quoque ipſius in vrbe Roma, vbi diutiſsime
vixerat, atque in his fuerat prius ſermonibus cõtentio-
nibúſque verſatus, cura fidelium fratrum prolata patue-
runt,quæ literis ſuis quas cõſcripſit per orbem catholicũ
perferendas Papa Zoſimus execranda ſicut legere pote-
ſtis,attexuit, Vbi Pelagius Epiſtolam Pauli Apoſtoli ad
Romanos velut exponens argumentatur & dicit, Si
Adæ peccatum etiam non peccantibus nocuit, ergo &
Chriſti iuſticia etiam non credentibus prodeſt. Et cæ-

tere

A tera huiuſmodi, quæ omnia domino adiuuãte in libris quos ſcripſimus de baptiſmo paruulorũ, refutata & diſſoluta ſunt. Et ea quidẽ in ipſis quaſi expoſitionibus nõ ex ſua perſona eſt auſus obiicere, ſed ibi hoc dicebat, vbi multis notiſsimus erat, & quid ſentiret ac diceret, latere non poterat. Quod in libris illis, de quorũ primo quiddam ſupra commemoraui, non diſsimulãter, ſed apertiſsime quantis poteſt diſputandi viribus agit, vt natura humana in paruulis nullo modo ex propagine viciata credatur, cui arrogando ſalutem inuidet ſaluatorem.

Cap. XXII. Hæc cum ita ſint, cũque iam conſtet dogma extitiſſe peſtiferum & hæreticum errorem, quem domino adiuuãte apertius iam deuitat Eccleſia, duobus iſtis Pelagio ſcilicet & Celeſtio, aut in locum pœnitẽtiæ redactis, aut ſi id recuſauerint omnino damnatis, qui huius peruerſitatis authores, vel perhibentur, val etiam probantur, vel certe ſi authores non ſunt, ſed hoc ab aliis didicerunt aſſertores tamẽ atque doctores, per quos id latius reptaret & creſceret, & verbis & literis ſuis, & cõpetentibus indiciis & fama, ex his omnibus ſurgente & crebreſcẽte iactãtur, quid reſtat, niſi vt quiſque catholicus pro viribus, quas ſumit à domino, redarguat iſtam peſtẽ, eique B vigilanter obſiſtat, vt cũ reſpõdendi neceſsitate ſine ſtudio contentionis pro veritate certatur, inſtruãtur indocti, atque ita in Eccleſiæ cõuertatur vtilitatem, quod eſt inimicus in perniciem machinatus, iuxta illud Apoſtoli, *1.Cor.11.* Oportet & hæreſes eſſe, vt probati manifeſti fiant inter vos? Quapropter poſt multa quæ aduerſus iſtum errorem inimicum gratiæ dei, quam per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum puſillis magniſque largitur, ſcribẽdo diſputare potuimus, nunc illud oportet excutere, quod volentes hæreſeos aſtute inuidiam declinare, aſſerunt iſtam præter fidei periculum eſſe quæſtionem, vt videlicet ſi in ea fuerint exorbitaſſe conuicti, non criminaliter, ſed quaſi ciuiliter erraſſe videantur. Sic enim Celeſtius apud Carthaginem geſtis Eccleſiaſticis eſt locutus: Iam, inquit, de traduce peccati dixi, quia intra catholicã conſtitutos plures audiui deſtruere, nec non & alios aſtruere, licet quæſtionis res ſit iſta, non hæreſis. Infantes ſemper dixi egere baptiſmo, ac debere baptizari. Quid quærit aliud? Ita hoc dixit, tanquam ſignificare voluerit tunc fuiſſe hæreſim iudicandam, ſi baptizari debere ne-C garet infantes, Nunc vero quoniam baptizandos fatetur, etiam ſi cauſam baptiſmatis eorum non eam dicat, quam veritas habet, ſed quæ ad fidem nõ pertinet, non ſe arbitratur errare, & ideo non eſſe hæreticum iudicãdum.

Queſtiones fidei quæ proprie. Caput. XXIII. Item in libello quem Romæ dedit, cum fidem ſuã à trinitate vnius deitatis vſque ad reſurrectionem qualis futura eſt mortuorum, de quibus eum nullus interrogauerat, & vnde illi nulla quęſtio mouebatur, quãtum dicere libuit explicaſſet, vbi ad id quod agebatur eius ſermo peruenit, Si quæ vero, inquit, præter fidem quæſtiones natæ ſunt, de quibus eſſet inter plæroſque contentio, non ego quaſi author alicuius dogmatis definita hoc authoritate ſtatui, ſed ea quæ de prophetarum & apoſtolorum fonte ſuſcepi, veſtri apoſtolatus offeriſmus probãda eſſe iudicio, vt ſi forte vt hominibus quiſpiam ignorantiæ error obrepſerit, veſtra ſcientia corrigatur. Nempe perſpicitis id eum egiſſe hac prælocutione præmiſſa, vt ſi quid in illo apparuiſſet erroris, non in fide, ſed in quæſtionibus quæ ſunt præter fidem videretur erraſſe, vbi etſi corrigendus eſt error, non tamẽ tanquam hæreſis corrigatur, & qui correptus fuerit, ita dicatur errare, vt nõ tamen hæreticus iudicetur. Sed multum eum iſta fallit opinio. Longe aliter ſe habent quæ-

ſtiones iſtæ, quas eſſe præter fidem arbitratur, quàm ſunt D illæ in quibus ſalua fide, qua Chriſtiani ſumus, aut ignoratur quid verum ſit, & ſentẽtia definitiua ſuſpenditur, aut aliter quàm eſt, humana & infirma ſuſpicione cõiicitur. Veluti cum quæritur, qualis, vel vbi ſit paradiſus, vbi conſtituit deus hominem quem formauit ex puluere, cum tamen eſſe illum paradiſum fides Chriſtiana non dubitet, Vel cum quæritur, vbi ſit nunc Helias vel Enoch, an ibi, an alicubi, quos tamen non dubitamus in quibus nati ſunt, corporibus viuere. Vel cum quæritur, *2.Corin.12.* vtrum in corpore an extra corpus in tertium cœlum ſit raptus Apoſtolus, quanquam ſit iſta impudens inquiſitio id ſcire volentium, quod ſe ille cui hoc præſtitum eſt, ſalua vtique fide neſcire teſtatur. Vel quot ſint cœli, in quorum tertium ſe raptum eſſe commemorat. Vel vtrum elementa mundi huius conſpicabilis quatuor, an plura ſint. Quid faciat ſolem lunámque deficere, his defectibus quos prædicere Aſtrologi certa temporum dinumeratione cõſuerunt. Cur antiqui homines tam diu vixerint, quàm ſancta ſcriptura teſtatur, & vtrum proportione longioris ætatis filios ſera pubertatẽ gignere cœperint. Vbi potuerit Matuſalem viuere, qui in arca E non fuit, qui ſicut in plæriſque codicibus & Græcis & Latinis numerãtur anni, reperitur ſuperuixiſſe diluuio, vel vtrum paucioribus, qui rariſsimi inueniuntur, potius credendum ſit in quibus ita eſt numerus conſcriptus annorum, vt ante diluuium defunctus fuiſſe monſtretur. Quis enim non ſentiat in his atque huiuſmodi variis & innumerabilibus quæſtionibus, ſiue ad obſcuriſsima opera dei, ſiue ad ſcripturarum abditiſsimas latebras pertinentibus, quas certo aliquo genere cõplecti ac definire difficile eſt, & multa ignorari ſalua Chriſtiana fide, & alicubi errari ſine aliquo hęretici dogmatis crimine.

Caput XXIIII. Sed in cauſa duorum hominum, quorum per vnum venundati ſumus ſub peccato, per alterum redimimur à peccatis, per vnum præcipitati ſumus in mortem, per alterum liberamur ad vitam, quoniam ille nos in ſe perdidit faciendo voluntatem ſuam, non eius à quo factus eſt, iſte nos in ſe ſaluos fecit, non faciendo voluntatem ſuam ſed eius à quo miſſus eſt, In horum ergo duorum hominum cauſa, proprie fides Chriſtiana conſiſtit. Vnus eſt enim deus, & vnus mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, *1.Time.2.* Quoniam non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, *Acto.4.* F in quo oporteat nos ſaluos fieri, & in illo definiuit deus fidem omnibus, ſuſcitans illum à mortuis. Itaque ſine iſta fide, hoc eſt ſine fide vnius mediatoris dei & hominum hominis Chriſti Ieſu, ſine fide, inquam, reſurrectionis eius, quam deus hominibus definiuit, quæ vtiq; ſine incarnatione eius ac morte nõ poteſt veraciter credi: ſine fide ergo incarnationis & mortis & reſurrectionis Chriſti, nec antiquos iuſtos, vt iuſti eſſent à peccatis, potuiſſe mũdari, & dei gratia iuſtificari, veritas Chriſtiana nõ dubitat: ſiue in eis iuſtis quos ſancta ſcriptura cõmemorat, ſiue in eis iuſtis quos quidem illa non cõmemorat, ſed tamen fuiſſe credendi ſunt, vel ante diluuium, vel inde vſq; ad datã legẽm, vel ipſius legis tẽpore, non ſolum in filiis Iſraël, ſicut fuerunt Prophetæ, ſed etiam extra eundem populum, ſicut fuit Iob. Et ipſorum enim corda eadem mundabantur mediatoris fide, & diffundebatur in eis charitas per ſpiritũſanctũ, qui vbi vult ſpirat, non merita ſequens, ſed etiam ipſa merita faciẽs. Nõ enim dei gratia, gratia erit vllo modo, niſi gratuita fuerit omnimodo. *Roma.5.* Quãuis ergo mors regnauerit *Ioan.3.* ab Adã vſque ad Moyſem, quia nõ eam potuit vincere, *Roma.5.*

G nec lex data per Moyſem,non enim data eſt quæ poſſet
viuificare,ſed quę mortuos quibus viuificãdis eſſet gra-
tia neceſſaria,nõ ſolum peccati propagatione & domi-
natione proſtratos , verũetiam ipſius legis addita præ-
uaricatione cõuictos debeſet oſtendere, non vt periret
quiſquis hoc in dei miſericordia etiam tũc intelligeret,
ſed vt per regnũ mortis ad ſuppliciũ deſtinatus , etiam
ſibiipſi per præuaricationẽ legis manifeſtatus, dei quæ-
Roma.5. reret adiutorium,vt vbi abundauit peccatũ, ſuperabun-
daret gratia,quæ ſola liberat à corpore mortis huius.

Cap.XXV. Quanuis ergo nec lex per Moyſem data potuerit à
quoquam homine regnũ mortis auferre, erãt tamen &
legis tẽpore homines dei,non ſub lege terrente,cõuin-
cente,puniente,ſed ſub gratia delectante,ſanante, libe-
Pſal.50. rante.Erant qui dicerent,Ego in iniquitatibus cõceptus
& 37. ſum,& in peccatis mater mea in vtero me aluit:Et,Non
eſt pax in oſsibus meis à facie peccatorum meorum:Et,
Pſal.50. Cor mundum erea in me deus , & ſpiritum rectum in-
noua in viſceribus meis:Et,Spiritu principali confirma
me, & ſpiritũſanctum tuum ne auferas à me, Erant qui
Pſal.115. dicerẽt,Credidi propter quod locutus ſum. Eadẽ quip-
2.Cor.4. pe & ipſi mũdabantur fide,qua & nos. Vnde & Apoſto-
H lus dicit,Habentes autẽ eundem ſpiritũ fidei,ſecundum
quod ſcriptũ eſt,Credidi propter quod & locutus ſum,
& nos credimus,propter quod & loquimur.Ex ipſa fide
Eſaiæ.7. dicebatur,Ecce virgo in vtero accipiet,& pariet filiũ,&
vocabitur nomẽ eius Emmanuel,quod eſt interpretatũ
Pſal.18. nobiſcũ de⁹. Ex ipſa fide de ipſo dicebatur,Et ipſe tanq̃
ſpõſus procedens de thalamo ſuo, exultauit vt gigas ad
currendã viam,à ſummo cœlo egreſsio eius,& occurſus
eius vſq; ad ſummum cœli, & non eſt qui ſe abſcõdat à
calore eius.Ex fide ipſa ipſi dicebatur,Thronus tuus de⁹
Pſal.44. in ſeculum ſeculi,virga directionis virga regni tui, Di-
lexiſti iuſticiam & odiſti iniquitatem , propterea vnxit
te deus deus tuus oleo exultationis prę participibus tuis.
Eodem ſpiritu fidei ab illis hæc futura videbãtur,quo à
nobis facta ereduntur.Neque enim qui nobis iſta fideli
dilectione prophetare potuerũt,eorũ ipſi participes non
Acto.15. fuerunt. Et vnde eſt quod dicit Apoſtolus Petrus,Quid
tentatis deum, imponere iugum ſupra collum diſcipu-
lorum, quod neque patres noſtri , neque nos potuimus
portare, ſed per gratiã domini Ieſu eredimus ſalui fieri
quemadmodum & illi:niſi quia & illi per gratiam do-
I mini Ieſu Chriſti ſalui facti ſunt,non per legem Moyſi,
per quã non ſanatio,ſed cognitio eſt facta peccati? Nũc
Roma.3. autem ſine lege iuſticia dei manifeſtata eſt , teſtificata
per legem & prophetas. Si ergo nunc manifeſtata eſt,
Matth.27. etiam tunc erat, ſed occulta. Cuius occultationẽ ſigni-
ficabat templi velum , quod eſt ad eius ſignificandam
reuelationem Chriſto moriente conciſſum. Et tunc er-
go iſta gratia vnius mediatoris dei & hominum homi-
1.Timo.2. minis Chriſti Ieſu , erat in populo dei , ſed tanquam in
Iudi.6. vellere pluuia,quam non debitam,ſed voluntariam ſe-
gregat deus hæreditati ſuæ inerat latens:nũc autem ve-
lut ſiccato illo vellere, hoc eſt Iudaico populo reproba-
to in omnibus gentibus , tanquam in area cernitur pa-
tens. Non igitur ſicut Pelagius & eius diſcipuli
Ca.XXVI. tempora diuidamus, dicentes primum vixiſſe iuſtos ho
mines ex natura , deinde ſub lege , tertio ſub gratia. Ex
natura ſcilicet ab Adam tam longa ætate, qua lex non-
dum erat data, Tunc enim aiunt,duce ratione cogno-
ſcebatur creator,& quemadmodum eſſet viuendũ,ſcri-
ptum gerebatur in cordibus, non lege literæ, ſed natu-
ræ. Verum viciatis moribus,inquiũt,vbi cœpit non ſuf-
ficere natura iam decolor , lex ei addita eſt , qua velut
Luna fulgore priſtino, detrita rubigine videretur. Sed K
poſteaquam nimia ſicut diſputant,peccãdi conſuetudo
præualuit,cui ſanãdæ parum valet,Chriſtus aduenit, &
tãquam morbo deſperatiſsimo,non per diſcipulos, ſed
per ſeipſum medicus ipſe ſubuenit. Hæc diſputantes , à
gratia mediatoris iuſtos excludere conantur antiquos,
tanquam dei & illorum hominum nõ fuerit mediator
homo Chriſtus Ieſus,quia nondũ ex vtero virginis car-
ne ſuſcepta,homo nondũ fuit,quando illi iuſti fuerũt.
Quod ſi ita eſſet, nequaquã Apoſtolus diceret, Per ho- 1.Corin.15.
minem mors,& per hominẽ reſurrectio mortuorũ, Si-
cut enim in Adam omnes moriuntur, ſic & in Chriſto
omnes viuificabuntur,quandoquidem illi antiqui iuſti,
ſecũdum iſtorum vaniloquia ſibi ſufficiente natura,nec
mediatore homine Chriſto indiguerunt , per quem re-
conciliarentur deo , nec in eo viuificabuntur, ad cuius
corpus & mẽbra,ſecundũ id quod propter homines ho
mo factus eſt,nõ pertinere monſtrantur. Si autẽ quem-
admodum per Apoſtolos ſuos,veritas loquitur,Sicut in
Adam omnes moriũtur, ſic & in Chriſto omnes viuifi-
cabũtur, quia per illũ hominẽ mors,& per iſtũ hominẽ
reſurrectio mortuorum,quis audeat dubitare Chriſtia- L
nus, etiam illos iuſtos,qui recentioribus generis huma-
ni temporibus deo placuerunt, ideo in reſurrectionem
vitæ æternæ, non mortis æternæ eſſe venturos , quia in
Chriſto viuificabũtur,Ideo autem viuificari in Chriſto,
quoniam ad corpus pertinent Chriſti , & ideo pertine- 1.Cor.12.
re ad corpus Chriſti , quia & ipſis caput eſt Chriſtus? 1.Timo.2.
Ideo & ipſis caput eſſe Chriſtum , quia vnus mediator
eſt dei & hominum,homo Chriſtus Ieſus, Quod eis nõ
fuiſſet,niſi in eius reſurrectionem,per eius gratiam cre-
didiſſent. Et hoc quo modo fieret,ſi eum in carne ven-
turum eſſe neſciſſent, neque ex hac fide iuſte piẽque vi-
xiſſent? Nam ſi propterea illis non profuit incarnatio
Chriſti,quia nondum facta erat,nec nobis prodeſt iudi
cium Chriſti de viuis & mortuis,quia nondum factum
eſt. Si autem nos per huius nondum facti, ſed futuri iu-
dicij fidem ſtabimus ad dexteram Chriſti, profecto illi
per incarnationis eius tunc nondum factæ , ſed futuræ
fidem membra ſunt Chriſti. Neque enim putãdum eſt,
quòd antiquis iuſtis ſola quæ ſemper erat , diuinitas
Chriſti , non etiam quæ nondum erat , eius humanitas
reuelata profuerit. Illud enim quod ait dominus
Ieſus, Abraham concupiuit diem meum videre , & vi- Caput.
dit & gauiſus eſt : ſi diem ſuum voluit ſuum tempus in- XXVII.
telligi , teſtimonium profecto perhibuit Abrahæ , quod Ioan.8.
fide fuerit incarnationis eius imbutus.Secundum hunc M
enim habet tempus , diuinitas vero eius omne tempus
excedit, quia per illã vniuerſa facta ſunt tẽpora. Quod
etſi quiſquam de die ſempiterno accipiendum putaue-
rit, qui nullo finitur craſtino, nullo præuenitur heſter-
no,hoc eſt de ipſa æternitate,in qua coæternus eſt patri
quo modo id vere cõcupiſceret Abraham,niſi eius noſ-
ſet futuram mortalitatem , cuius quæſiuit æternitatem?
Aut ſi ad hoc aliquis horum verborũ ſenſum coarctat,
vt dicat nihil intelligendum in eo quod ait dominus,
quæſiuit diem meum,niſi quæſiuit me,qui ſum dies per-
manens,hoc eſt lumen indeficiens, velut cum dicimus,
vitam filij de qua loquitur Euangelium dicens,Sic de-
dit & filio vitam habere in ſemetipſo,non aliud ipſum, Ioan.5.
aliud eius vitam,ſed eundem ipſum filium intelligimus Ioan.14.
vitam , qui dixit, Ego ſum via veritas & vita:Et de quo
dictum eſt,Ipſe eſt verus deus & vita æterna:vt hãc eius
æqualem patri diuinitatem videre cupiuerit Abraham,
nequaquam incarnationis eius præcognita, ſicut eum
nonnulli

A nonnulli etiam philoſophi quæſiuerunt, qui nihil de
eius carne didicerunt. Nunquid & illud, quod iubet A-
Gene.24. braham ponere manum ſeruum ſuum ſub femore ſuo,
& iurare per deum cœli, aliter quiſquam rectè intelle-
ćturus eſt, niſi Abrahã ſciſſe, in qua venturus eſſet deus
C.XXVIII. cœli, carnem de illo femore propagari? Cuius car-
Gene.14. nis & ſanguinis, quando ipſum Abraham benedixit,
Melchiſedech etiã teſtimonium Chriſtianis fidelibus
notiſsimum protulit, vt tãto poſt Chriſto diceretur in
Pſalmis, quod nondum factum eſt, ſed adhuc futurum:
eadem tamen ipſa & patrum quæ noſtra eſt, fides vna
Pſal.109. cãtabat, Tu es ſacerdos in æternum, ſecundũ ordinem
Melchiſedech. In Adam quippe inueniẽtibus mortem,
per hoc prodeſt Chriſtus, quia eſt mediator ad vitam,
1.Timo.2. nõ autem per hoc mediator eſt, quòd æqualis eſt patri:
per hoc enim quantum pater tãtum & ipſe diſtat à no-
bis. Et quo modo erit medietas, vbi eadem ipſa diſtan-
tia eſt? Ideo Apoſtolus nõ ait, vnus mediator dei & ho-
minũ Chriſtus Ieſus: ſed, homo Chriſtus Ieſus. Per hoc
ergo mediator, per quod homo: īferior patre per quod
B nobis propinquior, ſuperior nobis per quod patri pro-
Philip.2. pinquior. Quod apertius ita dicitur, Inferior patre, quia
2.Pet.2. in forma ſerui: ſuperior nobis, quia ſine labe peccati.
Ca.XXIX. Quapropter quiſquis humanam contendit in qua-
libet ætate naturam, non indigere medico ſecundo A-
dam, quia non eſt viciata in primo Adam nõ in aliqua
quæſtione, in qua dubitari vel errari ſalua fide poteſt,
ſed in ipſa regula fidei qua Chriſtiani ſumus, gratiæ dei
conuincitur inimicus. Quale eſt autem quòd ab iſtis il-
la quę ante fuit, velut adhuc minus malis morib⁹ vicia-
ta, hominum laudatur natura, neque reſpiciunt tantis
Gene.7 tamq; intolerabilibus peccatis homines tunc fuiſſe ſub-
merſos, vt excepto vno homine dei, & eius coniuge, tri-
busq; filiis & totidẽ nuribus, iuſto iudicio dei, ſicut igne
Gene.19. poſtea terra exigua Sodomorum, ita totus mundus di-
luuio deleretur? Ex quo tẽpore igitur per vnum homi-
Rom.5. nem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum
mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo om-
nes peccauerũt, profecto vniuerſa maſſa perditionis fa-
cta eſt poſſeſsio perditorum. Nemo itaque, nemo pror-
C ſus inde liberatus eſt, aut liberatur, aut liberabitur, niſi
Circuncisio gratia redemptoris. Et ante Abrahã quidem vtrum
paruulorũ. aliquo corporali & viſibili ſacramento iuſti, vel eorum
Ca.XXX. paruuli ſignarentur, ſcriptura non exprimit. Ipſe tamen
Gene.17. Abraham ſignum accepit circuncisionis, ſignaculum iu-
ſticiæ fidei. Et ſic accepit, vt deinceps etiam omnes par-
Rom.4. uulos domus ſuæ circuncidere iuberetur, recentiſsimos
Rom.10. à viſceribus matrum, octauo die natiuitatis eorum, vt
etiam hi, qui corde ad iuſticiam credere nondum poſ-
ſent, iuſticiæ tamen fidei ſignaculum ſumerent. Quod
ſub terrore tanto eſt imperatum, vt diceret deus animã
illam de ſuo populo perituram, cuius octauo die præpu
cij circũciſio facta non fuiſſet. Huius tam horribilis pœ-
næ iuſticia ſi quæratur, nónne iſtorum omnis de libero
arbitrio & laudabili ſanitate, & puritate naturæ, quan-
tumlibet argura ſit argumentatio, repercuſſa & confra-
cta diſsiliet? Quid enim mali quæſo paruulus propria
voluntate commiſit, vt alio negligẽte & eum non cir-
cuncidente, ipſe damnetur, damnatione tam ſeuera, vt
pereat anima illa de populo ſuo? Neque enim tempora-
lis mortis terror incuſſus eſt, cum de iuſtis quando mo
Gene.52. riebantur, tunc potius diceretur. Et appoſitus eſt ad po-
& 49. pulum ſuum: vel, appoſitus eſt ad patres ſuos: quoniam
deinceps homini nulla tentatio formidatur, quæ illum
ſeparet à populo ſuo, ſi populus ei⁹, ipſe eſt populus dei.

Quid ſibi ergo vult, pro nullo propriæ voluntatis D
admiſſo, tanta damnatio? Neque enim ſicut nõnulli ſe- Ca.XXXI.
cundum Platonicos opinantur, hoc vniuſcuiuſq; infan Opinio Pla
tis animæ redditur, quod ante iſtam vitam ſua volun- tonicorum.
tate commiſit, cum haberet ante hoc corpus vel bene,
vel male liberum viuendi arbitrium: cum Paulus Apo-
ſtolus apertiſsime dicat, nondum natos nihil egiſſe bo- Rom.9.
ni vel mali. Vnde ergo rectè infans illa perditione pu-
nitur, niſi quia pertinet ad maſſam perditionis, & iuſte
intelligitur ex Adam natus, antiqui debiti obligatione
damnatus, niſi inde fuerit non ſecundum debitum, ſed
ſecundum gratiam liberatus? Quam gratiam, niſi gra- Rom.7.
tiam dei, per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum? Quẽ
profecto inter cætera veterum ſacramenta, etiam ipſa
præpucij circunciſio prophetauit. Dies enim octauus eſt
in hebdomadarum recurſibus dies dominicus, quo re-
ſurrexit dominus, Et petra erat Chriſtus, vnde circun- 1.Cor.10.
ciſionis cultellus petrinus, & caro præpucij, corpus pec-
cati. Mutatis proinde ſacramentis, poſteaquam ve- Ca.XXXII.
nit, qui eis ſignificabatur eſſe venturus, non tamen mu-
tato mediatoris auxilio, qui etiam priuſquam veniſſet E
in carne, antiqua ſua membra liberabat ſuę incarnatio-
nis fide, & nos cum eſſemus mortui delictis & præpu- Coloſſ.2.
cio carnis noſtræ, conuiuificati ſumus Chriſto, in quo
circunciſi ſumus circunciſione non manufacta, quã fi-
gurabat circunciſio manufacta, vt euacuaretur corpus
peccati, cum quo ſumus ex Adam nati: damnatæ origi-
nis propagatio nos damnat, niſi mundemur ſimilitu-
dine carnis peccati, in qua miſſus eſt ſine peccato, qui
tamẽ de peccato damnauit peccatum, factus pro nobis
peccatũ. Vnde dicit Apoſtolus, Obſecramus pro Chri- 2.Cor.5.
ſto, reconciliamini deo. Eũ qui non nouerat peccatum,
pro nobis peccatũ fecit, vt nos ſimus iuſticia dei in ip-
ſo. Deus ergo, cui reconciliamur, fecit eũ pro nobis pec-
catum, id eſt, ſacrificium, per quod diminuerẽtur noſtra
peccata, quoniam peccata vocãtur ſacrificia pro pecca-
tis. Et vtique ipſe pro peccatis noſtris immolatus eſt,
nullum habens vicium, ſolus in hominibus, quale quæ- Exod.12.
rebatur tũc in peccatoribus, quo ſignificabatur vnus ſi-
ne vicio ad vicia ſananda venturus. Quocunque igitur
die ſuæ natiuitatis infans baptizetur in Chriſto, tanquã
in octauo circunciditur die: quoniam in illo circunci-
ditur, qui tertio quidem ex quo crucifixus eſt, ſed octa-
uo in hebdomadibus reſurrexit die. Circunciditur autẽ F
in expoliationẽ corporis carnis, id eſt, vt debitũ, quod
contagio carnalis generationis attraxit, gratia ſpiritua-
lis regenerationis abſoluat, Nullus enim mundus eſt à
ſorde. Qua obſecro ſorde, niſi peccati? Nec infans, cui⁹ Iob 25.
eſt vnius diei vita ſuper terrã. Sic autem argumen- Coniugium
tantur dicentes, Ergo malum ſunt nuptiæ, & non eſt o- bonum.
pus dei homo quem generãt nuptiæ? Quaſi nuptiarum C.XXXIII.
bonũ ſit morbus concupiſcẽtię, in quo vxores diligunt,
qui ignorãt deum, quod Apoſtolus prohibet, ac nõ po-
tius pudicicia cõiugalis, qua in bonos vſus ordinate fi-
lios procreandi redigitur libido carnalis, aut vero poſ-
ſit eſſe homo niſi opus dei, non ſolum qui de coniugio,
verumetiam qui de fornicatione, vel de adulterio pro-
creatur. Sed in hac quæſtione vbi quæritur, non cui rei
creator, ſed cui ſaluator ſit neceſſarius, non intuendum
eſt quid boni ſit in ꝓcreatione naturæ, ſed quid in pec-
cato mali, quo certum eſt viciatam eſſe naturam, ſimul
autem vtrunq; propagatur, & natura, & naturæ vicium,
quorum vnum eſt bonum, & alterum malum. Illud de
cõditoris largitate ſumitur, hoc de originis damnatio-
ne attrahitur. Illi eſt cauſa bona voluntas dei ſummi,
huic

G huic mala voluntas hominis primi.Illud indicat deum
creaturæ inſtitutorem,hoc indicat deum inobedientiæ
punitorem. Denique idem ipſe Chriſtus propter illud
creandum factor eſt hominis,propter hoc ſanandũ fa-
Tria coniu ctus eſt homo. Bonum ergo ſunt nuptiæ in omni-
gij bona. bus,quæ ſunt propria nuptiarum. Hæc autem ſunt tria,
C.XXXIIII generandi ordinatio,fides pudiciciç,cõnubij ſacramẽ-
1.Tim.5. tum.Propter ordinationẽ generãdi ſcriptum eſt, Volo
iuniores nubere, filios procreare, matresfamiliàs eſſe.
1.Cor.7. Propter fidem pudiciciæ, Vxor non habet poteſtatem
ſui corporis,ſed vir:ſimiliter & vir non habet poteſtatẽ
ſui corporis,ſed mulier. Propter connubij ſacramentũ,
Matth. 19. Quod deus coniunxit,homo non ſeparet. De quibus in
alijs opuſculis noſtris, quæ vobis non ſunt incognita,
quantum domino adiuuante potuimus, ſatis nos diſſe-
Hebr.13. ruiſſe meminim⁹.Propter hęc omnia honorabiles nup-
tiæ,in omnibus & thorus immaculatus, In quantum e-
nim nuptiæ bonæ ſunt,intãtum faciunt plurimum bo-
ni,etiam de libidinis malo, quoniam libidine non be-
ne vtitur libido,ſed ratio. Libido eſt autem in illa, quã
Rom.7. vocat Apoſtolus repugnantem legi mentis inobedien-
H tium lege membrorum. Ratio vero bene vtens libidi-
ne,ipſa eſt in lege nuptiarum, Nam ſi nullum de malo
bonũ fieri poſſet,nec deus ex adulterino concubitu ho-
minem cõderet. Sicut ergo adulterij dãnabile malum,
quando & inde homo naſcitur, nõ imputatur deo,qui
certè in opere hominum malo facit ipſe opus bonum.
Ita quicquid eſt pudendum in membrorum illa inobe-
dientia, de qua erubuerunt, qui poſt peccatum folijs fi-
Gene.3. culneis eadem membra texerunt, non nuptijs imputa-
tur,propter quas concubitus coniugalis non ſolum eſt
licitus, verumetiam vtilis & honeſtus. Sed imputatur
peccato inobedientiæ,cuius hæc pœna eſt conſecuta,vt
homo inobediens deo, ſua quoque ſibi inobedientia
mẽbra ſentiret, de quibus erubeſcens quòd non ad ar-
bitrium voluntatis eius, ſed ad libidinis incẽtiuum ve-
lut arbitrio proprio mouerentur,quæ pudenda iudica-
uit,operienda curauit. Non enim confundi debuit ho-
mo de opere dei, aut vllo modo fuerant creato erube-
ſcenda,quę inſtituenda viſa ſunt creatori.Itaq; nec deo
nec homini illa ſimplex nuditas diſplicebat, quãdo ni-
I hil erat pudendum, quia nihil præceſſerat puniendum.
Nuptiæ & Eſſent autem proculdubio nuptiæ etiam non præ-
ante lapſũ. cedente peccato, quia neque ob aliam cauſam viro ad-
Ca XXXV. iutorium,non alius vir,ſed fœmina facta eſt. Et illa dei
Gene.1. verba, Creſcite & multiplicamini: non eſt damnando-
rum,prædictio peccatorum,ſed fœcundatarum benedi
ctio nuptiarum. His enim deus ineffabilibus ſuis ver-
bis,id eſt,diuinis rationibus in ſuæ ſapientiæ, per quam
facta ſunt omnia, veritate viuentibus vim ſeminis im-
didit primis hominibus, Si autem peccato non fuiſſet
dehoneſtata natura,abſit vt opinemur tales futuras fuiſ-
ſe nuptias in paradiſo, vt in eis ad prolem ſeminãdam
non natura voluntatis,ſicut pes ad ambulãdum,manus
ad operandum,lingua ad loquẽdum, ſed æſtu libidinis
membra genitalia mouerẽtur, nec ſicut nunc fit, virgi-
nitatis integritas ad concipiendos fœtus, vi turbidi vi-
ciaretur ardoris, ſed obſequeretur imperio trãquilliſsi-
mæ charitatis. Et eo modo nõ eſſet dolor & cruor vir-
ginis concumbentis,quo modo non eſſet etiam matris
gemitus parientis. Hæc ideo non credũtur,quia in iſta
mortalitatis cõditione inexperta ſunt. In deterius quip-
pe vicio mutata natura, non inuenit primæ illius puri-
tatis exemplum. Sed fidelibus loquimur,qui nouerunt
credere diuinis eloquiis, etiam nullis adhibitis ex parte

veritatis exemplis. Quo modo enim nunc oſtendã ſine K
vllis parentibus de puluere hominem factum, eique de
ſuo latere coniugem?Et tamen quod oculus iã non in-
uenit,fides credit. Sic ergo & primarũ nuptiarum *Libido &*
ſine libidinis paſsione tranquillitas & motus genitaliũ *labor partu*
ſicut aliorum membrorum, nõ ad effrænati caloris in- *riendi ex*
citamentum, ſed ad volũtatis arbitrium, quales nuptiæ *peccato.*
perſeueraſſent, ſi peccati nõ interueniſſet opprobrium, *Ca.XXXVI*
nunc oſtendi non poteſt,ſed ex iis quę diuina authori-
tate cõſcripta ſunt,nõ immerito credi poteſt. Sic enim
modo non inuenio ſine pruriente libidine concũben-
tem, ſicut non inuenio ſine dolore & gemitu parturiẽ-
tem,ſine futura morte naſcentem: & tamen ſecundum
ſcripturarum ſanctarum veritatem, gemitus parturien-
tis,& mors hominis non fuiſſent,ſi peccatum non præ-
ceſsiſſet. Sic nec illud vnde erubuerũt, qui membra illa
texerunt, quia & hoc in eiſdem ſanctis literis præcedẽ- *Gene.3.*
te peccato ſcriptum eſt conſecutum. Membra quippe il
la niſi indecens motus oculis eorum, non vtique clau-
ſis,ſed in hoc non apertis,hoc eſt non attẽtis, animad-
uertenda nunciaſſet,nihil in ſuo corpore, quod vtique
totum deus laudabile fecerat, pudendum velandumq; L
ſenſiſſent,quia niſi præiſſet facinus, quod inobedientia
eſt auſa committere,non ſequeretur dedecus,quod ve-
recundia vellet abſcondere. Clarum eſt igitur,hoc *C.XXXVII*
non eſſe nuptijs imputandũ,quod etſi non eſſet,nuptię
tamen eſſent, quarum bonum non aufertur iſto malo,
ſed ab eis hoc malum in vſum vertitur bonum. Verum
quia iam iſta conditione mortalium,nunc ſimul agun-
tur concubitus & libido,eò fit,vt cum libido reprehen-
ditur,etiam nuptialis concubitus licitus & honeſtus re-
prehendi putetur ab eis, qui nolunt diſcernere iſta vel
neſciunt. Nec attendunt illud eſſe nuptiarum bonum,
vnde gloriantur nuptiæ,id eſt,proles, pudicicia, ſacra-
mentum: illud autem non eſſe nuptiarum, ſed carnalis
concupiſcentiæ malum, de quo erubeſcunt & nuptiæ.
Sed quia ſine illo malo fieri non poteſt nuptiarum bo-
num,hoc eſt,propagatio filiorum,vbi ad huiuſmodi o-
pus venitur,ſecreta quæruntur, arbitri remouentur, fi-
liorum quoque ipſorum ſi iã inde aliqui nati ſunt,cum
per ætatem ſentire iſta iam cœperint,præſentia deuita-
tur. Atque ita nuptiæ ſinuntur exercere quod licet, vt
non negligant occultare,quod dedecet. Hinc eſt quòd
infantes etiam qui peccare non poſſunt, non tamen ſi- M
ne peccati contagione naſcuntur, non ex hoc quod li-
cet,ſed ex eo quod dedecet, Nam ex hoc quod licet,na
tura naſcitur,ex illo quod dedecet,vicium. Naturæ na-
ſcentis eſt author deus, qui hominem condidit, & qui
virum ac fœminam nuptiali iure coniunxit: vicij vero
author eſt diaboli decipientis calliditas,& hominis cõ-
ſentientis voluntas. Vbi nihil deus fecit,niſi quòd *Coitus ho-*
hominem voluntate peccãtem, iuſto iudicio cum ſtir- *neſtus. Ca.*
pe damnauit, & ideo ibi quicquid etiam nondum erat *XXXVIII.*
natum,merito eſt in præuaricatrice radice damnatum,
in qua ſtirpe damnata tenet hominem generatio car-
nalis, vnde ſola liberat regeneratio ſpiritalis: ideo re-
generatis parẽtibus, ſi tamen in eadem gratia perſeue-
rauerint,proculdubio iſta propter remiſsionem pecca-
torum,quæ in eis facta eſt,non nocebit,niſi cum ea ma
le vtuntur, non ſolum in omnibus illicitis corruptelis,
verumetiam in ipſis cõiugibus,quando non propagãdi
voluntate operam creandis filiis impendunt, ſed laſci-
uiendi voluptate exaturãdę cupidini inſeruiunt. Quod
propter vitandas fornicationes maritis & vxoribus ne
fraudẽt inuicem,niſi ex conſenſu ad tempus, vt oratio-
nibus

A nibus vacent,ſecundum veniam, non ſecundum impe
1.Cor.7. rium concedit Apoſtolus.Euidēter quippe dum tribuit
veniam, denotat culpam.Nuptialis autem concubitus,
quem matrimoniales quoq; indicāt tabulæ, cauſa pro-
creandorum fieri filiorum per ſeipſum prorſus, non in
cōparatione fornicationis eſt bonus, qui tametſi prop-
ter corpus mortis,quod nondum eſt reſurrectione re-
nouatum, ſine quodā beſtiali motu de quo natura eru-
beſcit humana,non poteſt fieri, tamen ipſe concubitus
non eſt peccatum, vbi ratio libidine vtitur ad bonum,
Caput XXXIX. non ſuperatur ad malum. Obeſſet iſta carnis con-
cupiſcentia etiam tantummodo quòd ineſſet, niſi pec-
catorū remiſsio ſic prodeſſet, vt quæ in eis eſt,& nato,
& reoato,oato quidem & ineſſe & obeſſe, renato autē
ineſſe quidem,ſed non obeſſe poſsit. Intantū enim ob-
eſt natis,vt niſi renaſcantur,nihil poſsit prodeſſe, ſi na-
ti ſunt de renatis. Manet quippe in prole,ita vt reatum
faciat originis vicium,etiam ſi in parēte reatus eiuſdem
vicij remiſsione ablutus eſt peccatorum, donec omne
viciū cui conſentiendo peccatur,regeneratione nouiſ-
B ſima conſumatur,id eſt, ipſius etiā renouatione carnis,
quæ in eius reſurrectione futura promittitur,vbi nō ſo-
lum nulla peccata faciamus,ſed nec habeamus vlla de-
ſideria vicioſa,quibus conſentiendo peccemus.Ad quā
beatam perfectionem huius,quod nunc datur,ſancti la
uacri gratia peruenitur. Quia enim regeneratione ſpi-
ritus modo fit, vt peccata omnia præterita remittātur,
eius merito fiet etiam regeneratio carnis in æternā vi-
tam,qua in ipſa carne incorruptibiliter reſurgente,pec-
catorum omniū incitamenta ſanētur. Sed ea ſalus ad-
huc in ſpe facta eſt,non tenetur in re, neque poſsidetur
Cap.XL. per præſentiam, ſed expectatur per patientiam. Ac
per hoc non ſolum peccata omnia,quorū nunc remiſ-
ſio fit in baptiſmo,qoæ reos faciunt, dum deſideriis vi-
cioſis conſentitur atque peccatur, verumetiam ipſa de-
ſideria vicioſa, quibus ſi non cōſentitur, nullus peccati
reatus contrahitur,quæ non in iſta,ſed in alia vita nul-
la erunt eodem lauacro baptiſmatis vniuerſa purgan-
tur. Reatus itaque vicij eius de quo loquimur, in rege-
neratorum prole carnali tādiu manebit, donec & illic
lauacro regenerationis abluatur.Regeneratꝰ quippe nō
regenerat filios carnis,ſed generat,ac per hoc in eos nō
quòd regeneratus, ſed quòd generatus eſt traiicit, Sic
C igitur,ſiue reus infidelis,ſiue abſolutus fidelis non rege-
nerat abſolutos vterque,ſed reos, quo modo nō ſolum
oleaſtri,ſed etiam oleę ſemina,non oleas geoerant, ſed
oleaſtros.Sic itaque in dānatione hominem prima na-
tiuitas tenet,vode niſi ſecunda non liberat. Tenet ergo
diabolus,liberat Chriſtus: tenet deceptor Euæ, liberat
filius Mariæ: tenet qui per coniugem venit ad virum,li
berat qui de coniuge natus eſt,quæ non pertulit virum:
tenet qui cauſam libidinis intulit fœminæ, liberat qui
ſine libidine eſt cōceptus in fœmina. Omnes ille pror-
ſus per vnum tenere potuit,nec ab eius dominatione li
berat oiſi vnus,quem tenere nō potuit. Deniq; ipſa Ec-
cleſiæ ſacramenta, quæ tam priſcæ traditionis authori-
tatę concelebrat, vt ea iſti quāuis in paruulis exiſtimēt
ſimulatoriè potius quàm veraciter fieri, non tamen au-
deant aperta improbatione reſpuere. Ipſa,inquam,ſan-
ctæ Eccleſiæ ſacramēta ſatis indicant paruulos à partu
etiam recentiſsimos,per gratiam Chriſti de diaboli ſer
uitio liberari. Excepto enim ꝙ in peccatorū remiſsio-
nem non fallaci,ſed fideli myſterio baptizantur, etiam
prius exorcizatur in eis & exufflatur poteſtas cōtraria,
cui etiam verbis eorum à quibus portantur,ſeſe renun-
ciare reſpondent,Quibus omnibus rerum occultarum D
ſacratis & euidentibus ſignis à captiuatore peſsimo, ad
optimum redemptorem tranſire monſtrantur, qui pro
nobis infirmitate ſuſcepta, alligauit fortem vt vaſa eius Matth.10.
eriperet, quia infirmum dei non ſolum eſt hominibus,
verum & angelis fortius.Liberans itaq; deus puſillos cū 1.Cor.1.
magnis, in vtriſque oſtendit quod locuta eſt per Apo-
ſtolum veritas,Non enim ſolos ætate maiores, ſed etiā
puſillos eruit à poteſtate tenebrarum, vt trāsferat in re- Coloſſ.1.
gnum filij claritatis ſuæ. Nec quiſquā miretur & dicat,
Cur hoc creat bonitas dei, quod poſsideat malignitas
diaboli? Hoc enim ſuæ creaturæ ſeminibꝰ ex illa boni-
tate largitur, qua etiā facit ſolem ſuum oriri ſuper bo- Matt.5.
nos & malos,& pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.Hac quip-
pe bonitate etiam ipſa ſemina benedixit, vel benedicē-
do conſtituit. Quam benedictionem naturæ laudabili
culpa dānabilis non ademit. Quæ licet per dei puniē-
tis iuſticiam valuerit, vt homines cum peccati origina-
lis vicio naſcerentur,non tamē valuit, vt homines non
naſcerentur,Sicut in ipſis ætate maioribus quælibet vi-
cia peccatorū non ex homine hominē tollunt,ſed per- E
manet dei opus bonum, in quantiſcunque malis ope-
ribus impiorum. Nam etſi homo in honore poſitus, & Pſal.48.
non intelligens comparatur pecoribus, eiſq; ſimilis fit,
non tamē vſqueadeo ſimilis fit,vt potius ſit, Compara-
tur nanque per vicium, non per naturam, non pecoris
vicio,ſed naturæ. Tantæ nanq; excellentiæ eſt in com-
paratione pecoris homo, vt vicium hominis natura ſit
pecoris,nec tamen ideo natura hominis in naturā ver-
titur pecoris.Ac per hoc deus hominem dānat propter
vicium,quo natura dehoneſtatur, nō propter naturam
quæ vicio non aufertur.Beſtias vero abſit vt opinemur
pœnæ damnationis obnoxias,quas iuſtum eſt, vt miſe-
riæ ſint expertes, quæ nec beatitudinis poſſunt eſſe par-
ticipes.Quid ergo mirum eſt vel iniquum, vt immun-
do ſpiritui ſubdatur homo, non propter naturam, ſed
propter immūdiciam ſuam, quam nō ex opere diuino,
ſed ex humana voluntate venientē in originis labe cō-
traxit, cum & ipſe ſpiritus immūdus, bonum ſit, ꝙ ſpi-
ritus: malum, quòd immundus? Illud quippe eſt ex dei
opere,hoc ex propria voluntate.Natura itaq; fortior,id
eſt: angelica,inferiorem naturā,id eſt,humanam, vicij
ſocietate ſubditā tenet.Ideo mediator angelis fortior,
infirmus propter homines factus eſt: ſic ſuperbia capti- F
uatoris,redemptoris humilitate deſtruitur, vt qui ſuper
filios hominis angelica fortitudine gloriatur,à filio dei
ſuſcepta humana infirmitate vincatur. Sed iam etiam
iſtum cōcluſuri librū, oportere arbitramur, vt Ambro-
ſium antiſtitem dei, cuius inter Latinæ linguæ ſcripto-
res eccleſiaſticos præcipue Pelagius integerrimā fidem
prædicat,ſicut de gratia fecimus, ita & de peccato ori-
ginali, in quo delendo ipſa gratia euidentius commē-
datur, calūnioſæ iſtorum loquacitati reſpondere facia-
mus.In eo opere quod ſcripſit de reſurrectione ſanctus
Ambroſius,Lapſus ſum,inquit,in Adā,de paradiſo eie- Ambro. de
ctus ſum in Adam,mortuus ſum in Adam, quem reuo- fide reſurre
caret niſi me in Adam inuenerit,vt in illo culpę obno- ctionis,c.1.
xium,morti debitum, ita in Chriſto iuſtificatum? Item
ſcribens contra Nouatianos, ait, Omnes homines ſub
peccato naſcuntur,quorum ipſe ortus in vicio eſt,ſicut
habes lectum dicente Dauid, Ecce in iniquitatibus cō- Pſal.50.
ceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea. Ideo
Pauli caro corpus mortis erat, ſicut ipſe ait, quis me li- Rom.7.
berabit de corpore mortis huius? Chriſti autē caro dā-
nauit peccatum,quod naſcendo non ſenſit, quod mo-
riendo

G riendo crucifixit, vt in carne noſtra eſſet iuſtificatio per
gratiam, vbi erat antè colluuio per culpam. Item idem
ipſe cum exponeret Eſaiam Prophetá loquens de Chri
ſto, Ideo, inquit, & quaſi homo per vniuerſa tẽtatus eſt,
& in ſimilitudine hominum cuncta ſuſtinuit, ſed quaſi
Pſal.115. de ſpiritu ſancto nat⁹ abſtinuit à peccato, Omnis enim
homo mendax, & nemo ſine peccato, niſi vnus deus.
Seruatum eſt igitur, vt ex viro & muliere, id eſt, per illã
corporũ commixtionẽ, nemo videatur expers eſſe de-
licti. Qui autem expers delicti, expers eſt etiam huiuſ-
modi conceptionis. Itẽ cum exponeret Euangelium ſe-
Ambroſ⁹ cundum Lucam, Non enim virilis coitus, inquit, vuluæ
ſuper Lucã virginalis ſecreta reſerauit, ſed immaculatum ſemẽ in-
li.2.ca.7. uiolabili vtero ſpiritus ſanctus infudit. Solus enim per
omnia ex natis de fœmina ſanctus dominus Ieſus, qui
terrenæ contagia corruptelæ, immaculati partus noui-
Cap.XLI. tate non ſenſerit, & cœleſti maieſtate depulerit. His
tamen verbis hominis dei, quem tanto præconio ipſe
laudauit Pelagius, cõtradicit, & dicit, ſicut ſine virtute,
ita nos ſine vicio procreari. Quid igitur reſtat, niſi aut
iſtum Pelagius ſuum damnet errorem, aut eũ ſic Am-
H broſium laudaſſe pœniteat? Sed quia iſta ſecundum ca-
tholicam fidem beatus Ambroſius, vt Epiſcopus catho-
licus eſt locutus, ſequitur vt ab hac via fidei deuius me-
rito Pelagius, cum Celeſtio diſcipulo ſuo catholicæ Ec
cleſiæ ſit authoritate damnatus, niſi eum non Ambro-
ſium laudaſſe, ſed contra Ambroſium ſenſiſſe pœniteat.
Scio vos ea quæ ad ædificationem vel cõfirmationem
fidei conſcribuntur, inſatiabiliter legere. Veruntamen
hic liber quantumlibet ſit ad hoc vtilis, iam tãdem ali-
quando finiendus eſt.

Operis huius finis.

AD VALERIVM COMITEM
præfans in librum ſequentem.

DOmino illuſtri & merito præſtantiſsimo, atq;
in Chriſti dilectione chariſsimo filio Valerio,
Auguſtinus in domino ſalutẽ. Cũ diu moleſte
haberem quòd aliquoties ſcripſerim, & nulla tuæ ſubli-
mitatis reſcripta meruerim, repente Epiſtolas tres mæ
benignitatis accepi, Vnam non ad me ſolum datam,
†Vindibilẽ per coëpiſcopum meum Vindemialem†, & non longe
poſt per cõpresbyterum Firmum duas, qui vir ſanctus
I nobiſq; vt ab illo ſcire potuiſti, familiariſsima charitate
coniunctus, multa nobiſcũ de tua excellẽtia colloquẽ-
do, & veraciter inſinuando, qualẽ te in Chriſti viſceri-
bus nouerit, nõ ſolum eas quas memoratus Epiſcopus,
vel quas ipſe attulit, ſed etiam illas quas non accepiſſe
nos querebamur, literas vicit. Et ideo de te narratio ei⁹
ſuauior nobis erat, quia ea dicebat, quę ipſe non poſſes,
ne quidẽ me inquirente reſcribere, ne tuarum laudum,
quod ſancta ſcriptura prohibet, fieres prædicator, quã-
quam & ego verear hoc ad te ſcribere, ne ſuſpicionem
adulantis incurram, domine illuſtris & merito præſtã-
tiſsime, atq; in Chriſti dilectione chariſsime fili. Laudes
itaq; tuas, ſiue in Chriſto ſiue magis in te laudes Chri-
ſti, vide quid mihi delectationis & lætitiæ fuit audire
ab illo, qui nec fallere me poſſet propter fidem ſuam, &
eas ignorare non poſſet, propter amiciciam tuam, Sed
alia & ab aliis, & ſi non tam multa vel certa, verunta-
men audiuimus, fides tua quàm ſit ſana & catholica, q̃
pia expectatio futurorum, quæ dei fratrumq; dilectio,
quàm nõ ſuperbe ſapias in excelſis honoribus, nec ſpe-
1.Tim.6. res in incerto diuitiarum, ſed in deo viuo, & diues ſis in
operibus bonis, quàm ſit domus tua requies, ſolatiumq; K
ſanctorum, & terror impiorum, quanta tibi cura ſit, ne
quis inſidietur mẽbris Chriſti, coopertus velamine no-
minis Chriſti, ſiue in veteribus eius, ſiue in recentiori-
bus inimicis, quamq; ſis eorundem inimicorum pró-
uidus ſaluti, infeſtus errori. Hæc atque huiuſmodi, vt di
xi, & ab aliis ſolemus audire, ſed nũc ea per ſupradictũ
fratrem plura & teſtatiora cognouimus. Porro autẽ de
pudicicia cõiugali, vt eam quoq; in te laudare, & ama-
re poſsimus, nũquid audiremus, niſi ab aliquo interio-
re familiari tuo, qui vitam tuam, nõ in ſuperficie, ſed pe
nitus noſſet? De hoc itaq; tuo bono dei dono, me quoq;
delectat familiarius, & aliquanto diutius loqui tecum.
Scio me non eſſe oneri tibi, ſi aliquid prolixum mitto,
quòd legẽdo diutius ſis nobiſcum, Nam & hoc compe
ri, quòd inter tuas multas magnáſque curas, facile ac li-
benter legas, noſtriſq; opuſculis, etiam quæ ad alios cõ-
ſcripſimus, ſi qua in manus tuas venire potuerunt, ad-
modum delecteris: quanto magis quod ad te ſcribitur,
vbi tanquam præſenti loquar, & aduertere dignaberis
attentius, & accipere gratius. Ab hac ergo Epiſtola per-
ge ad librum, quem ſimul miſi, qui tuæ reuerẽtiæ & cur L
conſcriptus ſit, & cur ad te potiſsimum miſſus, ipſe ſuo
principio commodius intimabit.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, AD VALErium comitem, de nuptiis & concupiſcentia, Liber Primus.

HAeretici noui dilectiſsime fili *Caput I.*
Valeri, qui medicinam Chriſti
qua peccata ſanantur, carnaliter
natis paruulis neceſſariam non
eſſe contendunt, dãnatores nos
eſſe nuptiarum operiſq; diuini,
quo ex marib⁹ & fœminis deus
homines creat, inuidioſiſsime cla
mitant, quoniam dicimus eos, qui de tali commixtione
naſcuntur, trahere originale peccatum, de quo Apoſto- M
lus ait, Per vnum hominem peccatum intrauit in mun *Roma.5.*
dũ, & per peccatũ mors, & ita in omnes homines per-
tranſiit, in quo omnes peccauerunt, eoſq; de parentibus
qualibuſcunq; naſcantur, non negamus adhuc eſſe ſub
diabolo, niſi renaſcãtur in Chriſto, & per eius gratiam
de poteſtate eruti tenebrarum, in regnum illius, qui ex
eadẽ ſexus vtriuſq; commixtione naſci noluit, transfe-
rãtur. Hoc ergo, quia dicimus quod in antiquiſsima at-
que firmiſsima catholicæ fidei regula cõtinetur, iſti no-
uelli & peruerſi dogmatis aſſertores, qui nihil peccati
in paruulis eſſe dicũt, quod lauacro regenerationis ab-
luatur, tanquã damnemus nuptias & tanq̃ opus dei, hoc
eſt hominem qui ex illis naſcitur, opus diaboli eſſe di-
camus, infideliter vel imperite calũniantur. Nec aduer-
tunt quòd ita nuptiarũ bonũ malo originali, quod in-
de trahitur, non poteſt accuſari, ſicut adulteriorũ & for
nicationum malũ bono naturali, quod inde naſcitur,
non poteſt excuſari. Nam ſicut peccatum, ſiue hinc, ſiue
inde à paruulis trahatur, opus eſt diaboli, ſic homo, ſiue
hinc, ſiue inde naſcatur, opus eſt dei. Intentio igitur hu-
ius libri hęc eſt, vt quantum nos dominus adiuuare di-
gnatur,

A gnatur, carnalis concupiſcentiæ malum, propter quod
homo, qui per illam naſcitur, trahit originale peccatũ,
diſcernamus à bonitate nuptiarum. Hæc enim quæ ab
impudentibus impudenter laudatur, pudẽda concupi-
ſcentia nulla eſſet, niſi homo antè peccaſſet, nuptiæ ve-
ro eſſent, etiam ſi nemo peccaſſet: fieret quippe ſine iſto
morbo ſeminatio filiorum in corpore vitæ illius, ſine
quo nunc fieri nõ poteſt in corpore mortis huius. [Nõ
enim corpus mortis huius in paradiſo tale fuit ante pec
catũ: propter quod diximus in corpore vitæ illius, quæ
ibi erat, ſine iſto morbo ſeminationem potuiſſe fieri fi-
liorum, ſine quo nunc in corpore mortis huius fieri nõ
Caput II. poteſt.] Cur autem ad te potiſsimum de hac re ſcri-
bere voluerim, tres maximæ cauſæ ſunt, quas breuiter
intimabo. Vna eſt, quia donãte Chriſto, magna tibi eſt
obſeruantia pudiciciæ coniugalis. Altera, quia profanis
iſtis nouitatibus, quibus hic diſputãdo reſiſtimus, tu po-
teſtate curando & inſtando efficaciter reſtitiſti. Tertia,
quoniam quiddam literarum ab eis cõſcriptum in tuas
manus veniſſe cognoui, quod licet fide robuſtiſsima ir-
B riſeris, bonum eſt tamen, vt etiã nouerimus defenden-
1. Pet. 3. do adiuuare, quod credimus. Apoſtolus enim Petrus, pa
† al. confeſ- ratos nos eſſe præcipit ad ſatisfactionẽ † omni poſcenti
ſionem. nos rationẽ de fide & ſpe noſtra. Et Apoſtolus Paulus,
Coloſſ. 4. Sermo, inquit, veſter in gratia cõditus ſit ſale, vt ſciatis
quo modo oporteat vos vnicuique reſpõdere. Iſta ſunt
quæ me præcipue cõpulerunt, vt in hoc volumine tecũ
haberem qualẽ dominus dignaretur donare, ſermonẽ.
Nam mihi nunquam placuit cuiquam illuſtri viro, &
tanta quanta es, ipſa ſublimitate conſpicuo, præſertim
non ocioſa dignitate iam fruenti, ſed adhuc actibus pu
blicis eiſdemq́; militaribus occupato, aliquid meorum
opuſculorum legendum non à me petenti, non tam di
ligenter quàm impudenter impingere. Si quid ergo ta-
le nunc feci propter eas quas commemoraui cauſas, di-
gnanter ignoſce, & beneuolum animũ ad ea ea quæ ſe-
Pudicicia quuntur intende. Donum dei eſſe etiã pudiciciam
coniugalis. coniugalem beatiſsimus Paulus oſtendit, vbi de hac re
Cap. III. loquens ait, Volo autem omnes homines eſſe ſicut me-
1. Cor. 7. ipſum, ſed vnuſquiſque proprium donum habet à deo,
alius quidẽ ſic, alius vero ſic. Ecce & hoc donum eſſe di
xit à deo, & ſi inferius quàm illa continẽtia, in qua om-
nes volebat eſſe ſicut ſeipſum, tamẽ donum à deo. Vn-
C de intelligimus cum hæc præcipiuntur vt fiant, nihil a-
liud oſtẽdi, quàm ineſſe nobis oportere ad hęc accipiẽ-
da & habenda, etiã propriam voluntatem. Cũ vero dei
dona eſſe monſtrãtur, à quo petenda ſint diſcitur, ſi nõ
habentur, & cui ſint agendæ gratiæ ſi habẽtur, noſtraſq́;
voluntates ad hęc expetenda, ſumenda, retinenda parũ
valere, niſi diuinitus adiuuentur. Quid ergo dicimus,
quãdo & in quibuſdam impiis inuenitur pudicicia cõ-
iugalis? vtrum eo peccare dicẽdi ſunt, ꝙ dono dei ma-
le vtantur, non id referentes ad cultum eius à quo acce-
perunt? an forte nec dona dei putãda ſunt iſta, quando
hæc infideles agunt, ſecundum Apoſtoli ſententiam di
Rom. 14. centis, Omne quod non eſt ex fide, peccatũ eſt? Quis au
deat dicere donum dei eſſe peccatum? Anima enim &
corpus & quæcũq; bona animæ & corporis naturaliter
inſita, etiã in peccatoribus dona dei ſunt, quoniã deus,
non ipſi iſta fecerunt. De iis autem quæ faciunt dictum
eſt, Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Cum igi-
tur faciunt hæc homines ſine fide, quæ videntur ad con-
iugalem pudiciciam pertinere, ſiue hominibus placere
quærentes, vel ſibi vel aliis, ſiue in his rebus quas vicioſe
concupiſcunt, humanas moleſtias deuitantes, ſiue dæ-
monibus ſeruiẽtes, non peccata coërcẽtur, ſed aliis pec- D
catis alia peccata vinciuntur. Abſit ergo pudicum vera-
citer dici, qui non propter deum verum, fidem cõnubij
ſeruat vxori. Copulatio itaq; maris & fœminæ ge- Pudicicia
nerandi cauſa, bonum eſt naturale nuptiarum: ſed iſto non eſt niſi
bono male vtitur, qui beſtialiter vtitur, vt ſit eius inten- in piis.
tio in voluptate libidinis, non in volũtate propaginis. Cap. IIII.
Quãquam in nõnullis animalibus rationis expertibus,
ſicut in pleriſq; alitibus, & coniugiorum quaſi quædam
confœderatio cuſtoditur, & ſocialis nidificãdi ſolertia,
viciſsimq́; ouorum diſpertita tempora fouendorum, &
nutriendorum opera alterna pullorũ, magis eas videri
faciũt agere, cum coëunt, negocium ſubſtituendi gene-
ris, quàm explẽdæ libidinis. Quorum duorum illud eſt
in pecore ſimile hominis, hoc in homine ſimile peco-
ris. Verum quod dixi ad naturã pertinere nuptiarum,
vt mas & fœmina generandi ſocietate iungantur, &
ita inuicem non fraudent, ſicut omnis ſocietas fraudu-
lentiam ſociorum * † naturaliter pati nõ vult, hoc tam *† al. frau-
euidens bonum cum infideles habent, quia infideliter dulentum
vtuntur, in malũ peccatumq́; conuertunt. Eo modo er- ſocium.
go & illam concupiſcentiam carnis, qua caro concupi E
ſcit aduerſus ſpiritũ, in vſum iuſticiæ conuertunt fide- Galat. 5.
lium nuptiæ. Habent quippe intentionẽ generandi re-
generandos, vt qui ex eis ſeculi filij naſcuntur, in dei fi-
lios renaſcantur. Quapropter qui non hac intentione,
hac voluntate, hoc fine generant filios, vt eos ex mem-
bris hominis primi, in membra transferant Chriſti, ſed
infideles parentes de infideli prole glorientur, etiam ſi
tanta ſit obſeruantia, vt ſecundum matrimoniales tabu
las non niſi liberorum procreandorum cauſa cõcum-
bant, non eſt in eis vera pudicicia coniugalis. Cũ enim
virtus ſit pudicicia, cui vicium cõtrarium eſt impudici-
cia, omneſq́; virtutes etiam quæ per corpus operantur,
in animo habitẽt, quo modo vera ratione pudicũ cor-
pus aſſeritur, quãdo à vero deo ipſe animus fornicatur?
Quam fornicationem ſanctus ille Pſalmus accuſat vbi
dicit, Ecce enim qui longe ſe faciunt à te peribunt, per-
didiſti omnem qui fornicatur abs te. Vera igitur pudi- Pſal. 72.
cicia ſiue coniugalis, ſiue vidualis, ſiue virginalis dicen-
da non eſt, niſi quæ veræ fidei mancipatur. Cum enim
recto iudicio præferatur nuptiis ſacrata virginitas, quis
non ſobria mẽte Chriſtianus etiam nõ vni viro Chri- F
ſtianas catholicas nuptas, nõ ſolum veſtalibus, ſed etiã
hæreticis virginibus anteponat? Tantum valet fides de
qua dicit Apoſtolus, Omne quod nõ eſt ex fide pecca- Rom. 14.
tum eſt: Et de qua item ſcriptum eſt ad Hebræos, Sine Hebr. 11.
fide impoſsibile eſt placere deo. Quæ cum ita ſint, Pudor vn-
profecto errant, qui cum vituperatur libido carnalis, de. Cap. V.
damnari nuptias opinantur, quaſi morbus iſte de cõnu
bio ſit, non de peccato. Nõnne illi coniuges primi quo-
rum nuptias benedixit deus dicens, Creſcite & multi- Gene. 1.
plicamini, nudi erant & non confundebantur? Cur er-
go ex illis mẽbris confuſio poſt peccatum, niſi quia ex-
titit illic indecens motus? quẽ, niſi homines peccaſſent,
proculdubio nuptiæ non haberent. An forte ſicut qui-
dam exiſtimant, quia id quod legũt parũ diligenter ad-
uertunt, cæci creati erant prius homines ſicut canes, &
quod eſt abſurdius, nõ ſicut canes creſcẽdo, ſed peccã-
do adepti ſunt viſum? Abſit hoc credere. Sed vnde mo-
uentur qui hoc putant, illud eſt quod legitur, Sumẽs de
fructu eius, edit, & dedit viro ſuo ſecum, & ederunt, & Gene. 3.
aperti ſunt oculi amborum, & agnouerunt quia nudi & 24.
erant. Hinc eſt quòd parũ intelligentes, opinantur an-
tea fuiſſe illis oculos clauſos, quòd eos tunc apertos di-
uina

G uina ſcriptura teſtatur. Sed nũquid & Agar ancilla Sa-
ræ quãdo ſitiente & plorãte filio aperuit oculos ſuos &
vidit puteũ, clauſos prius oculos habuit? Aut illi duo di-
ſcipuli poſt reſurrectionẽ domini in via cum illo clau-
ſis oculis ambulabant, de quibus Euangelium loquitur,
Lucæ 24. quòd in fractione panis aperti ſũt oculi eorũ, & agno-
uerunt eum? Quod ergo ſcriptum eſt de hominibus pri
mis, Aperti ſunt oculi amborum: intelligere debemus,
attentos factos ad intuendum & agnoſcendum, quod
nouum in eorũ corpore acciderat, quod vtique corpus
patẽtibus eorum oculis & nudum quotidie ſubiacebat,
& notum, Alioquin quo modo ad ſe adductis animali-
Gene. 2. & 3. bus terreſtrib⁹ & volatilibus omnibus, Adã clauſis ocu-
lis nomina poſſet imponere, quod niſi diſcernẽdo non
faceret, diſcernere autem niſi vidẽdo non poſſet? Quo
modo denique ipſa mulier ei demonſtrata eſt, quando
ait, Hoc nunc os ex oſsibus meis, & caro de carne mea?
Poſtremo ſi vſqueadeo quiſquam fuerit contẽtioſus, vt
hæc eũ dicat non cernẽdo, ſed palpando potuiſſe cog-
noſcere, quid dicturus eſt quod ibi legitur mulier li-
H gnum, de quo fuerat cibum ſumptura, prohibitũ vidiſſe
quàm eſſet ſpecioſum oculis ad videndum? Erãt itaque
nudi, & non confundebantur, non quia non videbãt,
ſed quia nihil vnde confunderentur in membris ſen-
ſerant, quæ videbant. Non enim dictum eſt, erãt ambo
nudi & ignorabãt: ſed, nõ confundebãtur. Quia enim
Rom. 7. nihil præceſſerat quod nõ liceret, nihil ſecutum fuerat
Pudor in pudendis propriæ. Cap. VI quod puderet. Ibi enim homo primit⁹ dei lege trãſ-
greſſa, aliam legem repugnãtem ſuæ menti habere cœ-
pit in mẽbris, & inobedientiæ ſuæ malum ſenſit, quan-
do ſibi retributam digniſsime inobedientiam ſuæ car-
nis inuenit, Talem quippe etiã ſerpens oculorum aper-
tionem seducẽdo promiſerat, ad aliquid videlicet ſciẽ-
dum, quod melius neſciretur. Tunc in ſe quippe ſenſit
homo quid fecit: tunc à bono malum, non carẽdo, ſed
perpetiẽdo diſcreuit, Iniuſtum enim erat vt obtempe-
raretur à ſeruo ſuo, id eſt, à corpore ſuo ei, qui nõ obtẽ-
perauerat domino ſuo. Nam quid eſt quòd oculi, labia,
lingua, manus, pedes, inflexiones dorſi, ceruicis & laterũ
vt ad opera ſibi congrua moueantur, poſitum in pote-
ſtate eſt, quando ab impedimentis corpus liberum ha-
bemus & ſanum: vbi autem ventum fuerit vt filij ſemi-
I nentur, ad volũtatis nutum mẽbra in hoc opus creata,
non ſeruiunt, ſed expectatur vt ea velut ſui iuris libido
cõmoueat, & aliquando non facit animo volente, cum
aliquãdo faciat & nolente? Hinc, ne nõ erubeſceret hu-
mani libertas arbitrij, quòd contemnẽdo imperantem
deum, etiam in membra propria proprium perdidiſſet
imperium. Vbi autem conuenientibus monſtraretur in-
obedientiæ merito deprauatam eſſe humanã naturam,
quàm in his non obediẽtibus locis vnde per ſucceſsio-
nem ſubſiſtit ipſa natura? Nã ideo proprie iſtæ corpo-
ris partes, naturæ nomine nũcupantur. Hunc itaq; mo-
tum ideo indecentem quia inobedientem, cum illi pri-
Gene. 3. mi homines in ſua carne ſenſiſſent, & in ſua nuditate
erubuiſſent, foliis ficulneis eadem membra texerunt, vt
ſaltẽ arbitrio verecundantium velaretur, quod non ar-
bitrio volentiũ mouebatur, & quoniam pudebat, quod
indecenter libebat, operiendo fieret quod decebat.

Libido excuſata per nuptias. Cap. VII. Quia ergo nec iſto adiũcto malo perire potuit nup-
tiarum bonum, putant imprudentes hoc non eſſe ma-
lum, ſed pertinere ad illud bonum. Diſcernitur autem
nõ ſolum ratione ſubtili, verumetiam vulgatiſsimo iu-
dicio naturali, quod & in illis apparuit hominibus pri-
mis, hodièque tenetur ab hominibus coniugatis. Quod
enim illi poſtea propagatione fecerunt, hoc eſt connu- K
bij bonum, quod vero prius confuſione texerũt, hoc eſt
concupiſcentiæ malum, quod vitat vbiq; conſpectum,
& quærit pudendo ſecretum. Proinde nuptiæ quia etiã
de illo malo aliquid boni faciunt, gloriantur, quia vero
ſine illo fieri non poteſt, erubeſcunt: tanquã ſi quiſpiam
pede viciato, ad aliquod bonum etiã claudicando per-
ueniat, nec propter claudicationis malum, mala eſt illa
peruentio, nec propter illius peruentionis bonum, bo-
na eſt claudicatio: Ita nec propter libidinis malũ, nup-
tias condemnare, nec propter nuptiarum bonum, libi-
dinem laudare debemus. Iſte quippe eſt morbus de *Libidine*
quo Apoſtolus etiam coniugatis fidelibus loquens ait, *vti, nõ vin-*
Hęc eſt enim voluntas dei, ſanctificatio veſtra, abſtine- *ci. Ca. VIII*
re vos à fornicatione, vt ſciat vnuſquiſq; veſtrum ſuum *1. Theſſ. 4.*
vas poſsidere in ſanctificatione & honore, nõ in mor-
bo deſiderij, ſicut & gentes quę ignorãt deum. Non ſo-
lum igitur coniugatus fidelis vaſe non vtatur alieno,
quod faciunt à quibus vxores alienæ appetũtur, ſed nec
ipſum proprium in concupiſcẽtię carnalis morbo poſ-
ſidendum ſciat. Quod non ſic accipiendum eſt, tanquã
prohibuerit Apoſtolus coniugalem, hoc eſt licitum ho- L
neſtumq; concubinum, ſed vt iſte ſit concubitus, qui ni-
hil morbidæ libidinis haberet adiunctum, ſi non præ-
cedẽte peccato in eo periiſſet libertatis arbitrium, quod
nunc ideo habet adiũctum, vt non ſit volũtatis, ſed ne-
ceſsitatis, ſine qua tamẽ in procreandis filiis ad fructum
peruenire non poteſt ipſius voluntatis, quæ voluntas in
connubiis fidelium non eo fine determinatur, vt trãſ-
ituri filij naſcantur in ſeculo iſto, ſed vt permanſuri re-
naſcantur in Chriſto. Quod ſi prouenerit, merces erit
de coniugio plenæ fœlicitatis: ſi autem non prouenerit,
pax erit coniugibus bonæ volũtatis. Hac intẽtione cor-
dis qui ſuum vas poſsidet, id eſt cõiugem ſuam, procul-
dubio non poſsidet in morbo deſiderij, ſicut gẽtes quæ
ignorant deum, ſed in ſanctificatione & honore, ſicut
fideles, qui ſperant in deum. Illo quippe concupiſcentię
malo vtitur homo, non vincitur, quando eam inordi-
natis atque indecoris motibus æſtuantem frænat & co-
hibet, neque niſi propagationi conſulens, relaxat atque
adhibet, vt ſpiritaliter regenerandos carnaliter gignat,
non vt ſpiritũ carni ſordida ſeruitute ſubiiciat, Sic pa-
tres ſanctos ex Abraham & ante Abraham, quibus deus M
quòd ei placuerint perhibet teſtimoniũ, vſos fuiſſe cõiu
gibus, neminem oportet dubitare Chriſtianum, quan-
do quibuſdam etiam ſingulis plures habere conceſſum
eſt, vbi ratio fuit prolis multiplicãdæ, non variandę ap-
petitio voluptatis. Nam ſi deo patrum noſtrorum, *Vnius vxo*
qui etiã noſter eſt, illa numeroſitas coniugum propter- *res multæ.*
ea non diſplicuiſſet, vt copioſius ſe libido iactaret, ita *Cap. IX.*
etiã ſanctæ fœminæ ſeruiſſent pluribus ſingulæ, quod ſi
aliqua faceret, quid eam niſi concupiſcentiæ turpitudo
compelleret, vt plures viros haberet, quando iſta licen-
tia plures filios non haberet? Veruntamen magis perti-
nere ad nuptiarum bonum, non vnum & multas, ſed
vnum & vnam ſatis indicat ipſa prima diuinitus facta
coniugij copula, vt inde connubia ſumerent initiũ, vbi
honeſtius attẽderetur exemplum. Progrediente autem
genere humano, iunctæ ſunt quibuſdam bonis viris bo
næ fœminæ, ſingulis plures. Vnde apparet & illud di-
gnitatis magis appetiſſe modeſtiam, & hoc fœcundita-
tis permiſiſſe naturam, Nam & principatus magis na-
turaliter vnius in multos, quàm in vnũ poteſt eſſe mul-
torum. Nec dubitari poteſt naturali ordine viros poti⁹
fœminis, quàm viris fœminas principari. Quod ſeruãs
Apoſtolus

A Apoſtolus ait, Caput mulieris vir: & mulieres ſubditæ
1.Corin.11. eſtote viris veſtris, Et Apoſtolus Petrus, Quo modo Sa-
Ephe.5. ra, inquit, obſequebatur Abrahę, dominum illũ vocans.
1.Pet.3. Quod licet ita ſeſe babeat, vt natura principiorũ amet
ſingularitatem, facilius autem pluralitaté videamus in
ſubditis, tamen plures fœminę vni viro nunquam licite
iungerentur, niſi ex hoc plures filij naſcerentur, Vnde ſi
vna concumbat cum pluribus, quia nõ eſt ei hinc mul-
tiplicatio prolis, ſed frequẽtatio libidinis, coniunx non
Coniugium poteſt eſſe, ſed meretrix. Quoniam ſanè non tan-
inſolubile. tum fœcunditas, cuius fructus in prole eſt, nec tantum
Cap.X. pudicicia, cuius vinculum eſt fides, verũetiam quoddã
ſacramentum nuptiarum commẽdatur fidelibus con-
Coloſſ.3. iugatis. Vnde dicit Apoſtolus, Viri diligite vxores ve-
ſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam: huius procul-
dubio ſacramenti res eſt, vt mas & fœmina connubio
copulati, quãdiu viuunt inſeparabiliter perſeuerent, nec
liceat excepta cauſa fornicationis, à coniuge coniugem
dirimi. Hoc enim cuſtoditur in Chriſto & Eccleſia, vt
viuens cum viuẽte in æternum nullo diuortio ſepare-
B tur. Cuius ſacramenti tanta obſeruatio eſt in ciuitate
Pſal.47. dei noſtri, in mõte ſancto eius, hoc eſt in Eccleſia Chri-
ſti, quibuſque fidelibus coniugatis, qui ſine dubio mem-
bra ſunt Chriſti, vt cum filiorum procreandorum cau-
ſa vel nubãt fœminæ, vel ducantur vxores, nec ſterilem
coniugem fas ſit relinquere, vt alia fœcunda ducatur.
Quod ſi quiſquam fecerit, nõ lege huius ſeculi, vbi in-
terueniente repudio, ſine crimine conceditur cum aliis
Matth.19. alia copulare connubia, quod etiam ſanctum Moyſem
dominus propter duriciã cordis illorum, Iſraëlitis per-
miſiſſe teſtatur, ſed lege Euangelij reus eſt adulterij, ſi-
cut etiam illa ſi alteri nupſerit. Et vſqueadeo manẽt in-
ter viuentes ſemel inita iura nuptiarum, vt potius ſint
inter ſe coniuges, qui ab alterutro ſeparati ſunt, quàm
cum his, quibus aliis adhæſerunt. Cum aliis quippe adul
teri non eſſent, niſi ad alterutrum coniuges permane-
rent. Denique mortuo viro cum quo verum connu-
bium fuit, fieri verum connubium non poteſt, cum quo
prius adulterium fuit: Ita inter viuentes manet quoddã
vinculum coniugale, quod nec ſeparatio, nec cum alte-
ro copulatio poſsit auferre. Manet autem ad noxam cri
minis, non ad vinculum fœderis: ſicut apoſtata anima
velut de coniugio Chriſti recedens, etiam fide perdita,
C ſacramentum fidei non amittit, quod lauacro regene-
rationis accepit: Redderetur enim proculdubio red-
eunti, ſi amiſiſſet abſcedẽs. Habet autem hoc qui receſ-
ſerit ad cumulum ſupplicij, non ad meritum præmij.
Coniugium Quibus vero placuit ex conſenſu, ab vſu carna-
perfectũ in- lis concupiſcentiæ in perpetuum continere, abſit vt in-
ter Ioſeph ter illos vinculum coniugale rumpatur, imò firmius e-
& Mariã. rit, quò magis ea pacta ſecum inierint, quæ charius cõ-
Cap.XI. cordiusq; ſeruanda ſunt, nõ voluptariis corporum ne-
xibus, ſed voluntariis affectibus animorum. Neq; enim
Matt.1. fallaciter ab angelo dictum eſt ad Ioſeph, Noli timere
accipere Mariam coniugem tuam. Cõiunx vocatur ex
prima fide deſponſationis, quam cõcubitu nec cogno-
uerat, nec fuerat cogniturus: nec perierat, nec mendax
manſerat coniugis appellatio, vbi nec fuerat nec futura
erat vlla carnis commixtio. Erat quippe illa virgo, ideo
& ſanctius & mirabilius iocunda ſuo viro, quia etiam
fœcũda ſine viro, prole diſpar, fide cõpar. Propter quod
fidele cõiugium parentes Chriſti vocari ambo merue-
runt, & non ſolum illa mater, verũetiam ille pater eius,
ſicut coniunx matris eius, vtrunque mente, non carne.
Siue tamen ille pater ſola mente, ſiue illa mater & car-
ne, parentes tamen ambo humilitatis eius, nõ ſublimi- D
tatis, infirmitatis, non diuinitatis. Neque enim menti-
tur Euangelium, vbi legitur, Et erant pater eius & ma-
ter mirãtes ſuper his quæ dicebantur de illo. Et alio lo-
co, Et ibant parentes eius per omnes annos in Hieruſa- Luc.2.
lem. Item paulopoſt, Et dixit mater eius ad illum, Fili, Ibidem.
quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego, dolentes
quærebamus te. At ille vt oſtenderet habere ſe pręter il
los patrem, qui eum genuit præter matrem, reſpondit
eis, Quid eſt quod me quærebatis? neſciebatis quia in
his quæ patris mei ſunt oportet me eſſe? Et rurſum, ne
hoc dicto parentes illos negaſſe putaretur, Euangeliſta
ſecutus adiunxit, Et ipſi non intellexerunt verbũ quod
locutus eſt ad illos, & deſcendit cum eis & venit Naza-
reth, & erat ſubditus illis. Quibus ſubditus, niſi parenti-
bus? Quis autem ſubditus, niſi Ieſus Chriſtus, qui cum in Philip.2.
forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualis
deo? Cur ergo illis ſubditus, qui lõge infra formam dei
erãt, niſi quia ſemetipſum exinaniuit formam ſerui ac-
cipiens, cuius formæ parentes erant. Sed cum illo non
ſeminante illa peperiſſet, profecto nec ipſius formę ſer-
ui parentes ambo eſſent, niſi inter ſe etiam ſine carnis E
cõmixtione coniuges eſſent. Vnde & ſeries generatio-
num cum parentes Chriſti connexione ſucceſsionis
commemorantur, vſque ad Ioſeph potius ſicut̃ factum
eſt, fuerat perducenda, ne in illo coniugio, virili ſexui
vtique potiori fieret iniuria, cum veritati nihil periret,
quia ex ſemine Dauid, ex quo venturus prædictus eſt
Chriſtus, & Ioſeph erat & Maria. Omne itaque nuptia-
rum bonum impletum eſt in illis parentibus Chriſti,
proles, fides, ſacramẽtum. Prolem cognoſcimus ipſum
dominum Ieſum: fidem, quia nullum adulteriũ: ſacra-
mentum, quia nullum diuortium. Solus ibi nuptia- Cap.XII.
lis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non
poterat ſine illa carnis pudẽda concupiſcentia, quæ ac-
cidit ex peccato, ſine qua concipi voluit, qui futurus erat
ſine peccato, non in carne peccati, ſed in ſimilitudine
carnis peccati, vt hinc etiam doceret omnem quæ de
concubitu naſcitur, carnem eſſe peccati, quãdoquidem
ſola quæ non inde nata eſt, non fuit caro peccati: Quã-
uis coniugalis concubitus qui fit intentione generãdi,
nõ ſit ipſe peccatum, quia bona voluntas animi, ſequẽ-
tem ducit, non ducentẽ ſequitur corporis voluptatem,
nec humanum arbitrium trahitur ſubiugante peccato, F
cum iuſte redigitur in vſum generandi plaga peccati.
Huius plagæ quidam pruritus in adulteriorum & for-
nicationum & quorumlibet ſtuprorum atque immun-
diciarum fœditatibus regnat, in cõnubiorum vero ne-
ceſsitudinibus ſeruit. Ibi de domino tali turpitudo dã-
natur, hic de pediſſequo tali honeſtas verecũdatur. Nõ
eſt igitur hæc libido nuptiarum bonũ, ſed obſcœnitas
peccantium, neceſsitas generãtium, laſciuiarum ardor,
nuptiarum pudor. Cur ergo non coniuges maneãt qui
ex conſenſu concũbere deſinunt, ſi manſerunt cõiuges
Ioſeph & Maria, qui concũbere nec cœperunt? Hæc Continen-
enim propagatio filiorum, quę in ſanctis patribus prop- tia tempus
ter generandum & conſeruãdum populum dei, in quo nunc.
prophetiam Chriſti præcedere oportuit, officioſiſsima Cap.XIII.
fuit, nunc iam non habet illam neceſsitatẽ. Patet quip-
pe iã ex omnibus gentibus ſpiritaliter gignẽdorum, vn-
decunque carnaliter nati fuerint, copia filiorũ. Et quod
ſcriptum eſt, Tẽpus amplectendi, & tempus continen- Eccl.3.
di ab amplexu: ſuper illud atque hoc tempus agnoſcitur
diſtributum. Illud quippe fuit amplectendi, hoc autem
continendi ab amplexu. Itaque & Apoſtolus cum hinc 1.Cor.7.
loqueretur,

G loqueretur, ait, Hoc autem dico fratres, tempus breue
eſt, reliquum eſt vt & qui habent vxores tanquam non
habentes ſint, & qui flent tanquam non flentes, & qui
gaudent tanquã non gaudentes, & qui emunt tanquam
non poſsidentes, & qui vtuntur hoc mundo tanquam
non vtantur. Præterit enim figura huius mundi, volo
vos ſine ſolicitudine eſſe. Hæc omnia vt exponendo
aliquid hinc breuiter dicam, ſic exiſtimo intelligenda.
Hoc, inquit, dico fratres, tempus breue eſt non adhuc
populus dei propagandus eſt generatione carnaliter,
ſed iã regeneratione ſpiritaliter colligẽdus. Reliquum
eſt ergo, vt & hi qui habent vxores non carnali concu-
piſcentiæ ſubiugentur: & qui flent triſticia præſentis
mali, gaudeant ſpe futuri boni: & qui gaudent propter
temporale aliquod commodum, timeant æternum iu-
dicium: & qui emunt, ſic habendo poſsideant vt aman-
do non hæreant: & qui vtuntur hoc mundo, tranſire ſe
cogitent, non manere: Præterit enim figura huius mũ-
di. Volo vos, inquit, ſine ſolicitudine eſſe: hoc eſt, vo-
lo ſurſum cor in his quæ non prætereunt, vos habere.
Deinde ſubiungit & dicit, Qui ſine vxore eſt, cogitat
H ea quæ ſunt domini quo modo placeat domino: Qui
autem matrimonio iunctus eſt, cogitat ea quæ ſunt mũ
di quo modo placeat vxori. Atque ita quodam mo-
do exponit quod ſupra dixerat, Qui habent vxores,
tanquam non habentes ſint. Qui enim ſic habent vxo-
res, vt cogitent ea quæ ſunt domini, quo modo placeãt
domino, nec in his quæ ſunt mundi cogitent placere
vxoribus, tanquam non habentes ſunt. Quod ea fœli-
†al. Quod citate fit, † quando & vxores tales ſunt, vt eis mariti
facile fit. non ideo placeant, quia diuites, quia ſublimes, quia ge-
nere nobiles, quia carne amabiles, ſed quia fideles, quia
Intemperã- religioſi, quia pudici, quia viri boni ſunt. Verum
tia venialis in coniugatis, vt hæc optanda atque laudanda, ſic alia
Cap. XIIII. toleranda ſunt, ne in damnabilia flagitia, id eſt, in for-
nicationes, vel adulteria corruatur. Propter quod vi-
tandum malum, etiam illi concubitus coniugum, qui
non fiunt cauſa generandi, ſed victrici concupiſcentiæ
ſeruiunt, in quibus iubentur non defraudare inuicem,
ne tentet eos ſatanas propter intemperantiam ſuam,
non quidem ſecundum imperium præcipiuntur, & ta-
men ſecundum veniam conceduntur. Sic enim ſcriptũ
1. Cor. 7. eſt, Vxori vir debitum reddat, ſimiliter autem & vxor
I viro: Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir.
Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non ha-
bet, ſed mulier. Nolite inuicem fraudare, niſi ex con-
ſenſu ad tempus, vt vacetis orationi. Et iterum, Ad id-
ipſum eſtote, ne tentet vos ſatanas propter intemperã-
tiam veſtram. Hoc autem dico ſecundum veniam, non
ſecundum imperium. Vbi ergo venia dãda eſt, aliquid
eſſe culpæ nulla ratione negabitur. Cum igitur culpabi-
lis non ſit generandi intentione concubitus, qui pro-
prie nuptiis imputandus eſt, quid ſecundum veniam cõ
cedit Apoſtolus, niſi quòd coniuges dum ſe non con-
tinent, debitum ab alterutro carnis expoſcunt, non vo
luntate propaginis, ſed libidinis voluptate? Quæ tamen
voluptas non propter nuptias cadit in culpã, ſed prop-
ter nuptias accipit veniam. Quocirca etiam hinc ſunt
laudabiles nuptiæ, quia & illud quod nõ pertinet ad ſe,
ignoſci faciunt propter ſe. Neque enim etiam iſte con-
cubitus quo ſeruitur concupiſcentiæ ſic agitur, vt impe-
Expoſitio diatur fœtus, quem poſtulant nuptiæ. Sed tamen
& procura- aliud eſt non concumbere, niſi ſola voluntate generã-
abortus. di, quod non habet culpam, aliud carnis concumben-
Cap. XV. do appetere voluptatem, ſed non præter coniugem,
quod venialem habet culpam. Quia etſi nõ cauſa pro- K
pagandæ prolis concumbitur, non tamen huius libidi-
nis cauſa propagationi prolis obſiſtitur, ſiue voto malo,
ſiue opere malo. Nam qui hoc faciunt, quanuis vocen-
tur coniuges, non ſunt, nec vllam nuptiarum retinent
veritatem, ſed honeſtum nomen velandæ turpitudini
obtendunt. Produntur autem quãdo eo vſque progre-
diuntur, vt exponant filios, qui naſcuntur inuitis. Ode-
runt enim nutrire vel habere, quos gignere metuebant.
Itaque cum in ſuos ſæuit quos nolens genuit tenebroſa
iniquitas, clara iniquitate in lucem promitur, & occul-
ta turpitudo manifeſta crudelitate conuincitur. Aliquã-
do eo vſque peruenit hæc libidinoſa crudelitas, vel li-
bido crudelis, vt etiam ſterilitatis venena procuret, &
ſi nihil valuerit, conceptos fœtus aliquando intra vi-
ſcera extinguat ac fundat, volendo ſuam prolem prius
interire quàm viuere: aut ſi in vtero iam viuebat, occi-
di antequam naſcatur. Prorſus ſi ambo tales ſunt, con-
iuges non ſunt. Et ſi ab initio tales fuerunt, non ſibi per
connubium, ſed per ſtuprum potius cõuenerunt. Si au-
tem non ambo ſunt tales, audeo dicere, aut illa eſt quo-
dam modo meretrix mariti, aut ille adulter vxoris. L
Quia igitur tales nuptiæ eſſe non poſſunt quales *Negat eſſe*
primorum hominum, ſi peccatum non præceſsiſſet eſſe *cõiuges, qui*
potuerunt, ſint tales quales ſanctorum patrum fuerunt, *ſunt idigni*
vt pudenda carnis concupiſcentia, quę in paradiſo nec *hoc nomĩe.*
ante peccatum fuit, nec poſt peccatum illic eſſe permiſ- *Coniugium*
ſa eſt, quia neceſſe eſt in corpore mortis huius vt ſit, nõ *incontinen-*
ei ſeruiatur, ſed ipſa potius non niſi ad propagandam *tiæ aſylum.*
prolem ſeruire cogatur. Aut quia hoc tẽpus, quod iam *Cap. XVI.*
eſſe diximus continendi ab amplexu, non habet huius
officij neceſsitatem, adiacente vndique in omnibus gẽ
tibus tanta fertilitate gignẽdorum ſpiritaliter filiorum,
illud potius excellentis continentiæ bonum, qui poteſt
capere capiat. Qui vero id capere nõ poteſt, ſi acceperit
vxorem non peccat, & fœmina ſi ſe non continet, nu-
bat. Bonum eſt enim homini mulierẽ non tangere. Ve- *1. Cor. 7.*
rum quia non omnes capiunt verbum hoc, ſed quibus
datum eſt, reſtat vt propter fornicationem vnuſquiſq;
ſuam vxorem habeat, & vnaquæq; virum ſuum habeat:
Ac ſic infirmitas incontinẽtiæ, ne cadat in ruinam fla-
gitiorum, excipiatur honeſtate nuptiarum. Quod enim
ait Apoſtolus de fœminis, Volo igitur iuniores nube- *1. Tim. 5.*
re: hoc & de maribus dici poteſt, volo iuniores vxores M
ducere: vt ad vtrunq; ſexum pertineat, filios procreare,
patres & matresfamiliàs eſſe, nullam occaſionem dare
aduerſario maledicti. In nuptiis tamen bona nup- *Spiritalis*
tialia diligantur, proles, fides, ſacramentum. Sed proles *amor coniu-*
non vt naſcatur tãtum, verumetiam vt renaſcatur. Na- *gum.*
ſcitur nanq; ad pœnam, niſi renaſcatur ad vitam. Fides *Cap. XVII.*
autem non qualem habent inter ſe etiã infideles zelan-
tes carnem. Quis enim vir quamlibet impius vult adul-
teram vxorẽ? Aut quæ mulier quãlibet impia vult adul-
terum virum? Hoc in connubio bonũ naturale eſt qui-
dem, carnale tamen: Sed mẽbrum Chriſti † cõiugis ad- *†mens Chri*
ulterium coniugi debet timere, non ſibi, ſed à Chriſto *ſtiani.*
ſeparare fidei præmiũ quam exhibet coniugi. Sacramẽ-
tum vero, quod nec ſeparati & adulterati amittunt cõ-
iuges, qui concorditer caſteq; cuſtodiunt. Solũ eſt enim
quod etiã ſterile coniugium tenet iure pietatis, iã fœcũ-
ditatis ſpe amiſſa, propter quã fuerat copulatũ. Hæc bo-
na nuptialia laudet in nuptiis, qui laudare vult nuptias.
Carnis autẽ pudenda concupiſcẽtia nõ eſt nuptiis im-
putanda, ſed tolerãda. Nõ eſt enim ex naturali cõnubio
veniẽs bonum, ſed ex antiquo peccato accidẽs malum.

Propter

Quare à A Propter hanc ergo fit vt etiam de iuſtis & legiti-
ſancto cõiu mis nuptiis filiorum dei, non filij dei, ſed filij ſeculi ge-
gio naſcan nerentur, quia & ij qui generant, ſi iam generati ſunt,
tur filij ira. non ex hoc generãt quòd filij dei ſunt, ſed ex hoc quòd
Ca.XVIII. adhuc filij ſeculi. Dominica quippe ſententia eſt, Filij
Luca,20. ſeculi huius generant & generantur. Ex quo itaque ſu-
mus adhuc filij ſeculi huius, exterior homo noſter cor-
rumpitur, ex hoc & filij huius ſeculi generantur, nec fi-
2.Cor.4. lij dei niſi regenerentur fiunt, ſed ex quo ſumus filij dei,
interior de die in diem renouatur, quanuis & ipſe ex-
terior per lauacrum regenerationis ſanctificatus ſit, &
ſpem futuræ incorruptionis acceperit, propter quod &
1.Cor.6. templum dei merito dicitur, Corpora veſtra, inquit A-
poſtolus, templum in vobis ſpiritus ſancti eſt, quem ha-
betis à deo, & non eſtis veſtri: Empti enim eſtis precio
magno, glorificate ergo & portate deum in corpore ve
ſtro. Hoc totum non ſolum propter præſentem iuſtifi-
cationem, ſed maxime propter illam ſpem dictum eſt,
de qua idem alio loco dicit, Sed & noſipſi primitias ſpi
ritus habentes, & ipſi in nobiſmetipſis ingemiſcimus
adoptionem filiorum dei expectantes, redemptionem
corporis noſtri. Si ergo redemptio corporis noſtri ſe-
B cũdum Apoſtolum expectatur, profecto quod expecta-
tur, adhuc ſperatur nondum tenetur. Vnde adiunxit &
Roma.8. dixit, Spe enim ſalui facti ſumus: Spes autem quæ vide-
tur non eſt ſpes. Quod enim videt quis, quid ſperat? Si
autem quod nõ videmus ſperamus, per patientiam ex-
pectamus, [Non itaque per hoc quod expectamus,] ſed
per hoc quod toleramus, carnales filij propagãtur. Abſit
Coloſſ.3. ergo vt fidelis homo, cum audit ab Apoſtolo, Diligite
vxores veſtras: concupiſcentiam carnis diligat in vxo-
re, quam nec in ſeipſo debet diligere, audiens alterum
1.Ioan.2. Apoſtolum, Nolite diligere mundũ nec ea quę in mun-
do ſunt, quiſquis dilexerit mundum nõ eſt charitas pa-
tris in illo: quia omnia quæ in mundo ſunt, concupi-
ſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & am-
bitio ſeculi, quæ non eſt à patre, ſed ex mundo eſt. Et
mundus tranſibit & concupiſcentia eius: Qui autem fe-
Ex olea na- cerit voluntatem dei, manet in æternum. Ex hac
ſcitũ oleaſter. igitur concupiſcentia carnis quod naſcitur, vtiq; mun-
Cap.XIX. do non deo naſcitur. Deo autem naſcitur, cum ex aqua
& ſpiritu ſancto renaſcitur. Huius concupiſcentiæ rea-
tum regeneratio ſola dimittit, quem generatio trahit.
Ergo quod generatum eſt, regeneretur, quia non poteſt
C effici aliter, vt quod tractum eſt, remittatur. Vt enim
quod dimiſſum eſt in parente trahatur in prolem, mi-
ris quidem modis fit, ſed tamen fit. Hæc inuiſibilia &
infidelibus incredibilia, ſed tamen vera, vt haberent ali-
quod viſibile exemplum, hoc in quibuſdam arbuſtis di-
uina prouidentia procurauit. Cur enim non credamus
propter hoc eſſe inſtitutum, vt ex oliua naſcatur olea-
ſter? An credendum non eſt in aliqua re quæ creata eſt
ad vſus hominum, creatorem prouidiſſe & inſtituiſſe,
quod ad generis humani valeret exemplum? Mirum eſt
ergo quemadmodum à peccati vinculo per gratiam li-
berati, gignant tamen eodem vinculo obſtrictos, quos
eodem modo oporteat liberari: Fatemur, mirum eſt.
Sed quod latent fœtus oleaſtrorum etiam in ſeminibus
olearũ, quando & hoc crederetur, niſi experientia pro-
baretur? Proinde ſicut gignitur ex oleaſtri ſemine olea-
ſter, & ex oleæ ſemine nõ niſi oleaſter, cum inter olea-
ſtrum & oleam plurimum diſtet: ita gignitur & de car-
ne peccatoris, & de carne iuſti vtrinque peccator, quan
uis inter peccatorem & iuſtum plurimum diſtet. Gi-
gnitur autẽ peccator actu adhuc nullus, & ortu nouus,

ſed reatu vetus homo à creatore, captiuus à deceptore, D
indigẽs redemptore. Sed quęritur quo modo trahi poſ-
ſit captiuitas prolis etiam de parentibus iam redemptis:
Et quia non facili ratione indagatur, nec ſermone ex-
plicatur, ab infidelibus non creditur, quaſi & illud quod
de oleaſtro, & de olea diximus, vt generis diſſimilis ſit
fœtus ſimilis, facile aliqua inueniat ratio, vel explicet
ſermo. Sed hoc ab eo qui experiri voluerit, cerni poteſt.
Sit ergo in exemplo, vnde & illud credatur quod cerni
non poteſt. Non enim fides dubitat Chriſtiana, quã *Etiã infan-*
noui hæretici oppugnare cœperunt, & eos qui lauacro *tes nõ bap-*
regenerationis abluuntur, redimi de poteſtate diaboli, *tizatos, eſſe*
& eos qui nondum tali regeneratione redempti ſunt, *in poteſtate*
etiam paruulos filios redemptorum ſub euſdem diabo *diaboli.*
li eſſe poteſtate captiuos, niſi & ipſi eadem Chriſti gra- *Cap. XX.*
tia redimãtur. Ad omnes nanque pertinere non dubi-
tamus ætates, illud de quo Apoſtolus loquitur benefici- *Coloſſ.1.*
um dei. Qui eruit nos de poteſtate tenebrarum, & trãſ-
tulit in regnum filij claritatis ſuæ. Ab hac igitur pote-
ſtate tenebrarum, quarum eſt diabolus princeps, id eſt,
à poteſtate diaboli & angelorum eius quiſquis erui cum
baptizantur negauerit paruulos, ipſorum Eccleſiæ ſa-
cramentorum veritate conuincitur, quæ nulla hæreti- E
ca nouitas in Eccleſia Chriſti auferre vel mutare per-
mittitur, regente atque adiuuante capite totum corpus
ſuum, puſillos cum magnis. In veritate itaq; non in fal-
ſitate poteſtas diabolica exorcizatur in paruulis, eique
renunciant, quia per ſua non poſſunt, per corda & ora
geſtantium, vt eruti à poteſtate tenebrarum in regnum
ſui domini transferantur. Quid ergo in eis eſt per quod
in poteſtate diaboli teneãtur, donec eruantur inde per
ſacramentum baptiſmatis Chriſti, quid eſt niſi pecca-
tum? Non enim aliud inuenit diabolus, vnde poſſit hu-
manam ſuo iuri mancipare naturam, quam bonam bo-
nus author inſtituit. Nullum autem peccatum paruuli
in ſua vita cõmiſerunt proprium. Remanet igitur ori-
ginale peccatum, per quod ſub diaboli poteſtate capti-
ui ſunt, niſi inde lauacro regenerationis & Chriſti ſan-
guine redimantur, & tranſeant in regnum redempto-
ris ſui, fruſtrata poteſtate captiuatoris ſui, & data pote-
ſtate qua fiant ex filiis huius ſeculi filij dei. Iam nunc
ſi quodam modo interrogemus bona illa nuptialia, vn- *Bona coniu*
de ab eis potuerit peccatum in paruulos propagari, re- *gij nõ ſunt*
ſpondebit nobis operatio propagãdæ prolis, Ego in pa- *ex peccato.*
radiſo magis fœlix eſſem, ſi peccatum non fuiſſet ad- *Cap.XXI.*
F miſſum. Ad me nanque pertinet illa benedictio dei,
Creſcite & multiplicamini. Ad hoc opus bonum diuer-
Gene.1. ſi ſexus diuerſa membra ſunt condita, quæ quidem ante
peccatum iam erant, ſed pudenda non erant. Reſpon-
debit pudicitiæ fides, Si peccatum non fuiſſet, quid me
in paradiſo ſecurius eſſe potuiſſet, vbi nec ſtimularet
mea, nec alterius me libido tẽtaret. Reſpondebit etiam
connubij ſacramentum, De me ante peccatum dictum
eſt in paradiſo, Relinquet homo patrem & matrem & *Gene.2.*
adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Quod
magnum ſacramentum dicit Apoſtolus in Chriſto & *Ephe.5.*
in Eccleſia. Quod ergo eſt in Chriſto & in Eccleſia ma-
gnum, hoc in ſingulis quibuſque viris atque vxoribus
minimum, ſed tamen coniunctionis inſeparabile ſa-
cramentum. Quid horum eſt in nuptiis vnde peccati
vinculum tranſiret in poſteros? Nempe nihil. Et certe
his tribus bonis perfecte ſe haberet bonitas nuptiarum, *Libido &*
quibus bonis etiam nunc bonæ ſunt nuptiæ. Porrò *pudor ex*
autem ſi interrogetur illa carnis concupiſcentia, qua pu *peccato.*
denda facta ſunt quæ prius pudenda nõ fuerant, nõnne *Ca.XXII.*

G reſpondebit ſe in membris hominis eſſe poſt peccatum
cœpiſſe:Et ideo legem peccati verbis apoſtolicis nuncu
patam, quòd hominem ſibi ſubditum fecerit, quia deo
ſuo ſubditus eſſe noluit,ſeque eſſe de qua & primi con-
Gene.3.
iugati tunc erubuerunt, quando pudenda texerunt, &
nunc omnes erubeſcunt, quando ad concumbendum
ſecreta conquirunt, neque huius operis teſtes audent
habere vel filios,quos inde genuerunt. Cui verecundiæ
naturali Cynicorũ error philoſophorum mirabili im-
pudentia reluctatus eſt, quandoquidem hoc quoniam
licitum eſſet honeſtúmque,cum coniuge palàm facien-
dum eſſe cenſebant. Vnde merito immundicia huius
impudentiæ caninum nomen accepit. Ex hoc quippe
Concupiſcẽtia ex pecca to eſt,nõ ipſa peccatũ. Ca. XXIII.
Cynici nuncupati ſunt. Hæc omnino concupiſcen
tia,hæc lex peccati habitans in membris,cui lex iuſticiæ
vetat obedire,dicente Apoſtolo,Non ergo regnet pec-
catum in veſtro mortali corpore ad obediendum deſi-
deriis eius, neque exhibeatis membra veſtra arma ini-
Roma.6.
quitatis peccato. Hæc,inquam,concupiſcentia,quæ ſo-
lo ſacramento regenerationis expiatur,profecto pecca-
ti vinculum generatione traiicit in poſteros,niſi ab illo
& ipſi regeneratione ſoluantur. Nam ipſa quidem con
H cupiſcentia iam non eſt peccatum in regeneratis,quan-
do illi ad illicita opera nõ conſentitur, atque vt ea per-
petrent, à regina mente membra non dantur, vt ſi non
Exod.20.
fit quod ſcriptum eſt, Non cõcupiſcas:fiat ſaltem quod
Eccli.18.
alibi legitur,Poſt cõcupiſcentias tuas non eas.Sed quia
modo quodam loquendi peccatum vocatur, quòd pec
cato facta eſt,& peccatũ ſi vicerit facit reum,reatus eius
valet in generato. Quem reatum Chriſti gratia per re-
miſſionem omnium peccatorum in regenerato, ſi ad
mala opera ei quodammodo iubenti nõ obediat,vale-
re non ſinit.Sic autem vocatur peccatum,quia peccato
facta eſt, cum iam in regeneratis non ſit ipſa peccatum,
ſicut vocatur lingua locutio, quam facit lingua,& ma-
nus vocatur ſcriptura, quàm facit manus. Itémque ſic
vocatur peccatum, quia peccatum ſi vincit facit, ſicut
vocatur frigus pigrum,non quòd à pigris fiat,ſed quod
pigros faciat. Hoc generi humano inflictum vulnus à
diabolo, quicquid per illud naſcitur, cogit eſſe ſub dia-
bolo,tanquam à ſuo frutice fructum iure decerpat, non
quòd ab illo ſit natura humana,quæ non eſt niſi ex deo
ſed vicium quod non eſt ex deo.Non enim propter ſe-
I ipſam quæ laudabilis eſt, quia opus dei eſt, ſed propter
damnabile viciũ quo viciata eſt, natura humana dam-
natur. Et propter quod damnatur,propter hoc & dam-
nabili diabolo ſubiugatur,quia & ipſe diabolus ſpiritus
immundus eſt, & vtique bonum quod ſpiritus, malum
quod immundus,quoniam ſpiritus eſt natura, immun-
dus eſt vicio. Quorum duorum illud à deo eſt, hoc ab
ipſo. Non itaq; tenet homines ſiue maioris,ſiue infanti-
lis ætatis propter quod homines ſunt,ſed propter quod
immundi ſunt.Qui ergo miratur quia creatura dei ſub-
ditur diabolo,non miretur: ſubditur enim creatura dei
creaturæ dei,minor maiori, quia homo angelo,nec ta-
mẽ propter naturam,ſed propter viciũ,quia immundus
immundo.Hic eſt fructus eius ex antiqua immundiciæ
ſtirpe,quam plantauit in homine,maiores quidem pœ-
nas vltimo iudicio, quanto eſt immundior ipſe paſſu-
rus,veruntamen & quibus in illa damnatione tolerabi-
lius erit, huic ſunt ſubditi velut principi authoriq; pec-
cati,quia nulla erit damnationis cauſa,niſi peccatum.
Tradux libidinis.Ca. XXIIII.
Quapropter natos non ex bono quo bonæ ſunt
nuptiæ, ſed ex malo concupiſcentiæ, quo bene quidem
vtuntur nuptiæ,de quo tamẽ erubeſcunt & nuptiæ,reos
diabolus paruulos tenet. Quia cum ſint ipſæ honorabi- K
les in omnibus ad eas proprie pertinẽtibus bonis etiam
ſi thorum habeant immaculatum, non ſolum à forni-
cationibus & adulteriis, quæ ſunt flagitia damnabilia,
verumetiam ab illis exceſſibus concumbendi, qui non
fiunt cauſa prolis à voluntate dominante,ſed cauſa vo-
luptatis vincente libidine,quæ ſunt in coniugibus pec-
cata venialia, tamen cum ventum fuerit ad opus gene-
randi,ipſe ille licitus honeſtúſque concubitus, non po-
teſt eſſe ſine ardore libidinis, vt peragi poſsit quod ra-
tionis eſt non libidinis. Qui certe ardor ſiue ſequatur,
ſiue præueniat voluntatem, nõ tamen niſi ipſe quodam
quaſi ſuo imperio mouet membra, quæ moueri ſola vo
luntate non poſſunt:Atque ita ſe indicat non imperan-
tis famulum, ſed inobedientis ſupplicium voluntatis,
nec libero arbitrio, ſed illecebroſo aliquo ſtimulo com
mouendum, & ideo pudendum: Ex hac concupiſcen-
tia carnis, quæ licet in regeneratis iam non deputetur
in peccatum, tamen naturæ non accidit niſi de pecca-
to. Ex hac, inquam,concupiſcentia carnis tanquam fi-
lia peccati, & quando illi ad turpia conſentitur, etiam
peccatorum matre multorum, quæcunq; naſcitur pro-
les,originali eſt obligata peccato, niſi in illo renaſcatur L
quem ſine iſta concupiſcentia virgo concepit.Propter-
ea quando naſci eſt in carne dignatus, ſine peccato ſo-
lus eſt natus. Si autem quæritur,quo modo iſta con *Cõcupiſcentiæ vis decreſcit.Cap. XXV.*
cupiſcentia carnis maneat in regenerato, in quo vni-
uerſorum facta eſt remiſſio peccatorũ, quandoquidem
per ipſam ſeminatur,& cum ipſa carnalis gignitur pro-
les parentis etiam baptizati, aut certe ſi in parente bap-
tizato poteſt & eſſe & peccatum non eſſe, cur eadem
ipſa in prole peccatum ſit: ad hæc reſpondetur, dimitti
concupiſcentiam carnis in baptiſmo, non vt nõ ſit,ſed
vt in peccatum non imputetur. Quamuis autem reatu
ſuo iam ſoluto,manet tamẽ donec ſanetur omnis infir-
mitas noſtra,proficiente renouatione interioris homi-
nis de die in diem, cum exterior induerit incorruptio- *1.Cor.4.*
nem:non enim ſubſtantialiter manet ſicut aliquod cor-
pus, aut ſpiritus, ſed affectio eſt quædam malæ qualita-
tis ſicut languor. Non ergo aliquid remanet quod non
remittatur, cum fit, ſicut ſcriptum eſt, Propicius domi- *Pſal.102.*
nus omnibus iniquitatibus noſtris, ſed donec fiat, &
quod ſequitur,Qui ſanat omnes languores tuos,qui re-
dimet de corruptione vitam tuam, manet in corpore
mortis huius carnalis cõcupiſcentia. Cuius vicioſis de- M
ſideriis ad illicita perpetranda nõ obedire præcipimur,
ne regnet peccatum in noſtro mortali corpore.Quæ ta *Roma.6.*
men concupiſcentia quotidie minuitur in proficienti-
bus & continentibus, accedente autem ſenectute mul-
to maxime. Qui vero ei nequiter ſeruit,tantas in eis vi-
res accipit, vt plerunque iam ætate deficientibus mem-
bris, eiſdemq; partibus corporis ad illud opus iam mo-
ueri minus valentibus,turpius & procacius inſanire nõ
deſinat. In eis ergo, qui regenerantur in Chriſto, *Reatus peccati. Caput XXVI.*
cum remiſſionem accipiunt prorſus omnium peccato-
rum, vtiq; neceſſe eſt, vt reatus etiam huius licet adhuc
manentis concupiſcentię remittatur,vt in peccatum,ſi-
cut dixi, non imputetur. Nam ſicut eorum peccatorum
quæ manere non poſſunt,quoniã cum fiunt prętereunt,
reatus tamen manet, & niſi remittatur in æternum ma-
nebit, ſic illius cõcupiſcentiæ quando remittitur reatus
aufertur. Hoc eſt enim,non habere peccatum,reum nõ
eſſe peccati. Nam ſi quiſquam,verbi gratia,fecerit adul-
terium, etiam ſi nunquam deinceps faciat,reus eſt adul-
terij, donec reatus ipſius indulgentia remittatur. Habet
ergo

A ergo peccatum,quãuis illud quod admiſit iam non ſit,
quia cum tẽpore quo factum eſt præteriit.Nam ſi à pec-
cando deſiſtere hoc eſſet non habere peccatum,ſuffice-
ret vt hoc nos moneret ſcriptura, Fili peccaſti, nõ adii-
Eccli.21. cias iterum: Non autem ſufficit,ſed addidit, Et de pri-
ſtinis deprecare, vt tibi remittantur. Manent ergo, niſi
remittantur.Sed quo modo manẽt ſi pręterita ſunt,niſi
Cõcupiſcen- quia præterierunt actu,manent reatu. Si itaq; fieri
tia ſine rea- econtrariò poteſt,vt etiam illud maneat actu,prætereat
tu. Caput reatu. Agit enim aliquid cõcupiſcentia carnis,& quan-
XXVII. do non exhibetur ei vel cordis aſcenſus vbi regnet, vel
membra velut arma quib⁹ impleatur quod iubet:(actus
manet, reatus præterit:) agit autem quid, niſi ipſa deſi-
deria mala & turpia? Non enim ſi bona & licita eſſent,
Roma.6. eis obedire prohiberet Apoſtolus, dicens, Non regnet
peccatũ in veſtro mortali corpore ad obediendum de-
ſideriis eius. Non enim ait, ad habenda deſideria eius:
ſed,ad obediendum deſideriis eius:vt quoniam ſunt in
aliis maiora, in aliis minora, prout quiſque in hominis
interioris nouitate profecerit, in hoc agonem iuſticiæ
pudiciciæq; ſeruemus, ne illis obediamus,vt tamen nec
ipſa ſint deſideria,velle debemus,etiã ſi in corpore mor
B tis huius id obtinere non poſſumus. Hinc enim & alio
loco idem Apoſtolus loquens velut ex ſuæ perſonæ in-
Roma.7. troductione nos inſtituit,dicẽs, Non enim quod volo
hoc ago,ſed quod odi illud facio: id eſt cõcupiſco,quia
& hoc nollet facere, vt eſſet omni ex parte perfectus. Si
autẽ quod nolo, inquit, hoc facio, conſentio legi quo-
niam bona eſt,quia hoc & illa nõ vult quod & ego no-
Exod.20. lo. Non vult enim vt concupiſcam,quæ dicit,Non cõ-
cupiſces:& ego nolo concupiſcere.In hoc itaq; conſen-
tiunt, voluntas legis,& mea. Verum quia concupiſcere
nolebat, & tamen concupiſcebat, ſed eidem concupi-
ſcentiæ nequaquam conſentiendo ſeruiebat, adiunxit
atque ait,Nunc autem iam non ego operor illud,ſed id
Nõ facit q quod inhabitat in me peccatum. Multum autẽ fal-
non conſen- litur homo qui conſentiens concupiſcentiæ carnis ſuæ,
tit concupi- & quod illa deſiderat decernens facere,& ſtatuens pu-
ſcẽtiæ. Cap. tat ſibi adhuc eſſe dicendum,non ego operor illud,etiã
XXVIII. ſi oderit,quia conſentit. Simul enim eſt vtrunq;, & ipſe
odit,quia malum eſſe nouit,& ipſe facit,quia facere ſta-
tuit. Iam vero ſi & illud addat quod ſcriptura prohibet,
Roma.6. C dicens, Neq; exhibueritis membra veſtra arma iniqui-
tatis peccato:vt quod facere ſtatuit in corde,etiam cor-
Roma.7. pore compleat,& ideo dicat,Non ego operor illud,ſed
quod habitat in me peccatum: quia cum id decernit &
facit,& diſplicet ſibi, tantũ errat, vt nec ſeipſum agno-
ſcat, quando cum ex toto ipſe ſit & corde ſtatuente &
corpore implente, adhuc ſeipſum eſſe non putat.
Ca.XXIX. Qui ergo dicit,Iam non ego operor illud,ſed quod
Roma.7. habitat in me peccatũ: ſi tantummodo concupiſcit, ve-
rum dicit,non ſi cordis cõſenſione decernit, aut etiam
corporis miniſterio perficit. Deinde adiungit Apoſto-
lus, Scio enim quia non habitat in me,hoc eſt,in carne
mea bonum: velle enim adiacet mihi, perficere autem
bonum nõ inuenio.hoc ideo dictum eſt,quia tunc per-
ficitur bonum, quando deſideria mala nulla ſunt, ſicut
tunc perficitur malum,quando malis deſideriis obedi-
tur. Quando autem ſunt deſideria,ſed nõ eis obeditur,
nec malum perficitur, quia nõ eis obeditur,nec bonum
quia ſunt,ſed fit ex aliqua parte bonum, quia concupi-
ſcentiæ malæ non conſentitur,& ex aliqua parte rema-
net malum, quia vel concupiſcitur, ideo ergo Apoſto-
lus non ait facere bonũ ſibi non adiacere,ſed perficere.
Multum enim boni facit, qui facit quod ſcriptum eſt,

Poſt concupiſcentias tuas non eas: ſed nõ perficit,quia D
non implet quod ſcriptũ eſt,Non concupiſcas.Ad hoc *Eccli.18.*
ergo dixit lex, Non concupiſces: vt nos in hoc morbo *Exod.20.*
iacere inuenientes, medicinam gratiæ quæreremus, &
in eo præcepto ſciremus, & quò debeamus in hac mor-
talitate proficiendo conari, & quò poſſit à nobis in illa
immortalitate beatiſsima perueniri: niſi enim quando-
que perficiendum eſſet, nunquam iubendum eſſet.
Deinde repetens Apoſtolus vt amplius commẽdet *Cap.XXX.*
ſententiam ſuperiorẽ: Non enim quod volo,inquit,fa- *Roma.7.*
cio bonũ,ſed quod nolo malum hoc ago.Si autẽ quod
nolo ego hoc facio,iam nõ ego operor illud,ſed quod
habitat in me peccatũ. Et ſequitur,Inuenio ergo legem
mihi volenti facere bonum, quoniam malum mihi ad-
iacet, hoc eſt, inuenio mihi legem eſſe bonum volenti
facere quod lex vult, quoniam non ipſi legi quæ dicit,
Non concupiſces,ſed mihi adiacet malum quod nolo,
quia & nolens concupiſco.Condelector enim legi dei
ſecundum interiorem hominem,video autem aliam le
gem in membris meis repugnantem legi mentis meæ,
& captiuantem me ſub lege peccati,quæ eſt in membris
meis. Iſta condelectatio legi dei ſecundum interiorem E
hominẽ, de magna nobis venit gratia dei. In ea quippe
interior homo noſter renouatur de die in diem, cum *2.Cor.4.*
in ea proficit perſeueranter. Non enim timor eſt tor-
quẽs,ſed amor libens.Ibi ſumus veraciter liberi, vbi nõ
delectamur inuiti. Verum illud quod ait, Video autem
aliam legem in membris meis,repugnantem legi men-
tis meæ: ipſa iſta eſt de qua loquimur cõcupiſcentia, lex
peccati in carne peccati. Quod autẽ dixit,& captiuan-
tem me ſub lege peccati: hoc eſt, ſub ſeipſa quæ eſt in
membris meis. Aut captiuantẽ dixit, captiuare conan-
tem, id eſt,ad cõſentiendum implendumq; cogentem,
aut potius, quod nõ habet controuerſiam, captiuantem
ſecundum carnem, quam niſi teneret carnalis concu-
piſcentia, quam legem peccati vocat, non vtique in ea
vllum illicitum deſiderium, cui mens obedire non de-
beat, commoueret. Quod autem non ait, captiuantem
carnem meam:ſed, captiuantem me:hinc factum eſt,vt
ſenſus hic alius quęreretur,& acciperemus captiuantem
velut dixiſſet, captiuare conantem. Sed cur nõ diceret,
captiuantem me,vbi vellet intelligere carnem ſuam? an
nõ dictum eſt de domino Ieſu cum in monumento nõ
fuiſſet inuenta caro eius, Tulerunt dominum meum & *Ioan.20.*
neſcio vbi poſuerunt eum? Num ideo non recte dictum F
eſt,quia nõ dictum eſt,carnem vel corpus domini mei,
ſed dominũ meum? Quanquam paulo ſuperius,& *Caro carna-*
ipſe Apoſtolus Paulus quo modo recte potuerit de car- *lis affectus.*
ne ſua dicere, captiuantem me, ſatis euidenter aperuit. *Ca.XXXI.*
Cum enim dixiſſet,Scio enim quia non habitat in me, *Roma.7.*
idipſum exponens adiunxit,& ait,hoc eſt in carne mea
bonum:hæc ergo captiuatur ſub lege peccati,in qua nõ
habitat bonum,hoc eſt caro. Carnem autẽ nunc appel-
lauit,vbi eſt morbidus quidã carnis affectus,non ipſam
corporis conformationẽ, cuius membra non adhiben-
da ſunt arma peccato,id eſt,eidem ipſi concupiſcentiæ,
quę hoc carnale noſtrum captiuum tenet.Nam quantũ
attinet ad ipſam corporalem ſubſtantiam atq; naturam
in viris fidelibus, ſiue coniugatis, ſiue cõtinentibus,iam
templum dei eſt, attamẽ ſi omnino nihil carnis noſtræ
captiuum teneretur, nõ quidem ſub diabolo,quia & ibi
facta eſt peccati remiſſio, vt peccatum non imputetur,
quod proprie lex peccati vocatur, tamen ſub ipſa lege
peccati, hoc eſt ſub cõcupiſcentia ſua niſi aliquantũ te-
neretur caro noſtra captiua, quo modo eſſet verũ quod

G ait idem Apoſtolus, Adoptionem expectantes, redem-
ptionem corporis noſtri? Intantum igitur adhuc expe-
ctatur redemptio corporis noſtri, inquantum adhuc ex
aliqua parte captiuum eſt ſub lege peccati. Vnde & hic
Roma.7. exclamans ait, Infelix ego homo quis me liberabit de
corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtũ do-
minum noſtrum. Vbi quid intellecturi ſumus niſi quia
Sapien.9. corpus quod corrumpitur, aggrauat animam? Cum er-
go idipſum corpus iam incorruptibile recipietur, ple-
na erit liberatio à corpore mortis huius, à quo non libe
rãtur qui ſunt ad pœnam reſurrecturi. Ad corpus ergo
Gala.5. mortis huius intelligitur pertinere, vt alia lex in mem-
bris repugnet quidem legi mentis, dum caro concupi-
ſcit aduerſus ſpiritum, & ſi mentem non ſubiuget, quia
& ſpiritus concupiſcit aduerſus carnem, atque ita quan
uis lex ipſa peccati captiuũ teneat aliquid carnis, vnde
Roma.6. reſiſtat legi mẽtis, non tamẽ regnat in noſtro licet mor
tali corpore, ſi nõ obeditur deſideriis eius. Solent enim
& hoſtes aduerſus quos dimicatur, & inferiores eſſe in
certamine & victi aliquid tenere captiuũ, quòd in no-
ſtra carne quãuis ſub peccati lege teneatur, tamen in ſpe
H redemptionis eſt, quia ipſa vicioſa cõcupiſcentia nulla
omnino remanebit, caro autem noſtra ab ea peſte mor
boq; ſanata, & tota immortalitate veſtita, in æterna bea
titudine permanebit. Subiungit autẽ Apoſtolus & dicit,
Roma.7. Igitur ego ipſe mente ſeruio legi dei, carne autem legi
peccati. Quod ſic intelligendum eſt, mente ſeruio legi
dei, non conſentiendo legi peccati, carne autem ſeruio
legi peccati, habendo deſideria peccati, quibus & ſi non
conſentio, nondum tamen penitus careo. Deniq;
Lex peccati in paruulis. Caput XXXII. quid poſt hæc intulerit attendamus: Nulla ergo, inquit,
condemnatio eſt nunc his, qui ſunt in Chriſto Ieſu: etiã
nunc, inquit, quando lex in membris repugnat legi mẽ-
tis, & captiuum aliquid tenet in corpore mortis huius,
nulla condemnatio eſt iis qui ſunt in Chriſto Ieſu. Au-
Roma.8. di quare, Lex enim ſpiritus vitæ, inquit in Chriſto Ieſu
liberauit me à lege peccati & mortis. Liberauit, quo mo
do? niſi quia eius reatum peccatorũ omnium remiſſio-
ne diſſoluit, vt quãuis adhuc maneat, & de die in diem,
magis magiſq; minuatur, in peccatum tamen non impu
tetur. Hæc itaq; remiſſio peccatorum quandiu nõ fit in
prole, ſic ibi eſt lex iſta peccati, vt etiã in peccatum im-
putetur, id eſt, vt etiam reatus eius cum illo ſit, qui eum
teneat æterni ſupplicij debitorem. Hoc enim traiicit pa
rens in prolem carnalem, quod & ipſe carnaliter natus,
I nõ quod ſpiritaliter eſt renatus, quia idipſum quod car-
naliter natus eſt, quamuis reatu ſoluto non impediat fru
ctum eius, tamen tanquã in ſemine oliuæ latet, etiam ſi
propter remiſſionem peccatorum nihil oleo noceat ei
ſcilicet vitæ, qua ſecundum Chriſtum, qui eſt appellatus
Abacuc.2. ab oleo, id eſt, chriſmate, iuſtus ex fide viuit. Hoc autem
quod in parente regenerato tanquã in oleę ſemine ſine
vllo reatu, quia remiſſum eſt, tegitur, profecto in prole
nondum regenerata velut in oleaſtro cum reatu habe-
tur, donec illic etiam eadem gratia remittatur, Ex quo
enim Adam ex olea tali in qua nec ſemen erat eiuſmo-
di, vnde amaritudo naſceretur oleaſtri, in oleaſtrũ pec-
cando conuerſus eſt, quia tam magnum peccatum fuit
vbi magna in deterius fieret mutatio naturæ, totum ge-
nus humanum fecit oleaſtrum, ita vt quemadmodum
nunc in ipſis videmus arboribus, ſi quid inde in oleam
gratia diuina cõuertit, ibi viciũ primæ natiuitatis, quod
erat originale peccatum de carnali concupiſcentia tra-
ductum & attractum remittatur, tegatur, nõ imputetur.
Inde tamen oleaſter naſcatur, niſi & ipſe in oleã eadem
gratia renaſcatur. Beata itaq; olea cuius remiſſæ ſunt K
iniquitates, & cuius tecta ſunt peccata. Beata cui nõ im- *Non eſt remiſſio ſine baptiſmo. Caput XXXIII.*
putauit dominus peccatum, ſed illud quod remiſſum &
tectum eſt & non imputatur, donec fiat in æternam im
mortalitatem plena mutatio, habet vim quandam oc-
cultam, vnde ſeminetur amarus oleaſter, niſi & illic ea-
dem dei agricultura remittatur, tegatur, nõ imputetur.
Non erit autem omnino aliquid vel in carnali ſemine
vicioſum, cũ eadem regeneratione quæ nunc fit per ſa-
crum lauacrum, vſq; in finem cuncta mala hominis pur
gante atq; ſanante eadem caro per quam facta eſt ani-
ma carnalis, fiat etiam ipſa ſpiritalis, nullam legi mentis
reſiſtẽtem concupiſcentiã carnis habitura, nihil carna-
lis ſeminis emiſſura. Sic enim accipiendum eſt quod ait
idem Apoſtolus, Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum *Ephe.6.*
tradidit pro ea vt eam ſanctificaret, mũdans eam laua-
cro aquę in verbo, vt exhiberet ſibi ipſe glorioſam Eccle
ſiam nõ habentem maculam aut rugã, aut aliquid eiuſ-
modi. Sic, inquã accipiendum eſt, vt eodem lauacro re-
generationis & verbo ſanctificationis omnia prorſus
mala hominũ regeneratorum mundentur atq; ſanẽtur,
nõ ſolum peccata, quæ omnia nunc remittũtur in bap- L
tiſmo, ſed etiam quæ poſterius humana ignorantia vel
infirmitate contrahuntur, non vt baptiſma quotiẽs pec
catur, totiens repetatur, ſed quia ipſo quod ſemel datur
fit, vt nõ ſolum antea, verumetiam poſtea quorumlibet
peccatorũ venia fidelibus impetretur. Quid enim pro-
deſſet vel ante baptiſmum pœnitẽtia, niſi baptiſmus ſe-
queretur, vel poſtea, niſi præcederet? In ipſa quoque do-
minica oratione, quæ quotidiana eſt noſtra mundatio,
quo fructu, quo effectu diceretur, Dimitte nobis debita *Matth.6.*
noſtra: niſi ab eis qui baptizati ſunt diceretur? Itemq; e-
leemoſynarum largitate & beneficentia quantalibet cui
tandem ad dimittenda ſua peccata prodeſſet, ſi baptiza-
tus non eſſet? Poſtremo regni cœlorũ ipſa fœlicitas, vbi
non habebit Eccleſia maculã aut rugã, aut aliquid eiuſ-
modi, vbi nihil reprehenſionis, nihil ſimulationis erit,
vbi non ſolũ reatus ſed nec cõcupiſcentia erit vlla pec-
cati, quorum erit, niſi baptizatorum? Ac per hoc non *Eccleſia mũdũ caret omni macula. Caput XXXIIII.*
ſolum omnia peccata, ſed omnia prorſus hominũ mala
Chriſtiani lauacri ſanctitate tollũtur, quo mũdat Eccle-
ſiam ſuã Chriſtus, vt exhibeat eã ſibi, non in iſto ſeculo,
ſed in futuro nõ habentem maculam aut rugam, aut a-
liquid eiuſmodi. Nam qui modo eã talem eſſe dicũt, &
tamen in illa ſunt, quoniã & ipſi fatentur ſe habere pec-
cata ſi verum dicant, profecto quoniã mundi non ſunt M
à peccatis, habet in eis Eccleſia maculã. Si autẽ falſum
dicunt, quia corde duplici loquũtur, habet in eis Eccle-
ſia rugam. Si autem ſe dicunt habere iſta, non ipſam, er-
go ſe non eſſe membra eius, nec ſe ad corpus eius perti-
nere fateantur, vt etiam ſua confeſſione damnentur.

De hac autẽ concupiſcentia carnis quã curauimus à *Caput XXXV.*
nuptialibus bonis tã prolixa diſputatione diſtinguere,
propter nouos hæreticos qui cum hæc reprehenditur,
calumniantur, quaſi nuptiæ reprehendantur, vt ſcilicet
eam tanquã bonum naturale laudando, ſuum peſtiferũ
dogma confirment, quo aſſerunt prolem quæ per illam
naſcitur, nullum trahere originale peccatũ. De hac ergo
carnis concupiſcentia, beatus Ambroſius Mediolanen-
ſis Epiſcopus, cuius ſacerdotali miniſterio lauacrum re-
generationis accepi, ſic breuiter eſt locutus, cum expo-
nens Eſaiam Prophetã, carnalem Chriſti natiuitatẽ in-
ſinuaret, Ideo, inquit, & quaſi homo per vniuerſa tenta-
tus eſt, & in ſimilitudine hominum cũcta ſuſtinuit, ſed
quia de ſpiritu ſancto natus, abſtinuit à peccato: Omnis
enim

A enim homo mendax, & nemo ſine peccato niſi vnus
deus. Seruatū eſt igitur vt ex viro & muliere,id eſt, per
illam corporum commixtionem nemo videatur expers
delicti eſſe. Qui autem expers eſt delicti, expers eſt etiā
huiuſmodi cóceptionis. Nunquid nam & ſanctus Am-
broſius nuptiarū bonitatem,ac non potius iſtorū hære-
ticorum quãuis tunc nondum apparentium vanitatem
huius ſuæ ſentētiæ veritate damnauit? Quod ideo cóme
morandū putaui, quia Pelagius ſic laudat Ambroſium,
vt dicat, Beatus Ambroſius epiſcopus,in cuius præcipue
libris Romana elucet fides, qui ſcriptorū inter Latinos
flos quidā ſpecioſus enituit,cuius fidem & puriſſimū in
ſcripturis ſenſum ne inimicus quidē auſus eſt reprehen
dere. Pœniteat ergo eum quod ſenſit aduerſus Ambro-
ſium,ne pœniteat eū quod ſic laudauit Ambroſiū. Habes
librū & moleſtia lōgitudinis, & difficultate quæſtionis,
quàm mihi fuit ad dictandum tam tibi ad legendū ne-
gocioſum, quibus particulis temporum te inuenire po-
tuit aut potuerit ocioſum. Quem profecto quantum me
dominus adiuuare dignatus eſt elaboratū, inter Eccle-
ſiaſticas curas meas, non tibi ingererē inter publicas tu-
B as,niſi ab homine dei qui te familiarius nouit audiſſem,
quòd tam libenter legas,vt etiam nocturnas aliquas ho
ras lectioni vigilanter impendas.

Huius libri finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI
Hipponenſis Epiſcopi,ad Valerium comitem de nuptiis & concupiſcētia Liber Secundus.

Caput I.

INTER militiæ tuæ curas & illu-
ſtris perſonæ quàm pro meritis ge-
ſtas, actúſque rei publicæ neceſſa-
rios, fili dilectiſſime & honorande
Valeri, tāto ſtudio te aduerſus hæ-
reticos in eloquia diuina flagrare
ſatis dici non poteſt quanta men-
tis iocunditate delecter. Itaque poſteaquam legi literas
ſublimitatis tuæ,quibus de libro quē ad te ſcripſi gratias
agis, ſed admones vt per fratrē & coëpiſcopum meum
Alipium audiam, quid de quibuſdam locis eiuſdem li-
C bri hæretici diſputationis aſſumant, ad hoc ſcribēdum
excitatus ſum. Et quia non tantum relatu memorari fra-
tris mei id didici, verumetiam prolatas ab eo chartulas
legi,quas poſt eius de Rauenna profectionem Romam
mittere ipſe curaſti, vbi aduerſariorū potui vaniloquia
reperire, ad ea reſpondere adiuuante domino quanta
poſſum veritate & ſcripturarum diuinarum authorita-
te propoſui. Chartula cui nunc reſpondeo hoc ti- *Articuli obiecti Auguſtino Ca. II.*
tulo prænotatur, Capitula de libro Auguſtini quē ſcrip-
ſit, contra quæ de libris pauca decerpſi. Hic video eum
qui tuæ præſtantiæ iſta ſcripta direxit, de neſcio quibus
ea libris, cauſa quantum exiſtimo celerioris reſponſio-
nis,ne tuā differret inſtantiam, voluiſſe decerpere. Qui
autē ſint iſti libri cum cogitarē, eos eſſe arbitratus ſum,
quorum mentionem Iulianus facit in epiſtola quā Ro-
mam miſit, cuius exemplum ſimul ad me vſque perue-
nit. Ibi quippe ait, Dicunt etiam iſtas quæ modo agun-
tur,nuptias à deo inſtitutas nō fuiſſe,quod in libro Au-
guſtini legitur. Contra quem ego modo quatuor libel-
lis reſpōdi,credo ex his libellis iſta decerpta ſunt, vnde
melius fortaſſe fuerat vt vniuerſo ipſi operi eius quod
quatuor voluminibus explicauit,redarguendo & refel-
lendo noſtra laboraret intenſio,niſi & ego reſponſionē D
differre noluiſſem,ſicut nec tu tranſmiſsionem ſcripto-
rum quibus reſpondendum eſt, diſtuliſti, Verba ergo
de libro meo tibi à me miſſo tibiq; notiſsimo iſta poſuit
quæ refutare conatus eſt, damnatores nos eſſe nuptiarū
operiſque diuini, quo ex maribus & fœminis deus ho-
mines creat inuidioſiſſime clamitat, quoniam dicimus
eos qui de tali commixtione naſcuntur, trahere origi-
nale peccatum,eóſque qui de parentibus qualibuſcunq;
naſcantur,nō negamus adhuc eſſe ſub diabolo, niſi re-
naſcantur in Chriſto. In his verbis meis teſtimonium
Apoſtoli quod interpoſui, prætermiſit,cuius ſe opprimi
magna mole ſentiebat. Ego enim cum dixiſſem homi-
nes natos trahere originale peccatum, mox hoc intuli
quod Apoſtolus ait, Per vnum hominem peccatum in- *Roma. 5.*
trauit in mundum,& per peccatum mors,& ita in om-
nes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerūt: quo
teſtimonio,vt diximus,prætermiſſo cætera ille cōtexuit,
quæ ſupra memorata ſunt. Nouit enim quemadmodū
ſoleant hæc verba apoſtolica quæ prætermiſit, accipere
catholicorum corda fidelium, quæ verba tam recta &
tanta luce fulgentia tenebroſis & tortuoſis interpreta- E
tionibus noui hæretici obſcurare & deprauare moliun-
tur. Deinde alia verba mea ſubtexuit, vbi dixi, Nec ad-
uertunt quòd ita nuptiarum bonum malo originali, ꝙ
inde trahitur, non poteſt accuſari, ſicut adulteriorum
& fornicationum malum bono naturali quod inde na
ſcitur nō poteſt excuſari. Nam ſicut peccatum ſiue hinc
ſiue inde trahatur opus eſt diaboli, ſic homo ſiue hinc
ſiue inde naſcatur opus eſt dei. Etiam hic ea prętermiſit,
in quibus aures catholicas timuit. Nam vt ad hæc ver-
ba veniretur, ſupra dictū erat à nobis. Hoc ergo quia di
cimus ꝙ antiquiſsima atque firmiſſima catholicæ fidei
regula continetur, iſti nouelli & peruerſi dogmatis aſ-
ſertores qui nihil peccati eſſe in paruulis dicunt, quod
lauacro regenerationis abluatur tanquam damnemus
nuptias & tanquam opus dei, hoc eſt hominem, qui ex
illis naſcitur opus diaboli eſſe dicamus, infideliter vel
imperite calumniantur. His ergo noſtris prætermiſſis,
ſequuntur illa noſtra quæ poſuit, ſicut ſupra dictum eſt.
In his itaque quæ prætermiſit hoc timuit, quia cunctæ
Eccleſiæ catholicæ pectori conuenit,fidemq; ipſam an-
tiquitus traditam atq; fundatam, clara quodam modo
voce compellat, & aduerſus eos vehementiſsime per-
mouet quod diximus,quia nihil peccati eſſe in paruulis F
dicunt, quid lauacro regenerationis abluatur, Omnes
enim ad Eccleſiam nō propter aliud cum paruulis cur-
runt, niſi vt in eis originale peccatum generatione pri-
ma natiuitatis attractum regeneratione ſecundæ natiui
tatis expietur. Deinde ad noſtra ſuperiora verba reuer-
titur,quæ neſcio cur repetat. Eos autem qui de tali com-
mixtione naſcuntur, dicimus trahere originale pecca-
tum, eoſq; qui de parentibus quibuſcunque naſcuntur,
non negamus adhuc eſſe ſub diabolo, niſi renaſcantur
in Chriſto. Hæc verba noſtra, & pauloante iam dixe-
rat. Deinde ſubiungit,quod de Chriſto diximus,qui de
eadem ſexus vtriuſque commixtione naſci noluit. Sed
etiam hic prætermiſit quod ego poſui,vt per eius gratiā
de poteſtate tenebrarum eruti, in regnum illíus, qui ex
eadem ſexus vtriuſq; commixtione naſci noluit, tranſ-
ferantur. Vide obſecro te,quæ noſtra verba vitauit tan-
quam inimicus omnino gratiæ dei,quę venit per Ieſum
Chriſtum dominum noſtrum. Scit enim ab illa Apoſto *Coloſſ. 1.*
li ſententia, qua dixit de deo patre qui eruit nos de po-
teſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij clari-

G tatis ſuæ, improbiſsime & impiiſsime paruulos ſeparari,
ideo proculdubio verba iſta prætermittere quàm pone-
re maluit. Poſt hæc illud noſtrum poſuit, vbi diximus,
Hæc enim quæ ab impudentibus impudenter laudatur
pudenda cōcupiſcentia, nulla eſſet, niſi homo ante pec-
caſſet, nuptiæ vero eſſent etiam ſi nemo peccaſſet: fie-
ret quippe ſine iſto morbo ſeminatio filiorum. Huc vſ-
que verba mea ille poſuit, Timuit enim quod adiunxi,
in corpore vitæ illius, ſine quo tunc fieri non poteſt in
corpore mortis huius. Et hic vt meam ſententiam non
finiret, ſed eam quodam modo detruncaret, illud A-
poſtoli teſtimonium formidauit, vbi ait, Miſer ego ho-
mo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia
dei per Ieſum Chriſtum dominū noſtrum. Non enim
erat corpus mortis huius in paradiſo ante peccatum,
propter quod diximus, in corpore vitæ illius, quæ ibi
erat, ſine iſto morbo ſeminationem fieri potuiſſe filio-
rum, ſine quo nunc in corpore mortis huius fieri non
poteſt. Vt autem ad iſtam commemorationem huma-
næ miſeriæ & diuinæ gratiæ veniret Apoſtolus, ſupra
Roma.7. dixerat, Video aliam legem in membris meis, repugnan
tem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege pecca-
H ti, quæ eſt in membris meis. Poſt hæc autem verba excla
mauit, Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore
mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum
noſtrum. In corpore igitur mortis huius, quale in para-
diſo ante peccatum nō fuit, profectò non erat alia lex in
membris noſtris repugnans legi mentis noſtræ, quia &
quando nolumus, & quando non conſentimus, nec ei
membra noſtra, vt impleat quod appetit, exhibemus, ha
bitat tamen in eis, & mentem reſiſtentem repugnan-
témque ſolicitat, vt ipſe conflictus etiam ſi non ſit dam-
nabilis, quia non perficit iniquitatem, ſit tamen mi-
ſerabilis, quia non habet pacem. Satis igitur admonue-
rim, ſic iſtum verba mea velut refellenda ſibi propo-
nere voluiſſe, vt alicubi mediis detractis, ſententias in-
terrumperet, alicubi extremis non additis decurtaret,
Reſpondet & cur hoc fecerit, ſufficienter oſtenderim. Nunc
primæ ca- ad ea quæ ſicut voluit, noſtra propoſuit, quæ ſua oppo-
lumniæ. ſuerit, videamus. Sequuntur enim iam verba eius, & ſi-
Cap.III. cut iſte inſinuauit, qui tibi chartulam miſit, prius ali-
quid de præfatione conſcripſit proculdubio librorum
illorum, de quibus pauca decerpſit. Id autem ita ſeſe ha
bet, Doctores, inquit, noſtri temporis frater beatiſsime,
I & nefariæ, quæ adhuc feruet, ſeditionis authores, ad ho
minum quorum ſanctis ſtudiis vruntur, contumelias
& exitium decreuerunt per ruinam totius Eccleſiæ per-
uenire, non intelligentes quantum his contulerint ho-
noris, quorum oſtenderunt gloriam, niſi cum catholi-
ca religione non potuiſſe conuelli. Nam ſi quis aut libe
rum in hominibus arbitrium, aut deum eſſe naſcentium
cōditorem dixerit, Celeſtianus & Pelagianus vocatur.
Ne igitur vocentur hæretici, fiunt Manichæi, & dum
falſam verentur infamiam, verum crimen incurrunt,
inſtar ferarum, quæ circundantur pinnis, vt cogantur
in retia. Quibus quoniam deeſt ratio, in verum exitium
Auguſtin⁹. vana formidine contruduntur. Non eſt ita vt lo-
queris, quicunque iſta dixiſti, non eſt ita, multum falle-
ris vel fallere meditaris, nō liberum negamus arbitriū:
Ioan.8. ſed, Si vos filius liberauerit, ait veritas, tunc vere liberi
eritis. Hunc vos inuidetis liberatorem, quibus captiuis
2.Petri.2. vanam tribuitis libertatem. A quo enim quis deuictus
eſt, ſicut dicit ſcriptura, huic ſeruus addictus eſt: nec
Roma.5. quiſquam niſi per gratiam liberatoris iſto ſoluitur vin-
culo ſeruitutis, à quo eſt hominum nullus immunis. Per

vnum quippe hominē peccatum intrauit in mundum, K
& per peccatū mors, & ita in omnes homines pertran-
ſiit, in quo omnes peccauerunt. Sic eſt ergo deus naſcen
tium conditor, vt omnes ex vno eant in cōdemnatio-
nem, quorum non fuerit renaſcentium liberator. Ipſe
quippe dictus eſt figulus, ex eadem maſſa faciens aliud
vas in honorē ſecundum miſericordiam, aliud in con- *Roma.9.*
tumeliam ſecundum iudicium, cui cantat Eccleſia Mi- *Pſal.100.*
ſericordiam & iudicium. Non itaq; ſicut te atque alios
fallens loqueris, ſi quis aut liberum in hominibus arbi-
trium, aut deum eſſe naſcentium conditorē dixerit, Ce-
leſtianus & Pelagianus vocatur, iſta quippe catholica fi-
des dicit. Sed ſi quis ad colēdum rectè deum, ſine ipſius
adiutorio dicit eſſe in hominibus liberum arbitrium, &
quiſquis ita dicit deum naſcentium cōditorem, vt par-
uulorum neget à poteſtate diaboli redemptorē, ipſe Ce
leſtianus & Pelagianus vocatur. Liberum itaq; in homi
nibus eſſe arbitrium, & deum eſſe naſcentium condito
rem vtrique dicimus, non hinc eſtis Celeſtiani & Pela-
giani: liberum autem quenquam eſſe ad agendum bo-
num, ſine adiutorio dei, & non erui paruulos à poteſta-
te tenebrarum, & ſic transferri in regnum dei, hoc vos
dicitis, hinc eſtis Celeſtiani & Pelagiani. Quid obtēdis L
ad fallendum communis dogmatis tegmen, vt operias
proprium crimen, vnde vobis inditum eſt nomen, atq;
vt nefario vocabulo terreas imperitos, dicis, Ne igitur
vocentur hæretici, fiunt Manichæi? Audi ergo breuiter
quid in iſta quęſtione verſetur. Catholici dicunt huma-
nam naturam à creatore deo bono conditam bonam,
ſed peccato viciatam Chriſto medico indigere. Mani-
chæi dicunt humanam naturam non à deo conditam
bonam peccatoq; viciatam, ſed ab æternarum principe
tenebrarum de commixtione duarum naturarum, quæ
ſemper fuerunt, vna bona & vna mala, hominem crea-
tum. Pelagiani & Celeſtiani dicunt naturam humanā à
bono deo conditam bonam, ſed ita eſſe in naſcentibus
paruulis ſanam, vt Chriſti non habeāt neceſſariam in
illa ætate medicinam. Agnoſce igitur in tuo dogmate
nomen tuum, & catholicis, à quibus confutaris, deſine
obiicere & dogma, & nomē alienū. Nam veritas vtroſ-
que redarguit, & Manichæos & vos. Manichæis enim
dicit, Non legiſtis quia qui ab initio fecit hominem, ma
ſculum & fœminam fecit eos? Et dixit, Propter hoc re- *Math.19.*
linquet homo patrem & matrē, & adhærebit vxori ſuæ,
& erunt duo in carne vna: itaque iam non ſunt duo, ſed M
vna caro. Quod ergo deus coniunxit, homo non ſepa-
ret. Ita quippe oſtendit & hominū conditorem, & con-
iugum copulatorem deum aduerſus Manichæos, qui
vtrūque horum negant. Vobis autem dicit, Venit filius *Luca.19.*
hominis quærere & saluū facere quod perierat. Sed vos
egregij Chriſtiani reſpondete Chriſto, Si quod perierat
quærere & ſaluare veniſti, ad paruulos non veniſti. Iſti
nec perierant & ſalui nati ſunt, vade ad maiores, de ver
bis tuis tibi præſcribimus, Non eſt opus ſanis medicus, *Math.9.*
ſed male habentibus. Ita fit, vt Manichæus qui homini
commixtam dicit eſſe naturam malam, velit inde ſal-
tem ſaluari à Chriſto animam bonam. Tu vero in par-
uulis cum ſalui ſint corpore, nihil à Chriſto ſaluandum
eſſe contendis. Ac per hoc Manichæus quidam natu-
ram humanam deteſtabiliter vituperat, ſed tu crudeli-
ter laudas. Quicunque enim tibi crediderint laudatori,
infantes ſuos non offerunt ſaluatori. Tam ſcelerata ſen
tienti quid tibi prodeſt non metuere? Quin tibi ſit vt ſa-
lubriter metuas, & te hominem facis eſſe, non beſtiam,
quę circundatur pinnis vt cogatur in retia? Opus erat vt
veritatem

A veritatem teneres, eiúſque ſtudio non timeres, nunc vero ita non times, vt ſi timeres, euaderes potius retia maligna, quàm incurreres. Mater catholica ideo te terret, quia & tibi & aliis à te timet, & ſi per filios ſuos in aliqua poteſtate poſitos agit vt timeas, non id agit crudelitate, ſed charitate. Tu autem vir fortiſſimus timere homines ignauum putas, deum ergo time, & noli antiqua fidei catholicæ fundamenta conari tanta obſtinatione ſubuertere, quanquam iſte tuus animus animoſus vtinam ſaltem in hac cauſa homines timeret, vtinã inquam, ſaltem paueret ignauia potius, quam periret audacia. Videamus & cætera quæ connectit. Sed quid faciam, vtrum ſingula eius proponam, quibus reſpondeam, an eis prætermiſſis, quæ catholica fides continet, ea ſola pertractem atque confutem, in quibus à tramite veritatis exorbitat, & hæreſim Pelagianam tãquam venenoſa virgulta, fructibus catholicis conatur inſerere. Hoc quidem certe breuius eſt, ſed perſpiciendum arbitror, ne quiſquam libro meo lecto, & non lectis omnibus, quæ ab illo dicta ſunt, exiſtimet ea me proponere noluiſſe, ex quibus iſta eius pendent, & ex quibus quaſi conſequenter vera eſſe monſtrantur, quæ falſa redar-B guo. Non itaque pigeat vtraque huic opuſculo noſtro indita, & ea ſcilicet quæ ille dixit, & ea quæ ipſe reſpondeo, vniuerſa attendere & conſiderare lectorem. Quæ ſequuntur ergo ita prænotauit, qui tuæ dilectioni chartulam miſit, Contra eos, inquit, qui nuptias damnant, & fructus earum diabolo aſſignant. Non igitur contra nos qui neque nuptias damnamus, quas etiam in ordine ſuo debita prædicatione laudamus, nec earum fructus diabolo aſſignamus: nuptiarum quippe fructus homines ſunt, qui ordinate inde generantur, non peccata cum quibus naſcuntur. Nec ideo ſunt homines ſub diabolo, quia homines ſunt, vbi ſunt fructus nuptiarũ, ſed quia peccatores ſunt, vbi eſt propago viciorum, Diabolus enim culpæ author eſt, non naturæ. Attende cætera quibus ſe exiſtimat aduerſus nos hoc præmiſſo titulo conſonare. Deus, inquit, qui Adam ex limo fuerat fabricatus, Euam conſtruxit è coſta & dixit, Hæc vocabitur vita, quoniam mater eſt omnium viuentium.

Recitet omnia aduerſarij & reſpondet ſingulis. Caput IIII.

Calumniatoris verba recitat & confutat.

Gene. 2.

Non quidem ita ſcriptum eſt, ſed quid ad nos. Solet enim accidere vt memoria fallat in verbis, dum tamen ſententia teneatur in libris: nec enim Euæ nomen vt appellaretur vita, deus impoſuit, ſed marit⁹. Sic enim C legitur, Et vocauit Adam nomen vxoris ſuæ vita, quoniam ipſa eſt mater omnium viuentium. Sed hoc fortaſſis intellexerit, vt deus per Adam nomen illud Euæ impoſuiſſe credatur tanquam per Prophetam. Nam in hoc quòd appellata eſt vita matèrque viuentium, magnum eſt Eccleſiæ ſacramentum, vnde nunc diſſerere longum eſt, & ſuſcepto operi non neceſſarium. Nam & illud quod dixit Apoſtolus, Sacramentũ hoc magnum eſt, Ego autẽ dico in Chriſto & in Eccleſia: ipſe Adam dixit, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem & adhærebit vxori ſuæ, & erũt duo in carne vna. Quod tamen dominus Ieſus in Euangelio deum dixiſſe commemorat, quia deus vtique per hominem dixit, quod homo prophetando prædixit. Ergo quæ ſequuntur intuere, Prima, inquit, compellatione cui operi parata eſſet, oſtẽdit & dixit, Creſcite & multiplicamini & replete terram. Quis enim noſtrum negat ad opus pariendi à domino deo creatore omnium bonorum bono præparatam fuiſſe mulierem? Adhuc vide quid adiungat, Deus igitur, inquit, maris creator & fœminæ cõuenientia generationibus membra formauit, & gigni corpora

Ephe. 5.

Matth. 19.

Gene. 1.

de corporibus ordinauit, quorum tamẽ efficientiæ po- D tentia dei operationis interuenit, omne quod eſt ea adminiſtrans virtute qua condidit. Etiam hoc eſſe catholicum confitemur. Et quod deinde ſubiunxit, Si igitur, inquit, non niſi per ſexum fœtus, non niſi per corpus ſexus, non niſi per deum corpus, quis ambigat fœcunditatem deo iure reputari? Poſt hæc quæ veraciter, & catholice dicta ſunt, imò in diuinis libris veraciter ſcripta, non autem ab iſto catholice dicta ſunt, quia non intẽtione catholici pectoris dicta ſunt, iam propter quod ea dixit, Pelagiana & Celeſtiana hæreſis incipit introduci. Nanque attende quod ſequitur. Tu vero, inquit, qui dicis eos, qui de parentibus qualibuſcunque naſcuntur, adhuc eſſe ſub diabolo, niſi renaſcantur in Chriſto, Oſtende ergo nũc quid ſuum diabolus cognoſcat in ſexibus, per quod fructum eorum, vt dicis, iure poſſideat. Diuerſitatem ſexuum? ſed hæc in corporibus eſt, quæ deus facit, commixtionem? ſed non minus benedictionis, quàm inſtitutionis priuilegio vendicatur. Vox enim dei eſt, Relinquet homo patrem & matrem & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Vox E dei eſt, Creſcite & multiplicamini & replete terram. An forte ipſam fœcunditatem? Sed ipſa eſt inſtituti cauſa coniugij. Vides igitur quemadmodum nos interroget, quid ſuum diabolus cognoſcat in ſexibus, per quod ſub illo ſint, qui de parẽtibus qualibuſcunque naſcuntur, niſi renaſcãtur in Chriſto, vtrum diuerſitatem ſexuum dicamus ad diabolum pertinere, an commixtionem, an ipſam fœcunditatem. Reſpondemus itaque nihil horum, quia & diuerſitas ſexuum pertinet ad vaſa gignentium, & vtriuſque commixtio ad ſeminationem pertinet filiorum, & ipſa fœcunditas ad benedictionẽ pertinet nuptiarum. Hæc autem omnia ex deo, ſed iſte in his omnibus noluit nominare concupiſcentiam carnis, quæ non eſt à patre, ſed ex mundo eſt, cuius mundi princeps dictus eſt diabolus, qui eam in domino non inuenit, quia dominus homo non per ipſam ad homines venit, vnde dicit etiã ipſe. Ecce venit princeps huius mundi, & in me nihil inueniet: nihil vtique peccati, nec quod à naſcente trahitur, nec quod à viuente additur. Hanc iſte noluit nominare in his omnibus, quæ commemorauit naturalibus bonis, de qua etiam nuptiæ confunduntur, quæ de his bonis omnibus gloriantur. Nam quare illud opus coniugatorum ſubtrahitur & abſconditur etiam oculis filiorum, niſi quia non F poſſunt eſſe in laudanda commixtione, ſine pudenda libidine? De hac erubuerunt etiam qui primi pudenda texerunt, quæ prius pudenda non fuerunt, ſed tanquam dei opera prædicanda atq; glorianda. Tunc ergo texerunt quando erubuerunt, tunc autem erubuerunt, quãdo poſt inobedientiam ſuã, inobedientia membra ſenſerunt. De hac erubuit etiam iſte laudator, Commemorauit enim ſexuum diuerſitatem, commemorauit commixtionem, commemorauit fœcunditatem, illam vero commemorare verecundatus eſt, Nec mirum ſi pudet laudantes, quod videmus ipſos pudere generantes. Sed adiungit & dicit, Per quid igitur ſub diabolo ſunt, quos deus fecit. Sibiq; veluti ex noſtra voce reſpondet, Per peccatum, inquit, non per naturam. Deinde noſtræ reſponſioni ſuam referens. Sed vt non poteſt, inquit, ſine ſexibus fœtus, ita nec ſine voluntate eſſe delictum.

Gene. 2.

Caput V.

Ioan. 14.

Ita vero, ita eſt. Sicut enim per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt, Per vnius illius voluntatem malam omnes

Roma. 5.

G in eo peccauerunt, quando omnes illi vnus fuerunt, de
quo propterea ſinguli peccatum originale traxerunt.
Dicis enim, inquit, ideo illos eſſe ſub diabolo, quia de
ſexus vtriuſque commixtione naſcuntur. Dico pla-
nè propter delictum eos eſſe ſub diabolo, ideo autẽ ex-
peries non eſſe delicti, quia de illa commixtionæ ſunt
nati, quæ ſine pudenda libidine non poteſt etiam quod
honeſtum eſt operari. Dixit hoc etiam beatiſſimę me-
moriæ Ambroſius Eccleſiæ Mediolanenſis Epiſcopus,
cum Chriſti carnalem natiuitatem ideo diceret exper-
tem eſſe delicti, quia conceptus eius vtriuſque ſexus
commixtionis eſt expers: nullum autem hominum eſſe
ſine delicto, qui de illa cõmixtione conceptus eſt, Nam
Ambroſius eius verba iſta ſunt, Ideo, inquit, & quaſi homo per vni-
uerſa tentatus eſt, & in ſimilitudine hominum cuncta
ſuſtinuit, ſed quia de ſpiritu natus, abſtinuit à peccato.
Omnis enim homo mendax, & nemo ſine peccato, niſi
vnus deus. Seruatum eſt igitur, inquit, vt ex viro & mu-
liere, id eſt, per illam corporum commixtionem, ne-
mo videatur expers eſſe delicti, Qui autem expers eſt
delicti, expers eſt etiam huiuſmodi conceptionis. Nun-
H quid etiam iſtum ô Pelagiani & Celeſtiani, audebitis di
cere Manichæum, quod eum dicebat eſſe Iouinianus
hæreticus, contra cuius impietatem vir iſte ſanctus e-
tiam poſt partum permanentem virginitatem ſanctæ
Mariæ defendebat? Si ergo illum Manichæum dice-
re non audetis, nos cum in eadem cauſa, eadem ſen-
tentia fidem catholicam defendamus, cur dicitis Ma-
nichæos? Aut ſi & illum fideliſſimum virum hoc ſe-
cundum Manichæos ſapuiſſe iactatis, iactate, iactate,
vt menſuram Iouiniani perfectius impleatis, nos cum
illo homine dei, patienter veſtra maledicta & conui-
cia ſuſtinemus, & tamen hæreſiarches veſter Pelagius
fidem & puriſſimũ in ſcripturis ſenſum ſic laudat Am-
broſij, vt dicat ne inimicum quidem eum auſum eſſe
reprehendere. Quò ergo progreſſi fueritis attendite,
& vos ab auſibus Iouiniani tandem aliquando cohibe-
te, quamuis ille nimis laudando nuptias, ſancta illas
virginitati adæquauit, & tamen nuptiarum fructibus ab
vtero etiam recentibus Chriſtum ſaluatorem, & de po-
teſtate diaboli redemptorem nõ negauit neceſſarium,
quod vos negatis. Et quia vobis pro eorum ſalute, qui
nõdum pro ſe loqui poſſunt, & pro fidei catholicæ fun-
I damentis reſiſtimus, Manichæos nos eſſe iactatis. Sed
Caput VI. iam ſequentia videamus. Rurſus quippe interro-
gans dicit, Quem igitur paruulorum confiteris autho-
rem? Deum verum? Reſpondeo, deum verum. Deinde
ille ſubiungit, Sed malum ille non fecit. Ac rurſus in-
terrogat, vtrum diabolum paruulorum confiteamur au-
thorem. Rurſusq; reſpondet, ſed naturam hominis ipſe
non condidit. Deinde quaſi concludit atque infert,
Si mala commixtio deformis, & conditio corporum,
& ideo corpora quoque malo à te deputantur authori.
Cui reſpondeo, malo authori non deputo corpora, ſed
delicta, quorum cauſa factum eſt, vt cum in corporibus,
hoc eſt, in dei operibus totum placeret, acciderit ta-
men maſculo & fœminæ quod puderet, vt non eſſet cõ
mixtio qualis eſſe potuit in corpore vitæ illius, ſed qua-
lem videmus erubeſcentes in corpore mortis huius.
Deus vero, inquit, diuiſit in ſexu, quod in operatione
coniungeret. Ab ipſo igitur eſt commixtio corporum,
à quo eſt origo corporum. Iam ſupra reſpondimus hoc
ex deo eſſe, ſed non delictum, non membrorum inobe
dientiam per carnis concupiſcentiam, quæ non eſt à pa
tre. Deinde dicit, Tot ergo rerum bonarum, id eſt, cor-
porum, ſexuum, coniunctionum malos fructus eſſe nõ K
poſſe, nec homines ob hoc à deo fieri vt à diabolo, ſicut
dicis, inquit, legitimo iure teneantur. Iam dictum eſt
non eos ideo teneri, quia homines ſunt, quod naturæ
nomen eſt, cuius author diabolus non eſt, ſed quia pec-
catores ſunt, quod culpæ nomen eſt, cuius diabolus au-
thor eſt. Sed inter tot nomina bonarum rerum, id *Vbi non eſt*
eſt, corporum, ſexuum, coniunctionum, libidinem vel *peccatũ, ibi*
concupiſcentiam carnis, iſte non nominat. Tacet, quia *nõ intercеſ-*
pudet, & mira ſi dici poteſt pudoris impudentia, quod *ſit concupi-*
nominare pudet, laudare nõ pudet. Deniq; vide quem- *ſcentia.*
admodum magis eam circumloquendo maluerit ſigni- *Cap. VII.*
ficare, quàm dicere. Poſtquam autem vir, inquit, natu-
rali appetitu cognouit vxorem: ecce iterum dicere no-
luit, carnis concupiſcentia cognouit vxorem: ſed natu-
rali, inquit, appetitu: vbi adhuc poſſumus intelligere ip-
ſam voluntatem iuſtam & honeſtam, qua voluit filios
procreare, nõ illam libidinem, de qua iſte ſic erubeſcit,
vt ambigue nobis loqui malit, quàm perſpicue quod
ſentit exprimere. Quid eſt naturali appetitu? An non &
velle eſſe ſaluum, & velle ipſos ſuſcipere, nutrire, erudi-
re filios, naturalis eſt appetitus, idẽmque rationis eſt, L
non libidinis? Sed quia huius nouimus intentionem,
ideo non eum putamus his verbis, niſi libidinem mem-
brorum genitalium ſignificare voluiſſe, nònne tibi vi-
dentur hæc verba folia eſſe ficulnea, ſub quibus latet
quid aliud, quàm id quod pudet? Ita quippe iſte ſibi cir-
cumlocutionis huius obſtacula, ſicut illi ſuccinctoria *Gen. 3.*
conſuerunt, contexat & dicat, Poſtquam autem vir na-
turali appetitu cognouit vxorem, dicit ſcriptura diui-
na, Concepit Eua & peperit filium, & vocauit nomen *Gen. 4.*
eius Cain. Sed quid, inquit, dicit Adam, audiamus, Ac-
quiſiui hominem per deum: Vnde cõſtat opus dei eſſe,
quem per deum acquiſitum ſcriptura diuina teſtatur.
Quis hinc dubitat? quis hoc neget, maxime catholi-
cus Chriſtianus? opus dei eſt homo, Sed carnis con-
cupiſcentia, ſine qua, ſi peccatum non præceſsiſſet tran-
quillæ volũtati obedientibus ſicuti cætera membra ge-
nitalibus, ſeminaretur homo, non eſt à patre, ſed ex
mundo eſt. Verum nunc obſecro te paulò attentius in-
tuere, quod nomen nouum inuenerit quo rurſus ope-
riret, quod erubeſcit aperire. Genuerat enim eum, in-
quit, Adam potentia membrorum, non diuerſitate me-
ritorum. Quid dixerit, diuerſitatem meritorum, fateor M
non intelligo, ſed potentiam membrorum credo illud
voluit dicere, quod pudet euidenter dicere, Maluit e-
nim dicere membrorum potentiam, quàm carnis con-
cupiſcentiam. Planè etiam ſi non cogitauit, ſignificauit
aliquid quod ad rem pertinere videatur. Quid enim po
tentius membris hominis, quando non ſeruiunt volun
tati hominis? Quæ tametſi frænetur temperantia vel
cõtinentia vſus † eorum aliquantum, motus tamen eo- *† al. auſus.*
rum non eſt in hominis poteſtate. Genuit ergo Adam
filios hac, vt iſte dicit, membrorum ſuorum potentia,
de qua priuſquam illos gigneret, erubuit poſt peccatũ.
Si autem non peccaſſet, nõ eos genuiſſet membrorum
potentia, ſed membrorum obedientia. Ipſe quippe eſſet
potens, vt eis ſubiectis voluntate imperaret, ſi potẽtiori
& ipſe ſubiectus eadem voluntate ſeruiret. Poſt ali- *Cap. VIII.*
quanta iterum dicit ſcriptura diuina, inquit, Cognouit *Gen. 4.*
Adam Euam vxorem ſuam, & concepit & peperit fi-
lium, vocauitq; nomen eius Seth, dicens, Suſcitauit mi-
hi dominus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain.
Deinde addit & dicit, ad documentum inſtituti coi-
tus, ipſum ſemen diuinitas dicitur excitaſſe. Non intel-
lexit

A lexit homo iſte quod ſcriptum eſt, putauit enim ad hoc eſſe dictum, Suſcitauit mihi dominus ſemen aliud pro Abel, vt crederetur deus illi excitaſſe libidinem coëundi, cuius motu excitaretur ſemen, vt gremio fœminæ poſsit infundi. Neſcit non eſſe ob aliud dictum, excitauit mihi ſemen: niſi, dedit mihi filium. Denique hoc Adam non dixit poſt coitum ſuum, quo ſemen emiſit, ſed poſt coniugis partũ, quo filium deo donante ſuſcepit. Nam quæ gratulatio eſt, niſi forte libidinoſorum & *1.Theſſ.4.* ſuum vas in morbo concupiſcẽtiæ, quod vetat Apoſtolus, poſsidentium, ſi ſemen extra coëundi voluntatem fundatur, nec ſequatur cõceptus aut partus vbi nuptiarum verus eſt fructus? Neque hoc ideo dixerim, quòd alius putandus ſit præter ſummum & verum deum vel humani ſeminis, vel ipſius hominis creator exiſtere, ſed hoc tranquilla de homine obedientia membrorum ad nutum voluntatis exiſſet, ſi peccatum non præceſsiſſet. Neque nunc agitur de natura ſeminis humani, ſed de vicio. Illa quippe habet authorem deum, ex iſto autem trahitur originale peccatum. Nam ſi ſemen ipſum nullum habet vicium, quid eſt quod ſcriptũ eſt in libro Sa*Sap.12.*pientiæ, Non ignorans quoniam nequam eſt natio il B lorum & naturalis malicia ipſorum, & quoniam nõ poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum, ſemen enim illorum erat maledictũ ab initio? Nempe de quibuſcunque dicat iſta, de hominibus dicit, Quo modo eſt ergo cuiuſlibet hominis malicia naturalis & ſemen maledictum ab initio, niſi ad illud reſpiciatur, quòd per *Rom.5.* vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertrãſiit, in quo omnes peccauerunt? Cuius autem hominis mala cogitatio non poteſt in perpetuum mutari, niſi quia per ſeipſam non poteſt, ſed ſi gratia diuina ſubueniat, qua non ſubueniente quid ſunt homines, niſi quod ait *2.Pet.2.* Apoſtolus Petrus, velut muta animalia procreata naturaliter in captiuitatem & interitum. Vnde vno loco Paulus Apoſtolus vtrũque commemorans, & iram dei cum qua naſcimur, & gratiam qua liberamur, Et *Epheſ.2.* nos omnes, inquit, aliquando conuerſati ſumus in deſideriis carnis noſtræ, facientes voluntatem carnis & affectionum, & eramus natura filij iræ ſicut & cæteri. Deus autem qui diues eſt in miſericordia propter multam dilectionem qua dilexit nos, cum eſſemus mortui peccatis conuiuificauit nos Chriſto, cuius gratia ſumus C ſalui facti. Quid eſt ergo malicia naturalis hominis, & ſemen maledictum ab initio, & procreati naturaliter in captiuitatem & interitum, & natura filij iræ?

Cap.IX. Nunquid in Adam natura iſta ſic condita eſt? Abſit, Sed quia in illo viciata ſic per omnes iam naturaliter cucurrit & currit, vt ab hac perditione non liberet, niſi gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum. Quid *Gene.9.* eſt ergo quod iſte adiũgit, & dicit de Noë & filiis eius, quòd ſimiliter benedicti ſint vt Adam & Eua, dicente deo, Creſcite & multiplicamini & replete terram, & dominamini eius: quibus dei verbis addit ſua dicens, Voluptas ergo iſta, quam tu diabolicam vis videri, iam in ſupradictis coniugibus habebatur, quæ vt inſtitutione bona, ita etiam benedictione permanſit? Non enim dubitatur de hac ad Noë & ad filios eius corporum cõmixtione dictum, cuius iam vſus inoleuerat, Creſcite & multiplicamini & replete terram. Non opus eſt eadem multis verbis repetere. De vicio hic agitur, quo eſt deprauata natura bona, cuius vicij author eſt diabolus, non de naturæ ipſius bonitate, cuius author eſt de⁹, qui neque ab ipſa viciata deprauatáque natura, ſuam abſtulit bonitatem, vt auferret hominum fœcundita- D tem, viuacitatem, ſanitatem, ipſamq; ſubſtantiam animi & corporis ſenſus atque rationem, alimenta, nutrimenta, incrementa, qui etiam facit oriri ſolem ſuum *Matt.5.* ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos, & quicquid boni eſt naturæ humanę à deo bono etiam in illis hominibus eſt, qui non liberabuntur à malo. Voluptatem tamen iſte & hic dixit, quia poteſt voluptas & honeſta eſſe, non dixit carnis concupiſcentiam vel libidinem quæ pudenda eſt, ſed in conſequentibus aperuit verecundiam ſuam, nec diſsimulare potuit ab eo, quod violenter ipſa natura præſcripſit. Et illud, inquit, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Et poſt hæc verba dei, ſua ipſe ſubiungens, vt exprimeret, inquit, fidem operum, Propheta prope periculum pudoris acceſsit. O aperta prorſus & vi veritatis extorta confeſsio, Propheta ergo vt exprimeret fidem operum prope periculum pudoris acceſsit, quia dixit, Erunt duo in carne vna, vbi commixtionem maris & fœminæ intelligi voluit. Dicatur cauſa, cur in exprimendis operibus dei, Propheta prope periculum pudoris acceſſerit. Itáne vero humana opera pudenda eſſe E non debent, ſed planè glorianda, & diuina pudenda ſunt? Itáne vero in eloquendis & exprimendis operibus dei, non honoratur Prophetæ vel amor vel labor, ſed periclitatur pudor? Quid enim potuit deus facere, quod eius prædicatorem pudeat dicere? Et quod eſt grauius, pudeat hominem alicuius operis quod nòn homo, ſed deus fecit in homine, cum omnes opifices quanto poſſunt labore & induſtria id agant, ne de ſuis *Gene.3.* operibus erubeſcant? Sed profecto illud nos pudet, quod puduit primos illos homines quando pudenda texerunt. Iſta eſt pœna peccati, illa plaga veſtigiúmque peccati, illa illecebra fomèſque peccati, illa lex in membris repugnans legi mentis, illa ex nobiſipſis aduerſus noſipſos inobedientia iuſtiſsimo reciprocatu inobedientibus reddita, huius nos pudet, & merito pudet. Nam ſi hoc non eſſet, quid nobis eſſet ingratius, quid irreligioſius ſi in membris noſtris, non de vicio vel de pœna noſtra, ſed dei confunderemur operibus?

Cap.X. Dicit etiam iſte multa fruſtra de Abraham & Sara, quo modo ex repromiſsione acceperint filium, & tandem concupiſcentiam nominat, non tamen addit carnis, quia ipſa pudenda eſt. In concupiſcentiæ autem no F mine aliquando gloriandum eſt, quia eſt & concupiſcẽtia ſpiritus aduerſus carnem, eſt & concupiſcentia ſa*Gala.5.*pientiæ. Ait ergo, Certè hanc concupiſcentiam ſinè qua nulla fœcunditas eſt, malum naturaliter definiſti, vnde ergo per donum cœleſte in ſenibus excitatur? Aſtrue iam hoc ſi potes ad opus diaboli pertinere, quod deum vides conferre pro munere. Ita hòc dicit, quaſi concupiſcentia carnis antè defuerit illis, & hãc eis donauerit deus, quæ proculdubio inerat in corpore mortis huius, ſed fœcunditas defuit, cuius author eſt deus, & ipſa donata eſt quando voluit deus. Abſit autem vt dicamus quod nos putauit eſſe dicturos, Iſaac ſine cõcubitus calore generatum. Sed ipſe iam dicat, quare interiret anima eius de genere ſuo, ſi circunciſus die *Circunciſio loco baptiſmi. Ca.XI.* non eſſet octaua, quid ipſe peccaſſet, & quid offendiſſet deum, vt de aliena in ſe negligentia tã ſeuera ſententia puniretur, ſi nullũ eſſet originale peccatum? De circuncidendis enim deus ſic mandauit infantibus, Maſcu*Gene.17.*lus qui non circũcidetur carne prępucij ſui octauo die, diſperiet anima eius de genere ſuo, quia teſtamentum

meum

G meũ diſſipauit. Dicat iſte ſi poteſt quo modo puer iſte teſtamentum dei diſſipauit octo dierum, quantum ad ipſum proprie attinet innocens infans, & tamen nullo modo deus vel ſcriptura ſancta id mendaciter diceret. Tunc ergo diſſipauit teſtamentum dei, nõ hoc de imperata circuncitione, ſed illud de ligni prohibitione *Roma. 5.* quando per vnũ hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt, & hoc in illo ſignificabatur expiari circuncitione octaui diei, hoc eſt, ſacramento mediatoris in carne venturi, quia per eandem fidẽ venturi in carne Chriſti, & morituri pro nobis, & tertio die, qui poſt ſeptimum ſabbati fuerat futurus octauus, reſurrecturi, etiam iuſti ſaluabãtur antiqui. *Rom. 4.* Traditus eſt enim propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationens noſtram. Ex quo enim inſtituta eſt circuncitio in populo dei, quod erat tũc ſignaculum iuſticię fidei, ad ſignificationem purgationis valebat & paruulis originalis veteriſq; peccati, ſicut & baptiſmus ex illo valere cœpit ad innouationem hominis, ex quo eſt inſtitutus.

Cap. XII. Non quòd ante circuncitionem iuſticia fidei nulla erat, Nam cum adhuc eſſet H in præpucio, ex fide iuſtificatus eſt ipſe Abraham pater gentium, quæ fidem ipſius fuerant ſectaturæ. Sed ſuperioribus temporibus omnimodo latuit ſacramentum iuſtificationis ex fide, eadem tamen fides mediatoris ſaluos iuſtos faciebat antiquos puſillos cum magnis, non vetus teſtamentum quod in ſeruitutem generat, non lex quæ non ſic eſt data, quæ poſſet viuificare, ſed gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum. Quia ſicut credimus nos Chriſtum in carne veniſſe, ſic illi venturum. Sicut nos mortuum, ita illi moriturum. Sicut nos reſurrexiſſe, ita illi reſurrecturum. Et nos vero & illi ad iudicium mortuorum viuorumq; venturum. Non ergo iſte humanã male defendendo impedit à ſalute naturam, quia omnes ſub peccato naſcimur, & per vnum ſolũ, qui ſine peccato natus eſt, liberamur. Iſta, inquit, corporum commixtio cum calore, cum voluptate, cum ſemine à deo facta, & pro ſuo modo laudabilis approbatur, quæ aliquando etiam amplum efficitur munus piorum. Dixit cum calore, dixit cum voluptate, dixit cum ſemine, nõ tamẽ dicere auſus eſt cum libidine. Quare, niſi quia nominare erubeſcit, quam laudare nõ erubeſcit? Munus autem piorum propagatio eſt fœ- I cunda filiorum, non commotio pudẽda membrorum, quã non haberet in generandis filiis natura ſana, nunc autem habet eam natura viciata. Ac per hoc & qui inde naſcitur, indiget renaſci, vt ſit membrum Chriſti, & de quo naſcitur ſi iam renatus eſt, indiget liberari ab ea, quæ in corpore mortis huius eſt lege peccati. Quæ cum ita ſint, quomodo adiungit & dicit, Confitearis ergo neceſſe eſt, originale quod finxeras, interiſſe peccatum. Non ego finxi originale peccatum, quod catholica fides credidit antiquitus, ſed tu, qui hoc negas, ſine dubio es nouus hæreticus. Sub diabolo autem ſunt iudicio dei omnes cum peccato generati, ſi non fuerint in Chriſto regenerati.

Cap. XIII. Sed quia de Abraham loquebatur & Sara, ſubiunxit atque ait, Quod ſi dixeris, vſus in eis vigebat, & fœtus non erat. Reſpondebo, quẽ conditor promiſit, conditor dedit, non cõcubitus, ſed *Gen. 2.* dei opus eſt qui naſcitur. Qui enim primũ hominem fecit ex puluere, omnes fabricatur ex ſemine. Sicut ergo tunc limus, qui aſſumptus eſt, materia non author fuit hominis, ita nunc vis illa voluptatis confectrix, commixtrixq; ſeminum, non explet operationis vicem, ſed de theſauris naturæ offert deo, vnde ille hominem di- K gnetur operari. Hæc omnia quæ dixit, excepto quod ait, à voluptate ſemina confici atque miſceri, rectè diceret ſi in eis catholicum ſenſum defendere niteretur. Quia vero ſcimus quid ex his moliatur efficere, profecto dicit etiam recta peruerſe. Illud itaque quo excepto cætera vera eſſe non abnuo, ideo non eſt verum, quia voluptas illa concupiſcentiæ carnalis non conficit ſemina, ſed ea quæ iam ſunt in corporibus à vero deo condita, à quo ipſo conduntur & corpora, non fiunt voluptate, ſed excitantur & emittuntur cum voluptate. Vtrum autem vtriuſque ſexus ſemina in muliebri vtero cum voluptate miſceantur, viderint fœminæ quid in ſecretis viſceribus ſentiant, nos non decet inaniter vſque ad iſta eſſe curioſos. Libido tamẽ illa erubeſcenda, vnde pudenda ipſa appellata ſunt membra, non fuit in corpore vitæ illius, quæ in paradiſo fuit ante peccatum, ſed cœpit eſſe in corpore mortis huius retributa inobedientia inobedientiæ poſt peccatum. Sine qua libidine poterat opus fieri coniugum in generatione filiorum, ſicut multa opera fiunt obedientia cæterorum ſine vllo ardore membrorum, quæ voluntatis nutu mouentur, non æſtu libidinis concitantur. Attende cæte- L ra. Hoc etiam, inquit, Apoſtoli confirmat authoritas. Cum enim beatus Paulus de reſurrectione mortuorũ loqueretur ait, Inſipiens tu, quod ſeminas non viuifica- *1. Cor. 15.* tur. Et infra, Deus autem illi dat corpus prout vult, & vnicuique ſeminum proprium corpus. Si ergo deus, inquit, humano ſemini, quod nemo negat vel prudentum vel piorum, proprium ſicut omnibus rebus corpus attribuit, vnde quenquam reum natum probabis? Tandem oro reſpicias, quibus laqueis peccati naturalis ſuffocetur aſſertio. Verum age, inquit, tecum, precor, mitius: Mihi crede etiam te deus fecit, ſed quod fatendum eſt, grauius error infecit. Quid enim poteſt profanius dici, quàm quòd deus hominem aut non fecerit, aut vt dicis diabolo fecerit, aut certè diabolos dei ſit imaginem, hoc eſt, hominem fabricatus, quod non minus ſtultum dignoſcitur eſſe, quàm impium? Ergo tam inops, inquit, tam inuerecundus deus eſt, vt non habuerit, quod in præmium ſanctis hominibus daret, niſi quod deceptis diabolus infudit in vicio*. Vis autem ſcire quod etiam in his, qui ſancti non **al. initio.* ſunt, hanc generationum potẽtiam deus tribuiſſe pro- M betur. Eo igitur tempore cum Abraham metu percuſ- *Gene. 20.* ſus gẽtis Barbaræ, Saram quæ vxor erat, ſororem ſuam dixit, refertur Abimelech rex illius prouinciæ abduxiſſe eam in noctis vſum. Sed deus cui cura erat honor ſanctæ mulieris, in ſomnis Abimelech veniens regiam frænauit audaciam, comminatus interitum, ſi pergeret violare coniugium. Tunc Abimelech ait, Nũquid domine gẽtem ignorantem & iuſtam perdes? Nõnne ipſi dixerunt ſe germanitate coniunctos? Surrexit ergo mane Abimelech & accepit mille didrachmas argenti, & oues, & vitulos, & pueros, & ancillas, & dedit Abrahæ, atq; à ſe mulierem remiſit intactam. Orauit verò deum Abraham pro Abimelech, & ſanauit deus Abimelech, & vxorem eius & ancillas eius. Cur autem hæc tanta prolixitate narrauerit, accipe breuiter in his quæ ſecutus adiunxit, Deus, inquit, orante Abraham curauit potentia diſpenſationis ſecreta, quæ amota eſt verendis vilium fœminarum, quia clauſerat deus à foris omnem vuluam in domo Abimelech. Vide ergo, inquit, vtrum naturaliter malum dici debet, quod interdum aufert exaſperatus deus, redditque placatus? Ipſe, inquit, facit

& piorum

A & piorum filios & impiorum, quoniam quòd ſiunt pa-
rentes, ad naturam pertinet, quæ deo gaudet authore,
quòd autem impij ſunt, ad ſtudiorum prauitatem, quæ
Auguſtin. vnicuique de libera voluntate contingit. His om-
nibus quæ tam multa dixit, reſpondemus nihil diuinis
teſtimoniis, quæ interpoſuit eſſe dictum de pudenda li
bidine, quam dicimus non fuiſſe in corpore beatorum,
Cap. XIIII. quando nudi erant & non confundebantur. Nam
primum illud Apoſtoli de ſeminibus dictum eſt fru-
mentorum, quæ prius moriuntur, vt viuificētur. Quam
ſententiam ſcilicet Apoſtolicam, quo conſilio neſcio,
noluit iſte complere: nam eam hucuſque commemo-
1. Cor. 15. rauit, Inſipiens tu, quod ſeminas non viuificatur. Apo-
ſtolus autem addidit, niſi prius moriatur. Sed iſte quan-
tum exiſtimo, quod de frumentis dictum eſt, de hu-
mano ſemine accipi voluit ab eis qui hæc legunt, &
ſcripturas ſanctas, vel neſciunt, vel non recordantur.
Denique non ſolum iſtam ſententiam decurtauit, vt
non adderet niſi prius moriatur, verumetiam ſequen-
tia prætermiſit, vbi aperuit Apoſtolus de quibus ſemi-
nibus loqueretur. Ait enim Apoſtolus, Et quod ſemi-
nas, non corpus quod futurum eſt ſeminas, ſed nudum
B granum farris tritici, aut alicuius cæterorum. His præ-
termiſsis iſte contexuit, quod deinde dicit Apoſtolus,
Deus autem illi dat corpus prout vult, & vnicuique ſe-
minum proprium corpus: tanquam de concumbente
homine dixerit Apoſtolus, Inſipiens tu, quod ſeminas
non viuificatur: vt intelligeremus non ab homine con
cubitu filios ſeminante, ſed à deo viuificari ſemen hu-
manum. Sic enim fuerat prælocutus, quia voluptas illa
non explet operationis vicem, ſed de theſauris naturæ
offert deo, vnde ille hominem dignetur operari. Et
ſubiunxit teſtimonium, quaſi hoc dixerit Apoſtolus,
Inſipiens tu, quod ſeminas non viuificatur, hoc eſt, à te
non viuificatur, ſed deus hominem de tuo ſemine ope-
ratur, tanquam ab Apoſtolo media illa quæ prætermi-
ſit iſte, non dicta ſunt, atque ita ſe habeat eius ſen-
tentia, velut de humano ſemine loqueretur, Inſipiens
tu, quod ſeminas non viuificatur, deus autem illi dat
corpus prout vult, & vnicuique ſeminū proprium cor-
pus. Denique poſt hæc Apoſtoli verba, ſic infert ſua, Si
ergo deus, inquit, humano ſemini, quod nemo negat
vel prudentium vel piorum proprium, ſicut omnibus
rebus, corpus attribuit, quaſi Apoſtolus de humano ſe-
C mine in illo teſtimonio ſit locutus. De qua fraude quid
adiuuaretur eius intētio cum aliquanto attentius cogi-
tarem, nihil potui reperire, niſi quia teſtem voluit adhi-
bere Apoſtolum, quod probaret deum, quod & nos
dicimus, de humanis ſeminibus hominem operari, Et
cum ei teſtimonium nullum occurreret, iſto abuſus eſt
fraudulenter, timens vtique ne forte ſi appareret Apo-
ſtolum non de humanis ſeminibus, ſed de frumentis
illa dixiſſe, hinc admoneremur vnde refutaretur, non
religioſæ voluntatis, ſed libidinoſæ voluptatis pudens
nominator & impudēs prædicator. De ipſis quippe ſe-
minibus, quæ in agris agricolæ ſeminānt, poteſt iſte red-
argui. Cur enim non credamus deum potuiſſe in para-
diſo concedere homini beato de ſuo ſemine, quod cō-
ceſſum videmus agricolis de tritici ſemine, vt eo mo-
do ſereretur illud ſine vlla pudenda libidine ad volun-
tatis nutum, membris obſequentibus genitalibus, ſi-
cut hoc ſeritur ſine vlla pudenda libidine, ad volunta-
tis nutum agricolarum obſequentibus manibus, hone-
ſtiore in parentibus gignendorum deſiderio filiorum,
quàm eſt in arantibus implēdorum horreorum: ac de-
inde creator omnipotēs incommutabil† vbique præ- D
ſentia & creatrice potētia de ſeminibus hominū prout *† incommutabili.*
vellet, quod & nunc facit operaretur in fœmina, ſicut
de ſeminibus frumentorum prout vult operatur in ter-
ra, beatis matribus ſine libidinoſa voluptate conciperē-
tibus, ſine ærumnoſo gemitu parientibus, quandoqui-
dem in illa fœlicitate & in corpore nōdum mortis hu-
ius, ſed vitæ illius non eſſet fœminis in excipiendis ſe-
minibus quod puderet, ſicut non eſſet in edendis fœti-
bus, quod doleret? Quiſquis autem nō credit, vel credi
non vult, hominibus ante omne peccatum in illa para-
diſi fœlicitate verſantibus hoc potuiſſe dei voluntate &
benignitate concedi, non optādæ fœcunditatis lauda-
tor, ſed pudendæ voluptatis amator eſt. Item aliud *Vuluā concludere*
ex libro diuino teſtimonium, quod poſuit de Abime- *quid. Cap.*
lech, Et deo volente clauſa omni vulua in domo eius, *XV.*
ne mulieres eius parerent, atque aperta rurſus vt pare-
rent, quid ad rem pertinet? quid habet de illa pudenda
libidine, de qua nunc quæſtio eſt? Nunquid ipſam deus
detraxit illis fœminis, reddiditq́; cum voluit? Sed pœna
fuit vt parere nō poſſent, beneficiū vero vt parere poſ-
ſent more huius corruptibilis carnis. Nō enim tale be- E
neficium deus cōferret corpori mortis huius, quale nō
haberet, niſi corpus vitæ illius in paradiſo ante pecca-
tum, vt & conceptus proueniret ſine libidine prurien-
te, & partus ſine dolore cruciante. Cur autem non in-
telligamus, quandoquidem dicit ſcriptura, à foris om-
nem vuluam fuiſſe concluſam, aliquo dolore factū eſſe,
vt non poſſent fœminæ concubitum perpeti, qui do-
lor deo ſuccēſente fuiſſet inflictus, miſerāte detractus?
Nam ſi ad impedimentum ſerendæ prolis eſſet libido
detrahenda, viris eſſet detrahenda, non fœminis, Fœmi
na enim poſſet voluntate concumbere, etiam deſiſtente
libidine, qua ſtimularetur ſi viro non deeſſet, qua exci-
taretur. Niſi forte quia ſcriptū eſt, & ipſum Abimelech
fuiſſe ſanatum virilem dicturus eſt ei libidinem reddi-
tam. Quam profecto ſi amiſerat, quid opus fuit eum di-
uinitus admoneri, vt Abrahæ nō miſceretur vxori? Sed
ſanatum dicit, quia domus eius ab illa peſte ſanata eſt.

Iam nunc illa tria videamus, quorum trium quod- *De⁹ gignit*
libet dixerimus, nihil ait dici poſſe profanius, quòd ho- *malos, ſed*
minem deus aut non fecerit, aut diabolo fecerit, aut cer *ī bonū ſuū.*
tè diabolus dei ſit imaginem, hoc eſt hominē fabrica- *Cap. XVI.*
tus. Horum trium primum & nouiſsimum, non dici à
nobis etiam ipſe ſi non ſit excors, aut nimium peruicax, F
confitetur. De illa quæſtio eſt quod ſecundo medioque
loco poſuit, vbi ſic fallitur, vt à nobis hoc exiſtimet
dici, quòd diabolo deus hominem fecerit, tanquam
in hominibus quos deus ex hominibus parētibus creat,
hoc intendat, hoc curet, hoc ſui operis ratione proui-
deat, vt habeat diabolus ſeruos, quos ipſe ſibi facere
non poteſt. Abſit vt hoc qualiſcunque vel puerilis pie-
tas ſuſpicetur. Bonitate ſua deus facit homines & pri-
mos ſine peccato, & cæteros ſub peccato, in vſus pro-
fundarum cogitationum ſuarum. Sicut enim de ipſius
diaboli malicia nouit ille qui agat, & quod agit iuſtum
eſt & bonum, quanuis ſit de quo agit iniuſtus & ma-
lus, nec eum propterea creare noluit, quia malum futu-
rū eſſe præſciuit, ita de vniuerſo genere humano quan-
uis nullus hominum ſine peccati ſorde naſcatur, bo-
num ille, qui ſumme bonus eſt operatur, alios faciens *Rom. 9.*
tanquam vaſa miſericordiæ, quos gratia diſcernat ab
eis, qui vaſa ſunt iræ: alios tanquam vaſa iræ, vt notas
faciat diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ. Eat iſte
nunc & aduerſus Apoſtolū cuius iſta ſententia eſt argu
mentetur,

G mentetur, imò aduerſus ipſum figulum, cui reſponde-
re prohibet Apoſtolus dicens, O homo tu quis es qui
reſpondeas deo? Nunquid dicit figmẽtum ei, qui ſe fin-
xit, quare ſic me feciſti? An non habet poteſtatem figu-
lus luti ex eadem maſſa facere, aliud vas in honorem,
aliud in contumeliam? Nunquid ergo iſte negat vaſa
iræ eſſe ſub diabolo? Aut quia ſub diabolo ſunt, alius ea
quàm ille facit, qui vaſa miſericordiæ facit? Aut aliun-
de & non ex eadem maſſa facit? Hic itaque dicat, Ergo
deus vaſa diabolo facit, quaſi neſciat deus ſic eis vti ad
opera ſua iuſta & bona, ſicut ipſo vtitur diabolo.

Cap.XVII. An vero filios perditionis hædos ſiniſtræ partis
diabolo paſcit, & diabolo nutrit & veſtit, qui facit ſo-
Matt.5. lem ſuum oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iu-
ſtos & iniuſtos? Sic itaque creat malos quo modo pa-
ſcit & nutrit malos, quia quod eis creando tribuit, ad
naturæ pertinet bonitatem, & quod eis paſcendo & nu-
triendo dat incrementum, non vtique maliciæ eorum,
ſed eidem bonæ naturæ, quã creauit bonus, bonum tri-
buit adiumentum. Inquantum enim homines ſunt, bo-
num eſt naturæ, cuius author eſt deus: inquãtum autem
cum peccato naſcuntur perituri, ſi non renaſcantur, ad
H ſemen pertinent maledictum ab initio illius antiquæ
inobedientiæ vicio, Quò tamen bene vtitur factor etiã
Rom 9. vaſorum iræ, vt notas faciat diuitias gloriæ ſuæ in va-
ſa miſericordiæ, ne meritis ſuis tribuat, ſi ad eandem
maſſam quiſque pertinens gratia liberetur, ſed qui glo-
1.Cor.1. riatur, in domino glorietur. Ab hac fide Apoſtolica at-
que catholica veraciſsima atque fundatiſsima, cum Pe-
lagianis iſte diſcedens, non vult naſcentes eſſe ſub dia-
bolo, ne paruuli portentur ad Chriſtum, vt eruantur à
poteſtate tenebrarũ, & in regnum ipſius transferantur.

Ca. XVIII. Ac ſic accuſat Eccleſiam toto orbe diffuſam, in
qua vbique omnes baptizandi infantuli non ob aliud
exufflantur, niſi vt ab eis princeps mundi mittatur fo-
Ioan.12. ras, à quo neceſſe eſt vaſa iræ poſsideantur, cum ex A-
dam naſcuntur ſi in Chriſto non renaſcãtur, & in eius
regnum per gratiam facta vaſa miſericordiæ transfe-
rantur. Cõtra iſtam fundatiſsimam veniens veritatem,
ne vniuerſam Chriſti Eccleſiam oppugnare videatur,
quaſi me vnum alloquitur, & velut corripiẽs atque ad-
monens dicit, Etiam te deus fecit, ſed quod eſt faten-
dum, grauius error infecit. Sanè quod deus me fecerit
agnoſco & gratias ago, qui tamen cum iræ vaſis periſ-
I ſem, ſi tantum ex Adam me feciſſet, & in Chriſto non
refeciſſet. Quod cum poſſeſſus Pelagiana impietate nõ
credit, ſi in tanto malo in finem vſque perdurat, non
ipſi ſed catholici videant qualis & quantus eum error
Argumẽta non infecerit, ſed planè interfecerit. Attende ſe-
aduerſarij. quentia, Quod autem, inquit, filij ex coniugio ſuſcepti
Cap.XIX. naturaliter boni ſint, Apoſtolo dicente diſcamus, qui
Rom.1. ait de improbis, Relicto naturali vſu fœminæ exarſe-
runt in deſideria ſua in inuicem, maſculi in maſculos
turpitudinẽ operantes. Oſtendit ergo, inquit, vſum fœ-
minæ & naturalem eſſe, & pro ſuo modo laudabilem:
flagitium autem ex voluntate propria exerceri contra
inſtitutionis pudorem. Merito itaque, inquit, & in be-
ne vtentibus genus concupiſcentiæ moduſque lauda-
tur, & in turpibus exceſſus eius punitur. Denique eo-
dem tẽpore deus Abrahæ & Saræ marcentia æuo mẽ-
bra vegetauit, quo in Sodomis ipſe igneo imbre puni-
uit. Si igitur putas, inquit, accuſandum mẽbrorum vi-
gorem, quoniam per ipſum Sodomitæ flagitiis obliga-
ti ſunt, accuſabis etiam creaturam panis & vini, quo-
niam hinc quoque eos peccaſſe ſcriptura diuina ſigni-
ficauit. Dicit enim dominus per Ezechielem Prophe- K
tam, Veruntamen hæ iniquitates Sodomæ ſororis tuæ, Ezech.16.
Superbia in ſaturitate panum & abundantia vini flue-
bant, ipſa & filij eius: & manum pauperis & egẽtis non
adiuuabant, Elige iam, inquit, vtrum mauis, aut repu-
ta diuino operi commixtionem corporum, aut creatu-
ram panis & vini ſimiliter malum eſſe defini. Quod ſi
feceris, apertè Manichæus eſſe conuinceris. Concupi-
ſcentiæ autem naturalis, qui modum tenet, bene vtitur
bono, qui modum non tenet, bono male vtitur. Quid
dicis ergo, inquit, Ita nuptiarum bonum malo origina-
li, quod inde trahitur, non poteſt accuſari, ſicut adulte-
riorum malum bono naturali, quod inde naſcitur, non
poteſt excuſari? His ſermonibus, inquit, quod negaue-
ras conceſsiſti, quod conceſſeras ſuſtuliſti, & nihil ma-
gis laboras, quàm vt parum intelligaris. Oſtende ſine
cõmixtione nuptias corporales, aut vnum aliquid huic
operi nomen imponito, & vel bonum, vel malum con-
iugium noncupato. Spopondiſti vtique bona te defini-
re coniugia. Si coniugium bonum, ſi homo fructus cõ-
iugij bonus, ſi hic fructus opus dei malus eſſe non po-
teſt, qui per bonum ex bono naſcitur, vbi igitur origi-
nale malum, quod tot præiudiciis interemptum eſt? L

Ad hæc reſpondeo, non ſolum filios ex coniugio, Reſponſio.
verũetiam ex adulterio bonum aliquod eſſe, ſecundum Cap.XX.
opus dei quo creati ſunt. Secundũ autem originale pec
catum, in damnationem naſci ex Adam primo, nun ſo
lum ſi de adulterio, verumetiam ſi de coniugio gene-
rentur, niſi in Adam ſecundo qui eſt Chriſtus regene-
rentur. Quod autẽ ait Apoſtolus de improbis, Relicto Rom.1.
naturali vſu fœminæ exarſerunt in deſideria ſua, in in-
uicem maſculi in maſculos turpitudinẽ operantes: non
dixit vſum coniugalem, ſed naturalem eum volens in-
telligi, qui fit membris ad hoc creatis, vt per ea poſsit
ad generãdum ſexus vterque miſceri, Ac per hoc cum
eiſdem membris etiam meretrici quiſque miſcetur, na-
turalis eſt vſus, nec tamen laudabilis ſed culpabilis. Ab
ea vero parte corporis, quæ nõ ad generandum eſt in-
ſtituta, ſi & coniuge quiſque vtatur, contra naturam eſt
& flagitioſum. Denique prius idem Apoſtolus de fœ-
minis dixit, nam fœminæ eorum immutauerunt natu-
ralem vſum, in vſum qui eſt contra naturam. Deinde
maſculis in maſculos turpitudinem operantibus reli-
cto vſu fœmineo naturali, nõ ergo iſto nomine, id eſt,
vſu naturali, coniugalis eſt laudata commixtio, ſed im- M
mundiora & ſceleratiora flagitia denotata ſunt, quàm
ſi & illicite fœminis, ſed tamen naturaliter vterentur.

Panem vero & vinum ſic non reprehendimus Cap.XXI.
propter luxurioſos & ebrioſos, quo modo nec aurum
propter cupidos & auaros. Quocirca commixtionem
quoq; honeſtam coniugũ non reprehendimus propter
pudendam corporum libidinem. Illa enim poſſet eſſe
nulla præcedẽte perpetratione peccati, de qua nõ eru-
beſcerent coniugati, hæc autem exorta eſt poſt pecca- Gene.3.
tum, quam coacti ſunt velare confuſi, Vnde remanſit
poſterioribus coniugatis, quanuis hoc malo bene & li-
cite vtẽtibus, in eiuſmodi opere humanum vitare con-
ſpectum, atque ita cõfiteri quod pudẽdum eſt, cum de- σκληρὸν.
beat neminem pudere quod bonum eſt. Sic inſinuãtur
hæc duo, & bonum laudandæ coniũctionis, vnde filij
generentur, & malũ pudendæ libidinis vnde qui gene-
rantur regenerãdi ſunt, ne damnentur. Proinde pudẽ-
da libidine, qui licite concumbit, malo bene vtitur: qui
autẽ illicite, malo male vtitur. Rectius enim accepit no-
men mali quàm boni, quod erubeſcũt & mali & boni.
Meliuſq;

Rom.7. Meliúſque credimus ei qui dicit, Scio quia non habitat
A in me, hoc eſt, in carne mea bonum: quàm huic qui di-
cit hoc bonum: vnde ſi confunditur, cõfitetur malum,
ſi autem non confunditur, addit impudentiã peius ma-
lum. Rectè igitur diximus, Ita nuptiarum bonum malo
origioali quod inde trahitur non poteſt accuſari, ſicut
adulteriorum malum bono naturali, quod inde naſci-
tur, non poteſt excuſari, quoniam natura humana quæ
naſcitur, vel de coniugio, vel de adulterio, dei opus eſt.
Quæ ſi malum eſſet, non eſſet generãda: ſi malum non
haberet, non eſſet regeneranda. Atque vt ad vnum ver-
bum vtrunque concludam, natura humana ſi malum
eſſet, ſaluanda non eſſet: ſi ei mali nihil ineſſet, ſaluanda
non eſſet. Qui ergo dicit eam bonum non eſſe, bonum
negat conditæ creatorem. Qui vero negat ei malum
ineſſe, miſericordem viciatæ inuidet ſaluatorem. Qua-
propter in hominibus naſcentibus neq; excuſanda ſunt
adulteria per bonum, quod inde à cõditore bono crea-
tum eſt, nec accuſanda coniugia per malum, quod ibi à
Cap. XXII. miſericorde ſaluatore ſanandum eſt. Oſtende, in-
quit, ſine commixtione nuptias corporales. Non oſten-
do ego nuptias corporales ſine commixtione, ſed nec
B ipſe oſtendit eandem commixtionem ſine confuſione.
In paradiſo autem ſi peccatum non præceſsiſſet, non
eſſet quidem ſine vtriuſque ſexus commixtione gene-
ratio, ſed eſſet ſine confuſione commixtio. Eſſet quippe
in coëundo tranquilla mẽbrorum obedientia, non pu-
denda carnis concupiſcentia. Proinde coniugium bo-
nũ eſt, vnde ordinate ſeminatus naſcitur homo & fru-
ctus cõiugij bonus eſt, quod eſt ipſe qui ita naſcitur ho-
mo, ſed peccatum malum eſt, cum quo naſcitur omnis
Rom.5. homo. Deus quippe fecit, & facit hominem, ſed per v-
num hominem peccatum intrauit in mundum, & per
peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſijt, in
Ca. XXIII. quo omnes peccauerunt. Nouo, inquit, genere diſ-
ſerendi & catholicum te profiteris, & Manichæo pa-
trocinaris, dicendo nuptias, & magnum bonum & ma
Auguſtin. gnum malum. Prorſus quid loquatur ignorat, ſiue
ignorare ſe ſimulat. Aut enim non intelligit, aut non
vult intelligere quid dicamus. Sed ſi nõ intelligit, præ-
occupatione impeditur erroris. Aut ſi non vult quid di
camus intelligere, peruicaciæ vicium eſt, quo ſuum de-
fendit errorẽ. Et Iouinianus qui paucos ante annos no
uellam conatus eſt hæreſim cõdere, Manichæis patro-
C cinari dicebat catholicos, quòd aduerſus eum ſanctam
virginitatem nuptiis præferebant. Sed reſponſurus eſt
iſte, non ſe quod Iouinianus de indifferẽtia nuptiarum
virginumq; ſentire. Nec ego id dico quod illi hoc ſen-
tiant, veruntamen per Iouinianum catholicis Mani-
chæos obiicientem non eſſe hoc nouum, noui hæretici
recognoſcãt. Nos itaque nuptias bonum dicimus eſſe,
non malum. Sed ſicut Arriani Sabellianos nos eſſe cri
minantur, quãuis non dicamus vnum eundèmque eſſe
patrem & filium & ſpiritum ſanctum, quod Sabelliani
dicunt, ſed dicamus vnam eandemq; eſſe naturam pa-
tris & filij & ſpiritus ſancti, quod catholici dicunt, ita
Pelagiani nobis Manichæos obiiciunt, quamuis nos di-
camus malum eſſe nuptias quod dicunt Manichæi, ſed
dicamus malum primis hominibus, id eſt primis con-
iugibus accidiſſe, & inde in omnes homines pertrãſiſ-
ſe, quod dicunt catholici. Sed ſicut Arriani dum Sabel-
lianos fugiunt, in peius aliquid inciderunt, quia trinita-
tis auſi ſunt nõ perſonas diſcernere, ſed naturas, ita Pe-
lagiani dum Manichæorũ peſtem in peruerſum vitare
conantur, de nuptiarum fructu, ipſis Manichæis con-

uincũtur pernicioſiora ſentire, credẽdo paruulos Chri D
ſto medico non egere. Definis, inquit, hominem Ca. XXIIII
ſi de fornicatione naſcatur reum non eſſe: ſi de coniu- Iulianus.
gio, innocentem non eſſe. Huc enim peruenit quod di
xiſti, bonum naturale de adulteriis poſſe ſubſiſtere, ma-
lum originale etiã de coniugio trahi. Fruſtra om- Auguſtin.
nino conatur apud intelligentem lectorem, quæ ſunt
recta peruertere, Abſit enim vt dicamus hominem ſi de
fornicatione naſcatur reum non eſſe, Sed dicimus ho-
minem, ſiue de coniugio, ſiue de fornicatione naſcatur
bonum aliquod eſſe, propter authorem naturæ deum:
malum aliquod trahere, propter originale peccatum.
Quod ergo dicimus bonum naturale etiam de adulte-
riis poſſe ſubſiſtere, malum autẽ originale etiam de cõ-
iugio trahi, non huc peruenit quod ille conatur addu-
cere, non naſci reum de adulteriis, nec innocentem de
nuptiis, ſed ex vtroque reum generatione factũ, prop-
ter originale delictum, & vtrunque regeneratione ab-
ſoluendum, propter naturæ bonum. Vnum ex his, Cap. XXV.
inquit, verum eſt, alterum falſum. Huic eadem breuita-
te reſpondeo. Imò vtrũque verum eſt, neutrum falſum.
Verum eſt, inquit, quòd adulteriorum culpam homo
qui inde naſcitur, non poteſt excuſare, quia quod adul- E
teri fecerunt, ad vicium pertinet volũtatis, quòd autem
genuerunt, ad laudem ſpectat fœcunditatis: quia ſi quis
furtiuum triticum ſerat, non naſcitur meſsis obnoxia.
Vitupero itaque, inquit, furem, ſed laudo ſegetem, In-
nocentem pronuncio, qui naſcitur ex generoſitate ſe-
minum dicente Apoſtolo, Deus illi dat corpus prout 1. Cor. 15.
vult, & vnicuique ſeminum proprium corpus, cõdem-
no vero flagitioſum, qui ex propoſiti peruerſitate pec-
cauit. Ad hæc adiungit & dicit, Prorſus autem ſi Ca. XXVI.
malũ de nuptiis trahitur, accuſari poſſunt, excuſari non
poſſunt. Quia & in diaboli iure opus earum fructumq;
conſtituis, quia omnis cauſa mali, expers boni eſt. Ho-
mo autem, inquit, qui de nuptiis naſcitur, non crimini-
bus, ſed ſeminibus imputatur. Seminum vero cauſa in
conditione corporum eſt, quibus corporibus qui male
vtitur boni meritum non genus ſauciat, Liquido igitur,
inquit, claret bonum non eſſe cauſam mali. Si ergo, in-
quit, trahitur & de nuptiis originale malum cauſa ma-
li eſt conuentio nuptiarum, Et neceſſe eſt malum eſſe
per quod & ex quo malus fructus apparuit, dicente do-
mino in Euangelio, Ex fructibus ſuis arbor cognoſci- Matt. 7.
tur. Quo modo, inquit, tu audiendus putaris, qui dicis F
bonum eſſe coniugium, de quo nihil aliud quàm ma-
lum prodire definis? Conſtat igitur mala*† eſſe cõiugia *†al. rea.
ſi peccatum inde originale deducitur, nec poſſe defen-
di, niſi fructus eorum innocẽs approbetur. Defendun-
tur autẽ & bona pronunciantur, fructus ergo approba-
tur innocuus. Ad hæc reſponſurus, prius volo eſſe Auguſt.
intentum lectorem, nihil agere iſtum niſi vt ſaluator
non ſit paruulis neceſſarius, quos peccata prorſus à qui-
bus ſaluentur negat habere. Hæc tanta peruerſitas & tã-
tæ inimica gratiæ dei, quæ data eſt per Ieſum Chriſtum
dominum noſtrum, qui venit quærere & ſaluare quod Luca 19.
perierat, inſinuare ſe nititur cordibus parum intelli-
gentium, laude operum diuinorum, hoc eſt, laude na-
turæ humanæ, laude ſeminis, laude nuptiarum, laude
vtriuſque ſexus commixtionis, laude fœcunditatis, quæ
omnia bona ſunt. Nolo enim dicere laude libidinis,
quia eam & ipſe nominare confunditur, vt aliud ali-
quid, nõ ipſam laudare videatur, Ac per hoc mala quæ
acciderunt naturæ, non diſcernendo ab ipſius bonitate
naturæ, non eam quia falſum eſt, oſtẽdit ſanam, ſed ſa-
nari

G nari non permittit ægrotam. Et ideo illud quod dixi-
mus, quòd adulteriorum culpam, bonũ quod inde na-
ſcitur, id eſt, homo non poteſt excuſare, verum eſſe cõ-
cedit, & hoc vnde nulla inter nos quæſtio eſt, etiam ſi-
militudine furis furtiuum triticum ſeminantis, de quo
vtique bona meſsis naſcitur, aſtruit & confirmat vt po-
teſt. Illud autem alterum quod diximus nuptiarum bo-
num malo originali quod inde trahitur, nõ poteſt ac-
cuſari, non vult conſentire quod verum ſit, quia ſi con-
ſenſerit, non Pelagianus hæreticus, ſed Chriſtianus ca-
tholicus erit. Prorſus, inquit, ſi malum de nuptiis tra-
hitur, accuſari poſſunt, excuſari non poſſunt, & in dia-
boli iure opus earum fructúmque conſtituis, quia om-
nis cauſa mali, expers boni eſt. Et ad hoc cætera attexit,
vt probet cauſam mali bonam eſſe non poſſe, & ideo
nuptias quia bonum ſunt, cauſam mali non eſſe, ac per
hoc de illis peccatorem, qui neceſſarium habeat Salua-
torem naſci omnino non poſſe: quaſi nos nuptias cau-
ſam dicamus eſſe peccati, quamuis homo qui ex illis na-
ſcitur, non naſcatur ſine peccato. Nuptię quidem inſti-
tutę ſunt cauſa generandi, non peccandi, propter quod
Gene. 1. illa à domino eſt benedictio nuptiarum, Creſcite &
H multiplicamini & replete terram. Peccatum autẽ quod
à naſcentibus trahitur, non ad nuptias pertinet, ſed ad
malum quod accidit hominibus, quorum coniunctio-
ne ſunt nuptiæ. Nam malum pudendæ libidinis, & po-
teſt eſſe ſine nuptiis, & potuerunt eſſe nuptiæ ſine illo,
ad conditionem autem corporis pertinet, non vitæ il-
lius ſed mortis huius, vt nunc nuptiæ non poſsint eſſe
ſine illo, quãuis ipſum poſsit eſſe ſine illis. Nam vtique
ſine nuptiis eſt pudenda carnis concupiſcentia, quãdo
adulteria & quæque ſtupra atque immunda commit-
tit, longe contraria pudiciciæ nuptiarum, aut quando
nulla iſta committit, quia homo nulla cõſenſione per-
mittit, & tamen ſurgit & mouetur, & mouet, & plerun-
que in ſomnis ad ipſius operis ſimilitudinem, & ſuę mo
tionis peruenit finem. Hoc ergo malum nec in ipſis
nuptiis malum eſt nuptiarum, ſed habent illud in cor-
pore mortis huius paratum etiam ſi nolint, ſine quo nõ
poſſunt implere quod volunt. Non igitur ab earum in-
ſtitutione, quæ benedicta eſt ad eas venit, ſed ab eo qđ
Rom. 5. ex vno homine peccatum intrauit in mundum, & per
peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in
quo omnes peccauerunt. Quid eſt ergo quod ait, Ex
Matt. 7. fructibus ſuis arbor cognoſcitur, quia hoc in Euange-
I lio dixiſſe dominum legimus, nunquid inde dominus
loquebatur, & non potius de duabus voluntatibus ho-
minũ bona ſcilicet & mala, iſtam bonam, illam malam
arborem dicens, quia de bona volũtate bona opera na-
ſcuntur, & mala de mala, nec poſſunt bona de mala, &
mala de bona? Quod ſi nuptias tanquam arborem bo-
nam ſecundum iſtam quam commemorauit Euange-
licam ſimilitudinem poſuerimus, profecto ex cõtrario
fornicationem poſituri ſumus arborem malã. Quam-
obrem ſi homo ita dicitur fructus nuptiarum, tanquam
bonus ex arbore bona, procul dubio naſci homo de for
nicatione non debuit, Mala quippe arbor bonos fru-
ctus non facit. Porrò ſi dixerit, non illic arboris loco
ponendum eſſe adulterium, ſed naturam potius huma-
nam, de qua naſcitur homo, ita etiam hic non erit ar-
bor connubiũ, ſed natura humana, de qua naſcitur ho-
mo. Nihil proinde valet ad iſtam quæſtionem ſimili-
tudo illa Euangelica, quia non ſunt nuptiæ cauſa pec-
cati, quod trahitur à naſcente, & expiatur in renaſcen-
te, ſed voluntarium peccatum hominis primi, origina-
lis eſt cauſa peccati. Dicis iterum, inquit, Nam ſicut K
peccatum, ſiue hinc, ſiue inde à paruulis trahatur, opus
eſt diaboli, ſic homo ſiue hinc ſiue inde naſcatur, opus
dei eſt. Et dixi hoc, & veriſsime dixi, Et ſi non Pelagia-
nus ſed catholicus eſſet, nihil aliud & ipſe in catholica
diceret. Quid eſt ergo quod quęrit à nobis, per quid *Ca. XXVII*
peccatum inueniatur in paruulo, vtrum per voluntatẽ,
an per nuptias, an per parentes? Sic enim loquitur, &
tanquam ad omnia iſta reſpondet, & à peccato quaſi
cuncta illa purgando nihil vult remanere, vnde pecca-
tum inueniatur in paruulo. Verba denique iam ipſa eius
attende. Per quid igitur, inquit, peccatum inuenitur in *Iulianus.*
paruulo? Per voluntatem? Nulla in eo fuit. Per nuptias?
Sed hæc pertinent ad opus parentum, quos in hoc actu
non peccaſſe præmiſeras, ſed quantum ex conſequen-
tibus apparet, non hoc vere conceſſeras. Ipſæ ſunt igi-
tur execrandæ nuptiæ, inquit, quæ cauſam fecerunt ma
li, ſed illę ſolæ opus indicant perſonarum. Parentes igi-
tur qui conuentu ſuo cauſam fecẽre peccato, iure dam-
nabiles ſunt. Ambigi ergo, inquit, iam non poteſt, ſi
tuam ſequamur ſententiam, coniuges æterno ſupplicio
mancipari, quorum labore actum eſt, vt ad domina-
nim exercendum in homines diabolus perueniret. Et L
vbi eſt quod pauloante hominem opꝰ dixeras dei, quia
ſi per originem malum in hominibus, per malum ius
diaboli in homines, diabolum dicis authorem eſſe ho-
minum à quo eſt origo naſcentium? Si autem credis à
deo hominem fieri & eſſe coniuges innocentes, vide
quàm ſtare nõ poſsit trahi ex his originale peccatum.
Ad omnia iſta huic reſpondit Apoſtolus, qui ne- *Auguſtin.*
que voluntatem arguit paruuli, quæ propria nondum
eſt in illo ad peccandum: neque nuptias inquantum
nuptiæ ſunt, quæ habent à deo non ſolũ inſtitutionem,
verumetiam benedictionem: neque parentes inquan-
tum parentes ſunt, inuicem licite atque legitime ad pro-
creandos filios coniugati, Sed per vnum hominem, in- *Roma. 5.*
quit, peccatum in hunc mundum intrauit, & per pec-
catum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in
quo omnes peccauerũt. Quod iſti ſi catholicis auribus
mentibúſque perciperent, aduerſus fidem gratiámque
Christi rebelles animos non haberent, neque conaren-
tur inaniter ad ſuum proprium & hæreticum ſenſum,
hæc Apoſtolica verba tam dilucida, & tam manifeſta
conuertere, aſſerentes hoc ideo dictum eſſe, quòd Adã
peccauerit primum, in quo de cætero quiſquis peccare M
voluerit, peccandi inuenit exemplum, vt peccatum ſci-
licet non generatione ab illo vno in omnes homines,
ſed illius vnius imitatione tranſiret, Cum profecto ſi
Apoſtolus imitationem hic intelligi voluiſſet, non per
vnum hominẽ, ſed per diabolum potius in hunc mun-
dum peccatum intraſſe, & per omnes homines pertrãſ-
iiſſe dixiſſet, De diabolo quippe ſcriptum eſt, Imitantur *Sap. 2.*
autem eum, qui ſunt ex parte ipſius. Sed ideo per vnum
hominem dixit, à quo generatio vtique hominum cœ-
pit, vt per generationem doceret iſſe per omnes origi-
nale peccatum. Quid autem aliud indicant etiam ſe-
quentia verba Apoſtolica? Cum enim hoc dixiſſet, ad-
iunxit, Vſque enim ad legem peccatum in mũdo fuit, id *Rom. 5.*
eſt, quia nec lex potuit auferre peccatum. Peccatum au-
tem, inquit, nõ deputabatur cum lex nõ eſſet. Erat ergo,
ſed non deputabatur, quia non oſtẽdebatur quod depu
taretur. Sicut enim alibi dicit, per legem cognitio pec- *Rom. 3.*
cati, ſed regnauit, inquit, mors ab Adam vſque ad Moy- *Rom. 5.*
ſen: hoc eſt quod ſuprà dixerat, vſque ad legem: non vt
à Moyſe deinceps non eſſet peccatum, ſed quia nec per

Moyſem

A Moyſem lex data regnum potuit mortis auferre, quæ non regnat vtique niſi per peccatum. Regnum porrò eius eſt, vt hominem mortalem in ſecūdam etiam quæ ſempiterna eſt præcipitet mortem. Regnauit autem,
1.Cor.15. In quibus? In his, inquit, qui non peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, qui eſt forma futuri. Cuius futuri, niſi Chriſti? Et qualis forma, niſi à contrario? Quod etiam alibi breuiter dicit, Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabūtur. Sicut in illo illud, ita & in iſto iſtud. Ipſa eſt forma, ſed hæc forma non omni ex parte conformis eſt,
Roma.5. vnde hic Apoſtolus ſecutus adiunxit, Sed non ſicut delictum, ita eſt & donatio. Si enim ob vnius delictum multi mortui ſunt, multo magis gratia dei, & donū in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti, in multos abundauit. Quid eſt, multo magis abundauit: niſi quia omnes qui per Chriſtum liberantur, temporaliter propter Adam moriuntur: propter ipſum autem Chriſtum ſine fine victuri ſunt? Et non, inquit, ſicut per vnum hominem peccantem, ita eſt & donum. Nam iudicium quidem ex vno in cōdemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Ex vno ergo quid, niſi
B delicto? quia ſequitur, gratia autem ex multis delictis. Dicant iſti quo modo ex vno delicto in cōdemnationem, niſi quia ſufficit ad cōdemnationem etiam vnum originale peccatum, quod in omnes homines pertrāſiit? Gratia vero ideo ex multis delictis in iuſtificationem, quia non ſolum illud vnum ſoluit, quod originaliter trahitur, ſed etiam cætera, quæ in vnoquoque homine motu propriæ voluntatis adduntur. Si enim ob vnius delictum mors regnauit per vnum, multo magis qui abundantiam gratiæ & iuſticiæ accipiunt, in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum. Itaque ſicut per vnius delictum in omnes homines ad condemnationem, ita & per vnius iuſtificationem in omnes homines ad iuſtificationem vitæ. Adhuc permaneant in vanitate mentis ſuæ, & dicant vnum hominem non propaginem traieciſſe, ſed exemplum præbuiſſe peccati. Quo modo ergo per vnius delictū in omnes homines ad condemnationem, & non potius per multa ſua cuiuſque delicta, niſi quia etiam ſi illud vnum ſit tantum, idoneum eſt perducere ad condēnationem, etiam nullis additis cæteris, ſicut perducit paruulos morientes qui ex Adam naſcuntur, niſi in Chriſto renaſcantur?
C Quid ergo à nobis quærit iſte, qui nō vult ab Apoſtolo audire, per quid peccatū inueniatur in paruulo, vtrum per voluntatem, an per nuptias, an per parentes? Ecce audiat per quid, audiat & taceat, per quid peccatum inueniatur in paruulo, Per vnius delictum, inquit Apoſtolus, in omnes homines ad condemnationem. Omnes autem dixit ad condēnationem per Adam, & omnes ad iuſtificationem per Chriſtum: cum vtique non omnes eos qui moriuntur in Adam, transferat Chriſtus ad vitam, ſed omnes dixit atque omnes, quia ſicut ſine Adam nullus ad mortem, ita ſine Chriſto nullus
De natura & gratia contra Pelagianos, ca. 41. ad vitam. Sicut dicimus de literarum magiſtro, ſi in ciuitate ſolus eſt, omnes iſte hic literas docet, non quia omnes diſcunt, ſed quia nemo niſi ab ipſo. Deniq; autē quos omnes dixerat, multos poſtea dixit, eoſdem ipſos tamen omnes multoſq; ſignificans. Sicut enim, inquit, per inobediētiam vnius hominis peccatores conſtituti
Rom.5. ſunt multi, ita & per vnius obedientiā iuſti conſtituentur multi. Adhuc quærat per quid peccatum inueniatur
Ibidem. in paruulo. Reſpondeant ei paginæ ſanctæ, Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, D in quo omnes peccauerunt. Ob vnius delictum multi mortui ſunt, iudicium ex vno in condemnationem: ob vnius delictum mors regnauit per vnum, & per vnius delictum in omnes homines in condemnationem: per vnius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi. Ecce per quid delictum inuenitur in paruulo. Iam credat originale peccatum, ſinat venire paruulos vt ſaluentur, ad Chriſtum.

Quid eſt quod dicit, Non peccat *C.XXVIII. Iulianus.* iſte qui naſcitur, non peccat ille qui genuit, non peccat iſte qui condidit, per quas rimas inter tot præſidia innocentiæ, peccatum fingis ingreſſum?

Quid quæ- *Auguſtin.* rit latentem rimam, cum habeat apertiſsimam ianuam? Per vnum hominem, ait Apoſtolus, per vnius delictum ait Apoſtolus, per inobedientiam vnius hominis ait Apoſtolus, Quid quærit amplius? Quid quærit apertius? quid quærit inculcatius? Si peccatum, inquit, ex voluntate eſt, mala voluntas quæ peccatum facit, ſi ex natura, mala natura. Cito reſpondeo, Ex voluntate peccatum eſt. Quærit forte, vtrum & originale peccatum. Reſpondeo prorſus & originale peccatum, quia & hoc ex voluntate primi hominis ſeminatum eſt, vt & in illo eſſet, & in omnes tranſiret. Sed quod ſecutus adiun- E xit, Si ex natura, mala natura, quæro ab illo vt ſi poteſt reſpondeat, Sicut manifeſtum eſt, ex voluntate mala tāquam ex arbore mala, fructus eius fieri omnia opera mala, ſic ipſam voluntatem malam, id eſt, fructuum malorum, arborem malam vnde dicat exortam, Si ex angelo, quid erat ipſe angelus, niſi bonum opus dei? Si ex homine, quid erat ipſe homo, niſi bonum opus dei? Imò quia voluntas mala, angeli ex angelo, ex homine homini orta eſt, quid erant hæc duo antequā in eis iſta mala orirentur, niſi bonum opus dei, & bona atque laudanda natura? Ecce ergo ex bono oritur malū, nec fuit omnino vnde oriri poſſet, niſi ex bono, ipſam dicam voluntatem malā, quam nullum præceſsit malum, non opera mala, quæ non ſunt niſi ex voluntate mala, tanquam ex arbore mala, nec ideo tamen potuit ex bono oriri volūtas mala, quia bonum factum eſt à deo bono, ſed quia de nihilo factum eſt, nō de deo. Quid ergo eſt quod dicit, ſi natura opus eſt dei, per opus dei opus diaboli tranſire non ſinitur? Nōnne opus diaboli, quando primum in angelo, qui diabolus factus eſt, ortum eſt, in opere dei ortum eſt? Quapropter ſi malū quod omnino nuſquā erat, in dei opere oriri potuit, cur malum quod F alicubi iam erat per opus dei tranſire non potuit, præſertim cum ipſo verbo vtatur Apoſtolus dicens, Et ita in omnes homines pertranſiit? Nunquid homines non ſunt opus dei? Pertranſiit ergo peccatum per homines, hoc eſt opus diaboli per opus dei, Atque vt alio modo idipſum dicam, quia diaboli opus, id eſt, peccatum per ipſum diabolum exortum, quia factura vel opus eſt dei, per aliud opus dei, id eſt, hominem pertranſiit opus operis dei per opus dei. Et ideo deus eſt ſolus immutabilis & potentiſsimę bonitatis, qui & antequā eſſet vllum malum, bona opera fecit omnia, & de malis quæ in bonis ab eo factis orta ſunt, bene operatur per omnia.

In vno, inquit, homine iure vituperatur intentio, & *Ca.XXIX. Iulianus.* origo laudatur, quia duo ſunt quæ contrariis applicentur: in paruulo autem vnum eſt natura tantum, quia voluntas non eſt, Illud ergo vnum, inquit, aut deo aſcribitur, aut dæmoni. Si natura, inquit, per deum eſt, non poteſt in ea eſſe originale malum. Si à diabolo, nihil erit per quod homo diuino operi vindicetur. Perfecte itaque Manichæus eſt, qui malum originale defendit.

Audiat

G Audiat potius aduerſum iſta quod verum eſt, In
Auguſtin. vno homine iure vituperatur intenno,& natura lauda-
tur,quia duo ſunt quæ contrariis applicentur,ſed etiam
in paruulo,non vnum eſt tantum,id eſt, natura, in qua
creatus eſt homo à deo bono: habet enim & vicium
quod per vnum in omnes homines pertranſiit, ſicut
ſapit Apoſtolus,nō ſicut deſipit Pelagius, vel Celeſtius,
vel eorum quicunq; diſcipulus.Horum itaque duorum
quæ in paruulo eſſe diximus, vnum aſcribitur deo, al-
terum diabolo. Et quod vtrunque propter vnum ho-
rum,id eſt, propter vicium ſubiicitur poteſtati diaboli,
ideo non eſt incongruum, quia non fit ipſius diaboli
poteſtate,ſed dei.Subiicitur autem vicium vicio, natu-
ra naturæ,quia & in diabolo vtrunque eſt,vt cum dile-
cti & electi de poteſtate tenebrarum eruuntur, cui iure
ſubduntur, appareat quid donetur iuſtificatis bonis à
deo,bona bene operāte de malis. Quod autem iſte ſibi
quaſi religioſe dicere viſus eſt, Si natura per deum eſt,
non poteſt in ea eſſe originale malum: nonne religio-
ſius ſibi alius videretur dicere, ſi natura per deum eſt,
non poteſt in ea oriri vllum malum: & tamen falſum
eſt,hoc enim Manichæi aſſerere voluerūt, & non crea-
H turam dei factam de nihilo,ſed ipſam naturam dei ma-
lis omnibus implere conati ſunt. Non enim ortum eſt
malum niſi in bono, nec tamen ſummo & immutabili
quod eſt natura dei, ſed facto de nihilo per ſapientiam
dei.Eſt itaque per quod homo diuino operi vēdicetur,
quia non eſſet homo, niſi diuino opere crearetur: ma-
lum autem non eſſet in paruulis, niſi voluntate primi
hominis peccaretur,& ex origine viciata, peccatū ori-
ginale traheretur. Non ergo ſicut iſte ait, perfecte Ma-
nichæus eſt, qui malum originale defendit, ſed perfe-
cte Pelagianus eſt, qui malum originale non credit.
Neque enim ex quo eſſe cœpit Manichæi peſtilentioſa
doctrina,ex illo cœperunt in Eccleſia dei, paruuli bap-
tizandi exorcizari & exufflari, vt ipſis myſteriis oſten-
derentur non eos in regnum Chriſti niſi erutos à tene-
brarum poteſtate transferri. Aut quando in libris Ma-
nichæi legitur, quòd venerit filius hominis quærere &
Lucæ 19. ſaluare quod perierat? Aut quòd per vnum hominem
Rom.5. peccatum in hunc mundum intrauit: & cætera ad eā-
dem ſententiam pertinentia, quæ ſupra commemora-
Exo.20. uimus? Aut quòd reddit deus peccata patrum in filios:
Pſal.50. aut quod in Pſalmo ſcriptum eſt, Ego in iniquitatibus
143. & 38. conceptus ſum, & in peccatis mater mea in vtero me
I aluit:aut, Homo vanitati ſimilis factus eſt,dies eius ve-
lut vmbra prætereunt: aut, Ecce veteres poſuiſti dies
meos, & ſubſtantia mea quaſi nihil ante te eſt, verun-
tamen vniuerſa vanitas,omnis homo viuens:aut quod
Rom.8. Apoſtolus dicit, Omnis creatura vanitati ſubiecta eſt?
Eccles.1. Aut in libro Eccleſiaſte, Vanitas vanitatum, & omnia
vanitas:quæ abūdantia eſt homini in omni labore ſuo,
quem ipſe laborat ſub Sole? Aut in libro Eccleſiaſtico,
Eccli.40. Iugum graue ſuper filios Adam à die exitus de ventre
matris eorum vſque in diem ſepulturæ in matrem om-
1.Cor.15. nium?Aut quod dicit Apoſtolus,In Adam omnes mo-
riuntur:Aut quod dicit ſanctus Iob,vbi de peccatis ſuis
Iob.14. loquitur, Homo enim natus ex muliere, breuis vitæ &
plenus iracundiæ, ſicut flos fœni decidit, fugit autem
ſicut vmbra & non ſtabit, nōnne & huius curam feci-
ſti, & hūc feciſti intrare in conſpectu tuo in iudicium?
Iob.15. Quis enim erit mundus à ſordibus? ne vnus quidem,
etiam ſi vnius diei fuerit vita eius ſuper terram? Quas
enim dixerat ſordes, quia peccata intelligi voluit, ipſa
lectio indicat,vbi prorſus vnde loquatur apparet. Vn-
de eſt & illud apud Prophetam Zachariā, vbi aufertur K
à ſacerdote veſtis ſordida,& dicitur ei,Ecce abſtuli pec *Zacha.3.*
cata tua. Puto quòd iſta omnia & cætera huiuſmodi,
quæ indicant omnem hominē ſub peccato & maledi-
cto naſci,non leguntur in tenebris Manichęorum,ſed
in luce catholicorum. Quid autem dicam de ipſis diui-
narum ſcripturarū tractatoribus, qui in catholica Ec-
cleſia floruerūt? quo modo hæc non in alios ſenſus co-
nati ſunt vertere, quoniam ſtabiles erant in antiquiſſi-
ma & robuſtiſſima fide,non autem nouino moueban-
tur errore. Quos ſi colligere, & eorum teſtimoniis vti
velim, & nimis longum erit, & de canonicis authori-
tatibus,à quibus nō debemus auerti, minus fortaſſe vi-
debor pręſumpſiſſe quàm debui. Veruntamen vt omit-
tam beatiſſimum Ambroſium, cui Pelagius, ſicut iam *Ambroſ.*
commemoraui, tam magnum integritatis in fide per-
hibuit teſtimonium, qui tamen Ambroſius nihil aliud
defendit in paruulis, vt haberēt neceſſarium medicum
Chriſtum,niſi originale peccatum. Nūquid & glorio-
ſiſſimæ coronæ Cyprianus dicetur ab aliquo, non ſo- *Cyprianus.*
lum fuiſſe, ſed vel eſſe potuiſſe Manichæus cum prius
iſte ſit paſſus, quàm illa in orbe Romano peſtis appa-
ruit, & tamen in libro de baptiſmate paruulorum, ita L
defendit originale peccatum,vt propterea dicat, & an-
te octauum diem ſi neceſſe ſit, paruulū baptizari opor-
tere, ne pereat anima eius. Quem tanto vult intelligi
ad indulgentiam baptiſmi facilius peruenire, quanto
magis ei dimittuntur non propria, ſed aliena peccata.
Hos iſte audeat dicere Manichæos, & antiquiſſimam
Eccleſiæ traditionem iſto nefario crimine aſpergat,
qua exorcizantur, & vt dixi,exufflantur paruuli, vt in
regnum Chriſti à poteſtate tenebrarum,hoc eſt diabo-
li & angelorum eius eruti transferantur. Nos autem pa
ratiores ſumus cum iſtis viris, & cum Eccleſia Chriſti
in huius fidei antiquitate firmata,quęlibet maledicta &
contumelias perpeti,quàm Pelagiani cuiuſlibet eloquij
prædicatione laudari. Ais iterum, inquit, & dicis, *Cap. XXX.*
Nulla eſſet concupiſcentia, niſi homo antè peccaſſet, *Iulianus.*
nuptiæ vero eſſent etiam ſi nemo peccaſſet. Non *Auguſtin.*
dixi,nulla eſſet concupiſcentia,quia eſt & gloriãda
concupiſcentia ſpiritalis, qua concupiſcitur ſapientia,
ſed dixi nulla eſſet pudenda concupiſcentia. Relegan-
tur verba mea quæ etiam ipſe poſuit, vt quanta ab illo
fraude commemorentur appareat. Sed quo voluerit no
mine eam appellet, Illa dixi quòd non eſſet niſi homo M
antè peccaſſet, de qua erubuerunt in paradiſo, qui pu- *Gene.3.*
denda texerūt, quam nemo negat, quoniam peccatum
inobedientiæ præceſſerat,ideo ſubſecutam. Qui autem
vult intelligere quid ſenſerint, debet conſiderare quid
texerint. Succinctoria quippe ſibi de foliis ficulneis, nō
veſtimenta fecerunt, quæ ſuccinctoria Grece περιζώ-
ματα vocantur. Quid autē cooperiāt perizomata,om-
nibus notum eſt, quæ nonnulli Latini campeſtria ſunt
interpretati. Quis autem ignorat qui campeſtrantur,
quas partes corporis contegant? Has enim tegebāt Ro-
mani iuuenes,quando nudi exercebātur in campo,vn-
de hoc genus tegminis tale nomen accepit. Illæ er- *Ca.XXXI.*
go nuptiæ, inquit, quæ ſine concupiſcentia, ſine motu
corporum,ſine neceſſitate ſexuum, vt dicis,eſſe potue-
runt,à te pronunciantur laudabiles. Iſta vero coniugia
quæ nunc aguntur à diabolo eſſe definis inuenta. Illa
itaque,inquit,quæ inſtitui potuiſſe ſomnias, bona deli-
beras,Iſta vero de quibus dicit diuina ſcriptura, Relin- *Gene.2.*
quet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ,
& erunt duo in carne vna, profiteris mala diabolica,
morbum

A morbum poſtremo debere non coniugium nuncupa-
Auguſt. ri. Non eſt mirum ſi Pelagiani dicta noſtra in ſenſus
quos volũt detorquere conantur, quando de ſcripturis
ſanctis, non vbi obſcure aliquid dictum eſt, ſed vbi cla
ra & aperta ſunt teſtimonia, id facere cunſueuerunt,
more quidem hæreticorum etiam cæterorum. Quis e-
nim diceret ſine motu corporum, ſine neceſsitate ſexuũ
Gene.1. nuptias eſſe potuiſſe? Deus enim fecit ſexus, quia maſcu
lum & fœminam fecit eos, ſicut ſcriptum eſt, Vnde au-
tem fieri poſſet, vt qui fuerant coniungendi, & ipſa cõ-
iunctione generaturi, ſua corpora nõ mouerẽt, quãdo-
quidem nullus fit hominis ad hominem corporalis ac-
ceſſus ſi deſit corporis motus? Non ergo hic quęſtio eſt
de motu corporum, ſine quo non poſſent omoioo mi-
ſceri, ſed de pudẽdo motu genitalium, qui profecto nõ
eſſet, & tamen ſeminatrix commixtio nõ deeſſet, ſi ge-
nitalia non libidini, ſed voluntati ſicut cętera membra
ſeruirent. An non etiam nunc in corpore mortis huius
imperatur pedi, brachio, digito, labro, linguæ, & ad nu-
tum noſtrum continuo porriguntur? Humori denique
quod eſt mirabilius, in veſica intus poſito, qui & quan-
B do eius copia nos vrgemur, imperatur vt profluat, &
obtemperat. Imò ipſis abditis viſceribus & neruis, qui-
bus idem humor continetur, imperatur vt eum propel-
lant, exprimant, eiiciant, & ſi ſanitas adeſt, ſioe difficul-
tate ſeruiuot voluntati. Quanto ergo facilius atq; tran
quillius obedientibus genitalibus corporis partibus, &
ipſum membrum porrigeretur vt homo ſeminaretur,
niſi hominibus illis inobedietibus, membrorũ iſtorum
inobediẽtia iuſto ſupplicio redderetur. Quod ſuppliciũ
caſti ſentiunt, qui proculdubio mallent ſi poſſent, iubẽ-
te voluntate quàm pruriente voluptate filios ſeminare,
Immundi autem qui propter iſtum morbum, non ſo-
lum meretrices, verumetiam coniuges amant, de hoc
ſupplicio carnis, grauiore ſupplicio mentis exultant.
C.XXXII. Abſit ergo vt dicamus quod nos dicere iſte confin-
git, iſta coniugia quæ nunc aguntur à diabolo inuenta.
Prorſus ipſæ ſunt nuptiæ, quas ab initio deus inſtituit,
Hoc enim bonũ ſuum ad hominũ generationẽ inſtitu
tum etiã damoatis hominibus nõ detraxit, quibus non
detraxit ſenſus carnis & membra, proculdubio muoera
ſua, quãuis iam debita dãnatione moritura. Iſtæ, inquã,
C ſunt nuptiæ de quibus dictũ eſt, excepto quod hic figu-
Gene.2. ratum eſt magno illo Chriſti & Eccleſiæ ſacramento,
Ephe.5. Propter hoc relinquet homo patrẽ & matrem & adhę-
rebit vxori ſuę, & erũt duo io carne voa. Hoc enim an-
te peccatum dictũ eſt, & ſi nemo peccaſſet, ſine pudẽda
libidine poſſet fieri [in corpore vitæ illius.] Et nunc
quamuis ſine illa non fiat in. corpore mortis huius, ip-
ſum eſt tamẽ quod non ceſſat fieri, vt adhæreat homo
vxori ſuæ, & ſint duo in carne vna. Quamobrẽ & ſi di-
citur nũc alias eſſe nuptias, alias vero ſi nemo peccaſſet
eſſe potuiſſe, non ſecundũ earum naturã, ſed ſecundum
quandam in deterius mutatã dicitur qualitatem. Sicut
alius dicitur, quãuis idem ipſe ſit homo, qui mutauerit
vitam ſiue in melius ſiue in deterius. Aliud eſt enim iu-
ſtus, aliud peccator, quãuis idem ipſe ſit homo. Sic aliæ
nuptiæ ſine pudenda libidine, aliæ cum pudenda libidi
ne, cum tamẽ ſecundum conſtitutionẽ ſuam, qua legi-
time cõiungitur mulier viro, & fides carnalis debiti ab
adulterorũ peccato ſeruatur immunis, & hoc more le-
gitimo filij ſeminantur, eædem ſunt nuptiæ quas deus
inſtituit, quamuis diabolus noo ipſas, ſed homines ex
quib⁹ nuptiæ fiunt, antiqua peccati perſuaſione ſaucia-
uerit, inobedientiæ perſuadendo peccatum, cui per di-
uinum iudicium inobedientia membrorum reciproca D
redderetur, in qua coniugati, quãuis erubuerint nudi-
tatem ſuam, nuptiarum tamen à deo inſtitutã non om
nimodo potuerunt amittere bonitatem. Hinc iſte *C.XXXIII.*
pergit ab eis qui coniunguntur ad eos qui gignuntur,
propter quos in hac quæſtione tantis aduerſus nouos
hæreticos diſputatiooibus laboramus, & occulto dei
compulſus inſtinctu dicit aliquid, vbi totum iſtum no-
dum ſua confeſsione diſſoluit: volens enim nobis ma-
iorem inuidiam commouere, quia dicimus etiam de le
gitimis nuptiis ſub peccato paruulos oaſci, Illos ergo,
inquit, qui ounquam nati ſunt, bonos potuiſſe eſſe di-
cis, iſtos vero qui mundum impleuerunt, pro quibus
Chriſtus mortuus eſt diaboli opus, & de morbo natos,
& ab exordio reos definis. Probaui itaque, inquit, nihil
te aliud agere, quàm vt deum neges horum, qui ſunt,
hominum conditorem. Ego quidem conditorem *Auguſt.*
hominum omnium, quamuis omnes ſub peccato naſcã
tur & pereant niſi renaſcantur, non dico niſi deum. Vi
cium quippe inſemioatum eſt perſuaſione diaboli, per
quod ſub peccato nati ſunt, nõ natura condita qua ho
mines ſunt. Libido autem pudenda non moueat mem E
bra, niſi quando volumus, & nõ eſt morbus, Non de il-
la erubeſcat licitus & honeſtus coniugatorum concu-
bitus, vitando conſpectum & appetendo ſecretum, &
non eſt morbus. Non prohibeat Apoſtolus in hoc mor
bo poſsideri vxores, & nõeſt morb⁹. Quod enim Græ-
cus habet, ἐν πάθει ἐπιθυμίας, alij Latine iterpretati ſunt,
in morbo deſiderij vel concupiſcentiæ, alij vero in paſ
ſione concupiſcentiæ, vel ſi quo alio oıodo in aliis at-
que aliis codicibus inuenitur, ſed paſsio in lingua Lati-
na maxime vſu loquendi Eccleſiaſtico, non niſi ad vi-
tuperationem cõſueuit intelligi. Quodlibet autem de
pudeoda concupiſcentia carnis iſte ſentiat de paruulis,
pro quibus laboramus vt ſaluatore indigere credãtur,
ne ſine ſalute moriantur, attende quid dixerit, Verba *Iulianus.*
eius repeto: Illos ergo, inquit, qui nunquã nati ſuot, bo-
nos potuiſſe eſſe dicis, iſtos vero qui mundum imple-
uerunt, pro quibus Chriſtus mortuus eſt, diaboli opus
& de morbo natos, & ab exordio reos defiois. O ſi *Auguſt.*
nodũ ſoluat etiam contentionis, quo modo nodũ ſul-
uit iſtius quæſtionis. Nunquid enim ſe modo de maio-
ribus iſta locutum eſſe dicturus eſt? De paruulis agitur,
de naſcentibus agitur, de his nouis, quia rei ab exordio F
definiuntur à nobis, ab illo inuidia cõmouetur, quia eos
dicimus reos, pro quibus Chriſtus mortuus eſt. Cur er-
go ꝑ illis Chriſtus mortuus eſt, ſi nõ ſunt rei? Inde pror
ſus, inde obtinebunus cauſam, vnde excitandã putauit
inuidiã, Ipſe dicit, quo modo rei ſunt paruuli, pro qui-
bus Chriſtus mortuus eſt? Nos reſpõdemus, imò paruuli
quo modo rei nõ ſunt, pro quib⁹ Chriſtus mortuus eſt?
Iſta cõtrouerſia iudiceoı quærit, Iudicet ergo Chriſtus,
& cui rei mors eius profecerit ipſe dicat. Hic eſt, inquit, *Matth.26.*
ſanguis meus qui pro multis effundetur in remiſsio-
nem peccatorum. Iudicet cum illo & Apoſtolus, quia
& in Apoſtolo ipſe loquitur Chriſt⁹, clamat & dicit de
deo patre, Quia proprio filio non pepercit, ſed pro no- *Roman.8.*
bis omnibus tradidit eum. Puto quod ita dicat Chri-
ſtum traditum pro omnibus nobis, vt in hac cauſa par-
uuli non ſeparentur à nobis. Sed quid opus eſt hioc ſa-
tagere vnde nec iam iſte cõtendit, quãdoquidem, non
ſolum cõfitetur mortuũ fuiſſe etiam pro paruulis Chri-
ſtum, verumetiã inde nos arguit, quòd eoſdẽ paruulos
reos dicimus pro quibus mortuus eſt Chriſtus? Iam ita-
que Apoſtolus qui dixit pro nobis omnibus traditum

G Chriſtum, dicat etiã quare ſit pro nobis traditus Chri-
Roman. 4. ſtus. Traditus eſt, inquit, propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Si igitur ſicut iſte & confitetur & profitetur, & dicit & obiicit, in eis ſunt & paruuli pro quibus traditus eſt Chriſtus, & propter delicta noſtra traditus eſt Chriſtus, habẽt profecto & paruuli delicta originalia, p quibus traditus eſt Chri-
Matth. 19. ſtus. Habet quod in eis ſanet, qui ſicut ipſe ait, Non eſt opus ſanis medicus, ſed male habentibus. Habet cur eos
1. Timot. 1. ſaluos faciat, qui venit in mundum ſicut dicit Apoſtolus Paulus, peccatores ſaluos facere. Habet quod in eis remittat, qui ſanguinem ſe fudiſſe teſtatur in remiſsionem peccatorũ. Habet quod in eis ſoluat filius dei, qui
1. Ioan. 3. propterea venit ſicut dicit Apoſtolus Ioãnes, vt ſoluat opera diaboli, Habet propter quod eos quærat qui venit vt dicit, quærere & ſaluũ facere quod perierat. Hunc ergo paruulorum ſaluti inimicus eſt, qui eorum ſic aſ-
Luca. 14. ſerit innocentiam, vt ſauciatis & vulneratis neget ne-
Caput XXXIIII. ceſſariam medicinam. Iam quod ſequitur & adiungit attende. Si autem peccatum, inquit, per deum crea-
Iulianus. tum eſt, vnde homines naſcerentur, per diabolum au-
H tem vnde parentes commouerẽtur, aſcriberetur ſine dubio ſanctitas naſcentibus & culpa generantibus.

Auguſt. O, quia manifeſtiſsime nuptias damnat, amoueto hunc ſenſum precor de Eccleſiarum medio & vere cre-
Ioan. 1. dito, quia per Ieſum Chriſtum facta ſunt omnia, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Ita hoc dicit quaſi nos dicamus per diabolum aliquid ſubſtantiæ creatum in hominibus. Perſuaſit malum diabolus tanquam peccatum, nõ creauit tanquam naturam. Sed planè naturæ perſuaſit, qua homo natura eſt, & ideo eam perſuadẽdo viciauit. Qui enim vulnerat, non creat membra ſed vexat. Sed vulnera quæ corporibus infliguntur, membra faciũt claudicare, vel ægre moueri, non eam virtutem qua iuſtus eſt homo: vulnus autem quod peccatũ vocatur ipſam vitam vulnerat, qua recte viuebatur. Hoc vulnus autem tunc maius atq; altius diabolus inflixit, quàm ſunt iſta hominibꝰ nota peccata. Vnde illo magno peccato primi hominis, natura ibi noſtra in deterius commutata, non ſolum facta eſt peccatrix, verumetiam genuit peccatores, Et tamen ipſe lãguor quo bene viuendi virtus periit, non eſt vtique natura, ſed vicium, ſicut certe ma-
I la in corpore valetudo, non eſt vlla ſubſtantia vel natura, ſed vicium, & licet non ſemper, tamen plæruncq; malæ valetudines parentum ingenerãtur quodam modo, & apparent in corporibus filiorum. Hoc autem peccatum quod ipſum hominem in paradiſo in peius mutauit, quia multo eſt grauiꝰ quàm iudicare nos poſſumus, ab omni naſcenti trahitur, nec niſi in renaſcente remittitur, ita vt etiam de parentibus iam renatis, in quibus remiſſum atque tectum eſt, trahatur in reatum naſcentium filiorum, niſi & eos quos prima carnalis natiuitas obligauit, ſecunda ſpiritalis abſoluat. Cuius rei mirabilis, mirabile creator in oliua & oleaſtro produxit exemplum, vbi non ſolum ex oleaſtri, verumetiam ex oliuæ ſemine non niſi oleaſter exoritur. Quapropter quanuis & in omnibus natura generatis, gratia regeneratis, ſit iſta carnalis cõcupiſcentia repugnans legi mẽtis, tamẽ quia remiſſa eſt in remiſsionem peccatorum, non iam illis in peccatum reputatur, nec nocet aliquid, niſi eius motibus ad illicita cõſentiatur. Proles vero eorũ quia non per ſpiritalem, ſed per carnalem concupiſcentiam ſeminatur, velut ex illa oliua quidam noſtri generis oleaſter, ſic inde reatum naſcendo trahit, vt niſi renaſcẽdo liberari ab illa peſte non poſsit. Quo modo ergo af-

firmat iſte nos aſcribere ſanctitatem naſcẽtibus, & cul- K
pam generantibus, cũ potius veritas monſtret, & ſi fuerit ſanctitas in generantibus, originalem culpam ineſſe naſcentibus, quæ nõ aboleatur niſi in renaſcentibus.

Quæ cum ita ſint, de iſta carnis concupiſcentia, & Ca. XXXV.
de libidine imperioſa impudicis domanda, * puden- * aliàs, dãnanda.
da tamen & pudicis & impudicis, ſentiat iſte quod libet, quia ei ſicut video multum placet, non eam laudare cunctetur, quam nominare confunditur, appellet eam ſicut appellauit membrorũ vigorem, nec caſtarum aurium reuereatur horrorem, appellet membrorum potentiam, nec caueat impudentiam. Dicat ſi non erubeſcit, in paradiſo ſi nemo peccaſſet, hunc ibi vigorem velut florem virere potuiſſe, nec opus fuiſſe vt tegeretur, quod ita moueretur, vt inde nemo confunderetur, ſed parata coniuge ſemper exerceretur, nunquã reprimeretur, ne aliquãdo voluntas tãta, tantę fœlicitati negaretur. Abſit enim vt beatitudo illa poſſet aut in loco illo non habere quod vellet, aut in ſuo corpore vel animo ſentire quod nollet, ac per hoc ſi motus libidinis volũtatem hominum præueniret, voluntas cõtinuo ſeque- L
retur, vxorq; propter hoc nũquam abſens eſſe debebat, ſed ſiue conceptura, ſiue iam grauida, ilicò admoueretur, & aut proles ſeminaretur, aut voluptas naturalis & laudabilis expleretur, & periret ſemen hominis ne appetitus tam bonæ concupiſcentiæ fraudaretur, tantum non ſe conuerterent coniuges in eum vſum, qui eſt cõtra naturam, ſed quotiens delectaret, membris ad hoc creatis & genitalibus vterentur, Veruntamen quid ſi & ille vſus contra naturam forſitan delectaret, quid ſi & in hanc voluptatem laudabilis illa libido adhinniret, vtrum ſequerentur eam quoniam ſuauis eſſet, an repugnarent, quoniam turpis eſſet? Si ſequerentur, vbi eſſet cogitatio qualiſcunque honeſtatis? Si repugnarent, vbi eſt pax tantæ fœlicitatis? Hinc ſi forte erubuerit & dixerit tãtam pacem fœlicitatis illius, tantumq; ordinem in his rebus eſſe potuiſſe, vt nunquam carnis concupiſcentia voluntatem illorum hominum præueniret, ſed cum ipſi vellent, tunc illa conſurgeret, tunc autem vellent, quando ad ſeminandos filios opus eſſet, ita vt nullus ſeminis eſſet irritus iactus, nullus fieret concubitus, quem non ſequeretur conceptus & partus ad nutũ ſeruiente carne, ad nutum ſeruiente libidine. Hoc ſi dicit, M
ſaltem conſideret nunc in hominibus nõ eſſe quod dicit, Et ſi non vult concedere vicium eſſe libidinem, dicat ſaltem per illorum hominum inobediẽtiam etiam ipſum viciũ eſſe carnis concupiſcentiã, vt illa quæ obedienter & ordinate moueretur, nunc inobedienter inordinateq; moueatur, ita vt ipſis quoq; pudicis ad nutũ nõ obtẽperet coniugatis, ſed & quãdo nõ eſt neceſſaria moueatur, & quando neceſſaria eſt aliquãdo citius, aliquando tardius, nõ eorũ ſequatur nutus, ſed ſuos exerat motus. Hanc ergo eius inobedientiam inobediẽtes illi tunc homines receperunt, & in nos propagine tranſfuderunt. Neq; enim ad eorũ nutum, ſed vtiq; inordinate mouebatur, quãdo membra prius gloriãda, tunc iam pudenda texerunt. Sed vt dixi, ſentiat de iſta libidine iſte quod libet, prædicet vt libet, laudet quantum libet, ſicut enim multis locis ſignificat multũ libet, vt eius ſi non vſibus, ſaltem laudibus Pelagiani oblectẽtur, quicunq; eorũ propoſito continentiæ carnali coniugio nõ fruuntur, tantũ paruulis parcat, non vt eos laudet inutiliter, defendatq; crudeliter, ſaluos eſſe non dicat, non ad laudatorem Pelagium, ſed ad ſaluatorem Chriſtum venire permittat. Nam vt iam liber iſte claudatur, quoniam

A niam ita ſermo illius terminat⁹ eſt, qui in chartula quã miſiſti, ſcriptus eſt, vt diceret, Vere credito, qnia per Ieſum facta ſunt omnia & ſine ipſo factum eſt nihil, concedat Ieſum etiam paruulis eſſe Ieſum, & vt per eum facta omnia fatetur per id quod eſt verbum daus, ita etiã paruulos ab eo ſaluos fieri fateatur per id quod eſt Ieſus, ſi vult eſſe catholicus Chriſtianus. Sic enun ſcriptum eſt in Euangelio, Et vocabunt nomen eius Ieſum: Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorũ. Ideo ergo Ieſum, quoniã Ieſus, Latine ſaluator eſt, Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum, in quo populo ſunt vtiq; & paruuli. Saluum autem faciet à peccatis eorum, Sunt ergo & in paruulis peccata originalia, propter quæ Ieſus, id eſt ſaluator poſsit eſſe & ipſorum.

Ioan. 1. *Matth. 1.*

De nuptiis & concupiſcentia ad Valerium
Libri ſecundi, Finis.

B DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, CONTA DVAS Epiſtolas Pelagianorum ad Bonifacium, Liber Primus.

Cap. I.

NOVERAM te quidem fama celeberrima prædicãte: & frequentiſsimis atque veraciſsimis nunciis, quãta eſſes dei gratia plenus acceperam, beatiſsime atque venerãde papa Bonifaci. Sed poſteaquam te etiam præſenna corporali frater meus vidit Alipius, acceptúſque à te benigniſsime ac ſinceriſsime, mutua miſcuit dictante dilectione colloquia, tecúmque conuiuens, & paruulo licet tempore, magno tamen tibi iunctus affectu, ſe ſimul & me refudit animo tuo, tèque mihi reportauit in ſuo, tanto maior in me tuæ ſanctitatis eſt facta noticia, quãto certior amicicia. Neque enim dedignaris qui non alta ſapis, quanuis altius præſideas, eſſe amicus humilium, & amo- C rem rependere impenſum. Quid eſt enim aliud amicicia, quæ non aliunde quàm ex amore nomen accepit, & nuſquam niſi in Chriſto fidelis eſt, in quo ſolo eſſe etiã ſempiterna ac fœlix poteſt? Vnde accepta per eum fratrem, per quem te familiarius didici, maiore fiducia, auſus ſum aliquid ad tuã beatitudinem ſcribere de his rebus, quæ hoc tempore epiſcopalem curam, ſi qua in nobis eſt, ad vigilantiam pro grege dominico ſtimulo recentiore ſolicitãt. Noui quippe hæretici, inimici gratiæ dei, quæ datur puſillis & magnis, per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, & ſi iam cauendi euidentius apertiore improbatione mõſtrantur, non tamen quieſcunt ſcriptis ſuis minus cautorum vel minus eruditorum corda tentare. Quibus vtique eſſet reſpõdendum, ne ſe vel ſuos in illo nefando errore firmarent, etiam ſi non metueremus, ne quenquam catholicorum veriſimili ſermone deciperent. Cum vero non deſinant fremere ad dominici gregis caulas, atque ad diripiendas tanto precio redemptas oues, aditus vndecunque rimari, communiſque ſit omnibus nobis qui fungimur Epiſcopatus officio, quanuis ipſe in eo præmineas celſiore faſtigio ſpeculæ paſtoralis, facio quod poſſum pro mei particula muneris, quantum mihi dominus adiu-

uantibus orationibus tuis donare dignatur, vt peſtilen- D tibus & inſidiantibus eorum ſcriptis, medentia & munientia ſcripta prætendam, quibus rabies qua furiunt, aut etiam ipſa ſanetur, aut à lædendis aliis repellatur. Hæc autem quæ duabus Epiſtolis eorum reſpondeo, vni ſcilicet quam dicitur Romam miſiſſe Iulianus, credo vt per illam quos poſſet, ſuos aut inueniret, aut faceret: alteri autem quam decem & octo, velut Epiſcopi participes eius erroris, non ad quoſlibet, ſed ad loci illius Epiſcopum ſua calliditate tentandum, & ad ſuas partes, ſi poſſet fieri traducendum, auſi ſunt Theſſalonicam ſcribere. Hæc ergo quæ iſtis, vt dixi, dnabus Epiſtolis illorum, iſta diſputatione reſpondeo, ad tuam potiſsimum dirigere ſanctitatem, non tam diſcẽda quàm examinanda, & vbi forſitan aliquid diſplicuerit, emendanda cõſtitui. Indicauit enim mihi frater meus, quòd eas illi dare ipſe dignatus es, quæ in tuas manus, niſi vigilantiſsima diligentia fratrum noſtrûm, filiorum tuorum venire non poſſent. Ago autem gratias ſynceriſſimæ in nos beneuolentiæ tuæ, quòd eas me latere noluiſti literas inimicorum gratiæ dei, in quibus reperiſti nomen meum calumnioſe atque euidenter expreſſum. Sed ſpero de domino deo noſtro, quòd non ſine E mercede quæ in cœlis eſt, illi me lacerant dente maledico, quibus me pro paruulis, ne fallaci laudatori Pelagio perditi relinquantur, ſed veraci ſaluatori Chriſto liberandi offerantur, oppono. Iam itaque Iuliani reſpondeamus Epiſtolæ. Dicunt, inquit, illi Manichæi, quibus modo non communicamus, id eſt, toti iſti cum quibus diſſentimus, quia primi hominis peccato, id eſt, Adæ liberum arbitrium perierit; & nemo iam poteſtatem habeat bene viuendi, ſed omnes in peccatum carnis ſuæ neceſsitate cogãtur. Manichęos appellat catholicos, more illius Iouiniani, qui ante paucos annos hæreticus nouus, virginitatem ſanctæ Mariæ deſtruebat, & virginitati ſacræ nuptias fideliũ coæquabat. Nec ob aliud hoc obiiciebat catholicis, niſi quia eos videri volebat accuſatores vel dãnatores eſſe nuptiarum. Liberum autem arbitrium defendẽdo præcipitant, vt de illo potius ad faciendam iuſticiam quàm de domini adiutorio confidatur, atque vt in ſe quiſque, nõ in domino glorietur. Quis autem noſtrûm dicat, quòd primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de huma- F no genere? Libertas quidem periit per peccatum, ſed illa quæ in paradiſo fuit, habendi plenam cum immortalitate iuſticiam, propter quod natura humana diuina indiget gratia, dicente domino, Si vos filius liberauerit, tunc vere liberi eritis: vtique liberi ad bene iuſtèque viuendum, Nam liberum arbitrium vſqueadeo in peccatore non periit, vt per illud peccent, maxime omnes qui cum delectatione peccant, & amore peccati, hoc eis placet quod eis libet. Vnde & Apoſtolus, Cum eſſetis, inquit, ſerui peccati, liberi fuiſtis iuſticiæ. Ecce oſtenduntur etiam peccato minime potuiſſe, niſi alia libertate ſeruire. Liberi ergo à iuſticia non ſunt, niſi arbitrio voluntatis: liberi autem à peccato non fiunt niſi gratia ſaluatoris. Propter quod admirabilis doctor, etiam verba ipſa diſcreuit. Cum enim ſerui eſſetis, inquit, peccati, liberi fuiſtis iuſticiæ, Quem ergo fructum habuiſtis, tunc in his in quibus nunc erubeſcitis? Nam finis illorum mors eſt, Nunc autem liberati à peccato, ſerui autem facti deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificatione, finem vero vitam æternam, Liberos dixit iuſticiæ, non liberatos. A peccato autem non liberos, ne ſibi hoc tribuerent, ſed vigilantiſsime maluit dicere li-

Liberũ arbitriũ etiã in impio manet. *Cap. II.* *Ioan. 8.* *Roman. 6.*

G beratos, referens hoc ad illam domini ſententiam, Si
vos filius liberauerit, tunc vere liberi eritis. Cum itaque
non viuant bene homines, niſi effecti filij dei, quid eſt
quòd iſte libero arbitrio vult bene viuendi tribuere po
teſtatem, cum hæc poteſtas nõ detur niſi gratia dei, per
Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum, dicente Euangelio,
Ioan.1. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem
Libertas filios dei fieri. Sed ne forte dicant ad hoc eſſe ad-
ad malum. iutos, vt haberent poteſtatem fieri filij dei. Vt autem
Cap.III. hanc accipere mererentur, prius eum libero arbitrio,
nulla adiuti gratia receperunt. Hæc eſt quippe inten-
tio qua gratiam deſtruere moliuntur, vt eam dari ſe-
cundum merita noſtra contendant. Ne forte ergo hãc
Euangelicam ſententiam ſic diuidant, vt meritum po-
nant in eo quod dictum eſt, Quotquot autem recepe-
runt eum, ac deinde non gratis datam, ſed huic meri-
to redditam gratiam in eo quod ſequitur, Dedit eis po-
teſtatem filios dei fieri: nunquid ſi quæratur ab eis, quid
ſit receperunt eum, dicturi ſunt aliud, niſi crediderunt
in eum? Vt igitur & hoc ſciant ad gratiam pertinere,
Philip.1. legant quod ait Apoſtolus, In nullo expaueſcatis ab
H aduerſariis, quæ quidem eſt illis cauſa perditionis, ve-
ſtræ autem ſalutis. Et hoc à deo, quia vobis donatũ eſt
pro Chriſto, non tantum vt credatis in eum, ſed vt etiã
patiamini pro eo. Nempe vtrũque dixit eſſe donatum.
Ephes.6. Item quod ait, Pax fratribus & charitas cum fide à deo
patre & domino Ieſu Chriſto. Legant etiam quod ipſe
Ioan.6. dominus ait, Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui
miſit me, traxerit eum. Vbi ne quiſquam putet aliud di-
ctum eſſe, venire ad me, quàm credere in me, paulopoſt
cum de ſuo corpore & ſanguine loqueretur, & ſcanda-
lizati eſſent plurimi in ſermone eius, ait, Verba quę ego
locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Sed ſunt quidã
ex vobis qui non credunt. Deinde ſubiunxit Euangeli-
ſta, Sciebat enim Ieſus ab initio qui eſſent credentes, &
quis traditurus eſſet eum, & dicebat, Propterea dixi vo
bis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum
à patre meo: ſententiã ſcilicet iterauit qua dixerat, Ne-
mo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me, traxe-
rit eum. Et hoc propter credentes & non credentes ſe
dixiſſe manifeſtauit, exponens quod dixerat, Niſi pater
qui miſit me traxerit eum: idipſum aliis verbis repeten-
do in eo quod ait, niſi fuerit ei datum à patre meo. Ille
I quippe trahitur ad Chriſtũ, cui datur vt credat in Chri-
ſtum. Datur ergo poteſtas vt filij dei fiant, qui credunt
in eum, cũ hoc ipſum datur vt credãt in eum. Quæ po-
teſtas niſi detur à deo, nulla eſſe poteſt ex libero arbi-
trio, quia nec liberum in bono erit, quod liberator non
liberauerit, ſed in malo liberũ habet arbitrium, cui de-
lectationem maliciæ vel occultus vel manifeſtus decep
tor inſeruit, vel ſibi ipſe perſuaſit. Non itaque ſicut di-
cunt nos quidem dicere, & iſte audet inſuper ſcribere,
omnes in peccatum veluti inuiti carnis ſuæ neceſsitate
coguntur, ſed ſi iam in ea ætate ſunt, vt propriæ mentis
vtantur arbitrio, & in peccato ſua voluntate retinẽtur,
& à peccato in peccatum ſua voluntate præcipitantur.
Neque enim agit in eis etiam qui ſuadet & decipit, niſi
vt peccatum voluntate committant, vel ignorantia ve
ritatis, vel delectatione iniquitatis, vel vtroque malo &
cæcitatis & infirmitatis. Sed hæc volũtas quæ libera eſt
in malis, quia delectatur malis, ideo libera in bonis nõ
eſt, quia liberata nõ eſt. Nec poteſt homo boni aliquid
velle, niſi adiuuetur ab eo qui malum non poteſt velle,
hoc eſt gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum no-
Roma.14. ſtrum. Omne enim quod non eſt ex fide, peccatũ eſt. Ac
per hoc bona volũtas quæ ſe abſtrahit à peccato, fidelis *Abacu.1.*
eſt, quia iuſtus ex fide viuit. Ad fidem autẽ pertinet cre- K
dere in Chriſtum. Et nemo poteſt credere in eum, hoc
eſt venire ad eum, niſi fuerit illi datũ, Nemo igitur po-
teſt habere voluntatem iuſtam, niſi nullis præcedenti-
bus meritis acceperit veram, hoc eſt gratuitam deſuper
gratiam. Hoc iſti nolunt elati & ſuperbi, nec purgan *Cap.IIII.*
do defenſores, ſed extollendo pręcipitatores liberi ar-
bitrij. Qui non ob aliud nobis hæc dicẽtibus indignan
tur, niſi quia gloriari in domino dedignantur. Timuit
tamen Pelagius Epiſcopale iudicium Palæſtinum. Et cũ
ei fuiſſet obiectum, ꝙ diceret gratiam dei ſecundũ me-
rita noſtra dari, negauit ſe dicere, & eos qui hoc dice-
rent, anathematizando damnauit. Nec aliud tamẽ de-
fendere inuenitur in libris quos poſtmodũ ſcripſit, frau
dem ſe putans hominibus iudicantibus feciſſe mẽtien-
do, aut neſcio quo modo ſuũ ſenſum verbis ambiguis
obtegendo. Sed iam videamus quod ſequitur. Dicũt *Calumnia*
etiã, inquit, iſtas quę modo aguntur nuptias à deo inſti- *Iuliani.*
tutas non fuiſſe; quod in libro Auguſtini legitur, cõtra *Cap.V.*
quem ego modo quatuor libellis reſpõdi. Cuius Augu- L
ſtini dicta inimici noſtri in veritatis odiũ ſuſceperunt.
His eius calumnioſiſsimis verbis breuiter video reſpon
dendũ, Quia repetit ea poſtea, vbi vult ipſe inſinuare,
quaſi contra noſtra iſta quid dicam, Vbi cum illo quã-
tum res poſtulare videbitur, domino adiuuante certan
dum eſt. Nunc ergo reſpondeo, à deo nuptias eſſe inſti-
tutas, & tũc quãdo dictũ eſt, Propterea relinquet homo *Gene.2.*
patrẽ ſuum & matrẽ ſuam, & adhærebit vxori ſuæ, & e-
runt duo in carne vna: & nũc propter quod ſcriptũ eſt,
à domino iũgitur viro mulier; Neq; enim aliud fit etiã
nunc q̃ illud, vt adhæreat homo vxori ſuæ, & ſint duo
in carne vna. De ipſis quippe nuptiis, quæ nunc quoque
fiunt, cõſultus eſt dominus à Iudæis, vtrum liceret qua-
cunq; cauſa dimittere vxorem. Et iſto cõmemorato te-
ſtimonio legis adiunxit, Quod ergo deus cõiunxit, ho- *Matth.19.*
mo nõ ſeparet. Hoc teſtimonium legis adhibuit etiam *Ephe.4.*
Apoſtolus Paulus, cũ viros moneret, vt ab eis diligeren
tur vxores. Abſit ergo vt in libro meo contra hæc teſti-
monia diuina iſte aliquid legerit. Sed vel nõ intelligen
do, vel magis calumniãdo, in aliũ ſenſum conatur de-
torquere quod legit. Librum autẽ meum, contra quem
ſe quatuor libellis reſpõdiſſe cõmemorat, poſt damna- M
tionem Pelagij Celeſtiiq; cõſcripſi. Quod ideo dicendũ
putaui, quoniã iſte dicit ab inimicis ſuis in odium veri-
tatis dicta mea fuiſſe ſuſcepta: ne ideo quiſquam exiſti-
met propter hunc librum meum, inimicos gratiæ Chri
ſti nouos hæreticos fuiſſe damnatos. In eo autem libro
defenſio eſt potius, quàm reprehenſio nuptiarum. Di-
cunt etiam, inquit, motum genitalium & commixtio-
nem coniugum, à diabolo fuiſſe repertam, & propterea
eos qui naſcuntur innocentes, reos eſſe, & à diabolo fie-
ri, non à deo, quia de hac diabolica commixtione na-
ſcuntur. Hoc autem ſine aliqua ambiguitate Manicheũ
eſt. Imò ſicut dicimus, à deo nuptias inſtitutas propter
ordinatam generationem filiorum, ita dicimus filiorũ
gignendorum ſeminationem ſine motu genitalium, &
ſine commixtione coniugum, nec in paradiſo ſi filij gi-
gnerentur, eſſe potuiſſe. Sed vtrum talis eorum motus
atque commixtio fuiſſet, ſi nemo peccaſſet, qualis nunc
eſt cum pudenda libidine, hinc eſt quæſtio, de qua di-
ligentius poſtea, ſi deus voluerit, diſputabimus. *Cap.VI.*

Quid tamen iſti velint, quid intendant, quò
rem perducere moliantur, adiuncta iſtius verba declã-
rant, vbi ait nos dicere, propterea eos qui innocentes

naſcuntur

A naſcuntur reos eſſe, & à diabolo fieri nō à deo, quia de
hac diabolica commixtiooe naſcuntur. Cum itaq; nos
nec diabolicam dicamus coniugum cōmixtionem, ma
xime fidelium, quæ ſit cauſa generaodorum, qui poſtea
regenerandi ſuot filiorum, nec homines vllos à diabo-
lo fieri, ſed à deo inquantū homines ſunt, & tamen etiā
de cooiugibus fidelibus reos naſci, taoquam ex oliua o-
leaſtrum propter originale peccatū, & propter hoc eſſe
ſub diabolo, niſi renaſcantur in Chriſto, quoniā diabo
lus culpæ author eſt, nō naturæ, contrà illi paruulos di-
centes, nullum trahere originale peccatum, & ideo nō
eſſe ſub diabolo, quid efficere laborāt, niſi vt illa dei gra
Coloſſ. 1. tia euacuetur io paruulis, qua eruit nos ſicut dicit Apo-
ſtolus, de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum
filij claritatis ſuæ? Quandoquidem paruulos negāt eſſe
in poteſtate tenebrarum, etiā ante domini liberatoris
auxilium, ita in eis laudantes opus creatoris, vt miſeri-
cordiam deſtruant redēptoris. Quam nos quoniā & in
maioribus & in paruulis confitemur, hoc dicit ſine ali-
qua ambiguitate eſſe Manichæū, cum ſit antiquiſsimū
B catholicum, vnde nouum iſtorum dogma euertitur hę
Cap. VII. reticum. Dicunt, inquit, ſanctos in veteri teſtamen-
to oon caruiſſe peccatis: id eſt, nec per emēdationem à
* aliàs, li- crimioib* fuiſſe liberos, * ſed in reatu à morte fuiſſe de-
berans. preheoſos. Imò dicimus vel ante legem vel tempore
veteris teſtamenti à peccatis fuiſſe liberatos, nō virtute
Hiere. 17. propria, quia maledictus homo omois qui ſpem ſuā po
nit in homioe, & ī hoc ſine dubio maledicti ſunt, quos
Pſal. 48. etiam Pſalmus diuious notat, Qui confidunt in virtute
Galat. 4. ſua: nec vetere teſtamenio, quod in ſeruitutem generat,
Roma. 7. quanuis certæ diſpēſationis gratia diuinitus datum ſit:
nec in ipſa lege ſancta & iuſta & bona, vbi ſcriptū eſt,
Exod. 20. Non cōcupiſces: quoniam nō eſt data quæ poſſet viui-
Galat. 3. ficare, ſed præuaricationis gratia poſita eſt, donec veni-
ret ſemen cui promiſſum eſt: ſed liberatos eſſe per ſan-
guinem ipſius redemptoris, qui eſt vous mediator dei
1. Timot. 2. & hominum, homo Chriſtus Ieſus. Iſti autē inimici gra
tiæ dei, quæ data eſt puſillis & magnis, per Ieſum Chri-
ſtum domioum noſtrū ideo dicunt antiquos homines
dei perfectę fuiſſe iuſticiæ, nec Chriſti incarnatione, paſ
C ſione, reſurrectione, cuius fide ſalui facti ſunt, eredātur
Concupiſcē eguiſſe. Apoſtolum etiam Paulum, inquit, vel omoes
tia in Pau- Apoſtolos dicūt ſemper immoderata libidine fuiſſe pol
lo quid. lutos. Quis hoc vel profaous audeat dicere? Sed nimirū
Cap. VIII. iſti propterea ſic calumniantur, quia cōtendunt de hoc
Roman. 7. quod dixit Apoſtolus, Scio quia uō habitat in me, hoc
eſt in carne mea bonum, Velle enim adiacet mihi, per-
ficere autem bonū non inuenio: & cætera talia nō eum
dixiſſe de ſeipſo, ſed neſcio cuius alterius, qui illa pate-
retue induxiſſe perſonā, propter quod locus ipſe in eius
Epiſtola diligenter conſiderandus eſt & ſcrutandus, ne
in eis aliqua obſcuritate deliteſcat error iſtorum. Quā-
uis ergo latius hinc Apoſtolus diſputet, & magno diu-
turnoq; conflictu gratiam defendens aduerſus eos, qui
gloriabantur in lege, tamen ad rem pertinentia pauca
Roman. 3. contingimus. Vnde ait, Quia non iuſtificabitur ex lege
omnis caro coeā illo. Per legē enim cognitio peccati,
Nunc autem ſine lege iuſticia dei manifeſtata eſt, teſti-
ficata per legem & prophetas, Iuſticia autem dei per fi-
dem Ieſu Chriſti, in omnes qui credunt, Non eſt enim
diſtinctio, Omnes enim peccauerūt, & egēt gloria dei,
iuſtificati gratia per gratiam ipſius per redemptionem;
Ibidem. quæ eſt in Chriſto Ieſu, & iterum, Vbi eſt gloriatio tua?
excluſa eſt. Per quam legem? Factorum? Non, ſed per le
gem fidei, Arbitramur enim iuſtificari hominē per fi-

dem ſine operibus legis. Et iterum, Non enim per legē Roman. 4.
promiſsio Abrahæ aut ſemini eius facta eſt, vt hæres eſ- D
ſet mūdi, ſed per iuſticiam fidei. Si enim qui per legem
hæredes ſunt, exinanita eſt fides & euacuata promiſsio.
Lex enim iram operatur, Vbi enim non eſt lex, nec prę- Roman. 5.
uaricatio, Et alio loco, Lex enim ſubiotrauit vt abūda- 6. & 7.
ret delictum, Vbi autem abundauit delictū, ſuperabun-
dauit gratia. Item alio loco, Peccatum enim vobis non
dominabitur: nō enim eſtis ſub lege, ſed ſub gratia. Itēq;
alio loco, An ignoratis fratres, ſcientibus enim legem
loquor, quia lex dominatur homini inquātum tempus
viuit? Mulier enim ſub viro, viuo marito iūcta eſt legi,
Si autem mortuus fuerit vir eius, euacuata eſt à lege vi-
ri. Et paulopoſt, Itaque fratres mei, & vos mortui eſtis
legi per corpus Chriſti, vt ſitis alterius, qui ex mortuis
eeſurrexit, vt fructificemus deo. Cum enim eſſemus in
carne, paſsiones peccatorum, quæ per legem ſuot, ope-
rabantur in membris noſtris, vt fructum ferrēt morti;
Nūc vero euacuati ſumus à lege mortis, in qua detine-
bamur, ita vt ſeruiamus in nouitate ſpiritus, & noo in
vetuſtate literæ. His atque huiuſmodi conteſtationibus
doctor ille gentium, ſatis euidenter oſtendit, legem nō E
potuiſſe auferre, ſed potius auxiſſe peccatum, quod au-
fert gratia, qnoniam lex iubere nouit, cui ſuccumbit in-
firmitas: gratia iuuare, qua infunditur charitas. Ne quis
enim propter hæc teſtimonia vituperet legem, & malā
eſſe cōtendat, vidit Apoſtolus male intelligētibus quid
poſſet occurrere, & eaodem ſibi ipſe propoſuit quæſtio-
nem. Quid ergo dicemus, inquit? Lex peccatum eſt? Ab- Roman. 7.
ſit. Sed peccatum nō cognoui niſi per legem. Hoc iam
ſuperius dixerat. Per legem enim cognitio peccati. Nō Roman. 3.
ergo abolitio, ſed cogoitio. Hinc autē iam incipit prop
ter quod iſta conſideranda ſuſcepimus, introducere
perſonam ſuam, & tanquam de ſeipſo loqui, vbi nolūt
Pelagiani ipſum Apoſtolum intelligi, ſed quòd in ſe a-
lium transfigurauerit hominē ſub lege adhuc poſitum,
nondum per gratiam liberatum, Vbi quidem iam de-
bent concedere, quòd in lege nemo iuſtificatur, ſicut a-
libi idem Apoſtolus dicit, ſed ad cognitionem peccati,
& ad ipſius legis præuaricationem valere legem, vt co-
gnito auctoq; peccato, per fidem gratia requiratur. Nō
autem timēt iſta de Apoſtolo intelligi, quę poſſet & de F
præteritis ſuis dicere, ſed ea quæ ſequuotur timent. Hic Roma 7.
enim, concupiſcētiam, inquit, neſciebam, niſi lex dice- Exod. 20.
ret, Non cōcupiſces. Occaſione autem accepta, peccatū
per mandatum operatum eſt in me omnem coocupi-
ſcentiam. Sine lege enim peccatum mortuum eſt. Ego
autem viuebam aliquādo ſine lege: Adueoiente autem
mādato peccatum reuixit, ego autem mortuus ſum, Et
inuentum eſt mihi mandatum quod erat in vitam, hoc
eſſe in mortem. Peccatum enim accepta occaſione per
mandatum fefellit me, & per illud occidit. Itaque lex
quidem ſancta, & mandatum ſanctum & iuſtum & bo
num. Quod ergo bonum eſt, mihi factum eſt mors?
Abſit. Sed peccatum vt appareat peccatum per bonum
mihi operatum eſt mortem, vt fiat ſuper modum pec-
cans peccatum per mandatum, Hæc omnia, ſicut dixi,
poteſt videri Apoſtolus de ſua vita cōmemoraſſe præ-
terita, vt illud quod ait, Ego autem viuebam aliquan-
do ſine lege, ætatem ſuam primam ab infantia ante ra-
tionales annos voluerit intelligi, quod autem adiūxit, Peccatū re-
Adueniente autem mandato peccatum reuixit, ego au- uiuiſcere
tem mortuus ſum, iam ſe præcepti capacem, ſed non quid.
efficacem, & ideo præuaricatorem legis oſtenderet. Cap. IX.
Nec moueat quod ad Philippenſes ſcripſit, Secundū Philip. 3.

G iuſticiam quę in lege eſt, quòd fuerit ſine querela. Potuit
enim eſſe intus in effectionibus prauis præuaricator le-
gis, & tamen conſpicua opera legis implere, vel timore
hominum vel ipſius dei, ſed pœnæ formidine, non di-
lectione & delectatione iuſticiæ. Aliud eſt enim volun
tate beoefaciendi benefacere, aliud autē ad malefacien
dum ſic voluntate inclinari, vt etiam faceret ſi hoc poſ
ſet impune permitti. Nam ſic profecto in ipſa intus vo-
luntate peccat, qui non voluntate, ſed timore non pec-
cat. In quibus ioterioribus ſuis talem ſe fuiſſe ſciēs Apo
ſtolus ante gratiam dei, quę per Ieſum Chriſtum domi-
num noſtrum eſt, alibi boc apertiſsime confitetur, ſcri-
Epheſ. 2. bens quippe ad Epheſios, Et vos, inquit, cum eſſetis mor
tui delictis & peccatis veſtris, in quibus aliquando am-
bulaſtis ſecūdum ſeculum mundi huius, ſecundū prin-
cipem poteſtatis aëris ſpiritus eius, qui nūc operatur in
filiis diffidentiæ, in quibus & nos omnes aliquando cō-
uerſati ſumus in deſideriis carnis noſtræ, facientes vo-
luntatem carnis & affectionum, & eramus naturaliter
filij iræ, ſicut & cæteri, deus autem qui diues eſt in miſe-
ricordia, propter multam dilectionem qua dilexit nos,
H & cum eſſemus mortui peccatis, cōuiuificauit nos Chri
Ad Tit. 3. ſto, cuius gratia ſumus ſalui facti, Rurſus ad Titū, Fui-
mus enim & nos, inquit, ſtulti aliquando & increduli
errantes, ſeruientes deſideriis & voluptatibus variis, in
malicia & inuidia agentes, abominabiles, inuicē odio
Philip. 3. habentes: talis Saulus fuit, quando ſecundum iuſticiam
quæ in lege eſt, ſine querela fuiſſe ſe dicit, Nam quia nō
poſt hanc abominabilem vitem vt eſſet ſine querela, in
lege profecerat, moreſq; mutauerat, euidēter in his quæ
ſequuntur oſtendit, quandoquidē mutatum ſe non di-
cit ab his malis, niſi per gratiam ſaluatoris. Adiungens
Ad Tit. 3. eoim hoc ipſum etiā hic ſicut ad Titū ait, Cum autem
benigoitas & humanitas illuxit ſaluatoris noſtri dei, nō
ex operibus iuſticię, quę nos fecimus, ſed ſecundū ſuam
miſericordiā ſaluos nos fecit per lauacrum regenera-
tionis & renouationis ſpiritus ſancti, quē ditiſsime effu
dit ſuper nos, per Ieſum Chriſtum ſaluatorē noſtrum,
vt iuſtificati gratia ipſius, hæredes efficiamur ſecundum
ſpem vitæ æternæ. Quod autem ait in hoc Epiſtolæ lo-
Roman. 7. co ad Romanos, Peccatum vt appareat peccatū, per bo
num mihi operatum eſt mortem: cōgruit ſuperioribus
I vbi dixit, Sed peccatum nō cognoui, niſi per legē, Nam
concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret, Non con
Exod. 20. cupiſces. Et ſuperius, Per legem cognitio peccati: hoc
Roman. 3. enim & hic dixit, vt appareat peccatū vt illud quod di-
xerat, Sine lege enim peccatum mortuum eſt: oū intel-
ligamus oiſi tāquam non ſit, latet, non apparet, penitus
ignoratur tanquam in neſcio quibus iguorantiæ tene-
bris ſit ſepultum. Et quod ait, Ego autem viuebā aliquā-
do ſine lege: quid ait, niſi viuere mihi videbar? Et quod
adiunxit, Adueniente autem mandato, peccatū reuixit,
quid eſt aliud quàm eminuit, & apparuit? Nec tamē ait,
vixit: ſed, reuixit. Vixerat enim aliquando in paradiſo,
quando contra datum præceptum ſatis apparebat ad-
miſſum. Cum autem à naſcentibus trahitur, tanquam
mortuum ſit latet, donec repugnans iuſticiæ, malū eius
prohibitione ſentiatur, cum aliud iubetur atque appro-
batur, aliud delectat atque dominatur, tunc peccatum
quodāmodo io noticia nati hominis reuiuiſcit, quod
in noticia primi facti hominis aliquando iam vixerat.
Corp. mortis ob concupiſcentiam. Cap. X. Sed quod ſequitur nō ita expeditum eſt, quo modo
de paulo poſsit intelligi. Scimus enim, inquit, quia lex
ſpiritalis eſt, ego autē carnalis ſum. Nō ait, fui: ſed, ſum.
Nūquid ergo Apoſtolus cū hæc ſcriberet, carnalis fuit,
an ſecundū corpus hoc dicit? Adhuc enim erat in cor- *Roman. 7.*
pore mortis huius, nondum facto ſpiritali, quod alibi K
dicit, Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirita- *1. Corin. 15.*
le. Tunc enim ex toto ſe, id eſt, ex vtraque parte qua cō
ſtat, ſpiritalis homo erit, quando etiam ſpiritale corpus
erit, Neque enim abſurdum eſt, vt ſit in illa vita etiam
caro ſpiritalis, ſi potuit eſſe in hac vita, in his qui adhuc
carnalia ſapiunt, etiam ſpiritus ipſe carnalis. Sic ergo
ideo dixit, ego autem carnalis ſum: quia nondum ſpiri
tale corpus habebat Apoſtolus, Sicut poſſet dicere, Ego
autem mortalis ſum: Quod vtiq; non niſi ſecundū cor-
pus intelligeretur dixiſſe, quod nondum fuerat immor
talitate veſtitum. Item quod adiunxit, Venundatus ſub *Roman. 7.*
peccato: ne quiſquam eum nondum redemptum Chri
ſti ſanguine exiſtimet, etiam hoc ſecūdum illud poteſt
intelligi quod ait, Et nos primitias habentes ſpiritus, & *Roman. 8.*
ipſi in nobiſmetipſis ingemiſcimus, adoptiooem expe-
ctantes, redemptiooem corporis noſtri. Si enim ſecun-
dum hoc ſe dicit venūdatum ſub peccato, quòd adhuc
non eſt redemptum à corruptione corpus eius, vel ve-
nundatum aliquando in prima tranſgreſsione præcep- L
ti, vt haberet corpus corruptibile quod aggrauat ani- *Sapien. 9.*
mam, quid prohibet hic Apoſtolum iotelligi de ſeipſo
dicere, quod ita dicit, vt etiam in ipſo poſſet intelligi,
etiam ſi in ſua perſona non ſe ſolum, ſed omnes accipi
velit, qui ſe nouerunt ſpiritali delectatione cum carnis
affectione ſine cōſenſione confligere? An forte metui-
mus ea quæ ſequuntur. Quod enim operor, ignoro: nō *Roma. 7.*
enim quod volo hoc ago, ſed qđ odi illud facio, ne for
te ex his verbis quiſpiam conſeotire carnis cōcupiſcen
tiæ ad opera mala ſuſpicetur Apoſtolum? Sed conſide-
randum eſt quod adiungit, Si autem quod nolo hoc fa
cio, cōſentio legi quoniam bona eſt. Magis enim ſe di-
cit legi cōſentire quàm carnis cōcupiſcentię, Hāc enim
peccati nomine appellat. Facere ergo ſe dixit & opera-
ri, non affectu cōſentiendi & implendi, ſed ipſo motu
cōcupiſcēdi. Hinc ergo, inquit, Conſentio legi quoniā
bona eſt: cōſentio, quia nolo quod oō vult. Deinde di-
cit, Nunc autem iam non ego operor illud, ſed id quod
habitat in me peccatum. Quid eſt, nunc autem, niſi iam
nunc ſub gratia, quæ liberauit delectationē volūtatis à
cōſentione cupiditatis? Nō enim melius intelligitur, nō
ego operor, niſi quia non cōſentit exhibere mēbra ſua M
arma iniquitatis peccato, Nam & ſi cōcupiſcit & cōſen *Roman. 6.*
tit & agit, quo modo nō ipſe illud operatur, etiā ſi ſe o-
perari doleat, & vinci grauiter ingemiſcat? Iā illud qđ
ſequitur, nōne vnde loquatur, apertiſsime oſtēdit? Scio
enim quia nō habitat in me, hoc eſt in carne mea bonū.
Si eni non exponeret adiungēdo, hoc eſt in carne mea,
aliter fortaſſe acciperetur quod dixit, in me: Ac per hoc
verſat hoc idem repetens & inculcans, Velle enim ad-
iacet mihi, perficere autē bonū non. Hoc eſt enim per-
ficere bonum, vt nec cōcupiſcat homo. Imperfectū eſt
autē bonū, quando concupiſcit, etiā ſi cōcupiſcentię nō
cōſentit ad malū. Non enim quod volo facio bonum,
inquit, ſed qđ oolo malū hoc ago. Si autem quod nolo
ego hoc facio, iā nō ego operor illud, ſed quod habitat
in me peccatū. Id repetiuit inculcās, & tanq̄ tardiſſimos
de ſomno excitās, Inuenio ergo legē, inquit, mihi volē-
ti facere bonū, quoniā mihi malū adiacet. Illa ergo bo-
num eſt volenti facere, adiacet autē malum ex cōcupi-
ſcentia, cui nō conſentit qui dicit, Iam nō ego operor il
lud. Apertius autē quod ſequitur vtrunq; declarat, Con
delector eni legi dei ſecundū interiorē hominē. Video
autē aliam legē in mēbris meis, repugoantē legi mentis
meæ, &

A meæ, & captiuantẽ me in lege peccati, quæ eſt in mem-
bris meis. Sed ꝙ dixit, captiuantem me, poteſt mouere,
ſi nulla cõſenſio eſt, Vnde propter tria iſta, duo ſcilicet
de quibus iam diſputauimus, quo ait, Ego autem carna-
lis ſum, & venundatus ſub peccato, & hoc tertiũ, capti-
uantem me in lege peccati quæ eſt in mẽbris meis, po-
teſt videri Apoſtolus eũ deſcribere qui ſub lege adhuc
viuit, nondum ſub gratia. Sed ſicut illa duo expoſuimus
propter carnem adhuc corruptibilẽ dicta, ſic & hoc po
teſt intelligi vt captiuantem me, dixerit carne, nõ men-
te: motione, non conſenſione: & ideo captiuantem me,
quia & in ipſa carne non eſt aliena natura, ſed noſtra.
Sicut ergo expoſuit ipſe quid dixerit, Scio enim quia
nõ habitat in me, hoc eſt in carne mea bonum: ſic iam
ex illius expoſitione hunc locum debemus accipere, tã-
quam dixerit, captiuantẽ me, hoc eſt carnem meam in
lege peccati, quæ eſt in mẽbris meis. Deinde ſubiungit,
propter quod dicta ſunt omnia, Miſer ego homo, quis
me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ie
ſum Chriſtum dominum noſtrum. Atq; inde conclu-
dit, Igitur ipſe ego mente ſeruio legi dei, carne autẽ legi
B peccati. Carne ſcilicet legi peccati, cõcupiſcendo: mẽte
autem legi dei, eidem concupiſcentiæ non conſentien
do. Nulla ergo condẽnatio eſt nũc his qui ſunt in Chri
ſto Ieſu. Non enim damnatur, niſi qui concupiſcentiæ
carnis conſentit ad malum, Lex enim ſpiritus vitæ in
Chriſto Ieſu liberauit te à lege peccati & mortis, ne ſci-
licet cõſenſionem tuã concupiſcentia ſibi vindicet car
nis. Et ea quæ ſequũtur eundem ſenſum magis magiſq;
demonſtrant, Sed adhibẽdus eſt modus. Viſum autem
aliquando etiam mihi fuerat, hominem ſub lege, iſto
Apoſtoli ſermõe deſcribi. Sed vim mihi fecerũt poſtea
iſta verba quòd ait, Nũc autẽ iam nõ ego operor illud.
Ad hoc enim pertinet illud quod ait & poſtea, Nulla er
go condẽnatio eſt nunc his qui ſunt in Chriſto Ieſu. Et
quia non video quo modo diceret homo ſub lege, Cõ-
delector legi dei ſecũdum interiorẽ hominẽ: cum ipſa
delectatio boni, qua etiã non cõſentit ad malum, nõ ti-
more pœnę, ſed amore iuſticię, hoc eſt enĩ condelecta-
Quid ſit li- ri, nõ niſi gratiæ deputanda ſit. Nam & illud vbi ait,
berari de Quis me liberabit de corpore mortis huius: quis neget
corpore mor Apoſtolũ cum hęc diceret, adhuc fuiſſe in corpore mor
tis huius. tis huius? A quo vtiq; impij nõ liberãtur, quibus eadem
Cap. XI. corpora ad tormenta æterna redduntur. Liberari ergo
Roman. 7. eſt à corpore mortis huius, omni ſanato languore con-
C cupiſcentiæ carnis, nõ ad pœnã corpus recipere, ſed ad
Roman. 8. gloriam. Huic loco & illud ſatis cõſonat, Etiam nos ipſi
primitias habentes ſpiritus, & ipſi in nobiſmetipſis in-
gemiſcimus, adoptionem expectantes, redemptionem
corporis noſtri. Nimirũ enim gemitu iſto ingemiſcim⁹
in quo dicimus, Miſer ego homo, quis me liberabit de
corpore mortis huius? Illud etiã vbi ait, Quod enim o-
Roman. 3. peror, ignoro: quid eſt aliud, quàm nolo, non approbo,
& 7. non cõſentio, nõ facio. Alioquin contrariũ eſt his, quæ
ſuperius dixit, Per legẽ enim cognitio peccati. Et, pecca
tum nõ cognoui niſi per legem. Et, Peccatum vt appa-
reat peccatum, per bonum mihi operatum eſt mortem.
Quo modo enim peccatum per legem cognouit quod
σκληρόω. ignorat? Quo modo apparet peccatũ quod ignoratur?
Sic ergo dictum eſt ignoro, nõ facio, quia nulla cõſen-
ſione id ego ipſe cõmitto, Quo modo dicturus eſt do-
Matth. 7. minus impiis, Non noui vos: quem proculdubio latere
2. Corint. 5. nihil poteſt. Et ſicut dictum eſt, Eum qui non nouerat
peccatum, quod eſt, nõ fecerat. Neq; enim non nouerat
quod arguebat. His atque huiuſmodi in iſta ſcripturæ

Apoſtolicæ circunſtantia diligenter conſideratis, rectè D
intelligitur Apoſtolus, nõ quidẽ ſe ſolũ in ſua perſona,
verum alios etiam ſub gratia cõſtitutos ſignificaſſe, ſed
ſecum nondum in illa conſtitutos pace perfecta, in qua *1. Corin. 15.*
abſorbebitur mors in victoriam. De qua poſt dicit, Si *Roman. 8.*
autem Chriſtus in vobis, corpus quidem mortuum eſt,
propter peccatum, ſpiritus autẽ vita eſt, propter iuſticiã.
Si ergo ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum ex mortuis, ha
bitat in vobis, qui ſuſcitauit Chriſtũ Ieſum à mortuis,
viuificabit & mortalia corpora veſtra per inhabitãtem
ſpiritum eius in vobis. Viuificatis igitur mortalib⁹ cor-
poribus noſtris, non ſolũ ad peccandum conſenſio nul
la erit, ſed nec ipſa cui cõſentiatur carnis concupiſcen-
tia remanebit, Quam ſpiritui reſiſtentem, nũ habere in
carne mortali, ille tãtummodo homo potuit, qui non
per ipſam ad homines venit. Et ideo Apoſtolos, quia
homines erant, & corpus quod corrũpitur & aggrauat *Sapient. 9.*
animã, in huius vitæ mortalitate portabant, abſit vt di-
camus, ſicut iſte calumniatur, ſemper immoderata libi-
dine fuiſſe pollutos, ſed dicimus à conſenſione prauarũ
libidinũ liberos, de concupiſcẽtia tamen carnis, quam
moderando frænabant, tanta humilitate & pietate ge- E
muiſſe, vt optarent eam nõ habere potius, quàm doma-
re. Proinde iſte quod addidit nos dicere, Chriſtum *Cap. XII.*
& à peccatis liberum non fuiſſe, ſed carnis neceſſitate
mentitũ, & aliis maculatũ fuiſſe delictis: viderit à quib⁹
audierit, vel in quorum literis legerit, quod quidem for
taſſe nõ intellexit, & in ſenſus calumnioſos malicia fal
lenti conuertit. Dicunt etiam, inquit, baptiſma non *Cõcupiſcen*
dare omnem indulgentiã peccatorum, nec auferre cri- *tia peccatũ*
mina, ſed radere, vt omnium peccatorũ radices in ma- *dicit̃, quũ*
la carne teneantur. Quis hoc aduerſus Pelagianos, niſi *ex ſe nõ ſit.*
infidelis affirmet? Dicimus enim baptiſma dare omniũ *Cap. XIII.*
indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non ra-
dere, nec vt omnium peccatorum radices in mala car-
ne teneamur, quaſi raſorum in capite capillorum vnde
creſcant, iterum reſecanda peccata. Nam & iſtam ſimi-
litudinem comperi, ſuæ illos adhibere calumniæ, tan-
quam hoc nos ſentiamus atq; dicamus. Sed de iſta con
cupiſcentia carnis falli eos credo vel fallere, cũ qua ne-
ceſſe eſt vt etiã baptizatus, & hoc ſi diligentiſſime pro-
ficit, & ſpiritu dei agitur, pia mente confligat. Sed hæc
etiam ſi vocatur peccatũ, nõ vtique quia peccatum eſt,
ſed quia peccato facta eſt ſic vocatur, ſicut ſcriptura ma F
nus cuiuſque dicitur, quòd manus eam fecerit, Peccata
autem ſunt, quæ ſecundum carnis concupiſcẽtiam vel
ignorantiã illicite fiunt, dicuntur, cogitantur, Quę trãſ
acta etiam reos tenent ſi non remittantur. Et iſta ipſa
carnis cõcupiſcentia in baptiſmo ſic dimittitur, vt quã-
quam tracta ſit à naſcentibus, nihil noceat renaſcenti-
bus. Ex quibus tamen ſi filios carnaliter gignunt, rurſus
trahitur, rurſuſq; & nocitura naſcentibus, niſi eadem
forma renaſcentibus remittatur, & inſit nihil obfutura
vitæ futuræ, quoniam reatus eius generatione tractus,
regeneratione dimiſſus eſt, Et ideo iam non ſit pecca-
tum, ſed hic vocetur, ſiue quod peccato facta ſit, ſiue
quod peccãdi delectatione moueatur, & ſi ei vincente
delectatione iuſticiæ non conſentiatur. Nec propter ip
ſam cuius iam reatus lauacro regenerationis abſumpt⁹
eſt, dicunt in oratione baptizati, Dimitte nobis debita *Matth. 6.*
noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: ſed
propter peccata quæ fiunt, ſiue in eius conſenſionibus,
cum ab eo quodlibet vincitur quod placet, ſiue cũ per
ignorantiam malum quaſi bonum placet. Fiunt autem,
ſiue operãdo, ſiue loquendo, ſiue quod facillimũ atque

G celerrimũ eſt,cogitando. A quibus omnibus quis etiam
Prouer.20. fidelium gloriabitur caſtũ ſe habere cor,aut quis gloria-
bitur mũdum ſe eſſe à peccato? Illud ſanè quod in ora-
tione ſequitur,propter ipſam dicitur, Ne nos inferas in
Iacobi.1. tentationem,ſed libera nos à malo. Vnuſquiſque enim
ſicut ſcriptum eſt, tentatur à concupiſcentia ſua abſtra-
ctus & illectus. Deinde concupiſcẽtia cum conceperit
Cap.XIIII. parit peccatum. Hi omnes concupiſcentiæ partus,&
ipſius concupiſcentiæ reatus antiquus, qui baptiſmatis
ablutione dimiſſi ſunt,& quicquid parit nũc iſta cõcu-
piſcentia,ſi nõ ſint illi partus,qui nõ ſolum peccata, ve-
rumetiam crimina nuncupãtur, pacto illo quotidianæ
Lucæ.6. orationis vbi dicimus, Dimitte nobis debita noſtra ſi-
cut & dimittimus,& eleemoſynarum ſinceritate mun-
dantur. Neq; enim quiſquam ſic deſipit, vt dicat ad bap
tizatos dominicum illud non pertinere præceptum,
Dimittite & dimittet̃ vobis, date & dabitur vobis. Nul
lus autem in Eccleſia recte poſſet ordinari miniſter, ſi
1.Timot.3. dixiſſet Apoſtolus, Si quis ſine peccato: vbi ait, Si quis
ſine crimine eſt. Aut ſi dixiſſet,nullum peccatum habẽ-
tes: vbi ait, Nullum crimen habentes. Multi quippe bap
H tizati fideles ſunt ſine crimine, ſine peccato autem in
hac vita neminem dixerim,quantalibet Pelagiani,quia
hæc dicimus, aduerſum eos inflentur & dirũpantur in-
ſania,non quia peccati aliquid remaneat,quod in bap-
tiſmate non remittatur, ſed quia in nobis in huius vi-
tæ infirmitate manentibus quotidie fieri non quieſcũt,
qui fideliter orantibus & miſericorditer operantibus
quotidie remittantur. Hæc eſt fidei catholicæ ſanitas,
quam ſanctus vbique ſeminat ſpiritus,nõ prauitatis hæ
Motus genitalium à deo. reticæ vanitas & præſumptio ſpiritus. Iam itaq; de
cætero videamus, quẽadmodum poſteaquàm nobis ca
lumnioſe putauit obiicienda quæ credimus,& fingen-
Cap.XV. da quæ nõ credimus, ſuam ipſe vel Pelagianorũ fidem
profiteatur. Contra hæc, inquit, nos quotidie diſputa-
mus, & ideo nolumus præuaricatoribus adhibere con-
ſenſum, quia nos dicimus liberum arbitrium in omni-
bus eſſe naturaliter, nec Adæ peccato perire potuiſſe.
Quod ſcripturarum omnium authoritate firmatur.

Hæc ſi quemadmodum oportet nõ contra dei gra-
tiam diceretis, nec conſenſum præuaricatoribus adhi-
beretis, ſed veſtrum ſenſum corrigeretis. Hinc autem
I quantum potuimus,& quantum ſufficere viſum eſt,ſu-
perius diſputauimus. Dicimus,inquit, has quæ nunc a-
guntur in orbe terrarum, à deo nuptias inſtitutas, nec
reos eſſe coniuges, ſed fornicatores & adulteros con-
demnandos. Hoc verum & catholicum eſt. Sed quod
vos hinc vultis efficere de commixtione maſculi & fœ
minæ,quòd nihil peccati naſcentes trahant,quod laua-
cro regenerationis expietur: hoc falſum eſt & hæreticũ.
Motum,inquit,genitalium,id eſt, ipſam virilitatem,ſi-
ne qua non poteſt eſſe commixtio, à deo dicimus inſti-
tutam. Ad hoc reſpondemus, motum genitalium,& vt
verbo eius vtar, virilitatem,ſine qua non poteſt eſſe cõ-
mixtio, deus ſic inſtituit, vt nihil haberet pudendum.
Non enim fas fuit,vt eius erubeſceret creatura de ſui o-
pere creatoris,ſed inobedientia membrorum ſupplicio
iuſto primis hominibus inobedientibus reddita eſt, de
qua erubuerunt quãdo foliis ficulneis pudẽda texerũt,
Gene.3. quæ prius pudenda nõ fuerunt. Neq; enim ſibi tuni-
Cap.XVI. cas vt totũ corp⁹ tegerẽt poſt peccatũ, ſed ſuccinctoria
conſuerunt, quæ nũnulli interpretes noſtri minus dili-
gentes tegmina interpretati ſunt. Quod quidẽ verum
eſt,ſed generale nomen eſt tegmẽ,quod indumentũ &
operimentum omne poſsit intelligi. Et ideo debuit am
biguitas euitari,vt quemadmodum Græcus perizoma- K
ta poſuit,quibus nõ teguntur niſi pudẽdę corporis par-
tes,ſic & Latinus,aut ipſum Græcũ poneret,quia & ipſa
iam cõſuetudo vtitur pro latino, vel ſicut quidam ſuc-
cinctoria,vel ſicut alij melius campeſtria nominarunt.
Ex illo quippe hoc nomen eſt, quòd pudenda iuuenes
tegebant antiquo more Romano, quãdo nudi exerce-
bantur in campo, vnde campeſtrati appellãtur hodie, *Cãpeſtrati*
qui eadem membra cingendo cooperiunt. Quanquã ſi *qui dican-*
ea quibus peccatum eſt tegenda fuerant poſt peccatum, *tur.*
ne tunicis quidem indui debuerunt,ſed manũ & os te-
gere,quia ſumendo & veſcẽdo peccauerunt. Quid ſibi
ergo vult, ꝙ accepto prohibito cibo,cum fuiſſet præcep
ti facta tranſgreſsio, in illa membra aſpectus intendi-
tur? Quę ibi nouitas ignota ſentitur,& ſe compellit ad-
uerti, quod apertione ſignificatur oculorũ? Neq; enim
eis vel quando ille nomina pecorib⁹ & volucribus im-
ponebat,vel quando illa pulchrum lignum vidit & bo
num,oculi non patebant,ſed aperti, hoc eſt, intenti ad
intuendum facti ſunt, Sicut ſcriptum eſt de Agar ancil *Gene.16.*
la Saræ, quòd aperuit oculos ſuos,& vidit puteũ: quos L
clauſos vtique nõ habebat. Vt ergo nuditatis ſuæ,quam
quotidie profecto intuebãtur,nec cõfundebantur, eos
ſubito ſic puderet, vt membra illa iam nuda ferre non
poſſent,ſed ſtatim operire curarẽt,nõne & ille in motu
aperto,& illa in occulto,contra ſuæ voluntatis arbitriũ
inobedientia illa membra ſenſerunt,quibus vtique nu-
tu voluntario ſicut cęteris dominari debuerunt? Quod
merito paſsi ſunt,quia & ipſi obediẽtes ſuo domino nõ
fuerunt. Erubuerunt ergo ita ſe creatori ſuo non exhi-
buiſſe ſeruitium, vt in eis membris ex quibus eſſent fi-
lij procreandi,mererentur accipere dominatũ. Hoc pu
doris genus, hæc erubeſcendi neceſsitas certe cũ omni
homine naſcitur, & ipſis quodã modo naturæ legibus
imperatur, vt in hoc verecundentur etiã ipſa pudica cõ
iugia,nec quiſquã tam male turpiterq; proficiat,vt quia
cognouit deum eſſe conditorem naturæ,authorẽmque
nuptiarũ,ideo etiã miſcendus vxori,ſi quis eum videat,
nõ de his motibus erubeſcat, quærátq; ſecretum vbi nõ
ſolum alienorum, verumetiã ſuorum omniũ poſsit vi-
tare conſpectum. Itaq; ſua culpa ſibi accidens malũ,na-
tura humana permittatur agnoſcere,ne cogatur aut qđ
eſt impudentiſsimum,de his ſuis motibus nõ erubeſce- M
re,aut quod eſt ingratiſsimũ, de ſui creatoris operibus
erubeſcere. Quo tamen malo propter bonum genera-
tionis filiorum,bene vtũtur pudica coniugia. Solius au
tẽ carnalis voluptatis cauſa,libidini conſentire peccatũ
eſt,quamuis coniugatis ſecundum veniam concedatur. *1.Corint.7.*

Sed cõſtituite Pelagiani ſeruata honeſtate ac fœcun *An libido*
ditate nuptiarum,ſi nemo peccaſſet, qualẽ velitis in pa- *ante pecca-*
radiſo vitam illorũ hominum cogitare, & vnũ de his *tum.*
quatuor rebus eligite. Proculdubio enim, aut quotienſ *Cap.XVII.*
cunq; libuiſſet,totiens cõcubuiſſent: aut frænarent libi-
dinẽ,quando concubitus neceſſarius nõ fuiſſet: aut tũc
ad nutũ voluntatis libido cõſurgeret,quando eſſe con-
cubitum neceſſariũ caſta pudentia pręſenſiſſet: aut nulla
ibi omnino exiſtẽte libidine,vt cætera mẽbra quæq; ad
opera ſua,ſic ad opus propriũ etiã genitalia iuſsis volen
tũ ſine vlla difficultate ſeruiſſent. Horũ quatuor quod
vultis eligite. Sed puto ꝙ duo priora reſpueris,quibus li
bidini,aut ſeruitur,aut repugnatur. Namq; illud primũ,
tam præclara honeſtas,hoc autem ſecundum,tam ma-
gna fœlicitas non vult. Abſit enim vt tantæ illius beati-
tudinis decus,aut præcedentem ſemper ſequẽdo libidi-
nem ageret turpiſsimam ſeruitutẽ, aut ei reſiſtẽdo non
haberet

A haberet pleniſsimam pacem. Abſit, inquam, vt carnis
concupiſcentiam non opportune ad generandum,ſed
inordinata commotiooe ſurgentem, aut illi menti pla
ceret conſentiendo ſatiare, aut illi quieti neceſſe eſſet
diſſentiendo cohibere. Duarum vero reliquarum quã-
libet elegeritis, non eſt aduerſus vos vlla contentione
laborandum. Et ſi enim quartam volueritis eligere,vbi
eſt omnium obedientia membrorum,ſine vlla libidine
ſumma traoquillitas, quoniam iam vos ei fecit veſtra-
ruoi diſputationũ impetus inimicos,illud vobis ſaltem
placebit,quod tertio loco poſuimus,vt illa carnalis cõ-
cupiſcentia, cuius motus ad eam poſtremam, quæ vos
multum delectat,peruenit voluptatem,nũquam io pa-
radiſo niſi cum ad gignendum eſſet oeceſſaria, ad vo-
luntatis nutum exurgeret. Hanc ſi placet vobis in para-
diſo collocare, & per talem concupiſcentiam carnis,
quæ nec præueniret, nec tardaret, nec excederet impe-
rium volũtatis,vobis videtur in illa fœlicitate filios po-
tuiſſe generare, non repugnamus, Ad hoc enim quod
agimus,ſufficit nobis, quia nunc talis in hominibus nõ
Gene. 3. eſt,qualem in illius fœlicitatis loco eſſe potuiſſe conce-
B ditis. Qualis quippe nunc ſit, profecto omnium ſenſus
mortalium,etſi cum verecundia confitetur, quia & ca-
ſtos etiam nolentes,eamq; per temperantiam caſtigan-
tes, inquietudine inordinata importunáque ſolicitat,
& plerunque ſeſe volentibus ſubtrahit,nolentibus inge
rit, vt nihil aliud inobedientia ſua, quàm illius priſcæ
inobedientiæ pœnam ſe eſſe teſtetur. Vnde merito de
illa & tunc primi homines,quando pudenda texerunt,
& nunc qui ſe vtcuoque hominem eſſe conſiderat,om
nis pudens impudẽoſque confuoditur, abſit vt de ope-
re dei,ſed de pœna primi veteriſq; peccati. Verum vos
nõ pro religioſa ratione, ſed pro animoſa cõtentione,
nec pro humano pudore, ſed pro veſtro furore, ne vel
ipſa concupiſcentia carnis viciata credatur, & ex ea tra
hi originale peccatum,talem prorſus qualis ounc eſt in
paradiſo conabimini diſputando reuocare,eámque il-
lic eſſe potuiſſe contendere, quam vel ſemper ſequere-
tur inhoneſta conſenſio,vel aliquando coërceret nu ſe-
randa diſſenſio. Nos autem nõ multum curamus quid
vos de illa ſentire delectet. Quicquid tamen hominum
C per illam naſcitur, ſi non renaſcatur, ſioe dubitatione
damnatur,& neceſſe eſt eſſe ſub diabolo, ſi non libere-
Ca. XVIII. tur inde à Chriſto. Hominem, inquit, dei opus de-
fendimus,nec ex illius potentia vel in malum vel in bo
num inuitum aliquem cogi,ſed propria voluntate, aut
bonum facere,aut malũ. In bono vero opere à dei gra-
tia ſemper adiuuari, in malum vero diaboli ſuggeſtio-
nibus incitari. Ad hęc reſpondemus,homines eſſe opus
dei,inquantum homines ſunt,ſed ſub diabolo eſſe,in-
quantum peccatores ſunt, oiſi eruantur iode per eum,
qui oon ob aliud factus eſt ioter deum & homines me-
diatõr, niſi quia ex hominibus nõ potuit eſſe peccator,
nec ex dei potentia, vel in malum vel in bonum inui-
tum aliquem cogi, ſed deo deſerente pro meritis ire in
malum,& deo adiuuante, ſine meritis conuerti ad bo-
num. Non enim eſt homo bonus ſi nolit,ſed gratia dei
etiam ad hoc adiuuatur vt velit,quoniam non inaniter
ſcriptũ eſt,Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle
Philip. 2. & operari pro bona voluntate, Et præparatur voluntas
Voluntas à domino. Vos autem in bono opere ſic putatis ad-
excitatur à iuuari hominem gratia dei, vt in excitanda eius ad ip-
domino. ſum booum opus volũtate, nihil eam credatis operari.
Cap. XIX. Quod ſatis ipſa tua verba declarant. Cur enim non di
xiſti,hominem dei gratia in bonum opus excitari, ſicut

dixiſti, in malum diaboli ſuggeſtionibus incitari? Sed D
dixiſti,in bono opere à dei gratia ſemper adiuuari,tan-
quam ſua voluntate, nulla dei gratia bonũ opus aggreſ
ſus io ipſo iam opere diuinitus adiuuetur, pro meritis
videlicet volũtatis bonæ,vt reddatur debita gratia, nõ
donetur indebita,ac ſic gratia iam non ſit gratia,ſed ſit
illud quod Pelagi⁹ in iudicio Palęſtino ficto corde dã-
nauit,gratiã dei ſecundum merita noſtra dari. Dic mi- Acto. 9.
hi obſecro, quid boni Paulus adhuc Saulus volebat, ac
non potius magoa mala, quando ſpirans cædem per-
gebat ad vaſtandos horrenda mentis cęcitate ac furore
Chriſtianos? Quibus meritis bonę volũtatis deus illum
ab his malis ad bona, mirabili & repentina vocatione
conuertit? Quid ergo dicam, quibus meritis, cum ipſe Ad Tit. 3.
clamet, Non ex operibus iuſticiæ quæ oos fecimus, ſed
ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit? Quid
illud quod iam commemoraui dixiſſe dominum, Ne- Ioan. 6.
mo poteſt venire ad me, quod intelligitur, credere in
me,niſi ei datum fuerit à patre meo? Vtrum iam volen-
ti credere pro meritis bonę volũtatis hoc datur, an po-
tius vt credat ipſa voluntas, ſicut Sauli, deſuper excita-
tur, etiam ſi tam ſit auerſus à fide, vt credentes etiã per-
ſequatur? Vt quid enim nobis dominus præcepit, vt o- E
remus pro eis qui oos perſequuntur? Nunquid hoc ora- Matth. 5.
mus vt eis pro bona eorum voluntate gratia dei retri-
boatur,ac non potius vt mala in bonum voluntas eorũ
mutetur? Sicut credimus tunc à ſanctis quos perſeque-
batur,non inaniter oratum eſſe pro Saulo, vt ad fidem
quam vaſtabat, volũtas eius cõuerteretur. Et illius qui-
dem conuerſio deſuper facta,manifeſto etiam miracu-
lo apparuit. Quàm multi inimici Chriſti quotidie, ſu-
bito dei occulta gratia trahuntur ad Chriſtum. Quod
verbum ſi non ex Euangelio poſuiſſem, quanta de me
propter hoc iſte dixiſſet,cum etiã nunc obluctetur non
mihi,ſed illi qui clamat,Nemo poteſt venire ad me,ni
ſi pater qui miſit me traxerit eum? Non enim ait, duxe-
rit,vt illic aliquo modo intelligamus pręcedere volun
tatem. Quis trahitur ſi iam volebat? Et tamen nemo ve
nit niſi velit. Trahitur ergo miris modis vt velit ab il-
lo, qui nouit intus io ipſis hominum cordibus operari,
non vt homines quod fieri nõ poteſt nolentes credant,
ſed vt volentes ex nolentibus fiant. Hoc verum eſſe Cap. XX.
non cõiectura ſuſpicamur huoiana, ſed euidentiſsima
diuinarum ſcripturarum authoritate dignoſcimus. Le- F
gitur in Paralipomenõ libris, Et quidem in Iuda facta 2. Par. 30.
eſt manus dei,vt daret illis cor vnum, vt facerent præ-
ceptum regis & principum in verbo domini. Item per
Ezechielem prophetam dominus dicit,Dabo eis cor a-
liud,& ſpiritum nouum dabo eis, & euellam cor eorũ Ezech. 36.
lapideum de carne eorum,& dabo eis cor carneum,vt
in præceptis meis ambulent,& iuſtificationes meas ob-
ſeruent & faciant eas. Quid eſt autem quod Heſter illa Heſter. 14.
regina orat & dicit, Da ſermonem concinnum in os
meum,& verba mea clarifica in cõſpectu leonis,& cõ-
uerte cor eius in odium impugnantis nos? Vt quid iſta
in oratiooe dicit deo,ſi non operatur deus in cordibus
hominum voluntatem? Sed forte hæc mulier inſipien-
ter orauit. Videamus ergo vtrum inaniter prænuſſus
fuerit orantis affectus, & conſecutus non fuerit exaudi-
entis effectus. Ecce ingreditur ad regẽ. Ne multa dica-
mus,Et quia non ordine ſuo ingrediebatur,magna ne-
ceſsitate compulſa, intuitus eſt eam, ſicut ſcriptum eſt,
velut taurus in impetu indignationis ſuæ. Et timuit re-
gina,& conuerſus eſt color eius per diſſolutionẽ, & in-
clinauit ſe ſuper caput delicatæ ſuæ,quę pręcedebat eã.
Et con-

G Et conuertit deus, & tranſtulit indignationem eius in
lenitatem. Iam ſequentia commemorare quid opus eſt,
vbi deum cõpleuiſſe quod illa rogauerat, diuina ſcrip-
tura teſtatur operando in corde regis? Quid aliud, quã
voluntatem, qua iuſsit & factum eſt, quod ab eo regina
popoſcerat? Quã deus iam vt fieret, exaudierat, qui cor
regis antequam mulieris ſermonem poſcentis audiſſet,
occultiſsima & efficaciſsima poteſtate cõuertit, & tran
ſtulit ab indignatione ad lenitatem, hoc eſt, de volun-
tate lædendi ad voluntatem fauendi, ſecundum illud
Philip. 2. Apoſtoli, Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle.
Nunquid homines dei qui hæc ſcripſerũt, imò ipſe ſpi-
ritus dei, quo authore per eos iſta conſcripta ſunt, oppu
gnauit liberum hominis arbitrium? Abſit, Sed omnipo
tentis in omnibus & iudicium iuſtiſsimum, & auxilium
dei miſericordiſsimũ cõmendauit. Sufficit enim ſcire
homini, quod non eſt iniquitas apud deum. Iam quo
modo iſta diſpenſet, faciens alios ſecundum meritum
vaſa iræ, alios ſecundum gratiam vaſa miſericordiæ,
Roman. 9. Quis cognouit ſenſum domini, aut quis cõſiliarius eius
Roman. 11. fuit? Si ergo ad honorem gratię pertinemus, non ſumus
H ingrati, tribuendo nobis quod accepimus. Quid enim
Nullus in- habemus quod non accepimus? Dicimus, inquit,
ſtus niſi per ſanctos veteris teſtamẽti, perfecta hinc iuſticia ad æter-
Chriſtum. nam tranſiſſe vitam, id eſt, ſtudio virtutis ab omnibus
Cap. XXI. receſsiſſe peccatis, quia & illi quos legimus aliquid pec-
caſſe, poſtea tamen eos emendaſſe cognouimus. Quan
talibet fuiſſe virtutis antiquos prædices iuſtos, non eos
ſaluos fecit, niſi fides mediatoris, qui in remiſsionẽ pec
catorum ſanguinem fudit. Ipſorum enim vox eſt, Cre-
didi propter quod locutus ſum. Vnde ait & Apoſtolus
Pſal. 115. Paulus, Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſecun-
2. Corint. 4. dum quod ſcriptum eſt, Credidi propter quod locutus
ſum: & nos credimus, propter quod & loquimur. Quid
eſt eundem ſpiritum, niſi quem iuſti quoque illi habue-
runt, qui iſta dixerunt? Dicit etiam Apoſtolus Petrus,
Act. 15. Quid vultis iugum imponere gentibus, quod neq; nos
portare potuimus, neque patres noſtri? Sed per gratiam
domini noſtri Ieſu Chriſti credim⁹ nos ſalui fieri quẽ-
admodum & illi: hoc vos non vultis inimici gratiæ
Chriſti, vt eadem gratia Ieſu Chriſti ſalui facti credan-
I tur antiqui, ſed diſtribuitis tempora ſecũdum Pelagiũ,
in cuius libris hoc legitur, & ante legem dicitis ſaluos
factos eſſe per naturam, deinde per legẽ, poſtremo per
Chriſtum, quaſi hominibus, duorum ſuperiorum tem-
porum, ante legẽ ſcilicet, & in lege ſanguis Chriſti non
fuerit neceſſarius, euacuantes quod dictum eſt, Vnus
1. Timot. 2. enim deus, vnus & mediator dei & hominum homo
Cap. XXII. Chriſtus Ieſus. Gratiam Chriſti, inquiunt, omnibus
neceſſariam & maioribus & paruulis cõfitemur, & eos
qui dicunt de duobus baptizatis natum nõ debere bap-
tizari, anathematizamus. Nouimus quo modo non ſe-
cundum Paulum Apoſtolum, ſed ſecũdum Pelagium
hæreticum iſta dicatis, paruulis videlicet baptiſmũ ne-
ceſſarium, non propter remiſsionem peccatorum, ſed
tantummodo propter regnum cœlorum. Datis enim
eis extra regnum dei locum ſalutis & vitæ æternæ, etiã
Marci. 16. ſi non fuerint baptizati. Nec attenditis quod ſcriptum
eſt, Qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit, qui
autem non crediderit, cõdemnabitur. Propter quod in
Euchari- Eccleſia ſaluatoris per alios paruuli credunt, ſicut ex a-
ſtia paruu- liis ea, quæ illis in baptiſmo remittuntur peccata traxe-
lis neceſſa- runt. Nec illud cogitatis eos vitam habere nõ poſſe, qui
ria. fuerint expertes corporis & ſanguinis Chriſti, dicente
Ioan. 6. ipſo, Niſi manducaueritis carnẽ meam, & biberetis ſan-
guinem meum, non habebitis vitam in vobis. Aut ſi K
Euangelicis vocibus cogimini confiteri, nec vitam ſa-
lutẽmque poſſe habere paruulos de corpore exeuntes,
niſi fuerint baptizati, quærite cur compellantur nõ bap
tizati ſecundæ mortis ſubire ſupplicium, iudicante illo,
qui neminem damnat immeritum, & inuenietis quod
non vultis, originale peccatum. Etiam eos qui dicunt,
inquit, baptiſma non omnia peccata delere, cõdemna-
mus, quia ſcimus plenam purgationem per ipſa myſte-
ria conferri. Hoc dicimus & nos, ſed paruulos quo-
que per ipſa myſteria primæ natiuitatis, & obnoxię ſuc-
ceſsionis vinculis ſolui, nõ dicitis vos. Propter quod de
Eccleſia Chriſti, quæ hoc antiquitus tenet, oportet vt ſi-
cut cæteri hæretici ſegregemini & vos. Iam vero *Ca. XXIII.*
quod ita cõcludit Epiſtolã vt dicat, Nemo ergo vos ſe-
ducat, nec ſe negent impij iſta ſentire. Sed ſi verum di-
cunt, aut audientia detur, aut certe iſti ipſi Epiſcopi, qui
nunc diſsident damnent, quæ ſupra dixi, cũ Manichęis
ſe iſta tenere, ſicut nos iſta damnamus, quę de nobis ia-
ctant, & ſit plena concordia, quod ſi nolunt, ſcitote eos
eſſe Manichæos, & ab eorum vos abſtinete conſortiis,
contemnendum eſt potius quàm refellendum. Quis L
enim noſtrũ dubitat anathema, dicere Manichæis, qui
dicũt à bono deo, nec homines, nec nuptias inſtitutas,
nec legem datam, quæ per Moyſem Hebręo populo mi
niſtrata eſt? Sed & Pelagianis non immerito anathema
dicimus, qui tam ſunt inimici gratiæ dei, quæ venit per
Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, vt eam dicant nõ
gratis, ſed ſecundũ merita noſtra dari, ac ſic gratia iam
non ſit gratia, tantumq; conſtituunt in libero arbitrio
quo in profundum demerſus eſt homo, vt eo benè vtẽ-
do dicant hominem mereri gratiam, cum nemo bene
illo vti poſsit, niſi per gratiam, quæ non ſecundum de-
bitum redditur, ſed deo gratis miſerante donatur. Par-
uulos autem ita contendunt eſſe iam ſaluos, vt ſaluato-
ri audeant negare ſaluãdos. Et hæc execrabilia dogma-
ta tenentes & ſeminantes, adhuc inſuper flagitant au-
dientiam, cum damnati debeant agere pœnitentiam.

Libri primi Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, contra duas Epiſtolas Pelagianorum Liber ſecundus. M

IAM nunc aliam, non Iuliani tan- *Cap. I.*
tum, ſed & communem cum plu-
ribus Pelagianis Epiſcopis, quam
Theſſalonicam miſerunt, conſide-
remus epiſtolam, eiq; domino ad-
iuuante reſpõdeamus vt poſſumus.
Quod opus noſtrum ne longum
fiat, quàm cauſæ ipſius neceſsitas poſtulat, quid opus eſt
ea quoque refellere, quæ dogmatis eorum inſidioſa ve-
nena non continent, ſed tantum in auxilium ſuum, vel
pro catholica fide contra Manichæorum ſicut loquun
tur profanitatem, cõſenſionem orientalium Epiſcopo-
rum vidẽtur expoſcere, nihil aliud nitentes, niſi vt hor-
ribili hereſi obiecta, cuius ſe aduerſarios eſſe cõfingunt,
lateant inimici gratiæ in laude naturæ. Quis enim eis
hinc commouit aliquando quæſtionem? Aut cui catho
licorum propter ea diſplicent, quia damnant eos quos
prædixit Apoſtolus receſſuros à fide, cauteriatam habẽ- *1. Timot. 4.*
tes conſcientiam, prohibentes nubere, abſtinentes à ci-
bis, quos immundos putant, nec putantes à deo cuncta
eſſe

A eſſe condita? Quis eos aliquando negare cõpulit, quòd
omnis creatura dei bona ſit, & oulla ſubſtãtia ſit, quam
non ſummus fecerit deus, niſi ipſe deus qui non eſt ab
aliquo factus? Non iſta in eis, quæ conſtat eſſe catholica
reprehenduntur atque damnantur. Impietatem quippe
Maoichæorum nimiam, ſtultam & noxiam, nõ ſolum
fides catholica deteſtatur, verumetiam hęretici omnes,
qui oon ſunt Manichæi. Vnde & iſti Pelagiani hoc be-
oe faciunt, Manichæis anathema dicere, & eorũ erro-
ribus contradicere. Sed faciunt duo mala quibus & ipſi
anathematizandi ſunt, Vnum, quòd catholicos Mani-
chæorum nomine criminantur: alterum, quòd etiam ip
ſi hæreſim noui erroris inducunt. Neque enim quia Ma
nichæorum morbo non laborant, propterea fidei ſanæ
ſunt. Non vnum peſtilẽtiæ eſt genus, quemadmodum
in corporibus, ita & in mentibus. Sicut ergo medicus
corporis con continuo pronunciaſſet à mortis pericu-
lo liberum, quem negaſſet hydropicũ, ſi alio letali mor
bo perſpexiſſet ægrotum: ita iſtis non ideo veritas gra-
tulatur, quia Manichæi non ſunt, ſi alio genere peruer-
ſitatis inſaniunt. Quapropter aliud eſt quod anathema-
B tizamus cum eis, aliud quod in eis. Deteſtamur enim
cum eis, quod recte diſplicet etiam ipſis, ita tamen vt
Cõfert Manichæos cũ Pelagianis. deteſtemur in eis, vnde recte diſplicent ipſi. Mani-
chæi dicunt, deum bonum non omnium naturarum
eſſe creatorem. Pelagiani dicunt, deum non eſſe om-
Cap. II. nium ætatum in hominibus mundatorem, ſaluatorem,
liberatorem. Catholica vtroſque redarguit, & contra
Manichæos defendens dei creaturam, ne ab illo inſti-
tuta negetur vlla natura, & contra Pelagianos, vt in
omnibus ætatibus perdita requiratur humana natura.
Manichæi carnis concupiſceotiam ooo tanquam acci
dens vicium, ſed tanquam natura ab æternitate malam
vituperant. Pelagiani eam tãquam nullum vicium, ſed
naturale ſit bonum inſuper laudãt. Catholica vtroſque
redarguit, Manichæis dicens, non natura, ſed viciũ eſt:
Pelagianis dicens, nõ à patre, ſed ex mundo eſt: vt eam
velut malam valetudinem ſanari vtrique permittant,
deſinendo illi tanquam inſanabilem credere, iſti tan-
quam laudabilem prædicare. Manichæi negãt homini
bono ex libero arbitrio fuiſſe initium mali. Pelagiani
dicunt etiam hominem malum ſufficienter habere li-
C berum arbitrium ad facieodũ præceptum bonum. Ca-
tholica vtroſque redarguit, & illis dicẽs, Fecit deus ho-
Eccleſiaſtes. 7. minem rectum. Et iſtis dicens, Si vos filius liberauerit,
vere liberi eritis. Manichæi dicũt, animam particulam
Ioan. 8. dei, oaturæ malæ commixtione habere peccatum. Pela
giaoi dicũt, animam iuſtam, non quidem particulam,
ſed creaturam dei, etiam in iſta corruptibili vita nõ ha-
bere peccatũ. Catholica vtroſque redarguit, Maoichęis
Matth. 12. dicens, Aut facite arborem booam, & fructum eius bo-
num, aut facite arborem malam, & fructum eius ma-
lum: quod non diceretur homini, qui naturam facere
non poteſt, niſi quia peccatum non natura, ſed vicium
1. Ioan. 1. eſt: Pelagianis dicens, Si dixerimus quia peccatum non
habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis nõ eſt.
His morbis inter ſe contrariis Manichæi Pelagianique
confligunt diſsimili voluntate, ſimili vanitate, ſeparati
opinione diuerſa, ſed propinqui mẽte peruerſa. Iam ve
ro gratiam Chriſti ſimul oppugnant, baptiſmum eius
ſimul euacuant, caroem eius ſimul exhonorant, ſed etiã
hæc modis cauſiſq; diuerſis. Nam Manichęi meritis na
turæ bonæ, Pelagiani autẽ meritis voluntatis bonę per-
hibent diuinitus ſubueniri. Illi dicunt, debet hoc deus
laboribus membrorum ſuorum: Iſti dicunt, debet hoc
virtutibus ſeruorum ſuorum. Vtriſque ergo merces D
non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum de-
bitum. Maoichæi lauachrum regenerationis, id eſt, a-
quam ipſam dicunt eſſe ſuperfluã, nec prodeſſe aliquid
profano corde contendunt. Pelagiani autem quod in
ſacro baptiſmate ad expiãda peccata dicitur, nihil opi-
tulari infantibus nullum peccatum habentibus aſſerũt.
Ac per hoc in paruulis baptizandis, quantum ad remiſ-
ſionem attinet peccatorum, Manichęi viſibile deſtruũt
elementum, Pelagiani autem etiam inuiſibile ſacramẽ-
tum. Manichæi caroem Chriſti exhonorant, partum
virginis blaſphemando, Pelagiani autem carnem redi-
mendorum carni redẽptoris æquando. Propterea quip
pe natus eſt Chriſtus, non vtique in carne peccati, ſed
in ſimilitudine carnis peccati, quia cæterorũ hominum
naſcitur caro peccati. Manichæi ergo omnem carnem
penitus deteſtantes, auferunt carni Chriſti perſpicuam
veritatem. Pelagiani vero nullã carnem peccati naſci
aſſeuerantes, auferunt carni Chriſti propriam dignita-
tem. Deſinãt itaq; Pelagiani catholicis obiectare quod
nõ ſunt, nec ideo ſe velint haberi amabiles, quia odio- E
ſo Manichæorum aduerſantur errori, ſed merito ſe a-
gnoſcant odibiles, quia ſuum non auerſantur errorem.
Poſſuot eoim duo errores inter ſe eſſe cõtrarij, ſed am-
bo ſunt deteſtandi, quia ſunt ambo contrarij veritati.
Nam ſi propterea ſunt diligendi Pelagiani, quia oderũt
Manichæos, diligendi ſuot & Manichęi, quia oderunt
Pelagianos. Sed abſit vt catholica mater propter alte-
rorum odium, alteros eligat amare, cum monente atq;
adiuuãte domino debeat vtroſq; vitare, & cupiat vtroſ
que ſanare. Quinetiam Romanos clericos arguunt, *Lenitas in hæreticos de quibus ſpes eſt.*
ſcribentes eos iuſsionis terrore perculſos non erubuiſſe
præuaricationis crimen admittere, vt contra priorem
ſententiam ſuam, qua geſtis catholico dogmati affue-
rant, poſtea pronunciarent malam hominum eſſe na- *Cap. III.*
turam: imò Pelagiani ſpe falſa putauerant, nouũ & exe-
crabile dogma Pelagianum vel Celeſtianũ perſuaderi
quorundam Romanorum catholicis mentibus poſſe,
quando illa ingenia quamuis nefaodo errore peruerſa,
non tamen contẽptibilia cum ſtudio ſe corrigenda po
tius, quàm facile damnanda viderentur, aliquãdo le-
nius, quàm ſeuerior poſtulabat Eccleſiæ diſciplina, tra-
ctata ſunt. Tot enim & tantis inter apoſtolicam ſedem F
& Afros Epiſcopos currentibus & recurrentibus ſcrip-
tis Eccleſiaſticis, etiam geſtis de hac cauſa apud illam
ſedem, Celeſtio præſente & reſpondente confectis, quę
nam tandem epiſtola venerandæ memoriæ papæ Zo-
ſimi, quæ interlocutio reperitur, vbi præceperit credi
oportere ſioe vllo vicio peccati originalis hominem
naſci: nuſquam prorſus hoc dixit, nuſquam omnino cõ
ſcripſit. Sed cum hoc Celeſtius in ſuo libello poſuiſſet
inter illa dũtaxat, de quib' ſe adhuc dubitare & inſtrui
velle cõfeſſus eſt, in homine acerrimi ingenij, qui profe
cto ſi corrigeretur, plurimis profuiſſet, voluntas emen-
dationis, non falſitas dogmatis approbata eſt. Et prop-
terea libellus eius catholicus dictus eſt, quia & hoc ca-
tholicæ meotis eſt, ſi qua forte aliter ſapit, quàm veritas
exigit, non ea certiſsime definire, ſed detecta ac de-
monſtrata reſpuere. Non eoim hæreticis, ſed catho-
licis Apoſtolus loquebatur, vbi ait, Quotquot ergo per- *Philip. 3.*
fecti hoc ſapiamus, & ſi quid aliter ſapitis, id quoque
deus vobis reuelabit. Hoc in illo factum eſſe putabatur,
quando ſe literis beatæ memorię papæ Innocentij, qui-
bus de hac re dubitatio tota ſublata eſt, conſentire re-
ſpondit, Et hoc vt plenius & manifeſtius in illo fieret,
expectabatur

G expectabatur venturis ex Africa literis, in qua prouin-
cia eius calliditas aliquanto euidẽtius innotuerat. Quæ
Romanæ literæ poſteaquam venerunt, id continen-
tes non ſufficere hominibus tardioribus & ſolicitiori-
bus, quòd ſe generaliter Innocentij Epiſcopi literis cõ-
ſentire fatebatur, ſed aperte eum debere anathematiza-
re, quæ in ſuo libello praua poſuerat, ne ſi id nõ feciſſet,
multi parum intelligentes, magis in libello eius illa fi-
dei venena à ſede Apoſtolica crederẽt approbata, prop
terea quòd ab illa dictum erat, eum libellum eſſe catho-
licum, quàm emendata, propter illud quòd ſe papæ In-
nocentij literis conſentire ipſe reſponderat. Tunc er-
go cum eius præſentia poſceretur, vt certis ac dilucidis
reſponſionibus, vel aſturia hominis vel correctio dilu-
ceſceret, & nulli ambigua remaneret, ſe ſubtraxit, & ne-
gauit examini. Nec differendum iam fuerat, ſicut factũ
eſt, quod aliis prodeſſet, ſi nimium peruerſorũ pertina-
ciæ dementiæq; nõ poſſet. Sed ſi quod abſit, ita tũc fuiſ-
ſet de Celeſtio vel Pelagio in Romana Eccleſia iudica-
tum, vt illa eorum dogmata, quæ in ipſis & cum ipſis pa
pa Innocẽtius damnauerat, approbãda & tenẽda pro-
H nunciarentur, ex hoc potius eſſet præuaricationis nota
Romanis clericis inurenda. Nunc vero cum primitus
beatiſsimi papæ Innocentij literæ Epiſcoporum lite-
ris reſpondentes Afrorum, pariter hunc errorem quem
conantur iſti perſuadere damnauerint, ſucceſſor quoq;
eius ſanctus papa Zoſimus hoc tenẽdum eſſe, quod iſti
de paruulis ſentiunt, nunquam dixerit, nunquam ſcrip-
ſerit, Inſuper etiam Celeſtium ſe purgare molientem
ad conſentiendum ſupradictis ſedis Apoſtolicæ literis
crebra interlocutione cõſtrinxerit, profecto quicquid
interea lenius actum eſt cum Celeſtio, ſeruata dũtaxat
antiquiſsimæ & robuſtiſsimę fidei firmitate, correctio-
nis fuit clementiſsima ſuaſio: non approbatio exitioſiſ-
ſima prauitatis, Et quòd ab eodem ſacerdote poſtea Ce
leſtius & Pelagius repetita authoritate dãnati ſunt, pau-
lulum intermiſſæ, iam neceſſario præferẽdæ ratio ſeue-
ritatis fuit, non præuaricatio prius cognitę vel noua co
gnitio veritatis. Sed quid opus eſt nos de hac re lo *Damnatio*
quendo diutius immorari, cum extant hinc atque inde *Celeſtij.*
geſta & ſcripta directa, vbi poſsint cuncta illa quemad *Cap. IIII.*
modum acta ſint, vel cognoſci vel recognoſci? Interro
gationibus etiam ſancti præceſſoris tui, & Celeſtij re-
I ſponſionibus, quibus ſe beati papæ Innocentij literis
conſentire profeſſus eſt, quis non videat quemadmo-
dum ſit Celeſtius colligat⁹ & vinculo ſaluberrimo ob-
ſtrictus, ne vlteri⁹ defendere auderet in baptiſmate par-
uulorum non dimitti originale peccatum? Venerabi-
lis quippe Innocẽtij Epiſcopi de hac re iſta ſunt verba
ad Carthaginenſe conciliũ, Liberum, inquit, arbitrium
olim ille perpeſſus dum ſuis inconſultius vtitur bonis:
cadens in præuaricationis profunda demerſus, nihil
quẽadmodum exinde ſurgere poſſet inuenit, ſuaq; inę-
ternum libertate deceptus, huius ruinæ latuiſſet oppreſ-
ſu, niſi eum pòſt Chriſti pro ſua gratia liberaſſet aduen
tus, qui per nouæ regenerationis purificationem omne
præteritum vicium ſui baptiſmatis lauacro purgauit.
Quid iſta ſedis Apoſtolicę ſententia clarius atq; mani-
feſtius? Huic ſe Celeſtius cõſentire profeſſus eſt, quando
cùm illi à ſancto præceſſore tuo dictũ eſſet, Illa omnia
damnas quæ iactata ſunt de nomine tuo? Ipſe reſpõdit,
Damno ſecundum ſententiam beatæ memoriæ pręceſ
ſoris tui Innocẽtij. Inter cætera autem quæ de nomine
eius iactata fuerãt, diaconus Celeſtio Paulinus obiece-
rat, quòd diceret peccatum Adæ ipſi ſoli obfuiſſe & nõ
generi humano: & ꝙ infantes nuper nati, in eo eſſent K
ſtatu in quo Adam fuit ante peccatum. Proinde ſi obie-
cta Paulini ſecundum ſententiam beati papæ Innocen
tij, veraci corde atque ore damnaret, quid ei remaneret
deinceps vnde contenderet, nullum eſſe ex præterita
primi hominis trãſgreſsione in paruulis vicium, quod
per nouæ regenerationis purificationem ſacro baptiſ-
mate purgaretur? Sed illud ſe reſpondiſſe fallaciter no-
uiſsimo exitu oſtendit, cum ſe ſubtraxit examini, ne ſe-
cundum Africana reſcripta ipſa omnino de hac quæ-
ſtione verba commemorare & anathematizare, quæ
in libello ſuo poſuit, cogeretur. Quid illud quod idem
Papa de hac ipſa cauſa etiam Numidiæ reſcripſit Epi-
ſcopis, quia de vtroque concilio & de Carthaginenſi
ſcilicet & Mileuitano ſcripta ſuſceperat, nonne apertiſ-
ſime de paruulis loquitur? Hæc enim eius verba ſunt. Il-
lud vero, quod eos veſtra fraternitas aſſerit prædicare,
paruulos æternæ vitæ præmiis etiam ſine baptiſmatis
gratia poſſe donari, perfatuum eſt. Niſi enim manduca- *Ioan. 6.*
uerint carnem filij hominis & biberint ſanguinẽ eius,
non habebunt vitam in ſemetipſis. Qui autem hãc eius
ſine regeneratione defendunt, videtur mihi ipſum bap L
tiſmum velle caſſare, cum prædicant hos habere, quod
in eos credimus non niſi baptiſmate conferendum.
Quid ad hæc dicit ingratus, cui ſedes Apoſtolica iam
ſua ꝓfeſsione quaſi correcto, benigniſsima lenitate pe-
percerat? Quid ad hæc dicit, vtrum poſt huius vitę finẽ
paruuli etiam ſi dum viuunt, nõ baptizentur in Chri-
ſto, in vita æterna erunt, an non erunt? Si dixerit, erunt:
quo modo ergo quæ de nomine eius iactata ſunt ſecũ-
dum ſententiã beatæ memorię Innocẽtij ſe dãnaſſe re-
ſpondit? Ecce beatę memorię Innocẽtius papa, ſine bap
tiſmo Chriſti, & ſine participatione corporis & ſan-
guinis Chriſti vitam non habere paruulos dicit. Si di-
xerit, non erunt: quo modo ergo non accipientes æter-
nam vitã, vtique cõſequenter æterna morte dãnantur,
ſi nullum trahunt originale peccatum? Quid ad hęc di
cunt iſti qui ſuas calũnioſas impietates ſcribere audẽt,
etiam Oriẽtalibus Epiſcopis mittere? Tenetur Celeſtius
literis venerabilis Innocentij prębuiſſe conſenſum, Le-
guntur ipſæ memorati antiſtitis literę ſcribentis nõ bap
tizatos vitam paruulos habere non poſſe. Quis autem
negabit id eſſe conſequens vt mortem habeãt, qui non
habent vitam? Vnde ergo in infantibus iſta miſerabilis M
pœna, ſi nulla originalis eſt culpa? Quo modo igitur ab
iſtis fidei deſertoribus & oppugnatoribus gratiæ, Ro-
mani clerici præuaricationis arguuntur ſub Epiſcopo
Zoſimo quaſi aliud ſenſerit in damnatione poſteriore
Celeſtij & Pelagij, quam quod ſub Innocentio in prio-
re ſenſerunt? Quia vtique cum literis venerabilis Inno
centij de paruulis, niſi baptizarentur in Chriſto, in æter
na morte manſuris catholicæ fidei clareret antiquitas,
profecto Eccleſiæ Romanæ præuaricator potius eſſet
quicunque ab illa ſententia deuiaſſet: quod deo propi-
cio quoniam factum non eſt, ſed ipſa conſtanter repe-
tita Celeſtij & Pelagij damnatione, ſeruata eſt, ſe intelli
gant eſſe vnde alios criminantur & aliquando à fidei
præuaricatione ſanentur. Malam quippe hominum eſſe
naturam, non dicit catholica fides, inquantum homo à
creatore primitus inſtitutus eſt, neque nunc quòd in il-
la deus creat, cum homines ex hominibus facit, hoc eſt
malũ eius ſed quod ex illo vicio primi hominis trahit.
Iam nunc illa videnda ſunt, quæ in Epiſtola ſua no- *Fatum pro*
bis obiicientes, breuiter poſuerũt, quibus hæc eſt noſtra *gratia.*
reſponſio, Peccato Adæ arbitrium liberũ dã hominum *Cap. V.*
natura

A natura periſſe non dicimus, ſed ad peccandum valere
in hominibus ſubditis diabolo, ad bene autem pieq; vi-
uendum non valere, niſi ipſa volũtas hominis dei gra-
tia fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, ſermo-
nis, cogitationis adiuta. Neminem niſi dominũ deum
dicimus naſcẽtium conditorem, nec à diabolo, ſed ab
ipſo nuptias inſtitutas, omnes tamen ſub peccato naſci
propter propaginis vicium, & ideo eſſe ſub diabolo do
nec renaſcantur in Chriſto, Nec ſub nomine gratiæ fa-
tum aſſerimus, quia nullis hominum meritis dei gra-
tiam dicimus antecedi. Si autem quibuſdam omnipo-
tentis dei voluntatem placet fati nomine nuncupare,
profanas quidem verborum nouitates euitamus, ſed
de verbis contendere non amamus. Vnde autem hoc
eis viſum fuerit nobis obiicere, quod fatum aſſeramus
ſub nomine gratiæ, cum aliquanto attẽtius cogitarem,
prius eorum verba quę conſequuntur inſpexi. Sic enim
hoc nobis obiiciẽdum putarunt, Sub nomine, inquiũt,
gratiæ ita fatum aſſerunt, vt dicant, quia niſi deus inui-
to & reluctanti homini inſpirauerit boni & ipſius im-
B perfecti cupiditatem, nec à malo declinare, nec bonum
poſſet arripere. Deinde aliquanto poſt, vbi ipſi quæ de-
fendant, commemorãt, quid de hac re ab eis diceretur
attendi. Baptiſma, inquiunt, omnibus neceſſarium eſſe
ætatibus confitemur, gratiam quoque adiuuare vniuſ-
cuiuſque bonum propoſitum, non tamen reluctãti ſtu-
dium virtutis immittere, quia perſonarum acceptio nõ
Roman. 2. eſt apud deum. Ex his eorum verbis intellexi, ob hoc il
los vel putare vel putari velle fatũ nos aſſerere ſub no-
mine gratiæ, quia gratiam dei non ſecundum merita
noſtra dicimus dari, ſed ſecundum ipſius miſericordiſ
Exod. 33. ſimam voluntatem, qui dixit, Miſerebor, cui miſertus
ero: & miſericordiam præſtabo, cui miſericors fuero.
Roman. 9. Vbi conſequenter adiunctum eſt, Igitur non volentis
neq; currentis, ſed miſerentis eſt dei. Poſſet etiam hinc
quiſpiam ſimiliter ſtultus fati aſſertorem Apoſtolum
putare vel dicere, Verum hic ſe iſti ſatis aperiunt. Cum
enim propterea nobis calumniantur, dicentes nos fatũ
gratiæ nomine aſſerere, quia non ſecundum merita no
ſtra dari dicimus dei gratiam, proculdubio confitẽtur
quod ipſi eam ſecundum noſtra merita dari dicunt, Ita
cæcitas eorum occultare ac diſſimulare nõ potuit hoc
C ſe ſapere atque ſentire, quod ſibi obiectum Pelagius in
Epiſcopali iudicio Palæſtino ſub dolo timore damna-
uit. Obiectum quippe illi eſt ex verbis quidem diſcipuli
ſui Celeſtij, quod etiam ipſe diceret, gratiam dei ſecun
dum merita noſtra dari. Quod ille deteſtans, vel quaſi
deteſtans ore duntaxat, anathematizare non diſtulit,
Sed ſicut eius libri poſteriores indicant, & iſtorum ſe-
ctatorum eius nudata aſſertio, ficto corde ſeruauit, do-
nec poſtea quod tunc metu texerat negãtis aſtutia, etiã
in literas proferret audacia. Et adhuc non reformidãt,
nec ſaltem verecundantur Epiſcopi Pelagiani literas
ſuas catholicis Orientalibus Epiſcopis mittere, quibus
nos aſſertores fati eſſe criminantur, quia non dicimus
gratiam dei ſecundum merita noſtra dari, quod Pela-
gius Epiſcopos Orientales metuens, dicere non auſus,
Cap. VI. & damnare compulſus eſt. Ita ne vero filij ſuper-
biæ, inimici gratiæ dei, ô noui hæretici Pelagiani, quiſ-
quis dicit, gratia dei omnia hominis bona merita præ-
ueniri, nec gratiam dei meritis dari, ne non ſit gratia,
ſi non gratis datur, ſed debita merentibus redditur, fa-
tum vobis videtur aſſerere? Nõnne etiam vos ipſi quali-
bet intentione neceſſarium baptiſmum omnibus æta-
tibus dicitis? Nõnne in hac ipſa Epiſtola veſtra iſtam de
baptiſmo ſententiam, & de gratia iuxta poſuiſtis? Cur D
non vos baptiſmus qui datur infantibus, ipſa vicinitate
commonuit quid ſentire de gratia debeatis? Hæc enim
verba ſunt veſtra, Baptiſma omnibus neceſſarium eſſe
ætatibus confitemur, gratiam quoque adiuuare vniuſ-
cuiuſque bonum propoſitum, nõ tamen reluctanti ſtu-
dium virtutis immittere, quia perſonarum acceptio nõ
eſt apud deum. In his omnibus verbis veſtris de gratia *Roman. 2.*
quod dixiſtis, interim taceo, de baptiſmate reddite ra-
tionem, cur illud dicatis omnibus eſſe ętatibus neceſſa-
rium, quare ſit neceſſariũ paruulis dicite, profecto quia
eis boni aliquid confert, & idem aliquid nec paruũ nec
mediocre, ſed magnum eſt, Nam ſi eos negatis attrahe-
re quod in baptiſmo remittatur originale peccatum, ta-
men illo regenerationis lauacro adoptari ex filiis ho-
minum in filios dei non negatis, imò etiam prędicatis,
dicite ergo nobis quicunque baptizati in Chriſto par-
uuli de corpore exierunt, hoc tam ſublime donum qui-
bus præcedentibus meritis acceperunt? Si dixeritis hoc
eos parentum pietate meruiſſe, Reſpondebitur vobis,
cur aliquando piorũ filiis negatur hoc bonum & filiis
tribuitur impiorum? Nonnunquam enim de religioſis E
orta proles in tenera ætate atque ab vtero recẽtiſsimo
præuenitur morte, antequam lauacro regenerationis
abluatur, & infans natus ex inimicis Chriſti miſericor-
dia Chriſtianorum baptizatur in Chriſto, plangit bap-
tizata mater non baptizatum proprium, & ab impu-
dica expoſitum, baptizandum caſta fœtum colligit ali-
enum. Hic certe merita parentum vacant, vacant vobis
fatentibus ipſorũ etiam paruulorum. Scimus enim vos
non de anima humana credere, quod ante corpus ter-
renũ alicubi vixerit, & aliquid operata ſit vel boni vel
mali, vnde iſtam in carne differentiam mereretur.
Quæ igitur cauſa huic paruulo baptiſmum procurauit,
illi negauit? An ipſi fatum habent quia meritum non
habent? aut in his eſt acceptio à domino perſonarum?
Nam vtrunque dixiſtis, prius fatum, acceptionẽ poſtea
perſonarum, vt quoniam vtrunque refutandum eſt, re-
maneat quod vultis aduerſus gratiam introducere me-
ritum. Reſpondete igitur de meritis paruulorũ, cur alij
baptizati, alij non baptizati de corporibus exeant, nec
parentum meritis vel polleant vel careãt tam excellen-
ti bono, vt fiant filij dei ex hominum filiis, nullis paren
tum, nullis meritis ſuis. Nempe reticetis, & vos ipſos F
potius in eo quod nobis obiicitis inuenitis. Nam ſi vbi
non eſt meritum, conſequenter eſſe dicitis fatum, & ob
hoc in gratia dei meritum hominis vultis intelligi, ne
fatum cogamini confiteri, ecce vos potius aſſeritis fa-
tum in baptiſmate paruulorum, quorum nullum eſſe
fatemini meritum. Si autem in baptizandis paruulis, &
nullum meritum omnino præcedere, & tamen fatum
non eſſe conceditis, cur nos quando dicimus gratiam
dei propterea gratis dari, ne gratia non ſit, & non tan-
quam debitam meritis præcedentibus reddi, fati aſſer-
tores eſſe iactatis, non intelligentes iuſtificandis impiis
ſicut propterea merita non ſunt, quia dei gratia eſt, ita
propterea non eſſe fatũ, quia dei gratia eſt, ita propterea
non eſſe acceptionem perſonarum, quia dei gratia eſt?
Fatum quippe qui affirmãt de ſyderũ poſitione ad tem
pus quo concipitur quiſq; vel naſcitur, quas cõſtellatio-
nes vocant, nõ ſolũ actus & euenta, verumetiã ipſas no
ſtras volũtates pendere cõtendunt, Dei vero gratia nõ
ſolum omnia ſydera & omnes cœlos, verumetiã om-
nes angelos ſupergreditur. Deinde fati aſſertores & bo
na & mala hominum fato tribuunt, Deus autem in ma
lis

G lis hominum merita eorum debita retributione perſequitur, bona vero per indebitam gratiam miſericordi voluntate largitur, vtrunque faciens non per ſtellarum temporale conſortium, ſed per ſuæ ſeueritatis & bonitatis æternum altumq; conſilium. Neutrum ergo pertinere videmus ad fatum.

Quid ſit acceptio perſonarum. Cap. VII. Epheſ. 2.

Hic reſpondetis, hanc ipſam dei beneuolentiam qua non merita ſequitur, ſed bona indebita gratuita bonitate largitur, fatum potius eſſe dicendum, cum hanc Apoſtolus gratiam vocet dicens, Gratia ſalui facti eſtis per fidem, & hoc non eſt ex vobis, ſed dei donum eſt, non ex operibus, ne forte quis extollatur. Nónne attenditis, nónne perſpicitis, non à nobis diuinæ gratiæ nomine fatũ aſſeri, ſed à vobis potius diuinam gratiam fati nomine nuncupari? Item quę acceptio perſonarum ibi recte dicitur, vbi ille qui iudicat relinquens cauſæ meritum de qua iudicat, alteri cõtra alterum ſuffragatur, quia inuenit aliquid in perſona quod honore vel miſeratione ſit dignum? Si autẽ quiſpiam duos habeat debitores, & alteri vellet dimittere debitum, alterum exigere, cui vult donat, ſed neminẽ fraudat, nec acceptio perſonarum dicenda eſt, quando H iniquitas nulla eſt. Alioquin eis qui parum intelligunt, poteſt acceptio perſonarum videri, vbi vineę dominus *Matth. 20.* operariis, qui vna hora illic opus fecerunt, tantum dedit, quantum illis qui pertulerunt pondus diei & æſtus, ęquales faciens in mercede, quorum tam magna diſtãtia fuerat in labore, Sed quid reſpõdit de hac velut acceptione perſonarũ aduerſus patremfamiliâs murmurantibus? Amice, inquit, nõ facio tibi iniuriam, Nónne ex denario conueniſti mecum? Tolle quod tuum eſt, & vade, volo autem & huic nouiſsimo dare ſicut & tibi. An nõ licet mihi quod volo facere? An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? Nempe hic tota iuſticia eſt, Hoc volo: tibi, inquit, reddidi, huic donaui, neq; vt huic donarem, tibi aliquid abſtuli, aut quod debebam vel minui vel negaui. An nõ licet mihi facere quod volo? An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? Sicut ergo hic nulla eſt acceptio perſonarũ, quia ſic alius gratis honoratur, vt alius debito non fraudetur: ſic etiã cum ſecundũ propoſitũ dei vocatur alius, alius non vocatur: vocato datur gratuitũ bonum, cuius boni eſt vocatio ipſa principium: non vocato redditur malũ, quia I omnes rei ſunt ex eo, quòd per vnum hominem pecca- *Roma. 5.* tum intrauit in mundum. Et in illa quidem operariorũ ſimilitudine, vbi vnum denarium acceperunt qui vna hora, & qui duodecies tãtum laborauerunt, qui vtique ſecundum rationes humanas, ſed vanas, pro quantitate laboris ſui duodecim denarios accipere debuerũt, vtrique in bono coæquati, nõ alij liberati, alij dãnati ſunt, quia & illi qui plus laborauerũt, & quòd ſic vocati ſunt vt venirent, & ſic paſti vt non deficerent, ab ipſo patrefamiliâs habuerunt. Vbi autem dicitur, Ergo cui vult miſeretur, & quem vult obdurat, qui facit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam, bonum quidem immerito & gratis datur, quia ex eadem maſſa eſt cui datur, malum vero merito & debitum redditur, quia in maſſa perditionis malum malo non male creditur, & ei cui creditur malum eſt, quia ſupplicium eſt: ei vero à quo redditur, bonum eſt, quia recte factũ eius eſt. Nec vlla eſt acceptio perſonarũ in duob⁹ debitorib⁹, æqualiter reis, ſi alteri dimittitur, alter exigitur, quod pariter ab vtroque debetur. Sed vt id quod dicimus alicuius exempli manifeſtatione clareſcat, conſtituamus aliquos ab aliqua meretrice geminos editos, atque vt ab aliis colligerentur expoſitos, horum ſine baptiſmo expirauit vnus, alius baptizatus, quod hic fatum fortu- K nam fuiſſe dicamus, quę omnino nulla ſunt, quam perſonarum acceptionem, quę apud deum nulla eſt, etiam ſi in iſtis vlla eſſe potuiſſet, qui vtique nihil habebant, vnde alter alteri præferretur, meritáque nulla propria, ſiue bona, quibus mereretur alius baptizari, ſiue mala, quibus alius ſine baptiſmate mori? An aliqua parentum fuerunt, vbi fornicator pater, meretrix mater? Sed qualiacunque illa fuerint, non vtique iſtis tam diuerſa conditione morientibus vlla diuerſa, ſed vtrique communia. Si ergo nec fatum, quia nullę ſtellæ iſta decernunt, nec fortuna, quia non fortuiti caſus hęc agunt, nec perſonarum, nec meritorum diuerſitas hoc fecerunt, quid reſtat quantũ ad baptizatum attinet, niſi gratia dei quæ vaſis factis in honorem gratis datur, quantum autem ad non baptizatum ira dei, quæ vaſis in contumeliam pro ipſius maſſæ meritis redditur. Sed in illo qui baptizatus eſt, gratiam dei vos confiteri cogimus, & meritũ eius nullum præceſsiſſe cõuincimus: de illo autem ſine baptiſmate mortuo, cur ei defuerit ſacramentum, quod & vos fatemini omnibus ætatibus neceſſarium, & quid L iſto modo in eo fuerit vindicatũ, vos videritis qui nõ vultis eſſe originale delictum. Nobis in duobus iſtis geminis vnam proculdubio habentibus cauſam, difficultatem quæſtionis, cur alius ſic, alius vero ſic mortu⁹ eſt, velut non ſoluendo ſoluit Apoſtolus, Qui cum & ipſe de duobus geminis tale aliquid propoſuiſſet, propter quos non ex operibus, quia nondum operati fuerant aliquid boni vel mali, ſed ex vocante dictum eſt, Maior ſeruiet minori: Et, Iacob dilexi, Eſaü autem odio habui, *Roman. 9.* & huius profunditatis horrorem vſque ad hoc perdu- *Malac. 1.* xiſſet vt diceret, Ergo cuius vult miſeretur, & quẽ vult obdurat: ſenſit cõtinuo quid moueret & ſibi verba contradicentis, quæ apoſtolica authoritate coërceret, oppoſuit. Ait enim, Dicis itaque mihi, quid adhuc conqueritur. Nam voluntati eius, quis reſiſtit? Reſponditque iſta dicenti, O homo tu quis es qui reſpondeas deo? Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, quare ſic me feciſti? An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere, aliud quidem vas in honorẽ, aliud in contumeliam. Deinde ſecutus tam magnum abditúmque ſecretum, quantum aperiendum eſſe hominibus iudicauit, aperuit dicens, Si autem volens deus oſtendere iram & demonſtrare potentiam ſuam, attulit in multa M patientia vaſa iræ quæ perfecta ſunt in perditionem, & vt notas faceret diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparauit in gloriam, hoc eſt, gratiæ dei non ſolum adiutorium, verumetiam documentum, Adiutorium ſcilicet in vaſis miſericordiæ, in vaſis autem iræ documentum, in eis enim oſtendit iram & demõſtrat patientiam ſuam, quia tam potens eſt bonitas eius vt bene vtatur etiam malis, & in eis facit diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quoniam quod ab iræ vaſis exigit iuſticia punientis, hoc vaſis miſericordiæ dimittit gratia liberantis. Nec beneficium quod quibuſdam gratis tribuitur appareret, niſi deus aliis ex eadem maſſa pariter reis iuſto ſupplicio condemnatis, quid vtriſque deberetur, oſtenderet. Quis enim te diſcernit? ait idem *1. Corint. 4.* Apoſtolus, homini tanquã de ſemetipſo & de ſuo proprio bono glorianti, Quis enim te diſcernit? vtique ab iræ vaſis, à maſſa perditionis, quę per vnum omnes miſit in damnationem. Quis te diſcernit? Et tanquam re- *σκληρός.* ſpondiſſet, diſcernit me fides mea, propoſitum meum, meritum meum. Quid enim hábes, inquit, quod nõ accepiſti? Si autem & accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?

A acceperis hoc eſt, quaſi de tuo ſit, vnde diſcerneris. Er-
go ille diſcernit qui vnde diſcernaris impertit pœnam
debitam remouendo, indebitam gratiam largiendo: il
le diſcernit qui cum tenebræ eſſent ſuper abyſſum, di-
Geneſ.1. xit, Fiat lux & facta eſt lux: & diuiſit, hoc eſt, decreuit
inter lucē & tenebras. Non enim cum ſolæ eſſent tene-
bræ quid diſcerneret inuenit, ſed lucem faciēdo decre-
Epheſ.5. uit vt iuſtificatis impiis dicatur, Fuiſtis enim aliquando
tenebræ nunc autem lux in domino, ac ſic qui gloria-
Hier.9. tur nō in ſeipſo, ſed in domino glorietur. Ille diſcernit
qui de nondum natis neque qui aliquid egerant boni
aut mali, vt ſecundum electionem propoſitum eius ma
neret, non ex operibus, ſed ex ipſo vocāte dixit, Maior
ſeruiet minori: atque idipſum commendans poſtea per
Malac.1. Prophetam, Iacob, inquit, dilexi, Eſaü autem odio ha-
bui, electione quippe dixit, vbi deus non ab alio factum
quod eligat inuenit, ſed quod inueniat ipſe facit, ſicut
Roman.11. de reliquiis Iſrael ſcriptum eſt, Reliquiæ per electionē
gratiæ factæ ſunt. Si autem gratia, iam nō ex operibus:
alioquin gratia iam non eſt gratia. Propter quod pro-
fecto deſipitis, qui dicente veritate, nō ex operibus, ſed
B ex vocante dictum eſt, vos dicitis ex futuris operibus,
Roman. 9. quæ deus illum facturum eſſe præſciebat, Iacob fuiſſe di
Malac.1. lectum, atque ita cōtradicitis Apoſtolo dicenti, non ex
operibus, quaſi non poſſet dicere, non ex præſentibus,
Roman.11. ſed ex futuris operibus, ſed ait non ex operibus, vt gra-
tiam commendaret: ſi autem gratia, iam non ex operi-
bus, alioquin gratia iam nō eſt gratia. Gratia vtique, vt
per illam fiant bona opera: ne ſi præceſſerint bona ope-
ra, tanquam operibus reddatur gratia, ac ſic gratia iam
non ſit gratia, Sed vt vobis auferretur omnis veſtræ ca-
liginis latebra, propterea geminos tales propoſui, qui
neque parentum meritis iuuarentur, & ambo infantiæ
primordio vnus baptizatus, alter ſine baptiſmate mo-
rerentur, ne diceretis deum, ſicut de Iacob & Eſaü con
tra Apoſtolum dicitis, opera eorum futura præſciſſe.
Quo modo enim præſciuit ea futura, quæ illis in infan-
tia morituris, quia præſcientia eius falli non poteſt, pręſ-
Sapien.4. ciuit potius non futura? Aut quid prodeſt eis qui rapiū-
tur ex hac vita, ne malicia mutet intellectū eorum, aut
ne fictio decipiat animā eorum, ſi peccatum etiā quod
non eſt factum, dictum, cogitatum tanquam commiſ-
ſum fuerit, ſic punitur? Quod ſi abſurdiſsimum, inſul-
C ſiſsimum, dementiſsimum eſt, quoſlibet homines ex his
peccatis, quorum nec reatum ex parentibus trahere, ſi-
cut dicitis, nec ea non ſolum committere, ſed nec ſaltē
cogitare potuerunt, eſſe dānandos, redit ad vos frater
ille geminus baptizati non baptizatus, & tacitus quærit
à vobis, vnde fuerit à fraterna fœlicitate diſcretus, cur
illa infœlicitate punitus, vt illo in dei filium adoptato
ipſe non acciperet omnibus ætatibus neceſſarium, ſicut
fatemini, ſacramentum, ſi quemadmodum nulla eſt for
tuna vel fatum, vel apud deum acceptio perſonarū, ita
nullum eſt gratiæ meritis donū, nullum originale pec-
catum. Huic prorſus infanti linguam veſtram vocemq;
ſubmittitis, huic non loquenti quid loquamini non ha
betis. Iam nūc videamus vt poſſumus hoc ipſum quod
volunt præcedere in homine, vt adiutorio gratiæ di-
gnus habeatur, ac ſic gratia iam nō ſit gratia. Videamus
tamen quid illud ſit, Sub nomine, inquiunt, gratiæ, ita
fatum aſſerunt, vt dicant, quia niſi inuito & reluctanti
Quo modo homini inſpirauerit boni, & ipſam imperfecti cupidi-
preparet ho tatem, nec à malo declinare, nec bonū poſsit arripere.
mo cor. Iam de fato & gratia quam inania loquantur oſten
Cap.VIII. dimus, nunc illud eſt quod debemus aduertere, vtrum
inuito & reluctanti homini deus inſpiret boni cupidi- D
tatem, vt iam non ſit reluctans, non ſit inuitus, ſed con
ſentiens bono & volēs bonum. Iſti enim volunt in ho-
mine ab ipſo homine incipere cupiditatē boni, vt hu-
ius cœpti meritū etiam perficiendi gratia cōſequatur, ſi
tamen hoc ſaltem volunt. Pelagius enim facilius dicit
impleri quod bonū eſt, ſi adiuuet gratia, Quo addita-
mento, id eſt, addendo facilius, vtique ſignificat hoc ſe
ſapere quod etiam ſi gratiæ defuerit adiutorium, poteſt
quāuis difficilius impleri bonum per liberū arbitrium.
Sed iſtis quid in hac re ſentiunt, nō de illo authore hu-
ius hæreſis præſcribamus, permittamus eos cum ſuo li-
bero arbitrio eſſe liberos, & ab ipſo Pelagio, ad quē iſta
verba eorum, quæ in hac cui reſpondemus Epiſtola po
ſuerunt, potius attendamus. Hoc enim nobis obiicien-
dum putarunt, quòd inuito & reluctanti homini deum
dicamus inſpirare, non quanticunque boni, ſed & ip-
ſius imperfecti cupiditatem. Fortaſsis ergo ipſis eo mo-
do ſaltem ſeruant locum gratiæ, vt ſine illa putent ho-
minem poſſe habere boni, ſed imperfecti cupiditatem:
perfecti autem non facilius per illam poſſe, ſed niſi per
illam omnino non poſſe, verum & ſic gratiam dei di- E
cunt ſecundū merita noſtra dari, quod in Oriente Pe-
lagius Eccleſiaſticis geſtis damnare timēdo damnauit,
Si enim ſine dei gratia per nos incipit cupiditas boni,
ipſum cœptum erit meritū, cui tanquā ex debito gratiæ
veniat adiutorium, ac ſic gratia dei non gratis donabi-
tur, ſed meritum noſtrum dabitur. Dominus autem vt
reſpōderet futuro Pelagio, non ait, ſine me difficile po-
teſtis aliquid facere: ſed ait, Sine me nihil poteſtis face- *Ioan.15.*
re. Et vt reſponderet futuris etiam iſtis in eadem ipſa
Euangelica ſententia, nō ait, Sine me nihil poteſtis per-
ficere: ſed, facere. Nam ſi perficere dixiſſet, poſſent iſti
dicere, non ad incipiendum bonum, quod à nobis eſt,
ſed ad perficiendum eſſe dei adiutorium neceſſarium.
Verum audiāt & Apoſtolum. Dominus enim cum ait,
Sine me nihil poteſtis facere: hoc vno verbo initiū fi-
nēmque comprehendit, Apoſtolus vero tanquam ſen-
tentiæ dominicæ expoſitor apertius vtrunque diſtin-
xit, dicens, Quoniam qui in vobis opus bonum cœpit, *Philip.1.*
perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu. Sed in ſcriptis ſan-
ctis apud eundem Apoſtolum iſto vnde loquimur am
plius inuenimus. Loquimur enim nunc de boni cupi-
ditate, quam ſi voluntario vis incipere, à domino per-
fici, videant quid reſpondeant dicenti Apoſtolo, Non F
quia idonei ſum⁹ cogitare aliquid quaſi ex nobiſmetip *1.Corint. 3.*
ſis, ſed ſufficiētia noſtra ex deo eſt. Cogitare ait aliquid
vtique bonum, minus eſt autē cogitare quā cupere. Co
gitamus quippe omne quod cupimus, nec tamen cupi-
mus omne quod cogitamus, quoniam nónunquam &
quod nō cupimus, cogitamus. Cū igitur minus ſit cogi-
tare quàm cupere, poteſt enim homo cogitare bonum,
quod nondū cupit, & proficiendo poſtea cupere, quod
antea nō cupiēdo cogitauit, quo modo ad id quod mi-
nus eſt, id eſt, ad cogitandū aliquid boni nō ſumus ido
nei tanquā ex nobiſmetipſis, ſed ſufficientia noſtra ex
deo eſt, & ad id quod eſt amplius, id eſt, ad cupiendum
aliquid boni ſine diuino adiutorio idonei ſumus ex li-
bero arbitrio? Neq; enim & hic Apoſtolus ait, non quia
idonei ſumus cogitare quod perfectū eſt, tanquā ex no
biſmetipſis, ſed cogitare ait, aliquid cui contrariū eſt ni
hil. Vnde eſt illud domini, Sine me nihil poteſtis face-
re: ſed nimirum quod ſcriptum eſt, Hominis eſt præpa- *Ioan.15.*
rare cor, & à domino reſponſio linguæ: non bene intel *Prouer. 16.*
ligendo falluntur, vt exiſtiment cor præparare, hoc eſt
bonum

G bonum inchoare ſine adiutorio gratiæ dei ad hominē
pertinere. Abſit vt ſic intelligant filij promiſsionis, tan-
quam cum audierint dominum dicentem, Sine me ni
hil poteſtis facere: quaſi conuincant eum dicentes, Ecce
ſine te poſſum⁹ cor præparare: aut cū audierint à Paulo
Apoſtolo, Nō quia idonei ſumus cogitare aliquid qua-
ſi ex nobiſmetipſis, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt: tā-
quam & ipſum cōuincant dicentes, Ecce idonei ſumus
ex nobiſmetipſis præparare cor, ac per hoc & boni ali-
quid cogitare. Quis enim poteſt bona cogitatione ad
bonum cor præparare? Abſit vt ſic intelligāt, niſi ſuper-
bi ſui arbitrij defenſores, & fidei catholicæ deſertores.
Ideo quippe ſcriptum eſt, Hominis eſt præparare cor,
& à domino reſpōſio linguæ: quia homo pręparat cor,
non tamen ſine adiutorio dei, qui tangit cor. Homo
præparat cor, in reſponſione autem linguæ, id eſt, in eo
quod præparato cordi lingua diuina reſpondit, nihil
operis habet homo, ſed totum eſt à domino deo, Nam
ſicut dictum eſt, Hominis eſt præparare cor, & à do-
mino reſponſio linguæ: ita etiam dictum eſt, Aperi os,
Pſal.80. & adimplebo illud. Quanuis enim niſi adiuuante illo
H ſine quo nihil poſſumus facere, os non poſſumus aperi-
re, tamen nos aperimus illius adiumento & opere no-
ſtro, implet autē illud dominus, ſine opere noſtro, Nam
quid eſt, præparare cor & os aperire, niſi voluntatē pa-
Pſal.50. rare? & tamen in eiſdē literis legitur, Præparatur volun
tas à domino: Et, labia mea aperies, & os meum annun
ciabit laudē tuam. Ecce dominus admonet, vt prępare-
mus volūtatem in eo quod legimus, Hominis eſt præ-
parare cor, & tamen vt hoc faciat homo, adiuuat deus,
quia pręparatur voluntas à domino, Et aperit os, ita iu-
bendo vt nemo poſsit niſi ipſe id faciat adiuuando, cui
dicitur, Labia mea aperies, Nunquid iſtorum qui deſi-
piunt vt aliud os, aliud labia eſſe contendant, & mira-
bili vanitate hominem dicāt os aperire, labia hominis
deum. Quanquam deus illos & ab hac abſurditate cō-
Exod.4. peſcit, vbi ad Moyſem famulum ſuū dicit, Ego aperiam
os tuum & inſtruam te quæ debeas loqui. In ſententia
ergo illa vbi dicitur, Aperi os, & adimplebo illud: quaſi
vnum videtur ad hominem pertinere, alterū ad deum.
In hac autem vbi dicitur, Ego aperiam os tuum & in-
I ſtruam te, vtrūque ad dominum. Quare hoc? Niſi quia
in vno iſtorum cooperatur homini facienti, alterum
ſolus facit. Quapropter multa deus facit in homine bo-
na, quæ non facit homo: nulla vero facit homo, quę nō
Secundum facit deus, vt faciat homo. Proinde cupiditas boni
propoſitum non homini à domino eſſet, ſi bonum non eſſet, ſi au-
quod ſit. tem bonum eſt, nō niſi ab illo nobis eſt, qui ſumme at-
Cap.IX. que incommutabiliter bonus eſt. Quid eſt enim boni
cupiditas, niſi charitas de qua Ioannes Apoſtolus ſine
1.Ioan.4. ambiguitate loquitur dicens, Charitas ex deo eſt. Nec
initium eius ex nobis & perfectio eius ex deo, ſed ſi cha
ritas ex deo, tota nobis ex deo eſt. Auertat enim deus
hanc amentiam, vt in donis eius nos priores faciamus,
Pſal.58. poſteriorem ipſum, quoniam miſericordia eius præue-
niet me, & ipſe eſt cui fideliter veraciterque cantatur,
Pſal.20. quoniam præuenisti eum in benedictione dulcedinis,
& quid hic aptius intelligitur quàm ipſa de qua loqui-
mur cupiditas boni? Tunc enim bonum concupiſci in-
cipit, quando dulceſcere cœperit, quādo autem timore
pœnæ, non amore iuſticię fit bonum, nondum bene fit
bonū, nec fit in corde quod fieri videtur in opere, quan
do mallet homo non facere, ſi poſſet impune. Ergo be-
nedictio dulcedinis, eſt gratia dei, qua fit in nobis vt
nos delectet & cupiamus, hoc eſt amemus quod præci-
pit nobis, in qua ſi nos non præuenit deus, non ſolum K
non perficitur, ſed nec inchoatur ex nobis. Si enim ſine
illo nihil poſſumus facere, pfecto nec incipere, nec per-
ficere: quia vt incipiamus, dictum eſt, Miſericordia eius *Pſal.58.*
præueniet me: vt perficiamus dictum eſt, Miſericordia *& 22.*
eius ſubſequetur me. Quid eſt ergo quod in conſequen
tibus vbi ea quæ ipſi ſentiunt, commemorant, dicunt ſe
cōfiteri gratiam quoque adiuuare vniuſcuiuſque bonū
propoſitum, non tamen reluctanti ſtudium virtutis im
mittere? Hoc quippe ita dicūt, velut homo à ſeipſo ſine
adiutorio dei habeat propoſitum bonum ſtudiumque
virtutis, quo merito pręcedente dignus ſit adiuuari dei
gratia ſubſequente, putāt enim fortaſſe ita dixiſſe Apo-
ſtolum, Scimus quia diligentibus deum omnia coope- *Roman.8.*
rantur in bonum, iis qui ſecundum propoſitum vocati
ſunt, vt propoſitum hominis vellet intelligi, quod pro-
poſitum tanquā bonum meritum ſequatur miſericor-
diam vocantis dei, ignorantes ideo dictum eſſe, qui ſe-
cundum propoſitum vocati ſunt, vt dei, non hominis
propoſitum intelligatur, quo eos quos præſciuit & prę-
deſtinauit conformes imaginis filij ſui, elegit ante mun L
di conſtitutionem. Non enim omnes vocati, ſecūdum *Ibidem.*
propoſitum ſunt vocati, quoniam multi vocati, pauci
electi. Ipſi ergo ſecūdum propoſitum vocati, qui electi *Matth.20.*
ante conſtitutionem mundi. De hoc propoſito dei di-
ctum eſt & illud, quod iam cōmemoraui de geminis
Eſaü & Iacob, vt ſecūdum electionem propoſitum dei
maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictū eſt, Ma-
ior ſeruiet minori. Hoc propoſitum dei & illo comme-
moratur loco, vbi ad Timotheum ſcribens ait, Colla- *2.Timot.1.*
bora Euangelio ſecundum virtutem dei ſaluos nos fa-
cientis & vocantis vocatione ſua ſancta, non ſecūdum
opera noſtra, ſed ſecundum ſuum propoſitum & gratiā
quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu ante ſecula æterna,
manifeſtata autem nunc per aduentum ſaluatoris no-
ſtri Ieſu Chriſti. Hoc eſt ergo propoſitum dei vnde di-
citur, Omnia cooperantur in bonum, iis qui ſecundum *Roman.8.*
propoſitum vocati ſunt. Hominis autem propoſitum
bonum adiuuat quidē ſubſequēs gratia, ſed nec ipſum
eſſet niſi præcederet gratia. Studium quoque hominis
quod dicitur bonum, quanuis cum eſſe cœperit adiuue-
tur gratia, non tamen incipit ſine gratia, ſed ab illo in-
ſpiratur, de quo dicit Apoſtolus, Gratias autem deo qui M
dedit idem ſtudium pro vobis in corde Titi. Si ſtudiū *1.Corin.8.*
quiſq; vt pro aliis habeat deus dat, vt pro ſeipſo habeat,
quis alius eſt daturus? Quæ cum ita ſint, nihil in *Ex prædi-*
ſcripturis ſāctis homini à domino video iuberi, prop- *ctis concluſio. Cap.X.*
ter probandum liberum arbitrium, quod nō inuenia-
tur vel dari ab eius bonitate, vel poſsi propter adiuto-
rium gratiæ demonſtrandum. Nec omnino incipit ho
mo ex malo in bonum per initium fidei cōmutari, niſi
hoc in illo agat indebita & gratuita miſericordia dei.
De qua ſuam cogitationem recolēs quidam, ſicut legi-
mus in Pſalmis, Nunquid obliuiſcetur, inquit, miſereri *Pſal.76.*
deus, aut continebit in ira ſua miſericordias * ſuas? Et **aliàs, miſerationes.*
dixi, nūc cœpi, hæc mutatio dexteræ excelſi. Cum ergo
dixiſſet, nunc cœpi: nō ait, hęc mutatio arbitrij mei: ſed,
dexteræ excelſi. Sic itaq; dei gratia cogitetur, vt ab ini-
tio bonæ mutationis ſuæ vſq; in finem conſummatio-
nis, qui gloriatur in domino glorietur. Quia ſicut ne- *Hiere.9.*
mo poteſt bonū inchoare ſine domino, ſic nemo perfi-
cere ſine domino. Sed hic ſit huius voluminis termin⁹,
vt legentis reficiatur intentio, & ad ſequētia reparetur.

Libri Secundi Finis.

A

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, contra duas Epiſtolas Pelagianorum ad Bonifacium, Liber Tertius.

Caput I. ** aliâs, ſequimur.*
ADHVC ea ſequntur * quæ calumnioſe nobis obiciunt, nondum ea
quæ ipſi ſentiunt pertexere incipiunt. Sed ne prolixitas voluminum
offenderet, hæc ipſa quæ obiiciunt
in duos libros partiti ſumus, quorũ ſuperiore finito, qui totius huius
operis liber ſecundus eſt, hinc ordimur alterum, & eum
Lex & gratia. Cap. II. tertium primo ſecundoq; coniungimus. Legem veteris teſtamenti nos aiunt dicere, non ob hoc datã fuiſſe, vt iuſtificaret obedientes, ſed vt grauior fieret cauſa
peccati. Prorſus non intelligunt quid de lege dicamus,
quia id quod dicit Apoſtolus, quem non intelligunt, dicimus, Quis enim dicat non iuſtificari eos qui ſunt legi
B obedientes, quando ſi non iuſtificarentur, non poſſent
eſſe obediẽtes? Sed dicimus lege fieri, vt deus quid fieri
velit, audiatur: gratia vero fieri, vt legi obediatur. Non
Roma. 2. enim auditores legis, ait Apoſtolus, iuſti ſunt apud deũ,
ſed factores legis iuſtificabuntur. Lex ergo auditores iuſticiæ facit, gratia factores Quod enim impoſſibile erat
Roma. 8. legi, ait idem Apoſtolus, in quo infirmabatur per carnem, miſit deus filium ſuum in ſimilitudinẽ carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, vt iuſticia legis impleretur in nobis, qui non ſecundum carnẽ ambulamus, ſed ſecundum ſpiritum. Ecce quod dicimus, orent vt aliquãdo intelligant, non lingẽt vt nũquam intelligant. Impoſſibile eſt enim legem impleri
per carnem, hoc eſt per carnalem præſumptionem, qua
ſuperbi ignorantes dei iuſticiam, id eſt, quæ ex deo eſt
Roma. 10. homini, vt ſit iuſtus, & ſuam volentes conſtituere, tanquam per eorum non adiutum diuinitus arbitrium, lex
poſſet impleri, iuſticiæ dei non ſunt ſubiecti. Ideo iuſticia legis in eis impletur, qui nũ ſecundum carnem ambulant, id eſt, ſecundum hominem ignorantem dei iuſticiam & ſuam volentem cõſtituere, ſed ambulant ſecundum ſpiritum. Quis autem ambulat ſecundum ſpiritum, niſi quiſquis agitur dei ſpiritu? Quotquot enim
Ibidem. dei ſpiritu aguntur, hi filij ſunt dei. Ergo litera occidit,
2. Cor. 3. ſpiritus autem viuificat. Nec litera malum eſt, quia occi
C dit, ſed malos præuaricatione conuincit. Lex enim ſan-
Roma. 7. cta, & mandatum ſanctum & iuſtum & bonum. Quod
ergo bonũ eſt, inquit, mihi factum eſt mors? Abſit, Sed
peccatum vt appareat peccatum, per bonum mihi operatum eſt mortem, vt fiat ſupra modum peccans peccatum
1. Corin. 15. per mãdatum. Ecce quid eſt, litera occidit, Aculeus
enim mortis eſt peccatũ, virtus autem peccati lex. Auget
quippe prohibẽdo peccati deſideria, & inde occidit, niſi
ſubueniendo viuificet gratia. Ecce quod dicimus, Ecce
vnde nobis obiciũt, quòd ſic legem dicamus datam vt
grauior ſit cauſa peccati, nõ audientes Apoſtolum dicẽ-
Roma. 4. tem, Lex enim iram operatur: vbi enim non eſt lex, nec
præuaricatio. Et, Lex præuaricationis gratia poſita eſt,
Gala. 3. donec veniret ſemen cui promiſſum eſt. Et, Si data eſſet lex quæ poſſet viuificare, omnino ex lege eſſet iuſticia. Sed concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Hinc eſt
quòd vetus teſtamentum ex mõte Sina, vbi lex data eſt
Gala. 4. in ſeruitutem generãs quod eſt Agar. Nos autẽ, inquit,
non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ. Non ſunt itaque liberæ filij qui legem acceperunt literæ, qua poſſent non D
ſolum peccatores, verumetiam præuaricatores inſuper
demõſtrari, ſed qui ſpiritum gratiæ, quo lex ipſa ſancta
& iuſta & bona poſſit impleri. Ecce quod dicimus, Intẽdant, & non contendant, illuminentur, & non calumnientur. Baptiſma quoque, inquiunt, non vere ho- *Peccant & filij dei. Cap. III.*
mines nouos facere aſſerunt, id eſt, nõ plenam dare remiſſionem peccatorum, ſed ex parte filios dei fieri, ex
parte autẽ filios ſeculi, id eſt, diaboli remanere contendunt. Mentiuntur, inſidiantur, tergiuerſantur. Non
hoc dicimus, Omnes enim homines qui ſunt filij diaboli, etiam filios ſeculi, non autem omnes filios ſeculi etiam filios diaboli dicimus. Abſit enim vt filios diaboli
dicamus fuiſſe ſanctos patres, Abraham, Iſaac & Iacob,
& alios huiuſmodi, quando per nuptias generabant, &
eos fideles qui vſq; nunc & deinceps adhuc generant.
Nec tamen poſſumus domino contradicere dicenti, Fi *Luca, 20.*
lij ſeculi huius nubunt & tradunt ad nuptias. Quidam
ergo filij ſeculi huius ſunt, & tamen filij diaboli nõ ſunt:
Quamuis enim diabolus ſit author & princeps omnium
peccatorũ, non tamen filios diaboli faciũt quęcunq; peccata. Peccant enim & filij dei, quoniã ſi dixerint ſe non
habere peccatum, ſeipſos ſeducunt & veritas in eis non E
eſt. Sed ea cõditione peccant, qua ſunt filij adhuc huius *1. Ioan. 1.*
ſeculi. Qua vero gratia ſunt filij dei, non vtiq; peccant,
quia omnis qui natus eſt ex deo, non peccat. Filios autẽ *1. Ioan. 3.*
diaboli infidelitas facit, quod peccatũ proprium vocatur, quaſi ſolum ſit ſi non exprimatur quale peccatũ ſit.
Sicut Apoſtolus cũ dicitur, ſi non exprimatur quis Apoſtolus, nõ intelligitur niſi Paulus, quia pluribus eſt epiſtolis notior, & plus omnibus illis laborauit. Vnde quòd ait *1. Corin. 15.*
dominus de ſpiritu ſancto, Ipſe arguet mundũ de pec- *1. Ioan. 16.*
cato: infidelitatem intelligi voluit. Hoc enim cum exponeret ait, de peccato quidem, quòd non crediderunt in
me. Et vbi ait, Si nõ veniſſem & locutus eis fuiſſem, pec- *Ioan. 15.*
catum non haberent, Non enim peccatum antea nõ habebant, ſed ipſam voluit intelligi diffidentiam, qua nec
præſenti & loquenti crediderũt, pertinentes ad eum, de
quo dicit Apoſtolus, Secũdum principẽ poteſtatis aëris *Ephe. 2.*
qui nunc operatur in filiis diffidentiæ. Ergo in quibus
non eſt fides, filij ſunt diaboli, quia non habent in interiore homine cur eis dimittatur quicquid hominis vel
infirmitate vel ignorantia, vel omnino aliqua mala vo F
luntate committitur. Illi autem filij dei, qui vtique ſi dixerint ſe non habere peccatum, ſeipſos decipiunt, & veritas in eis non eſt. Profecto quod ſequitur, Cum confitẽtur peccata ſua, quod filij diaboli nõ faciunt, vel non
ſecundum fidem quæ filiorũ dei propria eſt faciunt, fidelis eſt & iuſtus qui dimittat eis peccata, & mũdet eos
ab omni iniquitate. Vt autem plenius intelligatur quod
dicimus, audiatur ipſe Ieſus qui filius dei vtique loquebatur dicens, Si autem vos cum ſitis mali, noſtis bona data *Matth. 7.*
dare filiis veſtris, quanto magis pater veſter qui in cœlis
eſt, dabit bona petentibus ſe. Si enim filij dei non eſſent,
non eis diceret, pater veſter qui in cœlis eſt. Et tamẽ eos
malos eſſe dicit, & noſſe bona dare filiis ſuis. Nunquid
inde mali, vnde filij dei? Abſit. Sed inde mali, vnde adhuc filij ſeculi, iam tamen filij dei facti pignore ſpiritus
ſancti. Baptiſmus igitur abluit quidem peccata omnia,
prorſus omnia, factorũ, dictorum, cogitatorũ, ſiue originalia, ſiue addita, ſiue quæ ignoranter, ſiue quæ ſciẽter
admiſſa ſunt, ſed non aufert infirmitatẽ cui regeneratus
reſiſtit, quando bonum agonem luctatur, conſentit autem, quando ſicut homo in aliquo delicto præoccupatur, propter illud gaudẽs in actione gratiarum, propter

G hoc autem gemens in allegatione orationum, Ibi dicẽs,
Pſal.115. Quid retribuã domino pro omnibus quæ retribuit mi-
Matth.6. hi? Hic dicens, Dimitte nobis debita noſtra. Propter il-
Pſal.17. & lud dicens, Diligam te domine virtus mea: propter hoc
6. & 24. dicens, Miſerere mei domine, quoniam infirmus ſum.
Propter illud dicens, Oculi mei ſemper ad dominum,
quoniã ipſe euellet de laqueo pedes meos: propter hoc
dicens, Turbatus eſt præ ira oculus meus. Et innumera-
bilia, quibus diuinæ literæ plenæ ſunt, quæ alternis vici-
bus, vel exultando de dei bonis, vel mœrẽdo de noſtris
malis à filiis dei dicuntur ex fide, quandiu adhuc filij
ſunt etiam ſeculi pro vitæ huius infirmitate, quos tamẽ
Gala.5. deus à filiis diaboli non ſolum lauacro regenerationis,
ſed ipſius etiam quæ per dilectionẽ operatur, fidei pro-
Abacuc.2. batæ diſcernit, quia iuſtus ex fide viuit. Hæc eſt autem
infirmitas cum qua vſque ad corporis mortem defectu
& profectu alternante cõtendimus, magníque intereſt,
quid vincat in nobis, donec regeneratione alia conſu-
Matth.19. metur, De qua dominus dicit, In regeneratione cũ ſe-
derit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis &
vos ſuper ſedes duodecim. Regenerationẽ quippe hoc
H loco ambigente nullo, nouiſſimam reſurrectionem vo
Roma.8. cat, Quam Paulus quoque Apoſtolus & adoptionem &
redemptionem nuncupat dicens, Sed etiam nosipſi pri-
mitias ſpiritus habentes & ipſi in nobiſmetipſis ingemi-
ſcimus adoptionem expectantes, redemptionem corpo
ris noſtri. Nunquid non per lauacrum ſanctum rege-
nerati, adoptati & redempti ſumus? Et tamen reſtat re-
generatio, adoptio, redemptio, quam in fine venturam
nunc patienter expectare debemus, vt tunc filij huius
ſeculi ex nulla parte iam ſimus. Quiſquis igitur baptiſ-
mati derogat, quod modo per illud percipimus, corrũ-
pit fidem, Quiſquis autem iam nũc ei tribuit quod qui-
dem per ipſum, ſed tamen poſtea accepturi ſumus, am-
putat ſpem. Nam ſi à me quiſquam quæſierit, vtrum per
Ad Tit.3. baptiſmum ſalui facti fuerimus, negare non potero, di-
cente Apoſtolo, Saluos nos fecit per lauacrum regene-
rationis & renouationis ſpiritus ſancti, Sed ſi quæſierit,
vtrum per idem lauacrũ omni prorſus modo iam nos
fecerit ſaluos: reſpondebo, non ita eſt. Idem quippe itẽ
Roma.8. dicit Apoſtolus, Spe enim ſalui facti ſumus. Spes au-
tem quæ videtur non eſt ſpes: quod enim videt quis,
I quid ſperat? Si autem quod non videmus ſperamus, per
patientiam expectamus. Salus ergo hominis in baptiſ-
mate facta eſt, quia dimiſſum eſt quod peccatum à pa-
rentibus traxit: vel quicquid etiam proprie ante baptiſ-
Quid inter mum peccauit, Salus vero hominis tanta eſſe poterit, vt
teſtamẽtum peccare omnino non poſsit. Quibus ita ſe haben-
nouũ & ve tibus ex his etiam illa quæ deinceps nobis obiiciunt re-
t⁹. Ca.IIII. felluntur. Quis enim catholicus dicat, quod nos dicere
Gala.4. iactitant, ſpiritum ſanctum adiutorem virtutis in veteri
teſtamento non fuiſſe, Niſi cum vetus teſtamentum ſic
intelligimus, quemadmodum Apoſtolus dixit, A mon-
te Sina in ſeruitutem generans? Sed quia in eo præfigu-
rabatur nouum, qui hoc intelligebãt tunc homines dei
ſecundum diſtributionem temporum, veteris quidem
Pſal. 50. teſtamẽti diſpenſatores & geſtatores, ſed noui demon-
& 39. ſtrantur hæredes. An vero illum ad teſtamentum no-
uum negabimus pertinere, qui dicit, Cor mundum crea
in me deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus
meis? Aut illum qui dicit, Poſuit ſupra petram pedes
meos, & direxit greſſus meos, & immiſit in os meum
canticum nouum, hymnum deo noſtro? Vel illum ante
teſtamẽtum vetus, quod eſt à monte Sina, patrem fide-
Gala.3. lium, de quo dicit Apoſtolus, Fratres, ſecundum homi-
nem dico, tamen hominis confirmatum teſtamentum K
nemo irritũ facit, aut ſuperordinat, Abrahæ dictæ ſunt
promiſsiones & ſemini eius, Non dicit, & ſeminibus,
tanquam in multis, ſed tanquam in vno, & ſemini tuo
quod eſt Chriſtus? Hoc autem dico, inquit, teſtamẽtum
confirmatum à deo, quæ poſt quadringentos & trigin-
ta annos facta eſt, lex non infirmat ad euacuandã pro-
miſsionem, Si enim ex lege hæreditas, iam non ex pro-
miſsione, Abrahæ autem per promiſſionem donauit
deus. Hic certe ſi quæramus vtrum hoc teſtamentum,
quod dicit cõfirmatum à deo, non infirmari à lege, quæ
poſt quadringentos & triginta annos facta eſt, vtrum
nouum, an vetus intelligẽdum ſit, Quis reſpondere du-
bitet nouum, ſed in Propheticis latebris occultatũ, do-
nec veniret tempus quo reuelaretur in Chriſto? Nam ſi
dixerimus, vetus, quid erit illud à monte Sina in ſerui-
tutem generans? Ibi enim facta eſt lex poſt quadrin-
gentos & triginta annos, Qua lege hoc teſtamentum
promiſsionis Abrahæ infirmari nõ poſſe confirmat, &
hoc quod factum eſt ad Abraham, vult potius ad nos
pertinere, quos vult eſſe filios liberæ, non ancillæ, hære- L
des ex promiſsione, non lege, cum dicit, Si enim ex le- *Gala.3.*
ge hæreditas, iam non ex promiſsione: Abrahæ autem
per promiſsionem donauit deus, vt quòd facta lex eſt
poſt quadringentos & triginta annos, ad hoc ſubintra-
uerit, vt abundaret delictum, cum per peccatum præua-
ricationis conuincitur hominis ſuperbia de ſua iuſticia *Roma.5.*
præſumẽtis, Et vbi abundauit delictum, ſuperabundauit
& gratia, per fidem iam humilis hominis in lege defi-
cientis, & ad dei miſericordiam fugientis, Ideo cum di
xiſſet, Si enim ex lege hæreditas, iam non ex promiſſio- *Gala.3.*
ne, Abrahæ autem per promiſſionem donauit deus: tan-
quam ei diceretur, vt quid ergo poſtea facta eſt lex, ſub-
iunxit atq; ait, Quid ergo lex? Cui mox interrogationi
reddidit, Præuaricationis gratia propoſita eſt, donec ve
niret ſemen cui promiſſum eſt, Hoc identidem ita di-
cit, Si enim qui ex lege, hæredes ſunt, exinanita eſt fi-
des, & euacuata eſt promiſsio: Lex enim iram operatur: *Roma.4.*
Vbi enim non eſt lex, nec præuaricatio. Quod ait in illo
teſtimonio, Si enim ex lege hæreditas, iam non ex pro-
miſsione, Abrahę autem per promiſſionẽ donauit deus:
hoc in iſto ait, Si enim per legẽ hæredes ſunt, exinanita M
eſt fides & euacuata promiſsio: ſatis oſtendit ad fidem
noſtram pertinere, quę noui vtique eſt teſtamenti, quod
per promiſsionem donauit deus Abrahæ. Et quod ait in
illo teſtimonio, Quid ergo lex: atque reſpondit, Præua-
ricationis gratia propoſita eſt, hoc in iſto ſubdidit ſimi-
liter, Lex enim iram operatur, Vbi enim non eſt lex, nec
præuaricatio. Siue igitur Abrahã, ſiue ante illũ iuſti, ſiue
poſt eũ vſq; ad ipſum Moyſem, per quem datũ eſt teſta-
mentum à mõte Sina in ſeruitutem generãs, ſiue cæteri
Prophetę poſt eum & ſancti homines dei vſq; ad Ioan-
nem Baptiſtam, filij ſunt promiſsionis & gratiæ ſecun-
dum Iſaac filiũ liberæ, nõ ex lege, ſed ex promiſsione hæ
redes dei, cohæredes autẽ Chriſti: Abſit enim vt Noë iu
ſtum & prioris temporis iuſtos, & quicunq; ab illo vſq;
ad Abraham iuſti eſſe potuerunt, vel conſpicui vel oc-
culti, negemus ad ſupernam Hieruſalem, quæ mater no
ſtra eſt, pertinere, quamuis anteriore tempore inuenian-
tur eſſe quàm Sara, quæ ipſius liberæ matris prophetiam
figuramq; geſtabat. Quanto euidentius ergo poſt Abra-
ham, cui ſic declarata eſt ipſa promiſsio, vt pater mul-
tarũ gentiũ diceretur, quicunq; deo placuerunt filij pro- *Gene.17.*
miſſionis habendi ſunt? Non enim ex Abrahã & dein-
ceps iuſtorũ generatio verior, ſed prophetia manifeſtior
reperitur.

A reperitur. Ad teſtamentum autẽ vetus, quod eſt à monte Sina in ſeruitutem generans, quod eſt Agar, illi pertinent, qui cum acceperint legem ſanctã & iuſtam & bonam, putãt ſibi ad vitam literam poſſe ſufficere. Et ideo
Roma.10. qua fiant factores legis diuinã miſericordiã non quærunt, ſed ignoraotes dei iuſticiam, & ſuam iuſticiam vo
Exod.16. lentes conſtituere, iuſticiæ dei nõ ſunt ſubiecti. Ex hoc
& 32. genere fuit illa multitudo, quæ aduerſus deum in eremo murmurauit & idolum fecit, & illa quæ iam in ipſa terra promiſſionis fornicata eſt poſt deos alienos. Sed hæc quoque in ipſo vetere teſtamento valde reprobata eſt multitudo. Illi etiam quicunque ibi erãt, ſola quæ ibi deus pollicetur terrena promiſſa ſectantes, & quid pro nouo teſtameoto ea ipſa ſignificent ignorantes, eorum adipiſcendorum amore & amittendorum timore, dei præcepta ſeruabant, imò non ſeruabant, ſed ſibi ſeruare videbantur. Neque enim fides in eis per dilectionẽ operabatur, ſed terrena cupiditas metusq; carnalis. Sic autẽ præcepta qui facit proculdubio inuitus facit, ac per hoc in animo non facit, Mauult enim omnino non facere, ſi ſecundum ea quæ cupit & metuit, permittatur impu-
B ne, Ac per hoc in ipſa voluotate intus eſt reus, vbi ipſe qui præcipit inſpicit deus. Tales erant filij terrenæ Hie-
Gala.4. ruſalem, de qua dicit Apoſtolus, Seruit enim cum filiis ſuis, pertinens ad teſtamentum vetus à moote Sina in ſeruitutem geoerans, quod eſt Agar. Ex ipſo genere fuerunt qui dominum crucifixerunt, & in eadem infidelitate manſerũt. Inde ſunt adhuc etiam filij eorum in ingenti multitudine Iudæorum, quanuis iam nouo teſtamento, ſicut prophetatum eſt per Chriſti ſanguinẽ patefacto atque firmato, & à flumine vbi baptizatus magiſteriumq; profeſſus eſt, vſque ad terminos terræ Euangelio diffamato. Qui Iudæi ſecundum prophetias quas legunt per omnes ſunt terras vbique diſperſi, vt ex eorum quoq; codicibus Chriſtianæ non deſit teſtimonium veritati. Et vetus igitur teſtamentum deus condidit, quia deo placuit vſque ad plenitudinem temporis, promiſsis terrenis tanquam in præmio conſtitutis promiſſa velare cœleſtia, & populo terrenis bonis inhianti, & propterea durum cor habenti, quanuis ſpiritalem, tamen in tabulis lapideis legem dare. Exceptis quippe librorum veterum ſacramẽtis, quæ ſola ſignificandi ratione præ-
C cepta ſunt, quanquam & in eis ſpiritaliter iotelligenda ſunt, recte lex dicitur ſpiritalis. Cætera certe quæ ad pietatem bonóſque mores pertinentia, ooo ad aliquam ſigoificationem vlla interpretatione referenda, ſed prorſus vt ſuot dicta, facienda ſunt. Profecto illam dei legem, non ſolum illi tunc populo, verumetiam nunc nobis ad inſtituendam recte vitam oeceſſariam nemo dubitauerit. Si enim Chriſtus nobis abſtulit illud grauiſſimum multarum obſeruationum iugum, ne caroaliter circũcidamur, ne pecorũ victimas immolemus, oe ſabbato ſepteno dierum volumine redeunte ab operibus etiam neceſſariis quieſcamus, & cætera huiuſmodi, ſed ea ſpiritaliter intellecta teneamus, remotíſque vmbris ſignificantibus in rerum ipſarum quæ ſignificantur luce vigilemus, nunquid propterea dicturi ſumus, non ad nos pertioere quod ſcriptum eſt, vt alienum quodcunque perditum quiſquis inuenerit reddat ei qui perdidit & alia multa ſimilia, quibus pie rectèque viuere diſcitur, maximèque ipſum decalogum, qui duabus illis lapideis tabulis continetur, excepta ſabbati obſeruatione carnali, quæ ſpiritalem ſanctificationem quietẽmque ſignificat? Quis eoim dicat nõ debere obſeruare Chriſtianos, vt vni de religionis obſequio ſeruiatur, vt idolum non

colatur, vt nomen domini non accipiatur in vanum, vt D
parentes honorentur, ne adulteria, homicidia, furta, falſa teſtimonia perpetrentur, ne vxor, ne omnino res vlla cõcupiſcatur aliena? Quis eſt tam impius, qui dicat ideo ſe iſta legis non cuſtodire præcepta, quia eſt ipſe Chriſtianus, nec ſub lege, ſed ſub gratia conſtitutus? Verum hæc plane magna diſtantia eſt, quod faciuot iſta ſub lege poſiti, quos litera occidit, terrenam fœlicitatem vel cupiditatem adipiſcendi, vel timore amittendi, & ideo non vere faciunt, quoniam carnalis cupiditas, qua peccatum augetur, cupiditate alia non ſanatur. Hi ad vetus Gala.4.
pertineot teſtamentum, quod in ſeruitutẽ geoerat, quia facit eos caroalis timor & cupiditas ſeruos, non Euangelica fides, ſpes & charitas liberos. Sub gratia vero po Gala.5.
ſiti quos viuificat ſpiritus, & fide iſta faciunt, quæ per dilectionem operatur in ſpe bonorũ, non carnalium, ſed ſpiritalium: non terrenorum, ſed cœleſtium: nõ temporalium, ſed æternorum, præcipue credentes in mediatorem per quem ſibi nõ dubitant, & ſpiritum gratiæ ſubminiſtrari, vt beoe iſta faciant, & ignoſci poſſe cum peccant, Hi pertinent ad teſtamentum nouum filij promiſſionis, & regenerati à deo patre & libera matre. Huius E
generis fuerunt antiqui omnes iuſti, & ipſe Moyſes teſtamenti miniſter veteris, hæres noui, quia ex fide qua nos viuimus vna eademq; vixerunt, incarnationẽ, paſſionẽ, reſurrectionemq; Chriſti credentes futuram, quã nos credimus factam vſque ad ipſum Ioannem Baptiſtam, tanquam præteritæ diſpenſationis limitem quendam, qui mediatorẽ ipſum non aliqua vmbra futuri, vel allegorica ſignificatione, vel vlla Prophetica prænũciatione venturum eſſe ſigoificans, ſed digito demonſtrãs ait, Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatum mũdi: Tan- Ioan.1.
quam diceos, Quem multi iuſti videre concupierunt, in quem venturum ab ipſius humani generis initio crediderunt, de quo Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, de quo ſcripſit Moyſes, de quo lex & Prophetæ ſunt teſtes, Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Ab hoc Gala.3.
Ioaooe & deinceps cœperunt de Chriſto fieri præterita Gene.22.
velut præſentia. Quæ ab illis omnibus anterioris temporis iuſtis credebantur, ſperabantur, deſiderabaotur futura. Eadem igitur fides, & in illis qui nondum nomine, ſed re ipſa fuerunt aotea Chriſtiani, & in iſtis qui oõ ſolum ſunt, verumetiam vocantur, & in vtriſque ea- F
dem gratia per ſpiritũ ſanctum. Vnde dicit Apoſtolus, 2.Cor.4.
Habentes autẽ eundem ſpiritum fidei, ſecundum quod ſcriptum eſt, Credidi propter quod locutus ſum, & nos Pſal.115.
credimus propter quod & loquimur. Aliter itaque dicitur iã obtinente loquendi cõſuetudine vetus teſtamentum, lex & Prophetæ omnes, qui vſq; ad Ioannem prophetauerũt, quod diſtinctius vetus inſtrumẽtum, quam vetus teſtamentum vocatur. Aliter autem ſicut Apoſtolica appellat authoritas, ſiue hoc nomen exprimens ſiue ſigoificãs, Exprimit enim vbi dicit, [illegible] in hodier- 2.Cor.3.
num diem quandiu legitur Moyſes, [illegible] velamen in lectione veteris teſtamenti manet, Quod non reuelatur quia in Chriſto euacuatur, Sic enim vtique vetus teſtameotum ad Moyſi retulit miniſterium, Item dicit, Roma.7.
Vt ſeruiamus in nouitate ſpiritus & non in vetuſtate literæ: idipſum ſignificans teſtamentum nomine literæ. 2.Cor.3.
Idem dicit alio loco, Qui & idoneos nos fecit miniſtros oouí teſtamenti non litera, ſed ſpiritu: Litera enim occidit, ſpiritus autem viuificat. Et hic per cõmemorationem noui, illud vtique vetus intelligi voluit. Multo autẽ euidentius, quanuis nõ dixerit, aut vetus, aut nouum. duo ipſa teſtamenta diſtinxit per duos filios Abrahæ,

G vnum de ancilla, alium de libera, quod iam ſuperius cõmemorauimus. Quid enim expreſsius quàm vt diceret, Dicite mihi ſub lege volentes eſſe, legem non audiſtis?
Gala. 4. Scriptum eſt enim, quoniam Abraham duos filios ha-
Gene. 21. buit, vnum de ancilla, & vnũ de libera. Sed ille quidem qui de ancilla, ſecundũ carnem natus eſt: qui autẽ de libera, per repromiſsionem, quę ſunt in allegoria. Hæc enim ſunt duo teſtamenta, vnum quidem in monte Sina in ſeruitutem generans, quod eſt Agar. Sina enim mons eſt in Arabia quæ coniuncta eſt huic quæ nunc eſt Hieruſalem. Seruit enim cum filiis ſuis. Quæ autem ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater noſtra. Quid clarius, quid certius, quid ab omni obſcuritate atq; ambiguitate remotius promiſsionis filiis? Et paulopoſt. Nos autem fratres, inquit, ſecundum Iſaac promiſsionis filij ſumus. Item paulopoſt, Nos autem fratres nõ ſumus ancillæ filij, ſed liberæ, qua libertate Chriſtus nos liberauit. Eligamus igitur verũ antiquos iuſtos ancillæ filios dicamus, an liberæ? Abſit autem vt ancillæ, ergo filij liberæ ad nouum pertinent teſtamentum in ſpiritu ſancto, quem viuificantem literæ occidenti op-
H ponit Apoſtolus. Nam quo pacto ad gratiam noui teſtamenti non pertinent hi, de quorum dictis & libris iſtos eiuſdem gratiæ dementiſsimos & ingratiſſimos inimicos refellendo conuincimus? Sed dicit aliquis, Quomodo vetus appellatur, quod poſt quadringentos & triginta annos factum eſt per Moyſem, & nouũ dicitur, quod ante tot annos factum eſt ad Abraham? Qui ex hoc nõ litigioſe, ſed ſtudioſe mouetur, intelligat primum, quia ex anteriore tempore dicitur vetus, ex poſteriore autem nouum, reuelationes eorum conſiderantur in his nomi-
Roma. 7. nibus, nõ inſtitutiones, Per Moyſem quippe reuelatum eſt teſtamentum vetus, per quem data eſt lex ſancta & iuſta & bona, per quam fieret non abolitio, ſed cognitio peccati, qua conuincerentur ſuperbi ſuam iuſticiam volentes conſtituere, quaſi diuino adiutorio non egentes, & rei facti literæ, confugerent ad gratiæ ſpiritũ, non ſua iuſticia iuſtificandi, ſed dei hoc eſt, quæ illis eſſet ex deo. Nam ſicut idẽ Apoſtolus loquitur, Per legẽ cogni-
Roma. 3. tio peccati, Nunc autẽ ſine lege iuſticia dei manifeſtata eſt, teſtificata per legem & Prophetas. Lex quippe eo ipſo quo in ea nemo iuſtificatur, teſtimonium perhibet iu-
I ſticiæ dei. Quod in lege nemo iuſtificatur apud deum,
Abacu. 2. manifeſtum eſt, Quia iuſtus ex fide viuit. Sic ergo cum lex non iuſtificat impium de præuaricatione conuictũ, mittat ad iuſtificantem deum, atque ita iuſticiæ dei perhibet teſtimonium. Prophetæ vero teſtimonium perhibent iuſticiæ dei, prænũciando Chriſtum, qui factus eſt
1. Cor. 1. nobis ſapiẽtia à deo & iuſticia & ſanctificatio & redẽptio, vt quemadmodum ſcriptum eſt, Qui gloriatur, in
Hiere. 9. domino glorietur. Erat autem occulta iſta lex ab initio, cum homines iniquos natura ipſa conuinceret, aliis fa-
Tobia. 4. cientes quod ſibi fieri noluiſſent. Reuelatio autem noui teſtamenti in Chriſto facta eſt, cum eſt manifeſtatus in carne, in quo apparuit iuſticia dei, id eſt, quę hominibus
Roma. 3. ex deo eſt. Sic enim ait, Nunc autem ſine lege iuſticia dei manifeſtata eſt. Ecce qua cauſa illud dicitur vetus teſtamentum, quia priore, hoc autem nouum, quia poſteriore tempore reuelatum eſt. Deinde, quia teſtamentum vetus pertinet ad hominem veterem, à quo neceſſe eſt hominem incipere, nouum autem ad hominem nouum, quo debet homo ex vetuſtate tranſire, ideo in illo ſunt promiſſa terrena, in iſto promiſſa cœleſtia, quia & hoc ad dei miſericordiam pertinuit, ne quiſquam vel ipſam terrenam qualemcunque fœlicitatem, niſi à domino creatore vniuerſitatis putet cuiquã poſſe confer- K
ri. Sed ſi propter illam colatur deus, ſeruilis eſt cultus, pertinens ad filios ancillę. Si autem propter ipſum deũ, vt in æterna vita ſit deus omnia in omnibus, liberalis *Gala. 4.*
eſt ſeruitus, pertinens ad filios liberæ, quæ eſt mater noſtra æterna in cœlis, quæ prius tanquam ſterilis apparebat, quando perſpicuos filios nũ habebat. Nunc autem videmus quod de illa prophetatum eſt, Lætare ſterilis *Eſaia. 54.*
quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis, quia multi filij deſertæ magis quàm eius quæ habet virum: id eſt, magis quàm illius Hieruſalem, quæ legis quodã modo vinculo maritata eſt, & ſeruit cum filiis ſuis. Tempore igitur veteris teſtamenti ſpiritum ſanctum in eis, qui etiã tunc ſecundum Iſaac promiſsionis filij erant, nõ ſolum adiutorẽ, quod iſti ſuo dogmati ſufficere exiſtimãt, verumetiam largitorem dicimus fuiſſe virtutis, quòd iſti negant, libero eam potius arbitrio tribuentes, cõtradicentibus illis patribus qui ſciebant ad dominum veraci pietate clamare, Diligam te domine virtus mea. *Pſal. 17.*

Aiunt etiam, quod omnes Apoſtoli vel Prophetæ *Perfecta iu-*
non plene ſancti definiantur à nobis, ſed in cõparatione *ſticia quæ.*
ne peiorũ minus eos malos fuiſſe dicamus, & hanc eſſe *Caput V.*
iuſticiam cui deus teſtimonium perhibet, vt quo mo- L
do dicit Propheta, Iuſtificatam Sodomam compara- *Ezech. 16.*
tione Iudæorum, ſic etiam nos criminoſorum comparatione dicamus aliquos ſanctos exercuiſſe virtutem.

Abſit vt iſta dicamus, Sed aut non valent intelligere, aut nolunt aduertere, aut calumniandi ſtudio diſsimulant ſe ſcire quod dicimus. Audiant ergo, vel ipſi, vel potius ij quos idiotas & ineruditos decipere moliuntur. Noſtra fides, hoc eſt, catholica fides iuſtos ab iniuſtis, nõ operum, ſed ipſa fidei lege diſcernit, Quia iuſtus ex fide *Abac. 2.*
viuit, Per quam diſcretionem fit, vt homo ducẽs vitam ſine homicidio, ſine furto, ſine falſo teſtimonio, ſine appetitu rei vllius alienæ, parentibus honorem debitũ reddens, caſtus vſq; ad continentiam ab omni omnino cõcubitu, etiam coniugali, eleemoſynarũ largiſſimus, iniuriarum patientiſſimus, qui non ſolum nõ auferat aliena, ſed nec ſua repoſcat ablata, vel etiam vẽditis omnibus ſuis erogatiſque in pauperes, nihil ſuum proprium poſsideat, cum ſuis tamen iſtis velut laudabilibus moribus, ſi non in deum fidem rectam & catholicam teneat, *Gala. 5.*
de hac vita damnandus abſcedat. Alius autem habens M
quidem opera bona ex fide recta, quæ per dilectionem operatur, non tamen ita vt ille bene moratus incontinentiam ſuam ſuſtentat honeſtate nuptiarum, coniugij carnalis debitum & reddit & repetit, nec ſola propagationis cauſa, verumetiam voluptatis, quanuis cum ſola vxore concumbit, quod coniugatis ſecundum veniam cõcedit Apoſtolus, iniurias tamen nõ patienter accipit, *1. Cor. 7.*
ſed vlciſcendi cupiditate fertur iratus, quanuis vt poſſit dicere, Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, ro- *Matth. 6.*
gatus ignoſcat, poſſidet rem familiarẽ, faciens inde quidem eleemoſynas, non tam largas, quã ille, non auferat aliena ſed quanuis eccleſiaſtico iudicio, non forenſi, tamẽ repetit ſua. Nempe iſte qui moribus illo videtur inferior, propter rectam fidem quæ illi eſt in deũ, ex qua viuit, & ſecundum quam in omnibus delictis ſuis ſe accuſat, in omnibus bonis operibus deum laudat, ſibi tribuẽs ignominiam, illi gloriam, atq; ab ipſo ſumens & indulgentiam peccatorum & dilectionem recte factorũ, de hac vita liberãdus, & in conſortiũ cum Chriſto regnaturorum recipiẽdus emigrat. Quare, niſi propter fidem? Quæ licet ſine operibus neminẽ ſaluat, ipſa enim eſt nõ *Gala. 5.*
reproba fides, quæ per dilectionẽ operatur, tamẽ per ip- *Abac. 2.*
ſam

A ſam etiam peccata ſoluontur, quia iuſtus ex fide viuit.
Sine ipſa vero etiam quæ videntur bona opera, in pec-
cata vertuntur. Omne enim quod non eſt ex fide, pec-
Roma.14. catum eſt, Et ſit propter hanc maximam differentiam
vt cum dubitante nullo, perſeuerans virginalis integri-
tas coniugali caſtitate ſit potior, tamen mulier etiam bis
nupta, catholica, profeſſæ virgini hæreticæ præferatur.
Nec ita præferatur, vt iſta melior ſit in dei regno, ſed
vt illa ibi omnino non ſit. Nam & ille quem velut me-
lioribus deſcripſimus moribus, ſi aſsit ei fides recta, ſu-
perat illum alterum, ſi ambo illic erunt, Si autem fides
ei deſit, ſic ab illo ſuperatur, vt ipſe ibi non ſit. Cum itaq;
iuſti omnes & antiquiores & Apoſtoli ex fide vixerint
recta, quę eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro, morèſque
tam ſanctos cum fide habuerint, vt licet non tã perfectę
virtutis in hac vita eſſe potuerint, quàm poſt hãc vitam
quæ futura eſt, tamen quicquid peccati ex humana infir
mitate ſurrepſerit, pietate ipſius fidei continuo delere-
tur. Vnde fieri poteſt, vt in comparatione iniquorum,
quos damnaturus eſt deus, iuſtos eos fuiſſe dicendum
B ſit, cum per piam fidem tam in contrarium ab illis im-
2.Corin.6. piis ſint remoti, vt clamet Apoſtolus. Quæ pars fideli
cum infideli? Sed videlicet noui hæretici Pelagiani, re-
ligionis amatores & laudatores videntur ſibi eſſe ſan-
ctorum, ſi non audeant dicere imperfectæ illos fuiſſe
virtutis, cum hoc confiteatur vas electionis, qui conſi-
Sapien.9. derans vbi adhuc eſſet, & quia corpus quod corrumpi-
tur, aggrauat animam. Non quia iam acceperim, ait, aut
Philip.3. iam perfectus ſim. Fratres ego meipſum nõ arbitror ap-
prehendiſſe. Et paulopoſt tamen qui ſe negauerat eſſe
perfectũ. Quotquot ergo perfecti, inquit, hoc ſapiamus
vt oſtenderet ſecundum iſtius vitæ modum eſſe quan-
dam perfectionem, eique perfectioni hoc quoque depu
tari, ſi ſe quiſque nouerit nondum eſſe perfectum. Quid
enim excellentius in veteri populo ſacerdotibus ſanctis?
Et tamẽ eis præcepit deus ſacrificium primitus pro ſuis
offerri peccatis. Et quid ſanctius in nouo populo Apo-
ſtolis? Et tamen præcepit eis dominus in oratione dice-
Matth.6. re, Dimitte nobis debita noſtra. Omnium igitur pio-
rum ſub hoc onere corruptibilis carnis, & in iſtius vitæ
infirmitate gementium ſpes vna eſt, quod aduocatum
1.Ioan.2. habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe
C eſt exoratio peccatorum noſtrorum. Iſtum ad-
Chriſtus quomodo in ſimilitudine peccati. uocatum non habent illi, qui ſunt à iuſtis, etiam ſi ſola
iſta eſſet differentia, in contrarium longèque diſcreti.
Quem iuſtum aduocatum abſit, vt dicamus, ſicut iſti ca
lumniantur, carnis neceſſitate mẽtitum, ſed dicimus eũ
Caput VI. in ſimilitudine carnis peccati de peccato damnaſſe pec
catum. Quod fortaſſe iſti non intelligentes & calum-
niandi cupiditate cæcati, quàm diuerſis modis peccati
nomẽ in ſcripturis ſanctis poni ſoleat ignorantes, pec-
Roma.8. catum Chriſti affirmare nos iactant. Dicimus itaq; Chri
ſtum, & nullum habuiſſe peccatum, nec in anima, nec
in carne, & ſuſcipiendo carnem in ſimilitudine carnis
peccati, de peccato damnaſſe peccatũ Quod ſubobſcu-
re ab Apoſtolo dictũ duobus modis ſoluitur, Siue quia
rerum ſimilitudines ſolent earum rerũ nominibus nũ-
cupari, quarum ſimiles ſunt, vt ipſam ſimilitudinem
carnis peccati voluiſſe intelligatur Apoſtolus appella-
re peccatum, Siue quia ſacrificia pro peccatis peccata ap
pellabantur in lege, quæ omnia figuræ fuerunt carnis
Chriſti, quod eſt verum & vnicum ſacrificium pro pec-
catis, non ſolum his quæ vniuerſa in baptiſmate diluun
tur, verumetiam his quæ pòſt ex huius vitæ infirmitate
ſurrepunt, propter quæ quotidie vniuerſa in oratione

ad deum clamat Eccleſia, Dimitte nobis debita noſtra, D
& diminuntur nobis per ſingulare ſacrificium pro pec *Matth.6.*
catis. Quod Apoſtolus ſecundum legem loquens, non
dubitauit appellare peccatum. Vnde eſt etiam illud eius
multo euidentius, nec aliquo biuio cuiuſquã ambigui-
tatis incertum, Obſecramus pro Chriſto reconciliari *2.Cor.5.*
deo, Eum qui non nouerat peccatũ, pro nobis peccatum
fecit, vt nos ſimus iuſticia dei in ipſo. Nam quod ſuperi-
us commemoraui, de peccato damnauit peccatum, quia
nõ dictum eſt, de peccato ſuo, poteſt quiſpiam ſic intelli
gere, vt dicat eum de peccato Iudæorum damnaſſe pec-
catum, quia de peccato eorum, qui eum crucifixerunt,
factum eſt vt ſanguinem ſuum in remiſsionem funde-
ret peccatum. Hoc verbo vbi dicitur deus ipſum Chri-
ſtum, qui non nouerat peccatum feciſſe peccatum, non
mihi conuenientius videtur intelligi, quàm Chriſtum
factum ſacrificium pro peccatis, & ob hoc appellatum
eſſe peccatum. Quis autem ferat eos obiicere no-
bis, quod poſt reſurrectionẽ tales proceſſus futuros eſſe *Quo modo perficitur iuſticia in vita futura.*
dicamus, vt ibi incipiant homines, quæ hic noluerint,
dei mandata complere, quoniam dicimus, ibi omnino
nullum futurum eſſe peccatum, nec cum aliqua peccati
cupiditate conflictum, tanquam ipſi audeant hoc nega- *Cap.VII.*
re? Sapientiam quoque & cognitionem dei tunc perfici E
in nobis, & in domino tantam exultationem, vt ea ſit
plena & vera ſecuritas, quis negabit, niſi tam auerſus ſit
à vero, vt ob hoc ad eam peruenire non poſſit? Verum
hæc non erunt in præceptis, ſed in eorum quæ hic ob-
ſeruanda ſunt præmio præceptorum. Quorum quidem
præceptorũ contemptus illò nõ perducit ad præmium,
ſed hic ſtudium præcepta ſeruandi gratia dei tribuit.
Quæ ſi quid etiã in eis præceptis minus ſeruatur, igno-
ſcit, propter quod orãdo dicimus: &, Fiat voluntas tua:
&, Dimitte nobis debita noſtra. Hic ergo præceptũ eſt, *Matth.6.*
vt non peccemus: ibi præmium non poſſe peccare. Hic
præceptum eſt, vt deſideriis peccati non obediamus, ibi
præmium, vt deſideria peccati non habeamus. Hic præ-
ceptum eſt, Intelligite ergo qui inſipientes eſtis in po- *Pſal.93.*
pulo, & ſtulti aliquando ſapite: ibi præmium eſt, plena
ſapientia & perfecta cognitio. Videmus enim tunc per
ſpeculum in ænigmate, ait Apoſtolus, tunc autem facie *1.Corin.13.*
ad faciem: Nunc ſcio ex parte, tunc autem cognoſcam
ſicut & cognitus ſum. Hic præceptum eſt, Exultate deo *Pſal.80.*
adiutori noſtro: Et, Exultate iuſti in domino: Ibi præ- *Pſal.32.*
mium eſt, exultare perfecto & ineffabili gaudio. Poſtre- F
mo in præcepto poſitum eſt, Beati qui eſuriunt & ſitiunt *Matth.5.*
iuſticiam: In præmio autem, Quoniam ipſi ſaturabun-
tur. Vnde quæſo ſaturabuntur, niſi quòd eſuriunt & ſi-
tiunt? Quis igitur ita, non ſolum à diuino, ſed à ſenſu
quoque abhorret humano, qui dicat in homine tantam
eſſe poſſe iuſticiam, cum ab illo eſuritur & ſititur, quan-
ta erit, cum ex illa ſaturabitur? Quando eſurimus autem
ſitimúſque iuſticiam, ſi fides Chriſti vigilat in nobis,
quid nos niſi Chriſtum eſurire ac ſitire credendum eſt? *1.Cor.1.*
Qui factus eſt nobis ſapientia à deo & iuſticia & ſancti-
ficatio & redemptio, vt quemadmodum ſcriptum eſt, *Hie.9.*
Qui gloriatur, in domino glorietur: Et quia modo in
eum non videntes credimus, ideo ſitimus eſurimúſque *2.Cor.5.*
iuſticiam. Quandiu enim ſumus in corpore, peregrina-
mur à domino: per fidem enim ambulamus, non per
ſpeciem, Quem cum inuenerimus peruenientes vſque
ad ſpeciem, exultabimus gaudio inenarrabili, & tunc iu
ſticia ſaturabimur, quia nunc ex deſiderio dicimus, Sa-
turabor cum manifeſtabitur gloria tua. Quam vero eſt, *Pſal.16.*
non dico impudens, ſed inſana ſuperbia, nondum eſſe

G æquales angelis dei, & putare ſe iam poſſe habere iuſti-
ciam æqualem aogelis dei, nec intueri tam magoum &
ſpiritalem virum, qui vtiq; ipſam iuſticiæ perfectionem
2.Cor.12. eſuriebat atque ſitiebat, quãdo magnitudine reuelatio-
num noluit extolli, Nec tamen vt non extolleretur ar-
bitrio ſuo voluntatiq; commiſſus eſt, ſed accepit ſtimu-
lum carnis angelũ ſatanæ, qui eum colaphizaret? Pro-
pter quod domioum ter rogauit, vt diſcederet ab eo, Et
dixit ei dominus, Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in
Imò Græce infirmitate perficitur, Quæ virtus, niſi ad quam perti-
eſt δύνα- net non extolli? Et quis dubitat hoc ad iuſticiam perti-
μις, non nere? Huius igitur iuſticiæ perfectione ſunt præditi an-
ἀρετή. geli dei, qui ſemper vident faciem patris, ac per hoc
totius trinitatis, quia per filium videot in ſpiritu ſan-
cto. Nihil eſt autem iſta reuelatione ſublimius, nec ta-
men aogelorum quiſquam illa contemplatiooe lætan-
tium neceſſarium habet angelum ſatanæ, quo colaphi-
zetur, oe illum tanta magnitudo reuelationis extollat.
Hanc perfectiooem virtutis vtique nondum habebat
Apoſtolus Paulus, nondum æqualis angelis dei, ſed in-
erat illi extolleodi ſe infirmitas, quę per angelum etiam
ſatanæ fuerat comprimenda, ne reuelationum magni-
H tudine extolleretur. Quanquam naque ipſum ſatanam
elatio prima deiecerit, tamen ſummus ille medicus, qui
bene vti nouit etiam malis, de angelo ſatanæ adhibuit
contra elationis vicium ſalubre, quãuis moleſtum me-
dicamentum, ſicut fieri conſueuit antidotum, etiam de
θηριακή. ſerpentibus cootra venena ſerpentium. Quid eſt ergo,
Sufficit tibi gratia mea, niſi oe deficiendo ſuccumbas
ſub colapho angeli ſatanæ? Et quid eſt, Virtus in infir-
mitate perficitur: niſi quia in iſto loco infirmitatis ha-
ctenus perfectio poteſt eſſe virtutis, vt in ipſa infirmi-
tate præſente elatio reprimatur? Quæ vtique infirmitas
futura in mortalitate ſanabitur. Quo modo eſt enim di
cẽda ſanitas plena, vbi etiam de angeli ſatanæ colapho
adhuc eſt oeceſſaria medicina? Ex quo factum eſt, vir-
tutem, quæ nunc eſt in homine iuſto, perfectam hacte-
nus nominari, vt ad eius perfectionem pertineat etiam
ipſius imperfectionis & io veritate cognitio, & in hu-
militate confeſſio. Tunc enim eſt ſecundum hanc in-
firmitatem pro ſuo modulo perfecta iſta parua iuſticia,
quaodo etiam quid ſibi deſit intelligit. Ideoque Apoſto
lus & ioperfectum & perfectum ſe dicit. Imperfectum
I ſcilicet cogitando quantum illi ad iuſticiam deſit, cuius
plenitudinem adhuc eſurit ac ſitit. Perfectum autem,
quòd & ſuam imperfectionem confiteri non erubeſcit,
& vt perueniat beoe procedit, Sicut poſſumus dicere
perfectum eſſe viatorem, cuius beoe promouetur acceſ-
ſio, quanuis non perficiatur intentio, niſi fuerit facta
Philip.3. peruentio. Propterea cum dixiſſet, Secundum iuſticiam
quæ in lege eſt, qui fuerim ſine querela: mox addidit,
Quæ mihi lucra fuerunt, hæc propter Chriſtum dam-
na eſſe duxi: Veruntamen & arbitror omnia damnum
eſſe propter eminentem ſcientiam Chriſti Ieſu domi-
ni noſtri, Propter quem non ſolum detrimenta credi-
di, verumetiam ſtercora æſtimaui eſſe vt Chriſtum lu-
crifaciam, & inueniar in illo non habens meam iuſti-
Aduerſus ciam, quæ ex lege eſt, ſed eam quæ eſt per fidem Chriſti,
Hieronymũ quæ eſt ex deo iuſticia in fide. Ecce Apoſtolus ſecũdum
diſputans iuſticiam quæ ex lege eſt, ſine querela ſe fuiſſe oon vti-
ſtercora in- que mendaciter dicit, & tamen hæc quæ illi lucra fue-
terpretatũ vi runt, abiicit propter Chriſtum, & damna & detrimen-
cia, non ob- ta & ſtercora exiſtimat, non ſolum hæc, ſed & cætera
ſeruationẽ omnia quæ ſupra commemorauit, propter nõ qualem-
legis. libet, ſed eminentem, ſicut ipſe dicit, ſcientiam Chriſti

Ieſu domini noſtri, quam proculdubio adhuc in fide K
habebat nondum in ſpecie. Tunc enim erit eminens
Chriſti ſcientia, quando fuerit ita reuelatus, vt quod cre
ditur, videatur: Vnde alio loco ita dicit, Mortui enim *Coloſſ.3.*
eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt in Chriſto in deo.
Cum Chriſtus apparuerit, vita veſtra, tunc & vos appa-
rebitis cum illo in gloria. Hinc & ipſe dominus, Qui di *Ioan.14.*
ligit me, inquit, diligetur à patre meo, & ego diligam
eum, & manifeſtabo meipſum illi. Hinc Ioannes Euan-
geliſta, Dilectiſſimi, inquit, filij dei ſumus, & nondum *1.Ioan.3.*
apparuit quod erimus, Scimus autem quia cum appa-
ruerit ſimiles ei erimus, quoniam vidobimus eum ſicuti
eſt. Tunc erit eminens Chriſti ſcientia, Nunc enim eſt
quidem abſcondita in fide, ſed nondũ eminens apparet
in ſpecie. Abiicit ergo illa beatus Paulus præterita iuſti-
ciæ ſuæ tanquam detrimenta & ſtercora, vt Chriſtum
lucrifaciat, & innmniatur io illo non habens ſuam iu-
ſticiam, quæ ex lege eſt, * Neque enim lex illa dei non **al. Quæ*
eſt. Quis hoc niſi Marcion & Manichæus & aliæ ſimi- *ſua, ſi ex le-*
les peſtes dixerint? Cum ergo lex illa, vt dixi, dei ſit, iu- *ge eſt?*
ſticiam ſuam dicit eſſe quæ ex lege eſt, Quam iuſticiam
ſuam noluit habere, ſed proiecit vt ſtercora. Cur ita? ni-
ſi quia hoc eſt, quod etiam ſuperius demooſtrauimus, L
eos eſſe ſub lege, qui ignorantes dei iuſticiam & ſuam
voleotes cooſtituere, iuſticiæ dei non ſunt ſubiecti? *Roma.10.*
Putant enim ſe arbitrij ſui viribus implere legem iuben
tem, & iſta implicati ſuperbia ad gratiam non conuer-
tuntur iuuaotem. Sic eos litera occidit, aut aperte etiam
ſibi reos, non faciendo quod præcipit, aut putando ſe
facere quod ſpiritali, quæ ex deo eſt, non faciunt cha-
ritate, ita remanent aut aperte iniqui, aut fallaciter iu-
ſti, in aperta iniquitate euidenter eliſi, in fallaci iuſticia
inſipiẽter elati, ac per hoc miro quodam modo, ſed ta-
men vero, iuſticiam legis non implet iuſticia, quæ in le-
ge eſt, vel ex lege, ſed quæ in ſpiritu gratiæ. Iuſticia quip-
pe legis impletur in eis ſicut ſcriptũ eſt, Qui non ſecun- *Roma.8.*
dum carnem ambulant, ſed ſecundum ſpiritum. Secun-
dum iuſticiam vero quæ in lege eſt, ſe fuiſſe ſine quere-
la in carne non in ſpiritu dicit Apoſtolus, & iuſticiam
quæ ex lege eſt, ſuam dicit fuiſſe, non dei. Intelligen-
dum eſt igitur iuſticiam legis non impleri ſecundum
iuſticiam quæ in lege eſt, vel ex lege, id eſt, ſecundum
iuſticiam hominis, ſed ſecundum iuſticiam, quæ eſt in M
ſpiritu gratiæ, Ergo ſecũdum iuſticiam dei, hoc eſt, quæ
homini ex deo eſt. Quod planius & breuius ita dici po-
teſt, iuſticiam legis dei non impleri cum lex iubet, &
homo quaſi ſuis viribus facit, ſed cum ſpiritus adiuuat,
& hominis non libera, ſed dei gratia liberata voluntas
facit. Legis itaque iuſticia eſt iubere quod deo placet, vi
tare quod diſplicet, In lege autem iuſticia eſt, ſeruire li-
teræ, & extra eam nullum dei adiutoriũ ad recte viuen-
dum requirere. Cum enim dixiſſet, Non habens meam
iuſticiam, quæ ex lege eſt, ſed eam quæ eſt per fidẽ Chri-
ſti: addidit, quæ eſt ex deo. Ipſa eſt ergo iuſticia dei, quã
ſuperbi ignorantes, ſuam volunt cõſtituere. Non enim
propterea iuſticia dei dicitur, quoniam deus iuſtus eſt,
ſed quia homini ex deo eſt. Secuodum hanc autem iu- *Gala.5.*
ſticiam dei, hoc eſt quæ ex deo nobis eſt, nunc fides ope
ratur per dilectionem, id eſt, operatur quo modo perue
niat homo ad eum, in quem modo non videns credit,
quem cum viderit, tunc quod erat in fide per ſpeculum
in ænigmate, iam erit in ſpecie facie ad faciem, tunc
perficietur & ipſa dilectio. Nimis quippe inſipienter di- *1.Cor.13.*
citur, tantum amari deum antequam videatur, quãtum
amabitur cum videbitur. Porrò ſi in hac vita pio nemi-
ne

A ne dubitante, quanto amplius diligimus deum, tanto
ſumus vtique iuſtiores, quis dubitet, piam verámque
iuſticiam cum fuerit dilectio dei perfecta, tunc perfici?
Tunc ergo lex ita vt nihil omnino deſit implebitur, cu-
ius legis, ſecundum Apoſtolum, plenitudo dilectio eſt.
Roma.13. Ac per hoc cum dixiſſet, non habens meam iuſticiam,
quæ ex lege eſt, ſed eam quæ eſt per fidem Chriſti, quæ
Philip.3. eſt ex deo iuſticia in fide, Deinde ſubiunxit, Ad cogno-
ſcendum eum, & virtutem reſurrectionis eius, & com-
municationem paſſionum eius. Hæc omnia nondum
plena & perfecta in Apoſtolo erant, ſed tanquam in via
poſitus ad eorum plenitudinem perfectionemq́; curre-
1.Cor.13. bat. Nam quo modo iam perfecte cognouerat Chriſtũ
qui dicit alio loco, Nunc ſcio ex parte, tunc autem co-
gnoſcam, ſicut & cognitus ſum? Et quo modo iam per-
fecte cognouerat virtutem eius reſurrectionis, cui re-
ſtabat eam plenius tempore reſurrectionis carnis expe-
riendo cognoſcere? Et quo modo iam perfecte cogno-
uerat communicationem paſsionum eius, nõdum pro
Philip.3. illo paſsionem mortis expertus? Denique addit & di-
B cit, Si quo modo occurram in reſurrectionem mortuo
rum. Ac deinde ait, Non quia iam acceperim, aut iam
perfectus ſim. Quid ergo ſe confitetur nondum acce-
piſſe, & in quo nondum eſſe perfectum, niſi ex ea iuſti-
cia, quæ ex deo eſt, quam concupiſcens noluit ſuam ha-
bere, quæ ex lege eſt? Hinc enim loquebatur, & hæc fuit
cauſa vt hæc diceret, reſiſtens inimicis gratiæ Chriſti,
pro qua largienda crucifixus eſt Chriſtus. Ex quorum
genere etiam iſti ſunt, Nam ex quo loco ſuſcepit hæc di
cere, ſic oxorſus eſt, Videte canes, videte malos opera-
Philip.3. rios, videte conciſionem. Nos enim ſumus circunciſio,
qui ſpiritu deo ſeruimus, vel ſicut nonnulli codices ha-
bent, qui ſpiritui deo, vel ſpiritui dei ſeruimus, & gloria-
mur in Chriſto Ieſu, & non in carne fidentes. Hinc ma
nifeſtum eſt aduerſus Iudæos eum agere, qui carnaliter
obſeruantes legem, & ſuã iuſticiam volentes conſtitue-
re, occidebantur litera, non viuificabantur ſpiritu, & in
ſe gloriabãtur, cum Apoſtoli & omnes promiſsionis fi-
lij gloriarẽtur in Chriſto. Deinde ſubiecit, Quanquam
ego habeam fiduciam in carne, Si quis alius in carne pu
tat ſe fiduciam habere, magis ego. Et enumerans omnia
C quę ſecundum carnẽ habent gloriam ad illud termina-
uit, vbi ait, Secundum iuſticiã quæ in lege eſt, qui fuerim
ſine querela. Et cũ hæc ſibi omnino damna & detrimẽ-
ta & ſtercora fuiſſe dixiſſet, vt Chriſtũ lucrifaceret, ad-
iecit. Et inueniar in illo non habens iuſticiam meã, quæ
ex lege eſt, ſed eam quæ eſt per fidem Chriſti, quæ eſt ex
deo. Huius ergo iuſticiæ perfectionẽ, quæ nõ erit niſi in
illa eminẽti ſcientia Chriſti, propter quã ſibi dixit om-
nia damnum eſſe, nondum accepiſſe ſe confeſſus eſt, &
1.Cor.13. propterea nondum eſſe perfectum. Sequor autẽ, inquit,
ſi apprehendam, in quo & apprehenſus ſum à Chriſto
Ieſu. Tale eſt apprehendam in quo & apprehenſus ſum:
1.Cor.13. quale eſt, Cognoſcam ſicut & cognitus ſum. Fratres, in-
quit, ego meipſum nõ arbitror apprehendiſſe. Vnum au
tem, quæ retro ſunt oblitus, in ea quæ antè ſunt extẽtus,
ſecundum intentionem ſequor ad palmam ſupernę vo
Philip.3. cationis dei in Chriſto Ieſu. Ordo verborum eſt, Vnum
autem ſequor: De quo vno bene intelligitur & domi-
Luce.10. nus admonuiſſe Martham, vbi ait, Martha Martha ſoli-
cita es, & turbaris circa plurima. Porrò vnum eſt neceſ-
ſarium. Hoc iſte volens apprehendere, tanquam in via
conſtitutus, ſequi ſe dixit ad palmam ſupernæ vocatio-
nis dei in Chriſto Ieſu. Quis autem cunctetur cum hoc
quod ſequi ſe aſſeuerat apprehenderit, tunc habiturum

eum iuſticiam æqualem iuſticię ſanctorum angelorum; D
quorum neminem vtiq; ne magnitudine reuelationum
extollatur, ſatanę angelus colaphizat? Deinde admonẽs
eos, qui poſſent illius iuſticiæ plenitudine iam ſe putare
perfectos, Quotquot ergo, inquit, perfecti, hoc ſapiamus, Philip.3.
tanquam diceret, Si ſecundum hominis mortalis capa-
citatẽ pro huius vitæ modulo perfecti ſumus, ad ipſam
perfectionem hoc quoque pertinere intelligamus, vt
angelica illa quæ in Chriſti manifeſtatione nobis erit
iuſticia, nondum nos perfectos eſſe ſapiamus. Et ſi quid
aliter ſapitis, inquit, hoc quoque vobis deus reuelabit.
Quo modo, niſi ambulantibus & proficientibus in via
rectæ fidei, donec iſta peregrinatio finiatur, & ad ſpe-
ciem veniatur? Vnde conſequenter adiunxit, Verunta-
men, inquit, in id quod peruenimus, in eo ambulemus.
Deinde concludit vt caueantur illi, de quibus hic locus
ſermonis eius ſumpſit exordiũ, Imitatores mei, inquit,
eſtote fratres, & intendite eos qui ſic ambulant, ſicut &
habetis formã noſtram. Multi enim ambulant, de qui-
bus ſæpe dicebam vobis, nunc etiam flens dico inimi-
cos crucis Chriſti, quorum finis eſt interitus: & cætera, E
Illi ipſi ſunt, de quibus incipiens dixerat, Videte canes,
videte malos operarios: & ſequentia. Omnes itaq; ſunt
inimici crucis Chriſti, qui volentes cõſtituere ſuam iu-
ſticiam, quæ ex lege eſt, idem litera tantum iubente, nõ
ſpiritu implente, iuſticiæ dei non ſunt ſubiecti. Si enim Roma.4.
qui per legẽ hæredes ſunt, exinanita eſt fides, Si per legẽ Gal.2. et.5.
iuſticia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt, ergo euacua-
tum eſt ſcandalum crucis, Ac per hoc illi inimici ſunt
crucis eius, qui per legem dicunt eſſe iuſticiam, ad quam
iubere pertinet, non iuuare, Gratia vero dei per Ieſum
Chriſtum dominum noſtrũ in ſpirito ſancto, adiuuat
infirmitatem noſtram. Quamobrem qui ſecundum iu-
ſticiam, quæ in lege eſt ſine fide gratiæ Chriſti viuit, ſi-
cut ſe Apoſtolus ſine querela vixiſſe commemorat, nul-
lam veram putandus eſt habere iuſticiam, non quia lex
vera & ſancta non eſt, ſed quia obedire velle literæ iu-
benti, ſine viuificante ſpiritu dei, veluti ex viribus liberi
arbitrij, iuſticia vera nõ eſt. Iuſticia vero, ſecundum quã
iuſtus ex fide viuit, quoniam per ſpiritum gratiæ homi- Abac.2.
ni ex deo eſt, vera iuſticia eſt, Quæ licet non immerito
in aliquibus iuſtis pro huius vitæ capacitate perfecta di- F
citur, parua tamẽ eſt ad illam magnã, quam capit æqua-
litas angelorum. Quam qui nondum habebat, & prop-
ter illam, quæ iam inerat perfectũ: & propter iſtam quæ
adhuc deerat, imperfectum ſe eſſe dicebat, ſed planè mi
nor iſta iuſticia facit meritũ, maior illa fit præmiũ. Vn-
de qui iſtam non ſequitur, illam non aſſequitur. Quo-
circa poſt reſurrectionem hominis, futuram negare iu-
ſticiæ plenitudinem, & putare tantam futuram eſſe iu-
ſticiam in corpore vitæ illius, quanta eſſe poteſt in cor-
pore mortis huius, dementiæ ſingularis eſt. Non autem
illic incipere homines, quæ hic noluerint dei mandata
complere, veriſſimum eſt, Erit enim perfectiſſimæ ple-
nitudo iuſticiæ, non tamen hominum mandata ſectan-
tium, & ad eam plenitudinem proficiendo nitentium,
ſed in ictu oculi, ſicut ipſa futura eſt reſurrectio mor-
tuorum, quoniam illa perfectæ magnitudo iuſticiæ, eis
qui hic mandata fecerũt, præmium dabitur, non & ipſa
facienda mãdabitur. Sed ita dixerim, mandata fecerũt,
vt ipſa mãdata meminerimus pertinere ad orationem,
in qua quotidie veraciter dicunt ſancti filij promiſsio-
nis, Fiat voluntas tua: Et, Dimitte nobis debita noſtra. Matth.6.

Cum igitur Pelagiani, his atq; huiuſmodi veritatis te- Cap.VIII.
ſtimoniis & vocibus vrgeantur, ne negẽt originale pec-

G catum,ne gratiam dei qua iuſtificamur, non gratis, ſed
ſecundum merita noſtra dari dicãt,ne in homine mor-
tali quamlibet ſancto, & bene agẽte tantam dicant eſſe
iuſticiam, vt ei non ſit neceſſaria etiam poſt regenera-
tionis lauacrum, donec iſtam vitam finiat remiſsio pec
catorum, Ergo cum vrgentur ne iſta tria dicant, & per
hæc homines,qui eis credunt à gratia ſaluatoris alienẽt,
& elatos in ſuperbiam, in iudicium diaboli præcipites
iræ perſuadeant, immittunt aliarum nebulas quæſtio-
num, in quibus eorum apud homines ſimpliciores, ſiue
tardiores, ſiue ſanctis literis minus eruditos impietas
deliteſcat. Hæ ſunt nebulæ de laude creaturæ, laude nu-
ptiarum, laude legis, laude liberi arbitrij, laude ſancto-
rum, quaſi quiſquam noſtrum iſta vituperet, ac non po-
tius omnia in honorem creatoris & ſaluatoris debitis
laudibus prædicet. Sed neque creatura ita vult laudari,
vt nolit ſanari, Et nuptiæ quanto magis laudandæ ſunt,
tanto minus eis imputanda eſt pudenda carnis concu-
piſcentia, quæ non eſt à patre, ſed ex mundo eſt: Quam
1.Ioan.2. profecto inuenerũt in hominibus nuptiæ, nõ fecerunt:
quia & illa in plurimis ſine ipſis eſt, & ipſæ ſi nemo pec-
H caſſet, ſine illa eſſe potuerunt. Et lex ſancta & iuſta & bo
Gala.3. na, nec ipſa eſt gratia, & nihil ex ea recte fit ſine gratia,
quia nõ eſt data quæ poſsit viuificare, ſed præuaricatio-
nis cauſa poſita eſt, vt conuictos concluderet ſub pecca-
to, & promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credẽtibus.
Et liberum arbitrium captiuatum nõ niſi ad peccatum
valet, ad iuſticiam vero niſi diuinitus liberatum adiu-
tumq; nõ valet. Ac per hoc & ſancti omnes, ſiue ab illo
antiquo Abel, vſque ad Ioannem Baptiſtam, ſiue ab ipſis
Apoſtolis vſq; ad hoc tempus, & deinceps vſq; ad ter-
minum ſeculi, in domino laudandi ſunt, non in ſeipſis,
Pſal.33. quia & illorum anteriorũ vox eſt, In domino laudabi-
1.Cor.15. tur anima mea: Et iſtorum poſteriorum vox eſt, Gratia
1.Cor.1. dei ſum quod ſum: Et ad omnes pertinet, Vt qui gloria-
tur, in domino glorietur. Et confeſsio cõmunis eſt om-
1.Ioan.1. niũ, Si dixerimus, quia peccatum nõ habemus, noſipſos
Auguſtinus autem confert Manichæos, Pelagianos, & catholicos. ſeducimus & veritas in nobis nõ eſt. Sed quoniam
in his quinq; rebus quas propoſui, in quibus quærunt la-
tebras, & de quibus connectunt calumnias diuinis do-
cumentis, produntur atq; vincuntur, excogitauerũt Ma
nichæorum deteſtabili nomine imperitos, quos potue-
rint deterrere ne aduerſus eorũ peruerſiſsima dogma-
Cap.IX. ta aures accommodent veritati, quia ſcilicet Manichæi
I quinq; iſtorum tria priora blaſphemando cõdemnant,
dicentes, neq; humanam creaturam, neq; nuptias, neque
legem à ſummo & vero deo eſſe inſtituta. Non autẽ ac-
cipiũt quod veritas dicit, à libero arbitrio exordiũ ſum-
pſiſſe peccatum, & ex illo eſſe omne vel angeli vel homi
nis malum, quia mali naturã ſemper malam & deo co-
æternam nimis à deo exorbitantes credere maluerunt.
Sanctos quoque Patriarchas & Prophetas, quantis poſ-
ſunt execrationibus inſectãtur. Ecce vnde ſe putant hæ
retici noui Manichæorũ nomine obiecto vim ſubter-
fugere veritatis, ſed nõ ſubterfugiunt, Inſequitur quip-
pe illa & ſimul Manichæos Pelagianosq; ſubuertit. Ho-
mo enim dum naſcitur, quia bonum aliquid eſt, inquã-
tum homo eſt, Manichæum redarguit, laudátque crea-
torem: inquantum vero trahit originale peccatum, Pe-
lagium redarguit, & habet neceſſarium ſaluatorẽ. Nam
& quod ſananda dicitur iſta natura, vtrunque repercu-
tit, quia nec medicina opus haberet ſi ſana eſſet, quod eſt
contra Pelagium: nec ſanari poſſet omnino, ſi æternum
atque immutabile malum eſſet, quod eſt contra Mani-
chæum. Item quòd nuptiis, quas laudamus à domino cõ
ſtitutas, concupiſcentiam carnis imputandam eſſe non K
dicimus, & contra Pelagianos eſt, qui eam in laudibus
ponunt: & contra Manichæos, qui eam malæ naturæ tri
buunt, cum ſit noſtræ naturæ accidens malum, non dei
diſtinctione ſeparãdum, ſed dei miſeratione ſanandũ.
Item quòd dicimus legem ſanctam, iuſtam & bonam,
nõ iuſtificandis impiis, ſed conuincendis ſuperbis, præ-
uaricationis gratia poſitam, & contra Manichæos eſt,
quia ſecundum Apoſtolum laudatur: & cõtra Pelagia-
nos, quia ſecundum Apoſtolum, nemo ex lege iuſtifica-
tur. Et ideo iuſtificandis eis, quos litera occidit, id eſt,
quos lex bona præcipiens præuaricatione reos facit, ſpi
ritus gratiæ gratis opitulatur. Item quòd arbitrium ſui
in malum liberum dicimus, ad agendum bonum gratia
dei eſſe liberandum, contra Pelagianos eſt: quòd autem
dicimus ab illo exortum, quod antea non erat malum,
contra Manichæos eſt. Item quòd ſanctos patriarchas
& Prophetas debitis in deo laudibus honoramus, aduer
ſum eſt Manichæis: quòd vero & ipſis quamuis iuſtis & L
deo placentibus propiciationem domini fuiſſe dicimus
neceſſariam, aduerſum eſt Pelagianis. Vtroſq; igitur ca-
tholica fides ſicut & cæteros hæreticos aduerſarios inue
nit, vtroſque diuinorum teſtimoniorum authoritate &
luce veritatis conuincit. Addunt ſanè ad latebra- *Caput X.*
rum ſuarum nebulas Pelagiani, de origine animæ non
neceſſariam quæſtionem, ad hoc, vt res manifeſtas alia-
rum rerum obſcuritate turbando, moliantur latendi lo
cum. Aiunt enim nos animarum traducem, cum pec-
cati traduce contueri. Quod vbi & quando in eorum,
qui defendunt aduerſus iſtos catholicam fidem, vel ſer
monibus audierint, vel literis legerint, neſcio, Quia &
ſi inuenio à catholicis de hac re aliquid ſcriptum, non-
dum contra iſtos fuerat veritatis ſuſcepta defenſio, ne-
que id agebatur vt eis reſponderetur. Sed hoc dico tam
manifeſtum eſſe ſecundum ſcripturas ſanctas origina-
le peccatum, atque hoc dimitti lauacro regenerationis
in paruulis, tanta fidei catholicæ antiquitate atque au-
thoritate firmatum, tam clare Eccleſiæ celebritate noti-
ſimum, vt quicquid de animæ origine cuiuſlibet inqui-
ſitione vel affirmatione diſſeritur, ſi contra hoc ſit, ve-
rum eſſe non poſsit. Quapropter quiſquis vel de anima,
vel de quacunque re obſcura id aſtruit, vnde hoc quod
veriſsimum, fundatiſſimum, notiſſimum eſt deſtruat, M
ſiue ſit ille filius, ſiue inimicus Eccleſiæ, aut corrigendus
eſt, aut cauendus. Sed hic ſit huius voluminis finis, vt a-
liud habeant quæ ſequuntur exordium.

Libri Tertij finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOpi, contra duas Epiſtolas Pelagianorum ad Bonifacium, Liber Quartus.

POST hæc quæ tractauim' quibusq; *Caput I.*
reſpondimus, eadem repetunt quo-
rum redarguimus Epiſtolam, ſed
diuerſo modo, Nam prius ea pro-
poſuerunt nobis obiicientes, quæ
velut perperam ſentiamus, poſt-
ea vero quid ipſi ſentiant expo-
nentes, eadem à contrario reddiderunt, addentes duo
quædam quæ non dixerant, id eſt, baptiſmum ſe dicere
omnibus ætatibus neceſſarium: & per Adam mortem
ad

A ad nos tranſiſſe, non erimina. Quæ ſuo loco & ipſa tra
ctāda ſunt. Proinde quia ſuperiore libro, quem modo
explicauimus, quinque rerum eos obtendere obſtacula
diximus, in quibus eorum dogmata inimica gratiæ dei
& catholicæ fidei deliteſcāt, laude ſcilicet creaturæ, lau
de ouptiarū, laude legis, laude liberi arbitrij, laude ſan-
ctorum, cōmodius eſſe arbitror omnia quæ defendunt,
quorū contraria nobis obiiciuot, generatim diſtingue-
re, & quæ illorum ad quid iſtorum quinque pertineaot
demonſtrare, vt dilucidior & probabilior ipſa diſtin-
Latebra Pelagianorū. ctione poſsit eſſe noſtra reſponſio. Laudem ereatu-
ræ, quod ad genus humanum attinet, vnde nuoc quæ-
Cap.II. ſtio eſt, his ſententiis exequuntur, quòd naſcentiū con-
ditor deus ſit, filiiq; hominū opus ſiot dei, & peccatum
omne noo de natura, ſed de voluntate deſcendat. Huic
laudi ereaturę applicāt, quod omnibus ætatibus dicunt
eſſe baptiſmum neceſſarium, vt ſcilicet illa creatura in
dei filios adoptetur, noo quòd aliquid ex parētibus tra-
hat, quod ſit lauacro regeneratioois expiandum. Huic
laudi adiunguot, & quòd Chriſti dominū oulla dicunt
B macula peccati fuiſſe reſperſum, quātum attinet ad eius
infaotiam, quia eius carnem ab omni peccati cōtagio-
oe puriſsimam, non excellentia propria & gratia ſingu
lari, ſed cōmunione naturæ, quæ omnibus ineſt infao-
tibus aſſeuerant. Eò pertioet etiam quòd de animę ori-
gine inſerunt quæſtionem, ſic animę Chriſti coæquare
moliētes omoes aoimas paruulorum, quas volunt eſſe
ſimiliter nulla peccati macula aſperſas. Propter hoc e-
tiam dicunt ex Adam nihil mali tranſiſſe per cæteros,
niſi mortem, quæ non ſemper eſt malum, inquiūt, cum
& martyribus ſit cauſa præmiorum, & vel bonam vel
malam mortem dici faciat ooo reſolutio corporū, quę
excitabuntur io omni genere hominū, ſed meritorum
diuerſitas, quæ de humana libertate contingit. Hæc ſcri
bunt io hac Epiſtola de laude creaturæ. Nuptias vero
ſecundum ſcripturas laudant, quia dominus in Euāge-
Matt.19. lio loquitur, Qui fecit ab initio, maſculum & fœminam
Gene.1. fecit eos, & dixit, Creſcite & multiplicamioi & replete
terram, Quanuis hoc oon in eo loco Euangelij, ſed ta-
Matt.19. meo in lege ſit ſcriptum. Addunt etiā, Quod ergo deus
coniunxit, homo ooo ſeparet, Quæ verba Euangelica
C agnoſcimus. In laude legis dicuot veterē legem ſecun-
dum Apoſtolum iuſtam & ſanctā, & bonam cuſtodiē-
tibus mandata ſua, ac per fidem iuſte viueoōbus, ſicut
Prophetis & Patriarchis omnibusq; ſanctis vitam po-
tuiſſe conferre perpetuam. In laude liberi arbitrij dicūt
liberum arbitrium oō periiſſe, cum loquatur dominus
Eſa.1. per Prophetam, Si volueritis & audieritis me, quæ bo-
na ſuot terræ edetis: ſi oolueritis & non audieritis, gla-
dius vos comedet. Ac per hoc & gratiam vniuſcuiuſq;
bonum propoſitum adiuuare, noo tamē reluctanti ſtu-
Roma.2. dium virtutis immittere, quia perſonarum acceptio nō
eſt apud deum. Laude ſanctorum ſeſe contegunt, dicē-
tes baptiſma perfecte homines iooouare. Siquidē Apo-
ſtolus teſtis ſit, qui per lauacrum aquæ Eccleſiam de geo
Epheſ.5. tibus ſaoctam fieri immaculatamq; teſtatur, Sanctum
quoq; ſpiritum mētes bonas in aotiquis adiuuiſſe tēpo-
Pſal.142. ribus, diceote Propheta ad deū, Spiritus tuus bonus de-
ducet me in viam rectam. Omnes quoque Prophetas &
Apoſtolos vel ſanctos, tā noui quàm veteris teſtamēti,
quibus dominus teſtimoniū perhibet, nō in compara-
tione ſceleratorū, ſed regula virtutū iuſtos fuiſſe, in fu-
turo autē tempore mercedē eſſe tā bonorum quàm ma
lorum. Cæterū neminem poſſe quæ hic cōtempſerit il-
2.Cor.5. lic mandata perficere, quia dixerit Apoſtolus, Oportet

nos manifeſtari ante tribunal Chriſti, vt reportet vnuſ- D
quiſque propria corporis ſecūdum quod geſsit, ſiue bo-
num, ſiue malum. In his omnibus quicquid dicunt de
laude ereaturæ atque nuptiarum, ad hoc referre conan-
tur, vt non ſit originale peccatū. Quicquid de laude le-
gis & liberi arbitrij, ad hoc, vt gratia ooo adiuuet niſi
meritum, ac ſic gratia iam oon ſit gratia. Quicquid de
laude ſaoctorum, ad hoc, vt vita mortalis io ſaoctis vi-
deatur oon habere peccatū, nec ſit eis neceſſarium pro
dimittendis debitis ſuis precari deum. Iſta oefaria *Liberum arbitrium.*
& dānabilia dogmata in hac tripertita diuiſione, quiſ-
quis mente catholica exhorret, illius quioquepartitæ la *Cap.III.*
tebras inſidiáſque deuitet, atque ita inter vtrunque ſit
cautus, vt ſic declioet Maoichæum, ne ſe inclinet in Pe
lagium, rurſuſque ita ſe ſeiungat à Pelagianis, ne con-
iungat Maoichæis, aut ſi in alterutris iam tenetur, oec
ſic ſe à quibuſlibet alteri ſeruet, vt in alteros irruat, Vi-
dentur quippe inter ſe eſſe contrarij, quoniam quinque
illa Manichæi vituperaodo ſe manifeſtant, Pelagiani
laudaodo ſe occultant: Quapropter vtroſque damnat
atque deuitat, quiſquis ſecūdum regulam catholicæ fi- E
dei ſic in hominibus naſcentibus de bona ereatura car-
ois & animæ glorificat ereatorem, quod ooo vult Ma-
nichæus, vt tamen propter vicium, quod in eos per pec
catum primi hominis pertrāſiit, fateatur & paruulis ne-
ceſſarium ſaluatorem, quod non vult Pelagius. Sic diſ-
cernit malum pudeodę concupiſcētiæ à bonitate oup-
tiarum, vt neq; Manichæis ſimilis vnde naſcimur, cul-
pet: neque Pelagianis ſimilis vnde cōfundimur, laudet.
Sic legem per Moyſem ſaoctam & iuſtam & booam à
deo ſaocto & iuſto & booo datam eſſe defendit, quod
cootra Apoſtolum oegat Manichæus, vt eam dicat &
peccatum oſtendere, oon tamē tollere, & iuſticiam iu-
bere non tamen dare, quod rurſus contra Apoſtolum
oegat Pelagius. Sic aſſerit liberum arbitrium, vt oon ex
natura neſcio qua ſemper mala, quæ nulla eſt, ſed ex ip-
ſo arbitrio cœpiſſe dicat & angeli & homiois malum,
quod euertit hæreſim Manichæā, nec ideo tamen poſſe
captiuam voluntatem, niſi dei gratia reſpirare in ſalu-
brem libertatem, quod euertit hæreſim Pelagianam.
Sic laudat io deo ſanctos homines dei oon ſolū ex ma
nifeſtato io carne Chriſto & deioceps, verumetiam ſu- F
periorum temporum, quos audent blaſphemare Mani-
chæi, vt tamen de ipſis plus credat ipſis coofitentibus,
quàm Pelagianis mentientibus. Sanctorum eoim vox
eſt, Si dixerimus, quia peccatum oō habemus, nosipſos
ſeducimus, & veritas io nobis oon eſt. His ita ſe ha- *1.Ioan.1.*
bentibus, quid prodeſt nouellis hæreticis, ioimicis cru- *Cap.IIII.*
cis Chriſti & diuinæ oppugnatoribus gratiæ, ꝙ à Ma-
nichæorum errore ſani videntur, & alia ſua peſtileotia
moriūtur? Quid eis prodeſt, quòd io laude ereaturæ di-
cunt deum bonum, naſcentium cooditorem, per quem
facta ſunt omnia, eiusq; opus eſſe filios homioum, quos
Manichæi dicunt opus eſſe principis tenebrarum, cum
inter vtroſque, vel apud vtruſque dei ereatura, quæ eſt
io infaotibus pereat? Vtrique eoim oolunt eam Chriſti
carne & ſaoguine liberari, illi quia ipſam carnē & ſan-
guinem Chriſti tanquam hæc omnioo io homine vel
ex homine non ſuſceperit, deſtruuot, iſti autē, quia nul-
lum malum ineſſe infantibus aſſerunt, vode per ſacra-
mentum carnis huius & ſanguinis liberentur. Iacet in-
ter illos in paruulis humaoa creatura inſtitutiooe bo-
na, propagatione viciata, boois ſuis confitēs optimum
conditorem, malis ſuis quærēs miſericordiſsimum re-
demptorem, Manichæos habens booorum ſuorum vi-
tupera-

G tuperatores, Pelagianos habens malorum ſuorum ne-
gatores, vtrnſq; perſecutores. Et quanuis per infantiam
loqui non valeat, ſpecia tamen tacita & infirmitate ab-
dita, impiam vanitatem vtrorumque compellat, & illis
dicẽs, ab eo qui bona creat credite me creari, & iſtis di-
cens, ab eo qui me creauit, ſinite me ſaoari. Manichæus
dicit, nihil eſt huius infantis, niſi anima bona liberan-
da, cætera nõ ad deum bonum, ſed ad principem tene-
brarum pertinent reſpuenda. Pelagianus dicit, imò hu-
ius infantis nihil eſt liberandum, quia tntum oſtendi-
mus ſaluum. Ambo mẽtiuntur. Sed mitior eſt iam car-
nis ſnlius accuſator, quàm qui in voiuerſum cnnuinci-
tur ſæuire laudatnr. Sed neque Manichæus humanæ a-
nimæ ſubuenit blaſphemando authnrem totius homi-
nis deum, nec Pelagianus humanæ infantiæ diuinã gra
tiam ſubuenire permittit, negãdn originale peccatum.
Deus ergn miſeretur per catholicam fidem, quæ vtrãq;
redarguendo perniciem infantibus ſubuenit ad ſalutẽ,
1. Cor. 3. Manichæis dicens, Audite Apoſtolum clamãtem, Ne-
ſcitis quia corpus veſtrum tẽplum eſt in vobis ſpiritus
ſancti? & deum bonum creatorem credite corporum,
H quia non poteſt eſſe templum ſpiritus ſancti opus prin-
Pſal. 50. cipis tenebrarum. Pelagianis dicẽs, In iniquitatibus cõ-
ceptus eſt, & in peccatis eum mater aius in vtern aluit,
quem conſpicitis paruulum. Qui eum tanquam ab om-
ni noxa liberum defendeodo non permittitis per in-
Iob. 25. dulgẽtiam liberari? Nemo mundus à ſorde, nec infans
cuius diei vnius vita ſit ſuper terrã. Sinite miſerum re-
miſsionem accipere peccatorum per eum, qui ſnlus nec
paruus nec magnus potuit habere peccatum. Quid eis
igitur prodeſt, quòd dicũt omne peccatum non de na-
tura, ſed de voluntate deſcẽdere, & Manichæis malam
naturam dicentibus cauſam eſſe peccati, huius ſeoten-
tiæ veritate raſiſtere, quando nnlentes admittere origi-
nale peccatum, cum & ipſum ſine dubio de primi ho-
minis voluntate deſcẽdat, faciũt reos paruulos de cor-
pore exire? Quid eis prodeſt baptiſmum omnibus æta-
tibus neceſſarium confiteri quod Manichæi dicunt in
omni ætate ſuperfluum, cum iſti dicant eſſe in paruulis
falſum, quaotum ad remiſsionem attinet peccatorum?
Quid eis prodeſt, quòd carnem Chriſti, quam Mani-
chęi nullam vel ſimulatam fuiſſe contendunt, aduerſus
eos iſti non ſolum veram, ſed & ipſam animam nulla
I peccati macula reſperſam fuiſſe defendũt, cum eius ſic
infantiæ cæteri ab eis coæquentur infantes, non impa-
ri puritate, vt & illa nõ vidaatur ſeruare iſtnrum com-
paratione propriam ſanctitatem, & iſti ex illa nullam
conſequãtur ſalutẽ? In en ſanè quod dicunt per Adam
mortem ad nos tranſiiſſe, non crimina, non habent ad-
uerſarios Manichæos, quia nec ipſi aſtruunt originale
peccatum ex homine primo prius puro & recto corpo-
re ac ſpiritu, & poſtea per arbitrium liberum deprauа-
to, deinceps in omnes tranſiiſſe cum morte & tranſire
peccatum, ſed carnem dicũt ab initio malam de malo
corpore & à ſpiritu, & cum malo ſpiritu creatam, ani-
mam vero bonam partem ſcilicet dei pro meritis in-
quinatinnis ſuę per cibos & potum, io quibus antea col
ligata eſt, veoire in hominem, atque ita per cõcubitum
etiã carnis vinculn cnlligari. Ac per hoc Manichæi cõ-
ſentiunt Pelagianis, non crimen primi hominis tranſ-
iiſſe in genus bumaoum, neque per carnem, quam nun-
quam fuiſſe dicunt bonam, neque per animam, quam
perhibent cum meritis inquinamẽtorum ſuorum, qui-
bus polluta eſt ante carnem, venire in hominis carnẽ.
Sed Pelagiani quo modo dicũt ſolam mortem ad nos
tranſiiſſe per Adam? Si enim propterea morimur, quia K
ille mortuus eſt, ille autem mnrtuus eſt, quia peccauit,
pœoam dicunt trãſire ſine culpa, & innocentes paruu-
los ioiuſto iudicio puniri trahendo mortem ſine me-
ritis mortis, Quod de vno ſolo mediatnre dei & ho-
minum homine Chriſto Ieſu catholica fides nnuit, qui 1. Timo. 2.
pro nobis mnrtem, hoc eſt, peccati pœnam ſine peccato
ſubire dignatus eſt. Sicut enim ſolus ideo factus eſt ho-
minis filius, vt nos per illum dei filij fieremus, ita ſolus
pro nobis ſuſcepit ſine malis meritis pœoã, vt nos per
illum ſine bonis meritis conſequeremur gratiam, Quia
ſicut nobis non debebatur aliquid boni, ita nec illi ali-
quid mali. Cõmendans ergo dilectinnem ſuam in eos,
quibus erat daturus indebitã vitam, pati prn eis voluit
iodebitam mortem. Hanc ſingularem mediatoris præ-
rogatiuam Pelagiani euacuare cnnantur, vt hoc iã nnn
ſit in domino ſingulare, ſi Adã ita propter culpam mnr
tem paſſus eſt debitam, vt paruuli ex illo nullam trahẽ-
tes culpam, mortem patiantur indebitam. Quanuis e-
nim bonis cnnferatur per mortẽ plurimum boni, vnde
nonnulli cnngruenter etiam de bono mortis diſputa-
uerunt, tamen & hinc quæ prædicanda eſt niſi miſeri- L
cordia dei, quòd in bonos vſus cõuertitur pœna pecca-
ti? Sed hoc ideo dicunt iſti, dũ volunt ex verbis Apoſto
li in ſuum ſenſum homines detnrquere, Vbi enim ait
Apoſtnlus, Per vnum hominem peccatum intrauit in Rom. 5.
mũdum, & per peccatum mors, & ita in omnes homi-
nes pertranſiit: ibi volũt intelligi non peccatũ pertranſ-
iiſſe, ſed mortem. Quid eſt ergo quod ſequitur, in quo
omnes peccauerunt? Aut enim in illo vno homine pec
caſſe dicit nmnes Apoſtolus, de quo dixerat, per vnum
hominem peccatum intrauit in mundũ: aut in illo pec-
cato, aut certè in morte. Non enim mouere debet, quia
non dixit, in qua, ſed in qun omnes peccauerunt: Mors
quippe in Græca lingua generis maſculini eſt. Quodli- θάνατος.
bet ergo eligant, aut enim in illo homine peccauerunt
omnes, & ideo dictnm eſt, quoniam quãdn ille pecca-
uit, in illo erant nmnes, aut io illo peccatn peccauerunt
omnes, quia generaliter omnium factum eſt, qund na-
ſcentes tracturi erant omnes, aut reſtat vt dicant, quod
in illa mnrte peccauerint omnes. Sed hoc quemadmo-
dum poſsit intelligi, oon planè video. In peccato enim
moriũtur omnes, non in mnrte peccant, Nam peccato
præcedente, mors ſequitur, nnn morte præcedente, pec M
catum. Aculeus quippe mortis eſt peccatũ, id eſt, aculeus 1. Cor. 15.
cuius pũctione fit mors, non aculeus quo pungit mnrs,
Sicut venenum ſi bibitur appellatur poculum mnrtis, ꝙ
eo poculo facta ſit mors, non quòd morte ſit poculum
factum, aut à morte ſit datũ. Quod ſi propterea non po Rom. 5.
teſt illis verbis Apoſtoli peccatum intelligi, in quo om-
nes peccauerunt, quia in Græco vnda tranſlata eſt Epi-
ſtnla, peccatum fœmioino genere poſitum eſt, reſtat vt ἁμαρτία.
in illo primo homine peccaſſe omnes intelligãtur, quia
in illo fuerunt omnes quãdo ille peccauit, vnde pecca-
tum naſcendo trahitur, quod niſi renaſcendo non ſol-
uitur. Nã & ſic ſanctus Hilarius intellexit quod ſcrip- Hilarius.
tum eſt, in quo omnes peccauerunt: ait enim, In quo, id
eſt, io Adam, omnes peccauerunt. Deinde addidit, Ma-
nifeſtum in Adam omnes peccaſſe quaſi in maſſa. Ipſe
enim per peccatum corruptus, nmnes quos genuit nati
ſuot ſub peccato. Hæc ſcribens Hilarius ſine ambigui-
tate commonuit, quo modo intelligẽdum eſſet, in quo
omoes peccauerunt. Propter quid autem idem Apoſto-
lus dicit nos per Chriſtum recõciliari den, niſi propter
quod facti fuimus inimici? Et hoc quid eſt, niſi peccatũ?
Vnde

A Vnde & Propheta dicit, Peccata veſtra ſeparant inter
vos & deum. Propter hãc ergo ſeparationem mediator
eſt miſſus, vt tolleret peccatum mũdi, per quod ſepara-
bamur inimici, & reconciliati ex inimicis efficeremur
filij. Hinc vtique Apoſtolus loquebatur, hinc factum eſt
vt interponeret quod ait, per vnum hominem intraſſe
Rom.5. peccatum. Hæc enim ſunt ſuperiora verba eius, Com-
mendat autem, inquit, ſuam charitatem deus in nobis,
quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro
nobis mortuus eſt, multo magis iuſtificati nunc in ſan-
guine ipſius, ſalui erimus ab ira per ipſum, Si enim cum
inimici eſſemus, reconciliati ſumus deo per mortem fi-
lij eius, multo magis recõciliati, ſalui erimus in vita ip-
ſius. Non ſolum autem, ſed & gloriantes in deo per Ie-
ſum Chriſtum dominum noſtrum, per quem & nunc
reconciliationem accepimus. Deinde ſubiũgit, Propter
hoc ſicut per vnum hominem peccatum in hunc mun
dum intrauit, & per peccatũ mors, & ita in omnes per-
tranſiit, in quo omnes peccauerunt, Quid tergiuerſan-
tur Pelagiani? Si omnibus neceſſaria eſt recõciliatio per
Chriſtum, per omnes trãſiit peccatum, quo inimici fui-
B mus vt opus reconciliari haberemus. Hęc reconciliatio
Eucharistia infantium. eſt in lauacro regenerationis & Chriſti carne & ſan-
guine, ſine quo nec paruuli poſſunt habere vitam in ſe-
1.Cor.15. metipſis. Sicut enim fuit vnus ad mortem propter pec-
Rom.5. catum, ſic eſt vnus ad vitam propter iuſticiam, Quia ſi-
cut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto om-
nes viuificabuntur, Et ſicut per vnius delictum in om-
nes homines ad condemnationem, ita & per vnius iu-
ſtificationem in omnes homines ad iuſtificationẽ vitę.
Quis aduerſus hæc Apoſtolica verba tanta duricia ne-
fandæ impietatis obſurduit, vt his auditis mortem ſine
peccato in nos per Adam tranſiſſe contendat, niſi op-
Philip.3. pugnatores gratiæ dei, inimici crucis Chriſti? Quorum
finis eſt interitus, ſi in hac obſtinatione durauerint. Ve-
rum hæc dixiſſe ſufficiat propter eorum illam verſutiã
ſerpentinam, qua volunt mẽtes corrumpere ſimplices,
& auertere à catholicæ fidei caſtitate veluti laude crea-
Lex bona, quia mittit ad gratiã. turæ. Porrò autẽ de laude nuptiarum quid eis pro-
deſt, quod aduerſus Manichæos, qui nuptias nõ deo ve
ro & bono aſsignant, ſed principi tenebrarum, iſti ver-
Cap.V. bis veræ pietatis obſiſtunt dicentes, quia dominus in
Matt.19. Euãgelio loquitur, Qui fecit ab initio maſculum & fœ-
Gene.1. minam fecit eos, Et dixit, Creſcite & multiplicamini,
C & replete terram, Quod ergo deus cõiunxit, homo nõ
ſeparet, Quid eis hoc prodeſt per verũ ſeducere ad fal-
ſum? Hoc enim dicũt, vt ab omni noxa liberi naſci cre-
dantur infantes, ac ſic non eis opus ſit reconciliari per
Chriſtum, non habentibus vllum originale peccatum,
propter quod reconciliatio neceſſaria eſt omnibus per
vnum, qui ſine peccato venit in mundum. Sicut enim
inimicitiæ factæ ſunt per vnũ, per quem peccatum in-
trauit in mundum, quod catholicè creditur, pro ſaluã-
da natura hominũ ſalua laude nuptiarum, quia nuptia-
rum laus eſt iuſta copulatio ſexuum, non iniqua defen-
ſio viciorum. Ac per hoc cum iſti laudando nuptias à
Manichæis homines ad ſeipſos volunt traducere, mu-
tare illis morbum cupiunt, non ſanare. Rurſus in laude
legis quid eis prodeſt, quod contra Manichæos verum
dicunt, quãdo ex hoc ad illud volunt ducere, quod fal-
Rom.7. ſum contra catholicos ſentiunt? Dicunt enim, Legem
etiam veterem ſecundum Apoſtolum iuſtam & ſanctã
& bonam fatemur, quę cuſtodientibus mandata ſua, ac
per fidem iuſte viuentibus, ſicut Prophetis & Patriar-
chis omnibusq; ſanctis vitã potuit cõferre perpetuam.

Quibus verbis callidiſsime poſitis legem contra gratiã D
laudant. Neque enim lex illa quamuis & iuſta & ſancta
& bona omnibus illis hominibus dei, ſed fides quæ in
Chriſto eſt, vitam potuit conferre perpetuã. Hæc enim Galat.5.
fides per dilectionem operatur, non ſecundum literam
quæ occidit, ſed ſecũdum ſpiritum qui viuificat, ad quã
dei gratiam lex de præuaricatione terrẽdo tanquã pæ-
dagogus perducit, vt ſic conferatur homini, quod con-
ferre ipſa non potuit. Iſtis nãque verbis eorum, quibus
dicunt legem Prophetis & Patriarchis omnibusq; ſan-
ctis mandata eius ſeruantibus, vitam potuiſſe conferre
perpetuam, reſpondet Apoſtolus, Si per legem iuſticia,
Chriſtus gratis mortuus eſt. Si ex lege hęreditas, iã non Gala.2.
ex promiſsione. Si hi qui per legem hæredes ſunt, exi- Rom.4.
nanita eſt fides, euacuata eſt promiſsio. Quia autem in Gala.3.
lege nemo iuſtificatur apud deum, manifeſtũ eſt, quia
iuſtus ex fide viuit. Lex autem non eſt ex fide, ſed qui fe- Abac.2.
cerit ea, viuet in illis. Quod ex lege teſtimonium com-
memoratum ab Apoſtolo propter vitam temporalem
intelligitur, propter cuius amittendæ timorẽ faciebant
homines legis opera non ex fide, quæ tranſgreſſores le-
gis eadẽ lege à populo iubebat occidi. Aut ſi altius in- E
telligendum eſt, propter vitam æternam ſcriptum eſſe,
qui fecerit ea, viuet in illis: ideo ſic expreſſum eſt legis
imperium, vt infirmitas hominis in ſeipſa deficiens ad
facienda, quæ lex imperat, de gratia dei potius ex fide
quæreret adiutorium, cuius miſericordia etiã fides ip-
ſa donatur. Ita quippe habetur fides ſicut vnicuiq; deus
partitus eſt mẽſuram fidei. Si enim non à ſeipſis habẽt, Rom.12.
ſed accipiũt homines ſpiritum virtutis & charitatis &
continẽtiæ. Vnde dicit idem ipſe doctor gentium, Nõ
enim accepimus ſpiritum timoris, ſed virtutis & cha- 2.Tim.1.
ritatis & continentiæ. Profecto accipitur etiam ſpiritus
fidei, de quo dicit, Habẽtes autem eundem ſpiritum fi-
dei. Verum ergo dicit lex, Qui fecerit ea, viuet in illis.
Sed vt faciat ea & viuat in eis, non lex quæ hoc impe-
rat, ſed fides eſt neceſſaria, quæ hoc impetrat. Quæ ta-
men fides vt hæc accipere mereatur ipſa gratis datur.
Nuſquam autem iſti inimici gratiæ ad eãdem gratiam
vehementius oppugnãdam occultiores moliuntur in-
ſidias, quàm vbi legẽ laudant, quæ ſine dubitatione lau-
dãda eſt. Legem quippe diuerſis locutionum modis &
varietate verborũ in omnibus diſputationibus ſuis vo-
lũt intelligi gratiã, vt ſcilicet à domino deo adiutoriũ F
cognitionis habeamus, quo ea quæ facienda ſunt noue
rimus nõ inſpirationem dilectionis, vt cognita ſancto
amore faciamus, quæ propria gratia eſt. Nam ſcientia
legis ſine charitate inflat, non ædificat, ſecundum eun-
dem Apoſtolum apertiſsime dicentem, Scientia inflat, 1.Cor.8.
charitas vero ædificat. Quæ ſententia ſimilis eſt ei qua
dictum eſt, Litera occidit, ſpiritus autẽ viuificat. Qua- 2.Cor.3.
le eſt enim, ſcientia inflat: tale eſt, litera occidit. Et qua-
le eſt, charitas ædificat: tale eſt, ſpiritus viuificat, quia
charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum Rom.5.
ſanctũ, qui datus eſt nobis. Cognitio itaque legis facit
ſuperbum præuaricatorem, per donum autem charita-
tis delectat legis eſſe factorem. Non ergo legem eua-
cuamus per fidem, ſed legem ſtatuimus, quæ terrendo
ducit ad fidẽ. Ideo quippe lex iram operatur, vt territo
atque conuerſo ad iuſticiam legis implendam, dei mi-
ſericordiam gratia largiatur per Ieſum Chriſtum do-
minum noſtrum, qui eſt dei ſapientia, de qua ſcriptum
eſt, Legem & miſericordiam in lingua portat: legem,
qua terreat: miſericordiam, qua ſubueniat: legem per
ſeruum, miſericordiam per ſeipſum. Legem tanquam
in baculo,

4.Reg.4. in baculo, quem miſit Heliſæus ad filiũ viduæ ſuſcitan-
G dum,& non reſurrexit. Si enim data eſſet lex, quæ poſ-
ſet viuificare, omnino ex lege eſſet iuſticia. Miſericor-
diam vero tanquam in ipſo Heliſæo, qui figuram Chri
ſti gerens, mortuo viuificando magni ſacramenti velut
Volũtas bo noui teſtamenti ſignificatione coniunctus eſt. Item
na à deo. quòd aduerſus Manichæos laudãt liberum arbitrium,
Cap.VI. adhibentes propheticum teſtimonium, Si volueritis &
Eſa.1. audieritis me, quæ bona ſunt terræ comedetis: ſi autem
nolueritis & non audieritis me, gladius vos conſumet:
quid eis hoc prodeſt? Quandoquidem non tam contra
Manichæos defendunt, quàm contra catholicos extol-
lunt liberum arbitrium. Sic enim volunt intelligi quod
dictum eſt, ſi volueritis & audieritis me: tãquam in ip-
ſa præcedente voluntate ſit conſequentis meritum gra
tiæ, ac ſic gratia iam non ſit gratia, quę non eſt gratuita,
cum redditur debita. Si autem ſic intelligerẽt quod di-
ctum eſt, ſi volueritis, vt etiã ipſam bonam voluntatem
illum præparare confiterentur, de quo ſcriptũ eſt, Præ-
paratur voluntas à domino: tanquam catholici vterẽ-
H tur hoc teſtimonio, & nõ ſolum hæreſim veterem Ma-
nichęorum vincerent, ſed nouam Pelagianorum con-
tererent. Quid eis prodeſt, quòd in laude ipſius liberi
arbitrij gratiam dicũt adiuuare vniuſcuiuſque bonum
propoſitum? Hoc ſine ſcrupulo acciperetur catholice di
ctum, ſi non in bono propoſito meritum ponerent, cui
merito iam merces ſecundum debitum non ſecũdum
gratiam redderetur, ſed intelligerent & confiterentur
etiam ipſum bonum propoſitum, quod conſequens ad-
iuuat gratia, non eſſe potuiſſe in homine, ſi non præce-
deret gratia. Quo modo enim eſt hominis bonũ pro-
poſitum ſine miſerante prius domino, cum ipſa ſit bo-
na voluntas, quæ præparatur à deo? Quod autem cum
dixiſſent gratiam quoque adiuuare vniuſcuiuſque pro-
poſitum bonũ, mox addiderunt, non tamen reluctanti
ſtudium virtutis immittere: poſſet bene intelligi, ſi non
ab iſtis, quorum ſenſus notus eſt, diceretur. Reluctanti
enĩ prius aditus diuinæ vocationis ipſa dei gratia pro-
curatur, ac deinde in illo iam non reluctante ſpiritus
virtutis accenditur. Verũtamen in omnibus quæ quiſ-
que agit ſecundum deum, miſericordia eius præuenit
eum. Quod iſti nolunt, quia non eſſe catholici, ſed Pe-
lagiani volunt. Multum enim delectat impietatem ſu-
I perbam, vt etiam id quod cogitur confiteri à domino
datum, non ſibi donatum videatur eſſe, ſed redditum,
vt ſcilicet filij perditionis non promiſsionis ipſi credã-
tur ſe bonos feciſſe, & deus iam bonis à ſeipſis effectis,
pro iſto eorum opere debitum pręmium reddidiſſe. Ita
nanq; illis timor ipſe aures cordis obſtruxit, vt non au-
1.Cor.4. diant, Quid enim habes quod non accepiſti? Non au-
Ioan.15. diant, Sine me nihil poteſtis facere. Non audiant, Cha-
1.Ioan.4. ritas ex deo eſt. Non audiant, Deus partitus eſt menſu-
Rom.12. ram fidei. Non audiant, Spiritus vbi vult ſpirat: Et qui
Ioan.3. ſpiritu dei aguntur, hi filij ſunt dei. Non audiant, Nemo
Rom.8. poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo.
Ioan.6. Non audiãt quod Eſdras ſcribit, Benedictus eſt domi-
3.Eſdræ8. nus patrum noſtrorum, qui hoc dedit in cor regis cla-
rificare domum ſuam, quæ eſt in Hieruſalem. Non au-
Hiere.32. diãt quod per Hieremiam dicit dominus, Et timorem
meum dabo in cor eorum vt à me non recedant, & vi-
ſitabo eos vt bonos eos faciã: Maximeq; illud per Eze-
chielem Prophetam, vbi prorſus deus oſtendit nullis ſe
hominũ bonis meritis prouocari, vt eos bonos faciat,
id eſt, obedientes mãdatis ſuis, ſed potius hæc eis retri-
buere bona pro malis, propter ſeipſum hoc faciẽdo, nõ
propter illos. Ait enim, Hæc dicit dominus deus, Egò K
faciam domus Iſraël, ſed propter nomẽ meum ſanctũ,
quod profanaſtis in gentibus, quo intraſtis illuc, & ſan-
ctificabo nomẽ meum magnum, quod profanatum eſt
in gentibus, & profanaſtis in medio eorũ, & ſcient gen
tes, quia ego ſum dominus, dicit Adonai dominus, cũ
ſanctificatus fuero in vobis ante oculos eorum, & acci-
piam vos de gentibus, & congregabo vos ex omnibus
terris, & inducam vos in terram veſtram, & aſpergam
ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omni-
bus inquinamentis veſtris, & mundabo vos, & dabo vo
bis cor nouum, & ſpiritum nouũ dabo in vobis, & au-
feretur cor lapideũ de carne veſtra, & dabo vobis cor
carneum, & ſpiritum meum dabo vobis, & faciam vt in
iuſtificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obſer-
uetis & faciatis. Et poſt aliquanta per eundẽ ipſum Pro-
phetam, Nõ propter vos, inquit, ego facio dicit domi- Ezech.36.
nus deus, notum ſit vobis, Confundimini & erubeſcite
de viis veſtris domus Iſraël. Hæc dicit dominus deus,
In die quo mundauero vos ab omnibus iniquitatibus
veſtris, conſtituam ciuitates & ædificabuntur deſerta,
& terra exterminata præparabitur, pro eo quòd exter- L
minata eſt ante oculos omnis prætereuntis. Et dicent,
Terra illa exterminata eſt, facta eſt ſicut hortus volup-
tatis, & ciuitates deſertæ & exterminatæ & effoſſæ, mu-
nitæ ſederunt, Et ſcient gentes quæcunque relictæ fue-
rint in circuitu veſtro, quia ego dominus ædificaui de-
ſtructas, plãtauiq; exterminatas. Ego dominus locutus
ſum & feci. Hæc dicit dominus, Adhuc hoc inquiram
domui Iſraël vt faciam eis, Multiplicabo eos ſicut oues
homines, ſicut oues ſanctas, ſicut oues Hieruſalẽ in die-
bus feſtis eius, Sicut erunt ciuitates illæ deſolatæ plenæ
ouibus hominum, & ſciẽt quia ego dominus. Quid re-
manſit pelli morticinæ vnde poſsit inflari, & dedigne-
tur quando gloriatur, in domino gloriari? Quid ei re- Hiere.9.
manſit, quando quicquid dixerit ſe feciſſe, vt eo præce-
dente hominis merito ab homine exorto deus ſubſe-
quenter faciat, quòd dignus eſt homo: reſpondetur, re-
clamatur, contradicitur, Ego facio, ſed propter nomen
meum ſanctum, non propter vos ego facio, dicit do-
minus deus? Nihil ſic euertit Pelagianos, dicentes gra-
tiam dei ſecundum merita noſtra dari. Quod quidem
ipſe Pelagius & ſi non corrigendo, tamen orientales
iudices timendo damnauit. Nihil ſic euertit hominum M
præſumptionem dicentium, nos facimus vt mereamur,
cum quibus faciat deus, Reſpondet vobis non Pela-
gius, ſed ipſe dominus, Ego facio, & non propter vos,
ſed propter nomen meum ſanctum. Quid enim pote-
ſtis facere boni de corde non bono? Vt autem habeatis
cor bonum, Dabo, inquit, vobis cor nouum & ſpiritum
meum dabo vobis. Nunquid poteſtis dicere, prius am-
bulauimus in iuſtificationib⁹ eius, & iudicium eius ob-
ſeruauimus & fecimus vt digni eſſemus, quibus gratiã
ſuam daret? Quid enim boni faceretis homines mali?
Et quo modo iſta bona faceretis, niſi boni eſſetis? Vt au-
tem homines ſint boni quis facit, niſi ille qui dixit, Vi-
ſitabo eos, vt eos bonos faciam? Et qui dixit, Spiritum
meum dabo vobis, & faciã, vt in iuſtificationibus meis
ambuletis, & iudicia mea obſeruetis & faciatis? Itàne
nondum euigilatis? Non auditis, Faciam vt ambuletis,
faciam vt obſeruetis, poſtremo, faciam vt faciatis? Quid
adhuc vos inflatis? Nos quidem ambulamus, verum eſt,
nos obſeruamus, nos facimus, ſed ille facit vt ambule-
mus, vt obſeruemus, vt faciamus. Hæc eſt gratia dei bo-
nos faciens nos, Hæc miſericordia eius præueniẽs nos.

Quid

A Quid merentur deſerta & exterminata, & effoſſa, quæ
tamen ædificabūtur & operabuntur & muniētur? Nū-
quid hæc pro meritis deſertionis, exterminationis, ef-
foſsionis ſuæ? Abſit, Iſtā enim merita mala ſunt, hæc mu
nera bona. Redduntur itaque malis bona. Gratuita er-
go, non debita, & ideo gratia. Ego, inquit dominus, ego
dominus: Nonne te iſta vox comprimit, ô humana ſu-
perbia, quæ dicis, ego facio vt merear à domino ædifi-
cari atque plantari? Nonne audis, Non propter vos ego
facio, Ego dominus ædificaui deſtructas, plātaui exter-
minatas, Ego dominus locutus ſum & feci, non tamen
propter vos, ſed propter nomen meum ſanctum? Quis
multiplicat ſicut oues homines, ſicut oues ſanctas, ſicut
oues Hieruſalem? Quis facit vt ciuitates illæ deſolatæ
plenæ ſint ouium hominum, niſi ille qui ſequitur & di-
cit, Et ſcient quia ego dominus? Sed quibus ouibus ho-
minibus implet, ſicuti eſt pollicitus, ciuitates, vtrū quas
inuenit, an quas facit? Pſalmum interrogemus, Ecce re-
Pſal. 94. ſpondet, audiamus, Venite adoremus & procidamus,
ploremus ad dominum qui fecit nos, quia ipſe eſt deus
noſter, & nos populus paſcuæ eius & oues manus eius.
B Ipſe igitur facit oues quibus deſolatas impleat ciuitates.
Quid mirum? Quandoquidem illæ vnicæ oui dicitur,
hoc eſt Eccleſiæ, cuius membra ſunt omnes oues homi-
nes, Quoniā ego ſum dominus qui facio te? Quid mi-
hi obtendis liberum arbitrium quod ad faciendam iu-
ſticiam liberum non erit, niſi ouis fueris? Qui facit igi-
tur oues homines, ipſe ad obedientiam pietatis, huma-
nas liberat voluntates. Sed quare iſtos homines oues fa
cit, & iſtos non facit, apud quem non eſt acceptio per-
ſonarum? Ipſa eſt quæſtio quā beatus Apoſtolus curio-
Roma. 2. ſius quàm capacius proponentibus ait, O homo tu quis
& 9. es vt reſpondeas deo? Nunquid dicit figmentum ei qui
ſe finxit, quare ſic me feciſti? Ipſa eſt quæſtio quæ ad illā
pertinet altitudinem, quam perſpicere volens idem A-
Roma. 11. poſtolus, quodam modo expauit & exclamauit, O alti-
tudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei: quàm inſcru
tabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Quis
enim cognouit ſenſum domini, aut quis cōſiliarius eius
fuit? Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniā
ex ipſo & per ipſum & in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria
in ſecula ſeculorum. Non itaque iſtam ſcrutari audeāt
inſcrutabilem quæſtionem, qui meritum ante gratiam,
C & ideo iam contra gratiam defendentes, priores volūt
dare deo vt retribuatur eis, priores vtique dare quodli-
bet ex libero arbitrio, vt ſit gratia retribuenda pro præ-
mio, & ſapiēter intelligant, vel fideliter credant etiam
quod ſe putant priores dediſſe, ab illo ex quo ſunt om-
nia, per quem ſunt omnia, in quo ſunt omnia percepiſ-
ſe. Cur autem iſte accipiat, ille non accipiat, cum ambo
non mereantur accipere, & quiſquis eorum acceperat
indebite accipiat, vires ſuas metiātur, & fortiora ſe non
ſcrutentur. Sufficiat eis ſcire, quòd non ſit iniquitas a-
pud deum. Cum enim nulla merita inueniſſet Apoſto-
lus, quibus Iacob geminum apud deum præcederet fra-
Rom. 9. trem, Quid ergo dicemus, inquit? Nūquid eſt apud deū
Exod. 33. iniquitas? Abſit. Moyſi enim dicit, Miſerebor, cui miſer-
tus ero, & miſericordiam præſtabo, cui miſericors fue-
ro. Igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis
eſt dei. Grata ſit ergo nobis eius gratuita miſeratio, etiā
ſi hæc profunda inſoluta ſit quæſtio. Quæ tamen hacte-
nus ſoluitur, quatenus eam ſoluit idē Apoſtolus dicēs,
Si autem deus volens oſtendere iram & demonſtrare
potentiam ſuam, attulit in multa patiētia vaſa iræ, quæ
perfecta ſunt in perditionem, & vt notas faceret diui-
tias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordię, quæ præparauit in D
gloriam. Ira quippe non redditur, niſi debita, ne ſit ini-
quitas apud deum: miſericordia vero etiam cum præ-
betur indebita, nō eſt iniquitas apud deum. Et hinc in-
telligunt vaſa miſericordiæ, cum gratuita illis miſeri-
cordia præbeatur, quod irę vaſis cum quibus eſt eis per-
ditionis cauſa & maſſa cōmunis, ira debita & iuſta re-
penditur. Hæc iam ſatis ſint aduerſus eos, qui per arbi-
trij libertatem deſtruere volunt gratiæ largitorem.

Quod vero laude ſanctorum, nolunt nos affectu il- *Sācti vete-*
lius publicani eſurire & ſitire iuſticiam, ſed vanitate il- *ris teſtamēti*
lius Phariſæi tanquam ſaturatos plenoſq; ructare, quid *Cap. VII.*
eis prodeſt quòd aduerſus Manichęos, qui baptiſma de- *Luca 18.*
ſtruunt, iſti dicunt baptiſmo perfecte homines innoua-
ri, atque ad hoc Apoſtoli adhibēt teſtimonium, qui per
lauacrum aquæ Eccleſiam de gētibus ſanctam fieri im- *Ephe. 5.*
maculatámque teſtatur, cum ſuperbo ſenſu atque per-
uerſo contra orationes ipſius Eccleſiæ ſuas excitant di-
ſputationes? Hoc enim propterea dicūt vt credatur Ec-
cleſia poſt ſanctum baptiſmum, in quo fit omnium re-
miſsio peccatorum, vlterius nō habere peccatum, cum E
aduerſus eos illa à ſolis ortu vſque ad occaſum omnib*
ſuis membris clamet ad deum, Dimitte nobis debita *Pſal. 49.*
noſtra. Quid quod etiam de ſeipſis in hac cauſa ſi in- *Matt. 6.*
terrogentur, quid reſpondeant non inueniunt? Si enim *1. Ioan. 1.*
dixerint ſe non habere peccatum, reſpondet eis Ioan-
nes quòd ſeipſos decipiāt, & veritas in eis non ſit. Si au
tem confiteantur peccata ſua, cum ſe velint eſſe Chriſti
corporis mēbra, quo modo erit illud corpus, id eſt, Ec-
cleſia in iſto adhuc tempore perfecta, ſicut iſti ſapiunt, *Epheſ. 5.*
ſine macula & ruga, cuius mēbra non mendaciter con-
fitentur ſe habere peccata? Quapropter & in baptiſma-
te dimittuntur cuncta peccata, & per ipſum lauacrum
aquæ in verbo exhibetur Chriſto Eccleſia ſine macula
& ruga. Quia niſi eſſet baptizata, īfructuoſe diceret, Di-
mitte nobis debita noſtra donec perducatur ad gloriā,
vbi ei perfectius nulla inſit macula & ruga. Et ſpiritum
ſanctum fatendum eſt etiam antiquis temporibus non
ſolum mentes bonas adiuuaſſe, quod & iſti volunt, ve-
rumetiam bonas eas feciſſe, quod nolunt. Omnes quo-
que Prophetas & Apoſtolos vel ſanctos & euangelicos
& antiquos, quibus deus teſtimonium perhibet, non in
comparatione ſceleratorum, ſed regula virtutū iuſtos
fuiſſe non dubium eſt, quod aduerſum eſt Manichæis, F
qui Patriarchas Prophetáſque blaſphemant. Sed quod
aduerſum eſt & Pelagianis, Interrogati omnes de ſeip-
ſis cum in hoc corpore degerent, vna voce concordiſ-
ſima reſponderēt, Si dixerimus quia peccatum non ha- *1. Ioan. 1.*
bemus nosipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.
In futuro autē tempore negandum non eſt mercedem
eſſe tam bonorum operum quàm malorum, & nemini
præcipi quæ hic contempſerit, illic mandata perficere,
ſed planè iſtam ſaturitatem, vbi peccatum eſſe nō poſ-
ſit, quę hic à ſanctis eſuritur, & ſititur, hic ſperari in prę-
cepto, ibi percipi in præmio eleemoſynis & orationib*
impetrantibus, vt quod hic minus impletū fuerit man-
datorum, fiat impunitum per indulgentiā peccatorum.
Quæ cum ita ſint, deſinant Pelagiani quinque iſtarum
rerum inuidioſiſsimis laudibus, id eſt, laude creaturæ,
laude nuptiarum, laude legis, laude liberi arbitrij, laude
ſanctorum quaſi Manichæorum tendiculis fingere ſe
homines velle eruere, vt poſsint eos ſuis retibus impli-
care, id eſt, vt negēt originale peccatum, & paruulis in-
uideant Chriſti medici auxilium, & vt dicant, gratiam
dei ſecundum merita noſtra dari, ac ſic gratia iam non
ſit gratia,

G ſit gratia, & vt dicant ſanctos in hac vita non habuiſſe
peccatum, ac ſi euacuetur oratio quã ſanctis tradidit,
qui non habebat peccatum, & per quem ſanctis oran-
tibus dimittitur omne peccatum. Ad hæc tria mala ho-
mines incautos & ineruditos quinque illorũ bonorum
frudulenta laude ſeducũt. De quibus omnibus ſatis me
exiſtimo reſpõdiſſe eorum crudeliſsimæ & impiiſsimæ
& ſuperbiſsimæ vanitati. Sed quoniam dicunt ini-
Cypriani teſtimonia. Cap. VIII. micos ſuos dicta noſtra in veritatis odiũ ſuſcepiſſe &
toto penitus Occidente, non minus ſtultum quàm im-
pium dogma eſſe ſuſceptum, & ſimplicib' Epiſcopis ſi-
ne congregatione ſynodi in locis ſuis ſedẽtibus ad hoc
confirmandum ſubſcriptionem queruntur extortam,
cum potius eorum profanas vocum nouitates Eccleſia
Chriſti & Occidentalis & Orientalis horruerit, ad cu-
ram noſtram exiſtimo pertinere, non ſolum ſcripturas
ſanctas canonicas aduerſus eos teſtes adhibere, quod iã
ſatis fecimus, verumetiam de ſanctorum literis, qui eas
ante nos fama celeberrima & ingenti gloria tractaue-
runt, aliqua documenta proferre, non quo canonicis li-
H bris à nobis vllius diſputatoris æquetur authoritas, tan-
quam omnino nõ ſit, quod melius ſeu verius ab aliquo
catholico, quàm ab alio itidem catholico ſentiatur, ſed
vt admoneantur qui putant iſtos aliquid dicere, quem-
admodum de his rebus ante noua iſtorum vaniloquia,
catholici antiſtites eloquia diuina ſecuti ſint, & ſciant à
nobis rectam & antiquitus fundatã catholicam fidem
aduerſus recentem Pelagianorum hæreticorum præ-
ſumptionem perniciemq; defendi. Beatiſsimum, coro-
Cyprianus. na etiam martyrij glorioſiſsimum Cyprianum, nec A-
fricanis atque occidentalibus tantum, verum & orien-
talibus Eccleſiis fama prædicante, & ſcripta eius longe
lateq; diffundente notiſsimum, etiam ipſe hæreſiarches
iſtorum Pelagius cũ debito certè honore cõmemorat,
vbi teſtimoniorum librum ſcribẽs, eum aſſerit imitari,
hoc ſe dicens facere ad Romanum, quod ille fecerit ad
Quirinum. Videamus ergo quid de originali peccato
quod per vnum hominem intrauit in mundum, ſenſe-
Roma. 5. rit Cyprianus. In epiſtola de opere & eleemoſynis ita
loquitur, Cum dominus aduenièns ſanaſſet illa, quę A-
dam portauerat vulnera, & venena ſerpẽtis antiqua cu
I raſſet, legem dedit ſano & pręcepit, ne vltra iam pecca-
ret, ne quid peccãti grauius eueniret. Coarctati eramus
& in anguſtum innocentiæ pręſcriptione concluſi, nec
habebat, quid fragilitatis humanæ infirmitas atque im-
becillitas faceret, niſi iterum pietas diuina ſuperueniens
iuſticiæ & miſericordiæ operibus oſtenſis, viam quan-
dam tuendæ ſalutis aperiret, vt ſordes poſtmodũ quaſ-
cũque contrahimus, eleemoſynis abluamus. Hoc teſti-
monio duas iſtorum falſitates teſtis iſte redarguit, Vnã
qua dicunt nihil viciorum ex Adam trahere genus hu-
manum, quod ſit curãdum ſanandumq; per Chriſtum.
Alteram qua dicunt nullũ poſt baptiſmum ſanctos ha-
bere peccatum. Rurſus in eadem epiſtola, ponat, inquit,
vnuſquiſque ante oculos ſuos diabolũ cum ſuis ſeruis,
id eſt, cum populo perditionis ac mortis in mediũ pro-
ſilire, plebem Chriſti præſente ac iudicãte ipſo compa-
rationis examine prouocare dicentẽ, Ego pro iſtis quos
mecũ vides, nec alapas accepi, nec flagella ſuſtinui, nec
crucem pertuli, nec ſanguinem fudi, nec familiã meam
precio paſsionis & cruoris redemi, ſed nec regnum illis
cœleſte promitto, nec ad paradiſum reſtituta immor-
talitate denuo reuoco. Reſpondeant Pelagiani, quãdo
fuerimus in immortalitate paradiſi, & quo modo inde
fuerimus expulſi, vt ex eo Chriſti gratia reuocemur. Et
cum inuenire nequiuerint, quid hic pro ſua peruerſitate K
reſpondeant, attendant quẽadmodum intellexerit Cy
prianus quod ait Apoſtolus, In quo omnes peccauerũt, *Rom. 5.*
& Pelagiani hæretici noui de Manichæis veteribus hæ-
reticis nulli catholico audeãt irrogare calumniam, ne
tam ſceleratam etiam martyri antiquo Cypriano face-
re conuincantur iniuriam. Hoc enim & in epiſtola, cu
ius de mortalitate titulus inſcribitur, ita dicit, Regnum
dei fratres dilectiſsimi eſſe cœpit in proximo, præmiũ
vitæ & gaudiũ ſalutis æternæ, & perpetua lętitia & poſ-
ſeſsio paradiſi nuper amiſſa, mũdo tranſeunte iam ve-
niunt. Hoc rurſus in eadem, Amplectamur, inquit, diẽ
qui aſsignat ſingulos domicilio ſuo, qui nos iſtinc erep-
tos, & laqueis ſecularibus exolutos paradiſo reſtituat &
regno. Item in epiſtola de patientia dei, Sententia co-
gitetur, inquit, quam in origine mundi ſtatim & gene-
ris humani, Adã præcepti immemor, & datæ legis trãſ-
greſſor accepit: tunc ſciemus quàm patientes in illo ſe-
culo eſſe debeamus, qui ſic naſcimur vt preſſuris iſtis &
conflictationibus laboremus. Quia audiſti, inquit, vocẽ *Gene. 3.*
mulieris tuæ, & manducaſti ex illa arbore, ex qua ſola L
præceperam tibi ne mãducares, maledicta terra erit in
omnibus operibus tuis. In triſticia & gemitu edes ex ea
omnibus diebus vitæ tuæ, ſpinas & tribulos eiiciet tibi,
& edes pabulum agri. In ſudore vultus tui edes panem
tuũ, donec reuertaris in terrã de qua ſumptus es, quo-
niam terra es & in terram ibis. Huius ſententiæ vincu-
lo colligati omnes & cõſtricti ſumus, donec morte ex-
pũcta de iſto ſeculo recedamus. Itemq; in eadem, Nam
cum in illa, inqoit, prima trãſgreſsione præcepti firmi-
tas corporis cũ immortalitate diſceſſerit, & cum morte
infirmitas venerit, nec poſsit firmitas recipi, niſi cũ re-
cepta & immortalitas fuerit, oportet in hac fragilitate
atque infirmitate corporis luctari ſemper & congredi.
Quæ luctatio & congreſsio non niſi patiẽtiæ poteſt vi-
ribus ſuſtineri. In epiſtola autem quam ſcripſit ad Epi-
ſcopum Fidum, cũ ſexaginta ſex coëpiſcopis ſuis à quo
fuerat conſultus propter circuncisionis legẽ, vtrum an-
te octauum diem baptizari liceret infantem. Hæc cauſa
ſic agitur, tãquam prouiſione diuina tam longe futuros
hæreticos Pelagianos iam catholica cõfutaret Eccleſia.
Neque enim qui conſuluerat inde dubitabat, vtrum na M
ſcentes traherent originale peccatum, quod renaſcen-
do diluerent, Abſit enim vt hinc aliquando fides Chri
ſtiana dubitauerit. Sed ille dubitabat, vtrum regenera-
tionis lauacrum, quo nõ dubitabat ſoluendũ originale
peccatum, ante diem tradi deberet octauum. Ad quam
conſultationẽ reſpondẽs beatiſsimus Cyprianus, Quã-
tum vero, inquit, ad cauſam infantum pertinet, quos di
xiſti intra ſecũdum vel tertium diem quo nati ſunt cõ-
ſtitutos baptizari non oportere, & conſiderandum eſſe
legem circũciſionis antiquæ, vt intra octauũ diem eum
qui natus eſt baptizandum & ſanctificandum non pu-
tares, longe aliud in cõcilio noſtro omnibus viſum eſt.
In hoc enim ꝙ putabas eſſe faciẽdum, nemo conſenſit,
ſed vniuerſi potius iudicauimus nulli hominũ nato mi
ſericordis dei gratiam denegandam. Nam cum domi-
nus in Euangelio ſuo dicat, Filius hominis non venit *Luc. 9.*
animas perdere, ſed ſaluare, quantũ in nobis eſt, ſi fieri
poteſt, nulla anima perdenda eſt. Er paulopoſt, Nec ali-
quis, inquit, noſtrũ id debet horrere, quod dominus di-
gnatus eſt facere. Nam etſi adhuc infans à partu nouus
eſt, non ita eſt tamen vt quiſquã illum in gratia danda
atq; in pace faciẽda horrore debeat oſculari, quãdo in
oſculo infantis vnuſquiſq; noſtrũ pro ſua religione ip-
ſas adhuc

A ſas adhuc recentes dei manus debeat cogitare, quas in
homine modo formato & recẽs nato quodam modo
exoſculamur, quando id quod deus fecit ampleƈtimur.
Item paulopoſt, Cæterum ſi homines, inquit, impedire
aliquid ad conſecutionem gratiæ poſſet, magis adultos
& proueƈtos & maiores natu poſſent impedire peccata
grauiora. Porrò autem ſi etiã grauiſsimis deliƈtoribus,
& in deum multo ante peccantibus, cum poſtea credi-
derint, remiſſa peccatorũ datur, & à baptiſmo atq; gra-
tia nemo prohibetur, quanto magis prohiberi non de-
bet infans, qui recens natus nihil peccauit, niſi ꝙ ſecun-
dum Adam carnaliter natus, contagiũ mortis antiquæ
prima natiuitate contraxit. Qui ad remiſſam peccato-
rum accipiẽdam, hoc ipſo facilius accedit, quod illi re-
mittuntur non propria, ſed aliena peccata. Quid ad
iſta diƈturi ſunt gratiæ dei, non ſolũ deſertores, ſed etiã
perſecutores? Quid ad iſta diƈturi ſunt? Quo paƈto no-
bis paradiſi poſſeſsio redditur? Quo modo paradiſo re-
ſtituimur, ſi nunquã ibi fuimus? Aut quo modo ibi fui-
mus, niſi quia in Adam fuimus? Et quo modo ad ſentẽ-
tiam quæ in trãſgreſſorem diƈta eſt, pertinemus, ſi no-
B xam de tranſgreſſore non trahimus? Poſtremo ſi bapti-
zandos etiam ante diem cenſet oƈtauum, ne per conta-
gium mortis antiquæ prima natiuitate cõtraƈtum per-
eant animæ paruulorum, quo modo pereunt ſi ex ho-
minibus etiam fidelibus qui naſcuntur, non tenentur à
Coloſſ.1. diabolo donec renaſcantur in Chriſto, & eruti de po-
teſtate tenebrarum in regnum illius transferantur? Et
quis dicit naſcentium niſi renaſcantur, animas peritu-
ras? Nempe ille qui ſic laudat creatorem atq; creaturam,
opificem atq; opus, vt humani ſenſus horrorẽ quo de-
dignantur homines recentes ab vtero paruulos oſcula-
ri, creatoris ipſius interpoſita veneratione compeſcat &
corrigat dicens, in illius ætatis oſculo recentes dei ma-
nus eſſe cogitandas, Nunquid ergo confitens originale
peccatum, aut naturam damnauit, aut nuptias? Nũquid
quoniam naſcenti ex Adam reo adhibuit regeneratio-
nis purgationem, ideo deum negauit naſcentium con-
ditorem? Nunquid quia metuẽs animas cuiuſlibet æta-
tis perire, etiam ante diem oƈtauum liberandas eſſe ſa-
cramẽto baptiſmi cum collegarum concilio iudicauit,
ideo nuptias accuſauit, quandoquidẽ in infante ſiue de
C coniugio, ſiue adulterio, tamẽ quia homo natus eſt, re-
centes dei manus dignas etiam oſculo pacis oſtẽdit? Si
ergo potuit ſanƈtus Epiſcopus & martyr glorioſiſsim⁹
Cyprianus peccatum originale in infantibus medicina
Chriſti cenſere ſanandũ, ſalua laude creaturæ, ſalua lau
de nuptiarum, cur noſtra peſtilentia, cum iſtũ non au-
deat dicere Manichęum, catholicis qui iſta defendunt,
vt obtegat propriũ, putat obiiciẽdum crimen alienum?
Ecce prædicatiſsimus traƈtator diuinorũ eloquiorum,
antequã terras noſtràs vel tenuiſsimus odor Manichæi
peſtilẽtiæ tetigiſſet, ſine vlla vituperatione diuini ope-
ris atq; nuptiarum, confitetur originale peccatũ, non di
cens Chriſtum vlla peccati macula aſperſum, nec tamẽ
ei comparans carnẽ peccati in naſcentibus cæteris, qui-
bus per ſimilitudinem carnis peccati mũdationis præ-
ſtet auxilium, nec originis animarum obſcura quæſtio-
ne terretur, quominus eos qui Chriſti gratia liberãtur,
in paradiſum remeare fateatur. Nunquid ex Adam di-
cit in homines mortis conditionem ſine peccati cõta-
gione tranſiſſe? Nõ enim propter corporis mortem vi-
tãdam, ſed propter peccatum, quod per vnum intrauit
Ex eodem. in mundum, dicit per baptiſmũ paruulis ab vtero quã-
Cap. IX. libet recentiſsimis ſubueniri. Iam vero gratiam dei

quẽadmodum aduerſus iſtos prædicet Cyprianus, vbi D
de oratione dominica diſputat, euidenter apparet. Ait
enim, Dicimus, Sanƈtificetur nomẽ tuum: non ꝙ opte- *Matth.6.*
mus deo vt ſanƈtificetur orationibus noſtris, ſed ꝙ pe-
tamus à deo, vt nomen eius ſanƈtificetur in nobis. Cæ-
terum à quo deus ſanƈtificatur, qui ipſe omnes ſanƈti-
ficat? Sed quia ipſe dixit, Sãƈti eſtote, quoniam ego ſan- *Leuit.19.*
ƈtus ſum: id petimus & oramus, vt qui in baptiſmo ſan-
ƈtificati ſumus, in eo quod eſſe cœpimus, perſeueremus.
Et alio loco in eadem epiſtola, addimus quoq;, inquit,
& dicimus, Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra:
nõ vt deus faciat quod vult, ſed vt nos facere poſsimus
quod deus vult: Nam deo quis obſiſtit, quo min⁹ quod
velit faciat? Sed quia nobis à diabolo obſiſtitur, quo mi
nus per omnia noſter anim⁹ atq; aƈtus deo obſequatur,
oramus & petimus, vt fiat in nobis voluntas dei. Quæ
vt fiat in nobis, opus eſt dei voluntate, id eſt, ope eius &
proteƈtione, quia nemo ſuis virib⁹ fortis eſt, ſed dei in-
dulgentia & miſericordia tutus eſt. Item alio, Fieri au-
tem petimus, inquit, voluntatem dei in cœlo & in ter-
ra, quod vtrũque ad conſummationem noſtrę incolu-
mitatis pertinet & ſalutis: Nam cum corpus ẽ terra, & E
ſpiritũ poſsideamus ẽ cœlo, ipſi terra & cœlum ſumus,
& in vtroq;, id eſt, in corpore & ſpiritu, vt dei voluntas
fiat, oramus. Eſt enim inter carnem & ſpiritum collu-
ƈtatio, & diſcordantibus aduerſus ſe inuicẽ quotidiana
congreſsio, vt nõ quæ volumus ipſa faciamus, dum ſpi-
ritus cœleſtia & diuina quærit, caro terrena & ſecula-
ria cõcupiſcit. Et ideo petimus inter duo iſta ope & au-
xilio dei concordiã fieri, vt dum & in ſpiritu & in car-
ne voluntas dei geritur, quæ per eum renata eſt, anima
ſeruetur. Quod aperte atq; manifeſte Apoſtolus Paulus
ſua voce declarat, Caro, inquit, concupiſcit aduerſus ſpi *Galat.5.*
ritum, & ſpiritus aduerſus carnem: hæc enim inuicem
aduerſantur, vt non quæ vultis ipſa faciatis. Et paulo-
poſt, Poteſt & ſic intelligi, inquit, fratres dileƈtiſsimi, vt *Matt.5.*
quoniam mandat & docet dominus etiã inimicos dili
gere, & pro his quoq; qui nos perſequuntur orare, pre-
cemur & pro illis qui adhuc terra ſunt, & nec dum cœ-
leſtes eſſe cœperunt, vt & circa illos voluntas dei fiat,
quam Chriſtus hominem conſeruando & reintegran-
do perfecit. Itemq; alio, Hũc autem panem, inquit, dari
nobis quotidie poſtulamus, ne qui in Chriſto ſumus & F
euchariſtiã quotidie ad cibum ſalutis accipimus, inter-
cedẽte aliquo grauiore deliƈto, dũ abſentes, & nõ com-
municãtes à cœleſti pane prohibemur, à Chriſti corpo-
re ſeparemur. Et aliquãto poſt in eadem, Quando autẽ
rogamus, inquit, ne in tẽtationem veniamus, admone-
mur infirmitatis & imbecillitatis noſtræ, dum ſic roga-
mus, ne quis ſe inſolenter extollat, ne quis ſibi ſuperbe
atq; arroganter aliquid aſſumat, ne quis aut confeſsio-
nis, aut paſsionis gloriã ſuam ducat, cum dominus ip-
ſe humilitatem docens dixerit, Vigilate & orate ne ve-
niatis in tẽtationem, Spiritus quidem promptus eſt, ca- *Matt.26.*
ro autem infirma: vt dum præcedit humilis & ſubmiſſa
cõfeſsio, & datur totum deo quicquid ſuppliciter cũ ti-
more & honore dei petitur, ipſius pietate præſtetur. Itẽ
ad Quirinum, in quo opere ſe Pelagius vult eius imita-
torẽ videri, ait in libro tertio, In nullo gloriãdum, quã-
do noſtrum nihil ſit. Cui propoſito teſtimonia diuina
ſubiungens, inter cætera poſuit Apoſtolicum illud, quo
iſtorum maxime ora claudẽda ſunt, Quid enim habes *1.Cor.4.*
quod nõ accepiſti? Si autẽ accepiſti, quid gloriaris, quaſi
nõ acceperis? Item in epiſtola de patientia, Eſt enim no
bis, inquit, cũ deo virtus iſta communis. Inde patientia
incipit,

G incipit, inde claritas & dignitas caput ſumit, origo &
magnitudo patiētiæ deo authore procedit. Nūquid iſte
ſanctus tam memorabilis Eccleſiarū in verbo veritatis
inſtructor, liberum arbitrium negat eſſe in hominibus,
quia deo totum tribuit ꝙ rectè viuimus? Nunquid legē
dei culpat, quando non ex ipſo iuſtificari hominem ſi-
gnificat, quādoquidem quod illa iubet à domino deo
precibus impetrandum eſſe declarat? Nunquid ſub no-
mine gratiæ fatum aſſerit, quamuis dicat in nullo glo-
riandum, quādo noſtrum nihil ſit? Nūquid ſicut iſti ſpi
ritum ſanctum adiutorium ita credit eſſe virtutis, tan-
quam ipſa virtus quæ ad hoc adiuuatur oriatur ex no-
bis, quando noſtrum nihil eſſe aſſerens, propter hoc A-
poſtolum dixiſſe cōmemorat, Quid enim habes quod
non accepiſti? virtutēq; excellentiſsimā, hoc eſt patien-
tiam, non à nobis dicit incipere, ac deinde adiuuari ſpi
ritu dei, ſed ab ipſo caput, ab ipſo originem ſumere? Po-
ſtremo nec propoſitum bonum, nec ſtudium virtutis,
nec mentes bonas ſine gratia dei incipere & eſſe in ho-
minibus confitetur, cū dicit in nullo gloriādum, quan-
H do noſtrum nihil ſit. Quid tam in libero arbitrio con-
Exod. 20. ſtitutum, quàm quod lex dicit, non adorādum idolum,
nec mœchandum, non homicidiū perpetrandum? Iſta
autem ſunt atq; huiuſmodi crimina, quæ ſi quiſquā cō-
miſerit, à corporis Chriſti cōmunione remouetur, Et ta
mē ſi beatiſsimus Cyprianus his non committēdis exi-
ſtimaret noſtram ſufficere voluntatem, non ſic intelli-
geret quod in oratione dominica dicimus, Panem no-
ſtrum quotidianum da nobis hodie, vt hoc nos petere
aſſeueraret, non intercedente aliquo grauiore delicto,
dum abſentes & nō communicātes, à cœleſti pane pro-
hibemur, à Chriſti corpore ſeparemur. Reſpondeāt cer
tè hæretici noui, quid bonorum meritorū præcedat in
hominibus inimicis nomini Chriſtiano. Non ſolum e-
nim non habēt bonum, ſed habent etiā peſsimum me-
ritum. Et tamen etiam ſic Cyprianus intelligit, quod in
oratione dicimus, Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in
terra: vt & pro ipſis qui propter hoc terra intelliguntur
oremus. Oramus ergo non ſolū pro nolētibus, verum-
etiam pro repugnantibus & oppugnātibus. Quid ergo
petimus, niſi vt fiant ex nolentibus volentes, ex repu-
gnantibus conſentientes, ex oppugnantibus amantes?
I A quo, niſi ab illo de quo ſcriptum eſt, Præparatur vo-
luntas à deo? Diſcant ergo eſſe catholici qui dedignā-
tur, ſi quid mali non faciūt, & ſi quid boni faciunt, non
Perfecta in in ſeipſis, ſed in domino gloriari. Illud iā tertium
ſticia. videamus, quod non minus in iſtis omne Chriſti mē-
Cap. X. brum & totum eius corpus exhorret, quia contendunt
eſſe in hac vita, vel fuiſſe iuſtos, nullum habentes om-
nino peccatū, Qua præſumptione apertiſsime orationi
dominicæ contradicunt, in qua omnia membra Chri-
Matt. 6. ſti, Dimitte nobis debita noſtra, veraci corde, & quoti-
dianis vocibus clamant. Videamus ergo quid etiam in
hoc Cyprianus in domino glorioſiſsimus ſenſerit, quid
ad inſtruēdas Eccleſias non vtique Manichæorum, ſed
catholicorum, non ſolum dixerit, verūetiam literis me-
moriæq; mandauerit in epiſtola de opere & eleemoſy-
nis, agnoſcimus. Itaq; fratres, inquit, dilectiſsimi diuinæ
indulgētię ſalubre munus, vt emundandis purgandiſq;
peccatis noſtris, qui ſine aliquo conſcientiæ vulnere eſ-
ſe nō poſſumus, medelis ſpiritalibus vulnera noſtra cu-
remus, Ne quiſquam ſic ſibi de puro atque immaculato
pectore blandiatur, vt innocētia ſua fretus medicinam
non putet adhibendā eſſe vulneribus, cum ſcriptum ſit,
Prouer. 20. Quis gloriabitur caſtū ſe habere cor, aut quis gloriabi-
tur mundum ſe eſſe à peccatis? Et iterum in epiſtola Io- K
annes ponat & dicat, Si dixerimus, quia peccatū nō ha- *1. Ioan. 1.*
bemus, noſipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt.
Si autē nemo ſine peccato eſſe poteſt, & quiſquis ſe in-
culpatum dixerit, aut ſuperbus aut ſtultus eſt, cum ſciat
non deeſſe ſanatis quędam poſtmodum vulnera, dedit
curandis denuo ſaluādiſq; vulneribus remedia ſaluta-
ria. Rurſus in eadem, Et quoniā quotidie, inquit, deeſſe
nō poteſt quod peccetur in cōſpectu dei, ſacrificia quo-
tidiana non deerunt, quibus poſſent peccata tergi. Item
in epiſtola de mortalitate, Cum auaricia, inquit, nobis,
cum impudicicia, cum ira, cum ambitione congreſsio
eſt, cum carnalibus viciis, cum illecebris ſecularibus aſ-
ſidua & moleſta luctatio eſt, obſeſſa mens hominis &
vndiq; diaboli infeſtatione vallata, vix occurrit ſingu-
lis, vix reſiſtit. Si auaricia proſtrata eſt, exurgit libido: ſi
libido compreſſa eſt, ſuccedit ambitio: ſi ambitio con-
tēpta eſt, ira exaſperat, inflat ſuperbia, vinolētia inuitat,
inuidia cōcordiam rumpit, amiciciam zelus abſcindit,
cogeris maledicere, quod diuina lex prohibet, compel-
leris iurare quod non licet. Tot perſecutiones animus L
quotidie patitur, tot periculis pectus vrgetur, & delectat
hic inter diaboli laqueos diu ſtare, cum magis concupi-
ſcendum & optandum ad Chriſtum ſubueniēte velo-
cius morte properare. Item in ipſa, Beatus, inquit, Apo-
ſtolus Paulus in epiſtola ſua ponit & dicit, Mihi viuere *Philip. 1.*
Chriſtus eſt, & mori lucrum: lucrum putās maximum
iam ſecularibus laqueis nō teneri, iam nullis peccatis &
vicus carnis obnoxium fieri. Item de oratione domini-
ca exponēs quod petimus dicētes, Sanctificetur nomen *Matt. 6.*
tuum: ait inter cætera, Opus eſt enim nobis quotidiana
ſanctificatione, vt qui quotidie delinquim⁹, delicta no-
ſtra ſanctificatione aſsidua repurgemus. Rurſus in eadē
cū exponeret, quod dicimus, Dimitte nobis debita no-
ſtra: Quàm neceſſarie autem, inquit, quàm prouidenter
& ſalubriter admonemur, ꝙ peccatores ſumus, qui pro
peccatis rogare cōpellimur, vt dum indulgētia de deo
petitur, conſcientiæ ſuæ animus recordetur. Et ne quis
ſibi quaſi innocens placeat, & ſe extollēdo plus pereat,
inſtruitur & docetur peccare ſe quotidie, dū quotidie
pro peccatis iubetur orare. Sic deniq; & Ioannes in epi-
ſtola ſua monet dicens, Si dixerimus quia peccatū non *1. Ioan. 1.*
habemus, noſipſos decipim⁹, & veritas in nobis nō eſt. M
Si autē cōfeſsi fuerimus peccata noſtra, fidelis & iuſtus
eſt qui nobis peccata dimittat. Merito & ad Quirinum
de hac re abſolutiſsimā ſententiā ſuā propoſuit, cui te-
ſtimonia diuina ſubiūgeret, neminē ſine corde & ſine
peccato eſſe, vbi etiā illa teſtimonia poſuit, quib⁹ cōfir-
matur originale peccatū, quæ conātur iſti i neſcio quos
alios nouos ſenſus prauoſq; cōuertere. Siue quod ait ſā-
ctus Iob, Neminē eſſe ſine ſorde, nec cuius ſit vita diei *Iob 14.*
vnius ſup terrā: ſiue quod i Pſalmo legitur, In facinore *Pſal. 50.*
cōcept⁹ ſum, & in peccatis me mater mea in vtero aluit.
Quibus teſtimoniis propter eos etiā qui iā in ætate ma
iori ſunt ſancti, quia nec ipſi ſunt ſine ſorde atq; pecca-
to, adiūxit etiā illud beatiſsimi Ioannis, quod multis &
aliis locis ſępe cōmemorat, Si dixerim⁹ quia peccatū nō
habemus, & cætera eiuſdē ſentētiæ, quæ ab omnibus ca
tholicis nō tacent aduerſus iſtos, qui ſeipſos decipiūt, &
in eis veritas nō eſt. Dicāt ſi audēt Pelagiani hūc homi-
nē dei, Manichæorū errore peruerſum, quia ita laudat
ſanctos, vt tamen fateatur neminē in hac vita ad tātam
perfectionē peruenire iuſticię, vt nullū habeat omnino
peccatū, ſentētiam ſuā teſtimoniorū canonicorū per-
ſpicua veritate & diuina authoritate cōfirmās. Nūquid
enim

A enim negat in baptiſmo vniuerſa peccata dimitti, quia fatetur manere fragilitatem atque infirmitatem, vnde nos dicit peccare poſt baptiſmum & vſque in huius vitæ finem cũ carnalibus vicijs indeſinenter habere conflictum? Aut ideo non meminerat, quid de immaculata Eccleſia dixiſſet Apoſtolus, *Ephe.5.* quia præcepit neminem ſic ſibi de puro atque immaculato pectore debere blandiri, vt innocentia ſua fretus, medicinam nõ putet adhibendam eſſe vulneribus? Puto quòd concedant noui hæretici huic homini catholico, ſcire ſpiritum ſanctum mẽtes bonas etiam antiquis temporibus adiuuiſſe, imò etiam, quod ipſi nolunt, nec mẽtes bonas eos niſi per ſpiritum ſanctum habere potuiſſe. Puto quòd omnes Prophetas & Apoſtolos vel quoſlibet ſanctos, qui domino quocunque tempore placuerunt, non in comparatione ſceleratorum, ſicut nos iſti dicere calumniantur, ſed regula virtutum, ſicut ſe dicere gloriantur iuſtos fuiſſe nouerat Cyprianus, qui tamen dicit, Nemo eſſe ſine peccato poteſt: & quiſquis ſe inculpatum dixerit, aut ſuperbus, aut ſtultus eſt. Nec propter aliud intelligi ſcriptum, *Prouer.20.* Quis gloriabitur caſtum ſe habere cor, aut quis gloriabitur mundum ſe eſſe à peccatis? Puto quòd non ab iſtis B docendus fuerat Cyprianus, quod optime ſciebat, in futuro tempore mercedem eſſe bonorum operum, malorum autem ſupplicium, cæterum neminem poſſe, quæ hic contempſerit mandata perficere, & tamen ipſum Apoſtolum Paulum mandatorum diuinorum non vtique contemptorem, non ob aliud intelligit aſſeritq́; dixiſſe, *Philip.1.* Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum, niſi quia lucrum maximum computabat iam poſt hãc vitam ſecularibus laqueis non teneri, iam nullis peccatis & vicijs carnis obnoxium fieri. Senſit ergo beatiſsimus Cyprianus, atque in diuinarum ſcripturarum veritate perſpexit, etiam ipſorũ Apoſtolorum quamuis bonam ſanctam iuſtámque vitam, nonnullos nexus ſecularium laqueorum fuiſſe perpeſſam, nonnullis peccatis & vicijs carnis obnoxiam, & ideo eos mortẽ deſideraſſe, vt his malis carerent, & vt ad illam, quæ iſta non pateretur, nec iam in mandato facienda ſed in præmium percipienda eſſet, perfectam iuſticiam peruenirent. Neque enim cum venerit quod oramus dicentes, *Matth.6.* Adueniat regnum tuum, nõ erit in illo dei regno vlla iuſticia, cum dicat Apoſtolus, *Roma.14.* Non eſt enim regnũ dei eſca & potus, C ſed iuſticia & pax & gaudium in ſpiritu ſancto. Nempe iſta tria inter cætera præcepta diuina præcipiuntur. Hic nobis præcipitur iuſticia cum dicitur, *Eſaiæ.56.* Facite iuſticiam, Præcipitur pax cum dicitur, *Marci.9.* Pacem habete inter vos. Præcipitur gaudium cum dicitur, *Philip.4.* Gaudete in domino ſemper. Negẽt ergo Pelagiani hæc futura in regno dei, vbi ſine fine viuemus, aut vſqueadeo ſi videtur inſaniant, vt iuſticiam, pacem, gaudium, qualia ſunt hic iuſtis, talia & illic futura eſſe contendant. Quod etſi erunt, & non talia erunt, profecto eorũ hic in pręcepto curanda eſt actio, illic in præmio ſperanda perfectio, vbi ſecularibus vllis laqueis non erunt retenti, nullisq́; peccatis & vicijs carnis obnoxij. Propter quod Apoſtolus, ſicut hoc teſtimonium accepit Cyprianus, mori lucrum ſibi eſſe dicebat, *Philip.1.* Perfecte diligemus deum, cuius erit facie ad faciem contemplatio. Perfecte diligemus & proximum, cum manifeſtatis cogitationibus cordis nulla vllum de vllo mali vllius poſsit ſolicitare ſuſpicio.

Ambroſij teſtimonia. Cap.XI. Sed & iam glorioſiſsimo martyri Cypriano, ad iſtos cumulatius redarguendos beatiſsimum addamus Ambroſium, quoniam & ipſum Pelagius ita laudauit, vt ne ab inimicis quidem in eius libris quod reprehẽderetur, diceret inueniri. Quoniam ergo Pelagiani dicunt, non D eſſe originale peccatum, cum quo naſcantur infantes, & catholicis qui eis pro antiquiſsima Eccleſiæ fide reſiſtunt, hæreſis Manichææ crimen obijciunt, Reſpondeat eis de hac re homo dei catholicus, & ab ipſo Pelagio in veritate fidei laudatus Ambroſius, qui cũ Eſaiam prophetam exponeret, ait, Idcirco Chriſtus immaculatus, quia nec ipſa quidem naſcendi ſolita cõditione maculatus eſt. Et alio loco in eodem opere, loquens de Apoſtolo Petro. *Ioan.13.* Ipſe ſe, inquit, obtulit, quod antè putabat eſſe peccatum, lauari ſibi non ſolum pedes, ſed & caput poſcens, quòd ilico intellexiſſet lauacro pedum, qui in primo lapſi ſunt homine, ſordem obnoxiæ ſucceſsionis aboleri. Item in eodem opere, Seruatum eſt igitur, inquit, vt ex viro & muliere, id eſt, per illam corporum commixtionem nemo videatur expers eſſe delicti, qui autem expers eſt delicti, expers etiam huiuſmodi conceptionis. Item contra Nouatianos ſcribens, Omnes homines, inquit, ſub peccato naſcimur, Quorum ipſe ortus in vicio eſt, ſicut habes lectum dicente Dauid, *Pſal.50.* Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea. Item in apologia Prophetę Dauid, E *Ambroſius in apologia Dauidica, capite.11.* Antequam naſcamur, inquit, maculamur contagione & ante vſurã lucis, originis ipſius excipimus iniuriam, in iniquitate concipimur. Item de domino loquens, Dignum etenim fuit, inquit, vt qui non erat habiturus corpore peccatum prolapſionis, nullum ſentiret generationis naturale contagium. Merito ergo Dauid flebiliter in ſe deplorauit ipſa inquinamenta naturę, & quòd prius inciperet in homine macula quàm vita: Item de arca Noë, Per vnum igitur, inquit, dominum Ieſum ſalus ventura nationibus declaratur, qui ſolus potuit iuſtus eſſe, cum generatio omnis erraret, niſi eſſet natus ex virgine, qui generationis obnoxiæ priuilegio minime teneretur. Ecce, inquit, in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea, dicit is qui iuſtus præ cæteris putabatur. Quem igitur iam iuſtum dixerim, niſi horum liberum vinculorum, quem naturæ communis vincula non teneant? Ecce vir ſanctus, Pelagij quoque teſtimonio in fide catholica probatiſsimus, Pelagianos negantes originale peccatũ tanta manifeſtatione redarguit, nec tamen cum Manichæis vel deum naſcentium conditorem negat, vel nuptias quas deus inſtituit & benedixit, accuſat. Pelagiani dicunt ab F homine incipere meritum per liberum arbitrium, cui deus ſubſequens gratiæ retribuat adiumentum. Etiam hic eos refellat venerandus Ambroſius dicens in expoſitione Eſaiæ Prophetæ, Quia humana natura ſine diuina ope imbecilla eſt, ad medendum deum auxiliatorem requirit. Item in libro qui inſcribitur de fuga ſeculi, *Ambroſius in libro de fuga ſeculi. capite.1.* Frequens nobis, inquit, de effugiendo ſeculo iſto ſermo, atque vtinam quàm facilis ſermo, tam cautus & ſolicitus affectus. Sed quod peius eſt, frequenter irrepit terrenarum illecebra cupiditatum & vanitatum offuſio mentem occupat, vt quod ſtudeas vitare, hoc cogites animóque voluas. Quod cauere difficile eſt homini, exuere autem impoſsibile. Denique voti magis eam eſſe rem quàm effectus, teſtatur Propheta dicendo, *Pſal.118.* Declina cor meum in teſtimonia tua & non in auariciam. Non enim in poteſtate noſtra eſt cor noſtrum & noſtræ cogitationes, quæ improuiſò offuſæ mentem animúmque confundunt, atque aliò trahunt quàm tu propoſueris, Ad ſecularia reuocant, mundana inſerunt, voluptaria ingerunt, illecebroſa intexunt, ipſóque in tempore, quo eleuare mentem paramus, inſertis inanibus cogitatio-

G nibus ad terrena plerunque deiicimur. Quis autem tam beatus qui in corde ſuo ſemper aſcendat? Sed hoc ſine auxilio diuino, quî fieri poteſt? Nullo profectò modo. *Pſal.83.* Denique ſupra eadem ſcriptura dicit, Beatus vir cuius eſt auxilium eius abs te domine, aſcenſus in corde eius.

Quid apertius & ſufficientius dici poteſt? Sed ne Pelagiani forte reſpondeant, eníſo quo diuinum auxilium poſsit præcedere hominis meritũ, idipſum meritum eſſe dicentes, quia orando fit dignus, cui gratia diuina ſubueniat, attendant quid idem vir ſanctus dicat in expoſitione Eſaiæ. Et orare deum, inquit, gratia ſpiritalis eſt. *1.Cor.13.* Nemo enim dicit dominum Ieſum, niſi in ſpiritu ſancto. Vnde & exponens Euangelium ſecundum Lucam. Vides vtique, inquit, quia vbique domini virtus ſtudiis cooperatur humanis, vt nemo poſſit ædificare ſine domino, nemo cuſtodire ſine domino, nemo quicquam incipere ſine domino. Nunquid quoniam hæc dicit vir tantus Ambroſius & gratiam dei ſicut filio promiſſionis congruit, grata pietate commendat, ideo deſtruit liberum arbitrium, aut eam vult intelligi gratiam, quam diuerſis locutionibus Pelagiani nolunt, niſi legem videri, vt videlicet non ad facien H dum quod cognouerimus, ſed ad agnoſcendum quid faciamus nos, deus adiuuare credatur? Si hoc iſtum hominem dei ſapere exiſtimant, quid de ipſa lege dixerit, audiant in libro de fuga ſeculi, Lex, inquit, os omnium potuit obſtruere, non potuit mentem conuertere. *Ambroſius de fuga ſeculi, cap.3. & 7.* Item alio loco in eodem libro, Lex, inquit, factum damnat, non aufert maliciam. Videant fidelem & catholicum virum Apoſtolo conſentire dicenti, Scimus autem, quia quęcunque lex loquitur, his qui in lege ſunt loquitur vt omne os obſtruatur, & reus fiat omnis mundus deo, quia non iuſtificabitur ex lege, omnis caro coram illo. *Roma.3.* Ex hoc enim Apoſtolico ſenſu illa ſumpſit & ſcripſit Ambroſius. Iam vero quoniam Pelagiani dicunt, iuſtos in hac vita ideo vel eſſe vel fuiſſe, qui ſine nullo peccato vixerunt, intantum vt vita futura, quæ in præmio ſperanda eſt, profectior & perfectior eſſe non poſsit, etiam hic eis reſpondeat, eosq; refutet Ambroſius, Nam exponens Eſaiam Prophetam propter id quod ſcriptum eſt, Filios genui & exaltaui, ipſi autem me ſpreuerunt: *Eſaiæ.1.* ſuſcepit de generationibus quæ ex deo ſunt diſputare, atque in ipſa diſputatione commemorauit teſtimonium Ioannis, vbi ait. *1.Ioan.3.* Qui natus eſt ex I deo, non peccat. Et eandem quæſtionem difficillimam tractans, Cum in hoc mundo, inquit, nullus ſit, qui immunis ſit à peccato, cum ipſe Ioannes dicat, *1.Ioan.1.* Si dicimus, quia non peccauimus, mendacem facimus illum, ſi autem ex deo nati non peccant, & de his intelligimus qui in mundo ſunt, innumeros neceſſe eſt æſtimemus, qui per lauacri regenerationem dei gratiam conſecuti ſunt, Sed tamen cum dicat Propheta, *Pſal.103.* Omnia à te expectant, vt des illis cibum in tempore, dante te his, colligent ſibi: Aperiente te manum tuam, vniuerſa implebuntur bonitate: Auertente autem te faciem, turbabuntur, auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in puluerem ſuum conuertentur, Emittes ſpiritum tuum & creabuntur, & innouabis faciem terræ: poſſunt non de quocunque tempore videri dicta, ſed de futuro, quo erit noua terra & nouum cœlum. Turbabuntur ergo vt principium ſumant, atque aperiente te malum tuam implebuntur vniuerſa bonitate, quæ non facile huius ſeculi eſt. Nam de hoc ſeculo ſcriptura quid dicit? *Pſal.13.* Non eſt qui faciat bonitatem, non eſt vſque ad vnum. Si igitur diuerſæ generationes ſunt, & hic introitus in hanc vitam receptor eſt delictorum, intantum vt ſper- K natur etiam ipſe qui genuit, alia autem generatio peccata non recipit, videamus ne qua ſit poſt huius vitæ curriculum noſtra regeneratio, de qua dictum eſt, In *Matth.19.* regeneratione cũ ſederit filius hominis in throno gloriæ ſuæ. Sicut enim regeneratio lauacri dicitur, per quam deterſa peccatorum colluuione renouamur, ita regeneratio dici videtur, per quam ab omni corporeæ concretionis purificati labe, mundo animæ ſenſu in vitam regeneramur æternam, eo quòd purior quædam qualitas ſit regenerationis quàm lauacri iſtius, vt non ſolum in actus eius, ſed ne in ipſas quidem cogitationes noſtras aliqua cadat ſuſpicio peccatorum. Item alio loco in eodem opere, videmus, inquit, impoſsibile eſſe, vt perfectè quis immaculatus eſſe poſſit in corpore conſtitutus, cum etiam Paulus imperfectum ſe dicat, ſic enim habet, Non quòd iam acceperim, aut iam perfe- *Philip.3.* ctus ſim. Et tamen poſt paulum ait, Quicunque ergo perfecti ſumus, niſi forte quia eſt perfectio alia in hoc mundo, alia poſt hanc vitam. Illud perfectum de quo dicit ad Corinthios, Cum venerit quod perfectum eſt. *1.Corin.13.* & alibi, Donec occurramus omnes in vnitatem fidei *Ephe.4.* & agnitionem filij dei in virum perfectum, in menſu- L ram ætatis plenitudinis Chriſti. Vt ergo perfectos ſecum multos ait Apoſtolus in hoc mundo ſitos, qui ſi ad perfectionem veram reſpicias, perfecti eſſe non poterant, quia ipſe dixit, Videmus nunc per ſpeculum in *1.Cor.13.* ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum, ita & immaculati ſunt in hoc mundo, & immaculati erunt in regno dei: cum vtique ſi minutias diſcutias, immaculatus eſſe nemo poſsit, quia nemo ſine peccato. Itẽ in ipſo, Videmus, inquit, dum in hac viuimus vita quòd nos mundare debemus, & quærere deum & incipere ab emundatione animæ noſtræ, & quaſi fundamenta conſtituere virtutis, vt perfectionẽ purificationis poſt hanc vitam mereamur adipiſci. Itemque in ipſo, Grauatus autem & ingemiſcens, inquit, quis non loquatur, Infœlix *Roma.7.* ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Ita eodem magiſtro omnes varietates interpretationis abſoluimus. Nam ſi omnis infœlix qui ſe corporis implicatum moleſtiis recognoſcit, vtiq; omne corpus infœlix, neque enim fœlicem dixerim illum, qui confuſus quibuſdam mentis ſuæ tenebris conditionem ſuam neſcit. Illud quoque non abſurdum ad intellectum ac- M ceſsit. Si enim homo qui ſe cognoſcit, infœlix eſt, infœlices profectò omnes, quia vnuſquiſque ſuam infirmitatem, aut per ſapientiam recognoſcit, aut per inſipientiam neſcit. Item in libro de bono mortis, Operetur, inquit, mors in nobis, vt operetur & vita bona, vita poſt *Ambroſius de bono mortis, capite.3.* mortẽ: hoc eſt vita bona poſt victoriam, bona vita abſoluto certamine, vt iam lex carnis, legi mentis repugnare non nouerit, vt iam nobis nulla ſit cum corpore mortis contentio. Rurſus in eodem, Ergo, inquit, quia *De bono mortis, capite.11.* iuſti hanc remunerationem habent, vt videant faciem dei, & vt lumen quod illuminat omnem hominem, ab *Ioan.1.* hinc induamus huiuſmodi ſtudium, vt appropinquet anima noſtra deo, adhæreat illi deſiderium noſtrũ, non ſeparemur ab eo, Et hic quidem poſiti, meditando, legendo, quærẽdo copulemur deo, cognoſcamus eum, vt poſſumus, Ex parte enim hic cognoſcimus, quia hic imperfecta, illic perfecta omnia, hic paruuli, illic robuſti. Videmus, inquit, nunc per ſpeculum in ænigmate, *1.Cor.13.* tunc autem facie ad faciẽ. Tunc reuelata facie gloriam domini ſpeculari licebit, quam nunc animæ corporis

huius

A huius concretis viſceribus inuolutæ,& quibuſdam car-
nis huius maculis & colluuionibus obumbratæ, ſincere
Exod.33. videre non poſſunt. Quis enim,inquit,videbit vultum
meum & viuet? Et recte, Nam ſi ſolis radios oculi no-
ſtri ferre non poſſunt, & ſi quis diutius è regione ſolis
intenderit, cæcari ſolere perhibetur. Si creatura crea-
turam ſine fraude atq; offenſione ſui non poteſt intue-
ri,quo modo poteſt ſine periculo ſui vibrantem cerne-
re vultum creatoris æterni, coporis huius opertus exu-
Iob.25. uiis? Quis enim iuſtificatur in conſpectu dei, cum vni-
us quoque diei infans mundus eſſe non poſsit,& nemo
poſsit de ſui cordis integritate & caſtimonia gloriari.

Cap.XII. Nimis longum erit ſi omnia velim commemora-
re, quæ ſanctus Ambroſius aduerſus hanc hæreſim Pe-
lagianorum tanto pòſt exorturam, non eis quidem re-
ſpondens,ſed prædicans catholicam fidem,atque in ea
homines ædificans dixit & ſcripſit. Sed nec illa omnia
commemorare potui vel debui, quæ glorioſiſſimus in
domino Cyprianus poſuit in Epiſtolis ſuis, quibus de-
monſtratur,quo modo ſit hæc quam tenemus fides,ve-
ra verèque Chriſtiana atque catholica, ſicut per ſcri-
pturas ſanctas antiquitus tradita, ſic à patribus noſtris,
B & vſque ad hoc tempus,quo iſti eam conuellere tenta-
uerunt, retenta atque ſeruata & deinceps propicio deo
retinēda atq; ſeruanda. Nam ſic Cypriano & à Cypria-
no tradita hæc atque huiuſmodi ex eius literis teſtimo-
nia prolata teſtantur, Sic autem vſque ad tempora no-
ſtra ſeruata, ea quæ de his rebus antequam iſti ebullire
cœpiſſent, Ambroſius conſcripſit, oſtendunt, & quòd
eorum profanas nouitates catholicæ aures quæ vbique
ſunt, horruerunt, ſic porrò deinceps eſſe ſeruanda,ſatis
ſalubriter iſtorum partim damnatio, partim correctio
declarauit. Quodlibet enim mutire audeant aduerſus
ſanam fidem Cypriani & Ambroſij,non eos puto in tã
magnum prorupturos furorem, vt memoratos & me-
morabiles homines dei audeant dicere Manichæos.
Quid eſt ergo quod rabioſa mentis cæcitate nunc ia-
ctant toto penitus Occidente, nõ minus ſtultum quàm
impium dogma ſuſceptum? Quandoquidem domino
miſerante ſuamq; Eccleſiam miſericorditer gubernan-
te,ſic vigilauit catholica fides, vt nõ minus ſtultum quã
impium dogma,quemadmodum Manichæorum,ita e-
tiam non ſuſciperetur iſtorum. Ecce ſancti & docti viri
fama totius Eccleſiæ cõteſtante catholici, & creaturam
C dei, & nuptias ab illo inſtitutas, & legem per ſanctum
Moyſem datam, & liberum arbitrium naturæ hominis
inſitum, & ſanctos Patriarchas & Prophetas debitis ac
congruis prædicationibus laudant, quæ omnia inique
Manichæi,partim negando,partim etiã deteſtando cõ-
demnant. Vnde apparet iſtos doctores catholicos lon-
ge à Manichæorũ ſenſibus alienos,& tamen aſſerunt o-
riginale peccatũ, aſſerunt gratiam dei ſuper liberũ arbi-
trium,omne antecedere meritum,vt vere gratuitum di
uinũ præbeat adiutorium. Aſſerunt ſanctos ita iuſte in
hac carne vixiſſe,vt eis eſſet neceſſariũ,quo dimittuntur
quotidiana peccata,orationis auxilium,perfectamq; iu-
ſticiam,quæ non poſsit habere peccatũ,in alia vita futu-
ram eis, qui iuſte hic vixerunt præmium. Quid eſt ergo
quòd dicunt de ſimplicibus Epiſcopis,ſine cõgregatio-
ne ſynodi in locis ſuis ſedẽtibus extorta ſubſcriptio eſt?
Nunquid beatiſsimis & in fide catholica excellẽtiſsimis
viris Cypriano & Ambroſio ante iſtos, aduerſus iſtos
extorta ſubſcriptio eſt,qua eorum impia dogmata tãta
manifeſtatione ſubuertunt,vt quę cõtra eos manifeſtio-
ra dicamus,vix nos inuenire poſsimus? Aut vero cõgre-

gatione ſynodi opus erat,vt aperta pernicies damnarē- D
tur,quaſi nulla hæreſis aliquando niſi ſynodi congrega
tione damnata ſit,cũ potius rariſsimæ inueniãtur,prop-
ter quas damnandas neceſsitas talis extiterit, multóque
ſint atq; incomparabiliter plures, quæ vbi extiterũt,illic
improbari damnariq; meruerunt, atq; inde per cæteras
terras deuitandæ innoteſcere potuerũt. Verum iſtorum
ſuperbia,quæ tantũ ſe extollit aduerſus deum,vt non in
illo velit,ſed potius in libero arbitrio gloriari,hanc eti
gloriam captare intelligitur,vt propter illos Orientis &
Occidentis ſynodus cõgregetur. Orbem quippe catho-
licum, quoniã domino eis reſiſtẽte peruertere nequeũt,
ſaltem cõmouere conantur,cum potius vigilantia & di
ligentia paſtorali poſt factũ illis competens,ſufficienſq;
iudicium vbicumq; iſti lupi apparuerint,cõterendi ſint,
ſiue vt ſanentur atq; mutentur,ſiue vt ab aliorum ſalute
atq; integritate vitentur,adiuuante paſtore paſtorũ,qui
ouem perditam & in paruulis quęrit,qui oues ſanctas &
iuſtas gratas facit,qui eas quãuis ſanctificatas & iuſtifica
tas, tamen in iſta fragilitate atq; infirmitate pro quoti-
dianis peccatis,ſine quibus hic non viuitur,etiam cũ be-
ne viuitur,quotidianam remiſsionem,& vt petant pro-
uidenter inſtruit,& petentes clementer exaudit. E

Libri quarti finis.

REDDIT CAVSAM QVVR denuo reſpondeat Iuliano.

BEatiſsimo fratri & coëpiſcopo Claudio, Augu-
ſtinus in domino ſalutem. Quoniam mihi fra
terno excitatus affectu Iuliani quatuor libros,
quos aduerſus vnum meũ ſcripſit, priuſquam peterem,
ipſe miſiſti, nihil conuenientius putaui eſſe faciendum,
quàm vt ea quæ reſpondeo,potiſsimum tu legens iudi-
ces, vtrum recte congruenterq; reſponderim. Nam de
his quatuor libris nonnulla decerpta ſcripſerat neſcio
quis, ad illuſtrem & religioſum virum, comitem Vale-
rium,aduerſus eundem librum meum,quẽ me aduerſus
illum ſcripſiſſe cognouerat, quæ cũ in manus meas eo-
dem ſublimi viro curante veniſſent,illi primo non diſ-
tuli ſecundum volumẽ adiungere,in quo illa omnia ſi-
cut potui refutaui, Sed nunc cum eoſdem libros diligẽ-
tius inſpicerem, comperi illum qui nonnulla inde ſele-
gerat,non omnia ita poſuiſſe, vt in his libris leguntur, F
Vnde videri poterit Iuliano,vel cuilibet illorum me po
tius fuiſſe mentitum, quia nõ vtiq; ſicut hi quatuor libri,
ita illa quæ de his excerpta, & memorato comiti miſſa
ſunt,innoteſcere potuerunt. Quiſquis ergo & illũ ſecun
dum librum meum ad comitem identidem Valerium
ſicut primum conſcriptum legit, nouerit me in quibuſ-
dam non reſpondiſſe Iuliano,ſed ei potius qui de libris
eius illa ſelegit,& non ita poſuit vt inuenit,ſed aliquan-
tum putauit eſſe mutanda,fortaſſe vt eo modo quaſi ſua
faceret, quæ aliena eſſe conſtaret, Nunc autem veriora
credens exemplaria,quæ tua ſanctitas miſit, ipſi authori
video reſpondendum, qui vnum meum quatuor libris
ſuis refelliſſe ſe iactat,& vſquequaque ſpargere fidei ve-
nena non ceſſat. Aggreſſus ſum igitur hoc opus in ad-
iutorio ſaluatoris puſillorum atque magnorum, & ſcio
te vt id implerem oraſſe pro me,& pro iis quibus huiuſ-
cemodi labores noſtros profuturos credimus & opta-
mus. Attende ergo iam reſponſionem meam,cuius prin
cipium hanc epiſtolam ſubſequetur. Vale in domino
memor noſtri beatiſsime frater.

G

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, contra Iulianum Liber Primus.

Caput I.

CONTVMELIAS tuas & verba maledicta Iuliane, quæ ardens iracũdia libris quatuor anhelaſti, ſi me contemnere dixero, mentiar. Quo modo enim poſſum iſta contemnere, vbi teſtimonium cooſcientiæ meæ cogitans, vel gaudere me video debere pro me, vel dolere pro te, & pro eis qui decipiuntur abs te? Quis autem cootemnat ſiue exultatioois ſuæ materiam, ſiue mœroris? Nam vnde partim lætamur, partim contriſtamur, oulla ratione contemnimus Meorum quippe cauſa gaudiorum eſt promiſsio
Matth. 5. domini dicentis, Cum dicuot omne malum aduerſum vos mentientes propter me, gaudete & exultate, quo-
H oiam merces veſtra multa eſt io cœlis. Et rurſus mei
2. Cor. 11. cauſa mœroris eſt Apoſtoli affectus vbi lego, Quis infirmatur & ego non iofirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Sed hæc pro tuo dogmate, quod veritatẽ putas, etiam tu potes dicere, Auferamus itaque de medio ſi placet, iſta communia quæ dici ex vtraque parte poſſunt, quanuis veraciter ex vtraque parte dici non poſſuot, Primum abs te quęro, cur libro meo ſaltem ſpecie-tenus te reſpõdiſſe glorieris, cum tuis libris quatuor vnius mei partem, nec quartam reprehendendo tetigeris, eóſque ſaltus in prætereundis meis diſputationibus feceris, quaſi omnioo deſperares vtriuſque operis, & mei ſcilicet & tui quẽquam eſſe poſſe lectorem, qui iſta deprehenderet? Denique etiam pauca ipſa, in quibus vix eſt, vt dixi, quarta pars voluminis mei, quæ velut infirmiora exiſtimaos, quatuor tuorum grandiorum voluminum ſtrepitu, quaſi quadrigarum impetu proſternere & conculcare molitus es, conſideratiooe multo plurium cæterorum, quæ attingere timuiſti, inconcuſſa manere monſtrãtur. Quod oſteodere penè ſuperfluum eſt, Admonendi enim ſuot potius, qui hoc noſſe deſiderãt, vt ooo eos pigeat vtrunque legere, & quod ſcripſi, &
I quod reſpondere voluiſti, Ita enim ſe res ipſa declarat atque indicat, vt nimium tardi ſint, qui hoc à oobis poſtulent demonſtrari. Nunc ergo quia video te à verita-
Diſtributio operis. te deſertũ, ad maledicta eſſe conuerſum, ita diſtribuam diſputationẽ meam, vt oſtendam prius quantis & qualibus Eccleſiæ catholicę doctoribus nomine Manichæorum intolerabilem facere non cunctis iniuriam, & cum me appetis, in quos tela ſacrilega iaculeris. Deiode monſtrabo, quòd tu ipſe ſic adiuuas Manichæorũ damoabilem & nefandæ impietatis errorem, vt nullum talem patrooum nec in ſuis dilectoribus valeaot inuenire. Tertio loco quantum breuiter potuero ſenteotiis non meis, ſed eorum qui fueruot ante nos, & aduerſus impios fidem catholicam defenderunt, inanes argutias tuas & elaborata argumẽta conuincam. Poſtremo quoniam ſi te oon correxeris, neceſſe tibi erit etiam illos Eccleſiæ catholicæ oppugnare doctores, atque contendere, nec ipſos in hac quæſtione catholicam tenuiſſe veritatem, defendam cootra te deo adiuuante & ipſorum & noſtram fidem, vbi etiam id poterit apparere, nõ ſolum tu verbis tuis, quod ſecuodo loco me demooſtraturum eſſe promiſi, ſed ipſum dogma Pelagianũ, quod commune eſt omnibus vobis, quantum adiuuet Mani- K
chæos. Primum itaque partem diſtributionis meæ, *Teſtimonia*
quemadmodum exequar parumper aduerte. Nempe in- *doctorũ de*
ter oos, quantum attioet ad intentionem libri mei, cui *peccato ori-*
te reſpoodiſſe quatuor tuis iactas, iſta vertitur quæſtio, *ginali.*
quòd ego dico ſic nuptias eſſe laudãdas, vt nullo modo *Cap. II.*
ad eorum culpam vituperationémque pertineat, quòd omnes homines primorum illorum hominum peccato naſcantur obnoxij. Hoc enim qui negat ipſa Chriſtianę fidei ſubuertere firmamenta conatur. Hinc quippe factum eſt, vt de nuptiis & concupiſcentia librum ſcriberem, nuptiarum ſcilicet bonum diſcernens ab eo malo, vnde trahitur originale peccatum. Tu autem dicis nuptias ſine dubitatione damnari, niſi quod ex eis naſcitur, ab omni ſit liberum obligatione peccati: Propter quod libris quatuor te vnum meum refutaſſe gloriaris. In quibus libris volens homines auertere à fide catholica fundatiſsima, & ad nouitatem veſtri erroris adducere, ſæpe incutis legentium ſenſibus Manichææ peſtis errorem, quaſi malum oaturale cum Manichæis ſapiat, qui dicit infantes ſecundũ Adam carnaliter oatos, contagium mortis antiquæ prima oatiuitate contrahere, & L
ob hoc ſecunda indigere, vt per lauacrum regenerationis prius peccati origioalis remiſsione purgentur, & io dei filios adoptati in regnum vnigeniti transferantur. Hoc de Manichæorũ nomioe & crimine faciebat etiã Iouinianus, negãs Mariæ ſanctæ virginitatem, quæ fuerat dum cooperet, permanſiſſe dum pareret, tanquam Chriſtum cum Manichæis phantaſma crederemus, ſi matris iocorrupta virginitate diceremus exortum. Sed in adiutorio ipſius ſaluatoris, ſicut ſpreuerunt catholici velut acutiſsimũ, quod Iouioiaous exeruerat argumentum, & oec ſanctam Mariam pariendo fuiſſe corruptam, nec dominum phantaſma fuiſſe crediderunt, ſed & illam virgioem manſiſſe poſt partum, & ex illa tamẽ verum Chriſti corpus exortum, ſic ſpernent veſtra calumnioſa vaniloquia, vt neq; cum Maoichæis aſtruaot mali naturale principium, & ſecundum antiquam & veram catholicam fidem, nullo modo dubitẽt Chriſtum in euacuando chirographo paterni debiti liberatorem credere paruulorum. Sed tu qui tam crebro nobis Maoichæorum nomen opponis, quos & quales viros & quantos fidei catholicæ defenſores tam execrabili criminatione appetere audeas ſi euigilas intuere. Non qui- M
dem omoium de hac re ſententias, oec omnes eorum, quos commemorabo, me cõgregaturum eſſe polliceor, quia nimis longum eſt, & neceſſe eſſe non arbitror, ſed pooam pauca paucorum, quibus tameo noſtri cõtradictores cogantur erubeſcere & cedere, ſi vllus io eis vel dei timor, vel homioum pudor tantum malum peruicaciæ ſuperauerit, Irenæus Lugduneoſis Epiſcopus, oon *Irenæus E-*
longè à temporibus Apoſtolorum fuit: Iſte ait, oon ali- *piſcopus.*
ter ſaluari homines ab antiqua ſerpentis plaga, niſi credaot in eum, qui ſecundum ſimilitudinem carois peccati in ligno martyrij exaltatus à terra, & omoia traxit ad ſe, & viuificauit mortuos. Item idem ipſe, Quemadmodum aſtrictum eſt, inquit, morti genus humanũ per virginem, ſoluatur per virgioem, æqua laoce diſpoſita virginalis inobedientia per virginalem obedieotiam. Adhuc enim protoplaſti peccato per correptionem primogeniti emendationem accipiente, ſerpentis prudenoia deuicta per ſimplicitatem columbæ, vinculis illis reſoluti ſumus, per quæ allegati eramus morti. Vidèsoe antiquum homioem dei, quid de antiqua ſerpẽtis plaga ſentiat? Quid de ſimilitudine carnis peccati, per quam ſanatur

A ſanatur plaga ſerpentis in carne peccati? Quid de pro-
toplaſti peccato, per quod alligati fueramus? Multo au-
tem apertius de eadem fide beatiſsimus martyr & Epi-
Cyprianus. ſcopus Cyprianus. Si homines, inquit, impedire aliquid
ad conſecutionem gratiæ poſſet, magis adultos & pro-
uectos & maiores natu poſſent impedire peccata gra-
uiora. Porrò autē ſi grauiſsimis delictoribus & in deum
multo ante peccantibus, cū poſtea crediderint remiſsio
peccatorum datur, & à baptiſmo atq; gratia nemo pro-
hibetur, quanto magis prohiberi non debet infans, qui
recens natus nihil peccauit, niſi quòd ſecundum Adam
carnaliter natus, contagium mortis antiquæ, prima na-
tiuitate contraxit. Qui ad remiſsiooem peccatorum ac-
cipiendam hoc ipſo facilius accedit, quòd illi remittun
Reticius Epiſcopus. tur, non propria, ſed aliena peccata. Reticium ab Augu-
ſtiuno Epiſcopum magnæ fuiſſe authoritatis in Eccle
ſia tempore epiſcopatus ſui, geſta illa eccleſiaſtica no-
bis indicant, quādo in vrbe Romana Melchiade Apo-
ſtolicæ ſedis Epiſcopo præſidente, cum aliis iudex in-
terfuit, Donatumq; damnauit, qui prior author Dona-
tiſtarum ſchiſmatis fuit, & Cæcilianum Epiſcopum Ec-
cleſiæ Carthaginenſis abſoluit. Is cum de baptiſmo age
B ret, ita locutus eſt, Hanc igitur eſſe principalem in Ec-
cleſia indulgentiam neminem præterit, in qua antiqui
criminis omne pondus exponimus, & ignorantiæ no-
ſtræ facinora priſca delemus, vbi & veterem hominem
cum ingenitis ſceleribus exuimus. Audis antiqui cri-
minis pondus, audis priſca facinora, audis cum ſceleri-
bus ingenitis hominem veterem, & audes aduerſus hæc
Olympus ruinoſam conſtruere nouitatem? Olympus Hiſpanus
Epiſcopus. Epiſcopus, vir magnæ in Eccleſia & in Chriſto gloriæ,
in quodam ſermone Eccleſiaſtico, Si fides, inquit, vn-
quam in terris incorrupta manſiſſet, ac veſtigia defixa
tenuiſſet, quę ſignata deſeruit, nunquā protoplaſti mor-
tifera tranſgreſſione viciū ſparſiſſet in germine, vt pec-
catum cum homine naſceretur. Habèsne aliquid quod
aduerſus nos tibi dicere videaris, quod nō etiam in iſtū
dicere compellaris, vel potius in iſtos? Vna eſt enim om
nium catholica fides, qui per vnum hominem pecca-
tum intraſſe in mundum, in quo omnes peccauerunt,
vno corde credunt, ore vno fatentur, & veſtras noui-
tias præſumptiones catholica antiquitate ſubuertunt.
Audi adhuc quod te poſsit amplius commouere, atque
turbare, & vtinam in melius commutare. Eccleſiæ ca-
C tholicæ aduerſus hæreticos acerrimum defenſorem ve-
Hilariꝰ Epiſcopus. nerandum quis ignorat Hilarium Epiſcopum Gallum?
Qui cum de Chriſti carne ageret, attende quid dixe-
rit, Ergo cum miſſus eſt, inquit, in ſimilitudinem car-
nis peccati, non ſicut carnem habuit, ita habuit & pec-
catum, Sed quia ex peccato omnis caro eſt, à peccato
ſcilicet Adam parente deducta, in ſimilitudine peccati
carnis eſt miſſus, exiſtente in eo nō peccato, ſed peccati
carnis ſimilitudine. Rurſus idē ipſe in expoſitione cen-
teſimi duodeuigeſimi Pſalmi, cum ad id veniſſet quod
Pſal. 118. ſcriptum eſt, Viuet anima mea, & laudabit te: viuere ſe,
Pſal. 50. inquit, in hac vita non reputat, quippe qui dixerat, Ecce
in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis concepit
me mater mea, Scit ſub peccati origine, & ſub peccati
lege eſſe ſe natum. Sentiſne quid audias? Quærisne quid
dicas? Hunc virum tanta in Epiſcopis catholicis laude
præclarum, tanta noticia famáque conſpicuum, de pec-
cato originali aude ſi quid tibi frontis eſt criminari.
Sed adhuc audi alium excellentem dei diſpenſatorem,
quem veneror vt patrem, in Chriſto enim Ieſu per Eu-
angelium ipſe me genuit, & eo Chriſti miniſtro laua-
crum regenerationis accepi, beatū loquor Ambroſium, D
cuius per catholica fide gratiam, conſtantiam, labores,
pericula, ſiue operibus, ſiue ſermonibus & ipſe ſum ex-
pertus, & mecū non dubitat orbis pręd icare Romanus.
Hic vir cum ſecundum Lucam exponeret Euāgelium, *Ambroſius*
Iordanis, inquit, conuerſus eſt retrorſum: ſignificauit ſa *ſuper Lucā.*
lutaris lauacri futura myſteria, per quæ in primordia na
turæ ſuæ, qui baptizati fuerint paruuli à malicia refor-
mantur. Rurſus idem ipſe in eodem opere, Non enim
virilis coitus, inquit, vuluæ virginalis ſecreta reſerauit,
ſed immaculatum ſemen inuiolabili vtero ſpiritus ſan-
ctus infudit. Solus enim per omnia ex natis de fœmina
ſanctus dominus Ieſus, qui terrenæ cōtagia corruptelæ
immaculati partus nouitate non ſenſerit, & cœleſti ma-
ieſtate depulerit. Idemq; in eodem ipſo, Omnes, inquit, *Roma. 5.*
in Adam morimur, quia per vnum hominem peccatū
intrauit in mundum, & per peccatū mors, & ita in om-
nes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt.
Illius igitur culpa, mors omnium eſt. Item loco alio in
eodem Euangelio, Caue ergo, inquit, ne ante nuderis, ſi-
cut Adam nudatus eſt, mandati cœleſtis cuſtodia deſti-
tutus, & exutus fidei veſtimento, & ſic letale vulnus ac-
cepit, in quo omne genus occidiſſet humanum, niſi Sa- E
maritanus ille deſcendens vulnera eius acerba curaſſet.
Rurſus in opere ipſo, alio loco, Fuit, inquit, Adam & in
illo fuimus omnes. Periit Adam, & in illo omnes perie-
runt. Rurſus idē ipſe in apologia Prophetæ Dauid, An- *Ambroſius*
tequam naſcimur, inquit, maculamur contagio, & ante *in apologia*
vſuram lucis, originis ipſius excipimus iniuriam & in *Dauid, ca-*
iniquitate concipimur. Non expreſsit, inquit, vtrum pa- *pite. 11.*
rentum an noſtris, & in delictis vnumquenque generat
mater ſua. Nec hic declarauit, vtrum in delictis ſuis ma
ter pariat, an iam ſint aliqua delicta naſcentis: Sed vide
ne vtrunq; intelligendum ſit. Nec conceptus exors ini-
quitatis eſt, quoniam & parentes non carent lapſu. Et ſi
nec vnius diei infans ſine peccato, multo magis nec illi
materni conceptus dies ſine peccato ſunt. Concipimur
ergo in peccato parentum, & in delictis eorum naſci-
mur. Sed & ipſe partus habet contagia ſua, nec vnū tan-
tummodo habet ipſa natura contagiū. Idem ipſe in ex-
poſitione libri Tobiæ. Quis iſte peccati eſt fœnerator
niſi diabolus, à quo Eua maculata peccato, obnoxiæ ſuc
ceſſionis vſuris omne genus defœnerauit humanū: Rur
ſus in eodē, Diabolus, inquit, Euam decepit vt ſupplan-
taret virum, obligaret hæreditatem. Idem ipſe in expo- F
ſitione Pſalmi quadrageſimioctaui, Alia eſt, inquit, ini-
quitas noſtra alia calcanei noſtri, in quo Adam dente
ſerpentis eſt vulneratus, & obnoxiam hęreditatem ſuc-
ceſsionis humanæ ſuo vulnere dereliquit, vt omnes illo
vulnere claudicemus. I nunc & mihi obiice originale
peccatum, diſsimula ab iſtis, finge te neſcire quid dicā,
& ſanctæ Eccleſiæ tot tantosq; doctores, qui vita opti-
me geſta, debellatisq; ſuorum temporum erroribus, glo-
rioſiſsime de hoc ſeculo, antequam vos ebulliretis exie-
runt, velut eis non viſis, in me impetum faciens, & velut
neſciens, quòd illi ſub meo nomine lacerentur, tāquam
ſecurus inſulta. Crederem te, fateor, quid mali facias
ignorare, nec impudētiæ, ſed imprudentiæ tuæ tribue-
rem, quòd hæc lumina ciuitatis dei audes hoſtiliter in-
ſectari, quæ ſectari fideliter debuiſti, Crederē te, inquā,
hoc tantum nefas committere neſcientem, niſi in eo li-
bro cui te reſpondiſſe vel exiſtimas, vel exiſtimari cu-
pis, apertiſsimum teſtimonium de ſancti Ambroſij di-
ſputatione poſuiſſes. An ibi non legiſti, quòd cum Chri
ſti natiuitatem de virginis partu ſupradictus inſinuaret

G Epiſcopus,Ideo,inquit,& quaſi homo per vniuerſa ten-
tatus eſt, & in ſimilitudine hominuoi cuncta ſuſtinuit,
ſed quaſi de ſpiritu natus abſtinuit à peccato. Omnis e-
nim homo mēdax,& nemo ſine peccato niſi vnus deus.
Seruatū eſt igitur vt ex viro & muliere, id eſt, per illam
corporum commixtionem nemo videatur expers eſſe
delicti. Qui autem expers delicti,expers etiam huiuſmo
di conceptionis. Si hæc ibi verba venerandi Ambroſij
nō legiſti,quo modo redarguendum libruio,in quo ea
ſunt poſita ſuſcepiſti? Si autem legiſti,quid aduerſus me
furis,& illum in me primitus carpis? Quid nomen di-
laniare niteris meum , & Ambroſium facis tacito eius
nomine Manichæum? Cernis nempe cū quibus tua ma-
ledicta ſuſtineam, cerois cum quibus mihi ſit cauſa cō-
munis,quam nulla cōſideratione ſobria pulſare calum-
niis & expugnare conaris? Cernis quàm tibi pernicio-
ſum ſit, tam horribile crimen obiicere talibus, & quàm
mihi glorioſum ſit , quodlibet crimen audire cum tali-
bus? Si cernis cerne,& tandem tace,Pelagianam linguā
tot linguis catholicis deprime , tot venerandis oribus
proterua ora ſubmitte. Si ſcholam Xenocratis ſicut Po-
lemo ex antelucano conuiuio temulentus intraſſes, nō
H tanta quanta in iſto cœtu tot ſanctorum, deberes vere-
cundia coërceri. Hic enim certe tanto maior debet eſſe
verecundia, quanto verior addiſcitur ſapientia. Tanto
amplius reuerendi ſunt tot memorabilium Epiſcopo-
rū,quàm vnius Xenocratis vultus,quanto Platone Xe-
nocratis doctore , doctor iſtorum maior eſt Chriſtus.
Ego certe beatæ memoriæ Memoris patris tui non im-
memor, qui mecum nō paruam inierat amiciciam col-
loquio literarum, tèque ipſum mihi chariſsimum fece-
rat,cum te viderem in libris tuis non antelucano con-
uiuio temulentum,ſed inſano cōuicio turbuleotum,in-
trodiixi te ſedandum atque ſanandum, non in alicuius
philoſophi auditorium,ſed in ſanctorum patrum paci-
ficum honoraodúmque conuentum. Sit operæprecium
obſecro te, aſpice illos quodam modo aſpicientes te,&
manſuete ac leniter dicentes tibi , Itáne nos fili Iuliane
Manichæi ſumus? Rogo quid reſpondebis? Quibus eos
oculis intueberis? Quæ tibi argumēta ſuccurreot? Quæ
Ariſtotelis categoriæ , quibus vt in nos velut artifex
diſputator inſilias,videri appetis elimatus? Quæ tuorum
argumentorum vel acies vitrea , vel plumbei pugiones
in illorum conſpectu exeri audebuot? Quæ abs te arma
I nō fugient oudúmque deſtituent? An forte dicturus es,
neminem illorum te io iſto crimine nominaſſe? Et quid
facies cum tibi dixerint , tolerabilius dente maledico
nomina concideres noſtra,quàm fidem noſtram, cuius
merito io cœlo nomina ſcripta ſunt noſtra? An forte
dices eis , nec fidem veſtram vllo tali crimine violaui?
Sed qua confidentia id dicere audebis homo, qui dicis
Manichæum eſſe ſenſum, confiteri ex Adam trahere
naſcentes originale peccatum, quod iſti confeſsi atque
profeſsi ſunt,quod in Chriſti Eccleſia ſuorum rudimen
torum tēpore didicerunt, quod Chriſti Eccleſiam ſuo-
rum bonorum tempore docuerūt,qui per ſpiritum ſan-
ctum tam multa peccata omnibus , quos baptizare po-
tuerunt,tam multis paruulis ſola originalia remiſerunt?
Iterum te admoneo,iterum rogo aſpice tot ac tales Ec-
cleſiæ catholicæ defenſores atque rectores, vide quibus
tam grauem,tamq; nefariam irrogaris iniuriā. An ideo
contemnendos putas , quia occidentalis Eccleſiæ ſunt
omnes , nec vllus in eis eſt commemoratus à nobis O-
rientis Epiſcopus? Quid ergo faciemus cum illi Græci
ſint,nos Latini? Puto tibi eam partem orbis ſufficere de-
bere, in qua primum Apoſtolorum ſuorum voluit do- K
minus glorioſiſsimo martyrio coronare . Cui Eccleſiæ
præſidentem beatum Innocentium ſi audire voluiſſes,
iam tunc periculoſam iuuentutem tuam Pelagianis la-
queis exuiſſes. Quid enim potuit vir ille ſanctus Africa-
ois reſpondere conciliis , niſi quod antiquitus Apoſto-
lica ſedes & Romana cum cæteris tenet perſeueranter
Eccleſia? Et tamen eius ſucceſſorem crimine præuarica-
tionis accuſas, quia doctrinæ apoſtolicæ & ſui deceſſo-
ris ſeotētiæ noluit,refragari. Sed de hoc interim taceo,
ne animum tuū, quem ſaoare potius cupio, quàm irri-
tare,laudibus tui damnatoris exulcerem. Sancto Inno- *Innocētius.*
centio vide quid reſpondeas, qui nihil aliud de hac re
ſapit, quàm quod iſti in quorum te conuentum,ſi tamē
prodeſt aliquid,introduxi,cum his etiam ipſe conſidet,
etſi poſterior tēpore, prior loco? De miſeris paruulis ab
originali malo,quod trahitur ex Adam per Chriſti gra-
tiam liberandis, vnam cū eis tenet Chriſtianā veramq;
ſententiam. Qui omne præterin vicium primi ſcilicet
hominis, qui libero arbitrio eſt in profunda demerſus,
Chriſtum dixit ſui lauacro purgaſſe baptiſmatis . Qui
deniq; paruulos definiuit , niſi manducauerint carnem *Ioan.6.*
filij hominis, vitam prorſus habere non poſſe. Huic re- L
ſponde,imò ipſi domino, cuius ille antiſtes vſus eſt te-
ſtimonio, & dic vnde imago dei tam capitali ſupplicio
puniatur,vt vita priuetur, ſi peccatum à oaſcētibus ori-
gioale nō trahitur. Sed quid dicas,aut quid reſpondeas,
qui etiam ſi beatum audias Innocentium , noo audebis
tamen Chriſtum dicere Manichæum. Non eſt ergo cur
prouoces ad Orientis antiſtites , quia & ipſi vtiq; Chri-
ſtiani ſunt, & vtriuſq; partis terrarum fides iſta vna eſt,
quia & fides iſta Chriſtiana eſt , & te certe occidentalis
terra generauit,occidentalis regenerauit Eccleſia. Quid
ei quæris inferre, quod in ea nō inueniſti quādo in eius
membra veniſti? Imò quid ei quæris auferre,quod in ea
tu quoque accepiſti? Nam peccatum originale quod in
aliorum perniciem paruulorum negas , quacunq; ætate
ſis baptizatus, aut ipſum tibi remiſſum eſt,aut & ipſum.
Sed ſi verum eſt, quòd audiuimus te infantulum bapti-
zatum , etiam tu quaouis à tuis proprijs peccatis inno-
cens,tamen quia ex Adam caroaliter oatus,contagium
mortis antiquæ prima natiuitate traxiſti , & in iniquita-
te conceptus es,profecto exorcizatus & exufflatus es,vt
à poteſtate erutus tenebrarum transferreris in regnum
Chriſti . O fili male ex Adam nate, ſed bene in Chriſto M
renate,ſacramenta quibus te peperit, tuæ matri conaris
auferre. Nunquid Manichæa fuit quando iſto modo te
peperit, quo modo iam non vis vt pariat , & ingeris ei
natiuitatis opprobria,vt in ea cæteris claudas,ex quibus
ipſe natus es, viſcera pietatis? Diuidis ei nomen viri ſui,
vt ad regenerādos paruulos tantummodo Chriſtus ſit,
ad maiores autem,Chriſtus Ieſus,quia Ieſus ſaluator in-
terpretatur. Quod eum paruulis eſſe nō vultis,quia nihil
eos habere,vnde illos ſaluos faciat prædicatis. Sed non
tibi deerit magni nominis & fama celeberrima illu-
ſtris Epiſcopus etiam de partibus Orientis , cuius elo-
quia ingentis merito gratiæ,etiam in linguam Latinam
tranſlata vſquequaque claruerunt. Sedeat ergo cum iſtis
patribus etiam ſanctus Gregorius,& cum eis tuæ crimi-
nationis inaoem patiatur inuidiam, dum tamē cum eis
cōtra nouiciam peſtem veſtram medicinalem proferat
& ipſe ſententiam. Andi ergo quid dicat, Imago,inquit *Gregorius.*
dei,labem corporeæ inundationis expurget,& coniun-
ctam ſibi carnem verbi dei ſubleuet pennis. * Et quāuis **al.pinnis.*
melius fuiſſet , ne egere quidem huiuſcemodi expurga-
tione,

A tione,ſed in illa prima dignitate permanſiſſe, ad quam
& refeſtinamus poſt præſentem emendationem,& me-
lius fuiſſet non excidere à ligno vitæ guſtu amariſsimo
peccati, tamen in ſecundo loco expedit emendari, &
corrigi poſt lapſum, quàm in nequiciis permanere.
1.Cor.15. Itemq; idem ipſe,Sicut in Adam omnes,inquit,mortui
ſumus,ita & in Chriſto omnes viuificemur.Cum Chri-
ſto ergo naſcamur,& cum Chriſto crucifigamur,& cō-
ſepeliamur ei in mortē, vt cum ipſo etiam reſurgamus
ad vitam. Neceſſe eſt enim nos perpeti vtilem hanc &
neceſſariam viciſsitudinem, vt ſicut ex bonis ad triſtia
deuoluti ſumus, ita ex triſtibus ad meliora reparemur.
Roma.5. Vbi enim abundauit peccatum, ſuperabundauit gratia.
Vt quos guſtus ligni vetiti condemnauit, Chriſti crux
gratia largiore iuſtificet. Idem rurſus, Venerare,inquit,
natiuitatem,per quam terrenæ natiuitatis vinculis libe-
ratus es. Honora Bethleem puſillam & minimam, per
quam tibi regreſſus ad paradiſum patefactus eſt. Itemq;
Ioan.3. alibi de baptiſmo loquēs, Perſuadeat,inquit,tibi de hoc
quoque ſermo Chriſti dicentis, neminem poſſe intro-
ire in regnum cœlorum, niſi renatus fuerit ex aqua &
B ſpiritu. Per hunc primæ natiuitatis maculæ purgantur,
Pſal.50. per quas in iniquitatibus concipimur, & in delictis ge-
Auguſtin⁹. nuerunt nos matres noſtræ. Nunquid & iſtum Ma
nichæi ſapere vel iacere venena dicturus es? Audis om-
nes vno corde,vno ore,vna fide id ipſum dicere,& hāc
eſſe catholicam fidem nō diſſonante conteſtatione fir-
mata. An tibi parua in vno Gregorio Epiſcoporum ori-
entalium videtur authoritas? Eſt quidem tanta perſona,
vt neq; ille hoc niſi ex fide Chriſtiana omnibus notiſsi-
ma diceret, nec illi eum tam clarum haberent atq; ve-
nerandum, niſi hæc ab illo dicta ex regula notiſsimę ve
ritatis agnoſcerent. Sed ſi vis addimus huic & ſanctum
Baſilius magnus. Baſilium, imò vel nolis addendus eſt, maxime quia & tu
de libro eius, quē ſcripſit aduerſus Manichæos, in quar-
to volumine huius operis tui aliquid putaſti eſſe ponen
dum, quod ad cauſam peccati originalis per vnum in-
trantis in mundum,& per omnes homines tranſeuntis
omnino non pertinet. Ibi quippe agit, ne malū ſubſtan-
tiale credatur, habens ſuam quandam materiam, ſicut
ſapiunt Manichæi. Dicit ergo non eſſe ſubſtantiam,ſed
conuerſationem, quæ de ſola voluntate contingat, non
his, qui contagiū mortis antiquæ prima natiuitate traxe-
runt,ſed iis qui ægritudinem conuerſationis de volun-
C tate propria collegerunt, id eſt, iam maioribus ratione
vtentibus & arbitrio voluntatis. Hanc conuerſationem
ex accidenti venientē facillime dicit poſſe ab ægrotan-
tium voluntate ſeparari. Dicit etiam ſi eueniſſet malum,
ita vt non valeret vlterius à voluntate remoueri, id eſt,
quamuis accidiſſet, ſi ita accidiſſet vt ſeparari vlterius à
voluntate non valeret, merito dici poſſet, ſubſtantiale
quidem malum nō eſſe,ſed ipſam ſubſtantiam ſine ma-
licia quæ accidit, iam eſſe non poſſe. Si autem acceſsit,
inquit, & principium acceſsionis non ſubſtantiam ha-
buit,ſed voluntatem, facile poteſt malum à ſubſtātia ſe-
parari, vt & ſubiecta voluntati ſubſtantia, munda poſsit
per omnia poſsideri, ita vt nullius mali vel ſigna rema-
Auguſtin⁹. neant. Iſta ita recte dixit ſanctus Baſilius, vt etiam de
ipſo malo, quod per Adam intrauit in mundum,& per
omnes homines pertranſiit, bene poſsit intelligi, quia &
ipſum acceſsit naturæ humanæ. Nō enim ſic eſt primi-
tus condita,& principium acceſsionis non ſubſtantiam
habuit,ſed voluntatem, ſiue mulieris, quæ à ſerpente ſe-
ducta eſt, ſiue viri eius, qui ſeductæ ad peccandum con-
ſenſit vxori. Sed quod ait, facile poſſe malū à voluntate,

vel à ſubſtantia ſeparari, non humanæ facile eſt volun- D
tati, ſed miſericordiæ dei. Quod aduerſus Manichæos
vtiq; ſufficit, qui putant eſſe impoſsibile mutari in bonū
naturam mali. Ideo non ait Baſilius, ipſam voluntatem
hominis, ſiue ſubſtātiam, vel naturam, malum à ſe poſſe
facile ſeparare: ſed, ab ea poſſe facile ſeparari: ſic verba
ſua librans, vt & Manichæos, contra quos agebat refel-
leret, & contra diuinam gratiam humanam ſuperbiam
non extolleret. Ille quippe omnipotens cui ſecundum
Euangelium facile eſt, quod hominibus impoſsibile eſt,
malum quod nobis accidit, vel ex primi hominis, vel ex
noſtra inſuper voluntate, ita ſuæ gratiæ largitate cōſu-
met, vt ſubiecta ſubſtantia voluntati, quemadmodum
commemoraſti dixiſſe Baſilium, munda poſsit per om-
nia poſsideri, ſic omnino, vt nullius mali vel ſigna re-
maneant. Fiet hoc, & ipſa ſpes eſt indubitata fidelium.
Sed quando perficiatur in promptu eſt catholicæ fidei.
Tunc enim dicetur nouiſsimè inimicæ morti. Vbi eſt *1.Cor.15.*
contentio tua, vbi eſt aculeus tuus? Item quòd comme-
moras dixiſſe Baſilium, ſi caſtitas virtus eſt, corpus vero
ſubſtātialiter malum eſſet, impoſsibile erat caſtum cor-
pus inueniri, quia corpus turpitudinis, virtutis nō fieret E
corpus, cum autem ſanctificatur, virtutis efficitur: & ita
communicat virtus corpori, corpusq; virtuti, per quam
& templum efficitur dei. Vnde ſi omne corpus fornica-
tionis eſſet, impoſsibile vtiq; erat caſtitatem in corpori-
bus inueniri, túmque demum naturæ corporum poſſe-
mus malum ſubſtantiale deputare. Si vero euſq; corpo
ris merita proceſſerunt, tantoq; honore decoratum eſt,
ac tale indumentum pudiciciæ ſuſcepit, vt domus ſui fa
ctoris eſſe mereretur, ac fieret thalamus filij dei, vt ve-
nientes pater & filius habitationem corporū eligere di-
gnarentur: quo modo non execrabilis & ridendus Ma-
nichæi ſermo cōuincitur? Quid potuit dici verius & ca-
tholicæ regulæ conueniennus? Dictum eſt enim aduer-
ſus Manichæos, putantes atque affirmantes de gente te-
nebrarum, quam malam naturam dicunt, deo bono co-
æternam habere originē corpora, & eſſe etiam ipſa im-
mutabilia mala, nō aduerſus eos, qui tenentes veram &
vere Chriſtianam fidem, nunc quidem corruptibile eſſe *Sapien.9.*
corpus & aggrauare animam confitentur, ſed nec tale
primitus conditum, atq; in paradiſo conſtitutū, nec tale
ſemper futurum, ſed incorruptione atq; immortalitate
mutandum,& nunc iam eſſe incipere templum dei, cō-
iugali, vel viduali, vel etiam virginali pudicicia decora- F
tum. Quando etſi caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritum, ſic *Gala.5.*
tamen ſpiritus concupiſcit aduerſus carnem, vt nec ip- *Roma.6.*
ſius corporis mēbra exhibeat iniquitatis arma peccato.
Sed audi quod ad rem præſentem ſpectat, quid de pec-
cato primi hominis ad nos etiam pertinente dicat, iſte
ſanctus ſine vlla ambiguitate Baſilius. Qood etſi reperi *Baſilius magnus.*
interpretatum, tamē propter diligentiorem veri fidem,
verbum è verbo malui transferre de Gręco. In ſermone
de ieiunio, Ieiunium, inquit, in paradiſo lege conſtitutū
eſt. Primum enim mandatum accepit Adam, A ligno *Gene.2.*
ſciendi bonum & malum non manducabis. Non man-
ducabis autē, ieiunium eſt & legis conſtitutionis initiū.
Si ieiunaſſet à ligno Eua, non iſto indigeremus ieiunio.
Non enim opus habent valentes medico, ſed male ha- *Math.9.*
bētes. Aegrotauimus per peccatum, ſanemur per pœni-
tentiam. Pœnitentia vero ſine ieiunio vacua eſt. Male- *Gene.3.*
dicta terra, ſpinas & tribulos pariet, Contriſtari ordina-
tus es, nunquid deliciari? Et paulopoſt in eodem ſermo-
ne, idem ipſe, quia non ieiunauimus, inquit, decidimus
de paradiſo. Ieiunemus ergo vt ad eum redeamus. Hæc *Auguſtin⁹.*

G atque huiuſmodi alia ſancti Baſilij ſi legiſſes, vel ſi lecta
fideliter cõſiderare voluiſſes, nunquã profecto de literis
eius ad offundendas nebulas ignorantibus ea, quę nihil
ad quæſtionem, quæ inter nos vertitur, pertinent, in his
tuis libris, neſcio qua mẽte poſuiſſes. Audis quòd iſto nõ
indigeremus ieiunio, ſi homo ieiunij legem non fuiſſet
in paradiſi fœlicitate tranſgreſſus, & negas peccato il-
lorum hominum obnoxios cæteros naſci? Audis adiun
ctum, Non enim ſani indigent medico: & negas nos ſa
nitatẽ, in qua nos creati ſumus, peccato illorum homi-
num perdidiſſe? Audis ſententiam, quæ prolata eſt in pri
mũ hominem peccatorẽ, Spinas & tribulos terra pariet
tibi: ad nos etiam pertinere, & negas obnoxios eſſe pec-
cato, quos eidem cernis obnoxios eſſe ſententiæ. Audis
ad paradiſum nos, vnde decidimꝰ, redire debere, & ne-
gas ad nos eorum peccatũ, qui ſoli tunc homines in pa-
radiſo fuerant, in quibus & nos fuimus, pertinere. Quid
hinc plura? Vide iam vtrum ſufficiant tibi ex Orientis
partibus duo iſti tam inſignes viri, & tam clara præditi
ſanctitate, & ſicut fertur etiam carne germani. Sed dic
nõ ſufficere, Habemus alios orientales Epiſcopos qua-
tuordecim, Eulogium, Ioannem, Ammonianum, Por-
H phyrium, Eutonium, Porphyrium, Fidum, Zozinũ, Zo-
boënum, Nymphidium, Ebromatium, Ioninum, Eleu-
therium, Clematium, quos vno loco ſimul inuentos in
iſtum conſeſſum introducere valeamus, illos ipſos, qui
Pelagio iudices præſederũt, eumq; vt homines nullo ex
altera parte vrgente aduerſario putantes catholicũ, tan-
quam catholicum pronunciarunt. Niſi enim in eorum
cõſpectu audituq; damnaſſet eos, qui dicunt quòd pec-
catum Adæ ipſum ſolum læſerit, & nõ genus humanũ,
& quòd infantes nuper nati in eo ſtatu ſint, in quo Adã
fuit ante peccatum, & infantes etiam ſi nõ baptizentur,
habere vitam æternã, nullo modo inde niſi damnatus
exiſſet. Quid enim vobis prodeſt, quòd neſcio quas an-
ſas atque vncos, arte neſcio cuius perplexitatis inſeritis,
ne ſimplicia pateant, & clara luceant? Quis enim nõ vi-
deat, quo modo iſta illi iudices accipere potuerunt, ſci-
licet ſecundum catholicam fidem, quæ vbiq; paruulos
exorcizando & exufflando de poteſtate eruit tenebra-
rum, non ſicut exponuntur, vel potius cõponuntur à vo
bis? Et tamen dicere potuiſtis Adæ peccatũ non propa-
gatione, ſed imitatione læſiſſe genus humanũ, & infan-
I tes nuper natos non in eo ſtatu eſſe, in quo fuit Adam
ante peccatũ, quòd ille præcepti capax fuerit, iſti adhuc
non ſint, his nebulis illud iudiciũ ſe putat illuſiſſe Pela-
gius, vóſque ad hoc nefas toto capite annuitis, & tot ab
illo Epiſcopos irriſos eſſe ridetis. Sed nunquid infantes
etiam ſi non baptizentur, habere vitam æternã vlla cal-
liditate in aliud detorquere, vel vllis foliis ficulneis ope
rire potuiſtis? Eos enim qui hoc dicunt, nõ potuit apud
catholicos iudices niſi damnare Pelagius? Et quod ſen-
tiebat, damnauit coram hominibus, damnari metuens
ab hominibus. Nam ſi hoc nõ ſentiris, nobis vtique con
ſentitis, Sed quia nobis nõ conſentitis, illud ſine dubi-
tatione ſentitis. Ac per hoc oriẽtales vos iudices dam-
nent, à quibus Pelagius damnari timẽs, eos, qui ſentiunt
iſta damnauit, cum eis quos damnauit profecto dam-
nandus, quia id quod negauit ore, corde ſeruauit. Nam
quod verbis eius anathematizatur, in literis eius inue-
nitur. Sed nũc cum illo non ago, Tu quid dicis, cũ quo
mihi nunc res eſt? Ecce aſſunt tot iudices orientales, le-
guntur geſta eccleſiaſtica, quæ apud eos ſunt habita. Le-
gitur obiectũ eſſe Pelagio, quòd dicat infantes etiã non
baptizatos habere vitam æternam. Legitur Pelagius eos
damnaſſe, qui hoc dicunt. Neq; enim illos iudices aliter K
potuiſſet euadere. Nunc ipſe quid dicis? Habebũt vitam
æternam paruuli etiam ſi nõ baptizari ex hac vita emi-
grauerint, an non habebunt? Si dixeris, habebunt: Pela-
gij tui te verba damnabũt, & illi omnes à quibus timuit
ipſe damnari. Si autem dixeris, nõ habebunt: quæro qua
cauſa innocens imago dei vitæ priuatione punietur, ſi
nullum peccatũ ex humana propagatione contrahitur?
Si vero cõtrahitur, cur Manichæi dicuntur, qui hoc ſen
tiunt, à quibus Pelagius damnatus fuiſſet, niſi hoc ſe ſen
tire finxiſſet? Tu interim habes in conſpectu, nõ ſolum
Occidentis, verumetiam Orientis Epiſcopos. Nam qui
nobis deeſſe videbãtur plures Orientis inuenimus. Om Roma. 5.
nes vno eodemq; modo credunt, per vnum hominem
peccatum intraſſe in mundum, & per peccatũ mortem,
& ita in omnes homines pertranſiſſe, in quo omnes pec
cauerunt. Qui modus hic eſt? Vt peccato illius primi
vnius hominis omnes naſci credantur obnoxij. Si hoc
quod dicit Manichæus, abs te dicitur, iſtos aſpice, iſtos
erubeſce, iſtis parce, vel tibi potius, ne rector & habita-
tor illorum tibi ſorte non parcat. Si autem iſtos Mani-
chæos eſſe non dicis, nec me poteris inuenire cur dicas.
Neq; enim me ob aliud eſſe dicis, niſi quia de peccato
primi hominis, cui omnis carnalis natiuitas obligauit, L
nec inde quenquam niſi ſpiritalis natiuitas ſoluit, quod
credunt, credo: quod tenent, teneo: quod docẽt, doceo:
quod prædicant, prædico. Iſtis cede, & mihi cedes. *Ac- * aliàs, me
quieſce iſtis & quieſcis à me. Poſtremo ſi mihi per eos a- non cedes.
micus fieri non vis, ſaltẽ peto, ne per me illorum efficia-
ris inimicus. Sed quo modo nõ efficieris, ſi in iſto erro-
re permanſeris? Quanto ergo melius vt his accedas, ab
illo recedas. Tantúmne apud te poſſunt Pelagius & Ce
leſtius, vt à ſolis ortu vſq; ad occaſum tot ac tantos ca-
tholicæ fidei doctores & defenſores antiquos, & noſtrę
ætati contiguos, dormientes & manẽtes, non ſolũ deſe-
rere, verumetiã Manichæos audeas appellare? Miror ſi
hoc aliquando ex tuo poterit ore procedere, quod te ta
men clamare grauitas tui compellit erroris. Sed mirum
ſi in facie hominis tantũ interuallum eſt inter frontem
& linguã, vt in hac cauſa frons nõ comprimat linguã.
Sed quid muſsites, noui. Dic iam dic audiamus, in extre
mo tui operis, de quo nunc agimus, id eſt, in quarti libri
parte nouiſſima eſt, Sanctus Ioannes, inquis, Conſtanti- Ioannes E-
nopolitanus, negat eſſe in paruulis originale peccatum. piſcopus.
In ea quippe homilia, quã de baptizatis habuit, Benedi- M
ctus, inquit deus, qui fecit mirabilia ſolus, qui fecit vni-
uerſa, & conuertit vniuerſa. Ecce libertatis ſerenitate
perfruuntur, qui tenebantur paulo ante captiui, & ciues
Eccleſiæ ſunt, qui fuerunt in peregrinationis errore, &
iuſticiæ in ſorte verſantur, qui fuerunt in cõfuſione pec-
cati. Nõ enim tantũ ſunt liberi, ſed & ſancti: non tantũ
ſancti, ſed & iuſti: non ſolũ iuſti, ſed & filij: nõ ſolũ filij,
ſed & hæredes: non ſolũ hæredes, ſed & fratres Chriſti:
nec tantum fratres Chriſti, ſed & cohæredes: nõ ſolum
cohæredes, ſed & mẽbra: non tantũ membra, ſed & tem
plum: non tantũ templum, ſed & organa ſpiritus. Vides
quod ſunt baptiſmatis largitates, & nõnulli deputãt cœ
leſtem gratiã in peccatorum tantum remiſsione conſi-
ſtere. Nos autẽ honores computauimus decem. Hac de
cauſa etiã infantes baptizamus, cũ non ſint coinquinati
peccato, vt eis detur vel addatur ſanctitas, iuſticia, adop
tio, hæreditas, fraternitas Chriſti, vt eius membra ſint.

Itáne iſta verba ſancti Ioannis Epiſcopi audes tanquã
econtrario tot taliumq; ſententiis collegarũ eius oppo-
nere, eumq; ab illorũ concordiſſima ſocietate ſeiũgere,

& eis

A & eis aduerſarium conſtituere? Abſit, abſit hoc malum
de tanto viro credere aut dicere. Abſit, inquam, vt Cō-
ſtantinopolitanus Ioannes de baptiſmate paruulorum
eorū, quę à paterni chirographi liberatione per Chriſtū
tot ac tantis coëpiſcopis ſuis, maximeq; Romano Inno
centio, Carthaginenſi Cypriano, Cappadoci Baſilio,
Gregorio Nazianzeno, Gallo Hilario, Mediolanēſi re-
ſiſtat Ambroſio. Alia ſunt in quibus inter ſe aliquando
etiā doctiſsimi atq; optimi regulæ catholicæ defenſo-
res, ſalua fidei compage non conſonāt, & alius alio de
vna re melius aliquid dicit & verius. Hoc autem vnde
nunc agimus, ad ipſa fidei pertinet fundamenta. Quiſ-
quis in Chriſtiana fide vult labefactare, quod ſcriptum
1.Cor.15. eſt, Per hominem mors, & per hominem reſurrectio
mortuorum, Sicut enim in Adam omnes moriuntur,
ita & in Chriſto omnes viuificabuntur, totum quod in
Chriſtum credimus auferre molitur. Omnino & par-
uulorum ſaluator eſt Chriſtus, Omnino, niſi ab illo re-
Eucharistia in paruulis dimantur, peribunt, quoniam ſine carne eius, & ſangui-
ne vitam habere non poſſunt. Hoc ſenſit, hoc credidit,
hoc didicit, hoc docuit & Ioannes. Sed tu eius verba in
veſtrum dogma conuertis, Peccata dixit paruulos non
B habere, ſed propria. Vnde illos innocentes merito nū-
Rom.9. cupamus, ſecundū id quod ait Apoſtolus, Nondum na
tos nihil egiſſe boni ſiue mali, non ſecundum id quod
Rom.5. ait, Per vnius inobediētiam peccatores conſtituti ſunt
multi. Poterat etiam noſter Cyprianus hoc dicere de
paruulis quod Ioannes, quādoquidem ait, quod infans
natus nihil peccauerit, & quòd ei remittantur nō pro-
pria, ſed aliena peccata. Cōparans ergo eos Ioannes ma
ioribus, quorum propria peccata dimittūtur in baptiſ-
mo, dixit illos non habere peccata, non ſicut verba eius
ipſe poſuiſti, non coinquinatos eſſe peccato, dum vis
vtique intelligi, non eos peccato primi hominis inqui-
natos. Verū hoc non tibi tribuerim, ſed interpreti, quā-
quam in alijs codicibus eandem interpretationem ha-
bentibus, nō peccato, ſed peccatis legatur. Vnde miror
ſi non aliquis ex numero veſtro ſingularem maluit nu-
merum ſcribere, vt illud acciperetur vnum. Vnde dicit
Ibidem. Apoſtolus, Nam iudicium quidem ex vno in condem-
nationem, gratia autē ex multis delictis in iuſtificatio-
nem. Ibi quippe vnum, nō niſi vnum delictum vult in-
telligi, quo nolentes credi paruulos inquinatos, nō eos
Roma.5. peccata non habere, quod ait Ioannes, ne intelligeren-
C tur propria, vel peccatis, ſicut habet in alijs codicibꝰ ea-
dem interpretatio. Sed peccato non inquinatos dicere
maluiſtis, vt vnum primi hominis peccatum veniret in
mentē. Sed ſuſpicionibus nō agamus, & hic vel ſcripto-
ris error, vel varietas putetur interpretis. Ego ipſa ver-
Ioannes Episcopus. ba Græca, quæ à Ioanne dicta ſunt, ponam. Διὰ τοῦτο ϗ
τὰ παιδία βαπτίζομεν, καί τοι ἁμαρτήματα οὐκ ἔχοντα,
Quod eſt Latine, Ideo & infantes baptizamus quamuis
peccata nō habentes. Vides certè nō ab eo dictum eſſe
paruulos nō coinquinatos eſſe peccato, ſiue peccatis, ſed
non habere peccata, intellige propria, & nulla cōtentio
eſt. At inquies, Cur non ipſe addidit propria? Cur puta-
mus, niſi quia diſputās in catholica Eccleſia, non ſe ali-
ter intelligi arbitrabatur, tali quæſtione nullus pulſaba-
tur, vobis nondū litigantibus ſecurius loquebatur. Nam
vis audire quid etiam ipſe de hac re apertiſsime dixerit,
Ecce etiam ipſum numero illi adiungo ſanctorum, Ecce
inter meos teſtes, vel inter noſtros conſtituo iudices,
quem putaſti patronū tuum, Ecce & ipſum dicturus es
Manichæū. Ingredere ſancte Ioannes ingredere, & cō-
ſede cū fratribus tuis, à quibus nulla ratio, nulla tentatio
te ſeparauit. Opus eſt & tua, & maxime tua ſententia, D
quoniā in tuis literis iſte iuuenis inueniſſe ſe putat, vn-
de tot tātorumq; coëpiſcoporum tuorum ſe arbitratur
percellere & euacuare ſententias. Quòd ſi vere tale ali-
quid inueniſſet, & quod ipſe ſentit, te ſentire claruiſſet,
nunquā te vnū, pace tua dixerim, tot & talibus præferre
in ea cauſa poſſemus, de qua nunquā fides Chriſtiana &
Eccleſia catholica variauit. Sed abſit vt tu aliud ſaperes,
& in ea tā præcipuus emineres. Dic ergo & tu aliquid,
vnde iſte iuuenis confundatur & reuereatur, qui quęrit
maculā meam, & ignoſce mihi, quia cum illi de hac re
quid ſentias demōſtrauero, quæſiturus eſt & tuam. Di-
cit enim ſenſum eſſe Manichæū, credere paruulos indi-
gentes eſſe Chriſti liberatoris auxilio, vt à damnatione
liberētur, quia ex peccato primi hominis obligati ſunt.
Ac per hoc cū te hoc ſentire cognouerit, aut ipſe ſe cor-
riget ab errore Pelagij, aut & tibi crimē obijciet Mani-
chæi. Sed vt cōferamus ei verū beneficium, falſum eius
non curemus opprobriū. Audi iam Iuliane quid etiā Io
annes cū cæteris catholicis doctoribus dicat, ad Olym-
piam ſcribens, Quādo enim Adam peccauit, inquit, il- *Idem ad Olympiam.*
lud graue peccatum, & omne genus hominum in cō-
mune damnauit, de mœrore pœnas luebat. Itē de reſu- E
ſcitatione Lazari flebat Chriſtꝰ, inquit, cur vſq; ad hoc
mortalitas deliquiſſet, vt diſcuſſa de perennitatibus in-
feros adamaret. Flebat Chriſtus, ꝙ eos qui immortales
eſſe potuerūt, diabolus fecit eſſe mortales. Quid dici *Auguſtinꝰ*
poſſet expreſsius? Quid ad iſta reſpōdes? Si Adā grandi
peccato ſuo, omne genus humanū in commune dāna-
uit, nunquid niſi dānatus paruulus naſcitur? Et per quē,
niſi per Chriſtum ab iſta damnatione liberatur? Si & in
Lazaro dicitur excuſſa de perennitatibus mortalitas in-
feros adamaſſe, quis mortalium non ad iſtam culpā ca-
ſumq; pertineat, quo cecidit primus homo de vitæ per-
ennitate, quā ſi nō peccaret, acceperat? Si diabolus om-
nes, qui immortales eſſe poterāt, fecit eſſe mortales, vn-
de etiam paruuli moriūtur, ſi obnoxij peccato primi il-
lius hominis nō ſunt? Nunquid ergo, niſi per eū in quo
omnes viuificabuntur, etiam paruuli de regno mortis
eruuntur? Tractat idem Ioannes in ſermone quodā hu
iuſmodi quæſtionē, cur beſtiæ vel lædant homines, vel
interimant, cum ſentētia domini manifeſta ſit, qua eas
homini ſubdidit, vt earum habeat poteſtatē? Quā quæ-
ſtionem ſic ſoluit, vt dicat ante peccatū omnes beſtias *Gene.1.*
homini fuiſſe ſubiectas, ꝙ autem nunc hominibus no- F
cent, pœnā primi eſſe peccati. Prolixa tractatio eſt, ideo
huic operi non à me inſeritur, ſed tamen aliquid inde
oportet vt ponā. Timemus, inquit, beſtias & pauemus, *Ioannes Episcopus.*
non cōtradico, Et à principatu decidimus, & hoc dico
ipſe etiam. Sed nō hoc oſtendit legē dei eſſe mēdacem.
Ab initio enim nō ita res erant diſpoſitæ, ſed timebant,
& tremebāt, & ſubijciebantur domino. Et quoniā à fi-
ducia decidimus, profecto & ab honore. Vnde hoc ma
nifeſtum eſt, Adduxit beſtias ad Adam videre quid eas
vocaret, & nō reſiluit Adam tanq̄ timens. Et paulopoſt,
Hoc vnum, inquit, ſignū, quod non fuerint homini ab
initio terribiles beſtiæ, ſecūdum aliud iſto manifeſtius,
quæ fuit ad mulierem per ſerpētem diſputatio. Si enim
eſſent terribiles hominibus beſtiæ, nō vtiq; mulier viſo
ſerpente māſiſſet, non accepiſſet conſiliū, non ei cū tan
ta ſermocinaretur fiducia, ſed ſtatim ad ipſum & expa-
uiſſet & reſiluiſſet aſpectū. Nunc autē & diſputat & nō
timet. Nōdum enim erat timor iſte, ſed quia peccatum
ingreſſum eſt, ablata ſunt ea, quæ honoris erant. Itemq;
poſt paululum. Quādiu quidē, inquit, habebat ad deum
fiduciam,

G ſiduciam, terribilis beſtiis erat, ſed quia offendit extre-
mos etiã conſeruorum ſuorum iam pauet. Quòd ſi hoc
non eſt, inquit, tu mihi oſtende ante peccatũ, quòd ter-
ribiles erant hominibus beſtiæ, ſed non habebis. Si autẽ
poſt tãta ingreſſus eſt timor, tutela domini eſt. Si enim
mandato vel quod datum eſt moto ab homine & ſolu-
to; honor qui ei datus erat à deo, manſiſſet immobilis,
August. non facile reſurrexiſſet. Nempe manifeſtum eſt ſan-
ctum Ioannem hac diſputatione mõſtraſſe illud, quod
per vnum hominem peccatũ ingreſſum eſt, commune
omnibus hominibus factum eſſe peccatum, quãdoqui-
dem in omnibus terror communis eſt beſtiarum, quæ
vtiq; nec infantibus parcunt. Quos profectò ſecũdum
iſtum tractatum Ioannis, nullo modo læderẽt, ſiue ter-
rerent, niſi eſſent veteris illius peccati obligatione cõ-
ſtricti. Dic Iuliane, dic etiam iſtum, quid enim iam du-
bitas dicere, Manichæum, qui tantam naturæ cuius in-
nocentiam defenditis, fecit mihi iniuriam, & propaga-
tionem dãnationis aſſeruit. Imò vero cohibe teipſum,
ſi quid tibi eſt ſanabilis mentis, & corrige, & aliquando
intellige, quo modo potuerit dicere Ioannes paruulos
non habere peccata. Non quòd peccata primorum ho-
H minum non teneantur obſtricti, ſed quòd ſua nulla cõ-
miſerint. Et hoc quidẽ in eadem ipſa homilia ſi totam
legiſſes, inuenire potuiſti. Aut ſi legiſti, neſcio quemad-
modum te potuit præterire. Aut ſi prçterire non potuit,
miror cur te non correxerit, ſi tamen aliquid apud te
valet Ioannis authoritas. Aut ſi illo ſermone perlecto,
eoq; loco eius quem cõmemoraturus ſum, cognito atq;
perſpecto in opinione tua manendum putaſti, vt quid
inde verba quælibet ĩſeruiſti operi tuo? An forte vt nos
totum legere commoneres, & inuenire vnde tuas de-
prehenderemus & cõuinceremus inſidias? Quid enim
apertius, quàm id quod tibi dixit, Venit ſemel Chriſtus,
& paternis nos cautionibus inuenit aſtrictos, quas cõ-
ſcripſit Adam, Ille initium obligationis oſtẽdit, pecca-
tis noſtris fœnus accreuit. Audiſne hominẽ in fide
catholica & eruditum & erudiẽtem, diſtinguẽtem de-
bitum paterni chirographi, quod hæreditarium nobis
inhęſit, ab eis debitis, quorum per noſtra peccata fœnus
accreuit? Audis quid paruulis relaxetur in baptiſmo, qui
nondũ propria debita contraxerunt, nec tamẽ à pațer-
no chirographo immunes eſſe potuerũt? Verba quippe
I eius non interpretata ſic leguntur in Grçco, ἔρχεται ἅ-
παξ χριστὸς, ἕυρεν ἡμῶν χειρόγραφον πατρῷον, ὅτι ἔγραψεν
ὁ ἀδάμ, ἐκεῖνος τὴν ἀρχὴν εἰσήγαγεν τοῦ χρέους, ἡμεῖς
τὸ δανεισμὸν ηὐξήσαμεν ταῖς μεταγενεστέραις ἁμαρτίαις.
Quæ verba è verbo interpretata ſic ſe habent, Venit ſe-
mel Chriſtus, inuenit noſtrum chirographum pater-
num, quod ſcripſit Adã. Ille initium induxit debiti, nos
fœnus auximus poſterioribus peccatis. Nunquid con-
tentus fuit dicere, paternum chirographum, niſi adde-
ret, noſtrum? Vt ſciremus antequam fœnus peccatis no
ſtris poſterioribus augeremus, iã illius chirographi pa-
terni ad nos debitũ pertinere. Lege etiam quemadmo-
dum exponat idem ipſe vir ſanctus eundẽ ipſum Apo-
Rom. 5. ſtoli locum vbi ſcriptum eſt, Per vnum hominem pec-
catum intrauit in mundum. Ibi enim luce clarius in hu
ius fidei catholicæ veritate verſatur. Quod totum quia
longum eſt huic operi intexere, pauca inde cõtingam.
Ioannes Manifeſtum eſt, inquit, quoniam non ipſum peccatum,
Episcopus. quod ex legis tranſgreſsione, ſed illud peccatũ, quod ex
Adæ inobedientia, hoc erat quod omnia cõtaminauit.
Et paulopoſt, Regnauit, inquit, mors ab Adã vſque ad
Moyſem, & in eos qui non peccauerũt. Quo modo re-
gnauit? In ſimilitudine tranſgreſsionis Adę, qui eſt for- K
ma futuri, propterea & forma eſt Chriſti Adam. Quó
modo forma eſt aiũt? Quoniam ſicut ille ex ſemetipſo
naſcentibus, quamuis non manducauerint de ligno, fa-
ctus eſt cauſa mortis, quæ per cibum inducta eſt, ita &
Chriſtus iis, qui ex ipſo ſunt, tametſi nihil iuſte egerint,
factus eſt prouiſor iuſticiæ, quã per crucem nobis om-
nibus condonauit. Alio loco in eodẽ ſermone, Vt cum
dixerit tibi Iudæus, inquit, quo modo vnius virtute Chri
ſti mũdus ſaluatus eſt, poſsis ei dicere, quemadmodum
vno inobediente Adam, mundus damnatus eſt, quan-
quam non ſint æqualia, gratia atq; peccatum, neq; paria
ſint, mors atq; vita, non æqualis deus, ac diabolus. Item
poſt paululum, Sed non quemadmodum delictum, in-
quit, ita & gratia. Si enim vnius delicto multi mortui
ſunt, multo magis gratia dei, & donum in gratia vnius
hominis Ieſu Chriſti in multos abũdauit. Quod enim
dicit, inquit, huiuſmodi eſt, Si peccatũ valuit, & pecca-
tum vnius hominis gratia, & dei gratia & non ſolum
patris, ſed etiam filij, quemadmodum nõ amplius præ-
ualebit. Multo enim hoc rationabilius. Nam alium pro
alio damnari non valde videtur habere rationẽ, alium
autem pro alio ſaluari, & decentius magis & rationabi- L
lius apparet. Si igitur illud factũ eſt, multo magis hoc.
Itemq; alibi in conſequẽtibus. Iudicium, inquit, ex vno
in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in
iuſtificationẽ. Hoc idem, inquit, quod dicitur, quoniã-
quidem mortem & dãnationem potuit peccatum in-
ducere, gratia autem non vnum illud tãtummodo in-
terfecit peccatum, ſed etiam poſt illud introëuntia pec-
cata. Et paulopoſt de hocipſo, Quo modo ergo, inquit,
plura introducta ſunt bona, & nõ ſolũ illud interfectũ
eſt peccatum, ſed etiam omnia reliqua oſtendit, dicens,
Gratia autẽ ex multis delictis in iuſtificationem. Et poſt
paululum ait, Primo enim dixit, quoniam ſi vnius pec-
catũ interfecit omnes, multo magis & vnius gratia po-
terit ſaluare. Poſt hæc autem oſtendit, inquit, quoniam
nõ illud ſolum interfectum eſt peccatum per gratiam,
ſed etiam omnia reliqua. Et non ſolom peccata interfe
cta ſunt, ſed etiam & tributa iuſticia eſt. Et non tantum
ſolum profuit Chriſtus, quantũ nocuit Adam, ſed mul-
to amplius atq; magis. Poſt hæc in eodem cum de bap-
tiſmo ageret, interpoſuit verba Apoſtoli dicentis, An *Roma. 6.*
ignoratis, inquit, fratres, quoniam quicunq; in Chriſto M
baptizati ſumus, in morte eius baptizati ſumus? Conſe-
pulti ergo ſumus illi per baptiſmum in morte. Quid eſt,
in morte illius baptizati ſumus? Vt & ipſi moriamur ſi-
cut & ille, Crux enim eſt baptiſma. Quod ergo crux
Chriſto & ſepulchrum, hoc nobis baptiſma factum eſt,
tametſi nõ in eiſdem ipſis. Ipſe nanq; carne & mortuus
eſt & ſepultus, nos autẽ peccato in vtroque, quapropter
non dixit, Complantati morti: ſed, ſimilitudini mortis.
Mors nanq; & hoc & illud, ſed nõ eidem ipſi ſubiacet:
ſed hæc quidem carnis Chriſti, noſtra autem peccati.
Quemadmodum ergo illa vera, & hæc. Nũquid du-
bitare iã poteris ſanctum Ioannẽ iam lõge eſſe à ſenſu
veſtro, quàm non recedit à ſenſu catholico? Nunquid
in eius diſputatione qua exponit Apoſtoli locum huic
quæſtioni, quæ inter nos vertitur per neceſſarium, vbi
ſcriptum eſt, Per vnum hominem peccatum intrauit in
mundum, & cætera quæ connexa ſunt, alicui redolet, *Roma. 5.*
quod vos dicitis, propter imitationem hoc eſſe dictũ,
non propter carnalẽ natiuitatem? Nõnne illo vno pec
cato cõtaminata dicit eſſe omnia, & ſic illud diſtinguit
à cæteris poſtea commiſsis introductiſq; peccatis, quæ

vos

A vos dicitis ad imitationem, non ad propaginem pertinere, vt non illa tantum, ſed hoc & illa per gratiam Chriſti dicat interfici? Nónne de baptiſmate Apoſtoli verba, vbi ait, Quicũque baptizati ſumus in Chriſto, in morte illius baptizati ſumus: ſic exponit, vt dicat ita eum peccato mori, qui baptizatur in Chriſto, ſicut carne mortuus eſt Chriſtus, Quia in morte Chriſti baptizari, nihil eſt aliud quàm peccato mori? Cui ergo peccato paruulus moritur, ſi originale non traxit? An forte non in Chriſti morte paruuli baptizantur, cum Apoſtolus non dixerit quidam, ſed quicunque baptizati ſumus in Chriſto, in morte ipſius baptizati ſumus? An quando baptizantur baptiſmate Chriſtiano, dicturi eſtis, quòd non baptizentur in Chriſto, ne vos Epiſcopus Ioannes ſua definitione ſuffocet, qui dicit hoc eſſe baptiſmum eis, qui baptizantur in Chriſto, quod crux & ſepulchrũ fuit Chriſto, vt quemadmodum ille mortuus eſt carne, ſic & iſtos intelligamus mortuos eſſe peccato? Ecce cui viro quàm magno Chriſtianæ fidei, atque huius catholici dogmatis defenſori, voluiſti veſtrum dogma ſupponere, quaſi dixerit, paruulos primi hominis non inquinatos eſſe peccato, cum dixerit eos non habere pec-
B cata, quæ non eum intelligi, niſi propria voluiſſe, eius tam multa teſtimonia, támque manifeſta declarant. Quid te igitur adiuuit, quod Ioannis Conſtantinopolitani tanquam tibi ſuffragaretur teſtimonium poſuiſti? An vt vnum verbum quaſi ab eo prætermiſſum, velut acuta calliditate captares, & tot verborum eius quibus obruereris, tam ingentem tibi aggerem commoueres? Intantum improuidus & incautus, vt nec in ipſa homilia, vbi vix vnum de quo male intellecto decepti deciperetis, teſtimonium reperire potuiſtis, aduerteres ſanctum Ioannem Conſtantinopolitanũ ſatis euidenter expreſsiſſe, omnes homines exceptis debitis propriis paterni eſſe chirographi debitores, & tamen poſteaquã verba eius interpoſuiſti, quibus intentionem tuam putaſti aliquid adiuuari, ſequeris & dicis, Cum igitur liquido clareat hanc ſanam & veram eſſe ſententiam, quam primo loco ratio, deinde ſcripturarum muniuit authoritas, & quam ſanctorum virorum ſemper celebrauit eruditio, qui tamen veritati authoritatem non ſuo tribuere conſenſu, ſed teſtimonium & gloriam de eius ſuſcepere conſortio, nullum prudentum conturbet cõſpiratio perditorum. Hæc verba tua quò pro-

Verba Iuliani.

Auguſtin⁹

C ficiunt, niſi vt appareat, vel quo modo de hac cauſa ſcire neglexeris catholicorum ſentẽtias ſermonéſque doctorum, vel ſi eos noſſe curaſti, qua fraude coneris circumuenire neſcientes? Nam de ratione, & ſanctarum ſcripturarum authoritate, vt nunc interim taceam, hãccine ſentẽtiam qua negatis peccato primi hominis obnoxios paruulos naſci, ſanctorum virorum ſemper celebrauit eruditio? Nõ hoc iſtis tot tantorumq; ſanctorum & eruditorum, quæ cõmemoraui teſtimoniis indicatur, imò econtrario puto, quòd iam videas quãtum te opinio iſta fefellerit, ſi tamen non dolo agis atque id antè iam noueras. Sed vt melius de te credã, ſi nunc primum iſta cognoſcis, ſi de peccato primi hominis, quòd eo ſint obligati, qui carnaliter generantur infantes, nec eo niſi ſpirituali regeneratione ſoluuntur. Nũc primum perſpicis hoc didiciſſe & docuiſſe tot ſanctos, quod & nos didicimus & docemus, muta iam iſtam mentem, obliuiſcere huius erroris, & propemodum furoris, quo in tot ac tales patres Manichæum iaculabaris opprobrium. Si neſciens hoc feciſti, cur non miſeram reſpuis imperitiam? Si ſciens, cur non ſacrilegam deponis audaciam? Conuinceris vndique, luce clariora ſunt teſti- D
monia tanta ſanctorum, In quorum conuentum te introduxerim, conſpice. Hic eſt Mediolanenſis Ambroſius, quem magiſter tuus Pelagius tanta prædicatione laudauit, vt diceret in libris eius præcipue fidem lucere Romanam, qui ſcriptorũ inter Latinos flos quidã ſpecioſus enituit, ita vt eius fidẽ & puriſsimum in ſcripturis ſenſum reprehendere nec inimicus auderet. Hic eſt & Conſtantinopolitanus Ioannes, quem tu in numero eruditorum ac ſanctorum excellẽtiſsimum in hac ipſa tua, cui reſpõdeo diſputatione poſuiſti. Hic eſt Baſilius, cuius te verbis ad id, quod nunc agitur non pertinentibus, putaſti aliquid adiuuari. Hinc ſunt & cæteri quorũ te mouere debet tanta conſenſio. Non eſt iſta, ſicut ſtylo maledico ſcribis, conſpiratio perditorum. In Eccleſia catholica doctrinæ ſanè ſtudiis claruerunt, ſpiritalibus armis muniti & accincti, ſtrenua contra hæreticos bella geſſerunt, perfunctis fideliter ſuæ diſpẽſationis laboribus in pacis gremio dormierũt. Vnum dicis egreſſum, meipſum ſignificãs, qui in ſe ſummam prælij ſitam optat intelligi. Ecce non ego vnus, ſed tot ac tanti ſancti eruditiq; doctores, tibi pro me vel mecum próque omnium noſtrũ & tua ipſius, ſi ſapis ſalute reſpondent. E
Non tibi ſicut calumniaris ſolum populi murmur opponimus, quãquam & ipſe populus aduerſus vos propterea murmuret, quia non eſt talis quæſtio, quæ poſsit etiam cognitionem fugere popularem. Diuites & pauperes, excelſi atq; infimi, docti atq; indocti, mares & fœminæ nouerunt, quid cuique ætati in baptiſmate remittatur. Vnde etiam matres quotidie toto orbe terrarum non ad Chriſtum tantũ, id eſt, ad vnctum: ſed ad Chriſtum Ieſum, id eſt, etiam ſaluatorem cum paruulis currunt. Sed ecce quò te introduxi, conuentus ſanctorum iſtorum non eſt multitudo popularis, nõ ſolum filij, ſed & patres Eccleſiæ ſunt. Ex illo numero ſunt, de quibus prædictum eſt, Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, conſtitues eos principes ſuper omnem terrã, Ex qua filij regenerati ſunt, vt hæc diſcerent, eius patres facti ſunt, vt docerent. Quid eſt quod vos gaudere iactas, ꝙ iſta veritas, quam tu errorem putas, vel putari cupis, de tanta multitudine aſſertorem nõ poteſt inuenire, quaſi parua ſit eius aſſertio, ꝙ in hoc fidei firmiſsimo & antiquiſsimo fundamento ipſa toto orbe diffuſa nõ à ſe diſcrepat multitudo? Si autem aſſertores eos flagitas, quorum aliquid etiã literarũ iueniri poteſt, illuſtriſq; doctrina eſt. F
En adeſt aſſertorũ eius memorabilis & venerabilis cõſeſſus atq; conſenſus. Sanctus Irenæus dicit, antiquã ſerpentis plagã fide Chriſti & cruce ſanari, & ꝙ protoplaſti peccato fuimus tanq̃ vinculis alligati. Sed Cyprianus dicit, perire paruulum, niſi fuerit baptizatus, quanuis ei non propria dimittantur, ſed aliena peccata. Sanctus Reticius dicit, veteris hominis quo per lauacrũ regenerationis exuimur, nõ tantũ vetera, ſed ingenita eſſe peccata. Sanctus Olympus dicit viciũ de protoplaſto in germine ſparſum, vt peccatũ cũ homine naſceretur. Sanctus Hilarius dicit, ex peccato eſſe omnẽ carnem, præter illius, qui venit in ſimilitudine carnis peccati ſine peccato. Dicit ſub peccati origine, & ſub peccati lege natũ eſſe, cuius vox eſt, Ego in iniquitate cõceptus ſum. Sanctus Ambroſius dicit eos, qui baptizati fuerint, paruulos in primordia naturę ſuæ à malicia reformari. Dicit ſolũ ex natis de fœmina ſanctũ dominũ Ieſum, nulla terrena cõtagia corruptelæ immaculati partus nouitate ſenſiſſe. Dicit ꝙ in Adã omnes morimur, quia per vnũ hominem peccatum intrauit in mũdum, & illius culpa

Pſal. 44.

Irenæus.

Cyprianus.

Reticius.

Olympus.

Hilarius.

Pſal. 50.

Ambroſ.

mors

G mors omniũ eſt. Dicit quòd in eius vulnere omne ge-
Luca 10. nus occidiſſet humanum, niſi Samaritanus ille deſcen-
dens vulnera eius acerba curaſſet. Dicit fuiſſe Adam,
& in illo fuiſſe omnes, periſſe Adam, & in illo periſſe
omnes. Dicit nos contagio maculari antequam naſci-
mur, nec humanum conceptum eſſe iniquitatis exor-
tem, quia cõcipimur, inquit, in peccato parentum, & in
delictis eorum naſcimur. Sed & ipſe partus habet con-
tagia ſua, nec vnum tantummodo habet ipſa natura cõ
tagium. Dicit diabolum fœneratorem, à quo Eua ma-
culata obnoxiæ ſucceſsionis vſuris, omne genus defœ-
nerauit humanum. Dicit à diabolo Euam deceptam, vt
ſupplãtaret virum, obligaret hæreditatem. Dicit Adam
ita morſu viciatum eſſe ſerpentis, vt omnes illo vulne-
re claudicemus. Dicit per corporum viri & fœminæ
commixtionem neminem expertem eſſe delicti. Qui
autem expers delicti eſt, idem dominus Chriſtus, etiam
huiuſmodi eſſe conceptionis expertem. Dicit ſanctus
Innocẽtius. Innocentius, lauacro regenerationis præteriti vicium
omne purgari, quod per illum accidit, qui libero arbi-
trio cadens, in profunda demerſus eſt. Dicit, niſi man-
ducauerint carnem filij hominis, id eſt domini, & ſan-
H guinem biberint, vitã paruulos habere non poſſe. San-
Gregorius. ctus Gregorius dicit, melius fuiſſe nõ excidere à ligno
vitæ guſtu amariſsimo peccati, ſed emendari nos de-
bere poſt lapſum. Dicit nos ex bonis ad triſtia deuolu-
tos, & vult à triſtibus ad meliora reparari, vt quos gu-
ſtus ligni vetitus condemnauit, Chriſti crux gratia lar-
giore iuſtificet. Dicit venerandam eſſe natiuitatem, per
quam terrenæ natiuitatis vinculis liberamur. Dicit re-
generatione ex aqua & ſpiritu purgari maculas primæ
natiuitatis, per quas in iniquitatibus concipimur. Dicit
Baſilius magnus. tibi ſanctus Baſilius, nos ægritudinem contraxiſſe pec-
cati, quoniam Eua noluit à ligno prohibito ieiunare.
Dicit poſtremo nos de paradiſo decidiſſe, quia non ie-
iunauimus, atque vt illò redeamus, præcepit vt ieiune-
mus, Dicunt tibi ore vno tot ſancti Epiſcopi, Eulogius,
Ioãnes Ammonianus, Porphyrius, Fidus, Zozinus, Zo
boënus, Nimfidius, Chromatius, Iouinus, Eleutherius,
Clematius. Nos Pelagium nõ abſoluimus, niſi quia dã-
nauit eos, qui dicunt paruulos etiam ſi non baptizen-
tur habere vitam æternã. Iam tu reſponde, vtrum deus
iuſtus nulli obnoxiam peccato imaginem ſuam priua-
Ioãnes Epiſcopus. re vita poſsit æterna? Poſtremo ſanctus Epiſcopus Ioã-
nes dicit, quem tu honorabiliter commemoraſti, quem
I tu ſicut ſanctum eruditumq; laudaſti, quem tu teſtimo-
nium & gloriam de conſortio veritatis ſuſcepiſſe dixi-
ſti, etiam ipſe dixit Adam ſic peccaſſe illud graue pec-
catum, vt omne genus humanum in commune dam-
Ioan. 11. naret. Dixit in Lazari morte ideo fleuiſſe Chriſtũ, quia
de perennitatibus excuſſa mortalitas inferos adamauit,
& quia eos qui immortales eſſe poterant, diabolus fecit
eſſe mortales. Dicit ante peccatum primi hominis om-
nimodo beſtias homini fuiſſe ſubiectas, poſteaquã ve-
ro peccatum illud intrauit, cœpiſſe à nobis beſtias for-
midari. Vſqueadeo peccatum illud primi hominis in-
telligi voluit ad omnes homines pertinere, vbi quis nõ
videat eſſe conſequens, vt nulla beſtiarum paruulos læ-
deret, niſi & ipſos illius peccati vinculo natiuitas car-
nalis obſtringeret. Dicit in eodem ſermone, ex quo tu
incautus obrepere voluiſti, quòd nos Chriſtus inuene-
rit in paterno chirographo noſtro quod ſcripſit Adã,
& poſteriorib9 proprijs debitis obligatis. Exponit Apo-
ſtoli locum in quo tota iſta cauſa cõſiſtit, vbi ſcriptum
Rom. 5. eſt, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundũ,

& cætera huic ſententiæ cohærentia. Nec in tam proli- K
xa ſua diſputatione quod dicitis, dicit non propagatio-
ne generis hoc peccatum in omnes homines, ſed imi-
tatione tranſiſſe, imò econtrario quàm ſe res aliter ha-
beat in coëpiſcoporum ſuorum ſententiis non diſſen-
tiendo demũſtrat, Dicit enim omnia peccata primi ho
minis eſſe cõtaminata, & ne hoc non generatione car-
nali, ſed imitatione mortali factũ putetur, dicit Adam
propterea dictum formam futuri, quia ſicut ille ex ſe-
metipſo naſcentibus, quãuis non manducauerint de li-
gno, factus eſt cauſa mortis, quę per cibum inducta eſt,
ita & Chriſtus iis qui ex ipſo ſunt, tãetſi nihil iuſte ege-
rint, factus eſt prouiſor iuſticiæ, quam per crucem no-
bis omnibus condonauit. Dicit Iudæum negãtem vir-
tute vnius Chriſti, mundum poſſe ſaluari, de ipſius pri-
mi hominis peccato refutandum, quo vno inobedien-
te damnatus eſt mundus. Dicit non valde videri habe-
re rationem, vt alius pro alio dãnetur, & tamen factum
eſſe per Adam. Vnde magis perſuadet eſſe credendum,
quod decentius & rationabilius apparet, ſaluari alium
pro alio, quod impletur in Chriſto. Quis autem nõ vi-
deat ſi peccatum primi hominis non propagatione, ſed
imitatione per omnes homines pertranſiit, neminem L
pro alio, ſed ſuo damnari vnumquéque peccato, quod
nõ alius in eo generando tranſmiſit, ſed ipſe imitando
ſua voluntate commiſit? Dicit per gratiam non illud
vnum tantũmodo primi hominis, ſed etiam poſt illud
introëũtia interfecta eſſe peccata. Vbi ſatis vtiq; diſtin-
guit peccata poſteriora, quę dici poſſunt imitatione cõ-
miſſa, ab illo vno, quod propagatione pertranſiit, & o-
ſtendit vtraq; interfecta eſſe per gratiam, vt ſecundum
Apoſtoli intentionem plus appareat profuiſſe regene-
ratio, quàm nocuerat generatio. Sic enĩ exponit quod
dictum eſt, Et non ſicut delictum, ita eſt & donum. Nã *Rom. 5.*
iudicium quidem ex vno in condemnationem: gratia
autem ex multis delictis in iuſtificationem. Qua ſen-
tentia imitatio illa veſtra, quod eſt nouicium Pelagiani
erroris machinamentum, Paulo Apoſtolo ſcribente, &
Ioanne Epiſcopo exponẽte ſubuertitur. Dicit etiam de
ipſo baptiſmo, exponens quod ait Apoſtolus, Quicunq; *Rom. 6.*
baptizati ſumus in Chriſto, in morte ipſius baptizati ſu-
mus, nihil eſſe aliud in morte Chriſti baptizari, quàm
peccato mori, ſicut ille mortuus eſt carne. Vnde neceſ-
ſe eſt, paruuli aut in Chriſto baptizentur, aut ſi baptizã-
tur, in morte eius baptizẽtur, ac ſic peccato ipſi quoque
moriantur, & quia non habent proprium, ab alieni il- M
lius, id eſt, originalis, quod omnium commune factum
eſt, contaminatione mundentur. His tot ac tantis mo-
libus virorum ſanctorum doctorumq; vallatus, adhuc
cauſam noſtram putabis nullum aſſertorẽ de tanta mul
titudine inuenire potuiſſe? An tantam cõſenſionem ſa-
cerdotum catholicorum, conſpirationem dicturus eſ-
ſes perditorum? Nec ſanctum Hieronymum, quia preſ- *S. Hieronymi probata eruditio.*
byter fuit, contemnendum arbitreris, qui Græco & La-
tino inſuper & Hebræo eruditus eloquio, ex Occidẽta-
li ad Orientalem trãſiens Eccleſiam, in locis ſanctis at-
que in literis ſacris, vſque ad decrepitam vixit ætatem.
Hic omnes vel penè omnes qui ante illum ex vtraque
parte orbis de doctrina Eccleſiaſtica ſcripſerant, legit,
nec aliam de hac re tenuit promptitq; ſententiam. Qui
cum exponeret Ionam Prophetam apertiſsime dixit, ꝙ *Hieronymus ſuper Ionam.*
etiam paruuli peccato offendentis Adam tenentur ob-
noxij. Ita ne tuum ſic amabis errorem, in quem iuueni-
li confidentia & humano lapſu incautius decidiſti, vt
ab iſtis catholicæ vnitatis & veritatis ſacerdotibus, ex
diuerſis

A diuerſis orbis terrarum partibus tanta inter ſe fidei cō-
cordia congruentibus, in tam magna cauſa, vbi Chri-
ſtianæ religionis ſumma conſiſtit, nō ſolum diſſentire,
ſed eos audeas Manichæos inſuper nuncupare. Quod
ſi hoc non facis, nec mihi hoc iuſte facis, quem cernis
in eadem cauſa diſputationibus meis, quibus aduerſus
me ferociter irritaris, illorū ſecutum fuiſſe veſtigia. Si
autem me ſolum tali aſpergis opprobrio, non ob aliud,
quia niſi de peccato primi hominis quod ſentiunt, ſen-
tio: quod tenēt, teneo: quod prædicant, prædico: quis te
non videat in me apertum iactare conuicium, de illis
occultum quidem, ſed tamen ſimile habere iudicium?
Et tamen conſideratis, vt alia taceā, vel Ioānis Epiſco-
pi verbis de noſtro paterno chirographo, quod ſcrip-
ſit Adam, quæ verba in eo ſermone, vnde quod volui-
ſti protuliſti, inueniſſe te credo, vel Epiſcopi Ambroſij,
quod de commixtione maris & fœminæ nullus poteſt
expers eſſe peccati, quæ in meo libro legiſti, ſed in tuis
attingere timuiſti, etſi coram hominibus ſit dura frons
tua, erubeſcit coram deo mens tua. Ego quidem pro di-
lectione, quę mihi eſt erga te, quā deo propicio quibuſ-
libet conuiciis abſit, vt de medullis mei cordis extirpes,
B mallem fili Iuliane, vt iuuentute meliore atque fortio-
re te vinceres, & animoſitatem quid aliud quàm huma-
nam, qua cupis tuam qualiſcūque ſit, quoniam tua iam
facta eſt, præualere ſententiam, potentiore pietate ſupe-
rares. Et ſicut Polemo luxuriæ coronis ſenſim capite
detractis, eiſque abiectis, manum pallio ſubdidit, os &
vultum formauit ad verecūdiam, ad extremum totum
ſe illi, ad quem deridendum venerat, diſcipulum tradi-
dit, ſic & tu loquētibus tibi tot venerabilibus viris, ma-
ximeq́; Epiſcopo Ambroſio in integritate catholicæ fi-
dei, etiam tui mali doctoris & deceptoris ore laudato,
& Epiſcopis Baſilio & Ioanne, quos tu quoque in ſan-
ctis eruditis veridica atteſtatione poſuiſti, tanquam co
ronas ebrioſorum abiiceres laudes Pelagianorum, qui-
bus tanquam magnus eorum defenſor extolleris, & ſty
lum, vt mitius dixerim, contumelioſum non tanquam
pallio pudoris abſconderes, ſed tanquam manu emen-
datiore confringeres, tuumq́; pectus veritate complen-
dum, non Platonico Xenocrati, ſed iſtis ſacerdotibus
Chriſtianis, vel potius in eis ipſi domino Chriſto, non
velut qui nunc primum veneris, traderes, ſed velut qui
receſſeras, redderes. Quod ſi tibi conſilium meum diſ-
C plicet, age vt placet. Ego enim etſi correctus fueris, in
quo maiora vota mea ſunt, abundantius cumulatiúſque
gaudebo, etſi quod abominor, in hac prauitate permā-
ſeris, ex opprobriis tuis fructuoſum habebo, & pro me
cœleſtis mercedis augmentū, & de te miſericordis do-
loris aculeum. Sed quoniam iam oſtendi quot &
quales & quantos viros fidei catholicæ defenſores atq́;
doctores falſos facias Manichæos, audi iam parumper,
inerudita temeritate quātū veros adiuues Manichæos.
Hoc enim me ſecūdo loco diſputationis meæ demon-
ſtraturum eſſe promiſi. Manichæi quòd etiam te ſatis
noſſe indicaſti, duas naturas, vnā boni, alteram mali ex
diuerſis atq́; inter ſe aduerſis coæternisq́; principiis, va-
nitate ſacrilega nefandi erroris inducunt. Contra quos
catholica fides tantummodo ſine initio naturā prædi-
cat, ſummi ſcilicet atque incommutabilis boni, hoc eſt
illius ineffabilis trinitatis, à quo ſummo, vt dictum eſt,
atq́; incōmutabili bono vniuerſam conditam dicit eſſe
creaturā, naturasq́; omnes bonas, quāuis impares crea-
tori, quia ex nihilo creatas, ideoq́; mutabiles, ita vt om-
nino nulla natura ſit, quæ nō aut ipſe ſit, aut ab ipſo fa-

Quàm Pelagiani adiunxit Manichæos. Cap. III.

cta ſit, vt quantacunq́; aut qualiſcunq́; natura ſit, & in- D
quantum natura eſt, bonum ſit. Quærunt itaq́; à nobis,
vnde ſit malū, Reſpondemus ex bono, ſed non ſummo
& incōmutabili bono. Ex bono igitur inferioribus atq́;
mutabilibus orta ſunt mala, Quæ mala licet intelliga-
mus non eſſe naturas, ſed vitia naturarum, tamē ſimul
intelligimus ea, niſi ex aliquibus & in aliquibus naturis
eſſe non poſſe, nec aliquid eſſe malum, niſi à bonitate
eſſe defectum. Sed cuius defectum, niſi alicuius ſine du-
bitatione naturæ? Quia & ipſa voluntas mala, non niſi
alicuius voluntas eſt profecto naturæ. Et angelus quip-
pe & homo naturæ ſunt, Non enim poteſt eſſe nullius
voluntas, quando eſt voluntas, Et tātum valent eædem
voluntates, vt earum naturarum, quarum ſunt, faciant
qualitates. Nam ſi quæratur, qualis ſit angelus vel ho-
mo malæ voluntatis, rectiſsime reſpondetur malus, ma
gis accipiens qualitatis nomen ex volūtate mala, quam
ex natura bona, Quoniam natura eſt ipſa ſubſtantia &
bonitatis & maliciæ capax. Bonitatis capax eſt, partici-
patione boni à quo facta eſt, Maliciam vero capit non
participatione mali, ſed priuatione boni, id eſt, non cō-
miſcetur naturæ, quæ aliquid malum eſt, quia nulla na-
tura inquantum natura eſt, malum eſt, ſed quia deficit à E
natura, quæ ſummum atque incommutabile eſt bonū,
propterea quia non de illa, ſed de nihilo facta eſt, Alio-
quin nec malam voluntatem habere poſsit, niſi muta-
bilis eſſet. Mutabilis porrò natura non eſſet, ſi de deo
eſſet, non ab illo de nihilo facta eſſet. Quapropter bo-
norum author eſt deus, dum author eſt naturarum,
Quarū ſpontaneos defectus à bono, non indicat à quo
factæ ſunt, ſed vnde factæ ſunt, Et hoc non eſt aliquid,
quoniam penitus nihil eſt, & ideo non poteſt autho-
rem habere quod nihil eſt. Quapropter ſicut aduerſa-
tur catholicæ fidei Manichæus, hoc eſt fidei veritatis,
veræq́; pietatis, qui bonum & malum ſic inter ſe dicit
eſſe contraria, vt non naturam, cum deficit à bono, di-
cat fieri malā, ipſumq́; defectum eius eſſe malum eius,
ſed potius ipſum malum dicat eſſe naturā, & quod eſt
inſanius, ſine initio ſempiternam, eamq́; appellat cor-
pus & ſpiritū, corpus videlicet, vnde ſpiritus operetur:
ſpiritum vero, qui operetur ex corpore, ita hunc aduer-
ſarium fidei dici non poteſt quantum adiuuet, qui ma-
la ex bonis oriri negat, & in eundem ſenſum accipit
quod ait dominus, Arbor bona fructus malos nō facit: *Math. 7.*
cum ille magiſter deus, non vtique naturam conſtituat F
arborem, ex qua fructus de qua loquebatur, exiſtat, ſed
voluntatem ſeu bonam ſeu malam, fructus autem ope-
ra, quæ nec bona volūtatis malæ, nec mala poſſunt eſſe
volūtatis bonæ. Hoc eſt enim quod ait, Arbor mala fru
ctus bonos nō facit, & arbor bona fructus malos nō fa-
cit: tanquā diceret, Nec opera bona voluntas mala, nec
mala opera facit voluntas bona. Nā ipſarum arborū, id
eſt, ipſarū voluntatum ſi quærātur origines, quæ occur-
runt niſi naturæ, quas bonas deus condidit? Ac per hoc
ex bonis orta ſunt mala, nō ex bonis volūtatibus opera
mala, ſed ex bonis naturis voluntates malæ. Quid ergo
ſic optat audire Manichæus, niſi ex bonis mala eſſe non
poſſe, vt quoniā negari nō poteſt eſſe mala, nihil reſtet
niſi vt ex malo ſint, ſi ex bonis naturis eſſe non poſſunt?
Ac ſic ſine initio habeant originem ſuā, mala naturam
mali, quæ ſine initio ſemper fuerit, & ſint duæ naturæ,
vna boni, altera mali. Neceſſe eſt enim vt aut nulla ſint
mala, aut ex bonis naturis ſint, aut ex malis. Si dixeri-
mus nulla eſſe mala, fruſtra dicimus deo, Libera nos à *Math. 6.*
malo. Si autem dixerimus non oriri mala niſi ex malis,

G Manichæa peſtilentia triumphabit, totumq́; vaſtabit, &
ipſius dei tanquam mutabilem naturam malæ naturæ
commixtione violabit. Relinquitur ergo, vt mala ex bo
nis eſſe fateamur, quia ſi hoc negauerimus, ex malis e-
Iulianus. runt, & Manichæis vtique ſuffragabimur. Tu itaque v-
bi dicis, cum ſecundum ſententiam Euangelij, ex fru-
ctibus ſuis arbor debeat cognoſci, hic audiendus pute-
tur, qui dicit bonum eſſe cõiugium, de quo nihil aliud,
Auguſt. quàm malum prodire definit. Vis vtique arborem
bonam coniugium deputari, de qua velut fructum ma-
lum naſci non vis, hominem contagio peccati origi-
nalis obſtrictum, nec vides neceſſe tibi eſſe adulterium
conſtituere arborem malam, ſi coniugium eſt arbor bo
na, Ac per hoc ſi de coniugio, qui naſcitur, coniugij fru-
ctus eſt, & ideo debet eſſe ſine vicio, ne fructus malus
naſcatur ex arbore bona, ſequitur, vt qui de adulterio
naſcitur, non debeat naſci ſine vicio, ne fructus bonus
naſcatur ex arbore mala, quoniam dominus nec à bo-
na arbore fieri fructus malos, nec à mala bonos diuina
authoritate definit. Vt ergo hinc exeas, quia nec de ad-
ulterio dicis hominem naſci poſſe cum vicio, negabis
adulterium eſſe arborem malam, ne ille qui ſecundum
H te ſine vicio de adulterio naſcitur, cõtra definitionem
domini, bonus fructus naſci de mala arbore videatur.
Nega ergo etiam coniugium eſſe arborem bonam, &
erraſſe te vt hoc diceres, confitere. Sed dicturus es, non
de adulterio naſci hominem, qui per adulterinum cõ-
cubitum gignitur. Vnde igitur? De natura, inquis, hu-
mana, quæ in adulteris quoque dei opus eſt, non ipſo-
rum. Cur ergo eodem modo non intelligis, nec de cõ-
iugio naſci hominem, qui per concubitum gignitur
coniugalem, ſed de natura ſimiliter humana, quæ in
coniugibus quoque dei opus eſt, non ipſorum, atque
ita bonitati non tribui nuptiarum, quod malum naſcẽ-
tes trahunt de vicio naturæ, ſicut non tribuitur iniqui-
tati adulterorum, quod bonum naſcentes trahunt, de
inſtitutione naturæ? Tu autem intelligis arborem bo-
nam, non quam Chriſtus intelligi voluit, id eſt, homi-
nis voluntatem bonam, ſed ipſum opus dei, id eſt, ho-
minum, vel nuptias, vel naturam. Et quia bona ſunt
hæc opera dei, malum inde non poſſe dicis exiſtere,
qui malum fructum bona arbor non poteſt facere, Ac
ſic aduerſus te ratiocinationem ſuam concludit, pro
ſuo dogmate Manichæus, quem verbis iſtis tuis ſic ad-
I iuuas, vt nihil magis optet audire, quàm mala ex bonis
eſſe non poſſe: hoc enim accepto infert, & dicit tibi, Si
malum eſſe non poteſt ex bono, vnde erit, niſi ex ma-
lo? Neque enim mala per ſeipſa repente authore nullo
exiſtere potuerunt. Tu autem dicis malum ex bono eſ-
ſe non poſſe, ne contra Euangelij ſententiam, arbor bo
na faciat fructus malos, Remanet, inquit, vt mali natu-
ra fuerit ſempiterna, quæ potuerit mala generare, quia
ex bonis ea non poſſe fateris exiſtere. Placet ne tibi iam
mutare ſententiam, quam non Manichæis fauendo,
ſed quid loquaris neſciendo, ad adiuuandam Mani-
chæorum peſtilentiam protuliſti? Quo modo enim di-
Matt.12. ceret Chriſtus, Aut facite arborem bonam & fructum
eius bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius
malum: quandoquidem hoc dicebat hominibus, quos
ipſe creauerat, ſi ex eius opere bono, quod eſt homo, ma
lum non poſſet exiſtere, ſicut tu ſapis, arborem bonam
conſtituens bonum opus dei, id eſt, nuptias hominum,
vel naturã, & ideo dicẽs, malum inde naſci non poſſe,
quia ſi ex bono malum naſci dixerimus, reſiſtemus vt
Matt.7. putas, ei qui dixit, Arbor bona fructus malos non facit:
cũ ſcias ex angeli & hominis naturis bonis, quas nulli K
parentes mali genuerãt, ſed deus ſumme bonus de nul-
lis parentibus fecerat, non fructus malos, ſed ipſas ma-
las arbores extitiſſe, ex quibus fructus naſcerẽtur mali?
Dominus autem Ieſus & Manichæos vincit, quia vnus
homo, hoc eſt vna natura poteſt vtranque arborem fa-
cere, & te vincit, quia ex natura bona poteſt mala ar-
bor exiſtere. Ex quo falſum eſſe mõſtratur, quod in Ma
nichæorum ſuffragium dicis, mala ex bonis eſſe non
poſſe, vt niſi ex natura mali, quam nefarius illorum er-
ror inducit, non putẽtur mala eſſe potuiſſe. Neq; enim
vno tantũ loco tibi ex Euangelio arborem bonã com-
memorandam putaſti, ſed aliis etiam locis diſputatio-
nis tuæ iſta peruerſitate ſuffragatus es Manichæis: ſicuti
eſt illud, vbi rurſus dixiſti, trahi peccatum per naturam
non poteſt, quia per opus dei opus diaboli tranſire non
ſinitur. Ad quod tibi ego reſpondeo, quo modo in ope-
re dei opus diaboli manere ſinitur, ſi per opus dei tranſ-
ire non ſinitur? Quis enim putet peius eſſe vt illic ma-
neat, quàm vt illinc tranſeat? Quæris fortaſſe, quo mo-
do opus diaboli maneat in opere dei. Noli alibi quæ-
rere, ipſum diabolum recole opus dei eſſe, natura vtiq;
angelica, Inuidia vero opus eſt ipſius diaboli, quod op⁹ L
& proceſſit ex illo, & manet in illo: vanum eſt igitur
quod dixiſti, opus diaboli per opus dei nõ tranſire, vbi
perſpicis & manere. Manichæus autem, quantas tibi
gratias agat, ità ne nondum reſpicis, nondum expergi-
ſceris? Laborat enim Manichæus, vt oſtendat ex bono
dei opere malum oriri non poſſe, vt quod ipſe vult, ma
lum niſi ex malo eſſe non poſſe credatur. Hic tu mira-
bilis eius adiutor, per opus, inquis, dei malum tranſire
non ſinitur, vt ille tota facilitate concludat, multo mi-
nus inde oririri poſſe, per quod nec trãſire permittitur.
Audi tale aliud, imò grauius, vbi Manichæis idẽtidem
ſuffragaris. Euanuit, inquis, originale peccatum, quia *Gene.2.*
non poteſt mala radix in eo quod donum dei vocas, lo
cari. Quod ego vide quàm manifeſta veritate conuin-
cam. Nonne ſenſus hominis donum dei eſt? Et tamen
ibi locauit inimicus ſeminator radicem mali, quando
peccatum homini ſerpẽtina fraude perſuaſit. Niſi enim
radicem mali humanus tunc reciperet ſenſus, nullo mo
do male ſuadenti accommodaretur aſſenſus. Quid di-
cam de radice omnium malorũ auaricia? Et vbi eſt hęc,
niſi in hominis anima? Et quid eſt hominis anima, niſi
donum dei? Quo modo ergo tu dicis, niſi non conſi- M
derando quid dicas, radicem mali locari non poſſe in
dono dei? Sed Manichæus cui per iſtas inconſideratas
ſententias tuas plurimum ſuffragaris, quid tibi dicat at-
tende. Si etiam eſſe rationalem creaturam, dei donum
eſt, & dicis locari non poſſe radicem mali in dono dei,
quanto probabilius dicitur, oriri non poſſe radicẽ ma-
li ex dono dei? Ac ſic te ſuffragatore introducit Mani-
chæus, radicem mali ex illa quam non à deo creatam,
ſed deo coæternam fingit naturam mali. Quoniam ſi
dixeris ex libero arbitrio naturæ bonæ à deo creatæ, or
tam mali radicem, quod catholica veritas dicit, illis ver
bis tuis te facillime ſuperat, vbi ais, radicem mali locari
non poſſe in dono dei, quia & liberum arbitrium pro-
culdubio eſt donum dei. Ac per hoc cum mali radicem
in dono dei locari non poſſe dixiſti, Manichæo quid
contra te diceret, tu dediſti. Quia ſi non poteſt in bono
locari malum, quod tu dicis mihi, multo minus poteſt
oriri ex bono malum, quod ille dicit tibi. Ac ſic conclu
det non eſſe malum niſi ex malo, vbi victor videbitur
ſibi, & erit profecto, niſi & illi reſiſtatur & tibi: veritas
ergo

A ergo fidei catholicæ in his verbis veſtris ideo vincit Manichæum, quia vincit & teipſum. Nam ſi te nõ vinceret dicentem, non poſſe in dono dei locari radicem mali, multo minus Manichæum poſſet vincere dicentem, non poſſe ex dono dei oriri radicem mali. Sed vt vincat ambos, nec aliunde oriri, nec alicubi eſſe poſſe dicit radicem mali, niſi ex natura & in natura rationali, cui eſſe naturam rationalem, nõ eſt niſi donum dei. Sed quoniam à ſummo atque incommutabili bono de nihilo facta eſt, vt eſſet quanuis mutabile, tamen bonũ, deficere à bono, à quo facta eſt, hæc eſt ex illa, vel in illa radix mali, quia nihil eſt aliud malum, niſi priuatio boni. Iam porrò vbi dicis, rerum ratio non finit, vt de bono malum, & de iuſto iniquum aliquid proferatur, prorſus Manichæorum verba dicis, hoc enim aſſerunt, non poſſe malum proferri niſi de malo, & ibi tota eorum nefanda ſecta conſiſtit, quia prius contẽdunt malum proferri non poſſe de bono. Quod ſi eis te authore conceſſerimus, nihil nobis penitus remanebit, vnde illorum nefaria dogmata redarguere valeamus. Hoc eſt autem iniquum de iuſto, quod eſt malum de bono. Catholica igitur fides, vt & tibi & illis reſiſtat, hoc dicit,
B nõ prolatum eſſe malum niſi de bono, & iniquum niſi de iuſto. Quia prius angelus & homo, de quib[9] iſta prolata ſunt, boni erant vtrq; & iuſti, Non igitur reſiſtimus Manichæis, niſi obtineamus, non eſſe mala orta niſi ex bonis, nec ea mala ſubſtantias eſſe, ſed ſubſtantiarum vicia creatarum, quibus deficiunt à bono, quoniam mutabiles ſunt, eo quòd ex nihilo factæ ſunt. Hæc eſt doctrinæ catholicæ ſanitas, qua Manichææ peſtilentiæ virus expellitur. Vnde ille doctor meus, tui etiã mali doctoris ore laudatus Ambroſius, in eo libro quẽ de Iſaac & anima ſcripſit. Quid ergo eſt, inquit, malicia, niſi boni indigentia? Et iterum ait, Ex bonis igitur mala orta ſunt. Non enim ſunt mala, niſi quæ priuãtur bonis, per mala tamen factum eſt, vt bona eminerent. Ergo indigentia boni, radix maliciæ eſt. Vides quàm vera catholicæ fidei ratione redarguit beatus Ambroſius Manichæos. Vides quemadmodum eos, quanuis in eadem diſputatione non nominauerit, tamen iſta ſentẽtiarum veritate ac breuitate conuicerit. Ecce cui homini dei propter originale peccatum, quod catholicus catholice aſſeruit, obiicis nomine Manichæorum inſtinctu, maledici furoris opprobrium, qui cõtra ſuffragium, quod
C eis tu præſtas, tam inuictum ad eos debellandos, catholicis diſputationibus præbet auxilium. Ille quippe aduerſus Manichæos clamat, Ex bonis mala orta ſunt: & aduerſus eum pro Manichæis tu reclamas, Neceſſe eſt malum eſſe, ex quo & per quod malus fructus apparuit, & per opus dei opus diaboli tranſire non ſinitur, & in dono dei radix mali locari non poteſt, & rerum ratio non finit, vt de bono malum, ac de iuſto iniquum proferatur. Hæc clamas pro Manichæis contra vocem per ſacerdotem dei prolatam catholicæ veritatis, vt ſi tu audiaris, Manichæi vincant, vt alia taceam, dicentes, Si rerum ratio non ſinit, vt de bono malum aliquid proferatur, nõ ergo ex bonis ſicut dicit Ambroſius, ſed ſicut nos dicimus, ex mali natura orta ſunt mala: ecce in quantam voraginem decidiſti male intelligẽdo dominum dicẽtem, Arbor bona fructus malos non facit: cum hoc non ſit dictum de natura, vel de nuptiis, quas inſtituit deus, ſed de volũtate hominis bona, à qua non fiunt opera mala. Sed ne forte vel tu, vel quiſpiam dicat, quo modo de arbore quam facit homo, id eſt, volũtate bona nõ fiunt fructus mali, & fiũt de natura, quam

Ambro. in li. de Iſaac & anima, cap. 7.

Iulianus.

Auguſtin[9]

Matt. 7.

fecit deus, ipſa quæ faciat fructus malos, naſcitur arbor D mala, quaſi aliquid melius faciat homo, vnde nõ poſſit malus fructus exiſtere, quàm eſt illud quod facit deus, vnde poſſit mala arbor exiſtere? Ne quis ergo ſic erret: audiat diligenter Ambroſium dicentem, Quid eſt malicia, niſi boni indigẽtia? Non enim ſunt mala niſi quæ priuãtur bonis, quia indigentia boni, radix maliciæ eſt. Et hinc intelligat ideo eſſe arborem malam volũtatem malam, quia defectus eſt à ſummo bono, vbi bonum creatum bono creante priuatur, vt ſit in eo radix mali, nil aliud quàm indigentia boni. Arbor autẽ bona ideo eſt volũtas bona, quia per ipſam conuertitur homo ad ſummum atq; incommutabile bonum, & impletur bono, vt faciat fructum bonũ. Ac per hoc deus author eſt omnium bonorum, hoc eſt & naturæ bonæ, & volũtatis bonæ, quàm niſi deus in illo operetur, non facit homo, quia præparatur voluntas à domino. Sed iam ordinem diſpoſitionis meæ video poſtulare, vt faciam deo donante, quod tertio loco me facturum eſſe promiſi, hoc eſt vt catholicorum, qui fuerunt ante nos Epiſcoporum ſententiis, quaſcunque rebus de quibus agitur, congruentes potero reperire, vitreas argutias tuas, & fragilia, quibus tibi multum videris acutus & nitidus, E argumenta confringam. Quod ab alio aggrediemur exordio, hic iſtius libri prolixitate concluſa.

Ambroſ[9].

Libri primi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, contra Iulianum, Liber ſecundus.

NVNC iam mihi aggrediẽdum eſt, quod tertio loco poſui diſputationis meæ, vt ſentẽtiis Epiſcoporum, qui ſcripturas ſanctas ingenti gloria tractauerunt, tua Iuliane, domino adiuuante machinamenta ſubuertam. Non vt eos oſtendam ſecundum catholicam fidem de originali ſenſiſſe peccato, hoc enim iam primis huius operis partibus feci, vt inde monſtrarem, quot & quantis viris Eccleſiæ, ſanctis clariſq; doctoribus, Manichæorum crimẽ impingas. Et cum me cupis apud imperitorum decolorare iudicia, eos qui catholicam fidem cõtra hæreticos defenderunt, hæreſis nefariæ nomine accuſes. Sed nunc ar- F gumenta ipſa veſtra quibus agitis, ne hominum prima natiuitas originali peccato credatur obſtricta, eloquiis ſunt redarguenda ſanctorum. Quos oportet, vt populi Chriſtiani, veſtris profanis nouitatibus anteponãt, eiſque potius eligant adhærere quàm vobis. Hæc ſunt certẽ velut capita argumentorũ, quaſi formidanda veſtrorum, quibus terretis infirmos, & minus quàm cõtra vos expedit, ſacris literis eruditos. Dicitis enim nos aſſerendo originale peccatum, diabolum dicere hominum naſcentiũ conditorem, damnare nuptias, negare in baptiſmo dimitti vniuerſa peccata, deũ crimine iniquitatis arguere, deſperationem perfectionis ingerere. Hæc quippe omnia cõſequentia eſſe contẽditis, ſi crederemus naſci paruulos, peccato primi hominis obligatos, & ob hoc eſſe ſub diabolo, niſi renaſcantur in Chriſto, Diabolus enim creat dicitis, ſi ex hoc vulnere creãtur, quod diabolus naturæ, quę primum condita eſt, inflixit humanæ, & damnãtur nuptiæ, ſi aliquid vnde damnabiles generãtur, habere credãtur, nec omnia peccata dimittũtur in baptiſmo, ſi aliquod in baptizatis cõiugibus remanet

Quæ obiiciunt Pelagiani.

G remanet malum,ex quo generãtur mali. Quamadmo-
dum autem non eſt iniquus deus, qui cũ baptizatis di-
mittat peccata propria,paruulum damnat,quia cum ab
illo crearetur, neſciens nec volens etiam ex illis paren-
tibus,quibus remiſſa fuerant, traxit aliena. Nec virtus,
cui vicioſitas intelligitur eſſe contraria, poſſe creditur
perfici, quia ingenerata vicia incredibile eſt poſſe con-
ſumi,quæ iam nec vicia deputanda ſunt,Nõ enim pec-
cat qui non poteſt aliud eſſe quàm creatus eſt. Hæc ſi
fideli diligentia quæreretis, nec ea quæ catholicæ fidei
veritate atque antiquitate fundata ſunt, infideli oppu-
Matt.11. gnaretis audacia,in ea quę abſcondita ſunt ſapientibus
& prudentibus,& reuelata ſunt paruulis,nutriti Chriſti
Pſal.30. gratia veniretis.Multa enim multitudo dulcedinis do-
mini,quam profectò non inuidit, & tamen abſcondit
timentibus eum,perfecit autem ſperantibus, non in ſe-
Catholico- ipſos,ſed in eum. Nos ergo dicimus quod ea fides
rũ ſententia. habet,de qua ſcriptum eſt, Niſi credideritis non intel-
Eſa 7. ligetis:nec diabolum, ſed deum verum & vere bonum
eſſe hominum conditorem, munda de immundis in-
effabiliter operantem, quamuis hominum nemo mun-
H dus naſcatur,& ideo donec mũdetur ſpiritu ſancto,ſub
ſpiritu immundo eſſe cogatur, Nec quantãcunque im-
mundiciam naturarum, vllum crimen eſſe nuptiarum.
Bonum quippe diſcernitur propriũ nuptiarum, à quo-
libet vicio naturarũ, Nec vllius reatum remanere pec-
cati, qui non ea, quæ in Chriſto fit, regeneratione ſol-
uatur, quamuis infirmitas reſtet, contra quam in ſeipſo
cõſtitutam,regeneratus ſi proficit,pugnet. Nec iniquus
eſt deus,cum peccatis,ſiue originalibus ſiue propriis di-
gna retribuit, magiſque iniquus aut infirmus oſtendi-
Eccl.40. tur, ſi iugum graue ſuper filios Adam, à die ſicut ſcrip-
tum eſt, natiuitatis eorum vſque in diem ſepulturæ, in
matre omnium,ſub quo iugo imago eius atteritur, aut
ipſo nullo vel originali peccato, vel proprio præcedẽ-
te,aut quilibet alius ipſo imponit inuito. Nec perfectio
eſt deſperanda virtutis, per eius gratiam, qui ex origi-
ne viciatam mutare poteſt & ſanare naturam. Aggre-
diar igitur implere pollicitationem meam. Nec iſta
quinque argumenta veſtra,ex quibus cuncta connecti-
tis, quæ & in hac quęſtione aduerſus catholicam fidem
multipliciter diſputatis,ſingillatim teſtimoniis ſancto-
rum refutanda ſuſcipiam,ſed quantum potuerit eorum
percuti & deiici, etiam cum à me de literis catholico-
I rum Epiſcoporum ſingula proferentur, tantum percu-
tietur atque deiicietur, ſiue vnum eorum, ſiue duo, ſiue
plura,ſiue omnia, ſicut valuerit quod profertur. Veluti
eſt illud in libro quem de arca Noë conſcripſit beatus
Ambroſius Ambroſius,Per vnum,inquit,dominũ deum ſalus ven-
de arca tura nationibus declaratur, qui ſolus potuit iuſtus eſſe,
Noë. cum generatio omnis erraret, niſi natus ex virgine ge-
nerationis obnoxiæ priuilegio minime teneretur. Ec-
Pſal.50. ce,inquit,in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis
peperit me mater mea:dicit is qui iuſtus præ cæteris pu-
tabatur. Quem igitur iam iuſtum dixerim, niſi horum
liberum vinculorum, quem naturæ communis vincu-
la non teneant? Omnes ſub peccato ab Adam, in om-
nes regnabat mors. Veniat ſolus iuſtus in conſpectu
dei,de quo iam non cum exceptione dicatur,non pec-
cauit in labiis ſuis,ſed peccatum non fecit. Huic dic
Auguſtin. ſi audet, quòd diabolum fecerit hominum cõditorem,
qui vtriuſque ſexus commixtione naſcuntur, quando-
quidem ſolum Chriſtum quia ſit natus ex virgine, à
vinculis obnoxiæ generationis excepit, omnibus cæte-
ris ex Adam ſub peccati obligatione naſcentibus, quod
vtique peccatum diabolus ſeminauit. Hunc damnato- K
rem redargue nuptiarum, qui ſine peccato natum ſo-
lum dicit virginis filium, iſtum negatorem percipien-
dæ criminare virtutis, qui aſſerit ingenerare vicia ge-
neri humano in ipſo conceptionis exordio, & dic ei
quod aduerſus me in primo tuo volumine videris tibi
ſatis alte acutèque dixiſſe, nec peccare eos omnino,qui
peccare dicuntur. Siquidem à quocunque creati ſunt,
ſecundum id quod creati ſunt, neceſſe habent viuere,
nec ſuæ repugnare naturæ. Hæc omnia dic Ambroſio,
ſiue de Ambroſio,quę mihi tam ſuperbe,tam contume-
lioſe, tam procaciter & petulanter obiectas. Nam his
verbis ſuis infamare etiam baptiſmatis ſacramentum,
quòd in eo plena non fiat remiſsio peccatorum,& ini-
quum deum facere, qui peccata in filiis damnat, alie-
náque in parentibus relaxauit, fortaſſe non poteſt dici,
quoniam cum hæc loqueretur, non de baptizatorum
propagine loquebatur.Porrò ſi ſanctus Ambroſius non
ex his erat, qui diabolum faciũt hominum creatorem,
vel nuptias damnant, vel incapacem virtutis naturam
opinantur humanam, ſed ex his potius qui deum ſum-
mum ac ſumme bonum totius hominis, id eſt, totius L
animæ, totiusq; corporis agnoſcunt & confitentur au-
thorem, & honorant in ſui gradus bonitate coniugia,
nec hominem perfecte iuſtificari poſſe deſperant, hæc
interim tria veſtra argumenta tanta illius viri autho-
ritate ſubuerſa ſunt,nec vlterius obiicienda ſunt nobis,
qui de originali peccato ea dicimus, quæ dixit ille, qui
neq; hominis creationem diabolo attribuit, neq; nup-
tias condemnauit, neque iuſticiæ perfectionem in na-
tura hominis deſperauit. De duobus vero reſiduis argu
mentis veſtris,quæ ad baptiſmum pertinent,mox vide-
bimus quid ille vir ſenſerit, & quo modo vos ingen-
ti mole authoritatis obtriuerit. Dicit enim in libro cõ-
tra Nouatianos, Omnes homines ſub peccato naſci- *Ambroſius*
mur,quorum ipſe ortus in vicio eſt, ſicut habes lectum *in libro cõ-*
dicente Dauid, Ecce enim in iniquitatibus conceptus *tra Noua-*
ſum,& in delictis peperit me mater mea. Ideo Pauli ca- *tianos.*
ro corpus mortis erat, ſicut ipſe ait, Quis me liberabit *Pſal.50.*
de corpore mortis huius?Chriſti autem caro damnauit *Rom.7.*
peccatum,quod naſcendo non ſenſit, quod moriendo
crucifixit, vt in carne noſtra eſſet iuſtificatio per gra-
tiam, vbi erat ante colluuio per culpam. Hic ſanè *Auguſtin.*
omnia ſimul veſtra argumenta ſubuerſa ſunt. Si enim
omnes homines ſub peccato naſcimur, quorũ ipſe or- M
tus in vicio eſt,cur mihi ex hoc obiicis, quòd dicã dia-
bolum hominum creatorem, cum hoc me dicere vi-
deas quod ille dixit, qui hominum creatorem diabo-
lum eſſe non dixit? Si quoniam hominis ortus in vicio
eſt, ideo dicit Dauid, Ecce in iniquitatibus conceptus
ſum, & in delictis peperit me mater mea: nec accuſat
vox iſta nuptiale conſortium, ſed originale peccatum,
cur me damnatorem dicis eſſe nuptiarum, quod dice-
re non audebis Ambroſium? Si quoniam omnes homi-
nes ſub peccato naſcimur, & ipſe ortus noſter in vicio
eſt, ideo Pauli caro corpus mortis erat, ſicut ipſe ait,
Quis me liberabit de corpore mortis huius? iam tan-
dem perſpicis etiam ſeipſum in his ſuis verbis voluiſſe
intelligi Apoſtolum. Ipſius ergo interior homo cum
cõdelectaretur legi dei, videbat aliam legem in mem- *Roma.7.*
bris ſuis,repugnantẽ legi mentis ſuæ, & propterea car-
nem ſuã corpus mortis eſſe dicebat. In ipſius ergo car-
ne non habitabat bonum,propter quod non quod vo-
lebat,faciebat bonum, ſed malum quod oderat, hoc a-
gebat.An non tota veſtra cauſa impulſa,proſtrata,con-
trita,

Pſal. 1. trita, & ſicut puluis quē proiicit ventus à facie terræ, ſic
A à cordibus eorum quos decipere cœperatis, ſi hæc voluerint depoſito ſtudio contentionis cogitare, proiecta
eſt. Nunquid enim Paulus Apoſtolus non erat baptizatus? aut aliquid ei vel originalium, vel propriorum, vel
ignorantiæ, vel ſcientiæ remiſſum non fuerat peccatorum? Vnde ergo talia loquebatur, niſi quia id quod dixi in libro meo, cui te reſpondiſſe gloriaris, omnino
verum eſt? Lex quippe iſta peccati, quæ in membris eſt
corporis mortis huius, & remiſſa eſt regeneratione ſpiritali, & manet in carne mortali. Remiſſa ſcilicet, quia
reatus ſolutus eſt ſacramento, quo renaſcuntur fideles,
manet autem, quia operatur deſideria, contra quæ dimicant & fideles. Hoc eſt omnino quod funditus ſubruit
hæreſim veſtram. Quod vſque adeo videtis & timetis,
vt non aliter ex his Apoſtolicis vocibus exire conemini, niſi quanta poteſtis contentione aſſeueretis, non illic ipſius Apoſtolici accipiēdam eſſe perſonam, ſed adhuc ſub lege, nōdum ſub gratia poſiti cuiuſpiam Iudæi,
contra quem ſuæ malę conuerſationis conſuetudo pu-
B gnaret, quaſi vis ipſa conſuetudinis deponatur in baptiſmo, & non aduerſus eam confligant etiam baptizati, tanto fortius atq; vehementius, quanto magis placere ſtudent oculis eius, cuius gratia adiuuantur, ne in tali certamine ſuperentur. Quod ſi attente ſine peruicacia conſiderare voluiſſes, profecto in ipſa etiam vi conſuetudinis inuenires, quo modo concupiſcentia remittatur in reatu, & maneat in actu. Neque enim nihil in
homine agitur, quando cōcupiſcentiarum ſuarū etiam,
quibus non conſentit, ſtimulis inquietatur, Sed tamen
non propter vim conſuetudinis appellabat carnem ſuā
corpus mortis Apoſtolus, ſed propter quod rectiſsime
intellexit Ambroſius, quia omnes ſub peccato naſcimur, & ipſe ortus in vicio eſt, huius vicij reatum, iam ſibi in baptiſmate fuiſſe dimiſſum dubitare non poterat,
ſed contra eius inquietudinem pugnans primum ab eo
vinci ſubiugarique metuebat. Deinde licet inuicte non
diu pugnare, ſed hoſtem non habere malebat, quando
Roman. 7. dicebat, Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore
mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominū
noſtrum. Sciebat enim gratia nos ſanari ab iſto concupiſcentiali motu, qui nos ab eius originali reatu, ſpiritali regeneratione ſanauit. Hoc bellum quod in nobis
C ipſis aduerſum noſipſos gerendū ſuſcipimus, experiuntur in ſe, neque negare poſſunt libidinis acerrimi expugnatores, non impudentiſsimi laudatores. Denique dicit etiam victorioſiſsimus Cyprianus in Epiſtola de o-
Cyprianus in Epiſtola de oratione dominica. ratione dominica, Fieri autem petimus voluntatem
dei in cœlo & in terra, quod vtrunque ad conſummationem noſtræ incolumitatis pertinet & ſalutis. Nam
cum corpus è terra, & ſpiritum poſsideamus è cœlo, ipſi terra & cœlum ſumus, & in vtroque, id eſt, in corpore & ſpiritu, vt dei voluntas fiat, oramus. Eſt enim
inter carnem & ſpiritum colluctatio, & diſcordātibus
aduerſus ſe inuicem, quotidiana congreſsio, vt non ea
quæ volumus ipſa faciamus, dum ſpiritus cœleſtia & diuina quærit, caro terrena & ſecularia concupiſcit. Et
ideo petimus inter duo iſta, ope & auxilio dei concordiam fieri, vt dum & in ſpiritu & in carne voluntas dei
geritur, quæ per eum renata eſt anima ſeruetur. Quod
aperte atq; manifeſte Apoſtolus Paulus ſua voce decla-
Galat. 5. rat. Caro, inquit, concupiſcit aduerſus ſpiritū, & ſpiritus
aduerſus carnē. Hæc enim inuicem aduerſantur ſibi, vt
Auguſt. non ea quæ vultis, illa faciatis. Vide quemadmodū
inſtruat baptizatū populum doctor egregius. Quod ad
baptizatū enim pertineat oratio dominica, quis Chri- D
ſtianus ignorat, vt humanam voluntatem, incolumitatem, ſalutemq; naturæ in hoc eſſe intelligāt conſtitutā,
non vt caro & ſpiritus, tāquam inter ſe naturaliter inimica, ſicut Manichæus deſipit, ſeparētur, ſed potius tanquam ex vicio diſcordiæ ſanata, concordent. Hoc eſt
enim liberari à corpore mortis huius, vt vitæ fiat, quod
modo corpus eſt mortis, ipſa in ea morte moriente, finita diſcordia non natura. Vnde dicitur etiā illud, Vbi *1. Corin. 15.*
eſt mors contentio tua? Quod non in hac vita perfici, *Cyprianus.*
idem quoque teſtis eſt martyr in Epiſtola de mortalitate, vbi Apoſtolum Paulum propterea dicit concupiſcere diſſolui, & eſſe cū Chriſto, vt nullis iam fieret peccatis & viciis carnis obnoxius. Quàm vero vigilanter
aduerſus illud dogma veſtrū, quo in veſtra virtute confiditis, hoc in oratione dominica exponit. Sic enim docet petēdum, id potius à domino, quàm de propriis viribus præſumendum, vt inter carnem & ſpiritum non
humana virtus, ſed gratia faciat diuina concordiā, con
ſonans omnino Apoſtolo dicēti, Quis me liberabit de *Roman. 7.*
corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtū dominum noſtrū. His & ſanctus Gregorius atteſtatur di- *Gregorius.*
cens, Anima nanq; cum in laboribus fuerit, & in angu- E
ſtiis cum hoſtiliter vrgetur à carne, tunc ad deum refugit & cognoſcit vnde debeat auxilium poſcere. Ac ne *Auguſt.*
quiſquā in his verbis Epiſcopi Gregorij hoſtiliter vrgeri carnē tanquam ex contraria natura mali, ſecundum
Manichęorum inſaniam ſuſpicetur, etiā ipſe vide, quēadmodum ſuis fratribus & cōdoctoribus cōcinat, docens non ob aliud aduerſus carnem ſpiritum concupiſcere, niſi vt ſuo vtrūq; reuocetur authori, poſt grauiſsimum in hac vita rei vtriuſq; cōflictum, in quo laborat
omnium vita ſanctorum, In libro quippe apologetico, *Gregorius in apologetico.*
Illorum vero, inquit, verborū nondū facio mentionē,
quibus intra noſmetipſos propriis viciis ac paſsionibus
impugnamur, & die noctuq; ignitis ſtimulis corporis
humilitatis huius, & corporis mortis vrgemur, nunc latenter, nunc etiam palàm prouocātibus vbique & irritantibus rerū viſibilium illecebris, luto huius fecis, cui
inhæſimus, ſenſim fœtorem venis capacioribus exhalante, Sed & lege peccati, quæ eſt in membris noſtris
repugnante legi ſpiritus, dum imaginem regiam, quæ
intra nos eſt, captiuam ducere ſtudet, vt ſpoliis eius cedat, quicquid illud eſt, quod in nos beneficio diuinę ac F
primæ illius conditionis influxit, vnde vix aliquis fortaſſe longa ſe & diſtricta regens philoſophia, & paulatim nobilitatem animæ ſuæ recolens, naturā lucis quæ
in ſe eſt, humili huic & tenebroſo luco coniuncta, reuocet, ac reflectat ad deum, vel ſi certe propicio deo agat,
vtrunq; pariter reuocabit, ſi tamen lōga & aſsidua meditatione inſueſcat ſurſum ſemper aſpicere, & deorſum
male trahentem ac degrauātem materiē ſibimet aſtrictam, frænis arctioribus ſubleuare. Agnoſce fili Iuliane *Auguſt.*
cōſonas catholicas voces, & ab eis deſine diſſonare. Cū
dicit beatus Gregorius, intra noſmetipſos propriis viciis ac paſsionibus impugnamur, & die noctuq; ignitis
ſtimulis corporis humilitatis huius, & corporis mortis
vrgemur: baptizatus loquitur, de baptizato loquitur.
Cū dicit, lege peccati quæ eſt in mēbris noſtris legi ſpiritus repugnante: baptizatus loquitur, de baptizatis loquitur: Chriſtianorum eſt iſta pugna fidelium, non infidelium Iudæorum. Crede, ſi nō pugnas, agnoſce, ſi pugnas, & in iſta pugna rebellem quoque ſuperbiam Pelagiani erroris expugna. Iàm ne diſcernis, iàm ne perſpicis, iàm ne reſpicis, & in baptiſmate fieri omniū re-

G miſsionem peccatorum, & cum baptizatis quaſi ciuile
bellum interiorum remanere viciorum? Non enim ta-
lia ſunt vicia, quæ iam peccata dicẽda ſint, ſi ad illicita
opera ſpiritum concupiſcentia non trahat & cõcipiat,
pariatq; peccatũ: Nec tamen extra nos ſunt, quibus vin-
cendis, cum in hoc certamine proficienter laboramus,
inſtandũ eſt, noſtra ſunt, paſsiones ſunt, vicia ſunt fræ-
nanda, cohibenda, ſananda ſunt, ſed dum curantur in-
feſta ſunt, Et ſi nobis ad meliora proficientibus, magis
magiſque minuuntur, tamen dum hic viuitur, eſſe non
deſinunt, Diſcedente hinc anima pia peribunt, in reſur
gente corpore nõ redibunt, Ergo ad beatum redeamus
*Ambroſ*⁹. Ambroſium. Etiã Pauli caro, inquit, corpus mortis erat,
ſicut ipſe ait, Quis me liberabit de corpore mortis hu-
Roman.7. ius? Ita intellexit Ambroſius, ita Cyprianus, ita Grego-
rius, vt de aliis interim taceam ſimili præditis authori-
1.Corin.15. tate doctorib⁹. Huic morti dicetur in fine, Vbi eſt mors
contentio tua? Sed regeneratorum eſt hæc gratia, non
generatorum: Chriſti enim caro quod adiungit Am-
broſius, damnauit peccatum, quod naſcendo nõ ſenſit,
quod moriẽdo crucifixit, naſcendo nõ ſenſit in ſe, mo-
H riendo crucifixit, in nobis. Lex itaq; peccati repugnans
legi mẽtis, quæ in tanti quoque Apoſtoli membris erat,
remittitur in baptiſmate, non finitur. Ex hac lege carnis
repugnante legi mentis, nihil Chriſti corpus attraxit,
quia non ex illa virgo concepit. Ex hac lege carnis re-
pugnante legi mentis, eandem legem prima natiuitate
nemo non traxit, quia niſi ex illa mulier nulla conce-
pit. Et ideo venerandus Hilarius, ex peccato eſſe omnẽ
Hilarius. carnem nõ cunctatus eſt dicere, Sed nunquid ideo ne-
gauit ex deo? Quo modo dicimus, & ex carne carnẽ, &
ex homine carnem, nunquid etiam ſic negamus, gene-
ramur ex deo? Ergo & ex deo, quia creat: & ex homine,
Ioan.1. quia generat: & ex peccato, quia viciat. Sed deus qui ge-
nuit filium ſibi coæternum, quod in principio erat ver-
bum, per quod creauit omne quod non erat, etiã ipſum
creauit hominem ſine vicio, nõ ex ſemine hominis per
virginem natum, in quo regenerat hominem genera-
tum, ſanatq; viciatum, à reatu ſtatim, ab infirmitate pau
latim, Contra quam regeneratus ſua ratione vtitur, illo
ſpectante atque adiuuãte velut in agone confligit, quia
virtus in infirmitate perficitur, dum contra hoc noſtrũ
2.Corin.12. quod à iuſticia deficit, illo noſtro, quod ad iuſticiã pro-
I ficit dimicatur, vt vincente profectu, totũ ſurgat in me-
lius: non vincente defectu, totum vergat in peius. Par-
uulus vero in quo adhuc rationis nullus eſt vſus, volun
tate quidem propria nec in bono eſt, nec in malo, quia
nulla alterutrò cogitatione verſatur, ſed vtrunque in il
**forte, arbi* lo conſopitum vacat, & ab omni naturale rationis,* &
trium. malum originale peccati, Sed annis accedentibus, eui-
gilante ratione, venit mandatum, & reuiuiſcit peccatũ,
quod aduerſus creſcentem cum pugnare cœperit, tunc
apparebit, quid in infante latuerit, & aut vincit & do-
minabitur, aut vincitur & ſanabitur. Non tamen ideo
malum hoc nihil nocuiſſet, etiam ſi priuſquam in illo
apparere cœpiſſet, paruulus hac vita exiſſet, quia reatus
eiuſdem mali, non quo reum malum eſt, ſed quo reum
facit in quo eſt, ſicut generatione contrahitur, ita niſi
regeneratione non ſoluitur. Hoc eſt propter quod par-
uuli baptizantur, vt non ſolum regni Chriſti fruantur
bono, verum & à malo regni mortis eruantur. Neque
hoc fieri poteſt, niſi per eum, qui peccatum in ſua carne
damnauit, quod naſcendo non ſenſit, quod moriendo
crucifixit, vt in carne noſtra eſſet iuſtificatio per gratiã,
vbi erat ante colluuio per culpam. His itaq; beati Am-
broſij verbis, nec diabolus bonitate hominem creauit, K
ſed hominem malignitate viciauit, nec concupiſcentię
malum nuptiarum abſtulit bonum, nec in baptiſmatis
ſacramento peccati alicuius reatus relinquitur inſolu-
tus, Nec iniuſtus eſt deus, qui eum damnat lege iuſticię,
qui peccati lege fit reus, etiam ſi ex illa natus eſt, quæ pa
rentem eius propterea iam reum facere nõ poteſt, quia
renatus eſt. Virtus porrò quæ in infirmitate perficitur, *2.Corin.12.*
quare ſi hæc vera ſunt deſperanda eſt, cum per carnem
Chriſti, quę damnat peccatum quod naſcendo nõ ſen-
ſit, quod moriendo crucifixit, fiat etiam in ea carne no-
ſtra iuſtificatio per gratiã, in qua erat ante colluuio per
culpam? Ac per hoc quinque iſta veſtra, in quibus maxi-
me terretis homines argumenta, nec alios poterũt per-
turbare, nec vos, ſi credatis Ambroſio, Cypriano, Gre-
gorio, aliiſq; catholicis ſanctis clariſq; doctoribus, imò
vero etiam vobiſipſis, legem peccati quæ ineſt hominis
membris, repugnans legi mentis, qua caro concupiſcit
aduerſus ſpiritum, etiam baptizatis ſanctis, ingerere pu *Galat.5.*
gnandi neceſsitatem, cõtra quid? niſi contra malũ, non
ſubſtantiam, ſed ſubſtantię vicium, dei gratia nos rege- L
nerante non imputandum, dei gratia iuuante frænan-
dum, dei gratia remunerante ſanandum? Sed ne forte
dicas contra hoc potius pugnare baptizatos, quod ſibi-
ipſi prioris vitæ mala conſuetudine fecerunt, non con-
tra id cum quo nati ſunt. Quanquam ſi hoc dicis, iam
proculdubio cernis atque concedis eſſe in homine ali-
quid mali, quod non ipſum, ſed reatus qui ex illo con-
tractus fuerat, auferatur in baptiſmo. Tamen quia parũ
eſt, ad huius quæſtionis abſolutionẽ, niſi nobis ex pec-
cato primi hominis ingeneratum eſſe mõſtretur, audi
quid indẽ in alio loco expreſsius dicat ſanctus Ambro
ſius in expoſitione Euãgelij ſecundum Lucam, cum di-
uerſis modis ab vna tamen regula fidei non abhorren-
tibus, tractaret illum locum, vbi dominus ait, in vna
domo diuidi tres aduerſus duo, & duo aduerſus tres, *Luca.12.*
Poſſunt etiam videri, inquit, caro atque anima ab odo- *Ambroſius*
re, tactu, guſtuq; luxurię ſeparatę in vna domo ſe aduer *ſuper Lucã*
ſus incurſantia vicia diuidentes, ſubiicientes ſe legi dei, *cap.58.*
remouentes ſe à lege peccati, quorũ licet diſſentio per
præuaricationem primi hominis ſe in naturam verte-
rit, vt nequaquam ſibi paribus ad virtutem efficaciam
ſtudiis conuenirent, tamẽ per crucem domini ſaluato- M
ris, tam inimicus quàm etiam mãdatorum lege vacua-
tis, in ſocietatis concordiam congruerunt, poſteaquam
Chriſtus è cœlo pax noſtra deſcẽdens, fecit vtraq; vnũ.
Rurſus in eodem opere, cum de ſpiritali atque incor- *Epheſ.2.*
ruptibili loqueretur cibo, Et enim miſericors cibus mẽ-
tis eſt, inquit, præclaraq; alimonia ſuauitatis ratio, quæ
membra non onęret, neque in naturæ pudenda, ſed or
namenta conuertat, cum libidinum volutabrum com-
mutatur in dei templum, diuerſoriumq; viciorũ, ſacra-
rium incipit eſſe virtutum. Quod vtiq; tunc facit, cum
caro in naturã regreſſa vigoris ſui agnoſcit altricem,
atque auſu depoſito contumaciæ, moderatoris animæ
coniugatur arbitrio, qualis fuit cum inhabitanda para-
diſi ſecreta ſuſcepit, antequam veneno peſtiferi ſerpen-
tis infecta, ſacrilegam famem ſciret, diuinorumq; me-
moriam præceptorum animæ ſenſibus inhærentẽ, eda-
citatis ſtudio præteriret. Hinc peccatum manaſſe pro-
ditur, tãquam corpore animaq; genitoribus, dum cor-
poris natura tentatur, anima male ſana cõpatitur. Quæ
ſi appetentiã corporis refrænaſſet, in ipſo ortu eſſet ex-
tincta origo peccati, quã velut virili ĩfuſa corporis mo
tu male fœta anima, etiã vigore corrupto, alienis grauis
oneribus

Auguſt. oneribus parturiuit. Hic certe apertiſsime atque ſa
A tianſsime, ille tam excellenter tui doctoris ore lauda-
tus doctor Ambroſius declarauit, & quid eſſet, & vnde
eſſet originale peccatum, & vnde contigerit illa prima
cõfuſio, quæ inobedićtia carnis fuit diſſentiétis ab ani-
ma, quam diſcordiam ſanat dei gratia per Ieſum Chri-
ſtum dominum noſtrum. Vides vnde caro cõcupiſcit
aduerſus ſpiritum, vides vnde ſit lex in membris repu-
gnans legi mentis. Vides vertiſſe ſe in naturam, animæ
carniſq; diſcordiam, & per has inimicicias nobis abun
dare miſerias, non niſi dei miſericordia finiendas. Noli
mihi iam aduerſari, Nam ſi adhuc facis, cui vel quibus
ſimul aduerſeris, aduertis. Me nempe dixiſti nihil ma-
gis laborare, quàm vt non intelligar. Et in quibuſdam
locis ſenſus meos ad tuũ potius interpretaris arbitrium,
abutens tarduiſculis cordibus hominum, qui te non in-
telligũt tacere potius voluiſſe, quàm reſpondere potuiſ
ſe vni meo, quatuor voluminibus tuis. Ecce fundit elo-
quentię lucidũ ac perſpicuum flumen Ambroſius. Non
eſt vt hæreat lector, vbi caliget auditor. Manifeſtiſsime
dicit Apoſtolũ ideo dixiſſe, Quis me liberabit de cor-
B pore mortis huius, quia omnes ſub peccato naſcimur, &
ipſe ortus in vicio eſt, Manifeſtiſsime dicit dominum
Chriſtum propterea fuiſſe ſine peccato, quòd natus ex
virgine, vinculis obnoxiæ generationis naturæq; com-
munis minime teneretur, & damnaſſe peccatum, quod
naſcendo non ſenſit. Apertiſsime dicit, quòd diſſenſio
carnis & animæ per præuaricationem primi hominis
in naturam ſe verterit. Apertiſsime dicit, carnem libi-
dinum volutabrum diuerſoriúmque viciorum ita mu-
tari in dei templum, ſacrariumq; virtutum, cum in na-
turam regreſſa vigoris ſui agnoſcit altricem, atque auſu
depoſito contumaciæ, moderatoris animæ coniugatur
arbitrio, qualis fuit cum inhabitãda paradiſi ſecreta ſu-
ſcepit, antequam eſſet veneno peſtiferi ſerpẽtis infecta.
Quod ſi adhuc quòd aduerſus meos libros moliaris,
inquiris, illum aſpice, aduerſus illũ aliquid aude, qui hæ
reſis veſtræ venenis antequam naſcerentur occurrit, &
vnde poſſunt expelli, hæc antidota præparauit. Quæ ſi
Ambroſius in libro de Iſaac & anima. ſatis nõ ſunt, adhuc audi. In libro de Iſaac & anima idẽ
dicit, Bonus ergo rector malos equos reſtringit & re-
uocat, bonos incitat. Boni equi ſunt quatuor, prudẽtia,
temperantia, fortitudo, iuſticia. Mali equi, iracundia, cõ
C cupiſcẽtia, timor, iniquitas. Nunquid ait, Bonus rector
bonos equos habet, malos nõ habet? Sed ait, bonos in-
citat, malos reſtringit & reuocat. Vnde iſti ſunt equi?
Nempe ſi eos ſubſtantias dicimus vel putamus, Mani-
chæorum fauemus vel hæremus inſaniæ, quod vt abſit
à nobis, catholice iſtos equos intelligim⁹ vicia noſtra,
quæ legi mẽtis ex lege peccati reſiſtunt. Nõ à nobis hæc
vicia ſeparata, alicubi alibi erũt, ſed in nobis ſanata nuſ
quam erunt. Veruntamen quare non in baptiſmate pe
rierunt? An nõdum fateberis quòd reatus eorum perie-
rit, infirmitas manſerit, nũ reatus quo ipſa rea fuerant,
ſed quo nos reos fecerant in malis operibus, quò nos
traxerant. Nec ita eorum manſit infirmitas, quaſi ali-
qua ſint animalia, quæ infirmantur, ſed noſtra infirmi-
tas ipſa ſunt. Nec in his equis malis iniquitatem nomi-
naſſe putandus eſt illam, quæ deletur in baptiſmo, Illa
nanque peccatorum quæ fecimus, fuit, quæ cuncta re-
miſſa ſunt, atque omnino iam non ſunt, quorum reatus
manebat, quãdo ipſa fiebant atque tranſibãt. Iſtam ve-
ro legem peccati, cuius manentis reatus in ſacro fonte
remiſſus eſt, propterea vocauit iniquitatẽ, quia iniquum
eſt, vt caro concupiſcat aduerſus ſpiritum, quanuis abſit

in noſtra renouatione iuſticia, qua iuſtum eſt, vt aduer- D
ſus carnem ſpiritus concupiſcat, vt ſpiritu ambulemus,
& concupiſcentias carnis non perficiamus. Hanc quip
pe iuſticiam noſtram inter bonos equos inuenimus no
minatam. Audi adhuc quid dicat in libro, quem ſcripſit
de paradiſo, Fortaſſe, inquit, ideo dixit Paulus, quę non *Ambroſius in libro de paradiſo.*
licet homini loqui: quia adhuc in corpore conſtitutus,
hoc eſt, videbat iſtius corporis paſsiones, videbat legẽ
carnis ſuæ repugnantem legi mentis ſuæ. Itemq; in eo-
dem, Cum dicit, inquit, ſapientiorem ſerpentem, intel- *Ambroſius in libro de paradiſo. cap. 12.*
ligis quem loquatur, id eſt, illum aduerſariũ noſtrum,
qui tamen habet huius ſapiẽtiam mundi. Sed & volup-
tas & delectatio bene ſapiens dicitur, quia & carnis ap-
pellatur ſapientia, ſicut habes, quia ſapiẽtia huius carnis
inimica eſt deo. Et ad exquirẽda delectationum gene- *Roman. 8.*
ra aſtuti ſunt, qui appetentes ſunt voluptatum. Siue er-
go, inquit, delectationem intelligas, quædã eſt diuino
aduerſa mãdato, & inimica ſenſibus noſtris. Vnde ſan- *Roma. 7.*
ctus Paulus ait. Video aliam legem in membris meis,
repugnantem legi mentis meæ, & captiuantẽ me in le-
ge peccati. Qualem voluptatem dicat hoc loco iſte *Auguſt.*
doctor, in promptu eſt, quia vt intelligeremus adhibuit E
Apoſtoli teſtimonium dicentis, Video aliam legem in
membris meis, repugnantem legi mentis meę, & capti-
uantem me in lege peccati. Hęc eſt voluptas illa ſuſcep-
ta tua, quanuis & tu reprehendas eius exceſſum. Vbi
qualis ſit planè fateris, ſed tantis verborum ornamen-
tis eam moderatã defendis & laudas, quaſi iſtum mo-
dum ſibi ipſa conſtituerit, & non ſpiritus qui aduerſus
eius impetum concupiſcit. Aduerſus quem fortiter ſta-
bat ille, qui clamabat, Video aliam legem in membris
meis, repugnantem legi mentis meæ. Iſte repugnantis
impetus ſi laxetur, in quæ declinabit immunda? In quæ
nõ pertrahet, & præcipitabit abrupta? Verũ nunc quod
potius inſtat, ecce nõ ſecundum vos quicunq; Iudæus,
ſed ſecundum beatiſsimum Ambroſium de ſeipſo Pau-
lus Apoſtolus dicit, Video aliã legem in mẽbris meis,
repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in
lege peccati. Rurſus i eodẽ opere alio loco, doctor idẽ,
Impugnatur, inquit Paulus, & videt legẽ carnis ſuæ, re- *Ambroſius in libro de paradiſo. cap. 12. in fine.*
pugnantẽ legi mentis ſuæ, & captiuantẽ ſe in lege pec-
cati, nec de cõſcientia ſua præſumit, ſed per Chriſti gra
tiam confidit ſe à mortis corpore liberãdum, & tu quẽ-
quam opinaris ſcientem nõ poſſe peccare. Paulus dicit,
Non enim quod volo facio bonum, ſed quod nolo ma *Roman. 7.*
lum hoc ago: & tu arbitraris homini prodeſſe ſcientiã, F
quę delicti augeat inuidiam. Itemq; in ipſo opere, idem *Ambroſius vbi ſupra cap. 15.*
ipſe Epiſcopus ad omnes nos referens eloquium, cau-
ſamq; communẽ ſedulo agens, Repugnat enim lex car
nis, inquit, legi mentis, & laborandũ nobis eſt ac deſu-
dandũ, vt caſtigemus corpus & ſeruituti redigamus, &
quæ ſunt ſpiritalia ſeminemus. In alio quoque libro ſuo *Idẽ in lib. de ſacramẽto regenerationis.*
de ſacramento regenerationis, vel de philoſophia quẽ
ſcripſit, ita loquitur, Beata igitur mors quæ nos peccato
eripit, vt reformet deo. Qui enim mortuus eſt, iuſtifi-
catus eſt à peccato. Nunquid naturæ fine, inquit, iuſti-
ficatur à peccato aliquis? Non vtique quoniam qui pec-
cator moritur, in peccato manet, Ille autem iuſtifica-
tur à peccato, cui per baptiſmum peccata remittuntur
omnia. Habes ad iſta quid dicas? Vidès ne quem- *Auguſt.*
admodum expreſſerit vir venerabilis in baptiſmo fieri
hominis mortem beatam, vbi remittuntur peccata om
nia? Sed attende aliud, attende quod non vis. Aduer-
timus, inquit, cuiuſmodi ſit mors myſtica, nunc cõſide- *Ambro.*
remus cuiuſmodi ſepultura eſſe debeat. Non ergo ſatis

G eſt vt moriantur vicia, niſi marceſcant corporis luxus,
& omnium vinculorum carnalium cópago ſoluatur,
omnis nodus corporei laxetur vſus. Nemo ſibi blãdia-
tur, quòd aliam figuram induerit, myſtica præcepta ac-
ceperit, ad continentię diſciplinam applicuerit animũ,
Non quod volumus hoc agimus, ſed quod odio habe-
mus huc facimus. Multa operatur in nobis peccatũ, No
bis reluctantibus rediuiuæ plerunque voluptates reſur-
gunt. Luctandum nobis aduerſus carnem eſt, luctatus
Roman. 7. eſt aduerſus eam Paulus, denique ait, Video autem aliã
legem in membris meis, repugnãtem legi mentis meæ,
& captiuantem me in lege peccati, Nunquid tu, inquit,
fortior Paulo? Nec tanquam ſedulæ carni tuę confidas,
& te ei credas, cum Paulus clamet, Scio enim quia non
habitat in me, id eſt, in carne mea bonũ: Nam velle ad-
iacet mihi, perficere autem bonum non inuenio: Non
enim quod volo facio bonum, ſed quod nolo malum,
hoc ago. Si autem quod nolo hoc ago, iam nó ego ope
Auguſt. ror illud, ſed quod habitat in me peccatum. Quan-
talibet feraris animi obſtinatione Iuliane, quantalibet
H aduerſus nos peruicacia pro Pelagiano errore cõſiſtas,
tanta per beatum Ambroſium circumuallaris rerũ eui-
dentia, tanta verborum eius manifeſtatione cõtunde-
ris, vt profecto ſi nulla te ratio, cogitatio, conſideratio
religionis, pietatis, humanitatis, atq; in te ipſo aduerten
dæ veritatis à pertinaci intentione reuocauerit, oſten-
das quantum in malis humanis valeat, eò quanquã fuiſ
ſe progreſſum, vbi manere non libeat, vnde iam redire
pudeat. Sic enim te credo affici, cũ iſta legeris. Sed ô ſi
pax Chriſti in tuo corde vincat, & bona pœnitentia de
mala verecundia palmam ferat. Sed iam nunc parum-
per attẽde, quo modo ex iſta lege peccati, cuius motum
mortalitas etiam cõtinentium cogitur ferre, cui modũ
caſtitas nuptiarum laborat imponere, vbi concupiſcen
tia carnis voluptaſq;, quam laudas, contra propoſitum
voluntatis agit ſuos impetus, cum excitatur, etiam ſi a-
ctus non peragit, cum frænatur, Attẽde ergo pauliſper,
quo modo ex hac lege peccati omnem generari homi-
nem, & idẽ trahere originale peccatũ, ſanctus eloqua-
Ambroſius in libro de ſacramento regenerationis. tur Ambroſius in eo ipſo de ſacramẽto regenerationis,
ſiue de philoſophia libro ſuo, Eſt, inquit, domus quã ſa-
pientia ædificat, & menſa cœleſtibus referta ſacramen-
tis, in qua iuſtus cibum diuinæ voluptatis epulatur, ſua-
uem gratiæ potum bibens, ſi perpetuorum meritorum
I vberi poſteritate lętetur. Hos filios generãs Dauid par-
tus illos corporeæ commixtionis horrebat, & ideo mũ
dari ſacri fontis irriguo deſiderabat, vt carnalẽ ac ter-
renam labem gratia ſpiritalis ablueret. Ecce, inquit, in
Pſal. 50. iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me
mater mea. Male Eua parturiuit, vt partus relinqueret
mulieribus hæreditatem, atq; vnuſquiſque cõcupiſcen-
tiæ voluptate concretus, & genitalibus viſceribus infu-
ſus, & coagulatus in ſanguine, in pãnis inuolutus, prius
ſubiret delictorum cõtagium, quàm vitalis ſpiritus mu
Auguſt. nus hauriret. Si te non deſeruit qualiſcunque ſaltem
ſenſus humanus, vides quid de concupiſcẽtiæ volupta-
te hac ipſa, cui prębes impudentiſsimum patrocinium,
pronunciauerit, tui quod ſæpe dicendũ eſt doctoris te-
ſtimonio prædicat[9] tam memorabilis doctor Ambro-
ſius, quòd ea quiſque cõcretus, ea genitalibus viſceribus
infuſus, & coagulatus in ſanguine, & in pannis, nõ vti-
que laneis, aut lineis, aut huiuſcemodi talibus, qualibus
iam nati obuoluuntur infantes, ſed pannis viciatæ ori-
ginis tanquã hęreditariis inuolutus, prius ſubeat conta-
gium delictorũ, quàm vitalis huius aëris aurã ſpirando
percipiat, in quem veluti immenſum fontem commu- K
nis & non deſiſtentis alimenti poſt occulta ſpiramen-
ta viſcerum maternorum, qui naſcitur, funditur, in or-
tu ploraturus reatum, quem contraxit ante ortum. Er-
góne ex huius concupiſcentiæ motu illi non erubeſce-
rent homines primi, quo & ipſi apparebãt noxij, & eo-
rum filij peccato parentum pronunciabantur obnoxij?
Vtinam ſicut illi erubuerũt eas partes corporis, in qui-
bus libidinis inobedientiam ſentiebant, nudas relin- *Geneſ. 3.*
quere, ita tu fidei catholicæ obediens erubeſceres eru-
beſcenda laudare. Quid autem etiam de ipſo ficulneo-
rum tegmine filiorum in libro de paradiſo idem ipſe
ſcripſit doctor aduerte. Quod ergo grauius eſt, inquit, *Ambroſius in libro de paradiſo. cap. 13.*
hac ſe Adam interpretatione ſuccinxit eo loco, vbi fru
ctu magis caſtitatis ſe ſuccingere debuiſſet. In lumbis
enim quibus præcingimur, quædam ſemina generatio-
nis eſſe dicuntur, Et ideo male ibi ſuccinctus eſt Adam
folijs inutilibus, vbi futuræ generationis non fructum
futurum, ſed quædam peccata ſignaret. Hic certe fru *Auguſt.*
ſtrauit iſte vir ſanctus tam elaboratam diſputationem
tuam nimiſq; ſolicitã, ne poſt peccatum Adam & Eua L
oculis apertis lumbos præcinxiſſe credantur. Vt enim
tanta ibi loquacitate laborares, contra ſenſus veniebas
omniũ, & eos multilóquij ſtrepitu perſtringere cupie-
bas. Quid enim tam in promptu eſt, quàm ſuccincto-
riis, vel pręcinctoriis, quę Gręce περιζώματα nuncupã-
tur, lumbos hominum contegi vel præcingi, quas vul-
gus enim munituras vocat? Neque hoc ille homo dei,
cuius te vrgemus eloquio, tanquam obſcurum eſſet ex-
poſuit, ſed quod omnes intelligebant, quid ſignificaret
oſtendit. In lumbis enim quibus præcingimur, ait, quæ-
dam ſemina generationis eſſe dicũtur, & ideo male ibi
ſuccinctus eſt Adam folijs inutilibus, Quare male? Se-
quitur & dicit, vbi futuræ generationis, nõ fructum fu-
turum, ſed quædam peccata ſignaret. Habes ne ad iſta
quod dicas? Ecce vnde illa cõfuſio, ecce vnde contexio
& ſuccinctio foliorum, ecce vnde in poſteris originale
peccatum. Sanctus vero Ioãnes Conſtantinopolitanus *Ioãnes Epiſcopus Conſtantinopolitanus.*
Epiſcopus, quantum verecundia permittere potuit, to-
tum illud primorum hominum erubeſcentium fa-
ctum, duobus verbis euidenter expreſsit dicens, Folijs
autem ficus erant cooperti, tegentes ſpeciem peccati. M

Cui non apparet, quæ vel qualis peccati ſpecies à *Auguſt.*
confuſis tegenda fuerat in regione lumborum, qui de
ſui corporis nuditate non confundebantur ante pecca
tum? Obſecro intelligite, imò vero permittite homines,
quod vobiſcũ intelligunt intelligere, & nolite nos co-
gere de pudendis pene impudenter diutius diſputare.
Merito idem beatus Ioannes, etiam ipſe ſicut martyr *Circumciſio carnis præcepta in ſigno baptiſmatis.*
Cyprianus, circuncisionem carnis, in ſigno præceptam
commendat eſſe baptiſmatis. Et vide quo modo Iu-
dæus, inquit, circuncisionem non differt propter com
minationem, quia omnis anima, quæcunque non fue-
rit circunciſa die octauo, exterminabitur de populo *Gene. 17.*
ſuo. Tu autem, inquit, non manufactam circuncisio-
nem differs, quæ in expoliatione carnis in corpore per-
ficitur, ipſum dominum audiens, Amen amen dico *Ioan. 3.*
vobis, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non in-
troibit in regnum cœlorum. Cernis quemadmodũ cir- *Circumciſio & baptiſmus comparantur.*
cuncisionem circuncisioni, comminationem commi-
nationi vir Eccleſiaſtica doctrina præditus cõparauit.
Quod ergo eſt, octauo die [nõ] circũcidi, hoc eſt ĩ Chri
ſto nõ baptizari. Et quod eſt, perire de populo ſuo, hoc
eſt, nõ intrare in regnũ cœlorum. Et tamen vos in bap
tiſmate paruulorum expoliationem carnis, hoc eſt cir-
cuncisionem

A cunciſionem non manufactam, celebrari negatis, cum nihil eos, quo expoliari debeant, habere cõtenditis, Nõ enim eos fatemini mortuos in prępucio carnis ſuę, quo peccatum ſignificatur, maxime quod originaliter trahitur, per hoc enim eſt corpus noſtrum corpus peccati, quod euacuari dicit Apoſtolus, per crucem Chriſti. Sed nunc ſententiis Epiſcoporum qui fuerunt ante nos, & hæc diuina eloquia fideliter & memorabiliter tractauerunt, vrgere te inſtitui. Proinde ad Epiſcopum Ambroſium reuertamur, Qui cum homines, id eſt, & animas & corpora hominum, opus dei eſſe non dubitet, & nuptias honoret, & in baptiſmo Chriſti prædicet omnia peccata dimitti, & deum nouerit eſſe iuſtum, & capacẽ virtutis atque perfectionis per dei gratiam humanam non neget eſſe naturam, quæ veſtra quinque facitis argumenta, intendentes nullum iſtorum quinque verum eſſe poſſe, niſi falſum ſit trahere naſcẽtes originale peccatum, tamẽ hoc ipſum, quod his quinq; argumẽtis auferre conamini, ſic ille vbi opus eſt, in ſuis ſermonibus ponit, vt cuiuis ſatis eluceat, quid catholica veritas ſoleat prædicare, quid profana nouitas conetur euertere.

B An forte ipſum quoque Ambroſium ſciſſe ac docuiſſe dubitabis, deum eſſe hominum, eruditorẽ & animæ & corporis? Audi ergo quid dicat in libro de philoſophia contra Platonem Philoſophum, qui hominum animas reuolui in beſtias aſſeuerat, & animarum tãtummodo deum opinatur authorem, corpora autem diis minoribus facienda decernit. Ergo ſanctus Ambroſius, Miror, inquit, tantum philoſophum, quo modo animam, cui poteſtatẽ conferendæ mortalitatis attribuit, in noctuis includat aut ranulis, feritate quoque induat beſtiarum, cum in Timæo eam opus dei eſſe memorauerit, inter immortalia à deo facta, corpus autem non videri opus ſummi dei aſſerit, quia natura carnis humanæ, nihil à natura corporis beſtialis differt.

Platonis opinio.

Ambroſius in libro de philoſophia contra Platonem.

Auguſt. Si ergo digna eſt, quæ dei opus eſſe credatur, quo modo indigna eſt quæ dei opere veſtiatur? Ecce non ſolum animam, quod & illi dicunt, verumetiam corpus quod illi negant, contra Platonicos dei opus eſſe defendit Ambroſius. An dicturus es, quòd nuptiis ingerat crimẽ, quia & inde quod naſcitur concupiſcentiæ voluptate concretũ, dicit ſubire contagium delictorum? Audi ergo de nuptiis Am-

C broſij ſententiam in Apologia ſancti Dauid, Bonũ, inquit, coniugiũ ſancta copula. Sed tamẽ qui habent vxores, ita ſint ac ſi non habentes, Ipſe eſt torus incoinquinatus, & nemo alterum fraudare debet eo, niſi forte ad tempus, vt vacent orationi. Tamen ſecundum Apoſtolum, non vacat orationi, qui eo tempore vſum corporeæ illius cõuentionis exercet. Audi & alteram in libro de philoſophia, Bona, inquit, continentia quædam velut crepido pietatis. Namq; in præcipitiis vitæ huius labentium, ſtatuit veſtigia ſpeculatrix ſedula, ne quid obrepat illicitum. Mater autẽ viciorum omnium incõtinentia, quę etiam licita vertat in vicium, Ideoq; Apoſtolus nõ ſolum à fornicatione nos retrahit, verumetiã in ipſis coniugiis modum quendam docet, & tempora pręſcribit orandi, Intemperans enim in coniugio, quid aliud niſi quidem adulter vxoris eſt?

Ambroſius in apologia Dauid. c. 11

1. Corint. 7.

Idẽ in lib. de philoſophia.

Adulteriũ in cõiugio.

Auguſt. Cernis quemadmodum velit etiam inter ſe ipſa vera & honeſta eſſe coniugia? Vides quemadmodum dicat incontinẽtiam etiam licita vertere in viciũ, vbi & licitum demonſtrat eſſe connubium, & in ipſo non vult incontinentia fœdari quod licitũ eſt? Aduertis quo modo intelligere nobiſcum debeas, in quo morbo deſiderij noluerit Apoſtolus vnũquẽque vas ſuum poſsidere, ſicut gentes quæ ignorant deum? Tibi autem libido nõ niſi præter vxorem, videtur eſſe culpabilis. Quid ergo de Ambroſio iu- *1. Theſſ. 4.*

D dicabis, qui intemperantẽ in coniugio, adulterum quẽdam appellat vxoris? Tu ne melius nuptias honoras, in quibus libidini licentioſiſsimum ſpacium præbuiſti, ne fortaſsis offenſa defenſorem ſibi alium prouideret? Neque enim quod ego commemoraui, ſecũdum veniam coniugibus concedere Apoſtolũ, vbi proculdubio notatur, etſi ignoſcitur culpa, ſaltẽ verbo tenus attingere voluiſti, aut quòd ab illo opere, vt orationi vacent, ceſſare coniuges admonentur, quod ego totum cõmemoraui, auſus es in tua reſponſione refricare, credo formidans, ne tua videretur præuaricata defenſio, ſi & te cõfitente appareret, quod per libidinem, cui te patrocinari non pudet, etiam coniugum impediretur oratio. Ita cum mihi pro illa reſpondere cuperes, ſed Apoſtolo reſiſtere non auderes, nec in aliam ſententiam, ſicut ſoletis, ipſum apoſtolicũ teſtimoniũ detorquere potuiſſes, omnino inde tacere maluiſti. Tu ergo melius honoras nuptias, quarum dignitatem tãquam omnino irreprehenſibili volutabro carnalis concupiſcẽtiæ decoloras,

E an ille qui cum dicat, non ſolum licitum, ſed etiam bonum coniugium, ſanctamq; copulam, tamẽ ceſſante libidinis voluptate, tẽpora orandi ab Apoſtolo præſcripta commemorat, atque iam ita non vult illi morbo eſſe deditos coniuges, vnde trahitur originale peccatũ, vt eos qui habent vxores, ſecũdum eundem Apoſtolũ, ita eſſe velit, ac ſi non habẽtes. Nec vocare dubitat etiã vxoris adulterum, intemperantem maritum: omne cõnubij bonum penſans nõ cupiditate carnis, ſed fide potius caſtitatis: non morbo paſsionis, ſed fœdere coniunctionis: non voluptate libidinis, ſed volũtate propaginis. Nam mulierem viro non niſi generandi cauſa perhibet inſtitutam, vnde tam diu fruſtra, quaſi quiſquam hoc noſtrum negaret, diſputandum putaſti. Hæc enim ſunt de hac re verba eius in libro de paradiſo, Si igitur viro, inquit, culpę author eſt mulier, quemadmodũ pro bono videtur adiecta? Verum ſi cõſideres, quia deo vniuerſitatis eſt cura, inuenies plus placere domino debuiſſe id, in quo eſſet cauſa vniuerſitatis, q̃ condemnãdum fuiſſe illud, in quo eſſet cauſa peccati, Ideo quia ex viro ſolo non poterat humani eſſe generis propagatio,

1. Corint. 7.

Ambroſius in libro de paradiſo. cap. 10.

F pronunciauit dominus, nõ eſſe bonum ſolum hominẽ eſſe. Maluit enĩ deus plures eſſe, quos ſaluos facere poſſet, quibus donaret peccatũ, quàm vnũ ſolum Adã, qui liber eſſet à culpa. Deniq; quia idem, inquit, vtriuſq; author eſt operis, venit in hunc mundũ, vt ſaluos faceret peccatores, Poſtremo nec Cain parricidij reum priuſquam generaret filios, paſſus eſt interire. Ergo, inquit, propter generationẽ ſucceſsionis humanæ, debuit mulier adiici viro.

Gene. 2.

1. Timot. 1.

Auguſt. Habes ecce Ambroſium doctorem meum, & à tuo mirabiliter pędicatum, & opus dei eſſe omnem hominem atq; hominis carnem, & bonas eſſe nuptias, inquantum ſunt nuptię, non ſolum fatentẽ verumetiam diſſerentem, vel defendentẽ. Iam vero quod per originale peccatũ ſacro baptiſmati nihil deroget, ſuperius demonſtraui, quando eius poſui verba, vbi dicit illũ iuſtificari à peccato, cui per baptiſmũ peccata remittuntur omnia, Iuſtũ porrò ille deũ vbi nõ prædicat, aut quis de hoc poteſt catholicus dubitare Chriſtian⁹, quod penè & omnes impij confitentur? Quintũ illud reſtat, vtrum videatur Ambroſio humanã capacẽ iuſtificationis & perfectionis eſſe naturã, nec ab hac ſentẽtia propterea reuocetur, quia ſæpe ac multis modis dicit omnẽ hominẽ ſub peccato naſci & eſſe ipſum ortum eius in

An capax ſit iuſtificationis humana natura.

G vicio. Verũ & hoc iam ſupra docui, vbi cum loco ipſo
paulopoſt dixiſſe memoraui, à Chriſti carne damnatũ
eſſe peccatum, quod naſcendo non ſenſit, quod moriẽ-
do crucifixit, vt in carne noſtra eſſet iuſtificatio per gra
tiam, vbi erat ante colluuio per culpam. Ibi enim natu-
ram demonſtrauit humanã etiã iſtam, quæ ſub peccato
naſcitur, & cuius ort° in vicio eſt, eſſe iuſtificationis ca
pacem, ſed ſanè per gratiam, quod inimicũ eſt vobis, ei-
dem gratiæ crudelibus inimicis, Verum ſi hoc parum
Ambroſius eſt, rurſus quid dicat, attende in expoſitione Eſaiæ Pro-
ſuper Eſaiã phetæ, Videamus, inquit, ne qua ſit poſt huius vitæ cur-
Matth. 19. riculum noſtra regeneratio, de qua dictum eſt, In rege-
Regenera- neratiõe cũ ſederit filius hominis in throno gloriꝗ ſuæ.
tio duplex. Sicut enim regeneratio lauacri dicitur, per quã deterſa
colluuione peccatorũ, in regeneratione cũ ſederit filius
hominis renouamur, ita regeneratio dici videtur, per
quã ab omni corporeæ cõcretionis purificati labe, mũ-
Auguſt. do animæ ſenſu in vitam regeneramur æternã. Nẽ-
pe diſtinxit vir ſanctus & verax, iuſtificationẽ vitæ hu-
ius, quæ fit per lauacrum regenerationis: & illius perfe-
ctiorem, cum & noſtra corpora fuerint immortalitate
renouata. Nõ itaq; fuit Ambroſio, quanuis fateretur na-
H ſectis originis viciũ, iuſtificationis deſperata perfectio.
Quia ſicut eſt humana natura creatori deo formabilis,
ita ſanabilis redemptori. Sed vos feſtinatis, & præſump
tionem veſtram feſtinando præcipitatis. Hic enim vul-
tis hominẽ perfici, atq; vtinam dei dono, & non libero,
vel potius ſeruo propriæ volũtatis arbitrio. A qua per-
fectione quidem longe vos eſſe ſentitis. Sed dolus eſt
in ore veſtro, ſiue peccatores vos eſſe dicatis, & iuſtos
credi velitis, ſiue profiteamini perfectionem iuſticiæ,
quã profecto in vobis non eſſe ſentitis. Iuſtificatio por
rò in hac vita, nobis ſecundum tria iſta cõfertur. Prius
lauacro regenerationis, quo remittuntur cuncta pecca
ta. Deinde cõgreſsione cum viciis, à quorum reatu ab-
ſoluti ſumus. Tertio dum noſtra exauditur oratio, qua
Matth. 6. dicimus, Dimitte nobis debita noſtra: Quoniã quàm-
libet fortiter contra vicia dimicemus, homines ſumus,
dei autẽ gratia ſic nos in hoc corruptibili corpore ad-
iuuat dimicantes, vt non deſit, propter quod exaudiat
veniam poſtulãtes. Iſtam ſuper nos dei miſericordiam,
I vobis neceſſariam nõ putatis, quoniam ex eo numero
Pſal. 48. eſtis, de quibus in Pſalmo dictum eſt, Qui cõfidunt in
Ambroſius virtute ſua. Sed quãto melius audimus Ambroſium, in
in libro de libro de fuga ſeculi dicentem, Frequens nobis de effu-
fuga ſeculi giẽdo iſto ſeculo eſt ſermo, atque vtinam quàm facilis
cap. 1. ſermo, tam cautus & ſolicitus affectus. Sed quod peius
eſt, frequenter irrepit terrenarum illecebra cupiditatũ,
& vanitatum offuſio mentem occupat, vt quod ſtudeas
vitare, hoc cogites, animoq; voluas. Quod cauere
difficile eſt homini, exuere autem impoſsibile. Denique
voti magis eam eſſe rem quàm effectus, teſtatur Pro-
Pſal. 118. pheta dicẽdo, Declina cor meum in teſtimonia tua, &
non in auariciã. Non enim in poteſtate noſtra eſt cor
noſtrum, & noſtræ cogitationes, quꝗ improuiſo offuſꝗ,
mentẽ animumq; confundunt, atq; alio trahunt quàm
tu propoſueris, ad ſecularia reuocant, mũdana inſerũt,
voluptuaria ingerunt, illecebroſa intexunt, ipſoq; in tẽ-
pore quo eleuare mentem paramus, inſertis inanibus
cogitationibus, ad terrena plerunque deiicimur. Hꝗc
ſi vos non patimini, ignoſcite, non vobis credimus, &
in his potius ſancti Ambroſij verbis quoddam ſpeculũ,
& hoc ſi proficimus, communis humanæ infirmitatis
agnoſcimus. Vobis autem etiã ſi credamus & dicamus,
orate pro nobis, vt nec nos iſta patiamur, ita vos inue-

nimus elatos & alta ſapientes, vt reſpõdeatis nobis, nõ K
ſolum iſta vos non pati, verumetiam in hominis eſſe
poteſtate, ne iſta patiatur, nec eſſe cauſam, cur ad hoc
dei poſcatur auxilium. Quanto ergo melius idẽtidem
audiuimus Ambroſium dei gratiam cõfitentem, nec de
ſua virtute confidentem, qui cum hæc dixiſſet, adiecit,
Quis autem tam beatus, qui in corde ſuo ſemper aſcen
dat? Sed hoc ſine auxilio diuino quî fieri poteſt? Nullo
profecto modo. Denique, inquit, ſupra eadem ſcriptu-
ra dicit, Beatus vir cuius eſt auxilium eius abs te domi- *Pſal. 83.*
ne, aſcenſus in corde eius. Itemq; idem ipſe in libro de
ſacramento regenerationis, Quis igitur eſt, inquit, qui *Ambroſius*
carne vtitur ad operandum, niſi anima? Ergo princeps *in libro de*
& domina carnis naturaliter anima eſt, quæ domare *ſacramento*
carnem debet & regere. Ideoq; ſpiritus ſancti fulta præ- *regenera-*
ſidio, dicit in Pſalmo, Non timebo quid faciat mihi ca *tionis.*
ro. Ipſa eadẽ dicit in Paulo, Sed caſtigo corpus meũ, & *Pſal. 55.*
ſeruituti redigo. Caſtigat ergo Paulus, quod ipſius eſt, *1. Corin. 9.*
nõ quod ipſe eſt. Caſtigat quod ipſius eſt, vt mortẽ in ſe
laſciuiꝗ corporalis iuſtus operetur. Nunquid ſanctus *Auguſt.*
Ambroſius quando iſta dicebat, non cum viciis confli
gebat? non vicia vincebat? Non exercitum quẽdam va-
riarum cupiditatum intra ſemetipſum, tanquam Chri- L
ſti miles egregius debellabat? Non corpus proprium ca
ſtigabat? Nunquid non ſuperatis & oppugnans diaboli
operibus, opus dei cum opere dei, hoc eſt, anima cũ car
ne pacem iuſticiæ requirebat, vt non in ſua virtute con
fidens, ſed ſicut ait, ſpiritus ſancti fulta prꝗſidio diceret,
Non timebo quid faciat mihi caro? Ecce quo modo na *2. Corin. 12.*
tura humana capax iuſtificationis oſtenditur, Ecce quo
modo virtus in infirmitate perficitur. Sed audiamus de
hac re etiam victorioſiſsimum martyrem Cyprianum *Cyprianus.*
in Epiſtola de mortalitate. Cum auaricia nobis, inquit,
cum impudicicia, cum ira, cum ambitione congreſsio
eſt, cum carnalibus viciis, cum illecebris ſecularibus aſ-
ſidua & moleſta luctatio eſt. Obſeſſa mens hominis, &
vndique diaboli infeſtatione vallata, vix occurrit ſin-
gulis, vix reſiſtit. Si auaricia proſtrata eſt, exurgit libido:
ſi libido compreſſa eſt, ſuccedit ambitio. Si ambitio cõ
tempta eſt, ira exaſperat, inflat ſuperbia, vinolentia in-
uitat, inuidia concordiam rumpit, amiciciam zelus ab-
ſcindit, Cogeris maledicere, quod diuina lex prohibet,
compelleris iurare, quod non licet. Tot perſecutiones
animus quotidie patitur, tot periculis pectus vrgetur, & M
delectat hic inter diaboli gladios diu ſtare, cum magis
concupiſcendum ſit, & optandum, ad Chriſtum ſubue
niente velocius morte properare. Abſit autem vt *Auguſt.*
ſanctum Cyprianum, aut auarum exiſtimemus fuiſſe,
quia cum auaricia: aut impudicum, quia cum impudici-
cia: aut iræ ſubditũ, quia cum ira: aut ambitioſum, quia
cum ambitione: aut carnalem, quia cum carnalibus vi-
ciis: aut ſeculi huius amatorem, quia cum illecebris ſe-
cularibus: aut libidinoſum, quia cũ libidine: aut ſuper-
bum, quia cum ſuperbia: aut vinolentum, quia cum vi-
nolentia: aut inuidũ, quia cum inuidia confligebat. Imò
vero ideo nihil eorum erat, quia his malis motibus par-
tim de origine, partim de cõſuetudine venientibus for
titer reſiſtebat, non acquieſcens eſſe, quod eum eſſe co-
gebant. Nec ideo tamen in tam periculoſo laborioſoq;
certamine nullo telo feriebatur hoſtili, cum dicat in E-
piſtola ſua de eleemoſynis, Ne quiſquam ſic ſibi de pu- *Cyprianus.*
ro atque immaculato pectore blandiatur, vt innocen-
tia ſua fretus, medicinam non putet adhibendam eſſe
vulneribus, cum ſcriptum ſit, Quis gloriabitur caſtũ ſe *Prouer. 20.*
habere cor? Aut quis gloriabitur mundum ſe eſſe à pec-
catis?

A catis? Et iterum in Epiſtola ſua Ioaooes pooat & dicat,
1.Ioan.1. Si dixerimus quia peccatum oō habemus noſipſos de-
cipimus,& veritas in nobis oon eſt. Si autem nemo eſſe
ſioe peccato poteſt,& quiſquis ſe inculpatum eſſe dixe-
rit,aut ſuperbus,aut ſtult' eſt,quam neceſſaria,quàm be
nigna eſt diuina clementia, quæ cum ſciat oon deeſſe
ſanatis quædam poſtmodū vulnera,dedit curandis de-
Auguſt. nuo ſanandiſq; vulneribus remedia ſalutaria. O do-
ctor pręclariſsime & teſtis glorioſiſsime,ſic docuiſti,ſic
eminuiſti,vel monuiſti,ſic te audiendum imitandumq;
præbuiſti. Merito finitis aliis omnium cupiditatum cer
taminibus,ſanatiſq; vulneribus cum extrema & omoiū
maxima vitæ huius cupiditate,pro Chriſti veritate pu-
goaſti,& eius in te gratiæ largitate viciſti. Secura eſt co
rona tua,victorioſa eſt doctrina tua,io qua & iſtos vio
cis,qui confidunt io virtute ſua, Ipſi enim clamāt, Per-
fectio nobis virtutis à nobis eſt:tu autē reclamas, Nemo
ſuis viribus fortis eſt,ſed dei indulgentia & miſericor-
Hilarius. dia tutus eſt. Audi & beatiſsimum Hilarium, vbi ſperet
hominis perfectionem, Cum eoim loqueretur de pace
Ioan.14. Euangelica,vbi domious ait,Pacē meā do vobis:Quia
lex,inquit,vmbra eſt futurorum bonorum, idcirco per
B hanc præfiguratam ſignificationem docuit nos io hoc
terreni & morticini corporis habitaculo muudos eſſe
oō poſſe,niſi per ablutionē cœleſtis miſericordię emuo
dationem cōſequamur, poſt demutationē reſurrectio-
nis terreni corporis noſtri, effecta glorioſiore oatura.
Rurſus io eodem ſermone, Ipſis, inquit, Apoſtolis ver-
bo licet iam fidei emeodatis atq; ſanctificatis, ooo de-
eſſe tamen maliciam, per cooditionem commuois oo
bis originis docuit dicens, Si vos cum ſitis mali ooſtis
Matth.7. bona data dare filiis veſtris. Vides quemadmodum
veoerabilis catholicus diſputator,nec in hac vita muo
dationem ooſtram oeget,& tamen humanā perfectio-
oem ſperet, id eſt perfectioris muodationis in vltima
reſurrectione naturam. In quadam vero homilia de li-
bro ſancti Iob,attende quid dicat, quemadmoduoı ip-
ſius diaboli aduerſus oos iodeſinēs bellum ex hoc fieri.
aſſerat, cū ea mala quæ in oobis ſuot excitat cōtra oos,
quod in noſtram fieri vtilitatē vult docere, cōuertente
ſcilicet diuina miſericordia maliciā diaboli ad purga-
tiooem noſtrā. Tanta enim & tam admirabilis,inquit,
io oos miſericordiæ dei booitas eſt, vt per quē in Adæ
C offeoſa geoeroſitatem primæ & beatæ illius creatiooìs
amiſimus,per eum rurſum id quod amiſimus, obtinere
mereamur: tunc enim diabolus iouidens oocuit, nunc
autē cū oocere oiitur, vincitur. Mouet enim per ioſir-
mitatē carnis ooſtræ omoia poteſtatis ſuæ tela,cum ad
laſciuiam accēdit,cum ad ebrietatē illicit,cum ad odia
ſtimulat, cū ad auariciā prouocat, cū ad cædes ioſtruit,
cum ad maledicta exacerbat, Sed cum per infirmitatē
animi,horum omoiū ſurrepeotia iocentiua reprimun-
tur,emuodamur à peccato per huius victoriæ gloriam.
Dictum eoim ita eſt, Aut quo modo ſe emūdabit natus
ex muliere? Quia nō extante hoſte nō erit bellū,ceſſan-
te deinde bello, victoria deerit. Collidentium autē ad-
uerſus nos viciorum victoria noo adepta,nō erit emū-
datio vlla viciorum, quia his inſidiis corporis ooſtri pi
rata victo, colluctānuin aduerſus nos paſsionū coocer
tatione purgamur. Memores igitur,inquit,& conſcij, il
la ipſa corpora noſtra omnium viciorum eſſe materiē,
pro qua polluti & ſordidi nihil io nobis mundum, ni-
hil iooocens obtioemus, gaudeamus oobis eſſe hoſtē,
in cuius coocertatiooe,quodam coocertatioois ooſtrę
bello dimicemus. In expoſitione autem primi Pſalmi

idem doctor oō dubitat dicere naturam noſtram vti- D
que iſtam,quæ de morbo morbum trahit,ad peccandū
ferri,ac ſic oe peccemus,aduerſus eam nos quodā mo-
do fidei religione pugoare. Plures eni ſunt, inquit, qui
cum per confeſsionē dei ab impietate diſcreti ſint,non
tamen à peccato per id liberi ſuot,Eccleſię diſciplinam
ooo teoentes,vt auari,ebrioſi,tumultuoſi,procaces,ſu-
perbi,æmulatores,mendaces,& rapaces. Et ad hæc qui-
dē oos vicia naturę,inquit, ooſtræ propellit inſtioctus,
ſed vtile eſt nos à via hac ad quam ferimur, abſcedere,
oeque cooſiſtere illic, adhibito decedēdi ex ea nō mo-
roſo recurſu. Et idcirco, Beatus vir qui in via peccatorū Pſal.1.
noo ſtetit, Natura quidem io viam hanc ferente, ſed ex
via hac fidei religione referente. Nunquid oam iſtū
putabimus accuſatorē fuiſſe naturæ, quā cōdidit deus?
Non vtique. Nō enim dubitabat homo catholicus hu-
manam dei opus eſſe naturam,ſed profecto vicia, cum
quibus naſcimur accuſauit, Apoſtolicum illud tenens, Ephеſ.2.
Fuimus enim & nos oatura filij iræ,ſicut & cæteri. Ve-
ruotameo hæc verba,quę de ſermone ſancti Hilarij po
ſui,ſi mea eſſent,quāta io me diceres, Manichæorumq;
nomeo & crimeo, quaoto buccarum ſtrepitu ventila- E
res? Nunc ergo ne tui ſtomachi follis indigeſta maledi
ctorum cruditate rumpatur,io hūc euome,ſi audes, ca-
lumoioſas tuas vaoitates,& inſaoias mēdaces. Ad hæc,
inquit, oos vicia naturæ noſtræ propellit inſtinctus.
Quæ iſta oatura eſt? Nuoquid geos tenebrarum, quam
Manichæorum fabula inducit? Abſit, Catholicus lo-
quitur, inſignis Eccleſiarum doctor loquitur, Hilarius
loquitur. Noſtra ergo natura eſt primi hominis præ-
uaricatiooe viciata, oō ab alia natura vlla diuiſiooe ſe-
paranda, ſed ipſa ſaoanda, cui diabolum à nobis coo-
ſtitui calumoiaris authorem, dum tu ei Chriſtum in-
uides ſaluatorem, & eius hic vitam, ita vt ſine vllo ſit
omoioo peccato, perfectam duci poſſe cooteodis. Sed
audi quid etiam hinc te admoneat beatus Hilarius. Hilarius.
Cum enim expooeret Pſalmum quinquageſimumpri-
mum, Spes, inquit, in miſericordia dei, io ſeculum Pſal.51.
& in ſeculum ſeculi eſt. Noo eoim ipſa illa iuſticiæ o-
pera ſufficieot ad perfectæ beatitudinis meritum, niſi
miſericordia dei etiam in hac iuſticiæ voluntate, hu-
manarum demutationum & motuum non reputet vi-
cia. Hioc illud Prophetæ dictum eſt, Melior miſeri- Pſal.62.
cordia tua ſuper vitam. Vidès oe hominem dei, ex il- & 31.
lo numero eſſe beatorum, de quibus prædictum, Bea- F
tus vir cui oon imputauit dominus peccatum, neque
eſt io ore eius dolus? Coofitetur enioı etiam peccata
iuſtorum, magis eos aſſerens io dei miſericordia ſpem
ponere, quàm de iuſticia ſua fidere, & ideo oon eſt in
ore eius dolus, imò in ore illorum omnium, io quibus
huius veracis humilitatis, vel humilis veritatis perhi-
bet teſtimooium. Qui dolus abundat in ore veſtro. Vbi
enim virtus non eſt, & tanta iactantia eſt, hypocriſis
eſt, Et vbi hypocriſis, vtique dolus: prorſus quantum
ſaocti de miſericordia dei,quæ magoa eſt, tantum vos
de veſtra, quæ oulla eſt virtute præſumitis. Et quan-
tum ipſi aduerſus iogenerata vicia bellum geruot, ad-
iuti per dei gratiam, tantum vos bellum geritis ad-
uerſus ipſam dei gratiam. Sed vtinam ſicut vos vincit
in ſuis, ita ſuos faciens, vos quoque ipſos vincat in vo-
bis. Itáne io corde veſtro dicere audetis, quòd cum vos
audiunt, accenduotur homines ad virtutem, cum au-
tem iſtos audiunt tantos ac tales viros, Cyprianum,
Hilarium, Gregorium, Ambroſium, cæteróſque ſacer-
dotes domini, deſperatiooe fraoguntur, ac renuociant

G ſtudiis perfectionis? Hęccine mõſtra cogitationũ aſcendunt in cor veſtrum, & non elidunt frontem veſtram? Ergòne vos honoratis ſanctos dei patriarchas, prophetas, apoſtolos laude naturæ, & decolorãt eos iſta lumina Eccleſię vituperatione naturæ, quia eos dicũt in corpore mortis huius, vt tenerent caſtitatis bonum, dimicaſſe contra ingenitum concupiſcentię malum, per dei gratiam prius conflictatione vincendum, poſtea nouiſ-
Roman. 7. ſima regeneratione ſanandum? Tu intelligis Iudæum eſſe qui dicit, Non enim quod volo bonum hoc ago. & hoc pręclaro intellectu, nec cõuerſationis ſordes in naturæ refundit inuidiam, nec earum obſcœnitates apoſtolorum & ſanctorum omnium coſolaris iniuriis, & hæc mala quę nõ tu facis, faciebat Ambroſius cum collegis ſuis eadem ſentientibus, qui beatum Apoſtolum de ſeipſo dixiſſe intelligit, Non quod volo facio bonũ, ſed quod nolo malum hoc ago: Et, Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ: & cætera huiuſmodi. Iſti ergo ſancti talia docẽdo ſuffodiũt, ſicut mihi obiicis, murum pudoris, & vos ob perfectionis prædicationem patimini inuidiam? Sed te, vt ſcri-
H bis, plurimum conſolaris, quoniam laudis genus eſt ei diſplicuiſſe, qui Apoſtolis nõ pepercit. Si ergo Apoſtolis dicendo talia non peperci, ergo nec Ambroſius pepercit Apoſtolis, nec coëpiſcopi eius eadem ſentientes. Si autem illi & ex apoſtolis iſta didicerunt, & ſecũdum Apoſtolos iſta docuerunt, quid me vnum appetis? Ipſos aſpice, ipſos etiam atque etiã depoſito pauliſper tumore ceruicis intuere. Itàne tandẽ inuenis cõfidentiſſime, conſolari te debes, quia talibus diſplices, an lugere? Sed iam quid egerimus, per totum iſtum librum in ſum-
Epilogus. mam, ſicut poſſumus breuiter colligamus. Propoſuimus hic authoritatis molem ſanctorum, qui Epiſcopi ante nos, nõ ſolum ſermone, cum hic viuerent, verumetiam ſcriptis, quæ poſteritate relinquerent, fidem catholicã ſtrenue defenderunt, vt veſtra argumenta confringerent, quibus dicitis: Si deus homines creat, non poſſunt cum aliquo malo naſci: Si nuptiæ bonum ſunt, nihil ex eis oritur mali: Si in baptiſmate peccata omnia remittuntur, non poſſunt nati de renatis trahere originale peccatum: Si iuſtus eſt deus, nòn poteſt in filiis parentũ damnare peccata, cum ipſis parentibus dimittat & propria: Si perfectæ iuſticiæ capax eſt humana natura, ha-
I bere non poteſt vicia naturalia. Ad hæc nos dicimus, & deum eſſe hominum creatorem, hoc eſt & animæ & corporis, & bonum eſſe nuptias, & per baptiſma Chriſti omnia peccata dimitti, & iuſtum eſſe deum, & perfectæ iuſticiæ capacem humanã eſſe naturam, & tamen cum hęc omnia vera ſint, obnoxios naſci homines origini viciatæ, quæ trahitur ex homine primo, & ideo ire in damnationem, niſi renaſcantur in Chriſto. Hoc autem probauimus catholicorũ authoritate ſanctorum, qui & hoc aſſerunt, quod de originali peccato dicimus, & illa quinque eſſe vera omnia confitentur. Ac per hoc non eſt conſequens, vt hoc falſum ſit, quia vera ſunt illa. Tales quippe ac tanti viri ſecundum catholicam fidem, quæ vbique toto orbe diffunditur, & hoc, & illa vera eſſe confirmant, vt veſtra fragilis, & quaſi argutula nouitas ſola authoritate conteratur illorum, præterquam quòd ea dicunt, vt ſe per eos loqui veritas ipſa teſtetur. Sed nunc authoritate primitus eorum, veſtra eſt contumacia comprimenda, vt à præſumptionis impetu repercuſſi, & quodam modo ſauciati, dum tales homines dei ſic in fide catholica errare potuiſſe non creditis, vt aliquid dicerent, vnde eſſet conſequens, deum non eſſe hominum creatorem, nuptias eſſe damnan- K das, in baptiſmo non omnium remiſſionem fieri peccatorum, deum eſſe iniuſtum, nullam ſpem nobis remanſiſſe virtutis perficiendæ, quæ omnia vel aliquid eorum nefas eſt opinari, auſus præcipites refrę netis, & tanquam ex furore reſipiſcentes, incipiatis in quía nutriti eſtis, recolere & aduertere & reſumere veritatem.

Dicit beatus Ambroſius, vnum ſolum hominem me- Ambroſi. diatorem dei & hominum, eo quòd ſit natus ex virgine, nec ſenſerit naſcendo peccatum, generationis obnoxiæ vinculis non teneri. Omnes autem homines ſub peccato naſci, quorum ipſe ortus in vicio eſt, quia concupiſcentię voluptate concreti, prius ſubirent contagia delictorum, quàm vitalem de hoc aëre ſpiritum ducerent, ipſamq; concupiſcentiam tanquam legem peccati in corpore mortis huius, legi mentis vſqueadeo repugnare, vt aduerſus eam, non ſolum quicunque boni fideles, ſed apoſtolicæ etiam virtutis magnitudo pugnauerit, ad hoc vt per Chriſti gratiam caro animæ ſubiugata, in concordiam reuocetur. Quorum duorum quæ primitus ſine peccato creata ſunt, ex primi hominis tranſgreſſione facta diſcordia eſt. Et quis hęc dicit? Ho- mo dei catholicus, & catholicæ veritatis aduerſus hæ- L reticos vſque ad periculum ſanguinis defenſor acerrimus, ſit tui doctoris teſtimonio prædicatus, vt diceretur, quòd eius fidẽ & in ſcripturis puriſſimum ſenſum, ne inimicus quidem auſus eſt reprehendere, qui creatorem deum non ſolum animarum, verumetiam corporum, aduerſus Platonicorum philoſophorum alleuerauit errorem: qui nuptiarum bonum & cauſa propagandi generis humani diuinitus inſtitutum, & pudicicia coniugali ſanctam eius copulam prædicauit. Qui neminem dixit iuſtificari à peccato, niſi cui fuerint per baptiſmum dimiſſa omnia peccata. Qui coluit iuſte iuſtum deum, Qui perfectionem hominis in virtute atque iuſticia, abiit vt impediat deſperãdo, ſed eã tamen perfectionem, cui nihil adiiciẽdum ſit, in alia vita ſperat, quæ implebitur reſurrectione mortuorum. In hac autem vita humanã iuſticiam in quadã militia belloq; cõſtituit, nõ ſolũ aduerſus æmulas aëreas poteſtates, ſed aduerſus ipſas noſtras cupiditates, per quas & illi exteriores inimici nos deiicere, vel penetrare moliuntur. In hoc bello & ipſam carnem aduerſariã grauem dicit, cuius vtiq; natura ſicut primitus cõdita eſt, nobiſcum cõ- M cordiſſima permaneret, niſi primi hominis præuaricatione viciata, ſuo nobiſcũ lãguore cõfligeret. In hoc bello ille vir ſanctus monet nos ſeculũ effugere, & in ea fuga quanta ſit difficultas, imò impoſſibilitas, niſi dei gratia opituletur, oſtẽdit. Dicit mortua quędã vicia, per remiſſionem in baptiſmate omnium peccatorum, ſed eorum nos curare debere quodam modo ſepulturã. Et in hoc ipſo opere talem deſcribit, cũ viciis mortuis nos habere conflictum, vt non quod volumus agamus, ſed quod odio habemus, hoc faciamus, Multa in nobis peccatum nobis reluctantibus operari, rediuiuas plerumq; reſurgere voluptates, Luctandũ nobis eſſe aduerſus carnem, aduerſus quã luctatus eſt Paulus, quando dicebat, Roman. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Præcipit ne carni noſtræ cõfidamus, ne nos ei credamus, cum Apoſtolus clamet, Scio quia nõ habitat in me, id eſt, in carne mea bonum: Velle enim adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. Ecce quãtam nos pugnam cum mortuis habere peccatis, ille ſtrenuus Chriſti miles, & Eccleſiæ fidelis doctor oſtendit. Quo modo enim peccatũ mortuũ eſt, cũ multa

operetur

A operetur in nobis, reluctantibus nobis. Quæ multa? niſi deſideria ſtulta & noxia, quæ cōſentientes mergunt in interitum & perditionem, quæ vtique perpeti, eiſq; non conſentire, certamen eſt, conflictus eſt, pugna eſt. Quorum pugna? niſi boni & mali, non naturæ aduerſus naturam, ſed naturæ aduerſus vicium iam mortuum, ſed adhuc ſepeliendum, id eſt, omnino ſanandū. Quo modo ergo mortuum dicimus hoc peccatū in baptiſmate, ſicut etiā iſte vir dicit, & quo modo habitare in membris fatemur, & multa operari deſideria reluctantibus nobis, quibus non conſentiendo reſiſtimus, ſicut etiam hic vir fatetur, niſi quia mortuum eſt in eo reatu, quo nos tenebat, & donec ſepulturę perfectione ſanetur, rebellat & mortuum? Quanuis iam nō eodem modo appelletur peccatū, quo facit reū, ſed quòd ſit reatu primi hominis factum, & quod rebellādo nos trahere nititur ad reatum, niſi adiuuet nos gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, ne ſic etiam mortuum peccatum rebellet, vt vincendo reuiuiſcat & regnet. In hoc bello laborantes, quandiu vita humana tentatio eſt ſuper terram, non ideo ſine peccato non ſumus, quia hoc

2. Timot. 6. — *Iob. 7.*

B quod eo modo peccatum dicitur, operatur in membris repugnans legi mentis, etiam non ſibi ad illicita conſentientibus nobis. Quantum enim ad nos attinet, ſine peccato ſemper eſſemus, donec ſanaretur hoc malum, ſi ei nunquam conſentiremus ad malum. Sed in quibus ab illo rebellante, etſi non letaliter, ſed venialiter, tamē vincimur, in his contrahimus, vnde quotidie dicamus, Dimitte nobis debita noſtra, Sicut coniuges quando modum generationi neceſſarium, cauſa ſolius voluptatis excedunt: ſicut continentes, quando in talibus cogitationibus cum aliqua delectatione remorātur, nō quidem decernentes flagitium, vel gerentes decernentis, ſed intentionem mētis, non ſicut oportet, ne illò incidat inde auertentes, aut ſi inciderit inde rapientes. De hac lege peccati, quę alio modo etiam peccatum vocatur, quæ repugnat legi mentis, de qua multa beatus Ambroſius dixit, atteſtantur etiam ſancti Cyprianus, Hilarius, Gregorius, aliíque plurimi. Qui ergo generatur in Adam, regenerandus in Chriſto, mortuus in Adam, viuificandus in Chriſto, ideo peccato eſt obſtrictus originis, quia de malo naſcitur, quo caro concupiſcit aduer

Matth. 6. — *Galat. 5.*

C ſus carnem. Quid ergo mirum eſt, ſi renaſci debet homo ex illo malo natus, cōtra quod pugnat homo renatus, quo reus & ipſe teneretur, niſi renaſcendo liberaretur? Non eſt hoc malum materies dei creantis, ſed vulnus diaboli eandem materiam vicīantis. Non eſt hoc malum nuptiarum, ſed primorum hominū peccatum, in poſteros propagatione traiectum. Etiam huius mali reatus, baptiſmi ſanctificatione remittitur. Deus autem iuſtus, ſi tanta paruulis mala, quanta nunc dicere non ſufficio, nihil peccati trahentibus irrogaret, magis appareret iniuſtus. Iuſticiæ vero perfecta capacitas hominis non negatur, quia nec viciorum omniū pleniſsima ſanitas ſub omnipotenti medico deſperatur. Propter quā catholicam veritatem ſancti ac beati, & in diuinorum eloquiorum pertractatione clariſsimi ſacerdotes, Ireneus, Cyprianus, Reticius, Olympius, Hilarius, Ambroſius, Gregorius, Innocētius, Ioannes, Baſilius, quibus addo presbyterum velis nolis Hieronymum, vt omittam eos qui nondum dormierunt, aduerſus vos proferunt de omnium hominum peccato originali, obnoxia ſucceſsione ſententiam, vnde nemo eruit, niſi quem ſine lege peccati repugnāte legi mentis, virgo concepit. Quid eſt quod exultas, & mihi ſi in conſpectu iudicum eſſemus, quaſi victor inſultas, tanquā non inuenirem quid

Hieronym⁹ vltimus.

D facerem, quò confugerem, ſi iudicum premerer poteſtate, ſi in medio eruditorum conſiſterem tecum, ſi vere quā dicis rationis tuba, à te ſcilicet magno tubicine inflata, ſi auditorum arma circumſtātium & tibi fauentium concreparent? Ita enim tibi ponis ante oculos, noſtrum in diſputatione certamen, & te argumentante, me quid reſpondeam non habentem, fingis vt placet. Sic tecum vana & inſana tui cordis imaginatio fabulatur, quaſi me ante Pelagianos iudices tecū conſtituas, quibus plaudentibus tibi liceat exaltare tāquam tubam vocem tuam, & prędicare contra catholicam fidem, & contra gratiam Chriſti, qua puſilli cum magnis liberantur à malo, communem tibi & illis nouiciæ huius impietatis errorem. Tales iudices in Eccleſia dei, nec ſine aduerſario ex parte altera ſtante potuit eruditor veſter Pelagius inuenire. De quo iudicio, ipſe quidem, quantum ad hominum conſpectum attinet, velut abſolutus, veſtro tamen palàm damnato dogmate egreſſus eſt. At ego vbicunque ſis, vbicunque legere iſta poteris, te ante iſtos in tuo corde conſtituito, quos nō amicos meos & E inimicos tuos, aliqua in meam partem gratia propendentes, aliquo abs te merito tuæ offenſionis auerſos, & ob hoc tibi aduerſos, in hac noſtra diſceptatione conſtitui cognitores, Nec eos qui nunquā fuerunt, aut non ſunt, aut quorum ſententiæ, de hoc quod inter nos diſputatur, incertæ ſunt, inani cogitatione cōfinxi, ſed ſanctos, & in ſancta Eccleſia illuſtres antiſtites dei, nō Platonicis & Ariſtotelicis & Zenonicis aliiſq; huiuſcemodi, vel Græcis vel Latinis, quāquam & iſtis aliquos eorum, verum omnes ſacris literis eruditos, nominatim, ſicut oportebat expreſsi, eorumq; ſententias, quantum ſufficere videbatur, ſine vlla editas ambiguitate digeſſi, vt in eis timeas non ipſos, ſed illum qui ſibi eos vtilia vaſa formauit, & ſancta templa conſtruxit, qui tunc de iſta cauſa iudicauerunt, quando in eos nemo poteſt dicere perperā cuiquam, vel aduerſari, vel fauere potuiſſe. Nondum enim extiteratis, cōtra quos ſuſciperemus de hac quæſtione cōflictum, Nondum enim eratis qui diceretis, quod in libris tuis ponis, quia de vobis multitudini mentiti fuerimus, & quod Celeſtianorum, vel Pelagianorum nomine homines terreamus, & quod terrore ab omnibus extorqueamus aſſenſum. Certe ipſe dixiſti, quod omnes iudices ab odio, amicicia, inimicicia, ira vacuos eſſe deceat, pauci tales potuerunt inueniri,

Iudices quales eſſe debeant.

F Sed Ambroſium alióſque collegas eius, quos cum illo commemoraui, tales fuiſſe credendum eſt, Verum & ſi tales non fuerunt in his cauſis, quas ad ſe delatas & inter partes cognitas, cum hic viuerent, ſuo iudicio definierunt, ad hanc tamen cauſam tales erant, quando de illa ſententias protulerunt, nullas nobiſcum, vel vobiſcum amicicias attenderunt, vel inimicicias exercuerūt, Neque nobis neque vobis irati ſunt, neque nos, neque vos miſerati ſunt. Quod inuenerunt in Eccleſia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à patribus acceperunt, hoc filiis tradiderūt. Nondum vobiſcum apud iſtos iudices aliquid agebamus, & apud eos acta eſt cauſa noſtra. Nec nos, nec vos eis noti fueramus, & eorum pro nobis latas contra vos ſentētias recitamus nōdum vobiſcum certabamus, & eis pronunciantibus vicimus. Dicis me ſi ſub poteſtate iudicum premerer, quales tibi ipſi componis, nou habiturum fuiſſe, quid facerem, quò confugerem, cum tuis argumentationibus vnde occurrerem, reperire non poſſem. Ego planè haberem quod facerem, haberem quò confugerem, à Pelagianis enim

Obiectio. — *Reſponſio.*

tenebris

G tenebris ad hæc tam clara catholica lumina prouoca-
rem, quod & nunc iam facio. Tu ergo reſpõde, quid fa-
cias, dic quò confugias. Ego à Pelagianis ad iſtos, tu ab
iſtis ad quos? An quia non numerandas, ſed ponderan-
das cenſes eſſe ſentẽtias, & addis, quod quidem & ego
verum eſſe conſentio, ad aliquid inueniendum, multi-
tudinem nihil prodeſſe cæcorum, etiam iſtos cæcos di-
cere audebis? Et vſqueadeo permiſcuit imis ſumma lõ-
gus dies, vſqueadeo tenebræ lux, & lux tenebræ eſſe di-
cuntur, vt videant Pelagius, Celeſtius, Iulianus, & cæci
ſint Hilarius, Gregorius, Ambroſius? Sed qualiſcunque
homo ſis, tamen quia homo es, videre mihi videor ve-
recundiã tuam, ſi tamen non in te ſpes eſt omnis emor
tua ſanitatis, & quodam modo audio vocem tuam: re-
ſpondes, Abſit vt audeam cæcos iſtos viros, vel cogita-
re, vel dicere. Eorum ergo appende ſentẽtias. Nolo eſſe
plures, vt eas te pigeat numerare. Sed non ſunt leues, vt
eas dedigneris appẽdere, imò tã ſunt graues, vt te videã
ſub earum onere laborare. Nunquid & de iſtis dicturus
es, me imbellem tibi opinionem cũſortis opponere, &
Obiectio. velut conſternatum metu, cõſcios nominare? Dicis, in
cauſa iudicandi amoto ſtrepitu turbarum de omni or-
H dine cõuerſationis hominum, ſiue ſacerdotum, ſiue ad-
miniſtrantium, ſiue præuaricatorum, ad diſcuſsionem
talium rerum non ſola nomina, ſed eligẽdam eſſe pru-
dentiam, & honorandam eſſe paucitatem quam ratio,
eruditio, libertáſque ſublimat, Ita vero eſt, vt dicis. Sed
nec ego te vllius multitudinis numeroſitate perturbo,
quamuis propicio deo, de hac fide, cui contradicitis, ca-
tholica ſanum ſapiat etiã multitudo. In qua vſquequa-
que plurimi vbi poſſunt, quo modo poſsũt, ſicut diuini-
Obiectionis tus adiuuantur, vana veſtra argumenta confutãt. Vnde
responſio. abſit à me iſta, quã mihi obiicis arrogantia, vt me iſtam
cauſam contra vos, vnũ pro omnibus agere pollicerer.
Quod cum tu inter Pelagianos facis, non erubeſcens
dicere & ſcribere maioris tibi eſſe apud deum gloriæ,
deſtitutam veritatem tueri, multum abiecti & vere de-
ſtituti ſunt, multúmque obſtupendi, ſi hanc intolerabi-
lem arrogantiam eſſe non iudicant, qua te etiam ipſis
Pelagio ſcilicet & Celeſtio veſtrum omnium doctori-
bus anteponis, quaſi & illi iam ceſſerint, & tui reman-
ſerint, qui deſtitutam tuearis, quam veritatem putatis.
I Verum quia te delectat non numerare multitudinem,
ſed appendere paucitatem, exceptis iudicibus Palæſti-
nis, qui hæreſim veſtram in abſoluto Pelagio damna-
nerunt, quem timore compreſſum, Pelagiana ipſa dog-
mata damnare coëgerũt, decem Epiſcopos iam defun-
ctos, & vnum presbyterum tibi huius cauſę oppoſui iu-
dices, qui de illa cum hic viuerent, iudicauerunt, Si ve-
ſtra conſideretur paucitas, multi ſunt, ſi multitudo ca-
tholicorum Epiſcoporum, perpauci ſunt. Ex quibus pa-
pam Innocentium, & presbyterum Hieronymum re-
trahere fortaſſe tentabis, iſtum, quia Pelagium Cele-
ſtiumque damnauit, illum, quia in Oriente contra Pe-
lagium catholicam fidem pia intentione defendit. Sed
lege, quæ dicat in laudem beatiſsimi papæ Innocentij
Pelagius, & vide vtrum tales facile poſsis iudices inue-
Hieronymi nire. De illo autem ſancto presbytero qui ſecundũ gra
laus. tiam quæ data eſt ei, ſic in Eccleſia laborauit, vt erudi-
tionem catholicã multum in Latina lingua, multis &
neceſſariis literis adiuuaret, non ſolet Pelagius iactita-
re, niſi quòd ei tanquam æmulo inuiderit. Sed nolo ex
hoc tibi videatur de iſtorum iudicum numero retra-
hendus, Non enim eius ſententiam poſui, quam tempo
re inimiciciarum cõtra veſtrum tenuit & defendit er-
rorem, ſed quã poſuit in ſcriptis ſuis, liber ab omni ſtu- K
dio partium, antequam veſtra damnabilia dogmata
pullularent. De reliquis ſanè non habes omnino quod
dicas. Nũquid Irenæus, Cyprianus, Reticius, Olympius,
Hilarius, Gregorius, Baſilius, Ambroſius, & Ioannes de
plebeia fece Sellulariorum, ſicut Tulliane iocaris, in ve
ſtram inuidiam concitati ſunt? Nunquid milites, nun-
quid ſcholaſtici auditoriales? Nunquid nautæ, taberna-
rij, cetarij, coquilani? Nunquid adoleſcentes ex mona-
chis diſſoluti? Nunquid poſtremo de qualiũcunque cle
ricorum turba iſti ſunt, quos vrbana exagitatos dicaci-
tate, vel potius vanitate cõtemnis, quia non poſſunt ſe-
cundum categorias Ariſtotelis de dogmatibus iudica-
re? Quaſi tu, qui maxime quereris examẽ vobis & Epi-
ſcopale iudicium denegari, peripateticorum poſsis in-
uenire cõſilium, vbi de ſubiecto & his quæ ſunt in ſub-
iecto cõtra originale peccatũ dialectica ſentẽtia profe-
ratur. Iſti Epiſcopi ſunt, docti, graues, ſancti, veritatis a-
cerrimi defenſores aduerſus garrulas vanitates, in quo-
rum ratione, eruditione, libertate, quia tria bona iudici
tribuiſti, non potes inuenire quod ſpernas, Si Epiſcopa
lis ſynodus ex toto orbe congregaretur, mirum ſi tales L
poſſent illic facile ſedere tot, quia nec iſti vno tempore
fuerunt. Sed fideles & multi, excellentiores paucos diſ-
penſatores ſuos deus per diuerſas ætates, temporum lo
corúmque diſtantias, ſicut ei placet atque expedire iu-
dicat: ipſe diſpenſat. Hos itaque de aliis atque aliis tem-
poribus, atque regionibus ab Oriente & Occidente cõ-
gregatos vides, non in locum quo nauigare cogantur
homines, ſed in librum, qui nauigare poſsit ad homi-
nes. Quanto tibi eſſent iſti iudices optabiliores, ſi tene-
res catholicam fidem, tanto tibi ſunt terribiliores, quia
oppugnas catholicam fidem, quam in lacte ſuxerunt,
quam in cibo ſumpſerũt, cuius lac & cibum paruis ma-
gniſque miniſtrauerunt, quam contra inimicos etiam
vos tunc nondum natos, vnde nunc reuelamini, aper-
tiſsime ac fortiſsime defenderunt. Talibus poſt Apo-
ſtolos ſancta Eccleſia plantatoribus, rigatoribus, ædifi-
catoribus, paſtoribus, nutritoribus creuit. Ideo profa-
nas voces veſtræ nouitatis expauit, & cauta ac ſobria
ex admonitione Apoſtolica, ne ſicut ſerpens Euam ſe- *2.Corin. 11.*
duxit aſtutia ſua, ſic & mens eius corrumperetur à ca-
ſtitate, quæ eſt in Chriſto, catholicę fidei virginitati in-
ſidias veſtri dogmatis ſurrepentis exhorruit, & tãquam M
caput colubri calcauit, obtriuit, abiecit. His igitur elo-
quiis & tãta authoritate ſanctorum, profecto aut ſana-
beris dei miſericordia donante, quod quantũ tibi optẽ
videt qui faciat, aut ſi quod abominor, in eadem quæ ti
bi videtur ſapiẽtia, & eſt magna ſtulticia, perduraueris,
non tu iudices quæſiturus es, vbi cauſam tuam purges,
ſed vbi tot ſanctos doctores egregios atque memorabi
les catholicæ veritatis accuſes, Irenæum, Cyprianum,
Reticium, Olympium, Hilarium, Gregorium, Ambro-
ſium, Baſilium, Ioannem, Innocentium, Hieronymum,
cæteróſque ſocios ac participes eorum, inſuper & vni-
uerſam Chriſti Eccleſiam, cui diuinæ familiæ domini-
ca cibaria fideliter miniſtrãtes, ingenti in domino glo
ria claruerunt. Aduerſus hãc autem miſerabilem, quam
deus auertat inſaniam, ſic reſpondendum eſſe video li-
bris tuis, vt fides quoque aduerſus te defendatur iſto-
rum, ſicut contra impios & Chriſti profeſſos inimicos,
etiam ipſum defenditur Euangelium.

Libri ſecundi Finis.

A

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, contra Iulianum Liber Tertius.

IAM nunc quia ſine dubio tot tan-
torúmque ſanctorum & in ſacris
literis eruditorum, & in Eccleſiæ
regimine tam clara memoria, &
laude pollentium authoritati ſi nõ
ceſſeris, nec acquieueris, ſine con-
tumelioſiſsime ſicut me, ſicut illos
verecũdius & mitius cum aliqua perſonarum acceptio-
ne tractaueris, tamen etiam ipſos errare dicturus es, ita
tibi dilecte fili Iuliane, domino donante, reſpõdere de-
beo, & ſic tuos libros atq; argumenta refellere, vt ſi poſ-
ſis, intelligas male tibi fuiſſe perſuaſum, quod aliis per-
ſuadere moliris. Tèque ſalubriter pœniteat incautæ ac
temerariæ, iuuenilis progreſsionis & prolapſionis tuæ,
non tãtum tibi tua correctione, verum etiam pluribus
B pfutura, cognoſcẽtibus vobis atq; fatentibus quàm nõ
inaniter, quamq; veraciter tot & tanti Chriſtianorum
rectores doctoreſq; populorũ, hoc in Eccleſia dei didi-
cerint & docuerint, quod veriſimili nouitate decepti,
cupiebatis euertere. Si autẽ, quod abs te dominus auer-
tat, vel ſic tenebratum cor habueris, vt intelligere iſta
nõ poſsis, vel ex numero fueris, quos in ſanctis Pſalmis
Pſal. 35. veritas notat dicens, Noluit intelligere, vt bene ageret:
Prouer. 29. vel ex eo, de qualibus item ſcriptũ eſt, Verbis nõ emen-
dabitur ſeruus durus: ſi enim & intellexerit, non obau-
diet: nec ſic erit iſte infructuoſus labor, vel meus, vel a-
liorum fratrum, qui per Chriſti gratiam cõtra hunc er-
rorem, catholicam defendunt fidem. Multo amplius
enim erunt, quos antiqua veritas vel inſtruat defenſa;
vel corrigat, ſi non defuerunt, quos irrepens error inſo
lutus aut ſubuerteret, aut moueret. Ac ne longum fa-
ciam, non omnia verba tua ponam, ſed ſi dominus ad-
iuuerit, tuarum velut acutarum argumentationum, ni-
hil non ſolutum deſtructumq; dimittam. De iudicibus,
Ad primũ apud quos propterea dicis non potuiſſe vos agere cau-
cauſationẽ ſam veſtram, quia nemo de rebus dubiis bene conſul-
Iuliani. tat, niſi qui ab odio, ira, & amicicia, vacuum pectus attu
C lerit, quales non fuiſſe dicis, qui de cauſa veſtra iudica-
uerunt, quia prius eam cœperunt odiſſe quam noſſe,
iam quidem ſuperiore libro reſpondi, quia ſi tales iudi-
ces, quales definiunt vnde hoc dixiſti, ſalubrius quære-
retis, ſancto Ambroſio & coëpiſcopis eius, qui de hac re
ab odio veſtri vel amicicia, vel ira, vel quod tu non po-
ſuiſti, ſed ſalubri' poſuit miſericordia pro vobis, vel cõ-
tra vos vacuum pectus habuerũt, quando de hac re ve-
ras tranquillaſq; ſententias protulerunt, vtique cedere-
tis, Quos nunc vobis parum eſt iudices nolle, niſi etiã
reos facere inſuper audeatis. Sed obſecro te quo modo
cauſam veſtram qui damnauerunt, ante cœperũt odiſſe
quàm noſſe? Quia eam proculdubio nouerant, oderãt.
Nouerant enim vos dicere, nihil mali paruulos habere
naſcendo, quod purgari debeat renaſcendo. Nouerant
vos dicere, gratiam dei ſecundum merita noſtra dari,
Roman. 11. vt iam gratia non eſſet gratia, quia non gratis daretur,
ſed ſecundum debitum redderetur. Nouerant vos di-
cere, hominem in hac vita poſſe nullum habere pecca-
tum, vt non ei ſit neceſſariũ, quod in oratione domini-
Matth. 6. ca tota dicit Eccleſia, Dimitte nobis debita noſtra. Hęc
in vobis nouerant, & rectiſsime oderant. Denique ſi ab
eis vos correctos nouerint, & amabunt. Quoniam non
ſicut dicis, Si quis aut liberum in hominibus arbitrium, D
aut deum eſſe naſcentium cõditorem dixerit, Pelagia-
nus & Celeſtianus vocabitur, ſed qui libertatem, in quã
vocati ſumus, non gratię dei tribuerit, & qui paruulorũ
liberatorem Chriſtum negauerit, & qui cuiquã in hac
vita iuſto aliquam in dominica oratione petitionem,
non propter ipſum dixerit neceſſariam, ipſe huius er-
roris accipit nomen, quia errori communicat crimen.
Iam vero Manichæorum crimine, quę catholica lumi-
na audeas, vel neſcias vel te neſcire fingas, infamare, nõ
opus eſt & hic dicere. Sanè vt dicis, ſi pro vobis potius
ab Imperatore reſponſum eſt, cur non in medium pro-
ſilitis, & hòc vltro publicis poteſtatibus allegatis, vos
eſſe monſtrantes, quorum Chriſtianus princeps appro-
bauit fidem? Verum ſi dei legem nõ ſicut ſeſe habet, ſed
ſicut vobis placet intelligitis: quid mirum ſi & de lege
Imperatoris hoc facitis? Sed hæc te aliàs executurum
plenius polliceris. Quod ſi feceris, aut redarguetur ſicut
inſidioſum, aut contemnetur, ſicut inane, quod fateris.
Quàm vero lauta & lepida eſt gratulatio tua, quod vnũ
dicis egreſſum, qui in ſe ſummam pręlij ſitam optat in-
telligi, videlicet vt Pelagianis tu videaris Dauid, ego au E
tem Golias. Videris, ſi tu hoc induxiſti pactum & pla-
citum cum Pelagianis, vt ſi victus fueris, nihil vlterius
illi audeãt. Ego autem, abſit, vt ad monomachiam vos
prouocem, quos vbicũque apparueritis, vbique diffuſus
Chriſti debellat exercitus, qui debellauit apud Cartha-
ginem Celeſtium, quando illic ipſe non eram, & rurſus
Conſtantinopolim tam longe à regionibus Africanis,
qui debellauit in Palæſtina Pelagium, vbi cauſam ve-
ſtram ſuæ damnationis timore damnauit: ibi enim om
nino cecidit hæreſis veſtra. Et quia ille, cuius figura erat
Dauid, contra ſuos aduerſarios, in ſuis omnibus militi-
bus oppugnat errorem veſtrum, etiam Pelagij linguam
tanquam proſtrati & iacentis, gladio detrũcauit. Nam
quod tu dedignaris, propterea vos nouos hæreticos di-
ci, quia omne malum quod peccatũ definitur, aſſeritis
non in natura, ſed in ſola voluntate conſiſtere, iam vo-
bis Pelagius, imò per linguam Pelagij dominus ampu-
tauit. Timens quippe ille dãnari, damnauit eos, qui di-
cunt infantes etiam ſi non baptizentur, habere vitam
æternam. Qui ergo negatis eſſe in paruulo malũ, quod
baptiſmate diluatur, dicite quo merito paruulus nõ bap F
tizatus, æterna morte plectatur? Sed quid eſtis dicturi,
niſi forte Pelagio maledicatis? Qui tamen ſi vobis ma-
ledicẽtibus dicat, Et quid velletis, vt facerem? An dicen
te Chriſto, Si non manducaueritis meam carnem & bi *Ioan. 6.*
beritis meum ſanguinem, non habebitis vitam in vo-
bis: dicturus fueram paruulum habiturum vitam, qui ſi-
ne iſto ſacramento finiſſet hanc vitam? Puto quòd vos
maledixiſſe homini pœnitebit. Iam vos ergo totius pœ
niteat huius erroris, ne argumento miſerrimo vtami-
ni, quo vniuerſi vtũtur hæretici, quos à pernicioſa licen
tia leges Imperatorum catholicorum premunt. Omnes
quippe huiuſmodi dicunt, quod ipſe dixiſti, laborare il
lam partem rationis inopia, quę in differendo cum ter-
rorem ſurrogat, nullũ à prudentibus impetrat, ſed ſecũ
à meticuloſis extorquet aſſenſum. Noui denique hære-
tici vos eſtis, ſed iſtam penè omnium hæreticorum ve-
terem vocem cum cæteris agnouiſtis atq; tenuiſtis, nec
vos & alios decipiatis, velut talem vocem habẽtes ad-
uerſus nos, qualem nos aduerſus Donatiſtas, quos ad
collationem nobiſcum venire per imperialia iuſſa cõ-
pulimus. Illorum enim furor occupauerat Africam to-
tam, nec prædicari à catholicis veritatem, contra ſuum
patiebantur

G patiebantur errorem,violentis aggreſsionibus,latroci-
nationibus,itinerum obſidionibus,rapinis,ignibus,cæ-
dibus multa vaſtantes,cunćta terrentes.Cum quibus a-
pud Epiſcopos,quos communes non habebamus,nihil
agere poteramus. Quod vero ante cẽtum fermè annos
maiores noſtri cum eis egerant, iam populorum me-
moria non tenebat.Hæc igitur neceſsitas compulit, vt
ſaltem geſtis noſtra collatione confećtis eorum cõtun
deremus inuerecundiam, & reprimeremus audaciam.
Veſtra vero apud competens iudicium communium
Epiſcoporũ,modo cauſa finita eſt. Nec amplius vobiſ-
cum agendum eſt, quantum ad ius examinis pertinet,
niſi vt prolatam de hac re ſententiam cum pace ſequa-
mini.Quod ſi nolueritis,à turbulenta vel inſidioſa in-
quietudine cohibeamini . Similes autẽ eſtis potius Ma-
ximinianiſtis, qui cupientes exiguitatem ſuam nomine
ſaltem certaminis cõſolari, & ideo videri aliquid apud
eos,quibus contemptibiles erant , quia inire nobiſcum
ſinerentur examen,interpellantes eos, & libellum dan-
tes,prouocanteſq; contempſimus . Magis enim de cer-
tamine nominari deſiderabant, quàm formidabant in
H certamine ſuperari.Nec ſperabãt vićtoriæ gloriam,ſed
famam requirebant collationis, quia multitudinis non
habebant. Si ergo putatis ; ideo vos eſſe vićtores , quia
non vobis datum eſt,quale deſideratis examen , Maxi-
minianiſtæ vos ad iſta vaniloquia præceſſerunt,quãuis
dederit vobis Eccleſia catholica iudiciũ , quale debuit,
vbi cauſa veſtra finita eſt : illis autem nullum dare di-
gnata eſt,quia nõ à nobis ſicut vos,ſed à Donatiſtis fue
rant ſegregati.Si autem in Maximinianiſtis videtis nõ
eſſe conſequens, vt qui conferre in aliquo iudicio non
ſinuntur,putari debeant de veritate cõfidere, nolite vl-
terius hęc vana iaćtare,vobiſque ſufficiat,quòd vos Ec-
cleſia catholica & materna lenitate ſuſtinuit , & iudi-
ciaria ſeueritate,vel potius medicinali neceſsitate dam-
nauit. Sed ne ſuperfluis immoremur, omitto tumultus
maledićtorum & cõuiciorum tuorum, ſiue quę in prin
cipio congeſsiſti operis tui,ſiue quæ per omnes eoſdem
quatuor libros penè nuſquã ſpargere deſtitiſti , ne gra-
uibus hominibus neuter noſtrũ diſputator grauis , ſed
leuis vterque litigator appareat . Videamus iam potius
I quid afferas , vnde me ſicut promittis, oſtendas homi-
Ad primũ nes & nuptias diabolo authori tribuere. Certe redar-
Iuliani ar- guenda tibi mea verba proponis, quibus propoſitis ve-
gumentum. lut reſpondens perſuadere conaris,contra me ipſum lo
Cap.II. cutum me fuiſſe.Qui cum propter meam defenſionem
dixerim , ab hæreticis nouis dici, nos damnatores eſſe
nuptiarum operiſque diuini , poſtea id abſtulerim , di-
cendo in ſenis vnciis poſsideri hominem naſcẽtem à
deo & à diabolo,vel potius totum à diabolo poſsideri,
prorſus excluſo deo, velut ab vniuerſa ſua poſſeſsione,
quod eſt homo. Vbi eſt acumen tuũ,quo tibi vide-
ris , & categorias Ariſtotelicas aſſecutus , & aliam dia-
lećticæ artis aſtutiam?Itàne non attendis hoc,quod mi
hi de paruulis obieciſti,de quibuſlibet maioribus,malis
hominibus,vtrique noſtrum obiici poſſe ab aliquo ad-
uerſario veritatis?Interrogo enim te, quid de nondum
regenerato homine peſsimo quocunq; reſpondeas,ſal-
tem iſtum confiteris eſſe ſub diabolo,niſi renaſcatur in
Coloſſ.1. Chriſto,an & hoc negas? Si negas, qui ſunt ergo , quos
deus eruit de poteſtate tenebrarum , & transfert ad re-
gnum filij claritatis ſuæ?Si autem confiteris,quęro vtrũ
in tali homine in poteſtate adhuc poſito , tenebrarum
habeat deus aliquam poteſtatem. Si dixeris,non habet:
reſpondebitur tibi , Ergo deus de ſua poſſeſsione à dia-
bolo excluſus eſt . Si dixeris, habet: reſpondebitur tibi, K
Ergo deus & diabolus in ſenis vnciis hominem poſsi-
dent, & tibi ab imperitis talis inuidia cõcitabitur, qua-
lem tu mihi , qui vis peritus putari , de paruulis ab ortu
recentibus concitare voluiſti. Ecce primum argumen-
tum tuum, quanta facilitate deſtrućtum eſt,dũm atten-
dere negligis,ſic eſſe homines ſub diaboli poteſtate,an-
tequam redimantur à Chriſto , vt tamen dei poteſtati,
nõ ſolum hi , ſed ne ipſe quidem diabolus ſubtrahatur.
De baptiſmi ſanè quæſtione,quam vobis apud igna- *De baptiſ-*
ros inuidioſam mendaciis noſtris factam fuiſſe con- *mo.*
queſtus es, vix dici poteſt,quàm eleganter exiſti,hanc à *Cap.III.*
vobis amolitus inuidiam, eo quòd paruulos baptizan-
dos eſſe fateamini, quia gratiam baptiſmatis dicitis, nõ
pro cauſis eſſe mutãdam,quòd ipſa dona ſua pro acce-
dentium capacitate diſpenſat. Ideoque Chriſtus qui eſt
ſui operis redemptor,auget inquis,circa imaginem ſuã
continua largitate beneficia,& quos fecerat condendo
bonos, facit innouando adoptandòque meliores.
Hoccine eſt totum,cur vobis de baptiſmate paruu-
lorum faciendam non exiſtimatis inuidiam,quaſi quiſ-
quam noſtrum vos dixerit negare , paruulos baptizari L
oportere.Non eos dicitis non debere baptizari,ſed pro
magnitudine ſapientiæ veſtræ, res mirabiles dicitis, In
ſacramento ſaluatoris baptizantur, ſed non ſaluantur:
redimuntur,ſed non liberãtur:lauantur,ſed nõ abluun
tur:exorcizantur & exufflantur, ſed à poteſtate diaboli
non eruuntur.Hæc ſunt ſententiarum portenta veſtra-
rum,hæc inopinata myſteria dogmatum nouorũ, hæc
paradoxa Pelagianorũ hæreticorum , mirabiliora quã
Stoicorum philoſophorum, Vt enim hæc dicatis,time-
tis audire,Si ſaluantur,quid in eis ægrotabat?Si liberan
tur, quid in eis ſeruitutis vinculo tenebatur? Si abluun-
tur; quid in eis latebat immundum ? Si eruuntur , quo
merito erant ſub diaboli poteſtate , qui propria iniqui-
tate non erant rei,niſi quia trahunt,quod negatis , ori-
ginale peccatum?Et ad hoc negatis, non vt eos ſaluos,
liberos,mundos,nulli hoſti ſubditos aſſeratis, nõ enim
aliquid eis opitulatur veſtrũ teſtimonium falſum, ante
iudicem verum, ſed vt illis in mala vetuſtate remanen
tibus,vos nouam ſećtemini vanitatem. Non enim ve-
ſtra,ſed illius eſt vera ſententia , qui dixit, Niſi quis re- *Ioan.3.*
natus fuerit ex aqua & ſpiritu , non poteſt intrare in re- M
gnum dei . Verum vos excellentiſsimi amatores illius
vitæ,quæ futura eſt æterna cum Chriſto , nullam pœnã
putatis eſſe, imaginem dei in æternum exulare à regno
dei,cum ſi paruam pœnam eſſe diceretis, non eſſet hæc
vox beata amatoris illius regni,ſed miſeri contempto-
ris.Porrò autem,ſi quod huic ſufficit cauſæ, paruam ſal
tem pœnam fatemini eſſe,quæ magna eſt,vt imago dei
nõ ſinatur intrare in regnum dei , obſecro aperite qua-
leſcunque oculos, & videte,qua iuſticia pœna iſta infli-
genda ſit paruulo, quem clauſis oculis originali obno-
xium negatis eſſe peccato.Omitto commemorare,quæ
mala in hac ipſa tranſitoria vita,penè omnes patiantur
infantes,& quo modo explicetur,quod dićtũ eſt, Gra- *Exod. 40.*
ue iugum ſuper filios Adam à die exitus eorum,de ven-
tre matris eorum , vſque in diem ſepulturæ in matrem
omniũ. Quæ vtique mala ſub iuſto,& omnipotẽte deo
non irrogarentur eius imagini,quibus malis in virtute
exerceri infantilis ætas non poteſt dici , ſi nulla ex pa-
rentibus mala merita traherentur . Hæc autẽ mala par-
uulorum,non ea quæ habere negantur à vobis,ſed quæ
perpeti cernuntur ab omnibus nobis , tu prætermittis
omnino,nec reſpicis,expaciaris ibi vir diſertiſsimus, &

exerces

A exerces ingenium ac linguam tuam in laude naturæ. Natura iſta in tantas & tam manifeſtas collapſa miſerias, ſaluatorem, liberatorem, mundatorem, redemptorem Chriſtum habet neceſſarium, non Iulianum, non Celeſtium, non Pelagium laudatorem. Quam quidem redimi nõ fatereris in paruulis, niſi quia hoc Celeſtius apud Carthaginem geſtis Eccleſiaſticis, ora Chriſtiana non ſuſtinẽs, faſſus eſt. Cæterum rogo te, quo modo poteſt intelligi iſta redemptio, niſi à malo redimente illo

Pſal.129. qui redemit Iſraël ab omnibus iniquitatibus eius? Vbi enim redemptio ſonat, intelligitur & precium, Et quod eſt hoc, niſi precioſus ſanguis agni imaculati Ieſu Chriſti? De hoc autem precio quare ſit fuſum, quid interrogamus alium? Redemptor ipſe reſpondeat, dicat ipſe

Math.26. mercator. Hic eſt, inquit, ſanguis meus, qui pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum. Pergite, adhuc pergite, & ſicut dicitis in ſacramento ſaluatoris baptizantur, ſed non ſaluantur: redimuntur, ſed non liberantur: lauantur, ſed nõ abluuntur: exorcizãtur & exufflantur, ſed à poteſtate diaboli non eruuntur: ſic etiam dicite, funditur pro eis ſanguis in remiſsionem peccatorũ,

B ſed nullius peccati remiſsione mundantur. Mira ſunt quæ dicitis, noua ſunt quæ dicitis, falſa ſunt quæ dicitis: mira ſtupemus, noua cauemus, falſa conuincimus.

Morbi infantiũ vnde. *Cap.IIII.* Nonne ipſe dixiſti, adminiſtrationem corporis ſic animo eſſe cõmiſſam, vt fructus operis fieret vtrique cõmunis, & vel virtutis exercitæ gaudia, vel inſolẽtię pœnas cum eius quam hic non bene rexerat, carnis afflictione ſentiret? Reſponde igitur, quare in hac ipſa vita, afflictione carnis anima crucietur infantis, cuius ei meritum, quia nõ bene rexerit carnem, adhuc non poteſt imputari? Naturam dicis humanam in exordiis naſcentium innocentiæ dote locupletem, Fatemur ſanè, quantũ ad peccata pertinet propria. Cum autem etiam originali negatis obnoxios, reſpõdete, quo merito tanta innocentia nonnunquam cæca, nonnunquam ſurda naſcatur? Quod vicium etiam ipſam impedit fidem,

Roma.10. Apoſtolo teſte qui dicit, Igitur fides ex auditu. Iam vero quis ferat, quod ad ipſum ſpectat animum, imaginẽ dei innocentiæ ſicut aſſeris dote locupletem, fatuam naſci, ſi nulla ex parẽtibus mala merita in paruulos tranſeũt?

Eccli.22. An ita eſt quiſquam veſtrum fatuus, vt fatuitatem nullum malum putet, cum ſcriptura dicat, mortuum ſeptẽ

C diebus, fatuum vero omnibus diebus eſſe lugendum? Quis autem neſciat, quos vulgo moriones vocant, natura ita fatuos, vt quibuſdam eorum penè ſenſus pecorum conferatur? Et non vultis fateri genus humanum ex initio quo deſeruit deum, trahere damnatæ originis noxam his omnibus digniſsimam pœnis, niſi vbi parcit ratione diſpoſitionis occultæ inſcrutabilis ſapiẽtia conditoris, qui nec ab ipſa vniuerſa maſſa perditionis abſtinet ſui operis bonum, vt ex malis viciorum cõdat, licet cum malis, inquantum bona eſt, rationalem mortalèmque naturam, cuius nemo eſſe poteſt conditor, præter ipſum, & in generatione damnata, præbeat vaſis miſericordiæ regenerationis auxilium.

Cap.V. Fruſtra itaque putas ideo in paruulis non eſſe delictum, quia ſine voluntate, quæ in eis nulla eſt, eſſe non poteſt. Hoc enim rectè dicitur propter proprium cuiuſque peccatũ, non propter primi peccati originale cõtagium. Quod ſi nullum eſſet, profecto nulli malo paruuli obſtricti, nihil mali vel in corpore, vel in anima, ſub tanta iuſti dei poteſtate paterentur, Quod tamen & ipſum à mala voluntate priorum hominũ ſumpſit exordium. Sicut voluntas mala ipſa eſt origo peccati, Id eſt, à volũtate mala peccatum exortum eſt, & peccati origo volũtas ma- D la eſt, ita niſi voluntas mala, nõ eſt cuiuſquam vlla origo peccati. Hæc ſi ſapias, ſimpliciter & veraciter gratiã Chriſti erga paruulos confiteberis. Nec cogeris res impiiſsimas atq; abſurdiſsimas dicere, aut baptizandos nõ eſſe paruulos, quod quidem poſtea eſtis fortaſſe dicturi, aut tam magnum ſacramentum ſic in eis eſſe ludibriũ, vt in ſaluatore baptizentur, ſed non ſaluentur: à liberatore redimantur, ſed non liberentur: lauacro regenerationis lauentur, ſed non abluantur: exorcizentur & exufflentur, ſed à poteſtate tenebrarum non eruantur: ſic eorum precium ſanguis, qui in remiſsionem fuſus eſt peccatorum, ſed nullius peccati remiſsione purgentur. Hoc totum propterea, quia timetis dicere, non baptizentur, ne non ſolum facies veſtræ ſputis oblinãtur virorum, verumetiam capita ſandaliis muliercularum cõmitigẽtur. Nos certe cauſam, cur ſub diabolo ſit, qui naſcitur, donec renaſcatur in Chriſto, peccato ex origine dicimus eſſe cõtagium, Vos autẽ qui hoc negatis, ea ſaltem quæ aperta ſunt intuemini, cur nõnulli etiam dæmonem patiantur infantes, niſi forte & ipſos, aut eſſe, aut ſub diabolo eſſe negabitis. Nec vos Euangelium cõ- E mouebit, at forſitan propter vos interrogauit dominus *Luca.9.* quod ſciebat, vt pater pueri reſponderet filium ſuũ ab infantiâ ſua dæmonio tam graui grauitèrque vexari, vt à Chriſti diſcipulis non poſſet expelli. Ecce ego, vt ſint paruuli in diaboli poteſtate, cauſam nuptias eſſe non dìco, quod me dicere calumniaris. Nuptiæ quippe habent ordinem ſuum, & benedictionẽ ſuam, bonumq; ſuum: nec ſubintrante peccato amittere potuerunt. Tu autem quare ſit ſub diabolo ille ſaltem infans, qui mânifeſtiſſime vexatur à diabolo, ita vt aliquando ipſa vexatione moriatur, reſponde ſi potes. Non vis enim quenquam vllam pœnam pro alienis ſubire peccatis. Ne hinc fiat credibile, etiam contagia peccatorum in naſcentes ex gignentibus poſſe tranſire.

Cap.VI. Si videlicet vt egregius dialecticus non me patieris elabi, ſed preſſe interrogabis & breuiter, in paruulis actionem ream, an naturam putem. Et ad vtrunque reſpondes, Si actionem, inquis, oſtende quid fecerint. Si naturã, oſtende quis eos fecerit. Quaſi & actio mala faciat niſi naturam ream.* **aliàs, non faciat naturam ream.* Actione quippe qui reus eſt, homo eſt, homo autem natura eſt, homines igitur ſicut peccati actione maiores, F ita minores maiorũ cõtagione ſunt rei. Iſti ex eo quod faciunt, illi ex quibus originem ducunt. Quocirca paruuli bonum eſt, quòd homines ſunt, quod omnino nõ eſſent, niſi eos ille qui ſumme bonus eſt, creauiſſet. Malum vero ſi nullum ex origine traherẽt, nunquam cum viciis vel corporalibus naſcerentur. Deus enim qui eſt animarum, ipſe eſt etiam corporum conditor, qui vtique humanæ in ipſa cõditione naturæ vicia non infligit immeritæ. Neque enim de innumerabilibus paruulis, qui & in animo & in corpore cum tanta viciorum varietate naſcuntur, hoc dici poteſt, quod dominus ait de illo, qui cæcus eſt natus, nõ propter peccatum ipſius, vel parentum id eſſe factum, ſed vt manifeſtarentur o- *Ioan.9.* pera dei in illo. Multi quippe nec ſanãtur omnino, ſed cum eiſdem viciis, ſiue in qualibet ætate, ſiue in ipſa moriuntur infantia. Nonnullis etiam paruulis iam renatis vel permanent cum quibus ſunt nati, vel accidunt huiuſmodi mala. Abſit vt dicamus indigne, ſed hinc potius intelligamus eis ad alterum ſeculum prodeſſe, quòd renaſcantur. Huius autem ſeculi diſpoſitionem, propter initium ſuperbiæ hominis, per quod apoſtatauit à deo, *Eccli.10. & 40.* diuerſis malis hominum peragi in iugo graui ſuper filios

G lios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vſque
Eludit Iuliani ſyllogiſmos. *Cap.VII.* in diem ſepulturæ in matrem omnium. Quod au-
tem in hoc opere tuo, quo modo fiāt à dialecticis ſyllo
giſmi, vnde quæſtionem tibi nullus obiecit, docere co-
naris, quantum tibi places, tantum grauibus lectoribus
diſplices. Et quod eſt peius, fingis me dicere quod non
dico, concludere ſicut non concludo, concedere quod
non concedo, & concludis tibi ipſe, quod renuo. Quā-
do enim ego negaui naturam hominum eſſe laudabi-
lem, inquantum homines ſunt? Quādo dixi ob hoc ip-
ſum reos eſſe, quia ſunt, cum profecto eſſent, nec rei eſ-
ſent, ſi nemo peccaſſet? Quando dixi, fœcūditatem eſſe
reprobandam, cum ad benedictionē pertineat nuptia-
rum? Quo modo à te peterem vt hoc ipſum cōcederes,
quod ipſe non dixi? Iam vero quod me dicis aſſumere,
omnis cōmixtio corporum mala, nihil minus eſt, quā
vt dicas me etiā vini & aquæ accuſaſſe cōmixtionem,
quando potio nobis temperatur, quia & ibi corporum
eſt ſine dubitatione commixtio. Et ſi omnem commix
tionem corporum malam dixi, neque hanc vtique præ-
termiſi. Sed nec ipſam commixtionem ſexus vtriuſque
reprehēdi, ſi legitima atque nuptialis eſt. Sine hac enim
H non fieret hominum generatio, etiam nullo cuiuſquā
præcedēte peccato. Proinde illud aliud quod me dice-
re adiungis, Filij autem de corporum commixtione na
ſcuntur, dico ſanè. Sed cōcluſio quam velut meam in-
ferre voluiſti, non eſt mea. Non enim dico, nequam igi
tur filij, qui de mala operatione procedunt, quādoqui-
dem ipſam coniugum operationem, quę fit gignendo-
rum gratia filiorum, nō dico malam, ſed potius bonā,
quia benè vtitur libidinis malo, per quod generantur
homines, bonum opus dei, nō ſine malo, propter quod
regenerandi ſunt, vt liberentur à malo. Deinde conte-
xis alterum ſyllogiſmum tuum, quoniā tuus eſt, & prior
iſte non meus. Dicis ergo, cauſa ſexuum cōmixtio cor-
porum, & vis vt hoc concedam tibi. Ecce cōcedo. Per-
gis inde & adiungis, Si mala ſemper commixtio, defor
mis etiam cōditio corporum, in ſexuum diuerſitate po-
ſitorum. Hoc ſi eſſet conſequens, me non premeret, qui
commixtionem nuptialem, id eſt, liberorum procrean
dorum cauſam, nō ſolam malam non dico, verumetiā
bonam dico. Huc accedit, quia & conſequens non eſt,
vt ſi ſemper eſt mala ſexus vtriuſque commixtio, prop-
I terea ſit deformis etiam cōditio corporum, in ſexuum
diuerſitate poſitorum. Profecto enim ſi intantum homi
nes eſſent malo libidinis ſubiugati, vt remota honeſta-
te nuptiarū, omnes indifferenter ac paſſim canino mo
re concumberent, nō ideo deformis eſſet cōditio cor-
porum, cuius deus author eſt, quoniam mala eſſet om-
nium hominum maris fœminæq; commixtio: ſicut etiā
nunc de adulterina commixtione vtiq; mala, bonum
eſt in corporum conditione opus dei. Vides nempe,
quàm dialecticè nihil dixeris, & nulla quidem culpa eſt
dialecticę diſciplinæ, quantum à tramite eius exorbita-
ueris. Videris illius artis verbis ad hoc te vti, vt eis in-
flatus attonitos facias imperitos, volendo videri eſſe,
quod non es. Quod & ſi eſſes, ad eum modum quo iſta
diſputanda ſunt, nihil eſſes. Sed planè nunc & ineptus
& imperitus, tunc autem ineptus artifex eſſes, & tamen
dialecticorum, quaſi iaculis oneratus acutis, in certamē
Plumbeus pugio. procedis, & iactas plumbeos pugiones, dicens, Si mala
ſemper commixtio, deformis etiam conditio corporū
in ſexuum diuerſitate poſitorum. Nec videns quàm nō
ſit conſequens, quod pro argumēto neceſſario poſuiſti,
adiungis & dicis, Quod cum negare nequiueris. Quid
eſt quod nequeo negare? Hoc nēpe, quod tu iam ſi vel K
ſero ſapis, non potes niſi negare, quia non vtique ſi ma-
la eſt commixtio adulterorum, propterea ex illis naſcē-
tium conditio deformis eſt hominum. Illa quippe eſt
hominum, male operantium de membris bonis: iſta ve
ro dei eſt, bene operantis de hominibus malis. Quod ſi
dixeris, etiam cum fit adulterium, bona eſt per ſeipſam
commixtio, quia naturalis eſt, ſed ea male vtuntur adul
teri. Cur non vis acquieſcere ita poſſe eſſe libidinē ma-
lam, qua bene tamen vtantur gignēdi gratia coniuga-
ti? An poteſt bonorum eſſe vſus malus, & nō poteſt ma
lorū bonus? Cum inueniamus ipſo ſatana, quàm bene
vſus fuerit Apoſtolus, tradens ei hominē in interitum *1.Corin.5.*
carnis, vt ſpiritus ſaluus eſſet in die domini, & alios vt *1.Timot.1.*
diſcerent non blaſphemare. Quod vero ſuperad- *Cap.VIII.*
dis & dicis, Rei autem malæ deus author eſſe non po-
teſt, quo modo id dicis, cum ſint quędā mala, quorum
author eſt deus? Melius enim loqui nouit ipſe quàm tu,
qui per Prophetam dicit, creare ſe mala. Deinde quo *Eſaiæ.45.*
modolibet ſeſe habeat hæc ſuperadditio tua, quid ad
me pertinet, cum illud cui cōnectitur, nō conceſſerim,
eo quòd inconſequens eſſe monſtrauerim, vt deformis
ſit cōditio corporum, etiam ſi omnem commixtionem L
corporum, vel vtriuſque ſexus malam eſſe cōcederem?
Vt enim concedamus deum nullius eſſe authorem ma
li: nunquid ideo non eſt author conditionis corporū,
quam nullo modo malam eſſe conceſsi, quia nulla me
ad hoc ſuperius cōceſſa cogebant? Inanis ergo & riden
da tua remanſit illatio, qua concludis & dicis, Omnia
igitur corpora, malo reputantur authori, Multo enim
verius ita concluditur, vt dicamus, Si nec mala cōmix-
tio adulterorum, facit eſſe malam conditionem corpo
rum, aut ſi bona eſt & in adulteris ſexus vtriuſque com
mixtio, ſed ea mali vtuntur male, quoniam multo ma-
gis ex hoc non poteſt corporum mala eſſe conditio?
Recte igitur corpora deo reputantur authori. Nulla eſt
itaque fouea, quam metuens quaſi, reuertar in viam, quò
videris me velle reuocare. Dic tamen quæ nam illa via
ſit, & explica ratiocinationem tuam. Deus, inquis *Cap.IX.*
bonus, per quem facta ſunt omnia, ipſe corporis noſtri
membra formauit. Hoc veriſsimum eſſe concedo. Se-
queris & adiungis, Qui autem corpora fecerat, diuiſit
& ſexum, diuiſit in ſpecie, quod in operatione coniun- M
geret, fecitq; cauſam coniunctionū diſsimilitudo mem
brorum. Et hoc aſſentior. Deinde infers, Ab ipſo igitur
commixtio corporum, à quo eſt origo corporum, Quis
hoc negauerit? Quod cum ingratus, inquis, conceſſeris,
ſequitur tot rerum bonarum, corporū, ſexuum, coniun
ctionum malos fructus eſſe non poſſe. Et hoc verum di
cis, horum enim bonorum fructus homo eſt, quod in-
quantum homo eſt, bonum eſt, quod autem in illo ma
lum eſt, à quo ſanandus eſt per ſaluatorē, & liberandus
per redemptorem, & abluendus per lauacrum, & eruen
dus per exorciſmum, & abſoluendus per ſanguinem,
qui in remiſsionem fuſus eſt peccatorum, non eſt fru-
ctus corporum, ſexuum, cōiunctionum, ſed originalis
veteriſque peccati. Sicut enim de prole adulterorum, ſi
ego dicerem, tot malorum, id eſt laſciuiæ, turpitudinis,
criminis bonus fructus eſſe non potuit, recte mihi re-
ſponderes, hominem qui de adulteris natus eſt, non
eſſe fructum laſciuiæ, turpitudinis, criminis, quorum
malorum author eſt diabolus, ſed corporum, ſexuum,
cōiunctionum, quorum bonorum author eſt deus, Sic
ergo tibi rectiſsime dico, malum cum quo naſcitur ho
mo, nō eſſe fructum corporum, ſexuum, coniunctionū

A quorum bonorum author eſt deus, ſed primæ præuaricationis, cuius author eſt diabolus. Abſit autẽ vt quemadmodũ calumniaris, dicamus homines ad hoc à deo fieri, vt à diabolo legitimo iure teneãtur, quanuis enim & hoc diuinæ ſit magis, quàm diabolicæ poteſtatis, vt immundo principi generatio immunda ſubdatur, niſi regeneratione mundetur, tamen non ad hoc facit deus homines, vt familiam quodam modo diabolus habeat, ſed ea bonitate, qua naturis omnib⁹ præſtat vt ſint, qua etiam ipſum facit ſubſiſtere diabolum, Quam bonitatem ſi rebus ſubtraheret, continuo nihil eſſent. Sicut nõ ideo creat pecora in armentis & gregibus impiorum, vt dæmonibus immolentur, quanuis hoc eos nouerit eſſe facturos: ſic etiam vbi generationem peccato cernit obnoxiam, ſecundum pulcherrimum, quem depoſuit ordinem ſeculorum, ſuam non abſtinet ab eius cõditione bonitatem.

Cap. X. Sed poſt hanc argumentationem qua te fallis, & confeciſſe te aliquid arbitraris, ingeris ſolitum maledictum, ac deinde ſubnectis, quòd forſitan dicam ſcripturarum, non ſyllogiſmorum debere teſtimonio comprobari, filios de corporum com-B mixtione naſcẽtes, reputari diuino operi: quaſi qui hoc negauerit, poſsit eſſe Chriſtianus. Proinde rem, quam promptiſsime confitemur, & libentiſsime prędicamus, velut habeat inter nos cõtrouerſiam, ita per ſcripturarum teſtimonia conaris oſtendere, & laboras inaniter, non vt reſpondere nobis, ſed vt libros poſsis implere. Veruntamen quod dixiſti, vt exprimeret fidem operũ Propheta, propè periculum pudoris acceſsit, quia dixit, *Gene. 2.* Erunt duo in carne vna, ſatis te debuit admonere, nihil pudendum futurum fuiſſe in operibus dei, niſi præceſſiſſet, cur natura humana deberet de ſui meriti deformitate confundi.

Senectus Abrahæ. *Cap. XI.* *Roman. 4.* Dicit etiam in laude libidinis hanc fuiſſe redditam dei munere Abrahæ & Saræ, ſenio confectis emortuíſque corporibus, & inuidioſa voce proclamas, vt aſſeram ſi poſsim, ad opus diaboli pertinere, quod deum videam interdum conferre pro munere. Quaſi vero ſi claudum hominem reſuſcitet deus, viuentibuſque reſtituat, qui vtique mortuus iam claudicare non poterat, etiam claudicationem debet videri pro munere contuliſſe. Ita ergo ſi reſtitutus eſt, qui fue-C rat in viridioribus corporum vigor, ſic vtique reſtitutus eſt, vt ſe habet cõditio corporis mortis huius. Non enim eos ad illum ſtatum reuocari oportebat, in quo Adam fuit ante peccatum, vt poſſent ſine lege in membris, quæ repugnat legi mentis, filios procreare. Quanuis ad hoc intelligendum ſit, emortuum fuiſſe corpus Abrahæ, vt non valeret de omni fœmina filios gignere, quæ parere poſſet. Dicitur enim facere hoc ętatis acceſſus, vt ex fœmina generare ſenex poſsit adoleſcẽtula, cum iam de grandiore non poſsit, quannis illa de iuuene poſsit. Qui enim tam prolixo tempore tunc viuebant, proculdubio ſerius fiebant ita decrepiti, vt ad cõcubitum moueri omnino non poſſent, ſi tamen cuiquã viro ſano poteſt id accidere per ætatem, Nam cum hoc opus in manibus haberẽ, nũciatus eſt nobis ſenex octoginta & quatuor agens annos, qui religioſe cum coniuge religioſa iam vigintiquinque annos vixerat continenter, ad libidinem ſibi emiſſe Lyriſtriam, qui vtique pro modulo, quo iſto tempore viuũt homines, grauioris ſenectutis eſt, quã fuerat Abraham in annis centum adhuc victurus alios ſeptuaginta. Vnde prudẽtius creditur fœcunditatẽ quæ defuit, ſuis deum famulis præſtitiſſe.

Quare Sara parere non potuit. Duæ quippe cauſæ dicuntur, propter quas parere Sara non poterat, & erat vulua eius emortua, Vna eſt ſterilitatis, quæ ab ipſa inerat iuuẽtute. Altera ætatis, nõ D quia nonaginta annos agebat, ſed quia iam deſtiterant ei fieri muliebria. Conſtat enim ſi mulierum menſtrua ſecreta ceſſauerint per ætatem, non eas iam poſſe concipere, etſi fœcundæ fuerũt, antequam illa ceſſaſſent. Et ideo ſcriptura noluit hoc tacere, vt augeretur miraculi gloria, quod erat deus in eorum prole facturus. Quando autem ſuo viro ancillam dedit, de qua voluit, quia de ſe non poterat ſuſcipere filios, non ætate fuerat, ſed ſua ſterilitate permota. Sic enim ait ſcriptura, Sara autem vxor Abraham non pariebat illi. *Gene. 16.* Et verba eius ad virum iſta ſunt, Ecce concluſit me deus, vt nõ pariam. Tunc autem ſi ætatem conſideremus amborum, decrepiti eſſent, ſi noſtri temporis homines eſſent. Erat enim Abraham annorũ circiter octogintaquinque, Sara autem annorum ſeptuagintaquinque. Scriptum eſt enim, Abraham autem erat octogintaſex, cum peperit Agar Hiſmaël Abrahæ. Proinde ante annum fermè mixtus inuenitur ancillæ, quando conceptus eſt Hiſmaël, quia tandem coniuges in hac ætate generãt temporibus nõſtris, niſi diuinitus fiat tale miraculum, & tamen illi poterant, ſi Sara ſterilis non fuiſſet, quia & ille potuit de E Agar, & illa nondum erat ſic ætate progreſſa, vt ei ceſſarent fieri muliebria.

Abrahæ corp⁹ emortuum. Ad hoc ergo erat Abrahæ corpus emortuum, vt de Sara iam generare non poſſet, etiam ſi eſſet illa ita fœcũda, vt tamen iam propinquaret ætati, qua cruor ille menſtruis interuallis venire deſiſteret, Quibus enim iam omnino non fluit, eas ab authoribus medicinæ definitum eſt, non poſſe concipere. Quod ſi falſum eſſet, nullo modo dicere ſcriptura curaret, *Gene. 18.* Defecerunt autem Saræ fieri muliebria: cum ſuperius iam dixiſſet, Abraham autẽ & Sara ſeniores progreſsi in diebus ſuis. Pro modo ergo tẽporis, cuius longe prolixiore ſpacio tunc viuebãt, generare iam illa ætate non poterant, cum eſſet Abraham centenarius, Sara nonagenaria, etiam ſi ſterilis non fuiſſet, & ante annum concumberent, quando adhuc ei fluebant fortaſſe muliebria. Et ideo adhuc cõcipere poſſet, ſi iuuenis eſſet maritus, tũc autem non poſſet, propter corpus Abrahæ ſic emortuũ ſenectute, vt ex illius ætatis fœmina gignere non valeret, qui tamen & ipſe de adoleſcẽtula valeret, ſicut poſtea de Cethura valuit, *Gene. 25.* quanuis & illic dici poſsit, fœcunditatis munus in eodẽ perſeueraſſe, quod acceperat vt F naſceretur Iſaac.

Aetas coniugum. Pro modo autem nunc temporis, quo longe breuiore ſpacio viuunt homines, intra centũ annos amborum coniugum, generare poſſe dicuntur. Si vero in ſummam ducti amborum anni, centenariũ numerum exceſſerint, ſic aſſeuerantur nõ poſſe filios procreare, etiam ſi fœcunda ſit mulier, & fluentibus adhuc muliebribus poſsit ex iuuene, *Ius liberorum.* Vt iure fuerit etiam conſtitutum, ne quiſquam ius liberorum haberet, niſi cum amborum anni computati & ſimul ducti, centum non tranſiſſe docerẽtur. Miraculum ergo dei factum eſt, vt conciperetur Iſaac, non parentibus eius libidine reddita, ſed fœcunditate donata, Nam illa eſſe poterat etiam in illis annis, hæc vero eſſe non poterat, tot impedientibus cauſis, Quanquam & libido, ſicut ſuperius diſſeruimus, ſi emortuis mẽbris ſenilibus munere dei quodam modo reuiuiſcẽtibus, etiam ipſa reuiuiſceret, conditionem profecto carnis corruptibilis ſequeretur, vt eſſet in corpore mortis huius, quæ in paradiſo eſſe non poſſet ante peccatum in corpore vitæ illius. Secundum conditionem autem pœnalis huius corporis, munus fœcunditatis nunc deus vnicuique largitur, non ſecundũ illam fœlicitatẽ, vbi nihil erat in carne, quod aduerſus

ſeſpi-

G ſe ſpiritu frænaretur , quia in natura hominis ante pec-
catum, pacem decebat eſſe, nõ bellum. In ea vero parte
ratiocinationis tuæ fruſtra laboraſti, tanquã dicere poſ
ſemus, Iſaac ſine concupiſcentia carnis, vel ſemine viri
fuiſſe procreatum, hoc enim non dicimus, & ideo quic
quid inde diſputaſti, prætereundo contemnimus.

Cap. XII. Quod autem tibi præclaro acumine viſus es inue-
niſſe, vt diceres, etiam ſi diabolus crearet homines, nul-
la culpa ſua mali eſſent, & ideo iã nec mali eſſent, quia
eſſe quiſquam niſi quod natus eſt, non poteſt, nec ab eo
iuſtum eſt, aliquid amplius flagitare quam poteſt . So-
lemus & nos aduerſus Manichæos iſta dicere, qui non
viciatam bonam dicunt eſſe naturam, ſed ſine initio &
immutabiliter malam, quam ſecundum ſuas fabulas o-
pinantur malam . Natura vero humãna ſecundum ca-
tholicam fidem bona inſtituta, ſed viciata peccato me-
ritóque damnata eſt . Nec mirum autem nec iniuſtum
eſt, quod admirabilis radix profert damnata damnatos
niſi cui manus nõ deſinit creandis, nõ deſit & miſericor
dia liberantis, quam vos miſeri inuidetis , cum malum
paruulos, à quo liberẽtur, habere non dicitis . Sed certe
vos qui miſeriã falſa defenſione premitis, & pernicioſa
H laude oppugnatis infantiam , quare nihil mali meren-
tes, tot in paruulis imagines dei, ſi non baptizentur, nõ
admittitis ad regnũ dei? Nunquid ipſi ſibi defuerunt, vt
priuentur regno, vt tam luctuoſo puniãtur exilio, cum
id non fecerint, quod facere omnino nõ poterant? Vbi
etiam ponis, quia & vita carebunt, quoniam non man-
ducauerunt carnem, nec biberunt ſanguinem filij ho-
Eucharistia. minis. Vnde Pelagius, quod ſupra commemoraui, eos
qui dicunt infantes, etiam ſi non baptizentur, habere vi
tam æternam, in Eccleſiaſtico iudicio niſi damnaſſet,
damnatus exiſtet. Qua iuſticia quęſo, à regno dei, aut à
vita dei alienatur imago dei, in nullo trãſgreſſa legem
Ephe. 4. dei? Nõne audis quemadmodum deteſtetur Apoſtolus
quoſdã, quos dicit alienatos à vita dei per ignorãtiam
quæ eſt in illis, propter cæcitatem cordis eorum? Tene-
bitur hac ſententia non baptizatus paruulus, an non te-
nebitur? Si dixeritis, non tenebitur , Euangelica verita-
te, lingua etiã Pelagij teſte vincemini atque puniemi-
Ioan. 3. ni. Vbi eſt enim vita dei, niſi in regno dei , quo niſi re-
nati ex aqua & ſpiritu, intrare non poſſunt? Si autem di
I xeritis, tenebitur, fatemini pœnã, culpam dicite, fatemi-
ni ſupplicium, meritum dicite, Nihil in veſtro dogma-
te reperitis, quod proferre poſsitis. Iam igitur aliquãdo
ſi vllus eſt Chriſtianus ſenſus in vobis, etiam in paruu-
lis propaginem mortis & damnationis agnoſcite , de-
bita iuſticia puniendam , gratis gratia dei liberandam.
In quorum redemptione laudari dei miſericordia po-
teſt, in quorum perditione accuſari dei veritas non po-
Pſal. 24. teſt, quia vniuerſæ viæ domini miſericordia & veritas.
Cap. XIII. Diuidis, definis, diſſeris quaſi medicinaliter de gene
re, & ſpecie, & modo, & exceſſu concupiſcentiæ , huius
genus eſſe aſſerẽs in igne vitali, ſpeciem in motu geni-
tali, modum in opere coniugali , exceſſum in intempe-
rantia fornicandi, & tamen poſt iſtam totã , quaſi ſub-
tilem atque prolixam diſputationem tuam, cum te bre-
uiter & aperte interrogauero , cur ignis iſte vitalis bel-
lum in homine radicauerit, vt eo caro concupiſcat ad-
uerſus ſpiritum , & ſpiritui neceſſe ſit concupiſcere ad-
uerſus carnem, cur vulnere feriatur mortali, qui volue-
rit igni cõſentire vitali, puto quòd ipſum libri tui atra-
mentum erubeſcendo cõuertetur in minium . Et ignis
vitalis, qui noſtræ animæ, quæ vita eſt vera carnis, non
ſolum ad arbitriũ non obſequitur, ſed plerunque cõtra
eius arbitrium inordinatis, & turpibus motibus excita- K
tur: & niſi aduerſus eum ſpiritus cõcupiſcat, bonam vi-
tam noſtram ignis iſte vitalis occidit. Poſt longam di-
ſputationẽ velut concludens, merito igitur, inquis, con
cupiſcentiæ origo definitur in igne vitali, quo collecto
neceſſe eſt, vt ei reputetur concupiſcentia carnalis , per
quam cõſtituta eſt vita carnalis. Ita hoc dicis, quaſi pro-
bare poſsis. An vero cuiuſcunque frontis ſis, audeas ſu-
ſpicari, in prima hominum conſtitutione, priuſquã cul
pam debita damnatio ſequeretur, iſtam carnalem con-
cupiſcentiam aut extitiſſe in paradiſo , aut inordina-
tis, ſicut eam nunc videmus motibus , pugnas aduerſus
ſpiritũ fœdiſsimas edidiſſe . Deinde ſubnectis & dicis,
Huius itaque appetitus non in genere ſuo, non in ſpe-
cie, nõ in modo culpa eſt, ſed in exceſſu, quia gen⁹ eius
& ſpecies ad conditoris operam pertinent: modus eius
ad arbitrium honeſtatis: exceſſus ad vicium voluntatis.
Quàm concinne tibi verba inania ſonuerunt , vtique
homini, qui nõ cogitas quid dicas. Si modus appetitus
huius ad arbitrium pertinet honeſtatis , cuius tandem
honeſti arbitrium coniugati velut hunc appetitum, niſi
quando opus eſt commoueri, & tamen quod vult non
poteſt ? Cuius honeſtè continentis arbitrium velit ali- L
quando hunc appetitũ moueri, & tamen quod vult nõ
poteſt? Vnde clamat homo, Velle adiacet mihi, perfice- Roman. 7.
re autem bonum non inuenio. Cum ergo in ipſo motu
pro noſtræ voluntatis arbitrio non habeat vllum mo-
dum, in effectu autem nõ ſit ipſe moderatus, ſed ei mo-
dum vigili certamine ſpiritus honeſtus imponat , quid
eſt quod laudatis homines mali, & ad deum nõ clama-
tis, Libera nos à malo. Quid te autem iuuat quod Matth. 6.
dicis , intercipi debilitate libidinem , quaſi non mor- Cap. XIIII.
te prorſus extinguatur, quando iam homini, qui ab illa
fuerit ſuperatus & ſubiugatus, non certamen indicitur,
ſed victo redditur, quod debetur? Hoc eſt amarius, hoc
eſt vbi non intelligis, contendentis propaginem mor-
tis, quod quãdo ſani ſumus, tũc eſt iſte motus inſanus,
Aut in coniugibus, inquis, cum honeſtate exercetur, aut
in caſtis virtute frænatur. Itàne vero, ita tu expertus es?
Ergóne à coniugibus nõ frænatur hoc malum, vel hoc
tuum bonũ? Prorſus cum libitũ fuerit, ſternunt ſe coniu
ges, & inuadunt quandocunque titillauerit, nec ad ho-
ram cubandi appetitus iſte differtur , ſed tunc videtur
legitima corporum eſſe commixtio , quando iſtud na- M
turale tuum bonum fuerit ſpõte commotum . Si talem
duxiſti vitam coniugalem , deſine te tuis experimentis
in diſputatione committere, & de aliis potius quemad-
modum ſit ducẽda, vel docenda, perquire. Miror tamẽ
ſi adulterina ſaltem deſideria nõ frænaſti , nec frænan-
da ſenſiſti. Si vero etiam pudicicia cõiugalis, & propter
immoderata in ipſo quoque connubio volutabra libi-
dinis, & propter damnabiles concupiſcentias, ne præ-
ter coniugis naturalem vſum aliquid perpetretur , fræ-
nat hãc peſtem, quid eſt quod dicis, in coniugibus cum
honeſtate exercetur, quaſi honeſtus ſit appetit⁹ iſte ſem-
per in coniuge, & nihil ei ſaltem ſecundum veniam, ſi-
cut dicit Apoſtolus concedatur? Quãto melius diceres, 1. Corint. 7.
in coniugum moderatione cum honeſtate exercetur?
An timuiſti ne illic quoq; intelligatur malum , cui etiã
coniuges frænum cura moderationis imponũt? Poſtre-
mo nunc ſaltẽ tam continẽter viuens, agnoſce in qua-
drigis illis Ambroſianis equum malum , & noli corde
vel ore laudare, quem cogeris virtute frænare. Quartũ, Iulianus.
inquis, à laſciuiẽtibus perpetratur, id eſt, illius volupta-
tis exceſſus, & quia de inſolentia, non de natura cõtin-
git,

A git,inquis iure damnatur. De cuius quæſo inſolentia
Auguſtin⁹. contingit?Laſciuiæ,an concupiſcentiæ?Ne offendas ſu-
ſceptã,reſpondebis laſcioiæ. Sed omnes homines iudi-
cant laſciuiæ non eſſe peccatum,niſi quia concupiſcen-
tiæ conſentitur. Nullúmne ergo malum eſt,cui conſen-
Gala.5. tiendo peccatur?At hoc malũ ineſt in carne contra ſpi-
ritũ concupiſcente:etiã ſi non ſit in ſpiritu non conſen-
tiente,& contra etiam concupiſcente,Exclama ergo,Li
Matth.6. bera nos à malo,& noli malum falſæ laudis,huic adde-
re malo Diſerte ſanè inter laſciuientes & continentes
tanquam in medio pudiciciam conſtituis coniugalem,
Cap.XV. quæ illos illicita commiſiſſe indignatur. Hos etiam
Iulianus. licita contempſiſſe miratur vltimi limitis ſortitus regio-
nem,vltra ſe prouentium execrata barbariem,ſupra ſe
micantium venerata fulgorem, quæ verecundis mani-
bus, & confouet æſtuantes, & laudat tali remedio non
egentes. Multum delector eloquentiſsima veritate,
ſed obſecro te, nempe ſicut dicis, & diſertiſsime ac ve-
riſsime dicis, propterea cõtinentes laudat pudicicia cõ-
iugalis,quòd tali remedio nõ egeant, quo ſe ipſam per-
1.Corin.7. ſpicit eguiſſe, id eſt,vt ſecundum Apoſtolum, qui ſe nõ
B cõtinet nubat. Cur ergo quando ego iſtã concupiſcen-
tiam morbum eſſe dico,tu negas, qui tamen ei neceſſa-
rium remedium cõfiteris? Si agnoſcis remedium agno-
ſce morbum. Si negas morbum nega remedium. Rogo
Cap.XVI. cede aliquando etiam per os tuum tibi loquenti verita-
ti,Nemo prouidet remedium ſanitati. Illud etiã re-
cte dicis,examinate nõ poſſe placere connubium,ſi ma-
li comparatione laudetur. Hoc verum eſt. Omnino e-
nim in genere ſuo nuptiæ bonum ſunt, ſed ideo bonũ
quia fidem tori ſeruant , quia prolis ſuſcipiendæ cauſa,
ſexum vtrunque commiſcent,quia impietatem ſupera-
tionis exhorrent. Hæc ſunt bona nuptialia, quibus nu-
ptiæ bonum ſunt,quæ ſæpiſsime diximus eſſe potuiſſe,e-
tiam ſi nemo peccaſſet . Poſt peccatum autem acceſsit
eis,non de fœlicitate, ſed de neceſsitate certamen,vt ſub
bono pugnent etiam ipſæ contra concupiſcentiæ ma-
lum,ad nihil eam ſinentes illicitum peruenire, quanuis
ipſa in hæc nunc remiſsioribus , nunc concitatioribus
motibus inſtigare non ceſſet, & eius malo bene vtẽtes,
1.Cor.7. in propagatione filiorũ, Illud vero quis neget malum,
niſi qui non audit Apoſtolum monentem. Hoc autem
C dico ſecundum veniã,non ſecundum imperium. Quan
do coniuges non prolis ſuſcipiendæ , ſed carnalis vo-
luptatis explendę victi cupiditate concumbunt,hoc nõ
laudatur,ſed ignoſcitur in comparatione peioris,inter-
Cap.XVII. uenientibus & deprecantibus nuptiis. Poſt hæc au-
tem ad exemplum Abrahæ & Saræ,neſcio qua ratione
reuerteris,de quo iam ſatis reſpõdiſſe me exiſtimo. Sed
neſcio quid te fugerat,quod addere voluiſti, cum poſt-
ea veniſſet in mentẽ,Humanum eſt,ſolet euenire. Quid
ergo illud eſt audiamus . Dicis factum fuiſſe propheti-
cum , quod tunc oſtenſum eſt in regione Africæ, pul-
chræ & ſanctæ mulieris,quæ Eccleſiæ formam tenebat,
tuũ non eſſe,vel coniugem,vel pudorem,& quia ibi di-
uinitus intacta ſeruata eſt . Ne in omnibus tuis verbis
frustra immorer, ad eum cui ſcribis , te conuertis & di-
Iulianus. cis , Orandus eſt hic deus frater beatiſsime Turbanti,
conſacerdos dilectiſsime, vt paribus etiam hac tempe-
ſtate virtutibus Eccleſiam catholicam filij ſui ſponſam,
maturam , fœcundam, caſtam, decoram à Manichæo-
rum conſtupratione in Africa , vel ex Africa latroci-
Auguſtin⁹. nantium eruere non moretur. Hæc noſtra potius o-
ratio eſt aduerſus Manichæos,& Donatiſtas,& alios hæ
reticos , vel quoſlibet Chriſtiani & catholici nominis
inimicos,in Africa conſtitutos. Contra vos autem,quia D
nobis eſtis peſtilentia tranſmarina , Chriſto ſaluatore
vincenda . Ideóne latrocinamur ex Africa, quia vnum
martyrem hinc opponimus Cyprianum,per quem pro-
bemus antiquam nos defendere fidem , contra veſtri
erroris vanam profanamque nouitatem? O nefas. De-
fuerunt Eccleſiæ dei quæ in Africa conſtituta eſt,defue-
runt orationes tuæ,quando iſta quæ oppugnas,Cypria-
nus beatiſsimus prædicabat? Quando ille dicebat,mul-
to magis à baptiſmate prohiberi non debet infans, qui
recens natus nihil peccauit,niſi quòd ſecundum Adam
carnaliter natus, contagium mortis antiquæ prima na-
tiuitate contraxit,vt ei remittãtur non propria,ſed alie-
na peccata , quando hæc Cyprianus didicerat & doce-
bat,defuit auxilium precum tuarum, quo Sara in regio-
ne Africæ ſeruaretur intacta, & à Manichæorũ conſtu-
pratione , qui ſecundum intellectum tuum, antequam
Manichæi nomen Romanis ſonuiſſet in terris , etiam
ipſum deceperant Cyprianum, liberaretur Eccleſiæ pul
chritudo ? Vide quæ monſtruoſa & furioſa dicas con-
tra antiquiſsimam catholicam fidem , non habendo
quid dicas. Sed quantumlibet tergiuerſeris ô hæreſis Pe
lagiana, quæ contra muros antiquiſsimæ veritatis, no- E
uas conſtruis machinas , nouas moliris inſidias,Pœnus
diſputator,quod me cõtumelioſe tuus defenſor* appel-
lat. Pœnus,inquam,diſputator non ego ſed Cyprianus, **al.error.*
Pœnis te hoc vulnere Pœnus immolat,& pœnam ſcele-
rato ex dogmate ſumit. Quid ſi tot Epiſcopos ex Afri-
ca nominaſſem , quot ex aliis orbis partibus nominaui,
aut quid ſi in eis ipſis plures Afri eſſent? Vn⁹ hinc eſt,cæ
teri aliunde, quorum ab Oriente & Occidente conſen-
ſione confoderis, & tamen tanta obſtinatione cæcaris,
vt non videas,te potius velle corrumpere antiquum Ec-
cleſiæ decorem , id eſt , antiquam fidem , tanquam Sa-
ræ aniculæ pulcherrimę caſtitatem. Si enim per ſanctos
antiſtites dei, memorabileſq; doctores Irenæũ, Cypria-
num, Reticium,Olympium,Hilarium,Ambroſiũ, Gre-
gorium,Baſilium,Ioannem, Innocentium,& Hierony-
mum conſtuprauerunt Eccleſiam Manichæi , dic mihi
Iuliane quæ te peperit? Vtrum te caſta,an verò meretrix
in lucem,quam deſeruiſti per vterũ gratiæ ſpiritalis eni-
xa eſt,an vt dogmata Pelagiana defendas,cõiugis Chri
ſti & matris tuæ viſcera, inſtinctu nefario non erroris,
ſed furoris infamas? Vſqueadeo enim contra vetuſtam F
pulchritudinem Saræ non inuenit,quid nouicia defor-
mitas mentiatur, vt tot Epiſcoporũ glorioſorum,catho
licorum in tanta ſuarum ſententiarum manifeſtatione
conſenſum,in quibus ſunt qui Manichæi nec nomẽ au-
dierunt, Manichæorum blaſphemia criminetur. Sed ab
hoc digreſſu, quò te impetus, non vt dicis doloris, ſed
perditi pudoris abſtulerat, ad ea quæ inſtitueras delibe-
rare, reuerteris, & adhibito ex Apoſtolo teſtimonio il- *Roma.4.*
lud, quod de Abrahæ & Saræ emortuis membris dixe-
ras,confirmare conaris. Vnde iam ſuperius quantum ſa
tis viſum eſt,me diſſeruiſſe ſuffecerit. Quis autẽ Chriſtia
nus ignorat,quod ille, qui primum hominẽ fecit ex pul
uere,omnes fabricetur ex ſemine? Sed ex ſemine iam vi-
ciato atq; damnato,qui partim per veritatem remaneat
in ſupplicio, partim per miſericordiam liberetur à ma-
lo. Non igitur vt putas atq; concludis , vllis laqueis tuis
peccati naturalis ſuffocatur aſſertio . Deprauatã quippe
primi tranſgreſſoris voluntate naturã,non tua defenſio
verbis inanibus purgat, per nouicium dogma veſtrum,
ſed gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrũ.
Quamobrẽ nec puto,ſicut calumniaris,quòd coniu- *Ca.XVIII.*

G ges ſine corporum calore generauerint, nec puto quòd hominē deus non fecerit, aut diabolo fecerit, aut diabolus fecerit, quia nec ipſi parentes poſſunt hominē facere ſed ex parentibus deus. Cuius poteſtati nec ſeipſum diabolus ſubtrahit, quanto minus naturam humanā, quam ſibi per peccati meritum illo damnante ſubiecit. Quæ cū ita ſint, tu potius & ſi non cultoe, quod eſſe dicis oīe, tamē quantumlibet eum accuſare videaris, diaboli adiutor eſſe conuinceris, quòd omoes paruulos ab eo malo, per quod teneotur à diabolo, ſanari per Chriſtum non debere contendis, cum doctrina nō ſana ſanos eſſe defendis. Ego autem ſecundum ſanā fidem, ex eadem concupiſcentię voluptate concretum etiā Iſaac dico, ex qua & homines cæteri, vno ſolo excepto ab hoc malo, per quem liberamur à malo, peccatorum quoq; genitalibus manum diuinæ prouidentiæ intereſſe noo nego: Attingit enim à fine vſq; in finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter, & nihil inquinatum in eam incurrit. (Sapien.8.) Et ideo etiaoi de immundis & contaminatis, quæ voluerit operatur, munda tamen ipſa & incontaminata perſiſtens. Nec opus eſt, vt anfractibus loogis ea quę cōcedo, mihi probare coneris, ſed ad hoc reſponde ſi potes, cur ipſe H Iſaac niſi baptiſmatis Chriſti ſigno circūciſus die octauo fuiſſet, periſſet anima eius de populo ſuo. Explica ſi potes, tanta pœna quo merito plecteretur, niſi ab hac illo ſacramento liberaretur? Emortuam vuluam Saræ ad emiſsionē ſeminis, & emortuum corpus Abrahæ ad generādum ſicut iuuenes generāt, deum viuificaſſe negari non poteſt, vt proles de illa parentum naſceretur ætate. Sed Iſaac quantum ad propria peccata, etiam ſi ex adulteris naſceretur innocens natus, quid meruerat, vt anima eius de populo ſuo periret, niſi circuncíſio ſubueniret? Noli euagari per multa obſcura, perplexa, ſuperflua, ad hoc vnum apertum, ſimplex, neceſſariumq; reſpōde. Interponis Apoſtoli teſtimonium, non ad quod ab ipſo poſitum eſt, ſed ad quod ipſe arbitraris. Vnde nūc quoniam non inde agimus, & longum & ſuperuacaneū eſt diſputare, tamen interponis vbi ait, & quo modo iudicauit deus mundum? (Roma.3.) Si enim veritas dei in meo mēdacio abundauit in gloriam ipſius, quid adhuc, & ego tanquam peccator iudicor? Ac deinde ſubiungis, per hæc ſua verba Apoſtolum oſtendere, amiſiſſe deū authoritatem iudicandi, ſi modum non tenuit imperandi. I Si ergo ſicut putas, ad hoc iſta dixit Apoſtolus, vt ſeſe cohiberent, qui aſſerebant laudi dei proficere peccato mortalium, eumq; ideo impoſsibilia præcepiſſe, vt miſerendi ſibi materiam præpararet, & per hanc Apoſtolicā ſententiā, ſicut exiſtimas demonſtratur, propterea recte iudicare homines, quia præcepta poſsibilia non fecerunt, iniuſte autem iudicarentur, ſi ea non feciſſent, quæ impoſsibilia iuberentur, quid de Iſaac dicturus es, cui quicquam nec poſsibile, nec impoſsibile eſt imperatū, & tamē perditionis animæ ſuæ pœna feriretur, ſi octauo die non circuncideretur? An vero nec ſic tandem reſpicis illud primitus in paradiſo datū poſsibile ac facile fuiſſe præceptum, quo contempto atq; violato omnes ex vno homine, tanquam in maſſa originis commune illud habere peccatū, & hinc eſſe iugū graue ſuper filios Adam, (Eccl.40.) à die exitus de ventre matris eorū, vſque in diem ſepulturæ in matrem omoium. Et quoniam ex iſta in Adam generatione damnata nemo liberatur, niſi regeneretur in Chriſto, peopterea ſignum eiuſdem regenerationis Iſaac niſi accepiſſet, periſſet, nec immerito periſſet, quia ex hac vita, quo per generationem damnatam damnatus intrauerat, ſine ſigno regenerationis exiſſet. Aut ſi non eſt iſta cauſa dic alteram. Bonus eſt deus, iuſtus eſt K deus, poteſt aliquos ſine bonis meritis liberare, quia bonus eſt, nō poteſt quenquam ſine malis meritis damnare, quia iuſtus eſt. Nullum meritum malum octo dierum infans de propriis peccatis habebat, quare damnaretur, niſi circuncideretur, ſi ex origine non trahebat?

Perge ad cætera, & vanis vaniora contexe, non ſcripturarum ſanctarum eloquia, quæ commemoras, dico, (Cap.XIX.) ſed ex his quæ conficere niteris. Quandoquidem dicis, ex hoc intelligi debere perfectam ignorantiam, iuſticiā nominari, quia dixit deus ad Abimelech, qui cum Sara erat cōcubiturus ignorans quod vxor eſſet aliena, Et ego (Gene.20.) ſciebam, quia in corde mūdo feciſti hoc, & ideo naſcentium ſtatum, generantium voluptate nō lædi. Quia etſi mala eſſet, inquis, tamen ad illorum nullo genere ſcientiā perueniret. Cur ergo eos non nominas iuſtos, ſi perfecta ignorantia iuſticiæ nomine nuncupanda eſt? Nihil eſt nanq; perfectius ignorantia paruulorum, nihil ergo vocetur & iuſtius, Vbi eſt quod ſuperius aſſerēdum putaſti, nec iuſtos naſci paruulos, nec iniuſtos, quod futuri ſunt actibus ſuis, ſed tātummodo infantiam innocentiæ dote locupletem? Ao non verba tua ſunt vbi dicis, L Homo igitur innocentia quidem plenus, ſed virtutis capax naſcitur, aut laudem, aut reprehenſionem ex propoſito accedente meriturus? Nunquid virtutem dicturus es noo eſſe iuſticiam? Quo modo igitur infans nondum plenus eſt virtute, ſed capax, cū plenus ſit ignorantia, quam dicis eſſe iuſticiam, niſi virtutem neges eſſe iuſticiam? Itāne nōdum euigilabis hac abſurditate percuſſus, & te hoc dixiſſe pœnitebit? Nā domini verba vigilant, ſed tu dormis. Neq; enim ait regi, Sciebam quia cor habes iuſtum: aut, quia cor habes mūdum: cum ſcriptum ſit, Beati qui mundo ſunt corde, quoniam ipſi deū videbunt: (Matth.5.) tu autem iuſtum * Abimelech ad peccatoris (*al. iſtum.) proponis exemplum, Sed ſciebam, inquit deus, quia in corde mundo feciſti hoc: Non omnia vel quæcunque alia, ſed hoc, io quo adulterij conſcientiam non habebat. Miror tamen quod iſto exemplo à te commemorato, quod non potes, conaris efficere, & non tibi vides, quod non vis audire. Conaris enim vt credatur orante Abraham, libido reddita eſſe mulieribus, quia ſcriptum eſt, Concluſerat deus à foris omnem vuluam in domo Abimelech, propter Saram vxorem Abrahæ. (Gene.20.) M Hanc enim concluſionem ſic vis intelligi, tanquam libido fuerit illis fœminis deo indignante detracta, cum magis indicetur his verbis, aliqua valetudine vulua cōcluſa, vt aut impręgnanda concumbere fœmina, aut parere imprægnata non poſſet, & nō attendiſti homo, qui non vis iudicio diuino quenquam non alienis, ſed ſuis plecti poſſe peccatis, quo modo fieri potuerit vt Abimelech peccaret, quamuis nec ipſe adulterino corde peccauerit, & deus quantulumcunq; peccatū eius in mulieribus ad eum pertinentibus vindicaret. Vides contagionem tranſire peccati de viro in fœminas, quibus miſcebatur, vel quibus dominabatur, & in prolem de parentibus non vis, ex quorū ſeminibus propagatur. Conſidera igitur, quam ſit inſcrutabilis altitudo iudiciorum ſapientiæ & ſcientiæ dei, & garrire deſine cōtra originalis ſecreta peccati. (Roma.11.)

Deinde incipis diſputare de exceſſu concupiſcentiæ, quem reprehenſibilem dicis, quaſi in eius moderatione cum ea bene vtitur coniugatus, (Cap.XX.) equus ipſe qui malus eſt, & non potius ſit eius auriga laudandus. Quid ergo te adiuuant teſtimonia de ſcripturis, quibus oſtenditur, quemadmodum deus vel prohibeat libidinis vel dānet exceſſum, Illud potius intuere,

quicquid

A quicquid in quorumlibet flagitiorum turpitudine, quæ
genitalibus membris perpetratur, horremus concupi-
ſcentiam carnis, niſi teneatur efficere ipſis motibus ſuis
quos in corporibus etiã caſtorum vſq; ad ingemiſcen-
dum effectum perducit in ſomnis. Sic autẽ dicis, qua ra-
tione quæreret iuſtos in Sodomis deus, ſi illos tales na-
tura faciebat: tanquã nos dicamus mentis excelleotiore
natura, cõcupiſcentiam carnis nõ poſſe frænari. Sed di-
cimus, vſqueadeo malum eſt, vt repugnãs expugnando
vincatur, donec ſicut vulnus in corpore, ita perfecta cu-
Roma. 1. ratione ſanetur. Si autem putas Apoſtolum ex hoc lau-
daſſe libidinẽ, quia vſum fœminæ dixit eſſe naturalem,
vbi ait, quoſdam relicto oaturali vſu fœminæ, exarſiſſe
in appetitum ſuum in inuicem, omnem profecto vſum
fœminæ laudare compelleris, ac per hoc & ea, quæ cum
fœminis committuntur ſtupra, laudabis, quia & illic v-
ſus vtique naturalis eſt, quanuis damnandus, quia legi-
timus non eſt. Vnde & filij non legitimi, ſed naturales
vocantur, qui inde naſcuntur. Non vtiq; concupiſcen-
tiam carnis, illo verbo laudauit Apoſtolus, ſed natura-
lem appellauit vſum, vode natura humana poteſt naſcẽ-
B do ſubſiſtere, Dicit etiam Sodomitas, & in panis ac vi-
ni peccaſſe creatura: atq; ita vis intelligamus libidinem
bonam, ſed homioes qui ea male vtũtur, eſſe culpabiles,
ſicut bona eſt natura panis & vini, quãuis ea male vten-
do peccetur. Ita enim nõ intelligis quid loquaris, vt nõ
videas creaturam panis & vini, non cõcupiſcere aduer-
ſus ſpiritũ, ſed ipſam potius inhoneſte à male vtentibus
concupiſci, & eam forinſecus in noſtrum corpus inna-
re. Qua ideo parcius & reſtrictius eſt vtendum, oe ipſa
quoq; concupiſcentia, quod malum intus ac noſtrũ eſt,
mẽtem corruptibili corpore ex abundantiore materia,
multo magis aggrauante, aduerſus nos vehementius &
inuictius concitetur. Hoc igitur malo, quod indicat ma
lum eſſe, ſiue qui aduerſus illud dimicat, ſiue quem ſub-
iugat, & parẽs bene vtitur, cum pudice filium gignit: &
Cap. XXI. deus, cum prouide hominẽ condit. Nunc ergo con-
ſidera, rogo te, Nunc, inquã, vt te ſalubriter veritas vin-
cat, depoſita vincendi cupiditate, conſidera vtrum no-
ſtræ, an tuæ ſententiæ debeas acquieſcere. Bene ꝙ breui-
ter admonere te dicis, vt lectoris pectori hæreat, quod
toto libro abs te geſtum eſt, Et quæ ſit ipſa breuis admo
Iulianus. nitio, ſubinferens, Concupiſcentiæ naturalis qui modũ
C tenet, inquis, bono bene vtitur: qui modum nõ tenet, bo
no male vtitur: qui autẽ etiam ipſum modũ ſanctæ vir-
ginitatis amore contempſerit, bono melius non vtitur.
Coofidentia quippe ſuæ ſalutis, inquis, & roboris con-
tempſit remedia, vt glorioſa poſſet exercere certamina.
Auguſtin. Ego vero ſic ad tua iſta reſpondeo, Concupiſcentiæ
carnalis qui modũ tenet, malo bene vtitur: qui modum
nõ tenet, malo male vtitur: qui autem etiam ipſum mo-
dum ſanctæ virginitatis amore cõtempſerit, malo me-
lius nõ vtitur. Confidentia quippe diuinæ opitulationis
& muneris contẽpſit infima remedia, vt glorioſa poſſet
exercere certamina. In hac controuerſia de bene vtẽdo
iſto, vtrũ bono an malo, tota inter nos cauſa verſatur.
In qua vellem quidem egregios iudices nõ repudiares,
quos tibi meis ſuperioribus libris ſana doctrina erudi-
tos, ſine vllo ſtudio partiũ, de hac cauſa ſententias pro-
tuliſſe monſtraui. Sed quoniã ſi te non correxeris, ipſo-
rum quoque accuſationem, vel vt mitius dixerim, repre
heoſionem ſine dubio præparabis, te potius vtar iudice,
pro mea ſententia contra tuam, non alicubi alibi ſed in
eodem libro tuo, nec eius alio ſed eoipſo loco. Dixiſti
enim ſanctam virginitatem confidentia ſuæ ſalutis &
roboris contempſiſſe remedia, vt glorioſa poſſet exer- D
cere certamina. Quæro quæ remedia contempſerit? Re-
ſpondebis nuptias. Quæro, Iſta remedia, contra quem
morbum ſint neceſſaria? Remedium quippe à mẽdẽdo,
id eſt, à medicando nomẽ accepit. Simul itaq; videmus
ambo remedium nuptiarũ. Cur laudas tu libidinis mor
bum, quo peruenire cernis ad mortem, ſi ei non reſiſtat,
aut continentiæ retinaculum, aut coniugale remedium?
Iam hoc & ſuperius egi tecum, vbi diſertiſsime pudici-
ciam coniugalẽ inter laſciuientes & continentes ita po
ſuiſti, quæ verecundis manibus, & confouet æſtuantes
& laudat tali remedio non egentes. Eadem itaq; repe-
to, Iterũ audi, quod illic tibi breuiter dilucideq; reſpon-
di. Quando ego iſtam concupiſcentiam morbum eſſe
dico, quare tu negas, qui taoien ei oeceſſarium remediũ
confiteris? Si agnoſcis remedium, agooſce morbum. Si
negas morbum, nega remedium. Rogo cede aliquaodo
etiam per os tuum tibi loquenti veritati, nemo prouidet
remedium ſanitati. Quæ ſunt autem ſanctarum virgi-
num, ſicut appellas glorioſa certamina, niſi quia nõ vin-
cuntur à malo, ſed vincunt in bono malum? Quæ non
glorioſa ego, ſed glorioſiora dicere malui, Habet enim E
palmam de huius mali ſubiectione, quanuis minorẽ pu-
dicicia etiam coniugalis, Belligerat enim ipſa cõtra car-
nalem coocupiſcentiam, ne limites tori nuptialis exce-
dat, Sed belligerat, ne definitum ex cõſenſu coniugum
orandi tempus irrumpat. Et ſi tantas vires habet iſta pu-
dicicia coniugalis, tantũmque dei donum eſt, vt faciat
quod præſcribunt tabulæ matrimoniales, in ipſo quo-
que toro coniugali conflictu fortiori belligerat, ne vl-
tra quàm generaodis filiis ſatis eſt, etiam ipſum coniu-
gis corpus attractet. Talis pudicicia nec menſtruatis,
nec grauidis vtitur fœminis, nec eius ætatis, qua certum
eſt eas iam concipere nõ valere. Nec eam prorſus con-
cumbendi vincit affectus, ſed tunc relaxatur, cum ſpe-
ratur regenerationis effectus. Si quid vero fit in coniu-
ge, non quidem contra naturam, ſed tamen quod ta-
bularum matrimooialium limitem tranſeat, veniale a-
pud Apoſtolum reperitur, quia nequaquam limes con-
iugalis carnis exceditur, ſed tamen vt etiam ipſe non ex-
cedatur, contra malũ concupiſcentiæ dimicatur. Quod
vſqueadeo malum eſt, vt ei ne noceat pudiciciæ certa-
mine reſiſtatur, & tu niſi fallor, in iſto es certamine con
ſtitutus. Et quia te fideliter pugnare exiſtimas, vinci ti- F
mes. A quo quæſo te vinci times? A bono, an malo? An
forte à me vinci times, vt adhuc malum neges, & tan-
quam bonum laudes, à quo vinci times? Inter duos ad-
uerſarios conſtitutus in magnas coartaris anguſtias, &
me vis vincere per eloquentiam, & libidinem per con-
tinentiam, ſed pugnando aduerſus eam confiteris ma-
lum, laudando eam deſeris veritatis bonum. Sed ego te
vinco, & expugnatorem & laudatorẽ mali. Conſtitues
te ante iudicem non alium, ſed teipſum. Vis enim vin-
cere concupiſcentiam expugnatione eius, me vero lau-
de eius. Sed ego reſpondeo, Vt vincatur qui laudat, iudi
cet qui pugnat. Si enim malum eſt, cur laudat? Si bonũ
eſt, cur expugnat? Si autem nec bonum nec malum eſt,
vt quid laudat? vt quid expugnat? Quandiu igitur expu-
gnator libidinis eris, tandiu pro me contra teipſum iu-
dex eris. An forte aduerſus libidinẽ non certabis, ne in
iſto quod mecum habes certamine ſupereris, dicẽs tibi-
ipſi, melius non pugno, quam oſtendo pugnando malũ
eſſe quod laudo. Noli obſecro te, Quid enim ſum ego,
quẽ pro magno deſideras vincere? Vincat te potius ve-
ritas, vt tu libidinẽ vincas. Nam ſi aduerſus eam pugna-

G re deſtiteris, vinceris, & ad immunda omnia pertraheris. Quod cum ſit hortendum malum, nec ad hoc quod deſideras tibi proderit hoc etiam, ſic enim vinceris à me, imò ab ipſa, quã prædico, veritate. Sed concupiſcentiæ debellator etiã tuo iudicio vinceris, cum id malum laudas, de cuius debellatione gloriaris, Si autẽ ne certamine dimicantis vincatur lingua laudantis, pugnare iam deſinis, captiuum concupiſcentiæ, deſertorem continentiæ vincam, non iam ſuo, ſed iudicio ſapientiæ, Cauſa vtique noſtra finita eſt. Quantumlibet enim laudes concupiſcentiam carnis, quandiu pugnas aduerſus eam, cernis quàm verum de illa, nec niſi de illa dixerit
1.Ioan.2. Apoſtolus Ioannes, quòd non eſt à patre. Nam ſi vt dicis, qui modum eius non tenet, bono male vtitur, etiam in male vtentibus bonum eſt ipſa. Quæ igitur eſt illa, quæ non eſt à patre? An etiam ipſam quomodolibet intelligas, laudare diſpones? Porrò ſi malum eſt ipſa, vbi erit quando erit, quandoquidem iſta etiam ſi male quis vtatur, bonum erit. Nec ipſa, vt dicis, ſed ille erit malus qui bono vtitur male, ac per hoc fruſtra dixit Ioannes, concupiſcentiam carnis non eſſe à patre. Hanc enim tu
H bonam, & ob hoc à patre eſſe contendis etiam, cum ea quiſque male vtitur, quia bono male vtitur. Nec dicere poteris, quando moderata eſt, à patre eſt, quãdo immoderata eſt, non eſt à patre, quia & tunc, vt dicis bonum eſt, quo male vtitur malus. Sed ab his anguſtiis liberaberis, ſi credideris non linguæ tuæ, ſed pugnæ tuæ. Continentia eſt enim à patre, qua non expugnaretur cõcupiſcentia, niſi non eſſet à patre. Hæc ipſa ergo contra quã ſi continenter viuis, acriter pugnas, nõ eſt à patre. Non enim contra eam pugnares, niſi repugnaret. Nec vero repugnare tibi agenti, quod donatur & amatur à patre, ſi eſſet à patre. Ex iſta & cum iſta naſcitur homo, bonũ dei opus, non ſine malo, quod trahit origo generationis, & ſanat gratia regenerationis. Ac per hoc rectè à me dictum eſt, ita nuptiarum bonum malo originali, quod inde trahitur, non poteſt accuſari, ſicut adulteriorum & fornicationum malum, bono naturali, quod inde naſcitur, non poteſt excuſari. Bonum enim naturale dixi, quod mecum ipſe collaudas, malum autem originale dixi, cuius motibus mecum repugnas, & cuius contra me laudibus pugnas. Hoc non eſt malum, quòd natus es, ſed cum quo natus es, & contra quod ſpiritaliter di-
I micas, quia renatus es. Quod natus es, pertinet ad dei conditionem, parentum fœcunditatem, cõtra quod autem dimicas, quia renatus es, pertinet ad præuaricationem, quam diaboli aſtutia ſeminauit, vnde te Chriſti gratia liberauit, vt prius hoc malo bene vtereris in coniuge, nunc illi aduerſeris in te, nõ iam reus ex illo, ſicut eras natus, ſed ab eodem reatu non erutus, niſi quia renatus, vt poſsis redemptus regnare cum Chriſto, ſi tamen iſta hæreſis non te faciat perire cum diabolo. Sed quod potius cupimus, confitearis malum, contra quod bellum geris, vt eo non ita ſeparato, quaſi alia natura ſit, ſed in te omni ex parte ſanato, in perpetua pace læteris. Non igitur ſum pharmacopolę ſimilis vt dicis, qui promittebat beſtiam, quæ ſeipſam comeſſet, ſed obſerua ne beſtialis iſte motus, contra quem videris in tua carne confligere, ſicut te peruertit laudatus, ſic te conſumat poſtea relaxatus. Non enim vt calumniaris, ego dixi nuptias & magnum bonum, & magnum malum tanquam eo modo ſeipſam commendat iſta ſententia, ſed dixi in vno homine naturã bonam, vicium malum, quod eſſe tuipſe certe in adulteris confiteris, nec propter eorum vicium improbans naturam, nec propter eorum naturam approbans vicium. Bonũ dixi nuptias, ex quibus es K
natus, malum autem de nuptiis, ſed de viciata origine attractum, cõtra quod geris bellum renatus. Ridiculum eſt autem, quod me dicis Epicuri vias gradientem, habenas omnes, quibus cupiditates frænantur incidere. Quid ſi ego laudarem corporis voluptatem, hoc enim tu ſatis eloquenter facis, quod inerudite atque impolite faciebat Epicurus, quaſi propterea ſis eius aduerſarius, quia diſerte dicere non nouerat ille, quæ dicis, Rurſus vt ſentio laboraturus es, quo modo te oſtẽdas, & laudatorem voluptatis eſſe, & Epicureum non eſſe. Sed noli laborare, ego te iſta cura liberabo. Non es Epicureus, quia ille totum hominis bonum in corporis poſuit voluptate, tu autem magnam partem humani boni ponere in virtute conaris, quam veram, id eſt, veræ pietatis
ignoras. Dixit enim homini deus, Ecce pietas eſt ſapien *Iob.28.*
tia. Et hæc vnde homini, niſi ille det, de quo ſcriptum
eſt, Dominus ſapientes facit cæcos, & de quo item legi- *Iacobi.1.*
tur, Si quis indiget ſapientia, poſtulet à deo. Verum ſi tu non es Epicureus, qui ex illo aliquam partem in voluptatis laude ſumpſiſti, quanto minus ego, qui de volup- *Ambroſ.*
ptate carnis hoc ſentio, quod ſentit Ambroſius, inimi- L
cam ſcilicet eſſe iuſticiæ, & quod homo concupiſcentię voluptate concretus, priuſquam naſcitur, ſubeat contagia delictorum. Quod autem ad mores pertinet noſtros, quemadmodum viuamus, in promptu eſt eis, cum quibus viuimus. Nunc de catholico agitur dogmate ac fide, perfidia non ſit deſertoris in te. Nam tua me non terret, velut lingua cenſoris. Fateor me docere
homines, quod in apoſtolicis literis didici, quia ſi dixe- *1.Ioan.1.*
rimus quod peccatum non habemus, noſipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt. Fateor me in populo, & cum populo dei pectus tundere, & veraciter dicere, Di-
mitte nobis debita noſtra. Nec inſultetis hinc nobis. *Matth.6.*
Inde quippe eſtis hæretici, quia hæc diſplicent vobis. Nos in dei vera miſericordia, vos in veſtra falſa virtute confiditis. Vos gratiam dei ſecundum merita veſtra dari dicitis, quod tamen niſi damnaſſet Pelagius, à catholicis Epiſcopis damnaretur. Nos vero eam gratis dari, & propterea gratiam nuncupari, & ex illa eſſe omnia ſanctorum merita confitemur, dicente Apoſtolo, Gra-
tia dei ſum, id quod ſum, Ideo nos irridetis, & præ vo- *1.Cor.15.*
bis alta ceruice contemnitis, Facti enim ſumus oppro- *Pſal.122.*
brium iis qui abundãt, & deſpectio ſuperbis. Conſilium *& 13.*
quippe inopis confudiſti, cum dominus ſpes eius eſt. In M
hac tamen re, vnde nunc agimus, non video cur dicas me habenas omnes, quibus cupiditates frænantur incidere, qui omni virtute ſecundum gratiam dei, quæ datur hominibus, omnes cupiditates frænãdas eſſe decerno. Sed abs te quæro vtrum bonæ an malæ ſint iſtæ cupiditates, quas eſſe frænãdas prædicas, & velut à me relaxentur, accuſas? Puto enim non eas equorum vel quorumcunque animalium præter nos eſſe, ſed noſtras. In nobis ſunt ergo malæ cupiditates, quas bene viuendo frænamus. Habenas igitur, quibus non bonæ, ſed malæ frænãtur cupiditates, me præcidere criminaris. Harum eſt vna cõcupiſcentia carnis, ex qua & cum qua naſcuntur, & propter quã renaſcũtur infantes. Eo malo cõiuges caſtos dico bene vti, adulteros male, tu contra eo bono adulteros dicis vti male, caſtos cõiuges bene, cõtinentiã melius eo nõ vti ambo dicimus, ſed ego eo malo, tu eo bono. Ac per hoc, quãuis de noſtra cõſcientia, cõuerſatio vero etiã hominibus, inter quos viuimus, nota ſit, tamen ambo continentiã profitemur. Et ſi quod profitemur agimus, iſtam concupiſcentiã profecto ambo frenamus

aduerſus

A aduerſus eius repugnantes motus ambo bellamus, ambo eam ſi proficimus debellamus, Verum hoc intereſt, quòd ego dico me malum frenare, tu autem te bonum. Ego dico mihi malum repugnare, tu tibi bonum. Ego bello aduerſus malum, tu aduerſus bonum, Ego cupio malum debellare, tu bonum. Vnde putari poteſt, quòd iſtam cõcupiſcentiam magis incitare laudando, quàm frænare ſtudeas continendo. Glorioſa te per continentiam profiteris exercere certamina. Contra quid rogo? Quid dicturus es, niſi contra carnis concupiſcentiam? Sed vtrum amicam, an aduerſariam? Nunquid niſi aduerſariam reſpondebis? Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum & ſpiritus aduerſus carnem. Hęc enim inuicem aduerſantur ſicut Apoſtolus teſtis eſt. (*Gala.5.*) Fortaſsis ergo eã laudare te fingis, ſi pugnare non fingis. Nam quo modo fideliter ſimul agas duo iſta, non video, vt & laudes velut amicam, & expugnes velut inimicam. Vnum eorum credimus, ſed elige quid credamus, Si ex animo pugnas, non ex animo laudas: Si autem ſimpliciter agis in præconio, colludis in prælio. Ego ſanè quia inimicus tibi non ſum, ſicut inimicum tibi eſt illud, quod habitat in carne tua malum, quamuis potiſsimũ cupiam, vt hoc B malum & doctrinæ ſanitate vituperes, & vitæ ſanctitate debelles, tamen ex his duobus, quorum putari potes vnum ex animo facere, alterum fingere, malim te fallaciter laudare concupiſcentiam, quàm fallaciter impugnare. Tolerabilius enim lingua tua, quàm vita mentitur, tolerabilius ſententia, quàm continentia ſimulatur. Fingis quippe laudem, qua ſis aduerſarius ſententiæ meæ, ſi non fingis caſtitatem, qua es aduerſarius concupiſcentiæ tuæ. Ita fiet, vt nec contra me diutius proferas fallaciter verbum, ſi veraciter geris contra libidinẽ bellum. Sed ſiue vnum horum fingas, ſiue vtrunque, quod neſcio, quemadmodum poſſis ex animo facere, id eſt, ſine vlla ſimulatione, & pugnes contra quod laudas, & laudes cõtra quod pugnas, ego tamẽ id quod eſt mitius de te credens, velut cum debellatore libidinis ago, & nuptias non dico malas, ſed bene vti malo, quas tu dicis bene vti bono, bonam eſſe dicens concupiſcentiam carnis, quam tamen in te debellando malum eſſe cõuincis. Quo modo autem cum illa etiam, qui ea bene vtuntur, belligerant coniugati, iam ſuperius diſputaui.

Cap.XXII. Quæ cum ita ſint, & coniugium bonum inquantum C coniugium eſt, & homo ſiue de coniugio, ſiue adulterio naſcatur, inquantum homo eſt, bonum eſt: quia inquãtum homo eſt, opus dei eſt, & tamen quia cum illo & ex illo malo generatur, quo bene pudicicia coniugalis vtitur, neceſſarium illi eſt, vt ab eius mali nexu regeneratione ſoluatur. Quid ergo ex me quæris, vbi ſit originale malum, cum in teipſo verius tibi loquatur libido, contra quam pugnas, quàm tu ipſe, quando eam laudas? Quid quæris, vnde ſit homo ſub diabolo, quem deus fecit? Vnde enim eſt in morte, quam deus non fecit? Quid ibi cognoſcit, inquis, diabolus ſuum, ſi nec quod factum, nec vnde factum eſt, ipſe cõdidit? Planè quod factum eſt, homo eſt, Vnde factum eſt, ſemen eſt hominis, vtrunque bonum eſt, nihil horum diabolus condidit, ſed vicium ſeminis ipſe ſeminauit. Non ibi cognoſcit ſuum bonum, quia non eſt eius, quod ambo laudamus, ſed cognoſcit ſuum malum, contra quod ambo pugnamus. Nec rectè laudatur ab altero noſtrum, contra quod ab vtroq; pugnatur. Vide ſanè, quemadmodum quæras à me inter tot bona, vnde ſit in paruulis malum & taceas quod ego poſui in eodem libro, cui reſpõdes, & inter ipſa verba, quibus nunc reſpõdes, quod ait Apo-

ſtolus, Per vnum hominem peccatum intrauit in mun- D dum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines (*Roma.5.*) pertranſiit, in quo omnes peccauerunt, Hoc enim non vis vt audiant vel legant homines iſto loco, vbi maximè opus erat, ne agnoſcant fidem ſuam, & contemnant argumentationem tuam. Definiſſe me dicis homi- (*Ca.XXIII.*) nẽ, ſi de fornicatione naſcatur, reum non eſſe: ſi de coniugio, innocentẽ non eſſe. Hæc vero nimia eſt & aperta calumnia. Imò definiui hominem vndecũque naſcatur ſecundum catholicam fidem, quam patres cõtra vos antequam naſceremini, euidentiſsime defenderunt, & innocentem eſſe paruulum per proprium, & reum per originale peccatum, Naturæ autem ſubſtantiam, cuius author eſt deus, etiã in grandibus eſſe peccatoribus bonam, qui vtique propter peccata etiam ſua propria mali ſunt, quæ illi malo cum quo nati ſunt addiderũt. Cur autem timerem ne mihi obiiceretur vt dicis, quia peccata omnium parẽtum, omnibus filiis imputarem, cum etiam ſi hoc verum ſit, non quantum attinet ad viuentes iam ſuæ voluntatis arbitrio, ſed quantum attinet ad naſcentes, nullo modo naturæ ſubſtantia malum eſſet, cuius author eſt deus, ſed ea quæ inſunt ei vicia, contra quæ tu quoque, vt verbis tuis vtar, exerces glorioſa cer- E tamina? Sicut autẽ quemadmodum dicis, quando adulteri gignunt, naſcitur homo de virtute ſeminũ, non de turpitudine flagitiorum: ita quando coniuges gignunt, naſcitur homo de virtute ſeminum, non de honeſtate nuptiarum, Aut ſi hic de vtroq;, & ibi de vtroq;, fructus autẽ nuptiarum eſt, quantũ ad ipſas prorſus attinet nuptias, non hominũ generatio, qui poſſunt etiam de adulteris naſci, ſed ordinata ſuſceptio filiorum, cur ergo ſententiæ meæ pars falſiſsima eſt, qua dixi, nuptiarum bonum malo originali, quod inde trahitur, non poteſt accuſari, cum eo malo, contra quod pugnas, & quo bene vſi fuerint coniugati vt naſcereris, & hoc inde abs te tractum reum teneret niſi renaſcereris? Itaque nec accuſandi ſint coniuges, qui bene vtuntur malo, & regenerandi ſunt filij vt liberentur à malo. Si enim nuptiarum bonum nõ eſſet, niſi bonus vſus boni, tunc mirandum eſſet, quo modo inde traheretur malũ, cum vero ſit bonum, nuptiarum bonus vſus mali, quid mirum ſi de ipſo malo, quo bene vtitur bonitas nuptiarũ, trahitur malum quod eſt originale peccatũ? Illud mirabile eſt, quòd cum eſſent Apoſtoli bonus odor Chriſti, trahebatur in- F de bonum, trahebatur & malum, (*2.Cor.2.*) Aliis enim erant odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortẽ, cum odor ille non eſſet vſus mali, ſed boni. Ideo quippe bonus odor erant Chriſti, quia bene vtebãtur gratia Chriſti. Falſum eſt igitur quod dixiſti, ſi malum inde trahitur, accuſari poteſt, excuſari non poteſt: quia trahitur inde originale malum, cũ trahatur inde etiam bonum, ordinata ſcilicet propagatio filiorum. Nec malum illud inde ideo trahitur, quia bonæ ſunt nuptiæ, ſed quia in bonis earũ eſt etiam vſus mali. Non enim copula nuptialis, ſicut putas propter carnis concupiſcentiam, ſed propter bonum, quod de iſto malo fit, inſtituta eſt, Quod quidem bonũ, ſine iſto malo fieret, ſi nemo peccaſſet. Nunc ergo ſine iſto malo eſſe non poteſt, ſed nõ ideo malum eſt, Sicut ecõtrario, nullum malum ſine aliquo bono eſſe poteſt, nec ideo bonum eſt, Opus enim dei bonũ eſt in natura, ſine quo tamẽ eſſe non poteſt volũtas mala. Ac per hoc, ſicut adulterium non poteſt eſſe ſine bono naturæ, nec ideo bonum eſt: ita connubiũ non poteſt eſſe ſine malo concupiſcentiæ, nec ideo malum eſt. Quapropter etiam ſi tibi concedatur, omnẽ cauſam mali eſſe expertem boni, ni-

G ni,nihil hinc refertur ad nuptias,quę nõ ſunt cauſa ma-
li.Neq; enim concupiſcentiæ malũ,nuptiæ fecerunt,ſed
Ca.XXIIII. quo bene vterentur paratũ inuenerunt. Non euadit
inquis,res illa ſupplicium, cuius participatione etiã alia
trahunt reatum.Hoc ſi de concupiſcentia carnis ſentis,
non abſurde ſentis,Hoc enim malo bene vtuntur fide-
les coniugati,& ex hoc qui generantur reatum trahunt,
ideoq; & ipſi regenerandi ſunt,Id autem malum non e-
uadit ſupplicium,hoc eſt enim eius ſupplicium vt eo ge
nerati ſi regenerati non fuerint, puniatur, in regenera-
tis autem,cum ex omni parte ſanati fuerint, cõſumatur.
Si trahitur,inquis,& de nuptiis originale malum,cauſa
mali eſt conuentio nuptiarum. Quid ſi alius dicat ſi tra
hitur de natura voluntas mala, cauſa mali eſt cõſtitutio
naturarum,nõne falſiſsimum eſt?Sic ergo & quod ipſe
dixiſti, quãuis originale malum nõ de nuptiis trahatur,
ſed de carnali concupiſcentia,cõtra quod malum & ip-
ſe confligis,quo malo cõiugati bene vtuntur, ſi ſola cõ-
iuges propagationis gratia miſceãtur, & ſi peccatũ non
præceſsiſſet,quod in omnes homines pertrãſijt,nec fuiſ-
ſet profecto malum quo bene vterẽtur,& tamen vt pro-
crearent filios,miſcerẽtur. De arboribus autem bona &
H mala,quantum erraueris,puto me ſatis demonſtraſſe in
primo huius operis libro,Et cum eoſdem nodos repetis,
qui iam ſoluti ſunt,non eſt in ſuperfluis immorandum.
Quæris per quid peccatũ inueniatur in paruulis,& enu-
meras multa bona,tacens de malo, cõtra quod pugnas,
ſed cum taces clamas,Parentes,inquis, qui cõuentu ſuo
cauſam fecere peccato,iure damnabiles,quorum labore
actum eſt , vt ad dominatum exercendum in homines
diabolus perueniret,Potes hoc & ipſi deo dicere,nõ di-
co,quia creat homines trahentes originale peccatũ,quia
id tu negas, ſed quia nutrit & veſtit innumerabiles im-
Obiectio. pios,etiã quos nouit in ipſa impietate manſuros. Quod
profecto ſi nõ feciſſet, ſeruos homines diabolus non ha
beret. Sed forſitan dicas, Deus in eis paſcendis non at-
Reſponſio. tẽdit,niſi bonũ,cuius ipſe author eſt,quo homines ſunt.
Sic ergo & parentes in filiis gignendis, non attendunt
niſi bonum,quod homines ſunt,maxime neſciẽtes qua-
les futuri ſint. Nempe quòd etiam tu confiteris,peccatũ
nullum eſſet, ſi nulla præceſsiſſet voluntas mala,quia &
originale peccatũ, quod nos dicimus, vos negatis, nul-
I lum eſſet vtique niſi natura ex primi hominis mala vo-
luntate viciata.Sed nulla eſſet etiã voluntas mala,ſi nul-
la præceſsiſſet natura, vel angelica , vel humana. Nun-
quid propter hoc deum cauſam dicturus es peccatorũ,
quia voluntas eius cauſa eſt mutabilium naturarum?Si-
cut ergo creãri deo non imputatur,quod rationales na-
turæ à bono deficiunt, ſed quod bonum ſunt, ſic paren
tibus gignentibus & malo concupiſcentię bene vtenti-
bus,non imputandum eſt,quòd cũ eo malo filij naſcun-
tur,ſed quod bonum ſunt.Non autem ideo ſicut putas,
à diabolo ducitur origo naſcentium,inquantum homi
nes ſunt, quia dicitur à diabolo eſſe origo peccati, ſine
quo nullus naſcitur hominum. Neque enim quia origo
mortis à diabolo eſt, ideo ab illo eſt origo mortalium.
Rimam quæris inter tot innocẽtiæ præſidia,qua potue-
Roma.5. rit intrare peccatũ,cum tibi oſtendat Apoſtolus Paulus,
non rimam, ſed apertiſsimã ianuam dicens, Per vnum
hominem peccatum intrauit in mundum,& per pecca-
tum mors,& ita in omnes homines pertranſiit.Sed hęc
tacẽs verba verba, dicis tua,quia per opus dei,opus dia-
boli tranſire nõ ſinitur,cum homines ſint opus dei,pec-
catum autem opus diaboli,quod dicit Apoſtolus in om
nes pertranſiiſſe,Clamas,ſi natura per deum eſt,non po-
teſt in ea eſſe originale malum,quaſi nõ alius religioſius K
ſibi clamare videatur, Si natura per deum eſt, non po-
teſt ex ea naſci vllum malum, aut non poteſt in ea eſſe
vllum malum, Et tamen falſum eſt, quia nec oriri ma-
lum poteſt, niſi ex natura, nec vbi ſit habet niſi fuerit in
natura. Confiteor igitur opus dei eſſe qui naſcitur, etiã
trahens originale malum, quoniam quod in illo dei o-
pus eſt, bonum eſt,quia bonum eſt opus dei etiam cum
malo , non ſolum in paruulis verumetiam in quibuſli-
bet ætatibus, hoc eſt, ſubſtantia, forma,vita, ſenſus, ra-
tio cæteráque omnia bona etiam in quocunque homi-
ne malo . Quis autem operatur vt viuat homo , niſi in *Acto.17.*
quo viuimus, mouemur & ſumus? Id autẽ operatur oc-
culto quodam opere beneficentiæ ſuæ,exceptis alimen-
tis perſpicuis, quibus extrinſecus ſuſtinemur . Qui ergo
operatur vt viuat homo, quamuis cõuerſatione vicioſa,
ipſe operatur,vt naſcatur homo,quãuis origine viciata.
Quid eſt autem quod poſitis aliis ex libro meo ver *Cap.XXV.*
bis meis fingis, quòd dixerim aliam fuiſſe nuptiarũ in-
ſtitutionem ante peccatum Adæ,quæ ſine concupiſcen
tia,ſine motu corporum,ſine neceſsitate ſexuum eſſe po
tuiſſent? Detrahe nuptiis concupiſcentiã,quia caro con *Gala.5.*
cupiſcit aduerſus ſpiritum, detrahe malum cõtra quod L
pugnas,glorioſa exercens continentię virtute certami-
na, & nõ opus eſt vt cætera detrahas. Si nuptias quæris,
quales ante peccatum primorum hominum eſſe docue
runt, ſine motu corporum, & ſine neceſſitate, ſexuum,
quis vnquam vllas nuptias cogitauit? Sed bellum quod
in ſe caſti ſentiunt,ſiue cõtinentes,ſiue etiã cõiugati,hoc
dicimus in paradiſo ante peccatũ nullo modo eſſe po-
tuiſſe. Ipſæ ergo etiã nunc ſunt nuptiæ, ſed in generan-
dis filiis,tunc nullo modo vterentur,nunc cõcupiſcen-
tiæ malo bene vterentur.Quo malo ſua bona nõ perdi-
derũt in caſtitatis fide,in coniunctionis fœdere,in pro-
paginis germine. Adhæreret ergo tunc etiam vir vxori
vt gignerent filios, non tamen haberent in carne mo-
tum libidinis turbidæ,ſed tranquillæ tantummodo vo-
luntatis , quam ſpectamũs in cæteris membris . Arguis
me, quòd eos paruulos qui mundum impleuerunt, pro
quibus Chriſtus mortuus eſt,diaboli opus & de morbo
natos,& ab exordio reos definiam . Paruuli opus diabo
li ſubſtantialiter non ſunt,ſed opere dei originaliter rei
ſunt.Et ideo Chriſtus,quod & ipſe confiteris,etiam pro M
paruulis mortuus eſt, quia & ad ipſos pertinet ſanguis,
qui in remiſsionẽ fuſus eſt peccatorũ.A quo illo ſangui- *Math.26.*
ne facitis alienos,cum eos negatis trahere originale pec *Euchari-*
catum.Nec ſuccenſeas,quòd cõcupiſcentiam dixi mor- *ſtia.*
bum,cui & tu confeſſus es prouiſum fuiſſe remediũ.Ex-
ordium vero paruulorum, ex quo naſcerẽtur, in Adam
fuit,quo per peccatum viciato atq; damnato,alterum eis
Chriſtus,ex quo renaſcerentur inſtituit. Si ante pec- *Cap.XXVI.*
catum,inquis,per deum creatum eſt vnde homines na-
ſcerentur,per diabolum autem vnde parentes commo-
uerentur, aſcribitur ſine dubio ſanctitas naſcentibus,&
culpa generantibus.Quid dicis,parentes commoueren-
tur? Si pietate voluntatis,quæ optat filios quiſque ſuſci-
pere, & hoc per deum inſtitutum,ſi autem perturbatio-
ne libidinis , cui nec excitandæ nec auferendæ ſuffi-
cit voluntatis arbitrium , naturæ vulnus eſt de præua-
ricatione , quam diabolus perſuaſit , inflictum . Recte
itaque à me dictum eſt, fieret ſine iſto morbo ſeminatio
filiorum in corpore vitæ illius , ſine quo nunc fieri non
poteſt in corpore mortis huius.Quod autem argumen-
taris ad bonum fœcunditatis paruulos pertinere quæ
dei benedictione ante morbum libidinis inſtituta eſt,
non

A non ad ipſum libidinis morbum,qui poſtea peccãtibus
accidit,atque ideo ſanctitatem aſcribendam eſſe naſcẽ-
tibus,& generantibus culpam,non attendis peccato il-
lo magno, vniuerſam in deterius mutatam fuiſſe natu-
ram,vnde fuerat propago ducenda. Sic enim poſſes di-
cere Euam ſolam, nõ cæteras fœminas dolores parturi-
tionis ſentire debuiſſe,quoniã benedictio qua dictũ eſt,
Gen.1. et 3. Creſcite & multiplicamini & replete terram:ex qua filij
procreantur, ante facta eſt,quàm fuiſſet muliebris ſexus
illa maledictione punitus.Sed ſi hoc dixerimus, vtique
reſpõdebitur ſicut ex peccato illo,ita & ex maledicto in
peius totam mutatam fuiſſe naturam,vnde trahitur ori-
Eccli.40. ginale peccatũ,& iugum graue ſuper filios Adam.Non
enim ſicut tu argumentaris, Iudæum ſub lege poſitum,
Roma.7. deſcribit Apoſtolus dicentem,Scio quia non habitat in
me,hoc eſt in carne mea bonum:&,Non ego operor il-
lud,ſed quod habitat in me peccatũ:&,Mihi malũ adia-
cet: &,Video aliam legem in membris meis repugnan-
tem legi mentis meæ:ſed deſcribebat humanam in hac
corruptibili carne naturã,non opere dei cum vicio pri-
mitus inſtitutã, ſed ex voluntatis arbitrio veniẽte,prio-
rum hominũ vicio ſauciatã.Cuius enim vox eſt,Infœlix
B ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?
Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum.Nun-
quid Iudæi? Abſit,ſed ſine dubitatione Chriſtiani. Eius
ergo voces ſunt etiã illæ ſuperiores, ex quibus hæc con-
ſequenter expreſſa eſt.Ipſe enim dixit,Gratia me libera-
bit de corpore mortis huius, per Ieſum Chriſtum domi
num noſtrũ,qui dicebat,Video aliam legẽ repugnãtem
legi mẽtis meæ. Sed ne forte iſtam catechumeni exiſti-
mes vocem, lauacrum regenerationis adhuc ſperantis,
poſt quod lauacrum nullam legẽ peccati reſiſtentem le-
gi mentis, habiturus eſſet in membris, quãquam tuipſe,
ſiquid de te tibi credimus,aduerſus huius concupiſcen-
tiæ malum, per continentiæ bonum, glorioſa certami-
na poſt lauacrum regenerationis exerceas, recole tamẽ
Gala.5. quid ſcribat ad Galatas,certe homines baptizatos,Dico
autem,inquit, ſpiritu ambulate,& concupiſcentias car-
nis non perfeceritis. Non ait, ne feceritis: quia eas non
habere non poterãt:ſed,ne perfeceritis: id eſt, ne opera
earum cõſenſu voluntatis impleatis.Caro enim,inquit,
concupiſcit aduerſus ſpiritum , & ſpiritus aduerſus car-
C nem.Hæc enim inuicẽ aduerſantur,vt non ea quæ vul-
Roma.7. tis faciatis. Vide ſi nõ hoc eſt ad Romanos, Non enim
quod volo facio bonũ,ſed quod nolo malum,hoc ago,
Gala.5. Deinde ad Galatas addit & dicit, Quod ſi ſpiritu duci-
mini,non adhuc eſtis ſub lege.Vide ſi non hoc ad Ro-
Roma.6. manos,Iam non ego operor illud: &,Condelector legi
& 7. dei ſecundũ interiorem hominẽ:&,Non regnet pecca-
tum in veſtro mortali corpore,ad obediendũ deſideriis
eius.Si enim non obediatur cõcupiſcentiis,quas neceſ-
ſe eſt eſſe in carne peccati, atq; in corpore mortis huius
Gala.5. nõ perficietur quod perfici vetat Apoſtolus dicẽs,Con-
cupiſcentias carnis ne perfeceritis. Ipſa quippe ſunt ope
ra,de quibus totum mire ſequitur,& dicit, Manifeſta au
tem ſunt opera carnis,quæ ſunt fornicationes,immun-
diciæ,luxuriæ,idolorum ſeruitus,& cætera.Si ergo non
conſentiatur concupiſcentiis carnis , quanuis agantur
motibus,non tamẽ perficientur operibus.Proinde cum
caro concupiſcit aduerſus ſpiritum,& ſpiritus aduerſus
carnẽ,vt non ea quę volumus faciamus,nec carnis per-
ficiuntur concupiſcentiæ quanuis fiant,nec noſtra per-
ficiuntur bona opera,quanuis fiant.Sicut enim tũc per-
ficitur carnis concupiſcentia,cũ conſentit ei ſpiritus ad
operanda, vt non concupiſcat aduerſus illam, ſed cum

illa,ſic & bona opera noſtra tunc perficientur,quãdo ita D
ſpiritui caro conſenſerit, vt aduerſus eum etiã ipſa non
concupiſcat.Hoc enim volumus,cũ perfectionem iuſti-
cię cõcupiſcimus. Hoc,intendere cõcupiſcentiis carnis
non perficiendis,& bonum perficere non inuenio,hoc
intentione non intermiſſa velle debemus, ſed quia id
perficere in iſta corruptibili carne nõ poſſumus,ideo di
xit ad Romanos, Velle adiacet mihi,perficere autẽ bo-
num non inuenio. Vel ſicut habent codices Græci,Vel-
le adiacet mihi,perficere autem bonum non:id eſt,non
mihi adiacet perficere bonũ. Non ait facere,ſed perfice-
re bonũ,quia facere bonũ,eſt poſt concupiſcentias non Quid inter-
ire.Perficere autem bonũ,eſt non cõcupiſcere. Quod er ſit inter fa-
go eſt ad Galatas, Concupiſcentias carnis ne perfeceri- cere bonum
tis:hoc ecõtrario eſt ad Romanos, Perficere autẽ bonũ & perficere
nõ inuenio. Quia nec illæ perficiuntur in malo, quãdo bonum.
eis nõ accedit noſtræ voluntatis aſſenſus,nec noſtra vo
luntas perficitur in bono,quandiu illarũ cui non cõſen
timus permanet motus. Ipſe autẽ conflictus,in quo etiã
baptizati velut in agone decertant,cum caro concupi-
ſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnẽ,vbi &
ſpiritus facit bonũ opus,non conſentiendo cõcupiſcen
tiæ malæ,ſed non perficit,quia ipſa mala deſideria non E
abſumit,& caro facit malum deſideriũ,ſed nec ipſa per-
ficit, quia non ſibi conſentiente ſpiritu,& ipſa ad opera
damnanda nõ peruenit.Iſte ergo cõflictus non Iudæo-
rum,nec quorumlibet aliorum,ſed planè Chriſtianorũ
fideliũ,& bene viuendo in hoc certamine laborantium
breuiter oſtenditur ad Romanos vbi ait,Igitur Ipſe ego Roma.7.
mente ſeruio legi dei, carne autem legi peccati. Si ergò
hæc eſt cõditio in corpore mortis huius, quæ vtiq; non
fuit in paradiſo,in corpore vitæ illius,proculdubio ſatis
euidenter apparet, vnde trahant paruuli obligationem
peccati,cum carnaliter naſcuntur,quę non ſoluitur niſi
cum ſpiritaliter renaſcuntur. Non enim hãc trahunt ex
opere,quo humanam deus naturã fecit, ſed ex vulnere,
quod naturæ humanæ hoſtis inflixit. Non hoſtis ſecun
dũ Manichæos proſiliens ex natura mali,quã non con-
didit deus, ſed hoſtis angelus quondã ex opere dei bo-
nus,ex opere ſuo factus malus. Qui ſe primũ vulneran-
do proſtrauit,vt eliſus elideret,& per malam ſuaſionem
præuaricationis vulnus infligeret, vnde genus humanũ
etiam in his,qui viam dei ambulant, claudicaret. Et ta- F
men ſuccenſes mihi quia dixi,Hæc enim quæ ab impu-
dentibus impudenter laudatur,pudenda concupiſcen-
tia,& iratus impudẽtius multa dicis, vos extollens,tan-
quã ſcripturis ſanctis, & rationi certiſſimæ congruẽtes,
eo propoſito nõ eſſe in natura malum defendatis,vt ad
virtutum ſtudia homines incitetis, inculcantes nullum
culmen ita arduum eſſe virtutis, vt non ad illud adiu-
uante deo,mens queat fidelis euadere. Atq; ob hoc dica
tis, nõ eſſe in carne mali neceſsitatẽ, vt erubeſcat vnuſ-
quiſq; laudabiliter conditus, deformiter viuere,ac ſi pu-
dor turpi occurrat ignauiæ de commendatione nobili-
tatis ingenitæ, & cætera huiuſmodi,quæ ſatis eloquẽter
in veſtra prædicatione iactaſti, nos contra deprimẽs &
dicens,ꝙ dubium non ſit euerſionẽ ſanctitatis,cõtami-
nationẽ pudiciciæ,morum labem noſtris cõuenire,imò
ineſſe dogmatibus,neq; id eſſe me negaturum,qui ideo
ſicut dicis,in naturæ inuidiã malæ cõuerſationis ſordes
refundo,vt peccantibus metũ demam, quorum obſcœ-
nitatem, Apoſtolorum & ſanctorum omnium cõſolor
iniuriis, eo quòd vas aureum Apoſtolum Paulum ſæpe
dixiſſe commemorem , Non enim quod volo bonum
hoc ago,ſed quod odi malũ illud facio: & cætera huiuſ-

 modi.

G modi. Veruntamen vos laudans,nos arguens,aduerſus
cõcupiſcentiæ malum pugnas,& pugnando confiteris,
quod loquẽdo negas. Atq; ita vis videri culmẽ aſcẽdiſſe
virtutis, vt in ipſo culmine, quo te exiſtimas euaſiſſe, cũ
perſequente cõcupiſcentia,tanquã in arce confligas, &
quãtumlibet ex loco ſuperiore,tamẽ cum hoſte interno
dimicare nõ deſinas. Nec erubeſcis concupiſcentiã,quæ
te amplius perdet ſine dubitatione ſi vicerit,laudare ad-
uerſus eũ,qui te perditum etiam cũ vincit,inquirit, Ma-
xime quia in fine eiuſdẽ libri tui dicis,quòd non ſit alia
mei ſenſus intentio, quã ad inferendũ virtutibus bellũ,
al. iurare. viciorũ ſecramenta iuuare, & ad excidium ciuitatis dei
omni aſtu,omni furore conari,adipiſcẽdæ caſtitatis de-
ſperatione,repugnãtes turpitudini territare, mẽtiri tan-
tas obſcœnæ libidinis vires, vt eã ratio regere ac frænа-
re nõ poſsit , cui nec Apoſtolorum legio repugnauerit.
Hæc de me prorſus ipſe mentiris. Ego enim non infero
virtutibus bellum, ſed viciis,quantũ adiuuor infero, &
inferendum eſſe proclamo. Quod ſi & tu facis,quid eſt
quod laudas?cũ quibus pugnas? Quo modo virtute ho-
ſtes debellare te credam,quos verbo lacerare nõ audes?
Si ambo concupiſcentiam debellamus,quare nõ ambo
H vituperamus?Quã te iactas expugnare cõtinentia,quare
nõ vis damnare ſententia?Mentiri me dicis tãtas libidi-
nis vires,vt eam ratio regere ac frænare nõ poſsit. Ecce
ego non dico tantas libidinis vires,vt humana ratio di
uinitus accenſa & adiuta,eã regere ac frænare non poſ-
ſit. Sed tu quare negas malum eſſe,quod ſi non frænetur
occidit?Ecce ego voce qua poſſum,quod me negare aſ-
ſeris clamo, Apoſtolorum legionẽ repugnaſſe libidini,
vti repugnante. Tu qui nos feciſſe Apoſtolis calumnia-
ris,& velut indignaris iniuriã, cur & illorũ & tuã exor-
nas laudibus inimicã? Quis eã defendat, cui legio repu-
gnauit Apoſtolorũ, niſi hoſtis Apoſtolorũ? Itáne habe-
re tecũ libido & amiciciã meretur & bellum,vt abs te &
expugnetur in te,& defendatur aduerſus me? Bellũ ve-
ſtrũ latet,amicicia patet. Ex hoc quòd patet,ſuſpectũ fa-
cis eſſe quod latet. Quid enim vis credamus de bello,
quod geritis in operto, quorũ amiciciã cernimus in a-
perto? Quo modo vis vt arbitremur aduerſus aculeũ te
dimicare libidinis,cũ libros impleas laude libidinis? Ve
rum ecce vinco ſuſpicionẽ meam, Expugnare te credo
quod laudas, ſed laudare te doleo quod expugnas. Ex
I iſto igitur & cũ iſto malo,quod à te quoq; credimus ex-
pugnari,homo generatur, quẽ negas regeneratione ſal-
uari. Iſto enim coniugati bene vtuntur,quo cõtinentes
melius non vtuntur. Porrò ſi malũ eſt,quo caro cõcupi-
ſcit aduerſus ſpiritũ,cui malo ſicut fateris,Apoſtolorum
legio repugnauit,hoc vtentes cõiugati,proculdubio nõ
bono bene vtũtur,ſed malo. Ex hoc igitur,& cũ hoc fi-
lij generari regenerandi ſunt,vt liberentur à malo. Hoc
enim originali malo etiã parentes illorũ renati ſunt,etſi
ab hoc reatu renaſcendo ſunt liberati. Quid autẽ velle-
mus vt gignerent,non vnde renati,ſed vnde nati ſunt,
niſi quòd & ipſi nati ſunt? Reos ergo,quia & ipſi rei na-
ti ſunt,& generãtes inde vnde nati ſunt,nõ aliud potue
runt generare quàm nati ſunt. Vnde autem renati,inde
à reatu, cũ quo nati ſunt liberati. Ac per hoc & illi,quos
reatu liberati generauerunt, eadem ſunt regeneratione
liberãdi. Ex hoc enim malo rei nati ſunt,quo bene vtun
tur renati,vt naſcantur regenerandi. Contra quod ma-
lum ſi non pugnas,pugnantibus crede. Si pugnas aduer
ſarium cõfitere,& noli laudando morbum habere ami-
cum,quem pugnando experiris inimicum.

Libri Tertij finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI K
HIPPONENSIS EPISCO-
pi,contra Iulianum Liber
Quartus.

IAM nunc ab alterius voluminis Caput I.
exordio cætera videamus, quibus
librum meũ refellere niteris, omit-
tentes ſicut inſtituimus ea, quæ no-
dos non faciunt quæſtionũ,quibus
ſoluendis,curã nos oportet impen-
dere,nec immorãdo ſuperfluis,ipſa
prolixitate operis,à laborioſo negocio deterrere lecto-
rem. Superiore igitur libro ſatis egimus,quo recte iudi-
cantibus appareret,cum deus verus & bonus ſit hominũ
conditor,bonæq; ſint nuptiæ,quas & conditione atque
copulatione vtriuſq; ſexus inſtituit,& fœcunditatis mu-
nere benedixit, malum tamẽ eſſe concupiſcentiam car-
nis,qua concupiſcit aduerſus ſpiritũ,eoq; malo bene vti
pudiciciã coniugalem,meliuſq; non vti continentiam
ſanctiorẽ,quod malũ non ex alia ſubſtantia,quam deus
non condidit, ſicut Manichæus inſanit, nobis eſſe per-
mixtũ, ſed per inobedientiã vnius hominis exortũ atq; L
traductũ, & per obedientiam vnius hominis expiandũ
atq; ſanandũ, cuius obligatione implicat debita pœna
naſcentem,ſoluit indebita gratia renaſcentẽ. Hoc malũ
cõtra me laudando, aduerſarius meus videris,ſed in te
debellando,meus teſtis es,ſi autem hoc nõ debellas,tuus
hoſtis es. Proinde quia primo tuo libro ſufficienter me
reſpondiſſe exiſtimo,quanuis ibi tota cauſa finita ſit,ta-
men ne cæteris tribus reſpondere non potuiſſe videa-
mur,in eis etiam quam vana dixeris intuere. Propoſitis
ex meo libro verbis meis exultas, quod teſte Apoſtolo
dixerim, donum dei eſſe pudiciciã coniugalem, quaſi Gala.5.
propterea laudauerit Apoſtolus malum quod tu lau-
das, quo caro concupiſcit aduerſus ſpiritum,quo malo
vtitur bene pudicicia cõiugalis, ſicut iam in libro ſupe-
riore monſtraui. Non itaque paruum donum dei eſt,ita
frænari hoc malum,vt ad nihil relaxetur illicitum, ſed
generationi tantum regenerandorum ſeruiat filiorum.
Eius quippe impetus non ſua ſponte moderatus eſt, A
nullo nanque illicito ſeſe abſtinet, ſi membra deſide-
rio eius inſeruiant. Ac per hoc eius modus,non in ipſo
cuius inquietus eſt motus, ſed in refrænãte ac bene vtẽ- M
te laudatur. Itaq; iſto malo cum bene vtuntur coniugati
fideles, à cuius reatu ſoluti ſunt munere ſaluatoris,pro-
fecto quicunque inde naſcuntur,eiuſdem munere crea-
toris,non ſicut nobis obiicis in regnum diaboli præpa-
rantur, ſed ab illo potius eruendi,& in regnum vnige-
niti transferendi. Hæc enim eſt, & eſſe debet piorum
coniugum intentio,vt regenerationi generatio præpa-
retur. Si autem hoc malum,quod in ſeipſis parentes ſen
tiunt, cui malo, vt tuis verbis vtar,Apoſtolorum legio
repugnauit,non pertineret ad filios, ſine illo vtique na-
ſcerentur. Nunc vero quandoquidem cum hoc naſcan
tur, quid miraris, quia propter hoc renaſcuntur, vt ab
eius obligatione ſoluantur, & aut ex iſta vita ab illo li-
berati rapiantur, aut in iſta vita aduerſus illud liberi
præbentur,victoreſq; in fine remunerẽtur, Quis autem
noſtrum ſuſpicatus eſt vſum coniugum à diabolo fuiſſe
repertum? Quis commixtionem corporum,per malum
præuaricationis credit accidiſſe,cũ ſine his nuptiæ pror
ſus eſſe non poſſent? Sed malum quo bene vtuntur,nul-
lum eſſet, ſi nemo peccaſſet. Quod dixi, mihi obiice vt
purgem,Nam ſi & quod non dixi,mihi obiicis,quando
fini-

A finimus? Conſequens putas eſſe, vt munus dei noceat, ſi homo cum malo naſcitur, Nemo enim niſi dei munere naſcitur. Audi ergo & intellige, Mun° dei nulli nocet, quo quiſque eſt & viuit, ſed concupiſcētiæ malum non poteſt eſſe, niſi in eo quod eſt & viuit. Quapropter poteſt eſſe malum in munere dei, ſanandum alio munere dei. Poteſt igitur in homine, qui munere dei eſt, vt viuat, malum eſſe generatione contractum, regeneratione ſanandum. Nam vtique nullus infans cum dæmone naſceretur, ſi non naſceretur, nec ideo mali huius ipſa eſt cauſa, qua naſcitur. Naſcitur ergo munere dei, cum dæmone autem, iudicio dei ſaoè occulto, ſed nunquid iniuſto?

Cap.11. Inen vero quod dixi, bonum coniugale etiam ſi non habetur, à domino eſſe poſcendum, quibus vtique, niſi quibus eſt neceſſarium, viſus ſum tibi dicere, pro concumbendi viribus ſupplicandū, Sed ego pro ipſa pudicicia coniugali dixi rogandum deū, in qua eſt coocumbendi non liber vſus, ſed licitus modus, Nā homo ſi concumbere oon poteſt, potius non quærat vxo-
1.Cor.7. rem, quandoquidem Apoſtolica ſententia vbi ait, Si ſe non continet, nubat, remediū voluit eſſe nuptias, quod

B & ipſe confeſſus es, contra morbū concupiſcētiæ, quod confiteri non vis, qui remedium confiteris. Hoc autem remedium eſt, non vt ſit concupiſcentia, ſi non eſt, ſed vt non rapiat ad illicita, cuius motus infrænis eſt. Pertinet enim ad hoc quoque petitionis genus, quod in ora-
Matt.6. tione dominica dicimus, Ne nos inferas in tentationē:
Iaco.1. quoniam vnuſquiſque tentatur à concupiſcētia ſua, ſicut ait Apoſtolus Iacobus, Cōuenit hoic & quod dicimus, Libera nos à malo. Dicunt enim hoc de hac re cōiuges, vt interim mente liberi à malo, bene vtantur malo quod habēt in carne. Sciunt enim quia in carne eorum non habitat bonum, vt omoi poſtea corruptibilitate ſanata, nullum in eis quo vtantur, remaneat malū. Quid eſt quod triumphas tanquam de hoſte victo? Interoum potius vince quod laudas, Nam victoria de te mea, illo malo tecum pugnante ſecura eſt. Neque enim dicere audebis eum vinci qui verum dicit, ab eo qui falſum dicit. Ego autem concupiſcentiam, contra quam pugnas, malum dico, tu bonum, ſed pugna tua malum fatetur, quod booum liogua mentitur, augens mendacium alio mēdacio, quo affirmas & à me illam dictam

C bonam. Neque enim concupiſcētiam carnis, quam Io-
1.Ioan.2. annes Apoſtolus dixit à patre non eſſe, ego dicerem bonum, ſed bonum dixi eſſe pudiciciam coniugalem, quę reſiſtit malo concupiſcentiæ, ne ad illicita rapiat cū mouetur. Verum ſciens quàm inaniter argumentatus fueris, pulſas vt dicis alterū definitionis meæ latus, & inquis, Si calor genitalis coniugalis honeſtatis miniſter ab immoderatis procurſibus, tam ſtudio fidelium quàm domi virtute retioetur, nec extinguitur per gratiam, ſed fræoatur, probabilis eſt in genere ſuo & in modo ſuo, & ſolis accuſatur exceſsibus, Hæc dicens, non attendis coniugum conuentionem cauſa generandi, ideo bonū eſſe laudabile, quia in eo limes præfigitur licitus malo concupiſcendi. Cur enim noo potius malum vocetur, quod fateris eſſe frænandum? Cur quæſo frænandū, niſi ne noceat, niſi ne ad illicita, quæ deſiderat, relaxetur? Et vtiq; deſiderij mali malum eſt, etiam ſi ei non conſentiatur, donec eò veniamus, vbi nec habeatur. Nō igitur quid boni de concupiſcētia carnis fiat, ſed ipſa quid mali faciat, cogitandum eſt. Nam pudicicia coniugalis inhiantem concupiſcentiam, ſiue de illicito, ſiue de licito percipere voluptatem, frænat ab illicito, permittit ad licitum, hoc eſt bonum non tamen eius, ſed bene vtentis

bonum eſt. Quod autem ipſa concupiſcentia facit, ſiue D ad licitum, ſiue ad illicitum indifferenter ardeſcere, vtique malum eſt. Hoc itaque malo bene vtitur pudicicia coniugalis, melius non vtitur continētia virginalis. Si poſſet, inquis, calor genitalis malū eſſe, naturaliter extirpandus erat, non componēdus. Vide quemadmodum noluiſti dicere, quod ſupra dixeras frænandus, ſed maluiſti componēdus. Senſiſti enim quòd eum nemo frænaret, niſi cui repugnaret, & ob hoc mutato verbo, timore ipſo faſſus es malū, quod repugnat bono. Appellas etiam calorem genitalem, quia pudet appellare libidinem, ſiue ſicut eam diuinus ſermo appellare cōſueuit, carnis concupiſcētiam. Sic ergo loquere & dic, Si poſſet carnis concupiſcentia mala eſſe naturaliter, extirpāda erat, non componēda, Sic enim poſſunt, qui Latine ſciunt tardiores intelligere quid loquaris. Sed ita hoc dicis, quaſi nō eam mallent extirpare ſi poſſent, omnes qui propterea coniugantur, quia continentię laborem, quo huic malo reſiſtitur, non ferunt, & ideo malunt eo bene vti, quàm melius omnino nō vti. Sed ſi in corpore mortis huius hoc malum neceſſarium eſt coniugatis, quia ſine illo fieri non poteſt bonum generationis, E continenter extirpent concupiſcentiam carnis. Tu ipſe, tu qui loqueris, nec quid loquaris, attendis, extirpa libidinem de membris tuis, Non enim & tibi neceſſaria eſt, aut bona ſunt eius deſideria, quibus ſi conſenſeris vel ceſſeris, interibis. Porrò ſi malum eſt in te cui repugnas, quod oppugnas, quod cum vincis expugnas, hoc malo melius non vteris, quo malo bene vtūtur, in quibus hoc bonum eſſe contendis, vbi profecto mentiris, aut falleris. Neque enim dicturus es in cooiugibus bonum eſſe libidinem, in ſanctis autem, vel virginib°, vel continentibus malum. Iam ſentētiam teneamus tuam, vbi aiſti, Concupiſcentiæ naturalis, qui modum tenet, bono bene vtitur: Qui modum non tenet, bono male vtitur: Qui autem etiam ipſum modum ſanctæ virginitatis amore contempſerit, bono melius non vtitur. Coofideotia quippe ſuæ ſalutis, inquis, & roboris contempſit remedia, vt glorioſa poſſet exercere certamina. His verbis tuis ſine ambiguitate declaras, concupiſcentiam carnis hoc eſſe in vtriſque, id eſt, & coniugatis & continētibus. Quo enim coniugati bene vtūtur, & continentes melius non vtuntur, bonū to dicis, ego F malum, ſed in ſanctis virginibus & continentibus, carnis concupiſcētia malum ſe eſſe manifeſtat, contra quā fateris eos glorioſa exercere certamina, proculdubio ergo non bono, ſed malo melius non vtūtur. Hoc igitur vtentes coniuges, nec ipſi vtique bono, ſed malo bene vtuntur. Proinde tota controuerſia non remanſit, ſi tamen remāſit aliqua, niſi vtrum in eis qui continentiā deo vouerūt, bonum ſit iſta, de qua diſputamus concupiſcentia carnis, an malum. Quod enim horū duorum repertum in his fuerit, hoc & in cooiugibur apparebit, quoniā hoc illi bene vtuntur, quo iſti melius non vtūtur. Collige itaque totas vires acuti tui cordis, ac liberæ frontis, & aude reſpōdere ſi potes, hoc bonum eſſe, cui ſicut libro ſuperiore cōfeſſus es, Apoſtolorum legio repugnauit, mihi ſcilicet exprobrans, quòd tantas eſſe dixerim libidiois vires, vt ei nec Apoſtolorum legio repugnauerit, cum potius pro cauſa mea faciat, quia ei malo quod tu bonum dicis, legio nō qualiumcūque ſaoctorum, ſed ipſorum quoque repugnauit Apoſtolorū, Cui malo tantum licere poſſe, quis crederet, vt ſibi laudatorem etiā de ſuis expugnatoribus prouideret? Abſit quidem vt antiquorum aliquem, vel Apoſtolorū, vel quorumcunq;

G rumcunque ſanctorum, mirabiliter tamen, ſi vel quenquam hæreticorum nouorum, qui ſimul vtrũque ſe eſſe profiteatur inexplicabilibus modis expugnatorẽ ſcilicet defenſoremq; libidinis, & conetur oſtendere manens in hæreſi Pelagiana, & ex animo ſe laudare, quod ipſum eius animum niſi expugnetur, occidit, & ex animo expugnare quod ei⁹ dogma niſi laudetur, abſumit. Rogo ſi eſt in vobis vllus ſenſus humanus, non poteſt, & malum eſſe peccatum, & bonum eſſe deſiderare peccatum. Quid autem agit in carne ſanctorum continẽtium iſta concupiſcentia, niſi peccandi deſideria, quibus non conſentientes exercent vt confiteris glorioſa certamina? Neque enim ſaltem connubij deſiderium in illa continentię profeſsione poteſt eſſe non malum. Quid ergo illic agit, vbi malum eſt quicquid agit, ac ſi ei conſentiatur, & peragit? Quid ibi agit hæc concupiſcentia, vbi nihil boni concupiſcitur ex illa? Quid ibi agit libido, vbi nihil boni libebit ex illa? Nõ importune in coniugatis eſſe dicatur. Si enim ſummũ culmen obtinent pudicicię coniugales, faciunt boni aliquid per illam, quanuis nihil faciant propter illam. In ſanctis autẽ virginibus & continẽtibus, quid agit obſecro te? Quid
H agit tua iſta ſuſcepta, cũ deſipis, aduerſaria? Si ſapis, quid agit, vbi nihil boni agit ipſa, nihil boni agitur de ipſa? Quid agit in eis, in quibus quicquid ſecundum ipſam concupiſcitur malum eſt? Quid agit in eis, quos contra ſe compellit vigilare atque pugnare, & ſi quãdo ab eis vllum vel in ſomnis furatur aſſenſum, cum euigilauerint gemere & inter gemitus dicere, quo modo impleta eſt anima mea illuſionibus? Quid cum ſopitos deludunt ſomnia ſenſus: neſcio quo modo etiam caſtę animæ in turpes labuntur aſſenſus, quæ ſi imputaret altiſſimus, quis viueret caſtus? Hoc ergo malum quod nõ dicturus es bonum, niſi aduerſus omnem veritatis tubam ſic obſurdueris, vt clames bonum eſſe concupiſcere malum, quod nec inter ſurdos dicere audebis. Hoc inquã malum, cur non extirpatur de continẽtium carne ſanctorum? Cur non totum opere mentis aufertur? Hoc enim dicis fieri debuiſſe ſi malum eſſet. Et quia non fit in cõiugatis, vbi eius modus eſt neceſſarius, ideo putas bonum cum videas, nec ibi fieri vbi modus eius nullus neceſſarius eſt, & inquantum ineſt nocet, & ſi non ad perdendum de ſorte ſanctorum, ſi nõ ei conſentiatur, tamen ad minuendam ſpiritalem delectationem ſan-
I ctarum mẽtium, illam ſcilicet de qua dicit Apoſtolus,
Roma.7. Condelector enim legi dei ſecundum interiorem hominem. Hæc delectatio profecto minuitur, quando & ſi non ad explendam, certè ad oppugnandam carnalis concupiſcentiam voluptatis, bellantis animus occupatur, & ita exercet glorioſa certamina, vt à delectatione intelligibilis pulchritudinis ipſis certaminibus auocetur. Sed quia in iſta humana miſeria peior hoſtis eſt cauenda ſuperbia, ideo nimirum nõ penitus extinguitur in carne continentium ſanctorum iſta concupiſcẽtia, vt dum pugnatur aduerſus eã, periculorum ſuorũ animus admoneatur, ne ſecur⁹ infletur, donec humana fragilitas ad tantam perfectionem perueniat ſanitatis, vbi nulle putredo laſciuiæ, nullus tumor ſuperbiæ formidetur. Sic virt⁹ in infirmitate perficitur, quia & pugnare infirmitatis eſt, Quanto enim quiſq; vincit facilius, tãto pugnat minus. In ſemetipſo autem quis pugnaret, ſi nihil ex ſemetipſo eidem repugnaret? Et quid nobis repugnat ex nobis, niſi quod adhuc curatur vt ſanetur in nobis? Ergo in nobiſmetipſis ſola eſt infirmitas cauſa pugnandi: & rurſus infirmitas admonitio eſt non ſuperbiendi. Proinde virtus qua hic vbi ſuperbiri poteſt, K vt non ſuperbiatur, in infirmitate perficitur. Quamobrem quoniam hoc coniuges bene vtuntur, quo cõtinẽtes melius non vtuntur malo, continẽtes melius non vtuntur. Malum igitur eſt quo coniuges bene vtuntur, & ineſt coniugibus quo bene vtãtur: ineſt & continentibus quo melius non vtãtur. Ideo quippe ineſt, vt non extollãtur. Solis ergo libidinis exceſsibus accuſatur, ſed ille à quo nõ refrænatur. Nam ipſa per ſeipſam rectiſſime omnino ſuis ipſis motibus accuſatur, quibus ne excedat, obſiſtitur. Non itaque vt dicis, nihil ad innocentiam promouet modeſtia rei per ipſum genus nocẽtis. Promouet quippe ad innocẽtiam non conſentire malo: nec ideo & illud cui non conſentitur, non eſt malũ, immo propterea ſine dubitatione malum eſt, quia non ei cõſentire bonum eſt. Quid enim mali faceret qui bonæ concupiſcentiæ conſentiret, cum mali nihil faciat, etiam qui opere coniugali nõ ſine ipſius malo ſeminat hominem, qui eſt dei opus bonum? Nec confectricem ſeminum libidinem dixeris, Ille quippe creat hominis ſemen, qui hominem ex ſemine, ſed vnde intereſt, quia mali huius occulta ſunt, & dira cõtagia, nec his omnibus qui malo carẽt, deus vel ſemen, vel homines creat, L etiam ſi quidam ab eiuſdem mali noxa regeneratione ſoluti ſunt, ſicut ſoluendi ſunt, qui inde naſcuntur. Dixi ſanè, nec pœnitet, de pudicicia coniugali, quæ mea verba poſuiſti, quia cum dona dei eſſe monſtrantur, à quo petenda ſunt, diſcitur ſi non habẽtur, & cui agendę gratiæ, ſi habentur, Aguntur enim gratiæ non de origine, vt dicis concupiſcẽtiæ, cuius origo eſt primum malum hominis, ſed de regimine, quod verum dicis, Vtrunque enim dicis, vel regimine, vel origine. Ideo autem aguntur gratiæ de regimine concupiſcentię, quia repugnans vincitur. Quod autem repugnat volũtati bonæ, non eſt bonum, imò malum eſſe quis neget, niſi qui non habet voluntatis bonum, cui quod repugnat, fateatur malum?

Interponis alia de libro meo, vbi cum dixiſſem do- Cap.III. num dei pudiciciam eſſe coniugalem, & hoc Apoſtolo teſte docuiſſem, occurrẽtem deinde quæſtionem tacitus nolui præterire quid dicendum ſit, cum videntur etiam nõnulli impij pudice cum coniugibus viuere. Soletis enim negantes dei dona eſſe virtutes, quibus rectè viuitur, & eas naturæ voluntatiq; humanæ, non gratiæ dei tribuentes, hoc vti argumẽto, ꝙ eas nonnunquam habeant infideles: ita conãtes euacuare quod dicimus, M neminem rectè viuere, niſi ex fide per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, vnum dei & hominum mediatorem, vbi vos eius aduerſarios apertiſſime profitemini. Denique longe non eamus, ſi forte fallor, ad iſta reſponde, Ego dixi pudicum nõ veraciter dici, qui non propter deum verã fidem connubij ſeruat vxori. Vnde autẽ id oſtenderem paulopoſt adhibui, quod mihi viſum eſt grande documẽtum. Cum enim virtus ſit, inquam, pudicicia, cui vicium cõtrarium eſt impudicicia, omneſq; virtutes etiam quæ per corpus operantur, in animo habitent, quo modo vera ratione pudicũ corpus aſſeritur, quando à vero deo ipſe animus fornicatur? Deinde ne quiſquam noſtrum negaret animum infidelium fornicari, adhibui teſtimonium de ſcriptura ſancta, vbi legitur, Ecce enim qui longe ſe faciunt à te, peribunt: perdiſti omnem qui fornicatur abs te. Sed tu qui mea ſicut Pſal.72. dicis, quæ mihi videntur acuta perſequeris, hoc totum tanquam mihi obtuſum viſum fuerit, præteriſti. Vide ergo quid horum negandum arbitreris. Virtutem eſſe pudiciciam coniugalem promptiſſime cõfiteris: omnes

virtutes

Quòd ſuperbia in humana miſeria peior ſit hoſtis.

2.Cor.12.

A virtutes etiam quæ per corpus operantur, in animo habitare non negas. Porrò infidelis animum fornicari à
deo ille poteſt negare, qui ſe palàm ſanctarum ſcripturarum aduerſarium profitetur. Ex quibus omnibus hæc
ſumma conficitur, vt aut in animo fornicante pudicicia vera eſſe poſsit, quod cernis quàm ſit abſurdum: aut
in animo infidelis pudicicia vera eſſe non poſsit, quanuis hoc cum aſſererem, te finxeris ſurdum. Non igitur
vt calumniaris, ſtudio vituperandi ſubſtantiam, dona
collaudo, Non enim diuinorum donorum capax eſſet,
niſi bona eſſet humana ſubſtãtia, cui vicia quoque ipſa
bonitatis perhibẽt teſtimonium naturalis. Quid enim
aliud in vicio rectè diſplicet, niſi quia detrahit vel minuit, quod in natura placet? Cum ergo diuinitus adiuuatur homo, non tãtum ad capeſſendam perfectionem
adiuuatur, quod ipſe poſuiſti, vtique volẽs intelligi eum
per ſe incipere ſine gratia, quod perficit gratia: ſed potius quod Apoſtolus loquitur, vt qui in vobis opus bo-
Philip. 1. num cœpit, perficiat vſq; in finem. In quo enim vis hominẽ ſicut loqueris, ad aliquid laudabile generoſi cordis ſtimulis incitari, in hoc eum nõ vis in domino, ſed
B in libero arbitrio gloriari, ac ſic priorem dare vt retri-
Rom. 11. buatur illi, eoq; modo gratia iam non ſit gratia, quia nõ
eſt gratuita. Bonam dicis hominum naturam, quæ talis
gratię opitulationem meretur. Quod gratanter audirẽ,
ſi hoc propterea quia rationalis natura eſt, diceres, Neque enim gratia dei, per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum lapidibus aut lignis pecoribúſve præſtatur, ſed
quia imago dei eſt, meretur hanc gratiam: non tamẽ vt
eius bona voluntas poſsit præcedere præter gratiam, ne
al. ipſa. vel ipſum prior det vt retribuatur illi, ac ſic gratia iam
non ſit gratia, dũ non datur gratuito, ſed redditur debita. Quid eſt ergo quòd ſecũdum modũ veſtrum, effectũ
voluntatis humanæ dona cœleſtia me credideras nuncupaſſe, tanquam voluntas hominis ſine dei gratia moueretur ad bonũ, vt ei debitus à deo retribueretur effectus? Itáne oblitus fueras nos cum ſcriptura dicere cõtra vos, præparatur voluntas à domino, vel quod in no-
Philip. 2. bis deꝰ operetur & velle? O ingrati gratię dei, ô inimici
gratiæ Chriſti, & ſolo vocabulo Chriſtiani, Nónne pro
inimicis ſuis orat Eccleſia? Quid orat obſecro, ſi vt eis
ſanæ voluntatis retribuatur precium, quid eis orat, niſi
C grande ſupplicium? Quod iam contra eos eſt, non pro
eis. Orat autem pro eis. Non ergo quia eſt illis voluntas
bona, ſed vt conuertatur in bonam volũtas mala, quoniam præparatur voluntas à domino. Et deus eſt enim
vt ait Apoſtolꝰ, qui operatur in vobis & velle. Sed acerbiſsimi gratiæ huius inimici exempla nobis opponitis
impiorum, quos dicitis alienos à fide abundare virtutibus, in quibus ſine adiutorio gratiæ, ſolũ eſt naturæ bonum, licet ſuperſtitionibus mãcipatum, qui ſolis libertatis ingenitæ viribus, & miſericordes crebro, & modeſti, & caſti inueniuntur & ſobrij. Hæc dicens ecce iam
& illud quod gratiæ dei tribueras, abſtuliſti, ipſum ſcilicet voluntatis effectum. Non enim aiſti velle eos eſſe
miſericordes, modeſtos, & caſtos, & ſobrios, & ideo nõ
eſſe quod nondum per gratiam fuerint cõſecuti, bonæ
huius voluntatis effectũ: ſed ſi & eſſe voluerunt & ſunt,
iam in eis voluntatem & effectum voluntatis inuenimus, quid remanſit quod gratię reſeruemus in tam euidentibus, quibus dixiſti eos abundare virtutibus? Quãto ſatius ſi te impios ita laudare delectat, vt non audiẽs
Prouer. 24. dicentem ſcripturã, Qui dicit impium iuſtum eſſe maledictus erit in populo, & odibilis in gentibus: etiã virtutibus veris eos prædices abundare. Quanto, inquam,
ſatius hæc ipſa in eis dona dei eſſe fatereris, ſub cuiꝰ oc- D
culto iudicio nec iniuſto alij fatui, alij tardiſsimi inge- Diuerſa
nij, & ad intelligendum quodam modo plumbei, alij hominum
obliuioſi, alij acuti memorẽſve naſcũtur, alij vtroq; munere præditi, & acute intelligentes, & tenaciſsimæ memoriæ theſauro cognita recondentes, alij naturales, alij paſſiones.
leuiſsimis cauſis ira facillima ardentes, alij ad vindictæ
cupiditatem inter vtroſque mediocres, alij ſpadones, alij in concubitu ita frigidi vt vix omnino moueantur,
alij libidinoſiſsimi, vt vix omnino teneantur, alij inter
vtroſque & moueri faciles, & teneri, alij timidiſsimi, alij audaciſsimi, alij neutrũ, alij hilares, alij triſtes, alij ad
nihil horum procliues, nec eorum quæ commemoraui
aliquid inſtituto ac propoſito, ſed natura, vnde medici
audẽt iſta tribuere temperationibus corporum. Quod
ſi & probari, vel nulla exiſtẽte, vel omni finita quæſtione potuiſſet, nũquid ſibi quiſque corpus cõdidit, & hoc
eius tribuẽdum eſt voluntati, quòd mala iſta naturalia
magis minúſve perpetitur? Nam prorſus ea non perpeti cum hic viuitur, nullo modo, nulla ratione quiſquam
poteſt. Nec tamen ſiue maximus, ſiue minimus vrgeatur, fas eſt vt dicat ei qui ſe finxit quanuis omnipotenti E
iuſto & bono, quare ſic me feciſti? Et de iugo graui qđ Eſa. 45.
eſt ſupra filios primi Adam, nemo liberat niſi ſecundus Eccli. 40.
Adam. Quanto ergo tolerabilius illas, quas dicis in im- Rom. 9.
piis eſſe virtutes, diuino muneri potius, quàm eorũ tribueres tantũmodo voluntati, licet ipſi hoc neſciãt donec ſi ex illo ſunt prædeſtinatorum numero accipiant
ſpiritum, qui ex deo eſt, vt ſciant quæ à deo donata ſunt
eis. Sed abſit vt ſit in aliquo vera virtus, niſi fuerit iuſtꝰ;
Abſit autem vt ſit iuſtus vere, niſi viuat ex fide: iuſtus enim ex fide viuit. Quis porrò eorum qui ſe Chriſtianos Roma. 1.
haberi volunt, niſi ſoli Pelagiani, aut in ipſis etiam forte tu ſolus, iuſtum dixerit infidelem, iuſtum dixerit impium, iuſtum dixerit diabolo mancipatum? Sit licet ille
Fabricius, ſit licet Fabius, ſit licet Scipio, ſit licet Regulꝰ,
quorum me nominibus tanquam in antiqua Romana
curia loqueremur, putaſti eſſe terrendum. Verum tu in
hac cauſa & ſi ad ſcholam Pythagoræ prouoces vel Platonis, vbi eruditiſsimi atq; doctiſsimi viri multo excellẽtiore cæteris philoſophia nobilitate veras virtutes nõ
eſſe dicebant, niſi quæ menti quodam modo imprimũ- F
tur à forma illius æternæ immutabiliſq; ſubſtãtiæ, quod
eſt deus, etiam illic aduerſus te quantum donat, qui nos
vocauit, pietatis libertate clamabo. Nec in iſtis eſt vera
iuſticia, qua iuſtus ex fide viuit. Fides ex auditu, auditus Roma. 1.
autem per verbum Chriſti: finis legis Chriſtus ad iuſti- Rom. 10.
ciam omni credenti. Quo modo ſunt vere iuſti, quibus
vilis eſt humilitas veri iuſti? Quò enim propinquauerunt intelligẽtia, inde ſuperbia receſſerũt, quia cogno- Roma. 1.
ſcentes deum, non ſicut deum glorificauerunt, aut gratias egerũt: ſed euanuerũt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, Dicentes enim ſe eſſe ſapiẽtes, ſtulti facti ſunt. Quo modo eſt in eis vera iuſticia, in quibus non eſt vera ſapientia? Quam ſi eis tribuemus, nihil erit cauſæ cur eos non ad illud regnum
peruenire dicamus, de quo ſcriptum eſt, Concupiſcen- Sap. 6.
tia ſapientiæ deducit ad regnum. Ac per hoc Chriſtus
gratis mortuus eſt, ſi homines ſine fide Chriſti ad fidem
veram, ad virtutem verã, ad iuſticiam veram, ad ſapiẽtiam veram, quacunque re alia, quacunque ratione perueniunt. Prorſus ſicut de lege veriſsime ait Apoſtolus,
Si per legem iuſticia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt: Gala. 2.
ita veriſsime dicitur, Si per naturam voluntatemq; iuſticia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt: Si per doctrinas

G nas hominum qualiſcunque iuſticia, ergo Chriſtus gra
tis mortuus eſt. Per quod enim vera iuſticia, per hoc e-
tiam regnum dei. Deus nanque ipſe, quod abſit, erit in-
iuſtus, ſi ad eius regnum verus non admittitur iuſtus,
cum & ipſum eius regnum iuſticia ſit, quemadmodum
Rom. 14. ſcriptum eſt, Non eſt regnum dei eſca & potus, ſed iu-
ſticia, & pax, & gaudium. Porrò ſi veram iuſticiam non
habẽt impij, profectò nec alias virtutes comites eius &
ſocias: quia cum nõ ad ſuum referũtur authorem dona
dei, hoc ipſo mali his vtentes efficiuntur iniuſti: ſi quas
habent, veras non habẽt, ac per hoc nec continentia ſi-
ue pudicicia vera virtus eſt impiorum. Tu vero tã ma-
1. Cor. 9. le accipis, quod ait Apoſtolus, Nã qui in agone contẽ-
dit, ab omnibus continens eſt, vt continentiã tam ma-
Sap. 8. gnam virtutẽ, de qua ſcriptum eſt, quod nemo eſſe po-
teſt continẽs niſi deus det: etiam choraulas & huiuſce-
modi turpes infameſq; perſonas habere contendas. Hi
enim quãdo in agone decertant, ab omnibus contiñẽt
vt corruptibilem coronam accipiant: à cuius tamẽ va-
na cupiditate non cõtinent. Hæc enim cupiditas vana
ac per hoc praua, vincit in eis & frænat alias prauas cu-
H piditates, propter quod dicti ſunt cõtinẽtes. Sed vt gra-
uiſsimam faceres iniuriam Scipionibus, continentiam
quam in eis tãto eloquio prædicaſti, dediſti & hiſtrio-
nibus, ignorans Apoſtolum cum exhortãretur homi-
nes ad virtutẽ, ſic exemplum de vicioſa hominum af-
fectione ſumpſiſſe, quemadmodum alio loco ſcriptura,
Prouer. 2. cum ad amorem ſapientiæ homines hortaretur, quærẽ-
dam dixit eſſe ſicut pecuniam, Nunquid propterea ſan-
cta ſcriptura dicenda eſt laudaſſe auariciam? Sed quia
notum eſt, amatores pecuniæ, quantis patienter labori-
bus doloribúſque ſubdantur, à quantis ſe contineãt vo-
luptatibus, ſiue cupiditate augendi pecuniam, ſiue timo-
re minuendi, quanta lucrum ſagacitate ſectẽtur, & pru-
denter damna deuitent, quàm timeant plerunque alie-
na diripere, & aliquãdo ſua ſibi ablata contemnant, nè
repetendo & litigãdo plus perdant: rectè admoniti ſu-
mus ſic amare ſapientiam, vt eã nobis theſaurizare aui-
diſsime cupiamus, atque vt nobis magis magiſque ac-
quiratur, nec aliqua ex parte minuatur, & perferamus
moleſtias, & libidines refrænemus, & proſpiciamus in
poſterum, & innocentiam beneficentiamq; ſeruemus.
Quod cum facimus, ideo veras virtutes habemus, quia
I verum eſt propter quod facimus, id eſt, hoc naturæ no-
ſtræ conſentaneũ eſt ad ſalutem & veram fœlicitatem.
Non enim abſurde virtus definita eſt, ab eis qui dixe-
Quid ſit runt, Virtus eſt animi habitus naturæ modo atq; ratio-
virtus. ni conſentaneus. Verum dixerunt, ſed quid ſit conſen-
taneum liberandæ ac beatificandæ naturæ mortalium
neſcierunt. Neque enim omnes homines naturali in-
ſtinctu immortales & beati eſſe vellemus, niſi eſſe poſ-
ſemus. Sed hoc ſummum bonũ præſtari hominibus nõ
poteſt, niſi per Chriſtum & hũc crucifixum, cuius mor-
te mors vincitur, cuius vulneribus natura noſtra ſana-
Rom. 1. tur. Ideoq; iuſtus ex fide Chriſti viuit, Ex hac enim fide
prudenter, fortiter, temperanter, & iuſte, ac per hoc bis
omnibus veris virtutibus, rectè ſapientèrque viuit, quia
fideliter viuit. Si ergo ad conſequendam veram beati-
tudinem, quam nobis immortalem fides quæ in Chri-
ſto eſt vera, promittit, nihil proſunt homini virtutes,
nullo modo veræ poſſunt eſſe virtutes. An placet tibi vt
veras virtutes auarorum eſſe dicamus, cum lucrorum
vias prudenter excogitant, cum pro acquirẽda pecunia
ſæua atque aſpera multa fortiter tolerãt, cum varias cu-
piditates quibus ſumptuoſe viuitur temperãter ſobrieq;
caſtigant, cum abſtinent ab alieno, & de ſuo ſæpe amiſ- K
ſo contemnunt, quod videtur ad iuſticiam pertinere,
ne iurgiis & iudiciis plura conſumant? Cum enim agi-
tur aliquid prudenter, fortiter, temperãter & iuſte, om-
nibus quatuor virtutibus agitur, quæ ſecundum tuam
diſputationem veræ virtutes ſunt: ſed ad cognoſcendũ
vtrum veræ ſint, hoc tantummodo intuetur quod agi-
tur, nec cauſa quærenda eſt cur agatur. Vnde ne tibi vi-
dear calumniari, ipſa tua verba iam ponam. Cũctarum, Iulianus.
inquis, origo virtutum in rationabili animo ſita eſt, &
affectus omnes per quos, aut fructuoſe, aut ſteriliter bo-
ni ſumus, in ſubiecto ſunt mentis noſtræ, prudentia, iu-
ſticia, temperantia, fortitudo. Horum igitur affectuum
vis cum inſit omnibus naturaliter, inquis, non tamen
ad vnum finem in omnibus properat, ſed pro iudicio
volũtatis, cuius nutui ſeruiũt, aut ad æterna, aut ad tem-
poralia diriguntur. Quod cum ſit, nõ in eo quod ſunt,
non in eo quod agunt, ſed in eo ſolo variãt quod me-
rentur. Nec nominis ſui igitur, inquis, poſſunt, nec ge-
neris ſuſtinere diſpendium, ſed ſolius quod appetiue-
runt præmij, aut amplitudine ditantur, aut exilitate fru-
ſtrantur. Hæc vbi didiceris neſcio: iam tamen cer- Auguſt.
nis, vt arbitror, conſequens eſſe, vt vera ſit virtus aua- L
rorum: prudentia, qua excogitãt genera lucellorum &
theſaurorum: iuſticia, qua grauium damnorum metu fa
cilius ſua nonnunquam contemnunt, quàm vſurpant
aliquid alienum: & auarorum temperantia, qua luxu-
riæ, quoniam ſumptuoſa eſt, cohibent appetitum, ſoloq;
neceſſario victu tegumentoq; contenti ſunt: & auarorũ
fortitudo, qua vt ait Horatius, Per mare pauperiem fu- Horat. lib.
giunt, per ſaxa, per ignes: qua deniq; cognouimus quoſ- 1. Epiſtol.
dam irruptione barbarica, ad ea prodenda quæ habe-
bant nullis hoſtium tormentis potuiſſe compelli. Ergo
virtutes iſtæ tali fine turpes atque deformes, & ideo nul
lo modo germanæ veræq; virtutes: tibi tamen ita veræ
videntur & pulchræ, vt nec nominis ſui poſsint, nec ge
neris ſuſtinere diſpendium, ſed ſolius quod appetiue-
runt præmij exilitate fruſtrentur, id eſt, terrenorũ com-
modorum fructu, non cœleſtium præmiorũ. Nec aliud Saluſtius.
erit quàm vera iuſticia Catilinæ, comprehendere mul-
tos amicicia, tueri obſequio, cũ omnibus communicare
quod habebat: & fortitudo vera erit eiũs, quòd frig⁹, fa-
mem, ſitim, ferre poterat: & vera patientia, quòd patiens
erat inediæ, algoris, vigiliæ, ſupra quàm cuiquam credi-
bile eſt. Quis hæc ſapiat, niſi deſipiat? Sed videlicet ho- M
mo eruditus eorum viciorum veriſimilitudine falleris,
quæ finitima videtur & propinqua virtutibus, cum ab-
ſint ab eis quàm longe abſunt à virtutibus vicia. Nam
ſicut conſtantia eſt virtus, cui contraria eſt inconſtan-
tia: vicium eſt tamen ei quaſi finitimum pertinacia, quæ
conſtantiam videtur imitari, Quo vtinam vicio care-
as, cum hæc quæ dico vera eſſe cognoueris, ne tibi in
errore velut amando conſtantiam, manendum perti-
naciter arbitreris: Ita omnibus virtutibus non ſolum Vicia vir-
ſunt vicia manifeſta diſcretione contraria, ſicut prudẽ- tutibus fi-
tiæ temeritas: verumetiam vicina quodam modo, nec nitima.
veritate, ſed quadam ſpecie fallente ſimilia, ſicut ipſi pru
dentiæ non temeritas vel imprudẽtia, ſed aſtutia: quod
tamen vicium eſt, quanuis in ſcripturis ſanctis & in bo
no accipiatur quod dictum eſt, Aſtuti vt ſerpentes: & in Matth. 10.
malo, quòd in paradiſo erat ſerpẽs prudentiſsimus om- Gene. 3.
nium beſtiarum. Nec iſtorum viciorum, quæ finiti-
ma virtutibus diximus, poſſunt omnium facile nomi-
na reperiri, Verum & ſi nõ inueniuntur quemadmodum
nuncupentur, cauenda ſunt. Noueris itaq; non officiis,
ſed

A ſed finibus à viciis diſcernendas eſſe virtutes.Officium
Officium. eſt autem quod faciendum eſt: finis vero propter quod
Finis. faciendum eſt.Cum itaque facit homo aliquid vbi pec-
care non videtur, ſi nõ propter hoc facit propter quod
facere debet,peccare cõuincitur, Quæ tu non attendẽs,
fines ab officiis ſeparaſti, & virtutes veras officia ſine fi-
nibus appellandas eſſe dixiſti. Ex quo te tanta abſurdi-
tas ſequitur,vt veram cogaris appellare iuſticiam,etiam
cuius dominam repereris auariciam. Siquidem manus
abſtinere ab alieno,ſi officium cogites, poteſt videri eſ-
ſe iuſticiæ.Sed cum quæritur,quare fiat,& reſpondetur,
ne plus pecunię luibus pereat:quo modo iã hoc factum
veræ poterit eſſe iuſticiæ,cum ſeruiat auariciæ? Quales
virtutes Epicurus induxit voluptatis ancillas, quæ om-
nino quicquid facerent, propter illam vel adipiſcẽdam
facerent vel tenendam. Abſit autem vt virtutes veræ
cuiquam ſeruiãt, niſi illi vel propter illum cui dicimus,
Pſal.79. Deus virtutum cõuerte nos. Proinde virtutes quæ car-
nalibus delectationibus,vel quibuſq; cõmodis & emo-
lumentis temporalibus ſeruiunt, veræ prorſus eſſe non
B poſſunt,Quæ autem nulli rei ſeruire volũt,nec ipſæ ve-
Quæ ſunt ræ ſunt, Veræ quippe virtutes deo ſeruiunt in homini-
veræ virtu- bus,à quo donantur hominibus. Deo ſeruiunt in ange-
tes, & quæ lis,à quo donantur & angelis.Quicquid autem boni fit
non. ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri
debere vera ſapientia præcipit,& ſi officio videatur bo-
num,ipſo non recto fine peccatum eſt. Poſſunt ergo a-
liqua bona fieri,non bene faciẽtibus à quibus fiunt,Bo-
num eſt enim vt ſubueniatur homini periclitanti, præ-
ſertim innocenti.Sed ille qui hoc facit,ſi amando glo-
riam hominum magis quàm dei facit, nõ bene bonum
facit: quia non bonus facit, quod non bona voluntate
facit. Abſit enim vt ſit vel dicatur voluntas bona, quæ
in aliis vel in ſeipſa,non in domino gloriatur. Nec eſſe
fructum eius à quo fit bonum, niſi bona factum fuerit
voluntate: ſed dei opus bonum, à quo etiam per malos
fit bonum:ac per hoc nec eius fructus iſte dicendus eſt,
quo modo arbor mala bonos fructus facere nõ poſſit,
Arbor enim mala bonos fructus non facit, ſed potius
bonum opus eſt illius, qui etiam per malos bene facit.
Quapropter dici non poteſt quantum te fallat iſta opi-
C nio,qua dixiſti, omnes virtutes affectus eſſe, per quos
Nõ ſunt ho- aut fructuoſe,aut ſteriliter boni ſumus.Fieri autem non
mines ſteri- poteſt vt ſteriliter boni ſimus, ſed bonum non ſumus
liter boni. quicquid ſteriliter ſumus.Arbor enim bona bonos fru-
Matt.3. ctus facit, Abſit autem vt deus bonus,à quo ſecuris pa-
ratur arboribus non facientibus fructum bonum, exci-
dat & in ignem mittat arbores bonas. Nullo modo igi
tur homines ſunt ſteriliter boni,ſed qui boni non ſunt,
poſſunt eſſe alij min⁹,alij magis mali. Vnde & illi quos
Rom.2. commemorare voluiſti, de quibus ait Apoſtolus, Gen-
tes legem non habentes ipſi ſibi ſunt lex, qui habent o-
pus legis ſcriptũ in cordibus ſuis: quid te adiuuent om-
nino non video. Per hos enim probare conatus es,etiã
alienos à fide Chriſti, veram poſſe habere iuſticiam,eo
quòd iſti teſte Apoſtolo, naturaliter quæ legis ſunt, fa-
ciunt. Vbi quidẽ dogma veſtrum quo eſtis inimici gra-
tiæ dei, quæ datur per Ieſum Chriſtum dominum no-
ſtrum,qui tollit peccatum mundi, euidentius expreſſi-
ſti: introducẽs hominum genus quod placere deo poſ-
ſit ſine Chriſti fide lege naturæ. Hoc eſt vnde vos ma-
xime Chriſtiana deteſtatur Eccleſia. Sed quid vis eſſe
iſtos? Vtrũ veras virtutes habent & ſteriliter boni ſunt,
quia nõ propter deum:an etiam deo ex his placent, atq;
ab illo vita remunerãtur æterna? Si ſteriles dixeris,quid
ergo eis prodeſt,quòd ſecundum Apoſtolum defendẽt D
eos cogitationes ſuæ, in die qua iudicabit deus occulta *Ibidem.*
hominum? Si autem qui defendentur cogitationibus
ſuis,eo quòd naturaliter opera fecerint legis, non ſunt
ſteriliter boni, & ob hoc inueniũt æternam mercedem
apud deum,proculdubio propterea iuſti ſunt,quia ex fi-
de viuunt. Nam teſtimonium illud quod ex Apoſtolo
poſui, Omne quod non eſt ex fide,peccatum eſt: ſicut ti *Rom.14.*
bi viſum eſt accepiſti & expoſuiſti, nõ vt ſapit,ſed vt ſa-
pis, De cibis enim Apoſtolus loquebatur. Verum cum
dixiſſet, Qui autem diſcernit,ſi manducauerit damna-
tus eſt,quia non ex fide: hanc peccati ſpeciem de qua a-
gebat,generali voluit probare ſententia, mox inferens,
Omne enĩ quod nõ eſt ex fide, peccatũ eſt, Sed vt hoc
tibi de cibis tantum intelligẽdum eſſe concedam: quid
de alio dicturus es teſtimonio quod identidem poſui,
nec inde aliquid diſputaſti,quia non inueniſti quo mo
do in tuam poſſis detorquere ſententiam, quod ad He
bræos ſcriptum eſt, Sine fide enim impoſſibile eſt deo *Hebr.11.*
placere? Nempe vt hoc diceretur,de tota vita hominis
agebatur, in qua iuſtus ex fide viuit: & tamen cum ſine *Abac.2.*
fide impoſſibile ſit placere, tibi virtutes ſine fide ſic pla- E
cent,vt eas veras prædices,eiſq; bonos eſſe homines: &
rurſus,quaſi te pœnituerit laudis earum, ſteriles pronũ-
ciare non dubites. Iſti ergo qui naturali lege ſunt iuſti, *An & quo*
aut placent deo,& ex fide placent,quia ſine fide impoſ- *modo vera*
ſibile eſt placere: & ex qua fide placent niſi ex fide Chri *iuſticia poſ-*
ſti: quoniã ſicut legitur in Actibus Apoſtolorum, In il- *ſit eſſe in gẽ*
lo deus definiuit fidem omnibus, ſuſcitans eum à mor- *tibus.*
tuis.Ideoq; dicuntur ſine lege naturaliter quę legis ſunt *Acto.2.*
facere, quia ex gentibus venerunt ad Euangelium, non
ex circuncisione,cui lex data eſt: & propterea naturali-
ter,quia vt crederẽt, ipſa in eis eſt per dei gratiam cor-
recta natura:nec per eos potes probare quod vis,etiam
infideles veras poſſe habere virtutes: ſunt quippe iſti fi-
deles:Aut ſi fidem non habent Chriſti,profecto nec iu-
ſti ſunt,nec deo placent, cum ſine fide placere impoſſi-
bile ſit.Sed ad hoc eos in die iudicij cogitatiões ſuę de-
fendent,vt tolerabilius puniantur,quia naturaliter quæ
legis ſunt vtcũque fecerunt, ſcriptum habentes in cor-
dibus opus legis hactenus, vt aliis nõ facerẽt quod per-
peti nollent,Hoc tamen peccantes, quòd homines ſine F
fide, nõ ad eum finem iſta opera retulerũt ad quem re-
ferre debuerunt. Minus enim Fabricius quàm Catilina
punietur, nõ quia iſte bonus, ſed quia ille magis malus:
& minus impius quàm Catilina Fabricius, non veras
virtutes habendo,ſed à veris virtutibus non plurimum
deuiando. An forte & iſtis qui exhibuerunt terrenæ pa-
trię Babylonicam dilectionem, & virtute ciuili,nõ ve-
ra,ſed veriſimili dæmonib⁹ vel humanæ gloriæ ſeruie-
runt,Fabriciis videlicet, & Regulis,& Fabiis,& Scipio-
nibus,& Camillis,cæteriſq; talibus,ſicut, infantibus qui
ſine baptiſmate moriuntur, prouiſuri eſtis aliquem lo-
cum inter damnationem regnumq; cœlorum: vbi non
ſint in miſeria, ſed in beatitudine ſempiterna, qui deo
non placuerũt, cui ſine fide placere impoſſibile eſt, quã
nec in operibus,nec in cordibus habuerunt? Non opi-
nor perditionem veſtram vſq; ad iſtam poſſe impudẽ-
tiam proſilire. Erunt ergo,inquis,in damnatione ſem-
piterna,in quibus erat vera iuſticia? O vocem impudẽ-
tia maiore pręcipitem, Non erat,inquam,in eis vera iu-
ſticia,quia non actibus,ſed finibus pẽſantur officia.Sed
facete ac lepide homo elegantiſſimus & vrbaniſſimus,
ſi dicatur, inquis, quia caſtitas infidelium caſtitas non
eſt:eadem fronte dicetur,quia corpus Paganorum cor-
pus

G pus non ſit: & oculi Paganorum ſenſum non habeant intuendi, & frumenta quæ in Paganorum naſcuntur agris, frumenta non ſint: & multa, inquis, alia quæ tantæ abſurditatis ſunt, vt riſum poſsint intelligentibus commouere. Non planè riſum, ſed fletum potius intelligentibus veſter commouet riſus, ſicut mentibus amicorum ſanorum, fletum commouet riſus phreneticorum. Itáne aut cõtra ſcripturas ſanctas infidelis animum fornicari negas, aut eſſe in animo fornicante veram caſtitatem dicis, & rides & ſanus es? Vnde, quo modo, qua ratione iſtud fieri poteſt? Prorſus nec illa eſt caſtitas vera, nec ſanitas veſtra. Prorſus, inquam, nec vera eſt caſtitas animi fornicantis, & vera inſania eſt hominis dicẽtis hoc dedecus & ridentis. Nos autẽ abſit vt dicamus quòd corpus Paganorum corpus non ſit, & cætera huiuſmodi. Neque enim eſt conſequẽs, vt ſi non eſt vera virtus qua gloriatur impius, non ſit verum corpus quod operatur deus. Sed planè poſſumus dicere hęreticorum frontem non eſſe frontem, ſi non membrum quod fecit deus, ſignificare intelligamur frontis nomine, ſed pudorem. Quid ſi non in eo ipſo libro, cui reſpondiſſe te iactas, Roma.14. ante præſtruerẽ, ne in hac ſententia, qua dicimus, Om- H ne quod non eſt ex fide, peccatum eſt, etiam illa intelligantur infidelium, quæ dona ſunt dei, ſiue in animi, ſiue in corporis bonis? Ibi enim ſunt & iſta quæ inaniter garris, corpus, & oculi, & membra cætera. In eo genere ſunt etiam quæ in agris Paganorum frumenta naſcuntur, quorum deus creator eſt, non Pagani. An non tu ipſe inter cætera etiam iſta verba mea poſuiſti, vbi dixi, Anima enim & corpus & quæcunque bona animæ & corporis naturaliter inſita, etiã in peccatoribus dona dei ſunt, quoniam deus, non ipſi iſta fecerũt? De his autem quæ faciunt dictum eſt, Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Hanc breuem, ſed vtique apertã ſententiam meam ſi mente tenuiſſes, puto quòd tam improbus non fuiſſes, vt nos poſſe dicere aſſereres, quia corpus Paganorum corpus nõ ſit: & oculi Paganorum ſenſum non habeant intuendi: & frumenta quæ in Paganorum naſcuntur agris, frumenta non ſint. Vt enim tibi tanquam de ſomno excitato eadem verba mea repetam, quæ tuæ memoriæ fortaſsis vt hæc diceres exciderunt, hæc etiam in peccatoribus dona dei ſunt, quoniam deus, non ipſi iſta fecerunt. De his autem quæ faciunt dictum eſt, Omne quod nõ eſt ex fide, peccatum I eſt. Sed cum inſana dicis & rides, phrenetico es ſimilis. Cum autẽ vera quæ dico abs te paulo ante commemorata, & huic ipſi operi tuo quo mihi reſpondere videris, inſerta, ſic non attendis, ſic obliuiſceris, non iam phreneticis, ſed lethargicis compararis. Mirari te dicis, quòd tam excellens oleum videlicet, ſicut irridenter loqueris, non vidit ingenium quantum vos in hoc quoque inuenerim, quia dixi aliis peccatis alia peccata vincũtur. Continuo quippe ſubditis atque concluditis dicentes, Perfacile igitur ſtudio ſanctitatis, quod deus adiuuat, poteſt homo carere peccatis. Si enim vincuntur, inquis, peccata peccatis, quanto magis poſſunt virtutibus peccata ſuperari. Quaſi nos negemus adiutorium dei tantum valere, ſi velit, vt hodie nullas concupiſcentias malas habere poſsimus, contra quas vel inuictiſsime dimicemus. Et tamen non fieri nec tu negas. Cur Roma.11. autem non fiat, quis cognouit ſenſum domini? Non tamen parum ſcio, cum ſcio, quęcũque illa cauſa ſit, quod nec iuſti dei ſit iniquitas, nec omnipotentis infirmitas. Eſt igitur aliquid in eius abdito altoq; cõſilio, cur quandiu viuimus in hac carne mortali, eſt in nobis contra quod mens dimicet noſtra. Eſt etiam propter quod di- K camus, Dimitte nobis debita noſtra. Sed vt tibi ſic lo- Matt.6. quar tanquam homini homo, & talis homo cuius terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem, Sap.9. nihil eſt in creaturis, quod attinet ad inſtitutarum diuinitus merita naturarum, rationali mente pręſtantius. Vnde fit conſequens, vt mens bona magis ſibi placeat, magiſque ſeipſa delectet, quàm quælibet alia creatura. Quàm vero periculoſe, imò pernicioſe ſibi placeat, cũ per hoc tumeſcit typho, & morbo inflationis extollitur, quãdiu non videt ſicut videbit in fine ſummum illud & immutabile bonum, in cuius comparatione ſe ſpernat, ſibiq; illius charitate vileſcat, tantóque ſpiritu eius impleatur, vt id ſibi non ratione ſola, ſed æterno quoque amore præponat, multum eſt diſputando velle monſtrare.

Quod nihil ſit ĩ creaturis præſtantius rationali mẽte.

Sapit hæc qui fatigatus fame reuertitur ad ſemetipſum & dicit, Surgam, & ibo ad patrem meum. Luca 15. Vnde itaque ſcimus, ne forte quia hoc ſuperbiæ malum tunc animum tentare non poterit, & contra quod decertemus omnino nullum erit, quando tanta ſatiabitur viſione, & tãta inflammabitur charitate ſuperioris boni, vt ad ſeipſum ſibi placendo deficere ab illius L delectatione non poſsit: ideo factum eſt in loco infirmitatis huius, ne ſuperbe viueremus, vt ſub quotidiana pęccatorum remiſsione viuamus? Propter quod ſuperbiæ malum, nec Apoſtolus Paulus eſt arbitrio ſuo creditus, Sed quia nondum venerat ad tantam participationem ſuperioris illius boni, vt illic iam non poſſet extolli, hic illi eſt angelus ſatanæ colaphizator ne hic 2.Cor.12. vbi poterat extolleretur, appoſitus. Sed ſiue iſta cauſa ſit, ſiue alia quæ multo amplius me latet, tamen quod dubitare non poſſum, quantumlibet proficiamus ſub hoc onere corruptibilis corporis, ſi dixerimus quia peccatum non habemus nosipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt. Propter quod & ſancta Eccleſia etiam in tã- 1.Ioan.1. libus ſuis mẽbris, vbi maculam criminis & rugam non habet falſitatis, licet contradicente ſuperbia veſtra, non deſinit deo dicere, Dimitte nobis debita noſtra. Tu au- Mat.6. tem quanta arrogantia & de veſtræ præſumptione virtutis dixeris, Perfacile igitur ſtudio ſanctitatis, quod deus adiuuat, poteſt homo carere pẽccatis: ille non agnoſcit, qui dogmata veſtra non nouit. Nam & ſtudium ſanctitatis ſine adiutorio dei vultis in hominis voluntate præcedere, quod merito deus debeat adiuuare, non gratis, & ſic creditis hominem in hac ærumnoſa vita M poſſe carere peccatis, vt non in ſe habeat quare dicat, Dimitte nobis debita noſtra. Quamuis aliquanto timidius id poſuiſſe videaris, quia non dixiſti, poteſt omnibus carere peccatis. Verum nec quibuſdam dicere voluiſti, ſed tanquam tibi ipſe de nimia veſtra præſumptione erubueris, ita ſententiam temperaſti, vt & veſtra & noſtra poſſet voce defendi. Nam ſi apud Pelagianos diſcutiatur, reſpondebitur ideo non dictum quibuſdã, quia omnibus peccatis hominem carere poſſe dixiſti. Si autem apud nos, & hic reſpondebitur, ideo non dictum omnibus, quoniam quemlibet hominem volueris intelligi, pro quibuſdam peccatis neceſſe habere veniam poſtulare: ſed qui ſcimus quid ſentiatis, neſcire non poſſumus, quo modo iſta dicatis. Si gẽtilis, inquis, nudum operuerit, nunquid quia non eſt ex fide peccatum eſt? Prorſus inquantũ non eſt ex fide peccatum eſt, non quia per ſe ipſum factum, quod eſt nudum operire, peccatum eſt: ſed de tali opere non in domino gloriari, ſolus impius negat eſſe peccatum. Quod vt intelligas, quamuis iam ſatis inde fuerit diſputatum, tamen

quia

A quia magna res eſt, adhuc pauliſper auſculta. Ecce eadẽ
commemoro quæ ipſe poſuiſti, Si gentilis qui non vi-
uit ex fide, nudum operuerit, periclitantem liberauerit,
ægri vulnera fouerit, diuitias honeſtæ amiciciæ impen
derit, ad teſtimonium falſum nec tormentis potuerit
impelli, quæro abs te, vtrum hæc opera bona bene fa-
ciat, an male? Si enim quamuis bona, male tamen facit,
negare non potes eum peccare, qui male quodlibet fa-
cit. Sed quia eum non vis cum facit iſta peccare, profe-
Matt.7. cto dicturus es, & bona facit, & bene. Fructus ergo bo-
nos facit arbor mala, quod fieri non poſſe veritas dicit.
Noli præcipitare ſententiam, diligenter conſidera quid
te reſpondere conueniat, An dicis hominem infidelem
arborem bonam? Placet ergo deo, Neq; enim bono po
teſt nõ placere quod bonum eſt. Et vbi erit quod ſcrip-
Hebr.11. tum eſt, Sine fide impoſſibile eſt deo placere? An reſpõ-
debis, non inquantum infidelis eſt, ſed inquantum ho-
mo eſt, arbor bona eſt? De quo ergo dominus ait, Non
poteſt arbor mala bonos fructus facere: quãdoquidem
quicũque erit, aut homo, aut angelus erit. Sed ſi homo,
inquantum homo eſt arbor bona eſt, profecto & ange
B lus inquantum angelus, arbor bona eſt, Hæc enim dei
ſunt opera, qui naturarum cõditor eſt bonarum, Ac per
hoc nulla erit arbor mala, de qua dictum eſt, quòd non
poſſit facere fructus bonos. Quis infidelis ita infideli-
ter ſapiat? Non itaque inquantum homo eſt, quod eſt
opus dei, ſed quantum malæ voluntatis eſt, quiſque ar-
bor mala eſt, & bonos fructus facere non poteſt. Vide
itaque vtrum infidelem voluntatem, audeas bonam di
cere voluntatem. Sed forte dicturus es, Miſericors vo-
luntas bona eſt. Rectè iſtud diceretur, ſi quẽadmodum
Gala.5. fides Chriſti, id eſt, fides quæ per dilectionem operatur,
ſemper eſt bona, ita miſericordia ſemper eſſet bona. Si
autem reperitur & miſericordia mala, qua perſona pau
peris accipitur in iudicio, propter quam poſtremo rex
1.Reg.15. Saül meruit à domino vtique miſericorde dãnari, quia
contra eius præceptum captiuo regi per humanum pe-
percit affectum, attentius cogita, ne forte miſericordia
bona non ſit, niſi quæ huius bonæ fidei fuerit. Imò re-
ſponde vt hoc ſine dubitatione perſpicias, vtrum bonã
miſericordiam exiſtimes infidelem. Porrò ſi vicium eſt
male miſereri, proculdubio vicium eſt infideliter mi-
C ſereri. Quod ſi & ipſa per ſeipſam naturali compaſſio-
ne opus eſt bonum, etiam iſto bono male vtitur qui in-
fideliter vtitur, & hoc bonum male facit, qui infideli-
ter facit: qui autem male facit aliquid, profecto peccat.
Ex quo colligitur, etiam ipſa bona opera quæ faciunt
infideles, nõ ipſorum eſſe, ſed illius, qui bene vtitur ma-
lis. Ipſorum autem eſſe peccata, quibus & bona male fa-
ciunt, quia ea nõ fideli, ſed infideli, hoc eſt, ſtulta & no-
xia faciunt voluntate. Qualis voluntas nullo Chriſtia-
no dubitante arbor eſt mala, quæ facere non poteſt niſi
fructus malos, id eſt, ſola peccata. Omne enim, velis no
lis, quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Et ideo deus iſtas
arbores non poteſt diligere, & ſi tales permanſerint,
Hebr.11. diſponit excidere, quia ſine fide impoſſibile eſt placere.
Sed ita hic immoror, quaſi iſtas arbores nõ iam tu ipſe
ſteriles pronunciaueris, Quo modo igitur obſecro, nõ
aut iocaris in his diſputationibus, aut deliras, qui ſteri-
lium fructus arborum laudas? Qui vtiq; aut nulli ſunt,
aut ſi mali ſunt, laudandi non ſunt: aut ſi fructus boni
ſunt, profecto ſteriles arbores non ſunt, imò & bonæ
ſunt, quarum fructus boni ſunt, & debent deo placere,
cui bonę arbores non poſſunt niſi placere, falſumq; erit
Ibidem. quod ſcriptum eſt, Sine fide impoſſibile eſt placere. Sed
reſponſurus es, quid niſi vana? Ego, inquis, ſteriliter bo- D
nos dixi homines, qui non propter deum faciendo bo-
na quæ faciunt, non ab eo vitã conſequuntur æternam.
Iuſtus ergo deus & bonus, bonos eſt in mortem miſſu-
rus æternam? Piget iam dicere quàm multa te ſequãtur
inſana talia ſentiẽtem, talia dicentem, talia ſcribentem,
in talibus me quòd ſimiliter non deſipiam velut cenſo-
rie reprehendentem. Sed breuiter accipe, ne forte cum
in rebus ipſis tantum erres quantum errari plurimum
poteſt, videar tecũ certare de verbis, Aut ergo intellige
quod ait dominus, Si oculus tuus nequã eſt, totum cor- *Math.6.*
pus tuum tenebroſum erit: ſi autem oculus tuus ſimplex
eſt, totum corpus tuũ lucidum erit, & hunc oculum ag-
noſce intentionem, qua facit quiſque quod facit, & per
hoc diſce eum, qui non facit opera bona intentione fi-
dei bonæ, hoc eſt, eius quæ per dilectionem operatur, to *Galat.5.*
tum quaſi corpus quod illis velut mẽbris operibus con-
ſtat, tenebroſum eſſe, hoc eſt, plenum nigredine pecca-
torum. Aut certè quoniam ſaltem concedis opera infi-
delium, quæ tibi eorũ videntur bona, non tamẽ eos ad
ſalutem ſempiternam regnumq; perducere, ſcito nos il
lud bonum hominum dicere illam volũtatem bonam, E
illud opus bonum, ſine dei gratia, quæ datur per vnum
mediatorem dei & hominum, nemini poſſe conferri
per quod ſolum homo poteſt ad æternum dei donum
regnumq; perduci. Omnia proinde cætera quæ viden-
tur inter homines habere aliquid laudis, videantur ti-
bi virtutes veræ, videãtur opera bona, & ſine vllo facta
peccato. Quod ad me pertinet, hoc ſcio, quia non ea fa
cit voluntas bona. Voluntas quippe infidelis atq; impia
non eſt bona. Dicantur ſecundum te huiuſmodi volũ-
tates arbores bonæ, ſufficit quòd apud deũ ſteriles ſunt,
ac per hoc nõ bonæ. Sint inter homines fructuoſæ in-
ter quos ſunt & bonæ, te authore, te laudatore, ſi vis e-
tiam plãtatore: dum tamen illud velis nolis obtineam,
quòd amor mundi, quo quiſque amicus eſt huius mun-
di, non eſt à deo, amorq; fruendi quibuſcunque creatu-
ris ſine amore creatoris, nõ eſt à deo. Amor autem dei
quo peruenitur ad deum, nõ eſt niſi à deo patre per Ie-
ſum Chriſtum cũ ſpiritu ſancto. Per hũc amorem crea-
toris, bene quiſque vtitur etiã creaturis. Sine hoc amo-
re creatoris, nullus quiſquã bene vtitur creaturis. Hoc
ergo amore opus eſt, vt bonũ beatificum ſit & pudici- F
cia coniugalis, vt ſit eius intentio quando vtitur coniu-
gis carne nõ in voluptate libidinis, ſed in volũtate pro-
pagationis. Si autẽ vicerit, & propter ſeipſam nõ prop-
ter filios propagãdos fieri aliquid extorſerit, & volun-
tas veniale peccatum ſit propter nuptias Chriſtianas. *Cap.IIII.*

Non autem dixi, quod interpoſitis aliis ex libro meo
verbis me dixiſſe dixiſti, ideo filios eſſe ſub diaboli po-
teſtate, quia de corporũ commixtione naſcuntur. Aliud
eſt enim dicere, de corporum commixtione naſcũtur:
aliud, quia de corporum commixtione naſcuntur. Nõ
autem ibi cauſa mali eſt, quia de corporũ commixtione
naſcũtur. Neque enim etiam ſi natura humana primo-
rum hominum peccato viciata nõ eſſet, poſſent filij niſi
de corporum commixtione generari. Sed ideo ſub dia
boli poteſtate ſunt, qui de corporum commixtione na-
ſcuntur, antequã per ſpiritum renaſcantur, quia per illã
naſcuntur concupiſcentiã, qua caro concupiſcit aduer
ſus ſpiritum, & aduerſum ſe cogit concupiſcere ſpiritũ.
Quæ pugna boni & mali nulla eſſet ſi nemo peccaſſet. *Gala.5.*
Sicut autem ante hominis iniquitatẽ nulla erat, ita poſt
infirmitatem nulla erit. Sed alia rurſus mea verba *Cap.V.*
proponis, & copioſiſſime diſputas, quoniam ex impari-
bus

G bus bonis compoſiti ſumus, animũ corpori debere do-
Saluſtius in prologo Catili. minari. Quorum alterum nobis cum diuinis, alterum
cum beluis cõmemoras eſſe commune. Et ideo id quod
eſt melius, id eſt, animũ virtute prædicum dicis & mem
bris corporis bene, & cupiditatibus imperare. Nec con-
ſideras, quòd cupiditatibus non ſic imperatur vt mem-
bris. Cupiditates enim malæ ſunt, quas ratione frænа-
mus, contra quas mente pugnamus. Membra vero bo-
na ſunt, quæ voluntatis mouemus arbitrio, exceptis ge-
nitalibus, quanuis & ipſa ex dei opere bona ſint. Quæ
ideo pudenda dicuntur, quia plus in eis mouendis po-
teſtatis habet libido, quàm ratio. Quæ tamen non ſini-
mus perpetrare quò prouocat ipſa commotio, cum mẽ-
Quãdo homo mẽbris male vtat. bra cætera facili tenemus imperio. Quando autem ma-
le vtitur homo membris bonis, niſi quãdo cõſentit eis,
quæ in nobis habitant cupiditatibus malis? In quibus li-
bido præ cæteris turpis eſt, cui niſi reſiſtatur, horrenda
immunda committit. Quo malo bene non vtitur, niſi
ſola pudicicia coniugalis. Hęc autem libido ideo malũ
non eſt in beluis, quoniam non repugnat rationi qua
H carent. Cur autem non creditis hominibus in paradiſo
conſtitutis ante peccatum, diuinitus potuiſſe concedi,
vt trãquilla motione & coniunctione vel commixtio-
ne membrorum ſine vlla libidine filios procrearẽt: aut
in eis ſaltem libido talis eſſet, cuius motus nec præce-
deret nec excederet voluntatẽ? An vobis libido parum
eſt, quia placet, niſi & talis placeat, quæ nolentes etiam
repugnantéſque ſolicitet? De qua Pelagiani quidem e-
tiam laudibus gloriantur tanquam de aliquo bono, ſed eã
ſancti gemitibus confitentur, vt liberentur à malo.

Cap. VI. Ridẽda cõtrarietate me dixiſſe calũniaris, alios reos
ex bono, alios ſanctos ex malo opere, quoniã dixi nup-
tiarum bonum homines infideles infideliter vtẽdo, in
malũ peccatumq; cõuertere. Eoq; modo concupiſcẽtiæ
malum conuertere fidelium nuptias in vſum iuſticiæ.
Ac per hoc non dixi alios reos ex opere bono, ſed ex o-
pere malo, quo male vtuntur bonis. Nec alios ſanctos
ex opere malo, ſed ex opere bono, quo bene vtũtur ma-
lis. Si non vis intelligere, aut ſi te fingis non intellige-
re, noli obſtrepere volentibus & valentibus intelligere.

Cap. VII. Si aliquis malus condi poſſet, inquis, nunquam in
bonum ablutione tranſiret. Eo modo diceres corpus
I quod mortale cõditum eſt, fieri immortale non poſſe:
& tamen vt illud, ita & hoc falſum diceres. Non enim
deus malum condidit, cum hominem condidit: ſed bo
num quod ipſe cõdidit, malum trahit ex peccato, quod
ipſe non condidit: & ſanat hoc malum quod ipſe non
condidit, in bono quod condidit. Cum autem nos nõ
dicamus dæmones inſtituiſſe connubium, nec ſemina-
lem ſexus vtriuſque mixtionem, nec diabolicum opus
eſſe cauſa generandi cõcubitum coniugum, quoniam
hæc omnia deus inſtituit, & poſſent eſſe ſine cõcupiſcẽ-
tię malo, ſi vulnus pręuaricationis vnde ſequeretur diſ-
cordia carnis & ſpiritus, inflictum non fuiſſet à diabo-
lo. Nónne te reſpicis, & de tua garrula loquacitate, qua
inania fabulatus es, erubeſcis, quòd ſcilicet deprehen-
dant dæmones in concubitu coniugatos, & tãquam in
ſua operatione deprehenſos, non ſinant generare filios
regeneratione liberãdos. Quaſi diabolus ſi quod vellet
faceret, non ipſos maiores impios adhuc in eiuſdẽ dia-
boli poſitos poteſtate quando cognoſceret diſponere
fieri Chriſtianos, cõtinuo ſuffocaret. Nõ eſt ergo con-
ſequens, vt parentibus regenerandos generantibus, &
propter hoc concumbentibus dæmones minaciter ac
terribiliter contradicant, ſicut tibi ipſe confingis: quia
per vulnus à diabolo inflictum, in quo claudicat genus K
humanum, aliquid creãte deo gignitur, quod ex Adam
transferatur ad Chriſtum: cum legio dæmonum, nec *Matth. 8.*
porcos in poteſtate habere potuerit, niſi petentibus per-
mitteret Chriſtus, & nouerit etiã de ipſis quos eum fa-
cere permittit, diaboli perſecutionib⁹ coronas ſuſcita-
re martyribus, vtens bene omni genere malorum ad
vtilitatem bonorum. Sed in illis quoque cõiugibus, qui
filiorum regenerationem, vel non cogitant, vel etiam
deteſtantur, bonum opus eſt nuptiarum generandi cau
ſa, commixtio legitima ſexuum, cuius operis fructus eſt
ordinata ſuſceptio filiorũ, quanuis eo bono male vtan-
tur, & in eo peccent, quòd de impia vel propaganda vel
propagata prole gloriãtur. Homines enim qualibet pec
cati contagione vel perpetratione polluti, inquantum
homines ſunt, bonum ſunt, & ideo bonũ eſt vt naſcan-
tur, quia bonum ſunt. Nec tamen vt gignãtur, ideo ad-
ulteria vel quæque ſtupra facienda ſunt, ad quam nos
abſurditatem putas poſſe compelli, quia nuptias de ma-
lo libidinis, bonum prolis dicimus operari. Sed nullo
modo ex hac noſtra vera rectáque ſententia illud per-
uerſum falſumq; conficitur. Neque enim quia dominus L
ait, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ideo *Lucæ 16.*
adhuc addere iniquitatem debemus, & furta rapinasq;
cõmittere, vt plures pauperes ſanctos miſericordia lar-
giore paſcamus. Sicut ergo de mammona iniquitatis fa
ciendi ſunt amici, qui recipiant in tabernacula æterna:
ita coniugibus de plaga peccati originalis gignẽdi ſunt
filij, qui in vitam regenerentur æternam. Et quemad-
modum furta, fraudes, deprædationes adiiciendæ non
ſunt, vt per iniquitates aucta pecunia plures amici iuſti
inopes comparentur: ſic adulteria, ſtupra, fornicationes
malo cum quo nati ſumus addẽda non ſunt, vnde filij
numeroſiore ſtirpe naſcantur. Aliud quippe eſt malo
bene vti, quod iam inerat: & aliud eſt malum perpetra-
re, quod non erat. Illud enim eſt de malo tracto ex pa-
rentibus voluntarium bonum facere: hoc vero eſt ma-
lum à parẽtibus tractum aliis malis iam propriis & vo-
lũtariis augere. Sanè intereſt quòd mammona iniqui-
tatis cum laude indigentibus erogatur: carnalis autem
concupiſcentia laudabilius continentiæ virtute frænа-
tur, quàm fructibus impenditur nuptiarũ. Tam magnũ
eſt enim malum eius, vt eo non vti, quàm bene vti ſit M
melius. Alia deinde mea verba proponis, & multum *Cap. VIII.*
aduerſus ea nihil dicis, replicans quædam quæ ſuperio-
re diſputatione conſumpta ſunt. Quæ ſi & ego repete-
re velim, quis erit finis? Inter quæ dicis etiam illud ve-
ſtrum contra Chriſti gratiam, ſæpe à vobis inaniter di-
ctum, quod ſcilicet appellatione gratiæ, bonos fieri ho-
mines fatali neceſſitate dicamus, cũ vobis ora obſtruãt
& linguas premant, qui loqui nondum valent. Cum e-
nim loquaciſſime laboretis aſtruere ac pſuadere, quod
Pelagius in Palæſtinorũ Epiſcoporum cognitione dã-
nauit, gratiam dei ſecundum merita noſtra dari, nulla
tamen merita poteſtis aſſerere paruulorum, per quæ di-
ſcernantur, qui eorum in dei filios adoptãtur, ab eis qui
ſine huius gratiæ conſecutione moriuntur. Calumnia-
ris me dicere nihil ſtudij expectari ab humana volun-
tate debere, contra illud euãgelicum quo ait dominus,
Petite, & accipietis: quærite & inuenietis: pulſate & ape- *Matt. 7.*
rietur vobis: Omnis enim qui petit, accipit, & qui quæ-
rit, inuenit, & pulſanti aperietur. Ibi enim vos vt vi-
deo, ponere iam cœpiſtis merita gratiam præcedentia,
quod eſt petere, quærere, pulſare, vt his meritis debita il
la reddatur, ac ſic gratia inaniter nuncupetur, tanquam
gratia

A gratia nulla præceſſerit, & cor tetigerit, vt beneficũ bo-
num peteretur à deo, vt quæreretur deus, vt pulſaretur
Pſal.58. ad deum, fruſtraq; ſit ſcriptum, Miſericordia eius præ-
ueniet me. Fruſtra etiam nos pro inimicis noſtris iu-
beat orare, ſi non eſt eius auerſa, & aduerſa corda con-
uertere. Sed ponis apoſtolicum teſtimonium, & ab eo
1.Timo.2. dicis pulſantibus aperiri, qui omnes homines vult ſal-
uos fieri, & in agnitionem veritatis venire, vt videli-
cet intelligamus docentibus vobis ideo nõ omnes ſal-
uos fieri, & in agnitionem veritatis venire, quia ipſi no-
lunt petere, cum deus velit dare: nolunt quærere, cum
deus velit oſtendere: nolunt pulſare, cum deus velit ape
rire. Sed hunc ſenſum veſtrum infantes illi ipſa ſua ta-
citurnitate conuincunt, qui nec petunt, nec quærũt, nec
pulſant, imò etiam cũ baptizantur reclamant, reſpuont,
reluctantur, & accipiunt tamen & inueniunt, pulſant &
aperitur eis, & intrant in regnum dei, vbi fit eis æterni-
tatis ſalus & agnitio veritatis, longe pluribus infantibus
in iſtam gratiam non adoptatis ab eo, qui vult omnes
homines ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis veni-
re. Quibus dicere non poteſt, volui & noluiſtis, quia ſi
voluiſſet, quis eorum qui nondum habẽt voluntatis ſuæ
B arbitrium, voluntati eius omnipotentiſsimæ reſtitiſſet?
Cur ergo non ſic accipimus quod dictum eſt, Qui om-
nes vult homines ſaluos fieri, & in agnitionem verita-
tis venire, quo modo & illud accipimus, quod idem di-
Roma.5. xit Apoſtolus, Per vnius iuſtificationem in omnes ho-
mines ad iuſtificationem vitæ? Hos enim omnes vult
deus ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire, in
quos omnes per vnius iuſtificationem gratia peruenit
ad iuſtificationem vitæ, ne dicatur vobis, Si deus vult
omnes homines ſaluos fieri, & in agnitionem verita-
tis venire, ſed ideo nõ veniunt quia ipſi nolunt: cur tot
milia paruulorum, qui non percepto baptiſmate mo-
riuntur, non veniunt in regnum dei, vbi certa eſt agni-
tio veritatis? Nunquid aut homines non ſunt, vt non
pertineant ad id quod dictum eſt, omnes homines? Aut
aliquis poterit dicere, deus quidem vult, ſed ipſi nolunt,
qui nondum velle ſeu nolle iſta nouerunt, quando nec
ij, qui paruuli baptizãtur atque moriuntur, & per illam
gratiam ad agnitionem veritatis quæ in regno dei eſt,
certiſsimam veniunt, ideo veniunt, quia ipſi renouari
Chriſti baptiſmate voluerunt? Cum ergo nec illi prop-
terea non baptizentur, quia noluerunt: nec iſti propter-
C ea baptizentur, quia nolunt: cur deus qui vult omnes
homines ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis veni-
re, tam multos in regnum ſuum, vbi eſt certa veritatis
agnitio, qui nullo ei reſiſtunt voluntatis arbitrio, pati-
tur non venire? Niſi forte dicturus es, ideo paruulos nõ
in eorum numero deputandos, quos deus omnes vult
ſaluos fieri, quia ea ſalute, quæ hic intelligenda eſt, ſalui
ſunt ipſi, nihil trahentes omnino peccati. Atque ita te
intolerabilior ſequetur abſurditas. Iſto enim modo be-
neuolentiorẽ facis deum omnibus impuſsimis & ſcele-
ratiſsimis hominibus, quàm innocentiſsimis & puriſ-
ſimis ab omni labe peccati. Quandoquidem illos, quia
vult eos omnes ſaluos fieri, vult etiam intrare in regnũ
ſuum. Hoc eſt enim illis conſequens ſi ſalui fuerint: ſed
qui nolunt, ipſi ſibi obſunt. Immenſum vero numerum
paruulorum, qui ſine baptiſmate moriuntur, ſuo regno
adiici non vult, quos neq; vlla peccata ſicut putatis im-
pediunt, & quod nullus ambigit, eius reſiſtere voluntati
contraria voluntate non poſſunt. Sic fit, vt eſſe Chri-
ſtianos omnes velit, quorum multi nolunt: non omnes
velit, quorũ eſt nemo qui nolit. Quod abhorret à vero.

Nouit dominus qui ſunt eius: & in eorum ſalute atque 2.Timo.2.
in ſuum regnum introductione certa eſt voluntas eius. D
Sic ergo debet intelligi quod dictum eſt, Omnes ho-
mines vult venire, quemadmodum intelligitur quod
dictum eſt, Per vnius iuſtificationem in omnes homi-
nes ad iuſtificationem vitæ. Quod apoſtolicum teſti-
monium ſi eo modo intelligendum putas, vt dicas om-
nes poſitos eſſe pro multis, qui iuſtificantur in Chri-
ſto, multi quippe alij non viuificantur in Chriſto. Re-
ſpondebitur tibi ſic etiam illic vbi dictum eſt, omnes
homines vult ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis ve-
nire: omnes poſitos eſſe pro multis, quos ad iſtam gra-
tiam vult venire. Quod multo conuenientius propter
hoc intelligitur dictum, quia nemo venit, niſi quem ve-
nire ipſe voluerit. Nemo poteſt venire ad me, inquit Ioan.6.
filius, niſi pater, qui miſit me traxerit eum. Et, Nemo
poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo.
Omnes ergo qui ſalui fiunt, & in agnitionem veniunt
veritatis, eo volente ſalui fiunt, eo volente veniũt. Quia
etſi nondum, ſicut paruuli vtuntur voluntatis arbitrio,
eo volente regenerantur, quo creante generant. Et qui
iam vtuntur voluntatis arbitrio, niſi eo volente ac ſub-
ueniente à quo præparatur voluntas, velle non poſſunt. E
Vbi ſi dixeris mihi, Cur ergo nõ conuertit omnium no
lentium voluntates? Reſpondebo, Cur non omnes mo-
rituros adoptat lauacro regenerationis infantes, quo-
rum adhuc nullas, & ideo nec contrarias inuenit vo-
luntates? Si hoc profundius eſſe perſpicis, quàm vt abs
te valeat inueniri, vtrique noſtrum profundum ſit, cur
& in maioribus & in minoribus deus velit alteri, & no
lit alteri ſubuenire: dum tamen & certum & immobile
teneamus, non eſſe iniquitatem apud deum, qua quen-
quam ſine malis meritis damnet: & eſſe bonitatẽ apud
deum, qua multos ſine bonis meritis liberet, demon-
ſtrans in eis quos damnat quid omnibus debeatur: vt
hinc diſcant quos liberat, quæ ſibi pœna debita relaxe-
tur, & quæ indebita gratia condonetur. Hæc vt Chri-
ſtianis cordibus conuenit cogitare neſcitis, & vos po-
tius ſecundum veſtram ſententiam fato iſta dicitis fie-
ri. Veſtra quippe nõ noſtra ſententia eſt, fato fieri quod
merito non fit. Et ne ſecundum iſtam definitionem fa-
to fiant hominibus, ſi meritis non fiant, quæcunq; fiunt,
ideo merita vel bona vel mala quantum poteſtis aſſeri-
tis, ne fatum ſit conſequens, ſi merita negaretis. Ac per
hoc dicitur vobis, ſi ea quæ nullis meritis præſtantur F
hominibus, fato fieri iam neceſſe eſt, & ideo merita a-
ſtruenda ſunt, ne fatum ſit conſequens: ſi merita non
ſunt, fato baptizantur, fato intrant in regnum dei par-
uuli, quorum bona merita nulla ſunt. Et rurſus, Fato nõ
baptizantur, fato non intrant in regnum dei paruuli,
quorum mala merita nulla ſunt. Ecce puſilli qui fari ne-
queunt, vos potius aſſertores fati eſſe conuincunt. Nos
autem cum viciatæ originis mala merita eſſe dicamus,
gratia dicimus intrare paruulum in regnum dei, quo-
niam bonus eſt deus: & alium merito non intrare, quo-
niam iuſtus eſt deus: & in neutro eſſe fatum, quoniam
quod vult facit deus. Sed cum ſciamus ab eo, cui miſe-
ricordiam & iudicium fideli voce cantamus, iſtum ſe-
cundum iudicium damnari, illum ſecundum miſeri-
cordiam liberari: cur iſtum potius, quàm illum damnet,
aut liberet, nos qui ſumus qui reſpondeamus deo? Nun-
quid dicit figmentum ei qui ſe finxit, quare me ſic fe-
ciſti? An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem
maſſa originis viciatæ atque damnatæ facere aliud vas Roma.9.
in honorem ſecundum miſericordiam, & aliud in con-

G tumeliam ſecundum iudicium? Ideo non vtrunq; in ho
norem, ne hoc meruiſſe ſe exiſtimet tanquam incul-
pata natura, Ideo non vtrunque in contumeliam, vt iu-
Iacobi.2. dicio ſuperexultet miſericordia: Ac per hoc nec dam-
natus ex debito, de ſupplicio iuſte queritur, nec libera-
tus gratis, de merito ſuperbe gloriatur, ſed potius hu-
militer gratias agit, quando in illo à quo debitum exi-
gitur, quid in eadem cauſa ſibi donetur agnoſcit. Aſſe-
ris me in alio libro meo dixiſſe, negari liberum arbitri-
um, ſi gratia commendetur: & iterum negari gratiam,
ſi liberum commendetur arbitrium calumniaris. Non
hoc à me dictum eſt, ſed propter ipſius quæſtionis dif-
ficultatem videri hoc poteſt dictum eſſe & putari. Non
eſt multum, vt ipſa verba mea ponam, vnde videant
qui hæc legunt, quemadmodum ſcriptis meis inſidie-
ris, & qua conſcientia, vel tardis, vel ignaris cordibus
abutaris, vt ideo te exiſtiment reſpondere, quia non vis
tacere. In nouiſsimis enim partibus primi libri mei ad
Auguſtin⁹ ſanctum Pinianum, cuius eſt titulus, De gratia dei con-
li.1.de gra- tra Pelagium: Iſta, inquam quæſtio, vbi de arbitrio vo-
tia dei con- luntatis & dei gratia diſputatur, ita eſt ad diſcernen-
tra Pelagiū dum difficilis, vt quãdo defenditur liberum arbitrium,
cap.47. negari dei gratia videatur: quando autem aſſeritur dei
H gratia, liberum arbitrium putetur auferri: & cætera. Tu
autem vir honeſtus & verax, abſtuliſti verba quæ dixi,
& dixiſti quod ipſe finxiſti. Ego enim dixi, iſtam quæ-
ſtionem ad diſcernendum eſſe difficilem, non autem
dixi non poſſe diſcerni. Multo minus ergo dicerem,
quod me dixiſſe mentiris, negari liberum arbitrium,
ſi gratia commendetur: & negari gratiam, ſi liberum
commẽdetur arbitrium. Redde verba mea, & vaneſcet
calumnia tua. Repone ſuis locis vbi dixi, videatur vbi
dixi, putetur, vt appareat de re tanta quibus abs te frau-
dibus diſputetur. Non dixi negari gratiam, ſed vt ne-
gari gratia videatur. Nõ dixi negari arbitrium liberum
vel auferri, ſed dixi vt putetur auferri, Et promittis cum
libri ipſi ventilari cœperint, quòd abs te illa ſententiarũ
mearum & nudabitur & confodietur impietas. Quis
non expectet ſapientiam diſſerentis, qui fidem cogno-
uerit mentientis? Quid eſt autem quod loqueris nihil
pertinere ad laudem gratiæ ſi id donet ſuis, quod pec-
cata impiis largiuntur? Propter pudiciciam ſcilicet con
iugalem, quam tibi habere videntur & impij. Homo
I contentioſe, virtus donatur vera per gratiam, non quæ
Differũt pu vocatur, & non eſt. Vt quid autem pudiciciam & virgi-
dicicia & nitatem quaſi eiuſdem generis iungis? Pudicicia eſt res
virginitas. animi, virginitas corporis. Denique illa integra in ani-
mo permanente, poteſt iſta de corpore violenter aufer-
ri, Et cũm iſta integra manet corpori, poteſt illa in ani-
mo laſciuiæ voluntate corrumpi. Propter quod ego nõ
dixi verum coniugium, ſiue viduitas, ſiue virginitas, ſed
vera pudicicia, ſiue coniugalis, ſiue vidualis, ſiue virgi-
nalis, dicenda non eſt, niſi quæ veræ fidei mancipatur.
Coniuges enim & viduæ & virgines poſſunt eſſe, & pu
dicæ non eſſe, ſi contaminata voluntate mœchantur, ſi
ſpiritu impuro ſtupra perpetranda decernunt. In qui-
bus tamen veram pudiciciam dicis eſſe, etiam ſi animo
fornicentur, quod facere omnes impios eloquia diuina
teſtantur. Quis autem noſtrũ dicit coniugalium mem-
brorũ malum eſſe conſertum, in quo nuptiæ bene vtun
tur ad propagandos filios concupiſcentiæ malo? Quæ
concupiſcentia malum non eſſet, ſi ſola generandi cau-
ſa ad licitum concubitum moueretur. Nunc vero cum
ei reſiſtit coniugalis pudicicia, limes eſt mali, & ideo
bonum eſt, Vnde non crimen eius ſicut calumniando
loqueris, impunitum ſit per religionem, quia nullius eſt K
criminis, quando per fidei bonum bene vtitur libidi-
nis malo. Neque hic dici poteſt vt putas. Faciamus ma- *Roma.3.*
la vt veniant bona: quia ex nulla ſui parte malum ſunt
nuptiæ, Non enim earum malum eſt, quod in homini-
bus quos parentes gignunt, non fecerunt, ſed inuene-
runt. In primis autem coniugibus, qui ex nullis paren-
tibus nati ſunt, per peccatum accidit carnalis concupi-
ſcentiæ diſcordioſum malum, quo nuptiæ bene vteren
tur, non per ipſas nuptias, vnde merito damnarentur.
Quid ergo quæris, vtrũ in coniugibus Chriſtianis con-
uentum voluptatem, pudiciciam, an impudiciciam no-
minem? Ecce reſpondeo, nõ ipſa nominatur pudicicia,
ſed eius mali vſus bonus, quo vſu bono fit, vt illud ma-
lum, nec impudicicia dici poſsit. Impudicicia eſt enim
eiuſdem mali vſus flagitioſus: ſicut pudicicia virginalis *Quid ſit im*
eiuſdem mali vſus nullus. Salua igitur pudicicia coniu- *pudicicia et*
gali, malum de malo naſcendo trahitur, quod renaſcen *pudicicia*
do purgetur. Sed ſi propter hoc, inquis, libidinis malum *virginalis.*
etiam de coniugibus Chriſtianis proles criminoſa pro-
fertur, ſequitur vt pudicicia virginalis ſit fœlicitatis il-
latria. Et quia in impiis inuenitur, inquis, antecellunt
infideles pudiciciæ virtute ſublimes, Chriſtianis libidi-
nis tabe pollutis. Non eſt ita vt dicis, Multum falleris. L
Nec libidinis enim tabe polluuntur, qui libidine bene
vtuntur, quanuis generent libidinis tabe pollutos, &
ideo regenerandos. Nec in impiis inuenitur pudicicia
virginalis, quanuis inueniatur virginitas carnis, quia ve
ra pudicicia non poteſt haberi * in animo fornicante, **aliàs, ha-*
Ac per hoc non anteponitur virginale bonum impio- *bitare.*
rum, bono coniugali fidelium. Sed coniuges bene vten
tes malo, anteponuntur virginibus male vtentibus bo-
no. Et ideo cum fideles coniugati bene vtuntur malo li
bidinis, non apud eos vt calumniaris propter fidem ex-
ercetur impunitas criminis, ſed in eis propter fidem ve-
ram non falſa virtus eſt caſtitatis. Quid autem ad nos
pertinet, quia Manichæos dicere affirmas, ſi quis homi-
cidium conſcientia formidante commiſerit, reus eſt,
quia timuit, ſi autem aliquod facinus exultante perpe-
trauerit audacia, velut credẽs ſe ex fide facere quod ma-
le facit, euaſit culpam? Quod quidem nunquam audiui
dicere Manichæos. Sed quid ad nos, ſiue dicant, ſiue
etiam ipſis calumnieris: cum hoc catholica fides non
dicat, quam tenemus, & cuius te pondere vrgemus. Nos M
enim ea quæ videntur opera bona, dicimus non eſſe
vere bona ſine fide, quoniam opera vere bona neceſſe
eſt deo placere, cui ſine fide quia impoſsibile eſt place-
re, profecto quod vere opus eſt bonum, ſine fide nõ po-
teſt eſſe. Veruntamen illa opera quæ apertiſsime mala
ſunt, non facit fides, quæ per dilectionem operatur; quia *Gala.5.*
dilectio proximi malum nõ operatur. Bona igitur con- *Roma.13.*
cupiſcentia naturalis, inquis, erubeſcis enim dicere car-
nalis, quæ cum intra modum ſuum tenetur, inquis, nul-
la mali aſperſione turbatur. Quo modo tenetur intra
modum ſuum quæſo te, quo modo tenetur, niſi cum ei
reſiſtitur? Cur autem reſiſtitur, niſi ne impleat deſide-
ria mala? Quo modo eſt igitur bona? Veniſti etiam *Cap. IX.*
ad verba illa libri mei vbi dixi, Nõnne illic coniuges
primi, quorum nuptias benedixit deus, dicens, Creſcite *Gene.1.*
& multiplicamini, nudi erant, & non confundabantur?
Cur ergo ex illis membris confuſio poſt peccatum, niſi
quia extitit illic indecens motus, quem niſi homines
peccaſſent, proculdubio nuptiæ non haberent? Hæc ver
ba mea cum videres ſecundum ſcripturas ita poſita, vt
quicũque eundem locum libri Geneſeos legit aut lege-
gerit,

A gerit, approbet ſine dubitatione quod dixi, prolixa contradicendi diſputatione multum ſudaſti, ſed non ſinceraſti. Perſtitiſti quippe in ſententia tua praua, quamuis meã rectam ipſo experimento probares non abs te potuiſſe conuelli. In qua tua contradictione prætereo geſtus & iactationes tuas, tanquam hominis anhelantis & peruenire quò nititur non valentis, & in nebulis tamẽ quas perturbatus offundit, ſe perueniſſe fingentis. Sed neceſſarios articulos ſermonis tui, quantum me adiuuat dominus, comprehendo atque cõfringo, vt totum corpus victum iacere conſpiciat, qui & illa tua & hæc noſtra perlegerit, præſertim quia illa quæ abs te multis modis repetuntur, etiam à nobis ſæpe deſtructa ſunt. Dicis hic inter cætera, in hoc quòd poſt peccatum primi homines erubeſcentes membra illa in quibus eſt libido texerunt, inueniſſe me vnde perſuaderem, deum aërea conſtituiſſe coniugia. Si ergo aërea eſſent coniugia ſine libidine, aërea erunt te authore corpora, quando libido non erit. An iſtam libidinẽ ſic amatis, vt quo modo eam prius ante peccatum in paradiſo poſitis, ita etiam reſuſcitatis corporibus ingeratis? Ego autem non B dico vt me dicere affirmas, naturale non eſſe ſine quo natura non eſt, ſed dico naturale appellari vicium, ſine quo nunc natura humana non naſcitur, quæ tamen ſic inſtituta eſt ab initio, Ideoq; & hoc malum non ab illa prima inſtitutione naturæ, ſed à primi hominis mala voluntate originẽ ducit. Nec permanebit, ſed aut damnabitur, aut ſanabitur. Sententiam meam cimicem dicis, qui vt moleſtiam viuus, ſic fœtorem præſtat attritus, quaſi verecunderis vt loqueris, vincendo me atterere, vel tanquã victus ad loca vt dicis, cœnoſa confugerim, exhorreas conſequi atque perimere, quia videlicet partes diſputationis tuæ, quibus atterendus vel perimendus ſum, quoniam de pudendis loqui cogeris, velut quidem æditus pudor tuus à verborum ſicut perhibes libertate ſubmouit. Quare non potius de bonis quæ laudas, libere loqueris? Quare non eſt de opere dei verborum libertas, ſi eius intemerata permanet dignitas, nec aliquid ibi egit peccatum, vnde potius incuteret pudorem, &

Caput X. verborum comprimeret libertatem? Si non ſunt, inquis, nuptiæ ſine libidine, & generaliter à vobis libido damnatur, damnatis & nuptias. Poſſes dicere, quia damnabitur mors, omnes damnandos eſſe mortales. Si autem libido de connubio eſſet, profecto ante connu- C bium vel præter connubium nulla eſſet. Non poteſt, inquis, dici morbus ſine quo non eſt connubium, qoia po teſt eſſe connubium præter peccatum. Morbus autem, inquis, ab Apoſtolo peccatum dicitur. Sed reſpondetur tibi, Non omnis morbus peccatum dicitur, iſte autem morbus pœna peccati eſt, ſine qua nõ poteſt eſſe humana natura, nondum ex omni parte ſanata. Si autẽ propterea libido malum non eſt, quia ſine illa non fit nuptiarum bonum: econtrario nec corpus bonum eſt, quia ſine illo non fit adulterij malum. Hoc autem falſum

1.Theſſ.4. eſt, ſic ergo & illud. Quis autem neſcit coniugatis Apoſtolum præcepiſſe, vt ſciret vnuſquiſque eorum ſuum vas poſsidere, hoc eſt, vxorem ſuam, non in morbo deſiderij, ſicut gentes quæ ignorãt deum. Qui ergo de hac re Apoſtolum legit, te negligit. Et non erubeſcis iſtum morbum, vel quod tu quamuis pudibundus fateris, iſtam libidinem introducere in paradiſum, & tribuere coniugibus ante peccatum? Ideóne tu non in cœno abſconditus latitas: quia libidine carnis & ſanguinis quaſi paradiſi flore roſeo te coronas, & tanquam libenter tali

Caput XI. colore perfuſus, & erubeſcis, & laudas. Quid quod te tantum delectat loqui, vt quod confitemur & doce- D mus, tanquam negemus ſuperflua prolixitate ſermonis probare coneris? Quis enim negat futurum fuiſſe concubitum, etiam ſi peccatum non præceſsiſſet? Sed futurus fuerat, ſicut alijs membris, ita etiam genitalibus voluntate motis, non libidine concitatis, aut certe etiam ipſa libidine, vt non vos de illa nimium contriſtemus, nõ qualis nunc eſt, ſed ad nutum voluntatium ſeruiente. Verum vos pro ſuſcepta veſtra tam fideliter laboratis, vt vim patiamini, niſi eam qualis nunc eſt etiam in paradiſo collocetis, non ibi de peccato dicentes talem factam, ſed talem nullo peccante fuiſſe manſuram, cum qua in illa pace dimicaretur, aut ne dimicaretur quotiencunque ſurgeret expleretur. O ſanctas paradiſi delicias, O frontem qualiumcunq; Epiſcoporum, O fidem qualiumcunque caſtorum. Sed volens oſtendere *Caput XII.* non omnia quæ teguntur, ex peccato erubeſcenda putari oportere, multum inhianter multa commemoras, quæ in noſtro corpore naturaliter tecta ſunt, quaſi poſt peccatum tecta ſint, ſicut illi homines vnde inter nos quæſtio eſt, quæ ante peccatum nec pudenda, nec tecta fuerant, poſt peccatum pudenda texerũt. Balbus, inquis, E apud Tullium cum Cotta vere diligentérque diſſeruit. Vnde ob hoc pauca ponis, vt dicis, vt oneres pudorem meum, non ea me intellexiſſe ſub magiſterio ſacræ legis, ad quorum notionem gentiles ſolo rationis ductu peruenire potuerunt, & ponis Balbi verba ex Ciceronis libro, per quæ nos doceas, quid ſenſerint Stoici de animalium mutorum maſculinis ac fœmininis diuerſitatibus, de partibus corporis genitalibus, & miris commiſcendorum corporum libidinibus. Quæ tamen verba, vel Tulliana, vel cuiuſlibet alterius antequam interponeres, cautiſsime prælocutus es, quòd ideo ſub beſtiarum occaſione ſexuũ tangat effectum, quia propter honeſtatem hoc in hominis deſcriptione præterit. Quid eſt propter honeſtatem? An in ſexu hominis honeſtas confunditur, vbi deus tanquam in excellentiore natura dignius operatur? Sed docuerunt te Stoici diſputare de occultis, nec docuerũt erubeſcere de pudendis. Adiungis deinde quo modo ipſum hominem oratione depingat vt dicis, & quo modo diſſerat alui naturam ſtomacho eſſe ſubiectam, quòd cibi & potionis ſit receptaculum: pulmones autem & cor extrinſecus ſpiritum adducant, multa in aluo mirabiliter effecta, quæ conſtarent ex neruis, & quòd ſit multiplex & tortuoſa, arceatq; & F contineat, ſiue illud aridum ſit, ſiue humidum quod receperit, & cætera huiuſmodi vſq; ad illud quemadmodum reliquiæ cibi depellantur, tum à ſtringentibus ſe inteſtinis, tum relaxantibus. Cum ergo poſſet etiam in beſtiis iſta deſcribere, cur inde ad hominem tranſitum fecit, niſi quia iſta pudenda non ſunt: ſicut nec in beſtiis illa de ſexuum genitalibus atque naturis: quæ tamen in homine pudenda ſunt? Ea cauſa vtiq;, qua primitus poſt peccatũ folijs ficulneis adoperta ſunt. Nam cum in deſcriptione humani corporis vſque ad illa extrema veniſſet, qua cibi reliquiæ depelluntur, Quemadmodum, inquit fiat, haud ſanè difficile dictu eſt: ſed tamen prætereundum, ne quid habeat iniucunditatis oratio. Non dixit cõfuſionis, vel ne quid pudendum habeat oratio, ſed ne quid iniucunditatis, Alia ſunt enim quæ horrorem ingerunt ſenſibus, vel deformia ſunt: alia quæ pudorem mentibus etiam ſi formoſa ſint, quia illa offendunt delectationem: commouẽt autem iſta libidinem, vel libidine cõmouentur. Quid igitur te adiuuant hæc? Quia ipſe, inquis, opifex noſter nullum ſuæ artis crimen

G agnouit, vt vitalia noſtra tam diligẽter occuleret. Abſit
planè vt artis ſuæ tantus artifex vllum agnouerit cri-
men. Sed cur iſta texerit, iam paulo ſuperius ipſe dixi-
ſti, ne ſcilicet vel intereant, vel horreant publicata. Illa
vero quæ foliis ficulneis texerunt coniuges primi, nec
interibant vtique nec horrebant, quando nudi erant
& non confundebantur. Et nunc pudiciciæ cautio po-
tius nè libeat, quàm ne horreat illa ſpecies, eorundem
membrorum deuitat aſpectum. Fruſtra igitur teſtimo-
nio Stoicorum iuuandam putaſti tuam eſſe ſuſceptam,
non ſanè illis amicam, qui nullam particulam boni hu-
mani in corporis voluptate poſuerunt. Denique elege-
runt in pecoribus potius quàm in hominibus, quod tu
facis, laudare libidines. Eorum quippe opinioni conue-
nienter ait quodam loco Tullius, ſe nõ putare idem eſſe
arietis & Publij Africani bonum. Qua magis ſenten-
tia te oportuit admoneri, quid de humana libidine ſen-
tire deberes. Sed ſi talibus literis vt aliquid agamus pla-
cet, quia & in ipſis reperiuntur nonnulla veſtigia veri-
tatis, interim quæ ipſe poſuiſti nihil aduerſus nos vale-
re puto, quod iam debeas confiteri. Vide nunc vtrum
iſta quæ dicam, non euertant aſſertionem tuam. In li-
Tullius de bro tertio de Republica, idem Tullius hominem dicit
Republica. non vt à matre, ſed vt à nouerca natura editum in vi-
H tam, corpore & nudo & fragili, & infirmo: animo au-
tem anxio ad moleſtias, humili ad timores, molli ad la-
bores, prono ad libidines: in quo tamẽ ineſſet tanquam
obrutus quidam diuinus ignis ingenij & mentis. Quid
ad hæc dicis? Non hoc author iſte male viuentium mo-
ribus dixit effectum, ſed naturam potius accuſauit. Rem
Eccli. 40. vidit, cauſam neſciuit, Latebat enim eum cur eſſet gra-
ue iugum ſuper filios Adam à die exitus de ventre ma-
tris eorum, vſq; in diem ſepulturæ in matrem omnium,
quia ſacris literis nõ eruditus, ignorabat originale pec-
catum. Si autem de libidine quam defendis bene ſen-
tiret, non ei pronus in libidines animus diſpliceret. Sed
ſi hæc tanquam minora bona defendis, in quæ non de-
bet à ſupernis animus inclinari, nõ quia libido vicium
eſt, ſed quia infimum bonum, audi manifeſtiora quæ di
Idẽ Tullius cat in eodem ipſo libro de Republica tertio, cum age-
vbi ſuprà. ret de cauſa imperandi, An non, inquit, cernimus opti-
mo cuique dominatum ab ipſa natura cum ſumma vti-
litate infimorum datum? Cur igitur deus homini, ani-
I mus imperat corpori, ratio libidini iracundiæq; & cæ-
teris vicioſis eiuſdem animi partibus? Iámne ſaltem do-
cente iſto has, quas bonas eſſe defendis, vicioſas partes
animi confiteris? Adhuc audi. Paulò poſt enim, Sed &
imperandi & ſeruiendi, inquit, ſunt diſsimilitudines co
gnoſcendæ, Nam vt animus corpori dicitur imperare,
dicitur etiam libidini: ſed corpori vt rex ciuibus ſuis,
aut parens liberis: libidini autem, vt ſeruis dominus,
quo eam coërcet & frangit. Sic regum, ſic imperatorũ,
ſic magiſtratuum, ſic patrum, ſic populorum imperia ci-
uibus ſociisq; præſunt, vt corporibus animus. Domini
autem ſeruos ita fatigant, vt optima pars animi, id eſt,
ſapientia eiuſdem animi vicioſas imbecillásque partes,
vt libidines, vt iracundias, vt perturbationes cæteras.
Habès ne adhuc quod contra nos de ſecularium litera-
rum authoribus garrias? Sed ſi contra Epiſcopos elo-
quiorum diuinorũ præclariſsimos tractatores, pro iſto
quem à te deus auertat errore quæſiturus es, quid dicas,
quóve modo illorum ſanctitati reſiſtas, quid tibi erit
Tullius, vt non eum in hac ſententia deſipuiſſe ac de-
liraſſe contendas? Tace ergo de illius generis libris, &
noli nos inde aliquid contumelioſe docere conari, ne
quorum te inaniter ſubleuari credis, eorum teſtimo- K
niis comprimaris. Quid autem de motu fœminæ, *Cap. XIII.*
cuius & ipſam puduit, inaniter argumentandum puta-
ſti? Non vtique fœmina motum viſibilem texit, ſed cum
in eiſdem membris tale aliquid ſentiret occultius, qua-
le vir ſenſerat, ambo texerunt, quod alterutrum viden-
do in alterutrum commoti ambo ſenſerũt, & vel vnuſ-
quiſque ſibi, vel alter alteri erubuerunt. Sed loquens va-
na, petis vt ignoſcant verecundæ aures, & congemi-
ſcant potius, quam indignentur neceſsitati tuæ. Quare
confunderis de dei operibus diſputare? Quare petis vt
ignoſcatur tibi? Nónne abs te veniæ poſtulatio, etiam
eſt ipſa libidinis accuſatio? Sed ſi poterat, inquis, virile
membrum & antea moueri, nihil ergo nouitatis inue-
xit delictum. Poterat planè etiam antea moueri, ſed nõ
erat indecens vt puderet, quando id mouebat volunta-
tis imperium, nõ caro concupiſcens aduerſus ſpiritum,
In hoc enim extitit nouitas pudenda, quam defendit
impudẽter nouitas veſtra. Nunquam vero ego motum
genitalium reprehendi generaliter, quod tu dicis de-
dicatiue, ſed illum motum reprehendi quem facit con-
cupiſcentia, qua caro concupiſcit aduerſus ſpiritum,
quam velut bonum cum defendat error tuus, neſcio
quemadmodum aduerſus illam velut aduerſus malum, L
cõcupiſcat ſpiritus tuus. Si in fructu ligni illius, inquis,
hæc fuit libido, à deo facta eſſe monſtratur, & per hoc
bona quoq; ipſa defenditur. Sed reſpondetur tibi, Non
in fructu ligni fuit libido, & ideo bonum erat lignum:
ſed mala eſt inobedientia libidinis, quæ aduerſus homi
nis inobedientiam quam in ligno admiſit, deo deſeren
te ſurrexit. Abſit enim vt deus de ligno bono cuicunq;
ætati illorum hominum, quocunque tempore benefi-
cium tale conferret, vt haberent in membris aduerſa-
rium contra quem pudicicia dimicaret. Nouimus au-
tem Ioannem Apoſtolum, non mundum iſtum, id eſt,
cœlum & terrã & omnia quæ in eo ſubſtantialiter ſont,
qui mundus factus eſt à patre per filium, reprehendiſ-
ſe, cum diceret, Omnia quæ in mundo ſunt, concupi- *1. Ioan. 2.*
ſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & am-
bitio ſeculi, quæ non eſt à patre, ſed ex mundo eſt. No-
uimus hæc, nolo nos doceas, Sed quam concupiſcen-
tiam carnis dixerit à patre non eſſe, tu volens expone-
re, luxuriam intelligendam eſſe dixiſti. Sed cum abs te
quæro, cui conſentiatur, vt ſit luxuries, vel cui repugne-
tur vt nõ ſit, tua tibi ſuſcepta occurrit in faciem, vtrum M
adhuc laudando tu videris, cui conſentire luxuria eſt,
cui repugnare continentia eſt. Vbi miror ſi deliberas, *Luxuria.*
vtrum eam magis debeas cum luxuria vituperare, quæ
fit per eius aſſenſum, an eam laudare cum continentia,
quę illi ingerit bellum. In quo bello pudicicia eſt victo-
ria continentiæ, & luxuria victoria concupiſcentiæ. Tu
autem iudex incorruptus atque integer, cum laudes con
tinentiam, vituperèsque luxuriam: ſic tamen accipis
perſonam concupiſcentiæ, quam tu videris cur offen-
dere timeas, vt eam non erubeſcas cum ſua laudare, ad-
uerſaria, nec audeas cum ſua vituperare victoria. Sed
abſit vt quilibet homo dei ſic te audiat vituperatorem
luxuriæ, vt approbet concupiſcentiæ laudatorem: & ex
tuo ſermone arbitretur bonum, quod in ſeipſo experi-
tur malum. Denique qui concupiſcentiam quam pra-
ue laudas, confligendo vicerit, luxuriam quam rectè vi-
tuperas non habebit. Quo modo autem Ioanni Apoſto
lo obtemperamus, ſi cõcupiſcentiam carnis diligimus?
Reſpondebis, non eſt ipſa quam laudo, Et quæ illa eſt
quam Ioannes dicit à patre non eſſe? Luxuria inquies,
Sed

A Sed luxurioſi non erimus, niſi iſtam quam laudas concupiſcentiā diligamus, Ac per hoc, nolite diligere carnis concupiſcentiam cum dicebat, luxurioſos nos eſſe nolebat. Ab hac igitur abs te laudata carnis concupiſcentia diligenda prohibemur, quando à luxuria prohibemur. Hæc autem quam diligere prohibemur, non eſt à patre. Duo enim bona quæ à patre ſunt, inter ſe pugnare non poſſunt, Pugnant autem inter ſe continentia & concupiſcentia. Quid horum à patre magis velis eſſe reſponde. Video quas patiaris anguſtias, faues quidem concupiſcentiæ, ſed erubeſcis continentiæ. Vincat pudor tuus, eóque vincatur error tuus. Cum igitur à patre ſit continentia qua debellatur carnis concupiſcentia, ſume à patre continentiam, cui recta fronte erubuiſti, & vince concupiſcentiam, quam peruerſo ore laudaſti.

Cap. XIIII.

Quinetiam putaſti, omnium ſenſuum voluptatem in auxilium conuocandam, tanquā voluptas genitalium, nec tanto patrono ſibi ſola ſufficeret, niſi ſociarum cuneus ſubueniret, Conſequēs enim exiſtimas, vt ſenſum videndi, audiendi, guſtandi, olfaciendi, atq; tangendi, non à deo, ſed à diabolo nobis fateamur eſſe collatum: ſi conceſſerimus eam concupiſcentiam carnis, B cui per continentiam repugnamus, non fuiſſe in paradiſo ante peccatum, & ex illo accidiſſe peccato, quod primum primo homini diabolus perſuaſit. Sic ignoras vel ignorare te fingis per quemlibet corporis ſenſum aliud eſſe ſentiendi viuacitatem, vel vtilitatem, vel neceſsitatem, aliud ſentiendi libidinem. Viuacitas ſentiendi, qua magis alius, alius minus in ipſis corporalibus rebus pro earum modo atq; natura quod verum eſt percipit, atque id à falſo magis minúsve diſcernit. Vtilitas ſentiendi eſt per quam corpori vitæq; quam gerimus, ad aliquid approbandum, vel improbandum, ſumendum, vel reiiciendum, appetendum, vitandúmve conſulimus, Neceſsitas ſentiendi eſt, quando ſenſibus noſtris etiam quæ nolumus ingeruntur. Libido autem ſentiendi eſt, de qua nūc agimus, quæ nos ad ſentiendum, ſiue cōſentientes mente, ſiue repugnantes, appetitu carnalis voluptatis impellit. Hæc eſt contraria delectationi ſapientiæ, hæc virtutibus inimica. Hoc malo quantum attinet ad eius partem, qua ſibi ſexus vterque miſcetur, bene vtuntur nuptiæ, cum coniuges procreant filios per illam, nihilque faciunt propter illam. Hanc ſi voluiſſes, vel valuiſſes aſſentiendi viuacitate, vtilitate C diſcernere, videres quàm ſuperfluo tam multa dixiſſes.

Quid ſit viuacitas, vtilitas, neceſſitas, & libido ſentiendi.

Matth. 5.

Non enim ait dominus, Qui viderit mulierem, ſed qui viderit ad concupiſcendum, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Ecce ſenſum videndi à libidine ſentiendi, ſi peruicax non ſis, breuiter apertéque diſcreuit. Illud deus condidit, inſtruendo corpus humanum, illud diabolus ſeminauit perſuadēdo peccatum. Laudent ergo cœlum & terram & omnia quæ in eis ſunt, homines pij, & ex his omnibus deum, conſideratione pulchritudinis, non ardore libidinis. Sicut auri decus aliter laudat religioſus, aliter auarus, Iſte cum pietate venerādi creatorem, ille cum libidine poſsidendi creaturam. Mouetur certe animus ad pietatis affectum, diuino cantico audito: tamen etiam illic ſi ſonū non ſenſum libido audiendi deſideret, improbatur, quāto magis ſi cantiunculis inanibus vel etiā turpibus delectatur. Cæteri tres ſenſus corpulentiores, & quodam modo groſsiores ſunt, nec ſe foras proiiciunt, ſed interius quod ad eos pertinet agunt. Odor ab olfaciente diſcernitur, ſapor à guſtante, tactus à tangente plurima, Non enim hoc eſt calidum & frigidum, quod læue & aſperum, aut iſta hoc ſunt quod molle ac durum, & ab his omnibus diſtat, quod dicitur D leue ſeu graue. In his omnibus quādo moleſta vitantur, vt putores, amaritudines, æſtus, frigora, & quæque aſpera & dura & grauia, commoditatis prouiſio, nō libido eſt voluptatis. Ea vero quæ his contraria commode ſumimus, ſi nihil eorum intereſt ad ſalutem, vel ad declinandam doloris laboriſve moleſtiam, etiam ſi cum aliqua ſumuntur delectatione cum præſto ſunt, tamē cum abſunt nulla ſunt deſideranda libidine. Si autem deſiderantur nō eſt bonum. In quibuſlibet enim rebus talis domandus & ſanandus eſt appetitus. Quis enim quantuſcunque ſit carnalis concupiſcentiæ caſtigator, ſi locum thymiamate intrauerit odoratum, poſsit efficere vt ei non ſuauiter oleat, niſi nares claudat, aut intentione vehementi alienetur à corporis ſenſibus? Sed nunquid cum inde fuerit egreſſus, id domui ſuæ vel quacūque pergit deſiderabit? Aut ſi deſiderauerit, ſatiare debet iſtam libidinē, non frænare, & contra concupiſcentem carnem ſpiritu concupiſcere, donec ad illam redeat ſanitatem, qua nihil tale deſideret. Minimum hoc quidem, ſed qui minima ſpernit, ſicut ſcriptum eſt, paulatim decidit. Alimentorum ſuſtentaculis indigemus, Si ſuauia non ſint quæ ore ſumuntur, nec ſumi poſſunt, E & nauſeando ſæpe reſpuūtur, & pernicioſa ſunt cauenda faſtidia. Non ſolum ergo cibo, ſed etiam cibi ſapore indiget infirmitas corporis noſtri, non propter exaturandam libidinem, ſed propter tuendam ſalutem. Cum ergo natura quodam modo poſcit ſupplemēta quæ deſunt, non vocatur libido, ſed fames aut ſitis. Cum vero ſuppleta neceſsitate, amor edendi animū ſolicitat, iam libido eſt, iam malum eſt, cui cedendum non eſt, ſed reſiſtendum, Hæc duo, id eſt, famem & edendi amorem etiam poëta diſcreuit, qui poſt maris iactationem, ſociis Aeneæ naufragis & peregrinis ſatis eſſe iudicans tātum ſumere alimentorum, quantum refectionis indigentia poſtularet, ait, Poſtquam exempta fames epulis menſæq; remotæ. Cum vero Aeneas ipſe ab Euandro rege ſuſceptus eſt hoſpes, decentius arbitratus ampliores exhiberi epulas regias, quàm neceſsitas poſceret, non ſatis fuit vt diceret, Poſtquam exempta fames: ſed addidit, & amor compreſſus edendi. Quanto magis nos diſcernere ac noſſe debemus, quid neceſsitas refectionis, quid libido edacitatis expoſcat, quorum negocium eſt contra concupiſcentem carnē ſpiritu concupiſcere, & condelectari legi dei ſecundum interiorē hominem, eiusq; F delectationis ſerenitatem nullis libidinoſis delectationibus nubilare. Nam iſte amor edendi, non edendo, ſed continendo eſt comprimendus. Quis autem mente ſobrius non mallet ſi fieri poſſet ſine vlla mordaci voluptate carnali, vel arida ſumere alimenta, vel humida, ſicut ſumimus hæc aëria, quæ de circumfuſis auris reſpirando & ſpirando ſorbemus & fundimus? Quod alimentum, cum ore ac naribus ſine ceſſatione ſumamus, nec ſapit nec olet quicquam: nec tamē ſine illo vel tantillo ſpacio temporis, ſicut tam prolixe ſine cibo & potu poſſumus viuere, nec eius indigentia ſentitur, niſi moleſtia, ſi ora, naréſque claudantur, vel nutu voluntatis quantum ſinit ipſa moleſtia, pauliſper pulmonum inhibeamus officium, quibus velut follibus alternante motu vitales flatus haurimus, & reddimus. Quāto eſſet fœlicius, ſi ſpacioſis quidem interuallis, ſicut etiam nūc, vel quantumcunque ſpacioſioribus ſine vlla ſaporis illecebroſa ſuauitate cibum perciperemus & potum, quo tantam moleſtiam, vel perniciem pelleremus, Nam ſi in præſenti vita temperanter alimenta ſumentes, con-

Differentia inter olfactū, guſtum & tactum.

Eccli. 19.

Aeneid. 1.

G tinentes vocantur & ſobrij, meritòque laude habentur: nec deſunt huiuſmodi qui quantum natura petat, aut minus refectionis aſſumant, malentes ſi modo neceſsitatis congruo falluntur, minus id ſumpſiſſe quàm amplius: quanto magis in illa dignitate honeſtum modum fuiſſe credendum & ſumendorum alimẽtorum, quo & animali corpori neceſſaria præberentur, & modus naturalis nullatenus excederetur, ſicut in paradiſo primos homines vixiſſe credendum eſt? Quamuis nonnulli, neque hi contemptibiles diuini eloquij tractatores, nullo huiuſcemodi victu eos indiguiſſe potius opinentur, vt ea ſola in paradiſo voluptas, vel alimonia exiſtimetur fuiſſe, qua delectantur & aluntur corda ſapientium.

Qualis primorũ hominũ fuerit alimonia in paradiſo.

Sed ego cum eis ſentio, qui ſicut illud quod dictum eſt, Maſculum & fœminam fecit eos, & benedixit illos deus dicens, Creſcite & multiplicamini, & replete terram: ſecundum ſexum corporalem atque conſpicuum intelligunt dictum, ita etiam quod paulopoſt ſequitur, & dixit deus, Ecce dedi vobis omne fœnum ſatiuum ſeminans ſemen, quod eſt ſuper omnem terram, & omne lignum quod habet in ſe fructum ſeminis ſatiui, vobis erit in eſcam, & omnibus beſtiis terræ, & omnibus

Gene. 1.

H volatilibus cœli, & omni ſerpẽti repẽtanti ſuper terram, quod habet in ſe animam vitæ: & omne fœnum viride in eſcam, non aliter accipiunt, niſi quia ille vterque ſexus his alimentis quibus & animalia cætera corporaliter vtebatur, & habebat ex hoc victu ſuſtentaculum cõgruum, licet modo quodam immortali, tamen animali corpori neceſſarium, ne indigentia læderetur: de ligno autem vitæ, ne ſenectute perduceretur ad mortem. Sed nulla ratione ctediderim in illo tantæ fœlicitatis loco, aut carnem concupiuiſſe aduerſus ſpiritum, & ſpiritum aduerſus carnem, atq; in iſta conflictatione ſine interna pace vixiſſe, aut ſpiritum deſideriis non repugnaſſe carnalibus, ſed quicquid vndecunq; libido ſuggeſſerat, turpi ſeruitio peregiſſe. Remanet igitur, vt aut nulla ibi fuerit carnalis concupiſcentia, ſed ille fuerit viuendi modus, vt omnia neceſſaria congruis membrorum officiis ſine vllius motu libidinis implerentur, Non enim quia terra non libidine, ſed voluntate motis agricolarũ manibus ſeminatur, ideo ſuos pariendos non concipit fœtus: aut ne nimium videamur offendere homines, qui voluptatem corporis quomodocunque defendunt, ita ibi credatur carnalium ſenſuum fuiſſe libidinem, vt om

I nimodo rationali ſubdita voluntati, non aliàs adeſſet, niſi cum per illã vel ſaluti eſſet corporis, vel ſtirpis propagini conſulendum: & tanta adeſſet, vt nulla ex parte mentem de ſupernarum cogitationum delectatione deponeret, nullus ſuperuacuus ſine importunus motus eſſet ex illa: nihil niſi quod prodeſſet fieret per illam, nihil omnino fieret propter illam. Nunc vero quàm ſe aliter habeat, qui dimicant aduerſus eam, hi maxime ſentiunt. Ingerit ſe videntibus vel audientibus aliquid, quãuis propter aliud videant & audiant, vt etiam ſi tangendi non inde percipit voluptatem, ſaltem voluptariam cogitationem inter neceſſaria, quæ ad eam non pertinent, motu obrepente furetur. In ipſis porrò cogitationibus, etiam quando nihil illecebroſum adiacet oculis, aut inſonat auribus, quæ non conatur etiã obſoleta atq; ſopita, recordationibus inquietis cum turpi delectatione refricare, & caſtis ſanctiſque intentionibus tumultu quodam ſordidæ interpellationis obſtrepere? Iam vero cum ad vſum ventum fuerit neceſſariæ voluptatis, per quam reficimus corpus, quis verbis explicet, quemadmodum nos modum neceſsitatis fenture non ſinat, & ipſum limitem procurandæ ſalutis, ſi qua aſſunt delecta- K bilia, rapiendo abſcondat & tranſeat, putantibus nobis ſatis non eſſe quod ſatis eſt, dum libenter eius prouocationibus ducimur, exiſtimantes nos adhuc agere negocium valetudinis, cũ agamus potius crudelitatis? Quid enim mali fecerimus crapula pœnitendo teſtatur, quod metuentes plerunq; minus, quàm eximendæ fami ſufficit, veſcimur, Ita neſcit cupiditas, vbi finiatur neceſsitas. Et hæc quidem veſcendi atq; potandi tolerabilis eſt voluptas, quanta poſſumus intentione vigilantibus nobis, vt facilius nõ impleat, quàm modum aliquando victus ſufficientis excedat, Contra cuius concupiſcentiam, & ieiunando & parcius alimenta ſumendo pugnamus. Eóque malo bene tunc vtimur, quando per illam non niſi quod ſaluti conducibile eſt, agimus. Ideo autẽ hanc voluptatem dixi tolerabilem, quia vis eius tanta nõ eſt, vt nos à cogitationibus ad ſapientiam pertinentibus, ſi in eis ſumus mentis delectatione ſuſpenſi, abrumpat & deiiciat, Nam ſæpe de magnis rebus inter epulas nõ ſolum cogitamus, verummetiam diſputamus, atque inter ipſos ciborum morſus & potionum gluctus, nihil remiſſius audiendo, dicendóque colloquimur, & quod noſſe, vel recolere volumus, intentiſsime omnino ſi nobis le- L gatur accipimus. Illa vero pro qua mecum tantis contentionibus litigas, etiam quando ad eam bona intentione, hoc eſt, cauſa propagandæ prolis acceditur: tamẽ in ipſo opere ſuo, quem permittit aliquid non dico ſapientiæ, ſed cuiuſlibet rei aliud cogitare? Nónne illi totus animus, & corpus impenditur, & ipſius mentis quadam ſubmerſione illud extremum eius impletur? Cum vero vincit etiam coniugatos vt nõ propagationis, ſed delectationis carnalis cupiditate miſceãtur, quod Apoſtolus ſecundum veniam, non ſecundum imperium ſe dixiſſe teſtatur, ita hinc emergitur, & quaſi in auram cogitationis poſt illum gurgitem reſpiratur, vt fiat conſequens, quod verum ait quidam, & pœnitendi quæ eſt cum voluptate vicinitas. Quis ergo amator ſpiritalis boni, etiam ſola cauſa ſobolis coniugatus non mallet, vel ſine iſta ſi poſsit, vel ſine tam magna vi eius filios procreare? Quod ergo mallent ſancti coniuges in hac vita, puto nos hoc debere de illa paradiſi vita, quæ multo melior erat, credere, ſi nihil melius inde poſſumus cogitare. Obſecro te, non ſit honeſtior philoſophia gentium, quàm noſtra Chriſtiana, quæ vna eſt vera philoſophia, quandoquidem ſtudium vel amor ſapientiæ ſi- M gnificatur hoc nomine. Vide enim quid in Hortenſio dialogo dicat Tullius, quæ magis verba te delectari debuerunt, quàm Balbi Stoicorũ partes agentis, Quæ licet vera, tamen de parte hominis inferiore, hoc eſt, de corpore fuerunt, & te nihil adiuuare potuerunt. Vide quid iſte pro viuacitate mentis contra voluptatem corporis dicat, An vero, inquit, voluptates corporis expetendæ, quæ vere & grauiter à Platone dictæ ſunt illecebræ eſſe atq; eſcæ malorum? Quæ enim confectio eſt, inquit, valetudinis, quæ deformatio coloris & corporis, quod turpe damnum, quod dedecus, quod nõ euocetur atq; eliciatur voluptate? Cuius motus vt quiſque eſt maximus, ita eſt inimiciſsimus philoſophiæ. Congruere enim cũ cogitatione magna voluptas corporis non poteſt. Quis enim cum vtatur voluptate ea, qua nulla poſsit maior eſſe, attendere animo, inire rationem, cogitare omnino quicquam poteſt? Quis autem tantus eſt gurges, qui dies & noctes ſine vlla minimi temporis intermiſsione velit ita moueri ſuos ſenſus, vt mouentur in ſummis voluptatibus? Quis autẽ bona mente præditus, non mallet

Vis libidinis.

1. Cor. 7.

Hortenſius.

nullas

A nullas omnino nobis à natura voluptates datas?Hæc il-
le dixit, qui nihil de primorum hominum vita,nihil de
paradiſi fœlicitate, nihil de corporum reſurrectione cre
diderat.Erubeſcamus interim veris diſputationibus im
piorum qui didicimus in vera veræ pietatis ſanctaq; phi
loſophia,& contra ſpiritum carnem, & contra carnem
concupiſcere ſpiritum. Sed hoc vnde acciderit,Cicero
neſciebat:& tamen carnis concupiſcentię non fauebat,
quod tu facis,imò vehementer vrgebat,quod tu non ſo
lum non facis,ſed facientibus vehementer iraſceris: qui
concupiſcentias & ſpiritus & carnis inter ſe belligeran
tes tanquã in bello timidus ambas laudare conaris, ve-
lut inimicam metuẽs habere, quæ potuerit alteram vin-
cere. Quin age potius ne formides,& lauda cõcupiſcen
tiam ſpiritus , aduerſus concupiſcentiam carnis , tanto
acrius,quãto caſtius dimicantem. Illam vero repugnan
tem legi mentis, ſine pauore vllo eadem cui repugnat le
ge mẽtis condemna.Aliud eſt conſideratio pulchritudi
nis etiã corporalis, ſiue viſibilis, ſicut eſt in coloribus &
figuris: ſiue audibilis, ſicut eſt in cantibus atq; modulis,
quam conſideratioñẽ, niſi rationale animal habere nõ
B poteſt: & aliud eſt commotio libidinis,quę ratione frę-
1.Ioan.2. nanda eſt. Ioannes enim Apoſtolus illam concupiſcen
tiam non eſſe dixit à patre,quæ cõcupiſcit aduerſus ſpi-
ritum. Quam nemo poteſt bonam dicere,niſi cuius ad-
uerſus eam non amat concupiſcere ſpiritus.Quod ſi ta-
lis non eſt in motu & in ardore genitalium, non aduer
ſus eam concupiſcit ſpiritus, ne aduerſus donũ dei con
cupiſcendo inueniatur ingratus,ſed quicquid appetiue-
rit detur,tanquam illi quæ ex patre eſt. Si autem non eſt
quod detur , hoc potius petatur à patre, non vt auferat
vel comprimat , ſed vt expleat concupiſcentiam quam
donauit. Quod ſapere, deſipere eſt. Vt quid eam cõpara-
mus vino & cibo,& aliquid nobis dicere videmur,quia
dicimus,nec vinum ebrietas,nec cibum cõdemnet cra-
pula, nec cõcupiſcentiam infamet obſcœnitas, quando
nec ebrietas,nec crapula, nec obſcœnitas vlla commit-
titur,ſi carnis concupiſcentia ſpiritu aduerſus eam con-
cupiſcente vincatur? Exceſſus, inquis, eius in culpa eſt.
Nec perſpicis quod facillime potuiſſes, ſi magis ipſam,
quàm me vincere voluiſſes,vt non fiat malum exceden
di,reſiſtendum eſſe malo concupiſcendi. Duo ergo ma
la ſunt,quorum vnum habemus,alterũ facimus, ſi ei nõ
C reſiſtimus quod habemus.Ideo in pecoribus malum nõ
eſt concupiſcentia,quia non aduerſus ſpiritum cõcupi-
ſcit,ſed eorum potius oblectat ſpiritum. Concupiſcen-
tia enim ſapientiæ carentia, carnali concupiſcentiæ re-
ſultant, & à bono vitæ rationalis aliena,hoc bonum ha
bent quo delectantur.Iam vero & antea diximus,prop-
terea hoc non eſſe in pecoribus malum, quia in eis non
cõcupiſcit aduerſus ſpiritum. Non enim habent ratio-
nem,qua libidines ſubiugent ſuperando,fatigẽntve pu-
gnando. Quis autem tibi dicit ſemper pecorum imita-
tione peccari? Quam ſententiam nõ tibi obiectam tan-
ta loquacitate refellere laboraſti, vt ſuperflua multa col-
ligeres, quæ in pecoribus animaduerſa,etiam medicinæ
diſciplina ſectatur.Sed ne propterea putaretur,non eſſe
malum concupiſcentia carnis,quia bonum eſt in peco-
re vt eo ſe oblectet illa natura,cui non poteſt ineſſe con
cupiſcentia ſapientiæ , ideo dictum eſt bonum eſſe pe-
coris, cuius ſine vlla repugnãtia delectat ſpiritum: ma-
lum autem hominis,quo cõcupiſcit aduerſus ſpiritum.

Cap.XV. Conuocaſti etiam in auxilium turbam philoſo-
phorum,quaſi ſuſceptæ tuæ ſi non poſsint pecorum ſo-
lertiæ naturales,ſaltem doctorum hominum opitulen-

tur errores , Sed quis non videat doctrinæ te quæſiſſe D
iactantiam , in commemorãdis nominibus doctorum
hominum ſectiſque diuerſis, quando perſpicit quicun-
que iſta tua legit,ad quæſtionem quę inter nos vertitur,
hæc nullatenus pertinere? Quis enim audiat quod abs
tè commemoratur Thales Mileſius vnus è ſeptem ſa-
pientibus, deinde Anaximander,Anaximenes, Anaxa-
goras,Xenophanes, Parmenides,Leucippus,Democri-
tus, Empedocles, Heraclitus,Meliſſus, Plato,Pythago-
rei, vnuſquiſque cum proprio dogmate ſuo de natura-
libus rebus?Quis,inquam,hæc audiat,& non ipſo nomi
num ſectarũmque conglobatarum ſtrepitu terreatur, ſi
eſt ineruditus,qualis eſt hominum multitudo, & exiſti-
met te aliquem magnum, qui hæc ſcire potueris? Ecce
quod appetis, quãdoquidem in his omnibus abs te co-
aceruatim commemoratis, quod ad rem quæ inter nos
agitur pertineat , nihil omnino dixiſti . Nam prælocu-
tus es iſta dicturus,& aiſti, Omnes philoſophi in ſcho- *Iuliani ver-*
lis licet aliud differentes,tamen idola cum plebe vene- *ba.*
rantes, qui de naturalibus cauſis aliquid excogitare cõ-
nati ſunt, inter multas opinionis ſuæ vanitates, aliquas
tamen veritates, velut iam ferè pares,per caliginem va- E
ni,huic tamen dogmati contra quod agimus iure ante-
ferri poſſunt.Atque vt hoc probares,ſubdidiſti ea quæ à
me quoquo modo commemorata ſunt , philoſophorũ
nomina phyſicorum cum opinionibus ſuis, quas de na
turalibus cauſis habuerunt : nec tamen commemorare
omnes ſiue voluiſti,ſiue potuiſti. Qua in re homines im
peritos nullo doctorum dubitante fraudaſti.Hoc enim
demonſtrare ſuſceperas,omnes philoſophos qui de na-
turalibus cauſis aliquid excogitare conati ſunt,iure poſ-
ſe huic dogmati contra quod ageres anteferri . Cur er-
go, vt de aliis plurimis taceam , cum commemoraſſes
Anaximenem eiúſque diſcipulum Anaxagoram, tacui-
ſti alterum eius diſcipulum Diogenem , qui & à magi-
ſtro & cõdiſcipulo ſuo in rerũ naturæ opinione diſſen-
ſit, propriũmque dogma conſtituit? Quid ſi tale aliquid
ipſe ſenſit, vt nobis non eſſet anteponendus,quibus om
nes qui de rerum natura philoſophati ſunt , antepo-
nendos eſſe dixiſti? Atque vt hoc quaſi oſtenderes,te in
cõmemorandis fruſtra nominibus & dogmatibus phi-
loſophorum inſipienter inflaſti . Ecce præteriſti vnum
quem vel ex magiſtro,vel ex condiſcipulo quos nomi-
naſti, iuxta attendere debuiſti,an forte timuiſti ne Dio- F
genes Cynicus putaretur,aut ille etiam legentibus prop
ter idem nomẽ occurreret,& veniret in mentem,quòd
melior te patronus libidinis fuerit,de qua exercenda nõ
verecundabatur in publico ? Vnde illa ſecta caninum
nomen accepit. Tu autem defenſorem quidem libidi-
nis profiteris , ſed de tua ſuſcepta , quod fidem liberta-
tèmque patroni non decuerat, erubeſcis . Verum obſe-
cro te, ſi philoſophos nobis anteponere geſtiebas , cur
non potius eos commemoraſti , qui de moribus quæ
pars ab eis philoſophiæ vocatur ethica, quam nos mo-
ralem dicimus, ſolertiſsime diſputarunt? Hoc enim tibi
potiſsimum congruebat,qui honeſtate quidem mentis
inferius, tamen bonũ hominis eſſe cenſes corporis vo-
luptatẽ. Sed quis nõ quid proſpexeris cernat?Ne ſcilicet
in ipſa de voluptate quęſtione vnde tecũ agimus,hone-
ſtiores philoſophi te obruerẽt, quos Cicero propter ip-
ſam honeſtatẽ tanquã conſulares philoſophos nũcupa-
uit, & ipſi Stoici maxime inimiciſsimi voluptatis, quo-
rum teſtimoniũ ex perſona Balbi apud Ciceronẽ diſpu
tantis, verũ quidem, ſed quod tibi prorſus nihil prodeſ-
ſet, interponẽdum putaſti. Quòd autẽ nullum hominis

G bonum cēſeant corporis voluptatem cupiens abſcondere, nulla de quæſtione morali nomina & dogmata philoſophorum, quod maxime ad rem pertinebat, ſi aliquid de philoſophis probandum fuit, commemorare voluiſti. Non enim te aduerſus iſtos defenderet, non dico Epicurus, qui totum bonum hominis in voluptate corporis poſuit, quia non quod ille tu ſentis: ſed Dinomachus, huius quippe dogma tibi placuit. Nam ipſe coniungendam voluptatem arbitratus eſt honeſtati, vt quemadmodum honeſtas, ita voluptas per ſeipſa appetenda videretur. Hanc ergo partem vbi de moribus diſputatur, cum tibi infenſam cerneres attingere timuiſti. Nam vbi maxime controuerſia iſta verſatur, quanti & quales, & cuius apud gentes gloriæ philoſophi tibi præferantur, vides: maximèque ipſe Plato, quem Cicero appellare non dubitat, penè philoſophorum deum, cuius nec tu nomen præterire potuiſti, cum de naturalibus, non de moralibus philoſophorum nobis dogmata inferres ſine præferres, qui corporis voluptates vere & grauiter dixiſſe perhibetur illecebras atque eſcas malorum. Nunquid autem quid de hominis conditione
H ſenſerint quos nominaſti philoſophi, quia & hoc ad naturalem pertinet quæſtionem, quod qualitercunq; cauſa poſcebat, commemorandum putaſti? Non vtique feciſti, & rectè. Quid enim illi didicerant, vel quid locuti fuerant de primo homine Adam & eius coniuge, de prima eorum præuaricatione, de ſerpentis aſtutia, de
Roma.5. nuditate corporis ante peccatū ſine confuſione, & cum confuſione continuo poſt peccatum? Quid denique tale audierunt, quale illud eſt quod ait Apoſtolus, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt? Harum literarum illi atque huius veritatis expertes, qui de hac re ſapere potuerunt? Verum ſi de hominis cōditione dogmata hominum à ſacris literis noſtris abhorrentium nihil iudicaſti eſſe ponendum, & rectiſsime iudicaſti: quanto minus te, quæ poſuiſti admiſcere potuerunt, quid de principiis mundi huius viſibilis ſenſerint, vnde inter nos nulla quæſtio vertitur? Sed mens tua potius tanquam magnum aliquid de philoſophorum libris didiceris, iactantiæ vanitate ſubuertitur. Videntur autem non fruſtra Chriſtianæ fidei propinquaſſe, qui vitam iſtam fallaciæ miſeriæq; pleniſsimam non opinati ſunt, niſi di-
I uino iudicio contigiſſe, tribuentes vtiq; iuſticiam conditori, à quo factus eſt & adminiſtratur hic mundus. Quanto ergo te melius veritatique vicinius de hominum generatione ſenſerunt, quos Cicero in extremis
Tullius in dialogo Hortenſio. partibus Hortenſij dialogi velut ipſa rerum euidentia ductus compulſusque commemorat? Nam cum multa quæ videmus & gemimus, de hominum vanitate atque infœlicitate dixiſſet, ex quibus humanæ, inquit, vitæ erroribus & ærumnis fit, vt interdum veteres illi, ſiue vates, ſiue in ſacris initiiſque tradendis diuinæ mentis interpretes, qui nos ob aliqua ſcelera ſuſcepta in vita ſuperiore, pœnarum luendarum cauſa natos eſſe dixerunt, aliquid vidiſſe videantur, verùmque ſit illud quod eſt apud Ariſtotelem, ſimili nos affectos eſſe ſupplicio, atque eos qui quondam, quum in prædonum Hetruſcorum manus incidiſſent, crudelitate excogitata necabantur, quorum corpora viua cum mortuis, aduerſa aduerſis accommodata, quàm aptiſsime colligabantur: ſic noſtros animos cum corporibus copulatos vt viuos cum mortuis eſſe coniunctos. Nónne qui iſta ſenſerunt multo quàm tu melius, graue iugum ſuper filios Adam & dei potentiam iuſticiámque viderunt, etiam ſi gratiam, K quæ per mediatorē liberandis hominibus conceſſa eſt, non viderunt? Ecce ego inueni quod tibi de illis gentilium philoſophorum literis poſſet iure præponi, te inſtigante, qui nihil tale de illis inuenire potuiſti, & vt me admoneres, quod aduerſus te inuenirem tacere noluiſti. Quid quod de Apoſtoli teſtimonio pro te Cap. XVI. eſſe exiſtimas, quod eſt cōtra te, & membra noſtra quæ vtique ante peccatum nuda erant, nec confundebant eos quibus inerant, pudenda fuiſſe aſſeris, neſciens quid loquaris? Ego enim debui adhibere teſtimonium, quod ipſe adhibuiſti, vbi ait Apoſtolus, Multo magis quæ vi- 1.Cor.12. dentur infirma eſſe corporis noſtri, hæc neceſſaria ſunt, & cætera quæ pro nobis ipſe poſuiſti. Sed operæpreciū eſt conſiderare, quo modo eō veneris vt hæc diceres. Iam igitur inquis tempus eſt, vt oſtendamus extra naturæ teſtimonium etiam aliqua authoritate legis, ſic noſtra membra fuiſſe formata, vt alia verecundia, alia libertate gauderēt. Ad quod confirmandum, inquis, gentium citetur magiſter, qui ſcribens ad Chrinthios, ait, Corpus noſtrum non eſt vnum membrum, ſed multa. Deinde cum Apoſtolica verba ſubtexeres, quibus ille Ibidem. mirifice explicauit vnitatem conſenſúmque membro- L rum, Et quia pauca, inquis, totius corporis membra nominauerat, atque pro ſua honeſtate genitalia loca directe appellare nolebat, Nónne his verbis tuis te ipſe redarguis? Honeſtas ergo erat non appellare directe, quod deus facere dignatus eſt rectè. Et quod creare nō puduerat ipſum iudicem, pudebat enunciare præconē. Quando iſtud ita eſſet, niſi quæ ille fecerat honeſta condendo, nos feciſſemus inhoneſta peccando? Inde ſubiungis de hac re Apoſtolicum teſtimonium, quod ita Vbi ſuprà. ſcriptum eſſe commemoras. Multo enim magis quę videntur infirma eſſe corporis noſtri, hæc neceſſaria ſunt: & quæ putamus inhonorabilia eſſe membra corporis, his honorem abundantiorem circundamus. Et quæ verecūda ſunt noſtra, maiorem honeſtatem habent. Quæ autem ſunt honeſta noſtra, nullo egent: ſed deus temperauit corpus, ei cui deerat, abundantiorem dando honorem, vt nō ſit ſciſſura in corpore, ſed eadem ipſa pro ſe inuicem cogitent membra. Quibus dictis tanquā victor exclamas, En verum intellectorē operis dei, an fidelem ſapientiæ eius prædicatorem, Verecundiora, inquit, noſtra maiore honeſtate cōteguntur. Ad hoc certe vnum verbum totam cauſam tuam religandam putaſti, M quod Apoſtolum dixiſſe legiſti, verecundiora noſtra. Si autem legiſſes inhoneſta noſtra, nullo modo vtiq; hoc teſtimonium ponere auderes. Nullo modo enim deus & hoc quod eſt peius ante peccatum aliquid faceret in membris humani corporis inhoneſtū. Diſce ergo quod neſcis quia diligenter quærere noluiſti. Inhoneſta dixit Apoſtolus: ſed nonnulli interpretes, in quibus & iſte eſt quantum arbitror quem legiſti, credo verecundati verecundiora dixerūt, quæ ille dixit inhoneſta: quod probatur ex verbis in ipſo codice ſcriptis, vnde iſta verba Apoſtolica tranſtuliſti. Quod enim abs te poſitum eſt verecundiora, in Græco legitur ἀσχήμονα. Quod autem ſequitur, maiorem honeſtatē habent, in Greco eſt εὐσχημοσύνην, quod integre interpretatum eſt, honeſtatem. Vnde apparet illa quæ ἀσχήμονα dicta ſunt, inhoneſta Latine appellari. Poſtremo quod adiunctum eſt, quæ autē ſunt honeſta noſtra, Græcus habet εὐσχήμονα. Vnde manifeſtum eſt illa quæ ἀσχήμονα dicta ſunt, inhoneſta eſſe. Quannis & nulla Grę corum conſideratione verborum eo ipſo debuiſti admoneri, inhoneſta eſſe illa quæ abundantiorem

A dantiorem honeſtatē habent velaminis, quādo ea quæ hoc opus nō habēt, honeſta ſunt dicta, Quid eſt enim, Quæ autem honeſta ſunt noſtra, non opus habent: niſi illa inhoneſta ſunt, quæ opus habent? Honeſtas ergo adhibetur inhoneſtis, cum rationalis naturæ ſenſu ipſo verecundante velantur. Eorum quippe honeſtas & honor eſt velamentum, tanto abundantius, quanto magis inhoneſta ſunt. Quod profecto nō diceret Apoſtolus ſi corpus tale deſcriberet, quale habebant homines quādo nudi erant & non confundebantur. Vide igitur quàm impudenter ideo dicas homines fuiſſe primitus nudos, quia ad ſolertiæ humanæ operam vt ſe tangerent pertinebat, quæ nondum in illis fuit. Vnde fit conſequēs, vt ante peccatum inertes, peccato autem factos credas eſſe ſolertes. Quàm porrò multis inaniter dictis quaſi eleganter acutèque concludis dicens, Non igitur quia peccauerant genitalia, vel diabolica, vel inhoneſta fecerunt, ſed quia pauitabāt, in ea qua primum fuerant honeſtate permanentia mēbra texerunt. Ad quod reſpondeo, diabolica quidem membra non eſſe, quantum ad eorum ſubſtantiam, figuram, qualitatemq; pertinet, quam cōdidit deus: ſed ſi eadem membra in qua B prius fuerant honeſtate manſerunt, cur ea dixit Apoſtolus inhoneſta? Bene quod ipſe confeſſus es illa membra fuiſſe prius honeſta: nō enim aliud poſſes niſi blaſphema opinione ſentire. Quæ igitur deus honeſta fecerat, dixit Apoſtolus inhoneſta. Cauſam requiro. Si hoc non peccato factum eſt, vnde factum eſt? Quis honeſta dei opera dehoneſtauit, vt ea inhoneſta ſanctus Apoſtolus diceret? Vtrum habitudo in qua eſt ſolertia creantis, an libido in qua eſt pœna peccantis? Nā etiam nunc quod deus ibi facit, honeſtum eſt: quod origo cō trahit, inhoneſtum. Et tamen ne ſint ſciſſuræ in corpore, contributum eſt diuinitus ſenſui naturali, vt pro inuicem ſolicita ſint membra: & quod dehoneſtauit cō-

Gene. 3. cupiſcentia, contegat verecundia. Sed dicis, Cur audita voce dei deambulantis in paradiſo abſconderunt ſe Adam & mulier eius, cum perizomata ſufficere potuiſſent, ſi de genitalium nuditate erubuiſſent? Quid eſt quod dicis, non inueniendo quod dicas: nec attendis, quod animo trepidante à facie domini, abſtruſiora latibula quæſierunt? Illa vero lumbis circumpoſita tegmina, motum qui ibi ſentiebatur erubeſcendo velarunt. Si cum nudi eſſent non confundebātur: reſtat vt con-

C fuſione ſe texerint. Confuſionem inhoneſtatis eſſe, non

Gene. 2. dubium. Ideoq; ibi dictum eſt, Nudi erant & non confundebātur: vt appareat confuſione factum, quod poſtea pudenda texerunt. Hic autem vbi ſe abſconderunt

Gene. 3. in medio ligni paradiſi, reſpondit Adam, Vocem tuam audiui deambulantis in paradiſo, & timui quia nudus ſum. Illud manifeſta confuſio, iſtud occulta conſcientia, qua delinquente intrinſecus accidit manifeſta confuſio. Illud ergo fecit pudor, hoc timor. Illud erubeſcēda concupiſcentia, hoc punienda conſcientia, demēti ſcilicet ſimilis, quando eum qui cordis cernebat interna, corporis occultatione fugiebat. Quid eſt autē quod ait dominus, Quis nunciauit tibi quia nudus es, niſi de ligno de quo præceperam tibi ne manducares, manducaſti? Quid eſt guſtato cibo prohibito nuditas īdicata, niſi peccato nudatum, quod gratia contegebat? Gratia quippe dei magna ibi erat, vbi terrenū & animale corpus beſtialem libidinem non habebat. Qui ergo veſtitus gratia nō habebat in nudo corpore quod puderet, ſpoliatus gratia ſenſit quod operire deberet. Fugienda, inquis, opinio eſt quæ putat vel in membris hominum, vel in ſenſibus membrorum aliquid diabolum condi- D diſſe? Quid nobis obiicis vanas exorbitationes tuas? Nō aliquid diabolus quod ad naturā hominis pertinet cōdidit, ſed quod deus bene cōdiderat, peccati perſuaſione violauit, ita vt illo vulnere quod factū eſt per duorum hominum liberum arbitrium, totum genus claudicaret humanum. Ecce circunſtat ſenſus tuos miſeria generis humani. Homo es, humani nihil abs te alienū puta, & in iis quæ non pateris, compatere patientibus: quamuis & ipſe quantalibet terrena fœlicitate præpolleas, nullum ſine bello inteſtino diem ducis, ſi tamen quod profiteris implere conaris. Sed in iis quæ meminiſſe iā non potes, paruulos intuere, quot & quanta mala patiātur, in quibus vanitatibus, cruciatibus, erroribus, terroribus creſcāt. Deinde iam grandes, etiam deo ſeruientes tentat error vt decipiat: tentat labor, aut dolor, vt frangat: tentat libido, vt accendat: tentat mœror vt ſternat: tentat typhus vt extollat. Et quis explicet omnia feſtināter, quibus grauatur iugū ſuper filios Adam? Huius euidētia miſeriæ gentium philoſophos nihil de peccato primi hominis ſiue ſcientes, ſiue credētes compulit dicere, ob aliqua ſcelera ſuſcepta in vita ſuperiore, pœnarum luēdarum cauſa nos eſſe natos, & animos E noſtros corruptibilibus corporibus eo ſupplicio quo Hetruſci prædones captos affligere conſueuerant, tāquam viuos cum mortuis eſſe coniunctos. Apoſtolus autem amputat opinionem, qua credūtur ſingulæ animæ pro meritis anteactæ vitæ diuerſis corporibus inſeri. Quid igitur reſtat, niſi vt cauſa iſtorum malorum ſit, aut iniquitas vel impotentia dei, aut pœna primi veteriſq; peccati? Sed quia nec iniuſtus, nec impotens eſt deus, reſtat quod non vis, ſed cogeris confiteri, quòd graue iugum ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris eorum *Eccli. 40.* vſque in diem ſepulturæ, in matrem omnium nō fuiſſet, niſi delicti originalis meritum præceſsiſſet.

Libri quarti finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI
Hipponenſis Epiſcopi, contra Iulianum, Liber quintus.

ORDO ipſe poſtulat, quoniam primo ſecūdòque reſpondimus, quid *Caput I.* liber tuus tertius contineat: deinde F videamus & reſpondeamus peſtilentioſis laboribus tuis, quantum dominus opitulatur ſalubribus laboribus noſtris, tenētes inſtitutum modū, vt ea quæ non habent ad rem quę inter nos agitur, pertinētem controuerſiam, tranſeamus: ne qui hæc noſtra noſſe voluerint, plus laboris & tēporis in opere legendi quàm in diſcendi vtilitate conſumāt. Quid ergo opus eſt, vt aliquid aduerſus ea dicā, quæ in principio poſuiſti libri huius ſolita & vana, de inuidia quam vos ſuſtinere pro veritate iactatis: & de paucitate velut prudentium quibus vos placere gaudetis? Hæc enim & veterum & nouorum omniū vox eſt hæreticorum, ipſa conſuetudine iam ſordidata atq; pertrita. Et tamen neceſsitate compellitur talibus pannis indui tam magna etiam veſtra ſuperbia, quæ ſictēditur & inflatur, vt eos deformius, dum geſtit oſtentare, dirumpat. Tuas etiam calumnioſiſsimas contumelias, non eſt neceſſe ſæpius refutare, quibus me vnum nominatim videris appetere: & in tot ac tanta catholica lumina, tacitis eorum nominibus,

G nominibus, vel inſanus inſilis, vel cæcus offendis. Vnde tibi duobus prioribus libris ſic me reſpondiſſe arbitror, vt à nullo amplius requiratur. Exaggeras quàm ſit difficilis paucisq; conueniens eruditis, ſanctarum cognitio literarum: videlicet, vt deus hominum ſicut vniuerſorum conditor & iuſtus & verax ac pius, id eſt, donorum ſuorum in homines cumulator probetur, quia vna eſt, vt fateris, optima cauſa ſtudiorũ bonorum, vt honoretur deus. Quem tamen ſic honoras, vt paruulorum liberatorem neges per Chriſtum Ieſum, id eſt, ſaluatorem, qui eos baptiſmate ſic ablui dicis, vt non conſequantur ſalutẽ, tanquã medico non indigeant Chriſto, humanæ originis venã ſagaciter inſpiciente, & eos ſanos pronunciante Iuliano. Quanto melius nihil omnino didiciſſes, quàm per iſtam velut ſciẽtiam legis in qua te turgidus iactas, nõ ſanè duce dei lege, ſed veſtra potius vanitate, ad hanc impiã præſumptionem inimicam fidei Chriſtianæ & tuæ animæ perueniſſes. Sentẽtia, inquis, veſtra tam deformis & vana eſt, quæ & deo iniquitatem, & diabolo cõditionem hominum, & peccato ſubſtantiam, & conſcientiam ſine ſcientia paruulis conatur aſcribere. Breuiter reſpondeo, Sententia no- *Pſal. 44.*
H ſtra nec deformis eſt, quia ſpecioſum forma præ filiis hominum, ſaluatorem prædicat omnium hominũ atq; etiam paruulorum: nec vana eſt, quæ non fruſtra, ſed præcedente peccato dicit hominem vanitati similẽ factum, cuius dies ſicut vmbra prętereunt. *Pſal. 143.* Nec deo aſcribit iniquitatem, ſed potius æquitatem, quia non iniuſte tot & tantis malis, quæ ſæpiſsime cernimus, etiam paruulus plectitur. Nec diabolo conditionem hominũ, ſed humanæ originis deprauationem: nec peccato ſubſtantiam deputamus, ſed in primis hominibus actũ, in eorũ vero poſteritate contagium. Nec paruulis conſciẽtiam ſine ſcientia, in quibus nec ſcientia eſt nec conſcientia: ſed ſciuit ille quid fecerit in quo omnes peccauerunt, & ſinguli malum inde traxerũt. Tu autem qui multitudinem præſtruis idiotarum, quos appellas ſimplices, qui aliis occupati negociis, nihil de eruditione cœperũt, ſola tamen fide ad Eccleſiam Chriſti peruenire curarunt, ne facile obſcuris quæſtionibus terreantur, ſed credentes deum verũ conditorem eſſe hominum, indubitãter quoque teneant quia pius eſt, quia verax, quia iuſtus, atque hanc exiſtimationẽ de illa trinitate ſeruantes, quicquid audierint huic conuenire ſententiæ, amplexentur
I atque collaudent: nec hoc eis vlla vis argumentationis euellat, ſed deteſtentur omnẽ authoritatem atque omnem ſocietatem contraria perſuadere nitentem. Si hæc ipſa tua verba conſideras, aduerſus te illos firmiſsimos reddis. Neque enim alia cauſa eſt, cur nouitatem veſtrã deteſtetur etiã multitudo Chriſtiana, à cuius velut imperito iudicio ad paucos veſtros, quos videri cupis prudẽtiſsimos & doctiſsimos, prouocas, niſi quia deum & hominem conditorem & iuſtiſsimum cogitãt, & ſuorum tãtos cruciatus conſpiciunt paruulorũ, vt ſub deo creatore optimo atque iuſtiſsimo nullo modo imago eius in illa ætate tãta mala pateretur, ſi non eſſet originale peccatum. Quorum ſi quiſquam geſtãs paruulum filium, te ſine clamore inuidioſo, & in parte vbi nullus audiret, compellaret, ac diceret, Ego ea mente, intelligentia, ratione, in qua ſum factus ad imaginem dei, tãtum amo regnum dei, vt hominis magnam iudicem pœnam, ſi eò nũquam poſsit intrare. Itàne vero tu non homo de turba imperitorum, ſed inter paucos prudentiſsimos regni illius amator, tanto vtiq; ardentior quãto magis te flagrantiſsima paucorũ ſocietas in illud aſcendit, nec facit inde torpeſcere frigidior multitudo, K reſponſurus es homini atque dicturus, Non ſolum magna non eſt, ſed nulla omnino pœna eſt imaginis dei, nunquam poſſe intrare in regnum dei? Puto quòd nec vni homini, cuius nec vim, nec teſtimonium formidabis, hoc dicere audebis. Te itaq; ſiue reſpondẽte quodlibet, ſiue quod magis à te exigeret, ſi nõ Chriſtiana, certè humana verecundia, reticente, ingereret aſpectibus tuis paruulum ſuum dicens, Si iuſtus eſt deus, quid mali eſt, quòd innocentem hãc eius imaginem prohibet intrare in regnum eius, ſi non hoc eſt peccatum quod per vnum hominem intrauit in mundum? *Roma. 5.* Puto quòd nulla tibi aderit ſapientia, qua tibi videaris illo indocto homine doctior, ſed ſi à te receſſerit impudẽtia, illo infante remanebis infantior.

Cap. II. Sed prooemio terminato quo imperitos admonitos remouiſti, & paucorũ tibi aures eruditiſsimas præparaſti, quid diſputationis aggrediaris, videamus. Neſcio quid enim ſatis acutũ tibi venit in mentem, quod te in ſecundo libro tuo fugerat, cum de membris pudendis, quæ poſt peccatum rationali verecundante natura ficulneorũ adoperta ſunt tegmine foliorũ, multa dixiſſes: fruſtra refutare conatus quod ego dixeram, Cur ergo ex illis membris con- L fuſio poſt peccatum, niſi quia extitit illic indecens motus? Quid igitur excogitaſti quod ita tibi placuit, vt nec finito volumine vbi hanc quæſtionem tã diuturna loquacitate verſaſti, iã hoc putares omittendũ? Scriptum eſſe dicis, Et fecerunt ſibi veſtimenta, aliamq; interpretationem habere cõmemoras: *Gene. 3.* perizomata & veſtimenta perhibes totius corporis indumẽtum intelligi poſſe, quod ad pudoris refertur officiũ. Vbi miror iſtum interpretem quẽ legiſti, ſi Pelagianus non fuit, ex eo quod Græcus ait perizomata, veſtimenta potuiſſe transferre. Verum & hic ſi pudor aſsit, ad cuius officium veſtimẽta aſſeris pertinere, nequaquã perſuadere conaberis homines primos peccato magiſtro iſta pudoris officia didiciſſe, & in eis prius duas quaſi ſocias & amicas, conuenienter habitaſſe innocentiam & impudentiam. Quãdo enim nudi erãt & non confundebantur, inuerecũdi erant ſecundum tuam diſputationem, & à naturali pudoris ſenſu abhorrebant. Sed videlicet ab iſta prauitate peccando correcti ſunt, & ſenſus reprobus præuaricationis factus eſt in eis doctor pudoris. Pudẽtes quippe fecit nequicia, quos impudẽtes iuſticia faciebat. Imò vero tua iſta ſententia ita eſt indecenter impudens & M deformiter nuda, vt eam quãtalibet folia verborum cõſuas, operire non poſsis: à pictoribus me didiciſſe derides, quod Adam & mulier eius pudenda contexerint, & Horatianum illud decantatum audire me præcipis, Pictoribus atque Poëtis, Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas. *Hora. in arte poetica.* Ego vero non à pictore inanium figurarum, ſed à ſcriprore diuinarum didici literarum:* ** al. ſcripturarum.* quia illi primi homines antequã peccarent nudi erant, & non confundebantur. In quibus abſit, vt tanta innocentia tam impudens eſſet, ſed nondum inerat quod puderet. Peccauerunt, attenderunt, erubuerunt, operuerunt, & adhuc clamas nihil illic indecens nouúmque ſenſerunt. Hanc planè impudentiam tuam nimis incredibilem, abſit vt dicam, nullus te Apoſtolus aut Propheta, ſed nec pictor docuit, nec poëta. Illi quippe ipſi quibus quidlibet audendi, ſicut eleganter dictum videtur, ſemper fuit æqua poteſtas, confunderentur tale aliquid ridendum fingere, quale tu credendũ non confunderis diſputare. Duas enim ſimul habitãtes, quarum altera eſt optima, altera eſt peſsima, velut inter ſe conuenientes

A ueniētes atque concordes, innocentiam ſcilicet atque
impudentiã, nullus pictor pingere, nullus poëta canere
Eccli. 40. auderet: nec eorum quiſquam ita de ſenſibus deſpera-
ret humanis, vt etiam hoc ſibi audendi æquam crede-
ret poteſtatem, ſed inſanã potius vanitatem. In eo vero
quod aiſti, ſi illi interpretationi quæ perizomata, id eſt,
præcinctoria poſuit fauetur, latera magis dicam tecta
fuiſſe quàm femora. Primum doleo, ſic te abuti eorum
ignorantia, qui Græce neſciunt, vt eorum qui ſciunt iu-
dicium reueritus non ſis. Sed commodius accidit, vt
ipſa perizomata quæ leguntur in codicibus Græcis, tã-
quam verbum ſuæ linguæ mos Latinus vſurpet. Proin-
de cum perizomata non femora, ſed latera contegi po-
tuiſſe aſſeueraſti, puto quod te etiã ipſe riſiſti. Quis enim
doctus vel indoct⁹ ignoret, quas perizomata contegãt
corporis partes? Quod nomen tegminis etiam in fœ-
minarum dotibus frequentari & æſtimari ſolet, neque
id alligari niſi zona quæ lũbos cingit. Interroga & di-
ſce, quod te non credo neſcire. Quanuis etiã ſi neſcias,
non vſqueadeo te arbitror non humanũ eloquium, ſed
humanum habitum velle peruertere, vt perizomata e-
tiam ſuper humeros leuare coneris: aut eis ita latera il-
B lorum hominum fuiſſe contecta, vt genitalia totæque
lumborum cum femoribus partes nudæ relinquerẽtur.
Quid ergo te adiuuat, & non me potius, ex quantáuis
Rom. 7. parte corporis ſuperioris inferiora velata ſint, vbi lex
in membris repugnans legi mentis affectu ſentiebatur
amborũ, & alterno excitabatur aſpectu, inobedientium
prauitatẽ ſuæ inobedientiæ nouitate confundens? Quę
quanto turbulentius mouebatur, tãto verecundius fie-
ret, ſi caro cuius eam ſtimulabat aſpectus aliquanto ſpa
cioſius velaretur. Siue igitur à lumbis, ſiue à lateribus di
miſſa ſint tegmina, pudenda ſunt tecta, quæ pudenda
non eſſent, niſi legi mentis lex peccati inuide repugna-
ret. Sed vbi manifeſta res eſt, ſcripturæ diuinæ ſenſui
noſtrum ſenſum addere non debemus. Non enim hoc
Gene. 3. fit humana ignorantia, ſed præſumptione peruerſa. A-
dam & mulier eius, qui nudi erant ante peccatũ, & non
confundebantur, mox vt peccauerunt quas partes cor-
poris amicierunt, perizomatum nomine ſatis euiden-
ter expreſſum eſt. Videmus quid texerint, nimiæ inſipi-
entiæ eſt adhuc quærere, nimiæ impudentię, adhuc ne-
gare quid ſenſerint. Nam tu quoque cum obſtinatiſſi-
me contradicas, vſqueadeo iudicaſti nihil aliud huma-
C nis occurrere ſenſibus, niſi concupiſcentialem motum
erubeſcẽtes illos homines in genitalibus tegere voluiſ-
ſe, vt perizomata erigere ad latera conareris, aut ope-
rias latus vbi peccatores nihil male ſenſiſſe contendis,
aut deformiter nudes, quod magis tegendum eſſe con-
Cap. III. ſentis. Inſeris alia de libro meo verba, vbi dixi car-
nis inobedientiam inobedienti homini digniſſime re-
tributam, quia iniuſtum erat vt obtemperaretur à ſeruo
ſuo, id eſt, à corpore ſuo, ei qui nũ obtemperauerat do-
mino ſuo: & conaris oſtendere hanc inobedientiã car
nis potius eſſe laudabilẽ, ſi pœna peccati eſt: & tanquam
perſona ſit aliqua, quæ peccatorem ſcienter affligat, ſic
eam velut vltricem ſceleris, & in hoc dei miniſtram,
tãquam magnum aliquod bonum cothurno ſermonis
exornas. Nec cogitas poſſe te iſto modo laudare ange-
los malos, qui vtique non ſunt niſi præuaricatores atq;
impij, per quos tamen deum meritas pœnas irrogare
Pſal. 77. peccãtibus, ſancta ſcriptura teſtatur, dicens, Miſi in eos
iram indignationis ſuæ, indignationem & iram & tri-
bulationum immiſſionem per angelos malos. Lauda
etiam iſtos, lauda eorum principem Satanam, quia &
ipſe vindex peccati fuit, quando ei tradidit Apoſtolus D
hominem in interitum carnis. Valde enim diſertus es 1. Cor. 5.
contra gratiã Chriſti, & idoneus dicere panegyricum
Satanæ & angelis eius, per quos multorum deus iudex
atque vltor eſt peccatorum, retribuens eis ſecundum
opera ſua, eos ipſos peſſimos & damnabiles ſpiritus pu
niendorum ſupplicia faciens, qui bene iuſteq; vtitur &
bonis & malis. Prædica igitur iniquiſſimas poteſtates,
quia per ipſas mala retribuuntur malis: qui propterea
concupiſcentiam prædicas carnis, quia inobedientia
retributa eſt inobedientiæ peccatoris. Lauda iniquum
regem Saülem, quia & ipſe fuit pœna peccantium do-
mino dicente, Dedi tibi regem in ira mea. Lauda dæ- Oſee. 13.
moniũ quod rex ipſe patiebatur, quia & hoc pœna fue- 1. Reg. 16.
rat peccatoris. Lauda cæcitatem cordis quæ ex parte
Iſraël facta eſt, Nec tacetur de cæcitate Iſraël. Quare?
Donec plenitudo, inquit, gentium intraret. Niſi forte Roma. 11.
& iſtam pœnam negabis eſſe, quã ſi lucis internæ ama-
tor eſſes, non ſolum aliquam, ſed valde magnam pœ-
nam eſſe clamares. At iſta cæcitas fuit Iudæis grandẽ
incredulitatis malum, & grandis cauſa peccati vt occi-
derent Chriſtum. Iam iſtam cæcitatem ſi pœnam fuiſ-
ſe negaueris, ſimilem te perpeti etiam non confitens E
indicabis. Si autem pœnam quidem fuiſſe, ſed peccati
pœnam non fuiſſe contẽdis, iterum fateris, quod vnum
aliquid & peccatum eſſe poſſit & pœna: ſi autem nõ eſt
hæc pœna peccati, profecto iniqua pœna eſt, & iniuſtũ
facis deum, quo iubente vel ſinente: aut infirmum, quo
non auertente, infligitur innocenti. Quod ſi etiã pœnã
peccati eſſe concedis, ne hoc non concedendo tu ipſe
corde cæcus appareas, vide iam quod videre nolebas,
iſtam quã mouiſti ſolutam eſſe quæſtionem, quia ſicut
diabolus atque angeli eius & mali reges, nõ ſolum ipſi
peccatores ſunt, ſed per iuſticiã dei fiunt etiam ſuppli-
cia peccatorum, nec ideo laude ſunt digni, quia pœna
ex illis iuſta infligitur dignis: ſic lex in membris repu-
gnans legi mẽtis, non ideo ipſa iuſte agit, quia eius qui
egit iniuſte, pœna fit iuſta: & ſicut cæcitas cordis, quam
ſolus remouet illuminator de⁹, & peccatum eſt quo in
deum non creditur, & pœna peccati qua cor ſuperbum
digna animaduerſione punitur, & cauſa peccati cum
mali aliquid cæci cordis errore committitur: ita con-
cupiſcentia carnis, aduerſus quã bonus concupiſcit ſpi-
ritus, & peccatum eſt, quia ineſt illi inobediẽtia contra
dominatum mẽtis: & pœna peccati eſt, quia reddita eſt F
meritis inobedientis: & cauſa peccati eſt, defectione
conſentientis vel contagione naſcẽtis. Proinde omnia
quæ pro hac tua cæca & incõſiderata opinione dixiſti,
qua carnis concupiſcentiam eo ipſo quod eam pœnam
diximus eſſe peccati, non ſolum non vituperãdam, ve-
rumetiam laudandam putaſti, quamlibet prolixa diſpu-
tatione in eo fueris immorat⁹, euanuiſſe certiſſimũ eſt.
Nam quod aiſti, Si libido pœna peccati eſt, abiiciẽdam
eſſe pudiciciam, ne rebellis in deum caſtitas illatam ab
eo dicatur eneruare ſententiam, & cætera huiuſmodi
quæ hanc vanitatem conſequentia atque hinc religata
contexis, totidem verbis de cæcitate cordis errore ſi-
millimo dici poteſt. Si cæcitas cordis eſt pœna peccati,
eſt abiicienda doctrina, ne rebellis in deum mentis il-
luminatio illatam ab eo dicatur eneruare ſententiam.
Quod ſi abſurdiſſimum eſt dicere, quanuis ſit cæcitas
cordis pœna peccati, eo modo abſurdiſſimum eſt etiã
quod ipſe dixiſti, quanuis ſit libido, id eſt, inobedientia
carnis pœna peccati: quoniã cæcitate cordis debet reſi-
ſtere ſcientia, & libidini continentia: eã vero pœnã quę
nec

G nec error eſt,nec libido,debet tolerare patientia. Qua-
propter quando deo donante ex vera viuitur fide, ipſe
deus adeſt & menti illuminandę,& concupiſcentię ſu
perandæ,& moleſtiæ perferendæ. Hoc enim totum re-
ctè fit, quando fit propter ipſum, id eſt, quando gratis
amatur ipſe, qualis amor nobis eſſe non poteſt, niſi ex
ipſo. Alioquin quando ſibi homo multum placet & de
ſua virtute confidit, ſi traditur in deſideria ſuperbiæ
ſuæ,tanto amplius augetur hoc malum, quanto magis
ei cupiditates cæteræ ceſſerint, eáſque velut laudabilis
hanc vnamobleƈtando compreſſerit. Quod ergo in
aliis opuſculis meis legiſſe te dicis,atque id fruſtra refu-
tare conanis es,eſſe nonnulla peccata quæ pœnæ ſint e-
tiam peccatorum,depoſito vincendi ſtudio diligenter
attende, & inuenies eſſe veriſsimum ſecundum ea quæ
de cordis cæcitate tractata ſunt. Quid enim egiſti quę-
ſo te, quid egiſti, commemorando Apoſtolicum teſti-
monium,quo ego illud probaui, quod in alia mea diſ-
Rom.1. putatione legiſti,quia de quibuſdam ſcripſit dicẽs,Tra-
didit illos deus in reprobum ſenſum,vt faciant quę nõ
conueniunt? Hoc enim voluiſti videri hyperbolicum
H dictum, quod fit cum ad permouendos animos fidem
rerum qui ſermocinatur, excedit. Vbi ergo id Apoſto-
lus fecerit, non graueris oſtendere. Cum inueheretur,
inquis,in impiorum crimina, pœnarum ea nominibus
aggrauauit, quantúmque pectori ſuo virtutum omniũ
domicilio turpitudo horreret,oſtendens non tam reos
quàm damnatos ſibi tales ait, videri,immo ſicut ipſe lo-
quitur,non ſicut tu loqui fingis, & damnatos demon-
ſtrauit reos, nec ſolum de præteritis reos propter quæ
damnatos, ſed inde etiam reos vnde etiam damnatos.
Nam reos oſtendit, vbi ait, Et coluerunt, & ſeruierunt
creaturæ potius quàm creatori,qui eſt benedictus in ſe-
cula.Amen. Deinde damnatos propter reatum,Sequi-
tur enim, Propter hoc tradidit illos deus in paſsiones
ignominiæ. Audis propter hoc,& quæris inaniter,quo
modo intelligendus ſit tradere deus, multum laborãs,
vt oſtendas eum tradere deſerendo. Sed quomodoli-
bet tradat, propter hoc tradidit, propter hoc deſeruit,
& vides eius traditionem, qualemlibet & quomodoli-
bet intelligas quæ conſecuta ſunt. Curauit enim Apo-
ſtolus dicere quanta pœna ſit à deo tradi paſsionibus
ignominiæ,ſiue deſerendo,ſiue alio quocunque vel ex-
plicabili,vel inexplicabili modo, quo facit hæc ſumme
I bonus & ineffabiliter iuſtus. Nam fœminæ eorum, in-
quit,immutauerunt naturalem vſum in eum vſum qui
eſt contra naturam. Similiter autem & maſculi relin-
quentes naturalem vſum fœminæ, exarſerunt in appe-
titum ſuum in inuicem, maſculi in maſculos deformi-
tatem operantes, & mercedem mutuam quam opor-
tuit erroris ſui in ſemetipſis recipientes. Quid hoc eui-
dentius,quid apertius,quid expreſsius? Mercedem mu-
tuam recepiſſe dicit vtique damnatos, vt tãta operarẽ-
tur mala, & tamen iſta damnatio etiam reatus eſt, quo
grauius implicantur. Ita & peccata ſunt iſta, & pœnæ
præcedentium peccatorum. Et quod eſt mirabilius, e-
tiam oportuiſſe dicit eos iſtam mutuam mercedem re-
cipere. Ita ſe habent etiam ſuperiora verba Apoſtoli,
Ibidem. quæ ipſe poſuiſti, Mutauerunt gloriam incorruptibilis
dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis,
& volucrum & quadrupedum & ſerpentium. Propter
quod tradidit illos deus in deſideria cordis eorum in
immunditiam:& cætera quæ ſequuntur. Et hic vtique
vides cauſam propter quam traditi ſunt, ſine vlla am-
biguitate monſtratam. Dixit quippe quid mali antè fe-
ciſſent,& adiunxit, Propter quod tradidit illos deus in K
deſideria cordis eorum. Proinde præcedentis eſt hæc
pœna peccati, & tamen etiam ipſa peccatum eſt, quod
verbis conſequentibus explicat. Sed tu contrà diſſerẽs,
eo modo tibi videris iſtam ſoluiſſe quæſtionem, quia
deſideriis ſuis Apoſtolus traditos dixit, Iam enim flagi-
tiorum,inquis,deſideriis æſtuabãt.Et adiungis ac dicis,
Quo modo ergo per potentiam tradentis dei putandi
ſunt in talia facta cecidiſſe? Quid ergo plus factum eſt
obſecro te, aut vt quid diceret, Tradidit illos deus in Rom.1.
deſideria cordis eorum, ſi iam erant poſſeſsi quodam
modo malis deſideriis cordis ſui? Nũquid autem con-
ſequẽs eſt, vt ſi habet aliquis cordis deſideria mala,iam
etiam conſentiat eis ad committenda eadem mala? Ac
per hoc aliud eſt habere mala deſideria cordis, aliud
tradi eis,vtique vt conſentiendo eis poſsideatur ab eis,
quod fit cum diuino iudicio traditur eis. Alioquin fru-
ſtra dictum eſt, Poſt concupiſcẽtias tuas non eas,ſi iam Eccli.18.
quiſque reus eſt, quòd tumultuantes, & ad mala trahe-
re nitentes ſentit eas, nec eas ſequitur ſi non eis tradi-
tur,exercens aduerſus eas glorioſa certamina ſi viuit in
gratia. Quid tibi eni videtur,qui obſeruat quod ſcrip- L
tum eſt,ſi præſtes animæ tuæ concupiſcẽtias eius, quod Ibidem.
quid eſt aliud, quàm deſideria eius mala, faciet te gau-
dium inimicis & inuidis tuis? Nunquid iam iſte reus
eſt,habendo tales animæ concupiſcentias, quas ei præ-
ſtare non debet, ne in gaudium veniat diabolo & an-
gelis eius,qui ſunt inimici atq; inuidi noſtri? Cum ergo
dicitur homo tradi deſideriis ſuis,inde fit reus,quia de-
ſertus à deo cedit eis atque conſentit,vincitur, capitur,
trahitur,poſsidetur. A quo enim quis deuictus eſt, huic 2.Pet.2.
& ſeruus addictus eſt.Et fit ei peccatũ conſequens,præ-
cedentis pœna peccati. An non eſt peccatum & pœna
peccati,vbi legitur, Dominus enim miſcuit illis ſpiritũ Eſa.19.
erroris, & ſeduxerunt Aegyptum in omnibus operibus
ſuis, ſicut ſeducitur ebrius? Non eſt peccatum & pœna
peccati,vbi deo dicit Propheta, Quid errare feciſti nos Eſa.63.
domine à via tua obtudiſti corda noſtra vt nõ timere-
mus te? Non eſt peccatum & pœna peccati, vbi rurſus
deo dicitur, Ecce tu iratus es,& nos peccauimus,prop- Eſa.64.
terea errauimus, & facti ſumus ſicut immundi omnes?
Non eſt peccatum & pœna peccati, vbi legitur de gen-
tibus quas debellauit Ieſus Naue. Quia per dominum Ioſue 11.
factum eſt confortari cor eorũ vt obuiam irent ad bel-
lum ad Iſraël, vt exterminarẽtur? Non eſt peccatum & M
pœna peccati, quod nũ audiuit Roboã rex plebem be-
ne monentem, quoniam ſicut ſcriptura loquitur, Erat 3.Reg.12.
cõuerſio à domino, vt ſtatueret verbum ſuum quod de
illo locutus eſt in manu Prophetæ? Nõ eſt peccatum &
pœna peccati,in eo quod ſcriptum eſt Amaſiam regem
Iuda noluiſſe audire Ioas regem Iſraël bene monentem,
ne procederet ad bellandum? Sic enim legitur, Et non 2.Para.25.
audiuit Amaſias quoniã à deo erat vt traderetur in ma
nu,quoniã quæſierunt deum Edom. Et multa alia com
memorare poſſemus, in quibus liquido appareat occul
to iudicio dei fieri peruerſitatem cordis vt nõ audiatur
quod verũ dicitur & inde peccetur, & ſit ipſum pecca-
tum pręcedentis etiã pœna peccati. Nam credere men-
dacio,& non credere veritati vtiq; peccatum eſt. Venit
tamen ab ea cæcitate cordis, quæ occulto iudicio dei,
ſed tamen iuſto etiam pœna peccati monſtratur. Quale
eſt etiam illud quod ad Theſſalonicenſes ſcribit Apo-
ſtolus, Pro eo quòd dilectionẽ veritatis non receperũt, 2.Theſſ.2.
vt ſalui fierẽt, ideo mittet illis deus operationẽ erroris,
vt credãt mendacio. Ecce pœna peccati,peccatum eſt.
Vtrunque

A Vtrunque claret,breuiter dictum eſt,aperte dictum eſt,
ab eo dictum eſt , cuius alia verba in tuam ſententiam
fruſtra detorquere conatus es . Quid eſt autem quod
dicis,cum deſideriis ſuis traditi dicuntur,relicti per di-
uinam patientiam intelligẽdi ſuot, non per potentiam
in peccata compulſi, quaſi non ſimul poſuerit hæc duo
Roma.9. idem Apoſtolus & patientiam & potentiam,vbi ait,Sic
autem volens deus oſtendere iram & demonſtrare po
tentiam ſuam , attulit in multa patientia vaſa iræ , quæ
perfecta ſunt in perditionem. Quid horum tamen di-
cis eſſe quod ſcriptum eſt, Et Propheta ſi errauerit & lo
Ezech.14. cutus fuerit, ego dominus ſeduxi Prophetam illum , &
extendam manum meam ſuper eum , & exterminabo
eum de medio populi mei Iſraël . patientia eſt , an po-
tentia?Quodlibet eligas,vel vtrunque fatearis, vides ta
men falſa prophetantis peccatum eſſe, pœnámque pec-
cati . An & hic dicturus es quod ait , Ego dominus ſe-
duxi Prophetam illum, intelligendum eſſe deſerui , vt
pro eius meritis ſeductus erraret ? Age vt vis,tamen eo
modo punitus eſt pro peccato, vt falſum prophetando
peccaret. Sed illud intuere quod vidit Michcas Prophe
ta, dominum ſedẽtem ſuper thronum ſuum , & omnis
B exercitus cœli ſtabat circa eum à dextris eius & à ſini-
3.Reg.22. ſtris eius. Et dixit dominus, Quis ſeducet Achab regem
Iſraël, & aſcendet, & cadet in Ramoth Galaad ? & di-
xit,iſte ſic,& iſte ſic, Et exiit ſpiritus & ſtetit in conſpe-
ctu domini & dixit,Ego ſeducam eum. Et dixit domi-
nus ad eum,In quo?Et dixit,Exibo & ero ſpiritus men-
dax in ore omnium Prophetarum eius . Et dixit, Sedu-
ces & præualebis , exi & fac ſic . Quid ad iſta dicturus
es ? Nempe rex ipſe peccauit , falſis credendo Prophe-
tis. At hæc ipſa erat & pœna peccati, deo iudicante, deo
mittente angelum malum , vt apertius intelligeremus,
Pſal.77. quo modo in Pſalmo dictum eſt,miſiſſe iram indigna-
tionis ſuæ per angelos malos . Sed nunquid errando,
nunquid iniuſte quicquam vel temere iudicando , ſiue
Pſal.35. faciendo? Abſit, Sed noo fruſtra illi dictum eſt , Iudicia
tua ſicut abyſſus multa . Non fruſtra exclamat Apoſto-
Rom.11. lus, O altitudo diuitiarũ ſapieotiæ & ſcientię dei, quàm
inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ ei⁹.
Quis enim cognouit ſenſum domioi , aut quis conſi-
liarius eius fuit ? Aut quis prior dedit vt retribuatur ei?
Nullum elegit dignum , ſed eligendo effecit dignum,
C nullum tamen punit indignum. Ait,inquis,Apoſtolus,
Roma.2. Bonitas dei ad pœoitentiã te adducit. Verum eſſe con-
ſtat , ſed quem prædeſtinauit, adducit , quanuis ſecun-
dum duriciam & cor impœnitens , quantum ad ipſum
attinet , theſaurizet ſibi iram in die iræ , & reuelationis
iuſti iudicij dei , qui reddet vnicuique ſecundum ope-
ra eius . Quantumlibet enim præbeat patientiam , niſi
ipſe dederit, quis agit pœnitentiam? An oblitus es quod
2.Tim.2. idem ipſe doctor ait , Ne forte det illis deus pœniten-
tiam ad cognoſcendam veritatem,& reſipiſcant à dia-
Pſal.35. boli laqueis ? Sed iudicia eius ſicut multa abyſſus . Nos
certè ſi eos in quos nobis poteſtas eſt , ante oculos no-
ſtros perpetrare ſcelera permittamus , rei cum ipſis eri-
mus . Quàm vero innumerabilia ille permitit fieri an-
te oculos ſuos: quę vtique ſi noluiſſet, nulla ratione per-
mitteret,& tamen iuſtus & boous eſt, & quod præben-
2.Tim.2. do patientiam dat locum pœnitentiæ , oolens aliquam
perire , nouit dominus qui ſunt eius , & omnia coope-
rantur in bonum, ſed his qui ſecũdum propoſitum vo-
Rom.8. cati ſunt, Multi enim vocati, pauci vero electi. Qui er-
Matth.22. go electi, hi ſecundum propoſitum vocati. Vnde & ali-
2.Timo.1. bi dicit, Secundum virtutem dei ſaluos nos facientis &

vocantis vocatione ſua ſancta, non ſecundũ opera no D
ſtra , ſed ſecundum ſuum propoſitum & gratiam , quæ
data eſt nobis in Chriſto Ieſu aote ſecula æterna . De-
nique & hic cum dixiſſet , Omnia cooperantur in bo- Roma.8.
num, his qui ſecundum propoſitum vocati ſunt, conti-
nuo ſubdidit, quoniam quos antè præſciuit & prędeſti-
nauit , conformes imaginis filij eius vt ſit primogeni-
tus in multis fratribus : quos autem prædeſtinauit, illos
& vocauit : quos autẽ vocauit, ipſos & iuſtificauit: quos
autem iuſtificauit , ipſos & glorificauit , hi ſunt ſecun-
dum propoſitum vocati . Ipſi ergo electi , & hoc ante Ephe.1.
mundi conſtitutionem, ab eo qui vocat ea quæ nõ ſunt
tanquam ſint . Sed electi, per electionem gratiæ. Vode Rom.4.
dicit idem doctor & de Iſraël , Reliquiæ per electionẽ Roma.11.
gratiæ ſaluæ factæ ſunt. Et ne forte ante conſtitutionem
mundi ex operibus præcognitis putarentur electi, ſecu-
tus eſt,& adiũxit : ſi autem gratia, iam non ex operibus,
alioquin gratia iam non eſt gratia. Ex iſto numero ele-
ctorum & prædeſtinatorum etiã qui peſsimam duxe-
runt vitam , per dei benignitatem adducuntur ad pœ-
oitentiam , per cuius patientiam non ſunt huic vitæ in
ipſa ſcelerum perpetratione ſubtracti, vt oſtendatur &
ipſis & aliis cohæredibus eorũ, de quàm profundo ma- E
lo poſsit dei gratia liberare. Ex his nemo perit, quacun-
que ætate moriatur. Abſit enim vt prædeſtinatus ad vi-
tam , ſine ſacramento mediatoris finire permittatur
hanc vitam . Propter hos dominus ait , Hæc eſt autem Ioan.6.
voluntas eius qui miſit me patris , vt omne quod dedit
mihi , non perdam ex eo . Cæteri autem mortales, qui
ex iſto numero non ſunt,& ex eadem quidem maſſa ex
qua & iſti, ſed vaſa iræ facti ſunt, ad vtilitatem naſcun-
tur iſtorum. Non enim quenquam eorum deus temere
ac fortuito creat , aut quid de illis boni operetur igno-
rat, cum & hoc ipſum booum operetur quod in eis hu-
manam creat naturam , & ex eis ordinem ſeculi præ-
ſentis exornat. Iſtorum neminem adducit ad pœniteo-
tiam ſalubrem & ſpiritalem , qua homo in Chriſto re-
conciliatur deo , ſiue illis ampliorem patientiam , ſiue
non imparem præbeat. Quanuis ergo omnes ex eadem
maſſa perditionis & damnatioois ſecundum duriciam
cordis ſui , & cor impœnitens quantum ad ipſos perti-
net, theſaurizent ſibi iram in die iræ, quo redditur vni-
cuique ſecundum opera ſua: deus tamen alios inde per
miſericordem bonitatem adducit ad pœnitentiã, alios F
ſecundum iuſtum iudicium non adducit . Habet enim
poteſtatẽ adducendi & trahendi, ipſo domino dicẽte,
Nemo venit ad me , niſi pater qui me miſit traxerit eũ. Ibidem.
Nũquid autẽ Achab regem ſacrilegum & impium ad- 3.Reg.22.
duxit ad pœnitentiã, aut ſaltem per mẽdacem ſpiritum
iam ſeducto atq; decepto , patientiam & longanimita-
tem præbuit? Nónne in eo ſtatim propter quod erat ſe-
ductus , morte rapiente completum eſt ? Quis eum di-
cat oon peccaſſe, ſpiritui credẽdo mendaci? Quis dicat
hoc peccatum pœnam non fuiſſe peccati , ve oiẽtem de
iudicio dei, ad quem legit mendacem ſpiritũ , ſiue miſ-
ſum, ſiue permiſſum? Quis horum aliquid dicit, niſi qui
dicit quod vult, & quod verũ eſt audire non vult? Quis
vero ita deſipiat vt cum audierit quod in Pſalmo ca-
nitur, Ne tradas me domine à deſiderio meo peccato- Pſal.139.
ri : hoc dicat oraſſe hominem , ne deus ſit patiens erga
illum, ſi deus non tradit vt mala fiant, niſi patientẽ bo-
nitatem præbendo cum fiunt? Quid eſt autẽ quod quo-
tidie dicimus : Ne nos inferas in tentationem : niſi vt Matth.6.
non tradamur concupiſcentiis noſtris? Vnuſquiſque e- Iaco.1.
nim tentatur à concupiſcẽtia ſua abſtractus & illectus.

An forte

G An forte hoc à deo petimus,vt non ſit erga nos patiens
bonitas eius? Nõ ergo eius inuocamus miſericordiam,
ſed potius iracundiam prouocamus. Quis iſta ſapiat ſa
nus:immo quis vel furioſus hæc dicat? Tradit ergo de⁹
in paſsiones ignominiæ,vt fiant quę non conueniunt,
ſed ipſe conuenienter tradit,& fiunt eadem peccata, &
peccatorum ſupplicia præteritorum, & ſuppliciorum
3.Reg.22. merita futurorum. Sicut tradidit Achab in pſeudopro-
3.Reg.12. phetarum mendacium: ſicut tradidit Roboam in fal-
ſum conſilium. Facit hæc miris & ineffabilibus modis,
qui nouit iuſta iudicia ſua, non ſolum in corporibus
hominum,ſed & in ipſis cordibus operari. Qui non fa-
cit voluntates malas,ſed vtitur eis vt voluerit, cum ali-
quid inique velle non poſsit,quæ deus pro votis huma
nis propicius annuat, iratus ne non annuat: ac rurſus
quæ iratus annuat:propicius oe oon annuat: atque ite-
rum quæ contra vota humana propicius faciat,quę ira-
tus non faciat, & in his omnibus bonus perſeuerat &
iuſtus.Exaudit propicius, non exaudit iratus: Et rurſus
non exaudit propicius,exaudit iratus. Parcit propicius,
non parcit iratus.Et rurſus non parcit propicius,parcit
iratus:atque in his omnibus bonus perſeuerat & iuſtus.
H Sed ad hæc quis idoneus, vtique ad hæc eius perſcru-
tanda & inueſtigãda iudicia? Quis homo idooeus quē
Sap.9. corruptibile aggrauat corpus, etiam ſi habeat ſaocti ſpi
ritus pigous? Sed homo intelligens & acutus,iuſtam di
cis eſſe libidinem, & laudis præconio prædicandam, ſi
eum qui deo non obediuit, non illi obedieodo puni-
uit. Si prudenter hic ſaperes, profecto eſſe iniquitatem
videres, qua pars inferior hominis repugoat ſuperiori
atque meliori, & tamen iuſte iniquum ſuæ carnis ini-
quitate punitum: ſicut eſt rex iniquus maligni ſpiritus
iniquitate punitus. An & ipſum malignum ſpiritũ lau-
dare diſpoois? Eia quid moraris? Decet eoim te inimi-
cum gratuitæ dei bonitatis, laudatorem ſpiritus eſſe
mendacis. Nec laborabis inuenire quid dicas, laudes
eius paratas habes. Si hæc ipſa in eum verba tranſtule-
ris, quæ poſuiſti in laude libidinis, velut conſequentia
ſenteotiam meam, quia ego dixi: Iniuſtum enior erat,
vt obtemperaretur à ſeruo ſuo,hoc eſt à corpore ſuo ei,
qui non obtemperauerat domino ſuo. Quod tu negãs,
& falſum eſſe deridens,velut oſtendere voluiſti quæ ſe-
queretur abſurditas: tanquam vltricem peccati, ſi hoc
ita eſt,libidinem laudans, certè iſtum mendacem ſpi-
I ritum quia impium regem ſicut merebatur,fallẽdo tra-
xit ad mortem,nõ negas iniquitatis vltorem. Ecce ego
& hic dico: Iniuſtum eoim erat vt qui non crediderat
deo vero,non deciperetur à falſo. Lauda ergo & iſtius
iuſticiam fallitatis & dic quæ dixiſti in laude libidinis,
quia nihil ea poteſt laudabilius æſtimari,ſi iniquitate vl
ta commiſſa eſt, ſi viodicauit iniuriam dei, & quia ita
conſortium peccati non habuit,vt officium vindican-
tis aſſumeret: omnia hæc ſecundum tuos acutiſsimos
ſenſus rectè dicuntur,& in illius immundi ſpiritus lau-
al. vocis. de. Ergo præconiũ laudis tuæ in ſimili cauſa,aut men-
daci redde ſpiritum,aut contumaci tolle libidioi. Quid
fugis ad obſcuriſsimam de anima quæſtionem in para-
diſo? Ab animo quidem cœpit elatio, & ad præceptum
trãſgrediendum inde conſenſio,propter quod dictum
Gene.3. eſt à ſerpente, Eritis ſicut dij:ſed peccatum illud homo
totus impleuit, Tunc eſt caro facta peccati, cuius vicia
ſanãtur ſola ſimilitudine peccati. Vt ergo & anima &
caro pariter vtrunque puniatur, niſi quod naſcitur,re-
naſcendo emendetur, profecto aut vtrunque viciatum
ex homine trahitur, aut alterum in altero tanquam in
viciato vaſe corrumpitur,vbi occulta iuſticia diuinæ le- K
gis includitur. Quid autem horum ſit verum,libentius
diſco quàm dico,ne audeam docere quod neſcio. Hoc
tamen ſcio id horum eſſe verum quod fides vera, aoti-
qua,catholica, qua creditur & aſſeritur originale pecca
tum, non eſſe conuicerit falſum. Iſta fides nõ oegetur,
& hoc quod de anima latet, aut ex ocio diſcitur,aut ſi-
cut alia multa in hac vita ſine ſalutis labe neſcitur. Ma-
gis enim curandum eſt,ſiue in paruulis, ſiue in grandi-
bus,quo anima ſanetur auxilio, q̃ quo viciata ſit meri-
to.Quæ tamen ſi viciata negabitur,nec ſanabitur.Illud
ſanè cur dixeris,excogitare nõ potui, in eo quod com-
memoraſti dixiſſe Apoſtolum, Et tenebris oppleũ in- Roma.1.
ſipiens cor eorum. Addidiſti enim notãdum eſſe,quo-
niam inſipiẽtiam cauſam dicat omniũ malorum. Hoc
quidem dixiſſe Apoſtolum non ſatis cooſtat. Sed non
inde contẽdo:tu potius cur hoc dixeris quæro, An for-
te quia paruuli non rectè dicũtur inſipientes, qui non-
dum ſapientiæ poſſunt eſſe participes: ideo nullum ma
lum in eis ineſſe vis credi, quod eſſe cooſequens arbi-
traris,ſi malorum omnium cauſa inſipientia eſt? Sed ſi
diſputatione ſubtiliſsima & elimatiſsima opus eſt, vt
ſciamus vtrum primos homines inſipiẽtia ſuperbos,an L
inſipientes ſuperbia fecerit: nũc propter id quod inter
nos agitur, quis ignorat omnes homines quicunque ſa
pientes fiunt, ex inſipientibus fieri? Niſi forte aliqui ex
præconibus mediatoris magna eius multumq; inſolita
gratia ad ſapientiam,non ex inſipientia,ſed ex infantia
tranſire potuerint. Quod ſi natura,ſine fide mediatoris
fieri poſſe contenditis, arcanum virus panditis hæreſis
veſtræ. Nihil enim vos agere apparet taota defenſione
& laude naturæ, niſi vt Chriſtus gratis mortuus ſit, cu- Gala.2.
ius nos dicimus fidem quæ per dilectionem operatur, Galat.5.
etiã natura ioſipientibus opitulari. Sunt enim,qui tan-
ta cordis obtuſitate naſcuntur, vt ſimiliores pecoribus,
quàm hominibus videantur. Quorum taotæ fatuitatis
quæ in illis naturalis apparet, nõ poteſtis vllum dicere
meritum,qui nullũ eſſe dicitis originale peccatũ. Quis
autẽ oon quotidie probet teſtibus rebus humanis, par-
uulum prius nihil ſapere,deinde creſcendo vana ſape-
re, & poſtea ſi ad ſapientiæ ſortem pertinet, recta ſape-
re,atque ita ab infantia ad ſapientiam, per inſipientiaoi
mediam peruenire? Quapropter humana natura quæ
iacet in paruulis, cui laudibus veſtris ſaluatorẽ tãquam
ſana ſit inuidetis, quemadmodum prius proferat inſi- M
pientiæ quàm ſapientiæ fructum videtis, & radicis eius
vicium videre non vultis, aut videtis quod peius eſt,&
negatis. Deinde aliis verbis meis interpoſitis calũ- Cap.IIII.
niaris, quod ego ipſe mihi contrarius fuerim, qui cum
dixiſſem inobedienti homini pœnã inobedientiam ſui
corporis redditam, cõtinuo alia membra corporis no-
minatim expreſſerim dicens,quod ad nutũ noſtræ ſer-
uiant voluntati.Hoc ergo dixi,genitalibus vtiq; excep-
tis,quę corporis nomine ouncupaui:ac per hoc & cor-
pus voluntati ſeruit in aliorum motione membrorũ,&
corpus voluntati non ſeruit in motibus genitaliũ.Non
ſunt ergo verba mea inter ſe contraria, quanuis te pa-
tiaotur,vel non intelligẽdo, vel alios intelligere nõ ſi-
nendo,contrariũ. Si enim pars corporis non poſſet no
mine corporis nũcupari,nõ diceret Apoſtolus, Mulier
non habet ſui corporis poteſtatẽ,ſed vir:ſimiliter & vir 1.Cor.7.
nõ habet ſui corporis poteſtatẽ,ſed mulier. Ipſa vtique
mẽbra ſic appellans corporis nomine, quibus diſceroi-
tur ſexus,peragiturq; cõcubitus.Quis eſt enim qui dicat
virum ſui poteſtatẽ corporis nõ habere, ſi in his verbis
Apoſtoli

A Apoſtoli totũ corpus intelligas,quod conſtat omnibus
membris?Ac per hoc ego ſecundum Apoſtolum,etiam
ſolum genitale membrum nomine corporis nuncupa-
ui,quod non voluntate,ſicut manum vel pedem,ſed li-
bidine moueri agnoſcit ſenſus humanus,qui te deridet
in rebus manifeſtis impudentes nebulas excitantem, vt
nos diutius de pudẽdis rebus cogat & neceſsitas loqui,
& honeſtas circumloqui . Sed qui verba mea legit quæ
refellere niteris, eíſque te inſidiantem perſpicit , ſufficit
mihi quia loco illo quid dixerim corpus,intelligit. Ve-
rum tu qui me verbis meis repugnaſſe dixiſti,quod eſſe
falſiſsimũ videbit quiſquis te audito ea relegerit , & A-
poſtolum genitalia nomine corporis appellaſſe reco-
luerit:tu ergo qui in me quaſi ſentẽtias inter ſe pugnã-
tes notaſti & momordiſti,expone quemadmodum tibi
ipſe conſtiteris,nec tibi ipſe reſtiteris,vbi primum dixi-
ſti,cum ventum fuerit vt filij ſeminentur,ad voluntatis
prorſus nutum membra in hoc opus creata famulari,&
niſi eorum impedimenta,aut de infirmitate,aut de im-
moderatione proueniant , ſeruire animi imperio: cum
prius dixeris membra genitalia ad nutũ voluntatis ſer-
uire,& animi imperio ſubiacere: poſtmodum inter has
B corporis partes eadem deputaſti , quæ non voluntatis
imperium,ſed conſenſum requirunt:in quo tibi aduer-
ſus manifeſtiſsime comprobaris. Poſtea vero hoc gen⁹
motus in his habendũ putaſti,quę multa in noſtro cor-
pore ordine ſuo ac diſpẽſatione ſecreta , voluntatis nõ
imperium, ſed conſenſum requirũt magis,verius enim
membra genitalia voluntatis non imperium, ſed con-
ſenſum requirere , quàm voluntatis imperio aut animi
ſubiacere . Vnde apparet hæreticum & cõtrarium ſibi-
met extitiſſe , prius illa & poſterius iſta definiendo, &
quia erubuerit prioribus, poſterioribus veriora confeſ-
ſum, peruicacia tamẽ impudẽti ſeu imperitia quæ prius
praue dixerat nõ mutaſſe . Vbi quidem perſpicuæ veri-
tati ex aliqua parte ceſsiſti, ſed illud quod prius dixeras
delere debuiſti.Quo modo enim ſecundũ priorem ſen
tentiam tuam ad voluntatis prorſus nutum iſta,de qui-
bus agimus, membra famulantur atque imperio animi
ſeruiunt,ſi ſecundum poſteriorem ſententiam tuã: ſicut
fames,& ſitis,& digeſtio non voluntatis imperium,ſed
cõſenſum requirunt?Multum quidem laboraſti vt hæc
inuenires,quę contra te potius quàm cõtra me diceres.
Sed in tali cauſa nõ tibi eſſet neceſſarius labor,ſi adeſſet
C pudor . Quid enim prodeſt,quia verecundari te dicis,
& de rebus loqui talibus horrore prohiberi , ſed neceſ-
ſitate compelli: quãdo non erubuiſti ſententiam tuam
relinquere ſcriptã, contra quam tu ipſe perſpicua veri-
tate turbatus,mox aliam ſententiam protuliſti? Quan-
quam & ipſa commemoratio verecũdiæ tuæ nimis in-
uerecũda eſt. Sed ideo mihi placet,quia cõtra te loqui-
tur. Homo es enim qui non erubeſcis libidinẽ laudare,
& erubeſcere te dicis de libidinis motibus diſputare.
Quid autem magnum fuerat intueri , quod poſteaquã
dixi vt alia mẽbra moueantur poſitum in poteſtate eſt,
continuo ſubieci,quãdo ab impedimentis corpus libe-
rum habemus & ſanum?Somnus enim quando inuitos
premit & laſsitudo , vtique impedimenta ſunt , quibus
mẽbrorum agilitas impeditur . Deinde quod aiſti, nec
in eam partem ſequi membra quam volumus, ſi ita ve-
limus vt habitus ipſe non patitur, non attendiſti prop-
terea me prædixiſſe, vt ad opera ſibi congrua mouean-
tur : Ac per hoc ſi ea volumus flectere quò eorũ natura
non patitur, ad opera ſibi congrua non ſequũtur,tamẽ
quando ea ſequẽtia voluntario motu agimus,libidinis
adiutorio non egemus.Et cum ab eis mouendis ceſſare D
volumus,continuo ceſſamus,nec contra voluntatẽ no-
ſtram ſtimulo libidinis excitãtur . Sanè quod dicis etiã
genitalia ſeruire animi imperio,nouam quandam libi-
dinem dicis , aut forte nimis antiquam qualis & in pa-
radiſo eſſe potuiſſet,ſi nemo peccaſſet . Sed quid hinc
tecum agã,quando poſterioribus verbis hoc tollis,qui-
bus dicis non moueri hæc ad animi imperium, ſed po-
tius expectare conſenſum ? Nec tamẽ ideo debes iſtam
libidinem fami , vel aliis moleſtiis noſtris comparare.
Quòd enim nemo cum vult eſurit,aut ſitit, aut digerit:
indigẽtiæ ſunt iſtæ reficiendi , vel exonerãdi corporis,
quibus ſubueniendum eſt,ne lædatur,aut occidat. Nũ-
quid autem læditur aut occidit corpus , ſi libidini non
adhibeatur aſſenſus?Diſcerne ergo mala quę per patiẽ-
tiam ſuſtinemus , ab eis malis quæ per continẽtiam re-
frænamus. Nam & illa mala ſunt,quæ in corpore mor-
tis huius potuimus experiri . Quantæ autem & q̃ tran-
quillæ poteſtatis eſſemus etiam de his motibus , quibus
alimenta ſumuntur & digeruntur , in illa fœlicitate pa-
radiſi,quis poſsit vt certũ eſt indagare: quis vt dignum
eſt explicare? Vbi abſit vt credamus aliquid fuiſſe vnde
ſenſum noſtrum , ſiue intrinſecus , ſiue extrinſecus aut E
dolor pungeret,aut labor fatigaret, aut pudor confun-
deret,aut ardor vreret,aut algor ſtringeret, aut horror
offenderet . Quid quod iſtam pulcherrimam famulam
tuam , quam me pudet aſsiduè vel vituperando nomi-
nare, te autem prædicare non pudet commẽdatiorem
fieri putas, quòd ei ſeruiũt vt ardentius excitetur, etiam
cæteræ corporis partes , ſiue oculi videntes ad concu-
piſcendum, ſiue alia membra in oſculis & amplexibus?
Aures quoque hominis quo modo ei ſubderes inueni-
ſti , & erexiſti eius vetuſtiſsimum quidẽ, ſed planè glo-
rioſiſsimum titulum , commemorans quod in expoſi-
tione conſiliorum ſuorum Tullius poſuit,quia cum vi-
nolenti adoleſcentes tibiarum etiã cantu, vt fit, inſtin-
cti,mulieris podicæ fores frangerent, admonuiſſe tibi-
cinam vt ſpõdeum caneret Pythagoras dicitur, Quod
cum illa feciſſet,tarditate modorum , & grauitate can-
tus,illorum furentem petulantiam reſediſſe . Vides er-
go quãto congruentius ego dixerim, ſui iuris hanc eſſe
quodam modo cui ſeruitur ab aliis ſenſibus, vt in opus
ſuum dignetur aſſurgere , vel à ſua cõmotione requie-
ſcere.Hoc enim ego ideo dixi, quia ſicut ipſe confeſſus
es,conſentitur ei potius quàm imperatur.Nam & quòd F
aliis concitatur ſtimulis , vel modulamine frangitur &
ſedatur,ſicut ipſe proſequeris,profecto non fieret,ſi ſer-
uiret hominis voluntati . Fœminas autem quas ab iſto
motu immunes facis, quãuis poſsint virili concupiſcẽ-
tiæ ſubiacere , & quando non patiuntur ſuam , tamen
quantum eius etiam ipſæ ſufferant impetum , cui repu-
gnat decus honeſtáſque caſtarum,interrogetur Ioſeph. Gen.39.
Debuiſti ſanè homo Eccleſiaſtice, Eccleſiaſtica muſica
potius quàm Pythagorica commoneri, quid Dauidica
cithara egerit in Saüle quando malo ſpiritu vexabatur, 1.Reg.16.
& tãgente citharam ſancto ab illa moleſtia reſpirabat:
ne ideo bonũ aliquid exiſtimes concupiſcẽtiam carnis,
quia nonnũquam muſicis cohibetur ſonis . Quod autẽ
dicis exclamans,O quàm digne Hieremias cũ Prophe-
tarum choro & ſanctorum omnium exclamaret, Quis
dabit capiti meo aquam,& oculis meis fontem lachry- Hiere.9.
marum,vt inſipientis populi peccata defleret.Quia Ec-
cleſia Chriſti doctores Pelagiani erroris expellit , ſi fle-
re ſalubriter velles,hoc fleres , quòd illo es implicatus
errore,eiſq; te lachrymis ab eadem noua peſte dilueres.
An ignoras

G An ignoras vel oblitus es, vel cõſiderare detrectas, ſan-
ctam Eccleſiam vnã catholicam etiam paradiſi ſignifi-
catam fuiſſe vocabulo? Quid ergo miramini, ſi de iſto
paradiſo foras mittimini, qui legem quæ eſt in mem-
Rom. 7. bris noſtris repugnans legi mentis, in illum paradiſum
vultis inducere, de quo foras à domino miſſi ſumus,
nec ad eum redire poterimus, niſi hanc in iſto paradi-
ſo vicerimus? Si enim non iſta concupiſcentia quam
defendis repugnat legi mentis, nullũ aduerſus eam cer-
tamen quiſquam ſanctus exercet. Tu autem confeſſus
es, aduerſus iſtam quam tueris, exercere ſanctos glorio-
ſa certamina. Ipſa eſt igitur quæ repugnat legi mentis
in corpore mortis huius, de qua ſe gratia dei per Ieſum
Chriſtum dominum noſtrum liberari dicebat Apoſto-
lus. Sentis ne iam tandem gratiæ huius inimici quanto
ſint fonte lachrymarum plangendi, & ne alios ad in-
teritum ſecum trahant, quãta paſtoralis curæ obſerua-
tione vitandi? Vos enim augetis iſta nouitate eam quæ
in omnibus eſt hæreticis, occidui temporis prauitatem.
Vos eſtis ruina morum, qui ipſius fidei ſupra quam mo
res ædificandi ſunt, molimini fundamenta ſubuertere.
Vos pudoris interitus, quos laudare non pudet, contra
H quod pugnat pudor. Hoc potius audire debet Eccleſia,
quæ virgo dicitur, vt vos caueat: hoc matronę, hoc vir-
gines ſacræ, hoc omnis pudicicia Chriſtiana. Nõ enim
ſicut inſimulas cum Manichæis dicunt, ineſſe carni ſuæ
mali neceſsitatem: quod malum illi ſubſtantiale, & deo
coęternum eſſe mentiuntur, ſed dicunt ſanè cum Apo-
Ibidem. ſtolo, Video aliam legem in membris meis repugnan-
tem legi mentis meæ, eſſe tamen eam ſub animi pote-
ſtate, gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum,
in mortis corpore caſtigandam, in morte corporis re-
ſoluendam, in corporis reſurrectione & mortis morte
ſanãdam. Tenent enim ſanctam profeſsionem, non ſo
lo habitu veſtis, ſed & mentis & corporis reſiſtẽdo cõ-
cupiſcentiæ carnis, quod hic fieri poteſt, non ea pror-
ſus carendo, quod hic fieri non poteſt. Hoc ergo audi-
ant, vt donec illa careant, vos caueant. Nam ſi ab om-
nibus ſanctis quæras tãquam in ſancto auditorio duo-
bus recitare cupientibus, vtrum vituperatorem, an lau-
datorem malint audire libidinis, quid de illis reſpon-
ſurum putas, continẽtium laborem, coniugatorum pu-
dorem, omnium caſtitatem? Itá ne abiicerẽt ab auribus
I ſuis libidinis vituperationem, & libenter audirent libi-
Horatius. dinis laudem? Non vſqueadeo putandum eſt periiſſe
frontem de rebus, vt hoc dedecus, niſi in tali forte au-
ditorio fieret, vbi te recitaturo conſidentibus diſcipu-
lis ſuis magiſter Celeſtius aut Pelagius præſideret.

Caput V. Hinc ad alia verba mea tranſis, vbi dixi, Hunc itaq;
motum ideo indecentem, quia inobedientem, cum illi
primi homines in ſua carne ſenſiſſent, & in ſua nudita-
te erubuiſſent, foliis ficulneis eadem membra texerunt,
vt ſaltem arbitrio verecundãtium velaretur, quod non
arbitrio volentium mouebatur: Et quoniam pudebat
quod indecẽter libebat, operiẽdo fieret quod decebat.
His verbis meis propoſitis hoc te iam deſtruxiſſe in ſe-
cundi tui libri diſputatione, & in huius tertij cui nunc
reſpõdeo parte ſuperiore, inani iactatione commemo-
ras. Nunc autem quia iſtum motum libidinis dixi, ideo
indecentem, quia inobedientem, dixiſſe me vis putari,
non eam corpori, non animo eſſe ſubiectam, ſed vera
virtute ſemper indomitam. At ego illam virtutem nũ-
quam dixi eſſe, ſed vicium. Quod ſi non mouetur con-
cupiſcendo, quid eſt quod aduerſus eam caſtitas dimi-
cat continendo? Vbi ſunt illa quæ aduerſus eam con-
feſſus es exerceri ſanctorum glorioſa certamina? Quã- K
tum ergo attinet ad pudiciciam, quòd eius libidinis ex-
pugnatione, oppreſsione, frænatione, & ad nihil illici-
tũ permiſsione ſeruetur, hoc dicis quod ego: ſed quod
expugnandum, opprimendum, refrænandum eſt, ne ad
illicita rapiat, quibus inhiare non ceſſat, bonum eſſe tu
dicis, non ego. Quis autem noſtrum verum dicat, iudi-
cent caſti, auſcultantes non linguæ tuæ, ſed experien-
tiæ ſuæ. Iudicet Apoſtolus, dicens, Video aliam legem *Rom. 7.*
in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Sed
Paterniani, inquis, idèmque Venuſtiani hæretici ſimi- *Hæreſis Pa-*
les Manichæis, dicunt à lumbis vſque ad pedes diabo- *ternianorũ*
lum feciſſe corpus hominis, ſuperiores vero partes deũ, *& Venu-*
velut ſupra baſem aliquam collocaſſe, addúntque nihil *ſtianorum.*
ab hominis ſtudio requiri, quàm vt anima quam in ſto-
macho & capite habitare dicunt, munda ſeruetur. Pubẽ
vero ſi omnium flagitiorum ſordibus oblinatur, aiunt
ad ſuam non pertinere curam. Ita ſemper, inquis, vt ipſi
libidini turpiter ſeruiant, titulum ei propriæ poteſtatis
affigunt. Cuius cognatione ſententię, poſuiſſe me in li-
bro meo aſſeris, Arbitrio verecundantium velabatur,
quod non arbitrio volẽtium mouebatur, & quod non
ſeruiens voluntati, ſuo iure corpus libido ſuccendit. L
Nunquid ideo vim veritatis effugere poteris, quia no-
bis calumniãdo importas ſocios falſitatis? Quod enim
ego in libro meo poſui, cui cedere vtinã quàm reſiſtere
maluiſſes, longe diſtat ab iſtis Paternianis ſeu Venu-
ſtianis. Ego enim ſecundum catholicam fidem, totum
hominem, totam ſcilicet animam, totumq; corpus eius
deo ſummo & vero tribuo creatori: Diabolum autem
dico humanam vel aliquid eius nõ creaſſe, ſed viciaſſe
naturam, contraq; ipſam diabolicam plagam, quæ dei
opitulatione ſanãda eſt, donec ab ea penit' liberemur,
nobis eſſe pugnandum. Nec animam qua corpus viuit
vniuerſum mũdum, quantum in hac vita mundus ho-
mo eſt, poſſe ſeruari, ſi concupiſcentiæ carnis ad flagi-
tia perpetranda & quæq; immunda conſenſerit. Quã-
tum ergo attinet ad iſtam calumniam tuam, nunquid
habes aduerſus iſta quæ dicas? Quod ſi parum eſt, ecce
damno & anathematizo ea quę Paternianos ſeu Venu-
ſtianos ſentire dixiſti: Addo etiã Manichęos: Vtroſque
cum cæteris hæreticis execror, damno, anathematizo,
deteſtor. Quid quæris amplius? Exue te calumniis, viri-
bus luctare, non fraudibus: Reſponde vnde ſit, cui niſi M
repugnetur, nulla caſtitas cuſtoditur. Non eſt certè na-
tura atque ſubſtantia, ſecundum Venuſtianos & Mani
chæos. Si nec vicium naturæ eſt, quid eſt? Exurgit, oppri
mo: renititur, refræno: repugnat, expugno. In tota ani-
ma & toto corpore conditorem habeo pacis deũ: Quis
in me ſeminauit hoc bellum? Solue Apoſtoli quæſtio-
nem atque reſponde, Per vnum hominem peccatum *Rom. 5.*
intrauit in mundum & per peccatũ mors, & ita in om-
nes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt.
Sed nõ vult Iulianus. Et ad hoc Apoſtole beate reſpon
de, Si quis vobis annunciauerit præter quod accepiſtis, *Gala. 1.*
anathema ſit. Sed ſi cohibuero, ſicut dicis, inuictum li-
bidinis malum, profitebor me eſſe turpitudinis aduo-
catum. Si autem dixero malum me quidem hoc dixiſſe
naturale, ſed quod vinci poſsit, id eſt, poſsit caueri, pro-
tinus tu ex alia parte ſententiæ tuę tripudias. Poſſunt e-
nim homines, inquis, omne vitare peccatũ, cum poſsint
vincere concupiſcentiæ malum. Si enim libido natu-
rale malum eſt, & vincitur amore virtutis, multo ma-
gis dicis illa omnia vicia ſuperari, quæ de ſola volunta
te contingunt. Iam multis modis ad iſta veſtra, & ſæpe
reſponſum

A reſponſum eſt, Quia dum hic viuimus, vbi caro concu-
Galat.5. piſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnē, quā-
Roman.6. tumlibet in iſto cōflictu ſuperiores ſimus, nec membra
noſtra exhibeamus arma iniquitatis peccato, obedien-
tes deſideriis eius, tamen vt taceam de corporeis ſenſi-
bus, & in rebus, quibus licite vtimur, ſurrepentis volup-
tatis exceſsibus, in ipſis certe noſtrę cogitationis moti-
bus & affectibus, ſi dixerimus, quia peccatum non ha-
1.Ioan.1. bemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.
Fruſtra igitur in alia tuæ ſententiæ parte tripudias, niſi
forte ſententiā Apoſtoli Ioānis repudias ſacrilega præ-
ſumptione. Quod autem nunc agitur, naturalem eſſe li
bidinem, & ego dico, quia cum illa naſcitur omnis ho
mo, & tu multo amplius, qui dicis, quòd cum illa ſit cō-
ditus primus homo: ita vincēdam eſſe libidinem atque
vt vincatur ei reſiſtendum eſſe & repugnandum, & ego
dico, & tu, ne à me audias quod mihi ipſe dixiſti, pro-
fiteri te turpitudinis aduocatum, ſi libidinem negaue-
ris eſſe vincendam, quæ vtique non vincitur, ſi nullum
cum ea geritur bellum. Cum igitur libidinem & natu-
ralem eſſe, & vinci poſſe ambo dicamus, vtrum bonū
vincamus, an malū, ipſa inter nos vertitur quæſtio. Sed
B vide quàm ſis abſurdus, & ſicut hoſtem vis expugnare
libidinem, & de malo eius non vis finire quæſtionem,
vt ſi te in concupiſcentiæ diabolus aduerſitate non vi-
cerit, vincat te in peruerſitate ſentētiæ. Adbuc non eui-
gilas, vt intelligas noſtram naturam non eſſe ſed viciū,
cōtra quod virtute pugnamus. Neq; enim bono bonū,
ſed bono vtique malum vincimus. Conſidera cum quo
vincat, cum quo vincatur. Quando enim libido vincit,
vincit & diabolus. Quādo libido vincitur, & diabolus
vincitur. Quē ergo vincit libido, & à quo vincitur, eſt
hoſtis eius. Cum quo autē vincit & vincitur, author eſt
eius. Rogo te oculos aperi, & cerne quę aperta ſunt. Nul
la pugna eſt ſine malo. Quando enim pugnatur, aut bo
num pugnat & malum, aut malum & malū: aut ſi duo
bona inter ſe pugnant, ipſa pugna eſt magnum malum.
Quod in corpore quando contingit, vt ea quibus con
ſtat, id eſt humidum & ſiccum, calidū & frigidum, quā-
uis ſint inter ſe contraria, pacem ſecum concordiamq;
non teneant, morbi ægrotationeſq; naſcuntur. Et quis
audeat dicere aliquid eorum nō eſſe bonum, cum om-
C nis creatura dei bona ſit, & benedicāt in hymno trium
Daniel.3. puerorum frigus & æſtus dominum, quæ inter ſe ſunt
contraria, ſeruant tamen pro rerum incolumitate con
cordiam: Cum vero in noſtro corpore diſcrepāt, ſeſeq;
inuicem oppugnant, valetudo turbatur. Et hoc totū ſi-
cut ipſa mors, de peccati illius propagatione deſcendit.
Neque enim & hæc quiſquā dixerit ſi nemo peccaſſet,
nos in illa beatitudine paradiſi fuiſſe paſſuros. Sed aliæ
ſunt rerum corporalium qualitates, quæ ſecum à con-
trariis tēperantur vt bene valeamus: & cum ſint in di-
uerſo genere bonæ, tamen cum diſcordant, malam va-
letudinem faciunt: & aliæ ſunt animæ cupiditates quæ
propterea carnis dicuntur, quia ſecundum carnem ani
ma concupiſcit, cum ſi concupiſcit, vt ei ſpiritus, id eſt
pars eius melior & ſuperior debeat repugnare. Denique
iſta vicia non medicos vllos corporū quærunt, ſed gra-
tia Chriſti medicante curantur, prius vt reatu non te-
neant, deinde vt cōflictu nō vincant, poſtremo vt om-
ni ex parte ſanata, nulla omnino remaneant. Proinde
cum mala concupiſcere malum ſit, & bona cōcupiſce-
re bonum ſit, atque hoc bellum quādiu hic viuitur non
quieſcat, cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, &
Galat.5. ſpiritus aduerſus carnem, quis me liberabit de corpore
mortis huius, niſi gratia dei per Ieſum Chriſtū dominū D
noſtrum? Cui gratię nimis inimicum dogma horreſci- Roman.7.
mus veſtrum. Sed vir fortiſsimus nocturnorū & ſi non
adminiſtrator, certe exhortator prædicatorq; bellorū,
eneruem & mollem eſſe dicis opinionem, qua creditur
in paradiſo ad nutum volūtatis genitalia potuiſſe ſer-
uire. Tanto enim tibi tāquam viro caſto, effœminatior
videtur eſſe animus, quāto plus habet poteſtatis in cor-
pore. Sed ecce non vobiſcum de libidinis abſentia pre-
ſentiàve contēdimus: nec dilectionē quam debere vos
ei videmus offendimus, ſaltem ipſam ſubdite volunta-
tis imperio in illo fœlicitatis loco. Auferte inde euiden
tiſsimam pugnam, quę fit eius motioni mente renitēte:
Auferte inde turpiſsimam pacem, quæ fit eius domina-
tioni mente ſeruiente. Et certe quia non eam talem vi-
deris, qualem ibi conſtituere ſi ratione nō reuocamini,
pudore cogimini, in ea qualis nunc eſt vicium origina-
le fatemini, cui ſi ſeruimus perimus, cui repugnamus ne
ſeruiamus. Ecce quod laudas, nec times, ne tibi potius
admoneas eſſe dicendum, quòd ad flagitia concites ho
mines ne reſiſtant concupiſcentiæ, quam ſicut bonum
naturale cōmendas. Quid enim te adiuuat quod repre- E
hendere videris eius exceſſum, cuius approbas motum?
Tunc enim excedit licitum limitē, quando eius moti-
bus ceditur. Mala eſt tamen & quando nō ceditur, quia
malo reſiſtitur, ne bonum caſtitatis intereat, ſi huic ma-
lo non reſiſtatur. Quam tu cum bonā naturaliter dicis,
aſtute illi ſemper conſentiendum eſſe decernis, ne re-
niſu improbo repugnetur naturali bono. Ita quippe
poteſt facillime vera eſſe etiam illa veſtra ſententia, qua
dicitis hominē ſine peccato eſſe ſi velit. Non eſt enim
quo modo faciat quod nō licet, quādo licet quicquid li
bet, quia bonū eſt quod naturaliter libet. Si ergo aſſunt,
voluptatibus perfruatur, ſi autem nō aſſunt, ipſis earum
cogitationib9 ſicut Epicuro viſum eſt, oblectetur, & e-
rit ſine peccato, nec ſe vllo fraudabit bono, nec cuiuſq;
doctrinæ opinionibus reſiſtat naturalibus motibus, ſed
ſicut ait Hortēſius, tunc obſequatur naturæ, cū ſine ma-
giſtro ſenſerit quid natura deſideret. Non enim poteſt
quæ bona eſt deſiderare quod malum eſt, aut negandū
eſt bonæ aliquod bonum. Fiat itaq; totum quod deſide
rat libido bona, ne ipſe ſit malus qui reſiſtit bono, Non
hoc dico, inquies, & iniuſtū eſt vt aliud me ſuſpiceris
ſentire q̄ loquor. Noli ergo facere quod pati non vis, & F
dicere quòd inuitemus ad dulcia furta, quibus Apoſto- Roman.7.
lum recitamus dicentē, Scio quia nō habitat in me, hoc
eſt, in carne mea bonū. Et ſi enim nō hoc perficiunt bo-
num quod volunt, vt non concupiſcant: faciunt tamē
bonū, vt poſt concupiſcentias ſuas nō eant. Si enim vos Eccli.18.
caſtitatē vobis videmini docere, cum dicitis, Noli vin-
ci à bono, ſed vince in bono bonum: quāto magis eam
nos docemus, cū dicimus, Noli vinci à malo, ſed vince 1.Corin.12.
in bono malum. Vide quàm ſit iniuſtū vt nos quod vi-
tuperamus, expugnare non credas, qui te credi non vis
eo frui velle quod laudas. Quo modo caſti eſſe nō poſ-
ſunt inimici libidinis, ſi caſti eſſe poſſunt & eius amici?
Quòd ergo negantes originale peccatum, & inuidētes
paruulis ſaluatorem Ieſum, legem peccati repugnātem
legi mētis introducere vultis & in paradiſum ante pec-
catum, hoc in vobis iſto opere cōfutamus, Eorum quæ
non videmus in vobis, nec audiuimus ex vobis, nolu-
mus eſſe iudices. Nihil noſtra intereſt, quid in occulto
agāt aperti libidinis laudatores. Cum vero aliis ver- Cap.VI.
bis meis propoſitis, illam diſtinctionem meam, quā de
nuptiis & cōcupiſcentia priorū hominum poſui, dicēs,

G Quod enim illi poſtea propagatione fecerunt, hoc eſt
cõnubij bonum: quod vero prius confuſione texerunt,
hoc eſt concupiſcentiæ malum, ſic refellendum puta-
ſti, vt diceres fieri non poſſe, vt quod bonum eſt nõ ha
beat communem cum eo laudam, ſine quo eſſe non po
teſt, ita volens vnam eandemq; laudem nuptiis & libi-
dini eſſe communem: quo modo corruat iſta tua velut
definitiua ſententia, pauliſper attẽde. Primũ quòd vni-
uerſitas rerum quam condidit deus, nõ poteſt eſſe ſine
malis, nec ideo tamen mala communem laudem poſ-
ſunt habere cũ bonis. Deinde ſi fieri nõ poteſt, vt quod
bonum eſt nõ habeat communem cum eo laudem, ſi-
ne quo eſſe non poteſt: profectò & quod malum eſt, ſic
fieri non poteſt, vt non habeat communem cum eo vi-
tuperationem, ſine quo eſſe nõ poteſt. Vituperemus igi-
tur opera dei, ſicut vituperamus mala, quæ ſine illis eſ-
ſe non poſſunt. Nullum enim malum eſt niſi in aliquo
opere dei, nec ſine illo eſſe omnino alicubi poteſt. Vi-
tupera ergo, vt nõ te longius mittam, membra humana
ſicut vituperas adulteria, quæ ſine illis membris eſſe nõ
poſſunt, quod ſi non facis, ne tibi quoque ipſi manifeſt⁹
H appareas inſanus, poteſt igitur nuptiarum bonũ non ha
bere laudem communem cum libidine, ſine qua eſſe
nunc non poteſt, ſicut quodlibet malum poteſt nõ ha-
bere communem vituperationem cum opere dei, ſine
quo eſſe nunquam poteſt. Sicut autem iſta definitio tua
falſa & inanis eſt, ita omnia quæ ex illa tanquam con-
ſequentia nexuiſti. Inuictam ſanè nunquã ego volup-
tatem carnis ſicut ſolere me inſimulas, dixi. Ambo eam
& debere & poſſe dicimus vinci: ſed tu tanquam bonũ
repugnante alio bono, ego tanquam malum repugnan
te bono, & tu viribus propriis, ego gratia ſaluatoris, vt
non alia reproba cupiditate, ſed dei charitate vincatur,
quæ nõ viribus noſtris diffunditur in cordibus noſtris,
Roman. 5. ſed per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis. De cõfu-
ſione autem illorum hominum pudendiſq; cooperiis
fruſtra te cõmemoras aliquid Apoſtolo atteſtante mõ-
ſtraſſe. Tu enim verecũdiora dicis, quæ ille dixit inho-
neſta, vnde iam quantum ſatis viſum eſt diſputauimus.
Tu itaque fruſtra refugis rurſus ad Balbum, atque phi-
loſophorũ literas, quaſi Balbus te faciat loquentẽ, quan
do de illa confuſione primorum hominum non potes
I inuenire quid dicas. Si autem in quibuſdam veris ſen-
tentiis ſaltem philoſophorum literis cederes, non ſur-
do corde illud audires, quòd voluptates illecebras atq;
eſcas malorum & vicioſam partem animi dixerunt eſ-
ſe libidinem. Nam quod in noſtro corpore loca dige-
ſtionis Balbus remota dixit à ſenſibus, ideo verum eſt,
quoniam ſenſus noſtros ea quę digerimus nõ alliciunt,
ſed offendunt: Propterea pars qua egerũtur, naturaliter
aliis partibus altrinſecus prominentibus occultatur, ſi-
cut etiam tunc erant quando nudi nõ confundebãtur,
qui poſt peccatum continuo non occulta, ſed planè in
promptu poſita membra texerunt. Quibus quanto ma-
gis non horrore offendebatur, ſed delectatione allicie-
batur aſpectus & mouebat ſuſceptam tuam, tãto magis
ea tegere ad pudoris officium pertinebat. Quod autem
de claudicatione & peruentione dixi, ſi fraude non a-
gis, non intellexiſti. Nõ enim peruentionem accipi vo
lui hominem qui naſcitur de cõcubitu coniugali, quod
me ſenſiſſe arbitraris aut fingis, ſed peruentionem di-
xi quod bonum habẽt in fine officij ſui nuptiæ, etiam ſi
nullus inde naſcatur. Seminare quippe ad virum perti-
net, excipere ad fœminam. Hucuſq; coniuges opere ſuo
poſſunt. Ad hoc dixi ſanè ſine claudicatione nõ poſſe,
hoc eſt ſine libidine peruenir. Vt autẽ concipiatur fœ- K
tus atque naſcatur, diuini eſt operis, non humani, qua ta
men intẽtione ac voluntate, etiam illud bonum quod
ad earum opus pertinet, peragunt nuptiæ. Sed quia ipſe
fœtus dãnationi naſcitur ſi non renaſcatur, eo vſq; per-
tendunt nõ operis ſui velut ambulationis, ſed volunta-
tis ſine Chriſtiana coniugia, vt regenerandos generẽt,
propter quod in eis vera, hoc eſt deo placens eſt pudi- Hebr. 11.
cicia. Sine fide enim impoſsibile eſt deo placere. Ve- Cap. VII.
nis deinde ad illud, vbi egim⁹ ex Apoſtoli teſtimonio, 1. Theſſ. 4.
vt ſciat vnuſquiſque ſuũ vas, id eſt, ſuam cõiugem poſ-
ſidere, nõ in morbo deſiderij ſicut gentes, quę ignorant
deum: Quod exponens dixi, nõ coniugalem, hoc eſt li-
citum honeſtumq; concubitum fuiſſe prohibitum, ſed
vt operis huius cauſa ſit voluntas propaginis, nõ carnis
voluptas: & quod ſine libidine fieri nõ poteſt, ſic tamen
fiat, vt non propter libidinem fiat. Ibi tu exclamas, O al- Roman. 11.
titudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei, qui extra fu
turam operum retributionem ex multa parte liberum
arbitrium formã voluit implere iudicij. Iuſtiſsime enim
ſibi bonus homo, inquis, maluſque committitur, vt &
bonus ſe fruatur, & malus ſeipſe patiatur. Quæ prorſus L
exclamatio tua ad rem nõ pertinet, qua te ſentis vrge-
ri, nec tuo clamore pondus quo premeris ſubleuas, im-
pium dogma veſtrum mordicus tenens, quo vobis pla
ceat etiam bonum hominẽ diuino iudicio ſibi quemq;
committi, ne ſcilicet ei ſit neceſſaria dei gratia, velut i-
doneo qui ſemetipſum agat. Sed abſit vt ita ſit. Prorſus
qui ſibi committuntur, & à ſemetipſis aguntur, nõ ſunt
boni, quia non ſunt filij dei: Quotquot enim ſpiritu dei Roman. 8.
aguntur, hi filij ſunt dei. Puto ꝙ agnoſcas in hac ſentẽ-
tia dogma Apoſtolicum, quo illud ſubuertitur veſtrũ.
Veruntamen dicis aliquid contra te, quod tacitus præ-
terire non debeo. Meminiſti ne quandiu diſputaueris
contra lucidiſsimam quæ per Apoſtolũ deprompta eſt
veritatẽ, affirmãs nullo modo eſſe poſſe aliquid quod
& peccatum ſit & pœna peccati? Quid eſt ergo nunc,
quòd oblitus tantæ loquacitatis tuæ, ideo laudas altitu-
dinem diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei, quia extra
futuram operum retributionem, ex multa parte liberũ
arbitrium formam voluit implere iudicij? Iuſtiſsime e-
nim ſibi ſicut definis, bonus homo maluſq; committi-
tur, vt & bonus ſe fruatur, vtique in opere bono: & ma- M
lus ſeipſe patiatur, vtique in opere malo. Quod profe-
cto illi & peccatum eſt, quia malum facit, & pœna pec-
cati, quia malum ſe patitur, vt ex multa parte formam
iudicij quo bona bonis, & mala malis retribuũtur, iam
impleat liberum arbitrium, quo recte agendo ſe frui-
tur bonus, & peccando ſe patitur malus. Cernis nempe
cum arma tua vana quidem & obtuſa iactanter venti-
las, quo modo quà ferireris, nudaueris: imò teipſe per-
cuſſeris. Et inſuper iactas mea inter ſe dicta eſſe contra-
ria, quia dixi, non quidem vt tu calumniaris, concubi-
tum corporum à diabolo fuiſſe repertum, cum etiam ſi
nemo peccaſſet non niſi concumbente vtroque ſexu fi-
lij naſcerentur: ſed dixi inobedientiam carnis, quæ in
carne concupiſcente aduerſus ſpiritum apparet, diabo-
lico vulnere contigiſſe. Et rurſus, quia dixi, hanc legem
peccati repugnantem legis mẽtis à deo illatam propter
vltionem, & ideo pœnam eſſe peccati. Hæc inter ſe aſſe
ueras eſſe cõtraria, Quaſi fieri nõ poſsit vt vnum atque
idem malum & diaboli iniquitate & dei æquitate pec-
cantibus ingeratur: cum etiam ipſe diabolus & propria
malignitate ſit infeſtus hominib⁹, & dei iudicio ſinatur
nocere peccantibus. Neque hinc ſibi ipſa diuina aduer-
ſantur

A ſantur eloquia, quia ſcriptũ eſt, Deus mortem nõ fecit.
Sapien.1. Item ſcriptum eſt, Vita & mors à domino deo, quia de-
Eccli.11. ceptor hominis cauſa mortis eſt diabolus, quam nõ vt
primus autor eius, ſed vt peccati vltor intulit deus. Ve-
rum iſtam quæſtionẽ ſatis dilucide ipſe ſoluiſti, qui ho-
minem malũ dixiſti ſibi eſſe cõmiſſum, vt quod tibi eſt
ipſe ſupplicium, & diuinum ſit iudicium, & ipſe liberũ
arbitriũ, nec ſint inter ſe duo iſta contraria, quòd in pœ
na ſua & ipſe author eſt & vltor deus. Abuteris autẽ in-
geniis tardioribus: Nolo enim dicere, quia & tu nõ in-
telligis, vt non diſcernas hęc duo, & maligna calliditate
te aut tenebroſa cæcitate confundas voluntatem & vo
luptatem: & ſicut ipſa nomina ſurdaſtris auribus vnum
atq; idem ſonant, ita res ipſas ſurdaſtris cordibus vnum
idemq; eſſe perſuadere te poſſe cõfidas. Hinc eſt quòd
ſententias meas inter ſe contrarias putas vel putari cu-
pis, tanquam improbem quod ante approbauerim, aut
amplectar quod ante reſpuerim. Audi ergo apertã ſen-
tentiam meã, & intellige vel ſine intelligere alios, non
offundẽdo caligines nebuloſæ diſputationis ſerenitati
B ſyncerisſimæ veritatis. Sicut bonum eſt bene vti malis,
ita honeſtum eſt bene vti inhoneſtis. Vnde & ipſa mẽ-
bra non propter diuini operis pulchritudinẽ, ſed prop-
ter libidinis fœditatem inhoneſta dicit Apoſtolus. Nec
ad ſtupra coguntur neceſsitate qui caſti ſunt, quia reſi-
ſtunt inhoneſtæ libidini, ne cõpellat eos inhoneſta cõ-
mittere, ſine qua tamen nõ poſſunt honeſte filios pro-
creare. Ita fit, vt coniugibus caſtis & voluntas ſit in ſo-
bolis procreatione, & neceſsitas in libidine. De inho-
neſto quippe honeſtas agitur procreandi, quando libi-
dinem non amat, ſed tolerat caſtitas cõcumbendi. So-
les libenter commemorare quibus te adiuuari putas, au
thorum ſententias ſecularium. Intuere honeſto corde
ſi potes, quid de Catone poëta cecinerit,

Vrbi, inquit pater eſt, vrbique maritus:
Iuſticiæ cultor rigidi ſeruator honeſti.
In commune bonus, nullóſque Catonis in actus
Surrepſit, partèmque tulit ſibi nata voluptas.

Qualis enim vir Cato fuerit, & vtrum in eo vera vir-
tus honeſtaſq; laudata ſit, alia quæſtio eſt, ad quemlibet
tamen finem ſua referret officia, non vtique ſine volup
tate filios procreauit, & tamen nullos Catonis in actus
C ſurrepſit, partemq; tulit ſibi nata voluptas: quoniam &
quod non faciebat ſine voluptate, non faciebat propter
voluptatem: nec in morbo huius deſyderij ſuũ vas poſ-
ſidebat, quamuis ignoraret deum, ſi talis fuit qualis præ-
1.Theſſ. 4. dicatur. Et non vis intelligere, quod ait Apoſtolus, Vt
ſciat vnuſquiſque veſtrum ſuum vas poſsidere, non in
morbo deſyderij, ſicut gentes quæ ignorãt deum. Bene
diſcernis inter bonum minus cõiugale, & bonum am-
plius continentię, ſed tuum dogma non deſeris inimi-
ciſſimum gratiæ. Dicis enim, quòd dominus continen
tiæ gloriam libertate electionis honorauerit, dicens,
Math. 19. Qui poteſt capere capiat: tanquam hoc capiatur non
dei munere, ſed arbitrij libertate, & taces quod ſupra di
xerit, Non omnes capiunt verbum hoc, ſed quibus da-
tum eſt. Vide quæ taceas, quæ dicas. Puto quod te pun-
gat conſcientia, ſed vincit rectum timorem, cum inge-
rit peruerſum pudorem, quoquo modo iam defenden-
da præcipitata ſententia. Tantummodo exceſſum libi-
dinis identidem culpas, ipſam laudare non ceſſas. Nec
attendis, ſentis, intelligis, malum eſſe cui ne limitẽ ne-
ceſſitatis excedat, cogitur temperãtia repugnare. Quã-
1.Theſſ. 4. uis tu quod monuit Apoſtolus, ne in morbo deſyderij
ſuum vas quiſque poſſideat, nõ de coniugio, ſed de for-

nicatione accipiendũ putaueris, atq; ita temperantię to- D
tam honeſtatem de cõcubitu coniugũ abſtuleris, vt ne-
mo ſibi videatur in morbo deſyderij ſuũ vas poſſidere,
quantacunq; libidine in vxoris genitalibus potuerit in-
ſanire, ſi recte de temperantia coniugali ſapuiſſet hære-
ticus, quid ſentire debuerit, quid de Apoſtoli teſtimonio
intelligere integra fide potuerit. Si enim vllum ibi te-
nendum exiſtimares modũ, potuiſti & illic cõcupiſcen
tiæ reprehendere exceſſum, eumq; dicere ab Apoſtolo
ſignificatum morbũ deſyderij, & nõ improbe negare,
ſuum vas dictũ fuiſſe cuiq; cõiugem ſuam. Quo verbo
in eadem re etiam Petrus Apoſtolus vtitur, vbi monet
vt viri vxoribus ſuis tanquam infirmiori vaſi tribuant
honorẽ, velut cohæredibus gratiæ, adiungens & dicẽs,
Et videte ne impediãtur orationes veſtræ. Sicut & coa- 1.Petri.3.
poſtolus eius tẽpora præſcribit orandi tẽperantiæ con-
iugali: & ſecundum veniam concedit, quãuis cum con
iuge, non vtiq; illum prolis, ſed qui fit voluptatis inten- 1.Corint. 7.
tione concubitũ. Hunc audiãt Chriſtiana cõiugia, non
te, qui vis in eis quam defendis, nunquam frænari con-
cupiſcentiam, ſed quotienſcunq; ſe commouerit ſatiari E
auidam, regnare ſecuram: Hunc audiant, inquã, fideles
Chriſti qui ſunt cõnubio colligati, vt ex conſenſu tem-
perent, quo vacẽt orationi: & cũ ad ipſum redeũt prop-
ter intemperantiam ſuam, nouerint etiam inde dicere
deo, Dimitte nobis debita noſtra. Quod enim ſecundũ
veniam, nõ ſecundum imperium à tanto doctore dici- Matth.6.
tur, vtiq; ignoſcitur non iubetur. Sed infertis aliis Cap.VIII.
verbis meis, vbi voluntatem vere piorum Chriſtiano-
rum cõiugum commendaui, qui filios ad hoc generant
in hoc ſeculo, vt propter alterum ſeculum regenerẽtur
in Chriſto, cõmemoras te iam in ſecũdo libro iſtã meã
deſtruxiſſe ſententiam: vbi quid tibi reſponderim, ibi
potius legãt qui volũt. Sic enim nõ ſunt facienda adul-
teria, etiam voluntate generandi regenerandos, quem-
admodum nec furta facienda ſunt, etiam voluntate pa Lucæ.15.
ſcendi pauperes ſanctos: quod tamen faciendũ eſt, non
furta perpetrando, ſed bene vtendo mammona iniqui-
tatis, vt & ipſi recipiantur in tabernacula æterna: ſicut
non adulteria committendo, ſed cõiugaliter bene vtẽ-
do malo libidinis, ea volũtate generãdi ſunt filij, vt cũ
eis regnetur in æternum. Verum elegãter laudas ſuſcep
tam tuam dicens, & verum dicẽs, quod nihil tale poſ-
ſit dum concũbitur, cogitari. Prorſus ita eſt. Quid enim F
cogitari poteſt tunc quãdo mens ipſa qua cogitatur, il-
la carnali delectatione ſubmergitur? Vnde optime ille
de voluptate diſputãs, quę verba in libro ſuperiore iam Sup. lib.4.
poſui. Cuius motus, inquit, vt quiſque eſt maximus, ita cap.14.
eſt inimiciſſimus philoſophiæ. Congruere enim cum
cogitatione, magna voluptas corporis nõ poteſt. Quis
enim cum vtatur voluptate, inquit ea, qua nulla poſſit
maior eſſe, attendere animo, inire rationem, cogitare
omnino quicquam poteſt? Non igitur etiam tu potui-
ſti grauius accuſare quam laudas, niſi fatendo in eius
impetu neminem poſſe ſancta cogitare. Sed vtique re-
ligioſus animus iſto malo bene vtens hoc cogitat, vt li-
bidinem concũbendo patiatur, quod non poteſt cogi-
tare cum patitur. Sicut ſalutẽ homo cogitat, vt ſomno
ſe impertiat, quod vtique non poteſt cogitare cum dor
mit: ſed ſomnus cum occupat membra ea non facit in-
obedientia voluntati: quia & ipſam voluntatem ab hu-
iuſcemodi alienat imperio, auertendo animam ad viſa
ſomniorũ, in quibus ſæpe etiam futura monſtrata ſunt.
Vnde ſi erat in paradiſo viciſsitudo vigilãdi atque dor
miendi, vbi non erat malũ concupiſcendi, tam fœlicia

G erant ſomnia dormientium, quàm vita vigilantium.
Quòd autem te iactas, & inaniter ſpumeum diffundis
eloquium, parentes comparans parricidis, in eis aſſerẽs
eſſe cauſam vt filij cum damnatione naſcantur: fereris
omnino linguæ tuę velut exultantibus & plaudentibus
**aliàs, pinnis.* pennis,* nec in iſto ſtrepitu, quem tibi ipſe facis, reſpi-
cis deum. Cur enim non iſta vel tale aliquid, ipſi potius
hominum creatori quàm genitoribus dicitur, qui certe
omnium bonorum eſt author & cõditor? Et tamẽ quos
ignibus æternis præſciuit arſuros, creare non deſinit:
nec ei quia eos creat, niſi bonitas imputatur. Et quoſdã
infantes etiam baptizatos, quos futuros præſciuit apo-
ſtatas, nõ aufert ex hac vita in æternum regnum adop-
tatos, nec eis confert magnum beneficium, quod ei, de
Sapient. 4. quo legitur, Raptus eſt ne malicia mutaret intellectum
eius: Nec tamen deo tribuitur, niſi bonitas atque iuſti-
cia, qua de bonis & malis omnia bene ac recte facit.
Quanto facilius intelligitur parentibus nõ eſſe tribuen
dum, niſi quod filios volunt, qui proculdubio quæ illis
futura ſunt neſciunt. Quod autem commemoraſti ex
Matth. 26. Euãgelio, Melius erat homini illi non naſci: nõnne vt
H naſceretur plus opere dei actum eſt, quàm parentum?
Cur non ipſe imagini ſuæ præſtitit, quod melius erat,
qui malum quod ei futurum fuerat præſciebat, quod pa
rentes noſſe non poſſunt? Et tamen ab eis qui recte in-
telligunt, non tribuuntur deo, niſi quod benignitati tri
buendum eſt creatoris: Sic & parentibus ſine nodo dif
ficilis quæſtionis hoc tribuitur, quòd filios voluerunt
quorum futura neſciuerunt. Ego autem non dico par-
uulos ſine Chriſti baptiſmate morientes tanta pœna eſ-
ſe plectendos, vt eis non naſci potius expediret, cũ hoc
dominus non de quibuſlibet peccatoribus, ſed de ſcele
ſtiſsimis & impiiſsimis dixerit. Si enim, quod de Sodo
mis ait, & vtique non de ſolis intelligi voluit, alius alio
tolerabili* in die iudicij punietur, quis dubitauerit par-
uulos non baptizatos qui ſolum habent originale pec-
Infantum catum nec vllis propriis aggrauantur, in damnatione
dãnatio le- omnium leuiſsima futuros? Quæ qualis & quanta erit
uiſſima. quanuis definire non poſsim, non tamen audeo dicere,
quòd eis vt nulli eſſent quàm vt ibi eſſent, potius expe-
diret. Verum vos quoque qui eos velut liberos ab omni
damnatione eſſe cõtenditis, cogitare non vultis, qua il-
los damnatione puniatis, alienando à vita dei & à re-
I gno dei tot imagines dei. Poſtremo ſeparãdo à paren-
tibus piis, quos ad eos procreandos tam diſertus horta-
ris: Hęc autem iniuſte patiuntur, ſi nullũ habent omni-
no peccatum, aut ſi iuſte, ergo habẽt originale peccatũ.
Cap. IX. Aliis deinde propoſitis meis verbis quibus comme-
moraui quàm honeſte ſancti antiqui patres coniugib*
vſi fuerint, dicis eos nõ hoc intuitu operã dediſſe pro-
pagini, vt tanquam reos gignerẽt filios baptiſmate di-
luendos, eo ꝙ baptiſma quo nunc adoptamur, nõdum
fuerat inſtitutum. Hoc de baptiſmate verum dicis: Nec
ideo tamen credendũ eſt, & ante datam circũciſionem
famulos dei, quãdoquidem eis inerat mediatoris fides
in carne venturi, nullo ſacramẽto eius opitulatos fuiſ-
ſe paruulis ſuis: quãuis quid illud eſſet aliqua neceſſaria
cauſa ſcriptura latere voluerit. Nam & ſacrificia eorum
legimus quibus vtiq; ſanguis ille figurabatur, qui ſolus
tollit peccata mundi. Apertius etiã legis iam tempore
naſcentibus paruulis, offerebantur ſacrificia pro pecca-
tis. Reſponde, pro quibus peccatis. Reſpice illis etiã ge-
nerãtibus patribus perituram fuiſſe animam paruuli de
Gene. 17. populo ſuo, ſi die non circũcideretur octauo, & reſpon
de quo merito periret, quem negas originali obnoxiũ
fuiſſe peccato. Iam vero de Ioſeph, cuius Mariam teſte K
Euangelio coniugẽ dixi, multa diu diſputas contra ſen
tentiam meã, & conaris oſtẽdere, quia concubitus de-
fuit, nullo modo fuiſſe coniugiũ: Ac per hoc ſecundum
te cum deſtiterint concumbere coniuges, iam nõ erunt
coniuges, & diuortium erit illa ceſſatio. Quod ne con-
tingat, agant ſicut poſſunt decrepiti quod iuuenes age-
bant, & ab hoc opere quo etiam cõtinens nimiũ dele-
ctaris, nec effœtis ætate corporibus parcant. Non ſe co
gitent quantum ad libidinis attinet incentiua, ſenuiſſe,
vt poſsint coniuges permanere. Si hoc tibi placet, tu vi-
deris. Ego autem, quia liberorum procreandorum cau-
ſa vxores eſſe ducẽdas honeſtas cõſentit humana, quo-
libet modo libidini cedat infirmitas, præter fidẽ quam
ſibi debent cõiuges, ne fiant adulteria, & prolem, cuius
generandæ cauſa ſexus vterq; miſcendus eſt: aduerti e-
tiam tertium bonum quod eſſe in cõiugibus debet, ma-
xime pertinentibus ad populum dei, quod mihi viſum
eſt eſſe aliquod ſacramentum, ne diuortium fiat vel ab
ea coniuge, quæ nõ poteſt parere, vel ſicut feciſſe Cato
perhibetur, ne ab eo viro qui plures nõ vult ſuſcipere fi-
lios, alteri fœtãda tradatur. Propter hoc in illo quod ſe-
cundum Euangeliũ coniugium nuncupaui, omnia tria L
bona nuptiarum dixi eſſe cõpleta. Fidẽ, quia nullũ adul
terium. Prolem, ipſum dominũ Chriſtum. Sacramentũ,
quia nullum diuortiũ. Nõ ergo quia dixi omne nuptia-
rum, id eſt, hoc tripertitum bonum, in illis Chriſti pa-
rentibus fuiſſe cõpletũ, propterea hoc dixiſſe putari de-
beo, ſicut inſimulas, vt quicquid aliter fuerit, malum eſ-
ſe videatur. Dico enim & aliter bonum eſſe cõiugium,
vbi proles niſi per concubitum non poteſt procreari. Si
enim aliter poſſet, & tamen concũberent cõiuges aper-
tiſsime, libidini cederent, atque illo malo vterẽtur ma-
le. Cum vero propter quod ſexus ambo ſunt inſtituti,
niſi eorum commixtione non naſcitur homo, propter
hoc mixti coniuges, illo malo vtũtur bene. Si autem de
libidine quærunt etiam voluptatem, venialiter male.
Quaſi maritus, inquis, Ioſeph, in opinione omnium
erat, ſecundum hanc opinionem, non ſecundum veri-
tatem locutam fuiſſe ſcripturam vis intelligi, vt virgi-
nem Mariam eius coniugem diceret. Hoc putemus
Euangeliſtam facere potuiſſe, cum vel ſua vel cuiuſ-
libet alterius hominis verba narraret, vt ſecundum o-
pinionem hominum loqueretur. Nunquid & angelus M
loquens vnus ad vnum, contra conſcientiam & ſuam
& ipſius cui loquebatur, ſecundum opinionem potius
quàm ſecundum veritatem fuerat locuturus, qui ei di-
xit, Noli timere accipere Mariam coniugem tuam? *Matth. 1.*
Deinde quid opus erat vt vſque ad Ioſeph generatio-
nes perducerentur, ſi non ea veritate factum eſt, qua in
coniugio ſexus virilis excellit? Quod ego in libro cui
reſpondes, cum poſuiſſem, tu prorſus attingere timui-
ſti. Dicit autem Lucas Euãgeliſta de domino, quòd pu- *Luce. 3.*
tabatur filius Ioſeph, quia ita putabatur, vt per eius con-
cubitum genitus crederetur. Hanc falſam voluit remo-
uere opinionem, non Mariam illius viri negare coniu-
gem, contra angelum teſtem: quanquam & tu ipſe etiã
ex deſponſionis fide, eam nomen coniugis accepiſſe fa
tearis. Quæ fides vtique inuiolata permãſit. Neq; enim
cum eam vidiſſet iam virginem ſacram, diuina fœcun-
ditate donatã, ipſe aliam quæſiuit vxorẽ: cum vtiq; nec
iſtam quęſiſſet, ſi neceſſariam coniugẽ non haberet: Sed
vinculum fidei coniugalis nõ ideo iudicauit eſſe ſoluẽ-
dum, quia ſpes commiſcendæ carnis ablata eſt. Verum
de iſto cõiugio quod vis exiſtima, nos tamen nõ vt ca-
lumniaris

A luminiaris dicimus, ſic fuiſſe primos coniuges inſtitu-
tos, vt ſine commixtione vtriuſque ſexus coniuges eſ-
ſent: ſed vtrum in paradiſo ante peccatum caro concu-
piuerit aduerſus ſpiritum: vel vtrum nunc in coniugi-
bus hoc non fiat, quando eiuſdem cõcupiſcentię etiam
per pudiciciam coniugalem cohibetur exceſſus: & vtrũ
malum non ſit, cui repugnanti cõſentiendum non eſt,
ne in ſuum pergat exceſſum: & vtrũ non ex ipſa & cum
ipſa concupiſcentia naſcatur, cui malum ineſſe vllum
negas: & vtrum ab ingenerato malo poſsit hominum
quiſquã niſi regeneratione liberari: hoc inter nos diſ-
ſeritur. In his quæſtionibus catholica veritate antiqui-
tus tradita, veſtra impia nouitas ſuffocatur. Quod autẽ
putaſti congerenda eſſe ſacrarum teſtimonia literarũ,
quibus probares vnde inter nos nulla quæſtio eſt, à deo
creari hominem, quod de quolibet vermiculo negare
fas non eſt, quò pertinuit, niſi vt te appareret campos
quæſiſſe verborum, vbi ventoſe atque inaniter curre-
Iob.25. res? Sed cum etiam ſancti Iob teſtimonium tam loqua-
citer adhiberes, quare non tibi venit in mentem, quod
ait idem homo dei, cum de peccatis ſermo eius eſſet hu
B manis, neminem mundum à ſorde, nec infantem cuius
eſt vnius diei vita ſuper terram? Nam miſericordiam &
magnis & puſillis omnibus præſtari ab illo à quo ſalus
eſt & hominum & pecorũ, & qui facit ſolem ſuum ori-
Matth.5. ri ſuper bonos & malos, quis abnuat, niſi qui deum eſſe,
aut terrena curare non credit? Quod tu quaſi inde con
tenderemus, per teſtimonium ſancti Iob docere volui-
Iob.10. ſti, quia dixit, Oſsibus & neruis compegiſti me, vitam &
miſericordiam tribuiſti mihi. Vbi quidem ille potuit
nõ omnem ſignificare hominem, ſed de ſeipſo gratias
agere, quòd eum carnaliter natum non deſeruerit, ſed
et miſericordiam vt vere viueret, id eſt iuſte viueret,
qui eum condidit, ipſe pręſtiterit. Aut certe quia parum
erat vita quã naſcendo ſortitus eſt, ideo addidit, & mi-
Ephe.2. ſericordiam, ne remaneret naturaliter filius iræ ſicut cæ
Roman. 9. teri, atq; inter vaſa iræ non inter vaſa miſericordiæ fie-
ret. Cur autẽ de malo quod ei adiacet atq; ineſt mẽbris
eius reus non ſit fidelis, & ex eo malo tamen qui naſci-
tur reatum trahat, iam neſcio quotiens diximus, fideli
enim hoc beneficium regeneratio contulit, non gene-
ratio: Inde ergo ab iſto reatu ſoluenda eſt proles, vnde
C ſolutus eſt parens. Sed magnũ aliquid te dialectica do-
cuit, rem quæ in ſubiecto eſt, ſine illa re eſſe nõ poſſe, in
qua ſubiecta eſt: Et ideo putas malum quod eſt in paren
te vtique in ſubiecto, alij rei, id eſt proli, ad quam non
peruenit, reatum non poſſe tranſmittere. Recte hoc di-
ceres, ſi malum concupiſcentiæ de parente non perue-
niret ad prolem. Cum vero ſicut ſine illo nemo ſemi-
natur, ita ſine illo nemo naſcatur, quo modo dicis eò
non peruenire quò tranſit? Non enim Ariſtoteles, cuius
categorias inſipienter ſapis, ſed Apoſtolus dicit, Per
Roman.5. vnum hominem peccatum intrauit in mũdum, & per
omnes homines tranſiit. Nec ſanè tibi dialectica illa
mentitur, ſed tu nõ intelligis. Verum enim eſt quod ibi
accepiſti, ea quę in ſubiecto ſunt, ſicut ſunt qualitates, ſi-
ne ſubiecto in quo ſunt eſſe non poſſe, ſicut eſt in ſubie
cto corpore color aut forma: Sed afficiendo tranſeunt
non emigrãdo, quemadmodum Aethiopes, quia nigri
ſunt nigros gignũt, non tamen in filios parentes colo-
rem ſuum velut tunicam transferunt, ſed ſui corporis
qualitate, corpus quod de illis propagatur afficiunt. Mi
rabilius eſt autem quando rerum corporalium qualita-
tes in res incorporales tranſeunt, & tamen fit, quando
formas corporũ quas videmus, haurimus quodam mo-
do, & in memoria recondimus, & quocunq; pergimus D
nobiſcũ ferimus, nec illæ receſſerunt à corporibus ſuis,
& tamẽ ad nos mirabili modo affectus noſtris ſenſibus
trãſierũt. Quo modo autẽ de corpore ad ſpiritũ, eo mo
do trãſeunt de ſpiritu ad corpus. Nam colores virgarũ
quas variauit Iacob, afficiendo tranſierũt in animas pe- *Gene.30.*
corum matrum, atq; inde rurſus eadem affectione trãſ-
eundo apparuerunt in corporibus filiorum. Tale vero *2. Retract.*
aliquid etiam in fœtibus humanis poſſe contingere, So *cap.62.*
ranus medicinæ author nobiliſsimus ſcribit, & exẽplo
cõfirmat hiſtoriæ. Nam Dionyſium tyrannum narrat, *Hiſtoria.*
eo quòd ipſe deformis eſſet, nec tales habere filios vel-
let, vxori ſuæ in cõcubitu formoſam proponere ſolere
picturã, cuius pulchritudinẽ cõcupiſcẽdo quodã modo
raperet, & in prolem quam cõcipiebat, afficiẽdo tranſ-
mitteret. Neq; enim deus ita naturas creat, vt leges au-
ferat quas dedit motibus vniuſcuiuſq; naturę. Sic & vi-
cia quãuis ſint in ſubiecto, ex parẽtibus tamen in filios
non quaſi tranſmigratione de ſuo ſubiecto in ſubiectũ
alterum, quod fieri non poſſe categoriæ illæ quas legi-
ſti veriſsimum oſtendunt, ſed quod non intelligis affe-
ctione & cõtagione pertranſeunt. Quid eſt quòd labo-
ras magnis argumẽtationibus peruenire ad impietatis E
abruptũ, vt Chriſti caro quia de Maria natus eſt, cuius
virginis caro ſicut cæterorum omnium ex Adam fue-
rat propagata, nihil diſtet à carne peccati, & ſine vlla di
ſtinctione Apoſtolus dixiſſe credatur, eũ fuiſſe miſſum
in ſimilitudine carnis peccati: aut nullam carnem eſſe *Roman. 8.*
peccati: aut ſi ſit quia inde venit, inde etiam eſſe Chriſti
contendit hæreticus, imò potius inſtas vt nulla ſit caro
peccati, ne hoc ſit & Chriſti? Quid eſt ergo carnis ſimi-
litudo, ſi nulla eſt caro peccati? Sed hanc Apoſtolicam
ſententiam me non intellexiſſe dixiſti, nec eam tamen
expoſuiſti, vt te doctore noſſemus, quod aliqua res poſ
ſit eſſe ſimilis ei rei, quæ non eſt. Quod ſi dementia eſt
dicere, & ſine dubio caro Chriſti non eſt caro peccati,
ſed ſimilis carni peccati: quid reſtat vt intelligam⁹, niſi
ea excepta omnem reliquam humanam carnẽ eſſe pec-
cati? Et hinc apparet illã concupiſcentiã per quã Chri-
ſtus cõcipi noluit, feciſſe in genere humano propaginẽ
mali: quia Marię corpus quãuis inde venerit, tamẽ eam *Mariæ con*
non traiecit in corpus, quod non inde cõcepit. Cæterũ *ceptio.*
corpus Chriſti inde dictũ eſt eſſe in ſimilitudine carnis
peccati, quia omnis alia hominũ caro peccati eſt quiſ- F
quis negat, & carnẽ Chriſti ita carni cõparat naſcentiũ
hominũ cæterorũ, vt aſſerat vtranq; eſſe puritatis ęqua-
lis, deteſtandus hæreticus inuenitur. Magnũ porrò ali-
quid inueniſſe tibi videris & copioſiſsime diſputas, etiã
ſi naſcentes mali aliquid ex parentibus trahere poſſent,
quòd expiarentur manibus dei, quia eos ipſe format in
vteris matrum: ab ipſo autem formari homines, quaſi
hoc negaremus, inſtantiſsime probas, multa de ſcriptu-
ris adhibens teſtimonia, in quibus cum ea verba ex li-
bro Eccleſiaſtico poſuiſſes quibus dei opera dicũtur oc-
culta, continuo tua ſubieciſti atq; dixiſti, Quæ ſentẽtia
eorũ arguit vnitatem, qui putant naturalẽ profundita-
tẽ poſſe inueſtigatione aliqua cõprehẽdi. Hoc tibi dic,
& noli de animę origine temere aliquid definire, quod
vel ratiõe veriſsima vel diuino eloquio minime ambi-
guo nõ poteſt cõprehẽdi, ſed potius quod ſapiẽtiſsima
mulier mater Maccabæorũ ſape: Nam & eius verba po
ſuiſti, quæ filiis ſuis ait, Neſcio qualiter in vtero meo ap *2. Mac. 7.*
paruiſtis. Quod vtiq; nõ putanda eſt dixiſſe de corpori-
bus eorum, quæ corpora ſe nõ dubitabat ex virili ſemi-
ne concepiſſe, ſed vtrũ animæ filiorũ de paterna anima

G tractæ fuerint, an aliunde in vtero eius eſſe cœperunt,
hoc nimirum illa neſciebat, nec eam pudebat, vt temeritatem caueret, ignorantiam confiteri. Quid eſt ergo quod cauſaris, cur non ipſi filij mundentur effectu, vt à pollutionibus, inquis, quę dicuntur parentum, maieſtate opificis expientur? Nec attẽdis hoc dici etiam de manifeſtis vicijs corporum poſſe, cum quibus nõ pauci naſcuntur infantes. Quamuis abſit vt dubitetur deum verum & bonum eſſe omnium corporũ formatorem, & tamen ex opificis tanti manibus tam multa, non ſolum vicioſa, verumetiam monſtruoſa procedũt, vt naturæ à nonnullis appellentur errores. Qui cum operantẽ vim diuinam & quid cur faciat indagare non poſsint, fateri eos putet neſcire quod neſciunt. Quod autem attinet ad peccati originalis in omnes homines trãſitum, quoniam per concupiſcentiã carnis tranſit, tranſire in eam carnem non potuit, quam non per illam virgo concepit. Quod enim & de alio libro meo quẽ ſcripſi ad ſanctæ memoriæ Marcellinum, velut mihi prǽſcribens ponere voluiſti de Adam dictũ, quòd tabificauit in ſe omnes de ſua ſtirpe venturos, vnde vtique ille tabificauit,
H non inde Chriſtus in matris vterum venit. Sed verba quæ ad rem maxime pertinent in eadem ſententia mea, ego dicã, quia tu dicere noluiſti, & ſtatim cur nolueris apparebit. Occulta, inquam, tabe carnalis concupiſcentiæ ſuæ tabificauit in ſe omnes de ſua ſtirpe venturos. Non vtiq; carnem tabificauit, in cuius conceptu tabes iſta nõ fuit. Caro itaque Chriſti mortalitatem de mortalitate materni corporis traxit, quia mortale corpus eius inuenit: contagium vero peccati originale nõ traxit, quia concumbentis concupiſcentiam non inuenit. Si autem nec mortalitatem, ſed ſolam ſubſtantiam carnis de matre ſumpſiſſet, nõ ſolum caro eius caro peccati, ſed nec ſimilitudo carnis peccati eſſe potuiſſet. Sed comparas me & coæquas Apollinaris errori, qui carnis ſenſum fuiſſe negauit in Chriſto, vt imperitis nebulas vndecunque commoueas, ne lucem veritatis attendãt. Aliud eſt ſenſus carnis, ſine quo nullus fuit, aut eſt, aut erit in corpore viuens homo: & aliud eſt concupiſcen-
Galat.5. tia qua caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſine qua fuit ante peccatũ primus homo, qualem nobis exhibuit humanam naturam Chriſtus homo: quia ſicut ille ex terra, ſic iſte ſine tali concupiſcẽtia eſt creatus ex fœmina.
I Aſſumens tamen ex illa etiam mortalitatis infirmitatem, qualis non erat ante peccatum in carne hominis primi, vt eſſet iſta quod tunc illa nõ fuit, ſimilitudo carnis peccati. Vt ergo nobis patiẽdi præberet exemplum, nõ habuit ille mala ſua, ſed pertulit aliena: In doloribus pro nobis, non in cupiditatibus fuit. Quapropter natos ex Adam, transferri renatos oportet ad Chriſtum, ne à regno dei pereãt imagines dei, quod ſine malo fieri qui dicit, nec amorem habet nec timorẽ dei. Cum hoc autem malo neceſſe eſt hominem de dãnata origine generari. Regeneratos autem abſit vt redigamus, ſicut calumniaris, ſub neceſsitate criminum, deo largiente do-
Roman.7. na virtutum. Quamuis ergo aliam legem videamus in membris noſtris repugnantem legi mentis noſtrę, non ſolum tamen neceſsitatem criminis non habet, ſed habet potius honorem laudis, cuius ſpiritus ſpiritali munere adiutus, aduerſus carnis concupiſcentiam concupiſcit. Sed quacunq; te verſes, quacunque te iactes, quæcunq; vndecunq; colligas, inſles, ventiles, ſpargas, cõtra quod cõcupiſcit ſpiritus bonus, nõ eſt bonũ. Nõ potuit, inquis, exemplum dare natura diſsimilis. Potuit quidẽ. Nam quid eſt quod nos ad imitationẽ patris hortatur,

qui facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos, vt eius K
exemplo noſtros diligamus inimicos? Veruntamen na- *Matth.5.*
tura hominis Chriſti, noſtræ naturæ diſsimilis nõ fuit, ſed vicio noſtro diſsimilis fuit. Ille quippe ſine vicio natus eſt homo, quod hominũ nemo. Quãtum autem ad vitam pertinet, qua Chriſtũ debemus imitari, hoc quoque ad diſtantiam plurimũ valet, quòd vnuſquiſq; noſtrum homo eſt, ille autẽ etiam deus. Neque enim tantum poteſt iuſtus homo eſſe qui homo eſt, quantum homo qui & deus eſt. Illud ſane magnum verumq; dixiſti cum poſuiſſes teſtimoniũ Apoſtoli Petri, dicentis, Qui peccatum non fecit, notandum eſſe quòd iudicauerit
Apoſtolus ſufficere ad oſtẽdendum in Chriſto nullum *1.Petri.2.*
fuiſſe peccatum, quia dixit nullum eum feciſſe peccatũ: Vt doceret, inquis, quia qui nõ fecit, habere nõ potuit. Omnino veriſsimum eſt. Profecto enim peccatũ etiam maior feciſſet, ſi paruulus habuiſſet: Nam propterea nullus eſt hominum præter ipſum, qui peccatum non fecerit grandioris ætatis acceſſu: quia nullus eſt hominum præter ipſum, qui peccatum non habuerit infantilis ætatis exortu. Tolle, inquis, exempli cauſam, tolletur, &
precij, quod pro nobis factus eſt. Non eſt mirum quòd L
ſolum exemplum ponis in Chriſto, qui præſidium gratiæ, quo erat plenus, oppugnas. Spe, inquis, malo carendi ad fidei præſidia conſolamus, non autẽ caremus innatis. Siquidẽ poſt baptiſma virilitas ipſa perdurat, quia virilitatis nomine concupiſcentiã carnis appellas. Perdurat vtique quod negari non poteſt, contra quod debet concupiſcere ſpiritus, ne homo renatus iam concupiſcentia ſua trahatur illectus: & vtique concupiſcentia quæ repugnat vt trahat, etiam ſi ſpiritu cõtra eam concupiſcente & reſiſtente nõ trahat, ac propterea nec cõcipiat pariatq; peccatum, non eſt bonum. Et ipſa eſt, de qua dicit Apoſtolus, Scio quia non habitat in me bonũ,
hoc eſt, in carne mea. Hoc autem quod nõ eſt bonum, *Roman.7.*
Chriſtus in natura ſi haberet ſua, non ſanaret in noſtra.

Interponis aliud de libro meo, & quoniã dixi con-
iugalem concubitum, qui fit intentione generandi, nõ *Cap.X.*
ipſum eſſe peccatũ, eo q bona volũtas animi ſequẽtem ducat, nõ ducentẽ ſequatur corporis voluptatẽ: tu cõtra refers de ea re quę à peccato libera eſt, peccata nõ naſci, iſto modo exiſtimãs te poſſe deſtruere originale peccatum, quod non deſtruit niſi ſaluator, quẽ paruulis inui-
detis: Deſtruit autẽ ſoluẽdo quòd rei ſunt, nõ negãdo, M
Ideo quippe concubitus cõiugalis, qui fit intentione generandi, nõ eſt peccatum, quia bene vtitur lege peccati, id eſt concupiſcentia, quæ eſt in mẽbris repugnans legi mentis. Quæ ſi propterea reum parentẽ non tenet, quia regeneratus eſt, quid mirũ ſi propterea reum tenet naſcentẽ, quia inde generatus eſt: Et ideo ne reus remaneat, etiã ipſe regenerãdus eſt. Hæc vero ſententia tua qua dixiſti, de ea re quæ à peccato libera eſt, peccata nõ naſci, quantũ adiuuet Manichęos, ſi cogites voles eam delere de libro tuo, & de cordibus omnium qui legerũt librũ tuũ. Si enim nõ de ea re quæ à peccato libera eſt, peccata naſcuntur, habent aliam naturã ſuam ſecundum Manichæos vnde naſcantur. Quos & alijs ſimilibus ſentẽtijs tuis quantum adiuuares, iam in primo huius noſtri operis volumine demonſtraui. Ecce & hic quod dixiſti tantũdem valet. Vides ne nobis operam dandam præter errorem proprium, quo Pelagiani eſtis, vt quaſdam tuas ſententias qualis & iſta eſt, euertamus, ſi Manichæos vincere volumus? De ea re quæ à peccato libera eſt, dicis peccata nõ naſci. Sed veritas contradicit, quę te & Manichæos euertit, cũ quibus tibi vox iſta cõmunis eſt,

Angelus

A Angelus quem creauit deus, res à peccato libera fuit: ho-
mo quem primũ creauit deus, res à peccato libera fuit.
De rebus igitur à peccato liberis, nata eſſe peccata qui
negat, aut Manichæus eſt manifeſtus, aut Manichæis
ſuffragatur incautus. Deinde ponens alia verba mea ſic
argumentaris, quaſi ego dixerim, cum ſeruit coniugatis
ad propagandam prolem, tunc honorari libidinem. Di
cis tibi ipſe quod vis: Nam ego hoc non dixi omnino,
nec ſenſi. Quo modo enim libido cũ ſeruit honoratur,
quando ne pergat in liberos exceſſus, dominatione mẽ
tis opprimitur? Nos itaque non diximus ſemper ad rea-
tum pertinere vti libidine. Quod velut dixerimus, ita
colligis min⁹ peccare adulteros quàm maritos, quia ma
ritis, inquis, libido ſeruit vt peccent, adulteris imperat.
Sed cum ego illud non dixerim, qualecunq; hoc ſit tuũ,
quod tanquam cõſequens eſſe voluiſti, nihil ad me at-
tinet. Ego enim dico vti libidine non ſemper eſſe pec-
catum, quia malo bene vti non eſt peccatum. Nec quę-
cunque res ideo bona eſt, quia ea bene vtitur bonus. Nã
& de duobus hominibus ſcriptũ eſt, Filius eruditus ſa-
piens erit, imprudente autem miniſtro vtetur. Nũquid
B ideo bonum eſt eſſe imprudẽtem, quia bene illo vtitur
1. Ioan. 2. ſapiens? Inde & Apoſtolus Ioannes non ait, nolite vti
mundo: ſed, Nolite diligere mundum: vbi poſuit & cõ
cupiſcentiam carnis. Qui enim nõ diligens vtitur, qua-
ſi non vtens vtitur, quia nõ eius rei cauſa vtitur, ſed al-
terius quã diligẽs intuetur, vt etiã non diligẽs hac vta-
1. Corint. 7. tur. Propter quod Paulus coapoſtolus eius, Et qui vtun
tur, inquit, hoc mundo, quaſi nõ vtantur. Quid eſt, qua-
ſi non vtantur, niſi non diligãt quo vtuntur, quoniam
tale eſt, vt bene aliter non vtantur. Et hoc quidem etiã
in his rebus obſeruandũ eſt, quæ in hoc mundo ſic bo-
næ ſunt, vt tamen eas diligi non oporteat. Quis enim
malum eſſe pecuniam recte dixerit? Et tamen nemo ea
bene vtitur qui dilexerit, quãto magis libidinem? Nam
pecuniam malus quidem ſpiritus concupiſcit, ſed ipſa
contra bonum ſpiritum non concupiſcit, quod libido
facit, atque ideo & qui hoc eſſe malum negat, peccat: &
qui hoc malo bene vtitur, non peccat. Recte igitur ar-
gumentareris, dicens, libidinem ſi mala eſt, maiori rea-
tu obſtringere quibus obſequitur, coniuges, quàm qui-
bus dominatur, adulteros, ſi diceretur à nobis, eos con-
iuges qui ſeruiente concupiſcentiæ malo ad ſolum ge-
C nerandi vtuntur officium, ad aliqua mala opera eos il-
lo vti, ſicut ad facinus perpetrandum ſeruo vtitur ho-
micida. Cum autem dicamus bonum eſſe in coniugib⁹
officium procreandi, quamuis vulnus quod in renato ſa
nari poteſt, trahat natus de primi contagione peccati,
reſtat vt ſic vtãtur coniuges boni malo cõcupiſcentiæ,
ſicut ſapiens ad opera vtique bona miniſtro vtitur im-
prudente. Sed homines acutiſsimi ideo non modum,
non genus, ſed exceſſum voluptatis arguitis, & expro-
brandum cenſetis obſcœnis: quia eum noſtis, vt dicis,
intra conceſſos fines animi poteſtate poſſe retineri. Fa-
ciat animi poteſtas ſi poteſt, vt ad trãſgrediendos fines
à quibus tranſgrediendus eam reuocat, nõ ſe libido cõ-
moueat. Quod ſi facere nõ poteſt, profecto vt fines nõ
tranſgrediatur, improbo hoſti reſiſtitur, qui eos tranſ-
gredi nititur. Sed vniuerſum contemptum eius, inquis,
virginibus cõtinẽtibuſq; ineſſe teſtamur. Nũquid ideo
virgines & continentes contra cõcupiſcentiam carnis
nõ pugnant? Et quid eſt cõtra quod exercẽt abs te quo-
que prædicata illa glorioſa certamina, vt virginitatem
continentiamq; cuſtodiãt? Si ergo pugnant, malum eſt
Roman. 7. quod expugnant. Et vbi eſt hoc malum, niſi in ipſis? Er-
go non habitat in me, hoc eſt, in carne mea bonum, ve- D
raciter dicitur & ab ipſis. Nihil aliud dicis eſſe nuptias
quàm corporum commixtionem: & dicis poſtea, quod
& verum eſt, ſine appetitu mutuo & ſine opere natura-
li, propagationem eſſe non poſſe. Nunquid tamen ne-
gas ſibimet etiã adulteros appetitu mutuo & opere na-
turali, & corporum commixtione coniungi? Non eſt
ergo iſta definitio nuptiarũ. Aliud eſt enim quod nup-
tiæ ſunt, & aliud eſt ſine quo etiam nuptiæ filios pro-
pagare non poſſunt. Nam & ſine nuptiis poſſunt naſci
homines, & ſine corporum commixtione poſſunt eſſe
coniuges: Alioquin non erunt coniuges, vt nihil aliud
dicam, certe cum ſenuerint ſibiq; miſceri vel nõ potue-
rint, vel ſine ſpe ſuſcipiẽdæ prolis erubuerint atque no-
luerint. Vides ergo quàm inconſiderate nuptias defi-
nieris, dicendo eas aliud non eſſe niſi corporum com-
mixtionem. Tolerabilius forte diceres, nõ eas inchoa-
ri niſi per corporum commixtionem, quia filiorũ pro-
creandorum cauſa vtique ducuntur vxores, & aliter nõ
poſſunt filij procreari. Sed procreandi cauſa commix-
tio corporum aliter quàm nunc eſt fuiſſet, ſi nemo pec-
caſſet. Abſit enim vt honeſtiſsima illa fœlicitas in para- E
diſo commotæ libidini ſemper obtemperaret: abſit vt
illa pax animi & corporis haberet aliquid, ꝓpter quod
aduerſus ſeipſam prima hominis natura pugnaret. Si
ergo ibi nec ſeruiendum libidini, nec aduerſus eam bel
landum fuit, aut non ibi fuit, aut non talis qualis nunc
eſt fuit: Nunc enim libidini neceſſe eſt, vt repugnet qui
ſeruire noluerit: neceſſe eſt vt ſeruiat, qui pugnare ne-
glexerit. Quorum duorum vnum eſt moleſtũ, & ſi lau-
dabile: alterum turpe & miſerabile. Itaque in hoc ſecu-
lo vnum horum caſtis eſt neceſſarium, in paradiſo au-
tem vtrunq; à beatis fuerat alienum. Sed iterum me di-
cis mihimetipſi eſſe contrarium, propoſitis videlicet a-
lijs verbis meis, vbi propagationis officium à carnalis
delectationis appetitione diſcernens, aliud eſſe dixi nõ
concumbere niſi voluntate generãdi, quod non habet
culpam: aliud concumbendo carnis appetere volupta-
tem, ſed non præter coniugem, quod veniale habet cul
pam. Nihil habent duo iſta quãtum mecum omnes vi-
dent qui verum vident, vnde me oſtẽdas mihi eſſe cõ-
trarium. Audi tamen identidem quod eorum ſenſibus *Identidem*
inculcatius intimetur, quos fallere affectas. Calumnia- *aliquoties*
ris enim nos excuſationem præbere turpibus & flagi- F *vſurpare videtur, pro viciſsim.*
tioſis hominibus, vt cum infanda immunda commiſe-
rint, cõtra voluntatem ſe dicant feciſſe, & ideo nullum
habere peccatum, quaſi nos non multo exertius adhor-
temur contra libidinem eſſe pugnãdum. Nam ſi vos cũ
id bonum eſſe dicatis, nõ vultis tamen, vt veſtra aduer-
ſus iſtud bonum frigeſcere, vel certe tepeſcere bella cre-
damus: quanto vigilantius & ardentius cõtra malũ nos
cenſemus eſſe pugnãdum? Nos dicimus illud eſſe cõtra
voluntatẽ, vt caro cõcupiſcat aduerſus ſpiritũ, nõ illud, *Galat. 5.*
vt ſpiritus aduerſus carnem. Per quam cõcupiſcentiam
bonam fit, vt niſi cauſa generandi nõ vtantur cõiuges
carnis libidine, ac ſic malo vtantur bene: Qui vſus bo-
nus mali, facit honeſtum cõcubitum vereq; nuptialem.
Voluptatis autem cauſa nõ prolis, facit cõcubitum cul-
pabilem, ſed in cõiuge venialem. Ideo autem & de ho-
neſto cõcubitu qui naſcitur, trahit quod renaſcendo di
luatur, quia & in concubitu honeſto ineſt malum, quo
bene vtitur bonitas nuptiarum. Sed non obeſt renatis,
quod oberat natis. Vnde fit conſequens vt qui ex eis na
ſcitur, & illi obſit ſi nõ renaſcatur. Tu ſanè inter argu-
mẽtationes tuas, quibus te inaniter aduerſus mea verba

G contorques, identidem te Manichæos adiuuare nõ vi-
des. Ideo quippe tibi videtur natus de cõcubitu coniu-
gali, non trahere originale peccatum, quia de hoc ope-
re quod non habet culpam, naſci ſicut dicis, culpa non
poteſt. Cur ergo de opere dei quod nõ habebat culpã,
nata eſt culpa angeli, nata eſt culpa hominis? Cernis
quantum eis ſuffrageris quorum deteſtationẽ conaris
obtegere, quòd aduerſus catholicã fidem fundatiſsimã
ſentis. Si enim ſecundum definitiuã tuam, de hoc ope-
re quod non habet culpam, naſci culpa nõ poteſt, ecce
nulla opera dei habẽt culpam. Vnde igitur culpa nata
eſt? Hic Manichæus te adiuuante aliam naturam, ſicut
deſipit, malam molitur inducere, vt ſit vnde culpa nata
eſſe credatur, quia de opere dei, ſecundũ tua verba, cul-
pa non naſcitur. Nũquid poteſt vinci Manichæus, niſi
cum illo & ipſe vincaris, quia & angelus & homo dei
ſunt opera ſine culpa? Ex quibus tamen culpa nata eſt,
dum ab eo qui culpa caret, per liberum arbitrium receſ-
ſerunt, quod eis datum eſt ſine culpa: & facti ſunt mali,
nõ per admixtionem mali, ſed per defectionem boni.
Dicis ob hoc à me Chriſtiani temporis continentiam
H fuiſſe laudatam, non vt ad virginitatem incenderentur
homines, ſed vt bonum nuptiarum quod à deo inſtitu
tum eſt damnaretur. Sed ne puteris de animo meo ma-
leuola ſuſpicione torqueri, velut probare me volens, di
cis mihi, Si fideliter inuitas homines ad ſtudium con-
tinentiæ, fateris ergo ita virtutem pudiciciæ à volenti-
bus poſſe ſeruari, vt ſit quicunque voluerit corpore ſan
ctus & ſpiritu, Reſpondeo me fateri, ſed non ſicut vos.
Nam vos ipſius animi viribus hoc tribuitis, ego adiutæ
per dei gratiam voluntati. Veruntamen quid compri-
mitur animi imperio ne peccetur, niſi malum, quo vin-
cente peccatur? Quod malum ne dicamus cum Mani-
chæis tanquam ex aliena mali natura nobis eſſe com-
mixtum, reſtat vt in noſtra natura tanquam vulnus ali-
quod fateamur eſſe ſanandum, cuius reatum iam fate-
mur regeneratione ſanatum. Ecce fruſtra enumeraſti,
quibus me compares, tot hęreticorum fraudes, quorum
vtinam numerum non augeres: Apoſtolica ſententia,
1.Timot.4. qua notat hæreticos prohibentes nubere, etiam me aſ-
ſeris tangi, quaſi dicam poſt aduentum Chriſti turpia
eſſe cõiugia. Audi ergo quod dicim⁹, vt hoc ipſum mul
tis modis ac ſæpius audendo, nõ diſsimules veritatem,
I ſimulãs quodam modo ſurditatem. Non dicimus tur-
pia eſſe coniugia, quandoquidem ne incontinentia in
damnabile cadat flagitium, fulciẽda eſt honeſtate nup-
tiarum. Sed quod vos dicitis, Chriſtiana doctrina non
dicit, id eſt, vt verba tua ponam, hominem ſufficere in-
genitis ſibi motibus dare leges: hoc nõ dicimus, ſed di-
1.Corin.7. cimus quod dixit Apoſtolus, cũ hinc loqueretur, Vnuſ-
quiſque proprium donum habet à deo. Et quod dixit
Ioan.15. dominus, Sine me nihil poteſtis facere. Et non omnes
Matth.19. capiunt verbum hoc, ſed quibus datum eſt: cum poſſet
dicere, nõ omnes capiunt verbum hoc, ſed qui volue-
rit: ſi verum eſſet quod dicitis vos. Quæro ſanè qualib⁹
ingenitis ſibi motibus hominem dicatis eſſe idoneum
dare leges? vtrum bonis an malis? Si bonis aduerſus bo
num, ergo ſpiritus concupiſcit aduerſus ſpiritũ, & duo
bona inuicem ſibi aduerſantur in homine. Quod ſi ita
eſſet, ipſa duorum bonorũ inter ſe aduerſitas bona eſſe
non poſſet. Si autem malis, fatere igitur ingenitos eſſe
homini motus malos, contra quos caſtitas dimicat. Et
ne dicere cũ Manichæis cogaris alienæ mali naturę no
bis ineſſe commixtionem, noſtrum potius originalem
confitere languorem: Cuius languoris malo coniugalis
bene vtitur pudicicia, cõtra quod languoris malũ, ad- K
hibentur ab incõtinentibus nuptiarum remedia, exer-
centur à continentibus glorioſa certamina. Arbitror
pollicitationem meam ex quo tibi ad omnia reſponde-
re cœpi, in quibus ſoluendos quæſtionũ nodos aliquos
attuliſti, cõmodius impleri, ſi numerum tuorum volu-
minum non exceſſero. Sit ergo hic finis huius mei, vt
nouiſsimum tuum ab alio refellamus exordio.

Libri quinti Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, contra Iulianum, Liber ſextus.

REſpõſum eſt libro tuo tertio, re- Cap.1.
ſpondeatur & quarto: aderit do
minus, vt nõ ſolum veritas, ſed
etiam charitas tibi exhibeatur à
nobis. Quæ duo quiſquis tenue-
rit, nec fatuus, nec inuidus erit.
De quib⁹ vicis in pricipio me- L
morati tui libri multa dixiſti.
Nam & error veritate, & liuor
charitate pellendus eſt. In hac autem tua diſputatione
cum de ſtulticia loquereris, dicens eam matrẽ eſſe om-
nium viciorum, adhibuiſti teſtimoniũ de ſcriptura, vbi
legitur, Neminem diligit deus, niſi eum qui cum ſapiẽ- Sapien.7.
tia habitat. Quære itaque diligẽter, vtrum habitare cum
ſapientia puerilis vanitas poſsit, per quam neceſſe eſt ex
infantia paruulus tranſeat, qui tamen tranſit: & conſi-
dera qui primus fructus naſcatur de radice quam lau-
das: & quanta in cõtrarium mutatione opus habeat vt
diligatur à deo, qui niſi eum qui habitat cum ſapientia
neminem diligit, in prędeſtinatis vtique paruulis quod
odit abſumens, vt etiam ipſos à vanitate liberatos, cum
ſapientia diligat habitantes: quos certe ſi ab vbere rap-
tos abſtulerit vltimus dies, miror ſi audes dicere habi-
taturos cum ſapientia præter regnum dei, quò eos bo-
num ſecundum te inuiolatæ inculpatæq; naturæ non
permittit accedere, niſi veri ſaluatoris gratia redemp-
tos liberet à falſi inſipientia laudatoris, vt omittam na-
tura fatuos, multo amplius lugendos ſcriptura teſte
quàm mortuos. Quos quidem & ab iſto tanto malo M
poteſt dei gratia per ſanguinem mediatoris eruere. Sed
vnde potuerunt in tantum malum ruere, ſi diuino iu-
dicio nulla origini debetur pœna viciatæ? Ecce meri-
to reprehendiſti eos & grauiter, qui vel ſuperſederunt
ſcienda cognoſcere, vel non formidant ignorata cul-
pare. Nunquid hoc de his qui excordes nati ſunt, potes
dicere? Nec tamen eis ſub deo iuſto vnde hoc accidere
potuerit inuenturus es, ſi nulla ex parentibus trahuntur
merita filiorum. Sed inuidendo tibi, in quadam meri-
die compertæ veritatis ſine obumbramẽto ignoratio-
nis vt loqueris, inſanimus. Itáne vero tanta in paruulis
mala, tu qui non inuides, non vides? Bonus eſt deus, iu-
ſtus eſt deus. Extranea prorſus mali eſt nulla natura, quę
noſtræ naturæ ſecundum Manichęos credatur admix-
ta. Vnde ſunt nõ dico in moribus, ſed in ipſis ingeniis
cum quibus naſcuntur tanta hominum mala, ſi non eſt
humana origo viciata, non eſt maſſa damnata? Quid
quòd homo fatuitatis expers ſit, & ab inuidiæ ſtimulis
alienus, ipſam ſic deſcribis inuidiam, vt in tua deſcrip-
tione hoc vicium & peccatum appareat & pœna pecca
ti? An non eſt peccatum diabolicum inuidia? An non
eſt pœna

A eſt pœna peccati, quæ protinus ipſum de quo oritur ve-
xat authorem? Hæc verba tua ſunt, & tamen diuturna
loquacitate viſus tibi es acutiſsime diſputaſſe, vnũ ideõq;
vicium peccatum pœnamq; peccati eſſe non poſſe. Sed
forte quia inuidus non es, vix tandem inuidiam in alio
libro videre potuiſti de qua hæc diceres, & tibi pro me
quia mihi non inuides, contradiceres. Finito autem
proœmio, vbi etiam laboraſti ſicut ſoles, probare quòd
prædico deum eſſe hominum conditorem, mea dein-
de verba proponis, vbi dixi, mundo non deo naſci ho
minem, qui de concupiſcentia carnis naſcitur, deo au-
tem naſci cum ex aqua & ſpiritu renaſcitur. Quibus
meis verbis ſic inſidiaris, vt aſſeras hinc intelligi me
debere dixiſſe, quod ad diabolum pertineat quicquid
ad mũdum pertinet: quia ſcilicet alibi dixeram, eos qui
de corporum cõmixtione naſcũtur, ad ius diaboli per-
tinere, aſſerendo vtique de poteſtate erui tenebrarum
cum regenerãtur in Chriſto. Reſpondeo ergo calum-
niæ tuæ. Ita enim me vis putari appellaſſe mundum ad
poteſtatem diaboli pertinentẽ, tanquam cœlum & ter-
ram & omnia quæ in eis ſunt, vel diabolus fecerit vel
diabolus teneat. Hoc non dico, ſed deteſtor, redarguo,
B & damno qui dicit. Sed hoc loco ſic appellaui mũdum
Ioan.14. quemadmodum dominus, vbi ait, Ecce venit princeps
mundi: Non enim cœli & terræ & omniũ quę per ver-
bum, hoc eſt per eundem ipſum Chriſtum facta ſunt:
Ioan.1. vnde ſcriptum eſt, Mundus per eum factus eſt: princi-
pem voluit intelligi diabolum: ſed ſicut dictum eſt, Mũ
dus in maligno poſitus eſt? Et iterum, Omnia quæ in
1.Ioan.5. mundo ſunt, concupiſcentia carnis eſt & cõcupiſcentia
1.Ioan.2. oculorum, & ambitio ſeculi, quæ non eſt à patre, ſed ex
mundo eſt. Non enim cœlum & terra non ſunt à patre
per filium, aut angeli, ſydera, arbuſta, animalia, homi-
nes non ſunt à patre per filium, quantum quidem atti-
net ad ipſam ſubſtãtiam qua homines ſunt: ſed mundi
princeps eſt diabolus, & mũdus in maligno poſitus eſt,
omnes vtique homines qui rei ſunt damnationis æter-
næ, ſi non inde liberentur, vt non iam pertineant ad
principem peccatorũ, redempti eo ſanguine qui in re-
miſsionem fuſus eſt peccatorũ. Huic ergo mundo cuius
princeps eſt, de quo ait qui vicit mundum, Ecce venit
Ioan.14. princeps mundi & in me nihil inueniet: huic, inquam,
mundo naſcitur homo donec renaſcatur in eo qui vi-
C cit mundum, & in quo nihil inuenit princeps mundi.
Quis eſt enim mundus, de quo dicit ſaluator mundi &
Ioan.7. victor mundi, Non poteſt mundus odiſſe vos, me autẽ
odit, quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quia ope-
ra eius mala ſunt? Nunquid terræ ac maris, cœli ac ſyde
rum mala ſunt opera? Sed vtique mundus iſte homines
ſunt. Nec ab iſto mũdo quiſquam liberandus eligitur,
niſi gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum
qui dedit carnem ſuam pro mundi vita, quod nõ feciſ-
Ioan.8. ſet, niſi mundum inueniſſet in morte. Quis eſt mũdus
de quo dicebat Iudęis, Vos de hoc mundo eſtis, ego nõ
ſum de hoc mundo? Poſtremo quis eſt mundus de quo
elegit Ieſus diſcipulos ſuos, vt iam de mũdo nõ eſſent,
& eos de quo iam non erant, ipſe mundus odiſſet? Sic
enim loquitur ſaluator mundi, lux mundi, ſic, inquam,
loquitur, Hæc mando vobis vt diligatis inuicẽ. Si mun
Ioan.15. dus vos odit, ſcitote quia me priorẽ vobis odio habuit.
Si de mundo eſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret.
Quia vero de mundo nõ eſtis, ſed ego elegi vos de mũ
do, propterea odit vos mundus. Si non addidiſſet, ego
elegi vos de mundo, putari poſſet, ita dixiſſe, de mũdo
non eſtis, quemadmodum de ſeipſo dixerat, Ego non
ſum de hoc mundo. Neque enim & ipſe fuit de mũdo, D
& electus eſt inde, vt nõ eſſet de mundo. Quis hoc di-
xerit Chriſtianus? Nec ſecundum hoc enim quòd ho-
mo eſſe dignatus eſt, filius de mundo fuit. Quid ita: niſi
quia in illo peccatum nunquam fuit, propter quod om-
nis homo prius mundo non deo naſcitur, & vt deo na
ſcatur de mundo eligitur qui renaſcitur, vt iam non ſit
de mundo? Propter quod ab eo princeps mũdi eiicitur
foras, ſicut ipſe teſtatur, dicens, Nunc iudicium eſt mun Ioan.12.
di, nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Niſi for-
te eo vſque veſtra progredietur audacia, vt dicatis non
de mundo eligi paruulos quando baptiſmo eius abluũ-
tur, de quo dictum eſt, Deus erat in Chriſto, mundum 2.Corint.5.
reconcilians ſibi. Ad iſtam reconciliationem, ſi negatis
paruulos pertinere, negantes eos eſſe de mundo, qua
fronte neſcio viuatis in mundo. Porrò ſi eos fatemini
cum in corpus Chriſti tranſeunt de mundo eligi, ne-
ceſſe eſt vt ei naſcantur de quo eliguntur, vt renaſcan-
tur. Naſcuntur enim per carnis concupiſcentiam, rena-
ſcuntur per ſpiritus ſancti gratiã. Illa de mũdo eſt, hæc
venit in mundum, vt de mundo eligantur qui præde-
ſtinati ſunt ante mundum. Cum autem dixiſſet Apoſto
lus, Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi: E
quo modo id faciat, mox adiunxit atque ait, Non repu
tans illis delicta eorum. Totus ergo mundus ex Adam
reus, deo non negante manum formationis opere ſuo
ſeminibus inſtitutis, quãuis paterna præuaricatione vi-
ciatis: & cum per Chriſtum reconciliatur mundus, de
mundo liberatur, eo liberante qui venit in mundum,
non de mundo eligẽdus, ſed electurus: nõ meritorum
electione, ſed gratiæ: quia reliquiæ per electionem gra-
tiæ ſaluæ factæ ſunt. Deinde propoſitis aliis meis ver- Roman.11.
bis, vbi dixi, Huius concupiſcentiæ reatum regeneratio
ſola dimittit, ac per hoc generatio trahit: móxque ſub-
iunxi, Ergo quod generatum eſt regeneretur, vt ſimili-
ter, quia non poteſt aliter, quod tractum eſt remittatur:
fruſtra identidem conaris obtegere quod ſuperfluum
baptiſmum putatis in paruulis, dicentes myſteriorum
Chriſti gratiam multis locupletem eſſe muneribus: Ve-
litis nolitis, paruulos credere confitemini in Chriſtum
per corda & ora geſtantium. Ergo & ad illos pertinet Marci.16.
dominica illa ſententia. Qui non crediderit, condem-
nabitur. Qua cauſa, qua iuſticia ſi nullum trahunt origi
nale peccatum? Quod autem dicis, hinc potius ſuos ap- F
probat, quòd ante proprium volũtatis obſequium, hoc
quod in eis fecit beneficiorum ſublimat argumentis: Si
ergo hinc ſuos iſtos approbat, profecto illos quib⁹ hoc
non donat, nõ approbat ſuos. Porrò cum & ipſi eadem
cauſa ſint eius, quia condidit eos, cur non & ipſos eodẽ
modo approbat ſuos? Hic de fato, vel de acceptiõe per-
ſonarum nihil negatis. Iam ergo nobiſcum gratiam cõ
fitemini. Quid eſt enim aliud, vbi nihil illorum eſt? In
vna igitur eademq; cauſa, alius relinquitur iuſticia iu-
dicante non fato, alius aſſumitur gratia præſtante non
merito. Fruſtra omnino contenditis, nec ab originali
peccato paruulos regeneratione mũdari. Nũ hoc oſten
dit, qui dixit, Quicũque baptizati ſumus in Chriſto, in Roman.6.
morte eius baptizati ſumus. Dicendo enim, quicunque,
non vtique paruulos fecit exceptos. Quid eſt autem in
morte Chriſti baptizari, niſi peccato mori? Vnde etiam
de ipſo idẽ alio loco dicit, Quòd enim mortuus eſt pec
cato, mortuus eſt ſemel. Quòd enim mortuus eſt pecca Ibidem.
to, vtique dictum eſt propter ſimilitudinem carnis pec
cati, propter quod & magnum myſterium eſt crucis
eius, vbi & vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt
euacuetur

G euacuetur corp⁹ peccati. Si ergo in Chriſto paruuli bap-
tizantur, in morte eius baptizantur. Si in morte eius
baptizantur, mortis eius ſimilitudini complantati pec-
cato vtique moriuntur, Quòd enim mortuus eſt pecca
to, mortuus eſt ſemel, quod autē viuit, viuit deo. Et quid
eſt complantari ſimilitudini mortis eius, niſi quod ſe-
quitur, Sic & vos exiſtimate vos mortuos eſſe peccato,
viuere autem deo in Chriſto Ieſu? Nunquid dicturi ſu-
mus, peccato mortuum fuiſſe Ieſum, quod nullum ha-
buit vnquam? Abſit. Et tamen quòd mortuus eſt pecca-
to, mortuus eſt ſemel. Mors enim eius peccatū noſtrum
ſignificauit, quo vtiq; ipſa mors accidit, cui morti mor-
tuus, id eſt, vt mortalis non eſſet vlterius, peccato dici-
tur mortuus. Quod ergo ipſe ſignificauit, in ſimilitudi-
ne carnis peccati, hoc per eius gratiam nos agimus in
carne peccati: Vt quo modo ille moriēdo ſimilitudini
peccati, peccato mortuus prædicatur, ita quicunque in
illo fuerit baptizatus, idem peccato, cuius in Chriſto
ſimilitudo non veritas, eidem rei cuius illa fuerit ſimi-
litudo, moriatur. Et quo modo in illius vera carne vera
mors fuit, ſic fiat in veris peccatis vera remiſsio. Totus
H itaque iſte Epiſtolæ Apoſtolicæ locus ſi te ab iſta praui-
tate non corrigit, nimis obduruiſti. Quanuis enim ſibi
connexa ſint omnia quibus ait, ſcribēs ad Romanos, vt
gratia dei commendetur per Ieſum Chriſtum, tamen
quia Epiſtolam totam hic recolere & pertractare non
poſſumus, valde enim longum eſt ex iſto capite quod
Roman.5. agitur conſideremus, vbi ait, Commendat autem ſuam
charitatem deus in nobis, quoniam cum adhuc pecca-
tores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Hoc tu
dictum exceptis paruulis vis putari. Vbi ſi abs te quærā,
ſi non ſunt inter peccatores habēdi, quo modo pro eis
mortuus eſt, qui pro peccatoribus mortuus eſt? Reſpon
debis non pro ſolis peccatoribus mortuum, quanuis ſit
etiam pro peccatoribus mortuus. Quod quidē nuſquā
legis in diuinis authoritatibus, mortuum ſcilicet eſſe
Chriſtum etiam pro eis qui nullum habuerūt omnino
peccatum. Sed attēde quàm validis teſtimoniis vrgea-
ris. Tu dicis etiam pro peccatoribus mortuum, ego di-
co non niſi pro peccatoribus mortuum, ita vt reſpon-
dere cogaris, ſi nullo peccato paruuli obſtricti ſunt, nō
eſſe pro paruulis mortuum. Dicit enim ad Corinthios,
2.Corint.5. Quoniam vnus pro omnib⁹ mortuus eſt. Ergo omnes
I mortui ſunt, & pro omnibus mortuus eſt. Nullo modo
hic negare permitteris, nō niſi pro his qui mortui ſunt,
mortuum fuiſſe Ieſum. Quos igitur hoc loco intelligis
mortuos? Nunquid eos qui de corpore exierunt? Quis
ita deſipiat vt hoc ſapiat? Eo modo itaque intelligimus
mortuos, pro quibus omnibus vnus mortuus eſt Chri-
Coloſſ.2. ſtus, quo modo alibi dicit, Et vos cum eſſetis mortui in
delictis & præputio carnis veſtræ, viuificauit cum illo.
Ac per hoc vnus, inquit, pro omnibus mortuus eſt, ergo
omnes mortui ſunt, oſtendens fieri nō potuiſſe vt mo-
reretur, niſi pro mortuis. Ex hoc enim probauit omnes
mortuos eſſe, quia pro omnibus mortuus eſt vnus. Im-
pingo, inculco, infercio recuſanti. Accipe, ſalubre eſt, no-
lo moriaris. Vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo om-
nes mortui ſunt. Vide quia cōſequens eſſe voluit, vt in-
telligantur omnes mortui, ſi pro omnibus mortuus eſt.
Quia ergo nō in corpore, reſtat vt in peccato eſſe mor-
tuos omnes, ſi pro omnibus Chriſtus mortuus, nemo
neget, nemo dubitet, qui ſe non negat aut dubitat eſſe
Chriſtianum. Quapropter ſi nullum trahunt peccatum
paruuli, non ſunt mortui. Si non ſunt mortui, non eſt
mortuus pro eis, qui non eſt mortuus, niſi pro mortuis.

Tu autem iam in primo tuo libro contra nos clamans, K
dixiſti Chriſtum etiam pro paruulis mortuum. Nullo
modo igitur negare permitteris eos trahere originale
peccatum. Nam mortui vnde, ſi non inde? aut propter
quam mortem paruulorum mortuus eſt, qui non eſt
mortuus niſi pro mortuis? Eumq; tu mortuum pro par-
uulis confiteris. Redi ergo mecū ad illud quod ad Ro-
manos cœperam dicere, Commēdat, inquit, ſuam cha- *Roman.5.*
ritatem deus in nobis, quoniam cum adhuc peccato-
res eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Cum pec-
catores, inquit, eſſemus, hoc eſt, cum mortui eſſemus,
Chriſtus pro nobis mortuus eſt: multo magis iuſtificati
nunc in ſanguine ipſius, ſalui erimus ab ira per ipſum.
Si enim cum inimici eſſemus reconciliati ſumus deo
per mortem filij eius, multo magis reconciliati, ſalui
erimus in vita ipſius. Hoc eſt illud quod alibi dicitur, *2.Corint.5.*
Deus erat in Chriſto, mundum recōcilians ſibi. Dein-
de hic ſequitur, Non ſolum autem, ſed & gloriantes in *Roman.5.*
deo, per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: Non ſo-
lum, inquit, ſalui, ſed & gloriātes, per quem nunc & re-
conciliationem accepimus. Et tanquam cauſa quęrere-
tur, quare per vnum mediatorem hominum fiat iſta re- L
cōciliatio. Propter hoc, inquit, ſicut per vnum hominē
peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum
mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo om- *Roman.3.*
nes peccauerunt. Quid ergo egit lex? ſtáne illa reconci- *Roman.5.*
liare non potuit? Non inquit. Vſque enim ad legem,
peccatum in mundo fuit: hoc eſt, nec lex potuit auferre
peccatum. Peccatum autem non deputabatur cum lex
non eſſet. Erat quidem peccatum, ſed nō deputabatur,
quia nō cognoſcebatur, Per legem enim cognitio pec-
cati: ſicut alio loco dicit, Sed regnauit mors ab Adam,
vſque ad Moyſem: quia nec per Moyſem, id eſt, nec per
legem regnū eius ablatum eſt. Regnauit autē & in his
qui non peccauerunt. Quare igitur, ſi non peccauerūt?
Audi quare, In ſimilitudinem, inquit, præuaricationis
Adæ, qui eſt forma futuri. Dedit enim ex ſe formam po
ſteris ſuis, quanuis peccata propria non habentibus, vt
peccati paterni contagione morerentur, qui per eius
carnalem concupiſcentiam gignebātur. Sed non ſicut
delictum inquit, ita & donum, ob vnius delictum. Si
enim multi mortui ſunt, multo magis gratia dei, & do
num in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in multis a-
bundauit. Multo magis vtique abundauit, quia in qui- M
bus abūdat temporaliter moriūtur, in æternum victuri
ſunt. Et non, inquit, ſicut per vnum peccantem, ita eſt &
donum. Nam iudicium quidem ex vno in cōdemna-
tionem: gratia autem ex multis delictis in iuſtificatio-
nem. Et vnum quippe illud ad damnationem trahere
potuit, ſed gratia non hoc vnum tantum, verumetiam
plura, quæ ſuperaddita ſunt peccata deleuit. Si enim ob
vnius delictum, inquit, mors regnauit per vnum, mul-
to magis qui abundantiam gratiæ & iuſticię accipiunt,
in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum. Superior
repetitus eſt ſenſus, quia multo magis in vita regnabūt,
qui ſine fine regnabunt: quam mors in eis regnauit, quę
cum fine regnauit. Itaque ſicut per vnius, inquit, delictū
in omnes homines ad cōdemnationē, ita & per vnius
iuſtificationem in omnes homines ad iuſtificationem
vitæ. Ideo & ibi omnes, & hic omnes, quia nemo ad
mortem niſi per illum, nemo ad vitā niſi per iſtū. Sicut
enim per inobedientiam vnius hominis peccatores cō
ſtituti ſunt multi, ita per vnius obedientiam iuſti con-
ſtituentur multi. Lex autem ſubintrauit, vt abundaret
delictum. Vbi autem abundauit delictū, ſuperabūdauit
gratia:

A gratia: vt quemadmodum regnauit peccatũ in morte,
ſic & gratia regnet per iuſticiam in vitam æternam,per
Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Quid ergo dici-
Roman.6. mus,inquit,permanebimus in peccato, vt gratia abun-
det? Abſit. Quid enim præſtitit gratia,ſi permanendum
eſt in peccato? Denique ſequitur & dicit,Qui mortui ſu
mus peccato,quo modo viuemus in eo? Hinc nunc di-
ligenter attende,& quod ſequitur vt intelligas, intẽtus
auſculta. Cum dixiſſet,qui mortui ſumus peccato, quo
modo viuemus in eo? An ignoratis,inquit,quoniã qui-
cunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu,in morte ipſius
baptizati ſumus? Hic ſunt paruuli qui baptizãtur,an nõ
ſunt? Si non hic ſunt,falſum eſt ergo quod ait,Quicun
que baptizati ſumus in Chriſto Ieſu,in morte ipſius bap
tizati ſumus, quia non in morte illius baptizantur par-
uuli. Sed quoniam verum dicit Apoſtolus,nulli intelli-
guntur excepti. Nam ſi de ſolis maioribus dictum puta-
tis,qui iam vtuntur libero arbitrio, cum dicat ille, qui-
cunque, fruſtra vos terret dominica illa ſententia, niſi
Ioan.3. quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu. Habetis enim ma-
gnum compendium. Aſſeuerate & hoc de ſolis maiori-
bus dictum,nequaquam paruulos iſta generalitate con
B cludi. Et quid vobis eſt de quæſtione baptiſmatis labo-
rare, vtrum ſit vita æterna præter regnum dei, an vita
æterna priuandi ſint innocentes tot imagines dei, ac
per hoc æterna morte plectendæ? Si autem hoc dicere
audetis,quoniam vniuerſaliter prolata ſentẽtia eſt,Niſi
quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu,non poteſt intrare
in regnum dei, eadem vos vniuerſitas comprimit di-
Roma.6. cente Apoſtolo,Quicunque baptizati ſumus in Chriſto
Ieſu,in morte illi9 baptizati ſumus. Ergo & paruuli qui
baptizantur in Chriſto,quoniam in morte ipſius bapti-
zantur,peccato moriuntur. Inde enim cõnexa ſunt iſta
ſequentia,cum ſuperius dictum eſſet. Qui mortui ſum9
peccato,quo modo viuem9 in eo? Nam velut quærere-
tur,quid eſt mori peccato? An ignoratis,inquit,quoniã
quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte il
lius baptizati ſumus? Hinc probans quod ſupra dixe-
rat,Si mortui ſum9 peccato, quo modo viuemus in eo,
vt qui ſe non ignorarent in morte Chriſti baptizatos,
cum baptizarentur in Chriſto, ſcirent etiam ſe mor-
Quid ſit in tuos eſſe peccato, quia nihil eſt aliud in morte Chriſti
morte Chri baptizari, niſi peccato mori: hoc diligentius exponens
ſti bapti- adiungit & dicit. Conſepulti enim ſumus cum illo per
zari. C baptiſmum in mortem,vt quemadmodũ ſurrexit Chri
ſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouita-
te vitæ ambulemus. Si enim complantati ſumus ſimili-
tudini mortis eius,ſic & reſurrectionis erimus,hoc ſciẽ
tes quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt eua-
cuetur corpus peccati, vt vltra non ſeruiamus peccato.
Qui enim mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato: ſi autẽ
mortui ſumus cum Chriſto, credimus quia ſimul vi-
uemus cum illo,ſcientes quia Chriſtus ſurgens ex mor-
tuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabi-
tur. Quod enim mortuus eſt peccato,mortu9 eſt ſemel:
Quod autem viuit,viuit deo. Ita & vos exiſtimate vos
mortuos quidẽ eſſe peccato: viuere autẽ deo in Chriſto
Ieſu. Si ergo peccato non moriuntur paruuli, proculdu
bio in Chriſti morte nõ baptizantur. Si in Chriſti mor
te non baptizantur,nõ in Chriſto baptizantur. Quicũ-
que enim baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ip-
ſius baptizati ſumus. In Chriſto autem baptizantur,pec
cato ergo moriũtur. Cui peccato quæſo te,niſi quod ori
Pſal.93. ginale traxerunt? Argumentationes hominum conti-
ceſcãt,dominus nouit cogitationes hominum,quoniã
vanæ ſunt, Abſcondit hæc à ſapientibus & prudẽtibus, D
& reuelauit ea paruulis. Si tibi Chriſtiana fides diſpli- *Matth.11.*
cet, apertius confitere: nam Chriſtianam fidem aliam
non potes inuenire. Vnus homo eſt ad mortem, vnus
ad vitam. Ille tantum homo,iſte deus & homo. Per illũ
eſt mundus inimicus factus deo: per iſtũ mundus recõ-
ciliatus deo,electus ex mũdo. Sicut enim in Adam om *1.Corin.15.*
nes moriuntur,ſic & in Chriſto omnes viuificabuntur.
Sicut portauimus imaginem terreni, portemus & ima-
ginem eius qui in cœlo eſt. Hæc ſtabilimẽta fidei Chri-
ſtianæ qui ſubuertere nititur, ſtantibus eis ipſe ſubuer-
titur. Prorſus quod in libro meo dixi, cui reſiſtis, *Cap.II.*
verũ eſt. Nam quod dimiſſum eſt in parẽte vt trahatur
in prole, miris quidem modis fit,ſed tamen fit. Et quia
modus ipſe non facili ratione indagatur, nec ſermone
explicatur, ab infidelibus non creditur. Quibus verbis
meis inſidiaris mendaciter, quaſi dixerim, nec ratione
comprehendi,nec ſermone explicari, ſubtrahens inde
quod dixi,nõ facili ſiue ratione ſiue ſermone. Aliud eſt
nulla,quod tu dicis: aliud eſt,non facili,quod ego dixi:
vbi quid aliud quàm calumnioſus appares? Sed etſi nul
la ratione indagetur,nullo ſermone explicetur,verum
eſt tamen quod antiquitus veraci fide catholica prædi-
catur,& creditur per Eccleſiam totam: quæ filios fide- E
lium nec exorcizaret nec exufflaret,ſi nõ eos de poteſta
te tenebrarum,& à principe mortis erueret, quod in li-
bro meo, cui velut reſpõdes,à me poſitum eſt: ſed id tu
commemorare timuiſti,tanquam ipſe ab orbe toto ex-
ufflandus eſſes. Si huic exufflationi qua princeps mun-
di & à paruulis eiicitur foras,cõtradicere voluiſſes,fru-
ſtra te intorques argumentationibus vanis,non aduer-
ſus me, ſed aduerſus communem matrem ſpiritualem:
quæ non te aliter peperit quàm ſicut iam non vis vt pa
riat, contra cuius viſcera ſatis acutis telis tibi videris ar
matus,de iuſticia dei, cõtra iuſticiam dei de gratia dei,
contra gratiam dei colligens argumenta. Tunc enim
eſt dei vera iuſticia, ſi graue iugum ſuper filios Adam à *Eccli.40.*
die exitus de ventre matris eorum non ſit iniuſtum.
Quo modo autem non eſt iniuſtũ iugum graue, ſi nul
lum eſt in paruulis malũ, propter quod iuſte iugo pre-
mantur graui? Tunc vera eſt dei gratia, ſi hoc rebus ex-
hibeat,quod verbis ſonat. Quo modo autẽ hoc facit, ſi
eum exufflat in quo nouit non eſſe quod pellat: ſi eum
lauat in quo nouit non eſſe quod abluat? Nunquid vel
tibi vel quibuſlibet conſectaneis tuis,aliquid dicere vi- F
dereris: ſi quantũ ſit, vt ex ea natum neceſſe ſit renaſci,
non renatum ſit neceſſe damnari, malũ concupiſcen-
tiæ carnis, ſanctitate mentis cogitare poſſetis? Et quid
conferat gratia,cum reatum eius abſoluit, quo faciẽbat
originaliter hominem reum,quãdo fit in illo plena re-
miſſio peccatorũ: quãuis ipſa remaneat,cõtra quam re-
generati ſpiritus cõcupiſcat, aut bene vſurus hoc malo
in minore certamine, aut omnino vſur9 in maiore cer
tamine? Ineſt enim ſenſus huius mali, dum reluctatur
atque cohibetur reatus carnalis concupiſcentiæ,ſed nõ
ſentitur dum eſt,ita eius ablatio fide creditur,non car-
ne vel mente ſentitur. Reatus autem ille, qui ſola rege-
neratione dimittitur, quemadmodum cum ineſſet nõ
ſentiebatur,ita eius ablatio fide creditur,non carne vel
mente ſentitur. Ideo in huius rei obſcuritate te iactas,
& aduerſus veritatem quæ oſtẽdi hominũ maxime car
nalium ſenſibus nõ poteſt, quanto magis vt putas acri-
ter, tanto magis infideliter pugnas. Sed verte oẽs tete
in facies,& contrahe quicquid ſiue animis,ſiue arte va- *Roman.6.*
les,quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu,in mor-
te ipſius

G te ipſius baptizati ſumus. Ergo verum eſt nos mortuos
eſſe peccato in morte Chriſti, quæ fuit ſine peccato: ac
per hoc & maiores & paruuli. Neque enim illi & non
iſti, aut iſti, & nõ illi, ſed quicunque baptizati ſumus in
Chriſto Ieſu, in morte illius baptizati ſumus. Conſepul-
ti ergo ſumus illi per baptiſmum in mortem non ſine
paruulis, quoniam quicunque baptizati ſumus in Chri-
ſto Ieſu, in morte illius baptizati ſumus: vt quemadmo-
dum ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita
& nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim cõplanta-
ti fuimus ſimilitudini mortis eius, ſed & reſurrectionis
erimus, hic ſunt & paruuli cõplantati ſimilitudini mor
tis eius. Hoc enim ad omnes pertinet quicunque bapti-
zati ſumus in Chriſto Ieſu, hoc ſcientes, quia vetus ho-
mo noſter ſimul crucifixus eſt. Quorum vetus homo,
niſi quicunque baptizati ſumus in Chriſto? Hic itaque
agnoſcamus & paruulos, quia & ipſos baptizatos non
negamus in Chriſto. Et vt quid ſimul crucifixus eſt ve-
Roman. 8. tus homo noſter? Vt euacuetur, inquit, corpus peccati,
vt vltra nõ ſeruiamus peccato. Propter hoc corpus pec
cati, miſit deus filium ſuum in ſimilitudine carnis pec-
cati. Qua igitur impudentia negamus etiam paruulos
H corpus habere peccati, cum hoc dicit, omnium ſit qui-
Roman. 6. cunque baptizati ſumus in Chriſto? Qui enim mortuus
eſt, iuſtificatus eſt à peccato. Si autẽ mortui ſumus cum
Chriſto, credimus quia ſimul viuemus cum Chriſto,
ſcientes, quia Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non
moritur, mors ei vltra non dominabitur. Quod enim
mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel: quod autem vi
uit, viuit deo. Ita & vos, inquit, exiſtimate vos mortuos
eſſe peccato: viuere autem deo in Chriſto Ieſu. Quibus
hoc dicit? Euigiláſne & attendis? Eis vtique quibus di-
cebat, Si autem mortui ſumus cum Chriſto. Et qui ſunt
hi, niſi quibus dixerat, Vetus homo noſter ſimul cruci-
fixus eſt, vt euacuetur corpus peccati: niſi quib⁹ dixerat,
Complantati ſumus ſimilitudini mortis eius: niſi qui-
bus dixerat, Conſepulti ergo ſumus illi per baptiſmum
in mortem? Et hoc quibus, vel de quibus dixerat, lege ſu
periora verba mea, quibus hæc cuncta connexa ſunt, &
inuenies. An ignoratis quoniam quicũque baptizati ſu-
mus in Chriſto Ieſu, in morte illius baptizati ſumus? Et
cũ hoc diceret, probare quid voluit? Lege adhuc paulo
ſuperius & inuenies. Si mortui ſumus peccato, quo mo
I do viuem⁹ in eo? Aut ergo agnoſcite paruulos in baptiſ
mate mortuos eſſe peccato, & fatemini habuiſſe cui mo
rerentur originale peccatum, aut aperte dicite non eos
in morte Chriſti baptizatos cum baptizarẽtur in Chri-
ſto, & Apoſtolum mendacio redarguite, dicentẽ, Qui-
cunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte illius
baptizati ſumus. Ego hæc arma cœleſtia, quæ vincunt
ſceleſtum, non dimitto, his fidem meam ſermonemq́
committo. Argumenta quę profertis humana ſunt, hęc
Pſal. 18. munimenta diuina ſunt. Delicta quis intelligit: Nun-
quid ideo delicta non ſunt? Ita & originale delictum
quod in parente regenerato remittitur, & trãſit in pro-
lem & manet, niſi & ipſa regeneretur, quis intelligit?
Nunquid ideo nõ eſt delictũ? Vnus pro omnibus mor-
tuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Quo corde, quo ore,
qua fronte paruulos mortuos negatis, pro quibus Chri-
ſtum mortuum nõ negatis? Si non eſt pro eis Chriſtus
mortuus, vt quid baptizantur? Quicunque enim bapti-
zati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte illius baptizati ſu-
mus. Si autem etiam pro eis mortuus eſt, qui vnus pro
omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt, & iſti
cum omnibus. Et quia in peccato mortui ſunt, moriun
tur & peccato vt viuant deo, quãdo renaſcũtur ex deo. K
Quod ſi explicare non poſsim, quo modo viuus gene-
ret mortuum: mortuus enim peccato parens, & viuens
deo, generat tamẽ in peccato mortuum, niſi & ipſe pec
cato regeneratiõe moriatur vt viuat deo. Nũquid ideo
falſum eſt, quia explicari verbis, vel non poteſt, vel dif-
ficillime poteſt? Tu nega ſi audes, natum mortuum, pro
quo Chriſtum non negas mortuũ. Vnus enim pro om
nibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Verba ſunt
Apoſtolica, ſed arma ſunt noſtra, quibus tamen ſi repu-
gnare nolis, intelligis quod ſine dubitatione credendũ
eſt, etiam ſi non intelligas. Homo enim qui ſpiritaliter
natus, carnaliter gignit, vtrunque habet ſemen, & im-
mortale vnde ſe gaudeat viuũ, & mortale vnde gene-
ret mortuum. Cui viuificando nullo modo neceſſaria
Chriſti mors eſſet, niſi mortuus natus eſſet. Vnus enim 2. Corin. 5.
pro omnib⁹ mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Nec
eos de iſta morte excitatis, quos mortuos non eſſe cla-
matis, ſed ne viuant potius impeditis, quando in eorũ
parentibus fidem, qua vna poſſunt reuiuiſcere, impio-
rum argumẽtorum machinis opugnatis. Sed iam Cap. III.
veniamus ad prolixã & operoſam diſputationem tuã
qua illud quod quantulęcunque ſimilitudinis gratia in M
re ad perſpiciendum difficili adhibendum putani, de
oleo ſcilicet quòd eius ſemen degeneret in oleaſtrum,
refutare molitus es, prius affirmans, quòd ei rei quæ per
ſe defendi non poteſt, nihil ſuffragentur exempla. Cur
ergo Apoſtolus mox vt propoſuit quęſtionem quo mo
do reſurgant mortui, quo autem corpore veniant, con
tinuo rem incognitam & inexpertam exemplo proba-
re ſuſcepit, adiungens, Stulte tu quod ſeminas, nõ viui- 1. Corin. 15.
ficatur niſi prius moriatur? Quod quidem exemplum
& huic rei de qua agitur, non omnimodo eſt inconue-
niens. Purgatur enim à palea triticũ, ſicut homo à pec-
cato, & tamen inde cum palea naſcitur alterum. Quid
eſt autem quod de crocodilo voluiſti, ſolũ eſſe in om-
nibus animalibus, cui ſuperiores mandibulas moueri
Albinus affirmat, & ignem cum ſit omnibus exitio, ſa-
lamandræ eſſe ludibrio? Nònne iſta contra vos potius
protuliſti, quando inuenitur aliquid vnde monſtretur
eſſe poſsibile quod generaliter negabatur? Cum ergo
vos generaliter negaueritis poſſe gignentes in prolem
traiicere quod non habent ipſi, ſi fuerit inuentum quod
poſsit hoc facere, ita ſuperamini ſicut ille qui dixerat, L
non poſſe animalia niſi inferiores mouere mandibu-
las, inuẽto crocodilo ſine ambiguitate ſuperatur, & qui
dixerit nullũ animal in igne viuere, demonſtrato quod
de ſalamandra perhibetur, ſine ambiguitate conuinci-
tur. Cum igitur definis naturalia per accidens non cõ-
uerti, ſi vel vnus quiſpiam fuerit inuentus, qui viciatus
aliquo caſu cum eodem vicio genuerit filiũ, factumq́
ſit proli naturale quod parenti accidens fuit, nempe tua
definitio etiam iſta deſtruetur & fruſtrabitur. Item cum
definis parentem quod ipſe non habet, in ſuam prolem
non poſſe tranſmittere, nònne definitio etiam iſta de-
ſtruetur, cum tibi fuerint demõſtrati nati homines in-
tegerrimis omnibus membris ex his parentibus, qui
nonnulla membra perdiderant? Audiebamus à maio-
ribus noſtris, qui ſe id noſſe ac vidiſſe dicebant, Funda-
num Carthaginis rhetorem, cum pater accidenti vicio
luſcus eſſet, luſcum filium procreaſſe: Quo exẽplo euer-
titur illa tua ſententia, qua dicis naturalia per accidens
non cõuerti. Accidens quippe fuit in patre, quod factũ
eſt in filio naturale. Illam vero alteram, qua dicitis pa-
rentes in filios ea quæ non habent non poſſe transfun-
dere,

A dere, alius Fundani filius, quod maxime vſitatũ eſt, cum duobus oculis de luſco natus euertit, & innumerabiles qui naſcuntur oculati de parẽtibus cæcis. Tranſmittendo quippe in eos quos gignũt quod ipſi nõ habent, vos potius quam ſuos filios tibi ſimiles eſſe demonſtrant, qui tam fuiſtis in veſtris definitionibus cæci. Sanè cum ea quæ ad rem non pertinent multum loqueris, dixiſti aliquid vnde me quiddã quod ad rem pertinet admoneres, vbi aiſti, curioſitatem quod comprehenderit, minus ſolere mirari, & aduerſus eam diuinitus fuiſſe promiſum, vt multa de terra innumeris diſcreta proprietatibus gignerentur. Et reuera hęc eſt vtilitas occultorum operum dei, ne propterea vileſcant, ne comprehẽſa mira eſſe deſiſtãt. Vnde & ſcriptura dicit, Sicut oſſa in vẽtre prægnantis, ita non agnoſcis opera dei quæcunque faciet vniuerſa. Recte itaque & ipſe dixiſti, cõtra curioſitatem, quæ minus ſolet mirari quod potuerit comprehendere, incomprehenſibilia eſſe opera dei: Cur ergo humana opinatione conaris euertere, quod minꝰ vales in diuina ratione comprehendere? Ego quidem nõ, vt tu calumniaris, dixi nulla ratione comprehendi poſſe,

Ecclẽs.11.

B ſed dixi, non facili ratione poſſe. Veruntamen quòd ſi contra vicium curioſitatis humanæ, cui ſolẽt, vt ipſe cõmemoras, comprehenſa vileſcere, etiam hoc deus quẽadmodum multa, ſic occultare voluit, vt id inueſtigare atque comprehendere humana coniectura non poſsit: ideo ne contra Eccleſiam matrem veſtram ratiunculis veſtris quaſi parricidalibus pugiunculis debetis armari, vt vim ſacramenti eius occultam, qua purgandos concipit paruulos, quãuis de purgatis parentibus natos, tanquam oſſa in ventre prægnantis, non contrectãdo, ſed laniando quæratis? Niſi autem ſermonis longitudine nollem fatigare lectorem, iam te mille rerum generibus quarum incomprehenſibilis eſt ratio, contra vſitatas naturæ vias quaſi per deſerta opaca obruerẽ, in quibus etiam degenerantia ſemina, nõ quidem in diſsimillimum genus: quia nec oleaſter ſic eſt ab olea diſcretus, vt vitis, ſed in quandam, ſi dici poteſt, ſimilem diſsimilitudinem: ſicut viti eſt labruſca diſsimilis, quæ tamen de ſemine vitis gignitur, multa monſtrarem. Et cur nõ credamus hoc ideo voluiſſe creatorem, vt crederemus etiam ſemen hominis poſſe vicium de gignentibus tra-

C here, quod in eis à quibus gignitur nõ eſt, vt ſic ad eius gratiam qua homines eruũtur à poteſtate tenebrarum & in regnum illius transferuntur, etiam baptizati cum ſuis paruulis currerent, ſicut tecũ cucurrit pater ſanctus, neſciens eidem gratiæ quàm eſſes futurus ingratus. Sed naturæ ſcrutator acerrimus limites eius inuenis, & regulas figis, dicens per rerum naturam fieri non poſſe, vt illud probentur tradere parentes, quo caruiſſe creduntur. Quod ſi tradunt, inquis, non amiſerunt. Iſtæ ſunt Pelagianæ definitiones, quas lecto ad religioſæ memoriæ Marcellinum quod commemoras, opuſculo noſtro iam reſpuere debuiſti. Prior enim Pelagius de parentibus fidelibus dixit, non eos potuiſſe in poſteros tranſmittere, quod ipſe minime habuerunt. Sed quàm ſit falſum, exemplis euidentiſsimis perdocetur, quorum aliqua ſupra dixi, vnde eſt & hoc, quod & nunc dicam. Quid enim præpucij retinet circumciſus, de quo præpuciatus tamen gignitur, & quod iam non eſt in homine, trahitur in hominis ſemine? Nec ob aliud credendũ eſt antiquis patribus hoc diuinitus fuiſſe præceptum, vt octauo die circuncidèrent paruulos, ad ſignificandam regenerationem quæ fit in Chriſto, qui poſt diem ſeptimũ ſabbati, quo die iacuit in ſepulchro, traditus prop-

Coloſ.1.

Gene.17.

ter delicta noſtra, ſequenti, id eſt octauo die in hebdomadibus reſurrexit propter iuſtificationem noſtrã. Quod ſacramentum circumciſionis in figura præceſsiſſe baptiſmatis, quis vel mediocriter ſacris literis eruditus ignoret; cum apertiſsime de Chriſto dicat Apoſtolus, Qui eſt caput omnis principatꝰ & poteſtatis, in quo etiam circumciſi eſtis circumciſione nõ manufacta, in expoliatione corporis carnis, ſed in circũciſione Chriſti, conſepulti ei in baptiſmo, in quo & conſurrexiſtis per fidem operationis dei, qui ſuſcitauit illũ à mortuis; & vos cum eſſetis mortui in delictis & præpucio carnis veſtræ, viuificauit cum illo donãs nobis omnia delicta. Huius ergo circumciſionis non manufactæ, quæ nunc fit in Chriſto ſimilitudo, prĕmiſſa eſt illa circumciſio manufacta quæ data eſt Abrahæ. Non enim dici poteſt, præpucium corpus eſt, hoc autem quod trahitur in origine vicium, & illo quidẽ abſciſo vim eius tamen nequaquam tolli potuiſſe de ſemine: hoc verò vicium quod non eſt corpus, ſed accidens cum indulgentia ſit remiſſum, in ſemine non potuiſſe reſidere: hoc inquam, à quouis callidiſsimo dici non poteſt, cum authoritate diuina ſuperetur, qua ipſa pars corporis ob hoc iuſſa eſt

D

Circumciſio figura fuit baptiſmatis.

Coloſſ.2.

E amputari, vt hoc vicium purgaretur. Quod niſi eſſet in ſemine, ad paruulos quibus circumciſione illa corporis auferendum eſt, nullatenus perueniret. Neque ſi minime perueniſſet, indigeret nullatenus hac corporis circumciſione ſemoueri. Cum autem paruulis prorſus nullum habeat omnino peccatum, reſtat vt nullum eidem aliud auferatur niſi originale illo remedio ſine quo perit anima eius de populo ſuo, quod ſub iuſto deo nõ fieret, niſi eſſet culpa qua fieret. Quæ quoniã propria nulla eſt, reſtat vt ſola originis viciata ſit culpa. Ecce circũciſus tradit naſcenti de ſe, quo caruit in ſe. Quid eſt ergo quod dicis, per rerum naturam fieri non poſſe, vt illud homines probentur tradere, quo caruiſſe creduntur? Bonum eſt præpucium, non eſt malum, quia deus illud fecit, ſicut de oleaſtro copioſiſsime diſputaſti. Reſpondetur tibi, Bonus eſt oleaſter in rerũ natura, ſed in myſteriorum ſcriptura malum ſignificat: ſicut lupi, ſicut vulpes, ſicut ſus lota in volutabris cœni, ſicut canis conuerſus ad ſuum vomitum. In rerum natura bona ſunt omnia ſicut oues. Omnia quippe deus fecit bona valde, ſed in ſanctis libris lupi malos ſignificant, oues autem

Omnia in rerum natura bona ſunt, licet aliqua malum ſignificent.

F bonos. Nec ſecundum id quod ſunt, ſed ſecundum id quod ſignificant, de illis ſimilitudines damus, quandò de bonorum malorũmque differentia diſputamus. Sic & præpucium quoniam particula eſt humani corporis, quod totum eſt bona ſubſtantia, vtique bonum eſt per naturam, ſed malum ſignificat per figuram, cum die octauo circũcidi præcipitur paruulis propter Chriſtũ, in quo ſicut Apoſtolus dicit, Circumciſi ſumus circũciſione non manufacta, quam ſine dubio præfigurauit circumciſio manufacta. Præpucium itaque non eſt peccatum, ſed ſignificat peccatum, per quod peccatum dicti ſumus natura filij iræ. Nam & ipſum membrum natura propriè dicitur. Proinde circumciſio carnis, non ſolum illam quaſi generalem ſententiam veſtram ſine ambiguitate ſubuertit, qua dicitis, per rerum naturam fieri nõ poſſe, vt quo ipſe caruit, tradat proli parens: verumetiam quia præpucium peccatum ſignificat, & inuenitur in naſcente, quod iam non erat in parente, profecto originale peccatum quod iam remiſſum eſt parentibus baptizatis, manere demonſtrat in paruulis, niſi & ipſi baptizentur, id eſt ſpiritali circumciſione mundentur, voſq; cõuincit, eſſe veriſsimum quod negatis, quia

2.Petri.2.

Gene.1.

Gene.17.

Coloſſ.2.

Epheſ.2.

G & ipſe paruulus, de quo dictum eſt, Peribit anima eius
Gene.17. de populo ſuo ſi octauo die non fuerit circumciſus, in-
uenire ſub iuſto iudice cur pereat, nõ poteſtis negantes
originale peccatum. Relinquamus ſyluas oleaſtrorum
& montes vel Africanos vel Italos oliuarum, nec in-
terrogemus agricolas qui cũ tibi aliud, mihi aliud for-
te reſponderint, neutros poſſumus celeri exploratione
coniuncere, ſi ad hoc experiendũ ſeminetur arbor, ſeris
Virgilius. factura nepotibus vmbram. Habemus oleam non Afri-
canam, non Italam, ſed Hebræam: cui nos qui fuimus
oleaſter, inſitos eſſe gaudemus. Illi oleæ data eſt circum-
ciſio, quę nobis ſoluit iſtam ſine diſceptatione quęſtio-
nem. Trahit præputium proles, quod iam nõ habet pa-
rens. Caruit & tamen tradidit, amiſit & tamen tranſ-
miſit. Et hoc præputium peccatum ſignificat. Ergo &
ipſum poteſt in parentibus interire, & tamen ad filios
pertranſire. Atteſtetur etiam ipſe infans, & tacẽs dicat,
Peritura eſt anima mea de populo meo, ſi nõ fuero cir-
cumciſus octauo die. Qui ergo & originale malum diſ
fitemini & iuſtum deum fatemini, quid peccauerit di-
cite huic infanti tacite clamanti. Quoniam loquacitas
veſtra nulla rationabili voce reſpõdet: voces potius ve
ſtras Apoſtolicis nobiſcum iungite. Quæ ſint enim ex
H parentibus, vel vtrum ſint etiam alia contagia peccato-
rum, liberum nobis eſt quærere, ſiue ſit facile, ſiue diffi-
Roman.5. cile, ſiue impoſſibile reperire, Per vnum tamen hominẽ
in hunc mundum intraſſe peccatum, & per peccatum
mortem, & ita in omnes homines pertranſiſſe, in quo
omnes peccauerunt, aliter nobis fas eſſe non exiſtime-
mus accipere, niſi vt oẽs mortuos eſſe credamus in pri-
mi hominis peccato, pro quibus mortuus eſt Chriſtus,
& omnes mori peccato quicunq; baptizantur in Chri-
Cap.IIII. ſto. Sed in aliis verbis meis quæ velut refellenda in-
terponis diſputationi tuæ, dicis me vulgum tibi exci-
tare conatum, quoniam dixi fidem non dubitare Chri
ſtianam, quam noui hæretici oppugnare cœperunt, &
eos qui lauacro regenerationis abluuntur redimi à dia-
boli poteſtate, & eos qui nõdum tali regeneratione re-
dempti ſunt, etiam paruulos filios redemptorum, ſub
eiuſdem diaboli eſſe poteſtate captiuos, niſi & ipſi eadẽ
gratia redimantur. Quod vt apoſtolico teſtimonio cõ
probarem, ad omnes ætates dixi pertinere illud, de quo
Apoſtolus loquitur beneficiũ dei, Qui eruit nos de po-
Coloſſ.1. I teſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij chari-
tatis ſuæ. Si hac ſententia contra vos vulgus mouetur,
nõnne hinc te potius oportet aduertere, ita eſſe vulgatã
& apud omnes confirmatam iſtam catholicam fidem,
vt nec noticiam poſſit fugere popularẽ? Neceſſe quippe
fuerat quicquid in paruulis ſuis ageret, quod attinet ad
myſteria Chriſtiana, omnes noſſe Chriſtianos. Cur au-
tem dicis, quòd certaminis ſingulas oblitus in vulgum
refugerim? Quis tibi promiſit meum ſingulare certa-
men? Vbi, quãdo, quo modo, quibus pręſentibus, quibus
arbitris. Oblato, ſicut loqueris, placuit componi fœ-
dere bellum, vt pugnas omnium contentio noſtra di-
rimeret? Abſit vt mihi apud catholicos arrogem, quod
tibi apud Pelagianos arrogare non pudet, Vnus ſum è
multis, qui profanas veſtras nouitates vt poſſumus re-
futamus, ſicut vnicuique noſtrum deus partitus eſt men
Roman.12. ſuram fidei. Antequam eſſem nana huic mundo, & an-
tequam eſſem renatus deo, multa catholica lumina ve-
ſtras futuras tenebras redarguendo præuenerunt. De
quibus iam duobus ſuperioribus libris meis, quanta po-
tui manifeſtatiõe diſſerui. Habes quò te auoces, ſi te ad-
uerſus catholicam fidem adhuc inſanire delectat, nec
nomine ſellulariorum opificum derideas mẽbra Chri- K
ſti, Memento quia infirma mundi elegit deus, vt con- *1.Corin.1.*
fundat fortia. Quid eſt autem quod eis cum oſtendere
cœperis, in me acerbiores fient? Mentiri eis noli, & non
fient. Ego enim non eos, ſicut calumniaris, aſſeuero pe-
culium diaboli quos redemptos Chriſti ſanguine ſcio,
nec diabolo coniugia, inquantum coniugia ſunt, vlla
tranſcribo, nec eum genitalium commentor artificem,
nec excitatorem virorum, niſi ad illicita, nec fœcunda-
torem mulierum, nec conditorem aſſero paruulorum.
Hæc ergo quæ à me aliena ſunt ſi eis de me dixeris, mẽ-
tieris, & ſi quiſquam eorum tibi credẽs acerbior in me
fuerit factus, deceptus poterit eſſe, non doctor. * Ij vero **aliàs, do-*
qui & vtrunque noſtrum & fidem catholicam ſciunt, *ctior.*
diſcere abs te aliquid nolunt, ſed cauent potius ne aufe-
ras quod nouerunt. Multi quippe ſunt in eis qui non ſo
lum præter me, verumetiam priores me iſta didicerũt,
quæ veſter nouus error oppugnat. Cum ergo non eos
ipſe fecerim, ſed inuenerim huius quam negatis ſocios
veritatis, quo modo eis ego ſum author huius quem pu
tatis erroris? Explica, inquis, quo modo peccatum per-
ſonæ illi iuſte poſſit aſcribi, quæ nec voluit peccare nec L
potuit. Aliud eſt perpetratio propriorum, aliud alieno-
rum contagio peccatorum, quantum quidẽ ad ſuæ cu-
iuſque vitæ pertinet actionem, Nam ſi vos ſententiam
rectam, in veſtrum tortũ ſenſum torquere nolletis, au-
diretis Apoſtolum hoc breuiter explicãtem, qui vnum *Roman.5.*
dixit fuiſſe in quo omnes peccauerũt. In illo vno mor-
tui ſunt omnes, vt moreretur vnus pro omnibus. Vnus *2.Corint.5.*
enim pro omnibus mortuus eſt. Ergo omnes mortui
ſunt, pro quibus Chriſtus mortuus eſt. Nega igitur Chri
ſtum etiam pro paruulis mortuum, vt eximas eos de
numero mortuorum, hoc eſt, de cõtagio peccatorum.
Quî fieri poteſt, inquis, vt res arbitrij conditioni ſemi-
num miſceatur? Si fieri non poſſet, non eſſet vnde par-
uulos nõdum de corpore egreſſos mortuos diceremus.
Quia ſi Chriſtus & pro ipſis mortuus eſt, ergo & ipſi
mortui ſunt. Quo modo ſi vnus pro omnibus mortuus
eſt, ergo omnes mortui ſunt. Audiſne Iuliane? Hęc Apo
ſtoli verba, non mea ſunt. Quid à me quæris, quo ſit fa-
ctum modo, cum videas factum eſſe quocũque modo,
ſi Apoſtolo credis aliquo modo, qui de Chriſto & de
his pro quibus mortuus, mentiri potuit nullo modo?
Poteſt autem dici deus ab alio quales eſtis peruerſo, ſed M
errore diuerſo, poteſt prorſus dici deus quod nos ſenti-
re de paruulis dicis, ad inimici ſui lucrũ ſemper indu-
ſtrius: quia eos quos nouit non ad tempus ſub diabolo
futuros, ſed cum illo ſemper arſuros nõ deſinit creare,
nutrire, veſtire, eiſq; pertinaciſſima iniquitate peccan-
tibus vitam ſalutèmque ſubminiſtrare. Sed facit hoc
quo modo ſciẽs bene vti & bonis, cuius maieſtatis vſib'
non ſolum eos quos premit aut decipit, ſed nec ſeipſum
malignitatis vllius arte diabolus ſubtrahit: Ac per hoc
non pertinẽt ad diabolum, qui eruuntur de diaboli po-
teſtate. Qui vero ad eum pertinẽt, in dei, ſicut ipſe, ſunt
poteſtate. Quàm vanum eſt igitur quod acute te dixiſſe
arbitraris, quaſi aſſeram' hoc inter ſe fœdus iniſſe diabo
lum & deum, vt quicquid perfunditur, deus quicquid
naſcitur, diabolus ſibi vendicet, ea tamen lege, ſicut di-
cis, vt ipſam commixtionem quam diabolus inſtituit,
deus obnoxia virtute fœcũdet. Prorſus nec inſtituit dia
bolus commixtionem, quoniam eſſet & ſi nemo peccaſ
ſet: Sed ita eſſet, vt tua ibi ſuſcepta vel nulla eſſet, vel
quieta eſſet. Nec obnoxia virtute, ſed libera & potentiſ
ſima deus fœcũdat vteros fœminarum, etiam vaſa dia-
bolica

A bolica parituros: Sicut enim hominibus malis, ita & fe-
minibus ex origine viciatis in quibus bona eſt ab illo
creata ſubſtantia, incrementum, formã, vitam ſalutẽm-
que largitur gratuita bonitate, nulla neceſsitate, inſupe-
rabili poteſtate, irreprehenſibili veritate. Cũ ergo vtrũ-
que in poteſtate ſit dei, & quod perfunditur ſcilicet, &
quod naſcitur, à cuius poteſtate alienus nec ipſe diabo-
lus inuenitur, tu duo iſta quo modo poſuiſti? Vtrũ me-
lius eſſe voluiſti naſci quàm perfundi? An melius eſſe
perfundi, quia ibi eſt & naſci? Non enim perfundi pote-
rit qui natus non fuerit. An vtrunque æqua lance per-
pendis? Si naſci putas eſſe melius, regenerationi ſpirita-
li facis iniuriam, cui regenerationem carnalem ſacri-
lego errore præponis. Non enim fruſtra crederis no-
luiſſe dicere, quod renaſcitur, ſed quod perfunditur: vt
quoniam diabolum & deum quaſi partes inter ſe feciſſe
per noſtrum ſenſum demõſtrare cupiebas, partem dei
faceres verbi vilitate viliorem. Potuiſti enim dicere,
quod renaſcitur, potuiſti, quo regeneratur, potuiſti po-
ſtremo, quod baptizatur. Hoc enim verbum ex Græco
latina conſuetudo ſic habet, vt nõ ſoleat alibi niſi in ſa-
B cramento regenerationis intelligi. Nihil horum dicere
voluiſti, ſed elegiſti verbum, quo fieret contemptibile
quod dicebas. Nemo enim legentium præferre poteſt
natum renato, vel regenerato, vel baptizato, ſed facile
putaſti natum præferri poſſe perfuſo. Si autem quãtum
diſtat cœlum à terra, tanto melius eſt perfundi, vt por-
tetur hominis imago cœleſtis, quàm naſci vt portetur
hominis imago terreni, euanuit iam tua iſta inuidioſa
partitio. Neque enim mirandum eſt, ſi cœleſtis homi-
nis imaginem, quæ ſacra perfuſione ſuſcipitur, ſibi ven-
dicat deus: imaginem verò terreni hominis, terrena la-
be ſordentem ſinit eſſe ſub diabolo, donec ad ſuſcipiẽ-
dam cœleſtis hominia imaginẽ renaſcatur in Chriſto.
Porrò ſi perfundi & naſci æquali abs te penſantur exa-
mine, vt ideo paruuli nondum renati non credantur
eſſe ſub diabolo, ne partes æquales inter ſe deus & dia-
bolus facere videantur, ſi deus ſibi perfuſos, diabolus au
tem vindicat natos: profecto quia ſecundũ iſtũ ſenſum
tantũ valet perfundi quãtum valet naſci, ſuperfluũ per-
ſuadetis eſſe perfundi, quoniam quod tantũdem valet,
ſufficit naſci. Et tamen agimus gratias, quia nõ hoc pu-
tatis. Non enim ad regnum dei natos, niſi perfundan-
C tur admittitis, atque ita perfundi multo melius iudica-
tis eſſe quàm naſci. Iam itaque vobis ipſi reddite ratio-
nem, ne putetis indignum, vt qui non admittuntur in
regnum dei, ſint ſub illo qui cecidit de regno dei: Et qui
non habent vitam, ſint ſub illo qui perdidit vitam: Nõ
autem habere paruulos vitam, niſi habeant Chriſtum,
quem proculdubio habere non poſſunt, niſi induerint
eum, eo modo quo ſcriptum eſt, Quotquot in Chriſto
Galat.3. baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Nõ ergo eos habere
vitam, niſi habeant Chriſtum, Ioãnes Euangeliſta teſta-
tur dicens in Epiſtola ſua, Qui habet filium, habet vitã:
1.Ioan.5. qui non habet filium, vitam nõ habet. Merito ergo in-
telliguntur mortui qui non habent vitam, pro quibus
2.Corin.5. eſt Chriſtus mortuus vt habeant. Vnus enim pro om-
nibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Ideo autẽ
Hebr.2. mortuus eſt, ſicut legitur ad Hebræos, vt per mortem
euacuaret eum qui poteſtatẽ habebat mortis, id eſt dia-
bolum. Quid ergo mirum ſi paruuli quandiu mortui
ſunt antequam incipiant eum habere qui mortuus eſt
pro mortuis, ſub eo ſunt qui poteſtatem habet mortis?
Enumeras quæ fides vere non dubitet Chriſtiana, in
quibus ea commemoras, quæ penè omnia prędicamus
& nos, & de quibus nullo modo dubitandum eſſe cen- D
ſemus, vſqueadeo vt etiam illud quod dicis, ſine opere
liberi arbitrij nullum hominis eſſe poſſe peccatum, ve-
rum eſſe fateamur. Non enim & hoc eſſet peccatũ quod
originale traheretur ſine opere liberi arbitrij, quo pri-
mus homo peccauit, per quem peccatũ intrauit in mun- *Roman.5.*
dum, & in omnes homines pertranſiit. Quod autẽ di-
cis, alienis peccatis alterum obnoxium non teneri, in-
tereſt quatenus recte poſsit intelligi. Neque nunc ago
quod peccauit Dauid, & pro peccato eius tot hominũ
milia ceciderunt: & quod de anathemate contra inter- *2.Reg.24.*
dictum, quia vſurpauit vnus, in eos qui hoc nõ fecerãt, *Ioſue.7.*
nec factum fuiſſe nouerant vindicta proceſsit. Alia di-
ſputatio eſt, neque nunc terrere nos debet, de hoc gene
re peccatorũ ſiue pœnarũ. Parẽtum autẽ peccata modo
quodã dicuntur aliena, & rurſus modo quodã reperiũ-
tur & noſtra. Aliena quippe proprietate ſunt actionis,
& noſtra ſunt contagione propaginis. Quod ſi falſum
eſſet, profecto graue iugum ſuper filios Adam, à die exi- *Eccli.40.*
tus de ventre matris eorum, nullo modo iuſtum eſſet: *2.Corint.5.*
Quod autem Apoſtolum dixiſſe cõmemoras, Omnes
nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt repor
tet vnuſquiſq; propria corporis ſui prout geſsit ſiue bo- E
num ſiue malum, quo modo in paruulis accipis? Vtrum
& ipſi ante tribunal Chriſti manifeſtabuntur, an non?
Si non manifeſtabuntur, quid te adiuuat iſta ſententia,
quando ad eos non pertinet, quorum nunc agitur cau
ſa? Si autem manifeſtabuntur, quo modo reportat eorũ
quiſq; quod geſsit, qui nihil geſsit, niſi quia pertinet ad
eos, quod per corda & ora geſtãtium, ſiue credunt, ſiue
non credunt? Propria corporis ſui enim dixit, quod ad
vnumquemque in ſeipſo iam viuentem pertinet. Nam
quo modo reportat bonum vt intret in regnum dei, ſi
hoc reportat quiſque quod geſsit, niſi quia pertinet ad
paruulum etiam quod per alterum geſsit, id eſt, credi-
dit? Sicut itaque quod credidit, pertinet ad eum vt re-
portet bonum, hoc eſt percipiat dei regnum: ſic ad eum
pertinet etiam ſi non credidit, vt reportet condemna-
tionis iudicium, quia Euangelica eſt & ipſa ſententia di
cendo, Qui non crediderit cõdemnabitur. Et Apoſto- *Marci.16.*
lus dicẽdo, Omnes nos manifeſtari oportet, vt recipiat *2.Corint.5.*
vnuſquiſque pro vt geſsit, ſiue bonum ſiue malum, ni-
hil voluit intelligi medium. Vide ergo quàm impor-
tune nolis paruulum de alieno peccato reportare ma- F
lum, & velis eum de alieno recte facto reportare bonũ,
non qualecunque, ſed dei regnum. Alienũ quippe opus
eſt cum credit per alterum, ſicut alienum opus fuit cum
peccauit in altero. Nec nos dubitamus, quia baptiſmate
delictum omne mundetur, ſed renaſcendo quiſq; mun
datur. Quod ergo non admittit niſi regeneratio, non
ceſſat trahere generatio. Sanè dicendo concupiſcentiã
non vſquequaque animo rebellem, proculdubio confi-
teris rebellem, & ſupplicium non fateris, quod aduerſus
teipſum bellũ geris. Dicatur, inquis, paruulorum crea-
tor deus talium, quales dei manibus digni ſunt, & ad-
dis, id eſt innocentium. Nonne de pietate, & dei lauda-
tione vincere videtur, qui dixerit etiam pulchra & ſa-
na opera decere manus dei? Et tamen multi deformes,
multi orbi vel morbidi, multi horridi mõſtruoſiq; na-
ſcuntur, nec ideo illam tantam ſubſtantiam, omneſq;
partes eius, & quicquid in ea ſubſtantialiter exiſtit & vi
uit, potuit creare niſi vnus bonus & verus deus. Iubes vt
aſſeram, quemadmodum in Chriſto, id eſt in virtute
eius creatos paruulos ſibi audeat diabolus vindicare.
Tu aſſere ſi potes, quo modo ſibi nõ obſcure ſed aperte
vindicet

G vindicet paruulos, quos immundi ſpiritus vexant. Si ei
traditos dicis, videmus ambo ſupplicium, tu dic meritum.
Ambo cernimus pœnam, tu qui nulla mala merita di-
cis ex parentibus trahi, cum deum iuſtum ambo fatea-
mur, demonſtra iſta pœna dignã ſi potes in infantibus
culpam. An vero non agnoſcis etiam hoc ad illud gra-
Eccli. 40. ue iugum pertinere, quod eſt ſuper filios Adam à die
exitus de vẽtre matris eorum, vſque in diem ſepulturæ
in matrẽ omnium. Sub quo iugo diuerſis cladibus ita
conteritur genus humanum, vt appareat hoc quod ex
filiis iræ fiunt homines tanquam pignore accepto filij
miſericordiæ, in futurum ſeculum præparari: in hoc au-
tem ſeculo à die ortus vſque ad diem obitus, etiam ip-
ſos ſub eodem graui iugo conteri. Quãdoquidem etiã
baptizati paruuli inter alia mala vitæ huius, nonnun-
quam & iſtos dæmonum patiuntur incurſus: quamuis
eruti de poteſtate tenebrarum, ne ab eis trahantur in
ſupplicium ſempiternum. Iterum dicis, quod iam quidẽ
dixiſti, ad quæ reſpondi, ſed etiã nunc non debeo præ-
terire, quod cum deus paruulis nihil de proprio tam bo
ni quàm mali merentibus gloriam regenerationis at-
H tribuit, hoc ipſo eos ad ſuam curam, ad ſuum ius, ad ſuũ
dominium pertinere docet, quòd eorum voluntatem
ineffabilis præuenit beneficij largitate. Quid igitur eũ
offenderunt quos pariter innocentes, mundos, à ſe ad
imaginem ſuam creatos, innumerabiles ab iſto munere
alienat, nec eorum voluntatem huius ineffabilis pręue-
nit beneficij largitate, ſeparans tot imagines ſuas à re-
gno ſuo? Si hoc eis non erit malum, nõ ergo amabunt
regnum dei tot innocentes imagines dei. Si autẽ ama-
bunt, & tantum amabunt, quantum innocentes amare
debent regnum eius, à quo ad ipſius imaginem creãtur,
nihil ne mali de hac ipſa ſeparatione patientur? Poſtre-
mo vbilibet ſint, quomodolibet ſint ſub deo iudice, qui
nec fato premitur, nec perſonarum acceptione corrum
pitur, in illius regni fœlicitate non erunt, vbi erunt qui
pariter nihil boni, malive meruerunt. Sed ſi nihil me-
ruiſſent mali, nunquam priuarẽtur in communi cauſa
cõmunione tanti boni. In eis ergo vt ſæpe diximus, iræ
Roman. 9. vaſis notas fecit ſecundũ Apoſtolum, deus diuitias glo-
riæ ſuę in vaſa miſericordiæ, ne glorientur tanquam de
meritis vitæ ſuæ, cũ cognoſcunt hoc ſibi iuſtiſsime red-
I di potuiſſe, quod vident reddi paribus cõſortibus mor-
Ephe. 2. tis ſuæ. Mire complexis Apoſtolus teſtimoniis aſſerit,
paruulos & de poteſtate tenebrarum erui cum cæteris,
& natura eſſe filios iræ ſicut & cæteri, quia peccato mo-
riuntur, cum in morte Chriſti baptizantur, quãdo bap-
tizantur in Chriſto. Si ergo rectè vis ſapere, etiam de
Coloſ. 1. paruulis ſape quod ait Apoſtolus de deo patre, Qui e-
ruit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnũ
Ephes. 2. filij charitatis ſuæ. Et illud alterũ, Fuimus enim & nos
aliquando natura filij iræ ſicut & cæteri. Omnes enim
eruuntur de poteſtate tenebrarum, nec filij erũt iræ qui
peccato moriuntur qui in morte Chriſti baptizantur.
Omnes autem vt deo viuant, peccato moriuntur, qui
in morte Chriſti baptizantur. Omnes porrò in morte
eius baptizantur, quicunque baptizantur in Chriſto, er
go quia & paruuli baptizantur in Chriſto, peccato mo-
riuntur, & à poteſtate tenebrarum, vbi natura filij iræ
Ibidem. fuerãt, eruuntur. Quod autem dicis, vbi ait Apoſtolus,
Natura filij iræ, poſſe intelligi prorſus filij iræ. Nón-
ne hinc admoneri debuiſti, antiquam contra vos de-
Indicat hoc Hieronymus. fendi catholicam fidem: quia non ferè inuenitur Lati-
nus codex ſi non à vobis nunc incipiat emendari, vel
potius in mẽdum mutari, vbi non natura ſit ſcriptum?

Quod vtique cauere debuit interpretum antiquitas, ni K
ſi etiam fidei hæc eſſet antiquitas, cui cœpit veſtra reſi-
ſtere nouitas. Sed homo egregius, in grege non vis eſſe
vulgari. Rurſus enim ſententiam vulgi reſpuis, poſt tã-
ta quibus eum reddita ratione aduerſus me concitaue-
ras grauius, quàm in te fuerat concitatus. Sed nimirum
tua diſputata conſiderans, nihil te talibus argumentis
apud populũ in catholicæ fidei veritate & antiquitate
fundatũ, agere potuiſſe vel poſſe ſenſiſti. Vnde ad eum
ſpernendũ contumacia rurſus ora cõuertis, eiuſq; par-
tes quibus conſtat nõ immerito vobis Chriſtianorum
infenſiſsima multitudo, ſingillatim deſcribẽdo & de-
ridendo percurris, in quibus & auditoriales ſcholaſti-
cos tangis, & dicis cõtra me clamaturos, O tempora, ô
mores, & tamen vulgi iudicium reformidas. Vbi tam
clamoſos tibi ſuffragatores inuenire potuiſti, qui Tul-
lianis me vocibus territent, quod aliunde quàm vnde
totum eſt, eſſe putem genitalem corporis partem? Qui-
bus ego cum retulero: non hoc dico, mentitur: libidinẽ
culpo, non membra: vitium denoto, non naturam: iſte
autem qui mihi apud vos calumniatur, audet in Ec-
cleſia Chriſti ante magiſtrum in cœlo ſedentem recita- L
re libidinis laudem, quod ei recitandum ſi vobiſcum
ſtuderet, magiſtrorum nemo proponeret, ne offende-
ret omnium veſtrum pudorem, nónne alia in te Tullia-
na vere conuenientia verba conuertent, dicentes tibi,
Ex hac parte pudor pugnat, abs te petulantia: hinc con-
tinentia, illinc libido? Neſcio quos etiam quaſi deſerto-
res dogmatis veſtri, ad fidẽ catholicam cõuerſos arguis
vel reuerſos. Quos tamen ſignificaſti ita te metuere, vt
eorum nomina exprimere non auderes, ne forte audi-
entes abs te ſua falſa crimina, mox tibi ſi non vera, cer-
te credibiliora reponerent. Quod quidem quicunque
ſunt iſti, qui grauiter ſapiunt, non facerent, & parcerent
tibi ſecundum Apoſtolum, non reddẽtes maledictum 1. Petri. 3.
pro maledicto. Tu autem ſaltem illum monentem ne
dedigneris audire, de cuius literis exclamare te libuit,
O tempora, ò mores. Saltem, inquam, ipſum audi, vt
quantum à rerum turpitudine abes, ſi tamen abes, tan-
tum te à verborũ libertate ſeiungas, & ea in alteros ne
dicas, quæ cum tibi falſo obiecta ſint, erubeſcas. Talia
te ſanè in iſtos neſcio quos dixiſſe qui legunt, ſciunt,
qualia in aliquibus omnino nõ nouimus, quos in pro- M
poſito continentiæ receſsiſſe à Pelagianis hęreticis no-
uimus. Tui vero, vel tuæ quales ſint, nihil mea intereſt,
quos tu vel quas tu ſic fallis, vt dicas me definire nec in
curioſo quidem corpore libidinem poſſe frænari. Imò
quia frenari poſſe & frenari oportere decerno, ideo ma
lum intelligo. Quod qui negat malum, viderit quomo
do habeat bonum, cui repugnantem, velit nolit, fatetur
frenandam eſſe libidinem. Ego itaque non ſolum à ſe-
nibus, verum & à iuuenibus dico libidinẽ poſſe fræna-
ri, ſed multum miror à continentibus libidinem poſſe
laudari. Quis autem veſtrũ dicit malum hoc quod par-
uuli originaliter trahunt, ſine ſubſtantia in qua eſt, aut
eſſe poſſe aut vnquam fuiſſe? Quod tanquam dicamus,
ita quæris dialecticos iudices, & irrides vulgum, quaſi
ad ipſum te iudicem adducam, à quo iudicari iſta non
poſſunt: quę tu ſi nõ didiciſſes, Pelagiani dogmatis ma-
china ſine architecto neceſſario remanſiſſet. Si vis vi-
uere, noli amare ſapientiam verbi, qua euacuatur crux
Chriſti. Quo modo de aliis ſubſtantiis in alias ſubſtan-
tias vel bonæ vel malæ tranſeant qualitates, nõ migran
do ſed afficiendo, iam libro ſuperiore tractauimus. Si
vulgi ſpernis iudicium, illos iudices intuere, quos tibi
duobus

A duobus prioribus meis libris, luculentiſsima in Eccleſia
Chriſti prędıtos authoritate propoſui. Quale eſt autem,
quod beatæ memoriæ Zoſimũ Apoſtolicæ ſedis Epiſco
pũ, vt in tua prauitate perſiſtas, præuaticationis accuſas:
qui nõ receſſit à ſuo prædeceſſore Innocẽtio, quẽ tu no-
minare timuiſti, ſed maluiſti Zoſimũ, quia egit primitus
lenius cum Celeſtio: quoniã ſe in his ſenſibus veſtris, ſi
quid diſpliceret paratũ eſſe dixerat corrigi, & Innocẽtij
literis conſenſurũ eſſe promiſerat. Memẽto ſanè quẽad-
modũ de conſtituẽdo Epiſcopo, diſſenſionẽ populi Ro
mani inſultabundus obiectas. Quod abs te quæro, vtrũ
homines ſua fecerint voluntate. Quod ſi negas, quo mo
do liberũ defendis arbitrium? Si autẽ fateris, quo modo
eam vocas vltionẽ dei, atq; à veſtro dogmate exorbitas
dum putari diuinitus vindicatũ affectas? An tãdem ali-
quando cõcedis, quod obſtinatiſsima cõtentione nega-
ueras, occulto dei iudicio fieri, vt in ipſis hominũ volũta
tib⁹ inueniatur aliquid, quod & peccatũ ſit & pœna pec-
cati? Hoc enim niſi in iſta tua ſententia ſapuiſſes, nullo
modo factũ hominũ vltionẽ dei eſſe dixiſſes. Sed quan-
do ante annos plurimos tale ibi quiddã de beato Da-
B maſo & Vrſino cõtigit, nondũ Pelagianos Eccleſia Ro
manę damnauerat. Dicis me quoq; ipſum innouaſſe ſen
ſus meos, & initio conuerſionis meæ hoc ſenſiſſe quod
tu. Sed fallis, aut falleris, ſiue calũniando iis quæ nũc di-
co, ſiue nõ intelligendo, vel potius non legendo ea quæ
tunc dixi. Nã ergo per vnũ hominẽ in mundũ intraſſe
peccatũ, & per peccatũ mortẽ, & ita in omnes homines
pertrãſiſſe, in quo peccauerũt omnes, ab initio cõuerſio-
nis meæ ſic tenui ſemper vt teneo. Extãt libri quos ad-
huc laicus recentiſsima mea cõuerſione conſcripſi, & ſi
nondũ ſicut poſtea ſacris literis eruditus, tamẽ nihil de
hac re iã tunc ſentiẽs, & vbi diſputãdi ratio popoſcerat
dicẽs, niſi quod antiquitus diſcit & docet omnis Eccle-
ſia, in has videlicet magnas manifeſtasq; miſerias, in qui-
Pſal. 143. bus homo vanitati ſimilis factus eſt, vt dies ei⁹ ſicut vm-
Pſal. 38. bra prætereant, & ſit vniuerſa vanitas omnis homo vi-
uẽs, merito peccati originalis genus humanũ fuiſſe col-
lapſum, vnde nõ liberat niſi qui dixit, Veritas liberabit
Ioan. 8. vos. &, Ego ſum veritas. &, Si vos filius liberauerit, tunc
Ioan. 14. vere liberi eritis. Nõ enim à vanitate niſi veritas liberat
Ioan. 8. ſed ſecundũ gratiã, non ſecundũ debitũ: per miſericor-
diam, nõ per meritũ Sicut enim iudicij fuit, vt vanitati
C ſubiiceremur, ita miſericordię eſt, vt veritate liberemur,
& ipſa bona merita noſtra non niſi dei dona eſſe fatea-
Cap. V. mur. Iam nunc illam tuã diſcutiamus calumniam,
qua me dixiſſe criminaris, baptizatos ex parte mundari.
Quod melius dicis meis ſermonibus apparere, eosq; ſer-
mones meos quibus hoc apparere poſſe aſſeueras, conſi
derãdos in tua diſputatiõe proponis. Ago gratias. Nẽpe
iſti ſunt, Carnis, inquã, concupiſcẽtia nõ eſt nuptiis im-
putanda, ſed toleranda. Non enim eſt ex naturali cõnu-
bio veniens bonũ, ſed ex antiquo peccato accidens ma-
lum. Propter hãc ergo fit, vt etiam de iuſtis & legitimis
nuptiis filiorum dei, non filij dei, ſed filij ſeculi generen
tur: quia & hi qui generant, ſi iam regenerati ſunt, nõ ex
hoc generant, quo filij dei ſunt, ſed ex quo adhuc filij ſe-
culi. Dominica quippe ſentẽtia eſt, Filij huius ſeculi ge-
Lucæ 20. nerant & generãtur. Ex quo itaque ſumus adhuc filij hu
ius ſeculi, exterior homo noſter corrũpitur, ex hoc & hu
2. Cor. 4. ius ſeculi filij generãtur. Ex quo ſumus filij dei, interior
homo renouatur de die in diẽ, Quanuis & ipſe exterior
per lauacrũ ſanctificatus ſit, & ſpem futuræ incorruptio-
nis acceperit, propter quod & tẽplum dei merito dici-
tur, ſed hoc nõ ſolum propter præſentẽ ſanctificationẽ,

ſed propter illã ſpem dictũ eſt de qua dicitur, Et noſipſi D
primitias habẽtes ſpiritus ingemiſcimus, expectantes re- Roma. 8.
demptionẽ corporis noſtri. Si ergo redemptio corporis
noſtri ſecundum Apoſtolum expectatur, profecto quod
expectatur adhuc ſperatur, nondum tenetur. Nihil ha-
bent hæc verba mea quod nõ ipſe baptizatus agnoſcat,
qui cum Apoſtolo dicit, & ipſi in nobimetipſis ingemi-
ſcimus. Vnde & alibi ait, Etenim qui ſumus in hac habi- 2. Cor. 5.
tatione, ingemiſcimus grauati. Quò pertinet etiã illud,
quod in libro Sapiẽtiæ legimus. Corpus enim corrupti- Sapien. 9.
bile aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio
ſenſum multa cogitantẽ. Sed tu tanquã in cœlo iam in-
ter angelos immortaliter habitans, verba infirmitatis &
mortalitatis irrides, & ea exponens nõ ſecundũ meum
ſenſum, ſed ſecundũ dolũ tuũ, dixiſſe me affirmas, quod
gratia nõ perfecte hominẽ nouum faciat. Non hoc di-
co, Attende quod dico, Gratia perfecte hominẽ nouum
facit, quandoquidem & ad corporis immortalitatẽ ple
namq; fœlicitatem ipſa perducit. Nunc etiam perfecte
innouat hominẽ, quantũ attinet ad liberationẽ, ab om-
nibus omnino peccatis, non quantũ ad liberationẽ atti-
net ab omnibus malis, & ab omni corruptione morta- E
litatis, qua nũc corpus aggrauat animã. Vnde eſt gemi-
tus, quẽ ſuũ quoq; confitetur Apoſtolus dicens, Et ipſi in
nobiſmetipſis ingemiſcim⁹. Sed ad illã quoq; perfectio-
nẽ quæ ſperatur, eodem baptiſmate quod hic accipitur,
peruenitur. Non autẽ omnes filij ſeculi filij ſunt diaboli,
quanuis omnes filij diaboli filij ſunt ſeculi. Sunt enim
etiam filij dei, qui tamen adhuc filij ſunt ſeculi: propter
quod & coniugio copulantur, ſed filios dei carne non
gignunt, quia & vt ipſi eſſent filij dei nõ ex carne, non
ex ſanguine, nõ ex voluntate viri, neq; ex voluntate car- Ioan. 1.
nis, ſed ex deo nati ſunt. Sanctificatio ergo per baptiſ-
mum etiã nunc confertur & corpori, non tamen nunc
corruptio eius aufertur, quæ ipſam quoq; aggrauat ani-
mam. Et ideo quanuis caſta ſint corpora, cum deſideriis
peccati membra non ſeruiunt, propter quod ad tẽplum
dei pertinere cœperunt: eſt tamen quod gratia in tota
iſta ædificatione perficiat, quandiu caro cõcupiſcit ad- Gala. 5.
uerſus ſpiritum, vt motus malos qui refręnandi ſunt in-
dicet: & ſpiritus aduerſus carnem, vt ſanctitas perſeue-
ret. Ideo dicis carnẽ concupiſcere, quia carnaliter ani-
ma concupiſcat. Siquidem ſine anima, caro nec ſentiat.
Concupiſcere autẽ viuentis ſentientisq; naturæ eſt, ſine F
quo ſenſu membra moueri nõ poſſunt, id eſt per ſemet-
ipſa concupiſcere nequeant. Et quis ſenſus concupiſcit
etiam ſine membris, vt in ſpadonibus? Quis autẽ neſcit
quod nobis egregius doctor inculcas, ideo dici carnem
concupiſcere, quia carnaliter anima concupiſcit? Non
enim ſine anima vlla poteſt eſſe carnis concupiſcentia.
Nam vtique concupiſcere viuentis ſentientisq; naturæ
eſt, ita vt nõ deſit concupiſcẽtia, quam ſpadonum quo-
que caſtitas frænat, minus quidẽ laborioſa; quia vbi ma-
teriam de qua operetur non inuenit, minus aduerſus eã
libido conſurgit. Eſt tamẽ, pudicèque comprimitur, ne
concumbendi quanuis irritus ipſe conatus, in eam tur-
pitudinem veniat, Propter quam Calligonum Valenti-
niani iunioris eunuchũ gladio nouimus vltore punitũ,
1 cis cõfeſsione conuictum. Neq; enim & in libro Calligonus
quan ſtico adhiberetur inde ſimilitudo atque dicere- eunuchus.
zatur ens oculis & ingemiſcens, quaſi ſpado comple-
ctẽns virginem & ſuſpirans: niſi & ipſi mouerẽtur con- Eccli. 30.
cupiſcentiæ carnalis affectibus, licet deſtituti carnis effe
ctibus. Motibus igitur ſuis anima quos habet ſecundum
ſpiritum, aduerſatur aliis motibus ſuis, quos habet ſecũ-

G dum carnē: & rurſus motibus ſuis quos habet ſecūdum
carnē,aduerſatur aliis motibus ſuis,quos habet ſecuodū
ſpiritū: & ideo dicitur caro cōcupiſcere aduerſus ſpiri-
Gala.5. tū,& ſpiritus aduerſus carnē. Sed propter hoc & de ipſa
anima dictū eſt,Renouatur de die in diē. Neq; eoim ip-
2.Cor.4. ſa in ſanctitate oō proficit, cum magis magiſq; minuit
eas quibus nō conſentit,carnales cupiditates. Iam bapti-
Coloſſ.3. zatis quippe dicebat Apoſtolus, Mortificate membra ve
ſtra quæ ſunt ſuper terrā. Ibi & fornicatio & mala cōcu
piſcētia,& auaricia nominatur. Quo modo ergo mor-
tificat iā baptizatus fornicationē,quā non iā perpetrat,
& ſecūdum te nec habet aliquid quod mortificet? Quo
modo, inquā, obtēperat Apoſtolo dicenti, Mortificata
fornicationē, niſi cū deſideria eius quibus nō conſentit
expugnat,quæ in bene faciētibus, & omnino nō forni-
cātibus nec cōſenſiooe, oec opere,& ſi nō deſunt, tamē
quotidie minuūtur? Hoc agitur in tēplo dei quādo ad-
iuuāte deo agitur quod præcepit deus. Opera ſpiritus e-
Roma.8. rigūtur,opera carnis mortificātur. Si enim ſecundū car-
nē vixeritis,inquit,moriemini, Si autē ſpiritu facta car-
nis mortificaueritis,viuetis. Et vt ſcireot ſe hoc non fa-
cere niſi gratia dei,continuo ſubdidit, Quotquot enim
ſpiritu dei aguntur,hi filij ſuot dei. Ac per hoc quicunq;
H aguntur dei ſpiritu, ipſi facta carnis mortificant ſpiritu.
Habent ergo iam baptizati quid agant in ſeipſis,hoc eſt
in dei templo, quòd ædificatur hoc tempore,vt dedice-
tur in fine, Aedificatur autē poſt captiuitatē, de Pſalmo
qui prius dedicationē domus prædicat, & poſt ædifica-
tionem. Sed dedicatio ad caput domus pertioet,hoc eſt
ad Chriſtum: ædificatio ad corpus totum domus,id eſt
ad Eccleſiam. Ideo prior dedicatio quam ædificatio eſt,
ſicut huius rei index titulus Pſalmi, eiecto ſcilicet foras
qui captiuauerat, inimico. In ordine quippe Pſalmorū,
quod mirum videri poteſt,prior eſt Pſalmus dedicatio-
nis domus,& poſterior ædificationis. Sed dedicationis
ideo prior eſt,quia illā domū cantat, de qua eius archi-
Ioan.2. tectus ait, Soluite tēplum hoc,& in tribus diebus exuſci-
tabo illud. Iſte autē poſterior,quando domus ædificaba
tur poſt captiuitatem,Eccleſiā prophetauit. Deniq; & ſic
Pſal.95. incipit,Cantate domino canticū nouum,cantate domi
oo omnis terra. Nemo igitur ita deſipiat,vt vnūquenq;
baptizatū ideo exiſtimet iam eſſe perfectū, quia dictum
1.Corin.3. eſt, Templum dei ſanctū eſt,quod eſtis vos: Et, Neſcitis quia
1.Cor.6. corpora veſtra tēplum io vobis eſt ſpiritus ſancti quem
2.Cor.6. habetis à deo. Et in alio loco, Nos enim tēplum dei viui
I ſumus: Et cætera huiuſmodi. Iam enim hoc vocatur, &
cum ædificatur,mortificātur hic mēbra ooſtra,quę ſunt
ſuper terrā. Quanuis enim iam peccato mortui,deo vi-
uamus: eſt tamē quòd in oobis mortificemus,vt non re-
gnet peccatū io ooſtro mortali corpore,ad obediendū
Roma.6. concupiſcentiis eius, à quibus nos ſoluit ne his eſſemus
obooxij,plena atq; perfecta remiſsio peccatorum,& re-
manſerūt in nobis cū quibus generātur bella caſtrorū.
Ex his eſt & illa qua pudicus bene vtitur cōiugatus, ſed
cum bene fit, de malo naſcitur bonum non ſine malo,
& ideo renaſcitur vt liberetur à malo. Quod enim deus
creat & homo geoerat, profecto bonū eſt,inquantū ho
mo eſt, Sed ideo non ſine malo, quia ſola regeneratio
ſoluit à malo,quòd trahit generatio de primo m[illegible] iræ
peccato. Sic autē iocredibile vis videri,quod in vte[illegible]olus,
zatæ,cuius corpus eſt tēplū dei, formatur homo Nón-
ſub diabolo, niſi deo renaſcatur ex deo: quaſi nō màio-
ris admirationis ſit, quod deus & vbi nō habitat, opera-
Sapien.1. tur. Non enim habitat in corpore ſubdito peccatis: & ta
Sapien.7. mē operatur hominē in vtero meretricis. Attingit enim
vbiq; propter ſuam mundiciam,& nihil inquinatum in K
eum incurrit: & quod multo eſt mirabilius, aliquando
adoptat in filiū,quē format in vtero immundiſsimæ fœ
minæ: & aliquādo non vult eſſe ſuū filium, quē format
in vtero ſuæ filiæ. Ille quippe ad baptiſmum neſcio qua
prouiſione peruenit: iſte repentinā mortē non præuenit.
Atq; ita deus, io cuius poteſtate ſunt omnia,facit eſſe in
Chriſti cōſortio, quē formauit in diaboli domicilio,&
non vult eſſe in regno ſuo,quē formauit in templo ſuo.
Aut ſi vult,cur nō facit quod vult? Non enim quod ſo-
letis de maioribus dicere,deus vult,& paruulus nō vult.
Certe hic vbi fati nulla eſt immobilitas, nulla fortunæ
temeritas, nulla perſonæ dignitas,quid reſtat niſi miſe-
ricordiæ & veritatis profunditas? Vt ſciamus,& ex hoc
incōprehenſibili comprehēdamus iuxta duos homines:
vnū, per quem peccatū intrauit in mundum: alterū,qui
tulit peccatū muodi,omnes filios cōcupiſceotiæ carna-
lis vodecunq; oaſcantur,ad iugum graue filiorū Adam
merito pertinere, & ex his omnes filios gratiæ ſpiritalis
vndecunq; naſcanotur,ad iugum ſuaue filiorum dei ſine
merito peruenire. Proinde cōditionem ſuā gerit, qui in
alterius corpore quod eſt templum dei ita cōſtruitur,vt
nō ideo ſit & ipſe templum dei, quia ædificatur in tēplo
dei. Matris quippe corpus vt eſſet templū dei,gratiæ be- L
neficium eſt,oō naturæ: quæ gratia nō conceptione,ſed
regeneratione confertur. Nam ſi ad matris corpus id
quod in ea cōcipitur pertineret,ita vt eius pars deputa-
retur, nō baptizaretur infans, cuius mater baptizata eſt,
aliquo mortis vrgente periculo, cum eū geſtaret in vte-
ro. Nuoc vero cū etiā ipſe baptizatur,non vtiq; bis bap-
tizatus habebitur. Non itaq; ad maternum corpus cum
eſſet in vtero pertinebat, & tameo creabatur in templo
dei,nō templum dei. Ita in fœmina fideli creatus eſt in-
fidelis, & io eum pareotes infidelitatē traiecerūt,quam
non habebant quando ex ipſis natus eſt, ſed tunc habe-
bant quando & ipſi ſimiliter oati ſunt. Traiecerūt ergo
quod iam noo erat in eis,propter ſemē ſpiritale quo re-
generati ſunt,ſed erat in eorum carnali ſemine, quo eū
generauerunt. Quanuis itaque ſacro baptiſmate ſancti-
ficetur & corpus,ad hoc tamen ſanctificatur, vt per re-
miſsionē peccatorū non ſolum præteritis peccatis om-
nibus,verumetiam ipſi quæ ineſt carnis concupiſcentiæ
non ſit obnoxiū, cui neceſſe eſt obnoxius omnis homo M
naſcatur, etiam moriturus obooxius,ſi oon renaſcatur.
Vbi ergo me audiſti ſiue legiſti dicentem, oon innoua-
ri homines per baptiſmum,ſed quaſi innouari: non libe
rari,ſed quaſi liberari: oon ſaluari,ſed quaſi ſaluari: abſit
vt ego inanem dicerē gratiam lauacri illius, in quo re-
natus ſum ex aqua & ſpiritu, qua liberatus ſum à reatu
omnium peccatorū,vel quæ oaſcendo traxerā, vel quæ
malè viuēdo contraxerā? Qua gratia liberor vt ſcio,oe
intrem io tentationem, à cōcupiſcentia mea abſtractus *Matth.6.*
& illectus,atq; vt exaudiar dicens cum cōſortibus meis,
Dimitte nobis debita noſtra. Qua liberabor,vt ſpero,in *Roma.7.*
æternū, vbi iam oulla lex in mēbris meis repugnet legi
mentis meæ. Non igitur ego inanem facio dei gratiam:
ſed tu eius inimicus inanem quęſiſſe videris iactaotiam,
vt in tuam diſputationem introduceres Epicurum, qui
negauit eſſe corpus deorum, ſed tanquā corpus,nec ſan
guinem,ſed tanquā ſanguinē, & hac occaſione de Phi-
loſophorum literis ad rē quæ inter nos agitur,non per-
tinentibus,tanto ineptius, quanto velut doctius delira-
res. Quis autem noſtrum dicit quicquid in præſenti ſe-
culo agitur eſſe culpandum, cum hic ipſe Chriſtus tāta
egerit bona,ſed vt nos erueret de pręſenti ſeculo malo?
Quàm

A Quàm porrò diligenter & congruenter exponas Apo-
Roma.8. ſtolicum teſtimonium, vbi ait, Spe ſalui facti ſumus: &
cætera vſq; ad redemptionẽ corporis noſtri, operæpre-
cium eſt intueri. Dicis enim ꝙ illa reſurrectio nõ pec-
cata dimittat aliquorũ,ſed expurget merita ſingulorum.
Reddit enim vnicuiq;,inquis, ſecundum opera ſua,nec
tamen dicis, ſecundum quæ opera ſua regnum dei par-
uulis reddat, Et peccata quidem nulla remittũtur,in re-
gno, Sed ſi nulla remitterentur in iudicio illo nouiſsi-
mo,puto quod dominus nõ dixiſſet de quodã peccato,
Matth.12. Non remittetur neq; in hoc ſeculo,neq; in futuro:quan
Luca.23. do ſibi remitti ſperabat latro ille,qui dicebat,Memento
mei cũ veneris in regnum tuum. De qua re quoniã pro-
fundiſsima quæſtio eſt,non eſt modo præcipitanda ſen
tentia.Cur autẽ in regno nulla peccata remittit deus fi-
liis ſuis,niſi quia non inuenit quod remittat?Non enim
poterunt ibi eſſe peccata,vbi ſpiritus non dico nõ con-
ſentit cõcupiſcentiæ carnis,ſed nec cõcupiſcit aduerſus
carnem,quia nec caro aduerſus eum,illa ineffabili ſalu-
te perfecta:quæ nunc non fit in baptiſmo, vbi remittun
tur quidem cuncta peccata, ſed remanent carnaliũ con
cupiſcentiarum mala,cum quibus poſt baptiſmum,ſi ta-
B men proficiunt, exerceant ſiue coniugati glorioſa, ſiue
continentes glorioſiora certamina, quod & ipſe confi-
teris. Sed neſcio qua miſeria quãdo pro veritate loque-
ris,tunc te ipſe non audis. Deſcribẽs quippe illam ſum-
mam reſurrectionis fœlicitatem,dicis neminem iam ibi
iuſtorum liuidum facere corpus ſuũ, & ſeruituti ſubii-
cere, neminem humiliare animam ſuam ſtratis duris
& pedore membrorum. Reſponde ergo cur hic iſta fa-
ciat,qui omni malo in baptiſmate caruit,cur audet liui-
dum facere templũ dei? Nõnne membra eius membra
ſunt vtique templi dei? Cur ergo non ſuaui odore, ſed
pedore,templi eius aut inuitat præſentiam, aut impetrat
miſericordiam, aut placat iram eius? Nihil ne mali ca-
ſtigat, domat,vincit,opprimit in templo dei,etiã liuore
& pedore ipſius templi dei? Nõnne attẽdis, nõnne per-
ſpicis, quia tã vehementer corpus ſuũ perſequens, ſi ni-
hil ibi perſequitur quod diſplicet deo, fruſtra perſequẽ-
do templum eius,facit iniuriam magnã deo?Quid ter-
giuerſaris,quid cunctaris apertius confiteri?Illud profe-
cto,illud eſt quod iſte cuius liuorem pedoremq; prædi-
Roma.7. cas, in ſua carne perſequitur. Vnde dicebat Apoſtolus,
C Scio quia non habitat in me, hoc eſt in carne mea bo-
num. Quam vocem baptizati eſſe cur negas, cum ope-
ra vocis huius in liuore corporis, & membrorum pe-
dore cognoſcas? Neque enim hæc ſancti,vel dei flagel-
lis,vel ab inimicis tolerant patiendo, ſed ipſi ſibi inge-
runt continendo.Et vt quid hoc,niſi contra carnis con
cupiſcentiam ſpiritu concupiſcendo? Quod nimirum
& ipſe ſenſiſti. Cum enim deſcribens fœlicitatem futu-
ræ vitæ,addidiſſes atque dixiſſes, Nemo conuiciis fœli-
cem impudentiam, nemo maxillas palmis, nemo ſubii-
ciet terga verberibus, nec conflare ſtudebit de infirmi-
tate virtutem, nec cum inopia frugalitatem, nec cum
mœroribus magnanimitatem, quare dicere noluiſti,
nec cum carnis cõcupiſcentia caſtitatem, ſed feſtinaſti
ſenſum concludere,atque dixiſti, nec patientia cum do
lore luctabitur,nihil aliud commemorans niſi quod fo
rinſecus irruens fortitudine toleratur, non quod intus
ſe commouens caſtitate comprimitur? An forte nos ar-
guis tarditatis quòd non intellexerimus, hoc te iam ſi-
gnificaſſe ſuperius, cum de liuore corporis diceres & la
bore ac pedore membrorũ? Quando enim ab hoſte ſed
à ſeipſo affligitur fortis, in ipſo intus eſt, qui vincendus

eſt hoſtis. Memento ſanè non te expoſuiſſe cur Apoſtò D
lus dixerit: Adoptionem expectãtes, qui iam in lauacro Roma.8.
regenerationis fuerat adoptatus. Iterum dicis quòd car-
nem ſuam nullus oderit, Quis enim hoc negat? Sed ta-
men diſciplinæ rigore aſſeris conterendam. Iterum er-
go pro veritate loqueris, & audire te non vis. Cur enim
caro conteritur à fidelibus, ſi nihil remanſit in baptiſ-
mo quod aduerſus ſpiritum concupiſcat? Cur,inquam,
conteritur à ſeipſo templum dei, ſi nihil ibi eſt quod re-
ſiſtat ſpiritui dei? Non autem tantum ineſſet, verum &
grauiter obeſſet, niſi reatus qui nos obſtrinxerat,per re-
miſsionem peccatorum ſolutus eſſet. Soluitur ergo per
indulgentiam,quia tenebat in noxa:conteritur per con
tinentiam,ne vincat in pugna. Agitur itaq; ne obſit,do-
nec ita ſanetur vt nõ ſit. Quapropter dimittũtur in bap-
tiſmate cuncta peccata, & originaliter tracta & igno-
ranter vel ſcienter adiecta. Sed cum dicit Apoſtolus Ia-
cobus, Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua ab- Iacobi.1.
ſtractus & illectus: deinde concupiſcentia cum conce-
perit,parit peccatum: profecto in his verbis partus à pa-
riente diſcernitur. Pariens enim eſt cõcupiſcentia, par-
tus peccatum. Sed concupiſcentia non parit,niſi concẽ
perit: non concipit niſi illexerit,hoc eſt,ad malum per- E
petrandũ obtinuerit volentis aſſenſum. Quod ergo ad-
uerſus eam dimicatur, hoc agitur,ne concipiat,pariatq;
peccatum. Dimiſsis itaque in baptiſmo peccatis omni-
bus,id eſt,omnibus cõcupiſcentiæ fœtibus, ſi illic etiam
ipſa conſumpta eſt, quo modo contra eam ne cõcipiat,
dimicant ſancti liuore corporis, pedore membrorum,
contritione carnis? Quæ verba tua ſunt. Quo modo,in-
quam,liuore,pedore, cõtritione templi dei contra eam
belligeratur à ſanctis,ſi & ipſa eſt ablata baptiſmate? Ma
net igitur. Nec ea regenerationis lauacro caruimus,ſi nõ
ibi caruimus ſenſu,quo eam manere ſentimus. Quis au-
tem ita ſit imprudens atque impudens,ita procax, perti-
nax,peruicax,ita poſtremo inſanus & demens, qui cum
peccata mala eſſe fateatur, neget eſſe malam concupi-
ſcentiam peccatorum, etiam ſi aduerſus eam concupi-
ſcente ſpiritu, peccata concipere ac parere non ſina-
tur? Tale porrò ac tam magnum malum, tantum quia
ineſt, quo modo nõ teneret in morte, & pertraheret in
vltimam mortem, niſi & eius vinculum, in illa quæ fit
in baptiſmo remiſsione peccatorũ omnium ſolueretur?
Propter hoc enim vinculum quod cõnectitur ex primo F
Adam, nec ſolui poteſt niſi in ſecũdo Adã: propter hoc
inquam, vinculum mortis, mortui reperiuntur infan-
tes,non iſta morte nouiſsima, quæ à corpore animã ſe-
parat, ſed ea morte,qua tenebantur omnes, pro quibus
mortuus eſt Chriſtus. Scimus enim,ait Apoſtolus,quod 2.Cor.5.
à nobis ſæpiſsime repetendum eſt,quoniã vnus pro om
nibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt, & pro om
nibus mortuus eſt, vt qui viuunt iam nõ ſibi viuant, ſed
ei qui pro omnibus mortuus eſt, & reſurrexit. Illi ergo
viuunt, pro quibus vt viuant mortuus eſt qui viuebat.
Quod apertius ita dicitur, Illi ſunt à mortis vinculo li-
beri,pro quibus mortuus eſt inter mortuos liber. Vel ſic Pſal.87.
multo apertius, Illi ſunt liberati à peccato, pro quibus
mortuus eſt, qui nunquam fuerat in peccato. Et cum
ſemel ſit mortuus,tamen pro vnoquoque tunc moritur
quando in eius morte quantælibet ætatis fuerit bapti-
zatur,id eſt,tunc ei proderit mors eius,qui fuit ſine pec-
cato, quando in eius morte baptizatus, mortuus fuerit
etiã ipſe peccato,qui mortuus fuerat in peccato. Ingeris
Apoſtoli teſtimoniũ,vbi ait, Nolite errare,neq; fornica- 1.Cor.6.
rij,neq; ſimulacris ſeruientes,& cætera. quibus comme-

G moratis,concludit quod regnum dei non poſſidebunt.
Sed agunt talia qui concupiſcentię quã laudas,motibus
ad mala & turpia quæq; conſentiunt.Quod ergo ait,Et
hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis
mutatos eos dixit in melius,non vt ea carerent,quod in
hac vita fieri nõ poteſt,ſed vt ei non obedirẽt, quod in
bona vita fieri poteſt:atque vt ab eo quo erãt vinculo e-
ius obnoxij,liberatos ſe eſſe cognoſcerent,quod niſi re-
generatione fieri nõ poteſt. Tu autem qui putas,quod ſi
malũ eſſet concupiſcentia,careret ea qui baptizatur,mul
tum erras. Omni enim peccato caret, non omni malo.
Quod planius ita dicitur,Omni reatu omnium malorũ
caret, nõ omnibus malis. Nunquid enim caret corrup-
tione corporis? An non eſt malum quod aggrauat ani-
Sapien.9. mam, & errauit qui dixit, corpus enim corruptibile ag-
grauat animam? Nunquid caret ignorantiæ malo, per
quod à neſcientibus innumerabilia perpetrantur mala?
An paruũ malum eſt,per quod homo non percipit quæ
ſunt ſpiritus dei?Dei baptizatis nẽpe dicebat Apoſtolus,
1.Cor.2. Animalis homo autem non percipit quæ ſunt ſpiritus
dei:ſtulticia eſt enim illi,& nõ poteſt ſcire quoniã ſpiri-
1.Cor.3. taliter diiudicatur. Deinde paulopoſt.Et ego,inquit,fra-
H tres, non potui loqui vobis quaſi ſpiritalibus, ſed qua-
ſi carnalibus:quaſi paruulis in Chriſto,lac vobis potum
dedi, non eſcam. Nondum enim poteratis,ſed nec ad-
huc quidem poteſtis. Adhuc enim eſtis carnales. Cum
enim ſint inter vos æmulatio & contentio, nõnne car-
nales eſtis,& ſecundum hominem ambulatis? Vide quæ
dicat mala de ignorãtiæ malo venientia. Et puto quod
nõ de catechumenis iſta dicebat,Paruuli quippe in Chri
1.Cor.3. ſto quo modo eſſent,niſi iam renati eſſent?Quod ſi nõ-
dum credis, quid eis poſt pauca dicat attende, Neſcitis
quia templũ dei eſtis,& ſpiritus dei habitat in vobis?An
adhuc dubitabis vel negabis, non eos potuiſſe eſſe tem-
plum dei, in quo habitaret ſpiritus dei niſi baptizatos?
Saltẽ ergo illud reſpice quod eis dixit, Nunquid in no-
1.Cor.1. mine Pauli baptizati eſtis? Non igitur caruerant tanto
ignorantiæ malo in lauacro regenerationis, vbi tamen
omnibus caruerant ſine dubitatione peccatis. Et per
hoc ignorantiæ malum templo dei in quo habitabat ſpi
ritus dei, ſtulticia erant quæ ſunt ſpiritus dei, ſed de die
in diem ſi proficerent, & in qood peruenerant, in eo
ambularent, ſana profecto accedente doctrina minue-
I retur hoc malum.Credamus etiam non tantum minui,
verumetiam in hac vita poſſe conſumi,tamen poſt bap-
tiſmum.Nunquid in baptiſmo?Concupiſcentiam vero
quis ambigàt in hac vita poſſe minui, non poſſe conſu-
mi?Horum itaque malorum præteritus omnis reatus ſa-
cro fonte diluitur. Remittuntur ergo in renaſcentibus,
minuuntur in proficientibus. Ignorantia minuitur ve-
ritate magis magiſque lucente. Concupiſcentia minui-
1.Cor.2. tur charitate magis magiſque feruente. Nihil boni ho-
rum duorum eſt à nobis. Non enim ſpiritũ huius mun-
di accepimus, ſed ſpiritũ qui ex deo eſt, vt ſciamus quæ
Cõcupiſcen- à deo donata ſunt nobis. Ex hoc autem concupiſcen-
tia quare pe tia peior eſt quàm ignorantia:quia ignorantia ſine con
ior ſit igno- cupiſcentia minus peccat, concupiſcẽtia vero ſine igno
rantia. rantia grauius peccat. Et neſcire malum,non ſemper eſt
malum: concupiſcere autem malum, ſemper eſt ma-
lum. Bonum quoque ipſum vtiliter aliquando igno-
ratur,vt opportune ſciatur.Nullo autem modo fieri po
teſt, vt carnali concupiſcentia bonũ hominis concupi-
ſcatur,quãdoquidem nec ipſa proles libidine corporis,
ſed voluntate animi concupiſcitur,quanuis non ſine li-
bidine corporis ſeminetur.De hac quippe agimus con-

cupiſcentia,qua caro concupiſcit aduerſus ſpiritum,nõ K
de illa bona,qua ſpiritus cõcupiſcit aduerſus carnem,& *Gala.5.*
qua concupiſcitur continentia,per quam concupiſcẽtia
vincatur,ſi voluptas corporis nõ eſt hominis bonũ.Hac
ergo concupiſcentia carnis, quæ auctor quidã eſt & vo
luptatis,nullum concupiſcitur hominis bonũ.Hac ergo
concupiſcentia carnis nunquam cõcupiſcitur hominis
vllum bonũ,ſi voluptas carnis nõ eſt hominis bonũ. Si
autem vt aliquo loco ſignificaſti,placet tibi ſecta Dino- *Opinio Di-*
machi, boneſtatẽ voluptatemq; coniungens,quod Phi- *nomachi.*
loſophi quoq; huius mundi qui honeſtiores videbãtur,
ſcylleum bonũ eſſe dixerunt, ex humana ſcilicet natura
beluinaq; compactum.Si hoc ergo monſtrum tua opi-
nione ſectaris,ſatis eſt nobis, quod confiteris aliam eſſe
illicitam, aliam licitam voluptatem. Ac per hoc mala
eſt concupiſcentia quæ indifferenter vtrunque appetit,
niſi ab illicita voluptate licita voluntate frænetur. Hoc
autem malum non in baptiſmate punitur, ſed baptiza-
tis per gratiam regenerationis ab eius obligatione iam
liberis,ne ad illicita pertrahat,ſalubriter vincitur. Vt au-
tem reſurrectionis tempore, non ſit omnino in viuen-
te corpore nec dolente,præmium eſt eorum qui contra
eam fideliter certauerunt, qui languore ſanato,immor- L
talitate ſana & beatiſsima veſtietur. In eis vero qui non
ad vitam reſurgent,non fœliciter,ſed pœnaliter erit,nõ
quia tunc ab ea quiſquam mũdabitur,ſed quia tunc ma-
lis non in delectamenta excitatis, ſed in tormenta ver-
tetur. Iam videamus illud excellentiſsimum acumen *Cap.VI.*
tuum,quo vidiſti quemadmodum refelleres quod à me
dictum eſt,dimitti cõcupiſcentiam carnis in baptiſmo,
non vt nõ ſit,ſed vt in peccatũ non imputetur, quanuis
autem reatu ſuo iam ſoluto,manet tamẽ. Aduerſus hæc
mea verba ſic argumentaris homo acutiſsimus, tãquam
ipſam concupiſcentiam dixerim per baptiſmum reatu
liberari,quoniam dixi,reatu ſuo iam ſoluto, velut ſuo di
xerim,quo ipſa rea eſt, eóque ſoluto illa permaneat ab-
ſoluta. Quod vtique ſi ſenſiſſem, profecto eam malam
eſſe nõ dicerem,ſed fuiſſe, Ac per hoc ſecundum mira-
bilem intelligentiam tuam,quando audis in aliquo ho-
micidij reatum ſolutum,non hominẽ ſed ipſum homi-
cidium à reatu exiſtimas abſolutum. Sic intelligat quis,
niſi qui non erubeſcit laudare,cum qua compellitur di-
micare? Et quo modo te iactas exultasq; in redarguẽda
iſta ſententia,nõ mea planè,ſed tua. Talia quippe dicis, M
qualia dicẽda ſunt in eos qui per baptiſmũ ſanctificatã
& fidelem factam cõcupiſcentiam carnis affirmant in
eis, in quibus regeneratis manet tamen. Sed hoc tibi po
tius qui eam bonam prædicas,conuenit dicere, vt bono
eius naturali,ſicut de infantibus dicitis, bonum ſancti-
ficationis accedat, & ſit carnis cõcupiſcentia ſancta dei
filia. Nos autem qui eam malam dicimus, & manere ta-
men in baptizatis,quanuis reatus eius non quo ipſa erat
rea, neq; enim aliqua perſona eſt,ſed quo reum hominẽ
originaliter faciebat,fuerit remiſſus atque vacuatus,ab-
ſit vt dicamus ſanctificari,cum qua neceſſe habent rege
nerati ſi non inuacuum dei gratiam ſuſceperũt, inteſti-
no quodam bello tanquam cum hoſte confligere,& ab
ea peſte deſyderare atq; optare ſanari. Nam ſi propter-
ea dicis nulla mala remanere in baptizatis, ne ipſa ma-
la baptizata & ſanctificata credantur, vide quanta te ſe-
quatur abſurditas.Si enim quicquid eſt in homine quã-
do baptizatur,baptizari & ſanctificari putandum eſt,di
cturus es & ipſa in illo baptizari & ſanctificari, quæ in
inteſtinis & veſica ſunt per digeſtiones corporis ege-
renda. Dicturus es baptizari & ſanctificari hominem
in ma-

A in matris vtero conſtitutum, ſi ad hoc ſacramētum accipiendū grauidam neceſsitas cogat, & ideo baptizari iam nō debere qui naſcitur. Poſtremo dicturus es & ipſas baptizari & ſanctificari febres, quādo baptizātur ægroti, ab per hoc baptizari & ſanctificari etiā opera diaboli. Velut ſi mulier illa baptizaretur antequam curaretur, quam Satanas in infirmitate alligauerat per decem (*Luca.13.*) & octo annos. Quid de malis ipſis ipſius animi loquar? Cogita quantum mali ſit ſtulticiam putare quę ſunt ſpiritus dei, & tamen tales erant, quos Apoſtolus alebat lacte, non cibo. (*1.Corin.3.*) Nunquid & ſtulticiæ illius tam magnum malum, quia non fuerat baptiſmate ablatum, baptizatum ſanctificatumq; dicturus es? Sic ergo & cōcupiſcentia quæ manet oppugnanda atque ſananda, quamuis in baptiſmo dimiſſa ſint cuncta omnino peccata, non ſolum non ſanctificatur, ſed potius ne ſanctificatos æternæ morti obnoxios poſsit tenere euacuatur: quia & illi qui lacte alebantur non ſolido cibo, & adhuc animales, non percipientes quæ ſunt ſpiritus dei, quoniam ſtulticia illis adhuc erat: ſi in illa mētis ætate, in qua ætate noui homines appellabantur, non carnis, de corpore exiſ-
B ſent paruuli in Chriſto, nullo reatu ſtulticiæ illius tenerentur: quia hoc eis beneficium fuerat regeneratione collatum, vt omnium malorū, quibus & poſtea vel moriendo vel proficiendo fuerant exuendi, reatus continuo ſolueretur remiſsione peccatorū omnium, nōdum omnium ſanitate morborum. Qui tamen reatus teneat neceſſe eſt eum, qui ſecundum carnem generatur, quia non niſi ei remittitur qui ſecundum ſpiritum regeneratur. (*1.Timo.2.*) A morte quippe iuſtiſsimæ damnationis per vnum mediatorem dei & hominum liberatur genus humanū non à morte corporis tantum, ſed à morte qua mortui ſunt, pro quibus vnus mortuus eſt. (*2.Cor.5.*) Et quia pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. (*Cap.VII.*) Quod vero te libuit tam multum de qualitatum differentia diſputare, quia ego ſemel nominaui qualitatem, dicens nō ſubſtātialiter manere concupiſcentiā, ſicut corpus aliquod aut ſpiritum, ſed eſſe affectionem quandam malæ qualitatis, ſicut eſt languor, ità ne nihil ad rem pertinere non ſentis? Primo enim dicis me mutaſſe ſententiam, & immemorem totius libri mei, profeſſum fuiſſe ſubſtantiam eſſe libidinem. Reuera euoluto & enucleato libro meo non reperturus es me libidinem ſubſtantiam dixiſſe vel
C ſemel. Dixerunt eam quidam Philoſophi partem animi eſſe vicioſam, Et vtiq; pars animi ſubſtantia eſt, quia ſubſtantia eſt ipſe animus. Sed ego ipſum vicium quo animus vel vlla pars eius iſto modo vicioſa eſt, libidinē dico, vt omni vicio ſanato, ſalua ſit tota ſubſtātia. Quia & illi Philoſophi locutione tropica mihi videntur vicioſam partem animi appellaſſe libidinem, in qua parte eſt vicium quod vocatur libido, ſicut appellatur domus pro eis qui ſunt in domo. Deinde te nimis acutis dialecticorum telis incautius exercendo, nóſque iactantius territando, ſectam veſtram letaliter vulneraſti. Diuidens quippe ac definiens vel etiam deſcribens differentias qualitatum, inter cætera, Tertia ſpecies qualitatis eſt, inquis, affectio & affectionalis qualitas. Affectio autem in qualitate ob hoc ponitur ais, quia principium qualitatum eſt, cui etiam reputantur ad momentum accedentes recedenteſq; aut animi aut coporis paſsiones. Affectionalis vero qualitas, inquis, omnibus quibus euenerit, ex maioribus orta cauſis ita inhæreſcit, vt aut magnis molitionibus, aut nullis omnino ſeparetur. Hæc quidem ſatis explicaſti ſcientibus, ſed quia contemnendi non ſunt, qui lecturi libros noſtros diſciplinæ huius ignari ſunt, quod deeſſe video, faciā vt à me illuſtrentur D exemplis. Quantum ad animū attinet, Affectio eſt timere, affectionalis qualitatis timidum eſſe. (*Habitus.* *Diſpoſitio.*) Sic aliud eſt iratus, aliud iracundus: aliud ebrius, aliud ebrioſus. Illæ affectiones, iſtæ affectionales ſunt qualitates. Quantum autem ad corpus, ſicut aliud eſt pallēs, aliud pallidus, aliud rubens, aliud rubicundus, & ſi qua huiuſmodi, quorum plurimis deſunt vſitata vocabula. Cum itaque dixeris affectionalem qualitatem ortam ex maioribus cauſis, atque ita inhęreſcere, vt aut magnis molitionibus, aut nullis ſeparetur, quādo ſecundum eam dicitur animus malus, vel potius homo malus, nónne metuis ne voluntas bona, aut nō ibi eſſe poſsit, aut valere nihil poſsit? Nónne concedis hominem miſerum quicunque ille ſit vel fuerit certe aduerſus talem clamaſſe qualitatem. Velle (*Roma.7.*) adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio? Hic ſaltem fatemini eſſe iſtorum verborū gemitum neceſſarium. Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominū noſtrum. Quapropter quantolibet te aduerſus oculos imperitorum dialectico tegmine inuoluas, manifeſta veritate nudaberis. Ego tāquam valetudinem malam, ex origine viciata ingenitum eſſe homini dico vicium, quo caro concu- E (*Gala.5.*) piſcit aduerſus ſpiritū, & hoc malo bene vti pudica coniugia, cum eo vtuntur generādi cauſa, ſed iſto mali vſu bono laudari vtentem, non ipſum malum. Neque enim malum ipſum eſt innocens, ſed homo qui facit, vt malū ſuum quo bene vtitur ei nocere non poſsit. Sicut mors cum ſit ſupplicium peccatoris, bono mali vſu accedente fit meritum martyris. Percipitur autem in baptiſmate Chriſtiano perfecta nouitas, & perfecta ſanitas ab eis malis noſtris quibus eramus rei, non ab eis cum quibus adhuc cōfligendum eſt ne ſimus rei, cū & ipſa in nobis ſint, nec aliena ſed noſtra ſint. Nam & vinolentiæ conſuetudini vtique malæ, quam ſibi homines fecerunt, nō naſcendo traxerunt, reſiſtunt poſt baptiſmum, ne eos ad mala ſolita pertrahat: & tamē malo reſiſtitur, dum concupiſcentiæ per continentiam denegatur, quod per cōſuetudinem concupiſcitur. Vnde etiam cōtra iſtam genitalium cōcupiſcentiam quæ ingenita nobis eſt per originale peccatum, vehementius vidua quàm virgo, vehementius meretrix quando caſta eſſe voluerit, quàm quæ ſemper fuit caſta confligit: & tanto amplius in ea ſuperāda voluntas laborabit, quāto maiores ei conſue- F tudo vires dedit. Ex iſto & cū iſto hominis malo naſcitur homo, quod malum per ſeipſum tam magnum eſt, & ad hominis damnationē atq; à regno dei ſeparationem tantum habet obligationis, vt etiā ſi de parentibus regeneratis trahatur, non niſi quemadmodū in illis ſola regeneratione ſoluatur, atq; iſto vnico remedio præpoſitus mortis à prole pellatur, quo à parentibus eſt pulſus. Qualitas affectionalis mali de ſubſtantia ad ſubſtantiam non emigrando tranſit, ſed quodam operante cōtagio, id eſt, concupiſcentiæ affectu, ſicut de parentibus morbidis morbida ſoboles procreatur. Qualitas autem mali non in ſubſtantiam de ſubſtantia tanquam de loco in locum migrat, vt deſerat vbi erat, & quæ fuit ibi, ipſa ſit alibi: ſed alia eiuſdem generis quodam operante cōtagio, quod etiam de morbidis parentum corporibus ſolet euenire naſcentibus. Quid autem dicere voluiſti, quaſi claudens vt loqueris. Ariſtotelis palæſtram, vt inde ad ſacras literas reuertaris? Ais enim, Senſus eſt igitur concupiſcentia, & mala qualitas nō eſt: dum concupiſcētia minuitur, ſenſus dicatur imminui. Ergo quādo minuitur concupiſcentia, ſenſus minuitur. An non

G per concupiſcentiam caſtitatis & continentiæ, quotidie
carnis concupiſcentia magis magiſq; minuitur? Vellem
itaq; mihi diceres, vtrum è morbo fornicationis ſanior
non fiat quem fornicari minus minuſq; delectat, quan-
uis opus illud malum vna cõuerſione ſibi emputauerit,
nec vnquam hoc fecerit ex quo lauacrũ regenerationis
accepit. Itemq; poſt cõſuetudinem vinolentiæ baptiza-
tus, & nunquã ſe deinceps prorſus inebrians, vellem di-
ceres, vtrum ab iſto morbo nõ fiat indies ſanior quem
fuerat, cum potationis gurgitem minus minúſque deſi-
derat quam ſulebat. Senſus eſt igitur nõ ipſa concupiſcẽ
tia, ſed ille potius quo nos eam maiorem minorẽmve
habere ſentimus, Sicut in corporis paſsionibus non ſen
ſus eſt dolor, ſed ille ſenſus eſt quo ſentitur dolor. Nec
ſenſus eſt morbus, ſed ille ſenſus eſt, quo nos morbũ ha
bere ſentimus. Porro ſi continuo fit bonus, & vtique bo
na qualitate fit bonus, qui fornicationi vinolentiæq; re-
nunciãs ab huiuſmodi operibus ſeſe abſtinet, nõnne re-
Ioan. 5. cte audit, Ecce ſanus factus es, iam noli peccare: recteq;
appellatur caſtus & ſobrius? Deinde ſi prouectu concu-
piſcentiæ bonæ, qua concupiſcentias malas fornicandi
H potandique debellat, talis efficitur qualis recenti cõuer-
ſione nondum fuit, vt illorum in eo deſideria peccato-
rũ minus minuſq; moueantur, vt aduerſus ea mala non
tanta quanta prius exerceat, ſed minora certamina, nõ
virtutum diminutione, ſed hoſtium, nec deficiente pu-
gna, ſed creſcente victoria, dubitabis eum pronuncia-
re meliorem? Vnde obſecro, niſi quia bona qualitas au-
cta, & mala minuta eſt? Auctũ eſt igitur quo bonus eſſe
cœpit, minutum eſt quo malus fuit, & hoc egit poſt bap-
tiſmum, non peregit in baptiſmo. Ita quãuis ibi peracta
fuerit plena peccatorum remiſsio: remanſit tamen qua
proficeretur in melius, aduerſus cateruas deſideriorum
malorum in nobiſipſis vtique tumultuantium vigilan-
ter exerenda & inſtanter exercenda luctatio, propter
Coloſſ. 3. quam dicitur etiam baptizatis, Mortificate membra ve-
Roma. 8. ſtra quæ ſunt ſuper terrã: &, Si ſpiritu facta carnis mor-
Coloſſ. 3. tificaueritis, viuetis. &, Exuite vos veterem hominẽ. Nul-
lo modo reprehenditur baptiſma, quia eſſeritur curatio
quæ fit poſt baptiſma: quia potius totum hoc per baptiſ-
ma actum eſt, id eſt, vt & è præteritis languoribus ſa-
naretur, & à futuris incipiat, ſtudeat, mereatur ſanari.
I Ita baptiſmum totius fit cauſa ſanitatis, per quod & in-
cipitur omnis ſanitas & impletur. Nempe dicũtur hæc
magna conſenſione veritatis, nulla reprehenſione bap-
tiſmatis. Si ergo nolis eſſe contentioſus, puto quod iam
videas quã recte intelligatur, quod aliter conaris expo-
nere, quòd Propheta cum dixiſſet, Qui propicius fit om
Pſal. 102. nibus iniquitatibus tuis: quod fit vtique remiſsione om-
niũ peccatorum, cõtinuo ſubiecit, Qui ſanat omnes lan
guores tuos: ea mala volens intelligi, cum quibus donec
ſanentur, vel quantũ poſſunt in hac vita magis magiſq;
minuantur, non quieſcunt inteſtina bella ſanctorum.
Neq; enim nullus eſt languor quo caro concupiſcit ad-
uerſus ſpiritum, etiam manente virtute caſtitatis inui-
cta. Si nullus languor eſt, non ergo aduerſus eũ ſpiritus
concupiſcat. Ad hoc enim concupiſcit, vt ſi non poteſt,
non certandi, ſed ſaltem non conſentiendi obtineat ſa
nitatem. Hoc quippe vnde nũc agimus, quod nobis re-
ſiſtere ſentimus in nobis, aut aliena eſt natura ſeparan-
da, aut noſtra ſananda. Si alienam dicimus ſeparãdam,
Manichæis fauemus, Fateamur ergo noſtram eſſe ſa-
nandam, vt Manichæos ſimul Pelagianóſque vitemus.
Cap. VIII. Hoc ergo generi humano inflictum vulnus à dia-
bolo, quicquid per illud naſcitur, cogit eſſe ſub diabolo
tanquã de ſuo frutice fructum iure decerpat. Hæc verba K
de libro meo tibi refellenda poſuiſti. Quibus ita inſi-
diaris, tãquam naturæ humanæ authorem dixerim dia-
bolum, & ipſius qua homo conſtat ſubſtantię condito-
rem, quaſi vulnus in corpore poſsis appellare ſubſtan-
tiam. Sed ſi propterea me putas dixiſſe diabolum ſub-
ſtantiæ conditorẽ, quia in ea ſimilitudine quæ à me ad-
hibita eſt, fruticem dixi: frutex quippe nullo dubitante
ſubſtantia eſt: cur vſqueadeo te vel oſtendis vel fingis
indoctum, vt eis rebus quæ ſubſtantiæ non ſunt, adhi-
bendas de ſubſtantia ſimilitudines non exiſtimes? Niſi
forte & ipſi domino dialecticè calũniaberis, quia dixit,
Arbor bona bonos fruct⁹ facit, & arbor mala malos fru Matth. 7.
ctus facit. Quis enim maliciã ſiue bonitatẽ, vel opera bo
na ſeu mala, quos velut fructus illarũ arborũ voluit in-
telligi, dicat eſſe ſubſtãtias, niſi neſciens quid loquatur?
Quis vero arbores & earum fructus neget eſſe ſubſtan-
tias, ſi nouit quod loquitur? De his ergo rebus quæ ſub-
ſtantiæ ſunt, videmus adhibitas ſimilitudines eis rebus,
quę non ſunt ſubſtantiæ. Quòd ſi arbor bona, vel mala,
non bonitas hominis vel malicia, ſed ipſi homines acci
piẽdi ſunt, in quibus ſubiectis iſtas eſſe intelligim⁹ qua- L
litates, bonitatem ſcilicet in homine bono, maliciamq;
in homine malo, vt ipſæ ſubſtantiæ ſint arbores, id eſt,
ipſi homines, certe fructus earum quæ nihil aliud quàm
opera intelliguntur, nemo niſi imperitus dicit eſſe ſub-
ſtantias: cum omnium arborum fructus, vnde iſtæ ſimi-
litudines datæ ſunt, nemo niſi imperitus neget eſſe ſub-
ſtantias. Ac per hoc ei rei quæ non eſt ſubſtantia, fas eſt
adhibere ſimilitudinem de ſubſtãtia. Propter quod ego
vicio quo generi humano diabolus tãquam vulnus in-
flixit, quamuis nullo modo ſubſtantia ſit, rectè tamẽ ad-
hibui de ſubſtantia ſimilitudinem, vt fruticem dicerem,
& fructus eius vicia etiam illa, cum quibus homines vo-
bis quidẽ negantibus, ſed veritate conuincente naſcun-
tur, & ex quibus in æternum dei regno pereunt, ſi veri-
tate liberante nõ renaſcantur. Proinde viciatorem, non
conditorem ſubſtantiæ diabolum dixi: Subdit autẽ ſibi
quod nõ cõdidit, per id quod inflixit, deo iuſto tribuẽte
hanc poteſtatem, cuius nõ ſubtrahit poteſtati, nec quod
ſibi eſt ſubditum, nec ſeipſum. Ideo eſt enim ſecunda na
tiuitas inſtituta, quia natiuitas eſt prima damnata. Cui
tamen etiam damnatæ dei bonitas exhibetur, vt de ma- M
ledicto ſemine rationalis natura formetur, qua eius af-
fluentiſsima bonitate apertiſsime malorum hominum
tãta multitudo nutritur, & occulto dei opere vegetatur.
Quæ bonitas operationis eius ſi ſubtrahatur formandis
promouendiſq; ſeminibus, & viuificandis quibuſque vi
uentibus, non ſolum gignenda non aguntur, ſed ad ni-
hilum penitus etiã genita rediguntur. Cum ergo deum
niſi ſtulta impietas non reprehendat, quòd homines vi
cioſa voluntate damnabiles illo viuificante viuunt, qui
viuificat omnia: cur putamus ab eius operibus abhorre-
re, quòd origine viciata damnabiles illo creãte naſcun-
tur, qui creator eſt omnium, & per mediatorem rege-
nerati à damnatione liberãtur debita, ſed gratuita miſe- Ephe. 1.
ratione nõ debita, quos elegit ante conſtitutionẽ mun-
di per electionem gratiæ, nõ ex operibus vel præteritis,
vel præſetitibus, vel futuris? Alioquin gratia iam non eſt Roma. 11.
gratia. Quod maxime apparet in paruulis, quorum nec
prȩterita dici poſſunt opera, quia nõ fuerunt, nec preſen
tia, quia nihil operantur, nec futura, quãdo in illa ætate
moriuntur. Dixi ſanè quo modo manent peccata reatu,
quæ præterierunt actu, ſic econtrario fieri poteſt, vt con
cupiſcentia maneat actu, & prætereat reatu. Quod error
quidem

A quidem tuus falſum eſſe dicit,ſed veritas verum eſſe cõ
nincit. Nam tu id non valendo refellere, primo diale-
cticas tenebras imperitis conaris offundere,dicẽs te co-
gitare non poſſe in qua dialexi inuenerim contrariorũ
omnium reciprocationem. Quam ſententiam tuam ſi
exponere voluero,& ad eorum perducere intelligentiã
qui nunquam iſta didicerũt,opus erit pleno fortaſſe vo-
lumine. Sed nũc ſatis eſt,quod ipſe dixiſti,in nulla dia-
lexi poſſe inueniri cõtrariorum omnium reciprocatio-
nem.Hinc enim oſtendiſti aliquorum eſſe poſſe,nõ om
nium.In his ergo aliquibus & hoc reperi.Si enim dixiſ-
ſes, contrariorum reciprocationem eſſe nullorũ,& per
hoc oſtenderes ea quę poſui contraria reciproca eſſe nõ
poſſe,quia nulla eſſe poſſunt:ego aliqua eſſe poſſe oſten-
dere debui, ac deinde in his eſſe quod poſui.Sed eſſe a-
liqua iam ipſe concedis, qui non dicis nullorum cõtra-
riorum eſſe reciprocationem, ſed nõ omnium. Eſt igi-
tur aliquorũ. Sed vtrum in eis etiam hoc ſit quod à me
poſitum eſt, reſtat oſtendere, id eſt, vtrum ſicut verũ eſt
reatu manere peccata, quæ præterierunt actu: ita ſit ve-
rum,quòd concupiſcẽtia maneat actu,& prætereat rea-
B tu. Quod tu fieri nõ poſſe volens oſtendere,hoc dixiſti
quod ego non dixi. Ego enim de concupiſcentia dixi,
quæ eſt in membris repugnans legi mentis,quãuis rea-
tus eius in omnium peccatorũ remiſsione tranſierit : ſi-
cut econtrario,ſacrificium idolis factum,ſi deinceps nõ
fiat,præteriit actu, ſed manet reatu,niſi per indulgentiã
remittatur. Quiddam enim tale eſt ſacrificare idolis, vt
opus ipſum cum ſit prætereat, eodèmque præterito rea-
tus eius maneat venia reſoluendus. Tale eſt carnis con-
cupiſcentia,vt maneat in homine,ſecum per continen-
tiam confligente,quanuis eius reatus qui fuerat genera-
tione contractus,iam ſit regeneratione tranſactus. Actu
enim manet,non quidẽ abſtrahendo & illiciendo men
tem,eiuſq; conſenſu cõcipiendo & pariẽdo peccata,ſed
mala quibus mens reſiſtat,deſideria commouendo.Ipſe
quippe motus actus eſt eius, quanuis mente nõ conſen-
tiẽte deſit effectus. Ineſt enim homini malum & præter
iſtum actum,id eſt,præter hũc motum, vnde ſurgit hic
motus: quẽ motum dicimus deſideriũ. Non enim ſem-
per eſt deſideriũ contra quod pugnemus,ſed ſi tunc nõ
eſt,quando non occurrit quod concupiſcatur,ſiue ani-
C mo cogitantis,ſiue ſenſibus corporis,fieri poteſt vt inſit
qualitas mala,ſed nulla ſit tẽtatione commota: ſicut in-
eſt timiditas homini timido,& quando nõ timet. Cum
vero occurrit quod concupiſcatur , nec deſideria mala
nobis etiam nolentibus commouẽtur,ſanitas plena eſt.
Hoc ergo vicium non poteſt niſi reatu tenere hominẽ,
quanuis eiuſdẽ mali bono vſu de caſtis cõiugibus pro-
creatum.Qui reatus quanuis eo manente malo,ſoluitur
in remiſsione omnium peccatorũ per dei gratiam qua
liberamur ab omni malo:cum dominus nõ ſolum pro-
Pſal.102. picius ſit omnibus iniquitatibus noſtris,verumetiã ſanat
omnes languores noſtros. Dominus in Euangelio,Ec-
Luce.13. ce,inquit, eiicio dæmonia & ſanitates perficio hodie &
cras, & tertio die cõſummor. Poſt multum tempus quã
hoc dictum eſt,paſſus eſt dominus. Mentiri non potuit.
Intelligitur ergo ſic,Expulſio dæmoniorũ,remiſsio pec-
catorum eſt, eo vtiq; quo diabolus peccatorũ pater atq;
origo ſit, per id quod efficitur id quod efficit. Et vtique
expulſio dæmoniorũ eſt remiſsio peccatorum, tãquam
reſoluta cauſa , per quam hominis animam poſſidebat.
Perfectio ſanitatũ,dum de die in diem proficit Eccleſia,
& corruptionis cuius reatus ablatus eſt,paſsio quotidia-
na renouatione minoitur,Tertia conſummatur,dũ re-
ſurrectionem in ſeipſo initiandam mõſtrauit Eccleſiæ, D
qua ad incorruptionis conſummationem , ſummamq;
perueniat ſanitatẽ. Se vero cõſummari dixit,Et initium
& finis ipſe, ipſe caput & plenitudo corporis, in mem-
bris ſuis ipſe perficitur. Nam recole quid reſponderit li-
berator ipſe atque ſaluator his qui ei dixerant, vt exiret
de Hieroſolymis. Ecce,inquit,eiicio dæmonia, & ſani-
tates perficio hodie, & cras, & tertia conſummor. Lege
Euangeliũ & vide poſt quãtum paſſus fuerit & reſurre-
xerit. Ergo mentitus eſt? Abſit: Sed ſignificauit aliquid,
quod iſta inter nos quæſtione verſatur. Expulſio quippe
eſt dæmoniorum remiſsio peccatorum: perfectio ſani-
tatum,quæ fit proficiendo poſt baptiſmum. Tertia con-
ſummatio eſt , quam ſuæ quoque carnis immortalitate
mõſtrauit incorruptibilium beatitudo gaudiorum. Tu
autem in exemplum rei de qua loquebaris,ſacrilegũ ſa-
crificium poſuiſti, atque dixiſti, quicquid ad hoc genus
pertinet de iſto vno poſſe monſtrari,quoniã ſi ſemel a-
liquis idolis ſacrificauerit, poteſt donec cõſequatur ve-
niam,premi iniquitate cõmiſſi,& manet reatus actione
finita. Nullo autem pacto,inquis,fieri poteſt, vt maneat
actio & abſcedat reatus,id eſt vt dæmonibus,inquis,ſa- E
crificare non deſinat , & tamen liber à profanitate vi-
deatur . Hoc de ſacrificio idolis oblato veriſsime dicis:
Actus eſt enim qui opere ipſo peragitur, & non erit, &
ſi iterum fit, alterũ fit. Impietas vero ipſa qua hæc fiunt,
tam diu manet, donec idolis renũcietur & credatur in
deum. Idolis itaque ſacrificatum factum eſt tranſiens,
nõ vicium manens. Impietas vero qua ſacrificatum eſt,
quia & illo peracto manet, videtur eſſe concupiſcentiæ
ſimilis, qua cõmiſſum eſt adulterium. Sed errore ſubla-
to,quo illa impietas pietas etiã putabatur,nunquid ido-
lis aliquẽ ſacrificare delectat , & in illo huiuſmodi de-
ſyderium commouetur? Nullo modo igitur ſimile eſt,
quod pro ſimili ponendum putaſti. Nullo modo,inquã,
ſimile eſt ſacrificium tranſiens manenti cõcupiſcentiæ,
quæ hominem iam non cõmittentem quod ſolet ei cõ-
ſentiendo cõmittere , iam plena fide & cognitione re-
tinentem non eſſe talia facienda,ſtimulus tamen illici-
torum deſyderiorum, quibus reſiſtit caſtitas,inquietare
non ceſſat:neq; ſcientia finitur vt non ſit,ſed continen-
tia refrẹnatur,vt quò tendit peruenire non poſſit. Qua-
propter ſicut idolis immolatio quæ iam nec in actione
eſt, quia præteriit, nec in voluntate, quia error quo fie- F
bat abſumptus eſt,manet tamen reatus eius donec in la-
uacro regenerationis peccatorum omnium remiſſione
ſoluatur : ſic econtrario quanuis reatus malæ concupi-
ſcentiæ eodem baptiſmate ſit ſolutus, manet tamen ip-
ſa,donec ab eo qui poſt eiecta dæmonia perficit ſanita-
tes,medicina perficiente ſanetur. Sed quæſo te,cũ & ip-
ſe concedas peccati facti atq; tranſacti reatum manere,
niſi ſacro fonte diluatur: dic mihi reatus iſte quis ſit, &
vbi maneat iam homine correcto recteq; viuente, non-
dum tamen peccatorũ remiſsione liberato? Subiectũ eſt
reatus iſte,id eſt ſubſtantia, ſicut ſpiritus,ſicut corpus:an
in ſubiecto,ſicut febris,aut vulnus in corpore:ſiue auari-
cia,vel error in animo,in ſubiecto eſſe dicturus es? Neq;
enim reatum affirmabis eſſe ſubſtantiam: In quo igitur
tibi videtur eſſe ſubiecto? Cur quæram quid reſpõdeas,
& non potius verba tua ponam? Actu, inquis, præter-
eunte manet eius reatus in illius cõſcientia qui deliquit,
donec dimittatur . Ergo in ſubiecto eſt, hoc eſt in ani-
mo eius qui deliquiſſe ſe meminit , & ſcrupulo agitur
cõſcientiæ,donec fiat delicti remiſsione ſecurus. Quòd
ſi obliuiſcatur ſe deliquiſſe , nec eius conſcientia ſtimu-

G letur, vbi erit reatus ille quem tranſeunte peccato manere cũcedis donec remittatur? Non eſt certe in corpore, quia nõ eſt eorum accidentiũ, quæ accidunt corpori. Non eſt in animo, quia eius memoriã deleuit obliuio: Et tamen eſt. Vbi eſt igitur cum iam bene viuat homo, nihil tale committens? Nec dici poſsit eorum peccatorũ eius reatum manere qui meminit, eorũ vero qui oblitus eſt non manere. Manet quippe omnino donec remittatur. Vbi ergo manet, niſi in occultis legibus dei, quæ conſcriptæ ſunt quodam modo in mentibus angelorũ, vt nulla ſit iniquitas impunita, niſi quã ſanguis mediatoris expiauerit, cuius ſigno crucis cõſecratur vnda baptiſmatis, vt ea diluatur reatus tanquam in chirographo ſcriptus, in noticia ſpiritalium poteſtatum, per quas pœna exigitur peccatorum? Huic chirographo naſcuntur obnoxij omnes in carne, de carne carnaliter nati, eius ab hoc debito ſanguine liberandi, qui in carne quidem & de carne, non tamen carnaliter, ſed ſpiritaliter natus eſt: Natus eſt enim de ſpiritu ſancto, ex virgine Maria. De ſpiritu ſcilicet ſancto, ne eſſet in illo caro peccati: Ex virgine autem Maria, vt eſſet in illo ſimilitudo carnis peccati. Ideo illi chirographo nõ venit obnoxius, & ab

H illo ſoluit obnoxios. Neq; enim nulla eſt iniquitas, cum in vno homine vel ſuperiora inferioribus turpiter ſeruiunt, vel inferiora ſuperioribus contumaciter reluctantur, etiam ſi vincere non ſinantur. Hanc iniquitatem ſi homo ab homine altero forinſecus aduerſante pateretur, quia in illo non eſſet, ſine illo vtiq; puniretur. Quia vero in illo eſt, aut cum illo punietur, aut illo ab eius reatu liberato, ſic in certamine aduerſus ſpiritum perſeuerat, vt hominem iam non reum ad nulla poſt mortem tormenta tranſmittat, non alienet à regno dei, nulla damnatione faciat detineri, neque vt ea penitus careamus, velut aliena natura ſeiungatur à nobis, ſed quia noſtræ naturæ languor eſt, ſanetur in nobis.

Cap. IX. Propter hoc ergo viciũ, ſicut in eo libro cui reſiſtis, à me poſitũ eſt, humana natura dãnatur, & propter quod damnatur, damnabili diabolo ſubiugatur, quia & ipſe diabolus ſpiritus immundus eſt. Et vtiq; bonum quod ſpiritus, malumq; quod immundus, quoniam ſpiritus eſt natura, immundus eſt vicio. Quorũ duorũ illud à deo eſt, hoc ab ipſo. Nõ itaq; tenet homines ſiue maioris ſiue in-

I fantilis ætatis, propter quod homines, ſed propter quod immũdi ſunt. His verbis meis ex libro meo abs te poſitis, ita reſiſtendum putaſti, vt diceres hanc formã etiam in homine malo debuiſſe ſeruari, quę ſeruatur in diabolo, ne quiſquam damnetur niſi ex vicijs propriæ voluntatis, atq; ideo nullum ſit originale peccatum. Alioquin opus eius, vt dicis, qui etiam diabolum bonum condidit, non poteſt approbari. Nec attendis quod diabolum non ex alio diabolo creauit deus, nec ex aliquo angelo licet bono, cuius tamen lex eſſet in membris repugnans legi mẽtis, per quam & cũ qua, de homine naſcitur omnis homo. Adiuuaret itaq; te fortaſſe hoc argumentum, ſi vt homo ita diabolus gigneret filios, eóſque paterno peccato negaremus obnoxios. Nunc vero aliud eſt ille, qui homicida erat ab initio, quia hominẽ ab initio quo eſt homo inſtitutus, occidit per fœminæ ſeductionem, & in veritate per liberum arbitrium nõ ſtetit, cadẽnsq;

Roma. 5. deiecit hominem: & aliud eſt quod per vnũ hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & in omnes homines pertranſijt, in quo omnes peccauerunt. Vbi euidenter expreſſum eſt, exceptis cuiuſque hominis propriis, commune omnibus hominibus originale peccatum. Quod autem dixi, Qui miratur quia creatura dei ſubditur diabolo, non miretur: ſubditur e- K nim creatura dei creaturę dei, minor maiori: cur ita poſuiſti, vt ſequẽtia mea verba nõ adderes, quibus oſtendi quemadmodũ dixerim, minor maiori, humana ſcilicet angelicæ, niſi vt minus intelligeretur ſenſus meus, vt faceres tibi locũ, vbi ſicut ſoles, de Ariſtotelicis categorijs obtẽderes nebulas imperitis, in quibus latenter putarent te aliquid dicere, quid diceres neſcientes. Ad hoc enim redacta eſt hæreſis veſtra, vt gemant ſectatores veſtri non inueniri dialecticos iudices in Eccleſia, de ſcholis Peripateticorum ſiue Stoicorũ, à quibus poſsitis abſolui. Quó enim pertinet, quid ſibi vult, vt quid dictũ eſt quod dixiſti, quia maior & minor ad finitã ſpeciem pertinet quantitatis? Sed quantitas, inquis, nõ ſolum contrariorũ capax non eſt, quod ei cum qualitate atque alijs prædicamentis, verumetiam nec contrarium habet quod ei cum ſubſtantię eſt definitione commune: Bonum vero & malum cõtraria ſunt. Hæc profecto nunquã diceres, ſi lectores vel auditores librorum tuorum putares intellecturos eſſe quod dicis. Itáne vero ideo immundus homo immũdo angelo ſubdendus non fuit, quoniã quantitas qua homine maior eſt angelus, non ſolum contrariorum capax nõ eſt, verumetiam nec contrariũ habet: L quaſi tunc diabolo fuiſſet homo ſubdendus, ſi ei reperiretur eſſe contrarius: & mala ſubdenda non ſunt malis, quia bona malis, nõ mala malis videntur cõtraria? Quid vanius cogitari, quid ineptius dici poteſt? Nónne domino ſubditur ſeruus, & bonus bono, & malus malo: & malus bono, & bonus malo? Nónne vxor ſubditur viro, & bono bona, & malo mala: & bono mala, & malo bona? Quid igitur pertinet ad vim ſiue rationẽ, qua quidque cuique ſubdendum eſt, vtrũ hęc res aut illa poſsit vel nõ poſsit capere vel habere cõtrarium? Verum tu plane inconſiderate iſta nõ confunderes, ſi ſtulticiæ quæ tibi iſta ſuggerit, ſapientiam contrariã cogitares. Iam porrò illa qualis eſt argumentatio tua, Si res, inquis, quæ decenter ordinata eſt, ad deum pertinet, & res quæ ad deũ pertinet bona eſt, bonũ eſt itaq; ſubditum eſſe diabolo, quoniam qui inſtitutus eſt à deo, per hoc ordo ſeruatur, Sequiturq;, inquis, vt malum ſit rebellare diabolo, quoniã per reſultationem inſtitutus à deo ordo turbatur. Poſſes dicere deo reſiſtere agricolas, eiuſq; ordinẽ perturbare M purgãdo agros à ſpinis & tribulis, quæ ille peccatoribus naſci iuſſit in pœnã. Quid quod iſta tua ratione dici poteſt: ſi res quæ decẽter ordinata eſt ad deum pertinet, & res quæ ad deũ pertinet bona eſt, bonũ eſt malos eſſe in gehẽna, quoniã inſtitutus à deo per hoc ordo ſeruatur? Quod vero tu addis, ſequiq; vt malum ſit rebellare diabolo, quoniam per reſultationem inſtitutus à deo ordo turbatur: cur hoc dicis? Quis enim rebellat diabolo, niſi ab eius poteſtate per mediatoris ſanguinẽ liberatus? Melius ergo fuerat hoſtem non habere, quàm vincere. Sed quia peccati merito, humana natura ſubdita eſt hoſti, prius homo vt aduerſus eũ pugnare poſsit, ab eius eruitur poteſtate. Deinde ſi vita eſt in hac carne prolixior, certans adiuuatur, vt ſuperet. Poſtremo victor beatificatur, vt regnet dicturus in fine, vbi eſt mors contentio tua? Vel ſicut dicit Apoſtolus, Vbi eſt mors victoria 1. Cor. 15. tua, vbi eſt mors aculeus tuus? Quin etiam viſa ſunt tibi de Manichæi libris nonnulla eſſe ponenda, quibus meam ſententiam comparares, cum ego commixtione duarum naturarum, boni ſcilicet & mali, vnde illorum tota fabuloſa manat inſania, nũ ſolum fide verbóque deteſter & damnem, verumetiã tibiipſi ſuffragatori eorum reſiſtendo, téque refellendo conuincam. Cum

A enim contra eos veritas clamet,mala niſi de bonis orta non eſſe,nónne tu pro ipſis & cum ipſis contra veritatē reclamas, per opus dei opus diaboli trāſire non ſinitur? Non poteſt mala radix in domo dei locari. Rerum ratio non ſinit,vt de bono malum,& de iuſto iniquū aliquid proferatur. Non naſcūtur peccata de ea re,quæ libera eſt à peccato. De hoc opere quod nō habet culpā, naſci culpa nō poteſt. Quibus omnibus vocibus tuis cōficitur,non eſſe mala exorta de bonis,vt reſtet ſecundū Manichæos,nō eſſe mala exorta niſi de malis. Quo modo ergo quenquam Manichæorum nomine, tanquam eorum aduerſarius criminaris, cum ſic ab eorum parte conſiſtas,vt vinci omnino nō poſsint, niſi cum illis & ipſe vincaris? Quod in primo hui⁹ operis libro aliquāto copioſius, & in quinto breuius, & hic hactenus nos egiſſe ſuffecerit. Ipſa vero quæ communis eſt vobis hæreſis veſtra quantum Manichæos adiuuet, iam quidem ſæpe monſtraui, ſed ne hic quidem eſt omittendum. Enumerant Manichæi mala quę in paruulis monſtrāt, quæ Cicero quoque commemorat in libris de Republica, vnde ipſa eius verba iam tranſtuli. In quorum ma- *Tullius in de Repub.*

B lorum commemoratione dicit,non vt à matre natura, ſed vt à nouerca hominem in has ærumnas eſſe proiectum. Huc accedūt etiam illa quæ non quidem omnes paruulos, ſed tamen plurimos cernimus perpeti multa & varia mala,vſque ad dæmonum incurſus. Atque cōcludunt dicentes,cū ſit iuſtus & omnipotens deus, vnde iſta mala patitur imago ei⁹ in paruulis, niſi quia vera eſt,inquiunt, quā nos aſſerimus duarum naturarum, boni ſcilicet maliq; cōmixtio? Hos catholica redarguit veritas,confitens originale peccatum,per quod factum eſt dęmonum ludibrium genus humanum,& laborioſæ miſeriæ deſtinata propago mortalium. Non autem ita eſſet, ſi humana natura per liberū arbitrium in quo ſtatu primum condita eſt,perſtitiſſet. Vos autem negātes originale peccatum, profecto aut cogemini dicere deum,vel inualidum, vel iniuſtum, ſub cuius poteſtate imago ei⁹ in paruulis ſine vllo,vel proprij, vel originalis peccati merito tantis affliginir malis. Non enim per hæc exercetur virtus, quod rectè de bonis hominibus maioribus dicitur, in quibus rationis eſt vſus: aut quia deum vel impotētem vel iniquum dicere non poteſtis,

C Manichæi contra vos errorem ſuum nefarium de duarum inter ſe inimicarum ſubſtantiarum permixtione firmabunt. Non igitur me ab inuectione Manichæorū, vlla,ſicut dicis,mundat herba fullonis. Quibus petulātibus verbis facis lauacro regenerationis iniuriā, quod in ſinu catholicæ matris accepi. Sed vobis tam malicioſum venenū antiqui draconis irrepſit, vt & catholicos horrore Manichæi nominis infametis, & Manichæos peruerſitate veſtri dogmatis adiuuetis.

Cap. X. Illud vero de alio libro meo quod ad Marcellinum ſcribēs, dixi, Filios mulieris quæ ſerpenti credidit, vt libidine corrūperetur, non liberari, niſi per filium Virginis, quæ angelo credidit vt ſine libidine fœtaretur, ita poſuiſti, atque ita voluiſti accipi, tanquam dixerim quòd Euæ ſerpens commixtus fuerit concubitu corporali, ſicut Manichæi principem tenebrarum einſdem mulieris patrem cum illa concubuiſſe delirant. Hoc ego de ſerpente non dixi. Sed nunquid tu contra Apoſtolum negas,mentem mulieris à ſerpēte corruptam? An eum non audis,vbi dicit, Timeo ne ſicut ſerpens Euam fefellit in verſutia ſua, corrumpantur mentes veſtræ à ſimplicitate & caſtitate, quæ eſt in Chriſto. Ex iſta vtique corruptione ſerpētis, qualis fit etiam quando corrum- *2. Cor. 11.*

D punt mores bonos colloquia mala,peruenit libido peccandi in mentem mulieris & viri: vt præuaricationis corruptio deinde illa,de qua erubuerūt & pudenda texerunt, ſequeretur in carne, non de diaboli accedente concubitu corporali, ſed ſpiritali dei gratia recedente. *1. Cor. 15.*

Cap. XI. Non igitur tota diſputatione tua contriuiſti, ſicut te iactas, aſſertionem meam, de malo carnalis concupiſcentię originaliſq; peccati,manente laude nuptiarū, quæ bene vtuntur malo, non quod fecerunt, ſed quod inuenerunt: verum nec ipſos Manichæos contriuiſti, quos potius adiuuiſti, tū maxime & in commune omnes Pelagianæ nouitatis erroriſq; participes, ſicut iam demonſtraui. De teſtimoniis etiam tractatorum catholicorum ſancti Baſilij Cæſarieſis,& ſancti Ioānis Conſtantinopolitani, quorum dixiſti ſenſum veſtris conuenire ſentētiis,in primo huius mei operis libro, tibi ſufficientiſsima & certiſsima veritate reſpondi,oſtendens quemadmodum non intelligendo quædam verba eorum,aduerſus dogma eorum,quod eſt dogma catholicum,mirabili cæcitate pugnetis. In ſecundo quoque libro ſatis egimus,vt appareat quàm non ſit,quēadmodū conuiciaris,conſpiratio perditorum,ſed ſanctorum &

E eruditorum Eccleſiæ catholicæ patrū pius fideliſq; cōſenſus,qui hæreticæ veſtræ nouitati reſiſtunt, pro antiquiſsima catholica veritate. Vnde etiā populi murmur, quod ſolum vobis à nobis dicis opponi: nec ſolum eſt, quia tātorum nititur authoritate doctorum, & iuſtum eſt,quia non vult vt euertatis ſibi quoque notiſsimam ſalutem paruulorum,quæ in Chriſto eſt. Quòd autem verba Apoſtolica,vbi dicit,Scio quia nō habitat in me, hoc eſt,in carne mea bonum: & cætera vſque ad illud, vbi ait, Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius: me affirmas aliter intelligere quàm eorū ipſum caput debet intelligi, neſciens mihi plurimū tribuis. Non enim ego ſolus aut primus ſic iſtum locum intellexi,quo euertitur hæreſis veſtra, quemodmodum vere intelligēdus eſt,imò vero ego prius eum aliter intellexeram,vel potius nō intellexeram, quod mea quædam illius temporis etiam ſcripta teſtantur. Nōn mihi enim videbatur Apoſtolus & de ſeipſo dicere potuiſſe, Ego autem carnalis ſum,cū eſſet ſpiritalis,& quòd captiuus duceretur ſub lege peccati, quæ in membris erat *Roma. 7.*

F eius. Ego enim putabam dici iſta non poſſe, niſi de iis quos ita haberet carnis concupiſcētia ſubiugatos,vt facerēt quicquid illa compelleret,quod de Apoſtolo dementis eſt credere: cum etiam innumerabilis multitudo ſanctorum,ne concupiſcētias carnis perficiat, contra carnem ſpiritu cōcupiſcat. Sed poſtea melioribus & intelligētioribus ceſsi, vel potius ipſi quod fatēdum eſt veritati, vt viderem in illis Apoſtoli vocibus gemitum eſſe ſanctorum,contra carnales concupiſcentias dimicantium. Qui cum mente ſint ſpiritales, adhuc tamen iſto corruptibili corpore quod aggrauat animā, rectè intelliguntur eſſe carnales, quia erunt & corpore ſpiritales, qoando ſeminatum fuerit corpus animale, & reſurget corpus ſpiritale. Et rectè adhuc intelliguntur ea parte captiui ſub lege peccati,quæ deſideriorum quibus non conſentiunt,motibus ſubiacet. Hinc factum eſt vt ſic iſta intelligerem, quēadmodum intellexit Hilarius, Gregorius, Ambroſius, & cæteri Eccleſiæ ſancti notiq; doctores,qui & ipſum Apoſtolū aduerſus carnales cōcupiſcentias quas habere nolebat,& tamē habebat,ſtrenue confixiſſe,eundemq; conflictum ſuū illis ſuis verbis conteſtatum fuiſſe ſenſerunt. Contra quos motus prius vtique debellandos ne dominentur, & poſtea ſanandos *Sap. 9.* *1. Cor. 15.*

G nandos vt penitus extinguantur, etiã ipſa glorioſa cer-
tamina ſanctos exercere cõfeſſus es. Simul itaque cog-
noſcamus verba pugnantium, ſi pugnamus. Hoc enim
modo non viuimus nos, ſed viuit Chriſtus in nobis, ſi
& ad pugnam contra concupiſcentias exercendam, &
ad victoriam vſque ad conſumptionem eorundem ho
ſtium capeſſendam, in illo fidimus, non in nobis. Ipſe
1. Cor. 1. quippe factus eſt nobis ſapientia a deo, & iuſticia, & ſan
ctificatio, & redemptio, vt quẽadmodum ſcriptum eſt,
Hiere. 9. Qui gloriatur in domino glorietur. Non eſt ergo cõ-
Gala. 2. trarium ſicut putas, vt qui dicit, Viuo non ego iam, vi-
Roma. 7. uit vero in me Chriſtus: dicat etiam, Scio quia non ha-
bitat in me, hoc eſt, in carne mea bonum. Inquantum
quippe in illo viuit Chriſtus, intantum expugnat & ſu-
perat, quod nõ habet bonum in eius carne, ſed malum.
Neque enim rectè cuiuſquam ſpiritus cõcupiſceret ad-
uerſus carnem ſuam, niſi habitaret in illo ſpiritus Chri
ſti. Abſit ergo vt dicamus, quod nos dicere inſimulas
Apoſtolũ ſic iſta dixiſſe, quaſi qui ſe vellet intelligi re-
nitentem, in ſcorto aliqua manu peſtiferæ voluptatis
abduci: cũ dicat, Non ego operor illud: oſtendens con-
cupiſcentias carnis ſolum impulſum libidinis operari,
H ſine conſenſione peccati. Quid eſt quod in Iudæorum
ſuperbiam fruſtra conaris iſta verba transferre, tanquã
ipſos in ſe transfigurarit Apoſtolus, qui contemnebant
dona Chriſti, velut ſibi non neceſſaria? Sic enim ſuſpi-
caris, atque vtinam ipſa dona Chriſti ſaltem ita ſape-
res, vt ad vincendam concupiſcentiam valere aliquid
crederes. Sed ideo dicis à Iudęis fuiſſe contempta, quòd
veniam daret ille peccatis, quæ ipſi legis admonitione
vitaſſent. Quaſi hoc cõferat homini remiſsio peccato-
rum, vt caro non concupiſcat aduerſus ſpiritum, vnde
illa verba nata ſunt. Scio quia nõ habitat in me, hoc eſt,
in carne mea bonũ: & cætera eiuſmodi. Verum tu à ve-
ſtro dogmate non recedis, quo putatis gratiam dei per
Ieſum Chriſtum dominum noſtrum ſic in ſola pecca-
torũ remiſsione verſari, vt non adiuuet ad vitanda pec
cata, & deſideria vincenda carnalia, diffundendo cha-
Roma. 5. ritatem in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctũ, qui ab
Roma. 7. illo datus eſt nobis. Neque cõſideras eum qui dicit, Vi-
deo aliam legem in membris meis repugnantem legi
mentis meæ: & ab hoc malo non ſe liberari clamat, niſi
gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, nec
I Iudæum eſſe, nec quia peccauit, ſed ne peccet potius la-
borare. Exaſperat, inquis, Apoſtolus vim conſuetudi-
nis. Tu ergo reſponde, vtrum cõtra hoſtem iſtam vim
non dimicet baptizatus? Quod ſi negas, omnibus Chri
ſtianis ſenſibus contradicis. Si autem dimicat, cur non
in verbis Apoſtoli vocem dimicantis agnoſcis? Per le-
gem, inquis, bonam & per mandatum ſanctum prauo-
rum animi feroces erant, quoniam ſine voluntate pro-
pria, nulla eruditio poterat inſpirare virtutem. O acutũ
intellectorem. O diuinorum eloquiorum egregium tra
ctatorem. Quid agis de verbis dicentis, Non quod vo-
lo ago: &, Velle adiacet mihi: &, Quod nolo hoc ago,
&, Condelector legi dei ſecundum interiorem homi-
nem? Audis hæc & dicis, quia voluntas defuit, ideo de-
fuiſſe virtutem. Quid quòd non ſolum voluntas, ve-
rumetiam virtus affuit, ne conſentiret concupiſcentiæ
carnis, quæ legi peccati prauis ipſis motibus ſeruiebat?
Quibus ille non cedens, nec arma iniquitatis exhibens
membra peccato, & tamen quod nollet ſentiens, in car
ne contra ſpiritum concupiſcẽtiæ & aduerſus eam vi-
ciſsim ſpiritu concupiſcens, veriſsima caſtitatis voce di
cebat, Igitur ipſe ego mente ſeruio legi dei, carne autẽ
legi peccati. Illa ſanè verba quæ poſuiſti, vbi ait Apoſto K
lus, Lex ſancta, & mandatum ſanctum & iuſtum & bo- Rom. 7.
num: quod ergo bonum eſt, mihi factum eſt mors? Ab-
ſit, Sed peccatum vt appareat peccatum, per bonũ mihi
operatum eſt mortem, vt fiat ſupra modum peccatum
peccans per mandatum: bene intelligitur de vita ſua di
xiſſe præterita, quando ſub lege fuerat, nondum ſub gra
tia. Nam & verbis præteriti temporis vtitur, dicendo,
Peccatum non cognoui, niſi per legem: &, Concupiſcẽ
tiam neſciebam: &, Operatum eſt in me omnem concu
piſcentiam: &, Viuebam aliquando ſine lege: vtiq; quã- σκληρά.
do nondũ poterat vſum habere rationis: &, Aduenien-
te mãdato peccatum reuixit, ego autem mortuus ſum:
& peccatum occaſione accepta pèr mandatum fefellit
me, & per illud occidit, & per bonum mihi operatum
eſt mortem. His omnibus tempus ſignificare intelligi-
tur, quo ſub lege viuebat, & nondum adiutus gratia, cõ
cupiſcentiis carnalibus vinciebatur. Vbi vero iam di-
cit, Lex ſpiritalis eſt, ego autem carnalis ſum: iam quod
confligens patiebatur, oſtendit. Non enim dixit, carna-
lis fui vel eram vel ſim: Et apertius tempora ipſa diſtin-
guit, vbi dicit, Nunc autem iam non ego operor illud, L
ſed id quod in me habitat peccatum. Iam enim motus
deſideriorum malorũ non ipſe operabatur, quibus non
conſentiebat ad perpetrãda peccata. Peccati autem no
mine quod in illo habitabat, ipſam nuncupabat concu
piſcentiam, quia peccato facta eſt, & ſi conſentientem
traxerit atque illexerit, concipit paritq; peccatum, & cæ
tera vſque ad eum locum, vbi ait, Igitur ego ipſe mente
ſeruio legi dei, carne autem legi peccati: verba ſunt iam
ſub gratia conſtituti, ſed adhuc contra concupiſcẽtiam
ſuam dimicantis, nec ei conſentientis vt peccet, ſed ta-
men quibus renititur, peccati deſideria patiẽtis. Nemo
noſtrum ſubſtantiam corporis, nemo naturam carnis
accuſat: fruſtra purgatur abs te, quod non culpatur à no
bis. Concupiſcentias malas, quibus ſi bene viuimus non
conſentimus, tamen eſſe non negamus in nobis: caſti-
gandæ ſunt, frænãdæ ſunt, expugnandę ſunt, vincendę
ſunt, tamen ſunt, nec alienæ ſunt. Nec bona iſta noſtra,
ſed mala ſunt. Nec ſicut dicit Manichæa vanitas, ſepa-
rata extra nos erunt, ſed ſicut dicit catholica veritas, ſa-
nata, non erunt. De illis quoque Apoſtolicis verbis Cap. XII.
in quibus impudentia mirabili, imò dementia reſiſtitis
fundatiſsimæ fidei, vbi ait, Per vnum hominem pecca- Rom. 5.
tum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita M
in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccaue-
runt, fruſtra ſenſum alium nouum atque diſtortum, &
à vero abhorrentem moliris exculpere, affirmans ea lo
cutione dictum eſſe, in quo omnes peccauerunt, ac ſi di
ceretur, propter quod omnes peccauerũt: ſicut dictum
eſt, In quo corrigit iunior viam ſuam: vt ſcilicet, non in Pſal. 118.
vno homine omnes homines peccaſſe intelligantur o-
riginaliter, & tanquam in maſſæ vnione communiter,
ſed propterea quia primus hominũ ille peccauit, id eſt,
cum imitãtur illum, non cum generantur ex illo, Non
ergo huic ſenſui conuenit illa locutio, ita dictum eſſe,
in quo, velut dictum eſſet, propter quod. Nam propter
hoc quiſq; peccat quod ſibi proponit vt peccet, vel quo-
quo modo quod illi eſt cauſa peccandi. Quis vero ab
omni humano ſenſu tam ſit abſurdus, vt dicat, propter
hoc fecit homo iſte homicidium, quia in paradiſo Adã
de ligno prohibito cibum ſumpſit: cum iſte latrocinã-
do occiderit hominem nihil de Adam cogitans, ſed
propter hoc vt aurum quod ferebat, auferret? Sic & cæ-
tera cuncta peccata, quæ propria quiſq; cõmittit, habẽt
cauſas

A cauſas propter quas fiāt,etiam,ſi nemo cogitet quod il-
le primus homo cōmiſit, neque illud ſibi ad peccādum
proponat exemplum.Propter hoc itaque,id eſt,quoniā
Gene.4. peccauit Adam, nec ipſe Cain peccaſſe dicēdus eſt,qui
eundem patrem ſuum nouerat. Propter quid enim fra-
trem ſuum occiderit,notum eſt: quia nnn propter hoc
quod perpetrauit Adam,ſed quia bono ei⁹ inuidit. De-
nique nec ipſa tibi ad hūc veſtrum ſenſum, quæ poſui-
Pſal.118. ſti teſtimonia ſuffragantur. Rectè enim dicitur,In quo
corrigit iunior viam ſuam:Propter quod corrigit quo-
niam ſequitur,in cuſtodiendo verba tua. Propter hoc
enim corrigit viam ſuam,quia verba dei ſicut cogitan-
dā ſunt cogitat,& cogitando cuſtodit,cuſtndiendo re-
ctè viuit. Ipſa ergo illi cauſa eſt vt viam ſuam corrigat,
quia dei verba cuſtodit. Et quod ait beatiſsimus Stepha
Acto.7. nus, Fugit Moyſes ī verbo hoc: bene intelligitur,prnp-
ter verbum hoc: quia hoc audiuit, hoc timuit, hoc co-
gitauit vt fugeret, hæc illi cauſa fugiendi. Nunquid in
his locutionibus aliquid dictum eſt,quod pertineat ad
imitationem, qua ſic alterum alter imitatur, vt eū nm-
nino nō cogitet: & ideo nullo modo dici poſsit prop-
B ter hoc peccaſſe, quia ille peccauit in quo nec origina-
liter fuit, nec de illo quicquā in peccato proprio cogi-
tauit? Sed,inquis,ſi de peccati traduce loquebatur, nuſ-
quam congruentius diceret,ideo pertranſiit peccatum,
quia omnes ſunt de coniugū voluptate generati:& ad-
deret,in eo trāſiit, in quo ex tabidā primi hominis car-
ne fluxerant,Nec vides eodem modo tibi poſſe dici:Si
de imitatione peccati Apoſtolus loquebatur, nuſquam
congruentius diceret,ideo pertranſiit peccatū, quia pri
mi hominis præceſsit exemplum:& adderet, in eo trāſ-
iit in quo omnes illius vnius imitatione peccauerunt.
Aliquo enim duorum iſtorum modo loqueretur Apo-
ſtolus hoc loco,ſi ad tuū vel meum loqueretur arbitriū.
Quia ergo nec illud dixit quod tu,nec illud quod ego,
nūquid vis vt credamus in his eius verbis, nec origina-
le ſecūdum catholicos,nec imitatorium ſecundum Pe-
lagianos intelligendum eſſe peccatum? Puto quod no-
lis. Remoue igitur iſta quæ poſſunt ex vtraq; parte mo-
mentis æqualibus dici,& ſi tibi placet ſine contentione
quid Apoſtolus dixerit intueri,aduerte, vt hoc diceret,
quid agebat, & inuenies per vnum hominem reconci-
C liationem deo, eorum qui ex cōdemnatione totius ge-
neris liberantur gratis. Ille eſt primus Adam factus ex
terra,iſte eſt ſecundus Adam factus ex fœmina. Sed ibi
Ioan.1. per verbum caro factum eſt, hic autem ipſum verbum
caro factum eſt,vt per eius mortem viuamus, quo reli-
Roma.5. cto,mortui fueramus, Commendat,inquit Apoſtolus,
ſuam charitatem deus in nobis,quoniā cum adhuc pec
catores eſſemus,Chriſtus pro nobis mortuus eſt:multo
magis iuſtificati nunc in ſanguine ipſius, ſalui erimus
Ephes.2. ab ira per ipſum. De hac ira dicitur, Eramus & nos na-
tura filij iræ ſicut & cæteri. De hac ira dicit Hieremias
Hiere.20. Propheta, Maledict⁹ dies ille in quo natus ſum. De hac
Iob.3. ira dicit ſanctus Iob, Pereat dies ille in quo natus ſum.
Iob.14. De hac ira autem dicit idemipſe, Homo enim natus ex
muliere,breuis vitæ,& plenus iracundiæ,ſicut flos fœni
decidit,fugit autem ſicut vmbra & non ſtabit. Nóne &
huius curam feciſti,& hunc feciſti intrare in conſpectu
Iob.15. iudicum? Quis enim erit mundus à ſordibus? Ne vnus
quidem,etiam ſi vnius diei fuerit vita eius ſuper terram
Eccli.14. De hac ira dicit liber Eccleſiaſticus, Omnis caro ſicut
veſtis veteraſcit,teſtamētum enim à ſeculo,morte mo-
Eccli.25. rieris. Itemq; ipſe, A muliere,inquit,initium eſt peccati,
Eccli.40. & propter illā morimur omnes. Et alio loco, Occupa-
tio magna creata eſt omni homini, & iugum graue ſu- D
per filios Adam à die exitus de vētre matris eorum, vſ-
que in diem ſepulturæ in matrem omnium. De hac ira
dicit Eccleſiaſtes, Vanitas vanitatum, & omnia vanitas: Eccles.1.
Quæ abundantia hominis in omni labore ſuo,quo ip-
ſe laborat ſub ſole? De hac ira vox Apoſtolica eſt, Om- Rom.8.
nis creatura vanitati ſubiecta eſt. De hac ira plangit
Pſalmiſta, Ecce veteres poſuiſti dies meos,& ſubſtantia Pſal.38.
mea tanquam nihil ante te, veruntamē vniuerſa vani-
tas omnis homo viuens. De hac re plāgit & alius, Quæ Pſal.89.
pro nihilo habērur,eorum anni erunt: Mane ſicut her-
ba tranſeat,mane floreat & prætereat, veſpere decidat,
dureſcat,& areſcat: Quoniam defecimus in ira tua, &
in indignatione tua conturbati ſumus. Poſuiſti iniqui-
tates noſtras in conſpectu tuo, ſeculum noſtrum in il-
luminatione vultus tui. Quoniā omnes dies noſtri de-
fecerunt,& in ira tua defecimus. Anni noſtri ſicut ara-
nea meditabūtur. Nemo liberabitur ab hac ira dei,niſi
per mediatorem recōcilietur deo. Vnde dicit etiā ipſe
mediator: Qui non credit filio,non habebit vitam,ſed Ioan.3.
ira dei manet ſuper eum. Non dixit, veniet:ſed,manet
ſuper eum. Ideo ergo credūtur atque confitentur & ma E
iores per cor & os proprium,& paruuli per alienum,vt
reconcilientur deo per mortem filij eius, ne ira dei ma
neat ſuper eos,quos etiam origo viciata efficit reos. De
hac itaque loquens Apoſtolus, Cum adhoc,inquit,pec- Rom.5.
catores eſſemus,Chriſtus pro nobis mortuus eſt: multo
magis iuſtificati nūc in ſanguine ipſius, ſalui erimus ab
ira per Chriſtum. Si enim cum inimici eſſemus, recon-
ciliati ſumus deo per mortem filij eius,multo magis re-
conciliati ſalui erimus in vita ipſius:non ſolum autem,
ſed & gloriantes in deo per dominum noſtrum Ieſum
Chriſtum,per quem & nunc reconciliationem accepi-
mus. Propter hoc ſicut per vnum hominem peccatum
in hunc mūdum intrauit, & per peccatum mors,& ita
in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccaue-
runt. Nempe manifeſtum eſt vt hoc diceret quod age-
bat Apoſtolus. Item adhuc & huic reconciliationi quæ
fit per mortem filij dei, qui ſine peccato venit in mun-
dum,ſubtrahite paruulos,vt propter eum per quem pec
catum intrauit in mundum, ira dei maneat ſuper eos.
Quid hic facit imitatio,quæſo te vbi audis, Nā iudiciū
quidem ex vno in condemnationem, gratia autem ex F
multis delictis in iuſtificationem? Vnde gratia ex mul-
tis delictis in iuſtificationem, niſi quia præter vnum il-
lud originis, addita multa quæ ſimul deleret, inuenit?
Alioquin ſic eſſet ex multis cōdemnatio, quæ homines
vnum imitando cōmiſerant, ſicut ex eiſdem multis iu-
ſtificatio,quibus remiſsis in gratiā reſpirabant. Sed quia
vnum illud ſufficiebat, propter quod etiā ſolum fieret
condemnatio, gratiæ vero non ſufficiebat illud vnum
delere,ſed & multa quæ adiecta ſunt, vt omniū remiſ-
ſione fieret iuſtificatio,ideo vtiq; dictum eſt, Iudicium Ibidem.
ex vno in condemnationem, gratia autē ex multis de-
lictis in iuſtificationem. Nam ſicut non imitātur Chri-
ſtum paruuli, quia nondum poſſunt, & tamen ad eius
gratiam ſpiritalem pertinere poſſunt, ita ſine imitatio-
ne primi hominis, contagione tamen ex ipſo carnalis
generationis obſtricti ſunt. Si autem propterea vis eos
à primi hominis alienos eſſe peccato, quia eum nō ſunt
imitati propria voluntate, iſta ratione alienabis eos &
à iuſticia Chriſti, quia nec ipſum imitati ſunt propria
voluntate. Cum vero multos,quod dixit poſtea, nō vis
intelligi omnes,quod prius dixerat, ideo exiſtimans di
ctum fuiſſe, multos, ne omnes intelligerentur: poteris Gene.22.

G hoc dicere & de ſemine Abrahæ cui promiſſæ ſunt gẽ-
tes, non omnes gentes ei fuiſſe promiſſas, quia dictum
Gene.17. eſt alio loco, Patrem multarum gentium poſui te. Eſt
autem ſanus intellect⁹, ideo ſic locutam ſcripturã, quia
poſſunt eſſe aliqua omnia, quæ non ſunt multa. Sicut
omnia dicimus Euangelia, & tamen breui numero, id
eſt, quaternario continentur. Et rurſus poſſunt aliqua
eſſe multa, non tamen omnia: Sicut multos dicimus
credere in Chriſtum, nec tamen omnes credunt. Non
2.Theſſ.3. enim omnium eſt fides, ait Apoſtolus: Quod autem
dictum eſt, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes:
&, Patrem multarum gentium poſui te: eaſdem omnes,
multas, & eaſdem multas, omnes eſſe monſtratum eſt.
Ita etiam cum dictum eſt, Per vnum in omnes tranſiſ-
ſe peccatum, & poſtea per vnius inobedientiam pecca-
tores conſtitutos multos: ipſi ſunt multi qui & omnes.
Similiter cum dictum eſt, Per vnius iuſtificationem in
omnes homines, ad iuſtificationem vitæ: & rurſus di-
ctum eſt, Per vnius obedientiã iuſti conſtituentur mul-
ti: non aliquibus exceptis, ſed eoſdem multos, omnes
oportet intelligi: non quia omnes homines iuſtifican-
H tur in Chriſto, ſed quia omnes qui iuſtificantur, nõ ali-
ter poſſunt iuſtificari quàm in Chriſto. Sicut poſſumus
dicere, in aliquam domum per vnam ianuam intrare
omnes, non quia omnes homines intrant in eandem
1.Cor.15. domum, ſed quia nemo intrat niſi per illam. Omnes er-
go ad mortem per Adam, omnes ad vitam per Chri-
ſtum. Quia ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in
Chriſto omnes viuificabuntur: id eſt, ex prima origine
generis humani, nemo ad mortem niſi per Adam, &
nemo per Adam niſi ad mortẽ. Et nemo ad vitam niſi
per Chriſtum, & nemo per Chriſtum niſi ad vitam.
Vos autem dum nõ omnes, ſed multos, ſiue per Adam
condemnatos eſſe, ſiue per Chriſtum liberatos vultis
intelligi, horrenda peruerſitate Chriſtianæ religioni
eſtis infeſti. Si enim ſalui erunt aliqui ſine Chriſto, & iu-
ſtificãtur aliqui ſine Chriſto, ergo Chriſtus gratis mor
tuus eſt. Erat enim & alius modus, ſicut vultis, in natu-
ra, in libero arbitrio, in lege naturali, ſiue conſcripta,
quo poſſent ſalui & iuſti eſſe qui vellent. Iuſtas autem
imagines dei, quis niſi iniuſtus prohiberet à regno dei?
I Hic forte dicis, Sed facilius per Chriſtum: Nunquid nõ
poſſet etiam de lege dici, Eſt per legem iuſticia, ſed fa-
Gala.2. cilius per Chriſtum? Et tamen ait Apoſtolus, Si per le-
1.Timo.2. gem iuſticia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Non eſt
itaque præter vnum mediatorem dei & hominum, ho-
Act.4. minem Chriſtum Ieſum, aliud nomen ſub cœlo, in quo
1.Cor.15. oporteat ſaluos fieri nos. Et ideo dictum eſt, In Chriſto
omnes viuificabuntur, quoniam in illo deus definiuit
fidem omnibus, ſuſcitans illum à mortuis. Veſtrum au-
tẽ dogma id perſuadere conatur, velut inculpatæ præ-
dicatione naturæ, & potentiæ liberi arbitrij, & legis ſi-
ue naturalis ſiue per Moyſem datæ, vt & ſi opus ſit, ne-
ceſſe tamẽ non ſit ad Chriſtum pro æterna ſalute trãſ-
ire: eo quòd per ſacramentum mortis & reſurrectionis
eius, ſi tamen vel hoc putatis, commodior via ſit, non
quòd alia via eſſe non poſſit. Vnde quantum vos de-
teſtari debeant Chriſtiani conſiderantes, renunciant
vobis etiam tacentibus nobis. Quod vero cauſæ tuæ
poſtremum & quaſi fortiſſimum firmamentum, Pro-
pheticum teſtimonium eſſe voluiſti, vbi per Ezechielẽ
dictum legimus, quod erit parabola, qua dicebant vuas
Ezech.18. acerbas ediſſe, & dentes obſtupuiſſe filiorum: Nec mo-
rietur filius in peccato patris, nec pater in peccato filij:
ſed anima quæ peccat, ipſa morietur: non intelligis
hanc eſſe promiſſionem teſtamẽti noui & ſpiritalis hę- K
reditatis, ad alterum ſeculum pertinentis. Id enim agit
gratia redemptoris, vt paternum chirographũ deleat,
& vnuſquiſque pro ſe rationem reddat. Cæterũ quàm
multa ſunt diuinarum teſtimonia literarum quæ parẽ-
tum peccatis obligant filios, numerare quis poſſit? Cur
enim peccauit Cham, & in eius filium Chanaan vin- *Gene.9.*
dicta prolata eſt? Cur pro peccato Salomonis filius eius *3.Reg.12.*
deminutione regni punitus eſt? Cur peccatorum A-
chab regis Iſraël in eius poſteros pœna dilata eſt? Vi *3.Reg.21.*
quid legitur in ſanctis libris, Reddens peccata patrum *Ipſe alicubi*
in ſinu filiorum eorum poſt eos, & reddens peccata pa *exponit,*
trum filiis vſque in tertiam & quartam progeniem? *imitãtes pa*
Qui numerus etiam pro vniuerſitate accipi poteſt. Nũ- *trũ malitiã*
quid hæc falſa ſunt? Quis hoc dixerit, niſi diuinorum *Exod.20.*
eloquiorum apertiſſimus inimicus? Sed carnalis gene-
ratio etiam populi dei pertinens ad teſtamentum ve-
tus, quod in ſeruitute generat, parentum peccatis obli-
gat filios: ſpiritalis autem generatio, ſicut hæreditatem,
ita pœnarum atque præmiorum comminationes pro-
miſſionesq; mutauit. Quod Prophetæ in ſpiritu præui-
dentes iſta dixerunt, ſed apertius Hieremias, In diebus *Hiere.31.*
illis, inquit, non dicent, Patres manducauerunt vuam L
acerbam, & dentes filiorum obſtupuerũt, ſed vnuſquiſ-
que in ſuo peccato morietur, vt eius qui manducauerit
vuam acerbam, obſtupeſcant dentes ipſius. Nempe ma
nifeſtum, ita hoc prophetice pronunciari, ſicut ipſum
teſtamentum nouum quod prius occultum fuit, & per
Chriſtum poſtea reuelatum eſt. Denique ne nos moue-
rent ea quæ commemoraui, & cætera huiuſmodi plu-
rima de reddendis in filios peccatis parentum, quę vti-
que veraciter ſcripta ſunt, ne huic prophetiæ contrariã
putarentur, continuo ſoluit iſtam moleſtiſſimam quæ-
ſtionem, coniungendo atque dicendo, Ecce dies ve- *Ibidem.*
niunt dicit dominus, & conſummabo domui Iſraël &
domui Iuda teſtamentum nouum, non ſecundum te-
ſtamentum quod diſpoſui patribus eorum. In hoc igi-
tur teſtamento nouo per ſanguinem mediatoris dele-
to paterno chirographo, incipit homo paternis debitis
non eſſe obnoxius renaſcendo, quibus naſcẽdo fuerat
obligatus, ipſo mediatore dicente, Ne vobis patrem di- *Matt.23.*
catis in terra: ſecundum hoc vtique, quòd alios natales M
quibus non patri ſuccederemus, ſed cum patre ſemper
viueremus, inuenimus. Ad omnia me tibi reſpon- *Cap. XIII.*
diſſe Iuliane, & omnia refelliſſe, quibus putaſti volumi-
nibus quatuor credendum non eſſe originale peccatũ,
& concupiſcentiam carnis non poſſe culpari ſine dam-
natione nuptiarum, puto quod perſpicis, ſi peruicax nõ
ſis. Demonſtratum enim eſt, eum paterno antiquo de-
bito non teneri, qui hæreditatem patrẽmque mutauit:
vbi cohæredem inuenit vnicum per naturã, adoptatus
ipſe per grãtiam, eiq; tantum concupiſcentiam carna-
lem mortem non inferre poſt mortem, qui in Chriſti
morte inuenerit mortẽ, qua moriatur peccato, & eua-
ſerit mortem, qua natus fuerat in peccato. Vnus enim *2.Cor.5.*
pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Et
pro omnibus mortuus eſt: Nec aliqui poterunt viuere
pro quibus non eſt mortuus, quia pro mortuis vnus eſt
mortuus. Hæc negans, his repugnans, iſta conuellere
moliens catholicæ fidei munimenta, ipſosq; neruos di-
rũpere Chriſtianæ religionis, veræq; pietatis: audes in-
ſuper dicere, quòd contra impios bella ſuſceperis, cum
aduerſum matrem quæ te ſpiritaliter peperit, armis im-
pietatis induaris. Audes te agmini ſanctorum Patriar-
charum, Prophetarum, Apoſtolorum, martyrum ſacer-
dotumq;

A dotumq́; miſcere:cum tibi dicant Patriarchæ, etiã par-
Iob 15.& 25. uulis natis oblata ſacrificia pro peccatis, eo quòd non ſit mundus à ſordibus, nec infans diei vnius ſuper ter-
Pſal. 55. ram:Cum tibi dicant Prophetæ, In iniquitatibus con-
Gala. 3. cepti ſumus. Cum tibi dicant Apoſtoli, Quicũque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus: vt exiſtimemus nos mortuos quidem eſſe peccato, viuere autem deo in Chriſto Ieſu. Cum tibi dicãt martyres, ſecundum Adam caroaliter natos, colluuionem mortis antiquæ prima natiuitate contrahere, vnde paruulis dimittantur in baptiſmo, non propria, ſed aliena peccata, Cum tibi dicant ſacerdotes, carnali voluptate concretos prius ſubire delictorum contagium, quàm vitæ huius haurire munus. His te conſociari præſumis, quorum fidem debellare conaris. Audes dicere, quòd à Manichæorum conſortio vincaris, qui Manichæos inuictos facis, niſi cum eis & ipſe vincaris. Falleris fili, miſerabiliter falleris, vel etiam deteſtabiliter falleris: quando animoſitatem qua teneris, viceris, tunc veritatem poteris tenere, qua vinceris.
B

Libri Sexti & vltimi Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, DE ANIMA & eius origine, ad Renatum, Liber Primus.

Caput I. SYnceritatem tuã erga nos Renate frater chariſsime, & fraternam beneuolentiam, ac mutuæ dilectionis affectum, probatum quidem & antea tenebamus, verum nunc probatiorem nobis amica diligentia demonſtraſti, q̃ mihi duos libros eius quidẽ hominis quem penitus ignorabam, nec tamen ideo contemnendi, Vincentij Victoris, ſic enim prenotatum ibi nomen eius inueni, proxime præterita æſtate miſiſti.
C Quanuis mihi eo quòd abſens fuiſſem, in autumni fine ſint redditi. Quo modo enim tu chariſsim⁹ meus poſſes vel deberes in meam nõ perferre noticiam, cum in manus tuas veniſſent cuiuſlibet hominis qualeſcunque literæ, licet ad alium ſcribentis, vbi tamẽ nomen commemoraretur & legeretur meum, ita vt contradiceretur verbis meis, quæ in quibuſdã opuſculis edidiſſem? Hoc itaque feciſti, quod ſyncerìſsimus & dilectiſsimus amicus meus facere debuiſti.
Cap. II. Sed hinc aogor paululum, quòd adhuc tuæ ſanctitati minus quàm vellem cognitus ſum, quandoquidẽ putaſti me ſic accepturum, quaſi tu mihi iniuriam feceris, notum faciendo quod alius fecit. Quantum autem hoc abſit ab animo meo, vide, vt nec ab illo quidem me paſſum iniuriam conquerer. Cum enim aliter quædã quàm ego ſaperet, nũquid nam debuit reticere? Vnde mihi gratum eſſe debet, quòd ita non tacuit, vt id etiã legere poſsimus. Deberet quidem tantum ſcribere potius ad me, quàm ad alterum de me, ſed ille quòd mihi eſſet ignotus, non eſt auſus ſe mihi ingerere, in meorum refutatione dictorum. Nec conſulendum me putauit, vbi ſibi videtur minime dubitãdum, ſed planè cogoitam & certam tenere ſententiam. Obtemperauit autem amico ſuo, à quo ſe, vt ſcriberet, dicit eſſe cõpulſum. Et ſi quid inter diſ- D putandum, quod in meam contumeliam redundaret, expreſsit, non eum conuiciantis voluntate crediderim, ſed diuerſa ſentientis neceſsitate feciſſe. Vbi enim mihi animus erga me hominis ignot⁹ eſt & incertus, melius arbitror meliora ſentire, quàm inexplorata culpare. Fortaſsis enim amore mei fecit, ſciens ad me peruenire poſſe quod ſcripſit, dum in eis rebus errare me nõ vult, in quibus ſe potius errare non putat. Et ideo debeo eriam eius habere gratam beneuolentiam, cuius me neceſſe eſt improbare ſententiam: Ac per hoc in eis quæ non rectè ſapit, adhuc leniter corrigendus mihi videtur, non aſpere deteſtandus: præſertim quia ſicut audio, nuper catholicus factus eſt, quod ei gratulandum eſt. Caruit enim Donatiſtarum, vel potius Rogatiſtarum diuiſiooe & errore, quo antea tenebatur: Si tamen catholicam veritatem ſicut oportet, iotelligat, vt vere de illius conuerſione gaudeamus.
Cap. III. Habet enim eloquiũ quo poſsit explicare quæ ſentit. Vnde cum illo agẽdũ eſt, eiq́; optãdum vt recta ſentiat, ne faciat eſſe delectabilia quæ ſunt inutilia, & quæ diſerta dixerit, vera dixiſſe videatur. Quanuis & in ipſo eloquio habeat mul- E ta emendanda, & à nimia exundantia reprimenda. Quod in illo tibi quoque vt viro graui, ſicut tua indicant ſcripta, diſplicuit. Sed hoc vel facile corrigitur, vel ſine detrimento fidei à leuibus mentibus amatur, toleratur à grauibus, Habemus enim iam quoſdam ſpumeos io ſermone, ſed in fide ſanos. Non itaq́; deſperandũ eſt, etiam in hoc iſto, quanuis ſit intolerabile ſi permanſerit, poſſe tamen expurgari & temperari, atque ad integrum & ſolidum, vel perduci, vel reuocari modum: præſertim quia iuuenis eſſe perhibetur, vt quod minus habet peritia, ſuppleat diligentia, & quod cruditas loquacitatis eructat, ætatis maturitas decoquat. Illud eſt moleſtum & periculoſum vel pernicioſum, ſi cum laudatur eloquentia, perſuadetur inſipientia, & in precioſo poculo bibatur peſtifera potio.
Cap. IIII. Vt enim iam incipiam demonſtrare, quæ præcipue ſint in eius diſputatione vitanda, Animam dicit à deo quidem factam, nec dei eſſe partem ſiue naturam, quod omnino verũ eſt. Sed cum eã non vult ex nihilo factam fateri, & aliã nullam creaturam vnde ſit facta commemorat, atque ita illi dat authorem deum, vt neque ex nullis extanti- F bus, id eſt, ex nihilo, neque ex aliqua re, quæ nõ eſt quod deus eſt, ſed de ſeipſo eam feciſſe credatur, neſcit eò ſe reuolui, quòd declinaſſe ſe putat, vt ſcilicet nihil aliud anima quàm dei natura ſit: ac ſic conſequẽter & de dei natura fiat aliquid ab eodem deo, cui faciendo materia de qua facit, ſit ipſe qui facit: Ac per hoc & dei ſit natura mutabilis, & mutata in deterius, eiuſdem ipſius dei, ab eodem ipſo deo natura damnetur. Quod pro tua fideli intelligentia quàm non ſit opinandum, & quàm ſit à corde catholico ſecludendum longeq́; fugiẽdum, vides, Ita quippe anima, vel dei flatus factus eſt ipſa, vt non de ipſo ſit, ſed ab ipſo de nihilo creata ſit. Neque enim ſicut homo quando ſufflat, non poteſt de nihilo flatum facere, ſed quem de iſto aëre ducit hunc reddit, ita deo putãdum eſt auras aliquas circunfuſas iam fuiſſe, quarum exiguam quãdam particulam ſpirando traheret, & reſpirando refunderet, quando in hominis faciem ſufflauit, eique illo modo animam fecit. Quod & ſi ita eſſet, nec ſic de ipſo, ſed de ſubiacenti re aliqua flabili poſſet eſſe quod flauit. Sed abſit vt negemus omnipotentem de nihilo flatum vitæ facere potuiſſe, quo fieret homo in animam viuam: atque in eas contruda-
mur

G mur anguſtias, vt vel iam fuiſſe aliquid, quod ipſe non
eſſet, vnde flatum faceret opinemur, vel quod mutabile
factum videmus, de ſeipſo feciſſe credamus. Quod e-
nim de ipſo eſt, neceſſe eſt vt eiuſdem naturæ ſit cuius
ipſe eſt, ac per hoc etiam immutabile ſit: Anima vero,
quod omnes fatentur, mutabilis eſt. Non ergo de ipſo,
quia non eſt immutabilis ſicut ipſe. Si autem de nulla
re alia facta eſt, de nihilo facta eſt proculdubio, ſed ab
Cap. V. ipſo. Quòd vero eam non ſpiritum, ſed corpus eſ-
ſe contendit, quid aliud vult efficere, quàm nos non ex
anima & corpore, ſed ex duobus vel etiam tribus con-
ſtare corporibus? Cum enim ſpiritu, anima, & corpore
conſtare nos dicit, & omnia hæc tria corpora eſſe aſ-
ſerit, profecto ex tribus corporibus nos putat eſſe com-
pactos. In qua opinione quanta eum ſequatur abſurdi-
tas, illi potius quàm tibi demonſtrandum puto. Verum
iſte tolerabilis error eſt hominis, qui nondum cogno-
uit eſſe aliquid, quod cũ corpus non ſit, corporis tamen
Cap. VI. quandam ſimilitudinem gerere poſsit. Illud planè
quis ferat, quod in ſecundo libro, cum quęſtionem dif-
H ficillimã ſoluere conaretur, de originali peccato, qua-
tenus ad corpus animamq; pertineat, ſi anima non de
parentibus trahitur, ſed à deo noua inſufflatur? Hãc er-
go tam moleſtam & tam profundam nitens enodare
quæſtionem, merito, inquit, per carnem, priſcam repa-
rat habitudinem, quã viſa fuerat pauliſper amiſiſſe per
carnem, vt per eam incipiat renaſci, per quam meruerat
inquinari. Cernis nempe hominem auſum ſuſcipere,
quod vires eius excedit, in tam immane præcipitiũ de-
cidiſſe, vt diceret inquinari animam meruiſſe per car-
nem, cum dicere nullo modo poſsit, vnde hoc meritũ
traxerit ante carnem. Si enim à carne incipit meritum
habere peccati, dicat ſi poteſt, vnde ante peccatũ ſuum
carne meruerit inquinari. Nam hoc meritum quo in
carnem peccatricem miſſa eſt, vt inquinaretur ex illa,
profecto aut ex ſemetipſa habuit, aut quod à vero mul-
to amplius abhorret, ex deo. Ex carne quippe meritum
non potuit habere ante carnem, quo merito inquinã-
da mitteretur in carnem. Si ergo à ſemetipſa hoc meri-
tum habuit, quo modo habuit quæ ante carnem nihil
I mali fecit? Si autẽ hoc meritum ex deo dicitur habuiſ-
ſe, quis hoc audiat, quis ferat, quis dici impune permit-
tat? Non enim hoc loco quæritur, quid meruerit, vt iu-
dicaretur damnanda poſt carnem, ſed quid meruerit
ante carnem ita damnari, vt inquinanda mitteretur in
carnem. Explicet hoc ſi poteſt, qui eſt auſus dicere, in-
quinari animam meruiſſe per carnem. Item alio
Cap. VII. loco, cum eandem qua ſe ipſe implicuerat, velut expli-
candam proponeret quæſtionem, tanquam ex perſona
aduerſariorum ait, Cur, inquiunt, deus animam tam
iniuſta animaduerſione mulctauit, vt in corpus eam
peccati relegare voluerit, cum conſortio carnis pecca-
trix eſſe incipit, quæ peccatrix eſſe non potuit? In huius
quæſtionis tanquam ſcopuloſo gurgite, debuit vtique
cauere naufragium, nec eò ſe committere, vnde ſe non
erueret trãſeundo, ſed forte redeundo, id eſt, pœniten-
do. Nam de præſcientia dei ſe nititur liberare, ſed fru-
ſtra. Præſcientia quippe dei eos quos ſanaturus eſt, pec-
catores prænoſcit, non facit. Nam ſi eas animas liberat
à peccato, quas innocẽtes & mundas implicuit ipſe pec
cato, vulnus ſanat quod intulit nobis, nõ quod inuenit
in nobis. Auertat autem deus, & omnino abſit, vt dica-
mus quãdo lauacro regenerationis deus mundat ani-
mas paruulorum, tunc eum mala ſua corrigere quæ il-
lis ipſe fecit, cum eas nullum habentes peccatum pecca-
tarici carni, cuius originali peccato contaminarentur, K
admiſcuit. Quas tamen iſte accuſans, dicit inquinari
meruiſſe per carnem, nec poteſt dicere vnde tantũ ma-
lum meruerint ante carnem. Hanc ergo quæſtio- Cap. VIII.
nem fruſtra ſe putans de præſcientia dei poſſe diſſolue-
re, adhuc ſe inuoluit & dicit, Anima ſi peccatrix eſſe
meruit, quæ peccatrix eſſe non potuit, tamen neque in
peccato remanſit, quia in Chriſto præfigurata, in pec-
cato eſſe non debuit, ſicut eſſe nõ potuit. Quid eſt quod
dicit, peccatrix eſſe non potuit, vel in peccato eſſe non
potuit, niſi credo, ſi non veniret in carnem? Neq; enim
potuit originali peccato eſſe peccatrix, aut quoquo mo
do in originali peccato eſſe niſi per carnem, ſi de parẽ-
te non trahitur. Videmus ergo eam per gratiam libe-
rari à peccato, ſed non videmus vnde meruerit hærere
peccato. Quid eſt ergo quod dicit, Si peccatrix eſſe me-
ruit, non tamen in peccato remanſit? Si enim ab illo
quæram, cur non in peccato remanſerit, rectiſsime re-
ſpondebit, quòd eam Chriſti gratia liberauerit. Sicut
ergo dicit, vnde anima paruuli fuerit liberata pecca-
trix, ſic etiam dicat vnde meruerit eſſe peccatrix. Sed L
quid dicit, cui hoc quod prælocutus eſt, contigit? Nã-
que vt iſtam quæſtionem ſibi proponeret, ait, Alia ſub-
trahuntur opprobria querulis murmurationibus obla-
trantium, & excuſsi quaſi quodam turbine, identidem
inter immania ſaxa collidimur. Hoc ſi ego de illo di-
cerẽ, forſitan ſuccenſeret. Verba ſunt eius. Quibus præ-
miſsis propoſuit quæſtionem, in qua ſaxa quibus colli-
ſus naufragauit, oſtẽderet. Ad hoc enim perductus eſt,
& tam horrendis cautibus illiſus, impulſus, infixus, vt
eruere ſe niſi emendando quod dixit, omnino nõ poſ-
ſit, non valens oſtẽdere quo merito anima ſit facta pec-
catrix, quam dicere nõ timuit ante omne ſuum pecca-
tum meruiſſe fieri peccatricem. Quis tam immane ſup-
pliciũ meretur ſine peccato, vt in aliena iniquitate con-
ceptus, antequam exeat de viſceribus matris, iam non
ſit ſine peccato? De hac autem pœna, paruulorum ani-
mas qui regenerantur in Chriſto, nullis eorum præce-
dentibus meritis, gratuita liberat gratia, Alioquin gra-
tia iam non eſt gratia. Proinde iſte homo valde intel- Roma. 11.
ligens, cui diſplicet in tanta profunditate, etſi non do- M
cta, tamen cauta noſtra cunctatio, dicat ſi poteſt, in hãc
pœnam quo peruenerit anima merito, de qua pœna li-
berat gratia ſine merito. Dicat, vt quod dicit aliqua, ſi
voluerit, ratione defendat. Non enim hoc exigeremus,
niſi ipſe dixiſſet, quòd anima meruerit eſſe peccatrix.
Dicat meritum eius, vtrum bonũ fuerit, an ne malum?
Si bonum, quo merito bono venit in malum? Si malũ,
vnde aliquod malum meritum ante omne peccatum?
Item dico, Si bonum, nõ ergo eam gratuita gratia, ſed
ſecundum debitum liberat gratia, cuius præceſsit meri-
tum bonum: ac ſic gratia iam non erit gratia. Si autem
malum, quæro quod ſit, An quod venit in carnem, quò
non veniſſet, niſi apud quem non eſt iniquitas ipſe mi-
ſiſſet? Nunquam igitur niſi ſe in peiora præcipitans, hãc
ſuam ſententiam moliretur aſtruere, qua dicit quòd a-
nima meruit eſſe peccatrix. Quod de his quidem par-
uulis, quorum in baptiſmo diluitur originale peccatũ,
inuenit qualitercũque quod diceret, quoniam præſciẽ-
tia dei prædeſtinatis in vitam æternam nihil obeſſe po
tuiſſet, pauliſper alieno inhærere peccato. Quod tolera-
biliter diceretur, ſi non iſte verbis ſuis implicaretur, di-
cens, quod meruerit anima eſſe peccatrix, Vnde ſe om-
nino non liberat, niſi hoc eum dixiſſe pœniteat.

De illis autem paruulis qui morte præueniuntur Cap. IX.
priuſquam

A priuſquam baptizētur in Chriſto, cum reſpondere vo-
luiſſet, auſus eſt eis promittere, non ſolum paradiſum,
verumetiam regnum cœlorum: non inueniens quà ex-
iret, ne deum animas innocētes dicere cogeretur æter-
na morte damnare, quas nullo merito præcedente pec-
cati, carni inſerit peccatrici. Sed vtcūque ſentiens quid
mali dixerit, ſine vlla Chriſti gratia animas redimi par-
uulorum in æternam vitam regnumq; cœlorum, & in
eis poſſe ſolui originale peccatum ſine baptiſmo Chri-
ſti, in quo fit remiſsio peccatorū, Videns ergo, in quam
ſe profunditatem naufragoſi gurgitis iecerit, ſanè, in-
quit, pro eis oblationes aſsiduas, & offerēda iugiter ſan
ctorum cenſeo ſacrificia ſacerdotum. Ecce aliud vnde
nunquam exiturus eſt, niſi eum dixiſſe pœniteat. Quis
enim offerat corpus Chriſti, niſi pro eis qui mēbra ſunt
Ioan.3. Chriſti? Ex quo autem ab illo dictum eſt, Niſi quis rena
tus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt intrare
Matth.10. regnum dei. Et alio loco, Qui perdiderit animā ſuam
propter me, inueniet eam: nemo fit membrum Chriſti,
niſi aut baptiſmate in Chriſto, aut morte pro Chriſto.
Lucæ 23. Vnde & latro ille, non ante crucem domini ſectator,
B ſed in cruce cōfeſſor, de quo nonnunquā præiudicium
captatur, ſiue tentatur contra baptiſmatis ſacramētum:
à Cypriano ſancto inter martyres computatur, qui ſuo
ſanguine baptizatur, quod plerique nō baptizatis fer-
uente perſecutione euenit. Tanto nanque pondere ap-
penſum eſt, tantúmque valuit apud eum qui hæc nouit
appendere, quod confeſſus eſt dominum crucifixum,
quantum ſi fuiſſet pro domino crucifixus, Tunc enim
fides eius de ligno floruit, quando diſcipulorum mar-
cuit, niſi cuius mortis terrore marcuerat, eius reſurre-
ctione reuireſceret. Illi enim deſperauerunt de moriē-
te, ille ſperauit in cōmorientem. Refugerunt illi autho-
rem vitæ, rogauit ille conſortem pœnæ. Doluerunt illi
tanquam hominis mortem, credidit ille regnaturū eſſe
poſt mortem. Deſeruerunt illi ſponſorem ſalutis, ho-
norauit ille ſocium crucis. Inuenta eſt in eo menſura
martyris, qui tunc in Chriſtum credidit, quando defe-
cerunt qui futuri erant martyres, Et hoc quidem oculis
domini clarum fuit, qui non baptizato, tanquam mar-
tyrij ſanguine abluto, tantam fœlicitatem ſtatim con-
C tulit. Sed etiam noſtrum quis non conſideret, quanta
fide, quanta ſpe, quanta charitate mortem pro Chriſto
viuente ſuſcipere potuit, qui vitam in moriente quæſi-
uit. Huc accedit, quia non incredibiliter dicitur latro-
nem, qui tunc credidit iuxta dominum crucifixum, a-
qua illa quæ de vulnere lateris eius emicuit, tanquam
ſacratiſsimo baptiſmo fuiſſe perfuſum, Vt omittam
quòd eum antequam damnaretur, baptizatum nō fuiſ-
ſe, quoniam nemo noſtrum nouit, nemo cōuincit. Ve-
rum hæc vt volet quiſque accipiat, dum tamen de bap-
tiſmo non præſcribatur Saluatoris præcepto, huius la-
tronis exemplo: & non baptizatis paruulis nemo pro-
mittat inter damnationem regnumq; cœlorum, quie-
tis vel fœlicitatis cuiuſlibet atque vbilibet quaſi mediū
locum. Hoc enim eis etiam hæreſis Pelagiana promiſit,
quia nec dānationem metuit paruulis, quos nullū putat
habere originale peccatum, nec ſperat eis regnum cœ-
lorum, ſi non perueniunt ad baptiſmatis ſacramētum.
Iſte autem cum confiteatur paruulos originali obſtri-
ctos eſſe peccato, eis etiam regnum cœlorum non bap-
tizatis auſus eſt polliceri, Quod nec illi auſi ſunt, qui
eos aſſerūt ſine vllo prorſus eſſe peccato. Ecce qualibus
ſe laqueis præſumptionis innectat, niſi eum talia ſcrip-
Cap.X. ſiſſe pœniteat. De fratre autem ſanctæ Perpetuæ
Dinocrate, nec ſcriptura ipſa canonica eſt, nec illa ſic D
ſcripſit vel quicūque illud ſcripſit, vt illum puerum qui
ſeptennis mortuus fuerit, ſine baptiſmo diceret fuiſſe
defunctum: pro quo illa imminente martyrio creditur
exaudita, vt à pœnis transferretur ad requiem. Nam il-
lius ætatis pueri, & mentiri, & verum loqui, & confiteri
& negare iam poſſunt. Et ideo cum baptizantur, iam &
ſymbolum reddunt, & ipſi pro ſe ad interrogata reſpō-
dent. Quis igitur ſcit, vtrum puer ille poſt baptiſmum
perſecutionis tempore, à patre impio per idololatriam
fuerit alienatus à Chriſto, propter quod in damnatio-
nem mortis ierit, nec inde niſi pro Chriſto moritur æ
ſororis precibus donatus exierit? Sed etiam ſi hoc *Cap.XI.*
iſti cōcedatur, quod ſalua fide catholica & Eccleſiaſti-
ca regula, nulla ratione conceditur, vt pro nō baptiza-
tis cuiuſlibet ætatis hominibus offeratur ſacrificiū cor-
poris & ſanguinis Chriſti, tāquam per huiuſmodi pie-
tatem ſuorum, ad regnum cœlorum quò perueniāt ad-
iuuentur: quid reſpōſurus eſt de tot milibus infantum,
qui naſcuntur ex impiis, nec in manus piorum aliqua
vel diuina vel humana miſeratione perueniunt; & de E
iſta vita in illa tenerrima ætate, ſine lauacro regenera-
tionis abſcedūt? Dicat ſi poteſt, vnde iſtæ animę ſic pec-
catrices fieri meruerunt, vt à peccato ſaltem nec poſtea
liberentur? Si enim quæram, quare damnari mereantur
ſi non baptizātur, rectè mihi reſpondetur, propter ori-
ginale peccatum. Item ſi quæram, vnde traxerint ori-
ginale peccatum, iſte reſpondebit, ex carne vtique pec-
catrice. Si ergo quæram, vnde damnari meruerint in
peccatricem carnem, qui nihil mali fecerant ante car-
nem, hic inueniat quid reſpondeat, & ſic damnari ad
alienorum peccatorum ſubeūda contagia, vt nec bap-
tiſma regeneret male generatos, nec ſacrificia expient
inquinatos. Ibi enim & de talibus hi paruuli nati ſunt,
ſiue adhucuſque naſcuntur, vt eis nullo tali poſsit adiu-
torio ſubueniri. Hic certè omnis argumentatio deficit.
Non enim quærimus, vnde animę damnari meruerint
poſt carnis conſortium peccatricis, ſed quærimus vnde
animæ damnari meruerint ad ſubeundum carnis con-
ſortium peccatricis, nullum peccatū habentes ante car-
nis cōſortium peccatricis. Non eſt vt dicatur, Nihil eis
obfuit alieni peccati pauliſper communicata cōtagio, F
quibus in dei præſcientia fuerat parata redemptio. De
his enim nunc loquimur, quibus ante baptiſmū de cor-
pore exeuntibus redemptio nulla ſuccurrit. Non eſt vt
dicatur, Eas quas baptiſma non abluit, ſacrificia pro eis
crebra mundabunt, quod præſciens deus, paululum il-
las voluit alienis hærere peccatis, ſine vllo exitio dam-
nationis æternæ, & cum ſpe fœlicitatis æternæ. De his
enim nunc loquimur, quarum natiuitas apud impios &
ex impiis, nulla talia potuerit inuenire præſidia. Quæ
quidem ſi adhiberi poſſent, proculdubio nō baptizatis
prodeſſe non poſſent, Sicut nec illa quæ de libro Mac-
cabæorum commemorauit ſacrificia, facta pro pecca-
toribus mortuis, eis aliquid profuiſſent, ſi circūciſi non
fuiſſent, Inueniat ergo ſi poteſt iſte quid dicat, cum ab il
lo quæritur, quid meruerit anima ſine vllo peccato, vel
originali, vel proprio ſic ad ſubeundum alienum pec-
catum originale damnari, vt non ab illo valeat libera-
ri: & videat quid eligat è duob⁹, vtrum dicat etiam eas
animas morientium paruulorum, quæ hinc ſine laua-
cro regenerationis abſcedunt, & pro quibus nullum ſa
crificiū corporis dominici offertur, à nexu peccati ori-
ginalis abſolui, cum Apoſtolus doceat, ex vno ire om-
nes in condemnationem, quibus vtique non ſubuenit *Rom.5.*
gratia,

G gratia, vt per vnum eruantur in redemptionem: an dicat animas non habentes vllum vel proprium, vel originale peccatum, & omnimodo innocentes, ſimplices, puras à iuſto deo, cum eas ipſe non liberãdas carni inſerit peccatrici, æterna damnatione puniri?

Cap. XII. Ego nihil iſtorum duorum dicendũ eſſe confirmo, nec illud tertium, alibi peccaſſe animas ante carnem, vt damnari mererentur in carnem. Apoſtolus quippe a-
Rom. 9. pertiſsime definiuit, nõdum in carne natos nihil egiſſe boni, ſeu mali, Vnde conſtat paruulos vt remiſsione indigeant peccatorum, non niſi originale traxiſſe peccatum. Nec illud quartum, eas animas paruulorum ſine baptiſmate moriturorum, à iuſto deo in carnẽ peccatricem religari atque damnari, quas præſciuit ſi ad ætatem perueniſſent, in qua libero vterentur arbitrio, male fuiſſe victuras. Hoc nanque nec iſte auſus eſt dicere, in tantis anguſtiis conſtitutus. Imò etiam contra iſtam vanitatem, iam ſatis manifeſte ac breuiter eſt locutus, vbi ait, Iniuſtum deum fuiſſe futurum, ſi non perfectis propriæ voluntatis operibus, vellet hominem iudicare
H non natum. Hoc enim reſpondit, cum tractaret quæſtionem aduerſus eos qui dicunt, Cur deus hominem faciebat, quem vtpote præſcius ſciebat futurum non bonum? Non natũ enim iudicaret, ſi propterea creare noluiſſet, quia non bonum futurum eſſe præſciſſet. Et vtique ſicut & huic viſum eſt, de perfectis eius operibꝰ debuiſſet hominem iudicare, non de præcognitis, nec fieri aliquãdo permiſsis. Nam ſi peccata, quæ ſi homo viueret commiſſurus eſſet, etiam non commiſſa damnã-
Sap. 4. tur in mortuo, nullum beneficium collatum eſt illi, qui raptus eſt ne malicia mutaret intellectum eius, quãdoquidem iudicabitur ſecundum eã, quæ in illo fuerat futura malicia, non ſecundum eam, quæ in illo inuẽta eſt innocentia. Et de nullo mortuo baptizato poterit eſſe ſecuritas, quia & poſt baptiſmum, non qualitercunque peccare, verumetiã apoſtatare homines poſſunt. Quid ſi ergo qui baptizatus hinc raptus eſt, apoſtata erat futurus ſi viueret, nullũm ne illi beneficium putabimus eſſe collatum, quod raptus eſt ne malicia mutaret intellectum eius: & propter dei præſcientiam, nõ ſicut fidele membrum Chriſti, ſed ſicut apoſtatam iudicandum
I eſſe cenſebimus? Quãto enim melius ſi peccata nõdum
† al. cognita facta, nondum cogitata†, ſed præcognita & futura puniuntur, proiicerentur illi duo de paradiſo ante peccatum, ne in loco tã ſancto & beatifico peccaretur? Quid quod ipſa exinanitur omnino præſcientia, ſi quod præſcitur non erit? Quo modo enim rectè dicitur præſciri futurum, quod non eſt futurum? Quo modo ergo puniuntur peccata quæ nulla ſunt, id eſt, quæ nec vita iſta nondum incipiente commiſſa ſunt ante carnem, nec
Cap. XIII. morte præueniante poſt carnem? Hoc itaque medium ex quo anima miſſa eſt in carnem, quouſque ſolueretur à carne, quoniam paruuli anima eſt, nec liberi arbitrij geſsit ætatem, non inuenit vnde damnaretur nõ percepto baptiſmo, niſi originale peccatum. Ex hoc peccato iuſte damnari animam nõ negamus, quia peccato ſuppliciũ lex iuſta conſtituit. Sad ad hoc peccatum ſubeundum, cur damnata ſit quærimus, ſi non ex illa vna trahitur, quæ in generis humani primo patre peccauit. Quamobrem ſi deus non damnat innocẽtes, nec facit nocentes quos perſpicit innocentes: & ſi animas non liberat ſiue ab originalibus, ſiue à propriis peccatis, niſi in Eccleſia Chriſti baptiſmus Chriſti: & ſi animæ ante carnẽ nullum habuerunt omnino peccatum, & ſi peccata antequam committantur, & multo magis quæ nunquam commiſſa ſunt, damnari iuſta lega non poſ- K
ſunt, nihil horũ quatuor iſte dicit. Et ſi poteſt explicet, paruulorum animæ, quæ ſine baptiſmo exeuntes in dãnationem mittuntur, quo merito in carnẽ peccatricem quæ nihil peccauerunt, miſſæ ſunt, vt illic inuenirẽt peccatum, propter quod merito dãnarentur. Porrò ſi quatuor iſta deuitãs, quæ ſana doctrina condemnat, id eſt, ſi non audeat dicere, vel ſine vllo peccato exiſtentes, à deo fieri animas peccatrices, aut ſine Chriſti ſacramento in eis ſolui originale peccatũ; aut eas alicubi peccaſſe, antequã mitterentur in carnẽ, aut ea quæ nunquã habuerunt in eis peccata damnari. Si hæc nolens dicere, quoniã non ſunt vtiq; dicẽda, dixerit paruulos non trahere originale peccatum, nec habere vnde damnẽtur, ſi non accepto ſacramento regenerationis hinc exeãt, in hæreſim Pelagianam ſine dubitatione dãnabilem, dãnandus incurrit. Quod ei ne contingat, quanto melius teneat de animę origine cunctationem meã, ne audeat affirmare quod nec humana ratione comprehẽdit, nec diuina authoritate defendit, ne cogatur inſipiẽtiã pro- L
fiteri, dum veretur ignorãtiam confiteri. Hic forte Cap. XIIII.
dicat ſentẽtiam ſuam diuina authoritate defendi, quãdo ſanctarũ ſcripturarum teſtimoniis probare ſe exiſtimat, animas à deo, nõ ex progagine fieri, ſed nouas ſingulis inſufflari. Probet, ſi poteſt, & fatebor me didiciſſe ab illo, quod magna intentione quærebã. Sed quærat alia, ne fortaſsis inueniat, nã hoc iſtis teſtimoniis quæ iã poſuit, non probauit. Omnia quippe quæ hic adhibuit, ad aliquid certa ſunt: ad hoc vero, quod de animæ origine quæritur, demonſtrantur ambigua. Certũ eſt enim deum dediſſe hominibus flatum & ſpiritũ, dicẽte Propheta, Hæc dicit dominus qui fecit cœlum & fundauit Eſa. 42.
terrã, & quæ ſunt in ea, qui dat flatũ populo ſuper eam, & ſpiritum calcãtibus eam. Hoc teſtimonium iſte in eã ſententiã vult accipi quã defendit, vt quod ait, dat flatũ populo, nõ ex propagine facere animas populo, ſed nouas inſufflare credatur. Audeat ergo dicere non ipſum nobis dediſſe carnem, quia de parentibus origo carnis attracta eſt. Et vbi ait Apoſtolus de frumẽti grano. Deꝰ 1. Cor. 15.
illi dat corpus quo modo voluerit: neget ſi audet de tritico triticum naſci, & herbã eius ex ſemine ſecundũ genus. Quod ſi negare nõ audet, vnde igitur ſcit quo mo- M
do dictũ ſit, dat flatum populo, vtrũ eum trahens de parentibus, an inſufflãs nouũ? Vnde etiam ſcit vtrum repetitio ſententiæ ſit, qui dat flatũ populo ſuper eã, & ſpiritum calcantibus eã: vt de vna re vtrunq; dictum intelligatur, & non animã vel ſpiritum, quo natura viuit humana, ſed ſpiritum ſanctũ ſignificare voluerit? Si enim flatu nũ poſſet ſignificari ſpiritus ſanctus, nõ dominus poſt reſurrectionem inſufflaſſet diſcipulis, & dixiſſet, Accipite ſpiritum ſanctũ. Neq; ſcriptum eſſet in Actibꝰ Ioan. 20.
Apoſtolorũ, Factus eſt ſubito de cœlo ſonus, quaſi ferretur flatus vehemens, & viſæ ſunt illis linguæ diuiſæ Act. 2.
ſicut ignis, qui & inſedit ſuper vnumquẽq; eorũ, & impleti ſunt omnes ſpiritu ſancto. Quid ſi hoc Propheta Eſa. 42.
prænũciauit, dicens, Qui dat flatum populo ſuper eam? Et tanquam exponens quid dixerit flatum, repetiuit atque ait, & ſpiritum calcãtibus eam. Tunc enim euidentiſsime factum aſt, quando impleti ſunt omnes ſpiritu ſancto. Aut ſi nondũ dicendus eſt populus, centũ viginti homines, qui tunc in loco vno aderant, certè quãdo ſimul quatuor vel quinq; milia crediderũt, & baptizati acceperũt ſpiritum ſanctum, quis dubitauerit ſimul populum accepiſſe ſpiritum ſanctum, & multitudinẽ quæ ambulabat in terra, id eſt, homines calcantes terram?

Nam

A Nam ille qui datur ad naturam hominis pertinens, ſi-
ue ex propagine detur, ſiue nouus inſuffletur, quorũ ni-
hil affirmandum eſſe dico, donec alterutrum ſine vlla
dubitatione clareſcat, nõ datur calcantibus terram, ſed
adhuc materno vtero incluſis. Dedit ergo flatum popu
lo ſuper terram, & ſpiritum calcantibus eam, quando
multi ſimul credentes, ſimul repleti ſunt ſpiritu ſancto.
Et ipſe dat eum populo ſuo, & ſi nõ ſimul omnibus, ſed
ſuo cuique tempore, donec diſcedendo de hac vita, &
ſuccedendo in hanc vitam, vniuerſus eiuſdem populi
numerus compleatur, vt hoc ſanctæ ſcripturę loco non
aliud ſit flatus, aliud ſpiritus, ſed eiuſdem ſententiæ re-
petitio. Sicut non eſt alius qui habitat in cœlis, & alius
dominus: Nec aliud eſt irridere, & aliud ſubſannare,
ſed eadem ſententia repetita eſt, vbi legitur, Qui habi-
tat in cœlis irridebit eos, & dominus ſubſannabit eos.
Pſal. 2. Vel cum dictum eſt, Dabo tibi gentes hæreditatem tuã,
& poſſeſsionem tuam fines terræ: Non vtique aliud di-
xit hæreditatem, aliud poſſeſsionem, nec aliud gentes,
aliud fines terræ, ſed eiuſdem ſententiæ repetitio eſt.
Et innumerabiles inueniet huiuſmodi locutiones diui-
B norum eloquiorum, ſi aduertit quod legit. Quod autem
græcus dixit, πνῦμα, hoc Latini varie interpretati ſunt,
Aliquando flatum, aliquando ſpiritum, aliquando in-
ſpirationem. Nam hoc verbum habent codices Græci
in iſto prophetico teſtimonio, de quo nunc agimus, vbi
Eſaia. 42. dictum eſt, Qui dat populo flatum ſuper eam: hoc eſt
Gene. 2. πνοή. Ipſum verbum eſt & vbi homo animatus eſt, Et
inſufflauit deus in faciem eius flatum vitæ. Sed ipſum
Pſal. 150. verbum eſt in Pſalmo vbi canitur, Omnis ſpiritus lau-
Iob. 32. det deum. Ipſum eſt & in libro Iob, vbi ſcriptũ eſt, Aſpi-
ratio autem omnipotentis eſt quæ docet, Noluit dicere
flatus ſed aſpiratio, cum in græco ſit πνοή. Quod etiam
in illis verbis Prophetæ, de quibus nunc diſputamus, &
certe hoc loco neſcio, vtrum debeat dubitare ſpiritum
ſanctum eſſe ſignificatum. Agebatur enim de ſapientia
vnde ſit in hominibus, quia non ex numero annorum,
ſed ſpiritus, inquit, eſt in hominibus: aſpiratio autẽ om-
nipotentis quæ docet, vt intelligeretur iſta repetitio-
ne, non ſe de ſpiritu hominis dixiſſe, quod ait, ſpiritus
eſt in hominibus. Volebat enim oſtendere vnde habe-
ant ſapientiam, quia non à ſeipſis, & repetendo id ex-
poſuit dicens, Aſpiratio omnipotentis eſt quæ docet.
Iob. 27. Item alio loco in eodem libro, Intellectus, inquit, labio-
C rum meorum pura intelligit. Spiritus diuinus qui fecit
me, aſpiratio autem omnipotentis, quæ docet me. Et
hic quod ait, aſpiratio vel inſpiratio, in græco eſt πνοή,
qui in illis Prophetæ verbis interpretatus eſt flatus.
Quamobrem cum temere negetur de anima hominis,
Eſaia. 42. vel de ſpiritu hominis eſſe dictum, Qui dat flatum po-
pulo ſuper eam, & ſpiritum calcantibus eam: quamuis
ibi & ſpiritus ſanctus multo credibilius poſsit intelligi,
qua tandem ratione audebit aliquis definire, animam
vel ſpiritum, quo natura noſtra viuit, loco illo voluiſſe
ſignificare prophetam: cum profecto ſi apertiſsime di-
ceret, qui dat animam populo ſuper terram, adhuc quæ-
rendum eſſet, vtrum eam deus ex origine præcedentis
generis det, ſicut ex origine præcedentis generis, ipſe
tamen dat corpus, non ſolum homini aut pecori, ſed
etiam ſemini tritici, aut alicuius cæterorum quo modo
voluerit: an vero nouam ſicut homo primus accepit, in-
ſufflet. Sunt etiam qui hæc verba prophetica ſic intel-
ligant, vt quod ait, Dedit flatum populo ſuper eam: id
eſt ſuper terram, non niſi animam hominis velint ac-
cipi flatum. Quod vero adiunxit, Et ſpiritum calcanti-
bus eam: ſpiritum ſanctum ſignificatum arbitrantur, Il- D
lo ſcilicet ordine, quo & Apoſtolus dicit, Non primum 1. Cor. 15.
quod ſpiritale eſt, ſed quod animale, poſtea ſpiritale.
Nam ex hac prophetica ſentẽtia etiam elegans ille ſen-
ſus exculpitur, quod ita dixerit calcantibus eam, vt vel-
let intelligi, contemnentibus eam. Qui enim accipiunt
ſpiritum ſanctum, amore cœleſtium terrena contem-
nunt. Hæ omnes ſententiæ non ſunt contra fidem, ſiue
vtrunque, id eſt, & flatum & ſpiritum qui pertinet ad
humanam naturam, quis intelligat, ſiue vtrunq; dictum
accipiat de ſpiritu ſancto, ſiue flatum ad animam, ſpiri-
tum vero ad ſpiritum ſanctum referat. Sed ſi anima &
ſpiritus hominis & hic intelligendus eſt, ſicut non du-
bitandum eſt, quod eam deus det: ita quærendum eſt
adhuc vnde det, vtrum ex propagine, ſicut ipſe quidem
dat, ſed tamen ex propagine dat corporis membra: an
vero nouum, neque propagatum ſingulis inſufflando
diſtribuat: quod non ambigua, ſicut iſte facit, ſed aliqua
certiſsima volumus diuinorum eloquiorum authorita-
te defendi. Eadem ratione etiam quod dicit deus, Spi- Eſaia. 57.
ritus à me exiet, & omnem flatum ego feci: de ſpiritu
quidem ſancto accipiendum eſt quod ait, Spiritus à me E
exiet. De quo & ſaluator ait, A patre procedit. Sed quod Ioan. 15.
dictum eſt, Omnem flatum ego feci: de omni anima di-
ctum negari non poteſt, Sed omne etiam corpus ipſe
facit. Quòd autem ex propagine corpus humanum fa-
ciat, nullus ambigit. Ac per hoc de anima cum eam cõ-
ſtet ab illo fieri, vnde eam faciat, vtrum ex propagine
ſicut corpus, an inſufflando ſicut primam fecit, adhuc
vtique requirendum eſt. Adiecit etiam tertium teſtimo- Zacha. 12.
nium, quia ſcriptum eſt, Qui fingit ſpiritum hominis
in ipſo, quaſi hoc negetur. Sed vnde eum fingat, hoc
quæritur. Nam & corporalem hominis oculũ quis niſi
deus fingit? Et puto quod non extra, ſed in ſeipſo, & ta-
men vt eſt, certum eſt ex propagine. Cum ergo & ſpiri-
tum hominis in ipſo fingat, quærendum eſt vtrum no-
ua inſufflatione, an tractum ex propagine. Nouimus
etiam Maccabæorum iuuenum matrem, fœcundiorem
virtutibus quando filij paſsi ſunt, quàm fœtibus quando 2. Macc. 7.
nati ſunt, eos ſic fuiſſe adhortatam vt diceret, Filij, ne- † al. paruiſtis in vẽtrẽ
ſcio quo modo apparuiſtis in ventre meo, † Neq; enim meũ et max
ego ſpiritum & animam donaui vobis, nec ſingulis vo aliquoties.
bis vultus & membra formaui, ſed deus qui fecit mun-
dum & omnia quæ in eo ſunt, fecitq; hominum genus, F
& omnium inquirit actum, ipſe vobis ſpiritum & ani-
mam reddet cum magna miſericordia. Nouimus hæc
quidẽ, ſed huic quo modo ſuffragentur ad id quod aſſe-
rit, non videmus. Quis enim Chriſtianorũ neget deum
donare hominibus animã & ſpiritum? Sed eodem mo-
do exiſtimo iſtum negare non poſſe, deum donare ho-
minibus linguam, aurem, manum, pedem, omnèsque
corporis ſenſus & omnium formam naturamq; mem-
brorum. Quo modo enim hæc dei dona eſſe negaturus
eſt, niſi ſe obliuiſcatur eſſe Chriſtianum? Sed ſicut con-
ſtat ex propagine ab illo hæc fieri atq; donari, ita quæ-
rendum eſt etiam, ſpiritu & anima hominis vnde ab
illo efficiatur, à quo efficiente donatur, vtrum ex paren-
tibus, an ex nihilo, an quod iſte affirmat, ſed omnimo-
do cauendum eſt, ex aliqua flatus eius exiſtente natura,
non de nihilo creata, ſed de ipſo? Cum igitur ſcri- Cap. XV.
pturarum teſtimonia quæ commemorat, nequaquam
doceãt id quod perſuadere conatur, quod enim ad hãc
quæſtionem attinet, omnino non exprimunt: quid eſt
quod dicit, animam ex flatu dei conſtanter aſſerimus,
non ex traduce, quia ex deo datur? Quaſi corpus ex alio

Roma.11. detur quàm ex illo à quo creatur, ex quo omnia, per quē
G omnia, in quo omnia: quanuis non de eius natura, ſed
ex eius opificio. Neq; ex nihilo inquit, quia ex deo profi-
ciſcitur. Hoc planè non adhuc quærendum monemus,
vtrum ita ſit, ſed prorſus verum non eſſe quod dicit, id
eſt, quod anima nec ex traduce ſit, nec ex nihilo. Hoc
inquam, verum non eſſe ſine dubitatione firmamus.
Vnum eſt enim è duobus, ſi ex traduce non eſt, ex ni-
hilo eſt, ne ita ſit ex deo vt naturæ ſit dei, quod omni-
no ſacrilegum eſt credere. Sed adhuc vtrum non ſit ex
traduce certa teſtimonia flagitamus aut quærimus, non
qualia iſte poſuit, quibus hoc quod quærimus nō oſten-
ditur. Qui vtinam in tanta profunditate quæſtionis,
quandiu quid dicat ignorat, imitaretur Maccabæorum
matrem, Quæ cum ſciret de viro ſe filios concepiſſe, &
à creatore omnium, ſiue ſecundum corpus, ſiue ſecun-
dum animam & ſpiritum ſibi creatos eſſe, ait tamen,
2.Macc.7. Neſcio quo modo apparuiſtis in vētre meo. Vellem iſte
diceret quid iſta neſciebat. Hæc enim quæ dixit, vtique
ſciebat, quo modo ſecundum corpus in eius vterum ve
nerint, quia de viro eos concepiſſe dubitare non pote-
rat, Confitebatur etiam, quia & hoc vtiq; ſciebat, quòd
deus illis animam & ſpiritum dederit, quòd ipſe illis
H vultus & membra formauerit. Quid ergo neſciebat? An
forte quod neſcimus & nos, vtrum animam & ſpiritum
quem deus illis ſine dubio dedit, de parentibus traxerit,
an nouū ſicut homini primo inſufflauerit? Sed ſiue hoc,
ſiue aliud aliquid de naturæ humanæ inſtitutione ne-
ſciebat neſcire ſe dicebat, non quod neſciebat temere
defendebat. Nec tamē iſte huic diceret, quod nobis di-
Pſal.48. çere non erubuit. Homo in honore poſitus nō intelle-
xit, comparatus eſt pecoribus inſenſatis, & ſimilis factus
eſt illis. Ecce iſta mulier dixit de filiis ſuis, Neſcio
†aliàs, pa- quo modo apparuiſtis in ventre meo, †nec tamen com-
ruiſtis in vē- paratur pecoribus inſenſatis, aut ſimilis factus eſt illis.
trem meum. Neſcio dixit, Et quaſi quærerent ab ea, cur neſciret, ad-
iunxit, Neque enim ego ſpiritum & animam donaui
vobis. Ille ergo qui donauit, ſcit vnde fecerit quòd do-
nauit, vtrum ex propagine attraxerit, an nouum inſuf-
flauerit. Quod ego, inquit, neſcio, nec ſingulis vobis vul
tus & membra formaui, ille ſcit qui formauit, vtrum
ſimul animam formauerit, an vero iam formatis ani-
mam dederit. Quo ergo modo, vtrum illo an iſto in
eius ventrē venerint filij neſciebat, & illud tamen ſcie-
I bat, totum quod dedit redditurum eſſe eum qui dedit.
Sed eligat iſte in naturæ humanæ tam profundo abdi-
tòque ſecreto, quid mulier iſta neſcierit, tantum nō iu-
dicet mentientem, nec pecoribus inſenſatis comparet
neſcientem. Quicquid erat quod illa neſciebat, profe-
cto ad naturam hominis pertinebat, quod tamen ſine
culpa homo neſciebat. Quapropter dico etiam ego de
anima mea, neſcio quo modo venerit in corpus meum,
neque enim ego illam mihi donaui, ſcit ille qui dona-
uit, vtrum illam de patre modo traxerit, an ſicut primo
Cap.XVI. homini nouam creauerit. Sciam etiam ego ſi ipſe
docuerit, quandocunque voluerit. Nunc autem neſcio,
nec me pudet, vt iſtud fatear neſcire, quod neſcio. Di-
ſce, inquit, ecce Apoſtolus docet, Diſcam planè ſi Apo-
ſtolus docet. Non enim niſi deus per Apoſtolum docet.
Sed quid eſt tandē quod docet Apoſtolus? Ecce, inquit,
cùm Athenienſibus loqueretur, hoc conſtanter expo-
Acto.17. ſuit, dicens, Cum ipſe det omnibus vitam & ſpiritum.
Quis enim hoc negat? Sed intelligite, inquit, quod ait
Apoſtolus, Det, inquit, non dedit, ad infinitum & iuge
tempus reuocans, non de præterito & perfecto pronun-
cians. Et quod ſine ceſſatione dat, ſemper dat: ſicut ſem- K
per eſt ipſe qui dat. Verba eius poſui, ſicut in eorum
quos miſiſti, ſecundo libro eius inueni. Vbi primum vi-
de quò progreſſus fuerit, dum nititur affirmare quod
neſcit. Auſus eſt enim dicere, deum non nunc ſolum at-
que in iſto tantummodo ſeculo, ſed per infinitum tem-
pus ſine ceſſatione, atque omnino ſemper animas na-
ſcentibus dare. Semper, inquit, dat, ſicut ſemper eſt ipſe
qui dat. Quid Apoſtolus dixerit, quia ſatis apertum eſt
me intelligere, abſit vt negem, quod autem iſte dicit,
debet etiam ipſe intelligere contra fidem eſſe Chri-
ſtianam, atq; vlterius cauere ne dicat. Cum enim mor-
tui reſurrexerint, iam nemo naſcetur, atque ideo tunc
non dabit naſcentibus animas, ſed eas quas dat in iſto
ſeculo, cum corporibus iudicabit. Nō ergo ſemper dat,
quanuis ipſe ſemper ſit qui nunc dat. Nec tamen quo-
niam beatus Apoſtolus non dixit, dedit, ſed det: inde
conficitur quod vult iſte conficere, non eum ex propa-
gine animas dare. Ipſe quippe dat, etiam ſi de propagi-
ne dat. Quia & corporis membra, & corporis ſenſus, &
corporis formam, & corporis omnino ſubſtātiam ipſe
hominibus dat, † quanuis ex propagine det. Neq; enim *al. oībus.
quia dominus ait, Si fœnum agri quod hodie eſt, & cras Matth.6.
in clibanum mittitur, deus ſic veſtit, nec ait, veſtiuit, ſi- L
cut primum quando inſtituit: ſed ait, veſtit, quod &
nunc facit, ideo negabimus lilia de origine ſui generis
procreari. Quid ſi ergo ſic etiam anima & ſpiritus ho-
minis & à deo datur quandiu datur, & tamē ex propa-
gine ſui generis datur? Quod ego nec defendo, nec re-
fello. Sed ſi defendendum eſt, vel refellendum, perſpi-
cuis non ambiguis teſtimoniis id agendum eſſe com-
moneo. Nec propter ea pecoribus inſenſatis ſum com-
parandus, quia hoc me nondum ſcire pronuncio, ſed
potius cautis hominibus, quia non audeo docere quod
neſcio. Iſtum autem non ego viciſsim quaſi rependens
maledictum pro maledicto, pecoribus cōparo, ſed tan-
quam filium moneo, vt quod neſcit, ſe neſcire fateatur,
neq; id quod nondum didicit, docere moliatur, ne cō-
paretur non pecoribus, ſed illis hominibus quos dicit
Apoſtolus, Volentes eſſe legis doctores, non intelligen 1.Timo.1.
tes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.

Nam vnde eſt quod ita ſcripturas de quibus loqui- Cap.XVII.
tur, non curat aduertere, vt cum legerit homines eſſe ex
deo, non eos etiam ſecundum corpus, ſed tantum ſecun
dum animam & ſpiritum ex deo eſſe contendat? Quod M
enim ait Apoſtolus, Ex ipſo ſumus: non vult iſte ad cor-
pus, ſed tantum ad animā & ſpiritum eſſe referendum.
Si ergo ex deo non ſunt corpora, falſum eſt quod ſcrip-
tum eſt, Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Roma.11.
Deinde vbi dicit idem Apoſtolus, Sicut enim mulier 1.Cor.11.
ex viro, ita & vir per mulierem: exponat nobis iſte quam
propaginem ſignificare voluerit, animę, an corporis, an
vtriuſq;? Sed non vult eſſe animas ex propagine. Reſtat
ergo vt ſecundum ipſum, atque omnes qui animarum
propaginem deſtruunt, corpus tantum maſculinum &
fœmininum ſignificauerit Apoſtolus dicēs, Sicut enim
mulier ex viro, ita & vir per mulierem: quia mulier ex
viro facta eſt, vt etiam vir per mulierem poſtea naſce-
retur. Si ergo hæc Apoſtolus dicens, non etiam animas
& ſpiritus, ſed tantum corpora vtriuſque ſexus volebat
intelligi, cur continuo ſubiunxit, Omnia autem ex deo:
niſi quia & corpora ex deo? Ita quippe ait, Sicut enim
mulier ex viro, ita & vir per mulierem, omnia autem ex
deo. Eligat ergo iſte vnde ſit dictum. Si de corporibus,
profecto & corpora ex deo ſunt. Quid eſt ergo quod

A vbicunque iſte in ſcripturis legit ex deo, quando de hominibus agitur, non & corpora, ſed tantum animas & ſpiritus vult intelligi? Si vero quod dictum eſt, Omnia autem ex deo: & de corpore vtriuſq; ſexus, & de anima ac ſpiritu dictum eſt, ergo ſecundum omnia eſt mulier ex viro. Mulier enim ex viro, vir per mulierem, omnia autem ex deo. Quæ omnia niſi de quibus loquebatur, id eſt, & ille vir ex quo mulier, & illa mulier quæ ex viro, & ille vir qui per mulierem? Neq; enim ille vir per mulierem, ex quo viro mulier, ſed vir qui natus eſt poſtea ex viro per mulierem, quemadmodum hodieq; naſcuntur. Ac per hoc ſi cum iſta diceret Apoſtolus, de corporibus loquebatur, proculdubio corpora vtriuſque ſexus ſunt ex deo. Porrò ſi non vult eſſe ex deo hominum niſi animas & ſpiritus, profecto etiam ſecundum animã & ſpiritum mulier erit ex viro, & nihil iam relinquetur eis, qui cõtra animarum propaginem diſputant. Si autẽ ita diuidit, vt dicat mulierem ex viro eſſe ſecundũ corpus: ex deo autem ſecundum animam & ſpiritum, quo
1.Cor.11. modo erit verum, quod ait Apoſtolus, Omnia autem ex deo: ſi mulieris corpus ita eſt ex viro, vt non ſit ex deo? Quapropter vt Apoſtolus potius verũ loquatur, quàm iſte Apoſtolo præferatur, mulier ex viro eſt, ſiue ſecun-
B dum ſolum corpus, ſiue ſecundum totum, quo conſtat humana natura. Nihil enim horum tanquam certum affirmamus, ſed quid horũ verum ſit adhuc quærimus, & vir per mulierem, ſiue ex parte tota hominis natura ducatur, quæ per mulierem naſcitur, ſiue ſola caro, vnde adhuc quæſtio eſt, omnia tamen ex deo, vnde nulla quæſtio eſt, id eſt, & corpus & anima & ſpiritus, & viri & mulieris. Et ſi enim non ex deo nata vel tracta ſunt, vel manarunt, ita vt eius naturæ ſint, tamẽ ex deo ſunt. A quo enim creata, condita, facta ſunt, ab illo habent
Acto.17. vt ſint. Sed dicendo, inquit Apoſtolus, Et ipſe det omnibus vitam & ſpiritum. Deinde addendo, fecitque ex vno ſanguine omne genus hominum, animam & ſpiritum originaliter retulit ad authorem, corpus ad traducem. Imò vero qui non vult temere animarum negare propaginem, antequam liquido clareat, vtrum ita an non ita ſit, habet quod in iſtis verbis Apoſtoli intelligat, Ex vno eũ ſanguine dixiſſe, ex vno homine, à parte totum ſignificante locutionis modo. Si enim ipſi li-
Gene.2. cet intelligere à parte totũ quod ſcriptum eſt, Et factus eſt homo in animam viuam: vt illic intelligatur & ſpi-
C ritus de quo ſcriptura ibi tacuit, cur aliis non liceat ſic accipere quod dictum eſt, Ex vno ſanguine: vt illic & anima & ſpiritus poſsit intelligi, quoniam homo ſignificatus nomine ſanguinis, non ſolũ conſtat ex corpore, verumetiam ex anima & ſpiritu? Sicut enim qui propaginem defendit animarum, non hinc iſtum debet op-
Roma.5. primere, quia de primo homine ſcriptũ eſt, In quo omnes peccauerunt: non enim dictum eſt, in quo omnium caro peccauit, ſed omnes dictum eſt, id eſt, in quo omnes homines, cum homo nõ ſolum ſit caro. Sicut ergo hinc iſte non debet opprimi, quia forte ita dictum eſt, omnes homines, vt ſecundum ſolam carnem intelligerentur: ſic iſte non hinc debet premere defenſores propaginis animarum, quia dictum eſt, omne genus hominum ex vno ſanguine, tanquã propterea ſola caro pertineat ad propaginem. Si enim hoc eſt verum, quod iſti aſſerunt, vt nõ ſit anima ex anima, ſed caro ex carne ſit tantum, ita dictum eſt ex vno ſanguine, vt nõ totus homo ſignificaretur à parte, ſed tantum vnius hominis caro. Illud vero quod dictum eſt, in quo omnes peccauerunt, ſola omnium hominum caro intelligenda eſt, quæ inde transfuſa eſt, à toto partem ſignificante ſcriptura. D
Si autem illud eſt verum, quod totus homo ex toto homine propagatur, id eſt, corpus, anima & ſpiritus, ibi proprie dictum eſt in quo omnes homines peccauerũt: hic autem tropice ex vno ſanguine totum ſignificatur à parte, id eſt totus homo, qui ex anima conſtat & carne, vel potius vt iſte amat loqui, ex anima & ſpiritu & carne. Nam & ex parte totum, & ex toto partẽ diuina eloquia ſignificare conſueuerunt. Ex parte enim totum ſignificatũ eſt, vbi legitur, Ad te omnis caro veniet: quia Pſal.64.
ex carne intelligitur totus homo. Ex toto autem pars, cum dicitur Chriſtus ſepultus, cum ſola eius caro ſepulta ſit. Iam illud quod in hoc Apoſtoli teſtimonio poſitũ eſt, quia ipſe dat omnibus vitam & ſpiritum: ſecundum ſuperiorem diſputationẽ puto quod neminem moueat. Ipſe enim dat. Sed adhuc quærimus vnde det, vtrum ex noua inſufflatione, an ex propagine? Ipſe quippe dare etiam carnis ſubſtantiam rectiſsime dicitur, quam tamen dare ex propagine non negatur. Nunc videamus Ca.XVIII.
illud de Geneſi teſtimonium, vbi facta mulier de latere viri, adducta eſt ad eum & dixit, Hoc nunc os ex oſſi- Gene.2.
bus meis, & caro de carne mea. Hoc quippe putat iſte, quod dicere debuerit Adam, anima ex anima mea, vel ſpiritus de ſpiritu meo, ſi etiã hoc de illo tractum eſſet. E
Sed illi qui propaginem aſſerunt animarum, hinc ſe putant inuictius ſuam munire ſententiam, quia cum ſcriptum ſit, detraxiſſe deum coſtam de latere viri, eámque ædificaſſe in mulierem, nõ eſt additum, quod in eius faciem ſufflauerit flatum vitæ, ideo inquiunt, quia iam de viro fuerat animata. Nam ſi non fuiſſet, nequaquã nos, inquiunt, ſancta ſcriptura huius rei cognitione fraudaſſet. At illud vero quod ait Adam, Hoc nunc os ex oſſi- Ibidem.
bus meis, & caro de carne mea: nec ait, ſpiritus vel anima de ſpiritu meo, vel anima de anima mea: ſic ab eis reſponderi poteſt, quemadmodum ſuperius demõſtratum eſt, vt à parte totum intelligatur hoc dictum, os & caro mea, ſed quæ animata fuerint detracta, nõ mortua. Neque enim hoc omnipotentem facere potuiſſe, ideo negandum eſt, quia nullus hominũ poteſt aliquid cum anima de humana carne præcidere.. Nam quod Adam ſecutus adiũxit, Hæc vocabitur mulier, quia de viro ſuo ſumpta eſt: cur non ait potius, vnde opinio confirmaretur iſtorũ, quoniam de viro ſuo caro eius ſumpta eſt? Hic vtique illi qui contra ſentiunt, poſſunt dicere, quia non eſt ſcriptum carnẽ mulieris, ſed mulierem de viro F
ſumptam ſuo, totam debere accipi cum anima & ſpiritu. Nam etſi anima ſexu caret, non tamen quando appellantur mulieres, excepta anima eas neceſſe eſt intelligi. Alioquin non ita ſe admonerentur ornare. Non in- 1.Timo.2.
tortis crinibus, aut auro, vel margaritis, aut veſte precioſa, ſed quod decet, inquit, mulieres, promittentes pietatem per bonam conuerſationem. Vtiq; pietas intus eſt in anima vel ſpiritu, & tamen mulieres appellatæ ſunt etiam vt ſe intus ornarent, vbi nullus eſt ſexus. Cum itaque iſti ſic inter ſe alternante ſermone certauerint, ego inter eos ſic iudico, vt ne incognitis fidant, & temere audeãt affirmare quod neſciunt, vtroſq; commoneam. Si enim ſcriptum eſſet, inſufflauit flatum vitæ in faciem mulieris, & facta eſt in animam viuam: nec ſic eſſet iam conſequens, vt non propagaretur ex parentibus anima, niſi etiam de filio eorum hoc ſcriptum ſimiliter legeretur. Fieri enim potuit, vt membrum non animatum de corpore extractum indigeret animari. Filij vero anima ex patre per matrem propaginis transfuſione traheretur. Cum vero tacitum eſt, occultatum eſt, non ne-

G gatum, ſed neque affirmatum. Ac per hoc ſicubi forte
non tacitũ eſt,clarioribus documentis eſt aſtruendum.
Vnde nec illi qui defendũt animarum propaginem,ex
eo quod non ſufflauit deus in faciem mulieris, aliquid
adiuuantur:nec illi qui eam negant,ideo quia non dixit
Adã,anima de anima mea,debent ſibi perſuadere quod
neſciunt. Sicut enim eadem non ſoluta, ſed manente
quæſtione potuit tacere ſcriptura, quòd mulier deo ſuf-
flauit ſicut vir eius acceperit animam: ſic eadem non
ſoluta, ſed manente quæſtione potuit tacere ſcriptura,
vt Adam non diceret,anima de anima mea.Ac per hoc
ſi primæ mulieris anima ex viro eſt, à parte totum ſi-
Gene.2. gnificatum eſt, vbi legitur, Hoc nũc os ex oſſibus meis,
& caro de carne mea, cum tota ex viro, non caro ſola
ſit ſumpta. Si autem non eſt ex viro, ſed eam deus in-
ſufflauit ſicut viro, à toto pars ſignificata eſt, vbi legi-
Ibidem. tur, De viro ſuo ſumpta eſt: cum caro eius non tota ſit
ſumpta. Quapropter cum his teſtimoniis, quæ ad hanc
rem pertinent,vtique ambiguis non ſoluatur hæc quæ-
ſtio: illud tamen ſcio ſic argumentari homines, qui ex
hoc putant animam mulieris non eſſe de anima viri,
quia non eſt dictum,anima de anima mea: ſed,caro de
H carne mea:quemadmodum argumentantur Apollina-
riſtæ, vel quicunque ſunt alij, aduerſus animam domi-
Ioan.1. ni.Quam propterea negant,quia ſcriptum legunt. Ver-
bum caro factum eſt. Si enim & anima, inquiunt, ibi
eſſet, debuit dici, Verbum homo factum eſt. Sed iſtis
propterea dicitur, carnis nomine ſolere ſcripturam to-
Eſaia.40. tum hominem nuncupare, ſicut ibi, Et videbit omnis
Luca.3. caro ſalutare dei:non enim caro ſine anima aliquid vi-
dere poteſt.Quia plurimis aliis ſanctarum ſcripturarum
locis,non ſolum carnem verumetiam animam huma-
nam,id eſt,rationalem ineſſe homini Chriſto, ſine vlla
ambiguitate monſtratur. Vnde & iſti à quibus anima-
rum propago defenditur, poſſunt accipere à parte to-
tum eſſe dictum, Os de oſſibus meis, & caro de carne
mea: vt illic intelligatur & anima,quemadmodum ver
bum carnẽ factum non ſine anima accipimus:ſi quem-
admodum alia teſtimonia docent habere humanã ani-
mam Chriſtum, ita & iſti aliquibus non ambiguis te-
ſtimoniis propaginem aſtruerent animarum. Pari vice
admonemus etiam hos, qui animarum propaginẽ de-
ſtruunt, vt nouas à deo ſufflari animas certis documen
tis aſſerant, & tunc illud quod dictum eſt,Os ex oſſibus
I meis, & caro de carne mea, non tropice à parte totum
vt ſimul intelligatur & anima,ſed proprie de ſola carne
Cap.XIX. dictum eſſe defendant. Quæ cum ita ſint,video li-
brum iſtum iam eſſe claudendum. Omnia quippe quæ
mihi maxime neceſſaria videbantur, continet. Quibus
hi qui legerint, ſciant ſe cauere debere, ne huic homini
cuius duos libros mihi miſiſti, in hoc conſentiant, vt
credant animas ſic ex flatu dei eſſe, vt non ſint ex ni-
hilo. Hoc enim qui credidit, etſi verbis neget, re ipſa
clamat animas dei habere ſubſtantiam, & ipſius genus
eſſe,non munere,ſed natura. Nam de eo quo quiſq; na-
turæ ſuæ originem ducit, de illo naturæ ſuæ genus du-
cere negari ſobrie nullo pacto poteſt. Iſte autem ita ſibi
eſt ipſe contrarius, vt genus dei eſſe animas dicat, non
natura ſed munere, & tamen nõ factas ex nihilo,ſed ex
illo dicat originem ducere ac ſic eas quod prius nega-
uerat,ad dei naturam reuocare nõ dubitat. Animarum
autem nouarum ſine propagine inſufflationem, defen-
di quidem minime prohibemus, ſed ab eis qui potue-
rint aliquid inuenire, vel in canonicis libris,quod non
ſit ambiguũ diſſoluendæ huic obligatiſsimæ quæſtioni,
vel in ratiocinationibus ſuis, quod non ſit contrarium K
catholicæ veritati,non à talibus qualis iſte apparuit:qui
non inueniendo quid diceret, & deliberationem ſuam
nolendo ſuſpendere, vires ſuas omnino nõ metiens ne
taceret,auſus eſt dicere,inquinari animam meruiſſe, &
per carnem meruiſſe eſſe animam peccatricem, cuius
nullum meritum, ſeu bonum ſeu malum ante carnem
potuit inuenire, Et paruulis ſine baptiſmo de corpore
exeuntibus, ſolui poſſe originale peccatum, & offeren-
dum pro eis ſacrificium corporis Chriſti, qui Chriſto
nõ ſunt incorporati per eius ſacramenta in eius Eccle-
ſia, eoſque ſine lauacro regenerationis de hac vita emi-
grantes,nõ ad requiem tantum ire, ſed ad regnum cœ-
lorum poſſe etiam peruenire. Et alia multum abſurda,
quæ omnia colligere,atq; in iſto libro digerere,longum
viſum eſt. Abſit ergo vt animarum propago ſi falſa eſt,
à talibus refellatur, & animarum nouarum inſufflatio ſi
vera eſt, à talibus defendatur. Quamobrem quicunque
volunt defendere,quòd dicuntur animæ nouæ naſcen-
tibus inſufflari, nõ de parentibus trahi, aliquid illorum
quatuor quæ ſupra commemoraui,caueant omninmo- L
do. Hoc eſt, Ne dicant à deo fieri animas peccatrices,
per alienum originale peccatũ. Ne dicant paruulos qui
ſine baptiſmo exierint, peruenire poſſe ad vitam æter-
nam regnumq; cœlorum, originali peccato per quod-
libet aliud reſoluto, Ne dicant animas peccaſſe alicubi
ante carnem, & hoc merito in carnẽ peccatricem fuiſſe
detruſas,Ne dicant peccata quæ in eis inuenta nõ ſunt,
quia præſcita ſunt, merito fuiſſe punita,cum ad eam vi-
tam vbi ea cõmitterent, permiſſæ non fuerint perueni-
re.Nihil ergo iſtorum quatuor dicẽtes,quoniam quod-
libet eorum falſum atque impium eſt, inueniant etiam
ſcripturarum de hac re certiſsima teſtimonia, & hanc
ſententiam ſuam, non ſolum me non vetante, verum-
etiam fauente & gratias agente,defendant. Si autẽ non
inueniũt certiſsimam de hac re authoritatem diuino-
rum eloquiorum, & aliquid illorum quatuor per ino-
piam dicere compelluntur, cohibeant ſe, ne per ipſam
inopiam etiam paruulorum animas non habere origi-
nale peccatum, ſecundum Pelagianam hæreſim olim
damnabilem,nuperrimeq; damnatam, dicere compel-
lantur. Melius eſt enim homini fateri ſe neſcire quod
neſcit, quàm in hæreſim vel damnatam incurrere, vel
nouam condere,dum temere audet defenſare,quod ne-
ſcit. Alia huius hominis falſa & abſurda, in quibus non M
tam periculoſe, veruntamen à tramite veritatis exorbi-
tat, quoniam multa ſunt, & ad ipſum etiam ſi dominus
voluerit,aliquid de libris eius volo ſcribere, ibi forſitan
omnia,vel ſi omnia non potuero, plurima oſtendam.

Iſtum autem librum quem ad te potius, qui curam *Cap.XX*
& fidei noſtræ,& exiſtimationis meæ, & verus catholi-
cus & bonus amicus fideliter benigneq; geſsiſti, quàm
ad alium quenquã ſcribendum putaui, tu legẽdum da-
bis vel deſcribendum quibus potueris, vel quibus dan-
dum eſſe iudicaueris.In quo iſtius iuuenis præſumptio-
nem ita reprimendam & redarguendam putaui, vt ta-
men eum diligam, nec damnari, ſed emendari velim. *2.Timo.2.*
Atq; ita proficere in domo magna, quæ eſt Eccleſia ca-
tholica, quò eum miſericordia diuina perduxit,vt ſit in
illa vas in honore ſanctificatum,vtile domino,ad om-
ne opus bonum ſemper paratum,& bene viuendo,& ſa
na docendo. Porrò autem ſi ipſum oportet vt diligam,
ſicut facio, quanto magis te frater, cuius erga me bene-
uolentiam,& cuius catholicã fidem cautam & ſobriam
optime noui. vnde factum eſt, vt eos libros qui tibi
diſplicue-

A diſplicuerunt, & in quibus nomen meum aliter quàm
velles poſitum comperiſti, deſcribendos mihique mittendos
vera fraterna planèque ſyncera dilectione curares.
Tantum ergo abeſt, vt hinc tuæ charitati ſuccenſeā,
quia feciſti, vt potius niſi feciſſes, integro iure amicitiæ
ſuccenſere deberem. Ago itaque vberes gratias. Quemadmodum
autem acceperim factum tuum, hinc manifeſtius
indicaui, quod hunc ad te librum mox vt illos legi,
ſine aliqua dilatione conſcripſi.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, de anima & eius origine, ad Petrum presbyterum Epiſtola, ſiue Liber Secundus.

Caput. I. DOMINO dilectiſſimo, fratri &
compresbytero Petro, Auguſtinus
Epiſcopus in domino ſalutem. Peruenerunt
ad me duo libri Vincentij
victoris, quos ad ſanctitatem tuam
ſcripſit, mittente mihi eos fratre
noſtro Renato, homine quidē
B laico, ſed pro ſua fide & eorum quos diligit, prudenter
religioſèque ſolicito. Quibus lectis, vidi hominem in
ſermone quidem, nō ſolum vſque ad ſufficientiam, verumetiam
vſque ad redundantiam profluentem, ſed in
rebus de quibus loqui voluit, nondum ſicut oportet inſtructum,
quod ſi ei fuerit domino donante collatum,
poterit eſſe vtilis pluribus. Habet enim non minimum
facultatis, qua poſſit explicare atque ornare quæ ſentit,
ſi prius det operam recta ſentire. Valde quippe ſunt noxia
praua diſerta, quia hominibus minus eruditis, eo
quod diſerta ſint, videntur & vera. Quo modo autem
eoſdem libros ipſe acceperis, neſcio. Veruntamen ſi verum
eſt quod audiui, diceris eis recitatis ita exiluiſſe lætitia,
vt caput iuuenis illius ſenex, & laici presbyter oſculatus,
didiciſſe te quod ignorabas, gratias egeris, Vbi
quidem nō improbo humilitatem tuā, imò vero etiam
laudo quod honoraſti doctorem tuum, nec hominem,
ſed ipſam quæ tibi per illum loqui dignata eſt veritatē,
ſi tamen potueris demonſtrare, quid per illum veritatis
acceperis. Vellem itaque reſcriptis tuis, quid te docuerit
me doceres, Abſit enim vt erubeſcam à presby-
C tero diſcere, ſi à laico tu nō erubuiſti prædicanda & imitanda
Cap. II. humilitate vera didiciſſe. Proinde frater dilectiſſime,
quid ab eo didiceris, noſſe cupio, vt ſi iam id
ſciebam, gratuler pro te: ſi autem neſciebam, diſcam per
te. Itáne tu ignorabas duo quædam eſſe, animam & ſpiritum,
ſecundum id quod ſcriptum eſt, Abſoluiſti à ſpiritu
meo animam meam: & vtrunque ad naturam hominis
pertinere, vt totus homo ſit ſpiritus & anima &
corpus? Sed aliquando duo iſta ſimul nomine animæ
Gene. 2. nūcupari, quale eſt illud, Et factus eſt homo in animam
viuam. Ibi quippe & ſpiritus intelligitur. Itemq; aliquan-
Ioan. 19. do vtrunque nomine ſpiritus dici, ſicuti eſt, Et inclinato
capite tradidit ſpiritum: vbi & anima neceſſe eſt intelligatur,
& vtrunque vnius eſſe ſubſtantiæ. Puto quod
iſta iam ſciebas. Si autem neſciebas, nō te aliquid quod
magno periculo neſciatur, didiciſſe ſcias. Et ſi quid hinc
ſubtilius diſputandum eſt, melius cum ipſo agitur, cuius
iam nouimus & eloquium, vtrum cum dicitur anima,
ita vt ſimul intelligatur & ſpiritus vtrunque anima ſit:
ſpiritus autem aliquid animæ ſit, an ſicut ei viſum eſt, à
parte totum appelletur hoc nomine, ſiue etiam vtrunq;
ſpiritus ſit: pars vero eius ſit quæ proprie dicitur anima,

an & hoc à parte totum vocetur, quando ita dicitur ſpi- D
ritus, vt ſimul intelligatur & anima, ſic enim huic placet.
Verum iſta, vt dixi, & ſubtiliter diſſeruntur, & ſine
vllo vel certe ſine magno periculo neſciuntur. Itémque
alios eſſe corporis, alios autem animæ ſenſus, miror ſi
iſte te docuit, & tu homo id ętatis & honoris antequam
iſtum audires, vnum atq; idem putabas eſſe, quo album
nigrúmque diſcernitur, quo nobiſcum vident etiam
paſſeres: & quo iuſtum atque iniuſtum diiudicatur, quo
videbat Tobias, etiam carnis luminibus perditis. Hoc Tobiæ. 4.
ſi ita eſt, profecto quando audiebas vel legebas. Illumi- Pſal. 12.
na oculos meos ne vnquam obdormiam in morte: nō
niſi carnis oculos cogitabas: aut ſi hoc obſcurū eſt, certe
quando illud Apoſtoli recolebas, Illuminatos oculos Ephe. 1.
cordis veſtri: nos ſub fronte & ſupra buccas cor habere
credebas? Abſit vt de te hoc ſentiam. Neque hoc te igitur
iſte docuit. Aut ſi forte ante eius doctrinam, quam
modo te inueniſſe lætaris, animæ naturam dei putabas
eſſe portionem, hoc planè cum horrendo periculo falſum
eſſe neſciebas. Et ſi ab iſto didiciſti, quòd anima
portio dei non ſit, age deo gratias quantas potes, quòd
non antequam hoc didiciſti, de corpore exiſti, Exiſſes
enim magnus hæreticus, & blaſphemator horrendus. E
Nullo tamē modo etiam, id de te exiſtimauerim, quod
homo catholicus neque contemptibilis presbyter, animæ
naturam portionem dei ſentiebas eſſe. Vnde fateor
dilectioni tuæ, timeo ne forte hoc te iſte docuerit, quod
potius ſit contrarium ei fidei quam tenebas. Sicut Cap. III.
enim arbitror, te nunquam in catholica animam crediddiſſe
dei eſſe portionem, vel vllo modo animæ & dei
eandem eſſe naturam: ita metuo ne forte conſenſeris
huic homini, quòd animam deus nō de nihilo fecerit,
ſed ita ex ipſo ſit, vt ab ipſo emanauerit. Hoc enim etiā
verbum iſte poſuit inter cætera, quibus in hac quæſtione
ad immane præcipitium exorbitauit. At vero hoc ſi
te docuit, nolo me doceas. Imò etiam volo vt quod didiceras,
ipſe dediſcas. Parum eſt enim nō credere neq;
dicere, quòd pars dei ſit anima. Neque enim & filium
vel ſpiritum ſanctum partem dei eſſe dicimus, & tamē
dicimus patrē & filium & ſpiritum ſanctum vnius eiuſdemq;
eſſe naturæ. Parum eſt ergo vt non dicamus animam
eſſe partē dei, ſed hoc etiam opus eſt, vt dicamus
nō eam & deum vnius eiuſdemq; eſſe naturæ. Vnde ille
recte quidem ait, genus dei eſſe animas munere, non na F
tura, ac per hoc non omnium, ſed fidelium. Sed rurſus
ad id quod declinauerat deuolutus eſt, & deum atq; animam
eiuſdem dixit eſſe naturæ, nō quidem his verbis,
ſed aperta manifeſtáque ſententia. Cum enim animam
ita eſſe dicit ex deo, vt eam nec ex alia natura, nec ex
nihilo, ſed ex ſemetipſo creauerit, quid perſuadere conatur,
niſi id quod aliis verbis negat animam ſcilicet eiuſdem
cuius deus eſt, eſſe naturæ? Omnis quippe natura
vel deus eſt, qui nullum habet authorem, vel deus non
eſt, †* quia ipſum habet authorē. Sed quæ habet autho- †* aliàs, ex deo eſt.
rem deum ex quo eſt, aliqua facta non eſt, aliqua facta
eſt. Porrò quæ facta non eſt, & tamen ex ipſo eſt, aut genita
eſt ab illo, aut procedit ex illo. Quæ genita eſt, filius
eſt vnicus, quæ procedit, ſpiritus ſanctus, & hæc trinitas
vnius eſt eiuſdemq; naturæ. Nam hæc tria vnum ſunt,
& ſingulum quodque deus, & ſimul omnia vnus deus,
immutabilis, ſempiternus, ſine temporis vllo initio, ſine
termino. At vero illa natura quę facta eſt, creatura nuncupatur,
creator autem deus, illa ſcilicet trinitas. Creatura
ergo ita eſſe dicitur ex deo, vt non ex eius natura
facta ſit. Ex illo enim propterea dicitur, quia ipſum au-

G thorem habet vt ſit, non ita, vt ab illo nata ſit, vel pro-
ceſſerit, ſed ab illo creata, cõdita, facta ſit: partim ex nul-
la alia, id eſt, omnino ex nihilo, ſicut cœlum & terra,
vel potius vniuerſæ mundanæ molis vniuerſa cum mũ-
do concreata materia: partim vero ex alia iam creata,
atque exiſtente natura, ſicut vir ex limo, mulier ex vi-
ro, ex parentibus homo, creatura tamen omnis ex deo,
ſed creante vel ex nihilo vel ex aliquo, non autem gi-
gnente vel producente de ſeipſo. Sed hæc cum catho-
lico loquor, magis commonens quàm docens. Neque
enim eſſe tibi arbitror noua, vel audita quidẽ & antea,
non tamen credita: ſed, vt exiſtimo, ſic legis epiſtolam
meam, vt hic agnoſcas etiam fidem tuam, quæ nobis in
catholica Eccleſia, domino donante, communis eſt. Si
ergo hæc vt dicere cœperam, cũ catholico loquor, vnde
obſecro credis eſſe animam, non vniuſcuiuſq; noſtrum
dico, ſed primam primo illi homini datam? Si ex nihi-
lo, & factam tamen inſufflatamq; à deo, id credis quod
ego. Si autem ex aliqua alia creatura, quę inde anima fie-
ret, tanquam materies ſubiacebat artifici deo, ſicut pul-
uis vnde fieret Adam, vel coſta eius vnde Eua, vel ſicut
aquæ vnde piſces & volucres, vel ſicut terra vnde ani-
H malia quæque terreſtria, non eſt catholicum, non eſt ve
rum. Quòd ſi neque ex nihilo, neque ex alia quacunque
creatura, ſed ex ſemetipſo deum, hoc eſt, ex natura ſua
feciſſe vel facere animas, quod abſit, exiſtimas, hoc qui-
dem ab iſto didiciſti, ſed non tibi gratulor neque blan-
dior, longe quippe cum illo à fide catholica exorbitaſti.
Tolerabilius enim quod quidem falſum eſt, tamen, vt
dixi, tolerabilius, ex aliqua alia creatura, quam quidem
iam fecerat deus, quàm ex dei natura animam condi-
tam crederes, vt quòd eſt mutabilis, quòd peccat, quòd
fit impia, quòd etiam ſi impia perdurauerit in fine, ſine
fine damnabitur, nónne ad dei naturam cum horren-
da blaſphemia referetur? Abiice frater, abiice obſecro
iſtam non planè fidem, ſed execrandæ impietatis erro-
rem, ne homo grauis ſeductus à iuuene, & à laico preſ-
byter, cum iſtam catholicam fidem eſſe arbitraris, de
numero fidelium, quòd à te auertat dominus, eximaris.
Non enim tecum ſic agendum eſt vt cum illo, aut ea ve
nia tuus iſte tam horrendus, quàm iuuenis illius, licet
ab illo ad te tranſierit, error eſt dignus, Ille ouili catho-
lico ſanandus nuper acceſsit, tu in catholicis paſtoribus
deputaris. Nolumus ita curetur quæ venit ab errore ad
I dominicum gregem, vt prius peſtifera contagione diſ-
perdat ouis vlceroſa paſtorẽ. Quòd ſi dicis, hoc me ille
non docuit, nec huic errori eius vllo modo, quamlibet
diſerti & ornati ſermonis illectus ſuauitate conſenſi.
Ago ingẽtes deo gratias. Sed quæro, vnde illi caput ex-
oſculatus, vt dicitur, gratias egeris te didiciſſe, quod vſq;
ad auditam diſputationẽ illius ignorabas: aut ſi falſum
eſt, hoc te feciſſe atque dixiſſe, hoc ipſum peto nobis in-
timare digneris, vt inanis rumor tuis literis refellatur.
Si autem verum eſt, illa humilitate te homini egiſſe gra
tias, gaudeo quidem, ſi te illud non docuit, quod ſupe-
rius quàm ſit deteſtandum cauendúmque monſtraui.

Cap. IIII. At non reprehendo quòd gratus fueris tanta hu-
militate doctori, ſi aliquid aliud diſputante illo verum
atque vtile didiciſti. Sed hoc quid ſit inquiro. An forte
animam nõ ſpiritum eſſe, ſed corpus. Non quidem ma-
gnum doctrinæ Chriſtianæ arbitror eſſe detrimentum
iſta neſcire. Et ſi de corporum generibus ſubtiliter diſ-
putetur, hoc maiore difficultate quàm vtilitate perdi-
ſcitur. Si autem dominus voluerit vt ad illum ipſum iu-
uenem ſcribam, ſicut deſidero, ibi ſciet fortaſſe dilectio
tua, quòd hoc etiam non te docuerit, ſi tamen id te ab K
illo didiciſſe lætaris. Sed ne quid forte aliud ſit quod
conſtat eſſe vtile, & ad fidem neceſſarium pertinere, pe-
to reſcribere non graueris. Nam illud quod rectiſsime
& valde ſalubriter credit, iudicari animas cum de cor-
poribus exierint, antequam veniant ad illud iudicium,
quo eas oportet iam redditis corporibus iudicari, atque
in ipſa qua hic vixerũt, carne torqueri, ſiue gloriari, hoc
itáne tandem ipſe neſciebas? Quis aduerſus Euãgelium
tanta obſtinatione mentis obſurduit, vt in illo pauperẽ Lucæ. 16.
qui poſt mortem oblatus eſt in ſinum Abrahæ, & in il-
lo diuite cuius infernus cruciatus exponitur, iſta non
audiat, vel audita non credat? Sed nunquid te docuit,
quo modo anima ſine corpore de digito pauperis aquæ
ſtillam deſiderare potuerit, cum ipſe confeſſus ſit, ali-
menta corporea nõ niſi propter fulciendas ruinas cor-
ruptibilis corporis ſui, animam quærere? Verba eius iſta
ſunt, Nunquid quia anima, inquit, aut cibum quærit aut
potum, ad ipſam tranſire credimus paſtum? Et paulo-
poſt, Vnde intelligitur, inquit, & probatur, non ad ani-
mam pertinere ciborum ſuſtentacula, ſed ad corpus, cui
etiam præter cibum procuratur ſimili ratione veſtitus:
vt illi neceſſarius videatur paſturæ ſuggeſtus, cui com- L
petit & ipſos habere veſtitus. Hanc ille ſententiam ſuam
ſatis euidenter expoſitam, nonnulla etiam ſimilitudine
illuſtrans, adiecit atque ait, Quid autem putamus in-
quilinum quenquam ſuæ habitationi proſpicere? Nón-
ne ſi eam ſenſerit aut tecto tremere, aut nutare pariete,
aut labare fundamine, deſtinas quærit, ſtrues congerit,
quibus imminentem poſsit ruinam ſedulo diligenterq;
fulcire, ne ſub periculo manſionis diſcrimen videatur
impendere manſori? Ita ergo & animam recognoſce,
inquit, carni ſuæ deſiderare cibum, ex qua ipſum con-
cupit † ſine dubio deſiderium. Hæc nempe ille iuuenis † concepit.
ſua ſenſa, verbis luculentiſsimis & ſufficientiſsimis ex-
plicauit, aſſerens non animæ requiri alimenta ſed cor-
pori, cura quidem illius, ſed tanquam habitantis in do-
mo, & moribundæ carnis imminentes ruinas prouida
refectione fulcientis. Et illud ergo explicet tibi, quid
anima illa diuitis ruiturũ deſtinare cupiebat, quæ mor-
tale corpus iam vtique nõ habebat, & tamen ſitiebat, &
aquæ ſtillam de digito pauperis requirebat. Habet Caput V.
vbi ſe exerceat iſte doctor ſenum: Quærat vt inueniat
ſi potuerit, cui rei anima illa apud inferos humidum
alimentum, vel tam exiguum mendicaret, cum ruino- M
ſo habitaculo iam careret. Incorporeum ſanè deum eſſe
quòd credit, gratulor cũ hinc ſaltem à Tertulliani de-
liramentis eſſe diſcretum. Ille quippe ſicut animam, ita
etiam deum corporeum eſſe contendit. A quo iſte in
hoc diſſentiens, mirabiliora perſuadere molitur, deum Corpus di-
incorporeum nõ de nihilo facere, ſed de ſemetipſo fla- xit ſubſtan
tum exhalare corporeum. O doctrinam cui omnis ætas tiam.
aures ſurrigat, quæ homines [annoſos, quæ deniq; preſ-
byteros mereatur habere diſcipulos. Legat legat in con-
cione quod] ſcripſit, notos atque ignotos, doctos atque
indoctos recitaturus inuitet. Seniores cum iunioribus
conuenite, quod neſciebatis diſcite, quod nunquam au
dieratis audite. Ecce iſto docente, non aliunde quod a-
liquo modo eſt, nec ex eo quod omnino non eſt, deus
flatum creat, ſed ex eo quod ipſe eſt, cũ ſit incorporeus,
corpus ſufflat. Naturam ergo ſuam antequã mittatur † † mutetur.
in peccati corpore, ipſe mutat in corpus. An dicit quòd
ex ſua natura non mutat aliquid cum flatum facit? Non
ergo eum de ſeipſo facit: Non enim aliud eſt ipſe, aliud
natura eius. Quis hoc inſaniſsimus opinetur? Quòd ſi
dicit

A dicit ita deum de ſua natura facere flatum, vt ipſe inte-
ger maneat, non inde quæſtio eſt, ſed vtrum quòd non
aliunde, nec de nihilo, ſed de illo eſt, non hoc ſit quod
ille, id eſt, eiuſdem naturæ & eſſentiæ: Nam & filio ge-
nito integer manet, ſed quia eum genuit de ſeipſo, non
aliud genuit quàm id quod ipſe eſt. Excepto enim quòd
hominem aſſumpſit, & verbum caro factum eſt, alius
eſt quidem verbum dei filius, ſed non eſt aliud: hoc eſt,
alia perſona eſt, ſed non diuerſa natura. Et vnde hoc,
niſi quia non creatus ex alio, vel ex nihilo, ſed natus ex
ipſo eſt, non vt melior quàm erat eſſet, ſed omnino vt
eſſet, & quod eſt ille vnde natus eſt, eſſet: hoc eſt, vnius
eiuſdèmque naturæ, æqualis, coæternus, omnimodo ſi-
milis, pariter immutabilis, pariter inuiſibilis, pariter
incorporeus, pariter deus, hoc omnino quod pater, ni-
ſi quod filius eſt ipſe, non pater? Si autem manet qui-
dem ipſe integer deus, nec tamen de nullo, vel de alio,
ſed de ſeipſo diuerſum aliquid in deterius creat, & de
incorporeo deo corpus emanat, abſit vt hoc catholicus
animus bibat: Non enim eſt fluentum fontis diuini, ſed
figmentum cordis humani. *Cap.VI.* Iam vero quàm inepte
laboret animam quam putat eſſe incorpoream, vindi-
B care à paſſionibus corporis, diſputans de animæ infan-
tia, de paralyticis & oppreſſis animæ ſenſibus, de ampu-
tatis membris corporis abſque animæ ſectione, non te-
cum, ſed cum illo potius agere debeo. Illi quippe inſu-
dandum eſt, vt rationem reddat dictorum ſuorum, ne
de opere iuuenis velle fatigare videamur grauitatem ſe-
nis. Quòd autem ſimilitudines morum qui reperiun-
tur in filiis, non ex animæ ſemine venire diſputat, con-
ſequens eſt quidem vt hoc ſentiant quicunque animæ
propaginem deſtruunt: ſed nec illi qui hanc aſtruunt,
ibi conſtituunt pondus aſſertionis ſuæ. Vident enim &
filios parentum diſſimiles moribus, Quod ideo fieri pu
tant, quia & ipſe vnus homo plerunque ſuis moribus
alios mores diſſimiles habet, non vtique anima altera
accepta, ſed vita in melius, vel in deterius commutata.
Ita dicunt non eſſe impoſſibile, vt anima non habeat
eos mores, quos habet ille à quo propagata eſt, quando-
quidem ipſa vna nunc alios, aliàs alios habere mores
poteſt. Quare ſi hoc te credis ab iſto didiciſſe, quòd a-
nima non ſit ex traduce, vtinam id vere didiciſſes, me
tibi docendum libentiſſime traderem. Sed aliud eſt di-
ſcere, aliud videri ſibi didiciſſe. Si ergo te didiciſſe ar-
C bitraris quod adhuc neſcis, non plane didiciſti, ſed te-
mere credidiſti quod libentèr audiſti, & ſurrepſit tibi
falſiloquium per ſuauiloquium. Quod non ideo dico,
quia falſum eſſe iam certus ſim, animas potius inſuffla-
ri nouas, quàm de origine parentum trahi: hoc enim
adhuc ab eis qui docere id poſſunt, exiſtimo requiren-
dum: ſed quia iſte de hac re ita diſſeruit, vt non ſolum
eam, quæ adhuc diſcutienda eſt, non ſolueret quæſtio-
nem, verumetiam talia diceret quæ falſitatis non ha-
beant dubitationem. Cum enim vellet probare dubia,
auſus eſt dicere, ſine dubio reprobanda. *Cap.VII.* An vero tu
reprobare dubitabis, quòd cum de anima loqueretur,
Non vis, inquit, animam ex carne peccati contrahere
valetudinē, ad quam viciſſim ſanctificationem videas
tranſire per carnem, vt per ipſam reparet ſtatum, per
quam perdiderat meritum? Aut nunquid quia baptiſmo
corpus abluitur, non tranſit ad animam vel ſpiritum,
quod creditur cōferri per baptiſmum? Merito ergo per
carnem, priſcam reparat habitudinem, quam viſa fue-
rat pauliſper amiſiſſe per carnem, vt per eam incipiat
renaſci, per quam meruerat inquinari. Vide in his ver-

bis, quantum iſte tuus errauerit doctor. Dixit animam D
per carnem reparare ſtatum, per quam perdiderat me-
ritum. Habuit ergo anima aliquem ſtatum & aliquod
meritum bonum ante carnem, quod vult eam reparare
per carnem quando caro lauacro regenerationis ablui-
tur. Vixerat itaque alicubi ante carnem in ſtatu & me-
rito bono, quem ſtatum & quod meritum perdidit cum
veniſſet in carnem, dixit eam per carnem reparare ha-
bitudinem priſcam, quam viſa fuerat pauliſper amiſiſſe
per carnem. Habuit ergo ante carnem habitudinē an-
tiquam, hoc eſt enim priſcam: Et iſta qualis eſſe potuit,
niſi beata atque laudabilis habitudo? Quam reparari per
ſacramentum baptiſmatis aſſeuerat, cum eam nolit ex
illa originem trahere, per originem † quam conſtat in *† alids, propaginem.*
paradiſo aliquando fuiſſe fœlicē. Quo modo igitur alio
loco animam ſe dicit conſtanter aſſerere, non ex tra-
duce, neque ex nihilo, neque per ſemetipſam, neq; ante
corpus? Ecce iſto loco vult animas ante corpus alicubi
viuere tam beate, vt eadem illis per baptiſmum beati-
tudo reddatur. Et tanquam ſui rurſus oblitus, adiungit
& dicit, Vt per eam, id eſt per carnem incipiat renaſci,
per quam meruerat inquinari. Superius meritum ſigni-
ficauerat bonum perditum fuiſſe per carnem, nunc au- E
tem ſignificat malum meritum, quo factum eſt vt ve-
niret vel mitteretur in carnem, dicendo, Per quam me-
ruerat inquinari. Si enim meretur inquinari, non eſt
vtique meritum bonum. Dicat quid peccauit antequam
per carnem inquinaretur, vt per carnem inquinari me-
reretur. Dicat ſi poteſt, quod nullo modo poteſt, quia
inuenire hic quid verum dicat, omnino non poteſt.
Item aliquanto poſt ait, Anima itaque ſi peccatrix *Cap.VIII.*
eſſe meruit, quæ peccatrix eſſe non potuit, tamen neque
in peccato remanſit, quia in Chriſto præfigurata, in pec
cato eſſe non debuit, ſicut eſſe non potuit. Rogo te fra-
ter, putàs ne ſi iſta ſaltem poſtea legiſti & conſideraſti,
& quid in recitante laudaueris, vel vnde poſt recitatio-
nem gratias egeris, cogitaſti? Quid eſt obſecro te, ani-
ma itaq; ſi peccatrix eſſe meruit, quæ peccatrix eſſe non
potuit? Quid eſt meruit & non potuit, cum mereri hoc
non potuiſſet niſi peccatrix fuiſſet, non autem fuiſſet
niſi eſſe potuiſſet, vt ante omne malum meritum pec-
cans, inde ſibi meritum faceret, vnde ad alia peccata,
deſerente domino perueniret? An ideo dixit, quæ pec- F
catrix eſſe non potuit, quia niſi in carnem veniret, pec-
catrix eſſe non poſſet? Quid ergo meruit vt eò mittere-
tur vbi peccatrix eſſe poſſet, quò niſi veniſſet, alibi pec-
catrix eſſe non poſſet? Dicat quid meruit, Si enim me-
ruit eſſe peccatrix, aliquid iam peccauerat, vnde merere-
tur iterum eſſe peccatrix. Sed hæc fortaſsis obſcura eſſe
videantur, aut obſcura eſſe iactentur, cū ſint apertiſſima:
Neque enim dicere debuit, quòd anima meruerit pec-
catrix eſſe per carnem, cuius nec bonū vel malum me-
ritum reperire potuit ante carnem. Sed ad manife- *Cap.IX.*
ſtiora veniamus. Dum enim magnis coartaretur angu-
ſtiis, quo modo animæ originalis peccati vinculo tene-
antur obſtrictæ, ſi nō ex illa trahunt originem quæ pri-
ma peccauit, ſed eas puras ab omni contagione & pro-
pagatione peccati, peccatrici carni creator inſufflat: ne
dicatur illi quòd ſic inſufflando eas deus efficit reas, pri-
mo de præſcientia dei hanc opinionem munire tenta-
uit, quòd eis præparauerit redemptionem. In cuius re-
demptionis ſacramēto paruuli baptizantur, vt abluatur
originale peccatum quod de carne traxerunt, quaſi fa-
cta ſua deus emendet, quòd eas inſontes fecerat inqui-
nari. Sed poſteaquam ventum eſt, vt de illis loqueretur

G quibus tali non ſubuenitur auxilio, & antequam baptizentur, expirant: In hoc, inquit, loco non me quaſi authorem ſpondeo, ſed aliquid de exemplo conijcio. Habendam dicimus de infantibus iſtiuſmodi rationem, qui prædeſtinati baptiſmo vitæ præſentis, antequam renaſcantur in Chriſto, præueniuntur occiduo. Legimus
Sapien. 4. enim, inquit, de talibus ſcriptum, Raptus eſt, ne malicia mutaret illius intellectum, aut ne fictio deciperet animam eius: Propter hoc properauit de medio iniquitatis illum educere: Placita enim deo erat anima eius. Et conſummatus in breui, repleuit tempora longa. Quis iſtum dedignetur habere doctorem? Ergò ne paruuli quos plerunque volunt homines baptizari, & dum curritur, antè moriuntur, ſi retardarentur in iſta paululum vita, vt baptizati continuo morerentur, malicia mutaret intellectum illorum, & fictio deciperet animam eorum: & ne hoc eis contingeret, ſubuentum illis eſt, vt ante raperentur quàm baptizarentur? In ipſo ergo baptiſmate mutarentur in peius, & fictione deciperentur, ſi poſt baptiſma raperentur. O admiranda atque ſectanda [imò vero deteſtanda & execranda] doctrina. Sed
H hoc de veſtra prudentia qui affuiſtis, cum recitaret iſte præſumpſit, & de tua maxime ad quem ſcripſit, & cui recitatos libros tradidit, vt credituros vos eſſe confideret, & non baptizatis infantibus eſſe ſcriptum, quod de omnium ſanctorum immaturis ætatibus ſcriptum eſt, cum quibus male actum ſtulti arbitrantur, ſi de hac vita celeriter rapti fuerint, nec ad annos, quos homines pro magno diuino munere ſibi exoptant, peruenire potuerint. Quale eſt autem dicere, infantes prædeſtinatos baptiſmo vitæ præſentis antequam renaſcantur in Chriſto, occiduo præueniri, velut aliqua vis fortunæ, ſiue fati, ſiue cuiuſlibet rei, non permittat deum quod prędeſtinauit implere? Et quo modo ipſe illos rapit, quia placuerunt ei. An eos ipſe prædeſtinat baptizari, & ipſe quod prædeſtinauit non ſinit fieri? Sed attende quid adhuc audeat, cui diſplicet in tanta huius profunditate quæſtionis, cautior quàm ſcientior noſtra cunctatio.

Auſim dicere, inquit, iſtos peruenire poſſe ad ori-
Cap. X. ginalium indulgentiam peccatorum, non tamen vt cœleſte inducantur in regnum: ſicut latroni confeſſo quidem, ſed non baptizato, dominus non cœlorum re-
Luca. 23. gnum tribuit, ſed paradiſum, cum vtique iam mana-
I ret, * Qui non renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto,
* aliâs, maneret. non intrabit in regnum cœlorum: præcipue quia multas eſſe manſiones apud patrem ſuum dominus profite-
Ioan. 3. tur, In quibus deſignãtur merita multa & diuerſa man-
Ioan. 14. ſorum, vt hic non baptizatus perducatur ad veniam, baptizatus ad palmam, quæ eſt parata per gratiam. Cernis hominem, paradiſum atque manſiones quæ ſunt apud patrem à regno ſeparare cœlorum, vt etiam non baptizatis abundent loca ſempiternæ fœlicitatis. Nec videt cum iſta dicit, ita ſe nolle baptizati cuiuſpiam paruuli manſionem à cœlorum regno ſeparare, vt ipſam dei patris domum, vel aliquas partes eius inde ſeparare non timeat. Neque enim dominus in vniuerſitate creaturæ, vel in qualibet vniuerſitatis parte, ſed in domo patris mei dixit, manſiones multæ ſunt. Quo modo ergo erit in dei patris domo non baptizatus, cum deum patrem habere non poſsit niſi renatus? Non ſit ingratus deo, qui eum dignatus eſt à Donatiſtarum vel Rogatiſtarũ diuiſione liberare, vt ipſam domum dei patris quærat diuidere, & aliquam eius partem extra regnum cœlorum ponere, vbi non baptizati valeant habitare. Et quo pacto ipſe regnum cœlorum ſe intraturum eſſe præſumit, de quo regno in quanta vult parte, domum ipſius K
regis excludit. Sed de latrone illo, qui iuxta dominum crucifixus ſperauit in dominum etiam crucifixum, & de fratre ſanctæ Perpetuæ Dinocrate argumentatur, quòd etiam non baptizatis dari poſsit indulgentia peccatorum, & ſedes aliqua beatorum, quaſi quiſquam, cui non credere nefas eſſet, huic indicauerit, quòd non fuerint baptizati. De quibus tamen in eo libro quem ſcripſi ad fratrem noſtrum Renatum, plenius quid mihi videretur expoſui, quod tua dilectio poterit noſſe, ſi non ſpreueris legere, nam ille petenti non poterit denegare: æſtuat tamen iſte, atque horrendis ſuffocatur anguſtiis.

Attentius enim fortaſſe quàm tu quid mali di- Cap. XI.
cat attendit, præter Chriſti ſcilicet baptiſmum ſolui in paruulis originale peccatum. Denique vt aliquatenus in hac cauſa vel ſero ad Eccleſiæ ſacramenta cõfugiat, pro his ſane, inquit, oblationes aſsiduas, & offerenda iugiter ſanctorum cenſeo ſacrificia ſacerdotum. Habeto iſtum ſi placet etiam cenſorem, ſi parum fuerat habere doctorem, vt ſacrificium corporis Chriſti etiam pro his offeras, qui Chriſto non ſunt incorporati. Rem quippe tam nouam, atq; à diſciplina eccleſiaſtica & à regula verita- L
tis alienã, cum libris ſuis auderet inſerere, non ait, puto: non ait, exiſtimo: non ait, arbitror: non ait ſaltem, ſuggero vel dico: ſed, cenſeo: vt ſcilicet ſi offenderemur nouitate ſeu peruerſitate ſententiæ, terreremur authoritate cẽſuræ. Videris tu frater, quo modo ſuſtinere poſsis iſta docentem. Catholici tamen qui ſanum ſapiunt ſacerdotes, quibus & te oportet adiungi, abſit vt acquieſcant iſtum audire cenſentem, quem potius optant reſipiſcentem, ac dolentẽ quòd iſta ſenſerit, imò vero etiam quòd ſcripſerit, correctione ſaluberrima pœnitentẽ. Sed hoc, inquit, exemplo Maccabæorum in prælio cadentium 2. Macc. 12.
aſtruo faciendum, qui cum furtim de interdictis auferrent, atq; in ipſo certamine cecidiſſent, à ſacerdotibus, ait, inuenimus hoc initum cõſilium fuiſſe, vt quorũ animas ex vetito reatus obſtrinxerat, ſacrificiorum oblatio repararet. Ita iſtud dicit quaſi pro incircunciſis illa oblata legerit ſacrificia, ſicut hæc noſtra pro non baptizatis cenſuit offerenda. Circunciſio quippe fuit illius temporis ſacramentum, quod præfigurabat noſtri temporis baptiſmum.

Veruntamen iſte in ſui cõparatio- Cap. XII.
ne qualis poſterius apparuit, tolerabilius adhuc errat. M
Nam velut pœnituerit cum non quod debuit pœnitere, id eſt, quòd auſus fuerit aſſerere non baptizatis relaxari originale peccatum, atque indulgentiam dari omnium peccatorum, vt in paradiſum, hoc eſt, locum tantæ fœlicitatis mittantur, & beatas manſiones in domo patris habere mereãtur, ſed illud cum potius pœnituerit, quòd eis minoris beatitudinis extra regnum cœlorum conceſſerit ſedes, adiunxit atq; ait, Aut ſi forte quiſpiam reluctetur, latronis animæ vel Dinocratis interim temporarie collatum paradiſum, iam ſupereſſe illis adhuc [in reſurrectione] præmium regni cœlorum, quanquã ſen-
tentia illa principalis obſiſtat, quia qui non renatus fue- Ioan. 3.
rit ex aqua & ſpiritu ſancto, nõ intrabit in regnũ cœlorum: tamen teneat etiam meum in hac parte non inuidentis aſſenſum, modo miſericordiæ præſcientiæq; diuinæ & effectũ amplificet & affectum. Hæc verba in ſecundo eius libro lecta deſcripſi. Nunquid in hac cauſa erroris audaciam, temeritatem, pręſumptionem habere quiſpiam poſſet ampliorem? Ipſe ſententiam dominicã recordatur, ipſe commemorat, ipſe ſuis literis interponit, ipſe dicit, quanquam ſententia illa principalis obſi-
ſtat, quia qui nõ renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, Ibidem.

non

A non intrabit in regnum cœlorum: & audet tamen ſuæ
cenſuræ leuare ceruicem, contra ſentẽtiam principalẽ.
Teneat, inquit, etiam meum non inuidentis aſſenſum,
qui dicit animas oon baptizatorum temporarie mereri
paradiſum. Propter has enim latronem atq; Dioocra-
tem, tanquã præſcribendo vel potius præiudicandò cõ
memorat: in reſurrectione autem in meliora transferri
& regni cœlorum percipere præmium, quãquam ſen-
tentia, inquit, principalis obſiſtat. Iam ergo ipſe cõſide-
ra quæſo te frater, quiſquis cuipiã præbet aſſenſum ad-
uerſus authoritatem ſententiæ principalis, quam ſentẽ-
tiam merebitur principis? Nouellos hæreticos Pelagia-
nos iuſtiſsime coociliorũ catholicorum, & ſedis Apo-
ſtolicę dãnauit authoritas, eo quòd auſi fuerint nõ bap-
tizatis paruulis dare quietis & ſalutis locum, etiã præ-
ter regnum cœlorũ. Quod auſi noo fuiſſent, niſi nega-
rẽt eos habere originale peccatum, quod opus eſſet ab-
ſolui per baptiſmatis ſacramentum. Iſte autem ſicut ca-
tholicus dicit, paruulos originali obſtrictos eſſe pecca-
to, & tamen eos ab huiuſmodi vinculo ſine lauacro re-
generationis abſoluit, & poſt mortẽ in paradiſum mi-
B ſericors mittit, poſt reſurrectionem vero etiã in regnũ
1.Reg.15. cœlorum miſericordior introducit. Talis ſibi Saül mi-
ſericors viſus eſt, quãdo pepercit regi quẽ deus præce-
pit occidi. Sed merito inobediens miſericordia, vel mi
ſericors inobedientia reprobata atq; damnata eſt, vt ca
ueat homo, ne ab illo miſericordiam mereatur homo
cõtra eius ſentẽtiam, à quo factus eſt homo. Intonat per
os proprij corporis veritas, Si quis nõ fuerit reoatus ex
aqua & ſpiritu, non poteſt introire in regnum dei. Atq;
vt ab hac ſententia exceptos martyres faciat, quibus cõ-
tigerit aotè pro Chriſti nomine occidi, quàm Chriſti
Matth.10. baptiſmate dilui, dicit alio loco, Qui perdiderit animã
ſuam propter me, inueniet eam. Et ne cuiquam qui non
renatus fuerit Chriſtianę fidei lauacro, promittatur pec
Rom.5. cati originalis abolitio, clamat Apoſtolus, per vni° de-
lictum in omnes homioes ad condemoationẽ. Contra
quã condemnationem dominus vnum eſſe oſtendens
Mar.16. ſalutis auxilium, Qui crediderit, inquit, & baptizatus
fuerit, ſaluus erit: qui vero non crediderit, condemna-
bitur. Cuius myſterium credulitatis io paruulis per eo-
rum reſponſiooem à quibus geſtãtur, impletur, ne ſi fa-
ctum oon fuerit, eant ex vno omnes in condemnatio-
nem. Et tamen contra tam manifeſtas voces quas con-
C cinit veritas, procedit in medium magis vecors quàm
miſericors vanitas, & dicit, Non ſolũ non eunt in dã-
nationem paruuli, & ſi nullum eos Chriſtianæ fidei la-
uacrũ à vinculo originalis peccati abſoluat, verumetiã
fœlicitate paradiſi poſt mortẽ interim perfruuntur, poſt
reſurrectionem vero etiã regni cœlorum fœlicitatem
poſsidebũt. Hæc iſte contra catholicã fundatiſsimamq;
fidem nunquid dicere auderet, ſi quęſtionem ſoluendã
de animæ origine, vires ſoas excedẽtem ſuſcipere non
Cap.XIII. auderet? Horrendus eſt enim coartatus anguſtiis ab
eis qui dicunt, Cur deus animã tam iniuſta animaduer
ſione mulctauit, vt in corpus eam peccati relegare vo-
luerit, cũ cõſortio carnis peccatrix eſſe incipit, quæ pec-
catrix eſſe non potuit? Vtiq; enim dicũt, non potuit ani
ma eſſe peccatrix, niſi eam deus miſcuiſſet carois con-
ſortio peccatricis. Qua ergo iuſticia id fecerit deus, cũ
iſte inuenire non poſſet, maxime propter æternã dam-
nationem morientiũ paruulorum, quibus nõ baptizatis
expiatum non fuerit originale peccatum: cur itaq; deus
iuſtus & bonus, paruulorũ animas quibus præſciuit nõ
ſubuenturum Chriſtianæ gratiæ ſacramẽtum, ab omni
noxa propaginis liberas, mittendo in corpus quod ex D
Adam trahitur vinculo peccati originalis obſtrinxerit,
atq; iſto modo teas æternæ damnationis effecerit, cum
iouenire non poſſet: nec vellet dicere etiam ipſas ex il-
la vna originem trahere peccatricem, maluit per nau-
fragium miſerabile exire, quàm temerariũ curſum ve-
lis depoſitis, & remis ſuæ diſputationis inhibitis, proui-
da deliberatione frænare. Viluit quippe iuueni ſenilis
noſtra cunctatio, quaſi huic moleſtiſsimæ ac periculo-
ſiſsimæ quęſtioni magis fuerit impetus eloquẽtię, quàm
cooſilium prudentiæ neceſſarium. Et præuidit hoc etiã
ipſe, ſed fruſtra. Nam hæc ſibi velut ab aduerſariis pro-
poſituris obiecta, exhinc alia, ioquit, ſubſtruuntur op-
probria querulis murmurationibus oblatrãtium, & ex-
cuſsi quaſi quodam turbine, identidem inter immania
ſaxa collidimur. His prædictis quæſtionem ſupradictã
ſcopuloſiſsimã ſibi propoſuit, vbi à fide catholica nau-
fragauit, niſi refecerit pœnitendo quod fregit. Illũ ergo
turbinem atq; illa ſaxa deuitãs, nauem illis committe-
re nolui. Et de hac re ita ſcripſi, vt ratiooem potius cũ-
ctationis meæ, quàm temeritatem præſumptionis oſtẽ-
derem. Quod opuſculum meum cum apud te iouenif- E
ſet, irriſit, ſeq; illis cautibus animoſiore impetu quàm
conſultiore cõmiſit. Sed quò cum præfidentia iſta per-
duxerit, puto quòd nũc videas. Vberius autem ago deo
gratias, ſi & antea iam videbas. Cum enim nollet cohi-
bere præcipitem curſum, propter ancipitem excurſum,
miſerabilem inuenit incurſum, aſſerens deum paruulis
ſine Chriſtiana regeneratione defunctis, & modo para
diſum, & poſtea regnum conferre cœlorum. Scrip- Cap.XIIII.
turarum vero teſtimonia quæcunq; poſuit, quibus ani-
mas deum non ex illius primę propagine attrahere, ſed
ſicut ipſam primã ſuas quibuſq; ſingulis inſufflare, velut
probare conatus eſt, ita ſunt quod ad iſtam quæſtionẽ
attinet, incerta & ambigua, vt etiam aliter accipi, quàm
ipſe vult, facillime poſsint. Quod iam in eo libro quem
ſcripſi ad amicum noſtrum, cuius commemorationem
ſuperius feci, ſatis quantum exiſtimo, demonſtraui. Te-
ſtimonia quippe ipſa quæ adhibuit, vbi legitur de° ani-
mas, vel dare, vel facere, vel fingere: vnde illas det, vel
vnde faciat ſiue fingat, non oſtendunt, vtrum ex propa
gine illius primæ, an inſufflando ſicut ipſam primam.
Iſte autẽ ex eoipſo quod legitur animas deus dare, ſiue
facere, ſiue fingere, iã putat animarum negatã eſſe pro-
paginem, cũ deus eadem ſcriptura teſte, etiam corpora F
det, ſiue faciat, ſiue fingat, quę tamẽ ab illo ex propagine
ſeminis dari, fieri, fingi nemo ambigit. Itẽ quod ſcrip-
tum eſt, ex vno ſanguine deum feciſſe omne genus ho- Acto.17.
minũ, vel quod ait Adam, Hoc nũc os ex oſsibus meis, Gene.2.
& caro de carne mea: quia oeque ibi dictum eſt, ex vna
anima, neq; hic, anima de anima mea, putat negari ani-
mas filiorum ex parentibus, vel illius mulieris ex viro:
quaſi vero ſi non ex vno ſanguine, ſed ex vna anima di
ceretur, aliud q̃ totus homo intelligeretur, nec corporis
propagatio negaretur: Sic etiã ſi dictum eſſet, anima de
anima mea: noo vtiq; oegaretur caro, quam de illo ex-
emptam fuiſſe cõſtabat. A parte enim totũ, ſicut etiam à
toto partẽ pleruoq; ſcriptura ſignificat. Nã certè ſi non
ex vno ſanguine, ſed ex vno homine, illo loco ſcriptũ
eſſet inſtitutum eſſe genus bumanum, vnde iſte adhi-
buit teſtimoniũ, non præiudicaret iſtis qui negant ani-
marum propaginem, quanuis non ſola anima nec ſola
caro, ſed vtrunque ſit homo. Reſponderẽt enim à toto
partem, id eſt, ab homine ſolã hominis caroẽ, ſcriptu-
rã ſignificare potuiſſe. Sic ergo & ij qui defendunt ani-
marum

G marum propaginem, illud quod dictũ eſt, ex vno ſan-
guine, per ſanguinem ſcilicet hominem, id eſt, à parte
totum ſignificatum eſſe contẽdunt. Sicut enim videtur
illos iuuare quod dictũ eſt, ex vno ſanguine, nec dictũ
eſt ex vno homine: ſic videtur & iſtos iuuare quod di-
Rom.5. ctum eſt, Per vnũ hominem peccatum intrauit in mũ-
dum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines
pertranſiit, in quo omnes peccauerunt: nec dictum eſt,
io quo omniũ caro peccauit. Itemq; ſicut illos videtur
iuuare quod dictum eſt, Hoc nũc os ex oſsibus meis, &
caro de carne mea: quia pars eſt dicta, nõ totum: ſic ne-
rum iſtos, quod ibi continuo ſequitur, Hæc vocabitur
mulier, quooiam de viro ſuo ſumpta eſt. Debuit enim
dici, aiunt, quooiam de viro ſuo caro eius ſumpta eſt: ſi
non tota mulier, id eſt, cum aoima, ſed ſola caro ſume-
retur ex viro. Porrò autem vtriſque auditis, qui ſine ſtu-
dio partium iudicat, videt profecto, nec cõtra iſtos qui
propaginem animarum defendunt, proferenda illa te-
ſtimonia vbi pars nominatur, quia potuit ſcriptura ſi-
Ioan.1. gnificare illic à parte totum: ſicut verbum caro factum
eſt, cum legimus, non vtique carnem ſolam, ſed homi-
H nem totum intelligimus. Nec cõtra illos qui propagi-
nem animarum deſtruunt, iſta proferẽda, vbi non pars
hominis, ſed totũ cõmemoratur, quia potuit ibi ſcrip-
tura à toto partem ſignificare, ſicut ſepultum cõfitemur
Chriſtum, cũ eius caro ſola ſepulta ſit. Ac per hoc pro-
paginem animarum nec temere aſtruẽdam, nec teme-
re deſtruẽdam dicimus, ſed admonemus alia teſtimo-
nia eſſe quærenda, quæ non inueniantur ambigua.

Cap.XV. Quamobrem quid te iſte docuerit, & vnde gratias
egeris, nondũ ſcio. Manet quippe illa quæſtio ſicut erat,
in qua quęritur de animarum origine, vtrum illas deus
ex propagine illius vnius quam primo inſufflauit ho-
mini, an ex flatu ſuo ſicut primo homini, det, faciat, fin-
gat hominibus, quas eũ dare, facere, fingere, fides Chri-
ſtiana non dubitat. Quam quæſtionem iſte cum ſolue-
re conaretur, nec vires ſuas intueretur, deſtruens ani-
marum propaginem, & aſſerens eas puras ab omni cõ-
tagione peccati, non de nihilo, ſed de ſeipſo inſufflare
creatorem, & naturam dei mutabilitatis opprobrio,
quod neceſſe nõ fuerat, iofamauit. Et dum vult redde-
re rationem, ne deus credatur iniuſtus ſi puras ab omni
peccato aoimas, etiam illas quas Chriſtiana regenera-
tione nõ redemit, vinculo peccati originalis innectit,
I ea dixit quæ te nolo docuerit. Tantum enim ſalutis &
fœlicitatis non baptizatis paruulis tribuit, quantum nec
Pelagiana hæreſis potuit. Et tamẽ de tot milibus paruu-
lorum qui naſcuntur ex impiis, & ioter impios moriũ-
tur, non quibus homines per baptiſmũ cum veliot, ſub-
uenire non poſſunt, ſed de quibus baptizãdis nemo po
tuit, vel poterit cogitare, oec quiſquam pro eis obtulit
vel oblaturus eſt ſacrificium, quod iſte etiam pro non
baptizãdis cenſuit offerendum, quid diceret non inue-
nit. De quib⁹ ſi fuerit interrogatus, eorum animæ quid
meruerint, vt illas deus nec abluẽdas baptiſmo, nec ex-
piandas Chriſti corporis & ſanguinis ſacrificio, & in
æternum damnandas carni inſerat peccatrici, aut om-
nino hærebit, & ei noſtra cũctatio vel ſero placebit, aut
ſimul pro omnibus paruulis, qui toto orbe terrarũ ſine
Chriſtiano baptiſmate moriuntur, etiam eorum nomi
nibus tacitis, quoniam neſciuntur in Eccleſia Chriſti,
non incorporatis corpori Chriſti, offerendum corpus
Cap.XVI. Chriſti eſſe cenſebit. Abſit à te frater, vt hæc tibi
placeant, abſit vt iſta vel didiciſſe gaudeas, vel docere
præſumas, alioquin longe melior inuenietur ipſe quàm
tu. Quia in exordio primi ſui libri modeſte atq; humi- K
liter prælocutus eſt, dicens, Cũ tibi parere deſidero, no-
tam præſumptionis incurri. Et pauloposſt, Quandoqui-
dem, inquit, nec mihi ipſe ſim credulus, ea quæ dixero
poſſe probari, ſtudeamq; ſemper etiã propriam ſenten-
tiam oõ tueri, ſi improbabilis detegatur, & ſit mihi cor-
di proprio iudicio dãnato, meliora magis & quæ ſunt
veriora ſectari. Nam vt eſt optimi propoſiti laudandi-
que conſilij, facile ad veriora traduci, ita improbi ob-
ſtinatique iudicij eſt, nolle citius ad tramitem rationis
inflecti. Hęc quippe ille ſi veraciter dixit, atque vt locu-
tus eſt ſentit, magnæ profecto ſpei animum gerit. Item
in fine libri ſecũdi, Nec putes, inquit, ad inuidiam tuam
forſitan reuocandum, quod in tua dictorum meorum
conſtituam poteſtate iudicium. At ne forte cuiuſquam
curioſi lectoris obtutus, inter illitas fibras elemẽtorum
veſtigia remaoentia ſolicitent & offendant, contextam
paginæ ſeriem pollice ſeuero diſcerpe, meq; huius ceo-
ſioois expertem puni atramento quæ indigna eloquia
ſigoificauerunt, nec hac occaſione & tuum erga me iu-
dicium, quo mihi vehementer indulges, & meæ que la-
tebant ineptiæ rideantur. Iſto igitur modo cum il- Cap.XVII.
le ſuos libros & initio præmuniuerit, & termino cõmu L
niuerit, atque tuis humeris impoſuerit onus religionis,
correctioois & emẽdationis ſuæ, hoc apud te inueniat
quod petiuit, vt emeodes eum iuſtus in miſericordia &
arguas eum, oleum autem peccatoris quo impinguetur
caput eius, abſit à manibus atque oculis tuis, id eſt, aſſen Pſal.104.
tatio indecens adulantis, & deceptoria lenitudo blan-
dientis. Quod ſi emendare negligis, cum videas emen-
dandum, aduerſus charitatem facis. Si autem tibi emen
dandus propterea nõ videtur, quia putas eum rectè ita
ſenſiſſe, aduerſus veritatem ſapis. Et ideo ille melior qui
emeodari eſt paratior, ſi non defuerit emendator, quàm
tu, ſi vel ſciens irridenter contemnis errantem, vel ne-
ſciẽs pariter ſectaris errorem. Omnia itaque in eiſdem
libris ad te ſcriptis & tibi traditis ſobrie vigilantèrque
conſidera, & plura quàm ego inuenies fortaſſe culpan-
da. Et quæcunque ibi ſunt approbanda atque laudan-
da, ſi quid in eis reuera forſitã ignorabas, atque iſto diſ-
ſerente didiciſti, euidenter profitere quid illud ſit, vt de
hoc te gratias egiſſe, non de his quæ illic improbanda
tam multa ſunt, omnes nouerint, qui vel recitante illo,
tecum ſimul audierunt, vel eoſdem poſtea libros lege-
runt, ne in eius ornato eloquio tãquam in precioſo po- M
culo te inuitante, & ſi non bibente, venenum bibant,
ſi tu quid inde biberis, & quid noo biberis neſciunt, &
propter laudem tuam omnia illic bibẽda ſalubriter ar-
bitrantur. Quãuis & audire & legere, & quæ dicta ſunt
haurire memoria, quid eſt niſi bibere? Sed prædixit do-
minus de fidelibus ſuis, quòd & ſi mortiferum quid bi-
berint, non eis nocebit: Ac per hoc qui cum iudicio le- Mar.19.
gunt, & ſecundum regulam fidei approbanda appro-
bant, & improbant improbanda, etiam ſi commẽdant
memoriæ quæ improbanda dicuntur, nulla venenata
ſententiarum prauitate læduntur. Hæc me grauitatẽ &
religionem tuam, ſiue mutua, ſiue præuia charitate mo-
nuiſſe vel cõmonuiſſe minime pœnitebit, domino mi-
ſerante quomodolibet accipias, quod tibi prærogan-
dum putaui. Agam vero ei vberes gratias, de cuius mi-
ſericordia ſaluberrimum eſt fidere, ſi ab his prauitatibus
& erroribus, quos ex libris huius hominis oſtendere his
literis potui, alienam atque integram fidem tuam, vel
inuenerit Epiſtola iſta, vel fecerit.

Libri Secundi finis.

DIVI

A DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, de anima & eius origine, ad Vincentium Victorem, Liber Ternius.

Caput I. QVOD mihi ad te ſcribendum putaui, hoc prius cogites fili dilectiſſime Victor volo, ſi te contemnerem, nequaquam id me fuiſſe facturum. Nec ideo tamen humilitate noſtra ſic abutaris, vt propterea te exiſtimes approbatū, quia cernis non fuiſſe contemptum. Non enim ſequēdum, ſed corrigendum te diligo. Et quoniam nec corrigi poſſe deſpero, nolo mireris me contemnere non poſſe quem diligo. Si enim te antequam nobis communicares, diligere debui, vt eſſes catholicus, quanto magis te iam cōmunicantem diligere debeo, ne ſis nouus hæreticus, & vt ſis talis catholicus, cui reſiſtere nullus poſsit hæreticus. Quantum enim apparet ex donis ingenij, quæ iā tibi largitus eſt deus, profecto ſapiens eris, ſi te non eſſe
B credideris: atque vt ſis, ab illo qui facit ſapientes, pie, ſuppliciter, inſtanterque popoſceris, & malueris errore non decipi, quàm errantium laudibus honorari.

Cap.II. Prius me in libris tuis titulus tui nominis pro te ſolicitum reddidit. Cum enim quis eſſet Vincentius Victor, ab eis qui te nouerant, & forte aderāt, requiſiſſem, audiui te fuiſſe Donatiſtam, vel potius Rogatiſtam, nuper autem communicaſſe catholicæ. Et cum gauderem tantum, quantum de his ſolemus quos ab illo errore liberatos eſſe cognoſcimus, imò vero etiam multo amplius, quòd ingenium tuū quo delectabar, in literis tuis videbam non remāſiſſe apud aduerſarios veritatis: additum eſt à referētibus, quod me inter illa gaudia contriſtaret, ideo te cognominari voluiſſe Vincētius, quòd Rogati ſucceſſorem, qui hoc nomine appellatus eſt, adhuc tanquā magnum & ſanctum virum animo teneas, & ob hoc illius nomen, tuum volueris eſſe cognomen. Nec defuerunt qui dicerent etiam hoc à te fuiſſe iactatum, quod ipſe tibi neſcio qua viſione apparuerit, atque ad hos conficiendos libror, de quibus tecum agere iſto noſtro opuſculo inſtitui, ſi adiuuerit domin*, vt ea tibi ſcribenda quantum ad res ipſas rationesq; attinet, ipſe dictaret. Quod ſi verum eſt, iam te illa dicere potuiſſe
C non miror, quæ ſi patiēter auſcultes admonitioni meę, & eos libros catholica mēte conſideres atq; pertractes, te dixiſſe proculdubio pœnitebit. Ille quippe qui ſe, ſicut
2.Cor.11. eum prodit Apoſtolus, transfigurat in angelum lucis, in eo tibi eſt transfiguratus, quem tu fuiſſe, vel eſſe tanquam lucis angelū credis. Et eo quidem modo minus ad decipiendos catholicos valet, quādo ſe non in lucis angelos, ſed in hæreticos transfigurat. Sed te ab eo falli iam catholicū nollem. Crucietur ergo te didiciſſe quæ vera ſunt, quāto magis lætatus fuerat, ſe tibi perſuaſiſſe quæ falſa ſunt. Vt autem non diligas hominem mortuum, cuius dilectio tibi obeſſe poteſt, prodeſſe illi non poteſt: hoc breuiter intuearis admoneo, quòd vtiq; ille non eſt ſanctus & iuſtus, ſi tu hæreticorum Donatiſtarum vel Rogatiſtarum laqueos euaſiſti. Si autem illum ſanctum & iuſtū arbitraris, tu communicando catholicis interiſti. Profecto enim te catholicum fingis, ſi animo illud es, quod erat ille quem diligis. Et noſti quàm terribiliter ſcriptum ſit, quòd ſpiritus ſanctus diſciplinę
Sap.1. fugiet fictum. Si autem veraciter communicans, non te catholicum fingis, quid adhuc hæreticum mortuum ſic diligis, vt eius velis te iactare adhuc nomine, cuius iā D
non teneris errore? Nolumus te habere tale cognomētum, tanquam ſis hæretici mortui monumentum. Nolumus talem titulum habere librum tuum, qualem falſum eſſe diceremus, ſi in eius ſepulchro legeremus. Nō enim Vincentium victorem ſcimus eſſe, ſed victum, & vtinam fructuoſe, ſicut te vinci volumus veritate. Aſtute autem putaris & callide, cum libros tuos quos credi cupis illo tibi reuelāte dictatos, appellas Vincentij Victoris, non tam Vincentium te quàm illum vocari voluiſſe Victorem, velut tibi reuelando quæ ſcriberes, viciſſet errorem. Vt quid tibi iſta fili? Eſto potius verus, nō fictus catholicus, ne te fugiat ſpiritus ſanctus, & nihil tibi poſsit prodeſſe Vincentius, in quem ſe ad te fallendū transfigurauit malignißimus ſpiritus, eius quippe ſunt illa, qualibet tibi fraude perſuaſa. Quæ ſi admonitus pia humilitate & catholica pace correxeris, errores fuiſſe iudicabuntur ſtudioſiſsimi iuuenis, emendari potius quàm in eis remanere cupiētis. Si autem pro eis tibi etiam contentionem, quod abſit, perſuaſerit peruicacem, iam tanquā hæretica dogmata, cum ſuo neceſſe erit authore damnari, cura ſcilicet paſtorali & medici- E
nali, priuſquam per incautum vulgus ſerpāt dira contagia, cum dilectionis nō veritate ſed nomine, ſalubris negligitur medicina. Si quæris quæ nam illa ſint, Cap.III.
poteris quidē legere mea ſcripta ad fratres noſtros Renatum dei ſeruum, & presbyterum Petrum, ad quem tu eadem ipſa de quibus nunc agimus, ſcribenda exiſtimaſti, eius, vt aſſeris, voluntati petentis obtemperans. Dabūt enim tibi vt legas proculdubio ſi volueris, & ingerent etiam non petenti. Veruntamen etiam hic quæ maxime in eiſdem libris tuis, & in fide tua emēdari cupiam, non tacebo. Primum eſt, quòd animam non ita vis à deo eſſe factam, vt eam ex nihilo fecerit, ſed ex ſemetipſo; Vbi non putes eſſe conſequens, vt naturæ ſit dei, quia profecto quàm ſit impium & ipſe cognoſcis. Qua impietate vt careas, ita oportet vt dicas animæ authorem deū, vt ab illo facta ſit, non de illo: Quod enim de illo eſt ſicut vnigenitus filius, eiuſdem naturæ cuius & ille eſt. Vt autem anima eiuſdem naturæ nō ſit cuius eſt ille, facta eſt quidem ab illo, ſed nō de illo. Aut ergo dic vnde, aut fatere de nihilo. Quid eſt quòd dicis eam particulam eſſe quandam halitus naturæ dei? Nunquid nam ipſum halitū naturæ dei, cuius halitus eſt iſta particula, negas eiuſdē cuius deus eſt eſſe naturæ? Si negas, F
ergo de nihilo & iſtum halitum fecit deus, cuius halitus animam vis eſſe particulam. Aut ſi non de nihilo, dic vnde illum fecerit deus? Si de ſeipſo, ergo ipſe eſt, quod abſit, materies operis ſui. Sed dicis, Cum de ſeipſo halitum vel flatum facit, ipſe integer manet, quaſi non & ignis lucernæ integer maneat, cum de illa altera accenditur, & tamē eiuſdem, non alterius ſit naturæ. Sed, Cap.IIII.
inquis, cum à nobis vter inflatur, non aliqua portio noſtræ naturę vel qualitatis infunditur, cum hoc ipſo quo ſpiritu hauſto vter impletus extenditur, ſine aliqua noſtri diminutione geratur. His verbis tuis adhuc addis & immoraris, & inculcas ſimilitudinem quaſi neceſſariam, qua intelligamus quo modo deus ſine ſuæ naturę aliquo detrimento & de ſeipſo animam faciat, & facta de ipſo, non ſit quod ipſe. Dicis enim, Nunquid animæ noſtræ eſt portio vteris inflatio, aut homines fingimus, cum vtres inflamus, aut detrimentum noſtri in aliquo patimur, cū flatus noſtros in diuerſa patimur? Sed nullum patimur detrimentum, cum ex nobis ad aliquid tranſmittimus flatum, & manente in nobis plena flatus

proprij

G proprij qualitate & integra quantitate, nullum nos me-
minimus damnum ex vtris inflatione ſentire. Iſta ſimi-
litudine quæ ſatis elegans & congruens tibi videtur, q̃-
tum fallaris, attende. Deum quippe dicis incorporeum,
non de nihilo à ſe factam, ſed de ſeipſo animam ſuffla-
re corpoream, cum flatum nos licet corporeum, ſubti-
liorem tamen emittamus, quàm noſtra ſint corpora,
nec eum de anima noſtra, ſed de hoc aëre per viſcera
corporis exhalemus. Pulmones nanque anima, cuius
nutu mouentur etiam cætera corporis membra, ad hũc
aëreum ſpiritum ducendum atque reddendum, ſicut
folles mouet. Præter enim alimenta ſolida & fluxa, vn-
de eſt cibus & potus, hoc tertium nobis deus alimen-
tum circunfudit aurarum, quas ita carpimus, vt ſine ci-
bo & potu diu eſſe poſſimus: ſine hoc autem alimen-
to tertio, quod aura nobis quæ vndique circunſiſtit, ſpi-
rantibus & reſpirantibus exhibet, nec exiguo temporis
ſpacio poſſimus viuere. Sicut autem cibus & potus non
ſolum ingerendi, verumetiam per meatus ad hoc in-
ſtitutos egerendi ſunt, ne vtroq; lædant, vel non intrã-
do, vel non exeundo: ita hoc tertium flabile alimẽtum,
quia in nobis manere non ſinitur, nec immorãdo cor-
H rumpitur, ſed egeritur mox vt ingeritur: non alios, ſed
eoſdem meatus, id eſt, os, aut nares, aut vtrunque, & qua
intraret, & qua exiret, accepit. In teipſo tibi proba ipſe
quod dico: Emitte ſpiritum flando, & vide vtrum du-
res, ſi non receperis. Recipe reſpirando, & vide quas pa
tiaris anguſtias, ſi non rurſus emiſeris. Hoc igitur faci-
mus, quando vtrem, ſicut dicis, inflamus, quod facimus
vt viuamus. Niſi quod tunc pauloplus ducimus, vt pau-
loplus emittamus, vt ſpiritum flabilem, id eſt, ventum
in vtrem implendum & extendendum, non quiete ſpi-
randi & reſpirandi, ſed anhelandi impetu coartemus.
Quo modo ergo dicis, nullum patimur detrimentum,
cum ex nobis ad aliquid tranſmittimus flatum, & ma-
nente in nobis plena flatus proprij qualitate & integra
quantitate, nullum nos meminimus damnum ex vtris
inflatione ſentire? Apparet te fili, ſi aliquando vtrem
inflaſti, non aduertiſſe quid egeris. Quod enim inſuf-
flando emittis, ſtatim recipiendo non ſentis. Sed potes
hoc facillime diſcere, ſi hoc potius velis quàm tua di-
cta, quia iam dicta ſunt, non inflans vtrem, ſed inflatus
ipſe defendere, & auditores tuos quos veris rebus ædi-
ficare debes, inani ſtrepitu ventoſi ſermonis inflare. In
I hac cauſa non te ad magiſtrum mitto, ſed ad teipſum.
Emitte flatum in vtrem, & os claude continuo, nareſq;
detine, & ſic ſaltem ſenti verũ eſſe quod dico. Cũ enim
cœperis anguſtias intulerabiles perpeti, quid cupies ore
aperto naribuſq; recipere, ſi quando ſufflaſti, nihil te
exiſtimas amiſiſſe. Vide in quo malo ſis, niſi hauriendo
reſumas quod effundendo reddideras. Vide illa inſuf-
flatio qualia damna & detrimenta feciſſet, niſi ea reſpi-
ratio reparaſſet. Niſi enim quod impenderis ad vtrem
implendum, ad te itidem alẽdum, aditu patefacto red-
ierit, quid tibi non ſolum vnde illum inflare, ſed vnde
tu poſſis viuere remanebit? Hęc debuiſti conſiderare cũ
ſcriberes, & nõ iſta ſimilitudine vtrium inflatorum vel
inflandorũ introducere nobis deum, aut ex alia natura
quæ iam erat, ſicut nos ex iſto circũfuſo aëre flatum fa-
cimus, animas flare: aut certè quod & abhorret ab iſta
ſimilitudine & abundat impietate, deum ſine vllo qui-
dem ſui detrimento, ſed tamen de ſua natura mutabile
aliquid vel proferre, vel quod eſt peius, tanquã ſui ope-
ris materies ipſe ſit, facere. Vt ergo aliquam de noſtro
flatu ad hanc rem adhibeamus ſimilitudinem, id potius
eſt credẽdum: quòd ſicut nos nõ de natura noſtra, quia K
omnipotẽtes non ſumus, de iſto aëre circunfuſo, quem
trahimus & reddimus, cum ſpiramus & reſpiramus, fla-
tum facimus quando ſufflamus, nec viuentem nec ſen-
tientem, quanuis nos viuamus atq; ſentiamus: ita deum
non de ſua natura, ſed quia ſic omnipotẽs eſt, vt poſſit
creare quod vult, etiam ex eo quod omnino non eſt, id
eſt, de nihilo flatum facere poſſe viuentem atq; ſentien-
tem, ſec planè cum ſit immutabilis, ipſe mutabile facit.

Quid autem ſibi vult, quod huic ſimilitudini ad- *Cap. V.*
dendum putaſti ad exẽplum de beato Helifæo, qui flã- *4. Reg. 4.*
do in eius faciem mortuum ſuſcitauerit? Itáne tu flatũ
Heliſæi fuiſſe putas animam pueri? Non vſqueadeo te à
vero exorbitare crediderim. Si ergo anima illa quæ vi-
uenti ablata fuerat vt moreretur, eadem ipſa illi vt re-
uiuiſceret reddita eſt: quid ad rem pertinet quod dixi-
ſti, nihil Heliſæo fuiſſe diminutum, quaſi ab illo aliquid
trãſiſſet vnde viuere credatur, in puerũ? Quod ſi prop-
terea dictum eſt, quia flauit & integer mãſit, quid opus
erat, vt hoc de Heliſæo mortuum reſuſcitante diceres,
quod de quouis flante & neminem ſuſcitãte dicere ni-
hilominus poſſes? Incaute ſanè locutus es, cum abſit vt
credas flatum Heliſęi factum fuiſſe reuiuiſcentis animã L
pueri, quid primum dei factũ, ab iſtius Prophetæ facto
hoc diſtare voluiſti, quòd ille ſemel, iſte ter flauerit. Di-
xiſti quippe Heliſæum in faciem defuncti filij illius Su-
namitis, ad inſtar primæuæ originis inſufflaſſe. Et cum
emortua membra, inquis, in vigorem priſtinũ redani-
mata, per halitum Prophetæ diuina virtus accenderet,
nihil Heliſæo fuerit imminutum, per cuius flatum cor-
pus emortuum rediuiuam animã reciperet & ſpiritum,
niſi quòd ſemel dominus in faciem hominis inſufflauit
& vixit, tertio Heliſæus in faciẽ mortui aſpirauit & re-
uixit. Sic ſonant tua verba iſta, quaſi flandi tantũ nume
rus interfuerit, vt non quod fecit deus, etiã Propheta fe
ciſſe credatur. Et hoc ergo emendandum eſt. Tam mul
tum quippe interfuit inter illud opus dei, & hoc Heli-
ſæi, vt ille flauerit flatum vitæ, quo fieret homo in ani-
mam viuentem: iſte autem flauerit flatum, neq; ſentien
tem neq; viuentem, ſed aliquid ſignificandi gratia figu-
rantem. Deniq; vt puer iſte reuiuiſceret, non eum ani-
mando Propheta fecit, ſed eum animando vt hoc deus
faceret, impetrauit. Quòd autẽ illum ter ſufflaſſe dicis,
aut memoria ſicut fieri ſolet, aut mendoſitas codicis te
fefellit. Quid plura? Nõ ſunt tibi ad hoc aſtruẽdum ali- M
qua exempla & argumẽta quærenda, ſed potius emen-
danda & mutanda ſentẽtia. Noli ergo credere, noli di-
cere, noli docere, q non de nihilo, ſed de ſua natura fe-
cerit animã deus, ſi vis eſſe catholicus. Noli dicere, *Cap. VI.*
nec credere, nec docere, per infinitum tempus atq; ita
ſemper deum animas dare, ſicut ſemper eſt ipſe qui dat,
ſi vis eſſe catholicus. Erit enim tẽpus quando non dabit
animas deus, cum tamen eſſe ipſe non deſinat. Poterat
quidẽ ſic accipi, quod aiſti, ſemper dat, vt intelligeretur
ſine ceſſatione dare, quãdiu homines generant & gene
rantur, ſicut dictũ eſt de quibuſdã, Semper diſcentes, & *2. Tim. 3.*
ad veritatis ſcientiam nunquã peruenientes. Non enim
ſic accipitur quod hic poſitum eſt, ſemper, velut nunq̃
deſinant diſcere, cum proculdubio non diſcant, quan-
do in hoc corpore deſtiterint viuere, vel cum cœperint
ſupplicio gehẽnalis ignis ardere. Sed tu non permiſiſti
ſic accipi verbum tuũ, cum dixiſti, ſemper dat, quando-
quidem id ad infinitum tempus reuocãdum putaſti. Et
parũ hoc fuit. Sed tanquã quæreretur abs te, vt apertius
explicares, quo modo dixeris, ſemper dat, addidiſti atq;
dixiſti,

A dixiſti, Sicut ſemper eſt ipſe qui dat. Hoc ſana & catholica fides omnino condēnat. Abſit enim vt credamus, ꝙ animas deus ſemper det, ſicut ſemper eſt ipſe qui dat. Sic enim ſemper eſt ipſe, vt nunquam ipſe eſſe deſiſtat. Animas autem non ſemper dabit, ſed eas finito generationis ſeculo, non iam naſcentibus quibus dādæ ſint, proculdubio dare ceſſabit.

Cap.VII. Noli credere, nec dicere, nec docere, animā meritum aliquod perdidiſſe per carnem, tanquam boni meriti fuerit ante carnem, ſi vis eſſe catholicus. *Roma.9.* Nondum enim natos Apoſtolus nihil egiſſe dicit boni vel mali. Vnde ergo anima potuit ante carnem habere meritum bonum, vt nihil egerat boni? An forte audebis eam dicere ante carnem bene vixiſſe, quam non potes oſtendere vel fuiſſe? Quo modo ergo dicis, non vis animā ex carne peccati contrahere valetudinem, ad quā vicißim ſanctificationem videas tranſire per carnem, vt per ipſam reparet ſtatum, per quem perdiderat meritum? Hęc dogmata quibus putatur anima ante carnē habuiſſe aliquem ſtatum bonum & meritum bonum, ſi forte neſcis, exceptis antiquis hæreticis, etiam recentius in Priſcillianiſtis iam catholica dāmnauit Eccleſia. Noli credere, noli dicere, noli docere, B animā per carnem reparare habitudinē priſcam, & per illam renaſci, per quam meruerat inquinari, ſi vis eſſe catholicus. Vt enim omittā in eo quod dixiſti, merito ergo per carnē, priſcam reparat habitudinem, quā viſa fuerat pauliſper amiſiſſe per carnem, vt per eā incipiat renaſci per quā meruerat inquinari, tam in proximo tu ipſe tibipſi extinſti cōtrarius, vt homo qui paulo ante dixeras, animā per carnem reparare ſtatum per quā perdiderat meritū, vbi nullo modo poteſt niſi bonum meritum intelligi, quod vis vtique per carnem in baptiſmate reparari: rurſus eam diceres inquinari meruiſſe per carnem, vbi iā nō poteſt bonum, ſed malum meritum intelligi, vt ergo id omittam prorſus, vel bonum, vel malum meritum credere habuiſſe animā ante carnem, catholicum non eſt.

Cap.VIII. Noli credere, nec dicere, nec docere, quòd anima meruit eſſe peccatrix ante omne peccatū, ſi vis eſſe catholicus. Valde enim malum meritū eſt, meruiſſe fieri peccatricem. Et vtiq; tam malum meritū nullo modo habere potuit ante omne peccatū, præſertim priuſquā veniret in carnem, quando meritum nec malum potuit habere, nec bonum. Quo modo igitur dicis, Anima itaq; ſi peccatrix eſſe meruit, C quæ peccatrix eſſe non potuit, neq; in peccato remāſit, quia Chriſto præfigurata, in peccato eſſe non debuit, ſicut eſſe non potuit. Attende quid dicas, & deſiſte iā dicere, Quo modo enim meruit, & quo modo nō potuit eſſe peccatrix? Quo modo, quæſo te, peccatrix eſſe meruit, quæ male nō vixit? Quo modo, quæſo te, peccatrix facta eſt, quę peccatrix eſſe non potuit? Aut ſi nō potuit, ideo dicis, quia præter carnē non potuit: quo modo ergo meruit eſſe peccatrix, quo merito in carnem mitteretur, quandoquidem ante carnem non potuit eſſe peccatrix, vnde mali aliquid mereretur.

Cap.IX. Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes antequam baptizētur morte præuētos, peruenire poſſe ad originalium indulgentiā peccatorum, ſi vis eſſe catholicus. *Luca.23.* Exempla enim quæ te fallunt, vel de latrone qui dominum eſt confeſſus in cruce, vel de fratre ſanctæ Perpetuæ Dinocrate, nihil tibi ad huius erroris ſententiam ſuffragantur. Latro quippe ille, quāuis potuerit iudicio diuino inter eos deputari, qui martyrij confeſſione purgātur, tamen etiam vtrum non fuerit baptizatus ignoras. Nam vt omittam quod creditur, aqua ſimul cū ſanguine exilien-te de latere domini, iuxta cōfixus potuiſſe perfundi, atque huiuſmodi ſanctißimo baptiſmate dilui, quid ſi in D carcere fuerat baptizatus, quod & pòſt perſecutionis tempore nonnulli clāculo impetrare potuerunt? Quid ſi & antequam teneretur? Neque enim propterea illi publicæ leges parcere poterant, quātum attinet ad corporis mortem, quoniā diuinitus remißionem acceperat peccatorum. Quid ſi iam baptizatus in latrocinij facinus & crimē incurrerat: & non expers baptiſmatis, ſed tāquam pœnitens accepit ſcelerum veniam quam baptizatus amiſit, † quandoquidem pietas tam fidelis, & domino in animo eius, & nobis in ei⁹ verbis apparuit? *† al. quā baptizatus admiſit.* Nam ſi eos de quibus non ſcriptum eſt, vtrum fuerint baptizati, ſine baptiſmo de hac vita receſſiſſe contēdimus, ipſis calumniamur Apoſtolis, qui præter Apoſtolū Paulum quando baptizati fuerint, ignoramus. *Acto.9.* Sed ſi ipſos baptizatos eſſe per hoc nobis innoteſcere potuit, quod beato Petro dominus ait, Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet. *Ioan.13.* Quid de aliis, de quibus vel tale nihil legimus dictum, de Barnaba, de Timotheo, de Tito, de Silea, de Philemone, de ipſis Euangeliſtis Marco & Luca, de innumerabilibus cęteris: quos abſit vt baptizatos eſſe dubitemus, quanuis non legamus? Dinocra- E tes autem ſeptennis puer, in quibus annis pueri cū baptizantur, iam ſymbolum reddunt, & pro ſe ipſi ad interrogata reſpondent, cur non tibi viſus fuerit baptizatus potuiſſe ab impio patre ad gentilium ſacrilegia reuocari, & ob hoc fuiſſe in pœnis, de quibus ſorore orāte liberatus eſt, neſcio. Neq; enim & ipſum vel nūquam fuiſſe Chriſtianum, vel catechumenum defunctū fuiſſe legiſti: quāquam ipſa lectio non ſit in eo canone ſcripturarum, vnde in huiuſmodi quæſtionibus teſtimonia proferenda ſunt.

Cap.X. Noli credere, nec dicere, nec docere, quos dominus prædeſtinauit ad baptiſmū, prædeſtinationi eius eripi poſſe, & antē defungi quàm in eis fuerit, quod omnipotens prædeſtinauit impletum, ſi vis eſſe catholicus. Neſcio quæ hic enim poteſtas cōtra poteſtatem dei caſibus datur, quibus irruentibus quod ille prędeſtinauit fieri non ſinatur. Hic error quāta errantē voragine impietatis abſorbeat, exaggerare nō opus eſt, cum prudētem virum & corrigi paratum breuiter admonuiſſe ſufficiat, Tua quippe iſta ſunt verba. Habendam dicimus, inquis, de infantibus iſtiuſmodi rationē, qui prædeſtinati baptiſmate vitæ præſentis antequā renaſcantur in Chriſto, præueniuntur occiduo. Ergòne F prædeſtinati baptiſmo vitæ præſentis antequā ad eum perueniāt, præueniuntur occiduo, & prędeſtinaret deus quod futurū non fuiſſe præſciuit? Aut hoc futurū fuiſſe neſciuit, vt eius aut prædeſtinatio fruſtraretur, aut præſcientia falleretur? Vides quanta hinc dici poſſent, niſi quod pauloāte dixi tenerē, vt hinc te breuiter admonerē. Noli credere, nec dicere, nec docere, de infantib⁹ qui priuſquā renaſcantur in Chriſto, pręueniūtur occiduo, ſcriptum eſſe, Raptus eſt ne malicia mutet intellectum illius, aut ne fictio decipiat animam eius, propter hoc properauit de medio iniquitatis illum educere. *Sap.4.* Placita enim erat deo anima eius, & cōſummatus in breui expleuit tēpora longa: ſi vis eſſe catholicus. Hoc enim ad illos omnino non pertinet, ſed ad eos potius qui baptizati & pie viuētes, diu non permittūtur hic viuere, non annis, ſed ſapientiæ gratia conſummati. Iſte vero error quo putatur hoc de paruulis, antequam baptizētur morientibus eſſe dictum, ipſi ſacroſancto lauacro intolerabilem facit iniuriā, ſi paruulus qui baptizatus rapi poterat, propterea prius rapitur, ne malicia mutet illi⁹ intellectum,

G lectum, aut ne fictio decipiat animam eius: quaſi in eo-
dem baptiſmo hæc eſſe malicia credatur, & fictio qua
in peius mutetur & decipiatur, ſi non antè rapiatur. De-
inde quoniã placita erat deo anima eius, properauit de
medio iniquitatis illum educere, ita vt nec paululum
remoraretur, vt quod in eo prædeſtinauit, impleret: ſed
contra ſuam prædeſtinationem facere maluit, tãquam
feſtinans, ne quod ei placuerat in non baptizato, exter-
minaretur in baptiſmo: tanquam moriturus infans ibi
pereat, quò currẽdum eſt cum illo ne pereat. Quis ergo
hæc verba ſcripta in libro ſapiẽtiæ, de paruulis ſine bap-
tiſmate mortuis dicta eſſe crederet, diceret, ſcriberet,
Cap.XI. recitaret, ſi ea ſicut oportuerat, cogitaret? Noli cre-
dere, nec dicere, nec docere, aliquas manſiones eſſe ex-
tra regnum dei, quas eſſe dominus dixit in domo pa-
tris ſui, ſi vis eſſe catholicus. Non enim ait, ſicut hoc te-
ſtimoniũ ipſe poſuiſti, multæ manſiones ſunt apud pa-
trem meum. Quòd ſi ita dixiſſet, non alibi eſſent intel-
ligendæ, quàm in domo patris eius. Sed aperte ait, In
domo patris mei manſiones multæ ſunt. Quis itaque
audeat aliquas partes domus dei ſeparare à regno dei:
vt cum reges terræ non tantum in domo ſua, nec tan-
H tum in patria ſua, ſed longe latèque etiam trans mare
regnare inueniãtur, rex qui fecit cœlum & terram, nec
in tota domo ſua regnare dicatur? Sed forte dicas, om-
nia quidem pertinere ad dei regnum, quia regnat in
cœlis, regnat in terris, in abyſsis, in paradiſo, in infer-
no. Vbi enim non regnat, cuius vbique ſumma poteſtas
eſt: ſed aliud eſſe regnum cœlorum, quò fas non eſt ac-
cedere niſi lauacro regenerationis ablutos, propter do-
minicam veram fixamq; ſententiam: aliud autem eſſe
regnum terrarum, vel aliarum creaturæ partium, vbi
poſſunt eſſe aliquæ manſiones domus dei, quamuis per-
tinentes ad regnum dei, non tamen ad regnum cœlo-
rum, vbi excellentius & beatius eſt regnum dei: ita fie-
ri, vt nec aliquæ domus dei partes atque manſiones, à
regno dei nefarie ſeparentur, & tamen non omnes in
regno cœlorum manſoribus præparentur: atque in iis
quæ in regno cœlorum non ſunt, poſsint fœliciter ha-
bitare, quibus eas etiam non baptizatis deus dare volue
rit, vt in regno dei ſint, quãuis in regno cœlorum quia
baptizati non ſunt, eſſe non poſsint. Hoc qui dicũt, vi-
dentur quidem ſibi dicere aliquid, quia ſcripturas ne-
I gligenter attẽdunt, & quo modo regnum dei dicatur,
Matt.6. vnde oramus dicentes, Adueniat regnum tuum: non
intelligũt, quia regnum dei dicitur, vbi cum illo fidelis
familia eius, beate & ſempiterne tota regnabit. Nam ſe-
cundum poteſtatem quæ illi ſuper omnia eſt, etiã nunc
vbiq; regnat. Quid ergo eſt quod oram⁹ vt veniat, niſi
vt cum illo regnare mereamur? Sub eius autem pote-
ſtate etiam illi erunt, qui pœna æterni ignis ardebunt.
Nũquid nam ob hoc etiam ipſos, in regno dei futuros
dicturi ſumus? Aliud eſt enim regni dei muneribus ho-
norari, aliud regni dei legibus coërceri. Vt autem tibi
manifeſtiſsime appareat, non eſſe regnũ cœlorum diſ-
tribuendum baptizatis, & alias partes regni dei dandas
quibus tibi viſum eſt, non baptizatis: ipſum dominum
audi, qui non ait, Si quis non renatus fuerit ex aqua &
ſpiritu, non poteſt intrare in regnum cœlorum: ſed nõ
poteſt, inquit, intrare in regnum dei. Nam verba eius
Ioan.3. de hac re iſta ſunt ad Nicodemum, Amen amen dico
tibi, niſi quis natus fuerit denuo, non poteſt videre re-
gnum dei. Ecce non hic dixit, regnũ cœlorum: ſed, dei.
Et cum reſpondiſſet Nicodemus atq; dixiſſet, Quo mo
do poteſt homo naſci cum ſenex ſit: nunquid poteſt in

ventrem matris ſuæ iterato introire, & renaſci? Eãdem K
dominus ſententiam planius apertiúſque repetens, ait,
Amen amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aquà
& ſpiritu, non poteſt introire in regnum dei. Ecce nec
hic dixit regnum cœlorũ, ſed regnum dei. Quod enim
dixerat, Niſi quis natus fuerit denuo, hoc quid eſſet ex-
poſuit dicens, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu.
Et quod dixerat, non poteſt videre, hoc expoſuit dicẽ-
do, non poteſt introire. Illud autem quod dixerat, re-
gnum dei, non alio nomine repetiuit. Neq; nunc opus
eſt quærere atq; diſſerere, vtrum regnum dei, regnumq;
cœlorum cum aliqua differentia ſit intelligendum: an
res vna ſit duobus appellata nominibus. Sufficit quòd
non poteſt introire in regnum dei, qui nõ fuerit laua-
cro regenerationis ablutus. Manſiones autem aliquas
conſtitutas in domo dei ſeparare à regno dei, quàm ſit
à veritate deuiũ, puto quòd iã intelligas. Et ideo quòd
putaſti, in aliquibus manſionibus quas dominus multas
eſſe dixit in domo patris ſui, manſuros quoſdam etiam
nõ renatos ex aqua & ſpiritu, vt fidem catholicam te-
neas, admoneo ſi permittis, emendare non differas.

Noli credere, nec dicere, nec docere, ſacrificiũ Chri *Cap.XII.*
ſtianorum pro iis qui nõ baptizati de corpore exierint L
offerendum, ſi vis eſſe catholicus. Quia nec illud quod
de Maccabæorum libris commemoraſti ſacrificium Iu *2.Macc.12.*
dæorum, pro eis qui non circũciſi de corpore exierint,
oſtendis oblatum. In qua tua ſententia tam noua, & cõ
tra Eccleſiæ totius authoritatem diſciplinámque pro-
lata, verbo etiam inſolentiſsimo vſus es, dicens, Pro his
ſanè oblationes aſsiduas, & offerenda iugiter ſanctorũ
cenſeo ſacrificia ſacerdotum, vt te homo laicus ſacer-
dotibus dei, nec diſcendo ſubderes, nec ſaltem ſimul
quærẽdo miſceres, ſed cenſendo præponeres. Aufer tibi
iſta fili: Non ſic in via quam Chriſtus humilis ſeipſum *Matth.7.*
eſſe docuit, ambulatur. Nullus cum hoc tempore per
anguſtam portã eius ingreditur. Noli credere, nec *Cap.XIII.*
dicere, nec docere, aliquos eorum qui ſine baptiſmo
Chriſti ex hac vita emigrauerint, interim nõ ire in re-
gnum cœlorum, ſed in paradiſum, poſtea vero in reſur
rectione mortuorum, etiam ad regni cœlorum beati-
tudinem peruenire, ſi vis eſſe catholicus. Hoc enim eis
dare nec Pelagiana hæreſis auſa eſt, quæ opinatur par-
uulos non trahere originale peccatum. Quos tu quan-
uis ſicut catholicus cũ peccato naſci fatearis, neſcio qua M
tamen peruerſioris nouitate opinionis, ſine baptiſmate
ſalutari, & ab hoc peccato cũ quo naſcuntur abſolui, &
in regnum cœlorum aſſeris introduci. Neq; conſideras
in hac cauſa, quanto deterius ſapias quàm Pelagius. Ille
quippe dominicam ſententiam pertimeſcens, qua non
baptizati in regnum cœlorum non permittũtur intra-
re, licet eos quos ab omni peccato liberos credit, non
illò audet paruulos mittere. Tu vero ſic contẽnis, quod
dictum eſt, Si quis non renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, *Ioan.3.*
non poteſt intrare in regnũ dei: vt excepto errore quo
audes à regno dei paradiſum ſeparare, quibuſdã quos
reos naſci ſicut catholicus credis, ſine baptiſmate mor-
tuis, & illius reatus abſolutionem, & regnum cœlorum
non dubites inſuper polliceri: quaſi cõtra Pelagium in
originali peccato aſtruendo, tunc eſſe poſsis catholicus
verus, ſi contra dominum fueris in deſtruenda eius de
baptiſmo ſententia hæreticus nouus. Nos te dilectiſsi-
me, non ſic volumus hæreticorũ eſſe victorem, vt error
vincat errorem, & quod eſt peius, maior minorẽ. Dicis
enim, Aut ſi forte quiſpiam reluctetur, latronis animæ
vel Dinocratis interim temporarie collatum eſſe para-
diſum,

A diſum, nam ſupereſſe illis adhuc in reſurrectione præmium regni cœlorum: quanquam ſententia illa principalis obſiſtat, qnia qui non renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnum cœlorum, tamẽ teneat etiam meum in hac parte, non inuidentis aſſenſum, modo miſericordiæ præſcientiæq́; diuinæ & effectum amplificet, & affectum. Hæc verba tua ſunt, vbi te confiteris conſentire dicenti, quibuſdam non baptizatis ſic temporarie collatum eſſe paradiſum, vt ſuperſit illis in reſurrectione præmium regni cœlorum, contra ſententiã principalem qua conſtitutum eſt, non intraturũ in illud regnum, qui non renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto. Quam ſententiam principalem timẽs violare Pelagius, nec illos ſine baptiſmo in regnum cœlorum credidit intraturos, quos non credidit reos. Tu autem & originalis peccati reos paruulos confiteris, & tamen eos ſine lauacro regenerationis abſoluis, & in paradiſum mittis, & poſtea etiam regnum cœlorum intrare permittis.

Cap. XIIII. Hæc & huiuſmodi, ſi & alia forſitan in tuis libris attenſior & ocioſior inuenire potueris, ſine vlla dilatione iam corrige, ſi animum catho B licum geris, id eſt, ſi veraciter prælocutus es, dicens, quòd tibiipſi credulus non ſis ea probare poſſe quæ dixeris, & quòd ſemper ſtudeas etiam propriam ſententiam non tueri, ſi improbabilis detegatur, & ſit tibi cordi, proprio iudicio dãnato, meliora magis & quæ ſunt veriora ſectari. Modo proba chariſsime, non te fallaciter iſta dixiſſe, vt de tua indole, non ſolum ingenioſa, verumetiam pia, modeſta, gaudeat catholica Eccleſia, non de contentioſa pertinacia hæretica exardeſcat inſania. Nunc eſt vt oſtendas quanta poſt hæc bona verba quæ tua commemoraui, ſynceritate pectoris dixeris, quod continuo ſubiecisti. Nam vt eſt, inquis, optimi propoſiti, laudandíque conſilij facile ad veriora traduci, ita improbi obſtinatique iudicij eſt, nolle citius ad tramitem rationis inflecti. Eſt igitur optimi propoſiti laudandíque cõſilij, & facile ad veriora traducere. Nec ſis improbi obſtinatíque iudicij, vt nolis citius ad tramitem rationis inflecti. Si enim hæc liberaliter elocutus es, ſi non in labiis iſta ſonuiſti, ſed intus & germanitus in corde ſenſiſti, in tuæ correctionis tanto bono etiam moras odiſti. Parum quippe tibi fuit dicere, improbi obſtinatíque eſſe iudicij, nolle ad tramitem ra- C tionis inflecti, niſi adderes citius: vt hinc oſtenderes quàm ſit execrandus qui bonum * nunquã facit, quandoquidem qui tardius facit, tanta tibi videtur ſeueritate culpandus, vt merito improbi iudicij obſtinatíque dicatur. Audi ergo teipſum, túque potiſsimum & maxime eloquij tui fructibus vtere, vt citius te ad rationis tramitem grauitate mentis inflectas, quàm te inde minus erudite parúmque conſulte lubrico ætatis auerteras. Nimis longum eſt omnia quæ in tuis libris, vel potius in teipſo volo emendari, pertractare atque diſcutere, & ſaltem breuem tibi de ſingulis corrigendis reddere rationem. Nec ideo tamen te contemnas, vt arbitreris ingenium & eloquium tuum parui eſſe pendendum. Nec ſanctarum ſcripturarum memoriã in te paruam eſſe cognoui, ſed eruditio minor eſt, quàm tantæ indoli laboriq́; cõgruebat. Itaque te nec amplius quàm oportet tibi tribuẽdo vaneſcere volo, nec rurſus te abiiciendo ac deſperando frigeſcere. Vtinam tua ſcripta tecum legere poſſem, & colloquendo potius quàm ſcribendo, quæ ſint emendanda monſtrarem. Facilius hoc negocium perageretur noſtra inter nos ſermocinatione, quàm literis. Quæ ſi ſcribenda eſſet, multis voluminibus indigeret.

*al. hoc.

Verum iſta capitalia, quæ certo etiã nu D mero cõprehendere volui, inſtanter admoneo ne corrigere differas, & ea prorſus à fide & prædicatione tua facias aliena. Vt quanta tibi facultas eſt diſputandi, munere dei vtaris vtiliter ad ædificationẽ, non ad deſtructionem ſanæ ſalubriſq́; doctrinæ.

Cap. XV. Sunt autem iſta de quibus vt potui iam diſſerui, ſed breuiter ea repetendo percurram. Vnum eſt, quod animam nõ ex nihilo, ſed de ſeipſo deum feciſſe dixiſti. Alterum, per infinitum tempus, atque ita ſemper deum animas dare, ſicut ſemper eſt ipſe qui dat. Tertium, animam meritum aliquod perdidiſſe per carnem, quod habuerit ante carnem. Quartum, animam per carnem reparare habitudinem priſcam, & per eãdem carnem renaſci, per quam meruerat inquinari. Quintum, quòd anima meruerit eſſe peccatrix ante omne peccatũ. Sextum, infantes antequam baptizentur morte præuentos, peruenire poſſe ad originalium indulgentiam peccatorum. Septimum, quos dominus prædeſtinauit ad baptiſmum, prædeſtinationi eius eripi poſſe, & ante defungi quàm in eis fuerit, quod omnipotens prædeſtinauit impletum. Octauum, de infantibus qui priuſquam renaſcantur in Chri E ſto, præueniuntur occiduo, ſcriptum eſſe, Raptus eſt ne malicia mutaret intellectum illius: & cætera quæ in eã ſententiam in Sapientiæ libro leguntur. (Sap. 4.) Nonum, aliquas manſiones eſſe extra regnum dei, earum quas dominus eſſe dixit in domo patris ſui. Decimum eſt, ſacrificium Chriſtianorum, pro eis qui nõ baptizati de corpore exierint offerendum. Vndecimum, aliquos eorum qui ſine baptiſmo Chriſti ex hac vita emigrauerint, interim non ire in regnum, ſed in paradiſum, poſtea vero in reſurrectione mortuorum etiam ad regni cœlorum beatitudinem peruenire. Hæc interim vndecim multum apertèque peruerſa, & fidei catholicæ aduerſa, nunc iam nihil cunctaris extirpare atque abiicere ab animo, à verbo, à ſtylo tuo, ſi vis vt te non ſolum ad altaria tranſiſſe catholica, ſed vere catholicum eſſe gaudeamus. Nam hæc ſi pertinaciter ſingula defendantur, tot hæreſes facere poſſunt, quot opiniones eſſe numerantur. Quocirca conſidera quàm ſit hoc horrendum, vt omnes ſint in vno homine, quæ damnabiles eſſent in ſingulis ſingulæ. Sed ſi tu pro eis nulla contentione pugnaueris, imò vero eas fidelibus verbis & literis expugnaueris, laudabilior eris cenſor in teipſum, quàm F ſi quemlibet alium recta ratione reprehenderis, & mirabilior eorum emendator, quàm ſi nunquam illa ſenſiſſes. Aſsit dominus tuæ menti, & tantam ſpiritui tuo ſpiritu ſuo, facilitatem humilitatis, lucem veritatis, dulcedinem charitatis, pacem pietatis infundat, vt victor tui animi malis eſſe in veris, quàm cuiuſlibet contradicentis in falſis. Abſit autem vt te arbitreris hæc opinando à fide catholica receſsiſſe, quanuis ea fidei ſint aduerſa catholicæ, ſi coram deo cuius in nullius corde oculus fallitur, veraciter te dixiſſe reſipiſcis, non te tibiipſi eſſe credulum, probari ea quæ dixeris poſſe, ac ſtudere te ſemper etiam propriam ſententiam non tueri, ſi improbabilis detegatur, eo quod ſit tibi cordi, proprio damnato iudicio, meliora magis & quæ ſint veriora ſectari. Iſte quippe animus etiã in dictis per ignorantiam non catholicis, ipſa eſt correctionis præmeditatione ac præparatione catholicus. Sed iſte ſit modus huius voluminis, vbi requieſcat paululum lector, vt ad ea quæ ſequuntur, eius intentio ab alio renouetur exordio.

Libri Tertij finis.

G
DIVI AVRELII AVGVSTINI
Hipponenſis Epiſcopi, de anima & eius origine, ad Vincentium Victorem, Liber quartus.

Caput I.

ACCIPE nunc iam etiam de meipſo quæ tibi dicere cupio, ſi poſſim, hoc eſt, ſi ille donauerit, in cuius manu ſunt & nos & ſermones noſtri. Reprehendiſti enim me bis numero, exprimens etiam meum nomen. Et cum te in principio libri tui imperitiæ tuæ admodum conſcium, & doctrina & adminiculo deſtitutum, me vero vbi nominaſti, doctiſsimum ac peritiſsimum dixeris: tamen quibus in rebus tibi viſus es noſſe, quod ego vel neſcire me fateor, vel quanuis neſciam ſcire præſumo: libertate qua oportebat, non tantum ſenem iuuenis, & Epiſcopum laicus, verumetiam hominem tuo iudicio doctiſsimum & peritiſsimum non dubitaſti reprehendere. Ego autem & me doctiſsimum ac peritiſsimum neſcio, imò vero me
H non eſſe certiſsime ſcio. Et fieri poſſe non ambigo, vt aliquid imperito & indocto cuipiam ſcire contingat, quod aliquis laicus doctus & peritus ignorat. Et in hoc te planè laudo, quòd veritatem etſi nunquam percepiſti, certè quam putaſti, homini prætuliſti. Ideo quidem temere, quia exiſtimaſti ſcire te quod neſcis: ſed ideo libere, quia perſonam non veritus, elegiſti aperire quod ſentis. Vnde te intelligere oportet, quãto eſſe nobis debeat cura maior, dominicas oues reuocare ab errorib⁹, ſi & ouibus turpe eſt vicia paſtorũ, ſi qua cognouerunt, eiſdẽ occultare paſtoribus. O ſi illa reprehenderes mea,
« quę iuſta reprehenſione ſunt digna. Neque enim nega-
« re debeo, ſicut in ipſis moribus, ita multa eſſe in tam
« multis opuſculis meis, quę poſsint iuſto iudicio, & nul-
« la temeritate culpari. Ex quibus ſi aliqua reprehenderes, illic & tibi fortaſsis oſtenderem, qualem te eſſe, in quibus non perperam reprehenderes vellem, meq; tibi iuniori maior, & præpoſitus ſubdito, correctionis exẽplum, quanto humilius, tanto ſalubrius exhiberem. Sed ea in me reprehendiſti, quæ non corrigere humilitas, ſed partim fateri, partim defendere veritas cogit.

Cap. II.

Hæc autem ſunt, Vnum, quòd de origine anima-
I rum, quę poſt primum hominem datæ ſunt, vel dantur hominibus, non ſum auſus aliquid definire, quia fateor me neſcire. Alterum, quòd animam ſcire me dixi ſpiritum eſſe, non corpus. Sed in hoc altero duo reprehendiſti, Vnum, quòd nõ eam crederem corpus eſſe. Alterum, quòd eam ſpiritum crederem. Tibi enim videtur & corpus eſſe animam, & nõ eſſe ſpiritum. Audi igitur purgationem meam contra reprehenſionem tuam, & ex hac occaſione qua me tibi purgo, in teipſo diſce quæ purges. Recole verba libri tui, vbi me primitus nominaſti, Scio, inquit, pleroſque & facile peritiſsimos viros, inſuper & conſultos tenuiſſe ſilentium, aut nihil expreſſius elocutos, cum definitionem diſputationibus ſuis inchoata expoſitione ſubtraherent, ſicuti nunc nuper apud te Auguſtini doctiſsimi viri prædicatiq; Epiſcopi comprehenſum literis lectitaui: modeſtius quidem vt reor, ac verecundius huiuſce rei arcana rimantes, intra ſeipſos tractatus ſui deuoraſſe iudicium, neque ſe poſſe exhinc aliquid determinare profeſſos. Sed mihi crede, ſatis ſupèrque videtur abſurdum atque incongruum rationi, vt homo ipſe expers ſui ſit, aut is qui rerum omnium creditur adeptus eſſe noticiam, ſibiipſi habeatur ignotus. Quid autem differt homo à pecore, ſi neſcit de K
ſua qualitate naturaq; diſquirere atque diſſerere, vt merito in illum conueniat quod ſcriptum eſt, Homo cum *Pſal. 48.*
eſſet in honore non intellexit, aſsimilatus eſt iumentis, & comparatus eſt eis. Nam cum deus bonus nihil non ratione condiderit, ipſumq; hominem animal rationale, intellectus capacem, rationis compotem, ſenſuq; viuacem, qui omni rationis experientia, prudentiq; ordinatione† diſtribuat, procreauerit, quid tã inconuenienter dici poteſt, quàm vt eum ſola ſui notione fraudauerit? Et cum ſapiẽtia mundi, quæ ſeſe vſque ad veri cognitionem ſuperuacua quidem inueſtigatione protendit, quia ſcire nequit per quem licet, quæ ſunt vera cognoſci, aliqua tamen vicina, imò affinia veritati tentauerit ſuper animæ natura deſpicere: quàm indecens atque pudendum eſt, religioſum quenquam de hoc ipſo aut nihil ſapere, aut penitus ſibi interdixiſſe ne ſapiat. Iſta tua noſtræ ignorantiæ diſertiſsima & luculentiſsima caſtigatio, omnia quæ ad naturam hominis pertinent, ſic te ſcire compellit, vt ſi eorum aliquid ignoraueris, non meo, ſed tuo iudicio pecoribus compareris.

† qui omnia rationis experientia prudẽtia ordinaſſe &c.

Quãuis enim nos inſigni⁹ videaris attingere, eo quod L
dixiſti, Homo cum eſſet in honore non intellexit: quia in quo tu non es, honore ſumus Eccleſiæ, tamen etiam tu in eo es honore naturæ, vt pecoribus præferaris, Quibus ſecundum tuum iudicium comparandus es, ſi aliquid eorum quæ ad naturam tuam conſtat pertinere, neſciueris. Neque enim eos aſperſiſti hac reprehenſione tantummodo qui hoc neſciunt quod ego neſcio, hoc eſt, humanæ animæ originem: quam quidem non penitus neſcio, ſcio enim deum flauiſſe in faciem primi hominis, factúmque eſſe hominem in animam viuam, quod tamen niſi legiſſem, per meipſum ſcire non poſſem. *Gene. 2.* Sed dixiſti, Quid autem homo differt à pecore, ſi neſcit de ſua qualitate naturâque diſquirere atque diſſerere? Quod ſenſiſſe ita videris, tanquam de vniuerſa ſua qualitate atque natura ſic homo diſquirere atque diſſerere debeat, vt nihil eum ſui lateat. Quod ſi ita eſt, iam te pecoribus comparabo, ſi mihi non reſponderis tuorum numerum capillorum. Si autem quantumcunque proficiamus in hac vita, aliqua nos ad noſtram naturam pertinentia neſcire concedas, quæro id quãtum quatenuſq; concedas, ne forte & hoc ibi ſit, quòd animæ noſtræ non omnimodo ſcimus originem: quanuis M
quod ad ſalutem pertinet fidei, diuinitus animam datam, eamq; non eius cuius deus eſt eſſe naturæ, remotis ambagibus nouerimus. An forte hactenus putas naturam ſuam cuique neſciendam, quatenus eam tu neſcis: hactenus ſciendam, quatenus eam tu ſcire potueris, vt ſi paulo amplius te quis neſcierit, eũ pecoribus compares, quòd ſcientior illo eſſe potuiſti: atq; ita ſi quis eam paulo plus te ſcierit, eadem iuſticia te ille pecoribus comparabit? Dic ergo quaten⁹ nobis naturam noſtram neſcire concedas, vt à pecoribus ſalua ſit noſtra diſtantia. Et conſidera tamen ne plus à pecoribus diſtet, qui eius aliquid neſcire ſe ſcit, quàm qui ſe putat ſcire quod neſcit. Natura certè tota hominis eſt ſpiritus, anima & corpus. Quiſquis ergo à natura humana corpus alienare vult, deſipit. Medici tamen qui appellãtur anatomi-
ci, per membra, per venas, per neruos, per oſſa, per me- »
dullas, per interiora vitalia etiam viuos homines quã- »
diu inter manus rimantium viuere potuerunt, diſſicien- »
do ſcrutati ſunt, vt naturam corporis noſſent, Nec ta- »
men nos quia iſta neſcimus, pecoribus compararunt. »
Niſi forte dicturus es, eos pecoribus comparandos qui

animæ

A animæ naturam, non qui corporis neſciunt. Non ergo ita præloqui debuiſti. Neq; enim aiſti, Quid differt homo à pecore, ſi neſcit de animæ ſuæ qualitate atq; natura: ſed aiſti, ſi neſcit de ſua qualitate naturaq; diſquirere atq; diſſerere. Qualitas vtiq; noſtra, & natura noſtra cum corpore cõputatur, quamuis de his quibus conſtamus, ſingillatim ſingulis diſſeratur. Verum ego quàm multa poſsim de hominis natura ſcîtiſsime diſputare, ſi explicare velim, plura volumina implebo, multa me tamen ignorare confiteor.

Cap. III. Tu autem quò vis pertinere quod in ſuperiore libro de flatu hominis diſputauimus, Vtrum ad animæ naturam, quia ipſa id agit in homine: an ad corporis, qđ ab ea mouetur vt id agat: an ad hui⁹ aëris, cuius reciprocatu id agere declaratur: an potius ad omnia tria, ad animã ſcilicet quæ corpus mouet, & ad corpus quod motu flatum recipit atq; reddit, & ad auram iſtam vndique circunfuſam, quę intrãdo alit, releuat exeundo. Et tamen hoc literatus homo atque facundus vtique neſciebas, quando credebas, dicebas & ſcribebas, & in conuentu multitudinis congre B gatæ legebas, & de natura noſtra vtrem inflare, & naturam noſtram in nos minus nihil habere: cum hoc vnde faciamus, facillime poſſes, non diuinas & humanas paginas perſcrutando, ſed in te aduertendo noſſe cum velles. Quo modo igitur tibi committã vt me doceas de origine animarum, quod me neſcire confiteor, qui quod tuis naribus atq; ore ſine intermiſsione facis, vnde facias ignorabas? Et præſtet dominus vt à me commonitus, cedas potius quàm reſiſtas tam in prõptu poſitæ atq; apertiſsimæ veritati. Nec de vtre inflando ſic interroges pulmones tuos, vt eos aduerſus me habere malis inflatos, quàm eis acquieſcere te docẽtibus, & reſponſum tibi verũ, non loquendo & altercãdo, ſed ſpirando & reſpirando reddentibus. Proinde ignorantiã meam de origine animarum te corripientem atq; obiurgantem, non moleſte ferrem, imò inſuper & gratias magnas agerem, ſi eam mihi non ſolum duris percuteres cõuiciis, ſed veris etiã excuteres dictis. Si enim me poſſes docere quod neſcio, non ſolum te verbis, ſed & pugnis cædentem deberem patientiſsime ſuſtinere.

Cap. IIII. Nam fateor dilectioni tuæ, quãtum attinet ad iſtam C quæſtionem, vnum de duobus valde cupio noſſe ſi poſſim, vel de animarum origine, quod ignoro, vel vtrum pertineat ad nos hoc noſſe cum hic viuimus. Quid ſi enim ex illis rebus eſt, de quibus nobis dicitur, *Eccli. 3.* Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris, ſed quæ præcepit tibi dominus illa cogita ſemper? Verum hoc noſſe cupio, aut ab ipſo deo ſciente quod creat, aut etiã ab aliquo docto ſciente quod dicat, nõ ab homine neſciente quod anhelat. Infantiã ſuam quiſque non recolit, & putas hominẽ niſi deo docente poſſe cognoſcere, vnde in matris vtero viuere cœperit, præſertim ſi vſq; adeo illũ adhuc lateat humana natura, vt nõ ſolũ quid intus habeat, verumetiã quid ad eam forinſecus accedat, ignoret. Itáne dilectiſsime tu me docebis aut quẽquam, vnde homines naſcentes animentur, qui neſciebas adhucuſq; vnde viuentes ſic alantur, vt illo alimento paululum ſubtracto continuo moriantur? Tu me docebis aut quenquã, vnde homines animẽtur, qui neſciebas adhucuſq; vnde vtres quando inflantur, impleãtur? Vtinam quemadmodum neſcis vnde origo ſit animarum: ſic ego ſaltẽ ſcirẽ vtrum mihi in hac vita ſciẽdum eſſet. Si enim ex illis eſt altioribus, quę inquirere ſcrutariq; prohibemur; timendum eſt ne hoc non ignorando, ſed quærendo peccemus. Neq; enim propterea non D eſſe de illis altioribus putare debemus, quia non ad dei naturam pertinet, ſed ad noſtram.

Cap. V. Quid quòd nonnulla in operibus dei, quàm ipſe deus inquantũ cognoſci poteſt, difficilius cognoſcũtur? Nam didicimus deũ eſſe trinitatem: quot autẽ animalium genera creauerit, ſaltem terreſtriũ, quę in arcam Noë intrare potuerunt, *Gene. 7.* adhucuſq; neſcimus. Niſi hoc tu iam forte didiciſti. In libro etiam Sapientiæ ſcriptum eſt, *Sapient. 13.* Si enim tantum potuerunt valere vt poſſent æſtimare ſeculum, quo modo eius dominũ non facilius inuenerunt? An quia hoc intra nos eſt, ideo non altius nobis eſt? Interior enim eſt animæ noſtræ natura quàm corpus. Quaſi vero corpus ipſum nõ facilius noſſe potuerit anima extrinſecus per oculos ipſius corporis, q̃ intrinſecus per ſeipſam. Quid enim eſt in inteſtinis corporis vbi nõ eſt ipſa? Et tamen etiã quęq; interna atque vitalia oculis corporis inquiſiuit, & quicquid ex eis diſcere potuit, per oculos corporis didicit. Et certe ibi erat etiã quãdo illa neſciebat. Et cũ viſcera intrinſecus noſtra nõ poſsint ſine anima viuere, facilius ea potuit anima viuificare quàm noſſe. An forte ad eius cognitionẽ altius illa eſt corpus eius quàm ip E ſa, & ideo ſi velit inquirere atq; diſſerere, quando ſemẽ hominis conuertatur in ſanguinem, quãdo in ſolidam carnẽ, quando oſſa durari, quãdo incipiant medullari: quot ſint genera venarũ atq; neruorum, quibus diſcurſibus & anfractibus vniuerſum corpus illæ irrigent, illi alligent: vtrum in neruis deputanda ſit cutis: vtrum in oſsibus dentes, diſtant enim q medulla carent: & quid ab vtriſq; differant vngues, quoniam his duricia ſimiles ſunt: præcidi autẽ & creſcere, cõmune illis eſt cũ capillis: quiſnam ſit vſus venarũ, nõ ſanguinis, ſed aëris, quas arterias vocant, hęc atque huiuſmodi de natura corporis ſui, ſi anima noſſe deſideret, tunc ne dicendũ eſt homini, *Eccli. 13.* Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris: ſi autẽ de ſua origine quod neſcit, inquirat, nõ eſt altius neque fortius, quàm vt id poſsit apprehendere: & abſurdum exiſtimas atque incongruum rationi, vt neſciat anima, vtrũ nam diuinitus inſufflata ſit, an de parentibus tracta, cum hoc iam præteritum nõ meminerit, & inter illa deputet, quæ irreuocabiliter, ſicut infantiam, & cætera recẽtis ab vtero ætatis oblita eſt, ſi tamẽ F cum ſenſu eius aliquo factũ eſt quando factũ eſt: nec putas abſurdum atq; incõgruum, vt corpus ſibi ſubditum neſciat, & quod nõ eſt de prætèritis eius, ſed de præſentibus prorſus ignoret, vtrum venas moueat vt viuat in corpore: neruos autẽ, vt mẽbris corporis operetur, & ſi ita eſt, cur neruos nõ moueat, niſi velit: pulſus autẽ venarum etiã ſi nolit, ſine intermiſsione agat: de qua parte corporis cæteris dominetur, quòd ἡγεμονικὸν vocant, vtrum de corde, an de cerebro, an diſpertitis de corde motibus, de cerebro ſenſib⁹, an de cerebro & ſenſib⁹ & volũtariis motibus, de corde autẽ nõ voluntariis venarũ pulſib⁹: & ſi de cerebro illa duo facit, cur ſentiat, & ſi nolit, mẽbra vero non moueat niſi velit? Cũ igitur hæc in corpore niſi ipſa nõ faciat, cur neſcit quod facit, vel vnde facit? Nec ei turpe eſt iſta q neſcit, & turpe eſſe exiſtimas, ſi neſciat vnde vel quo modo facta ſit, cũ ſeipſa nõ fecerit? Animã vero, nulli ſciũt quo modo hęc, & vnde agat in corpore, ideo ad altiora ac fortiora id pertinere nõ putas?

Cap. VI. At ego hinc tibi maiorẽ moueo quæſtionem, cur paucíſsimi nouerint vnde agãt, quod oẽs agunt? Fortaſſe dicturus es, Quia illi didicerunt artẽ anatomicã vel empiricã, quas medicinalis cõtinet diſciplina, quã pauci aſſequũtur. Cęteri vero iſta diſcere noluerunt, cum potuiſſent ſi vtique voluiſſent. Vbi omitto

G dicere, cur multi conẽtur diſcere iſta, nec poſsint, quia
tardo, quod multum mirum eſt, impędiuntur ingenio,
ea diſcere ab aliis, quæ agũtur ab eis ipſis, & in eis ipſis.
Sed hæc ipſa eſt maxima quæſtio, cur arte non mihi o-
pus ſit, vt eſſe in cœlo ſolem ſciam, & lunam, & alia ſy-
dera, & arte mihi opus ſit, vt ſciam quando digitũ mo-
ueo vnde incipiã, à corde, an à cerebro, an ab vtroque,
an à neutro. Et doctore non egeã, vt ſciam quid ſit tam
lõge altius ſuper me: ab alio autem homine diſcere ex-
pectẽ, vnde agatur à me quod agitur in me. Nam cum
in corde cogitare dicamur, & quod cogitamus, nullo
alio homine ſciente ſciamus, ipſum tamẽ cor vbi cogi-
tamus, neſcimus in qua parte corporis habeamus, niſi
ab alio diſcamus qui neſcit quod cogitamus. Nec igno
ro cum audimus, vt ex toto corde diligamus deum, nõ
hoc dici de illa particula carnis noſtrę quæ ſub coſtis la
†aliàs, vi. tet, ſed de illa in † qua cogitationes fiunt. Quæ merito
appellatur hoc nomine, quia ſicut motus non ceſſat in
corde, vnde ſe pulſus diffundit vſquequaque venarum,
ita non quieſcimus aliquid cogitando verſare. Verun-
H tamen cum omnis ſenſus ab anima inſit corpori, cur
etiã in tenebris & oculis clauſis, ſenſu corporis qui vo-
catur tactus, membra forinſecus noſtra numeremus: ip-
ſius autem animæ interiore præſentia, qua cunctis quæ
viuificat atq; animat præſto eſt, nulla intrinſecus noſtra
viſcera nouerimus, non medicos empiricos, nec ana-
tomicos, nec dogmaticos, nec methodicos, ſed homi-
nẽ ſcire arbitror neminẽ. Et quiſquis fuerit conatus hęc
Eccli. 3. diſcere, non fruſtra ei dicitur, Altiora te ne quæſieris,
& fortiora te ne ſcrutatus fueris. Neque enim altiora
ſunt quàm poteſt noſtra ſtatura contingere, ſed quàm
poteſt noſtra coniectura comprehendere, & fortiora
quàm poteſt vis humani ingenij penetrare, & tamen
non eſt cœlum cœli, non dimenſio ſyderum, non mo-
dus maris atq; terrarum, non infernus inferior. Nos ſu-
mus qui nos comprehendere nõ valemus, Nos modu-
lum ſcientię noſtræ altiores fortioreſq; ſuperamus. Nos
non poſſumus capere nos, & certe nõ ſumus extra nos.
Nec ideo cõparandi pecoribus, quia id quod ſumus nõ
penitus inuenimus: & comparandos nos pecoribus pu-
I tas, ſi quod fuimus obliti ſumus, ſi tamen id aliquando
noueramus. Neque enim nunc anima mea trahitur ex
parentibus, aut inſufflatur à deo. Vtrumlibet horum fe
cerit, tunc fecit quando me creauit, nõ etiam nunc de
me, vel in me facit. Actum illud atq; trãſactum eſt, nec
præſens mihi eſt nec recens. Ne id quidem ſcio vtrum
id ſcierim, oblituſq; ſim, an vero nec tunc quãdo factũ
eſt, id ſentire ac noſſe potuerim. Ecce modo dum
Cap. VII. ſumus, dum viuimus, dum nos viuere ſcimus, dum me-
miniſſe nos, & intelligere & velle certiſsimi ſumus, qui
nos naturæ noſtræ magnos cognitores eſſe iactamus,
quid valeat memoria noſtra, vel intelligẽtia, vel volun
tas, omnino neſcimus. Amicus quidã meus iam inde ab
adoleſcẽtia Simplicius nomine, homo excellentis mi-
rabiliſq; memoriæ, cum interrogatus eſſet à nobis, quos
verſus Virgilius in omnibus libris ſupra vltimos dixe-
rit, continuo, celeriter memoriterq; reſpondit. Quæſi-
uimus etiam ſuperiores vt diceret, dixit, Et credimus
eum poſſe retrorſum recitare Virgilium. De quocunq;
loco voluimus, petiuimus vt faceret, fecit. Proſa etiam
de quacunque oratione Ciceronis, quam memoriæ cõ-
mendauerat, id eum facere voluimus, quantum volui-
mus ſurſum verſus ſecutus eſt. Cum admiraremur, te-
ſtatus eſt deũ, neſciſſe ſe hoc poſſe ante illud experimen
tum, ita quantũ ad memoriã attinet, tũc ſe eius animus
didicit, & quãdocunq; diſcere niſi tẽtando & experien K
do nõ poſſet. Et vtiq; antequam tẽtaret, idem ipſe erat.
Cur ſe igitur neſciebat? Sæpe nos præſumimus aliquid
memoria retenturos, & cum id putamus, nõ ſcribimus:
nec nobis poſtea cum volumus venit in mẽtem, noſq;
pœnitet credidiſſe venturũ, vel literis nõ illigaſſe ne fu-
geret, & ſubito rurſus cum id non quæramus, occurrit,
Nunquid nos nõ eramus, quãdo id cogitabamus? Nec
tamen hoc ſumus quod fuimus, quando id cogitare nõ
poſſumus. Quid eſt ergo qđ neſcimus? Quo modo ſub-
trahimur negamurq; nobis? Itaq; neſcio quo modo p-
ferimur ad nos, reddimurq; nobis, quaſi alij ſimus, & a-
libi ſimus, quando quærimus, nec inuenimus quod in
memoria noſtra poſuimus: neq; noſipſi ad noſipſos ve-
luti alibi poſitos peruenire poſsimus, & tũc peruenim⁹
quando inuenimus. Vbi enim quærimus niſi apud nos?
Et quid quærimus niſi nos? quaſi non ſimus in nobis, &
aliquo modo receſſerimus à nobis. Nonne attendis, &
exhorreſcis tantã profunditatem? Et quid eſt hoc aliud
quàm noſtra natura, nec qualis fuit, ſed qualis nũc eſt?
Et ecce magis quæritur quàm comprehenditur. Sæpe L
mihi propoſitam quæſtionem putaui me intellecturũ, ſi
inde cogitarem, Cogitaui, nec potui. Sæpe non putaui,
& tamen potui. Vires itaq; intelligentiæ meæ non ſunt
mihi vtique cognitæ, & credo quia nec tibi. Sed me cõ
temnis forſitan confitentem, & propter hoc quoque pe
coribus comparabis. Ego autem monere, vel ſi non di-
gnaris, certe admonere nõ deſinã, vt agnoſcas potius
communem infirmitatem, in qua virtus perficitur, ne
pro cognitis incognita pręſumendo, ad veritatem per-
uenire nõ poſsis. Puto enim eſſe aliquid, quod & tu in-
telligere quæris, nec potes, nec tamen quæreres, niſi te
poſſe ſperares. Ac per hoc & tu vires intelligentiæ tuæ
neſcis, qui naturæ tuæ ſcientiam profiteris, nec mecum
ignorantiam confiteris. Quid dicam de voluntate, vbi
certe liberum à nobis prædicatur arbitriũ? Nempe bea- Ioan. 13.
tiſsimus Apoſtolus Petrus volebat pro domino animã
ponere. Planè volebat, Neque enim deum id pollicen-
do fallebat, ſed quantas vires haberet, voluntas ipſa ne-
ſciebat. Proinde vir tantus qui filium dei eſſe cognoue-
rat, ſe latebat. Scimus nos itaq; aliquid velle, ſeu nolle,
ſed voluntas noſtra etiam cum bona eſt, quantum va- M
leat, quantas vires habeat, quibus tentationibus cedat,
quibus non cedat, ſi nos non fallimus, fili dilecte neſci-
mus. Vide igitur quàm multa non præterita, ſed Cap. VIII.
præſentia de natura noſtra, nec tantum quod ad cor-
pus, verumetiam quod ad interiorem hominem perti-
net ignoremus, nec tamen pecoribus comparemur. Et
tu, quia præteritam originem animæ meæ non omni-
no neſcio, ſed nõ plenè ſcio, nam ſcio mihi datam eſſe
à deo, nec tamen eſſe de deo, tanto me conuicio dignũ
putaſti. Et quanto poſſum de natura ſpiritus & animæ
noſtræ commemorare omnia quæ neſcimus? Vbi po-
tius exclamare debemus ad deũ, quod ille exclamauit,
in Pſalmo, Mirificata eſt ſcientia tua ex me, inualuit, nõ Pſal. 138.
potero ad illam. Cur enim adiecit, ex me, niſi quia ex
ſeipſo quàm incomprehenſibilis eſſet dei ſcientia con-
iiciebat, quandoquidem ſeipſum comprehendere non
valebat? Rapiebatur Apoſtolus in tertium cœlum, & au
diebat ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui, &
vtrum in corpore hoc illi accidiſſet, an extra corp⁹, ne-
ſcire ſe dicit, nec à te comparari pecoribus pertimeſcit. 2. Corin. 12.
Sciebat ſe ſpirit⁹ eius eſſe in tertio cœlo, eſſe in paradi-
ſo, & vtrũ eſſet in corpore neſciebat, Et vtiq; tertiũ cœ-
lum, & paradiſus nõ erat ipſe Apoſtolus Paulus, Corpus
vero

A vero eius & anima atq; ſpiritus eius ipſe erat. Ecce ſcie-
bat magna, alta atq; diuina quæ ipſe nõ erat, & hoc ne-
ſciebat quod ad naturã ipſius pertinebat. Quis in tanta
occultarum rerum ſciẽtia, tantam ſuiipſius ignorãtiam
nõ miretur? Quis poſtremo crederet, niſi qui nõ fallit,
Roma. 8. hoc diceret, Quid oremus ſicut oportet neſcimus: vbi
eſſe noſtra maxime debet intentio, vt nos in ea quę an-
te ſunt extẽdamus: & me ſi in eis quę retro ſunt, aliquid
de mea origine oblitus ſum, pecoribus comparas, cum
Philip. 3. audias eundem Apoſtolum dicentem, Quæ retro obli-
tus, in ea quæ ante ſum extentus, ſecundum intentionẽ
ſequor ad palmã ſupernæ vocationis dei in Chriſto Ie
Cap. IX. ſu? An forte etiam hoc quia dixi, Quid oremus ſicut
Roman. 8. oportet neſcimus: irridendum me arbitraris, & irratio-
nalibus ſimilem animantibus iudicas? Et forte tolerabi
lius. Cum enim recto ſanoq; iudicio futura noſtra præ-
teritis pręferamus, & oratio nobis nõ propter quod fui-
mus, ſed propter quod erimus ſit neceſſaria, multo eſt
vtiq; moleſtius neſcire quid oremus, quàm quẽadmodũ
exorti fuerimus. Sed veniat tibi in mentem vbi hoc le-
geris, vel relegẽdo recole, & noli in me huius conuicij
B lapidem iacere, ne ad quem non vis, perueniat. Ille ipſe
Roman. 8. quippe doctor gentium Apoſtolus dixit, Quid enim o-
remus, ſicut oportet neſcimus. Quod non tantum ver-
bo docuit, ſed ſuo quoque demõſtrauit exemplo, Nam
contra vtilitatem & ſalutis ſuæ perfectionem neſciens
orabat, vt diſcederet ab eo ſtimulus carnis quẽ ſibi da-
2. Corin. 12. tum dixit, ne magnitudine reuelationum ſuarũ extol-
leretur. Et quia illum dominus diligebat, nõ fecit quod
ignoranter petebat. Sed tamen vbi ait, Quid enim ore-
Roman. 8. mus ſicut oportet neſcimus: mox adiunxit, Sed ipſe ſpi-
ritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus,
Qui autem ſcrutatur corda, ſcit quid ſpirit⁹ ſapiat, quia
ſecundum deũ interpellat pro ſanctis: id eſt, interpella-
re facit ſanctos. Ille vtiq; ſpiritus quẽ deus miſit in cor-
da noſtra, clamantem abba pater, & in quo clamamus,
abba pater, vtrunq; enim dictum: & accepiſſe nos ſpiri-
tum clamantem, abba pater, [& in quo clamemus, abba
pater,] vt exponeretur quo modo dixit clamãtem hoc
eſt clamare facientem, vt ipſo faciente clamemus. Do-
ceat ergo & hoc me quando voluerit, ſi hoc mihi expe-
C dire nouit, vt ſciam vnde ſecundum animã originem
ducam. Sed ille hoc me doceat ſpiritus, qui altitudinẽ
dei ſcrutatur, nõ homo qui ſpiritum neſcit, vnde vter
inflatur. Abſit tamen vt ego hinc te pecoribus compa-
rem. Non enim hoc quia non poteras, ſed quia nõ ad-
uerteras, neſciebas. Verũ tu fortaſſe quãuis altiora ſint,
quæ de animarum origine requiruntur, quàm eſt vnde
ducimus & reddimus flatum, tamen eadem altiora de
ſcripturis ſanctis te didiciſſe confidis, de quibus per fi-
dem didicimus, quæ nulla poſſent humana ingenia in-
ueſtigare. Nam longe vtique præſtãtius eſt, noſſe reſur-
recturam carnem, ac ſine fine victurã, quàm quicquid
in ea medici ſcrutando diſcere potuerunt, quod in illo
ſenſu anima percipit, cum præſentia ſua vegetet cuncta
quæ neſcit. Et lõge eſt melius noſſe animã, quę in Chri-
ſto renata & renouata fuerit, in æternum beatam futu-
ram, quàm quicquid de illius memoria, intelligentia,
voluntate neſcimus. Hæc autem quæ dixi præſtantiora
atque meliora nullo modo noſſe valeremus, niſi diui-
nis crederemus eloquiis, His ergo eloquiis fidere te for
taſsis exiſtimas, ne de origine animarum ſententiã de-
finitam proferre cunctaris. Primum ſi ita eſſet, non ipſi
humanæ naturæ tribuere debuiſti, quod ſcit homo de
ſua qualitate atque natura diſquirere atq; diſſerere, ſed
dei muneri. Dixiſti enim, Quid differt homo à pecore, D
ſi hoc neſcit? Quid igitur opus eſt aliquid legere vt hoc
ſciamus, ſi eo ipſo quo à pecore diſtamus, iam hoc ſcire
debemus? Sicut enim nihil mihi legis vt me viuere ſciã,
habet enim natura mea vt hoc neſcire non poſsim: ita
& ſi illud ſcire naturæ eſt, cur mihi de hac re profers
quibus credam, teſtimonia ſcripturarum? Nũquid ſoli
diſtant à pecore qui eas legunt? Nõne ita creati ſumus
vt diſtemus à pecoribus, & antequã ad aliquas literas
peruenire poſsimus? Quid eſt quæſo quod tãtum natu-
ræ noſtræ arrogas, vt eo ipſo quòd diſtat à pecore, iam
norit de origine animarum diſquirere atque diſſerere:
& rurſus eam ſic facis huius cognitionis expertẽ, vt hoc
ſcire humanitus nequeat, niſi diuinis teſtibus credat?
Deinde & in hoc falleris, Nam diuina teſtimonia Cap. X.
quæ ad iſtam quæſtionem ſoluendam referre voluiſti,
non id aperiunt. Aliud eſt quod illa demonſtant, ſine
quo vere nõ poſſumus pie viuere, quòd ſcilicet anima-
rum noſtrarũ deum habeamus datorem, creatorẽ, for-
matorẽ. Sed quo modo id faciat, vtrũ nouas eas flãdo,
an de parentibus trahendo non exprimont, niſi de illa
vna, quam primo homini dedit. Lege diligenter, quod E
ſcripſi ad fratrem noſtrum dei ſeruum Renatum, Ibi
enim quia id oſtendi, non fuit neceſſe & hic ſcribere.
Velles autem me definire quod ipſe definiſti, vt in ta-
les anguſtias cõtruderer, in quales ipſe cõtruſus, aduer-
ſus catholicam fidem tot & tanta locutus es, vt eas ſi fi-
deliter atq; humiliter recolas atq; cõſideres, videas pro-
fecto quantum tibi profuiſſet, ſi ſciſſes neſcire quod ne-
ſcis, & quantum tibi proſit, ſi vel nunc ſcias, Nam ſi in-
telligentia tibi placet in natura hominis, quoniã reuera
ſi eam non haberet, nihil quantum ad animas pertinet,
à pecoribus diſtaremus, intellige quid nõ intelligas, ne
totum nõ intelligas, Et noli deſpicere hominem, qui vt
veraciter intelligat quod non intelligit, hoc ſe non in-
telligere intelligit. Vnde autẽ dictum ſit in ſacro Pſal- Pſal. 48.
mo, Homo in honore cum eſſet non intellexit, cõpara-
tus eſt pecoribus inſenſatis, & ſimilis factus eſt illis: le-
ge & intellige, vt hoc opprobrium humiliter potius ip-
ſe caueas, quàm ſuperbe alteri obiicias. De his enim di-
ctum eſt, qui iſtam vitã ſolam deputãt vitam, ſecũdum
carnem viuentes, & poſt mortem nihil ſperantes velu- F
ti pecora: nõ de his qui neq; negant ſe ſcire quod ſciũt,
& confitentur ſe neſcire quod neſciunt, & potius intel
ligunt hanc infirmitatem ſuam, quàm de ſua virtute
confidant. Non itaque diſpliceat præſumptioni tuæ iu-
uenili, meus ſenilis timor fili, Ego enim ſi hoc quod de
animarum origine quærimus, nec deo nec aliquo ſpi-
rituali homine docente ſcire potuero, paratior ſum de-
fendere, quàm recte etiã hoc deus, ſicut alia multa nos
ſcire noluerit: quàm temere dicere quod aut ita ſit ob-
ſcurum, & hoc non ſolum ad aliorum intelligentiam
perducere nequeam, ſed nec ipſe intelligam: aut certe
etiam hæreticos adiuuet, qui propterea perſuadere co-
nãtur ab omni noxa puras eſſe animas paruulorum, ne
ſcilicet eadem noxa in authorem deum recurrat & re-
deat, quod inſontes animas quibus nec lauacrum rege-
nerationis ſubuẽturum eſſe præſciuit, dando carni pec-
catrici eſſe cõpulerit peccatrices, nulla baptiſmatis gra-
tia ſubuentura, qua liberentur à damnatione perpetua,
Quandoquidẽ innumerabiles animæ infantum ante-
quam baptizentur, de corporibus exeunt. Abſit enim vt
hoc volens diluere, dicã quæ ipſe dixiſti, Quòd anima
per carnẽ meruerit inquinari & eſſe peccatrix, nullum
habẽs ante peccatum, quo recte id meruiſſe dicatur. Et

G quòd etiã ſine baptiſmo originalia peccata ſoluãtur. Et quòd regnũ quoq; cœlorũ nõ baptizatis in fine tribuatur. Hæc atq; huiuſmodi venena fidei, niſi timerẽ dicere, fortaſſe de hac re definire aliquid nõ timerẽ. Quãto meli⁹ igitur nõ ſeparatim de anima diſputo & affirmo quod neſcio: ſed quod apertiſsime Apoſtolum video Roman.5. docuiſſe, ſimpliciter teneo, Ex vno homine omnes homines ire in condemnationẽ qui naſcũtur ex Adã, niſi ita renaſcantur in Chriſto, ſicut inſtituit vt renaſcãtur, antequã in corpore moriantur, quos prædeſtinauit ad æternã vitã miſericordiſsimus gratiæ largitor: qui eſt illis quos prędeſtinauit ad æternã mortẽ, iuſtiſsimus ſupplicij retributor, non ſolũ propter illa quę volentes adiiciunt, verumetiã ſi infantes nihil adiiciãt, præter originale peccatũ. Hęc eſt in hac quęſtione definitio mea, vt occulta opera dei habeãt ſuũ ſecretũ, ſalua fide mea.

Cap.XI. Nunc iam quantũ domin⁹ donare dignatur, etiã ad illud debeo reſpõdere, vbi de anima loquẽs, nomẽ meũ iteraſti atq; dixiſti, Non enim ſicut Auguſtinus peritiſſimus Epiſcopus profitetur, incorporeã & eandẽ ſpiritũ eſſe permittimus. Prius itaq; vtrum anima incorporea, H ſicut ego dixi, an corporea ſicut tu, exiſtimãda ſit diſputemus. Deinde vtrum etiã ipſa ſecundũ ſcripturas noſtras dicatur ſpiritus, quanuis etiã proprie ſpiritus nuncupetur, non vniuerſa, ſed aliquid eius. Ac primũ ſcire vellẽ, corpus quid eſſet definias. Si enim non eſt corpus niſi quod mẽbris carnalibus conſtat, nec terra erit corpus, nec cœlũ, nec lapis, nec aqua, nec ſidera, nec ſi quid huiuſmodi eſt. Si autẽ corpus eſt quicquid maioribus & minorib⁹ ſuis partibus, maiora & minora ſpacia locorum obtinentibus conſtat, corpora ſunt etiã iſta quę cõmemoraui. Corpus eſt aër, corpus eſt lux iſta viſibilis, & 1.Corin.15. omnia, ſicut dicit Apoſtolus, corpora cœleſtia, & corpora terreſtria. Sed vtrum tale aliquid ſit anima, ſcrupuloſiſsime ac ſubtiliſsime quæritur. Veruntamẽ tu, vnde tibi maxime gratulor, deum corpus nõ eſſe confirmas. Sed me rurſus ſolicitum facis vbi dicis, Si anima caret corpore, vt ſit ſicut quibuſdam placet, caſſæ inanitatis, aërea ſubtiliſq; ſubſtantia. His enim tuis verbis videris credere, omne quod caret corpore, inanis eſſe ſubſtantiæ. Quod ſi ita eſt, quo modo deũ audes dicere carere I corpore, nec times ne ſequatur inanis eum eſſe ſubſtantiæ? Porrò ſi & corpore caret deus, quod iam confeſſus es, & eum inanis eſſe ſubſtantiæ, abſit vt dicas, Nõ ergo inanis ſubſtãtiæ eſt, quicquid corpore caret. Et ideo qui incorporeã dicit eſſe animã, non eſt cõſequens vt eam velit videri inanis futiliſq; ſubſtantiæ, quia & deum qui non eſt inane aliquid, ſimul incorporeũ confitetur. Vides autem quãtum interſit inter id quod dico, & quod tu me exiſtimas dicere. Ego enim nec aëreæ ſubſtantiæ animã dico, alioquin corpus eſſe confiteor, Aër enim corpus eſt ſecundum omnes qui de corporibus cum loquuntur, quid loquãtur ſciũt. Tu autẽ propter id quod incorporeã dixi animã, non ſolum caſſę inanitatis, ſed ob hoc aëream me putaſti eam dixiſſe ſubſtãtiam, cũ & corpus eam nõ eſſe dixerim quod eſt aër, & quod aëre impletur, inane eſſe nõ poſsit. Quod nec vtres tui te admonere potuerunt. Quid enim aliud in eos, niſi aër quãdo inflãtur, arctatur? Qui vſqueadeo inanes non ſunt, vt eadẽ plenitudine etiã põdera ſufferãt. Quod ſiforte aliud tibi videtur eſſe flatus, aliud aër: cum aër motus ipſe ſit flatus, quod & flabello agitato doceri poteſt, certe vaſa quælibet cõcaua quę putas inania, vt plena eſſe cognoſcas, ab ea parte qua implentur, deprime in aquam, & vide ꝙ nihil humoris poſsit intrare repellente aëre, quo plena ſunt. Cum autẽ ore ſurſum verſus collocantur, K ſiue ex latere, tunc recipiunt liquorem, ſi quis infunditur vel ingreditur, exeunte atque euadente aëre, qua exitus patet. Hoc præſenti facilius poſſet demõſtrari facto quàm ſcripto, Sed non eſt hic diutius immorandũ, cum ſiue intelligas aëris naturam eſſe corpoream, ſiue non intelligas, me tamen putare nõ debes vel aëream dixiſſe animam, ſed omnino incorporeã, Quod & tu eſſe confiteris deum, quem dicere non audes inane eſſe aliquid, ſed negare non potes omnipotentis & immutabilis eſſe ſubſtantiæ. Cur ergo metuimus, ne ſit caſſæ inanitatis anima, ſi ſit incorporea, cum deum incorporeum fateamur eſſe, nec eum caſſæ inanitatis eſſe dicamus? Sic itaque potuit incorporeus deus incorpoream creare animã, quemadmodum viuẽs viuentem, quãuis immutabilis mutabilem, & omnipotens longe imparẽ.

Cap.XII. Spiritus & anima. Cur autem animam nolis eſſe ſpiritum, ſed corpus eam velis eſſe, non video. Si enim propterea ſpiritus nõ eſt, quia diſtincte Apoſtolus nominauit ſpiritũ, dicens, 1.Theſſ.5. Et integer ſpiritus veſter, & anima & corpus: eadẽ cauſa eſt, cur ea nõ ſit corpus, quia diſtincte nominauit & L corpus. Si autẽ affirmas quod & anima corpus ſit, quanuis diſtincte corpore nominato, permitte vt etiam ſpiritus ſit, quãuis diſtincte ſpiritu nominato. Multo enim magis tibi debet videri anima ſpiritus eſſe quàm corpus, quia ſpiritum & animam vnius fateris eſſe ſubſtantiæ: vnius autem ſubſtantiæ animam corpuſq; eſſe non dicis. Quo igitur pacto corpus eſt anima, cũ eius & corporis ſit diuerſa natura: & ſpiritus non eſt anima, cum eius & ſpiritus ſit vna eademq; natura? Quid quod iſta tua ratione etiam ſpiritum corpus eſſe cogeris dicere? Alioquin ſi ſpiritus corpus nõ eſt, & anima corpus eſt, non ſunt ſpiritus & anima vnius eiuſdemq; ſubſtantiæ. Tu autem vtrunque quanuis duo quædã ſentias, vnam fateris habere ſubſtantiam. Ergo & ſpiritus corpus eſt, ſi anima corpus eſt, neque aliter poſſunt vnius eiuſdemq; eſſe naturæ. Proinde ſecundum te, illud quod ait Apoſtolus, Spiritus veſter & anima & corpus: tria ſunt corpora, ſed ex his duo, anima & ſpiritus vni⁹ naturæ ſunt corpora: corpus autem illud quod etiã dicitur caro, diuerſæ naturæ eſt. Et ex his trib⁹ vt opinaris corporibus, quorum vnum diuerſæ, duo vero ſunt vnius eiuſdemq; M ſubſtantiæ, conſtat totus homo, vna quædam res, atque vna ſubſtantia. Iſta cum aſſeras, nõ vis tamen vt duę res vnius eiuſdemq; ſubſtantiæ, id eſt anima & ſpiritus habeant vnum ſpiritus nomen: cum duæ res non vnius eiuſdemq;, ſed imparis diuerſæq; ſubſtantiæ, id eſt anima & corpus habeant vnũ ſicut putas, corporis nomen.

Cap.XIII. Sed hoc omitto, ne de nominibus inter nos ſit potius controuerſia, quàm de rebus, quiſnam ſit homo interior videamus, vtrum anima, an ſpiritus, an vtrumque. Sed ſicut te ſcripſiſſe video, hominem interiorem animam dicis. De hac enim loquebaris, cum diceres, Et gelante ſubſtantia quod comprehendi non poterat, efficeret corpus aliud intra corpus naturæ ſuæ vi & ſpiramine conglobatum, eximdeque inciperet homo interior apparere, quem veluti in forma vaginæ corporalis incluſum, ad ſimilitudinem ſui delmiauit exterioris hominis habitudo. Deinde infers, flatus ergo dei animam fecit, imò flatus ex deo anima factus eſt, effigiata ſubſtantialis, & ſecundum naturam ſuam corporea, & ſui corporis ſimilis, imaginique conformis. Poſt hæc incipiens loqui de ſpiritu: Hæc, inquis, anima quæ ex flatu dei haberet originem, ſine ſenſu proprio atque intellectu intimo eſſe non potuit, quod & ſpiritus,

Sicut

A Sicut ergo video, interiorem hominem vis eſſe animā:
intimum, ſpiritum, tanquam & ipſe interior ſit animæ,
ſicut illa corpori. Ita fit, vt quemadmodum corpus per
interiora cõcaua ſua recipit aliud corpus, quod eſt ani-
ma, ſicut putas: ſic vt anima credēda ſit habere interio-
ra inania, qua corpus tertiũ receperit ſpiritũ, atq; ita to-
tus homo conſtet ex tribus, exteriore, interiore, intimo.
Itàne nondũ reſpicis, quāta te abſurdiſsima cõſequan-
tur, cum animā conaris aſſeuerare corpoream? Deinde
Coloſſ. 3. dic mihi, Quis eorum renouabitur in agnitionem dei,
ſecũdum imaginem eius qui creauit illum? Interior, an
intimus? Apoſtolus quidem præter interiorem & exte-
riorem, nõ video quòd ſciat alium interioris ioteriorē,
id eſt, totius hominis intimum. Sed elige quem volue-
ris, qui renouetur ſecundum imaginem dei, quo modo
hànc recipiet, qui iam ſumpſit exterioris imaginem? Si
enim per membra exterioris cucurrit ioterior & gela-
nit, hoc enim etiam verbo vſus es, tanquam figmētum
fuſile fieret ex forma lutea, quæ de puluere facta eſt,
quo modo eadem manente forma quæ impreſſa illi eſt
B vel expreſſa de corpore, poteſt reformari ad imaginem
dei? An duas habebit imagines, à ſummo quidem dei,
ab imo autem corporis: ſicut in nummo dicitur, caput
& nauis? An forte dicis quòd anima ceperit imaginem
corporis, & ſpiritus capiat imaginem dei: tanquam illa
contigua corpori, & ille ſit deo, ac ſic ad imaginem dei
homo ille intimus, nõ iſte interior reformetur? Sed fru-
ſtra hoc dicis, Nam & ſi homo ille intimus ita eſt per
animæ omnia mēbra diffuſus, vt illa per corporis, iam
etiam ipſe per animam cepit imaginem corporis, ſicut
illa eum forma formauit, ac per hoc noo habet vbi ca-
piat imaginem dei, maneote in ſe iſta imagine corpo-
ris, niſi quemadmodum numus, vt dixi, aliter ex infe-
riore, aliter ex parte ſuperiore formetur. Ad iſta te ab-
ſurda quādo de anima cogitas, carnalis cogitatio cor-
porum, velis nolis compellit. Sed deus vt etiam ipſe re-
ctiſsime confiteris, non eſt oorpus, quo modo igitur ca
piat eius imaginem corpus? Obſecro te frater vt nõ cõ-
formeris huic ſeculo, ſed reformeris in nouitate mentis
tuæ, nec ſapias ſecundum carnem, quoniam mors eſt.
Cap. XIIII. Sed, inquis, Si anima caret corpore, quid eſt quod
apud inferos diues ille cognoſcit? Certe, inquis, nouerat
C Lazarum, non oouerat Abraham. Vnde illi tanto ante
tempore defuncti Abrahę prouenit agnitio? Hęc dicēs,
ſi agnitionem hominis non putas prouenire ſine cor-
poris forma, vt noueris teipſum, credo ꝙ aſsidue ſpecu
lum atteodis, ne ſi fueris oblitus faciē tuam, non te poſ
ſis agnoſcere. Rogo te quem magis hominũ nouit ho-
mo quàm ſeipſum, & cuius faciem poteſt videre minus
quàm ſuam? Quis autē poteſt cognoſcere deum, quem
tu quoque incorporeum eſſe non dubitas, ſi prǽter cor-
poris formam, ſicut putas, non poteſt cogoitio proue-
nire, id eſt: ſi corpora poſſunt ſola cognoſci? Quis autē
Chriſtianus de tam magnis difficillimiſq; rebus diſpu-
tans, animum in verba diuina tam negligenter inten-
dat, vt dicat, ſi incorporea eſt anima, neceſſe eſt careat
forma? Oblitus es te formam legiſſe doctrinæ? Ergo
corporea eſt forma doctrinæ. Oblitus es ſcriptum eſſe
de Chriſto Ieſu antequam hominem fuiſſet indutus,
quòd in forma dei erat? Quo modo ergo dicis, ſi incor
porea eſt anima, neceſſe eſt careat forma, cum audias
formam dei, quam non eſſe corporeum cõfiteris, & ita
loqueris tanquam forma niſi in corporibus eſſe non
poſsit? Dicis etiam ceſſare illic nomina, vbi non diſtin-
guitur, forma, & nihil illic agere appellationem nomi-

num, vbi nulla eſt deſignatio perſonarum. Hinc volēs D
probare Abrahæ animam fuiſſe corpoream, quia dici
potuit pater Abraham. Iam diximus etiam vbi corpus
nullum eſt, eſſe formaoı. Si autem appellationem no-
minum nihil putas agere, vbi non ſunt corpora, nume-
ra iſta nomioa quæſo te: Fructus autem ſpiritus eſt cha- Galat. 5.
ritas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas,
fides, manſuetudo, continentia: & dic mihi vtrum res
ipſas non agnoſcas quarum iſta ſunt nomina, vel ſic a-
gnoſcas vt aliqua lineamenta corporum videas. Ecce
vt alia taceam, dic mihi quam figuram, quæ membra,
quem colorem charitas habeat, quæ certe ſi ipſe inanis
non es, inane aliquid tibi videri non poteſt. Cuius au-
xilium imploratum eſt, ioquis, corporeus vtique viſus
eſt atq; formatus. Audiant te homines, & nemo dei im
ploret auxilium, quia nemo eum poteſt videre corpo-
reum. Denique dicis, Membra illic animæ deſcri- Cap. XV.
buntur, vt vere ſit corpus: Et vis per oculum totum ca-
put intelligi, quia dictus eſt leuaſſe oculos ſuos, per lin-
guam fauces, per digitum manum, quia dictũ eſt, Mit-
te Lazarum vt intingat extremum digiti ſui in aquam, Luca. 16.
vt refrigeret linguam meam. Tameo ne per membro- E
rum nomina de deo tibi corporeo præſcribatur, dicis
per hæc corporeas intelligendas eſſe virtutes, quia deũ
rectiſsime defendis non eſſe corporeũ. Quid igitur cau
ſæ eſt, cur nomina iſta membrorum in deo tibi corpus
non faciant, in anima faciant? An vero quādo de crea-
tura hæc dicuntur, proprie accipienda ſunt: quando au
tem de creatore, tropice atq; tranſlate? Pēnas itaq; cor-
poreas daturus es nobis, quoniam nõ creator, ſed crea-
tura, id eſt homo dicit, Si aſſumpſero pennas meas ſicut Pſal. 138.
colũba? Porrò ſi ꝓpterea linguā habebat diues ille cor-
poream, quoniā dixit, refrigeret linguā meam: in nobis
quoq; adhuc in carne viuētibus, manus habet ipſa lin-
gua corporeas, quia ſcriptũ eſt, Mors & vita in manibus Prouer. 18.
linguæ. Puto etiam nõ tibi videri, vel eſſe creaturā, vel
corpus eſſe peccatũ. Cur ergo habet faciem? An non au-
dis in Pſalmo, Nõ eſt pax oſsibus meis, à facie peccatorũ Pſal. 37.
meorũ? Quòd vero illum Abrahæ ſinum exiſtimas eſſe
corporeum, & per ipſum aſſeris totũ corpus eius agoo-
ſci, vereor ne in re tāta ioculariter atq; irridenter, non
ſerio grauiterq; agere credaris. Neq; enī vſqueadeo de- F
ſiperes, vt arbitrareris corporeũ ſinũ vnius hominis fer
re tot aoimas, imò vt ſecũdũ te loquar, ferre tot corpo-
ra bene meritorũ, quot illuc angeli ſicut Lazarũ perfe-
runt. Niſi opinaris fortaſſe illā vnam animā ſolam, ad
eundē ſinum peruenire meruiſſe. Si oõ iocaris, & errare
pueriliter nõ vis, ſinũ Abrahæ intellige, remotā ſedem Gene. 17.
quietis atq; ſecretā, vbi eſt Abrahā. Et ideo Abrahæ di-
ctam, non ꝙ ipſius tantũ ſit, ſed ꝙ ipſe pater multarũ gē
tium ſit poſitus, quibus eſt ad imitandũ fidei principatũ
propoſitus. Sicut deum Abrahā, & deũ Iſaac, & deũ Ia- Exod. 3.
cob, ſe deus vocari voluit, cum ſit innumerabiliũ deus.
Neq; hæc ita me diſſerere exiſtimes, tanquā negem Cap. XVI.
fieri poſſe, vt anima mortui ſicut dormientis, in ſimili-
tudine corporis ſui ſentiat, ſeu bona, ſeu mala: Nā & in
ſomnis quādo aliqua dura & moleſta perpetimur, nos
vtiq; ſumus, & niſi euigilātibus nobis illa prætereāt, pœ
nas grauiſsimas pēdimus. Sed corpora eſſe credere, qui-
bus hac atq; illac quaſi ferimur & volitamus in ſomnis,
hominis eſt qui parum vigilanter de rebus talibus co-
gitauit, his quippe viſorum imaginibus, maxime anima
probatur nõ eſſe corporea: Niſi velis & illa corpora di-
cere quæ præter noſipſos tam multa videmus in ſom-
nis, cœlum, terram, mare, ſolem, lunam, ſtellas, fluuios,

G montes,arbores,animalia.Hæc qui corpora eſſe credit,
incredibiliter deſipit: Sunt tamen corporibus omnino
ſimillima. Ex hoc genere ſunt etiã, quæ alia ſignifican-
tia diuinit⁹ demonſtrãtur,ſiue in ſomnis,ſiue in ecſtaſi
Quæ vnde fiant, id eſt, quæ nam ſit velut materies eo-
rũ,quis indagare poteſt aut dicere?Proculdubio tamen
ſpiritalis eſt,non corporalis , Nanq, huiuſmodi ſpecies
velut corporum,non tamen corpora, & vigilantiũ co-
gitatione formantur, & profunditate memoriæ conti-
nentur, & ex eius abditiſsimis ſinibus, neſcio quo mira-
bili & ineffabili modo cum recordamur prodeunt , &
quaſi ante oculos prolata verſantur. Tam multas igitur
& tam magnas corporũ imagines,ſi anima corp⁹ eſſet,
capere cogitando vel memoria retinendo non poſſet.
Secundũ tuam quippe definitionẽ,corporea ſubſtantia
ſua corpus hoc exterius nõ excedit: Qua igitur magni-
tudine quę nulla illi eſt,imagines tam magnorũ corpo
rum & ſpaciorũ atque regionũ capit?Quid ergo mirũ ſi
& ipſa ſibi in ſui corporis ſimilitudine apparet, & quan
do ſine corpore apparet?Neq; enim cũ ſuo corpore ſibi
H apparet in ſomnis,& tamen in ea ipſa ſimilitudine cor-
poris ſui,quaſi per ignota loca & nota diſcurrit,& læta
ſentit multa vel triſtia.Sed puto quòd nec tu audeas di
cere figuram illam corporis atq; mẽbrorum, quam ſibi
habere videtur in ſomnis,verum corpus eſſe.Nam iſto
modo erit verus mons,quem ſibi videtur aſcendere:&
corporea domus quã ſibi videtur intrare,& arbor vera
lignumq; verum habẽs corpus , ſub qua ſibi videtur ia-
cere:& aqua vera quã ſibi videtur haurire , & omnia in
quibus quaſi corporibus verſatur,corpora erunt,ſi & ip
ſa corpus eſt,quæ ſimili imagine inter cuncta illa verſa-
Ca. XVII. tur. De conſcriptis viſionibus martyrum dicendum
eſt aliquid, quoniã tu etiam inde teſtimoniũ adhiben-
dum putaſti. Nẽpe ſancta Perpetua viſa ſibi eſt in ſom-
nis,cũ quodã Aegyptio in virum cõuerſa luctari. Quis
autem dubitet in illa ſimilitudine corporis, animã eius
fuiſſe non corpus,quod vtiq; in ſuo fœmineo ſexu ma-
nens, ſopitis ſenſibus iacebat in ſtratis , quando anima
eius in illa virilis corporis ſimilitudine luctabatũ? Quid
hic dicis? Verùm ne erat corpus illa viri ſimilitudo, an
non erat corpus,quanuis haberet ſimilitudinem corpo
I ris?Elige quid velis. Si corpus erat,cur non ſeruabat va
ginæ ſuæ formam?Neq; enim in illius fœminę carne vi
rilia repererat genitalia, vnde ita poſſet ſeſe coartãdo,
& vt tu loqueris,gelando formari . Deinde obſecro te,
cum corpus dormiẽtis adhuc viueret,quando eius ani-
ma luctabatur,in ſua vagina erat,vtiq; omnibus mem-
bris viuentis incluſa,& in eius corpore ſuã formam de
quo fuerat formata ſeruabat, nõdum quippe artus illos
ſicut fit in morte reliquerat,nondum membra ex mem
bris formata ex formantibus cogente vi mortis extra-
xerat: vnde igitur erat virile animæ corpus , in quo ſibi
luctari cum aduerſario videbatur ? Si autem non erat
corpus,& tamẽ erat aliquid ſimile corporis,in quo ſanè
verus labor aut vera lætitia ſentiretur , iam ne tandem
vides quemadmodum fieri poſsit , vt ſit in anima ſimi-
litudo quædam corporis , nec ipſa ſit corpus ? Quid ſi
tale aliquid apud inferos geritur , & in eis ſe non cor-
poribus, ſed corporum ſimilitudinibus animæ cogno-
ſcunt:Cum enim triſticiam patimur,quãuis in ſomnis,
& ſi membrorum corporeorum ſit illa ſimilitudo,non
membra corporea,non eſt tamen pœnę ſimilitudo,ſed
pœna:ſic etiam vbi læta ſentiũtur. Sed quoniam ſancta
Perpetua nondum erat mortua , non vis hinc tibi for-
taſſe præſcribi,cũ valde ad rem pertineat,cuius eſſe na-

turę exiſtimes illas ſimilitudines corporũ quas habemus K
in ſomnis,& tota cauſa iſta finita ſit,ſi eas & ſimiles cor
poribus,& nõ eſſe corpora confiteris. Veruntamen Di-
uocrates frater eius mortuus erat , hunc vidit cum illo
vulnere quod viuus habuit , & vnde eſt perductus ad
mortem. Vbi eſt quod tãtis conatibus laboraſti,cũ age-
res de præciſione membrorũ,ne ſimul cõcidi anima pu
taretur:Ecce vulnus erat in anima Diuocratis,quod eã
vi ſua quando erat in eius corpore, excluſit è corpore:
Quo modo ergo anima ſecundũ tuam opinionẽ quã-
do membra corporis præciduntur,ab ictu ſe ſubtrahit,
& in alias partes dẽſando ſe colligit,ne aliqua pars eius
vulnere corporis amputetur , etiã ſi dormienti atq; ne-
ſcienti membrorũ aliquid pręcidatur?Tantã quippe il-
li tribuiſti vigilantiã,vt etiã viſis occupata ſomniorũ,ſi
plaga irruerit ignoranti,qua caro feriatur, ſe illa proui-
denter perniciterq; ſubducat,ne poſsit feriri atq; vexari
ſiue cõcidi·nec attendis homo prudẽs,quòd ſi ſe anima
inde ſubduceret,nec illa percuſsio ſentiretur.Sed inue-
ni quod potueris,quid inde reſpõdeas, quo modo ani-
ma partes ſuas abripiat & recondat introrſus , ne vbi
præciditur ſeu percutitur corporis membrũ, amputetur L
& ipſa atq; vexetur. Diuocratẽ aſpice,& dic cur eius ani
ma nõ ſe ſubtraxerit ab eo corporis loco,qui mortifero
vulnere vaſtabatur,ne in illa fieret quod in eius facie e-
tiam poſt mortẽ ipſius corporis appareret?An forte etiã
tibi placet , vt iſtas potius ſimilitudines corporũ quàm
corpora eſſe credamus,vt quo modo apparet quaſi vul
nus,quod nõ eſt vulnus : ita quod non eſt corpus quaſi
corpus appareat ? Nam ſi anima vulnerari poteſt ab eis
qui vulnerãt corpus, nihil ne metuendum eſt,ne poſsit
occidi ab eis qui occidũt corpus ? Quod dominus aper
tiſsime fieri nõ poſſe teſtatur. Et tamẽ anima Diuocra- *Math. 10.*
tis mori nõ potuit,vnde corpus eius eſt mortuũ:& qua-
ſi vulnerata viſa eſt ſicut corpus fuerat vulneratũ , quo-
niam corpus nõ erat,ſed habebat in ſimilitudine corpo
ris etiã ſimilitudinẽ vulneris. Porrò autẽ ſi in non vero
corpore vera miſeria fuit animæ,quę ſignificabatur ad-
umbrato corporis vulnere , de qua ſororis ſanctæ ora-
tionibus meruit liberari,iã illud quale eſt dicere, quòd
anima formã de corpore accipiat,& cũ incremẽto cor-
poris protẽdatur & creſcat?Et nõ attẽdis q̃ monſtruoſa M
euadat anima iuuenis ſiue ſenis,ſi eius brachiũ pręcida-
tur infantis. Cõtrahit enim ſe,vt dicis,animæ man⁹, ne
ipſa etiã cum manu corporis amputetur , & in alias ſe
partes corporis dẽſando cõcludit.Ac per hoc illud ani-
mæ brachium q̃ breue corporis fuit vnde ceperat for-
mã,tam breue ſeruabitur vbicunq; ſeruetur:quia perdi-
dit formã,cuius incremẽto poſſet pariter creſcere. Exit
ergo anima iuuenis aut ſenis , qui manũ cum eſſet par-
uus amiſit,habẽs quidẽ duas manus,quia vna refugiens
nõ eſt amputata cũ corpore , ſed alterã iuuenilẽ vel ſe-
nilem,alteram vero ſicut primũ fuerat infantilẽ . Tales
animas crede mihi,nõ forma corporis facit, ſed erroris
deformitas fingit. Non mihi videris ab iſto errore poſ-
ſe erui,niſi deo adiuuante diligenter cõſideraueris viſa
ſomniantiũ,& inde cognoueris eſſe quaſdã quę nõ ſint
corpora,ſed ſimilitudines corporũ. Quãuis enim & ea
quę ſimilia corporib⁹ cogitam⁹ ex eo genere ſint, tamẽ
quod ad mortuos attinet,aptior cõiectura de dormien
tibus ducitur. Neq; enim fruſtra eos qui mortui ſunt,ap
pellat ſancta ſcriptura dormiẽtes, niſi quia eſt quodam
modo cõſanguineus leti ſopor. Proinde ſi anima corp⁹ *Aeneid. 6.*
eſſet,& corporea eſſet figura in qua ſe videt in ſõnis,eo-
q; de corpore eius fuiſſet expreſſa,null⁹ hominũ mẽbro
corporis

A corporis amputato,ſicut eo caret, ita ſine illo ſe videret
in ſomnis,ſed potius ſemper integrũ, eo quòd animæ
Ca.XVIII. ipſius nihil fuerit amputatum. Cum vero aliquando
ſe integros videant,aliquando autẽ ſicut ſunt ex quacũ-
que parte trũcatos,quid aliud iſta res docet, niſi animã
ſicut aliarum rerum quas ſentit in ſomnis,ita & corpo-
ris,modo ſic,modo ſic nõ veritatẽ, ſed ſimilitudinẽ ge-
rere?Gaudiũ vero eius ſiue triſticia, delectatio vel offen
ſio,ſiue ſit in corporibus,ſiue in corporũ ſimilitudinib⁹,
vera eſt. Tuipſe nõne dixiſti,vereq; dixiſti, alimenta &
Lucæ.16. veſtimenta non eſſe animę,ſed corpori neceſſaria?Cur
1.Reg.28. ergo aquæ ſtillam deſiderauit apud inferos diues? Cur
Samüel ſanctus poſt mortem vt ipſe quoq; cõmemora-
ſti,ſolito veſtimẽto veſtitus apparuit? Nunquid ille rui-
nas animæ ſicut carnis,per humoris alimentum refice-
re cupiebat?Nũquid iſte de corpore veſtitus exierat?Sed
in illo vera erat moleſtia qua cruciabatur in anima, nõ
tamen verũ corpus,cui quæreret alimenta. Et iſte ſicut
potuit apparuit veſtitus,vt nõ corpus eſſet,ſed ſimilitu-
B dinẽ corporis haberet & anima & habitus. Neq; enim
ſe anima ſicut in membra corporis,ita & in veſtimenta
porrigit & coartat,vt etiã inde formetur. Poſt mortem
vero quã vim cognitionis corruptibilibus exoneratæ
corporibus animę accipiant etiã non bonæ,vt vel pari-
ter malas, vel etiam bonas valeãt interioribus ſenſibus
intueri & cognoſcere,ſiue in ipſis nõ corporibus,ſed ſi-
militudinib⁹ corporũ ſiue in bonis aut in malis affecti-
onibus mentis,in quibus nulla ſunt quaſi lineamẽta mẽ
brorũ,quis valeat indagare?Vnde eſt & illud,quòd pa-
trem Abrahã diues ille cum in tormentis eſſet agnouit,
cui figura corporis eius nõ erat nota: Cuius corporis ſi-
militudinẽ quanuis incorporeã potuit anima retinere.
Quis autẽ recte dicat ſe aliquẽ hominũ cognouiſſe,niſi
inquantum potuit eius vitam voluntatemq; cognoſce-
re,quæ vtique moles nõ habet vel colores? Sic enim &
noſipſos certius quàm cæteros nouimus,quia nobis cõ
ſcientia noſtra nota eſt & voluntas. Quam plane vide-
mus,& in ea tamen aliquã corporis ſimilitudinem non
videmus. Hanc in alio quanuis præſente nõ cernimus,
etiam cuius abſentis faciẽ nouimus, recolimus, cogita-
C mus. Noſtram vero faciẽ eo modo noſſe,recolere,cogi
tare nõ poſſumus, & tamẽ noſipſos nobis magis quàm
illud cognitũ veriſſime dicimus:Ita clarũ eſt,vbi ſit po
Cap.XIX. tior hominis veriorq; noticia. Cum ergo aliud ſit in
anima,quo corpora vera ſentimus,quod facim⁹ quinq;
ſenſibus corporis: aliud quo præter ipſos ſimilia corpo-
ribus nõ corpora cernimus, vbi & noſipſos non aliter
quàm ſimiles corporibus cõtuemur:aliud quo nec cor-
pora nec ſimilitudines corporũ,ſicut fidem,ſpem,chari
tatem, ſine vllis colorib⁹ & tumoribus eorumq; ſimili-
tudinibus,certius ſanè firmiuſq; cõſpicimus: vbi magis
eſſe & quodã modo familiarius habitare debemus, vbi
Coloſſ.3. renouari in agnitionẽ dei ſecundum imaginẽ eius qui
creauit nos,nõne in hoc quod tertio loco poſui?Ibi enĩ
certe neq; vllũ ſexum,neq; vllam ſexus ſimilitudinẽ ge-
rimus. Nam illa maſculinę vel fœmininę animę forma,
membris virilibus muliebribuſq; diſtincta,ſi nõ corpo-
ris ſimilitudo ſed corpus eſt,velis nolis eſt maſculus,ve
lis nolis eſt fœmina,quæcunq; aut maſculus apparet aut
fœmina. Sed tamen ſecundũ tuam opinionẽ & corpus
eſt anima, & viuum corpus eſt, & habet mãmas protu-
midas & propendulas,& nõ habet barbã, & habet vul-
uam & genitalia quæ habent fœminæ corporis mẽbra,
& nõ eſt fœmina. Ergõne nõ dicam vera cõſtantius, &
habet oculum,& habet linguã,& habet digitum, & ha-

bet cætera ſimilia corporis membra,& hęc tota eſt cor- D
poris ſimilitudo nõ corpus?Cũ ergo hoc quod ego di-
co probet apud ſe quiſq;, cum corpora imaginatur ab-
ſentium,probet certe, cum figuras & ſuã & alias ſuorũ
recolit ſomniorum:à te autẽ huius mõſtri,vbi & verũ
eſt & viuum eſt,& fœmineũ corpus eſt,& fœmineus nõ
eſt ſexus, nullũ in natura rerum proferatur exemplum.
Quod enim de phœnice loqueris,ad rem de qua agitur
omnino non pertinet. Reſurrectionẽ quippe illa ſigni-
ficat corporũ,non ſexum deſtruit animarũ, ſi tamen vt
creditur de ſua morte renaſcitur. Sed arbitror quòd tuũ
ſermonem parũ putaueris fore plauſibilẽ, ſi non multa
de phœnice more adoleſcentiũ declamares. Nunquid
enim ſunt in eius corpore genitalia maſculina & nõ eſt
maſculus,vel [fœminina & nõ eſt] fœmina? Tu autem
attende quid dicas, quid aſtruere, quid perſuadere co-
neris. Animã dicis per cuncta membra diffuſam gelan-
do riguiſſe,& à vertice vſq; ad ima veſtigia, à medullis
intimis vſq; ad ſuperficiem cutis,totam totius accepiſſe
corporis formã, ac per hoc accepit in fœmineo corpo- E
re quicquid habẽt fœmineorũ viſcerum fœminę,& ve-
rum eſt hoc corpus, & hæc vera ſunt membra,& tamẽ
non eſt fœmina. Cur obſecro te,in vero & viuo corpo
re omnia ſunt membra fœminea, & nõ eſt fœmina? In
vero & viuo corpore mẽbra ſunt maſculina,& non eſt
maſculus? Quis iſta credere, dicere, docere præſumat?
An quia non generant animæ? Ergo nec muli & mulæ
ſunt maſculi & fœminæ. An quia nec concumbere po-
terãt ſine carneis corporibus animæ? Sed hoc aufertur
& his qui caſtrantur. Et tamẽ cum eis adimatur & opus
& motus,non adimitur ſexus,figura quantulacunq; ma
ſculinorum manẽte membrorum. Nemo vnquam ma-
ſculum negauit eunuchum. Quid quòd apud te animæ
etiam eunuchorũ teſtes integros habent,& ſi cuiquã ge
nitalia prorſus tota tollantur,tota in eius anima ſecun-
dum opinionẽ tuam, & omnino integra permanebũt?
Nouit enim ſe ſubtrahere,ſicut dicis,cum ea pars carnis
cœperit execari,vt ea forma quę inde ſumpta eſt,quan-
do illud vnde ſumpta eſt amputatur,nõ pereat,ſed quã-
uis infi ſa gelauerit, motu tamen celerrimo rapiatur,& F
interius recondatur vt ſalua ſeruetur: Et tamen non ſit
maſculus apud inferos,maſculinorũ genitalium ſecum
auferens totũ, qui cum illa in corpore nõ haberet, ma-
ſculus fuit propter eorũ ſolũ locũ. Falſa ſunt hæc fili: ſi
nõ vis vt ſit in anima ſexus, nõ ſit & corpus. Nõ om
nis ſimilitudo corporis corp⁹ eſt:Dormi & videbis:ſed Cap.XX.
cũ euigilaueris, vigilãter diſcerne quod videris. In ſom
nis enim tibi velut corporeus apparebis. Neq; id corpus
tuũ,ſed anima tua,nec verũ corpus,ſed ſimilitudo cor-
poris erit. Iacebit enim corpus tuũ,ambulabit ipſa. Sile-
bit lingua corporis tui,loquetur illa. Clauſi erunt oculi
tui,videbit illa. Et vtiq; viuentia iacebunt tui corporis
membra,nõ mortua. Ac per hoc nondũ extracta eſt ve
lut de vagina ſua, gelata, illa forma ſicut putas animæ
tuæ, & in ea tamẽ tota atq; integra cernitur ſimilitudo
carnis tuæ. Ex hoc genere ſimilitudinũ corporaliũ,quæ
non corpora ſicut corpora apparent, ſunt omnia quæ
ſanctos libros legẽs in propheticis etiam viſionibus nõ
intelligis:Quibus ſignificantur ea quæ gerũtur in tẽpo-
ribus,vel præſenti,vel præterito,vel futuro. Falleris au-
tem in eis,nõ quia ſunt ipſa fallacia,ſed quia nõ ea ſicut
accipiẽda ſunt accipis. Vbi enim viſæ ſunt animæ mar-
tyrum, in eadem reuelatione viſus eſt & agnus quaſi oc
ciſus,habens cornua ſeptem. Ibi equi,aliaq; animalia,ſi- Apoca.5.
cut oportuit figurata. Ibi poſtremo & ſtellæ ceciderũt, & 6.

G & cœlum plicatum eſt vt liber, nec tamen tunc cõcidit
mundus. Iſta itaq; omnia ſi ſapienter accipimus, quãuis
dicamus viſa veracia, nõ tamen vera dicimus corpora.
Prolixioris autem ſermonis eſt, de iſto genere ſimilitu-
dinum corporaliũ diligentiſsima diſputatio, vtrum &
angeli, ſeu boni, ſeu mali ſic appareant, quãdo ſpecie ho
minum vel quorumlibet corporũ apparent: an habeãt
aliqua vera corpora, & in ipſorũ potius veritate videan
tur: an vero in ſomnis vel in ecſtaſi, in iſtis cernantur
non corporibus, ſed ſimilitudinibus corporum: vigilan
tibus autẽ vera cernenda, & ſi opus eſt, etiam tangenda
ingerant corpora. Sed iſta in hoc libro requirenda &
pertractãda eſſe nõ arbitror. Nunc de anima incorpo-
rea ſatis dictum ſit. Quam ſi corporeã mauis credere,
prius tibi definiendum eſt quid ſit corpus: ne forte cum
de re ipſa inter nos conſtet, incaſſum de nomine labo-
remus. Quanta te tamen abſurda ſecuta ſint tale corpus
in anima cogitantem, qualia ſunt quæ ab omnibus eru-
ditis corpora nuncupantur, id eſt, quæ per diſtantiam
longitudinis, latitudinis, altitudinis, locorum occu-
H pant ſpacia, minora minoribus ſuis partibus, & maiora
Cap.XXI. maioribus, puto quòd iam prudenter aduertas. Re-
ſtat oſtendere quemadmodũ, quanuis & proprie dica-
tur ſpiritus, nõ vniuerſa anima, ſed aliquid ipſius, ſicut
1.Theſſ.5. Apoſtolus dicit, Et integer ſpiritus veſter, & anima &
corpus: vel illud multo expreſsi⁹ in libro Iob: Abſolui-
ſti animã meam à ſpiritu meo: tamẽ & vniuerſa anima
appelletur hoc nomine, quãuis multo magis hæc quæ-
ſtio nominũ videatur eſſe, non rerum. Cum enim con-
ſtet eſſe aliquid in anima, quod proprie ſpiritus nomi-
netur, quo excepto proprie nominatur & anima, iam
de rebus ipſis nulla contentio eſt: præſertim quia illud
etiam ego dico proprie vocari ſpiritũ, quod & tu dicis,
id eſt, quo ratiocinamur & intelligimus, quando ita di-
Ibidem. ſtincte iſta dicũtur, quemadmodũ Apoſtolus ait, Et in-
teger ſpiritus veſter & anima & corpus. Hunc autẽ ſpi-
Roman. 7. ritum etiam mentẽ videtur appellare, cum dicit, Mente
Galat.5. ſeruio legi dei, carne autem legi peccati: Nam ipſa ſen-
tentia eſt, Et caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpi-
ritus aduerſus carnẽ: vt quod ibi dicit, mentem, hoc in-
I telligatur hic ſpiritũ dicere, non ſicut exiſtimas vniuer
ſam mentẽ vocari, quæ cõſtat ex anima & ſpiritu, quod
vbi legeris neſcio: mentẽ quippe noſtram, niſi rationa-
le & intellectuale noſtrum dicere non ſolemus, ac per
Epheſ.4. hoc quod ait idem Apoſtolus, Renouamini autẽ ſpiri-
tu mentis veſtræ: quid aliud dicit, niſi renouamini mẽ-
te veſtra? Sicut enim ſpiritus mẽtis nihil eſt aliud quàm
mens, quo modo corpus carnis nihil aliud poteſt eſſe q̃
Coloſſ.2. caro: nam & hoc ſcriptum eſt, In expoliatione corporis
carnis: vbi carnem corpus carnis appellat. Dicit ſanè &
alio modo ſpiritũ hominis, quẽ prorſus à mente diſcer-
1.Corin.14. nit. Si enim orauero lingua, inquit, ſpiritus meus orat,
mens autẽ mea infructuoſa eſt. Verum nunc [non] de
iſto ſpiritu loquimur, qui à mente diſtinctus eſt. Habet
iſte ſuam eandemq; difficilem quæſtionẽ: Multis enim
modis atq; in diuerſis ſignificationibus ſcripturæ diui-
næ ſpiritum nominant. Sed de quo nunc agimus, quo
ratiocinamur, intelligimus, ſapimus: cõſtat inter nos ſic
eum etiã proprie ſpiritum nuncupari, vt nõ ſit vniuerſa
anima, ſed aliquid eius. Tamen animã etiam ſpiritum
eſſe ſi propterea negas, quia eius intelligentia diſtincte
dicitur ſpiritus: poteris negare vniuerſum ſemẽ Iacob
appellari Iſraël: quoniã excepto Iuda, etiam diſtincte ap
pellatus eſt Iſraël in tribubus decẽ, quę in Samaria tunc
Cap.XXII. fuerũt. Sed quid opus eſt hic diutius immorari? Iam
nunc vnde facilius oſtendamus, attende eam quæ ani- K
ma eſt, etiam ſpiritum dici, cum audis vel legis domino
moriente, quod ſcriptũ eſt, Et inclinato capite tradidit Ioan.19.
ſpiritum ita vis intelligi, tanquam à parte ſignificauerit
totum, nõ quòd ea quæ anima eſt, poſsit & ſpiritus nun
cupari. At ego vt poſsim expeditius probare quæ dico,
teipſum teſtem citius & cõmodius adhibebo. Sic enim
ſpiritũ definiſti, vt pecora appareant nõ ſpiritũ, ſed ani-
mam habere. Irrationalia quippe ideo dicuntur, ꝙ vim
non habeant intelligentiæ atq; rationis. Vnde cum ho-
minem ipſum admoneres ſuam noſſe naturã, ita locu-
tus es, Nam cum deus bonus nihil nõ ratione cõdide-
rit, ipſumq; hominẽ animal rationale, intellectus capa-
cem, rationis cõpotem, ſenſuq; viuacem, qui omnia ra-
tionis expertia prudẽti ordinatione diſtribuat, procrea-
uerit. His tuis verbis ſatis aſſeruiſti, quòd omnino veriſ
ſimum eſt, hominem eſſe cõpotem rationis, atq; intelli-
gentiæ capacem, quod vtiq; nõ ſunt animalia rationis
expertia. Vnde & teſtimonio diuino eos qui non intel L
ligunt, pecoribus cõparaſti, non vtiq; habentibus intel-
lectum: Quod & alio loco ſcriptũ eſt, Nolite eſſe ſicut Pſal.31.
equus & mulus, quibus nõ eſt intellectus. Quæ cum ita
ſint, attẽde etiam quibus verbis ſpiritum definieris atq;
deſcripſeris, cum illum ab anima diſtinguere nitereris.
Hæc anima, inquis, quæ ex flatu dei habet originem, ſi-
ne ſenſu proprio atq; intellectu intimo eſſe nõ potuit,
quod eſt ſpiritus. Et paulopoſt, Et quãuis anima, inquis,
animet corpus, tamen quòd ſentit, quòd ſapit, quòd vi-
get, ſpiritus ſit neceſſe eſt. Item paulopoſt, Aliud erit, in-
quis, anima, & aliud ſpiritus, ſapientia & ſenſus animæ.
His verbis ſatis indicas, quid eſſe ſpiritum hominis ſen-
tias, id eſt rationale noſtrum, quo ſentit atque intelligit
anima: nõ ſicut ſentit corporis ſenſibus, ſed ſicut eſt ille
intimus ſenſus, ex quo eſt appellata ſententia. Hinc au-
tẽ pecoribus ſine dubitatione pręponimur, eo quòd ſunt
illa rationis expertia. Non habent itaq; ſpiritum peco-
ra, id eſt intellectum, & rationis ac ſapiẽtiæ ſenſum, ſed
animam tantum. Nam & de illis dictum eſt, Producãt Gene.1.
aquæ repentia animarũ viuentiũ, & producat terra ani-
mam viuentem. Vt ergo pleniſsime ac planiſsime noue M
ris eam quę anima eſt, more diuinorũ eloquiorum etiã
ſpiritum dici, appellatur pecoris ſpiritus. Et vtiq; nõ ha-
bent pecora illum ſpiritũ, quẽ tua dilectio diſcernẽs ab
anima definiuit. Vnde manifeſtum eſt, quòd generali
vocabulo anima pecoris recte potuit ſic vocari: Sicut
legitur in libro Eccleſiaſtæ, Quis ſcit ſpiritus filiorũ ho Eccleſ.3.
minis ſi aſcẽdat ipſe ſurſum, & ſpiritus pecoris ſi deſcen Gene.8.
dat ipſe deorſum in terra. Itemq; in diluuij vaſtitate ita
ſcriptum eſt, Et mortua eſt omnis caro quę mouebatur
ſuper terram, volatilium, pecorum, & iumentorũ, & fe-
rarum, & omnis ſerpens qui mouetur ſuper terram, &
omnis homo, & omnia quæcunq; habẽt ſpiritum vitæ.
Vbi remotis omnib⁹ dubitationis ambagibus, genera-
le nomen animæ eſſe intelligimus ſpiritũ. Cuius quidẽ
nominis ſignificatio tam late patet, vt etiã deus voce-
tur ſpiritus. Et iſte flatus aëreus quanuis ſit corporeus, ap
pellatur in Pſalmo ſpiritus tempeſtatis. Quapropter & Pſal.148.
eam quæ anima eſt etiã ſpiritum nuncupari puto, quod
admonitus his quæ cõmemoraui diuinarũ teſtimoniis
paginarum, vbi & anima pecoris, cui nõ eſt intellectus,
appellata legitur ſpiritus, non negabis vlterius. Quo-
circa ſi & illa quę de anima incorporea diſputata ſunt,
capis & ſapis, non eſt vnde tibi diſpliceam, quòd eam
me ſcire dixi non corpus eſſe, ſed ſpiritum: quia & cor-
pus non eſſe monſtratur, & generali nomine ſpiritus
nnncupatur.

Ca. XXIII. nuncupatur. Quamobrem ſi noſtros ad te libros im
A penſa dilectione conſcriptos, repẽſa dilectione ſumis
& legis: & ſi in principio primi tui libri audis & teip-
ſum, & ſtudes, ſicut dixiſti, tuam ſententiam non tueri,
ſi improbabilis detegatur: illa præcipue vndecim caue,
Errores de quibus te in libro ſuperiore cõmonui. Ne animã ſic
Vincentij dicas ex deo, vt eam nõ de nulla, nec de alia, ſed de ſua
iterum re- natura creauerit: aut quod per infinitum tempus, atque
citantur. ita ſemper animas det, ſicut ſemper eſt ipſe qui dat. Aut
Obe. animã meritum aliquod perdidiſſe per carnem, quod
habuerit ante carnem: Aut animã per carnem reparare
habitudinem priſcam, perq; ipſam carnem renaſci, per
quam meruerat inquinari. Aut quod anima ante omne
peccatum meruerit eſſe peccatrix: Aut infantes ſine re-
generatione baptiſmatis mortuos, ad indulgentiã per-
uenire originaliũ peccatorum: Aut quos dominus præ-
deſtinauit ad baptiſmũ, prædeſtinationi eius eripi poſ-
ſe, & ante defungi quam in eis quod omnipotens præ-
deſtinauit impleri: Aut de his qui priuſquam baptizen-
Sapien. 4. tur expirant, dictum eſſe quod ſcriptum eſt, Raptus eſt
B ne malicia mutaret illius intellectum, atque ad hũc ſen-
ſum cætera pertinentia: Aut earum aliquas manſiones
extra regnũ dei eſſe, quas multas dixit in domo patris
Ioan. 14. ſui dominus eſſe: Aut ſacrificium corporis & ſanguinis
Chriſti, pro his qui non baptizati de corpore exierint
offerendum: Aut aliquos eorũ qui ſine baptiſmate Chri
ſti moriuntur, in paradiſum interim recipi, ac poſt mo-
dum & regni cœlorũ beatitudinem cõſequi. Hæc præ-
cipue caue fili, nec cognominari Vincẽtius delecteris,
ſi vis eſſe victor erroris, Nec te quãdo aliquid neſcis ex-
iſtimes ſcire, ſed vt ſcias diſce neſcire. Neq; enĩ aliquid
in occultis dei operibus ignorando, ſed temere inco-
gnita pro cognitis aſtruẽdo & falſa pro veris proferen
do ac defendendo peccatur. Ignorantiam vero meam,
vtrum animæ hominum nouæ fiant, an de parentibus,
quas tamen à creatore deo non de ipſius ſubſtãtia fieri
dubitare fas non eſt, aut non debere reprehendi, aut ab
eo debere à quo poteſt docente auferri: & habere in ſe
animas corporũ ſimilitudines incorporeas, ipſas autẽ
non eſſe corpora: & ſalua diſtinctione animæ & ſpiri-
tus, etiam vniuerſaliter animã ſpiritum nũcupari, puto
C quod perſuaſerim charitati tuæ. Si autẽ perſuadere non
potui, vtrum tamen ea dixerim quæ perſuadere debue-
rim, qui legent potius iudicabunt. Si qua ſanè alia quæ
plurima in tuis libris emendanda mihi videntur, ſcire
forte deſyderas, venire tibi non ſit oneroſum, non tan-
quam diſcipulo ad magiſtrum, ſed primæuo ad gran-
dæuum, forti ad infirmum. Et ſi enim nõ eos edere de-
buiſti, maiore tamen & veriore gloria quiſq; correctus
ſua confeſſione reprehenditur, quam cuiuſlibet errãtis
C. XXIIII. ore laudatur. Quanuis in eorundem recitatione li-
brorum auditores & laudatores tuos non omnes iſta
quæ ſana doctrina improbat, vel ante ſenſiſſe, vel ad ea
tibi conſenſiſſe crediderim: ſed acie mentis, ipſo tuę re-
citationis impetu curſuq; perſtricta, hæc parum aduer-
tere potuiſſe: aut certe etiam illos qui aduertere potue-
runt, nõ in te rerum liquidiſſimam veritatem, ſed ver-
borum affluentiã, & ingenij facultatem indolemq; lau-
daſſe. Plerunque enim laudatur, prædicatur & amatur
eloquium in ſpe iuuenis, & ſi nõdum habeat maturita-
tem fidemq; doctoris. Quapropter vt & tu recte ſapias,
& alios nõ tantummodo delectare poſſis, verumetiam
ædificare quod loqueris, curam te oportet gerere de ſer
monibus tuis remotis plauſibus alienis.

Libri Quarti & vltimi Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, LIBER DE Prædeſtinatione & gratia, qui intitulatur de voluntate dei.

D

QVVM in ſacris voluminibus li- *Cap. I.*
terarum, ſeu futurorũ quid Pro-
phetico ſpiritu pronuncianti-
bus, ſeu præteritorum hiſtorica
veritate narrãtibus, ſeu vitæ mo
nita Apoſtolica authoritate tra-
dẽtibus, aliqua veluti diuerſum
ſonante ſententia vel mouetur
lector, vel ſolicitatur auditor,
certa & incõcuſſa fide cognitum teneri debet, vnius at-
que eiuſdem ſpiritus, & eius præter quem nullum nihil
eſt veritatis, apertius alibi, paulo occultius alibi ſonare
myſteria, Ac proinde ſi quid occulta ſignificatione ſuſ-
penſum, aut à conſcribente breuiter indicatum, minúſ-
que quàm humani cordis obtuſio poſcebat, expoſitum E
eſt, hic lucidius apparere, ibi altius latere, nuſquam deeſ
ſe nouerit veritatem. Quòd ſi etiam pro magnitudine
rei de qua quæritur, nõ facile intellectus ſenſibus quæ-
rentis occurrit, maxime ſi de incommutabili volunta-
te omnipotentis dei, diuerſum ſonet canonicæ autho-
ritatis vtraque ſententia: ita illa omnia ad pietatis regu
lam dirigẽda ſunt, vt nec iniuſtum deum eſſe, nec me-
rita ſingulorum confuſa quadam perſonarum accep-
tione taxantem, nec infirmum, vt quicquid voluerit nõ
valuerit explicare, inconcuſſa definitione teneatur.

Sub huius igitur definitionis iugo, ne in ſacrilegam *Cap. II.*
temeritatem male libera colla luxurient, quæſtionis hu
ius quantum deo donante poſſumus, occulta memore-
mus: Quam beatus Apoſtolus Paulus diuerſis in locis,
non parũ diſcrepantibus verbis, ſtudioſis propoſuit ſcru
tatoribus, eiſq; per ipſam loquitur veritatem. Senten-
tiam ſiquidem in dei gratia præcedente, latiſſima & ro
buſtiſſima diſputatione confectam ita concludens, ait,
Ergo cuius vult miſeretur, & quem vult indurat: Quum *Roma. 9.*
in alia Epiſtola dẽ diuina beneuolẽtia, ipſe ſic dicat, Qui *1. Timot. 2.*
vult omnes homines ſaluos fieri, & in agnitionem ve- F
ritatis venire. Occurrit enim, quur pereant ex his aliqui
quum omnipotẽs deus omnes homines ſaluos fieri ve-
lit, & in agnitionem veritatis venire: deinde quur rur-
ſus induret alios, miſertus aliorum, aut quo modo om-
nes ſaluos fieri velit homines, quum ipſe nonnullos ne
ſaluẽtur induret. Hoc quantũ ad humanã iuſticiã, vide-
tur iniuſtũ. Sed quis ita deſipiat, vel potius quis ita blaſ-
phemet, vt dicat de iuſticia dei, lege humanæ iuſticię di
ſputandum: quę profecto ſi iuſticiæ dei aduerſatur, iniu
ſta eſt. Ab illo enim qui ſumme iuſtus eſt, omne quod
qualitercunq; iuſtum eſt, manare manifeſtum eſt. Quis
ergo erit qui incommutabiliter manentem, & omnia
quæ ſunt condentem, regentem atque ſeruãtem dei ſa-
pientiam, pendat humanæ ſapientiæ arbitrio? De qua *Roman. 8.*
idem Apoſtolus dicit, Quia ſapiẽtia carnis inimica eſt *1. Corint. 3.*
deo. Et alibi, Sapientia huius mundi ſtulticia eſt apud
deum. Non eſt ergo de illa maieſtate diuinæ ſapientiæ,
humanæ vanitatis arbitrio diſputandum. Si quis au *Cap. III.*
tem peccata ſua ita nutriendo, figura vel vmbra vel ty-
pho ſuperbiæ blandiente decipitur, vt dicat, quod nõ-
nullos eſſe dicturos ſtatim vidit beat⁹ Paulus Apoſtol⁹. *Roman. 6*

Subiunxit

G Subiunxit enim, Dicet aliquis, Si cuius vult miſeretur &
quem vult indurat, quid adhuc queritur? Volũtati enim
eius quis reſiſtit? Nouerit hac plus nos ad humilitatem
ac pietatem cogi atque arctari ſententia. Quum enim
totum ad deum referens humanis viribus neget do-
ctor ampliſsimus, quid aliud quàm vt in deũ toto cor-
de ſuſpenſi, ab eo ſalutis auxilia poſtulemus, hortatur?
Quem ergo mouet hæc in diuinæ gratiæ diſpẽſatione
diuerſitas, & iniuſtũ putat, negari alteri quod alter ac-
ceperit, intelligat quemadmodũ diuinitus dixerit Pſal-
Pſal. 24. miſta, Vniuerſæ viç domini miſericordia & veritas: at-
que agnoſcat tali deum agitare res humanas iudicio, vt
debitas pœnas aut iuſte reddat, aut miſericorditer do-
net. Viciatæ enim radicis macula, ita propaginis tradu-
Iob. 25. ce per generationum ſarmenta diffuſa eſt, vt nec infans
quidem vnius diei à culpa ſit primæ præuaricationis a-
lienus, niſi per indebitam ſaluatoris gratiã fuerit libe-
ratus. Quod ſi nec hic quidem ſine peccato eſt, qui pro-
prium habere non potuit, conficitur vt illud traxerit a-
Roman. 5. lienum, de quo Apoſtolus dicit, Per vnum hominẽ pec
catum intrauit in mundũ, & per peccatum mors, & ita
H in omnes pertrãſiit, in quo omnes peccauerunt. Quod
qui negat, negat profecto primũ nos eſſe mortales. Si
enim vt dicit Apoſtolus, Per vnum hominem peccatũ
intrauit in mũdum, & per peccatum mors: mors intra-
re non potuit, niſi intrãte peccato. Et quoniam mors nõ
naturæ conditio, ſed pœna peccati eſt, ſequatur neceſſe
eſt pœna peccatũ. Quia vero in omnes homines mors
pertranſiit, in omnes neceſſe eſt pertranſiſſe peccatum.
Peccatum quo modo cum paruulis originale naſcatur,
carnis oculis videre non poſſumus: Quia vero omnes
ex Adam carnaliter natos, & ſi illi iam etiã qui in Chri
ſto renati ſunt, videmus mortis lege cõſtringi: per hoc
quod videmus ſemper paruulos mori, cogimur confi-
teri ſemper paruulos naſci cum peccato originali. Faci-
lius enim fieri poſſet, vt quãuis tranſeunte peccato, pœ-
na minime ſequeretur, quàm vt nulla communicatio-
ne peccati partem ſumat pœnæ, qui non habet culpę. Si
ergo, vt apparuit, de præuaricatoris ſemine omnes na-
ſcimur debitores, quoniam in ipſo omnes, vt ait Apo-
Roman. 5. ſtolus, peccauerũt, & ipſa iam in principio vnde deſcẽ-
dimus, maſſa damnata eſt, nullus de duricia ſua, nullus
I de pœna ſua conqueri audeat, quæ etiam non exiſten-
tibus peccatis propriis, ſola naſcendi conditione debe-
tur. Quòd vero deus aliis gratuita vocatione cõuerſis,
miſericordiam largitur indebitam, non ad diſpenſato-
ris iniuſticiam, ſed ad donantis miſericordiſsimam lar
aliàs, libertatem. gitatem, veritatis ratione referendum eſt. An audebit
debitor creditorem iniquitatis arguere, ſi alteri donãs,
ab eo quod debebat exegerit? Si ergo inter contractus
hominum, nullus ex hoc præſcriptionis locus eſt, vt à ſe
dicat debitor iniuſte exigi, quia ſcit alteri debitori ab
eodem quod debebat creditore donatũ, quis in tãtam
inſaniam profanæ vocis erumpat, vt iniuſticiæ deum
arguat, ſi vni indebitam donauerit gratiam, alteri red-
Cap. IIII. diderit debitam pœnam? Itaque ex ſuperiori huius
Roman. 9. parte ſententia, quæ dicit, Cuius vult miſeretur: puto ꝙ
nullus niſi indignus miſericordia audeat diſputare.
Quod vero ſequitur. Quem vult indurat: ibi paululum
humanæ mentis intentio verbi nouitate confunditur.
Sed non ita intelligẽdum eſt, quaſi deus in homine ip-
Duricia cordis quid ſit. ſam quæ non eſſet, duriciã cordis operetur. Quid enim
aliud eſt duricia, quam dei obuiare mandatis? Vnde il-
lud beatus Stephanus dicebat ad populum, Dura ceruí-
Actor. 7. ce, & non circunciſo corde & auribus, vos ſemper ſpi-
ritui ſancto reſiſtitis. Quã qui à deo fieri putat, propter- K
quod dictum eſt, quem vult indurat: ipſum præuarica-
tionis intueatur exordium, & deo donante mãdatum,
per quod trãſgreſsionis culpam in corde fuerit opera-
tus attendat, quãuis ne ab ipſo quidem ſi negaret aſſen-
ſum, potuit tentatore compelli. Ergo quicquid poſt illã
præuaricationẽ natus ſupplicij homo patitur, iuſte red-
di meritoq; fateatur. Indurare enim deus dicitur eum,
quẽ mollire noluerit. Sic etiam excęcare dicitur eum
quem illuminare noluerit. Sic etiam repellere eum, quẽ
vocare noluerit. Quos enim prędeſtinauit, illos & vo- Roma. 8.
cauit: & quos vocauit, illos iuſtificauit. Ipſe enim dedit
vt ſimus, ipſe vt boni eſſe poſsimus. Præſciuit enim Cap. V.
nos eius diuinitas, ſapientia condidit, iuſticia dam-
nauit, gratia liberauit. Mundus enim quamuis pro tem-
pore ex quo factus eſt cœperit, in illa diuinæ præſcien-
tiæ luce faciendus, nullum potuit habere principium:
& quanticũque vel ex Adam vſque in hodiernum diẽ
homines nati ſunt, vel poſt noſtrã ætatem generatio-
nis ſunt propagine naſcituri, apud deum nati ſunt iam,
& decurſo totius vitæ tempore tranſierunt, in illo ni-
hilominus diuini obtutus lumine permanẽtes. Deus e-
nim qui nec loco clauditur, nec tẽpore præuenitur, om L
nium rerũ tam præteritarũ memoria, quam imminen-
tium ſciẽtia plenus eſt, nec reminiſcẽs voluitur in præ-
teritum, nec ſperãs tenditur in futurum. Et quæcunque
omnino ſunt, quæ temporum motibus agitantur, ab eo
principio in quo erat verbum, & verbũ erat apud deũ Ioan. 1.
& deus erat verbum, vſq; in finem omnium ſeculorũ.
De quo fine, cum diceret beatus Moyſes, Domine, in-
quit, qui regnas in ſeculũ & ſeculum, & adhuc nec ſpe-
rantur futura, nec præterita tranſierunt, ſed in præſen-
tia diuinitatis præſenti ſemper luce cernuntur. Ab illo
ergo quia æternus & præſcius, quia & iuſtus & pius eſt,
qui exercet debitam ſeueritatem, & exhibet indebitam
pietatem, & habet in creandis atque eligendis homini-
bus, ſicut in luto figulus poteſtatem, facta ſunt alia qui-
dem vaſa in honorem, alia vero in contumeliam. An-
tequam faceret nos, præſciuit nos, & in ipſa nos præ-
ſcientia cum nõdum feciſſet, elegit. Sed à quo hoc fieri
potuit, niſi ab eo qui vocat omnia quæ nõ ſunt, tanquã
ea quæ ſunt? Apoſtolus enim dicit, Qui elegit nos ante Roman. 4.
mundi conſtitutionem. Intra mundum facti ſumus, & Epheſ. 1.
ante mundum electi ſumus: atque ita vno eodèmque, M
nec tranſeunte nec futuro, ſed continuo tempore, vel
ſi quo alio modo dici poteſt, ſi tamen apud deum eſt, &
præſcire & facere & eligere, & præſcientia ſua incom-
mutabiliter permanente eligere faciendos, quos factu-
rus fuerat eligendo. Hæc quidem quantum ad fidei re-
gulam, deo illuminante prædicta ſunt. Sed iam vi- Cap. VI.
deo quid etiã hinc calũmoſa prauitas poſsit opponere.
Sequitur enim, vt ſi eos quos prædeſtinauit, illos & vo- Roman. 8.
cauit, & ſi eos quos vocauit, illos & iuſtificauit, qui nec
prædeſtinati nec vocati, ac per hoc nec iuſtificati ſunt,
ab omni culpa debeant eſſe innocentes, iniuſteq; ab eis
pro vitæ prauitate tranſactæ, in illo agnitionis die ſint
poſcenda ſupplicia. Dicat iſtis Paulus Apoſtolus, Nun- Roman. 9.
quid inquitas apud deum? Statim ipſe reſpondeat: Ab-
ſit. Cùmque hoc fuerit in hominis mente ſana pietate
fundatum, quod nulla ſit inquitas apud deum, ita in-
telligat, Cuius vult miſeretur, & quẽ vult indurat, quaſi
diceret, cuius vult miſeretur, & cuius non vult, non mi
ſeretur. Itemq; hoc ipſum rurſus intelligat, quaſi dice-
retur, cui vult donat, & à quo vult debitũ poſcit. Quod
qui dicere perſeuerat iniuſtũ, ab Apoſtolo audiat, O ho- Ibidem.
mo,

A mo, tu quis es qui reſpopdeas deo? Congrue ſiquidem
huiuſmodi impietatem Apoſtolica reprehendit autho-
ritas, tantum de exaggeratione nominum pondus in-
cutiens, cũ dicit, O homo, tu quis es qui reſpõdeas deo?
O homo deo, lutum figulo. Subiunxit enim idem Apo
ſtolus, Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, quare
ſic me feciſti? An non habet poteſtatem figulus luti ex
eadẽ maſſa facere aliud quidẽ vas in honorẽ, aliud ve-
ro in cõtumeliã? Si ergo habet, imò quia habet poteſta-
tem figulus luti facere ex eadẽ maſſa, aliud quidẽ in ho-
norem, aliud vero in contumeliam, ô homo, tu quis es
qui reſpondeas deo, quia cuius vult miſeretur, & quem
vult indurat? Sed priuſquam ad huiuſmodi concluſio-
nem beat' Apoſtolus diſputationis ordine perueniret,
hoc potiſsimum de veteribus literis ſumpſit exemplum
in quo indurationẽ quę à deo fieri dicitur, edoceret. Di
Exod. 9. cit, inquit, ſcriptura Pharaoni, Quia in hoc ipſum exci-
taui te, vt oſtendam in te virtutem meam, & vt annun-
Exod. 4. cietur nomẽ meum in vniuerſa terra. Induraſſe autem
cor eius, deus in eadẽ ſcriptura apertiſsime dicitur, cum
Moyſi de ſignis quæ in Aegyptios per eum faciẽda fue-
rant loqueretur. Sic enim dicit, Ego autẽ indurabo cor
B Pharaonis ne dimittat populum. Hinc iam per aperta
ſe iactans calumniator aſtutus, iuſticiam dei ad ſuum li
bret arbitrium, & quanta poteſt vociferatione reſpon-
deat, Si cuius vult miſeretur, & quem vult indurat, quid
adhuc queritur? Voluntati enim eius quis reſiſtit? Huius
elationi Apoſtolus dicat. O homo, tu quis es, qui reſpon
deas deo? Qui autem pie quærens aliquid deſiderat in-
uenire, illum locum eiuſdem ſcripturæ relegat, vbi pri-
mo Moyſi in rubo ignis apparuit, atque ita cor eius ar-
dore diuinæ charitatis igniuit, vt in conſpectu regum
ſicut Dauid dicit, teſtimonia eius ſine cõfuſione loque-
retur, & ibi inueniet totũ hoc, quod induraſſe deus cor
Pharaonis præmittit, non ad operationem dei, ſed ad
præſcientiam pertinere. Loquens enim dominus de ru
Exod. 3. bo, ſic dicit, Ego autẽ ſcio, quod non dimittet vos Pha-
rao rex Aegypti, niſi per manum magnam. Sed exten-
dens manum meam, percutiam Aegyptios in omnibus
mirabilibus quę faciam, & poſtea dimittet vos Pharao
rex Aegypti. Hæc prima vox dei eſt, qua futuram volun
tatẽ Pharaonis, ſicut præuiderat indicabat. Poſtea iam
Exod. 4. inter ipſos miraculorum imbres dixiſſe legitur, Ego au-
C tem indurabo cor Pharaonis, ne dimittat populũ: Vbi
iam aperte intelligitur primam iteraſſe ſententiam.
Quid eſt enim, indurabo cor, niſi non molliam? Appa-
ret enim in alios manente iuſticia, in alios gratia pro-
fluente, ſcripturæ illius ſententiam fuiſſe completam:
quia dixit deus Pharaoni, In hoc ipſum excitaui te, vt
oſtendam in te virtutem meam, & vt annuncietur no-
men meum in vniuerſa terra. Vtente enim deo bene
etiam malis, induratione Pharaonis, flagellis Aegypti,
& tot ac tantis in illa gente miraculis pariter aceruati-
timq; peractis, quid aliud geſtum eſt, quàm vt dei vir-
tus apud ſe magna, in ſe plena, ad humani generis no-
ticiam perueniret, non deo, ſed ipſis relegẽtibus & cre-
dentibus profutura? Pharaonem non eſſe mutãdum, &
illam omnem gẽtem, quæ poſt tot verbera, vix ſibi eru-
tum populum dei, armis etiam inſectari conabatur &
bello, alta illa deus prouidentiæ ſuæ luce præſciuit. Sed
periturorum interitum prædeſtinatis à ſe vaſis miſeri-
cordiæ, ſalutis voluit eſſe argumẽtum, & aliorum per-
ditione ad ſalutẽ vſus eſt aliorum, quia poteſtatem ha-
Roman. 9. bet figulus luti ex eadem maſſa, aliud quidẽ vas in ho-
Cap. VII. norem, aliud verò in cõtumeliam facere. Hoc etiam
diuinæ poteſtatis in hominum electione iudicium, pau D
loante commemorans beatus Apoſtolus robuſtiſsimis
monſtrauit exemplis, cum de Rebeccę partu, adhuc in-
tra vterum conſtituto, totum ad gratiam dei referens
loqueretur. Sic enim ait, Sed & Rebecca ex vno concu Roman. 9.
bitu habens Iſaac patris noſtri, cum nondum nati fuiſ-
ſent, nec aliquid boni egiſſent nec mali, vt ſecundum
electionẽ propoſitum dei maneret, nõ ex operibus, ſed
ex vocante dictum eſt, quia maior ſeruiet minori: ſicut
ſcriptum eſt, Iacob dilexi, Eſaũ autem odio habui: Sta- Malac. 1.
timq; ſubiecit, Quid dicemus? Nunquid iniquitas apud
deum? Negansq; reſpondit. Abſit. Vt iam cætera quę ſe-
quuntur ad hanc ſententiam ſuſpenſa referantur, & re-
lata ſoluãtur, qua negauit apud deum eſſe iniquitatem.
Sed hic quid egerit hæc Apoſtolicæ diſputationis intẽ-
tio, ſatis admodum claret. Non ſolum enim fratres, ſed
& geminos, nec ſolum geminos, ſed vno etiam concu-
bitu fuſos in vtero comparauit, vt quoniam in nõdum
natis nondumq; aliquid operatis, nulla eſſe poterant
momenta meritorum, nec ex parentum quidem meri-
tis quæ diuerſo tempore varia eſſe poterunt, aliquod cõ
tra gratiam relinqueretur obſtaculum. Quæ vtique pa-
rentum merita, etiam ſi permittamus diuinum paruu- E
lis vel auertiſſe vel conciliaſſe præſidium, ſeu bona, ſeu
mala circa geminam prolem, quæ eodem concepta cõ
cubitu, eodemq; in lucẽ proiecta momẽto eſt, paria eſſe
debuerunt. Quòd ſi futuros eorum mores dicitur diui-
num diſcreuiſſe iudicium, profecto illud euacuabitur,
quod præmiſit Apoſtolus dicens, Non ex operibus, ſed
ex vocante dictum eſt, quia maior ſeruiet minori. Non Roman. 9.
enim ait ex præteritis operibus, ſed cum generaliter di-
xerit, Non ex operibus, ibi & præterita intelligi voluit
& futura: præterita ſcilicet quæ nulla erant, futura quæ
nondum erant. Prædeſtinatus eſt Iacob vas in honorẽ,
quia non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt, Maior
ſeruiet minori. Et ne forte vaſa in honorem præde- Cap. VIII.
ſtinata, ſuis aliquid viribus tribuendo, negarent gra-
tiam creatoris, alio eos loco Apoſtolus vaſa miſericor-
diæ nominauit, vt totum quicquid eſſent, ſecũdum mi
ſericordiam ſe eſſe cognoſcerent. Sic enim & alibi di-
cit idem Apoſtolus, Et hoc nõ ex vobis, ſed dei donum Ephe. 2.
eſt. Beatus etiam Moyſes in Deuteronomio dicit ad po Deuter. 8.
pulum, Et ne dicas in corde tuo: Fortitudo mea & po- F
tentia manus meæ fecit mihi virtutem magnam hanc,
ſed memoraberis domini dei tui, quia ipſe tibi dat for-
titudinẽ, facere virtutẽ, vt ſtatuat teſtamẽtum ſuũ quod
iurauit patribus veſtris. Item pauloPoſt ibidem ad eos,
Ne dicas, inquit, in corde tuo, cum conſumpſerit domi
nus deus tuus gentes iſtas ante faciẽ tuam, dicẽs, Prop- Deuter. 9.
ter iuſticias meas induxit me dominus hæreditare ter-
ram bonam iſtam: Non propter iuſticiam tuam, neque
propter ſanctitatem cordis tui intras hæreditare terrã
eorum, ſed propter iniquitatem gentium iſtarum, do-
minus diſperdet eas à facie tua. Ecce quàm antiquum
ſpiritus ſancti dogma, non ſolum in Apoſtolicis literis
prædicatum, ſed etiam in Propheticis, atque in ipſis Iſ-
raëlitici populi exordiis, ſancti ſpiritus voce firmatum,
nouellę præſumptionis impetus conatur euertere. Cla-
re ſiquidem in vno atque eodem ſcripturæ loco, boni-
tatem & ſeueritatem dei Propheta beatus oſtendit, di-
cens, Non propter iuſticias populi hæreditatem terræ
illius reddi, ſed gratia tantum miſerantis donari, illos
autẽ propter iniuſticias ſuas pelli. Ecce in illis iuſte pu-
nitur iniquitas, in iſtis gratis nulla iuſticia muneratur.
Nec ſufficit beato Moyſi quod dixerat, nõ propter me-
rita

G rita ipſorum, hæreditatem terræ illius Iſraëlitico popu-
lo fuiſſe conceſſam, niſi etiam adderet quod adiunxit,
vnde eos omni bono monſtraret indignos. Sequitur
Deuter. 9. enim poſt illud quod ſupra memorauimus, Et ſcies ho
die, quia non propter iuſticias tuas dominus deus tuus
dat tibi terram iſtam bonam hæreditare, quoniam po-
pulus duræ ceruicis es tu. Quis hic ſecundum debitum
præcedentium meritorum mercedem redditam dicat?
Quis non gratiam fateatur indebitam? Quotiens ait
Propheta, Tentauerunt eum in deſerto? Quotiens ira-
Pſal. 105. cundiam dei cordis auerſione meruerũt, & ſaluauit eos
propter miſericordiam ſuam, vt notam faceret poten-
Roman. 9. tiam ſuam. Hoc iterũ Apoſtolus dicit, Suſtinuit in mul
ta patientia vaſa iræ apta in interitum, vt oſtenderet di
uitias ſuas in vaſa miſericordiæ, quę præparauit in glo-
Cap. IX. riam. Ne vero rurſus homo in vltimam fecem de-
ſidiæ reſolutus, arduum virtutis iter, & quanuis adiu-
uante gratia dei, nõ niſi labore gradiendum, inerti ſibi
crederet poſſe deferri, & nullius laboris induſtriam ſtu
dio ſui profectus adhiberet, ita inter ſe atque homine:
deus tempora officiaq; diſtribuens ordinauit, vt voca-
tione ipſius bonorum principia ſumeremus, vocati au-
H tem atque illuminati, vias mandatorum eius boni inge
nij intelligentia noſceremus, & eas libero vel eligere-
mus vel relinqueremus arbitrio. Quas tamen ſi ipſius
fulti adiutorio, cõtinua deuotione ſequeremur, in fine
rurſus non repugnantem mandatis ſuis, ſubiectam in
nobis obedientiam coronaret. Liberum vero quod ab
eo habemus arbitrium, prono ad nequiciam lapſu fluit,
& cum ad virtutis indolem, dei auxilio deſerente, nihil
poſsit, ad genus omne peccati idonea fultũ virtute ſub-
ſiſtit: Trahit enim lex in membris nata peccati, & deus
à leni iugo mandatorum ſuorum leuíque ſarcina rece-
dentes: atq; in peccati duriſsimam ſeruitutem, libero à
iuſticia voluntatis arbitrio defluentes, ſecundum ſuam
iuſticiam derelinquet: Eos vero qui vocationis munus
congrua pietate ſuſceperint, qui carnalibus non ſubiu-
gantur illecebris, qui iactãtiæ vicio, auariciæ facibus, vẽ
to ſuperbiæ caruerunt, & quãtum in homine eſt, dei in
ſe bona ſeruantes ad ſpiritalia exercicia omne ſtudium
contulerunt, & in agone huius vitæ certantes adiuuat,
& coronas vincentibus largitur æternas: ipſe rurſus de-
I linquentes deſerit, reſiſtentes indurat, contemnẽtes cõ-
Cap. X. demnat. De horum graduum diſtributione, quam
vel in nobis deus operatur, vel nos iubet aliquid opera-
ri, ipſum interrogemus de cuius verbis orta eſt quæſtio,
quam ſi dominus aſsit, enodare conamur, vt eius ſenſi-
bus per diuerſa volumina varia quidem locutione, ſed
vna atque eadem intentione digeſtis, ſi quid in hoc lo
co latet, alterius ſententiæ collatione referetur. Vocatũ
à deo Apoſtolum Paulum, vel in eo libro legimus, vbi
eius geſta cum omni veritate narrantur, vel ipſe in Epi
Roman. 1. ſtola ſua cõfitetur, dicens, Paulus ſeruus Ieſu Chriſti, vo
catus Apoſtolus. Secundo autem loco vocationẽ ſecu-
tus, & totum quod in homine fuerat operatus, ipſe ſic
1. Corin. 15. dicit, Plus omnibꝰ illis laboraui. Sed ne hoc ipſum qui-
dem ſibi tribitẽs, ſolicita pietate ſubiunxit, Non ego au-
tem, ſed gratia dei mecum. Iam ergo & vocato & voca-
tionẽ per opera iuſticię ſubſecuto, quid ſupererat aliud,
niſi vt liberatus de corpore mortis huius, ad illius alte-
rius vitæ, quæ ſanctis omnibus veritatis ore promiſſa
eſt, beatitudinẽ perueniret? Quod nullis humanis me-
ritis reddi, ſed dei donantis gratia largiente donari, ſi-
Roman. 7. bi ipſe reſpõdet poſt gemitus, quibus dixerat, Miſer ego
homo, quis me liberabit de corpore huius mortis? Gra-
tia dei, inquit, per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum. K
Hanc itaque diſtributionem qua diximus à deo homi-
nes nullis exiſtentibus meritis vocari, & vocatos vt bo-
ni aliquid operentur, dei adminiculis indigere, ſumpto
de veteribus literis Apoſtolus monſtrat exemplo, poſt-
quam illam de duobus geminis electionem omni re-
pulſa laude meritorum, ad dei gratiam iudiciumq; con
tulerat, videns quid impia poſſet blaſphemare garruli-
tas dixit, Nũquid iniquitas eſt apud deum? Et ſequitur, *Roman. 9.*
Abſit. Et quaſi diceretur ei, vnde probas? Parum putauit
authoritatem ſuæ valere doctrinæ, niſi ſentẽtiam ſuam
etiam legis doceret exemplo. Sic enim intelligi voluit
quod Moyſes dixerat, Miſereor, cuius miſerebor, & mi *Exod. 33.*
ſericordiam præſtabo, cui miſericors fuero, vt primam
miſericordiam vocatione credamus hominibus præ-
rogari, quæ ſola ad recte viuendum non ſufficit, ſi deſe
rat qui vocauit. Ideoq; additum eſt, Et miſericordiam
præſtabo cui miſericors fuero: vt à deo accipi manife-
ſtum ſit & ipſa miſericordiæ opera, quæ cum videmur
impendere, dei miſericordiam promeremur. Sic enim
in Euangelio dicit, Beati miſericordes, quoniam ipſis *Matth. 5.*
miſerebitur deus. Quod niſi ſic intellexiſſet Apoſtolus, L
nunquam pro bonis gratiæ, diſputationi ſuæ hoc teſti-
moniũ curaſſet inſerere. Si quem vero mouet, quod *Cap. XI.*
non omnes, etiam de his qui iam vocati ſunt, ad ſecun
dam gratiam, id eſt ad recte viuendi donum peruenire
mereantur, ſicut dominus in Euãgelio dicit, Multi ſunt *Matth. 20.*
vocati, pauci vero electi: Hinc intelligat, quale ſit quod
contra dei gratiam defenſare molitur, qui de libero ſi-
bi blanditur arbitrio, Quicunque enim diuinæ voca-
tionis munere derelicto, ad impiam rurſus fluxere per-
fidiam, ipſis dei gratiam deſerentibus, ad implendum
quod voluerant ſufficit arbitrium, Vidit enim quẽad-
modum Pſalmiſta, miſericordiarum dei ordinẽ quem
ex Moyſi ſenſu interpretatur Apoſtolus, Prophetici ſpi *Pſal. 80.*
ritus veritate decãtet, Audi, inquit, popule meus, & te-
ſtificabor tibi. Quid eos volebat audire, quod cũ teſtifi-
catione loquebatur? Quid vtiq;, niſi mãdata vitæ? Sicut
alius Propheta dicit, Audi Iſraël mãdata vitæ. Sed quæ
ſint iſta mandata vitæ Pſalmiſta ſubiungit, & ſequitur,
Ego enim ſum dominus deus tuꝰ, quia eduxi te de terra *Ibidem.*
Aegypti. Et hæc eſſe mandata vitæ, in oratione qua di-
ſcipulos ſuos patri dominus cõmendabat, oſtendit di- M
cens, Hæc eſt enim vita æterna, vt cognoſcãt te ſolum
verum deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Poſt *Ioan. 17.*
hanc vocationem illud ſequitur, quod & vult ad cona-
tus hominum pertinere, & oſtendit ſine ſe non poſſe
compleri, hoc eſt enim quod dicit Apoſtolus, Quoniã *Philip. 2.*
ab ipſo habemus velle & perficere, pro bona voluntate.
Ab ipſo enim habemus velle, quia vocat & illuminat:
ab ipſo perficere, quoniã ad nos pertinet conari bona,
quæ & velle donauit. Nec incaute ab Apoſtolo cum di
xiſſet, Quia ab ipſo habemus & velle & perficere: addi-
tum eſt, pro bona voluntate: vt etiam atque etiam vi-
deant, vbi habeant à dei iuſticia liberũ de quo glorian-
tur, arbitrium. Sed illum ordinẽ quo miſericordias di-
uerſa dominus temporum diſpenſatione diſtribuit, ſi-
cut Moyſem dixiſſe ſenſit Apoſtolus etiam in cõtinua-
ta Pſalmi huius oratione videamus. Quid enĩ ait, poſt-
quam vocatos docuerat dicens, Ego enim ſum domi-
nus deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti? Dilata, in-
quit, os tuum, & ego adimplebo illud. Hic aliquid rur-
ſus apparet homini fuiſſe ſeruatum, quod per liberum
facere debeat arbitrium. Dilatare enim iubetur os ſuũ,
ſed deus ſe implere promittit. Sicut etiã diſcipulis ſuis
in Euan-

A in Euangelio dixerat, Nolite cogitare, quo modo aut
Matth. 10. quid loquamini: non enim vos eſtis qui loquimini, ſed
ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis, Hoc ſolũ ad
illos retulit, vt omnẽ tribulationis neceſsitatem liben-
ter pro veritate ſuſciperent, penes ſe autẽ promiſit effe-
ctũ. Libero ergo qui locus ſeruatur arbitrio, vt ſine dei
adiutorio ad explẽdum quid voluerit rationali digni-
tate ſuffulta, ſibiipſi ſi non ſufficiat humana natura, con
Pſal. 80. tinuo Pſalmiſta oſtendit, Et non audiuit populus meus
vocem meam, Et Iſraël non intendit mihi. Quid dixe-
rat cum vocaret, Audi popule meus & loquar, Iſraël &
teſtificabor tibi. Quid teſtificans commẽdauerat men-
tibus audientium? Dominus deus tuus ego ſum. Quid
etiã ab ipſis fieri iuſſerat, quos de terra Aegypti & igno-
rantiæ tenebris liberatos, in luce mandatorum ſuorum
ſplendore vocationis eduxerat? Dilata, inquit, os tuum.
Statímque quaſi diceret, ſi dilatare te deſerente me vo-
lueris, nihil proderit, ita addidit, & implebo illud. Quid
ergo qui vocauerat, & vocatos docuerat, querula de hiſ
dem voce ſubiũgit, Et nõ audiuit, inquit, populus meus
vocem meam, & Iſraël non intendit mihi? Exeat nunc
B liberi contra dei gratiam defenſor arbitrij, audiat dicẽ-
1. Corin. 15. tem Apoſtolum, cum de bonis ſuis laboribus loquere-
Pſal. 80. tur, Non ego autem, ſed gratia dei mecum. Audiat dei
vocem in Pſalmo, de his quos deſeruerat dicentem, Et
dimiſi eos ſecundum deſideria cordis eorum, ibunt in
voluntatibus ſuis. Audiat vnum eundemq; Apoſtolum
de vitæ ſuæ variis temporibus ſibi tantum mala, gratiæ
1. Timot. 1. autem dei bona omnia tribuentem. Qui prius fui blaſ-
1. Corin. 15. phemus, inquit, & perſecutor. Et alio loco, Gratia dei ſũ
id quod ſum. Cum diceret, Qui prius fui blaſphemus &
perſecutor, nulla gratiæ mẽtio, iniquo operi copulaba-
tur: quia ſufficit ſibi, ſicut dictum eſt, ad nequiciam na-
tura libertatis humanę. Cũ vero de pręſentis vitę beati-
tudine loqueretur, Gratia, inquit, dei ſum id quod ſum.
Et illum ordinem quo miſeretur deus vocãdo, miſere-
tur deinceps in cœptis conatibus adiuuando: ſicut ſerie
Pſalmi narratum atque digeſtum eſt, beatus etiam Apo
ſtolus Paulus cõtinua narratione ſeruauit, Sic enim in
ordine quem poſuit, excepta teſtimonia religantur, ita
loquitur, Gratia dei, inquit, ſum id quod ſum. Hæc eſt
prima miſericordia, quam liberæ voluntatis opera cõ-
ſequuntur. Sed vt Apoſtoli Pauli vocationẽ bona ope-
C ra ſequerentur, quid ait, Et gratia eius in me vacua non
fuit. Quid enim feciſti? Plus, inquit, omnibus labora-
ui. Ne multum ſuperbias ô liberi defenſor arbitrij, au-
diens Paulum de ſuis laboribus gloriantẽ, attẽde quod
ſequitur, Nõ ego autem, ſed gratia dei mecum. Puto ſa-
nè quod nullus de his qui contra dei gratiam exaltato
antè ruinam, ſicut ſcriptum eſt, corde blaſphemant, tan
tum arrogantiæ impudentis aſſumat, vt beati Prophetę
Dauid meritis aut æquãdum ſe, aut etiã exiſtimet præ-
ferẽdum. Cuius, vt de illa prima remuneratione quam
nullus non fateatur vt indebitam, delati ſcilicet regni
interim taceam, orationum & cõfeſsionum eius inten-
tiones, affectuſq; penſemus. Ipſe ſiquidẽ definit in Pſal-
Pſal. 93. mo, Beatus homo quem tu erudieris domine, & de lege
tua docueris eum. Sed videamus vtrũ ipſi iam erudito,
& omni legis ſcientia ſecundum inſtructionem Iudai-
cam ſufficienter inſtructo, ad beatitudinem res hæc ſo-
la ſuffecerit. Cur ergo rurſus idẽ clamauit ad dominũ,
Pſal. 118. Da mihi intellectum & ſcrutabor legem tuã, & cuſto-
diam illam in toto corde meo? Parũ erat quod ad ſcru-
tandam legem popoſcerat intellectum, niſi etiã ad cu-
ſtodiendam neceſſarium ſignificaret auxilium, dicens;

Et cuſtodiam illam in toto corde meo: quaſi diceret, D
Tunc cuſtodiam illam in toto corde meo, ſi tu dederis
intellectum. Adhuc ſuperbus ille propriæ volunta- Cap. XII.
tis defenſor ad iſta reſpondeat, quòd Propheta ad intel
ligendum tantum mãdata diuina, quæ tamen propria
virtute impleturus fuerat, opem diuini poſtulauerit au-
xilij. Quæ ſi ita ſunt, à te paululum libet beate Dauid,
ſenſuum tuorũ occulta perquirere. Vnde ergo rogo te
pugna carnis & ſpiritus? Vnde Apoſtolicum ſicut ipſe
fateris certamen? Etiam vnique illuminatus atque eru-
ditus intelligentiæ munere, quam diuinitus poſtulaue-
ras, clamas & dicis, Auerte oculos meos ne videant va- Pſal. 118.
nitatem. Nam intellectu certe diſcernendæ vanitatis à
veritate, ſicut poſcebas accepto, cur oculos tuos à vani-
tate quæ diſplicet, non auertis? Si auariciam reprehen-
dis, cur non ab ea proprio ſeparatus arbitrio, cor tuum
ad mandata ſalutis inclinas; ſed tanquam infirmus in
omnibus clamas ad deũ, Inclina cor meum in teſtimo-
nia tua, & non in auariciam, niſi quia ſuggerit auariciã
in membris nata lex peccati? Et adhuc vult oculos ſuos, Galat. 5.
nec per ſe poteſt vir ſanctus auertere: ac ſic caro cõcu- Roman. 7.
piſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem: ex E
qua lite non liberat, niſi gratia, quæ per dominum no-
ſtrum Ieſum Chriſtum paruis magniſq; donatur. Vel- Philip. 2.
le enim adiacet, perficere autem non inuenio: quanuis
& ipſum velle nõ ex nobis, ſed dei donum eſt, quoniã
ab ipſo habemus & velle & perficere, pro bona volun-
tate. Beatus ergo es, quoniam cum Apoſtolis Chriſti, &
doctrinę & pugnę æqualitate cõcordas: quia & in ſcrip
tis tuis, Apoſtolorum bella cognoſcimus, & tua certa-
mina in Apoſtolicis literis inuenimus. Vnde iſta Cap. XIII.
in vno eodemq; homine, qui ex anima & corpore con
ſtat, rerum voluntatumq; diuerſitas, niſi quia iuſta dei
iudicia contemnens, homo deum, creatura creatorem,
infimus ſummum, intra ſemetipſum inobediẽtiæ pœ-
nas & contumaciam inferioris inuenit? Qua enim iu-
ſticia, quanuis meliori deterior, creaturę tamen creatu-
ra ſeruiret, ſi ipſi qualiſcunq; creatura ſeruire noluit crea
tori? Sed ne hoc quidem ſufficit ad pœnam, vt pars illa
deterior melioribus repugnaret cordis affectibus, niſi
etiam plerunq; ſuperaret, in captiuitatem duceret, poſ-
ſideret, non ſolum vel natos in Adam homines, ſed lex
ipſa peccati admotus ſui miniſterium vindicaret, niſi
etiam renatos in Chriſto, manente ſuggeſtione pulſa- F
ret: quia reuera per id regenerationis munus reatus di-
miſſus eſt, non ſoluta conditio gratiæ eſt: veterum de-
lens chirographa debitorũ, non à paſsione carnali iam
ſeparãs adhuc hominem in carne viuentem, vt omnis
homo futuro tempore diuinum per ſingulos imploret
auxilium. Et quoniam lex nõ tam auferre potuit quam
monſtrare peccatum, quod peccatum in ſe naſcentes
paſsim ſibi homines vindicabat, & concupiſcentiæ cõ-
ſenſione poſſeſſos, in æternum mergebat interitum:
dominus noſter Ieſus Chriſtus filius dei, verbũ patris, Philip. 2.
æquale & coæternum patri, ſemetipſum exinaniuit, for-
mam ſerui accipiens, & cum peccatum ipſe non eſſet,
factus aſſumpta carne peccatum, vt peccato carnis ho-
mine ſanato, peccatum damnaret in carne: venit quæ-
rere quod perierat, ſanare qd ægrotabat, erigere quod
iacebat, poteſtatem habens dimittendi peccata, quod Lucæ. 19.
non debebat donare, quod ei debebatur dimittere, de-
letiſque omnibus veteris culpæ maculis quam fecerat,
reparare naturam. De his quibus pœnam ſeueritas iuſta
decreuerat, ſecũdum ineffabilem diſpoſitionis occultæ
miſericordiam, elegit vaſa quæ faceret in honorem, &
alios

G alios à ventura ira dono gratuitæ vocationis abſoluit:
alios derelinquens ad æqualitatis iudicium reſeruauit,
nulli tamen agnoſcendæ veritatis abſtulit facultatem:
& ita plenitudo diuinæ præſciētiæ in alios manante iu
ſticia, in alios gratia profluente cōpleta eſt: vt pereunti-
bus quos præſcierat deus eſſe perituros, & ſaluatis quos
in illa ſecreta electione præſcierat eſſe ſaluandos, toto
Cap.XIIII. orbe diffuſa multiplicaretur Eccleſia. Gratulare igi-
tur ô quicunque illuminatus es, & gratiam quam non
merebaris agnoſce: geme quicunque induratus es, & iu
ſticiam confitere. Dic quicunque ab originali cōtagio,
Pſal.144. lauacro gratiæ te gratularis ablutum, Miſericors & mi-
ſerator dominus, patiens & multæ miſericordiæ. Non
ſecundum peccata noſtra fecit nobis, neque ſecundum
iniquitates noſtras retribuit nobis. Dic quicūque dam-
Pſal.102. naris, Iuſtus es domine in omnib⁹ quæ feciſti nobis, &
omnia iudicia tua vera: quia ī veritate & iudicio ſuper-
induxiſti omnia hęc, propter peccata noſtra: & noli in-
iuſticiæ dei culpam tuæ indurationis aſcribere: quia
Pſal.24. omnes viæ domini miſericordia & veritas, vt nec hi
qui miſericordiā fuerint cōſecuti à deo, iudicio verita-
tis de meritis ſuis aliquid gloriētur: nec hi qui indurati
H atque damnati ſunt excuſationem culpæ ex hoc habere
poſſe ſe credant, quòd nullam qua conuerterentur, ſint
miſericordiā conſecuti. Hanc ergo Pharao miſericor-
diam non accepit, & ideo ei ad pereundum, liberū ſuffe
cit arbitrium, quem quidem nullus ita ignarus diuina-
rum ſcripturarum erit, qui audeat dicere illa omnia in-
iuſte eſſe perpeſſum. An forte ſi pie de deo ſicut expedit
ſentiamus, etiam Pharaoni datam miſericordiam repe-
rimus? Patientia enim dei valere ei debuit ad ſalutem,
qua differens iuſtum meritumq; ſupplicium, miraculo-
rum verbera crebra denſabat. Nunquid nō potuit, ſicut
flagellis cædens expulit populum, ita miraculis credēs,
Cap.XV. deum tantæ virtutis agnoſceret? Si dicitur iam, Pha-
raonem nō potuiſſe mutari, quia eum præſciuerat deus
non eſſe mutandum, Reſpōdetur, dei præſcientiam nō
cogere hominem vt talis ſit, qualem præſciuit deus: ſed
præſcire talem futurum, qualis futurus eſt, quanuis eum
non ſic fecerit deus. Quem ſi cogeret eſſe, hoc vtiq; co-
geret quod nō eſt. Porrò ſi hoc præſcierat futurum eſſe
quod non eſt, præſcientia non eſt. Quod de deo quàm
I impie dicatur, aduertit quiſque qui peccatis ſuis inde
blanditur, quòd deus eum peccatorē futurum eſſe præ-
ſcierit. Exiſtere nihilominus fortaſſe aliquem reor qui
dicat, minus idoneam ad ſalutem viam, ſi nulla intrin
ſecus vocatione pulſatus, tamen quiſpiam flagelletur.
Daniel.14. Vnde Nabuchodonoſor pœnitētiam meruit fructuo-
ſam? Nónne poſt innumeras impietates flagellatus pœ-
nituit, & regnum quod perdiderat rurſus accepit? Pha-
Exod.14. rao autem ipſis flagellis eſt durior effectus, & periit. Hic
mihi rationem reddat, qui diuinum cōſilium nimium
altum ſapiēti corde diiudicat, cur medicamentū vnius
medici confectum, alij ad interitum, alij valuerit ad ſa-
2.Corint.2. lutem, niſi quia Chriſti bonus odor, aliis eſt odor vitæ
in vitam, aliis odor mortis in mortem? Quantum ad
naturam, ambo homines erant: quantum ad dignitatē,
ambo reges: quantum ad cauſam, ambo captiuum po-
pulum dei poſsidentes: quantum ad pœnam, ambo fla-
gellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fe-
cit eſſe diuerſos, niſi quod vnus manum dei ſentiens, in
recordatione propriæ iniquitatis ingemuit: alter libero
contra dei miſericordiſsimam veritatem pugnauit ar-
bitrio? Hic quicūque reſpōdet, illi vt mutaretur affuiſſe
diuinum, huic vt induraretur defuiſſe præſidiū, & hoc
contendit iniuſtum, propter quod rerum ipſarum fines K
in dei voluntate cōſtituens, dixit Apoſtolus, Cuius vult *Roman.9.*
miſeretur, & quem vult indurat: dicente domino, Sine *Ioan.15.*
me nihil poteſtis facere: intelligat illa omnia, vel adiu-
uante domino perfici, vel deſerente permitti, vt noue-
rit tamen, nolente domino nihil prorſus admitti.

Sed reditur ad paruulos, reditur ad geminos, pa- *Cap.XVI.*
rum eſt quod dixi, reditur ad necdum natos, qui &
eodem concubitu ſeminati, & eodem momento in
lucem fuerant proferendi. Eis diſcrepans diuerſum-
que iudicium diuinæ voluntatis apparens, ſenſus ho-
minum de voluntate dei ſuperbe timuum diſputan-
tes, magnitudo quæſtionis obturbat. Exalta iam viri-
bus vocem tuam ô iniuſte accuſator iuſti, & dic mihi,
quid ille mali commiſit, quid boni ille meruit? Et reſpō
det tibi, non ego, ſed Paulus Apoſtolus, nihil quidem
ambo meruerunt: ſed habet poteſtatem figulus luti, ex *Roman.9.*
eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorē, aliud
quidem in contumeliam. Dicturus es, quare? Quæ eſt iu
dicij huius tam cōfuſa diuerſitas? Rurſus hanc præſump
tionem ille confutet & dicat, O homo tu quis es, qui
reſpondeas deo? maxime, quia ad illam humanorum L
actuum comparationem rurſus intentio conuerſa re-
ſpondet, iniuſticiæ nō poſſe argui creditorem, qui duo-
bus debitoribus tale voluerit habere iudiciū, vt vni do-
net, ab alio exigat, quod ab vtriſque debetur. Et certe in
omnibus humanę cōuerſationis actibus atque contra-
ctibus ad diſcernēdum aliquid, ad diiudicandū hanc,
qua videmur aliquam probare iuſticiam, ex ineffabili
diuinæ iuſticiæ plenitudine in humilitatis noſtræ cor-
da manare manifeſtum eſt, beato Ioanne hoc in Euan
gelio ſuo confirmante, Quoniam omnes de plenitudi- *Ioan.1.*
ne eius accepimus. Quod ſi ita eſt, qua tandē impuden-
tia homo de deo, lutum de figulo iudicabit, non ſolum
dicens, quid me feciſti ſic: ſed etiam de aliis damnabili
curioſitate perſerutās & dicens, quare de eadem maſſa
feciſti, alium quidem ſic, alium vero ſic? Si humanū ge-
nus quod creatum primitus conſtat ex nihilo, nō cum
debita mortis & peccati origine naſceretur, & tamen
ex eis creator omnipotens in æternum nonnullos dā-
nare vellet interitum: quis omnipotenti creatori di-
ceret, quare feciſti ſic? Qui enim cùm non eſſent, eſſe
donauerat, quo fine eſſent habuit poteſtatem: nec dice- M
rent cæteri, cur paribus omnium meritis diuinum di-
ſcreparet arbitrium: quia poteſtatem habet figulus luti
ex eadem maſſa facere, aliud quidem vas in honorem,
aliud vero in contumeliam. Nunc autem cum damna-
tis pœna iuſta reddatur, ſaluatis autē gratia donetur in-
debita: quis vſqueadeo humanæ cōditionis oblitus, di-
uini ſenſus arcana diſcutiat, vt cum ipſe pœnam meri-
to fuerit conſecutus, quærat cur alius gratiam quæ non
debebatur ei acceperit? Hāc itaque diuinam electionē,
non meritis reddi, ſed ſola voluntatis munificētia do-
nari hominibus, Moyſes cum iam tunc quanuis carna-
lem populum doceret, oſtendit, Sic enim euidenter in
Deuteronomio dicit ad populum, Ecce domini dei tui *Deuter.10.*
cœlum eſt, & cœlū cœli, terra & omnia quæ ſunt in ea:
Veruntamē patres veſtros elegit dominus diligere eos
& ſemen eorum, elegit poſt ipſos vos præ omnibus gē-
tibus. Et adiecit, Circumcidimini ergo à duricia cordis
veſtri, & ceruicem veſtram ne induretis amplius. Sed
hanc in eis manſiſſe duriciam cordis, ſicut ſupra iam
diximus, beatus Stephanus cū Iudęos increparet, oſten-
dit, In actibus enim Apoſtolorum ſicut ipſe dicit, Dura *Acto.7.*
ceruice & incircuncisi corde & auribus, vos ſemper
ſpirt-

A ſpiritui ſancto reſtitiſtis. Vnde dura ceruix in illo populo, qui ex omni mundo electus eſt, qui de ſeruitute decem miraculis meruit liberari, cui lex data eſt, cuius ſaluti ora prophetarum omnium militarũt, ex quo factus ſecundum carnem & ad quos miſſus eſt Chriſtus: niſi
Roman. 11. quia cæcitas ex parte in Iſraël facta eſt, donec Iſraël adoptatus ex plenitudine gentium intraret in regnum, & concluſit in incredulitate omnes dominus, vt omnes indigerent miſericordia ſaluatoris? Cuius diuini conſilij ſacramenta perſtringens, & maieſtatis myſteriũ, quæ quanuis magnitudine reuelationum nouerat tamẽ pro humana infirmitate ſuccumbẽs, etiam ille qui pro per-
σκληρέμ. ſecutionibus & blaſphemiis vas electionis meruit nominari, miratus exclamat, O altitudo diuitiarum ſapiẽtiæ & ſcientię dei: & inſcrutabiles vias eius, & inſcrutabilia confitens dei eſſe iudicia. Cum illo ergo quando
Roman. 9. de talibus quæritur, admiremur, & manente ſententia, quod nõ ſit iniquitas apud deum, ſi quid eſt illud quod quæritur, quod modum noſtri ſenſus exceſſerit, & intellectus noſtri nõ dignatur anguſtias, in illa iuſticiæ, miſericordiæ præſcientiæq; diuinæ plenitudine permane-
B re inconcuſſa æquitate fateamur: ne de ſuperioribus di-
Roma. 10. uinæ voluntatis arcanis aliter quàm modus conditionis noſtræ patitur diſputantes, dei iuſticiam relinquamus, & noſtram ſtatuere cupientes, in imam contumaciæ voraginem decidamus.

Libri de prædeſtinatione & gratia Finis.

PROSPERI EPISTOLA AD Auguſtinum, de reliquiis Pelagianæ hæreſeos.

DOMINO beatiſsimo Papæ, ineffabiliter mirabili, incomparabiliter honorando, præſtantiſsimo patrono, Auguſtino Proſper. Ignotus quidem tibi facie, ſed iam aliquatenus ſi reminiſcaris, animo ac ſermone compertus, nam per ſanctũ fratrem meum Leontium diaconum miſi Epiſtolas & recepi. Nunc quoq; beatitudini tuę ſcribere audeo, non ſolum ſalutationis vt tunc ſtudio, ſed etiam fidei, quæ
C Eccleſiæ viuit effectu. Excubãte enim pro vniuerſis mẽbris corporis Chriſti vigilãtiſsima induſtria tua, & aduerſus hæreticarum doctrinarum inſidias veritatis virtute pugnante, nullo modo mihi verendum putaui, ne oneroſus tibi, aut importun⁹ eſſem in eo, quod ad multorum ſalutem, ac perinde ad pietatem tuam pertinet: cum potius reum futurum eſſe me crederem, ſi ea quæ valde pernicioſa intelligo, vel ad ſpecialem patronum fidei nõ referrem. Multi ergo ſeruorum Chriſti qui in Maſsilienſi vrbe cõſiſtunt, in ſanctitatis tuę ſcriptis quę aduerſus Pelagianos hæreticos condidiſti, contrarium putant patrũ opinioni & Eccleſiaſtico ſenſui, quicquid in eis de vocatione electorum ſecundum dei propoſitũ diſputaſti. Et cum aliquandiu tarditatem ſuam culpare maluerint, quàm nõ intellecta reprehendere, quidamq; eorum lucidiorem ſuper hoc atque apertiorem beatitudinis tuæ expoſitionem voluerint poſtulare: euenit ex diſpoſitione miſericordiæ dei, vt quum quoſdam intra Africam ſimilia mouiſſent, librum de correctione & gratia, plenum diuinæ authoritatis emitteres. Quo in noticiam noſtram inſperata opportunitate delato, putauimus omnes querelas reſiſtentium ſopiendas: quia vniuerſis quæſtionibus, de quibus conſulenda erat ſan- D
ctitas tua, tam plenè illic abſolutèque reſponſum eſt, quaſi hoc ſpecialiter ſtudueris, vt quæ apud nos erãt turbata componeres. Recẽſito autem hoc beatitudinis tuę libro, ſicut qui ſanctam atque Apoſtolicam doctrinæ tuæ authoritatem antea ſequebantur, intelligentiores multo inſtructioréſque ſunt facti: ita qui perſuaſionis ſuæ impediebantur obſcuro, auerſiores quàm fuerãt receſſerunt. Quorũ tam abrupta diſſenſio primum propter ipſos metuenda eſt, ne tam claris tàmque egregiis in omnium virtutum ſtudio viris ſpiritus Pelagianæ impietatis illudat: ne ſimpliciores quique apud quos horum magna eſt de probitatis contemplatione reuerentia, hoc tutiſsimum ſibi ęſtiment, quod audiũt eos quorum authoritatem ſine iudicio ſequuntur, aſſerere. Hæc enim ipſorum definitio ac profeſsio eſt: omnem quidẽ hominem Adam peccante, peccaſſe, & neminem per opera ſua, ſed per dei gratiã regeneratione ſaluari, vniuerſis tamen hominibus propiciationem quæ eſt in ſacramento ſanguinis Chriſti, ſine exceptione eſſe propoſitam, vt quicũque ad fidem & ad baptiſmum accedere voluerint, ſalui eſſe poſsint. Qui autem credituri ſunt, E
quive in ea fide quæ deinceps per dei gratiam ſit iuuanda, manſuri ſunt, pręſciſſe ante mundi conſtitutionem deum, & eos pręd eſtinaſſe in regnum ſuum, quos gratis vocatos, dignos futuros electione, & de hac vita bono fine exceſſuros eſſe præuiderit. Ideoque omnem hominem ad credendum & ad operandum diuinis inſtitutionibus admoneri, vt de apprehendenda vita æterna nemo deſperet, cum voluntariæ deuotioni remuneratio ſit parata. Hoc autẽ propoſitum vocationis dei, quo vel ante mundi initium, vel in ipſa conditione generis humani, eligendorum & reiiciendorum dicitur facta diſcretio, vt ſecundũ quod placuit creatori, alij vaſa honoris, alij vaſa cõtumeliæ ſint creati, & lapſis curam reſurgendi adimere, & ſanctis occaſionem temporis afferre: eo quod in vtramque partem ſuperfluus labor ſit, ſi neque reiectus vlla induſtria poſsit intrare, neque electus vlla neglıgẽtia poſsit excidere. Quoquo enim modo ſe egerint, non poſſe aliud erga eos quam deus definiuit accidere, & ſub incerta ſpe curſum non poſſe eſſe conſtantem: cum ſi aliud habeat prædeſtinãtis electio, caſſa ſit annitentis intentio. Remoueri itaque omnem induſtriam, tollíque virtutes, ſi dei conſtitutio huma- F
nas præueniat voluntates: & ſub hoc prædeſtinationis nomine, fatalem quandam induci neceſsitatem: aut diuerſarum naturarum dici dominum cõditorem, ſi nemo aliud poſsit eſſe quàm factus ſit. Atque vt breuius ac plenius quo opinãtur exponam: quicquid in libro hoc ex contradicentium ſenſu, ſanctitas tua ſibi oppoſuit, quicquid etiam in libris contra Iulianũ ab ipſo ſub hac quæſtione obiectum potẽtiſsime debellaſti, hoc totum ab iſtis ſanctis intentioſiſsime conclamatur. Et cum cõtra eos ſcripta beatitudinis tuæ, validiſsimis & innumeris teſtimoniis diuinarum ſcripturarum inſtructa proferimus, ac ſecundum formam diſputationum tuarum, aliquid etiam ipſi quo cõcludantur aſtruimus, obſtinationem ſuam vetuſtate defendunt: vt ea, quæ de Epiſtola Apoſtoli Pauli Romanis ſcribentis, ad manifeſtationem diuinæ gratiæ præuenientis electorum merita proferuntur, à nullo vnquam Eccleſiaſticorum ita eſſe intellecta vt nunc ſentiuntur, affirmẽt. Cúmque vt ipſi ea exponant, ſecundum quorum velint ſenſa depoſcimus nihil ſe profitentur inueniſſe quod placeat, & de his taceri exigũt, quorum altitudinem nullus attigerit.

Eo

G Eò poſtremo peruicacia tota deſcēdit, vt fidem noſtrā
ædificationi audientium contrariam eſſe definiant, ac
ſic etiam ſi vera ſit, non promendam: quia & pernicioſe
non recipienda tradantur, & nullo periculo quę intel-
ligi nequeant, conticeantur. Quidam vero horum in-
tantum à Pelagianis ſemitis non declinant, vt cum ad
confitendam eam Chriſti gratiam, quæ omnia præue-
niat merita humana, cogantur, ne ſi meritis redditur,
fruſtra gratia nominetur: ad conditionem hanc velint
vniuſcuiuſque hominis pertinere, in qua eū nihil prius
merentem, quia nec exiſtentem liberi arbitrij, & ratio-
nalis gratia creatoris inſtituat, vt per diſcretionem bo-
ni & mali, & ad cognitionē dei, & ad obedientiam mā
datorum eius poſsit ſuam dirigere voluntatem: atque
ad hanc gratiam qua in Chriſto renaſcimur, peruenire
per naturalem ſcilicet facultatem, petendo, quærendo,
pulſando, vt ideo accipiat, ideo inueniat, ideo introëat,
quia bono naturæ bene vſus, vt ad iſtam ſaluantem gra
tiam, initialis gratiæ ope meruerit peruenire. Propoſi-
tum autem vocantis gratiæ in hoc omnino definiunt,
quod deus conſtituerit nullum in regnum ſuum, niſi
per ſacramentum regenerationis aſſumere, & ad hoc
H ſalutis donum omnes homines vniuerſaliter, ſiue per
naturalem, ſiue per ſcriptam legem, ſiue per Euangeli-
cam prędicationem vocari. Vt & qui voluerint fiant fi-
lij dei, & inexcuſabiles ſint qui fideles eſſe noluerint:
quia iuſticia dei in eo ſit, vt qui nō crediderint pereant:
bonitas in eo appareat, ſi neminem repellat à vita, ſed
indifferenter vniuerſos velit ſaluos fieri, & in agnitio-
nem veritatis venire. Iam hic proferūt teſtimonia, qui-
bus diuinarum ſcripturarum cohortatio ad obediendū
incitat hominum voluntates, qui ex libero arbitrio, aut
faciant quæ iubentur, aut negligant: & conſequens pu-
tant, vt quia pręuaricator ideo dicitur nō obediſſe, quia
noluit: fidelis quoq; nō dubitetur ob hoc deuotus fuiſſe
quia voluit: & quantum quiſque ad malum, tantum ha
beat facultatis ad bonum, pariq; momento animum ſe
vel ad vicia, vel ad virtutes mouere: quē bona appeten-
tem, gratia dei foueat: mala ſectantem damnatio iuſta
ſuſcipiat. Cumq; inter hæc innumerabilium illis mul-
titudo obiicitur paruulorum, qui vtique excepto origi-
nali peccato, ſub quo omnes homines ſimiliter in pri-
mi hominis damnatione naſcuntur, nullas adhuc ha-
I bentes voluntates, nullas proprias actiones, nō ſine dei
iudicio ſecernuntur: vt ante diſcretionem boni ac mali
de vſu vitæ iſtius auferendi, alij per regenerationem in-
ter cœleſtis regni aſſumantur hæredes: alij ſine baptiſ-
mo inter mortis perpetuæ tranſeant debitores: tales
aiunt perdi, taleſque ſaluari, quales futuros illos in an-
nis maioribus ſi ad actiuam ſeruarentur ætatem, ſcien-
tia diuina præuiderit. Nec conſiderant ſe gratiam dei,
quam comitem, nō præuiam humanorum volunt eſſe
meritorum, etiam illis voluntatibus ſubdere, quas ab ea
ſecundum ſuam fantaſiam, non negant eſſe præuen-
tas. Sed in tantum quibuſcunque commentitiis meritis
electionem dei ſubiiciunt, vt quia præterita, quæ nō ex-
tant, futura quę non ſint futura cōfingant, nouoq; apud
illos abſurditatis genere, & non agenda pręſcita ſint, &
præſcita non acta ſint. Hanc ſanè de humanis meritis
præſcientiam dei, ſecundū quam gratia vocātis opere-
tur, multo ſibi rationabilius videntur aſtruere, cum ad
earum nationum cōtemplationem venitur, quæ vel in
præteritis ſeculis dimiſſę ſunt ingredi vias ſuas, vel nūc
quoque adhuc in veteris ignorātię impietate depereūt,
nec vlla eis aut legis aut Euangelij illuminatio coruſca-
uit: cum tamen inquantum prædicatoribus oſtiū aper- K
tum eſt, & via facta eſt, gentium populus qui ſedebat in
tenebris & in vmbra mortis, lucem viderit magnā: &
qui quondam nō populus, nunc autem populus dei ſit,
& quorum aliquando nō miſertus eſt, nunc autem mi-
ſereatur, præuiſos inquiunt à domino credituros: & ad
vnamquanque gentem ita diſpenſata tempora ac mini
ſteria magiſtrorum, vt exortura erat bonarum crednli-
tas voluntatum. Nec vacillare illud, quod deus omnes 1. Timot. 2.
hominis velit ſaluos fieri, & in agnitionē veritatis ve-
nire: quandoquidem inexcuſabiles ſint, qui & ad vnius
veri dei cultum potuerint inſtrui intelligentia natura-
li, & Euangelium ideo non audierint, quia nec fuerant
recepturi. Pro vniuerſo autem humano genere mor-
tuum eſſe dominū noſtrum Ieſum Chriſtum, & nemi-
nem prorſus à redemptione ſanguinis eius exceptum,
etiam ſi omnem hanc vitam alieniſsima ab eo mente
pertranſeat: quia ad omnes homines pertineat diuinæ
miſericordiæ ſacramentum: quo ideo plurimi non re-
nouentur, quia quod nec renouari vtile * habeant præ- *aliàs,
noſcantur. Itaque quātum ad deum pertinet, omnibus velle.
paratam vitam æternam: quantum autem ad arbitrij li- L
bertatem, ab his eam apprehendi, qui deo ſponte credi-
derint, & auxilium gratiæ merito credulitatis accepe-
rint. In iſtam vero talis gratiæ prædicationem hi, quo-
rum contradictione offendimur, cū prius meliora ſen-
tirent, ideo ſe vel maxime contulerunt: quia ſi profite-
rētur ab ea omnia bona merita præueniri, & ab ipſa vt
poſsint eſſe, donari neceſsitate cōcederent deum ſecun
dum propoſitum & conſilium voluntatis ſuæ, occulto
iudicio, & opere manifeſto, aliud vas condere in hono
rem, aliud in cōtumeliam: quia nemo niſi per gratiam
iuſtificetur, & nemo niſi in præuaricatione naſcat. Sed
refugiunt iſtud fateri, diuinoq; aſcribere operi ſancto-
rum merita formidāt, nec acquieſcunt prædeſtinatum
electorum numerū, nec augeri poſſe, nec minui: ne lo-
cum apud infideles ac negligentes cohortantium inci-
tamenta non habeant: ac ſuperflua ſit induſtrię ac labo
ris indictio, cuius ſtudium ceſſante electione fruſtran-
dum ſit. Ita demum enim poſſe vnumquenque ad cor-
rectionem, aut ad profectum vocari, ſi ſe ſciat ſua dili-
gentia bonum eſſe poſſe, & libertatem ſuam ob hoc dei
auxilio iuuandam, ſi quod deus mandat, elegerit. Ac ſic
cum in his qui tempus acceperunt liberæ voluntatis, M
duo ſint quæ humanam operentur ſalutem, dei ſcilicet
gratia & hominis obedientia: priorem volunt obedien
tiam eſſe quàm gratiam: vt initium ſalutis ex eo qui ſal-
uatur, non ex eo credendum ſit ſtare qui ſaluat: & vo-
luntas hominis diuinæ gratiæ ſibi pariat opem, nō gra-
tia ſibi humanam ſubiiciat volūtatem. Quod cum per-
uerſiſsimum eſſe reuelante dei miſericordia, & inſtruē-
te nos tua beatitudine nouerimus, poſſumus quidem ad
non credendum eſſe cōſtantes, ſed ad authoritatem ta
lia ſentientium non ſumus pares: quia multum nos &
vitæ meritis antecellunt, & aliqui eorum adepto nuper
ſummo ſacerdotij honore ſupereminēt: nec facile quiſ
quam præter paucos perfectæ gratię intrepidos amato-
res, tantis ſuperiorum diſputationibus auſus eſt con-
traire. Ex quo non ſolum his qui eos audiunt, verum-
etiam ipſis qui audiuntur, cum dignitatibus creuit pe-
riculum: dum & multos reuerentia eorum, aut inutili
cohibet ſilentio, aut incurioſo ducit aſſenſu: & ſaluber-
rimum ipſis videtur, quod penè nullius cōtradictionę
reprehenditur. Vnde quia in iſtis Pelagianæ prauitatis
reliquiis non mediocris virulentiæ fibra nutritur, ſi

principium

A principium ſalutis male in homine collocatur: ſi diuinæ voluntati impie volũtas humana præfertur, vt ideo quis adiuuetur quia voluit, non ideo quia adiuuatur velit: ſi originaliter malus receptionẽ boni nõ à ſummo bono ſed à ſemetipſo inchoare male creditur: ſi aliunde deo placetur, niſi ex eo quod ipſe donauerit: tribue nobis in hac cauſa Papa beatiſsime, pater optime, quantum donante domino potes diligẽtiam pietatis tuæ obſecro, vt quæ in iſtis quęſtionibus obſcuriora, & ad percipiẽdum difficiliora ſunt, quàm luciduſsimis expoſitionibus digneris aperire. Ac primum, quia plerię non putãt Chriſtianam fidem hac diſſenſione violari, quãtum periculi ſit in eorum perſuaſione patefacias. Deinde quo modo per iſtam præoperantem & cooperantem gratiam liberum non impediatur arbitrium. Tum vtrum præſcientia dei, ita ſecundum propoſitum maneat, vt ea ipſa quæ ſunt, propoſita ſint accipiẽda pręſcita: an per genera cauſarum, & ſpecies perſonarum iſta varientur: vt quia diuerſæ ſunt vocationes in his, qui nihil operaturi ſaluantur, quaſi ſolum dei propoſitum videatur exiſtere: in his B autẽ qui aliquid boni acturi ſunt, per præſcientiã poſſit ſtare propoſitum, an vero vniformiter, licet diuidi pręſcientia à propoſito temporali diſtinctione non poſsit, pręſcientia tamen quodã ordine ſit ſubnixa propoſito: & ſicut nihil ſit quorumcunq; negociorum, quod non ſciẽtia diuina præuenerit: ita nihil ſit boni, quod in noſtram participationem non deo authore defluxerit. Poſtremo quemadmodum per hanc prædicationẽ propoſiti dei, quo fideles fiunt qui præordinati ſunt ad vitam æternam, nemo eorum qui cohortãdi ſunt impediatur, nec occaſionem negligẽtiæ habeant, ſi ſe prædeſtinatos eſſe deſperent. Illud etiam qualiter diluatur, quæſumus patienter inſipientiam noſtram ferendo demonſtres, quod, retractatis priorum de hac re opinionibus, penè omnium par inuenitur & vna ſentẽtia, qua propoſitum & prædeſtinationem dei ſecundum præſcientiam receperunt: vt ob hoc deus alios vaſa honoris, alios contumeliæ fecerit, quia finem vniuſcuiuſque præuiderit, & ſub ipſo gratiæ adiutorio, in qua futurus eſſet voluntate & actione præſcierit. Quibus omnibus enodatis, & multis inſuper quæ altiore intuitu ad cauſam hãc pertinentia magis potes videre diſcuſsis: credimus & ſperamus C non ſolum tenuitatẽ noſtram, diſputationũ tuarũ præſidio roborãdam, ſed etiam ipſos quos meritis atque honoribus claros caligo iſtius opinionis obſcurat, defecatiſsimum lumen gratiæ recepturos. Nam vnum eorum præcipuæ authoritatis & ſpiritalium ſtudiorum virum, ſanctum Hilarium Arelatenſem Epiſcopum, ſciat beatitudo tua admiratorem ſectatoremq; in aliis omnibus tuæ eſſe doctrinæ: & de hoc quod in querelã trahit, iampridem apud ſanctitatem tuam ſenſum ſuũ per literas velle conferre, Sed quia vtrum hoc facturus, aut quo fine ſit facturus incertum eſt, & omnium noſtrum fatigatio prouidẽte hoc præſenti ſeculo dei gratia, in tuæ chaſal. ſpirat. ritatis & ſcientię vigore ſperat, †adde eruditionẽ humilibus, adde increpationẽ ſuperbis. Neceſſarium & vtile eſt etiam quæ ſcripta ſunt ſcribere, ne leue exiſtimetur quod non frequenter arguitur. Sanum enim putant eſſe quod nõ dolet, nec vulnus ſuperducta cute ſentiunt: ſed intelligant peruenturum ad ſectionem, quod habuerit perſeuerantem tumorem. Gratia dei & pax domini noſtri Ieſu Chriſti coronet te in omni tempore, & ambulantem de virtute in virtutẽ glorificet in æternum domine Papa beatiſsime, ineffabiliter mirabilis, incomparabiliter honorande, præſtantiſsime patrone.

HILARIVS AVGVSTINO D

de eadem materia.

DOMINO beatiſsimo ac toto affectu deſiderando, & multũ in Chriſto ſuſcipiẽdo, patri Auguſtino Hilarius. Si ceſſantibus contradicentiũ quæſtionibus gratę ſunt plerunque ſtudioſorũ inquiſitiones, vt etiam illa quæ abſq; periculo ignorarentur, ediſcant: arbitror gratiorem fore ſedulitatem noſtræ relationis, quę dum indicat ſecundum quorundam proſecutiones quædã aduerſantia veritati, nõ tam ſibi quàm illis qui turbantur & turbant, per conſiliũ ſanctitatis tuę ſatagit prouideri, domine beatiſsime ac toto affectu deſiderande, & multum in Chriſto ſuſcipiende pater: Hæc ſunt itaque quæ Maſsiliæ, vel aliis etiam locis in Gallia ventilantur. Nouum & inutile eſſe prædicationi, quòd quidam ſecundum propoſitum eligendi† †al. eligi. dicãtur, vt id nec arripere valeant nec tenere, niſi quòd credendi voluntate donata, excludi putãt omnem prędicandi vigorem, ſi nihil quod per eum excitetur, in E hominibus remanſiſſe dicatur. Conſentiunt omnem hominem in Adam periſſe, nec inde quenquam poſſe proprio arbitrio liberari: ſed id conueniens aſſerunt veritati, vel congruum prædicationi, vt cum proſtratis, & nunquam ſuis viribus ſurrecturis annunciatur obtinendæ ſalutis occaſio, eo merito quo voluerint & crediderint, à ſuo morbo ſe poſſe ſanari, & ipſius fidei augmentum, & totius ſanitatis ſuę conſequantur effectum. Cæterum ad nullum opus vel incipiendum, nedum perficiendum, quenquam ſibi ſufficere poſſe conſentiunt: neque enim alicui operi curationis eorum annumerandum putant, exterrita ſupplicij voluntate vnumquenque ægrotum velle ſanari. Quod enim dicitur, Crede & ſaluus eris: vnum horum exigi aſſerunt, aliud offerri, vt propter id quod exigitur ſi redditum fuerit, id quod offertur deinceps tribuatur. Vnde con cõſequens putant, exigendam ab eo fidem, cuius naturæ id voluntate conditoris conceſſum eſt: & nullam ita deprauatam vel extinctam putant, vt non debeat, vel poſsit ſe velle ſanari. Propter quod vt ſanetur quis à ſua, vel ſi noluerit cum ſua ægritudine F puniatur. Nec negari gratiam, ſi præcedere dicatur talis voluntas, quæ tantum medicum quærat: non autem quicquam ipſa iam valeat: nam illa teſtimonia vt eſt illud, Sicut vnicuique partitus eſt menſuram fidei: vt Roma. 12. ſimilia, ad id volunt valere, vt adiuuetur qui cœperit velle, nõ vt etiam donetur vt velit. Reiectis ab hoc dono aliis pariter reis, & qui poſſent ſimiliter liberari, ſi ea quæ pariter indignis pręſtatur credendi voluntas, etiam ipſis ſimiliter præſtaretur. Si autem aiunt, dicatur vel talem omnibus remanſiſſe, qua vel contemnere quis valeat, vel obedire: de compendio putant rationem reddi electorum vel reiectorum, in eo quod vnicuique meritum propriæ voluntatis adiungitur. Cum autem dicitur eis, quare aliis vel alicubi prædicetur, vel non prædicetur: vel nunc prædicetur quod aliquando penè omnibus, ſicut nunc aliquibus gentibus non prædicatum ſit: dicunt id præſcientiæ eſſe diuinæ: vt eo tempore, & ibi, & illis veritas annunciaretur vel annuncietur, quando & vbi prænunciabatur eſſe credenda: & hoc non ſolum aliorum catholicorum teſtimoniis, ſed etiam ſanctitatis tuæ diſputatione antiquiore ſe probare teſtantur. Vbi tamen eandem gratiam non minore veritatis

G perſpicuitate docueris, vt eſt illud quod dixit ſanctitas
lib. de ſex tua in quæſtione contra Porphyrium, de tempore Chri
quæſtionib⁹ ſtianæ religionis: tūc voluiſſe hominibus apparere Chri
cõtra paga- ſtum, & apud eos prædicari doctrinā ſuam, quādo ſcie-
nos queſt. 2. bat & vbi ſciebat eſſe, qui in eum fuerant credituri. Vel
Auguſtin⁹ illud de libro in epiſtola ad Romanos, Dicis itaque mi
lib. expoſi. hi quid adhuc cõqueritur, Nam voluntati eius quis re-
epiſto. ad ſiſtit? Cui ſanè inquiſitioni, inquis, ſic reſpondet, vt in-
Roma. 62. telligamus ſpiritalibus viris, etiam non ſecundum ter-
Roma. 9. renum hominem viuentibus, patere poſſe prima meri-
ta fidei & impietatis, quo modo deus præſcientia eligat
credituros, & damnet incredulos: nec illos ex operibus
eligēs, nec iſtos ex operibus damnans: ſed & illorum fi-
dei præſtans, vt bene operentur, & iſtorum impietatem
Auguſtin⁹ deſereodo obdurans, vt male operētur. Et iterum in eo-
lib. expoſi. dem libro ſuperius, Aequales omnes ſunt ante meritū,
epiſto. ad nec poteſt in rebus omnimodo æqualibus electio no-
Roma. 60. minari, quoniam ſpiritus ſanctus non datur oiſi creden
tibus. Non quidem deus eligit opera quæ ipſe largitur,
cum dat ſpiritum ſanctum, vt per charitatem bona ope-
remur: ſed tamē eligit fidem, quia niſi quis credat, & in
H accipiendi voluntate permaneat, non accipit donū dei,
id eſt ſpiritum ſanctum, per quem infuſa charitate bonū
poſsit operari. Non ergo eligit deus opera cuiuſquam
in præſcientia, quæ ipſe donaturus eſt: ſed fidem eligit
in præſcientia, vt quem crediturum eſſe præſciuit, ipſum
elegerit, cui ſpiritum ſanctum daret, vt bona operando
1. Cor. 12. etiam æternam vitam conſequeretur. Dicit enim Apo-
2. ſent. diſt. ſtolus, Idem deus qui operatur omnia in omnibus, Nuſ-
25. c. in ex- quam autē dictum eſt, deus credit omnia in omnibus.
poſitione. Quod enim credimus noſtrum eſt, quod autem opera-
mur, illius: & cætera in eodem opere, quæ ſe acceptare
& probare teſtantur, tanquam conuenientia Euangeli-
cæ veritati. Cæterum præſcientiam & prædeſtinationē,
vel propoſitum ad id valere cõtendunt, vt eos præſcie-
rit, vel prædeſtinauerit, vel propoſuerit eligere, qui fue-
1. Cor. 4. rant credituri: nec de hac fide poſſe dici, Quid habes
quod nō accepiſti? cum in eadem natura remāſerit, licet
viciata, quæ prius ſana ac perfecta donata ſit. Quod autē
dicit ſanctitas tua, neminē perſeuerare niſi perſeuerandi
virtute percepta, hactenus accipiūt, vt quibus datur in-
erti licet, præcedanti tamen proprio arbitrio tribuatur:
I quod ad hoc tantum liberum aſſerunt, vt velit vel no-
lit amittere medicinam. Cæterum & ipſos abominari
ſe & damnare teſtantur, ſi quis quicquam virium in ali-
quo remāſiſſe quo ad ſanitatem progredi poſsit, exiſti-
met. Nolunt autem ita hanc perſeuerantiam prædicari,
vt non vel ſuppliciter emereri, vel amitti contumacitor
poſsit. Nec ad incertum volūtatis dei deduci ſe volunt
vbi eis quātum putant ad obtinendum vel amittendū,
euidens eſt qualecunque ſit initium voluntatis. Illud e-
Sapien. 4. tiam teſtimonium quod poſuiſti, Raptus eſt ne malicia
mutaret intellectum eius: tanquam nō canonicum de-
finiunt omittendum, Vnde illam præſcientiam ſic acci-
piunt, vt propter fidem futuram intelligendi ſint præ-
ſciti: nec cuiquam talem dari perſeuerantiam à qua non
permittitur prȩuaricari, ſed à qua poſsit ſua volūtate da-
ficere & infirmari. Aſſerunt inutilem exhortandi con-
ſuetudinem, ſi nihil in homine remāſiſſe dicatur quod
correctio valeat excitare: quod quidē ineſſe naturæ ſic
ſe dicere confitentur, vt hoc ipſo quod ignorāti veritas
prædicatur, ad beneficium præſentis gratiȩ referendum
ſit. Nam ſi ſic prædeſtinati ſunt, inquiunt, ad vtranque
partem, vt de aliis ad alios nullus poſsit accedere, quò
pertinet tanta extrinſecus correctionis inſtantia? Si ab
homine, & ſi non fides integra, ſaltem vel dolor com- K
punctæ infirmitatis exoritur, aut periculum demōſtra-
tæ mortis horretur, Nam ſi non poteſt timere quis vn-
de terretur, niſi ea voluntate quæ ſumitur, non ex eo cul
pandus quod nunc noo vult, ſed in eo & cum eo, qui ſic
aliquando noluit vt eam damnationē cum ſuis poſte-
ris mereretur incurrere, vt nunquam recta, ſemper au-
tem praua vellet appetere. Si autem eſt qualiſcunque do
lor qui ad exhortationem corripientis oriatur, hanc ip-
ſam dicunt cauſam propter quam vel reiiciatur alius,
vel alius aſſumatur: atque ita non opus eſſe partes con-
ſtitui, quibus nec adiiciendum ſit aliquid, nec detrahen
dum. Deinde moleſte ferunt, ita diuidi gratiam, quæ
vel tunc primo homini data eſt, vel nunc omnibus de-
tur, vt ille acceperit perſeuerantiam, non qua fieret vt
perſeueraret, ſed ſine qua per liberum arbitrium perſe-
uerare non poſsit: nunc vero ſanctis in regnum per gra
tiam prædeſtinatis non tale adiutorium perſeuerantiæ
detur, ſed tale vt eis perſeuerantia ipſa donetur, non
ſolum vt ſine iſto dono perſeuerantes eſſe non poſsint,
verumetiam vt per hoc donum non niſi perſeuerantes L
ſint. His verbis ſanctitatis tuæ ita mouentur, vt dicant
quandam deſperationem hominibus exhiberi. Si enim
aiunt, ita Adam adiutus eſt, vt & ſtare poſſet in iuſticia,
& à iuſticia declinare: & nunc ita ſancti iuuātur, vt de-
clinare non poſsint, ſiquidem eam acceperunt volendi
perſeuerantiā, vt aliud velle non poſsint: vel ſic quidam
deſeruntur, vt aut nec accedant, aut ſi acceſſerint & re-
cedant, ad illam voluntatem pertinuiſſe dicunt exhor-
tationis, vel comminationis vtilitatem, quæ & perſiſten
di & deſiſtendi obtinebat liberam poteſtatem: non ad
hanc, cui nolle iuſticiam ineuitabili oeceſsitate coniun-
ctū eſt: præter illos qui ſic concreati ſunt his, qui cū vni-
uerſa maſſa damnati ſunt, vt exciperentur per gratiam
liberandi. Vnde in hoc ſolo volūt à primo homine om
nium diſtara naturam, vt illum integris viribus volun-
tatis iuuaret gratia volentem, ſine qua perſeuerare non
poterat: hos autem amiſsis & perditis viribus credentes
tantū, non ſolum erigat proſtratos, verumetiam ſuffful-
ciat ambulantes. Cæterum quicquid libet donatum ſit
prædeſtinatis, id poſſe & amittere & retinere propria
voluntate cõtendunt. Quod tunc falſum eſſet, ſi verum M
putarent eam quoſdam perſeuerantiā percepiſſe, vs niſi
perſeuerantes eſſe nō poſsint. Inde eſt quod & illud pa-
riter non accipiunt, vt eligendorum reiiciendorúmque
eſſe definitum numerum velint: atque illius ſententiæ
expoſitionem, non ea, in quæ ac eſſe deprompta † ſuſci- *† al. non eā quæ à se eſt deprompta.*
piunt, id eſt, vt non niſi omnes homines ſaluos fieri ve-
lit, & nō eos tantum qui ad ſanctorum numerum per-
tinebunt, ſed omnes omnino, vt nullus habeatur excep-
tus, Nec hoc timendum, quod quidam eo inuito perire
dicantur. Sed quo modo aiunt, non vult à quoquā pec
cari vel deſeri iuſticiam, & tamen iugiter illa deſeritur
contra eius voluntatē, committunturq́; peccata: ita eum
ſaluare velle omnes homines, nec tamen omnes homi-
nes velle ſaluari? Teſtimonia etiam ſcripturæ quæ de
Saüle vel de Dauid poſuiſti, non pertinere putant ad
quæſtionem, quæ de exhortatione verſatur. Alij autem
ad id referunt, vt ex his etiam gratiam accipiant com-
mendari, qua vnuſquiſque poſt voluntatem iuuatur: vel
ad ipſam vocationē, quæ præſtatur indignis. Hoc enim
& illis locis tuorum opuſculorum & aliorum quæ per-
ſequi longum eſt, ſe demonſtrare teſtantur. Paruulo-
rum autem cauſam ad exemplum maiorum nō patiun-
tur afferri. Quam & tuam ſanctitatem dicunt eatenus
attigiſſe,

A attigiſſe, vt incertum eſſe volueris, ac potius de eorum pœnis malueris dubitari. Quod in libro tertio de libero arbitrio ita poſuiſſe meminiſti, vt hanc eis occaſionem potuerit exhibere. *lib.3.de libe.ar.c.13.* Hoc etiam de aliorum libris quorum eſt in Eccleſia authoritas, faciunt quod perſpicit ſanctitas tua non parum poſſe iuuare contradictores, niſi maiora, aut certe vel paria proferantur à nobis. Non enim ignorat prudentiſsima pietas tua, quanto plures ſint in Eccleſia, qui authoritate nominũ in ſententia teneãtur, aut ad ſententiam transferantur. Ad ſummum ſangatis omnibus oobis, ad id proſecutio eorum, vel potius querela conuertitur, conſentientibus etiã his qui hanc definitionem improbare non audeot, vt dicaot. Quid opus fuit huiuſcemodi diſputationis incerto, tot minus iotelligentium corda turbari? Neq; enim minus vtiliter ſine hac definitione, aiunt tot annis à tot tractatoribus, tot præcedentibus libris & tuis & aliorũ, cum contra alios, tum maxime cõtra Pelagianos, catholicam fidem fuiſſe defenſam. Hæc mi pater & alia interminabiliter plura, ſi vt ſumma mea vota confitear, per me deferre maluiſſem, vel quia hoc non merui, ſaltem prolixiore tempore omnia, quibus mouentur, collecta dirigere: vt quicquid B de hac re cõtradicitur quatenus refelli, vel ſi id noo poteſt, tolerari debere audirem. Sed quia neutrum ex voto prouenit, malui quo modo potui hæc comprehenſa dirigere, quàm penitus de tanta quoruodam cõtradictione reticere. Sunt ex parte tales perſonæ, vt his conſuetudine Eccleſiaſtica laicos ſummam reuerentiam neceſſe ſit exhibere. Quod quidem ita curauimus deo iuuante ſeruare, vt cum opus fuit nõ taceremus, quæ ad quæſtionis huius aſſertionem exiguitas noſtrarum virium ſuggerebat. Sed nunc ſummatim quantum feſtinatio perlatoris admiſit, hæc velut commonendo ſuggeſſi. Tuæ ſanctæ prudentiæ eſt diſpicere quid facto opus ſit, vt talium & tantorum ſuperetur vel temperetur intentio. Cui ego iam parum prodeſſe exiſtimo te reddere rationem, niſi & addatur authoritas, quam tranſgredi infatigabiliter cootentioſa corda non poſsint. Sed planè illud tacere non debeo, quod ſe dicant tuam ſanctitatem hoc excepto, in factis & dictis omnibus admirari. Tuum erit decernere, quo modo ſit in hoc eorum contradictio toleranda. Nec mireris quod aliter vel aliqua in hac epiſtola addidi, quantum puto, quæ in ſuperiore C non dixeram, Talis eſt eoim nũc eorum definitio, præter illam quæ per feſtinationem aut obliuionẽ fortaſſe præterij. Libros cũ editi fuerint, quos de vniuerſo opere moliris, quæſo habere mereamur, maxime vt per eorum authoritatem, ſi qua tibi in tuis diſplicent, à dignitate tui nominis iam non trepidi ſequeſtremus. Librum etiam de gratia & libero arbitrio oon habemus: ſupereſt vt eum quia vtilem quæſtioni cõfidimus, mereamur accipere. Nolo autẽ ſanctitas tua ſic me arbitretur hæc ſcribere, quaſi de ũs quæ nunc ediditi, ego dubitem. Sufficiat mihi pœna mea, quod à præſentiæ tuæ delicijs exulatus, vbi ſalubribus tuis vberibus nutriebar noo ſolum abſentia tua crucior, verumetiam peruicacia quorundam qui non tantum manifeſta reſpuuot, ſed etiam non intellecta reprehendunt. Cæterum hac ſuſpicione intaotum careo, vt potius infirmitatem meam qua tales parum patieoter fero, notabilem putem. Qualiter autem ad hæc conſulendum indices, vt dixi, tuæ ſapientiæ derelinquo. Nam ad me hoc pertinere credidi, pro ea quam Chriſto vel tibi debeo charitate, vt quæ in quæſtionem veniunt non taceam. Quicquid pro ea gratia quam in te puſilli cum magnis miramur, volueris aut

valueris, gratiſsime accipiemus tanquam à nobis charisſima & reuerendiſsima authoritate decretum. D Sanè quia vrgente perlatore, timui me vel nõ omnia, vel hæc ipſa minus digne cõſcius mearum viriũ poſſe dirigere, egi cum viro, tum moribus, tum eloquio & ſtudio claro, vt quanta poſſet collecta ſuis literis intimaret, quas coniunctas his deſtinare curaui. Eſt enim talis qui etiam præter hanc neceſsitatem, dignus tuę ſanctitatis noticia iudicetur. Sanctus Leontius diaconus cultor tuus, cum meis parentibus multũ te ſalutat. Memorem mei paternitatem tuam dominus Ieſus Eccleſiæ ſuæ annis pluribus donare dignetur domine pater. Et infra, Sciat ſanctitas tua, fratrem meum cuius maxime cauſa hinc diſceſsimus, cum matrona ſua ex conſenſu perfectam deo cootinentiam deuouiſſe. Vnde rogamus ſanctitatem tuam, vt orare digneris, quo hocipſum in eis dominus confirmare & cuſtodire dignetur.

AD LECTOREM.

NE quem moneat, quòd huius operis quod ſequitur, non meminit in retractationibus ſuis. Retractationum libros habebat in manibus, quũ hæc ſcriberet, quemadmodum ipſe teſtatur libro ſecundo huius argumenti. E

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, DE PRAEdeſtinatione Sanctorum, Liber Primus.

DIXISSE quidem Apoſtolum ſcimus in Epiſtola ad Philippenſes, Eadem ſcribere vobis, mihi quidem non pigrum, vobis autem tutum eſt. *Caput.I.* *Philip.3.* Idem tamen ſcribens ad Galatas, cum ſe ſatis apud eos egiſſe perſpiceret, quod illis per miniſteriũ ſermonis ſui neceſſarium eſſe cernebat. *Gala.6.* De cætero, inquit, laborem mihi nemo præſtet: vel ſicut in pleriſque codicibus legitur, Nemo mihi moleſtus ſit. F Ego autem quãuis me moleſte ferre confitear, quod diuinis eloquijs quibus dei gratia prædicatur, quæ omnioo nulla eſt, ſi ſecundum merita ooſtra datur, tam multis manifeſtisque non ceditur: veſtrum tamen ſtudium, fraternamq; dilectionem filij chariſsimi Proſper & Hilari, qua eos qui tales ſunt, ita non vultis errare, vt poſt tot libros de hac re atq; epiſtolas meas, adhuc me deſideretis hinc ſcribere: tantum amo quantum noo poſſum dicere: & tantum me amare, quantum debeo, non audeo dicere. Quopropter ecce reſcribo vobis, & licet iam non vobiſcum, tamen etiam per vos adhuc ago, quod me ſatis egiſſe credebam. Conſideratis enim literis veſtris videre mihi videor eos fratres pro quibus geritis piam curam, ne teneaot poëticam ſententiam qua dictum eſt, Spes ſibi quiſque: & in illud incurrant quod non poëtice, ſed prophetice dictum eſt, Maledictus omnis qui ſpem habet in homine: *Hiere.17.* eo modo eſſe tractandos, quo tractauit Apoſtolus quibus ait, Et ſi quid aliter ſapitis, hoc quoque vobis deus reuelabit. *Philip.3.* Adhuc quippe in quæſtione caligãt de prędeſtinatione ſaoctorũ. Sed habent vnde ſi quid aliter in ea ſapiunt, hoc

G quoque illis reuelet deus, ſi in eo ambulent in quod peruenerũt. Propter quod Apoſtolus cum dixiſſet, Si quid aliter ſapitis, hoc quoque vobis deus reuelabit: veruntamẽ, inquit, in quod peruenimus, in eo ambulemus. Peruenerũt autem iſti fratres noſtri, pro quibus ſolicita eſt pia charitas veſtra, vt credant cum Eccleſia Chriſti, peccato primi hominis obnoxium naſci genus humanum, nec ab iſto malo niſi per iuſticiam ſecundi hominis aliquem liberari. Peruenerũt etiam, vt præueniri voluntates hominum dei gratia fateãtur, atque vt ad nullum opus bonũ vel incipiendum vel perficiendum ſibi quenquam ſufficere poſſe conſentiant. Retenta ergo iſta in quæ peruenerunt, plurimum eos à Pelagianorum errore diſcernunt. Proinde ſi in eis ambulent & orent eum qui dat intellectum, ſi quid de prædeſtinatione aliter ſapiunt, ipſe illis quoque reuelabit: tamen etiam nos impendamus eius dilectionis affectum miniſteriumq; ſermonis, ſicut donat ille quem rogamus, vt in his literis ea quæ illis eſſent apta & vtilia diceremus. Vnde enim ſcimus, ne forte deus noſter id per hanc noſtram velit efficere ſeruitutem, qua eis in Chriſti libera charitate ſeruimus?

Cap. II. Prius itaque fidem qua Chriſtiani ſumus, do-
H num dei eſſe debemus oſtendere, ſi tamẽ diligentius id facere poſſumus, quã in voluminibus tot tantiſq; iam fecimus. Sed nunc eis reſpondendũ eſſe video qui diuina teſtimonia quæ de hac re adhibuimus, ad hoc dicũt valere, vt nouerimus ex nobis quidem nos habere ipſam fidem, ſed incrementũ eius ex deo: tanquã fides non ab ipſo donetur nobis, ſed ab ipſo tamen augeatur in nobis eo merito, quo cœpit à nobis. Nõ ergo receditur ab ea ſententia, quã Pelagius ipſe in Epiſcopali iudicio Palæſtino, ſicut eadem geſta teſtantur dãnare cõpulſus eſt, gratiam dei ſecundũ merita noſtra dari: quaſi non pertineat ad dei gratiam quod credere cœpimus, ſed illud potius quod propter hoc nobis additur, vt plenius perfectiuſq; credamus: ac per hoc initium dei noſtræ priores damus deo, vt retribuatur nobis & ſupplementum eius, & ſi quid aliud fideliter poſcimus. Sed contra hæc
Roma. 11. cur non potius audimus: Quis prior dedit illi & retribuetur ei? quoniam ex ipſo & per ipſum & in ipſo ſunt omnia. Et ipſum igitur initium fidei noſtræ, ex quo niſi ex ipſo eſt? Neque enim hoc excepto ex ipſo ſunt cætera, ſed ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Quis autem dicat eum qui iam cœpit credere, ab illo in quem
I credidit nihil mereri? Vnde fit, vt iam merenti cætera dicantur addi retributione diuina, ac per hoc gratiam dei ſecundum merita noſtra dari. Quod obiectum ſibi Pelagius ne damnaretur, ipſe damnauit. Quiſquis igitur hanc damnabilem vult ex omni parte vitare ſenten-
Philip. 1. tiam, veraciter intelligat dictũ quod Apoſtolus ait: Vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolum vt credatis in eum, verumetiam vt patiamini pro eo. Vtrunque oſtendit dei donum, quia vtrunque dixit eſſe donatum. Nec ait vt plenius & perfectius credatis in eum: ſed, vt credatis in eum. Nec ſeipſum miſericordiam conſecutum dixit vt fidelior, ſed vt fidelis eſſet: quia ſciebat nõ ſe initium fidei ſuæ priorem dediſſe deo, & retributum ſibi ab illo eius augmentum, ſed ab eo ſe factum fidelem, à quo & Apoſtolus factus eſt: Nam ſcripta ſunt etiam fidei eius initia, ſuntq; Eccleſiaſtica celebri lectione notiſsima. Auerſus quippe à fide quam vaſtabat, eique vehementer aduerſus, repente eſt ad illam gratia poten-
Pſal. 84. tiore conuerſus: conuertente illo cui hoc ipſum facturo per Prophetam dictum eſt: Tu conuertens viuificabis nos: vt non ſolum ex nolente fieret volens credere, verumetiam ex perſecutore perſecutionem in eius fidei, K
quam perſequebatur, defenſione pateretur. Donatum quippe illi erat à Chriſto, nõ ſolum vt crederet in eum, verumetiam vt pateretur pro eo. Et ideo commendans iſtam gratiam, quæ non ſecundum aliqua merita, ſed 2. Cor. 3.
efficit omnia bona merita: Non quia idonei ſumus, inquit, cogitare aliquid quaſi ex nobiſmetipſis, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt. Attendant hic, & verba iſta perpendant, qui putãt ex nobis eſſe fidei cœptum, & ex deo eſſe fidei ſupplementum. Quis enim non videat, prius eſſe cogitare quàm credere? Nullus quippe credit aliquid, niſi prius cogitauerit eſſe credendum. Quamuis enim raptim, quamuis celerrime credendi voluntatem quædam cogitationes anteuolent, moxq; illa ita ſequatur, vt quaſi coniunctiſsima comitetur, neceſſe eſt tamẽ vt omnia quæ creduntur, præueniente cogitatione credantur: quanquã & ipſum credere, nihil aliud eſt quàm cum aſſenſione cogitare. Non enim omnis qui cogitat, Credere
credit: cum ideo cogitent plerique, ne credant: ſed co- quid ſit.
gitat omnis qui credit, & credẽdo cogitat, & cogitãdo credit. Quod ergo pertinet ad religionem atque pietatem, de qua loquebatur Apoſtolus: Si non ſumus ido- L
nei cogitare aliquid quaſi ex nobiſmetipſis, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt: profecto non ſumus idonei credere aliquid quaſi ex nobiſmetipſis, quod ſine cogitatione non poſſumus, ſed ſufficientia noſtra qua credere incipimus, ex deo eſt. Quocirca ſicut nemo ſibi ſufficit ad incipiendum vel perficiendum quodcunque opus bonum, quod iam iſti fratres ſicut veſtra ſcripta indicant, verum eſſe conſentiunt: vnde in omni opere bono incipiendo & perficiendo, ſufficientia noſtra ex deo eſt, ita nemo ſibi ſufficit vel ad incipiendã vel ad perficiẽdam fidem, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt: quoniam fides ſi non cogitetur, nulla eſt, & non ſumus idonei cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobiſmetipſis, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt. Cauendum eſt fratres dilecti à deo, ne homo ſe extollat aduerſus deum, cum ſe dicit facere quod promiſit deus. Nónne fidei gẽtium promiſſa eſt Abrahæ, & ille dans gloriam deo, pleniſsime credi-
dit, Quoniam qui promiſit, potens eſt & facere? Ipſe er- Roma. 4.
go fidem gentium facit, qui potens eſt facere quod promiſit. Porrò ſi operatur deus fidem noſtram miro modo agens in cordibus noſtris vt credamus, nũquid metuendum eſt, ne totum facere non poſsit: & ideo homo
ſibi primas eius vẽdicat partes, vt nouiſsimas ab illo ac- M
cipere mereatur? Videte ſi aliud agitur iſto modo, niſi vt gratia dei ſecundum merita noſtra detur quolibet modo, ac ſic gratia iam non ſit gratia. Redditur nanque hoc pacto debita, nõ donatur gratis: debetur enim credenti, vt à domino ipſa fides augeatur, & ſit merces fidei cœptæ, fides aucta: nec attenditur cum hoc dicitur, non ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum iſtam mercedem credentibus imputari. Cur autem non totũ tribuatur homini, vt qui ſibi potuit inſtituere, quod non habebat: ipſe quod inſtituit, augeat, omnino non video: niſi quia reſiſti non poteſt diuinis manifeſtiſsimis teſtimoniis, quibus & fides, vnde pietas exordiũ ſumit, donum dei eſſe monſtratur. Quale eſt illud, quòd vnicuiq;
deus partitus eſt menſuram fidei. Et illud: Pax fratribus Roma. 12.
& charitas cum fide à deo patre, & domino Ieſu Chri- Roma. 1.
ſto: & cætera talia. Nolens ergo his tam claris teſtimoniis repugnare, & tamen volens à ſeipſo ſibi eſſe quod credidit homo quaſi componat cum deo, vt partẽ fidei ſibi vẽdicet, atque illi partem relinquat: & quod eſt elatius, primam tollit ipſe, ſequẽtem dat illi: & in eo quod

dicit

A dicit eſſe amborũ, priorem ſe facit, poſteriorem deum.

Cap.III. 1. Retract. cap.1. 1.Cor.4.

Noo ſic pius atque humilis doctor ille ſapiebat, Cyprianum beatiſsimum loquor, qui dixit in nullo gloriandum, quaodo noſtrum nihil ſit. Quod vt oſtenderet, adhibuit Apoſtolum teſtem dicentem: Quid autem habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Quo præcipue teſtimonio etiam conuictus ſum, cum ſimiliter errarem, putãs fidem qua in deum credimus, non eſſe donum dei, ſed à nobis eſſe in oobis, & per illam nos impetrare dei dona, quibus temperanter, & iuſte, & pie viuamus in hoc ſeculo. Neq; enim fidem putabam dei gratia præueniri, vt per illam nobis daretur quod poſceremus vtiliter, niſi quia credere non poſſemus, ſi non præcederet præconium veritatis. Vt autẽ prædicato nobis Euangelio conſeotiremus, noſtrum eſſe proprium, & oobis ex oobis eſſe arbitrabar. Quem meum errorem nonnulla opuſcula mea ſatis iodicaot, ante Epiſcopatum meum ſcripta. In quibus eſt illud quod commemoraſtis io literis veſtris, vbi eſt expoſitio quarundam propoſitionum ex Epiſtola quæ eſt ad Romanos. Deniq; cum mea cuncta opuſcula retractarem, eàmque retractationem ſtylo proſequerer, B cuius operis iam duos abſoluerem libros, antequam ſcripta veſtra prolixiora ſumpſiſſem, cum ad hunc librum retractandum in primo volumine perueniſſem, ſic io de locutus ſum. Item diſputãs quid, inquã, elegerit deus in noodum nato, cui dixit ſeruiturum eſſe maiorẽ: & quid in eodem maiore ſimiliter noodum nato reprobauerit: de quibus propter hoc commemoratur, quanuis longe poſtea prolatum ſit Propheticũ teſtimonium: Iacob dilexi, Eſaü autem odio habui: ad hoc perduxi ratiocinatiooem, vt dicerem: Noo ergo elegit deus opera cuiuſquã in præſcientia quæ ipſe daturus eſt: ſed fidem elegit io præſcientia, vt quem ſibi crediturum eſſe præſciuit, ipſum elegerit, cui ſpiritum ſanctum daret, vt bona operaodo, etiam æternam vitam conſequeretur. Nondum diligentius quæſiueram, oec adhuc inuenerã qualis ſit electio gratiæ: de qua idem dicit Apoſtolus: Reliquiæ per electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt. Quæ vtique ooo eſt gratia, ſi eam vlla merita præcedunt: ne iam quod datur noo ſecuodum gratiam, ſed ſecundum debitum, reddatur potius meritis quàm donetur. Proinde quod cootinuo dixi: Dicit enim idem Apoſtolus, Idem deus qui operatur omnia in omnibus: nuſquam autem dictũ eſt, deus credit omnia in omnibus, ac deinde ſubiunxi. Quod eoim credimus, ooſtrũ eſt: quod autẽ opeC ramur bonum, illius eſt, qui credentibus dat ſpiritũ ſanctum: profecto non dicerem, niſi iam ſcirem etiã ipſam fidem inter dei muoera reperiri, quæ dantur in eodem ſpiritu. Vtruoq; ergo noſtrum eſt, propter arbitrium voluntatis, & vtrunque tamen datum eſt per ſpiritum fidei & charitatis. Neq; enim ſola charitas, ſed ſicut ſcriptum eſt: Charitas cum fide à deo patre, & domino Ieſu Chriſto. Et quod paulopoſt dixi: Noſtrum eſt eoim credere & velle: illius autem, dare credeotibus & volentibus facultatem bene operãdi per ſpiritum ſanctum, per quem charitas diffunditur in cordibus noſtris: verum eſt quidem, ſed eadẽ regula, & vtrunq; ipſius eſt, quia ipſe præparat voluntatem: & vtrunque noſtrum, quia nõ fit niſi volentibus nobis. Ac per hoc quod etiam poſtea dixi: Quia neq; velle poſſumus, niſi vocemur: & cum poſt vocationem voluerimus, non ſufficit voluntas noſtra, & curſus noſter, niſi deus & vires currentibus præbeat, & perducat quò vocat. Ac deinde ſubiũxi: Manifeſtum eſt ergo non voleotis neque currentis, ſed miſerentis dei

s. Retract. c.23. li. expoſitio. ad Roma.60. 1.ſen.d.41. ca. Opinati. Malac.1. Roma.11. 1.Cor.12. li.1.expo.ad Roma.60. 2.ſen.d.28. ca.in expoſitione. Ephe.6. lib. expoſ. in epiſto. ad Roma.61. lib. expoſ. in epiſto. ad Roma.62.

eſſe quòd bene operamur: omoino veriſsimum eſt. Sed D parũ de ipſa vocatione diſſerui, quæ fit ſecuodum propoſitum dei. Non enim omnium qui vocantur talis eſt, ſed tãtum electoruo. Itaque quod paulopoſt dixi: Sicut enim in his quos elegit deus nõ opera, ſed fides inchoat meritum, vt per munus dei operentur: ſic in his quos damnat infidelitas & impietas inchoat pœnę meritum, vt per ipſam pœnam etiam male operentur: veriſsime dixi: Sed fidei meritũ etiam ipſum eſſe doonm dei, nec putaui quærendũ eſſe, nec dixi. Et alio loco: Cuius enim miſeretur, inquam, facit eum bene operari: & quem obdurat relinquit eum vt mala operetur. Sed & illa miſericordia præcedenti merito fidei tribuitur, & iſta obduratio præcedenti iniquitati. Quod quidem verum eſt, ſed adhuc quærendum erat, vtrum & meritum fidei miſericordiam dei præueniat: id eſt, vtrum iſta miſericordia ideo tantummodo fiat in homine, quia fidelis eſt: an etiam facta fuerit vt fidelis eſſet. Legimus enim dicente Apoſtolo: Miſericordiam cõſecutus ſum, vt fidelis eſſem: non ait, quia fidelis eram. Fideli ergo datur quidem, ſed data eſt etiam vt eſſet fidelis. Rectiſſime itaque alio loco in eodem libro dixi: Quoniam E ſi non ex operibus, ſed miſericordia dei & vocamur vt credamus: & credentibus præſtatur vt bene operemur, non eſt geotibus iſta iouidenda miſericordia: quamuis minus ibi diligenter de illa, quæ per dei propoſitum fit vocatione tractauerim.

Videtis certe quid tunc dè fide atque operibus ſentiebam, quãuis de commendanda dei gratia laborarem, in qua ſenten iſtos fratres noſtros eſſe nunc video, quia ooo ſicut legere libros meos, ita etiam in eis curauerunt proficere mecum. Nam ſi curaſſent, inueniſſent iſtam quæſtionem ſecundum veritatem diuinarum ſcripturarum ſolutam, in primo libro duorum quos ad beatæ memoriæ Simplicianum ſcripſi Epiſcopum Mediolaoenſis Eccleſiæ, ſancti Ambroſij ſucceſſorem, in ipſo exordio Epiſcopatus mei: niſi forte non eos nouerint: Quod ſi ita eſt, facite vt nouerint. De hoc primo duorum illorum libro, in ſecundo Retractationũ primum locutus ſum, qui ſermo meus ita ſe habet: Librorum, inquam, quos elaboraui Epiſcopus, primi duo ſunt ad Simplicianum Eccleſiæ Mediolanenſis antiſtitem, qui beatiſsimo ſucceſsit Ambroſio, de diuerſis quæſtionibus: quarum duas ex Epiſtola Pauli ad Romanos in primũm librum contuli, Harum prior eſt de eo quod ſcriptum eſt: Quid ergo dicemus, lex peccatum eſt? Abſit, vſque ad illud vbi ait: Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum F Chriſtum dominum noſtrum. In quæ illa Apoſtoli verba: Lex ſpiritalis eſt, ego autem carnalis ſum: & cætera quibus caro contra ſpiritum confligere oſtenditur, eo modo expoſui tanquam homo deſcribatur adhuc ſub lege, nondum ſub gratia cooſtitutus. Longe enim poſtea etiam ſpiritalis hominis & hoc probabilius, eſſe poſſe illa verba cognoui. Poſterior in hoc libro quæſtio eſt ab eo loco vbi ait: Non ſolum autem, ſed & Rebecca ex vno concubitu habens Iſaac patris noſtri: vſque ad illud vbi ait: Niſi dominus ſabaoth reliquiſſet nobis ſemen, ſicut Sodoma fuiſſemus, & ſicut Gomorra ſimiles fuiſſemus. In cuius quæſtionis ſolutione elaboratum eſt pro libero arbitrio voluntatis humanę, ſed vicit dei gratia. Nec niſi ad illud potuit perueniri, vt liquidiſsima veritate dixiſſe intelligatur Apoſtolus: Quis enim te diſcernit: Quid autem habes quod noo accepiſti? Si autem & accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? Quod volens etiam martyr Cyprianus oſtendere, hoc

lib. expoſ. in epiſto. ad Roma 62. Roma.9. lib. expoſ. in epiſto. ad Roma.62. 1.Timo.1. 1.ſen.d.41. cap. multi. lib. expoſ. in epiſto. ad Roma.63. Cap.IIII. 2.Retr. c.1. Roma.7. li.1. ad Simplicianum. quæſtio.1. 2.Retr. c.1. Roma.9. Ad Simplicianũ. li.1. quæſtio.2. Eſaia.1. 1.Cor.4.

G totum ipſo titulo definiuit, dicẽs in nullo gloriandum, quando nihil noſtrum eſt. Ecce quare dixi ſuperius, hoc Apoſtolico præcipue teſtimonio etiam meipſum fuiſſe conuictũ: cum de hac re aliter ſaperem quàm mihi deus in hac quæſtione ſoluenda, eum ad Epiſcopum Simplicianum ſicut dixi, ſcriberem, reuelauit. Hoc igitur Apoſtoli teſtimonium, vbi ad reprimendam hominis inflationem dixit: Quid enim habes quod nõ accepiſti? non ſinit quenquam fidelium dicere: habeo fidem quam nõ accepi, reprimiturq; omnino his Apoſtolicis verbis tota huius reſponſionis elatio. Sed ne hoc quidem poteſt dici: quanuis non habeam perfectam fidem, habeo tamen eius initium quo in Chriſtum primitus credidi: quia & hic reſpondetur: Quid autem habes quod non accepiſti? Si autem & accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?

Caput V. Illud vero quod putant de hac fide ideo non poſſe dici: Quid enim habes quod non accepiſti: quia in eadem natura remanet, licet viciata, quæ prius ſana ac perfecta donata ſit, nihil ad id quod volunt valere intelligitur, ſi cur hoc Apoſtolus dixerit cogitetur: agebat enim, ne quiſquã gloriaretur in homine, quoniam diſſenſiones exortæ fuerant inter Corinthios Chriſtianos, ita vt vnuſquiſque diceret: Ego quidem ſum Pauli: *1.Corin.1.* H alius autem, ego Apollo: alius vero, ego Cephæ: & inde ventum eſt, vt diceret: *Ibidem.* Stulta mundi elegit deus, vt confundat ſapientes: & infirma mundi elegit deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit deus: & ea quæ non ſunt tanquã ſint, vt quæ ſunt euacuet, vt non glorietur coram deo omnis caro. Hic certe contra humanam ſuperbiam ſatis clara eſt Apoſtoli intentio: ne in homine quiſquam glorietur, ac per hoc nec in ſeipſo. Denique cum dixiſſet: vt non glorietur coram deo omnis caro: vt oſtenderet in quo debeat homo gloriari, mox addidit: Ex ipſo autem, inquit, vos eſtis in Chriſto Ieſu, qui factus eſt nobis ſapientia à deo, & iuſticia & ſanctificatio & redemptio: vt quemadmodum ſcriptum eſt: *Hiere.9.* Qui gloriatur, in domino glorietur, inde peruenit iſta eius intentio, vt poſtea increpans dicat: *1.Cor.3.* Adhuc enim carnales eſtis, cum enim ſint inter vos æmulatio & contentio, nónne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? Cum enim quis dicat, ego quidem ſum Pauli: alius autem, ego Apollo: nónne homines eſtis? Quid ergo eſt Apollo: quid autẽ I Paulus? Miniſtri per quos credidiſtis: & vnicuique ſicut dominus dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit: ſed deus incrementum dedit. Itaque neq; qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat: ſed qui incrementum dat deus. Videtís ne nihil agere Apoſtolum, niſi vt humilietur homo, & exaltetur deus ſolus? Quandoquidem in eis qui plantantur & qui rigantur, nec ipſum plantatorem & rigatorem dicit eſſe aliquid, ſed qui incrementum dat deus: quanuis & hoc ipſum quod ille plantat, hic rigat, non ipſis, ſed domino tribuat dicens, Vnicuique ſicut dominus dedit: ego plantaui, Apollo rigauit. Hinc ergo in eadem intentione perſiſtens, ad hoc venit vt diceret, Itaque nemo glorietur in homine. Iam enim dixerat, *1.Cor.3.* Qui gloriatur, in domino glorietur. Poſt hæc & alia nõnulla quæ his connectuntur, perducitur illuc eadem *1.Cor.4.* ipſa eius intentio vt dicat, Hæc autem fratres transfiguraui in me & Apollo propter vos: vt in nobis diſcatis, ne ſupra quam ſcriptũ eſt, vnus pro altero infletur aduerſus alterum Quis enim te diſcernit? Quid autem habes quod non accepiſti? Si autem & accepiſti, quid gloriaris quaſi nõ acceperis? In hac Apoſtoli euidentiſſima intentione, qua contra humanam ſuperbiam loquitur, ne quiſquam in homine, ſed in domino glorietur: dona K dei naturalia ſuſpicari, ſiue ipſam totam perfectámque naturam qualis in prima conditione donata eſt, ſiue viciatæ naturæ qualeſcunq; reliquias, nimis quantum exiſtimo abſurdum eſt. Nunquid enim per hæc dona quæ omnibus communia ſunt hominibus, diſcernuntur homines ab hominibus? Hic autem prius dixit, Quis enim *διακρίν.* te diſcernit? & deinde addidit, Quid autem habes quod nõ accepiſti? Poſſet quippe dicere homo inflatus aduerſus alterum: diſcernit me fides mea, iuſticia mea, vel ſi quid aliud. Talibus occurrens cogitationibus bonus doctor. Quid autem habes, inquit, quod non accepiſti? A quo, niſi ab illo qui te diſcernit ab alio, cui nõ donauit, quod donauit tibi. Si autem & accepiſti ait: quid gloriaris quaſi non acceperis? Nunquid quæſo ait aliud, niſi vt qui gloriatur in domino glorietur? Nihil autẽ huic ſenſui tam contrarium eſt, quàm de ſuis meritis ſic quenquam gloriari, tanquã ipſe ſibi ea fecerit, nõ gratia dei: ſed gratia quæ bonos diſcernit à malis: non quæ communis eſt, & bonis & malis. Sit ergo gratia naturę attributa, qua ſumus animantia rationabilia, diſcernimúrque à pecoribus: ſic etiam gratia naturæ attributa, qua in ipſis hominibus à deformibus pulchri, vel ingenioſi diſ- L cernuntur à tardis, ac ſi quid eiuſmodi eſt. Sed non ſe ille quem coërcebat Apoſtolus aduerſus pecus inflabat, nec aduerſus hominem alterum, de aliquo naturali munere quod inesse poſſet & peſſimo, ſed aliquod bonum quod pertineret ad vitam bonam, ſibi nõ deo tribuens inflabatur, quãdo audire meruit. Quis enim te diſcernit? Quid autem habes quod non accepiſti? Vt enim ſit naturæ fidem poſſe habere, nunquid & habere? Non enim omnium eſt fides, cum fidem poſſe habere ſit omnium. Non autem ait Apoſtolus, quid autem potes habere quod non accepiſti vt poſſes habere: ſed ait, Quid autem habes quod non accepiſti? *2.Theſ.3.* Proinde poſſe habere fidem, ſicut poſſe habere charitatem, naturæ eſt hominũ: habere autem fidem quemadmodum habere charitatem, gratiæ eſt fidelium. Illa itaque natura in qua nobis data eſt poſsibilitas habendi fidem, nõ diſcernit ab homine hominem, ipſa vero fides diſcernit ab infideli fidelem. Ac per hoc vbi dicitur, Quis enim te diſcernit? Quid autem habes quod non accepiſti? quiſquis audet dicere, habeo ex meipſo fidem, non ergo accepi: profecto contradicit huic apertiſsimæ veritati: non quia M credere vel non credere, non eſt in arbitrio voluntatis humanæ, ſed in electis præparatur voluntas à domino. Ideo ad ipſam quoque fidem, quæ in voluntate eſt pertinet. Quis enim te diſcernit? Quid autem habes quod non accepiſti?

Cap. VI. Multi audiunt verbum veritatis: ſed alij credunt, alij contradicunt. Volunt ergo iſti credere: nolunt autem illi. Quis hoc ignoret? quis hoc neget? Sed cũ aliis præparetur, aliis non præparetur voluntas à domino: diſcernendum eſt vtique quid veniat de miſericordia eius, quid de iudicio. Quod quærebat Iſraël ait Apoſtolus, hoc non eſt conſecutus, electio autem conſe *Roma.11.* cuta eſt: cæteri vero excæcati ſunt, ſicut ſcriptũ eſt, *Eſaia.6.* Dedit illis deus ſpiritum compunctionis, oculos vt non videant, & aures vt nõ audiant, vſq; in hodiernum diem. Et Dauid dicit, Fiat menſa eorum in laqueum & vena- *Pſal.68.* tionem & in ſcandalum, & in retributionem illis: obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorũ ſemper incurua. Ecce miſericordia & iudiciũ: miſericordia in electione, quæ cõſecuta eſt miſericordiam † dei: iudiciũ *† iuſticiam.* vero in cæteros qui excæcati ſunt: & tamen illi quia voluerũt, crediderunt: illi quia noluerunt, nõ crediderunt.

Miſeri-

A Miſericordia igitur & iudicium in ipſis voluntatibus fa
ēta ſunt. Electio quippe iſta gratiæ eſt, nō vtiq; merito-
Roma.11. rum. Superius enim dixerat, Sic ergo & in hoc tempore
reliquiæ per electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt. Si autē
gratia, iam non ex operibus: alioquin gratia iam nō eſt
gratia. Gratis ergo conſecuta eſt, quod conſecuta eſt ele
ctio: non præceſſit eorum aliquid quod priores darent,
& retribueretur illis: pro nihilo enim ſaluos fecit eos.
Cæteris autem qui excæcati ſunt, ſicut ibi non tacitum
Pſal.24. eſt, in retributione factum eſt. Vniuerſæ viæ domini mi
Roma.11. ſericordia & veritas. Inueſtigabiles ſunt autem viæ eius.
Inueſtigabiles igitur ſunt, & miſericordia qua gratis li-
Cap. VII. berat, & veritas qua iuſte iudicat. Sed fortitan di-
cunt: ab operibus fidem diſtinguit Apoſtolus: gratiam
vero non ex operibus eſſe dicit: non autem dicit, quòd
nō ſit ex fide. Ita vero eſt: ſed ipſam quoque fidem opus
dei dicit eſſe Ieſus, & hanc vt operemur iubet, Dixerunt
Ioan.6. enim ad eum Iudæi, Quid faciemus vt operemur opera
dei? Reſpondit Ieſus & dixit eis: Hoc eſt opus dei, vt cre
datis in eum quem miſit ille. Sic ergo diſtinguit Apo-
ſtolus ab operibus fidem quemadmodū in duobus re-
gnis Hebræorū diſtinguitur Iudas ab Iſraël, cum & ipſe
B Iudas ſit Iſraël. Ex fide autem ideo dicit iuſtificari ho-
minem, non ex operibus: quia ipſa prima datur, ex qua
impetrentur cætera, quæ proprie opera nuncupantur,
Ephe.2. in quibus iuſte viuitur. Nam dicit etiam ipſe, Gratia ſal-
ui eſtis facti per fidem, & hoc non ex vobis ſed dei do-
num eſt: id eſt, & quod dixi per fidem non ex vobis, ſed
dei donum eſt. Et iam fides non ex operibus, inquit, ne
forte quis extollatur: ſolet enim dici, ideo credere me-
ruit, quia vir bonus erat & antequam crederet. Quod
Acto.10. de Cornelio dici poteſt, cuius acceptæ ſunt eleemoſynę
& exauditæ orationes antequam crediniſſet in Chriſtū:
Roma.10. nec tamē ſine aliqua fide donabat & orabat. Nam quo
modo inuocabat in quem nō crediderat? Sed ſi poſſet
ſine fide Chriſti eſſe ſaluus, non ad eum ædificandum
Pſal.126. mitteretur architectus Apoſtolus Petrus: quamuis niſi
dominus ædificauerit domum, inuanum laborauerunt
ædificantes eam. Et dicitur à vobis, fides eſt à nobis, cæ-
tera à domino ad opera iuſticiæ pertinentia: quaſi ad
ædificium non pertineat fides, quaſi ad ædificium, in-
quam, non pertineat fundamentum. Quòd ſi in pri-
mis & maxime pertinet, inuanum laborat prædicando
C ædificans fidem, niſi eam dominus miſerādo intus ædi-
ficet. Quicquid igitur & antequam in Chriſtum crede-
ret, & cum crederet, & cum credidiſſet, bene operatus
eſt Cornelius, totum deo dandum eſt, ne forte quis ex-
tollatur. Proinde ipſe vnus magiſter & dominus cum
Ioan.6. dixiſſet quæ ſupra commemoraui. Hoc eſt opus dei, vt
credatis in eum quem miſit ille: in eodem ipſo ſermo-
ne ſuo paulopoſt, ait: Dixi vobis, quia & vidiſtis me &
non crediditis: Omne quod dat mihi pater ad me ve-
Cap. VIII. niet. Quid eſt, ad me veniet: niſi credet in me?
Sed vt fiat, pater dat. Item paulopoſt: Nolite, inquit, mur
Ioan.6. murare inuicem: nemo poteſt venire ad me, niſi pater
qui miſit me traxerit eum: & ego eum reſuſcitabo in no
Eſaia.54. uiſsimo die. Eſt ſcriptum in Prophetis: Et erunt omnes
docibiles dei. Omnis qui audiuit à patre & didicit, ve-
nit ad me. Quid eſt omnis qui audiuit à patre & didi-
cit, venit ad me: niſi, nullus eſt qui audiat & diſcat à pa-
tre, & non veniat ad me? Si enim omnis qui audiuit à
patre & didicit, venit: profecto omnis qui non venit, nō
audiuit à patre, nec didicit: nam ſi audiſſet & didiciſſet,
veniret. Neque enim vllus audiuit ac didicit & non ve-
nit: ſed omnis vt ait, veritas, qui audiuit à patre & di-

dicit, venit. Valde remota eſt à ſenſibus carnis hęc ſcho- D
la, in qua pater auditur, & docet vt veniatur ad filium.
Ibi eſt & ipſe filius, quia ipſe eſt verbum eius per quod
ſic docet, nec agit hoc cum carnis aure, ſed cordis. Si-
mul eſt & ibi ſpiritus patris & filij: neque enim ipſe non
docet, aut ſeparatim docet, inſeparabilia quippe didi-
cimus eſſe opera trinitatis. Et ipſe eſt vtique ſpiritus ſan-
ctus, de quo Apoſtolus dicit, Habentes autem eundem
ſpiritum fidei. Sed ideo patri hoc potiſsimum eſt attri-
butum, quia de ipſo eſt genitus vnigenitus, & de ipſo
procedit ſpiritus ſanctus: vnde longum eſt enucleatius
diſputare, & de trinitate, quæ deus eſt, laborem noſtrū
in quindecim libris ad vos iam exiſtimo perueniſſe.
Valde, inquam, remota eſt à ſenſibus carnis hæc ſchola,
in qua deus auditur & docet. Multos venire videmus
ad filiū, quia multos credere videmus in Chriſtum, ſed
vbi & quo modo à patre audierint hoc & didicerint,
non videmus. Nimiū gratia iſta ſecreta eſt, gratiam ve-
ro eſſe quis ambigit? Hæc itaque gratia quæ occulte hu-
manis cordibus diuina largitate tribuitur, à nullo du-
ro corde recipitur. †Ideo quippe tribuitur, vt cordis du- †aliàs, re-
ricia primitus auferatur. Quando ergo pater intus au- ſpuitur.
ditur, & docet vt veniatur ad filium, aufert cor lapi- E
deum, & dat cor carneum, ſicut Propheta prædicante Ezech.11.
promiſit. Sic quippe facit filios promiſsionis & vaſa mi
ſericordiæ quæ præparauit in gloriam. Cur ergo non
omnes docet, vt veniant ad Chriſtum, niſi quia omnes
quos docet, miſericordia docet: quos autem non docet,
iudicio nō docet, quoniam cuius vult miſeretur, & quē Roma.9.
vult obdurat: ſed miſeretur, bonum tribuens: obdurat,
digna retribuens. Aut ſi & iſta, vt quidam diſtinguere
maluerunt, verba ſunt eius cui Apoſtolus ait: Dicis ita-
que mihi, vt ipſe dixiſſe accipiatur: ergo cuius vult mi-
ſeretur, & quem vult obdurat, & quæ ſequuntur, id eſt,
Quid adhuc conqueritur: nam voluntati eius quis reſi-
ſtit? Nunquid reſponſum eſt ab Apoſtolo: O homo, fal- Ibidem.
ſum eſt quod dixiſti? Non. Sed reſponſum eſt: O homo,
tu quis es qui reſpondeas deo? Nunquid dicit figmen-
tum ei qui ſe finxit: quare ſic me feciſti? An non habet
poteſtatem figulus luti ex eadem facere maſſa, & ſequen
tia quæ optime noſtis: Et tamen ſecundum quendam
modum, omnes pater docet venire ad ſuū filium. Non Eſaia.54.
enim fruſtra ſcriptum eſt in Prophetis: Et erunt om- F
nes docibiles dei. Quod teſtimonium cum præmiſiſſet,
nunc ſubdidit: Omnis qui audiuit à patre & didicit, ve-
nit ad me. Sicut ergo integre loquimur cum de aliquo
literarum magiſtro, qui in ciuitate ſolus eſt, dicimus:
omnes iſte hic literas docet: non quia omnes diſcunt,
ſed quia nemo niſi ab illo diſcit, quicunq; ibi literas di-
ſcit, tunc recte dicimus, omnes deus docet venire ad Chri
ſtum: non quia omnes veniunt, ſed quia nemo aliter ve-
nit. Cur autem non omnes doceat, aperuit Apoſtolus
quantum aperiendum iudicauit: quia volens oſtendere Roma.9.
iram, & demonſtrare potentiam ſuam, attulit in multa
patientia vaſa iræ quæ perfecta ſunt in perditionem, &
vt notas faciat diuitias gloriæ ſuę in vaſa miſericordiæ,
quæ præparauit in gloriā. Hinc eſt quòd verbum crucis
pereuntibus ſtulticia eſt: his autem qui ſalui fiunt virtus 1.Cor.1.
dei eſt. Hos omnes docet venire ad Chriſtum deus, hos 1.Timo.2.
omnes vult ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis veni-
re. Nam & ſi illos quibus ſtulticia eſt verbum crucis, vt
ad Chriſtum venirēt docere voluiſſet, proculdubio ve-
nirēt & ipſi. Non enim fallit aut fallitur, qui ait: Omnis Ioan.6.
qui audiuit à patre & didicit, venit ad me. Abſit ergo
vt quiſquam non veniat, qui à patre audiuit & didicit.

G Quare, inquiunt, non omnes docet? Si dixerimus, quia nolunt diſcere quos non docet, reſpondebitur nobis: Et vbi eſt quod ei dicitur? *Pſal. 84.* Domine tu conuertẽs viuificabis nos: Aut ſi non facit volentes ex nolentibus deus quid orat Eccleſia ſecundum præceptũ domini pro perſecutoribus ſuis? Nam ſic etiam voluit intelligi ſanctus Cyprianus quod dicimus, *Math. 6.* Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra: hoc eſt, ſicut in eis qui iam crediderũt & tanquã cœlum ſunt, ita & in eis qui non credunt, & ob hoc adhuc terra ſunt. Quid ergo oramus pro nolentibus credere, niſi vt deus in illis operetur & velle? De Iudæis certe Apoſtolus ait, *Roma. 10.* Fratres, bona voluntas quidẽ cordis mei, & deprecatio ad deum pro illis fit in ſalutem. Orat pro non credentibus, quid, niſi vt credant? Non enim aliter conſequuntur ſalutem. Si ergo fides orantium dei præuenit gratiam: nũquid eorum fides pro quibus oratur vt credant, dei præuenit gratiam? Quandoquidem hoc pro eis oratur, vt non credentibus, id eſt fidem non habentibus, fides ipſa donetur. Cum igitur Euangelium prædicatur, quidam credunt, quidam non credunt: ſed qui credunt prædicatore forinſecus ſonante, intus à patre audiunt atque diſcunt: qui autem non credunt, fo-
H ris audiunt, intus non audiunt, neque diſcunt: hoc eſt, illis datur vt credant, illis non datur: quia nemo, inquit, venit ad me, *Ioan. 6.* niſi pater qui miſit me traxerit eum: quod apertius poſtea dicitur. Nam poſt aliquantum cum de carne ſua mãducando & bibendo ſanguine ſuo loqueretur, & dicerent etiam quidam diſcipulorum eius: Durus eſt hic ſermo, *Ibidem.* quis poteſt eum audire? Sciens Ieſus apud ſemetipſum, quia murmurarent de hoc diſcipuli eius, dixit eis: Hoc vos ſcandalizat? Et paulopoſt: Verba, inquit, quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt: ſed ſunt quidam ex vobis qui nõ credunt. Et mox Euangeliſta, Sciebat, inquit, ab initio Ieſus qui eſſent credentes, & quis traditurua eſſet eum, & dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo. Ergo trahi à patre ad Chriſtum, & audire ac diſcere à patre vt veniat ad Chriſtum, nihil aliud eſt, quàm donum accipere à patre, quo credat in Chriſtum. Neque enim audientes Euangelium à non audientibus, ſed credentes à non credentibua diſcernebat qui dicebat: Nemo venit ad me niſi fuerit ei datum à patre meo.

Cap. IX. Fides igitur & inchoata & perfecta, do-
I num dei eſt: & hoc donum quibuſdam dari, quibuſdam non dari, omnino nõ dubitet qui non vult manifeſtiſſimis ſacris literis repugnare. Cur autem non omnibus detur, fidelem mouere nõ debet, qui credit ex vno omnes iſſe in condemnationem, ſine dubitatione iuſtiſſimam: ita vt nulla dei eſſet iuſta reprehẽſio, etiam ſi nullus inde liberaretur. Vnde conſtat magnam eſſe gratiã, *Hiere. 9.* quod plurimi liberantur, & quid ſibi deberetur, in eis qui non liberantur agnoſcunt: vt qui gloriantur nõ in ſuis meritis, quæ paria vident eſſe damnatis, ſed in domino glorientur. Cur autẽ iſtum potius quã illum liberet, inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. *Roma. 11.* *Roma. 9.* Melius enim & hic audimus aut dicimus, O homo tu quis es qui reſpondeas deo: quam dicere audeamus quaſi nouerimus quod occultum eſſe voluit: qui tamen aliquid iniuſtum velle non potuit. Illud autem quod in opuſculo meo quodam contra Porphyrium ſub titulo: *De ſex quæſtionibus cõtra paganos quæſtio. 2.* De tempore Chriſtianæ religionis, me dixiſſe recolitis: ita dixi, vt hanc diligentiorem & operoſiorem diſputationem de gratia præterirem, non ſanè omiſſa ſignificatione, quòd eã loco illo explicare noluiſſem, quę poſſet aliâs vel ab aliis explicari. Nam ita locutus ſum inter cætera, reſpondẽs propoſitę quæſtioni: cur Chriſtus poſt K
tam longa tẽpora venerit, Proinde, inquam, cum Chriſto non obiiciant quòd eius doctrinam non omnes ſequuntur: ſentiunt enim & ipſi, nequaquã hoc recte obiici poſſe, vel ſapientię philoſophorum, vel etiam numini deorum ſuorum: quid reſpondebunt ſi excepta illa altitudine ſapientiæ & ſcientiæ dei, vbi fortaſſis aliud diuinum conſilium longe ſecretius latet, ſine præiudicio etiam aliarum forte cauſarum, quę à prudentibus inueſtigari queunt? *Quare Chriſtus poſt tot tempora tãdẽ in carne apparuerit.* Hoc ſolum eis breuitatis gratia, in huius quæſtionis diſputatione dicamus: tunc voluiſſe hominibus apparere Chriſtum, & apud eos prædicari doctrinam ſuam, quãdo ſciebat & vbi ſciebat eſſe, qui in eum fuerant credituri. His enim temporibus & his locis quibus Euangelium eius non eſt prædicatum, tales omnes in eius prædicatione futuros eſſe præſciebat: quales non quidem omnes, ſed tamen multi in eius corporali præſentia fuerunt, qui in eum nec ſuſcitatis ab eo mortuis credere voluerũt. Quales etiam nunc multos videmus, cum tanta manifeſtatione de illo compleantur præconia Prophetarum, nolle adhuc credere, & malle humana aſtutia reſiſtere, quàm tam claræ atq; perſpicuæ támque ſublimi & ſublimiter diffamatæ, diuinæ cedere au- L
thoritati. Quãdiu paruus & infirmus eſt intellectus hominis, diuinæ accedere veritati non poterit. Quid ergo mirum, ſi tam infidelibus plenum orbem terrarum Chriſtus prioribus ſeculis nouerat, vt eis apparere vel prædicari merito nollet, quos nec verbis, nec miraculis ſuis credituros eſſe præſciebat? Neque enim incredibile eſt tales tunc fuiſſe omnes, quales ab eius aduentu vſque ad hoc tempus tam multos fuiſſe atque eſſe miramur: & tamen ab initio generis humani, aliâs occultius, aliâs euidentius, ſicut congruere tẽporibus diuinitus viſum eſt, nec prophetari deſtitit, nec qui in eum crederent defuerunt: & ab Adam vſque ad Moyſem, & in ipſo populo Iſraël, quæ ſpeciali quodam myſterio gens prophetica fuit: & in aliis gentibus antequã veniſſet in carne. Cum enim nonnulli commemorẽtur in ſanctis Hebraicis libris, iam ex tempore Abrahæ, nec de ſtirpe carnis eius, nec ex populo Iſraël, nec aduenticia ſocietate in populo Iſraël, qui tamen huius ſacramenti participes fuerunt: cur non credamus etiam in cæteris hac atq; illac gentibus alios atque alios fuiſſe, quamuis eos commemoratos in eiſdem authoritatibus non legamus? Ita ſalus religio- M
nis huius per quam ſolam veram, ſalus vera veracitérque promittitur nulli vnquam defuit, qui dignus fuit, & cui defuit dignus nõ fuit. Et ab exordio propagationis humanæ vſque in finem, quibuſdam ad præmium, quibuſdam ad iudiciũ prædicatur: ac per hoc & quibus omnino annunciata non eſt, non credituri præſciebantur: & quibus non credituris tamen annunciata eſt, in illorũ exemplum demonſtrantur. Quibus autem credituris annunciatur, in regno cœlorum & ſanctorũ angelorum ſocietati præparantur. Cernitis ne me ſine præiudicio latentia conſilij dei aliarumq; cauſarum, hoc de præſcientia Chriſti dicere voluiſſe, quod conuincendæ Paganorũ infidelitati qui hanc obiecerant quęſtionem, ſufficere videretur? Quid enim eſt verius quàm pręſciſſe Chriſtum, qui & quando & quibus locis in eum fuerant credituri? Sed vtrum prædicato ſibi Chriſto à ſeipſis habituri eſſent fidem, an deo donãte ſumpturi: id eſt, vtrũ tantummodo eos præſcierit, an etiam prædeſtinauerit deus, quærere ac diſſerere tunc neceſſarium non putaui. Proinde quod dixi tunc voluiſſe hominibus apparere Chriſtũ, & apud eos prædicari doctrinam ſuam: quãdo

ſciebat

A ſciebat & vbi ſciebat eſſe qui in eum fuerant credituri:
poſſet etiam ſic dici, tunc voluiſſe huminibus apparere
Chriſtum,& apud eos prædicari doctrinam ſuã: quan-
do ſciebat & vbi ſciebat eſſe, qui electi fuerant in ipſo,
ante mũdi conſtitutionem. Sed quoniam ſi ita dicere-
tur, lectorẽ faceret intentum ad ea requirẽda, quæ nunc
ex admonitione Pelagiani erroris neceſſe eſt copioſius
& laborioſius diſputari: viſum mihi eſt quod tunc ſatis
erat, breuiter eſſe dicendum, excepta vt dixi altitudine
ſapientiæ & ſcientiæ dei, & ſine præiudicio aliarũ cau-
ſarum, de quibus non tũc, ſed aliàs opportunius diſpu-
Cap.X. tandum putaui. Item quod dixi ſalutem religionis
huius nulli vnquam defuiſſe qui dignus fuit, & dignũ
non fuiſſe cui defuit: ſi diſcutiatur & quæratur, vnde
quiſque ſit dignus, non deſunt qui dicant, voluntate hu
mana: nos autẽ dicimus, gratia vel prædeſtinatione di-
Quid inter- uina. Inter gratiam porrò & prędeſtinationem hoc tã-
ſit inter prędeſtinationem & gratiã. tum intereſt, quòd prędeſtinatio eſt gratiæ præparatio:
gratia vero iam ipſa donatio. Quod itaque ait Apoſto-
lus, Non ex operibus, ne forte quis extollatur: ipſius e-
Ephes.2. nim ſumus figmentum, creati in Chriſto Ieſu in operi-
B bus bonis: gratia eſt. Quod autẽ ſequitur, Quæ præpa-
rauit deus, vt in illis ambulemus: prædeſtinatio eſt, quæ
ſine præſcientia non poteſt eſſe: poteſt autem eſſe ſine
prædeſtinatione præſcientia. Prædeſtinatione quippe
deus ea præſciuit, quæ fuerat ipſe facturus. Vnde dictũ
eſt, Fecit quę futura ſunt. Præſcire autem potens eſt etiã
quæ ipſe nõ facit, ſicut quæcũque peccata: quia & ſi ſunt
quædã quæ ita peccata ſunt, vt pœnæ etiam ſint pecca-
Roma.1. torum, vnde dictum eſt, Tradidit illos deus in reprobã
mentem, vt faciant quæ non conueniunt: non ibi pec-
catum dei eſt, ſed iudiciũ. Quocirca prædeſtinatio dei
quæ in bono eſt, gratiæ eſt, vt dixi, præparatio: gratia ve
ro eſt ipſius prædeſtinationis effectꝰ. Quãdo ergo pro-
miſit deus Abrahæ in ſemine eius fidem gentium, di-
cens: Patrem multarum gentium poſui te. Vnde dicit
Apoſtolus, Ideo ex fide, vt ſecundum gratiam firma ſit
promiſſio omni ſemini: non de noſtræ voluntatis po-
Gene.17. teſtate, ſed de ſua prædeſtinatione promiſit. Promiſit e-
Roma.4. nim quod ipſe facturus fuerat, nõ quod homines: quia
etſi faciunt homines bona quæ pertinent ad colendum
C deum, ipſe facit vt illi faciant quæ præcepit: non illi fa-
ciunt, vt ipſe faciat quod promiſit: alioquin vt dei pro-
miſſa compleantur, non in dei, ſed in hominum eſt po
teſtate, & quod à domino promiſſum eſt, ab ipſis reddi-
tur Abrahæ. Non autem ſic credidit Abraham, ſed cre-
didit dans gloriam deo, quoniam quæ promiſit potens
eſt & facere: non ait, prædicere: nõ ait, præſcire: nam &
aliena facta poteſt prædicere atque pręſcire: ſed ait, po-
tẽs eſt & facere: ac per hoc facta non aliena, ſed ſua. An
forte opera bona gentium deus promiſit Abrahæ in ſe-
mine ipſius, vt hoc promitteret quod ipſe facit? Non au
tem promiſit fidem gẽtium, quam ſibi homines faciũt,
ſed vt promitteret quod ipſe facit, illam præſciuit ho-
mines eſſe facturos. Non quidẽ loquitur ſic Apoſtolus,
Filios quippe promiſit deus Abrahæ, qui fidei eius ve-
ſtigia ſectarentur: quod apertiſſime dicit. Sed ſi opera
gentium promiſit, nõ fidem: profecto quoniã non ſunt
Abac.2. bona opera niſi ex fide. Iuſtꝰ enim ex fide viuit: & om-
Rom.14. ne quod non eſt ex fide, peccatũ eſt: & ſine fide impoſ-
Hebr.11. ſibile eſt placere deo: nihilominus vt impleatur quod
promiſit deus, in hominum eſt poteſtate. Niſi enim ho-
mo faciat quod deo non donante ad hominẽ pertinet,
nõ faciet ipſe quod donet: hoc eſt niſi habeat homo fi-
dem ex ſeipſo, nõ implet deus quod promiſit, vt opera
iuſticiæ dentur ex deo. Ac per hoc vt promiſſa ſua deus D
poſſit implere, non eſt in dei, ſed in hominis poteſtate.
Quod ſi veritas & pietas nos credere vetat: credamus
cum Abraham, quoniam quæ promiſit, potens eſt & fa- *Rom.4.*
cere. Promiſit autem filios Abrahæ, quod eſſe non poſ-
ſunt, ſi non habeant fidem. Ergo ipſe donat & fidem.

Sanè cum Apoſtolus dicat, Ideo ex fide, vt ſecundũ *Cap.XI.*
gratiã firma ſit promiſſio: miror homines infirmitati *Rom.4.*
ſuæ ſe malle committere, quàm firmitati promiſſionis
dei. Sed incerta eſt mihi, inquit, de meipſo volũtas dei.
Quid ergo? Tua ne tibi voluntas de teipſo certa eſt, nec
times? Qui videtur ſtare, videat ne cadat. Cum igitur *1.Cor.10.*
vtraque incerta ſit, cur non homo firmiori quàm infir-
miori fidem ſuam, ſpem charitatẽmque committit? Sed
cum dicitur, inquiunt, Si credideris ſaluus eris: vnũ ho-
rum exigitur, alterũ offertur. Quod exigitur in homi-
nis, quod offertur in dei eſt poteſtate. Cur non vtrũque
in dei eſt, & quod iubet, & quod offertur? Rogatur enĩ
vt det quod iubet, rogant credentes, vt ſibi augeatur fi-
des: rogãt pro non credentibus, vt eis donetur fides, vt
& in ſuis incremẽtis, & in ſuis initiis dei donum ſit fi-
des. Sic autem dicitur: Si credideris, ſaluus eris: quẽad- E
modum dicitur: Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis,
viuetis. Nã & hic ex his duobus vnum exigitur, alterum
offertur. Si ſpiritu, inquit, facta carnis mortificaueritis, *Rom.8.*
viuetis. Vt ergo ſpiritu facta carnis mortificemus, exi-
gitur: vt autem viuamus, offertur. Num igitur placet, vt
facta carnis mortificare non donum dei eſſe dicamus,
neque id donum dei eſſe fateamur: quoniam exigi au-
diuimus à nobis, præmio vitæ ſi hoc fecerimus oblato?
Abſit vt hoc placeat participibꝰ & defenſoribus gratiæ.
Pelagianorum eſt error iſte damnabilis: quorum mox
Apoſtolus ora obſtruxit, adiũgens: Quotquot enim ſpi-
ritu dei agũtur, hi ſunt filij dei, ne facta mortificare nos
carnis, non per dei, ſed per noſtrum ſpiritum credere-
mus. De quo dei ſpiritu etiã ibi loquebatur vbi ait, Om- *1.Cor.12.*
nia autem hæc operatur vnus atque idem ſpiritus, di-
uidens propria vnicuique prout vult. Inter quæ omnia
ſicut ſcitis, nominauit & fidem. Sicut ergo quanuis do-
num dei ſit, facta carnis mortificare, exigitur tamen à
nobis propoſito præmio vitæ: ita donũ dei eſt & fides,
quanuis & ipſa cum dicitur, Si credideris ſaluus eris: F
propoſito præmio ſalutis exigatur à nobis. Ideo enim
hæc & nobis præcipiũtur, & dona dei eſſe monſtrãtur,
vt intelligatur quòd & nos ea faciamus, & deus facit vt
illa faciamus: ſicut per Prophetam Ezechielem apertiſ-
ſime dicit: quid enim apertius quàm vbi dicit, Ego faciã
vt faciatis? Locum ipſum ſcripturę fratres chariſſimi at-
tendite, & videbitis illa deum promittere facturum ſe,
vt faciant, quæ iubet vt fiant. Non ſanè ibi tacet etiam
merita eorum, ſed mala, quibus ſe oſtendit reddere pro
malis bona: hoc ipſo quòd eos facit habere deinceps o-
pera bona, cum ipſe facit, vt faciant diuina mandata.

Sed omnis hæc ratio qua defendimus gratiam dei *Cap.XII.*
per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, vere eſſe gra-
tiam, id eſt, non ſecundum merita noſtra dari, quanuis
euidẽtiſſime diuinorum eloquiorum teſtimoniis aſſe-
ratur: tamẽ apud eos, qui niſi aliquid ſibi aſſignẽt, quod
priores dent vt retribuatur eis, ab omni ſtudio pietatis
reprimi ſe putant. Laboratur aliquando in ætáte maio-
rum, iam vtentium voluntatis arbitrio: ſed vbi venitur
ad paruulos, & ad ipſum mediatorem dei & hominũ, *1.Timo.2.*
hominẽ Chriſtum Ieſum, omnis deficit præcedentium
gratiam dei humanorum aſſertio meritorum: quia nec
illi vllis bonis præcedẽtibus meritis diſcernuntur à cę-
teris;

G teris, vt pertineant ad liberatorẽ hominum: nec ille vl-
lis humanis præcedentibus meritis, cũ & ipſe ſit homo,
liberator factus eſt hominum. Quis enim audiat quòd
dicuntur paruuli pro ſuis futuris meritis in ipſa infan-
tili ætate baptizati exire de hac vita: & ideo alij nõ bap-
tizati in eadem ætate mori, quia & ipſorum præſcita
ſunt merita futura, ſed mala, non eorum vitam bonam
vel malam deo remunerante vel dãnante? Sed nullum
Apoſtolus quidem limitem fixit, quem tranſgredi non
debeat hominis, vt mitius loquar, incauta ſuſpicio. Ait
Rom.14. enim, Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti, vt referat
2.Cor.5. vnuſquiſque ſecundum ea quę per corpus geſsit, ſiue bo
num, ſiue malum. Geſsit, inquit, non adiunxit, vel ge-
ſturus fuit. Sed vnde hoc talibus viris in mẽtem vene-
rit neſcio, vt futura quæ non ſunt futura, puniantur aut
honorentur merita paruulorum. Cur autẽ dictum eſt,
ſecundum ea quæ per corpus geſsit hominem iudican-
dum, cum gerantur multa ſolo animo, non per corpus,
nec per vllum corporis membrum, & plerunque tam
magna, vt talibus cogitationib' pœna iuſtiſsima debea-
Pſal.13. tur: ſicuti eſt, vt alia taceam, quòd dixit inſipiẽs in cor-
H de ſuo, non eſt deus? Quid eſt ergo, ſecundum ea quæ
per corpus geſsit: niſi ſecũdum ea quæ geſsit eo tempo-
re quo in corpore fuit, vt per corpus intelligamus cor-
poris tempus? Poſt corpus autem nemo erit in corpore,
niſi reſurrectione nouiſsima, non ad vlla merita com-
paranda, ſed ad recipienda pro bonis meritis præmia,
vel pro malis luẽda ſupplicia. Hoc autẽ in medio tem-
† al. recep- pore inter depoſitionem & reſurrectionem † corporis,
tionem. ſecundũ ea quæ geſſerunt per corporis tempus, ſiue cru-
ciantur animæ, ſiue requieſcunt. Ad quod tempus cor-
poris pertinet etiam quod Pelagiani negant, ſed Chri-
ſti Eccleſia confitetur, originale peccatum: quo ſiue ſo-
luto per dei gratiam, ſiue per dei iudicium non ſoluto,
cũ moriuntur infantes: aut merito regenerationis trãſ-
eunt ex malis ad bona, aut merito originis trãſeunt ex
malis ad mala. Hoc catholica fides nouit, in hoc etiam
nonnulli hæretici ſine vlla contradictione conſentiũt.
Iudicari autem quenquam non ſolum ſecũdum meri-
ta quę habuit quandiu fuit in corpore, ſed ſecundũ me-
rita quę fuerat habitur' ſi diutius fuiſſet in corpore, vn-
de opinari potuerint homines, quorum ingenia nõ eſ-
I ſe contemptibilia veſtræ indicant literæ, mirans & ſtu-
pens reperire non poſſum: nec credere auderẽ, niſi vo-
bis nõ credere nõ auderem: ſed ſpero affuturum deum,
vt commoniti cito videãt ea quæ dicuntur futura fuiſ-
ſe peccata, ſi per dei iudicium in nõ baptizatis poſſunt
iure puniri, etiam per dei gratiam baptizatis poſſe di-
mitti. Quicunque enim dicit puniri tantum poſſe, deo
iudicante futura peccata, dimitti autem deo miſerante
non poſſe, cogitare debet quantam deo faciat gratiæq;
eius iniuriam: quaſi futurum peccatum pręnoſci poſsit,
nec poſsit ignoſci. Quod ſi abſurdũ eſt, magis ergo fu-
turis ſi diu viuerent peccatoribus, cũ in parua ætate mo
riuntur, lauacro quo peccata diluũtur debuit ſubueniri.
Cap.XIII. Quod ſi forſitan dicunt, pœnitentibus peccata di-
mitti: & ideo iſtos non baptizari in paruula ætate mo-
rientes, quia pręſciti ſunt, pœnitentiam ſi viuerent non
acturos: eos autem qui baptizãtur, & paruuli de corpo-
ribus exeunt, deum præſciſſe acturos pœnitentiã fuiſſe
ſi viuerent. Attendant & videant ſi ita eſt, non iam in
paruulis ſine baptiſmate morientibus peccata origina-
lia vindicari, ſed ſua cuiuſq; futura ſi viueret. Item bap-
tizatis non originalia dilui, ſed ſua futura ſi viuerent,
Ioan.6. quoniam non poſſent niſi in maiore ætate peccare: ſed
alios acturos pœnitẽtiam, alios non acturos fuiſſe præ- K
uiſos: ideoq; alios baptizatos, alios ſine baptiſmo exiſſe
de hac vita. Hoc ſi audirẽt Pelagiani, non iam labora-
rent negando originale peccatum, & quærere paruulis
extra regnũ dei neſcio cuius ſuæ fœlicitatis locum: ma-
xime quando conuincuntur non eos habere poſſe vitã
æternam, qui non mãducauerunt carnem, nec biberũt
ſanguinem Chriſti: & quia in eis qui nullũ habent om-
nino peccatum, falſus eſt baptiſmus qui in remiſsionẽ
traditur peccatorũ. Dicerent enim prorſus nullum eſſe
originale peccatum, ſed pro ſuis futuris ſi viuerent me-
ritis vel baptizari vel non baptizari eos, qui de corpore
ſoluũtur infantes: & pro ſuis futuris meritis eos vel ac-
cipere vel nõ accipere corpus & ſanguinẽ Chriſti, ſine
quo vitã prorſus habere non poſſunt: & in vera remiſ-
ſione peccatorum baptizari, quamuis nullum ex Adam
traherent: quoniam remittuntur eis futura peccata, de
quibus illos deus pœnitentiam præſciuit acturos. Ita fa-
cillime agerent atque obtinerent cauſam ſuam qua ne-
gant eſſe originale peccatum, & gratiam dei non dari
niſi ſecundum merita noſtra contendunt. Sed quia ho L
minum futura quæ non ſunt futura, proculdubio nulla
ſunt merita, & hoc videre facillimum eſt. Ideo nec Pe-
lagiani hoc dicere potuerũt, & multo magis nec iſti di-
cere debuerũt. Dici enim non poteſt quàm moleſte fe-
ram, quod viderunt Pelagiani eſſe falſiſsimum & abſur
diſsimum, hoc nõ vidiſſe iſtos, qui nobiſcum errorem
illorum hæreticorum catholica authoritate condem-
nant. Scripſit librũ de mortalitate Cyprianus, mul- Cap.XIIII.
tis ac penè omnibus qui Eccleſiaſticas literas amãt lau-
dabiliter notum, in quo propterea dicit non ſolum nõ
eſſe fidelibus inutilem mortem, verumetiam vtilem re-
periri, quoniam peccandi periculis hominem ſubtra-
hit, & in non peccandi ſecuritatem cõſtituit. Sed quid
prodeſt ſi etiam futura quę commiſſa non ſunt, peccata
puniuntur? Ait tamen ille copioſiſsime atq; optime, pec
candi pericula nec deeſſe in iſta vita, nec ſupereſſe poſt
iſtam. Vbi & illud teſtimonium ponit de libro Sapien
tię: Raptus eſt, ne malicia mutaret intellectũ eius. Quod Sap.4.
à me quoque poſitum, fratres iſtos ita reſpuiſſe dixiſtis,
tãquam non de libro canonico adhibitum: quaſi & ex-
cepta huius libri atteſtatione res ipſa nõ clara ſit, quam
volumus hinc doceri. Quis eni audet negare Chriſtia- M
nus, iuſtum ſi morte præoccupatus fuerit in refrigerio
futurum? Quilibet hoc dixerit, quis homo ſanæ fidei re-
ſiſtẽdum putabit? Item ſi dixerit iuſtum ſi à ſua iuſticia
receſſerit in qua diu vixit, & in ea fuerit impietate de-
functus, in qua nõ dico vnum annum, ſed vnum diem
duxerit, in pœnas iniquis debitas hinc iturum: nihil ſibi
præteritam ſuam iuſticiam profuturam, huic perſpicuæ
veritati, quis fidelium contradicit? Porrò ſi quæratur à
nobis, vtrum ſi tunc eſſet mortuus quando erat iuſtus,
pœnas eſſet inuenturus an requiem, nunquid requiem
reſpõdere dubitabimus? Hæc eſt tota cauſa cur dictum
eſt, à quocunque ſit dictum, Raptus eſt, ne malicia mu-
taret intellectum eius: Dictum eſt enim ſecundum pe-
ricula vitæ huius, non ſecundum præſcientiam dei: qui
hoc pręſciuit quod futurum erat, non quod futurũ non
erat, id eſt, quòd ei mortem immaturam fuerat largitu-
rus, vt tentationum ſubtraheretur incerto: nõ quòd pec
caturus eſſet, qui manſurus in tentatione non eſſet. De
hac quippe vita legitur in libro Iob: Nunquid non ten- Iob.7.
tatio eſt vita humana ſuper terram? Sed quare aliis cõ-
cedatur, vt ex huius vitę periculis dum iuſti ſunt aufe-
rantur, alij vero iuſti donec à iuſticia cadant, in eiſdem
periculis

A periculis vita productiore teneâtur, quis cogoouit ſenſum domioi? Et tamen hinc intelligi danr, etiã illis iuſtis qui bonos pioſq; mores vſq; ad ſenectutis maturitatem, & diẽ vitæ huius vlómum ſeruãt, noo in ſuis meritis, ſed in domino eſſe gloriãdum: quoniam qui vitæ breuitate rapuit iuſtũ oe malicia mutaret intellectum eius, ipſe in quantacunque vitę longitudine cuſtodit iuſtum, ne malicia mutet intellectum eius. Cur autem hic tenuerit caſurum iuſtum, quem priuſquã caderet hinc poſſet auferre, iuſtiſsima omnino, ſed ioſcrutabilia ſunt iudicia eius. Quæ cum ita ſint, nõ debuit repudiari ſeotentia libri Sapientiæ: qui meruit io Eccleſia Chriſti, de gradu lectorum Eccleſiæ Chriſti tam looga annoſitate recitari, & ab omnibus Chriſtianis, ab Epiſcopis, vſque ad extremos laicos fideles, pœnitentes catechumenos, cũ veneratione diuinæ authoritatis audiri. Certè enim ſi de diuinarum ſcripturarum tractatoribus qui fuerũt aote nos, proferrem defenſiooem huius ſentẽtiæ, quam nunc ſolito diligẽtius atq; copioſius contra nouum Pelagianorum defendere vrgemur errorem: hoc eſt, gra-

Rom. 11.

B tiam dei oon ſecundũ merita oostra dari, & gratis dari cui datur: quia neq; volentis oeq; currentis, ſed miſerentis eſt dei: iuſto autẽ iũdicio ooo dari cui oõ datur, quia non eſt ioiquitas apud deum. Si huius ergo ſentẽtiæ defenſionem ex diuioorum eloquiorũ nos præcedeotibus catholicis tractatoribus promerẽ, profectò hi fratres, pro quibus nũc agimus, acquieſcereot: hoc enim ſignificaſtis literis veſtris. Quid igitur opus eſt, vt eorũ ſcrutemur opuſcula, qui priuſquã iſta hæreſis oriretur, noo habueruot oeceſsitatem in hac difficili ad ſoluendum quęſtiooe verſari, quod procul dubio facerẽt, ſi reſpoodere talibus cogerentur? Vode factũ eſt, vt de gratia dei quid ſentireot, breuiter quibuſdam ſcriptorum ſuorum locis & tranſeunter attingerent: immorarentur vero io eis, quæ aduerſus alios inimicos Eccleſiæ diſputabãt, & in exhortationibus ad quaſq; virtutes, quibus deo viuo & vero pro adipiſcẽda vita æterna & vera fœlicitate ſeruitur, frequẽtationibus aut orationibus ſimpliciter apparebat dei gratia quid valeret: Nõ eoim poſcerentur à deo quæ præcepit fieri, niſi ab illo donaretur vt fierent. Sed qui ſententiis tractatorum inſtrui

Roma. 9.

C volunt, oportet vt iſtum librum Sapientiæ vbi legitur, Raptus eſt oe malicia mutaret intellectum eius: omoibus tractatoribus anteponant: quoniã ſibi eum antepoſuerunt etiã temporibus proximi Apoſtolorum egregij tractatores, qui eum teſtem adhibẽtes, nihil ſe adhibere niſi diuinum teſtimooium crediderũt. Et certè beatiſſimum Cyprianum diſputaſſe cõſtat, vt celerioris mortis beneficium commendaret, à peccatorũ periculis eos eripi, qui hanc vitã finiunt in qua peccari poteſt. In eodẽ libro ait inter cætera: Cur non cum Chriſto futurus, & de domioi pollicitatione ſecurus, quòd ad Chriſtum vocaris, amplecteris, & quòd diabolo careas gratularis? Et alio loco: Pueri, inquit, periculũ lubricæ ætatis euadunt. Itemq; alio loco: Quid nõ, inquit, properamus & currimus, vt patriam oostram videre, vt parentes ſalutare poſsimus? Magous illic nos charorũ oumerus expectat, parentum, fratrum, filiorum, frequens oos & copioſa turba deſyderat, iam de ſua incolumitate ſecura, adhuc de noſtra ſalute ſolicita. His atq; huiuſmodi doctor ille ſenteotiis io catholicæ fidei luce clariſsima, ſatis aperteq; teſtatur, vſq; ad huius corporis depoſitionẽ peccandi pericula teotationeſq; metuendas, deinceps nulla talia quenquam eſſe paſſurum. Quod & ſi non teſtaretur, quãdo de hac re Chriſtianus qualiſcunque du-

Sap. 4.

Cypria. in lib. de mortalitat.

bitaret? Quo modo igitur homini lapſo, & in eodẽ lapſo iſtam vitam miſere finienti, atq; ad pœnas eunti talibus debitas: quo modo, inquam, huic nõ plurimũ ſummeq; prodeſſet, ſi ex hoc tentationum loco priuſquam laberetur, morte raperetur? Ac per hoc ſi abſit nimis inconſiderata contentio, tota quæſtio iſta finita eſt de illo, qui raptus eſt ne malicia mutaret intellectõ eius. Nec ideo liber Sapientiæ, qui tanta oumeroſitate anoorum legi meruit in Eccleſia Chriſti, io quo & hoc legitur, pati debet iniuriam: quoniam reſiſtit eis qui pro meritis hominum falluntur, vt veniant contra dei manifeſtiſſimam gratiam, quæ maxime apparet in paruulis: quorum cum alij baptizati, alij nõ baptizati vitæ huius termioum ſumunt, ſatis indicaot miſericordiam & iudicium: miſericordiam quidem gratuitam, iudicium debitum. Si enim iudicarentur homines pro meritis ſuæ vitæ, quæ non haberent morte præueniẽte, ſed habituri eſſent, ſi viuerẽt: nihil prodeſſet ei, qui raptus eſt ne malicia mutaret intellectũ eius: oihil prodeſſet eis qui lapſi moriuntur, ſi antè morerentur: quod oullus dicere

D

Sap. 4.

E Chriſtianus audebit. Quocirca oon debent fratres noſtri, qui nobiſcum pro catholica fide perniciẽ Pelagiani erroris impugnant, huic Pelagianæ intantum fauere opinioni, qua opinantur gratiam dei ſecundum merita noſtra dari: vt quod illi audire oon poſſunt, ſeotentiam veram planè, & antiquitus Chriſtiauam, Raptus eſt nè malicia mutaret intellectum eius: deſtruere moliantur, & id aſtruere quod nõ dico crediturum, ſed ſomniaturum oeminem putaremus: ſecũdum ea ſcilicet iudicari quenquã mortuorum, quæ geſturus fuerat ſi tempore prolixiore vixiſſet. Ita quippe claret inuictum eſſe, quod dicimus, Gratiã dei oon ſecundum merita oostra dari, vt huic veritati contradicentes ingenioſi homines hæc ab omniũ auribus & cogitatiooibus ambigenda dicere cogereotur.

Cap. XV. Eſt etiam præclariſsimum lumen prædeſtinationis & gratiæ, ipſe ſaluator, ipſe mediator dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus: qui vt hoc eſſet, quibus tandẽ ſuis vel operum vel fidei præcedentibus meritis natura humana quæ io illo eſt, cõparauit? Reſpondeatur quæſo, ille homo vt à verbo patri coæterou in vnitatem perſonæ aſſumptus, filius dei vnigenitus eſſet, vnde hoc meruerit? Quod eius bonum qualecunq; præceſsit? Quid egit ante, quid credidit, quid petiuit, vt ad hanc ineffabilem excellentiã perueniret? Nõne faciente ac ſuſcipieote verbo, ipſe homo ex quo eſſe cœpit, filius dei voicus eſſe cœpit? Nõne filium dei vnicum fœmina illa gratia plena concepit? Nõne de ſpiritu ſancto & virgine Maria dei filius vnicus natus eſt, noo carnis cupidine, ſed ſingulari dei munere? Nunquid metuendum fuit, oe accedente ætate homo ille libero peccaret arbitrio? An ideo in illo noo libera volũtas erat, ac non tanto magis erat, quanto magis peccato ſeruire oon poterat? Nempe iſta omnia ſingulariter admirãda, & alia ſi qua ei⁹ propria veriſsime dici poſſunt, ſingulariter in illo accepit humana, hoc eſt oostra oatura, oullis ſuis præcedentibus meritis. Reſpondeat hic homo deo ſi audet, & dicat, Cur noo & ego? Et ſi audierit, O homo, tu quis es qui reſpondeas deo: nec ſic cohibeat, ſed augeat impudẽtiã & dicat, Quo modo audio: Tu quis es ô homo? cũ ſim quod audio, id eſt, homo quod eſt & ille de quo ago, cur nõ ſim quod & ille? At enim gratia ille talis ac tantus eſt. Cur diuerſa eſt gratia, vbi natura communis eſt? Certè nõ eſt acceptio perſooarũ apud deum. Quis noo dico Chriſtianus, ſed inſanus hæc dicat? Appareat itaque nobis in noſtro capite ipſe fons gratiæ,

1. Tim. 2.

F

Rom. 9.

Rom. 2.

vnde

G vnde ſecundum vniuſcuiuſque menſuram ſe per cūcta eius mēbra diffundit. Ea graoa fit ab initio fidei ſuæ homo quicūque Chriſtianus, qua gratia homo ille ab initio ſuo factus eſt Chriſtus: de ipſo ſpiritu & hic renatus, de quo eſt ille natus: eodem ſpiritu fit in nobis remiſsio peccatorum, quo ſpiritu factum eſt vt nullum haberet ille peccatum. Hæc ſe deus eſſe facturum profecto præſciuit. Ipſa eſt igitur prædeſtinatio ſanctorū quę io ſancto ſanctorum maxiore claruit, quam negare quis poteſt rectè intelligentium eloquia veritatis? Nam & ipſum dominum gloriæ inquantum homo factus eſt dei filius, prædeſtinatū eſſe didicimus: Clamat doctor gentium in capite Epiſtolarum ſuarum, Paulus ſeruus Ieſu *Rom.1.* Chriſti, vocatus Apoſtolus, ſegregat* in Euangeliū dei, quod antè promiſerat per Prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis de filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem, qui prædeſtinatus eſt filius dei in virtute, ſecūdum ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum. Prædeſtinatus eſt ergo Ieſus, vt qui futurus erat ſecundum carnem filius Dauid, eſſet tamen
H io virtute filius dei ſecūdum ſpiritum ſanctificationis, quia nat* eſt de ſpiritu ſancto & virgine Maria. Ipſa eſt illa ineffabiliter facta hominis à deo verbo ſuſceptio ſiogularis, vt filius dei & filius hominis ſimul, & filius hominis propter ſuſceptum hominē, & filius dei propter ſuſcipientem vnigenitum deum veraciter & proprie diceretur, ne non trinitas, ſed quaternitas crederetur. Prædeſtinata eſt iſta oaturæ humanæ tanta & tam celſa & ſumma ſubuectio, vt quo attolleretur altius, nō haberet: ſicut pro nobis ipſa diuinitas quouſq; ſe deponeret humilius, non habuit, quàm ſuſcepit à natura hominis, cum infirmitate carois vſque ad mortem crucis. Sicut ergo prædeſtinatus eſt ille vnus, vt caput noſtrū eſſet: ita multi prædeſtinati ſumus, vt membra eius eſſemus. Humana hic merita conticeſcant, quę perierunt per Adam: & regnet quæ regnat dei gratia per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, vnicum dei filium dominum noſtrum. Quiſquis in capite noſtro præcedentia merita ſingularis illius generationis inuenerit, ipſe in oobis membris eius præcedentia merita multiplicatæ regenerationis inquirat. Neque eoim retributa eſt
I Chriſto illa generatio, ſed tributa, vt alienus ab omni obligatiōe peccati, de ſpiritu & virgine naſceretur. Sic & oobis vt ex aqua & ſpiritu renaſceremur, ooo retributum eſt pro aliquo merito, ſed gratis tributum: & ſi nos ad lauacrum regenerationis fides duxit, non ideo putare debem*, priores nos dediſſe aliquid, vt retribueretur nobis regeneratio ſalutaris. Ille quippe nos fecit credere in Chriſtum, qui nobis fecit in quem credimus Chriſtum: ille facit in homioibus principium fidei & perfectionem in Ieſu, qui fecit hominem principem fidei & perfectorem Ieſum: ſic enim eſt appellatus, vt ſcitis, io Epiſtola quę eſt ad Hebręos. *Cap.XVI.* Vocat enim deus prædeſtinatos multos filios ſuos, vt eos faciat membra prædeſtinati vnici filij ſui, nō ea vocatione qua vocati ſunt qui noluerunt venire ad ouptias: illa quippe vocatiooe & Iudæi vocati ſunt, *Luca 14.* quibus Chriſtus crucifixus ſcandalū eſt: & geotes, *1.Cor.1.* quibus Chriſtus crucifixus ſtulticia eſt: ſed ea vocatione prędeſtinatos vocat, quam diſtinxit Apoſtolus, *Ibidem.* diceos ipſis vocatis Iudæis & Græcis prædicare ſe Chriſtum dei virtutem & dei ſapientiam. Sic eoim ait, ipſis autem vocatis: vt illos oſtēderet non vocatos, *Rom.8.* ſciens eſſe quandam certam vocationem eorum qui ſecūdum propoſitum vocati ſunt, *Rom.9.* quos præſciuit & prædeſtinauit conformes imaginis filij ſui. Quā vocationem ſignificans, ait, Non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei, Quia maior ſeruiet minori. K Nunquid dixit, non ex operibus, ſed ex credente? Prorſus etiam hoc abſtulit homini, vt totum daret deo. Dixit ergo, ſed ex vocante, noo quacunque vocatiooe, ſed qua vocatione fit credens. Hanc etiam intuebatur, cum diceret, Sine pœnitentia ſunt dooa & vocatio dei. Nam & ibi quid agebatur pauliſper aduertite. Cum enim dixiſſet, Nolo enim vos ignorare fratres ſacramentum *Rom.11.* hoc, vt non ſitis vobis ſapieotes: quia cæcitas ex parte io Iſraël facta eſt, donec pleoitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſraël ſaluus fieret, ſicut ſcriptum eſt, Veniet *Eſa.59.* ex Sioo qui eripiat, & auertat impietatem ab Iacob, & hoc illis à me teſtamentum, cum abſtulero peccata eorum: mox addidit quod diligeoter intelligendum eſt: Secundum Euangelium quidem ioimici propter vos, ſecundum electionem autem dilecti, propter patres. Quid eſt ſecuodum Euaogelium inimici propter vos: niſi, quòd eorum inimicicia qua occiderunt Chriſtum, *Rom.11.* io Euangelio ſicut videmus ſine dubitatione profecit? Et hoc oſteodit ex dei diſpoſitiooe veniſſe, qui bene vti L nouit etiam malis, non vt ei proſint vaſa iræ: ſed vt ipſo illis bene vtente, proſint vaſis miſericordiæ. Quid enim apertius dici potuit, quàm id quod dictum eſt, Secundum Euangelium ioimici propter vos? Eſt ergo in *Ibidem.* malorum poteſtate peccare. Vt autem peccando hoc vel hoc illa malicia faciant, oō eſt in eorum poteſtate, ſed dei diuidentis tenebras & ordinantis eas, vt hinc etiam quod faciunt cootra voluotatem dei, non impleatur niſi voluntas dei. Legimus io Actibus Apoſtolorum, cū dimiſsi à Iudæis Apoſtoli veniſſeot ad ſuos, & iodicaſſent quāta eis ſacerdotes & ſeniores dixiſſent, leuauerunt illi vocem voanimes omoes ad dominum, & dixerunt, Domine tu es qui feciſti cœlum & terram, *Acto.4.* & mare & omnia quæ in eis ſunt, qui per os patris noſtri Dauid, ſancti pueri tui dixiſti, Quare fremuerunt *Pſal.2.* gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges terræ & priocipes coouenerunt in vnum, aduerſus dominum & aduerſus Chriſtum eius. Coouenerunt enim in veritate in ciuitate iſta, aduerſus ſanctum puerum tuum Ieſum quem vnxiſti, Herodes & Pilatus & populus Iſraël, facere quanta manus tua & cooſilium prædeſtinauit fieri. M Ecce quod dictum eſt, ſecundum Euangelium quidem inimici propter vos. *Rom.11.* Tāta quippe ab inimicis Iudæis manus dei & cooſilium prædeſtinauit fieri, quanta neceſſaria fuerant Euāgelio propter nos. Sed quid eſt quod ſequitur, Secundum electiooem autem dilecti propter patres? Nunquid illi inimici qui in ſuis inimiciciis perierunt, & aduerſantes Chriſto de gente ipſa adhuc pereunt, ipſi ſunt electi atque dilecti? Abſit. Quis hoc vel ſtultiſsimus dixerit? Sed vtrunque licet ſit inter ſe contrarium, id eſt, inimici & dilecti, quanuis non in eoſdem homines, tameo in eandem gentem cōuenit Iudæorum, & ad idem caroale ſemen Iſraël, aliis eorum ad claudicationem, aliis ad benedictionem Iſraël ipſius pertinentibus. Hunc enim ſenſum apertius ſuperius explicauit, vbi ait, Quod quærebat Iſraël hoc *Ibidem.* noo eſt conſecutus, electio autem conſecuta eſt, cæteri vero excæcati ſunt, in vtriſque tamen idem ipſe Iſraël. Vbi ergo audimus, Iſraël non eſt conſecutus, vel cęteri excæcati ſunt: ibi intelligeodi ſuot, inimici propter vos: vbi audiuimus, electio autem conſecuta eſt, ibi iotelligendi ſunt, dilecti propter patres: quibus patribus vtique iſta promiſſa ſunt. Abrahæ quippe dictæ ſuot pro- *Gene.22.* miſsiones & ſemini eius. Vode & in iſta oliua oleaſter *Gala.3.*

A inſeritur gentium. Iam porrò electio quam dicit, quia
ſecundum gratiam, non ſecũdum debitum, debet vti-
que occurrere, quoniam reliquię per electionem gratię
Roma.11. factæ ſunt. Hæc electio conſecuta eſt, cæteris excæcatis.
Secundum hanc electionẽ Iſraëlitæ dilecti propter pa-
tres. Non enim vocatione illa vocati ſunt, de qua dictũ
eſt, Multi vocati: ſed illa, qua vocantur electi. Vnde &
hic poſteaquam dixit: ſecundum electionem autem di-
lecti propter patres: continuo ſubiecit, vnde agimus, ſi-
ne pœnitentia enim ſunt dona & vocatio dei: id eſt, ſi-
ne mutatione ſtabiliter fixa ſunt. Ad hanc vocationem
qui pertinent, omnes ſunt docibiles dei, nec poteſt eo-
rum quiſquam dicere, credidi vt ſic vocarer: præuenit
eum quippe miſericordia dei, quia ſic vocatus eſt vt cre
Eſa.54. deret. Omnes enim docibiles dei veniunt ad filiũ, quo-
niam audierunt & didicerunt à patre per filium, qui e-
Ioan.6. uidẽtiſsime dicit, Omnis qui audiuit à patre & didicit,
venit ad me. Iſtorum autem nemo perit, quia omne
quod dedit ei pater, non perdet ex eo quicquam. Quiſ-
B quis ergo inde eſt, omnino non perit, nec erit inde qui
1.Ioan.2. pereat. Propter quod dictum eſt, Ex nobis exierunt, ſed
non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent
Cap.XVII. vtique nobiſcum. Intelligamus ergo vocationem
qua fiunt electi, non qui eliguntur quia crediderũt, ſed
qui eliguntur vt credant. Hanc enim & dominus ipſe
ſatis aperit, vbi dicit, Non vos me elegiſtis, ſed ego ele-
gi vos. Nam ſi propterea electi erant quoniam credide
rant, ipſi eum prius vtique elegerant credendo in eum,
vt eligi mererentur. Aufert autem hoc omnino, qui di-
Ioan.15. cit, Non vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi. Et ipſi qui-
dem proculdubio elegerunt eum, quando crediderunt
in eum. Vnde non ob aliud dicit, non vos me elegiſtis,
ſed ego vos elegi: niſi quia non elegerunt eum vt elige-
ret eos, ſed vt eligerent eum elegit eos: quia miſericor-
dia eius præuenit eos ſecũdum gratiam, non ſecundum
debitum. Elegit ergo eos de mundo cum hic ageret in
carne, ſed iam electos in ſeipſo, ante mũdi conſtitutio-
nem. Hæc eſt immobilis veritas prædeſtinationis &
Ephe.1. gratiæ. Nam quid eſt quod ait Apoſtolus, Sicut elegit
nos in ipſo ante mundi conſtitutionem? Quod profe-
C cto ſi propterea dictum eſt, quia pręſciuit deus creditu-
ros, non quia facturus fuerat ipſe credentes, contra iſtã
præſcientiam loquitur filius, dicens, Non vos me ele-
giſtis, ſed ego vos elegi: cum hoc potius præſcierit deus
quòd ipſi eum fuerant electuri, vt ab illo mererentur
eligi. Electi ſunt itaque ante mundi conſtitutionem ea
prædeſtinatione, in qua deus ſua futura facta præſciuit:
electi ſunt autem de mundo ea vocatione, qua deus id
Roma.8. quod prædeſtinauit, impleuit. Quos enim prædeſtina-
uit, ipſos & vocauit, illa ſcilicet vocatione ſecundũ pro-
poſitum: nõ ergo alios, ſed quos prædeſtinauit, ipſos &
vocauit: nec alios, ſed quos ita vocauit, ipſos & iuſtifica
uit: nec alios, ſed quos prædeſtinauit, vocauit, iuſtifica-
uit, ipſos & glorificauit, illo vtique fine qui non habet
finem. Elegit ergo deus fideles, ſed vt ſint, non quia iam
erant. Apoſtolus Iacobus dicit, Nónne deus elegit pau-
peres in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni,
quod repromiſit deus diligentibus ſe? Eligendo ergo
facit diuites in fide, ſicut hæredes regni. Rectè quippe
in eis hoc eligere dicitur, quod vt in eis faciat, eos ele-
git. Rogo quis audiat dominum dicẽtem, Non vos me
elegiſtis, ſed ego vos elegi: & audeat dicere, credere ho-
mines vt eligantur, cum potius eligantur vt credant, ne
contra ſententiam veritatis priores inueniantur ele-
Ioan.15. giſſe Chriſtum, quibus dicit Chriſtus, non vos me ele-
giſtis, ſed ego elegi vos? Quis audiat Apoſtolum di- D
centem, Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Cap.XVIII
Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpiri- Epheſ.1.
tali, in cœleſtibus in Chriſto, ſicut elegit nos in ipſo an-
te mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti & imma-
culati in conſpectu eius, in charitate prædeſtinans nos
in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum,
ſecundum placitum voluntatis ſuæ, in qua gratificauit
nos in dilecto filio ſuo, in quo habem⁹ redemptionem
per ſanguinem ipſius, remiſsionem peccatorum ſecun-
dum diuitias gratiæ eius, quæ abundauit in nos in om-
ni ſapientia & prudentia, vt oſtenderet nobis myſteriũ
voluntatis ſuæ, ſecundum bonam voluntatem ſuam,
quã propoſuit in illo, in diſpoſitione plenitudinis tem-
porum inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis ſunt
& quæ in terris in ipſo: in quo etiam ſortem conſecuti
ſumus, prædeſtinati ſecundum propoſitum eius, qui v-
niuerſa operatur ſecundum conſilium voluntatis ſuæ,
vt ſimus in laudem gloriæ eius. Quis, inquam, hæc au-
diat diligenter & intelligenter, & audeat de hac quam
defendimus, tam clara veritate dubitare? Elegit deus in E
Chriſto ante conſtitutionem mundi membra eius: &
quo modo eligeret eos qui nondum erant, niſi præde-
ſtinando? Elegit ergo prędeſtinans nos: nunquid elige-
ret impios & immundos? Nam ſi quæſtio proponatur,
vtrum hos eligat, an potius ſanctos & immaculatos,
quid horum reſpondeat qui requiratur, ac non ſtatim
ferat pro ſanctis immaculatíſque ſententiam? Præſcie-
bat ergo, ait Pelagianus, qui futuri eſſent ſancti & im-
maculati per liberæ voluntatis arbitrium, & ideo eos
ante mũdi conſtitutionem in ipſa ſua præſcientia, qua
tales futuros eſſe præſciuit, elegit. Elegit ergo, inquit,
antequam eſſent, prædeſtinans filios, quos futuros ſan-
ctos immaculatosq́; pręſciuit: vtique ipſe non fecit, nec
ſe facturum, ſed illos futuros, eſſe præuidit. Intueamur
ergo verba Apoſtoli, atque videamus vtrum propterea
nos elegerit ante mundi conſtitutionem, quia ſancti &
immaculati futuri eramus, an vt eſſemus? Benedictus,
inquit, de⁹, & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui nos
benedixit in omni benedictione ſpiritali in cœleſtibus
in Chriſto: ſicut elegit nos in ipſo, ante mundi conſti- F
tutionem, vt eſſemus ſancti & immaculati. Non ergo
quia futuri eramus, ſed vt eſſemus. Nempe certum eſt,
nempe manifeſtum eſt, ideo quippe tales eramus futu-
ri, quia elegit ipſe, prædeſtinãs vt tales per gratiam eius
eſſemus. Ita ergo nos benedixit benedictione ſpiritali
in cœleſtib⁹ in Chriſto Ieſu, ſicut elegit nos in ipſo an-
te mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti & imma-
culati in conſpectu eius, in charitate prædeſtinans nos
in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum.
Deinde quid adiungat, attendite, Secundum placitum,
inquit, voluntatis ſuæ, ne in tanto beneficio gratiæ dei,
placito gloriaremur voluntatis noſtræ: In qua gratifi-
cauit nos, inquit, in dilecto filio ſuo: in qua vtique volũ
tate ſua gratificauit nos. Sic dictũ eſt gratificauit à gra-
tia, ſicut iuſtificauit dicitur à iuſticia: In quo habemus,
inquit, redemptionem per ſanguinem ipſius, remiſsio-
nem peccatorum ſecundum diuitias gratiæ eius, quæ
abundauit in nos in omni ſapientia & prudentia, vt o-
ſtenderet nobis myſterium voluntatis ſuæ, ſecundum
bonam voluntatem ſuam. In hoc myſterio voluntatis
ſuæ poſuit diuitias gratiæ ſuæ, ſecũdum bonam volun-
tatem ſuam, non ſecũdum noſtram: quæ bona eſſe non
poſſet, niſi ipſe ſecundum bonam voluntatem ſuam vt
bona fieret, ſubueniret. Cum autem dixiſſet, Secundum
bonam

G bonam voluntatem ſuam:ſubiecit, Quam propoſuit in
illo, id eſt, in dilecto filio ſuo, in diſpenſatione plenitu-
dinis temporum inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in
cœlis ſunt & quæ in terris in ipſo, in quo etiã & ſortem
conſecuti ſumus, prædeſtinati ſecũdum propoſitũ eius,
qui vniuerſa operatur ſecundum conſilium voluntatis
ſuæ, vt ſimus in laudem gloriæ eius. Nimis longum eſt
de ſingulis diſputare. Cernitis autem proculdubio cer-
nitis, quanta manifeſtatione Apoſtolici eloquij defen-
datur hæc gratia, contra quã merita extolluntur huma-
na, tanquam homo aliquid prior det, vt retribuatur ei.
Elegit ergo nos deus in Chriſto ante mundi conſtitu-
tionem, prædeſtinans nos in adoptionem filiorũ, non
quia per nos ſancti & immaculati futuri eramus, ſed e-
legit prædeſtinauitq; vt eſſemus. Fecit autem hoc ſecũ-
dum placitum voluntatis ſuæ, vt nemo de ſua, ſed de il-
lius erga ſe voluntate glorietur: fecit hoc ſecundum di
uitias gratiæ ſuæ, ſecũdum bonam voluntatem ſuã, quã
propoſuit in dilecto filio ſuo, in quo ſortem conſecuti
ſumus, prędeſtinati ſecundũ propoſitum non noſtrum,
ſed eius qui vniuerſa operatur, vſqueadeo vt ipſe in no
H bis operetur & velle. Operatur autem ſecundum conſi-
lium voluntatis ſuæ, vt ſimus in laudẽ glorię eius. Hinc
1.Cor.3. eſt autem quod clamamus, vt nemo glorietur in homi-
1.Cor.1. ne, ac per hoc nec in ſeipſo: ſed qui gloriatur, in domi-
no glorietur, vt ſimus in laudem gloriæ eius. Ipſe quip-
pe operatur ſecundũ propoſitum ſuum, vt ſimus in lau-
dem gloriæ eius, vtique ſancti & immaculati, propter
quod nos vocauit prædeſtinans ante mundi conſtitu-
tionem. Ex hoc propoſito eius eſt illa electorũ propria
vocatio, quibus omnia cooperantur in bonum: quia ſe-
cundum propoſitum vocati ſunt ſancti, & ſine pœnitẽ-
Cap. XIX. tia ſunt dona & vocatio dei. Sed hi noſtri de quib⁹
vel pro quibus nunc agimus, forſitã dicunt, Pelagianos
hoc Apoſtolico teſtimonio refutari, vbi dicit ideo nos
Ephe.1. electos in Chriſto, & prędeſtinatos ante mundi conſti-
tutionem, vt eſſemus ſancti & immaculati in cõſpectu
eius in charitate. Ipſi enim putant, acceptis præceptis iã
per noſipſos fieri liberæ voluntatis arbitrio ſanctos &
immaculatos, in conſpectu eius in charitate: quod futu
rum deus quoniam præſciuit, inquiunt, ideo nos ante
I mundi conſtitutionem elegit & prædeſtinauit in Chri
ſto: cum dicat Apoſtolus, Nõ quia futuros tales nos eſſe
præſciuit, ſed vt eſſemus tales per ipſam electionẽ gra-
tiæ ſuæ, qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo: Cũ er-
go nos prædeſtinauit, opus ſuum præſciuit, qui nos ſan
ctos & immaculatos facit. Vnde rectè hoc teſtimonio
Pelagianus error arguitur. Nos autẽ dicimus, inquiunt,
noſtrum deũ non præſciſſe niſi fidẽ, qua credere inci-
pimus, & ideo nos elegiſſe ante mũdi conſtitutionem
ac prædeſtinaſſe, vt iã ſancti & immaculati gratia atq;
opere eius eſſemus. Sed audiant & ipſi in hoc teſtimo-
Ibidem. nio, vbi dicit, Sortẽ conſecuti ſumus, prædeſtinati ſecũ-
dum propoſitũ, qui vniuerſa operatur. Ipſe ergo vt cre-
dere incipiamus operatur, qui vniuerſa operatur: voca-
Rom.9. tionem quippe illam de qua dictum eſt, Sine pœniten-
tia ſunt dona & vocatio dei: & de qua dictum eſt, Non
ex operibus, ſed ex vocante: cũ poſſet dicere, ſed ex cre-
dente: & electionem quam ſignificauit dominus, dicẽs,
Ioan.15. Non vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi: nec fides ipſa
pręcedit: Non enim quia credidimus, ſed vt credamus
elegit nos, ne priores eũ elegiſſe dicamur, falſumq; ſit,
quod abſit, Non vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi. Nec
quia credidimus, ſed vt credamus vocamur, atque illa
vocatione quæ ſine pœnitentia eſt, id prorſus agitur &

peragitur, vt credamus. Nec omnia replicanda ſunt, de K
hac re tam multa quæ diximus. Denique & in huius te-
ſtimonij conſequẽtibus, deo gratias agit Apoſtolus pro
his qui crediderunt, non vtique quia eis annunciatum
eſt Euangelium, ſed quoniam crediderunt. Ait enim, In Ephe.1.
quo & vos audientes verbum veritatis Euangelium ſa-
lutis veſtræ, in quo credentes ſignati eſtis ſpiritu pro-
miſsionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ in
redemptionem acquiſitionis, in laudem gloriæ ipſius:
propter hoc & ego audita fide veſtra in Chriſto Ieſu &
in omnes ſanctos, nõ ceſſo gratias agere pro vobis. No
ua erat & recens eorum fides prędicato ſibi Euangelio,
qua fide audita, gratias deo pro eis agit Apoſtol⁹. Si ho
mini gratias ageret pro eo, quod illum vel putaret non
præſtitiſſe vel noſſet, adulatio vel irriſio verius quàm
gratiarum actio diceretur, Nõ erremus, deus non irri- Gala.6.
detur: donum enim eius eſt etiam incipiens fides, ne
Apoſtoli falſa vel falſarum gloriarum gratiarum actio
merito iudicetur. Quid illud? Nonne initiũ fidei appa-
ret Theſſalonicenſium, de quo tamen idem Apoſtolus
deo gratias agit, dicens, Propterea & nos gratias agi- 1.Theſſa.
mus deo ſine intermiſsione, quoniam cum percepiſſe- L
tis à nobis verbũ auditus dei, excepiſtis non vt verbum
hominum, ſed ſicut eſt vere verbum dei, quod operatur
in vobis, cui credidiſtis. Quid eſt quod hic deo gratias
agit? Nempe vanum eſt atque inane, ſi cui gratias agit
de hoc, quod ipſe nõ fecit. Sed quia hoc vanũ & inane
non eſt, profecto deus cui de hoc opere gratias agit, ip-
ſe fecit: vt cum percepiſſent ab Apoſtolo verbum audi-
tus dei, exciperent illud non vt verbum hominum, ſed
ſicut eſt vere verbum dei. Deus igitur operatur in cor-
dibus hominum, vocatione illa ſecundum propoſitum
ſuum, de qua multum locuti ſumus, vt non inaniter au
diant Euangelium, ſed eo audito conuertantur & cre-
dant, excipientes non vt verbum hominum, ſed ſicut
eſt vere verbum dei. Illud etiam initium fidei ho-
minum donum dei eſſe nos admonet, cum hoc ſignifi Cap. XX.
cet Apoſtolus in Epiſtola ad Coloſſenſes, Orationi in-
ſtate, vigilantes in illa in gratiarum actione, orantes ſi- Coloſſ.4.
mul & pro nobis, vt deus aperiat nobis oſtium verbi ſui
ad loquendum myſterium Chriſti, propter quod etiam
vinctus ſum, vt manifeſtem illud ita vt oportet me lo-
qui. Quo modo aperitur oſtium verbi, niſi cum ſenſus M
aperitur audientis vt credat, & initio fidei facto, ea quæ
ad ædificandam ſalubrem doctrinam prędicãtur & di
ſputantur, admittat, ne per infidelitatem corde clauſo
ea quæ dicuntur, improbet ac repellat? Vnde & ad Co-
rinthios ait, Permanebo autem Epheſi vſque ad Pente-
coſten: oſtium enim mihi apertum eſt magnum & eui- 1.Cor.16.
dens, & aduerſarij multi. Quid hic aliud poteſt intelli-
gi, niſi prædicato ibi per eum primitus Euangelio cre-
didiſſe multos, & multos eiuſdem fidei aduerſarios ex-
titiſſe, ſecundum illud domini, Nemo ad me venit, niſi
cui datum fuerit à patre meo: Et, Vobis datum eſt noſſe Ioan.6.
myſterium regni cœlorum, illis autem non eſt datum? Luca 8.
Oſtium ergo apertum eſt in eis quibus datũ eſt: aduer-
ſarij autem multi ex eis, quibus non eſt datum. Itemque
ad eoſdem in ſecunda Epiſtola, idem Apoſtolus, Cum
veniſſem, inquit, in Troadem in Euangelio Chriſti, & 2.Cor.2.
oſtium mihi apertum eſſet in domino, non habui re-
quiem ſpiritui meo, eo quòd nõ inueni Titum fratrem
meum, ſed vale illis faciens exij in Macedoniam. Qui-
bus valefecit, niſi eis qui crediderant, in quorum ſcili-
cet cordibus Euangelizanti apertum eſt oſtium? Quid
autem adiungat, attendite, Deo autem, inquit, gratias Ibidem.
qui

A qui ſemper triumphare nos facit in Chriſto, & odorem
noticię ſuæ per nos manifeſtat io omni loco: quia Chri
ſti bonus odor ſumus deo, in his qui ſalui fiũt: & in his
qui pereũt, quibuſdã quidem odor mortis in mortem,
quibuſdam autem odor vitæ in vitã. Ecce vnde gratias
agit miles acerrimus & defenſor inuictiſsimus gratiæ:
ecce vode gratias agit, quia Chriſti bon⁹ odor ſunt A-
poſtoli deo, & in his qui ſalui fiunt gratia eius, & in his
qui pereunt iudicio eius. Sed vt minus ſuccenſeatur ab
hæc parum intelligentibus, ipſe admonet, cum adiũgit
& dicit, Et ad hæc quis idoneus? Verũtamen redeamus
ad oſtij apertionem, qua initium fidei audiẽtium ſigni-
Coloſſ. 4. ficauit Apoſtolus. Quid eſt enim, Orantes ſimul & pro
nobis, vt deus aperiat nobis oſtium verbi: niſi apertiſsi-
ma demonſtratio etiã ipſum initium fidei eſſe donum
dei? Non enim orando peteretur ab eo, niſi ab ipſo tri-
bui crederetur. Hoc donũ cœleſtis gratiæ in illam pur-
purariam deſcenderat, cui ſicut ſcriptura dicit in Acti-
Acto. 16. bus Apoſtolorum; deus aperuerat ſenſum eius, & intẽ-
debat io ea quæ à Paulo dicebantur, ſic enim vocabatur
B vt crederet. Agit quippe deus quod vult in cordibus ho
minum, vel adiuuando, vel iudicando, vt etiam per eos
impleatur quod manus eius & conſilium prędeſtinauit
fieri. Fruſtra itaque etiam illud, quod Regnorum & Pa-
ralipomenõ ſcriptura teſte probauimus, cum deus vult
fieri quod non niſi volẽtibus hominibus oportet fieri,
inclioari eorũ corda vt hoc velint, eo ſcilicet inclinan-
te, qui in nobis mirabili modo & ineffabili operatur &
velle, ad cauſam de qua diſſerimus, non pertinere dixe-
runt. Quid enim eſt aliud, nihil dicere, & tamen con-
tradicere, niſi forte cur eis hoc viſum ſit, rationem vo-
bis aliquam reddiderunt, quam vos in literis veſtris ta-
cere maluiſtis? Sed quæ illa eſſe poſsit, ignoro. Ao forte
quia oſtẽdimus hoc deum egiſſe io cordibus hominũ,
& ad hoc perduxiſſe quorũ ei placuit voluntates, vt rex
cõſtitueretur Saül ſiue Dauid? Ideo hæc exempla cauſæ
huic conuenire non putant, quoniam non hoc eſt tem
poraliter regnare in hoc ſeculo, quod eſt in æternum
regnare cum deo: ac per hoc exiſtimant ad regna ter-
reoa facienda deum inclinare: ad regnum vero cœleſte
obtinẽdum, deum non inclinare quorum voluerit vo-
C luntates? Sed puto propter regnum cœlorum, nõ prop-
Pſal. 118. ter regnum terrenum eſſe dictum, Inclina cor meum
Pſal. 36. in teſtimonia tua: Vel, A domino greſſus hominis di-
rigũtur, & viam eius volet: Vel, Paratur voluntas à do-
3. Reg. 8. mino: Vel, Fiat dominus noſter nobiſcũ, ſicut erat cum
patribus noſtris: non derelinquat nos, nec auertat nos
à ſe: inclinet corda noſtra ad ſe, vt eamus in omnibus
Ezech. 36. viis eius: Vel, Dabo eis cor cognoſcendi me, & aures au
diẽtes: Vel, Dabo eis cor aliud, & ſpiritum nouum da-
bo eis. Audiãt etiam illud, Spiritum meum dabo in vo-
bis, & faciam vt io iuſtificationibus meis ambuletis, &
iudicia mea obſeruetis & faciatis. Audiant, A domino
dirigũtur greſſus viri, mortalis autem quo modo intel-
liget vias ſuas? Andiant, Omnis vir videtur ſibimetipſi
iuſtus, dirigit autem corda dnmious. Audiant, Credide
runt quotquot erãt ordinati io vitam æternam. Au-
diant hæc & alia quæcunque non dixi, quibus oſtendi-
tuc deus ad regnum etiam cœlorum, & ad vitam æter-
nam parare & conuertere hominum voluntates. Cogi-
tate autem quale ſit, vt credamus ad conſtituenda re-
gna terrena hominum voluntates operari deum, & ad
capeſſendum regnum cœlorum homioes operari vo-
luntates ſuas. Multa diximus, & fortaſſe iam dudum po
tuimus perſuadere quæ volumus, & adhuc tam bonis
ingeniis ſic loquimur quaſi obtuſis, quibus & quod ni- D
mium eſt, non eſt ſatis. Sed deot veniam, oova Cap. XXI.
enim quæſtio ad hoc nos compulit: quia cum in prio-
ribus opuſculis noſtris, ſatis idoneis teſtimoniis egiſſe-
mus donum dei eſſe etiam fidem, inuentum eſt quod
contradiceretur, & ad hoc valere illa teſtimonia, vt o-
ſtendant dei donum eſſe iocrementum fidei: initium
vero fidei quo in Chriſtum primitus creditur, ab ho-
mine ipſo eſſe, nec eſſe donũ dei: ſed hoc exigere deum,
vt cum id præceſſerit, cætera tãquam hoc merito con-
ſequantur quæ dei dona ſunt, nec vllum eorum dari
gratis, cum in eis dei gratia, quæ non niſi gratuita eſt,
prædicetur. Quod videtis quàm ſit abſurdum, propter
quod inſtitimus quantum potuimus, vt etiam ipſum
initium fidei donum dei eſſe oſtenderemus. Quod &
ſi diutius fecimus, quàm forſitã vellent hi propter quos
fecimus, hinc ab eis reprehendi parati ſumus: dum ta-
men & ſi multò diutius quàm vellent, & ſi cum faſti-
dio ac tædio intelligeotium, fateantur oos feciſſe quod
fecimus, id eſt etiam initium fidei, ſicut continentiam,
patiẽtiam, iuſticiam, pietatem, & cætera de quibus cum E
his nulla contentio eſt, donum dei eſſe docuiſſe. Hic
ergo ſit huius voluminis terminus, ne offendat vnius
nimia loogitudo.

Libri primi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, Liber Secundus, de bono perſeuerantiæ.

IAm de perſeuerantia diligẽtius Cap. I.
diſputaodum eſt. Nam & in
priore libro cum ageremus, de
ioitio fidei, etiam de hac aliqua
diximus. Aſſerimus ergo do-
num dei eſſe perſeuerãtiam qua
vſque in finem perſeueratur in
Chriſto: finem autem dico quo
vita iſta fioitur, in qua tantummodo periculum eſt ne
cadatur. Itaque vtrum quiſque hoc munus acceperit, F
quãdiu haoc vitam ducit, incertum eſt. Si eoim priuſ-
quam moriatur cadat, noo perſeueraſſe vtique dicitur;
& veriſsime dicitur. Quo modo ergo perſeuerantiam
qui non perſeuerauerit, accepiſſe vel habuiſſe dicendus
eſt? Nam ſi habeat aliquis continentiam, & ab ea deci-
dat atque incontinens fiat, ſi iuſticiam, ſimiliter ſi pa-
tientiam, ſi ipſam fidem, rectè dicitur habuiſſe & oon
habere. Continens enim fuit vel iuſtus fuit, vel patiens
vel fidelis fuit, quandiu fuit. Cum vero eſſe deſiſtit, noo
eſt quod fuit: qui vero nõ pſeuerauerit, quo modo per-
ſeuerans fuit, cum perſeuerando quiſque oſteodat per-
ſeuerantem, quod iſte non fecit? Sed ne quiſquam relu-
ctetur & dicat, ſi ex quo fidelis quiſque factus eſt, vixit
verbi gratia, decem annos, & eorum medio tempore
à fide lapſus eſt, nònne quinq; anoos perſeuerauit? Non
cootendo de verbis, ſi & illa perſeuerantia putatur eſſe
dicenda tãquam temporis ſui, hanc certè de qua nunc
agimus perſeuerantiam, qua io Chriſto perſeueratur
vſque in finem, nullo modo habuiſſe diceodus eſt, qui
ooo perſeuerauerit vſque in finem: potiúſque hanc ha-
buit vnius anni fidelis, & quantum infra cògitari po-
teſt, ſi donec moreretur fideliter vixit: quàm multorum
annorum, ſi exiguum tẽporis ante mortem à fidei ſta-
bilitate

G bilitate defecit. Quo conſtituto videamus vtrum
Cap.II. hæc perſeuerantia,de qua dictum eſt,Qui perſeuerauerit
Matt.10. vſque in finem,hic ſaluus erit:donum ſit dei. Quòd
Philip.1. ſi non ſit,quo modo verum eſt quod Apoſtolus ait, Vobis
dooatum eſt pro Chriſto, oon ſolum vt credatis in
eum,verumetiam vt patiamini pro eo? Horum quippe
voum pertinet ad initium,alterum ad finem: vtrunque
tamen eſt dei donum, quia vtrũque dictum eſt eſſe donatum,
ſicut & ſuperius iam diximus. Quod enim eſt
initium verius Chriſtiano, quàm credere in Chriſtum?
Quis finis melior eſt quàm pati pro Chriſto? Sed quod
ad id pertinet vt credatur in Chriſtum, qualiſcunq; inuenta
eſt contradictio,vt donum dei ooo initium, ſed
augmentum fidei diceretur:cui opinioni donante domino
ſatis ſuperq; reſpondimus. Quid autem dici poteſt,cur
perſeueraotia vſq; io finẽ oon donetur in Chriſto,cui
donatur pati pro Chriſto: aut vt expreſsius eloquar,cui
donetur mori pro Chriſto? Nam & Petrus A-
1.Pet.3. poſtolus dooum dei hoc eſſe demonſtrans, Melius eſt,
inquit,benefacientes,ſi velit volũtas dei pati,quàm malefacientes.
Cum dicit,ſi velit voluntas dei:oſtendit di-
H uinitus donari,[nec]omnib^9 ſanctis, vt pro Chriſto patiantur:
neque enim quos non vult deus peruenire ad
experientiam gloriámque paſsionis, non perueniũt ad
regnũ dei,ſi perſeuerauerint io Chriſto vſq; in fioẽ. Sed
quis dicat iſtis non donari hanc perſeuerãtiam, qui ægritudine
corporis, vel quocunque caſu moriuntur in
Chriſto,cum lõge difficilior donetur illis,à quibus ſuſcipitur
& mors ipſa pro Chriſto? Multo quippe difficilius
perſeueratur,vbi hoc agit qui perſequitur ne perſeueretur,
& propterea vſque ad mortẽ ſuſtinetur, vt perſeueretur.
Illam proinde difficilius perſeuerantiã,iſtam
facilius eſt habere: ſed cui nihil difficile eſt,facile eſt v-
Hiere.32. trãque donare. Hanc enim promiſit deus,dicẽs, Timorem
meum dabo io cor eorum, vt à me non recedant.
Quod quid eſt aliud,quàm talis ac tãtus erit timor me^9
quem dabo in cor eorum, vt mihi perſeueranter adhæreant?
Cur autẽ perſeuerantia iſta poſcitur à deo, ſi non
datur à deo? An & iſta irriſoria petitio eſt,cum id ab eo
petitur quod ſcitur ipſum nõ dare,ſed ipſo non donãte
eſſe in hominis poteſtate: ſicut irriſoria eſt etiam illa
I actio gratiarum,ſi ob hoc gratiæ aguntur deo,quod nõ
donauit ipſe nec fecit? Sed quod ibi dixi, hoc & hic di-
Gala.6. co,Nolite errare,inquit Apoſtolus,deus non irridetur.
O homo non verborum tuorum tantum, verumetiam
cogitationum tuarum teſtis eſt deus: ſi aliquid à tanto
diuite veraciter ac fideliter poſcis, ab illo à quo poſcis,
te accipere crede quod poſcis. Noli eũ labiis honorare,
& ſuper eum corde te extollere,credens à teipſo tibi eſſe,
quod ab illo te fingis orare. An ab illo perſeuerantia
noſtra forte non poſcitur? Iam hoc qui dicit, non meis
diſputatiooibus refellẽdus, ſed ſanctorum orationibus
reuocandus eſt. An vero quiſquam eorum eſt,qui oon
ſibi poſcat à deo vt perſeueret in eo, cum ipſa oratione
quæ dominica ouncupatur,quia eandem dominus do-
Matt.6. cuit,quãdo oratur à ſanctis,nihil penè aliud quàm perſeuerantia
poſci iotelligatur? Legite aliquãdo inteotius
eius expoſitionẽ io beati Cypriaoi martyris libro, quẽ
de hac re cõdidit, cuius eſt titulus de dominica oratione:
& videte ante quot annos contra ea quæ futura erãt
Pelagianorum venena,quale ſit antidotũ præparatum.
Nam tria ſunt, vt ſcitis, quæ maxime aduerſus eos catholica
defeodit Eccleſia. Quorum eſt vnum,gratiam
dei non ſecũdum merita noſtra dari:quoniam dei dona
ſunt, & dei gratia etiam conferuotur merita vniuerſa
iuſtorum. Alterũ eſt:in quãtacũque iuſticia ſine qua- K
libuſcunque peccatis in hoc corruptibili corpore neminem
viuere. Tertium eſt,obnoxium naſci hominem
peccato primi hominis, & vinculo damnationis obſtrictum,
oiſi reatus qui generatione cootrahitur, regeneratione
ſoluatur. Horum trium hoc quod loco vltimo
poſui, ſolum non tractatur in ſupradicto glorioſi
martyris libro. De duobus vero cæteris tanta illic perſpicuitate
diſſeritur,vt ſupradicti hæretici noui,ioimici
gratiæ Chriſti lõge ante reperiãtur conuicti eſſe quàm
nati. Io his ergo meritis ſanctorum, quæ nulla niſi dei
dona ſuot,etiam perſeuerantiam dooum dei eſſe ſic loquitur.
Dicimus,inquit, Sãctificetur nomeo tuum:oon
quòd optemus deo vt ſanctificetur orationib^9 noſtris,
ſed quòd petamus ab eo,vt nomen eius ſanctificetur in
nobis. Cæterum à quo deus ſanctificatur, qui ipſe ſanctificat?
Sed quia ipſe dixit,Sancti eſtote,quoniam & e- Leuit.19.
go ſaoctus ſum:id petimus & rogam^9, vt qui in baptiſmo
ſanctificati ſumus, in eo quod eſſe cœpimus,perſeueremus.
Et paulopoſt de hac re ipſe adhuc diſputans,
& docens nos perſeuerantiam petere à domino, quod
nullo modo rectè & veraciter faceret,oiſi eius donum L
etiã hoc eſſet: hæc,inquit,ſanctificatio vt in nobis permaoeat
oramus,& quia domin^9 & iudex noſter, ſanato
à ſe & viuificato cõmioatur non delioquere,ne quid
ei deterius fiat: hanc cootinuis orationibus precem facimus,
hoc diebus & noctib^9 poſtulamus, vt ſanctificatio
& viuificatio quæ de dei gratia ſumitur, ipſius protectione
ſeruetur. In ſanctificatione igitur perſeuerantiam,
hoc eſt,vt in ſanctificatione perſeueremus,nos ab
eo petere iſte doctor iotelligit, cũ ſanctificati dicimus,
Sanctificetur nomen tuum. Quid eſt enim petere aliud
quod accepimus, niſi vt id quoque oobis præſtet,
ne habere deſinamus? Sicut ergo ſanctus,cum deum rogat
vt ſanctus[ſit, id vtique rogat vt ſanctus]eſſe permaneat:
ita vtique & caſtus,cum rogat vt caſtus ſit: cõtinens,
vt cootioens ſit: iuſtus,vt iuſtus ſit: pius,vt pius
ſit: & cætera quæ contra Pelagianos dona dei eſſe defendimus,
hoc ſine dubio petunt, vt in eis perſeuereot
bonis,quæ ſe accepiſſe nouerunt. Quod ſi accipiũt,profecto
& ipſam perſeuerantiã magnum dei donum quo
cætera dona eius conſeruãtur,accipiunt. Quid cum di- M
cimus, Adueniat regnum tuum: num aliud poſcimus,
niſi vt veniat & nobis, quod eſſe venturum non dubitamus
omnibus ſanctis? Ergo & hi qui iam ſancti ſunt,
quid orant,niſi vt io ea ſanctitate quæ illis data eſt,perſeuerẽt?
Neque enim aliter eis veniet regnum dei,quod
non aliis,ſed his qui perſeuerãt vſque io finem, certum
eſt eſſe venturum. Tertia petitio eſt, Fiat voluntas Cap.III.
tua io cœlo & in terra:vel quod in pleriſque codicibus
legitur,magiſq; ab orantibus frequentatur, ſicut in cœlo
& in terra. Quod plerique intelligũt,ſicut ſancti angeli
faciunt,& nos faciamus voluntatem tuam. Vult ao
tem ille doctor & martyr, cœlum & terram iotelligi
ſpiritum & carnem, & hoc nos orare, vt voluotatem
dei re vtraque concordante faciamus. Vidit in his verbis
& alterum ſenſum ſaniſsimæ fidei congruentem,de
quo iam ſuprà locuti ſumus, vt ſcilicet pro infidelibus
qui ſunt adhuc terra, terreoum tantum hominem prima
natiuitate portantes, orare intelligantur fideles,qui
cœleſti homine induti, oõ immerito cœli nomine nũcupantur.
Vbi euidenter oſtendit, & initium fidei eſſe
donum dei, quando non tantum pro fidelibus vt augeatur
in eis vel perſeueret fides, verumetiam pro infidelibus
vt habere incipiant eam, quam peoitus non
habebant,

A habebant, & contra quam corda inſuper inimica ge-
ſtabant, ſancta orat Eccleſia. Verum nunc non de ini-
tio fidei, de quo in ſuperiori libro multa iam diximus:
ſed de illa quæ habenda eſt vſque in finem perſeueran-
tia diſputamus, quam petunt vtique etiam ſancti qui fa
ciunt voluntatem dei, dicẽtes in oratione, Fiat volun-
tas tua. Cum enim iam facta ſit in eis, cur vt fiat adhuc
petunt, niſi vt perſeuerent in eo, quod eſſe cœperunt?
Quamuis hic dici poſsit, non petere ſanctos, vt volun-
tas dei fiat in cœlo, ſed vt fiat in terra ſicut in cœlo: in
terra ſcilicet, vt imitetur cœlum, id eſt, vt homo ange-
lum, vel infidelis fidelem: ac per hoc in ſanctos poſce-
re, vt ſit quod nondum eſt, non vt perſeueret quod eſt.
Quantalibet enim homines ſanctitate præpolleant, nõ-
dum ſunt æquales angelis dei: nondũ ergo ſicut in cœ-
lo, in eis fit voluntas dei. Quod ſi ita eſt, in ea quidem
parte qua optamus, vt homines ex infidelibus fiant fi-
deles, non perſeuerantia, ſed initium videtur optari. In
ea vero qua optamus, vt homines in facienda volun-
tate dei æquentur angelis dei, cum hoc orant ſancti,
perſeuerantiam demonſtrantur orare: quoniam nemo
peruenit ad illam ſummam quæ in regno eſt beatitudi-
B nem, niſi in ea ſanctitate quam ſumpſit in terra, perſe-
Cap. IIII. uerauerit vſque in finem. Quarta petitio eſt, Panem
noſtrum quotidianum da nobis hodie. Vbi beatus Cy-
prianus oſtendit quo modo & hic intelligatur perſeue-
rantia poſtulari. Ait quippe inter cætera, Hunc autem
panem dari nobis quotidie poſtulamus, ne qui in Chri-
ſto ſumus, & Euchariſtiam quotidie ad cibum ſalutis
accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto, dum
abſentes & non communicantes à cœleſti pane prohi-
bemur, à Chriſti corpore ſeparemur. Hæc verba ſancti
hominis dei, perſeuerantiam prorſus à domino ſan-
ctos indicant poſcere, quando hac intentione dicunt,
Panem noſtrũ quotidianũ da nobis hodie: ne à Chri-
ſti corpore ſeparentur, ſed in ea ſanctitate permaneant,
qua nullum quo inde ſeparari mereantur, crimen ad-
Caput V. mittant. Quinto orationis loco dicimus, Dimitte
nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitori-
bus noſtris: in qua ſola petitione non inuenitur poſci
perſeuerãtia. Præterita enim ſunt peccata quæ nobis vt
dimittantur oramus: perſeuerantiam vero quæ in æter-
num ſaluos facit, tempori quidem huius vitæ, non ta-
men peracto, ſed ei quod vſque ad eius finem reſtat, eſt
C neceſſaria. Operæprecium eſt tamen paulisper intueri,
quo modo & in hac petitione iam tunc lingua Cypria-
ni, tanquam telo inuictiſsimę veritatis longe poſtea fu-
turi confodiebantur hæretici. Etiam hoc Pelagiani au-
dent dicere, hominem iuſtum in hac vita nullum habe-
re omnino peccatum: & in talibus hominibus eſſe iam
Ephe. 5. in præſenti tempore Eccleſiam non habentem macu-
lam neque rugam, aut aliquid eiuſmodi, quæ vna & ſo-
la ſponſa ſit Chriſti: tanquam ſponſa eius non ſit, quæ
per vniuerſam terrã quod ab eo didicit, dicit, Dimitte
nobis debita noſtra. Sed attendite quo modo iſtos glo-
rioſiſsimus Cyprianus interimat. Cum enim locum ip-
ſum dominicæ orationis exponeret, ait inter cætera:
Quàm neceſſarie autem, quàm prouidenter & ſalubri-
ter admonemur quòd peccatores ſum⁹, qui pro pecca-
tis rogare cõpellimur: vt dum indulgentia de deo peti-
tur, cõſcientiæ ſuæ animus recordetur, ne quis ſibi qua-
ſi innocens placeat, & ſe extollẽdo plus pereat, inſtrui-
tur & docetur ſe peccare quotidie, dum quotidie pro
peccatis iubetur orare. Sic denique & Ioannes in Epi-
1. Ioan. 1. ſtola ſua ponens dixit, Si dixerimus quia peccatum nõ

habemus, noſipſos decipimus, & veritas in nobis non D
eſt: & cætera quæ hic inſerere longum eſt. Iam vero Cap. VI.
cum dicunt ſancti, Ne nos inferas in tentationem, ſed Matth. 6.
libera nos à malo: quid aliud quàm vt in ſanctitate per-
ſeuerent, precantur? Nam profecto cõceſſo ſibi iſto dei
dono, quod eſſe dei donum, cum ab illo poſcitur, ſatis
aperteq; monſtratur: iſto igitur conceſſo ſibi dono dei,
ne inferantur in tentationem, nemo ſanctorum eſt, qui
non teneat vſque in finem perſeuerantiam ſanctitatis:
neq; enim quiſquam in propoſito Chriſtianitatis per-
ſeuerare deſiſtit, niſi in tentationem primitus infera-
tur. Si ergo concedatur ei quod orat, vt non inferatur
in tentationem, in ſanctificatione vtique quã deo do-
nante percepit, deo donãte perſiſtit. Sed nolũt, vt ſcri-
bitis, iſti fratres ita hanc perſeuerantiam prædicari, vt
non vel ſuppliciter emereri, vel amitti contumaciter
poſsit, vbi quid dicant parum diligẽter attendunt: De
illa enim perſeuerantia loquimur qua perſeueratur vſq;
in finem, quę ſi data eſt, perſeueratum eſt vſq; in finem:
ſi autem non eſt perſeueratum vſque in finem, non eſt
data, quod iam & ſuperius ſatis egimus. Non itaque di-
cant homines perſeuerantiam cuiquam datam vſq; in
finem, niſi cum ipſe venerit finis, & perſeueraſſe cui da- E
ta eſt, repertus fuerit vſque in finem. Dicimus quippe
caſtum quem nouimus caſtum, ſiue ſit, ſiue non ſit in
eadem caſtitate manſurus: & ſi quid aliud diuini mu-
neris habeat quod teneri & amitti poteſt, dicimus eum
habere quandiucũque habet, & ſi amiſerit, dicimus ha-
buiſſe. Perſeuerantiam vero vſque in finem, quoniam
non habet quiſquam, niſi qui perſeuerauerit vſque in fi-
nem: multi eam poſſunt habere, nullus amittere. Neque
enim metuendum eſt, ne forte cum perſeuerauerit ho-
mo vſque in finem, aliqua in eo mala voluntas oriatur,
ne perſueret vſq; in finem. Hoc ergo dei donum ſup-
pliciter emereri poteſt, ſed cum datum fuerit, amitti
contumaciter non poteſt. Cum enim perſeuerauerit
quiſque vſque in finem, neque hoc donum poteſt amit-
tere, nec alia quæ poterat ante finem. Quo modo enim
poteſt amitti per quod fit, vt non amittatur etiam quod
poſſet amitti? Sed ne forte dicatur, vſque in finem per-
ſeuerantiam non amitti quidem, cum data fuerit, id eſt,
cum perſeueratum fuerit vſq; in finem: ſed tunc amitti
quodam modo, quando agit homo per contumaciam,
vt ad eam peruenire nõ poſſit: ſicut dicimus hominem
qui non perſeuerauerit vſque in finem, amiſiſſe vitam F
æternam, vel regnum dei, non quod iam acceperat &
habebat, ſed quod acciperet & haberet, ſi perſeueraſſet:
verborum controuerſias auferamus, & nonnulla etiam
quæ non habentur, ſed haberi ſperantur, poſſe dicamus
amitti. Dicat mihi quiſquis audet, vtrum deus dare non
poſsit quod à ſe poſci imperauit? Hoc certe qui ſapit, nõ
dico deſipit, ſed inſanit. Imperauit autem deus, vt ei ſan
cti eius dicant orantes, Ne inferas nos in tentationem. Matth. 6.
Quiſquis igitur exauditur hoc poſcens, non infertur
in contumaciæ tentationem, qua poſsit vel dignus ſit
perſeuerantiam ſanctitatis amittere. At enim volun-
tate ſua quiſq; deſerit deum, vt merito deſeratur à deo.
Quis hoc negauerit? Sed ideo petimus, ne inferamur
in tentationem, vt hoc non fiat. Et ſi exaudimur, vtique
non fit, quia deus non permittit vt fiat. Nihil enim fit
niſi quod aut ipſe facit, aut fieri ipſe permittit. Potens
ergo eſt, & à malo in bonum flectere voluntates, & in
lapſum pronas conuertere, ac dirigere in ſibi placitum
greſſum. Cui non fruſtra dicitur, Deus tu conuertens Pſal. 84.
viuificabis nos. Non fruſtra dicitur, Ne des ad mouen- Pſal. 65.

Pſal.139. dum pedem meum. Non fruſtra dicitur, Ne tradas me G domine à deſyderio meo peccatori. Poſtremo ne multa commemorem, cum nobis plnra fortaſſe occurrant, nõ fruſtra dicitur, Ne nos inferas in tentationem. Nam quiſquis in tentationem non infertur, profectò nec in tentationem ſuæ malæ voluntatis infertur. Et qui in tentationem ſuæ malæ voluntatis non infertur, in nullam prorſus infertur. Vnuſquiſq; enim tentatur vt ſcriptum *Iacobi.1.* eſt, à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deus autem neminem tentat, tentatione ſcilicet noxia. Nam eſt & vtilis quando nõ decipimur vel opprimimur, ſed *Pſal.25.* probamur, ſecũdum quod dictum eſt, Proba me domine & tenta me. Illa ergo noxia tentatio eſt, quam ſigni*1.Theſſ.3.* ficat Apoſtolus, dicens, Ne forte tentauerit vos is qui tentat, & inanis ſit labor veſter. Deus, vt dixi, neminem tentat, hoc eſt, neminem infert vel inducit in tentationem. Nam tentari & in tentationem non inferri non eſt malum, imò etiam bonum eſt, hoc eſt enim probari. Quod itaque dicimus deo, Ne nos inferas in tentationem: quid dicimus, niſi ne non inferri ſinas? Vnde ſic orant nonnulli, & legitur in codicibus pluribus, & hoc ſic poſuit beatus Cyprianus, Ne patiaris nos induci in H tentationem. In Euangelio tamen græco nuſquam inueni, niſi, Ne nos inferas in tentationem. Tutiores igitur viuimus, ſi totum deo damus. Non autem nos illi ex parte, & nobis ex parte committimus, quod vidit iſte venerabilis martyr. Nam cum eundem locum orationis exponeret, ait poſt cætera, Quando autem rogamus, ne in tentationem veniamus, admonemur infirmitatis & imbecillitatis noſtræ: dum ſic rogamus, ne quis ſe inſolenter extollat, ne quis ſibi ſuperbe arrogantèrque aliquid aſſumat, ne quis aut confeſſionis aut paſſionis gloriam ſuam dicat: cum dominus ipſe humilitatem docens, dixerit, Vigilate & orate, ne veniatis in tenta*Matth.26.* tionem, ſpiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma: vt dum præcedit humilis & ſubmiſſa confeſſio, & datur totũ deo quicquid ſuppliciter cum timore dei *Cap.VII.* petitur, ipſius pietate præſtetur. Si ergo alia documenta non eſſent, hæc dominica oratio nobis ad cauſam gratiæ quam defendimus, ſola ſufficeret: quia nihil nobis reliquit, in quo tãquam in noſtro gloriemur. Siquidem & vt non diſcedamus à deo, nõ oſtendit dandum eſſe niſi à deo, cũ poſcendum oſtendit à deo: Qui enim non infertur in tentationem, non diſcedit à deo. I Non eſt hoc omnino in viribus liberi arbitrij, quales nunc ſunt: fuerat in homine antequam caderet. Quæ tamẽ libertas voluntatis in illius primæ cõditionis præſtantia quantum valuerit, apparuit in angelis, qui diabolo cum ſuis cadente in veritate ſteterunt, & ad ſecuritatem perpetuam non cadendi, in qua nunc eos eſſe certiſsimi ſumus, peruenire meruerunt. Poſt caſum autem hominis, nõ niſi ad gratiam ſuam deus voluit pertinere, vt homo accedat ad eum: neque niſi ad gratiam ſuam voluit pertinere, vt homo nõ recedat ab eo. Hanc gratiam poſuit in illo in quo ſortem conſecuti ſumus, *Ephe.1.* prædeſtinati ſecundum propoſitũ eius qui vniuerſa operatur: Ac per hoc ſicut operatur vt accedamus, ſic operatur, ne diſcedamus. Propter quod ei per Prophetã di*Pſal.79.* ctum eſt, Fiat manus tua ſuper virum dexteræ tuæ, & ſuper filium hominis quem confirmaſti tibi, & nõ diſcedimus à te. Iſte certe non eſt Adam primus, in quo diſceſsimus ab eo: ſed Adam nouiſſimus, ſuper quẽ fit manus eius, vt non diſcedamus ab eo. Chriſtus enim totus cum membris ſuis eſt propter Eccleſiam, quæ eſt corpus eius, plenitudo eius. Cum ergo fit ſuper eum manus dei, vt nõ diſcedamus à deo, ad nos vtiq; peruenit opus K dei. Hoc eſt enim manus dei, quoniam opere dei fit vt ſimus in Chriſto permanentes cum deo, non ſicut in Adam diſcedentes à deo. In Chriſto enim ſortem conſecuti ſumus, prædeſtinati ſecundum propoſitum eius *Ephe.1.* qui vniuerſa operatur. Manus igitur dei eſt iſta, non noſtra, vt non diſcedamus à deo. Manus, inquam, eius eſt iſta, qui dixit, Timorem meum dabo in cor eorum vt *Hiere.32.* à me nõ recedant. Propter quod & poſci à ſe voluit, ne inferamur in tentationem: quia ſi non inferimur, nulla ab eo ratione diſcedimus. Quod poterat nobis etiã non orantibus dari, ſed oratione noſtra nos voluit admoneri, à quo accipiamus hæc beneficia. A quo enim, niſi ab illo accipimus, à quo iuſſum eſt vt petamus? Prorſus in hac re nõ operoſas diſputationes expectet Eccleſia, ſed attendat quotidianas orationes ſuas. Orat, vt increduli credant: Deus ergo cõuertit eos ad fidem. Orat, vt credentes perſeuerent: Deus ergo donat perſeuerantiam vſque in finem: hoc deus futurum eſſe præſciuit. Ipſa eſt prędeſtinatio ſanctorum, quos elegit in Chriſto *Ephe.1.* ante conſtitutionem mundi, vt eſſent ſancti & immaculati in cõſpectu eius in charitate, prædeſtinans eos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum, ſe- L cundum placitum voluntatis ſuæ in laudem gloriæ gratię ſuæ, in qua gratificauit eos in dilecto filio ſuo, in quo habent redemptionem per ſanguinem ipſius, remiſſionem peccatorum ſecundum diuitias gratiæ eius, quæ abundauit in eos in omni ſapientia & prudentia, vt oſtenderet eis myſterium voluntatis ſuæ ſecundum bonam voluntatẽ ſuam, quam propoſuit in illa diſpoſitione plenitudinis temporum, inſtaurare omnia in Chriſto quæ in cœlis ſunt, & quę in terris in ipſo, in quo etiã & ſortem cõſecuti ſumus, prædeſtinati ſecundum propoſitum eius qui vniuerſa operatur. Cõtra iſtam veritatis tam claram tubam, quis homo ſobriæ vigilantiſq; fidei voces vllas admittat humanas? Sed cur, in- *Cap.VIII.* quit, gratia dei non ſecundum merita hominum datur? Reſpondeo, quoniam deus miſericors eſt. Cur ergo, inquit, non omnibus? Et hic reſpondeo, Quoniam deus iudex iuſtus eſt: Ac per hoc & gratis ab eo datur gratia: & iuſto eius in aliis iudicio demonſtratur, quid eis quibus datur, conferat gratia. Non itaque ſimus ingrati, quòd ſecundum placitũ voluntatis ſuæ, in laudem gloriæ gratiæ ſuæ tam multos liberat miſericors deus de tam debita perditione, vt ſi inde neminẽ liberaret, non M eſſet iniuſtus. Ex vno quippe omnes in condemnationem, non iniuſticia iudicati ſunt filij iræ, ſed iuſticia.† *†al. in condemnationẽ non iniuſtã iudicati ſunt iræ, ſed iuſtam.* Qui ergo liberatur, gratiam diligat: qui non liberatur, debitum agnoſcat. Si in remittẽdo debitum bonitas, in exigendo æquitas intelligitur, nuſquam eſſe apud deum iniquitas inuenitur. Sed cur, inquit, nõ ſolum in paruulorum, verumetiam in geminorum vna atque eadem cauſa, tam diuerſum iudicium? Nónne ſimilis quæſtio eſt, cur in diuerſa cauſa idem iudicium? Recolamus igi*Matth.20.* tur illos operarios, in vinea qui tota die laborauerunt, & eos qui hora vna, nempe cauſa diuerſa eſt impenſi laboris, & tamen idem iudicium in redditione mercedis. Nunquid & hic audierunt murmurantes à patrefamiliâs, niſi hoc volo? Ita quippe eius erga alios fuit largitas, vt erga alios nulla eſſet iniquitas. Et iſti quidem vtriq; in bonis ſunt: veruntamen quantum ad iuſticiam ſpectat & gratiam, poteſt & de reo qui liberatur rectè dici, volo: poteſt & de eo qui damnatur, Tolle quod tuũ & vade: huic autem volo quod non debetur donare. An non licet mihi facere quod volo? An oculus tuus nequam

A nequã eſt,quia ego bonus ſum? Hic ille ſi dicat,cur non
Roma.11. & mihi? merito audiet, O homo tu quis es qui reſpon-
deas deo? Quem certe in vno veſtrum benignißimum
largitorem, in te vero exactorem iuſtißimum, in nul-
lo tamen cernis iniuſtum. Cum enim iuſtus eſſet, etiam
ſi vtrunque puniret: qui liberatur, habet vnde gratias
agat: qui damnatur,non habet quod reprehendat. Sed
ſi iam, inquit, hoc oportebat, vt damnatis non omni-
bus, quid omnibus deberetur oſtenderet, atque ita gra-
tius ſuam gratiam in vaſis miſericordiæ commẽdaret:
cur in eadem cauſa me potius quàm illum puniet, aut
illum quàm me potius liberabit? Hoc nõ dico: ſi quæris
quare, quia fateor me non inuenire quid dicam. Si &
hoc quæris quare, quia in hac re ſicut iuſta eſt ira eius,
ſic & magna eſt miſericordia eius, ita inſcrutabilia iudi
cia eius. Adhuc pergat & dicat,cur quibuſdam qui eum
coluerunt bona fide, perſeuerare vſque in finem non
1.Ioan.2. dedit? Cur putas,niſi quia nõ mentitur qui dicit,Ex no-
bis exierunt,ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex
nobis,manſiſſent vtique nobiſcum? Nunquid ergo ho-
minum naturæ duæ ſunt? Abſit. Si duæ naturæ eſſent,
gratia vlla non eſſet: nulli enim daretur gratuita libe-
B ratio, ſi naturæ debita redderetur. Hominibus autem
videtur, omnes qui boni apparent fideles, perſeueran-
tiam vſque in finem accipere debuiſſe,Deus autem me-
lius eſſe iudicauit, miſcere quoſdam non perſeuaturos
certo numero ſanctorum ſuorum, vt quibus non expe-
dit in huius vitæ tentatione ſecuritas,nõ poſſint eſſe ſe-
curi: multos enim à pernicioſa elatione reprimit, quod
1.Cor.10. ait Apoſtolus, Quapropter qui videtur ſtare videat ne
cadat. Voluntate autem ſua cadit, qui cadit: & volun-
tate dei ſtat, qui ſtat. Potens eſt enim deus ſtatuere il-
lum: non ergo ipſe ſeipſum,ſed deus. Veruntamen bo-
Roma.11. num eſt non altum ſapere, ſed timere. In cogitatione
autem ſua vel cadit quiſque vel ſtat. Sicut autem Apo-
2.Cor.3. ſtolus ait, quod & in libro ſuperiori memoraui, Non
ſumus idonei cogitare aliquid quaſi ex nobiſmetipſis,
ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt. Quem ſecutus beatus
Ambroſius Ambroſius audet & dicit, Non enim in poteſtate no-
de fuga ſe- ſtra eſt cor noſtrum,& noſtræ cogitationes:quod om-
culi,cap.1. nis qui humiliter & veraciter pius eſt, eſſe veriſsimum
ſentit. Hoc autem Ambroſius vt diceret,in eo libro lo-
quebatur quem de fuga ſeculi ſcripſit,docens,hoc ſecu-
lum non corpore, ſed corde eſſe fugiendum, quod niſi
C auxilio dei fieri non poſſe diſſeruit. Ait enim, Frequens
nobis de fugiendo ſeculo iſto eſt ſermo, atque vtinam
quàm facilis ſermo, tam cautus & ſolicitus affectus: ſed
quod peius eſt, frequenter irrepit terrenarum illecebra
cupiditatum, & vanitatum offuſio mentem occupat,vt
quod ſtudeas euitare,hoc cogites animoq́; voluas,quod
cauere difficile eſt homini, exuere autem impoſsibile.
Denique voti magis eam eſſe rem quàm effectus,teſta-
Pſal.118. tur Propheta dicendo, Declina cor meum in teſtimo-
nia tua,& non in auariciam: non enim in poteſtate no-
ſtra eſt cor noſtrũ & cogitationes noſtræ, quæ impro-
uiſò offuſæ mentem animumq́; confundunt, atque aliò
trahunt quàm tu propoſueris: ad ſecularia reuocant,
mundana inſerunt, voluptuaria ingerunt, illecebroſa
intexunt, ipſoq́; in tempore quo eleuare mentem para-
mus, inſerti inanibus cogitationibus, ad terrena ple-
runque deiicimur. Non itaque in hominum,ſed in dei
eſt poteſtate, vt habeant homines poteſtatem filij dei
Ioan.1. fieri. Ab ipſo quippe accipiunt eam,qui dat cordi huma
Gala.5. no cogitationes pias, per quas habeat fidem, quæ ope-
retur per dilectionem: ad quod bonum ſumendum &

tenendum, & in eo perſeueranter vſque in finem profi- D
ciendum, non ſumus idonei cogitare aliquid quaſi ex *2.Cor.3.*
nobiſmetipſis,ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt: in cu-
ius eſt poteſtate cor noſtrum, & cogitationes noſtræ.
Ex duobus itaq; paruulis originali peccato pariter ob-
ſtrictis,cur iſte aſſumatur,ille relinquatur: & ex duobus
ætate iam grandibus impiis, cur iſte ita vocetur, vt vo-
cantem ſequatur, ille autem aut non vocetur, aut non
ita vocetur,vt vocantem ſequatur:inſcrutabilia ſunt iu-
dicia dei. Ex duobus autem piis, cur huic donetur per-
ſeuerantia vſque in finem, illi autem non donetur: in-
ſcrutabiliora ſunt iudicia dei. Illud tamen fidelibus de-
bet eſſe certißimum, hunc eſſe ex prædeſtinatis, illum
non eſſe. Nam ſi fuiſſent ex nobis, ait vnus prædeſtina- *1.Ioan.2.*
torum, qui de pectore domini bibebat hoc ſecretum,
manſiſſent vtique nobiſcum. Quid eſt quæſo,non erant
ex nobis, nam ſi fuiſſent manſiſſent vtique nobiſcum?
Nónne vtrique à deo creati,vtrique ex Adam nati,vtri-
que de terra facti erant, & ab eo qui dixit, Omnem fla- *Pſal.57.*
tum ego feci: vnius eiuſdémque naturæ animas accepe-
rant? Nónne poſtremo vtrique vocati fuerant, & vo-
cantem ſecuti, vtrique ex impiis iuſtificati, & per laua-
crum regenerationis vtrique renouati? Sed ſi hoc audi- E
ret ille qui ſciebat proculdubio quod dicebat: reſpon-
dere poſſet & dicere,vera ſunt hæc,ſecundum hæc om-
nia ex nobis erant,veruntamen ſecundum aliam quan-
dam diſcretionem non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent
ex nobis,manſiſſent vtiq; nobiſcum. Quæ nam eſt tan-
dem iſta diſcretio? Patent libri dei,non auertamus aſpé
ctum. Clamat ſcriptura diuina, adhibeamus auditum.
Non erant ex eis, quia nõ erant ſecundum propoſitum
vocati: non erãt in Chriſto electi ante conſtitutionem
mundi:non erant in eo ſorté conſecuti:non erant præ-
deſtinati ſecundum propoſitum eius,qui vniuerſa ope-
ratur. Nam ſi hoc eſſent,ex illis eſſent, & cum illis ſine
dubitatione manſiſſent. Vt enim non dicam, quàm ſit
poſsibile deo, auerſas & aduerſas in fidem ſuam homi-
num conuertere voluntates,& in eorum cordibus ope-
rari, vt nullis aduerſitatibus cedant, nec ab ipſo aliqua
ſuperati tentatione diſcedant: cum poſsit: & quod ait
Apoſtolus facere, vt non eos permittat tentari ſuper id *1.Cor.10.*
quod poſſunt. Vt ergo id non dicam,certe poterat *Cap. IX.*
illos deus præſciens eſſe lapſuros, antequã id fieret au-
ferre de hac vita. An eò redituri ſumus,vt adhuc diſpu-
temus, quanta abſurditate dicatur iudicare homines F
mortuos etiam de his peccatis, quæ præſciuit eos deus
perpetraturos fuiſſe,ſi viuerẽt? Quod ita abhorret à ſen-
ſibus Chriſtianis,aut prorſus humanis,vt id etiã refelle-
re pudeat. Cur enim nõ dicatur & ipſum Euangelium,
cum tanto labore, paſsionibusq́; ſanctorum fruſtra eſſe
prædicatum, vel adhuc etiam prædicari, ſi iudicari po-
terant homines etiam nõ audito Euangelio ſecundum
contumaciam vel obedientiam, quã præſciuit deus eos
habituros fuiſſe ſi audiſſent? Nec damnarẽtur Tyrus & *Luca.10.*
Sidon,quamuis remiſsius,quàm illæ ciuitates, in quibus
non credentibus, à domino Chriſto mirabilia & ſigna
ſunt facta: quoniam ſi apud illas facta eſſent, in cinere
& cilicio pœnitentiam egiſſent: ſicut ſe habent eloquia
veritatis in quibus verbis ſuis dominus Ieſus altius no-
bis myſterium prædeſtinationis oſtendit. Si enim quæ-
ratur à nobis, cur apud eos tanta miracula facta ſint,
qui videntes ea non fuerant credituri:& apud eos facta
nõ ſint,qui crederent ſi viderent: quid reſpondebimus?
Nunquid dicturi ſumus quod in libro alio dixi, vbi ſex
quibuſdam quæſtionibus Paganorum, ſine præiudicio

G tamen aliarum cauſarum, quas prudentes poſſunt inueſtigare, reſpondi. *De ſex quæſtionibus cõtra paganos quæſt.2.* Hoc quippe vt ſcitis, cum Chriſtus quare poſt tam longa tempora venerit, quæreretur: dixi quod his temporibus & his locis, quibus Euangelium eius non eſt prædicatum, tales omnes in eius prædicatione futuros eſſe præſciebat, quales multi in eius corporali præſentia fuerunt, qui in eum nec ſuſcitatis ab eo mortuis credere voluerũt. Item paulopoſt in eodem libro, atq; in eadem quæſtione. Quid mirum, inquam, ſi tam infidelibus plenum orbẽ terrarum Chriſtus prioribus ſeculis nouerat, vt eis prædicari merito nollet, quos nec verbis nec miraculis ſuis credituros eſſe præſciebat: Hæc certe de Tyro & Sidone non poſſumus dicere, & in eis cognoſcimus ad eas cauſas prædeſtinationis hæc diuina iudicia pertinere, ſine quarum cauſarum latentium præiudicio, tunc iſta reſpõdere me dixi. Facile eſt quippe vt infidelitatem accuſemus Iudæorum de libera voluntate venientẽ, qui factis apud ſe tam magnis virtutibus credere noluerunt. Quod & dominus *Lucæ.10.* increpãs arguit & dicit, Væ tibi Corozaim & Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sidone factę fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cinere & cilicio pœnitentiam egiſſent. H Sed nunquid poſſumus dicere, etiam Tyrios & Sidonios, talibus apud ſe virtutibus factis credere noluiſſe, aut credituros non fuiſſe, ſi fierent cum eis? Ipſe dominus atteſtatur quòd acturi eſſent magnæ humilitatis pœnitentiam, ſi in eis facta eſſent diuinarum illa ſigna virtutum. Et tamen in die iudicij punientur, quamuis minore ſupplicio quàm illę ciuitates quæ apud ſe virtutibus factis credere noluerũt. Secutus enim dominus ait, Veruntamen dico vobis, Tyro & Sidoni remiſsius erit in die iudicij quàm vobis. Seuerius ergo punientur iſti, illi remiſsius, ſed tamen punientur. Porrò ſi etiam ſecundum facta quæ facturi eſſent ſi viuerent, mortui iudicantur, profecto quia fideles futuri erãt iſti, ſi eis cum tantis miraculis fuiſſet Euangelium prædicatum, non ſunt vtique puniendi: punientur autem.

Caput.X. Falſum eſt igitur & ſecundum ea mortuos iudicari, quæ facturi eſſent ſi ad viuentes Euangelium perueniret. Et ſi hoc falſum, non eſt cur dicatur de infantibus qui pereunt ſine baptiſmate moriẽtes, hoc in eis eo merito fieri, quia præſciuit eos deus ſi viuerẽt prædicatúmque illis fuiſſet Euangelium, infideliter audituros. Reſtat igitur vt ſolo peccato originali teneantur obſtricti, I & propter hoc ſolum eant in damnationem: quoniam videmus aliis eandem habentibus cauſam, non niſi per dei gratuitam gratiam regenerationem donari: & eius *Roma.9.* occulto iuſto tamen iudicio, quoniam non eſt iniquitas apud deum, quoſdam etiam poſt baptiſmũ peſſime viuendo perituros, in hac tamen vita quouſq; pereant detineri: qui non perirent ſi eis corporis mors lapſum eorum præueniens ſubueniret: quoniã nullus mortuus iudicatur ex bonis ſeu malis, quæ fuerat ſi non moreretur acturus: alioquin Tyrij & Sidonij non ſecundũ ea quæ geſſerunt pœnas luerent, ſed potius ſecundũ ea quæ geſturi fuerãt, ſi in eis illæ virtutes Euangelicæ factæ fuiſſent, per grandem pœnitentiã, & per Chriſti fidem conſequentur ſalutem. Quidam diſputator catholicus non ignobilis hũc Euangelij locum ſic expoſuit, vt diceret, præſciſſe dominũ Tyrios & Sidonios à fide fuiſſe poſtea receſſuros, cum factis apud ſe miraculis credidiſſent, & miſericordia potius non eum illic iſta feciſſe: quoniã grauiori pœnæ obnoxij fierent ſi fidem quam tenuerãt, reliquiſſent, quàm ſi eam nullo tempore tenuiſſent. In qua ſentẽtia docti hominis & admodum acuti, quæ ſint adhuc merito requirẽda, quid me nunc attinet dicere, K cũ & ipſa nobis ad id quod agimus ſuffragetur? Si enim miſeratione dominus nõ fecit in iſtis virtutes, per quas fieri poſſent fideles, ne grauius punirentur cum poſtea fierẽt infideles, quòd eos iterum infideles futuros fuiſſe præſciuit: ſatis apertèque demonſtratur de his peccatis neminẽ iudicari mortuorum, quę præſciuit fuiſſe facturũ, ſi aliquo modo ei ne illa faciat ſubuenitur: ſicut Tyriis & Sidoniis, ſi ſententia illa vera eſt, ſubueniſſe dicitur Chriſtus, quos maluit nõ accedere ad fidem, quàm ſcelere multo grauiore diſcedere à fide: quod eos ſi acceſsiſſent, præuiderat fuiſſe facturos. Quamuis ſi dicatur, cur non factum eſt vt crederent potius, & hoc eis præſtaretur, vt antequã fidem relinquerent ex hac vita migrarent: quid reſponderi poſsit, ignoro. Quid enim dicit, relicturis fidem beneficium fuiſſe conceſſum, ne habere inciperent quod grauiore impietate deſererent, ſatis indicat non iudicari hominẽ ex eo quod prænoſcitur male fuiſſe facturus, ſi ei quocunque beneficio vt id non faciat conſulatur. Conſultũ eſt igitur & illi, qui raptus eſt, ne malicia mutaret intellectũ eius. Sed cur non ita conſultum fuerit Tyriis & Sidoniis vt crederent & raperentur, ne malicia mutaret intellectum eorum, for- L ſitan reſponderet ille, cui placuit iſto modo hãc ſoluere quæſtionẽ. Ego vero quãtum ad hoc quod ago attinet, ſufficere video, vt ſecundum iſtam quoq; ſententiã, demonſtrentur homines non iudicari de his quæ non fecerunt, etiam ſi facturi fuiſſe præuiſi ſunt: Quanquam, vt dixi, hanc opinionem, qua putantur in morientibus vel mortuis vindicari peccata, quæ præſciti ſunt facturi eſſe ſi viuerent, etiam refellere pudeat, ne videamur & nos exiſtimaſſe alicuius eſſe momenti, quã maluimus diſputatione cohibere, quàm ſilentio præterire.

Proinde *Caput.XI.* ſicut Apoſtolus ait, Non volentis neque currentis, ſed *Roma.9.* miſerentis eſt dei: qui & paruulis quibus vult, etiam nõ volentibus neque currentibus ſubuenit, quos ante conſtitutionem mundi elegit in Chriſto, daturus etiam eis gratiam gratis, hoc eſt nullis eorum vel fidei vel operũ meritis præcedentibus: & maioribus etiã his quos præuidit, ſi apud eos facta eſſent, ſuis miraculis credituros: quibus non vult ſubuenire, nõ ſubuenit de quibus in ſua prędeſtinatione occulte quidem, ſed iuſte aliud iudicauit: non enim eſt iniquitas apud deum, ſed inſcrutabilia *Roma.11.* ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius: Vniuerſæ au- *Pſal.24.* tem viæ domini miſericordia & veritas. Inueſtigabilis M ergo eſt miſericordia, qua cuius vult miſeretur, nullis eius præcedentibus meritis: & inueſtigabilis veritas, qua quem vult obdurat, eius quidem pręcedentibus meritis: ſed cum eo cuius miſeretur plerunq; communibus. Si- *Roma.9.* cut duorum geminorum, quorum vnus aſſumitur, alius relinquitur, diſpar eſt exitus, merita communia. In quibus tamẽ ſic alter magna dei bonitate liberatur, vt alter nulla eius iniquitate damnetur. Nunquid enim iniquitas eſt apud deum? Abſit. Sed inueſtigabiles ſunt viæ ipſius. Itaq; miſericordiam eius in his qui liberãtur, & veritatem in his qui puniuntur, ſine dubitatione credamus: neq; inſcrutabilia ſcrutari, neque inueſtigabilia veſtigare conemur. Ex ore quippe infantium & lactẽtium *Pſal.8.* ſuam perfecit laudem: vt quod in his videmus, quorum liberationem bona eorum merita nulla præcedũt: & in his quorum damnationem vtriſq; communia originalia ſola præcedũt: hoc & in maioribus fieri nequaquam omnino cunctemur, id eſt, non putãtes, vel ſecundum ſua merita gratiam cuiquã dari, vel niſi ſuis meritis quẽquam puniri, ſiue pares qui liberantur atque puniuntur,

ſiue

1.Cor.10. A ſiue diſpares habeant cauſas malas, vt qui videtur ſtare
Hiere.9. videat ne cadat, & qui gloriatur, non in ſeipſo, ſed in
domino glorietur. Cur autem cauſam paruulorum ad
exemplum maiorum, ſicut ſcribitis, non patiuntur af-
ferri homines, qui contra Pelagianos non dubitant eſſe
Roma.5. peccatum originale, quod per vnum hominē intrauit
in mundum, & ex vno omnes iſſe in cōdemnationem?
Quod & Manichæi non accipiunt, qui non ſolum om
nes veteris inſtrumenti ſcripturas in nulla authoritate
non habent, verumetiam eas quæ ad nouum pertinent
teſtamentum, ſic accipiunt, vt ſuo quodam priuilegio,
immo ſacrilegio, quod volunt ſumāt, quod nolunt, reii-
ciant. Contra quos agebant in libris de libero arbitrio,
vnde iſti nobis præſcribendum putant. Ideo quęſtiones
operoſiſſimas incidētes enucleate ſoluere nolui, ne ni-
mium longū opus eſſet, vbi me aduerſus tam peruerſos
teſtimoniorum diuinorum non adiuuabat authoritas.
Et poteram, ſicut feci, quodlibet horum verū eſſet, quæ
non definite interponebam, certa tamen ratione con-
cludere, in omnibus deum eſſe laudādum, ſine vlla ne-
ceſſitate credendi duas, ſicut illi volunt, coæternas, bo-
ni & mali permixtas eſſe ſubſtantias. Denique in primo
B Retractationum libro, quod opus meum nondum le-
giſtis, cum ad eoſdem libros retractandos veniſſem,
1.Retract. hoc eſt de libero arbitrio, ita locutus ſum. In his, inquā,
cap.9. libris ita multa diſſerta ſunt, vt incidentes nonnullæ
quæſtiones quas vel enodare non poteram, vel longam
ſermocinationem in præſenti requirebant: ita differen-
tur vt ex vtraque parte, vel ex omnibus earundem quæ-
ſtionum partibus, in quibus non apparebat quid potius
congrueret veritati, ad hoc tamen ratiocinatio noſtra
cōcluderetur, vt quodlibet eorum verum eſſet laudan-
dus crederetur, vel etiam oſtenderetur deus. Propter
eos quippe diſputatio illa ſuſcepta eſt, qui negant ex li-
bero voluntatis arbitrio mali originem duci: & deum,
ſi ita eſt, creatorem omnium naturarum culpādum eſſe
contendunt, eo modo volentes ſecundum ſuę impieta-
tis errorem, Manichæi enim ſunt, immutabilem quan-
2.ſē.di.27. dam & deo coæternam introducere naturā mali. Item
c. Si igitur. poſt aliquantum alio loco. Deinde dictum eſt, inquam,
Et di. 36.c. ex qua miſeria peccātibus iuſtiſſime inflicta liberet dei
Ad quod et gratia, quia homo ſponte, id eſt, libero arbitrio cadere
3.ſē.d.15.c. potuit, non etiā ſurgere: ad quam miſeriam iuſtæ dam-
Tradu. C nationis pertinet ignorantia & difficultas, quam pa-
1.Retr.c.9. titur omnis homo ab exordio natiuitatis ſuæ, nec ab
Li.2.de lib. iſto malo liberatur quiſquam, niſi dei gratia. Quam mi-
arb. ca.20. ſeriam nolunt Pelagiani ex iuſta damnatione deſcen-
Ecli.3.c.18. dere, negantes originale peccatum. Quamuis ignoran-
3.ſen.di.15. tia & difficultas, etiam ſi eſſent hominis primordia na-
c.Sed forte. turalia, nec ſic culpandus, ſed laudandus eſſet deus, ſi-
Li.3.de lib. cuti in eodem libro tertio diſputauimus. Quæ diſputa-
arbi.c.20. tio contra Manichæos habenda eſt, qui non accipiunt
ſcripturas ſanctas veteris inſtrumenti, in quibus pec-
catum originale narratur. Et quicquid inde in literis
apoſtolicis legitur, deteſtabili impudentia immiſſum
fuiſſe contendunt à corruptoribus ſcripturarum, tan-
quam non fuerit ab Apoſtolis dictum. Contra Pelagia-
nos autem hoc defendendum eſt, quod vtraque ſcriptu
ra commendat, quam ſe accipere profitentur. Hæc dixi
in primo libro Retractationū, cum retractarem libros
1.Retr.c.9. de libero arbitrio. Nec ſola ſanè iſti ibi à me dicta ſunt
de his libris, verum & alia multa, quæ huic ad vos operi
inſerere longum putaui & nō neceſſarium, quod & vos
exiſtimo eſſe iudicaturos, cum omnia legeritis. Quan-
uis ergo in libro tertio de libero arbitrio ita de paruulis

diſputauerimus, vt etiam ſi verum eſſet quod dicunt Pe- D
lagiani, ignorantiam & difficultatem ſine quibus nul-
lus homo naſcitur, primordia, non ſupplicia eſſe natu-
ræ: vincerentur tamen Manichæi, qui volunt duas bo-
ni ſcilicet & mali coæternas eſſe naturas: nunquid ideo
fides in dubium vocanda vel deſerenda eſt, quam con-
tra ipſos Pelagianos catholica defendit Eccleſia, quæ
aſſerit originale eſſe peccatum, cuius reatus generatio-
ne contractus, regeneratione ſoluendus eſt? Quod ſi &
iſti fatētur nobiſcum, vt ſimul in hac cauſa Pelagiano-
rum deſtruamus errorem, cur putant eſſe dubitandum;
quòd etiam paruulos deus quibus dat ſuam gratiam per
baptiſmatis ſacramentum, eruat de poteſtate tenebra-
rum, & transferat in regnum filij claritatis ſuæ? In eo
ergo quòd aliis eam dat, aliis non dat, cur nolunt can-
tare domino miſericordiam & iudicium? Cur autem Pſal.100.
illis potius quàm illis detur, quis cognouit ſenſum do-
mini? Quis inſcrutabilia ſcrutari valeat? Quis inueſti- Roma.11.
gabilia veſtigare? Conficitur itaq; gratiam dei non Cap. XII.
ſecundum merita accipientium dari, ſed ſecundum pla
citum voluntatis eius, in laudem & gloriam ipſius gra-
tię eius, vt qui gloriatur, nullo modo in ſeipſo, ſed in do 1.Corin.1.
mino glorietur, qui hominibus dat quibus vult, quoniā E
miſericors eſt, quòd & ſi non det, iuſtus eſt: & non dat
quibus non vult, vt notas faciat diuitias gloriæ ſuæ in Roma.9.
vaſa miſericordiæ. Dando enim quibuſdam quod non
merentur, profectò gratuitam, & per hoc veram ſuam
gratiam eſſe voluit. Non omnibus dando, quid omnes
mererentur oſtendit. Bonus in beneficio certorum, iu-
ſtus in ſupplicio cæterorum: & bonus in omnibus, quo-
niam bonum eſt cum debitum redditur: & iuſtus in
omnibus, quoniam iuſtum eſt cum debitum ſine cuiuſ-
quam fraude donatur. Defenditur autē ſine meritis dei
gratia, id eſt, vera gratia, etiam ſi paruuli baptizati, ſicut
Pelagiani ſentiunt, non eruuntur de poteſtate tenebra-
rum, quia nulli peccato ſicut putant, tenentur obnoxij,
ſed tantum in regnum domini transferuntur: etiam ſic
enim ſine vllis bonis meritis datur eis regnum qui-
bus datur, & ſine vllis malis meritis non datur eis, qui-
bus non datur. Quod aduerſus eoſdem Pelagianos di-
cere ſolemus, quando nobis obiiciunt, quòd fato tri-
buamus dei gratiam, dicendo eam nō ſecundum meri-
ta noſtra dari. Ipſi enim potius dei gratiam fato in par-
uulis tribuunt, qui dicunt fatum eſſe, vbi meritum non F
eſt. Nulla quippe merita etiam ſecūdum ipſos Pelagia-
nos, poſſunt in paruulis inueniri, cur alij eorum mittan
tur in regnum, alij alienētur à regno. Sicut autem nunc
vt oſtenderem gratiam dei non ſecundum merita no-
ſtra dari, ſecundum vtrunq; ſenſum hoc defendere ma
lui: & ſecundum noſtrum ſcilicet, qui obſtrictos origi-
nali peccato paruulos dicimus: & ſecūdum Pelagiano-
rum ſenſum, qui originale negant eſſe peccatum: nec ta
mē ideo mihi eſt ambigendum, habere paruulos quod
eis dimittat, qui ſaluum facit populum ſuum à peccatis
eorum: ita & in tertio libro de libero arbitrio ſecūdum
vtrunque ſenſum reſtiti Manichæis, ſiue ſupplicia, ſiue Li.3.de lib.
primordia naturæ ſint ignorātia & difficultas, ſine qui- arbi.ca.23.
bus nullus hominum naſcitur, & tamen vnum horum
teneo. Ibi quoq; à me ſatis euidēter expreſſum eſt, quòd 3.ſen.di.15.
non ſit iſta natura inſtituti hominis, ſed pœna damna- c.Sed forte.
ti. Fruſtra itaq; mihi de illius libri mei vetuſtate præſcri- 1.Retr.c.9.
bitur, ne agam cauſam ſicut debeo agere paruulorum,
& inde gratiam dei non ſecundum merita hominum
dari, perſpicuæ veritatis luce cōuincam. Si enim quan- 1.Retr.c.9.
do libros de libero arbitrio laicus Romæ cœpi, & in

G Africa presbyter explicauit, adhuc de damnatione in-
fantium non renaſcentium,& de renaſcentium libera-
tione dubitarem: nemo, vt opinor,eſt tam iniuſtus atq;
inuidus, qui me proficera prohiberet, atque in hac du-
bitatione remanandum mihi eſſe iudicaret. Cum vero
rectius poſsit intelligi, nun me propterea de hac re du-
bitaſſe credi oportere: quia cõtra quos mea dirigebatur
intentio, ſic mihi viſi ſunt refellendi, vt ſine pœna eſſet
peccati originalis in paruulis, quod veritas babet: ſiua
non eſſet,quod nonnulli errantes opinantur,nullo mo
do tamen quam Manichæorum error inducit,duarum
naturarum boni ſcilicet & mali permiſtio crederetur:
abſit vt cauſam paruulorum ſic relinquamus, vt eſſe no
bis dicamus incertum, vtrum in Chriſto regenerati, ſi
moriantur paruuli, tranſeant in æternam ſalutam: non
regenerati autem tranſeant in mortem ſecundam, quo-
Roma.5. niam quidem ſcriptum eſt,Per vnum hominem pecca-
tum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita
in omnes homines tranſiit. Aliter recte intelligi nõ po-
teſt: nec à morte perpetua, quæ iuſtiſsime eſt retributa
peccato,liberat quenquam puſillorum atq; magnorum,
niſi ille qui propter remittenda & originalia & propria
H noſtra peccata mortuus aſt, ſine ſuo vllo originali pro-
priòve peccato. Sed quare illos potius quàm illos? Ite-
Roma.8. rum atque itarum dicimus, nec nos piget. O homo tu
Roma.11. quis es, qui raſpondeas deo? Inſcrutabilia ſunt iudicia
Eccli.3. eius,& inueſtigabiles viç eius. Et hoc addiiciamus,Altio
ra te ne quæſieris, & fortiora ta ne ſcrutatus fueris. Vi-
detis ne chariſsimi quam ſit abſurdum,& à fidei ſanita-
te atque ſynceritate veritatis alienum, vt dicamus par-
uulos mortuos ſecundum ea iudicari,quæ præſciti ſunt
facturi eſſe ſi viuerent?In hanc autem ſententiam,quam
certe omnis ſenſus humanus quantulacunque ratione
ſubnixus, maximèque Chriſtianus exhorret, ire com-
pulſi ſunt, qui ſic à Pelagianorum errore alieni eſſe vo-
luerunt,vt tamen gratiam dei per Ieſum Chriſtum do-
minum noſtrum qua nobis vna poſt lapſum primi ho-
minis,in quo omnes cecidimus, ſubuenitur, ſecundum
merita noſtra dari ſibi adhuc exiſtiment eſſe creden-
dum,& diſputatione inſuper proferendum. Quod ipſe
Pelagius ante orientales Epiſcopos iudices damnatio-
nis ſuæ timore damnauit. Hoc autem ſi non dicatur de
mortuorum ſcilicet operibus, quæ facturi erant ſi viue-
I rent bonis aut malis, ac per hoc nullis, & in ipſa dei
præſciantia non futuris: hoc argo ſi non dicatur, quod
cernitis quanto arrore dicatur,quid reſtabit,niſi vt gra-
tiam dei non ſecundum merita noſtra dari,quod cõtra
hæreſim Pelagianã catholica defendit Eccleſia, remota
cõtentionis caligine fateamur:atque id maxime in par-
uulis euidentiore veritate cernamus. Neque anim fato
cogitur deus illis infantibus ſubuenira: illis autem non
ſubuenire,cum ſit vtriſque cauſa communis:aut res hu-
manas in paruulis non diuina prouidentia,ſed fortuitis
agi caſibus opinabimur, cum rationales vel damnandæ
Matth.10. vel liberandæ ſint animæ,quandoquidem nec paſſar ca
dit in terrã ſina voluntate patris noſtri qui in cœlis eſt:
aut parantum neglĩgẽtiæ ſic tribuendum eſt, quod par-
uuli ſine baptiſmo moriuntur, vt nihil ibi agant ſuper-
na iudicia:tanquam ipſi qui hoc modo male moriũtue,
parentes ſibi negligantes voluntate propria da quibus
naſcerentur,elagerint. Quid dicam, quod paruulus ali-
quando antequã illi per miniſteriũ baptizantis ſuccurri
poſſit,expirat? Plerunque enim feſtinantibus parentibus
& paratis miniſtris,vt baptiſmus paruulo detur,deo ta-
men nolente non datur, qui eum paruulum in hac vita
non tenuit vt daretur. Quid atiam,quod aliquãdo par- K
uulis infidelium filiis potuit, ne irent in perditionem,
& filiis fidelium non potuit baptiſmate ſubueniri? Vbi
certe oſtenditur, quod perſonarum apud deum non ſit „
acceptio, alioquin cultorum ſuorum potius quàm ini- „
micorum filios liberaret. Iam vero quoniam de bo Cap.XIII.
no perſeuerantiæ nunc agimus, quid eſt quod moritu-
ro non baptizato ſubuenitur, ne ſine baptiſmate mo-
riatur,& baptizato caſuro non ſubuenitur, vt ante mo-
riatur? Niſi forte illi adhuc abſurditati auſcultabimus,
qua dicitur nihil prodeſſe cuiquam mori antequam ca-
dat,quia ſecundum eos actus iudicabitur, quos eũ præ-
ſciuit deus acturum fuiſſe ſi viueret. Hanc peruerſitatẽ
ſanitati fidei tam vehementer aduerſam, quis patienter
audiat,quis ferat?Et tamẽ hoc dicere vrgentur, qui non
fatentur gratiam dei non ſecundum merita noſtra da-
ri. Qui autem volunt dicere vnumquenq; mortuorum
ſecũdum ea iudicari, quæ deus illum præſciuit acturum
fuiſſe ſi viueret, intuentes quàm manifeſta falſitate, &
quanta abſurditate dicatur,non eis remanet cur dicant
quod Pelagianus damnauit, & ab ipſo Pelagiano dam-
nari fecit Eccleſia, gratiam dei ſecundum merita no-
ſtra dari: cum videant alios paruulos non regeneratos L
ad æternam mortem,alios autem regeneratos ad æter-
nam vitam tolli de hac vita. Ipſos quoque regeneratos,
alios perſeuerantes vſque in finem hinc ire: alios quo-
uſque decidant hic teneri,qui vtique non decidiſſent,ſi
antequam laberẽtur hinc iſſent: & rurſus quoſdam lap-
ſos quouſque redeant non exire de hac vita, qui vtique
perirent ſi antequam redirent, exirent. Vnde ſatis dilu-
cide oſtendnur, & inchoandi & vſque in finem perſe-
uerandi gratiam dei nõ ſecundum merita noſtra dari,
ſed donari ſecundum ipſius ſecretiſsimam eandèmque
iuſtiſſimam, beneficentiſsimam,ſapientiſsimam volun
tatem:quoniam quos prædeſtinauit,ipſos & vocauit vo
catione illa,de qua dictũ eſt,Sine pœnitentia ſunt dona
& vocatio dei: ad quam vocationẽ pertinere nullus eſt
homo ab hominibus certa aſſeueratione dicendus, niſi
cum de hoc ſeculo exierit:in hac autẽ vita humana quæ Iob.7.
tentatio eſt ſupar terram,qui videtur ſtare videat ne ca- 1.Cor.10.
dat. Ideo quippe ſicut iam ſupra diximus, non perſeue-
raturi perſeueraturis prouidentiſsima dei voluntate mi
ſcentur,vt eſſe diſcamus non alta ſapientes, ſed humili- Roma.12.
bus conſantientes, & cum timore & tremore noſtram M
ipſorum ſalutem operemur. Deus eſt enim qui opera- Philip.2.
tur in nobis,& velle & operari pro bona volũtate. Nos
ergo volumus, ſed deus in nobis operatur & velle: nos
ergo operamur, ſed deus in nobis operatur & operari
pro bona voluntate. Hoc nobis expedit & credere & di
cere,hoc eſt,pium,hoc verum, vt ſit humilis & ſubmiſſa
confeſſio,& detur totum deo. Cogitantes credimus,co
gitantes loquimur, cogitãtes agimus quicquid agimus:
quod autem attinet ad pietatis viam & verum dei cul-
tum, non ſumus idonei cogitare aliquid tanquã ex no-
1.Cor.3. biſmetipſis,ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt. Non anim
eſt in poteſtate noſtra cor noſtrum & noſtrę cogitatio-
nes,vnde idem qui hoc agit, itẽ dicit Ambroſius, Quis
autem tam beatus qui in corde ſuo ſemper aſcendat?
Sed hoc ſine diuino auxilio quî fieri poteſt?nullo profe
cto modo. Deniqua inquit,ſupra eadem ſcriptura dicit,
Pſal.83. Beatus vir cuius eſt auxilium eius abs te domine,aſcen-
ſus in corde eius. Hoc vtiq; vt diceret non ſolum in li-
teris ſacris legebat, ſed ſicut de illo viro ſine dubitatio-
ne credendum eſt, etiã in corde ſuo ſentiebat Ambro-
ſius. Quod ergo in ſacramentis fidelium dicitur, vt ſur-
ſum corda

A ſum corda habeamus ad dominum, munus eſt domini:
de quo munere ipſi domino deo noſtro gratias agere à
ſacerdote poſt hanc vocem quibus hoc dicitur, admo-
nentur, & dignũ & iuſtum eſſe reſpondent. Cum enim
non ſit in noſtra poteſtate cor noſtrum, ſed diuino ſub-
leuetur auxilio, vt aſcẽdat, & quæ ſurſum ſunt ſapiat, vbi
Coloſſ. 3. Chriſtus eſt in dextera dei ſedens, non quæ ſuper terrã:
cui de hac tanta re agendæ ſunt gratiæ, niſi hoc facien-
ti domino deo noſtro, qui nos per tale beneficium libe
rando, de profundo huius mundi elegit, & prædeſtina-
Cap. XIIII. uit ante conſtitutionem mundi? Sed aiunt præde-
ſtinationis definitionem vtilitati prædicationis aduer-
ſam, quaſi vero aduerſata ſit Apoſtolo prędicanti. Nón-
ne ille doctor gẽtium in fide & veritate prædeſtinatio-
nem totiens cõmendauit, & verbum dei prędicare non
Philip. 2. deſtitit? Nũquid quia dixit, Deus eſt qui operatur in no-
bis & velle & operari pro bona voluntate ſua: ideo nõ
ipſe, & vt velimus quę deo placeãt, & vt operemur hor-
Philip. 1. tatus eſt? aut quia dixit, Qui in vobis bonũ opus cœpit,
perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu: ideo vt inciperent
homines & perſeuerarent vſq; in finem, ipſa non ſuaſit?
B Nempe ipſe dominus hominibus præcepit, vt crederẽt,
Ioan. 14. atque ait, Credite in deum, & in me credite: nec tamen
ideo eius falſa ſententia eſt, nec vana definitio, vbi ait,
Ioan. 6. Nemo venit ad me, id eſt, nemo credit in me, niſi fue-
rit ei datum à patre meo. Nec rurſus, quia vera eſt hæc
definitio, ideo vana eſt illa præceptio. Cur ergo prædi-
cationi, præceptioni, exhortationi, correptioníque, quæ
omnia frequentat ſcriptura diuina, exiſtimamus inuti-
lem definitionem prædeſtinationis, quam commendat
eadem ſcriptura diuina? An quiſquam dicere audebit
deum non præſciſſe, quibus eſſet daturus vt crederent?
Aut quos daturus eſſet filio ſuo, vt ex eis non perderet
quenquam? Quæ vtique ſi præſciuit, profecto beneficia
ſua quibus nos dignatur liberare præſciuit. Hæc præde-
ſtinatio ſanctorũ nihil aliud eſt, quàm præſcientia ſcili-
cet & præparatio beneficiorum dei, quibus certiſsime
liberantur, quicunque liberantur. Cæteri autem vbi niſi
in maſſa perditionis iuſto diuino iudicio relinquuntur?
Matth. 11. Vbi Tyrij relicti ſunt & Sidonij, qui etiam credere po-
tuerũt, ſi mira illa Chriſti ſigna vidiſſent. Sed quoniam
vt crederent, non erat eis datum, etiam vnde crederent
eſt negatũ. Ex quo apparet habere quoſdam in ipſo in-
genio diuinum naturaliter munus intelligentiæ, quo
C moueantur ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus, vel au-
diant verba, vel ſigna conſpiciant: & tamẽ ſi dei altiore
iudicio, à perditionis maſſa nõ ſunt gratiæ prædeſtina-
tione diſcreti, nec ipſa eis adhibentur vel dicta diuina
vel facta, per quæ poſſent credere, ſi audirent vtiq; talia
vel viderẽt. In eadem perditionis maſſa relicti ſunt etiã
Iudæi, qui non potuerunt credere factis in cõſpectu ſuo
tam magnis clariſq; virtutibus. Cur enim non poterant
Ioan. 12. credere non tacuit Euangelium dicens, Cum autẽ tan-
ta ſigna feciſſet coram eis, non crediderunt in eum, vt
Eſaiæ. 53. ſermo Eſaiæ prophetæ impleretur, quem dixit, Domi-
ne quis credidit auditui noſtro, & brachiũ domini cui
reuelatum eſt? Et ideo non poterant credere, quia ite-
Eſaiæ. 6. rum dixit Eſaias, Excæcauit oculos eorum, & indurauit
cor illorum, ne videant oculis, nec intelligant corde, &
conuertantur & ſanem illos. Non erant ergo ſic excæ-
Roma. 11. cati oculi, nec ſic induratũ cor Tyriorum & Sidonio-
rum, quoniam crediſiſſent, ſi qualia viderunt iſti ſigna
vidiſſent: ſed nec illis profuit quod poterant credere,
quia prædeſtinati non erant ab eo, cuius inſcrutabilia
ſunt iudicia, & inueſtigabiles viæ: nec iſtis obfuiſſet

quod non poterant credere, ſi ita prædeſtinati eſſent, vt D
eos cæcos deus illuminaret, & induratis cor lapideum
vellet auferre. Verum quod dixit dominus de Tyriis &
Sidoniis, aliquo alio modo poteſt fortaſsis intelligi: ne-
minem tamen venire ad Chriſtum, niſi cui fuerit da-
tum, & eis dari qui in illo electi ſunt ante conſtitutio-
nem mundi, proculdubio confitetur, à quo non ſurdis
auribus cordis eloquium diuinum auribus carnis audi-
tur: & tamen hæc prædeſtinatio quæ ſatis aperte etiam
verbis Euangelicis explicatur, non prohibuit domi-
num & propter incipiendum dicere, quod pauloantè
commemoraui, Creditis in deum, & in me credite: & *Ioan. 14.*
propter perſeuerandum oportere ſemper orare & non
deficere. Audiunt enim hæc & faciũt quibus datum eſt,
non autem faciunt ſiue audiant ſiue non audiant, qui-
bus non datum eſt. Quia vobis, inquit, datum eſt noſſe *Matth. 13.*
myſterium regni cœlorum, illis autem non eſt datum:
quorum alterum ad miſericordiam, alterum ad iudi-
cium pertinet illius, cui dicit anima noſtra, Miſericor- *Pſal. 100.*
diam & iudicium cantabo tibi domine. Nec prædeſti-
nationis igitur prædicatione impedienda eſt prædica-
tio fidei perſeuerantis & proficientis, vt quod oporter E
audiant, & quibus datum eſt vt obediant. Quo modo e- *Roma. 10.*
nim audient ſine prædicante? Nec rurſus prædicationẽ
fidei proficientis, & vſq; ad vltimum permanentis, im-
pedienda eſt prædicatio prædeſtinationis, vt qui fideli-
ter & obedienter viuit, nõ de ipſa obedientia tanquam
de ſuo nõ accepto bono extollatur, ſed qui gloriatur, in *Hiere. 9.*
domino glorietur. In nullo enim gloriandum, quandó
noſtrum nihil ſit. Quod vidit fideliſsime Cyprianus, &
fidentiſsime definiuit, per quod vtiq; prędeſtinationem
certiſsimam pronũciauit. Nam ſi in nullo gloriandum
eſt, quando noſtrũ nihil eſt, profecto nec de obedientia
perſeuerantiſsima gloriandum eſt. Nec ita noſtra, tan-
quam non ſit nobis deſuper donata, dicenda eſt. Et ipſa
igitur dei donũ eſt, quod ſe daturum deus vocatis ſuis
iſta vocatione, de qua dictum eſt, Sine pœnitentia ſunt
dona & vocatio dei: omni Chriſtiano confitendũ præ-
ſciuit. Hæc eſt igitur prædeſtinatio quam fideliter atque
humiliter prædicamus. Nec tamen idem doctor & fa-
ctor qui & in Chriſtum credidit, & in ſancta obedien-
tia vſq; ad paſsionem pro Chriſto perſeueranter vixit,
ideo ceſſauit prædicare Euãgelium, exhortari ad fidem
pioſq; mores, atq; ad ipſam vſque in finem perſeuéran-
tiam, quoniam dixit in nullo gloriandum, quando no- F
ſtrum nihil ſit: vbi veram dei gratiã, id eſt quæ non ſe-
cundum merita noſtra datur, ſine vlla ambiguitate de-
clarauit, quam ſe daturum præſciuit deus. His Cypriani
verbis proculdubio prædeſtinatio prædicata eſt, quæ ſi
Cyprianum à prædicatione obedientiæ non prohibuit,
nec nos vtiq; debet prohibere. Quamuis ergo dicamus
dei donum eſſe obedientiam: tamen homines exhorta-
mur ad eam. Sed illis qui veritatis exhortationem obe-
dienter audiunt, ipſum donum dei datũ eſt, hoc eſt obe
dienter audire: illis autem qui non ſic audiunt, non eſt
datum. Non enim quicũq;, ſed Chriſtus, Nemo inquit, *Ioan. 6.*
venit ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo. Et, Vobis *Matth. 13.*
datum eſt noſſe myſterium regni cœlorum, illis autem
non eſt datum. Et de continentia, Non omnes, inquit, *Matth. 19.*
capiunt verbum hoc, ſed quibus datum eſt. Et cum Apo
ſtolus ad pudiciciam coniugalem coniuges hortaretur,
Vellem, inquit, omnes homines eſſe ſicut meipſum, ſed *1. Cor. 7.*
vnuſquiſq; proprium donum habet à deo, alius ſic, alius
autem ſic. Vbi ſatis oſtendit non tantum continentiam
donum dei eſſe, ſed coniugatorum etiam caſtitatem.

G Quæ cum vera ſint, hortamur ad hoc quantum cuique
noſtrũ datum eſt vt poſsit hortari, quia & hoc eius do-
num eſt, in cuius manu ſunt & nos & ſermones noſtri.
1.Cor.3. Vnde & Apoſtolus, Secundum gratiam, inquit, quæ da-
ta eſt mihi, vt ſapiens architectus fundamentum po-
Ibidem. ſui: & alio loco, Vnicuique, inquit, ſicut dominus dedit,
Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed deus incremẽtum de-
dit. Itaque neque qui plantat aliquid eſt, neque qui ri-
gat, ſed qui incrementum dat deus. Ac per hoc ſicut
exhortatur & prædicatur recte, ſed ille qui accepit hoc
donum: ita exhortantem atque prædicantem profecto
ille obedienter audit, qui accepit hoc donum. Hinc eſt
quod dominus cum eis loqueretur qui carnales aures
Luca.8. apertas haberent, dicebant tamen, Qui habet aures au-
diendi audiat: quas non omnes habere proculdubio no
uerat. A quo autem habeant, quicunque habent, ipſe do
minus oſtendit vbi ait, Dabo eis cor cognoſcẽdi me &
aures audientes. Aures ergo audiendi, ipſum eſt donum
Ioan.6. obediendi, vt qui id haberẽt venirent ad eum, ad quem
nemo venit, niſi fuerit ei datum à patre ipſius. Exhor-
tamur ergo atque prædicamus: ſed qui habent aures au-
H diendi, obediẽter nos audiunt: qui vero eas non habẽt,
Matth.13. fit in eis quod ſcriptum eſt, vt audientes non audiant:
audientes videlicet corporis ſenſu, non audiant cordis
aſſenſu. Cur autem illi habeant aures audiendi, illi non
habeant: hoc eſt, cur illis datum ſit à patre vt veniant ad
filium, illis autem non ſit datum, quis cognouit ſenſum
Roma.11. domini, aut quis eius conſiliarius fuit? Aut tu quis es ho-
Roma.9. mo, qui reſpondeas deo? Nunquid ideo negandum eſt
quod apertum eſt, quia comprehendi non poteſt quod
occultũ eſt? Nunquid, inquam, propterea dicturi ſumus
quod ita eſſe perſpicimus, non ita eſſe, quoniam cur ita
Cap.XV. ſit non poſſumus inuenire? Sed, aiunt, vt ſcribitis,
neminem poſſe correptionis ſtimulis excitari. Si dica-
tur in conuentu Eccleſiæ audientibus multis, ita ſe ha-
bet de prædeſtinatione definita ſententia voluntatis dei,
vt alij ex vobis de infidelitate, accepta obediendi vo-
luntate veneritis ad fidem, vel accepta perſeuerãtia ma-
neatis in fide: cæteri vero qui in peccatorum delecta-
tione remoramini, ideo nondum ſurrexiſtis, quia nec-
dum vos adiutorium gratiæ miſerantis erexit. Verun-
tamen ſi qui eſtis necdum vocati, quos gratia ſua præ-
deſtinauerit eligendos, accipietis eandem gratiam, qua
velitis & ſitis electi. Et ſi qui obeditis, ſi prædeſtinati e-
I ſtis reiiciendi, ſubtrahentur obediendi vires vt obedire
ceſſetis. Iſta cum dicunt, ita nos à cõfitenda dei gratia, id
eſt, quæ non ſecundum merita noſtra datur, & à confi-
tenda ſecũdum eam prædeſtinationem ſanctorum de-
terrere non debent: ſicut non deterremur à confitenda
præſcientia dei, ſi quis de illa populo ſic loquatur, vt di-
cat, Siue nunc recte viuatis, ſiue non recte, tales vos eri-
tis poſtea, quales vos deus futuros eſſe præſciuit, vel bo-
ni ſi bonos, vel mali ſi malos. Nunquid enim ſi hoc
audito nonnulli in torporẽ ſegniciemq; vertantur, & à
labore procliues ad libidinem poſt cõcupiſcentias ſuas
eant, propterea de præſcientia dei falſum putandum eſt
eſſe, quod dictum eſt? Nónne ſi deus illos bonos futuros
eſſe præſciuit, boni erunt, in quantalibet nunc maligni-
tate verſentur: ſi autem malos, mali erunt, in quãtalibet
Monaſteriũ nunc bonitate cernantur? Fuit quidam in noſtro mo-
Auguſtini. naſterio, qui corripientibus fratribus cur quædam non
facienda faceret, & facienda non faceret, reſpondebat,
qualiſcunque nunc ſim, talis ero qualem me deus futu-
rum eſſe præſciuit. Qui profecto & verũ dicebat, & hoc
vero nõ proficiebat in bonum: ſed vſqueadeo profecit
in malum, vt deſerta monaſterij ſocietate, fieret canis K
reuerſus ad ſuum vomitum, & tamen adhuc qualis ſit *Prouer.26.*
futurus incertum eſt. Nunquid ergo propter huiuſmodi
cauſas ea quæ de præſcientia dei vera dicuntur, vel ne-
ganda ſunt vel tacenda, tunc ſcilicet quando ſi non di-
cantur, in alios itur errores? Sunt etiã qui propter- *Cap.XVI.*
ea vel nõ orant vel frigide orant, quoniam domino di-
cente didicerũt, ſcire deum quid nobis neceſſarium ſit
priuſquam petamus ab eo. Num propter tales huius ſen
tentiæ veritas deſerenda, aut ex Euangelio delenda pu-
tabitur? Imò cum conſtet deum, alia danda etiam non
orantibus, ſicut initiũ fidei, alia non niſi orantibus præ-
paraſſe, ſicut vſque in finem perſeuerantiam: profecto
qui ex ipſo hanc ſe habere putat, non orat vt habeat. Ca
uendum eſt igitur ne dum timemus tepeſcat hortatio,
extinguatur oratio, accendatur elatio. Dicatur ergo ve-
rum, maxime vbi aliqua quæſtio vt dicatur impellit, &
capiant qui poſſunt: ne forte cum tacetur propter eos
qui capere non poſſunt, non ſolum veritate nudentur,* **al fraudentur.*
verumetiam falſitate capiantur, qui verum capere quo
caueatur falſitas, poſſunt. Facile eſt enim, imò & vtile vt
taceatur aliquod verum propter incapaces. Nam vnde L
eſt illud domini, Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed *Ioan.16.*
non poteſtis illa portare modo. Et illud Apoſtoli, Non *1.Cor.3.*
potui vobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus:
quaſi paruulis in Chriſto, lac vobis potũ dedi, nõ eſcam:
nondum enim poteratis, ſed nec adhuc quidem pote-
ſtis. Quanuis modo quodam dicendi fieri poſsit, vt id
quod dicitur, & paruulis lac, & grãdibus eſca ſit. Sicut,
In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & *Ioan.1.*
deus erat verbum. Quis Chriſtianus tacere poteſt? quis
capere? Aut quid in doctrina ſana poteſt inueniri gran-
dius? Quod tamen & paruulis non tacetur, & nec gran-
dibus nec paruulis occultatur. Sed alia eſt ratio verũ ta-
cendi, alia verum dicendi neceſsitas. Cauſas verum ta-
cendi longum eſt omnes quærere vel inſerere, quarum
tamen eſt & hæc vna, ne peiores faciamus eos qui non
intelligunt, dum volumus eos qui intelligunt facere do-
ctiores: qui nobis aliquid tale tacentibus doctiores qui-
dem nõ fiunt, ſed nec peiores fiunt. Cum autem res ve-
ra ita ſe habet vt fiat peior, nobis eam dicentibus, ille
qui capere non poteſt: nobis autem tacentibus ille qui
poteſt, quid putamus eſſe faciendum? Nónne potius eſt
dicendum verum, vt qui poteſt capere capiat, quàm ta-
cendum, vt non ſolum id ambo non capiant, verum-
etiam qui eſt intelligentior, ipſe ſit peior? Qui ſi audiret M
& caperet, per illum etiam plures diſcerent. Quo enim
eſt capacior vt diſcat, eo magis eſt idoneus vt alios do-
ceat. Inſtat inimicus gratiæ atque vrget modis omni-
bus, vt credatur ſecundum merita noſtra dari, ac ſic gra
tia iam non ſit gratia. Et nos nolumus dicere, quod te-
ſte ſcriptura poſſumus dicere: timemus enim videlicet
ne loquentibus nobis offendatur, qui veritatem non po
teſt capere, & non timemus ne tacentibus nobis qui ve-
ritatẽ poteſt capere, falſitate capiatur? Aut enim ſic præ-
deſtinatio prædicanda eſt, quemadmodum eam ſancta
ſcriptura euidẽter loquitur, vt in prædeſtinatis ſine pœ-
nitentia ſint dona & vocatio dei: aut gratiam dei ſecun
dum noſtra dari merita confitendum, quod ſapiunt Pe
lagiani, quanuis iſta ſententia quod ſæpe iam diximus,
legatur in geſtis Epiſcoporum orientalium etiam ipſius
Pelagij ore damnata. A Pelagianorum porrò hæretica
peruerſitate tantum iſti remoti ſunt, propter quos hæc
agimus, vt licet nondũ velint fateri prædeſtinatos eſſe,
qui per dei gratiam fiant obedientes atq; permaneant,
iam

A iam tamen fateantur, quod eorum præueniat volunta-
tem quibus datur hæc gratia? Ideo vtique ne gratis dari
credatur gratia, ſicut veritas loquitur, ſed potius ſecun-
dum præcedentis merita voluntatis, ſicut contra veri-
tatem Pelagianus error obloquitur. Pręuenit ergo & fi-
dem gratia, alioquio ſi fides eam pręueoit, proculdubio
præuenit & voluntas, quoniam fides ſine volũtate noo
poteſt eſſe. Si autem gratia præuenit fidem, quoniam
præuenit voluntatem, profecto præuenit omoem obe-
dientiam, præuenit etiam charitatem, qua vna deo ve-
raciter & ſuauiter obeditur, & hæc omnia gratia in eo
cui datur, & cuius hæc omoia præuenit, operatur.

Cap. XVII. Reſtat io his bonis vſq; in finem perſeuerantia, quæ
fruſtra quotidie à domioo poſcitur, ſi non eam domi-
nus per gratiam ſuam in illo cuius orationem exaudit,
operatur. Videte iam à veritate quàm ſit alienũ, oegare
donum dei eſſe perſeuerantiã vſque in fioem huius vi-
tæ, cum vitæ huic quãdo voluerit ipſe det finem, quem
ſi dat ante imminentem lapſum, facit hominẽ perſeue-
rare vſque in fioem. Sed mirabilior & fidelibus euidẽ-
tior largitas bonitatis dei eſt, quòd etiam paruulis qui-
bus obedientia ooo eſt illius ætatis vt detur, datur hæc
B gratia. Iſta igitur ſua dona quibuſcunque deus dooat,
proculdubio donaturum ſe eſſe præſciuit, & in ſua prę-
ſcientia præparauit. Quos ergo prædeſtinauit, ipſos &
vocauit vocatione illa, quam me ſæpe commemorare
non piget: de qua dictum eſt, Sine pœnitentia ſunt do-
na & vocatio dei. Nã in ſua quæ falli mutariq; non po-
teſt præſcientia, opera ſua futura diſponere, id omnino
nec aliud quicquam eſt niſi prædeſtinare. Sicut autem
ille quem caſtum futurum eſſe præſciuit, quanuis id in-
certum habeat, agit vt caſtus ſit: ita ille quem caſtum fu-
turum prædeſtinauit, quanuis id incertum habeat, non
ideo non agit vt caſtus ſit, quoniam dei dono ſe audit
futurum eſſe quod erit, imò etiam gaudet eius charitas,
nec inflatur, tanquã id nioo acceperit. Non ſolum ergo
prædicatione prædeſtinationis ab hoc opere nõ impe-
ditur, verum hoc adiuuatur, vt cum gloriatur in domi-
no glorietur. Quod autẽ dixi de caſtitate, hoc de fide,
hoc de pietate, de charitate, de perſeuerantia, & ne per-
gam per ſingula, hoc de omni obedieotia qua obeditur
deo, veraciſsime dici poteſt. Sed ij qui ſolum initium fi-
dei, & vſque in finem perſeuerantiam ſic in noſtra cõ-
C ſtituunt poteſtate, vt dei dona eſſe non putent, neq; ad
hæc habenda atq; continẽda deum operari noſtras co-
gitationes & voluntates, cætera vero ipſum dare con-
cedunt, cum ab illo impetratur credẽtis fide: cur ad ipſa
cætera exhortationem eorum cæterorúmque prædica-
tionem, definitione prędeſtioationis non metuuot im-
pediri? An forte nec ipſa dicunt prædeſtinata? Ergo nec
dantur à deo, aut ea ſe daturum eſſe neſciuit. Quod ſi
& dantur, & ea ſe daturum eſſe præſciuit, profecto præ-
deſtinauit. Sicut ergo ipſi hortantur quoq; ad caſtitatẽ,
charitatem, pietatem, & cætera quæ dei dooa eſſe con-
fiteantur, eaq; ab illo eſſe præcognita, ac per hoc præde-
ſtinata negare non poſſunt, nec dicunt exhortationes
ſuas impediri prædicatione prædeſtinationis dei, hoc
eſt, prædicatione de his donis eius futuris præſcientiæ
dei: ſic videant nec ad fidem, nec ad perſeuerantiam
impediri exhortationes ſuas, ſi & ipſa opera, quod ve-
rum eſt, eſſe dei dona, eàque præcognita, id eſt ad do-
nandum prædeſtinata eſſe dicaotur: ſed impediri po-
tius atq; ſubuerti hac prędeſtinationis prędicatiooe illũ
tantummodo pernicioſiſsimũ errorẽ, quo dicitur gra-
tia dei ſecundũ merita noſtra dari, vt qui gloriatur, nõ
in domino ſed in ſeipſo glorietur. Quod vt apertius D
propter tardiuſculos explicemus, rememorationẽ meã
ferant, quibus ingenio præuolare donatum eſt: dicit A-
poſtolus Iacobus, Si quis veſtrũ indiget ſapientia, poſtu Iaco. 1.
let à deo qui dat omnibus affluenter, & non imprope-
rat, & dabitur ei. Scriptum eſt & in Prouerbiis Salomo
nis, Quoniã dominus dat ſapieotiam. Et de continẽtia Prouer. 2.
legitur in libro Sapiẽtiæ, cuius authoritate vſi ſunt ma-
goi & docti viri, qui longe ante nos eloquia diuina tra
ctarunt: ibi ergo legitur, Cũ ſcirem, quia nemo eſſe po- Sap. 8.
teſt cootioens, niſi deus det: & hoc ipſum erat ſapientiæ
ſcire, cuius eſſet hoc donũ. Hæc ergo dei dona ſunt, id
eſt, vt de aliis taceã, ſapientia & continẽtia. Acquieſcũt
& iſti: neq; enim Pelagiani ſunt, vt aduerſus iſtam per-
ſpicuam veritatẽ dura & hæretica peruerſitate cooten-
dant. Sed hæc, inquiũt, vt à deo dentur nobis, fides im-
petrat, quæ incipit à nobis: quam fidem & incipere ha-
bere, & in ea vſque in fioem permanere, tanquã id non
à domino accipiamus, noſtrũ eſſe contẽdunt. Hic pro-
culdubio contradicitur, Apoſtolo dicenti, Quid enim 1. Cor. 4.
habes, quod non accepiſti? Cõtradicitur & martyri Cy
priano dicenti, in nullo gloriandum, quando noſtrum
nihil ſit. Cũ hæc & alia multa quæ piget repetere, dixe- E
rimus, atque oſtẽderimus & initiũ fidei, & vſque in fi-
nem perſeueraotiã dei dona eſſe, oec vlla futura eſſe ſua
dona, & quæ dãda eſſent, & quibus danda eſſent, deum
non pręſcire potuiſſe, ac per hoc prædeſtinatos ab illo
eſſe, quos liberat & coronat: reſpondendum putãt, prę-
deſtinationis definitionẽ vtilitati prędicationis aduer-
ſam, eo quod hac audita, nemo poſsit correptionis ſti-
mulis excitari. Hęc dicẽtes oolunt hominibus prędica-
ri dona dei eſſe, vt veniatur ad fidẽ, & permaneatur in
fide, ne plus deſperatio q̃ exhortatio videatur afferri, dũ
cogitaot qui audiunt, incertũ eſſe humanæ ignorantiæ
cui largiatur deus, cui nõ largiatur hæc dona. Cur ergo
& ipſi nobiſcum prędicant, dona dei eſſe ſapientiam &
continentiã? Quòd ſi hæc cõ dei dona eſſe prædicãtur,
non impeditur hortatio qua homines hortamur eſſe ſa
pientes & cotitinentes: quæ tandẽ cauſa eſt vt exiſtimẽt
impediri exhortationem, qua exhortamur homines ve-
nire ad fidẽ, & in ea permanere vſque in finẽ? Et ſi hæc
dooa dei eſſe dicantur, quod ſcripturis eius teſtibus cõ-
probatur, ecce vt de continẽtia taceamus, & de ſola in
hoc loco ſapientia diſputemus, Nempe ſupra memora- F
tus Apoſtolus Iacobus dicit, Quę deſurſum eſt ſapiẽtia, Iaco. 3.
primum quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta,
ſuadibilis, plena miſericordiæ & fructib⁹ bonis, inæſti-
mabilis, ſine ſimulatione. Cerniis ne obſecro, à patre lu
minum ſapiẽtia quàm multis & magnis bonis referta * *al. fulta.
deſcendat? Omoe quippe datum optimũ, ſicut idem di- Iaco. 1.
cit, & omne donũ perfectum deſurſum eſt, deſcendẽtis
à patre luminum. Cur ergo vt omittam cętera, corripi-
mus impudicos & contẽtioſos, quibus tamen prædica-
mus donum dei eſſe ſapientiã pudicam atq; pacificam:
nec timemus ne permoti diuitiæ volũtatis incerto, plus
in hac prædicatione deſperationis q̃ exhortationis in-
ueniant, nec correptioois ſtimulis aduerſus ſeipſos, ſed
potius aduerſus oos excitẽtur, quia eos corripimus, hæc
non habẽtes, quæ ipſi dicimus non humana voluntate
proferri, ſed diuina largitate donari? Cur demiq; ipſum
Apoſtolum Iacobũ huius gratiæ prædicatio noo deter-
ruit corripere inquietos, & dicere, Si zelum animarum Iaco 3.
habetis, & contentiones ſunt in cordibus veſtris, nolite
gloriari & mendaces eſſe aduerſus veritatẽ: non eſt iſta
ſapientia deſurſum deſcendens, ſed terrena, animalis,
diabolica.

G diabolica. Vbi enim zelus & contentio, ibi inconſtãtia,
& omne opus prauum. Sicut ergo corripiendi ſunt in-
quieti, & diuinis eloquiis teſtibus, & ipſis quos nobiſcũ
iſti communes habent actibus noſtris: neque hanc im-
pedit correptionem, quod ſapientiam pacificam qua
contentioſi corriguntur atque ſanãtur donum dei eſſe
prædicamus: ita corripiendi ſunt infideles, vel in fide
non permanentes, non impediẽte iſtam correptionem
prædicatione gratię dei, quæ fidem quoque ipſam & in
ea permanſionem, donum dei eſſe commendat: quia &
ſi ex fide impetratur ſapiẽtia, ſicut ipſe Iacobus cum di-
Jaco. 1. xiſſet, Si quis veſtrum indiget ſapientia poſtulet à deo,
qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabi
tur ei: mox addidit, Poſtulet autem in fide, nihil hęſitãs:
non tamen quoniam fides datur priuſquam poſtuletur
ab illo cui datur, ideo dicenda eſt non eſſe donum dei,
ſed eſſe à nobis, quia data eſt nobis, non petentibus no
Ephe. 6. bis. Apoſtolus enim apertiſsime dicit, Pax fratribus &
charitas cum fide à deo patre & domino Ieſu Chriſto.
A quo ergo pax & charitas, ab illo eſt & fides: propter
quod ab illo eam non ſolum augeri habẽtibus, verum-
H etiam non habentibus poſcimus dari. Neque iſti prop-
ter quos hæc dicimus, qui prædicatione prædeſtinatio-
nis & gratiæ, exhortationem clamitant impediri, ad ſo
la illa exhortantur dona quæ non à deo dari, ſed à no-
bis eſſe contendunt: ſicut ſunt initium fidei, & in ea vſq;
in finem perſeuerantia: qood vtique facere deberent, vt
tantummodo infideles hortarentur, vt crederent: & fi-
deles, vt credentes permanerẽt. Ea vero quæ nobiſcum
dei dona eſſe non negãt, vt nobiſcum Pelagianum de-
moliantur errorem: ſicut eſt pudicicia, continentia, pa-
tientia, & cætera quibus rectè viuitur, & ex fide impe-
trantur, à domino oranda monſtrare & orare ſolum
vel ſibi vel aliis debuerunt, non autem quenquam vt ea
capeſſeret & retineret hortari. Cum vero & ad hęc ex-
hortantur vt poſſunt, atque exhortando ſe eſſe homi-
nes confitentur, ſatis vtique oſtẽdunt, nec ea prædica-
tione impediri exhortationes, ſiue ad fidẽ, ſiue ad per-
ſeuerantiam vſque in finem: quia & iſta dei dona eſſe
nec à ſeipſo cuiquam, ſed ab illo tribui prædicamus, At
enim quod vicio ſuo quiſque deſerat fidem, cum cedit
tentationi atque conſentit, qua cum illo agitur vt deſe-
rat fidem, quis negat? Sed non ideo dicenda eſt in fide
I perſeuerantia non eſſe donum dei. Hanc enim quoti-
Matt. 6. die poſcit, qui dicit, Ne nos inferas in tẽtationem: & ſi
exauditur, hanc accipit: ac per hoc quotidie vt perſeue-
ret petens, profecto perſeuerantiæ ſuæ ſpem non in ſe-
ipſo, ſed in deo ponit. Ego autẽ nolo exaggerare meis
verbis, ſed illis cogitandum potius relinquo, vt videãt
quale ſit quod ſibi perſuaſerunt, prædicatione prædeſti-
nationis audiẽtibus plus deſperationis quàm exhorta-
tionis afferri: hoc eſt enim dicere, tũc de ſua ſalute ho-
minem deſperare, quãdo ſpem ſuam non in ſeipſo, ſed
Hiere. 17. in deo didicerit ponere: cum Propheta clamet, Maledi
ctus omnis qui ſpem ponit in homine. Hæc vtiq; dona
dei, quæ dãtur electis ſecundum dei propoſitum voca-
tis, in quib9 donis eſt & incipere credere, & in fide vſq;
ad vitæ huius terminum perſeuerare: ſicut tanta ratio-
num atq; authoritatum cõteſtatione probauimus, Hæc,
inquam, dei dona ſi nulla eſt prædeſtinatio, quam de-
fendimus, non præſciuntur à deo: præſciuntur autẽ: hęc
Ca. XVIII. eſt igitur prædeſtinatio quam defendimus. Vnde
aliquãdo eadem prædeſtinatio ſignificatur etiam no-
Rom. 11. mine præſcientię, ſicut ait Apoſtolus, Non repulit deus
plebem ſuam, quam præſciuit. Hoc quod ait, præſciuit,
non rectè intelligitur niſi prędeſtinauit, quod circum- K
ſtantia ipſius locutionis oſtendit: Inquebatur enim de
reliquiis Iudæorum, quæ ſaluæ factæ ſunt, pereuntibus
cęteris. Nam ſuperius dixerat ad Iſraël dixiſſe Prophe-
tam, Tota die expandi manus meas ad populum non Eſa. 65.
credentem & contradicentem: & tanquam responde-
retur, Vbi ſunt ergo factæ promiſsiones dei ad Iſraël,
continuo ſubiũxit, Dico ergo, nunquid repulit deus ple Rom. 10.
bem ſuam? Abſit, nam & ego Iſraëlita ſum ex ſemine
Abraham de tribu Beniamin: tanquam diceret, nam &
ego ex ipſa plebe ſum. Deinde addidit vnde nunc agi-
mus, Nõ repulit deus plebem ſuam quã præſciuit. Atq;
vt oſtenderet dei gratia fuiſſe relictas reliquias, nũ me-
ritis operum eorum, ſecutus adiunxit, An neſciis in He
lia quid dicat ſcriptura? quẽadmodum interpellat deũ
aduerſus Iſraël, & cætera, Sed quid dicit illi, inquit, re-
ſpõſum diuinum, Reliqui mihi ſeptem milia virorum, 3. Reg. 19.
qui non curuauerunt genu ante Baal. Non enim ait, re-
licta ſunt mihi: aut, reliquerunt ſe mihi: ſed, reliqui mi-
hi. Et ſic ergo inquit, Et in hoc tempore reliquiæ per e- Roma. 11.
lectionem gratię ſaluæ factæ ſunt. Si autem gratia, iam
non ex operibus, alioquin gratia iam non eſt gratia. Et L
connectens illa quæ iam ſupra poſui, Quid ergo &
huic interrogationi reſpondens, quod quęrebat, inquit
Iſraël, hoc non eſt conſecutus, electio autem conſecu-
ta eſt, cæteri vero excæcati ſunt. In hac ergo electione
& in his reliquiis, quę per electionem gratiæ factę ſunt,
voluit intelligi plebem, quam propterea deus non re-
pulit, quia præſciuit. Hæc eſt illa electio qua eos quos
voluit, elegit in Chriſto ante conſtitutionem mundi,
vt eſſent ſancti & immaculati in conſpectu eius in cha
ritate; prædeſtinans eos in adoptionem filiorum. Nul-
lus igitur qui hæc intelligit, negare vel dubitare permit
titur, vbi ait Apoſtolus: Non repulit deus plebem ſuam Ephe. 1.
quam præſciuit, prædeſtinationem ſignificare voluiſſe.
Præſciuit enim reliquias, quas ſecundum electionem
gratiæ fuerat ipſe facturus: hoc eſt ergo, prædeſtinauit,
ſine dubio enim præſciuit, ſi prædeſtinauit: ſed præde-
ſtinaſſe, eſt hoc præſciſſe quod fuerat ipſe facturus.
Quid ergo nos prohibet, quando apud aliquos verbi
dei tractatores legimus dei præſcientiam, & agitur de
vocatione electorum, eandem prædeſtinationem in-
telligere? Magis autem fortaſſe voluerunt hoc verbo in
ea re vti, quod & facilius intelligitur & non repugnat, M
imò & congruit veritati quæ de prædeſtinatione gra-
tiæ prædicatur: Hoc ſcio neminem contra iſtam præ-
deſtinationem quam ſecundum ſcripturas ſanctas de-
fendimus, niſi errando diſputare potuiſſe. Puto ta- Cap. XIX.
men eis qui de hac re ſententias tractatorum requirũt,
ſanctos & in fide atque doctrina Chriſtiana laudabili-
ter vſquequaque diffamatos viros, Cyprianum & Am-
broſium, quorum tã clara teſtimonia poſuimus, debere
ſufficere, & debere ad vtrunq;, id eſt, vt gratiam dei gra
tuitam ſicut credenda atque prędicanda eſt, per omnia
credentes per omnia prædicent: & eãdem prædicatio-
nẽ prædicationi qua hortamur pigros, vel corripimus
malos, non opinẽtur aduerſam: quia & iſti viri cum ſic
prædicarent dei gratiã, vt vnus eorum diceret in nullo
gloriandũ, quãdo noſtrum nihil ſit: alter autẽ, non eſſe
in poteſtate noſtra cor noſtrũ, & noſtras cogitationes:
non tamen hortari & corripere deſtiterunt, vt fierent
pręcepta diuina. Nec timuerunt, ne diceretur eis: Quid
nos hortamini? Quid corripitis, ſi nihil boni habeam9
quod ſit noſtrum, & ſi non eſt in poteſtate noſtra cor
noſtrum? Hæc ne dicerentur eis, nequaquam illi ſancti
ea mente

A ea mente timere potuerunt, qua intelligebant paucisſi-
mis eſſe donatum, vt nullo ſibi homine prędicante, per
ipſum dominum vel per angelos cœlorum doctrinam
ſalutis accipiant: multis vero id eſſe donatum, vt deo
per homines credãt. Quolibet tamẽ modo dicatur ho
mini verbum dei, proculdubio qui ſic audit vt illi obe-
diat, donum dei eſt. Vnde ſupradicti tractatores excel-
lentiſsimi diuinorum eloquiorum, & gratiam dei ve-
ram ſicut prædicanda eſt, prædicarunt, id eſt, quam nul
la merita humana præcedunt, & ad facienda diuina
pręcepta inſtanter hortati ſunt, vt qui haberent donum
obedientiæ, quibus iuſsis obediendum eſſet, audirent: ſi
enim gratiam merita noſtra vlla præcedunt, profecto
aut facti alicuius, aut dicti aut cogitationis eſt meritum,
vbi & ipſa intelligitur voluntas bona. Sed breuiſsime
complexus eſt omnium genera meritorum, qui dicit in
nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit. Qui ve-
ro ait, Non eſt in noſtra poteſtate cor noſtrum, & no-
ſtræ cogitationes: nec ipſe facta & dicta præteriit: non
enim eſt dictum factúmve hominis, quod non ex cor-
dis cogitatione procedat. Quid autem amplius de hac
re agere Cyprianus martyr glorioſiſsimus & doctor lu
B cidiſsimus potuit, quàm vbi nos in oratione dominica
etiam pro inimicis fidei Chriſtianæ orare oportere cõ-
monuit: vbi de initio fidei quòd etiam hoc donum dei
ſit, quid ſentiret oſtendit, & pro perſeuerantia vſque in
finem, quia & ipſam non niſi deus eis qui perſeuerauo-
runt donat, Eccleſiam Chriſti quotidie orare monſtra-
Ambro. ſu uit. Beatus quoque Ambroſius cum exponeret quod ait
per Lucam, Lucas Euangeliſta, Viſum eſt & mihi: Poteſt, inquit, nõ
in expoſitio ſoli viſum eſſe, quod ſibi viſum eſſe declarat: non enim
ne prœmij. voluntate tantum humana viſum eſt, ſed ſicut placuit
ei qui in me loquitur Chriſtus, qui vt id quod bonum
eſt, nobis quoque videri bonum poſsit, operatur: quem
enim miſeratur & vocat. Et ideo qui Chriſtum ſequi-
tur, poteſt interrogatus cur eſſe voluerit Chriſtianus,
reſpondere, viſum eſt & mihi: quod cum dicit, non ne-
gat deo viſum: à deo enim præparatur voluntas homi-
num. Vt enim deus honorificetur à ſancto, dei gratia
eſt. Itemq; in eodem opere, hoc eſt in expoſitione eiuſ-
dem Euãgelij, cum ad illum veniſſet locum, vbi domi-
num ad Hieruſalem pergẽtem Samaritani recipere no
luerunt: Simul diſce, inquit, quia recipere noluit non
ſimplici mente conuerſos: Nam ſi voluiſſet, ex indeuo-
C tis feciſſet deuotos. Cur autem non receperunt eum,
Luca 9. Euangeliſta ipſe demonſtrat dicens: Quia facies eius e-
rat euntis in Hieruſalem, diſcipuli autẽ recipi intra Sa-
mariam geſtiebant. Sed deus quos dignatur vocat, &
quem vult religioſum facit. Quid euidẽtius, quid iſtius
à verbi dei tractatoribus quærimus, ſi & ab ipſis quod
in ſcripturis clarum eſt, audire delectat? Sed his duob⁹
Gregorius qui ſufficere debuerunt, ſanctum Gregorium addamus
Nazianze & tertium, qui & credere in deum & quod credimus
nus, nõ Gre confiteri, dei donum eſſe teſtatur dicens: Vnius deitatis
gori⁹ papa. quæſumus vos, confitemini trinitatem. Si vero aliter
vultis, dicite vnius eſſe naturæ, & deus vocem dari vo-
bis à ſancto ſpiritu deprecabitur: id eſt rogabitur deus
vt permittat vobis dari vocem, qua quod creditis con-
fiteri poſsitis. Dabit enim, certus ſum: qui dedit quod
primum eſt, dabit & quod ſecũdum: qui dedit credere,
dabit & confiteri. Iſti tales tantiq; doctores dicẽtes nõ
eſſe aliquid, de quo tanquã de noſtro, quod nobis deus
non dederit, gloriemur: nec ipſum cor noſtrum & co-
gitationes noſtras in poteſtate noſtra eſſe, & totum dã-
tes deo, atque ab ipſo nos accipere confitentes, vt per-
manſuri conuertamur ad eum, vt id quod bonum eſt, D
nobis quoq; videatur bonum, & quod velimus illud, vt
honoremus deum & recipiamus Chriſtum, vt ex inde-
notis efficiamur deuoti & religioſi, vt in ipſam trinita-
tem credamus, & confiteamur etiam voce quod credi-
mus: hæc vtique gratiæ dei tribuunt, dei munera agno-
ſcunt, ab ipſo nobis, non à nobis eſſe teſtãtur. Nunquid
autem quiſquam eos dicturus eſt, ita cõfeſſos iſtam dei
gratiam, vt auderent negare eius pręſcientiam, quam
non ſolum docti, ſed indocti etiam confitentur? Porrò
ſi hæc ita deum nouerant dare, vt non ignorarent eum
daturum ſe eſſe præſciiſſe, & quibus daturus eſſet nõ po-
tuiſſe neſcire, proculdubio nouerãt prędeſtinationem,
quam per Apoſtolos prædicatam contra nouos hęreti-
cos operoſius diligentiusq; defendimus: nec tamen eis
obedientiam prædicãtibus, & ad eam ſicut quiſque po-
terat feruenter hortantibus, vllo modo rectè diceretur,
Si non vultis obedientiam ad quam nos accenditis, in
noſtro corde frigeſcere, nolite nobis iſtam dei gratiam
prędicare, quam deum dare fatemur, quàm & nos vt fa
ciamus hortamini. Quamobrem ſi & Apoſtoli & *Cap. XX.*
doctores Eccleſię, qui eis ſucceſſerũt, eosq; imitati ſunt,
vtrunq; faciebant, id eſt, & dei gratiam quę non ſecun- E
dum merita noſtra datur, veraciter prædicabant: & piã
obedientiam præceptis ſalubribus inſtruebant: quid eſt
quòd inuicta concluſi violẽtia veritatis rectè ſe iſti no-
ſtri dicere exiſtimant? Et ſi verum eſt quod dicitur de
prædeſtinatione beneficiorum dei, non eſt tamẽ popu-
lis prędicandum. Prædicãdum eſt prorſus, vt qui habet
aures audiẽdi audiat. Quis autẽ habet, ſi non accepit ab
illo qui ait, Dabo eis cor cognoſcẽdi me, & aures audi-
entes? Certè qui nõ accipit, reiiciat: dũ tamen qui capit,
ſumat & bibat, bibat & viuat. Sicut enim prædicãda eſt
pietas, vt ab eo qui habet aures audiendi, deus rectè co-
latur: prędicanda eſt pudicicia, vt ab eo qui habet aures
audiẽdi, nihil genitalibus membris illicitum perpetre-
tur: prædicanda eſt charitas, vt ab eo qui habet aures au
diendi, deus & proximus diligatur: ita & prædicãda eſt
iſta prædeſtinatio beneficiorum dei, vt qui habet aures
audiendi nõ in ſeipſo, ſed in domino glorietur. Quod
autem dicũt, non opus fuiſſe huiuſcemodi diſputatio-
nis incerto minus intelligentiũ tot corda turbari, quo-
niam non minus vtiliter ſine hac definitione prædeſti-
nationis, per tot annos defenſa eſt catholica fides, tum
contra alios, tum maxime cõtra Pelagianos, tot catho- F
licorum & aliorũ & noſtris præcedentibus libris. Mul-
tum miror eos dicere, nec attendere vt de aliis hic ta-
ceam, ipſos libros noſtros & antequã Pelagiani appare-
re cœpiſſent, cõſcriptos & editos, & videre quàm mul-
tis eorum locis futurã neſcientes Pelagianam hæreſim,
credebamus prædicando gratiam, qua nos deus liberat
à malis erroribus & moribus noſtris, non pręcedẽtibus
bonis meritis noſtris, faciens hoc ſecundum gratuitam
miſericordiam ſuam. Quod plenius ſapere cœpi in ea *Libro. 1. ad*
diſputatione quã ſcripſi ad beatæ memoriæ Simplicia- *Simplicia.*
num, Epiſcopũ Mediolanenſis Eccleſiæ, in mei epiſco- *quæſt. 2.*
patus exordio, quando & initium fidei donum dei eſſe
cognoui & aſſerui. Quid autẽ meorum opuſculorũ fre-
quẽtius & delectabilius innoteſcere potuit, quàm libri
cõfeſsionum mearum, cum & ipſos ediderim antequã
Pelagiana hęreſis extitiſſet? In eis certè dixi deo noſtro,
& ſæpe dixi, Da quod iubes, & iube quod vis. Quæ mea *Lib. 10. Cõ-*
verba Pelagius Romæ, cum à quodam fratre coepiſco- *feſsionũ, ca.*
po meo fuiſſent eo præſente commemorata, ferre non *29. 31. &*
potuit, & contradicens aliquanto cõmotius, penè cum *37.*
eo qui

G eo qui illa commemorabat,litigauit. Quid vero nobis
primitus & maxime deus iubet, niſi vt credamus in eũ?
Et hoc ergo ipſe dat,ſi bene illi dictum eſt, da quod iu-
bes. Et in eiſdem etiam libris quo de mea conuerſione
narraui, deo me conuertente ad eam fidem, quam mi-
ſerrima & furioſiſsima loquacitate vaſtabam: nõne ita
narratum eſſe meminiſtis, vt oſtenderem me fidelibus
& quotidianis matris meæ lachrymis ne perirem fuiſ-
†al.conuer-ſum. de conceſſum. † * Vbi vtique prædicaui,nõ ſolum auer-
ſas à recta fide,ſed aduerſas etiam rectæ fidei,deum ſua
* al. cõceſ-ſum. gratia ad eã conuertere hominum voluntates. De pro-
ficiente porrò perſeuerantia quemadmodum deum ro
gauerim,& ſcitis & poteſtis recenſere cum vultis. Om-
nia itaque dei dona quæ in eodem opere ſiue optaui;ſi-
ue laudaui,quis non dicam negare,ſed dubitare ſaltem
audeat deum daturum ſe eſſe præſciiſſe, & quibus datu-
rus fuerit,nunquam potuiſſe neſcire? Hæc eſt prædeſti-
natio manifeſta & certa ſanctorum: quam poſtea dili-
gentius & operoſius cum iam contra Pelagianos diſpu
taremus,defendere neceſsitas cõpulit. Didicimus enim
ſingulas quaſq; hæreſes intuliſſe Eccleſiæ proprias quæ-
ſtiones,contra quas diligentius defenderetur ſcriptura
H diuina,quàm ſi nulla talis neceſsitas cogeret. Quid au-
tem coëgit loca ſcripturarũ quibus prędeſtinatio com-
mendata eſt, copioſius & enucleatius iſto noſtro labo-
re defendi,niſi quòd Pelagiani dicunt, gratiam dei ſe-
cundum merita noſtra dari: quod quid eſt aliud quàm
Cap.XXI. gratiæ omnino negatio? Hæc ergo vt ingrata deo
ſententia deſtruatur,gratuitis dei beneficiis quibus libe
ramur inimica,& initium fidei, & in ea vſque in finem
perſeuerantiam ſecundum ſcripturas, vnde iam multa
diximus,dona dei eſſe defendimus: quoniam ſi à nobis
eſſe dicimus initium fidei, vt eo cætera dei dona me-
reamur accipere,concludunt Pelagiani gratiam dei ſe-
cundum merita noſtra dari. Quod ita exhorruit catho
lica fides,vt damnari timens,hoc Pelagius ipſe damna-
uerit. Itemq; ſi dicimus à nobis eſſe perſeuerantiam no-
ſtram,non à domino,reſpondẽt illi,ita nos à nobis ha-
bere initium fidei ſicut finem: ſic argumentãtes,multo
magis nos habere à nobis illud initium fidei, ſi à nobis
habemus permanere vſq; in finem:cum perficere quàm
inchoare ſit maius:ac ſic identidem concludunt gratiã
dei ſecundum merita noſtra dari. Si autẽ vtrunque dei
donum eſt,& hæc deus dona ſua, quod negare quis po
I teſt?daturum ſe eſſe præſciuit, prædeſtinatio prædican-
da eſt,vt poſsit vera dei gratia,hoc eſt, quæ non ſecun-
dũ merita noſtra datur, inſuperabili munitione defen-
Lib.de cor-reptione & gratia,c.6. di. Et ego quidem in illo libro cuius eſt titulus, de cor-
reptione & gratia,qui ſufficere non potuit omnibus di
lectoribus noſtris puto me ita poſuiſſe donum dei eſſe,
etiam perſeuerare vſq; in finem,vt hoc antea ſi me non
fallit obliuio,tam expreſſe atq; euidenter,vel nuſquam,
vel penè nuſquam ſcripſerim. Sed ita hæc non dixi,vt
nõ ante me nemo dixerit, Beatus quippe Cyprianus in
oratione dominica,ſicut iã oſtendimus,petitiones no-
ſtras ita expoſuit,vt in ipſa prima petitione perſeueran-
tiam nos diceret poſcere: id nos orare aſſerens,dicen-
do, Sanctificetur nomen tuum: cum iam in baptiſmate
ſanctificati fuerimus,vt in eo quod eſſe cœpimus,perſe-
ueremus. Videant tamen ij quibus amãtibus me ingra-
tus eſſe non debeo,qui prę̨ter hoc quod in quęſtionem
venit, omnia mea ſicut ſcribitis, ſe profitẽtur amplecti:
videant, inquã, vtrum in primi libri poſterioribus par-
tibus, eorum duorũ quos mei epiſcopatus initio ante-
quam Pelagiana hęreſis appareret,ad Simplicianũ Me-
diolanenſem Epiſcopum ſcripſi,remanſit aliquid quod K
vocetur in dubium,gratiam dei non ſecundum merita Libro.1. ad Simplicia. quæſt.2.
noſtra dari: & vtrum ibi non ſatis egerim etiã initium
fidei eſſe donum dei: & vtrum ex iis quæ ibi dicta ſunt,
non conſequenter eluceat:& ſi non ſit expreſſum etiam
vſque in finem perſeuerãtiam nõ niſi ab eo donari, qui
nos prædeſtinauit in ſuum regnum & gloriam. Deinde
ipſam epiſtolam quam iam contra Pelagianos ad ſan-
ctum Paulinum Nolanum Epiſcopum feci,cui epiſtolę
contradicere modo cœperunt,nónne ante annos plu-
rimos edidi? Eam quoque inſpiciãt quam dedi ad Six-
tum Romanæ Eccleſiæ presbyterum,quando aduerſus
Pelagianos acerrima conflictatione certauimus: & ta-
lem reperient,qualis illa eſt ad Paulinũ. Vnde recolant
aduerſus hæreſim Pelagianam iam ante aliquot annos
iſta dicta eſſe atque conſcripta, quæ nunc eis diſplicere
mirãdum eſt: quãuis neminem velim ſic amplecti om-
nia mea vt me ſequatur, niſi in iis quibus me non er-
rare perſpexerit. Nam propterea nunc facio libros in
quibus opuſcula mea retractanda ſuſcepi, vt nec meip-
ſum in omnibus me ſecutũ fuiſſe demonſtrem,ſed pro-
ficienter me exiſtimo deo miſerante ſcripſiſſe, non ta-
men à perfectione cœpiſſe: quandoquidem arrogãtius L
loquor quàm verius, ſi vel nũc dico me ad perfectionẽ
ſine vllo errore ſcribendi iam in iſta ætate veniſſe. Sed
intereſt quantũ & in quibus rebus erretur, & quàm fa-
cile quiſq; corrigat, vel quãta pertinacia ſuũ defendere
conetur errorem. Bonæ quippe ſpei eſt homo,ſi eum ſic
proficiẽtem dies vltimus vitæ huius inuenerit, vt adii-
ciantur ei quæ proficienti defuerunt, & perficiendus q̃
puniẽdus potius iudicetur. Quocirca,ſi hominibus qui
propterea me dilexerunt, quia peruenit ad eos antequã
me diligerent aliqua mei laboris vtilitas, nolo exiſtere
ingratus:quãto magis deo,quem non diligeremus, niſi
prius dilexiſſet nos,& feciſſet dilectores ſuos, quoniam
charitas ex ipſo eſt: ſicut dixerunt quos fecit magnos,
non ſolum oratores, † verumetiam prædicatores ſuos. †amatores.
Quid eſt autem ingratius, quàm negare ipſam gratiam
dei,dicendo eam ſecundum merita noſtra dari? Quod
in Pelagianis fides catholica exhorruit, quod ipſi Pela-
gio capitale crimẽ obiecit, quod ipſe Pelagius nõ qui-
dem amore veritatis dei, ſed tamẽ ſuæ damnationis ti-
more dãnauit. Quiſquis autem diceret gratiam dei ſe-
cundum merita noſtra dari, ſicut catholicus fidelis ex-
horret,nec ipſam fidem ſubtrahat dei gratiæ,qua miſe- M
ricordiã conſecutus eſt vt fidelis eſſet. Ac per hoc gra-
tiæ dei tribuat perſeuerantiã quoq; vſque in finem, qua
miſericordiam conſequitur, quã poſcit quotidie vt nõ
inferatur in tentationem. Inter initium autem fidei &
perfectionẽ perſeuerantiæ,media ſunt illa quibus rectè
viuimus,quæ ipſi etiã donari nobis à deo fide impetrã-
te conſentiunt. Hæc autem omnia initium ſcilicet fidei
& cætera vſq; in finẽ dona ſua, deus largiturum ſe vo-
catis ſuis eſſe præſciuit. Nimiæ igitur contentionis eſt,
prædeſtinationi contradicere,vel de prędeſtinatione
dubitare. Quæ tamen non ita populis prædicãda eſt,vt
apud imperitam vel tardioris intelligentiæ multitudi-
nem redargui quodã modo ipſa ſua prędeſtinatione*† *†al.prædicatione.
videatur:ſicut redargui videtur & præſciẽtia dei, quam
certè negare nõ poſſunt,ſi dicatur hominibus,ſiue cur-
ratis ſiue dormiatis quod vos pręſciuit qui falli non po
teſt,hoc eritis. Doloſi autem vel imperiti medici eſt e-
tiam vtile medicamẽtum ſic alligare, vt aut non proſit,
aut obſit:ſed dicendum eſt, Sic currite,vt comprehen-
datis, atq; vt ipſo curſu veſtro ita vos eſſe præcognitos
noueritis,

A noueritis, vt legitime curratis: & ſi quo alio modo dei
prçſcientia prçdicari poteſt, vt hominis ſegnicia repel-
Cap. XXII. latur. Quanuis ergo ita ſe habeat de prçdeſtinatio-
ne definita ſententia voluntatis dei: vt alij ex infideli-
tate, accepta voluntate obediendi, conuertantur ad fi-
dem, vel perſeuerẽt in fide: cçteri vero qui in peccatorũ
damnabilium delectatione remorãtur, ſi & ipſi præde-
ſtinati ſunt, ideo nondũ ſurrexerunt, quia nondum eos
adiutorium gratiæ miſerantis erexit. Si qui enim non-
dũ ſunt vocati, quos gratia ſua prædeſtinauit eligẽdos,
accipient eãdem gratiam, qua electi velint eſſe & ſint.
Si qui autem obediunt, ſed in regnum eius & gloriam
prædeſtinati non ſunt, tẽporales ſunt: nec vſq; in finem
in eadem obedientia permanebunt. Quanuis ergo hæc
vera ſint, non tamen iſto modo dicenda ſunt audiẽti-
bus multis vt ſermo ad ipſos etiam cõuertatur, eiſq; di-
cantur illa iſtorũ verba quæ veſtris literis indidiſtis, &
quç ſuperius interpoſui. Ita ſe habet de prçdeſtinatione
definita ſentẽtia voluntatis dei, vt alij ex vobis de infi-
delitate, accepta obediendi voluntate veneritis ad fidẽ.
Quid opus eſt dici, alij ex vobis? Si eni Eccleſiæ dei lo-
quimur, ſi credẽtibus loquimur, cur alios eorum ad fi-
B dem veniſſe dicentes, cæteris facere iudicamur iniuriã:
cum poſsimus congruentius dicere, ita ſe habet de prç-
deſtinatione definita ſententia voluntatis dei, vt ex in-
fidelitate veneritis ad fidem accepta voluntate obedi-
endi, & accepta perſeuerantia maneatis in fide? Nec il-
lud quod ſequitur eſt omnino dicendum, id eſt, cæteri
vero qui in peccatorũ delectatione remoramini, ideo
nondum ſurrexiſtis, quia necdũ vos adiutorium gratiæ
miſerantis erexit: cum bene & conuenienter dici poſsit
& debeat, Si qui autem adhuc in peccatorum dãnabi-
lium delectatione remoramini, apprehẽdite ſaluberri-
mam diſciplinã. Quod tamen cum feceritis, nolite ex-
tolli quaſi de operibus veſtris, aut gloriari quaſi hoc nõ
Philip. 2. acceperitis, Deus eſt enim qui operatur in vobis & vel-
le & operari pro bona volũtate: & à domino greſſus ve
ſtri dirigũtur vt eius viam velitis. De ipſo autem curſu
veſtro bono rectoq; condiſcite vos ad prædeſtinationẽ
diuinæ gratiæ pertinere. Item quod ſequitur & dicitur,
Verũtamen ſi qui eſtis nondum vocati, quos gratia ſua
prædeſtinauerit eligendos, accipietis eandem gratiam
qua velitis & ſitis electi: durius dicitur quàm dici po-
teſt, ſi nos nõ quibuſlibet hominibus loqui, ſed Chriſti
C Eccleſiæ cogitemus. Cur enim non potius ita dicitur:
Et ſi qui ſunt nondum vocati, pro eis vt vocentur ore-
mus? Fortaſsis enim ſic prçdeſtinati ſunt, vt noſtris ora-
tionibus concedantur, & accipiant eandem gratiã, qua
velint eſſe atq; efficiantur electi. Deus enim qui omnia
quæ prædeſtinauit, implevit, ideo & pro inimicis fidei
orare nos voluit: vt hinc intelligeremus quòd etiã ipſe
infidelibus donet vt credant, & volentes ex nolentibus
faciat. Iam vero quod illis verbis connectitur, miror, ſi
vllo modo poteſt in populo Chriſtiano quiſquã infir-
mus patienter audire, cũ dicitur eis, Et ſi qui obeditis, ſi
prædeſtinati eſtis reijciẽdi, ſubtrahentur vobis obediẽ-
di vires, vt obedire ceſſetis. Hoc eñ dicere quid vide-
tur aliud eſſe, quàm maledicere, aut mala quodã modo
prophetare? Sed ſi & de iis qui non perſeuerant aliquid
placet dicere, vel neceſſe eſt, cur non potius ita ſaltẽ di-
citur, vt pauloante dictum eſt: primum, vt nondum de
ipſis qui in populo audiunt, hoc dicatur, ſed de aliis ad
ipſos, id eſt, vt non dicatur. Si qui obauditis, ſi prædeſti-
nati eſtis reijciendi, ſed ſi qui obaudiunt, & cætera per
verbi perſonam tertiam dicantur, non per ſecundam?
Res enim nõ optabilis, ſed abominabilis dicitur, & du- D
riſsime atque odioſiſsime quaſi in audiẽtium frontem
cõpellando colliditur, quãdo quis eis quibus loquitur:
dicit, Et ſi qui eſtis qui obeditis: ſi prçdeſtinati eſtis reij-
ciendi, ſubtrahẽtur obediendi vires vt obedire ceſſetis.
Quid enim ſententiæ deperit, ſi ita dicatur: Si qui autẽ
obediunt, ſed in regnum eius & gloriã prçdeſtinati nõ
ſunt, tẽporales ſunt, nec vſq; in finem in eadẽ obedien-
tia permanebunt? Nonne & verius eadẽ res & congru-
entius dicitur, vt non ipſis tantũ malum tanquã optare
videamur, ſed de aliis referre quod oderint, nec ad ſe
exiſtiment pertinere ſperando, orandoq; meliora? Illo
autem modo quo id dicendum putãt eadem ſententia
eiſdem penè verbis etiam de præſcientia dei, quã certè
negare non poſſunt, pronunciari poteſt: vt dicatur, Et ſi
qui obeditis, ſi præſciti eſtis reijciẽdi, obedire ceſſabitis.
Nempe hoc veriſsimũ eſt: ita ſanè, ſed improbiſsimum,
importuniſsimũ, incongruentiſsimũ, nõ falſo eloquio,
ſed non ſalubriter valetudini humanæ infirmitatis ap-
poſito. Illum etiã modum quo vtendũ eſſe in prædeſti-
nationis prædicatione nos diximus, loquẽti ad populũ
non exiſtimo debere ſufficere, niſi hoc vel huiuſmodi
aliquid addat, vt dicat, Vos itaq; etiam ipſam obediẽdi E
Iaco. 1. perſeuerantiã à patre luminum, à quo deſcendit omne
datum optimum, & omne donum perfectũ ſperare de-
betis, & quotidianis orationibus poſcere, atq; hoc faciẽ-
do cõfidere, non vos eſſe à prçdeſtinatione populi eius
alienos, quia etiã hoc vt faciatis, ipſe largitur. Abſit autẽ
à vobis ideo deſperare de vobis, quoniã ſpem veſtram
in ipſo habere iubemini, nõ in vobis. Maledictus enim Hiere. 17.
omnis homo qui ſpem habet in homine. Et, Bonum eſt Pſal. 117.
confidere in domino quàm confidere in homine, quia
beati omnes qui confidunt in eũ. Et hanc ſpem tenen-
tes, ſeruite domino in timore, & exultate ei cũ tremo- Pſal. 2.
re. Quoniam de vita æterna quam filiis promiſsionis
promiſit non mẽdax deus ante tempora æterna, nemo
poteſt eſſe ſecurus, niſi cum conſummata fuerit iſta vi- Iob. 7.
ta quç tentatio eſt ſuper terram, ſed faciet nos perſeue-
rare in ſe vſq; in eius vitæ finem, cui quotidie dicimus:
Ne nos inferas in tentationem. Hæc atque huiuſmodi Matt. 6.
cum dicuntur ſiue paucis Chriſtianis, ſiue multitudini
Eccleſiæ, cur metuimus ſanctorum prædeſtinationem
& veram dei gratiam, id eſt, quæ non ſecũdum merita
noſtra datur, ſicut eã ſancta ſcriptura prædicat, prædi-
care? An vero timẽdum eſt, ne tunc de ſe homo deſpe- F
ret quãdo ſpes eius ponenda demonſtratur in deo, nõ
autem deſperaret, ſi eam in ſeipſo ſuperbiſsimus & in-
fœliciſsimus poneret? Atque vtinã tardi corde & infir-
mi qui non poſſunt, vel nõdum poſſunt ſcripturas, vel
earum expoſitiones intelligere, ſic audirent, vel non au
dirẽt in hac quæſtione diſputationes noſtras, vt magis
intuerẽtur orationes ſuas, quas ſemper habuit & habe-
bit Eccleſia ab exordiis ſuis donec finiatur hoc ſeculũ.

De hac enim re quam nunc aduerſus nouos hçre- Ca. XXIII.
ticos, non commemorare tãtum, ſed planè tueri & de-
fenſare compellimur, nunquam tacuit in precibus ſuis,
etſi aliquando in ſermonibus exerendam nullo vrgen-
te aduerſario putauit. Quando enim non oratum eſt in
Eccleſia pro infidelibus atq; inimicis eius vt crederent?
Quando fidelis quiſquam amicum proximum, coniu-
gem habuit infidelem, & non ei petiuit à domino mẽ-
tem obedientem in Chriſtianam fidem? Quis autẽ ſibi
vnquam nõ orauit vt in domino permaneret? Aut quis
ſacerdotẽ ſuper fideles dominũ inuocantem, ſi quando
dixit: Da illis domine in te perſeuerare vſque in finem,

non ſolum

G non ſolum voce auſus eſt,ſed ſaltem cogitatione repre
hendere,ac nõ potius ſuper eius talem benedictionem,
& corde eradẽte & ore confitẽte reſpondit,amen:cum
aliud in ipſa oratione dominica non orent fideles, di-
centes maxime illud , Ne nos inferas in tentationẽ:niſi
vt in ſancta obedientia perſeuerẽt? Sicut ergo in his o-
rationibus, ita & in hac fide nata eſt & ereſcit & creuit
Eccleſia , qua fida creditur gratiam dei non ſecundum
merita accipientium dari. Quandoquidem non oraret
Eccleſia vt daretur infidelibus fides, niſi deum crederet
& auerſas & aduerſas hominũ ad ſa conuertere volun-
tates: nec oraret Eccleſia vt perſeueraret ĩ fide Chriſti,
non decepta vel victa tẽtationibus mundi,niſi crederet
dominũ ſic in poteſtate habere cor noſtrum,vt bonum
quod non tenemus niſi propria voluntate, non tamen
teneamus niſi ipſe in nobis operetur & velle. Nã ſi hæc
ab ipſo quidem poſcit Eccleſia,ſed à ſeipſo ſibi dari pu-
tat,non veras,ſed perfunctorias orationes habet, quod
abſit à nobis. Quis enim veraciter gemat,deſiderãs ac-
cipere quod orat à domino , ſi hoc à ſeipſo ſe ſumere
exiſtimet non ab illo:prẹſertim,quoniam quid oremus
Roma.8. ſicut oportet neſcimus , ſed ipſe ſpiritus, ait Apoſtolus,
H interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus? Qui
enim ſcrutatur corda , ſcit quid ſapiat ſpiritus, quia ſe-
cũdum deum interpellat pro ſanctis. Quid eſt,ipſe ſpi-
ritus interpellat : niſi interpellare facit geminbus in-
enarrabilibus ſed veracibus, quoniã veritas eſt ſpiritus?
Gala.4. Ipſe eſt anim de quo alio loco dicit: Miſit deus ſpiritum
filij ſui in corda noſtra,clamantem Abba pater. Et hoc
quid eſt,clamantem, niſi clamare facientem, tropo illo
quo dicimus lætũ diem,qui lẹtos facit? Quod alibi ma-
Rom.8. nifeſtat vbi dicit : Non enim accepiſtis ſpiritum ſerui-
tutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptio-
nis filiorum,in quo clamamus Abba pater. Ibi dixit,cla
mantem:hic vero,in quo clamamus:aperiens videlicet
quo modo dixerit,clamantem:id eſt,ſicut iam expoſui,
clamara facientem . Vbi intelligimus & hocipſum eſſe
donum dei,vt veraci corde & ſpiritaliter clamemus ad
deum. Attandant ergo quo modo falluntur,qui putant
eſſe à nobis,non dari nobis vt petamus,quẹramus, pul-
ſemus:& hoc eſſe dicunt quo gratia prædicetur merito
noſtro vt ſequatur illa,cum accipimus petẽtes, & inue-
nimus quærẽtes,aperiturq́; pulſantibus. Nec volunt in-
telligere etiam hoc diuini muneris eſſe vt oremus, hoc
I eſt petamus,quæramus atq; pulſemus . Accipimus enim
1.Cor.12. ſpiritum adoptionis filiorum , in quo clamamus Abba
pater. Quod vidit beatus Ambroſius : Ait enim, Et ora-
re deum,gratiæ ſpiritalis aſt: ſicut ſcriptũ eſt, Nemo di-
cit dominus Ieſus,niſi in ſpiritu ſancto. Hæc igitur quæ
poſcit à domino, & ſemper ex quo eſſe cœpit poſcit Ec
cleſia,iſta deus vocatis ſuis daturum ſe eſſe præſciuit, vt
in ipſa prẹdeſtinatione iam dederit,quod Apoſtolus ſi-
ne ambiguitata declarat. Scribẽs quippe ad Timotheũ:
2.Tim.1. Collabora,inquit,Euangelio ſecundũ virtutem dei ſal-
uos nos facientis, & vocãtis vocatione ſua ſancta,non
ſecundum opera noſtra,ſed ſecundũ ſuum propoſitum
& gratiam,quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu ante tem
pora æterna , manifeſtata autem nunc per aduentũ ſal-
uatoris noſtri Ieſu Chriſti. Ille itaq; dicat Eccleſiam ali-
quando in fida ſua non habuiſſe veritatem prædeſtina-
tionis huius & gratiæ,quæ nũc contra nouos hẹreticos
cura diligẽtiori defenditur : Ille,inquam,hoc dicat,qui
dicere audet aliquãdo eam non oraſſe,vel non veraci-
ter oraſſe , ſiue vt crederent infideles , ſiue vt perſeuera-
rent fideles . Quæ bona ſi ſemper orauit , ſemper ea dei
dona eſſe vtiq; credidit, nec ab illo ſemper cognita vn- K
quã ei negare fas fuit. Ac per hoc prædeſtinationis hu-
ius fidẽ,quæ contra nouos hẹreticos noua ſolicitudine
nunc defenditur, nũquam Eccleſia Chriſti non habuit.
Sed quid plura? Satis docuiſſe me exiſtimo, vel po- Ca. XXIIII
tius pluſquam ſatis , dona dei eſſe & incipere in domi-
no credere, & vſque in finem in domino permanere.
Cætera vero bona ad vitã piam, qua deus rectè colitur
pertinẽtia , etiã ipſi propter quos hæc agimus,dei dona
eſſe concedũt. Omnia porrò dona ſua & quibus ea fue-
rat largiturus,deum præſciſſe negare nõ poſſunt . Sicut
ergo cætera prædicãda ſunt , vt qui ea prædicat obedi-
enter audiatur: ita prædeſtinatio prædicanda eſt, vt qui
obediẽter hẹc audit,non in homine,ac per hoc vt non 1.Cor.1.
in ſeipſo,ſed in domino glorietur,quia & hoc dei præ-
ceptum eſt obedienter audire: id eſt, vt qui gloriatur in
domino glorietur , ſimiliter vt cætera dei donum eſt.
Quod donũ qui non habet, nõ dubito dicere, alia quæ-
cunque habet,inaniter habet. Hoc Pelagianis optamus
vt habeant, iſtis autem noſtris vt plenius habeant. Non
itaq; ſimus in diſputationibus prõpti, & in orationibus
pigri. Oremus dilectiſſimi, oremus,vt deus gratiam det
etiam inimicis noſtris , maximeq; fratribus & dilecto- L
ribus noſtris , intelligere & confiteri poſt ingentem &
ineffabilem ruinã qua in vno omnes cecidimus nemi-
nem niſi gratia dei liberari:eamq́; non ſecundũ merita
accipientium tanquã debitam reddi,ſed tanquã veram
gratiã nullis meritis præcedẽtibus gratis dari . Nullum
autẽ eſt illuſtrius Prædeſtinationis exemplũ, quàm ipſe
Ieſus: Vnde & in primo libro iam diſputaui,& in huius
fine commẽdare delegi: Nullum eſt,inquam, illuſtrius
prædeſtinationis exemplũ,quàm ipſe mediator . Quiſ-
quis fidelis vult eam bene intelligere , attendat ipſum,
atque in illo inueniat & ſeipſum: Fidelis,inquam,qui in
eo veram naturã credit,& confitetur humanam,id eſt,
noſtram,quanuis ſingulariter ſuſcipiente deo verbo,in
vnicum filium dei ſublimatã,ita vt qui ſuſcepit & quod
ſuſcepit,vna eſſet in Trinitate perſona: Neque enim ho
mine aſſumpto quaternitas facta eſt,ſed Trinitas man-
ſit,aſſumptiona illa ineffabiliter faciente perſonę vnius
in deo & homina veritatem. Quoniam non deum tã-
tum dicimus Chriſtum , ſicut hæretici Manichæi : nec
hominem tantum ſicut hæretici Photiniani: nec ita ho
minem vt aliquid minus habeat,quod ad humanã cer-
tum eſt pertinere naturam : ſiue animam, ſiue in ipſa a- M
nima mẽtem rationabilem,ſiue carnem, non de fœmi-
na ſumptam,ſed factam de verbo in carnem conuerſo
atq; mutato,quæ omnia falſa & vana hæreticorũ Apol-
linariſtarum,tres partes varias diuerſaſq; fecerunt. Sed
dicimus Chriſtum deum verũ,natum de deo patre ſine
vllo initio temporis,eundemq́; hominẽ verum, natum
de homine matre certa plenitudine temporis , nec eius
humanitatẽ qua minor eſt patre , minuere aliquid eius
diuinitatem,qua æqualis eſt patri: hoc autem vtrunque
vnus eſt Chriſtus,qui & ſecundum deum veriſſime di-
xit,Ego & pater vnum ſumus: & ſecundum hominem Ioan. 10.
veriſſime dixit,Pater maior me eſt. Qui ergo hũc fecit Ioan.14.
ex ſemine Dauid hominem iuſtum, qui nunquam eſſet
iniuſtus,ſine vllo merito præcedẽtis volũtatis eius , ipſe
ex iniuſtis facit iuſtos,ſine vllo merito præcedentis vo-
luntatis ipſorum,vt ille caput,hi membra ſint eius. Qui
ergo fecit illum hominem ſine vllis eius præcedẽtibus
meritis , nullum quod ei dimitteretur , vel origine tra-
here,vel voluntate perpetrare peccatum: ipſe nullis eo-
rum præcedẽtibus meritis facit credentes in eum , qui-
bus di-

A bus dimittat omne peccatum. Qui fecit illum talem vt nunquam habuerit habiturusq; ſit voluntatem malam, ipſe facit in membris eius ex mala voluntate bonam. Et illum ergo & nos prædeſtinauit, quia in illo vt eſſet caput noſtrum, & in nobis, vt eius corpus eſſemus, non præceſſura merita noſtra, ſed opera ſua futura præſciuit. Qui legunt hæc ſi intelligunt, agant deo gratias: qui autem non intelligũt, orent vt eorum ille ſit doctor interior, à cuius facie eſt ſciẽtia & intellectus. Qui vero errare me exiſtimãt, etiam atque etiã diligenter quæ ſunt dicta conſiderent, ne fortaſsis ipſi errent. Ego autẽ cum per eos qui meos labores legũt, non ſolum doctior, verumetiam emẽdatior fio, propicium mihi deum agnoſco: & hoc per Eccleſiæ doctores maxime expecto, ſi & in ipſorũ manus venit, dignenturq; noſſe quod ſcribo.

AD LECTOREM.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, Liber de prædeſtinatione dei.

Cap. I. DE prædeſtinatione dei locuturi, anxietatibus quibuſdam inuoluimur, quia dum conſciẽtiam noſtræ ſtoliditatis perſcrutamur, ab appetitu tam arduæ diſputationis reprimimur. Sed dum ad omnipotentiam illius qui per os aſinæ irrationalis, (Nume. 22.) rationali ſeſſori verba voluntatis ſuæ monſtrauit mentem reducimus, ſub ſpe ſuperni adiutorij, ad audẽdum vires accipimus, ſcientes quia quicquid boni loquimur vel facimus, non ex nobis hoc, ſed ex deo accipimus.

Cap. II. In primis nefas eſt dicere, deum aliquid niſi bonũ prædeſtinare. Sed prædeſtinationum, aliæ ſunt alligationis, aliæ conditionis: iſtæ ſunt iuſticiæ, illæ potentiæ. Vt lucidius fiat quod dicitur, quæ ſunt alligationis & potentiæ, quæ conditionis & iuſticiæ demonſtretur.
C Creauit deus cœlum & terram, ſolem & lunam, diem & noctem: prędeſtinauit inſuper vt cœlum ſemper volueretur, terra immobilis, circumuoluenti cœlo loco cẽtri haberetur: ſol & luna diei noctiq; præeſſent: dies & nox certis temporibus viciſsim ſuccederent. Hę prędeſtinationes potentię ſunt & alligationis. Vnumquodq; enim eorum quæ prædiximus, ſic alligatũ eſt ſuo operi per prædeſtinationem dei, vt ab eo dimoueri nõ poſsit. Creauit deus hominem, & prædeſtinauit vt ſi obediẽs eſſet, ac à guſtu vetiti pomi ſe abſtineret, in vita permaneret: ſin autem inobediens eſſet, ſententiã mortis ſubiret. Hec prædeſtinatio conditionis eſt & iuſticiæ. Non enim deus ante caſum hominis ſic eum per potentiam alligationis prędeſtinauit mori, vt neceſſe eſſet eũ mori, ſed ſub ea conditione, ſi peccaret. Quia igitur peccauit homo, iuſtũ erat vt moreretur: ſi non peccaret, nullo vinculo prædeſtinationis diuinæ, morti alligaretur.

Cap. III. Mortis itaq; prædeſtinatio ſub conditione fixa fuit in deo, propter caſus humani præſcientiam: non tamen vim faciẽs in homine per potẽtiam, vt duceret eum ad mortis ſentẽtiam. Ergo prædeſtinatio huiuſmodi non abſolute eſt cauſa mortis, ſed peccatum cauſa prędeſtinationis & mortis. D Non enim ſic dicitur de hominis morte, vt de cœli volubilitate. Interrogãti enim alicui, quare cœlum voluitur? reſpondemus, quia deus prædeſtinauit. Hęc reſponſio abſoluta eſt, nec aliam quęrit. Si autẽ aliquis quærit, quare homo moritur? non abſolute reſpondere poſſumus, quia deus prędeſtinauit: nõ enim prædeſtinaret, niſi eum peccaturũ præſciret. Peccatum quippe in homine, in deo incitat zelum iuſticiæ: zelus vero iuſticiæ, prædeſtinationem: prædeſtinatio autem attrahit mortem. Et huius concatenationis initium & finis in homine eſt. Quare enim homo moritur? Quia deus prędeſtinauit. Quare deus prędeſtinauit? Quia iuſtus eſt, & iuſte facit. Quare iuſte facit? Quia homo peccauit. Ecce ex homine peccatum, & in homine mors. Eſt qui dicat: quo modo poſsit eſſe peccatum cauſa prędeſtinationis, cũ eſſet prædeſtinatio antequã peccaret homo? Ille audiat, quia omnia antequã fiant, deus quaſi facta pertractat, & ſiue ſint punienda, ſiue munerãda, in præſcientia ſua diiudicat. Ecce homo infœlix alligatur morti, non per dei prędeſtinationẽ, ſed per ſuam offenſionem. Quãuis enim prædeſtinatio offenſionem præcurrat tempore, offenſio tamen prędeſtinationem præ- E cedit effectione. Nam prædeſtinatio non fieret, niſi offenſio futura eſſet, quam offenſionem qui præſciuit eſſe, offenſionis vltionem vt iuſtus iudex prædeſtinauit. Ex præſcientia igitur offenſionis, prædeſtinatio emanauit vltionis: ſicut ex præſcientia virtutis, prædeſtinatio fieri ſolet remunerationis. Vnde Apoſtol⁹ ad Romanos, Quos præſciuit, hos & prædeſtinauit. (Rom. 8.)

Cap. IIII. Fortaſsis eſt qui dubitet vltionem offenſionis à deo eſſe, quia grauis eſt & mala: virtutis autem remunerationem à deo eſſe manifeſte fateatur, quia dulcis eſt & bona: cũ deus nullius mali, ſed totius boni ſit author. Huic dicendum eſt, quia offenſio, & ſi homini eſt mala dum pœnã ingerit, apud deum eſt iuſta dum peccata punit. Quod autẽ iuſtum eſt, bonum eſt. Prædeſtinatio igitur vltionis, quia iuſta eſt, & bona. Vnde fons & origo boni per Eſaiam ſic loquitur, Ego dominus formans lucẽ, & creãs tenebras, pacẽ faciens, & creans malũ. (Eſa. 43.) Quaſi dicat, Ego dominus faciens pacem ex me, creãs malum ex te tibi. Pro peccatis enim tuis bellũ tibi tribuo quod mereris, quod & ſi apud me ſit iuſtum, ex te tamen tibi fit malum: quia nõ ex me, ſed ex te peccaſti, & pro peccato pœnam tibi creo, quę apud me eſt iuſta, tibi autem mala. F Huiuſmodi ergo malum creat deus, quod per ſe ſibi ſit iuſtum, ex homine fit homini malũ. Vna enim eademq; res aliter atque aliter inter homines etiã accepta, bona eſt & mala. Vt bellum de quo ſupra diximus, victis eſt malũ, vincẽtibus bonum. Quapropter & mors, quæ eſt vltio pręuaricationis, & iuſta eſt & mala. Iuſta quidem ex iuſto iudice, mala autem ex miſero peccatore. Hęc etiam eademq; mors quibuſdã hominibus eſt mala, quibuſdam autem bona, quia hos de ignominia ducit ad gloriam, illos vero de gloria ad ignominiam: Ignis quoq; lignis, ſtipulis, veſtimẽtis eſt nociuus, cuprum autẽ & argento & auro proficuus: quia hæc excoquit & puriora reddit, illa vero inflammat, & penitus conſumit. Cum hæc ita ſint, nõ vereamur dicere, mortem eſſe prædeſtinatam à deo: quia etſi nobis eſt mala, à deo tamen propter præſcientiã pręuaricationis prędeſtinata eſt iuſta. Vnde & Pſalmiſta, Quia tu reddis vnicuiq; iuxta opera ſua. (Pſal. 61.) Vnde enim & bonis gloria perẽnis, & malis mors infœlix, niſi ab eo qui reddit vnicuiq; ſecundũ opera ſua? Nõ tamẽ pure à deo mors, ſed fit ex hominis pręuaricatione,

per iu-

G per iuſticiam dei in hominis pœnã, Hoc ideo, quia ſunt nonnulli qui diabolum ſic ponunt mortis authorem, quaſi vltionis iudicem. Author eſt quidem mortis per ſuggeſtionem peccati, ſed per potentiam retributionis, nec author, nec creator. Eſt & pœnarum cuſtos & exhibitor, nec tamen ex propria potentia, ſed ex conceſsione diuina.

Cap. V. Sed iis quæ præſcripſimus quidam opponunt quod ſcriptum eſt, *Sap. 1.* Mortem deus nõ fecit vnquam. Quibus non ſurda aure prætereundum eſt, quod aliàs ſcriptũ eſt, Mors & vita à deo eſt. Nam opponenti, mortem deus non fecit vnquã: oppono, mors & vita à deo eſt. His quippe oppoſitionibus in literatura nulla reconciliatio eſt, in intelligẽtia nulla repugnãtia. Mors enim ſicut & vita, non tãtum dupliciter, ſed etiam tripliciter intelligi poteſt, In primo nãq; homine, & animam & carnem deus creauit immortalem. Ante peccatum ergo vixit anima, vixit caro, non ſub interitus timore, ſed ſub immortalitatis conditione. At dum homo peccauit, anima obiit. Hæc eſt mors quam deus nõ fecit, Caro tamen vixit poſt mortem animæ, ſed ſub mortis expectatione. Mors ergo animæ peccatũ, mors carnis diſſolutio elementorum: mors animæ & carnis,
H pœna infernalis. Sic & vita, alia eſt carnis & animæ ante peccatum, alia carnis poſt peccatum, alia animæ & carnis poſt diſſolutionem elementorum. Vita quidem omnis à deo eſt, ſicut & mors carnis, quæ eſt diſſolutio elementorum: & mors animæ & carnis, quæ eſt vltio offenſionis. Mortem autem animæ, quæ eſt cæterarum principium & cauſa, nũquam fecit deus, quia ſcriptum *1. Pet. 2.* eſt, Qui peccatum non fecit. Sed mortem animæ non ſic intelligas vt mortem carnis. Moritur caro, ſolutionem ſui patiendo: moritur autem anima nõ ſic, ſed vitam mutãdo. Iam quæ ſint prædeſtinationes alligationis, quæ cõditionis, ſatis vt reor dictum eſt. Sed earum quæ conditionis ſunt, aliæ ad gloriam, aliæ ad pœnam. Quos enim deus ſuos fidei opere futuros eſſe prænouit, hos prędeſtinauit ad gloriam: quos abſque correctione diabolicæ perſuaſioni militaturos eſſe præſciuit, hos p certo prædeſtinauit ad pœnam. Nauis mentis noſtræ, niſi exercitatione bonæ meditationis regatur, vẽtis vanarum cogitationum afflatibus, per diuerſa fluctuabit, & demum ſub periculo demerſionis conquatietur.

I

FINIS.

AD LECTOREM.

Præcedebant hoc opus duæ ad eundem Valentinum Epiſtolæ, verum eas reperies in epiſtolarum volumine, 46. & 47.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, Liber de gratia & libero arbitrio, ad Valentinum, & cum illo monachis.

Caput I. PROPTER eos qui liberum hominis arbitrium ſic prædicant & defendunt, vt dei gratiam qua vocamur ad eum, & à noſtris malis meritis liberamur, & per quam bona merita comparamus, quibus ad vitã perueniamus æternã, negare audeant & conentur auferre, multa iam diſſeruimus, literiſq; mãdauimus, quantum nobis dominus donare dignatus eſt. K Sed quoniã ſunt quidam qui ſic gratiam dei defendũt, vt negent hominis liberũ arbitriũ: aut quando gratia defenditur, negari exiſtiment liberũ arbitriũ: hinc aliquid ſcribere ad veſtram charitatem Valentine frater & cæteri qui ſimul deo ſeruitis, compellente mutua charitate curaui. Nunciatum eſt enim mihi de vobis fratres, ab aliquibus qui in veſtra congregatione ſunt, & ad nos inde venerunt, per quos & iſta direximus, quòd de hac re diſſenſiones in vobis ſint. Itaque dilectiſsimi, ne vos perturbet hui⁹ quæſtionis obſcuritas: moneo vos primum, vt de iis quæ intelligitis, agatis deo gratias: quicquid eſt autem quò peruenire nõdum poteſt veſtræ mentis intentio, pacem inter vos & charitatem ſeruãtes à domino vt intelligatis orate. Et donec vos ipſe perducat ad ea quæ nõdum intelligitis, ibi ambulate quò peruenire potuiſtis. Hoc admonet Apoſtolus Paulus, qui cum dixiſſet nondum ſe eſſe perfectũ, paulopoſt ait: Quotquot ergo perfecti hoc ſapiamus, *Philip. 3.* id eſt, ita nos eſſe perfectos, vt nondum ad perfectionẽ quæ nobis ſufficit venerimus: continuoq; ſubiunxit, Et ſi quid aliter ſapitis, hoc quoque vobis deus reuelabit: veruntamen in quod peruenimus, in eo ambulemus. L Ambulando quippe in quod peruenimus, & quò nondum peruenimus, peruenire poterimus, deo nobis reuelante, ſi quid aliter ſapimus, ſi ea quæ iam reuelauit, non relinquamus.

Cap. II. Reuelauit autem nobis per ſcripturas ſuas ſanctas, eſſe in homine liberum voluntatis arbitrium. Quo modo autem reuelauerit commemoro *Commemoro pro commonefacio.* vos, non humano eloquio, ſed diuino. Primum quia ipſa diuina præcepta homini non prodeſſent, niſi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciẽs ad promiſſa pręmia perueniret. Ideo enim data ſunt, vt homo excuſationem de ignorantia non haberet: ſicut dominus dicit in Euangelio de Iudæis, *Ioan. 15.* Si non veniſſem & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent. Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo. De quo peccato dicit, niſi de illo magno, quo pręſciebat eorum futurum quando iſta dicebat, id eſt, quo eũ fuerant occiſuri? Neque enim nullum habebant peccatum antequam Chriſtus veniſſet in carne ad eos. Itẽ dicit Apoſtolus, *Rom. 1.* Reuelatur ira dei de cœlo in omnẽ impietatem & iniuſticiam hominum eorum, qui veritatem in iniquitate detinent, quia quod notum eſt dei, manifeſtum M eſt in illis: deus enim illis manifeſtauit. Inuiſibilia enim eius à creatura mundi per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque virtus eius ac diuinitas, vt ſint inexcuſabiles. Quo modo dicit inexcuſabiles, niſi de illa excuſatione qua ſolet dicere humana ſuperbia, Si ſciſſem, feciſſem: ideo non feci, quia neſciui. *Excuſatio humana, ſed ſupba.* I Aut, ſi ſcirem, facerem: ideo non facio, quia neſcio? Hæc eis excuſatio tollitur, quãdo præceptum datur, vel ſcientia non peccandi manifeſtatur. Sed ſunt homines *Nulla eſt homini apud deum excuſatio.* qui etiam de ipſo deo ſe excuſare conantur, quibus dicit Apoſtolus Iacobus, *Iaco. 1.* Nemo cum tentatur, dicat quoniam à deo tentor. Deus enim intentator malorum eſt: ipſe autem neminem tentat: vnuſquiſque vero tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deinde cõcupiſcentia cum conceperit, parit peccatum. Peccatum vero cum conſummatum fuerit, generat mortem. Item de ipſo deo ſe excuſare volẽtibus, reſpondet liber Prouerbiorum Salomonis, Inſipientia viri violat vias eius, deum autem cauſatur in corde ſuo. Et liber Eccleſiaſticus dicit, *Eccl. 15.* Ne dixeris quia propter deũ receſsi: quæ enim odit ne facias, Ne dixeris, quia ipſe me induxit: non enim

A enim opus habet viro peccatore, omne execramentum
odit dominus,& non eſt amabile timentibus eum. Ipſe
ab initio fecit illum, & reliquit illum in manu conſilij
ſui. Si volueris conſeruabis mandata, & fidem bonam
placiti. Apponet tibi ignem & aquam, ad quodcunque
volueris extendere manum tuam. In conſpectu vita &
mors,& quodcunque placuerit dabitur ei. Ecce apertiſ-
ſime videmus expreſſum liberum humanæ voluntatis
arbitriũ. Quid illud quòd tam multis locis omnia man-
data ſua cuſtodiri & fieri iubet deus? Quo modo iubet
ſi non eſt liberum arbitrium? Quid beatus ille, de quo
Pſal.1. pſalmus dicit, quòd in lege domini fuit voluntas eius,
nônne ſatis indicat voluntate ſua hominem in lege dei
conſiſtere? Deinde tam multa mãdata quæ ipſam quo-
dam modo nominatim conueniunt voluntatem: ſicut
Roma.12. eſt, Noli vinci à malo: & alia ſimilia: ſicut ſunt, Nolite
Pſal.31. fieri ſicut equus & mulus, in quibus non eſt intellectus:
Prouer.1. Et, Noli repellere conſilia matris tuæ: Et, Noli eſſe ſapi-
Prouerb.3. ens apud teipſum: Et, Noli deficere à diſciplina domi-
ni: Et, Noli negligere legem: Et, Noli abſtinere benefa-
cere egẽti: Et, Noli fabricare in amicum tuum mala: Et,
B Noli intendere fallaci mulieri: Et, Noluit intelligere vt
bene ageret: Et, Noluerunt accipere diſciplinam: & in-
numerabilia talia in veteribus libris diuinorũ eloquio-
rum quid oſtendunt, niſi liberum arbitrium volunta-
tis humanæ? In libris etiam nouis euangelicis & Apo-
Matth.6. ſtolicis, quid aliud oſtenditur vbi dicitur, Nolite vobis
Matth.10. cõdere theſauros in terra: Et, Nolite timere eos qui oc-
Matth.16. cidunt corpus: Et, Qui vult venire poſt me, abneget ſe-
Luca.2. metipſum: Et, Pax in terra hominibus bonæ voluntatis:
1.Cor.7. Et quod dicit Apoſtolus Paulus, Quod vult faciat, non
peccat ſi nubat: qui autem ſtatuit in corde ſuo non ha-
bens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ volun
tatis, & hoc ſtatuit in corde ſuo ſeruare virginem ſuã,
1.Cor.9. bene facit. Item dicit: Si autem volens hoc facio, mer-
1.Cor.15. cedem habeo. Et alio loco: Sobrij eſtote, iuſti, & nolite
2.Cor.8. peccare. Et iterum: Vt quemadmodum promptus eſt a-
1.Timo.5. nimus voluntatis, ita ſit & perficiendi. Et ad Timotheũ
2.Timo.3. dicit: Cum enim in delicijs egerint in Chriſto, nubere
C volunt. Et alibi: Sed & omnes qui pie volunt viuere in
1.Timo.4. Chriſto Ieſu, perſecutionẽ patientur. Et ipſi Timotheo:
Ad Phile- Noli negligere gratiam quę in te eſt. Et ad Philemonẽ:
monem.c. Ne bonum tuum velut ex neceſſitate eſſet, ſed ex volun
tate. Seruos etiam ipſos monet, vt dominis ſuis ex ani-
Iacobi.2. mo ſeruiant cum bona voluntate. Item Iacobus: Nolite
itaq; errare fratres mei, & nolite in perſonarũ acceptio-
Ibidem. ne habere fidẽ domini noſtri Ieſu Chriſti, & nolite de-
1.Ioan.2. trahere de alterutro. Item Ioannes in epiſtola ſua: Noli-
te diligere mundum: & cætera huiuſmodi. Nempe vbi
dicitur: Noli hoc, & noli illud, & vbi ad aliquid facien-
dum, vel non faciendum, in diuinis monitis opus vo-
luntatis exigitur, ſatis liberum demonſtratur arbitrium.
Nemo ergo deum cauſetur in corde ſuo, ſed ſibi impu-
tet quiſque cum peccat. Neque cum aliquid ſecundum
deum operatur, alienet hoc à propria voluntate. Quan
do enim volens facit, tunc dicendum eſt opus bonum,
tũc ſperãda eſt boni operis merces ab eo, de quo dictũ
Matth.16. eſt, Qui reddet vnicuique ſecundum opera ſua: Qui er-
Roma.2. go nouerũt diuina mandata, aufertur eis excuſatio, quã
Cap.III. ſolent homines habere de ignorantia. Sed nec ipſi
Roma.2. ſine pœna erunt qui legem dei neſciunt. Qui enim ſine
lege peccauerunt, ſine lege peribunt: qui autem in lege
peccauerunt, per legem iudicabuntur. Quod mihi non
videtur Apoſtolus ita dixiſſe, tanquam peius aliquid ſi-
gnificauerit eſſe paſſuros qui legem neſciunt in peccatis
ſuis, quàm illos qui ſciunt. Peius enim videtur eſſe peri- D
re, quàm iudicari. Sed cum hoc de gentibus & de Iudęis
loqueretur, quia illi ſine lege ſunt, iſti autem legem acce
perunt: quis audeat dicere Iudæos qui in lege peccant,
non eſſe perituros, cum in Chriſtum non crediderunt,
quandoquidem de illis dictum eſt, per legẽ iudicabun-
tur? Sine fide enim Chriſti nemo liberari poteſt, ac per
hoc ita iudicabuntur vt pereant. Nam ſi peior eſt con-
ditio neſcientium quàm ſcientium legem dei, quo mo
do verum erit, quod dominus in Euangelio ait, Seruus *Luca.12.*
qui neſcit voluntatem domini ſui, & facit digna pla-
gis, vapulabit pauca: ſeruus autem qui ſcit voluntatem
domini ſui, & facit digna plagis, vapulabit multa. Ec-
ce vbi oſtendit grauius peccare hominẽ ſcientem quàm
neſcientem, nec tamẽ ideo confugiendum eſt ad igno-
rantiæ tenebras, vt in eis quiſque requirat excuſationẽ.
Aliud eſt enim neſciſſe, aliud ſcire noluiſſe. Voluntas
quippe in eo arguitur, de quo dicitur, Noluit intellige- *Pſal.35.*
re vt bene ageret. Sed & illa ignorantia quæ nõ eſt eo- *Ignorantia*
rum qui ſcire nolunt, ſed eorum qui tanquam ſimplici- *ſimpliciter*
ter neſciunt, neminem ſic excuſat, vt ſempiterno igne *nõ excuſat.*
non ardeat: ſi propterea non credidit, quia non audi- *Pſal.78.*
uit omnino quod crederet, ſed fortaſſis vt minus ar- *2.Theſſ.1.*
deat: non enim ſine cauſa dictum, Effunde iram tuam E
in gentes quæ te non nouerunt. Et illud quod ait Apo-
ſtolus, Cum venerit in flamma ignis dare vindictam
in eos, qui ignorant deum. Veruntamen vt habeamus
& ipſam ſcientiam, ne dicat vnuſquiſque, neſciui, non
audiui, non intellexi, voluntas conuertitur humana vbi
dicitur, Nolite eſſe ſicut equus & mulus, quibus non eſt *Pſal.31.*
intellectus: quamuis peior appareat de quo dictum eſt,
Verbis non emendabitur ſeruus durus: ſi enim & intel- *Prouer. 29.*
lexerit, non obaudiet. Quãdo autem dicit homo: Non
poſſum facere quod præcipitur, quoniam concupiſcen
tia mea vincor: iam quidem de ignorantia non habet
excuſationem, nec deum cauſatur in corde ſuo, ſed ma
lum ſuum in ſe cognoſcit & dolet: cui tamen dicit A-
poſtolus, Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum. *Roma.12.*
Et vtique cui dicitur, noli vinci, arbitrium ſine dubio
voluntatis eius conuenitur: velle enim & nolle proprię
voluntatis eſt. Sed metuendum eſt ne iſta omnia *Cap.IIII.*
diuina teſtimonia, & quæcunque alia ſunt quæ ſine du-
bitatione ſunt plurima, in defenſione liberi arbitrij ſic
intelligantur, vt ad vitam piam & bonam conuerſatio- F
nem, cui merces æterna debetur, adiutorio & gratiæ dei
locus non relinquatur: & audeat miſer homo quando
bene viuit & bene operatur, vel potius bene viuere &
bene operari ſibi videtur, in ſeipſo non in domino glo
riari, & ſpem recte viuendi in ſeipſo ponere, vt ſequatur *Hiere.17.*
eum maledictum Hieremiæ Prophetæ dicentis, Male-
dictus homo qui ſpem habet in homine, & firmat car-
nem brachij ſui, & à domino diſcedit cor eius. Intelli-
gite fratres hoc propheticum teſtimonium: quia enim
non dixit Propheta, Maledictus homo qui ſpem habet
in ſeipſo, poſſet alicui videri ideo dictum eſſe, Maledi-
ctus homo qui ſpem habet in homine: vt nemo habeat
ſpem in altero homine, ſed in ſe. Vt ergo oſtenderet ſic
ſe admonuiſſe hominem, vt nec in ſeipſo haberet ſpem:
propterea cum dixiſſet, Maledictus homo qui ſpem ha-
bet in homine: mox addidit, & firmat carnem brachij
ſui. Brachium pro potentia poſuit operandi. In nomine
autem carnis intelligenda eſt humana fragilitas: ac per
hoc firmat carnem brachij ſui, qui potentiam fragilem
atq; inualidam, id eſt, humanã ſibi ſufficere ad bene o-
perãdum putat, nec adiutorium ſperat à domino. Pro-

G pter hoc enim ſubiecit, Et à domino diſcedit cor eius.
Talis eſt hæreſis Pelagiana, non antiqua, ſed ante non
multum tempus exorta: cōtra quam hæreſim cum fuiſ-
ſet diutius diſputatum, etiam ad cōcilia epiſcopalia no-
uiſſima neceſſitate peruentum eſt: vnde vobis non qui-
dem omnia, ſed tamen aliqua legenda direxi. Nos ergo
ad bene operandū ſpem non habeamus io homine, fir-
mantes in carnem brachij noſtri, nec à domino diſce-
Pſal.26. dat cor noſtrum, ſed ei dicat, Adiutor meus eſto, ne de-
relinquas me neque deſpicias me, deus ſalutaris meus.
Proinde chariſſimi, ſicut ſuperioribus teſtimoniis ſcrip
turarum probauimus ſanctarum, ad bene viuendum &
recte agendum eſſe in homine liberum voluntatis arbi
trium: ſic etiam de gratia dei, ſine qua nihil boni age-
re poſſumus, quæ ſint diuina teſtimonia videamus. Ac
primum de ipſa veſtra profeſſione aliquid dicam: neq;
enim congregaret vos iſta ſocietas in qua continenter
viuitis, niſi voluptatē coniugalem contemneretis. Hinc
autem domino loquenti cum dixiſſent diſcipuli, Si ta-
lis eſt cauſa homini cum vxore, nō expedit nubere. Re-
Math.19. ſpondit eis, Non omnes capiunt verbum hoc, ſed qui-
H bus datum eſt. Nunquid non liberum arbitrium Ti-
1.Timo.5. mothei eſt exhortatus Apoſtolus, dicens, Contine te-
ipſum? Et io hac re poteſtatem voluntatis oſtendit: vbi
1.Cor.7. ait, Noo habens neceſſitatem: poteſtatem autem habeos
ſuæ voluntatis, vt ſeruet virginem ſuam: & tamen non
omnes capiunt verbum hoc, ſed quibus datum eſt: qui-
bus enim non eſt datum, aut oolunt, aut non implent
quod voluot: quibus autem datum eſt, ſic volunt vt im-
pleant quod volunt. Itaque vt hoc verbum, quod non
ab omnibus capitur, ab aliquibus capiatur, & dei donū
Vbi ſupra. eſt, & liberum arbitrium. De ipſa quoque pudicicia cō-
iugali nempe Apoſtolus ait, Quod vult faciat, non pec-
cat ſi nubat: & tamen etiam hoc dei donum eſt, dicen-
Prouer.19. te ſcriptura, A domino iungitur mulier viro. Ideo do-
ctor gentium & pudiciciam coniugalem per quam nō
fiunt adulteria, & perfectiorem continentiam, per quā
nullus cōcubitus quæritur, ſermone ſuo commendans:
& hoc & illud donum dei eſſe mōſtrat, ſcribens ad Co-
rinthios, & admonēs coniuges ne ſeinuicem fraudent:
1.Cor.7. quos cum admonuiſſet, adiecit: Vellem autem omnes
I homines eſſe ſicut meipſum: quia vtique ipſe ab omni
concubitu cōtinebat. Et continuo ſubiunxit, Sed vnuſ-
quiſque proprium donum habet à deo, alius ſic, alius au
tem ſic. Nunquid tam multa quæ præcipiuntur in lege
dei, ne fornicationes & adulteria committantur, indi-
cant aliud quàm liberum arbitrium? Neque enim præ-
ciperentur, niſi homo haberet propriam voluntatem,
qua diuinis præceptis obediret, & tamen dei donum
eſt, ſine quo ſeruari caſtitatis pręcepta non poſſunt. Vn-
Sapien.8. de ait ille in libro Sapiētiæ, Cum ſcirem quia nemo eſ-
ſe poteſt continens niſi deus det: & hoc ipſum erat ſa-
pientiæ, ſcire cuius eſſet hoc donum. Vt autem iſta non
ſeruentur caſtitatis ſancta mandata, vnuſquiſque ten-
Iacobi.1. tatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Vbi ſi
dixerit: volo ſeruare, ſed vincor à concupiſcentia mea:
reſpondet ſcriptura libero eius arbitrio, quod iam ſu-
Roma.12. perius dixi, Noli vinci à malo, ſed vince in booo ma-
lum: quod tamen vt fiat, adiuuat gratia, quæ niſi adiu-
uerit, nihil lex erit niſi virtus peccati. Augetur enim cō-
cupiſcentia, & maiores vires accipit lege prohibente,
niſi adiuuet ſpiritus gratiæ. Hoc eſt quod dicit ille ipſe
1.Cor.15. doctor gentium, Aculeus autem mortis eſt peccatum,
virtus vero peccati lex. Ecce vnde dicit homo: Volo le-
gis ſeruare mandatum, ſed virtute concupiſcentiæ meæ
vincor. Et cum voluntas eius connenitur & ei dicitur, K
Noli vinci à malo: quid ei prodeſt niſi grana ſuccur-
rente fiat? Qnod ipſe Apoſtolus ſecutus adiunxit: nam
& cum dixiſſet, virtus peccati lex: cōtinuo ſubiecit, Gra-
tias autem deo, qui dat nobis victoriam per dominum
noſtrum Ieſum Chriſtum. Ergo & victoria qua pecca-
tum vincitur, nihil aliud quàm donum dei, in iſto cer-
tamine adiuuantis liberum arbitrium. Propter quod di
cit & cœleſtis magiſter, Vigilate & orate, ne intretis in *Matt.26.*
tentationem. Ergo vnuſquiſque contra ſuam concu-
piſcentiam dimicans oret, ne intret in tentationem: id
eſt, ne ſit ab illa abſtractus & illectus. Non autem intrat
in tentationem, ſi voluntate bona vincat concupiſceo-
tiam malam. Nec tamen ſufficit arbitrium voluntatis
humanæ, niſi à domino victoria concedatur oranti, ne
intret in tentationem. Quid vero euidetitius quàm dei
oſtenditur gratia, vbi quod oratur, accipitur? Si enim
dixiſſet ſaluator noſter, Vigilate ne intretis in tentatio-
nem: admonuiſſe videretur tantummodo hominis vo
luntatē: cum vero addidit, & orate, oſtendit deum ad-
iuuare, ne intretur in tentationem. Dictum eſt libero a-
bitrio, Fili noli deficere à diſciplina domini: & domi- L
nus dicit, Ego rogaui pro te Petre, ne deficeret fides tua. *Prouer.3.*
Homo ergo gratia iuuatur, ne ſine cauſa voluntati eius *Luca.22.*
iubeatur. Cum dicit deus, Conuertimini ad me, & *Cap.V.*
conuertar ad vos: vnum horum videtur eſſe noſtræ vo *Zach.1.*
luntatis, id eſt, vt conuertamur ad deum, alterum vero
ipſius gratiæ, id eſt, vt etiam ipſe conuertatur ad nos:
vbi poſſunt putare Pelagiani ſuā obtinere ſententiam,
qua dicunt gratiam dei ſecundum merita noſtra dari.
Quod quidem in Oriente, hoc eſt, in prouincia Palæ-
ſtina, in qua eſt ciuitas Hieruſalem, cū ipſe Pelagius ab
Epiſcopis audiretur, affirmare non auſus eſt. Nam inter
cætera quæ illi obiecta ſunt, & hoc obiectum eſt, quòd
diceret gratiam dei ſecūdum merita noſtra dari: quod
ſic alienum eſt à catholica doctrina, & inimicum gra-
tiæ Chriſti, vt niſi hoc obiectum ſibi anathematizaſſet,
ipſe iode anathematizatus extitiſſet. Sed fallaciter eum a-
nathematizaſſe poſteriores eius iodicant libri, in qui-
bus omnino nihil aliud defendit, quàm gratiam dei ſe-
cundū merita noſtra dari. Talia ergo de ſcripturis col- M
ligunt, quale eſt hoc vnum quod pauloante dixi, Con- *Zacha.1.*
uertimini ad me & conuertar ad vos: vt ſecundum me-
ritum conuerſionis noſtræ ad deum, detur gratia eius,
in qua ad nos & ipſe cōuertitur. Nec attendunt qui hoc
ſentiunt, quia niſi donum dei eſſet etiam ipſa ad deum *Pſal.79.*
noſtra conuerſio, non ei diceretur, Deus virtutum con *Pſal.84.*
uerte nos. Et, Deus tu cōuertens viuificabis nos. Et, Con
uerte nos deus ſanitatum noſtrarum: & huiuſmodi alia
quæ commemorare longū eſt. Nam & venire ad Chri-
ſtum, quid eſt aliud niſi ad eum credendo conuerti: &
tamen ait, Nemo poteſt venire ad me, niſi datum fuerit *Ioan.6.*
ei à patre meo? Item quod ſcriptum eſt in libro ſecūdo
Paralipomenon, Dominus vobiſcum cum vos eſtis cū *2.Para.15.*
eo, & ſi quæſiertis eum, inuenietis: ſi autem dereliqueri-
tis eum, derelinquet vos. Manifeſtat quidem liberum
voluntatis arbitrium. Sed illi qui dicunt gratiam dei ſe-
cundum merita noſtra dari, iſta teſtimonia ſic accipiūt,
vt dicant meritum noſtrum in eo eſſe quòd ſumus cum
deo: eius autem gratiam ſecundum hoc meritum dari,
vt ſit & ipſe nobiſcum. Item meritum noſtrum in eo
eſſe quòd quærimus eum, & ſecundum hoc meritum
dari eius gratiam, vt inueniamus eum. Et in libro Para-
lipomenon primo quod dictum eſt, Et tu Salomon fili *1.Para.28.*
mi cognoſce deū, & ſerui ei in corde perfecto, & anima
volente:

A volente: quia omnia corda ſcrutatur dominus, & om-
nem cogitationem mentium nouit: ſi quęſieris eum, in-
uenietur tibi, & ſi dimiſeris eum, repellet te in perpetuū:
declarat voluntatis arbitrium. Sed illi in eo ponūt me-
ritum hominis, quod dictum eſt, Inuenietur tibi: & om
nino laborant quantum poſſunt, oſtendere gratiam dei
ſecundum merita noſtra dari: hoc eſt, gratiam non eſſe
gratiam. Quibus enim ſecundum meritū redditur, non
Roma.4. imputatur merces ſecundum gratiam, ſed ſecundū de-
bitum, ſicut apertiſſime dicit Apoſtolus. Meritum enim
fuit quidem in Apoſtolo Paulo, ſed malum, quādo per-
1.Cor.15. ſequebatur Eccleſiā: Vnde dicit, Non ſum idoneus vo-
cari Apoſtolus, quia perſecutus ſum Eccleſiā dei. Cum
ergo haberet hoc meritū malum, redditum eſt ei bonū
pro malo, in eo q̄ ſecutus adiunxit, Sed gratia dei ſum
quod ſum. Atq; vt oſtenderet & liberū arbitrium, mox
addidit, Et gratia eius in me vacua nō fuit, ſed plus om-
nibus illis laboraui. Hoc enim liberum arbitrium ho-
2.Cor.6. minis exhortatur & in aliis, quibus dicit, Rogamus ne
inuacuum gratiam dei ſuſcipiatis. Vt quid enim eos ro
gat ſi gratiam ſic ſuſceperūt, vt propriam perderent vo-
B luntatem, tamen ne ipſa voluntas ſine gratia dei pute-
tur boni aliquid poſſe, cōtinuo cum dixiſſet, Gratia eius
in me vacua nō fuit, ſed plus omnibus illis laboraui: ſub-
iunxit atq; ait: Non ego autem, ſed gratia dei mecum:
id eſt non ſolus, ſed gratia dei mecū: ac per hoc nec gra
tia dei ſola, nec ipſe ſolus, ſed gratia dei cum illo. Vt au-
tem de cœlo vocaretur, & tā magna & efficaciſſima vo
catione conuerteretur, gratia dei erat ſola, quia merita
eius erant magna, ſed mala. Deniq; & alibi dicit ad Ti-
2.Timo.1. motheum, Collabora Euangelio ſecundum virtutem
dei ſaluos nos facientis, & vocantis vocatione ſua ſan-
cta, nō ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum ſuū pro-
poſitum & gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu.
ad Titū. 3. Item merita ſua, ſed mala commemorans dicit, Fuimus
enim ſtulti & nos aliquando & increduli, errantes, ſer-
uientes deſyderiis & voluptatibus variis, in malicia &
inuidia agentes, abominabiles, inuicem odio habentes.
Quid iſtis tam malis meritis niſi pœna vtique debeba-
tur? Sed deo reddente bona pro malis, per gratiam quæ
non ſecundum merita noſtra datur, factum eſt quod
deinde ſubiunxit, & dicit, Cum autem benignitas & hu
C manitas illuxit ſaluatoris noſtri dei, non ex operibus iu-
ſticiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericor-
diam ſaluos nos fecit, per lauacrum regenerationis &
renouationis ſpiritus ſancti, quē ditiſſime effudit ſuper
nos, per Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum, vt iuſti-
ficati ipſius gratia, hæredes efficiamur ſecundum ſpem
Cap.VI. vitæ æternæ. His & talibus teſtimoniis diuinis pro-
batur gratia dei nō ſecundum merita noſtra dari, quan
doquidem non ſolum nullis bonis, verumetiam multis
meritis malis præcedentibus videmus datam, & quoti-
die dari videmus. Sed plane cum data fuerit, incipiunt
eſſe etiam merita noſtra bona, per illam tamen: nam ſi
illam ſubtraxerit, cadit homo non erectus, ſed præcipi-
tatus libero arbitrio. Quapropter quādo cœperit homo
habere merita bona, nō debet ſibi tribuere illa, ſed deo,
Pſal.26. cui dicitur in Pſalmo, Adiutor me⁹ eſto ne derelinquas
me: dicendo, ne derelinquas me, oſtendit quia ſi dereli-
ctus fuerit, nihil boni valet ipſe per ſe: vnde & ille ait,
Pſal.29. Ego dixi in abundantia mea, nō mouebor in æternum.
Putauerat enim ſuum fuiſſe bonum, quod ei ſic abunda
bat vt non moueretur: ſed vt oſtenderetur illi cuius eſ-
ſet illud bonum, de quo tanquam ſuo cœperat gloriari,
Ibidem. paululum gratia dei deſerēte admonitus dicit, Domine

in voluntate tua, præſtitiſti decori meo virtutē: Auerti- D
ſti faciem tuā à me, & factus ſum conturbatus. Ideo ne-
ceſſariū eſt homini, vt gratia dei non ſolum iuſtificetur
impius, id eſt, ex impio fiat iuſtus, cum redduntur ei bo-
na pro malis: ſed etiā cum fuerit iam iuſtificatus ex fide,
ambulet cum illo gratia, & incumbat ſuper ipſam ne ca
dat. Propter hoc ſcriptum eſt in cantico cāticorum de *Canti.8.*
ipſa Eccleſia, Quæ eſt iſta quæ aſcēdit dealbata, incum-
bens ſuper fratruelem ſuum? Dealbata eſt enim quæ per
ſeipſam alba eſſe non poſſet. Et à quo dealbata eſt, niſi
ab illo, qui per Prophetam dicit, Si fuerint peccata ve- *Eſaia.1.*
ſtra vt phœnicium, ſicut niuem dealbabo? Quando er-
go dealbata eſt, nihil boni merebatur: Iam vero alba fa-
cta, bene ambulat, ſed ſi ſuper eū à quo dealbata eſt, per-
ſeueranter incūbat: Propter quod & ipſe Ieſus ſuper quē
incumbit dealbata, dixit diſcipulis ſuis, Sine me nihil *Ioan.15.*
poteſtis facere, Ergo redeamus ad Apoſtolum Paulum,
quē certe inuenimus ſine vllis meritis bonis, imò cum
multis meritis malis dei gratiam conſecutum, redden-
tis bona pro malis: videamus quid dicat ſua iam propin *2.Timo.4.*
quante paſſione, ſcribēs ad Timotheum, Ego enim iam E
immolor, inquit, & tempus reſolutionis meę inſtat: Bo-
num certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſer
uaui. Iſta vtique iam merita ſua bona commemorat, vt
poſt bona merita conſequatur coronam, qui poſt me-
rita mala conſecutus eſt gratiam. Deniq; attendite quid
ſequatur, ſupereſt, inquit, mihi corona iuſticiæ, quā red-
det mihi dominus in illa die iuſtus iudex. Cui redderet
coronam iuſtus iudex, ſi non donaſſet gratiam miſeri-
cors pater? Et quo modo eſſet iſta corona iuſticiæ, niſi
præceſſiſſet gratia quæ iuſtificat impiū? Quo modo iſta
debita redderetur, niſi prius illa gratuita donaretur? Sed
cum dicunt Pelagiani hanc eſſe ſolam, non ſecundum
merita noſtra gratiam, qua homini peccata dimittun-
tur: illam vero quæ datur in finem, id eſt æternam vitā,
meritis noſtris pręcedentibus reddi: reſpondendum eſt
eis, Si enim merita noſtra ſic intelligerent, vt etiam ip-
ſa dona dei eſſe cognoſcerent, nō eſſet reprobanda iſta
ſententia: quoniam vero merita humana ſic prædicant,
vt ea ex ſemetipſo habere hominem dicant, prorſus re-
ctiſſime reſpondet Apoſtolus, Quis enim te diſcernit?
Quid autem habes quod non accepiſti? Si autem acce- *1.Cor.4.*
piſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Prorſus talia F
cogitāti veriſſime dicitur, Dona ſua coronat deus, non
merita tua: ſi tibi à teipſo, non ab illo ſunt merita tua:
hæc enim ſi talia ſunt, mala ſunt: quæ mala ſunt, non
coronat deus: ſi autem bona ſunt, dei dona ſunt: quia
ſicut dicit Apoſtolus Iacobus, Omne datum optimum
& omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens *Iacobi.1.*
à patre luminum. Vnde dicit & Ioannes præcurſor do-
mini noſtri, Non poteſt homo accipere quicquam, ni- *Ioan.3.*
ſi fuerit ei datum de cœlo: vtique de cœlo, vnde etiam
venit ſpiritus ſanctus, quando Ieſus aſcendit in altum, *Ephe.4.*
captiuauit captiuitatem, dedit dona hominibus.

Si ergo dei dona ſunt bona merita tua, non deus *Cap.VII.*
coronat merita tua tanquam merita tua, ſed tanquam
dona ſua, Proinde conſideremus ipſa merita Apoſto-
li Pauli, quibus dixit coronam redditurum iudicem
iuſtum, & videamus vtrum merita ipſius tanquam ip- *2.Timo.4.*
ſius, id eſt ex ipſo ei comparata, an dona ſint dei. Bo-
num, inquit, certamen certaui, curſum conſumma-
ui, fidem ſeruaui. Primo iſta bona opera, ſi non ea præ-
ceſſiſſent cogitationes bonæ, nulla eſſent. Attendite ita-
que quid de ipſis cogitationibus dicat, ait enim ſcri-
bens ad Corinthios, Non quia idonei ſumus cogitare *2.Cor.3.*

G aliquid à nobis tanquam à nobiſmetipſis,ſed ſufficiẽtia
noſtra ex deo eſt.Deinde ſingula inſpiciamus,Bonum,
inquit,certamen certaui. Quæro qua virtute certauerit,
vtrum quæ illi ex ſemetipſo fuerit, an quæ deſuper da-
ta ſit?Sed abſit vt tantus doctor gentium ignorauerit le
Deute.8. gẽ dei,cuius vox eſt in Deuteronomio,Ne dicas in cor-
de tuo,fortitudo mea & potentia manus meæ fecit mi-
hi virtutem magnam hanc, ſed memoraberis domini
dei tui, quia ipſe tibi dat fortitudinem facere virtutem.
Quid autẽ prodeſt bonum certamen, niſi ſequatur vi-
ctoria? Et quis dat victoriam, niſi ille de quo dicit ipſe,
1.Cor.15. Gratias deo qui dat nobis victoriam,per dominum no
Roma.8. ſtrum Ieſum Chriſtum.Et alio loco cum cõmemoraſſet
Pſal.34. teſtimonium de Pſalmo, Quoniam propter te mortifi-
camur tota die, deputati ſumus vt oues occiſionis: ſub-
iecit atque ait, Sed in his omnibus ſuperuincimus per-
eũ qui dilexit nos:non ergo per nos,ſed per eũ qui dile-
xit nos. Deinde dixit,Curſum cõſummaui: ſed ille hoc
Roma.9. dixit,qui alio loco dicit,Igitur nõ volentis neq; curren-
tis,ſed miſerẽtis eſt dei.Quæ ſententia nullo modo po-
teſt etiã ſic conuerti vt dicatur,nõ miſerẽtis dei, ſed vo
H lentis & currentis eſt hominis:quiſquis enim hoc auſus
fuerit dicere,aperte ſe oſtendit Apoſtolo contradicere.
2.Timo.4. Poſtremo dixit,Fidem ſeruaui:ſed ille hoc dixit,qui ali-
1.Timo.1. bi ait, Miſericordiam conſecutus ſum vt fidelis eſſem.
Non enim dixit, Miſericordiam cõſecutus ſum quia fi-
delis erã, ſed vt fidelis eſſem:hinc oſtendens etiã ipſam
Ephe.2. fidem haberi niſi deo miſerante non poſſe,& eſſe donũ
dei.Quod apertiſſime docet,dicens,Gratia ſalui facti e-
ſtis per fidem,& hoc nõ ex vobis,ſed dei donũ eſt.Poſ-
ſent enim dicere,ideo accepimus gratiã,quia credimus,
tanquam ſibi fidem tribuẽtes,gratiam deo: propter hoc
Apoſtolus cum dixiſſet, per fidem,& hoc,inquit,non ex
vobis, ſed dei donum eſt. Rurſus ne dicerent ſe ſuis o-
peribus donum tale meruiſſe: cõtinuo ſubiecit, Non ex
operibus,ne forte quis extollatur: non quia negauit,aut
euacuauit opera bona, cum dicat deum vnicuique red-
dere ſecundum opera eius: ſed quia opera ſunt ex fide,
nõ ex operibus fides,ac per hoc ab illo ſunt nobis opera
I iuſticiæ,à quo eſt ipſa fides, de qua dictũ eſt,Iuſtus ex fi-
Abac.2. de viuit. Homines autem non intelligẽtes, quod ait ip-
Roma.1. ſe Apoſtolus,arbitramur iuſtificari hominem per fidem
Roma.3. ſine operibus legis: putauerunt eum dicere ſufficere ho-
mini fidem, etiam ſi male viuat & bona opera non ha-
beat. Quod abſit vt ſentiret vas electionis: qui cum di-
xiſſet quodam loco,In Chriſto enim Ieſu neque circun
Gala.5. ciſio aliquid valet,neque præputiũ:mox addidit,ſed fi-
des quæ per dilectionem operatur. Ipſa eſt fides quæ fi-
deles dei ſeparat ab immundis dæmonibus,nam & ipſi:
Iacobi.2. ſicut dicit Apoſtolus Iacobus,credunt & contremiſcũt,
ſed nõ bene operantur.Non ergo habẽt iſtam fidem ex
qua iuſtus viuit,id eſt, quæ per dilectionem operatur,vt
reddat ei deus vitam æternã ſecundum opera eius.Sed
quia & ipſa bona opera nobis ex deo ſunt,à quo nobis
& fides eſt,& dilectio, propterea idem ipſe doctor gen
tium,etiam ipſam vitam æternã gratiam nuncupauit.

Cap.VIII. Et naſcitur inde non parua quæſtio, quæ domino
donante ſoluenda eſt. Si enim vita æterna bonis ope-
Matth.6. ribus redditur,ſicut apertiſſime dicit ſcriptura,Quoniã
Roma.2. deus reddet vnicuiq; ſecundum opera eius: quo modo
Apoc.22. gratia eſt vita æterna, cum gratia non operibus redda-
Roma.4. tur,ſed gratis detur,ipſo Apoſtolo dicente, Ei qui ope-
Roma.11. ratur,merces non imputatur ſecundum gratiam,ſed ſe-
†al.debitũ. cundum meritum.† Et iterum,Reliquiæ,inquit,per ele-
ctionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt.Et mox addidit,Si au-
tem gratia,iam non ex operibus:alioquin gratia iã non K
eſt gratia. Quo modo eſt ergo gratia vita æterna, quæ
ex operibus ſumitur? An forte vitam æternam non di-
xit Apoſtolus gratiam?Imo vero ſic dixit, vt negari om
nino non poſſit, nec intellectorem acutum, ſed tan-
tummodo intentum deſiderat auditorem. Cum enim
dixiſſet, Stipendium peccati mors: continuo ſubdidit,
Gratia autem dei vita æterna in Chriſto Ieſu domino *Roma.6.*
noſtro.Iſta ergo quęſtio nullo modo mihi videtur poſ-
ſe diſſolui, niſi intelligamus & ipſa bona opera noſtra
quibus æterna redditur vita, ad dei gratiam pertinere:
propter illud quod ait dominus Ieſus,Sine me nihil po *Ioan.15.*
teſtis facere. Et ipſe Apoſtolus cum dixiſſet, Gratia ſalui *Ephe.2.*
facti eſtis per fidem,& hoc nõ ex vobis, ſed dei donum
eſt,non ex operibus, ne forte quis extollatur: vidit vtiq;
putare poſſe homines hoc ita dictum, quaſi neceſſaria
non ſint opera bona credentibus,ſed eis fides ſola ſuffi-
ciat: & rurſus poſſe homines de bonis operibus extolli,
velut ad ea facienda ſibi ſufficiant:mox itaq; addidit,Ip
ſius enim ſumus figmentum,creati in Chriſto Ieſu in o-
peribus bonis, quæ præparauit deus, vt in illis ambule-
mus.Quid eſt hoc,quòd cum dei gratiam commẽdans L
dixiſſet,nõ ex operibus,ne forte quis extollatur:cur hoc
dixerit rationem reddens,ipſius enim ſumus,inquit,fig-
mentum,creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis?Quo
modo ergo nõ ex operibus,ne forte quis extollatur?Sed
audi & intellige,non ex operibus dictum,tanquam tuis
ex teipſo tibi exiſtentibus, ſed tanquam his in quibus te
deus finxit,id eſt,formauit & creauit. Hoc enim ait,Ip-
ſius ſumus figmentum, creati in Chriſto Ieſu in operi-
bus bonis,non illa creatione qua homines facti ſumus,
ſed ea de qua ille dicebat,qui vtiq; iam homo erat, Cor *Pſal.50.*
mundum crea in me deus: & de qua dicit Apoſtolus,Si *2.Cor.5.*
qua ergo in Chriſto noua creatura, vetera tranſierunt:
Ecce facta ſunt noua,omnia autem ex deo.Fingimur er
go,id eſt,formamur & creamur in operibus bonis, quæ
non præparauimus nos, ſed præparauit deus vt in illis
ambulemus. Itaque chariſſimi, vita bona noſtra nihil
aliud eſt quàm dei gratia:ſine dubio & vita æterna,quæ
bonæ vitæ redditur, dei gratia eſt: & ipſa enim gratis
datur, quia gratis data eſt illa cui datur. Sed illa cui da-
tur tantummodo gratia eſt,hæc autẽ quę illi datur,quo- M
niam præmium eius eſt, gratia eſt pro gratia, tanquam
merces pro iuſticia,vt verũ ſit quoniam verum eſt,quia *Apoca.22.*
reddet vnicuiq; deus ſecundum opera eius. Vtrum *Cap.IX.*
autem legerimus in ſcripturis ſanctis, gratiam pro gra-
tia,forſitan quæritis:ſed habetis Euangelium ſecundum
Ioannem tanta luce clariſſimum, vbi Ioannes Baptiſta *Ioan.1.*
de domino Chriſto dicit, Nos omnes ex plenitudine
eius accepimus, & gratiam pro gratia. Ex eius itaq; ple-
nitudine accepimus pro modulo noſtro tanquam par-
ticulas noſtras, vt bene viuamus: ſicut deus partitus eſt
menſuram fidei,quia vnuſquiſq; proprium donum ha- *1.Cor.7.*
bet à deo,alius ſic,alius autẽ ſic,& ipſa eſt gratia:& inſu-
per accipiemus & gratiam pro gratia,quãdo nobis vita
æterna reddetur.De quo dixit Apoſtolus,Gratia autem *Roma.6.*
dei vita æterna, in Chriſto Ieſu domino noſtro: cum
prius dixiſſet, Stipendium peccati mors. Merito enim
ſtipendium, quia militiæ diabolicæ mors æterna tan-
quam debitum redditur. Vbi cum poſſet dicere,& recte
dicere, Stipendium autem iuſticiæ vita æterna: maluit
dicere, Gratia autem dei vita æterna: vt hinc intellige- *Ibidem.*
remus, non pro meritis noſtris deum nos ad æternam
vitam, ſed pro ſua miſeratione perducere. De quo in
Pſalmo dicit homo animę ſuæ,Qui coronat te in miſe- *Pſal.102.*
ratione

A ratione & miſericordia. Nunquid nõ corona bonis o-
peribus redditur? Sed quia ipſa bona opera ille in bonis
Philip.2. operatur, de quo dictum eſt, Deus eſt enim qui opera-
tur in vobis & velle & operari pro bona volũtate, ideo
dixit Pſalmus, Coronat te in miſeratione & miſericor-
dia: quia eius miſeratione bona operamur, quibus coro-
na reddetur. Nõ enim, quia dixit, Deus eſt enim qui o-
peratur in vobis & velle & operari pro bona volunta-
te: ideo liberum arbitrium abſtuliſſe putãdus eſt. Quod
ſi ita eſſet, non ſuperius dixiſſet, Cum timore & tremo-
re veſtram ipſorum ſalutem operamini. Quando enim
iubetur vt operentur, liberum eorum conuenitur arbi-
trium: ſed ideo cum timore & tremore, ne ſibi tribuen-
do quod bene operantur, de bonis tanquam ſuis extol-
lantur operibus. Tanquam ergo interrogaretur Apo-
ſtolus, & diceretur ei, quare dixiſti cum timore & tre-
more: horum verborũ rationem reddidit, dicens, Deus
eſt enim qui operatur in vobis. Si enim timetis & tre-
mitis, non extollimini tanquam de veſtris operibus bo
nis, quia deus eſt qui operatur in vobis. Itaque fratres
B debetis quidem per liberum arbitrium non facere ma-
la, & facere bona, hoc enim nobis lex dei præcipit in li-
Cap.X. bris ſanctis, ſiue veteribus, ſiue nouis. Sed legamus &
Gala.2. adiuuãte domino intelligamus Apoſtolum dicentem,
Quia non iuſtificabitur ex lege omnis caro coram ip-
ſo: per legem enim cognitio peccati. Cognitio dixit, nõ
conſummatio. Quando autem cognoſcit homo pecca-
tum, ſi nõ adiuuat gratia vt cognitum caueatur, ſine du-
Roma.4. bio lex irã operatur. Quod alio loco ipſe Apoſtolus di-
cit, ipſius enim verba ſunt, Lex iram operatur. Hoc autẽ
dixit, quia ira dei maior eſt in præuaricatore, qui per le-
gem cognoſcit peccatum, & tamẽ facit: talis quippe ho-
mo prẹuaricator eſt legis: ſicut & in alio loco dicit, Vbi
Roma.7. enim lex nõ eſt, nec præuaricatio eſt. Propter hoc & ali-
bi ait, Vt ſeruiamus in nouitate ſpiritus, & non in vetu-
ſtate literę: legem volens intelligi literæ vetuſtatem, no
uitatem vero ſpiritus quid niſi gratiam? Et ne putaretur
accuſaſſe legem vel reprehendiſſe: continuo ſibi oppo-
ſuit quæſtionem, & ait, Quid ergo dicemus, Lex pecca-
tum eſt? Abſit. Deinde ſubiunxit, Sed peccatum non co-
C gnoui, niſi per legem: hoc eſt quod dixerat, per legẽ co-
gnitio peccati. Nam cõcupiſcẽtiam, inquit, neſciebam,
Exod.20. niſi lex diceret, Non cõcupiſces: occaſione autem acce-
pta peccatum per mandatum operatum eſt in me om-
nem concupiſcentiam: ſine lege enim peccatum mor-
tuum erat, ego autem aliquando viuebam ſine lege: ad-
ueniente autem mandato, peccatum reuixit: ego autem
mortuus ſum, & inuentum eſt mihi mandatum quod
erat in vita, hoc eſſe in morte: peccatum enim occaſio-
ne accepta per mandatum fefellit me, & per illud occi-
dit. Itaq; lex quidem ſancta, & mandatum ſanctũ & iu-
ſtum & bonum. Quod ergo bonum eſt mihi, factum eſt
mors? Abſit. Sed peccatum vt appareat peccatum, per bo
num mihi operatum eſt mortem, vt fiat ſupra modum
Gala.2. peccatum per mandatum. Et ad Galatas dicit, Scientes
autem quoniam non iuſtificatur homo ex operibus le-
gis, niſi per fidem domini noſtri Ieſu Chriſti: & nos in
Chriſto credidimus, vt iuſtificemur ex fide Chriſti, &
non ex operibus legis, quoniam ex operibus legis nõ iu
Cap.XI. ſtificabitur omnis caro. Quid eſt ergo quòd vaniſ-
ſimi homines & peruerſiſſimi Pelagiani legẽ dicunt eſſe
dei gratiam, qua iuuamur ad non peccandum? Quid eſt
Roma.7. miſeri quod dicunt, qui ſine vlla dubitatione tãto Apo-
ſtolo contradicunt? Ille dicit peccatũ vires aduerſus ho-
minẽ accepiſſe per legem, & eum per mandatũ quanuis

ſanctum & iuſtum & bonum, tamẽ occidere, & per bo- D
num operari ei mortẽ, de qua non liberaretur, niſi viui-
ficaret ſpiritus eum quẽ litera occiderat: ſicut alio loco 2.Cor.3.
dicit, Litera occidit, ſpiritus autẽ viuificat. Et iſti indoci-
les, contra legem dei cæci, & contra vocẽ dei ſurdi, occi
dentem literam viuificare dicunt, & viuificanti ſpiritui
contradicunt: ergo fratres, vt ipſius potius Apoſtoli ver Roma.8.
bis vos moneam, debitores ſumus non carni vt ſecun-
dum carnẽ viuamus: ſi enim ſecundum carnẽ vixeritis,
moriemini: ſi autem ſpiritu actiones carnis mortificaue
ritis, viuetis. Hæc dixi, vt Apoſtolicis verbis liberũ arbi-
trium veſtrum à malo deterrerem, & exhortarer ad bo-
num: nec tamen ideo debetis in homine, hoc eſt in vo-
bis ipſis, non in domino gloriari, quãdo non ſecundum
carnẽ viuitis, ſed ſpiritu actiones carnis mortificatis. Vt
enim nõ ſe extollerent quibus iſta dicebat, exiſtimantes
ſe ſuo ſpiritu tanta hæc bona opera facere poſſe, nõ dei,
propterea cum dixiſſet, Si autem ſpiritu actiones carnis
mortificaueritis, viuetis: cõtinuo ſubiecit, Quotquot e-
nim ſpiritu dei agũtur, hi filij ſunt dei. Quando ergo ſpi
ritu actiones carnis mortificatis vt viuatis, illum glorifi E
cate, illũ laudate, illi gratias agite cuius ſpiritu agimini,
vt iſta valeatis, vt vos filios dei eſſe mõſtretis: quotquot
enim ſpiritu dei aguntur, hi filij ſunt dei. Quotquot Cap.XII.
ergo adiũcto ſolo adiutorio legis, ſine adiutorio gratiæ
confidentes in virtute ſua, ſuo ſpiritu aguntur, non ſunt
filij dei. Tales ſunt de quibus idẽ dicit Apoſtolus, quòd Roma.10.
ignorãtes dei iuſticiam, & ſuam volentes cõſtituere, iu-
ſticiæ dei nõ ſunt ſubiecti. De Iudæis hoc dixit, qui de ſe
præſumentes gratiã repellebant, & in Chriſtũ propter-
ea non credebant. Suam vero iuſticiam dicit eos volen
tes cõſtituere, quæ iuſticia eſt ex lege, nõ quia lex ab ipſis
conſtituta, ſed in lege quæ ex deo eſt ſuã iuſticiam con-
ſtituerunt, quando eandem legẽ ſuis viribus ſe implere
poſſe credebãt, ignorantes dei iuſticiã, non qua iuſticia
deus iuſtus eſt, ſed quæ iuſticia eſt homini ex deo. Et vt
ſciatis hanc illum eorũ dixiſſe iuſticiam quæ eſt ex lege,
hanc autẽ dei quę homini eſt ex deo, audite quid alio lo
co dicat, cũ de Chriſto loqueretur, Propter quẽ omnia, Philip.3.
inquit, non ſolum detrimenta eſſe credidi, verumetiam
vt ſtercora exiſtimaui eſſe vt Chriſtũ lucrifaciam, & in-
ueniar in illo nõ habens meã iuſticiam quæ ex lege eſt, F
ſed eam quæ eſt per fidem Chriſti, quæ eſt ex deo. Quid
eſt, nõ habens meã iuſticiam quæ ex lege eſt, cum ſua nõ
eſſet lex ipſa, ſed dei: niſi, quia ſuã dixit iuſticiã, quanuis
ex lege eſſet, quia ſua voluntate legem ſe poſſe putabant
implere ſine adiutorio gratiæ, quæ eſt per fidem Chriſti?
Ideo cum dixiſſet, Non habẽs meam iuſticiã quæ ex le-
ge eſt: ſecutus adiunxit, Sed eam quæ eſt per fidem Chri
ſti, quæ eſt ex deo. Hanc ignorabãt, de quibus ait, Igno-
rantes dei iuſticiã, id eſt, quæ eſt ex deo: hanc enim dat
nõ litera occidens, ſed viuificãs ſpiritus. Et ſuã volentes
conſtituere, quã dixit ipſe ex lege iuſticiam, cũ diceret,
Non habẽs meam iuſticiã quę ex lege eſt: iuſticię dei nõ
ſunt ſubiecti, hoc eſt, gratiæ dei nõ ſunt ſubiecti: ſub le-
ge enim erant, non ſub gratia: & ideo eis dominabatur
peccatũ, à quo nõ fit homo liber lege, ſed gratia. Propter
quod alibi dicit, Peccatũ enim vobis nõ dominabitur, Roma.6.
non enim eſtis ſub lege, ſed ſub gratia: nõ quia lex mala
eſt, ſed quia ſub illa ſunt quos reos facit iubẽdo, nõ ad-
iuuãdo. Gratia quippe adiuuat vt legis quiſq; ſit factor,
ſine qua gratia ſub lege poſitus tantummodo erit legis
auditor. Talibus itaq; dicit, Qui in lege iuſtificamini, à
gratia excidiſtis. Quis ita ſit ſurdus aduerſus Apoſto Gala.5.
licas voces, quis ita deſipiat, imò inſaniat neſciens quid Cap.XIII.

G loquatur, vt audeat dicere, legem eſſe gratiam, cum clamet qui ſciebat quid loqueretur, Qui in lege iuſtificamini à gratia excidiſtis? Si autem lex nõ eſt gratia, quia vt ipſa lex fiat, non poteſt lex adiuuare, ſed gratia, nunquid natura erit gratia? Nam & hoc Pelagiani auſi ſunt dicere, gratiam eſſe naturam, in qua ſic creati ſumus vt habeamus mentem rationalem qua intelligere valeamus, facti ad imaginem dei, vt dominemur piſcibus maris
Gene.1. & volucribus cœli, & omnibus pecoribus quę repunt ſuper terram. Sed non hæc eſt gratia, quam commendat Apoſtolus per fidem Ieſu Chriſti. Hanc enim naturam etiam cum impiis & infidelibus certum eſt nobis eſſe communem: gratia vero per fidem Ieſu Chriſti eorum
1.Theſſ.3. tantummodo eſt, quorum eſt ipſa fides. Non enim omnium eſt fides. Denique ſicut eis qui volentes in lege iuſtificari à gratia exciderunt, veriſſime dicit, Si ex lege
Gala.2. iuſticia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt: ſic & his qui gratiam quam commendat & percipit fides Chriſti, putant eſſe naturam, veriſſime dicitur, Si ex natura iuſticia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Iam hic enim erat
H lex, & non iuſtificabat, iam hic erat & natura & nõ iuſtificabat, ideo Chriſtus non gratis mortuus eſt, vt &
Matth.5. lex per illum impleretur, qui dixit, Non veni ſoluere le-
Matth.18. gem, ſed adimplere: & natura per Adam perdita, per il-
Luca.19. lum repararetur, qui dixit veniſſe ſe quærere & ſaluare quod perierat: in quem venturum antiqui etiam patres crediderunt, qui diligebant deum. Dicunt etiã gratiam dei quæ data eſt per fidem Ieſu Chriſti, quæ neque lex eſt neque natura, ad hoc tantum valere, vt peccata præterita dimittantur, nõ vt futura vitentur, vel repugnan-
Matth.6. tia ſuperentur. Sed ſi hoc verum eſſet, vtique in oratione dominica cum dixiſſemus, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: non adderemus, Et ne nos inferas in tentationem. Illud enim dicimus vt peccata dimittantur, hoc autem vt caueantur, ſiue vincãtur: quod à patre qui in cœlis eſt nulla ratione peteremus, ſi virtute voluntatis humanæ hoc
Cyprianus in libro de oratione dominica. poſſemus efficere. Commoneo autem charitatem veſtram, & multum exhortor vt beati Cypriani librum quem ſcripſit de oratione dominica, diligenter legatis, & quantum vos dominus adiuuerit, intelligatis memoriæq; mandetis, Ibi videbitis quemadmodum ſic al-
I loquatur liberum arbitrium eorum quos conſcriptione ſui ſermonis ædificat, vt oſtendat tamen ea quæ implen
†iubentur. da videntur† in lege, in oratione eſſe poſcenda. Quod vtique vaniſſime fieret, ſi ad illa agenda ſine diuino ad-
Cap.XIIII. iutorio voluntas humana ſufficeret. Sed cum fuerint conuicti non defenſores, ſed inflatores & præcipitatores liberi arbitrij, quia neque ſcientia diuinæ legis, neque natura, neque ſola remiſſio peccatorum eſt illa gratia, quæ per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum datur, ſed ipſa facit vt lex impleatur vt natura liberetur, ne peccatum dominetur. Cum ergo in his conuicti fuerint, ad hoc ſe conuertunt, vt quocunque modo conentur oſtendere gratiam dei ſecundum merita noſtra
Voluntas bona. dari. Dicunt enim, etſi non datur ſecundum merita bonorum operum, quia per ipſam bene operamur, tamen ſecundum merita bonæ voluntatis datur: quia bona voluntas, inquiunt, præcedit orantis, quam pręceſſit voluntas credentis, vt ſecundum hæc merita gratia ſequatur exaudientis dei, Iam quidem de fide, hoc eſt, de voluntate credentis ſuperius diſputaui, vſque adeo eã demonſtrans ad gratiam pertinere, vt Apoſtolus non diceret,
1.Timo.1. Miſericordiam cõſecutus ſum, quia fidelis eram: ſed diceret, Miſericordiam conſecutus ſum, vt fidelis eſſem.

Sunt & alia teſtimonia, in quibus eſt quod ait, Sapite ad *Roma.12.*
temperantiam, ſicut vnicuique deus partitus eſt menſu- K
ram fidei. Et quod iam commemoraui, Gratia ſalui fa- *Ephe.2.*
cti eſtis per fidem, & hoc non ex vobis, ſed dei donum eſt. Et illud quod ſcripſit ad Epheſios, Pax fratribus & *Ephe.6.*
charitas cum fide à deo patre, & domino Ieſu Chriſto. *Philip.1.*
Et illud, vbi ait, Quia vobis donatũ eſt pro Chriſto, non ſolum vt credatis in eum, ſed etiã vt patiamini pro eo. Vtrunque ergo ad dei gratiam pertinet, & fides credentium, & tolerantia patientium, quia vtrunque dixit eſſe donatum: & illud maxime, vbi dicit, Habentes eundem ſpiritum fidei: non enim ait, ſcientiam fidei: ſed, ſpiritũ fidei: quod propterea dixit vt intelligeremus, quia fides & non petita conceditur, vt ei petenti alia cõcedantur,
Quo modo enim inuocabunt, inquit, in quem non cre *Roma.10.*
diderunt? Ergo ſpiritus gratiæ facit vt habeamus fidem, vt per fidem impetremus orando, vt poſſimus facere quæ iubemur: ideo ipſe Apoſtolus aſſidue legi præponit fidem, quoniam quod lex iubet, facere non valemus niſi per fidem rogãdo impetremus, vt facere valeamus. L
Nam ſi fides liberi eſt tantummodo arbitrij, nec datur à deo, propter quid pro eis qui nolunt credere, oramus vt credant? Quod prorſus faceremus inaniter, niſi rectiſſime crederemus etiam peruerſas & fidei contrarias voluntates, omnipotentem deum ad credendum poſſe conuertere. Liberum quidem hominis arbitrium pul-
ſatur, vbi dicitur, Hodie ſi vocem eius audieritis, no- *Pſal.94.*
lite obdurare corda veſtra. Sed niſi poſſet deus etiã duriciam cordis auferre, non diceret per Prophetam, Aufe
ram ab eis cor lapideum, & dabo eis cor carneũ: quod *Ezech.11.*
de nouo teſtamento fuiſſe prædictum, ſatis Apoſtolus
oſtendit, vbi ait, Epiſtola noſtra vos eſtis, ſcripta non a- *2.Cor.3.*
tramento, ſed ſpiritu dei viui, nõ in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus. Quod non ideo dictum putemus vt carnaliter viuant qui debent ſpiritaliter viuere: ſed quia lapis ſine ſenſu eſt, cui comparatum eſt cor durum: cui niſi carni ſentienti cor intelligens debuit comparari? Sic enim hoc dicitur per Ezechielem Pro-
phetam, Et dabo eis, inquit, cor aliud, & ſpiritum nouũ *Ezech.11.*
dabo eis, & euellam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum, vt in præceptis meis ambulent, & iuſtificationes meas obſeruent, & faciant eas, & erunt
mihi in populum, & ego ero eis in deũ, dicit dominus. M
Nunquid ergo poſſumus niſi abſurdiſſime dicere, bo-
num meritum bonæ volũtatis in homine præceſſiſſe, vt *Cor lapideũ*
auelleretur ab eo cor lapideum: quandoquidem ipſum *quid ſit.*
cor lapideum non ſignificat niſi duriſſimam voluntatem, & aduerſus deum omnino inflexibile eſt? Vbi enim præcedit bona voluntas, iam non eſt cor vtique lapideum. Nam & alio loco per eundem Prophetam deus manifeſtiſſime oſtendit, non propter eorum aliqua bona merita, ſed propter nomen ſuum iſta facere, vbi ait,
Non propter vos ego facio domus Iſraël, ſed propter *Ezech.36.*
nomen meum ſanctum quod profanaſtis in gentibus, quò intraſtis illuc: & ſanctificabo nomen meum magnum quod profanatũ eſt in gentibus, quod profanaſtis in medio eorũ, & ſcient gentes quia ego ſum dominus, dicit Adonai dominus, cum ſanctificatus fuero in vobis ante oculos eorum, & accipiam vos de gentibus, & congregabo vos ex omnibus terris, & inducam vos in terram veſtram, & aſpergam vos aqua munda, & mundabimini ab omnibus immundiciis veſtris, & ab omnibus idolis veſtris mundabo vos, & dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum dabo in vobis, & auferetur cor lapideũ de carne veſtra, & dabo in vobis cor carneũ &

ſpiritum

A ſpiritum meum dabo in vobis, & faciam vt in iuſtifica-
tionibus meis ambuletis,& iudicia mea obſeruetis & fa
ciatis. Quis ita ſit cæcus vt non videat, quis ita lapideus
vt non ſentiat iſtam gratiam nõ ſecundum merita bo-
næ voluntatis dari,domino dicẽte atque teſtante, Non
propter vos ego facio domus Iſraël,ſed propter nomen
meum ſanctum,quod profanaſtis in gentibus?Quare e-
nim dixit,ego facio, ſed propter nomen meũ ſanctum:
niſi ne illi putarent propter bona merita ſua fieri,quod
non erubeſcunt dicere Pelagiani? Non ſolum autẽ bo-
na merita eorum nulla , verumetiam mala merita præ-
ceſſiſſe demonſtrat,dicendo, ſed propter nomẽ meum
ſanctum , quod profanaſtis in gentibus . Quis non vi-
deat horrendum malum eſſe nomen ſanctum domi-
ni profanare ? Et tamen propter ipſum nomen meum,
inquit , quod profanaſtis vos , ego faciam vos bonos,
non propter vos: & ſanctificabo,inquit,nomen meum
magnum,quod profanatum eſt in gentibus,quod pro-
fanaſtis in medio eorum . Sanctificare ſe dicit nomen
B ſuũ,quod ſuperius dixerat ſanctum. Hoc eſt ergo quod
Matth.6. oramus in oratione dominica dicentes , Sanctificetur
nomẽ tuum: vt ſanctificetur in hominibus,quod per ſe-
ipſum ſine dubio ſemper eſt ſanctum. Deniq; ſequitur,
Et ſcient omnes gentes quoniam ego ſum dominus di-
cit Adonai dominus, cum ſanctificatus fuero in vobis.
Cum ergo ipſe ſemper ſit ſanctus , ſanctificatur tamen
in eis quibus largitur gratiam ſuã, auferendo ab eis cor
lapideum , per quod nomen domini profanauerunt.

Cap.XV. Ne autẽ putetur nihil ibi facere ipſos homines per
Pſal.94. liberũ arbitrium,ideo in Pſalmo dicitur, Nolite obdu-
Ezech.18. rare corda veſtra. Et per ipſum Ezechielem, Proiicite à
vobis omnes impietates veſtras quas impie egiſtis in
me, & facite vobis cor nouum & ſpiritum nouum,& fa
cite omnia mandata mea . Vt quid moriemini domus
Iſraël dicit dominus, quia nolo mortem morientis dicit
Adonai dominus, ſed cõuertimini & viuetis: memine-
rimus deum dicere,ſed cõuertimini & viuetis:cui dici-
Pſal.84. tur,Conuerte nos deus. Meminerimus deũ dicere,Pro-
Ezech.18. iicite à vobis omnes impietates veſtras : cum ipſe iuſti-
ficet impium. Meminerimus ipſum dicere,Facite vobis
cor nouum & ſpiritum nouũ:qui dicit, dabo vobis cor
C nouum,& ſpiritum nouum dabo vobis. Quo modo er
go quod dicit,facite vobis:hoc dicit,dabo vobis? Qua-
re iubet ſi ipſe daturus eſt ? Quare dat ſi homo facturus
eſt, niſi quia dat quod iubet, & adiuuat vt faciat cui iu-
bet?Semper eſt autem in nobis voluntas libera,ſed non
ſemper eſt bona. Aut enim à iuſticia libera eſt, quando
ſeruit peccato, & tunc eſt mala: aut à peccato libera eſt,
quando ſeruit iuſticiæ,& tunc eſt bona. Gratia vero dei
ſemper eſt bona,& per hanc fit vt ſit homo bonę volun
tatis,qui prius fuit voluntatis malæ . Per hãc etiam fit,vt
ipſa vona voluntas quæ iam eſſe cœpit,augeatur,& tam
magna fiet vt poſſit implere diuina mandata quæ vo-
luerit, cum valde perfecteq; voluerit. Ad hoc enim va-
Eccli.15. let,quod ſcriptum eſt,Si volueris,conſeruabis mãdata:
vt homo qui voluerit & non potuerit, nondum ſe ple-
ne velle cognoſcat, & oret vt habeat tantam volunta-
tem, quanta ſufficit ad implenda mandata . Sic quippe
adiuuatur vt faciat quod iubetur:tũc enim vtile eſt vel-
le,cum poſſumus,& tunc vtile eſt poſſe, cum volumus:
nam quid prodeſt,ſi quod nõ poſſumus,volumus,aut ſi
Cap.XVI. quod poſſumus,nolumus? Magnum aliquid Pela-
giani ſe ſcire putant, quando dicunt,Non iuberet deus
quod ſciret non poſſe ab homine fieri. Quis hoc neſciat?
Sed ideo iubet aliqua quæ nõ poſſumus, vt nouerimus

quid ab illo petere debeamus. Ipſa eſt enim fides,quę o- D
rando impetrat quod lex imperat. Deniq; ipſe qui dixit, *Eccli.15.*
Si volueris,conſeruabis mãdata:in eodem libro Eccle-
ſiaſtico aliquanto poſt dicit,Quis dabit in ore meo cu- *Eccli.22.*
ſtodiam, & ſuper labia mea ſignaculum aſtutũ,ne forte
cadam ab eo, & lingua mea perdat me?Iam certe man-
data acceperat, Cohibe linguam tuam à malo, & labia *Pſal.33.*
tua ne loquantur dolum. Cum ergo verum ſit,quod di-
xit,Si volueris,conſeruabis mãdata:quare quærit in ore
ſuo dari cuſtodiam,ſimilis ei qui dicit in Pſalmo, Pone *Pſal.140.*
domine cuſtodiam ori meo?Non enim ſufficit manda-
tum dei & voluntas ſua, quandoquidem ſi voluerit cõ-
ſeruabit mandata?Quàm multa dei mandata ſunt con-
tra ſuperbiam? iam nouit ea, ſi voluerit conſeruabit ea.
Quare ergo paulopoſt dicit, Domine pater & deus vi- *Eccli.23.*
tæ meæ, elationem oculorum ne dederis mihi? Iam di-
xerat ei lex, Non concupiſces: velit ergo & faciat quod *Exod.20.*
iubetur:quoniam ſi voluerit,cõſeruabit mandata. Qua-
re ſequitur & dicit,Concupiſcentiam auerte à me? Con
tra luxuriam deus quàm multa mandauit:faciat ea,quia E
ſi voluerit,conſeruabit mandata. Quid eſt quod clamat
ad deum, Ventris appetitio & concubitus ne apprehen *Eccli.23.*
dat me?Si hoc ei in præſenti diceremus, rectiſſime no-
bis reſpõderet & diceret, Ex iſta oratione mea qua hæc
à deo peto, intelligite quo modo dixerit,ſi volueris cõ- *Eccli.15.*
ſeruabis mandata . Certum eſt enim nos mandata ſer-
uare ſi volumus, ſed quia præparatur voluntas à domi-
no , ab illo petendum eſt vt tantum velimus, quantum
ſufficit vt volendo faciamus. Certum eſt nos velle cum
volumus , ſed ille facit vt velimus bonum , de quo di-
ctum eſt , quod paulo ante poſui, quòd præparatur vo-
luntas à domino,de quo dictum eſt, A domino greſſus *Pſal.36.*
hominis dirigentur, & viam eius volet: de quo dictum
eſt , Deus eſt qui operatur in vobis & velle & operari. *Philip.2.*
Certum eſt nos facere cum facimus, ſed ille facit vt fa-
ciamus, præbendo vires efficaciſſimas voluntati,qui di
xit, Faciam vt in iuſtificationibus meis ambuletis,& iu- *Ezech.36.*
dicia mea obſeruetis & faciatis. Cum dicit,faciam vt fa-
ciatis : quid aliud dicit , niſi auferam à vobis cor lapi-
deum, vnde non faciebatis,& dabo cor carneum vnde
faciatis? Et hoc quid eſt, niſi auferam cor durum, vnde
non faciebatis , & dabo cor obediens vnde faciatis : il- F
le facit vt faciamus, cui dicit homo, Pone domine cu- *Pſal.140.*
ſtodiam ori meo:hoc eſt enim dicere,fac vt ponam cu-
ſtodiam ori meo:quod beneficium dei iam fuerat con-
ſecutus,qui dixit,Poſui ori meo cuſtodiam. Qui er- *Pſal.38.* *Cap.XVII.*
go vult facere dei mandatum & non poteſt , iam qui-
dem habet voluntatem bonam , ſed adhuc paruam &
inualidam : poterit autem , cum magnam habuerit &
robuſtam . Quando enim martyres magna illa man-
data fecerunt, magna vtique voluntate,hoc eſt,magna
charitate fecerunt : de qua charitate ipſe dominus ait,
Maiorem hac charitatẽ nemo habet quàm vt animam *Ioan.15.*
ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Vnde & Apoſtolus di
cit, Qui diligit proximum, legem impleuit : nam non *Roma.13.*
adulterabis,non homicidium facies, non furaberis, nõ
concupiſces:& ſi quod eſt aliud mandatum,in hoc ſer-
mone recapitulatur , Diliges proximum tuum ſicut te-
ipſum . Dilectio proximi malum non operatur : pleni- *Exod.20.*
tudo ergo legis, dilectio . Ipſam charitatem Apoſtolus *Matth.22.*
Petrus nondum habuit, quando timore dominum ter
negauit. Timor enim non eſt in charitate : ſicut ait Io- *Matth.26.*
annes Euangeliſta in Epiſtola ſua, ſed perfecta charitas *1.Ioan.4.*
foras mittit timorem : & tamen quanuis parua & im-
perfecta,non deerat, quãdo dicebat domino,Animam *Ioan.13.*

G meam pro te ponã: putabat enim ſe poſſe,quod ſe velle
ſentiebat. Et quis iſtam etſi paruam dare cœperat chari-
tatem,niſi ille qui præparat voluntatem,& cooperando
perficit,quod operando incipit? Quoniam ipſe vt veli-
mus, operatur incipiẽs, qui volentibus cooperatur per-
Philip.1. ficiens. Propter quod ait Apoſtolus,Certus ſum quoniã
qui operatur in vobis opus bonum, perficiet vſque in
diem Chriſti Ieſu. Vt ergo velimus, ſine nobis opera-
tur,cum autẽ volumus,& ſic volumus vt faciamus, no-
biſcum cooperatur: tamen ſine illo vel operante vt ve-
limus,vel cooperante cum volumus,ad bona pietatis o-
pera nihil valemus. De operãte illo vt velimus,dictum
Philip.2. eſt,Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle. De co-
operante illo cum iam volumus, & volendo facimus,
Roma.8. Scimus,inquit,quoniam diligentibus deum,omnia co-
operantur ad bonum. Quid eſt omnia,niſi & ipſas ter-
ribiles ſæuasq; paſſiones? Sarcina quippe illa quæ infir-
mitati grauis eſt, leuis efficitur charitati. Talibus enim
Matth.11. dominus dixit eſſe ſuam ſarcinam leuem: qualis Petro
H fuit quando paſſus eſt pro Chriſto, nõ qualis fuit quan-
do negauit Chriſtum. Iſtam charitatem, id eſt diuino
amore ardentiſſimam voluntatem commendans Apo
Roma.8. ſtolus,dicit, Quis non ſeparabit à charitate Chriſti,tri-
bulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an nudi-
Pſal.43. tas,an periculum,an gladius:ſicut ſcriptum eſt,Quoniã
propter te mortificamur tota die, deputati ſumus velut
oues occiſionis? Sed in his omnibus ſuperuincimus per
eum qui dilexit nos. Certus ſum enim, quia neq; mors,
neque vita,neque angeli,neque principatus,neque præ-
ſentia,neque futura,neque altitudo,neque profundum,
neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate dei,
quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Et alio loco di
1.Cor.13. cit, Adhuc ſupereminẽtiorem viam vobis demonſtro,
ſi linguis hominum loquar & angelorum, charitatem
autem non habeam, factus ſum velut æramentum ſo-
nans,aut cymbalum tinniẽs. Et ſi habuero prophetiam,
& ſi ſciero omnia ſacramenta, & ſi habuero omnem fi-
dem, ita vt montes transferam,charitatem autem non
habeam,nihil ſum. Et ſi diſtribuero omnia mea paupe-
ribus, & ſi tradidero corpus meum vt ardeam, charita-
tem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. Charitas
I magnanimis eſt, benigna eſt, charitas non æmulatur,
non agit perperam,non inflatur,non dehoneſtatur,nõ
quærit quæ ſua ſunt,non irritatur, non cogitat malum,
non gaudet ſuper iniquitate,congaudet autem veritati:
omnia tolerat,omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuf-
fert,charitas nunquam cadit. Et paulo poſt, Manent,in-
Ibidem. quit, fides, ſpes,charitas, tria hæc, maior autem horum
eſt charitas: ſectamini charitatem. Item dicit ad Gala-
Gala.5. tas, Vos enim in libertatem vocati eſtis fratres, tantum
ne libertatem in occaſionem carnis detis, ſed per cha-
ritatem ſeruite inuicem: Omnis enim lex in vno ſer-
mone impletur, in eo quòd diliges proximum tuum ſi-
Roma.13. cut teipſum: hoc eſt quod ad Romanos ait, Qui diligit
Coloſſ.3. alterum,legem impleuit. Item dicit ad Coloſſenſes,Su-
per omnia autem hæc charitatem, quæ eſt vinculum
1.Timo.1. perfectionis. Et ad Timotheum, Finis, inquit, præce-
pti eſt charitas: & adiungens qualis charitas, De cor-
de,inquit, puro, & conſcientia bona, & fide non ficta.
1.Cor.16. Ad Corinthios autem, cum dicit, Omnia veſtra cum
charitate fiant: ſatis oſtendit etiam ipſas correptiones,
quas aſperas & amaras ſentiunt qui corripiuntur, cum
1.Theſ.5. charitate eſſe faciẽdas. Vnde & alibi cum dixiſſet, Cor-
ripite inquietos,conſolamini puſillanimes,ſuſcipite in-
firmos,patientes eſtote ad omnes:mox ſubiunxit, Vide-

te ne quis malum pro malo alicui reddat. Ergo & quan K
do corripiuntur inquieti,non malum pro malo,ſed po
tius bonum redditur. Hæc autem omnia quæ niſi cha-
ritas operatur? Et Apoſtolus Petrus, Ante omnia,inquit, *1.Petri.4.*
mutuam inter vos charitatem perpetuo habentes, quia
charitas cooperit multitudinem peccatorum. Dicit e-
tiam Apoſtolus Iacobus, Si tamen legem perficitis re- *Iacobi.2.*
galem ſecundum ſcripturas, Diliges proximum tuum *Leuit.19.*
tanquam teipſum: benefacitis. Item Ioannes Apoſtolus, *1.Ioan.2.*
Qui diligit, inquit,fratrem ſuum, in lumine manet. Et
alio loco,Qui non eſt iuſtus,non eſt ex deo,& qui non *1.Ioan.3.*
diligit fratrẽ ſuum: quia hæc eſt annunciatio quam au-
diuimus ab initio,vt diligamus inuicem. Itemque alibi,
Hoc eſt, inquit,mandatum illius, vt credamus nomini *Ibidem.*
filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus inuicem, Et iterum, *1.Ioan.4.*
Hoc,inquit, mandatum habemus ab ipſo,vt qui diligit
deum,diligat & fratrem ſuum. Et paulopoſt,In hoc,in- *1.Ioan.5.*
quit cognoſcimus, quia diligimus filios dei cum deum
diligimus, & mandata eius facimus: hæc eſt enim dile-
ctio dei,vt pręcepta eius ſeruemus,& præcepta eius gra- L
uia non ſunt. Et in Epiſtola ſecunda ſcriptum eſt, Non *2.Ioan.2.*
quaſi præceptum nouum ſcribam tibi, ſed quod habui-
mus ab initio, vt diligamus inuicem. Dicit etiam ipſe
dominus Ieſus in duobus præceptis dilectionis dei & *Matth.22.*
dilectionis proximi, totam legem Prophetasq; pẽdere.
De quibus duobus præceptis, in Euangelio ſecundum
Marcum ſcriptum eſt, Et acceſſit vnus de Scribis qui au *Marci.12.*
dierat illos perquirentes, & videns quoniam illis bene
reſponderit,interrogauit eum, Quod eſt primum om-
nium mandatum? Ieſus autẽ reſpondit ei, Primum om- *Deute.6.*
nium mandatum eſt, Audi Iſraël, dominus deus tuus
deus vnus eſt: Et, Diliges dominum deum tuum ex toto *Leuit.19.*
corde tuo, & ex tota anima tua,& ex tota mẽte tua: hoc
eſt primum mandatum. Secundum autem ſimile illi, Di
liges proximum tuum tanquam teipſum: maius horum
aliud non eſt mandatum. Dicit etiam in Euangelio ſe- *Ioan.13.*
cundum Ioannem, Mandatum nouum do vobis vt di-
ligatis inuicem, ſicut dilexi vos,vt & vos diligatis inui-
cem. In hoc cognoſcẽt omnes quia diſcipuli mei eſtis,
ſi dilectionem habueritis ad inuicem. Hæc omnia *Ca. XVIII.*
præcepta dilectionis,id eſt charitatis, quæ tanta & talia
ſunt, vt quicquid ſe putauerit homo facere bene, ſi fiat M
ſine charitate,nullo modo fiat bene: hæc ergo præcepta
charitatis inaniter darentur hominibus,nõ habentibus
liberum voluntatis arbitrium: ſed quia per legẽ dantur
& veterẽ & nouam,quanuis in noua venerit gratia quæ
promittebatur in vetere,lex autẽ ſine gratia litera eſt oc-
cidens,in gratia vero ſpiritus viuificans, vnde eſt in ho
minibus charitas dei & proximi, niſi ex ipſo deo? Nam
ſi non ex deo, ſed ex hominibus, vicerunt Pelagiani: ſi
autẽ ex deo,vicimus Pelagianos. Sedeat ergo inter nos
iudex Apoſtolus Ioannes, & dicat nobis, Chariſſimi,di *1.Ioan.4.*
ligamus inuicem. In his verbis Ioannis cum ſe illi extol-
lere cœperint & dicere, Vt quid nobis hoc præcipitur,
niſi quia ex nobis habemus vt inuicẽ diligamus: ſequi-
tur continuo idem Ioannes, confundens eos & di-
cens,quia dilectio ex deo eſt. Non itaq; ex nobis,ſed ex
deo eſt. Cur ergo dictũ eſt,diligamus inuicem,quia di-
lectio ex deo eſt: niſi quia præcepto admonitũ eſt liberũ
arbitrium,vt quęreret dei donũ? Quod quidem ſine ſuo
fructu prorſus admoneretur,niſi prius acciperet aliquid
dilectionis, vt addi ſibi quæreret vnde quod iubebatur
impleret. Cum dicitur, diligamus inuicẽ,lex eſt: cũ dici-
tur, quia dilectio ex deo eſt,gratia eſt. Sapientia quippe
dei legẽ & miſericordiã in lingua portat. Vnde ſcriptũ
eſt in

A eſt in Pſalmo, Etenim benedictionem dabit qui legem
Pſal.83. dedit. Nemo ergo vos fallat fratres mei, quia nos non
diligeremus deum, niſi nos prior ipſe diligeret. Idem
1.Ioan.4. Ioãnes apertiſsime hoc oſtẽdit & dicit, Nos diligamus,
quia ipſe prior dilexit nos. Gratia nos facit legis dile-
ctores: lex vero ipſa ſine gratia, non niſi præuaricato-
res facit. Et quod diſcipulis ſuis dicit dominus, Non
Ioan.15. vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos: nihil aliud indicat
nobis, Si enim nos prius diliximus, vt hoc merito nos
ipſe diligeret, prius illum nos elegimus, vt ab illo eligi
mereremur. Sed ipſe qui veritas eſt aliud dicit, & huic
vanitati hominum apertiſsime contradicit, Non vos
me elegiſtis, inquit: Si ergo nõ elegiſtis, ſine dubio nec
dilexiſtis: quo modo enim eum eligerent quem non di
ligerent? Sed ego, inquit, vos elegi. Nunquid non & ipſi
poſtea elegerunt eum, & omnibus bonis huius ſeculi
prætulerunt? Sed quia electi ſunt, elegerunt: nõ quia ele-
gerunt electi ſunt. Eligẽtium hominum meritum nul-
lum eſſet, niſi eos eligentis gratia dei præueniret. Vnde
1.Theſſ.3. & Apoſtolus benedicens Theſſalonicẽſes, Vos, inquit,
dominus multiplicet, & abũdare faciat in charitate in-
uicem & in omnes: hanc benedictionem dedit, vt nos
B inuicem diligeremus, qui legem dederat vt inuicem di
ligamus. Denique alio loco ad eoſdem, quia ſine dubio
in quibuſdam eorum iam erat, quod eis vt eſſet opta-
2.Theſſ.1. uerat, Gratias, inquit, agere debemus deo ſemper pro
vobis fratres, ſicut dignum eſt, quoniam ſupercreſcit fi-
des veſtra, & abundat charitas vniuſcuiuſque veſtrum
in inuicem: Hoc dixit, ne forte de tanto bono quod ex
deo habebant, tanquam ex ſeipſis id habentes extolle-
rentur. Quòd ergo ſupercreſcit fides veſtra, inquit, &
abundat charitas vniuſcuiuſq; veſtrum in inuicem, gra
tias agere debemus deo de vobis, non ita vos laudare
2.Timo.1. tanquam hoc habeatis ex vobis. Et ad Timotheum di-
cit, Non enim dedit nobis deus ſpiritum timoris, ſed
virtutis & charitatis & continentiæ. In quo ſanè Apo-
ſtoli teſtimonio cauere debemus, ne nos arbitremur nõ
accepiſſe ſpiritum timoris dei, quod ſine dubio magnũ
Eſa.11. eſt dei donum: de quo dicit Propheta Eſaias, Requie-
ſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus
conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſciẽtiæ & pietatis, & ſpi-
ritus timoris domini: nõ quo timore Petrus Chriſtum
C negauit: ſed illius timoris ſpiritum accepimus, de quo
Luc.12. dicit ipſe dominus Chriſtus, Eum timete qui habet po-
teſtatem & animam & corpus perdere in gehennam:
ideo dico vobis hũc timete. Hoc autem dixit, ne illo ti-
more negaremus eum, quo turbatus eſt Petrus. Hunc
enim auferri voluit à nobis, cum prius dixit, Nolite ti-
mere eos qui corpus occidũt, & poſtea nõ habent quid
faciant. Huius timoris nõ accepimus ſpiritum, ſed vir-
tutis & charitatis & continentiæ. De quo ſpiritu idem-
Rom.5. ipſe ad Romanos ait, Gloriamur in tribulationibus,
ſcientes quoniam tribulatio patientiã operatur, patien-
tia probationem, probatio ſpem: ſpes autem non cõfun
dit, quia charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per
ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Non itaque per
nos, ſed per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis, ipſa
charitate fit, quam dei donum eſſe manifeſtat, vt tri-
bulatio nõ auferat, ſed potius operetur patientiam. Ad
Ephe.6. Epheſios etiam, Pax, inquit, fratribus & charitas cum fi-
de, magna bona. Sed dicat vnde: A deo, inquit, patre &
domino Ieſu Chriſto: Ergo hæc magna bona, nõ ſunt
Cap.XIX. niſi dei dona. Sed non eſt mirum, ſi lux lucet in te-
Ioan.1. nebris, & tenebræ eam nõ comprehendunt. In Ioanne
1.Ioan.3. lux dicit, Ecce qualem dilectionem dedit nobis pater,

vt filij dei vocemur & ſimus. Et in Pelagianis tenebræ D
dicunt, Dilectio nobis ex nobis eſt. Quam ſi veram, id
eſt, Chriſtianam dilectionem haberent, ſcirẽt & vnde
haberẽt, ſicut ſciebat Apoſtolus qui dicebat, Nos autem *1.Cor.2.*
non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed ſpiritum qui
ex deo eſt, vt ſciamus quæ à deo data ſunt nobis. Ioan- *1.Ioan 4.*
nes dicit, Deus dilectio eſt. Et Pelagiani etiã ipſum deũ
non ex deo, ſed ex ſemetipſis habere ſe dicunt: & cum
ſcientiam legis ex deo nobis eſſe fateantur, charitatem
ex nobis ipſis volunt. Nec audiunt Apoſtolum dicentẽ,
Scientia inflat, charitas autem ædificat. Quid eſt inep- *1.Cor.8.*
tius, imò vero quid eſt amentius, & ab ipſa ſanctitate
charitatis alienius, quàm cõfiteri ex deo eſſe ſcientiam,
quæ ſine charitate inflat: & ex nobis eſſe charitatem,
quæ facit vt ſcientia inflare non poſsit? Item cum dicit
Apoſtolus, Supereminentem ſcientiæ charitatem Chri *Ephe 3.*
ſti: quid eſt inſanius quàm putare ex deo eſſe ſcientiam,
quæ ſubdẽda eſt charitati: & ex hominibus charitatem
quæ ſupereminet ſcientiæ? Fidem autem veram & do-
ctrinam ſanã ambas eſſe dicit ex deo, quia ſcriptum eſt,
A facie eius ſciẽtia & intellectus procedit. Et ſcriptum
eſt, Charitas autem ex deo eſt. Et legimus, Spiritum ſci-
entiæ & pietatis: legimus, Spiritum virtutis & charita- E
tis & continentiæ: ſed maius eſt donum charitas, quàm
ſcientia: nam ſcientia quando eſt in homine, charitas
eſt neceſſaria ne infletur: charitas autem nõ æmulatur, *1.Cor.13.*
non agit perperam, non inflatur. Satis me diſputaſſe *Cap.XX.*
arbitror aduerſus eos, qui gratiam dei vehementer op-
pugnant, qua voluntas humana non tollitur, ſed ex ma
la mutatur in bonam, & cum bona fuerit adiuuatur: &
ſic diſputaſſe, vt nõ magis ego, quàm diuina ipſa ſcrip-
tura vobiſcum locuta ſit euidentiſsimis teſtimoniis ve-
ritatis: quæ ſcriptura diuina ſi diligenter inſpiciatur, o-
ſtendit non ſolum bonas hominum volũtates quas ip-
ſe facit ex malis, & à ſe factas bonas in actus bonos, &
in æternam dirigit vitam: verumetiam illas quæ con-
ſeruant ſeculi creaturam, ita eſſe in dei poteſtate vt eas
quò voluerit, quando voluerit faciat inclinari, vel ad
beneficia quibuſdam præſtanda, vel ad pœnas quibuſ-
dam ingerẽdas, ſicut ipſe indicat occultiſsimo quidem
iudicio, ſed ſine dubitatione iuſtiſsimo. Nã inuenimus
aliqua peccata etiam pœnas eſſe aliorum peccatorum,
ſicut ſunt vaſa iræ, quæ perfecta dicit Apoſtolus in per- F
ditionem: ſicut eſt induratio Pharaonis, cuius & cauſa *Rom.9.*
dicitur ad oſtendendam in illo virtutẽ dei: ſicut eſt fu- *Exo.7.*
ga Iſraëlitarum à facie hoſtium de ciuitate Hai: in ani- *Ioſue 7.*
mo enim factus eſt timor vt fugerẽt, & hoc factum eſt
vt vendicaretur peccatum eo modo, quo fuerat vindi-
candum, vnde dicit dominus ad Ieſum Naue, Non po *Ibidem.*
tuerũt filij Iſraël ſubſiſtere à facie inimicorum ſuorum.
Quid eſt, non potuerunt ſubſiſtere? Quare nõ ſubſiſte-
bant per liberum arbitrium, ſed per timorem turbata
voluntate fugiebant, niſi quia deus dominatur & volũ-
tatibus hominum, & quos vult, in formidinem conuer
tit iratus? Nunquid non hoſtes Iſraëlitarum aduerſus
populum dei quem ducebat Ieſus Naue, ſua voluntate
pugnarunt? Et tamẽ dicit ſcriptura, quia per dominum
factũ eſt cõfortari cor eorum, vt obuiam irent ad Iſraël
ad bellũ, vt exterminarentur. Nunquid non ſua volun-
tate homo improbus filius Gemini maledicebat regi
Dauid? Et tamen quid ait Dauid, plenus vera & alta &
pia ſapientia? Quid ait illi qui maledicentem percutere
voluit? Quid mihi, inquit, & vobis filij Saruiæ, dimittite *2.Reg.16.*
eum vt maledicat, quia dominus dixit illi maledicere
Dauid, Et quis dicet ei, quare feciſti ſic? Deinde ſcriptu-
ra di-

G ra diuina plenam ſententiam regis velut ab alio initio
repetendo cõmendans, Et dixit, inquit, Dauid ad Abi-
ſai & ad omnes pueros eius, Ecce filius meꝰ qui exiit de
vtero meo quærit animam meam, quanto magis hic fi-
lius Gemini? Sinite illum vt maledicat, quoniam dixit
illi deus, vt videat dominus humilitatem meam, & te-
tribuet mihi bona pro maledicto eius in die iſto. Quo
modo dixerit dominꝰ huic homini maledicere Dauid,
quis ſapiens & intelliget? Non enim iubendo dixit vbi
obedientia laudaretur, ſed quod eius voluntatem pro-
prio vicio ſuo malam, in hoc peccatũ iudicio ſuo iuſto
& occulto inclinauit, ideo dictum eſt, dixit ei dominꝰ.
Nam ſi iubenti obtemperaſſet deo, laudandus potius
quàm puniẽdus eſſet, ſicut ex hoc peccato poſtea noui-
mus eſſe punitum. Nec cauſa tacita eſt, cur ei dominus
iſto modo dixerat maledicere Dauid, hoc eſt, cor eius
malum miſerit vel dimiſerit, vt videat, inquit, dominꝰ
humilitatem meam, & retribuat mihi bona pro male-
dicto eius in die iſto. Ecce quo modo probatur deũ vti
cordibus etiam malorum ad laudem atque adiumen-
tum bonorum. Sic vſus eſt Iuda tradente Chriſtum: ſic
H vſus eſt Iudæis crucifigẽtibus Chriſtum. Et quanta in-
de bona præſtitit populis credituris? Qui & ipſo diabo-
lo vtitur peſsimo, ſed optime ad exercendã & proban-
dam fidem & pietatem bonorum, non ſibi, qui omnia
ſcit antequam fiant, ſed nobis quibus erat neceſſarium,
vt eo modo ageretur nobiſcum. Nunquid non ſua vo-
luntate Abſalon elegit conſilium quod ſibi oberat? Et ta
men ideo fecit, quia exaudierat dominus eius patrem
2.Reg.17. orãtem, vt hoc fieret. Propter quod ſcriptura ait, Et do-
minus mandauit diſsipare cõſilium Achitofel bonum
vt inducat dominus ſuper Abſalon omnia mala. Bonũ
conſilium dixit, quod ad tempus proderat cauſæ, quia
pro ipſo erat contra patrem eius, contra quem rebella-
uerat vt poſſet eum opprimere, niſi dominus conſilium
diſsipaſſet quod dederat Achitofel, agẽdo in corde Ab-
ſalon, vt tale conſilium repudiaret, & aliud quod ei nõ
Cap.XXI. expediebat, eligeret. Quis non iſta iudicia diuina
cõtremiſcat, quibus agit deus in cordibus etiam malo-
rum hominum quicquid vult reddens eis tamẽ ſecun-
dum merita eorum? Roboam filius Salomonis reſpuit
conſilium ſalubre ſeniorum quod ei dederant, ne cum
I populo dure ageret, & verbis coæquorum ſuorum potius
acquieuit, reſpõdendo minaciter quibus leniter debuit.
Vnde hoc, niſi propria voluntate? Sed hinc ab eo receſ-
ſerunt decem tribus Iſraël, & alium regem ſibi conſti-
tuerunt Hieroboam, vt irati dei voluntas fieret, quod
etiam futurum eſſe prædixerat. Quid enim ſcriptura di
3.Reg.12. cit? Et non audiuit rex plebem, quoniam erat cõuerſio
à domino, vt ſtatueret verbum ſuum quod locutus eſt
in manu Abiæ Silonitæ de Hieroboam filio Nabath.
Nempe ſic factum eſt & illud per hominis voluntatem
vt tamen conuerſio eſſet à domino. Legite libros Para-
lipomenon, & inuenietis in ſecundo libro ſcriptum, Et
2.Paral.21. ſuſcitauit dominus ſpiritum ſuper Ioram, ſpiritum Phi-
liſtiim & Arabum qui finitimi erant Aethiopibus, & a-
ſcenderunt in terram Iuda, & diſsipauerũt eam, & ce-
perunt omnem ſubſtantiam, quę in domo regis inuen-
ta eſt. Hic oſtenditur deum ſuſcitare hoſtes eis terris
vaſtandis, quas tali pœna iudicat dignas. Nunquid ta-
men Philiſtiim & Arabes in terram Iudæam diſsipan-
dam, ſine ſua voluntate venerunt, aut ſic venerunt ſua
voluntate, vt mendaciter ſcriptum ſit, quod dominus
ad hoc faciendum eorum ſpiritum ſuſcitauit? Imo v-
trunque verum eſt, quia & ſua voluntate venerunt, &
tamẽ ſpiritum eorum dominus ſuſcitauit. Quod etiam K
ſic dici poteſt, & eorum ſpiritum dominus ſuſcitauit, &
tamen ſua voluntate venerunt. Agit enim omnipotens
in cordibus hominum etiam motum volũtatis eorum,
vt per eos agat quod per eos agere ipſe voluerit, qui om
nino iniuſte aliquid velle non nouit. Quid eſt quod
homo dei dixit ad Amaſiam regem, Nõ veniat tecum 2.Para.25.
exercitus Iſraël, non eſt enim dominus cum Iſraël &
omnibus filiis Ephrem: quoniam ſi putaueris obtinere
te in illis, in fugam conuertet te deus ante inimicos,
quoniam virtus eſt deo vel adiuuare vel in fugam ver-
tere? Quo modo virtus dei alios iuuat in bello dando
eis fiduciam, alios immiſſo timore vertit in fugam, niſi
quia ille qui in cœlo & in terra omnia quæcunque vo-
luit fecit, etiam in cordibus hominum operatur? Legi-
mus quid dixerit Ioas rex Iſraël, mittens nuncium ad
Amaſiam regem, volẽtem pugnare cum illo. Nam poſt
aliqua dixit, Nũc ſede in domo tua. Quid prouocas in 4.Reg.14.
malum, & cadis tu & Iuda tecũ? Deinde ſcriptura ſub-
iunxit, Et non audiuit Amaſias, quoniam à deo erat vt
traderetur in manu eius, quoniã quæſierunt deos Edõ.
Ecce deus idololatriæ peccatum volens vindicare, hoc L
operatus eſt in eius corde: cui itaque iuſte iraſcebatur, vt
admonitionem ſalubrem non audiret, ſed ea cõtemp-
ta iret in bellum, vbi cum ſuo exercitu caderet. Per Eze-
chielem Prophetam dicit deus, Et Propheta ſi errauerit Ezech.14.
& locutus fuerit, ego dominus ſeduxi Prophetam illũ,
& extendam manum meam ſuper eum, & extermina-
bo eũ de medio populi mei Iſraël. In libro Heſter ſcrip- Heſter 15.
tum eſt, quæ mulier ex populo Iſraël in terram captiui-
tatis facta fuerat vxor alienigenæ regis Aſſueri, Ergo
in eius libro ſcriptum eſt, quòd cum haberet neceſsita-
tem interueniendi pro populo ſuo, quem rex vbicun-
que in regno eius eſſet, iuſſerat trucidari, orauit ad do-
minum, cogebat enim eam magna neceſsitas, vt præter
iuſſum regis, & præter ordinem ſuum ad illum aude-
ret intrare. Et videte quid ſcriptura dicat, Et intuitus
eſt eam tanquam taurus impetu indignationis ſuæ, &
timuit regina, & conuerſus eſt color eius per diſſolu-
tionem, & inclinauit ſe ſuper caput delicatæ ſuæ quæ
præcedebat eã, & conuertit deus, & tranſtulit indigna-
tionem eius in lenitatem. Scriptũ eſt in Prouerbiis Sa-
lomonis, Sicut impetus aquę, ſic cor regis in manu dei,
quocunque voluerit declinabit illud. Et in Pſalmo cen Prouer.21.
teſimoquarto legitur dictum de Aegyptiis, quid eis fe- M
cerit deus, Et cõuertit cor eorum vt odiſſent populum Pſal.104.
eius, vt dolum facerent in ſeruos eius. In literis etiam
Apoſtolicis videte quæ ſcripta ſunt, in Epiſtola Pauli
Apoſtoli ad Romanos, Propterea tradidit illos deus in
deſideria cordis eorum in immundiciam. Item paulo- Rom.1.
poſt, Propterea tradidit illos deus in paſsiones ignomi-
niæ. Item paulopoſt, Sicut non probauerunt deum ha-
bere in noticiam, tradidit illos deus in reprobam men
tem, vt faciant quæ non conueniunt. Et ad Theſſaloni-
cenſes in epiſtola ſecũda ait de quibuſdã, Pro eo quòd
dilectionem veritatis non receperunt vt ſalui fierent, 2.Theſſ.2.
ideo mittet illis deus operationem erroris vt credant
mendacio, vt iudicentur omnes qui nõ crediderunt ve
ritati, ſed conſenſerunt falſitati. His & talibus teſtimo-
niis diuinorum eloquiorum, quæ omnia commemo-
rare nimis longum eſt, ſatis quantum exiſtimo mani-
feſtatur, operari deum in cordibus hominum ad incli-
nandas eorum voluntates quocunque voluerit, ſiue ad
bona pro ſua miſericordia, ſiue ad mala pro meritis eo-
rum, iudicio vtiq; ſuo aliquando aperto, aliquando oc-
culto,

A culto, ſemper autẽ iuſto. Fixum enim debet eſſe & im-
Rom. 9. mobile in corde veſtro, quia nõ eſt iniquitas apud deũ.
Ac per hoc quando legitis in literis veritatis à deo ſe-
duci homines, aut obtundi vel obdurari corda eorum,
nolite dubitare præceſsiſſe mala merita eorum, vt iuſte
iſta paterentur: ne incurratis in illud prouerbium Sa-
lomonis, Inſipientia viri violat vias eius, deum autem
cauſatur in corde ſuo. Gratia vero non ſecundum me-
rita hominum datur, alioquin gratia iam non eſt gra-
tia: quia ideo grana vocatur, quia gratis datur. Si autem
potẽs eſt, ſiue per ãgelos vel bonos vel malos, ſiue quo-
cũque alio modo operari etiam in cordibus malorum
pro meritis eorum, quorum maliciam non ipſe fecit,
ſed aut originaliter tracta eſt ab ipſo Adam, aut creuit
per propriam voluntatem: quid mirum eſt ſi per ſpiritũ
ſanctum operatur in cordibus electorum ſuorũ bona,
qui operatus eſt vt ipſa corda eſſent ex malis bona?

Cap. XXII. Sed ſuſpicẽtur homines quælibet merita bona, quæ
putant præcedere, vt iuſtificentur per dei gratiam, non
intelligentes cum hoc dicunt, nihil aliud dicere quàm
ſe negare gratiam: ſed vt dixi, quod volunt de maiori-
bus ſuſpicentur, de paruulis certè Pelagiani quid reſpõ-
B deant non inueniunt, quorum nec voluntas vlla eſt in
accipiẽda gratia, cuius voluntatis meritum præceſsiſſe
dicant, & inſuper eos etiã cum fletu reluctari videmus,
quando baptizantur, & diuina ſacramenta percipiunt.
Quod eis ad magnum impietatis peccatum imputare-
tur, ſi iam libero vterentur arbitrio: & tamen hæret etiã
in reluctantibus gratia apertiſsime, nullo bono merito
præcedente, alioquin gratia iam nõ eſſet gratia. Et ali-
quando filiis infidelium præſtatur hæc gratia, cum oc-
culta dei prouidentia in manus piorum quomodocũ-
que perueniunt: aliquando fidelium filij non eam con-
ſequuntur, aliquo impedimento exiſtente, ne poſsit pe-
riclitantibus ſubueniri. Fiũt vero iſta per occultam dei
prouidentiam, cuius inſcrutabilia ſunt iudicia, & inue-
ſtigabiles viæ: quod vt Apoſtolus diceret, quid prædi-
Rom. 11. xerit intuemini. Agebat enim de Iudæis & gentibus cũ
ſcriberet ad Romanos, id eſt ad gentes, & ait, Sicut enĩ
aliquando vos nõ credidiſtis deo, nunc autem miſeri-
cordiam conſecuti eſtis in illorum incredulitate: ita &
hi nunc non crediderunt in veſtra miſericordia, vt &
C ipſi miſericordiam conſequantur: concluſit enim deus
omnes in infidelitate, vt omnium miſereatur. Et cum
attẽdiſſet quid dixerit, admirans ſententiæ ſuæ certam
quidem veritatem, ſed magnam profunditatem, quo
modo concluſerit deus omnes in infidelitate vt om-
nium miſereatur, quaſi faciens mala vt venirent bona,
mox exclamauit atq; ait, O alitudo diuitiarum ſapien-
tiæ & ſciẽtiæ dei, quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius,
& inueſtigabiles viæ eius. Hæc enim inſcrutabilia iudi-
cia, & inueſtigabiles vias peruerſi homines nõ cogitan-
tes, & procliues ad reprehendẽdum, non idonei ad in-
telligendum, putabant & iactitabant Apoſtolos dicere,
faciamus mala vt veniant bona. Quod abſit vt Apoſto-
li dicerent, ſed homines non intelligentes hoc putabãt
Rom. 5. dici, quando audiebant quod dixit Apoſtolus, Lex autẽ
ſubintrauit vt abundaret delictum: vbi autem abunda-
uit delictum, ſuperabundauit grana. Sed vtique gratia
id agit, vt iam fiant bona ab eis qui fecerunt mala, non
vt perſeuerent in malis, & reddi ſibi exiſtiment bona.
Non itaque debent dicere, faciamus mala vt veniant
bona: ſed, fecimus mala & venerunt bona: iam facia-
mus bona, vt in futuro ſeculo recipiamus pro bonis bo
na, qui in hoc ſeculo recipimus pro malis bona. Prop-
ter quod ſcriptum eſt in Pſalmo, Miſericordiam & iu- D
dicium cantabo tibi domine. Prius itaque non ideo ve Pſal. 100.
nit filius hominis in mundum, vt iudicet mundum, ſed Ioan. 3.
vt ſaluetur mundus per ipſum: hoc propter miſericor-
diam, poſtea vero propter iudicium venturus eſt iudi-
care viuos & mortuos, quanuis & in hoc tempore ipſa
ſaluatio non fiat ſine iudicio ſed occulto, ideo ait, In in Ioan. 9.
dicium veni in hunc mundum: vt qui non vident, vi-
deant: & qui vident, cæci fiant. Ad occulta ergo Ca. XXIII.
dei iudicia reuocate, quando videritis in vna cauſa quã
certè habent omnes paruuli, hæreditarium malum tra-
hentes ex Adam, huic ſubueniri, vt baptizetur: illi non
ſubueniri, vt in ipſa obligatione moriatur: illum bapti-
zatum in hac vita relinqui, quẽ præſciuit deus impium
futurum: iſtum vero baptizatum rapi ex hac vita, ne ma
licia mutet intellectum eius, & nolite in iſtis dare iniu- Sap. 4.
ſticiam vel inſipientiam deo, apud quem iuſticiæ fons
eſt & ſapientiæ. Sed ſicut vos exhortatus ſum ab initio
ſermonis huius, in quod perueniſtis, in eo ambulate, &
hoc quoque vobis deus reuelabit, & ſi non in hac vita,
certè in altera: nihil eſt enim occultum quod non re-
uelabitur. Quando ergo auditis dicemem dominum,
Ego dominus ſeduxi Prophetã illum: & quod ait Apo- Ezech. 14.
ſtolus, Cuius vult miſeretur, & quẽ vult obdurat: in eo E
quem ſeduci permittit vel obdurari, mala eius merita Rom. 9.
credite: in eo vero cuius miſeretur, gratiam dei non
reddentis mala pro malis, ſed bona pro malis, fideliter
& indubitãter agnoſcite. Nec ideo auferatis à Pharao-
ne liberum arbitrium, quia multis locis dicit deus, Ego
indurauí Pharaonẽ, vel indurauí, vel indurabo cor Pha
raonis. Nõ enim propterea ipſe Pharao non indurauit
cor ſuum. Nam & hoc de illo legitur, quãdo ablata eſt
ab Aegyptiis cynomyia, dicente ſcriptura, Et ingrauauit Exo. 8.
Pharao cor ſuum & in iſto tẽpore, & noluit dimittere
populum, Ac per hoc & deus indurauit per iuſtum iu-
dicium, & ipſe Pharao per liberum arbitrium. Certi er-
go eſtote, quia non erit inanis labor veſter, ſi in bono
propoſito proficientes perſeueretis vſque in finẽ. Deus
enim qui modo illis quos liberat non reddit ſecũdum
opera eorum, tunc reddet vnicuique ſecundum opera
eius. Reddet omnino deus & mala pro malis, quoniam
iuſtus eſt: & bona pro malis, quoniam bonus eſt: & bo-
na pro bonis, quoniam bonus & iuſtus eſt. Tãtummo- F
do mala pro bonis non reddet, quoniam iniuſtus non
eſt. Reddet ergo mala pro malis, pœnam pro iniuſticia:
& reddet bona pro malis, gratiam pro iniuſticia: & red
det bona pro bonis, gratiam pro gratia. Repetite Ca. XXIIII
aſsidue librum iſtum, & ſi intelligitis, deo gratias agite:
vbi autem non intelligitis, orate vt intelligatis, dabit
enim vobis dominus intellectum. Memẽtote ſcriptum
eſſe, Si quis veſtrum indiget ſapientia, poſtulet à deo
qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & da-
bitur ei. Ipſa eſt ſapientia de ſurſum deſcẽdens, ſicut ip-
ſe Apoſtolus Iacobus dicit. Illam vero ſapiẽtiam repel- Iaco. 1.
lite à vobis, & orate vt non ſit in vobis quam deteſtatus
eſt, vbi ait, Quod ſi zelum amarum habetis, & conten- Iaco. 3.
tiones in vobis ſint, non eſt iſta ſapientia deſurſum de-
ſcendens, ſed terrena, animalis diabolica. Vbi enim ze-
lus & contenno eſt, ibi inconſtantia & omne opus pra
uum. Quæ autem deſurſum eſt ſapientia, primum qui-
dem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, ple
na miſericordia & fructibus bonis, inæſtimabilis, ſine
ſimulatione. Quid boni ergo non habebit qui hanc ſa
piẽtiam poſtularit & impetrarit à domino? Et hinc in-
telligite gratiam, quia ſi ex vobis eſſet iſta ſapientia, de-
ſurſum

G ſurſum non eſſet, nec ab ipſo qui nos creauit deo poſtulanda eſſet. Fratres, orate & pro nobis, vt temperanter & pie & iuſte viuamus in hoc ſeculo, expectantes illam beatã ſpem, & manifeſtationẽ domini & ſaluatoris noſtri Ieſu Christi, cui eſt honor & gloria & regnũ cum patre & ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorum, Amẽ.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, de correptione & gratia ad Valentinum, & cum illo monachis, Liber vnus.

Caput I. LECTIS literis veſtris, Valentine frater dilectiſſime, & qui ſimul ſeruitis deo, quas per fratrẽ Florum & eos qui cũ illo ad nos
H venerunt, miſit charitas veſtra, egi deo gratias, quod veſtram in domino pacẽ, & in veritate cõſenſionẽ, & in charitate flagrãtiam, veſtro nobis reddito ſermone cognoui. Quod autem ad ſubuerſionem quorũdam apud vos molitus eſt inimicus, deo miſerante, & eius inſidias in ſuorum ſeruorum prouectu cum mirabili bonitate vertẽte, ad hoc potius valuit, vt nulli veſtrum deſtruerentur in peius, ſed nonnulli inſtruerentur in melius. Nõ itaque opus eſt omnia identidem retractare, quæ ſufficienter vobis pleno libro diſputata trãſmiſimus, quem quo modo ſuſceperitis ſcripta indicant veſtra. Verũtamen ſemel lectum nullo modo arbitremini ſatis vobis innoteſcere potuiſſe. Si ergo eum fructuoſiſſimũ habere vultis, non vos pigeat relegendo habere notiſſimum, vt diligẽtiſſime ſciatis quibus & qualibus quæſtionibus ſoluendis atq; ſanandis, non ibi humana, ſed diuina occurrat authoritas, à qua recedere non debemus, ſi volumus peruenire quò tendimus. Dominus autem ipſe non ſolum oſtẽdit nobis, à quo malo declinemus, & quod bonum faciamus, quod ſolum poteſt legis litera, verumetiam
I adiuuat nos, vt declinemus à malo, & faciamus bonũ, quod nullus poteſt ſine ſpiritu gratiæ: quæ ſi deſit, ad hoc lex adeſt, vt reos faciat & occidat. Propter quod di-
2.Cor.3. cit Apoſtolus, Litera occidit, ſpiritus autem viuificat. Qui ergo legitime lege vtitur, diſcit in ea malum & bonum, & non confidens in virtute ſua, cõfugit ad gra-
Pſal.36. tiam, qua præſtante declinet à malo, & faciat bonum. Quis autem confugit ad gratiam, niſi cum à domino greſſus hominis diriguntur, & viam eius volet? Ac per hoc & deſiderare auxilium gratiæ, initium gratiæ eſt:
Pſal.76. de quo ait ille, Et dixi nũc cœpi: hęc eſt immutatio dexteræ excelſi. Liberum itaque arbitrium, & ad malum & ad bonum faciendum confitendum eſt nos habere: ſed in malo faciẽdo liber eſt quiſque iuſticiæ, ſeruusq; peccati: in bono autem liber eſſe nullus poteſt, niſi fuerit li-
Ioan.8. beratus ab eo qui dixit, Si vos filius liberauerit, tunc vere liberi eritis. Nec ita vt cum quiſque fuerit à peccati damnatione liberatus, iam non indigeat ſui liberatoris
Ioan.15. auxilio, ſed ita potius vt ab illo audiens, Sine me nihil
Pſal.26. poteſtis facere: dicat ei & ipſe, Adiutor me' eſto, ne derelinquas me. Hanc fidem quæ ſine dubio vera & Prophetica & Apoſtolica fides eſt, etiã in fratre noſtro Floro inueniſſe me gaudeo: vnde hi potius corrigẽdi ſunt, K
quos quidem propicio deo correctos eſſe iã exiſtimo, qui eum non intelligebant. Intelligenda eſt enim Cap.II.
gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrũ, qua ſola homines liberantur à malo, & ſine qua nullũ prorſus ſiue cogitando, ſiue volendo & amando, ſiue agendo faciunt bonum. Nõ ſolum vt monſtrante ipſa quid faciendum ſit ſciant, verumetiam vt præſtante ipſa faciant cum dilectione quod ſciunt. Hãc quippe inſpirationem bonæ volũtatis atque operis, poſcebat Apoſtolus eis quibus dicebat, Oramus autẽ ad deum, ne quid 2.Cor.13.
faciatis mali, nõ vt nos probati appareamus, ſed vt vos quod bonum eſt faciatis. Quis hoc audiat & nõ euigilet, atque fateatur à domino deo nobis eſſe, vt declinemus à malo, & faciamus bonum? Quandoquidem non ait Apoſtolus, monemus, docemus, hortamur, increpamus, ſed ait, Oramus ad deum ne quid faciatis mali, ſed quod bonum eſt faciatis. Et tamen etiam loquebatur eis, & faciebat illa omnia quæ commemoraui: monebat, docebat, hortabatur, increpabat. Sed ſciebat hæc omnia non valere, quæ plantando & rigando faciebat in aperto, niſi eum pro illis exaudiret orantem, qui dat L
incrementum in occulto. Quoniam ſicut idem doctor dicit, Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed 1.Cor.3.
qui incrementum dat deus: nõ ſe itaque fallant qui dicunt, Vt quid nobis pręдicatur atque præcipitur, vt declinemus à malo & faciamus bonum, ſi hoc nos non Philip.2.
agimus, ſed id velle & operari deus operatur in nobis: ſed potius intelligant ſi filij dei ſunt, ſpiritu dei ſe agi, vt quod agendum eſt agant, & cum egerint, illi à quo aguntur gratias agant: agũtur enim vt agãt, non vt ipſi nihil agant, & ad hoc eis oſtenditur quid agere debeant: vt quando id agunt ſicut agendum eſt, id eſt cum dilectione & delectatione, iuſticiæ ſuauitatem quã dedit dominus, vt terra eius daret fructum ſuum, accepiſſe ſe gaudeant. Quãdo autem non agunt, ſiue omnino non faciendo, ſiue non ex charitate faciendo, orent vt quod nondum habent, accipiant. Quid enim habebunt 1.Cor.4.
quod non accepturi ſunt, aut quid habent quod nõ acceperunt? Ergo, inquiunt, præcipiant tãtummodo Cap.III.
nobis quid facere debeamus qui nobis præſunt, & vt faciamus orent pro nobis: non autem nos corripiant & arguant ſi nõ fecerimus. Imò omnia fiãt, quoniam do- M
ctores Eccleſiarum Apoſtoli omnia faciebant, & præcipiebat quæ fierent, & corripiebat ſi nõ fierent, & orabant vt fierent. Præcipit Apoſtolus dicens, Omnia ve- 1.Cor.16.
ſtra in charitate fiant. Corripit dicens, Iam quidẽ omnino delictum eſt in vobis, quia iudicia habetis vobiſcum. Quare enim non magis iniquitatẽ patimini? quare non potius fraudamini? Sed vos iniquitatem facitis & fraudatis, & hoc fratribus, An neſcitis quia iniuſti regnum dei non poſſidebunt? Audiamus & orãtem, Vos autem, inquit, dominus multiplicet & abundare faciat in charitate in inuicem & in omnes. Præcipit, vt habea- 1.Theſſ.3.
tur charitas: corripit, quia non habetur charitas: orat, vt abundet charitas. O homo in præceptione cognoſce, quid debeas habere in correptione cognoſce, tuo te vicio nõ habere: in oratiõe cognoſce, vnde accipias quod vis habere. Quo modo, inquit, meo vicio non habetur, quod non accepi ab illo, à quo niſi detur, non eſt omnino alius vnde tale ac tantum munus habeatur.

Patimini me paululum fratres mei, non aduerſum Cap.IIII.
vos, quorum rectum eſt cor cum deo, ſed aduerſus eos qui terrena ſapiunt, vel aduerſus ipſas humanas cogitationes, pro cœleſtis & diuinæ gratiæ charitate certare.

Hoc

A Hoc enim dicunt, qui in ſuis malignis operib⁹ ab huius
gratiæ prædicatoribus corripi nolunt. Præcipe mihi
quid faciã, & ſi fecero age pro me gratias deo, qui mi-
hi vt facerem dedit. Si autem non fecero, non ego cor-
ripiendus ſum, ſed ille orandus eſt vt det quod nõ de-
dit: id eſt ipſam qua præcepta eius fiant, fidelem dei &
proximi charitatem. Ora ergo pro me vt hanc accipiã,
& per hanc ex animo cum bona voluntate, quæ præce-
pit faciam. Rectè autem corriperer ſi eã mea culpa non
haberem: hoc eſt, ſi eam poſſem mihi dare vel ſumere
ipſe, nec facerem: vel ſi dante illo accipere noluiſſem.

Cap.V. Cum ergo & ipſa volũtas à domino præparetur, cur
me corripis, quia vides me eius præcepta facere nolle,
& non potius ipſum rogas, vt in me operetur & velle?
Ad hæc reſpondemus, Quicũque dei præcepta iam ti-
bi nota non facis, & corripi non vis, etiã propterea cor
ripiendus es, quia corripi non vis. Nõ vis enim tibi tua
vicia demonſtrari: non vis vt feriantur, fiàtque tibi vti-
lis dolor, quo medicũ quæras: non vis tibi tuipſe oſten-
di, vt cum deformem te vides, reformatorem deſide-
res, eique ſupplices ne in illa remaneas fœditate. Tuum
quippe vicium eſt quòd malus es, & maius vicium cor-
B ripi nolle, quia malus es: quaſi laudanda vel indifferen-
ter habenda ſint vicia, vt neque laudentur neque vitu-
perentur: aut vero nihil agat timor correpti hominis,
vel pudor, vel dolor: aut aliud agat cum ſalubriter ſti-
mulat niſi vt rogetur bonus, & ex malis qui corripiun-
tur, bonos faciat qui laudentur. Quod enim vult pro ſe
fieri qui corripi nõ vult, & dicit, ora potius pro me, ideo
corripiẽdus eſt vt faciat etiam ipſe pro ſe. Dolor quip-
pe ille quo ſibi diſplicet, quãdo ſentit correptionis acu-
leum, excitat enim in maioris orationis affectum, vt deo
miſerante, incremento charitatis adiutus deſinat agere
pudenda & dolenda, & agat laudanda atque gratãda.
Hæc eſt correptionis vtilitas, quæ nunc maior, nũc mi-
nor pro peccatorum diuerſitate ſalubriter adhibetur, &
tũc eſt ſalubris, quando ſupernus medicus reſpicit. Nõ
enim aliquid proficit, niſi cum facit vt peccati ſui quẽ-
que pœniteat. Et quis hoc dat niſi qui reſpexit Apoſtolũ
Matt.26. Petrum negantem, & fecit flentem? Vnde & Apoſtolus
Paulus poſteaquam dixit, cum modeſtia corripiendos
2.Tim.2. eſſe diuerſa ſentientes, protinus addidit, Nequãdo det
eis deus pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, &
C reſipiſcant de diaboli laqueis. Cur autem iſti qui corri-
pi nolunt dicunt, Tantum præcipe mihi & ora pro me,
vt quod præcipis faciam? Cur nõ potius ſecundum ſu-
um prauum ſenſum & iſta duo reſpuunt, & dicũt, Nec
vt præcipias mihi, nec vt ores pro me volo? Quis enim
hominum oſtenditur oraſſe pro Petro, vt daret ei deus
pœnitentiam, qua ſe negaſſe dominum fleuit? Quis ho-
minum Paulum diuinis præceptis ad fidem Chriſtia-
nam pertinentibus erudiuit? Cum ergo audiretur præ-
Galat.1. dicans Euãgelium & dicens, Notum enim vobis facio
fratres Euangelium quod euangelizatum eſt à me, quia
non eſt ſecũdum hominem, neque enim ego ab homi-
ne accepi illud, neque didici, ſed per reuelationẽ Chri-
ſti Ieſu. Reſponderetur ei, Quid nobis moleſtus es, vt
abs te accipiamus atque diſcamus, quod tu non ab ho-
mine accepiſti neque didiciſti? Potens eſt enim ille qui
tibi dedit, ſic & nobis dare quo modo tibi. Porrò ſi hoc
non audent dicere, ſed patiuntur ſibi Euangeliũ ab ho-
mine prædicari: quamuis etiã poſſit non per hominem
homini dari, concedant etiam corripi ſe debere à præ-
poſitis ſuis, à quibus Chriſtiana gratia prædicatur: quã-
uis non negetur deus poſſe quem velit, etiam nullo ho-
mine corripiente corrigere, & ad dolorẽ ſalubrem pœ- D
nitentiæ occultiſsima & potẽtiſsima medicinæ ſuę po-
teſtate perducere. Et ſicut non eſt ab oratione ceſſandũ
pro eis quos corrigi volumus, etiam ſi nullo hominum
orante pro Petro, dominus reſpexit eum, & fecit eum
ſuum peccatum flere: ita non eſt negligenda correptio,
quamuis deus quos voluerit etiam non correptos, facit
eſſe correctos. Tũc autem correptione proficit homo,
cum miſeretur atq; adiuuat, qui facit quos voluerit etiã
ſine correptione proficere. Sed quare iſti ſic, illi aliter
atque alij aliter diuerſis & innumerabilibus modis vo-
centur vt reformentur, abſit vt dicamus iudicium luti
eſſe debere, ſed figuli. Apoſtolus inquiũt, ait, Quis enim *1.Cor.4.*
te diſcernit? Quid autem habes quod non accepiſti? Si
autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Cur
ergo corripimur, arguimur, reprehẽdimur, accuſamur?
Quid facimus, qui non accepimus? Qui hęc dicunt, ex-
tra culpam ſe videri volũt, in hoc quod non obediunt
deo, quia vtique ipſa obediẽtia munus eius eſt: quæ ne-
ceſſe eſt vt inſit ei cui charitas ineſt, quæ ſine dubio ex
deo eſt, & dat eam pater filiis ſuis: hanc, inquiunt, non
accepimus, quid itaque corripimur, quaſi nos eam no-
bis dare poſsimus, & noſtro arbitrio dare nolimus? E

Nec attendunt ſi nondum regenerati ſunt, primam *Cap.VI.*
eſſe cauſam, cur obiurgati quòd ſint inobedientes deo, *Ecclẽs.7.*
ſibi debeãt diſplicere, quia fecit deus hominem rectum
ab initio humanæ creaturæ, & non eſt iniquitas apud
deũ. Ac per hoc prima prauitas qua deo non obeditur, *Rom.9.*
ab homine eſt, quia ex rectitudine in qua eũ deus pri-
mitus fecit, ſua mala voluntate decidẽs, prauus effectus
eſt. An vero ideo prauitas iſta corripienda non eſt in
homine, quia non eius propria qui corripitur, ſed com-
munis eſt omnibus? Imò vero corripiatur & in ſingulis
quod eſt omnium. Non enim propterea cuiuſquam nõ
eſt, quòd ab ea nullus immunis eſt. Peccata quidem iſta
originalia ideo dicuntur aliena, quòd ea ſinguli de pa-
rentibus trahunt, ſed non ſine cauſa dicũtur & noſtra,
quia in illo vno omnes ſicut dicit Apoſtolus, peccaue- *Rom.5.*
runt. Corripiatur ergo origo damnabilis, vt ex dolore
correptionis voluntas regenerationis oriatur, ſi tamen
qui corripitur, fili⁹ eſt promiſsionis, vt ſtrepitu correp-
tionis forinſecus inſonãte atque flagellãte, deus in illo
intrinſecus occulta inſpiratione operetur & velle. Si au
tem iam regeneratus & iuſtificatus in malam vitam ſua F
voluntate relabitur, certè iſte non poteſt dicere, nõ ac-
cepi, quia acceptam gratiam dei ſuo in malum libero a-
miſit arbitrio, Qui ſi correptione compunctus ſalubri-
ter ingemit, & ad ſimilia bona opera vel etiam melio-
ra reuertitur, nempe hic apertiſsime vtilitas correptio-
nis apparet. Sed per hominem correptio ſiue ex chari-
tate ſit, ſiue non ſit, tamen vt correptio proſit, non niſi
per deum fit. An adhuc & iſte nolens corripi, poteſt di-
cere, Quid ego feci qui non accepi: quem conſtat acce-
piſſe, & ſua culpa quod acceperat amiſiſſe? Poſſum, in-
quit, poſſum omnino, quando me arguit, quod ex bona
vita in malam mea voluntate relapſus ſum, dicere ad-
huc, Quid ego feci qui non accepi: accepi enim fidem *Galat.5.*
quæ per dilectionẽ operatur, ſed in illa vſque in finem
perſeuerantiam non accepi: an quiſquam dicere aude-
bit iſtam perſeuerantiam non eſſe donum dei, & hoc
tam magnum bonũ ita eſſe noſtrum, vt quiſquis id ha-
buerit, non ei poſsit Apoſtolus dicere, Quid enim ha- *1.Cor.4.*
bes quod non accepiſti, quoniam hoc ſic habet vt non
acceperit? Ad hæc nos negare quidẽ non poſſumus etiã
perſeuerantiam in bona proficientem vſque in finem,

magnum

G magnũ eſſe dei mun^9^:nec eſſe niſi ab illo, de quo ſcrip-
Iac.1. tum eſt, Omna datum optimum & omne donum per-
fectum deſurſum eſt,deſcendens à patre luminum.Sed
non ideo eſt eius qui nõ perſeuerauerit,negligẽda cor-
reptio, ne forte det illi deus pœnitentiam, & reſipiſcat
2.Tim.2. de diaboli laqueis. Correptionis quippe vtilitati hanc
ſententiam ſubiũxit Apoſtolus dicens,ſicut ſupra com-
Ibidem. memoraui. Cum modeſtia corripientem diuerſa ſen-
tientes,nequando det illis deus pœnitentiã. Nam ſi di-
xerimus iſtam perſeuerantiam tam laudabilem támque
fœlicem ſic eſſe hominis,vt ei non ſit ex deo: illud pri-
Luc.22. mitus euacuamus,quod ait dominus Petro,Rogaui pro
te,ne deficiat fides tua. Quid enim ei rogauit,niſi perſe
uerantiam vſque in finem? Quæ profecto ſi ab homine
homini eſſet,à deo poſcenda non eſſet. Deinde cum di
2.Cor.13. cat Apoſtolus, Oramus autem ad deũ ne quid faciatis
mali, proculdubio perſeuerantiam eis orat ad deum.
Neque enim nihil mali facit qui bonũ deſerit, & à quo
declinare non debet,inclinatur in malum,nõ perſeue-
Philip.1. rans in bono. Illo etiam loco vbi dicit,Gratias ago deo
in omni memoria veſtri, ſemper in omni prece mea ꝓ
omnibus vobis cum gaudio deprecationem faciẽs, ſu-
H per communicatione veſtra in Euangelio à prima die
vſq; nunc,confidens hocipſum, quoniam qui cœpit in
vobis opus bonum, perficiet vſque in diẽ Chriſti Ieſu.
Quid aliud eis quàm perſeuerantiam in bono vſque in
finem de dei miſeratione promittit? Itemq; vbi dicit,Sa
Coloſſ.4. lutat vos Epaphras, qui ex vobis eſt ſeruus Chriſti Ieſu,
ſemper certans pro vobis in orationibus, vt ſtetis per-
fecti & pleni in omni volũtate dei. quid eſt,vt ſtetis:ni-
Ioan.18. ſi,vt perſeueretis? Vnde dictum eſt de diabolo, In veri-
tate non ſtetit:quia fuit ibi,ſed non permanſit. Nã vtiq;
iſti in fide iam ſtabant. Nec aliud oramus cum oramus,
vt qui ſtat ſtet,niſi vt perſeueret. Item Iudas Apoſtolus
Iudæ.8. cum dicit, Ei autem qui potens eſt conſeruare vos ſine
offenſione, & conſtituere ante conſpectum gloriæ ſuæ
immaculatos in lætitia: nónne apertiſsime oſtẽdit do-
num dei eſſe in bono perſeuerare vſq; in finem? Quid
enim aliud donat qui conſeruat ſine offenſione, vt cõ-
ſtituat ante conſpectum gloriæ ſuæ immaculatos in læ
ticia,niſi perſeuerantiam bonam? Quid eſt etiam quod
Acto.13. in Apoſtolorum actibus legimus, Audientes autem gẽ
tes gauiſæ ſunt,& exceperũt verbum domini, & credi-
I derunt quotquot erant ordinati in vitam æternã. Quis
**al. fine.* in æternam vitam potuit ordinari, niſi * perſeuerantiæ
Matt.24. dono? Quãdoquidem qui perſeuerauerit vſq; in finem,
hic ſaluus erit. Qua ſalute,niſi æterna? Cum vero in ora-
Matt.6. tione dominica deo patri dicimus, Sanctificetur nomẽ
tuum:quid aliud dicimus, quàm vt nomen eius ſancti-
ficetur in nobis? Quod cum iam per lauacrum regene-
rationis effectum ſit, quare quotidie à fidelib^9^ poſcitur,
niſi vt in eo quod factũ eſt in nobis,perſeueretur à no-
Cyprianus bis? Nã & beatus Cyprianus hoc ſic intelligit,exponens
de oratione quippe eãdem orationem, Dicimus,inquit,ſanctifice-
dominica. tur nomen tuum: nõ quod optemus deo vt ſanctifice-
tur orationibus noſtris,ſed quòd petamus à deo vt no-
men eius ſanctificetur in nobis:cæterũ à quo deus ſan-
Leuit.19. ctificatur,qui ipſe ſanctificat? Sed quia ipſe dixit, Sancti
eſtote quoniã & ego ſanctus ſum: id petimus & roga-
mus, vt qui in baptiſmo ſanctificati ſumus,in eo quod
eſſe cœpimus perſeueremus. Ecce glorioſiſsim^9^ martyr
hoc ſentit,quod in his verbis quotidie fideles Chriſti pe
Cap.VII. tunt,vt perſeuerẽt in eo quod eſſe cœperunt. Nullo
autem dubitante, quiſquis à domino vt in bono perſe-
ueret,precatur: donum eius eſſe talem perſeuerantiam
confitetur. Quæ cum ita ſint,corripimus tamen eos, iu- K
ſtéque corripimus, qui cum bene viuerent, non in eo
perſeuerarunt. Ex bona quippe in malam vitam ſua vo-
luntate mutati ſunt, & ideo corripiuntur, & ſi nihil eis
correptio profuerit, ſed in vita perdita vſque ad mortẽ
perſeuerauerint,etiam diuina in æternum damnatione
ſunt digni. Nec ſe excuſabunt dicentes, ſicut modo di-
cunt,quare corripimur:ita tunc,quare dãnamur,quan-
doquidem vt ex bono reuerteremur ad malũ, perſeue-
rantiam non accepimus qua permaneremus in bono?
nullo modo hac excuſatione à iuſta dãnatione ſe libe-
rabunt. Si enim ſicut veritas loquitur,nemo liberatur à
damnatione quæ facta eſt per Adam, niſi per fidem Ie-
ſu Chriſti, & tamen ab hac damnatione non ſe libera-
bunt qui poterũt dicere, non ſe audiſſe Euangeliũ Chri
ſti,cum fides ex auditu ſit: quanto minus ſe liberabunt
qui dicturi ſunt,perſeuerãnam non accepimus. Iuſtior
enim videtur excuſatio dicentium,non accepimus au-
dientiam,quàm dicentium, non accepimus perſeuerã-
tiam,quoniam poteſt dici homini,in eo quod audieras
& tenueras,in eo perſeuerares ſi velles:nullo modo au-
tem dici poteſt,id quod nõ audieras, crederes ſi velles.
Ac per hoc & qui Euangelium non audierũt: & qui eo L
audito in melius commutati perſeuerantiam nõ acce-
perunt:& qui Euangelio audito venire ad Chriſtũ,hoc
eſt in eum credere noluerunt,quoniã ipſe dicit, Nemo *Ioan.6.*
venit ad me,niſi ei datum fuerit à patre meo: & qui per
ætatem paruulam nec credere potuerunt,ſed ab origi-
nali noxa ſolo poſſent lauacro regenerationis abſolui,
quo tamen non accepto mortui perierunt,non ſunt ab
illa conſperſione diſcreti, quam cõſtat eſſe damnatam
eũtibus omnibus ex vno in condẽnationem. Diſcernã
tur autem nõ meritis ſuis, ſed per gratiam mediatoris,
hoc eſt in ſanguine ſecũdi Adam iuſtificati gratis. Ita-
que cum audimus, Quis enim te diſcernit,quid autem *1.Cor.4.*
habes quod non accepiſti:ſi autẽ accepiſti,quid gloria-
ris quaſi non acceperis:ab illa perditionis maſſa quæ fa
cta eſt per primum Adam, debemus intelligere nemi-
nem poſſe diſcerni, niſi quòd hoc donum habet quiſ-
quis habet, quod gratia ſaluatoris accepit. Hoc autem
Apoſtolicum teſtimonium tam magnum eſt,vt beatus
Cyprianus ad Cyrinũ ſcribens, ipſum ſubiecerit illi ti-
tulo,in quo ait in nullo eſſe gloriandum, quando no-
ſtrum nihil ſit. Quicunque ergo ab illa originali dam-
natione iſta diuinæ gratiæ largitate diſcreti ſunt, non
eſt dubium quod & procuratur eis audiendum Euãge- M
lium: & cum audiunt credunt, & in fide quæ per dile-
ctionem operatur,vſq; in finem perſeuerant:& ſi quan-
do exorbitant,correpti emendantur,& quidam eorum
etſi ab hominibus non corripiantur, in viam quam re-
liquerant,redeunt:& nonnulli accepta gratia,in quali-
bet ætate periculis huius vitæ, mortis celeritate ſubtra-
huntur. Hæc enim omnia operatur in eis, qui vaſa mi-
ſericordiæ operatus eſt eos,qui & elegit eos in filio ſuo, *Ephe.1.*
ante conſtitutionem mundi per electionem gratiæ. Si *Rom.11.*
autem gratia iam non ex operibus,alioquin gratia iam
non eſt gratia. Non enim ſic ſunt vocati, vt non eſ-
ſent electi,propter quod dictum eſt, Multi ſunt voca- *Matt.20.*
ti, pauci vero electi: ſed quoniam ſecundum propoſi-
tum vocati ſunt,profecto electi ſunt per electionem,vt
dictum eſt gratiæ,non præcedentium meritorum ſuo-
rum,quia gratia illis eſt omne meritum. De talibus di-
cit Apoſtolus, Scimus quoniam diligẽtibus deum om- *Rom.8.*
nia cooperantur in bonum, his qui ſecũdum propoſi-
tum vocati ſunt:quoniam quos ante præſciuit, & præ-
deſtina-

A deſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui, vt ſit pri-
mogenitus in multis fratribus: quos autem prædeſtina-
uit, illos & vocauit: quos autem vocauit, ipſos & iuſti-
ficauit: quos autem iuſtificauit, ipſos & glorificauit. Ex
Rom.9. iſtis nullus perit, quia omnes electi ſunt, Electi ſunt au-
tem: quia ſecũdum propoſitum vocati ſunt: propoſitum
autem non ſuum, ſed dei. De quo alibi dicit, vt ſecundũ
electionem propoſitum dei maneret, & non ex operi-
bus, ſed ex vocante dictum eſt ei, quia maior ſeruiet mi
Ephe.1. nori: & alibi, Non ſecundum opera noſtra, inquit, ſed
ſecundum ſuum propoſitum & gratiam. Cum ergo au
Rom.8. dimus, Quos autem prædeſtinauit, illos & vocauit, ſe-
cũdum propoſitum vocatos debemus agnoſcere, quo-
niam inde cœpit, dicens: Omnia cooperantur in bonũ,
his qui ſecundũ propoſitum vocati ſunt: ac deinde ſub-
iunxit, Quoniam quos ante præſciuit, & prædeſtinauit
conformes imaginis filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in
multis fratribus. Atque his præmiſsis ſubdidit, Quos au
tem prædeſtinauit, illos & vocauit, Eos itaque vult in-
telligi, quos ſecundum propoſitum vocauit, ne putẽtur
in eis eſſe aliqui vocati & non electi, propter illam do-
Matt.20. minicam ſententiã, Multi vocati, pauci electi. Quicun-
B que enim electi, ſine dubio etiã vocati: non autem qui-
cunque vocati, conſequenter electi. Illi ergo electi, vt
ſæpe dictum eſt, qui ſecundum propoſitum vocati, qui
etiam prædeſtinati atque præſciti. Horum ſi quiſquam
perit, fallitur deus: ſed nemo eorum perit, quia non fal-
litur deus: horum ſi quiſquam perit, vicio humano vin-
citur deus: ſed nemo eorũ perit, quia nulla re vincitur
deus. Electi autem ſunt ad regnandum cũ Chriſto, non
quo modo electus eſt Iudas ad opus cui cõgruebat. Ab
illo quippe electus eſt, qui nouit bene vti etiam malis,
vt & per eius opus dãnabile, illud propter quod ipſe ve
nerat, opus venerabile compleretur. Cum itaque audi-
Ioan.6. mus, nónne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis
diabolus eſt: illos debemus intelligere electos per miſe-
ricordiam, illum per iudicium. Illos ergo elegit ad ob-
tinendum regnum ſuum: illum ad effundendum ſan-
guinem ſuum. Merito ſequitur vox ad regnum electo-
Roma.8. rum, Si deus pro nobis, quis contra nos? Qui filio pro-
prio nõ pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum,
quo modo non & cũ illo nobis omnia donauit? Quis
accuſabit aduerſus electos dei? Deus qui iuſtificat? Quis
C condemnat? Chriſtus Ieſus qui mortuus eſt, magis autẽ
qui & reſurrexit, qui eſt in dextera dei, qui & interpel-
lat pro nobis? Quàm fortis autem perſeuerantiæ vſque
in finem munus acceperint, ſequantur & dicant, Quis
nos ſeparabit à charitate Chriſti, tribulatio, an anguſtia,
an perſecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an
Pſal.43. gladius? Sicut ſcriptum eſt, Quia propter te mortifica-
mur tota die, æſtimati ſumus vt oues occiſionis. Sed in
his omnibus ſuperuincimus per eum qui dilexit nos.
Certus ſum enim quia neque mors, neque vita, neque
angelus, neque principatus, neque præſentia, neque fu-
tura, neque virtus, neque altitudo, neque profundum,
neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate dei,
quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Iſti ſignificati
2.Tim.2. ſunt ad Timotheum, vbi cum dictum fuiſſet Hymenę-
Galat.5. um & Philetum fidem quorũdam ſubuertere, mox ad-
ditum eſt, Firmum autẽ fundamentum dei ſtat, habens
ſignaculum hoc, Sciuit dominus qui ſunt eius, Horũ fi-
des quæ per dilectionem operatur, profecto aut omni-
no non deficit: aut ſi qui ſunt quorum deficit, reparatur
antequam vita iſta finiatur, & deleta quæ intercurrerat
iniquitate, vſque in finem perſeuerantia deputatur. Qui
vero perſeueraturi non ſunt, ac ſic à fide Chriſtiana & D
conuerſatione lapſuri ſunt, vt tales eos vitæ huius finis
inueniat, proculdubio nec illo tempore, quo bene pieq;
viuunt, in iſto numero cõputandi ſunt. Non enim ſunt
à maſſa illa perditionis præſcientia dei & prædeſtina-
tione diſcreti, & ideo nec ſecũdum propoſitum voca-
ti, ac per hoc nec electi: ſed in eis vocati de quibus di-
ctum eſt, Multi vocati: & non in eis de quibus dictũ eſt, Matt.20.
pauci vero electi. Et tamen quis neget eos electos, cum
credunt & baptizantur, & ſecundum deum viuunt? Pla
nè dicuntur electi à neſcientibus quid futuri ſint, non
ab illo qui eos nouit non habere perſeuerantiam, quæ
ad beatam vitam perducit electos, ſcitq; illos ita ſtare,
vt præſcierit eſſe caſuros. Hic ſi à me quæratur, Cap.VIII.
cur eis deus perſeuerantiam non dederit, qui eam qua
Chriſtianè viuerent dilectionẽ dedit: me ignorare re-
ſpondeo. Non enim arroganter, ſed agnoſcens modu
lum meum, audio dicentem Apoſtolum, O homo, tu Roma.9.
quis es qui reſpondeas deo? Et, O altitudo diuitiarum Rom.11.
ſapientiæ & ſcientiæ dei, quàm inſcrutabilia ſunt iudi-
cia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Quantum itaque no-
bis iudicia ſua manifeſtare dignatur, gratias agamus:
quantum vero abſcondere, nõ aduerſus eius cõſilium E
murmuremus, ſed hoc quoque nobis ſaluberrimum eſ-
ſe credamus. Tu autem quiſquis inimic⁹ eius gratiæ ſic
interrogas, ipſe quid dicis? Bene, quod te nõ negas eſſe
Chriſtianum, & catholicum iactas. Si ergo confiteris
donum dei eſſe perſeuerare in bono vſque in finẽ, cur
hoc donũ ille accipiat, ille nõ accipiat, puto quod me-
cũ pariter neſcis, & ambo hic inſcrutabilia iudicia dei
penetrare non poſſumus. Aut ſi ad liberum arbitrium
hominis, quod non ſecundum dei gratiam, ſed contra
eã defendis, pertinere dicis vt perſeueret i bono quiſq;
vel non perſeueret, non deo donante ſi perſeueret, ſed
humana voluntate faciente: quid moliturus es contra
verba dicẽtis, Rogaui pro te Petre, ne deficiat fides tua? Luca 22.
An audebis dicere etiam rogante Chriſto ne deficeret
fides Petri, defecturam fuiſſe ſi Petrus eam deficere vo-
luiſſet, hoc eſt, ſi eam vſque in finem perſeuerare no-
luiſſet quaſi aliud Petr⁹ vllo modo vellet, quàm pro il-
lo Chriſtus rogaſſet vt vellet? Nam quis ignorat tunc
fuiſſe perituram fidem Petri, ſi ea quæ fidelis erat, volũ-
tas ipſa deficeret: & permanſuram, ſi eadẽ voluntas ma
neret? Sed quia præparatur volũtas à domino, ideo pro F
illo nõ poſſet eſſe inanis oratio. Quando rogauit ergo
ne fides ei⁹ deficeret, quid aliud rogauit niſi vt haberet
in fide liberrimã, fortiſsimam, inuictiſsimam, perſeue-
rantiſsimam volũtatem? Ecce quẽadmodum ſecũdum
gratiam dei, nõ contra eam libertas defenditur volun-
tatis. Voluntas quippe humana non libertate conſe-
quitur gratiam, ſed gratia potius libertatem, & vt per-
ſeueret delectabilem perpetuitatem, & inſuperabilem
fortitudinem. Mirandum eſt quidem, multúmque mi-
randum, quòd filiis ſuis deus quibuſdam quos rege-
nerauit in Chriſto, quibus fidem, ſpem, dilectionem
dedit, non dat perſeuerantiam: cum filiis alienis ſcele-
ra tanta dimittat, atque impertita gratia ſua, faciat fi-
lios ſuos. Quis hoc non miretur? Quis hoc non vehe-
mentiſsime ſtupeat? Sed etiam illud nõ minus mirum
eſt, & tamen verum, atque ita manifeſtum, vt nec ipſi
inimici gratiæ dei, quo modo id negent valeant inue-
nire, quod filios quoſdam amicorum ſuorum, hoc eſt
regeneratorum bonorúmque fidelium, ſine baptiſmo
hinc paruulos exeuntes, quibus vtique ſi vellet, huius la
uacri gratiã procuraret, in cuius poteſtate ſunt omnia,
alienat

G alienat à regno ſuo, quò parẽtes mittit illorũ: & quoſ-
dam filios inimicorum ſuorũ facit in manus Chriſtia-
norũ venire, & per hoc lauacrum introduci in regnũ,
à quo eorum parẽtes alieni ſunt, cum & illis malum, &
iſtis bonorum meritum nullum ſit paruulis, ex eorum
propria voluntate. Certe hic iudicia dei, quoniam iuſta
& alta ſunt, nec vituperari poſſunt, nec penetrari: in his
eſt & illud de perſeuerantia, de qua nunc diſputamus:
Rom. 11. de vtriſq; ergo exclamemus, O altitudo diuitiarum ſa-
pientiæ & ſcientiæ dei, quàm inſcrutabilia ſunt iudicia
eius. Nec miremur nos veſtigare non poſſe inueſtiga-
biles vias eius. Vt enim alia innumerabilia taceam, quæ
aliis dantur aliis non dantur hominib⁹ à domino deo
Rom. 2. apud quem non eſt acceptio perſonarum, nec tribuun-
tur iſta meritis voluntatum, ſicut ſunt celeritates, vires,
bonæ valetudines, & pulchritudines corporũ, ingenia
mirabilia, & multarũ artium capaces naturæ mentium:
vel quæ accidunt extrinſecus, vt eſt opulẽtia, nobilitas,
honores, & cætera huiuſmodi, quæ quiſq; vt habeat, nõ
† al. vt non nisi in dei eſt poteſtate: vt nõ niſi etiam in † baptiſmate
moreretur in. paruulorum, quod nullus iſtorum poteſt dicere, ſicut
illa ad regnum dei nõ pertinere, cur illi paruulo detur,
H illi non detur, cum ſit vtrunque in poteſtate dei, & ſine
illo ſacramento nemo intret in regnũ dei. Vt ergo hæc
taceam vel relinquam, illos ipſos intueantur de quibus
agitur, De his enim diſſerimus, qui perſeuerantiam bo-
nitatis non habent, ſed ex bono in malum deficiente
bona voluntate moriuntur. Reſpõdeant ſi poſſunt, cur
illos deus cum fideliter & pie viuerent, non tunc de vi-
tæ huius periculis rapuit, ne malicia mutaret intellectũ
eorum, & ne fictio deciperet animas eorũ. Vtrum hoc
in poteſtate nõ habuit, an eorum mala futura neſciuit?
Nempe nihil horum niſi peruerſiſsime atq; inſaniſsime
dicitur. Cur ergo non fecit? Reſpondeant qui nos irri-
dent, quando in rebus talibus exclamamus. Quàm in-
ſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius.
Neq; enim hoc nõ donat deus quib⁹ voluerit, aut vero
ſcriptura illa mentitur, quæ de morte velut immatura
Sap. 4. hominis iuſti ait. Raptus eſt ne malicia mutaret intelle-
ctum eius, aut ne fictio deciperet animã eius. Cur igitur
Rom. 9. hoc tam malũ beneficium aliis dat, aliis nõ dat deus, a-
& 2. pud quem non eſt iniquitas, nec acceptio perſonarum,
I & in cuius poteſtate eſt quandiu quiſque in hac vita ma
Iob. 7. neat, quę tentatio dicta eſt ſuper terram? Sicut ergo co-
guntur fateri donum dei eſſe, vt finiat homo vitã iſtam
antequam ex bono mutetur in malum, cur autem aliis
donetur, aliis nõ donetur, ignorant: ita donum dei eſſe
in bono perſeuerantiam ſecundum ſcripturas, de qui-
bus teſtimonia multa iam poſui, fateantur nobiſcum, &
cur aliis detur, aliis non detur, ſine murmure aduerſus
Cap. IX. deum dignentur ignorare nobiſcum. Nec nos mo-
ueat, quod filiis ſuis quibuſdã deus non dat iſtam per-
ſeuerantiam. Abſit enim vt ita eſſet, ſi de illis prædeſti-
natis eſſent, & ſecundũ propoſitũ vocatis, qui vere ſunt
filij promiſsionis. Nã iſti cũ pie viuunt, dicunt filij dei,
ſed quoniã victuri ſunt impie, & in eadem impietate
morituri, non eos dicit filios dei præſcientia dei. Sunt
enim filij dei, qui nondũ ſunt nobis, & ſunt iam deo: de
Ioan. 11. quibus ait Euãgeliſta Ioannes, quia Ieſus moriturus erat
pro gente: nec tantum pro gente, ſed etiam vt filios dei
diſperſos congregaret in vnum, quod vtique credẽdo
futuri erant per Euangelij prædicationẽ, & tamen an-
tequam eſſet factum, iam filij dei erãt in memoriali pa-
tris ſui inconcuſſa ſtabilitate conſcripti. Et ſunt rurſus
quidam qui filij dei propter ſuſceptam vel temporaliter
gratiam dicuntur à nobis, nec ſunt tamen deo. De qui- K
bus ait idem Ioannes, Ex nobis exierunt, ſed non erant 1. Ioan. 2.
ex nobis. Quod ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtiq;
nobiſcum, Non ait, ex nobis exierunt, ſed quia non
manſerunt nobiſcum, iam nõ ſunt ex nobis: verũ ait, ex
nobis exierunt, ſed nõ erant ex nobis: hoc eſt, & quan-
do videbantur in nobis, non erant ex nobis. Et tanquã
ei diceretur, vnde id oſtẽdis? Quod ſi fuiſſent, inquit, ex
nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. Filiorũ dei vox
eſt: Ioannes loquitur in filiis dei loco præcipuo conſti-
tutus. Cum ergo filij dei dicũt de his qui perſeuerantiã
non habuerunt, ex nobis exierunt, ſed non erant ex no
bis: & addunt, quod ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent
vtique nobiſcum: quid aliud dicunt, niſi non erant filij,
etiam quãdo erant in profeſsione & nomine filiorum?
non quia iuſticiam ſimulauerunt, ſed quia in ea nõ per-
manſerunt. Neque enim ait, Nam ſi fuiſſent ex nobis,
verã non fictam iuſticiam tenuiſſent vtique nobiſcum:
ſed, ſi fuiſſent, inquit, ex nobis, permanſiſſent vtique no-
biſcum. In bono illos volebat proculdubio permanere.
Erant itaque in bono, ſed quia in eo non permãſerunt,
id eſt, non vſque in finem perſeuerauerunt, non erant,
inquit, ex nobis: & quãdo erant nobiſcum, hoc eſt, non L
erant ex numero filiorum, & quãdo erant in fide filio-
rum: quoniã qui vere filij ſunt, præſciti & prædeſtinati
ſunt conformes imaginis filij eius, & ſecundum propo- Rom. 8.
ſitum vocati ſunt vt electi eſſent. Non enim perit filius
promiſsionis, ſed filius perditionis. Fuerunt ergo iſti ex
multitudine vocatorum: ex electorum autem paucitate
non fuerunt. Non igitur filiis ſuis prædeſtinatis deus
perſeuerantiam non dedit, haberent enim eam ſi in eo
filiorum numero eſſent. Et quid haberent quod non 1. Cor. 4.
accepiſſent, ſecundum Apoſtolicã verãmq; ſentẽtiam?
Ac per hoc tales filij filio Chriſto dati eſſent: quemad-
modum ipſe dicit ad patrẽ, vt omne quod dediſti mihi
nõ pereat, ſed habeat vitam æternam. Hi ergo Chriſto
intelligũtur dari, qui ordinati ſunt in vitam æternam.
Ipſi ſunt illi prædeſtinati, & ſecundum propoſitum vo- Qui dican
cati, quorum nullus perit. Ac per hoc nullus eorum ex tur Chriſto
bono in malum mutatus finit hac vitã, quoniam ſic eſt dari.
ordinatus, & ideo Chriſto datus vt non pereat, ſed ha-
beat vitã æternã. Et rurſus quos dicimus inimicos eius,
vel paruulos filios inimicorũ eius, quoſcunq; eorum ſic M
regeneraturus eſt, vt in ea fide quæ per dilectionẽ ope-
ratur hanc vitã finiant, iam & antequã hoc fiat, in illa
prædeſtinatione ſunt filij eius, & dati ſunt Chriſto filio
eius, vt nõ pereant, ſed habeant vitã eternã. Deniq; ipſe Ioan. 8.
ſaluator, Si manſeritis, inquit, in verbo meo, vere diſci-
puli mei eſtis, Nunquid in his cõputandus eſt Iudas, qui
non manſit in verbo eius? Nunquid in his computan-
di ſunt illi de quibus Euangelium ſic loquitur, vbi do-
minus cum commendaſſet manducandam carnẽ ſuã,
& bibendum ſanguinem ſuum, ait Euangeliſta, Hæc
dixit in ſynagoga docens in Capharnaum. Multi ergo
audientes ex diſcipulis eius dixerunt, Durus eſt hic ſer- Ioan. 6.
mo, quis poteſt eum audire? Sciens autem Ieſus apud ſe-
metipſum, quia murmurabant de hoc diſcipuli eius, di-
xit eis, Hoc vos ſcandalizat, Si ergo videritis filium ho-
minis aſcendentem vbi erat prius? Spiritus eſt qui viui-
ficat, caro autem non prodeſt quicquam, Verba quæ
ego locut⁹ ſum vobis, ſpirit⁹ & vita ſunt. Sed ſunt qui-
dam ex vobis qui nõ credunt: ſciebat enim ab initio Ie-
ſus qui eſſent credentes, & quis traditurus eſſet eum, &
dicebat, Propterea dixi vobis, quia nemo venit ad me,
niſi fuerit ei datum à patre meo. Ex hoc multi diſcipu-

lorum

A lorum eius abierunt retro, & iam nõ cum illo ambula-
bant. Nũquid nõ & iſti diſcipuli appellati ſunt loquẽte
Euangelio, & tamen non erant vere diſcipuli, quia nõ
manſerunt in verbo eius, ſecundum id quod ait, Si mã
ſeritis in verbo meo, vere diſcipuli mei eſtis. Quia ergo
non habuerunt perſeuerantiam, ſicut non vere diſcipu
li Chriſti, ita nec vere filij dei fuerunt, etiam quãdo eſſe
videbantur, & ita vocabantur. Appellamus ergo nos &
electos Chriſti diſcipulos & dei filios, quia ſic appellan
di ſunt quos regeneratos pie viuere cernimus: ſed tunc
vere ſunt quod appellantur, ſi manſerint in eo propter
quod ſic appellantur. Si autem perſeuerantiam non ha
bent, id eſt in eo quod cœperunt eſſe non manent, non
vere appellantur quod appellantur, & non ſunt: apud
eum enim hoc nõ ſunt: cui notum eſt quod futuri ſunt,
Roman.8. id eſt ex bonis mali. Propter hoc Apoſtolus cum dixiſ-
ſet, Scimus quoniam diligẽtibus deum omnia coope-
rantur in bonũ: ſciens nonnullos diligere deũ, & in eo
bono vſque in finem non permanere, mox addidit, his
qui ſecundum propoſitum vocati ſunt. Hi enim in eo
quod diligunt deum, permanent vſque in finem, & qui
B ad tempus inde deuiant reuertuntur, vt vſque in finem
perducant, quod in bono eſſe cœperunt. Oſtẽdens autẽ
quid ſit ſecundum propoſitum vocari, mox addidit ea
quæ iam ſupra poſui, Quoniam quos ante præſciuit, &
prædeſtinauit conformes imaginis filij eius, vt ſit ipſe
primogenitus in multis fratribus. Quos autem præde-
ſtinauit, illos & vocauit, ſcilicet ſecũdum propoſitum:
quos autem vocauit, ipſos & iuſtificauit, quos autem iu-
ſtificauit, ipſos & glorificauit, Illa omnia iã facta ſunt,
præſciuit, prædeſtinauit, vocauit, iuſtificauit, Quoniam
& omnes iam præſciti ac prædeſtinati ſunt, & multi iã
vocati atque iuſtificati. Quod autem poſuit in fine, illos
& glorificauit: Siquidem illa gloria eſt hic intelligẽda
Coloſſ.3. de qua idem dicit, Cum Chriſtus apparuerit vita veſtra
tunc & vos cum illo apparebitis in gloria: nondum fa-
ctum eſt, quamuis & illa duo, id eſt vocauit & iuſtifica-
uit, nõ in omnibus facta ſint, de quibus dicta ſunt. Ad-
huc enim vſque in finem ſeculi multi vocandi & iuſti-
ficandi ſunt: & tamen verba præteriti temporis poſuit
de rebus etiam futuris, tanquam iam fecerit deus, quæ
iam vt fierent ex æternitate diſpoſuit. Ideo de illo dicit
Propheta Eſaias, qui fecit quæ futura ſunt. Quicunq; er-
C go in dei prouidentiſsima diſpoſitione præſciti, prædé-
ſtinati, vocati, iuſtificati, glorificati ſunt, nõ dico etiam
nondũ renati, ſed etiã nondũ nati, iam filij dei ſunt, &
omnino perire non poſſunt. Hi vere veniunt ad Chri-
Ioan.6. ſtũ, quia ita veniũt quo modo ipſe dicit, Omne qđ dat
mihi pater ad me veniet, & eum qui venit ad me, non
eiiciã foras. Et paulopoſt, Hæc eſt, inquit, voluntas eius
qui miſit me patris, vt omne quod dedit mihi non per-
dam ex eo. Ab illo ergo datur etiã perſeuerantia in bo-
no vſque in finem: neq; enim datur, niſi eis qui nõ per-
ibunt, quoniam qui non perſeuerant peribunt. Talibus
deus diligẽtibus eum omnia cooperatur in bonum, vſ-
queadeo prorſus omnia, vt etiam ſi qui eorum deuiant
& exorbitãt, etiam hoc ipſum eis faciat proficere in bo
num, quia humiliores redeunt atque doctiores. Diſcũt
enim in ipſa iſta vita iuſta cum tremore ſe exultare de-
bere, non ſibi arrogando tanquam de ſua virtute fidu-
ciam permanẽdi, nec dicendo in abundãtia ſua, nõ mo
uebor in æternum, propter quod eis dicitur, Seruite do
Pſal.29. mino in timore, & exultate ei cum tremore, nequando
Pſal.2. iraſcatur dominus, & pereatis de via iuſta. Neque enim
ait, & ne veniatis ad viam iuſtam: ſed, ne pereatis, in-
quit, de via iuſta: quid oſtendẽs, niſi eos eſſe commoni- D
tos qui iam ambulant in via iuſta, vt in timore deo ſer-
uiant, id eſt non altum ſapiant, ſed timeant quod ſigni-
ficat non ſuperbiant, ſed humiles ſint: vnde & alibi di-
cit, Non alta ſapientes, ſed humilibus cõſentientes ex- *Roman.12.*
ultent deo, ſed cum tremore, in nullo gloriantes, quan
do noſtrum nihil ſit, vt qui gloriatur, in domino glo-
rietur. Ne pereant de via iuſta, in qua iam ambulare cœ *Hiere.9.*
perunt, dum ſibi hoc ipſum aſsignant, quod in ea ſunt:
his verbis vſus eſt & Apoſtolus vbi ait, Cum timore & *Philip.2.*
tremore veſtram ipſorum ſalutem operamini. Et oſten
dens quare cum timore & tremore, ait, Deus eſt enim,
inquit, qui operatur in vobis & velle & operari pro bo
na voluntate. Non enim habebat hunc timorem & tre
morem, qui dicebat in abundantia ſua, non mouebor
in æternum, ſed quia filius erat promiſsionis, non per-
ditionis: expertus deo paululum deſerẽte quid eſſet ip-
ſe, Domine, inquit, in voluntate tua præſtitiſti deco- *Pſal.29.*
ri meo virtutem, Auertiſti faciem tuam à me, & factus
ſum conturbatus. Ecce doctior, & ob hoc etiam humi-
lior, tenuit viam iam videns & confitens in voluntate
ſua, deum decori eius præſtitiſſe virtutem, quod ſibiipſi E
tribuens & de ſe præſumens, in tali abundãtia quã pręſ-
ſtiterat deus, nõ de illo qui eam præſtiterat dicebat, nõ
mouebor in æternum. Factus eſt ergo conturbatus, vt
ſe inueniret & humiliter ſapiens, non ſolum æternæ vi
tæ, verumetiam in hac vita piæ cõuerſationis & perſe-
uerantiæ, in quo ſpes habẽda eſſet addiſceret, Hæc vox
& Apoſtoli Petri eſſe potuit: dixerat quippe & ipſe in a-
bundantia ſua, Animam meam pro te ponam: ſibi fe- *Ioan.13.*
ſtinando tribuens, quod ei fuerat à domino poſtea lar-
giendum. Auertit autem ab illo faciem dominus, & fa-
ctus eſt conturbatus, ita vt eum mori pro illo metuens
ter negaret. Sed rurſus conuertit ad eum faciem ſuam
dominus, & culpam lachrymis diluit. Quid eſt enim
aliud, Reſpexit eum: niſi faciem ſuam quam paululum
ab illo auerterat, reuocauit ad eum? Factus ergo fuerat
conturbatus: ſed quia didicit nõ de ſeipſo fidere, etiam
hoc ei profecit in bonum, faciente illo qui diligentibus
eum omnia cooperatur in bonum, quia ſecũdum pro- *Roman.8.*
poſitum vocatus erat, vt nemo eum poſſet eripere de
manu Chriſti, cui datus erat. Nemo ergo dicat, *Cap.X.*
non eſſe corripiendum qui exorbitat de via iuſta, ſed ei
reditum & perſeuerantiam à domino tantum eſſe poſ- F
cendam: nemo prudens & fidelis hoc dicat. Si enim ſe-
cundum propoſitum vocatus eſt iſte, proculdubio illi
etiã quod corripitur, deus cooperatur in bonũ. Vtrum
autem ſic ſit vocatus, quoniam qui corripit neſcit, faciat
ipſe cum charitate quod ſcit eſſe faciendum, ſcit enim
talem corripiendum facturo deo aut ad miſericordiã,
aut ad iudicium. Miſericordiam quidem, ſi à maſſa per-
ditionis ille qui corripitur, gratiæ largitate diſcret' eſt,
& non eſt inter vaſa iræ quæ perfecta ſunt in perditio- *Roman.9.*
nẽ, ſed inter vaſa miſericordiæ, quæ præparauit deus in
gloriam. Iudiciũ vero, ſi in illis eſt damnatus, in his nõ
eſt prædeſtinatus. Hinc exoritur alia quæſtio non ſanè
contemnenda, ſed in adiutorio domini, in cuius manu
ſunt & nos & ſermones noſtri, aggredienda atque ſol-
uẽda. Quęritur enĩ à nobis, quantũ attinet ad hoc donũ
dei, qđ eſt in bono perſeuerare vſq; in finẽ, quid de ipſo
primo homine ſentiam', qui certe ſine vllo vicio fact'
eſt rectus. Nec dico, ſi perſeuerantiam non habuit, quo
modo ſine vicio fuit, cui tamẽ neceſſariũ dei donũ fuit:
huic nanq; interrogationi facile reſpõdetur, eã perſeue
rantiam non habuiſſe, quia in eo bono quo ſine vicio

G fuit non perſeuerauerit: cœpit enim habere vicium ex
quo cecidit,& ſi cœpit,antequam cœpiſſet vtiq; ſine vi-
cio fuit. Aliud eſt enim non habere vicium, & aliud eſt
in ea bonitate in qua nullum vicium eſt nõ manere. Eo
quippe ipſo quod non dicitur nunquã ſine vicio fuiſſe,
ſed dicitur ſine vicio non permanſiſſe,proculdubio de-
monſtratur ſine vicio fuiſſe,in quo bono non perman
ſiſſe culpatur. Sed illud magis quærendum operoſiuſq;
tractandum eſt,quo modo reſpõdeamus eis, qui dicũt,
Si in illa rectitudine in qua ſine vicio factus eſt, habuit
perſeuerantiã,proculdubio perſeuerauit in ea. Et ſi per-
ſeuerauit vtique non peccauit, nec illam ſuam rectitu-
dinem deumq; deſeruit. Eum autem peccaſſe, & deſer-
torem boni fuiſſe, veritas clamat. Non ergo habuit in il
lo bono perſeuerantiam,& ſi non habuit,non vtiq; ac-
cepit. Quo modo enim & accepiſſet perſeuerantiam,&
non perſeueraſſet? Porrò ſi propterea non habuit quia
non accepit,quid ipſe non perſeuerando peccauit, qui
perſeuerantiam nõ accepit? Neq; enim dici poteſt ideo
non accepiſſe,quia nõ eſt diſcretus à maſſa perditionis
gratiæ largitate: Nondum quippe erat illa in genere hu
mano perditionis maſſa antequã peccaſſet, ex quo tra-
H cta eſt origo viciata. Quapropter ſaluberrime confite-
mur, quod rectiſsime credimus, deũ dominumq; rerũ
Gene.1. omnium qui creauit omnia bona valde,& mala ex bonis
exortura eſſe præſciuit,& ſciuit magis ad ſuam omnipo
tentiſsimã bonitatẽ pertinere,etiã de malis bene facere
quã mala eſſe nõ ſinere: ſic ordinaſſe angelorum & ho-
minum vitã,vt in ea prius oſtenderet quid poſſet eorũ
liberum arbitrium,deinde quid poſſet ſuæ gratiæ bene-
ficium iuſticiæq; iudicium. Deniq; angeli quidam,quo-
rum princeps eſt qui dicitur diabolus,per liberum arbi-
triũ a domino deo refugæ facti ſunt. Refugiẽtes tamen
eius bonitatẽ qua beati fuerunt,nõ potuerunt eius effu-
gere iudicium,per quod miſerrimi effecti ſunt. Cæteri
autem per ipſum liberũ arbitrium in veritate ſteterunt,
eamq; de ſuo caſu nunquã futuro certiſsimã ſcire me-
ruerũt. Si enim nos de ſcripturis ſanctis noſſe potuim⁹
ſanctos angelos iam nullos eſſe caſuros, quanto magis
hoc ipſi reuelata ſibi ſublimius veritate nouerũt. Nobis
quippe beata ſine fine vita promiſſa eſt,& æqualitas an-
gelorum. Ex qua promiſsiune certi ſumus, cum ad illã
vitam poſt iudicium venerimus,non inde nos eſſe lap-
I ſuros: quod ſi de ſeipſis angeli neſciunt, non æquales
Math.22. ſed beatiores erimus. Veritas autem nobis eorum pro-
miſit æqualitatem. Certum eſt igitur hoc eos noſſe per
ſpeciem,quod nos per fidem,nullã ſcilicet iam ruinam
cuiuſquam ſancti angeli futuram. Diabolus vero & an-
geli eius,& ſi beati erant antequam caderẽt, & ſe in mi
ſeriam caſuros eſſe neſciebant, erat tamen adhuc quod
eorum adderetur beatitudini, ſi per liberum arbitrium
in veritate ſtetiſſent, donec iſtam ſummæ beatitudinis
plenitudinem,tanquam præmium ipſius permanſionis
acciperent,id eſt, vt magna per ſpiritum ſanctum data
abundantia charitatis dei,cadere vlterius omnino non
poſſent, & hoc de ſe certiſsime noſſent: hanc plenitudi
nem beatitudinis non habebãt: ſed quia neſciebant ſuã
futuram miſeriam,minore quidem,ſed tamen beatitu-
dine ſine vllo vicio fruebantur. Nam ſi ſuum caſum fu-
turum noſſent æternumq; ſupplicium,beati vtique eſſe
non poſſent,quos huius tanti mali metus iam tunc mi-
ſeros eſſe compelleret. Sic & hominem fecit cum libe-
ro arbitrio,& quanuis ſui futuri caſus ignarum, tamen
ideo beatum, quia & nõ mori & non miſerum fieri in
ſua poteſtate eſſe ſentiebat. In quo ſtatu recto ac ſine vi-
cio, ſi per ipſum liberum arbitrium manere voluiſſet, K
profecto ſine vllo mortis & infœlicitatis experimento,
acciperet illam merito huiuſmodi permãſionis, beati-
tudinis plenitudinẽ, qua & ſancti angeli ſunt beati, id
eſt,vt cadere non poſſet vlterius, & hoc certiſsime ſci-
ret. Nam neq; ipſe poſſet etiam in paradiſo beatus eſſe,
imò ibi non eſſet,vbi eſſe miſerum non deceret, ſi eum
ſui caſus præſcientia timore tanti mali miſerum face-
ret. Quia vero per liberum arbitrium deum deſeruit,iu
ſtum iudicium dei expertus eſt, vt cum tota ſua ſtirpe
quæ in illo adhuc poſita,tota cum illo peccauerat,dam
naretur. Quotquot eni ex hac ſtirpe gratia dei liberan-
tur,à damnatione vtique liberantur, qua iam tenentur
obſtricti: vnde etiã ſi nullus liberaretur, iuſtum dei iu-
dicium nemo iuſte reprehẽderet. Quòd ergo pauci in
comparatione pereuntiũ, in ſuo vero numero liberan-
tur multi,gratia fit,gratis fit,gratiæ ſunt agẽdæ quia fit,
ne quis velut de ſuis meritis extollatur,ſed omne os ob *Hiere.9.*
ſtruatur, & qui gloriatur, in domino glorietur. *Cap.XI.*

Quid ergo? Adam non habuit dei gratiam? Imò ve-
ro habuit magnam,ſed diſparem. Ille in bonis erat,quę
bonitate ſui conditoris acceperat. Neq; enim ea bona
& ille ſuis meritis comparauerat,in quibus prorſus nul L
lum patiebatur malum. Sancti vero in hac vita ad quos
pertinet liberationis hæc gratia,in malis ſunt, ex quib⁹
clamant ad deum, Libera nos à malo. Ille in illis bonis *Math.6.*
Chriſti morte non eguit: iſtos à reatu & hæreditario &
proprio,illius agni ſanguis abſoluit. Ille non opus habe
bat eo adiutorio,quod implorant iſti cum dicunt, Vi- *Roman.7.*
deo aliam legem in membris meis repugnantem legi
mentis meæ,& captiuantem me in lege peccati,quæ eſt
in membris meis, Infœlix ego homo quis me liberabit
de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtũ *Galat.5.*
dominum noſtrum: quoniam in eis caro concupiſcit
aduerſus ſpiritum,& ſpiritus aduerſus carnem,atque in
tali certamine laborantes ac periclitantes, dari ſibi pu-
gnandi vincendiq; virtutem per Chriſti gratiam poſ-
cunt. Ille vero nulla tali rixa à ſeipſo aduerſus ſeipſum
tentatus atque turbatus, in illo beatitudinis loco ſua ſe-
cum pace fruebatur. Proinde etſi non interim lætiore
nunc,veruntamen potentiore gratia indigẽt iſti: & quę
potentior quam dei vnigenitus filius æqualis patri &
coæternus pro eis homo factus, & ſine vllo vel origina
li vel proprio peccato ab hominibus peccatoribus cru- M
cifixus? Qui quanuis die tertio reſurrexit, nunquam mo
riturus vlterius, pertulit tamẽ pro mortalibus mortem,
qui mortuis præſtitit vitam,vt redempti eius ſanguine,
tanto ac tali pignore accepto dicerent, Si deus pro no-
bis,quis contra nos? Qui proprio filio nõ pepercit, ſed *Roman.8.*
pro nobis omnibus tradidit eum,quo modo non & cũ
illo omnia nobis donauit? Deus ergo naturã noſtram,
id eſt, animam rationalem carnẽmque hominis Chri-
ſtus ſuſcepit,ſuſceptione ſingulariter mirabili vel mira-
biliter ſingulari, vt nullis iuſticiæ ſuæ præcedentibus
meritis filius dei ſic eſſet ab initio quo eſſe homo cœ-
piſſet,vt ipſe & verbum quod ſine initio eſt, vna perſo-
na eſſet. Neq; enim quiſquã tanta rei huius & fidei cæ-
cus eſt ignorantia, vt audeat dicere, quanuis de ſpiritu
ſancto & virgine Maria filium hominis natum, per li-
berum tamen arbitrium bene viuendo, & ſine peccato
bona opera faciendo meruiſſe,vt eſſet dei filius, reſiſtẽ-
te Euangelio atq; dicente, Verbum caro factũ eſt: Nam *Ioan.1.*
vbi hoc factum eſt,niſi in vtero virginali, vnde fuit ini
tium hominis Chriſti? Itẽmque virgini requirenti,quo
modo fieret quod ei per angelũ nũciabatur, angelus re-
ſpondit,

A ſpondit, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus al-
Luca. 1. tiſsimi obumbrabit tibi: Propterea quod naſcetur ex te
ſanctū, vocabitur fili⁹ dei. Propterea, inquit, nō propter
opera, quæ oondum nati vtiq; nulla ſunt: ſed propterea
quia ſpiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virt⁹ altiſsimi
obumbrabit tibi, quod naſcetur ex te ſanctum, vocabi-
tur filius dei. Iſta natiuitas profecto gratuita coniuoxit
in vnitate perſonę bominem deo, carnem verbo. Iſtam
natiuitatē bona opera ſecuta ſunt, non bona opera me-
ruerunt. Neq; enim metuendum erat, ne iſto ineffabili
modo in vnitatem perſonę à verbo deo natura huma-
na ſuſcepta, per liberum voluntatis peccaret arbitrium,
cum ipſa ſuſceptio talis eſſet, vt natura hominis à deo
ita ſuſcepta, nullum in ſe motū malæ voluntatis admit-
teret. Per hunc mediatorem deus oſtēdit eos quos eius
ſanguine redemit, facere ſe ex malis deinceps in æter-
num bonos, quem ſic ſuſcepit, vt nunquam eſſet malus,
ne ex malo factus ſemper eſſet bonus. Iſtam gratiā non
habuit homo primus, qua nunquā vellet eſſe malus: ſed
ſanè habuit in qua ſi permanere vellet, nūquam malus
eſſet, & ſine qua etiā cum libero arbitrio bonus eſſe nō
B poſſet, ſed eam tamē per liberum arbitriū deſerere poſ-
ſet. Nec ipſum ergo deus eſſe voluit ſine ſua gratia, quē
reliquit in eius libero arbitrio: quoniam liberum arbi-
*al. nihil. trium ad malum ſufficit, ab bonum autem parum * eſt,
niſi adiuuetur ab omnipotenti bono: quod adiutoriū ſi
homo ille per liberum non deſeruiſſet arbitrium, ſem-
per eſſet bonus: ſed deſeruit, & deſertus eſt. Tale quippe
erat adiutoriū quod deſereret cum vellet, & in quo per-
maneret ſi vellet, nō quo fieret vt vellet. Hæc eſt prima
gratiā quæ data eſt primo Adā, ſed hæc potentior eſt in
ſecūdo Adam. Prima eſt enim qua fit, vt habeat homo
iuſticiam ſi velit: ſecunda ergo plus poteſt, qua etiam fit
vt velit, & tātum velit, tantoq; ardore diligat, vt carnis
voluntatem contraria cōcupiſcentem, volūtate ſpiritus
vincat. Nec illa quidem parua erat qua demonſtrata eſt
etiam potentia liberi arbitrij, quoniam ſic adiuuabatur,
vt ſine hoc adiutorio in bono nō maneret, ſed hoc ad-
iutorium ſi vellet deſereret. Hæc autem tāto maior eſt,
vt parum ſit bomini per illam reparare perditam liber-
tatem, parum ſit denique non poſſe ſine illa, vel appre-
hendere bonū, vel permaoere in bono ſi velit, niſi etiā
C efficiatur vt velit. Tunc ergo dederat homini deus bo-
nam voluntatem: in illa quippe eum ſecerat qui fecerat
rectum. Dederat adiutorium, ſine quo in ea non poſſet
permanere ſi vellet, vt autē vellet, in eius libero reliquit
†aliàs, non deerat. arbitrio. Poſſet ergo permanere ſi vellet, quia dederat †
adiutorium per quod poſſet, & ſine quo nō poſſet per-
ſeueranter bonum tenere quod vellet. Sed quia noluit
Ob. permanere, profecto eius culpa eſt, cuius meritum fuiſ-
ſet, ſi permanere voluiſſet: ſicut fecerunt angeli ſancti,
qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem li-
berum arbitrium ſteterunt ipſi, & huius manſionis de-
bitam mercedem recipere meruerunt, tantam ſcilicet
beatitudinis plenitudinem, qua eis certiſsimum ſit ſem
per ſe in illa eſſe māſuros. Si autem hoc adiutorium vel
angelo vel homini quamprimum facti ſunt defuiſſet,
quoniam noo talis natura facta erat, vt ſine diuioo ad-
iutorio poſſet manere ſi vellet, non vtique ſua culpa ce
cidiſſent. Adiutoriū quippe defuiſſet, ſine quo manere
nō poſſent. Nunc autē quibus deeſt tale adiutoriū, iam
pœna peccati eſt: quibus autem datur, ſecundum gratiā
datur, non ſecundū debitū: & tanto amplius datur per
Ieſum Chriſtum dominum noſtrū, quibus id dare deo
placuit vt non ſolū aſſit ſine quo permanere non poſſu
mus, etiam ſi velimus, verumetiam tantum ac tale ſit, vt D
velimus. Eſt quippe in nobis per hanc dei gratiā in bo-
no recipiēdo & perſeueranter tenendo, non ſolū poſſe
quod volumus, verumetiā velle quod poſſumus. Quod
nō fuit in homine primo: vnū enim horū in illo fuit, al
terū non fuit. Namq; vt reciperet bonū, gratia nō egebat
quia nondū perdiderat: vt autē in eo permaneret, ege-
bat adiutorio gratię, ſine quo id omnino non poſſet: &
acceperat poſſe ſi vellet, ſed non habuit velle qd poſſet,
nam ſi habuiſſet, perſeueraſſet. Poſſet enim perſeuerare
etiā ſi vellet: quod vt nollet, de libero deſcēdit arbitrio,
quod tūc ita liberum erat, vt bene velle poſſet & male.
Quid erit autē liberius libero arbitrio, quando non po
terit ſeruire peccato, quæ futura erat & homini, ſicut fa-
cta eſt & angelis ſanctis merces meriti? Nunc autē per
peccatum perdito bono, merito in his qui liberātur, fa-
ctū eſt donū gratiæ, quę merces meriti futura erat. Qua-
propter bina iſta quid inter ſe differant, diligenter & vi
gilanter intuendum eſt, poſſe nō peccare, & non poſſe
peccare: poſſe non mori, & nō poſſe mori: bonum poſſe E
nō deſerere, & bonū nō poſſe deſerere. Potuit enim nō
peccare prim⁹ homo, potuit nō mori, potuit bonū non
deſerere. Nūquid dicturi ſumus, nō potuit peccare qui
tale habebat liberum arbitrium? Aut non potuit mori,
cui dictum eſt, Si peccaueris morte morieris? Aut non Gene. 2.
potuit bonum deſerere, cum hoc peccando deſeruerit,
& ideo mortuus ſit. Prima ergo libertas voluntatis erat
poſſe ooo peccare: nouiſsima erit multo maior, oon
poſſe peccare. Prima immortalitas erat poſſe non mo-
ri: nouiſsima erit multo maior, non poſſe mori. Prima
erat perſeuerantiæ poteſtas, bonum poſſe non deſerere:
nouiſsima erit fœlicitas perſeuerātiæ, bonum non poſ-
ſe deſerere. Nunquid quia erunt bona nouiſsima Cap. XII.
potiora atque meliora, ideo fuerunt illa prima vel nul-
la vel parua? Itèmque ipſa adiutoria diſtinguēda ſunt.
Aliud eſt adiutorium ſine quo aliquid non fit, & aliud
eſt adiutorium, quo aliquid fit. Nam ſine alimentis non
poſſumus viuere, nec tamen cum affuerint alimenta, eis
fit vt viuat qui mori voluerit. Ergo adiutorium alimen
torum eſt, ſine quo non fit, non quo fit vt viuamus. At
vero beatitudo quam nō habet homo, cum data fuerit
continuo fit beatus. Adiutorium eſt enim nō ſolum ſi-
ne quo nō fit, verumetiam quo fit propter quod datur. F
Quapropter hoc adiutorium & quo fit eſt, & ſine quo
non fit. Quia & ſi data fuerit homini beatitudo, conti-
nuo fit beatus: & ſi data nunquam fuerit, nunquam erit.
Alimenta vero non conſequenter faciunt vt homo vi-
uat, ſed tamē ſine illis nō poteſt viuere. Primo itaq; ho-
mini qui in eo bono quo factus fuerat rectus, acceperat
poſſe non peccare, poſſe nō mori, poſſe ipſum bonū nō
deſerere, datū eſt adiutoriū perſeuerantiæ, non quo fie-
ret vt perſeueraret, ſed ſine quo per liberum arbitrium
perſeuerare non poſſet. Nunc vero ſanctis in regnum
dei per gratiam dei prædeſtinatis, non tantum tale ad-
iutorium perſeuerantiæ datur, ſed tale vt eis perſeueran
tia ipſa donetur, non ſolū vt ſine iſto dono perſeueran
tes eſſe non poſsint, verumetiam vt per hoc donū non
niſi perſeuerantes ſint. Non ſolum enim dixit, Sine me
nihil poteſtis facere: verumetiam dixit, Non vos me e- Ioan. 15.
legiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui vos, vt eatis & fru-
ctum afferatis, & fructus veſter maneat. Quibus verbis
eis nō ſolum iuſticiā, verumetiam in illa perſeuerantiā
ſe dediſſe monſtrauit: Chriſto enim ſic eos ponente vt
eant & fructum afferant, & fructus eorum maneat, quis
audeat dicere, forſitan non manebit? Sine pœnitentia

G ſunt enim dona & vocatio dei, ſed vocatio eorum qui
Roman. 11. ſecundum propoſitũ vocati ſunt. Pro his ergo interpel
lante Chriſto ne deficiat fides eorũ,ſine dubio non de-
ficiet vſque in finem, ac per hoc perſeuerabit vſq; in fi-
nem, nec eam niſi manentem vitæ huius inuenit finis.
Maior quippe libertas eſt neceſſaria aduerſus tot & tan
tas tentationes,quæ in paradiſo nõ fuerunt, dono per-
ſeuerantiæ munita atq; firmata, vt cum omnibus amo-
ribus,terroribus, erroribꝰ ſuis vincatur hic mũdus: hoc
ſanctorum martyria docuerunt. Denique ille Adam &
terrente nullo,& inſuper contra dei terrẽtis imperium
libero vſus arbitrio,non ſtetit in tanta fœlicitate,in tã-
ta non peccandi facilitate. Iſti autem non dico terrente
mundo,ſed ſæuiente ne ſtarent,ſteterunt in fide,cũ vi-
deret ille bona præſentia quæ fuerat relicturus: iſti futu-
ra quæ accepturi fuerãt non viderũt. Vnde hoc,niſi do
2.Timot.1. nante illo à quo miſericordiam conſecuti ſunt vt fide-
les eſſent, à quo acceperunt ſpiritum non timoris, quo
perſequentibus cederent, ſed virtutis & charitatis & cõ
tinentiæ,quo cuncta minantia,cuncta inuitantia,cun-
cta cruciantia ſuperarent? Illi ergo ſine peccato vllo da
ta eſt,cum qua cõditus eſt, voluntas libera, & eam fecit
H ſeruire peccato: horum vero cum fuiſſet voluntas ſerua
Ioan. 8. peccati,liberata eſt per illum,qui dixit, Si vos filius libe
rauerit, tunc vere liberi eritis. Et accipiunt tantam per
iſtam gratiã libertatem,vt quanuis quandiu hic viuunt
pugnent contra concupiſcentias peccatorũ, eiſq; non-
Matth. 6. nulla ſurrepant, propter quæ dicant quotidie. Dimitte
nobis debita noſtra: non tamen vltra ſeruiant peccato
1.Ioan.5. quod eſt ad mortem, de quo dicit Ioannes Apoſtolus,
Quid ſit Eſt peccatum ad mortẽ, nõ pro illo dico vt roget quis.
peccatũ ad De quo peccato quoniã nõ expreſſum eſt,poſſunt mul-
mortem. ta & diuerſa ſentiri: ego autem dico id eſſe peccatum,
Galat.5. fidem quæ per dilectionem operatur,deſerere vſque ad
mortem. Huic peccato vltra non ſeruiunt, non prima
conditione ſicut ille liberi, ſed per ſecũdum Adam dei
gratia liberati, & iſta liberatione habentes liberum ar-
bitrium quo ſeruiant deo,nõ quo captiuentur à diabo-
lo. Liberati enĩ à peccato ſerui facti ſunt iuſticiæ,in qua
ſtabunt vſque in finem, donãte ſibi illo perſeuerãtiam,
Roman. 8. qui eos præſciuit & prędeſtinauit,& ſecundum propo-
ſitum vocauit & iuſtificauit & glorificauit: quoniã illa
quæ his promiſit,etiam futura iam fecit,cui promitten-
I ti credidit Abraham,& deputatum eſt illi ad iuſticiam.
Galat. 3. Dedit enim gloriã deo pleniſsime credens, ſicut ſcrip-
Roman. 4. tum eſt,quia quæ promiſit, potens eſt & facere. Ipſe er-
go illos bonos facit,vt bona faciant. Neque enim prop
terea eos promiſit Abrahæ, quia præſciuit à ſeipſis bo-
nos futuros. Nam ſi ita eſt, non ſuum ſed eorũ eſt quod
promiſit. Non ait ſic,credidit Abraham: ſed,non eſt in-
firmatus in fide,dans gloriã deo & pleniſsime credens,
quia quæ promiſit deus,potens eſt & facere. Nõ ait quæ
præſciuit potens eſt promittere: aut,quæ prædixit potẽs
eſt oſtendere: [aut, quæ promiſit potens eſt præſcire:]
ſed,quę promiſit potens eſt & facere. Ipſe ergo eos facit
perſeuerare in bono qui facit bonos. Qui autem cadũt
& pereunt, in prædeſtinatorum numero non fuerunt.
Quanuis ergo de omnibus regeneratis & pie viuenti-
Roma. 14. bus loqueretur Apoſtolus, dicens, Tu quis es qui iudi-
ces ſeruum alienum? ſuo domino ſtat aut cadit: conti-
nuo tamen reſpexit ad prędeſtinatos,& ait, Stabit autẽ:
& ne hoc ſibi arrogarent, Potens eſt enim deus, inquit,
ſtatuere eum. Ipſe itaque dat perſeuerantiam,qui ſtatue-
re potens eſt eos qui ſtant, vt perſeuerantiſsime ſtent,
vel reſtituere qui ceciderint, dominus enĩ erigit eliſos.

Vt ergo non acciperet hoc donum dei,id eſt, in bono K
perſeuerantiam primus homo,ſed perſeuerare vel non *Pſal.145.*
perſeuerare,in eius relinqueretur arbitrio, tales vires ha
bebat eius volũtas, quæ ſine vllo fuerat inſtituta pecca-
to,& nihil illi ex ſeipſa concupiſcentialiter reſiſtebat,vt
digne tantę bonitati & bene viuendi facilitati,perſeue-
randi cõmitteretur arbitrium, deo quidem præſciente
quid eſſet facturus iniuſte,præſciente tamẽ non ad hoc
cogente, ſed ſimul ſciẽte quid de illo ipſe faceret iuſte.
Nunc vero poſtea quam eſt illa magna peccati merito
amiſſa libertas, etiam maioribus donis adiuuanda re-
mãſit infirmitas. Placuit enim deo quo maxime huma- *1.Corint.1.*
næ ſuperbiam præſumptionis extingueret,vt non glo-
rietur omnis caro coram ipſo,id eſt,omnis homo. Vn-
de autem non glorietur caro coram ipſo, niſi de meri-
tis ſuis? quæ quidem potuit habere ſed perdidit: & per
quod habere potuit,per hoc perdidit,hoc eſt,per liberũ
arbitrium,propter quod non reſtat liberandis niſi gra-
tia ſaluatoris. † Ita ergo non gloriatur omnis caro co- *† liberãtis.*
ram ipſo. Non enim gloriantur iniuſti, quia non habẽt
vnde: nec iuſti,qui ex ipſo habent vnde, nec habẽt glo-
riam ſuam niſi ipſum,cui dicunt, Gloria mea & exaltãs L
caput meum. Ac per hoc ad omnem hominẽ pertinet
quod ſcriptum eſt, Vt nõ glorietur omnis caro coram *1.Corin.1.*
ipſo. Ad iuſtos autem illud, Qui gloriatur, in domino
glorietur. Hoc etiam Apoſtolus apertiſsime oſtẽdit,qui
cum dixiſſet, vt non glorietur omnis caro coram ipſo:
ne putarent ſancti ſine gloria ſe remanſiſſe: mox addi-
dit, Ex ipſo autẽ vos eſtis in Ieſu Chriſto, qui factus eſt
vobis ſapientia à deo & iuſticia & ſanctificatio & redẽ
ptio,vt quemadmodum ſcriptum eſt, Qui gloriatur,in *Iob. 7.*
domino glorietur. Hinc eſt quòd in hoc loco miſeria- *2.Corin. 12.*
rum, vbi tentatio eſt vita humana ſuper terram, virtus *Hiere. 9.*
in infirmitate perficitur: quæ virtus, niſi vt qui gloria-
tur,in domino glorietur? Ac per hoc nec de ipſa perſe-
uerantia boni voluit deus ſanctos ſuos in viribus ſuis,
ſed in ipſo gloriari: qui eis non ſolum dat adiutorium *Philip. 2.*
quale primo homini dedit,ſine quo non poſsint perſe-
uerare ſi velint: ſed in eis etiam operatur & velle, vt
quoniam nõ perſeuerabũt,niſi & poſsint & velint, per-
ſeuerandi eis poſsibilitas & voluntas diuinę gratiæ lar-
gitate donetur. Tantum quippe ſpiritu ſancto accẽdi-
tur voluntas eorũ,vt ideo poſsint,quia ſic volunt, ideo
ſic velint, quia deus operatur vt velint: nam ſi in tanta M
infirmitate vitæ huius, in qua tamen infirmitate prop-
ter elationem reprimendam perfici virtutem oporte-
bat,ipſis relinqueretur voluntas ſua,vt in adiutorio dei
ſine quo perſeuerare non poſſent, manerent ſi vellent,
nec deus in eis operaretur vt vellent: inter tot & tantas
tentationes infirmitate ſua voluntas ipſa ſuccumberet,
& ideo perſeuerare non poſſent, quia deficientes infir-
mitate nec vellent, aut non ita vellent infirmitate vo-
luntatis vt poſſent. Subuentum eſt ergo infirmitati vo-
lũtatis humanæ,vt diuina gratia indeclinabiliter & in-
ſeparabiliter ageretur,& ideo quanuis infirma,non de-
ficeret,neque aduerſitate aliqua vinceretur. Ita factum
eſt,vt voluntas hominis inualida & imbecilla,in bono
adhuc paruo perſeueraret per virtutem dei, cum & vo-
luntas primi hominis fortis & ſana, in bono ampliore
nõ perſeuerauerit,habẽs virtutẽ liberi arbitrij,quãuis nõ
de futuro adiutorio dei, ſine quo nõ poſſet perſeuerare
ſi vellet, nõ tamẽ tali quo in illo deꝰ operaretũ vt vellet.
Fortiſsimo quippe dimiſit atq; permiſit facere qđ vellet:
ĩfirmis ſeruauit, vt ipſo donãte ĩuictiſsime qđ bonũ eſt
vellẽt,nec hoc deſerere ĩuictiſsime nollẽt, Dicẽte ergo
Chriſto

A Chriſto, Rogaui pro te ne deficiat fides tua: intelliga-
Luca.22. mus ei dictum, qui ædificatur ſuper petrã. Atque ita ho-
mo dei non ſolum quia miſericordiam conſecutus eſt
vt fidelis eſſet, verumetiam quia fides ipſa non deficit,
Cap.XIII. qui gloriatur, in domino glorietur. Hæc de his lo-
quor, qui prædeſtinati ſunt in regnum dei, quorum ita
certus eſt numerus, vt nec addatur eis quiſquam, nec
minuatur ex eis: non de his, qui cum annunciaſſet & lo
Pſal.39. cutus eſſet, multiplicati ſunt ſuper numerum. Ipſi autem
vocati dici poſſunt, nõ autem electi, quia non ſecũdum
propoſitum vocati. Certum vero eſſe numerum electo-
rum neque augẽdum neque minuendũ, quanuis & Io-
annes Baptiſta ſignificet, vbi dicit, Facite ergo dignum
fructum pœnitẽtiæ, & nolite dicere apud voſmetipſos,
Math.3. Patrem habemus Abraham: Potens eſt enim deus de la
pidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ: vt oſtendat ſic iſtos
eſſe amputandos ſi non fecerint fructum, vt non deſit
numerus qui promiſſus eſt Abrahæ: tamen apertius in
Apoca.3. Apocalypſi dicitur, Tene quod habes, ne alius accipiat
coronam tuam. Si enim alius nõ eſt accepturus niſi iſte
perdiderit, certus eſt numerus. Quòd autẽ etiam perſe-
ueraturis ſanctis ſic iſta dicuntur, quaſi eos perſeueratu-
B ros habeatur incertũ: non aliter hoc audire debẽt, qui-
Roman.11. bus expedit nõ altum ſapere, ſed timere. Quis enim ex
multitudine fidelium quandiu in hac mortalitate viui-
tur, in numero prædeſtinatorum ſe eſſe præſumat, quia
id occultari opus eſt in hoc loco, vbi ſic cauenda eſt ela
tio, vt etiam per ſatanæ angelũ ne extolleretur, tantus
2.Corin.12. colaphizaretur Apoſtolus. Hinc Apoſtolis dicebatur, Si
Ioan.15. manſeritis in me: dicẽte illo qui illos vtique ſciebat eſſe
Eſaia.1. manſuros. Et per prophetam, Si volueritis & audieritis
me: cum ſciret ipſe in quibus operaretur & velle. Et ſi-
milia multa dicuntur propter huius vtilitatem ſecreti,
ne forte quis extollatur, ſed omnes etiam qui bene cur-
runt timeant, dum occultum eſt quò perueniant: prop-
ter huius ergo vtilitatem ſecreti credendum eſt quoſ-
dam de filiis perditionis, non accepto dono perſeuerã-
di vſque in finem, in fide quæ per dilectionẽ operatur
incipere viuere, & aliquandiu fideliter ac iuſte viuere,
Galat.5. & poſtea cadere, neque de hac vita priuſquam hoc eis
contingat auferri. Quorũ ſi nemini contigiſſet, tandiu
haberent homines iſtum ſaluberrimũ timorem quo vi-
tium elationis opprimitur, donec ad Chriſti gratiã qua
C pie viuitur peruenirent, deinceps iam ſecuri nunquam
ſe ab illo eſſe caſuros. Quæ præſumptio in iſto tentatio-
num loco nõ expedit, vbi tanta eſt infirmitas, vt ſuper-
biam poſsit generare ſecuritas. Denique etiam hoc erit:
ſed tunc, quod iam eſt in angelis, etiam in hominibus
erit, quando vlla ſuperbia eſſe non poterit. Numerus er
go ſanctorum per dei gratiam dei regno prędeſtinatus
donata ſibi etiam vſque in finem perſeuerãtia, illuc in-
teger perducetur, & illic integerrimus iam ſine fine bea
tiſsimus ſeruabitur, adhærente ſibi miſericordia ſalua-
toris ſui, ſiue cum conuertuntur, ſiue cum præliantur, ſi-
ue cum coronantur. Nã & tunc eſſe illis dei miſericor-
diam neceſſariam ſancta ſcriptura teſtatur, vbi ſanctus
Pſal.102. Dauid de domino deo ſuo dicit animæ ſuæ, Qui coro
nat te in miſeratione & miſericordia. Dicit etiam Iaco
Iacobi.2. bus Apoſtolus, Iudicium ſine miſericordia illi qui non
fecit miſericordiã: vbi oſtẽdit etiã in illo iudicio in quo
iuſti coronantur, iniuſtique damnantur, alios cum mi-
ſericordia, alios ſine miſericordia iudicandos. Propter
2.Macc.7. quod etiam mater Maccabæorum filio ſuo dicit, Vt in
Prouer.20. illa miſeratione cum fratribus tuis te recipiam. Cum
enim rex iuſtus ſicut ſcriptum eſt, ſederit in throno, nõ

aduerſabitur ante eum omne malum. Quis gloriabitur D
caſtum ſe habere cor, aut quis gloriabitur mundum ſe
eſſe à peccato? Ac per hoc etiã ibi dei miſericordia ne-
ceſſaria eſt, qua fiet beatus, cui non imputauit domi- *Pſal.31.*
nus peccatum: ſed tunc pro bonorum operum meritis
iuſto iudicio etiam ipſa miſericordia tribuetur. Cum
enim dicitur, Iudicium ſine miſericordia illi qui non
fecit miſericordiã: manifeſtatur in his in quibus inue-
niuntur bona opera miſericordiæ, iudicium cum miſe-
ricordia fieri, ac per hoc etiam ipſam miſericordiã me-
ritis bonorum operum reddi. Non ſic eſt nunc, quãdo
non ſolum nullis bonis, ſed etiam multis malis operi-
bus præcedentibus, miſericordia eius præuenit homi-
nem vt liberetur à malis, & quæ fecit, & quæ facturus
fuerat, niſi dei gratia regeneraret, † & quæ paſſurus fue- *† aliàs, regeretur.*
rat in æternum, niſi erueretur à poteſtate tenebrarum,
& transferretur in regnum filij charitatis dei. Veruntamen quia & ipſa vita æterna, quam certum eſt bonis o-
peribus debitam reddi, à tanto Apoſtolo gratia dei di-
citur, cum gratia non operibus reddatur, ſed gratis de-
tur, ſine vlla dubitatione confitẽdum eſt ideo gratiam
vitam æternam vocari, quia his meritis redditur, quæ
gratia contulit homini. Recte quippe ipſa intelligitur, E
quæ gratia in Euangelio legitur, Gratiam pro gratia, *Ioan.1.*
id eſt pro his meritis quæ contulit gratia. Hi vero qui
non pertinent ad hunc prædeſtinatorum numerum,
quos dei gratia ſiue nondum habentes vllum liberum
ſuæ voluntatis arbitrium, ſiue cum arbitrio voluntatis,
ideo vero libero, quia per ipſam gratiam liberato per-
ducit ad regnum. Hi ergo qui non pertinẽt ad iſtum
certiſsimum & fœliciſsimum numerum, pro meritis iu
ſtiſsime iudicantur: aut enim iacent ſub peccato, quod
originaliter de generatione traxerunt, & cum illo hæ-
reditario debito hinc exeunt, quod non eſt regenera-
tione dimiſſum: aut per liberum arbitrium alia inſu-
per addiderunt. Arbitrium, inquam, liberum, ſed non li
beratum, liberum iuſticiæ, peccati autẽ ſeruum, quo vol
uuntur per diuerſas noxias cupiditates, alij magis, alij
minus: ſed omnes mali, & pro ipſa diuerſitate diuerſis
ſuppliciis iudicandi: aut gratiam dei ſuſcipiunt, ſed tem
porales ſunt, nec perſeuerant, deſerunt & deſeruntur.
Dimiſsi enim ſunt libero arbitrio, non accepto perſeue
rantiæ dono iudicio dei iuſto & occulto. Patiantur er-
go homines ſe corripi quando peccãt, nec de ipſa cor- F
reptione contra gratiam argumententur, nec de gratia
contra correptionem: quia & peccatis iuſta pœna de-
betur, & ad ipſam pertinet iuſta correptio quæ medici-
naliter adhibetur, etiam ſi ſalus ægrotantis incerta eſt.
Vt ſi is qui corripitur ad prædeſtinatorum numerum
pertinet ſit ei correptio ſalubre medicamentum: ſi autẽ
non pertinet, ſit ei correptio pœnale tormentum. Sub
iſto ergo incerto ex charitate adhibẽda eſt, cuius exitus
ignoratur: & pro illo cui adhibetur, orandũ eſt vt ſane-
tur. Cum autem homines per correptionẽ in viam *Cap.XIIII.*
iuſticiæ ſeu veniunt ſeu reuertuntur, quis operatur in
cordibus eorum ſalutem, niſi ille qui quolibet plantan-
te atque rigante, & quolibet in agris atque arbuſtulis o-
perante dat incrementum deus, cui volenti ſaluum fa-
cere, nullum hominũ reſiſtit arbitrium? Sic enim velle
vel nolle in volentis aut nolẽtis eſt poteſtate, vt diuinã
voluntatem non impediat, nec ſuperet poteſtatem. De
his enim qui faciunt quæ non vult, facit ipſe quæ vult.
Et quod ſcriptum eſt, quod vult omnes homines ſal- *1.Timot.2.*
uos fieri, nec tamen omnes ſalui fiunt, multis quidem
modis intelligi poteſt, ex quibus in aliis opuſculis no-

G ſtris aliquos commemorauimus: ſed hic vnum dicam:
ita dictum eſt, Omnes homines vult ſaluos fieri, vt in-
telligantur omnes prædeſtinati, quia omne genus ho-
Luca.11. minum in eis eſt, ſicut dictum eſt phariſæis. Decimatis
omne olus: vbi non eſt intelligendum, niſi omne quod
habebant. Neq; enim omne olus quod erat in toto ter-
rarum orbe decimabant. Secundum iſtum locutionis
1.Corin.10. modum, dictum eſt, Sicut & ego omnibus per omnia
placeo. Nunquid enim qui hoc dixit, placebat etiã tam
multis perſecutorib9 ſuis? Sed placebat omni generi ho
minum quod Chriſti cõgregabat Eccleſia, ſiue iam in-
tus poſitis, ſiue introducendis in eam. Non eſt itaq; du-
bitandum, voluntati dei qui in cœlo & in terra omnia
quæcunque voluit fecit, & qui etiã illa quæ futura ſunt
fecit, humanas voluntates non poſſe reſiſtere, quo mi-
nus faciat ipſe quod vult, quandoquidem etiam de ipſis
hominum voluntatibus, quod vult cum vult facit. Niſi
forte, vt ex multis aliqua commemorem, quando deus
voluit Saüli regnum dare, ſic erat in poteſtate Iſraëlita-
rum ſubdere ſe memorato viro, ſiue nõ ſubdere, quod
vtique in eorum erat poſitum voluntate, vt etiam deo
valerent reſiſtere. Qui tamen hoc non fecit, niſi per ip-
H ſorum hominum voluntates, ſine dubio habens huma-
norum cordium quò placeret inclinãdorum omnipo-
1.Reg.10. tentiſsimam poteſtatem. Sic enim ſcriptum eſt, Et di-
miſit Samuël populum, & abiit vnuſquiſque in locum
ſuum: & Saül abiit in domũ ſuam in Gabaa: & abierunt
potentes quorum tetigit deus corda cum Saüle. Et filij
peſtilentes dixerunt, Num ſaluabit nos hic? Et inhono-
rauerunt eum, & non obtulerunt ei munera. Nunquid
aliquis dicturus eſt, non iturum fuiſſe cum Saül quen-
quam eorum, quorum tetigit corda deus vt irent cum
illo: aut iſſe aliquem peſtilentium, quorum vt hoc face-
rent corda non tetigit? Item de Dauid, quem dominus
in regnum ſucceſſu proſperiore conſtituit, ita legitur,
1.Para.11. Et ambulabat Dauid proficiens, & magnificabatur, &
dominus erat cũ illo. Hoc cum præmiſſum fuiſſet, pau-
1.Para. 12. lopoſt dictũ eſt, Et ſpiritus domini induit Abiſai prin-
cipem inter triginta, & dixit: Tui ſumus Dauid, & te-
cum futuri filij Ieſſe. Pax pax tibi, & pax adiutorib9 tuis,
quia auxiliatus eſt tibi deus. Nunquid ille poſſet aduer-
I ſari voluntati dei, & non potius eius facere volũtatem,
qui in eius corde operatus eſt per ſpiritum ſuum quo
indutus eſt, vt hoc vellet, diceret & faceret? Item paulo-
Ibidem. poſt ait eadem ſcriptura, Omnes hi viri bellatores, di-
rigentes aciem corde pacifico venerunt in Hebron, vt
conſtituerent Dauid ſuper omnem Iſraël: ſua volunta-
te vtique iſti conſtituerunt regem Dauid. Quis non vi-
deat? Quis hoc neget? Non enim hoc nõ ex animo, aut
non ex bona volũtate fecerunt corde pacifico, & tamẽ
hoc in eis egit, qui in cordibus hominum quod volue-
rit operatur. Propter quod præmiſit ſcriptura, Et ambu
labat Dauid proficiens, & magnificabatur, & dominus
omnipotens erat cum illo. Ac per hoc dominus omni-
potens qui erat cum illo, adduxit iſtos vt eum regem
conſtituerent. Et quo modo adduxit? Nunquid corpo
ralibus vllis vinculis alligauit? Intus egit, corda tenuit,
corda mouit, eóſque voluntatibus eorum, quas ipſe in
illis operatus eſt, traxit. Si ergo cum voluerit reges in
terra deus conſtituere, magis habet in poteſtate volun-
tates hominum, quàm ipſi ſuas, quis alius facit vt ſa-
lubris ſit correptio, & fiat in correpti corde correctio,
vt cœleſti conſtituatur in regno? Corripiantur ita-
Cap.XV. que à præpoſitis ſuis ſubditi fratres correptionibus de
charitate venientibus, pro culparum diuerſitate diuer-
ſis, vel minoribus vel amplioribus: quia & ipſa quædam K
natio nominatur, quam fecit epiſcopale iudicium, quá
pœna in Eccleſia nulla maior eſt, poteſt ſi de9 voluerit,
in correptionem ſaluberrimam cedere atq; proficere.
Neque enim ſcimus quid cõtingat ſequẽti die: an ante
finem vitæ huius de aliquo deſperandum eſt, aut con-
tradici deo poteſt ne recipiat & det pœnitẽtiam, & ac-
cepto ſacrificio ſpiritus contribulati cordiſque contri-
ti, à reatu quamuis iuſtæ damnationis abſoluat, damna-
túmque ipſe non damnet? Paſtoralis tamen neceſsitas
habet ne per plures ſerpant dira contagia, ſeparare ab
ouibus ſanis morbidam, ab illo cui nihil eſt impoſsibile
ipſa forſitan ſeparatione ſanandam. Neſcientes enim
quis pertineat ad prędeſtinatorum numerum, quis non
pertineat, ſic affici debemus charitatis affectu, vt om-
nes velimus ſaluos fieri. Hoc quippe fit, cum ſingulos
quoſque vt occurrerint, cum quibus id agere valeamus
ad hoc conamur adducere, iuſtificati ex fide pacem
habeant ad deum, quam prædicabat etiam Apoſtolus,
cum dicebat, Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tã- *2.Corin.5.*
quã deo exhortãte per nos: obſecramus ergo pro Chri
ſto reconciliari deo. Quid eſt enim ei reconciliari, niſi
pacem ad illum habere; propter quam pacem etiam ip- L
ſe dominus Ieſus Chriſtus dixit diſcipulis, In quam- *Luca.10.*
cunque domum intraueritis, primum dicite, Pax huic
domui: & ſi ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper eum
pax veſtra: ſin autem, ad vos reuertetur? Cum hanc e-
uangelizant pacem, de quibus prædictum eſt, Quàm *Eſaiæ.52.*
ſpecioſi pedes eorum qui annunciant pacem, qui an- *Roma.10.*
nunciant bona: nobis quidem tunc incipit eſſe quiſque
filius pacis, cum obedierit & crediderit huic Euãgelio,
& ex fide iuſtificatus pacem ad deum habere cœperit:
ſecundum autem prædeſtinationem dei, iam filius pa-
cis erat. Neque enim dictum eſt, Super quem requieue-
rit pax veſtra, fiet filius pacis: ſed, Vbi fuerit, inquit, fi- *Luca.10.*
lius pacis, requieſcet ſuper eum pax veſtra. Iam ergo &
antequã illi annunciaretur hæc pax, filius pacis ibi erat,
ſicut eum nouerat atque præſcierat non euãgeliſta, ſed
dominus. Ad nos ergo qui neſcimus quiſnam ſit filius
pacis, aut non ſit, pertinet nullum exceptum facere nul-
lúmque diſcernere, ſed velle omnes ſaluos fieri quibus
prædicamus hanc pacem. Neque enim metuendum eſt M
ne perdamus eam, ſi ille cui prædicamus non eſt filius
pacis ignorantibus nobis. Ad nos enim reuertetur, id
eſt, nobis proderit hæc prædicatio, non & illi: ſi autem
ſuper eũ pax prędicata requieuerit, & nobis, & illi. Quia
ergo nos qui ſalui futuri ſint neſcientes, omnes quibus
prædicamus hanc pacem ſaluos fieri velle deus iubet, &
ipſe in nobis hoc operatur, diffundẽdo iſtam charitatẽ
in corda noſtra per ſpiritũ ſanctũ qui datus eſt nobis.
Poteſt etiã ſic intelligi, quòd omnes homines deus vult *Roman.5.*
ſaluos fieri, quoniã nos facit velle, ſicut miſit ſpiritũ filij *1.Timot.2.*
ſui clamantẽ abba pater, id eſt, nos clamare facientem. *Galat.4.*
De ipſo quippe ſpiritu, alio loco dicit, Accepimus ſpiri- *Roman.8.*
tum adoptionis filiorum, in quo clamamus abba pater.
Nos ergo clamamus, ſed ille clamare dictus eſt, qui ef-
ficit vt clamemus. Si ergo clamantem ſpiritum recte di
xit ſcriptura, à quo efficitur vt clamemus, recte etiam &
volentẽ deum, à quo efficitur vt velim9: ac per hoc quia
& corripiẽdo nihil aliud debemus agere, niſi vt ab iſta
pace quæ eſt ad deũ nõ recedatur, aut ad eam qui receſ-
ſerat, reuertatur, nos agamus ſine deſperatione quod a-
gimus. Si filius pacis eſt quẽ corripim9, requieſcet ſuper
eum pax noſtra: ſin autem, ad nos reuertetur. Quamuis
itaq; etiã dum quorundã fides ſubuertitur, firmum dei *2.Timot.2.*
funda-

A fundamentum ſtet, quoniam ſciuit dominus qui ſunt
eius, non tamen ideo oos pigri & oegligentes eſſe de-
bemus io corripiendis, qui corripiendi ſuut. Neq; enim
1.Corin.15. fruſtra dictum eſt, Corrumpũt mores bonos colloquia
1.Corint.8. mala: &, Peribit infirmus in tua ſcientia frater, propter
quem Chriſtus mortuus eſt. Non argumẽtemut & con
tra iſta pręcepta ſalubremq; terrorem dicentes: &, Cor-
rumpunt bonos mores colloquia mala: &, Pereat infir-
mus, quid ad nos pertinet? Firmum fundameotum dei
Cap.XVI. ſtat, & oemo perit oiſi filius perditionis. Abſit vt iſta
garrientes, ſecuros oos in hac negligentia eſſe debere
credamus. Verum eſt enim, quia nemo perit, oiſi filius
Ezech.13. perditionis: ſed ait deus per Ezechielem Prophetam, Il
le quidem in peccato ſuo morietur, ſanguinẽ vero eius
de manu ſpeculatoris inquirã. Proiode quantũ ad nos
pertinet, qui prædeſtinatos à non prædeſtinatis diſcer-
oere nõ valemus, & ob hoc omoes ſaluos fieri velle de-
bemus, omnibus ne pereant, vel oe alios perdant, adhi-
bẽda eſt à nobis medicinalitet ſeuera correptio: dei eſt
autẽ illis eam facere vtilem, quos ipſe præſciuit & præ-
Roman.8. deſtioauit cõfotmes imagiois filij ſui. Si eoim aliquan-
B do timore non corripimus, ne aliquis inde pereat: cur
oon etiam timore corripimus, ne aliquis inde plus pe-
reat? Neque enim dilectionis viſcera maiora geſtamus
1.Theſſ.5. quàm beatus Apoſtolus, qui dicit, Corripite inqoietos,
conſolamioi puſillanimes, ſuſcipite iofirmos, patientes
eſtote ad omnes, videte ne quis malum pro malo ali-
cui reddat. Vbi intelligendum eſt tunc potius malum
pro malo reddi, ſi corripiendus nũ corripiatur, ſed pra-
ua diſsimulatiooe oegligatur. Dicit eoim, Peccantes co
1.Timot.5. ram omnibus corripe, vt cęteri timorẽ habeaot. Quod
de his peccatis accipiendum eſt quæ non latent, ne cõ-
tra domioi ſenteotiam putetur locutus. Ille enim dicit,
Matth.18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te &
ipſum. Veruntameo & ipſe ſeueritatẽ cotreptionis eouſ
que perducit, vt dicat, Si nec eccleſiam audierit, ſit tibi
ſicut ethnicus & publicanus. Et quis magis dilexit iofir-
mos, quàm ille qui pro omnibus eſt factus infirmus, &
pro omnib⁹ ex ipſa eſt infirmitate crucifixus? Quæ cum
ita ſint, oec gratia prohibet correptiooẽ, nec correptio
negat gratiam: & ideo ſic eſt præcipienda iuſticia, vt à
deo gratia qua id quod præcipitur fiat, fideli oratione
poſcatur, & hoc vtrunque ita facieodum eſt, vt neque
iuſta correptio negligatur. Omoia vero hæc cum cha-
C titate fiant, quoniam charitas nec facit peccatũ, & coo-
1.Petri.5. perit multitudinem peccatorum.

Libri de correptiooe & gratia Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, LIBER, Refellens articulos aliquot falſò ipſi impoſitos.

QVIDAM Chriſtianæ ac frater-
næ charitatis oblio, intantũ exi-
ſtimationem noſtram quoquo
modo ſtudeot lædere, vt ſuam
ſe euertere nocendi cupiditate
noo videant. Contexont enim,
& qualibus poſſunt ſentẽtiis cõ-
prehendi, ineptiſsimarum qua-

tuodam blaſphemiarum prodigioſa mandacia, eáque D
oſteodẽda & iogerenda multis publice priuatimq; cir-
cunferuot, aſſerẽtes talia io noſtro eſſe ſenſu, quali a dia
bolico indiculo cootioentur. Quæ falſo in oos ad exci
tãdam inuidiã iactitari facile & ſufficiẽter ſubſcriptio-
ne voius probaremus anathematis, niſi malignitas eo-
rum qui ſe grauari putant, ſi de nobis bene ſentiatur, ip-
ſam ſubſcriptioois noſtræ breuitatem ſuſpectã eſſet ha
bitura. Vode oe huius querelæ inueoiretur occaſio, oe-
ceſſarium conuenienſq; credidimus, vt ſiue ad calum-
niantium animos mitigandos, ſiue ad eos quorum au-
ribus tale aliquid inſonuit, ioſtrueodos, quaotum adiu
uante domioo fieri poterit, pleue lucideq; pandamus,
quid de peruerſis definitionibus iudicem. Propoſitis er
go ſingillatim ſedecim articulis ſub vooquoq; eorum
ſeuſus ooſtri & fidei quam contra Pelagiaoos ex Apo-
ſtolicæ ſedis authoritate defeodimus, verba ponemus,
vt qui paululũ ſeſe ad hæc legenda digoati fueriot oc-
cupare, euidenter agnoſcaot impiarum profaoarumq;
opinionum nulluoi cotdibus ooſtris iohęſiſſe veſtigiũ:
& blaſphemias quas perſpexeriot ooſtra profeſsiooe
damoari, in earundem repertoribus cenſeant debere E
punири. Quòd dominus ooſter Ieſus Chriſtus ooo *Articu.1.*
pro omnium hominũ redemptione ſit paſſus. Con- *Reſponſio.*
tra vulous origioalis peccati, quo in Adam omniũ ho-
minum corrupta & mortificata eſt natura, & vode om
nium concupiſceotiarũ morbus iooleuit, verum & po-
tens & ſiogulare remedium eſt mors filij dei domioi
noſtri Ieſu Chriſti, qui liber à mortis debito, & ſolus
abſque peccato pro peccatoribus & debitoribus mor-
tuus eſt. Quòd ergo ad magnitudinem & potentiam
precij, & quod ad vnam pertinet cauſam generis huma
ni, ſanguis Chriſti redemptio eſt totius muodi. Sed qui
hoc ſeculum ſioe fide Chriſti, & ſine regenerationis ſa
cramento pertraoſeũt, redemptioois alieni ſunt. Cum
itaque per vnam omoium oaturam, omnium cauſam à
domioo ooſtro io veritate ſuſceptam, redempti omnes
recte dicantur, nõ tameo omnes captiuitate ſunt eruti:
redemptionis proprietas haud dubium penes illos eſt,
de quibus princeps huius muodi miſſus eſt foras, & iam
ooo vaſa diaboli ſed membra ſunt Chriſti. Cuius mors
noo impeoſa eſt humano geoeri, vt ad redemptionem
eius etiam qui regenerandi oon erant, pertinerent, ſed
ita quod per voicum exemplum geſtum eſt pro vniuer
ſis, per ſingulare ſacrameotum celebraretur in ſingulis. F
Poculum quippe immortalitatis, quod confectum eſt
de infirmitate ooſtra & virtute diuina, habet quidem
in ſe vt omoibus proſit, ſed ſi ooo bibitur oon profi-
cit. Quòd deus nolit omoes ſaluare, etiam ſi om- *Articul.2.*
oes ſaluari velint. Cum veritas dicat, Si vos cum ſi- *Reſponſio.*
tis mali, ooſtis bona data dare filiis veſtris, quanto ma *Matth.7.*
gis pater veſter cæleſtis dabit bona petentibus ſe? Quo
modo fieri poteſt vt deus, qui etiam illos ſaluat de qui-
bus dici nõ poteſt quod ſaluari veliot, oolit aliquos ſal-
oare qui etiam ſaluari veliot, niſi aliquæ cauſæ exiſtant?
De quibus quanuis ſint oobis incognoſcibiles, ita ta-
men iudicat, de quo dici non poteſt aliter eum quicquã
facere debuiſſe quàm fecerit. Remota tameo ergo hac
diſcretione quam diuina ſcientia intra ſecretum iuſti-
ciæ ſuæ contioet, ſynceriſsime credendum eſt atq; pro-
fitendum, deum velle vt omnes homines ſalui fiaot. Si-
quidẽ Apoſtolus cuius iſta eſt ſententia, ſollicite præci- *1.Timot.2.*
pit quod in omoibus eccleſiis piiſsime cuſtoditur, vt
deo pro omoibus hominibus ſupplicetur. Ex quibus qđ
multi pereunt, pereũtium eſt meritum, quod multi ſal-

G uantur, ſaluantis eſt donum: vt enim reus damnetur, inculpabilis eſt dei iuſticia: vt autē reus iuſtificetur, ineffabilis dei gratia eſt. *Articul.3.* Quòd deus maiorem partem generis humani ad hoc creet, vt illam perdat in æternū.

Reſponſio. Omnium quidem hominū deus creator eſt, ſed nemo ab eo ideo creatus eſt vt pereat: quia alia cauſa eſt naſcendi, & alia pereundi. Vt enim naſcātur homines, eſt beneficium: vt autem pereant, præuaricatoris eſt vicium. *Roman.5.* In Adam quippe in quo omnium hominum pręformata eſt natura, omnes peccauerunt, eademq; ſentētia quam ille accepit, obſtricti ſunt: neq; ab eo vinculo, etiam ſi proprijs peccatis careant reſoluuntur, niſi in ſacramēto mortis & reſurrectionis Chriſti per ſpiritum ſanctum renaſcantur. Nimis ergo impius & indoctus eſt, qui vicium naturæ nō diſcernit ab authore naturæ, à quo prorſus alienum eſt quicquid in vnoquoque dānandum eſt. Creat enim vt ſint homines, nec multiplicandis generationū ſucceſsionibus opificium ſuū ſubtrahit: ſecundum conſilium bonæ voluntatis ſuæ reparaturus in multis quod ipſe fecit: puniturus in multis quod ipſe non fecit. *Ibidem.* Sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores cōſtituti ſunt multi, ita per vnius hominis obedientiam iuſti conſtituentur multi. *Articul.4.* Quòd H maior pars generis humani ad hoc creetur à deo, vt nō dei, ſed diaboli faciat voluntatem.

Reſponſio. Inſanum & omnino contra rationem eſt dicere, voluntatem dei fieri non ex voluntate dei, & damnatorem diaboli eiúſque famulorum velle, vt diabolo ſeruiatur. Sed catholicis Pelagiani conſequenter ſe obiicere exiſtimāt: qui Adæ peccatum in omnes trāſiiſſe diffugiunt: quoniam ſi primam natiuitatem originalis culpa nō obliget, nō ſunt obnoxij diabolo paruuli, nec indigēt erui de poteſtate tenebrarum, qui nunquam à ſuo authore diſceſſerunt. *Luca.19.* Nos autē qui omnes in Adam, periiſſe profitemur, venit enim filius hominis quærere & ſaluare quod perierat: nec dicimus ideo creari hominē quēquā vt diaboli faciat voluntatē, & agnoſcimus nō redemptū diabolo eſſe captiuū: præuaricatio enim hominū diſpoſitæ à ſeculis creationis ordinem turbare non potuit: & merito creatura peccatrix pœnalē quidem illius damnationē patitur, cui relicto vero deo ſpōte ſe vendidit. Hæc ſcilicet ſeruitus nō inſtitutio dei eſt, ſed iudiciū, quo fraus deceptoris diaboli facta, eſt decepto & male credulo I homini pœna peccati, de quo nemo eruitur, niſi per mediatorem dei & hominum, hominem Ieſum Chriſtum *1.Timot.2.* cuius gratuita gratia & multorum malis meritis nō tribuitur, & nullorum bonis meritis pręuenitur. *Articu.5.* Quod peccatorum noſtrorum author ſit deus, & quòd malā voluntatem faciat hominum, plaſmet ſubſtantiam quæ naturali motu non poſsit nō peccare.

Reſponſio. Huius quoque obiectionis vanitas de illa procedit ſchola, in qua natura humana immunis à peccato Adæ & illæſa defenditur: vt quia omnes homines præuaricationis reos & dānationis obnoxios naſci, perituroſq; niſi in Chriſto renaſcantur, aſſerimus, eundem videamur authorem dicere culpæ, quem profitemur eſſe conditorem naturæ. Quod nos à ſenſu noſtro penitus abdicamus, qui deū iuſtum, bonum, ſic humanæ ſubſtantiæ & interiorū exteriorumq; ſenſuū nouimus creatorē, vt prorſus ab illo ſit quicquid pertinet ad naturā: & prorſus ab illo nō ſit quicquid eſt contra naturā. Peccatum autem contra naturā eſt, de quo mors & omnia quę ſunt mortis, oriuntur. Quibus malis tunc ſe homo induit, quādo illū fide obedientiaq; priuatum, in ſuas promiſsiones diabolus à lege dei traduxit, omniaq; ſibi poſteritatis eius germina, per conditionem deprauatæ ſtirpis extinxit. Vnde ſi K quæ in Chriſto noua creatura eſt, libera ſit à diabolo & *2.Corin.5.* ſubiiciatur deo, reformata à deformitate ſua ad imaginem eius, qui creauit eam. Quod niſi fiat, remanet in illo in quo omnes moriuntur, non habens ſortem in eo, in quo omnes viuificātur. Non ergo cuiuſquam peccati author deus eſt, ſed naturæ creator. Quæ cum poteſtatē habuerit nō delinquēdi, ſponte deliquit, & deceptori ſuo propria voluntate ſe ſubdidit. Nec naturali ſed captiuo motu verſatur in vicio, donec moriatur peccato & viuat deo. Quod ſine gratia dei facere non poteſt, quia libertatem quam perdidit, niſi Chriſto liberante non capit. Non eſt enim aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat ſaluos fieri. *Articu.6.* Quòd deus in hominibus tale plaſmet arbitrium quale eſt dæmonum, quod proprio motu nihil aliud poſsit vel velit, niſi malum.

Reſponſio. Totus quidem mūdus, ſicut ait Apoſtolus Ioannes, in maligno poſitus eſt, & multorum hominū *1.Ioan.5.* talis eſt malicia, qualis & dæmonum, qualibus dicebat Ioannes, Progenies viperarum, quo modo poteſtis bo- *Matth.3.* na loqui cum ſitis mali? Et vos de diabolo patre eſtis, & *Matth.12.* concupiſcentias patris veſtri facere vultis. *Ioan.8.* Sed hoc inter malos homines & dæmones diſtat, quod homini- L bus etiam valde malis supereſt ſi deus miſereatur, reconciliatio: dæmonibus nulla ſeruata eſt conuerſio. Sicut ergo præuaricatoribus angelis non indidit deus illam, in qua in veritate non ſteterunt voluntatem: ita nec hominibus hunc affectum quo diabolum imitarentur, inſeruit. Mendacium enim de proprio loquitur, & *Ioan.8.* liber à mendacio non erit, niſi eum veritas liberauerit.

Articul.7. Quòd hæc ſit voluntas dei, vt magna pars Chriſtianorum ſalua eſſe nec velit nec poſsit.

Reſponſio. Si de his hoc dicitur qui pietatem Chriſtianæ conuerſationis & fidei deſerentes, in profanos errores, aut in damnabiles mores irreuocabiliter tranſierunt, nō dubium eſt, quod talem voluntatem habentes ſalui eſſe nolunt: & quamdiu ſalui eſſe nolūt, ſalui eſſe nō poſſunt. Sed nullo modo credendum eſt huiuſmodi homines in hanc deſperationem ex dei voluntate cecidiſſe, cum potius dominus alleuet omnes qui corruūt, & eriget omnes eliſos. Nemo enim niſi illius gratia erigitur, nemo niſi illius *Pſal.144.* gratia ſtabilitur. Dei ergo eſt voluntas, vt in bona voluntate maneat, qui & priuſquam deſeratur, neminem deſerit, & multos deſertores ad ſe conuertit. *Articu.8.* Quòd nolit deus vt omnes catholici in fide catholica perſe- M uerent, ſed velit vt magna pars exinde apoſtatet.

Reſponſio. Non eſt diſsimilis impietas huius blaſphemiæ à pręcedenti ſententia. Quod ergo ad illam, hoc etiam ad iſtam quæ in nullo eſt diuerſa, reſponſum ſit. *Articul.9.* Quòd velit deus vt magna pars ſanctorum à ſanctitatis propoſito ruat.

Reſponſio. Nec huius definitionis inſania aliud ſonat, quàm gemina præcedens obiectio prætendebat. Vnde mirandum eſt obiicientem tertio repetiſſe, quod ſemel dixiſſe ſuffecerat. Sed vt res eſt, numerum criminationis augere voluit, quia ſenſum variare nō potuit.

Articu.10. Quòd adulteria & corruptela virginum ſacrarum ideo contingant, quia illas deus ad hoc prædeſtinauit, vt caderent.

Reſponſio. Deteſtanda & abominanda opinio eſt, quæ deū cuiuſquā malę volūtatis aut malę actionis credit authorē, cuius prædeſtinatio nunquā extra bonitatē, nunquam extra iuſticiā eſt. Vniuerſæ enim vię domini *Pſal.24.* miſericordia & veritas. Adulteria enim matronarum & corruptelas virginum non inſtruere nouit ſancta diuinitas, ſed damnare: nec diſponere, ſed punire. Quæ mala homines cū admittunt, ſuis cōcupiſcentijs & cupiditatibus

A piditatibus ſeruiunt,quas ab illa prima voluntariæ prę-
Pſal.36. uaricationis labe traxerunt, Cum autē declinant à ma-
lo & faciunt bonū, à domino greſſus hominis dirigun
tur , vt viam eius velit . Propter quod dicit Apoſtolus,
2.Corin.13. Oramus autem ad dominum, vt nihil mali faciatis, nō
vt nos probati appareamus , ſed vt vos quod bonū eſt
faciatis . Non ergo caſus ruentium , nec malignitatem
iniquorum,neque cupiditates peccantium prædeſtina-
tio dei aut excitauit , aut ſuaſit , aut impulit : ſed planè
prædeſtinauit iudiciū ſuum , quo vnicuiq; retributurus
eſt prout geſsit, ſiue bonum ſiue malum. Quod iudiciū
futurum non eſſet,ſi homines dei voluntate peccarent.
Erit autem iudicium manifeſtiſsime : & omnis homo
quem diſcretio diuinę ſententię in ſiniſtra conſtituerit
parte,damnabitur,quòd non dei, ſed ſuam executus eſt
Articu.11. voluntatem. Quòd quando patres inceſtant filias,
& matres filij,vel quādo ſerui dominos occidunt,ideo
Reſponſio. fiat, quia deus prædeſtinauit vt ita fieret. Si diabo-
lo obiiceretur,quòd talium facinorum ipſe author,ipſe
eſſet inuētor,puto quòd aliqua ratione hac ſe poſſet ex-
B onerare inuidia, & talium ſcelerum patratorem de ip-
ſorum volūtate vinceret: quia & ſi delectatus ſit furore
peccātium,probaret tamen ſe non intuliſſe vim crimi-
num. Qua ergo inſipientia, quàve dementia definitur,
ad dei referendum eſſe conſilium,quod nec diabolo in
toto aſcribi poteſt : qui in peccātium flagitiis illecebra-
rum adiutor,non voluntatum credendus eſt eſſe gene-
rator?Nihil ergo talium negociorum deus prædeſtina-
uit vt fieret , nec illam animam turpiter nequiterq; vi-
cturam ad hoc vt taliter viueret,præparauit, ſed talem
futuram non ignorauit , & de tali ſe iuſte iudicaturum
eſſe præſciuit . Atque ita ad prædeſtinationem eius ni-
hil amplius referri poteſt niſi quod aut ad debitam iu-
ſticiæ retributionem,aut ad indebitam pertinet gratiæ
Articu.12. largitatem. Quòd dei prædeſtinatione de filiis dei
efficiātur filij diaboli,& de tēplo ſpiritus ſancti templa
dæmonum,& de membris Chriſti membra meretricis.
Reſponſio. Prædeſtinatio dei & ſi apud nos,qui dum præſentis
vitæ periculis verſamur incerta eſt , apud illum tamen
C qui fecit quæ futura ſunt, incōmutabilis permanet, nec
quæ illuminauit obcæcat , nec quæ ædificauit deſtruit,
Roman.11. nec quæ plantauit euellit . Sine enim pœnitentia ſunt
2.Timot.2. dona & vocatio dei: Et firmum fundamentum dei ſtat
habens ſignaculum hoc , Cognouit dominus qui ſunt
eius. Nullo ergo modo prędeſtinatio dei facit,vt aliqui
ex filiis dei ſint filij diaboli,aut ex templo ſpiritus ſancti
templa fiant dæmonum,aut ex membris Chriſti mem-
bra meretricis:ſed potius prædeſtinatio facit,vt ex filiis
diaboli fiant filij dei,& ex templo dęmonum templum
ſpiritus ſancti , & ex membris meretricis membra fiant
Marc.3. Chriſti:quia ipſe alligat fortem,& vaſa eius rapit, eruēs
ea de poteſtate tenebrarum, & transferens de cōtume-
1.Ioan.2. lia in gloriam.Hi autē de quibus dicitur,Ex nobis exie-
runt,ſed nō fuerunt ex nobis: ſi enim fuiſſent ex nobis,
manſiſſent vtiq; nobiſcum: volūtate exierunt, volūtate
ceciderunt. Et quia præſciti ſunt caſuri, nō ſunt præde-
ſtinati:eſſent autem prædeſtinati ,ſi eſſent reuerſuri , &
ſanctitate ac veritate manſuri:ac per hoc prędeſtinatio
dei multis eſt cauſa ſtandi , nemini cauſa labendi.
Articu.13. Quòd omnes fideles illi & ſancti qui ad æternam
mortem prædeſtinati ſunt,qui ad vomitum ſuum rela-
buntur,vicio quidem ſuo id facere videntur, ſed ipſius
vicij cauſa eſt diuina prędeſtinatio,quę illis latēter ſub-
trahit bonas voluntates. Idem ſpiritus blaſphemiarū
Reſponſio. perſeuerat , & à præcedentibus mēdaciis ſubſequēs im-
pietas non recedit. Quam prorſus vera ratio reprobat, D
& incunctanter ſana doctrina cōdemnat: quia omni-
bus quidem à fide ad infidelitatem , à ſanitate ad turpi-
tudinem relapſis , & ante finem vitæ nulla emundatio-
ne purgatis,nihil aliud quàm æterna mors debetur. Sed
nefas eſt deo aſcribere cauſas talium ruinarum : qui etſi
ex æterna ſciētia præcognitū habet , quid vniuſcuiuſq;
meritis retributurus ſit, nemini tamē per hoc quòd fal-
li non poteſt,aut neceſsitatem , aut voluntatem intulit
delinquēdi. Si ergo à iuſticia & pietate quis deficit, ſuo
in præceps fertur arbitrio, ſua concupiſcentia trahitur,
ſua perſuaſione decipitur. Nihil ibi pater,nihil filius,ni-
hil ſpiritus ſanctus. Nec in tali negocio quicquā diuinę
voluntatis interuenit:cuius ope ſcimus multos ne labe-
rentur retentos , nullos autem vt laberentur impulſos.
Quòd pars illa magna Chriſtianorum catholicorū Articu.14.
fidelium atque ſanctorum,quæ ad ruinam ac perditio-
nem prædeſtinata eſt, etiā ſi petat à deo ſanctitatis per-
ſeuerātiam, non impetrabit, eo quòd mutari nō poteſt
diuina prædeſtinatio,quæ illos præordinauit,præopta-
uit , præaptauit vt caderent. Ad præuaricationem E
legis,ad neglectum religionis,ad corruptelam diſcipli- Reſponſio.
næ,ad deſertionem fidei,ad perpetrationem qualiſcun
que peccati nulla eſt omnino prædeſtinatio dei, nec fie-
ri poteſt, vt per quem à talibus malis ſurgitur , per eum
in talia decidatur. Si ergo in ſanctitate viuitur,ſi in vir-
tute proficitur, ſi in bonis ſtudiis permanetur , manife-
ſtum eſt munus dei,ſine quo nullius boni operis fruct^9
acquiritur. Si autē ab his receditur, & ad vicia atq; pec-
cata tranſitur,nihil ibi deus malæ tentationis immittit,
& receſſurum non deſerit antequā deſerat,& facit ple-
runque ne deſerat,aut etiam ſi diſceſſerit vt redeat. Cur
autem illum retineat,illum non retineat , nec poſsibile
eſt comprehendere, nec licitum inueſtigare; cum ſcire
ſufficiat,& ab illo eſſe quòd ſtatur, & non eſſe ab illo quòd
ruitur. Quòd omnes illi fideles & ſancti qui ad æ- Articu.15.
ternam mortem prædeſtinati ſunt,poſtquā ceciderunt
ſic ab eo diſpēſantur,ne poſsint vel velint per pœniten
tiam liberari. Non veraciter,nec ſapienter hoc di- Reſponſio.
citur, Qui enim à fide & ſanctitate exciderūt, ſicut vo-
luntate prolapſi ſunt, ita voluntate non ſurgunt,& do- F
minatum concupiſcentiarū quibus ſuccubuerunt,ſpon
te patiuntur . Si qui autem captiuitatem ſuam gemunt,
& iudicantes ſemetipſos,ad miſericordiā domini mu-
tato corde confugiunt,nō ſine ſpiritu diuinæ viſitatio-
nis hoc faciunt . Hæc enim eſt mutatio dexteræ excelſi, Pſal.76.
qui innumeris lapſis dat pœnitentiam , vt reſipiſcant à
laqueis diaboli, à quo captiui detinebātur ad ipſius vo- 2.Timot.2.
luntatem. Nemini autē deus correctionis adimit viam,
nec quēquam boni poſsibilitate diſpoliat, quia qui ſe à
deo auertit, ipſe & velle quod bonū eſt,& poſſe ſibi ſu-
ſtulit. Non eſt ergo cōſequens,ſicut putant qui talia ob-
iiciunt, vt deus quibus pœnitentiam non dederit, reſi-
piſcentiam abſtulerit,& quos non leuauerit,alliſerit:cū
aliud ſit inſontem crimen egiſſe,quod alienū eſt à deo:
aliud eſt crimino ſo veniam nō dediſſe, quod de pecca
toris eſt merito. Quòd magna pars illa fideliū at- Articu.16.
que ſanctorum,quę ad æternam mortem prædeſtinata
eſt,quando dicit in oratione dominica , Fiat voluntas
tua:nihil aliud agit quàm cōtra ſe petit:id eſt,vt cadant
& ruant,quia voluntas dei eſt, vt morte æterna pereāt.
Non hoc veritas dicit, quòd hæc voluntas dei ſit, Reſponſio.
vt fideles & ſancti à fide atque innocentia ruant & pe
reant in æternum . Sed veritas dicit, Hæc eſt voluntas Ioan.6.
eius qui miſit me patris,vt omne quod dedit mihi,non
perdam

G perdam ex eo quicquam,ſed reſuſcitem illud in nouiſ-
ſimo die.Quod ergo pater filio dedit,filius omnino nõ
Ioan.6. perdidit.Idem enim dicit,Omne quod dat mihi pater,
ad me veniet,& nõ eiiciam foras. Quòd ſi per genera-
litatem vocationis & per abundantiam bonitatis dei,
etiam non perſeueraturi perſeueraturis admixti ſunt,
hi cum à pietate deficiunt,non ex dei opere, ſed ex ſua
voluntate deficiunt,nec impellũtur vt cadant, nec eii-
ciuntur vt deſerant.Caſuri tamen & receſſuri ab eo qui
falli non poteſt,præſciuntur.Quãdiu itaque in oratio-
Math.6. ne dominica dicunt, Fiat voluntas tua: non hoc con-
tra ſe petunt,quod deus nulla ratione facturus eſt, vt ca
dant & ruant. Hæc enim ipſorum nequicia, ipſorũ eſt
conſummatura libertas.Sed planè illud contra ſe petũt
quod diuinę voluntatis eſſe dubium non eſt,vt ſcilicet
cum venerit filius hominis in maieſtate ſua, & ſederit
ſuper thronum glorię ſuæ, cõgregantur ante eum om-
nes gẽtes,vt ſeparet eos ab inuicem, alios ad dexteram,
alios ſtatuens ad ſiniſtram. Et audient eum dextri di-
centem,Venite benedicti patris mei,poſsidete regnum
Math.25. H paratum vobis à conſtitutione mundi.Audient & ſini-
ſtri: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, quẽ
præparauit pater meus diabolo & angelis eius. Igitur
qui facturi non ſunt voluntatem dei, & petunt vt fiat
voluntas dei, in eo quod voluntate dei faciendum eſt,
audiuntur, vt imitatores diaboli cum diabolo iudicen-
tur. Qui enim ſpreuerunt voluntatem dei inuitantem,
voluntatem dei ſentient vindicantem.

F I N I S.

AD LECTOREM.

DIVI AVRELII AVGVSTINI, HIPPONENSIS EPISCOPI, IN LIBROS Hipognoſticõn contra Pelagianos & Celeſtianos, prologus.

ADVERSARII fidei catholi-
cæ, dum contra regulam veri-
tatis diabolicis armis pugnare
nituntur, nos ſolicitudine reſpõ
† aliàs, re-pugnandi. dendi † faciunt cautiores: ſe ve-
ro decipiunt,antequam noſtro-
rum valeãt aliquem vulnerare.
Cum enim cæci euacuare the-
ſauros fidei concertant,ſpe fidei vacuati,faciunt pleni-
tudinem fidei Eccleſię opitulante dei gratia gloriari: &
dum in hypocriſi vigilant nocituri:de quibus propter-
Prouerb.4. ea dictum eſſe puto per Prophetam: Ablat⁹ eſt ſomnus
ab oculis eorũ, non enim dormiunt niſi male fecerint: K
nos quodam modo excitant dormiẽtes, vt arrepto cly
peo veritatis, falſitati eorum corde reſiſtẽte vigilemus,
Euangelica tuba noſtris auribus inſonante: Vigilate & *Marci.14.*
orate,ne intretis in tentationem.Confidunt ergo hære
tici,catholicam fidem impugnãtes in virtute ſua,id eſt,
in audacia cordis ſui,gratia deſolati,& in abũdantia di
uitiarum ſuarũ, in operibus ſcilicet voluntatis ſuæ glo-
riantes: Sed deus diſsipauit oſſa hominum ſibi placen- *Pſal.52.*
tium,confuſi ſunt,quia dominus ſpreuit eos. Confida-
mus & nos,reſiſtentes eis in gratia domini,quę eſt glo-
ria noſtra,redimens nos à circundantibus nos, & intel
lectum dans nobis,& inſtruẽs nos in via hac quam in-
gredimur,confirmando ſuper nos oculos ſuos,quia in
deo ſalutare noſtrum & gloria noſtra, deus auxilij no-
ſtri,& ſpes noſtra in deo eſt.Sed iam de quibus vel con
tra quos iſta prædixerim, oportet conſequenti narrare
ſermone,atque eorum peruerſis dogmatibus, inquan-
tum nos ſua gratia dominus dignatus fuerit inſtruere,
reſpondere.Igitur contra Pelagianos & Celeſtianos hę
reticos,quos dominus tales futuros ſuo vicio ante con L
ſtitutionem mundi præſciuit, & exortos in mundo iu-
dicio iuſto damnauit,ſermo nobis eſt reſpõdendi.Iſtos
oſtẽdebat Apoſtolus Petrus in Epiſtola ſua ſecunda fu
turos,dicens:Fuerunt vero & pſeudoprophetę in popu *2.Petri.2.*
lo,ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces,qui intro-
ducent ſectas perditionis, & eum qui emit eos deũ ne-
gant,ſuperducentes ſibi celerem perditionem: Et mul-
ti ſequẽtur eorum luxurias, per quos via veritatis blaſ-
phemabitur, & in auaricia fictis verbis de vobis nego-
ciabuntur:Quibus iudicium iam olim nõ ceſſat,& per-
ditio eorum non dormitat. Igitur de magnitudine *† **† al. ma-giſterio.*
gratiæ dei confidens his reſpondendum,tanquam hy-
pognoſticon abbreuiatum hũc facere libellum curaui.
Quem ſi quis legere voluerit, nõ verborum mediocri-
tatem contempletur, ſed fidei rationem: Et ſi placet,
ad deum qui docet hominem ſcientiam, gratias refe-
rat.Si qua vero ſunt in quibus nolẽtes errauimus,ſi ta-
mẽ aliqua ſint corrigẽda intuitu charitatis, deo iudice
corrigat,ſed is cui ſenſus eſt catholicus corrigẽdi.Si au
tem nihil ſciens vel inuidioſus fuerit, viciare quæ ſana M
ſunt non præſumat, quia mecum ſtabit ante tribunal
Chriſti,rationem redditurus quiſquis ille fuerit.Huiuſ-
modi ergo dogmatis iſta eſt nefanda blaſphemia. A- 1
dam,inquiunt,ſiue peccaſſet ſiue nõ peccaſſet moriturũ
fuiſſe. Tamen peccatum eius neminẽ niſi ſolum no- 2
cuit ipſum. Et poſſe hominem per liberũ arbitriũ tã- 3
quam per ſe,ſibi ſufficienter implere quod velit: vel et-
iam meritis operum à deo gratiã vnicuique dari. Li- 4
bidinem naturale eſſe bonũ:nec in ea eſſe quod pudeat.
Et paruulos baptizatorũ filios non trahere originale 5
peccatum,neq; perituros à vita æterna,ſi ſine ſacramen
to baptiſmi ex hac vita migrauerint. O malum dogma
quod pacis inimicus inuenit.O dogma per quod ſcin-
ditur matris vnitas eccleſiæ regeneratis.* † O dogma **† aliàs, re-nauerum.*
quod ſub nomine Chriſti euertere, & mutare nititur
Chriſti fundamenta. O dogma cui nefanda ſunt no-
mina mille, mille nocendi artes. Arma contra legem
ſumit ex lege:impugnat Euangelium ex Euangelio,pu-
gnans & in ſui perniciem, de veris mendacia fingens,
prouocat ad mendacia, fingens prouocat ad menda-
cium veritatem. Sed hæc ſunt ſibi pœna, quæ inordi-
nate proferẽs putat eſſe victoriam: vt in eis quod ſcrip-
tum eſt impleatur.Per quæ enim quis peccat,per hæc & *Sapien.11.*
torquetur.

A

CONTRA PRIMVM ARTIculum, Liber Primus.

ADam ergo, inquiunt, ſiue peccaſſet, ſiue non peccaſſet, moriturũ fuiſſe. Reſpondemus, Falleris hæretice, falleris: non ita eſt. Aut ſi ita eſt & nõ falleris, diuinis aſtrue documẽtis. Sed abſit vt in ſcripturis ſanctis authorẽ mortis deũ valeas reperire.

Sapien. 1. Scriptum eſt enim, Nolite zelare mortem in errore vitæ veſtræ, quoniam deus mortem nõ fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Creauit enim vt eſſent omnia, & ſanabiles fecit nationes orbis terrarũ. Item & in eo-

Sapient. 2. dem libro: Deus, inquit, creauit hominẽ inexterminabilem, & ad imaginem ſuam fecit illum. Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Si vides, vide mortem nõ à deo authore, ſed per errorem vitæ veniſſe hominibus in paradiſo deliciarum poſitis: id eſt, cum per rationẽ animæ qua boni & vitales erant inſti-

B tuti, errauerũt à mandato diuino, inuidia ſcilicet & ſeductione ſerpẽtis. Audis teſtante Propheta, deum mortem nõ feciſſe, ſed in libro Geneſeos ꝓtoplaſto futurã, ſi contigiſſet lignũ vetitum, prędixiſſe. Sic enim ſcriptũ

Gene. 2. eſt, Et dixit dominus Adæ: De omni ligno quod eſt in paradiſo edetis: de ligno autẽ ſcientiæ boni & mali nõ edetis: qua die autẽ mãducaueritis, morte moriemini. Hæc audis, & authorẽ mortis dicere deum audes? Mors igitur ex inuidia diaboli veniens introiuit in orbẽ ter-

** † al. deo iudice iuſto* rarum, & ideo iudicio iuſto * † pro pœna in peccatorẽ permiſſa eſt dominari. Recte enim perdidit vitam qui mortẽ noluit cauere prædictã, ne vitã perderet. Tamen verax & miſericors dominus nõ lætatur in perditione viuorũ. Quæ eſt enim perditio viuorum niſi mors? Sed viuorum male viuentiũ, qui in ſecunda morte peribũt: non viuorũ iuſtorum, id eſt, requirẽtium deum, quibus tantum propter peccatum Adæ quod traxere naſcẽtes, mors nõ ſecũda, ſed prima debet. Si ergo ſecundũ vos deus author eſt mortis, lætari debet in occaſu viuorum

Pſal. 103. tanquã in opere ſuo bono. Quia ſcriptum eſt, Lętabitur

C dominus in operibus ſuis: & quia nihil odiens fecit, ſed

Gene. 1. omnia quæ fecit valde bona ſunt. Sic enim ſcriptũ eſt,

Sapien. 11. Diligis enim omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorũ quæ feciſti: nec enim odiẽs aliquid cõſtituiſti. Vel cur cõtra eã de eius obnoxio peccato corpore, carnẽ ſuã abſq; no-

Roman. 8. xa ſuſcepit, ſi eam ipſe corporis iaculũ fecit? Nihil enim in cõtrariũ ſibi dũ mundũ faceret, deũ feciſſe cognouimus. Nam vt inimicam mortẽ vinceret, vel eius matrẽ peccatũ, ideo dei filiũ hoĩem ſuſcepiſſe, ſi oculos caligine mortis nõ perdidiſtis, attẽdite. Nã quod impoſsibile erat legi, inquit Paul⁹ vas electionis, in quo infirmabatur per carnẽ, miſit deus filiũ ſuũ, in ſimilitudinẽ carnis peccati, & de peccato dãnauit peccatũ in carne. Quid eſt autẽ impoſsibile legi, niſi ꝙ ſibi nec obediẽtem nec perfectũ facere poterat deputatũ: nec peccatum tollere, nec mortem vincere præualebat? Sed quare id implere nõ poſsit ſubiungẽs ait, In quo infirmabatur per carnẽ. Iubẽdo enim infirmo & nõ iuuãdo infirmatur, quia per carnẽ, id eſt, per cõcupiſcẽtias carnis ex peccato veniẽtes, quas ſolo arbitrio libero homo vincere non poteſt: niſi enim præcedẽte gratia dei, legis factor eſſe nõ pote-

Hebr. 7. rit, ſicut & ait idem Apoſtolus, Lex enim ad perfectum nihil adduxit. Quid eſt ergo filium dei veniſſe in ſimilitudine carnis peccati, niſi nõ habens caro eius vllum peccatũ ſicut noſtra: dicente Petro Apoſtolo, Qui pec-

catum nõ fecit, id eſt, nõ habuit, nec inuẽtus eſt dolus in *1. Petri. 2.*

ore eius. Dicẽdo enim, in ſimilitudine carnis peccati, il- D

lam abſq; peccato, noſtrã vero peccatricẽ oſtẽdit. Nam ille ideo in ſimilitudine, quia nõ per libidinis vſum vt nos, ſed in ſpiramine myſtico ex virginis vtero in vera natus eſt carne. Et de peccato, inquit, dãnauit peccatũ in carne: de humana videlicet peccatrice naturã peccatricem: peccatricem dico nõ deo authore, ſed homine delinquẽte. Carnem vt dixi ſuſcipiẽs abſq; culpa, & hãc innoxiã crucifigẽs, peccatũ, quod nos damnauerat per inobedientiã in Adã terreno, in Adã cœleſti obediẽte dãnatur. Nos enim peccato morimur victi, Chriſt⁹ autem innocẽs mori voluit, vt moriẽdo mortẽ captiuaret & vinceret. Quodã modo enim eam ſibi paſſus eſt dominari, cum patienter ſe occidendũ eius obtulit voluntati. Sed cum mors in inferno cũ iniquis videret & iuſtum, nõ habens vnde eidem ſicut & cæteris inſultaret, reſurgentẽ tenere nõ valuit, quinimmo victa proſtrata eſt atq; dãnata. Et ideo Apoſtolus extollens victoriã Chriſti de morte, ſeruis eius gaudens annunciat: Chri-

ſtus reſurgẽs à mortuis iam non moritur, mors illi vl- *Roman. 6.*

trà nõ dominabitur: Quòd enim mortuus eſt, peccato E

mortuus eſt ſemel, quòd autẽ viuit, viuit deo. Hoc dicẽdo quid aliud intelligere nos volunt, quàm deum mortem nõ feciſſe, nec lætari in perditione viuorũ, qui abſq;

peccato vt eã vinceret in infirmitate carnis, voluit ha- *Sapient. 1.*

bere cõſortium mortuorũ. Vnde ſi inuidia diaboli per *Sapien. 2.*

peccatum mortem in orbem terrarum introiſſe nõ crediderit is, nihil aliud aſtruitis niſi deum mortem feciſſe: propterea vt peremptis hominibus quibus ſuã donauit imaginẽ, naſceretur ei cum ea neceſsitas dimicandi vel etiam moriẽdi & reſurgẽdi. Sed abſit hoc à fide catholica, quæ per vnum hominẽ peccatum intraſſe in mundum, & per peccatũ mortem, & ita in omnes homines

pertrãſiſſe credit, Paulo fideli magiſtro docẽte, ac Chri- *Roman. 5.*

ſtum mortuum propter peccata noſtra, & reſurrexiſſe propter iuſtificationẽ noſtrã, recõciliantem nos in ſuo corpore deo patri per crucem. Erubeſcite ergo & cõticeſcite. In veſtrã enim mortem perpetuã deum accuſatis, in morte diabolum excuſatis, & hoc ideo, quia non deum, ſed diabolum timetis offendere. Dicite ergo: Si

deus mortẽ fecit, cur Chriſtus deus mortuum fleuit La- *Ioan. 11.*

zarum ſecundũ carnẽ? Non enim quod ipſe fecerat do- F

lere debuit, ſed dolẽs eum & plorãs oſtendit quos deus vitales fecerat, diabolũ per culpã feciſſe mortales. Quẽ ideo ſuſcitat, vt diabol⁹ nihil ſe occidẽdo profeciſſe cognoſcat: nec quiſquã hominũ ad deũ pertinẽs de morte deſperet, quia deo dormiũt quos diabolus periſſe pu-

tabat Nolo, inquit, per Prophetã Ezechielẽ dominus, *Ezech. 18.*

mortem peccatoris, ſed vt reuertatur & viuat. Si eius vt prędicatis author eſt deus: cur eam, dicẽdo, nolo, repellit à peccatore, & nõ patitur quod ſuum eſt permanere? Mortem nolo, inquit, peccatoris, quã ego ei nõ feci, ſed ipſe eam ſibi, dũ in me præuaricator extitiſſet inuenit. Sed reuertatur & viuat, id eſt, vitam me miſerante recipiat, quã ſe peccãte perdiderat. Nulli itaq; fidelium dubium eſſe poteſt, primos homines factos ſic fuiſſe vitales, vt ſi in libertate animæ qua immaculati creati ſunt, ſerpẽtis cõtempſiſſent ſeductionẽ mortiferã, vita fruerentur æterna: ſi vero ſecuti eſſent, amitterent. Quibus propterea prædixit deus, ne vetita cõtingerent, vt quicquid victis poſtea cõtigiſſet aduerſum, nõ præmonẽti, ſed ſibi inobedientibus imputarẽt. Nũquid enim cum delinquentibus mortẽ futuram prædixiſſet, quod futurum erat ipſum feciſſe credendum eſt? Quid enim eam

cauendum

G cauēdum præmonuit, ſi eius in eorum occaſu factor eſt
ipſe? Sed nec eis per diabolum veniens peccātibus ſuc-
cedere valuiſſet, niſi dominus iudicio iuſto in vindictā
ꝓpter inobedientiā permiſiſſet. Igitur vt moriātur homi-
nes, pœna peccati eſt: vt reuertātur ad vitā, domini mi-
ſerantis eſt. Sed ille redit ad verā vitā, qui per bonā cō-
uerſationem ex gratia dei venientem, ſanguine Chriſti
ſanctificatus ingreditur in regnum cœlorū, & quaſi re-
uerſus in regionē ſuam domino placiturus, de qua pec-
cato fuerat exulatus, gaudēs & inſultās morti, dicit ani-
Pſal.114. mæ ſuæ, Cōuertere anima mea in requiē tuam, quia do-
minus benefecit mihi: Quoniā eripuit animā meā de
morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapſu:
Placebo domino ĩ regiōe viuorū. Placebo: vnde? Quia
dominꝰ benefecit mihi. Nā & peccator recipit vitā, nō
autē redit ad vitā. Reditus enim vitæ in regno cœlorū
eſt, quod omnis in peccatis ſuis, vel ſine baptiſmo mo-
riens nō poteſt poſsidere. Recipit enim vitā in corpore
non moriturus, ſed ita victurus in corpore, vt ſit mor-
tuus vita, vel corpore viuēs ſemper in pœna, & vita &
H corpore cum diabolo mortis authore dānato. Vnde &
dominus in Euāgelio iis qui ad ſiniſtrā erūt in die iudi
Matth.25. cij, id eſt, impiis & peccatoribus: Ite, inquit, in ignē æter-
num, quem præparauit pater meus diabolo & angelis
eius. Iuſtis vero qui à dextris erunt, Venite benedicti pa
tris mei, percipite regnū paratum vobis ab origine mū-
di. Et tunc illi, ait, ibunt in ſuppliciū æternum, iuſti ve-
ro in vitam æternam. In qua vita glorificati, id eſt, mu-
tati de corruptione in incorruptionem, de mortalitate
in immortalitatem, fulgebunt, ac cum Chriſto in perpe
tuū regnantes, inſultabunt dānatæ morti dicentes, Ab-
ſorpta eſt mors in victoria. Vbi eſt mors victoria tua,
1.Corin.15. vbi eſt mors ſtimulus tuus? Mors itaq; priuatio vitæ eſt,
nomen tantū habens, nō eſſentiā: & ideo deus eius au-
thor eſſe dici nō poteſt. Quicquid enim deū feciſſe di-
cimus, habet eſſentiam, id eſt, ſpecies eſt. Eſſentia enim
dicitur ab eo quod eſt, quæ tātum de ſolo deo dici de-
bet, ſecūdum illud quod ſcriptum eſt in Exodo Moyſi:
Exod.3. Dices eis, id eſt, populo: Qui eſt, miſit ad me vos. Tamē
& de cęteris creaturis dici poteſt quod habeāt eſſentiā,
ſed nō ſicut de deo, qui initium nō habet quod eſt, ſed
ex quo accipientes initiū quod ſunt eſſe cœperūt. Mors
I ergo nihil eſt niſi nomen recedente vita: Sicuti fames,
eſcarum defectus: ſitis, egentia potus: tenebræ, abſentia
†al. fœtus. lucis: ſterilitas, defectus fructus: * ſilentium, vocis abſen
tia: inopia, priuatio facultatū, & ſi qua ſunt alia quæ rerū
Mors. priuatione nihil eſſe niſi nomen inueniuntur. Opinor
nanq; ꝙ ideo mors hoc vocabulum accepit, eo ꝙ mor-
ſu quodā modo venenoſi ſerpentis, id eſt diaboli in pa
radiſo Adā fuerit interemptus. Tunc enim ſerpēs mor-
ſu decepit Adā, quādo per cōcupiſcentiā mordere, hoc
eſt, edere ſuaſit illicita, & vt dixi propterea mors quaſi à
morſu nomen accepit. Vnde & dominus in Oſee Pro-
pheta morti minitans dicit, Ero mors tua ô mors, ero
Oſee.13. morſus tuus inferne. Mors & infernus in diaboli perſo-
na dicta intelliguntur, quia per ipſū delinquēti homini
accedit mors, id eſt, priuatio vitę, & per ipſum peccato-
res cōuertuntur in infernū, tanquā in eius carcerem vbi
dānatus eſt ipſe. Sed quærendū eſt, quemadmodū Chri
ſtus deus dei filius mors extitit mortis, & morſus infer-
ni. Sine dubio deus in ſuſcepta carne in qua ſuum mors
Ioan.14. nihil habebat, vt ipſe ait: Venit princeps mūdi huius, &
Matth.4. in me nō habet quicquā. Tētatus poſt baptiſmū in de-
ſerto, eius nō obediuit cōcupiſcentiis: vbi ait, Dic lapi-
dibus iſtis vt panes fiant: & cætera. Vel quòd ſe clauorū
morſu iuſtus & innocēs affigi paſſus eſt cruci, & ore lan K
ceæ trāsforari. Os autem lanceæ dixi, ſecundū quod di- Lucæ.21.
ctum eſt de peccatoribus, Et cadēt in ore gladij. Et lan-
cea vtiq; gladius eſt. Et ꝙ deſcendēs in infernum velut
in os mortis. Vnde dicit in Pſalmo, Non abſorbeat me Pſal.68.
profundū, neq; vrgeat ſuper me puteus os ſuum: id eſt,
infernus. Detineri eum fuit à diabolo impoſsibile. Vn-
de hominē quē ſuſceperat ꝓ homine, id eſt, carnē ſuam,
quæ nō vidit corruptionem, die tertia ſuſcitans, tanquā
Ionā ex ore ceti produxit. Quia hoc fuit infernus Chri Matth.12.
ſto quod Ionæ cetus, dicente ipſo domino ſuo, Sicut
enim Ionas fuit in vētre ceti tribus diebus & tribus no
ctibus: ita erit & filius hominis in corde terræ tribus
diebus & tribus noctibus. Morſus ergo factus eſt infer-
ni, cum ſe ab eo tanquā eſcam, id eſt, carnē ſuam ſuſcipi
paſſus eſt, qua nō ſatiaretur ſicut de peccatoribꝰ, ſed ab- 1.Corin.15.
ſorberetur, ꝓpter quod dictū eſt, Abſorpta eſt mors in Amos.9.
victoria. Sed & illud teſtimonium quod eſt in Amos
Propheta, puto propterea dictum eſſe, cum peccanti po
pulo dominus promittēs futura mala dicit, Et ſi celaue-
rint ſe ab oculis meis in fundo maris, ibi mandabo ſer- L
penti & mordebit eos. Quis eſt enim: Et ſi celauerint ſe
ab oculis meis in fundo maris, id eſt, etſi permanſerint
in operibus malis, auertentes ſe ab oculis meis, à præcep
tis ſcilicet ſpiritalibus, quia oculi dei ſunt ſpiritꝰ dei, qui
legem, id eſt, pręcepta dedit in fundo maris, in altitudi-
ne videlicet deſperationis, ibi mandabo ſerpēti & mor
debit eos, ibi in eadem deſperatione cōtemptus mādа-
bo, poteſtatem dabo ſerpēti, hoc eſt diabolo, qui ab ini-
tio ſerpēs eſt nominatus, & mordebit, eo † morſu vtiq; †aliàs, mor
diuerſarum cōcupiſcentiarū quo peccātes occidit, mor debit eos.
tificabit eos, ſed morſu mortem facit. Nō autē mors eſt
ſicuti feræ beſtiæ, vel omne genus animaliū iracundo-
rum, quæ morſu ſuo nōnunquā mortificāt homines, &
tamen nō ipſa ſunt mors, ſed morſu inſanabili mortē,
id eſt, priuationē faciunt vitæ, quēadmodum etiā ictus
gladij, percuſsio lapidis, vel quicquid poteſt hominem
occidēdo vita priuare. Illud præterea prætermittere nō
debeo, ne forte aliquis inimicorum veritatis, qui nō ſit
rationum certarum quæſitor, ſed quæſtionum perple-
xarum ad ſubuerſionem audiētium inuentor atq; pro-
poſitor dicat. Si nihil eſt mors niſi nomē, quēadmodū M
ſuperius diſputaſti, eo ꝙ mors Chriſtum iuſtum in in-
ferno cum iniquis viderit, & quia in eo peccatū nō fuit,
reſurgentem tenere nō valuerit, vt eidem ſicut cæteris
peccātibus inſultaret, & ideo victa, proſtrata atq; dāna-
ta eſt. Si ergo nihil eſt, videre, tenere, inſultare, vel vin-
ci, proſterni & dānari quo modo poteſt quod nihil eſt?
Reſpōdemus, Ipſum nihil quid eſt, quia interdum cum
nominamus, nihil, addimus, eſt. Sicut eſt illud de Euan
gelio, Et ſine ipſo factum eſt nihil: inſubſtantiale eſt no Ioan.1.
men ſubſtātia carēs. † Solet enim dici, vt pręfatus ſum à †al. ſubſtā-
plurimis, dū aliquid deſpicitur, aut ꝓ paruo æſtimatur, tia eſt, an
vel certe quod penitus nō ſit, nihil eſt. Cū ergo dicimꝰ, nomē ſub-
nihil, nomen inſubſtātiale nominamus: cum vero ad- ſtantia ca-
dimus, eſt, rem ſignificamus. Cur ergo nomen inſubſtā rens?
tiale, id eſt, nihil, tanquā vere aliquid ſit dicimus, addē-
do eſt? Omne enim quod dicimus eſt, eſſe aliquid æſti-
mamus, tamen cum aliquotiens dicimus, nihil eſt, pro
cōſuetudine locutionis addimꝰ, eſt, ad nihil: cū nomen
tantum ſit nihil, & nō res. Sic & de morte ꝓ cōſuetudi-
ne verbi, vel ad comparationem agētis dicimus: videt
mors, aliquid agit, inſultat, vel damnata eſt, victa eſt, &
quicquid illud eſt quod dici poſsit, quia mors faciat aut
patiatur. Cum ergo hæc de morte dicātur, omnia ad au
thorem

A thorem mortis,per quem priuatio vitæ facta eſt,diabolum referuntur. Ipſe enim quæ ad mortem pertinẽt, aut facit,dum captiuat & perimit:aut patitur,dum vincitur & damnatur. Diabolus enim natura eſt angelus,ſed q̃d natura eſt, opus dei eſt: quòd vero diabolus, vicio ſuo eſt,vtendo male naturæ ſuæ bono. Opera vero eius mala quæ vicia dicuntur,actus ſunt,non res,quæ tanquam per ſe agere dicuntur aliquid,cum ea & per ea totũ agit diabolus. Vel dãnata dicuntur,cũ ipſe pro his dãnatur pro quibus dãnatur & homo,cum per liberũ arbitrium his intellectis† tradit aſſenſum. Et ideo hęc in futuro ſeculo iam nõ erunt, quia in authore ſuo diabolo dãnabuntur,cũ ille ſcilicet dãnatus in gehenna vt peccẽt homines amplius,poteſtatem hæc agere non habebit.

† illectus.

AD ARTICVLVM SECVNDVM, Liber Secundus.

B ITem peccatum Adæ, aiunt, neminem nocuit,niſi ſolũ ipſum. Reſpõdemus,Si peccatum primorum hominum ſolis obfuit illis,& nemini noſtrũ: quemadmodũ quæ in illos pro peccato lata eſt,in nos ſententia pertrãſiuit, in quos nõ tranſiuit & culpa? Niſi forte ſecundum vos iniuſtus deus, qui expertes eorum delicti, paſſus eſt nos eorum pœnę aſtringi vinculo. Hæc eſt enim in illis poſt peccatum diuina ſententia, poſtquã ſcilicet ſuaſor ad præuaricandũ maledictus eſt ſerpẽs. Mulieri autẽ dixit deus, Multiplicãs multiplicabo mœrores tuos,& gemitũ tuum. In triſticia paries filios, & ad virum tuum cõuerſio tua, & ipſe dominabitur tui. Et Adæ dixit, Quoniã audiſti vocẽ mulieris tuæ,& mãducaſti de ligno,de quo præceperã tibi de hoc ſolo ne mãducares: maledicta terra in operibus tuis,in mœroribus manducabis ex illa omnibus diebus vitæ tuæ: Spinas & tribulos germinabit tibi,& edes fœnum agri. In ſudore vultus tui edes panem tuũ, donec reuertaris in terrã de qua ſumptus es,quia terra es, & in terram ibis. Hac nos pœnæ ſentẽtia colligatos, ipſa ſibi humana natura totum per orbẽ terrarum diffuſa teſtimonium perhibet, dum ſe paternis cruciatibus ſanctæ legis teſtimonio peruidet laborare. Quod qua iuſticia, ſi hæredes parentũ peccati nõ ſumus,patimur? Si vobis ſolis æquitas ſuppeditat naturalis,qua iuſtiora ſint iudicia veſtra quàm dei,inter nos & deum reſidentes in ſuperbiæ ſolio iudicate. Nullum enim hominẽ tam amatorem vel defenſorem ſui erroris, ad dei iudicia reprehendenda; vel etiã refellẽda diabolus potuit inuenire, niſi Pelagium & Celeſtium nouæ legis iura tradentes.

Gene. 3.

C

Adã igitur factus eſt abſq; peccato natura: cũ vero peccauit homo,natura peccauit,& facta eſt natura iam peccatrix,id eſt,vicium habẽs peccati, nõ ipſa effecta viciũ vel peccatum. Poſt peccatum ergo homo peccator dictus eſt,nõ homo peccatum. Peccator enim à peccãdo, nõ homo à peccãdo dicitur. Et ideo peccator homo genuit hominem,ſine dubio peccatorẽ:quia de natura vt dixi peccato viciata, nõ niſi natura naſcitur vicioſa, id eſt,peccatrix:ſecundũ quod ait Apoſtolus Paulus, Qualis terren⁹,tales & terreni. Et hoc quo modo niſi per ſeminis ſparſionẽ? Sed ais mihi e diuerſo veniẽs,Ergo ſemen peccatum eſt? Iam ſuperius dixi,quia cum peccauit homo,natura peccauit,cuius ſunt ſemina: & ſemẽ ergo viciatum eſt,nõ vicium,ſicut ſcriptum eſt,Semen enim maledictum erat ab initio: Maledictum videlicet poſt peccatum,quia maledicta,inquit, terra in operibus tuis.

1. Corin. 15.

Sed vicium trahi nõ poteſt protoplaſti,neq; eſſe homini ſine ſeminis effuſione. Quod cõfirmat Apoſtolus dicens, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum,& per peccatũ mors, & ita in oẽs homines mors pertranſiuit,in quo omnes peccauerunt: Solus autẽ dominus Ieſus Chriſtus abſq; ſemine ex virgine factus eſt homo, & expers delicti natus eſt deus & homo. Audis itaque per vnum hominem peccatum intraſſe in mundum, & per peccatum mortem, & ita in omnes homines pertranſiſſe,in quo omnes peccauerunt:& audes dicere hæretice, Adæ peccatum nulli niſi ſoli nocuit ipſi? Et vere tunc ſoli nocuit, cum ſolus eſſet ipſe & Eua mulier eius. Sed in illis vnis omnes eramus,quia natura humani generis erãt,ſicut in nobis omnibus illi vni ſunt, quia natura eorum ſumus. Sed reſpondentes dicitis, vt dicere cõſueuiſtis: Apoſtolus ſi voluiſſet intelligi, quia per ſeminũ cõceptionem dicebat peccatum in omnes homines pertranſiſſe, nõ per vnum hominem dixiſſet, ſed per duos homines,quia ſine fœmina de ſolo maſculo homo naſci nõ poteſt. Si cordis oculos nõ amiſiſtis, attendite dictum eſſe,Iam nõ ſunt duo,ſed vna caro: Et iterum,Erunt duo in carne vna. Nam ideo per vnũ hominẽ dixit Apoſtolus,quia cum in viro ſuo mulier vna ſit caro,in ſemine progenies imputatur. Audite adhuc & alium ſapientiſsimum dicẽtem ad veſtrã cõfuſionẽ: Ex muliere initium factum eſt peccati,& per illam omnes morimur. Ecce hæretice,factũ eſt tibi ſatis,per duos homines in humanũ genus peccatum vel mortẽ pertranſiſſe. Sed quid adhuc dicturus ſis, ſicut ſoletis dicere,noui. Peccatũ, inquis,per vnum hominem in mundum intraſſe, Apoſtolus nõ ſeminis propagatione, ſed morum imitatione dixit. Reſpõdeo: Si peccatum morũ imitatione cõſtat,quem imitatus eſt diabolus vt delinqueret,dicite:qui primus inuenitur eſſe peccator? Quia ſi de Adam interrogauero, reſpondebitis forſitan,ꝙ ſit diabolum imitatus. Eſto,Adã vt peccaret, diabolũ fuiſſe imitatum:dicite mihi, diabolus quẽ imitatus ſit, quia peccatum morum imitatione conſtare defenditis. Sed quid immoror,ſciens nihil vos reſponſuros? Quem enim dicturi eſtis imitatum fuiſſe,cũ author ſui lapſus ipſe ſit? Adã certe peccaſſe nihil aliud legim⁹ in libro Geneſeos, niſi ꝙ inobediens extitit diuinum ſeruare præceptum. Cain ergo primogenitus filius eius quẽ ſit imitatus dum fratrem occidit,homicidiũ facere, vt oſtendatis interrogo. Quatuor enim tunc homines fuiſſe legimus,Adam ſcilicet & Euam,ipſum Cain & Abel fratrem ſuum, & ex his neminem feciſſe primo homicidiũ inuenimus,niſi vt dixi Cain. Dic ergo hæretice, vnde hoc didicerit, quẽmve fuerit imitatus, ſi morum ex altero in alterum tranſire cõſtat imitatione peccatum, & non eſt cõceptione contractũ? Omne enim quod imitandum eſt,aut videtur oculis,aut certa relatione cõcipitur. An excuſabis homicidiũ non eſſe peccatum? Et quid nequius? Dic iã,dic totiens interrogãti mihi: Cain quẽ viderit, à quo narratum audierit homicidium perpetrandum? Sed cõſtrictus vinculo veritatis,nec ianuã tuæ propoſitionis patentem inuenies exeundi,ad ianuã ſermonis Apoſtoli Pauli repedabis,vt iter rectum,ſi velis,poſsis incedere, atq; mihi interrogãti dicere veritatem. Vere nõ morum imitatione,ſed ſeminis ſparſione cõſtat per vnum hominem peccatum intraſſe in mundum,& per peccatum mortẽ, & ita in omnes homines pertranſiſſe,in quo omnes peccauerũt. Ex peccatore ergo Adã, genitore ſuo Cain primus peccatum in vtero matris contraxit: & tertius homo natus eſt peccator ex

Gene. 3. D Roman. 5. E Gene. 2. Eccli. 25. F Gene. 4. Roman. 5.

G vtero eius.Mens interna patrio peccato erat iam capti-
uata,à diabolo inde imbutus eſt in zelum,inde inuidiã
babuit & liuoré:inde non morum imitatione homici-
dium,ſed voluntate præcipitatus admiſit. Qui eni vnũ
peccatum idem diabolus præuaricãtibus primis inflixit
hominib⁹,& ipſe per hoc quod omnes abſq; ſolo,vt ſu-
pra dictum eſt,Chriſto naſcendo traxerunt,illicite etiã
cætera,dum ei per liberum arbitriũ conſentitur,cõmit-
tit peccata.Peccatum ergo protoplaſti omnes trahim⁹,
nõ morũ imitatione,ſed ſeminis cõceptione,ſicut ſcrip
Pſal.50. tum eſt: Ecce enim in iniquitatibus cõceptus ſum,& in
delictis peperit me mater mea. Conſtant etiã & imita-
tione morum peccata,imitando ſcilicet malos. Sed vt
quis imitetur malos, naturæ eſt vicium deprauatæ qua
factus eſt malus & malicioſus, nõ natura à deo cõditus
malus. Ob hoc enĩ & natura filij iræ, ab Apoſtolo iam
Ephes.2. baptizati fuiſſe dicimur. Omnis eni carnaliter naſcens,
natura filius iræ recte dicitur: quia natura eſt protopla-
ſti, quæ prior in illo propter delictum iram iudicis dei
iuſte ſuſcepit. Si enim delictum eius per quod, vt dixi,
H ad iram dominum prouocauit,nõ traheremus,nunquã
natura filij iræ diceremur.Et ideo peccatum eius nõ ſo-
lum ipſum, ſed omne nocuit genus humanũ, cum eius
dãnatione ſimul & culpã ſuſcepimus.Eius enĩ nos vul-
Roman.3. neratos eſſe delicto,vas probat electionis, cũ dicit, Nõ
enim eſt diſtinctio:omnes enim peccauerunt, & egent
gloria dei. Dicẽdo,omnes,nullum excipit, quinimmo
totum declarauit genus humanum. Peccauerunt enim
omnes, cum ex vno peccatore omnes naſcimur pecca-
Roman.5. tores:Propter quod iterũ idem dicit Apoſtolus: Nã iu-
dicium ex vno in cõdemnationem.Ex quo vno,niſi ex
Adã,vel eius vno peccato?In qua condẽnatione,niſi in
culpa eius,qua ille eſt cõdemnatus? Quid eſt autem, &
egẽt gloria dei: niſi gratia dei patris, per Ieſum Chriſtũ
qui eſt gloria dei patris? Et quid eſt, egent: id eſt, nemo
idoneus per ſe ꝙ naſcitur carnaliter vel operibus meri-
torum vitã recipit perditam, niſi per dominũ noſtrum
Ieſum Chriſtum ſpiritaliter renaſcatur,qui venit patris
Lucæ.19. & ſua,ſanctiq; ſpiritus indebita miſericordia,ſaluare &
quærere quod perierat? Quid enim perierat? Nunquid
1.Corint.9. animalia irrationalia? Aut nunquid de bobus cura eſt
deo? Vtiq; humanũ genus per peccatũ, propter quod ſe
ſponte immaculatus morti tradens atq; reſurgens,gra-
I tiæ gratuitæ largitate à peccato vel morte redemit.

AD ARTICVLVM TERTIVM
Liber Tertius.

ITerum poſſe dicunt hominem
per liberum arbitrium tãquam
per ſe ſibi ſufficientem implere
quod velit,vel etiã meritis ope-
rum à deo gratiã vnicuiq; dari.
Reſpõdemus:Neminẽ poſſe per
ſe ſibi,id eſt per liberum arbitriũ
ſufficere implere qđ velit.Recte
dicimus,niſi protoplaſtum ſolum potuiſſe,cum volun-
Gene.2. tas liberi arbitrij fuiſſet ſana eidem ante culpam: Lex e-
Taliàs,po- nim eidem in paradiſo cõſtituto non poneretur ſecun
neretur ſer- da, niſi liber eſſet tam velle eademq; nolle † ſeruare, ſi-
uanda,niſi cut ſcriptum eſt: Et locutus eſt dominus Adæ,dicẽs:De
liber eſſet omni ligno quod eſt in paradiſo edetis: de ligno autẽ
tã velle ean ſcientiæ boni & mali non edetis: & cætera. Dicando
dem quàm ergo dominus, De omni ligno quod eſt in paradiſo
nolle &c. edetis:taliter velle permiſit.Et vetãdo: De ligno autem

ſcientiæ boni & mali non edetis:huiuſmodi nolle prę- K
monuit.Sed cũ & velle & nolle prędocuit,cui ad vtrũ-
que poſſe liberum donaret arbitrium, quo male vtens
incautus,dum ſponte ſerpenti præbet ſuadenti conſen
ſum,domini præteriit præceptum, amiſſo poſſibilitatis
bono, ſolum arbitriũ ad velle potius eſt vulneratum.
Hoc ergo vulnere cuncti libero claudicamus arbitrio,
nec implere nobis naturaliter ſufficit poſſe bonũ, quia
iam,vt ſuperius diſputaui,de natura viciata peccato, id
eſt,de protoplaſtis hominibus, quorũ ſumus & ipſi na-
tura,in quibus eſt viciata libertas, homo voluntatis ſa-
næ perfecto videlicet libertatis arbitrio quo ſibi ſuffi-
ciat, non poteſt exoriri. Nam vt cautius liberum ar-
bitriũ cũ poſſibilitatis bono, quo valeret implere quod
voluiſſet, Adam factum intelligas, audi quid dicit ſcrip
tura ſancta in libro Eccleſiaſtico: Deus, inquit, ab ini- *Eccli.15.*
tio fecit hominem,& reliquit illum in manu cõſilij ſui,
adiecit mandata & præcepta: Si volueris mandata ſer-
uare,conſeruabunt te, & fidem facere beneplacitam in
perpetuum:Appoſui tibi ignem & aquam,ad quod vo-
lueris porrige manum tuã. Ante hominem eſt vita & L.
mors,bonum & malum: & quod voluerit, dabitur illi.
Quid eſt autem: Et reliquit illum in manu conſilij ſui:
niſi dimiſit eum in poſſibilitate liberi arbitrij ſui?In ma
nu enim poſſibilitas intelligitur: Ipſa eſt prima gratia
qua primus homo ſtare potuiſſet,ſi ſeruare mãdata do-
mini voluiſſet. Hac ergo per inobedientiam deſolatus
homo,iudicio iuſto factus eſt ſerpẽti,id eſt,diabolo cui
maluit obedire quàm deo,captiu⁹.Et ideo ſcriptum eſt:
A quo enim quis ſuperatus eſt, huic & ſeruus addictus *2.Petri.2.*
eſt.Et iterum:Omnis qui facit peccatum,ſeruus eſt pec- *Ioan.8.*
cati.Quod cõfirmat Apoſtolus Paulus iam baptizatis,
dicens: Cum eſſetis ſerui peccati, liberi fuiſtis iuſticiæ, *Roman.6.*
videlicet alieni eratis à iuſticia. Per ſe ergo homo lap-
ſum facere potuit,quia voluit, ſed nõ ſicut per ſe lapſus
eſt,continuo à lapſu per ſe,id eſt per propriã voluntatẽ
cõſurgere valuit, niſi manu domini miſericordiſsima,
quãdo eius placuit pietati,fuiſſet erectus:Propter quod *Pſal.144.*
ſcriptum eſt, Alleuat dominus omnes qui corruunt, &
erigit omnes eliſos. Quod ſi homo propriæ voluntatis
virtute,& nõ per dominum ſufficit eliſus aſſurgere,qua
in paradiſum,de quo inobediens pulſus eſt,deo recon-
ciliandus redeat,ergo Chriſtus gratis mortuus eſt:Et vt *Galat.2.*
quid ad ſanos medicus venire voluit, vel cur ſe ad ſal-
uandum atq; quærendum quod perierat, veniſſe dixit,
quia ſecundum dogma veſtrum,nihil perditum, nihil
quod ſanaret,inuenit? Te igitur ſancte Paule Apoſtole,
vas electionis, magiſter gẽtium quæſo, cur Chriſtus in
mundum venerit: dicas, vt ſciamus quid hæreticis qui
aduẽtum eius nihil profuiſſe humano generi, quod per
ſe ſibi ſufficere prædicant,reſpõdeamus? Fidelis ſermo, *1.Timot.1.*
inquit,& omni acceptione dignus, quia Ieſus Chriſtus
venit in hunc mũdum peccatores ſaluos facere: quorũ
primus ego ſum.Audi Pelagiane hæretice, pelago per-
ditionis demerſe, ſiue Celeſtiane, cœleſti iudicio peri-
ture,vas electionis veritatis tuba canentem,Chriſtus Ie
ſus venit in hunc mundũ peccatores ſaluos facere,quo-
rum ſe primum eſſe dicit: & conaris aſtruere cum præ-
dicas hominem naturaliter poſſe quod velit,Chriſtum
nullum in eo vulnus quod curaret,nullã infirmitatem
inueniſſe, quam gratiæ ſuæ gratuito medicamento ſa-
naret? Intantum eſtis in ſtulticiæ profundum demerſi,
vt non intelligatis Chriſtum dominum ad noſtrã re-
parationem,reformationem,redemptionem, reconci-
liationẽmque formam ſerui ſuſcipere voluiſſe? Quid
enim

A enim opus erat deo, ſi ſtatus integer naturæ maneret hu
manæ, carnem ſuſcipere noſtram, contumelias ſuſtine-
re à Iudæis, perpeti mortem: quæ vtique omnia pro no-
ſtra ſalute dignatus eſt ſuſtinere, dominus bonus & mi
ſericors pro ſeruis malis & impiis, liber pro captiuis, iu-
ſtus pro iniuſtis, vita ꝑ mortuis, ſpes pro deſperatis, re-
1.Ioan.2. conciliatio pro offendentibus: ſicut dicit Ioannes Apo-
ſtolus de eo: Ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris: nõ
pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.
1.Petri.2. Item Apoſtolus Petrus: Qui peccata, inquit, noſtra ipſe
pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, vt peccatis mor-
tui iuſticiæ viueremus, cuius liuore ſanati eſtis: Eratis e-
1.Petri.3. nim ſicut oues errãtes. Item ipſe in eadẽ Epiſtola: Quia
& Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, iu-
ſtus pro iniuſtis, vt nos offerret deo mortificatos carne,
viuificatos autẽ ſpiritu. Audis electos & idoneos teſtes
ſpiritu dei loquentes, Chriſtum propiciationem pro
peccatis mundi veniſſe, peccata noſtra propterea per-
tuliſſe in corpore ſuo ſuper lignum, vt iuſticiæ viuere-
mus, eius liuore nos eſſe ſanatos, qui eramus ſicut oues
B errantes. Audis ſemel pro peccatis noſtris mortuum iu
ſtũ pro iniuſtis, vt nos offerret deo, id eſt peccato exu-
les reuocaret ad deum: & in tenebris conſcientiæ tuæ
tractans eructas nebulas, quibus lumẽ verum detrahe-
re conaris, & dicis poſſe hominẽ per liberum arbitrium
tãquam per ſe ſit idoneus, implere quod velit? Idem ip-
ſum eſt enim & illud quod flagitatis voce ſuperba: Si
volo, ſanctus ſum: ſi volo, pecco: ſi nolo, non pecco: Ni
hil videlicet aliud aſtruius iſta dicendo, niſi vt ſuperius
iam dictum eſt, Chriſtus veniens nihil nobis præſtitit,
nihil ſalutis, nihil adiutorij cõtulit, mors eius nihil pro-
fuit nobis, ſalus noſtra naturalis eſt nobis. Talia prædi-
cantibus fides catholica dicit anathema: credit enim,
quòd ſalus hominis ex deo ſit Chriſto, cuius vulnere li-
berum noſtrum curatur & reformatur arbitrium vul-
neratum, qui auerſos à ſe gratuita gratia ſua conuertit
ad ſe, & vt deo placeant, operibus bonis operatur in eis
& velle & poſſe: quorum curſum in hac vita propter fu
turam veram vitam, miſericordia præueniendo & ſub-
ſequendo perficit. Ipſum igitur liberum arbitrium ho-
minibus eſſe, certa fide credimus & prædicamus indu-
C bitanter. Sed cur dicatur liberum arbitrium, eſt paululũ
Liberũ arbitrium quid. diſſerendum. Arbitrium ab arbitrãdo rationali conſi-
deratione vel diſcernendo quid eligat, quidve recuſet,
puto quòd nomen accepit: vel ideo liberum arbitrium
dictum, quòd in ſua poſitum ſit poteſtate, habens agen-
di quod velit poſſibilitatem, quod eſt vitalis & ratio-
nalis animæ mot⁹. Sed huiuſmodi, vt ante iam dixi, fuit
in homine protoplaſto, cum ante peccatum maneret il
læſus. Non enim per aliud contraxit offenſam, niſi per
id quo potuit ne delinqueret reſiſtere ſuadenti. Per vel-
le ergo malum recte perdidit poſſe bonum, qui per
poſſe bonum, potuit vincere velle malum. Quem iuſte
deus iam delicto captiuum voluntati deprauatæ dimi-
ſit, vt hæc eidem eſſet pœna in non faciendo quod ve-
lit, qui ſemper ſi deo fuiſſet obediens, ſufficere potuiſſet
ad omne bonum quod voluiſſet. Malum itaq; velle nõ
ex naturæ ſuæ conditione bona habuit, tanquam ex cõ
genito malo, vt Manichæus credit: ſed ex accidẽti de-
ſiderio prauo concepit, videlicet cum vt iam ſuperius
dixi, ad manducandũ vetitum lignum, quod nolle de-
buit, aſſenſum ſerpenti, id eſt diabolo præbuit: quod tã-
quam à radice viciata omnis ex illa orta humana pro-
pago contraxit, abſq; ſolo Chriſto, qui aduentu ſpiritus
ſancti nõ humano ſemine, ex carne virginis factus eſt
caro. Per peccatum ergo, liberum arbitrium hominis D
poſſibilitatis bonum perdidit, nõ nomen & rationem.
Eſſe fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus,
habens quidem iudicium rationis, non per quod ſit i-
doneum quæ ad deum pertinent, ſine deo aut inchoa-
re, aut certe peragere: ſed tantum in operibus vitæ præ- *certè.*
ſentis, tam bonis quàm etiam malis. Bonis dico quæ de
bono naturæ oriũtur: id eſt, velle laborare in agro, vel-
le manducare & bibere, velle habere amicum, velle ha-
bere indumenta, velle fabricare domum, vxorem velle
ducere, pecora nutrire, artem diſcere diuerſarum re-
rum bonarum, velle quicquid bonum ad præſentẽ per-
tinet vitam, quæ omnia non ſine gubernaculo diuino
ſubſiſtunt, immo ex ipſo & per ipſum ſunt, vel eſſe cœ-
perunt. Malis vero dico, vt eſt, velle idolum colere, vel-
le homicidium, velle adulterium facere, res alienas vel-
le diripere, deum viuentem in ſecula blaſphemare, vel-
le turpiter viuere, velle maleficia diſcere, velle inebria-
ri & luxurioſe viuere, velle quicquid non licet vel non
expedit operari. Sed iſta non pertinent ad ſubſtantiam
vitæ præſentis, quia non ſunt à deo, immo male deſide- E
rata maculãt vitam quæ eſt à deo. Iſta ſunt zizania ani-
mæ carniſq;, quæ inimicus homo, id eſt, diabolus dor-
mitante Adam, dei videlicet præceptũ nõ conſeruante,
in liberum ſeminauit arbitriũ, in quibus procliuior &
paratior eſt quàm in proſperis vulnerata & deprauata
volũtas. Iſta ſunt diaboli opera, quæ Chriſtus dei patris
verbũ, quod eſt gladius bis acutus, in hũc mundum ve-
niẽs, ex virgine natus, de credentiũ libero arbitrio gra-
tuita ſua gratia amputat, idoneam in eiſdem ad creden
dum † præparãs voluntatem, per quam poſsint tam dei *† aliàs, creſcendum.*
patris quàm ſuam ſanctiq; ſpiritus iuſtam† peragere vo
luntatem. Nam ea eſſe opera diaboli & per Chriſtũ tol- *† vnitam.*
li, dilectus Chriſti Ioãnes Apoſtolus probat in epiſto-
la ſua dicẽs, Qui facit peccatum, ex diabolo eſt: quoniã *1.Ioan.3.*
ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius dei, vt
diſſoluat opera diaboli. Itẽ Apoſtolus Petrus in actibus
Apoſtolorum inter cætera de Chriſto ait, Qui pertrãſi- *Act.10.*
uit benefaciendo & ſanando omnes oppreſſos à diabo
lo, quoniã deus erat in illo. Itẽ Apoſtolus Paulus ad He *Hebr.1.*
bræos, Qui cum ſit, inquit, ſplẽdor gloriæ & figura ſub- F
ſtantiæ eius, portanſq; omnia verbo virtutis ſuæ, purga-
tionem peccatorum faciens ſedet ad dexteram patris.
Item in eadem epiſtola, Si enim ſanguis hircorũ & tau *Hebr.9.*
rorũ & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat ad
emundationem carnis, quanto magis ſanguis Chriſti,
qui per ſpiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immacu-
latum deo, emundauit cõſcientiam noſtram ab operi-
bus mortuis ad ſeruiendũ deo viuẽti. Perge adhuc hæ-
retice, & tantis doctoribus veritatis reſiſtens, dic liberũ
arbitrium ſic ex Adam ſuſceptum, vt medicina Chriſti
nõ indigens, per ſe ſibi ſufficiat implere quod velit. Au-
dis dei filiũ apparuiſſe, vt opera diſſolueret diaboli. Au-
dis ideo eum pertranſiſſe, vt benefaciendo ſanaret om-
nes oppreſſos à diabolo. Audis verbo virtutis ſuæ pur-
gationem peccatorum feciſſe. Audis ſanguinem ſuum
offerendo ſe immaculatam hoſtiam deo, mundaſſe cõ-
ſcientiam noſtram ab operibus mortuis ad ſeruiẽdum
deo viuenti: & gratiæ eius ingratus exiſtens, ſanũ te na-
turaliter putas liberum arbitrium poſſidere? Si ſanus eſt
homo vt Adã à deo primum fuerat inſtitutus: &, vt ais,
nullum vicium poſtea ex illo delinquẽte contraxit ex-
ortus, interrogo de quo dei filius apparẽs opera diſſol-
uit diaboli, quem pertrãſeundo & benefaciendo ſana-
uit oppreſſum à diabolo? In quo purgationem peccato-
rum

G rum fecit? Cuius emundauit conſcientiam ab operibus
mortuis ad ſeruiendum deo viuēti? Niſi forte falſa hæc
Apoſtolos qui ſunt in Eccleſia catholica clariſsima lu-
2.Corin.13. mina, prædicaſſe dicatis, experimentum videlicet quæ-
rentes eius, qui in eis locutus eſt Chriſtus. Quid eni or-
bati lumine veritatis non dicere præſumatis, qui nec le
gi dei, nec Prophetis, vel Euangelio Chriſti, eiúſque A-
poſtolis ſpiritu dei canentibus credere vultis, peccato
primi hominis humanum genus mortale factum, cæ-
teríſque libero arbitrio deprauato obnoxium ſubiacere
peccatis, dei quoque filium ad hoc ſaluandum, reparan
dum, ac viuificandũ veniſſe in ſimilitudine carnis pec-
cati, ſuſtinuiſſe mori, reſurrexiſſe à mortuis. Igitur cum
de libero arbitrio agimus, nõ de parte hominis agimᵘˢ,
ſed de toto, quia cũ peccauit homo primus, non in par-
te aliqua, ſed tota qua conditus eſt, natura deliquit. Nũ-
quid enim interdum cum tantum animã nominamus,
corpus aut ſpiritum ſeparamus ab anima: aut cum ſpi-
ritum dicimus, animam ſeparamus & corpus à ſpiritu:
vel cum corpus appellamus, ſeiungimus ſpiritum ani-
H mámque à corpore? Viciato ergo libero arbitrio, totus
homo eſt viciatus, per quod abſque adiutorio gratiæ
quod deo placeat, nec valet incipere, nec perficere ſuf-
ficit. Præuenitur autem medicina, id eſt, Chriſti gratia,
vt ſanetur, & reparetur in eodem viciata atque præpa-
retur voluntas, quæ ſemper indigens adiutorio, illumi-
nante gratia ſaluatoris poſsit tam deum cognoſcere,
quàm ſecundum eius viuere voluntatem: cum enim di
Ezech.36. cit per Prophetã dominus, Et dabo in vos cor nouum
& ſpiritum nouum: quid aliud ſignificat, niſi volunta-
tes hominum lapſas præuaricatione veteris hominis,
per Chriſtum nouum hominem reparari, & præparari
ad dei voluntatem, ſicut ſcriptũ eſt, Præparatur volun-
Philip.2. tas à domino? Iterum Apoſtolus Paulus: Deus eſt, in-
quit, qui operatur in vobis & velle & perficere pro bo-
na voluntate: ea vtique quæ eſt in eis vt dixi, à domino
tam reparata quàm præparata, vt eſſet bona in qua ſe iã
fidelis homo cognoſcens illuminatum, vt ad dei ſem-
per ſit paratior voluntatem, ſecurus clamat ad eum di-
Pſal.50. cens, Cor mundũ crea in me deus, & ſpiritum rectum
Pſal.118. innoua in viſceribus meis. Et, Reuela oculos meos, &
Pſal.142. conſiderabo mirabilia de lege tua. Et, Notam fac mi-
I hi domine viam in qua ambulem. Et, Domine ad te
cõfugi, doce me facere voluntatẽ tuam, quia tu es deus
Roman.10. meus. Quòd ſi vox iſta iam credẽtis nõ eſt, quo modo
inuocabunt in quem nõ crediderunt? Non ergo homo
voluntate ſua adhuc in vicio liberi arbitrij claudicãte,
præuenit deum vt cognoſcat, & quærat eam gratiam
tãquam pro meritis accepturus: ſed præcedit vt iam di-
xi, miſericordiſsima gratia ſua deus hominis ignoran-
tis, & nondum ſe quærentis voluntatem liberi arbitrij,
1.Ioan.5. vt eum ſe ſcire & quærere faciat, ſicut dixit Ioannes A-
poſtolus in epiſtola ſua: Scimus, quoniam filius dei ve-
nit, & dedit nobis ſenſum, vt cognoſcamus verũ deũ,
& ſimus in vero filio eius. Hic eſt verus deus & vita æ-
Pſal.58. terna. Et Dauid in pſalmo, Deus meus miſericordia eiᵘˢ
Pſal.84. præueniet me. Et, Deus tu conuertens viuificabis nos. Et
Ioan.15. dominus in Euangelio diſcipulis ſuis, Non vos me ele-
1.Ioan.4. giſtis, ſed ego vos elegi. Item Ioãnes Apoſtolus: In hoc,
inquit, apparuit charitas dei in nobis, quoniam filium
ſuum vnigenitum miſit deus in mundum, vt viuamus
per eum. In hoc eſt charitas, non quaſi nos dilexerimus
deum, ſed quoniã ipſe prior dilexit nos, & miſit filium
ſuum propiciatorem pro peccatis noſtris. Nullum au-
tem eſſe hominis meritum in accipienda gratia ad ſa-
lutem, Paulus Apoſtolus docet, ſcribens ad Epheſios: K
Deus autem, ait, qui diues eſt in miſericordia, propter *Ephe.2.*
nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos, & cum eſſe-
mus mortui peccatis, conuiuificauit nos Chriſto, cuius
gratia eſtis ſaluati. Propter nimiam ait charitatem ſuã
qua dilexit nos, non propter noſtram, quaſi priores di-
lexerimus eum, cum eſſemus mortui peccatis. Item poſt
puſillum in eadem epiſtola: Gratia enim eſtis ſaluati per *Ibidem.*
fidem, & hoc non ex vobis. Dei enim donum eſt, non
ex operibus, vt ne quis glorietur. Item ad Timotheum, *2.Timot.1.*
Noli itaque erubeſcere teſtimoniũ domini noſtri, ne-
que me vinctum eius, ſed collabora Euãgelio ſecundũ
virtutẽ dei, qui nos liberauit & vocauit vocatione ſan
cta, non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum propo
ſitum ſuum & gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto
Ieſu ante tempora ſecularia. Audis ante tempora ſecu-
laria, quando in dei erat homo præſcientia, & non in
ſeculo, quia nondum erat ſeculum: & præponis dono
eius opera voluntaria, cæcus veritati reſiſtens. Quærens *Roman.10.*
enim tuam iuſticiam ſtatuere, iuſticiæ dei ſubiectus eſſe *Titum.3.*
non potes. Item ad Titum: Cum autem benignitas, in- L
quit, & humanitas apparuit ſaluatoris noſtri dei, nõ ex
operibus iuſticiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam
miſericordiam ſaluos nos fecit, per lauachrum regene-
rationis & renouationis ſpiritus ſancti, quem effudit in
nos abunde per Ieſum Chriſtum. Quid ad hæc hæreti-
ce adhuc reſpõdebis? Quid munitæ † gratiæ dei adhuc *†inimice.*
contra gratiam tanto magiſtro gentiũ teſte, quòd nul-
lis hominum meritis detur, excogitabis opponere? Ro-
go, quid conamini reſiſtere vera prædicanti, tam excel-
lenti doctori, qui non de ſe in ſe, ſed ex deo coram deo
in Chriſto Euangeliũ prædicans loquitur, id eſt in ſim
plicitate & ſynceritate dei, & non in ſapientia carnali?
Nam quod vera annunciet, audite eũ atteſtantẽ, & no-
lite eſſe increduli, ſed fideles: Deus ait, & pater domini
noſtri Ieſu Chriſti ſcit, qui eſt benedictᵘˢ in ſecula, quòd *2.Timot.11.*
non mentior. Et iterum: Veritatem dico in Chriſto Ie- *Roman.9.*
ſu, non mentior, teſtimonium mihi perhibente cõſcien
tia mea in ſpiritu ſancto. Itemq́: Veritatem dico, non *1.Timot.2.*
mentior, doctor gentium in fide & veritate. Audiſtis,
non mentior, & tanquam mentientẽ redarguitis, cum
ex veſtro dogmate peruerſo, quod ille non ita eſſe præ-
dicat, meritis hominum gratiam dari annunciatis. Im-
mo videte, quia non tantum Paulum, ſed & Chriſtum M
in eo loquentem redarguitis. Sed reſpondens mihi in-
quies: Si nõ vnuſquiſq; ꝓ ſua volũtate qua nos dicimus
eum inquiſiſſe deum, accipit gratiam, ſed præuenit vo-
luntatem eius ſua gratia, qua in eum credere poſsit: cur
nõ hoc ergo in omnibus operatur? An perſonarum ac-
ceptor eſt deus? Si gratiæ illuminatione ſenſus tuus hæ-
retice tenebris inſipientiæ eſſet exutus, crederes tantum
teſtimoniis diuinis quæ ante iam dixi, vel quæ non di-
xi, & in ſanctis ſcripturis reperiuntur innumerabilia,
deum nullis meritis hominum gratiam ſuam dare, per
quam ſe eis oſtendat ad credendum & ſeruiendum ſi-
bi: & non quæreres immo nõ diſcuteres, deus quare id
non in omnibus operetur, qui bene & iuſte ſemper om
nia quæcunque vult operatur, & voluntati eius nemo
reſiſtit: propter quod omnia quęcunq; voluit, fecit. Ideo
cur hoc illi operetur, illi nõ operetur, metuentem me &
trementem iudicia eius inſcrutabilia & incõprehenſi-
bilia, nolo interroges: quia qd lego, credo & veneror,
nõ autẽ diſcutio. Quis eſt eni homo qui reſpõdeat deo? *Roman.9.*
Nũquid dicit figmentũ ei qui ſe finxit, quare me ſic feci-
ſti? Habet enim poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa
aliud

A aliud quidem vas facere in honorem, aliud in cõtume-
Ioan.6. liam. Sed interroga eum qui dixit: Nemo venit ad me,
Matth.19. niſi pater qoi miſit me attraxerit eum: Et, Non omnes
Matth.13. capiunt verbũ, niſi quibus datũ eſt. Et, Vobis datum eſt
noſſe myſterium regni cœlorum: cæteris autem non eſt
Matth.11. datum. Et, Nemo nouit filiũ, niſi pater: neq; patrẽ quis
Ioan.5. nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. Et, Sicut
pater ſuſcitat mortuos & viuificat: ſic & filius ſuſcitat
Ioan.3. mortuos, & viuificat quos vult. Et, quia ſpiritus vbi vult
Ioan.16. ſpirat: Et, quia nõ poteſt homo à ſe facere quicquã niſi
datum fuerit illi deſuper. Item interroga eum qui dixit:
Philip.1. Vobis donatũ eſt pro Chriſto nõ ſolum vt in eum cre-
Roma.9. datis, ſed vt etiam pro illo patiamini. Et, Non volentis
neq; currentis, ſed miſerentis eſt dei: & cui vult miſere-
1.Cor.12. tur, & quem vult indurat. Et quia ſpiritus ſanctus dona
charisſmatum ſuorum diuidit ſingulis pro vt vult, non
prout volũt. Et quibus voluerit, nõ qui voluerint notas
fecit deus diuitias gloriæ ſacramẽti ſui. Iſtæ ſunt vniuer
ſæ viæ domini inueſtigabiles, miſericordia & veritas,
quas ſi ſcire quęris, Paulũ interroga, & reſpondebit tibi
Roma.11. dicens: Altum ſapere noli, ſed time: quia quis cognouit
ſenſum domini, quis inſtruxit eum? aut quis cõſiliarius
B eius fuit? aut quis prior dedit illi & retribuetur ei? Quo-
niã ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia, ipſi glo
Psal.106. ria in ſecula. Interroga etiam Dauid & dicet tibi: Quis
Psal.105. ſapiẽs & intelliget hæc? Aut quis loquetur potẽtias do-
mini, auditas faciet omnes laudes eius? Iſta igitur cũ fa-
cit deus incõprehenſibilis & inueſtigabilis atq; inenar-
rabilis, nõ perſonarũ acceptione facit, nec iniuſto iudi-
cio, ſed plane iuſto alioq; ſecreto: quia hæc eſt fides ca-
tholica, quam ſi ſequi velis, non eris de iudiciis dei in-
cõprehenſibilibus curioſus & cõtentioſus, ſed eris cum
catholicis humilis & manſuetus. Non vt dicas deo, in-
Matth.6. terrogando quæ eſt voluntas tua: ſed tremendo, fiat vo
luntas tua, quia poteſtas dei eſt, & tibi domine miſeri-
Psal.61. cordia. Modo enim quia iudicia dei in operib⁹ eius ab
homine narrari nõ poſſunt, ideo iniuſtus eſt de⁹? Immo
iuſtus eſt & incõprehenſibilis iudicio iuſticiæ ſuæ, & ir-
reprehenſibilis operatione voluntatis ſuæ. Taceat repre
henſibilis, mendax & iniuſtus homo, vt faciat irrepre-
henſibilis verax & iuſtus deus quæcunq; voluerit. Si tã-
tum attendas ad peccatum primorum hominum, quo
maſſa humani generis damnari meruit, quia ſecundum
Roma.5. C teſtimoniũ Pauli Apoſtoli, Ex quo vno omnes tranſie-
runt in cõdemnationẽ, poteris cognoſcere iudicia dei
eſſe iuſtiſsima: Inde eſt enim malum meritum in homi-
nibus, tam in paruulis q̃ in maioribus præcedens iudi-
cia dei, vt iuſto eius iudicio puniantur. Quare aotem in
hoc vt dixi malo merito præcedẽti, nõ omnes puniun-
tur, aut cur inde non omnes ſaluãtur: ego ſeruiens do-
mino in timore & exultans cum tremore miſericordiã
ei & iudicium cantabo: quia iudicium facit præcedẽte
cauſa: ſalutem vero donat ac miſericordiã, præuenien-
do malam cauſam. Res igitur eius ſumus, Oculus tuus
hæretice, vt quid nequam eſt? habet poteſtatem paterfa-
miliâs iuſtus & miſericors de re ſua facere quod vult:
de reo mortis, iudicis eſt quam vult ferre ſententiam.
Audi tamen adhuc calcanus, vt ad propoſitũ ſuperioris
diſputationis reuertamur, quia homo vulneratus libero
arbitrio per Adæ peccatum, ſine gratia dei, id eſt per ſe
ſolum ſanare ſe nõ poteſt, nec ſponte ad paradiſum re-
uerti, ſanctorum numero ſociandus, nec eum gratiam
meritis vllus accipere, ſed totũ ſua miſericordia deum
Luca.10. peragere. Homo quidam ait dominus in euãgelio, de-
ſcẽdebat ab Hieruſalẽ in Hiericho, & incidit in latro-

nes, qui etiam deſpoliauerunt eum, & plagis impoſitis D
abierũt, ſemiuiuo relicto. Accidit autẽ vt ſacerdos qui-
dam deſcenderet eadem via, & viſo illo, præteriuit. Si-
militer & leuita cum eſſet ſecus locum & videret eum,
pertranſiit. Samaritanus autem quidam iter faciens, ve-
nit ſecus eum, & videns eum, miſericordia motus eſt,
Et appropians alligauit vulnera eius, infundens oleum
& vinum, & imponens illum in iumentum ſuum, duxit
in ſtabulum, & curam eius egit. Et altera die protulit
duos denarios, & dedit ſtabulario & ait, Curã eius ha-
be, & quodcunq; ſupererogaueris, ego cum rediero red
dam tibi. Homo iſte quidam ipſe eſt genus humanum,
deſcendẽs ab Hieruſalẽ in Hiericho, id eſt de paradiſo
in hunc mundum. Hieruſalem enim Hebraice dicitur,
latine autẽ viſio pacis interpretatur: Recte ergo in vi-
ſione pacis paradiſum dicimus. Ante enim q̃ peccaret
homo, in viſione pacis erat, hoc eſt ĩ paradiſo, vbi quic-
quid videbat, pax erat & lætitia. Inde deſcẽdens, id eſt
humiliatus & miſer factus per peccatum, in Hiericho
in mundũ videlicet, Hiericho enim in qua mundus po
nitur, luna interpretatur. Quia ſicut luna oritur & oc-
cidit, ita & mundus cum in eo orta occidunt, & iterum
oriũtur. Incidit in latrones, id eſt in diabolum & ange- E
los eius, Per inobedientiam enim vt ſæpe dictum eſt,
primi hominis, diabolus humanum genus deſpoliauit
& vulnerauit, morũ ſcilicet ornamentis, & bono poſſi-
bilitatis liberi arbitrij perdito. In illo enim peccãte pla-
gam fecit, in nos vero plagas, cum per vnum illius pec
catum quod naſcentes trahimus, ſuperaddimus multa
peccata. Quid eſt autem relicto eo ſemiuiuo abierunt?
Recte dictus eſt ſemiuiuus: habebat enim vitalem mo-
tum, id eſt liberum arbitrium vulneratũ, quod ei ſolum
ad æternã vitam quam perdiderat, redire non ſufficie-
bat, ideo & ſemiuiuus dicitur. Iacebat ergo humanũ ge-
nus vulneratũ in mũdo. Sed cur iacebat, dicite, ſi per ſe
ſurgere poterat vel ſanari, nullius indigens adiutorio?
Sed iacebat vulneratus, quia vires ei propriæ ad ſurgẽ-
dum, quo ad ſanandum ſe, medicũ, id eſt deum requi-
rere nõ ſufficiebat. Deſcendẽs ſacerdos eadem via cum
videret illum, præteriuit, Similiter & leuita cũ videret
eum, pertranſiit. In his duobus, id eſt ſacerdote & leui-
ta, duo tempora intelligũtur, legis ſcilicet & propheta-
rum In ſacerdote lex, per quã ſacerdotium & ſacrificia
inſtituta ſunt. In leuita vaticinium prophetarum, quorũ
temporibus omne humanum genus ſanari non potuit: F
quia regnauit mors ab Adam vſq; ad Moyſem, etiã in *Roma.5.*
eos qui nõ peccauerunt in ſimilitudine pręuaricationis
Adæ, qui eſt forma futuri, id eſt etiã in omnibus ſanctis
& in paruulis, qui præuaricati non ſunt ſicut Adam: &
tamen propter peccatum præuaricationis, quod naſcẽ-
tes ex eo traxerunt, tanquam chirographo paterno cõ-
ſtricti, ſtipendium peccati moriendo ſoluerũt. Stipen- *Roma.6.*
dium eſt enim peccati mors. Et quia per legẽ cognitio *Roma.3.*
peccati, nõ abolitio. Lex enim iubet vt cognoſcat ſe ho
mo peccatorem eſſe, quod antea ignorabat, non pecca-
tum tollit: ideo & Apoſtolus, Nam cõcupiſcentiam, in- *Roma.7.*
quit, neſciebam, niſi lex diceret. Non concupiſces. Lex *Exod.20.*
itaq; nihil ad perfectum adduxit: quia ſi ex lege iuſticia, *Galat.2.*
ergo Chriſtus gratis mortuus eſt Si enim data eſſet lex, *Galat.3.*
quæ poſſet viuificare, vere ex lege eſſet iuſticia. Sed cõ-
cluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſsio ex fide
Ieſu Chriſti qui omnia peccata tollit, daretur credenti-
bus. Plenitudo enim legis & prophetarũ Chriſtus, qui
venit non ſoluere legẽ & prophetas, ſed adimplere. Sa- *Matth.5.*
cerdote ergo & leuita prætereuntibus, iter faciens, Sa-

G maritanus venit ſecus eum. Samaritanus iſte, ipſe eſt
ſaluator Chriſtus, quia Samaritanus cuſtos interpreta-
Pſal.16. tur, cui rectè dicimus, Cuſtodi me domine vt pupillam
oculi, ſub vmbra alarum tuarum protege me. Quid eſt
autē, venit ſecus eum? Id eſt, venit in ſimilitudine car-
nis peccati, non vt ille qui latebat in carne peccati, ſed
ſecus eum, quia in ſimilitudine. Et videns eum miſeri-
cordia motus eſt: videns eum, quid? iacentem. Nũquid
ſurgentē & currentem? Et ideo miſericordia motus eſt,
quia in eo quo curari dignus eſſet, meritum nullum in-
uenit. Et appropians alligauit vulnera eius. Quid eſt, al-
2.Cor.5. ligauit vulnera eius? Sicut ſcriptum eſt. Qui nõ noue-
rat peccatum, pro nobis peccatum fecit: de peccato ſci-
licet damnauit peccatum in carne. Infundens oleum &
vinum, hoc eſt chriſma ſanctum & ſanguinem ſuum.
Et impoſuit illum in iumentũ ſuum, in adiutorium vi-
delicet gratiæ incarnationis ſuæ, quia ſicut ſcriptũ eſt,
Eſaiæ.53. Hic peccata noſtra portauit, & pro nobis doluit. Et du-
xit in ſtabulum, ſcilicet donans ei fidem ad credẽdum
in ſe. Duxit in Eccleſiam ſuam, quæ omnibus ambulan-
tibus in via fidei, tanquam ſtabulum patet ad ſuccedē-
dum. Et altera die, quaſi tẽpore alio, poſt reſurrectionē
H vtiq; & aſcenſionem ſuam, protulit duos denarios: duo
videlicet, vetus & nouum teſtamenta, in quibus vnum
numiſma dei regis eſt. Et dedit ſtabulario, Paulo apoſto
lo, qui eſt vas electionis, cui ſollicitudo eſt omnium ec-
cleſiarum. Et ait, Curam eius habe, id eſt, quæ ad fidem
meam pertinẽt, quo modo eum oporteat ad plenam ſa-
nitatem peruenire, doce illum. Et quodcunq; ſupererro-
gaueris, dum rediero reddã tibi, Si quid ergo ſuper eu-
angelium meum, tanquam miſericordiam meam cõ-
ſecutus vt eſſes fidelis, ad eius vtilitatem ſapueris, dum
rediero iudicaturus mũdum & vnicuiq; redditurus ſe-
cundum opera ſua, reddam tibi. Quid eſt autē quod ſu-
per legē & euãgelium plus Paulus erogauit? Illud quod
1.Cor.7. puto ipſe ait ad Corinthios, De virginibus autem præ-
ceptum domini nõ habeo, cõſilium autem do tanquam
miſericordiam conſecutus à domino vt ſim fidelis: vel
Ibidem. illud etiam vbi de coniugibus ait, Nam cæteris ego di-
co, non dominus, &c. Iſta interim iam à maioribus Ec-
† aliàs, Iſta interim à maioribus Eccleſię catholicę dicta, &c. cleſiæ catholicæ tractatoribus dicta † vel expoſita ſunt:
ſed tunc à nobis limes fidei ſanę defenditur, quãdo ter-
mini quos poſuerunt ſancti patres non transferuntur à
nobis, imò obſeruantur & defenſantur. Ecce quẽadmo-
dum curatur hominis liberum arbitrium vulneratum.
A die ergo aduẽtus ſui dominus, quo venit ſanare vul-
I neratum iacẽtem, vſq; ad diem reditus ſui, quo iudica-
turus eſt mundum, ſtabulario curã habere iubet ſibi tra-
diti ſauciati: ſignificans quòd à die quo datur homini à
deo per motũ miſericordię eius, nõ per meritum quod
in vulnerato non inuenitur vt ſanetur, vſq; ad diem aſ-
ſumptionis eius, niſi ſub cura gratiæ fuerit, ad perfectũ
peruenire nũ poſſe. Sicut ſtabularius eius Paulus docet,
Philip.1. ſcribens ad Philippẽſes, Confidens hoc ipſum, quia qui
cœpit in vobis opus bonum, perficiet vſq; in diē Chri-
ſti Ieſu. Item Petrus Apoſtolus in Epiſtola ſua prima,
1.Petr.5. Deus autem omnis gratiæ, inquit, qui vocauit nos in ę-
ternam gloriam ſuam in Chriſto Ieſu, modicum paſſos
Lucæ.15. ipſe perficiet, cõfirmabit ſolidabitq;, ipſi gloria & impe
rium in ſecula ſeculorũ amen. Quid etiam aliud oſten-
ditur & in oue illa perdita ex centum ouibus, niſi libe-
rum arbitrium poſſibilitatis bono vicio primi hominis
perdito à iuſtorum erraſſe conſortio: nec per ſe ad co-
hortem, id eſt ad paradiſum de quo exiuit, fidelium nu
mero reſociandũ poſſe reuerti, niſi indebita gratia ſua,
vtique voluntate ſua, bonus paſtor Chriſtus, qui pro no K
bis animam ſuam poſuit, de deſerto errãtem, hoc eſt de
iſto mundo in quo homo diuini præcepti deſertor exu
lans eſt, & errat libero arbitrio in operibus diaboli, hu-
meris ſuis ſuperimpoſitum in adiutorium ſcilicet fidei
& charitatis ſuę reuocauerit? Hoc enim, vt dixi, ipſe do-
minus probat, cum in parabola volens hominem intel
ligi, ouem dicit erraſſe, quæ nõ ſponte redierit, ſed à pa-
ſtore requiſita ad ouile propriũ eius ſit humeris repor-
tata. Vel cum vulneratũ à latronibus, non proprio greſ
ſu, ſed iumento ſuperimpoſitum ad ſtabulum dicit eſſe
delatum, quod magiſter ille gentium gratia fidei illu-
minante videns de ſe præſumentibus dicit, Igitur non
volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt dei. Sed ais
mihi, Si nõ volentis neq; currentis eſt inuenire deum, *Roma.9.*
quo modo ſcriptum eſt in Pſalmis, Et ex voluntate mea *Pſal.27.*
confitebor illi: Et iterum in Apoſtolo, cum in figura va-
ſorum de peccatoribus dicit, Si quis ergo emundauerit *2.Timo.2.*
ſe ab iſtis, erit vas in honorem ſanctificatũ & vtile do-
mino ad omne opus bonum ſemper paratum? Accipe
fidei rationem. Alia cauſa eſt adhuc non credentis in
deo, alia iam credentis. De non credente, id eſt adhuc
deũ ignorãte, vt cognoſcat & credat in quo opera bo- L
na nulla ſunt, dictum eſt, Non volentis neq; currentis, *Roma.9.*
ſed miſerentis eſt dei: quia in vanitate ſenſus atq; in te-
nebris obſcuratum habẽs intellectum, liberi arbitrij lu-
men verum quod illuminat omnem hominem veniẽ- *Ioan.1.*
tem in hunc mundum, videre non poteſt, niſi deus
propter ſuam miſericordiã, qui dixit de tenebris lumen *2.Cor.4.*
ſplẽdeſcere, illuxerit in corde eius, ad illuminationem
ſcientiæ claritatis dei in facie Chriſti Ieſu, vt ablato ve-
lamine, id eſt nebula peccati de corde eius, cõuerti poſ-
ſit ad dominum, qui ſpiritus eſt. Cum autem acceperit *Ioan.4.*
ſpiritum domini, erit in eo libertas ad capeſſenda do-
mini præcepta, quia vbi ſpiritus domini, ibi libertas. Ha *2.Cor.3.*
bet autē theſaurum iſtum in vaſe fictili, in corpore vi- *2.Cor.4.*
delicet ſuo terreno, vt ſublimitas ſit virtus dei, & nõ ex
ipſo, & ideo non volentis, neque currentis, ſed miſeren
tis eſt dei. Fit hoc etiam multifarie multiſque modis, &
in his qui iam deo ſeruiunt, cum gratiæ eius miſeratio-
ne ſubito ad ea perueniunt bona quæ non voluerunt,
neque cucurrerunt. Iam vero credẽtis, id eſt illuminati
atque reparati in libero arbitrio per gratuitam gratiam
ſaluatoris vox eſt, & ex voluntate mea confitebor illi.
Sed vt poſſit eidem confiteri, nõ in ſe, ſed gloriatur in M
domino, cũ dicit, Dominus adiutor meus & protector *Pſal.27.*
meus, in ipſo ſperauit cor meum & adiutus ſum, & re-
floruit caro mea: propterea ſequitur, Et ex volũtate mea
confitebor illi. Sua eſt vtiq; omnis voluntas bona, cum
in eo per Chriſtum vt eſſet bona, de lapſu eſt reparata.
Quapropter quicquid vult bonũ, quicquid poteſt, à do-
mino eſt: quia ſine me, ait dominus in Euangelio diſci- *Ioan.15.*
pulis ſuis, nihil poteſtis facere. Item in eodem Euange-
lio, id eſt ſecundum Ioannem, Non poteſt homo à ſe fa *Ioan.19.*
cere quicquam, niſi datum fuerit illi deſuper. Item Apo
ſtolus Paulus ad Corinthios, Fiduciam autē talem, in- *2.Cor.3.*
quit, habemus per Chriſtum ad deum, non quod ſuffi-
cientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis,
ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt: qui & idoneos nos fe-
cit miniſtros noui teſtamenti, nõ litera, ſed ſpiritu: Li-
tera enim occidit, ſpiritus autem viuificat: ita ergo &
illud eſt quod dicit Apoſtolus, Si quis ergo mũdauerit *2.Timo.2.*
ſe ab iſtis, erit vas ſanctificatum in honorem & vtile do
mino ad omne opus bonum paratum. Cum enim deli-
querit iam redemptus per gratiã baptiſmi propria vo-

luntate,

A luntate, & in peccatis ſuis permanens ex hoc migrauerit mundo, efficitur vas ligneum, quod facile deuorabitur ab igne gehennæ: aut certe fictile, quod coominui poſsit virga recta, virga regni Chriſti, id eſt iudicio æ-
Roma.2. quitatis eius, quem, ſicut dicit Apoſtolus, benignitas dei ſaluandum ad pœnitentiam adduxerit, ſecũdum quod
2.Timo.2. item ad Timotheum dicit, Ne forte det illis deus pœnitentiam ad cognoſceodam veritatem, & reſipiſcant à diaboli laqueis, à quo captiui tenẽtur ad ipſius volun-
Pſal.79. tatem, & cibauerit eum pane lachrymarum, potúmque dederit ei in lachrymis & menſura, emundat ſe ab huiuſmodi vaſis, quia cum dei miſericordia ſe præueniẽte, agit & ipſe ſatis per liberũ arbitrium, vt emundetur. Sola autem voluntate ſua ſi pręſumat, mundari non poteſt, immo nec ex corde pœnitere compellitur, quia Pe-
Matth.26. trum niſi dominus reſpexiſſet, nunquã pœnitentia motus amarè fleuiſſet. Pœnitẽtia ergo res eſt optima & perfecta, quæ defectos reuocat ad perfectũ. Sed omne da-
Iaco.1. tum optimum, Iacobus inquit Apoſtolus, & omoe donum perfectum deſurſum eſt deſcendens à patre luminum, apud quem noo eſt commutatio, nec momenti
B obumbratio. Oportet ergo ea orare pœnitẽtem, quæ ad eius mundationem expediunt, Quod vt faciat vnde ſit
Roma.8. audi. Similiter autem ait Paulus Apoſtolus, Et ſpiritus adiuuat infirmitatem noſtram, Nam quid oremus ſicut oportet neſcimus, ſed ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis: id eſt ſpiritus poſtulare nos facit gemitibus inenarrabili-
" bus. Eſt igitur liberum arbitrium, quod quiſquis eſſe ne-
" gauerit, catholicus non eſt: Et quiſquis ſic eſſe dixerit,
" quod ſine deo bonum opus, id eſt quod ad eius ſanctũ
" propoſitum pertinet, nec incipere, nec perficere poſsit,
" catholicus eſt. Quibus enim dicitur in Pſalmis, niſi li-
Pſal.33. berum arbitrium habentibus, Venite filij, audite me, timorem domini docebo vos? Item à domino in Euãge-
Matth.7. lio diſcipulis, Omnis qui audit verba mea hęc, & faciet
Ioan.15. ea. Et itẽ, Vos amici mei eſtis, ſi feceritis, quæ ego man-
2.Cor.8. do vobis. Et ab Apoſtolo Coriothiis, Hoc enim vobis vtile eſt, qui non ſolum facere, ſed & velle cœpiſtis ab anno priore: nunc vero & facto perficite, vt quẽadmodum prõptus eſt animus voluntatis, ita ſit & perficiendi. Et multa alia quæ tam io veteri quàm in nouo teſtamento contioeotur, quæ nimis propter faſtidiũ lectionis, longum eſt enarrare. Quo modo autem vnicuique
C ſecundum ſua opera redderetur in die iudicij, niſi liberum eſſet arbitrium? Et ideo nõ eſt perſonarũ acceptio
Roma.2. apud deum. Quicunq; enim ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt: & quicunque in lege peccauerunt per legem iudicabuntur, In omni itaq; opere ſancto prior eſt voluntas dei, poſterior liberi arbitrij: id eſt, operatur deus, cooperatur homo. Quòd ſi dicas, vt dicere cõſueſtis, quia ego prior volui, deus voluit. Iam meritum facis, vt gratia ex operibus iam non ſit gratia, ſed merces.
Roma.11. Hoc loco redarguit te Apoſtolus, dicens, Si autem gratia, iam oon ex operibus, alioquin gratia iam nõ eſt gratia. Gratia igitur donatur, non redditur: quia ſi redderetur quaſi ex debito, non ab Apoſtolo ex gratia, ſed ex operibus diceretur. Omnis ergo Chriſtianus cui iã donatum eſt poſſe per gratiam vt dei faciat voluntatem, abundare debet in operibus bonis, quia labor eius non erit inanis in domino: ſic tamen vt nõ in ſe, ſed ſemper in domino glorietur, cuius vt dixi gratia eruditur abnegare impietatem & ſecularia deſideria, vt ſobrie, iuſte & pie viuere poſsit in hoc ſeculo: ſicut dicit Apoſto-
ad Tit.2. lus ſcribens ad Titum, Apparuit enim gratia dei ſaluatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abne-

gantes impietatem & ſecularia deſideria, ſobrie & iuſte D
& pie viuamus in hoc ſeculo, expectantes beatam ſpem & aduentum gloriæ dei magni, & ſaluatoris noſtri domini Ieſu Chriſti. Nemo ſit ſegnis & remiſſus ad ſeruiendum deo, nec ſic de gratia cõfidat, tanquam deus liberi arbitrij eius, quod per mortem filij ſui reparauit & ſibi præparauit, opera nõ requirat, immo declinet à ma
lo & faciat bonum. Vigilet, quærat, petat, pulſet, contẽ- *Pſal.36.*
dat vincere ſeculum, deo placere ſic, vt dum per mundi pelagus currit, quemadmodũ ſępe dictum eſt, ancoram gratiæ ceruicibus reuinctam fiducia liberi arbitrij non ſoluat: quia ſiue in proſpero curſu ne extollatur, ſiue in tempeſtate tẽtationum ne mergatur eius gubernaculo, quoadusque ad portum paradiſi perueniat, poterit permanere ſecurus: & cum impleuerit curſum, fidenter di-
cat cum Apoſtolo Paulo, Bonum certamẽ certaui, cur- *2.Timo.4.*
ſum conſummaui, fidem ſeruaui. Hæc enim ille cum di
ceret, nõ in ſe, ſed in domino gloriabatur. Ipſe enim di- *1.Cor.1.*
xit, Vt qui gloriatur, in domino glorietur. Quo modo *1.Cor.15.*
enim potuit bonum certamen certare, curſum cõſummare, fidem ſeruare, ante iam dixerat, Non ego autem,
ſed gratia dei mecum. Amputauit autẽ omnem huma- E
nam gloriam, & dedit ſoli deo, cum iterũ dicit, Vt nõ *2.Cor.1.*
ſimus fidẽtes in nobis, ſed in deo qui ſuſcitat mortuos.
Et iterum, Gratia autem dei ſum id quod ſum. Recte *1.Cor.15.*
naoque arbitror comparari liberum arbitrium iumen-
to: vnde & dictum eſt, Velut iumẽtum factus ſum apud *Pſal.72.*
te: gratiam vero ſeſſori: quia ſicut iumentum animal viuaciſsimum vt dometur ad opus homini neceſſarium, de armento vagum apprehenditur, & incipit per curam domantis ſe ad eius proficere voluntatem: ita & liberum arbitrium quod vulneratũ viuit in homine, gratia dei apprehẽditur de armento luxuriæ ſeculi, in quo ſub paſtore diabolo vagabatur per incongruas volũtates. Paſtorem diabolum dixi ſecundũ Zachariam Pro-
phetam, de eo dicẽtem, O paſtor & idolum. Apprehen- *Zacha.11.*
ditur ergo gratia, vt dixi, ad domandum liberum arbitrium, vt & malæ conuerſationis depoſita feritate humilietur, & vt ad obediendum in opus domino neceſſarium corrigatur, & ita per eius ſemper curã iocipiat in dei proficere voluntatem. Sicut enim iumentum illud dum in via dirigitur, ſeſſoris manu regitur, vt iter rectum ſiue leniter ſeu curſim, ſecundum ſedentis in ſe
volũtatem poſsit incedere quoadusque ad locum per- F
ueniat deſtinatum: ita & liberũ arbitrium dum in via,
id eſt, in Chriſto, quia ipſe ait, Ego ſum via, veritas & vi *Ioan.14.*
ta, cœperit eſſe, gratiæ regimioe regitur, vt in ſemitis domini recto corde, ſiue patientia charitatis, ſiue fer-
uente ſpiritu, id eſt, ſecundum diuiſiones gratiarum ſpi *1.Cor.12.*
ritus, qui per gratiam diuidit ſingulis prout vult, poſsit ambulare quoadusque ad promiſſum regnum cœlorũ
perueniat: ideo & in Pſalmis ait, Spiritus tuus bonus de- *Pſal.143.*
ducet me in terram rectam. Et vt illud cum aliquotiẽs ſub ſeſſore paſtum largioribus cibariis incumbens fræno, curſu extollitur, ſeſſoris flagello cæditur, vt ſecundũ eius ambulet volũtatem: ſimiliter & liberum arbitrium dum homo gratiæ dei immemor in proſperis efficitur, & tanquam de ſui poſsibilitate gloriatus extollitur, eius flagello corripitur, cum in variis tribulatiooibus & afflictionibus paululum ſubiugatur, vt humiliatus homo
in ſua humilitate * ad gratiæ recurrat auxilium. Sicut **aliàs infir*
ergo homo ſedens in iumẽto, cum peregerit iter quod *mitate.*
inceſsit, dicit, Feci hodie vtputa triginta miliaria, cum illo ſedente, iumentum cucurrerit triginta miliaria, ſed nõ ea cucurriſſet niſi à ſeſſore tam directum in via

G quàm gubernatum fuiſſet, Recte ergo ſeſſor quem gra-
tia figuratq; dicit, fecit triginta miliaria. Ipſe enim fecit
qui iumentum facere fecit, & tamen vtriſque labor iti-
neris imputatur: ita & gratia & liberum arbitrium per-
agit ſine dubio iter fidei liberum, dum dei Chriſtianus
facit præcepta, ſed nõ vt ſupra dixi, ſine gratia dirigen-
Pſal. 36. te vel gubernante: propter quod dicitur in Pſalmis, Di-
rige in conſpectu tuo viam meam: & à domino greſſus
hominis diriguntur. Itaque nec gratia ſine libero arbi-
trio facit hominem habere beatam vitam: nec liberum
arbitrium ſine gratia: Et tamen paruulos ſine vſu liberi
arbitrij facit gratia habere beatam, & perpetuam æter-
námq; vitam. Eos autem qui iam rationis capaces ſunt
præuenit atque docet, vt bonum velint & poſsint. Scri-
Acto. 16. ptum eſt enim in Actibus Apoſtolorũ, Et aperuit deus
cor Lydiæ purpurariæ, vt audiret ea quæ dicebantur à
Paulo. Item in Euangelio poſt reſurrectionem de duo-
Lucæ. 24. bus euntibus in via, Tunc illis, inquit, aperuit ſenſum
Pſal. 93. vt intelligerent ſcripturas: & in Pſalmis, Beatus homo
quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eũ.
Et in Propheta Ezechiele dominus, Et faciam, ait, vt fa-
ciatis voluntatem meam, & in præceptis meis ambule-
H tis. Dono igitur gratię dei patris & Chriſti eius, ſanctiq;
ſpiritus, iuſtos qui fuerunt ante legem, vel ſub lege tam
electos quàm gubernatos fuiſſe, ex multis teſtimoniis
Gene. 6. accipe pauca in libro Geneſis, [Noë autem, ait, inuenit
gratiam ante dominum deum: Statimque ſequitur,]
Noë homo iuſtus & conſummatus erat in genere ſuo
& placuit deo. Nota igitur poſt inuentam gratiam, deo
donante iuſtum & conſummatum dictum eſſe & pla-
cuiſſe deo, non ante gratiam. Saluandum ergo per ele-
ctionem gratiæ aſſumpſit eum à conſortio iniquorum,
quibus iuſte iratus inducturus erat diluuium deus, non
actu meritorum, cum in Adæ præuaricatione natus ſit
reus: aqua enim diluuij baptiſmus illi fuit, & arca Eccle
ſia. Non ſolum autem illi fuit, ſed & vxori eius & filiis
& mulieribus ſecum in reparationem hominum con-
ſeruatis: licet hanc illi ſalutis fuiſſe fidem per gratiam
habenti præpucium, quę nunc eſt per Chriſtum in præ-
pucio gentiũ, quia & ille & nos gratia ſalui facti ſumus,
Ephe. 2. vt dicit Apoſtolus, non ex operibus, ne quis glorietur.
Gene. 15. Item illic dominus ad Abraham, Noli timere Abra-
Gene. 12. ham, Ego protegã te, & merces tua magna erit nimis.
Protegam te, gratia vtique mea: quia priuſquam me in-
I uocares, vocaui te vt exires de terra & cognatione tua,
& inuocares me. Ideo & ipſe Abraham ad dominum
Gene. 18. cum ei apparuiſſet ad ilicem Mambræ, Domine, ait, ſi
inueni gratiam ante te, ne tranſeas puerum tuum: &c.
Gene. 15. Per gratiam ergo quæ nõ eſt ex operibus, dictum eſt ei,
Roma. 11. Merces tua magna erit nimis: quia nemo prior dedit
deo & retribuetur ei: quod cõfirmat Apoſtolus dicens,
Roma. 4. Quid ergo dicemus inueniſſe Abraham patrem noſtrũ
ſecundum carnem? Si enim Abraham ex operibus iu-
ſtificatus eſt, habet gloriam, ſed non apud deum. Item
in Geneſi de Ioſeph cum venditus eſſet Phutipbar ſpa-
Gene. 39. doni. Vidit autem dominus eius, inquit, quod eſſet do-
minus cum eo, & quia quæcunque faciebat, dominus
proſperabat in manibus eius, & inuenit Ioſeph gratiam
Ibidem. ante dominum ſuum. Non ex ſe habuit, ſed inuenit do
mino vtiq; donante, qui erat cum eo & proſperabat o-
pera eius, & ſomniorum interpretationẽ ei donauerat.
Item cum miſſus eſſet in carcerem, ait ſcriptura, Et erat
dominus cum Ioſeph, & perfudit eum miſericordia, &
dedit ei gratiã ante principem carceris. De qua gratia
non in ſe gloriabatur, ſed in domino, cuius donum eſſe

ſciebat, cum dicit Pharaoni de interpretando ſomnio K
eius, Sine deo nõ reſpondebitur ſalutare Pharaoni: itẽ *Gene. 41.*
in Exodo, Dominus autem dedit gratiam populo co- *Exod. 12.*
ram Aegyptiis, & accommodauerunt illis & prædati
ſunt Aegyptios. Quo modo enim eis dediſſent quos o-
dio habebant, vaſa ſua aurea & argẽtea vel veſtem, niſi
donum gratiæ fuiſſet? Item in eodem libro Moyſes ad
dominum, Ecce tu mihi dicis, inquit, Deduc populum *Exod. 33.*
meum hunc, tu autem non demonſtraſti mihi quem
ſimul dimittas mecum, & dixiſti mihi, Scio te præ om-
nibus, & gratiam habes apud me, Nunc ergo ſi inueni
gratiã in conſpectu tuo: oſtende mihi temetipſum ma-
nifeſte vt videam te, & ſim inueniens gratiam apud te,
vt ſciam quia populus tuus & gens hæc habeat gratiam
apud deum: ſed ex deo, non ex ſe: denique cum dicit, Si
inueni gratiam in conſpectu tuo, inueniſſe ſe non ha-
buiſſe gloriatur. Et cum dicit oſtende mihi temetipſum
manifeſte, vt videam te, vt ſim inueniens gratiam ante
te: quid aliud indicat, niſi vt dum te video manifeſte,
cognoſcam non mei fuiſſe meriti, ſed dono gratiæ tuę?
ideo & ait, vt ſim inueniens gratiam ante te. Item poſt
puſillum ait ad dominum, Niſi & ipſe exeas nobiſcum,
ne me educas hinc: & quo modo ſcietur vere, quia in- L
ueni gratiam apud te ego & populus tuus, niſi tu pari-
ter nobiſcum fueris, & gloriabimur ego & populus tuus
præ omnibus gentibus quæ ſunt ſuper terram? Quo-
niam non in nobis, ſed in te, à quo accepimus gratiam
gloriandi. Item dominus ad Moyſem, Et hoc verbum
tibi quod dixiſti faciam, Inueniſti enim gratiam in cõ-
ſpectu meo, & ſcio te præ omnibus: Sed ideo faciam,
quia miſerante me inueniſti gratiam meam, non ex A-
dam peccante natus habuiſti tuam. Nam & cum dicit
dominus ad Ieſum filium Naue, Sicut eram cũ Moyſe, *Ioſue. 1.*
ſic ero & tecum, & non derelinquam te, neque deſpi-
ciam te: quid aliud dicit, niſi vt ait Moyſi, Inueniſti gra- *Exodi. 33.*
tiam in conſpectu meo, & ſcio te præ omnibus? Non
enim Moyſi locũ accepiſſet, niſi vt ille ante deum gra-
tiam inueniſſet: Item in libro Iudicum, Dixit angelus
domini ad Gedeon, Quoniam dominus erit tecum & *Iudicũ. 6.*
percuties Madian tanquam virum vnum. Et dixit ad
eum Gedeon, Si inueni gratiam ante oculos tuos, vt fa-
cias ſecundum ea quæ loqueris mihi, &c. Id eſt, quo-
niam me idoneum non agnoſco implere quæ promit-
tis, & vidiſſe te, non fuit meritorum meorum, niſi eſſet
donum dei: ideo & ait, Si inueni gratiam ante oculos M
tuos, Dono enim dei eum vidiſſe angelum vox diuina
confirmat, cum pauentem & trementem cõſolatur di-
cens, Pax tibi ſit, ne timeas, non morieris: id eſt, vt vi-
deres angelum, gratiæ meæ fuit, quapropter in pace vi-
ues, & facies quæ tibi annunciaui: item in Regnorum
libro, Et dixit rex Dauid ad Sadoch ſacerdotem, Cir- *1. Para. 15.*
cumage arcam domini in ciuitatẽ, Si inuenero gratiã
ante dominum, reduces me & videbo eam, & decorem
eius: id eſt, Non enim confido in virtute mea liberare
me, ſed in gratia dei, quã donare in eius eſt poteſtate:
ideo & ait, Si inuenero gratiam ante dominum, quod
confirmat in Pſalmis ipſe dicens, Gratiam & gloriam *Pſal. 83.*
dabit dominus. Quid enim euidentius de gratiæ operi-
bus dici potuit, vel probari, quàm quod dictũ eſt Hie-
remiæ Prophetæ? Aut ſi nomen eius in eodem loco ta-
cuit, nunquid non gratia ſua gratuita, hoc operatus eſt
deus in illo, cum ei dicit, Priuſquã te formarem in vte- *Hiere. 1.*
ro, noui te, & priuſquã exires de vulua, ſanctificaui te, &
prophetã in gentibus poſui te? Planè manifeſtat gratiæ
donum, & nõ ex operibus. Quæ enim erant eius opera
necdum

A necdum formati in vtero, necdum nati ex vtero? Igitur
Roma. 9. non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei, Priuſquā
Hiere. 1. te formarem in vtero noui te, & priuſquam exires de
vulua ſanctificaui te, & Prophetam in gētibus poſui te.
Roman. 9. Ecce vere non volentis neque currentis, ſed miſerentis
eſt dei: Item in Hieremia, Et det, ait dominus, virtutem
nobis, & illuminet oculos noſtros, vt viuamus ſub vm
Baruch. 1. bra Nabuchodonoſor regis Babylonis, & ſub vmbra
Balthaſar filij eius, & ſeruiamus eis multis diebus, & in-
ueniamus gratiam in cōſpectu eorum, quia in peccatis
ſcilicet noſtris, pro quibus traditi ſumus in manus eo-
rum, requiē inuenire nō meremur, donec inueniamus
gratiam, per quā veniam poſsimus accipere. Ideo item
Baruch. 2. ſubſequens dicit, Exaudi domine orationem noſtram
& deprecationē noſtram, & eripe nos propter te, & da
nobis gratiam ante faciem eorum qui nos abduxerunt.
Eripe nos, ait, propter te, & da nobis gratiā: id eſt, quia
poteſtas & miſericordia tibi eſt, & iuſte humiliaſti nos,
ob hoc gratiam vt dones petimus propter te, non prop
ter nos, quos in captiuitatem malis præcedentibus me-
Eccli. 21. ritis tradidiſti. Item in Salomone, Labia, inquit, iuſto-
rum diſtillant gratiam: hoc eſt dono gratiæ grata & iu
B ſta loquuntur. Non enim diſtillarent gratiam, niſi fon-
Prouer. 12. te gratiæ rigarentur. Item illic, Qui diligit diſciplinam,
** al. ſcien-* diligit ſenſum: * qui autē odit increpationes, inſipiens
tiam. eſt, Melior qui inuenit gratiam ante dominum: quia
videlicet diligere diſciplinam & obedire increpanti ſe
propter dominum, per ſe ſolum non poteſt, niſi dono
Prouer. 16. gratiæ fuerit eruditus: ideo item ipſe dicit, Cor viri co-
gitat rectum, vt à deo corrigantur greſſus eius: Cogitat
enim iam recta, qui inuenit gratiam ante dominum: &
corrigit greſſus eius dominus, cum in eo & non in ſe
Pſal. 16. confidens dicit, Perfice greſſus meos in ſemitis tuis, vt
non moueantur veſtigia mea: item in libro ſapientiæ,
Sapien. 4. Quoniam gratia dei, ait, eſt in ſanctis illius. Ecce gene-
raliter dictum, neminem ſanctorum ſine gratia dei fu-
iſſe vel eſſe, ſed vt in eis ſit ad confirmandos eos, acce-
perunt gratis per fidem quæ à deo eſt, non habuerunt
Pſal. 55. ante fidem: quia vt ait Dauid, Pro nihilo ſaluos facies
Tob. 2. eos: item in libro Tobiæ, Ego autem, ait, cuſtodiui ani-
mam meam, ne manducarem de eſcis eorum. Et quo-
niā memor fui dei in toto corde meo, dedit mihi ſum-
mus deus gratiam ante Salamanaſar regem, & emebā
illi omnia, iens in regionem Mediam, vſque dum mor
C tuus eſt. Quod vero præpoſuit dicens, Quoniam me-
mor eram dei in toto corde meo: ne proprium eſſe vi-
deretur & non donum, quod memor eſſet dei, cōtinuo
ſubiungens ait, Dedit mihi ſummus deus gratiam: vt
confirmaret eius dono, non merito ſuo, dei memorem
fuiſſe, & locum dilectionis ante regē Salamanaſar in-
Iacobi. 1. ueniſſe. Præparatur enim volūtas à domino, à quo om-
ne datum optimum, & omne donum perfectum eſt, vt
omne os obſtruatur, & ſubditus fiat omnis mūdus deo,
Roman. 3. quia ex operibus non iuſtificabitur omnis caro coram
** al. das, per* illo: quia iuſticia dei præuētu * miſericordiæ per fidem
aduentum. Ieſu Chriſti apparuit ſuper omnes qui crediderūt. Ideo
& ſubiungens, inquit idem Apoſtolus, Iuſtificati gratis
per gratiam ipſius, per redemptionē quæ eſt in Chriſto
Ieſu, quem propoſuit deus propiciationem per fidē in
ſanguine ipſiꝰ &c. Ecce audiſti, iuſtificati gratis per gra-
tiam dei. Noli ei præponere opera propria, nec ex eiſdē
gloriari, quia vt iā ſuperius dictū eſt, ex operibus nō iu-
ſtificabitur omnis caro corā illo. Ergo, inquies, damnas
opera liberi arbitrij bona, quia dicis iuſticiā ex operibꝰ
1. Corint. 9. nō deberi. Si ita eſt, cur nobis præcipit Apoſtolus, abū-

dare in operibus bonis, quia labor noſter nō erit inanis D
in domino? Audi hæretice ſtulte & inimice fidei verita
tis, Opera liberi arbitrij bona, quæ vt fiant præparantur
per gratiæ præuentū, nullo liberi arbitrij merito, & ipſo
faciente, gubernāte & perficiente vt abundēt in libero
arbitrio, non damnamus, quia ex his vel huiuſmodi ho
mines dei iuſtificati ſunt, iuſtificantur, iuſtificabuntur
in Chriſto, Damnamus vero authoritate diuina opera
liberi arbitrij, quæ gratiæ præponūtur, & ex his tāquam
meritis, in Chriſto iuſtificari extolluntur. Quis enim *Roman. 11.*
prior dedit ei, & retribuetur illi? Paulus hoc dicit non à
ſe, ſed in ſe Chriſto loquente. Pelagius non credit, Dic
hæretice, cui eſt dicēdum anathema? Imò dicat Paulus
ore ſuo, proferente Chriſto ſententiā, Sed licet nos, aut *Galat. 1.*
angelus, ait, de cœlo euāgelizet vobis, præterquā quod
euangelizauimus vobis, anathema ſit: ſicut prædiximus
& nunc iterum dico, Si quis vobis euangelizauerit prę-
ter id quod accepiſtis, anathema ſit. Ille in ſpiritu dei di
cit extollentibus ſe de ſe, Quis prior dedit illi & retri- *Roman. 11.*
buetur? Tu in ſapientia carnis, quæ inimica eſt deo, re- *Roman. 8.*
ſpondes, ego prior dedi deo, & retribuet mihi. Quid
deinde reſtat vt audias, niſi anathema? Sed clamas ite-
rum & dicis, Si nullū eſt meritum operātis, quo modo E
ſcriptū eſt, Et tu reddes vnicuique ſecūdum opera ſua? *Matth. 16.*
Auſculta & intellige, ſi tamen aures habes audiendi, & *Roma. 2.*
cor nō ſit induratum intelligendi. Propter liberum ar-
bitrium quo bona & mala operantur homines, dictum
eſt, Vnicuiꝫ reddes ſecundū opera ſua: habet enim ho
mo malum meritū, cum vicio ſuo iam baptizatus de-
clinat à bono, & facit malum, id eſt, cum derelinquit
deum, & diligit ſeculū, ſicut feciſſe Demam & Hermo-
genem teſtatur Apoſtolus, Vel cum etiam quis in toto
ſpem habēs in vanis ſimulachris, deū verum agnoſcere
non vult, quem cognoſcendi in hoc ſeculo habet pote
ſtatē, ſi velit ſummus deus, tam per indebitā gratiā qua
iuſtificat impium, ſaluare, quàm etiam cum ſe auertit,
iudicio iuſto traditum in reprobum ſenſum, futuro ge
hennæ ſupplicio reſeruare, vt reddat ei ſecundum ope-
ra ſua. Habet nihilominus & bonum meritum, cum in
omnibus gratiæ dei bona in ſe operanti nō reſiſtit, ſed
cooperator exiſtit, & omnem ſpem ſuā habet in illum,
cum aurem ſuam & cor deo loquenti intus, hoc eſt in
interiore homine præbet, & non foris in malis ſeculo
perſtrepenti, quod meritum non habet propter præſen
tem vitam, tanquam in præſenti ſeculo recepturus, ſed F
propter futuram veram vitam, quæ erit in ſecula ſecu-
lorum: quia ſi in hac vita tantum in Chriſto ſperamus,
miſerabiliores ſumus omnibus hominibus, Spes enim *1. Corin. 15.*
quæ videtur, nō eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſpe- *Roman. 8.*
rat? ſi autem quod non videmus, ſperamus, per patien-
tiam expectamus. Quapropter de meritis Chriſtianus
extolli in hoc ſeculo non debet, quia nemo in hac vita
poſitus, gloriabitur ſe habere purum cor, nec quiſquam *Prouer. 20.*
dicit ſe eſſe ſine peccato. In præſenti nanque labor in-
dictus eſt, vt fiant merita per auxilium gratiæ, non prę-
miſſorum redditio meritorum: ideo & Apoſtolus, Nō *Philip. 3.*
quod iam, inquit, acceperim, aut iam perfectus ſim, ſe-
quor autem ſi comprehendam, in quo & comprehen-
ſus ſum à Chriſto Ieſu: & cętera. Quicquid ergo homo
in præſenti fuerit conſecutus, donum eſt, nō meritum. *1. Corin. 15.*
Cum autē corruptibile hoc induerit incorruptelam, &
mortale hoc induerit immortalitatem, vbi iam nulla
erit malorum cupiditas, ſed perfecta iuſticia, vt ſit deus *Ibidem.*
omnia in omnibus, tunc meritum reddetur iuſtis ſe-
cundum opera ſua, quorum per totam ſeculi vitā me-

G ritum omne fuit gratia , vt gaudentes iam , merito di-
cant animæ ſuæ,Benedic anima mea dominum,& om
Pſal.102. nia interiora mea nomen ſanctum eius . Benedic aoi-
ma mea dominum,& noli obliuiſci omnes retributio-
nes eius . Qui propicius fit omnibus iniquitatibus tuis,
qui ſanat omnes languores tuos,qui redemit de interi-
tu vitam tuam , qui coronat te in miſeratione & miſe-
ricordia. Audis Pelagiane,in miſeratione & miſericor
dia,& cęcus extolleris pro meritis ſolarum virium tua-
rum te coronandum . Intellige miſeratione & miſeri-
cordia dei,non iu factione meritorum animam coro-
nari.Omnes igitur ſancti dei quos ſuperius memoraui,
vel non memoraui, qui ante aduentum fuêre incarna-
tionis domini ooſtri Ieſu Chriſti,fide non alia niſi quę
nunc eſt ſalui facti ſunt.Quod cum diceret Apoſtolus
Hebr.11. in Epiſtola ad Hebræos , Fide intelligimus aptata eſſe
ſecula verbo dei,vt ex inuiſibilibus viſibilia fierent: Fi-
de plurimam hoſtiã Abel quàm Cain obtulit deo , per
quam teſtimonium conſecutus eſt eſſe iuſtus , teſtimo-
nium perhibente muneribus eius deo , & per illam de-
Gene.5. functus adhuc loquitur . Fide Enoch tranſlatus eſt ne
H videret mortem,& non inueniebatur quia tranſtulit il
lum deus : ante tranſlationem enim teſtimonium ha-
bebat placuiſſe deo : ſine fide autem,ait,impoſsibile eſt
placere deo:ſic & de cæteris quos electionis ordo com
memorat,ſed non ſolum fide, imò & gratia quæ nunc
per Chriſtum donata eſt:quia nec fides ſine gratia, nec
1.Timot.1. gratia ſine fide, dicente Apoſtolo ad Timotheum, Su-
perabundauit autem gratia domini noſtri cum fide &
dilectione quę eſt in Chriſto Ieſu.Nam eandem,vt di-
xi,eſſe fidem quę ſalutẽ contulit in cognoſcẽdo deum,
& illis & nobis,apertiſsime demonſtrat Apoſtolus,ſcri
Galat.3. bens ad Galatas , Prius autem , ait, quàm veniret fides,
ſub lege cuſtodiebamur,concluſi in eam fidem quę re-
uelanda erat. In eam vtique quæ ſemper temporibus ta
citis erat in dei ſeruis per dei verbum,& reuelanda erat
in gentibus per incarnatum idem verbum , quia vt ait
Hebr.13. iterũ Apoſtolus ad Hebræos,Ieſus Chriſtus heri & ho-
die,& ipſe in ſecula.Tempora itaque mutata ſunt,non
fides. Iuſtificatio ergo per fidem Ieſu Chriſti data eſt,
datur, dabitur credenbus: quæ fides donum eſt ſicut &
gratia,non merces:quia vt ſuperius commemoraui di-
xiſſe Apoſtolum , Superabũdauit gratia dumini noſtri
1.Timot.1. Ieſu Chriſti cum fide. In quo enim noſtrum fides priuſ
I quam veniret erat, quæ ſicut dixit Apoſtolus , reuelan-
da erat ? Nemo penitus glorietur ſe fidem ex proprio
ſenſu genuiſſe in ſe,per quam poſsit eredere deo: ſed a-
gnoſcat tam ante legem quàm ſub lege & poſt legem,
fidem quæ eſt in Chriſto Ieſu,per illuminationem gra-
tiæ quæ à deo patre eſt, vnicuique reuelatam ad ſalutẽ,
vt apertiſsime in Euangelio dominus noſter & ſalua-
Matth. 16. tor oſtendit,vbi dicit diſcipulis ſuis,Quem dicunt ho-
mines eſſe filium hominis?& cętera. Vos autem,inquit,
quem me eſſe dicitis?Reſpõdens Petrus ait, Tu es Chri
ſtus filius dei viui.Et dominus, Beatus es Simon Bar Io
na , quia non caro & ſanguis reuelauit tibi , ſed pater
meus qui eſt in cœlis.Ecce clarum fidei donum. An nõ
eſt donum cum dicitur,quia non caro & ſanguis reue-
lauit tibi , ſed pater meus qui eſt in cœlis?Item Apoſto-
Galat.1. lus Paulus ad Galatas,Cum autem placuit,ait,ei qui me
ſegregauit de vtero matris meæ , & vocauit per gratiã
ſuam,vt reuelaret filium ſuum in me,vt euangelizarem
eũ in gentibus.Cognouerat quippe in Euangelio quid
Petro reſpondent dominus ſe confiteri : ideo & dixit,
Cum autem placuit ei qui me ſegregauit de vtero ma-
tris meæ,& vocauit per gratiã ſuam, vt reuelaret filium K
ſuum in me:tanquam diceret, Non caro & ſanguis mi
hi filium dei reuelauit , ſed pater qui in cœlis eſt : ideo
nõ dixit,cum voluiſſem ego:ſed,cum placuit ei qui me
ſegregauit de vtero matris meæ,& vocauit,nõ per me-
ritum meum,ſed per gratiam ſuam:vnde & idem dicit 1.Corint.7.
in alia Epiſtola ſua, Miſericordiam conſecutus ſum, vt
eſſem fidelis. Item ad Epheſios vbi dicit, Huius rei gra- Ephes.3.
tia ego Paulus vinctus Chriſti Ieſu pro vobis gentibus:
& inter cætera ſequentia,Per Euangelium ait, cuius fa-
ctus ſum miniſter ſecundum donum gratiæ dei , quæ
data eſt mihi . Audi & crede Pelagiane ſecundum do-
num gratiæ vnumquenque fidelem eſſe,non ſecũdum
meritum propriæ voluntatis. Sed ais mihi, quia oculis
hæretico dolore turbatis,intendere lumen veritatis nõ
potes,& nullum eſt prorſus meritum propriæ volunta-
tis?Si diſcernas inter voluntatem & gratiam, eſt, Audi
ergo breuiter,propriæ voluntatis tunc eſt meritum bo-
num , quando gratiæ donum præcedit vniuſcuiuſque
voluntatem , & operatur vt meritum faciat homo per
propriam voluntatẽ. Vt euidentius ergo cognoſcas do
num eſſe gratiam & fidem , quæ perditum hominẽ re- L
uocant ad ſalutem,audi Apoſtolum Epheſiis prædican
tem,Gratia ſalui facti eſtis per fidem, & hoc non ex vo Ephes.2.
bis,dei donum eſt, non ex operibus , ne quis glorietur.
Omnes igitur qui fuêre,vel ſumus,& futuri ſunt, per v-
nitatem fidei & gratiam quæ eſt in Chriſto Ieſu,in deũ
credimus & credituri ſunt . Sine Chriſto enim nemo
hominum poterit in deum credere vel adipiſci ſalutẽ,
ſicut dicit in Actibus Apoſtolorũ Petrus Apoſtolus de
Chriſto, increpans infidelium inſaniam Iudæorũ, Hic Acto.4.
eſt lapis qui reprobatus eſt à vobis ædificantibus, qui fa
ctus eſt in caput anguli , & non eſt in alio aliquo ſalus,
Nec enim nomẽ aliud eſt ſub cœlo datum hominibus,
in quo oporteat nos ſaluos fieri. Quamobrem & Apo-
ſtolus Paulus ſcribens Corinthiis, id eſt oſtendens ean
dem fidem , hiſdem ſacramentis quibus & nos & pa-
tres noſtros omnes fuiſſe redemptos dicit , Nolo enim 1.Corin.10.
vos ignorare fratres,ait, quoniam patres noſtri omnes
ſub nube fuerunt, & omnes mare trãſierunt, & omnes
in Moyſe, hoc eſt per Moyſem baptizati ſunt in nube
& in mari, & omnes eandẽ eſcam ſpiritalem mãduca-
uerunt,& omnes eundem potum ſpiritalem biberunt.
Biberunt autem de ſpiritali,conſequente eos petra: pe-
tra autem erat Chriſtus . Item ad Corinthios ſecunda, M
Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum
eſt,Credidi propter quod locutus ſum: & nos credim' 2.Corin.4.
propter quod & loquimur, Omnẽ vero amputauit im- Pſal.115.
peritorum ſuſpicionem ancipitẽ, & noſtram defenſio-
nem nullo hæreticorum ariete quaſſandam muro val-
lauit, cum ſcribit Epheſiis, Vnum corpus & vnus ſpiri- Ephes.4.
tus,ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtrę, Vnus
dominus,vna fides,vnum baptiſma,vnus deus & pater
omnium,qui ſuper omnes & per omnia & in omnibus
nobis.Item illic poſt puſillum, Donec occurramus ait,
omnes in vnitatẽ fidei & agnitionis filij dei in virum
perfectũ,in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.No-
ta dictũ hæretice,omnes,& in vnitatem fidei, ſed fidei
quæ eſt in Chriſto Ieſu,quę cum gratia,vt ſuperius pro-
bauimus,gratis,nõ meritis à deo patre ad ſalutem om-
nibus credentibus eſt tributa . Hæc de magiſterio gra-
tiæ quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro,de gratia &
libero arbitrio dicta ſufficiãt,imò gratias deo qui quã-
tum voluit donando , quod voluit fari permiſit, & vbi
voluit tacendum,linguæ terminum poſuit.

LIBER

A

LIBER QVARTVS AD ARTICVLVM QVARTVM.

ITEM aiunt libidinem naturale in homine eſſe bonum, nec in ea eſſe quod pudeat. Et reſpondemus, Libido non eſt naturale bonũ in hominibus, ſed per peccatũ primorũ hominum accidens malum, atque pudendum, cuius non deus author eſt, ſed diabolus. Quod vos errantes, & alios in errorem mittẽtes ideo naturale bonũ eſſe dicitis, quia deum peſtis huius authorem creditis, non diabolum. Omne enim quod natura bonum eſt, deus ſumme bonus ex nihilo fecit, non diabolus: nos autem libidinem non naturale bonum, ſed naturale eſſe malum dicimus credimúſque. Naturale autem malum ſic dicimus, non quia ſit naturæ deo opifice congenitum, ſed quod à peccante natura tranſierit in peccatricem naturam, id eſt quod ſit naturæ peccantis viciũ, non ipſa natura, Omne enim malum nõ eſt natura, ſed actus accidens defectu boni.

B Quamobrem quod natura non eſt, deus non fecit, quia natura eſt omne quod fecit. Hoc ergo malo in Adam, qui male bonum illicitum concupiuit, vt dixi, humana natura eſt viciata, quod omnis trabit ex ſemine natus. Sed forſitan quæris à me dicens, Quemadmodum potuit malum ſerpentis, hoc eſt diaboli, in bonum hominis tranſire naturæ? Auſculta, Serpentis nonnunquam venenato flatu hominem & mori nouimus ſtatim, & vt mori poſsit grauiter perurgeri: quapropter interrogo, reſponde, quo modo poteſt alienæ naturæ virus flatile humanæ ſic præualere naturæ, vt omnes artus eius flatu mortiferos faciat, & vitalem flatum ex ea cogat exire? Sed noui, quia nihil dicturus eris. Per peccatum enim protoplaſti non credis miſeram eſſe factam humanam naturam & mortalem, vnde poteſt qualibet accidente infirmitatẽ facile deprimi vel occidi. Audi ergo, Sicut nunc in peccatore ſerpẽtis flatu peſtifero venenum infligitur, & per illud mori compellitur, & idem morſus ab incantatore inſpectus afflatus eſſe dicitur, † quia ſerpens illum, inquit, afflauit, & ſtatim pro ſalute eius parat antidotum quo poſsit venenum ſuperare: ita tũc in peccante Adam, cum ſerpenti, hoc eſt diabolo magis ſuadenti quàm deo præmonẽti ne faceret, ſeſe incautus præbuiſſet, auertẽte ſe ab illo irato deo, fraudifero flatu

† aliâs, & à Marſo, id eſt, incantatore inſpectus & afflatius dicitur

C venenoſa & mortifera libido inflicta eſt, tanto eum deinceps opprimens dominatu, vt etiam peccare nolentem, ſicut venenũ trahit ad mortem peccare, id eſt malum velle, incitaret inuitum. Hinc peccator, hinc viciatus vicioſuſq; factus & dictus eſt, hinc priuationẽ meruit vitę. Contra hoc venenatum malum ne præualeat, miſericordia inſpiciente dei remedium, id eſt antidotum, per Ieſum Chriſtũ donata eſt gratia, ne omnis homo penitus interiret. Quod ſi non credere vis, quęſo vt dicas, quo modo poteſt molli ſibilo ſerpens venenũ vt perimat, homini propinare, quod cõtingere hominum nullus ignorat? Sed quantumlibet tergiuerſeris, intercedente peccato ſub diaboli ſerpentis malo natura humana potuit captiuari, ſicut ſerpentis terreni poteſt flatili veneno examinari: quia ſic illud potuiſſe trãſire credimus, ſicut iſtud poſſe fieri cognoſcim⁹ & videm⁹, quod penitus nec illic potuiſſet, nec hic, ſi natura noſtra inculpabilis permanſiſſet. Quærendum eſt igitur, cur hoc malum de quo agitur, libido dicatur. Sine dubio à libẽdo, id eſt à libitu per deriuationẽ libido eſt nuncupata: ſed ais mihi, Ergo omne quod libet libido eſt? Reſpon- D deo, Non omne quod libet, libido eſt, ſed omne quod male libet, libido eſt. In bono enim libitu libido dici nõ poteſt, ſed voluntas de ratione ſcilicet mentis naturalis exoriens. In malo vero libitu nõ voluntas eſt, ſed voluptas, quam fecit tranſgrediens protoplaſti volũtas, cum ſcilicet illicitũ male libuit ſuadente ſerpẽte, cuius ſibilo venenoſo, vt ſupra iam dixi, hunc morbum quem non habuit ante culpam eius delinquens natura cõcepit, & per coitũ ſemen tranſiuit in poſteros. Factos enim primos homines abſq; libidinis malo ſcriptura ſancta teſtatur cum dicit, Et erant ambo nudi, Adam & mulier eius, & non confundebantur, *Gene. 2.* Quid eſt, non confundebantur? Id eſt nullis ad peccandũ, ſicut contigit poſt peccatum, libidinis ſtimulus vrgebãtur. In voluntate enim eorum creatus erat licitus genitalium vſus ad gignendos videlicet filios, non in voluptate luxuriæ: poſt peccatum vero hanc eiſdem accidiſſe ipſa iterum ſcriptura demonſtrat, dicens, Et aperti ſunt oculi eorũ, & ſciuerunt quia nudi erant, & conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi tegumẽta. *Gene. 3.* Sed nunquid clauſis oculis erant creati, quia dictũ eſt, & aperti ſunt oculi eorum? Quòd E ſi clauſi fuerunt oculi eorum, quo modo verũ erit quod ſcriptum eſt. Et vidit mulier, quia bonum eſt lignum ad eſcam, & quia optimum eſt videri oculis, & ſpecioſum ad intuendum? Aperti ergo erant oculi eorum ad intuẽdum opera domini, quæ valde bona creauit: clauſi vero erant ignorantia mali, quod creator bonorum omnium non creauit. Et aperti ſunt conſcientia delicti pulſante, vel cum in ſe viderẽt, id eſt ſentirent iam nudati, animæ carniſque pace, motum quendam turpiſsimum atque præcipitem nouiter accidiſſe, vnde confuſi ad fici folia cucurrerunt, & his libidinis pudore ſolicitata membra texerunt. Quòd ſi naturale bonum eſt ſecundum vos iſta libido, & nihil eſt in ea quod pudeat, quęro qua ex cauſa poſt tranſgreſsionẽ naturalia membra texerunt, & non ſicut ante peccatum fuerant permanſerunt, quando vtiq; nudi erant, & nõ confundebantur? Nihil enim deus vnde confunderetur homo cũ eum plaſmaret ad ſuam imaginem, in eius forma creauit. Quòd ſi non ſecundũ fidem noſtram de accidentis malo libidinis poſt peccatum confuſi ſunt, ſecundum dogma veſtrum deus in eis fecit vnde cõfunderentur: nec enim aliud dicitis, cum turpiſsimæ libidinis deum eſſe authorem prædicatis. Sed reſpondes forſitan, Abſit F vt deus fecerit quempiam in protoplaſtis pudorẽ. Iterũ ergo, iterúmq; percontor, Si nihil vnde pudeat deus fecit, & plena fide dicitur, quia penitus non fecit, & malum libidinis ex diabolo nõ eſt, quod recta fide non dicitur, quia ex ipſo eſt: dicite, cur texerunt genitalia mẽbra poſt culpam, quæ à die inſtitutionis ſuę inuicem videbant & non tegebant? Si dixeris propter peccatum, ergo confitere & accuſa malam libidinem, cuius impudentiã pudentes foliis fici texerunt. Quod ſi dicere nequis, aperte deum pudoris huius authorẽ eſſe criminaris: quia cum ex malo libĩdinis à vobis negatur cõfuſio cõtigiſſe, deus apertiſsime hominum opifex accuſatur. Sed vtinã ſic vos iſtam libidinẽ laudare erubeſceretis, ſicuti tunc illi cum ſe peccaſſe eius conuincente motu deprehenderent, erubuerunt. Quid vero indicant folia fici, quibus, vt dixi, non deo authore pudẽda membra, ſed per peccatum facta texerũt, niſi quendam pruritum libidinis turpem? Imò cur illas corporis partes texerũt, & non potius manus quibus prohibita attrectauerunt, aut ora quibus male deſiderata ederunt? Sed illa mẽbra

G texerunt,in quibus peccati cupiditas exardeſcens con-
cupiſcentiam incontinentis gutturis accuſabat.Iſta eſt
veſtra laudabilis atque dilecta cupido,per quam, vt ait
Galat.5. Apoſtolus,Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum , Cõtra
quam ſpiritus ſpem habens in deo, niſi fortiter concu-
1.Cor.15. piſcat,nec caro nec ſpiritus vitam poſsidebunt æternã.
Sic ſtulti eſtis,vt iſtã diſcordiam carnis & ſpiritus,dia-
bolum excuſantes,deum accuſantes feciſſe credatis.Sed
abſit hoc malum à catholicis ſenſibus,vt deum authorẽ
libidinis eſſe audeant cogitare vel dicere . Contra hoc
venenum de gratiæ antidoto cõfidentes , omnes ſancti
caſtigantes corpus ſuum , & in ſeruitutem redigentes,
ne forte à fide Chriſti reprobi efficerentur , fortiter pu-
gnauerunt & pugnant . De hac enim congreſsione lo-
1.Cor.9. quebatur Apoſtolus Paulus , cum dixit , Ego igitur ſic
curro,non quaſi in incertum,ſic pugno nõ quaſi aërem
verberans:& tanquam ecõtrario reſponderetur ei, quis
eſt,vel vbi eſt aduerſarius tuus, cõtra quem pugnas : re-
ſpõdens ait,Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem re-
digo:id eſt,in corpore meo eſt, non in aëre contra quẽ
pugno:libido eſt ſcilicet inimica vitæ meę,quæ me cur
H rentem & placere deo per ducatum gratiæ eius volen-
tem,diuerſorum libitu malorum per momenta aculeis
impugnat & prouocat,quo agonis mei curſum impe-
diens,authorẽ ſuum diabolum faciat eſſe victorẽ . Ideo
caſtigo corpus meum, vbi porto hoſtem meum in me,
pugnanti contra me virtute gratiæ cõfortatus repugno
pro me.Sed tunc hoſtis potentiam deſtruo, cũ caſtigãs
2.Cor.12. corpus meum infirmor in me.Cũ enim infirmor, tunc
1.Cor.15. fortior ſum & potens,Gratias autẽ deo, qui dedit nobis
victoriam per dominũ noſtrum Ieſum Chriſtũ . Quòd
ſi nõ propterea caſtigabat corpus ſuum , quo malarum
concupiſcentiarũ appetitus vel ſtimulos ſuperaret libi-
dinũ,cur hoc ſe facere dicebat, illo melius ſapientes &
docentes exponite.Non enim naturale eſſe bonum libi
dinem prædicaretis,ſi caſtitatis virtutem intuentes , vt
Paulus corpora veſtra caſtigaretis:imò impudẽti fron-
te laſciuientes, eius motum ſic procaci lingua laudatis
in publico,vt cunctis pateat quid à vobis geratur in ſe-
creto.Si tamen quæ laudare publice nõ pudeat, eligant
vel ſecretum:rogo erubeſcite,vnde protoplaſti, vt iam
dictum eſt,poſt peccatum erubuerunt,quorũ & ipſi pec
catores ſumus filij,& credite malum ex diabolo,nõ bo-
I num ex deo eſſe libidinem . Quam Apoſtolus legem,
Roma.7. hoc eſt, malam conſuetudinem nominat , & eſſe dicit
in membris contrariam legi mentis , ne obediatur legi
dei.Audite ergo quanta ſit iniquitas huius mali,quídve
hinc homo patiatur infirmus,Apoſtolo dicẽte & diſpu
Ibidem. tante inter cætera,Nam concupiſcentiã,inquit, neſcie-
bam,niſi lex diceret,Non cõcupiſces:Non dixit, Con-
cupiſcentiam nõ habebam:ſed,neſciebam.quid?vtrum
malum eſſet.Habebam igitur,ſed tanquam naturale bo
Exod.20. num eſſe credebam:cum autem lex diceret:Non cõcu-
piſces:cognoui non naturale bonum , ſed per peccatũ
accidens eſſe malum concupiſcentiam.Occaſione autẽ
accepta, peccatum per mandatum operatum eſt in me
omnem cõcupiſcentiam.Cum ergo ſperarem,quòd vi-
ribus proprijs iubente lege poſſem concupiſcentiã vin-
cere , maioribus magis eius vrgebar ſtimulis , & infir-
mante me,eius cupiditas augebatur.Sine lege enim pec
catum mortuum erat. Quod peccatũ:Libido vtiq; quæ
& concupiſcentia mala dicitur.Non dixit, nõ erat:ſed,
mortuum erat:id eſt,cum præceptum legis , quod eſt ei
cõtrarium,adhuc non eſſet,in peccatore latebat,quia le
gis imperio demonſtratũ eſt. Ego autem ſine lege viue-
bam aliquando:priuſquam ſcirem legis mandatum, in K
operibus totius cupiditatis me viuere arbitrabar.Sed cũ
veniſſet mandatũ, peccatum reuixit, ego autẽ mortuus
ſum.Vixit enim intẽtione mortifera prima lege, id eſt,
quando in paradiſo captiuauit Adam,& reuixit eadem
fallacia ſecunda lege,& occidit me tanquam captiuum
filium tranſgreſſoris:quia per legem cognitio peccati,
nõ victoria de peccato.Et inuentum eſt mihi mandatũ
quod erat ad vitam , hoc eſſe ad mortẽ. Optime dixit,
inuentum eſt mihi,id eſt,non mandatum deus ad mor
tem dedit,ſed viſum eſt mihi tanquam mortiferum,eo
quòd illud virtute própria implere nõ poſſem : cũ ego
non mandati vicio,ſed ſtimulo concupiſcentię mortis
percuſſus moriar.Stimulus enim mortis peccatũ. Nam *1.Cor.15.*
peccatum occaſione accepta per mandatũ ſeduxit me,
& per illud occidit.Videns peccatũ,quod eſt,vt ſępe di
ctum eſt, cupiditas,vnde libido exorta eſt, de legis au-
thoritate nihil me valere cõtra ſe:ſicut Adã , interiecto
mandato ad præuaricandum de quo vicium peccandi
cõtraxi,ſeduxit & me,tanquã denuo dicens,Non mor- *Gene.3.*
te morieris , ſi de ligno manducaueris interdicto, imò
aperientur oculi tui,& eris ſicut dij, ſciens bonũ & ma- L
lum.Ideo & per illud occidit. Itaq; lex quidẽ ſancta , &
mandatum ſanctum & iuſtum & bonũ.Non igitur im-
puto legi dei, ꝙ vicio meo factus infirmus, præceptum
eius implere nequeo:quę etſi iubendo non iuuat,tamen
ſua ſanctitate & iuſticia malũ eſſe cõcupiſcentiã , quod
neſciebam,oſtẽdit:quia peccatum,ait, nõ cognoui, niſi
per legem:& docuit ad ſuperandos eius illicitos appe-
titus,cũ in me deficio,debere diuinum auxilium implo
rare.Quod ergo bonũ eſt,mihi factum eſt mors ? Abſit.
Nunquid enim mandatum bonum,quod cõtra mortis
opera datum eſt,in mortẽ mihi eſt cõmutatum ? Abſit.
Ego videlicet ꝙ morior,non mandati boni vicio mo-
rior,ſed mandato bono vicio meo trãſgreſſo.Sed pec-
catum vt appareat peccatum, per bonũ mihi operatum
eſt mortẽ, vt fiat ſupra modum peccans peccatum per
mãdatum.Vt ergo cõcupiſcentiæ malum quæ radix eſt *1.Timo.6.*
omnium malorũ,cognoſcatur malum,per mandatum
bonum præualuit in me magis,nõ defecit,quia lex ſub- *Roma.5.*
intrauit vt abundaret delictũ. Mortem ergo mihi ope-
ratum eſt delictum,cum ex delicto, id eſt,ex concupiſ-
centia mala,infirmante me virtute propria ad obediẽ-
dum legi delicta creuerũt . Et factum eſt ſupra modum M
peccans peccatum per mandatũ,cum per legẽ , vt dixi,
non defecit,ſed magis immoderatis cupiditatibus cre-
uit:quia virtus peccati lex eſt,probibendo,& non auxi-
liando. Scimus enim ꝙ lex ſpiritalis eſt , ego autẽ car-
nalis ſum venũdatus ſub peccato.Spiritu igitur dei tam
docente q̃ iuuante,quo lex lata eſt,nõ ſolum voluntate
carnalis legis poſſunt impleri præcepta,quia per legem
vicia mea tantum agnoſco,nõ aufero.Fruſtra de carnis
infirmitate præſumo,hoſtẽ meum cui dei iudicio iuſto
ſum traditus propter peccatũ , cui me voluntas vendi-
dit protoplaſti,ſolus ſuperare nõ valeo.Iubet deus,imò
faciat vt fiat quod iubet. Venundatus ſum ſub peccato
iuxta ſuam ſententiam, qua me peccantẽ damnauit:me
miſericordia mutare dignetur.Lex ſpiritalis eſt,ego au
tem carnalis ſum : ipſe me compotem ſuæ faciat legis,
vt ſpiritus virtute præcinctus, perfecte legis tuba gratia
præcedẽte,poſsim inimicũ in corpore ſuperare. Quod
enim operor,nõ intelligo, quod mala videlicet concu-
piſco,nõ ea vt veniant quæro vel opto, quia natura nõ
tali ſum inſtitutus:ſed hoc malum quod eſt per noxam
viciata natura,authorem præbeo legi,caliginoſis ſubito
ac prauis

A ac prauis deſiderijs cõturbor illectus. Noo eoim quod
volo hoc ago,ſed quod odi illud facio.Legis oiandato
de propriæ voluntatis conatu parêre volo,& oõ valeo.
Peccato vero dum reſiſto, cõſentire delector. Si autem
quod nolo illud facio, cõſentio legi quoniã bona eſt.
Cum ergo nolo,vt nullum concupiſcentiæ malum cõ-
cipiam appetitu,& magis hoc facio:magnum vere ma-
lum eſſe concupiſcentiam in membris meis agnoſco,
quæ me peccare cũ quadam delectatione ſollicitat,legi
conſentio,id eſt,credo,& per ipſam agnoſco,quia cum
Roma.7. ſua bonitate mihi indicit,Non concupiſces: venenum
mortis in cõcupiſcentia eſſe deſignat.Nunc autem iam
nõ ego operor illud,ſed quod habitat in me peccatum.
Igitur hoc malum quod diſcordare facit corpus & ſpi-
ritum,vt ſit in me,non ego opto vel facio,qui illud de-
monſtrante lege,ex qua malũ eſſe cognoui,ne ſit in me
conſentire legi conteodo.Sed dũ de meo velle & poſſe
id ſuperare non valeo,ideo peccatum quod in me inſli-
ctum eſt per peccatum,manens io me,ea quæ nolo ope
ratur aduerſum me.Scio eoim quia non habitat in me,
hoc eſt in carne mea bonũ.Certus ſum ergo, quòd hæc
cõcupiſcentia quæ eſt conatui meo aduerſa in corpore
B meo nõ eſt bonum. Cum enim reſiſtitur ei & defeciſſe
putatur, magis magiſq; ſua malicia in varijs appetitio-
nibus innouatur.Nam velle adiacet mihi, perficere au-
tem bonũ non inuenio.Volo quidem tam hoc peccatũ
vincere quàm legis præcepto parêre.Quod vtrunq; bo
num vt perficiam, poſſe mihi de me cum velle meo nõ
ſufficit,quia ſufficientia noſtra non ex nobis, ſed à deo
2.Cor.3. eſt.Nun enim quod volo bonũ hoc facio,ſed quod no
lo malum hoc ago. Ad bonum igitur peragendum vo-
luntas mea de ſe præſumens,& non de deo, nihil profi-
cit,ad malum vero etiam quod nõ vult aliquoties in-
clinatur vt velit.Si autẽ quod nolo,illud facio, nõ ego
operor illud,ſed quod habitat in me peccatũ. Cũ vtiq;
nolle meum concupiſcere prouocatur,vt velit,non vo
luntas reſiſtens id agit,ſed peccati cupiditas,quæ à ſola
Ioan.15. mea voluntate ſuperari nõ poteſt,quia ſine me, ait do-
minus,nihil poteſtis facere.Inuenio igitur legẽ volenti
mihi facere bonum,quoniam mihi malũ adiacet. Con-
delector enim legi dei ſecuodum interiorem homiõẽ.
Quia igitur malum cõcupiſcentiæ adiacet mihi, id eſt,
ſponte,& cũ non deſideratur occurrit,& vt perpetretur
eſt voluntati deprauatæ poſsibile,quia ſine deo, vt iam
C dictum eſt,non poteſt eneruari, tamen videtur mihi de
me præſumẽti ad perficiendum bonum, legis videlicet
mãdatum,vt cœpi,fore poſsibile,ſi ſecuodũ interiorem
hominem,hoc eſt,animę rationẽ,contra mortales cor-
poris mei motus tota voluntatis meæ iotẽtione totiſq;
naturæ meę viribus non deſtitero repugnare. Video au
tem aliam legem io membris meis repugnantem legi
mentis meæ,& captiuantem me in lege peccati, quę eſt
in membris meis:& ecce video in me, id eſt, ſentio cõ-
trariam legem,cõcupiſcentiam ſcilicet malam, morbo
libidinis ſordidatam,obuiantem & reſiſtentem & præ-
ualentem legi mentis meæ, intentioni videlicet animi
mei naturali,& captiuum me ducẽtem in lege peccati,
Roma.5. hoc eſt,in pręuaricatione protoplaſti,quæ eſt in mẽbris
meis: quia per vnũ hominem peccatũ intrauit in mun-
dum,& per peccatum mors, & ita in omnes homines
pertranſiuit,in quo omnes peccauerũt.Ecce quãta mor-
tifera bella,ecce quę pericula quantáq; naufragia,de ma
lo laudabilis & dilectæ veſtræ concupiſcentiæ diabolo
ſeminante exorta ſiot. Ecce cuius peſtis onus leue eſſe
prædicatis,& iugum ſuaue.Sed Paulus, cuius eſtis aper-
tiſsimi inimici,nõ cum illo malum libidinem eſſe ſen- D
tientes, legerat ſcriptum eſſe de iſto malo iugo, Graue Eccleſiaſti-
iugum ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris ci.40.
eorum vſq; in diem ſepulturæ in matrem omnium. Et
ideo prædicabat fidelibus cõtra vos de iſto iugo,dicẽs,
Nolite iugum ducere cũ infidelibus:id eſt,nolite æqua- 2.Cor.6.
les effici infidelibus, laudantes cũ illis quod eſt execra-
bile,& dicẽtes quod malum eſt bonum,quia væ eis qui Eſaia.5.
dicunt quod dulce eſt, amarum: & quod amarum eſt,
dulce.Bella igitur iſta doctor ille gentium in fide & ve
ritate ſecundum datam ſibi ſapiẽtiam,cõtra vos,in om-
ni eſſe genere homano in ſe deprehendit, & contra ea
fortiter dimicauit:cum enim in perſona ſua dicit, Pec-
catum nõ cognoui,niſi per legem:&, Concupiſcentiã
neſciebam:&,Peccatum per mãdatum operatum eſt in
me omnem concupiſcentiam: &, Ego autem viuebam
ſine lege aliquando:&,Ego aotẽ mortuus ſum:&,Inuẽ-
tum eſt mihi mãdatum quod erat ad vitam,hoc eſſe ad
mortem:&,Peccatum per mãdatum ſeduxit me, & per
illud occidit:&, Quod ergo bonum eſt, mihi factum
eſt mors? Abſit.&, Peccatum per bonum mihi operatũ
eſt mortem:&, Lex ſpiritalis eſt, ego autẽ carnalis ſum
venundatus ſub peccato:&,Quod operor nõ intelligo: E
&,Nõ quod volo hoc ago,ſed quod odi illud facio:&,
Si autem quod nolo illud facio,cõſentio legi,quoniam
bona eſt:&,Nunc autem iam non ego operor illud,ſed
quod habitat in me peccatum: &, Scio enim quia non
habitat in me,hoc eſt in carne mea bonum:&, Velle e-
nim adiacet mihi, perficere autem bonum nõ inuenio:
&,Nõ enim quod volo booõ hoc facio,ſed quod nolo
malum hoc ago:&,Si autem quod nolo illud facio, nõ
ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum:&,
Inuenio legem volẽti mihi facere bonũ,quoniam mihi
malum adiacet:&,Cõdelector legi dei:&,Video aliam
legem in membris meis repugnantẽ legi mentis meæ,
& captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris
meis. Manifeſte hæc ſe cõtra concupiſcentiã bella per-
egiſſe teſtatur, nec tamen gloriatur de proprijs viribus
ſe fuiſſe triumphũ victoriæ cõſecutum. Et ideo cum de
ſe,pro ſe,in ſe, contra tantũ malum infirmatus nullum
victoriæ adiutorium inueniſſet diſplicẽs ſibi,oculos ad
Chriſti propugnacula quib° defendi poſsit eleuauit,di-
cẽs,Infœlix ego homo,quis me liberabit de morte cor-
poris huius?Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ no
ſtrũ.Gratia eſt hæretice,qua liberamur de corpore mor F
tis,id eſt,de motibus concupiſcentiæ,quibus corpus no
ſtrum percutitur, vt anima perimatur, non ſola virtus
proprię voluntatis.Pergite adhuc per campos loquaci-
tatis veſtræ, qua tantæ turpitudinis ſqualorem laudare
nõ erubeſcitis,& clamate ſecundum cõſuetudinem ve-
ſtram,dicentes,Libido calor bonus eſt genitalis,nec eſt
in ea quod pudeat:quia ſi malũ eſſe dicatur,nuptiæ iam
damnabuntur, ſine illa enim nõ poterit proles exiſtere.
Ex hoc aduertãt dilectæ veſtræ caſtiſsimi expugnatores
quantum libet, quod tantum laudare delectat:aut ſi nõ
libet, cur ſuadetis vt libeat & caſtitas expugnatur à vo-
bis?Cur bonũ prædicatis, quod in vobis aduerſum eſſe
ſentitis?Rogo erubeſcite.Nemo vnquam quod ſibi eſt
inimicum,bonum dicere delectatur,& laudum præco-
nijs adornare. Fallimini prorſus,& fallitis,imò decepti
eſtis & decipitis.Non eſt iſte calor bonus, nec genitalis
io bonis genitalibus membris, quæ formauit deus, ſed
malus vt ſæpe dictum eſt, authore diabolo præcedente
peccato.Iſto calore ſi vigor mentis veſtræ ad illicita uũ
diſſolueretur,nõ à vobis tã licite laudaretur, quin po-
tius ſicut

G tius ſicut à catholicis damnaretur. Sed iterũ reſponde-
tis, vt ſuperius dixi, tanquã clypeo veſtro dogmati ad-
†aliàs, tan- hærẽtes, ne vobis † valeant ſimplices quos decipitis re-
quam cly- ſiſtere, & dicitis. Nuptiæ damnabuntur, ſi libido dam-
peum veſtro nabitur, quia abſq; illa ſoboles non gignitur. Quid præ-
dogmati op ſtigioſiſsimis aſſertionibus veſtris diem in noctem mu
ponentes ne tare tentatis? Quid nebulis ſerena cõuoluitis? Quid in-
vobis &c. tuentibus lucem feruẽtes in calore turpi, quem optimũ
prædicatis, vt cordis eorum oculos perturbetis fumi a-
maritudinem eructatis? Nuptiæ authore deo valde ſunt
bonæ, nec damnantur prorſus, cum voluptuoſa libido
damnatur. Nuptiæ filiorum procreandorum cauſa ſunt
Gene. 1. inſtitutæ, ſicut ſcriptũ eſt, Creſcite & multiplicamini, &
replete terram: quarum licitus vſus, non in luxuria libi-
dinis inſtitutus eſt, ſed ſine illa imperio honeſtiſsimæ
voluntatis, tantum, vt dixi, cauſa natorũ. Quia Adæ &
Euæ ante peccatũ cum adhuc ſcilicet in eis morbus iſte
non eſſet, dixit deus, Creſcite & multiplicamini, & re-
plete terram. Poſt peccatum vero, vt iam ſuperius diſpu
tatum eſt, ſibilo venenoſi ſerpẽtis cuius callidis decepti
ſunt blandimentis, hanc inquietam & mortiferam pe-
ſtem eorum corpora conceperunt: & per licitum vſum
H poſteaquã de paradiſo proiecti ſunt, in poſteros tranſ-
miſerunt, tanquã peccati ſui teſtimonium hæreditario
iure dimittentes nobis, vt ex hoc præuaricatorum nos
eſſe filios cognoſcentes non gloriemur de nobis, id eſt,
de natura noſtra peccatrice in conſpectu iudicis iuſti
dei: ſed eius miſericordiæ, quæ non in meritis conſtat,
ſemper colla flectamus, quo dignetur nos in paradiſum
reuocare, vnde illos merito exules fecit. Et in coniuga-
tis igitur & in omni homine libido mala eſt: nonnun-
quam enim ad illicita trahit, quia voluntati peccatrici,
qua factum eſt vt eſſet in membris, contraria eſt intan-
tum, vt ipſorum cõiugatorum ad illicitum vſum ardo-
re ſui ſic anhelantes præcipitet mentes, quo eadem li-
centia acti potius quàm agentes agant. Fit enim volun-
†aliàs, ille- tas incõtinens dum illicita† vincitur voluptate, ſed ve-
cta. nialis eſt in coniugatis, malo bene vtentibus. Quod o-
ſtendit Apoſtolus cũ cauſa continentiæ orationis tem-
pus indicit coniugatis, & ad ipſum iterum reuertẽdum
propter incontinentiam tentationis ſatanæ præcipit, di
1. Cor. 7. cens, Nolite fraudare inuicem, niſi ex conſenſu ad tem-
pus, vt vacetis orationi, & iterum reuertimini in idip-
ſum, ne tentet vos ſatanas propter incontinentiam ve-
I ſtram: Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non
ſecundum imperium. Damnabilis eſt vero in adulteris
& fornicatoribus, malo male vtẽtibus. Iam ergo cogno
ſcite vtrum Apoſtolus de malo veniam promiſerit cõ-
iugatis, an de bono: de malo ad tempus orationi va-
candum abſtinere præceperit, an de bono? Erratis pror
ſus, quia deus qui iuſsit fieri bonũ, nuſquã à bono pro-
Pſal. 36. hibuit, ſed à malo, dicens per Dauid, Declina à malo &
fac bonum. Incunctanter omnino dicitur, bene vti hoc
malo veniali coniugatos filiorum gignendorum vide-
licet cauſa, qui naſcuntur deo opifice, non de acciden-
tis libidinis malo, ſed de bono licentiæ nuptiarũ. Nun-
quid enim cum vitis vndique deſerente agricola fuerit
ſentibus occupata, & tempore ſuo iacens in dumis pro-
duxerit botros, de cõtrariis ſibi ſpinis quibus premitur,
vuam produxit? Abſit. Sed de naturæ ſuo bono, licet ſpi
narum aculeis corruptos, bonos attulit fructus. Simili-
ter & triticum, ſi natum circumquaque zizaniis operia-
tur, inquãtum ſpicam produxerit, de naturæ ſuæ bono,
nõ de zizaniorum malo quibus impeditur, bonum in-
tulit germen: ſic filij de naturæ bono boni ſunt fructus,
non de malo libidinis corrumpentis & viciantis, cum K
quo naſcitur omnis homo. Vnaquæq; ergo res manens
in naturæ ſuæ bono, accidẽtibus ſibi aduerſitatibus mi-
ſereſcit atque torpeſcit, cultoris ſemper indigens manu
vel diligentia, vt naturæ ſuæ, cui nihil eſt contrarium
ab authore ſuo deo cõgenitum, valeat reſpõdere. Hoc
agitur & in noſtra peccatrice natura, ſemper indiget
authore & cultore ſuo atque cõſeruatore deo, vt ſpinis
& tribulis zizaniiſque libidinis, vel omnium malarum
concupiſcentiarum, quæ, vt ſæpe diximus, non authore
deo, ſed peccando contraxit, manu gratiæ ſuæ quãdiu
in terram de qua ſumpta eſt redeat, expietur, de terra
iterum in nouum ſeculum puriſsima reditura, per eun-
dem dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſuſcitata. Ite-
rum ergo iterúmque repeto: Libido mala nihil bonis
impẽdit nuptiis, quia nõ ab initio in eius ſordibus ſunt,
ſicut iam ſupra diximus, ordinatæ. Deus enim qui ſine
concubitu apes fœtare creauit, & agrorum cuncta ſe-
mina abſque libidine ſeminare vel naſci decreuit: ho-
minem quoque ex homine ſi non peccaſſet, per concu-
bitum voluntarium, non per libidinis ſcortum exoriri
in paradiſo permiſiſſet. Cui qualiter id cõtigerit in hu-
ius diſputationis capitulo, quãtum dominus reuelauit, L
iam me arbitror oſtendiſſe: Ideoque nuptiarum licen-
tiam bonam valde fatemur, & malam cõcupiſcentiam
in coniugatis damnabilem & voluptuoſam eſſe catho-
lico ore clamamus, veſtrúmq; dogma in eius turpitu-
dine horrendum, ſanctarum ſcripturarum authoritate
damnamus. Paulus Apoſtolus Chriſti eſt, non Pelagius Roma. 7.
diſcipulus antichriſti, qui dicit cõcupiſcentiam in car-
ne ſua non bonum habitare, imò apertiſsime malum di
cit eſſe. Peccatum eſſe teſtatur, ſtimulum carnis ſuæ no-
minat, à quo colaphizari ſe clamat, ne magnitudine
reuelationum extollatur: cuius malum conſiderans in 2. Cor. 12.
corpore mortis ſuæ, in quo bellum inteſtinum cum in-
uiſibili hoſte gerebat, remedium ſalutis ſuæ nullum pe-
nitus, niſi ſolam gratiam dei in Chriſto Ieſu liberãtem
ſe inueniſſe teſtatur: ipſe dicit ſcribens ad Coloſſenſes,
Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram, for- Coloſ. 3.
nicationem, immundiciam, libidinẽ, concupiſcentiam
malam &c. Reſpondete huic tanto doctori: cur ea mor
tificanda præcipit, ſi naturalia bona ſunt? Sed melius in
vobis Pelagio & Celeſtio loquẽtibus, quàm Chriſtus in
Paulo, econtrario prædicatis cum laudabili plauſu, di-
centes, Viuificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terrã, M
fornicationem mundam, libidinẽ bonam, concupiſcẽ-
tiam optimam. Demens & ſecũdum voluntatem tuam
in reprobũ ſenſum dimiſſe hæretice: de iſtarũ ſordium
malo item dicit idem Apoſtolus ſcribẽs ad Romanos,
Non regnet peccatũ in veſtro mortali corpore, vt obe- Roma. 6.
diatis cõcupiſcentiis eius. Ille in veritate docendo pro-
hibet his immundiciis obedire, tu in errore Pelagiano
ſuades: ille concupiſcentiã menti cõtrariam, peccatum
vocat, tu eam laudando, vel in ea delectando, bonũ aſſe
ris naturale. Stulti, iam aliquando ſapite, & nolite de
tanto malo gloriari, neq; mẽdaces eſſe aduerſus verita-
tem, quæ per os ſanctorũ ſuorum laudabilẽ dilectámq;
veſtram concupiſcentiam malam, & libidinem punit
immundam. Ex his enim diuerſæ tentationes oriuntur,
quibus per momenta cũ deo placere contendimus, præ-
pedimur, vt ait Apoſtolus Iacobus, Nemo cum tenta- Iacobi. 1.
tur, dicat quoniam à deo tentatur: deus enim intenta-
tor malorum eſt, ipſe autẽ neminem tentat: vnuſquiſ-
que vero tentatur à cõcupiſcentia ſua abſtractus & ille-
ctus. Deinde concupiſcentia cum conceperit, parit pec
catum:

A catum: peccatum vero cum cõſummatũ fuerit, generat
mortem. Videte dilectam veſtram ſimul & laudatam
veſtram, concipiẽtem dolorem, parturientem peccatũ,
generantẽ mortem. Cuius authorem cum deũ eſſe prę-
dicatis, ſine dubio arguitis tãtum Apoſtolum, & deum
eſſe malorum dicitis tentatorẽ: quia ipſe creauit ſecun-
dum vos, vnde tentãtur homines, abſtrahuntur & illi-
ciuntur: ac per hoc ipſe vnde pereant, fecit: Quod ſi ita
non ſentiretis, deum mortem feciſſe minime diceretis.
Sed audite adhuc repercutientẽ virga ſapiẽtiæ cœleſtis,
Iacobi. 4. vaniloqua ora veſtra eundem Apoſtolũ Iacobum, Vn-
de, inquit, bella & lites in vobis? Nonne ex cõcupiſcen-
tiis veſtris, quæ militant in mẽbris veſtris? Auditis qua-
le officium habeat nimium dilecta veſtra cõcupiſcen-
tia, id eſt, bella & lites, quibus diſcordare facit corpus &
ſpiritum veſtrũ: & in eius caſtris hoſtilibus, atque ſub le
ge mortifera te hæretice militare delectat? Si pacem fi-
dei catholicæ ſequeris, à turbine bellorum horum & li
tium, quo in cordis tui pelago circũquaque iactaris, ne
ad portum peruenias veritatis, facile gratia gubernante
poteris liberari, & cognoſcere malũ, quod in malo po-
B ſitus putas eſſe pulcherrimum. Audi & alium ſuper Ieſu
pectus recumbentem, & conteſtantem concupiſcentiã
non eſſe ex patre deo, ſed ex mundo, & eam cum mun-
1. Ioan. 2. do tranſituram, Ioannem dico Apoſtolum, Nolite, ait,
diligere mũdum, neque ea quæ in mundo ſunt. Si quis
diligit mundum, nõ eſt charitas patris in eo: quoniam
omne quod eſt in mundo, concupiſcẽtia carnis eſt &
concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ nõ eſt
ex patre, ſed ex mundo eſt: & mundus tranſit & concu
piſcentia eius. Qui autem facit voluntatem dei, manet
in æternum. Claudite adhuc, ſi placet, oculos cordis ve
ſtri ad videndum, & obturate aures ad audiẽdum tanti
Apoſtoli veritatem, & clamate dicentes, ne forte dile-
ctæ veſtræ faciatis iniuriam. Ex deo eſt concupiſcentia
carnis, non ex mũdo, & ideo calor bonus eſt genitalis.
Sed quid vltra in proferẽdis teſtimoniis, quibus defen-
ſio veſtra probatur eſſe damnabilis, nitar promulgare
ſermonẽ? Quia ſi omnia de legis diuinæ theſauris pro-
ducantur, tempus me deficiet enarrãtem. Audite ergo
breuiter, non breuia, ſed crimine ingẽtia caloris veſtri
amantiſsimi opera, quibus in illicitum coire præcipitat
C hebetata corda mortalium, & erubeſcite & cõticeſcite
Mala concu- tandem. Iſto calore ſuccenſus & turpiter illectus non-
piſcentiæ. nunquam pater inclinat filiam, & operatur inceſtum:
filius etiam patris thorum maculat, quum matri vel no
uercæ aliquando miſcetur. In ſororem frater cupidine
ductus incurrit: cognatam non erubeſcit opprimere.
Virgo licentiam non ſuſtinet nuptiarum, ſed ſtuprum
tempore concupiſcit illicito, Maritus minime conten
†alias, ve- tus licitis vxoris amplexibus, vteros† contaminat alie-
ntres. nos. Similiter & vxor immemor proprij mariti cubilis,
adulterino amore vxoris thorũ occupat alienæ. Nam
Roma. 1. maſculi relicto naturali vſu fœminæ, exardeſcũt in de-
ſideriis ſuis in inuicẽ, maſculi in maſculos turpitudinẽ
operantes. Horret etiam plus iis quæ diximus, dicere,
quòd dum homo immemor ſuæ naturæ, rationalis ir-
rationali naturæ, & alienæ à ſua natura pecudi coire cõ
pellitur. Quid de ruina aliquantorum ſeruorum dei &
ſacrarum virginum dicam, quæ hac tempeſtate naufra
gia patiuntur? Quidve de diuerſis immundiciis, in qui-
bus eorum authorem ipſum ſibi puto pro vobis diabo-
lum diſplicere? Ecce calor ille amantiſsimus veſter in
quas ignominiarũ ſordes humanas ire illicit & præci-
pitat mẽtes? Ecce quã illuuiem etiam in ſanctis Chriſti
membris fuiſſe dicere non tremuiſtis: Ecce cuius ob- D
ſcœnitatis & turpitudinis eſtis acerrimi laudatores, im-
pudentiſsimi defenſores, & ſi non fallor, cum adhuc
non diſplicet, forſitan & factores. Quis enim de vobis
bene ſentiat, quos de tanto malo bene ſentire cogno-
ſcit? Si igitur in vobis vllus eſt pudor, ſi honeſtas ali-
qua, ſi caſtitatis intentio, tantam mali neceſsitatem, id
eſt concupiſcentiam carnis ſordibus libidinis mixtam,
bonam dicere & laudare deſinite: cuius authorem non
deum, ſed diabolum eſſe credite, præcedẽte protoplaſti
peccato: & quòd eam voluntas humana in turpiſsimis
motibus refrenare non valeat, niſi ſingularis gratia per
Chriſtum dominum noſtrum ſubuenerit ſaluatoris.

AD ARTICVLVM QVINTUM, Liber quintus.

ITEM, inquiunt, paruulos non tra-
here originale peccatum neq; pe-
rituros à vita æterna, ſi ſine ſacra-
mento baptiſmatis ex hac vita mi-
grauerint. Reſpõdemus, Multum
quidem iam de originali peccato, E
quo & paruuli tenentur obſtricti,
ſuperius diſputauimus: à luce veritatis oſtẽdimus omne
humanũ genus hoc vicio claudicare. Dei etiam filium
in ſimilitudine carnis peccati ob hoc veniſſe, vt morte
ſua per crucem vinceret mortẽ, & gratia ſua gratuita,
noſtra vulnera curaret. Veruntamẽ falſa eſſe de paruu-
lis hæretice quæ prędicas, non ſolũ noſtro, ſed & eorũ,
ſaluatore Chriſto iuuante, ſcripturarũ authoritate con
uincam. Quid igitur apertius, quòd paruuli Adæ pecca
to naſcantur obnoxij dici potuit, quàm quod dictũ eſt
per Dauid, Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in *Pſal. 50.*
delictis peperit me mater mea? Ille enim cum adulteriũ
defleret, & homicidium quod Berſabee cauſa cõmiſit,
hanc veritatem in ſuæ confeſsionis gemitu eructauit:
tanquam diceret, Non quòd ex hoc ſolo facinore per-
petrato peccator ſim, qui antequã id facerem ſine pec-
cato non eram, imò iam peccator ab vtero matris meæ
eram: Ecce in iniquitatibus cõſumptus ſum, & in deli-
ctis peperit me mater mea. Vicium ergo peccati ſemi-
natus & cõceptus de parentibus ſumpſi, per quod adul
terium & homicidium propria peccata peregi. Cum e- F
nim ſubiungẽs, inquit, Ecce veritatem dilexiſti: pecca-
ta propria voluntate commiſſa fatetur, quia veritatem
dicit deo pœnitens, quando nihil illi de commiſsis ſuis
ſceleribus celat: nõ quòd ſi voluntatem celauerit, deus
ignoret, ſed veritatẽ ſibi ab eo dici vult, vt veniam cõ-
ſequatur. Si vero aliqua mente exciderint, cõfiteatur ve
ritatem deo, & cum generaliter dixerit, Deus qui noſti *Pſal. 68.*
occulta cordis, tu ſcis opera mea, & delicta mea à te nõ
ſunt abſcondita: quibus veniam largiaris: & hæc vtique
eſt veritas confitentis quam diligit deus. Eua ergo pec-
catum à diabolo mutuauit, Adam cõſenſu cautionem
fecit, vſura poſteritati creuit. Hinc eſt, quòd infans in
vtero matris hęreditario iure conſtrictus ante promit-
tat debitũ quàm cautionẽ patris agnoſcat, vel debitorẽ
etiam genitorẽ. Huius chirographi vſuræ ſunt, illæ ma-
ligniſsimę paſsiones, quibus tam maiorum ætate quàm
paruulorum animæ deprimuntur, à quibus liberari ne-
minem poſſe niſi per Chriſtum Dauid ipſe, qui in ini-
quitatibus cõceptum & in delictis natum ſe eſſe dicit,
oſtẽdit, cum in ſeptuageſimoprimo pſalmo de perſona
Chriſti loquitur, dicens, Liberauit pauperem à potẽte, *Pſal. 71.*
& inopem cui non erat adiutor: id eſt, humanũ genus à
diaboli

G diaboli dominatu. Parcet pauperi & inopi, & animas
pauperum ſaluas faciet. Ex vſuris & iniquitate liberauit
animas eorum: Chriſtus vtiq; Adæ debitum, quod nos
vſuris obligauerat, ſoluit, cũ nullis ſuũ corpus peccatis
obnoxium in patibulo crucis ſuſpendi permitit: ipſius
Pſal.68. enim in pſalmo vox eſt, Quæ non rapui, tũc exſoluebã.
Quapropter ipſe ex vſuris & iniquitate & paruulorum
2. Corint.5. liberat animas, quia vt dicit Apoſtolus, Vn⁹ pro omnibus mortuus eſt: Et iterũ. Ergo omnes mortui ſunt: & ſi
omnes mortui ſunt, ſtimulo vtiq; mortis percuſsi, mor
1. Corin.15. tui ſunt, quia ſtimulus mortis peccatũ. Dic ergo quęrẽti
mihi, Si peccatũ paruulus nullũ carnaliter natus attra-
Iob.14. xit, cur breuis dierũ ſorte mortis aſtringitur? Quia vbi
peccatum non eſt, vtiq; mors eſſe nõ debet. Non enim
Roman.5. me fingente, ſed Apoſtolo prædicãte dictũ eſt, Per pec-
catum mors: ac per hoc ſecundũ errorem veſtrum, ini-
quus deus, vt mori paruulum patiatur non habentẽ pec
catũ per quod poſſet vita priuari. Sed ad illã fallaciam
dogmatis veſtri reſpiciens, cui iam ſuperius reſponſum
eſt, inquies mihi, Deus mortẽ fecit, quia mortalem ho-
minem fecit: peccatum autẽ non fecit, quia in primor-
dio hominẽ prohibuit ne peccaret: imò quid aliud di-
H citis cum deum mortẽ feciſſe creditis, niſi & peccatum
deus fecit, vt per peccatum mors intrare poſsit in mun
dum, quia vt quod item eſt repetendũ dicẽte magiſtro
gentium, Per peccatũ mors: reſpondetis, Abſit, deus pec
catum nõ fecit: ergo occaſionem peccandi homini tri-
buit, vt opus eius, ſicut dicitis, mors homini poſsit con-
tingere. Sine peccato enim mors eſſe non poterat, quia
velitis nolitis, per peccatũ mors. Nec occaſionem, vt di
citis, peccandi deus homini dedit, quo mori poſſet, ſed
Sapient.1. mortalem fecit. Iam reſponſum eſt ſcriptum eſſe, Deus
mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorũ. Et
Sapien.2. item, Deus creauit hominẽ inexterminabilem. Si ergo
peccatum non fecit, nec occaſionem peccandi homini
dedit, quod recte dicitur: bonum mortis ſecundũ vos,
quod recte nõ dicitur, quo modo per malũ peccati ab
2. Cor.6. homine potuit peruenire? Quid enim luci cũ tenebris,
aut quæ pars iuſticiæ cũ iniquitate? Videte infœlices, ſi
tamẽ videre poteſtis, quas amicicias inter deum & dia-
bolum faciatis, quod abſit à domino. Deum enim mor
tem feciſſe dicitis: diabolum peccatum, ſi tamẽ vel hoc
aſsignatis diabolo, miſcuerũt opera ſua, & cõſenſus tã-
quam ſibi in auxilium venientes, vt hominẽ vita priua-
I re poſsint, & ideo dictum eſt, Per peccatum mors. Iam
hoc aduertite, imò qui ſani ſunt ſenſu aduertãt, quia ſo
letis nos dicere Manichæos, quis noſtrũ ſit Manichææ
peſtis aſſertor: nos, qui nihil commune luci ad tenebras
† al. quapropter quã oi fuerint omnes homines ſunt, quibus dũ contigerit mori ꝓpter peccatũ, qđ in eis non actione ſed vterina cõceptione ꝑtrãſiit, &c. dicimus: an vos, qui opus lucis, vt putatis, id eſt mortẽ
opere tenebrarum diabolo, id eſt peccato confunditis?
Niſi enim credideritis mortem & peccatum vtraq; eſſe
mala, & nullius horum authorẽ eſſe deum ſed diabolũ
delinquentibus protoplaſtis [influxiſſe,] prorſus Mani-
chæos adiuuatis, imò eſtis ſimiles Manichæis, Mani-
chæus autẽ nõ credit, ſed catholicus dicẽti Paulo, quòd
per vnum hominem peccatum intrauit in mũdum, &
per peccatũ mors, & ita in omnes homines pertranſiit,
in quo omnes peccauerũt. Hęc eſt fides noſtra, fatemur
incunctanter peccatũ in paruulis, & per peccatum mor
tem pertranſiſſe in omnes homines: Et paruuli natura
homines ſunt, † quia propter peccatum quod in eos nõ
actione, ſed vltima cõceptione pertranſiit, moriuntur.
† alɩàs, niſi cœno peccati incarent. Non enim morerentur, ſi cœno peccati nõ alerentur. †
Per peccatum enim, vt ſæpe eſt repetẽdum, mors: Non
ſine peccato hac morte, ne in æternum pereant, morte

domini redimuntur. Hoc cœno peccati quo naſcũtur K
ſqualidi, vt in regnum cœlorum ingrediãtur immacu-
lati, immaculato per baptiſmũ ſanguine Chriſti mun-
dantur. Audi & alterum, dei ſapientiam inquirẽtem, &
per illam veritatẽ mortalibus pręd icantem. Audi aliter
quidẽ quàm Dauid loquentẽ, ſed non aliter prophetan
tem, in vno vnico ſpiritu vera dicentẽ, quòd Adæ pec-
cato & paruuli naſcendo premantur. Dauid enim, in-
quit, vt ſupra iam dictum eſt, Ecce enim in iniquitati- Pſal.50.
bus cõceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea:
iſte ait in libro Eccleſiaſtico, Graue iugum ſuper filios Eccl.40.
Adam, à die exitus de ventre matris eorũ, vſq; in diem
ſepulturæ in matrẽ omnium. Quod eſt hoc graue iugũ,
niſi peccatum? Et quare dictum eſt iugum, niſi quia ex
duobus Adam & Eua veniat, vel duorũ premat & con
terat colla, id eſt, maſculi & fœminæ, malorum videli-
cet atq; impiorum, † quia in vtroque ſexu iugum ſunt. † al. maiorum videlicet atq; minorum.
Ideo ait generaliter, Graue iugum ſuper filios Adam.
Dicendo ergo, ſuper filios, ętates nõ diſcreuit vel ſexus,
& comparando iugum peccato, propter Chriſtum: qui
vt cæteri ex vſu coniugatorũ natus non eſt, omnes cæ-
teros eſſe peccatores æquauit. Hoc iugo, id eſt originali
peccato reuincti maiores atque minores, vicio ex ipſo L
orti, tanquam aratrũ trahimus quandiu ſumus in mor
tis corpore, cuius cupiditatis vomere proſcinditur, hoc
eſt corrumpitur terra noſtra. Propter quod in libro Sa
piẽtiæ dictum puto, Corpus autem quod corrumpitur, Sapien.9.
aggrauat animã. A cuius vita, † labore & onere, vel ara- † iugi.
tri corruptione vt requieſcat, nemo ſoluitur propria vo
lũtate & poteſtate, niſi ab illo iuſte iudicãte & indebite
miſerãte, qui ait, Venite ad me omnes qui laboratis & Matth.11.
onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite iugũ meum ſu
per vos, & diſcite à me quia mitis ſum & humilis cor-
de, & inuenietis requiẽ animabus veſtris. Iugum enim
meum ſuaue eſt, & onus meũ leue: quo modo vero ad
cum vocati eant, ipſe oſtẽdit, dicẽs, Nemo venit ad me, Ioan.6.
niſi pater qui miſit me traxerit eũ: pro iugo peccati aſpe
ro & graui, quo carnaliter nati premuntur, vocatis tol-
lendum ſuper ſe iugũ ſuaue, & onus leue pręcipit. Supe-
rius iam diximus, cur peccato iugum ſit comparatum:
nũc ſpiritale Chriſti iugũ & onus intelligere debemus,
charitatẽ eſſe dico, qua iubemur diligere deũ & proxi- Matth.22.
mum quia in his duobus præceptis tanquã in iugo, lex
omnis pẽdet & Prophetę. Quid enim ſuauius ac lenius
charitate, qua nos diligens deus, per mortem filij ſui ex M
duobus populis Iudæis ſcilicet & gentibus vinculo gra Ephe.2.
tiæ in vnitate fidei cõiugauit, & fecit vtraq; vnũ. Chri-
ſti itaque iugum ceruices, quas preſſerat iugum peccati,
ſuſpẽdit, non premit, ad cœlũ leuans: quia charitas ſine
qua nemo promeretur deũ, nunquã cadit, & cooperit
multitudinẽ peccatorũ. Ipſa eſt etiã onus leue quã qui 1. Corin.13.
habuerit, deũ portat, quia charitas deus eſt. Ideo & Apo
ſtolus, Glorificate, inquit, & portate deũ in corpore ve- 1. Corin.6.
ſtro. In hac vocatione ſunt & paruuli, qui aſſumũtur in
fide credentiũ, non obedientia volũtatis, ſed dilectio-
ne nimia charitatis. Propter quod in Pſalmis dictũ eſt
de ipſis, Etenim nõ credẽtes inhabitare dominũ deum. Pſal.67.
Super quos niſi fuerit dono gratiæ charitatis iugũ ſua-
ue & onus leue Chriſti, requieſcere à labore & onere o-
riginali iugi non poſſunt. Grauantur enim in labore &
onere diuerſarum paſsionum, quas eos in lacte poſitos
perperi videmus & ſtupemus. Vexantur enim nonnun
quã à dæmonibus diuerſis doloribus & vulneribus cru
ciantur, multiſque, vt dixi, ęrumnarum generibus affli-
guntur: & in his omnibus cum quid patiantur hoc di-
cere non

A cere nõ poſsint, tamẽ pœnis ſe cruciari variis quodam
modo loquuntur, cum aculeo punctι dolorum, cõfuſos
vocũ eiulatus emittunt. Qui ſi mioime ſtimulo peccati
protoplaſtorũ percuſsi, ex quorũ peccatrice caroe pec-
cati caro ſunt, patiuntur ſecũdum errorem veſtrũ, deus
qui talem fecit naturã, vt pœnalibus anima paſsionibus
conuexetur, crudelis eſt, aut certe iniuſtus, vt innocen-
tiam ſanctã & nullius penitus erroris obnoxiam tantis
permittat vrgeri periculis, & in ipſis nonnunquam vita
priuari. Quod niſi eos peccati originalis cauſa pati cre-
dideritis ſine dubio deũ, qui valde bona omnia fecit,
Gene.1. arguitis. Sed abſit vt ſit iniquus, inferens iram, imò iu-
ſtus iudicia faciens. Pœna enim peccati eſt vt pœnis ple
ctantur, non in actu ſed ortu paruuli peccatores. Quia,
Pſal.50. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in deli-
Eccleſiaſti- ctis peperit me mater mea: &, Graue iugum ſuper filios
ci.40. Adam à die exitus de ventre matris eorũ, vſq; in diem
ſepulturæ in matrẽ omnium: non ego fingens, ſed Pro-
2.Petr.1. phetæ dei ſpiritu veritatis ſancto acti dixerunt. Audi &
alium athletam fortiſsimum per omnia diaboli flagel-
la tranſeuotem, & patientia ſua eius impatientiam ſu-
perantem, beatum Iob dico, quid ſpiritu dei quo proba
B tus & fortis eſt factus, de humanæ naturæ ſenſerit labe,
etiam & paruulos dicens à peccati ſordibus immunes
eſſe non poſſe, hóſq; adducẽdos in iudicium corã deo,
Iob.14. Homo, inquit, natus ex muliere, breuis vitæ & plenus
iracundia, & ſicut flos cum floruerit, decidit, fugitq; vt
vmbra, & nõ permanet. Nõnne etiam huius curam ha-
buiſti, & hũc feciſti venire in iudicium coram te? Quis
enim erit mundus à ſorde? Ne vnus quidem, etiam ſi v-
nius diei fuerit vita eius ſuper terram. Eſt ne aliquid du
bitandum, tam clariſsima authoritate, paruulos peccati
illuuie maculatos eſſe naſcentes? Cum enim dicit, Nõn-
ne etiam huius curam habuiſti, & hunc feciſti venire
in iudicium coram te, ſtatim propter iudicia iuſtiſsima
dei cur in iudicium veniat, cauſam præcedẽtem oſten-
dit? Quis enim, inquiens, mundus à ſorde? Ne vnus qui-
dem eſt, etiam ſi vnius diei fuerit vita eius ſuper terrã.
Id autem eſt propter peccati ſordem, quam trahit à pec
cante natura, qua naſcitur immundus in mundo. Hæc
ſecuodum Septuaginta interpretum editionem quę ex
græco in Latinum ſermonẽ verſa eſt, poſuimus. Audi-
te apertius ad ſuggillationem veſtrã idipſum, qualiter
ex Hebræo verbo ſit in Latinum tranſlatum. Quis, ait,
C poteſt facere mundum de immundo conceptũ ſemine?
Nõnne tu qui ſolus es? Eſt oe deinceps contentio? Imò
eſſe debet à vobis vlla cõtradictio? Audis de paruulo di
ci, Quis poteſt facere mũdum de immundo cõceptum
ſemine, nõnne tu qni ſolus es? & adhuc dubitas baptiſ-
mum Chriſti per gratiam habere, quod mũdet in par-
uulo? Niſi enim eſſet immundus, oon diceret, Quis po-
teſt facere mundum: ſed cũ addidit, de immundo con-
ceptum ſemine: parentũ ſordidatum dicit eſſe peccato,
quorum ſunt immuoda ſemina, non cõditione naturę,
ſed præuaricantis vicio protoplaſti. Siue igitur Septua-
ginta ex Hebræo in Græco, ſiue alius ſimiliter ex He-
bræo in Latino ſermone, vnum atq; idem, & ſi mutatis
verbis, non tamen veritate, paruulos peccati ſorde reos
eſſe dixerunt. Quam enim iniuſticiam, ſicut ſæpe pro
diuerſitate propoſitarum à me cauſarum interrogaui,
apud deum dicitis, vt nulla exiſtente cauſa ſecundum
errorem veſtrum, ſicut ſupra diximus dixiſſe Iob, par-
uulus breuis vitæ & plenus iracũdia ſit: cum quid ſit ira
rationis vſu omnino neſciat: vel quare vt flos decidit,
fugitq; vt vmbra, & in vita multorum dierum ſiue an-
norum nõ permanet, ſicut nouimus multis continge- D
re paruulis: vel cur eum ad iudicium venire corã ſe fa-
cit, cum mandatum legis eius non cognouerit facien-
dum, nec contempſerit voluntatem? Hoc vtique ſecun-
dum vos, vt dixi, iniuſte paruuli patiuntur à iuſto iudi-
ce, ſi oulla peccati contagione tenentur obnoxij. Sed
quantalibet latitudine mandatorum veſtrorum† verbis †aliâs, mũ-
muros hæreſi veſtræ circunquaq; conſtruatis, † veotus dacioru ve
cuius eſt impulſus gratiæ, in omnibus totum quaſſat & ſtrorum.
deſtruit. Vnde repugnatis atque confiditis? Quia iuſtus †aliâs, con-
dominus nihil facit iniuſtum, & verax non poteſt eſſe ſtruatis, ve-
mendax. Paruuli vtique, vt dicit Apoſtolus, natura filij ritas vicit,
iræ ſunt, Adæ ſcilicet parentis, ſicut ſæpe diximus, offen- cuius aries
ſione, conſenſione. † Non enim dicerentur filij iræ niſi impulſus
iram, id eſt, peccatum primi plaſti, qui peccando deum gratiæ ma-
ad iram primus in genere noſtro prouocauit, traherẽt nibus totũ
ſeminati. Ideo dictum eſt, Quis enim erit mũdus à ſor- quaſſat
de? Ne vnus quidem, etiam ſi vnius diei fuerit vita eius &c.
ſuper terram. Vel ſicut dictũ eſt alio modo, tamẽ idem, †connexi.
Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum
ſemine? Nõnne tu qui ſolus es? Ob hanc igitur ſolã ſor-
dem peccati quam trahit, nõ de cooiugij bono, ſed de
libidinis malo, paruulus breuis vitæ & plenus iracun- E
diæ eſt. Decidit etiam vt flos, fugitq; vt vmbra nec per-
manet, atque in iudicium coram domino veniet iudi-
candus. Cui niſi baptiſmi gratia per Chriſtum ſubue-
nerit, diſperiet de populo Chriſtiano. Sicut lex peritu-
rum dixit paruulum de populo Iudæorum, niſi die cir-
cunciſus fuiſſet octauo. Scriptum eſt enim, Infans qui Gene.17.
octauo die circunciſus non fuerit, diſperibit anima illa
de populo ſuo. Dic igitur mihi, A quo facinore circun-
ciſio paruulos liberat? Aut quare incircunciſi de popu-
lo dei anima peribat, ſi nihil, vnde ſanaretur vel diſpe-
riret, habebat: quin potius parẽtibus eius niſi incircun-
ciſus fuiſſet, debuit prætendi perditio, qui vſum obedi-
entiæ & liberi habebant arbitrij, & ooo paruulo igno-
ranti bonum & malum? Sed eſto quòd pareotes ob hãc
negligentiam, quod ſcriptum non eſt, ſubeant perituri
ſupplicia, nunquid damnatis illis ſi incircunciſus mor-
tuus fuerit paruulus, animæ poterit interitum abolere?
Deus enim locutus eſt, nõ homo, dicens, Infans qui o-
ctauo die circunciſus nõ fuerit, diſpereat anima illa de
populo ſuo. Narrate ergo ſi poteſtis, dei iuſticiã in qua
multum vos poſſe iactatis, imò totum poſſe naturæ vi-
ribus, cur diſperdat innocentiam incircũciſam, quidve F
circuncidi iubet, ſi nulla donantur circunciſione deli-
cta? Reſponderis planè, Iuſtus deus io iudicando. Hæc
enim ſoletis quaſi diligentes deũ dicere, ſed ore veſtro,
corde autem mentientes ei. Si itaq; iuſtus deus in iudi-
cando, rogo dic cauſam incircunciſi paruuli perituri.
Actualia certe nulla ſunt eius delicta. Quæ enim eſſe po
terunt octo dierum? Trahere eum originale peccatum,
& propter hoc damnari, credere non vis. Vnde iniuſta
dei iudicia? Dic iam aperte, Iniuſtus deus & impius, vt
damnet paruulum, quem damnabilis nulla cauſa præ-
ceſsit. Nec enim aliud in cordis tui tenebris ſentire co-
gnoſceris, ſi tamen incircuocisũm teſte dei lege fideli,
perire paruulũ credis. Aut ſi de vobis aliud ſentiendum
eſt, iudicent orthodoxi. Sed more illo veſtro veritatis
videlicet luce deſerti atq; refelliti, Deus, inquitis, præ-
ſcius operum eius malorũ quæ facturus erat ætate perfe
cta, peritũ dixit de populo ſuo. Itáne Pelagiane iſane.
deus qui iuſtus eſt in omnib9 viis ſuis, & ſanctus in om- Pſal.144.
nibus operib9 ſuis, pro huiuſcemodi credẽdus eſt incir-
cũciſum paruulum iudicare, vt tãquam factorẽ pro nõ
factis

G factis ſceleribus puniat, tempus imputet quoddam vbi
vita non vixerit, vbi velle & nolle non fuit voluntatis?
Abſit hoc apud iudicem iuſtum, qui vnicuique vel obe-
dienti vel contemnenti vſu liberę voluntatis reddit ſe-
cundum opera ſua, Paruulo autem incircunciſo ſolum
pro delicto, quod eſt opus diaboli, quod ex Adã ſemi-
natus attraxit, & circuncitione fraudatus non caruit,
hoc in paruulo deus odit & punit: ita nunc fit in popu-
Gene.17. lo Chriſtiano. Circuncitio enim illa octaui diei, figu-
ram reſurrectionis domini ſaluatoris, & gratiam baptiſ
mi geſtabat. Vos autem, & ſi paruuli baptizati non fue-
rint, vitam illam æternã promittitis, quia ſcilicet Chri-
ſti eis gratiam baptizatis nihil auferre, conferre credi-
tis nihil. Si enim intelligeretis quare dixerit dominus,
Math.9. Non opus eſt ſanis medicus, ſed male habentibus: cre-
deretis vtiq;, non eos ſanos, ſed vulneratos medico ſal-
uatori ad ſtationem baptiſmi ſanandos offerri, nec ha-
bituros vitã, niſi ipſius qui eſt vita, manducauerint car-
Ioan.6. nem, & ſanguinem biberint. Ipſe enim dixit, Niſi man-
ducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſan-
guinem, non habebitis vitam æternam in vobis: & qui
manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinẽ, ha-
H bet vitam æternam. Quo modo igitur vitam regni cœ-
Euchari- lorum promittitis paruulis, non renatis ex aqua & ſpi-
ſtia paruu- ritu ſancto, non cibatis carne, neque potatis ſanguine
lis ſub v- Chriſti, qui fuſus eſt in remiſsionem peccatorum? Eius
traque ſpe- enim edictum eſt, Si quis non renatus fuerit ex aqua &
cie. ſpiritu ſancto, nõ poteſt introire in regnum cœlorum.
Ioan.3. Intrare quippe in regnum cœlorum nõ aliud eſt, quàm
vita beata viuere, quę permanet in ſeculo ſeculorũ. Ec-
ce non baptizatus, vitali etiã cibo poculóq; priuatus, di-
uiditur à regno cœlorum vbi fons viuẽtium permanet
Chriſtus, Da mihi præter hunc alterum locum, vbi vi-
tæ poſsit requies eſſe perennis, Primum enim locum fi-
des catholicorum diuina authoritate regnũ credit eſſe
cœlorum, vnde, vt dixi, nõ baptizatus excipitur. Secun-
dum, gehennam, vbi omnis apoſtata vel à Chriſti fide
Purgatoriũ alienus æterna ſupplicia experietur. Tertium penitus
ignoramus, imò nec eſſe in ſcripturis ſanctis inuenie-
mus. Finge Pelagiane locũ, ex officina peruerſi dogma-
tis tui, vbi alieni à Chriſti gratia vitã requiei & gloriæ
poſsidere paruuli poſsint. Dextera eſt iuſti iudicis ſedẽ-
tis & ſiniſtra, regnum eſt & gehenna, vita eſt & mors,
iuſti & iniqui. In dextera igitur iuſti ſunt conſtituti: in
I ſiniſtra operarij iniquitatis. In regno requies baptiza-
torum: in gehenna pœna incredulorũ. Vita ad lætitiam
gloriæ: mors ad fletum & ſtridorẽ dentium. Iuſti in re-
gno patris cum Chriſto: iniqui in igne æterno parato
diabolo, & angelis eius. Sed hoc dicens, non diuiſiones
locorum multorum dedi, niſi duorum tantum, quoniã
ad duo, regnum videlicet & gehennam hæc omnia re-
feruntur, etiã ſi plura dicantur: dextera enim vita iuſti:
vel, ſicut dixi, addamus iuſticia, ſanctitas, beatitudo, &
cætera bona ad regni cœlorum requiem referuntur. Si-
niſtra vero, id eſt, ij qui ſiniſtræ aſtabunt, iniqui, mors,
iniuſticia, doloſitas, impietas & quantalibet mala ad ge
hennæ tormenta, vbi mors quæ ſecunda dicitur nõ fi-
nitura, ſed cruciatu durabilis erit. Qui baptizatus ergo
non eſt, in iis quę regni cœlorum ſunt, non poteſt repe-
riri. Et ſi non ibi, quia vere non ibi, putás ne Pelagiane,
iam ſentis vbi, aut certe dic vbi? Reſponde more illo ſo
Ioan.14. lito: dominus, inquit, In domo patris mei manſiones
multæ ſunt. In his manſionibus, manſiones habent vitæ
& refrigerij nõ baptizati paruuli. Hiccine eſt putas ille
tertius locus, quem fingendũ ante paululum ex officina
dogmatis tui popoſcerã? Percutiat hoc opus virga ſua Pſal.2.
ferrea Chriſtus, quia gentes hęreditatem ſuam & poſſeſ- K
ſionem ſuam terminos terræ regit: quia probat vaſa mi-
ſericordiæ ſuæ, & reprobat contumeliæ, vt ſi manſerit
inquaſſatũ, permittat illic ſuſceptos veſtros, quibus ſine
illo vitam promittitis paruulos habituros. Dic age, ad-
eſto aſſertioni tuæ, refelle meam. Manſiones iſtas mul-
tas quas in medium protuliſti de theſauris Euangelio-
rum, certum eſt veritate dicente eſſe apud deum patrẽ.
Sed quæro abs te, vtrum ſint in regno cœlorum, an fo-
ris? Pater enim deus in regno cœlorum eſt, & illic ſunt
hæ vtique manſiones. [Si vero in regno cœlorum non
ſunt, ergo pater alienus eſt à regno cœlorum: quia vt di
xit, vbi pater eſt ibi & multæ ſunt manſiones.] Quid di-
cis hæretice? Vnum elige ex duobus cuius partis defen-
ſor exiſtere poſsis. In regno eſt pater & manſiones, an
extra? Si dixeris, in regno: perdidiſti locum, quem mul-
ta fabricaueras arte paruulis. Non enim intrat in man-
ſiones iſtas non baptizatus, quia qui dixit, In domo pa- Ioan.14.
tris mei manſiones multæ ſunt: ipſe dixit, Qui non re- Ioan.3.
natus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in
regnum cœlorum, Ecce virga fortis Chriſti, quoniam
cõminuit corpus tuum. Si autem dixeris, foris, attende L
quid reſpondeas Manichæo. Aliquo enim bello ſecun-
dum te ſuperatus, ab aliquo pater exceptus eſt de regno
cœlorum, nec ad eum opus filij ſui pertinet baptiſmus
paruulorum, nec ad ipſum etiã manſiones patris, ac per
hoc diuiſum eſt regnum eorum, Chriſtus enim recipit
baptizatos in regnum cœlorum: pater non baptizatos
in manſiones loci ſui. Ecce quales ſenſus impræ gnata à
diabolo peperit hæreſis veſtra: ecce officina illa Pela-
giana, ſiue Celeſtiana, de qua nimium docti & acutuli
ad interitum proceſsiſtis, qualem locũ miſeris paruulis
fabricauit, vt & pater videatur regno excluſus, & Chri-
ſtus à manſionibus patris? Quid deinceps à vobis dece-
pti facient paruuli, quos catholica ratio (ſine medico
Chriſto) in manſiones patris vobis docentibus non ſi-
uit introire? Quibus dum abſq; Chriſto promittitis vi-
tam, aufertis vitam dum ſanos pollicitatione ad mortẽ
perducitis, dum ſpondetis requiem, præcipitatis in ge-
hennam, Manſiones igitur iſtæ apud patrem non ſunt
diuiſæ cellulis ad habitandum iuſtis, ſed conuinctæ cha
ritate bonorum præmia meritorum, quæ ſunt in regno
cœlorum, quod eſt indiuiſum in poſſeſsionẽ vnicæ cõ-
cordię deitatis, patris & filij & ſpiritus ſancti: & non eſt M
vt quoddam grande palatiũ vnde (cõcludi aut) excludi
poſsit: nec terminum habet quo modo regnum terrę, vt
vltra regnandi non habeat poteſtatẽ. Ipſe enim qui im-
plet omnia & excedit omnia, pater & filius & ſpiritus
ſanctus, deus vnus eſt, omnia in omnibus, vnum potẽs, 1.Cor.15.
atq; omnia potẽs, cuius regni finis nõ eſt, Magnus enim Pſal.95.
dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius nõ
eſt finis: & regnũ eius regnum omnium ſeculorũ, & do
minatio eius in omni generatione & progenie. In par-
te vero gloriæ ſanctorũ & beatitudinis vitæ æternę di-
uiſum à gehenna dici tantum poteſt, vnde impij & pec
catores omniſq; nõ baptizatus eſt ſeparatus, & parti ge-
hennæ eſt mancipatus: dei autẽ potentia nõ in parte eſt,
[& in parte nõ eſt,] quia & ſanctorũ requiei & peccato-
rum damnationi ipſe regnat in ſecula ſeculorũ. Sinite
itaq; paruulos venire ad Chriſtum vitã, vt eis perditam
per Adam medicina ſua redonet vitã. Venit enim non Lucæ.19.
inaniter quærere & ſaluare quod perierat: vos videbat
præſcientia ſua futuros hæreticos, vóſq; increpabat in
Apoſtolis ſuis, dicẽs, Sinite infantes venire ad me, & no

lite eos

A lite eos prohibere: talium eſt enim regnum cœlorum.
Talium, ad cõparationem videlicet ad ſe venientium
dixit, non omnium paruulorum generaliter, etiam &
Luca.18. qui in eo renati non ſunt: ideo, inquit, Sinite paruulos
venire ad me: id eſt, nolite eos credere me non indige-
re, non enim poſſunt venire in regnum patris mei niſi
Ioan.14. per me. Denique ait, Ego ſum via veritas & vita, nemo
venit ad patrem, niſi per me. Quo modo eos ergo non
baptizatos in domo manſionum patris manſuros cre-
ditis, cum nemo vadat ad patrẽ, niſi per Chriſtum, qui
via eſt: nemo æternam habeat vitam, nec maneat in ve-
Ioan.15. ritate, niſi per ipſum qui vita eſt & veritas? Sine me, in-
quit, nihil poteſtis facere. Nam ſicut nemo venit ad pa-
trem, niſi per Chriſtum: ſic nemo ſaluandus venit ad
Ioan.6. Chriſtum, niſi attrahente patre. Ipſe enim dixit, Nemo
venit ad me, niſi pater qui miſit me attraxerit eũ. Et ve-
Ioan.3. nire ad patrem & filium nemo poteſt, niſi operante ſpi
1.Cor.12. ritu ſancto patris & filij, qui vbi vult ſpirat, & gratiam
diuidit ſingulis prout vult: quam gratiam non à ſe diſ-
ſociatam, ſed indiuiſa manu atque potentia in homine
tota vnus deus & trinitas operatur. Quiſquis ergo opus
in ſe nõ habet trinitatis, [id eſt, baptiſmum ſalutarem,
B æternam vitam cum viuentibus ſanctis in regno cœlo-
rum nõ poteſt adipiſci. Baptiſmum enim Chriſti opus
Coloſſ.2. eſt trinitatis,] quia ipſe eſt, dicente Apoſtolo Paulo, ple-
nitudo diuinitatis: & non eſt, ſicut & Petrus dicit in A-
Act.4. ctibus Apoſtolorum, in aliquo alio ſalus, Nec enim no-
men aliud datum eſt ſub cœlo hominibus, in quo opor
teat nos ſaluos fieri. Ecce princeps Apoſtolorum Petrus
in veritate loquitur veritatem, in nullo alio nomine ho
minibus datam ſub cœlo ſalutem, niſi in Chriſto. Tu in
mendacio da nomen aliud quod ſaluare poſsit paruu-
los, minime in Chriſti nomine, qui eſt, vt dixi, plenitu-
do diuinitatis, baptizatis. Quiſquis enim in Chriſto tin
gitur, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, quod eſt
plenitudo diuinitatis in remiſsionem peccatorum ſa-
lutis gratia baptizatur. Et nos, inquies, ſicut aliquoties à
vobis audiuimus, in remiſsionem peccatorum, tam ma
iores ætate quàm paruulos baptizamus. Et cum vobis
ita contradictum fuerit à nobis, ergo eſt peccatum in
paruulis, quod eis in ſacro baptiſmate remittatur: reſpõ-
detis, nullum tantum in adoptione filiorum baptizan-
tur, habet enim in eis gratia quod adoptet, non habet
vnda quod diluat: propter ſolam vero ſymboli formu-
C lam vt tradita cõſuetudo ſeruetur, tinguntur in remiſ-
ſionem peccatorum. Maiores autem propter quod vſu
liberi arbitrij peccata cõtrahere potuerunt in remiſsio-
nem peccatorum baptizantur. O cæca veſtrorum ſen-
ſuum corda. O magiſterium quod obuolutum mortali
nebula vobis diabolus propinauit. Quis hęc catholico-
† aliàs, rum ſapientiſsimus ferat? Quis vos non horreat potius
parte. nominare quàm cernere, vt verbũ dei fidele in patre†
veri, & in patre † mendacij eſſe prædicetis, id eſt, in ma
ioribus verax, quia vere in remiſsionẽ peccatorũ bap-
tizantur: in paruulis autem mendax, quia ſic in remiſ-
ſionem peccatorum, vel non in remiſsionem peccato-
rum tinguntur: quando iam vel quid à vobis dicitur ve
rum, vt diceretur, quòd in illo loco vbi veritas Chriſtus
in ſpiritu ſanctos baptizans curat omnes ad ſe veniẽtes
peccati vulnere ſauciatos, deo mendacium dicere non
timetis? Verba nanque dei ſunt ſymboli verba, non ſe
fefellit deus tradẽs per Apoſtolos ſuos Eccleſię ſuæ ſan-
ctæ catholicæ, credentes in remiſsionem peccatorum
baptizari. Vt quid enim iuſsit in remiſsionem peccato-
rum, ſi nõ facit vere remiſsionem? Imò ideo iuſsit, quia
facit. Eſt enim deus verax, omnis autem homo mẽdax. D
Omnino in remiſsionem peccatorum baptizantur & *Pſal.115.*
paruuli, alioquin non habebunt in regno cœlorum vi-
tam. Dimittitur enim eis regeneratione ſpiritali, quod
traxerunt, vt ſæpe dixi, ex Adam generatione carnali.
Stulte hęretice, reſpice ad Ieſum, qui propterea vocatus
eſt Ieſus, id eſt, ſaluator: quia ſic dicit Euangeliſta, Ipſe *Matth.1.*
ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Atten-
de edictui eius, Nõ opus eſt ſanis medicus, ſed male ha- *Matth.9.*
bentibus, & aduerſus eũ falſum de paruulis dicere con-
ticeſce, qui eis potum' nõ ſanis, ſed ęgrotantibus baptiſ-
mum in ſuo ſanguine procurauit, qui propterea cate-
chizantur & exufflãtur ac baptizãtur, vt princeps huius *Ioan.12.*
mundi diabolus ex eis foras mittatur. Aut ſi non in illis
diabolus exufflatur, cuius opere, id eſt, vicio peccati per
Adã tenentur obnoxij, dicite cur imagini dei fit iniu-
ria? Verum opinor, quòd eis baptiſmo veſtro baptizã-
dis minime exuffletis, ne non imagini dei, ſed diabolo
faciatis iniuriam. Aut ſi exufflatis nullum, vt putatis, cri-
men habẽtibus, quem in eis vrgeatis edicite. Exufflatur
ergo & increpatur in eis in catholica Eccleſia opus dia-
boli, non quod ipſi ſunt, ſed quod in ipſis eſt. Ipſi enim
quod homines, opus dei ſunt: quod vero in ipſis eſt
peccatũ, opus diaboli eſt: hoc eſt, quod in illis odit de*, E
nõ ipſos opus ſuum. Ob hoc ſi indebita gratia eius per
baptiſmum mundati non fuerint penitus Chriſtianorũ
vitam non habebunt, & in regnum cœlorũ non ingre-
dientur. Erunt autem illic vbi circunciſi paruuli Iudęo-
rũ. Duas ſanè fides & duo baptiſmata vos habere, ſi ipſi
in tenebris ambulantes non cognoſcitis, catholicorum
nullus ignorat. Alia enim fide, vt ſuperius oſtendi, vo-
bis dicẽtibus, baptizatis ætate maiores: alia paruulos, cũ
ſcilicet verbum eos in remiſsione peccatorum baptiza-
tos percipere corde nõ credatis. Nos vero anathemati-
zantes vos, Paulum in quo locutus eſt Chriſtus, auſcul-
tamus prædicantẽ & ſequimur, qui vnum corpus & v- *Epheſ.4.*
num ſpiritũ eſſe dixit Eccleſię catholicę in Chriſto, vnã
fidem, vnum baptiſmum, vnum deum & patrem om-
niũ, qui ſuper omnes & per omnia, & in omnib* nobis.

LIBER SEXTVS RE-
ſpondens articulo ſexto.

LICET latius de gratia & libero
arbitrio ſuperius diſputatum ſit, ta- F
men addere etiã nonnihil quàm-
maxime huic operi oportet, vt &
veſtra calumnia quam nobis obij-
cere ſoletis, per illuminationẽ gra-
tiæ ſaluatoris reuincatur, imò refu-
tetur, & noſtræ fidei integritas comprobetur. Credere
quippe nos vel prædicare ſuggillatis, quia cũ lege dei &
Prophetis, cum Euangelio Chriſti eiuſq; Apoſtolis prę-
deſtinationem dicimus, eo quòd deus quoſdam homi-
num ſic prędeſtinet ad vitam regni cœlorum, vt ſi no-
lint orare, aut ieiunare, aut in omni opere diuino vigi-
les eſſe, eos omnino perire nõ poſſe, nec prorſus debere
ſui eſſe ſolicitos, quos deus quia voluit, ſemel iã eligen-
do prædeſtinauit ad vitã: quoſdã vero ſic prędeſtinauit
in gehennæ pœnam, vt etiã ſi credere velint, ſi ieiuniis,
& orationibus omniq; ſe voluntati diuinæ ſubiecerint,
in his deum non delectari, & vitam illis æternã in toto
dari nõ poſſe, ſic electione prædeſtinatos eſſe vt pereãt.
Deum nos taliter operãtem perſonarum eſſe acceptο-
rem dicere. Nõ miramur vos de nobis, id eſt, homines
de ho-

G de hominibus falſa poſſe cõfingere, cum videamus vos
ſic à diabolo eſſe faſcinatos, vt ſcripturas ſanctas & ve-
ridicas, ad voluotatis veſtræ intellectũ mutare nitami-
ni, fidem Chriſti Apoſtolorum prędicatione fundatam
euertere, falſum dogma veſtrum anteponere veritati.
Hinc eſt vtiq;, vt nõ poſsitis agnoſcere veritatem, imò
hinc eſt, vt corrupti & abomioabiles facti ſitis in volũ-
tatibus veſtris. Inclinate igitur aliquantulum patienter
Pſal.13. aurem cordis veſtri, & qualiter myſterium prædeſtina-
tionis credamus, qualiterve prædicemus, audite. Ani-
moſitatẽ etiã contradicendi diuinis eloquiis deponite.
Poteſtis enim dono dei veritatem facile reperire vel a-
gnoſcere, ſi cõtentioſi diſciplinæ ſilẽtio eſſe deſtiteritis.
Prius ergo ipſum nomẽ prædeſtinationis quid indicet,
exponamus: deinde eſſe apud deũ, qui ſine acceptione
perſonarum eſt, prædeſtinationẽ, diuinarum ſcriptura-
Prædeſtinatio & præſcientia. rũ authoritate probabimus. Prędeſtinatio quippe à prę-
oidendo & præueniendo vel prędordinando futurũ ali-
quid dicitur: & ideo deus cui præſcientia non accidens
eſt, ſed eſſentia fuit ſemper & eſt, quicquid antequàm
fit, ſic pręſcit, prędeſtinat & propterea prædeſtinat, quia
Roma.8. quale futurum ſit præſcit. Ideo & Apoſtolus, Nam quos
H præſciuit, inquit, & prædeſtinauit. Sed non omne quod
præſcit; prędeſtinat: Mala enim tantũ pręſcit, & nõ prę-
deſtinat. Bona vero & præſcit & prędeſtinat. Quod er-
go bonũ eſt præſcientia prædeſtinat: id eſt, priuſquã ſit
in re præordinat. Hoc cũ ipſo authore eſſe cœperit, vo-
cat, ordinat, & diſponit. Vnde & ſequitur, Nã quos prę-
deſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, illos & iuſti-
ficauit: quos autẽ iuſtificauit illos & glorificauit. Iam i-
gitur apertius diſſeramus quod loquimur, quo modo
erga humanũ genus pręſcientia ſua & prędeſtinatione
deus geoeraliter, in quo iniquitas non eſt, vtatur. Maſſę
itaq; humani generis, quæ in Adam & Eua præuarica-
tione dãnabilis mortaliſque facta eſt, non conditione
diuina generaliter, ſed ex debito pœna cruciatusq; gehẽ
næ debetur: venia vero non merito, ſed dei iuſti iudicis
miſericordiæ largitate cũfertur. Quia vero iuſtus & mi
ſericors dominus deus pręſciuſq; futurorũ, ex hac dam-
nabili maſſa nõ perſonarum acceptione, ſed iudicio æ-
quitatis ſuæ irreprehenſibili, quos præſcit miſericordia
gratuita præparat: id eſt, prædeſtinat ad æternã vitam:
cæteros autẽ pœna, vt prædixi, debita punit. Quos ideo
punit, quia quid eſſent futuri præſciuit, non tamen ipſe
I fecit puniendos vel prædeſtinauit, ſed tantũ, vt dixi, in
damnabili maſſa præſciuit. Quòd ſi à me quæris ſcire,
cur duos ita differentes fecit deus ſi perſonarum acce-
ptor non eſt, quia generaliter, aut punire debet iuſticia,
aut miſericordia liberare: contende cum Paulo, imò ſi
audes, argue Paulum, qui dixit Chriſto in ſe loquente,
Roma.9. O homo tu quis es qui reſpondeas deo? Nunquid dicit
figmentum ei qui ſe finxit, vt quid me ſic feciſti? An nõ
habet poteſtatẽ figulus luti ex eadem maſſa facere, aliud
quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?
Ego autẽ hoc dico quod dixi, quia quicquid deus agit,
miſericorditer, iuſte ſanctéq; facit, quia ſolus ipſe præ-
ſciendo ſcit quod homo neſciendo neſcit. Quis eoim
Roma.11. cognouit ſenſum domini? Quis inſtruxit eum? Aut quis
conſiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi & retri-
buetur ei? Aut quis dicit ei quid feciſti? Nõ poteſt tantũ
iuſtus dici deus aut ſolum miſericors, ſed iuſtus & mi-
ſericors. Sic legimus, ſic credimus, Propterea quãdo illi
Pſal.109. cum Dauid miſericordiam & iudicium cantamus, can
tamus metuentes, nõ interrogamus quę ſit volũtas eius,
de iudicio & miſericordia cõquirentes. Quòd ſi adhuc
animoſitati tuæ, qua cõtentionis curru raptus per quæ- K
ſtioonum caompos inanis efferreris, hæc minime reſpõſa
ſufficiunt: audi & alia quæ de altitudine diuitiarum ſa-
pientiæ & ſcientiæ dei, expauentes incomprehenſibilia
iudicia eius & inueſtigabiles vias eius, ſola tantum fidei
conſideratione proferimus: quia ſi ſcrutari voluerimus *Roma.11.*
ſecretum dei, quod iuſticiæ ipſius ſolius notum eſt, cõ-
prehendere non valemus, & impletur in nobis quod
ſcriptum eſt, Defeceruot ſcrutantes ſcrutinio. Quare? *Pſal.63.*
Quia accedit, inquit, homo ad cor altũ & exaltabitur
deus. Si forte cum ſitis reprehenſibiles, iudiciorum dei
eſſe vos comprehenſibiles iactitatis, melius ſcilicet deo
placentes q̃ Paulus Apoſtolus, qui eſſe incõprehenſibi-
lia per ſpiritum eius iudicia prædicauit. Perpẽdite itaq;
quo iudicio dictũ eſt à Paulo & Barnaba prædicãtibus
verbum dei in Liſtris, In præteritis generationibus di- *Acto.14.*
miſit omnes gentes ingredi vias ſuas, vt in idololatria
ſimulacrorum perirẽt, & vnam tantum gentem, id eſt,
Iacob elegit ſibi domin⁹, & Iſraël in poſſeſsionem ſibi:
cui ſoli vtiq; legem ad cognoſcendum ſe, poſtpoſitis, vt
dixi, cæteris generationibus dedit, vel cur iterũ amiſsio
facta eſt Iudæorum, vt mundi fieret reconciliatio, id eſt
omnium geotiũ, ſicut dicit Apoſtolus, Si enim amiſsio L
eorum reconciliatio eſt mundi, quæ aſſumptio niſi vita *Roma.11.*
ex mortuis? Quaſi impoſsibile erat deo omoipotẽti vno
tempore vniuerſo mundo legem dare, ſalutem gratiæ
Chriſti conferre, vel, vt ita dicam, ab initio lapſus Adæ
id agere, quod diuerſitate temporum fieri eius arbitrio
cedit. Docete etiã quare miſſo à ſpiritu ſancto Paulo &
Barnaba portare nomen domini ſalutis cauſa in genti- *Acto.16.*
bus, cum tranſirent prædicantes Phrygiam & Galatiæ
regiooẽ, vetiti ſunt à ſpiritu ſancto loqui verbũ dei in
Aſia? Et cũ veniſſent in Myſiam volentes ire in Bithy-
niam, non permiſit eos, inquit, ſpiritus Ieſu. Sciebat, in-
quies, deus, quia credituri non eſſent, & ideo nõ eos ire
permiſit ad loquendum verbum dei. Stulte, deus eſt qui *Roma.4.*
iuſtificat impium, nõ pręuentus humana voluntate, ſed
ipſe præueniens hominis voluntatem miſericordia ſua,
Deus enim, inquit, meus, miſericordia eius præueniet *Pſal.58.*
me. Audi & alium prophetam dicentem, Conuerte me *Hiere.17.*
domine, & cõuertar: ſana me domine, & ſanabor. Vn-
de Apoſtolus, Iuſtificati, inquit, gratis per gratiã ipſius *Roma.3.*
per redemptionẽ, quę eſt in Chriſto Ieſu. Audi, gratis, &
tace de meritis. Nõnne prohibitio iſta ſancti ſpiritus a- M
liud oſtendit q̃ verbum domini Ieſu dicentis in Euan- *Ioan.3.*
gelio, Spiritus vbi vult ſpirat? Hinc cogita, hioc pande
aliquid, quare ſpirat vbi vult, & nõ vbiq;? Dicite etiam, *Acto.13.*
quare prædicantibus prædictis Paulo & Barnaba apud
Antiochiam Piſidiæ Iudæis ac gentibus ſalutem, nullus
crediderit, niſi quos exinde dominus præordinauit vt
crederent? Sic enim de ipſis pagina ſancta teſtatur: Et *Ibidem.*
crediderunt, inquit, quotquot erãt præordinati ad vitã
æternam: hoc eſt, prædeſtinati. Ecce in omnibus quæ ex
authoritate diuina protulimus, habes miſericordiam &
iudicium: & certũ eſt, quia perſonarum acceptor oõ eſt *Roma.2.*
deus, nec cuiuſquã perſooam reueretur. Deſcende ergo
ſi vales in profundũ miſericordiæ dei: Aſcende ſi ſuffi-
cis in altitudinẽ iuſticiæ iudicij eius: Deſcende in lon-
gitudinem & latitudinẽ inueſtigabiliũ viarum eius, & ſi
liquidò penetraueris, hæc nobis tam metuenda & incõ
prehenſibilia ſecreta, de quibus Paulus expauit, ipſe in-
trepidus pande. Si autẽ, vt ſuperius dixi, iactatus curru
inanium quęſtionũ cadis in fluctus vanę contentionis,
& velut nauis deſerta gubernaculo per diuerſa & inco
gnita littora volueris, nec prorſus ibi proſpere nauigare
potes,

A potes, reuertere & ſede in portu fidei catholicæ, vbi te
nulla poſſit fluctuoſæ curioſitatis tempeſtas turbare vel
mergere. Quantumlibet enim ſcire coneris, iudicia dei
cõprehendere nõ vales, nec valebis: quia ſicut nemo ſcit
1. Cor. 2. hominũ quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus qui in ipſo eſt:
ita quæ dei ſunt nemo ſcit niſi ſpiritus dei. Si qua ergo
attingere valuerimus, nõ noſtra ſolertia, ſed dono ſpiri
tus ſancti reuelata eſſe debemus agnoſcere. Si autẽ ſcire
non datur quod ſupra nos eſt, nec à noſtra puſillanimi-
Eccli. 3. tate quæratur. Præceptũ eſt enim à ſcriptura ſancta: Al-
tiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris in
Roma. 11. vanitate: Et, Altum ſapere noli, ſed time. Timendum eſt
prorſus & venerãdum profundũ dei, quod nos rite fa-
Sapien. 11. temur inueſtigare nõ poſſe. Omnia, inquit, in mẽſura &
numero & pondere cõſtituiſti domine. Quis igitur hãc
mẽſurã, hunc numerũ, & hoc pondus dei ſufficiis com
prehendere, vt cõſtitutiones eius vniuerſas in his tribus
definitionibus valeat enarrare? In mẽſura puto ꝙ cõſtet
qualitas, in numero quãtitas, in pondere ratio peræqua-
ta. Sed hæc tria, id eſt, qualitas & quantitas & ratio per-
B æquata, in iudicio & miſericordia dei conſtant: quia in
his duobus terminis ſanctis cõcluſa ſunt, in quibus per
hæc mundum conſtituit, gubernat & iudicaturus eſt. In
his deus iudex iuſtus cõprehendi nõ poteſt, non poteſt
reprehẽdi. Omnia ergo quæ ſuperius diximus, vel dice-
mus, in clauſtro horũ trium nobis abſcondita nunc la-
tent: quæ ſolis clauibus iudicij & miſericordiæ dei tunc
reſerabũtur vt ſciantur, quãdo in aduẽtu domini illu-
1. Cor. 4. minabũtur abſcondita tenebrarũ, & reuelabuntur con-
ſilia cordium, vt ſit laus vnicuiq; à deo vel pœna. Opor
tet igitur vt ad ea quæ ſuperius diſputare cœpimus, re-
uertamur. Diximus namq; de dãnabili humani generis
maſſa deũ præſciſſe miſericordia, non meritis, quos &
electione gratiæ prædeſtinauit ad vitam: Cæteros vero
qui iudicio iuſticiæ eius hac gratia efficiuntur expertes,
præſciſſe tantũ vicio proprio perituros, non vt perirent
prædeſtinaſſe. Sed, vt dixi, quos in operibus impietatis
& mortis præſciuit, non præordinauit, nec impulit, in
quibus deũ prouocantes ad iracundiã, ſalutis fidem aut
C prædicatã ſibi accipere nolunt, aut deo iudice non poſ-
ſunt, vel accepta male vtũtur, & ob hoc traduntur in re-
Roma. 1. probũ ſenſum, vt faciãt ea quæ non cõueniunt: his pœ-
nã prædeſtinatã eſſe rite fatemur. Quod vt probare va-
leamus, ſolũ reor ad exemplum ſufficere Iudã: Hunc e-
nim deus cũ præſciſſet in viciis propriæ volũtatis peſſi-
mũ fore, id eſt, electione diſcipulatus ſui bene à Chriſto
conferenda male vſurũ, & auaricia ardentẽ precio Iu-
dæis dominũ traditurum, pœnã ei prędeſtinauit ex me-
Pſal. 108. rito, dicente per Dauid ſpiritu ſancto: Deus, laudẽ meã
ne tacueris, quia os peccatoris & doloſi ſuper me apertũ
Matth. 26. eſt: id eſt, Iudæ vel Iudæorũ in Chriſtum. Iudæ cũ dicit:
Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradã? Et poſt
pecunię ſponſionẽ dans ſignũ traditionis: Quemcunq;,
inquit, oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eũ: Ideo ſuper me,
ait, apertũ eſt. Cum enim ſignũ dedit, ore doloſo ape-
ruit quẽ tenerent. Iudæi quoq; cum eum volentes dolo
perdere, vt Euangeliũ pãdit, clamauerunt dicẽtes: Cru-
Ioan. 19. cifige, crucifige eũ. Et poſt puſillũ ſequitur: Conſtitue ſu
Pſal. 108. per eum peccatorẽ, id eſt, ſuper Iudã, & diabolus ſtet à
dextris eius. Cum iudicatur, exeat condẽnatus, & oratio
eius fiat in peccatũ. Fiant dies eius pauci, & Epiſcopatũ
eius accipiat alter. Et poſt cætera quæ de eo ſequuntur:
Pro eo, inquit, ꝙ nõ ſit recordatus facere miſericordiã:
& perſecutus eſt hominẽ pauperẽ & egenũ, & compun-
ctum corde morti tradidit: & ſequentia reliqua quæ in

eius prędicta ſunt perſona. †Nã ſicut narrat liber Actuũ †al. pœnæ.
Apoſtolorũ, de eo prædicta & in ipſo cõpleta eſſe, ſan- D
ctus probat Apoſtolus Petrus, cum loco eius vnũ ex his
qui cũ Apoſtolis cõgregati erãt, propter teſtimoniũ re-
ſurrectionis Ieſu Chriſti ſubrogari oportere denũciat,
dicẽs: Viri fratres, oportet impleri ſcripturã quam ſpiri Acto. 1.
tus ſanctus prædixit per os Dauid de Iuda, qui fuit dux
eorũ qui cõprehenderũt Ieſum, qui cõnumeratus erat in
nobis, & ſortitus eſt ſortẽ miniſterij huius. Et hic quidẽ
poſſedit agrũ de mercede iniquitatis, & ſuſpenſus cre-
puit medius, & diffuſa ſunt omnia viſcera eius. Notũ au
tem factũ eſt omnibus habitãtibus Hieruſalẽ, ita vt apel
laretur ager ille lingua eorũ, Acheldemac: hoc eſt, ager
ſanguinis. Scriptũ eſt enim in libro Pſalmorũ, Fiat cõ- Pſal. 68.
moratio eius deſerta, & nõ ſit qui inhabitet in ea, & Epi Pſal. 108.
ſcopatum eius accipiat alter. Et poſt pauca ſequẽtia: Sta- Acto. 1.
tuerũt, inquit, duos, Ioſeph qui vocabatur Barſabas, qui
cognominabatur iuſtus, & Matthiã, & orantes dixerũt:
Tu domine qui corda hominũ noſti, oſtende quẽ ele-
geris ex his duobus vnũ, accipere locũ miniſterij huius
& Apoſtolatus, de quo præuaricatus eſt Iudas vt abiret E
in locũ ſuum: & cætera. Vbi ergo cõmemoratio operũ
eius malorũ à ſancto fit ſpiritu in Pſalmis, priuſquã eſ-
ſet, præſcitus eſt, nõ factus, ꝙ talis aduerſus filiũ dei futu
rus eſſet: Si enim factus eſſet, inculpabilis eſſet, & dei o-
pificio reputaretur, non Iudæ: Iniuſte etiã in eũ prolata
damnatio eſſet. Sed abſit hoc à ſummo bono iudice, au
thore omnium bonorũ deo, dãnatore vero cunctorũ
malorum: quia mala Iudæ, vt prædixi, præſciuit, non fe-
cit. Et tamen in quibus præſciuit, iudicio iuſto tradens
eum in reprobum ſenſum, vt impleret permiſit. Et ideo
permiſit, quia per ſpiritum ſanctũ eum periturum ante
prædixit: Quia ſicut Chriſtum oportebat pati per Iudã,
præcinente per Prophetas ſancto ſpiritu: ita oportebat
Iudã perire eodẽ ſancto ſpiritu prędicente: de eo enim
dictum eſt: Nemo periit, niſi filius perditionis. Nam pœ Ioan. 17.
nã illi prædeſtinatã pro malis ſuis, in quibus vt ſæpe di-
xi præſcitus eſt tantum, nõ prædeſtinatus, illic planè a-
gnoſcimus, vbi de eo dicitur ab Apoſtolo Petro: Vt iret
in locum ſuũ, tranſlato ſcilicet in alterum honore Epi- Acto. 1.
ſcopatus eius: Vel certe vbi legitur, ꝙ damnatus ſit an- F
tequã natus, ſecundum id quod diſputatione prædixi-
mus. Talis ergo periturorũ omnium cauſa eſt, licet cul-
pa ſit à culpa diſſimilis. Verum autẽ eſſe quod diximus,
licet plene ſit diſputatũ, id eſt, perituris pœnã eſſe præde
ſtinatam, audi Petrũ Apoſtolum, cum futuros eſſe pſeu-
doprophetas & magiſtros mẽdaces & apoſtatas in Ec-
cleſia dicit, ſicut fuerũt in populo veteri: Quib⁹ iudiciũ, 2. Petri. 2.
inquit, iam olim non ceſſat, & perditio eorum nõ dor-
mitat. Itẽ Iudas Apoſtolus: Subintroierunt, ait, quidã ho Iudæ. 1.
mines, qui olim præſcripti ſunt in hoc iudiciũ impij, do
mini noſtri gratiã transferẽtes in luxuriã, & ſolum do-
minatorẽ & dominũ Ieſum negantes Chriſtũ. Et domi
nus in Euãgelio peccatoribus: Ite in ignẽ æternũ, quem Matth. 25.
præparauit pater meus diabolo & angelis eius. Prędeſti-
natis autẽ: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ
paratũ vobis ab origine mundi: id eſt, prædeſtinatũ. Te-
nenda eſt igitur inconcuſſe huius diſputationis regula,
quę diuinis teſtimoniis claruit, peccatores in malis pro-
priis antequã eſſent in mundo, prȩſcitos eſſe tantũ, non
prædeſtinatos: pœnã autem eis eſſe prædeſtinatã ſecun-
dum quod præſciti ſunt. Paruulos quoq; nõ renatos ex
aqua & ſpiritu ſancto, prædeſtinatæ pœnæ eſſe obnoxi-
os, qui præſciti ſunt non propriis voluntatibus, quorum
nullæ vel bonæ vel malæ ſunt, niſi tantũ in Adæ pecca-

G to,quod traxerunt naſcentes, & in hoc manẽtes ſolue-
runt tẽpus vitæ præſentis. Quid enim de his iudiciũ iu-
ſticiæ faciat,quibus miſericordia nõ ſubuenit, qui pura
Ioan.6. fide credit dicenti domino:Qui non manducat carnẽ
meã & bibit meum ſanguinẽ,non habebit in ſe vitã:in-
telligit,& à cõtentione recedit.Qui vero ſecundũ pro-
poſitum dei viuunt,præſcitos eſſe & prædeſtinatos ele-
ctione gratuitę gratiæ eius,& regnũ eis cœlorũ eſſe prę-
deſtinatum ſine dubitatione dicendum eſt. Hoc enim
Apoſtolus Paulus probat, cũ ante eos prædeſtinatos &
electos eſſe teſtatur,quàm mũdus cõſtitueretur.Scribẽs
Ephe.1. enim Epheſiis dicit: Sicut elegit nos in ipſo, id eſt, in
Chriſto,ante mundi conſtitutionẽ,vt eſſemus ſancti &
immaculati in cõſpectu eius in charitate, qui prædeſti-
nauit nos in adoptionẽ filiorũ per Ieſum Chriſtũ in ip-
ſum.Taceat humana lingua,nec prorſus in prędeſtina-
tione de meritis extollatur.Attendat dictũ,ante mundi
conſtitutionẽ:Diuinæ voluntatis eſt hoc donũ,non hu
manæ fragilitatis meritũ. Deniq; attẽde quid ſequatur:
H In quo habemus,ait,redemptionẽ per ſanguinẽ eius re-
miſſionẽ peccatorum ſecundũ diuitias gratiæ eius,quæ
ſuperabundauit in nobis in omni ſapiẽtia & prudentia,
vt notũ faceret nobis ſacramentũ voluntatis ſuæ,ſecun
dum beneplacitũ eius quod propoſuit in eo, in diſpen-
ſationẽ plenitudinis temporũ inſtaurare omnia in Chri
ſto quæ in cœlis,& quæ in terra ſunt in ipſo.In quo etiã
ſumus prædeſtinati ſecũdum propoſitũ eius, qui omnia
operatur ſecundum conſiliũ voluntatis ſuæ,vt ſimus in
laudem glorię eius,qui ſperauimus in Chriſto.Audi,ſe-
cundum diuitias, inquit,gratiæ eius quæ ſuperabunda-
uit in nobis,id eſt,qua præuenit nos, inquit,vt notũ fa-
ceret nobis ſacramentũ volũtatis ſuæ. Audi,qui omnia
operatur ſecundum cõſilium voluntatis ſuæ: Nunquid
meæ vel tuæ aut alterius,vt meritis cõſtet?Abſit,ſed ſuæ.
Quæ etiã in his quos prædeſtinauit opera bonæ præpa-
rat voluntatis, vt in his ambulent, ſecundũ quod idem
Ephe.2. in eadẽ Epiſtola dicit,Gratia enim eſtis ſaluati per fidẽ,
& hoc nõ ex vobis: Dei enim donũ eſt,nõ ex operibus,
ne quis glorietur. Ipſius enim ſumus factura, creati in
Chriſto Ieſu in operibus bonis, quæ præparauit deus vt
I in illis ambulemus. Audi,in operibus bonis quę præpa-
rauit deus.Et ſi quid te boni poſſe vides,age gratias prę-
paranti ꝙ potes, nõ propriæ volũtati:quia omnino ſine
Ioan.15. illo nihil potes, qui dixit, Sine me nihil poteſtis facere.
Nolite itaq; putare ꝙ hæc & huiuſmodi dicentes, libe-
rũ voluntatis amputemus arbitriũ: cum tamen conſtet
ea quæ loquimur ex authoritate diuina pendere, vel vt
nobis calumniam obiicitis, ꝙ operari bona,& oportere
eſſe in dei propoſito ſolicitos prohibeamus. Quin po-
tius,qui ſe dono gratię ad dei miſericordiã ſentiũt per-
uenire,hortamur oportere incumbere orationibus,ob-
ſecrationibus,ieiuniis,vigiliis, omniq; operi voluntatis
Roma.1. diuinæ:Prędeſtinatis enim dicit Apoſtolus,cũ tamẽ ge-
nerale ſit quod illis dicitur à Chriſto prædeſtinato ſe-
Matth.26. cundum carnẽ ex ſemine Dauid, prædeſtinante autem
ſecundum potentiã dei patris cum patre & ſpiritu ſan-
Luca.21. cto: Vigilate & orate ne intretis in tentationẽ.Item:Vi-
gilate in omni tempore orãtes, vt digni habeamini fu-
gere iſta omnia quæ futura ſunt & ſtare ante filium ho-
Luca.13. minis.Item,Contendite intrare per anguſtam portam.
Item, Vos amici mei eſtis,ſi feceritis quę pręcipio vobis.
Et multa alia quæ longum eſt enarrare.Sed vt ſuperius
Ioan.15. nominaui, qui eis dixit, Sine me nihil poteſtis facere:
per ipſum quæ iubentur facere poſſunt. Huiuſmodi in
Ephe.1. Chriſto eſſe electos dei, ait Apoſtolus,in quo prædeſti-
nati ſunt ſecundum propoſitum eius qui omnia opera- K
tur.Intellige dictum,qui omnia operatur,& crede opus
eſſe dei, opera eorum qui ambulant ſecundum propo-
ſitum dei. Qui ergo abſq; prædeſtinationis gratia ſunt:
id eſt,alieni à propoſito dei & perdurãt in operibus ma
lis,ſi etiam ex hac vita migrauerint,non eos dicimus vt
vos putatis, ita à deo omniũ opifice ordinatos vt peri-
rent, tanquam ipſe illis mores malæ vitæ creauerit,ipſe
ad omne opus mortis inuitos præcipitauerit.Abſit hoc
à diuino propoſito, Nõ enim volẽs eſt iniquitatẽ deus, *Pſal.5.*
nec mandauit cuiquã impie agere,nec alicui dedit laxa *Sap.1.& 2.*
mentũ peccandi.Fecit enim vt eſſent omnia,& ſanabi-
les nationes orbis terrarũ.Inuidia autem diaboli mors
intrauit in orbẽ terrarũ. Imitantur ergo illum qui ſunt
ex parte illius. Nec dicimus, vt fingiis, & ſi credere ve-
lint vel bonis operibus dei vacare,deum hæc illis nolle
præſtare, cum huiuſmodi velle dei ſit donũ. Si ergo ex
deo eſt quod volunt, vult deus perfectũ fieri quod do-
nauit.Si autẽ ex deo nõ eſt,ſed eſt de iactantia propriæ
voluntatis, qua ſe meritis deũ æſtimant promereri,ma-
nifeſte quod volunt capere non poſſunt,quia nõ volen L
tis, inquit Apoſtolus,neq; currẽtis,ſed miſerẽtis eſt dei. *Roma 9.*
Et quia nõ poteſt homo à ſe facere quicquã niſi datũ illi *Ioan.19.*
fuerit deſuper,nõ hoc agit deus ſumme bonus malicia,
ſed iuſticia,nec perſonarũ acceptione,ſed cauſarum ſe-
cretarum diſcretione. Nouimus nonnunquã quoſdam
volentes æternæ vitæ fidẽ accipere,& eã adipiſci:quoſ-
dam autẽ non.Aliquos etiã nolentes conſequi,cũ in eis
diuina gratia,aut dederit,vel immutauerit voluntatem:
aliquos non. Nouimus aliquos etiã perfectos ex labore
multorũ annorũ,prolapſos in vltimo vitæ ſuę & periiſ-
ſe.Aliquos vero ab ineunte ætate ſua in omni ſcelere &
damnabilitate vſq; ad decrepitã ætatem perduraſſe, &
repente cœlitus inſpirata ſalute, raptos eſſe ad requiem
regni cœlorum,Nouimus etiã paruulos,quibus vſus li-
beri arbitrij non eſt,vt de bonis aut malis eorum meri-
tis indicemus, parentũ manibus ad gratiã ſacri baptiſ-
matis deportatos, & cum in vno eorum per manus ſa-
cerdotis myſteriũ fidei adimpleretur, aliquoties alterũ
in parentum manibus factum exanimem,fraudatũ gra-
tia ſaluatoris. Quis ſapiens & intelligens hæc?Aut quis M
idoneus erit horum reddere rationẽ?Dicamus cum Da *Pſal.144.*
uid, Iuſtus dominus in omnibus viis tuis, & ſanctus in *Pſal.91.*
omnibus operibus ſuis.Et Quàm magnificata ſunt ope
ra tua domine,nimis profundæ factę ſunt cogitationes
tuæ. Dicamus etiã cum Apoſtolo Paulo: O altitudo di- *Roma.11.*
uitiarũ ſapientiæ & ſciẽtiæ dei, quàm incõprehenſibilia
ſunt iudicia eius,& inueſtigabiles viæ eius. Sed ſi adhuc
hac reddita ratione vultis eſſe contentioſi, nec acquie-
ſcere veritati,nobis tamẽ eo ꝙ male de deo iuſto ac mi
ſericordiſſimo ſentiamus,calũniari deſinite: ſed ipſum
potius dominũ Ieſum Chriſtum, cuius Euãgeliũ ſequi-
mur,ſi audetis arguite:cũ illo iurgiũ ſumite litigandi:il-
li quod abſit, male ſenſiſſe de deo patre ſuo calumnia-
mini:qui ait,Multi quidem vocati,pauci vero electi.Et, *Matth.22.*
Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me tra-
xerit eum. Et, Nemo poteſt venire ad me,niſi datum ei *Ioan.6.*
fuerit à patre meo. Et,Non omnes capiũt verbum hoc, *Matth.19.*
niſi quibus datum eſt.Cætera etiam quàm plurima.Fal-
ſum eſt ergo, inquies, quod ait Apoſtolus de deo, Qui *1.Timo.2.*
vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem ve-
ritatis ſuæ venire? Omnino non eſt falſum, quia om-
ne quod vult deus facere poteſt, nec prorſus humana
voluntate quod vult præpeditur. Sed quæro à vobis vt
dicatis,quare deus qui vult omnes homines ſaluos fieri,

A quorũdam, vt dicit Eſaias Propheta, excæcat oculos ne
videãt, & obdurat corda ne intelligãt, ne cõuertãtur &
ſanentur? Quod verũ eſſe Ioãnes Euãgeliſta cõfirmat di
Ioan. 12. cens de Iudęis. Propterea nõ poterãt credere, quia dixit
Eſaia. 6. Eſaias: Excæcauit oculos eorũ, & indurauit cor eorũ, vt
nõ videant oculis & intelligãt corde, & cõuertantur &
ſanẽ eos. Itẽ in Euangelio ſecundũ Marcũ, cũ Ieſum in-
Marci. 4. terrogarẽt diſcipuli ſui de parabola ſeminis: Vobis, in-
quit, datũ eſt noſſe myſteriũ regni dei: illis autẽ qui foris
ſunt, in parabolis omnia fiũt, vt vidẽtes videãt, & nõ vi-
deãt, & audiẽtes audiãt & nõ intelligãt, ne quãdo con
uertantur & dimittãtur eis peccata. Dicite igitur, quare
de⁹ qui perſonarũ acceptor nõ eſt, & vult oẽs homines
ſaluos fieri, aliquorũ corda reſerat ad credendũ, oculos
illuminat ad videndũ, & ad ſciẽdum myſteriũ regni cœ
lorũ, quo ſcilicet ſalui fieri poſſint: aliorũ vero, vt lectio-
nis textus dixit, inuoluẽs in parabolis veritatẽ, obtundit
cor, excæcat oculos, claudit aures, ne Euãgeliũ ſalutis a-
gnoſcãt, ne remiſſionẽ accipiãt peccatorũ? Dicite quæ-
ſo, qualiter hæc loca Euãgelij accipitis: docete quid hic
de deo, qui vult oẽs homines ſaluos fieri, ſentitis. Ecce
B iã oẽs generaliter ſalui nõ ſunt, cũ aliis datur viã noſſe
ſalutis, aliis nõ datur. Hæc itaq; cũ facit deus, nõ perſo-
narũ acceptione facit, nõ iniuſticia, ſed iuſticia inenar-
rabili, & miſericordia indebita. Quoniã vero hinc li-
quidò vtraq; pars dicere nihil valemus, credamus tantũ
reũ mortis ex iudicis voluntate pẽdere. Ne quiſquã autẽ
putaret diuino iudicio fieri, non oẽs homines ſaluari di
1. Timo. 2. xit Apoſtolus, qui vult oẽs homines ſaluos fieri. Qua-
propter oẽs homines qui ſaluãtur, dei voluntate ſaluan
Pſal. 67. tur. Deus enim noſter, de⁹ ſaluos faciẽdi, & domini do-
Pſal. 29. mini exitus mortis. Et, Quia ira in furore eius, & vita in
voluntate ipſius. Intelligite itaq; in furore iuſticiã, in vo
lũtate miſericordiã. Prædeſtinationẽ igitur negare quã
apud deum eſſe breuiter probauimus, immanis blaſphe
mia eſt: quã nõ tantum ſicut ſoletis dicere, in Apoſtolis
debem⁹ accipere, ſed in Patriarchis & Prophetis, & mar
tyribus & cõfeſſoribus, in omnibus ſanctis & digne ſer
2. Timo. 2. uiẽtibus deo. Hinc nemo glorietur, nemo deſperet. So-
lus enim dominus ſcit qui ſunt eius. Inquantũ autẽ poſ-
ſum⁹, oẽs homines ad bonũ opus exhortemur, nulli de-
ſperationẽ demus, pro inuicem oremus, in cõſpectu dei
Matth. 6. nos humiliemus dicẽtes: Fiat volũtas tua. Ipſius erit po-
C teſtatis, iudiciũ in nobis debitum mutare dãnationis, &
gratiam prædeſtinationis indebitam prærogare.

Hypognoſticon finis.

AD LECTOREM.

HVius operis Auguſtinus nõ meminit in Catalogo ſuarum lucubrationum, ſed omnia ſic referunt ingenium illius, vt de authore nihil ſit dubitandum.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPIſcopi, ad Eutropiũ & Paulum Epiſcopos, liber de perfectione iuſticiæ cõtra Celeſtium.

SAnctis fratribus & coẽpiſcopis, Eu-
tropio & Paulo Auguſtin⁹. Cha
ritas veſtra, quæ in vobis tanta eſt,
& tã ſancta vt etiam iubẽti ſeruire
delectet, petiuit vt definitionibus,
quæ dicũtur Celeſtij eſſe, reſpõdeã.
Sic enim pręnotata eſt eadẽ charta-

la quã dediſtis. Definitiones vt dicit̃ Celeſtij. Quæ præ- D
notatio credo, ꝙ nõ illius, ſed eorũ ſit qui hoc attulerũt
de Sicilia, vbi Celeſtius non eſſe perhibetur. Sunt enim
multi talia garriẽtes, & ſicut ait Apoſtolus, ipſi errãtes & *2. Timo. 3.*
alios in errorẽ mittẽtes, ex illius tamẽ hæc eſſe doctrina
vel etiã quorundã ſectatorũ eius, & nos poſſumus arbi-
trari. Nã neq; iſtæ breues definitiones, vel potius ratio-
cinationes ab illius abhorrẽt ingenio, quod in opere a-
lio eius inſpexi, cuius eũ eſſe cõſtat authorẽ: & nõ fruſtra
iſtos fratres qui hæc attulerũt, in Sicilia exiſtimo audiſ-
ſe, ꝙ ipſe docuerit iſta vel ſcripſerit. Vellem autẽ ſi poſ-
ſem, ita obtẽperare veſtræ fraternæ beneuolẽtiæ, vt etiã
ego tã breuiter reſpõderẽ. Sed niſi & illa cõmemorem
quibus reſpõdeo, quis poterit quẽadmodũ reſpõderim
iudicare? Conabor tamen quantũ valuero, adiuuãtibus
me apud domini miſericordiã etiã orationibus veſtris,
vt nõ vltra q̃ neceſſe eſt meus ſermo procurrat. Ante *Ratiocina-*
omnia, inquit, interrogãdus eſt qui negat hominẽ ſine *tio. 1.*
peccato eſſe poſſe, quid ſit quodcunq; peccatũ: quod vi-
tari poteſt, an quod vitari nõ poteſt. [Si quod vitari nõ
poteſt, peccatum nõ eſt.] Si quod vitari poteſt, poteſt ho E
mo ſine peccato eſſe, quod vitari poteſt. Nulla enim ra
tio vel iuſticia patitur ſaltẽ dici peccatum, quod vitari
nullo modo poteſt. Reſpõdemus, vitari poſſe pecca- *Reſponſio.*
tum, ſi natura viciata ſanetur gratia dei per Ieſum Chri
ſtum dominũ noſtrũ. Intantũ enim ſana nõ eſt, inquan
tum id quod faciendũ eſt, aut cæcitate nõ videt, aut in-
firmitate nõ implet. Dum caro cõcupiſcit aduerſus ſpi- *Gala. 5.*
ritũ, & ſpiritus aduerſus carnẽ, vt ea quæ nõ vult homo
faciat. Iterum ait, quærẽdum eſt, peccatũ voluntatis, *Ratiocina-*
an neceſſitatis eſt? Si neceſſitatis eſt, peccatũ nõ eſt: ſi vo *tio. 2.*
luntatis eſt, vitari poteſt. Reſpondemus quod ſupra, *Reſponſio.*
& vt ſanemur inuocamus eũ, cui dicitur in Pſalmo, De
neceſſitatibus meis educ me. Iterum, inquit, quæren- *Ratiocina-*
dũ eſt, quid ſit peccatũ? Naturale, an accidẽs? Si natura- *tio. 3.*
le, peccatum non eſt. Si autẽ accidẽs eſt, & recedere po-
teſt: & quod recedere poteſt, vitari poteſt: & quod vita-
ri poteſt, poteſt homo ſine eo eſſe quod vitari poteſt.

Reſpõdetur, naturale nõ eſſe peccatũ, ſed naturę pręſ- *Reſponſio.*
ſertim viciatæ: vnde facti ſumus natura filij irę: parumq;
eſſe ad nõ peccãdum voluntatis arbitriũ, niſi adiuta ſa- *Ephe. 2.*
netur gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum. F

Iterũ ait, quærendũ eſt, quid eſt peccatũ, actus, an res? *Ratiocina-*
Si res eſt, neceſſe eſt vt authorẽ habeat: & ſi authorẽ ha- *tio. 4.*
bere dicitur, iã alter præter deum rei alicuius author in-
duci videbitur: at ſi hoc dici impium eſt, & cõfiteri ne-
ceſſe eſt peccatũ omne actũ eſſe, nõ rem. Si igitur actus
eſt, immo quia vere actus eſt, vitari poteſt. Reſpon- *Reſponſio.*
demus peccatũ quidẽ actum dici & eſſe, non rẽ. Sed e-
tiã in corpore claudicatio eadem ratione actus eſt, nõ
res. Quoniã res, pes ipſe vel corpus vel homo eſt, qui pe
de viciato claudicat, nec tamẽ vitare poteſt homo clau
dicationẽ, niſi habeat ſanatũ pedẽ. Quod etiã in inte-
riore homine fieri poteſt, ſed gratia dei per Ieſum Chri
ſtũ dominũ noſtrũ. Ipſum ſane viciũ quo claudicat ho-
mo, nec pes eſt, nec corpus, nec homo, nec ipſa claudica
tio, quę vtiq; non eſt quãdo nõ ambulat, cum tamẽ inſit
vicium quo fit claudicatio quãdo ambulat. Quærat er-
go quod eidẽ vicio nomen imponat: vtrũ rem velit di-
cere, an actum, an rei potius qualitatẽ malã, qua defor-
mis actus exiſtit. Sic & in homine interiore animus res
eſt, rapina actus eſt, auaricia viciũ eſt: id eſt, qualitas ſe-
cundum quã malus eſt animus, etiã quando nihil agit
vnde auaricię vel rapinæ ſeruiat, etiã quãdo audit, Non *Exod. 20.*
concupiſces: ſeq; vituperat, & tamen auarus manet, ſed

G per fidé renouatur:id eſt,ſanatur de die in diem,nec ta
1.Cor.4. men niſi gratia dei per Ieſum Chriſtũ dominũ noſtrũ.
Ratiocinatio.5. Iterũ,inquit,quærendũ eſt:vtrũ ne debeat homo ſine
peccato eſſe.Proculdubio debet.Si debet,poteſt:ſi non
poteſt,ergo nec debet.Et ſi non debet hõ eſſe ſine pecca
to,debet ergo cũ peccato eſſe,& iã peccatũ nõ erit,ſi il-
lud deberi cõſtiterit. Aut ſi hoc etiã dici abſurdũ eſt,cõ
fiteri neceſſe eſt,debere hominẽ ſine peccato eſſe,& cõ-
Reſponſio. ſtat eũ nõ aliud debere q̃ poteſt. Reſpõdetur eadẽ ſi-
militudine qua ſuperius iã reſpõdimus. Cũ eni videmꝰ
claudũ qui ſanari poteſt, recte vtiq; dicimus,debet ho-
mo iſte eſſe ſine claudicatione:& ſi debet,poteſt: nec ta
men cũ vult cõtinuo poteſt,ſed cũ fuerit adhibita cura-
tione ſanatus,& medicina adiuuerit voluntatẽ.Hoc fit
in interiore homine, quod ad peccatũ attinet tãquã ad
eius claudicationẽ,per eius gratiã , qui venit nõ vocare
Matth.9. iuſtos,ſed peccatores:quia nõ eſt opus ſanis medicꝰ,ſed
Ratiocinatio.6. male habẽtibus. Iterũ ait,quærẽdũ eſt:vtrũ præceptũ
ſit homini ſine peccato eſſe.Aut enim nõ poteſt,& præ-
H ceptũ non eſt:aut quia præceptũ eſt,poteſt.Nã cur præ-
Reſponſio. ciperetur,quod fieri omnino nõ poſſet? Reſpõdetur,
Cõſultiſsime homini præcipi , vt rectis paſsibus ambu-
let, vt cum ſe non poſſe perſpexerit,medicinã requirat,
quæ interioris hominis ad ſanãdã peccati claudicatio-
nem , gratia dei eſt per Ieſum Chriſtũ dominũ noſtrũ.
Ratiocinatio.7. Iterũ ait, quærẽdũ eſt:an velit deus hominẽ ſine pec-
cato eſſe.Proculdubio vult, & ꝓculdubio poteſt. Quis
enim tã demens eſt, vt vel dubitet fieri poſſe quod deũ
Reſponſio. velle nõ dubitat? Reſpondet: Si nollet deus hominẽ
ſine peccato eſſe, nõ mitteret filium ſuum ſine peccato,
qui ſanaret homines à peccatis.Hoc fit in credẽtibus &
proficientibus renouatione interioris hominis de die
in diẽ,donec fiat perfecta iuſticia tanquã ſanitas plena.
Ratiocinatio.8. Iterum ait,quærendum eſt:quo modo vult deus ho-
minẽ eſſe,cũ peccato,an ſine peccato ? Proculdubio nõ
vult eſſe cũ peccato.Quanta hæc impietatis blaſphemia
ſit,cogitandũ eſt,vt dicatur hominẽ poſſe eſſe cum pec
cato,quod deus non vult: & negetur poſſe eſſe ſine pec
cato,quod deus vult:quaſi aliquẽ ad hoc deus creauerit
I vt poſsit eſſe quod nolit,& nõ poſsit eſſe quod velit, &
vt contra ſuã magis q̃ vt ſecũdum ſuam exiſteret volũ-
Reſponſio. tatem. Iã ſuperius reſpõſum eſt, ſed addendũ video,
Roma.8. ꝙ ſpe ſalui facti ſumus , Spes autẽ quæ videtur non eſt
ſpes . Quod enim videt quis,quid ſperat? Si autẽ quod
nõ videmus ſperamus,per patientiã expectamus. Tunc
ergo erit plena iuſticia,quãdo plena ſanitas: [tũc plena
Roma.13. ſanitas,] quãdo plena charitas. Plenitudo eni legis cha
1.Ioan.3. ritas. Tunc autẽ plena charitas, quãdo videbimus eum
ſicuti eſt . Neq; enim erit quod addatur ad dilectionẽ ,
Ratiocinatio.9. cum fides peruenerit ad viſionẽ. Iterum quærẽdum
eſt,inquit,per quid efficitur homo cum peccato,per na
turæ neceſsitatẽ,an per arbitrij libertatẽ ? Si per naturæ
neceſsitatẽ,culpa caret:ſi per arbitrij libertatẽ, quærẽdũ
eſt à quo ipſam arbitrij libertatẽ acceperit.Proculdubio
à deo.Deus autem quod dedit,certè bonum eſt, negari
enim non poteſt . Qua igitur ratione bonũ probatur,ſi
magis ad malum quàm ad bonum pronum eſt ? Magis
enim ad malum quàm ad bonum pronum eſt,ſi homo
per illud poteſt eſſe cum peccato , & nõ poteſt eſſe ſine
Reſponſio. peccato. Reſpõdetur: Per arbitrij libertatem factum
vt eſſet homo cum peccato , ſed iam pœnalis vicioſitas
ſubſecuta,ex libertate fecit neceſsitatẽ. Vnde ad deũ fi-
des clamat, De neceſsitatibꝰ meis educ me.Sub quibus
poſiti,vel non poſſumus quod volumus intelligere:vel
Ioan.8. quod intellexerimus,volumus,nec valemꝰ implere.Nã
& ipſa libertas credẽtibus à liberatore ꝓmittitur.Si vos, K
inquit,filius liberauerit,tũc vere liberi eritis. Victa enim
vicio in quod cecidit voluntate,caruit libertate natura.
Hinc alia ſcriptura dicit,A quo enim quis deuictus eſt, 2.Petri.2.
huic & ſeruus addictus eſt. Sicut ergo nõ eſt opus ſanis Matth.9.
medicus,ſed male habẽtibus.ita nõ eſt opus liberis libe-
rator,ſed ſeruis,vt ei dicat gratulatio libertatis,Saluaſti
de neceſſitatibus animã meã. Ipſa enim ſanitas eſt vera
libertas, quæ nõ periſſet, ſi bona permanſiſſet voluntas.
Quia vero peccauit volũtas,ſecuta eſt peccantẽ peccatũ
habendi dura neceſſitas,donec tota ſanetur infirmitas:
& accipiatur tãta libertas,in qua ſicut neceſſe eſt perma-
neat beate viuendi volũtas, ita vt ſit etiã bene viuẽdi &
nunq̃ peccãdi volũtaria fœlixq; neceſſitas. Proinde, Ratiocinatio.10.
inquit,Deus bonũ hominẽ fecit,& præterquã illũ bonũ
fecit, bonũ ei inſuper vt faceret imperauit. Quàm im-
piũ,vt cõfiteamur hominẽ malũ eſſe,quod nec factꝰ eſt,
nec ei præceptũ eſt,ſi negamus eũ bonũ poſſe eſſe, quod
factus eſt,& quod ei vt faceret imperatũ eſt. Reſpõ- Reſponſio.
demꝰ.Quia ergo nõ ſeipſe homo,ſed deꝰ bonũ hominẽ L
fecit:deus eũ,nõ ſeipſe vt ſit bonus reficit,dum volentẽ,
credentẽ,inuocãtem liberat à malo,quod ſibiipſe fecit.
Hoc autẽ fit,dum gratia dei per Ieſum Chriſtũ dominũ
noſtrum renouatur homo interior de die in diẽ, vt ad
ſempiternã,non pœnã,ſed vitã reſurgat homo exterior
in nouiſſimo die. Iterũ,ait,quærendũ eſt quot modis Ratiocinatio.11.
cõſtat omne peccatũ: Duobus niſi fallor, ſi aut illa fiant
quæ prohibentur,aut illa nõ fiãt quæ iubẽtur. Tam certe
omnia illa quæ prohibita ſunt vitari poſſunt,q̃ quæ præ-
cepta ſont perfici. Nã fruſtra aut prohiberetur aut iube-
retur,quod vel caueri vel impleri nõ poſſit. Et quo mo-
do negabimus poſſe eſſe hominẽ ſine peccato,cũ cõfite-
ri neceſſe ſit,eũ tã omnia illa quæ vetãtur poſſe cauere,
q̃ quæ imperãtur efficere? Reſpõdetur,Multa eſſe in Reſponſio.
ſcripturis ſanctis diuina præcepta,quæ omnia cõmemo
rare nimis operoſum eſt.Sed dominꝰ qui verbũ cõſum- Eſa.10.
mãs,& breuiãs fecit ſuper terrã,in duobꝰ præceptis dixit
legẽ Prophetasq; pẽdere: vt intelligeremus quicquid a-
liud diuinitus præceptũ eſt,in his duobus habere finẽ,&
ad hæc duo eſſe referẽdum:Diliges dominũ deũ tuũ ex Matth.22.
toto corde tuo,& ex tota anima tua,& ex tota mẽte tua: M
& diliges proximũ tuũ tanq̃ teipſum.In his,inquit,duo-
bꝰ præceptis tota lex pẽdet & Prophetæ. Quicquid ergo
dei lege ꝓhibemur, & quicquid iubemur facere,ad hoc
prohibemur & iubemur,vt duo iſta cõpleamus.Et forte
generalis prohibitio eſt,Nõ cõcupiſces:& generalis iuſ- Exod.2.
ſio:Diliges. Vnde breuiter & Apoſtolus Paulꝰ quodã lo
lo vtrũq; cõplexus eſt.Prohibitio enim eſt,Nolite cõfor Roma.12.
mari huic ſeculo:Iuſſio autẽ,Sed renouamini in nouita
te mẽtis veſtræ.Illud pertinet ad nõ cõcupiſcere,hoc ad
diligere: Illud ad cõtinẽtiã,hoc ad iuſticiã:Illud ad de-
clinãdũ à malo,hoc ad faciẽdũ bonũ.Nõ cõcupiſcẽdo
enim vetuſtate expoliamur, & nouitate induimur dili-
gẽdo.Sed nec quiſquã poteſt cõtinẽs eſſe,niſi deꝰ det,&
charitas dei diffundatur in cordibꝰ noſtris,nõ per noſip Sapien.8.
ſos,ſed per ſpiritũ ſanctũ qui datus eſt nobis. Hoc aũt fit Roma.5.
de die in diẽ in iis qui volẽdo & credẽdo & inuocãdo
ꝓficiũt,& præterita obliuiſcẽtes,in ea quæ ante ſunt extẽ Philip.3.
dũtur. Ad hoc enim lex iſta præcepit, vt cum in his im-
plẽdis homo defecerit,nõ ſe extollat ſuperbia tumidus,
ſed ad gratiã cõfugiat fatigatus,ac ſic eũ lex terrẽdo,ad
Chriſtũ diligendũ pædagogi perducat officio. Iterũ Ratiocinatio.12.
quærendũ eſt, inquit, Quo modo nõ poteſt homo ſine
peccato eſſe,volũtate an natura? Si natura,peccatũ non
eſt:ſi volũtate, perfacile poteſt volũtas volũtate mutari.
Reſponde-

Reſponſio. Reſpondemus admonentes eſſe cogitandum quãta
A ſit iſta præſumptio, qua dicitur non ſolum poſſe, quod
quidem adiuuante gratia dei negandũ non eſt, ſed etiã
perfacile poſſe voluntatem volũtate mutari, cum dicat
Gala.5. Apoſtolus: Caro concupiſcit aduerſus ſpiritũ, & ſpiritus
aduerſus carnẽ: Hęc enim ſibi inuicẽ aduerſantur, vt nõ
ea quę vultis faciatis. Nõ enim ait, Hæc inuicẽ aduerſan
tur, vt quæ poteſtis facere, nolitis: ſed, vt nõ ea quæ vul-
tis faciatis. Cur ergo cõcupiſcentia carnis quę vtiq; cul-
pabilis atq; viciosa eſt, nihilq; eſt aliud q̃ deſideriũ pec-
Roma.6. cati, quod idẽ Apoſtolus præcipit, ne regnet in noſtro
mortali corpore, vbi ſatis oſtendit eſſe tamẽ in noſtro
mortali corpore, quod permittẽdũ nõ ſit vt regnet. Cur
ergo iſta cõcupiſcentia nõ mutata eſt ea voluntate, quã
voluntatẽ ſatis euidenter expreſſit Apoſtolus dicens, vt
nõ ea quę vultis faciatis: ſi facile poteſt voluntas volun-
tate mutari? Nec ſanè iſto modo naturã, ſiue animę, ſiue
corporis, quã deus creauit & quæ tota bona eſt, accuſa-
mus, ſed eã dicimus propria voluntate viciatã, ſine dei
Ratiocina- gratia nõ poſſe ſanari. Iterum autẽ quęrendum eſt, Si
tio.13. nõ poteſt homo ſine peccato eſſe, cuius culpa eſt, ipſius
B ne hominis, an cuiuſlibet alterius? Si ipſius hominis, quo
modo culpa hominis eſt, ſi hoc nõ eſt quod eſſe nõ po-
Reſponſio. teſt? Reſpondetur ideo eſſe culpã hominis, quod nõ
eſt ſine peccato: quia ſola hominis volũtate factum eſt,
vt ad iſtã neceſſitatem veniret, quã ſola hominis volun
Ratiocina- tas ſuperare nõ poſſit. Iterũ ait quærendũ eſt. Si natu-
tio.14. ra hominis bona eſt, quod nullus negare niſi Marcion
aut Manichęus audebit, quo modo igitur bona eſt, ſi ma
lo ei carere nõ eſt poſſibile? Omne enim peccatũ malũ
Reſponſio. eſſe quis dubitet? Reſpõdemus, Et naturam hominis
bonã eſſe, & eam malo carere poſſe. Nã ideo clamam⁹,
Matth.6. Libera nos à malo, quod nõ perficitur, quandiu corpus
Sapien 9. quod corrũpitur, aggrauat animã. Sed hoc agitur gratia
1.Cor.15. per fidẽ, vt aliquãdo dicatur: Vbi eſt mors cõtentio tua,
vbi eſt mors aculeus tuus? Aculeus autẽ mortis peccatũ,
virtus vero peccati lex: quoniã lex prohibẽdo auget pec
cati cupiditatẽ, niſi diffundat ſpiritus charitatẽ, quæ ple-
na & perfecta tũc erit, cum videbimus facie ad faciem.
Ratiocina- Et hoc, inquit, dicẽdum eſt. Certe iuſtus eſt deus, ne-
tio.15. gari enim nõ poteſt. Imputat autẽ deus homini omne
C peccatũ. Et hoc quoq; confitendũ puto, quia neq; pecca
tum eſt quicquid nõ imputabitur in peccatũ. Et ſi eſt a-
liquod peccatũ quod vitari nõ poſſit, quo modo iuſtus
deus dicitur, ſi imputare cuiquam creditur, quod vitari
Reſponſio. nõ poſſit? Reſpõdemus, iam olim cõtra ſuperbos eſſe
Pſal.31. clamatũ: Beatus cui nõ imputauit dominus peccatũ. Nõ
Matth.6. enim imputat his qui fideliter ei dicunt: Dimitte nobis
debita noſtra, ſicut & nos dimittim⁹ debitorib⁹ noſtris.
Et iuſte nõ imputat, quia iuſtũ eſt quod ait: In qua men-
ſura menſi fueritis, in eadẽ remetietur vobis. Peccatũ eſt
Matth.7. autẽ, cum vel non eſt charitas quæ eſſe debet, vel minor
eſt q̃ debet, ſiue hoc volũtate vitari poſſit, ſiue nõ poſſit:
quia ſi poteſt, pręſens volũtas hoc facit: ſi autẽ nõ poteſt,
præterita volũtas hoc fecit, & tamen vitari poteſt, non
quando voluntas ſuperba laudatur, ſed quãdo humilis
Ratiocina- adiuuatur. Poſt hoc ille qui iſta cõſcripſit, introducit
tio.16. perſonam ſuã quaſi cum altero diſputantem, & facit ſe
interrogari, & quaſi ab interrogante ſibi dici: Da mihi
hominẽ ſine peccato? Et reſpondet: Do tibi qui eſſe poſ-
ſit. Et rurſus ab interrogante dicitur ei: Quis eſt? Et re-
ſpondet: Ipſe tu. Quòd ſi dixeris, inquit, ego eſſe nõ poſ-
ſum: reſpõdendũ eſt cui⁹ culpa eſt? Quòd ſi dixeris mea,
dicendũ eſt: Et quo modo tua eſt, ſi ipſe ſine peccato eſſe
nõ poteſt? Iterũ facit ſe interrogari & dici ſibi: Tu ipſe
ſine peccato es, qui dicis hominẽ ſine peccato eſſe poſ- D
ſe? Et reſpõdet q non ſum ſine peccato. Cuius culpa eſt?
Quòd ſi dixerit, iquit, tua eſt: reſpõdẽdũ eſt, Quo modo
mea, ſi eſſe nõ poſſum? Nos reſpõdemus nullũ cũ eis *Reſponſio.*
de his verbis eſſe debere cõflictũ, quia nõ eſt auſus dice-
re hominẽ eſſe ſine peccato, vel aliquẽ, vel ſeipſum, ſed
tantũmodo eſſe poſſe, reſpõdit, quod neq; nos negam⁹:
Quãdo aũt poſſit & per quẽ poſſit, hoc quęritur. Si enim
modo eſt, nõ omni animę fideli poſitę in corpore mor
tis huius orandũ eſt, & dicendũ, Dimitte nobis debita *Matth.6.*
noſtra: cũ iam in ſancto baptiſmo vniuerſa fuerint di-
miſſa præterita. Quiſquis autẽ mẽbris fidelibus Chriſti
hoc non eſſe orandũ perſuadere conatur, nihil aliud q̃
ſeipſum Chriſtianũ nõ eſſe profitetur. Porrò ſi per ſeip-
ſum poteſt homo eſſe ſine peccato, Ergo Chriſtus gratis *Gala.2.*
mortuus eſt: Non autẽ gratis Chriſtus mortuus eſt, non
igitur poteſt homo eſſe ſine peccato, etiam ſi velit, niſi
adiuuet gratia dei per Ieſum Chriſtũ dominum noſtrũ.
Quod vt perficiatur, & nũc in proficiẽtibus agitur, om-
nimodo implebitur cõtẽtione mortis aſſumpta, & cha-
ritate, quę credendo & ſperãdo nutritur, vidẽdo & ob- E
tinẽdo perfecta. Deinde inſtituit diuinis teſtimoniis
agere quod intẽdit. Quod quale ſit, diligẽtius aduerta-
mus. Teſtimonia, inquit, quibus probatur præceptũ
eſſe homini vt abſq; peccato ſit. Ad hoc reſpõdemus: *Reſponſio.*
Nõ vtrum præceptũ ſit quæritur, quod valde manifeſtũ
eſt, ſed hocipſum quod pręceptũ eſſe cõſtat, verũ in cor-
pore mortis hui⁹ poſſit impleri, vbi caro cõcupiſcit ad- *Gala.5.*
uerſus ſperitũ, & ſpiritus aduerſus carnẽ, vt non ea quæ
volumus faciamus. De quo corpore mortis huius, non
omnis liberatur qui finit hanc vitã, ſed qui in hac vita
ſuſceperit gratiã, & ne in vanũ ſuſcipiat bonis operibus
egerit. Aliud eſt eni exire de hoc corpore, quod omnes
homines dies vitæ huius vltimus cogit: aliud eſt autẽ li-
berari de corpore mortis hui⁹, quod ſola dei gratia per
Ieſum Chriſtũ dominũ noſtrũ, ſanctis & fidelibus eius
impertit. Poſt hanc autẽ vitã merces perficiẽs redditur,
ſed eis tantũ à quibus in hac vita eiuſdẽ mercedis meri-
tum comparatur. Non enim ad ſaturitatẽ iuſticiæ, cum
hinc exierit quiſq; perueniet, niſi ad eã cum hic eſt, eſu-
riendo & ſitiendo cucurrerit. Beati quippe qui eſuriunt *Matth.5.*
& ſitiunt iuſticiã, quoniã ipſi ſaturabuntur. Quãdiu er- *2.Cor.5.*
go peregrinãtes à domino, per fidẽ ambulamus, nõ per F
ſpeciẽ, vnde dictũ eſt, Iuſtus ex fide viuit: hæc eſt noſtra
in ipſa peregrinatione iuſticia, vt ad illã perfectionẽ ple
nitudinemq; iuſticiæ vbi in ſpecie decoris eius iam ple- *Abac.2.*
na & perfecta charitas erit, tũc ipſius curſus rectitudinẽ
& perfectione tẽdamus, caſtigãdo corpus noſtrũ & ſer-
uituti ſubiiciendo, & eleemoſynas in dandis beneficiis,
& dimittendis quæ in nos ſunt commiſſa peccatis, hi-
lariter & ex corde faciendo, & orationibus indeſinen-
ter inſiſtendo, & hoc faciendo in doctrina ſana qua æ-
dificatur fides recta, ſpes firma, charitas pura. Hæc eſt
nunc noſtra iuſticia qua currimus, eſuriẽtes & ſitientes
ad perfectionẽ plenitudinemq; iuſticiæ, vt ea poſtea ſa-
turemur. Vnde dominus in Euãgelio cũ dixiſſet, Nolite *Matth.6.*
facere iuſticiã veſtrã corã hominibus vt videamini ab
eis: ne iſtum noſtrũ curſum fine humanæ gloriæ meti-
remur, nõ eſt in expoſitione iuſticiæ ipſius executus, niſi
tria iſta ieiuniũ, eleemoſynas, orationes: Ieiunio ſcilicet
vniuerſam corporis caſtigationẽ ſignificans: eleemoſy-
nis omnẽ beneuolentiam & beneficẽtiam, vel dãdi, vel
ignoſcendi: & oratione inſinuãs omnes regulas ſancti
deſiderij: vt quoniam in caſtigatione corporis frænatur
concupiſcentia, quæ nõ frenari, ſed omnino eſſe nũ de-

G bet,nec erit in illa perfectione iuſticiæ, vbi nullum erit
omnino peccatum,& ſæpe in vſu rerum etiam conceſ-
ſarum atq; licitarum exerit immoderationem ſuam: in
ipſa vero beneficentia qua iuſtus cõſulit proximo,quæ-
dam fiunt quę obſunt cũ prodeſſe putata ſint,& aliquã-
do per infirmitatẽ,vel cum minus ſufficitur neceſſitati-
bus aliorum, vel parum in eis proficit quod benignita-
tis ac laboris impenditur,ſurrepit tædium,quo fuſcetur
2.Cor.9. hilaritas,in qua datorem diligit deus.Surrepit autẽ tan
to magis, quãto minus quiſq;,& tanto minus,quãto ma
gis profecerit. His atq; huiuſmodi conſideratis merito
Matth.6. in oratione dicimus, Dimitte nobis debita noſtra,ſicut
& nos dimittimus debitoribus noſtris: ſi tamẽ quod di
cimus,faciamus,vt vel ipſi etiam diligantur inimici,vel
ſi quiſquã adhuc in Chriſto paruulus hoc nondum fa-
ciat, pœnitenti tamẽ,quod in eum quiſq; peccauit,& ve
niam petenti ex intimo cordis ignoſcat, ſi vult vt eius
orationẽ pater cœleſtis exaudiat.In qua oratione ſi cõ-
tentioſi eſſe nolimus, ſatis nobis propoſitum ſpeculum
eſt, vbi inſpiciatur vita iuſtorum qui ex fide viuunt, &
perfecte currunt,quanuis ſine peccato nõ ſint:Vnde di-
H cunt,Dimitte nobis: quia nondum quò curritur perue-
Philip.3. nerũt, Hinc dicit Apoſtolus: Non quia iam acceperim,
aut iam perfectus ſim, fratres ego non me arbitror ap-
prehendiſſe:vnum autem, quæ retro ſunt oblitus, in ea
quæ ante ſunt extentus, ſecundum intentionem ſequor
1.Cor.13. ad palmã supernę vocationis dei in Chriſto Ieſu. Quot-
quot ergo perfecti hoc ſapiamus:id eſt,quotquot perfe-
cte currimus,hoc ſapiamus quod nondum perfecti ſu-
mus, vt illic perficiamur quò perfecte adhuc currimus:
Vt cũ venerit quod perfectum eſt,quod ex parte eſt de-
ſtruatur:id eſt,nõ iam ex parte ſit,ſed ex toto:quia fidei
& ſpei iam res ipſa nõ quæ credatur & ſperetur,ſed quę
videatur teneaturq; ſuccedet. Charitas autem quę in his
tribus maior eſt,non auferatur,ſed augeatur & implea-
tur,contẽplata quod credebat,& quod ſperabat indep-
ta.In qua plenitudine charitatis pręceptum illud imple-
Deut.6. bitur: Diliges dominũ deum tuũ ex toto corde tuo, &
ex tota anima tua,& ex tota mẽte tua. Nam cum eſt ad-
huc aliquid carnalis cõcupiſcentiæ, quod vel cõtinen-
do frenetur,nõ omnimodo ex tota anima diligitur de-
us. Non enim caro ſine anima concupiſcit quãuis caro
I cõcupiſcere dicatur,quia carnaliter anima concupiſcit.
Roma.7. Tunc erit iuſtus ſine vllo omnino peccato, quia nulla
lex erit in mẽbris eius repugnãs legi mẽtis eius,ſed pror
ſus toto corde, tota anima, tota mẽte diliget deũ,quod
eſt primũ ſummumq; præceptũ. Cor ergo nõ pręcipere-
tur homini iſta perfectio, quanuis eã in hac vita nemo
habeat?Non enim recte curritur,ſi quò currendũ eſt ne-
ſciatur . Quo modo autẽ ſciretur ſi nullis præceptis o-
1.Cor.9. ſtenderetur?Sic ergo curramus,vt cõprehẽdamus. Om-
nes enim qui recte currũt,cõprehendẽt:Non ſicut in a-
gone theatrico,omnes quidem currũt,ſed vnus accipit
palmã. Curramus credẽdo, ſperando,deſiderãdo,cur-
ramus corpus caſtigãdo & eleemoſynas in dandis bo-
nis maliſq; ignoſcẽdis, hilariter & ex corde faciẽdo, &
currentium vires vt adiuuentur orãdo,& ſic audiamus
præcepta perfectionis,ne currere negligamus ad pleni-
1 tudinem charitatis. His præmiſſis ea teſtimonia quæ
2 poſuit iſte cui reſpõdemus,tanquã nos ea protulerimus
Deut.18. diligẽter audiamus. In Deuteronomio, Tu autẽ per-
3 fectus eris corã domino deo tuo. Item illic, Et nõ e-
4 rit incõſummatus in filiis Iſraël. Item ſaluator in E-
Matth.5. uangelio: Eſtote perfecti, quia pater veſter qui in cœlis
5 eſt,perfectus eſt. Item Apoſtolus ad Corinthios ſe-
cunda: De cætero fratres gaudete,perfecti eſtote. Itẽ K 2.Co.13.
ad Coloſſenſes: Corripientes omnẽ hominem & docẽ 6
tes in omni ſapientia, vt exhibeamus omnẽ hominem Coloſſ.1.
perfectũ in Chriſto. Item ad Philippenſes: Omnia fa- 7
cite ſine murmuratione & hæſitatione, vt ſitis irreprehẽ Philip.2.
ſibiles & ſimplices,ſicut filij dei immaculati. Item ad 8
Epheſios: Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Ephe.1.
Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpiri-
tali,in cœleſtibus in Chriſto Ieſu,ſicut elegit nos in ipſo
ante mundi conſtitutionẽ,vt eſſemus ſancti & immacu
lati in cõſpectu eius. Itẽ ad Coloſſenſes: Et vos cum 9
eſſetis aliquando alienati & inimici ſenſu in operibus Coloſſ.1.
malis,nunc autẽ reconciliati in corpore carnis eius,per
mortẽ eius,exhibete vos ſanctos & immaculatos & irre
prehẽſibiles. Itẽ ad Epheſios: vt exhiberet ipſe ſibi glo- 10
rioſam Eccleſiã, non habentẽ maculam aut rugã aut a- Ephe.5.
liquid huiuſmodi,vt ſit ſancta & immaculata. Itẽ ad 11
Corinthios prima: Sobrij eſtote, & iuſti & nolite pec- 1.Cor.15.
care. Item in epiſtola ſancti Petri: Propter quod ſuc- 12
cincti lumbos mẽtis veſtræ,ſobrij, perfecti ſperate in eã 1.Petri.1.
quæ offertur vobis gratiã,quaſi filij obedientiæ,nõ con
figurati prioribus ignorãtiæ veſtræ cõcupiſcentiis,†ſed L †tenebris.
ſecundũ eũ qui vocauit vos ſanctũ,& ipſi ſancti in om
ni cõuerſatione ſitis, quia ſcriptũ eſt: Sancti eritis,quia Leuit.19.
ego ſanctus ſum. Vnde & beatus Dauid dicit: Do- 13
mine quis habitabit in tabernaculo tuo,aut quis requie- Pſal.14.
ſcet in monte ſancto tuo? Qui ingreditur ſine macula,
& operatur iuſticiam. Et alibi: Et ero immaculatus cũ 14
eo. Et alibi: Beati immaculati in via,qui ambulant in 15 Pſal.17.
lege domini. Item apud Salomonem: Diligit dominus Pſal.118.
ſancta corda, accepti ſunt autẽ illi omnes immaculati. 16

Horum teſtimoniorũ aliqua currentes exhortantur, Reſponſio.
vt perfecte currãt, aliqua ipſum finẽ cõmemorant quò
currendo pertendant. Ingredi autem ſine macula non
abſurde etiã ille dicitur,non qui iã perfectus eſt,ſed qui
ad ipſam perfectionem irreprehenſibiliter currit, carẽs
criminibus damnabilibus,atq; ipſa peccata venialia nõ
negligens mũdare eleemoſynis. Ingreſſum quippe hoc
iter noſtrũ quo tendimus ad perfectionẽ,munda mun-
dat oratio. Munda eſt autem oratio vbi veraciter dici-
tur, Dimitte nobis, ſicut & nos dimittimus: vt dum re- Matth.6.
prehenditur,quod nõ imputatur,ſine reprehẽſione,hoc
eſt,ſine macula noſter ad perfectionẽ curſus habeatur. M
In qua perfectione cũ ad eam peruenerimus, iã non ſit
omnino quod ignoſcendo mundetur. Deinde iſte
adhibet teſtimonia quibus oſtendat, non eſſe grauia di
uina præcepta. Quis autem neſciat,cum præceptũ ſit ge
nerale charitas,quia finis præcepti eſt charitas,& pleni- 1.Timo.1.
tudo legis eſt charitas , non eſſe graue quod diligendo Roma.13.
fit,non timẽdo? Laborant autem in dei præceptis,qui ea
timendo conantur implere: ſed perfecta charitas foras
mittit timorem, & facit præcepti ſarcinam leuem, non 1.Ioan.4.
ſolum non prementem onere ponderum,verumetiam
ſubleuantem vice pœnarum. † Quæ tamen charitas,vt †pennarum
habeatur, etiã tanta quanta in corpore mortis huius ha
beri poteſt, parum eſt noſtræ voluntatis arbitrium, niſi
adiuuet gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum no-
ſtrũ. Diffunditur quippe in cordibus noſtris, quod ſæpe Roma.5.
dicendum eſt, nõ per noſipſos,ſed per ſpiritum ſanctũ
qui datus eſt nobis. Nec aliã ob cauſam ſcriptura cõme
morat, non eſſe grauia diuina præcepta, niſi vt anima
quæ illa grauia ſentit, intelligat ſe nõdum accepiſſe vi-
res,quibus talia ſint pręcepta domini qualia cõmendan
tur,leuia ſcilicet atque ſuauia,& oret gemitu voluntatis,
vt impetret donum facilitatis. Qui enim dicit: Fiat cor
meum

A meum immaculatũ:Et,Itinera mea dirige ſecundũ ver
Pſal.118. bũ tuũ:Et,Ne dominetur mihi omnis ioiquitas: Et,Fiat
Matt.6. voluntas tua,ſicut io cœlo & in terra: &,ne nos inferas
in tentationẽ:& cętera huiuſmodi quę cõmemorare lõ
gũ eſt:hoc vtique orat,vt præcepta dei faciat:quę vt fie-
rẽt nec iuberetur,ſi nihil ibi ooſtra voluntas ageret:nec
oraretur,ſi ſola ſufficeret.Cõmeodantẽ ergo nõ eſſe gra
uia,vt cui grauia ſunt, intelligat nõdũ ſe accepiſſe do-
num, quo grauia nõ ſint, nec arbitretur ea ſe perficere,
2.Cor.9. quãdo ita facit, vt grauia ſint. Hilarem eoim datorem
diligit deus. Nec tamẽ cum ea grauia ſentit deſperãdo
frangatur,ſed ad quærendũ,petendũ,pulſandumq; co-
gatur.Audiamus ergo & in his teſtimoniis quę deinde
poſuit,deum ſua pręcepta noo grauia commẽdantem,
quòd dei mandata,inquit, ooo modo impoſsibilia oõ
Deut.30. ſint,verũ ne grauia quidẽ.In Deuteronomio,Et cõuer-
tetur dominus deus tuus epulari in te ſuper bonis,ſicut
epulatus eſt ſuper patres tuos, ſi audieritis vocẽ domi-
ni dei veſtri,cuſtodire & facere omnia mãdata eius, &
iuſticias, & iudicia quæ ſcripta ſunt in libro legis huiꝰ.
Si cõuerſus fueris ad dominũ deum tuũ ex toto corde
tuo,& ex tota anima tua,quia mãdatum hoc,quod ego
B mãdo tibi hodie,oõ eſt graue,neque longè à te eſt:Nõ
eſt in cœlo,vt dicas,quis aſcẽdet io cœlũ, & accipiet il-
lud nobis,& audiẽtes faciamus? Non eſt trans mare,vt
dicas,quis transfretabit mare & accipiet illud nobis, &
audientes faciamus?Iuxta te eſt enim verbũ in ore tuo,
in corde & io manibꝰ tuis facere illud. Itẽ dominus io
Euãgelio: Venite ad me omoes qui laboratis & onera-
Matt.11. ti eſtis,& ego vos requieſcere faciã. Tollite iugũ meum
ſuper vos & diſcite à me,quia mitis ſum & humilis cor
de,& inuenietis requiẽ animabus veſtris: Iugũ eni meũ
ſuaue eſt,& onus meũ leue eſt.Itẽ in Epiſtola ſancti Io-
1.Ioan.5. annis:Hęc eſt charitas dei,vt mãdata eius obſeruemus,
& mãdata eius grauia oõ ſunt. His auditis legitimis &
Euangelicis & Apoſtolicis teſtimooiis ædificemur ad
granã,quã non intelligunt, qui ignorantes dei iuſticiã
& ſuã volẽtes cõſtituere,iuſticię dei oõ ſunt ſubiecti.Si
eni oõ intelligũt illud in Deuterooomio,quẽadmodũ
Rom.10. Apoſtolus Paulꝰ cõmemorauerit,vt corde credatur ad
Matt.9. iuſticiã,ore fiat cõfeſsio ad ſalutẽ,quia non eſt opus ſa-
nis medicus,ſed male habẽtibus: iſto certè Ioãnis Apo-
ſtoli teſtimonio quod ad iſtã ſentẽtiam poſuit vltimũ,
1.Ioan.5. vbi ait:Hæc eſt charitas dei vt maodata eius ſeruemus,
C & mãdata eius grauia non ſunt: debẽt vtiq; cõmoneri,
charitati dei oõ eſſe graue mãdatũ dei, quæ nõ oiſi per
ſpiritũ ſaoctum diffunditur in cordibus ooſtris:nõ per
arbitriũ humanæ volũtatis, cui plus dando q̃ oportet,
ignorant iuſticiã dei:Quæ tamẽ charitas tunc perfecta
erit,cũ pœnalis timor omnis abſceſſerit. Poſt hæc pro-
poſuit teſtimonia quæ contra eos dici ſolẽt, nec ea ſol-
uit,ſed cõmemorãdo quaſi cõtraria, quæſtiones arctiꝰ
illigauit.Ait enim,teſtimonia ſcripturarũ quæ ediuerſo
pooẽda ſunt his, qui arbitrij libertatẽ,vel oon peccãdi
poſsibilitatẽ imperite exiſtimãt ſe ſcripturarũ authori-
tate poſſe deſtruere.Obiicere eni ſolẽt,inquit,qđ ſanctꝰ
Iob 14. Iob dixerit, Quis mũdꝰ eſt à peccato?Nec infans,cuius
eſt vnius diei vita ſuper terrã. Deinde quaſi reſpondet
huic teſtimonio aliis teſtimoniis,qđ ipſe Iob dixerit:Iu
ſtus enim vir & ſine querela,factꝰ ſum in deriſum: Nõ
intelligens,poſſe dici hominẽ iuſtũ, qui perfectioni iu-
ſticiæ plurimũ acceſsit,ita vt ei proximus fieret, qđ mul
tos etiã in hac vita potuiſſe,io qua ex fide viuitur, non
negamus.Hoc & illo teſtimonio confirmatẽ,qđ iſte cõ-
ſequẽter adiunxit ab eodẽ Iob dictũ:Ecce ipſe proximꝰ
ſum iudicio meo,& ſcio quia iuſtꝰ inueniar.Hoc enim D
eſt iudiciũ,de quo alibi dicitẽ: Et educet quaſi lumen in Pſal.36.
ſticiã tuã,& iudiciũ tuum velut meridiẽ.Deniq; nõ di-
xit,vbi ſum,ſed ꝓximus ſum: Quòd ſi iudiciũ ſuũ illud
intelligi voluit,nõ quo ipſe iudicauit, ſed quo i fine eſt
iudicãdus,iuſti in illo iudicio iouenĩẽt omnes, qui nõ
fallaciter dicunt: Dimitte nobis debita noſtra,ſicut & Matt.6.
oos dimittimus debitoribꝰ noſtris, Per hãc enĩ dimiſ-
ſionẽ iuſti inueniẽtur,eo quòd ea quæ hic habebãt pec
cata eleemoſynis deleuerũt.Vnde dñs dicit,Date elee- Luca 11.
moſynã:& ecce omnia munda ſunt vobis. Deniq; hoc
dicetur iuſtis in regnũ promiſſum ituris: Eſuriui enim, Matt.25.
& dediſtis mihi manducare:& cætera huiuſmodi. Sed
aliud eſt,eſſe ſine peccato,qđ de ſolo in hac vita vnige-
nito dictũ eſt:aliud,eſſe ſine querela,quod de multis iu
ſtis etiã in hac vita dici potuit:quoniã eſt quidã modus
bonæ vitæ,de quo etiã in iſta humana cõuerſatione, in
ſta querela eſſe non poſsit. Quis enim iuſte queritur de
homine,qui nemini male vult, & quibꝰ poteſt fideliter
conſulit, nec cõtra cuiusq̃ iniurias tenet libidinẽ vin-
dicãdi,vt veraciter dicat,Sicut & nos dimittimꝰ debi- Matt.6.
toribus noſtris:Et tamẽ eoipſo quod verũ dicit,Dimit- E
te,ſicut & nos dimittimus: ſine peccato ſe non eſſe de-
clarat.Inde eſt qđ dicit: Nihil iniquum erat in manibꝰ
meis,ſed mũda oratio mea.Hinc eni erat mũda oratio,
quia veniã oon iniuſte petebat qui veraciter dabat, &
quod dicit de domino: Multas enĩ cõtritiones meas fe
cit ſine cauſa:nõ ait,nullas fecit cũ cauſa: ſed,multas ſi-
ne cauſa.Nõ enĩ ꝓpter multa peccata eius, factæ ſunt ei
multæ cõtritiones,ſed propter probationẽ patiẽtiæ.Nã
propter peccata ſine quibus, vt alibi cõfitetur,non fuit,
pauciora ſe pati debuiſſe iudicat.Itẽ quod dicit:Vias e- Iob 23.
oim eius cuſtodiui,& nõ declinaui à mãdatis eius,neq;
diſcedã:Cuſtodi vias dei,qui nõ ſic exorbitat,vt eas re-
linquat,ſed in eis currẽdo proficit,& ſi aliquãdo vt in-
firmus offendit aut titubat, proficit autẽ minuẽdo pec-
cata,donec perueniat vbi ſioe peccato ſit.Nõ enĩ aliter
poteſt eo modo proficere,niſi cuſtodiẽdo vias eiꝰ. De-
clioat autẽ à mãdatis domini atq; diſcedit apoſtata,nõ
ille qui etiã ſi habeat peccatũ,confligendi tameo cũ eo
perſeuerantiam non relinquit,donec eò perueniat,vbi
nulla cũ morte cõtentio remanebit. In iſto ergo confli
ctu induimur ea iuſticia qua hic ex fide viuitur, & ea
quodã modo loricamur. Aſſumimus quoq; iudiciũ,qđ
etiã contra nos pro nobis facimus,quando peccata no F
ſtra accuſando dãnamus:vnde ſcriptũ eſt, Iuſtꝰ ipſe ſui Prouer.18.
accuſator eſt in primordio ſermonis. Hinc item dicit, Iob 29.
Iuſticia veſtitꝰ erã,& circũdedi mihi iudiciũ, ſicut chla
mydem: Nã & iſta veſtis,belli magis ſolet eſſe q̃ pacis,
vbi adhuc expugnatur cõcupiſcentia, oon vbi erit ple-
na ſine aliquo prſus hoſte iuſticia, nouiſsima inimica
morte deſtructa.Quòd aũt iterũ ait idẽ ſanctꝰ Iob: Nõ Iob 27.
enim reprehendit me cor meũ in omni vita mea: tunc
nos in iſta vita in qua ex fide viuimus, nõ reprehendit
cor noſtrũ, ſi eadẽ fides io qua corde creditẽ ad iuſticiã Rom.10.
non negligit reprehendere peccatũ noſtrũ.Vode dicit
Apoſtolus,Nõ enim quod volo facio bonũ,ſed qđ odi Rom.7.
malũ hoc ago.Bonũ eſt enĩ non cõcupiſcere,& hoc bo
nũ vult iuſtus,qui ex fide viuit,& tamẽ facit quod odit, Abac.2.
quia cõcupiſcit, quãuis poſt cõcupiſcentias ſuas nõ eat.
Quod ſi fecerit,tũc vere ipſe fecit vt cedat & cõſentiat, Eccl.18.
vt deſiderio peccati obediat. Tũc eni cor eius reprehẽ
dit,quia ipſum reprehẽdit,non illud peccatũ eius quod
habitat in mẽbris eius. Cũ vero nõ ſinit regnare pecca-
tũ in ſuo mortali corpore ad obediendũ deſideriis eiꝰ, Rom.6.

G nec exhibet membra ſua arma iniquitatis peccato,ineſt
quidē peccatū in mēbris eiꝰ,ſed nō regnat,quia nō obe
ditur deſyderiis eius . Et ideo dū qđ nō vult agit,id eſt,
nō vult cōcupiſcere & cōcupiſcit,cōſentit legi,quia bo
na eſt:Hoc enī vult & ipſe qđ lex, quia nō vult ipſe cō-
Exod.20. cupiſcere:& lex dicit,Non concupiſces.In hoc quoniā
vult,quod & lex vult,ꝓculdubio conſentit legi:cōcupi
ſcit tamē,quia nō eſt ſine peccato , ſed iā non ipſe ope-
ratur illud,ſed id quod in illo habitat peccatū.Ideo nō
ipſum reprehēdit cor eius in omni vita eius : hoc eſt in
fide eius,quia iuſtus ex fide viuit:& ideo fides eiꝰ eſt vi-
ta eius. Scit enim quia non habitat in carne eius bonū,
vbi habitat peccatū:ſed nō ei cōſentiendo viuit ex fide,
qua inuocat deū vt adiuuet̄ pugnans cōtra peccatū,qd
vt omnino ibi nō ſit,adiacet ei velle,ſed perficere bonū
nō adiacet:nō facere bonū non adiacet,ſed ꝑficere.Nā
in eo ꝙ nō cōſentit,bonū facit : & in eo ꝙ odit cōcupi-
ſcētiam ſuā, bonū facit : & in eo ꝙ eleemoſynas facere
nō ceſſat,bonū facit : & in eo quòd illi qui in eū peccat
ignoſcit,bonū facit : & in eo ꝙ petit ſibi dimitti debita
ſua , & veraciter dicit , ꝙ dimittit etiā ipſe debitoribus
H ſuis,& orat vt non inferatur in tentationē,ſed liberet̄ à
malo,bonū facit: ei tamē perficere bonum nō adiacet,
quod tūc erit quādo illa cōcupiſcentia quæ habitat in
mēbris eius,nulla erit. Nō ergo eū reprehendit cor eiꝰ,
quādo reprehēdit peccatum quod habitat in membris
eius,& nō habet quā reprehēdat infidelitatem eius . Ita
nec in vita ſua,id eſt in fide ſua,à corde ſuo reprehēdi-
tur, & ſine peccato nō eſſe conuincitur . Quod & ipſe
Iob.14. Iob de ſe cōfitetur vbi dicit:Nihil te latuit peccatorum
meorū.Signaſti iniquitates meas in ſacculo,& annota-
† al. ſi quid inuitus. ſti ſi quid in viciis † tranſgreſſus ſum. Teſtimonia ergo
quæ poſuit de verbis ſancti viri Iob,nos ſicut potuimus
quēadmodū ſint accipiēda mōſtrauimus . Nec tamē il-
le ſoluit qd eundē Iob dixiſſe ꝓpoſuit:Quis enī mūdus
eſt à peccato? Nec infans cuius eſt diei vnius vita ſuper
2 terrā. Itē ꝓponere ſolēt,inquit,Oīs homo mēdax.Ne-
Pſal.115. que hoc cōtra ſeipſum à ſeipſo propoſitū ſoluit,ſed cō-
memorādo alia velut cōtraria teſtimonia apud eos qui
nō intelligūt ſacrā ſcripturā , diuina eloquia in lite di-
miſit. Ait enī: Quibꝰ reſpōdendū eſt, qd in Numeri li-
bro ſcriptū eſt,Homo verax: Et de ſancto Iob legit̄ ita:
Iob.1. Erat vir habitās in regione Auſitide noīe Iob,verax, ſi-
I ne crimine,iuſtus,dei cultor,abſtinēs ſe ab omni re ma
la. Miror ꝙ auſus eſt ponere hoc teſtimoniū, vbi dictū
eſt,abſtinēs ſe ab omni re mala : cū hoc ab omni pecca-
to vellet intelligi:cū ſuperius dixerit,peccatū actū malū
eſſe,nō rē.Reminiſcat̄ ergo quia etiā ſi actus ſit, res po-
teſt dici.Abſtinet ſe autē ab omni re mala,qui peccato,
ſine quo nō eſt,vel nūꝗ omnino cōſentit, vel ſi aliquā-
do premitur nō opprimitur , ſicut luctator fortior,& ſi
aliquādo tenet̄,nō ideo perdit quo ſuperior inuenitur.
Legit̄ ſanè homo ſine crimine,legit̄ ſine querela : at nō
legit̄ ſine peccato , niſi filius hominis vnus idēq; dei fi-
lius vnicus. Itē,inquit,apud ipſū Iob: Et miraculū te-
nuit veracis hominis.Itē apud Salomonē de ſapientia:
Eccli.15. Viri mēdaces nō erūt illius memores, viri autē veraces
Apoc.14. inuenient̄ in illa:Itē in Apocalypſi: Et in ore ipſorū nō
eſt inuentū mēdacium,ſine macula ſunt Ad hæc & nos
reſpōdemus,admonētes , quo modo dicēdus ſit homo
verax ꝑ dei gratiā atq; veritatē , qui ꝑ ſeipſū ſine dubio
Pſal.115. mēdax eſt. Vnde dictū eſt:Oīs homo mēdax. Hoc teſti
moniū ſonat de ſapiētia qd ipſe poſuit, Viri aūt veraces
inuenient̄ in illa:qui ꝓculdubio nō in illa,ſed in ſeipſis
Ephe.5. inuenientur eſſe mēdaces. Sicuti eſt: Fuiſtis aliquādo te-
nebræ,nūc autē lux in dño. Cū diceret,tenebræ,nō ad- K
didit in dño : cū autē dixiſſet,lux,addidit vtiq; in dño,
quia in ſeipſis lux eſſe nō poſſent: vt qui gloriat̄,in dño
glorietur.Illi vero in Apocalypſi ꝓpterea tales dicti ſunt,
ꝙ non ſit inuentū in ore eorū mendaciū:quia nō dixe-
rūt ſe nō habere peccatū:qd ſi dicerēt,ſeipſos deciperēt,
& veritas in eis nō eſſet . Porrò ſi veritas in eis nō eſſet,
inueniret̄ in ore eorū mēdaciū. Quòd ſi ꝓpter inuidiā
cū eſſēt ſine peccato,dicerēt,ſe nō eſſe ſine peccato,hoc
ipſum eſſet mēdaciū,falſūq; eſſet qd dictū eſt:Nō eſt in-
uētū in ore ipſorū mēdaciū . Ideo ergo ſine macula ſūt,
quia ſicut ipſi dimiſerūt debitoribꝰ ſuis , ſic illis deo di-
mittēte mūdati ſunt.Ecce nos,vt valuimꝰ, expoſuimus
quo modo accipiēda eſſent teſtimonia, quæ ꝑ ſua cau-
ſa cōmemorauit . Ipſe aūt quo modo ſit accipiendū qd
ſcriptū eſt,Oīs homo mēdax:oīno nō ſoluit,nec ſolue- *Pſal.115.*
re potuit,niſi correcto errore , quo credit hominē ſine
adiutorio gratiæ dei , ꝑ ſolā propriā volūtatē poſſe eſſe
veracē. Sic aliā quæ ſequit̄ quæſtionē ꝓpoſuit,nec ſol 3
uit,imò vero auxit & difficiliorē reddidit, proponēdo
aduerſū ſe ꝑlatū teſtimoniū: Nō eſt qui faciat bonū,nō *Pſal.13.*
eſt vſque ad vnū:& quaſi cōtraria teſtimonia referēdo, L
quibꝰ oſtēderet eſſe homines qui faciūt bonū, qd quidē
oſtēdit.Sed aliud eſt,nō facere bonū: aliud,nō eſſe ſine
peccato,etiam ſi homo faciat multa bona.Quapropter
ea teſtimonia quę poſuit,nō ſūt cōtra illud qd dicit,nō
eſſe ī hac vita hominē ſine peccato. Ipſe aūt nō oſtēdit
quēadmodū dictū ſit:Nō eſt qui faciat bonū,nō eſt vſq;
ad vnū.Ait enī ſanctꝰ Dauid: Spera ī dño,& fac boni- *Pſal.36.*
tatē.Hoc pręceptū eſt,nō factū.Qđ præceptū nō vtique
faciebāt,de quibus dictū eſt : Nō eſt qui faciat bonū,nō
eſt vſq; ad vnū.Ait etiā dixiſſe ſāctū Tobiā:Noli time- *Tobiæ 4.*
re fili,pauperē vitā gerimus, ſed multa bona habebimꝰ
ſi timuerimus deū & receſſerimus ab omni peccato , &
fecerimꝰ bona. Veriſsime tūc erūt homini multa bona,
cū receſſerit ab omni peccato. Tūc enī ei nulla erūt ma
la,vt nō opus habeat dicere:Libera nos à malo. Quāuis *Matt.6.*
& nūc oīs qui proficit recta intētione proficiēs,recedit
ab omni peccato, & tāto inde fit lōginquior quāto ple
nitudini iuſticiæ perfectioniq; ꝓpinquior : quia & ipſa
eſt cōcupiſcētia,qđ eſt peccatū habitās ī carne noſtra,&
ſi manet adhuc in mēbris mortalibꝰ,minui tamen non
deſinit in ꝓficientibꝰ. Aliud eſt ergo recedere ab omni
peccato, qd nunc in opere eſt:aliud, receſsiſſe ab omni M
peccato,qd in illa perfectione tūc erit. Sed tamē & qui
iā receſsit,& qui adhuc recedit, nō eſt negandus facere
bonū.Quo modo ergo dictū eſt,Non eſt qui faciat bo
nū,nō eſt vſq; ad vnū : qđ ille ꝓpoſuit & nō ſolutū reli-
quit niſi quia populū quēdā pſalmus ille culpat, in quo
nec vnus erat qui faceret bonū, dū volūt remanere filij
hominū,& nō eſſe filij dei,cuiꝰ gratia homo fit bonꝰ,vt
faciat bona, De illo enim bono dictū hic debemus ac-
cipere,qd ibi ait:Deus de cœlo proſpexit ſuper filios ho *Pſal.13.*
minū,vt videat ſi eſt intelligēs aut requirēs deū.Hoc er
go bonū, qd eſt requirere deum, nō erat qui faceret,nō
erat vſq; ad vnū,ſed in eo genere hominū qđ prędeſti-
natū eſt ad interitū. Super hos enī reſpexit dei præſciē-
tia ꝓtulitq; ſentētiā. Itē dicūt,inquit,illud qd ſaluator 4
ait:Quid me dicitis bonū? Nemo bonus, niſi ſolus deꝰ. *Lucæ 18.*
Hanc itē propoſitionē omnino nō ſoluit,ſed oppoſuit
velut ex aduerſo alia teſtimonia, quibꝰ probaret eſſe &
hominē bonū: Dixit enim eſſe reſpōdendū qd idē dñs
alibi ait: Bonꝰ homo de bono theſauro cordis ſui pro- *Matth.12.*
fert bona . Et iterū:Qui ſolē ſuū oriri facit ſuper bonos *Matt.5.*
& malos. Et alibi ſcriptū eſt, inquit: Bona bonis creata
ſunt

A ſunt ab initio. Et iterũ: Qui ſunt boni, erũt habitatores
Eccli.39. terræ. Cui ſic rñdendũ eſt, vt & illud intelligat quo mo
Mar.10. do dictũ ſit: Nemo bon⁹, niſi vn⁹ de⁹: Siue quia oia quæ
Gene.1. creata ſũt, quis ea de⁹ fecerit bona valde, creatori tamẽ
cõparata, nec bona ſunt: cui cõparata, nec ſunt. Altiſſi-
Exod.3. mo quippe & ꝓprio modo quodã de ſeipſo dixit, Ego
ſum qui ſum: ſicut dictũ eſt, Nemo bon⁹, niſi vnus de⁹:
Ioã.1. & 5. Quẽadmodũ de Ioãne dictũ eſt, Non erat ille lumẽ: cũ
Matth.5. dñs eum dicat lucernã: ſicut diſcipulis, quib⁹ dixit: Vos
eſtis lumẽ mundi. Nemo accẽdit lucernã & ponit eam
ſub modio: ſed in cõparatione luminis illius, qđ eſt ve-
Ioan.1. rum lumẽ illuminãs oẽm hominẽ venientẽ in hũc mũ
dũ, nõ erat ille lumẽ. Siue quia ipſi etiã filij dei cõparati
ſibiipſis quales in illa pfectione æterna futuri ſũt, ita bo
ni ſunt, adhuc vt mali ſint. Quod de illis dicere nõ au-
derẽ, Quis eni audeat dicere malos eſſe, quorũ pater eſt
Matt.7. de⁹, niſi ipſe dñs diceret: Si ergo vos cũ ſitis mali, noſtis
bona data dare filiis veſtris: quanto magis pater veſter,
qui in cœlis eſt, dabit bona petẽtibus ſe? Cũ ait vtiq; pa-
ter veſter, filios dei eſſe iã mõſtrauit, quos tamẽ adhuc
malos eſſe nõ tacuit. Ille tamẽ non ſoluit, quo modo &
B iſti boni ſint, & nemo ſit bon⁹, niſi vnus de⁹: vnde eſt il-
le admonit⁹ qui interrogauerat quid boni faceret, vt il
lũ quæreret cuius gratia bon⁹ eſſet, cui bonũ eſſe, hoc eſt
ipſum eſſe, quia incõmutabiliter bon⁹, & nõ poteſt oino
Prouer. 20. malus eſſe. Itẽ dicũt, inquit: Quis gloriabit caſtũ ſe ha
5 bere cor? Et ad hoc reſpondit multis teſtimonijs, volẽs
oſtẽdere poſſe eſſe in homine caſtũ cor: nec tamẽ dicit
quo modo accipiẽdũ ſit, qđ ꝓpoſuit cõtra ſe dici, Quis
gloriabit caſtũ ſe habere cor: ne ſcriptura diuina i hoc
teſtiminio & in his p quæ reſpõdit, ſibi ipſa aduerſari vi-
Reſponſio. deatur. Nos autẽ huic reſpondẽtes dicimus ideo ſecutũ
eſſe, quis gloriabit caſtũ ſe habere cor: quoniã præceſſit,
cũ rex iuſtus ſederit in throno. Quantalibet eni iuſticia
ſit præditus homo, cogitare debet ne aliquid in illo qđ
ipſe nõ videt inueniat eſſe culpandũ, cũ rex iuſtus ſede-
Tal cogni- rit in throno, cuius cogitationẽ fugere delicta nõ poſ-
tionem. ſunt, nec illa de quibus dictũ eſt: Delicta quis intelligit?
Pſal.18. Cũ ergo rex iuſtus ſederit in throno, quis gloriabit ca-
ſtũ ſe habere cor? Aut quis gloriabit mũdũ ſe eſſe à pctõ?
Niſi forte iſti qui volũt in ſua iuſticia, nõ in ipſius iudi-
6 cis miſericordia gloriari. Tamẽ etiã illa vera ſũt quæ
C reſpondẽdo ſubiecit, qđ ſaluator ait in Euãgelio, Beati
Matt.5. mũdo corde, quoniã ipſi deũ videbũt: Et qđ Dauid di-
Pſal.23. cit: Quis aſcẽdet in montẽ dñi, aut quis ſtabit in loco
Pſal.124. ſancto ei⁹? Innocẽs manib⁹ & mũdo corde: Et alibi, Be
7 ne fac dñe bonis & rectis corde. Itẽ apud Salomonẽ,
8 Bona eſt ſubſtãtia, cui nõ eſt peccatũ in cõſciẽtia. Itẽ
Eccli.13. illic: Auerte te à delicto, & dirige man⁹, & ab omni de-
9 licto mũda cor tuũ. Itẽ in Epiſtola Ioãnis: Si cor no-
1.Ioan.3. ſtrũ nos nõ reprehẽdat, fiducia habem⁹ ad deũ, & quæ-
cũq; petierim⁹, accipiemus ab eo. Hoc eni agit volũtate,
credẽdo, ſperãdo, diligẽdo, corp⁹ caſtigãdo, eleemoſy-
nas faciẽdo, iniurias ignoſcẽdo, inſtãter orãdo, & pfi-
ciẽdi vires precãdo, veraciterq; dicẽdo: Dimitte nobis,
Matt.6. ſicut & nos dimittimus, & ne inferas nos in tentationẽ,
ſed libera nos à malo. Hoc pfus agit vt cor mũdetur,
& peccatũ omne tollat, & qđ iudex iuſtus cũ in throno
ſederit occultũ inuenerit, minuſq; mũdatũ, ei⁹ mia re-
mittat, vt deo vidẽdo totũ ſanũ mundũq; reddat. Iudi-
Luc.2. ciũ eni ſine mia eſt, ſed illi qui nõ fecit miam. Supexal-
tat autem mia iudicio. Quod ſi nõ eſſet, quæ ſpes eſſet?
Quãdoquidẽ cũ rex iuſtus ſederit in throno, quis glo-
riabit caſtũ ſe habere cor, aut quis gloriabit mũdum ſe
Matt.13. eſſe à peccato? Tũc ergo p eius miam iuſti plene perfe-
ctĩq; mũdati, fulgebũt ſicut ſol in regno patris ſui. Tũc D
plena atq; pfecta erit Eccleſia, nõ habẽs maculã aut ru- *Ephe.5.*
gã: aut aliquid huiuſmodi, quia tunc etiã erit vere glo-
rioſa. Cũ eni nõ tantũ ait, vt exhiberet ſibi Eccleſiã nõ
habentẽ maculã aut rugã: ſed addidit, glorioſam: ſatis
ſignificauit, quãdo erit ſine macula & ruga aut aliquid
huiuſmodi, tũc vtiq; quãdo glorioſa: Nõ eni modo in
tãtis malis, in tãtis ſcãdalis, in tãta pmixtione hominũ
peſſimorũ, in tãtis opprobriis impiorũ dicẽdum eſt eã
eſſe glorioſam quia reges ei ſeruiũt, vbi eſt periculoſior
maiorq; tẽtatio, ſed tũc potius glorioſa erit, quãdo fiet
qđ idẽ ait Apoſtolus: Cũ Chriſtus apparuerit in vita ve- *Coloſſ.3.*
ſtra, tũc & vos apparebitis cũ ipſo in gloria. Cũ eni dñs
ipſe ſecundũ formã ſerui, per quã ſe mediator cõiunxit
Eccleſiæ, nõ fuerit glorificat⁹ niſi reſurrectionis gloria,
Vnde dictũ eſt, Spũs nõ erat datus, quia Ieſus nõdũ fue- *Ioan.7.*
rat glorificat⁹: quo modo dicẽda eſt ante reſurrectionẽ
ſuã, Eccleſia eius eſſe glorioſa? Mundat ergo eã nunc la
uacro atq; in verbo abluẽs peccata præterita, & pellens
ab ea dominationẽ malorũ angelorũ: deinde perficiẽs
eius ſanitates, facit eã occurrere illã glorioſam, ſine ma
cula & ruga. Quos eni prędeſtinauit, illos & vocauit: & *Rom.8.*
quos vocauit ipſos & iuſtificauit: quos autẽ iuſtificauit, E
illos & glorificauit. In hoc myſterio dictũ arbitror, Ec- *Luca 13.*
ce eiicio dæmonia, & ſanitates pficio hodie & cras, &
tertia die cõſummor: id eſt pficior. Dixit eni hoc ex p-
ſona corporis ſui, qđ eſt Eccleſia dei: ponẽs p diſtinctis
ordinatisq; tẽporib⁹, qđ & in ſua reſurrectione ſignifi-
cauit in triduo. Puto autẽ intereſſe inter rectũ corde, & *Mũdus cor*
& mũdũ corde. Nã & rectus corde in ea quæ ante ſunt *de & rect⁹*
extẽditur, ea quę retro ſunt obliuiſcẽs, vt recto curſu, id *corde diffe-*
eſt recta fide atq; intẽtione perueniat, vbi habitat mũd⁹ *runt.*
corde. Sicut illa ſingula reddẽda ſũt ſingulis, vbi dictũ *Philip.3.*
eſt: Quis aſcẽdet in mõtem dni, aut quis ſtabit in loco *Pſal.23.*
ſancto ei⁹? Innocẽs manib⁹ & mundo corde. Innocens
manibus aſcẽdet, & mũdus corde ſtabit. Illud in opere
eſt, illud in fide: Et illic magis intelligendũ qđ dictũ eſt:
Bona eſt ſubſtãtia, cui nõ eſt peccatũ in cõſciẽtia. Tunc
enim erit vere bona ſubſtãtia, id eſt veræ diuitiæ, cum
trãſierit tota paupertas, id eſt cũ cõſummata fuerit oĩs in-
firmitas. Nunc vero auertat ſe hõ à delicto, cũ pficiẽdo
inde diſcedit, & renouet de die in diẽ, & dirigat man⁹
in opera miæ, & ab omni delicto mũdet cor ſuũ, miſe- F
reat, vt quod reſtat, p veniã dimittat. Hoc eni ſalubriter
& ſine vana inaniq; iactãtia bene intelligit in eo, qđ di
xit ſanctus Ioãnes: Si cor noſtrũ nos nõ reprehẽdat, fi- *1.Ioan.3.*
duciã habemus ad deũ, & quęcũq; petierimus ab eo, ac-
cipiemus. Hoc eni videt illo loco admonuiſſe, ne cor
noſtrũ nos in ipſa oratione & petitiõe reprehẽdat: hoc
eſt ne forte cũ cœperim⁹ dicere, Dimitte nobis, ſicut & *Matt.6.*
nos dimittimus: cõpungamur nõ facere qđ dicim⁹, aut
etiã nõ audeamus dicere qđ nõ facimus, & fiduciã petẽ-
di amittamus. Itẽ ſibi oppoſuit teſtimoniũ ſanctarũ 10
ſcripturarũ, qđ eis dici ſolet, Quia nõ eſt homo iuſt⁹ in *Eccleſ.7.*
terra qui faciat bonũ & nõ peccet. Et quaſi reſpõdit aliis
teſtimoniis, quia dñs de ſancto Iob ait: Nũquid cõſide- *Iob.1.*
raſti ſeruũ meũ Iob? Nõ eni eſt ei ſimilis quiſq; in terris,
homo ſine querela, ver⁹ dei cultor, abſtinẽs ſe ab omni
opere malo. Vnde iã ſuperi⁹ diſſeruimus. Nec tamẽ ipſe
oſtẽdit nobis quo modo & Iob, ſi hæc verba ita intelli-
gẽda ſunt, ſine vllo peccato fuerit in terra, & verũ ſit qđ
ſcriptũ eſſe dixit: Nõ eſt homo iuſtus in terra qui faciat
bonũ & nõ peccet. Itẽ dicunt, inquit, quia nõ iuſtifi- 11
cabit in cõſpectu tuo omnis viuẽs. Et huic teſtimonio *Pſal.142.*
quaſi reſpõdit ad nihil aliud, niſi vt ſcripturæ ſanctæ in-
ter ſe

G ter ſe litigare videantur, quarũ cõcordiã nos debemus
oſtẽdere. Ait enim, quib⁹ reſpõdendũ eſt qđ de ſancto
Lucæ 1. Zacharia Euãgeliſta teſtatur, dicẽs: Erat autẽ Zacharias
& Helizabeth vxor ei⁹ iuſti ambo in cõſpectu dñi, & in
omnibus mãdatis incedẽtes & iuſtificationib⁹ domini
ſine querela. Qui iuſti ambo vtiq; legerãt inter ipſa mã
data, quẽadmodũ ſua pctã mũdarẽt: Nã Zacharias, qđ
de omni ſacerdote ex hominib⁹ accepto in Epiſtola ad
Hebręos dicitur, etiã ꝓ ſuis pctis vtiq; hoſtias offerebat.
Hebr 5. Quo modo ergo intelligẽdũ ſit qđ dicit̃ ſine querela, iã
12 ſupra ſatis, quãtũ opinor, oſtẽdimus. Et beat⁹, inquit,
Ephes. 1. Apoſtolus ait: Vt ſim⁹ ſancti & immaculati in cõſpectu
ei⁹, Hoc agit̃, vt hoc ſimus, ſi imaculati intelligẽdi ſunt
†al. qui omno ſine peccato ſunt. qui oĩno ſunt ſine crimine etiã in hac vita. †Si aũt ima-
culati ſunt qui ſunt ſine crimine, etiã in hac vita ſuiſſe
atq; eſſe negare nõ poſſum⁹, quia nõ ideo ſine vllo pctõ
eſt aliquis, quoniã nõ habet maculã criminis. Vnde &
Apoſtol⁹ cũ miniſtros eligeret ordinãdos, nõ ait, ſi quis
Ad Tit. 1. ſine pctõ: qđ inuenire nõ poſſet: ſed ait, Si quis ſine cri-
mine: qđ vtiq; poſſet. Nec tamẽ ipſe oſtẽdit quẽadmo-
dũ ſecundũ ſuã cauſam debeam⁹ accipe, qđ ſcriptũ eſt,
Pſal. 142. Quoniã nõ iuſtificabit̃ in cõſpectu tuo oĩs viuẽs. Aper-
H ta quippe ſentẽtia eſt de ſuperiore verſu illuſtri⁹ decla-
rata: Nõ intres, inquit, in iudiciũ cũ ſeruo tuo, quia non
iuſtificabit̃ in cõſpectu tuo oĩs viuẽs. Iudiciũ timet, quia
miſericordiã deſiderat, quę ſupexultat iudicio. Hoc eſt
Iaco 2. eni ne intres in iudiciũ cũ ſeruo tuo, noli me iudicare
ſecundũ te qui es ſine pctõ, quia nõ iuſtificabit̃ in cõſpe
ctu tuo oĩs viuẽs: qđ de hac vita dictõ ſine difficili quę-
ſtione intelligit̃. Et qđ ait, nõ iuſtificabit̃: ad illã pfectio-
13 nẽ iuſticię retulit quæ in hac vita nõ eſt. Itẽ dicũt, in-
1. Ioan. 1. quit: Si dixerim⁹ quia peccatũ nõ habem⁹, ipſi nos ſedu
cimus, & veritas in nobis nõ eſt. Et huic euidentiſſimo
teſtimonio quaſi cõtrariis teſtimoniis reſpõdere cona-
tus eſt, ꝙ idẽ ſanct⁹ Ioãnes in eadẽ epiſtola dicat: Hoc
1. Ioan. 3. autẽ dico fratres, vt nõ peccetis. Oĩs qui nat⁹ eſt ex deo,
peccatũ nõ facit, quia ſemẽ ipſius in eo manet, & nõ po
14 teſt peccare. Itẽ illic: Qui natus eſt ex deo non peccat,
1. Ioan. 5. quia generatio dei cõſeruat eũ, & malign⁹ nõ tãget eũ.
15 Itẽ illic, inquit, vbi de ſaluatore ait: Quoniã ille appa-
1. Ioan. 3. ruit, vt pctã tolleret. Oĩs qui in eo manet, nõ peccat. Oĩs
16 qui peccat, nõ vidit eũ nec cognouit eũ. Itẽ illic: Cha-
I riſſimi, nũc filij dei ſumus, & nõdũ apparuit qđ erimus.
Scimus quoniã cũ apparuerit, ſimiles ei erim⁹, quoniã
videbim⁹ eũ ſicuti eſt: & oĩs qui habet ſpẽ hãc in eũ, ſan
ctificat ſe, ſicuti & ipſe ſanct⁹ eſt. Et tamẽ cũ hęc oĩa te-
ſtimonia vera ſint, verũ eſt & illud qđ ꝓpoſuit & nõ ſol
uit: Quòd ſi dixerim⁹ quia peccatũ nõ habemus, noſip-
ſos ſeducim⁹, & veritas i nobis nõ eſt. Ac ꝑ hoc ſecũdũ
id ꝙ ex deo nati ſumus, in eo qui apparuit vt pctã tolle-
2. Cor. 4. ret, id eſt i Chriſto manemus, & nõ peccam⁹: hoc eſt an
Rom. 5. tẽ, ꝙ interior renouat̃ de die in diẽ. Secũdum aũt ꝙ de
hoie illo nati ſumus ꝑ quẽ peccatũ intrauit in mũdũ, &
ꝑ peccatũ mors, & ita in oẽs hoies ptrãſiit, ſine pctõ nõ
ſum⁹: quia ſine illius infirmitate nõdũ ſumus, donec illa
renouatione, quæ fit de die in diẽ, quoniã ſecũdũ ipſam
ex deo nati ſum⁹, infirmitas tota ſanet̃, in qua ex primo
hoie nati ſumus, & in qua ſine pctõ nõ ſumus, cuius re-
liquiis in hoĩe manẽtib⁹ interiore, q̃uis de die in diẽ mi
nuãtur in pficiẽtib⁹, Si dixerim⁹ quia peccatũ nõ habe-
mus, noſipſos ſeducim⁹, & veritas in nobis nõ eſt. Quo
modo eni verũ eſt: Oĩs qui peccat nõ vidit eũ, neq; cog-
1. Ioan. 3. nouit eũ: cũ ſecundũ viſionẽ & cognitionẽ quæ erit in
ſpecie, nemo eũ in hac vita videat atq; cognoſcat: ſecũ-
dũ autẽ viſionẽ atque cognitionẽ quæ eſt in fide, multi
ſunt qui peccẽt, certè ipſi apoſtatę, qui tamẽ i eũ aliquã- K
do crediderũt, vt de nullo eorũ dici poſſit, ſecundũ vi-
ſionẽ & cognitionẽ quæ adhuc in fide eſt, non vidit eũ
neq; cognouit eũ? Sed intelligẽdũ arbitror, quia reno-
uatio pficiẽda videt eũ & cognoſcit: ĩfirmitas vero ab-
ſumẽda nõ videt, neq; cognoſcit eũ. In cuius quãtiſcũ-
que reliquiis cõſtitutis interius: Si dixerim⁹ quia pecca- *1. Ioan. 1.*
tũ nõ habem⁹, noſipſos ſeducim⁹, & veritas i nobis nõ
eſt. Cũ ergo ꝑ gratiã renouatiõis filij dei ſimus, tñ ꝓpter *1. Ioan. 3.*
reliquias infirmitatis nõdũ apparuit qđ erimus, ſcimus
quoniã cũ apparuerit ſimiles ei erim⁹, quoniã videbim⁹
eũ ſicuti eſt: Tũc peccatũ nullũ erit, quia infirmitas nec
ĩterior nec exterior vlla remanebit, & oĩs qui habet hãc
ſpẽ in eũ, ſanctificat ſeipſũ ſicut & ipſe ſanct⁹ eſt. Sãcti-
ficat eni ſe nõ ꝑ ſeipſũ, ſed credẽdo in illũ & inuocãdo
illũ qui ſanctificat ſanctos ſuos: Cui⁹ ſanctificatiõis p-
fectio, quę nũc pficit & creſcit de die in diẽ, oẽs infirmi
tatis reliquias ablatura eſt. Itẽ dicũt, inquit, Nõ volen- *Rom. 9.*
tis neq; currẽtis, ſed miſerẽtis eſt dei. Quibus reſpõden-
dũ eſſe dicit, qđ idẽ Apoſtol⁹ alibi de quodã ait, Quod *1. Cor. 7.*
vult faciat. Itẽ, inquit, ad Philemonẽ de Oneſimo: Quẽ *Ad Philemonem. b.*
ego voluerã apud me detinere, vt ꝓ te mihi miniſtra-
rer, ſed ſine cõſilio tuo nihil volui facere, vt nõ quaſi ex L
neceſſitate bonũ tuũ eſſet, ſed voluntariũ. Itẽ in Deute-
ronomio, Vitã & mortẽ dedit ante faciẽ tuã, bonum & *Deut. 30.*
malũ, elige vitã vt viuas. Itẽ apud Salomonẽ, De⁹ ab ini *Eccli. 15.*
tio cõſtituit hominẽ, & reliquit eũ in manu conſilij ſui:
adiecit ei præcepta & mãdata, ſi voles, præcepta ſerua-
bũt te, & i poſterũ fidẽ placitã facere. Appoſuit tibi aquã
& ignẽ, ad qđ vis porrige manũ tuã. Ante hominẽ bo-
nũ & malũ, vita & mors, pauptas & honeſtas à dño deo
ſunt. Itẽ apud Eſaiã, Et ſi volueritis & audieritis me, quę *Eſa. 1.*
bona ſunt terræ mãducabitis: Si aũt nolueritis, nec ob-
audieritis me, gladi⁹ vos comedet. Os eni dñi locutũ eſt
hæc. Hic vero q̃ũlibet iſti ſe obtegãt, aperiunt̃. Decla- *Reſponſio.*
rãt enim ſe cõtra dei gratiã vel miſericordiã diſputare,
quã volum⁹ ĩpetrare cũ dicimus, Fiat volũtas tua ſicut i *Matt. 6.*
cœlo ita & in terra: Et, ne nos inferas in tẽtationẽ, ſed li
bera nos à malo: Vt quid eni iſta orãdo tãto gemitu pe
timus, ſi volẽtis hoĩs & currẽtis, & nõ miſerẽtis eſt dei?
Nõ quia hoc ſine volũtate noſtra agit̃, ſed quia volũtas
nõ implet qđ agit, niſi diuinit⁹ adiuuet̃. Hæc eſt fidei ſa
nitas quæ nos facit orare, quærere vt inueniam⁹, petere M
vt accipiam⁹, pulſare vt aperiat̃ nobis. Cõtra iſtã qui di *Matt. 7.*
ſputat, cõtra ſeipſum claudit oſtiũ miſericordię dei. No
lo plura dicere de re tãta, quia meli⁹ eã cõmitto fideliũ
gemitib⁹, q̃ ſermonibus meis. Videte tñ obſecro quale
ſit, volẽti & currẽti miam dei nõ neceſſariã, quæ illum
etiã præuenit, vt curreret, quia de quodã ait Apoſtolus:
Qđ vult faciat. Ibi vt arbitror vbi ſequit̃ & dicit: Nõ pec *1. Cor. 7.*
cat, ſi nubat, quaſi ꝓ magno habẽdũ ſit, velle nubere, vbi
de adiutorio diuinæ miæ operoſius diſputat̃: Aut vero
etiã ibi ꝓdeſt aliquid velle, niſi deus prouidẽtia, qua gu
bernat oĩa, marẽ fœminãq; cõiũgat: Aut quoniã ad Phi
lemonẽ ſcripſit Apoſtol⁹, vt nõ quaſi ex neceſſitate bo-
nũ eius eſſet, ſed voluntariũ: quaſi aliter ſit volũtariũ bo *Ad Philemonem. b.*
nũ, nõ cũ deus operat̃ in nobis, & velle & operari ꝓ bo *Philip. 2.*
na volũtate: Aut quia in Deuteronomio ſcriptũ eſt: Vi- *Deut. 30.*
tã & mortẽ dedit ante faciẽ hoĩs, bonũ & malũ, & ad-
monuit vt eligeret vitã: quaſi & ipſa admonitio nõ de
miã veniat: vel aliquid ꝓdeſſet eligere vitã: niſi de⁹ eli-
gendi charitatẽ inſpiraret, & electam habere præſtaret.
De quo dictũ eſt, Quoniã ira in indignatione ei⁹, & vi *Pſal. 29.*
ta in volũtate eius: Aut quia dictũ eſt, Si voles, præcepta *Eſa. 1.*
ſeruabũt te: quaſi nõ debeãt deo agere gratias, quia prę-
cepta

A cepta voluit,qui deſertꝰ omni lumine veritatis,hęc vel-
le nõ poſſet. Poſitis ante hominẽ igne & aqua,quo vult
quidẽ porriget manum,ſed altior eſt qui vocat altius q̃
oĩs humana cogitatio: Quãdoquidẽ initium corrigẽdi
Rom.12. cor fides eſt , ſicut ſcriptũ eſt : Venies & pertranſibis ab
initio fidei , & quiſquis ita elegerit bonũ ſicut vnicuiq;
Ioan.6. deus partitus eſt mẽſuram fidei . Et nemo poteſt ad me
venire,ait princeps fidei, niſi pater meꝰ qui miſit me tra
xerit eũ . Quod de fide dictũ eſſe qua in eũ credit̃, ſatis
Ibidem. euidẽter poſtea explanat,vbi dicit: Verba quæ ego locu
tus ſum vobis,ſpiritus & vita ſunt,ſed quidã ſunt ex vo
bis qui nõ credũt . Sciebat enĩ ab initio Ieſus,qui eſſent
credẽtes,& quis eũ traditurꝰ eſſet,& dicebat: Propterea
dixi vobis,quia nemo poteſt ad me venire, niſi fuerit ei
datũ à patre meo. Magnũ aliq̃d ꝑ ſua cauſa ſe ĩueniſſe
Eſa.1. arbitratus eſt apud Eſaiã ꝓphetã,quia deus dixit: Si vo-
lueritis & audieritis me , quæ bona ſunt terræ mãduca-
bitis: Si autẽ nolueritis & nõ audieritis me, gladius vos
comedet. Os enĩ dñi locutũ eſt hæc. Quaſi nõ lex tota
huiuſmodi cõditionibus plena ſit: aut ob aliud ſuperbis
B præcepta iſta data ſint,niſi quia lex præuaricationis gra
Galat.3. tia poſita eſt,donec veniret ſemẽ cui ꝓmiſſum eſt. Vn-
Roma.5. de ſubintrauit,vt abũdaret delictũ, & vbi abũdauit de-
lictũ, ſupabũdauit gratia: id eſt vt acciperet homo prę-
cepta ſupbe de ſuis viribꝰ cõfidẽs, in quibꝰ deficiẽs & fa
ctus etiã pręuaricator,liberatorẽ ſaluatorẽq; requireret,
atq; ita eũ timor legis humilẽ factũ,tanq̃ pędagogus ad
fidẽ gratiamq; perduceret. Ita multiplicatis infirmitati-
bus poſtea accelerauerũt,quibꝰ ſanãdis opportune Chri
ſtus aduenit . In cuius gratiã etiã iuſti antiqui credide-
rũt, eadẽ ipſa gratia eius adiuti , vt gaudẽtes eũ præno-
ſcerẽt,& quidã etiã prænũciarẽt eſſe venturum: vel in il-
lo populo Iſraël ſicut Moyſes,& Ieſus Naue,& Samuël,
& Dauid,& cæteri tales,vel extra ipſum populum,ſicut
Iob: vel ante ipſum populũ , ſicut Abrahã, ſicut Noë &
quicũq; alij ſunt quos vel cõmemorat vel tacet diuina
ſcriptura. Vnus enĩ deus, & vnꝰ mediator dei & homi-
nũ,homo Chriſtus Ieſus,ſine cuius gratia nemo à con-
dẽnatione liberat̃,ſiue quã contraxit ex illo, in quo oẽs
peccauerunt, ſiue quã poſtea ſuis iniquitatibus addidit.
Quale eſt autẽ q̃d iſte poſuit ĩ extremo : Si quis dixerit,
poteſt fieri,vt homo vel verbo nõ peccet. Reſpõdendũ
C eſt,inquit,Si vult deus,poteſt: vult enĩ deus,ergo poteſt,
Itẽ ait : Si quis dixerit,fieri poteſt, vt hõ in cogitatione
nõ delinquat: Reſpõdendũ eſt, Si vult deus poteſt: vult
enĩ deus,ergo poteſt. Videte quẽadmodum noluerit di
Pſal.27. cere,ſi deus adiuuet, poteſt: cui dicit̃, Adiutor meꝰ eſto
ne derelinquas me. Nõ vtiq; ad corporalia bona capeſ-
ſenda & mala cauẽda, ſed ad gerẽdam perficiendamq;
Matth.6. iuſticiã: ꝓpter quod dicimus, Ne nos inferas in tẽtatio-
nẽ,ſed libera nos à malo. Nec adiuuatur,niſi qui & ipſe
aliquid agit: Adiuuatur autẽ ſi inuocat,ſi credit ſi ſecun-
dũ ꝓpoſitum vocatus eſt,quoniã quos autẽ pręſciuit,&
Roma.8. prædeſtinauit cõformes fieri imaginis filij ſui,vt ſit ipſe
primogenitus in multis fratribus . Quos autẽ prædeſti-
nauit,illos & vocauit: quos autẽ vocauit, illos & iuſtifi-
cauit: quos aũt iuſtificauit,illos & glorificauit. Currimꝰ
ergo cũ ꝓficimus, dũ ſanitas noſtra in proficiẽtibꝰ cur-
rit: ſicut etiã cicatrix currere dicitur, quãdo bene vulnꝰ
diligẽterq; curat̃ , vt ex omni parte perfecti ſine vlla ſi-
mus oĩno infirmitate peccati,q̃d nõ ſolũ vult deus, ve-
rumetiã vt impleat̃ facit atq; adiuuat. Et hoc nobiſcum D
agit gratia dei per Ieſum Chriſtũ dñm noſtrũ,non ſo-
lũ pręceptis,ſacramẽtis,exẽplis,ſed & ſpiritu ſancto,per
quẽ latẽter diffunditur charitas in cordibus noſtris,qui Roma.5.
interpellat gemitibus inenarrabilibus , donec in nobis
perficiatur ſanitas, & deus ſicut videndus eſt in æterna
veritate mõſtretur . Quiſquis ergo fuiſſe vel eſſe in hac
vita aliquẽ hominẽ,vel aliquos homines putat, excepto
vno mediatore dei & hominũ,quibꝰ neceſſaria nõ fue-
rit remiſsio peccatorum,cõtrarius eſt diuinæ ſcripturę,
vbi Apoſtolus ait : Per vnum hominẽ peccatum intra- Ibidem.
nit in mundum,& per peccatum mors,& ita in omnes
homines pertranſijt,in quo omnes peccauerunt: Et ne-
ceſſe eſt,vt impia contentione aſſerat , eſſe poſſe homi-
nes , qui ſine mediatore Chriſto liberante atq; ſaluante
ſint liberi ſaluiq; à peccato,cũ ille dixerit, Nõ eſt opꝰ ſa- Matt.9.
nis medicus,ſed male habẽtibꝰ: Nõ veni vocare iuſtos,
ſed peccatores. Quiſquis autẽ dicit,poſt acceptã remiſ-
ſionem peccatorum ita quẽquam hominẽ iuſte vixiſſe
in hac carne,vel viuere,vt nullũ habeat omnino pecca
tum , contradicit Apoſtolo Ioãni qui ait: Si dixerimus, 1.Ioan.1.
quia peccatũ nõ habemus,nosipſos ſeducimus,& veri- E
tas in nobis nõ eſt. Non enim ait,habuimus,ſed,habe-
mus. Quod ſi quis aſſerit de illo peccato eſſe dictũ,quod
habitat in carne mortali noſtra ſecũdum vicium quod
peccãtis primi hominis voluntate cõtractum eſt, cuius
peccati deſideriis ne obediamus,Paulus Apoſtolus prę-
cepit: nõ autẽ peccare, qui eidẽ peccato quãuis in carne
habitãti, ad nullum opus malum omnino cõſentit vel
facti,vel dicti vel cogitati, quãuis ipſa cõcupiſcẽtia mo
ueatur,quæ alio modo peccati nomen accepit, quod ei
cõſentire peccare ſit,nobiſq; moueatur ĩuitis , ſubtiliter
quidẽ iſta diſcernit,ſed videat quid agatur de domini-
ca oratione,vbi dicimus: Dimitte nobis debita noſtra. Matth.6.
Quod niſi fallor,nõ opus eſſet dicere,ſi nunquã, vel in
lapſu linguæ,vel in oblectanda cogitatione eiuſdẽ pec
cati deſideriis,aliquãtulum cõſentiremus , ſed tantum-
modo dicendũ eſſet: Ne nos inferas in tẽtationem, ſed
libera nos à malo . Nec Iacobus Apoſtolus diceret : In Iaco.3.
multis offendimus omnes. Non enim offendit,niſi cui
mala concupiſcẽtia contra iuſticiæ rationẽ appetendo
ſeu vitando, faciẽdum vel dicendum vel cogitandum
aliquid , quod non debuit,ſiue fallẽs,ſiue præualẽs per- F
ſuadet. Poſtremo ſi excepto illo capite noſtro ſui corpo
ris ſaluatore,aſſerũtur vel fuiſſe , vel eſſe in hac vita ali-
qui homines iuſti ſine aliquo peccato , ſiue nunquã cõ-
ſentiendo deſideriis eius , ſiue quia pro nullo peccato
habẽdum eſt,quod tantum eſt, vt hoc pietati nõ impu-
tet deus, quãuis aliter ſit beatus ſine peccato, aliter autẽ
beatus,cui non imputat dominus peccatum , nõ nimis
exiſtimo reluctãdum . Scio enim quibuſdã eſſe viſum,
quorum de hac re ſententiam non audeo reprehende-
re,quãquam nec defendere valeam. Sed planè quiſquis
negat nos orare debere , ne intremus in tentationem:
negat autem hoc qui contendit ad non peccandũ gra-
tiæ dei adiutorium nõ eſſe hominĩ neceſſarium , ſed ſo
la lege accepta humanam ſufficere voluntatem , ab au-
ribus omnium remouendum , & ore omnium anathe-
matizandum non dubito.

Tomi Septimi Finis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Index Quaternionum.
a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t v x y z. A B C D E F G H I K L M N O P Q.
Omnes ſunt quaterniones,præter Q. ternionem.

Digitized by Google

4-3-4

Digitized by Google